C.II.40

114

C. VI. 171

NICOLAI DE NIISE,
ORDINIS MINORVM DE OBSERVANTIA
IN QVATVOR LIBROS ſententiarum, opus,
Reſolutio Theologorum inſcriptum,

Cunctis in Theologia proficere volentibus, maximè neceſſarium.

Nunc, poſt multorum annorum tenebras in lucem prodiens, a mendis, ac impreſſorum negligentijs, ſummo labore purgatum.

Cui pro ſtudentum profectu, additi loci ſunt, in quibus, vel D.Thomas, vel Io. Scotus, & quidam alij, eaſdem pertractarunt Quæſtiones.

Duplici annexo Indice, quorum alter quæſtiones, dicta vero notabilia reliquus complectitur.

VENETIIS, Apud hæredes Melchioris Seſſæ,

M D LXXIIII.

REVERENDISS. D. D. EGIDIO VALENTIO EPIS. Sutrino, Nepetinoque

TIBVRTIVS CAMER. Bibliopola Maceratenſi.

Εὐπράττειν.

HINC tales, ac tantas Reuerendiſſime Egidi, ex illuſtriſſimorum virorũ amore, ſeu potius huma nitate vires excitari perſpicio, quandoquidem hunc omnium animis affectum pariat, quòd non ſolum omni cura, opera, ac diligentia: eos aſſequi ſtudeant, uerum etiam ea, quæ nec prorſus ſomniaſſent; audeāt. quod (& quid permendicata ibimus ſuffragia?) met ipſe impræſentiarum atteſtor, qui, & ex incredibili (quem præ te fers) amoris ſtudio, & ex maxima tuorum erga nos omnes magnitudine meritis ſolicitorum, diu agnitus, ac perturbatus curis, vnquam con quieui, donec mihi ipſi, mei amoris neruos tũ apud te, cum apud omnes inſimul atteſtatos re linquendo: aliqua ex parte conquieuerim. Hac igitur primum de cauſa ductus, coactusq;, Enchiridion iſtud quampluriimis, innumeriſque

iam obrutum, ac labefactatum erroribus, nunc verò accuratisſima noſtri cenſura caſtigatum, omniq; labe (veluti archade lympha lotum) expurgatũ: clariſſimo nomini tuo deſtinare mihi certum, atq; decretum fuit, quem maxime (cum Theologiam profiteatur) tibi conuenire intellexi, eo quia inter huius noſtræ tempeſtatis excellentiſsimos Theologos, Philoſophosq; omnes (veluti Sol inter aſtra) ipſe refulgeas. Vnde, cum huius vanas orbis delitias, nugaſque penitus abhorreas, poterit etiam (vt ex antiquorum more ſaturnaliũ munus) his in S. D. N. natalitiis: non parum ſolaminis afferre. Maximo profectò dolore afficior, meis optatis fortunam non reſpondere, ꝙ talem me inſcribendi præbeat, qualẽ tuæ merita virtutis ſibi poſtularent, vt (ſicut cuperẽ) de ea homines oẽs certiores redderẽ. De hac re ſatis me tamen conſolatur, ꝙ ita per ſemetipsã eluceſcat; vt probatione, teſteq; indigeat nemine, vna.n. clarisſima omniũ voce cęteris præfertur. Reliquum eſt igitur, ꝙ hoc noſtrũ munuſculũ ſerena fronte, ſolitaq; humanitate accipias, vt tua duce virtute, tuæq; radiis famæ eò perueniat, quo tuorũ extat meritorum memoria, vnde quorũlibet, vel doctisſimorum manibus indies atteri minime erubeſcat. Noſtriq; ardentisſimũ maximũq; animũ intuẽs: lõge ingeniũ ſuperare ſcias, cũ .n. ꝙ deberet non posſit, ad poſſibile pro viribus elaborat. Vale.

INDEX

INDEX QVAESTIONVM ET PROBLEMATVM HVIVS OPPERIS.

Partitiones primi tractatus.

SECTIONES, ſiue partitiones totalis libri, qui non incongrue Reſolutio Theologorum nuncu pari poteſt. Vbi eſt attendendum, ꝙ a principio libri de ipſa theologali doctrina quæſtiones aliquę prędmittũtur. Dehinc ponitur libri partitio in ſeptem ſpeciales tractatus, quorum quilibet in tres pręcipuas partes: & pars unaquæq; in portiones uarias ſerioſiſſimo quodam ordine diſtinguitur.

Primum itaque circa doctrinā theologicam communes quędā quæſtiones mouentur in quadruplici differentia.

De neceſſitate ſacræ ſcripturæ. c. 1.

Primo de ipſius neceſſitate.

Secundo de eius ſufficientia, & vtilitate.

Tertio de ſui ſubiecti veritate.

Quarto de tam ſuplimis doctrinæ qualitate.

Circa primum quæritur.

An ſit nobis neceſſaria aliqua doctrina ſupernaturalis. 1

De ſufficientia ſacræ ſcripturæ. c. 1.

Circa ſecundum quæritur.

Vtrum doctrina ſupernaturalis viatori neceſſaria, ſit ſufficienter tradita in ſacra ſcriptura.

De ſubiecto theol. c. 2.

Circa tertium quod eſt de ſubiecto theologiæ quærũtur quattuor.

An theologia ſit de Deo tanquā de ſubiecto primo. 1

An theologia ſit de Deo ſub ratione deitatis, uel ſub alia ratione ſpeciali. 2

Vtrum cum ſumma ſimplicitate ſubiecti theologici ſtare poſſit aliqua nō identitas ex natura rei rationum formalium, aut modorum intrinſecorum, quo ad perfectiones de ipſo ſcibiles. 3

Vtrum theologia ſit de omnibus per attributionem ad ſuum ſubiectum primum. 4

De qualitate theolog. c. 6.

Circa quartum, videlicet circa qualitatem doctrinæ theologicę mouentur tres qõnes.

1 Vtrum theologica ſit ſcientia, vel ſapientia ſubalternans, vel ſubalternata.

2 Vtrum ſacra doctrina pluralitatem ſenſuum ſub vna litera inuoluens ſit aliis ſcientiis certior, & nobilior.

3 Vtrũ theologia ſit ſpeculatiua, vel practica.

Partitio libri in ſeptem ſpirituales tractatus.

Primus eſt Dei perfectione.

Secundus eſt de mundi conditione.

Tertius eſt de hominis præuaricatione.

Quartus eſt de verbi reparatiua incarnatione.

Quintus de gratiarũ & virtutũ informatione.

Sextus de ſacramentorum efficaci inſtitutione.

Septimus de finali retributione.

De cognoſcibilitate Dei. c. 6.

In primo tractatu primo mouetur quęſtio talis de Dei cognoſcibilitate in communi.

1 Vtrum Deus ſit a nobis naturaliter per creaturas cognoſcibilis, & præ ipſis creaturis primo notus.

Sectio huius primi tractatus in tres principales partes, ſecundũ ea quæ ſunt de Deo cognoſcenda, quæ ſunt in triplici differentia.

Prima pars eſt de his, quæ ſpectãt ad diuinę eſsẽtię vnitatẽ.

Secunda de his quæ pertinẽt ad perſonarum trinitatem.

Tertia de his quę cõcernũt attributorũ pluralitatem.

De eſſentia Dei. c. 11.

In prima parte quæruntur quatuor.

Primum de eſſe Dei.

An videlicet iſta ꝓpoſitio Deus eſt ſit per ſe nota. 1

Vtrũ Deum eſſe infinitum intẽ ſiue ſit demonſtrabile. 2

Vtrũ ſolus Deus ſit in omnibus, & vbique immutabilis, & æternus. 3

Vtrum tantum ſit unus Deus. 4

De diſtinctione perſonarum. c. 15.

In ſecunda parte principali huius primi tractatus primo mouentur quęſtiones de perſonarum diſtinctione. Et cõſequẽter de ſingularum perſonarũ ſpeciali ratione. Et exinde de ipſarum perſonarum comparatione.

Circa primũ mouentur ſex quęſtiones.

Vtrum in Deo ſint tantum duæ productiones. 1

Vtrũ in diuinis ſit generatio vniuoca. 2

In vnitate diuinę eſſentiæ ſint tantum tres perſonæ. 3

Vtrum cõuenienter dicantur eſſe in diuinis quandoque notiones. 4

Vtrum numerus perſonarum in diuinis pertineat ad ſubſtantiam, vel relationem ad primã intentionem, vel ſecundam. 5

Vtrum perſonæ diuinæ conſtituantur per proprietates abſolutas, vel reſpectiuas. 6

De Patre. c.21.

Circa ſecundum, primo quæritur de his, quæ ſpectant ad perſonam patris.
Secundo de his, quę ad perſonam filij.
Tertio de his, quę ad perſonam ſſ. pertinere videntur.
Circa ea, quę ad perſonā patris pertinent quatuordecim mouentur quęſtiones.
1 An ingenitum ſiue innaſcibile ſit proprietas perſonæ patris conſtitutiua.
2 An iſta propoſitio ſit vera ſolus pater eſt Deus.
3 An eſſentia in patre ſit principium generatiuum filij.
4 An paternæ generationis termi nus ſit eſſentia.
5 An generatio actiua patris ſit perfectio ſimpliciter.
6 An potentia generandi in patre ſit quid, vel ad aliquid.
7 An in ſolo patre ſit potentia generandi.
8 An actus notionales patris, videlicet generare & ſpirare vere prædicentur de eſſentia.
9 An hæc propoſitio ſit vera, Deus generat Deum.
10 An pater genuerit filium intel lectu pręintelligente ipſum ante generationem eius.
11 An pater genuerit filium volūtate antecedente.
12 An pater genuerit filium neceſ ſitate naturali.
13 An actus dicendi ſoli patri con ueniens ſit prior in patre, q̄ actus intelligendi.
14 An pater ſit ſapiens ſapientia ge nita.

De Filio. c.36.

Circa ea, quæ ſpectant ad perſonam filij, ſiue verbi mouentur quinque quęſtione.
An in verbo noſtro, quod eſt actus intelligendi cum actu dicendi actus intelligendi præcedat actum dicendi. 1
An hoc nomen verbum in diuinis ſit proprium filij importans reſpectum ad creaturas. 2
An in diuinis imago ſit proprium nomen filij.
An filius generetur de ſubſtantia patris. 4
An generatio filij ſit æterna. 5

De Spirituſancto. c.40.

Circa ea, quę perſonam Spirituſſancti concernunt inquirēdū eſt pręcipue de tribus.
Primo de eius productione.
Secundo de ipſius noīatione.
Tertio de eiuſdem miſſione.

De productione Spirituſſancti. c.40.

Circa productionem Spirituſſancti mouentur ſex quæſtiones.
An voluntas ſit principium neceſſario productiuum Spirituſſancti, & ei diuinæ eſſentię communicatiuum. 1
Si Spirituſſanctus non procederet a filio realiter diſtingueretur ab eo. 2
An productio Spirituſſancti ſit generatio, vel a generatione diſtincta. 3
An pater & filius ſint vnū principium Spirituſſancti, & vnus ſpirator. 4
An pater prius origine ſpiret Spiritumſanctū, quàm filius. 5
An pater & filius ſint priores na tura Spirituſſancto. 6

De nomine Spirituſſancti. c.45.

Circa Spirituſſancti nominatio nẽ mouẽtur tres quęſtiones.
1 An hoc nomen Spiritus ſit propriũ tertiæ pſonę in diuinis.
2 An Spirituſſanctus propriè nominetur nexus,& amor patris & filii,ita, quòd vere dicatur, quòd pater, & filius diligunt ſe Spirituſſancto.
3 An hoc nomen donũ dicat proprietatem perſonalem Spirituſſancti conſtitutiuam.

De miſſione Spirituſſancto.c.48.

Circa miſſionem Spirituſſancti ſunt duę quęſtiones.
1 An mitti ſoli Spiritusſancto conueniat, aut etiã patri,& filio.
2 An miſſio actiua ſit actio immanens,vel tranſiens.

De relatione perſonarum. c.50.

Circa perſonarum comparationem inueſtigandum eſt de tribus.
Primo de quadruplici communi relatione.
Secundo de perſonarũ circuminceſſione.
Tertio de ſpeciali appropriatione.
Circa primum iſtorum ſunt tres quæſtiones.
1 An in diuinis ſint iſtæ quatuor relationes communes reales, diſtinctio, identitas, æqualitas,& ſimilitudo.
2 An in diuinis ſit realis diſtĩctio.
3 An in diuinis perſonis ſit ſumma ęqualitas.

De circuminceſsione.c.53.

Circa ſecundũ eſt vna quęſtio.
An perſonæ diuinę ſint in ſe inuicẽ per circuminceſſionem. 1

De appropiatione.c.53.

Circa tertium mouetur vnica quæſtio.
An diuinis perſonis cõuenienter fiat aliquorum attributorum ſpecialis appropriatio. 1

De attributio. c.51.

In tertia parte principali huius primi tractatus inueſtigandum eſt de his,quæ pertinent ad attributorum pluralitatẽ.
Vbi primo in generali mouetur quæſtio vna.
Videlicet cum ſumma vnitate, & identitate attributorũ inuicem, & cum eſſentia ſtare poſsit aliqua eorũ diſtinctio ab inuicem,& ab eſſentia. 1

De potentia intellectus Dei. c.56.

Conſequenter autem in hac parte inueſtigandum eſt ſpecialiter de tribus.
Primo de his, quę pertinent ad potentiam intellectiuam.
Secundo de his,quę ſpectant ad potentiam volitiuam.
Tertio de his, quę concernunt pęnitentiam effectiuam.
Circa primum, primo in generali mouetur vna quæſtio.
An in Deo ſit intellectus agens, & poſsibilis.

De vnitate ſcientia diuina. c.57.

Conſequenter in ſpeciali quærjtur de diuina intellectione, & ſcientia, vbi quærendum eſt de tribus.
Primo de diuinæ ſcientię,& ſcibilium habitudine.

Secun-

Secundo de ſcitorum multitudine.

Tertio de ſcientiæ certitudine.

Circa primum mouentur quatuor quæſtiones.

1 An in Deo ſint ideæ, vel relationes aliquæ ad ſcibilia quidditatiue cognita, quæ ſint rōnes cognoſcēdi huiuſmodi ſcibilia

2 An creatura inquantum eſt fundamentum relationis æternæ ad Deum, vt cognoſcentem habeat verū eſſe ſic, quòd eſſentia rei creabilis ſit æterna.

3 An omnia in Deo cognoſcente ſint vita.

4 An ſcientia Dei reſpectu factibilium ſit practica.

De ſcitorum multitudine. c.62.

Circa ſcitorum multitudinem vna mouetur quæſtio.

1 An Deus per ſuam eſſentiā omnia diſtinctè cognoſcat.

De certitudine diuinæ ſcientiæ. c.63.

Circa diuinæ ſcientiæ certitudinem vna eſt quæſtio.

1 An cum determinata, & infallibili, atque immutabili certitudine diuinæ ſcientiæ ſtare poſſit eius cōtingentia circa obiecta creabilia, & cōtingentia ipſorum obiectorum.

De prouidentia Dei. c.66.

Circa ea, quæ ptinent ad potentiam volitiuam inquirendū eſt præcipuè de octo.

Primo de Dei prouidentia, & diſpoſitione.

Secundo de diuinæ voluntatis extenſione.

Tertio de eius impletione.

Quarto de diuinæ voluntatis permiſſione.

Quinto de creatæ voluntatis ad diuinam conformatione.

Sexto de diuina dilectione.

Septimo de ira, & odio Dei.

Octauo de diuinæ miſericordiæ, & iuſtitiæ ratione.

Circa Dei prouidentiā, & diſpoſitionē ſunt duæ queſtiones.

An diuinæ prouidentiæ omnia ſint immediate ſubiecta. 1

An prędeſtinatio ſit actus diſtinctus a pręſcientia Dei habens rationē ex parte prędeſtinati, & neceſſitatem ſibi imponēs. 2

De voluntate Dei. c.68.

Circa diuinæ voluntatis extenſionem eſt vna quæſtio.

An diuina voluntas immediate cauſaliter ſe extendat ad omnem effectum. 1

De impletione voluntatis Dei. c.69.

Circa diuinæ voluntatis impletionem vna eſt quæſtio.

An diuina voluntas ſemper impleatur. 1

De permiſſione. c.70.

Circa diuinā permiſſionem eſt vna quæſtio.

An diuina voluntas debeat permittere mala fieri. 1

De conformitate voluntatis creatæ ad diuinam. c.71.

Circa creatæ voluntatis ad diuinam conformationem vnica mouetur quæſtio.

An

1 An conformitas voluntatis crea tæ ad diuinam voluntatẽ faciat eam iuſtam & bonam moraliter.

De dilectione diuina. c. 72.

Circa ſextum, quod eſt de diuina dilectione vna tractatur queſtio.
An Deus ab æterno ex charitate æqualiter omnia diligat.

De ira, & Odio Dei. c.75.

Circa ſeptimũ, quod eſt de ira, & odio Dei, mouetur talis qõ.
1 An Deus iraſcatũ aliquibus creaturis, & eas odio habeat.

De iuſtitia Dei. c.75.

Circa octauum, quod eſt de iuſtitia, & miſericordia Dei, vna tangitur quæſtio.
1 An in omni opere Dei cõcurrãt miſericordia, & iuſtitia.

De potentia Dei. c.77.

Circa ea, quæ pertinent ad Dei potentiam executiuam, ſiue effectiuam ſunt ſeptem queſtiones.
1 An potẽtia effectiua, ſiue executiua, quę dicitur omnipotẽtia in Deo diſtinguatur ex natura rei a potentia volitiua.
2 An prima ratio poſſibilitatis, vel impoſſibilitatis rei ſit ex parte Dei, vel rei factibilis.
3 An diuina potentia ſe extendat ad impoſſibilia.
4 An diuina potentia ſe extendat ad infinitum, ſiue etiam ad infinita.
An diuina potentia potuerit feciſſe mũdũ meliorẽ quàm ſit. 5
An Deus de potẽtia abſoluta potuerit ante pduxiſſe mundũ, quàm ab eo ordinatũ fuerit. 6
An diuina potẽtia qcquid ſemel potuit, aut põt ſemper poſſit. 7

De relatione ad creaturas. c.83.

Tandem in fine tractatus huius quaſi continuando ipſum ad ſequentem mouetur quæſtio talis.
An in Deo poſſit eſſe ex tẽpore aliqua relatio ad creaturas. 1
Finis titulorum quæſtionum primi tractatus.

Sequuntur ſectiones ſecundi tractatus, in quo agitur de mundi conditione. 1.
In ſecũdo tractatu tres ſunt partes principales.

De productione rerum. c.85.

In prima agitur de rerum creatarum productione.
In ſecũda de earũ diſtinctione.
In tertia de ipſarũ gubernatiõe.
In prima parte mouentur ſex quæſtiones.
An omnia creata ſint ab vno primo principio, vt eſt in tribus perſonis vnum ita, ꝙ productio cauſatorũ neceſſario pręſupponat productionem diuinarum perſonarum. 1
An Deus poſſit aliquid creare. 2
An poſſibile ſit, aut fuerit mundum, aut creaturã aliquã fuiſſe ab æterno productam abſq; durationis principio. 3
An creatio diſtinguatur realiter a re creata. 4

An

5 An creatio ſit mutatio.
6 An omnis creatura ſit veſtigiũ Trinitatis.

De diſtinctione rerum. c.92.

In ſecunda parte principali huius ſecũdi tractatus vbi agitur de rerum creatarũ diſtinctione ſit diuiſio in tres portiões.
Primo enim tractatur de creatura mere ſpirituali.
Secundo de creatura mere corporali.
Tertio de creatura compoſita ex corporali, & ſpirituali.
Primo ergo agitur de creatura mere ſpirituali, ſcilicet de Angelis, de quibus ſex tractãtur.
Primum eſt angelorum naturalis conditio.
Secundum eſt localis eorũ tranſmutatio.
Tertiũ eſt ſuæ durationis determinatio.
Quartum eſt eorum potentia, & operatio intellectiua.
Quintum eſt eorum potentia, & operatio volitiua.
Sextum eſt beatorum, & malorũ ſeparatio bonorum beatificatiua, & malorum damnatiua.

De angelis. c.93.

Circa naturalem Angelorum cõditionem ſunt quatuor quæſtiones.
1 An angelus, & anima ex ſua naturali cõditione differant ſpẽ.
2 An poſſint eſſe plures Angeli in eadem ſpecie.
3 An angelus ſit cõpoſitus ex materia, & forma.
4 An Angeli habeant corpora ſibi naturaliter vnita.

De loco Ang. c.97.

Circa ſecundũ, quod eſt angelorum localis tranſmutatio, ſunt duæ quæſtiones.
An angeli ſint in loco. 1
An angelus poſſit moueri localiter. 2

De menſura ang. c.99.

Circa tertium, quod eſt de menſura durationis angelorum eſt vna quæſtio.
An omnium angelorum ſit vnũ æuum menſurãs durationem ipſorum. 1

De intellectu Ang. c.100.

Circa quartũ, quod eſt de intellectu, & intellectione angelorũ ſunt quatuor quęſtiones.
An angelus poſſit ſeipſum intelligere per eſſentiam ſuam. 1
An angelus habeat naturalẽ notitiam diſtinctam diuinæ eſſentiæ. 2
An ad cognoſcendas diſtinctas quidditates rerũ oporteat angelum habere diſtinctas rationes cognoſcendi. 3
An angeli proficiant in ſcientia accipiendo notitiam a rebus. 4

De volunt. Ang. c.103.

Circa quintum, quod eſt angelorum voluntas, & volitio ſunt tres quæſtiones.
An in angelis ſit liberum arbitrium. 1
An angeli naturali dilectione dilexerint Deum ſuper omnia. 2
An angeli plus diligant ſuperiores angelos, quod inferiores. 3

De

De præmio bonor. Angelorum. c. 105.

Circa ſextũ quod eſt bonorum angelorum, & malorum ſeparatio tres ſunt quæſtiones de beatificatione bonorũ, & tres de damnatione malorum.
1 An boni angeli meruerint beatitudinem antequã receperint eam.
2 An angelis ſit data gratia ſecundum capacitatem ſuorum naturalium.
3 An angeli potuerint eſſe beati a primo inſtanti creationis.

De damnatione dæmonum c. 108.

De damnatione malorũ tres quęſtiones.
1 An malus angelus peccauerit appetendo ęqualitatem Dei.
2 An peccatum Luciferi, & aliorũ dæmonum fuerit ſuperbia.
3 An mali angeli neceſſario male velint.

De creatione rerum c. 113.

In ſecunda portione ſecundę partis principalis ſecundi tractatus agitur de creatura mere corporali, circa quam exprimit ſcriptura. Gene. primo triplex opus.
Primum eſt opus creationis.
Secũdum eſt opus diſtinctionis.
Tertium eſt opus ornationis.
De opere creationis mouetur vna quæſtio.
1 An materia informis vna omnium corporum fuerit creata ante omnem diem.

De operibus ſex dierum. c. 114.

De opere diſtinctionis tres quæſtiones mouentur.
An lux quæ prima die facta eſt ſuo motu cauſauerit diem. 1
An firmamentum quod vocatũ eſt cœlum diuidens aquas ab aquis conuenienter fuerit factũ ſecunda die. 2
An in die tertia conuenienter facta fuerit congregatio aquarũ & productio plantarum. 3
De opere ornatus quod factum eſt quinta, & ſexta die mouetur vna quæſtio.
An conuenienter deſcripta ſint opera illorum trium dierum. 1
Die autẽ ſeptima mouetur quæſtio talis.
An completio ſiue conſumatio operũ Dei conuenienter aſcribatur diei ſeptimæ. 1
In tertia portione ſecundę partis principalis ſecundi tractatus agitur de creatura compoſita ex natura corporali, & ſpirituali ſcilicet de homine vbi eſt conſideratio triplex.
Prima de naturalis humanę conditionis qualitate.
Secunda de ſuæ productionis modalitate.
Tertia de aſſimilationis eius ad Deum dignitate.

De anima c. 118.

In prima conſideratione agitur de anima humana tam in ſe quam in ſuis potentijs, & actibus naturalibus. Et primo de anima humana in ſe ſunt tres quæ-

quæſtiones.
1 An anima rationalis ſit naturaliter immortalis, & in corruptibilis.
2 An anima ſit compoſita ex materia,& forma.
3 An anima intellectualis conuenienter vniatur corpori fragili,& corruptibili.

De intellectu.c.131.

De potentia animæ humanæ intellectiua,& actibus eius ſunt quattuor quæſtiones.
1 An intellectus humanus poſſit habere certã notitiam alicuius ſinceræ veritatis abſque lucis increatę ſpeciali illuſtratione.
2 An in anima intellectiua pręter intellectum poſſibilem ſit intellectus agens tanquam lux quædam creata, & ratio cognoſcendi.
3 An in intellectu ponēda ſit ſpecies intelligibilis tanquam cauſa principalis intellectionis.
4 An in parte intellectiua ſit portio ſuperior vt potētia diſtincta a portione inferiori.

De voluntate hominis. 135.

De voluntate humana, & actibus eius ſunt vndecim quæſtiones.
1 An voluntas creaturæ intellectualis ſit nobilior potentia quam intellectus.
2 An Deus poſſit facere voluntatem creaturę intellectualis impeccabilem per naturam.
3 An aliquid aliud a voluntate cauſet actum volitionis in ipſa voluntate.
4 An voluntas poſſit velle contra vel præter iudicium rationis.
5 An in actibus humanis violentia, & ignorantia cauſet inuoluntarium.
6 An electio,& intentio ſint actus ſolius voluntatis.
7 An omne opus quod fit bona voluntatis intentione ſit bonum.
8 An bonæ voluntatis ſit tantum vnus finis intentus vel poſſint eſſe plures.
9 An aliquis actus voluntatis poſſit eſſe indifferens.
10 An fruictio contra vſum diſtincta ſit actus voluntatis circa vltimum finem neceſſario elicitus.
11 An ſinderes:& conſcientia ſint in intellectu aut in voluntate obligantes ad omne id ꝙ dictant.

In ſecunda conſideratione ſecundæ partis principalis ſecundi tractatus agitur de humanæ productionis modalitate, vbi tractatur de triplici modalitate.
Primo de modo primariæ productionis. Secundo de modo primariæ diſpoſitionis. Tertio de modo primariæ locationis.

De productione primi hominis. c.142.

De modo primariæ productionis ſunt tres quęſtiones.
1 An anima primi hominis fuerit creata in corpore.
2 An corpus Adæ conuenienter factum fuerit de limo terræ.
3 An corpus Euę factum fuerit de coſta

coſta Adæ ſecundum ratione ſeminalem.

De modo primariè diſpoſitionis ſunt tres quęſtiones.

De ſtatu primi hominis.c.144.

1 An in ſtatu innocentiæ fuiſſent oẽs hoĩes æquales dominãtes cæteris omnibus creaturis.
2 An in ſtatu innocentię fuiſſent corpora hominum immortalia,& impaſſibilia.
3 An in ſtatu innocentię filii nati fuiſſent in iuſtitia confirmati, & omnes electi.

De loco primi hominis c.147.

De modo primariè locationis eſt vna quæſtio.
1 An cõueniẽter fuerit primus homo locatus in paradiſo terreſtri.

De aſſimilatione hominis ad Deum. c.148.

In ſecunda cõſideratione tertiæ portionis ſecũdę partis principalis ſecundi tractatus agitur de aſſimilatione hominis ad Deum vbi mouetur quæſtio talis.
1 An in homine ſecundũ animam ſit diſtinctæ imago trinitatis.

De gubernatione rerum.c.149.

Sequitur tertia pars principalis ſecũdi tractatus in qua agitur de rerum creatarũ gubernatione vbi primo in cõmuni mouetur quæſtio talis.
1 An omnia a Deo gubernentur ſine cauſis medijs.

De miniſterio angelorum.c.150.

De hinc omiſſis multis minus neceſſarijs ſpecialiter agitur de mundi gubernatione per angelorum miniſterium tria præcipuè cõſiderant. Primum eſt de rei corporalis per angelũ transmutatione. Secũdum eſt de angeli in angelũ actione. Tertium eſt de hominũ per angelos directione.

De primo mouetur talis quæſt.
An creatura corporalis obediat angelis ad nutum. 1

De actione angelorum.c.151.

De ſecundo mouentur tres quæſtiones.
An vnus angelus poſſit intellectualiter loqui alteri. 1
An vnus angelus illuminet aliũ. 2
An in angelis ſecundũ diſtinctas ierarchias, & ordines ſit prælatio euacuanda completo ſinali iudicio. 3

De directione hominum per angelos. c.154.

De tertio ſunt tres quęſtiones.
An angeli mittantur ad homines illuminandos, & inflammandos. 1
An angeli cuſtodes hoĩum quãq; pro cuſtoditis inuicẽ pugnam habeant,& de eorũ ſalute maius gaudium acquirant. 2
An mali angeli hominum impugnatores,per ſuam tentationem ſint in hominibus cauſa omnium peccatorum. 3

Finis titulorum quęſtionum ſecundi tractatus.

Par-

Partitiones tertii tractatus ĩ quo agitur de hominis prævaricatione.

Tertii tractatus tres partes principales. In prima fit peccati conſideratio generalis. In ſecunda oſtenditur peccati originatio primordialis. In tertia ponitur peccati determinatio ſpecialis.

De peccato in generali. c. 160.

Prima igitur pars eſt de peccato in generali, vbi tria conſiderantur.

Primũ eſt de peccati diffinitio. Secũdum eſt peccati cauſatio. Tertiũ eſt peccati cõſecutio.

Circa primũ ſunt tres, q̃ſtiones.

1 An peccatum formaliter, & per ſe ſit corruptio boni.

2 An illa peccati diffinitio quam ponit Auguſtinus contra Fauſtum: ſit conueniẽs in qua dicitur. Peccatum eſt dictũ vel factum vel concupitũ contra legem Dei. Et iuxta hoc quæritur. An peccatum conſiſtat in ſermone in exteriori opere, & cogitatione.

3 An omne peccatum aliud ab originali, cõſiſtat in aliquo actu.

De cauſa peccati. c. 165.

Circa ſecundum, quòd eſt peccati cauſatio mouentur octo queſtiones.

1 An potentia peccandi ſit a Deo.

2 An peccatum ſit a bono ſicut a cauſa.

3 An peccatum poſſit eſſe a Deo.

4 An Diabolus huiuſmodi directe poſſit eſſe cauſa peccandi neceſſitatẽ inferẽs ad peccãdũ.

5 An peccatum ſit cauſa peccati.

An ignorantia poſſit eſſe cauſa peccati. 6

An inter paſſiones quę ſũt cauſa peccati prima, & principalis ſit amor ſui. 7

An peccans ex certa malitia grauius peccet quam ille qui peccat ex paſſione. 8

De effectu peccati. c. 172.

Circa tertium quod pertinet ad generalem peccati conſiderationem videlicet circa conſecutionem, & effectum peccati quinque mouentur quæſt.

An conuenienter ponãtur quatuor vulnera naturæ ex peccato conſequentia videlicet infirmitas, ignorantia, malitia, & concupiſcentia. 1

An mors & alii corporales defectus ſint effectus peccati. 2

An peccatum cauſet maculam in anima. 3

An peccatum mortale inducat reatum pœnę ęternę. 4

An peccatum ſit pœna peccati. 5

De peccato primi hominis. c. 176.

Secunda pars principalis tertii tractatus eſt de peccatorũ primordiali origine vbi tria tractantur. Primum eſt primorum parentum trãgreſſio. Secundum eſt originalis peccati transfuſio. Tertium eſt ipſius originalis culpæ conſecutio.

De primo ſunt tres quæſtiones.

An primũ peccatum primi hominis potuit eſſe veniale. 1

An peccatũ Adæ fuerit grauiſſimum. 2

An peccatũ primi hominis fuerit ex ignorantia. 3

De

De peccato origin. c. 178.

De ſecundo, ſcilicet de peccati originalis transfuſione ſunt quinque quæſtiones.

1 An quilibet ſecundum legē cōmunem propagatus ab Adā contrahat peccatū originale.

2 An anima contrahat peccatum originale a carne infecta con cupiſcibiliter ſeminata.

3 An peccatum originale ſit vnū, vel plura.

4 An peccatum originale ſit ęqualiter in omnibus.

5 An peccata actualia parentum tranſeant in filios.

De pœna peccati orig. c. 181.

De tertio in tertia parte principiali tertij tractatus propoſito, ſcilicet de peccati originalis cōſecutione ſiue punitione, vnica mouetur quæſtio.

1 An peccato originali debeatur ſola carentia diuinę viſionis, & fruitionis pro pœna.

De diuiſione peccatorum. c. 183.

Tertia pars principalis tertij tractatus eſt de ſpeciali determinatione peccatorū vbi tria conſiderantur.

Pimum eſt multiplex peccati diuiſio.

ſecundum eſt peccatorum capitalium ramificatio, ſiue pullulatio.

Tertium eſt aliquorū ſpecialiū peccatorum ſpecialior determinatio.

Circa primū mouentur quatuor queſtiones.

An ſit cōueniens diuiſio peccati in veniale, & mortalę.

An ſit conueniens diuiſio peccatorū in ſpiritualia, & carnalia. 2

An ſit conueniens diuiſio peccati in peccatū in patrē: in peccatum in filium: & in peccatum in ſpiritum ſanctum: & an peccatum in ſpiritum ſanctum ſit genus peccati ab aliis generibus peccatorū diſtinctum grauiſſimum, & irremiſſibile. 3

An cōuenienter dicantur eſſe ſeptem vicia capitalia. 4

De ſeptem vitijs. c. 188.

Circa ſecūdum ſcilicet circa pullulationem peccatorū capitalium ſunt ſeptem quæſtiones.

An inani glorię quę eſt primum peccatum capitale conuenienter aſſignentur rami ſiue filię quę ſunt, inobedientia, iactantia: Ipocriſis contentio, pertinacia: diſcordia: nouitatum præſumptio. 1

An inuidiæ quę eſt peccatum capitale conuenienter: aſſignantur iſtæ filiæ odiū: ſuſurratio, detractio, exultatio in aduerſis proximi: afflictio in proſperis. 2

An iræ quæ eſt uiciū capitale cōuenienter aſſignent ſex filiæ quæ ſunt tria, tumor mentis, contumelia, clamor: indignatio: & blaſphemia. 3

An accidia ſit peccatum mortale capitale cuius ſex ſunt filię: malitia, rancor, puſillanimitas, deſperatio, torpor circa præcepta, vagatio mentis circa illicita. 4

An auaritia ſit peccatum mortale capitale cuius ſeptē ſunt filię: productio, fraus: fallacia, per-

periurium inquietudo, violentia, & contra miſericordiam obduratio.
6 An gula ſit peccatũ mortale capitale, quinque eius filię, ſcilicet inepta lętitia: ſcurrilitas, immunditia, multiloquiũ, hebetudo mentis circa ſpiritualium intelligentiam.
7 An luxuria ſit peccatũ capitale, cuius octo ſunt filiæ, videlicet cecitas mentis, ĩcõſideratio, præcipitatio, inconſtantia, amor ſui, odium Dei, affectus pręſentis ſeculi, horror vel deſperatio futuri.

De quibuſdam vitijs. c. 195.

Circa tertiũ videlicet circa ſpecialiorẽ determinationem aliquorũ ſpecialiũ peccatorum ſunt quattuordecim q̃ſtiones.
1 De infidelitatem an ſit maximum peccatorum.
2 De deſperatione an ſit grauiſſimum peccatorum.
3 De odio Dei: an ſit ſimpliciter maximum peccatorum.
4 De negligentia, an ſit peccatum mortale.
5 De mendacio, an omne mendacium ſit peccatum.
6 De periurio, an ſit peccatũ mortale.
7 De ſacrilegio, an ſit ſpeciale peccatum.
8 De ſymonia, an committatur quandocunque pro ſacramentis, aut actibus ſpũalibus, vel eis annexis ſumitur pecunia.
9 De ſuperſtitione: an ſit vitium religioni contrarium.
10 De ingratitudine, an ſit peccatũ mortale.
11 De peccato fradulentiæ an ſem per cõmittatur vendendo rẽ plus quàm valeat. Et de vſura an ſemper cõmittatur accipiendo aliquid pro pecunia mutuata.
12 De furto: an ſit grauius peccatũ quàm rapina.
13 De detractione, an ſit peccatũ mortale grauius, quàm cõtumelia, q̃ ſuſurratio, deriſio aut maledictio.
14 De ſcãdalo, an ſit ſpeciale peccatũ mortale, propter quod euitandum omittẽda ſint interdum bona temporalia, quàm ſpiritualia.

Finis titulorum quęſtionum tertij tractatus.

Partitiones quarti tractatus, in quo agitur de verbi incarnatione, & hominis lapſi reparatione.

Quarti tractatus tres partes principales.
Prima eſt de ipſa uerbi incarnatione.
Secunda eſt de incarnati peregrinatione.
Tertia eſt de ſuæ peregrinationis conſummatione.
Prima pars in quinq; portiones diuiditur.
Prima eſt de naturæ humanę ad verbum vnione.
Secũda eſt de vnionis modificatione.
Tertia de naturę aſſũptę perfectione.
Quarta de quarundam veritatũ hanc vnionem cõſequentium declaratione.
Quinta de ipſius incarnati verbi temporali conceptione.

De incarnatione. c.216.

DE primo mouentur octo quæſtiones.

1 An poſſibile fuerit naturam humanam vniri verbo in vnitate ſuppoſiti.

2 An tres perſonę poſſint aſſumere eandē naturam numero, & una perſona plures naturas.

3 An ſuppoſitū creatum poſſit ſuſtentificare aliā naturā creatam.

4 An verbum aſſumpſerit verā & totam naturam humanam.

5 An conuenientius fuerit verbū aſſumere naturam humanā, quam angelicam, & de genere Adę, quam aliunde.

6 An Chriſtus oblationibus, & primitijs in patribus deſignatus fuerit in Abraham, ſicut Leui decimatus.

7 An ſi homo non peccaſſet Deus incarnatus fuiſſet.

8 An poſſet Deus aſſumere naturam irrationalem.

De modo vnionis. c.225.

DE ſecundo ſcilicet de vnionis modificatione ſunt tres quæſtiones.

1 An Deus poſſit aſſumere naturā irrationalem, abſque hoc, ꝙ ipſa fruatur eo.

2 An fuerit aliquod mediū intrinſecum, aut extrinſecum in illa vnione naturę humanæ ad verbum.

3 An vnionē ipoſtaticā pręceſſerit corporis organizatio.

De anima Chriſti. c. 229.

De tertio ſcilicet de naturæ aſſumptę perfectione accidentali ſunt quinque quæſtiones.

An intellectus animæ Chri per 1
fectiſſime videat ī verbo omnia, quæ verbum videt.

An anima Chri nouerit oīa per 2
fectiſſime in genere proprio.

An Chriſto collata fuerit sūma 3
gratia, & ſumma fruitio poſſibilis naturæ creatæ.

An Chriſtus in anima ſua ſum- 4
ma gratia informatus meruerit nobis gratiam, & gloriam & ab inſtanti incarnationis.

An anima Chriſti habuerit om 5
nipotentiam.

De vnione perſonali. c.238.

DE quarto, ſcilicet de quarundam veritatū perſonalem vnionem cōſequentium declaratione ſunt decem quęſtiones.

An iſtæ propoſitiones ſint vere 1
Deus eſt hō. Deus factus eſt homo & Chriſtus prędeſtinatus eſt eſſe filius Dei.

An in Chriſto ſit aliud eſſe ver 2
bi & aliud eſſe creatum.

An in Chriſto ſint duæ filiatio 3
nes.

An Chriſtus dici poſſit filius 4
ſpirituſſancti.

An Chriſtus ſit filius Dei ado- 5
ptiuus.

An Chriſtus ſecūdum quòd ho 6
mo ſit creatura, & inceperit eſſe.

An Chriſtus ſecūdum quòd ho 7
mo ſit perſona & Deus.

An in Chriſto ſint duę volunta 8
tes tantum.

An Chriſtus potuerit peccare. 9

An dulia, vel latria ſit humani 10
tas Chriſti adoranda.

De

De conceptione beatæ Virginis c. 248.

De quinto in prima parte quarti tractatus propoſito, ſcilicet de Chriſti conceptione in virgine matre mouentur quinq; queſtiones. Prima eſt de puritate virginis concipientis.

1 Vtrum videlicet fuerit exempta à peccato originali.

2 An beata virgo Chriſtum concipiens uere fuerit mater Dei & hominis.

3 An cõueniens fuerit filii Dei cõceptione Mariæ nunciari per angelum corporaliter apparentem.

4 An beata virgo meruerit Chriſtum concipere.

5 An Chriſti conceptio fuerit ex merito ſanctorum patrum.

De natiuitate Chriſti. c. 253.

Secunda pars principalis quarti tractatus eſt de incarnati uerbi pegrinatione: & in tres portiones ſubdiuiditur.

Prima oſtendit quomodo per natiuitatem hanc peregrinationẽ inchoauit.

Secunda quõo in hac peregrinatione ſe nobis conformauit.

Tertia quõo ſe peregrinando nos multipliciter informauit.

De primo ſunt tres quæſtiones.

1 An Chriſto ſit attribuenda alia natiuitas pręter æternam.

2 An Chriſti natiuitas temporalis fuerit manifeſtata ordinę conuenienti.

3 An conueniens fuerit magos veniſſe ad Chriſtum natũ adorandum.

De circumciſione, & baptiſmo Chriſti. c. 254.

De ſecundo mouentur tres quæſtiones.

An Chriſtus conuenienter fuerit circuncisus, & in templo oblatus. 1

An fuerit conueniens Chriſtum in Iordane baptizari à Ioãne. 2

An Chriſtus debuerit inter homines conuerſari, pauperem vitam ducendo, & ſecundum legem uiuendo. 3

De miraculis Chriſti. c. 257.

De tertio ſunt quinque quæſtiones.

An ſolis Iudęis debuerit Chriſtus prædicare. 1

An Chriſtus fecerit miracula ſufficientia ad oſtendendam ſuã deitatem. 2

An in Chriſti transfiguratione conueniens fuerit teſtes ueteris teſtamẽti induci, & paternæ uocis teſtimonium audiri. 3

An Chriſtus in omni oratione ſua fuerit exauditus. 4

An Chriſtus ſit mediator Dei, & hominum, ſecundum quod homo. 5

Tertia pars principalis quarti tractatus eſt de peregrinationis Chriſti conſummatione, & hẽt tres ſpeciales portiones.

Prima eſt de Chriſti paſſione.

Secunda eſt de eius reſurrectione.

Tertia de ipſius aſcenſione.

De paſſione Chriſti, c. 260.

De primo ſunt octo quæſtiones.

1 An in anima Chriſti ſecundum portionem ſuperiorem fuerit verus dolor.
2 An Chriſtus habuerit neceſſitá tem moriẽdi,& alios defectus naturales humanitatis noſtrę.
3 An Chriſti paſſione deletum fuerit chyrographum, ſiue chyrographi decretum.
4 An neceſſe fuerit per Chriſti paſſionem genus humanum ſatiſfactione reparari.
5 An propter mortẽ carnis ſit perſonæ verbi mors attribuenda.
6 An ĩ triduo mortis Chriſtus fuerit homo.
7 An tempore mortis Chriſti anima eius deſcẽderit ad inferos ad liberandas animas ibi detentas.
8 An ſi Chriſti reſurrectio non fuiſſet accelerata, fuiſſet tãdẽ Chriſti corpus putrefactum.

De reſurrectione Chriſti. c. 267.

De Chriſti reſurrectione ſunt quattuor quæſtiones.

1 An conueniens fuerit Chriſtum reſurgere die tertia.
2 An corpus Chriſti conuenienter ſurrexerit cum cicatricibus.
3 An Chriſtus debuerit diſcipulis ſuis veritatem reſurrectionis argumentis declarare.
4 An reſurrectio Chriſti ſit cauſa reſurrectionis corporum, ac etiam animarum.

De aſcenſione Chriſti. c. 269.

De Chriſti aſcenſione ſunt tres quæſtiones.
1 An Chriſtus ſecundum quòd homo aſcenderit ſuper omnes cœlos.
An Chriſti aſcenſio ſit cauſa noſtræ ſalutis. 2
An ſedere ad dexterã patris conueniat Chriſto ſecundũ quòd Deus, vel ſecundum ꝙ homo. 3

Finis titulorum quæſtionum quarti tractatus.

Partitiones quinti tractatus, quó agitur de gratiarum & virtutũ informatione.

Quintus tractatus tres habet partes principales.
Prima eſt de legali præceptione hominis regulatiua.
Secũda eſt de ſpeciali gratiæ perfectione hominis reformatiua.
Tertia eſt de virtutũ qualificatione in bonum introductiua, & a malo reductiua.

De lege in communi. c. 271.

Pars prima in tres portiones diuiditur.
Prima eſt de cõi legis ratione.
Secunda eſt de ſpeciali legum diuerſarum conditione.
Tertia eſt de præceptorum diuinæ legis diſtinctione.
De primo eſt quæſtio vnica.
An lex cõuenienter diffiniatur ſic, Lex eſt quædam rationis ordinatio ad bonũ cõe ab eo, qui curam communitatis habet promulgata. 1

De lege in particulari. c. 274.

De ſecundo mouentur vndecim quæſtiones.
An præter legem æternam, & naturalem atque humanã neceſſarium fuerit eſſe aliquam le- 1

gem diuinam.
2 An omnis lex diriuetur a lege ęterna.
3 An lex naturæ poſſit a corde hominis aboleri.
4 An ad legem humanā pertineat omnia vitia cohibere, & actus omnium virtutum præcipere.
5 An lex humana ſit mutabilis, & diſpenſabilis per rectores multitudinis.
6 An conſuetudo poſſit obtinere uim legis, & legem amouere.
7 An lex diuina ſit una tantum.
8 An lex noua ſit grauior veteri.
9 An conuenienter aſſignentur differentia inter legem veterem, & legem nouam ex parte effectus, quia lex uetus occidit, & noua uiuificat.
10 An lex vetus conuenienter data fuerit per angelos ſoli populo hæbreorum.
11 An lex noua ſit duratura uſque ad finem mundi.

De præceptis. c. 248.

De præceptorū diuinę legis diſtinctione ſunt ſeptē quæſtiones.
1 An præter pracepta moralia lex vetus contineat præcepta cerimonialia, & iudicialia
2 An omnia præcepta decalogi sīt de lege naturę, & indiſpenſabilia.
3 An conuenienter aſſignentur alia præcepta moralia præter decalogum.
4 An cerimoniæ veteris legis conuenienter diuidantur in ſacrificia ſacramenta ſacra, & obſeruantias.
5 An præcepta cerimonialia habuerint cauſam litteralē, uel figuralem tantum.
An poſt Chriſti paſſionem legalia potuerint obſeruari abſque peccato. 6
An lex noua ſufficienter ordinauerit hominē tam circa actus interiores, q̃ exteriores ſuperaddendo etiam præceptis determinata conſilia. 7

De gratia. c. 291.

Secunda pars quinti tractatus, quę eſt de gratiæ perfectione in tres ſcinditur portiones.
Prima concernit gratiæ quidditatem, & exiſtentiam.
Secunda gratiæ multiplicitatem variam.
Tertia gratię vtilitatem neceſſariam.
De primo ſunt quattuor quæſtiones.
An gratia ſit habitus creatus inhærens eſſentię animæ. 1
An gratia ſit virtus. 2
An omnibus ad gratiam ſe diſponentibus ex neceſſitate detur a Deo gratia æqualis. 3
An homo poſſit ſcire ſe habere gratiam. 4

De gratia diuiſione. c. 296.

De ſecundo ſunt tres quæſtiones.
An gratia conuenienter diuidatur per gratiam gratum facientem, & gratiam gratis datam. 1
An gratia gratum faciens conuenienter diuidatur per gratiam operantē, & cooperantem: pręuenientem, & ſubſequentem. 2
An gratia gratis data conuenienter diſtinguatur ab Apoſtolo primę ad Chorin. 12. vbi dicit. Alii per ſpiritumſanctum &c. 3

De iuſtificatione.c.297.

De tertio mouentur nouem quę ſtiones.

1 An ad peccatoris iuſtificationē, quæ eſt maximum opus Dei neceſſario requiratur gratia.
2 An liberum arbitrium hominis poſſit ſine gratia cauere omne peccatum mortale: diabolum uincere: & omnia Dei mandata implere. Siue an gratia ſit ad hæc neceſſaria.
3 An liberum arbitrium poſſit ſine gratia gratis data ſe ſufficienter diſponere ad gratiam gratum facientem.
4 An exiſtens in gratia gratum faciēte per ſeipſum poſſit bonū operari, & in bono pſeuerare abſq; auxilio grāæ alterius.
5 An per gratiam gratum faciētē poſſimus apud Deum mereri de condigno vitam ęternam.
6 An per gratiam contingat mereri gratię augmentum.
7 An poſſit aliquis ſibiipſi, uel alteri mœreri primā gratiam.
8 An per gratiam poſſit aliquis ſibi ipſi mœreri reparationem poſt lapſum, & perſeuerātiā.
9 An ſub merito habentis gratiam cadant bona temporalia.

De uirtutibus.c.307.

Tertia pars principalis quinti tractatus, quæ eſt de uirtutum qualificatione in tres præcipuas ſcinditur portiones.

1 In prima fit virtutum generalis determinatio.

2 In ſecunda virtutum a donis beatitudinibus, & fructibus formalis diſtinctio.

3 In tertia virtutum quædam ſpecialis determinatio.

De prima portione ſunt vndecim quæſtiones.

An uirtus humana ſit habitus activus reſpectu actus virtuoſi. 1
An habitus intellectuales ſint virtutes. 2
An ſufficienter diuidatur virtus in moralem, & intellectualem. 3
An uirtutes morales, q̄ ſūt circa operationes, diſtinguantur ab illis quę ſūt circa paſſiones. 4
An conuenienter ponātur quatuor virtutes cardinales. 5
An uirtutes cardinales maneāt in patria, uel euacuentur. 6
An virtutes morales ſint in uolū tate, ſicut in ſubiecto. 7
An ponendæ ſunt tres virtutes theologicę a moralibus, & intellectualibus diſtinctę. 8
An omnis virtus conſiſtat in medio. 9
An omnes uirtutes ſint adinuicem connexæ, & æquales. 10
An omnium uirtutū forma ſit charitas. 11

De donis.c.321.

De tertia portione tertię partis principalis quinti tractatus, vbi agitur de diſtinctione virtuū a donis, beatitudinibus, & fructibus ſunt quæſtiones quattuor.

An dona, beatitudines, & fructus ſint iidem habitus cum habitibus uirtutum. 1
An ſeptem dona ſpiritusſancti maneant in beatis 2
An conuenienter enumerentur beatitudines, & earum premia. Matth.5. 3
An conuenienter enumerentur ab Apoſt. ad Gal.5. duodecim fructus. 4

De fide. c.325.

De tertia portione tertię partis principalis quinti tractatus, vbi de ſingulis virtutibus in ſpeciali agitur plurimę mouentur quæſtiones.

Primo de fide ſunt ſeptem quæſtiones.

1 An de credibilibus reuelatis neceſſe ſit ponere fidē infuſam.

2 An de credibilibus reuelatis poſſet aliquis ſimul habere ſcientiam, & fidem.

3 An ante Chriſti aduentum fuerit fides neceſſaria de his quæ modo credimus.

4 An fides informis habeat rōnē virtutis.

5 An fidei poſſit ſubeſſe falſum.

6 An ratio inductiua ad ea credēda quæ ſunt fidei diminuat fidei meritum.

7 An confeſſio fidei ſit neceſſaria ad ſalutem.

De ſpe. c.330.

De virtute ſpei ſunt tres queſtiones.

1 An ſpes ſit virtus theologica diſtincta a fide, & charitate.

2 An ſpes in actu ſuo certitudinē habeat.

3 An ſpes excludat timorem.

De charitate. c.333.

De charitate, ſunt duodecim quęſtiones.

1 An ſit aliqua virtus theologica inclinās ad diligendū Deum ſuper omnia, & proximū propter Deum.

2 An ex charitate ſint diligenda corpora noſtra.

3 An maioris ſit perfectionis diligere amicum, quàm inimicū.

4 An ſit aliquis ordo diligendum ex charitate.

5 An habens perfectam charitatē teneatur ea, quę ſunt perfectionis implere.

6 An charitas maneat ī patria; nō autem ſpes & fides. Septima eſt de gaudio, quod eſt effect' charitatis.

7 An ſpirituale gaudium, quod ex charitate cauſatur, poſſit in nobis impleri.

8 An pax ſit effect' charitatis. Nona eſt de miſericordia, quæ a charitate cauſatur.

9 An ſit maxima virtutū. Decima eſt de beneficentia, quę eſt actus quidam charitatis.

10 An ſit omnibus benefaciendū.

11 An elemoſinarū largitio ſit charitatis actus cadens ſub præcepto.

12 An fraterna correctio ſit charitatis actus cadēs ſub pręcepto.

De prudentia. c.345.

De prudentia ſunt tres qōnes.

1 An pcipere ſit principalis actus prudentiæ.

2 An prudētia poſſit eſſe in peccatoribus.

3 An conueniēter aſſignētur tres partes principales, ſcilicet memoria, intelligentia, & prouidentia.

De iuſtitia. c.348.

De iuſticia ſunt duę quæſtiones.

1 An iuſtitia ſit virtus generalis, vel ſpecialis.

2 An cōuenienter ponantur duæ ſpēs iuſtitię particularis, ſcilicet cōmutatiua & diſtributiua.

Finis titulorum quęſtionum quinti tractatus.

Qui autem de prudentia, iuſtitia, fortitudine, & temperantia ampliora videre voluerit ad ſecundam ſecundę beati Thomæ recurrere poterit.

Partitio ſexti tractatus, in quo de ſacramentis agitur.

De ſacramentis. c.348.

SEXTVS tractatus in tres principales partes diuiditur. In prima fit de ſacramentis in communi tam veteris, quàm nouę legis generalis determinatio. In ſecunda fit ſacramentorum nouę legis ſufficiens enumeratio. In tertia fit vniuſcuiuſq; illorũ ſpecialis conſideratio.

Prima pars in tres ſcinditur portiones.

Prima eſt de ſacramenti diffinitione.

Secunda de ſacramenti inſtitutione.

Tertia de ſacramenti efficaci operatione.

De primo eſt vnica quęſtio, videlicet.

1 An ſacramentum poſſit diffiniri.

De ſecundo vnica mouetur quæſtio, videlicet

1 An pro tempore cuiuſcunque legis a Deo datæ debuerit a Deo inſtitui ſacramentum.

De tertio ſunt tres quæſtiones.

1 An ſacramentum habeat cauſalitatem actiuam reſpectu gratię conferendæ.

2 An in circunciſione, quę fuit ſacramentum veteris legis conferebatur gratia.

3 An ſacramenta efficaciã habeant ex paſſione Chriſti.

Secunda pars principalis ſexti tractatus non diuiditur per portiones, ſed in ea vnica tantũ mouetur quęſtio, videlicet

An conuenienter enumerentur ſeptem ſacramenta nouę legis. 1

Tertia pars principalis ſexti tractatus, in qua de ſingulis ſacramentis in ſpeciali tractatur in tot ſpeciales portiones ſcinditur quot ſunt nouę legis ſacramenta, ſcilicet in ſeptem.

De Baptiſmo, c.355.

In prima portione, quæ eſt de baptiſmo, ſunt duodecim quęſtiones.

An diffinitio baptiſmi poſita a Magiſtro in 4.diſtin.3. ſit vera, videlicet. Baptiſmus eſt tinctio & ablutio corporis exterior facta in aqua ſub forma verborum præſcripta. 1

An hęc ſit forma baptiſmi. Ego baptizo te in nomine patris, & filij, & ſpiritusſancti. 2

An ſola aqua naturalis ſit cõueniens in materia baptiſmi. 3

An paruuli baptizati recipiãt effectum baptiſmi. 4

An paruulus in vtero poſſit baptizari. 5

An adultus nõ conſentiens poſſit recipere effectũ baptiſmi. 6

An adultus fictus recipiat effectum. 7

An ad baptiſmi ſuſceptionẽ teneãtur illi, qui iam intra ſunt iuſtificati. 8

An baptizati recipiant effectum baptiſmi ęqualiter. 9

An paruuli infidelũ ſint baptizandi inuitis parentibus. 10

An

11 An ſolus ſacerdos cum intẽtione actuali poſſit aliquẽ baptizare.

12 An in baptiſmo imprimatur character.

De confirmatione. c.363.

De ſacramẽto confirmationis duę ſunt quæſtiones.

1 An confirmatio ſit ſacramentum nouæ legis neceſſarium ad ſalutem.

2 An ſacramentum confirmationis poſſit iterari.

De Euchariſtia. c.365.

De ſacramento Euchariſtiæ ſunt duodecim quæſtiones.

1 An Euchariſtia ſit ſacramentum nouæ legis.

2 An Chriſti corpus ſit realiter, & veraciter præſens ſub ſpecie panis facta in conſecratione.

3 An omnia, quæ Chriſto conueniunt in cœlo, eidem conuenire poſſint in ſacramento.

4 An ſit poſſibilis tranſubſtantiatio qualis eſſe dicitur tranſubſtantiatio panis in corpore Chriſti.

5 An poſſit quodlibet conuerti in quodlibet.

6 An panis conuerſus in Chriſti corpus annihiletur.

7 An poſſit eſſe accidens in ſacramento altaris, ſine ſubiecto.

8 An accidentia manentia in hoc ſacramento poſſint habere omnẽ actionem, ſicut prius.

9 An huiuſmodi accidentia poſſint accidẽtaliter tranſmutari, ſicut poterant coniuncta ſubſtantiæ panis.

10 An ex ſpeciebus ſacramentalibus quando corrumpuntur euchariſtia non manente poſſit aliquid generari.

11 An oĩs ſacerdos, & ſolus ſacerdos poſſit euchariſtiã conficere.

12 An hoc ſacramentum poſſit a non ieiuno, & ab exiſtentibus in peccato mortali manducari.

De pœnitentia. c.383.

De ſacramẽto pœnitẽtię ſunt quindecim quæſtiones.

1 An pœnitentia neceſſario requiratur ad deletionem culpę poſt baptiſmum commiſſæ.

2 An actus pœnitendi requiſitus ad deletionẽ peccati mortalis ſit actus alicuius virtutis.

3 Ad pœnitentia virtus ſit tantum vnius pœnæ inflictiua.

4 An per ſacramentum pœnitentiæ deleatur culpa.

5 An cuilibet peccato mortali correſpondeat propria ſatisfactio.

6 An iniuſte detinens rem alienam poſſit vere pœnitere abſque reſtitutione.

7 An damnificans alium in bonis perſonę, vel famæ reſtituere teneatur ad hoc, quod poſſit vere pœnitere.

8 An iſta tria, contritio, confeſsio, & ſatisfactio ſint partes pœnitentiæ.

9 An in iuſtificatione peccatoris, quæ fit per pœnitentiam remiſſio culpę, & infuſio gratię ſint vna mutatio, vel duæ.

10 An neceſſarium ſit ad ſalutẽ confiteri omnia peccata ſua proprio ſacerdoti.

11 An poteſtas clauium ſacerdoti collata tantummodo ſe extẽdat in ſacramento pœnitentiæ ad pœnam temporalem.

12 An confeſſor in quocunque caſu teneatur celare peccatum ſibi
in

in confeſſione detectum.
13 An pœnitentia in extremis valeat ad ſalutem.
14 An poſt hanc vitam poſſit aliquod peccatum dimitti.
15 An peccata per pœnitentiam dimiſſa in recidiuante redeat eadem numero.

De extrema vnctione. c.402.

De Sacramento extremæ vnctionis eſt vnica quæſtio.
1 An extrema vnctio ſit ſacramentum nouæ legis.

De ordine ſacro. c.403.

De Sacramento ordinis mouentur tres queſtiones.
1 An in eccleſia ſint ſeptem ordines eo modo, quo ordo, vel ordinatio ponitur ſacramentum.
2 An pœna canonica impediat a ſuſceptione, vel collatione ordinū.
3 An ſexus muliebris, aut ętas puerilis impediat ſuſceptionē ordinis.

De Matrimonio. c.407.

De Sacramento matrimonij ſunt octo quæſtiones.
1 An matrimonium fuerit a Deo immediate inſtitutum.
2 An conſenſus expreſſus per verbum de præſenti non coactus, & ſequens appræhenſionem veram, non erroneam, cauſet matrimonium inter perſonas legitimas.
3 An inter Mariam, & Ioſeph fuerit verum matrimonium.
4 An ſint tria bona matrimonij ex quorum altero teneantur coniuges ſibiinuicem reddere debitum altero petente.
5 An fuerit aliquandò licitum plures habere vxores ſimul, vel ſucceſſiue.
6 An impotentia coeundi, vel adulterium cum aliqua viuente viro ſuo, vt conditio ſeruilis, vel ætas puerilis impediant matrimonium.
7 An ſuſceptio ordinis ſacri, & votum perpetuæ continentiæ, & cultus diſparitas impediant matrimonium.
8 An cognatio, vel affinitas carnalis, & cognatio ſpiritualis, ac publicè honeſtatis iuſtitia impediat matrimonium.
Finis titulorum quæſtionum ſexti tractatus.

De anima ſeparata. c.419.

Partitiones ſeptimi tractatus, in quo de finali bonorum, & malorum retributione tractatur.
Septimus tractatus in tres partes principales diuiditur.
Prima eſt de quibuſdam vltimum iudicium antecedentibus.
Secunda de ipſo iudicio, & ipſum concomitantibus.
Tertia de quibuſdam iudicium illud conſequentibus.
Prima pars in quatuor ſcinditur portiones.
Prima eſt de animarum ſeparatarum locatione.
Secunda eſt de animarum purgandarum ſuffragatione.
Tertia de ipſarum animarum ſeparatarum cognitione.
Quarta de finali reſurrectione.
De primo ſunt tres quæſtiones.
1 An animæ ſeparatæ habeant receptacula, vel loca determinata.
2 An in inferno affligantur maligni ſpiritus

ſpiritus,& animæ damnatorũ igne corporali.

3 An pœna, qua puniantur animæ in purgatorio ſit maxima pœna temporalium.

De ſuffragijs mortuorum. c. 423.

De ſecundo ſunt tres q̃ones.

1 An ſuffragia viuorũ proſint defunctis.

2 An animabus exiſtẽtibus in purgatorio proſint ſuffragia facta per malos.

3 An ſuffragia Eccleſiæ proſint ęqualiter omnibus defunctis.

De intellectione animæ ſeparatæ. c. 425.

De tertio ſunt tres quæſtiones.

1 An anima ſeparata poſſit aliq̃d intelligere.

3 An anima ſeparata poſſit recordari præteritorum, quæ nouit ipſa corpori coniuncta.

3 An animæ ſeparatæ cognoſcant orationes, quas pro ipſis facimus, vel ad ipſas.

De finali reſurrectione. c. 420.

De quarto ſunt quatuor quęſtiones.

2 An generalis omnium reſurrectio ſit futura.

2 An poſſibile ſit per virtutẽ agentis naturalis aliquid idem numero reparari.

3 An futura reſurrectio erit naturaliter in inſtanti.

4 An in quolibet homine reſurget totum, quod fuit de veritate naturæ humanæ in eo.

De iudicio. c. 439.

Secũda pars principalis ſeptimi tractatus eſt de ipſo iudicio, & ipſum cõcomitãtibus vbi mouentur tres quęſtiones.

An iudicium vniuerſale ſit futurum. 1

An in iudicio, vel circa iudicium ceſſabit motus corporum cœleſtium. 2

An ignis conflagrationis pręcedet iudicium, vel ſequetur. 3

Tertia pars principalis ſeptimi tractatus, in qua agitur de quibuſdam iudiciũ conſequentibus in tres præcipuas ſcinditur portiones.

Prima eſt de mũdi innouatiõe.

Secunda eſt de reproborum punitione.

Tertia eſt de electorum remuneratione.

De mutatione mundi. c. 441.

De primo mouetur vnica q̃ſtio.

An mundi innouatio ſit futura poſt iudicium. 1

De punitione reproborum. c. 442.

De ſecundo ſunt ſex quęſtiones.

An corpora damnatorũ poſt iudicium cruciabuntur igne infernali. 1

An damnati appetant non eſſe. 2

An ſit æqualis pęna omniũ damnatorum. 3

An damnati velint ſe peccaſſe. 4

An dãnati mallent omnes eſſe damnatos, quàm aliquos eſſe beatos. 5

An in inferno damnatorũ ſint tenebræ corporales, & ſpirituales. 6

De

Index qõnum problematum huius operis.

De premiatione bonorum. c. 447.

De tertio, ſcilicet de electorum præmiatione ſit triplex determinatio.
Prima eſt beatitudinis animę manifeſtatiua.
Secunda eſt beatitudinis corporis declaratiua.
Tertia eſt determinatio quędam comparatiua.
Circa primum ſunt octo quęſtiones.
1 An beatitudo creaturæ intellectualis per ſe conſiſtat in operatione.
2 An beatitudo conſiſtat in vno ſimplici actu, vel in pluribus ſimul.
3 An beatitudo per ſe conſiſtat in actu intellectus, vel volũtatis.
4 An perpetuitas, vel ſecuritas tentionis pertineat ad eſſentiam beatitudinis.
5 An creatura intellectualis ſit naturaliter capax beatitudinis ſic φ ad eam ex puris naturalibus poſſit attingere.
6 An omnes homines de neceſſitate, & ſummę velint, ſeu appetant beatitudinem.
Eſt de aureola.
An conueniẽter attribuatur virginibus martyribus, & doctoribus. 7
An ſint dotes in beatis, etiam in Chriſto, & in Angelis. 8

De beatitudinis corporis. c. 463.

Circa ſecundum, quòd eſt de beatitudine corporis ſunt quinq; quæſtiones.
An conuenienter aſſignẽtur quatuor dotes corporis glorioſi, ſcilicet claritas impaſſibilitas, ſubtilitas, & agilitas. 1
An corpora beatorum erunt impaſſibilia. 2
An corpora beatorũ erũt agilia. 3
An corpora beatorũ erũt clara. 4
An per dotẽ ſubtilitatis duo corpora poſſint eſſe ſimul in eodem loco. 5

De æqualitate beatitudinis. c. 475.

Circa tertium, vbi eſt determinatio quædam comparatiua ſunt duæ quæſtiones.
An omnium beatorum ſit ęqualis beatitudo. 1
An beati videant pœnas damnatorum. 2

Finis titulorum quæſtionum ſeptimi, & vltimi tractatus, & per cõſequens totalis libri, qui conuenienter dicitur Reſolutorium, ſeu Reſolutio Theologorum.

TABVLA ALPHABETICA MATERIARVM HVIVS OPERIS.

ABSTRACTIO multipliciter ſit tra. . par. 2.por.2. de ſpectātib' ad pſonam patris.q.8. notab.2. c.29
Accidens qualiter eſt ſine ſubiecto in euchariſtia,tra.6.par.3.de euchariſtia q.8. 377
Accidentia in euchariſtia an habere poſſint actiones ſuas. ibidem. quæ.8. 377
Accidētia in euchariſtia an poſſint tranſmutari.ibid.q.9, 377
Actio dicit̃ ęquiuoce tripliciter tra. i.par.2.port.2. de miſſione ſpūſ-ſancti.q.2.not.1. 89
Actio de genere actionis nō eſt in Deo,ibid.conc.1. 89
Actio tā immanens q̃ trāſiens ad intra, & ad extra qualiter eſt in diuinis ibid.con.3.4.5.& 6. 89
Actio diuina dupliciter cōſiderari pōt.tract.i.par.3.por.2.de diuina prouidentia,& diſpoſitione. q.2. in notab. 67
Actus ſiue actio duplex,tra.1.pa.2 por.1. de ſpectātibus ad perſonā patris.q.x.not.1. 32
Actus efficiēdi in Deo non diſtinguit̃ ab actu volendi,tra.1.par.2. por.3.q.1.concl.v. 53
Actus volūtatis duplex, & qs ordo inter eos tra.2.pa.2.por.1. de malorū angelorū reprobatiōe.q. 109
Actus bonitatis,& malicię triplex tract.2.par.2.por.i.de malorū angelorū reꝓbatiōe.q.3.not.2. 112
Actus hoīs duplex tracta.2. par.2. por.3.de voluntate humana.q.9. notab.1. 135
Actus qualiter pōt eſſe vel nō eſſe indifferens ad bonitatē, & maliciam tract.2.par.2.por.3. de voluntate humana.q.9. in concluſionibus. 136
Actus recordandi habet duo obiecta trac.7.par.1.por.3.q.2. nota. 1.& 2. 427
Adoptio quid ſit tra.4.par.1.por.4. q.v.in notab. 242
Adoratio multiplex.tract.4.par.1. por.4.q.x.notab.1. 242
Agentia ſunt triplicia trac.ii.par.2. por.1.de voluntate angelorū.q.i. in nota. 103
Agentis duplex rō tracta.2.par.2. po.3.de intellectu humano.q.4. in ſolutione tertij argumēti. 124
Amor duplex tract.2. par.2. por.1. de voluntate angelorum q.2.notab.2. 104
Angelorum perſonalis pluralitas pōt eſſe in eadem ſpeciei trac.2. par.2.por.1.de angelorum naturali conditione quæſ.2.in concluſione. 94
Angeli qualiter ſe habēt ad corpora ibid.q.3.per totum. 95
Angelus qualiter eſt aut eſſe pōt in loco tra.ii.par.ii.por.1.de angelorum locali tranſmutatione q.1. per totum. 95
Angelus ſeipſum cognoſcit per ſuā eſſentiam tract.2.par.2.por.j. de

intel-

intellectu angelorum q. 1. in cõcluſione. 56
Angeli ſuperiores qualiter: vniuerſaliorem ſcientiã habẽt quã inferiores ibid.q.3.notab.2. 97
Angeli qualiter intelligunt quidditates creatas,ibid.in tribus concluſionibus. 97
Angelorum cognitio matutina, & veſpertina,ibid.q.4.in notabi.& in concl.1.& 2. 98
Angeli naturali dilectione dilexerũt Deũ ſuper omnia tra.ij.pa.ij. por.j. de voluntate angelorum, q.2.in concl. 99
Angeli quos plus aut minus diligũt ibid.q.3.in tribus concl. 100
Angelorum beatitudo duplex,trac. ii.par.2.port.1. de angelorũ ſeparatione q.1.not.2. 100
Angeli prius meruerunt beatitudinem quam acceperunt ibid.not. 1.& 2,& in concluſi.1. 99
Angelorũ morulæ inter creationẽ eorũ,& præmiationem patent p ſeptem propoſitiones ibid.nota. 2.& 3. 99
Angeli qualiter habuerunt, & non habuerunt beatitudinem a creatione ibid.conc.2.& 3. 100
Angeli creati ſunt in gratia ibidem. conclu.4. 101
Angelis veriſimile eſt gratiã fuiſſe infuſam ſm capacitatem ſuorum naturalium ibid.q.2. in concluſionibus. 102
Angeli qualiter potuerunt eſſe ab inſtãti creationis beati aut miſeri ibid.q.3.per totum 102
Angelus malus qualiter appetiit æqualitatem Dei. tract.2. par.2. por.1.de malorum angelorum reprobatione q.1.in trib.conc. 109
Angeli qualiter peccauerunt par.2. por.1.de malorũ angelorũ reprobatione q.2. & in ſex concluſionibus. 110
Angelus qualiter habere potuit bonam volitionem,tracta.2.par.2. por.1.de malorum angelorũ reprobatione in conclu. 111
Angelis qualiter obedit creatura corporalis tracta.2. par.3. de rei corporalis per angelũ tranſmutatione q.vnica per totum 150
Angelus multipliciter poteſt aliqd intelligere trac.2,par.3.de angelorum locutione quæſt.vnica notab.2. 150
Angelus qualiter, & quam multipliciter loquitur angelo.ibid. in quinq; concluſionibus. 151
Angelus qualiter illuminat angelũ tracta.2.par.3. de angelorum illuminatione quæſtione vnica p totum 114
Angelorum miſſio duplex tract.2. par.3.de hoĩum per angelos directione q.1.notab.1. 151
Angeli omnes aſſiſtunt multipliciter, & tamen mittuntur ibid.notab.2.& conc.1.2.& 3. 151
Angelus põt hominem docere, & illuminare multipliciter ibid.notab.3.& con.4.& 5. 151
Angelus qualiter poſſit inflammare voluntatem hominis ibid.conclu.6. 152
Angelica cuſtodia neceſſaria eſt p pter tria ibid.q.1.notab.1. 156
Angeli qualiter idẽ volũt, & qualiter inter eos eſt pugna ibid. not. 2.& conc.3. 156
Angelũ cuſtodẽ habet vnuſquiſq; dẽpto Chriſto ibid.cõ.i.& ii. 156
Angeli qualiter proficiunt in gaudio licet nunquam doleant ibid. concl.4.& 5. 156
Animę brutorum an productę ſint ex nihilo tract.2.par.2.por.2. de opere ornatus q.vnica.not.3. 117
Anima humana qualiter eſt aut nõ eſt

eſt compoſita ex materia, & forma. ibidem port.3. de anima humana in ſe quæ.2.per totum 120
Anima humana qualiter eſt corruptibilis, & incorruptibilis ibidem.q.j.in conclu. 119
Anima humana conueniēter vnitur corpori corruptibili ibidem. quæſt.3.per totum 119
Anima creata eſt in corpore, tra.2. part.2.port.3.de modo primariæ productiōis humanę q.j.p to. 143
Anima ſeparata qualiter pōt intelligere, & nouā notitiā acquirere, trac.7.par.j.por.3.q.j. 426
Anima ſeparata qualiter pōt recordari pręteritorū ibid.q.2. 426
Aīa ſeparata qualiter pōt ſcire quę apd̄ nos fiūt tr.7.p.j.p.3.q.3. 428
Appropriatorū duplex conſiderat, & quę ſit appropriationis ratio, tra.1.par.2. por.3.de ſpāli appropriation.q.vnica,in notab. 54
Appropriationes multæ conueniēter factę ibi.in ſexta.conclu. 54
Appetit' multiplex,tr.2.par.2.por. 3.de volūtate hum.q.4.not.j. 130
Aquarū congregatio facta cōueniēter tracta. 2.par.2.por.2.de opere tertię diei.q.vnica,in nota. 117
Aquę nomē tripliciter exponitur, tra.2.par.2.por.2.de opere ſecundę diei.q.vnica,notab.3. 116
Ars dupliciter ſumi pōt,tra. 1.par. 3.por.1.de ſcię,& ſcibiliū habitudine,q.4.in ſolutiōe primi arg. 66
Aſſumptio eiuſdē naturę a tribus pſonis qualiter eſt poſſibilis trac. 4.par.1.por.1.q.2.per totum 219
Aſsūpſit filius Dei verā naturā humanā tr.4.pa.i.por.i.q.4.p to.220
Aſſumere verbū naturā humanam cōueniētius fuit quā angelicā tra. 4.par.i.por.i.q.v.no.1.& cō.i.220
Aſſumere humanā naturā ex genere Adę,& ex muliere cōueniētius fuit,quàm aliunde ibid. nota.2.3. & 4.& conc.1.2.& 3. 221
Aſſumere naturam irrationalem, an poſſit Deus,trac. 4.par.1.por. 1.q.8.per totum 224
Attributum dici poteſt quadrupliciter, trac.1.par.3.de attributis in cōi.q.vnica,nota.2. 55
Attributa qualē idētitatē,qualēq; diſtinctionē hn̄t,tra.1.par.2. 41
De attributis in generali, q.vnicā ſex concluſio. 55
Auerſio a fine triplex.tra.3.par.1. por.1.q.1.nota.1. 159
Auaritia quid ſit,& quale peccatū, & quę eius filiæ,trac.3.par.3.por. 2.q.v.per totum 193
Aureola an conuenienter attribuatur virginibus,martyribus,& doctoribus,tracta.7.pars 3.por.3.de beatitudine animæ, quęſt.7. per totum. 459

B

Baptiſmus Ioannis qualis fuit, & an eſſet ſacramentum tra. 4.pars 2.por.2.quęſt.2.notab.1. & 2. 255
Baptiſmus quid ſit,trac.7.par.3.de baptiſmo q.1. 355
Baptiſmi forma,q̄ ſit ibi.q.2. 355
Baptiſmi forma variari pōt quadrupliciter,ibi.nota.4. 356
Baptiſmi materia, quæ ſit ibidem, q.3.per totum. 358
Baptiſmi effectū paruuli recipiūt. ibidem.q.4.per totum. 358
Baptiſmus an poſſit conferri paruulo exiſtenti in vtero,ibidem q. 5.per totum. 358
Baptiſmi effectū an recipiat adultus non conſentiens ibidem. q.6. per totum. 358
Baptiſmi effectum an fictus recipiat.ibidem.q.7. 358
Baptiſmi ſuſceptio an ſit neceſſaria iam iuſtificato ibid.q.8. 358

Baptiſmi

Baptiſmi effectus an ſit æqualis in omnibus, ibidem. q. 9. 360
Baptiſmus an ſit miniſtrandus paruulis infidelium inuitis parentibus ibidem quæſtione 10. 360
Baptiſmum cōferre quis poteſt, & qualis intentio ad hoc requiritur, ibidem quæſtione. 11. 361
Beatitudinem pōt quis immoderate velle tripliciter tract. 2. par. 2. por. 1. de malorū angelorum reprobatione. quæſtio. 2. not. 2. 113
Beatitudines conuenienter annumerantur tracta. 5. part. 3. por. 3. quæſt. 3. per totum. 324
Beatitudo an in operatione conſiſtat tractatu. 7. part. 3. port. 3. de beatitudine animæ, quæ 1. 449
Beatitudo an conſiſtat in vno ſimplici actu. ibi. quæ. 2. p totū 150
Beatitudo dupliciter accipitur ibidem nota. 2. 450
Beatitudo an p ſe cōſiſtat in actu voluntatis vel intellectus ibidē quæſtione 3. per totum 450
Beatitudinis eſſentia an includat perpetuitatem, & ſecuritatem tentionis ibidem quæſtione iiii. per totum 340
Beatitudinis capacitas an naturaliter conueniat creaturæ intellectuali. ibidē quæſt. 5. p totū 456
Beatitudo an ſumme, & neceſſario appetatur ab omnibus ibidem quæſtione 6. per totum 457
Beatorum corpora qualiter erant impaſſibilia tractatu. 7. parte. 3. porti. 3. de beatitudine corpo. quæſtione 2. 459
Beatorū corpora qualiter erūt agilia ibidē q̄ſtione 3. p totum 469
Beatorum corpora qualiter erunt clara ibidem quæſtione. 4. per totum 72
Beatorum corpora qualiter erunt ſubtilia, & quòd per ſubtilitatem poterunt an ſimul eſſe in eadem loco: ibidem quæſtione. 5. per totum 472
Beatitudinis æqualitas multiplex tractatu. 6. parte. 3. porti. 3. de æqualitate beatitudinis quæſtio. vnica per totum 475
Beati qualiter vident pœnas damnatorum tractatu. 7. parte. 3. por. 3. quæſt. finali. 476
Benefaciendum eſt omnibus tract. 5. parte. 3. de charitate quæſt. x. per totum 343
Bigamia an ſit licita tract. 6. part. 3. de matrimonio quæſtio. 5. in concluſione 414
Bonitas intentionis dupliciter notabili. 2. quæſt. 8. tract. 2. 134
Bonitas triplex in actu humano. tractatu. 2. part. 2. porti. 3. de voluntate humana quæſtione 7. notabili. 1. 133
Bonitas qualiter attenditur in opere ex parte intentionis; & finis ibidem notabili. 3. & 4. & in tribus conc. 33
Bonitas quadruplex conuenire poteſt actus humano ibidem quæſtione 9. notab. 2. 135
Bonitas meritoria vnde conuenit actui ibidem nota. 4. 135
Bonitas actus moralis quid ſit tra. 5. part. 3. por. 1. quæſtione. 1. notabili. 4. 308

De litera. C.

CARACTER quid ſit, & quibus ſacramētis imprimitur tractatu. 7. part. 3. De baptiſmo quęſtione 12. 361
Capacitas gratiæ poteſt attendi dupliciter tractatu. 2 parte. 2. port. 1. de angelorum ſeparatione qu. ſecunda 107
Charitas virtus infuſa tractatu. 5. parte,

par. 4. por. 3. de charitate.q. 1. notabili. 1. 333
Charitas ratio obiectiua,ibidem. notabili.2. 334
Charitas vna eſt ad Deum, & ad proximum,ibidem not. 6. 334.
Charitas an ſe extēdat ad corpora humana,ibi.q.2.no.& cō.3. 335
Charitate diligendi ſunt boni, & mali & omnes viatores,ibidem. con. 1 & 2. 335
Charitas an ſe extendat ad creaturas irrationabiles, ibid. in concluſione 3.in fine. 336
Charitatem perfectā habens an teneatur ad opera perfectionis,ibidem. q.5. per totum. 336
Charitas manet in patria, nō aūt fides, & ſpes,ibi.q.6.p̄ totū. 337
Capitale vitium quare ſic dicitur, & quæ ſunt principalia peccata, tracta.3. par. 3. por. 1.q. 4. no. 1.2.3.& 4. 187
Cauſas plures cōcurrere, poteſt intelligi dupliciter, tract.2.par.2. por. 3. de intellectu humano, q.3.not.3. 123
Celatio cōfeſſionis eſt de iure multiplici. tract. 6.par.3. de pœnitentia.q.xii. 399
Cœlum multipliciter dicitur, tra. 2.parte 2. por. 2. de opere ſecundę diei.q. vnica.nota. 1. 111.
Cerimoniæ veteris legis mutiplices, tracta. 5. par. 1.por. 3.q. 4. per totum. 287
Cerimonię veteris legis an cauſam habuerint literalē, vel figuralē tantū,ibid. q.5. per totum. 287
Certa cognitio de multis naturaliter haberi pōt tra.2. par. 2.por. 3.de intellectu humano.q. 1. notabili 1. 121
Certitudo duplex, adhærētię, & euidentię quæſtionibus prohemialibus de doctrinæ Theologicæ qualitate q.2.no.2. 7
Circumince ſſio quid ſit,tra. 1. par. 2. por. 3. de circūinceſſione diuinarū p̄ſonarū q.vnic.in no. 53
Circūinceſſiue ſunt diuinæ perſonę in ſeinuicem, & quę ſit circuminceſſioni huius ratio, ibidē in concluſionibus. 53
Circuncifio an eſſet ſacramentum conferens gratiam,tra.6.par. 1. por.3.q.2.per totum. 352
Clauis poteſtas conceſſa Eccleſiæ, quæ & quanta ſit, tra. 6. par.3. de pænitentia q.11. 396
Cognoſcere Deum in creaturis, & per creaturas differūt,tra.i.par. i.in prin. q. de cognoſcibilitate Dei,notab.2. 9
Cognoſcendi oīa determinate, & certitudinaliter, quę ſit ratio in Deo, tra. j. par. 3. por. j. diuinæ ſcientiæ certitudine queſtione vnica con.2.3.& 4. 65
Cognoſcēdi rem aliquā diſtincte, quæ ſit ratio, & qualiter adequata, tra. 2. par.2. por. 1. de intellectu angelorū.q.2.nota.1. 101
Cognoſcendi ratio eſt multiplex, ibidem,q 3.nota.i. 102
Cognoſcendi ratio dicitur. quadrupliciter, tract. 2.par. 2.por.3. de intellectu humano.q.2.in nota. in principio. 121
Cogitatio circa illicitum,ac etiam delectatio qualiter eſt peccatū, vel nō, tract.3.par.i. por.i.q.2. conclu.2.3.4.& 5. 164
Compoſitio triplex, tract.2.par.2. por.i.de angelorū naturali conditione, q.3. notabi.2. 98
Cōpoſitio qualiter eſt in angelis ibid. not. 3. & con. i.2.& 3. 98
Cōceptio B.virginis immunis fuit a peccato originali, tra.4.par. 1.por.5.q.i.per totum. 249
Conceptio verbi Mariæ per Angelum

lum conuenienter nunciata, ibi dem ; q.3.per totum 252
concipere Chriſtum qualiter meruit B.virgo, ibi.q.4.p totũ 190
Confirmatio quid ſit,& de eius neceſſitate, tract.6.par.3.de confirmatione,q.1. 364
Confirmationis ſacramẽta an ſit iterabile,ibidem, q.2. 364
Confiteri oĩa peccata proprio ſacerdoti an ſit neceſſariũ,trac. 6. par.3. de pœnitentia, q. 10.395
Conſcientia quid,ſit & qualiter in ea poteſt eſſe error, tra.2.par.2. por. 3. de voluntate humana, q. 11. not.2. & 3. 141
Conſciẽntia qualiter obligat, aut ligat, ibid.conc.3.4.5.& . 6.142
Conſumatio operũ Dei in creaturis triplex, tra.2. par.2.por. 2. de operum Dei conſumatione,q.vnica,per totum 118
Cõtingẽtię ratio,aut radix,in quo ſtat, tra. 1.par.3.por.1.de diuinę ſcię certitudine,q.vnic.in no.64
Contingentia rerum qualiter ſtat, cũ certitudine diuinæ ſcientiæ, ibid. & in 5.concluſione. 65
Cõtumelia quale peccatũ eſt trac. 3.par.3.por.3.q. 13.nota.2. 211
Cõuenientia attenditur dupliciter inter perſonas diuinas,tr.1.par. 2. por.2. de nominatione Spiritusſancti,q.2.nota.2. 46
Cõuerti quolibet in quodlibet an ſit poſſibile, tracta. 6. par.3. de Euchariſtia, q.5. 373
Corpus Adę conuenienter factum eſt de limo terræ,tracta.2.par.7. por.3. de modo productionis humanæ, q.2.in concluſione. 121
Corruptio dicitur dupliciter, trac. 2.par.2.por.3.de anima humana in ſe, q. 1.in not. 118
Correctio fraterna qualiter ſit facięnda,tra.5.par.3.por.3.de charitate,q. 12. per totum. 345
Creaturæ qualiter ſunt in Deo vita,tra. 1.par.3.por.2.de ſcientiæ & ſcibilium habitudine,q.3.con clu.2.3.& 4. 63
Creare quid ſit, tra.2.par.1.q.2.in notabili. 87
Creare põt ſol⁹ De⁹ ib.cõ.i.& 3.87
Creatio quod importat,tracta. 2. par. 1.q.4.notabili. 2. 89
Creatio qualiter diſtinguitur a rę creata,ibid.conc.4.& 5. 90
Chriſtus figuratus eſt primicijs ſacrificiis, & decimis, tracta.4. par.1.por.1.q.6.nota.3. 243
Chriſti caro aliter fuit in patribus quàm caro aliorũ,ib. con.2. 168
Chriſtus non fuit decimatus in Abraham, ibidem, conc.3. 222
Chriſtus nõ eſt dicendus filius Spiritusſancti,aut Trin.tra.4.par.1. por.4.q.4.per totum. 241
Chriſtus non eſt filius Dei adoptiuus,ibid.q.5.per totum. 242
Chriſtus,ſecundum ꝙ homo an ſit creatura, & an inceperit eſſe, ibidem,q.6. per totum. 242
Chriſtus,ſm ꝙ homo an ſit perſona, & Deus ,ibi.q.7 .per to. 244
Chriſtus conuenienter adorandus eſt a magis,tract.4.par.2.por.1. q.3.per totum. 254
Chriſtus conuenienter eſt circũciſus,tr.4. par.2.po.2.q.1.p to.254
Chriſtus cõuenienter fuit in tẽplo oblatus,ib.no.2.& cõ.2.& 3.254
Chriſtus conuenienter baptizatus eſt in Iordane, ib.q.2.p tot. 255
Chr̃i cõuerſatio qualis eẽ debuit, tra.4.par.2.por.2.q.3.per to.256
Chriſtus an ſolis Iudæis habuerat prædicare, & qualiter,tracta.4. par.3.por.3.q.1.per totum. 257
Chriſtus an fuit homo in triduo, tra.4.pa.3.po. 1.q.6.per tot.264
Chriſtus qualiter deſcenderit ad inferos

inferos,ibid.q.7.per totum.266
Chriſti corpus an fuiſſet putrefa-ctũ ſi eius reſurrectio nõ fuiſſet accelerata,ibi.q.8.per totũ. 266
Chriſtus primus eſt reſurgentiũ,& cõueniẽter reſurrexit die tertia, tr.4.par.3.por.2.q.1.per to. 267
Chriſtus conuenienter reſurrexit cum cicatricibus,tr.4.par.3.por. 2.q.2 268
Chriſti reſurrectio conuenienter per argumenta determinata eſt, tra.4.par.3.por.2.q.3.per to. 268
Chriſti reſurrectio qualiter ẽ reſurrectionis corporum,& aĩarũ cã, tr.4.par.3.por.2.q.4.per to. 269
Chriſtus an ſecundum ꝙ hõ aſcenderit,tra.4.par.3.por.3.q.j. 269
Chriſti aſcenſio an ſit noſtræ ſalutis cauſa,ibi.q.2.per totum. 270
Chriſtus primo potuit eſſe ſub ſacramẽto, quã in vtero virginis, tr.6.par.3.de euch.q.3.no.1. 371
Chriſto in ſacramento,quæ operationes,& proprietates ineſſe poſſunt,ibi.per totum. 371

D

Damnati an appetant non eſſe, tr.7.par.3.por.2.q.2.per to.443
Damnatorum omnium an pœna ſit æqualis,ibi.q.3. 444
Damnati an velint ſe peccaſſe,ibid. q.4. 446
Damnati an mallent oẽs eſſe dãnatos,q̃ aliquos ſaluatos,ib.q.5.446
Damnatorũ infernus an tenebras habet corporales,ibi.q. 447
De aliquo dicitur eſſe aliquid multipliciter,tr.1.par.2.por.2.de ſpectantibus ad perſonam filij,q.4. nota.1. 39
Defectus multiplices naturæ humanæ,& qualiter in Chriſto fuerunt,tract.4.par.3.por.1.q.2.per totum. 261
Demõſtrabile eſt aliquod ens eſſe ſimpliciter primum,tra.1.par.1. q.1.conclu.3. 10
Deletio chyrographi qualiter facta eſt per Chriſti paſſionem,tra.4. par.3.por.1.q.3.per totum 262
Dęmonum impugnatio, a quo eſt, tract.2.par.3.de hominum p Angelos directione,q.3.no.1. 158
Dæmon qualiter eſt cauſa peccati, & qualiter illudit, & cogitationes,aut affectiones immittit ibi, no.3.& 4.& con.2.3.5.& 6. 158
Dæmon non poteſt illabi animæ, ibidem,not.5.concl.5. 159
De nihilo aliquid fieri poteſt intelligi multipliciter,tracta.2.par.1. q.2.in not. 93
Deriſio quale peccatum,tra.3.par. 3.por.3.q.13.nota.5. 211
De ſubſtantia patris eſſe qualiter filio conuenit,trac.1.par.2.por.2. de ſpectantibus ad perſonam filij,q.4.in concl. 39
Deſperatio qualiter contingit,& q̃ graue peccatum eſt,tra.3.par.3. por.3.q.2. 185
Determinatio de ineſſe, & de poſſibili,tra.1.par.3.por.1.de diuinæ ſciẽ certitudine,q.vn.no.1. 57
Detractio quale peccatum ſit, tr.3. par.3.por.3.q.13.not.3. 212
Deus ſub qua ratione eſt ſubiectũ Theologiæ quæſtionibus prohemialibus de ſubiecto Theologię, quæſ.ii. 3
Deus neq; a uiatoribus, neq; a beatis cognoſci poteſt comprehenſiue,tr.1.par.1.in prin.q.de cognoſcibilitate Dei con.1. 9
Deus non poteſt intuitiue naturaliter ab homine cognoſci, ibidẽ, conclu.ii. 10
Deus eſt a nobis naturaliter cognoſcibilis in aliquo cõceptu per ſe, ſed non in conceptu proprio qdditatiuo,ibi.con.3.4.& 5. 10

Deus a nobis cognoſcibilis per aliquos cōceptus ſibi proprios, & hoc p̄ creaturas,ibi.cō.6.& 7. 10
Deus nō eſt obiectum nobis primo notū primitate generationis, & adęquationis,ſed bene primitate perfectionis ſimpliciter, ibidem concl.8. 10
De Deo nullum proprium conceptum ſimplicem in nobis percipimus,tra.i.par.i.q.i.no.2. 10
Deus omnia cognoſcit p̄ eſſentiam ſuā diſtincte per vnicū actū,tra.i.par.3.por.i.de ſcitorum multitudine,q.vnica in ſex conc. 62
Deus poteſt aliquid de nihilo facere,& creare,trac.2.par.i.q.2.cō.i.& 2. 87
Deus potuit producere materiam abſq; quacunque forma, & oīa ſimul facere,tra.2.por.2. de opere creationis,q.vni.con.2 & 3. 113
Diabolus qualis eſt homini cauſa peccandi,trac.4.par.i.por.2. q.4. in concl. 168
Dicere qualiter differt ab intelligere,tra.i.par.2.por.2. de ſpectantibus ad pſonā patris,q.x.not.i.32
Dicere tripliciter ſumitur, & qualiter ſolo patri cōuenit,ibid.q. 13. nota.i. 35
Dicere notionaliter ſumptū quid ſit,ibid.not.2. 35
Dies dicitur dupliciter,tra.2.par.2. por.2.de opere primæ diei,q.vnica in not. 115
Dilectio Dei reſpectu creaturarum qualiter attendenda eſt, tract.i. par.3.por.2.de diuina dilectione q.vnica in nota. 73
Dilectio amici an ſit maioris perfectionis q̄ dilectio inimici, tra.5. par.3.por.3.de charitate,q.3.per totum. 336
Diligi aliqua æqualiter,aut inæqualiter dupliciter poteſt intelligi, trac.i par.3.por.2.de diuina dilectione,q.vnica. 73
Diligere creaturas qualiter competit Deo,ibi.in ſeptem concl. 73
Diligi aliquid plus, vel minus,pōt intelligi tripliciter, tra. 2. par. 2. por.i. de uoluntate angelorum, q.3.in notab. 104
Diligi pōt Deus ſup omnia ex naturalibus,& ꝙ dupliciter hoc pōt intelligi,tr.5.par.3.por.3. de charitate,q.i.no.3.& 4. 334
Diligibilium ex charitate, quis ordo,tra.5.par.3.por.3. de charitate.q.4.per totum. 336
Diſtinctio eſt aliqua in diuinis inter eſſentiam, & perſonam ante omnem actum intellectus, tra.i. par.3.por.i.q.4.nota.2. 18
Diſtinctionis ratio, quæ, & qualis ſit,tr.i.par.2.por.3.de quadrupli ci cōi relatione,q.2.no.i. 51
Diſtinctionis multiplex genus,ibi. nota.2. 51
Diſtinctio,quæ, & qualis eſt in diuinis,ibi.in quinque conclu. 52
Diſtinctionis ſpecificæ inter aīam & angelū diuerſi, diuerſimode aſſignat rōnē,tra.2.par.2.por.i. de angelorū naturali cōditione, q.i.in nota.& in tribus concl.90
Diſtingui aliquo tripliciter contingit,tra.i.pa.2.por.2.de productione ſpirituſſan.q.4.in nota. 40
Doctrina ſupernaturalis nobis neceſſaria vtiliter,&ſufficienter habetur in ſacr.ſcri.q.2.prohe. 1
Dolor verus qualiter fuerit in aīa Chri,& in portione ſuperiori,tr. 4.pa.3.por.1.q.1.per totum. 260
Dominii rerum diſtinctio non eſt de lege naturę. 208
Donum,& datum,tripliciter differunt,trac.i.par.2.por.2. de nominatione ſpirituſſan.q.3.not.i. 47
Donū ſignificat reſpectum,qui pōt tripliciter

tripliciter intelligi,ibidem. 47
Donabile dicitur dupliciter,ibi.47.
Donum in diuinis conuenientius dicitur q̃ datũ:ibi.con.i. 47
Donum ſi proprie ſumatur eſt proprium nomen ſpirituſſancti. ibi. conſi.3. 47
Donũ aptitudinaliter dictũ dr̃ de Deo ab ęterno, & eſt proprietas diſtinctiuá ſpirituſſan.ſed nõ cõſtitutiua. ibi. conſi.2.& 5. 47
Donum noſtrum dici põt ſpirituſſ. ibid.conc.6. 47
Dona,beatitudines,fructus, & virtutes qualiter ſe habent ad inuicẽ. tra.5.par.3.por.2.q.i.p̱ to.240
Donorum enumeratio,&.qũo manebunt in beatis.tract.5.pars.3.por.2.q.2.per totum. 320
Dotes an ſint in beatis, & in Chr̃o & angelis.tract.7.par.3.por.3. de beatitudine aĩę.q.8.p̱ totũ. 462
Dotes quattuor corporis glorioſi. tra.7.par.3.por.3.de beatitudine corporis.q.1.per tot. 463
Durationis tres ſunt mẽſurę, tra.2. par.2. por.i. de menſura duratio nis angelorum.q.vni.not.2. 100

E

Elicitum dici poteſt aliquid quadrupliciter.tra.i.par.2.por.3.de ſpectãtibus ad perſonam patris, q.3.notab.1. 22
Electio quid ſit:tra.2.par. 2. por.3. de voluntate humana.q.6.not.i. & con.i. 132
Elementa qũo manẽt in mixto.tr. 2.par.2.por.3.de modò primæ p̱ ductiones humanę.q.2.ĩ no. 143
Elemoſinę largitio an ſit ſub pręcepto:tra. 5.par.3.por.3.de caritate q.11. 243
Ens in cõi qualiter eſt obiectũ naturale noſtri intellectus.q.i. prohemiali de neceſſitate doctrinæ ſupernaturalis : in ſolutione primi argumenti. 2
Equalitas in quo fundatur.tract. 1. par.2. port. 3. de quadruplici cõi relatione.q.3.no.i. 52
Equales equalitate ſumma ſunt diuinæ perſonę ibidẽ.;in quattuor concl. 38
Equalitas duplex.tra.2.par.2.port. 3.de anima humana in ſe.q.3. in nota.circa finem. 119
Eſſe in loco dr̃ aliquid tripliciter: tra.i.par.i.q.3.no.i. 13
Eſſe,in loco qualiter Deo conuenit & eſſe in omnibus , & vbiq; ibi. nota.2.& concl.i. 13
Eſſentia diuina qualiter cõicatur perſonis.tra.i.par.2.por.2. de ſpectantibus ad perſonam filii. q. 4. notab.2. 39
Eſſentia diuina p̱ uolũtatẽ cõicat̃. tra.i.par.2.por.2.de productione ſpirituſſan.q.i.conc.i. 40
Eſſentia qualiter eſt terminus ſpirationis:ibi.conc.2. 40
Eſſentia qualiter eſt principiũ productiuum ſpirituſſan. ibi. con.3. & 4. 40
Eſsẽtia diuina qualiter eſt ratio cognoſcendi creaturas.tra.i. par.3. por.i. de diuinæ ſcientiæ , & ſcibiliũ habitudine.q.i.cõ.2.& 3.58
Eſſe eſſentiæ quid ſit,& qualiter ab exiſtẽtia diſtinguitur.tra.i. part. 3.por.i.de diuinæ ſcientię,& ſcibiliũ habitudine.q.2.in nota. 59
Eſſentiæ ad exiſtẽtiam quis eſt ordo:ibi.concl.i.2.3.& 4. 59
Eſſentia rei creabilis non eſt ęterna,nec realis eſt ante exiſtentiã: ibid.con.5.6.7.& 8. 60
Eſſe quadruplex habent creaturæ. tra.i.par.3.por.i.de diuinę ſcientiæ,& ſcibilium habitudine.q.3. in not. 60
Eſſe creaturarum in Deo eſt excellentius,licet non uerius:ibidem. concl.

conclu.5.& 6. 60
Eſſe an ſint ĩ Chriſto duo, uel vnũ tantum.tract.4.par.i.por.4. q. 2. per totum 260
Eſſe ſub ſpecie panis in euchariſtia qualiter conuenit corpori Chriſti.tracta.6.par.3.de euchariſtia. q.2. 368
Eſſe idem corpus in diuerſis locis circumſcriptiue poſſibile eſt, ibidem nota.4. 368
Eternitas quid ſit.tract.i.par.i.q.3. not.3. 13
Eternus eſt ſolus Deus.ibidem conclu.3. 13
Epiſcopatus an ſit ordo,trac.6. par. 3.de ſacramento ordinis.q.i. notab.4. 403
Euchariſtia quid ſit: & de eius excellentia,materia,& forma ,tra. 6.par.3.de euchariſtia.q. i.per totum 365
Euchariſtia non manẽte, an poſſit aliquid ex ſpeciebus generari,tra ctact.6.par.3.de euchariſtia quæſtion.10. 379
Euchariſtia conficere quis poteſt: ibid.q.xi. 380
Euchariſtię manducatio multiplex & quis poteſt eam manducare: ibid.q. 12. 381
Extrema vnctio quid ſit: & an ſit ſacramentum nouæ legis.trac.6. part. 3. De extrema vnctione.q. vnica. 402
Euum poteſt dupliciter dici. tractatu ſecundo,par.2.por.i. De menſura durationis angelorũ.q. vnica.notab.4. 99
Euum an ſit vnum,uel plura: ibid. con.1.2.& 3. 99
Euo,qui entia menſurantur. ibidẽ. conclu.4. 99

F

Factio qualiter eſt in incarnatione,tra.4.par.1.por.4.q.no.4. 237
Fides infuſa ponenda eſt.tracta. 5. par.3.de fide.quæſtion.1. per totum 326
Fides an poſſit ſtare cum ſcientia ibi.q.2.per totum 326
Fides qualiter eadem eſt in antiqs, & nobis.ibidem,quæſtion.3.per totum. 327
Fides informis an ſit virtus: ibidẽ q.3.per totum 328
Fidei an poſſit ſubeſſe falſum, ibid. q.5.per totum 328
Fidei meritum, an minuatur propter rationes adductas: ibidem. q 6.per totum 329
Fidei confeſsio qualiter eſt neceſſaria ad ſalutem,ibidem,q. 7.per totum 329
Filiatio an in Chriſto ſit vna tantum realis.tracta.4.par.1.por. 4. q.3.per totum 233
Finis dicitur dupliciter.trac.2. par. 2. por. 3. de voluntate humana q.8.notab.1. 134
Fines plures contingit ſtatuere dupliciter,ibidem,nota.2. 134
Finis cuiuſlibet bonæ uoluntatis eſt charitas, ibidem, concluſione.1. 134
Firmamentum factũ ſecunda die: tract.2.par.2.port.2.de opere ſecundæ diei. quæſtione unica in conclu. 116
Formalitas quid ſit quæſtionibus prohemialibus de ſubiecto theologicæ.q.3.not.2. 5
Fraudulentia multiplicit er contingit in contractibus. tra. 3. par. 3 por.3.q. 11.per totum 206
Fructus conuenienter enumerãtur ab Apoſtolo.tra.5.par.3.por.2.q. 4.per totum 324

Frui dupliciter accipitur: tra.ij.parte 2. por.3.de voluntate humana,q.x.not.2. 137
Fruitionis ad vſum cõparatio ſmi quatuor ibidem, nota.3. 137
Fruitio multipliciter ſumitur ibi. nota.4. 137
Fruitio eſt actus voluntatis ibid. conclu.2. 137
Fruẽdum vti peior eſt actus,quàm frui vtendis: ibidem concluſione 3. 137
Fruitionis ordinate,quod eſt obiectum,& qualiter: ibidem, concluſio.4.& ſequentibus 137
Fruitio ſumma poteſt intelligi dupliciter, tract.4.par.1.por.3.q.3. notab.3. 233
Furtum quale peccatum ſit,tractatus iij.par.3.por.3.q.12.per totum. 209

G

GAudium ſpirituale effectus eſt charitatis,& qualiter poteſt eſſe plenum,tracta.v.par.3.por.3. de charitate,q.7.per totum 340
Generatio in creaturis annexam, habet mutationem, ſed non eſt formaliter mutatio,trac.1.par.2. por.1.q.2.in notab. 17
Generatio in diuinis eſt vniuoca: ibidem in conclu. 18
Generationis diuinæ ad intellectualem qualis ſit ordo,tract.1. par.2.por. 2. deſpectantibus ad perſonam patris q.10.conclu.5. & 6. fol. 32
Generatio filij Dei eſt ęterna,tracta.1.par.2. por.2.de ſpectantibus ad perſonam filij, q.5.per totum 38
Genuit pater filium intellectu pręcedente,concomitãte eliciente, ſed non ſubſequente, tracta.1. par.2. por.2.de ſpectantibus ad perſonam patris, q.10.in primis concluſionibus 32
Genuit pater filium intellectione præcedente, concomitante, ſed non ſubſequente, nec eliciente, ibidem in ſecundis concluſionibus 32
Genuit filium pater volens voluntate, & volitione antecedente, & concomitãte,ſed nõ ſubſequẽte, nec eliciente, ibidem, q.11. per totum 32
Gerarchia quid ſit, & quot ſunt angelorum gerarchiæ, tract.2.par. 3.de angelorum gerarchijs,quæſtione vnica, notab. primo & 4. fol. 153
Gratia ſumma poſſibilis dupliciter poteſt intelligi, & qualiter fuit in Chriſto, tra.4.par.3.por. 3.q.3. 270
Gratia triplex in Chriſto, ibidem: notabili quarto,& concluſio.3. fol. 270
Gratia quid ſit, & in quo ſit, & quotupliciter ſumitur, tractatus 5.pars 2.por.1.quæſt.1. per totum,fol. 292
Gratia an diſtinguatur a virtute, tracta.5.pars 2.por.1.quæſtio.2. per totum 294
Gratia a quo cauſatur, & an detur neceſſario diſponenti ſe,ibid.q. 3.per totum 294
Gratiæ præſentia an poſſet ſciri, ibidem q.4.per totum 295
Gratia conuenienter diuiditur per gratiam gratum facientem, & gratis datam,tract.5. par.2.por. 2.q.1.per totum 295
Gratiæ diuiſio in operantem, & cooperantem, ibidem, q.2. per totum 296
Gratiæ gratis datæ diuiſio,ibi.q.3. per totum 296

Gratiæ neceſſitas ad cauẽdum peccatum, ad vincendum aduerſarium, ad implendum diuina mãdata, tract.v.par.2.por.3.q.2.per totum, 299
Gratiam habens an poſſit per ſe bonum operari, & perſeuerare, tra. v.par.2.por.3.q.4.per to. 301
Gratiæ augmentatio qualiter fit, & an cadat ſub merito, ibid.q.6. per totum 304
Gratia prima an cadat ſub merito: ibi.q.7.per totum 306
Gratiã habens an ſibi mœreri poſſit reparationẽ poſt lapſum, & perſeuerantiam, ibidem, q.8.per totum 306
Gratiam habens an mœreri poſſit temporalia bona, ibidem, q.9. per totum. 306
Gubernationi diuinæ qualiter oĩa ſubſunt. tra.2.par.3.de rerum gubernatione, q.vni.per to. 150
Gula quid ſit, & quale peccatum, & quę eius filię, tra.3.par.3.por. q.6.per totum 193

H

Habitus intellectuales q̃ ſunt, & an ſint virtutes, tra.v.par.3. por.1.q.2.per totum 309
Habitus quot ſunt, & qui ſunt neceſſarij in via, tract. v.par.3.por. 2.q.1.per totum. 321

I

IDeæ qd ſint, & qualiter ſunt in Deo, trac.1.par.3.por.1.de diuinę ſcĩẽtię, & ſcibiliũ habitudine. q.j.not.2.& con.4.5.6.& 7. 57
Idearum, quæ ſit habitudo ad intellectionem diuinam. ibidem, nota.3. 57
Ideam habet in Deo omne poſitiuum ibidem, con.7. 57
Identitas, quæ ſit relatio realis, & quę non, tra. 1.par.3.de attributis in communi q.vnica 57
Identitatis quatuor modi.bid. 58
Ignis inferni qualiter affligit ſpiritus, tra.7.par.1.por.1.q.2.per totum 439
Ignis conflagrationis an præcedat iudicium, tract.7. par.2.q.2.per totum 440
Ignis infernalis qualiter cruciabit corpora damnatorum, tracta.7. par.3.por.2.q.1. 441
Ignorantia multiplex, tra.2.par.2. por.3. de voluntate humana, q. v.notab.4. 130
Ignorãtia quomodo facit inuoluntarium, tracta.2.par.2.por.3.de voluntate humana.q.v.concl.3. 4.& 5. 130
Imago quomodo multipliciter ſumitur, & quid ſit de ratione imaginis, tract.1.par.2.por.2.q.3.in notabili 38
Imago ſi proprie ſumitur in diuinis eſt nomẽ proprium filij, ibi. in conclu. 38
Imago Trinitatis qualiter reperiatur in anima, tract.2.par.2.por. 3.de aſſimilatione hominis ad Deum, q.vnica, per totum 148
Imago & veſtigium differunt, tra. 2.par.1.q.6.not.1. 90
Immortale dicitur dupliciter, trac. 2.par.2.por.3.de modo primarię diſpoſitionis.q.2.not.1. 145
Immortalis qualiter erat homo in ſtatu innocentiæ, tract.2.par.2. port.3.de modo primariæ diſpoſitionis, q.2.conclu.1.2.3. & 4. 145
Impeccabilitas dicitur dupliciter, trac.4.par.1.portio.4.q.9.in notab. 246
Impeccabilitas qualiter erat in Christo, ibid.in conclu. 246
Impoſſibilitas rei vnde eſt, tract.1. par.3.por.3.quæſt.2.notab.2.& conclu.3. 68

Im-

Impoſſibile triplex ,ibidem, q. 3. in nota. 69
Impoſsibile qualiter cadit ſub potentia Dei,aut non : ibid.in tribus concluſion. 69
Immutabilis eſt ſolus Deus,tra. 1. par. 1.q.3.in concl. 15
Inanis gloria tripliciter dicitur , & qualiter a ſuperbia differt, & quot,& quæ ſunt filiæ eius,trac. 3.par.3.por.2.q.1.per to. 188
Incarnatus fuiſſet Deus etiā ſi homo non peccaſſet,tract.4.par. 1. por.1.q.7.per totum 223
Incarnationis myſterium an fuerit ex merito patrum, trac.4.par. 1. por.v.q.v. 252
Indeterminatio duplex, tra. 1.par. 2.por. 2.de ſpectantibus ad perſonam patris, q. 6. in ſolutione quinti argumenti. 27
Indiuiduationis quid ſit principiū multę ſunt opiniones,tra. 2.par. 2.por. j.de angelorū naturali cōditione,q.2.in not.1.& 2. 99
Infinitas non eſt eadem omnibus modis in eſſentia diuina,trac. 1. par .1.q.2.notab.1. 12
Infinita multitudo non recipit æqualitatem, aut inęqualitatem, nec rationē totius & partis,tra. 1.par.3.por.1.de ſcitorum multitudine.q.vni.in notab. 62
Infinitum triplex. tra. 1.par.3.por. 3.q.4.in notab. 80
Infinitum qualiter cadit , vel non cadit ſub potentia Dei : ibid. in quatuor conclu. 80
Infidelitas qualiter eſt peccatū, & de eius grauitate , tract.3.par.3. por.3.q.1.per totum 194
Informitas duplex terrę:tra.2.par. 2.por.2.de opere tertię diei , q. vnica in notab. 116
Ingenitum in diuinis quid importat,& qualiter ſe habet ad innaſcibile,tra.1.par.2.por.2.de ſpectantibus ad perſonam patris,q. 1.in notab. 20
Ingenitum eſt proprietas patris, non tamē eius conſtitutiua, ibi. conclu. 1.& 2. 20
Ingratitudo quale peccatum eſt , tracta.3. par. 3.por. 3.q. 10. per totum 205
Inimicus qualiter eſt diligendus, trac.v. par.3.por.3 .de charitate, q.3.quaſi per totum 336
In innocentiæ ſtatu qualiter fuiſſent,aut non fuiſſent in iuſtitia confirmati,tra.2. par.2.por.3.de modo primariæ diſpoſitionis.q. 3.per totum 145
In innocentiæ ſtatu illi ſoli nati fuiſſent , qui modo ſunt electi: ibidem concl.v. 145
In innocentiæ ſtatu,an fuiſſet diſparitas inter hoīes,tract.2.par. 2.por.3.de modo primarię diſpoſitionis,q.1.per totum 145
Innouatio qualiter ſit futura poſt iudicium:tract.7.par.3.portio.1. q.vnica 441
Intelligi poteſt aliquid quadrupliciter quæſtionibus prohemialibus de ſubiecto theologiæ , q.2. fol. 4
Intellectus & volūtas nedum ſunt potentiæ receptiuæ , ſed etiam operatiuæ,ac productiuæ, tracta. 1.par.2.por. 1.queſtio.1.notab.i. & 2. 14
Intellectus qualiter cū obiecto producit actum intelligendi in nobis,tracta.1. par.2.por.2.de ſpectantibus ad perſonam patris.q. 3.no. 23
Intellectiua potentia eſt in Deo, tracta.1. par.3. por. 1. de potentia intellectiua,quæſt.vnica,notab. 1. 56
Intellectus agens, & poſſibilis in creaturis,

creaturis, quæ habeant officia: ibid.not.3. 56
Intellectus agens,& poſſibilis,qualiter eſt in Deo.ibid. in duabus conclu. 56
Intellectus diuinus cognoſcit oīa determinate certitudinaliter,infallibiliter,immutabiliter,tra.1.par.3.po.1.de diuinæ ſciētiæ certitudine.q.vnica.concl.1. 64
Intellectus agens cauſat quattuor effectus, tract.2. par.2.por.3. de intellectu humano.q.2.in notabil.2. 121
Intelligere,quid ſit,ibi. 121
Intellectus agens ponendus eſt in anima:ibid.in con. 121
Intellectus animæ Chriſti qualiter omnia videtur in verbo. tra 4.q.1.per totum. 260
Intellectus animæ Chriſti qualiter omnia nouit in genere proprio, ibid.q.2.per totum. 261
Intendere quid ſit & quàm multipliciter accipiī,tra.2.par.2.po.3. de voluntate humana.q.6. nota.2.& conclu.2. 131
Intrinſeca in diuinis priora ſunt quocunq; reſpectu ad creaturas, tra.1.par.1.por.2. de nominatione ſpiritusſancti.q.3.not.2. 47
Inuidia quid ſit, & quale peccatum & quot,& quæ eius filię,tract.3. par.3.por.2.q.2.per totum 190
Inuoluntarium,& non voluntariū, non ſunt idem, trac.2.par.2.por.3.de voluntate humana.q.5. notab.2. 129
Inuoluntarium multipliciter dicitur,ibid. 130
Inuoluntarium quomodo cauſatur a violentia, tra.2.par.2.por.3.de voluntate humana.q.5. 131
Ira, & odiū quid nominăt in Deo, tra.1.par 3.por.2. de ira & odio Dei.q.vnica.in nōt. 75
Ira & odium qualiter ſunt in Deo, ibid.in tribus conc. 75
Ira quale ſit peccatum, & quę eius filiæ.tract.3.par 3.por.2.q.3. per totum 191
Iudicium vniuerſale an ſit futurū. trac.7.par.2.q.1. 437
Iudicium multipliciter dicitur: ibi. not.1. 43
Iudicabunt multi multipliciter:ibidem not.3.& in conc. 437
Iudicabit Chriſtus in forma humana glorioſa:ibi.con.9. 438
Iudicii tempore an ceſſabit motus corporum cęleſtium & qualiter, ibi.q.2 per totum 440
Iuramentum quid ſit, & quotuplex,tra.3.par.3.por.3.q.6. nota.1.& 5. 200
Iuſtitia pōt dupliciter ſumi:trac.1. par.3.por.2.de iuſtitia & miſericordia Dei.q.vnica.no.1. 76
Iuſtitia multiplex:ibid. 76
Iuſtitia qualiter eſt in Deo:ibidem conc.1.2.3.4.& 5. 76
Iuſti,& iniuſti regulæ multę,tra.3. par.3.por.3.q.11.not.3.& 4. 205
Iuſtitia ſumitur multipliciter,trac.5.par.2.por.3.q.1.no.1. 297
Iuſtificatio multipliciter dicitur, ibid.not.2. 298
Iuſtificatio impii quattuor requirit,ibi.no.3.& in con.1.& 2. 298
Iuſtificatio qualiter eſt maximum opus Dei,ibi.no.4.& conc.3. 299
Iuſtitia quid ſit,& qualis virtus, & quis actus eius.trac.5.par.3.por.3.de iuſtitia.q.1. 347
Iuſtitiæ, quæ ſunt ſpecies, ibidem. q.2. 347

L

Latria quid ſit, & qualiter Chriſto debetur, tra.4.par.1.port.4.q.x.no.2.& 3.& in conc. 247

Legis

Legis nouæ & veteris differētia ex parte effectus, trac.5.par.1.por.i. q.9.per totum. 281
Legis veteris multipliciter pręcepta tra.5.par.1.por.3.q.1.per to. 282
Legalia præcepta an poſt Chriſti paſſionē poterūt obſeruari, trac. 5.pa.i.po.3.q.6.per totum. 288
Lex quid ſit, & quid actus eius, tra. v.par.1.por.1.q.j.per tot. 271
Lex diuina neceſſaria fuit vltra legem æternam, naturalem, & diuinam, ibi.q.i.per tot. 272
Lex oīs qualiter a lege ęterna deriuetur, ibi.q.2.per totum. 273
Lex naturę an poſſit a corde hominis aboleri.ibi.q.3.per to. 207
Lex humana an debeat oīa vitia cohibere.ibid.q.4.per to. 277
Lex humana an ſit mutabilis, & diſpenſabilis.ibi.q.5.per to. 278
Lex an poſſit per conſuetudinem amoueri, ibi.q.6.per to. 278
Lex diuina an ſit vna tantum: ibid. q.7.per totum 272
Lex noua an ſit grauior veteri. ibi. q.8.per totum. 281
Lex vetus an conuenienter data ſit per angelos.ibi.q.x.per to. 282
Lex noua an ſit duratura vſq; ad finem mundi.ibi.q.11.per to. 282
Lex noua ſufficiēter tradita, & hominis ordinatiua, tract.5.par.1. por.3.q.7. 290
Libellus repudij, an fuerit licitos, tra.6.par.3.de matrimonio.q.5. not.2. 413
Liberi arbitrij præparatio ad gratiā & meritum, tract.5.par.2.por.3. q.3. 300
Libertas ſimpliciter, & libertas arbitrij differunt, tra.1.par.2.de pductione ſpūſſancti.q.1.no.1 140
Libertas arbitrii triplex, tra.2.par. 2.por.1. de voluntate angelorū. q.1.not.a. 104
Libertas arbitrii qualiter eſt in angelis, ibid.in concl. 104
Loca animarum ſeparatarū ſunt in duplici differentia. tract.7.par.1. por.1.q.1. 419
Locutio illa pater, & filius diligūt ſe ſpūſſancto non eſt perſonalis, ſed eſſentialis: non formalis, ſed identica: non propria, ſed appropriata, tra.1.par.2.por.2.de nominatione ſpirituſſancti.q.2.con.1. 2.& 3. 44
Locutio quid ſit, tra.ii.par.3.de angelorū locutiōe.q.vnic.no.1: 150
Loquentia volūtas facit ad locutionem, tra.2.par.3.de angelorū locutione.q.vnica.no.3. 151
Luminarium cœli vtilitas triplex, tra.2.par.2.por.ii. de opere ornatus.q vnica.no.2. 115
Lux qualiter dicitur in ſpiritualibus, & corporalibus, tra.1.par.ii. por.ii.de opere primæ dici.q.vnica.in no. 114
Lux qualiter cauſabat diem ante Solis productionem, ibidem in conclu. 115
Luxuria quid ſit, & quale peccatum, & qui eius filius, & quę ſpecies, tract.3.par.3.por.2.q.7. per totum. 194

M

Maledicere qualiter eſt peccatum, tract.3.par.3.por.3.q.13. no.6. 211
Malū triplex, & qualiter malū eſt a Deo volitū, aut nolitū. tract.1. par.3.por.1.de diuina pmiſſio.q. vnica.in no. & con.1.2.& 3. 6
Materia dicitur tripliciter. tract.2. par.ii.por.1.de angelorum naturali conditione.q.3.no.1. 95
Materia eſt ſcibilis dupliciter ibid. notab.4. 95

Materia qualiter præceſſerit formã. trac.2.por.2.de opere creationis. q.vnica.not.3.con.1.& 6. 113
Materia qualiter eſt in angelis, tracta.2.par.2.por.1. de angelorum naturali conditione quæſt.3.con clu.4. 96
Materia dupliciter intelligi poteſt informis tract.2.par.2.por.2. de opere creationis. q.vnica notab. primo. 113
Materia poteſt intelligi vna tripliciter ibid.no.1.con.3. 113
Mater vera Dei & hominis & quodam modo naturaliter fuit beata virgo, tract.4.par.1.por.5.q.2. per totum. 250
Matrimonij inſtitutio conuenienter facta, & a quo, tracta.6.par.3. de matrimonio. quæſt.1.per totum. 407
Matrimonium quo conſenſu cauſatur & inter quas perſonas, ibidẽ quæ.2. 408
Matrimonium impeditur triplici ignorantia ibid.no.2. 408
Matrimonium verum fuit inter Mariam & Ioſeph.ibid.q.3. 410
Matrimonij bonum triplex & de reddendo debito.ibid.q.4. 411
Matrimoniũ an ſemper fuit vnius ad vnam tantum.ibid.q.v. 412
Matrimonium qualiter impeditur per impotentiam coeundi, & per adulterium: & per conditionem ſeruilem, & per ætatem puerilẽ, ibid.q.6. 414
Matrimonium qualiter impeditur per ſuſceptionem ordinis ſacri, per votum continentię diſparitatem cultus, quæ.7. 415
Matrimonium qualiter impeditur per cognationem, vel affinitatẽ & publicæ honeſtatis iuſtitiam, ibidem.q.8. 417
Mediator Dei & hominum qualiter Chriſtus fuerit.tract.4.par.2. por.3.q.5.per totum. 260
Medium aliquod an fuerit in vnione naturæ humanæ ad verbum, tra.4.par.1.por.3.q.2. 232
Mendacium quid ſit, & quotuplex, & quale peccatum.tra.3.por.3.q. v.per totum. 198
Mẽſurare quid ſit, & quotupliciter contingit. tract.2.par.2.por.i.de menſura durationis angelorum. q.vnica.nota.3. 99
Meritum quid ſit, & quid, & qualiter meruit Chriſtus, trac.4.par. prima, por.3.q.4.per totum. 241
Meritum triplex, tra.4.par.i.por.5. q.4.in nota. 252
Meritũ multipliciter ſumitur, trac. 5.par.2.por.3.q.5.no.i.& 2. 302
Merito condigni qualiter põt quis mœreri vitam æternam. ibi.no. 3.& conc.3. 303
Meritum qualiter eſt a gratia. ibid. con.1.& 2. 303
Miſeria duplex. tracta.7.par.3.q.2. nota.2. 442
Miſericordia in nobis duo importat, tract.i.par.3.port.3. de iuſtitia, & miſericordia Dei. q.vnica. not.2. 75
Miſericordia duplex, & dupliciter poteſt intelligi.ibid. 75
Miſericordia qualiter eſt in Deo. ibid.concl.6. 76
Miſericordia & iuſtitia in Deo, quomodo ſe habent, & quomodo cõcurrunt, ibid.concl.7.8.9.10. 11. 12.& 13. 76
Miſericordia an ſit maxima virtutum.tra.5.par.3.por.3. de charitate.q.9.per totum 341
Miſſio diuinæ perſonæ duplex.tra. i.par.2.por.2. de miſſione ſpiritus ſancti.q.i.not.5. 48
Miſſio diuinæ pſonæ nõ eſt ęterna, ſed temporalis ibid.con.i. 48

Miſſio

Miſſio actiua communis eſt tribus perſonis ibid.concl.2. 48
Miſſio viſibilis non in lege veteri, ſed in eccleſia primitiua in certis creaturis conuenienter facta eſt ibidem concl.4.5.& 6. 48
Miſſio actiua ſpūaſſet pèr ſe ſignat duplicem reſpectum rationis ibidem q.2.not.2. 49
Miracula Chr̄i qualiter fuerūt ſufficientia ad oſtēdendā eius diuinitatē trac.4.par.2.por.3.q.2. 194
Mitti in diuinis quid ſit trac. 1.par. 2.por.2.de miſſiōe ſpūſſancti. q. i.notab.i.& 2, 48
Mitti dupliciter,dicitur de ſpūſſancto ibid.nota.4. 48
Mitti,& venire nō dn̄t mutationē localē in diuinis ibid.no.3. 48
Modus intrinſecus quid ſit, & quot ſint modi extrinſeci quæſt. prohemialibus de ſubiecto Theologie queſt.3.nota.3. 4
Modus triplex dicendi de relationibus trac.2.par.i.q.4.not.i. 89
Mors qualiter eſt attribuēda perſonæ verbi tract.4.par.3.por.1.q.v. per totum. 264
Motus multiplex trac.2.par.2.por. i.de angelorum locali trāſmutatione. 98
Motus localis qualiter angelis conuenit ibid.in nouem conc. 98
Mulier quō facta eſt de viro trac.2. par.2. por.3. de modo primariæ productionis humanę q.3.in tribus concluſionibus. 143
Mundū poſſe fieri meliorē pōt intelligi tripliciter, & qualiter ſit poſſibile trac.i.par.3.por.3.q.v. pertotum. 81
Mundū potuiſſe fieri antiquiorem poteſt dupliciter intelligi trac.i. par.3.por.3.q.6.notab.2. 82
Mundum feciſſe antiquiorē qualiter Deus potuerit, ibidē in quatuor conclu. 82
Mundum fuiſſe ab æterno eſt impoſſibile trac.2.par.i. quæſ.3.per totum. 88
Mutari quid ſit trac.i.par.i. quæſ.2. notabili.2. 13

De litera. N.

Natiuitas Chr̄i multiplex trac. 4.par.2.por.j.q.j.p totum. 253
Natiuitas Chriſti conuenienti ordine manifeſtata eſt tract.4.par. 2.por.i.q.ij.per totum. 253
Naturale quid ſit, & quō ſe habet natura ad ſubſtātiæ eſſentiā, & qui ditatem tra.j.pa.ij. por.ij.de ſpectantibus ad perſonā patris, q.12.notab.2. 33
Naturalis eſt productio filij: ibidē conclu.3. 34
Neceſſaria nobis eſt doctrina aliqua ſupernaturalis.i.q.prohemiali in concluſionibus. 2
Neceſſitatis ſex ſunt modi tract.i. par.2.port.2. de ſpectantibus ad perſonam patris.q.12.not.i. 34
Neceſſitas quę, & qualiter eſt in generatione filij tra.i. par.2.por.2. q.12.conclu.j.& 2. 34
Neceſſitas vnde eſt in productione ſpirituſſancti tra.j. par.2.por. 2.de productione ſpūſſancti. q. i.notab.2. 40
Neceſſitas humanæ reparationis per Chriſti paſſionem quæ, & qualis fuerit tra.4. par.3.por.i.q. 4.per totum. 263
Negatio in genere qualiter differt a negatiōe extra genus, & a priuatione trac.i.par.2.por.i.q.5.notabili.2. 19
Negligentia quale peccatum eſt tracta.3.par.3.por.3.per totum. 197
Nexus quid ſit tra.i.par.2.por.2. de nominatione ſpirituſſancti, q.2. notab.i. 46
Nobilior dici poteſt vna ſcientia quam

quam alia tripliciter, quæſtioni-
bus prohemialibus de doctrinæ
theologicæ qualitate,queſt.2.no
tabil.3. 7
Nomina quædam dicunt de Deo ꝓ
priæ,&alia methaphoricæ,trac.
1.par.3.por.2.de ira,& odio Dei,
quæſt.vnica.in notab. 75
Noticia qualiter dici poſſet ſuper-
naturalis vel non 1.q. prohemia
li,de doctrinæ ſupernaturalis ne
ceſſitate,in nota. 1
Noticia comprehenſiua,apprehēſi-
ua intuitiua, & abſtractiua quo-
modo differunt,tract.1.par.1.in
principio q. de cognoſcibilitate
Dei notabi.1. 9
Notio,relatio, & proprietas quali-
ter differunt, trac.1.par.2.por.1.
q.4.in nota. 18
Notiones in diuinis conuenienter
dicuntur eſſe quinque,ibid. 18
Notionales actus vt generare,& ge
nerari non veræ prædicant de eſ
ſentia,trac.1.par.2.por.2.de ſpe-
ctantibus ad perſonam patris,q.
8.nota.2.& in conclu. 29
Noticia a quo cauſatur,tract.2.par.
2.por.1.de intellectu angelorum
q.1.in not. 100
Noticia duplex, abſtractiua, & in-
tuitiua tract.2.par.2.por.1. de in
tellectu angelorū.q.2.in no. 101
Numerus conſiderari poteſt dupli
citer.& de eo notandę ſunt qua-
tuor propoſitiones ſm Franci-
ſcum de maronis.tracta.1.par.2.
por.1.q.v.not.1. 19
Numerus qualiter eſt in diuinis,
tra.1.par.2.por.1.q.v.con.1. 19

O.

OBbiectum duplex diuini intel-
lectus,& voluntatis,tra.2.pa.
1.q.1.in notab. 92
Oblatio poteſt accipi tripliciter,
tra.4.pa.1.por.1.q.6.in no.2. 222
Obſtinationis dæmonum rō vnde
ſit tract.2.par.2. por.1. de malo-
rum angelorum reprobatione,
q.2.notab.1. 109
Odiū Dei,qualiter contingere pōt,
& quam graue ſit peccatū,tract.
3.par.3.por.3.q.3.per totū. 197
Omnipotens, & oīpotentia quali-
ter dicuntur, trac.1.par.3.por.3.
q.1.not.1. 86
Omnia creata ſunt ab vno princi-
pio, tracta.2.par.1. quæſtione.1.
conclu.1. 92
Omnipotentia an cōueniat animæ
Chriſti,tra.4.par.1.por.3.q.5.per
totum. 237
Opus diſtinctionis, & opus orna-
tus differunt,trac.2.par.2.por.2.
de opere ornatus, quæſtio.vnica
notab.1. 117
Opus ornatus triplex,ibid. 88
Oratio Chriſti qualiter fuerit ſem
per exaudita,trac.4.par.2.por.3.
q.4.per totum. 259
Ordo naturę, & ordo originis quid
ſit tract.1.par.2.por.2. de produ-
ctione ſpiritusſancti.q.5.in nota
bili. 45
Ordine naturæ non prius ſpirat pa
ter quam filius, ſed prius ordine
originis,tra.1.par.2.por.2.de pro-
ductione ſpiritusſancti. q.5.con.
2.& 3. 45
Ordo naturæ in quibus inuenitur,
ibid.q.6.notab.1. 45
Ordo naturæ dupliciter attenditur
ibid.notab.2. 45
Ordo naturæ, & ordo originis in
quibus inuenitur in diuinis, ibi.
con.1.2.&3. 45
Ordo triplex inter peccatum lucife
ri,& aliorum dæmonū, tracta.2.
par.2. por.1.de malorū angelorū
reprobatione.q.2.not.3. 108
Ordo angelicus quod ſit, tracta.2.
par.3. de angelorum ierarchiis,
quæ-

quæ.vni.not.ii. 153
Ordinũ diſtinctio qualiter ſit ibid. notab.3.4.& 5. 153
Ordinibus angelorũ qualiter ſociã di ſunt homines,ibid.cõ.2. 153
Ordo qualiter eſt ſacramentum,& quot ſunt ordines,tract.6.par.3. de ſacramento ordinis,q.1. 403
Ordinis ſuſceptio aut collatio an impediat per pœnã canonicam ibid.q.ii. 404
Ordinis ſuſceptionem qualiter impedit ętas puerilis,& ſextus muliebris,ibidem,qu.3. 405
Origine prior eſt pater filio, tract. i. par. 2. port.2. de productione ſpiritusſancti,q.5.con.i. 45
Originale peccatum quid ſit , & qualiter a quolibet naturaliter filio Adæ contrahitur, tr.3.par. 2 port.2.qu.i.per totum 178
Originale peccatum an contrahatur a carne infecta , ibidem qu. 2.per totum 180
Originale peccatum an ſit vnũ vel plura,ibidem,qu.3.per totũ.180
Originale peccatum venialiter eſt in omnibus,ibid.q.4.p totũ.180
Originali peccato quæ pœna debetur tra.3.par.2. por.3.quęſtione vnica per totum. 181

P.

PAradiſus terreſtris quis,& qualis locus ſit,& quã cõuenienter ibi locatus eſt primus homo,tr. 2.part.2. por.3. de mõ primariæ locationis quę.vnica per to. 147
Paſſio triplex, tra.2. par.2. port.3. de modo primariæ diſpoſitionis quæſt.2. notab.3. 146
Paternitas, & generatio actiua in patre qualiter ſe habẽt tr. i.par. 2.por.i.qu.6.in notab. 20
Pax eſt effectus charitatis,tract.5. par.3. por.3. de charitate , qu. 8.per totum 341
Peccatũ qualiter eſt corruptio boni ſiue priuatio,tr.3.pa.i. por.i. q.i.no.2.& in tribus concl. 160
Peccatorum quod grauius eſt ibi. in ſolutione tertii argumẽti.161
Peccatum quãtum,& qualiter cõſiſtat in actu,& qualiter non tr. 3.Par.i.por.3.q.2.per totum. 164
Peccandi potentia a quo eſt tra.3. par.i.por.2.q.i.per totum 164
Peccatum qualiter habet cauſam, & an bonum ſit eius cauſa,ibidẽ quæſt. 2.per totum 165
Peccati an Deus ſit aliqualiter cã ibi.q.3.no.3.& in tribus cõ.166
Peccatum qualiter eſt cauſa peccati , ibid.q.5.per totum 168
Peccatum qualiter cauſatur , aut excuſatur , vel aggrauatur ab ignorantia, ibid.q.6. p totũ 169
Peccatũ qualiter a paſſione cãtur aut alleuiatꝛ,ibid.q.8.p totũ.171
Peccare ex malitia quid ſit , & an grauius ſit quã ex paſſione,ibidem qu.8.per totum 171
Peccatũ qualiter eſt cauſa mortis, & aliorũ defectuũ naturaliũ, tr. 3.par.i.por.3.q.2.per totum 172
Peccatum qualiter cauſat maculã in anima,ibid.q.3.p totũ 173
Peccatum qualiter ſequitur pœna ibid.q.4.per totum 174
Peccatum omne qualiter eſt pœna , & qualiter vnũ peccatũ eſt pœna alterius,ibi.q.5.p tot. 175
Peccatũ primi hominis an potuerit eſſe ueniale,tra.3.par.2. por. 1.q.1.per totum 178
Peccatum Adæ an fuerit grauiſſimum,tra.3.par.2.por.1.q.2.not. 2.& in tribus conclu. 178
Peccatũ primi hominis an fuerit ex ignorantia ibi.q.3.per to.178
Peccata actualia parẽtum qualiter tranſeunt in filios,tra.3.part.2. por.2.q.5. 181

Peccata carnalia qualiter a ſpiritualibus differunt tractat.3.par. 3.por.1.quæ.2.per totum 184
Peccatū in ſpiritumſanctum quid ſit, & qualiter doctores diuerſimode loquuntur de eo. ibidem quæſt.3.notabili.1.& 2. 185
Peccati in ſpiritumſſanctum quot ſunt ſpecies,& qualiter ab inuicē diſtinctæ ibidē no.3.& 4.185
Peccatū in ſpiritūſanctū qualiter grauiſsimū eſt, & irremiſſibile ibi.notabili.5.& cōc.2.& 3. 186
Peccatum aliquod an dimitti poſſit poſt hanc vitam tra.6. par.3. de pœnitentia.quæ.14. 401
Peccatum dimiſſum an in recidiuante redeat idem numero ibidem quæſt.15. 401
Peccatum actuale dupliciter dicitur ibidem in notab. 401
Pœnitentia an ſit neceſſaria ad deletionem peccati tra.6.par.3.de pœnitentia q.1.per totum 383
Pœna poteſt eſſe voluntaria tripliciter ibidem not.ii. 384
Pœnitere quid ſit.ibidem. 384
Pœnitere cuius virtutis eſt actus ibidem q.2.per totum 385
Pœnitentia virtus an ſit vnius pœnæ tantum inflictiua tra.6.par. 3.de pœnitentia.q.3. 386
Pœnitentia ſacramentalis an ſit culpæ deletiua ibid.q.4. 386
Pœnitentiæ tres partes ibidē quæſtione.8. 380
Pœnitentia in extremis an valeat ad ſalutem ibidem de pœnitentia quæſtione 12. 400
Pœnæ canonicæ quot ſunt trac.6. part.3.de ſacramento ordinis quæſtione 2. 403
Pœna dici poteſt voluntaria tripliciter tracta.7. part.1.porti.1. quæſtione 3.nota.2. 418
Perfectiones ſimpliciter q̃les ſint, & quæ ſint tra.i.par.2.port.2. de ſpectantibus ad perſonam patris q.5.not.1.2.& 3. 25
Perfectio quintuplex trac.5.part.3. por.3. de charitate quæſtione 5. notab.3. 338
Perfectionē ſimpliciter,nec aliquā perfectionem dicunt relationes originis ibidem concl.1.& 2. 25
Permiſsio dicitur tripliciter trac. 1. par.3.por.2. de diuina permiſſione quæ vnica,in nota. 70
Permiſsio vt eſt in Deo tria impetat ibidem. 70
Pœnitere debet Deus malum fieri ibidem conc.4. 71
Periurium quale peccatum ſit, tra. 4.part.3.port.3.quæſtione 7. per totum 200
Perſonæ diuinæ ſunt tantum tres tra.1.par.2.por.1.q.3.con.2. 16
Perſona quid ſit, & quid nominat in diuinis tra.1.par.2.por.1.quę. 5.notab.2.& conc.3. 17
Perſona eſt nomen proprium primæ intentionis, & non ſecundæ,ibidem con.3. 18
Perſonæ diuinæ an per abſolutas, vel relatiuas proprietates diſtinguantur primo, & conſtituantur tra.1.par.2.por.1.quæſt.6 in nota.& conclu.1. 20
Perſonæ diuinæ quomodo ſunt vnum tract.1.par.2.por.2.de ſpe. ad perſonam patris quæſti.8. notabili.1. 29
Perſonalitas creata quid dicatur tra.4.pa.1.por.1.q.1.in no.3.225
Poſſe multipliciter dicitur,tract.1. par.3.por.3.q.1.in notab. 68
Poſſibile dicitur dupliciter, tracta. 1.par.2.por.3. de quadruplici cōmuni relatione.q.3.not.2. 53
Poſſibilitas rei vnde,eſt trac.1.par. 3.por.2.q.2.not.1.con.1.& 2.69
Potentia multiplex, tract.1.par.2. por.

por.2.de ſpectantibus ad perſonam patris,q.6.nota. 1. 30
Potentialitas quid ſit, & potentia generandi in diuinis,ibidem notabili 2. 30
Potentia gñandi in diuinis qd dicatur,ibi.concl.1.2.3.4.5.&.6. 30
Potentia generandi ſumi poteſt quadrupliciter, ibidem, q.7.in notab. 30
Potentia generandi qualiter eſt, vel non eſt in filio,ibidem,conclu.1.2.3.& 4. 30
Potentia quadruplex, tra.1.par.3.por.1.de potentia intellectiua, q. vnica,nota.2. 56
Potentia executiua in Deo qualiter ſe habet ad voluntatẽ,tra.1.par.3.por.3.q.1.in nota.& conclu.4. 69
Potentia executiua,& potentia volitiua in hominibus, & angelis quomodo ſe habent, ibidem, concl.2 & 3. 69
Potentia Dei eſt omnipotentia, ibidem,concluſione 1. 69
Potentia abſoluta,& ordinata, tracta.1.par.3.por.3.q. 6. no.1. 82.
Potentia diuina non quicquid potuit poteſt,tract.1.par.3.por. 3. q.7.per totum. 83
Practica ſciẽtia,a quo dicitur,queſtionibus prohemialib.de doctrinæ Theologicę qualitate, quæſtione tertia, notabili 2. 8
Practici habitus ratio,in quo conſiſtit,tra.1.par.3.por.1.de ſcientiæ, & ſcibiliũ habitudine, q.4. in nota. 61
Practica eſſe nõ poteſt ſciẽtia Dei reſpectu factibiliũ,ibi.in con.62
Praxis quid ſit, queſtionibus prohemialibus de doctrinę Theologicæ qualitate, q. 4. not.1. 8
Præcepta Decalogi an ſint de lege naturę,& diſpenſabilia, tracta.5 par. 1. por.3. q.2. per totũ. 286
Pręcepta moralia ſupraddita Decalogo, tracta.5.par. 1. por.3. q.3. 287
Prædeſtinatio poteſt dupliciter accipi, tracta.1.par.3.por.2.de diuina prouidentia, & diſpoſitione,q.2 in nota. 67
Prædeſtinatio, & reprobatio ſunt vnus,& idẽ actus,ibi.con.2. 67
Prædeſtinationis,& reprobationis qualiter eſt, vel nõ eſt ratio aliqua, ibid.conc.3.& 4. 68
Prædeſtinatus an poſſit damnari, ibidem,conclu.5. 68
Prædeſtinatio qualiter conuenit Chriſto,tra.4.par.1.por.4. q. 1. concl.3. 238
Pręlatio vnius rei ad aliã põt eſſe tripliciter,tr. 2.par.3.de angelorũ Ierarchiis,q.vni.not.vi. 153
Prælatio in angelis qualiter manebit, ibidem.con.3. 153
Primo cognitũ,eſſe aliquid intelligi põt tripliciter, trac.1.par.1.in principio, q. de Dei cognoſcibilitate,not.3. 10
Principium totale productiuũ verbi diuini non eſt eſſentia ſola, nec intellectus ſolus,tr.1.par.2. por.2. de ſpectãtibus ad perſonã patris, q. 2. con. 1. 2.3.&4. 23
Principium rerum creatarũ Deus eſt in triplici genere cauſæ, tra. 2.par.1.q.1.con.2. 85
Primitiæ quid erant, tra. 4.par. 1. por.1.q.vi.nota.1. 222
Prioritas, aut poſteritas ſigna duplicia, tra.1.par.2.por.2.de ſpectantibus ad perſonam patris, q.x.nota.2. 31
Productiones in diuinis ſunt tñ duæ,tr. 1.pa.2.por.1.q.1.ĩ cõ.15
Productiuum principium reſpectu cuius dicitur,tra. 1. par. 2. por. 2. de ſpectantibus ad perſonam

patris,q.3.nota.1. 23
Proceſſio qualiter eſt in diuinis, trac.1.par.2.de productione Spiritusſancti,q.2.nota.1. 41
Productio rerum creatarum neceſſario eſt a tribus perſonis, & earũ productionem præſupponit, tra.2.par.i.q.i.con.3.& 4. 85
Proprietates relatiuæ qualiter perſonas diuinas conſtituũt,& quæ ſunt conditiones ad hoc neceſſariæ,trac.1.par.2.por.1.q.6.in nota.par.vltima. 45
Proprietas perſonalis non per ſe includit reſpectum ad creaturam, trac.i.par.2.por.2. de nominatione ſpiritusſ.q.3,notab.2. 47
Propoſitionum quatuor gña formãtur in diuinis,quæſtionibus prohemialibus de ſubiecto Theologiæ,q.3.not.2. 4
Propoſitio per ſe nota quid ſit,tra.i.par.i.q.i.no.i. 11
Propoſitio hęc(Deus eſt) per ſe nota,tra.i.par.i.q.i.con.i. 11
Propoſitiones iſtę, ens primũ eſt, ens in finitum eſt,& ſimiles ſunt per ſe notę,ibid.con.2. 11
Propoſitio iſta eſt falſa(ſolus pater eſt Deus) tra.i.par.2.por.2.de ſpectantibus ad perſonam patris,q.2.in conclu. 24
Propoſitio hæc vera eſt(Deus generat Deum)ſed nõ hęc (Deus generat aliũ Deũ) tra.i.par.2. port. 2.de ſpectantibus ad perſonã patris,q.9.per totum. 31
Prouidẽtia dupliciter accipitur,tra.1.par.3.por.2.de Dei prouidẽtia, & diſpoſitione,q.1.in not. 66
Prouidentia quid dicatur,ibi. 66
Prouidentię diuinę qualiter omnia ſubſunt,ibid.in concl. 66
Prudentiæ principalis actus eſt percipere,trac.5.par.3.por.3. de prudentia.q.i. 346
De prudentia multiplex, ibidem, bene viuẽdum, trac.5.par.3.por.1.q.2.no.3.q.2. 346
Prudentiæ partes,ibi.q.3. 346
Purgatorii pœna grauiſſima. tra.7.par.1.por.1.q.3. 423

Q

Quadruplex ſcripturæ ſẽſus q̃ſt. prohemialib. de doctrinæ Theologicæ qualitate, q.1.nota.1.& con.1. 6
Quidditates rerum creatarum aliter, & aliter ſe habẽt reſpectu in tellectus creati, q̃ſtionibus prohemialibus de ſubiecto Theologię.q.4. 5

R

Ratio ſeminalis, cauſalis primordialis,& obedientialis differunt,trac.2.par.2.por.2.de opere ornatus,q.vnica. 117
Ratio ſuperior, & inferior qũo diſtinguuntur,trac.2.par.2. por.3. de intellectu humano, quæſ.4.per totum. 124
Ratio primordialis,obedientialis, naturalis,& ſeminalis,qũo differunt,tract.2.par.2 por. 3. de modo primæ productionis humanę,q.3.in no.in fine. 144
Rapina quale peccatũ eſt,tra.3.pa.2.por.4.q. 12.per totum. 209
Relatiuo incluſo an poſſet excludi correlatiuũ,tract.1.par.2.por. 2. de ſpectantibus ad perſonam patris,q.2.nota.2. 22
Relatiuum tripliciter ſumi poteſt, trac.2.par.1.de ſpectan.ad perſonam patris,q.6.nota.5. 26
Relationes cões reales, ſ. diſtinctio,identitas,æqualitas, & ſimilitudo ſunt in diuinis,& quo ordine,tract.1.par.2.por.3. de quadruplici communi relatione,q.i. per totum. 50

Relatio

Relatio inter ſcientiam, & ſcibile qualis ſit, trac.1.par.3.port.1.de diuinæ ſcientiæ, & ſcibiliũ habitudine,q.1.notabil.1. 57
Relationes ad obiecta qualiter sũt in Deo, ibidem in primo, & ſecundo notab.& con.prima. 57
Relatio realis ad creaturas qualiter eſt aut non eſt in Deo,tra.1.par.3.por.3.q.finali con.1.3.& 4. 83
Relatiuorum triplex modus,ibidẽ in notab. 84
Relatio ad Deum communis omni creaturæ eſt eadem realiter fundamento,tr.2.par.1.por.1.q.4.conclu.2. 89
Relatio creaturæ ad Deum vt creãtem, & conſeruantem eſt eadẽ, ibidem conclu.3. 89
Relatio poteſt tripliciter ſe habere ad fundamentum, tract.4.par.1.por.1.qu.1.notabi.4. 216
Remiſſio culpæ, & infuſio gratiæ an ſint vna mutatio an duę,tr.6.par.3.de pęnitẽtia.q.nona. 393
Reparari idem numero an ſit poſſibile per virtutem agentis naturalis,tra.7.par.1.por.3.q.3. 431
Reſpectus aptitudinales,& fundamentales quomodo differũt tra.1.part.2.port.2.de ſpectantibus ad perſonã patris,q.6.not.3. 30
Reſtitutio rei alienæ an ſit neceſſaria ad pœnitentiam, & qualiter, & quando ſit fienda tra.6.par.3.de pœnitentia,quæ.6. 389
Reſtitutio damni in bonis perſonæ,& famæ qualiter eſt fienda, ibidem quæ.7. 390
Reſurrectio quid,& qualiter poſſibilis tra.7.par.1.por.4.q.3. 432
Reſurrectio an nãlis erit, & in inſtanti,tra.7.par.1.por.4.q.3. 432
Reſurgentis an erit omnimoda idẽtitas, tracta.7.parte prima portione 4.quæſtione 4. 433

S

SAcra doctrina certior eſt, & nobilior omnibus aliis, quæſtionibus prohemialibus de doctrinæ theologicæ qualitate q.2.concl.2.& 3. 9
Sacramentum quid ſit, tra.6.part.1.por.1.qu.vnica per totũ. 348
Sacramentorũ inſtitutio an fuerit neceſſaria, tract.7.part.1.por.1.quæ.vnica. 348
Sacramentorum proprie dictorum inſtitutio eſt a ſolo Deo,ibidem conclu.1. 348
Sacramenta qualiter ſint cauſa gratiæ,tra.6.par.1.port.3. quæſtio.1.per totum 349
Sacramenta quõ habẽt efficaciam ibidem.q.3.per totum. 350
Sacramentorum enumeratio, tra.6.par.2.qu.vnica per totũ 351
Sacrilegium quid,& quale peccatũ eſt,tra.3.part.3.port.3.quæſt.7.per totum 202
Sapientia quid ſit, & quotuplex, quæſtionibus prohemialibus de doctrinæ theologicæ qualitate, qu.1.notab.3.& inſolutione ſecundi argumenti. 6
Sapientia in diuinis quid nominat & qualiter conuenit tribus perſonis, tracta.1.part.2.port.2.de ſpectãtibus ad perſonam patris quæ.14.in notab. 35
Sapientia genita non eſt pater ſapiens,ibidem in conc. 35
Satisfactio multipliciter dr̃,& qualiter peccato correſpondere debet,trac.6.par.3. de pœnitentia quæſtione 5. 387
Scandalum quid ſit,& quotuplex, & quale peccatum, tract.3.part.3.por.3.quæ.14.per totum 221
Status triplex naturæ humanæ,tr.2.parte.2.por.2,de modo primariæ diſpo.quæ.2. 145

Semen & ſeminalis ratio quid ſit. tra.2.par.3. por. 3. de modo primariæ productionis humanæ,q. 3.in notab. 144
Sedere ad dexteram patris qualiter Chriſto conuenit,tract.4. par.3. por.3.q.3.per totum. 287
Species intelligibilis eſt ponēda in par.intellectiua,& qualiter cum intellectu cauſat actum intelligēdi,tra.2.pa.2.por.3.de intellectu humano.q.3.per totum 12.
Speculatio quid ſit qſtionibus phemialibus de doctrinæ theologicæ qualitate.q.3.nota.1 7
Spes eſt virtus Theologica diſtincta ab aliis,tra.5.par.3.por.2.de ſpect. q. 1. 330
Spei certitudo qualis eſt. ibidē.q.2. per totum. 331
Spes an excludat timorem, ibidem q.3.per totum. 332
Sciētia quid ſit quęſtionibus prohemialibus de doctrinæ theologicæ qualitate,q.1.not.2. 6
Sciētia poteſt tripliciter accipi,ibi. in ſolutione primi argu. 6
Signum triplex,trac.6. par.1.por.1. q.vnica per totum. 348
Symonia qualiter, & quam multipliciter committitur,tra.3.par.3. por.8.q.4.per totum. 203
Singulare indiuiduum ſuppoſitum, & perſona qualiter ſe habēt per ordinem,tra.1.par.2 por.1.q.5. notabili 3. 18
Synderesis qd ſit,& qualiter differt a cōſcīa,tra.2.par.2.por.3.de uoluntate humana,q.11.not.1. 141
Synderesis ſimpliciter obligat, & nō pōt extingui,ib.cō.2.& 7. 142
Synderesis pertinet ad intellectum ibidem,conc.1. 142
Spirituſſanctus neceſſario producitē a voluntate,tra.1.par.2 por.1.de productione ſpirituſſancti q. 1. conclu.5. 40
Spirituſſanctus procedit a patre,& filio,& qualiter,ibid. q. 2.concl. 1.& 2. 41
Spirituſſanctus ſi non procederet a filio an realiter diſtingueretur ab eo.ibi.conc.1. 41
Spiratio qualiter ad generationem ſe hēt,& qualiter ab ea diſtinguitur,tract.1.par.2.por.2.de productione ſpirituſſan. q.3. in cō. 42
Spirituſſancti ſunt pater, & filius vnum principium ſpiratiuum,& qualiter vnum,ibid.q.4.concl. 1. 2.3. & 4. 43
Spirituſſancti non ſunt vnus ſpirator pater,& filius, ſed tñ duo ſpirantes,ibi.concl.5. 43
Spiritus dr̄,in corporibus, & creaturis intellectualibus,& ī Deo tra. 1.par.2.por.2.de noīatione ſpirituſſancti q.1.in notab.cōcl.4. 45
Spiritus a ſpiratione paſſiua dictus eſt proprium nomē tertiæ perſonæ,ibid.in conc. 45
Spirituſſanctus per identitatem,& appropriationem dicitur, amor patris,& filii,tra.1.par.2.por.2.de nominatione ſpirituſſancti. q. 2. concl.4. 46
Spirituſſanctus cōuenienter dicitur nexus patris & filii,ibi.co.5. 46
Subalternatio ſcientiarum quid ſit q.prohemiali de doctrinæ theologicę qualitate q. 1.not 4. 6
Subſtantia panis in euchariſtia non manet, nec tamen annihilatus, tra.6.par.1.de eucha.q.6. 374
Subiecti primi alicuius ſciētiæ quę ſit ratio quæſtionibus prohe. de ſubiecto theologiæ,q. 1. 3
Subiecti theologię perfectiones ſcibiles quæ ſint ibid.q.3.no.4. 4
Subiectū theologiæ eſt ſumme ſimplex,ibidem concl. 1. 5
Subiectū receptaculū fundamētū, &

& radix qualiter ſe habẽt ad inuicẽ.tr.i.par.ij.por.ij.de ſpectãtibus ad pſonã filij q.4.not.iij,38.
Suffragia viuorum an proſint defunctis,tr.7.par.j. por.2.q.1.423
Suffragia facta per malos an proſint ibid.q.2. 424
Suffragia eccleſiæ an proſint æqualiter omnibus ibi.q.3. 424
Summę ſimplex quid ſit,quæſtionibus prohemialibus de ſubiecto theologię.q.3.not.1. 4
Summæ ſimplicitati non repugnat pluralitas,aut diſtinctio.ibi 3
Summæ ſimplicitati ſubiecti theologię non repugnat formalis nõ identitas perfectionum de ipſo ſcibilium, ſed ei repugnat non identitas ſimpliciter. ibi. con.2. & 3.not.3. 4
Superbia poteſt dupliciter dici,tra. 2.par.2.por.1.de malorũ angelorum reprobatione q.2.not.4.110
Superbia dupliciter conſiderari poteſt,trac.2.par.3.por.i.q.4. notabili.4 189
Suppoſiti ratio in quo conſiſtit,tra. 1.par.2.por.1.q.3.no.1. 15
Superſtitio quale vitium eſt,tra.3. par.3.q.9.per totum 204
Suſtentificare naturam poteſt intelligi dupliciter,tra.4.par.j.por. 1.q.3.per totum 219
Suſurratio quale peccatum eſt tra. 3.par.3.por.5.q.13.no.1. 211

T

Transfiguratio Chriſti conuenienter facta eſt,trac.4.par.1. por.3 q.3.per totum 258
Tranſlatio rerum multipliciter fieri poteſt, tract.3.par.3.por.3.q. 11.not.1.& 3. 206
Tranſubſtantiatio quid ſit,& qualiter poſſibilis,trac.6. par. 3. de euchariſtia.q.4. 373
Temporaliter dicuntur aliqua de Deo, tra.1.par.1.por.3. q.finali, conc.v. 84
Tempus poteſt dupliciter dici, tra. 2.par.2.por.1.de menſura durationis angelorum, q.vnica, notabi.4. 100
Tentare quid ſit, & quàm multiplex eſt tentatio, tra.2.par.2.de hominum per angelos directione.q.3.not.1. 158
Terminus diuinæ productionis qd ſit,tra.1.par.2.por.2.de ſpectantibus ad perſonam patris. q.4.in notab.concl. 24
Teſtimonia decem pro conuincendis erroribus ſacræ ſcripturæ cõtradicentibus. 2. q. prohemiali, quæ eſt de ſufficientia,& vtilitate ſacrę doctrinæ 1
Theologia qualiter dicitur in ſe,& in nobis,in quæſtionibus prohemialibus,de ſubiecto theologię, queſt.1.
Theologiæ in ſe, & theologię in nobis,quid ſit ſubiectum,ibid.3.
Theologia Dei eſt de omnibus, & omnis cognitio ſibi poſſibilis, ibid.de ſubiecto theologiæ, q.4. conclu.1. 5
Theologia beatorum nõ eſt actualiter,de omnibus,ibi.con.2. 5
Theologia noſtra, nec actualiter nec poſſibiliter eſt de omnibus, ibid.concl.3. 5
Theologia quęcunq; eſt de omnibus quantum ad aliqua,de ipſis ſcibilia,ibi.con.4. 5
Theologia quadrupliciter accipitur quæſtionibus prohemialib. de doctrinæ theologicę qualitate,q.1.not.1. 6
Theologia in ſe eſt ſciẽtia,& ſapiẽtia ſimpliciter.ibi.cõc.1.&.2 6
Theologia nulli ſcientiæ ſubalternatur, & nullam ſibi ſubalternat.ibid.concl.3. 6

Theo-

Theologia tam noſtra, quàm beatorum eſt practica. ibi. q. 3. conclu. 1. & 2. 7
Theologia Dei de neceſſariis eſt practica, ſed non de contingentibus, ibi. concl. 3. & 4. 7
Timor multiplex. tra. v. par. 3. por. 3. de ſpe. q. 3. not. 1. & 2. 323
Totum eſt ens aliud a partibus, tracta. 4. par. 1. por. 2. q. 2. no. 1. 228

V

Veniale peccatum, & mortale qualiter differunt, tra. 3. par. 3. por. 1. q. 1. & in con. 183
Veniale peccatum dici poteſt tripliciter ibi. not. 2. 183
Verba quę dicuntur de Deo, reſpectu creaturarum ſunt in triplici differentia, tra. 1. par. 3. de diuina dilectione. q. vnica in nota. 73
Verbum in nobis quid ſit, & quotuplex, tract. 1. par. 2. por. 2. de ſpectantibus ad perſonam filij, q. 1. not. 1. 36
Verbi gignitio an requirat voluntatē, ſiue amorem, ibi. no. 2. 36
Verbum noſtrum quid includit, & quo ordine. ibid. conclu. 1. 2. 3. 4. 5. & 6. 36
Verbi in communi formalis ratio, ibi. q. 2. in no. in prin. 37
Verbi diuini, & verbi creati, nō eſt eadem ſpecialis ratio, ibid. 2. & 3. pręambulo. 37
Verbum & filius eandem relationem ſignificant, ibidem pręambulo v. 37
Verbum diuinum qualiter ſit notitia genita, ibi. con. 1. 2. 3. & 4. 37
Verbum in diuinis eſt nomen proprium filio, ibi. conc. v. 37
Verbum in diuinis connotat reſpectum ad creaturas, non tamen perſo. ibi. conc. 6. 37
Verborum peccata qualiter penſanda ſunt, tract. 3. par. 3. por. 3. q. 13. not. 1. 211
Veritates neceſſariæ qualiter videntur in regulis ęternis, tracta. 2. par. 2. por. 3. de intellectu humano. q. 1. 121
Veſtigium Trinitatis qualiter repetitur in creaturis, tra. 2. par. 1. q. 6. not. 2. 3. & 4. & in tribus concluſionibus 91
Via qua duplex veniendi] in notitiam diuinorum, tra. j. par. 1. q. 2. nota. 2. 11
Via ſufficienter deueniendi in notitiam diuinorum eſt via remotionis, ibi. in conclu. 11
Via triplex ad ſuſtinendum aliqua de Deo dici ex tempore, tract. 1. par. 4. por. 3. q. fi. in not. 84
Violentum quid ſit, & quotupliciter dicitur, tra. 2. par. 2. por. 3. de volūtate humana. q. v. n. 3. 131
Virtus humana an ſit habitus actiuus, tract. v. par. 3. por. 1. q. 1. per totum 308
Virtutis diuiſio in moralem, & intellectualē, ibi. q. 3. per to. 310
Virtutes morales, quæ ſunt circa operationes, an diſtinguantur ab his quæ ſunt circa paſſiones, ibi. q. 4. per tot. 311
Virtutes cardinales, quę ſint, & quales, ibi. q. v. per tot. 312
Virtutes cardinales an maneant in patria, ibi. q. 6. per tot. 313
Virtutes morales, in quo ſunt ſubiectiue, ibi. q. 7. per tot. 314
Virtutes theologicę quę ſint, & an ſint neceſſarię, ibid. q. 8. per totum 315
Virtus omnis an conſiſtat in medio ibi. q. 9. per tot. 316
Virtutes an ſint inuicem connexę, & ęquales, ibi. q. x. per to. 317
Virtutum aliarum qualibet forma eſt charitas, ibi. q. xj. 320
Vnum eſſe Deum nō ſolum eſt creditum

ditum,ſed etiam demonſtrabile: tra.i.par.i.q.4.not.i.& in cō. 13
Vnitas duplex,ſcilicet compoſitionis & ſimplicitatis, tra.1.par.1. q.4.nota.2. 13
Vnitati diuinæ eſſentiæ non repugnat pluralitas perſonarum, tra. 1,par.2.por.1.q.3.con.1. 14
Vnio,diſtinctio,& cōpoſitio, quomodo ſe habent, tra.4.par,1.portio.1.q.1.not.1. 215
Vnio hipoſtatica qualis relatio ſit. ibid.not.2. 215
Vnio naturæ humanæ ad verbum eſt poſſibilis,ibi. nota.5.& conclu.1. 216
Vnio perſonæ humanæ ad perſonam diuinam non eſt poſſibilis, ibi.conclu.2. 216
Vnionis naturæ humanæ ad verbū ratio terminatiua, quæ ſit, conclu.3. 217
Vnio naturæ humanæ ad verbum fuit congrua,& magis quàm ad aliam perſonam,ibidem conclu. 4.& 5. 217
Vniri poteſt,natura humana verbo abſq; fruitione,tract.4.par.1. por.2.q.1.per totum. 226
Vnionem hipoſtaticam an præceſſerit corporis organizatio,& animatio,ibi.q.3.per to. 228
Vnio naturæ humanæ ad verbum qualis eſt. tra.4.par.1.por.4.q.1. nota.3. 240
Vniuocum prædicatum, & vniuoce prædicari differunt. tracta.4. par.1.por.4.q.1.no 3. 240
Volūtatis diuinæ duplices effectus tra.1.par.3.por.2. de diuinæ voluntatis extenſione. quæſt. vnica in nota. 69
Voluntatis diuinæ qui ſunt immediati effectus, & qui ſunt mediati:ibidem in duabus concluſionibus. 69
Voluntatis diuinæ diſtinctio multiplex,tra.1.par.3.por.2.de diuinæ voluntatis impletione. quæſ. vnica.in nota. 70
Voluntas diuina qualiter ſemper impletur, aut non.ibid. in duabus conclu. 70
Voluntatis creatæ ad diuinam qualis poteſt eſſe conformitas, trac. 1.par.3.por.2.de voluntatis diuinæ ad diuinàm conformationē. q.vnica in notab. 71
Volita a Deo ſunt in multa differentia,ibid. 71
Voluntas triplex in nobis, & in Chriſto quadruplex ibidem. 71
Voluntas creata qualiter tenetur, vel non tenetur conformari voluntati diuinæ : ibidem. conc.1. 2.3.& 4. 71
Voluntatis creatæ conformitas ad diuinam qualiter facit ad voluntatem creatam bonam : ibidem conclu.5.& 6. 71
Volitio duplex.tract.2.par.2.por.1. de malorum angelorum reprobatione.q.1. 108
Voluntas eſt nobilior ſimpliciter, quàm intellectus : tract.2.par.2. por.3.de voluntate humana.q.1. per totum. 126
Voluntas creata non poteſt fieri impeccabilis per naturam:ibidē. q.2.per totum. 128
Volitionis actum an aliquid aliud a voluntate cauſare poſſit.ibidē. q.3.per totum. 128
Volibile ſimpliciter quid ſit.ibidē. q.4.notabi.3. 129
Voluntas qualiter poſſit velle an non velle obiectum ſibi præſentatum, & præter aut contra rationis iudicium: ibidem in tribus conclu. 128
Voluntarium dicitur multipliciter: ibidem.q.v.notabi.1. 129

Voluntati qualiter ſubſunt operationes exteriores ſermo,& cogitatio: tract.3.par. 1.por. 1. q.2.notabili.1.2.& 3. 165
Voluntarium eſt omne peccatum: ibidem not.2.& conclu. 1. 165
Voluntas an ſit totalis cauſa ſuę volitionis, ſic quòd Deus nõ cõcurrat: tracta.3. par. 1.por. 2. quæ.3. nota.1.& 2. 166
Voluntas multipliciter mouetur: ibid.q.4.no. 1.& 2. 168
Voluntatis actus duplex: ibid.q.2. notabili primo. 166
Voluntas multipliciter accipi poteſt,& voluntas naturaliter dicitur tripliciter. tract.4.par. 1. por. 4.q.8.nota.1. 285
Voluntas in Chriſto poteſt tripliciter conſiderari: ibid.no.2. 245
Voluntas multiplex in Chriſto,& qualiter voluntas creata fuit conformis diuinæ: ibidem nota.2.& in conclu. 245
Vſus multipliciter accipitur: tract. 2.par.2.por.3. de voluntate humana.q.5.no.3. 131
Vſus qualiter diſtinguitur a fruitione.ibidem.not.3.& 4.concluſione prima. 131
Vſura quomodo contingit in contractu mutui: tract.3.par.3.por. 3.q.11.notabi.3. 206
Vulnera quattuor animæ ex peccato cõſequentia: trac.3.par.1.por. 3.quæſt.1.per totum. 172

F I N I S.

NICOLAI DE NIISE ORDINIS MINORVM DE OBSERVANTIA

IN QVATVOR LIBROS SENTENTIARVM OPVS,

Cunctis in Theologia proficere volentibus, perquam neceſſarium,

Reſolutio Theologorum inſcriptum

NAZIONALE

AVTORIS PRAEFATIO.

Q*VVM ſoleat traditionis breuitas animos allicere ſtudentium, & intellectus iocundius informare, necnon, & memoriam reddere tenaciorem. Idcirco conſideratis prolixis plerunque, & interdum ambiguis Theologorum diſputationibus, non mediocris vtilitatis opus cenſendum eſt ea, quæ de Theologicis doctrinis magis neceſſaria videntur pro nouellis ſtudentibus vno breui volumine perſtringi. Cuius quidem voluminis ſeptiformem poſtea faciemus ſectionem. Sed primum oportet communia quædam anteferri, videlicet de Theologalis doctrinæ neceſsitate: de eius ſufficientia & vtilitate, de ſui ſubiecti veritate, ac de tam ſublimis doctrinæ qualitate.*

Vtrum aliqua Doctrina ſuper naturalis ſit nobis neceſſaria.

Hoc idem quæſitum mouet Io. Scotus in Prologo 1. Sent. q. 1. D. Thomas pri. p. q. 1. a. 1. Durandus 1. Sen. q. 1. & Io. Baccon. 1. Sen. q. 1. Prolog.

CIRCA primum, primo quæritur. Vtrum ſit nobis neceſſaria aliqua doctrina ſupernaturalis.

1. Primo arguit̄ ꝙ nõ, q̄a oĩs notitia cuiuſcunq; obiecti eſt a nobis naturaliter acq̄ſibilis. Quod probatur tripliciter.

Primo ſic. Ens in cõi eſt obie- *1.*
ctũ naturale & adęquatũ intel-
lectus nr̃i. vt patet p̄ Auicēnā. *5. Mat. 2*

Secundo arguitur. In anima *2.*
noſtra eſt principium actiuum
cuiuſcunque cognitionis vide-
licet intellectus agens quo eſt *Ariſt. 3.*
omnia facere, vt dicit Ariſto- *de ani-*
teles. & etiam principium paſ- *ma.*
ſiuum videlicet intellectus poſ *1. c. 20.*
ſibilis, quo eſt omnia fieri, vt *ibid.*
dicit Ariſtot.

 Tertio

ibid. 3 Tertio arguitur. Prima principia ſunt naturaliter à nobis cognoſcibilia, in quibus includunt oẽs cõcluſiones ſcibiles. Cõtra. *2. Thi. 3.* Dicit Apoſtolus. oĩs doctrina diuinit⁹ inſpirata, vtilis eſt ad docendũ & arguendũ, &c. Notãdũ ꝙ ſi cõparet intellectus ad notitiã nulla eſt ei notitia ſupernaturalis, qm̃ naturaliter informatur notitia cuiuſcũq; intelligibilis & ad eã naturaliter inclinat. Si vero comparet ad agẽs qđ imprimit notitiã, tunc illa notitia eſt naturalis, q̃ imprimit ab agẽte naturaliter motiuo intellectus, ſcilicet ab intellectu agẽte & phantaſmate pro ſtatu iſto. Illa vero eſt ſupernaturalis, quę imprimit ab agente, a quo non eſt nat⁹ naturaliter moueri intellect⁹, ſcilicet ab agẽte ſupernaturali, reſpũ cuius ipſe intellectus eſt ĩ potẽtia obediẽtiali, & ita ſufficiẽter ꝓportionatus ad hoc, vt ab ipſo moueat ꝑ aſſenſum cauſatũ in ipſo, cuius aſſenſus etiam ipſe intellectus eſt naturaliter capax. Hoc pręmiſſo, ponitur talis concluſio.

Con. 1. Nobis eſt neceſſaria aliqua doctrina ſupnaturalis. Patet, qa oĩ agẽti ꝑ cognitionẽ neceſſaria eſt diſtincta cognitio ſui finis, ſed non poteſt homo naturaliter cognoſcere finẽ, ad quẽ ordinat. igit &c. Minor patet, qa nullus vnq̃ philoſophorũ potuit ꝑtingere ad cognitionẽ diſtinctã illius finis. Itẽ in pñti vita non experimur ex actib⁹ nr̃is, ꝙ nobis ſit conueniẽs cognitio ſubſtãtiæ immaterialis. Itẽ ſic probat concluſio. Ad ꝑueniẽdũ in finẽ, neceſſariũ eſt cognoſcere q̃ ſunt neceſſaria & ſufficientia media. Sed hæc non poſſum⁹ naturaliter cognoſcere. Ipſa.n. ſunt opa meritoria, quorũ acceptatio mere depẽdet ex volũtate diuina, ergo &c. Præterea, ad ea ẽt, q̃ poſſum⁹ naturali ratione cognoſcere, neceſſe fuit hoĩem diuinitus inſtrui quãtũ ad id, qđ eſt de neceſſitate ſalutis, qa talia non poſſent niſi à paucis, & multo tempore & cum multorum errorum ammixtione naturaliter cognoſci, ergo &c.

Ad primũ arg. dicẽdũ ꝙ ens ſm ſuã totã cõitatẽ nõ eſt obiectũ naturale ĩtellectus nr̃i.i. naturaliter attingibile, q̃tũ videlicet ad oĩa obiecta q̃ ſub ei⁹ cõitate continentur, licet ſit obiectum naturale.i. ad quod naturaliter intellectus inclinatur. 1

Ad ſm arg. dicẽdũ, ꝙ intellectus agens non eſt principium totale reſpectu intellectionis, ſed cum hoc concurrit obiectũ, obiectum autem aliquando excedit facultatem intellectus. 2

Ad tertiũ arg. dicẽdũ, ꝙ licet oẽs concluſiones ſcibiles includant in primis principiis potentialiter, non tñ virtualiter niſi duntaxat concluſiones illæ, in quibus de ſubiectis inferioribus prædicãtur ꝑdicata communiſſima primorum principiorum. 3

De ſufficientia, & vtilitate ſacra ſcripturæ. Quæſt. I I.

Vtrum Doctrina ſupernaturalis ſit neceſſaria viatori.

Scot. q. 2. 1. ſent. in Prol. D. Th. pri. p. q. 1. ar. 2. Dur. q. 3. Prol. Bac. 1. ſent. q. 2. Prol.

CIRCA ſecũdũ quæritur. Vtrũ doctrina ſupernaturalis viatori neceſſaria, ſit ſufficienter

ciẽter tradita ĩ ſacra ſcriptura?
1 Primo arguit ꝙ nõ. Doctrina
eñ neceſſaria nunq̃ defuit hu-
mano generi, ſacra aũt ſcriptu-
ra non erat in lege naturæ. igit.
2 Secũdo arguit. Tota ſacra ſcri
ptura non erat in lege Moſayca.
3 Tertio arguit. Multa ſunt, de
q̃bus ſacra ſcriptura non docet
certitudinaliter an ſint peccata
mortalia, vel non, & tñ hoc ſci-
re vr̃ eſſe neceſſariũ ad ſalutẽ.
Aug. 11. de ci. dei c. 2. igit. Contra: Aug. de ſcriptura ca
nonica dicit. Hãc fidẽ habemus
de his rebus, quas ignorare non
expedit, nec ꝑ nos ſcire idonei
ſumus. Notãdũ ꝙ in hac mate-
ria plures ſunt errores condẽnã
tes ſacrã ſcripturã, vel ĩ toto, vel
ĩ parte, ꝓ q̃bus conuincẽdis ad-
ducẽda ſunt decẽ teſtimonia ſe
cũdũ Sco. Primũ eſt p̃nunciatio
Aug. 12. de ci. dei c. 10. ꝓphetica, q̃ vt dicit Aug. vera ſe
narraſſe p̃terita ex his, q̃ futura
p̃nũciauit cũ tanta veritate im-
plenĩ oſtẽdit. Secũdũ eſt ſcriptu
rarũ concordia. Diuerſi. n. ſcri-
ptores ſacri canonis varie diſpo
ſiti diuerſis locis & tpibus exi-
ſtẽtes de non euidẽtibus ex ter
minis, nec euidẽtiã habẽtib⁹ ex
principiis oĩno concordarũt, qd
non vr̃ poſsibile, niſi a cã ſupe-
riori moueref intellectus corũ
ad aſſenſum. Et de hoc loquitur
Aug. 18. de ci. dei c. 41. Aug. Tertiũ eſt auctoritates ſcri
bentiũ. Vñ dicit. Ric. A ſummæ
ſanctitatis viris nobis ſunt hæc
Ric. 1. de Tri. c. 2. tradita. De hoc etiã loquit Aug.
Quartũ eſt diligẽtia recipiẽtiũ.
Aug. 11. de ci. dei c. 2. Iudæi. n. magnã curã habuerunt
de libris habẽdis in canone ſcri
pturæ, vt dicit Aug. & maxima
Aug. 18. de ci. dei c. 4. fuit diligẽtia apud Chr̃ianos de
libris recipiẽdis tãquam cano-
nicis. Quintũ eſt rationabilitas
contẽtorũ. qd tñ rationabilius,
ꝙ Deũ tãquã finẽ vltimũ ſuper
oĩa diligere & ꝓximũ ſicut ſeip
ſum. i. ad id, ad qd̃ ſeipſum, vt di
cit Greg. in q̃b⁹ duobus tota lex
pẽdet & prophetę, vt hr̃ Matth. *Matth. 22.*
22. Et de hoc loquit Aug. Sextũ
eſt irrationabilitas ſingulorum *Aug. 2. de ci. de c. 98.*
errorũ. Quid. n. ſtultius q̃ fatui-
tas paganorũ ſuarũ manuũ ope-
ra colentiũ? Quid aũt turpius q̃
ſecta Machometis ſuis diſcipu-
lis ꝓmittens felicitatẽ porcinã,
gulã videlicet & coitũ? Et quid
inani⁹ q̃ error Iudæorũ dãnãtiũ
nouũ teſtm̃, qd̃ tñ continetur in
ſuo veteri. vt declarat Apoſtol⁹
in epiſt. ad Hebr. Quid. n. inſipi- *Cap. 1.*
dius q̃ eorum cerimoniæ, ſine
Chriſto, quẽ ẽt iã aduenisse &
autorẽ eſſe noui teſtamenti eo-
rũ prophetiæ teſtanť? Vñ Gen. *Ge. 44.*
44. Non auferet ſceptrũ de Iuda,
nec dux de femore ei⁹ donec ve
niat, qui mittẽdus eſt. Et ſequit.
Et ipſe erit expectatio gẽtiũ. Et
Dan. 19. Cũ venerit ſanctus ſan *Dan. 19.*
ctorũ, ceſſabit vnctio veſtra. Se-
ptimũ eſt Eccleſiæ ſtabilitas, q̃
nec tyrãnorũ perſecutionibus,
nec hr̃ticorũ ꝑuerſis dogmati-
bus euelli potuit. Octauum eſt
miraculorũ claritas. Vnde dicit
Ric. Dñe ſi eſt error, a te decẽ- *Ric. 1. de*
pti ſumus, cum tãtis ſignis ſint *Tri. c. 2.*
hæc confirmata, q̃ non niſi a te
fieri pñt. De hoc ẽt loquit Aug. *Aug. 22.*
Non ñ eſt eorũ, q foris ſunt au- *de ci. dei*
ctoritas. Ioſephus. n. li. 18. Anti- *c. 5*
quitatũ pulcherrimũ teſtimo- *Ioſeph li.*
niũ ꝓhibet de Chr̃o, vbi ĩter ce *18. Ant.*
tera dicit. Fuit iiſdẽ tpib⁹ Ieſus
ſapiẽtiſsimus vir. Et ſequit Chri
ſtus hic erat. vbi etiã doctrinam *Aug. 18*
eius & reſurrectionẽ cõmitet. *de ci de*
Narrat etiã Augu. quomodo Si- *c.*

 billæ

billæ maxima teſtimonia perhibent de Chro, vbi inter cætera dicit de Sibilla Eritħrea, ꝙ in ſuis verſib' hēt iſtā ſnīam. Ieſus Chrs Dei filius ſaluator. Decimū ē diuina bonitas, q̃ nulli ꝑt deeē diligēter q̃rēti ſalutē. Multi aūt diligētiſſime ſalutē q̃rētes cōuerſi ſunt ad fidē Chri, ꝓ qua ēt duriſſima tormēta perpeſſi ſunt, qđ nō vr̄ ꝓbabile, niſi Chriſti fidē ſacræ ſcripturę innitētē irrefragabiliter De' approbaret & ordinaret ad ſalutē. His ꝓmiſſis, ponitur talis cōcluſio.

Con. 1. Doctrina ſupnaturalis nobis neceſſaria vtiliter & ſufficiēter hr̄ in ſacra ſcriptura. Probatꝛ, ipſa.n. oñdit qs ſit vltimus finis hoīs in particulari, videlicet viſio & fruitio Dei. Et ēt q̃tū ad circūſtātiā apperibilitatis, videlicet ꝙ poſſit debir ab hoīe in aīa & corpore in vita īmortali. Oñdit ēt q̃ ſint neceſſaria & ſufficiētia media ꝑueniēdi ad hunc finē. f. pręcepta diuina, quorum explicatio tā in credēdis, q̃ in ſperādis, q̃ etiā in operādis, tradit in multis locis ſcripturæ.

1\. Ad primū argumentū dicendum, ꝙ lex naturę paucioribus erat cōtenta; quę memoriter ad filios ꝑ parres deuenerunt. Erāt enim magis ꝑditi in naturalib', ideo ſufficiebat eis modica doctrina diuinitus inſpirata.

2\. Ad ſecūdū arg. dicēdū ꝙ licet in lege Moyſi nō eſſet nota ſcriptura explicitè, bene tñ implicite, & talis ordinatus ꝓgreſſus ſcripturæ oſtendit ſapientiam ſui autoris, vt dicit Aug.

3\. Aug. li. 83. q. 58 Orig. Ad tertiū arg. dicēdū ꝙ ſicut dicit Origenes omelia de archa Noe. Nulla ſciētia oīa ſciēda explicat, ſed illa ex qbus pñt alia ſufficiēter elici. Vñ multæ ſunt veritates neceſſariæ, quę nō expreſſe ponunt in ſacra ſcriptura, tñ ibi virtualiter includunt, & licet ſuppoſita ſacra ſcriptura, ac ēt expōnibus eius, remaneant aliqua dubia, an ſint pctā mortalia, vel nō, nō tñ remanet via ſalutis dubia, quia a talibus tanquàm a periculoſis debet homo cauere, ne ſe exponendo periculo, incidat in peccatum.

Vtrum Theologia ſit de Deo.

Hoc idē quærit Scot. in Prol. 1. ſent. d. 3. D. Tho. pr. p. q. 1. art. 7. Dur. 1. ſent. d. 1. q. 1. Bac. 1. ſent. d. 1.

Circa tertium quæritur. An Theologia ſit de Deo tanquàm de ſubiecto?

1\. *Boet. in lib. de Trin.* Primo arguitur ꝙ non, quia dicit Boetius, quòd forma ſimplex ſubiectū eſſe non poteſt.

2\. Scđo arg. Subiectū ſciæ hēt prīcipia ꝑtes ſubiectiuas & proprietates, ſed Deus nō hēt principiū, cū ſit ſimpliciter primū ens, neq; partes ſubiectiuas, cū ſit ſingulare, neq; ꝓprietates, qa ꝓprietas eſt extra eſſentiam ſubiecti. Nihil autē eſt in Deo extra eius eſſentiam.

3\. Tertio arg. auctoritate Euſtracii in ꝓœmio Ethicoꝝ dicētis. Scīa moralis ē de hoīe ſm aīam ſicut medicinalis ſm corp'. Ex quo ſic arg. oīs ſcīa practica hēt ꝓ ſubo illū, cui acq̄rit finis ei' & nō ipſum finē, ſed hō ē illud, cui acq̄rit finis Theologię & nō Deus. ergo hō ē ſubiectū Theologiæ. Cōtra. Dicit Aug. Theologia eſt ſermo vel rō de Deo. *Aug. 8. de ciui. Dei. c. 1.*

Notan-

Notandū ſm Sco. ꝙ dupliciter
loq poſſum⁹ de Theologia. Vno
mō de Theologia in ſe. Alio mō
de Theologia in nobis. Theolo
gia in ſe ē notitia, q̄ nata eſt ha
beri de obiecto Theologico in
intellectu ſibi ꝓportionato cu-
iuſmodi ē intellect⁹ diuinus &
intellectus ſupernaturaliter ele
uatus. Theologia vero in nobis
eſt talis notitia, qualē natus eſt
habere ītellectus nr̄ de obiecto
theologico. Preterea notandū
eſt, ꝙ ex rōne ſubiecti primi ali
cuius ſcīæ eſt virtualiter primo
cōtinere oēs veritates talis ſciē
tiæ. Oportet.n. ꝙ eā adæquata
virtualiter cōtineat totū ſuum
effectū. Dico aūt primo virtua-
liter cōtinere nō dependere ab
aliis in cōtinēdo. Inſup notādū,
ꝙ duplices ſunt veritates Theo
logicæ. Quædam neceſſariæ, vt
Deus eſt trinus in perſonis, Pa-
ter generat filium. Aliæ contin
gentes, vt Deus creauit mundū,
filius Dei incarnatus ē. His pre
miſſis, ponunt̄ tres cōcluſiones.

Con. 1. Prima eſt Deus eſt ſubiectū
primū Theologię in ſe quantū
ad veritates neceſſarias. Proba-
tur, qa nihil aliud a Deo virtua-
liter cōtinet oēs veritates Theo
loigcas. Patet, qa nihil aliud a
Deo pōt illas cōtinere tanq̄ cau
ſa, ſiue ēt tanq̄ ad id, quod attri-
buunt̄. Deus.n. nulli alteri attri
buit̄. Neq; tanq̄ effectus qm̄ in
creaturis nullus ē effectus Dei
virtualiter cōtinēs illā veritatē
Deus eſt trinus in pſonis, q̄ eſt
potiſſima veritas Theologica.

Con. 2. Scda cōcluſio De⁹ ē ſubiectū
Theologię in ſe quātū ad verita
tes cōtingētes nō qdē tanq̄ vir
tualiter cōtinēs hmōi veritates
ſed tanq̄ prīcipiū cognoſcibile,
ſiue intuitibile, cui primo ineſt
p̄dicatū primę veritatis cōtingē
tis. Prima pars patet, qa Deus
de ſe ęqualiter ſe hēt ad hmōi
veritates cōtingētes, & ad oppo
ſitas. Secūda pars patet, qa oēs
veritates cōtingētes vltima hn̄t
attributionē ad ipſum Deum,
de quo etiā vt trino ſunt mul-
tæ veritates contingentes.

Tertia cōcluſio. Subiectū pri Con. 3.
mū Theologię nr̄ę q̄tū ad rōnē
primi & pfectiſſimi nobis noti,
eſt ens īfinitū, ſed q̄tū ad rōnē
virtualis cōtinētiæ ē ipſe Deus.
Primū patet, qa pfectiſſim⁹ cō-
ceptus quē poſſumus hr̄e de ſub
iecto Theologię in ſe, eſt cōce-
ptus entis infiniti, p quē intelli
gim⁹ Deū oīa ſupeminēter cōti-
nere & oīa excedere. Scd̄m pa-
tet, qa Theologia nr̄a ē de eiſ-
dē, de qbus eſt Theologia ī ſe,
nō ē tn̄ obiectū dās nobis euidē
tiā ipe De⁹, cū n̄ ſit nobis not⁹,
ſed ē ſubum ex ſe virtualiter cō
tinēs v̄itates theologicas & na
tū facer̄ euidētiā ſi cognoſceret.

Ad primū arg. dicēdū ꝙ Boe 1.
tius loq̄t de ſubiecto accidentis Boet.
& nō de ſubiecto cōſideratiōis.

Ad ſm dicendū primo ꝙ li- 2.
cet De⁹ n̄ hēat prīcipia eēndi,
sūt tn̄ aliqua prīcipia demoſtrā
di ꝓprietates ei⁹ de ipo. Scdo di
cēdū ꝙ tres pſonæ ſunt q̄ſi ptes
ſubiectiuę, ī qb⁹ tn̄ diuina eſſen-
tia nō numerat̄. Hoc.n. ē īperfe
ctionis increaturis ꝙ cōe nume
rat̄ ī ſuis ſuppoſitis. Tertio dicē
dū ꝙ attributa diuīa sūt q̄ſi paſ
ſiones, ſiue ꝓprietates. Et licet
ꝓprietas ſit ex. eſſētiā ſubti.i.
extra qditatē, nō tn̄ ex. eſſentiā
ſubiecti, tāq̄ aliqd eſſentiālr̄ ier
ab eo

ab eo diſtinctum.

3 Ad tertiũ dicẽdum primo ꝙ non eſt ſimile, qa hõ ĩ ſe virtualiter cõtinet veritates ſcĩæ medicinalis ſm corpus, & ſcĩæ moralis ſm aĩam. Corpus.n.humanũ virtualiter in ſe continet rationẽ ſanitatis naturalis. Ex eo eñi eſt talis ſanitas, qa corp⁹ eſt taliter complexionatũ. Aĩa vero rõnalis virtualiter continet rõnẽ fęlicitatis naturalis. Vñ in In 1. Eth. 1. Ethicorũ philoſoph⁹ ex rõne aĩæ concludit rõnẽ fœlicitatis. Non ſic aũt includit hõ rationẽ finis ſupnaturalis. Et cũ dĩ oĩs ſcĩa practica &c. Verũ eſt de fine amato amore concupiſcẽtię. Finis.n.amat⁹ amore amicitię, eſt ipſum primũ ſubiectũ ẽt in ſcĩa medicinali & in ſcĩa morali, & hẽt ibi rõnem finis vltimi. Idcirco ẽt in ſcĩa ſimpliciter prima, ſubiectũ primum eſt finis ſimpliciter vltimus.ſ. ipſe De⁹.

Vtrum Theol ſit de deo.

Hoc idem quærit Scot.1. ſenten.q.2. Prol. D.Thom.1.p.q.ar.7. Dur.1. ſent.q.5 Prol.

SEcundo q̃ritur. Vtrũ Theologia ſit de deo ſub rõne deitatis, vel ſub aliqua alia rõne ſpãli.

1 Primo arg.ꝙ nõ ſub rõne deitatis, qa deitas non eſt diffinibilis, cum ſit ſimpliciter ſimplex. Dam. Vñ dicit Dam. Deũ dicere quid eſt impoſsibile eſt, ſed non fit demonſtratio propter qd niſi ꝑ medium diffinitiuum. igitur.

2 Secundo arg.ꝙ ſub alia ratione ſpãli, Caſ. qa dicit Caſsiodorus ſuper Pſal. ꝙ ſubiectũ Theologiæ eſt Chriſtus caput cũ membris.

3 Tertio. Iſta ſcĩa eſt nobiliſsima, ergo eſt de nobiliſsimo ſubiecto cuiuſmodi eſt ratio boni, vel finis. Contra. Notitia cõtracta pſupponit abſolutã, & abſoluta eſt certior, vt habet.1.Meta phyſicę, 1. Met. c.12. ergo ſi Theologia ſit de Deo ſub rõne ſpeciali, erit alia prior & certior ſcientia de Deo ſub rõne abſoluta, ꝙ eſt falſum. Notãdũ ſm Scot.ꝙ aliqd põt ĩtelligi quadrupliciter. Primo ſub rõne ſpectatiua, ſicut hõ vt nobiliſsimũ aĩaliũ. Secũdo ſub aliqua paſsione, vt hõ inq̃tũ riſibilis. Tertio ſub rõne cõi, vt homo inq̃tũ ſubſtãtia. Quarto ſub rõne quiditatiua, vt hõ inq̃tũ aĩal rõnale. Non eſt aũt pfectiſsima notitia de aliquo ſub rõne reſpectiua, qa notitia reſpũs pſupponit notitiã abſoluti. Nec ſub rõne alicuius paſsionis, qa paſsio pſupponit ſuũ ſubiectũ. Nec ſub rõne cõi, qa illa eſt notitia confuſa. Reſtat igiẽ ꝙ pfectiſsima & nobiliſsima notitia alicuius, eſt ſm rõnẽ qditatiuã. Hoc præmiſſo, ponitur talis concluſio.

Con. 1. Deus non eſt ſubiectũ theologiæ ſub rõne reſpũs ad extra, ſicut ponit Egidius de Roma, Egid. Deũ eſſe ſubiectũ ſub rõne reparatoris. Nec ſub aliqua rõne attributali, q̃ eſt quaſi paſsio quẽadmodũ ponit Guilermus Varo Guiler. Deũ eẽ ſubiectũ Theologiæ ſub rõne boni. Nec ſub rõne cõi, quẽadmodũ ponit Heric⁹, Henr. Deũ eſſe ſubiectũ Theologiæ ſub rõne entis, ſed eſt ſubiectũ Theologiæ ſub rõne deitatis. Probanẽ tres primæ partes ſimul ſic, qa nullus conceptus de deo ſub rõne reſpũs ad extra, aut ſub rõne attributali, aut ſub rõne cõi: continet virtualiter veritates theologi-

logicas, ꝑtinētes ad pluralitatē
ꝑſonarū. Patet, oīs .n. talis conce
ptus de Deo eſt à nobis natura-
liter cognoſcibilis, ergo & ꝓpo-
ſitiones immediatę q̄ ſunt de ta
libus conceptibus, & ita ꝑ hmōi
propoſitiones immediatas, po-
tuerunt ſciri veritates Theolo-
gię, & ſic tota Theologia natu-
raliter acquiri quod eſt falſum.
Quarta pars patet, qa nobiliſsi-
ma ſcīa nobiliſsimū hēt ſubie-
ctū, Theologia eſt nobiliſsima
Aug. 12. de ci. dei ſcīa, vt patet ꝑ Aug. & nobiliſsi-
mus cōcept⁹ de Deo eſt cōcept⁹
eius ſub rōne deitatis, igit̄ &c.

1 Ad primum arg. dicēdū ꝙ in
nulla ſcientia quæ habet ſubie-
ctū ſimpliciter ſimplex, fit de-
monſtratio ꝓꝑ quid, ſed ex prio
ri paſsione, quæ eſt per ſe nota,
de ſubiecto demonſtratur poſte
rior vt in Metaphyſica, ratio bo
ni per rationē veri, vnde in Me-
thaphyſica, & Theologia fiunt
tm̄ demonſtrationes quia eſt, vi
delicet a priori paſsione ad po-
ſteriorem, & ab effectu ad cām.

2 Ad ſm dicendum, ꝙ Caſsio-
dorus aſsignat materiam proxi
mam, & non formale ſubiectū.

3 Ad tertium dicendū ꝙ reſpe
ctus finis non eſt ratio nobiliſ-
ſima cognitionis, ſed id quod eſt
finis, ſiue ratio fundamentalis
illius reſpectus, Deitas autē eſt
ratio fundamētalis ipſius reſpe
ctus finis. Et licet ſm aliquam
appropriationem bonum dica-
tur fundamentum finis, tamen
deitas eſt primum, & radicale
fundamentum ipſius.

---

*Vtrum cum ſumma ſimplicitate ſub-
iecti ſtare poſsit aliqua
non identitas, etc.*

---

*Hoc idem quærit Io. Scot. 1. Sent. q.
5. in Prol. D. Tho. 1. ſent. d. 1 q. 5.
Dur. 1. d. 1. q 5. Bac. 1. d. 1. q. 3.*

TERTIO q̄rit̄. Vtrū cum
ſumma ſimplicitate ſubie-
cti theologiæ, ſtare poſsit ali-
qua non identitas ex natura rei
rationum formaliū, aut modo-
rum intrinſecorum, quo ad per-
fectiones de ipſo ſcibiles.

Primo argu. ꝙ non, qa vbi eſt 1
non eſt identitas, ibi eſt diuerſi
tas, ergo ſi aliqua in Deo ſunt
non idem, ſequitur ꝙ ſunt diuer
ſa, quod eſt falſum. Antecedens
probatur tripliciter.

Primo ſic, qa idem & diuer- 1
ſum ſunt paſsio diſiuncta entis.

Secūdo ſic, idem & diuerſum 2
ſunt contraria immediata circa
totā latitudinē entis ergo ꝑ lo-
cū a cōtrariis immediatis, ſi ali
qua non ſunt idē, ſeq̄t ꝙ ſunt di
uerſa. Et ſi dicat̄ ꝙ illa argā ꝓce
dūt de eodē aut diuerſo ſimpli-
citer & non formaliter. Cōtra,
Illa determinatio formaliter
nō diminuit de rōne entis, ergo
nō tollit paſsionē diſiūctā .ſ. idē
vel diuerſum, nec impedit cōſe-
quētiā a contrariis immediatis.

Contra, ſi diffinirent̄ perfe- 3
ctiones ſcibiles de Deo, vna nō
poneret̄ in diffinitione alteri⁹.

Primo notādū, ꝙ ſummę ſim 1
plex dr̄ qđ non eſt ex aliquibus
cōpoſitū, nec alicui cōponibile.
ex quo ſequit̄ primo, ꝙ in creatu
ris nullū eſt ſummę ſimplex, qa
oīa aut ſunt cōpoſita aut cōpo-
nibilia. Secūdo ſequit̄, ꝙ ſummę
ſimplicitati repugnat oīmoda
cōpoſitio, non tñ pluralitas aut
diſtīō. Vñ cū ſumma ſimplicita-
te diuinæ eſſentiæ ſtat plurali-

tas & realis diſtinctio proprietatũ pſonaliũ. Pro cuius declaratione aduertẽdũ eſt, ꝙ quatuor ſunt habitudines eſſentialiter ordinatę, videlicet, Diſtinctio, Vnio, Compoſitio, & reſolutio. Vnio.n.nõ pt eſſe niſi diſtinctorũ, diſtinctio aũt inuenitur ſine vniõe, vt patet ĩ cõtrariis. Vnio ẽt eſt prior cõpõne. Nõ tñ fit cõpoſitio, niſi p vnionẽ ptiũ cõponẽtiũ & tñ ecõuerſo vnio eſt ſine cõpõne, vt patet in incarnatione verbi, vbi eſt vnio, ſed nõ cõpoſitio, alioqn diuinitas eẽt pars. Vñ cũ in eſſentialiter ordinatis nõ repugnet priori eẽ ſine poſteriori, nõ repugnat ergo ꝙ diſtinctio & vnio ſint ſine compõne, ſicut & cõpõ põt eſſe ſine reſolutione, in corporib⁹.n.incorruptilibus ẽ realis cõpõ ſine reſolutione reali. Secũdo notãdũ, ꝙ formalitas dicitur qditas vniuſcuiu q; qditatẽ hñtis, ſiue ſit diffinibile, ſiue nõ, qa rõ formalis cuiuſq; ẽ id qđ pertinet ad ipſum in primo mõ dicẽdi p ſe, talia aũt oĩa ſunt qditatiua. Et ſi q̃ratur an formalitas ſit aliqua realitas. Rñdeť, ꝙ ſic, qa ſm Aug. quod nulla res eſt omnino, nihil eſt, quod eſt intelligendũ ſimpliciter, & nõ quiditatiue. Intelligendum tñ eſt ad iſtorũ declarationẽ, ꝙ quatuor genera propoſitionũ formãtur in diuinis. Primũ eſt propõnũ quiditatiuarũ, vt Deus eſt ſpiritus, Deus eſt ſubſtãtia, qa talia reducuntur ad primũ modũ perſeitatis. Secundũ eſt identicarũ, vt Pater eſt eſſentia, Intellectus eſt voluntas, qa talis prædicatio cõceditur a ſanctis vbi vterque terminus eſt infinitus, aut alter, vt patet per Aug. & Hilariũ lib. de Trin. Contingit etiã qñq; fieri pdicationẽ identicam propter cõitatẽ alterius extremi, vel amborũ qñ ſunt tranſcedentes. Et hoc modo cõceditur in creaturis, ꝙ formalitas eſt entitas. Tertiũ eſt denominatiuarũ, vt Deus eſt volens, Deus eſt intelligens, quia talia non dicunt eſſentiã, ſed aliquid quaſi circa eſſentiã ſm Damaſc.

Ang. *Augu. & Hilarius de Trin.* *Dama.*

Quartum eſt eſſentialium vt Pater eſt idem ꝙ filius, & filius idem ꝙ pater. Quas propoſitiones formare docet Aug. ad deſignandum identitatem eſſentialem. Cum itaq; dicimus formalitatem eſſe realitatem i la eſt propoſitio identica. Tertio notandũ, ꝙ modus intrinſecus eſt, qui adueniens alicui, vel ab ipſo diſcedens non variat rõnẽ formalem eius, vt patet in gradibus per quos intenditur, & remittitur forma. Dicitur autẽ modus intrinſecus, nõ quia ſit intra quiditatẽ, ſed quia reducitur ad idẽ genus ad quod ratio formalis. Sunt aũt quatuor modi intrinſeci principales. Primus eſt quantitas virtutis, quia finitum, & infinitum intẽſum, & remiſſum circa idem, non variant in eo rõnem formalem. Secundus eſt actualis exiſtẽtia, quæ alicui adueniens, vel ab eo diſcedens non variat rationem formalem eius. Tertius eſt realitas, quia quiditates creaturarum in potentia obiectiua nullam habent realitatem, & quando creatæ ſunt habent eam, & tamen in nullo variatæ ſunt eorum rationes formales. Quartus eſt hecceitas, quæ nõ variat omnem

Augu. lib. de Trin.

omnē formalem in indiuiduis
eiuſdem ſpecici. Quarto notan-
dum, ꝙ perfectiones ſcibiles de
ſubiecto theologico ſunt illæ,
quæ conueniunt ei in ſecundo
modo dicendi per ſe, cuiuſmodi
ſunt attributa, non.n.cōueniūt
ei per accidens vt patet, neque
per ſe primo modo, qa diuina
eſſentia eis prę intelligitur. Om
nia autē de primo modo ſunt
priora, & de nō identitate taliū
eſt quęſtio propoſita, omni etiā
diſtinctione ſublata. Pro cuius
declaratione intelligendū eſt,
ꝙ in duabus creaturis puta albe
dine & nigredine eſt reperire
quatuor ſigna naturę. Primū eſt
in quo illa de primo modo per
ſe conueniunt eis, & in illo nō
ſunt non idem, neq; diſtinctę.
Secundū eſt in quo conueniunt
eis per ſe negationes in earum
rationibus fundatæ, & in hoc
ſigno incipit verificari primum
principium cōplexum. in pri-
mo etiam ſi albedo non eſt quā
titas, vel non quantitas, quia
nulla negatio conuenit ei qui-
ditatiue. vnde in hoc ſecundo
ſigno albedo & nigredo ſunt
non idem, quia ex ratione for-
mali vnius ſequitur quòd nō ſit
alterū. Tertium eſt in quo con-
ueniunt eis per ſe poſitiue paſ-
ſiones. Vnde in hoc ſigno albe-
do & nigredo ſunt diſtinctę.
Quod aūt nō identitas p̄cedat
diſtinctionē poſitiuam patet,
quia nulla duo poſſunt eſſe di-
ſtincta, niſi ſint non eadem, ſed
bene econtra. Deus.n. ab eter-
no erat non idem creaturæ ſi-
ne vlla diſtinctione, ens enim a
non ente nō diſtinguitur reali-
ter, quia realis reſpectus realem
habet terminum. Quartum eſt
in quo conueniunt eis illa, quę
per accidens inſunt, vt albedo
ſit actualiter in ſubiecto. Appli-
cando ergo ad propoſitum acci
piamus duplices diuinas perfe-
ctiones, vt ſapientiā & iuſtitiā.
In primo ſigno nō ſunt nō idē,
nec diſtinctæ. In ſecundo, poſ-
ſunt intelligi nō idem. In ter-
tio, intelliguntur diſtinctæ ſi
poſitiue diſtinguantur, in quar-
to aduenirent eis aliqua p̱ ac-
cidens, niſi eis repugnaret, &
eodē modo pōt dici de tertio,
quia diſtinctio videtur infinitis
ſimpliciter repugnare, & ideo
ponūtur in eis duo prima ſigna
tm̄. Cum itaq; priori non repu
gnet eſſe ſine poſteriori, nulli
ſubtiliter intelligenti vr̄ abſo-
num, ſi non identitas ſine di-
ſtinctione ponatur. His p̄miſ-
ſis ponuntur tres concluſiones.

Prima eſt. Subiectum Theo- *Con. 1.*
logiæ eſt ſumme ſimplex. Pro-
batur, quia non eſt cōpoſitum,
nec cōponibile quod patet, qa
ratio cōpoſitionis conſiſtit in
vnione aliquorum, quorū vnū
eſt in potentia reſpectu alte-
rius. In Deo autem omnia ſunt
purus actus. Sed inſtatur, quia
diuina eſſentia intelligitur præ
cedere attributa & ſic ea expe-
ctare, ergo eſt in potentia re-
ſpectu eorꝝ. Itē attributa inſunt
eſſentiæ ſicut forma in ſubie-
cto, ſed forma cū ſubiecto facit
cōpoſitionē igitur. Item in Deo
eſt potētia intellectiua & actus
intelligendi. Ad primū dicen-
dum, ꝙ in ordine ſignorū per-
manētiū nulla eſt expectatio.
Diuina etiā eſſentia cū ſit de ſe
vltimate actuata nullo modo
poteſt

poteſt eſſe in potentia reſpectu cuiuſcunq;. Vñ ſi ꝑ impoſsibile aliqua ſibi aduenirēt ex tpe non actuarent eā,neq; ip̄ a reſpectu eorū eſſet in potētia niſi logicali. Ad ſm̄ dicendū, ꝙ attributa nullo modo ꝑficiūt eſſentiā cū de ſe ſit vltimate perfecta,neq; inſunt ei, per modū inhærētiæ, ſed ad modū ſubſiſtētis. Ad tertiū dicendū, ꝙ ibi æquiuoce ſumit̄ potentia, & in diffinitione compoſitionis. Argm̄.n.procedit de potentia ad operandū, & in diffinitione cōpoſitionis eſt ſermo de potentia ad eſſe. vñ ēt actus intelligēdi, & act⁹ volēdi non actuant ipſas potētias cū ꝑ ſe ſint actualitatis infinitæ.

Con. 2. Secūda concluſio. Cū ſumma ſimplicitate ſubiecti theologici ſtare non poteſt perfectionum ſcibilium, de ipſo non identitas ſimpliciter, q̄a omnia huiuſmodi in Deo ſunt vnum,& idē ſimpliciter, vt patet per infinita ſanctorum teſtimonia.

Con. 3. Tertia concluſio. Cū ſumma ſimplicitate ſubiecti theologici, ſtare poteſt perfectionum ſcibilium, de ipſo aliqua non identitas formalis, patet, q̄a ſi diffiniret̄, vna non poneret̄ in diffinitione alterius. Itē probat̄ iſta non identitas ſuppoſito primo principio complexo in quo radicat̄ omnis doctrina ꝑ contradictiones fundatas in variis perfectionibus diuinis. Intellect⁹.n. diuinitus eſt ꝓductiuus verbi & non voluntas, & volūtas eſt ꝓductiua ſpirituſſancti & nō intellectus. Itē, intellectus diuin⁹ poteſt eſſe malorum non autē voluntas. & ſic de multis aliis.

1 Ad primum arg. dicendum ꝙ procedit de eodē ſimpliciter & non cum illa additione formaliter, aut quiditatiue.

Ad ſ̄ꝫ dicēdū, ꝙ locus a contrariis immediatis tenet ſimpliciter arguendo, & non cum illa additione formaliter. homo.n. non eſt formaliter, & quiditatiue ſanus, neque æger. 2

Ad tertiū dicendū, ꝙ illa additio facit p̄ciſionem, ſiue abſtractionem ſic, ꝙ ſubiectū ſic p̄ciſum nō poteſt attingere paſsio. Hæc ex Franciſco de Maronis. 3

Vtrum Theologia ſit de omnibus per attributionem ad ſubiectum primum.

Hoc idem quærit D. Tho *1 p. q. 1. ar 7. Scot. in Prol. 1. Sent. q. 3. Dur. 1. ſen. 3. Prol. Bac. 1. Sen. q. 5. Prol.*

QVarto q̄rit̄. Vtrū theologia ſit de oībus ꝑ attributionē ad ſuū ſubiectum primū.

Arg. ꝙ nō. dicit Aug. huic ſcīę tribuēdū eſt non vtiq; q̄cq̄d ab hoīe ſciri poteſt in rebus humanis, vbi plurimū vanitatis & curioſitatis eſt, ſed id tantummodo quo fides ſaluberrima quę ad verā beatitudinē ducit gignit̄, nutrit̄, defenditur, & roborat̄. 1 *Aug. 14. de ci. dei c. 1.*

Cōtra. eadē eſt ſcīa de aliquo ſubiecto & de attributis ad ipſum, vt dicit philoſophus. iiii. Metha. & exemplificat de ſano. Sed oīa entia eſſentialiter attribuunt̄ ad ſubiectū primū theologiæ, igit̄ &c. Notādū ꝙ q̄ditates rerū creatarū aliter ſe h̄nt reſpectu intellect⁹ creati, & reſpū intellect⁹ diuini. H̄nt.n. virtutē immutādi intellectū creatū, ſed nō diuinū. Cū.n. ſunt finitę nō poſ- *t.c.2.*

poſſunt mutare,aut ꝑficere in-
tellectũ ĩfinitũ.Vñ qcqd cogno
ſcit intellectus diuinus, cogno-
ſcit virtute diuinæ eſſentiæ ita,
ꝙ in primo ſigno ipſa eſſentia
eſt nota intellectu, in ſecũdo q-
ditates creatæ, in tertio vero ve
ritates virtualiter contẽtæ in il
lis qditatibus . Non eſt tñ ordo
ſecũdi ad tertiũ quaſi ſm aliquã
cauſalitatẽ,ſed eſt tm̃ ordo qua-
ſi effectuũ eſſentialiter ordina-
torũ reſpũ eiuſdẽ cãę.Hoc p̃mi
ſo,ponunť quinq; concluſiones.

Con.1. Prima eſt . Theologia Dei eſt
de oĩbus,& oĩs cognitio eſt ſibi
poſsibilis. prima pars patet , qa
ſubiectũ theologicũ oĩa alia no
ta facit intellectui diuino.ſecun
da pars patet , quia nullam co-
gnitionem habere poteſt niſi
virtute ſubiecti theologici.

Con.2. Secũda concluſio . Theologia
beatorum non eſt actualiter de
oĩbus,ſed bene poſsibiliter,non
eſt tñ oĩs cognitio eis poſsibi-
lis.Prima pars patet,qa hẽt ter-
minũ p̃fixũ à volũtate Dei oſtẽ
dẽtis.Eſt.n.eẽntia diuina reſpũ
beatorũ,vt ſpeculũ voluntariũ .
Secũda pars patet,qa ſcibilia nõ
ſunt infinita & oĩa nata ſunt ſci
ri virtute ſubiecti theologici .
Tertia pars patet, qa p̃ter noti-
tiã quã hñt de qditatibus crea-
tis virtute obiecti theologici ,
pñt habere aliã naturalẽ ex pro-
pria motione taliũ quiditatum.

Con.3. Tertia concluſio . Theologia
noſtra,neq; actualiter,neq; poſ-
ſibiliter eſt de oĩbꝰ . Prima pars
patet,quia habet terminum ſuũ
p̃fixum in ſacra ſcriptura ex vo-
luntate Dei reuelantis. Secunda
pars patet ꝑꝑ defectum intelle-
ctus noſtri,non potentis conci-
pere multas qditates diſtincte
& in ſpeciali. De lege autẽ com
muni non fit reuelatio niſi de
his quorum termini poſſunt a
nobis naturaliter concipi.

Quarta concluſio.Oĩs theolo Con.4.
gia ſiue Dei,ſiue beatorum,ſiue
nr̃a,eſt de oĩbus entibus q̃ tũ ad
aliqua de ipſis ſcibilia,videlicet
q̃ tũ ad aliquos reſpectus creatu
rarũ ad diuinam eſſentiã patet,
qa non poteſt agnoſci reſpectus
niſi ꝑ cognitionẽ extremorum.

Quinta concluſio.Theologia Con.5.
in ſe eſt de oĩbꝰ & oĩs cognitio
eſt poſsibilis non includẽs im-
perfectionẽ.primũ patet,qa vni
uerſaliter oĩa nata ſunt ſciri vir
tute obiecti theologici , ſm pa-
tet , quia nunquã cognoſciť ali-
quid omnino perfecte , niſi in
virtute illius obiecti theologici.

Ad arg.dicendum ꝙ Aug. lo- 1
quitur de theologia vt traditur
in ſacra ſcriptura & non de theo
logia in ſe ; hoc ſecundum Scot.

De doctrina Theologiæ qualitate.

*Vtrum Theologia ſit ſapientia , vel
ſcientia ſubalternans vel
ſubalternata.*

Hoc idem quærit Io. *Scot. in* Prol.1.
Sen.q 4. D.*Tho.p.p. q.*1.*ar.*2.*ar.*
4.*& ar.*6.Dur.1. *Sent.q.*7. Prol.

CIrca quartum primo quæri-
tur. Vtrũ Theologia ſit ſciẽ
tia vel ſapientia ſubalternans ,
vel ſubalternata?

Primo arguiť ꝙ non ſit ſcien 1
tia,quia ſcientia ſolũ eſt de ne-
ceſſariis,ſed theologia etiam eſt
de contingentibus.igitur.

Secũdo ar.ꝙ non ſit Sapiẽtia, 2
qa ſapiẽtia hř ꝑ infuſionẽ cũ ſit
donũ ſpũſſancti,vt patet Eſa.xi. Eſa.11

Theo-

Theologia autem per ſtudium
acquiritur.igitur.

3. Tertio arg. ꝙ ſit ſubalterna-
ta,q̄a ſubiectũ eius cõtinet̃ ſub
ſubiecto Methaphyſicę. Cõtra
Aug. 14. de ciui. Dei. ꝙ ſit ſcīa patet ꝑ Aug. dicentē
de Theologia. Huic ſcīæ tribuē
dũ eſt aliud quo fides gignit̃. Et
Deu. 4. ꝙ ſit ſapiētia patet q̄a Deutero
nomio 4. dr̃. Hęc eſt ſapīa nr̃a.
Quod aũt ſit ſciētia ſubalternās
reſpectu aliarũ ar. q̄a ſuperior ē
aliis ſciētiis. Primo notãdũ ſm
Frãciſcũ de Maronis, ꝙ Theolo
gia accipit̃ quadrnpliciter. Pri-
mo pro habitu, gn̄ato ex ſtudio
ſacræ ſcripturę. Secũdo ꝓ habi-
tu cõcluſionis deductę ex his q̄
ſunt in ſacra ſcriptura. Et vtroq;
iſtorũ modorũ Theologia ē fi-
des. Tertio ꝓ habitu defenſiuo
eorũ q̄ ſunt fidei, ea aũt q̄ ſunt
fidei nõ poſſunt demõſtrari, iõ
nõ pñt defendi ſcīaliter arguen
do, ſed ſolũ ſoluẽdo, & tunc ſi ar
gumẽta ſunt Methaphyſica, ſol
ui poterũt ꝑ metaphyſicã, quia
methaphyſicus cognoſcet eorũ
defectũ, & ſic de aliis ſciẽtiis,
iõ theologia hoc mõ nõ ē ſcīa
ſpecialis. Quarto ꝓ habitu, q̄ na
tus ē hr̄i de ſubiecto theologiæ
cognito, ſicut Methaphyſica eſt
de ente, & de hoc inq̄rit̃ q̄ſtio.
Secũdo notandũ ſm Doctorē
ſubtilē, ꝙ ſcīa dr̃ certa notitia
obiecti neceſſarii, habẽs euidē-
tiã ex aliquo prius noto applica
to adſcitũ ꝑ diſcurſum ſillogi-
ſticũ vbi tãgunt̃ quatuor cõdi-
tiones ſcīę, quarũ vltima, vide-
licet applicatio ꝑ diſcurſum ſil-
logiſticũ, nõ cõuenit ꝑ ſe ſcien-
tię ſimpliciter, ſed tm̄ ſcīæ im-
perfectę, vt in intellectu diſcur
ſiuo, ꝙ ē intelligẽdũ de diſcur-
ſu ſm ordinē demõſtrationis &
tpis. Si vero ſit ſermo de diſcur-
ſu ſm ordinē naturæ, illa cõdi-
tio ſeq̄tur ad tertiã. Vnde intel-
lectus angelicus etiã hoc mõ diſ
currit. Cognoſcit.n. hoīem eſſe
riſibilē, q̄a eſt aīal rõnale cum
ita ſit in re. Intellectus.n. btũs
vnico intuitu vidẽs eſſentiã di-
uinã, & oẽs ꝑfectiones diuinas,
cognoſcit Deũ poſſe creare, q̄a
eſt virtutis infinitę, cũ etiã ita
ſit a parte rei. Sicut.n. vno actu
quaſi diſcurſiuo diligitur finis,
& ea q̄ ſunt ad finē, ſic eſt intel
ligendũ de cõcluſione & p̄miſ-
ſis. Ipſe etiã intellectus diuinus
cũ cognoſcat rē ita eē ſicut eſt,
cognoſcit triangulũ hr̄e tres an
gulos, q̄a eſt figura plana tribus
rectis lineis cõtēta. Vñ q̄uis vt
dicit Frãciſcus de Ma. nõ diſcur
rat a magis, aut prius notis ad
minus nota, cũ oīa ſimul & in
finite cognoſcat, bene tñ a prin
cipalius notis. obiectũ.n. prin-
cipale prīcipalius cognoſcitur.
Tertio notãdũ ꝙ ſicut dicit phi
loſophus. Sapiētia eſt ſcīa q̄dã, 3. Ethi.
tamē ſupra cõmunē rationem
ſcientiæ aliquid addit pertinẽs
ad dignitatē videlicet ꝙ ſit iudi
catiua & ordinatiua de omni-
bus. Nam ſicut idē dicit Philo. 1. Met. in Pro.

Ad ſapientē pertinet iudica-
re & ordinare de oībus. Iudiciũ
aũt de inferioribus fit ꝑ ſupe-
riorē cãm. Et hoc contingit du
pliciter. Vel ꝑ ſuperiorē cauſam
quæ eſt altiſſima ſimpliciter.
Vel per ſuperiorem cãm, quę eſt
altiſſima in aliquo genere, & ſic
duplex eſt ſapientia. videlicet
ſapiētia ſimpliciter dicta, & ſa-
pientia in aliquo genere. Sicut
artifex qui diſponit formam dr̃
ſapiens,

ſapiens, & architector reſpectu
artificū q ꝑparant materiā. Vñ
Paulus dicebat.1.ad Cor.3.Vt
1.Co.3. ſapiēs architect⁹ fundamētū po
ſui. Quarto notādū ꝙ ſubalter-
natio ſciētiarū noīat collocatio
nē vnius ſub alia ſm depēden-
tiā cognitionis,qa videlicet ſub
alternata hēt principia ſua a
ſubalternāte vt muſica, q̄ eſt de
numero ſonoro ab ariſmetica,q̄
eſt de numero ſimpliciter. His
ꝓmiſſis ponunt tres cōcluſiōes.

Con.1. Prima eſt Theologia in ſe eſt
ſcientia,patet ex ratione ſcien-
tiæ,quæ ſibi conuenit.

Con.2. Secūda cōcluſio.Theologia ē
ſapiētia ſimpliciter, patet quia
cōſiderat cām altiſſimā ſimpli-
citer,nō ſolū q̄tū ad id qđ ē na-
turali rōne cognoſcibile,qđ etiā
nouerūt philoſophi,ſed ēt quā-
tum ad id qđ eſt ſoli deo de ſeip
ſo notū,& aliis p̱ reuelationem
cōmunicatū, & per huiuſmodi
cām iudicat de oībus ſcientiis
nō qdem probādo aut notificā-
do earū principia,aut ſuos ter-
minos,ſed qa quicquid inuenit
in aliis repugnans huic ſciētię,
totum condēnatur vt falſum.

Con.3. Tertia concluſio. Theologia
nō ſubalternatur alicui ſcientię
nec ſibi ſubalternat alias. Pri-
ma pars patet,qa licet ſubiectū
eius aliquo mō contineatur ſub
ſubiecto methaphyſicę,non tñ
accipit ſua prīcipia a methaphy
ſica.Nulla.n. paſſio theologica
demōſtrari pōt per demōſtratio
nē ſumptā ex ratione entis.
Secūda pars patet, qa nulla alia
ſcientia accipit ſua principia a
theologia, licet ipſa ſit ſuperior
ordine dignitatis. Quælibet.n.
alia ſciētia in genere cognitio-
nis naturalis hēt ſuā reſolutio-
nē vltimā ad aliqua prīcipia na
turaliter nota. Et ſi quęrat. An
theologia noſtra ſit ne ſubalter-
nata theologię beatorū vt dixe
runt aliqui. Dicendū ꝙ non,qa
ſcientia ſubalternans & ſubal-
ternata nō ſunt de iiſdē verita-
tibus ſcibilibus, theologia autē
noſtra eſt de iiſdem de quibus
eſt theologia beatorum.

Ar primū arg.dicendū,ꝙ ſciē 1.
tia poteſt accipi tripliciter.Vno
modo generaliter pro quacunq;
notitia certa,& hoc modo theo
logia ēt duob⁹ primis modis ac-
cepta diceret ſciētia,& ſic ēt de
cōtingētibus bene eſt ſcientia.
Secūdo mō ſpecialiter pro noti
tia certa & euidenti, & hoc mō
etiā de aliqbus contingentibus
poteſt eſſe ſcientia, ſicut in pro
poſito de contingentibus theo-
logicis in intellectu diuino, &
in intellectu beatorum. Tertio
mō ſtricte ꝓut diffinita ē a Do
ctore ſubtili,& prout diffinitur 1.Poſt.
ſcire a philoſopho, & ſic de cō- c.de ſci-
tingentibus non eſt ſcientia. re.

Ad ſm dicendū,ꝙ duplex eſt
ſapiētia iudicatiua de diuinis.
Vna iudicat p̱ modū inclinatio
nis,& hęc eſt donū ſpiritusſan-
cti,iuxta illud.1.ad Cor.2. Spi- 1.Cor.2
ritualis iudicat oīa, quēadmo-
dū virtuoſus bene iudicat de his
quę ſunt ſm virtutē agenda,in-
quantū ad ea inclinat.Vnde di-
cit Ariſtoteles in ethicis, ꝙ vir
tuoſus eſt regula & mēſura hu-
manorū actuū. Alia āt iudicat
p̱ modū cognitionis & hęc ē ſa-
piētia,q̄ acquirit p̱ ſtudiū ſacræ
ſcripturę, quemadmodū etiā il-
le qui habet ſcientiam moralē
iudicare poteſt de actibus vir-
tutum

tutum licet non ſit virtuoſus.

3 Ad tertium patet ſolutio ex dictis in tertia concluſione.

Vtrum ſacra Doctrina pluralitatem ſenſum admittat.

Hoc idem quærit Io. *Scot. 1. ſent. a. 1. q. 7.* D. *Thom. p. p. q. 1. ar. 10.* D*ur.* 1. *ſent. d.* 1. *q.* 7. Io. B*ac.* 1. *ſent. d.* 1 *q.* 7.

SEcundo q̃ritur. Vtrum ſacra doctrina pluralitatẽ ſenſuũ, ſub vna littera inuoluẽs ſit aliis ſcientiis certior & nobilior?

1 Primo arguitur ꝙ nõ debeat plures ſenſus habere ſub vna litera, quia ſacra doctrina debet eſſe efficax ad planè manifeſtandam veritatem.

2 Secũdo ar. ꝙ non ſit aliis certior, quia contingit aliquibus dubitatio circa articulos fidei, qui ſunt principia ſacræ doctrinæ. Non autem contingit dubitatio circa principia aliarum ſciẽtiarum cum ſit per ſe nota.

3 Tertio ar. ꝙ non ſit nobilior, q̃a modus procedẽdi demõſtratiue q̃ eſt in aliis ſcientiis, nobilior eſt quã modus authẽticus, q̃ eſt in ſacra doctrina cũ locus ab auctoritate ſit infirmiſsim⁹.

Gre. 16. Lib. 16. Moral. Contra. Quo ad primũ dicit Greg. Sacra doctrina oẽs ſcientias ipſo locutionis ſuæ more tranſcendit, q̃a vno eodẽq; ſermone dũ narrat geſtum prodit miſtieum. Quo ad 2m nihil eſt eo certius q̃d eſt a Deo reuelatum. Et quo ad tertiũ, ſacra doctrina eſt de nobiliſsimo ſubiecto. Primo notandum, ꝙ cum in aliis ſcientiis voces ſignificent res, hoc hẽt ſacra doctrina proprium ꝙ res ſignificatæ per voces alias ẽt res ſignificant. Autor. n. ſacræ ſcripturæ, qui Deus eſt vtitur & vocibus & rebus ad ſignificandum. Primus ergo ſenſus, qui ſumitur ex ſignificatione vocum literalis eſt, ſiue hyſtoricus. Senſus aũt qui ſumitur ex ſignificatione rerũ, ſpiritualis eſt, ſiue miſtic⁹, & iſte eſt triplex. Vnus dicitur allegoricus, inquãtum per ea, quæ geſta ſunt ſignificatur id quod credendum eſt. Alius dicitur moralis, ſiue tropologicus, quando videlicet per ea quæ facta ſunt ſignificantur ea quæ ſunt a nobis facienda. Alius vero dicitur Anagogicus, q̃n ſignificãtur ea quæ ſunt a nobis ſperanda. Vnde verſus.

Litera geſta docet, quid credas allegoria.
Moralis quid agas, quid ſperes anagogia.

Secundo notãdum ꝙ duplex eſt certitudo, videlicet certitudo euidẽtiæ ſicut in primis principiis & cõcluſionib⁹ ex eis deductis, & certitudo adhærẽtiæ cuiuſmodi eſt certitudo fidei, q̃ eſt de nõ euidẽtibus, & talis ẽt dici poteſt certitudo infallibilitatis. Tertio notandum, ꝙ ſicut dicit *1. p. q. 1.* Doctor ſanctus vna ſcientia põt *ar. 5.* dici nobilior alia tripliciter. Primo propter certitudinẽ maiorẽ in modo procedendi ſicut mathematicæ ſciẽtiæ reſpectu phyſicarum ſcientiarum. Secundo, propter maiorẽ dignitatẽ ſubiecti, ſicut ſcientia de anima reſpectu aliarum partium philoſophiæ naturalis. Tertio propter maiorem dignitatem finis, ſicut politica reſpectu iconomicæ & monaſticæ. His præmiſsis ponuntur tres concluſiones.

Prima

Con. 1°. Prima eſt. Sacra doctrina cũ ſenſu literali cõueniẽter hẽt triplicẽ ſenſum miſticum, probat *Alexan.* hoc Alexãder de Halis in ſumma, quia veritas prima in ſe trina eſt & vna, ergo in doctrina ſacra, q̃ eſt de ipſa conuenienter eſt vnus ſenſus literalis & tres miſtici. Vnde per appropriationẽ Anagogicus refert ad patrẽ. Allegoricus ad filium, & moralis ad ſpiritum Sanctũ. Item ſic *Bonau. in Breuiloquio.* probatur a beato Bonauentura, quia finis ſacræ doctrinæ eſt, vt per eã dirigatur hõ in cognoſcẽdis & agendis, & ſic tandẽ perueniat ad optata. Ideo conueniẽter per Allegoriam docet notitiam credendorum, per Tropologiam agendorum, & per Anagogiam ſperandorum. Et ſi quęratur de ſenſu parabolico, dicit Doctor ſanctus ꝙ cõtinetur ſub literali. Litera. n. aliquid ſignificat proprie & aliquid figuratiuè nec eſt ſenſus literalis ipſa figura, ſed id quod eſt figuratum.

Con. 2. Secunda concluſio. Sacra doctrina certior eſt omnibus aliis. patet, quia aliæ doctrinæ certitudinem habent ex lumine naturalis rationis, quę falli poteſt. Sacra vero doctrina certitudinẽ habet a reuelatione diuina, quæ infallibilis eſt.

Con. 3. Tertia concluſio. Sacra doctrina nobilior eſt oĩbꝰ aliis. patet, quia certior eſt ſimpliciter & de ſubiecto nobiliori & ad finẽ ſuperiorem ordinatur, videlicet ad beatitudinem ſupernaturalem, ad quem ordinari debent etiam fines omnium ſciẽtiarũ.

S. Thom. 1. p. q. 1. ar. 10. Ad primũ arg. rñdet Doctor ſanctus ꝙ ex illa pluralitate ſenſuũ non ſequit aliqua confuſio aut deceptio, q̃a oẽs ſenſus miſtici fundant̃ ſup vno literali, ex quo ſolo trahi põt argm̃, nec tñ ex hoc deperit aliquid ſacræ doctrinæ, quia q̃d in vno paſſu per ſenſum miſticũ habet̃ quod eſt ad ſalutẽ neceſſarium, alibi per ſenſum litteralẽ eſt expreſſum.

Ad ſm dicendũ, ꝙ dubitatio quæ aliquibus cõtingit circa articulos fidei, eſt propter debilitatem intellectus noſtri, & non propter incertitudinẽ materiæ.

Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ locus ab auctoritate humana, licet ſit infirmiſsimus, argm̃ tamen q̃d ſumitur ab auctoritate diuina firmiſsimum eſt & certiſsimũ.

Vtrum Theologia ſit practica vel ſpeculatiua.

Hoc idem quærit Io. Sco. 1. ſent. q. 4. Prol. Dur. in Prol ſentent. q. 6. D. Tho. p. p. q. 1. ar. 4. Io. Bacc. 1 Sent. q. 4. Prol.

TErtio q̃rit̃. Vtrũ theologia ſit ſpeculatiua vel practica.

Primo ar. quòd ſit ſpeculatiua & non practica, ſic; quia Cõmentator cœleſtis ierarchiæ, in principio ſui commenti diuidens ſcientiam in ſpeculatiuam & practicam, ponit theologiam eſſe ſpeculatiuam. 1

Secundo ar. practica eſt circa cõtingentia. vt hr̃ tertio de Aĩa. & 6. ethy. obiectum autem theologicum eſt neceſſarium igitur. 2 *Th. c. 46*

Tertio ar. Practica eſt de operabilibus a nobis, ſempiterna autẽ de quibus eſt theologia non ſunt a nobis operabilia. 3

Quarto argumen. Speculatiua cum ſit gratia ſui, nobilior eſt 4

eſt q̃ practica, q̃ eſt gratia alterius, ſed Theologia eſt ſcīa nobiliſſima, igr̄. Cōtra. Ad Ro. 13. Finis legis eſt dilectio, dilectio aūt ē praxis. Primo notandū ꝙ ſpeculatio dr̄ operatio intellectiua, q̃ nō ordinat̄ vlterius ad aliam operationē regulandam. Notanter dr̄ regulādā, qa bene ordinabilis eſt ad vltimū finē amandū vel attingendū, ſed nō ad ipſum regulandū. Praxis aūt ꝓprie dr̄ operatio alterius potētiæ q̃ intellectus a recta ratione regulabilis. Ex quo ſequitur, ꝙ volitio primo eſt praxis, qa actus imperatus a voluntate, nō eſt regulabilis a rōne, niſi imediāte actu elicito. Mēſura.n. meritorū vel demeritorū, non attēditur ſm quantitatē actuū extrinſecorū, ſed intrinſecorū iuxta illud. 1. reg. 16. Homo videt ea, quę patent, Deus autem intuetur cor. Secūdo notandum ꝙ notitia aliqua dicitur practica a praxi, qa videlicet naturaliter eſt prior praxi & eius directiua. Habet autem reſpectum prioritatis ex ordine potētiarū, ſcilicet intellectus & voluntatis; aliū aūt reſpectum, ſm quē dicitur directiua, habet ab obiecto, quod continet rectitudinē praxis & nō a fine, vt aliqui dixerunt. Finis enim, aut eſt iam elicitus, & ſic habet rōnē vltimi & nō principii, aut ſolū eſt cognitus & ſic bene habet rationem obiecti, & ab ipſo, vt ſic habet ſcientia practica ꝙ ſit directiua, ſed non ab ipſo, ſiue vt habet rōnē cāæ finalis. Non.n. habet rōnem cauſæ, niſi inquantū amatus & deſideratus mouet agens ad agēdum. Talis autem relatio directiuitatis eſt in ipſa notitia ante actū volūtatis. Ex qbus patet, quòd formalis rō ſciētiæ practicę, conſiſtit in duplici reſpectu aptitudinali, ſcilicet, prioritatis & cōformitatis. Rō aūt ſpeculatiuę in priuatione taliū reſpectuū. His ꝑmiſſis, ponunt̄ quatuor concluſiones.

Rom. 13

1. Reg. 16.

Prima eſt, theologia in nobis eſt practica, patet qa eſt directiua voluntatis nrę circa diuina, quibus oſtendit fruendum eſſe, & non vtendum. Con. 1.

Secūda concluſio. Theologia beatorū eſt practica, patet, quia hēt prioritatē & conformitatē reſpectu actus voluntatis tendentis in obiectū beatificum. Sic.n. diligunt Deū, ſicut ꝑcognoſcūt eſſe diligendū. Et licet voluntas eorū ſit inobliquabilis, tū eſt recta ex conformitate ad contemplationē precedētem. Vnde, ſicut eſt dare principium productiuum, tam neceſſariorū, quā contingentiū, ita regulā tam reſpectu, obliquabilium, q̃ inobliquabilium. Con. 2.

Tertia concluſio. Theologia Dei de neceſſariis eſt practica. Patet, qa Deus ſic ſe diligit vt ſe ꝑcognoſcit eſſe diligēdū, & ſic in ſua ſciētia eſt prioritas, & cōformitas. Et licet voluntas Dei de ſe ſit recta, & nō ab alio regulabilis, tū contēplatio ꝑcedans, quantū eſt ex ſe, eſt regulatiuā. Con. 3.

Quarta concluſio. Theologia in Deo de contingentibus, puta de verbo incarnato, & huiuſmodi, nō eſt practica, patet, quia non eſt regulatiua voluntatis circa talia obiecta. Cum enim intellectus diuinus ſit regula determinatiſſima, volūtas Con. 4.

autem

autē ſit indifferens ad oppoſita poſſet peccare a regula deuiando. Itē quicquid attribuitur intellectui diuino ante actum volūtatis, eſt neceſſariū. Sola.n. volūtas primo operatur cōtingenter. Itē intellectus diuinus non cognoſcit contingentia niſi per determinationē volūtatis, nullius.n. cōtingētis determinatio relucet in eſſentia diuina, ī qua apparēt quiditates ſub indifferētia, iō non pōt talis notitia eſſe practica cū ſit poſterior actu volūtatis. Nec valet ſi dicatᷓ, ꝙ eſt prior executione, q̄ eſt praxis, cū ſit actus voluntatis imperatus, quia nullū actū poteſt ratio regulare niſi ꝑuio actu elicito.

1 Ad primū argu. dicendum, ꝙ Cōmētator ibi accipit ſciētiam ſpeculatiuā large pro oī ſciētia, q̄ de ſe nō eſt executiua, ſecūdū quē modum ēt diceretur, ꝙ medicina vniuerſalis eſt ſpeculatiua comparatione particularis & ſciētia moralis reſpū prudentiæ & ars reſpū habitus experti.

2 Ad ſecundū dicendum, ꝙ ad ſciētiā practicam ſufficit cōtingentia actionis, de qua quidem actione eſt ſcientia quantum ad id, quod de ipſa neceſſario demonſtratur. Et ſi dicatur, ergo ſcientia practica erit habitus cū vera ratione actiuus. Hæc autē eſt diffinitio prudentiæ. Dicendū, ꝙ diffinitio prudētię intelligitur de habitu proximo directiuo ex actibus generato & nō de habitu vniuerſali non ſic immediate directiuo.

Ariſt. 6. et hic. cap. de Prudentia.

3 Ad tertiū dicēdum, ꝙ cū dilectio ſit operatio, diligibile eſt operabile per locū a coniugatis: & ſic ſempiterna ſunt a nobis operabilia, quia ſunt à nobis diligibilia, non quidē, quia producant per operationē noſtrā, ſed quia eam terminant.

Ad quartū dicendū, inferiora nobiliora ſunt in attingentia ſuperiorū, vt dicit Ariſtote. & Auguſt. ſuper Geneſis ad litteram ſicut ſenſitiua in homine, quæ eſt ꝓp intellectiuā nobilior eſt q̄ ſenſitiua ī brutis, q̄ eſt gratia ſui & ſic ſcientia, quæ eſt gratia finis nobilioris, nobilior eſt q̄ ſcientia, quæ eſt gratia ſui. 4

Ariſt. 7. Poli. Augu. ſuper Geneſis ad literam.

DETERMINATIS aliquibus quæſtionibus quaſi prohœmialibus. Nunc accedendum eſt ad ſpecialius tractandas Theologales materias diuiſionem faciendo per ſeptem ſpeciales tractatus. In primo videbitur de Dei perfectione. In ſecundo de mundi conditione. In tertio de hominis præuaricatione. In quarto de verbi reparatiua incarnatione. In quinto de gratiarum & virtutum informatione. In ſexto de ſacramentorum efficaci inſtitutione. In ſeptimo de finali retributione.

Vtrum Deus ſit a nobis cognoſcibilis.

Hoc idem quærit D. Thom. 1. p. q. 2. ar. 3. Duran. 1. ſent. d. 3. q. 1. Scot. 1. ſen. d. 3. q. 1. & 2. Bac. 1. d. 1. q. 8.

IN primo igitur tractatu vidēdum eſt de ipſo Deo. Vbi primo quæritur vtrum Deus ſit a nobis naturaliter per creaturas cognoſcibilis, & præ ipſis creaturis primo notus.

Primo arg. ꝙ non ſit a nobis 1

Ariſt. 3. de anima t. c. 37. cognoſcibilis, qa dicit Philoſo,
ꝙ ſicut ſe habent ſenſibilia ad
ſenſum, ſic fantaſmata ad intel
lectū, ſed de Deo nullum habe-
mus fantaſma. igitur.

2 Secundo argu. Dicit Philo. ſi-
Philoſ. 2. Met. 1. c. 2. cut ſe habet oculus noctuæ ad
lumen ſolis, ita intellectus no-
ſter ad ea, quæ ſunt manifeſtiſſi
ma naturę cuiuſmodi eſt Deus
& ſubſtantiæ ſeparatæ.

3 Tertio dicit Philo. Infinitum
inquātū infinitū eſt ignotum.
Phil. 1. Phiſic. t. c. 35. Item. Infinita non contingit co
gnoſcere, ergo nec infinitum.

Quarto dicit Gregorius. Mēs
4 hominis quantuncunque in cō
Philoſ. 2. Met. Grego. ſuper. Eze. templatione profecerit, non ad
Deum, ſed ad aliquid ſub Deo
prouenit.

Quinto arg. Plus diſtat intel
5 ligibile increatum ab intellectū
creato quàm intelligibile crea-
tū à ſenſu, ſed ſenſus non poteſt
cognoſcere intelligibile creatū,
ergo multominus intellectus
intelligibile increatum.

Sexto, Cognoſcēs iudicat de
6 cognito, ſed intellectus creatus
nō poteſt iudicare de Deo, cum
non habeat poſſe ſuper eū, igit̄.

7 Septimo arguitur, ꝙ De⁹ pri-
mo cognoſcatur a nobis, quia di
cit Philoſophus. Sicut res ſe hēt
ad eſſe ſic ad cognoſci, Deus au-
tem eſt primum ens. igitur.

Cōtra. de Deo tractat̄ in Me-
taphyſica, quæ eſt vltima ī ordi
Ariſto. 2. Met. t. c. 16. ne acqrendi ſciētias naturales.
Primo notādū, ꝙ duplex eſt no
titia, videlicet cōprehēſiua, quā
do. ſ. aliquid cognoſcitur quan-
tū cognoſcibile eſt: & apprehen
ſiua, qn̄ ſcilicet aliquid cogno-
ſcitur licet nō perfecte. Et hæc
eſt duplex, videlicet intuitiua,
& abſtractiua. Intuitiua aūt eſt
de re in ſe ipſa inquantū eſt exi
ſtēs & p̄ſens & mouens intelle
ctū & immediate cauſans actū
intelligendi. Et ſi dicat̄, ꝙ Deus
habet notitiā intuitiuā de futu-
ris nōdū exiſtētibus. Dicēdū ꝙ
De⁹ vnica intellectione cogno-
ſcit eſſentiā ſuā, & oīa in eſſen
tia ſua. Et talis intellectio dr̄ in
tuitiua, à primo, & principali
obiecto. Abſtractiua vero noti-
tia eſt de re, in ſuo repreſentati
uo limitato, abſtrahēdo a ſupra-
dictis & eorū oppoſitis. Notan-
ter aūt dr̄ limitato, qa notitia,
q̄ habēt beati de creaturis in eſ
ſentia diuina, tāquā in repreſen
tatiuo ſupereminēti & illimita
to nō eſt abſtractiua, ſed intuiti
ua. Secundo notandum, ꝙ ſicut *1. Sent. d. 3.*
dicit Beat. Bonauentu. aliud eſt
cognoſcere Deum in creaturis,
& cognoſcere per creaturas, co-
gnoſcere. n. Deum in creaturis
eſt, cognoſcere præſentiam ei⁹
& influentiam in creaturis, ꝙ
viatorum eſt ſemiplene: beato-
rū autē perfecte. Iuxta quod di- *Augu. lib. de ci. Dei. 18.*
cit Auguſt. Tūc expreſſe Deum
videbimus quando erit omnia
in omnibus. Cognoſcere vero
Deū per creaturas eſt, a cogni-
tione creaturarū eleuari ad co-
gnitionē Dei, quaſi p̄ ſcalā me-
diā, vt dicit Bernard. quod pro-
prie viatorū eſt. In ſtatu quidē *Ber. ad Eugenium.*
naturæ conditæ, quaſi per ſpecu
lum clarum & in ſtatu naturæ
lapſæ, quaſi per ſpeculum enig-
maticum. Tertio notandum, ſe-
cundū Scotum, ꝙ tripliciter in-
telligi poteſt aliquid eſſe primo
cognitum. Primo modo ordine
generationis: & hoc modo ſenſi
bilia ſunt a nobis primo cogni-
ta,

ta, ſecundo modo ordine, ſiue primitate adequationis: & hoc modo ens, quod eſt obiectū intellectus eſt, primò notum. Tertio modo ordine perfectionis. Et hoc dupliciter, aut ſimpliciter, aut ſecundum proportionē. Exemplū, viſio Aquilę de Sole ſimpliciter eſt pfectior, q̄ viſio mea de lumine cādelæ, ſed ſm proportionē ad viſibilitatē, viſibilis eſt econtra. His pręmiſſis ponuntur octo concluſiones.

Con. 1. Prima eſt. Neque à viatorib⁹, neq; a beatis pōt Deus cognoſci notitia comprehenſiua, patet, quia intellectus finitus non poteſt cōprehendere ens infinitū.

Con. 2. Secunda cōcluſio. Nō pōt homo naturaliter cognoſcere Deū notitia intuitiua, patet, qa quātū ad talē notitiā Deus eſt obiectū volūtariū & nō naturale, niſi tātū reſpectu intellectus ſui.

Con. 3. Tertia concluſio. Deus eſt a nobis naturaliter cognoſcibilis nō ſolū in cōceptu, quaſi per accidens, videlicet in attributo: ſed in aliquo conceptu per ſe, & quidditatiuo. Patet, qa ſi intelligamus Deū ſapiētē, oportet pręintelligere aliquē cōceptū quidditatiuū, cui Sapientia ineſt.

Con. 4. Quarta concluſio, Deus eſt a nobis cognoſcibilis non ſolū in cōceptu ipſius analogo ad creaturas, ſed etiam in cōceptu vniuoco. Patet de conceptu entis, q eſt vniuocus Deo & creaturis. Vniuocus enim cōceptus hic dicitur, cujus vnitas ſufficit ad cōtradictionē, affirmando ipſum & negando de eodem. Probatur ergo ſic cōcluſio. Modus cognoſcendi Deum ex creaturis ſecundum Dionyſium eſt ſemota omni imperfectione, reliquū Deo attribuere p excellentiā, ꝙ fieri nō poſſet, niſi eſſent aliqui conceptꝰ vniuoci Deo & creaturis.

5. Quinta concluſio. Deus non eſt a nobis naturaliter cognoſcibilis conceptu proprio quiditatiuo. Patet, quia quantum ad hunc modum cognoſcendi eſt obiectum voluntarium reſpectu intellectus noſtri, nec aliqua creatura a nobis cognoſcibilis ſufficit nobis oſtēdere ipſam eſſentiā diuinam, vt eſt hæc, neque per ſimilitudinem vniuocationis, neque per ſimilitudinē imitationis. Vniuocatio enim non eſt, niſi in rationibus communibus. Imitatio autem non ſufficit, quia creatura imperfecte imitatur Deum.

Con. 6. Sexta concluſio. Deus eſt a nobis cognoſcibilis per aliquos cōceptus ſibi proprios, patet de cōceptu entis īfiniti & cāę ſimpliciter primæ, & huiuſmodi.

Con. 7. Septima concluſio. Illa quæ de Deo cognoſcimus naturaliter cognoſcimus per creaturas. Probatur, qa creatura, quæ imprimit in intellectu noſtro ſuā ſpeciē, et imprimit ſpecies ſuorū tranſcendentiū. Et tūc intellectus virtute propria vti poteſt multis huiuſmodi ſpeciebus: puta ſpecie boni: ſpecie ſummi ad concipiendū ſummum bonum.

Con. 8. Octaua cōcluſio. Deus nō eſt obiectum à nobis primo cognitum primitate generationis, neque primitate adequationis, ſed bene primitate pfectionis ſimpliciter, ſed non ſecundum proportionem. Primum, quia ut dicit philoſoph. omnis noſtra cognitio ortum habet a ſenſu. *Phil. 1. Met. &*

Poſt. Deus autem eſt a ſenſu remotiſſimus. Secundum patet,quia nō poteſt eſſe illo modo obiectum primo notū primitate adæquationis,tanq̄ aliquid cōe ad omnia intelligibilia,quia nō de omnibus prædicatur. Neque tanq̄ virtualiter ea continens & mouens ad cognitionē omniū adæquate, quia etiam alia entia mouent intellectū noſtrū.Tertium patet, quia cognitio quàm habemus de Deo ſimpliciter, eſt perfectior cognitione creaturarū. Habet enim æqualem perfectionem ex parte potentiæ,& multò maiorem ex parte obiecti. Quartum patet, quia intellect⁹ noſter perfectius attingit alia obiecta ſecundum proportionē cognoſcibilitatis ſuæ.

1 Ad primum argumentū dicēdum, quòd Philoſophus ibi loquitur quantum ad primam motionem intellectus,& non quantum ad actus ſequentes. Poteſt enim intellectus ab obiecto primo mou te abſtrahere alia obiecta in eo incluſa, & ſic cōcipere aliquid commune ſenſibilibus, & inſenſibilibus.

2 Ad ſecundum dicendū, quòd Philoſo. ibi loquitur de notitia intuitiua.

3 Ad tertiū dicēdū, ꝙ infinitū potentiale eſt ignotū:vnūquodque enim cognoſcitur ſecundū quòd eſt in actu. Ignotū inquā intellectui cognoſcenti illud ſecūdum modum infinitatis ſuæ, videlicet accipiēdo alterū poſt alterū.Sic.n.ſemper quod intelligit eſt finitū. intellectus vero diuinus nō ſic ipſum intelligit, ſed totū ſimul.Et cum arguitur vltra. Infinita non contingit cognoſcere,ergo nec infinitū.Dicēdum quòd non eſt ſimile: quia intellectio infinitorum numeraliter concludit infinitatem potentiæ cognoſcentis. Ibi enim pluralitas obiectorū arguit maioritatē potētiæ.Cognitio vero infiniti intenſiue,non arguit infinitatē potentiæ, aut act⁹,quia non oportet actum habere modum realem quale habet obiectum. Actus enim finitus bene attingit obiectum infinitum, licet non compræhenſiue.

Ad quartum dicendum,quòd Greg.nō intendit dicere,ꝙ contēplatio ſiſtat in aliqua creatura. Sic enim eſſet frui vtendis, quod eſt ſumma peruerſitas, vt dicit Augu. Sed quia conceptus Dei ſub rōne entis infiniti eſt impfectior cōceptu diuinitatis & iō inferiori intelligibilitate, contēplatio aūt nr̄a de cōi lege ſiſtit in cōceptu entis infiniti. 4

Ad quintum dicendum,quòd maior eſt vera de diſtantia ſecūdum rationem entis, & non ſecundū rationem cognoſcibilis. 5

Ad ſextum dicendum, quòd maior eſt vera de iudicio quod fit diſcernendo vtrum ſit, vel non ſit,ſed non de iudicio quod fit approbando,vel reprobando. Et hoc modo dicitur, quòd iudex iudicat ſecundum leges,ſed non iudicat de legibus. 6

Ad ſeptimum dicendum,ꝙ illa auctoritas Philoſophi debet intelligi de cognoſci aptitudinaliter.Vnde primum ens eſt primum cognoſcibile, ſed non de cognoſci actualiter, niſi reſpectu intellectus cognoſcētis omnia ſecundum cognoſcibilitates ſuas. 7

De

De his, quæ ſunt de Deo cognoſcēda.

Vtrum hæc propoſitio Deus eſt, ſit per ſe nota.

Hoc idem D.Tho.1.p.q.2.ar.1.Duran.1.d.3.q.3.Scot.1.ſen.d.2.q.2.Bacc,1.ſent.d.3.q.1.

DICTO de cognoſcibilitate Dei in communi, conſequenter dicēdum eſt ſpecialius de his, quæ ſunt de Deo cognoſcenda. Primo quātum ad eſſentiæ vnitatē. Secūdo quātū ad pſonarū trinitatem. Tertio quantum ad attributorum pluralitatē. Circa primū, primo dicendū de eſſe Dei. Vbi primo quærit, Vtrum iſta propoſitio (Deus eſt) ſit per ſe nota.

1 Primo arguit, ꝙ ſic p Dama. dicēte in principio ſuarū ſententiarū. Ei⁹ ꝙ eſt eſſe Deū, cognitio naturaliter eſt nobis ī erta.

2 Secūdo, Deū eſſe venerādum eſt p ſe notū: oēs.n. hoc ſētiūt. hoc aūt præſupponit Deū eſſe.

3 Tertio. Illud, quo nihil mai⁹ cogitari pōt, eſſe eſt p ſe notū, ſed De⁹ eſt, quo nihil maius cogitari pōt igit. Maior patet, quia oppoſitū pdicati repugnat ſubiecto. Si.n. illud nō eſt in re, nō eſt quo maius cogitari non pōt.

4 Quarto, veritatē eſſe eſt p ſe notū, Deus aūt eſt veritas, igitur. Maior patet, quia ſeqtur ex ſuo oppoſito. Si.n. veritas non eſt, verū eſt veritatem non eſſe,

Contra. Nullus pōt cōcipere oppoſitum eius, ꝙ eſt per ſe notū, vt dicit Ariſtot.4. Methaphyſicæ, & primo Poſteriorum, de principiis demonſtratiuis. Sed dicit inſipiens in corde ſuo, Nō eſt Deus. Primo notandum, ꝙ propoſitio per ſe nota eſt, quæ habet euidentiam ex ſuis terminis apud quēcunque intellectū terminos concipientem, ſicut iſta, de quolibet eſt affirmatio, vel negatio vera. Communiter etiā exēplificat de iſta, omne totū eſt maius ſua parte (ſed melius exēplificaretur de iſta) omne habēs multitudinem partium, eſt maius qualibet illarū. Prima enim eſt demonſtrabilis per iſtam. Prima tamen aliquando dicitur per ſe nota, qa quaſi imperceptibiliter demōſtratur. Et ſi dicatur, quia Solē moueri eſt per ſe notū intuenti. De hoc enim nullus quærit probationē, & tamen non ex terminis, cum motus ſibi coueniat per accidens, ergo non eſt conueniēter diffinita propoſitio per ſe nota. Itē multæ cōcluſiones cognitæ per inductionem dicūtur per ſe notæ, quia oēs eas cōcedunt, cuiuſmodi eſt iſta (oīs nix eſt alba) quæ tamen non eſt euidens ex terminis cū ſit per accidens.

4. Met. t.c. 26. 1. Poſt. t.1.c.6.

Ad primum dicēdū, ꝙ intuēti Solem & motum eius, notum eſt ex terminis intuitiue cognitis Solem moueri: ſic enim in intuitiua cognoſcuntur ea, quæ ſunt per accidens, ſicut ea, quæ ſunt per ſe in abſtractiua. 1

Ad ſecūdū dicendum, ꝙ nulla concluſio habita per inductionem proprie eſt per ſe nota large tamē vtendo termino aliquādo dicitur per ſe nota, quia oēs eam concedunt. Vnde tales propoſitiones dicūtur à Boetio cōes animi conceptiones. Secūdo notandum quod Deus non poteſt à nobis concipi conceptu 2

Boetio.

proprio & quiditatiuo]: vt patet ex præcedenti quæſtione,ſed tãtum ſub aliquo conceptu communi appropriato per aliquid cõtrahens, vt cum dicimus ens infinitum : ens primum,& huiuſmodi. Vnde nullus cõceptus in nobis, quem diſtinctè percipiamus eſſe proprium Deo, eſt ſimpliciter ſimplex. Omnis.n. talis eſt reſolubilis in plures cõceptus ſimplices ſeorſum conceptibiles. Conceptus autem ſimpliciter ſimplex dicitur, qui nõ eſt reſolubilis. His præmiſſis ponuntur tres concluſiones.

Con.1. Prima eſt.Hæc ꝓpoſitio(Deꝰ eſt)eſt per ſe nota in ſe:ſed non in nobis.Primum patet,quia habet euidẽtiã ex terminis notis. Eſſe.n. ꝑ ſe primo modo & immediatiſſime conuenit eſſentię diuinæ.Secũdũ patet, q̃a nõ poſſumus hr̃e cõceptum proprium quiditatiuum diuinitatis.

Con.2. Secũda cõcluſio.Iſtæ propoſitiones ens infinitũ eſt: ens primũ eſt:& ſimiles,non ſunt ꝑ ſe notæ,patet, quia nulla propoſitio eſt ꝑ ſe nota, cuius ſubiectũ nõ eſt ſimpliciter ſimplex, niſi ſit euidẽs partes illius ſubiecti actualiter vniri.Sed non eſt euidens partes illarum propoſitionũ inuicẽ vniri.Prius.n.cognoſcimus terminos huius complexiõis(aliquod ens eſt ĩfinitũ), q̃ certã eã habeamꝰ.Nõ.n.habemꝰ eã certã niſi ꝑ fidẽ, aut demõſtrationẽ,& nõ ex terminis.

Con.3. Tertia concluſio.Demonſtrabile eſt, aliquod ens eſſe ſimpliciter primũ. Probat̃,q̃a aliquod eſt effectibile : aut ergo a ſe, & hoc nõ,q̃a vt dicit Auguſt.Nulla res eſt, quæ ſeipſam efficiat, *Aug. 1. de Tri. lib. 3.* aut gignat. Aut a nullo, & hoc nõ, q̃a quod nihil eſt,nihil efficere põt,ergo ab alio:ſit ergo illud aliud a : Aut ergo a:eſt primũ ens & ſic habet intẽtũ, aut non eſt primũ effectiuũ,quia videlicet eſt ab alio effectibile, aut virtute alterius effectiuũ,& tũc detur illud a iud: & ſit b.Et tunc arg. de b: ſicut de a. Et ſic aut erit proceſſus in infinitum, aut tandem ſtabitur ad aliquod primum ens. Non eſt autẽ poſſibilis ĩfinitas ĩ cauſis eſſentialiter ordinatis,in quibus videlicet ſecũda preſupponit priorẽ, & dependet ab ea in cauſando. Quod patet, quia tota vniuerſitas cauſatorum dependet ab aliquo,quod non eſt illius vniuerſitatis,alias idem eſſet cauſa ſui ipſius.Item,prius dicitur,quod 1
eſt primo propinquius, vt dicitur 5. Metha.ergo ſi nõ eſt dare *Cap. de Priori.* primum ſimpliciter, nõ erit dare priꝰ, & ſic nõ erit ordo eſſentialis.Oportet ergo concludere, quòd eſt aliquod vnum primũ efficiens omnium.

Ad primum argumẽtũ dicen 1
dũ,ꝙ Dam.loquitur propter naturalẽ prõptitudinẽ intelligẽdi illã veritatẽ,& nõ propter notitiam actualem & diſtinctam.

Ad ſecũdũ dicendũ,quod ſtri 2
cte loquẽdo, illud nõ debet dici per ſe notum, ſed bene dici poteſt communis animi cõceptio.

Ad tertiũ dicẽdum, ꝙ maior 3
eſt falſa. Et ad probationem dicendum,ꝙ non eſt ꝑ ſe euidens ſubiectum illius propoſitionis, eſſe ſimpliciter ſimplex,aut partes illiꝰ actualiter vniri, nec eſt euidens per ſe prędicatum repugnare ſubiecto, quæ duo requiruntur

runtur ad hoc, quòd propoſitio ſit per ſe nota.

4 Ad quartũ dicẽdum, ꝙ ibi eſt fallacia cõſequẽtis. Dicendũ ẽt, ꝙ maior eſt falſa. Et ad ꝓbationẽ dicẽdũ, ꝙ ſi nulla veritas eſt nec fundamentaliter in re, nec formaliter in intellectu, bñ ſequtur, ergo nõ eſt verũ aliquã veritatẽ eſſe: ſed nõ ſequtur ultra, ergo uerũ eſt ueritatem non eſſe, ſed cõmittit fallacia cõſequẽtis, arguendo a negatiua habente duas cauſas ſuæ veritatis, ad affirmatiuã, quæ eſt vna illarum.

Vtrum Deum eſſe infinitum ſit demonſtrabile.

Hoc idem Scot. 1 ſent. d. 2. q. 1. 2. D. Tho. 1 p. q. 7. ar. 1.

SEcundo quæritur. Vtrũ Deũ eſſe infinitum intenſiue, ſit demonſtrabile. *Cæ. & Trin.*

1 Primo argu. ꝙ non: quia illud eſt falſum, quod ꝓbatur quadrupliciter. Primo ſic. Si aliquod ens ſit infinitum in actu, nõ poteſt compati aliquid ſibi contrarium, nec etiam aliquod incompoſſibile ſuo effectui: ſed Deus eſt ſumme bon9 & cauſa omnis boni, ergo ſi ſit infinitus, nihil erit malum, quod eſt falſum.

2 Secundo, corpus infinitum in actu ſi eſſet non compateretur aliud corp9, ergo ſi Deus ſit ens infinitum non cõpatietur aliud ens, quod eſt falſum.

3 Tertio. Quod ſic eſt hic, ꝙ nõ alibi eſt finitum ſecundũ ubi, ergo quod ſic eſt hoc, quod non aliud eſt finitum ſecundum entitatem: ſed Deus ſic eſt hoc aliquid, quod nõ eſt aliud igitur.

Quarto. Dicit Philoſophus 8. Phyſi. ꝙ uirtus infinita ſi eſſet, moueret in nõ tpe, ſed mot9 nõ poteſt eſſe in nõ tempore, ergo nulla eſt virtus infinita. Cõtra Philoſoph. probat. 8. Phyſi. primũ mouens eſt infinitũ. 4 *t.c. 79.* *t.c. 78.* Primo notãdum ſecundum Frãciſcum de Ma. ꝙ infinitas non eſt eadẽ omnibus modis cum eſſentia diuina. Probatur, quia intellectus noſter ex naturalibus poteſt attingere ad infinitatem & nõ ad diuinam eſſentiam. Item generatio verbi dicitur diuina a Deitate & nõ infinita. Vnde infinitas non eſt eadem Deitati formaliter, neque ſibi conuenit in primo modo dicendi per ſe, cũ ſit ipſa poſterior. Non tamẽ ab ipſa Deitate diſtinguitur formaliliter, tanquàm alia formalitas, ſed modaliter tanquàm modus intrinſecus, & ei conuenit in ſecũdo modo dicẽdi per ſe. Secundo notãdum, ꝙ ſm Dion. quattuor ſunt viæ, quibus deuenim9 in notitiã diuinorum ſm quas poſſumus cõcludere infinitatẽ Dei. *Dion. lib. 1. de diu. no. cæleſti. Ierarc. & de Theolo. Miſt.* Prima eſt via cauſalitatis effectiue, ſm quã ſic proceditur. Primũ mouens põt mouere motu infinito, & infinitos effectus producere, & habet totam ſuam virtutem cauſatiuam ſimul independẽter, ergo eſt virtutis infinitæ. Secũda eſt via cauſalitatis finalis, ſecundũ quam ſic arguitur. Appetitus humanus, qui ordinatꝰ immediate ad vltimũ finẽ, quocunque finito dato põt maius appetere, qa hoc põt intelligere, ergo nunꝗ quietaret in aliquo finito. Tertia eſt uia eminentiæ, quia ens perfectiſſimum eſt, quod habet optimas perfe-

perfectiones & optimo modo, ſed melius eſt habere quancunque perfectionē modo infinito q̄ finito. Quarta eſt via remotionis, remouēdo videlicet oēm imperfectionē abſente pfectiſſimo. His pręmiſſis ponit talis cōcluſio ſecundum Franc. de Ma.

Con. 1. Tres primę vię ſunt min⁹ ſufficiētes ad pbādā īfinitatē Dei, quarta verò eſt magis ſufficiēs. Prima pars probat̄ primo de prima via, quia intelligentia mouēs cœlū, ꝙ habet virtutem perpetuā & infatigabilē, pōt mouere motu infinito. Sol etiā poteſt cauſare effect⁹ īfinitos. Et vtrūque habet totā ſuā virtutē ſimilē, & tñ neutrū eſt īfinitū intēſiue. Itē in depēdētia nō arguit infinitatē, quia relationes diuinę ſunt independētes, & tñ non ſunt infinitæ. Secundo patet de ſecunda via, quia in lumine naturali nō vr̄ neceſſariū, niſi ꝙ finis excedat ea, quæ ſunt ad finē licet limitate. Et ad rationē diceretur, ꝙ voluntas poteſt eſſe impoſſibiliū: vt patet de voluntate Luciferi, iō non ſemꝑ oportet ꝙ quietetur. Tertio patet de tertia via, ꝙ videtur ſufficere ꝙ primum ens ſit nobilius aliis licet ſit limitatū. Et ad probationem diceretur, ꝙ infinitas repugnat pfectioni quēadmodū diximus in creaturis. Secunda pars cōcluſionis declarat̄ ſic, arguendo ſecundū quartā viam, omnis res quāto eſt limitatior ſecundū quātitatem virtutis, tāto eſt imperfectior & minor, ergo limitatio eſt imperfectio: & ſic nullo modo ponēda. Itē omnis finitas dicit carentiam vlterioris perfectionis: hoc autem ſine imperfectione nequit intelligi.

1 Ad primū arg. dicendū, ꝙ maior eſt vera de cōtrario agēte ex neceſſitate naturali: Deus autē ad extra libere agit.

2 Ad ſecundū dicendum, ꝙ corpus infinitū non compateretur aliud corpus occupans locū, ſed bene cōpateretur aliud nō occupans locum. Et ſic etiam entitas infinita nō compatitur aliā entitatem complentem rationē entitatis ſiue aliā infinitam, ſed bene aliā finitā & participatā.

3 Ad tertiū dicendum, ꝙ antecedens nō eſt verū, niſi id, quod demōſtratur per illud aduerbiū hic, ſit finitum. Vnde poſito per impoſſibile, ꝙ eſſet aliquod vbi infinitū, & in eo corp⁹ infinitū, non ſequitur hoc corpus ſic eſt hic ꝙ nō alibi, ergo eſt finitum ſecundum locum.

4 Ad quartū dicendū, ꝙ maior eſt vera de virtute naturaliter ſecundū vltimū ſui poſſe, Deus autem libere mouet, vt vult.

Vtrum ſolus Deus ſit in omnibus, & vbique immutabilis.

Hoc idē D.Tho.1.p.q.8.ar.1.Sc.1.ſen.di.8.q.5.Dur.1.ſen.d.8.q.3.

QVAESTIO TERTIA.

TERTIO queritur. Vtrum ſolus Deus ſit in omnibus, & vbiq; immutabilis & ætern⁹.

1 Primo arguitur, ꝙ non ſit in omnibus, quia eſt ſuper omnia.

2 Secūdo arg. ꝙ nō ſit vbiq;, qa trāſcēdi. oēm habitudinē ad locum: ergo non eſt in loco, & ſic non eſt vbique.

3 Tertio arg. ꝙ aliquid aliud à Deo ſit vbique, quia totum vniuerſum

uerſum eſt vbique.

4 Quarto arg. ꝙ non ſit immutabilis, quia dicit Augu. Spiritus creator mouet ſe, ſed nec per tẽpus, nec per locum.

Lib. 10. ſuper Geneſim ad litterã.

5 Quinto arg. ad idẽ. Sap. 7. Mobilior eſt omnibus mobilibus ſapiẽtia: Deus aũt eſt ſapiẽtia. igĩ.

6 Sexto ar. ꝙ aliquid aliud a Deo ſit ĩmutabile, quia dicitur lib. 6. Principiorum ꝙ forma eſt in variabili eſſentia conſiſtens.

Gilb. Porr.

7 Septimo arguitur, ꝙ Deus nõ ſit æternus. Aeternitas enim eſt menſura quædam: Deus autem non eſt menſuratus. igitur.

8 Octauo arg. ad idem. Aeternitas nõ habet præteritum nec futurũ: ed verba præteriti temporis & futuri in ſcriptura dicũtur de Deo, igitur.

9 Nono argu. ꝙ aliquid aliud a Deo ſit æternum, quia veritates multarum propoſitionum ſunt æternæ. Contra. Quantũ ad primum dicit Ambro. Eſſe vbique, & in omnibus Deitatis eſt propriũ, quantum ad ſm dicit Aug. Solus Deus eſt ĩmutabilis. quantũ ad tertiũ dicit Augu. Deus ſolus eſt, qui exordium non hẽt.

Amb. li. 1. de Spiritu ſancto.
Aug. li. de natura boni. cap. 10.
Aug. ad Marcellum.

Primo notandum, ꝙ tripliciter dicitur aliquid eſſe in loco. Primo modo potentialiter & diffinitiue, atq; circumſcriptiue, ſiue dimenſionaliter, & occupatiue, & hoc mõ corpora ſunt in loco. Secundo modo potentialiter & diffinitiue tm̃: & hoc modo ſubſtãtię ſpñales createę sũt in loco. Tertio modo potentialiter tm̃, & ſi: Deus eſt in loco: non autẽ diffinitiue, quia nõ ſic eſt in vno loco, ꝙ nõ in alio. Eſt aũt vbiq; per hoc, ꝙ terminat reſpectñ potentialitatis totius vniuerſi ad ſeipſum. Vnde generaliter quicquid conuenit Deo ex tẽpore, cõuenit ei per hoc, ꝙ terminat reſpectum creaturæ. Dixerunt aũt aliqui, ꝙ ex omnipotentia Dei, qua poteſt agere immediate in quodlibet, poteſt probari ipſum eſſe vbiq;: quia dicit Philo. 7. Phyſ. ꝙ omne agens eſt preſens paſſo, & hoc immediate, ſi immediate agat. *t. com. ...* Sed hoc reprobat Scot. diſt. 37. primi, omnipotentia de ſe eſt ratio agendi in quodlibet, & producendi quodlibet, etiam dato, ꝙ Deus non eſſet vbique. ad uelle enim omnipotentem. ſequitur rem eſſe. Poteſt aũt ita uelle diſtans ſicut propinquum. Dictũ aũt Philo. intelligitur de agentibus naturalibus, quæ agunt per qualitates naturales, quæ nõ poſſunt eſſe principia agendi in remotum, niſi ſint aliæ formæ cõcurrẽtes, quæ ſunt principia agẽdi in propinquũ. Ita aũt non eſt de voluntate, quæ agit omnipotentia. ideo omnipotentia nõ eſt ratio ſufficiens ad probandã immenſitatẽ Dei ſm quam eſt vbique. Certa tamen nde tenendũ eſt Deum eſſe vbique, & non in omnibus. Vnde dicit Greg. ſuper hoc can. Deus eſt in oĩbus rebus præſentialiter, potentialiter, & eſſentialiter. Præſentialiter inquantum, vt exponit Bonau. per indiſtantiam. Potentialiter autẽ per influentiam. Eſſentialiter vero per intimitatis eſſentiam. Secundo notandum, ꝙ ſecundũ Philoſophũ, mutari eſt aliter ſe habere nunc, quàm prius. Illud ergo eſt immutabile, quod non poteſt aliter nunc, q̃ prius ſe habere. Aliquãdo tamẽ large ſumitur mutatio & motus pro quacunque

Bonauẽ. 37. d. ſ. 1. Art. 3. Li. 1.

cunque operatione: ſicut ſumit Plato dicens: Deum mouere ſeipſum, hoc enim modo intelligere & amare ſunt quædam motus. Tertio notandum, ꝙ ſicut dicit Boetius. Aeternitas eſt interminabilis vitæ tota ſimul ꝑfectaq́ue poſſeſſio. Vnde patet, quòd ratio æternitatis in duobus conſiſtit. videlicet in interminabilitate per carẽtiã vtriuſque ſcilicet principij & finis, & in inuariabilitate per carẽtiam ſucceſſionis: propter primum dicit interminabilis vitæ, propter ſecundum, dicit tota ſimul, &c. Dicit autem tota, non quia habeat partes, ſed quia nihil ſui ſibi deeſt. Large tñ aliquando dicitur æternitas per participatiõnem propter diuturnitatem durationis, ſicut in Pſa. dicuntur montes ęterni, uel propter perpetuitatẽ eſſendi, ſicut vita beatorũ dicitur ęterna. His præmiſſis, ponuntur tres cõcluſiones.

Plato. *Boet. 5. de conſolatione.*

Con. 1. Prima eſt. Solus Deus eſt in omnibus & vbiq;. Primo probatur, ꝙ Deus ſit in omnibus & vbiq;, qa omnis limitatio ſicut & finitas dicit imperfectionẽ, ſed ſi Deus ſic eſſet in vno loco, ꝙ nõ in alio, eſſet limitatus ſecundum locum ſicut creatura; quemadmodum ſi quandoq; eſſet & non ſemper eſſet limitatus ſecundum tẽpus, igitur. Itẽ, æternitas Dei eſt infinita intẽſiue & extenſiue ſic, ꝙ coexiſtit omni tempori, ergo etiam eius immenſitas eſt infinita intenſiue & extenſiue ſic, ꝙ pręſens eſt omni loco. Secũdo probatur, ꝙ nihil aliud a Deo ſit vbique, quia nihil aliud a Deo eſt immenſum.

Secunda cõcluſio: ſolus Deus eſt immutabilis. Primo probat, ꝙ Deus ſit immutabilis. omne enim mutabile eſt potentiale: Deus autem eſt purus actus. Secundo probatur, ꝙ nihil aliud a Deo ſit immutabile, quia ſicut Deus libere produxit omnia: ita libere ineſſe conſeruat: põt ergo non conſeruare ineſſe: & ſic in nihilum deciderent. *Con. 2.*

Tertia concluſio. Solus Deus eſt æternus, patet, qa ſolus Deus eſt ſimpliciter interminabilis & inuariabilis. *Con. 3.*

Ad primum argumentum dicendũ, ꝙ Deus eſt ſuper oĩa & extra omnia, non per diſtantiã localem, ſed per indepẽdentiã & excellentiam naturæ. 1

Ad ſecundũ dicendũ, ꝙ licet Deus tranſcendat omnem habitudinem ad locum, tamen pręſens eſt omni loco: iõ eſt vbiq;. 2

Ad tertium dicendum, ꝙ vniuerſum dicitur eſſe vbique non primo ſecundum ſe totum, ſed ſecundum ſuas partes. 3

Ad quartũ dicẽdum, ꝙ Aug. ibi loquit̃ de motu large sũpto. 4

Ad quintũ dicendũ, ꝙ mobile ibi ſumitur actiue, ſicut ſenſibile, quod eſt differentia conſtitutiua animalis. 5

Ad ſextum dicendum, ꝙ forma eſt inuariabilis ſubiectiue, quia non poteſt eſſe ſubiectum motus: ſed non terminatiue. 6

Ad ſeptimum dicendum, ꝙ Deus eſt ſua æternitas: ideo non dicitur æternus, quia ſit aliquo alio menſuratus, neque eſt ibi ratio menſuræ. 7

Ad octauũ dicendum, ꝙ verba præteriti & futuri temporis dicuntur de Deo, nõ quia uarie- 8

tur

tur ſecundm tempus: ſed quia
eius ęternitas coexiſtit omni
tempori. Ad vltimum dicen-
Ariſt.6. Met. tex.8. dum, quòd ſicut dicit Philo. Ve
ritas formalis eſt in intellectu
cognoſcēte. Sunt ergo veritates
ęternæ ſm eſſe obiectiuū quod
habent in intellectu æterno, &
non in proprio eſſe reali.

Vtrum tantum ſit vnus Deus.

Hoc idem D.Thom.1.p.q.11.arg.3. Dur.1.ſen.d.2.q.1.Sc.1.d.2.q.3

QVAESTIO QVARTA

QVARTO quęritur, vtrū
tantū ſit vnus Deus?

1 Primo argu. ꝙ non, quia ſi-
cut Deus eſt, quo magis cogita
ri non poteſt: ita Dij ſunt qui-
bus maiora cogitari nō poſsūt,
ſed ea, quibus maiora cogitari
non poſſunt: ſunt in re, quia ſi
non eſſet in re maiora cogitari
poſſent, igitur.

Secundo. Quæcūque ſi eſsēt:
2 eſſent meliora, ponenda ſunt in
vniuerſo & maxime in ſupmo
ente, in quo quicquid boni pōt
eſſe neceſſe eſt eſſe: ſed plura bo
na infinita ſi eſsēt: eſsēt melio-
ra: ergo sūt plura bona infinita.
& ſic plures Dij. Cōtra. Deute-
Deut.6. ter. Audi Iſrael, dominus Deus
tuus vnus eſt. Primo notandū,
ꝙ aliqui dixerūt hāc prępoſitio
nem (Deus eſt unus tantum) eſ
ſe ſolū creditam ex ſacra ſcriptu
ra, & nō ex naturali ratione de-
monſtrabilem. Et ad hoc addu-
citur talis rō. quia ſi naturali ra
tione cognoſci pōt Deū eē vnū,
cognoſci poterit ſingularitas
Dei, & eſſentia diuina vt hæc.
1 Hoc aūt reprobat Sco. in 1.di.2.
ꝙ idē pōt eſſe per ſacrā ſcriptu-
rā creditū, & cum hoc per natu
ralē rationē demonſtrabile. &
deinde ad prædictā rationem di
cit, ꝙ ſingularitas Dei naturali
ter cognoſci pōt, tanq̄ obiectū.
uel pars obiecti. Sed non ſequi-
tur, & hoc, ꝙ eſſentia diuina co
gnoſcatur, vt ſingularis in quan
tū ſingularitas nominat modū
concipiēdi, ſic. n. conciperetur,
vt hoc, ſicut album videtur, vt
hoc. Secundo notandum, ꝙ du-
plex eſt vnitas videlicet vnitas
compoſitionis, quæ conſiſtit in
indiuiſione, & non in indiſtin-
ctione, ſicut continuum dicitur
vnū, ꝙ nō habet partes diuiſas
licet diſtinctas. Nec de ratione
huius vnitatis eſt diuiſio ab a-
lio, vt aliqui volunt dicere, quia
ſi eſſet vnū tātū cōtinuū nō eſ-
ſet diuiſio eius ab alio. & tamē
vere haberet ſuā vnitatē. Alia
eſt vnitas ſimplicitatis, quæ cō
ſiſtit in indiſtinctione, & nō tā
tum in indiuiſione. Nec ad hāc
vnitatē requiritur diſtinctio ab
alio, quia quocunque alio circū
ſcripto, remanet vera vnitas in
eo, ꝙ eſt ſimplex, ꝙ videlicet
nō habet partes, neque diuiſas,
neque diſtinctas, & huiuſmodi
vnitas reperitur in Deo.

His præmiſſis ponitur talis Con.1.
concluſio. Licet Deum eſſe vnū
ſit fide creditum, tamen eſt de-
mōſtrabile & hoc pluribus viis.
Prima via ſumitur ex ratione in
tellectus infiniti ſic arguendo.
Intellectus infinitus intelligit
quodcunque intelligibile perfe
ctiſſime. Si ergo ſint duo Dii
ſunt a. & b: Aut ergo a intelli-
git b: per eſſentiā ipſius b: aut g
aliquid ſupereminens, in quo re

lucet

lucet. Aut per eſſentiam ipſius a: quę eſt ſimilima ipſi b: vel per ſpeciem alicuius cõmunis. Si dicatur primũ cum actus, qui non eſt idẽ obiecto ſit eo poſterior, ſequitur ꝙ actus a: erit poſterior eſſentia b: & ſic a non eſt Deus. Si dicatur ſecundum, ſequitur ꝙ b non eſt Deus. Si dicatur tertiũ, cũ notitia, quæ habetur in ſimili, uel in cõi tantum, non ſit intuitiua, neq; perfectiſſima, ſequitur ꝙ a. non cognoſcit. b. perfectiſſime, & ſic non eſt Deus. Secunda via ſumitur ex ratione voluntatis infinitæ, quæ nõ poteſt eſſe inordinata. Et ſecundũ hãc viam ſic arguitur. Aut. a. vtitur b: aut fruitur. Si primum volũtas eius eſt inordinata, & ſic nõ eſt Deus. Si detur ſecundum, &. a: etiam fruitur ſeipſo, ergo eſt beatus in duobus obiectis totalib⁹, & ſic vtrolibet eorum ſublato, non minus erit beatus, ergo in neutro eſt beatus. Tertia via ſumitur ex ratione infiniti ſimpliciter, quia infinitum non põt excedi, ſed quæcũque perfectio numeratur in pluribus plus perfectionis habet in pluribus, q̃ in vno: vt dicit Aug. Ergo infinitũ non põt numerari in multis. Itẽ ſic poteſt demonſtrari cõcluſio. Quandocunq; aliquid non eſt de ſe determinatum ad unum eiuſdẽ rationis, non eſt de ſe determinatũ ad certã multitudinem: ſed ſi ſint plures. Dii eiuſdem rationis, natura diuina non eſt determinata ad vnũ, ergo qua rõne erũt duo Dij, poterũt eſſe tres, aut quatuor, & ſic in infinitum. Si ergo dicat, ꝙ ſunt plures Dij, neceſſario oportet concedere, ꝙ ſunt Dij infiniti, quia in his, quæ ſunt neceſſe eſſe non differunt eſſe & poſſe.

Augu. 8. de Trin. c. 1.

Ad primũ argumẽtum dicendũ, ꝙ cum dr̃ (Deus eſt quo maius cogitari non poteſt) glo ari debet ſine contradictione. Dij autem plures non ſunt cogitabiles ſine contradictione. Modus enim concipiendi repugnat ei, quod concipitur. & ideo hoc, qđ dicitur Dii in plurali ratione ha bet in ſe falſam. De eo autem, quod habet in ſe rationẽ falſam nihil poteſt eſſe verum.

Ad ſecundum dicendũ, ꝙ ſi in maiori per illã conditionẽ ſi implicetur cõditio poſſibilis eſt vera, falſa vero eſt ſi implicetur cõditio incõpoſſibiliũ: in minori autem implicatur conditio incõpoſſibiliũ, quia plura bona infinita ſunt incõpoſſibilia, & ideo ſimpliciter loquendo, nec ſunt bona, nec ſunt omnino, quia qđ non eſt, niſi expoſitione incompoſſibiliũ, omnino nõ põt eſſe.

Finis primæ partis.

Vtrum in Deo ſint tantum duæ productiones.

Hoc idem Scot. 1. d. 2. q. 7. D. Tho. 1. p. q. 27. ar. 5.

DICTO de his, quæ ſpectãt ad Deitatis vnitatem, conſequenter dicendum eſt de his, quæ ſpectant ad perſonarũ trinitatem. Et quia perſonæ diuinæ diſtinguuntur per productiones, Ideo primo quæritur, Vtrum in Deo ſint tm̃ duę productiones.

Primo arg. ꝙ in diuinis nihil ſit productum, quia nullum pro- 1

ductũ, eſt ex ſe neceſſarium, ſed quicquid eſt in diuinis eſt ex ſe neceſſarium, igitur. maior probatur dupliciter.

1 Primo ſic. Nihil poteſt ex ſe eſſe neceſſariũ & neceſſarium ab alio. Si enim eſt ex ſe neceſſariũ, ergo eſt neceſſarium quocunque alio circumſcripto.

2 Secũdo. Oẽ productũ fuit poſſibile produci: ſed oĩs poſſibilitas repugnat neceſſario ex ſe igr̃. &c. Secundo arg. Eſſentia diuina nõ habet ex ſe ſuppoſitũ productũ, habet autẽ illud per productionẽ, ergo fit de nõ habẽte illud, habens illud, & ſic eſt ibi mutatio quòd eſt impoſſibile.

3 Deinde arg. ꝙ non ſit ibi duæ productiones, quia vnius naturæ eſt tantum vnus modus cõmunicandi a ſuppoſito illius naturæ.

Contra. Arg. autoritate fidei ſecundũ q̃ credimus in diuinis eſſe duas perſonas productas. Primo notãdũ, ꝙ intellectus in creaturis eſt potẽtia receptiua, & hoc pertinet ad imperfectionẽ, eſt ẽtiam potentia productiua, & hoc pertinet ad perfectionem. In omnibus aũt principijs productiuis, q̃ de ſe nõ importãt imperfectionẽ, deueniendum eſt ad unũ ſimpliciter perfectũ, quod videlicet ex plenitudine perfectionis producit nõ expectãs perfici a productione, vel producto. Et tale ſecundum Auicẽnam, dicitur producens ex liberalitate quemadmodum & in actibus humanis ille dicitur liberalis, qui dat non expectans retributionem. Quod autem dictum eſt de intellectu conformiter eſt intelligendum de voluntate. Secũdo notandũ, quòd intellectus & voluntas ne- *6. Metaphyſica.* dum ſunt principia operatiua, ſed etiam principia productiua, ſunt autem principia operatiua inquantũ intelligunt & volunt, videlicet reſpectu illorũ actuũ qui ſunt intellectio & volitio, quæ ſunt operationes immanentes. ſunt autem principia productiua reſpectu illorum actuum qui ſunt dicere & ſpirare, qui quidem actus in diuinis dicuntur notionales. primi autem dicuntur eſſentiales.

His præmiſſis, ponitur talis *Con. 1.* cõcluſio. In diuinis ſunt tm̃ duę productiones. ꝙ ibi ſint duæ ꝓductiones. probatur, quia omne ſuppoſitum habens a ſe, & ſine imperfectione quodcunque principium productiuum, põt producere productum adæquatum tali principio, ſed aliquod ſuppoſitum diuinum habet principiũ productiuũ notitiæ genitæ, qđ eſt memoria fœcũda, ſiue quod idem eſt explicando intellectus habens obiectum intelligibile ſibi præſens, habet etiam principium productiuũ amoris quod eſt voluntas fœcunda, videlicet voluntas habens obiectum cognitum ſibi præſens: huiuſmodi autem principia ſunt in ſuppoſito diuino ex ſe & ſine imperfectione, ergo ſunt ibi duæ productiones. Secundo probatur, quòd ſint tantum duæ, & non plures, quia non ſunt ibi, niſi illa duo principia productiua habentia diſtinctas rationes principiandi, videlicet memoria fœcunda, quæ naturaliter producit, & voluntas fœcunda libere. Quorum principiorum vtranque habet productionem ſibi adæquatam & coæternam.

Ad

Ad primum arg. negatur maior. Et ad primã probationẽ dicendũ, ꝙ licet nihil poſſit eſſe ex ſe formaliter neceſſariũ, & neceſſariũ ex alio formaliter, tamẽ quod eſt ex ſe formaliter neceſſariũ poteſt eſſe neceſſariũ ab alio productiue. Et cũ dicit, ſi eſt ex ſe neceſſariũ, neceſſariũ eſt, circũſcripto quocũq; alio verũ eſt, circũſcripto quocũq; alio, cuius circunſcriptio nõ includit incõpoſſibilitatẽ. Ad ſecũdã ꝓbationem dicẽdũ, ꝙ maior eſt vera de poſſibili logico, quod videlicet importat modũ cõpoſitionis formatæ ab intellectu, cuius termini nõ includũt contradictionẽ, ſed nõ de poſſibili reali, quod videlicet ſumitur ab aliqua potẽtialitate in re.

2 Ad ſecundũ argumentũ dicendũ, ꝙ nõ valet conſequẽtia, ſed bene ſequitur, ergo eſſentia de ſe nõ includẽs ſuppoſitũ productũ habet illud per productionẽ. Nõ enim debet ibi fieri abſtractio diuiſiua ſic, ꝙ in illo priori, in quo primo intelligitur eſſẽtia intelligatur nõ eſſe ſuppoſitũ productũ, ſed tñ eſt abſtractio ꝑciſiua.

3 Ad tertiũ arg. dicendũ, ꝙ antecedẽs verũ eſt de ſuppoſito habẽte tantũmodo vnũ principiũ cõicandi naturã, ſicut eſt in creaturis, in quibus nihil eſt perfectius ipſa natura, aut æque perfectũ. In diuinis autẽ voluntas eſt æque perfecta, vt natura.

Vtrum in diuinis ſit generatio vniuoca.

Hoc idem D. Thom. 1. p. q. 27. ar. 2. Dur. 1. d. 4. q. 1. Sco. 1. d. 8. q. 1.

QVÆSTIO. II.

SECVNDO quærit. Vtrũ in diuinis ſit gñatio vniuoca.

Primo arg. ꝙ non ſit ibi generatio, quia generatio eſt progreſſio de non eſſe, & non de ſubiecto in ſubiectum ſm Philo. ſed hoc non reperit in diuinis ergo. 1

Secundo arg. Omne genitum dependet a generante, ſed in diuinis nihil eſt depẽdens, igitur. maior patet, quia omne genitum præexigit entitatem generãtis, a quo accipit eſſe. 2

Tertio arg. ꝙ non ſit vniuoca, quia in diuinis generans & genitum habent diſtinctas rationes ſecundũ diſtinctas relationes. 3

Contra. Dicit Athanaſius. Filius a patre ſolo eſt, non factus, nec creatus, ſed genitus. Notandum, in creaturis generationem concomitatur ſemper aliqua mutatio, tamen generatio non eſt formaliter mutatio. Quod enim generatur non mutatur: mutari enim eſt aliquid aliter ſe habere nũc ꝙ̃ prius, quod autem generatur nõ exiſtebat prius. Vnde mutatio eſt reſpectus mutati ad mutãs, generatio vero eſt reſpectus generati ad generãs. Vnde generatio formaliter eſt productio: in creaturis autem talis productio eſt de non eſſe ad eſſe, ſed hoc imperfectionis eſt, nec pertinet ad formalem rationem generationis; generatio itaque formaliter eſt naturalis productio, qua aliquid accipit eſſe. Tũc autẽ eſt vniuoca, qñ generãs & genitum conueniunt in natura ſpecifica. Hoc præmiſſo, ponitur talis cõcluſio. In diuinis eſt generatio uniuoca, probatur, quia in diuinis *In Simbolo.* *Con. 1.*

n̄is eſt naturalis productio alicuius ſuppoſiti, quod conuenit cum ſuppoſito generante in natura, non tm̄ ſpecifica, ſed etiam eadem ſecundum numerum.

1 Ad primum argu. dicendum, quòd ibi eſt prædicatio concomitatiua tm̄ & non formalis.

2 Ad ſecundum dicendū, quòd maior non eſt vera niſi quando alia eſt natura generantis & alia geniti: tūc. n. genitum eſt cauſatū a generante. Ad probationē autem dicitur, ꝙ præexigentia non ſemper arguit dependentiā. dependentia enim ſequitur naturā & entitatem, ideo ubi penitus eadē eſt natura generātis & geniti; ſi natura generantis nō eſt dependēs, ſequitur ꝙ nec natura geniti, & tn̄ genitum præexigit generans quo accipit eſſe.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ vniuocatio generationis tantūmodo req̄rit cōueniētiā in natura.

Vtrum in unitate diuina eſſentiæ. ſint tantum tres perſonæ.

Hoc idem D. Thom. 1. p. q. 3. ar. 1. & 2. Dur. 1. ſen. diſt. 10. q. 2. Scot. 1. d. 24. q. 1.

TERTIO queritur, Vtrū in vnitate diuinæ eſsētiæ ſint tantum tres perſonæ.

1 Primo arg. ꝙ non ſint ibi plures perſonæ ſic. Quæcūque ſunt eadem vni & eidem tertio, illa inter ſe ſunt eadem, ſed diuinæ perſonæ ſunt idem diuinę eſſentiæ, ergo ſunt idē inter ſe, & ſic non ſunt plures.

2 Secundo arg. Quicquid alicui conuenit, aut ſeſt ei eſſentiale, aut accidētale, ſed illud, quo pſonæ diſtinguūtur non eſt accidētale diuinę eſſentiæ, quia, nihil ſibi accidit, ergo eſt ſibi eſſentiale. Sed quod eſſentialiter conuenit eſſentię ſi plurificatur: plurificat ēt eſſentia, ergo ſi ſint plures pſonæ, ſūt ēt plures eſſētiæ. 3

Tertio, nihil eſt ponendū in entibus maxime in ſūmo ente, quo non poſito nihil perfectionis deeſſet in uniuerſo, ſed non poſita ſecunda, aut tertia perſona in diuinis nihil perfectionis deeſſet. igitur &c. Minor patet, quia quicquid perfectionis ē in ſecunda perſona, eſt in prima. 4

Quarto arg. ſi ſint plures perſonæ, ſint rationes earū diſtinctiuæ a: & b: aut ergo a: & b: ſūt entitates poſſibiles, aut ſunt neceſſe eſſe. Nō poteſt dici primū, quia ſic perſonæ diuinæ eſſent poſſibiles & nō neceſſe eſſe. Nec ſecundum, quia perſonæ diuinæ per illas rationes eſſent ne. eſſe eſſe, quæ tn̄ ſunt neceſſe eſſe, ex eſſentia diuina, ergo eſſ nt neceſſe eſſe per aliquid, quo circūſcripto nihilominus eſſent neceſſe eſſe, quod eſt impoſſibile. 5

Quinto argu. ꝙ ſint plures q̄ tres, quia duabus relationibus productorum correſpondēt duę relationes producentium, & æque diſtinguuntur iſtæ ſicut illę, ergo ſicut illæ conſtituunt duas perſonas ita iſtæ, & ſic erunt quatuor.

Cōtra. primæ Ioh. vl. dr̄. Tres ſunt qui teſtimoniū dant in cœlo, Pater, Verbū, & ſpirituſſanctus, & hi tres vnū ſunt. 1. Ioh. vlt. Primo notandū, ꝙ ſicut repugnantia repugnant ſuis rationibus for-

malibus

malibus ita compoſſibilia conueniunt ſuis rationibus formalibus. Ideo ad videndum compoſſibilitatē pluralitatis ſuppoſitorum & vnitatis eſſentię videnda eſt ratio extremorum, videlicet ſuppoſiti,& naturę. Vbi notādū quod ratio ſuppoſiti conſiſtit in duplici inco.cabilitate. Pro cuius declaratione notandum, ꝙ aliquid dicitur communicabile dupliciter. Vno modo per identitatem, ita quod ille, cui communicatur ſit ipſum. Alio modo per informationem, ita quòd illud, cui communicatur ſit ipſo, & non ipſum. Primo modo communicatur vniuerſale ſingularibus. Secundo modo communicatur modo communicatur forma materiæ. Eſt autem omnis natura vtroq; modo cōmunicabilis. & ſic ex hoc habet, ꝙ natura diuina, quæ eſt perfectiſſima, eſt multis cōmunicabilis. Suppoſitū autē eſt incōmunicabile duplici cōmunicabilitate oppoſita. Secūdo notandū, ꝙ ſicut dicit Scot. nō videtur poſſibile, ꝙ eſſentia ſit vna tātū & perſonę plures: niſi ſit aliqua diſtinctio inter eſſētiam & perſonam. ideo videtur dicendum (abſque tamen præiudicio melioris ſententiæ) quod inter rationē ſuppoſiti ſiue perſonę & eſſentiam, vt eſſentia eſt: eſt aliqua diſtinctio ante omnē actum intellectus tam creati q̄ increati. Quod probatur, quia primum ſuppoſitum ante omnē conſiderationem cuiuſcunque intellectus, habet realiter entitatem communicabilem, alioquin nunq̄ poſſet eam communicare. Habet etiam realiter entitatem incommunicabilē, alioquin non eſſet poſitiue, & in entitate reali ſuppoſitū, ſed non poteſt eſſe añ omnē actū intellectus aliqua entitas cōmunicabilis, & aliqua entitas ſic incōmmunicabilis, niſi ante actū ītellectus ſit aliqua diſtinctio huius & illius, igit &c. Itē perſonę diuinę realiter cōueniūt in eſſentia, & realiter diſtinguūtur ꝑ relationes perſonales, ſed nō pōt eſſe idē oīno, quo aliqua realiter conueniunt, & quo realiter diſtinguuntur, ergo ex natura rei eſt aliqua diſtinctio inter relationes perſonales & diuinam eſſentiā. Sed quæreret aliquis an illa ſit diſtinctio realis. Dicendū, ꝙ non eſt differentia realis actualis prout videlicet differentia realis dicitur differentia rei, & rei in actu, quia in perſona diuina non eſt differentia rei, & rei ꝑꝑ diuinam ſimplicitatem. Neque eſt differētia realis potentialis, quia nihil poteſt ibi eſſe, quod non ſit in actu. poteſt ergo dici differentia rationis, vt aliqui dicunt, non tamen accipendo rationem pro differentia formata ab intellectu, ſed pro quiditate conceptibili: vel poteſt dici differentia virtualis, quia illud, quod habet in ſe talē diſtinctionem, non habet rem & rem, ſed eſt vna res habens virtualiter, ſiue eminenter quaſi plures realitates, quarum vtriq; vt eſt in illa vna re conuenit id quod eſt ſibi proprium, ac ſi eſſet res diſtincta. Vel vt propijſſime loquamur potius dicendū, ꝙ realitas perſonalis non eſt eadem formaliter ipſi eſſentiæ. Dicitur ei aliquid alicui idem formaliter quod ipſum includit in ſua ratione formali, & in primo modo per ſe.

Hoc autem modo eſſentia non includit relationem, nec ſequit̃, relatio nõ eſt eadem formaliter eſſentiæ, ergo eſt ab ea formaliter diſtincta, quia in antecedẽte negatur formalitas, & tñ ponit̃ in conſequente. Vnde ſuperius dictum eſt, ꝙ poteſt ſtare non identitas abſque diſtinctione.

Con. 1. His præmiſſis ponuntur duæ concluſiones. Prima eſt. Cum vnitate diuinæ eſſentiæ põt ſtare pluralitas perſonarum, patet, quia diuina eſſentia eſt ꝑfectio ſimpliciter. Omnis aũt ꝑfectio ſimpliciter eſt cõicabilis multis, ergo diuina eſſentia eſt multis cõicabilis. Ipſa autem eſt omnino indiuiſibilis, ergo multis ſuppoſitis cõicatur abſque diuiſione ſui, & ſic cũ eſſentiæ vnitate ſtat pluralitas ſuppoſitorũ. *Anſ. in Monolo.* Minor probatur per Anſel. dicẽs, ꝙ perfectio ſimpliciter eſt, quæ melius eſt in quocunque ipſum eſſe, q̃ non ipſum. quod ſic debet intelligi, ꝙ perfectio ſimpliciter melior eſt quocunque ſibi incompoſſibili, in quocunque ſuppoſito abſolute conſiderato, non determinando, videlicet in qua natura ſubſiſtit, ſi aũt eſſentia diuina de ſe eſſet determinata ad vnam ſubſiſtentiam, non eſſet melior quocunq; ſibi incõpoſſibili, niſi tm̃ in illa ſubſiſtẽtia, quia cuilibet alteri ſubſiſtẽtiæ eſſet incompoſſibilis.

Con. 2. Secunda concluſio. In diuinis tm̃ ſunt tres perſonæ. probat̃, qa tm̃ ſunt ibi duæ perſonæ productæ & vna tm̃ improducta: ergo ſunt tm̃ tres. Prima pars antecedentis probatur. Primo, ꝙ ſint ibi duæ perſonæ productæ, quia eſt vna producta per actũ intellectus, & alia ꝑ actũ voluntatis: qđ ſic patet, quia intellectus diuinus habẽs obiectũ intelligibile ſibi præſens, eſt principiũ ꝓductiuũ termini ſibi adæquati, ſcilicet infiniti. Id aũt productũ diſtinguit̃ a producẽte; qa nihil ſeipſum producit, non aũt diſtinguit̃ eſſentialiter: qa eſſentia diuina & oĩs perfectio eſſentialis in diuinis eſt indiuiſibilis: ergo diſtinguit̃ perſonaliter, & ſic eſt vna perſona producta per actũ intellectus. Et ſimiliter argueretur de volũtate. Nec põt dici ꝙ ſit eadem perſona producta per actũ intellectus, & per actũ volũtatis, qa nihil põt ꝓduci duabus productionibus ſufficiẽtib⁹ & totalibus: qa ſic aliqd hẽret eſſe per aliquã productionẽ, qua nõ exiſtente, ſiue circunſcripta, nihilomin⁹ hẽret eſſe, videlicet per aliã ꝓductionẽ. Secũdo probat̃ ꝙ nõ ſint plures perſonæ ꝓductæ q̃ duæ, qa tm̃ ſunt ibi duæ ꝓductiones, cũ tm̃ ſint ibi duo principia ꝓductiua. Secũda pars antecedentis probat̃, videlicet ꝙ ſit tm̃ vna perſona improducta, quia qđ non eſt determinatũ de ſe ad vnũ, non eſt determinatũ ad certũ numerũ, niſi determinetur per aliud: & ſic de ſe põt eſſe in infinitis: & ſi eſt neceſſe eſſe eſt actu in infinitis: qa quicquid põt eſſe ibi actu eſt. Sed ingenitũ ſi nõ eſt ex ſe determinatũ ad vnũ, non põt per aliud determinari ad certũ numerũ, qa ſic determinari eſt cõtra rõnem ingeniti, ſiue improducti: ergo de ſe poſſet eſſe in infinitis: & ꝑ cõſequẽs actu eſſet in infinitis: qa omne improductũ eſt ex ſe neceſſe eſſe. Itẽ eſſentia vna &

C ſimpli-

ſimpliciſſima non poteſt ex ſe immediatiſſime puta, ſine productione habere plures modos eſſendi, quod tñ oporteret dicere ſi eſſet in diuinis plures perſonæ improductæ.

Scot. 1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ ſm Scot.maior eſt ſic intelligenda, quæcunq; ſunt eadē aliqua idētitate alicui, quod eadē identitate eſt in ſe idē:illa inter ſe ſimili identitate ſunt eadē.Et per hāc propoſitionē ſic intellectam tenet omnis forma ſillogiſtica,omiſſa aūt altera conditione, videlicet, vel vnitate extremorū cū medio, vel vnitate medij in ſe,non eſt ſillogiſmus: ſed paralogiſmus accidentis. Ad minorē autē dicendū, quod nō eſt vera de identitate formali.& ideo non ſequitur ex hoc identitas formalis perſonarū aut relationū perſonaliū.Quandocunq; autē eſt formalis diſtinctio relationū perſonaliū: eſt etiā diſtinctio perſonarum. Vel aliter dicēdum ſm Franc. de Ma.quòd illa regula, quæ pònitur pro maiore in ſe ſimpliciter,eſt veriſſima:& regula omnis formalis conſequētiæ,quamuis nō ſit vera,ſi determinetur per aliquē ſpecialē modum identitatis. quod patet. Nā genus & differētia ſunt formaliter idē ſpeciei: & tñ nō ſunt idē formaliter inter ſe.

Fran. Mair.

2 Ad ſecundū dicendū, ꝙ ſi accipiatur accidētale generaliter, pro extraneo, quod videlicet eſt extra rōnem alicuius:ſic maior eſt vera & minor falſa. Si vero accipiatur accidētale proprie, ꝑ eo,quod accidētaliter aliquid ꝑficit,aut quaſi perficit:ſic maior eſt falſa,& minor vera.

3 Ad tertiū dicēdū, ꝙ ſi in maiori implicet̄ poſitio incōpoſſibilis,ſic maior eſt falſa.Illud enim eſt ponēdū quod nō pōt poni nō eſſe abſq; poſitione incōpoſſibiliū,Si aūt ibi implicetur cōditio poſſibilis:ſic maior eſt vera: ſed tūc minor eſt falſa. Nulla enim ſtāte cōditiōe poſſibili pōt deeſſe ſecūda perſona. & cū dicitur, ſi deeſſet ſecūda perſona quicqd perfectionis eſt in illa:totum eſt in prima,dicendū,quòd ſi ſecunda perſona nō eſſet,ſumma perfectio deeſſet, & ſi ſecūda pſona nō eſſet, prima eſſet nulla pfectio deeſſet. Et ſic dicere primā perſonam eſſe ſine ſecūda includit contradictionem.

Ad quartū dicendū, ꝙ cū queritur,aut a,& b, per huiuſmodi intelligēdo rationes perſonales ſūt neceſſe eſſe vel entitates poſſibiles cōcedi poteſt, ꝙ nō ſunt formaliter neceſſe,eſſe nec tñ ſequitur: ergo ſunt poſſibilitates, quia per identitatē ſunt vna neceſſitas eſſendi. Si vero a, & b, eſſent in diuerſis eſſentijs oporteret dicere quòd eſſent neceſſitates eſſendi, vel poſſibilitates: quia non poſſent eſſe eędem alicui entitati ex ſe neceſſariæ. Illa enim entitas communis, cui eſſent eędem eſſet potentialis ad exiſtendum cum præintelligeretur ante rationem contrahentem,ſiue determinantem. 4

Ad quintū dicendum, ꝙ duæ rationes productiui poſſunt in eodem ſuppoſito concurrere ꝑpter diſtincta principia producendi ibi concurrentia: ſicut & in eodem homine concurrunt natura & ars, quę ſunt diſtincta principia producendi, ſcilicet 5

natu-

naturaliter,& artificialiter. Sed duæ relationes productæ non ſic poſſunt concurrere: ſed ſunt diſtinctæ perſonaliter: quia productum eſt per ſubſiſtens,& ſuppoſitū. Non enim ſic poteſt idē duabus productionibus totalib' produci: ſicut idem poteſt duabus productionibus producere.

Vtrum in diuinis ſint quinque notiones.

Hoc idem D. Thom. 1 p. q. 32. art. 3. Scot. 1. Sent. d. 28. q. 1.

QVÆSTIO QVARTA.

QVARTO queritur. Vtrū conuenienter dicantur eſſe in diuinis quinque notiones?

1 Primo ar. ꝙ nō, quia dicit Dionyſius. Nō eſt audēdū dicere aliquid de ſuperſubſtantiali Deitate, præter quàm quod a ſacris eloquijs eſt expreſſum. Sed de notionibus nihil habetur expreſsū in ſacra ſcriptura. igitur. *Diony. in lib. de Diuin. nomin. Cap. 1.*

2 Secūdo propter vnitatē eſſentiæ Deus dicit vnus: & propter Trinitatem perſonarum trinus: ergo ſi ſint quinq; notiones, dēt dici quinus: quod eſt falſum.

3 Tertio dicit Dama. In diuinis omnia ſunt vnum præter ingenerationem, generationem, & proceſſionem: ergo tantū ſunt tres notiones diuinarū perſonarum. *Dam. de ver. Cat. fid. lib. 1.*

Cōtra eſt determinatio Doctorum. Notandum, ꝙ ſicut dicit beatus Bonau. Soler vis fieri inter iſta tria, quæ ſunt. Proprietates, Relatio,& Notio. Proprietas enim dr̄ eo, ꝙ vni tantum cōuenit. Relatio vero dicit habitudinē ad alterum. Notio autem dicitur rō notificatiua diſtinctionis perſonarum. Quoniam ergo omnis proprietas diſtinguit: iō omnis proprietas eſt notio, ſed nō ecōtra: vt patet de ſpiratione actiua. Quoniam ēt omnis relatio eſt nota diſtinctionis: ideo omnis relatio eſt notio, ſed non econtra. ut patet de innaſcibilitate. Vn̄ patet, ꝙ notio in plus eſt, q̄ proprietas, aut relatio. Vnde cum tātum ſint quatuor proprietates, quarum etiam tantum ſunt tres perſonales; id eſt perſonas conſtituentes, cum etiam ſint quatuor relationes originis: tamen dicuntur eſſe quinque notiones, videlicet, innaſcibilitas: generatio actiua; generatio paſſiua; ſpiratio actiua, & ſpiratio paſſiua. Quarum numerus ſic ſumitur: quia notio dicitur ratio ad noſcibilitatem pertinens nōtificatiua diſtinctionis perſonarum ex earum origine ſumpta. Aut ergo ſumitur ex origine priuatiue, vel poſitiue. Si priuatiue, aut per priuationem originis actiuæ, & ſic non pertinet ad noſcibilitatem: aut originis paſſiue & hoc: aut ſpecialiter, & ſic etiam non pertinet ad nobilitatem: aut generaliter, & ſic pertinet ad auctoritatem patris. Et inde ſumitur notio, quæ dicitur innaſcibilitas. Si uero ſumatur poſitiue ab origine, cum duplex ſit origo in diuinis, uidelicet, naturalis & liberalis. & ī qualibet origine ſunt neceſſario duæ habitudines, ſiue relationes, ſic ſummuntur quatuor notiones, uidelicet generatio actiua, & generatio paſſiua, ſpiratio *Notiones quinque in diuinis.*

actiua & ſpiratio paſſiua. Hoc p̄miſſo, ponitur talis concluſio. Conuenienter dicuntur eſſe in diuinis quinque notiones, patet ſatis ex dictis.

1 Ad primū arg.dicendū, ꝙ licet nō fiat in ſacra ſcriptura mētio expreſſa & explicita de notionibus: bene tamen implicita: quia fit ibi mentio de perſonis, in quibus ſunt notiones.

2 Ad ſecūdum dicendum, quòd non eſt ſimile, quia eſſentia in diuinis ſignificatur vt res, & ſimiliter perſonæ ſignificant, vt res ſubſiſtentes. Notiones vero ſignificant vt rationes tantum.

3 Ad tertium dicēdū, ꝙ Dama. per generationem intelligit tā generationē actiuam, q̄ paſſiuā, & per proceſſionem, tam habitudinem procedentis, quàm habitudinem eius, a quo procedit.

Vtrum numerus perſonarum in diuinis pertineat ad ſubſtantiam, &c.

D.Thom. 1.p.q.30.art.1.Scot.1.d.25.q.1.Dur.1.d.26.q.1.

QVINTO q̄rit. Vtrū numerus pſonarū in diuinis, pertineat ad ſubſtantiā, vel relationem, & ad primam intentionem, vel ſecundam?

1 Primo arguitur, ꝙ in diuinis non ſit numerus: quia dicit Philoſo. quòd numerus cauſatur ex diuiſione continui: ſed in Deo nihil eſt continuum. igitur. *.Phyſi orum. .c. 65.*

2 Secundo. Numerus eſt accidens, ſed in Deo nullum eſt accidens: igitur.

3 Tertio arguitur, ꝙ pſona dicat ſubſtantiā: quia dicit Aug. p hoc quod eſt tres perſonæ: rn̄det quaſi ad qōnē qua q̄ritur in diuinis q̄d tres: ſed quid, q̄rit de ſubſtantia, ſiue eſſentia. igitur. *Auguſt. br.7.de rinit.*

4 Quarto arguitur, ꝙ perſona ſit nomen ſecūdæ intentionis, quia ſicut indiuiduum dr̄ in omni natura: ſic perſona in natura intellectuali: ſed indiuiduū eſt nomē ſecūdæ intētionis. igitur.

Contra. Dicit Aug. Res, quibus fruendum eſt, ſunt pater, & filius, & ſpirituſſanctus. Vndé patet, ꝙ pater & filius & ſpirituſſanctus ſunt tres res. Primo notādum, quòd de numero poſſumus loqui dupliciter. Vno modo, vt eſt in intellectu concipiēte. ſ. pluraliter vnam, vel plures vnitates. Alio modo, vt eſt in re: & ſic eſt duplex modus dicēdi, videlicèt, quod numerus habet vnitatem formalem reſpectu cuius vnitates ſunt materiales & potentiales. Aut ꝙ numerus eſt vnus aggregatione tantum. Ponit autem Franc. de Maro. quatuor propoſitiones de numero. Prima eſt, quòd numerus eſt entitas realis, & non rationis. Nā Arithmetica, quæ eſt de numeris eſt ſcientia realis. Secūda eſt, quòd numerus eſt entitas reſpectiua. Nam omnis numerus eſt alicuius numerati, puta dualitas hominum, vel trinitas & huiuſmodi. Item numerus fundatur aliquando in ſimpliciter reſpectiuis, in quibus non poteſt fundari aliqua natura abſoluta. Fundatur autē reſpectus illius numeri in principijs diſtinctiuis alicuius rationis cōmunis & terminatur ad ipſam rationem communem. Tertia eſt: numerus eſt reſpectus intrinſecus adueniens, neceſſario enim conſurgit ex fundamento & ter- *Aug. de doctrina Chriſt.* *Franc.*

& termino poſitis in eſſe:poſi-
tis enim quinque lapidibus, im-
poſſibile eſt quin ſit numerus q
narius. Nec tamen ſequit̃ quòd
numerus ſit in prædicamento
ad aliquid.In eo enim non repo
nuntur niſi relationes proprie
dictæ reſpectus autẽ abſtrahit a
In prædicamento quantitatis. relatione proprie dicta. Quarta.
Eſt numerus aliquis in prædi-
camento quantitatis,vt patet p
Philoſophum,dicentem nume-
rum eſſe ſpeciem quantitatis.
Sed præter hũc etiam eſt nume
rus tranſcẽdens. Quod enim cõ
uenit decem prædicamentis ſi-
mul ſumptis, eſt tranſcendens:
numer⁹ autẽ denarius eſt huiuſ-
modi. Vnde numerus prout re-
peritur in diuinis eſt tranſcen-
dens,abſtrahens a ſubſtantia &
accidente & alijs huiuſmodi.Se
cundo notandum,quòd perſona
non dicit relationem ſpecialem,
ſiue relationẽ originis. Hoc.n.
nomen perſona eſt commune
tribus perſonis. Neque dicit re-
lationem communẽ,vt patet p
Augu.7.li.de Trinita. Auguſt.dicẽtem quòd pater nõ
dicitur perſona filij, licet dicat̃
pater filij. Et poteſt ſic deduci
ratio. Ad quodcũque dicitur re-
latiuum inferius ad idem dicit̃
relatiuum ſuperius, licet nõ pri
mo,id eſt adęquatè. Exemplũ:
duplum dicit̃ duplum dimidij:
& ideo dicitur etiam multiplex
dimidij & relatiuũ dimidij, &
hoc per ſe,licet non primo. Ne-
que etiã perſona dicit eſſentiã.
Eſſentia enim eſt vna in tribus:
non ſic perſona. Dicendum ita-
Ric. lib. 4.de Trinita. que, quòd ſicut dicit Ric. Per-
ſona eſt intellectualis naturę in
communicabilis ſubſiſtentia.
Et per hæc corrigitur,ſiue expo
nitur diffinitio Boecij dicentis,
quòd perſona eſt rationalis, na-
turæ indiuidua ſubſtantia. Per
hoc enim ſequeretur, ꝙ anima
ſeparata eſſet perſona, quod eſt
falſum.Importat itaque perſona
duplicẽ negationem cõmunica
bilitatis, vt dictũ fuit ſupra, de
ratione ſuppoſiti in quæſtione
de trinitate perſonarũ cũ vni-
tate eſſentiæ.Eſt tamen aduer-
tẽdum quòd negatio in genere
differt a negatione extra genus,
& a priuatione.Priuatio.n. req-
rit ſubiectũ aptũ. & hæc ſm ſe
ſi ſit priuatio ſecũdũ ſe, aut ſm
genus ſi ſit priuatio ſm genus
ſicut Talpa dicitur cæca, Nega- *2.de anima te.c.*
tio aũt extra genus ſimpliciter
hoc nõ requirit, quia dicitur tã *13.*
de ente,quàm de nõ ente. Nega
tio vero in genere mediat: re-
quirit enim ſubiectum determi
natum,ſed abſq; aptitudine ad
formam negatam, ſicut dicere-
tur, ꝙ diuerſitas dicit nõ iden-
titatem naturę, vel eſſentiæ in
ente.Hoc itaq; modo pſona di-
cit negationem cõmunicabilita
tis in natura intellectuali.Vnde
de formali ſignificato ſignifi-
cat incõmunicabilitatẽ:licet ta
mẽ connotat aliquid poſitiuũ.
Primo enim cõnotat id, de quo
dicitur, puta patrem & filiũ &
ſpiritũ ſanctum. Secundo con-
notat relationẽ propter quàm
perſonę conuenit talis negatio.
Et tertio connotat eſſentiã. Li-
cet ergo perſona rõne formalis
ſignificati, nõ dicat dignitatẽ,
bene tñ rõne connotati,ratione
cuius etiã dicit̃ perſona genera
ri & adorari & huiuſmodi.Ter-
tio notãdũ, ꝙ ſicut dicit Franc.
de Ma.Iſta quatuor ſe habẽt per

ordinem ſingulare indiuiduum, ſuppoſitũ,& perſona. Singulare enim eſt magis cõe. Non.n.ſola indiuidua dñr ſingularia: ſed ẽt ſpecies reſpectu gñis. Indiuiduũ aũt dicit vnitatẽ indiuiſibilẽ in oĩ natura. Vnde ẽt in Deo neceſſario oportet dicere unũ eẽ indiuiduum abſolutum.oẽ.n.illud, quod non põt dici, niſi de vno ſolo, eſt indiuiduũ. Sed hic Deus,qui ſm Aug.dr a ſe,nõ poteſt dici niſi de vno ſolo: alioqn eſſent plures Dii. Item quicquid demonſtratur eſt indiuidum & ſingulare ſimpliciter. In prima aũt demõſtratur hic Deus: licet aũt ipſa Deitas ſit cõicabilis pluribus ſuppoſitis: hoc tñ eſt ſine diuiſione ſui. Ideo hoc non impedit quin ſit indiuidua, & ratione huius indiuidui pater & filius, & ſpirituſſanctus ſunt vnꝰ Deus. Vñ & huic indiuiduo conueniunt actus eſſentiales cões tribus perſonis:nõ aũt actus perſonales. Suppoſitũ aũt dicit ſubſiſtentiã incõicabilem in quacunque natura ſubſtantiali: perſona vero in natura intellectuali tantum. His præmiſſis ponuntur tres concluſioues.

Prima eſt. Si loquamur de numero prout eſt in intellectu,cõcedendum, ꝙ in diuinis eſt numerus. Si vero de numero, vt eſt in re,dicendum,ꝙ in diuinis nõ eſt numerus ſimpliciter: eſt tñ ibi numerus poſitiuus cum determinatione, puta productionũ,vel perſonarum. Prima pars probatur,quia intellectus poteſt concipere tres perſonas ſimul: põt ẽt concipere vnam perſonã: tũ:cũ de diſtinctis perſonis ſint diſtincti articuli. Sed non eſt ita perfectus conceptus vnius perſonæ,ſicut trium: ergo eſt ibi numerus totalis conceptus Trinitatis in intellectu concipiente. Secũda pars probatur: & primo loquendo de numero prout dici tur habere vnitatem formalem totalem:quia omnis perſona diuina eſt infinita: & omnis proprietas diuina eſt idem infinito. Sed nihil,quod eſt formaliter infinitum, aut idem infinito, põt eſſe potẽtiale, aut pars alicuius. Sic.n.eſſet aliquid maius infinito,videlicet ipſum totum, quod eſſet maius qualibet parte ſua q̃ eſſet infinita. Secundo idem probatur loquẽdo de numero.vt dicitur vnus aggregatione,quia aggregata ſunt ſimpliciter diuerſa: ita ꝙ non faciunt aliquid vnum per ſe:imo ſunt minus vnum,q̃ ea, quæ ſunt vnum per accidẽs. Ea aũt,quæ ſunt ĩ Deo,ſunt ſimpliciter eadẽ vni, quod eſt vere idẽ,quod eſt eſſentia. Tertia ps concluſionis probatur,quia cum dicitur,numerus perſonarum,fit abſtractio ab eo, quod in numero dicit imperfectionẽ.ſ.a potentialitate & a diuerſitate. In diuinis itaque eſt numerus & diſtinctio abſque potentialitate & abſque aggregatione.

Secunda concluſio. Perſona in diuinis de formali ſignificato nõ dicit eſſentiam, neq; relationem,ſed negationem in genere. Patet ex dictis in ſecundo notabili. *Con. 2.*

Tertia concluſio. Perſona eſt nomẽ primę intentionis & non ſecundæ:patet,quia ſecunda intentio dicitur reſpectu rationis conferentis vnũ obiectũ cognitum eſt aliud. Perſona aũt ſeclu *Con. 3.*

ſō actu rationis eſt in diuinis. Secluſo. n. quocunque actu intellectus, eſt ī diuinis natura intellectualis, & entitas incōicabilis, q̄ ſunt de ratione perſonæ.

1 Ad primū ar. dicēdum ꝙ philoſophus loquiẗ ibi de numero q eſt de gn̄e quantitatis, & non de numero tranſcendenti.

2 Ad ſecundū dicendum ꝙ numerus vt poniẗ in diuinis abſtrahit a ſubſtantia & accidente.

3 Ad tertiū dicendū ꝙ illud q̄ſitiuū qd, nō ſemp̱ q̄rit de ſubſtantia, ſiue de eſsentia: ſed aliqn̄ de eo, de quo aliquid dr̄. Vn̄ ad hanc qōnē qd eſt elemētū: eſt duplex rn̄ſio. Vna ē diffinitio elemēti. Alia uero eſt id de quo dr̄ elemētū. puta ignis. Ad ꝓpoſitū autē, dicētibus catholicis illud Ioh. Tres ſunt q teſtimoniū dāt &c. quærūt hæretici qd tres: nō īterrogando quid ſignificetur p̱ hoc nomē tres: ſed q̄rendo quid eſt illud ſubiectū, quod determinaẗ per illud adiectiuum: & tunc reſpōdetur eis quod tres perſonæ.

4 Ad quartū dicendū ꝙ cū indiuiduū dicat vnitatē īdiuiſibilē, q̄ ex natura rei ſequiẗ naturā entis indiuiſibilis, iō potius dicendū eſt ꝙ ſit nomē primę intentionis q̄ ſecundæ, licet qn̄que ſumi poſſit, pro ſc̄da intentione.

Vtrum perſona diuina conſtituantur per propietateſ abſolutas, uel reſpectiuas.

D. Thom. 1. par. q. 28. ar. 1. Dur. 1. d. 26. q. 2. Sco. 1. diſt. 33. q. 1. & 2.

SExto quæritur. Vtrum perſonæ diuinæ conſtituantur per proprietates abſolutas uel reſpectiuas.

Primo arg. ꝙ p̱ abſolutas, quia nobiliſſimiorum ſuppoſitorū sūt nobiliſſima cōſtitutiua: ſed abſolutū eſt nobilius reſpectiuo igr̄. 1

Secundo arg. Suppoſita diuina ſunt ſubſtantialia: ergo earū conſtitutiua ſunt ſubſtantialia, & non relatiua. 2

Tertio oīs q̄ditas eſt de ſe cōicabilis: ſꝫ nullū cōicabile dat eē incōicabile, cuiuſmodi ē eſſe ſuppoſitale: ergo relatio cū ſit q̄ditas q̄dā; nō conſtituit ſuppoſitū. 3

Quarto arg. ab vltimis conſtitutiuis ſuppoſitorum cū ſint primo diuerſa, non pōt abſtrahi aliquis cōceptus cōis: ſed a relationibus diuinis eſt abſtrahibilis aliquis cōceptus cōis. igitur &c. 4

Quinto. Ex diſtinctis quiditatibus nō pōt fieri aliquid per ſe vnū: igiẗ ex eſſentia & relatione quæ ſunt quiditates diſtinctæ, non pōt conſtitui vna perſona. 5.

Sexto. Generare præſupponit eſſe: ergo generatio actiua præſupponit eſſe patris: & ſic non conſtituit ipſum. 6

Septimo. In omni ordine primum eſt abſolutum: ergo in ordine diuinarum perſonarum prima eſt abſoluta, & non per relationem conſtituta. Cōtra. Dicit Dionyſius. Non eſt audendū aliquid dicere de ſuperſubſtantiali occulta diuinitate præter ea quę nobis ex ſacris eloquiis ſunt expreſſa. Sed ubicūque in ſacra ſcriptura fit mētio de diuinis perſonis vbi exprimunẗ noībus relatiuis. igr̄. Primo notandum ꝙ circa hāc quæſtionē eſt triplex modus dicendi. Primus eſt dicentiū ꝙ diuinæ perſonæ ſeipſis primo 7

Dionyſ. lib. : . de Diuin. nomin.

diſtinguũtur. Quod ſic probãt, quia pſona eſt ſimplex ſicut eſſentia, eſſentia aũt ſeipſa primo diſtinguit a quocũque, alio, ergo & perſonæ. Itẽ abſtractũ, & concretũ, vt pr̃ & paternitas idẽ ſignificãt, ergo dicere pr̃em diſtĩgui paternitate eſt dicere patrẽ diſtingui ſeipſo.

Sed contra arg. Sco. Quæcũq; enim nõ ſunt primo diuerſa, ſed aliquid idẽ tertio nõ ſeipſis primo diſtinguunt, qa ĩ ipſis aliud eſt, in quo conueniũt, & aliud in quo diſtinguunt, ſed perſonæ diuinæ nõ ſunt primo diuerſæ, cõueniunt. n. in eſſentia, ergo non ſeipſis totis diſtinguũtut. Et ad primã rationẽ prędictæ opinionis r̃ndet Sco. ꝙ quãuis perſona ſit ſimplex, tñ formaliter includit duo, ſ. eſſentiã, & relationẽ, quorum vnũ non eſt formaliter aliud, vñ vnum eſt cõicabile, & aliud incõicabile. Et ad ſecundã rationẽ r̃ndet, ꝙ concretũ ſignificat, aut cõnotat ſubſiſtens in forma deſignata p abſtractũ, qđ tñ non ſic importat, aut cõnotatur p ipsũ abſtractũ, & hoc maxime certũ eſt de concreto ſubſtantiuo, ſubſiſtens aũt habens paternitatẽ hẽt ẽt eſſentiã dicere, ergo patrẽ diſtingui paternitate, non eſt dicere patrẽ diſtingui ſeipſo toto, ſed aliquo quod eſt in eo. Secũdus eſt modus dicẽdi aliq orũ dicentiũ, ꝙ pſonę diuinæ cõſtituunt, & diſtinguũt primo per proprietates abſolutas, & iſti ĩnituntur rõnibus adductis in pede qõnis. dñt itaque iſti, ꝙ in Deo eſt vna hec certas indiuidualis, quæ cõis eſt trib⁹, & ſunt tres quaſi entitates abſolutè ſuppoſitales: nec ſequit̃ compoſitio pp additionẽ abſolutĩ ad abſolutum, ſ. vnius entitatis ſuppoſitalis ad eſſentiam, quia ipſa eſſentia ſimpliciter eſt in actu & nullomodo in potentia.

Ad Auctoritates autem ſanctorũ dicentium perſonas diuinas diſtingui p origines, dicũt, ꝙ illud verum eſt principatiue. Habẽt. n. eſſe diſtinctum a principio productiuo per originem, ſed tñ illud eſſe diſtinctũ hẽnt formaliter a realitatibus abſolutis cõicabilibus. Hanc aũt opinionẽ cõiter non tenent doctores, & contra eã tenẽt duo principalia principia, primum eſt. Quicquid eſt abſolutum in diuinis eſt perfectio ſimpliciter, oẽ enim tale dicit perfectionẽ, & nulla eſt perfectio in diuinis, niſi ſimpliciter, ſed nulla proprietas perſonalis põt eſſe perfectio, ſimpliciter, nulla. n. proprietas perſonalis eſt cõis tribus. Secundum eſt. Quicquid eſt abſolutũ in diuinis, eſt formaliter infinitum, oẽ. n. tale dicit quantitatẽ virtutis, in creatis, nec põt hac perfectione carere in diuinis. In diuinis autẽ non eſt vlla quantitas virtutis niſi ĩfinita. Sed nulla proprietas perſonalis eſt formaliter infinita. Sic. n. illa careret aliqua perſona formaliter infinita. Eſt ergo alius modus dicendi magis vſitatus, & magis conſonus ſcripturę videlicet, ꝙ perſonę diuinæ cõſtituuntur, & diſtinguuntur primo per proprietates relatiuas.

Pro cuius declaratione notanda ſunt ſecundum Fran. de Ma. quatuor præambula de proprietatibus relatiuis, quantum ad rationem earũ. Primum eſt, quod generatio

generatio actiua & paternitas in patre ſunt vna & eadem proprietas , & ſimiliter generatio paſſiua & filiatio in filio . Secundũ eſt quòd ratio formalis generationis actiuæ non videtur eſſe eadem paternitati,nec ratio formalis generationis paſſiuę filiationi , quod patet , quia aliquid repugnat paternitati & filiationi inquantum huiuſmodi , puta eſſe in natura non viuente,quod non repugnat generationi inquantum generatio eſt.Sic enim omni genarationi repugnaret . Tertium eſt , formalis ratio generationis actiuę præintelligitur formali rationi paternitatis. patet. quia qualem ordinem habent aliqua vbi realiter diſtinguuntur, talem ordinem habent vbi ſunt idem realiter : ſed increaturis generatio actiua eſt diſpoſitio præuia paternitati . igitur. Quartum eſt,formalis ratio generationis paſſiuę præintelligitur filiationi , patet , quia quando aliqua ordinem habent ex ſuis rationibus formalibus , vbicunque retinent ſuas formales rationes, retinent & illũ ordinem . In diuinis autem eſt formalis ratio generationis paſſiuę & filiationis. Vlterius notanda ſunt de propietatibus relatiuis quatuor pręambula quantum ad vim earum conſtitutiuam.Primũ eſt,relatio non conſtituit perſonam inquantum dicit habitudinem ad terminum , ſed ad fundamentum:patet,quia habitutudo ad terminum eſt ad extrinſecum,habitudo vero conſtitutiui eſt ad intrinſecum . Secundum eſt , relatio ſecundum ſuam quiditatem non cõſtituit , ſed per ſuam paſſionem , patet , quia per ſuam quiditatem eſt ad aliud. Vis autem cõſtitutiua nõ conueuit ei per ſe primo , ſed per ſe ſecundo , tanquam eius paſſio. Tertium eſt,relatio non conſtituit perſonam inquantũ relatio . Quia ſic omnis relatio conſtitueret,nec inquantum paternitas, aut filiatio , aut ſpiratio,quia iſta reperiũtur in creaturis ſine vi cõſtitutiua.Nec inquantum diuina , quia ſic omnis relatio diuina perſonam cõſtitueret,quod patet eſſe falſum de ſpiratione actiua . Nec inquantum propria , quia prioritas originis quæ eſt propria patri, non conſtituit perſonam patris.Quartum eſt,quòd quatuor ſunt conditiones neceſſarię ad hoc quod relatio cõſtituat perſonam . Prima eſt quòd ſit formaliter inſiſtens. nõ enim poſſunt duo vnum formaliter conſtituere , niſi vnum ſit in alio : ideo non ſufficeret quòd eſſet conſiſtens vel aſſiſtens . Secunda eſt quòd ſit ſubſiſtens , relatio enim inherens non conſtituit ſuppoſitum cum adueniat ſubſiſtenti . Tertia eſt, quòd ſit propria.Quarta eſt,quòd ſit prima . His præmiſſis ponuntur tres concluſiones.

Con.1. Prima eſt . Perſonæ diuinæ conſtituuntur formaliter & diſtinguuntur primo per proprietates relatiuas. patet ꝑ autoritates ſacræ ſcripturę exprimentes perſonas diuinas per nomina relatiua, vt patet Mat.vlt. & j.Ioh.vlt.Item di. Augu. Singulę perſonæ nullo modo ad ſe dicuntur,ſed ad inuicem . Et Boe. dicit . Eſſentia cõtinet vnitatẽ. *Aug. 5. de Trin.* *Boet. de Tri.li.2.*

relatio

Boe. de Tri. lib. 2. relatio vero multiplicat trinitatem. Ex ij. li. de tri. Perſonæ diuinæ non diſtinguuntur, niſi penes aliũ, & aliũ modũ habendi eãdẽ naturam. Itẽ Anſel. *Anſel. de proceſſione ſpiritus ſancti.* In diuinis omnia vnum ſunt vbi non obuiat relationis oppoſitio.

Con. 2. Secunda concluſio. Proprietas patris magis videtur conſtitutiua ſub ratione generationis actiuæ, q̃ paternitatis. patet quia prima ratio primæ proprietatis vr̃ eſſe primę perſonæ cõſtitutiua.

Con. 3. Tertia concluſio. Proprietas filij magis vr̃ cõſtitutiua ſub ratione generationis paſſiuæ, quã ſub ratione filiationis, quia ideo ſpiratio actiua non conſtituit ꝑſonã, quia poſterior aduenit, & iam actu ſubſiſtenti.

1 Ad primum arg. dicendum ꝙ abſolutum perſonale non eſt nobilius relatiuo ſubſiſtenti, quod per identitatem tranſit in eſſentiam. Vel dicendum quòd nobilius diſtinctiuum eſt quod facit diſtinctionem minorem, ſiue minus recedentem ab vnitate. Et huiuſmodi eſt proprietas relatiua.

2 Ad ſecundum dicendum ꝙ relatio originis poteſt dici ſubſtãtialis, id eſt ad ſubſtantiam pertinens accipiendo ſubſtantiam pro ſuppoſito, non pro eſſentia.

3 Ad tertium dicendum ꝙ maior eſt vera de quidditate eſſentiali, non de quidditate perſonali. Eſt enim paternitas in diuinis quidditas omnino incommunicabilis.

4 Ad quartũ dicẽdum, ꝙ maior eſt vera de conceptu quidditatiuo, nõ de cõceptu quaſi denominatiuo. Vnde paternitas & filiatio quantũ ad intellectum & cõceptum, non ſunt primo diuerſa, quin poſſit intellectus ab eis abſtrahere cõem rõnem, ſiue realitatem, licet non quidditatinã, ſed quantum ad realitatẽ, & realitatẽ ſunt primo diuerſa, ita ꝙ non includunt aliquem vnum gradum realitatis potentialem, & determinabilem per ſpeciales differentias.

5 Ad quintum dicendum ꝙ ex eſſentia, & relatione fit vnum per ſe, ex eo ꝙ relatio per identitatem tranſit in eſſentiam.

6 Ad ſextum dicẽdũ ꝙ generare ſemper præſupponit eſſe principij generatiui, ſed aliquando generare eſt ipſum eſſe ſuppoſiti generantis, videlicet in deo.

7 Ad ſeptimum dicẽdum quòd antecedens eſt intelligendum non de ordine perſonarum, ſed de ordine eſſentiaru n, & quidditatum in quibus eſt ſtatus ad quidditatem formaliter infinitam, quæ eſt abſoluta.

De ſpectantibus ad perſonam patris.

An innaſcibile ſit proprietas patris.

Hoc idem Scot. 1. ſent. diſt. 28. q. 1. et 2. D. Tho. 1 p. q. 33. ar. 4. Dur. 1. ſent. d. 28. q. 2.

SVPERIVS dictũ eſt de productionibus & perſonis diuinis in communi. nunc in ſpeciali dicendum eſt de his, quæ ſpectant ad ſingulas productiones, & perſonas. Et primo de his, quæ ſpectant ad perſonam patris. Vbi primo quæritur. An ingenitum, ſiue

ſiue innaſcibile ſit proprietas p̄ſonæ patris. conſtitutiua.

1 Primo arg. quod non ſit proprietas patris, quia conuenit eſſentiæ diuinæ, & etiam ſpirituiſancto.

2 Secũdo omnis proprietas perſonalis importat relationem. Dicit enim Aug. quòd quicquid dicitur ad ſe in diuinis eſt commune tribus. licet ingenitum nõ nominat relationem, immo dicitur ad ſe. ergo.

3 Tertio. Omnis proprietas perſonalis pertinet ad dignitatem, ſed ingenitum non dicit dignitatem cum ſit negatiuum. igitur.

4 Quarto arg. quòd ingenitum conſtituat patrem. quia di. Aug. ſi pater non genuiſſet nihil prohiberet eum eſſe ingenitum. ergo intelligitur aliquis ingenitus antequam intelligatur generare. Ille aũt ingenitus eſt omnino incommunicabilis. igitur.

Augu. libr. 5. de Trinitat.

5 Quinto. In omni ordine eſſentiali negatio ordinis ad prius immediatius conſequitur primum quàm ordo eius ad ſecundum, ergo in perſonis diuinis negatio prioris prius conuenit primæ perſonæ quàm generatio ſecundę.

Contra quantum ad primum Aug. ad Oroſium di. Duos ingenitos non poſſe eſſe certa fides confirmat. Et quantum ad ſecũdum dicitur. Secũda perſona cõſtituitur relatione poſitiua. igitur & prima. Notanda ſunt quattuor præambula. Primum eſt ꝙ ingenitum ſecundum vſum ſanctorum dicentium illud ſoli patri conuenire importat negationem geniti communiſſime ſumpti pro producto, ſiue per generationem, ſiue per productionem aliam, quæ præexigit generationem. aut etiam pro communicato per generationem connotando ſuppoſitum ſubſiſtens in natura diuina. Vnde patet quod ingenitum non conuenit eſſentiæ cum ſit per generationem communicata, neque ſpirituiſancto cum ſit productus per ſpirationem, quæ præexigit generationem. Secundum: Ingenitum & innaſcibile habent diſtinctas rationes formales. patet quia genitum & natum in filio non ſunt idem formaliter. Aliquid enim repugnat natiuitati, ſcilicet eſſe in natura non uiuente, quod nõ repugnat generationi inquantũ eſt generatio. Tertium eſt: Innaſcibile ſecũdum ſuam rationem prius eſt quàm ingenitum. patet quia genitum prius quàm natũ. Omne enim natum eſt genitum: ſed non econtra. Sed vbi poſitio præcedit poſitionem, negatio poſterioris præcedit negationem prioris, ſicut non homo præcedit non animal. Quartum eſt. Ingenitum & innaſcibile dicuntur priuationes, aut negationes ſecundum diuerſas rationes. Vbi ſciendum, quòd priuatio aliquando ſumitur large pro carentia formæ in ſubiecto apto nato: ſecundum communem rationem generis, aut tranſcendentis tantum, & ſic ingenitum in patre dicitur priuatio, eo ꝙ patri ſub ratione perſonæ, aut entis non repugnat generari. Aliquando ſumitur, priuatio proprie pro carentia formæ in ſubiecto apto nato ſecundum propriam rationem. Vnde ingenitum non dicitur, hoc modo

modo priuatio in patre, quia pater, vt pater ad nihil eſt aptus, quod non actum habet: ideo hoc modo ingenitum negatio eſt in patre: Sic etiam diceremus quòd incorporeitas & immutabilitas in Deo ſub ratione entis ſunt priuationes, licet quandoque circunloquātur aliquas proprietates poſitiuas: ſed in Deo ſub ratione deitatis ſunt negationes. His præmiſſis ponuntur duæ concluſiones.

Con. 1. Prima eſt. Ingenitum eſt proprietas patris. patet ex dictis.

Con. 2. Secunda cōcluſio. Ingenitum non eſt proprietas conſtitutiua patris. patet, quia perſona poſitiua non conſtituitur proprietate negatiua. Item ſi ſic, ſequeretur ꝙ pater & filius nō haberēt vniformiter rationem perſonalitatis, cum filius conſtituatur proprietate poſitiua. Item communicari non repugnat negationi ſecundum ſe: ſed tantum per affirmationem aliquam cui primo cōuenit incōmunicabilitas.

1 Ad primum argumentum patet, reſponſio ex dictis.

2 Ad ſecundū dicendū quòd ingenitum importat relationē negatiue, licet non poſitiue.

3 Ad tertium dicendum, quòd ad proprietatem perſonalē, ſufficit quòd non dicat indignitatem, ſicut omnia perſonalia nō ſunt imperfectiones, nec tamen ſunt pfectiones ſimpliciter. Vel dicendum, quod ſicut dignitatis eſt in filio habere principiū originās: ita in patre nō habere.

4 Ad quartum dicendum, quòd dictum Aug. ſic debet intelligi, quòd ingenitū de p ſe ſignificato & ratione, nō cōnotat patrē, ſed tamen opportet in re aliquā proprieatem poſitiuam pręcedere ingenitū propter quam inſit.

Ad quintū dicendū, quòd antecedēs intelligitur de primo ꝙ eſt ad ſe, cuius videlicet eſſe non eſt eſſe ad ſm, modo eſſe pſonæ primæ eſt relatio ad ſecundam. 5

Vtrum iſta ſit vera. Solus pater eſt Deus.

D. Tho. 1 p. q. 10. ar. 3. Dur. 1. Sen. d. 21. q. 1. & 2. Scot. 1. Sen. d. 21. q. 1.

SECVNDO queritur. Vtrum iſta propoſitio ſit vera: ſolus pater eſt Deus.

Arguitur ꝙ ſic. qa ſolus Deus qui eſt pater eſt Deus: ergo ſol⁹ pater eſt Deus, cōſequētia patet per ſimile, qa ſequit, ſolum animal quod eſt homo currit, ergo ſolus homo currit. 1

Secūdo, Solus Deus eſt pater, ergo ſolus pater eſt Deus, cōſequētia patet per conuerſionem. 2

Contra eſt Auguſt. Primo notandū quod vt di. phi. lib. elenchorum, ſolus idem eſt quod nō cum alio & ſic importat negationem aſſociationis. Poteſt autem teneri dupliciter. Vno modo cathegoreumatice, prout videlicet determinat aliquid in ſe & ex natura rei: & ſic ſignificat ſolitudinem, quæ negat conſortium eiuſdem naturæ. Vnde hic dicitur ſolus. i. ſolitarius eſſe in horto, licet ſint ibi multæ plantæ & multa alia. Alio modo poteſt ſumi ſincathegoreumatice prout videlicet determinat aliquid inquantum eſt extremum compoſitionis per reſpectū ad aliud Aug. lib. 6. de Trinita.

aliud extremum. primo modo non admittitur iſte terminus ſolus in diuinis, quia nihil eſt ibi ſolitarium, cũ ſint ibi tres perſonæ eiuſdem naturæ. Secũdo modo bene admittitur quando videlicet nõ eſt aliquid aſſociabile ſubiecto de quo dicatur prædicatũ. Hoc aũt non poteſt eſſe verũ quando de perſonali prædicatur eſſentiale, quia eſſentiale conuenit alijs ab incluſo & ideo talis propoſitio eſt neganda. & huiuſmodi eſt iſta ſolus pater eſt De⁹. Secundo notandum, quod aliqui dicunt relatiuo incluſo nõ poſſe excludi correlatiuum eo quod correlatiuum eſt de intellectu relatiui. Sunt enim relatiua ſimul natura & poſita ſe ponunt, ſed hoc eſt contra intentionem philoſophi in primo phyſicorũ ſic arguentis. Si tantum principium eſt, ergo principatum non eſt: correlatiuum enim nõ eſt de intellectu relatiui tanquam aliquid eius puta pars integralis, aut eſſentialis, ſed tanquam aliquid ad quod terminatur intellectus eius. Et tale eſt ſufficienter diuerſum tanta diuerſitate quanta requiritur ad hoc vt excludatur. Ex quibus ſequitur ꝙ omnis propoſitio excluſiua affirmatiua, in qua prædicatur eſſe de relatiuo, eſt impoſſibilis: ſicut iſta (tãtum pater eſt) ſequitur enim, tantum pater eſt, ergo pater eſt, & nullus alius à patre eſt, & ſic filius non eſt. Et iterum ſequitur: pater eſt, ergo filius eſt. His præmiſſis ponitur talis concluſio.

Con. 1. Hæc ꝓpoſitio eſt falſa (ſolus p̃r eſt De⁹,) patet ꝑ duas regulas logicorum. Prima eſt. Excluſiua affirmatiua infert vniuerſalem affirmatiuã de terminis tranſpoſitis: ſequit̃ ergo ſolus pater eſt Deus: ergo omnis perſona quæ eſt Deus eſt pater. hęc autem eſt falſa igitur & prima. Secunda regula eſt. Excluſiua affirmatiua de ſubiecto finito infert vniuerſalem negatiuã de ſubiecto infinito. Sequitur ergo, ſolus pater eſt Deus, ergo nullus non pater eſt Deus, hæc autem eſt falſa, ergo & prima.

1 Ad primũ argum. dicendum quod antecedens eſt verũ in ſenſu diuiſo. tunc enim ſenſus eſt (ſolus Deus eſt pater, & ſolus Deus eſt Deus,) In ſenſu autẽ cõpoſito eſt falſum, quia ſenſus eſt qđ ſolus Deus pater eſt Deus.

2 Ad ſecundum dicendũ, quod ibi non eſt conuerſio debita, ſed fallacia cõſequentis. Cum enim excluſiua affirmatiua ſit cõuertibilis cum vniuerſali affirmatiua de terminis tranſpoſitis, arguere ab excluſiua affirmatiua ad excluſiuam affirmatiuã de terminis tranſpoſitis, idem eſt, ac ſi argueretur ab vniuerſali affirmatiua ad vniuerſalem affirmatiuam de terminis tranſpoſitis: & in oĩ tali argumentatione committitur fallacia conſequentis.

Vtrum eſſentia in patre, ſit principium generationis filij.

Hoc idẽ Scot. 1. Sent. d. 5. q. 1. Bac. 1. Sen. di. 5. q. 1. Dur. 1. ſent. d. 7. q. 1.

TERTIO quæritur. Vtrũ eſſentia in patre ſit principium generatiuum filij.

1 Primo arguitur ꝙ in Deo nõ ſit principium generatiuũ, quia vbi

vbi eſt principium generatiuum ibi eſt potentia ad actum generandi: ſed potentia nominat imperfectionem, quæ nullo modo eſt in Deo, igitur.

2 Secundo. Omne principium productiuum, videtur expectare actum ſecundum: ſed talis expectatio non poteſt eſſe in Deo. igitur.

3 Tertio arguitur. Omne principium productiuum, dicitur reſpectu alicuius actus eliciti; ſed in patre nihil eſt elicitum. igitur. &c.

4 Quarto arguitur, quòd eſſentia non ſit principium generatiuum filij, quia generatur filius per actum dicendi: ſed dicere eſt tantum potentiæ intellectiuæ & non obiecti, ergo eſſentia quę eſt obiectum nō eſt principium generatiuum.

5 Quinto. Eadem eſt eſſentia in patre & filio: ſed filius per eſſentiam non generat, ergo neque pater.

Auguſt. libr., 1. de Tri.

Contra Auguſt. dicit memoriam ſecundam eſſe principium productiuum filij. talis autem memoria includit intellectum & eſſentiam.

Primo notandum eſt, quòd principium productiuum proprie, dicitur reſpectu producti uel producibilis, & non reſpectu productionis. Vnde generatio actiua in patre, non eſt producta, neque elicita: quicquid enim eſt in patre, eſt non elicitum & ingenitum. Item primum eliciens, ſiue producens in diuinis, eſt perſona patris: generatio autem actiua eſt prior ipſa, cum ipſam conſtituat. Et ſi quæras per quid determinatur eſſentia ad actum generandi. Dicendum quòd ex ſe propter plenitudinem perfectionis pullulat, hæc proprietas abſque omni origine. Vnde Dioniſius dicit perſonas diuinas eſſe pullulationes diuinæ naturæ. Si quis autem quærat de generatione paſſiua an ſit elicita. Dicēdum quod non proprie loquendo, quòd probatur, quia elicitionis non eſt elicitio: ſic enim eſſet proceſſus in infinitum. generatio autem paſſiua eſt ipſa elicitio verbi. Item primum elicitum in diuinis eſt perſona verbi: generatio autem paſſiua ipſam præcedit tanquam eius conſtitutiua. Poſſet tamen ipſa generatio paſſiua dici elicita ſeipſa quidditatiue. iuxta quòd dicit Auguſ. & etiam Hilarius lib. de Trin. quòd nihil habet filius niſi natum. Vbi eſt aduertendum, quòd aliquid dici poteſt elicitum quadrupliciter. Primo modo quiditatiue, ſicut creatio ſeipſa dicitur quidditatiue creata, & generatio tam actiua quā paſſiua in creatis, ſeipſa dicitur elicita a fundamento & termino. Elicitio quippe abſtrahit a cauſatione, & factione. Secundo modo denominatiuo, ſicut act⁹ intelligendi in nobis dicitur elicitus. Elicitio enim eſt accidens eius. Tertio modo conſtitutiue, ſicut uerbum noſtrum dicitur elicitum: eſt enim conſtitutum ex actu intelligendi, & dictione paſſiua. Quarto modo conſecutiue & ſic paſſio dicitur elicita, quia conſequitur originem ſubiecti: verum autem diuinum eſt elicitum conſecutione, ideo non eſt prius ſua origine.

Dion. lib. de vnica et diſcreta. Theologia.

Secundo notandæ ſunt ſex propoſitiones de actu intelligendi in nobis. Prima eſt. Intellectus non eſt cauſa totalis actus intelligendi, patet, quia poſito actiuo naturali, & paſſiuo, debite approximatis neceſſario ſequitur actio: ſed intellectus actiuus, & paſſiuus ſunt debite approximati, & naturaliter operantur: ergo ſi intellectus ſit totalis cauſa intellectionis, ſequitur quòd in nobis erit intellectio obiecto non agente, nec per ſe, nec per ſuam ſpeciem, quod experimur eſſe falſum in nobis. Secunda eſt. Obiectum non cauſat totaliter intellectionem, patet, quia cauſa æquiuoca totalis non poteſt eſſe imperfectior ſuo effectu. Sed obiectum aliquando eſt imperfectius intellectione ſua, puta quando intelligitur accidens ſenſibile. Omne enim accidens ſpirituale perfectius eſt quàm ſenſibile: intellectio autem eſt accidens ſpirituale. Tertia eſt. Intellectus & obiectum ſimul concurrunt in cauſando intellectionem: patet, quia neutrum de ſe ſufficit, ut patet ex dictis. Quarta eſt. Intellectus eſt principium principalius in cauſando intellectionem quàm obiectum, patet, quia eſt uniuerſalius, & illimitatius. Eſt enim principium cuiuſcunque intellectionis, obiectum autem eſt tantum cauſatiuum noticię determinatæ, ſcilicet, de ſeipſo. Quinta eſt. Licet obiectum cauſet partialiter actum ſillogizandi, aut affirmandi, tamen non dicitur ſillogizare nec affirmare, & huiuſmodi. Talia enim operari non eſt ipſa facere, aut cauſare, ſed magis recipere, ſeu ut uerius dicamus in ſe habere. Sexta eſt. Licet obiectum partialiter cauſet noticiam, tamen non ſibi competit actus dicendi: patet, quia dicere eſt tantummodo naturæ intellectiuæ. Vnde generare noticiam ſuperius, eſt addiſcere. Aliter tamen dicendum eſt in diuinis propter realem identitatem intellectus, & obiecti, quia uidelicet reſpectus dicendi fundatur tam in potentia intellectiua, quàm in obiecto. His præmiſſis ponuntur quattuor concluſiones.

Prima eſt. Eſſentia diuina non eſt totale principium productiuum uerbi: patet, quia ubicunque eſt principium unum naturale, ſemper producit productum eiuſdem rationis, niſi ſit difformitas ex parte paſſiui, quod non habet locum in diuinis ubi nihil eſt paſſiuum. Sed qua ratione eſſentia eſſet tale principium uerbi, eſſet etiam totale principium Spiritusſancti, ergo uerbum, & Spiritusſanctus eſſent eiuſdem rationis. Et ſic Spiritusſanctus eſſet genitus, & filius ſicut, & verbum. Item, vbi ſunt eadem penitus extrema ibi eſt eadem habitudo, non enim diſtinguuntur relationes, niſi a fundamentis, & terminis, ſed utriuſque emanationis terminus eſt eſſentia, ut nunc ſupponitur. Con. 1.

nihil

nihil eſt paſſiuum. Sed qua ratione eſsētia eſſet totale principiū verbi, eſſet etiā totale principiū ſpiritusſancti, ergo verbū, & ſpiritusſanctus eſſent eiuſdem rōnis. Et ſic ſpiritusſanctus eſſet genitus, & filius ſicut & verbū. Itē, vbi ſunt eadē penitus extrema ibi eſt eadem habitudo, non enim diſtinguuntur relationes niſi a fundamentis, & terminis, ſed vtriuſq; emanationis terminus eſt eſſentia, vt nūc ſupponit, ergo ſi in vtraque emanatione eſſentia eſt principium totale, ſequitur quod ambę emanationes ſunt vna tantum.

Con. 2. Secūda concluſio. Intellectus nō eſt totale principiū verbi, patet, quia principiū totale alicui9 producti cōtinet formaliter, vel ſaltē virtualiter terminū formalē productionis, ſed intellectus nō cōtinet formaliter, neque virtualiter eſſentiam, quæ eſt formalis terminus generationis, vt nunc ſupponitur. Item, principiū totale nō pōt eſſe poſterius termino formali, intellectus autem eſt poſterior eſſentia.

Con. 3. Tertia concluſio. Eſſentia in ratione obiecti, & intellectus in ratione potentiæ ſimul concurrunt neceſſario ad productionē verbi patet, quia neutrū eorū ſufficit, ut patet ex dictis. Ponitur autem talis cōcurſus, non pp diſtinctionem emanationum.

Con. 4. Quarta concluſio. Eſſentia principalius concurrit ad productionem verbi, q̄ intellectus patet, qa eſt illimitatior. Cū ēt cō currat ad productionem ſpiritusſancti non autem intellectus. Item eſſentia eſt principalior in eſſendo, ergo, & in principiando, licet enim eſſentia, & intellectus ſint æqualis perfectionis, tamen infinitas fœcunditatis primo conuenit eſſentiæ.

1 Ad primum argumentum, dicendum, q̄ licet potentia paſſiua dicat imperfectionē, non tamen potentia productiua.

2 Ad ſecundū dicendum, q̄ maior eſt vera vbi actus ſecundus realiter diſtat a primo, non aūt vbi actus ſecundus eſt idem realiter cū primo, ſicut eſt in diuinis, iō ibi nulla eſt expectatio, quæ non eſt in ordine permanēti, ſed ſucceſſiuo tantum.

3 Ad tertium dicendum, quòd principium productiuum nō dicitur reſpectu productionis, ſed reſpectu producti.

4 Ad quartum patet reſponſio ex dictis in ſecundo notabili propoſitione ſexta.

Ad quintum negatur conſequentia, quia eſſentia vt eſt in filio iam habet terminū adæquatū, non autem vt eſt in patre.

Vtrum paternæ generationis, terminus ſit eſſentia.

Hoc idem D. Thom. 1. ſen. d. 5. q. 1. ar. 1. Scot. 1. d. 5. q. 2. Duran. 1. d. 5. q. 1. Bacc. 1. d. 5. q. 1.

QVARTO quærit. Vtrū paternæ generatiōis terminus ſit eſſentia.

1 Arg. quòd non, quia terminus generationis accipit eſſe per generationem, ſed eſſentia diuina non accipit eſſe, igitur.

2 Secundo. Omnis terminus productionis eſt poſterior productione, ſed eſſentia non eſt poſterior generatione, igitur.

Tertio vbicunque ex uno gñatur, aliud id in quo conueniūt generans & genitum eſt ſubiectū & nō terminus, vt patet cum ex aere generatur ignis, ſed eſſentia eſt cōis generanti & genito, igr̄.

Contra, Omnis productio ſuppoſiti ſubſtantialis terminatur ad ſubſtantiam. Notādum quod aliqui dixerunt productionis diuinæ eſſe totalem terminum videlicet ſuppoſitum productum, ſed non formalē terminū huiuſmodi eſt eſſentia, eo ꝙ eſſentia non accipit eſſe. Sed contra hoc arg. Quia nunquā terminus productionis aut cuiuſcunq; relationis eſt poſterior relatione, cum relatio ſm ſuam quiditatē ſit ad terminum, ſed ſuppoſitum filii cum conſtituatur per generationem paſſiuā eſt poſterius generatione paſſiua & per conſequēs ēt generatione actiua cum ſint ſimul natura. Item, omnis habitudo eſt poſterior extremis, ſed generatio actiua non pōt eſſe poſterior perſona filii, ideo pręter terminū totalē neceſſario oportet ponere terminum formalē, qui ſit prior productione: ꝙ aūt terminus formalis poſſit pręexiſtere productioni, patet in multis. Primo in generatione hominis, anima.n. rationalis prius natura creatur, q̄ infundatur. Prius eſt.n. eſſe quam ineſſe ſecūdo in hominis augmentatione. Ibi.n. eſt vera generatio cuius non videtur eſſe alius terminus formalis q̄ anima præexiſtens. Tertio in reſurrectione, vbi ipſa forma eſt præexiſtens. Hoc pręmiſſo ponitur talis concluſio.

Con.1. Eſſentia eſt formalis terminus generationis actiue patris, patet, quia illud eſt formalis terminus alicuius productionis, qđ per productionē primo eſt in ꝓducto, ſed eſſentia eſt prima perfectio filii. igitur. Item, illud eſt terminus formalis generationis actiue in quo fundatur generatio paſſiua, hæc autem fundatur in eſſentia.

Ad primum argu. dicendū ad 1
maiorem ꝙ terminus totalis in
diuinis accipit eſſe in ſuppoſito.

Ad ſecundum dicendū, ꝙ ma 2
ior eſt vera in diuinis de termino totali, ſed non de formali. In creatis autem falſa eſt de vtroq; eo ꝙ ibi productio eſt relatio accidentalis ipſius producti.

Ad tertium dicendum quod 3
maior eſt vera vbi vnū ex alio generatur ſicut ex materia tranſeunte non aūt vbi vnum generatur ex alio ſicut ex vniuoco producente. Ibi.n. vterque communis eſt natura vniuoca.

Vtrum generatio actiua patris ſit perfectio.

Hoc idem Dur.1 d.7.q.2.

QVINTO quæritur. Vtrum generatio actiua patris ſit perfectio ſimpliciter.

Arguitur quod ſic, quia quę- 1
cunque ſunt formaliter in Deo, ſunt meliora quibuſcunque exiſtentibus in creatura, ſed ſapientia in creatis eſt perfectio ſimpliciter, ergo a fortiori generatio actiua in patre.

Secundo omne ens eſt perfe- 2
ctio ſimpliciter, ſed gñatio actiua eſt ens. igr̄. Vel ſic formet argumentū. Hæc entitas, ſub rōne entitatis eſt ꝑfectio ſimpliciter.

generatio actiua eſt hęc entitas. igitur eſt perfectio ſimpliciter.

Contra. Si generatio actiua eſſet perfectio ſimpliciter, ſequeretur, quòd filius, in quo non eſt generatio actiua, non eſſet ſimpliciter perfectus. Primo notandum, quòd ſicut ſupra dictum eſt quęſtione de tri. perſonarum. perfectio ſimpliciter ſecundum Anſel. dicitur, quę in quocunque melius eſt ipſum, quàm non ipſum, id eſt, quàm quodcunque ſibi incompoſſibile. Et hoc declaratur, quia omnes perfectiones ſimpliciter sũt inuicem compoſſibiles, & ideo perfectioni ſimpliciter nihil eſt incompoſſibile, niſi non perfectio ſimpliciter. Secundo notanda ſunt tria dicta, ſiue præambula de perfectionibus ſimpliciter. Primum eſt. rationes omnium perfectionem ſimpliciter ſunt tranſcedentes. Vnde ratio formalis ſub ſtantiæ, vt eſt perfectio ſimpliciter, non eſt in genere, ſed tamen aliquando per eam circumloquimur formalem rationem prædicamenti ſubſtantię, ſicut per ſapientiam, & iuſtitiam circumloquimur aliquas ſpecies qualitatis. Ex quo ſequitur, quòd perfectiones ſimpliciter vniuoce dicuntur de Deo, & creaturis. quod etiam ſic probatur, quia omnis comparatiuus præſupponit poſitiuum eiuſdem rationis in altero extremo. Non enim fit comparatio, niſi in vniuocis. Sed Deus dicitur melior, & ſapientior homine, ergo in Deo, & homine eſt bonitas, & ſapientia ſecundum eandem rationem formalem. Sequitur etiam ex dictis, quòd rationes formales perfectionũ, ſimpliciter abſtrahunt a creato, & increao, limitato, & illimitato, inhærentia & nõ inhęrentia, & huiuſmodi.

Secundum eſt. Quicquid eſt de formali ratione perfęctionis ſimpliciter, illud eſt perfectio ſimpliciter: ſed nõ omne illud, in quo eſt perfectio ſimpliciter: eſt perfectio ſimpliciter: patet, quia ratio ſubſtantiæ eſt in generibus, & ſpeciebus ſubſtãtiæ, quę non ſunt perfectio ſim-pliciter.

Tertium eſt. Omnis perfectio ſimpliciter, ſic eſt ſimpliciter ſimplex, quod nullo modo cõpoſita aut cõponibilis, patet, quia omnis compoſitio, aut componibilitas dicit imperfectionem. Vnde ratio entis non includitur quidditatiue in ratione ſubſtantię, prout eſt perfectio ſimpliciter. Sed enim eſſet ratio ſubſtantiæ, reſolubilis in plura, ſcilicet in ens, & per ſe, ſed tantũmodo ibi includitur quaſi denominatiue, ſicut genus in differentia. Ratio etiam ſubſtantiæ, & ratio ſpiritus non includuntur quidditatiue in ratione deitatis, ſed eo modo, quo includitur differentia ſubalternans in ſubalternata. Aliquando tamen admittuntur iſtę prædicationes tanquam quidditatiuæ: Deus eſt ſubſtantia. Deus eſt Spiritus. Secundo notandum, quòd ad videndum, quæ ſint perfectiones ſimpliciter, notandæ ſunt quatuor regulæ.

Prima eſt. Omnia quæ sũt in Deo communia tribus, dicunt perfectionem ſimpliciter, omnia enim talia ſunt eſſentialia, & formaliter infinita.

Se-

Secunda eſt. Nulla proprietas perſonalis in Deo eſt perfectio ſimpliciter. Omnis enim perfectio ſimpliciter, eſt in omni perſona ſimpliciter perfecta.

Tertia eſt. Omnia, quibus nõ repugnat infinitas, ſunt perfectio ſimpliciter: omnia enim huiuſmodi ſunt in Deo.

Quarta eſt. Nulla quidditas ſpecialiſſima de genere ſubſtantiæ, eſt perfectio ſimpliciter: nulla enim talis eſt compoſſibilis Deo formaliter, licet bene ſupponibiliter, vt patet de natura humana in Chriſto. Et ſi arguatur, quòd in eſſentialiter ordinatis eiuſdem generis, propria ſunt nobiliora communibus. Dicendum, quòd per accidens perfectio ſimpliciter poteſt eſſe ignobilior, non perfectione ſimpliciter. Sed per ſe ſemper nata eſt eſſe nobilior. Vnde aduertendum, quod aliqua ſunt, quæ imperfectionem includunt in primo modo dicendi per ſe, vt cecitas, quæ quidditatiue eſt ratio priuatiua. Alia autem includunt imperfectionem in ſecundo modo, dicendi per ſe, ſicut humanitas: de ipſa enim ex ſua ratione formali demonſtrari poteſt creabilitas, & finitas. Alia autem imperfectionem includunt per accidens, vt ſapientia, cui per accidens conuenit inhærentia, & non ex ſua formali ratione. Alia vero nullo modo, vt deitas: & de his conſtat, quòd ſunt perfectiones ſimpliciter: & etiam de his, quæ imperfectionem includunt per accidens tantum. de aliis autem conſtat oppoſitum.

His præmiſſis, ponuntur duæ concluſiones. Con. 1.

Prima eſt. Generatio actiua in patre, & vniuerſaliter omnes relationes originis non dicunt perfectionem ſimpliciter: patet, quia non omnes perfectiones ſimpliciter ſunt meliores ſuo incompoſſibili. Sed vna relatio non eſt melior alia: cum tamen ſit ei incompoſſibilis. Item omnis perfectio ſimpliciter, eſt in quolibet ſuppoſito perfectiſſimo: ſed nulla relatio originis eſt in quolibet ſuppoſito diuino: cum tamen omnia ſuppoſita diuina ſint perfectiſſima.

Secunda eſt. Relationes non dicunt aliquam perfectionem: Con. 2. patet, quia omnis perfectio, quæ non eſt ſimpliciter, eſt ſecundum quid, cum illa ſit immediata: ſed quod eſt perfectum, ſecundum quid eſt imperfectum ſimpliciter: & nullum tale eſt in Deo. Sed poteſt aliquis quærere, quomodo poteſt eſſe relatio non perfecta: quin ſit imperfecta. Dicendum, quòd ens diuiditur in quantum, & non quantum: & ens quantum diuiditur in finitum, & infinitum: & ſimiliter ipſum ens quantum diuiditur in perfectum, & imperfectum: & ideo relatio cum non ſit quanta non eſt finita, nec infinita, nec perfecta, nec imperfecta.

Ad primum argu. dicendum, ꝙ omnis exceſſus eſt per quantitatem virtutis. Inæqualitas.n. eſt paſſio quantitatis: relatio 1

autem nullā hẽt quantitatē talē. Vñ ſi aliqua relatiua dñr ſm magis & minus, ut magis & minus ſimile, tota illa inæqualitas ſumitur ab extremis. In relationibus ergo nō attēditur ordo eminētiæ ſm maiorē, aut minorē perfectionē: ſed ſm magis & minus principale. Vñ ĩ diuinis, pr̃ dr̃ prĩcipalior, ſed nō pfectior.

2 Ad ſecudũ dicendũ, ꝙ maior eſt falſa: licet.n. ſapiētia ſit perfectio ſimpliciter, non tñ quodlibet ſapiens. Et ad aliam formã argumenti dicendum, ꝙ minor eſt idētica pp huius entitatis illuminationē, & ideo etiam concluſio eſt identice & nō formaliter concedenda.

Vtrum potentia generandi in patre ſit ad aliquid, uel quid.

Hoc idem Scot. 1. d. 7. q. 1. Duran. 1. diſt. 7. q. 2. D. Tho. 1. d. 7. q. 2.

SEXTO quęritur. Vtrum potentia generandi in patre ſit quid uel ad aliquid.

1 Primo arg. ꝙ ſit ad aliquid ſicut relatio, quia dicit Auguſ. Eo eſt pr̃ quo eſt ei filius, ergo, eo ē pr̃ quo generat, ſed eſt pr̃ paternitate: ergo paternitate generat. *Aug. lib. 5. de Tr.*

2 Secundo. Proprius actus eſt a propria forma agentis, ſed generare eſt ꝓprius actus patris, ergo eſt a ꝓpria forma patris quæ eſt paternitas. Maior probatur: tum quia propria forma dat eſſe: ergo & agere: tũ quia ſi forma eſt cõis, effectus erit cõis: cauſa.n. & effectus ſibiinuicem correſpondet, videlicet vniuerſalis vniuerſali: & particularis particulari.

Tertio. Medium eſt eiuſdem generis cum extremis, ſed extrema ſunt regulatiua: ergo etiam illud, quo generās generat, quod eſt quaſi medium eſt relatiuum. 3

Quarto. Potentia & actus ſunt eiuſdem generis. vt habetur. 9. Metha. ſed actus generãdi dicit reſpectum: ergo & potentia. 4 *9. Met. t. c. 2.*

Quinto eſſentia de ſe eſt indeterminata ad plures productiones: ergo non põt eſſe principiũ determinatæ productionis, niſi determinetur per proprietatem relatiuam. 5

Contra. Dicit Dama. Generatio eſt opus naturæ. Et Boet. Ex uirtute naturę in eadem natura natiuitate ſubſiſtit filius. Primo notandum ſecundum Scot. quòd duplex eſt potentia. Prima eſt potentia logica, quæ dicit modũ compoſitionis factæ ab intellectu & conſiſtit in ſola non repugnantia terminorum. Vnde hoc modo dicimus, ꝙ pater poteſt generare, & ꝙ filius non poteſt generare. Alia eſt potentia realis, & hæc eſt duplex. Quedã eſt potentia, quę diuiditur contra actum in qualibet ſpecie, & indiuiduo entis creati, inquantũ aliquod ens primo eſt in potentiã: & deinde in actu. Alia eſt potentia, quæ eſt principium agendi, aut patiendi tanq̃ fundamentũ proximum illius relationis. Nomen enim potentiæ non eſt abſtractum ultima abſtractione: licet enim non ſit concretũ concretione ad ſubiectum: tamē eſt concretum concretione ad fundamentum. Prima autem potentia realis, quæ eſt potentia obiectiua, *Lib. 1. Mon. c. 4. Boe. lib. 5. de Tr.*

ctiua, nõ eſt in Deo, ſed bene ſecunda, quæ eſt potentia operatiua, aut productiua. Et poteſt accipi dupliciter. Vno modo pro per ſe ſignificato, quod eſt potentialitas. Alio modo pro denominato, quod eſt fundamẽtũ proximum potentialitatis. Secundo notandum eſt ſm Franc. de Maronis, quòd potẽtialitas dicitur reſpect⁹ aptitudinalis, aut fundamẽtalis alicuius potentis ad aliquod poſſibile; ꝙ ſit reſpectus: patet, quia non poteſt concipi niſi ad aliquem terminum: ꝙ autẽ nõ ſit reſpectus actualis, aut formalis, patet, quia multa habent potẽtiã ad aliqua, quæ non ſunt in actu. Potentia vero fundamentalis dicitur illa natura, vel pfectio naturalis, in qua fundatur illa potẽtialitas. Vnde potentia generandi ex parte producentis, quæ eſt potentia generandi quaſi actiue dicitur illud, in quo fundatur potẽtialitas ad generabile inquantum generabile eſt: & illud eſt memoria fœcunda. Potentia vero generandi quaſi paſſiue videlicet ex parte producti dicitur illud, in quo fundatur potentialitas ad generans inquantum generatiuũ eſt, & illud eſt eſſentia inquantum præintelligitur vt nata terminare generationem. Nec propter hoc ſequitur, quod ſit generata, quia ille reſpectus non eſt natus denominare, niſi ſuppoſitum. quemadmodum natura humana non dicitur filia: licet fundet reſpectum filiationis: nec potentia generatiua pater. Tertio notandum ſecundum eundem Frã ciſc. quòd diuiſio reſpectus in formalem, & fundamentalem non eſt eadem cum diuiſione in reſpectum actualem & aptitudinalem. In Deo enim non sũt reſpectus aptitudinales: quia ea quæ ſunt in Deo, non ſunt apta ad aliqua quæ actu non habent, ſed bene ſunt ibi reſpectus fundamentales, qui etiam poſſunt dici auctales: quia ſunt actualiter in Deo, ſicut potentia generandi & potentia ſpirandi. Dicuntur autem reſpectus aptitudinales fundamenta illa, quibus nata ẽ ineſſe relatio & nõ ineſt, vt ſi eſſet vnicum album in eo eſſet ſimilitudo aptitudinalis. Reſpectus. vero fundamẽtales dicũtur illa fundamẽta, quibus in eſſet relatio niſi infinitas, aut neceſſitas fundamenti repugnaret. Illa autem fundamenta in ſe ſunt formaliter abſoluta: ſed tamen mouent intellectum noſtrum per modũ reſpectus: ideo ipſa diffinimus ad aliud. Quarto notandum quòd ſicut dicit idem Frã. diuiſio per quid & ad aliquid qua ſæpe vtitur Auguſtinus, eſt diuiſio per abſolutũ & reſpectiuum: per quid enim intelligit abſolutum: licet relationibus conueniat propria quiditas. Singula ergo quæ ſunt in Deo vt ait Auguſt. dicunt quid aut ad aliquid. Quod eſt intelligendum, aut formaliter, aut denominatiue & nõ ſemper formaliter & quidditatiue: ratio enim entitatis abſtrahit ab utroque. Quinto notandum ſecundum eundem Franciſcum, quòd relatiuum aliquãdo ſimpliciter dicit reſpectum, vt cum dicitur pater eſt in genere ad aliquid, quandoque dicit fundamentum ut cum dicimus patrem eſſe in

genere ſubſtantiæ. Aliqñ vero dicit vtrunique, vt cum dicitur, ꝙ relatio eſt relatiuo ratio referendi: quia ut dicit Augu. Omne relatiuum eſt aliquid præter, id, quod refertur, ſiue excepta relatione, & hæc eſt ꝓpria acceptio. Vnde potentia generandi proprie nominat reſpectum & fundamentum. His præmiſſis, ponũtur ſex concluſiones.

De Tri. lib. 7. c. 10.

Con. 1. Prima eſt. Potentia generandi ſi præciſe ſumatur pro per ſe ſignificato, dicit ſolam relationẽ: patet, quia ſi nihil aliud dicit q̃ potentialitatem.

Con. 2. Secunda concluſio. Potentia generandi præciſe ſumpta ꝓ fundamento proximo potentialitatis, nõ dicit relationẽ, ſed eſſentiã. Primũ patet: quia omnis relatio æque naturaliter reſpicit ſuũ corelatiuũ: ergo relatio ſpiratiua æque naturaliter reſpicit ſuum correlatiuum, ſicut relatio generatiua ſuum, & per cõſequens ſi relatio eſſet principiũ productiuum: productio ſpiritusſancti eſſet æque per modum naturæ, ut productio uerbi. Secundũ patet, quia illud, quod dicit perfectionẽ in principio productiuo, non tollit ab aliquo rationem principii productiui: ſed cõicare ſe in identitate numerali & cõicatione adæquata dicit perfectionem in principio ꝓductiuo, ergo hoc non tollit rationẽ principii productiui ab aliquo. Sed ſi per impoſſibile, Deus generaret alium Deum, & ille alium, Deitas eſſet ibi principium productiuum: ergo etiam hic, vbi eadem Deitas in numero communicatur.

Con 3. Tertia concluſio. Potentia generandi proprie ſumpta, vt includit, tam per ſe ſignificatum, q̃ denominatum, non dicit ꝑurum quid ſicut eſſentia: patet, quia non poteſt concipi, niſi in ordine ad aliud.

Quarta concluſio. Potentia generandi illo modo ſumpta non dicit purum ad aliquid, ſicut paternitas: patet, quia potentia generandi dicit perfectionem infinitã ſecundum intentionẽ Hilarii. 4. de Trinita. quod non poteſt conuenire pure relationi. *Con. 4.*

De Tri. lib. 4.

Quinta concluſio. Potentia generandi ſic ſumpta non dicit conſtitutum ex reſpectu formali & abſoluto, ſicut perſona: patet, quia prima formalis relatio in diuinis eſt paternitas. potentia autem generandi præintelligitur, tãquam eius proprium fundamentum. *Con. 5.*

Sexta concluſio. Potentia generandi ſic accepta dicit conſtitutum ex reſpectu fundamentali & abſoluto, ſicut cum Deus dicitur realiter cauſa, cauſalitas eius non dicit, niſi reſpectum fundamentalem: patet concluſio, quia potentialitas non eſt reſpectus formalis in Deo: potentia autem conſtat ex potentialitate & ſuo fundamento. *Con. 6.*

Ad primum argumentum dicendum, quòd Auguſti. intelligit eo formaliter, & non eo fundamentaliter. Exemplum: homo eſt ſimilis ſimilitudine formaliter, ſed albedine fundamentaliter. 1

Ad ſecundum argumẽtum dicẽdum, quòd forma põt eſſe cõmunis dupliciter. Vno modo per idẽtitatẽ ad multa, quorũ quodlibet eſt ipſum, & ſic a forma communi eſt operatio communis. 2

munis . Alio modo ad multa, quorum quodlibet eſt ipſo & nō ipſum. Si ergo dicatur forma propria proprietate oppoſita communitati, ſecūdo modo dictę negāda eſt maior. Et ad primā probationē negatur conſequentia, quia ſunt aliquæ formæ quę non ſunt actiuæ, & nullum habent actum ſecundum, & huiuſmodi ſunt paternitas, & filiatio.

2 Ad ſecundam autem probationem dicendum quòd verum aſſumit de forma communi primo modo: ſed non ſecundo modo, maxime vbi forma eadem in numero eſt in multis per ordinem ſic quod vbi communicatur ab alio communicatione adequata.

3 Ad tertium dicendum: quod maior eſt vera de medio per participationem extremorū quod eſt medium ex natura rei: ſed generatio non eſt hoc modo, neque proprie medium: ſed ſe tenet a parte alterius extremi, ſcilicet generantis.

4 Ad quartum, dicendum ad maiorem, quod philoſophus ibi loquitur de potentia condiuiſa actui, & non de potētia accepta pro principio operandi. forma enim ſubſtantialis, puta anima poteſt eſſe, principium actionis, tam de genere actionis, quàm de genere qualitatis.

5 Ad quintum dicendum quòd duplex eſt in determinatio. Prima eſt potentię paſſiuæ cuiuſmodi eſt indeterminatio materię: & hæc eſt ad contradictoria. Alia eſt indeterminatio potentiæ actiuę illimitate ad plura: & hęc eſt ad diſparata. Quod ergo eſt indeterminatum primo modo, oportet vt formam recipiat ad hoc vt agat: quia ex ſe, nō eſt in actu ſufficiendi ad agendum. Quod ergo eſt indeterminatū primo modo, oportet vt formā recipiat ad hoc vt agat: quia ex ſe, non eſt in actu ſufficienti ad agendū. Quod vero eſt indeterminatū ſecūdo mō, eſt ex ſe ſufficienter determinatū ad producendū quodlibet a ſe producibiliū: dum tū ſecludantur impedimenta, & fiat approximatio paſſi vbi requiritur paſſum. Vel oīno ex ſe eſt ſufficienter determinatū, vbi non requiritur paſſum, ſicut in diuinis. Præterea dicendū ꝙ eſſentia diuina, non eſt indeterminata ad plures ꝓductiones ex æquo, ſed ex ſe primo, ordine originis ad primā, qua poſita, eſt determinata ad ſecundā. Vnde in nullo ſigno originis eſt indeterminata ad quālibet qua ſi tunc eliciēdam, vt dicit Scotus.

Vtrum in ſolo patre, ſit potentia generandi.

Hoc idem D. Thom. 1. d. 7. q. 2. Du. 1. d. 7. q. 3. Bacc. 1. ſen. d. 7. q. 1

SEPTIMO quæritur. Vtrū in ſolo patre ſit potentia generandi.

Arg. quòd ſic, quia fruſtra eſt 1
potentia quæ non poteſt habere actum, ſed actus generandi non poteſt eſſe niſi in ſolo patre, ergo nec potentia.

Secundo. Idem realiter non 2
eſt ſeparabile ab eo cum quo eſt realiter idem: nec poteſt idem eſſe in aliquo & non eſſe in illo, ſed in diuinis actus generandi

eſt realiter idem cum potentia, & realiter eſt in ea: ergo cum ille actus non ſit, niſi in ſolo pre: ſequitur ꝙ nec potentia.

Tertio.Potentia generandi in diuinis eſt.ex ſe ſufficientiſſima ad actum generandi: ergo nihil aliud requirit, & per con.equens ſi ſit in filio, ſequitur ꝙ etiam in filio habet actum generandi, quod eſt falſum.

De Tri. lib.4. Contra.Dicit Hyl.ꝙ potentia generandi dicit perfectionem in finitã:ergo eſt cõis tribus perſonis.Notandũ,ꝙ ſicut dicit Frãc. de Maro. potentia generandi po teſt ſumi quadrupliciter. Vno modo præciſe pro fundamento, videlicet pro ipſa forma abſoluta quę eſt principium productiuum.Secundo mõ pro ip.a forma abſoluta ſub reſpectu potentialitatis. Tertio mõ pro ipſa f. rma ſub illo reſpectu cum omnibus requiſitis ad generandum, quæ videlicet requiruntur ad rationẽ potentiæ propinquæ. Vnde hoc mõ dicimus,ꝙ Sol de nocte non habet potentiam illuminãdi hemiſperium noſtrum: quia nõ eſt debite approximatus.

Quarto modo pro ipſa forma cum omnibus prędictis, & ipſa actui coniuncta:unde hoc modo dicimus, ꝙ ignis habuit potentiam vrendi Caldeos, & nõ Pueros in fornace.

Con.1. His præmiſſis, ponuntur quatuor concluſiones.

Prima eſt.Potentia generandi primo modo ſumpta eſt in filio, quia potentia generãdi hoc mõ dicta eſt memoria fœcũda, quæ eſt communis tribus perſonis. vt dicit Anſel.

Con.2. Secunda concluſio. Potentia generandi ſecundo modo dicta eſt in filio:patet,quia potentialitas eſt quaſi paſſio formæ abſolutæ,quę dr potentia. Paſſio aũt eſt inſeparabilis a ſubiecto. *In Monologion.*

Con.3. Tertia concluſio.Potentia generandi tertio mõ dicta non eſt in filio: qa ſic fili' poſſet gñare.

Con.4 Quarta concluſio.Potẽtia generandi quarto modo dicta, non eſt in filio:patet,quia ſi ſic filius eſſet genitor. Ratio aũt quare filius generare non poteſt eſt iſta: quia eadem numero potentia generatiua, vt eſt in filio iam per generationem præhabet terminum adæquatum,& illa generatio ſemper durat.ideo filius non poteſt alium filiũ generare,quẽadmodum ſi quis eſſet potens adęquate portare talentum ſtante illa portatione, non poſſet aliud portare.Nec tamen per hoc eſt intelligendum, ꝙ adęquatio termini impediat in filio potentiam generandi,ſed declarat, ꝙ non eſt potentia generãdi aliũ. Vnde ratio intendit affirmare adæquationem intenſiuam reſpectu termini infiniti: & ex ea inferre adęquationem extenſiuam.Eſt aũt aduertendũ, ꝙ quẽadmodum dictum eſt de potentia generandi quaſi actiue, quod ſit,vel non ſit in filio. Ita conformiter dicendum eſt de potentia generãdi quaſi paſſiue, quod ſit, uel non ſit in patre. Et ſi quæratur, quare pater generari non poteſt, ratio eſt, quia non præhabet ſuppoſitum, a quo generari poſſit, ſicut primus homo habuit omnem potentiam naturalem, quam alii habent, ſed nõ habuit ſuppoſitũ prius, a quo naturaliter produci poſſet.

Ad

1 Ad primum argumentum dicendum, quòd maior eſt vera ſimpliciter loquendo, ſed non oportet, ꝙ vbicunq; eſt potentia, ibi habeat actum, ſicut anima intellectiua eſt in pede, tamen non dicitur habere actum intelligendi in pede anima autem ſenſitiua eſt in oſſe: & tamen non habet actum ſentiendi in oſſe, ſed tantum in carne. Sic ergo potentia generandi, licet ſit in filio, tamen non oportet, quòd habeat actum generandi in filio.

2 Ad ſcđm dicẽdũ, ꝙ maior eſt vera ſimpliciter loquendo, ſed non cum reduplicatione, ſicut riſibilis ſimpliciter loquẽdo eſt in homine, ſed non vt in primo ſigno naturæ, ſic & actus generandi ſimpliciter loquendo, eſt in potentia generatiua, ſed non vt in filio.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ potentia generandi in diuinis nihil requirit de his, quæ requiruntur in creaturis, propter defectum principij productiui, cuiuſmodi ſunt approximatio paſſi, & amotio impedimenti. In diuinis enim, nullum poteſt eſſe impedimentum, ſed requirit id quod exigitur ex natura principij productiui ſimpliciter, videlicet non præhabere terminum adæquatum.

Vtrum actus notionales patris videlicet generare &c. prædicentur de eſſentia.

Hoc idem Diuus Thom. prima p. quæſtio.41. articu.1. Scot.1 diſt. 5 quæſt.1.

OCTAVO quęritur. Vtrũ actus notionales patris, videlicet generare, & ſpirare vere prędicẽtur de eſſentia, & idem quęrit de generari & ſpirari?

Arg. primo quòd ſic, quia eſſentia per ſe prædicatur de patre, ergo poteſt pro patre ſupponere, & per conſequens, ſicut hæc eſt vera pater generat, ſic & iſta, eſſentia generat. 1

Secundo. Eſſentia eſt pater, ergo eſſentia generat. Antecedens patet per conuerſionẽ. Et patet conſequentia, qa de quo prædicatur ſubiectũ & paſſio. 2

Tertio. Dicit Auguſt. Idem dici intelligamus cum dicitur verbum, ac ſi dicatur ſapientia genita, ſed ſapientia nominat eſſentiam, ergo eſſentia eſt genita. 3 *De Tri. libro 7. ca. 10.*

Quarto. Idem eſt communicans & producens, ergo etiam idem eſt cõmunicatum & productum, ſed eſſentia eſt communicata, ergo & producta. 4

Quinto. Genitum inquantũ genitũ eſt aliqd, ſed in diuinis nihil eſt aliqd, niſi ſit eſſentia, ergo genitũ inquantũ genitum eſt eſſentia, & ſic eſſentia eſt genita. Maior patet, qa generatio non terminatur ad nihil. Inter nihil autẽ & aliquid nõ eſt medium, cum ſint contradictoria. 5

Cõtra. ẽ auctoritatis Eccleſię. *Extra de ſum. Tr. & fide cath. ca. Dãnamus.*

Primo notandũ, ꝙ ſicut habetur in prefato cap. dãnamus. In hac quęſtione errauit Abb. Ioachin, imponens Magiſtro ſentẽtiarum, ꝙ eſſet hæreticus eo quòd poneret quaternitatẽ in diuinis, videlicet rem generantem, rem generatam, rem ſpiratam, & rem quæ nec eſt generans,

generans, neque generata, nec ſpirans, nec ſpirata. Vnde ponit, quòd pater, & filius, & ſpirituſſanctus non ſunt aliqua vna res vnitate ſimpliciter dicta: ſed ſunt vnum tantum eo modò, quo multi fideles dicuntur vna eccleſia per vnionem in fide, & charitate. Et ad confirmationem ſui dicti adiunxit verbum

Io. 17. Saluatoris. Ioann. xvij. pro fidelibus patrem orantis & dicentis. Rogo vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus. Sed conſtat dictum illud Ioachin eſſe hæreticum, & ab Eccleſia reprobatum. vnde præfato capitu. Damnamus. di. Papa. Nos autem ſacro approbante concilio, confitemur cum Petro, quòd in diuinis eſt vna ſumma res, quæ nec eſt generans, neque genita. Nec ex hoc ſequitur quaternitatem eſſe in Deo, quia pater, & filius, & ſpirituſſanctus ſunt realiter illa vna res. Ad quaternitatem autem oporteret, quòd eſſet aliquid quartum a tribus realiter diſtinctum. Verbum autem prædictum Saluatoris, debet intelligi non per ſimilitudinem vnitatis, ſed proportionis tantum: ſic videlicet, quòd fideles ſunt vnum vnitate: ſibi proportionabili, ſicut pater, & filius, & ſpirituſſanctus ſunt vnum vnitate ſibi conuenienti: quia ſicut pater, & filius, & ſpirituſſanctus ſunt vnum charitate, quę eſt eorum natura, ſic fideles vnum ſunt charitate gratuita, & infuſa. Secundo notandum, ꝙ ad probandum logice, ꝙ generare, & generari de vi ſermonis, non poſſunt vere prædicari de eſſentia. Sco. ponit talem regulam. Quandocunq; ſubiectum eſt vltimate abſtractum, & prędicatum non poteſt prædicari, niſi formaliter, & non per identitatem, talis propoſitio non poteſt eſſe vera, niſi ſit in primo modo dicendi per ſe. Subiectum.n. ſic abſtractum eſt pręciſum ab omnibus, quę non ſibi conueniunt in primo modo per ſe. Vbi eſt aduertendum, ꝙ ſubſtantiua prædicari poſſunt, & formaliter, & per identitatem. Verba vero, & participia, & nomina adiectiua, eo ꝙ ſignificant rem ſuam per modum denominantis, de ratione ſua non poſſunt prædicari, niſi formaliter. Eſt enim aduertendum, quòd in ſubſtantijs ſit tantum vna abſtractio, ſcilicet a proprio ſingulari. vt ſi detur hoc concretum homo, abſtractio ſit per hoc nomē humanitas. In accidentibus autē abſolutis poſſunt fieri duę abſtractiones, ſcilicet a ſubiecto, & a proprio ſingulari, vt ſi detur hoc concretū albū, prima abſtractio fit per hoc nomē albedo. Secunda vero circūloquitur per hoc, quod dicitur quidditas albedinis. In accidentibus vero reſpectiuis ſunt tres abſtractiones, videlicet a ſubiecto, a fundamento, & a proprio ſingulari, vt ſi detur hoc cōcretū ſimile, prima abſtractio circūloquitur ꝑ hoc quod dicitur forma aſſimilatiua, ſecunda vero fit per hoc nomen ſimilitudo. Tertia vero circumloquitur per hoc, quod dicitur quidditas ſimilitudinis.

His

Con. 1. His præmiſſis, ponitur talis concluſio. Diuina eſſentia non eſt generans, nec genetata. Hãc concluſionem ſic probãt aliqui, quia actiones ſunt ſuppoſitorũ: eſſentia autem pręciſe ſumpta, non eſt ſuppoſitum. Sed hec ratio non valet: quia anima ſeparata non eſt ſuppoſitum, & tamen agit: ideo gloſanda eſt illa auctoritas philoſophi. Actiones ſunt ſuppoſitorum, id eſt ſingulariũ. *10. Metaphyſi. 1. q. ſumma. t.c. 10.* Vel aliter ſecundum Alexãdrũ. Actiones ſunt ſuppoſitorum, nõ ſubiectiue: ſed obiectiue. Et ad hoc tendit intentio philoſophi. di. quòd medicus non ſanat hominem: ſed hunc hominem. Prędictam ergo concluſionem aliter probat Sco. ſic. Res generans, generat aliam rem realiter diſtinctam: ſed eſſentia eſt omnino indiſtincta: ergo eſſentia non eſt generans. Eadem enim ratione eſſet generans, & generata. Franciſcus autem de Maron. ſic probat. Quia ſicut ſuppoſitum, quod eſt vltimũ, quod nõ poteſt eſſe alicui, quo ita primum quo non poteſt eſſe quod, ſicut vltimus effectus nihil habet de cauſalitate & prima cauſa nihil habet de effectualitate: ſed eſſentia eſt primum quo in generatione, tam actiua, quàm paſſiua: ergo non generat, nec generatur. Et ſi inſtetur, quia in beatificatione eſſentia eſt quo, & tamen beatificat. Item in creatione voluntas eſt quo & tamẽ creat. Ad primum dicendum, quòd in actionibus immanentibus non oportet diſtingui quo, & quod. Ad ſecundum autem, dicendum, quòd voluntas non eſt primum quo: cum non ſit vltimate abſtracta. Magis enim eſt præciſa ratio voluntatis quæ non creat. Poteſt inſuper probari concluſio per regulam prius poſitam in ſecundo notabili. Eſſentia enim diuina eſt vltimate abſtracta. Et generare & generari non poſſunt prædicari, niſi formaliter, nec conueniunt eſſentiæ in primo modo dicendi per ſe: ergo hæc non poteſt eſſe vera, eſſentia generat aut generatur. Et ſi inſtetur quòd deitas eſt abſtracta & videtur a beatis, & eſt communicata. Item etiam dicitur ſumma. Item eſt vna vera & bona. Hæc autem omnia cum ſint adiectiua non vidẽtur prædicari, niſi formaliter. Breuiter dicendum, quòd regula non eſt intelligenda in p̃dicatis, quæ non dicunt aliquam realitatem in ſubiecto: ſed tantũ reſpectum & denominationem rõnis: cuiuſmodi ſunt abſtrahi: videri, cõmunicari: & etiã ſummum eſſe: dicitur etiam deitas ſumma reſpectu creaturarum, inquantum intellectus comparat deitatem ad creaturas: prædicata autem quæ non dicunt realitatem aliquam in ſubiecto, prædicari non poſſunt de ſubiecto ſic abſtracto, niſi ſint ſubſtãtiua aut adiectiua ſunt: a in vim ſubſtantiui, ſiue etiã pro ſubſtantiuo, & tũc prædicatur per identitatem. vt cum dicitur deitas eſt vna, id eſt ipſa vnitas. & ſic de aliis.

Ad primum argumentum dicendum, quòd antecedens eſt falſum. & ſi probetur, quòd iſta non eſt per accidens, patet eſt eſſentia: non enim prædicatum accidit ſubiecto nec econtra, nec ambo vni tertio, dicendum, 1

dum, quod non omnis propoſitio quæ non eſt per accidens accipiendo accidens proprie, debet dici per ſe. Aliquando enim prædicatum eſt accidentale, & extraneum, quia videlicet eſt extra rationem ſubiecti. ſicut differentia reſpectu generis, aut econtra. In diuinis ergo, non omnia ſunt idem quidditatiue, nec tamen aliquid accidit alteri proprie ſumendo accidens: ſed omnia ſimpliciter & abſolute ſunt eadem abſq; formali identitate.

2 Ad ſecundum dicēdum ꝙ antecedens eſt verum, ſi ſumatur pater ſubſtantiue: non autem ſi ſumatur adiectiue. Et ad probationem conſequentiæ, dicēdum quòd illud quod aſſumitur verū eſt quādo paſſio habet ſimilem modum prędicandi cum ſubiecto. In propoſito autem, ſubiectum cum ſit ſubſtantiuum, prędicatur per identitatem: paſſio autem adiectiue ſignificata per verbum aut participium, aut nomen adiectiuum, non poteſt prędicari niſi formaliter.

3 Ad tertium dicendum, quòd ſapientia non eſt vltimate abſtracta, cū importet principium operatiuum, quod concretiue dicit ad operationem & operabile.

4 Ad quartum dicendum, quòd licet communicans & producēs ſint idem ſupponibiliter, inquantum illæ duæ relationes concurrunt in eodem ſuppoſito: non tamen formaliter: communicatio enim dicit reſpectum rationis ad terminum formalem, qui nō realiter diſtinguitur a perſona communicante. Productio vero dicit relationem realem originis ad terminum: primum ſcilicet ad ſuppoſitū productū ꝙ realiter diſtinguitur a producente.

5 Ad quintum negatur maior. Et ad probationem dicitur, ꝙ licet inter cōtradictoria ſimpliciter loquendo non ſit medium: bene tamen cum aliqua determinatione, puta cum inquantū, id eſt ſic, ꝙ neutrum eſt dare. Nec enim homo, inquantum homo, eſt albus, nec non albus: ambo tamen contradictoria complexa, nūquam ſunt ſimul falſa. Vnde ad propoſitum dicēdum, ꝙ hæc eſt vera, genitum non in quātū genitū, eſt aliquid. Poteſt etiam concedi ꝙ genitum inquātum genitum eſt perſona: ſed nō propter hoc ſequitur, ergo genitum inquantum genitum eſt aliquid, accipiendo aliquid pro eſſentia, propter non identitatem formalem rationis perſonalis cum ipſa eſſentia.

Vtrum hæc propoſitio ſit uera; Deus generat Deum.

Hoc idem D. Thom. 1. ſent. diſt. 4. ar. 1. Scot. 1. d. 4. q. 1. Dur. 1. d. 4. q. 2.

NONO quæritur. Vtrum hæc propoſitio ſit vera: Deus generat Deum.

Arguitur quòd nō: quia Deus & deitas idē ſignificant, ſed hæc eſt falſa: deitas genuit deitatem ergo & prima. 1

Secundo. In hac propoſitione: Deus genuit Deum: Deus ſupponit pro qualibet perſona, ſed illa eſt falſa ꝓ perſona filij, ergo eſt ſimpliciter neganda. Maior patet, quia nullum eſt ibi reſtringens ad determinatam 2

perſonam

perſonam. Nõ enim dici poteſt, quod illud uerbum genuit, reſtringat ſubiectum, quia regula logicalis dicit, ꝙ nihil poſitum a parte p̄dicati reſtringit ſubiectũ, quantũ ad ſignificationem.

3 Tertio. Sicut in iſta, Deus genuit Deum: poteſt teneri Deus pro perſona patris; ſic in iſta: Deus non genuit Deum pro perſona filij, ergo ſi prima ſit cõcedenda, ẽt ſecunda ꝙ eſt falſum.

4 Quarto. Si Deus genuit Deũ, aut Deum qui eſt pater, aut Deũ qui non eſt pater: non primum, vt patet, nec ſecũdũ: quia ſequeretur ꝙ Deus non eſſet pater: quod enim implicatur, licet ſimpliciter inferri: ergo ſequitur Deus genuit Deum, qui non eſt pater: ergo Deus non eſt pater.

5 Quinto arguitur. Si Deus genuit Deum, aut genuit ſe Deũ, aut alium Deũ. Non primũ: quia nihil gignit ſeipſum: nec ſecundum, quia ſic eſſent duo Dij.

Contra. In ſimbolo dicitur: Deum de Deo. Notandum quòd beatus Bonauẽtura recitat quattuor regulas logicales ad propoſitum ſeruientes. Prima eſt. Abſtractum imponitur formæ, & a forma: concretum vero imponitur a forma: ſed imponitur ſuppoſito, vnde ſignificat formam, vt in habente, ſiue habens formam: & ita differunt in modo ſignificandi. Vnde concretum ſupponitur pro ſuppoſito: non autem abſtractum, & per hoc patet reſponſio ad primum argumentum. Secunda eſt, terminus habens multitudinem ſuppoſitorum acceptus ſine diſtributione, ſupponit pro multis diſiunctim: & ideo ad veritatem propoſitionis ſufficit verificatio pro vno ſuppoſito, & per hoc patet ſolutio ad ſecundum. Tertia eſt. Termino ſignificanti formam non multiplicabilem idem eſt præponere & poſtponere negationem. Vnde idem eſt dicere, Deus non genuit, & non Deus genuit Deum. iſta autem eſt ſimpliciter neganda, æquiualet. n. iſti, nullus Deus genuit Deum: ideo illa eſt neganda ſimpliciter, Deus non genuit Deum: & per hoc ſoluitur tertium argumentum. Quarta eſt. Relatiuum identitatis ſubſtantiæ habet eundem modum ſupponendi cum ſuo antecedente: ideo cum quæritur ſi Deus genuit Deum: aut genuit Deum qui eſt pater, aut Deum qui non eſt pater, illud relatiuum, qui, ſupponit pro Deo genito; & ideo danda eſt pars negatiua. Nec ſequitur, ergo Deus non eſt pater: ſed eſt fallacia figurę dictionis, & fallacia conſequentis. Et per hoc patet reſponſio ad quartum argumentum. Poteſt etiam addi quinta regula, quæ talis eſt. Quando adiectiuum adiungitur ſubſtantiuo: tunc de vi ſermonis non poteſt teneri ſubſtantiue: quia ibi tenetur per modum denominantis, ſiue determinantis. ideo cum dicitur, Deus genuit alium Deum, illa propoſitio de vi ſermonis eſt ſimpliciter falſa: quia ly alius, notat ibi alietatem in forma deitatis. Cum ergo quæritur ſi Deus genuit Deum, aut genuit ſe Deum, aut alium Deum, de ui ſermonis neutrum eſt dicendũ. Et per hoc patet reſponſio ad quintum argumentum.

Con. 1. His præmiſſis ponuntur tres concluſiones. Prima eſt. Hæc eſt vera, Deus genuit Deum: patet, quia Deus idem eſt quòd habẽs deitatem: ſed in diuinis perſona generans eſt habens deitatem, & etiam perſona genita, igitur.

Con. 2. Secunda concluſio. Hæc eſt vera Deus genuit eundem Deũ: patet, quia eadem eſt penitus forma deitatis in generante, & genito. Nec ſequitur, ergo genuit ſe Deũ: ſed eſt figura dictionis, mutando quale quid in hoc aliquid. In hac enim: Deus genuit eundem Deum, nulla eſt reciprocatio, quæ tamen eſt in alia.

Con. 3. Tertia concluſio. Licet hæc ꝓpoſitio, Deus genuit alium Deũ ſoleat diſtingui; tamen de vi ſermonis, ſimpliciter eſt neganda. Prima pars declaratur, quia dicunt aliqui, quod ly alius, poteſt teneri adiectiue: & ſic illa eſt falſa, vel poteſt teneri ſubſtantiue, & ſic eſt vera: quia ſenſus eſt: Deus genuit alium, ſcilicet filiũ qui eſt Deus. Et ſi inſtetur, aut genuit alium Deum, aut alium non Deum: non poteſt dici ſecũdum: ergo ſimpliciter debet concedi primum. Dicendum, quòd non fit ibi diuiſio per immediata: & ideo neutrum eſt dandum: ſed deberet ſic argui. Aut genuit alium Deum aut nõ alium Deũ. Et tunc ſecunda pars eſt danda. Et ſi arguatur. Filius eſt alius a patre & eſt Deus: ergo eſt alius Deus. Dicendum, quòd ibi committitur fallacia accidentis. Secunda pars concluſionis patet ex quinta regula. Ad argumenta patet reſponſio ex dictis.

Vtrum pater genuerit filium intellectu præintelligente ipſum ante generationem eius.

Hoc etiam videtur quærere Dur. 1. d. 9. q. 2. Scot. 1. d. 5. q. 2.

DECIMO quæritur. Vtrũ pater genuerit filium intellectu præintelligente ipſum ante generationem eius?

Argum. primo contra primũ: quia actus intellectus eſt immanens: ergo non eſt productiuus. 1

Secundo argu. contra ſm. Nulla intellectio preconcipitur ſuo obiecto: ergo pater non intelligit filium ante generationẽ ei⁹. 2

Tertio. Eadem intellectione intelligitur eſſentia & filius: ſed eſſentia eſt prior illa intellectione: ergo & filius. 3

Quarto. Quod non eſt, videri non poteſt: ergo pater non poteſt videre filium ante generationem eius. 4

Cõtra: quãtum ad primũ, memoria ſecũda, quæ eſt principiũ generationis verbi, includit intellectũ: quãtum ad ſm, eſſentialia cuiuſmodi eſt intellectus, priora ſunt notionalibus, cuiuſmodi eſt gñatio verbi. Primo notandũ, ꝙ Henricus dicit in ſumma ſua, ꝙ intellectio patris, eſt gñatio verbi, eò ꝙ dicere quod idem eſt, ꝙ gignere verbum, eſt actus intellectus: & ita eſt quod dã intelligere. Vnius. n. potẽtiæ, eſt tãtũ vnus actus, quia vt dr. ij. de anima. Potentiæ diſtinguuntur ꝑ actus. Sed cõtra hoc arguit Sco. quia intelligere eſt ꝑfectio ſimpliciter, non autem dicere. Item intelligere, eſt operatio t. c. 30.

patris

patris habens obiectum quaſi præſuppoſitum, dicere vero, eſt generatio verbi habens terminum per eam productum. ſ. ipſum verbum, ſicut in creaturis actio immanens eſt vltimus terminus: actionis aut tranſeuntis, ſicut factionis terminus eſt aliquid per eam productum. Ad dictum autem philoſophi, dicentis, ꝙ potentiæ diſtinguuntur per actus. Dicendum, ꝙ actus, ſiue actio aliquando ſumitur ꝓ actione de genere actionis: aliquando pro actu immanenti, qui eſt qualitas quædam: quæ idcirco dicitur actio, quia magis habet eſſe in fieri, quàm in facto eſſe: quia ſemper requirit cõtinuam influẽtiã cauſæ. Et quia etiam eſt ad aliquem terminũ, ſcilicet ad obiectum cuiuſmodi eſt intellectio, quę ſemper requirit præſentiam ſuæ cauſę, quaſi continue influentis: & ſemper eſt reſpectu alicuius intelligibilis. Vnius ergo potentiæ, eſt tantũ vnus actus iſto modo, & vnꝰ tantum alio modo: ſed tamen vnius potentię duplex eſt actus iuxta diſtinctionẽ præmiſſam. In diuinis ergo eſt vnus actus correſpondens actioni: primo modo dictæ, ſcilicet dictio: & alicuius correſpondens actioni ſecundo modo dictę, ſcilicet intellectio. Vel dicendum, ꝙ cum philoſophus dicit, quod potentiæ diſtinguuntur per actus, non eſt per hoc intelligendum, quin vnius potentię ſit multiplex actus; ſed quòd idem actus non eſt diuerſarum potentiarum. Secundo notandum, ꝙ duplicia ſunt ſigna prioritatis & poſterioritatis. Quædam ſunt ſucceſſiua, & in iſtis primo exiſtente realiter: ſecundum nondum eſt realiter: ſicut ſubiecto exiſtente nondum eſt accidens. quod ſibi contingenter aduenit. Alia ſunt permanentia ſicut in ordine perfectionis Sol eſt prior Luna: & in ordine ſituationis, Saturnus eſt prior Ioue. Et in iſtis primo exiſtente, ſecundum etiam realiter exiſtit, licet non in priori ſigno. Vnde Sol nunquam fuit, Luna nõ exiſtẽte: tamen luna nũquã fuit ita pfecta ſicut Sol. Sic in diuinis, pater nũquã fuit filio non exiſtente. Sed tamen filius nunquam fuit in primo ſigno originis, quod eſt eſſe a ſe, ſiue non ab alio.

His præmiſſis, ponuntur primò quattuor concluſiones de intellectu. *Con. 1.* Prima eſt. pater genuit filium intellectu præcedente, patet, quia intellectus eſt perfectio eſſentialis: generatio autem eſt proprietas perſonalis, ſed eſſentialia præcedunt perſonalia. ergo.

Secunda concluſio. *Con. 2.* Pater genuit filium intellectu concomitante: patet, quia in diuinis omnia ſunt coeterna.

Tertia concluſio. *Con. 3.* Pater nõ genuit filium intellectu ſubſequẽte, patet, quia eſſentialia nullo modo ſunt poſteriora pſonalibꝰ.

Quarta cõcluſio. *Con. 4.* Pater genuit filiũ intellectu eliciente: patet, quia ſicut dicit Aug. verbũ non eſt niſi a dicẽte. In diuinis autẽ nulla eſt potẽtia dictiua, pter intellectũ, igitur. Sed dubium eſt. An ad generationem verbi concurrant habitus intellectuales. Dicit Fran. de Maro, quòd cum in diuinis ſit ſapiẽtia, & ſcientia ſecundum

De Tri. lib.4. ſecundũ Aug. & prudẽtia & ars ſecundum eundem, & Anſel.in Monologion. Dici poteſt quòd ſapientia concurrit. Omnis.n. habitus cooperatur potentię ad actum vel verbum quod eſt de ſuo obiecto, ſapientia autem eſt de diuina eſſentia, de qua eſt verbũ. Scientia vero ibi nõ concurrit eo, ꝙ eſt de his inferioribus ſecundum Aug. Nec prudẽtia, quæ eſt de agibilibus. Nec ars, quæ eſt de factibilibus. de huiuſmodi.n.non eſt verbũ diuinum. Et ſi arguatur, qu a dicit Aug. quod verbum naſcitur de omnibus quę ſunt in memoria patris. Reſpondet ipſe Fran. ꝙ ad memoriam patris ſolum pertinent tria, videlicet, eſſentia p modũ obiecti, intellectus per modum potentię, & ſapientia quaſi per modum habitus.

Con. 1. Deinde ponendæ ſunt ſex cõcluſiones de actu intelligendi.

Prima eſt. Pater genuit filiũ intelligẽs intellectiõe p̃cedẽte.

Con. 2. Secunda eſt. Pater generat filium intelligens intellectione concomitante.

Con. 3. Tertia eſt. Pater non generat filium intelligens intellectione ſubſequente. Probantur hæ concluſiones, ſicut tres primæ de intellectu.

Con. 4. Quarta eſt. Pater nõ genuit filiũ intelligẽs intellectione elicitiua. patet, quia intellectio eſt actus imanens, qui nõ terminatur ad aliquid productũ per eã.

Con. 5. Quinta eſt. Pater prius generat filiũ q̃ intelligat ipſum. patet, qa idẽ eſt patrẽ generare & patrẽ eſſe, cũ generatio conſtituat patrẽ ineſſe perſonali: ſed prius eſt patrẽ eſſe, q̃ patrẽ intelligere filiũ. igitur. Vnde intellectio patris, prius ẽ intellectio ſimpliciter, q̃ intellectio pr̃is. Intellectio igitur patris, licet ſimpliciter ſit prior patre, tamen vt in patre ſub illa habitudine, intelligitur poſterior.

Con. 6. Sexta concluſio. Pater prius intelligit filiũ, quàm filius generetur, patet, quia pater in primo ſigno originis intelligit filium. hoc.n. habet a ſe: filius autem generatur in ſecũdo ſi no habet enim eſſe ab alio.

1 Ad primũ argu. dicendũm ꝙ licet actus operatiuus, videlicet actus intelligẽdi ſit immanens non tamen actus productiuus, qui eſt dictio.

2 Ad ſecundum dicendũ, ꝙ antecedẽs verũ eſt de obiecto primario, non de ſecundario, cuiuſmodi eſt verbum quantum ad relationem perſonalem.

3 Ad tertium dicendum, quòd maior eſt vera, ſi intelligatur non eque primo. prius enim intelligitur eſſentia, quàm filius.

4 Ad quartũ dicendũ, ꝙ illud quod non eſt ſimpliciter, videri non põt. Illud tñ quod non eſt pro aliquo ſigno, videri poteſt eo quod ſimpliciter exiſtit.

Vtrum pater genuerit filium, voluntate antecedente.

Hoc idem D. Thom 1. ſent. d. 6. q. 1. art. 2. Scot. 1. diſt. 6. q. 1.

VNdecimo quæritur. Vtrum pater genuerit filium, volens voluntate antecedente?

1 Primo arguitur, quod non, quia ſicut voluntas conuenit eſſentiæ in ſecundo modo per ſe, ita patri, generatio autem patri con-

tri conuenit in primo modo cum ſit de eius ratione quidditatiua. igitur.

2 Secundo. Operari cuiuſmodi eſt velle præſupponit eſſe: generatio autem cōſtituit patrem in eſſe, ergo generatio præcedit volitionem.

3 Tertio ar. Actus ſecundus pręſupponit primum, ergo volitio, quæ eſt actus ſecundus patris, præſupponit generationem, quę eſt actus prius, cum ſit eſſe patris.

4 Quarto. Volitio non eſt niſi volentis, ergo præſupponit ſuppoſitum volens, ſed ſuppoſitū patris conſtituitur per generare, ergo pater prius generat, quàm velit.

Contra. Voluntas eſt communis tribus perſonis non autem generatio. cōia autem præcedunt propria. Notandum, quòd voluntas aliquando ſumitur pro actu primo, videlicet pro potentia volitiua, aliquando pro actu ſecundo, videlicet pro ipſa volitione.

Con.1. Hoc præmiſſo, ponūtur quattuor concluſiones. Prima eſt. Pater genuit filium volens volūtate & volitione antecedente.

Con.2. Secunda eſt. Pater genuit filium volens voluntate & volitione concomitante.

Con.3. Tertia eſt. Pater non genuit filiū volēs volūtate, & volitione ſubſequente. Probantur iſtę concluſiones ſicut in præcedēti quęſtione tres primæ de intellectu.

Con.4. Quarta eſt. Pater non genuit filium volens voluntate aut volitione elicitiua. patet primo de voluntate, quia filius producitur per modum naturę, voluntas autem eſt principium libere elicitiuum. Patet etiam de volitione, quia volitio eſt actus immanens, qui non terminatur ad aliquid per eam productum. Et ſi inſtetur, quia dicit Aug. 9. de Trin. quòd verbum amore cōcipitur, & ibi etiam ex intentione dicit voluntatem concurrere ad productionem verbi copulando memoriam cū intelligentia. Dicendum quòd ibi loquitur Aug. de verbo noſtro, quod aliquando eſt a voluntate imperante. Hoc autem primo verbo noſtro conuenire non poteſt, ideo non conuenit verbo diuino, quod eſt primum.

Ad primum arg. dicendum, quòd ſicut paſſiones entis præcedunt rationem ſpecificam alicuius entis ſpecialis, ſicut veritas, & bonitas, prius ſunt in aliqua qualitate, quàm eius ratio ſpecifica. Ita in propoſito voluntas, quę eſt quaſi paſſio eſſentię, prius eſt in patre, quam actiua generatio ſicut & paſſiones materiæ pręcedunt cōpoſitum. Et ſicut ſi accidētia ſeparata in eucharistia imprimerentur alicui ſubiecto nouiter producto eſsēt quidem ſimpliciter priora eo: tāmen vt in ipſo ſub illa habitudine eſſent eo poſteriora. Ita volūtas quę eſt in patre ſimpliciter quidem eſt prior patre. tamen vt in patre ſub illa habitudine eſt poſterior eo. 1

Ad ſecūdum dicendum quòd operari p̄ſupponit eſſe principij operatiui, ſed nō ſuppoſiti operātis. Vnde, velle preſupponit eſsētiam & voluntatem: ſed non ſuppoſitum: ſicut diceretur de actu beatifico reſurgentium. 2

3 Ad tertium dicendum quòd actus ſecūdus præſupponit actū primum formæ elicitiuæ, ſed nō ſuppoſiti elicientis. Vnde in Chriſto ſi fuiſſet ſuppoſitum humanum, deſtructo ſuppoſito in morte, nihilominus remanſiſſet in anima ſua actus beatificus.

4 Ad quartum negatur conſequētia; quia licet uolitio nō ſit, niſi alicuius volentis, tamē etiā in creaturis, volitio naturaliter eſt prior q̄ ſit volens. Volitio. n. præcedit ſuum ineſſe, ſicut fundamentum ſuam paſſionem: nō eſt autem volens, niſi a uolitione inexiſtente.

Vtrum pater genuerit filium neceſſitate naturali.

Hoc idem D. Tho. 1 p. q. 41. ar. 2. ad 5. Dur. 1. diſt. 6. q. 1. et. 2. Scot. 1. ſent. d. 6. q. 1.

DVODECIMO quæritur. Vtrū pater genuerit filium neceſſitate naturali.

1 Primo Argu. ꝙ non, quia dicit Richard. quod in patre eſt amor gratuitus, quo dat eſſe filio, & ſpirituiſancto. Quod autem datur gratis, non datur ex neceſſitate naturali.

2 Secundo, Generatio filii eſt voluntaria, & libera. In diuinis enim nihil eſt inuoluntariū, aut coactum. igitur.

3 Tertio, ſi pater neceſſario genuit filium, aut genuit ipſum æque ſibi neceſſarium, aut non. Non ſecundū, quia ſic pater non eſſet æqualis filio. Nec videtur poſſe dici primum, quia pater eſt a ſe neceſſarius: filius autem non eſt ex ſe neceſſarius, ex quo videtur, quòd eſt ex ſe cōtingēs.

Quarto, dicit philoſophus primo Poſteriorum, propter quod eſt vnumquodque tale, & illud magis: ſed filius nō habet neceſſitatem niſi a patre, ergo pater eſt magis neceſſarius, & ſic non ſunt æque neceſſarii. 4

Contra. Dicit Damaſce. quòd generatio eſt opus naturę. natura aūt agit neceſſitate naturali.

Primo notandum ſecundum Bonauentu. quòd ſunt ſex modi neceſſitatis. Quandoque enim eſt neceſſitas a principio diſconueniente. & hoc dupliciter. Aut mouente contra naturam, & ſic eſt neceſſitas violentiæ. Aut contra voluntatem, & ſic eſt neceſſitas coactionis. Aliquando eſt neceſſitas a principio deficiente. & hoc dupliciter. Aut eſt reſpectu eius quo res nata eſt compleri, ſiue perfici, & hæc dicitur neceſſitas indigentię: puta cibi, & potus quantum ad corpus. aut gratiæ quantum ad animam. Aut eſt illud, quod incurritur ex illo defectu, & ſic eſt neceſſitas ineuitabilitatis, ſicut in morte, & in primis motibus. Aliquando autem eſt neceſſitas a principio conueniente, & ſufficiente. & hoc dupliciter. Quia vel illa eſt conuenientia, & ſufficientia plene diſpoſitionis, & ſic eſt neceſſitas exigentiæ, ſicut in materia diſpoſita. Aut eſt conuenientia, & ſufficientia plene perfectionis, & ſic eſt neceſſitas immutabilitatis, quę principaliter eſt in Deo: ipſe enim ſolus ſibi omnino conuenit, & ſolus

Bonau. 1. diſt. 6.

ſolus ſibi omnino ſufficit. Hæc autem immutabilitas non opponitur libertati, ſed vertibilitati, quæ nulla eſt in Deo. Sicut autē dicit Franciſcus de Maron. iſta immutabilitas eſt modus intinſecus oĩum diuinorum, ſicut infinitas aliquorum. Sicut enim finitum, & infinitum admodū remiſſi, & intenſi, nō variant rationem formalem ſapientiæ diuinæ, & ſapientiæ creatæ, & ſic de alijs perfectionibus, ita dicendum eſt de neceſſitate, & contingentia. Secundo notandum eſt, quòd naturale dicitur, quod eſt a natura, & modo naturæ. Aduertendum eſt autē, quod iſta quattuor, ſunt eſſentialiter ſubordinata: ſubſtantia, natura: eſſentia, & quidditas. Omnis enim ſubſtantia, eſt natura, vt patet inductiue, ſed non econtra: quoniam qualitas eſt natura. Omnis etiam natura, eſt eſſentia, vt patet inductiue, ſed non econtra. Relatio enim in creatis, eſt eſſentia diffinibilis, & tamen proprie non dicitur natura. Natura enim, & reſpect᾿, ex oppoſito diſtinguūtur. Item, Omnis eſſentia eſt quidditas, vt patet inductiue, ſed non econtra. In diuinis enim ſunt plures quidditates relationum, & tantum vna eſſentia. Cum itaque relationes propriæ non dicantur naturę, neque etiā quantitates dicuntur naturæ, eo quòd, ab eis nihil naſcitur, & non ſunt principium mouendi, aut principiā di: ideo videtur, quod nomen naturæ proprie conuenit ſubſtantiæ, & qualitati. Illa autem quattuor prædicta in diuinis, videntur eſſe diſtincta formaliter, aut ſaltem non formaliter eadem. Aliquid enim repugnat Deo, inquantum eſt ſubſtantia, quod non ſibi repugnat inquantum eſt natura: puta, in eſſe, & ſic de aliis.

His præmiſſis ponuntur tres conclusiones. Prima eſt. Pater genuit filium neceſſario neceſſitate immutabilitatis, & neceſſitate exigentiæ, ſed non neceſſitate quattuor primis modis dicta. Prima pars: patet, quia omnino impoſſibilis eſt filium non generari. Item ſi pater generat filium non neceſſario, ergo generat ipſum contingenter, & ſic aliquid contingens eſt in Deo. Secunda pars: patet, quia memoria patris cum ſit perfecta, & fœcunda, coexigit verbum perfectum, & adęquatum. Tertia pars: patet, quia in Deo nihil eſt diſcōueniens, aut deficiens. Con 1.

Secunda concluſio. Licet in productione filii, neceſſitas ſit conditio principiantis, & principiati, tamen non eſt ratio principiandi. Prima pars: patet ex dictis. Secunda, probatur, quia nullus modus intrinſecus principii productiui eſt illi principio ratio principiandi, ſed neceſſitas eſt modus intrinſecus memoriæ fœcundæ, & omnium diuinorum, igitur. Maior: patet, quia modus eſt poſterior eo, cuius eſt; poſterius autem, non eſt priori ratio; agendi, aut principiandi. Con 2.

Tertia concluſio. Productio filii eſt naturalis: patet, quia eſt a memoria fœcunda, Con 3.

quæ eſt principium mere naturale. Includit.n.intellectum, vt potentiam mere naturalem, & eſſentiam vt obiectum. Sumitur autem ibi naturale, vt diſtinguitur contra violentum, & contra artificiale, & cõtra liberũ, quod dicitur a libertate elicitiua. Sed tñ illa productio filii, eſt libera libertate complacentiæ antecedente, ſm ordinem naturæ, ſiue naturalis preſuppoſitionis, & cõcomitante ſm durationem. Sed circa prædicta occurrunt tria dubia. Primum eſt, cum ſint tria principia productiua, videlicet, eſſentia, intellectus, & volũtas, quare non ſunt tres productiones? Dicendum, ꝙ neque intellectus, neque voluntas principiat ſine obiecto: neque obiectum ſine altera potentiarũ; & ideo tñ ſunt ibi duo concurſus. Secundũ eſt, quare intellectus non determinat eſſentiam ad productionem per modum intellectus, ſicut voluntas ad modum liberũ. Dicendum, ꝙ intellectus, vt preſcindit ab eſſentia, eſt potentia mere naturalis in principiando, non autem voluntas. Tertium eſt, quare non poteſt eſſentia per ſe ſecluſo intellectu, & voluntate naturaliter producere quemadmodum ignis. Dicendum, ꝙ in natura intellectiua non eſt productio, niſi obiectiua, quæ ſola poteſt eſſe perfecta.

1 Ad primum dicendum, ꝙ in amore gratuito duo ſunt cõſideranda. Primum eſt, ꝙ dat libere abſque exigentia meriti, vel naturæ, & ſic non poteſt attendi amor gratuitus in patre reſpectu filii. Aliud eſt, ꝙ dat liberaliter, nõ expectando retributionem, & ſic bene attenditur reſpectu filii.

Ad ſecundum patet reſpõſio ex dictis, tam ĩ primo notabili, q̃ in tertia concluſione. 2

Ad tertium dicendũ, ꝙ filius eſt æque neceſſarius, vt pr̃, quia eãdem neceſſitatẽ quam hẽt pater, cõicat filio, & licet filius nõ ſit ex ſe neceſſarius originaliter, ſiue principatiue bene tñ formaliter: Nec ſequitur: non eſt ex ſe originaliter neceſſarius, ergo eſt ex ſe originaliter contingens, q̃a licet neceſſarium, & contingens ſimpliciter accepta ſint immediata, non tamẽ cum illis determinationibus ex ſe, aut ex alio, aut ſimilibus. 3

Ad quartum dicendum, ꝙ illa regula philoſophi, intelligitur vbi eſt cõparatio cauſæ ad effectum, quod nõ habet locũ in diuinis; licet tñ pater non ſit magis neceſſarius, q̃ filius, tamen concedendum eſt, ꝙ neceſſitas prius, & principalius conuenit patri, quàm filio. 4

Vtrum actus dicendi ſit prior actu intelligendi.

Hoc idem Dur.1. Sent.d.27.q.1. D. Thom.1.p.q.38.art.1.

DECIMOTERTIO quæritur. Vtrum actus dicẽdi ſoli patri conueniens ſit prior in patre, q̃ actus intelligendi.

Primo arg. ꝙ dicere non conueniat ſoli patri, quia dicit Anſ. Summo ſpiritui dicere nihil eſt, q̃ cogitando intueri. Hoc autem conuenit cuilibet perſonę igiť. 1 *In Monologiõ.*

Secundo

2 Secũdo ar. q̃ actus dicendi ſit prior in patre actu intelligendi: quod.n.eſt quidditatiuũ ſuppoſito, prius eſt paſſione, ſed actus dicẽdi quidditatiue conuenit patri. actus vero intelligendi, cõuenit ei ſicut, & eſſentiæ in ſecũdo mõ p ſe ad modũ paſſionis. igi.

3 Tertio. Quod dicit habitudinem tñ ad intra, in diuinis, pri᷒ eſt eo, quod dicit habitudinẽ ad creaturas, ſed actus dicendi dicit tm̃ habitudinem ad intra actus, vero intelligendi etiam reſpicit creaturas. igitur.

Contra. Dicere eſt generare verbum. hoc autem ſoli patri cõuenit, & præſupponit eſſẽtialia, cuiuſmodi eſt actus intelligẽdi. Primo notandum, ꝙ dicere põt ſumi tripliciter. Primo mõ mere notionaliter, & ſic dicere eſt gignere verbũ. Secundo mõ eſſentialiter, & ſic idem eſt quod intelligere, & ſic ſumitur ab An.e. Tertio modo mixtim eſſentialiter, & notionaliter, & ſic ſignat gignitionem verbi, & hic eſt reſpectus realis: & reſpectum declaratiui, & hic eſt reſpectus rationis. Quælibet.n.perſona etiã ſeipſam declarat. Secundo notanda ſunt tria dicta. Primum eſt, Dicere non eſt agere. patet, quia ſi ſic dici eſſet pati, & ita dictũ, ſcilicet verbum eſſet paſſum. Secundum eſt. Dicere non eſt producere obiectum in eſſe cognito: patet, quia dicere pertinet ad memoriam fœcundam. Producere autem in eſſe cognito, ſolum pertinet ad actum intelligendi. Tertium eſt. Dicere, eſt producere verbum in eſſe uero, & reali. Vnde fundatur in memoria fęcunda, ſicut productio in potentia productiua. Dicere ergo & dici nominãt relationes ſicut generare & generari. Actus autem intelligẽdi eſt perfectio abſoluta ſecũdum ſe trãſcendens, cum ſit cõis Deo, & creaturæ: aliquãdo autem ſumitur ad circumloquẽdum quãdam qualitatem.

His præmiſſis, ponuntur ſeptem concluſiones. *Con. 1.*

Prima eſt. Sumendo dicere primo modo ſolus pater dicit verbum, ſed nõ dicit verbo. Primum patet, quia ſolus pater generat verbum. Secundum patet, quia verbum non eſt patri ratio, aut principium dicendi.

Secunda concluſio. Sumendo dicere ſecundo modo, quælibet, perſona dicit uerbũ, & dicit uerbo, ut in quo, ſed non vt quo. Primum patet, quia quęlibet perſona intelligit verbum. Secundum patet, quia ut dicit Aug. quęlibet perſona omnia nouit in alia. Tertium patet, quia verbum nõ eſt perſonis diuinis forma, aut principium intelligendi. *Con. 2.* *Lib. 15. de Trin.*

Tertia concluſio. Sumendo dicere tertio modo, ſolus pater dicit verbum, & verbo: patet, quia ſolus pater generat verbum, cui appropriatur eſſe omnium declarationum. Vnde Aug. ad Deum loquens, dicit. Verbo tibi coæterno dicis quæcunque dicis. *Con. 3.* *Aug. li. 2. Cõfeſ.*

Quarta concluſio. Actus intelligendi ſimpliciter præcedit actum dictionis, tã actiuæ, quàm paſſiuæ: patet, quia actus intelligẽdi eſt perfectio ſimpliciter. & communis tribus non autem actus dicendi. *Con. 4.*

Quinta concluſio. Actus intelligendi in patre prior eſt actiua dictione. patet, quia qui cum *Con. 5.*

ordinem habent aliqua in eſſē do talē habent in conſtituendo.

Con.6. Sexta concluſio. Actus intelligendi in filio prior eſt dictione paſſiua: patet, quia quandocunq; aliqua communicantur alicui illa communicatur eodem ordine quem habent ſecundum ſeipſa.

Con.7. Septima concluſio. Actus intelligendi, vt in ſuppoſito patris aut filii poſterior eſt actu dicendi: patet, quia omnis habitudo ē poſterior extremis, ſed actus intelligendi: vt in ſuppoſito importat habitudinem ipſius actus in telligēdi ad ſuppoſitum, ergo eſt poſterior ſuppoſito. Suppoſitum autem eſt poſterius ſuo conſtitutiuo cuiuſmodi eſt dictio actiua in prē, & paſſiua in filio. igitur.

1 Ad primum arg. patet reſponſio ex primo notabili.

2 Ad ſecundum dicēdum quòd maior eſt uera de paſſionibus ſuppoſiti, ſed non de paſſionibus fundamenti. Vnde paſſio materiæ precedit cōpoſitum, & veritas & vnitas in homine eo quòd ſunt paſſiones entis, precedunt rationem ſpecificam hominis, & ſic etiam actus intelligendi qui eſt paſſio eſſentię, precedit actū dicendi in patre, licet actus dicēdi ſit ei quidditatiuus.

3 Ad tertium dicendum ꝙ maior eſt intelligenda de eo quod reſpicit creaturas tanquam primum obiectum ſicut creare: ſed non de eo quod reſpicit creaturas tāquam. Obiectū ſecūdariū, tm̄ cuiuſmodi eſt intelligere.

Vtrum pater ſit ſapiens, ſapientia genita.

Hoc idem Dur. 1. ſen. diſt. 32. q. 1. D. Thom. par. q. 41. ar. 3. ad. 4.

DECIMOQVARTO queritur. Vtrum pater ſit ſapiens ſapientia genita.

Arg. primo quod ſic, quia hoc dicit Auguſt. 1

Secundo. Pater eſt ſapiens ſapientia ſua: ſed filius eſt ſapiētia patris, vt patet per Apoſtolum. igitur. 2 *Aug. li. 83. q.*

Contra. eſt Aug. Notanda sūt tria dicta. Primum eſt, ꝙ pater & filius &. ſſ. ſapiunt eadē penitus ſapientia, quia ſi eſſet alia, & alia ſapientia, nulla illarum eſt pfectio ſimpliciter. Secundū eſt. Sapientia, qua ſapiūt pr̄ & filius & Spūs ſanc. eſt ſimpliciter ingenita: patet, quia eſt perfectio eſſentialis, & ita prænenit generationē actiuā. Tertiū eſt: Hoc nomen ſapientia, formaliter nominat perfectionem eſſentialem: ſed aliquando ſupponit pro perſona. Vnde qñ in diuinis dr̄ eſſe ſapientia ingenita & ſapiētia genita; genitum, & ingenitum diſtinguunt perſonas manente eadem ſapientia eſſentialiter dicta ſicut diſtinguuntur Deus ingenitus, & Deus genitus, manente prorſus eadem deitate. *1. ad Corint. 1. Aug. li. 6. & 7. de Trin.*

Con. 1. His præmiſſis, ponitur talis concluſio. Licet hæc propoſitio: pr̄ eſt ſapiens ſapientia genita, aliquo modo poſſit diſtingui, & in vno ſenſu verificari, tñ de ui ſermonis eſt ſimpliciter neganda. Prima pars: patet, quia poteſt illa propoſitio ſumi in ſenſu compoſito, & ſic eſt falſa, aut in ſenſu diuiſo, vt ſit ſenſus, pater eſt ſapiens ſapientia, & illa, ſapientia eſt filius, qui eſt genitus.

tus. ſecunda pars patet, quia aut
ibi ſumit ſapiẽtia pro ſuo per ſe
ſignificato. ſ. pro perfectione eſ
ſentiali, & ſic eſt falſa, qa nulla
perfectio eſſentialis in Deo eſt
genita, aut ſumitur pro perſona
filij, & ſic eſt falſa, quia perſona
filij nõ eſt patri forma, aut prin
cipiũ ſapiendi, quod tñ ſignifi-
carẽtur in illa propoſitione.

1 Ad primũ argumentũ dicen-
dum, quòd Auguſt. ſeipſum re-
tractauit, oppoſitum determi-
nat in libro de Trinitate.

2 Ad ſecundum dicendum, ꝙ
non valet conſequentia. Cum
enim dicitur: filius eſt ſapiẽtia
patris: ly patris conſtruitur in
habitudine principij originati-
ui, & ſic ſenſus eſt, ꝙ filius eſt ſa
pientia, & originatur a patre, &
hoc verum eſt. Cum vero dici-
tur. Pater eſt ſapiens ſapientia
genita ille ablatiuus conſtruit
in habitudine rationis forma-
lis, aut principij reſpectu actus
ſapiendi prædicati de patre, &
hoc non poteſt eſſe verum, quia
filius qui dicitur ſapientia geni-
ta nullo modo eſt patri ratio,
aut principium ſapiendi. pater
enim nihil habet a filio.

De ſpectantibus ad perſonam filij.

Vtrum in verbo noſtro, quod eſt actus intelligendi, &c.

Hoc idem Duran. 1. diſ. 27. quæſt. 2. D. Tho. 1. q. 38. ar. 2.

DISCVSSIS vtcun-
que nõnullis ad per-
ſonam patris princi-
paliter ſpectantibus.
Conſequenter inquirendum eſt
de aliquibus perſonam verbi
concernentibus. Vbi primo
quæritur. Vtrum in verbo no-
ſtro, quod eſt actus intelli-
gendi cum actu dicendi, actus
intelligendi præcedat actum
dicendi.

Primo arg. contra ſuppoſitũ, 1
quia dicit Auguſtinus, ꝙ verbũ, *De Tri.*
quod foris ſonat, ſignũ eſt verbi, *lib. 15.*
quod intus latet, ſed verbũ voca
le, ſiue exterius ſignat rem intel
lectã, & nõ actũ intelligendi, er
go verbũ mentale eſt ipſa res co
gnita, & nõ actus intelligendi.

Secundo. Actus dicendi eſt in 2
pꝛ̨edicamento relationis. Actus
vero intelligẽdi eſt ĩ p̃dicamẽto
qualitatis, ergo ſi verbũ ſimul in
cludit actũ ĩtelligẽdi, & actũ di
cẽdi, ſequit̃ ꝙ nõ eſt aliqd vnũ.

Tertio arg. contra quæſitum 3
nulla res producta præcedit ſuã
productionẽ, ſed actus intelligẽ
di eſt res producta: actus vero
dicẽdi eſt eius productio. igitur.

Quarto. Nihil producitur per 4
id quod eſt eo poſterius: ſed
actus intelligendi producitur
per actum dicendi. igitur.

Quinto arg. Productio nõ ter 5
minatur ad pꝛ̨eexiſtẽs, ſed actus
dicendi eſt productio actus in-
telligendi, & ad ipſum termina
tur, ergo actus intelligendi, non
præcedit actum dicendi.

Sexto arg. Generatio eſt via 6
ad eſſe rei genitæ, ſed via pꝛ̨ece-
dit terminum, ergo dictio quæ
eſt generatio actus intelligendi
præcedit ipſum.

Septimo. In diuinis, vbi eſt 7
oĩum regula productio pꝛ̨ecedit
productum, ergo & in creaturis
cuiuſmodi eſt verbum noſtrum.

Contra. Aug. di. verbum eſſe *Aug.*

 noticiam

De Tri. lib.15. notitiam genitam: generatio autem in creaturis fundatur in re genita. Primo notandum, quòd ſicut dicit Scot. poſt Augu. Verbum eſt actuali notitia genita. Iſta autem gignitio eſt ipſa dictio. Eſt autem duplex verbum, videlicet imperfectum, quod eſt notitia confuſa & perfectum, ꝙ eſt notitia diſtincta, quę non poteſt ſtatim ſemper haberi, ſed requiritur inquiſitio prævia. Ipſa tamen inquiſitio non eſt formaliter verbi gignitio. Eſt ergo talis ordo. Primo eſt notitia habitualis confuſa. Secundo eſt notitia actualis confuſa. Tertio eſt inqſitio, & ex inquiſitione multa verba de multis notitiis habitualibus, virtualiter cōtentis in memoria. Quarto eſt notitia actualis diſtincta, quæ imprimit in memoria notitiam habitualem perfectam, & tunc memoria aſſimilatur memoriæ paternę in diuinis. Deinde ex tali perfecta memoria generatur uerbū perfectum abſque inquiſitione media inter ipſam memoriam & verbum, & talis gignitio verbi perfecti ex memoria perfecta proprie aſſimilatur gignitioni verbi diuini ex memoria paterna. Secundo notandum, quòd dubitari ſolet. An ad gignitionem verbi concurrat voluntas, ſiue amor. Ad quod dicit Scot. ꝙ gigni amore obiecti cogniti, nō eſt de ratione verbi, nec etiam gigni amore ipſius notitiæ. Sed tamen ad ipſum verbum perfectum concurrit duplex actus voluntatis. Vnus imperans inquiſitionem præuiam, & alius actus complacentiæ in notitia iam habita, ſine quo intellectus nō per maneret ea, & ſic in illa non haberet rationem verbi permanentis. Illa tamen permanentia nō eſt de ratione verbi perfecti intenſiue. Nō enim eſt minus perfecta albedo vnius diei, q̃ vnius anni. Actus autē voluntatis reſpiciens obiectum nō requiritur ad verbum, niſi ſumendo verbū ſtrictiſſime eo modo, quo tractat Aug. illud Apoſtoli. Nemo pōt dicere dominus Ieſus, niſi in ſpiritu Dei. Hoc.n. dicere importat acceptationem obiecti dicti, & aliqd ĩcludit vltra rōnē verbi ſimpliciter, & abſolute ſumpti. *1. Cor. 12.*

His præmiſſis ponuntur ſex cōcluſiones. Prima eſt. Verbum noſtrum non includit præciſe actum intelligendi: patet, quia omne verbum inquantum uerbum refertur ad dicentem ſecūdum Auguſtinum. Actus autem intelligendi eſt qualitas abſoluta. *Con.1.*

Secunda cōcluſio. Verbum noſtrum non eſt præciſe actus dicendi: patet, quia actus dicendi eſt pura relatio: verbum autē eſt quid genitum intellectualiter. *Con.2.*

Tertia concluſio. Verbum noſtrum ſimul includit actum intelligendi, & actū dicēdi: patet, quia omne concretum includit ſubiectum & formā denominantem ſicut album. Verbum autem eſt concretum quemadmodum genitum, cuius eſt ſpecies. *Con.3.*

Quarta concluſio. Verbum noſtrum includit actum intelligēdi quaſi materialiter, & actū dicendi quaſi formaliter, ſicut verbum diuinum fundamentaliter eſt abſolutum, & formaliter reſpectiuum: patet, quia quandocunque conſtituitur aliquid *Con.4.*

quid ex abſoluto, & reſpectiuo: primum eſt fundamentale,& ſecundum formale. Idē.n. eſt ordo in eſſendo, & conſtituendo.

Con.5. Quinta concluſio. Dictio paſſiua eſt poſterior actu intelligē di: patet, quia fundatur in eo.

Con.6 Sexta concluſio. Dictio actiua eſt poſterior actu intelligendi: patet, quia repugnat dictioni eſſe ſine actu intelligendi. Sic enim nihil eſſet dictum. Poteſt autem Deus producere actum intelligendi in nobis per creationem non concurrente intellectu noſtro, dicente. vt patet per regulam Theologorum de cauſa prima & ſecunda: quandocunque autem aliqua duo ſic ſe habent, quod vnum poteſt abſolui ab alio, & non econtra illud eſt prius, quod abſolui poteſt ab alio.

1 Ad primum argumentum dicendum, quod maior eſt uera loquendo de ſignificato quo, & non de ſignificato quod. Significatum enim quod, ſiue vltimatum eſt res ipſa.

2 Ad ſecundum conceditur, quod uerbum noſtrum non eſt aliquid unum per ſe, ſed per accidens tantum. Vnde ſicut dictum eſt, poſſet eſſe actus intelligendi ſine actu dicendi: ſed tamen tunc ille actus intelligendi non eſſet verbum. Eſt tamen intelligendum quod tam actus intelligendi, quàm actus dicendi per ſe conuenit uerbo, ſicut conſtitutiua conſtituto.

3 Ad tertium dicendum, quod productum non præcedit ſuam productionem ordine durationis: ſed bene ordine naturæ. Productio enim actiua terminatur ad productum, & paſſiua fundatur in eo: omnis autem relatio eſt poſterior extremis, ſcilicet fundamento & termino, a quibus eſſentialiter dependet.

4 Ad quartum dicendum, quod nihil accipit eſſe originaliter, & principiatiue per id, quod eſt eo poſterius: ſed bene formaliter. Productum enim formaliter dicitur accipere eſſe per ipſam eſſe acceptionem. Productio autem eſt ipſa eſſe acceptio, quæ naturaliter eſt poſterior eo, quod eſt productum, ſicut relatio eſt poſterior fundamento, licet productum inquantum productum præſupponat productionem, ſicut albedo naturaliter poſterior eſt eo, quod eſt album: tamen album inquantum album præſupponit albedinem.

5 Ad quintum dicendum, quod productio non terminatur ad præexiſtens ſecundum durationem: ſed bene ad præexiſtens ſecundum naturam. Ipſa quippe exiſtentia, & ipſa productio ſimul ſunt natura: ſed tamen natura, quæ producitur præcedit vtrunque naturaliter vnum tanquam modum intrinſecum, & alium tanquam relationem in ea fundatam.

6 Ad ſextum dicendum, ꝙ maior eſt uera generatione accepta pro alteratione, aut diſpoſitione præuia: ſed non de generatione formaliter, & ſecundum ſe ſuſcepta. Ad ſeptimum negatur cōſequētia: quia in diuinis ꝓductio cōſtituit productū nō, ſic in creatis: immo ꝓductio actiua terminatur ad ipſum, & paſſiua fundatur in eo.

Vtrum

Vtrum hoc nomen verbum ſit proprium filij importans reſpectum ad creaturas.

Hoc Duran.1.d.25.q.1.D.Tho.1. par.q.29.articu.3. Scot.1.ſent.d. 27.q.3.

SECVNDO quæritur. Vtrũ hoc nomen verbum ſit proprium filij importans reſpectũ ad creaturas.

1 Primo arguitur contra primũ, quia actus intelligẽtiæ, vt intelligẽtia eſt: eſt verbũ, ſed intelligentia, vt intelligentia eſt communis tribus: ergo & verbum.

2 Secundo arguitur contra ſecũdum, quia dicit Aug. ꝙ verbũ eſt ars omnipotens Dei plena rationũ viuẽtiũ, ſed ars dicitur reſpectum ad artificiatum. igitur. *De Tri. lib.7.*

Ibidem. Contra dicit Auguſt. Eo verbum, quo filius dicit: filius autẽ eſt nomẽ proprium ſecundæ perſonæ, & non dicit reſpectum ad creaturas. Notãda ſunt quinque præambula. Primum eſt. Vna eſt formalis ratio verbi in communi, videlicet eſſe productum per actum dicendi ad quodcunq; applicetur, ſicut formalis ratio albi eſt coloratum diſgregatiuum ad quodcunque ſubiectum applicetur. Secundum eſt. Verbum diuinum eſt ſuppoſitum conſtitutum ex eſſentia & dictione paſſiua, vbi eſt ſumenda eſſentia, vt præſcindit ab omni perfectione ſecundaria. Poteſt enim intelligi perſona diuina non intelligenda, aut cõcipiendo perfectiones attributales. cõſtitutum autem non poteſt concipi abſque principijs conſtitutiuis. Tertium eſt. Non eſt eadem ſpecialis ratio verbi creati, & increati. Verbum enim creatum diffinitiuæ eſt actualis notitia, non autem verbum diuinum. Notitia enim ſibi conuenit in ſecundo modo per ſe. Quartum eſt. Filius & verbum eandem relationem per ſe ſignificãt: licet alia connotent. Filius enim connotat naturam viuentem in communi: verbum vero notitiam actualem & expreſſam. Quinta eſt. Hoc nomẽ verbum in diuinis de principali ſignificato importat relationẽ expreſſi ad exprimentem: & iſte reſpectus eſt realis, & connotat reſpectum declaratiui ad declarata, ſiue illa ſint diuina, ſiue creata, & iſte eſt reſpectus rationis. Idem. n. poteſt habere rationẽ declaratiui reſpectu ſuiipſi.

His præmiſſis ponuntur ſex concluſiones. *Con. 1.* Prima eſt. Verbum diuinum non eſt notitia, quæ in ſe ſit elicita: patet, quia vna tantum eſt notitiam: ideo vt dicit Auguſt. Illa autem non poteſt eſſe elicita, cum ſit in patre, in quo nihil eſt elicitum. *De Tri. lib. 15.* Et ſi inſtetur, quia actus ſecundus eſt elicitus a primo. Dicendum, ꝙ hoc non eſt verum, niſi vbi actus ſecundus realiter diſtinguitur a primo: poteſt tamen illa notitia dici quaſi elicita.

Secunda concluſio. *Con. 2.* Verbum diuinum non eſt formaliter notitia, ſed identice tantum: patet, quia abſtractum non prædicatur de concreto formaliter.

Tertia concluſio. *Con. 3.* Verbum diuinum non eſt actualis notitia per proprietatem, ſed per appropriationem. Primum patet, quia ſicut quælibet per-

ſona

ſona eſt identicæ eſſentia: ita ē eſt identicæ notitia. Secundũ patet, quia omnia , quæ pertinent ad intellectum appropriantur verbo . Item verbum ex modo ſuę emanationis procedit ad modum notitiæ actualis , videlicet per actum dicendi .

Con.4. Quarta concluſio. Verbum diuinum per proprietatem eſt notitia genita : patet, quia licet ſit notitia per appropriationē tm̄ : tamen genitũ eſt ſibi propriũ : ideo totum illud ſimul iunctũ notitia genita eſt ſibi propriũ .

Con.5. Quinta concluſio. Hoc nomē verbum in diuinis eſt proprium filio: patet, quia verbum idem ſignificat realiter cum ſuo abſtracto quamuis ſub alio modo ſignificandi : ſed abſtractum verbi, quod dici poteſt verbatio ſignificat expreſſionē ab intellectu dicente: intellectualiter aũt exprimi eſt propriũ filio. igitur.

Con.6. Sexta concluſio. Licet hoc nomen verbum connotet reſpectum ad creaturas: tamen ille reſpectus non eſt proprietas perſonalis, nec incluſus in proprietate perſonali filij . Prima pars patet, quia hoc nomen verbum connotat notitiam actualem: ergo etiam connotat reſpectum ad omnia, quæ concernit illa notitia tãquam obiecta primaria , aut ſecundaria. Secunda pars: patet, quia ille eſt reſpectus rationis. Item omne, quod eſt intrinſecum in diuinis eſt prius ſimpliciter quocunque reſpectu ad creaturas .

1 Ad primum dicendum, quòd maior non eſt vera, niſi de actu intelligendi, cui competit eſſe genitum .

Ad ſecundum dicendum , ꝙ illud dictum Aug. debet intelligi per appropriationem , & non per proprietatem . 2

Vtrum imago ſit proprium nomen filij.

Hoc idem D.Tho.1.p.q.35. artic.2. Dur.1.d.28.q.3.

TERTIO quæritur . Vtrum imago ſit ꝓpriũ nomē filij.

Arguitur , ꝙ non : quia dicit Dama. quòd etiam ſpiritusſanctus eſt imago.

Contra dicit Aug. quòd ſolus filius eſt imago patris. *De Trin. li.6.* Notanda ſunt quatuor pręambula . Primum eſt. Imago aliquando improprie dicitur exemplar, ad cuius ſimilitudinem aliquid producitur, ſicut Augu. dicit , quòd Trinitas diuina eſt imago , ad quam factus eſt homo . *Libr. de Fide ad Petrum.* Proprie autem imago dicitur imitatiuum, quod ad ſimilitudinem alicuius producitur. Secundum eſt. Imago alicuius dupliciter eſt in aliquo. Vno modo in re alterius naturæ, ſicut imago Cæſaris in denario . Alio modo in re eiuſdem naturæ , ſicut filius dicitur imago patris . Tertium eſt : de ratione imaginis eſt ſimilitudo in ſpecie , aut ſaltem in ſigno ſpeciei , cuiuſmodi eſt figura: nec tamen ſufficit talis ſimilitudo , niſi ſit origo . Vnde vnum ouum non dicitur imago alterius . Et ex hoc ſequitur , ꝙ in diuinis imago perſonaliter dicitur . Omnia enim , quæ dicunt originem , ibi perſonaliter dicuntur . Quartum eſt . Apud Græcos ad rationem imaginis ſufficiunt

ſufficiunt prædicta in præcedenti preambulo, ſed apud latinos vlterius requiritur, quod illud quod dicitur imago ſit productum modo naturæ, & ex modo ſuæ productionis ſimile producēti. Vnde apud grecos ſpiritus ſanctus bene dicitur imago: nō autem apud latinos.

Con. 1. His præmiſſis, ponitur talis cōcluſio. Imago ſi proprijſſimæ ſumat, eſt nomē propriū filij: patet, q̃a ſolus filius in diuinis producit mō naturę, & ipſe ſolus ex modo ſuę emanationis, quæ naturalis eſt, eſt ſimilis ꝓducēti.

1 Ad argumentum patet ex dictis, quia Damſſ grecus erat.

Vtrum filius generetur de ſubſtantia patris.

Hoc idem Durand. 1. d. 5. q. 1. D. Tho. 1. p. q. 42. art. 6. Scot. 1. d. 5. q. 2.

QVARTO quęritur. Vtrū filius generetur de ſubſtātia patris? Ar. ꝙ nō.

1 ☞ Primo ſic, quia dicit Auguſt. De Tri. lib. 6. Tres perſonas ex eadem ſubſtātia non dicimus: ergo filius non eſt de ſubſtantia patris.

2 Secundo. Hæc eſt falſa, filius eſt filius eſſentiæ patris: ergo & iſta filius gñaī de eſſentia pr̄is.

Contra dicit Aug. in lib. contra Maximinū. Nullo mō verum Dei filiū cogitatis ſi hunc eſſe de ſubſtātia Dei negatis. Primo notandū ꝙ aliquid dr̄ eſſe de aliquo multipliciter. Primo modo ſicut de materia, ſicut ſit ſcānū de ligno. Secūdo modo, ſicut de principio effectiuo, aut originatiuo, ſicut de igne fit ignis. Tertio modo ſicut de termino a quo trāſmutationis, ſicut de tepido, aut frigido ſit calidum. Quarto mō prout, ly de, dicit ordinē ſicut de mane fit meridies. Quinto modo ſicut de termino formali productionis, ſicut in gñatione vniuoca genitum eſt de eadē natura cum generante. Secundo notandū, ꝙ eſſentia diuina cōmunicatur perſonis nō ſicut forma informans communicatur materiæ, ſed ſicut quidditas communicatur ſuppoſito, vt per eam formaliter exiſtēti. Vnde ex ea & in ea pullulant relationes & perſonę nō ſicut formæ dātes eſſe ſibi, nec ſicut ſuppoſita in quibus recipiat eſſe: ſed quibus ipſa dat eſſe, videlicet vt quo formaliter ipſa ſuppoſita ſunt & ſint Deus. Eſt ergo eſſentia fundamentum relationū non quidē potentiale recipiens ipſas: ſed ad modum formæ in qua ſubſiſtunt, non quidem per informationē, ſed ſicut ſuppoſitum ſubſiſtit in natura ſicut fortes ſubſiſtit in humanitate & in humanitate eſt hō. Tertio notādū ꝙ iſta quattuor ſe hn̄t ꝑ ordinē, ſubiectum, receptiuum, fundamētum, & radix. Receptiuum. n. abſtrahit a ſubiecto. Anima. n. eſt in corpore tanquā in receptiuo, ſed nō proprie vt in ſubiecto. Fundamentū aūt abſtrahit a receptiuo. Paſſio. n. eſt in ſuo ſubiecto, vt in fundamento: ſed nō vt in receptiuo, ꝑꝑ indiſtinctionē realē. Radix vero abſtrahit a fundamēto. Diuina enim eſſentia dr̄ radix perſona- 2
rū. vt hr̄ libro de vnica & diſcreta Theol. & tn̄ non dicitur earū fundamentum, eo ꝙ nō inſunt.

Patet

Patet ergo, ꝙ eſſentia pōt eſſe
fundamentū relationis, quāuis
non habeat rōnē receptiui, aut
ſubiecti, & ſic non habet modū
materię, nullo modo.n.eſt per
fectibilis, ſiue actuabilis per re
lationes. Sicut.n.contingere po
teſt, ꝙ aliquid non patiatur ab
agēte, aut quia illud eſt vltima-
te perfectū, ſicut aqua calidiſſi-
ma nō poteſt calefieri ab igne,
aut quia ſibi repugnat, ſicut ſpe
ra lunæ non pōt calefieri a ſole,
ſic eſſentia diuina nō pōt perfi-
ci, ſiue actuari ab attributis, aut
relationibus, quia ipſa eſt vlti-
mate actuata, & ſibi repugnat
propter ſuam infinitatem repu
gnat etiam ipſis perfectionibus
attributalibus, & relationibus
eo quod ſunt ſubſiſtentes.

His pręmiſſis, ponuntur ſex
Con. 1. conclusiones. Prima eſt Filius
non eſt de ſubſtātia patris ſicut
de materia, aut quaſi materia,
patet, quia ipſa eſſentia eſt ter-
minus formalis productionis fi
lij ergo nō ē materia, aut quaſi
materia. Antecedens, patet qa
Io. 10. dicit Saluator. Io. 10. Quod de-
dit mihi pater maius oībus eſt.
Illud aūt eſt eſſentia, quā hēt fi
lius per generationē. Itē genera
tio nō eſt ī diuinis ſub rōne mu
tationis, ſed pręciſe ſub rōne ꝓ-
ductionis, ergo nō eſt ibi mate-
ria, aut quaſi materia, ſed tm̄ ter
minus ꝓductionis, vel totalis,
ſiue primus, videlicet, q̄ primo
producitur vel formalis, ſecun-
dum quē terminus primus, id
eſt adęquatus accipit eſſe.

Con. 2. Secunda concluſio. Filius nō
eſt de ſubſtantia patris, ſicut de
termino a quo patet, qa in Deo
nulla eſt tranſmutatio.

Tertia concluſio. Filium eſſe Con. 3.
de ſubſtantia patris nō dicit prę
ciſe originationem a patre: pa-
tet, quia ſi ſic eadem ratione
creaturæ eſſent de ſubſtantia
Dei, cum ab ipſo originentur.

Quarta concluſio. Filiū eſſe Con. 4.
de ſubſtātia pr̄is nō dicit tm̄ cō
ſubſtātialitatē: patet, qa ſi ſic cū
pater ſit cōſubſtātialis filio, ſi-
cut ecōtra pater diceret eſſe de
ſubſtantia filij, ſicut econtra.

Quinta concluſio. Filium eſ- Con. 5.
ſe de ſubſtantia patris ſimul di-
cit conſubſtantialitatē & origi-
nationem, patet, quia neutrum
per ſe ſufficit. Vnde ſenſus eſt:
filius eſt de ſubſtantia patris, id
eſt originatur a patre vt ei con-
ſubſtantialis.

Sexta concluſio. Filium eſſe Con. 6.
de ſubſtantia patris prius dicit
originationē, q̄ conſubſtātiali-
tatē: patet, quia reſpectus con-
ſubſtantialitatis prēſupponit di
ſtinctionē perſonarū, diſtinctio
autem fit per originationem.

Ad primū argumentū dicen- 1
dum ꝙ Aug. ibi accipit ſubſtan
tiam pro ſuppoſito vt ipſemet,
ibidem per ſequentia deſignat.
Præterea dicendum quod non
ſequitur, filius non eſt de eſſen-
tia, ergo non eſt de eſſentia pa-
tris, quia in ſecunda deſignatur
conſubſtantialitas & origo. In
prima vero nihil ponitur deſi-
gnans originem, ideo de vi ſer-
monis ibi ſignificatur ꝙ filius
eſt de eſſentia vt de materia.

Ad ſecundū dicendū, ꝙ non 2
valet conſequētia, qa in antece-
dente deſignatur, eſſe relatio in
ter filiū & eſſentiā, tanquam ad
ſuum correlatiuū, nō aūt in con
ſequente, ſed ſignificat ibi con-
ſub-

ſubſtantialitas & origo inter patrem & filium.

Vtrum generatio filij ſit æterna.

Hoc idem Scot.1.ſent.d.9.q.1.Dur. d.9.q.4.

QVINTO quæritur. Vtrum generatio filij ſit æterna? Argu. quòd non.

Primo ſic: Quod habet principiũ durationis non eſt ęternũ: ſed filius habet principiũ ſuę durationis cũ habeat principiũ ſui eſſe, ergo filius nõ ē eternus, & ꝑ cõſequēs, nec eius generatio. 1

2 Secundo dicit Aug. ꝙ imperfectionis eſt in verbo noſtro ꝙ ſit formabile antequam formetur: ergo etiã imperfectionis eſt ꝙ ſit informari, ſiue fieri, ergo hoc nõ cõuenit verbo diuino: & ſic eius generatio nõ eſt ęterna. *De Tri. lib.15.*

3 Tertio. Si generatio filij eſt æterna, ergo ſemper generat: & per conſequens nunquã eſt genitus: & ſic nunquam eſt filius.

De Tri. lib.1. Contra. Dicit Amb. Si pater prius erat Deus: & poſtea genuit generatiõis acceſſione mutatus eſt. Auertat dominus dementiã hanc. Notandum quod ęternitas eſt modus intrinſecus omnium diuinorum; & ſic eſt modus generationis filij. Ad quod euidentius conſiderandũ accipiendum eſt a generationibus, quæ ſunt increatis. Quicquid perfectionis eſt omni imperfectione ſecluſa. In generatione itaq; ſucceſſiuorũ hoc perfectionis eſt ꝙ dum fiunt ſunt, ſed imperfectionis eſt ꝙ nõ manent. In generationibus autem permanentiũ hoc perfectionis eſt, ꝙ manent imperfectionis vero ꝙ dum fiunt non ſunt. In indiuiſibilibus aũt ſucceſſiuorũ hoc perfectionis eſt, quod dum fiunt ſunt & tota ſimul ſunt: imperfectionis vero ꝙ raptim trãſeunt. Colligendo igitur quæ perfectionis ſunt habemus genitum quod ſemper generatur & ſemper generatũ eſt & manet.

Hoc ꝓmiſſo ponitur talis cõcluſio. Generatio filij eſt æterna, patet: quia quorũ eſt idē eſſe eorũ eſt eadem duratio: ſed patris & filij eſt idem eſſe exiſtentię: licet non ſubſiſtentiæ: ergo eorũ eſt eadē duratio: ſed pr̄ eſt ęternus, ergo & filius & per cõſequens etiã eius generatio. Itē oē producens naturaliter a ſe ſine depēdentia, & ſine trãſmutatione hēt productũ ſibi coęuũ: ſed pater eſt huiuſmodi: igr̄ &c. Maior patet, quia non põt aſſignari rõ quare productũ nõ ſit coęuum producēti, niſi propter alterũ illorũ trium, quorũ oppoſita ponuntur in maiori. *Con.1.*

Ad primum dicendum, ꝙ ſi loquamur de principio initiali, ſiue de principio accepto pro termino a quo durationis, Maior eſt vera, & minor eſt falſa. Si vero ſit ſermo de principio originali, ſiue productiuo ē ecõtra. 1

Ad ſecundum dicendum, ꝙ imperfectionis eſt in verbo noſtro eſſe in fieri, ſiue fòrmari quantum ad inquiſitionem primam. hoc enim ponit nouitatē in verbo, & imperfectam cauſalitatem in intellectu cauſante. Sed non eſt imperfectionis eſſe informari quantũ ad ipſam verbi gignitionē: immo hoc neceſſariũ eſt ad per ſe rationē verbi. 2

3 Ad tertium negatur ſecunda conſequentia, quia idem eſt generari & genitum eſſe, melius tamen exprimitur veritas dicendo filius ſemper genitus eſt quã dicẽdo filius ſemper generatur. Cum enim dicitur ſemper generatur, ſignificatur tantum quod ſemper accipit eſſe, cum vero dicitur ſemper genitus eſt, ſignificatur ſemper habere eſſe perfectum a generante.

De concernentibus perſonam ſpirituſſancti.

DETERMINATIS quibuſdam quæſtionibus, quæ præcipue ad perſonam patris, & ad perſonam filij attinent. Conſequenter inueſtigandum eſt de his quæ concernunt perſonam Spirituſſancti. Vbi inquirendum eſt de tribus. Primo de eius productione. Secundo de eius nominatione. Tertio de eius miſſione.

Vtrum uoluntas diuina ſit principium Spirituſſancti.

Hoc idem Scot. 1 ſen.d. 10. q. 1.

CIRCA primũ primo quęritur. Vtrum voluntas ſit principiũ neceſſario ꝓductiuũ Spirituſſancti & ei diuinę eſſentiæ communicatiuum?

1 Primo argu. quòd non ſit eius principium productiuum ſic. Voluntas eſt potẽtia operatiua, ergo non eſt potentia productiua: patet, conſequentia, quia operatio eſt actus immanens.

2 Secundo ſecundum communem deſcriptionem natura dicitur vis inſita rebus ex ſimilibus ſimilia procreans. Sed Spirituſſanctus eſt ſimilis producenti in natura: ergo producitur per naturam, & non per voluntatem.

Tertio argum. quod voluntas non producat ſpiritum ſanctum neceſſario, quia producit libere, neceſſitas autem opponitur libertati: igitur. 3

Quarto. Diuerſi modi principiandi non conueniunt eidem potentiæ: ſed principiare contingenter & neceſſatio ſunt modi diuerſi: ergo cum voluntas diuina cõtingenter producat creaturas videtur ꝙ non neceſſario ꝓducit ſpiritum ſanctum. 4

Quinto argum. tum, quod uoluntas non communicet diuinã eſſentiã ſic. Impoſſibile eſt idẽ diſtinctis productionibus communicari, ſic enim communicaretur aliqua productione, qua non exiſtente, nihilominus eſſet, ſed eſſentia diuina totaliter communicatur per generationem, igitur. 5

Sexto. Eſſentia diuina non poteſt eſſe terminus ſpirationis actiue. ergo non communicatur per uoluntatem ſpirantem. Antecedens patet, quia uel eſſet terminus ſpirationis, vt eſt in perſona, vel ipſa ſecundum ſe. Non primum, quia eſſentia, vt in perſona eſt poſterior piratione. Nec ſecundum, quia eſſentia, ſecundum ſe eſt indiſtincta, & communis tribus: ergo eſſentia in tribus perſonis terminaret ſpirationem. 6

Contra. Dicit Auguſtinus. Spirituſſanctus exiuit a patre, & filio non quomodo natus: ſed quo- *De Tri. lib. 5.*

quomodo datus. Sed exire per modum dati, ſiue doni pertinet ad actum uoluntatis, cuius eſt libere donare. Primo notandum, ꝙ differũt libertas ſimpliciter, & libertas arbitrii. Libertas.n. ſimpliciter indifferens eſt ad neceſſitatem & cõtingentiam. Vnde uoluntas diuina, quæ libere producit ſpiritum ſanctum: & libere producit creaturas, producit neceſſario ſpiritum ſanctũ, & creaturas contingenter. Libertas autem arbitrij reſpicit tantum contingentiam: libertas.n. arbitrij ratione libertatis, importat uoluntatem, & ratione arbitrij cõnotat intellectum, qui eſt vt arbiter & iudex, oſtẽdens qd ſit faciendum, & quid non: quod non poteſt eſſe niſi reſpectu cõtingentium. Nullus.n. proprie arbitratur de omnino neceſſariis, aut de impoſſibilibus. Secundo notandum, ꝙ neceſſitas in ꝑductione ſpiritusſancti, non eſt præciſe ex infinitate uolũtatis: cum uoluntas infinita multa velit contingenter. Nec præciſe ex infinitate obiecti cum uoluntas creata non neceſſario uelit obiectum infinitũ. Sed ſimul eſt ex infinitate utriuſque. Voluntas enim infinita non poteſt nõ eſſe recta: ergo neceſſario habet actum rectum: & ſic neceſſario habet actum rectum uolendi obiectũ, quod ex ſe eſt ſumme volendum: ergo etiam neceſſario habet actum productiuum termini ſibi adæquati. Voluntas autem infinita non producit agendo in ſeipſa cum non ſit receptiua producti. Nec etiam producit faciendo in alio: quia nihil aliud eſt receptiuum talis producti, quod eſt infinitũ: ergo producit terminũ ꝑ ſe ſtãtem, ſiue perſonam ſubſiſtentem, quæ nõ eſt nata ineſſe alicui ſubiectiue.

Con. 1. His premiſſis ponũtur quinque cõcluſiones. Prima eſt. Volũtas diuina cõicat diuinam eſſentiã. Probat, quia uoluntas diuina producit terminũ ſibi adæquatũ: ergo producit productũ infinitũ. Sed omne, quod eſt formaliter infinitum, eſt eſſentia diuina per identitatem: ergo uoluntas diuina communicat ſuo producto diuinam eſſentiam.

Con. 2. Secunda concluſio. Eſſentia eſt terminus formalis & prima rius ſecundũ ordinẽ naturæ ſpirationis actiuæ. Terminus uero primus primitate adæquationis & quaſi totalis eſt ſpiritusſanctus. omnia uero reliqua, quæ formaliter conſequuntur ad eſſentiam, aut perſonam, ſunt termini ſecundarij. Primum patet, quia eſſentia eſt prior in eſſendo. ergo, & in communicando. Secundum patet, quia terminus adęquatus uoluntatis fœcundæ, quæ eſt principium ſpiratiuum, eſt amor ſpiratus: ergo ſpirationis actiuę terminus adęquatus eſt ipſa perſona, quæ procedit per modum amoris, & proprie dicitur amor ſpiratus. Tertium patet, quia ſpiritusſanctus non tantum habet eſſentiam a patre & filio: ſed etiã quicquid habet, ut dicit Auguſtinus. *Libr. de Trini.* Intelligendum eſt ergo, ꝙ ſpiratio actiua, primo primitate naturæ terminatur ad eſſentiam: ſecundo ad attributa, quaſi ad paſſiones termini primarij, tertio ad proprietatem perſonalem, ſicut productio naturalis ad hecceitatem

tatē. Quarto ad relationes communes, quæ præſupponūt diſtinctionē perſonarū, ſicut sūt æqualitas & ſimilitudo: eo enim ordine, quo aliqua ſunt, producuntur & communicantur.

Con.3. Tertia cōcluſio. Voluntas precise ſumpta ſecluſa eſsētia nō eſt principiū ſufficiēs ſiue totale ꝓductiuū Spiritusſancti: patet, quia principiū totale ꝓductionis nō poteſt eſſe poſterius termino formali eius: ſed voluntas eſt poſterior eſsētia, quę eſt terminus formalis ſpirationis actiuę.

Con.4. Quarta concluſio. Volūtas habens eſsētiā ꝓ obiecto eſt, principium ſufficiens productiuū Spiritusſanctus: patet, quia volūtas creata habens obiectum conueniens ſibi præſentatū eſt ſufficienter productiua amoris ſibi proportionati: ergo & volūtas diuina hñs eſsētiā per modū obiecti eſt ſufficiēs principiū ꝓductiuū termini ſibi adæquati. videlicet amoris ſpirati infiniti, qui eſt ipſe Spiritusſanctus. Et ſi dicatur ꝙ eſsētia præhabet terminū adęquatū in productione verbi. Dicendum, ꝙ verum eſt quantum ad vim dictiuā: ſed non quantū ad vim ſpiratiuā, quemadmodū & ipſa voluntas habet terminū adæquatum in productione Spiritusſancti quantum ad vim ſpiratiuam: ſed non quantum ad vim factiuam, per quam producit creaturas.

Con.5. Quinta concluſio. Voluntas diuina neceſſario producit Spiritumſanctum: patet, quia omne, quod ex ſe formaliter neceſſariū ſi producitur neceſſario producitur: ſed Spiritusſanctus eſt huiuſmodi. omnia enim diuina ſunt neceſſaria. igitur.

Ad primum argumentū negatur conſequentia, quia voluntas non ſolum eſt operatiua, ſed etiā productiua. 1

Ad ſecūdum dicendū ad minorē, ꝙ Spiritusſan. eſt ſimilis patri in natura propter identitatē naturæ: ſed non ex vi productionis ſuę: & ideo non dicitur imago patris, vt ſupra dictum eſt, ſicut filius qui ex vi ſuæ productionis ꝓcedit, vt pīi ſimilis in natura. 2

Ad tertium dicēdū ad minorē, ꝙ neceſſitas coactionis repugnat libertati: ſed nō neceſſitas immutabilitatis, aut exigentię. 3

Ad quartum dicendum, quod maior eſt vera de modis repugnantibus inuicem, ſicut principiari naturaliter & libere. Et ad minorem dicitur, ꝙ neceſſario & contingenter in volūtate diuina non ſunt modi repugnantes: quia attenduntur in ordine ad diuerſa obiecta, videlicet neceſſitas in ordine ad obiectum infinitum, & contingentia in ordine ad obiectum finitum. 4

Ad quintū dicēdum, ꝙ maior eſt vera, vbi illud quod communicatur accipit eſſe ſimpliciter per productionem, vt anima in creatione hominis: non autem vbi accipit tantum eſſe ſecundū quid, aut quaſi ſicut in reſurrectione. 5

Ad ſextū negatur antecedēs. Et ad probationem dicendum, quòd eſſentia ſecundum ſe terminat productionem: & cum dicitur ſecūdum ſe eſt indiſtincta, & communis tribus verū eſt. Et cū infertur ergo ipſa ī tribus perſonis terminat. Dicendū, ꝙ ipſa eſſentia, quæ ſemꝑ eſt in tribus 6

F perſonis

perſonis ſemper terminat productionẽ, ſed nõ vt eſt in perſonis.

Vtrũ ſi Spiritus ſan.non procederet a filio,realiter diſtingueretur ab eo.

Hoc idẽ Sco.1.ſen.d.11.q.2. Dur.1.d.11.q.2. D.Th.1.p.q.36.ar.2.

SECVNDO quæritur. Vtrũ ſi Spiritusſanctus non procederet a filio realiter diſtingueretur ab eo.

1 Primo argui. cõtra ſuppoſitũ, probando, ꝙ Spiritusſanctus nõ ꝓcedat a filio: quia dicit Dama. Ex patre Spiritum ſanctum dicimus ex filio nõ dicimus. Et idẽ dicit Spiritum ſanctum a patre procedentem & manentem in filio dicimus.

2 Secundo in Euangelio nõ fit mentio de proceſſione Spiritus ſancti a filio, ergo &c.

3 Tertio. Ex verbo noſtro non procedit amor: quia notitia nullã hẽt cauſalitatẽ reſpectu amoris: ergo nec ex verbo diuino procedit Spiritusſanctus, qui producitur per modum amoris.

4 Quarto arguitur. Impoſſibile eſt idem produci a duobus ſufficientibus producentibus: ſic.n. produceretur ab aliquo, quo non exiſtente: nihilominus eſſet. ſed Spiritusſanctus producitur a patre, vt a ſufficienti producente: ergo non a filio.

5 Quinto argui. Spiratio paſſiua eſt tm̃ in vna perſona: ergo etiã ſpiratio actiua eſt tm̃ in vna: eſt aũt in patre: ergo non in filio.

6 Sexto argui. Quod productum eſt, nõ põt produci, ſed pr̃ in primo ſigno originis producit Spiritum ſanctũ: ergo in ſecũdo ſigno non poteſt filius ipſum producere.

7 Septimo. Si pr̃ & filius ſimul producũt Spũm ſan. ſequiẽ ꝙ inter eos eſt maior germanitas, ꝙ̃ inter Spũm ſan. & quemlibet illorum: ſed hoc eſt falſum. igitur.

8 Octauo arguitur cõtra quæſitũ probãdo, ꝙ ſi Spiritus ſan. nõ procederet a filio non diſtinguerẽ ab eo: quia in diuinis rõ ſm̃ ſuam formalẽ rationẽ & quidditatẽ reſpicit tantũmodo ſuũ oppoſitum: ergo tantũmodo diſtinguit a ſuo oppoſito. ſed ſi Spũs ſanc. nõ ꝓcederet a filio, nulla eſſet oppoſitio realis inter eos. igr̃.

9 Nono. Si relatio diſtiugueret nedum ab oppoſito: ſed ẽt a diſparato, ſequeretur ꝙ pr̃ eſſet duę perſonæ, cũ in ipſo ſint duę relationes diſparatę. Hoc aũt eſt falſum: ergo relatio non diſtinguit a diſparato: & ꝑ cõſequẽs ſi non ſit relatiua oppoſitio inter filiũ, & Spiritum ſanctum, non erit inter eos diſtinctio.

Contra dicit Aug. Apparet ꝙ Spũs ſan. nõ eſt filius, & ſi exeat a pr̃e, non.n. erit qũo natus, ſed qũo datus. *De Tri. lib.5.* Primo notandũ, ꝙ in diuinis nõ eſt proceſſio, vt nominat trãſmutationẽ localẽ, aut cauſalẽ: ſed ut nominat ꝓductionẽ paſſiuã. proceſſio ergo, ſiue productio paſſiua cõuenit filio, & Spirituiſancto. Sed quia productio filii hẽt nomẽ ſpeciale, qđ eſt generatio: non ſic aũt productio Spiritus ſan. eo, ꝙ in creatis nõ inuenimus productionẽ eiuſdem rationis, ꝑ quã videlicet aliquid producatur libere in identi

tate naturæ: ideo hoc nomē proceſſio approptiamr Spiritui ſan. Secundo notandum, quòd aliqui dixerunt prędictam quæſtionem non eſſe admittendam: quia poſitio, quæ ponit impoſſibilia, non poteſt poni, neque defendi; ſed hoc nihil eſt dicere, quia aliud eſt aliquid ponere: & illo poſito vlterius quærere de aliquo propoſito, & quærere de veritate alicuius conditionalis. Quætere enim de veritate conditionalis ad nihil obligat. In prędicta autem quęſtione nō ponitur, quòd Spirituſſanctus non procedat a filio, ſed tantum quæritur de veritate conditionalis. Tertio notandum, quòd Græci vidētur dixiſſe Spiritum ſanctum non procedere a filio. vt patet per auctoritates Damaſcen. prius adductas. Sed forte Græci in hoc quod dicunt ſpiritūſanctum eſſe a patre, intelligunt aliquam auctoritatem, aut principalitatem, quam de filio negant: & hoc modo verum dicerent. Si autem aliqui eorum dicant Spiritum ſanctū ſimpliciter non procedere a filio errant, & cenſendi ſunt hæretici.

Con 1. His pręmiſſis ponūtur tres cō cluſiones. Prima eſt. Spirituſſanctus procedit a patre, & filio: patet primo per ſimbolum Nicenum, vbi dicitur. Qui ex patre, filiòque procedit. Item per ſimbolum Athanaſij. di. Spirituſſanctus, a patre, & filio, &c.

Io. 16. Item per euange. vbi dicit ſaluator. Cū venerit paraclytus, quē ego mittam uobis a patre &c. Neque enim filius haberet auctoritatem mittēdi Spiritum ſanctum, niſi procederet ab eo. Item ibidem. Ille de meo accipiet. Nihil autem eſt aliud de ſuo accipere quàm ab eo procedere. Itē ratione probaī, quia eandē potētiā productiuā Spūſſan. quam habet pater, cōmunicat filio, ut nondum habētem terminum adequatum.

Secunda concluſio. Spiritus ſanctus nō procedit a patre ꝑ filiū, ſicut ꝑ principiū ꝓductiuū, aut ſicut per inſtrumentum, uel cauſam mediam, ſed beue ſicut ꝑ ſuppoſitum, cui pater dat eandē vim productiuam. Primum: patet, quia principium productiuū eſt formaliter in producente, filius autem non eſt formaliter in patre. Secundum, & tertium: patent, quia ſi ſic ſpirituſſanc. non æque perfecte procederet a pr̄e, & filio. Quartum: patet, quia ſicut dictum eſt illam eandē uim productiuā, per quā pr̄ producit ſpirituſſan. ipſe pater cōicat filio, & per illā eandem filius etiā producit ſpirituſſan. Con. 2.

Tertia concluſio. Si Spirituſsā ctus nō procederet a filio, tn̄ realiter diſtingueretur ab eo. Patet, quia omne quod eſt principium eſſendi, eſt principiū diſtinguendi. Sed poſito, quòd ſpirituſſanctus non procederet a filio, adhuc filius filiatione eſſet filius, & ſpirituſſanct⁹ ſpiratione eſſet ſpiritus, ergo adhuc diſtinguerentur realiter filiatione, & ſpiratione. Item quorum productorū productiones ſunt diſtinctę realiter, illa ſunt diſtincta realiter: ſed ſi ſpirituſſanctus non procederet a filio, adhuc filius, & ſpirituſſanctus haberent productiones diſtinctas realiter, quia filius producitur Con. 3.

naturaliter & Spūs ſan.liber.igr.

1 Ad primū arg.patet, ex tertio notabili.

2 Ad ſecundū dicendū, ꝙ licet in Euangelio nō fiat mentio ex plicita de proceſſione Spūs ſancti a filio bene tñ implicita: vt patet,ex prima concluſione. Et dato, ꝙ nulla penitus fieret de hoc mentio in Euāgelio non ſequeret, ꝑꝑ hoc,Spūm ſanctū non procedere a filio, quia locus ab auctoritate non tenet negatiue. Non.n.omnia quæ pertinēt ad fidē ſcripta ſunt in euāgelio, vt patet de deſcēſu Chriſti ad inferos.

3 Ad tertium dicendū,ꝙ imperfectionis eſt in imagine creata ꝙ nō cōicatur verbo eadem natura cū mente, & per cōſequens, nec volūtate. Verbo aūt diuino cōicatur eadē natura,& volūtas, quæ eſt in pre:iō verbū diuinum habet voluntatē,vt fœcundā reſpectu productionis. Spūs ſanc.

4 Ad quartum dicēdum, ꝙ maior eſt intelligēda, vbi ſunt principia productiua,diſtincta & diſtinctæ productiones.

5 Ad quintū negatur conſequētia,quia licet idē nō poſſit produci diſtinctis productionibus: nec ēt plura ſuppoſita, eadē productione, tñ plura ſuppoſita eadem:productione poſſunt producere,idem ſuppoſitum.

6 Ad ſextum dicendū, ꝙ maior eſt uera in ordine durationis,vbi eſt ꝑteritū nō aūt ī ordine originis,vbi eſt eadē ꝓductio actiua.

7 Ad ſeptimū negat illa prima conſequentia, quia germanitas non attenditur,niſi penes cōſubſtantialitatem,huius ab hoc.Vnde pr̄ & mater nō acquirunt aliquam germanitatem ex productione,ſiue generatione filii.

Ad octauum dicēdum,ꝙ licet relatio,ſecundū ſuam formalem rationē ſolum reſpiciat oppoſitum,quātum ad ipſam referētiā, tñ́ꝙ tū ad diſtinctionē ēt reſpicit diſparatum incōpoſſibile.Filiatio,ergo non ſolū diſtinguit a paternitate,ꝗ eſt relatio oppoſita, ſed etiā a ſpiratione paſſiua, quæ eſt relatio diſparata,ſibi incompoſſibilis. 8

Ad vltimū negatur, prima cōſequētia.Et ad probationē dicēdum,ꝙ illę duæ relationes in patre,licet ſint diſparate, ſm ſuas formales rationes, tñ non ſunt incompoſſibiles.Non.n. ſic ſunt incōpoſſibiles plures productiones actiuæ, ſicut plures paſſiuæ. 9

Vtrū productio Spiritus ſancti ſit generatio,uel a generatione diſtincta.

Hoc idem Scot.1.d.13.q.1.Dur.1.d.13.q.2.D.Tho.1.p.q.29.ar.3.&.4.

TERTIO quæritur.Vtrum productio.Spiritus ſancti ſit gñatio ucl a gñatione diſtincta.

Primò arguitur.quod ſit generatio: quia eſt ęque neceſſaria ut productio filii. ergo eſt ęque naturalis & per conſeqnens eſt generatio. 1

Secundo. Omnis productio in eſſe ſubſtātiali eſt generatio,ſed productio.Spiritus ſan. eſt huiuſmodi,igitur. 2

Tertio. Natura,ſiue eſſentia diuina eſt principale principiū in productione,Spirituſſancti,ergo illa ē naturalis & ſic gñatio. 3

Quarto.Volūtas quę eſt principium 4

pium productiuũ. Spiritus ſancti eſt ęque naturalis perfectio in Deo, ſicut intellectus, ergo ęque naturaliter ꝑducit. igitur &c.

5 *5. Phy. t. c. 15.* Quinto, ſecundũ philoſophũ, motus & mutationes diſtinguũtur per terminos, ergo ẽt productiones: ſed idẽ eſt terminus formalis generationis actiuæ & ſpirationis actiuæ .ſ. eſſentia, ergo ſunt eadem productio actiua, & per conſequens generatio paſſiua, & ſpiratio paſſiua, ſunt etiam eadem productio.

De Tri. lib. 5. Contra, Dicit Aug. ꝙ Spiritus ſancti ꝓcedit nõ q̃uo natus, ſed q̃uo datus: Notandũ quod aliqua poſſunt dici diſtingui aliquo tripliciter. Primo mõ formaliter, vt homo formaliter diſtinguitur rationalitate a bruto. Secundo mõ originatiue, ſiue principiatiue, ſicut hõ & brutũ diſtinguuntur ꝑ ſua principia productiua a quibus, habent eſſe diſtinctum. Tertio modo manifeſtatiuę, ſiue declaratiuæ, ſicut diceremus hominem & brutum diſtingui per accidentia extrinſeca & per ſuas operationes.

Con. 1. Hoc præmiſſo ponunt ſex concluſiones. Prima eſt. Spiratio actiua in patre eſt eadem realiter cum generatione actiua, ſed non formaliter. Prima pars: patet, q̃a in patre eſt tãtum vna realitas. Secunda pars: patet, quia vna eſt naturalis, & alia libera.

Con. 2. Secunda concluſio. Spiratio actiua in filio eſt eadem realiter cum filiatione, ſed non formaliter. Prima pars: patet, q̃a in filio eſt tñ vna realitas. Secũda pars: patet, quod filiatio formaliter dicit reſpectum ad patrẽ, ſpiratio vero actiua ad Spiritusſancti.

Tertia concluſio: Spiratio actiua in patre & ipſa in filio eſt penitus vna, & eadem, & realiter, & formaliter: patet, quia quę sũt cõia patri, & filio ſunt penitus eadẽ ſicut & ipſa eſſentia eſt eadẽ penitus in tribus perſonis. *Con. 3.*

Quarta cõcluſio. Spiratio paſſiua realiter & formaliter diſtinguitur a generatione paſſiua, & ab omnibus aliis relationibus originis: patet, q̃a eſt eis oppoſita, aut diſparata, & incõpoſſibilis. *Con. 4.*

Quinta concluſio. Generatio, & ſpiratio diſtinguuntur ſeipſis formaliter: patet, quia tota ratio formalis vnius eſt nõ eadem toti rationi formali alterius, & ſic ex ſuis rationibꝰ formalibus impoſſibile eſt vnam eſſe aliam. *Con. 5.*

Sexta concluſio. Generatio, & ſpiratio originaliter & principiatiue diſtinguũtur inter ſe ꝑ principia productiua: patet, quia vna eſt a principio naturali. Alia vero a principio libero. *Con. 6.*

Septima cõcluſio. Generatio, & ſpiratio manifeſtatiue diſtinguuntur per ſuppoſita ꝑducta: patet, quia ꝑ ipſa apparet diſtinctio illarum productionum. *Con. 7.*

Ad primũ arg. dicendũ, quod 1
cõſequentia nõ valet, quia aliq̃d poteſt eſſe neceſſarium, quod tñ nõ eſt naturales neceſſitas. n. nõ opponitur libertati ſimpliciter, tantum libertati arbitrii.

Ad ſecundum dicendũ, quod 2
maior eſt uera de productione, q̃ eſt ꝑ modũ naturæ, nõ de illa, q̃ eſt per actum volũtatis, ſicut ẽt: patet, de ꝑductiõe Adæ, & Euę.

Ad tertiũ negatur, conſequen 3
tia, quia modus producendi determinatur ab altero principio, ſcilicet a voluntate, quæ ſolu eſt

productiua reſpectu Spūs ſanc.

4 Ad quartum dicendum, ad antecedens, quod licet voluntas ſit naturalis in eſſendo & etiam in perficiēdo vbi fundamentum eius eſt pfectibile, ſicut in creatis non tamen in principiando. Vnde naturaliter quidem habemus voluntatē, ſed libere habemus volitionem.

5 Ad quintū dicendū, ad ſubſūptū, ꝙ generationis actiuę & ſpirationis actiuę, eſt triplex terminus primus. vnus eſt formalis, & primus primitate naturę, ſiue naturalis ꝑſuppoſitionis, & iſte eſt idē vtriuſq; productionis, videlicet, eſſentia. Alius eſt etiam formalis & primus, primitate adæquationis, & correſpondentiæ; & hoc modo teminus ſpirationis actiuę, habet rationes formaliter diſtinctas: ſic enim notitia gentia eſt terminus generationis, & amor ſpirat⁹ eſt terminus ſpirationis. Alius vero eſt terminus, quaſi totalis & prim⁹ etiā primitate adæquationis, & ſic termini illarum productionū vniuocantur inter ſe, & cum producente: huiuſmodi enim termini ſunt ipſę perſonæ productę, q̄ penit⁹ hñt eandē formam eſſentialē inter ſe, & cū ꝓducēte.

Vtrum pater & filius ſint vnum principium Spiritusſancti.

Hoc idem D. Tho. 1. p. q. 36. ar. 2. & 4. Dur. 1. d. 29. q. 2. Scot. 1. d. 11. q. 1.

QVARTO quęritur. Vtrū pater, & filius ſint vnum principium, Spiritusſan. & vnus ſpirator?

1 Arguitur primo cōtra primū, quia pater, & filius nō ſpirāt vniformiter, cum pr̄ ſpiret a ſe non autē filius, ergo non ſunt vnum principium Spiritusſancti.

2 Secūdo arguitur contra ſecundum. Pater & filius ſunt duo ſpirātes, ergo & sūt duo ſpiratores.

Contra. Pater & filius per vnā & eandem vim ſpiratiuā ſpirāt. Primo notandum, quod duplex eſt principiū productiuū, videlicet, principium quod, & illud eſt ſuppoſitum, & principium, quo & illud eſt potentia productiua.

Secūdo notandū. ꝙ tripliciter pōt intelligi patrem, & filium eſſe vnum. Primo modo in eſſentia. Secundo modo in perſona. Et tertio modo in vi ſpiratiua.

His ꝑmiſſis, ponunt, quinque cōcluſiones. Prima eſt. Pater, & filius nō ſunt vnū principiū Spiritus ſan. qđ patet, quia principium quod eſt ſuppoſitum: pater autem, & filius nō ſunt vnū ſuppoſitum. *Con. 1.*

Secunda concluſio. Pater, & filius non ſunt formaliter vnum principium quo Spiritus ſan: patet, quia principium quo eſt uis ſpiratiua, pater aūt, & filius non ſunt formaliter uis ſpiratiua. *Con. 2.*

Tertia cōcluſio. Pater, & fili⁹, ſunt idētice unum principiū ſpiratiuū quo: patet, quia ſunt idētice vna, & eadem uis ſpiratiua. *Con. 3.*

Quarta cōcluſio. Pr̄, & filius ſpirāt inquātū ſunt vnū in vi ſpiratiua, nō aūt inquātū ſunt vnū in eſſentia, aut vnū in perſona. Primū: patet, ex dictis. Secundū: patet, qa ſi ſic, ipſe Spūs ſan. ſpiraret cū pr̄e, & filio, cum ſit vnū *Con. 4.*

cum

cum ipſis in eſſentia. Tertiũ patet, quia pater & filius realiter ſunt perſonę diſtinctę.

Con.5. Quinta concluſio. Licet pater & filius vere dicãtur duo ſpirantes, nõ tamẽ duo ſpiratores, patet, qa cũ dicuntur duo ſpirãtes ſunt ibi duo adiectiua, quorum vnum non poteſt terminare per ſe cte dependentiam alterius, cũ ſint ambo dependẽtia, & nullũ dependens plene terminatur, niſi ad aliquod independẽs. Cum ergo dicuntur duo ſpirantes, ibi de vi ſermonis, ſpiratio nõ recipit dualitatẽ, nec dualitas multiplicat ſpirationem, ſed oportet ambo illa adiectiua terminari ad aliquod ſubſtantiuum, quod determinant, ſicut oportet duo accidẽtia inuicẽ cõiuncta terminari ad aliquod ſubiectũ, & ſic cũ dicũtur duo ſpirantes, ſenſus eſt: duo aliqui, ſ. duæ perſonæ ſpirantes. Cum uero dicuntur duo ſpiratores, ly ſpiratores, cum ſit ſubſtantiuum, terminat dependentiam illius adiectiui duo, & illud adiectiuum duo, determinat illud ſubſtantiuum: & ita de vi ſermonis, deſignatur ibi dualitas formæ deſignatæ ꝑ ſubſtantiuũ, cũ tamẽ illa forma, videlicet ſpiratio actiua penitus vna.

1 Ad primum arg. negatur antecedens. Et ad probationẽ nõ valet cõſequẽtia: qa licet pater habeat a ſe ꝙ ſpiret, & filius hoc habeat a patre, tamen ſpirãt per eandẽ vim ſpiratiuã, & per eandem ſpirationẽ, ſed ex hoc bene ſequitur, ꝙ pater principaliter ſpirat, ut dicit Augu. & quòd auctoritatem habet in ſpirando.

2 Ad ſecundum patet reſponſio ex quinta concluſione.

Vtrum pater prius ſpiret origine, quam filius.

Sco. 1. ſen. d. 12. q. 2.

QVINTO queritur. Vtrum pater prius origine ſpiret quam filius.

Primo arguitur, quod nõ, quia inter ea quæ ſunt unum inquan 1 tum ſunt unum non eſt ordo, cum ordo preſupponat diſtinctionem: ſed pater & filius ſpirant in quantum ſunt unum, ergo inter eos non eſt in ordo in ſpirando. igitur.

Secundo. Si in illo priori in quo pater eſt prior filio, ipſe pa 2 ter ſpirat ſpiritum ſanctum, ſequitur quòd ſpiritusſanctus eſt a patre productus, antequã filius. hoc autem eſt falſum. igitur.

Tertio. Pater non eſt prior origine filio, ergo non prius ori 3 gine ſpirat quàm filius. Antecedens, patet, quia ſumme neceſſe eſſe ſemper habet eſſe, & ſic in quocunque ſigno: ſed filius eſt ita ſumme neceſſe eſſe, ſicut pater, ergo in quocunque ſigno eſt pater & filius. Item ſi in primo ſigno originis, non eſt filius & tamen eſt in ſecundo, ſequitur quòd filius tranſit de non eſſe ad eſſe, hoc autem eſt falſum. igitur. Item tota æternitas coexiſtit primo ſigno originis, & tota ſecundo, ergo ſi filius, non eſt in primo ſigno originis, & tamen eſt in ſecũdo: ſequitur ꝙ in eodem inſtanti æternitatis de filio ſimul uerificabitur eſſe, & non eſſe, quod eſt impoſſibilẽ.

Contra. Pater habet a ſe quòd ſpiret: filius autẽ hoc ha-

bet a patre. Notandum, ꝙ ſicut ordo naturæ, vel perfectionis nõ eſt ipſa natura, vel perfectio, ſed habitudo inter ea, quæ talẽ habent ordinem, ſic ordo originis non eſt ipſa origo, ſed habitudo inter origines, ſiue inter ea, quæ originibus referuntur. Vnde ibi eſt ordo originis, vbi vnum eſt ab alio, ita ꝙ primum ſignum originis eſt eſſe a quò aliud: & ſecũdum ſignum eſt eſſe ab alio. Aliquando tamen generalius ſumĩt ordo originis, prout ſe extendit ad ordinem naturalis pręſuppoſitionis, ſecundũ quem modum loquitur Scotus, quando dicit, ꝙ pater prius origine producit filium, quàm ſpiritũſanctũ, & in aliis huiuſmodi.

Con.1. Hoc præmiſſo, ponuntur tres cõcluſiones. Prima eſt. Pater eſt prior origine filio. Patet, quia pater eſt a quo eſt filius, & filius eſt a patre. Illa autem dicimus ordinari ordine originis, quorũ hoc eſt ab hoc.

Con.2. Secunda concluſio. Pater non prius natura ſpirat, quàm filius. Patet, quia pater, & filius ſunt ſimul natura, cum ſint correlatiua, nec poteſt eſſe prioritas, aut poſterioritas, naturæ ex parte ipſius ſpirationis, cum ſit una & eadem in patre, & filio.

Con.3. Tertia concluſio. Pater prius origine ſpirat, quàm fi[l]i[us]. Patet, quia pater habet a ſe actum ſpirandi, filius vero habet a patre.

1 Ad primum argumentum dicendum ad maiorem, ꝙ illa eſt vera ex parte illius, in quo ſunt vnum, ſed non quantum ad modum habẽdi illud vnum, qui eſt alius, & alius in propoſito.

2 Ad ſecundum dicendum, ꝙ conſequentia valeret, ſi eſſet ſermo de priori originis, quod eſt in primo ſigno naturæ, ſed non valet loquendo de priori ſigno originis, quod eſt ĩ ſecũdo ſigno naturę. Eſt enim intelligẽdum, ꝙ iſta ſigna originis attendũtur ſecũdũ duplex ſignũ naturę. Primum ſignum naturæ eſt fœcunditas intellectiua, & diuidiĩ in duo ſigna originis. In primo eſt dicere. Et in ſecundo eſt dici. Secundum ſignum naturę eſt fœcunditas volitiua, & diuiditur in duo ſigna originis, In primo eſt ſpirare. Et in ſecundo eſt ſpirari. In primo itaque ſigno naturæ, pater filiũ producit, & filius producitur antequam in ſecundo ſigno intelligatur pater ſpirare, & ſpirituſſanctus ſpirari.

3 Ad tertium negatur antecedens. Et ad primam probationẽ dicitur ad maiorem, ꝙ ſummæ neceſſe eſſe habet eſſe, pro quocunque ſigno durationis, ſed nõ oportet quod habeat eſſe ꝓ quocunque ſigno originis. Et ad ſecũdam probationem negatur illa conſequentia: quia ſigna originis ſunt permanẽtia. Et ideo in ipſis nullus eſt tranſitus. Et ad tertiam probationem dicendũ, ꝙ bene ſequitur, quòd de filio verificatur eſſe & non eſſe, cum determinatione, uidelicet non eſſe a ſe, & eſſe ab alio, quę non contradicunt, non autem eſſe, & non eſſe ſimpliciter.

Vtrum pater, & filius ſint priores, natura ſpirituſſancto.

Dur.1 .ſent. d.12.q.1. Thom. 1 .p.q. 45.art.3.

SExto quæritur. Vtrum pater
& filius ſint priores nanura
ſpirituſſancto. Argu. quòd non.
1 Primo ſic. Spirans, & ſpiratū,
ſunt ſimul natura, ſed pater, &
filius ſunt ſpirantes, & ſpirituſ-
ſanctus eſt ſpiratus. igitur.
2 Secundo. Pater producens fi-
lium non eſt prior natura filio,
ergo nec pater, & filius produ-
centes ſpiritum ſanctum, ſunt
natura priores [illegible]ſpirituſancto.
3 Tertio. Filius non eſt prior na
tura ſpiratione actiua, ergo nec
ſpiratione paſſiua, & per conſe-
quens nec ſpirituſancto. Antece
dens patet, quia ſpiratio actiua
i patre eſt. filius aūt nō eſt prior
natura his, quę ſunt in patre.

Contra. Spirituſſancti produ
ctio eſt ſecundum fœcunditatē
volitiuam: productio autē tam
actiua, q̄ paſſiua filij eſt ſecun-
dum fęcunditatem intellectiuā,
quæ natura prior eſt volitiua.
Primo notandum, quòd ordo na
turæ dicitur ordo naturalis præ-
ſuppoſitionis, inquātum, videli
cet naturali intelligentia vnum
natum eſt prius concipi, & aliud
poſterius. Et de hoc ordine po-
nit Franciſcus de Maronis talē
regulam. Quandocunque aliqua
duo ſic ſe habent, quod unum
poteſt eſſe ſine reliquo, & non
econuerſo ex ſe illud eſt natura
prius, quod pōt abſolui ab alio.
Ordo .n. naturæ eſt eſſentialis,
& in ordine eſſentiali prius non
dependet a poſteriori, ſed econ
uerſo, uel quaſi. Sed inſtatur con
tra prædictam deſcriptionem,
quia eſſentia diuina eſt prior na
tura perfectionibus attributali-
bus, cum ſit earum fundamētū,
& tamen repugnat ſibi eſſe ſine
ipſius. Itē ſubiectū eſt prius na-
tura paſſione, & tamē ſibi repu-
gnat eſſe ſine illa. igitur. Itē na-
tura ſpecifica eſt prior natura
proprietate indiuiduali, & tamē
repugnat ei eſſe ſine ipſa. igitur.
Ad omnia iſta ſimul dicendum
ad minorem, ꝙ illa repugnantia
non ex ſuis rationibus formali-
bus, ſed propter indiſtinctionē
realem conſequentem ſuas ra-
tiones formales. Secundo notan
dum, ꝙ ordo naturæ poteſt ac-
tēdi dupliciter. Vno modo ordo
naturæ .i. inter naturas, & ſic nō
poteſt eſſe in diuinis, vbi eſt vni
ca natura. Alio modo ordo natu
rę .i. ordo naturaliū pfectionū,
aut proprietarum: & hoc modo
neceſſe eſt illos ponere ordinē
naturæ in diuinis, qui ponunt
aliquam diſtinctionē inter per-
fectiones, aut proprietates diui
nas. ſi enim eſſent diſtinctę, &
nō ordinatę, tunc eſſent cōfuſæ.

His præmiſſis, ponuntur tres Con.1.
concluſiones. Prima eſt. In diui
nis eſt ordo naturæ. Patet, quia
inter diuinas perfectiones, & ꝓ
prietates, eſt naturalis prę ſuppo
ſitio unius ab alia. Intelligendū
eſt autem, ꝙ ī diuinis ſunt quāt
tuor principalia ſigna naturę.
Primum eſt, perfectionum quid
ditatiuarum, quæ ſunt in primo
modo per ſe, vel reducibiles ad
ipſum, cuiuſmodi ſunt rō dei-
tatis, ratio ſpiritus, & rō entita-
tis. Secundum eſt ſignum modo
rum intrinſecorum, cuiu modi
ſunt infinitas, & neceſſitas, quæ
non dicunt aliquum formalita-
tem vltra formalitatē eſſentiæ.
Tertiū eſt ſignum perfectionū
attributalium, cuiuſmodi ſunt
intellectus & uolūtas, & hmōi,

quæ dicunt formalem rationẽ, aliam a formali ratione eſſentia, & ideo ponuntur in tertio ſigno. Quartum eſt ſignum relationum, tam relationũ originis, q̃ etiam relationum cõium, quę præſupponunt diſtinctionẽ perſonarum. Vnumquodque autem iſtorum ſignorum, eſt iterum diuiſibile in plura, ſecundum ꝙ ibi plura reperiũtur, quorũ vnũ naturaliter præſupponit aliud.

Con. 2. Secunda cõcluſio. Inter generationem actiuam, & ſpirationẽ actiuã in patre, non eſt proprie ordo originis, ſed ordo naturæ. Primum patet, quia vbi eſt proprie ordo originis, ibi eſt hoc ab hoc, ſed inter generationem actiuam, & ſpirationem actiuã in patre, nõ eſt hoc ab hoc, quia in patre nihil eſt originatum, igitur. Secundum patet, quia quã docunque aliqua ſunt ordinata ſecundum ordinem naturæ: quicquid eſt in primo ſigno naturæ, prius eſt quocunque quod eſt in ſecundo, ſed fœcunditas intellectiua, eſt primum ſignum naturæ: & fœcunditas volitiua ſecundum: generatio autem actiua eſt in primo, & ſpiratio in ſecundo. igitur. Item generatio actiua quiditatiue cõuenit patri tanquam eius conſtitutiua, non autem ſpiratio actiua, ergo naturali intelligentia: generatio actiua in patre præcedit ſpirationem actiuam. Et ſimiliter diceretur de generatione paſſiua, & ipſa ſpiratione actiua in filio.

Con. 3. Tertia concluſio. Pater & filius ſunt priores ſpirituſſancto, nedum origine, ſed etiam natura. Quod ſint priores origine patet, quia pater, & filius ſunt a quo eſt. ſſ. & ipſe. ſſ. eſt a patre & filio. Quod ſint priores natura: patet quia quandocunq; aliqua duo ſunt ſimul natura, quicquid eſt prius natura uno, eſt prius natura reliquo, ſed ſpiratio actiua, & ſpiratio paſſiua ſunt ſimul natura, & pater & filiꝰ ſunt priores natura ſpiratione actiua, ut patet ex ꝓcedenti cõcluſione ergo etiam ſunt priores natura ſpiratione paſſiua: & per conſequens ſpirituſancto.

Ad primum arg. dicendum ad maiorem, quod vera eſt de ſpirãte formaliter ſumpto, inquantũ eſt ſpirans, ſed non de ſuppoſito, quod eſt ſpirans. 1

Ad ſecundum negatur conſequẽtia, quia nõ eſt ſimile. pater enim cõſtituitur in eſſe ꝑſonali per productionem filij: ſpiratio autẽ actiua intelligitur quaſi aduenire ſuppoſitis iã conſtitutis. 2

Ad tertium negatur antecedens, & ad probationem dicendum ad maiorẽ, ꝙ ſpiratio actiua non eſt in patre tanquã eius conſtitutiua: ſed tanquam poſterior natura, ut ſibi aduenticia. Ideo non eſt inconueniens dicere, quòd ſit poſterior filio, immo neceſſario ſic oportet. 3

De nominatione ſpirituſſancti.

Vtrum hoc nomen ſpiritus ſit proprium tertiæ perſonæ.

CIRCA ſecundum ſuperius propoſitum de ſpirituſancto, videlicet circa nominationẽ. Primo q̃ritur. Vtrũ hoc nomẽ ſpiritus ſit propriũ tertiæ perſonæ in diuinis. Arg. ꝙ non.

Primo

1 Primo ſic. Spūs diuidiẗ cōtra
corpus,ſed nulla pſona diuina ē
corpus. ergo q̄libet eſt Spiritus.
2 Secundo. Spirare eſt cōmune
tribus perſonis,quælibet.n.per-
ſona inſpirat, ergo ſpirari non
pōt eſſe proprium vni perſonæ,
ergo neq; hoc nomen Spiritus.
Math. Contra Matth. & Io. Vbi nu-
28. merantur tres perſonę diuinæ,
1. Ioh. tertia perſona noīatur spirituſ-
vlti. ſanctus. Notandum, ꝙ ſicut di-
cit btūs Boñ. spūs dr̄ in corpori
bus, in creaturis intellectualib⁹,
& in Deo. In corporib. aūt dr̄ du
pliciter. Aut a ſpūalitate contra
corpulentiā,& ſic dr̄ corpus ſub
tile,& aereū,& ſic ſumitur in li
bro de ſpū & aīa, aut a ſpirādo,
& ſic ſpūs dr̄ flatus. Et hoc mō
Io. 3. ſumit Chri. vbi dr̄. spūs vbi vult
Pſal. ſpirat,& in pſ. Ignis, grādo, nix,
148. glacies,& ſpūs procellarum. In
creaturis aūt intellectualib. etiā
diciẗ ſpūs dupliciter. Aut, a ſpi-
ritualitate contra corporeitatē,
& ſic ſpūs dr̄ ipſa forma intelle
ctualis, vel eius potētia īterior,
Eccl. 3. & ſic ſumitur Eccle. vbi dicitur.
1. Theſ. Quis nouit ſi ſpūs filiorū Adæ
5. aſcēdat ſurſum? Aut diciẗ a ſpirā
do,& ſic diciẗ amor, vel affectio.
Vnde Apoſt. Integer ſpūs veſter
ſeruetur. Ideo etiā ſpiritus dici-
tur dupliciter. Aut a ſpiritualita
te contra corporeitatem,& ma-
terialitatē,& ſic cōuenit tribus
perſonis. Vnde Io. spiritus eſt
Ioh. 1. Deus,&c. Aut a ſpirando, & ſic
ſola tertia perſona, quę procedit
per modum amoris, dicitur ſpi-
ritus. Et quia ſanctitas principa
liter pertinet ad ipſum amorem
voluntatis: ideo dicitur spiri-
tuſſanctus: non ſic autem dici-
tur filius ſanctus, qa filius pce-
dit mō naturę: ideo nō ſibi cōpe
tit ſanctitas ex mō emanatiōis.

His præmiſſis, ponitur talis Con. 1.
concluſio. spiritus vt dicitur a
ſpiratione paſſiua, eſt proprium
nomen tertiæ perſonæ. patet,
quia ipſa ſola producitur per
actum ſpirandi.

Ad primum arg. dicēdum, ꝙ 1.
procedit de ſoiritu dicto a ſpiri-
tualitate,& non a ſpirando.

Ad ſecundum dicendū ad an 2.
tecedens, ꝙ ſpirare diciẗ duplici
ter. Vno mō, vt idem eſt, ꝙ ſpiri
tum producere,& ſic nō eſt cōe
tribus. Alio modo, vt idem eſt,
quòd inſpirare .i. in ſpiritu no-
ſtro ſpiritualiter immittere co-
gitationes,& affectiones bonas:
& ſic eſt commune tribus.

Vtrum Spirituſſanctus proprie nominetur nexus, & amor.

D. Tho. 1. p. q. 37. ar. 2. Dur. 1. d. 31. q. 1. Scot. 1. d. 32. q. 1.

SEcundo queritur. Vtrū spiri-
tuſſanctus proprie noīetur ne
xus & amor patris & filij: ita
vt vere dicatur, quòd pater,& fi-
lius diligunt ſe ſpirituſancto.

Primo arg. contra primū, qa 1.
pater, & filius non conueniunt
in perſona ſpirituſſancti cū ſint
perſonę diſtinctę ab eo. igitur.

ſecundo arg. contra ſecundū. 2.
Amor patris,& filij, eſt formali
ter in ipſis: ſed spūſſanctus non
ē formaliter ī patre & filio. igiẗ.

Tertio arg. contra tertiū dile 3.
ctio, qua ſe diligunt pater, & fi-
lius, eſt prior natura ſpirituſan-
cto. Cum .n. ſit perfectio eſſen-
tialis, eſt prior natura ſpiratio-
ne paſsiua, quę eſt proprietas cō
ſtitutiua ſpirituſſancti, igitur. De Tri.
Con- lib. 6. c. 5

De Tri. li.6 c.3. Cōtra. Dicit Aug. Nexus quo vterq; con:ungitur nō eſt alter eorum, ſed Spiritus Sanctus quo genitus à generante diligitur & genitorē ſuū diligit. Item dicit *Super Pſal.13.* beatus Hieronymo, ꝙ ſpirit' eſt amor patris, & filij. Primo notandū, ꝙ nexus in propoſito dicit illud, in quo cōueniunt illa, quæ connecti dicunt. Poteſt aūt attendi cōuenientia inter perſonas diuinas dupliciter. Prima eſt eſſentialis, ſed hæc proprie non dicitur nexus, quia proprie nexus eſt vnio cōſequens diſtinctionē. Ipſa aūt eſſentia præcedit diſtinctionē perſonarū. Alia eſt cōueniētia originalis, & hęc pōt attendi dupliciter. Vno modo in duabus pſonis originatis ab vna, vt filius, & Spiritus ſanctus originantur à patre: & hæc etiā proprie non dicitur nexus, quia origo pcedit diſtinctionē perſonarū. Alio modo in pſonis originātibus, ſiue producētibus vnā, vt pater & filius producūt Spiritū Sanctū, & hęc cōuenientia nominat vnionē, quę conſequit diſtinctionē: ideo proprie dicitur nexus. Secūdo notandū, ꝙ magiſter ſententiarum in primo. d. 32. mouet illā quæſtionē. Vtrum pater & filius diligāt ſe Spiritus Sancto, & eam inſolutā relinquit reputās eam difficilē. Aliqui aūt dixerunt illā eſſe negandā: & ꝙ beatus Auguſtinus eā retractauit in ſimili quando videlicet retractauit illā pater eſt ſapiens ſapientia genita: ſed hoc non videtur conuenienter dictū, quia nō ſolū Auguſtinus, ſed etiā alij doctores poſuerunt illam propoſitionē. Tertio notandum, ꝙ amor in diuinis eſt perfectio eſſentialis communis tribus, ſed tamen appropriatur ſpiritui ſancto, ſicut & omnia, quæ pertinent ad voluntatem.

His pmiſſis ponunt quinque cōcluſiones. *Concl.1.* Prima eſt illa locutio: pater & filius diligunt ſe ſpiritu ſancto nō eſt perſonalis, ſed eſſentialis. patet, qa pater & filius, & Spūs ſanctus eodē amore ſe diligūt, & etiā creaturas, & ſic ille amor non eſt perſonalis.

Concl.2. Secunda concluſio. Illa locutio non eſt formalis, ſed identica. patet, quia illud, quo pater & filius ſe diligunt formaliter eſt in ipſis formaliter.

Concl.3. Tertia concluſio. Illa locutio nō eſt propria, ſed appropriata. patet, qa amor ille, quo pater & filius ſe diligūt, eſt etiā identicę pater & filius, ſicut & Spiritus Sanctus. Appropriatur tñ ſpiritui ſancto, nec tamē hic ſufficit quali cūq; appropriatio. Nam licet bonitas approprietur ſpiritui ſancto, tñ pater & filius non dicunt boni ſpū ſancto. Sed requirit appropriatio ex modo emanationis. Solus aūt amor inter pfectiones diuinas appropriatē ſpiritui ſancto ex modo ſuę emanationis, qa videlicet Spūs Sanctus pcedit p modū amoris, videlicet p actū ſpirādi. Et ſi inſtetur, quia amori diuino repugnat ſpirari. Dicēdū, ꝙ licet ſibi repugnet inquātū eſt amor infinit', nō tñ inquantū eſt amor ſimpliciter. Cū ergo dicit pater & fili', diligūt ſe ſpū ſctō: ſenſus eſt pater & fili' diligūt ſe amore, q eſt identicę Spūs Sanctus, & appropriatę ex modo ſuę emanatiōis.

Concl.4. Quarta cōcluſio. Spiritus Sanctus per identitatem & appropriationē

priationem eſt amor patris, & filij. patet ex dictis.

Concl. 5. Quinta cōcluſio. Spiritus ſanctus cōuenienter dicitur nexus patris & filij: patet, quia Spiritus ſanctus eſt identice ſpiratio paſſiua, in cuius correlatiuo connectuntur pater, & filius, ideo etiam connectuntur in Spiritu Sancto, vt in cōmuni producto.

1 Ad primum argumentum dicendum, ꝙ licet pater & filius non conueniant formaliter, aut etiã perſonaliter in Spiritu ſancto, bene tamen originaliter.

2 Ad ſecundum patet ex dictis. Et ſimiliter ad tertiũ, quia Spiritus Sanctus non dicitur amor, aut dilectio per proprietatẽ, ſed per appropriationem tantum.

Vtrum hoc nomen donum, dicat proprietatem perſonalem Spiritusſanƈti conſtitutiuam.

Hoc idem Scot. 1. ſentent. d. 18. q. 1. Duran. 1. d. 18. q. 1. D. Tho. 1. pri. q. 43. art. 3.

TERTIO quæritur. Vtrum hoc nomen donum, dicat proprietatem perſonalem Spiritus Sancti conſtitutiuam.

1 Primo arg. ꝙ nõ dicat proprietatẽ Spiritus Sancti, q̃a quęlibet pſona dat & datur. vt dicit Aug. *Epiſtol. ad Dardanum.* Ergo quęlibet perſona eſt donabilis, & ſic habet rationẽ doni.

2 Secundo. Omnis relatio Dei ad creaturas eſt cõmunis tribus: ſed donũ importat relationẽ ad creaturas, quibus datur, igitur.

3 Tertio arg. ꝙ donum ſit proprietas cõſtitutiua Spiritus ſancti, quia dicit Aug. *De Tri. li. 5. c. 7.* Sicut filio natum eſſe eſt à patre eſſe: ita Spiritui ſancto donum Dei eſſe eſt à patre & filio ꝓcedere, ſed relatio ꝓceſſionis à patre & filio eſt cõſtitutiua Spiritus ſancti, igit̃.

4 Quarto. Dicit Aug. ꝙ relatio proceſſionis Spiritus ſancti à patre & filio non exprimitur per hoc nomen Spiritum ſanctum, ſed per hoc nomen donum. *De Tri. li. 8. c. 7.*

5 Quinto. Quicquid eſt diſtinctiuum vnius perſonæ ab alijs, eſt eius cõſtitutiuum, cum ſint eadẽ principia eſſendi, & diſtinguendi, ſed ratio doni eſt diſtinƈtiua perſonæ Spiritus ſancti ab alijs. Solus enim Spiritus ſanctus dicitur donum Dei, igitur.

Contra, quantum ad primum dicit Auguſtinus. *De Trini. lib. 5. cap. 15.* Sicut in Trinitate non eſt verbum, niſi filius, ita nec donum, niſi Spiritus ſanƈtus. Et quantum ad ſecundum arguitur, quia donũ dicit reſpectum ad creaturã, cui datur: talis autẽ reſpectus eſt poſterior eſſe perſonali Spiritus ſancti.

Primo notanda ſunt quatuor præambula de nomine doni. Primum eſt Donum & Datum differũt tripliciter. Primo, quia datum cum ſit participium cõnotat tempus, non aũt donum. Secundo, quia donũ proprie dicitur datio irredibilis, quæ videlicet fit nõ expectando retributionẽ per liberalitatẽ volũtatis, vt innuit Auicenna. *Auic. 6. Metaph.* Datum autem generalius dicitur qualitercunq; cõmunicatum alteri, ſiue expectando retributionem, ſiue non. Tertio, quia datum notat actualem dationem: donum vero habitualem, aut aptitudinalem. Secundũ eſt. Hoc nomen donum per ſe ſignificat reſpectum donabilitatis ad creaturã. Intantum enim eſt donum in-

quantum

quantum alieni datur, vel donabile eſt. Sed connotat proceſſionem Spiritus ſancti, quæ eſt per modum amoris. Nam inter omnia dona dantis primum eſt amor, qui etiam eſt ratio cuiuſcunq; alterius doni. Nihil enim habet rationem doni: niſi quia cõmunicatũ amicabiliter actu amatorio voluntatis. Tertium eſt. Reſpectus ille ad creaturas ſignificatus per hoc nomen donum, poteſt intelligi tripliciter. Primo ſecundum actum: & ſic donum dicitur, quia actu datur. Secundo ſecundum habitudinem, & ſic dicitur donum, quia aliquando donandum. Tertio ſecundum aptitudinem: & ſic dicitur donum, quia donabile. Quartum eſt. Donabile dicitur dupliciter. Vno modo donabile, id eſt poſſibile dari. Alio modo donabile, id eſt aptum natum dari. Nec iſta duo ſunt idem: quia quandoq; aliquid eſt poſſibile ad aliquid, ad quod non eſt aptum natum, ſicut lapis eſt poſſibilis ferri ſurſum: ſed ad hoc non habet aptitudinem. Si ergo accipiatur donabile primo modo, non conuenit ſoli Spiritui ſancto: ſed toti Trinitati. Si vero ſumatur ſecũdo modo ſolus Spiritus ſanctus eſt donabilis, quia ipſe ſolus ex vi ſuæ proceſſionis habet aptitudinẽ, vt detur. Solus enim ipſe procedit per modum amoris donabilis. Secundo notanda ſunt tria præambula de perfectionibus, & proprietatibus diuinis. Primum eſt. Quicquid eſt intrinſecũ in diuinis, ſiue abſolutum, ſiue reſpectum in quocunq; eſſe reali, vel intelligibili, eſt prius quocunq; reſpectu ad creaturas, & quocunq; eſſe creaturarum, ſiue ſit eſſe reale, ſiue ſit eſſe cognitum: patet, quia omne neceſſe eſſe, eſt prius quocunque non neceſſe eſſe: ſed omne intrinſecum in diuinis eſt neceſſe eſſe. creatura autem nullo modo eſt neceſſe eſſe. & per cõſequens nec reſpectus ad creaturam, igitur. Secundũ eſt. Nulla diuina perſona conſtituitur per relationem ad creaturas: patet, quia omnis perſona diuina eſt realis: relatio autem ad creaturas eſt ens rationis tantum. Tertium eſt. Nulla proprietas perſonalis diuina per ſe includit reſpectum ad creaturam: patet, quia cum illa proprietas ſit intrinſeca, illa eſt prior quocunq; reſpectu ad creaturam. Item talis proprietas eſt realis: ergo ſi includeret reſpectum ad creaturam, quæ eſt ens rationis, eſſet tantum vnum per accidens.

His præmiſſis ponuntur ſex conclusiones. Prima eſt. In diuinis conuenientius dicitur donum, quàm datum. Patet, quia datum connotat tempus. non autem donum: omnia autem diuina ſunt ſupra tempus. Con. 1.

Secunda concluſio. Licet donum actualiter dictum dicatur de Deo ex tempore: tamen donum habitualiter, aut aptitudinaliter ſumptũ dicitur de Deo æterno. Primum patet, quia creaturæ, quibus fit donatio actualis ſunt ex tempore. Secundum patet, quia Deus ab æterno eſt donandus & donabilis. Con. 2.

Tertia concluſio. Donum ſi proprie ſumatur eſt propriũ nomẽ Spiritus ſancti in diuinis: patet, Con. 3.

tet, quia connotat proceſſionẽ
per modum amoris, quæ eſt pro
pria Spirituiſancto.

Con.4. Quarta concluſio. In dono
quod eſt Spirituſſanctus, omnia
alia Dei dona donãtur, patet, qa
oĩa cõicata dicuntur dona rõne
amoris: Spirituſſanctus aũt ex
vi ſuę proceſſionis eſt amor in-
finitus, ꝓcedẽs a patre & filio.

Con.5. Quinta concluſio. Et ſi donũ
ſit proprietas diſtinctiua Spiri-
tuſſancti, non tñ conſtitutiua.
Primũ patet ex tertia concluſio
ne. Secundũ patet, quia donum
de per ſe ſignificato, importat
reſpectũ ad creaturas, vt dictũ
eſt. oĩs aũt talis reſpectus ẽ po-
ſterior eſſe pſonali Spũſſancti.

Con.6. Sexta concluſio. Spirituſſan-
ctus conuenienter dici põt do-
num nr̃m & ſpiritus noſter. Pri-
mum patet, qa nobis datur, ſeu
donabilis eſt. Secundũ patet, qa
nobis inſpiratur, ſiue quia ipſe
ſpirat in nobis verã cognitionẽ,
& ſanctam affectionẽ. Vnde eſt
notanda ſecundũ Bona. talis re-
gula. De illis nominibus diuinis
dici poteſt meum vel noſtrum,
quæ dicunt reſpectum ad nos,
ſecundum habitudinem cauſali
tatis, aut correlationis, ſicut
Deus dicitur creator noſter, pro
tector noſter: beatitudo noſtra,
& etiam Deus noſter. Quoniam
ſicut dicit Damaſc. hoc nomen
Deus, imponitur ab actu quem
habet circa nos.

1 Ad primũ arg. patet ex quar-
to preambulo primi notabilis.

2 Ad ſecundum dicendum ad
minorem quod donum nõ im-
portat præciſe illam relationẽ:
ſed etiam connotat proceſſio-
nem per modum amoris.

Ad tertiũ dicendum ad ſecun 3
dam partem illius auctoritatis
beati Aug. ꝙ vera eſt de conno
tato huius noĩs donum: ſed non
de principali ſignificato.

Ad quartum dicendum, quòd 4
auctoritas illa Aug. intelligitur
de hoc nomine ſpiritus, prout
nominat ſubſtantiam ſpiritua-
lem, ſiue intellectualem. Et lo-
quendo de nomine doni quantũ
ad connotatum, ſed oppoſitum
eſt verum, ſumendo ſpiritũ pro
ſpirato voluntate ſancta, & lo-
quendo de dono quantum ad
principale ſignificatum.

Ad quintum dicẽdum ad ma 5
iorem, ꝙ illa vera eſt de priori
diſtinctiuo, & nõ de ſecũdario,
cuiuſmodi eſt ratio doni reſpe-
ctu Spirituſſancti: primariũ.n.
diſtinctiuũ eſt ſpiratio paſſiua.

De miſſione Spirituſſancti.

Vtrum mitti conueniat ſoli Spirituiſancto.

---

*D.Tho.1.p.q.43.Ar.7.Dur.1.d.16.
q.1.Scot.1.d.16.q.1.*

CIRCA tertium
quod fuerat ſupe-
rius propoſitũ de
Spirituſancto: vi-
delicet circa eius
miſſionem. Primo quæritur:
Vtrũ mitti ſoli Spirituiſancto cõ
ueniat, aut ẽt patri & filio. Arg.
ꝙ conueniat toti Trinitati.

Primo ſic. Omnis relatio Dei 1
ad creaturas, eſt cõis tribus, ſed
miſſio dicit relationem ad crea
turas, quibus fit miſſio. igitur.

Secundo. Venire ad creaturas 2
eſt

eſt commune tribus perſonis: ergo & mitti.

8 Tertio. Dari eſt cōmune tribus perſonis. Dicit enim Aug. quod quælibet perſona dat, & datur, igitur & mitti.

De Tri. lib. 4.

Contra. dicit Aug. Pater cum ex tpe a quoquā cognoſcit, non dicit miſſus, qa non hēt de quo ſit, aut de quo procedat. Primo notandū, ꝙ ſicut patet ex prece dentibus verbis Aug. aliqua perſona nō dr̄ miſſa, niſi ſit ab alia procedens. Vnde & ibidē dicit. Filius cum ex tpe a mēte cuiuſquā cognoſcitur mitti dicitur. Et poſtea plenius dicit. Filium mitti eſt ipſum cognoſci, ꝙ a patre ſit: & ita etiā Spiritum ſanctum mitti eſt Spiritū ſanctum manifeſtari, & cognoſci ꝙ a patre, & filio procedit. Ex his ergo verbis Auguſtini ſumitur rō miſſionis, qa videlicet mitti, eſt manifeſtari. Perſonā procedere. hoc aūt non eſt cōe tribus, quia non oīs perſona procedit: mittere vero eſt manifeſtare: perſonā procedere. hoc autem eſt commune tribus. Tota. n. Trinitas manifeſtat perſonā procedentē procedere. Secundo notandum, ꝙ mitti de principali ſignificato ſignificat habitudinē ab hoc in illud: & ita ſignificat duplicem reſpectū rationis, videlicet ad perſonā mittentē, & ad creaturā cui mittitur diuina perſona. Connotat vero reſpectū realem proceſſionis æternę ad perſonam, a qua procedit, non inquantum ipſa eſt mittens, ſed inquantum eſt producens. Licet. n. perſona ꝓducens ſemper ſit mittens, nō tñ ecōtra. Vnde non oportet, quòd perſona miſſa procedat a qualibet mittēte, ſed ſufficit ab aliqua. Tertio notandum, quòd mitti, & venire in diuinis perſonis, nō dicit mutationē localem, nec ſeparationem miſſi a mittente, cum quælibet perſona diuina ſit vbique. Vnde perſona diuina dr̄ mitti, & venire non deſignando eſſe, vbi prius erat: aut incipiendo eſſe vbi prius ſimpliciter non erat, ſed incipiendo nouo modo eſſe, ſcilicet per inhabitationē gratiæ, aut eius perceptibilem augmentationē in creatura, in qua prius erat per eſſentiam, pręſentiam, & potētiam. Dicit ergo venire, non per aliquē motum, ſed cauſando nouum effectum. Pro quanto autem de nouo cauſantur in aliquo habitus aut actus cognitiui, dicitur filius mitti: pro quanto vero cauſantur habitus, aut actus effectiui, dicit Spirituſſanctus mitti: quia tamen ſimul illuminatur intellectus, & inflammatur affectus, ideo miſſio filij in mēte, & miſſio Spirituſſancti ſunt indiuiſę. Quarto notandum, ꝙ Spirituſſanctus dici poteſt venire, & mitti dupliciter. Vno modo ſecundum quid, videlicet ad aliquem vſum alicuius doni, & ſic dicitur mitti ſecundū dona gratię gratis datæ. Alio modo ſimpliciter, videlicet ad fructū & inhabitationem, & ſic dicit mitti ſolummodo ſecundum dona gratiæ gratum facientis. Quinto notandum, ꝙ miſſio diuinæ perſonæ eſt duplex, videlicet inuiſibilis, quæ fit ſecundū effectus inuiſibiles: & miſſio viſibilis, quæ fit in aliquo ſigno ſenſibili, in quo repræſentatur

diuina

diuina perſona, non vt operãs tã tũ, ſed ẽt vt inhabitans: nec ſolũ vt inhabitãs, ſed ẽt emanãs, quaſi de alio veniẽs. vt dicit beatus Bon. Ratio aũt miſſionis viſibilis eſt pp manifeſtationẽ plenitudinis gratiæ redundãtis, ſicut in Apoſtolis, & pp manuductionẽ, & confirmationẽ populi de nouo ad Chriſtũ venientus, vt videlicet p ſigna ſenſibilia manuducent ad credendũ intelligibilia: & pp hanc eãm fiebat miſſio viſibilis in eccleſia primitiua.

Con. 1. His præmiſſis, ponunt ſex cõcluſiones. Prima eſt. Miſſio diuinæ perſonę nõ eſt ęterna, ſed tẽporalis: patet, quia miſſio noĩat reſpectum ad creaturam in qua producitur nouus effectus, quod non poteſt ab æterno.

Con. 2. Secũda cõcluſio. Miſſio actiua eſt communis tribus perſonis: patet ex primo notabili.

Con. 3. Tertia concluſio. Miſſio paſſiua cõuenit tm̃ filio, & ſpirituiſancto: patet, ibidẽ. Et ſi inſtet: quia mittere, & mitti dicunt relationes oppoſitas mittere autẽ nõ includit producere: ergo mitti nõ includit pduci: & ſic nihil impedit quin ſit cõe tribus. Dicendum, ꝙ maior eſt vera quantum ad formalia ſignata: ſed nõ quantum ad connotata.

Con. 4. Quarta cõcluſio. Non erat cõueniens miſſionem viſibilẽ fieri in lege veteri: patet, quia non erat cõueniens ꝙ ſignũ plenitudinis daretur ante tẽpus plenitudinis. miſſio aũt viſibilis eſt ſignum plenitudinis gratiæ in eo ad quẽ fit, & tempus plenitudinis gratiæ, eſt tẽpus legis nouę.

Con. 5. Quinta cõcluſio. Couenitẽter fiebat miſſio viſibilis in eccleſia primitiua: patet, quia tunc erat maxima difficultas ad credendum: ideo tunc indigebãt ſignis ſenſibilibus.

Con. 6. Sexta concluſio. Cõueniẽter facta eſt miſſio viſibilis in certis creaturis: patet, quia per illas creaturas in quibus facta eſt miſſio viſibilis conuenientiſſime ſignificat effectus diuinæ perſonę in illis, ad quos fit miſſio viſibilis, vt patere poteſt diligenter cõſideranti.

1 Ad primum argu. dicẽdum ad minorẽ, ꝙ miſſio nõ dicit pciſe relationẽ ad creaturas: ſed etiam connotat relationem ęternam.

2 Ad ſecundũ, & tertiũ dicẽdũ ꝙ conſequẽtia nõ valet, quia venire, & dari nõ ſic cõnotãt relationem proceſſionis æternæ ſicut mitti.

Vtrum miſſio actiua ſit actio trãſiẽs.

Tho. 1 p. q. 43. ar. 4. Du. 1 d. 15. q. 2.

SECVNDO quæritur. Vtrũ miſſio actiua ſit actio trãſiẽs vel immanens.

1 Arguitur ꝙ non ſit actio tranſiens, quia oĩs actio tranſiẽs eſt productiua ſui termini ĩ eſſe reali; ſed miſſio cum ſit relatio rationis non introductiua alicuius termini in eſſe reali. igitur.

Contra. Miſſio actiua importat reſpectũ ad creaturã, ad quã fit miſſio in qua infunditur nouus effectus gratiæ. Primo notãdum ꝙ actio equiuoce dicitur tripliciter. Prima eſt actio de genere qualitatis: & iſta eſt actus ſecundus potentiæ obiectiuæ, qui quidẽ actus ſm ſuam rationem

quidditatiuam eſt abſolutus: licet ſm habitudinē conſequentē dicat reſpectū ad obiectum: & talis actio dicitur immanēs: quia nō eſt productiua ſui termini in eſſe reali, ſed tantūmodo in eſſe obiectiuo, ſicut eſt intellectio, & volitio. Secunda eſt actio de genere relationis, ſicut dictio actiua quæ eſt ꝓductiua intellectionis. Tertia eſt actio de genere actionis, ſicut impreſſio actus intelligēdi in intellectu poſſibili, quæ importat reſpectum trāſmutantis ad tranſmutatū, ſiue agētis ad paſſū: & iſtæ duæ vltimæ dicūtur actiones tranſeuntes, eo quòd dicunt reſpectum ad terminum, vt productum, vel paſſum, & non, quia ſint in alio, quā in agente, omnis enim actio formaliter eſt in agente. Dicuntur ergo actiones trāſeuntes nō trāſitione formali, ſed terminatiua tantum. Secundo notandum ꝙ miſſio actiua ſpirituſſancti per ſe, ſignificat duplicem reſpectū rationis, videlicet ad miſſum, & ad eum cui fit miſſio. Mittere enim eſt quaſi deſtinare, hoc in illud, ſed connotat realē productionem alicuius effectus gratiæ & eius impreſſionem, in creatura rationali, ad quam fit miſſio. licet autem iſta impreſſio, ſiue infuſio ſpiritualis effect⁹, ſit noua in creatura, non eſt tamē noua actio in Deo infundente: quia ſi ſic, eſſet in eo mutatio. Deus enim nihil agit actione noua, ſed æterna, & ideo talis actio nō eſt in Deo relatio formalis, ſed fundamentalis tantum. Non ergo diciur Deus de nouo aliquid agere propter nouitatē quę ſit in eo: ſed tantum propter nouitatem effectus, per denominationem extrinſecam.

His præmiſſis ponūtur ſeptē cōcluſiones.

Prima eſt. In Deo nō eſt actio, neque paſſio, ad intra loquendo de actione de genere actionis. patet, quia vbi nō eſt recipere, nec recipi, vbi non eſt agere, nec pati. Per actionem enim ſit impreſſio alicuius, quod in paſſio recipitur: ſed in diuinis non eſt recipiere, nec recipi. igitur. Minor patet, qa omnia diuina, ſūt ſubſiſtentia, & ſunt purus actus: nullus autem purus actus, eſt alicuius entitatis receptiuus, & nullum ſubſiſtens eſt natum recipi in alio. *Con. 1.*

Secunda cōcluſio. In diuinis ad extra eſt reſpectus actionis, ſed nō paſſionis: patet, quia De⁹ ad extra nihil patiť, aut recipit, ſed tantūmodo influit & cauſat. *Con. 2.*

Tertia concluſio. In diuinis ad intra eſt actio immanens: patet, quia Deus intelligit, & diligit ſe. *Con. 3.*

Quarta cōcluſio. In diuinis ad extra eſt actio immanēs. patet, quia De⁹ intelligit & diligit creaturas quæ ſunt ſibi extrinſecę. *Con. 4.*

Quinta concluſio. In diuinis ad intra eſt actio tranſiēs, loquēdo de actione de genere relationis: patet, quia ibi ſunt dicere, & ſpirarę, quę ſunt actiones productiuę ſui termini. *Con. 5.*

Sexta concluſio. In diuinis ad extra eſt actio tranſiens: patet, quia Deus producit & conſeruat creaturas & in eis multas tranſmutationes facit. *Con. 6.*

Septima concluſio. Miſſio actiua ſpirituſſancti eſt actio tranſiens ratione connotati: patet, ex ſecundo notabili. *Con. 7.*

Ad

Ad arg. dicẽdum ad minorem ꝙ illa eſt vera de principali ſignificato huius termini mittere: ſed non de connotato.

PORTIO III.

De quadruplici communi relatione.

PRAETER ea, quæ perſonarũ trinitate dicta ſunt. Primo generaliter de earum perſonali diſtinctione. Et deinde ſpecialiter de ſingularum perſonarum ſpeciali ratione. Nunc reſtat aliqua tractare de ipſarum perſonarum comparatione. Ubi præcipue de tribus eſt inueſtigandum. Primo de quadruplici communi relatione. Secundo ſpecialiter de perſonarum circuminſeſſione. Et tertio de ſpeciali appropriatione.

Utrum in diuinis ſint quattuor relationes reales, &c.

Scot. 1 ſen. d. 31. q. 1. Tho. 1 p. q. 42. ar. 1. Dur. 1 d. 19. q. 1.

CIRCA primũ primo quęritur. Vtrum in diuinis ſint iſtæ quattuor relationes cõmunes reales, diſtinctio, identitas, & ęqualitas ſimilitudo.

1 Primo arguitur, ꝙ diſtinctio non ſit relatio realis: qa omnis relatio realis p̄ſupponit realẽ diſtinctionẽ extremorum: ſed idẽ nõ preſupponit ſeipſum. igitur.

2 Secundo arg. ꝙ diſtinctio non ſit relatio cõis, quia nulla origo in diuinis eſt relatio cõis, ſed diſtinctio fit per origines. igitur.

Tertio arg. ꝙ æqualitas nõ ſit relatio, qa dicit Aug. ꝙ ĩ diuinis vna perſona dicitur alteri ęqualis ſm ſubſtantiam igitur. 3

Quarto argui. ꝙ in diuinis nõ ſit ſimilitudo, qa idẽ nõ dr̃ ſimile ſibiipſi, ſed pfectiones diuinę ſunt eædẽ in tribus pſonis: ergo ſm eas nõ põt attẽdi ſimilitudo. 4 *Aug. 5 de Tri.*

Quinto argu. ꝙ æqualitas non ſit relatio diſtincta ab identitate, & ſimilitudine, qa magnitudo eſſentię nõ diſtinguit ab eſſẽtia formaliter, neq; ẽt magnitudo attributi ab attributo. Aequalitas aũt fundatur in magnitudine, ergo in diuinis nõ eſt æqualitas diſtincta ab identitate, quæ fundatur in ſubſtãtia, aut à ſimilitudine q̃ fundatur ĩ attributis. *Con. 5.*

Contra quãtũ ad primũ in diuinis eſt producẽs, & productũ, ergo diſtinctio. Et quo ad ſm pr̃, & filius, & ſpiritus ſan. ſunt vnus Deus. Et Ioan. 10. dicit ſaluator. Ego & pr̃ vnum ſumus. Et quo ad tertium dicit Athanaſius, ꝙ tres perſonæ ſunt eo æquales. Et quo ad quartum ipſe dicit. Qualis pr̃ talis filius &c. Notandum quod relationes cões dicuntur q̃ nõ conueniunt tm̃ vni perſonę, aut duabus, ſed tribus: cuiuſmodi ſunt quattuor prędictæ relationes. Hoc præmiſſo ponuntur quinque concluſiones. *Io. 10.* *In ſymb.*

Prima eſt. In diuinis ſunt diſtinctio: identitas, ęqualitas, & ſimilitudo: patet, primo de diſtinctione, quia in diuinis ſunt principia diſtinctiua, videlicet relationes originis, ſecundo patet de aliis, quia dicit Ariſtoteles ꝙ vnum in ſubſtantia facit: idem in quantitate æquale: in qualitate uero ſimile. Tres autẽ *Con. 1.* *Met. 5. t.c. 11.*

 perſo-

perſonę habent eandem ſubſtantiam, eandem quantitatem virtutis,ſ.infinitatem,& eaſdē qualitates,uidelicet eadem attributa,quæ habent modū qualitatis: vt dicit Aug.&c.Vnde fundamentum proximū iſtarum relationū eſt vnitas: fundamentum vero remotū eſt ſubſtantia: quātitas, & qualitas. Hęc tñ,omnia prout dicuntur eſſe in diuinis, non ſumuntur prædicamentaliter ,ſed tranſcendenter.

Aug. li. 8. de Trin.

Con.2. Secunda concluſio. Prædictæ quattuor relationes in diuinis ſunt reales:patet,quia habēt fundamentum reale & terminū realem:extrema etiam relata realiter diſtincta , & innaſcuntur ex natura extremorū videlicet, termini , & fundamēti abſque opere alicuius potentiæ comparantis vnum alteri.

Con.3. Tertia concluſio. Diſtinctio eſt prior aliis trib⁹ & inter alias prior eſt idētitas·deinde æqualitas,& vltima ſimilitudo. Primū: patet,quia oīs alia relatio realis a diſtinctione p̄ſupponit diſtinctionem:non.n.eſt realis relatio eiuſdē ad ſeipſum. Secundum:patet,quia ſubſtantia præcedit quātitatē:quantitas.n.in diuinis eſt ipſa infinitas, quæ eſt modus eſſentiæ. Ipſa aūt infinitas eſſentię præcedit perfectiones attributales:ergo idētitas,quæ fundatur ī ſubſtātia prior eſt æqualitate , q̄ fundatur in finitate,& ęqualitas prior ſimilitudine quæ fundatur in attributis. Pōt tñ cōcedi ꝙ aliqua ſimilitudo fundatur in eſſentia non inquantum eſt,quid,ſed inquantū eſt actus & forma quę perſonæ ſunt Deus:& hæc ſimilitudo prior eſt ęqualitate. Et cōformiter ēt dicendum ꝙ æqualitas fundata in magnitudine attributorū, poſterior eſt ſimilitudine. Et ſi inſtetur contra primā partē concluſionis : quia diſtinctio fundatur in notionalibus. Alię vero tres relationes fundātur ī eſſentialib⁹:ergo ſunt priores. Dicendum , negando conſequentiā:quia nō ſemper eſt ordo relationum,ſ̄m ordinem fundamentorū, ſicut in creatis ſimilitudo fundatꝛ ſuper naturam albedinis. diſtinctio vero vnius albedinis ab alia ſuper hecceitates q̄ ſunt poſteriores eſſentia albedinis:& tamen diſtinctio prior eſt ſimilitudine.

Quarta cōcluſio. In diuinis tot ſunt ęqualitates , & ſimilitudines. quot ſunt attributa:patet,q̄a quodlibet attributū hēt ſuā magnitudinē in qua fundatur æqualitas , & ēt in quolibet ipſorum fundatur propria ſimilitudo . Omnes tamē iſte æqualitates & ſimilitudines, ſunt vna res ſicut & omnia attributa & eorū magnitudines. *Con.4.*

Quinta concluſio . Non eſt eadē ęqualitas , aut ſimilitudo in numero in pſonis diſtinctis: patet,quia oīa quę ſunt eadē numero in tribus , ſunt eſſentialia , & ita ſunt priora notionalibus . vt hr̄ lib. de vnica & diſcreta theologia . relationes autē cōes ſunt poſteriores notionalibus . *Con.5.*

Ad primū arg. dicendū ad maiorē, ꝙ illa vera eſt de omni relatione reali, alia a diſtīctione: nō aūt de ipſa diſtinctione, licet bene preſupponat nō identitatem, aut diſtinctionē fundamentalē.

Ad ſecundum negatur conſequentia : quia licet diſtin-

ctio

ctio ſit per origines tanquam per principia diſtinctiua, nõ eſt tamen formaliter ipſa origo: quod patet, quia poteſt aliquis eſſe certus de diſtinctione pſonarũ dubitando de earũ origine.

3 Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ illud verbum Auguſtini intelligendũ eſt fundamentaliter, & nõ formaliter: eſsẽtia enim eſt fundamẽtũ remotũ æqualitatis. ꝓpinquius vero fundamẽtũ eſt magnitudo, & diſtinctius infinitas. Et ſi inſtetur, quia etiam paternitas fundatur in ſubſtantia: ergo pari ratione dicitur pater ſecundum ſubſtantiam. Dicendum, quòd æqualitas fundatur in ſubſtantia, inquantum eſt vna: ita quòd vnitas eſt proxima ratio fundamẽti paternitas autẽ nõ ſic fundatur in eſſentia ratione vnitatis.

4 Ad quartũ dicendũ negando conſequẽtiã, quia licet perfectiones attributales ſint eadẽ numero in tribus: tamen ipſa ſuppoſita relata ſunt realiter diſtincta, & hoc ſufficit.

5 Ad quintum dicendum, quòd ſicut dicit Scot. illa ratio cõcludit, ꝙ ſicut magnitudo eſt modus fundamẽti identitatis, & ſimilitudinis: ſic æqualitas fundata in magnitudine, ẽ modus idẽtitatis & ſimilitudinis, quia videlicet dicit vtranque, vt perfectam, abſque exceſſu vel defectu.

Vtrum in diuinis ſit realis diſtinctio.

D.Tho. 1. p.q.3. ar.1.

SECVNDO quęritur. Vtrũ in diuinis ſit realis diſtĩctio?

1 Arg ꝙ nõ, quia quod attribuitur diuinis, dẽt attribui in ſũmo: ſed in diuinis nõ põt eſſe ſumma diſtinctio cum ſit ibi veriſſima idẽtitas in eſſentia igitur.

Contra. In diuinis eſt perſona producens, & perſona producta. Primo notãda sũt quattuor dicta de ratione diſtinctionis. Primũ eſt, ꝙ ratio diſtinctionis nõ eſt abſoluta: ſed reſpectiua, qa omne diſtinctũ inquantũ huiuſmodi eſt ab alio diſtinctũ. Secundum eſt, ratio diſtinctionis eſt tranſcendens: patet, quia circuit omne predicamentum, & conuenit enti, & paſſionibus ſuis antequam deſcendat ad determinata genera. Tertium eſt. diſtinctio eſt relatio intrinſecus adueniens: patet, quia poſitis principijs diſtinctiuis aliquorũ neceſſario ponitur diſtinctio: Quartum eſt. Diſtinctio non eſt relatio æquiparantię, quia relatio æquiparantię fundatur in extremis eiuſdem rationis, cum ſit eiuſdem rationis in vtroque extremo. Principia autem diſtinctiua, in quibus fundatur diſtinctio non poſſunt eſſe eiuſdem rationis. Secundo notandum, ꝙ pręter diſtinctionẽ, quę eſt per actum rationis quattuor ſunt diſtinctiones eſſentialiter ordinatæ. Prima eſt eſſentialis, videlicet inter eſſentiam, & eſsẽtiam. Secunda eſt realis, videlicet inter rem, & rem. Tertia eſt formalis videlicet inter quidditatem, & quidditatem. Quarta eſt modalis, videlicet inter rationem formalem, & modum eius, & inter omnes diſtinctiones, quæ sũt ex natura rei, iſta videtur minor. Vnde minor eſt diſtinctio inter ſapientiam, & modum eius, quàm inter ſapientiam, & iuſtitiam. His præmiſſis ponuntur

quinque concluſiones.

Con.1. Prima eſt. Inter perſonas diuinas nō eſt eſſentialis diſtinctio, ſed in ipſis eſſentialis eſt diſtinctio a creaturis. Primum patet, quia habēt eandē eſſentiam. Secundū patet, quia eſſentia diuina eſt infinita eſſentia vero creaturę eſt finita. eadē vero eſſentia non pōt eſſe finita & infinita.

Con.2. Secūda concl. In diuinis eſt realis diſtinctio: patet, qa producēs realiter diſtinguit a pducto: ī diuinis aūt eſt pducēs, & pductū.

Con.3. Tertia cōcluſio. In diuinis eſt diſtinctio formalis: patet, qa ſic diſtinguitur relatio ab eſſentia.

Con.4. Quarta concluſio: In diuinis eſt diſtinctio modalis: patet, qa ſic diſtinguitur eſſentia ab infinitate ſua.

Con.5. Quinta concluſio. In diuinis ante diſtinctionē perſonarū, nō eſt aliqua diſtinctio quæ ſit relatio formalis, ſed fundamentalis tm̄: patet, quia in diuinis non eſt ponenda formalis relatio añ cōſtitutionem ſuppoſitorum. Ad argumentum dicendum, ꝙ maior eſt vera de illis quę formaliter dicunt perfectionem cuiuſmodi non eſt diſtinctio.

Vtrum in diuinis perſonis ſit ſumma æqualitas.

Tho.1.p.q.42.ar.1.Dn.1.d.19.q.1.

TERTIO quæritur. Vtrum in diuinis perſonis ſit ſumma æqualitas? Argu. ꝙ non; ſum
1 ma ęqualitas eſt mutua: ſed in diuinis nō eſt ęqualitas mutua, igitur. Minor patet, quia dicit Chryſoſtomus ſuper illo verbo ad Heb.j. Qui cū ſit ſplēdor &c. filius eſt æqualis patri: ſed non pater filio. *Heb.1.*

Secūdo. In pr̄e ſunt duæ relationes originis, & ī filio duę ī ſpirituſancto vero tm̄ vna. igitur. 2

Tertio. Pater pōt generare filiū: filius aūt nō poteſt: ergo filius nō eſt oīpotens, & ſic nō eſt æqualis pr̄i: patet conſequentia: quia dicit Aug. ꝙ ſi pr̄ nō poteſt generare filium ſibi ęqualē non eſt omnipotens. 3 *Lib. contra Maximum.*

Item habens potentiam, & potens operari eſt potentior eo, qui habet potentiam, & operari non poteſt. Pater autem habet potentiam generandi, & generare poteſt: potentia aūt generandi, & ſi ſit in filio tamē generare non poteſt. igitur. 4

Item ſi filius non ſciret generationem patris non eſſet omniſciēs: ergo a ſimili ſi non poteſt in generationem patris non eſt omnipotens.

Præterea arg. ꝙ in diuinis nō ſit æqualitas: qa æqualitas repugnat perfectioni, Dicit. n. Augu. Si omnia eſſent æqualia non eſſent omnia. igitur. Contra, quicquid perfectionis eſt in vna perſona, eſt in qualibet alia.

Primo notandū, ꝙ ſicut ſupra dictū eſt ęqualitas fundaī in quātitate. In Deo autē licet non ſit quātitas molis, eſt tn̄ quantitas virtutis, quæ vr̄ eſſe triplex, vide licet quātitas durationis quę eſt æternitas quantitas valoris, ſiue perfectionis intēſiue, quæ dr̄ magnitudo, & quantitas vigoris in agendo quę dicitur potentia, & ſecundum iſta tria oſtendit. Auguſtin. æqualitatem diuinarum perſonarum. Secundo notandū, quòd *Li.de fi. ad Pet.*

ꝙ potẽtia dicitur reſpectu poſſibilis. poſſibile autem dicitur dupliciter. Vno modo, vt opponitur impoſſibili, & ſic non poteſt eſſe obiectum adæquatũ potentiæ. Hoc enim modo poſſibile eſt Deum eſſe: quod tamen non ſubeſt alicui potentiæ. Alio modo, vt etiã opponitur neceſſario. Et hoc dupliciter. Vno modo, vt opponitur cuicunq; neceſſario formaliter ex ſe. & hoc eſt poſſibile proprie dictum quod eſt adæquatum obiectum potentiæ factiuæ. Alio modo, vt opponitur tantũ neceſſario a ſe. & hoc modo filius, & Spiritus ſanctus dicerentur poſſibiles: ſed magis proprie dicunt principiati, ſiue principiabile.

His pręmiſſis, ponuntur quatuor concluſiones.

Con. 1. Prima eſt. Perſonę diuinę ſunt æquales in æternitate, magnitudine, & potentia. patet per Athanaſiũ dicentẽ. In hac trinitate nihil prius, aut poſterius, nihil maius aũt minus, ſed totæ tres pſonæ coæternę ſibi ſunt, & coæquales. In ipſis enim eſt eadẽ æternitas: eadem magnitudo: & eadẽ potentia. Itẽ probatur ſpecialiter de potẽtia, quia quicqd poteſt vna pſona circa poſsibile proprie dictum, videlicet circa creaturas; põt & alia. prius enim cõmunicatẽ huiuſmodi potentia tribus perſonis, q̃ poſsit habere actũ circa creaturas. Huiuſmodi enim potentia neceſſario eſt in perſonis, & reſpicit creaturas contingenter. Neceſſarium autem prius eſt contingenti.

Con. 2. Secunda cõcluſio. Poſſe generare filium, non cadit ſub omni potẽtia proprie dicta. patet, quia filius à ſanctis dicitur omnipotens, & tamen non poteſt generare. Item omnipotentia ſi proprie ſumatur, dicitur reſpectu poſsibilis proprie dicti: ſed poſſe generare filium in diuinis, non eſt hoc modo poſsibile.

Con. 3. Tertia concluſio. Sumendo etiam potentiam, prout dicitur reſpectu poſsibilis, id eſt, principiabilis: perſonæ diuinæ ſunt æquales. Patet, quia perfectio abſoluta, quæ in patre eſt potentia generandæ: illa eadem eſt in filio, licet non ſub ratione potentię propinquę, quia videlicet nõ eſt ibi ſub rõne prioris ad actum notionalem. Potentia autem, ſiue principiũ, dicit reſpectum prioritatis ad terminum.

Con. 4. Quarta concluſio. In diuinis pſonis eſt ſumma æqualitas. patet, tum ex ratione fundamenti remoti, quia videlicet, ibi eſt pfectiſsima quãtitas virtutis, videlicet infinita: tum ex ratione fundamẽti ꝓximi, quia ibi eſt perfectiſsima vnitas talis quãtitatis.

1 Ad primum arg. dicendũ ad probationem minoris, ꝙ Chryſoſtomus ſumit ęqualitatem, vt dicit non ſolum relationẽ æquiparantiæ, ſed etiam imitationẽ quandam, ſiue modum habendi fundamentum æqualitatis ab alio, & non vt dicit, præciſe reſpectum æquiparantiæ.

2 Ad ſecundum negatur conſequentia, quia ille plures relationes in eadem perſona habent veram vnitatem: & præterea æqualitas non attenditur ſecundum relationem, cum nõ ſit formaliter quanta: nec enim ratio præciſa relationis eſt entitas, vel actualitas, niſi

ldentice & non formaliter.

3 Ad tertium negatur conſequentia. Et ad primā probationē dicendum, ꝙ illa Auguſtini conſequentia non tenet per locum intrinſecum, quaſi poſſe generare contineatur ſub illo vniuerſali eſſe omnipotentem, ſed per habitudinem extrinſecam, quia videlicet eſſe omnipotentem neceſſario concomitatur infinitas eſſentiæ, & i lam infinitatem neceſſario concomitatur communicabilitas in identitate naturę, & ſic in perfectionis equalitate. Ad ſecundam probationem dicendum quòd maior eſt vera, ſi habens potentiā non poſſit operari, propter aliquem defectum ſui, vel potentiæ: ſed in propoſito hoc non habet locum, quia quod filius generare non poſsit, hoc eſt ex pleniſſima perfectione potentiæ, quæ non diſtat ab actu in ſuppoſito illo. Et ad tertiam probationē negatur conſequentia, ſcientia enim non requirit ordinē prioritatis ad obiectum ſuum, ſed poteſt eſſe, tam de priori, quàm de poſteriori: & ideo omnis ſciētia neceſſario ſe extendit ad omne ens. potentia vero requirit ordinem prioritatis ad obiectū ſuum quocunque dicatur poſsibile, & ideo omnipotentia non ſe extendit ad omne ens: ſed tantum ad illud quod natum eſt eſſe poſterius.

4 Ad quartū argu. dicendū ad antecedens, ꝙ equalitas repugnat pfectioni, quæ reſultat ex diuerſitate naturarū cuiuſmodi eſt perfectio vniuerſi: ſed hmōi nō eſt diuina perfectio quæ in ſumma ſimplicitate cōſiſtit.

De circuminſeſsione perſonarum.

Vtrum perſonæ diuinæ ſint in ſe inuicem, &c.

Scot. 1. ſent. d. 19. q. 2. D. Tho. 1. p. q. 42. ar. 5. Dur. 1. d. 19. q. 3.

CIRCA tertiū quod eſt de circūinſeſſione. Queritur. Vtrum perſonæ diuinę ſint in ſeinuicē per circūinſeſſionē.

Primo arg. quòd non, quia ſi 1
pater ſit in filio, & filius ī patre ſequitur ꝙ pater eſt in ſeipſo, ſicut Phil. Arguit. iiij. phyſicorū. *t.c.18.*
Si aerem in igne, & ignis in cœlo, ergo aer eſt in cœlo.

Secundo. Si filius eſt in patre 2
filiatio eſt in patre, ſed in quo eſt filiatio ille eſt filius. ergo pater eſt filius quod eſt falſum.

Tertio. Si pater ē in filio, ergo 3
Deus eſt in Deo, & ꝑ cōſequens Deꝰ diſtinguit a Deo qđ ē falsū.

Quarto. Filiꝰ exiuit a pr̄e, vt 4
ip̄e dicit. Io. 16. ergo nō eſt ī pr̄e. *Io. 16.*

Quinto. Si poneretur quodli 5
bet in quolibet iuxta poſitionē Anaxagorę primo phyſicorum, *t.c.12.*
omnia eſſent confuſa, ergo ſi perſonę diuinæ ſint in ſe inuicē mutuo in eis eſt confuſio.

Contra. Dicit ſaluator Io. 14. *Io. 14*
Ego in patre, & pater in me eſt, Hoc etiā expreſſe determinat, Auguſt. Notandum quod in *Aug. li.*
circuminſeſſio in propoſito di- *de fide*
citur ſubſiſtentis in ſubſiſtente *ad Pe-*
realiter diſtinctio mutua præ- *trum.*
ſentialiter aſſiſtentia in eadem eſſentia. Nec poteſt iſte modus eſſendi in, reduci ad aliquem *4. Phyſi-*
modorum, quos ponit Philoſo. *corum.*
quia

quia in creaturis nihil reperitur ſimile. Poteſt tamen dici, quòd aliquo modo ſimile eſt in tribus potẽtijs aīæ, quæ in ſe inuicem exiſtant, ſed tñ ibi non eſt realis diſtinctio, neq; etiã ipſe potentiæ ſunt ſubſiſtentes: eſſet aũt ſimile ſi ꝑ impoſſibile duo corpora realiter diſtincta eſſent eiuſdem eſſentiæ, & per diuinã potentiã eſſent, in eodem loco præciſe. Hoc præmiſſo ponuntur ſex concluſiones.

Con. 1. Prima eſt. Perſonæ diuinæ ſunt in ſe inuicem per circuminſeſſionem ſic videlicet, ꝙ vna tota perſona eſt in alia tota, & econuerſo: patet, primo per illud Ambroſij. Totus in patre filius, & totus in verbo pater. Patet etiã rõne, quia perſona diuina conſtat ex eſſentia & relatione originis, relatio aũt eſt in eſſentia, vt in fundamento, a quo ſeparari non põt, & ideo eſſentia nullibi eſſe põt ſine tali relatione in eſſentia: ergo patris eſt filiatio cum paternitate, & etiã paternitas cum filiatione. Cum ergo certũ ſit vnã, & eandẽ eſſentiã eſſe patris, & filij, ſequit̃ ꝙ tota perſona patris eſt in filio, & tota perſona filij in patre, & ſic diceret̃ de Spiritu ſancto.

Con. 2 Secunda concluſio. Præciſa ratio huius circuminſeſſionis nõ eſt vnitas eſſentiæ, quia ſi ſit, cum pater habeat eſſentiam in ſeipſo, ſequeretur, quòd illo modo eſſet in ſeipſo.

Con. 3. Tertia concluſio. Præciſa rõ eius non erit diſtinctio perſonarũ ꝑ origines, patet, q͂a cũ origines ſint alteri⁹, & alterius rõnis ĩ perſonis diſtinctis, ſequeret̃ ꝙ nõ eſſent vniformiter in ſeipſis.

Con. 4. Quarta concluſio. Præciſe rõ & ſufficiens talis circũinſeſſionis eſt vnitas eſſentiæ cũ diſtinctione perſonarum: patet, quia neutrum per ſe ſufficit, & ambo ſimul vidẽtur ſufficere, vt patet ex prima cõcluſione. principalis tñ ratio eſt vnitas eſſentiæ.

Con. 5. Quinta cõcluſio. Talis circũinſeſſio reperitur in ſolo Deo. patet, quia in ipſo ſolo eſt vnitas numeralis eſſentiæ cum perſonarum diſtinctione.

Con. 6. Sexta cõcluſio. Talis circũinſeſſio eſt relatio q̃dã cõis, prior æqualitate, patet primo, ꝙ ſic cõis relatio, q͂a cõuenit cuilibet perſonę, & reſpectu cuiuſlibet, & ꝙ ſit prior ęqualitate, q͂a fundatur in vnitate eſſentię, ſupponendo tñ diſtinctionẽ pſonarũ, Aequalitas aũt fundatur in quãtitate virtutis, q̃ eſt poſterior eſſentia tanquam modus eius.

1 Ad primum arg. negatur illa conſequentia. Talis enim modus arguendi non tenet in relationibus æquiparantiæ. Non. n. ſequitur. Sortes ẽſt ſimilis Platoni, & Plato eſt ſimilis ſorti, ergo Sortes eſt ſimilis ſibiipſi.

2 Ad ſecundũ dicendum, quòd ſi filius eſt in patre, bene ſequitur, ꝙ filiatio eſt in patre per intimam inſiſtentiam: ſed non ſequit̃, quòd ſit in patre admodum formę. Et conformiter ad hoc dicẽdum, ꝙ ille, in quo eſt filiatio ad modum formę eſt filius, ſed non in quo eſt tantum per intimam inexiſtentiam.

3 Ad tertium cõceditur prima conſequentia, ſed non ſequitur, Deus eſt in Deo, ergo Deus diſtinguitur a Deo, ſed committitur fallacia conſequentis. In prima

ma.n.non diſtribuitur ille abla tiuus Deo, & tñ diſtribuitur in ſecūda virtute negationis inclu ſæ in illo verbo diſtinguitur.

4 Ad quartū dicendū, ad antecedens, quod filius exiuit a patre per productionē paſſiuā, & non per ſeparationē localē, aut eſſentialem, & ideo non ſequit̃, quin ſit in patre, quia pater in ſeipſo producit filium.

5 Ad quintū dicendū, ꝙ conſequētia nō valet. Anaxagoras.n. dicebat, quodlibet eſſe in quolibet tanquàm pars eius, vna perſona autem nō eſt in alia ad modum partis, ſed ſicut ſubſiſtens in ſubſiſtente, vt dictum eſt.

De ſpeciali appropriatione.

Vtrum diuinis perſonis conuenienter ſtat aliquorum attributorum ſpecialis appropriatio.

Tho.1.p.q.39.ar.7.& 8. Durañ.1.d.31.q.3.

CIRCA tertium, quod de ſpeciali appropriatione ē quęritur. Vtrum diuinis perſonis cōuenienter ſtat aliquorū attributorū ſpecialis appropriatio?

1 Arguitur quòd non. Primo. Omnia attributa nominant eſſentiam, ſed eſſentia nulli perſonæ appropriatur, igitur.

2 Secundo. Propriū nō pōt cōmunicari, ergo nec cōmune pōt appropriari: ſed omnia attributa ſunt cōmunia tribus igitur.

3 Tertio. Vbi ſit appropriatio ꝓpriū prius eſt appropriatio, cū appropriatio fiat rōne ꝓprij, ſed attributa ſunt cōia, ergo ſi fiat eorum appropriatio, ſequitur ꝙ proprium prius erit communi, quod eſt inconueniens.

Contra eſt auctoritas Beati Hilarij, & Beati Augu. & Magiſtri ſnīarū. Notandū ſm Bonau. ꝙ de appropriatis loq̃ cōtingit dupliciter. Vno mō quantū ad id, qđ ſignificant, & cū illud ſit cōe tribus, nulla eſt rō ex parte rei, quare fiat appropriatio, ſed bene eſt rō ſumpta ex parte intellectus nr̄i, videlicet ad amonendū errorē, puta, quia intellectus carnalis videt in patre carnali defectū potētiæ, & in filio defectū ſapīæ, & intelligit ī ſpiritū tēpeſtatē, ſiue impulſionē violētiæ, iuxta illud Pſal. Ignis grādo nix glacies, & ſpūs ꝓcellarū. Vel ſm Aug. Spūs tēpeſtatis, ideo ītellectus ſpiritualis patri attribuit potentiā, nō qa ſibi magis cōueniat, q̃ alijs pſonis, ſed ne minus cōuenire videat̃, & filio appropriat ſapientiā, & Spūiſancto, ne tēpeſtuoſus videat̃, appropriat bonitatē, & ſuauitatē. Alio mō cōtingit loqui de appropriatis inq̃tū cōnotāt originē, vel ordinē aliquem, ſeu conuenientiā cū ꝓprio alicuius perſonæ, & ſic ex parte rei ipſa cōuenientia eſt ratio appropriationis, vt patebit perſequentia. *De Trini.li.2.* *Lib. de doctrina christiana.* *1.d.31.& 32.* *Pſ.148.*

Hòc præmiſſo ponuntur ſex concluſiones. Prima eſt. Conueniēter appropriat beatus Hylarius ęternitatē patri, ſpeciem imagini, id eſt, filio, & vſum numini, id eſt, Spirituiſancto. Prima pars patet, qa ſicut pater caret emanatione, & principio, ſic æternitas importat negationē principij durationis. Secunda *Conc.1.*

pars patet, qa ſicut dicit Beatus
Tho. in prima parte ſpecies, ſiue
pulchritudo, tria reqrit. Primo
integritatē, & pfectionē. Vnde
ſm Philoſophū. Paruus homo li
cet aliquādo ſit formoſus, nō ta
mē eſt pulcher. Secūdo reqrit ꝓ
portionē, & cōſonātiā mēbrorū.
Et tertio claritatē, ſeu quendam
viuidū colorē: quantū ad primū
igiť, pulchritudo cōuenit cū pro
prio filij, inquantū filius eſt ha-
bēs vere, & pfecte naturā patris,
quātū ad ſm cōuenit cū proprio
filij inquātū eſt expreſſa imago
patris. Vnde diciť pulchra ima-
go, qñ expreſſe repreſentat rē, cu
ius eſt, ēt ſi ſit turpis: quātū ad
tertiū cōuenit cū ꝓprio filij in-
quantum eſt uerbū, ꝙ eſt lux, &
ſplēdor intellect' ſm Dama. vñ
& ipſe fili' diciť ars plena oīum
rōnū viuētiū. Tertia pars patet,
quia uſus ut ibi ſumiť nominat
amoris cōplexū, prout videlicet
vti diciť aſſumere aliqd in facul
tatē volūtatis ſiue diligendo pp
ſe, ſiue ꝓpter aliud, & ideo non
ſumitur ibi ut diſtinguitur con-
tra fruitionē. Cū itaq; vſus im-
portet amorē, iō conueniēter ap
propriať ſpirituiſancto, qui pro-
cedit per modum amoris.

Concl.2. Secunda concluſio. Cōueniēs
eſt appropriatio B. Auguſtini, in
qua appropriat vnitatem patri,
ęqualitatē filio, & cōcordiā, ſiue
cōnexionem ſpiritui ſancto. Pri
mū patet, quia vnitas eſt princi-
piū numeri, & nihil aliud p̄ſup-
ponit queādmodū pater eſt prin
cipiū aliarū pſonarū, & nullā p̄-
ſupponit. Secūdū patet, qa æqua
litas nominat vnitatē in reſpe-
ctu ad alterū, & hoc primo con-
uenit filio: poſita enim ſola per
ſona patris, non habetur ęquali-
tas: poſita autem perſona filij,
ſtatim habetur ęqualitas ad pa-
trem. Tertium patet, quia con-
cordia, & connexio fit maximè
per amorem: ideo conuenienter
appropriatur ſpirituiſancto, qui
procedit per modum amoris.

Tertia concluſio. Cōueniēter *Co3.*
appropriatur patri potentia: fi-
lio ſapientia: & ſpiritui ſancto
bonitas. Primum patet, quia po-
tentia habet rationem princi-
pij, & pater eſt principium, non
de principio. Secundum patet,
quia ſapientia pertinet ad intel
lectum: filius autem producitur
per actum intelleſtus. Tertium
patet, quia bonitas eſt obiectum
amoris, & ſpiritus ſanctus pro-
cedit per modum amoris.

Quarta cōcluſio. Cōueniēter *Concl.4.*
ſm Augu. ubi dicit Apoſtolus. *Ro. 11.*
Ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo.
Patri appropriatur ex ipſo. filio
per ipſum, ſpiritui ſancto in ip-
ſo. Primum patet, quia ibi ly ex,
dicit habitudinem cauſę effecti
uæ, quæ maxime hēt rōnē prin-
cipij, ideo conuenienter appro-
priatur patri, qui eſt omniū alio
rum tam creatorum, quàm in-
creatorum principium. Secundū
patet, quia ibi ly per, dicit habi-
tudinem quaſi formæ, ſicut dici
mus, quòd artifex operatur per
artem. Filius autem ſecundum
Augu. dicitur ars omnipotentis
Dei. Tertium patet, quia ibi ly
indicit habitudinem continen-
tię, & manutenentiæ, quæ eſt a
bonitate diuina, quę appropria-
tur ſpirituiſancto.

Quinta cōc. Filio cōueniēter, *Concl.5.*
appropriať liber uitę, quia liber
uitæ dr̄ notitia p̄deſtinatorū, ad
uitam

vitam æternam : filius autem
procedit per modum notitię. Et
ſi quis quęreret. An de illo libro
aliquis poſſet deleri. Dicendum,
vt dicit Thom. quòd dupliciter
dicitur aliquis eſſe ſcriptus in li
bro vitæ. Primo modo ſimplici-
ter per prædeſtinationem: & ta-
lis deleri non poteſt. Aliò modo
ſecundum quid, videlicet per ali
quam ordinationem ad vitam,
quæ eſt in quocunque habente
gratiam, & talis dicitur deleri
inquantum cadit a gratia, & vi-
ta, non quidem referendo hanc
deletionem ad librum vitæ ex
parte diuinę præſcientiæ quaſi
Deus aliquid ſciuerit quod am-
plius non ſciat, ſed ex parte ſcitò
rum, quæ ſunt mutabilia.

Con.6. Sexta concluſio. Hoc nomen,
qui eſt, quod eſt maxime Deo cõ
ueniens, cõuenienter appropria
tur filio. Primũ patet, quia hoc
nomen qui eſt, ſignificat ipſum
eſſe vt illuminatũ, & infinitum
ſic, ꝙ importat omnẽ plenitudi
nem eſſendi, & ſignificat illud
ſub modo præſentis, iõ maxime
conuenit Deo, qui eſt ipſum eſſe
puriſſimũ & actualiſſimum, in
quo nihil eſt præteritũ, aut futu
rũ. Vnde dicit Dama. Principa-
lis omnibus de Deo dicũtur no-
minibus eſt ipſum, qui eſt, ſigni
ficat enim ipſum eſſe infinitum
veluti quoddam pelagus omni-
no illimitatum. Secũdum patet,
quia ſuper illo verbo Eſai. Ecce
ego ad gentes &c. Dicit gloſa. Fi
lius Dei ibi loquitˀ qui dicit Moy
ſi. Ego ſum qui ſum. Talis tamẽ
appropriatio non eſt ex rationẽ
ipſius nominis ſecundum ſe, ſed
ratione adiuncti, quia videlicet
hoc dictũ eſt Moyſi ꝓ liberatiõ
ne populi Iſraelitici de Aegy-
pto, q̃ fuit figura liberationis ge
neris humani factę ꝑ filiũ Dei.

Ad primum argumentum ne 1
gatur conſequentia: quia ipſa eſ-
ſentia ſignificatur in vltimata
abſtractione, neque aliquid con
notat quod magis unam perſo-
nam reſpiciat quàm aliam. Item
non poteſt intelligi quæcunque
perſona diuina non intelligen-
do eſſentiam, ex qua ſola cum
proprietate perſonali conſtitui-
tur perſona, non ſic autem eſt
de attributis.

Ad ſecundum negatur conſe- 2
quentia, quia ſi proprium com-
municetur, oportet quod attri-
buatur alicui, cui non conuenit
quod non poteſt ueraciter fieri.
cum autem commune appro-
priatur, non attribuitur alicui,
niſi ei, cui conuenit.

Ad tertium dicendum ad an- 3
tecedens, quod proprium licet
ſit prius appropriato ſub forma
li ratione appropriati, tamen ap
propriatum quantum ad id, ꝙ
eſt, prius eſt proprio.

Finis ſecundæ partis.

Sequitur tertia pars.

De attributis in generali.

EXPEDITIS duabus primis partibus principalibus huius primi tractatus, in quarum prima dictum eſt de aliquibus ſpectantibus ad Dei vnitatem. Et in ſecunda de nonnullis concernentibus perſonarum Trinitatem. Nunc ſupereſt iuxta diuiſionem a principio huius

tractatus

tractatus aſſignatam, inueſtigare de his, quæ pertinent ad attributorum pluralitatem.

Utrum attributa diſtinguantur ab eſſentia diuina.

D.Tho.1 p.q.39.art.7.

VBi primo in generali quæritur de attributis. An cum ſumma vnitate, & identitate attributorum cum eſſentia, & eorum inuicem ſtare poſſit aliqua eorum diſtinctio ab eſſentia, & ab inuicem.

1 Primo arguitur, ꝙ attributa non diſtinguãtur formaliter ab eſſentia, quia ens perfectiſſimũ ſimpliciter includit omnẽ perfectionem ſimpliciter modo perfectiſſimo, ſed eſſentia eſt perfectiſſima, & attributa ſunt perfectiones ſimpliciter, ergo eſſentia includit attributa modo perfectiſſimo, ſed modus perfectiſſimus eſt primus modus per ſe, ergo eſſentia includit attributa in primo modo per ſe. & ſic non diſtinguuntur ab ea formaliter.

2 Secundo. Eſſentia in ſua ratione quidditatiua eſt perfectiſſima, ergo quidditatiue includit attributa.

3 Tertio, omnis creatura eo, ꝙ caret aliqua perfectione ſimpliciter eſt imperfecta, ſed eſſentia diuina ſi non includit quidditatiue attributa in ſua ratione quidditatiua caret ipſis: ergo eſt imperfecta quod eſt falſum.

Contra. Inter fundamentum, & id quod fundatur in eo, eſt formalis diſtinctio, idem enim nõ fundatur in ſeipſo: ſed eſſentia eſt fundamentum attributorũ. igitur. Primo notanda ſunt quinque preambula de idẽtitate. Primũ eſt. Identitas eiuſdẽ ad ſeipſum nõ eſt relatio realis, cũ relatio realis habeat extrema ex natura rei diſtincta. Nec eſt relatio rationis, cũ illa ſit realis idẽtitas ante omnẽ actũ intellectꝰ, ſed eſt indiſtinctio, ſiue carẽtia diſtinctionis, ſicut unitas eſt indiuiſio, ſiue carentia diuiſionis. Et ſi dicatur, ꝙ vnitas cũ ſit in Deo dicit perfectionẽ ſimpliciter. ergo eſt poſitiua, & nõ priuatiua. Dicendum, ꝙ ſicut independentia dicit perfectionem ratione fundamenti, ſic vnitas. Secundum eſt. Identitas, quæ eſt inter extrema tranſcendẽtia cuiuſmodi eſt ratio entis, & ratio ſuarũ paſſionum, ut abſtrahunt ab omni diuiſiuo, non eſt, niſi reſpectus fundamentalis, patet, quia nullus reſpectus formalis conuenit enti antequã diuidatur per abſolutum, & reſpectiuum. Tertium eſt. Identitas, quæ eſt inter extrema non tranſcendentia habentia aliquam unitatem realem cuiuſmodi ſunt potẽtię animę eſt relatio realis, actualis, & formalis. patet, quia in talibus ſunt omnia, quę uidentur requiri ad talem relationem. Quartum eſt, quòd colligi poſſunt quattuor modi identitatis. Primus eſt identitas rationis, quæ fit per actum intellectus comparantis idem ad ſeipſum. Secundus eſt. Identitas, quę eſt carentia diſtinctionis. Tertius eſt identitas, quę eſt relatio fundamentalis in illis, videlicet, quibus repugnat formaliter referri. Quartus eſt identitas, quæ eſt relatio realis, formalis, & actualis. Quintum eſt. Prima identitas

tas non poteſt eſſe ſumma, quia omne ens rationis eſt diminuti ui. Nec tertia, quia compatitur ſecum diſtinctionem fundamentalem. Nec etiam quarta, quia quarta cōpatitur ſecū diſtinctionē formalē. Ideo videt̄ dicendū, ꝙ ſecūda idētitas eſt ſumma, qa videlicet puriſſima abſque ammixtione diſtinctionis. Melius tamen videtur dicendum, ꝙ ſimpliciter loquendo identitas habet ſummitatē, & preexcellētiā ex fundamēto, & ſic illa eſt ſimpliciter ſumma, quę habet fundamētū perfectiſſimū, videlicet infinitū, cuiuſmodi eſt idētitas diuinorū. Secundo notandū, ꝙ attributū dici pōt quadrupliciter. Vno modo pro quocūque p̄dicato, quod attribuitur alicui, & ſic ēt quidditatiua, vt ſubſtantia, & ſpiritus dicuntur attributa Deo. Secūdo modo pro quacūque perfectione ſecunda, quæ videlicet nō eſt quiditatiua: vt infinitas & neceſſitas, & huiuſmodi, quę tanꝙ paſſiones attribuuntur diuinę eſſentiæ, & ſunt de ipſa demonſtrabiles. Tertio modo magis proprie ꝓ perfectione ſecūda, quæ cōis eſt Deo, & creaturis, & per uiā eminētię, & remotionis attribuit̄ Deo, ſicut ſapiētiam & ſciētiam eminentiſſime attribuimus Deo, remouēdo omnem imperfectionē. Quarto modo ſumitur attributū pro appropriato, ſicut potentia attribuit̄ patri per appropriationē: & de attributis hoc modo dictis dictū eſt in præcedēti quæſtione, de attributis aūt tertio modo dictis, dicendum in ſequenti. His pręmiſſis ponuntur ſex concluſiones.

Prima eſt. Attributa in ſuis rationibus formalibus vltimatæ p̄ciſis nullā habēt vnitatem, aut idētitatē: patet, qa rōnes eorum ſunt ſimpliciter ſimplices, & iō ſunt primo diuerſæ. *Con.1.*

Secunda concluſio. Attributa veram habēt vnitatem in infinitate. patet, quia omnibus reſpondet vna infinitas, ſecundū quàm ſunt identicę vnum. *Con.2.*

Tertia cōcluſio. Attributa veram habent vnitatem in realitate: patet, quia omnibus reſpondet vna realitas ſecūdum quam ſunt idem realiter. *Con.3.*

Quarta concluſio. Attributa veram habēt vnitatem in eſſentia: patet, quia in una natura, ſiue eſſentia radicantur, in qua ſunt eſſentialiter idem, & ſibi inuicem ineffabiliter intima. *Con.4.*

Quinta concluſio. Attributa ſummā habēt identitatē & vnitatem: patet, quia habent veram vnitatem, & identitatē eſſentię, & infinitatis, quę nō poteſt eſſe ſine ſumma ſimplicitate. Non enim poteſt eſſe infinitas cū aliqua entitate, aut realitate, quæ non ſit eadem realiter ſibi. *Con.5.*

Sexta concluſio. Cum ſumma idētitate attributorū inter ſe, & cū eſſentia, ſtat eorū formalis diſtinctio: patet, quia ſi diffinirentur, ratio formalis unius, nō poneretur in diffinitione alterius. *Con.6.*

Ad primum argumentum dicendum concedendo totum primum proceſſum, & cum ſubſumitur, quod modus perfectiſſimus eſt primus modus per ſe, verum eſt exponendo negatiuę, qa. ſ. illo nullus eſt pfectior: ſed falſum eſt exponendo affirmatiuæ, qa nō eſt oī alio perfectior: *1*

æque

æque enim perfectus eſt ſecundus modus ut primus, cum uterque ſtet cū infinitate, ſed bñ verū eſt, ꝙ primus modus eſt principalior, attributa ergo ſunt æque perfecta ut eſſentia: ſed non ita principalia.

2 Ad ſecundum negatur conſequentia, quia eſſentia pręciſa ab omnibus attributis tantam habet perfectionem, ſicut cum attributis propter infinitatem, & ideo, attributa nullam addunt perfectionem eſſentiæ, ſed tamen ipſa eſſentia propter infinitatem perfectionis non poteſt eſſe omnino ſine attributis, licet non includat ea quidditatiue.

3 Ad tertium dicendum ad minorem, quòd eſſentia non caret ſimpliciter attributis, ſed tantum ſecundum quid, videlicet cum illa determinatione quiditatiue, ſicut & homo quiditatiue non habet riſibilitatem, & tamen ſimpliciter habet eam. Eſt ergo ibi abſtractio non ſeparatiua, ſed pręciſa tantum.

DE POTENTIA

INTELLECTIVA.

PRAEMISSA queſtione generali de attributis, ſpecialiter accedendū eſt ad tractandum de ipſis. Et præcipue de tribus, & de his quæ ipſis pertinent. Primo de potentia intellectiuæ. Secundo de potentia volitiua. Et tertio de potentia effectiua. Primo ergo dicendum eſt de his, quæ ſpectant ad potentiam intellectiuam.

Vtrum in Deo ſit intellectus, & poſſibilis.

VBI primo quęritur. Vtrum in Deo ſit intellectus agēs, & poſſibilis. Primo arguitur, quòd non, quia in Deo non eſt actio, neque paſſio. igitur. 1

Secundo. Intellectus agens eſt, quo eſt omnia facere, & intellectus poſſibilis, quo eſt omnia fieri, ſecūdū philoſophū, ſed in diuinis ad intra, non eſt facere, neque fieri. igitur. 2 *3. de anima. t. c. 5.*

Contra. Omnis perfectio ſimpliciter eſt in Deo, ſed intellectus eſt perfectio ſimpliciter: eſt enim melior quocunque ſibi incompoſſibili igitur. Primo notandum, quod aliqui dixerunt, quòd in Deo, non eſt potentia intellectiua, nec aliquid ſe habens per modum habitus: ſed actus intelligendi tantum, ut Deus intelligatur quaſi purum intelligere. Cum enim omnis potentia ſit perfectibilis per actum, importat imperfectionem, & ſic non eſt ponenda in Deo. Sed hoc non eſt conuenienter dictum, quia Deus eſt formaliter intelligens, & formaliter ſapiens. Intellectio autem actualis non eſt formaliter intelligens, ſed cui ineſt: fundamētum autem eius proximū, eſt intellectus: ideo dicendum, quòd in Deo eſt potentia intellectiua, & etiam habitus intellectualis, & actus intelligendi.

Secundo notandum, ꝙ quadruplex eſt potentia, uidelicet productiua & factiua, operatiua,& receptiua. Potẽtia aũt productiua abſtrahit a factiua. Vnde in diuinis eſt potentia prima, ſed nõ ſecũda ad intra. Importat.n. imperfectionẽ in re facta, uidelicet nouitatẽ & limitationẽ. Potentia aũt operatiua abſtrahit a receptiua. Vnde licet in creatis non ſit operari abſque receptione actus bene tamen in diuinis. Vnde intelligere non eſt recipere actum intelligendi, ſed ipſum habere. Tertio notandum, quòd in creatis intellectus agens eſt trãſmutatiuus intellectus poſſibilis, cauſando, videlicet,& imprimendo in eo ſpeciem intelligibilem, actum intelligendi, & habitum uel diſpoſitionem: eſt etiã productiuus uerbi. Hoc tamen non differt a ſecundo prędicto niſi ſecundum præciſionẽ rõnis formalis. Intellectus autẽ poſſibilis in creatis eſt paſſiuus, ſm habitudinẽ ad intellectum agẽtẽ ipſum trãſmutantem. Eſt et receptiuus, ſecundũ habitudinẽ ad ſpeciẽ, & actũ intelligẽdi & ad habitũ, uel diſpoſitionem. Eſt etiam operatiuus ſecundum habitudinẽ ad ipſum actũ intelligendi inquantum eſt eius fundamentũ,& non inquantum eſt eius ſubiectum receptiuum.

Con.1. His præmiſſis, ponuntur duæ concluſiones. Prima eſt. In Deo eſt intellectus agens nõ inquantum tranſmutatiuus, ſed præciſe inquantum productiuus. Primũ patet, quia in Deo nulla eſt tranſmutatio. Secundum patet, quia in Deo fit productio uerbi per intellectum.

Secunda concluſio. In Deo eſt intellectus poſſibilis non inquantum paſſiuus, aut receptiuus, ſed inquantum operatiuus. Duo prima patent, quia eſſe paſſiuum, aut receptiuum nominat imperfectionem. Tertiũ patet, quia intelligere eſt ꝑfectio ſimpliciter. Con. 2.

1 Ad primum argumentum dicendum, ꝙ in Deo nõ eſt actio, aut paſſio de genere actionis, aut paſſionis, ſed bene de genere relationis. productio enim actiua, & productio paſſiua ſunt relationes, ſed tamen habent modum actionis, & paſſionis.

2 Ad ſecundum dicendum, ꝙ illę deſcriptiones dantur de intellectu agente, uel poſſibili, ſecundum quòd ſunt in natura limitata, vbi non eſt productio ſine factione, & non ſecundum ſuas formales rationes pręciſas.

De diuina ſcientia, et ſcibilium habitudine.

POST præmiſſam quæſtionem de intellectu Dei. Conſequenter inquirẽdum eſt de eius intellectione, & ſcientia. Vbi pręcipue quærendum eſt de tribus. Primo de diuinæ ſcientiæ, & ſcibilium habitudine. Secundo de ſcitorum multitudine. Et tertio de ſcientiæ certitudine.

Vtrum in Deo ſint Ideæ &c.

D.Thom.1.p.q.15.1.2.3. Duran.1.d.36.q.3.

CIRCA primum primo quæritur. Vtrum in Deo ſint ideæ, uel relationes aliquæ ad ſcibilia quiditatiue cognitæ, quæ

quæ ſint rationes cognoſcendi huiuſmodi ſcibilia.

1 Primo arguitur ꝙ ſic, quia dicit Aug. ꝙ ideę ſunt rationes æternę in mente diuina. *Lib. 83. Quaſt.*

2 Secundo dicit Auicenna,ꝙ in Deo eſt relatio intelligentis ad formas intellectas. *Metap. 8.*

3 Tertio arguitur. Deus omnia nouit diſtincte, ergo p rationes diſtinctas,quæ non videntur eſſe aliud q̃ relationes.

4 Quarto. Nihil poteſt eſſe ratio cognoſcēdi plura,niſi aliquo modo approprietur vnique eorum, ergo eſſentia diuina non pōt eſſe ratio cognoſcendi omnia,niſi per aliud approprietur vnicuiq; obiecto: non videtur autem per quid appropriari poſſit, niſi per relationes.igitur.

5 Quinto.Cognitio fit per ſimile,ergo oportet,ꝙ rō cognoſcēdi habeat propriā rationem ſimilitudinis ad obiectum cognitū, quod non videtur poſſe eſt ſine relatione ad ipſum obiectum.

Contra,quia ſi eſſent in Deo huiuſmodi relationes oporteret, ꝙ eſſent reales:Deus ēt prius habet intellectionē, quam compareт eam rebus cognitis, & ita ſi eſſet relatio tanquā ratio cognoſcendi eſſet ex natura rei,& non per actum intellectus,ſed nō poteſt eſſe in Deo realis relatio ad creaturas. realis.n.relatio, neceſſario coexigit ſuum terminū in eſſe reali: & ita eſſet aliqua realitas in Deo neceſſario coexigēs creaturam, quod eſt falſum. Primo notanda ſunt tria præambula de relatione inter ſcientiā, & ſcibile. Primū ē ꝙ illa relatio de tertio modo poſito a philoſopho. vbi dicit,ꝙ in relatiuis illius modi qui.ſ.fundatur in rōne menſurati, & menſuræ non eſt mutuitas : licet.n. menſuratum referatur ad menſuram, non tamen econtra,immo menſura ſub ratione abſoluta terminat rationem menſurati, quod ab ea dependet. Sumitur autem ibi mēſura non pro menſura prædicamentali, ſed pro eo a quo aliud dependet quantum ad eſſe, & veritatem cuiuſmodi eſt ſcibile,reſpectu ſcientiæ in nobis, Secundum eſt,ꝙ drīa eſt inter ſcientiā Dei,& ſcientiam noſtram in ordine ad obiecta cognita. In nobis.n.obiectum eſt menſura ſcientię.Vnde ſcientia in nobis habet relationem ad obiectum, ſed nō econtra. Sciētia vero Dei eſt mēſura omniū intellectorum aliorū a ſeipſa:ergo intellectio diuina nō refertur ad hmōi obiecta, ſed econtra, ipſa obiecta inquantum cognita referuntur ad intellectionem diuinam , quæ ſub ratione abſoluta terminat eorū reſpectum. Tertium eſt , ꝙ & ſi concedant in Deo eſſe aliquæ relationes ad obiecta cognita, illę tn̄ non ſunt naturaliter priores obiectis cognitis inquantum huiuſmodi.quod ſic declaratur. Primo.n.intellectus diuinus cognoſcit eſſentiam diuinam. Secūdo, producit creaturam in eſſe intelligibili,& eam intelligit,& tunc eſt relatio rationis creaturę intellectæ ad intellectionem diuinam,ſed non econtra.Tertio,poteſt intellectus diuinus cōparare intellectionē ſuā ad ipſa obiecta cognita, & p illum actū cauſat relationē rationis in ipſa intellectione.Quarto poteſt habere actum quaſi reflexum intel-

Metap. 5.c.4.

ligendo relationem illam. Secundo notanda ſunt tria præambula de Ideis. Primum eſt, ꝙ ſecundū

Lib. 83. Quæſt.

Auguſtinū. Idea dicitur forma, vel ratio ęterna in mēte diuina, ſm quam aliquid eſt ꝯformabile extra, vt ſm propriam eius rationem. quod ſic declaratur a Scoto, quia Deus omnia cauſat, uel cauſare poteſt non irrationabiliter, ergo rationabiliter, & ſic habet rationem, ſecundum quam vnumquodque cauſat, & format, non autem habet eandem omnium, quia vt dicit Auguſt. vbi ſupra, alia ratione cōditus eſt homo, & alia ęquus. ergo diſtinctis rationibus format ſingula, & nō ſumptis a rebus, quia Deus in efficiendo nullo indiget extra ſe, ergo rationibus, quę ſunt in mēte diuina, ſicut cognitum in cognoſcēte. quicquid autem eſt in mente diuina, in quocunque eſſe, ſiue rei, ſiue rationis per actū intellectus diuini, illud eſt æternum, & immutabile. Secundum eſt, ꝙ iuxta prædicta, videtur ꝙ ipſa creatura, puta lapis in eſſe cognito in mēte diuina, eſt idea. omnia .n. prædicta ſibi conueniunt quemadmodum etiam diceremus, quòd archa cōcepta in mente artificis eſt idea archæ, quę formatur extra in materia. Et hoc conſonat dicto Platonis, a quo accepit Auguſtinus nomē ideæ. Poſuit .n. Plato ideas eſſe rerum quidditates ſeparatas quidē ſecundum impoſitionem Ariſtotelis, & male, ſed exiſtentes in mente diuina ſm Auguſtinum, & bene. Si autem aliquando Plato dicit iſtas ideas eſſe ſeparatas non intelligit de ſeparatione locali, aut reali, ſed formali, & præciſiua tantum, quia videlicet huiuſmodi quidditates in ſua formali ratione præſcindunt a ſingularibus & a loco, & a tempore, ſunt tñ in mente diuina ſicut cognitum in cognoſcente. Tertium eſt, ꝙ Augu. dicit quattuor notanda de ideis.

Lib. 83. Quæſt. & lib. de Trin.

Primum eſt, ꝙ ideæ ſunt adorandę. Secundum eſt, ꝙ ideis eſt fruendum. dicit enim ꝙ anima beatificat ideis. Tertium eſt, ꝙ ideę ſunt ęternę. Quartum eſt, ꝙ tanta vis eſt in ideis, vt ſine eis ſapiens nemo eſſe poſſit. Ex quibus conditionibus ſatis, ſequitur, quòd ideæ realiter ſunt ipſa diuina eſſentia.

Tertio notanda ſunt tria præambula de habitudine idearum, & creaturarum ad intellectionē diuinam. Primum eſt, quod intellectionis diuinæ duplex eſt obiectum. Vnum eſt motiuum, & primario terminatiuū, & iſtud eſt ſola eſſentia. Aliud eſt obiectū ſecundario terminatiuum, & nullo modo motiuū cuiuſmodi ſunt creaturæ. Secundum eſt, ꝙ ideæ non poſſunt eſſe obiectum primarium diuinæ intellectionis, formaliter .n. non dicunt, niſi reſpectum rationis ad ipſam intellectionem, a qua producuntur, non quidem productione ſimpliciter, & in eſſe reali, ſed productione, ſecundum quid in eſſe cognito. Tertium eſt, ꝙ ideæ propriæ dicuntur produci a ſcientia Dei, & non a ſapientia: ſapientia enim eſt de diuinis, ſcientia vero de creaturis, vt dicit Auguſtinus ſuper illo verbo Apoſtoli. Alii quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ. Alii ſermo ſcientię. Idea autem non dicitur reſpectu Dei, quaſi Deus

fit ideabilis, licet reſpectu creaturæ.

Con. 1. His præmiſſis ponuntur nomen concluſiones. Prima eſt. In Deo non eſt neceſſaria aliqua relatio tanquàm ratio cognoſcēdi creaturas: patet, q̃ nulla poteſt ibi intelligi relatio prior cognitione creaturarum. vt patet per tertium præambulum primi notabilis. Item cum illa relatio cognoſcatur a Deo, aut cognoſcitur per aliam relationem: & ſic erit proceſſus in infinitum, aut per ipſam eſſentiam abſque quacunque relatione: & ſic eadem ratione ipſa obiecta creata erunt per eſſentiam diuinam cognoſcibilia.

Con. 2. Secunda concluſio. Eſſentia diuina intellecta, ut imitabilis a creaturis, non eſt ratio cognoſcendi creaturas: patet, quia intellectus diuinus prius intelligit creaturas, quàm reſpectum imitabilitatis ad ipſas, cognitio enim relationis præſupponit cognitionem ſui termini.

Con. 3. Tertia concluſio. Eſſentia diuina nudè accepta, eſt ratio intelligendi omnia, quæcunque intelliguntur a Deo: patet, quia vnius actus, & maxime actus primi cuiuſmodi eſt intellectio diuina, eſt aliqua ratio per ſe vna, ſed una, & eadem eſt intellectio, qua Deus omnia intelligit: ergo eius eſt ratio per ſe vna, ſed eſſentia ſub relatione rationis, non eſt aliquid per ſe vnum, igitur.

Con. 4. Quarta concluſio. Non ſunt in Deo ponendæ ideæ tanquam ratio cognoſcendi creaturas: patet, quia ideæ præſupponunt notitiam creaturarum, uel formaliter ſunt ipſæ creaturę in eſſe cognito.

Con. 5. Quinta concluſio. Probabilis eſt opinio beati Thomæ, dicentis, quòd ideæ nō ſunt aliud, quàm diuina eſſentia intellecta, vt imitabilis a creaturis: ita quòd diuina eſſentia intellecta, vt imitabilis a lapide eſt idea lapidis, & ſic de aliis: patet, quia ſecundum iſtam poſitionem facile verificantur omnia, quæ beatus Auguſtinus dicit de ideis.

Con. 6. Sexta concluſio. Probabilis etiam eſt poſitio Scoti, dicentis, quòd idea eſt ipſa creatura in eſſe cognito in mente diuina: patet, quia ideæ ſic acceptæ conuenit diffinitio ſuperius poſita, quæ ſumitur a beato Auguſtino. Sed tunc videtur eſſe difficultas magna, quomodo poterunt verificari uerba Auguſtini præmiſſa, in ſecundo notabili, in tertio pręambulo: quia creatura in eſſe cognito non videtur eſſe adoranda, neque ea uidetur eſſe fruendum, neque videtur eius cognitio neceſſaria ad ſapientiam: quia ſapientia eſt de ſolo Deo, nec etiam ſibi uidetur competere ęternitas: cum ęternitas ſit conditio entis ſimpliciter: creatura autem in eſſe cognito, non eſt ens ſimpliciter.

Dicendum ad primum, q̃ licet ideę non ſint adorandę inquantum ſunt relationes rationis præciſe, bene tamen inquātū identificantur cum eſſentia diuina. Et ſimiliter dicendum, quòd ideis eſt fruendum inquantum

ſunt idem cum eſſentia. Sicut.n. relatio paternitas identice tranſit in eſſentia, licet non formaliter: ſic etiã iſte relationes rationis, quæ dicuntur ideę.

Ad ſecũdũ autem dicendũ, ꝙ licet ſapientia primario & ſimpliciter ſit de Deo: tamẽ ſecundario eſt de creaturis in habitudine ad Deum. Vnde non eſſet aliquis omnino ſapiens ſi præciſe cognoſceret diuinam eſſentiam non cognoſcendo creaturas. Et ſimiliter, licet beatitudo principalis cõſiſtat in eſſentia diuina obiectiuè: eſt tamen aliqua beatitudo ſecundaria. & minus principalis in creaturarum notitia.

Ad tertiũ autem dicẽdum, ꝙ licet æternitas ſi primario & principaliter conditio entis ſimpliciter ſecundario, tamen competit creaturis in eſſe cognito, prout ſunt in mente diuina.

Con.7. Septima concl. Ideæ non ſunt in Deo ponendæ, niſi tanquàm rationes formandi, & producendi creaturas. patet ſatis per verba Auguſtini poſita in ſecundo notabili in principio primi pręambuli.

Con.8. Octaua concluſio. Omne poſitiuum habet in Deo ideam: patet, quia omne tale eſt a Deo formabile, & habet in Deo eſſe cognitum.

Con.9. Nona concluſio. Ideæ non ſunt idem formaliter cum eſſentia diuina, ſed tamen non diſtinguuntur ab ea realiter. Primum patet, quia ens rationis non eſt idem formaliter cum ente reali: cum tamen dicat aliquam formalitatẽ. idea autem formaliter nominat reſpectum rationis. Secundum patet, quia nullum æternum realiter diſtinguitur ab eſſentia diuina: ideæ sũt ęternæ, vt patet per Auguſt. igitur.

Ad primum argumentum patet reſponſio ex dictis. 1

Ad ſecundum dicendum, quòd in Deo bene conceditur eſſe relatio rationis ad res intellectas: ſed illa relatio eſt poſterior intellectione rerum, vt patet ex tertio præambulo primi notabilis. 2

Ad tertium negatur conſequẽtia, quia ad diſtinctam cognitionem plurium, ſufficit ratio illimitata ad ipſa plura. Quandocunque enim eſt aliqua ratio illimitata ad plura cognoſcibilia, illa poteſt eſſe de ſe ratio diſtinctę cognoſcendi vnumquodque illorum abſque relatione rei, vel rationis. Illimitatio enim non ponit aliquam imperfectionem: ſed magis perfectionem. eſſentia autem diuina eſt ſimpliciter illimitata reſpectu omnium cognìſcibilium. 3

Ad quartum dicendum ad antecedens, quòd ſi intelligatur de appropriatione, quæ eſt determinatio limitationis falſum eſt. Non enim ad hoc neceſſaria eſt limitatio, ſed verum eſt, ſi intelligatũ de appropriatione, quę eſt determinatio oppoſita indeterminaioni ad contradictoria, ſed hoc modo eſſentia diuina eſt ex ſe determinata ad quodlibet cognoſcibile. 4

Ad quintum dicendum ad cõſequens, quòd ſufficit quòd ratio cognoſcendi habeat eminenter rationem ſimilitudinis ad cognitum quando eſt ratio illimitate: nec oportet quòd habeat formaliter diſtinctam rationem ſimilitudinis ad illud. 5

Vtrum

Vtrū creatura hēat uerū eſſe eſſentia.

Scot. in 1. diſt. 36. q. 1.

SEcundo quęritur. Vtrū creatura in quantum eſt fundamentum relationis æternæ ad Deū, vt cognoſcentem, habeat verum eſſe eſſentię ſic, ꝙ eſſentia rei creabilis ſit æterna? Arguitur quòd ſic.

1 Primo. Intellectus diuinus ab æterno intelligit qdditatē creaturæ: ergo ipſa quidditas ab ęterno eſt ītellecta, & terminus diuinę intellectionis: ſed ueræ intellectionis, ē verus terminus, igr.

2 Secundo. Proportio eſt paſſio entis, ſed rei cognitę eſt aliqua proportio ad Deum cognoſcentē: ergo ipſa res cognita, vt cognita habet eſſe uerum.

3 Tertio. Sicut ens ad non ens: ſic poſſibile ad impoſſibile: ergo permutatiū, ſicut oē ens eſt poſſibile, ita oē nō ens eſt impoſſibile: ſed creatura ab æterno ē poſſibilis: ergo ab ęterno eſt ens.

4 Quarto. Chimera ab ęterno eſt impoſſibilis: hō vero ab æterno eſt poſſibilis: ergo ab æterno chimera, & homo non ſunt æqualiter nihil.

5 Quinto. Ab æterno hō eſt animal: hæc enim eſt regula æterna ſecundum Aug. hoc autem non poteſt eſſe verum, niſi ſm eſſe eſſentię: ergo homo ab ęterno habet eſſe eſſentiæ.

6 Sexto. Homo ab ęterno realiter eſt aīal: illa .n. eſt propoſitio neceſſaria, ergo homo ab ęterno habet realitatem aliquam.

7 Septimo. Creatur ab æterno eſt producibilis realiter: ergo habet producibilitatem realem, & ſic realitatē aliquam.

Octauo. Omnis ſcīa eſt de ne- 8
ceſſariis, & æternis præſcindendo ab exiſtentia: eſt aūt ſcientia de quidditatibus ī eſſe eſſentiæ, prout pręſcindunt ab exiſtentia, ergo eſſe eſſentię creaturarū eſt neceſſarium & æternum.

Nono. Oīs ſcīa realis eſt de en 9
te reali, ergo ipſe quidditas, de q bus ſunt ſcīæ reales hāt aliquod eſſe reale antequam exiſtant.

Contra. Solus Deus eſt æternus. Notāda ſunt ſeptē pręābula. Primū eſt, ꝙ eſſe eſſentiæ nō eſt aliud, q̄ ipſa rei quidditas: eſt. n. illud eſſe, de quo dr̄, ꝙ diffinitio indicat eſſe rei. Secundum eſt. Illud eſſe, quod ponitur in propoſitionibus neceſſariis eſt eſſentiæ: patet, quia in talibus vnus terminus ſit alteri eſſentialis, vel quia de eſſentia: uel quia conſequēs eſſentiā per ſe in ſecūdo modo, vel aliquid ad iſta reducibile. Tertiū eſt. Eſſe quod ponit̄ in propoſitionibus contingentibus eſt eſſe exiſtentię: tales. n. nō verificant̄, niſi extrema actualiter exiſtant. Quartum eſt. Eſſentia, & exiſtētia nō diſtinguuntur realiter: patet, quia qñ aliqua diſtinguūtur realiter, vno diſcedente, remanet aliud in eſſe reali, cū habeat realitatē ab alio diſtinctā, ſed remota exiſtentia alicuius non remanet eius eſſentia realis: nihil .n. eſt reale, niſi actualiter exiſtēs. Quintū eſt. Eſſe eſsētiæ, & eſſe exiſtentiæ, licet non ſint idē formaliter, tñ nō diſtinguuntur formaliter proprie accipiēdo diſtinctionem formalem. Primum patet, quia exiſtentia non pertinet

ad rationē formalem, aut diffinitionē cuiuſcunque naturæ. Vnde eadem eſt ratio formalis, & eadē tota diffinitio alicuius in potentia, & eius exiſtentis in actu. Secundū patet: quia exiſtentia nullam dicit formalitatē: patet, ſatis ex præcedenti ratione. Illa autem proprie dicuntur formaliter diſtingui, quorum eſt alia, & alia formalitas. Sextum eſt. Exiſtentiam diſtinguitur ab eſſentia modaliter, videlicet ſicut modus intrinſecus a ratione formali: patet, quia quod non pertinet ad rationem formalem alicuius, neque variat ipſam ſibi adueniens eo, videlicet quòd non egreditur ad aliud genus eſt modus intrinſecus eius, ſed exiſtentia eſt huiuſmodi reſpectu eſſentiæ, igitur. Septimum. Illa diſtinctio inter eſſentiam, & exiſtentiam, eſt ex natura rei. patet, quia illud, quod ſe habet per indifferentiā ad aliquā duo oppoſita non poteſt eſſe ex natura rei indiſtinctum ab ipſis, cum vnumquodq; ex natura rei ſit determinatum ad ſeipſum, ſed eſſentia rei creabilis indiffe renter ſe habet ad eſſe, & non eſſe, loquēdo de eſſe exiſtentiæ. poteſt enim exiſtere, & non exiſtere, ergo &c. Item quod contingenter accidit alicui non eſt ex natura rei, omnino idem cū eo, ſed exiſtenria contingenter accidit eſſentię: non enim per ſe ſibi conuenit.

Con.1. His premiſſis ponūtur octo concluſiones. Prima eſt. Eſsētia ordine naturæ pręcedit exiſtentiam: patet, qa omnis creatio paſſiua fundatur in re creata: & generaliter omnis paſſiua productio in re producta, & ſic eſt poſterior ea: ſed exiſtentia rei nō poteſt eſſe prior ꝓductione: cū per productionem res primo exiſtat: ergo ipſa eſſentia producta prior eſt exiſtentia.

Secunda concluſio. Eſsētia ordine perfectionis præcedit exiſtentiam: patet, quia omnis natura, quæ eſt directæ in genere ſubſtantię excedit quancunque perfectionem ſecundam ſibi aduenientem, quæ non pertinet ad quidditatem illi' generis. Sic aūt aduenit exiſtētia ſubſtātię. Et ſi dicatur, ꝙ in eſſentialiter ordinatis vltimum ſemper eſt perfectius. Dicendum, quòd verum eſt inter quidditates, ſed non quando vltimum non eſt perfectio quidditatiua, ſed modus intrinſecus tantum. Con.2.

Tertia concluſio. Eſsētia non pręcedit exiſtentiā ordine durationis: patet, quia ordo durationis non eſt, niſi in extremis durantibus, eſſentia ante exiſtētiam non durat: nihil enim durat, niſi actualiter exiſtens. Con.3.

Quarta concluſio. Eſsētia nō præcedit exiſtentiam ordine originis: patet, quia exiſtentia non originatur ab eſſentia. quod probatur, quia ens in actu non poteſt originari ab ente in potētia, ſed tantūmodo ab ente in actu. Originans enim non poteſt eſſe imperfectius originato, ſed eſſentia ante exiſtentiam nō eſt ens, niſi in potentia. Item quod alicui contingenter accidit non datur ei, niſi a cauſa extrinſeca non enim poteſt eſſe a principiis intrinſecis, ſed exiſtentia contingenter aduenit eſſentiæ, igitur. Con.4.

Non

Non eſt ergo imaginandum, ꝙ exiſtentia fluat ab eſſentia, vt actus ſecundus a primo, ſed eſt prima actualitas rei.

Con. 5. Quinta cōcluſio. Eſſentia rei creabilis nō eſt ęterna, neq; neceſſaria: patet, quia nullū ęternū, aut neceſſariū contingēter ꝓducit̄, ſed eſſentia rei creabilis contingēter producit̄: igitur. Minor patet, qa illud producit̄ contingenter, quod per productionē accepit eſſe; eſſentia aūt eſt hmōi, & non exiſtentia: immo exiſtentia eſt ipſum eſſe reale.

Con. 6. Sexta concl. Eſſentia ante exiſtētia nō ē realis: patet, quia realitas & exiſtētia ſunt ſimul natura: ſunt. n. modi intrinſeci ſui cē adęquati. Itē añ mūdi creationē, ī qua data ē exiſtētia creaturis, nihil oīo fuit reale p̄ter deū.

Con. 7. Septima conclu. Eſſentia rei creabilis p̄ſcindit ab ęternitate, & tpe: a neceſſitate & contingētia: ab exiſtētia & realitate: patet, quia aliqua iſtorū ſi ꝓprie ſumant̄, videlicet ęternitas, & neceſſitas ſibi repugnāt: alia vero ſibi cōtingēter conueniunt.

Con. 8. Octaua cōcl. Creatura inquātū eſt fundamētū relatiōis ęternę ad Deū cognoſcentē, nō habet verū eē eſſentię, patet, qa eē eſſentię nō eſt magis fundamētū talis relationis, q̄ eſſe exiſtētiæ. Vtrūq;. n. ęqualiter ē a Deo cognitū ab ęterno: ſed nullus diceret pp hoc eſſe exiſtētiæ creaturarum fuiſſe ab æterno, ergo neq; hoc dicēdū eſt de eſſentia. Itē ſi ſic eſſet, nihil poſſet produci de nihilo, cū ſemper præſupponeret̄ eſſentia rei ꝓducibilis. & ita nō poſſet eſſe creatio, nec etiam per conſequens annihilatio: quia ſemper remaneret eſſentia rei.

1 Ad primū arg. concedit̄, ꝙ intellectus ab æterno cognoſcit creaturā, & ꝙ creatura ab æterno eſt terminus ſecūdarius intellectionis diuinę. Et cū dicit̄, ꝙ vere intellectionis eſt verus terminus, ſi intelligat̄ de veritate reali quātū ad eſſe ipſius rei intellectę falſum ē. Sed ſi intelligat̄ de ipſa veritate in eſſe cognito, verū eſt. Nec ex hoc ſequit̄: ergo res intellecta hēt eſſe ſimpliciter: imò cōmittit̄ fallacia, ſm quid ad ſimpliciter.

2 Ad ſm dicēdū ad minorem, ꝙ illa eſt vera de proportione, q̄ eſt relatio diminuens rōnem entis: & ideo non requirit entitatē ſimpliciter illius cuius eſt.

3 Ad tertiū negat̄ conſequētia, quia ille modus arguendi tenet ſolum in quantitatibus, aut in terminis conuertibilibus. In illis autē qui ſe habent, ſicut inferius, & ſuperius non debet inferri quartum de ſecundo: immo ibi eſt fallacia conſequētis: ſed debet inferri ſecundum de quarto. Vnde in propoſito bene ſequit̄. oē ens eſt poſſibile. ergo omne impoſſibile eſt non ens.

4 Ad quartū negat̄ cōſequētia, quia vtraque negatio remouet totā affirmationē, licet in vna ſint plures cāæ, q̄ in alia: ideo enim ab æterno homo eſt non ens: quia ab æterno nō erat cā ponens ipſum in eſſe. Chimera vero ab ęterno fuit nō ens: quia non erat cauſa ponens ipſam in eſſe, & etiam, quia ſibi repugnat eſſe. Vtrunque tamē videlicet tam homo, quàm chimera ab ęterno nihil eſt ſimpliciter.

5 Ad quintum dicendum, ꝙ illa propoſitio homo eſt animal, ab æterno eſt regula æterna in mente diuina, ſed non in realitate propria. In proprijs autem terminis abſtrahit ab æternitate & tempore cum poſſit vtrobique verificari.

6 Ad ſextum dicendũ, ꝙ licet iſta ſit neceſſaria, homo eſt animal: tamen iſta eſt contingens, homo realiter eſt animal, quia realitas non conuenit veritati eius, niſi per exiſtentiam extremorum. Vnde etiam iſta eſt contingens: homo exiſtit animal.

7 Ad ſeptimũ dicendum, ꝙ ab æterno creatura nõ eſt producibilis realiter, propter realitatem in exiſtentem, ipſi producibilitati, cum illa producibilitas nominet ſolum nõ repugnantiam, ſiue potentiã logicam. Dicitur autẽ ſolũ realiter producibilis, quia ꝓducibilitas illa eſt ad eſſe reale: quemadmodũ, etiã ſi angelus fuiſſet productus ante locũ, tunc fuiſſet localiter mobilis.

8 Ad octauum dicendum, quod cum dicitur ꝙ omnis ſcientia eſt de neceſſarijs & æternis, neceſſariũ accipitur, pro non poſſibili aliter ſe habere, & æternum, pro non habente durationis principium, cum tamen ęternum & neceſſarium proprie nõ conueniant, niſi exiſtentibus non poſſibile vero aliter ſe habere, & non habere durationis principium etiam conueniunt non exiſtentibus.

9 Ad nonum dicendũ ad antecedens, quod ſcientia realis eſt de ente reali non quidem realitate actuali: ſed de eo, cui non repugnat habere, eſſe reale, quod ſcilicet non habet eſſe præciſum per actum rationis.

Vtrum omnia in Deo ſint vita.

D.Thom.1.par.q.15.art.4. Dur.1.d.36.q.2.

TERTIO quæritur. Vtrum omnia in Deo cognoſcente ſint vita? Argu. ꝙ non, quia ſcribitur Act.17. In ipſo viuimus, & mouemur, & ſumus, & tamẽ nõ dicitur ꝙ ſimus in Deo motus, ergo neq; ſumus in Deo vita. 1 *Act.17.*

Secũdo arguitur. Omnia ſunt in Deo tanquã in exẽplari, ſed inter exemplar & exemplatum debet eſſe cõformitas, ergo cum nõ oĩa in ſeipſis ſint vita: ſequitur ꝙ neq; ſunt vita in Deo. 2

Tertio. Mala culpæ & alij defectus ſunt in Deo cognoſcente: & tamen non poſſunt dici eſſe vita in Deo. hoc enim eſt maxime inconueniens, igitur. 3

Contra Iohan.j. Quod factũ eſt in ipſo vita erat. Primo notandum, quod creaturæ habent quadruplex eſſe. Primum eſt eſſe exiſtentiæ, quando videlicet realiter exiſtunt. Secundum eſt eſſentiæ quod eſt eſſe quidditatiuum. Tertium eſt eſſe in creatura intellectuali cognoſcente. Quartum verum eſt eſſe in Deo. Secundo notandum ꝙ creaturæ habent in Deo quadruplex eſſe. Primũ eſt eſſe virtualiter tanquam in principio producente. Secundum eſt eſſe actualiter ſicut in cauſa conſeruante & manutenẽte. Tertium eſt eſſe exemplariter, ſicut in exemplari exprimente. Quartum eſt eſſe eminenter, ſicut in perfectiſsimo & eminentiſsimo continente *Ioan.1.*

continente,& hoc rõne diuinæ eſſentiæ,quę oĩa eminenter cõtinet. Tertiũ aũt eſt rõne diuinę notitię.Duo vero prima ſunt ratione diuinæ potentiæ.

Con. 1. His p̃miſſis ponunẽ ſex concluſiones. Prima eſt. Creaturæ, prout ſunt in Deo virtualiter, vt in principio productiuo non ſunt in Deo vita,nec aliquid immo nihil,patet, quia Deus producit creaturas de nihilo.

Con. 2. Secunda concluſio. Creaturę, prout ſunt in Deo tanquã in cõſeruãte & manutenente,nõ oẽs ſunt in Deo vita, Patet,qa cõſeruantur & manutenenẽ a Deo, vt in ſeipſis: non oẽs aũt creaturæ ſunt in ſeipſis viuentes.

Con. 3. Tertia concluſio. Oĩa poſitiua, vt ſunt in Deo exẽplariter, & eminẽter ſunt in Deo vita patet, quia illud eſſe exemplare, ſiue ideale,aut eminens creaturarũ in Deo eſt ipſum eſſe diuinũ:eſſe aũt diuinum eſt vita.

Con. 4. Quarta cõcluſio. Mala culpę, & alij defectus,nõ ſunt in Deo, vita patet,qa nõ hñt ĩ Deo eſſe exẽplare cũ nõ. ſint factibilia a Deo. Si.n.formaliter ſũmaẽ malum culpę,aut quicũq; defectus nihil eſt. Vnde non habet cãm efficientem:ſed deficientem.

Con. 5 Quinta concluſio. Excellentior eſt creaturarũ vita in Deo, quàm propria earũ exiſtẽtia:patet per Aug. Oĩa priuſquã fierẽt erant in notitia facientis & vti que ibi nobiliora, vbi ęterna, & ibi veriora, vbi immutabilia. Itẽ probatur rõne,quia nobilius eſſe habet creatura, vbi eſt Deus, quã vbi eſt vanitas:ſed creatura ĩ Deo ẽ Deus. Vnde dicit Anſel. Creatura in Creatore creatrix eſſentia: creatura autem in ſeipſa eſt vanitas.

Aug. lib. 6. ſuper Gen. ad lit.

In Monologion.

Con. 6. Sexta concluſio. Licet creatura habeat nobilius eſſe ſimpliciter in Deo,tñ in ſeipſa habet verius eſſe determinatũ, puta eſſe humanũ, vel eſſe lapidis,& huiuſmodi. Primũ patet ex dictis. Et ſecundũ probaẽ, qa creatura habet in ſeipſa ſuam propriam entitatẽ, & ſuum eſſe diſtinctũ ab alijs non autem in Deo.

Ad primũ argumentum dicẽdum,quòd illa auctoritas intelligitur de modo eſſendi in Deo, vt in cauſante, & conſeruante. Deus.n.cauſat, & conſeruat eſſe noſtrum,vitam noſtram, & motum noſtrum non autem eſt intelligẽda de modo eſſendi creaturarũ in Deo,vt in exemplari, vnde ſecundũ iſtum modũ,quia eſſe creaturarum eſt ipſum eſſe diuinum, quod eſt vita,ſed non motus, ideo creaturæ ſunt in Deo vita, & non motus. 1

Ad ſecundũ dicendum ad minorem,quòd inter exemplar,& exemplatum, requiritur conformitas, ſecundũ rõnem formæ, ſed nõ ſecundum modum eſſendi,non.n.eundẽ modum eſſendi, habet domus ineſſe producto,vbi habet eſſe materiale, & domus in mente artificis, vbi habet eſſe ſpirituale. 2

Ad tertium patet reſponſio ex quarta concluſione. 3

Vtrum ſcientia Dei ſit practica.

Scot. 1. ſent. d. 38. q. 1. Tho. 1. p. q. 14. ar. 1. Dur. 1 d. 35. q. 4.

QVARTO quæritur. Vtrũ ſciẽtia Dei reſpectu factibiliũ ſit practica. Argui-

tur

1 tur ꝙ ſic,qa ſecũdũ Aug. verbũ eſt ars oĩpotentis Dei, &c. ars autem eſt habitus practicus. *De Tri. lib.6.*

2 Secundo dicit Auguſt.ꝙ ideæ ſunt rationes, ſecundum quas formatur omne factibile. *Aug. li.83.q.*

Cõtra ſecundo Metaphyſicę. Finis practicę eſt opus. nihil autẽ extra Deũ eſt finis eius. Notanda ſunt tria p̃ambula. Primũ eſt,ꝙ rõ habitus practici conſiſtit in conformitate & prioritate ad praxim:vt patet,ex ſupradictis,vbi quærebať. An theologia ſit ſpeculatiua, vel practica. Secũdũ eſt, ꝙ aliqua notitia nõ dr̃ practica in aliquo, inquãtum eſt eius,niſi reſpectu p̃xis, q̃ eſt in p̃tãte eius. Vnde ſcĩa quã habemus de motu cœli, non eſt practica in nobis:licet ſit practica in intelligẽtia creata mouente. Tertiũ eſt.Non ſolũ notitia ꝓxima praxi q̃ videlicet eſt: de concluſione ſillogiſmi practici, vbi terminať modus intelligentię,& incipit op̃atio ẽ practica: ſed etiã notitia principiorũ practicorũ,in q̃bus virtualiter continẽť illa cõcluſio:ac etiã q̃dditatiua terminorũ cognitio,quæ virtualiter ĩcludit illa prĩcipia.

Con.1. His præmiſſis ponitur talis concluſio.Scientia Dei reſpectu factibilium non poteſt eſſe practica, ꝓprie loquendo, ꝓut videlicet ad notitiam practicã requiritur reſpectus conformitatis,& prioritatis: patet, quia intellectus diuinus cõparando cognitionem eius ad actum voluntatis,non præhabet aliquam notitiam priorem dictatiuã de praxi elicienda. Nec etiã notitiam principiorum, practicorũ, neq; notitiam quidditatiuam terminorum,quæ virtualiter includat illa principia,igitur,&c. Antecedens patet, quia omnis notitia diuina præcedens actum voluntatis eſt ei naturalis,& neceſſaria,ergo ſi intellectus diuinus habeať aliquã notitiã de praxi eliciendã ante actum voluntatis neceſſario hẽt eã, ergo cũ præſentat notitiã illam voluntati, voluntas non poteſt non velle,quia voluntas non põt nõ eſſe recta: eſſet autẽ nõ recta ſi diſcordaret a ratione recta:ergo neceſſario vult illam praxim elici, quod eſt inconueniens dicere: quia diuina voluntas ad extra nihil neceſſario vult.

Ad primum argumentum dicendum, ꝙ ars poteſt ſumi dupliciter. Vnõ mõ pro habitu apprehenſiuo rectitudinis agendorum,licet non ſit directiuus potentiæ operantis, ſiue agentis: & ſic cõceditur eſſe, ars in Deo reſpectu factibilium; quia poſt determinationẽ voluntatis, intellectus videt ordinem agendorum. Alio modo pro habitu nedum apprehenſiuo,ſiue cognitiuo rectitudinis agendorum,ſed etiam directiuo potentiæ practicantis,& ſic ars eſt habitus practicus: ſed hoc modo non eſt in Deo,maxime ſi ponatur potentia executiua non eſſe alia potentia a voluntate. 1

Ad ſecundũ dicendum, quòd ideæ ſunt rationes repreſentantes factibilia: ſed non continẽt virtualiter aliquã notitiã practicam, ſiue dictatiuam de agẽdo, vel non agendo notitiã autem operabilium præciſe nõ eſt practica, niſi includat principia, aut concluſionem practicam. 2

De

De ſcitorum multitudine.

POSTQVAM *dictum eſt in præcedentibus quæſtionibus de diuinæ ſcientiæ, & ſcibilium habitudine. Conſequenter dicendum eſt de ſcitorum multitudine.*

Vtrum Deus omnia cognoſcat.

D.Tho.1.p.q.14.ar.11. Dur.1.d.35.quæſt.3.

VBI quæritur. Vtrum Deus per ſuam eſſentiam omnia diſtincte cognoſcat?

1 Primo arguitur, ꝙ non cognoſcat omnia: omnes partes quas cognoſcit Deus in cõtinuo, ſunt diuiſibiles in partes ulteriores, ſed partes quæ ſunt ultra omnes partes a Deo cognitas non ſunt a Deo cognitæ. igitur.

2 Secũdo in linea inter punctũ a Deo cognitũ & quẽcũque aliũ punctum a Deo cognitum: aut eſt dare medium aut non. Si primum, aut illud mediũ eſt diuiſibile, & ſic in eo ſunt plura puncta, quæ nõ ſunt a Deo cognita. Aut eſt indiuiſibile, & ſic eſt punctus, qui non eſt a Deo cognitus. Si uero dicatur ſecundum, uidelicet, quòd non eſt ibi dare medium, ſequitur quòd punctũ eſt immediatum puncto & quod linea cõponitur ex punctis quod eſt contra philoſophum.

Phy.6. t.c.36.

3 Tertio. Omnis ſpecies numeri habet aliam ſpeciem ulteriorẽ cũ ꝑ additionẽ unitates uarietur ſpecies numeri, ſed ſpecies numeri, quę eſt ultra omnẽ ſpeciem numeri, non eſt ſpecies numeri, q̃a ſic eſſet ultra ſeipſam: ergo ſi Deus cognoſcit, oẽm ſpeciem numeri erit aliqua ſpecies numeri, q̃ nõ eſt ſpecies numeri.

Quarto. Omnis cognitio q̃ eſt de obiecto ignobiliori, & uiliori eſt uilior, & ignobilior, & ſic repugnat Deo, ĩ quo nihil eſt vile, aut ignobile, ſed oĩa creata reſpũ diuinorũ ſũt vilia, & ignobilia, ergo Deus nõ cognoſcit creata. 4

Quinto. Omne intelligibile ꝑ ſuam notitiã perficit intellectũ, ſed creata non poſſunt perficere intellectum diuinum, igitur. 5

Sexto. Vnũ nõ põt eſſe rõ intelligendi niſi unum, quia iuxta philoſophũ idẽ inquantũ idem ſemper eſt natũ facere idẽ, ergo eſſentia diuina, quæ eſt ſimpliciter una non eſt ratio cognoſcendi multitudinem creaturarum. 6 *2. de Ge. & cor. t.c. 56.*

Septimo. Neceſſarium non eſt ratio cognoſcendi contingens. Nam iuxta philoſophum in primo priorum. Ex præmiſſis neceſſariis non ſequitur concluſio contingens. Sed Deus eſt ens neceſſarium, ergo deitas non eſt ratio cognoſcendi contingentia. 7

Octauo. Si Deus omnia cognoſcit nedum actualia, ſed etiam poſſibilia, & infinita ſunt poſſibilia, nam in eadem ſpecie poſſibilia ſunt infinita indiuidua, cũ nulla ibi ſit repugnantia, ergo Deus poterit ꝓducere infinita, quod uidetur falſum, quia tunc nihil poſſet maius producere, & ſic eſſet exhauſta ſua potentia reſpectu creaturarum. 8

Cõtra ad Heb.4. Nulla creatura inuiſibilis eſt ĩ cõſpectu Dei, oĩa.n. nuda & aperta ſunt oculis eius. Notãdũ ꝙ tres primæ rationes prius adductę vñr difficillimę & diuerſi diuerſimode ad eas reſponden: *Heb.4.*

reſpondent. Omiſſis tamen multorum ſolutionibus, quæ magis videntur verborum fuga: quàm reſponſio vera. Pro vera illarum rationũ ſolutione breuiter ſunt notanda tria fundamenta. Primum eſt, quòd æqualitas & inæqualitas, prout fundantur in quãtitate molis ſunt tantummodo paſſiones quantitatis finitæ: patet, æqualia enim dicuntur quorum extrema ſe inuicem non excedunt: quantitates autem infinitæ non habent extrema. Item non eſt inæqualitas, ut hic ſumitur, niſi vbi eſt exceſſus ſecundum proportionem: vnum autem infinitum nõ excedit aliud infinitum, nec excedit finitum ſecundum proportionem. Secundum eſt. In multitudine infinita non habet locum ratio totius & partis: patet, quia omne totum eſt maius in ſua parte: & pars eſt minor toto. Maioritas autem & minoritas ſunt ſpecies inæqualitatis: ergo cum inæqualitas non habeat locum in infinitis, ſequitur, quòd neque ibi eſt totum aut pars. Sumitur autem ibi maioritas, vt dicit exceſſum ſecundum proportionem. Vnde talis maioritas non eſt in Deo, quia imporportionabiliter excedit creaturas. Tertium eſt. Totum in quantitate, quod eſt vniuerſale uniuerſaliter ſumptũ non poteſt formari in multitudine infinita. patet, quia a quo remouetur genus & ſpecies, ſed ratio totius remouetur ab infinito: vt patet ex præcedenti fundamento: ergo & totum in quantitate quod eſt ſpecies eius. Non ſic tamen diceretur de toto uniuerſali, ex eo ꝙ ſecundũ rationẽ actualitatis, magis habet rationem partis, quàm totius. actualiter enim includitur in quolibet ſuo inferiori. Et ſi inſtetur, quia remota omni uniuerſali affirmatiua, & vniuerſali negatiua, quæ non ſunt ſine toto in quantitate, videtur deficere omnis inquiſitio ſillogiſtica. Dicẽdum, quòd ſi a multitudine infinita accipiatur aliqua finita multitudo, de ipſa formari poſſunt vniuerſales propoſitiones: ſed non de ipſa multitudine infinita ſimul ſumpt , eo quòd non eſt tota. De ipſis etiam terminis formari poſſunt propoſitiones vniuerſales, prout illi termini abſtrahunt a finitate, & infinitate. Ex his ergo præmiſſis, faciliter reſolui poſſunt tres prædictę rationes: quoniam uidelicet non eſt dare omnes partes in linea, nec omnia puncta in multitudine infinita pũctorum, & infinitæ ſpecies numeri non ſunt omnes. Et confirmatur iſtæ modus ſoluendi, quia idem eſt omnis homo, & tota hominum multitudo, ſed infinita hominum multitudo non eſt tota: cum enim totũ conſtituatur ex partibus, aut totum illud conſtaret ex partibus finitis, aut infinitis. Non primum, quia partes finitæ nõ poſſunt conſtituere niſi finitum. Nec ſecundum, quia ſic totum non eſſet maius parte: infinito enim nihil eſt maius. Sed inſtatur, quia cuiuslibet contradictionis altera pars eſt uera: ſed hæc eſt falſa, aliqua pars continui nõ eſt diuiſibilis in partes ulteriores. ergo iſta eſt uera: omnis pars ex diuiſibilis &c. Item ex ſingularibus ſufficiẽter enumeratis

ratis infertur uniuerſale uniuerſaliter ſumptum: ſed hic punctus in linea eſt a Deo cognit⁹, & ſimiliter iſte punctus, & ſic de aliis. ergo omnis punctus in linea eſt a Deo cognitus: ergo cum ſint ibi infinita puncta. ſequitur, quòd totum in quantitate formari poteſt in multitudine infinita. Item notum eſt, ꝙ omnis pars eſt minor toto: in continuo autem ſunt infinitæ partes. igitur. Ad primum negatur conſequentia: quia iſta, omnis pars continui eſt diuiſibilis in partes ulteriores, ſi fiat ibi diſtributio pro infinitis, non contradicit iſti, aliqua pars cõtinui non eſt diuiſibilis. &c. Et ratio eſt, quia propoſitio, quæ habet ſubiectum includens incompoſſibilia, non habet contradictoriam ſicut iſta (omnis homo irrationalis eſt animal) huiuſmodi autem eſt iſta (omnis pars continui eſt diuiſibilis &c.) qa totalitas quę deſignatur per ſignũ uniuerſale, & infinitas partium ſunt incompoſſibile. Ad ſecundum dicendum, ꝙ maior eſt uera, quando ſingularia habent rationẽ partis reſpectu talis vniuerſalis, uniuerſaliter ſumpti: unitates autem non poſſunt habere rationẽ partis reſpectu multitudinis infinitæ, quia ſemper inter partem, & totũ eſt proportio: finiti aũt ad infinitum nulla eſt proportio. Ad tertium dicendum, ꝙ illa, omnis pars eſt minor toto verificatur pro multitudine partium abſtrahendo a finito & infinito, & nõ pro ipſa infinitate. Confirmari aũt poſſunt prædicta, quia iuxta philoſophũ ante omnẽ motum fuit motus, & ante tempus fuit tẽpus: ſed illud ſignũ uniuerſale nõ pot ibi diſtribuere ꝑ multitudine infinita, ſed pro aliqua finita multitudine, qm̃ ante infinitã multitudinem dierũ nulla fuit dies.

His præmiſſis ponuntur ſex concluſiones. Prima eſt. Deus uniuerſaliter cognoſcit omnia: patet, quia intellectus creatus ſe extendit ad omnia entia cum ſecundum philoſophos ens ſit adęquatũ obiectũ intellectus creati. Intellectus autem diuinus in infinitum excellentior eſt intellectu creato, igitur. Item intellectio cuiuſcunque intelligibilis nominat perfectionem, ſed nulla perfectio deeſt Deo. *Con. 1.*

Secunda cõcluſio. Intellectus diuinus cognoſcit infinita: patet, quia cognoſcit partes quæ ſunt in linea, & tẽporis inſtãtia, & numerorum ſpecies: huiuſmodi autem ſunt infinita. igitur. Item intellectus diuinus cognoſcit omnia poſſibilia, & huiuſmodi ſunt infinita, cum etiam in eadem ſpecie non repugnet indiuidua eſſe infinita. *Con. 2.*

Tertia concluſio. Intellectus diuinus omnia cognoſcit diſtincte: patet, quia cognitio uniuerſalis, & confuſa eſt imperfecta, & ſic repugnat Deo. *Con. 3.*

Quarta cõcluſio. Deus per eſſentiã ſuã ſeipſum, & omnia alia cognoſcit: patet, quia eſſentia diuina radicaliter cõtinet oĩa diuina, & eminentiſſime, & perfectiſſime cõtinet entitates oĩum creabilium: ergo & eorum cognoſcibilitates. igitur. *Con. 4.*

Quinta concluſio. Intellectus diuinus per unicũ actũ indiuiſibilem omnia cognoſcit patet, *Con. 5.*

quia

quia æqualis eſt illimitatio intellectus diuini, & actus eius cũ uterque ſit infinitus. vñ eodem actu ſimplici Deus affirmat, & negat: põi tñ ibi concedi rõnũ formalium non identitas.

Con. 6. Sexta concluſio. Reſpectu neceſſariorũ Deus non põt plura cognoſcere quàm cognoſcit, ſed bene reſpũ contingentiũ. Primũ patet, quia neceſſitate naturali cognoſcit neceſſaria ante actum uoluntatis, ut poſtea amplius dicetur: ſed uoluntas poteſt plura velle quàm uelit, cũ poſſit plura facere, q̃ facit, iõ ſicut uoluntas poteſt augeri obiectiue reſpectu contingentium, ſic & notitia.

Ad tria prima argumenta patet reſponſio ex dictis.

4 Ad quartum dicẽdũ, ꝙ maior eſt uera de cognitione, quæ cauſatur ab obiecto, aut in qua recipitur perfectio aliqua ex ordine ad obiectum: ſed ſcientia Dei nõ eſt huiuſmodi. Non enim cãtur a rebus, neque pfectionẽ aliquã habet ex ordine ad obiecta ſecũdaria, .ſ. ad creaturas, Nõ.n. quia Deus cognoſcit creaturas, ideo ſua ſciẽtia eſt perfectior, immo ecõtra, quia ſciẽtia ſua eſt pfectiſſima, ideo cognoſcit creaturas.

5 Ad quintũ dicẽdũ, ꝙ maior eſt vera ubi obiectũ intelligibile eſt aliquo modo cã ſciẽtię, ſed hoc nõ habet locũ in propoſito.

6 Ad ſextum dicendum, ꝙ antecedens eſt uerum de uno limitato, ſed non de illimitato, quod eminenter continet plura.

7 Ad ſeptimum dicendum, ꝙ maior eſt uera de eo quod eſt neceſſarium, tàm formaliter, quàm cauſaliter, nõ aũt de eo quod eſt neceſſariũ formaliter, & tamen contingenter cauſat, cuiuſmodi eſt Deus.

Ad octauum dicendum ad cõſequens, quòd Deus poteſt producere, infinita eo modo quæ ſunt poſſibilia. Non ſunt autem poſſibilia, niſi finita in infinitum, quia uidelicet ultra omnia iam producta poteſt plura, & plura producere, ſed nunquam poſſunt eſſe in actu producto infinita. infinitas enim repugnat effectui, & ideo in Deo non eſt potentia productiua infinitorũ, hoc modo, cuilibet enim potentię actiuę correſpondet propria potentia paſſiua. ut habetur. v. & 9. Metaph. 8

De diuinæ ſcientiæ certitudine.

Vtrum cum ſcientia Dei ſtet contingentia rerum.

Sco. 1. ſent. d. 39. q. 5. Tho. 1. p. q. 14. ar. 13. Dur. 1 d. 38. q. 3.

CIRCA tertium quod eſt de certitudine diuinæ ſciẽtię quæritur. Vtrum cũ determinata & infallibili, atque immutabili certitudine diuinę ſciẽtię, ſtare poſſit eius contingẽtia circa obiecta creabilia, & contingentia ipſorum obiectorum.

Ar. ꝙ Deus non determinate ſciat omnia creabilia, quia ſm philoſophum. De futuris contingentibus non eſt determinata ueritas: ergo nec determinata ſcibilitas. igitur. 1 Libr. 1. Per hiermen.

Secundo. Si in futuris eſſet determinata ueritas, & determinata ſcibilitas, ſeqtur ꝙ fruſtra fierent conſilia, & negociationes. 2

Tertio. Si De' ſciat determinate vnã partẽ & nõ aliã, ſeqtur ꝙ 3

eius

eius ſciẽtia eſt limitata, quod eſt falſum: ergo in cõtingẽtibus nõ determinate nouit vnã partem.

4 Quarto ar. ꝙ non cognoſcat contingentia infallibiliter: quia ſequitur, Deus nouit me eſſurũ cras, & ego nõ ſedebo cras: ergo Deus fallit: ergo etiã ſeqtur, Deꝰ nouit me ſeſſurũ cras, & ego poſſum nõ ſedere cras: ergo Deꝰ poteſt falli, patet cõſequentia, quia ſiue lex ambabus de ineſſe, ſeqtur concluſio de ineſſe, ita ex vna de ineſſe, & alia de poſſibili, ſequitur concluſio de poſſibili.

5 Quinto. Deus nouit me ſeſſurum cras, & poſſibile eſt me nõ eſſe ſeſſurum cras: ponatur ergo iſta de ineſſe dicendo: ego non ſedebo cras: ſequitur ex hoc Deũ falli. Ex poſſibili aũt poſito ineſſe, nullum ſeqtur impoſſibile, ergo non eſt impoſſibile Deũ, ſiue ſcientiam diuinam falli.

6 Sexto arguitur, ꝙ Deus non cognoſcat cõtingẽtia immutabiliter, quia non eſt tranſitus de contradictorio in contradictorium, ſine mutatione. Sed Deus ſciens a: poteſt non ſcire a: intelligendo per a: aliquod contingens: ergo in ſcientia Dei erit tranſitus, de contradictorio in cõtradictorium, & ſic mutatio.

7 Septimo Deus nõ ſciens b, poteſt ſcire b, ergo poteſt incipere ſcire b, & ſic erit mutatio.

8 Octauo arguit, ꝙ Deus neceſſario cognoſcat cõtingentia, qa in Deo nulla eſt mutabilitas, ergo omnia immutabiliter cognoſcit, ſed in Deo eſt neceſſitas immutabilitatis. igitur.

9 Nono, Quicquid poteſt eſſe in Deo, põt eſſe idẽ Deo, & ipſe Deus, ſed qcquid põt eſſe ĩ Deo, neceſſario eſt in Deo: ergo quicquid põt eſſe in Deo, neceſſario eſt Deus. Sed ſcire b, poteſt eſſe in Deo, ergo neceſſario eſt Deus & ſic Deus neceſſario ſcit b, & ita diceretur de aliis.

10 Decimo. Omnis perfectio ſimpliciter neceſſario eſt ĩ Deo, ſed ſcire b, eſt pfectio ſimpliciter. Non enim eſſet Deus perfectus ſimpliciter, ſi neſciret b. igitur.

Vndecimo arguitur, ꝙ cũ certitudine diuinæ ſciẽtiæ nõ poſſit ſtare cõtingẽtia rei. Nã ſequitur. Deus ſcit hoc futurũ eſſe, ergo hoc neceſſario erit, patet conſequẽtia, qa Dei ſcientia eſt ſimpliciter neceſſaria, nihil.n. contingens eſt formaliter in Deo.

12 Duodecimo. Omne ꝙ eſt ſcitũ a Deo fore, neceſſario erit. A: eſt ſcitum a Deo fore. ergo a neceſſario erit. Et ita argueretur de omnibus aliis a Deo ſcitis.

Contra quãtũ ad primas partes, quicquid eſt perfectionis in ſciẽtia eſt attribuendum diuinæ ſciẽtiæ, ſed determinatio, infallibilitas, & immutabilitas, ptinẽt ad perfectionem ſciẽtiæ. igitur. Et quantum ad alias partes arguitur. Multa ſunt poſſibilia aliter ſe habere, ergo talia non ſunt neceſſaria, ſed contingentia. Si autem aliter ſe haberent: Deus non ſic ea cognoſceret, ſicut nunc cognoſcit, ergo Deus aliter ea cognoſceret, quàm cognoſcit, & per conſequens non cognoſcit ea neceſſario. Notanda ſunt quinque præambula. Primum eſt. Omne contingens etiam antequam ponatur in eſſe, eſt determinatum determinatione de ineſſe. uerbi gratia iſta eſt ſic determinate vera: Antichri-

Antichriſtus erit, ꝙ eius cõtradictoria eſt falſa: patet, quia oē determinate a Deo cognoſcibile ē determinate verũ. Cognitio.n. ſequitur veritatē, & entitatē, ſed oē futurũ contingens eſt a Deo determinate cognoſcibile, quia, vt dicit Auguſt. ſuper Geneſim. Deus nõ aliter nouit facta q̃ ſiēda. Cognoſcit aũt facta determinate. igr̃. Secundum eſt. Nullum cõtingens eſt determinatum determinatione de poſſibili, ſed indeterminatũ: patet, quia nihil qd̃ poteſt eſſe, & non eſſe, eſt determinatũ determinatione de poſſibili, ſed omne contingens poteſt eſſe, & non eſſe: hęc enim eſt ratio contingentis. Tertiũ eſt. In ipſa indeterminatione de poſſibili, ſtat præciſe ratio contingentię: patet, quia contingens dicitur quod poteſt eſſe, & non eſſe. Item aliquid non eſt formaliter contingens, niſi quando eſt, ſed contingens quãdo eſt poteſt non eſſe. igitur. Maior patet, quia contingentia rei præſupponit eius exiſtentiã, modificatio enim præſupponit modificabile: futurum ergo nõ eſt contingens formaliter, ſed erit contingens quando erit. Et ſimiliter præteritum nõ eſt contingens, ſed fuit. Minor patet, quia contingens quando eſt, non neceſſario eſt, immo in eodem inſtanti in quo eſt, poteſt eſſe ſuum oppoſitum, non quidem in ſenſu compoſitionis, ſed in ſenſu diuiſionis. Quartum eſt. Prima radix contingentiæ eſt voluntas diuina: patet, quia voluntas diuina cum ſit prima & pfectiſſima cauſa ſi cauſaret neceſſario, nulla alia cauſa poſſet cauſare contingenter, hoc autem eſt falſum: igitur: patet illa conſequentia, quia cauſa ſecũda eo modo cauſat quo mouetur a prima, ergo ſi a prima mouetur neceſſario: neceſſario cauſat. Item prima poteſt cauſare omnes effectus cauſæ ſecundę, ſed cauſa neceſſario agens egit quantum poteſt ergo ſi prima neceſſario cauſat, ſequitur quòd neceſſario cauſat omnem effectum, & ſic nihil eſt contingens. Quintum eſt quòd ad videndum qualiter cum certitudine diuinæ ſcientiæ ſtat rerum contingentia, conſideranda sũt quattuor ſigna. Primum eſt, in quo intellectus diuinus in diuina eſſentia videt quidditates, & terminos omnium complexionum tam neceſſarium, quàm contingentium. Secundum eſt in quo intellectus diuinus ex illis terminis format complexiones neceſſarias quidem, & impoſſibiles, vt determinatas, contingens vero vt neutras. Tertium eſt in quo diuina voluntas complexiones contingentes ſibi ab intellectu præſentatas, vt neutras determinat ad alteram partem. Quartum eſt in quo intellectus diuinus uidēs determinationem voluntatis, & ſciens eſſe infallibilē, determinate cognoſcit huiuſmodi ueritates contingentes ſic a uoluntate determinatas. Vel aliter, & melius vt dicit Scot. Præſuppoſita determinatione diuinæ voluntatis, per quam contingens eſt determinate verum. Intellectus diuinus in eſſentia diuina cognoſcit illam veritatem, & hoc naturaliter quantu n eſt ex parte ipſius

Aug. ſuper Gen.

1.d.39. q.5.

ſius eſſentiæ, quia naturaliter diuina eſſentia repreſentat omnia vera. Certitudo, ergo diuinę ſcientiæ eſt in quarto ſigno, in quo non poteſt res aliter ſe habere, quæ in tertio ſigno indifferens erat ad vtramque non quidem coniunctim, ſed diuiſim, & ſic in illo tertio ſigno eſt contingentia. Et ſi quæratur quomodo in eodem ſigno, ſiue inſtanti durationis, poteſt idem eſſe neceſſarium & contingens. Dicendum, quod ſicut neceſſarium eſt ſedentem non ambulare in ſenſu compoſitionis, quod eſt tamen contingens in ſenſu diuiſionis. Et eſt diligenter aduertendum, quòd ordo ſignorũ naturalis præſuppoſitionis in eodem inſtanti durationis eſt imaginãdus nunc omnino idem eſſe, ſicut fuit ab æterno, quia penitus eſt vnum, & idẽ inſtans ęternitatis.

Con. 1. His pręmiſſis, ponũtur quinque cõcluſiones. Prima eſt. Intellectus diuinus determinatæ, certitudinaliter, ac infallibiliter, & immutabiliter cognoſcit omnia etiam cõtingentia: patet, quia quicquid eſt perfectionis in ſciẽtia, eſt attribuendum diuinæ ſcientiæ, & quicquid eſt imperfectionis, eſt ab ea remouendum, ſed determinatio certitudo & infallibilitas, ac immutabilitas pertinẽt ad pfectionẽ ſcĩę, oppoſita vero ad imperfectionem, igitur.

Cõ. 2. Secunda concluſio. Ideæ non ſunt ratio determinatę, & certitudinaliter cognoſcendi veritates contingentes quemadmodũ aliqui dixerunt: patet, quia nulla ratio repræſentatiua quidditatum, ſiue terminorum neceſſario repręſentat veritatem, niſi quæ nata eſt cognoſci ex terminis, ſed cõplexio cõtingẽs non ẽ nata cognoſci ex terminis, igr̃. Itẽ ideæ naturaliter repreſentãt quicquid repręſentãt eo, ꝙ sũt in Deo ante omnem actum voluntatis, ſed cõplexiones contingentes nõ ſunt vere neceſſitate naturali, ſed per determinationẽ voluntatis, igitur.

Con. 3. Tertia conclu. Coexiſtentia totius temporis cum ęternitate diuina nõ eſt ratio determinatę cognoſcẽdi contingentia: patet, quia coexiſtentia cũ ſit relatio realis præſupponit exiſtentiã extremorũ, ſed tempus & ea, quæ ſunt in tempore nõ realiter exiſtunt ab æterno, igitur. Itẽ Deus propter ſuam imenſitatem, non poteſt dici coexiſtere loco, niſi actu exiſtenti; ergo neque per æternitatem coexiſtit tempori, niſi actualiter exiſtenti. Item, dato, quod eſſet talis coexiſtentia, nihil videtur poſſe facere ad certitudinẽ diuinæ notitiæ, quia intellectus diuinus nullam certitudinem accipere poteſt ab obiectis ſecundarijs, ſcilicet a creaturis. viteſceret enim ſi aliquo modo moueretur ab eis.

Con. 4. Quarta concluſio. Eſſentia diuina eſt ratio ſufficiens cognoſcendi determinate certitudinaliter & imutabiliter omnia: patet, quia eminentiſſime, & perfectiſſime omnia continet.

Con. 5. Quinta concluſio. Cum certitudine diuinæ ſcientiæ ſtat rerũ contingentia. patet, quia ſicut voluntas poteſt nõ velle aliquod contingens, ſic intellectus poteſt illo modo non ſcire. quia videlicet illud contingens, licet

per diuinam voluntatem ſit de-
terminatū ad eſſe, tū poteſt non
eſſe, & ſic licet ſit determinatū
de in eſſe eſt, tamen indetermi-
natum de poſſibili. Ratio autem
contingentię præciſe ſtat in illa
indeterminatione de poſſibili,
vt patet ex tertio præābulo, igr̄.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ
antecedens eſt verum de deter-
minatione de poſſibili, ſed non
de ineſſe.

2 Ad ecundum dicēdum, ꝙ ad
conſiliandum ſufficit indetermi
natio de poſſibili.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ an-
tecedens eſt verū, ſi intellectus
ita ſciret determinate vnam par
tem, ꝙ nō poſſet ſcire aliam, ſed
non quādo, ita ſcit vnam partē,
ꝙ de facto non ſcit aliam.

4 Ad quartum negatur conſe-
quentia, quia ſemper eſt conco-
mitantia ſcientiæ, & rei ſcitę, &
ideo ſicut res poteſt non eſſe, ita
Deus poteſt non ſcire. & ita nun
quam cōtingere poteſt, ꝙ Deus
aliter ſciat rem, q̄ res ſit, ideo nū
quam poteſt falli.

5 Ad quintum dicendum, ꝙ ex
poſſibili poſito ineſſe præciſe sū
pto, nullum ſequitur impoſſibi-
le, ſed ex illo cum alio ſibi incō-
poſſibili, ſequitur impoſſibile, &
ſic eſt in propoſito.

6 Ad ſextum negatur conſequē
tia, quia non eſt tranſitus, niſi p
ſucceſſionem oppoſiti ad oppoſi
tū, quæ non eſt poſſibilis in pro
poſito, licet ſcientia Dei de ſe, vt
prior naturaliter tendentia ad
obiectū, ſit indifferēs ad vtrūq;
oppoſitum pro eodem inſtanti,
non quidem coniunctim, ſed di-
uiſim, non tū ſcientia Dei, vt iā
.... alterum oppoſitum.

Ad ſeptimum negatur conſe- 7
quentia, qa nō pōt eſſe inceptio,
nec mutatio, niſi per ſucceſſionē
oppoſiti ad oppoſitum, quę non
habet locum in propoſito.

Ad octauum negatur ſecūda 8
conſequētia, quia immutabilitas
negat tantum ſucceſſionem op-
poſiti ad oppoſitū, neceſſitas ue
ro ſimpliciter, & abſolutè remo-
uet poſſibilitatem oppoſiti.

Ad nonū dicendum, ꝙ maior 9
eſt vera de eo, quod eſt in Deo
formaliter, ſed non de eo, quod
eſt in Deo, tanquā relatio ratio-
nis, aut ſicut quodlibet logicali-
ter prædicatū dicitur in eſſe ſu-
biecto, ſm quem modum appel-
latio relatiua in Deo eſt, puta eſ-
ſe dn̄m, quod ei conuenit ex tem
pore, & ideo non poteſt eſſe idē
Deo, quia nihil idem Deo eſt tē-
porale. Scire aūt b, inquantum
ſcire eſt formaliter in Deo, &
ita idē Deo, ſed inquantum eſt
talis termini non cōuenit Deo,
niſi ſecundo modo, inquantum
videlicet illud obiectū, vt cogni
tum, reſpectum habet ad Deum.

Ad decimū dicēdum ad mino 10
rem, quod ſcire b, inquantum ſci
re ſimpliciter: eſt perfectio ſim-
pliciter, ſed non inquantū eſt ta
lis termini, ſed illo modo eſt per
fectio, cum addito quod neceſſi-
tio concomitatur perfectionem
illam, quia vt obiectum illud, vt
cognitum neceſſario habet re pe
ctum ad ſcientiam diuinam, tū
neque ꝓpŕium reſpectum, neq;
propter appellationem relatiuā
in ſcientia Dei, ipſa ſcientia eſt
perfectio ſimpliciter, ſed ex ſua
ratione præciſe ſumpta.

Ad vndecimū negat̄ cōſequen 11
tia. Et ad probationem dr̄, ꝙ li-
cet

& ſcientia Dei in ſe ſit neceſſaria, non tñ ſibi conuenit neceſſitas inquantum trãſit ſuper obiectum contingens.

12 Ad vltimũ negatur cõſequentia, quia minor non eſt de ineſſe ſimpliciter, ut requirit ĩ tali mõ arguendi, licet.n. ſit ſemper vera, tamen non eſt neceſſaria.

PORTIO II.

De Dei prouidentia, & diſpoſitione.

SVPERIVS dictum eſt de intellectu diuino, & eius ſcientia. Conſequenter dicendum eſt de diuina voluntate, et de iis, quæ ad eã pertinẽt. Vbi primo dicendũ eſt de Dei prouidẽtia et diſpoſitione. Secundo de diuinæ voluntatis extẽſione. Tertio de eius impletione. Quarto, de promiſſione. Quinto de creatæ volũtatis ad diuinã cõformitate. Sexto de diuina dilectione. Septimo de ira Dei, et odij cõditione. Octauo de diuinæ miſericordia, & iuſtitia rõne.

Vtrum diuinæ prouidẽtiæ omnia ſint immediate ſubiecta.

Tho. 1. p. q. 22. ar. 2. Du. 1 d. 39. q. 3.

CIRCA primũ, primo quæritur. Vtrum diuinæ prouidẽtiæ oĩa ſint ĩmediate ſubiecta.

1 Primo arguitur, ꝙ in Deo non ſit prouidentia, quia ſm Tuliũ, prouidentia eſt pars prudentiæ, ſed in Deo nõ eſt prudẽtia, igr. Minor patet, quia ſm Philo. prudentia eſt bene conſiliatiua, ſed cõſiliari non pertinet Deo, cum nihil habeat dubium, igitur. *Ethico. lib. 6.*

Secundo arguitur, ꝙ non oĩa ſubſint diuinæ prouidentiæ, quia nullum fortuitum eſt prouiſum, ſed multa ſunt fortuita, igitur. 2

Tertio. Omnis ſapiens prouiſor excludit oẽ malũ, & defectũ quantum poteſt a rebus, quibus hẽt prouidere, ſed Deus non excludit omnem defectum a creaturis, cum tamen poſſet, igitur. 3

Quarto. Nulla res, quæ ſibiipſi derelinquitur ſubeſt prouidentiæ alterius, ſed homo ſibiipſi derelinquitur, iuxta illud Eccleſiaſtici: Deus ab initio cõſtituit hominem, & reliquit eum in manu conſilii ſui. De malis.n. hominibus ſpecialiter dicit Pſa. Dimiſit eos ſecundum deſideria cordis eorum. 4 *Eccl. 15*

Quinto. Dicit Apoſtolus, ꝙ non eſt a Deo cura de bobus. Et idem diceretur de aliis creaturis irrationabilibus, igitur. 5 *2. Cor. 9*

Contra dicitur Sapientiæ. Tu aũt pater gubernas omnia prouidentia. Et Gregorius in moralibus: Mundum per ſeipſum regit, quem per ſeipſum condidit. Notanda ſunt tria præambula. Primum eſt, ꝙ prouidentia dupliciter accipi poteſt. Vno modo pro præuiſione rerum, & ſic pertinet ad intellectum. Alio modo pro earum determinatione, aut præordinationem, & ſic pertinet ad voluntatem. Secundum eſt, quòd circa prouidentiam duo ſunt conſiderandæ. Vnum eſt ipſa præordinatio. Et aliud eſt ipſius præordinationis executio. Primũ eſt æternum & ſecundum tẽporale. Tertiũ eſt, ꝙ prouidentia non dicit aliquem formalem reſpectũ ad creaturas, ſed tãtum appellatio- *Sap. 9.*

nem relatiuam inquantum ipſe Deus ſub ratione abſoluta, terminat reſpectum creaturarũ inquantum ſunt præuiſæ aut uolitæ a Deo. Et ſi quęratur. An reſpectus rei in eſſe volito ad ipsã volitionem ſit reſpectus rationis. Dicendum, ꝙ ſi ſumatur reſpectus rationis generaliter pro omni reſpectu non reali, illo modo eſt reſpectus rationis, ſed non accipiendo reſpectũ rõnis ſpecialiter pro reſpectu, qui eſt in aliquo per actum rationis.

Con. 1. His pręmiſſis ponuntur tres concluſiones. Prima eſt. Sumẽdo prouidentiã pro pręuiſione, oĩa creata ſubduntur diuinæ prouidentiæ, & ab ęterno. patet, quia Deus ab æterno nouit omnia.

Con. 2. Secunda concluſio. Sumendo prouidentiam pro diuina præordinatione in Deo eſt prouidẽtia reſpectu oĩum creabilium ẽt ab æterno. Patet, quia omnis potentia operatiua perfecta, põt habere actum operandi reſpectu cuiuſcunq; obiecti, natum eſt cadere ſub tali potentia, & diuina voluntas eſt potẽtia operatiua perfecta; ergo põt habere actum circa quodcunq; volibile. Hoc autẽ non põt ex tempore, quia ſic eſſet ibi nouitas, & mutatio, igitur ab æterno hẽt illum actum volitiuum, & pręordinatiuum omnium creabilium.

Con. 3. Tertia concluſio. Quantum ad rationem præordinationis, omnia ſunt imediate ſubiecta diuinæ prouidentię quantum vero ad huius præordinationis executionem, quæ gubernatio dr̃ aliquo modo Deus immediate omnibus prouidet, & aliquo modo mediate. Primũ patet, quia Deus per ſeipſum omnia præordinauit. Secundum patet, quia ẽt per ſeipſum oĩa gubernat immediatius, q̃ cauſæ ſecundæ, cum etiã ipſe cauſas ſecundas applicet propriis effectibus. Tertium patet, quia Deus inferiora gubernat per ſuperiora nõ quidem ꝑ defectum ſuæ poteſtatis, ſed ꝑ abundantiam bonitatis, ꝑ quã dignitatẽ cauſalitatis cõicat ẽt creaturis inquantum ergo ſuperiora, quæ habent a Deo vim gubernatiuã, & cauſatiuã cauſant, & gubernant inferiora dr̃ Deus mediantibus ſuperioribus gubernare inferiora.

1 Ad primum argu. neganda eſt minor. Et ad probationem dicẽdum primo, ꝙ prudentia præciſe ſumpta, excludendo Eubuliã ſibi annexam, non eſt conſiliatiua, ſed eſt præceptiua, quod maxime conuenit Deo. Secundum dicendum, ꝙ licet conſilium, ſiue conſiliatio inquantum nominat inquiſitionem veritatis nõ ſit in Deo, bene tñ quantum ad rectitudinem, & certitudinẽ operandorum, quæ eſt finis conſilii.

2 Ad ſecundum dicẽdum ad minorem, ꝙ licet multa ſint fortuita reſpectu cauſarum ſecundarũ, nihil tñ eſt fortuitum reſpectu primæ cauſæ, nihil .n. fit præter eius præordinationem.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ maior eſt vera de prouiſore particulari, ſed non de vniuerſali, qui ſi impediret omnia mala, multa bona deeſſent. Si enim non fuiſſet perſecutio tyrannorum, non fuiſſet patientia martyrum.

4 Ad quartum dicendum ad minorem, ꝙ homo dicitur ſibiipſi relinqui, non per excluſionem diuinæ

diuinæ prouidentiæ ab homine, ſed pp uſum liberum uoluntatis proprie quam tñ habet a diuina prouidentia. Quod autem dicit de malis hominibus ꝙ a Deo dimittuntur, hoc non eſt intelligẽdum per excluſionem omnimodam diuinæ prouidentię, ſed per excluſionem tantum illius ſpecialis curę, quam habet Deus de electis, per quam non permittit eos finaliter impediri a conſecutione proprie ſalutis.

5 Ad quintum dicendum, ꝙ de irrationabilibus eo ꝙ non hñt dominium ſui actus, nõ eſt Deo ſpecialis cura, per quam aliquid eis imputetur ad meritum, uel demeritum, pęnam uel præmiũ, quemadmodum curam habet de hominibus, non tamen excludũtur irrationabilia ab vniuerſali Dei prouidentia.

Vtrum prædeſtinatio ſit actus diſtinctus a præſcientia.

Tho. 1.p.q.23.ar.5. Dur.1.d.41.q.2.

SECVNDO quęritur. Vtrũ prædeſtinatio ſit actus diſtinctus a præſcientia Dei, habẽs rationem ex parte prædeſtinati, & neceſſitatem ſibi imponens.

1 Primo arg. contra primũ, quia prędeſtinatio uidetur eſſe quædam præſcientia iuxta illud ad Roma.6. quos præſciuit, & prędeſtinauit &c. *Rom. 6.*

2 Secundo arg. ꝙ prædeſtinationis, ſit aliqua ratio in prędeſtinato, quia nulla eſt perſonarum acceptio in Deo, ergo non magis prędeſtinat unum, quam alium, niſi præſuppoſita aliqua inæqualitate in eis.

Tertio, Deus eſt ſumme liberalis, & ſumme potens, ergo uniuerſaliter omnibus vult dare gloriam, & gratiam, niſi ſit aliqua differentia & inęqualitas ex parte receptiuorum. 3

Quarto argu. ꝙ prędeſtinatio imponat neceſſitatem, quia oẽ pręteritum eſt ſimpliciter neceſſarium. Vnde dicit Ariſtot. Hoc ſolo priuatur Deus, ingenita uidelicet facere quę facta ſunt; ſed prędeſtinatio alicuius eſt pręterita cum ſit ab ęterno, ergo eſt ſimpliciter neceſſaria: & per cõſequens, ille qui prędeſtinatus eſt, non poteſt, non prędeſtinari, ergo neceſſario ſaluabitur. 4 *6. Ethi.*

Quinto Prędeſtinatus nõ põt damnari, niſi per actum proprię uoluntatis, ſiue actus proprię uoluntatis non poteſt impedire diuinam ordinationem: ergo non poteſt prędeſtinatus damnari, & ſic neceſſe eſt eum ſaluari. 5

Contra quantum ad primum; pręſcientia pertinet ad intellectum, prędeſtinatio vero ad voluntatẽ iuxta illud ad Ephe. 1. Prædeſtinauit nos ſecundum propoſitum uoluntatis ſuæ quantum ad ſecundum prędeſtinatio eſt ęterna, quicquid autẽ eſt in creaturis eſt temporale, nihil temporale eſt ratio æterni, quantũ ad tertiũ prædeſtinatus poteſt peccare mortaliter ergo damnari. *Ephe. 1.*

Notanda ſunt tria preambula. Primum eſt. Pręſcientia poteſt accipi dupliciter. Vno modo pro pręcognitione diuina de quibuſcunque futuris contingentibus, & ſic etiam prędeſtinati dicuntur pręſciti. Secundo modo pro ſola pręcognitione damnationis

reproborũ, & ſic ſoli reprobi dicuntur præ ſciti. Secundũ eſt. Prędeſtinatio poteſt, accipi dupliciter. Vno modo pro præcognitione quam habet Deus de ſalute electorum, & ſic eſt actus intellectus. Alio modo pro præordinatione, & determinatione huiuſmodi ſalutis, & ſic eſt actus voluntatis: & hoc modo proprie dicitur prędeſtinatio. Nam prædeſtinatio nominat ſententiã diffinitiuam. Diffinire autẽ in contingentibus pertinet ad voluntatem. Tertium eſt. Actio diuina poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo inquantum eſt à Deo & ſic actionis diuinæ nulla eſt ratio: neque vt finis, niſi vt ſua bonitas, aut iuſtitia manifeſtetur. neque vt efficiens, niſi ſua voluntas. Alio modo inquantum tranſit, ſiue terminatur ad obiectum, & ſic ex parte recepti ui bene poteſt eſſe aliqua ratio propter quam actio diuina terminatur ad ipſum.

Con. 1. His præmiſſis, ponũtur quinque cõcluſiones. Prima eſt. Prædeſtinatio proprie ſumpta, videlicet ſecũdo modo, formaliter diſtinguitur a pręſcientia: patet, quia prædeſtinatio, eſt actus voluntatis: preſcientia vero, eſt actus intellectus.

Con. 2. Secũda cõcluſio. Prędeſtinatio, & reprobatio ſũt vnus, & idẽ actus volũtatis diuinę: patet, quia ſicut diuinus intellect' omnia, tã bona quã mala vno & eodem intuitu videt, ſic diuina voluntas omnia quæcunque vult eodem actu vult, & ſic eodẽ actu, vult ſalutẽ electorũ & damnationem malorum. Vnde patet, quod prædeſtinatio, & reprobatio non differunt ex parte principalis ſignificati, ſed ex parte connotati, quia videlicet prędeſtinatio connotat ſalutem in obiecto, & reprobatio damnationem.

Tertia concluſio. Neque prædeſtinationis, neque reprobationis eſt aliqua ratio in obiecto in quantum actus ille prædeſtinatiuus, aut reprobatiuus eſt, a Deo: patet, quia nihil temporale eſt ratio ęterni, ſed quicquid eſt in obiecto prædeſtinato, aut reprobato eſt temporale prędeſtinatio vero, aut reprobatio eſt actus eternus, igitur. Con. 3.

Quarta concluſio. Et ſi prędeſtinationis non ſit in prædeſtinato aliqua ratio propter quam actio illa diuina terminatur adhuc magis, quam ad illum tamẽ hoc modo eſt in reprobato aliqua reprobationis ratio. Primũ: patet, quia omnis ordinate volens finem & ea quæ ſunt ad finem prius vult finem, q̃ ea quę ſunt ad finem, ea.n. quę ſunt ad finẽ inquantũ huiuſmodi non ſunt volẽda, niſi propter finem. Sed beatitudo eſt vltimus finis creaturæ rationalis, ergo Deus prius vult creaturæ rationali beatitudinẽ, q̃ ea quæ ordinatur ad beatitudinem: ergo nõ ſibi vult beatitudinẽ propter aliquod meritum præuiſum, Secundum: patet, quia damnatio non eſt bona, niſi quia iuſta. Vnde dicit Auguſtinus ſexto. ſuper Gene. quod Deus non prius eſt vltor quàm aliquis ſit peccator. Vnde crudelitatis eſt, velle aliquem punire, non præcedente in eo culpa, ergo Deus non vult aliquem damnare niſi propter pec- Con. 4. Lib. 1 ſuper Ge nes.

catant

catum mortale finale in eo præuiſum, & ſic nunquam reprobat ſine ratione ex parte reprobati. Et ſi inſtetur, quia quando Petrus & Iudas, vt æquales in naturalibus præſentati ſunt diuinę voluntati. Et ſicut patet ex prædictis Deus primo voluit Petro beatitudinẽ. Quæritur quid tunc voluit Iudę? ſi beatitudinem, ergo prædeſtinauit eum. Si dãnationem, ergo ſine ratione reprobauit. Dicendum quod in illo primo inſtanti nihil voluit Iudæ, ſed fuit ſola negatio volitionis ſalutis circa Iudam. In ſecundo autem inſtanti, quã do Petro voluit gratiã finalem, nihil etiã voluit Iudæ, ſed fuit tantum actus negatiuus circa Iudam. In tertio autem inſtanti voluit permittere Petrum eſſe de maſſa perditionis: & tunc ſimili modo, idẽ voluit de Iuda. Et iſte eſt primus actus poſitiuus circa Iudam: Ex quo ſequitur Iudam futurum eſſe finaliter peccatorẽ præſuppoſitis negationibus prędictis. In quarto ergo inſtanti quando Iudas, vt finaliter peccator offertur diuinæ voluntati, diuina voluntas vult eum damnare, & ſic eum reprobat. Nec mirum ſi alius eſt ordo prædeſtinationis, & alius reprobationis, quia omnia bona ſunt Deo attribuẽda, mala vero nobis. Et ideo prædeſtinare aliquẽ ſine rõne congruit diuinæ voluntati, ſed non videtur poſſe immediate velle damnationem alicui, vt præciſe cognito in puris naturalibus, ſed vt præuiſo in peccato mortali finali.

Gen. 3. Quinta concluſio. Hæc propoſitio prędeſtinatus poteſt dãnari in ſenſu compoſito eſt falſa, ſed in ſenſu diuiſo vera. Primum patet, quia diuina prædeſtinatio eſt infallibilis. Secundum, patet, quia per prędeſtinationem non confirmatur aliquis in bono, ergo ille qui eſt prædeſtinatus poteſt peccare, & eadem ratione in peccato finaliter ſtare, & ſic damnari.

Ad primum argumentum, pa 1
tet reſponſio ex dictis.

Ad ſecundũ negat conſequen 2
tia, quia nõ dicitur eſſe perſonarum acceptio, niſi quando vna perſona præfertur alteri indebite. hoc autem nõ poteſt habere locum in Deo qui nulli eſt debitor. Vnde ſi dat vni & nõ alteri nemini facit iniuriã. Vnde non eligit aliquos, q̃a boni ſunt, ſed eos eligit, vt boni ſint, ita ꝙ in ipſis non eſt ratio propter quã ſic eliguntur a Deo, ſed eos eligit Deus ex mera voluntate.

Ad tertiũ negatur conſequen 3
tia, quia decens eſt, vt aliquibus gratiam & gloriam cõmunicet, & non alijs, vt ſic oſtendat ſe libere, & non neceſſario bona ſua liberaliter communicare.

Ad quartum negatur minor, 4
in Deo enim idem eſt prædeſtinaſſe: prædeſtinare, & prædeſtinaturum eſſe, actus enim prædeſtinandi non tranſit in præteritum cũ ſit in nunc æternitatis quod eſt ſimpliciſſimũ. Vnde ita nunc poteſt Deus in nunc æternitatis aliquid velle aut aliquem prædeſtinare, ſicut ſi ad nihil fuerit voluntas eius determinata.

Ad quintũ negatur conſequẽ 5
tia, quia non poteſt ſtare determinatio voluntatis cũ oppoſito

eius qđ determinauit. Nā ſicut prædeſtinatus poteſt peccare & dānari: ita Deus poteſt eum nō prædeſtinare. Hæc.n.ſeinuicem neceſſario concomitantur.

De diuina voluntatis extenſione.

Vtrum Deus cauſaliter ſe extendat ad alia a ſe.

Scot. 1.d.45.q.1. Tho.1.p.q.19.art.2. Dur.1.d.45.q.1.

CIRCA ſecundum, quod eſt de diuinæ voluntatis extenſione quæritur. Vtrum diuina voluntas immediate cauſaliter ſe extendat ad omnem effectū? Arguitur quòd non.

1 Primo ſic. Sicut cau'a primaria plus influit in effectum, quā ſecundaria ita etiam prius. Sed quod eſt prius productum non poteſt poſtea produci, ergo ſi diuina voluntas, quæ eſt prima cauſa producit oēm effectū, ſequitur ꝙ cauſa ſecūda, nihil producit, quòd eſt falſum.

2 Secūdo. Aut diuina voluntas totaliter producit effectum, & ſic cauſa ſecunda ſuperfluit. Aut partialiter tantum: & ſic videtur eſſe inſufficiens quod incōueniens eſt dicere.

3 Tertio. Si ſecūda cā nihil producit, niſi præſuppoſita influentia diuinę volūtatis ſeqtur ꝙ nihil producit, niſi vt cauſa partialis, ergo nō poſſet inferri perfectio cauſę ex perfectione effectus, patet iſta cōſequētia, quia non oportet cām partialem eſſe perfectiorem ſuo effectu.

4 Quarto. Si diuina volūtas cōcurrit ad quemcunque actum, ſequitur quòd concurrit ad actū generandi, ſed hoc eſt falſum, quod patet, quia a quocunque eſt actus generandi, illud generat: ſed Deus non dicitur generare, ea quæ in iſtis inferioribus generantur, igitur.

Quinto, Si Deus cōcurrit ad actum volendi in nobis, aut diuina voluntate aſſiſtēte voluntas nr̄a pōt nō agere: & ſic diuina voluntas per noſtrā eſt impedita, aut nō pōt nō agere & ſic nō plus libere, aut cōtingenter agit, quàm ſol qui aſſiſtente ſibi diuina volūtate radiū cauſat. 5

Sexto. Deus non poteſt cauſaliter concurrere ad actum peccati, igitur. 6

Contra. Diuina voluntas eſt prima cā ſimpliciter oīum creabiliū. Notādū ꝙ ſicut dicit btūs Bonau. in primo ſnīarū duplices ſunt effectus diuinæ voluntatis. Quidā ſunt quorū diuina voluntas eſt tota cā non concurrēte aliqua cā particulari, cuiuſmodi ſunt illa q̄ ſola creatione producunt. Alij ſunt quorū diuina voluntas eſt cā cū alia cā particulari concurrente cuiuſmodi ſunt ea, quæ producuntur a cauſa naturali, quæ nō reqritur propter indigentiā diuinæ voluntatis, ſed propter ſummā eius liberalitatē, quæ dat creaturis nō ſolum eſſe, ſed etiam virtutem & actum cauſandi ꝑpter ordinem, & connexionem vniuerſi; & ſic vna cauſa non derogat alteri, quia totus effectus a diuina voluntate, & totus a cauſa ſecūda, licet alio, & alio modo.

Hoc ꝓmiſſo ponunt duę concluſiones. Prima eſt. Effectus q ſola creatione producunt ſunt ſimpliciter Con. 1.

ſimplicieter immediate a diuina
voluntate, patet, quia ſola creatio
eſt a ſolo Deo vt alias dicet.

Con.2. Secunda concl. Eeffectus illi
qui ſunt a diuina voluntate con
currente cã ſecũda, ſunt ab ipſa
diuina volũtate, tã mediate quã
immediate: patet, qa diuina voluntas,
dat cauſis ſecũdis virtutẽ
agendi per quã producũt effectus
ſuos, & ſm hoc tales effectus
ſunt a diuina voluntate me
diantibus cauſis ſecudis. Ipſa ẽt
diuina voluntas concurrit cum
cauſis ſecundis in productione
ſuorũ effectuum ſm ſeipſam: &
ſic tales effectus ſunt immediate
ab ipſa. Item effectus cauſarũ
ſecundarum: non ſolum dependent
a diuina voluntate mediãtibus
cauſis ſecundis. Quod patet,
quia ſi ſic ceſſante dependẽtia
effectus permanentis ad cau
ſam ſecundã, a qua nõ depẽdet,
niſi in fieri, ſequeret̃, ꝙ ceſſaret
etiã dependẽtia illius effectus
ad cauſam primã, quod eſt falſum.
Item nulla cauſa ſecunda
agit independenter, cauſa ergo
ſecunda, & in eſſendo, & in agẽ
do, dependet a diuina voluntate.
Inquantũ ergo habet eſſe ab
ipſa effectus eius eſt ab ipſa diui
na voluntate, mediãte ipſa cauſa
ſecunda. Inquantum vero ipſa
actio ſecundæ cauſæ eſt a diuina
voluntate effectus eius eſt
immediate ab ipſa diuina voluntate,
a quo.n. eſt actio imme
diate: ab illo eſt immediate effectus
per actionem productus.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ
minor eſt vera in ſignis ſucceſſiuis,
vbi productio tranſit in
præteritum: non autem in ſignis
permanentibus.

Ad ſecundũ dicendũ, ꝙ diui- 2
na voluntas quãuis poſſet totaliter
cauſare, tñ libere actionẽ
ſuã moderatur ne cauſæ ſecundę
ſubtrahat cauſalitatis dignitatẽ,
quod nõ facit ppter ſuã in
ſufficientiã: ſed propter ampliorem
ſuæ bonitatis diffuſionẽ.

Ad tertiũ negatur conſequen 3
tia. Et ad probationẽ dicitur ꝙ
illud aſſumptũ eſt verum de cã
partiali in ordine cauſarũ creatarum:
ſed non de cauſa, quæ dicitur
partialis propter concurren
tiam diuinæ voluntatis. cauſa
enim naturalis, quæ eſt totalis
in ordine cauſarum naturaliũ:
non obſtante generali influentia
diuinę voluntatis ſemper eſt
perfectior ſuo effectu.

Ad quartum conceditur, ꝙ di 4
uina voluntas cõcurrit ad actũ
generandi creaturarum: Et cum
arg. a quocunque eſt actus generandi
illud generat. Verum eſt a
quo eſt actus generandi tanquã
ab agente per ipſum: ſed non
tanquam ab vniuerſaliter cauſante
ipſum.

Ad quintũ dicendum, ꝙ diui 5
na voluntate aſſiſtẽte voluntati
noſtræ, & pręcauſante, voluntas
nſa, põt non agere: nõ ſic autem
poſſet ſol non cauſare radiũ aſſi
ſtẽte ſibi voluntate diuina. Ipſa
vero volũtate diuina aſſiſtente
volũtati nſæ, & cõcauſante neceſſe
eſt voluntatẽ nſam agere
eo modo quo dicitur oẽ, quod
eſt quãdo eſt neceſſe eſt eſſe. Si
aũt pręſcindatur illud ſignũ naturæ,
in quo diuina voluntas di
citur p̃cauſare in illo ſigno non
eſt in poteſtate nſæ voluntatis
agere, & non agere, quia pro tali
ſigno non ſibi competit: poſſe
agere,

agere, ſicut cauſæ vniuerſali.

6 Ad sextũ dicendũ ad antecedens, ꝙ diuina voluntas concurrit ad id qđ eſt poſitiuũ in actu peccati: ſed nõ ad deformitatẽ in qua formaliter cõſiſtit rõ peccati. Et ſi inſtet, q̃a aliquibus actibus inſeparabiliter eſt annexa deformitas a Deo, vt ſit de eis demonſtrabilis, vt paſſio de ſubiecto, ſicut patet de actu mẽtiendi, & de actu odiẽdi Deum; ſed a quocunq; ẽ ſubiectũ, ab eo dẽ ẽ paſſio: ergo ſi diuina voluntas ẽ cã poſitiui ĩ actu, erit ẽt cã deformitatis. Dicẽdũ, ꝙ minor eſt vera tm de paſſione poſitiua, q̃ hẽt cãm effectiuã, & non de paſſione priuatiua, quæ nullam habet cauſam effectiuam; ſed defectiuam tantum, cuiuſmodi eſt deformitas peccati.

De diuinæ voluntatis impletione.

Vtrum diuina voluntas ſemper impleatur.

Scot.1.ſent.d.46.q.1.Tho.1.p.q.19. ar.6.Dur.1.d.46.q.1.

CIRCA tertiũ, quod eſt de diuinæ voluntatis impletione quæritur. Vtrum diuina voluntas ſemper impleatur?

1 Arguitur quòd non, quia dicit Apoſt. Deus vult omnes homines ſaluos fieri: & tamẽ non omnes ſaluatur igitur. 1. Thi. 2.

2 Secundo. Dicit Saluator loquẽs ad ciuitatem Hieruſalem. Quotiens volui congregare filios tuos, &c. & tamen non omnes eos congregauit. igitur. Matth. 23.

Tertio. Omnis cauſa cuius effectus contingenter euenit, poteſt impediri, ſed effectus diuinæ voluntatis in creaturis contingenter euenit: ergo diuina voluntas poteſt impediri, & ſic non ſemper impletur, Contra. Ad Romanos. 9. Quis reſiſtet voluntati eius? Et p̃s. Omnia quæcunque voluit dominus, fecit. Notanda ſunt tria præambula. Primum eſt quòd in Deo diſtinguitur voluntas beneplaciti, & voluntas ſigni. Voluntas beneplaciti dicitur volitio Dei efficax reſpectu effectus ꝓducti, vel producibilis quando videlicet effectus ille, ſic placet Deo quòd omnino determinatus eſt eum ponere in eſſe. Voluntas autem ſigni in Deo dicitur illud quod ſolet eſſe in nobis ſignum volendi, ſicut cum aliquis aliquid præcipit ſignum eſt, ꝙ ipſe vult id fieri. Et ideo præceptum Dei dicitur eius voluntas, quia eſt ſignum diuinæ voluntatis. Secundum eſt, ꝙ ſecundum doctores quinque ſunt huiuſmodi ſigna diuinæ voluntatis præcipua, quæ habentur in hoc verſu. Præcipit ac prohibet, permittit, conſulit, implet, quorum ſufficientia ſic habetur, quia aut ſignum diuinæ voluntatis eſt reſpectu præſentis, vel reſpectu futuri, nec oportet aſſignare aliam differentiam reſpectu præteriti, quia quantum ad hoc non eſt differentia præſentis, & p̃teriti: ſi ſit reſpectu præſentis. Aut eſt reſpectu boni: & ſic eſt impletio, ſiue operatio. Aut reſpectu mali, & ſic eſt permiſſio. Et hæc duo ſigna pertinent etiam ad voluntatem beneplaciti. Si vero ſit reſpectu futuri: aut eſt reſpectu mali, & ſic Rom. 9

ſic eſt prohibitio, aut reſpectu boni neceſſarij, & ſic eſt præceptio. Aut reſpectu boni ſuper erogationis, & ſic eſt conſilium. Et hæc tria diſtinguunt contra voluntatē beneplaciti, niſi ſumeret voluntas beneplaciti large ꝓ volitione diuina reſpectu cuiuſcunque obiecti quod aut ſibi placet boni ineſſe, aut ſibi placet illud non impedire. iuxta quod dicit Aug. in Encheridion. Nihil fit, niſi Deus velit, aut faciendo, aut ſinendo vt fiat. Tertium eſt, ꝙ ſm Damaſc. diſtinguitur voluntas diuina per volūtatem antecedentem & conſequentem. Voluntas antecedens dicitur voluntas, qua Deus vult aliquid quantum in ſe eſt. Vnde hæc voluntas reſpicit rem ſine circunſtantijs particularibus. Voluntas aūt conſequens dicitur, quæ reſpicit rem ſub certis circunſtantijs. Et dicitur conſequens non, quia cō ſequitur merita, aut demerita. ſed quia eſt ſecundum præſcientiam meritorum, aut demeritorum. Ad voluntatem itaque antecedentem pertinent illa tria ſigna præceptum: prohibitio: & conſilium. quibus etiam oſtēdit De⁹ ſe velle omnes ſaluare. Alia vero duo ſigna, ſcilicet permiſſio: & impletio pertinent ad voluntatem conſequentem.

Aug. in Encheridion.

Con. 1. His præmiſſis, ponuntur duæ concluſiones. Prima eſt voluntas ſigni in Deo non ſemper impletur. patet, quia multi tranſgrediuntur præceptum Dei, quod eſt ſignum voluntatis eius.

Con. 2. Secunda concluſio. Voluntas beneplaciti, ſiue voluntas conſequens in Deo ſemper impletur. patet, quia quando diuina voluntas eſt determinata vltima determinatione ad ponendum aliquid ineſſe infallibiliter illud ponitur: cum diuina determinatio ſit infallibilis. Sed velle aliquid volūtate beneplaciti eſt vltima determinatio diuinæ voluntatis. igitur. Item cauſa determinata vltima determinatione ad ponendum effectum in eſſe ſi non ponit illum ineſſe, hoc eſt, aut propter impotentiam, quia videlicet eſt inſufficiens: aut quia impeditur ab alio, aut quia eſt mutabilis antequam effectus ponatur in eſſe. Sed diuina voluntas, nec eſt impotens, nec impedibilis, nec mutabilis. igitur.

—Ad primum argumentum di- 1
cendum, quòd Apoſtolus ibi loquitur de voluntate antecedēte. qua Deus vult omnibus ſalutem inquantum dat omnibus naturam ordinabilem ad ſalutem, & rectas leges, & alia adiutoria ſufficientia ad ſalutem quantum eſt ex parte ſui. Vel dicendum ſecundum Auguſtinum, quòd ibi eſt diſtributio accommoda, quia videlicet nemo ſaluatur, niſi Deus velit, ideo vult omnes illos ſaluari qui ſaluantur. ſicut iſta propoſitio. Omnis homo timet in mari. Vel aliter dicendum, quòd ibi eſt diſtributio pro generibus ſingulorum, & non pro ſingulis generum, ſicut in iſta (omne animal ſunt in arca Noe) ita quòd ſenſus eſt ꝙ de omni natione hoīum vult Deus aliquos ſaluos fieri. Prima tamē reſponſio videtur magis conueniens, & magis placet modernis theologis.

Ad ſm dicendum ſimiliter.

8 Ad tertium dicendū, ꝙ maior eſt vera, quando effectus non neceſſario ſequitur ad cauſam: ſed in creaturis, licet effect⁹ diuinę voluntatis ſit contingens, tamē neceſſario ſequitur ad uoluntatem Dei efficacem, ſcilicet ad voluntatem beneplaciti, ita quòd licet non ſit ibi neceſſitas conſequentis: eſt tamen neceſſitas conſequentiæ.

De diuina permiſſione.

QVAESTIO VNICA.

Vtrum Deus velit mala fieri.

Scot.1.ſen.d.47.q.1.Tho.1 p.q.19. ar.9.Dur.1.d.46.q.2.

CIrca quartum, quod eſt de diuina permiſſione quæritur. Vtrum diuina uoluntas debeat permittere mala fieri.

1 Arguitur ꝙ nō, qa ſup illo. Di-
Rom.1. gni ſunt morte nō ſolū q faciūt, ſed ēt qui faciētibus conſentiūt. Dicit gloſa. Cōſentire, eſt ꝑmittere qñ quis impedire pōt. Sed Deus pōt impedire malū, ergo ſi ꝑmittit, conſentit ꝙ eſt falſum.

2 Secundo. Si Deus permittit iuſtū peccare. Aut hoc eſt per viā miſericordiæ, aut ꝑ viā iuſtitiæ. Et cōſtat ꝙ non per uiā miſericordiæ. Nec videtur poſſe dici, ꝙ hoc fit per viam iuſtitiæ, cum iuſtus hoc non meruerit.

3 Tertio. Si permiſſio ſit in Deo aut eſt actus poſitiuus, aut negatiuus: Non primum, quia nō eſt actus poſitiu⁹ volūtatis, niſi volitio, & nolitio. Sed Deus reſpectu peccati nō habet uolitionē, neque nolitionem. Nec poteſt dici, quòd ſit actus negatiuus, quia ſi ſic, non uidetur quo modo Deus habeat certam ſcientiā de peccato futuro. Non enim cognoſcit futura contingentia, niſi per determinationem uoluntatis, quæ eſt per actum poſitiuū.

Contra, ſuper illo, Abunda- Iob. 12.
bunt tabernacula prædonum. Dicit Gregorius: Omnipotens Deus, quòd prohibet congruit vt fieri ſinat. Notanda ſunt tria præambula. Primum eſt, quod permiſſio dicitur tripliciter uno modo permittere, idem eſt quòd non punire, ſicut dicebat dominus. Ad duriciam cordis veſtri Matth. 19.
permiſit uobis Moyſes libellum repudij, quia ſcilicet non puniebat. Secundo modo permittere idem eſt, quòd non prohibere, ſicut ſuper illo pſal. Iraſcimini, Pſal. 4.
& nolite peccare. Dicit gloſa. Permittit, quod neceſſitatis eſt. Tertio modo permittere, idem eſt quòd non cohibere, ſiue nō impedire, & ſic permiſſio dicitur ſignum diuinę voluntatis, & hoc modo hic loquitur de permiſſione. Secundum eſt, quod ad permiſſionem, prout dicitur eſſe in Deo tria concurrunt. Primum eſt ſcientia, nullus enim dicitur permittere, quod ignorat. Secundum eſt non uelle malum fieri, aut non fieri, & iſtud non velle contradicit uolitioni, nec eſt aliud quàm negatio act⁹ poſitiui in uoluntate. Tertiū eſt uelle reflexum inquantum uidelicet diuina uolūtas uult ſe non uelle malum fieri, aut non fieri. Et ratione huius dicitur Deus uolens permittere: formaliter, autem ipſa permiſſio nominat ipſam non uolitionem. Alia vero duo concomitanter ſe habēt.

Tertiũ eſt, quòd triplex eſt malum. Primum eſt malum naturæ, ſicut corruptio in rebus naturalibus. Secundum eſt malum pęnę, quod uidelicet quis punitur. Tertiũ eſt malũ culpæ, pro quo uidelicet q̃s iuſſe punitur.

Con. 1. His præmiſſis, ponuntur quattuor concluſiones. Prima eſt. Malum ſub ratione mali non eſt a Deo volitum. patet, quia malum ſub ratione mali formaliter eſt extra obiectũ formale voluntatis. ideo non eſt uolibile.

Con. 2. Secunda concluſio. Malum naturę, & malum pęnæ ſunt a Deo volita ſecundum accidens: patet, quia illud eſt a Deo volitum per accidens, quod licet ſub ratione formali non habeat rationem boni, tamen eſt occaſio, & medium maioris boni in vniuerſo, ſed malum naturæ, & malum pęnę ſunt huiuſmodi. igitur. Minor patet, primo de malo naturæ: quia corruptio unius eſt generatio alterius: & ſic illa corruptio pertinet ad propagationem naturam. Patet ſecundo de malo pęnę, quia per illud fit declaratio diuinæ iuſtitiæ, & ſapientiæ.

Con. 3. Tertia concluſio. Deformitas mali culpæ, nullo modo eſt a Deo volita, patet, quod maxime odit Deus non eſt a Deo volitũ: ſed Deus maxime odit malum culpæ. Vnde dicitur. Altiſſimus odio habet peccatores: quod nõ eſt, niſi ratione culpæ. (Eccleſia. 12.)

Con. Quarta concluſio. Deus debet permittere malum culpæ fieri: patet, quia decet vt gubernet creaturas ſecũdum conditiones, quas eis indidit. Vnde Auguſti. vij. de ciuitat. Dei. Deus creaturas quas condidit, ſic adminiſtrat ut eas proprios motus agere ſinat. Sed homini dedit voluntatem liberam, quę peccare poteſt. igitur. Decet, vt permittat hominem peccare ſi velit. (Aug. 7. de ci. Dei.)

1 Ad primum argumentum dicendum ad maiorem, quòd illa gloſa loquitur quando quis ſic permittit, quòd non cohibet, vel impedit, nec tranſgreſſorem arguit, nec punit, cum tamen poſſit: talis enim conſentit. Deus autem licet non cohibeat malum fieri: tamen peccantes arguit & punit.

2 Ad ſecundum dicendum, ꝙ illa permiſſio eſt per viam iuſtitiæ, non quæ ſit meritorum exigentia, ſed quæ eſt concedentia diuinę ſapientiæ.

3 Ad tertium dicendum, quòd aliqui dicunt permiſſionem eſſe nolitionem non efficacem, videlicet quando ſic eſt nolitio reſpectu alicuius rei, quòd illa diſplicet: ſed tamen nolens non impedit eam efficaciter. Sed hoc non videtur cõuenienter dictũ, vt dicit Sco. quia poſitio cuiuſcũque noliti videtur eſſe cũ aliqua triſtitia, quæ non poteſt eſſe in Deo. Ideo conuenientius dicendum eſt, quòd permiſſio nominat negationem volitionis, vt dictum eſt. Et cum arguitur, quia ſi ſic, Deus non videretur poſſe habere certam noticiam de peccato futuro. Dicendum, quòd Deus non cognoſcit de certo aliquem peccaturum, ex eo quòd videt ſe permiſſurum præciſe, ſed ex eo, quòd uidet ſe cooperaturum in poſitiuo peccati, ſi ſit peccatum commiſſionis, vel non cooperaturum in actu neceſſario

ceſſario, ſi ſit peccatum omiſſionis.

De creatæ voluntatis ad diuinam conformitatem.

Vtrum conformitas uoluntatis creatæ ad diuinam, faciat eam bonam moraliter.

Scot.3 ſent.d.48.q.1.Dur.1.d.48.q.1.& 2.

CIrca quintũ quęritur. Vtrum conformitas volũtatis creatæ ad diuinam voluntatem faciat iuſtam & bonã moraliter.

1 Primo arguitur, ꝙ non ſit poſſibilis illa conformitas, quia finitum non poteſt cõformari infinito: ſed volũtas diuina eſt infinita: & volũtas creata eſt finita.

2 Secundo arguitur, ꝙ voluntas creata non ſit bona ex conformitate ad voluntatem diuinam: quia dicit Auguſtinus, ꝙ Deus aliquãdo implet uolũtatẽ ſuã bonã ꝑ malas hominũ volũtates. vt patet in crucifixione Chriſti.

3 Tertio. aliquando quis peccat, volendo quod Deus vult, ſicut Auguſt. ponit exemplum de prauo filio, qui vult mortem patris quam etiam Deus vult.

4 Quarto arguitur. Quandoque iuſti contraria volunt: & ſic uolẽdo quilibet meretur: vt patet, qa Paulus volebat ligari in Hieruſalẽ, ſui aũt diſcipuli hoc nolebãt. vt patet Act. 12. Deus autẽ non volebat, niſi alterum ipſorum, quia non poteſt uelle oppoſita ſimul in eſſe eidem. Act.12.

5 Quinto. Hieremias dolebat ſuper deſtructione ciuitatis Hieruſalem: cum tamẽ ſciret Deum eam velle: Chriſtus etiã flebat, & ſic dolebat, de deſtructione eiuſdem ciuitatis. vt patet Lucæ. 19. Beata etiam uirgo dolebat de morte Chriſti. cum tamẽ ſciret Deum eam uelle. Dolor autem ſiue triſtitia, ut dicit Auguſtinus, & de his rebus, quę nobis nolentibus accidunt: ergo neque Hieremias, neque Chriſtus volebat deſtructionem ciuitatis Hieruſalem: neque beata virgo mortem Chriſti: & tamen eorum voluntates erant iuſtę, & bonę. igitur. Lu. 19.

Contra. Super illo pſal. Rectos decet collaudatio. Dicit gloſa. Rectum cor habet qui voluntatem ſuam conformat diuinæ voluntati, quæ ſemper eſt recta. Ps. 8.

Notanda ſunt quattuor præambula. Primum eſt, quòd creatę voluntatis ad diuinam non poteſt eſſe conformitas æqualitatis, propter nimiam diſtantiam, neque proprie conformitas proportionis cum infiniti ad finitum nulla ſit proportio. Sed ibi poteſt eſſe conformitas ſimilis comparationis, & cuiuſdam imitationis, quæ poteſt attendi dupliciter. Videlicet reſpectu voliti, quando idem eſt volitum ab vtraque voluntate: & reſpectu rationis volendi per quam intelligitur ipſe actus volẽdi cum omnibus circunſtantiis debitis. Secundum eſt, quòd ad rationem uolendi recte, & iuſte maxime pertinet, quòd voluntas uelit, ex charitate, & propter Deum. Poteſt autem quilibet ſic uelle de potentia quidem propinqua ſi habeat charitatem, & de potentia remota & diſpoſitiua, ſi ſit extra charitatem inquantum poteſt ſe diſponere ad charitatem habendam, ad quod tenetur

tur vnuſquiſque pro loco, & tempore. Tertium eſt, quòd ea quę ſunt à Deo uolita, ſunt in multiplici differentia. Quædam ſunt nobis ignota. Alia vero ſunt nobis nota. Et iſta iterum ſunt duplicia. Quædam enim oſtendit Deus ſe velle voluntate abſoluta: & etiam quantum in ſe eſt; ſicut illa quæ facit. Alia vero oſtendit ſe velle uoluntate abſoluta: ſed oppoſitum vellet quantum in ſe eſt cuiuſmodi ſunt pęnæ quas infligit. non enim delectatur in pœnis. Vnde dicitur Eſayæ. j. Heu conſolabor ſuper hoſtibus meis. Item inter illa, quę Deus vult quantum in ſe eſt quędam ſunt noſtrę ſaluti neceſſaria, ſicut illa, quæ Deus præcipit. Alia vero non neceſſaria: ſed tamen expedientia, ſicut illa quæ conſulit. Quartum eſt, quòd ſicut dicit Hugo in libro de diuerſis voluntatibus in Chriſto triplex eſt uoluntas in nobis extendendo nomen uoluntatis. Videlicet voluntas rationis pietatis & carnis. In Chriſto autem ponit quadruplicem voluntatem. Vnde dicit, quòd voluntas diuinitatis per iuſticiam ſententiam dictabat. Voluntas rationis per obedientiam veritatem acceptabat. Voluntas pietatis per compaſſionem in malo ſuſpirabat. Voluntas vero carnis per paſſionem in proprio malo murmurabat.

Eſa. 1.

Con. 1. His præmiſſis, ponuntur ſex concluſiones. Prima eſt. Voluntas creata non tenetur conformari voluntati diuinę in volito ſibi ignoto. patet, quia hoc eſt impoſſibile.

Con. 2. Secunda concluſio. Voluntas creata, tenetur conformari diuinę voluntati in volito, quando Deus oſtendit ſe illud velle abſolute, & quantum in ſe eſt: patet, quia dicit Auguſt. quod iniquus eſt, cui non placet diuina prouidentia.

Tertia cõcluſio. Volũtas creata, & ſi teneatur velle abſolutę voluntate deliberatiua pœnas a Deo inflictas voluntate tamen condicionali poteſt oppoſitum velle, videlicet ſi Deo placeret. Prima pars patet, quia niſi ſic repugnaret diuinæ volũtati, quod nunquam licet. Secunda pars patet, quia etiam diuina voluntas quantum in ſe, eſt voluntate antecedente vellet huiuſmodi pœnas non infligere. *Con. 3.*

Quarta concluſio. Voluntas creata tenetur ſimpliciter velle, quod Deus vult quantum in ſe eſt, & quod oſtendit ſe uelle tanquam noſtræ ſaluti, neceſſarium: ſed non illud, quod ſolum eſt expediens noſtræ ſaluti. Primum patet, quia tenetur quilibet implere, quod Deus vult, & pręcipit. Vnde ſecundum hunc ſenſum eſt intelligenda gloſa, quæ dicit ſuper illo pſalm. Non adhæſit mihi cor prauum. &c. Prauum cor, atque diſtortum habet qui non vult, quod Deus vult. Secundum patet, quia ad conſilia nullus abſolute obligatur. *Con. 4.*

Quinta concluſio. Conformitas voluntatis createę in volito præciſe ad diuinam uoluntatem, non facit uoluntatem creatam bonam: patet quia, vt dicit Dionyſius lib. de di. no. Bonum eſt ex integra cauſa: malũ vero ex ſingularibus defectibus. *Con. 5.* *Diony. lib. de di. no.*

Ariſto. 2. Ethi. ctibus. Et Ariſto. dicit, quòd nō eſt actus bonus moraliter, niſi concurrentibus omnibus debitis circunſtantiis. Poteſt autem eſſe conformitas in volito exiſtēte deformitate in ratione volendi. Et ſi inſtetur, quia quandocunque intellectus creatus cō formatur intellectui diuino in obiecto cognito, tūc eſt ueritas: ergo etiam eſt bonitas in voluntate creata quandocunq; cōformatur diuinæ voluntati volito. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: qa ueritas intellectus creati præciſe dependet ab obiecto. Ita ꝙ ſi obiectum ita eſt, ſicut intelligit ibi eſt veritas. Bonitas autē uoluntatis nō præciſe dependet ab obiecto uolito, ſed etiam a circū ſtantiis, & precipue a fine.

Con.6. Sexta concluſio. Quandocunque uoluntas creata diuinæ uoluntati cōformatur in uolito, & in ratione volendi tanquā regulæ ſuæ, ita uidelicet ꝙ vult illud quod diuina uoluntas, vult eam velle, & eo modo quo vult eam velle: tunc eſt bonitas & rectitudo in voluntate creata. Patet, qa rectitudo, & bonitas cuiuſcunq; regulabilis attēdit̃ ꝑ cōformitatē ad regulā ſuā, maxime quādo regula eſt inobliquabilis, cuiuſmodi eſt voluntas diuina.

1 Ad primum argumentum patet reſpōſio ex primo ꝑambulo.

2 Ad ſecundum dicendum, ꝙ Augu. loquitur de uoluntatibus hominum, quæ cōformantur diuinę uoluntati in volito tantū: ſed non in ratione volendi: tales enim ſunt malæ.

3 Ad tertium ſimiliter eſt reſpondendum.

4 Ad quartum dicendum quod iuſti aliquando volunt contraria materialiter, ſed non formaliter. Licet enim ea quæ volunt in re ſunt contraria, ſiue repugnantia: tamen formaliter ex intentione ſua quilibet vult honorem Dei, & ſalutem animarum, ut patet exemplo de Paulo, & diſcipulis ſuis. Vel dicendum quòd Paulus uoluntate deliberatiua uolebat ligari: diſcipuli autem ſui voluntate pietatis uolebant oppoſitum. Et hoc poteſt eſſe meritorium & iuſtum. Vnde per idem reſpondendum eſt ad quintum.

De diuina dilectione.

Vtrum Deus ab æterno ex charitate omnia diligat.

Hoc idem Bonau. 3. ſent. diſt. 32 per totum.

Tho. 1 p. q. 20. art. 1.

Circa ſextum, quod eſt de diuina delectione quęritur. Vtrū Deus ab æterno ex charitate ęqualiter omnia diligat.

Primo arguitur, quod non ab ęterno dilexerit creaturas: non enim poteſt eſſe dilectio, niſi reſpectu boni: ſed creaturæ non ſunt bonę ab æterno cū ab ęterno nihil ſint. igitur. 1

Secundo. Amor eſt quaſi quędam copula amantis & amati: ſed nō poteſt eſſe copula aliquorum niſi exiſtant: creaturæ autem non exiſtunt ab ęterno. igitur. 2

Tertio arguitur, ꝙ Deus non diligat omnia, quia ſicut dicit Hugo de ſancto victore. Amor transformat amantem in amatum: ſed Deus non poteſt transformari 3

formari in creaturam: ergo non diligit creaturas.

4 Quarto Deus odit peccatores: iuxta illud Eccleſiaſtici. Altiſſimus odio hēt peccatores. Et Malachię. Eſau odio habui, igitur. *Eccl.12.* *Mal. 1.*

5 Quinto arguitur ꝙ non diligat omnia ex charitate, quia charitas eſt habitus perficiens potētiam: ergo præſupponit potentiā perfectibilem, & imperfectam, quod non poteſt eſſe in Deo.

6 Sexto ſecundum Aug. Tantū ſunt tria diligenda ex charitate videlicet Deus, ſpiritus rationalis, & corpus humanū, ergo Deꝰ non omnia diligit ex charitate.

7 Septimo. Si Deus omnia diligit, aut illa dilectio eſt fruitio, vel uſus. Non primum: quia ſic fruetur creaturis. Nec ſecundū, quia vteretur ſeipſo, quod videtur inconueniens.

8 Octauo arguitur, ꝙ Deus omnia æqualiter diligat, quia Sap. dicitur, ꝙ æqualiter eſt ei cura de omnibus. *Sap.6.*

9 Nono, Deus vnico actu ſimpliciſſimo, ſemper eodem modo ſe habente omnia diligit, ergo ęqualiter.

10 Decimo. Si Deus inęqualiter diligit creaturas, quærit an plus diligat naturam angelicam, quā humanam. Et videtur, ꝙ plus diligit naturam angelicam, cum ei dederit meliora naturalia. Et ad oppoſitum videtur, ꝙ plus dilexerit naturam humanam, quia eam aſſumpſit, & non naturam angelicam.

11 Vndecimo. Si Deus diligit creaturas inæqualiter, queritur, an plus diligat iuſtum præſcitum, an peccatorem prædeſtinatum? Item quæritur, an plus dilexerit Ioannē, q̄ Petrum, cum Ioannes dicat ſe diſcipulum, quem dñs diligebat, & tamen apud Ioannem habetur, ꝙ Petrus plus Chriſtū diligebat. *Ioā. ult.* *Aug. ſup. Ioā*

Contra. Dicit Auguſt. Omnia diligit dñs, quæ fecit, & inter ea magis creaturas rationales. Et ex illis illas amplius, quæ ſunt membra vnigeniti ſui: & multo magis vnicum ſuum. Notanda ſunt quatuor præambula. Primū eſt, ꝙ verba, quæ dicūtur de Deo reſpectu creaturarum ſunt in triplici drīa. Quędam connotant effectum in actu, vt creare, quędā in habitu tantum, vt prędeſtinare, quædam indifferenter vtroq; modo, vt diligere. Secūdum eſt, ꝙ in Deo eſt vna voluntas tantum, & vnum eius obiectum primum, & vnus tantum actus eius infinitus, & adequatus ſibi, qui eſt omnium diligibiliū non quaſi omnia diligibilia requirantur ad perfectionem eius, ſed magis econuerſo ex perfectione illius actus ſequitur, quoniam neceſſario tendit in terminum primū, quod etiam neceſſario tendat in omnia illa reſpectu, quorum primus ille terminus eſt ratio agēdi. Sola autem diuina eſſentia poteſt eſſe ratio agendi diuino intellectui, ac etiam voluntati. Si enim aliquid aliud eſſet ibi ratio agendi vileſceret potentia. Tertiū eſt, quòd diuina dilectio creaturarum, non eſt ſecundum rationem affectionis, ſed ſecundum rationem communicationis boni. Illa ergo dilectio non eſt ſecundum affectum, ſed ſecūdum effectum. Poteſt autem cōmunicatio diuinæ bonitatis attendi tam in effectibus naturę,

quàm in effectibus gratiæ.

Quartum eſt, ꝙ actus diuinę dilectionis: vno modo poteſt comparari ad ipſum Deum diligentem, & alio modo ad connotata, ſiue ad ipſa obiecta, ſuper quæ tranſit, vel ſub alijs verbis de dilectione Dei poſſumus loqui dupliciter. Vno modo quantum ad eius eſſentiam, quæ eſt ipſa diuina eſſentia. Alio modo quantum ad eius efficaciam, quàm ſcilicet habet in obiectis dilectis, vel aliter, & in idem redit cum diligere ſit velle bonum alicui, dupliciter, ītelligi poteſt aliqua æqualiter, aut inæqualiter diligi. Vno modo ex parte actus diligendi, puta ſi vnum intenſius diligitur, quàm aliud. Alio modo ex parte boni voliti.

Con. 1. His prœmiſſis, ponūtur ſeptē cōcluſiones. Prima eſt. Ab ęterno Deus diligit creaturas. Patet primo per Auguſtinū dicentē. (De Tri. lib. 6.) Abſit vt Deum aliquid tēporaliter diligere dicamus. Itē probabatur ratione, quia ſi Deus ab æterno fuerit non diligens creaturas, & ex tempore diligit eas, ſequitur quòd de nō diligente factus ;eſt diligens: & ſic eſt in eo mutatio, quod eſt falſum.

Con. 2. Secūda cōcluſio. Deus diligit omne poſitiuum. Patet, quia dilectio eſt primum donum, in quo omnia dona donantur; ſed in omni poſitiuo relucet aliquod donum Dei, igitur. Item diuinus intellectus intelligit omne poſitiuum, ergo & diuina voluntas etiam omne poſitiuū diligit, cum in omni tali intelligatur aliqua ratio bonitatis, ſicut & cognoſcibilitatis. Eſt tamen notandum, vt dicit Scotus, quòd Deus aliqua diligit dilectione efficaci, videlicet illa, quę aliquando ponit in eſſe: & aliqua dilectione cuiuſdam complacentiæ non efficaci, quæ ſcilicet nunquàm ponit in eſſe. Sed tamen præſentantur ab intellectu diuino voluntati, vt poſſibilia habere tantam bonitatem, ſicut & illa, quæ diliguntur dilectione efficaci.

Tertia cōcluſio. Deus omnia, quæ diligit ex charitate diligit. Con. 3. Patet, quia Deus eſt ſumma charitas, & ſe diligendo, omnia alia diligit, & omnia alia propter ſeipſum diligit, iuxta quod dicitur Prouerbiorum, Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt dominus. Pro. 16.

Quarta concluſio. Deus & ſi omnes creaturas diligat per cōmunicationem effectuum naturalium, non tamen per cōmunicationem effectuum gratię. Primū patet, quia omni creaturę communicat ea, quę ſibi ſunt naturalia. Secundum patet, quia reprobis non communicat dona glorię, neque gratiæ finalis. Con. 4.

Quinta cōcluſio. Deus omnia æqualiter, & vniformiter diligit ex parte actus diligendi conſiderati ſecundum ſuam eſſentiam, & comparati ad diuinam voluntatem, ſed inęqualiter ex parte ipſius actus diligendi conſiderati quantum ad efficaciam, & comparati ad ipſas creaturas, & ex parte boni voliti ipſis creaturis. Primum patet in Deo eſt vnicus diligendi actus ſemper in ſe vniformiter ſe habens quo diligit omnia quæcunque diligit Con. 5.

diligit. Secundum patet, quia
non eadẽ, nec æqualia omnibus
diſpenſat.

Con.6. Sexta concluſio. Quantum ad
effectum conditionis & naturę,
Deus plus diligit naturam ange
licam, quàm humanam. Sed quã-
tum ad effectum reparationis,
& gratiæ, plus diligit natu-
ram humanã, quàm angelicam.
Primum: patet, quia angelis de
dit meliora naturalia, quàm ho
minibus. Secundum patet, quia
naturam humanã perſonaliter
aſſumpſit, & eam reparauit, nõ
autem naturam angelicam. Eſt
tamen aduertendum, quòd ſi lo
quamur de angelis & hominib⁹
quantũ ad perſonas ſingulares,
eadem eſt menſura hominis, &
angeli, quantum ad aliqua, vt ha
Apoc.c. bet Apocalipſis. Simpliciter ta-
12. men loquendo, natura huma-
na eſt ſupra totam naturam an-
gelicam eleuata per gratiam in
perſona Christi, & beatę Virgi-
nis matris eius.

Con.7. Septima cõcluſio. De⁹ plus dili
git Chriſtũ hominẽ, q̃ totũ re-
liquum humanum genus. Patet,
quia in infinitum melius eſt eſ-
ſe Deũ, quàm habere Deum, ſed
De⁹ voluit Chriſto homini hoc
bonum quod eſt eſſe Deũ, maius
autem bonum, quod velit alijs
hominibus eſt habere Deum,
igitur. Et ſi obijciatur, quia
Ioã.3. ſicut dicitur in Ioann. Sic Deus
dilexit mundum, id eſt huma-
num genus vt filium ſuum vni-
genitum daret, ſed non datur
res magis dilecta pro re minus
dilecta, ergo. Dicendum, quòd
minor eſt vera, quando non
eſt ſpes rehabendi eam, Deus
autẽ Pater rehabuit ipſum Chri-
ſtum hominem in reſurrectio-
ne ſua. Et ſi iterum inſtetur, 1.Poſt rioriorum
quia vt dicit Philoſophus. Pro-
pter quod eſt vnumquodq; tale,
& illud magis, ſed Chriſtus ho-
mo fuit a Deo dilectus propter
genus humanũ, igitur. Dicendũ,
quòd illa maxima philoſophi eſt
intelligenda de eo, quod eſt cau
ſa præciſa. Redemptio autẽ ge-
neris humani non fuit cauſa prę
ciſa, & adæquata incarnationis
filij Dei. Vnde non eſt cõceden-
dum, quod genus humanũ ſit ſi
nis incarnationis filij Dei, ſic.n.
oporteret cõcedere ipſũ eſſe no
bilius, & a Deo magis dilectum
Chriſto homine. Sed iterum poſ
ſet aliquis inſtare, quia non vide
tur eſſe prudentia dare precium
tam carum pro re viliori. Dicen
dum, ꝙ Deus nõ redemit genus
humanũ ad ſe ditandũ, ſed ad o-
ſtẽdẽdũ liberalitatem ſuã, & vt
nos ad ſui amore allicieret. Neq;
emit ab alio, ſed a ſeipſo. Manus
quippe miſericordiæ emit a ma-
nu iuſtitiæ.

Ad primũ arg. dicendũ ad mi 1
norem, ꝙ licet creaturæ nõ fue-
rint ab æterno bonæ actualiter,
bonæ tamen potentialiter in cau
ſa ſua, & in præuiſione diuina.

Ad ſecundũ argumẽtum dicẽ 2
dum, quòd maior eſt vera de
amore, qui eſt per modum affe-
ctionis, & non de amore, qui
eſt per communicationem effe-
ctus, maxime vbi ſufficit, quod
effectus ſit potentialiter: licet
non actualiter. Vel aliter di-
cendum ad minorem, quòd li-
cet non poſſit eſſe copula realis,
niſi eorum, quæ exiſtunt, bene
tamen copula, quæ eſt cogniti
ad cogноſcentem, & dilecti ad
diligi-

diligentem. Non enim ad hoc quod aliquid ſit cognitum, vel dilectum, oportet quòd habeat eſſe reale.

3 Ad tertium dicendum, quòd Hugo loquitur de amore, qui eſt per affectionem, ſicut eſt in creaturis; & non de amore, qui eſt per communicationem effectus, ſicut eſt amor Dei reſpectu creaturarũ. Vnde amor Dei ad creaturas non eſt transformatiuus Dei ad ipſas, ſed magis eſt transformatiuus creaturarũ ad Deũ. Ita, quòd quædam ad ipſũ transformantur per ſimilitudinem imaginis: aliæ vero per ſimilitudinem veſtigij tantum.

4 Ad quartum argumentum dicendum, quòd Deus dicitur odio habere peccatores quantum ad communicationem effectuũ gratię, & gloriæ, ſed non quantum ad communicationem effectuum naturalium.

5 Ad quintum argumentum dicendum, quòd antecedens eſt verum, vbi potentia eſt perfectibilis, & vbi eſt realis diſtinctio potentiæ ab habitu; quod non eſt in Deo: charitas enim identitatem per Dei eſt ipſa diuina voluntas.

6 Ad ſextum argumentum dicẽdum, quòd licet ſint tantum tria diligenda ex charitate tanquàm ea, quibus competit beatitudo, vel actu, vel aptitudine, tamen omnia diligi poſſunt aliquo modo ex charitate, non quidem amore amicitiæ, ſed tali amore, qualis eis competit inquantum iuuare poſſunt ad actum diligendi Deum, & ad perueniendum in beatitudinẽ.

7 Ad ſeptimũ dicendum, quòd dilectio Dei reſpectu ſui dicitur fruitio, & reſpectu creaturarum dicitur vſus. diligit enim ſeipſum propter ſe, & creaturas etiã propter ſeipſum.

8 Ad octauum dicendum, quòd dicitur ęqualiter eſſe cura Deo de oĩbus ex parte actus diligendi, quia non magis intenſe vnã rẽ diligit quam aliam, cum omnia diligat vnico actu ſimpliciſſimo, ſed eſt inæqualitas ex parte bonorum volitorum.

9 Ad nonum ſimiliter dicendum eſt.

10 Ad decimum patet reſponſio ex ſexta concluſionem.

11 Ad vndecimum dicendum, quòd ſimpliciter Deus plus diligit peccatorem prædeſtinatum, quia vult ei maius bonũ. Sed vt nunc videlicet pro tempore, in quo præſcitus eſt iuſtus & prædeſtinatus eſt peccator, plus diligit iuſtum præſcitum.

Ad aliud dicendum, quòd licet diuerſi diuerſimode ſuper hoc loquãtur, tamẽ probabilius, & veriſimilius eſt dicendum incertum nobis eſſe quis eorum pl⁹ Chriſtũ dilexerit amore charitate, & quẽ eorum plus Chriſtus dilexerit ad maiorem gloriam. Sed certum eſt, quòd Petrus plus Chriſtum diligebat quantum ad oſtenſionem feruoris, & promptitudinis. Chriſtus vero plus dilexit Ioãnem quantum ad quædã familiaritatis indicia: & hoc vt dicit Chriſoſtomus propter eius ingenitã manſuetudinem: propter eius iuuentutem, & propter eius virginitatem.

De

De ira & odio Dei.

Vtrum Deus iraſcatur aliquibus creaturis, & eas odio habeat.

Thom. 1.2.q.33.art.1.

CIRCA ſeptimum quod eſt de ira, & odio Dei quæritur. Vtrum Deus iraſcatur aliquibus creaturis, & eas odio habeat?

1 Arguitur q̃ nõ, quia ira, & odiũ ſunt quædã paſſiones quę nõ conueniunt Deo, igitur.

Eccle. 5. Cõtra. Eccleſiaſtici. 5 dicitur. In peccatores reſpicit ira Dei. Et Ps. di. Odiſti omnes qui operantur iniquitatem.

Notanda ſunt tria pręambula. Primũ eſt quod quędã noĩa dicuntur de Deo proprie, videlicet illa in quorũ ſignificato nulla imperfectio includit, cuiuſmodi ſunt bonus, iuſtus, ſapiens, & hmõi. Alia vero dñr de Deo Metaphorice, illa videlicet in quorũ ſignificato includitur impfectio cuiuſmodi ſunt noĩa paſſionũ, ſicut ſunt ira, & odiũ. Et hæc dñr de Deo ſm ſimilitudinem effectus, quia videlicet illud quod in nobis eſt ſignum, vel effectus talis paſſionis noĩatur in Deo nomine paſſionis, ſicut uindicatio, & punitio eſt ſignũ effectus iræ in nobis. Et iõ ipſa vindicatio, vel punitio ſeu volũtas vĩdicãdi vel puniẽdi in Deo noĩatur ira.

Secundũ eſt, q̃ ira, & odiũ in Deo nõ nominãt aliquã paſſionẽ, aut tranſmutationẽ, ſed ſimplicẽ actum voluntatis ſemper vniformiter ſe habentem tñ per illa noĩa vt attribuũtur Deo aliquid connotatur in creatura. Vñ q̃ Deus nunc alicui iraſcatur cui prius non iraſcebatur non eſt pp aliquã nouitatem, aut mutationem in Deo, ſed in creatura tantum quę non ſemper eodem modo ſe habet ad Deum. Tertium eſt quod in creaturis odium dicitur dupliciter. Vno modo, quia aliquis vult alteri malum etiã ſub ratione mali. Alio modo quia non uult ei bonum, ſiue nolendo, ſiue non volendo.

His pręmiſſis ponuntur tres concluſiones. Prima eſt. Ira & odium vt ſunt paſſiones non conueniunt Deo: patet, quia ira & odium vt nominãt paſſiones, dicunt aliquam imperfectionẽ. *Con. 1.*

Secunda concluſio. Odium vt pertinet ad actum voluntatis, inquãtum dicit volitionem mali, non competit Deo: patet, quia Deus cũ ſit ſumme bonus nulli poteſt velle malum ſub ratione mali. Vnde non vult reprobis damnationem, niſi ſub ratione iuſti. *Con. 2.*

Tertia concluſio. In Deo eſt odium prout dicit nolitionem, ſeu non uolitionem boni; patet, quia peccatoribus obſtinatis, nõ vult dare gratiam, & in peccato finaliter perſiſtentibus vult nõ dare gloriam. *Con. 3.*

Ad argumentum, patet reſpõſio ex dictis. 1

De iuſtitia, & miſericordia Dei.

Vtrum in omni opere Dei, ſit iuſtitia, & miſericordia.

D. Tho. Hoc idem quærit. 1.p.q.21. art.4.

CIRCA octauum quod eſt de iuſtitia, & miſericordia Dei

Dei quæritur. Vtrum in omni opere Dei concurrant miſericordia, & iuſtitia.

1 Primo arguitur ꝙ non, quia in prædeſtinatione electorum nulla vr̃ eſſe iuſtitia cum fiat nullis præuiis, aut præuiſis meritis. Et in reprobatione reproborũ nulla vr̃ eſſe miſericordia: Imo neq; iuſtitia, ſed crudelitas, & in iuſtitia, cũ nullis p̃uiis, aut præuiſis dementis non velit eis Deus gloriam, aut gratiam.

2 Secundo. Iudex miſericos non punit, vltra cõdignum, ſed Deus punit reprobos vltra condignũ, ergo ibi non eſt miſericordia. Minor patet, quia culpa eſt temporalis, & momentanea pena autẽ eſt perpetua. Item quaſi ſine cõparatione plus eſt acerbitatis in pena quam fuerit delectationis in culpa.

3 Tertio Iudex miſericors non punit aliquẽ, niſi ad correctionẽ eius, ſ3 Deus punit reprobos nõ ad correctionem eorũ, ergo ibi non eſt miſericordia. Maior patet, quia non eſt miſericordia, niſi vbi eſt releuatio a miſeria.

4 Quarto. Deus poſſet damnare Petrũ, & ſaluare Iudã, ſed ſi damnaret Petrum nulla eſſe ibi miſericordia, immo neq; iuſtitia, qa Petrus nõ meruit damnari. Si vero ſaluaret Iudam, licet videretur eſſe ibi miſericordia, tamen nulla eſſet iuſtitia, quia Iudas hoc non meruit.

Pſa. 20. Contra dicit Pſalm. Vniuerſæ vitę domini miſericordia, & veritas id eſt iuſtitia. Et iterum. Pſ. 100. Miſericordiã, & iuditium cantabo tibi dñe. Primo notanda ſunt, quinq; preambula de iuſtitia. Primum eſt, iuſtitia poteſt dupliciter ſumi. Vno modo communiter prout diffinitur ab Anſel. vbi dicit quòd iuſtitia eſt rectitudo voluntatis propter ſe ſeruata, & ſic omnis virtus rectificatiua voluntatis diceretur iuſtitia. Alio modo ſpecialiter, prout accipit a philo. & ſic iuſtitia eſt rectitudo voluntatis in operatione, quę eſt ad alterũ. In operatione inquam iuſta, & debita ex neceſſitate legis. Obiectũ iniuſtitię ꝑprię dictũ eſt iuſtũ, & debitũ. ſ̃m eſt, ꝙ iuſtitia propria dicta eſt duplex, videlicet legalis, & particularis. Iuſtitia legalis dr̃ rectitudo volũtatis ad reddẽdũ cõitati ſibi debitũ eſt ex obligatione legis. Et hãc iuſtitiam pertinet ordinare actus oĩum virtutũ ad bonũ cõe, ꝑꝑ quod ẽt dicitur legalis, quia intentio legis principaliter tẽdit ad bonum cõe. Aliquando tamẽ ſumitur iuſtitia legalis pro virtute ordinabili ad bonum cõe, & ſic iuſtitia legalis prædicatur de qualibet virtute, ſicut ſuperius de inferiori. Iuſtitia vero particularis dicitur rectitudo voluntatis ad reddendũ debitum perſone particulari ẽt ex neceſſitate legis. Tertium eſt. Iuſtitia particularis poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ex ordine ad ſeipſum tanquam ad alterũ, & ſic pęnitentia dicitur iuſtitia inquantũ, videlicet aliquis punit in ſe ipſo quod iniuſte commiſit, vnicuique. n. tanquam miniſtro legis conceſſa eſt ſui ipſius punitio. Alio modo in ordine ad alterum ſimpliciter.

Li. de veritate.

Ethi. lib. 5. c. de iuſtitia.

Quartum eſt. Iuſtitia particularis quæ eſt in ordine ad alterũ ſimpliciter eſt duplex, videlicet commutatiua, & diſtributiua. Pr...

b...um

bitum.n.alteri, aut eſt de bonis cōitatis, & circa hoc eſt iuſtitia diſtributiua. Aut de bonis ſingularis perſonæ & circa hoc eſt iuſtitia cōmutatiua. Sumit aūt mediū iuſtiuiæ diſtributiuæ, ſm proportionalitatē geometricā, quæ eſt ſm æqualitatem proportionis & non quantitatis. Medium vero iuſtitię cōmutatiuæ ſumit, ſm proportionalitatem ariſmeticam, videlicet ſm æqualitatē quātitatis, vt patet. v. Eth. Quintū eſt ꝙ iuſtitia retributiua, ſm quam videlicet bonis præmia & malis redduntur ſupplicia poſſet aliquo modo reduci ad iuſtitiam diſtributiuam, ſm quam vnicuique diſtribuendum eſt, ſiue de bonis, ſiue de pęnis, ſm ſuam dignitatem & congruitatem. Poſſet ēt reduci ad iuſtitiam cōmutatiuam, quia videlicet in illa retributione pro bonis meritis cōmutantur præmia: & pro demeritis ſupplicia, tū proprie loquendo talis iuſtitia retributiua, neq; eſt diſtributiua, neque commutatiua. Non.n. oportet, neque conducens eſt, ꝙ tātum reddatur de pęna, quantum fuit de culpa, & ꝙ non amplius detur de præmio quam fuerit de merito, immo cōdecens, vt fiat punitio citra condignum, & remuneratio vltra cōdignum quēadmodū facit Deus iuſtiſſimus retributor. Secundo notanda ſunt tria præambula de miſericordia. Primum eſt, quòd miſericordia in nobis duo importat. Primum & principale eſt habitus, ſiue actus quo nolumus miſeriam alterius: & ideo cauſa repellimus ſi præſens eſt, aut p̄cauemus ſi imminet ſi poſſimꝰ Aliud eſt ſecundarium & conſecutiuum, videlicet paſſio quedā triſtitiæ, ſm quam triſtamur de miſeria alterius inquantū ei cōpatimur & ſm hoc dr̄ miſericors quaſi miſerum cor habens. Secūdum eſt. Duplex eſt miſericordia videlicet parcens & liberās a tota miſeria, & parcens aut liberās a parte miſeriæ. Tertiū eſt. Nolitio alienę miſerię, quæ miſericordia dr̄, pōt intelligi antecedēter, aut cōſequenter: iuxta ea, quę dicta ſunt ſupra de voluntate antecedente & conſequente.

5. Ethi. Capi. de iuſtitia.

His pręmiſſis ponuntur tredecim concluſiones. Prima eſt. In Deo veriſſime iuſtitia generaliter ſumpta: patet, quia diuina voluntas eſt regula inobliquabilis omnis rectitudinis. *Con. 1.*

Secūda cōcluſio. In Deo nō eſt iuſtitia ꝓprie dicta, prout de ea loquitur Philo. nec legalis, nec cōmutatiua, nec diſtributiua: patet, quia Deus nulli debitor eſt ex neceſſitate alicuius legis. Nō enim ſimpliciter loquendo, ſubditus eſt alicui legi: licet concedi poſſet ipſum ſubditum eſſe legi, quæ eſt ordinatio ſua libera, inquantum videlicet ordinauit ea eſſe conferenda vniuerſo & partibus eius, quæ ſibi congruunt. *Con. 2.*

Tertia cōcluſio. In Deo eſt iuſtitia ad ſeipſum quaſi ad alterū: patet, quia Deus vult & diligit bonitatem ſuā & omnia ſibi intrinſeca ſecundum ꝙ decet. Et iſta poteſt dici iuſtitia legalis, ꝑ quanto pręſupponit illam legem qua deus eſt ſuper oīa diligēdus. *Con. 3.*

Quarta cōcluſio. In Deo ī ordine ad oēs creaturas ē iuſtitia abſoluta ſm diuinę bonitatis cōdecentiā: patet, quia creatura ex ſe nihil eſt & quicquid habet, ex Deo *Con. 4.*

habet, ergo quicquid vult Deus circa creaturam iuſtum eſt.

Con.5. Quinta concluſio. In Deo eſt iuſtitia quæ attendit ſm meritorum exigentiam, patet, quia reddit vnicuique iuxta opera ſua.

Con.6. Sexta concluſio. In Deo eſt miſericordia prout nominat nolitionem alienæ miſeriæ, ſed non prout nominat compaſſionem triſtitiæ. Primum patet, quia ſicut nullum bonum pōt euenire, niſi Deo volente, ita nulla miſeria pōt tolli, aut præcaueri, niſi Deo illam nolente: ſed multę miſeriæ a multis creaturis tolluntur, & multæ impediuntur ne eueniant, quæ tñ ſunt poſſibiles: igitur. Secūdum patet, quia in Deo nulla eſt paſſio, miſericordia autem hoc modo ſumpta notat paſſionem triſtitiæ: igitur.

Con 7. Septima concluſio. Miſericordia & iuſtitia in Deo diſtinguuntur formaliter. patet, quia ratio formalis vnius non eſt de quidditate alterius: poſſet tamen ſuſtineri ꝙ ſicut in Deo eſt vnicus actus voluntatis, concernens diuerſa obiecta, ita etiam miſericordia, & iuſtitia, & charitas, & huiuſmodi ſunt vnus, & idē habitus in Deo, licet differant penes connotata, ſiue obiecta.

Con.8. Octaua concluſio. Vbicunque eſt miſericordia Dei, ibi concurrit iuſtitia abſoluta: patet, quia ſiue liberet a tota miſeria, ſiue a parte miſeriæ, hoc facit ſecundū condecentiam bonitatis ſuæ.

Con.9. Nona concluſio. In prædeſtinatione electorū concurrunt miſericordia, & iuſtitia abſoluta: ſed non iuſtitia, quę eſt ſecundū meritorum exigentiam. Primū patet de ſe. Secundū patet, quia quicqd vult Deus circa creaturā iuſtū eſt & cōdecens. Tertiū patet, qa illa prædeſtinatio non eſt ex meritis præuijs, aut præuiſis.

Decima concluſio. In reprobatione malorum concurrunt iuſtitia abſoluta, ac etiā iuſtitia, quæ eſt ſecundum meritorum exigētiā, & miſericordia parcens a tāto, licet non a toto, ac etiam miſericordia antecedens. Primū patet, quia quicquid vult, aut non vult Deus creaturæ, hoc abſolute iuſtum eſt. Voluntas enim diuina eſt prima regula iuſtitię circa contingentia. Secundum patet, quia ſupra dictum eſt Deus nō reprobat aliquem, niſi ſuppoſita præuiſione demeritorū. Tertium patet; quia Deus præuidēs demerita alicuius non reprobat ipſum eum condemnando ad pęnam condignam, ſed citra condignum. Item, quamuis ipſum reprobet, tamen non annihilat, & ſic parcit ei a miſeria non eſſendi. Quartum patet, quia Deus dat ei naturam rationalem ſecūdum quam ſi velit poteſt Deum diligere, & ſic ſaluus fieri. Con.10.

Vndecima cōcluſio. In remuneratione electorū ac etiam in punitione reproborum eſt miſericordia, & iuſtitia, nedum abſoluta, ſed etiam iuxta meritorum exigentiam: patet, quia præmiat bonos vltra condignum, inquantum ergo præmiat eſt iuſtitia, & inquantum vltra condignum eſt miſericordia. Punit ēt reprobos citra condignum, & inquantum punit eſt iuſtitia, inquantū vero citra condignū eſt miſericordia. Con.11.

Duodecima cōcluſio. Cū illa iuſtitia quā habet Deus ad ſeipſum non cōcurrit miſericordia: Con.12.

patet

patet, quia nulla penitus ibi eſt, aut eſſe poteſt miſeria.

Con. 13. Decimatertia cõcluſio. In omni actu productiuo, & conſeruatiuo Dei circa creaturas concurrunt mĩa & iuſtitia, nedum abſoluta, ſed ẽt iuſtitia quæ attendit̃ ſecundum exigentia naturæ ipſius rei. Patet, primo, ꝙ ibi ſit miſericordia, quia omnis creatura aut in toto, aut in parte liberat̃ a miſeria oppoſita naturali conditioni ſuæ. Secundum patet, quia vnicuiq; creaturæ dat Deus proprietates ſuas iuxta exigentiam naturę ſuę, puta igni eſſe calidũ, & eſſe ſurſum, & huiuſmodi.

1 Ad primum argumentum dicendum, quòd in prædeſtinatione non eſt iuſtitia, quæ attenditur ſecundum meritorum exigentiam, ſed tamen eſt ibi iuſtitia abſoluta ſecundum diuinę bonitatis condecentiam. In reprobatione etiam reproborum, eſt miſericordia & iuſtitia, vt dictũ eſt in decima concluſione. Et vlterius dicendum, quòd in eo ꝙ Deus non vult reprobis dare gloriam, aut gratiam, licet non ſit iuſtitia ſecũdum meritorum exigentiam, eſt tamen iuſtitia abſoluta. Et licet non ſit miſericordia parcens a toto, bene tamen parcens a tanto.

2 Ad ſecundum negatur minor. Et ad primam probationem dicendum, ꝙ licet culpa ſit temporalis in ſe, & quantum ad actum perpetrandi: illa tamẽ culpa pro qua damnatur aliquis eſt perpetua in voluntate peccantis, quia vt dicit Gregorius. Iniqui ſemper vellẽt viuere, vt ſemper poſſent in iniquitatibus permanere. Et ſi dicatur, quòd quandoq; aliquis mortaliter peccat cũ voluntate penitendi. Dicendum, quòd hoc non ſufficit ad propoſitum, quia peccando mortaliter ſe exponit periculo perpetuo manendi in peccato. Non enim poteſt a culpa reſurgere, niſi per Dei gratiam, qua ſe reddit indignum. Et ad aliam probationem dicendum, quòd non ſolum punitur aliquis in inferno pro delectatione, quam habuit in culpa committendo peccatum, ſed pro obſtinatione ſua, quæ eſt perpetua, & pro auerſione ſua a bono infinito.

Ad tertium dicendum, quòd maior eſt falſa, & ad probationem dicendum, ꝙ ad miſericordiam ſufficit releuatio a miſeria pro parte. Ad quartum dicendum, quòd ſi Deus damnaret Petrum non eſſet iuſtitia ſecundum meritorum exigentiam, ſed tamen eſſet iuſtitia abſoluta, ac etiam miſericordia parcens a miſeria non eſſendi. & ſi ſaluaret Iudam eſſet etiam iuſtitia abſoluta.

PORTIO TERTIA.

De his, quæ ſpectant ad potentiam executiuam.

SVPERIVS dictum eſt de his, quæ pertinent ad diuinũ intellectum, & ad diuinam voluntatẽ. Conſequenter dicendum eſt de his, quæ ſpectant ad potentiam executiuam, ſiue effectiuam.

Vtrum potentia Dei diſtinguatur a voluntate.

D. Tho. 1. p. q. 25. art. 3.

Vbi

VBi primo quæritur. Vtrum potentia effectiua ſiue executiua, quæ dicitur omnipotētia in Deo, diſtinguatur ex natura rei a potentia volitiua.

1 Primo arguitur, ꝙ in Deo nō ſit omnipotentia, quia Deus nō pōt peccare, nec ēt pōt moueri, aut ambulare, & hmōi, ergo non poteſt omnia. igitur.

2 Secundo arguitur, ꝙ potentia executiua in Deo diſtinguatur a voluntate, quia potentiæ diſtinguuntur per obiecta, ſed obiectū factibile eſt aliud ab obiecto volibili. non .n. omne volibile eſt factibile. igitur.

3 Tertio ſi potentia executiua in Deo eſt ipſa volūtas, aut executio, illa fit per actum volitionis, aut per alium actum executiuum non primum, quia actio immediate productiua alicuius termini, & ipſe terminus ſimul ſunt, & non ſunt in actu. Cauſa enim in actu, & eſſe actus ī actu ſimul ſunt: vt patet, per philoſophum: ſed actu uolendi in Deo, eſt formaliter ab ęterno: creatura uero ex tempore: ergo creatura non producitur per actum volendi. Nec pōt dici ſm, quia potentia, quę eſt actus purus, eſt realiter ſuus actus, ergo in tali potentia non ſunt plures actus.

2. Phil. t.cō.37. & 5. Meth. t.c.3.

Contra, ꝙ in Deo ſit omnipotētia: patet, per Simbolum fidei, ꝙ autem in Deo potentia effectiua non diſtinguatur a volūtate: patet, quia doctores, & ſancti ponunt Deum eſſe cauſam effectiuā oīum per ſuā voluntatem: notanda ſunt tria preambula. Primum eſt, quod ſicut dicit beatus Bon. quædam ſunt quę poſſe, eſt poſſe ſimpliciter, ſicut intelligere, & diligere, & creare, & hęc pōt Deus in ſe, & per ſe. Alia ſunt q̄ poſſe, eſt poſſe tn̄ imperfecte, ut ambulare, & moueri. Et hęc quātū ad id quod pfectionis eſt pōt Deus per ſe, ſed pp id quod imperfectionis eſt nō pōt hmōi habere in ſe. Alia vero ſunt q̄ poſſe non eſt poſſe, ſed magis defectus potētię, ut peccare, prout notat deformitatē, & hmōi nō poteſt Deus nec in ſe, nec per ſe. Secundū eſt, ꝙ oṗs dr̄, quia pōt in omnē effectū poſſibilē, in quo videlicet nō eſt repugnātia ex ratione formali terminorū. & hęc omnipotētia pōt intelligi dupliciter. Vno mō immediate, vt intelligunt theologi, ita videlicet, ꝙ Deus p ſeipſum immediate, cauſare pōt oēm effectū poſſibilē, cuius uidelicet productio nullā includit imperfectionē. Et hmōi omnipotentia in Deo eſt tm̄ credita. Vnde ad eius noticiā non peruenerunt philoſophi. Patet itaq; ꝙ illa Theologorum regula. quicquid pōt prima cauſa cū ſecunda cauſa, pōt ēt per ſe immediate, eſt ſolum credita: Alio modo iuxta morem philoſoporum pōt intelligi omnipotentia ſiue immediate, ſiue mediate. Et hæc oīpotētia naturali rōne probari pōt ſicut probatur eſſe vnā cā prima ſimpliciter infinita. Et ſi inſtetur, quia di. Richar. ꝙ ad ea quę ſunt fidei non deſunt rationes neceſſariæ. Dicendum, ꝙ & ſi rōnes illæ ſint neceſſariæ, non ſunt tn̄ euidenter neceſſariæ. Tertium eſt, ꝙ aliqui dixerunt potentiā executiuā in Deo eſſe formaliter aliā a potētia volitiua, quia videlicet voluntati aliquid conuenit ex natura rei

1. d. 42. q. 1.

De Tri. lib. 1.

pata

pata eſſe productiuum ad intra quod repugnat executiue, ſiue effectiue. Sed hoc non videtur cõuenienter dictum, quia in diuinis non eſt ponenda pluralitas, ſiue neceſſitas, ſed diuina volũtas vr̃ per ſe ſufficere ad omnes effectus, qui potẽtiæ executiuæ attribuũtur. Ideo dicunt alij, ꝙ potentia executiua in Deo non eſt ex natura rei diſtincta a voluntate: ſed tantum ſecundum rationem diſtinctione videlicet accepta a creaturis, vbi volũtas diſtinguit̃ ſm rẽ a potentia executiua: ſed tamen aliqui eorũ dicunt, ꝙ Deus non agit extra immediate per actum volendi: ſed per aliquem alium actum executiuum. Quod probãt, quia per actionẽ immanentẽ, cuiuſmodi eſt volitio, nõ delinquitur aliqd realiter extra agens, vt habetur.

9. c. 16. 9. Meth. ſed hoc non videtur cõueniẽter dictũ, quia ſicut ĩ Deo potentia eſt infinita & illimitata ſimpliciter, ita etiam actus cũ aũt arguũt, ꝙ p actionẽ immanẽtẽ nõ de relinquit̃ aliquid realiter, &c. Dicẽdum, quod actio diuinæ volũtatis proprie loquẽdo, nec eſt immanẽs nec trãſiẽs ꝓut de ipſis loquit̃ philoſoph[9]: ſed cõtinet eminẽter vtranque.

Con. 1. His præmiſſis, ponũtur quinque cõcluſiones. Prima eſt. Potẽtia Dei eſt oĩpotẽtia: patet, quia oĩs alia potẽtia ab eadem depẽdet, tam in eſſendo, q̃ in cauſando: & in ea cõtinetur eminẽter ſm oẽ id quod perfectionis eſt.

Con. 2. Secunda conclu. In hoĩbus potẽtia executiua diſtinguit̃ à volũtate: patet, quia in hoĩbus potẽtia executiua, alligatur organo corporeo, non aũt voluntas. Itẽ executiua poteſt impediri: ſed non uoluntas.

Tertia cõc. In angelis potẽtia executiua differt à volũtate: patet, q̃a ſupior angelus põt impedire motũ cęli cõtra voluẽdo cũ hẽat efficaciorẽ virtutũ quantũ ad potẽtiã executiuã: & tñ non poſſet impedire volũtatẽ angeli mouẽtis: & cõfirmat̃ p articulũ q damnat, vt erroneũ ꝙ angelus moueat cęlũ p ſolũ uelle ſuum. Con. 3.

Quarta cõcluſio. Potẽtia executiua, ſiue effectiua in Deo non diſtinguitur ex natura rei a potẽtia volitiua: patet, q̃a potentia executiua a voluntate diſtincta neceſſario includit imperfectionẽ: licet. n. ſit actiua reſpũ ſui obiecti eſt tñ paſſiua reſpũ volũtatis imperãtis, & ei ſubiicitur in agendo. Item nullum perfectum indiget ad ſui actionẽ aliquo inſtrumẽto a ſe diſtinctio ex natura rei: ſed voluntas eſt principiũ perfectiſſimũ: & potẽtia executiua ſi eſt diſtincta a voluntate, eſt quaſi inſtrumentum voluntatis quemadmodum exequens imperium alicuius dicitur eius inſtrumentum igitur. Item ſi voluntas diuina non poſſet immediate in effectum: ſed ſolum mediante alia potentia executiua non eſſet omnino perfecta. Con. 4.

Quinta concl. Actus efficiẽdi, puta creãdi, uel conſeruãdi creaturas nõ diſtinguit̃ ex natura rei in Deo ab actu uolendi: patet, quia q̃ñcunque aliquæ potentiæ ſunt ſubordinatę, quicquid cadit ſub obiecto potentiæ inferioris, cadit & ſub obiecto potẽtiæ ſuperioris, ſed uoluntas creata eſt inferior potẽtia Dei executiua cũ ſit eius effectus equocus, Con. 5.

ergo

ergo omne, quod cadit ſub obiecto voluntatis creatæ cadit ſub obiecto potẽtię executiuæ Dei. Et per conſequẽs ẽt quicquid cadit ſub obiecto actus volendi in creatura etiam cadit ſub obiecto actus potẽtiæ executiuę Dei, ſed Deus cadit ſub obiecto actus volendi in creatura, ergo etiam cadit ſub obiecto actus creandi, & conſeruandi. Et per conſequens actus creandi in Deo non diſtinguitur ex natura rei ab actu volendi, quod eſſet omnino impoſſibile ſi actus executiuus eſſet alius ab actu volendi.

1 Ad primum arg. patet reſponſio ex primo præambulo.

2 Ad ſecũdũ dicendũ, ꝙ maior eſt vera qñ obiectũ vnius potentiæ nõ cõtinet eminenter obiectũ alterius. In propoſito aũt eſſentia diuina, quæ eſt obiectum adęquatum voluntatis diuinę cõtinet eminenter obiectum potẽtię executiuę, videlicet quodcunque factibile, & ideo etiam uoluntas continet eminenter potentiam executiũam.

3 Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ maior eſt vera in actione naturali, ſed nõ in actione libera, in qua nõ oportet, ꝙ terminus ponatur in eſſe in eodẽ inſtãti, in quo eſt actio. Eſt.n. aduertẽdũ, ꝙ in tali actione aliud eſt inſtans, in quo eſt actio, & aliud pro quo ponitur actio. Vnde in propoſito Deus uoluit ab æterno creaturam producere, non tamen pro æterno. Sed replicatur, quia ſi productionem diſtinguitur a volitione, & Deus ab ęterno voluit creaturã producere pro tempore, ergo ab ęterno producit. Dicendũ, ꝙ illa volitio non habet rõnem productionis ab æterno, ſed tantum in illo inſtanti, pro quo Deus voluit ab ęterno rem eſſe. Sed iterum inſtatur, quia ſi volitio fuit ab æterno, & non productio, ergo volitio ſeparatur a productione, & per conſequens diſtinguũtur. Dicendum, ꝙ actus diuinæ voluntatis accipitur dupliciter. Vno modo quantum ad id, quod eſt in ſe formaliter, & ſic ille idem actus, qui eſt volitio, eſt etiam productio, nec eſt ibi aliqua ſeparatio. Alio modo quantum ad id quod connotatur per volitionem, & productionẽ, & ſic eſt ibi diſtrictio, & ſeparatio. Ille enim actus, vt eſt volitio, cõnotat obiectum in eſſe volito præciſe. Ille autem idem actus, vt dicitur productio, connotat idem obiectum in eſſe reali.

Vtrum prima ratio poſſibilitatis, vel impoſſibilitatis rei, ſit ex parte Dei, vel ex parte rei factibilis.

Scot. 1. ſent. d. 43. q. 1.

SEcundo quæritur. Vtrum prima ratio poſſibilitatis vel impoſſibilitatis rei ſit ex parte diuinæ potentiæ, vel ex parte rei factibilis.

Arg. quòd ex parte Dei, quia dicit Magiſter, quòd mundus poſſet fieri melior, ſi daret ei Deus maiorem capacitatem. *1. ſent. d. 44.*

Contra. Dicit Anſel. Quia Deus dedit per euerantiam bono angelo, & ideo eam habuit. Sed quia non dedit eam malo angelo, non ideo non habuit eam: ſed quia ipſe non accepit, ergo a ſimili defectus poſſibilitatis non eſt ex parte Dei, ſed *Libr. de caſu Diaboli.*

ex

ex patre rei. Notandę ſunt quattuor propoſitiones circa poſſibilitatem rei. Prima eſt. Potentia actiua Dei, quæ dicitur omnipotentia, cuius obiectum eſt poſſibile proprie dictum non eſt intellectus diuinus formaliter, ſed quaſi prę ſupponit actionem diuini intellectus. Secunda. Res p diuinum intellectum producta in eſſe intelligibili in primo ſigno naturę ex ſe ipſo formaliter in ſecundo ſigno habet eſſe poſſibile, ſeu producibile. Ex ſeipſa enim formaliter ſibi non repugnat eſſe: & ei repugnat neceſſario eſſe, in quibus duobus conſiſtit ratio poſſibilitatis. Tertia eſt. Licet poſſibilitas in creatura non ſit prior omnipotentia in Deo, ſumendo omnipotentiã pro perfectione abſoluta: tamen creatura intelligitur poſſibilis antequam per omnipotentiam producatur in eſſe. Quarta. Ante productionem rei nullus eſt reſpectus prior, nec ex parte cauſæ productiuę, nec ex parte producibilis. Vnde cauſa ſub ratione abſoluta producit cauſatum ſub ratione abſoluta. Et deinde ſequitur in cauſato reſpectus ad cauſam. Secundo notandæ ſunt tres propoſitiones circa impoſſibilitatem rei. Prima eſt. Impoſſibile ſimpliciter includit aliqua incompoſſibilia, quorum incompoſſibilitas eſt ex ſuis rationibus formalibus formaliter: & quaſi principiatiue ab eo, a quo habent ſuas rationes formales. Secunda eſt. Ex iſta incompoſſibilitate illorum plurium, ſequitur impoſſibilitas ipſius rei. puta chimera eſt impoſſibilis, quia partes eius ſunt incompoſſibiles, & creatura neceſſaria eſt impoſſibilis, quia neceſſitas, & creatio ſunt incompoſſibiles. Vnde impoſſibilitas formaliter notat negationem reſpectus ad quodcunque agens. Tertia eſt, quòd non oportet ex natura rei eſſe aliquem reſpectum negatiuum in cauſa in ordine ad impoſſibile: ſed tamen poteſt intellectus comparare Deum, aut aliud agens ad ipſum impoſſibile ſub negatione reſpectus.

Con. 1. His præmiſſis, ponuntur tres concluſiones. Prima eſt. Poſſibilitas rei non eſt a diuina omnipotentia: patet, quia diuina omnipotentia non dat rei aliquod eſſe, niſi producendo ad extra, ſed ante productionem rei ad extra ipſa res eſt poſſibilis. igitur. Item quicquid facit diuina omnipotentia, facit contingenter: ſed creatura habet neceſſario eſſe poſſibile cum non poſſit eſſe neceſſaria, aut impoſſibilis. igitur. Item in cauſis præciſis, ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio erit cauſa negationis: ut habetur id eſt. Poſteriorum (*1. Poſt.*). ergo ſi diuina potentia in Deo ſit cauſa poſſibilitatis rei: ſequitur, quòd negatio potentiæ in ipſo Deo erit cauſa impoſſibilitatis rei impoſſibilis, quod eſt falſum.

Con. 2. Secunda concluſio. Poſſibilitas rei formaliter eſt ex ſua ratione formali, & quaſi principiatiue ab intellectu diuino: patet, quia poſſibile, ut eſt obiectum omnipotentiæ, dicitur quod poteſt eſſe, & ſibi repugnat neceſſario eſſe, ſed creatura ab intellectu diuino producta in eſſe intelligibili habet

bet hæc duo ex ſua ratione formaliter, & quaſi principiatiue ab intellectu diuino. igitur.

Con.3. Tertia concluſio. Impoſſibilitas rei formaliter eſt ex formali ratione partium incompoſſibiliũ, & quaſi principiatiue ab intellectu diuino. Primũ patet, qa omnis repugnãtia extremorum eſt ex ſua ratione formali ſecluſo quocunque reſpectu vtriuſque extremi poſitiuo, vel negatiuo ad quodcũque aliud: ſed impoſſibilitas rei conſiſtit in tali repugnantia. igitur. Secundum patet, quia repugnantia eſt a formalibus rationibus extremorum formaliter, vt patet ex præcedenti parte: ſed illa extrema habent ſuas rõnes formales, quaſi principiatiue ab intellectu diuino. igitur.

1 Ad argumentũ dicẽdũ, ꝙ Magiſter ſupponit, ꝙ mũdus ſit capax maioris perfectionis, aut ſaltem ꝙ poſſit ſuſcipere capacitatem maioris perfectionis. Nihil autem ſimpliciter, quod videlicet, neque eſt, neque poteſt eſſe repugnat recipere capacitatem cuiuſcunque perfectionis.

Vtrum diuina potentia ſe extendat ad impoſſibilia.

Th.1.p.q.25.ar.3. Dur.1.d.13.q.2.

TErtio q̃rit̃. Vtrũ diuina potẽtia ſe extẽdat ad ĩpoſſibilia.

1 Arguit̃, ꝙ ſic, qa dicit Baſili⁹, ꝙ plus põt Deus facere, quàm intellectus hoĩs intelligere, ſed intellectus noſter põt intelligere impoſſibile, puta chimerã. igit̃.

2 Secundo. Nihil vr̃ Deo impoſſibilius, quàm peccare cum peccatum auertat a Deo, & tamen dicit philoſophus, quòd Deus & ſtudioſus poteſt praua facere. igitur.

3 Tertio. Præteritum non fuiſſe, eſt impoſſibile, & tamen põt Deus facere preteritum nõ fuiſſe. igitur. Minor patet, quia põt facere futurum non eſſe futurũ. ergo etiam poteſt facere pręteritum non eſſe præteritum.

Contra, ſi Deus poſſit impoſſibile: ſequitur quòd impoſſibile erit poſſibile quod implicat contradictionem. Notandum, quòd triplex eſt impoſſibile. Primum eſt impoſſibile ſimpliciter, & per ſe cui, videlicet repugnat eſſe, vt chimera, & hominem eſſe equum, & huiuſmodi. Aliud eſt impoſſibile per accidens, quòd ſcilicet ſecũdum ſuam naturam eſt poſſibile: ſed ratione alicuius accidentis eſt impoſſibile, ſicut præteritum, ſecundum id quod eſt poſſibile, eſt non fuiſſe, cum non fuerit neceſſario: ſed ratione præteritionis præteritum inquantum præteritum impoſſibile eſt non fuiſſe. Tertium eſt impoſſibile ſecundum quid, videlicet, quod non ſubeſt potentiæ limitatę, & finitæ, vt virginem parere: mortuum reſurgere: & huiuſmodi, quæ ſunt impoſſibilia naturæ creatæ.

Con.1. Hoc præmiſſo, ponuntur tres concluſiones. Prima eſt. Diuina potentia non poteſt facere impoſſibile ſimpliciter, & per ſe. Patet, quia Deus non poteſt facere contradictoria ſimul eſſe vera: ſic enim falſificaret primũ principium, in quo omnis doctrina radicatur: ſed omne tale impoſſibile includit contradictionẽ. igitur. Minor patet, quia omne

omne tale includit partes ſibi inuicem formaliter repugnantes, vt patet ex præcedenti qōne.

Con.2. Secunda concluſio. Diuina potentia non poteſt facere id quod eſt impoſſibile per accidens puta præteritū non fuiſſe. patet, q̄a hoc etiā includit cōtradictionē, videlicet præteritū fuiſſe, & non fuiſſe: p̄teritū.n. vt præteritum includit fuiſſe. ideo vt ſic omnino ſibi repugnat non fuiſſe. ideo dicit philoſophus hoc ſolo priuatur Deus, ingenita facere quæ genita ſunt. *Ethico. lib.5.* Et beatus Hieron. ad Euſto. dicit. Cum Deus poſſit cętera, non pōt facere de corrupta virginē. Quod ſic eſt intelligendū, ꝙ nō pōt facere de corrupta quin fuerit corrupta: pōt tamen reparare virginitatē, ſeu integritatem tam carnis q̄ mentis.

Con.3. Tertia concluſio. Diuina potentia ſe extendit ad illud, quod eſt impoſſibile ſecundū quid patet, quia diuina potētia eſt infinita, & illimitata: ergo multa, quæ ſunt impoſſibilia potentiæ limitatæ, ſunt poſſibilia.

1 Ad primum argu. dicēdum ad minorem ꝙ illa eſt vera tantum de intellectu fantaſtico, & nō de intellectu vero, de quo eſt maior intelligēda: vt patet, per verbum angeli dicēis. Non erit impoſſibile apud Deū oē verbum. Verbū. n. notat intellectionem veram in qua ſcilicet nulla implicatur contradictio.

2 Ad ſecundū dicendum ad minorem, ꝙ philoſophus loquitur conditionaliter, videlicet in hoc ſenſu: Deus poſſet praua facere ſi vellet: ſed vtraq; pars eſt impoſſibilis, quemadmodum ſi diceretur. Si centum ſunt minus q̄ quinq;, ſunt minus q̄ decem:

Ad tertiū negat minor. Et ad probōnē negatur conſequentia: quia Deus pōt impedire futurū ne fiat, nec in hoc implicat contradictio: ſed nō pōt impedire p̄teritū ne fuerit. Item dicendū, ꝙ ſicut eſt poſſibilis mutatio de ſubiecto in ſubiectū, & de nō ſubiecto in ſubiectum, & de ſubiecto in nō ſubiectū: ſed non eſt poſſibilis de nō ſubiecto in non ſubiectum, hoc.n. nihil eſt: ita Deus pōt facere de ente ens, & de non ente ens, & de ente non ens: ſed nō pōt facere de nō ente non ens: talis.n. factio nihil eſſet: præteritū aūt eſt nō ens. ideo nō pōt annihilari. Sed tunc videtur eſſe difficultas, quia ēt futurū eſt non ens. Dicendū, ſicut iam dictum eſt, ꝙ Deus nō pōt facere futurū non eſſe futurum, ipſum annihilando, ſed ipſum non producendo, ſiue impediendo ne fiat, vt dictum eſt. 3

QVAESTIO QVARTA.

Vtrum Deus poßit facere infinita.

Tho. 1. p. q. 7. art. 3. & 4. Dur. 1. d. 43. q. 2.

QVarto quæritur. Vtrum diuina potētia ſe extēdat ad infinitum, ſiue ad infinita. Ar. ꝙ ſic.

Primo, q̄a maior potētia pōt in maiorē actū: ergo infinita potētia pōt in actum infinitum. 1

Secundo. Potentia ſe tota agens producit effectum ſibi adæquatum, ſed diuina potentia cū ſit ſimpliciſſima ſe tota agit, ergo producit effectū ſibi adequatum, 2

tum, & per conſequens cum illa ſit infinita, producit infinitum.

3 Tertio. Fruſtra ē potētia, q̄ nō reducit ad actū, ergo fruſtra diuina potētia eſſet īfinita, niſi poſſet ꝑducere effectū infinitum.

4 Quarto arg. Omnis potentia actiua poteſt ſe manifeſtare in effectu ſuo, ſed potentia infinita non poteſt manifeſtari, niſi in effectu infinito. igitur.

5 Quinto. Diuina potentia poteſt creare animas infinitas, cū non determinetur ad certum numerum. igitur.

Contra. Diuina potētia nihil pōt facere, niſi in numero pondere, & menſura, ergo nihil pōt facere infinitū. Notādum, ꝙ triplex eſt infinitū. Primū eſt infinitū extenſiue, ſiue in quātitate continua, aut diſcreta. Et de 3. Phyſ. 3. c. 52. hoc infinito loq̄tur philoſo. cū dicit, infinitū eſt cuius quātitatē accipiētibus ſemper eſt aliq̄d extra ſumere. Vnde hoc infinitū ſolum eſt in potētia, accipiēdo vnū poſt aliud, & ſic cōſiſtit in ſucceſſione quadā, & non in actu cōpleto. Potētia etiā ad infinita ſe extendens, vt potentia materiæ ad infinitas formas, & potentia actiua alicuius agentis ad infinitos effectus dicit infinita extenſiue. Aliud eſt infinitū intēſiue, q̄d videlicet improportionaliter excedit quodcūq; finitum. Aliud vero infinitū vtroque mō, vt potentia diuina, quę eſt in ſe formaliter infinita, & ad infinitos effectus ſe extēdit.

Con. 1. His præmiſſis, ponuntur quatuor concluſiones. Prima eſt. Diuina potētia nō pōt producere, aliquid actu infinitū intenſiue in creaturis patet, quia omne creatum eſt limitatum cum ſit in determinato genere, ſed omne quod fit a diuina potētia eſt creatū. igitur. Item nihil a Deo factum eſt ſimpliciter perfectiſſimum. igitur nihil tale eſt infinitum: patet antecedens, quia nihil a Deo factū, habet formaliter oēm perfectionē ſimpliciter. Non enim formaliter habet diuinam eſſentiam. Ex his ſequitur, ꝙ nihil poteſt eſſe infinitum intenſiue pręter Deum.

Secunda concluſio. Diuina Con. 2. potentia non pōt producere magnitudinem actu infinitam extenſiue: patet, quia vel illa conſtaret ex partibus finitis, vel infinitis. Si primum, ſequitur, ꝙ illa magnitudo non eſt infinita. Ex partibus enim finitis, nō poteſt conſtitui, niſi finitum. Si autem dicatur, ꝙ conſtat ex partibus infinitis, aut ergo ex partibus infinitis ſecundū magnitudinē, & ſic ſequitur, ꝙ aliquid erit maius infinito, cum oporteat totum maius eſſe ſua parte. Non poteſt autem aliquid eſſe maius infinito. igitur. Aut ex partibus infinitis ſecundum multitudinem, & tunc ſi loquatur de partibus inexiſtentibus, non ſequitur propter hoc magnitudinem eſſe infinitā, cum in qualibet magnitudine ſint hoc modo partes infinitæ. Notanter autem dictum eſt infinitum in actu, quia bene conceditur infinitū in potentia inquantū quęlibet magnitudo eſt diuiſibilis in infinitū. illa tñ diuiſibilitas nunquā poteſt tota ſimul reduci ad actū cōpletum.

Tertia concluſio. Diuina potentia non poteſt producere Con. 3. multi-

ducere multitudinē actu infinitā. patet, quia ſi produceret multitudinem infinitam, aut poſſet producere vlterius aliquā vnitatem, & ſic erit aliquid maius infinito: aut non, & ſic Deus per talē productionē fiet impotens, & erit exhauſta eius potētia. Item omni multitudine producta eſt dabilis maior, ſed infinito nihil pōt eſſe maius, ergo non pōt eſſe multitudo actu infinita ꝑducta.

Con. 4. Quarta concluſio. Diuina potentia pōt producere finita in infinitum. patet, quia nunquā pōt tot ꝑducere quin poſſit ampliora, & plura in infinitum producere, illa tñ plura nunquam poſſunt eſſe ī actu ꝑducto infinita.

1 Ad primū arg. dicendum, ꝙ antecedens eſt verum de actu accepto ꝑ actione agētis, ſed non de actu accepto pro re acta, niſi vbi agēs, & res acta vniuocantur.

2 Ad ſecundū dicēdum, ꝙ maior ē vera de potētia naturaliter agēte, ſed nō de ea, q̄ libere agit.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ antecedēs eſt verū de potētia, quæ cōplet in actu, ſiue per actum cuiuſmodi non eſt potētia dicta reſpectu poſſibiliū. Nec tñ oportet potentiā, quę cōpletur ꝑ actū ſi ſit ad infinita reduci ad actū completum ſimpliciter, ſed ſufficit, ꝙ pro parte reducatur ad actum remanente ſemper potentia ad vlteriora: talis. n. potentia non eſt ad infinitum in actu.

4 Ad quartum dicendū ad minorē, ꝙ infinita Dei potētia manifeſtatur in effectu infinito in potentia. Vbi eſt aduertendū, ꝙ potētia Dei triplicem habet infinitatem. Prima eſt in durationis ęternitate. Secunda eſt in vigoris immenſitate. Et tertia eſt in effectuum numeroſitate. Prima manifeſtatur in infinito ſm durationē, quod eſt infinitū in potētia. Secūda manifeſtatꝰ in rerū creatione, vbi eſt maxima improportio inter terminū a q̄, & ad quē. Tertia vero manifeſtatur partim in actu, quia videlicet tot fecit. partim in potentia, quia videlicet plura pōt facere. partim vero in negatione, quia non tot, neq; tāta fecit, aut faciet quin ſēꝑ poſſit plura, & maiora facere.

Ad quintum dicendum, quod 5
diuina potētia pōt creare aīas in
finitas in hoc ſenſu, quia nūquā
tot creabit in actu quin ſemper
poſſit plures, & ita pōt creare in
infinitum, ſed nūquam poſſunt
eſſe creatæ actu infinitæ.

Vtrum diuina potentia potuerit feciſſe mundum meliorem quam ſit.

Scot. 3 ſent. d. 44. q. 1. Dur. 1 d. 43 q. 3. Tho. 1. p. q. 25 art. 6.

QVINTO quæritur. Vtrum diuina potētia potuerit feciſſe mundum meliorem q̄ ſit?

Argu. ꝙ non, quia dicit Augu. 1
Quicquid tibi; vera ratione mē- *Lib. de li*
lius occurrerit ſcias Deum feciſ- *bero arb.*
ſe omnium bonorū cōditorem. *Lib. Coſ.*

Secūdo. Dicit ipſe. Duo feciſti 2
dñe. Vnū prope te, ſ. naturam angelicam. Aliud prope nihil, ſ. materiā primam, ſed inter propinquitatē Dei, & nihil ē maximus ambitus, ergo non potuit Deus facere mundum capaciorem, q̄ fecit, ſed capacitas eius nō eſt vacua: ſic enim vniuerſum eſſet imperfectum, igitur.

3 Tertio. Quicquid fecit Deus potentiſſime, & ſapiētiſſime fecit, ergo non potuit melius feciſſe.

4 Quarto. Bonum ex natura ſua eſt ſui diffuſiuū, ergo maximum bonū eſt maxime ſuiipſius diffuſiuum, ſed Deus eſt ſummum, & maximū bonum, ergo quicquid producit optimū: & ſic non poteſt melius facere.

5 Quinto. Super illo verbo Gen. Vidit Deus cūcta quæ fecerat, & erāt valde bona. Dicit gloſa Augu. Singula quæq; bona in ſe, ſed in vniuerſo optima. optimo aūt nihil pōt eſſe melius, igitur. *Gen.1.*

Contra. Bonitas totius mūdi eſt finita, ergo poteſt produci aliqua bonitas maior. Notandū, ꝙ mundum poſſe fieri meliorem poteſt intelligi tripliciter. Primo quantum ad ſubſtantiā partium. Secundo quantum ad earū proprietates & accidentia. Tertio quantum ad earū ordinem. Primū poteſt dupliciter intelligi. Vno modo quantum ad eſſe quidditatiuum, & rationē ſpecificam. Secundo modo quantum ad melioritatem quātitatiuam, ſiue intēſiuam, ſiue extēſiuam. Exemplum de primo, ſicut vna anima in naturalib' melior eſt altera. Exemplū de ſecūdo, ſicut marcha auri melior eſt vncia. Secūdum etiam poteſt intelligi dupliciter. Aut de partibus mundi in ſe, aut de ipſis in relatione ad inuicem, & ad finem. Tertiū etiā poteſt intelligi dupliciter, quia duplex eſt ordo partium. Primus eſt ordo partiū in toto. Et ſecundus eſt ordo in finem. Primus manifeſtat Dei ſapiētiā, & ſecundus Dei bonitatē. Et iſti duo ordines sūt inuicē connexi in vniuerſo: ſic .n. ordinantur partes in toto vniuerſo, vt congruit earum ordini in finem.

His præmiſſis ponuntur quatuor cōcluſiones. Prima eſt De' potuit alium mundum iſto meliorem facere quantū ad ſubſtantiam partiū' melioritate quidditatiua, ſed non iſtum mundum iam productum. Prima pars patet, quia bonitas quidditatiua quaruncunque partiū huiuſmodi eſt finita, ſed omni finito pōt maius, & melius cogitari. Deus autem plus poteſt facere, quàm intellectus noſter cogitare, ergo poteſt facere aliū mundū ex partibus melioribus, ſm ſuas rationes quidditatiuas, quàm ſit mūdus iſte. Secūda pars: patet, quia quilibet gradus eſſentiæ, ſiue quidditatis, variat ſpeciem. Vnde dicit philoſophus, ꝙ ſpecies ſe habent ſicut numeri, quia videlicet ſicut quælibet vnitas variat ſpeciem numeri: ita quilibet gradus quidditatis, variat ſpeciem rei. Si ergo Deus faceret mundum ex partibus habentibus aliam rōnem quidditatiuā, quàm partes huius mundi, ille non poſſet eſſe eiuſdem ſpeciei cum iſto mundo. *Con.1.* *9. Met. t.c.13.*

Secunda concluſio. Deus potuit facere iſtum mundum meliorem melioritate quātitatiua, tā extenſiua, quàm intēſiua. Primū patet quia potuit facere cœlum maioris amplitudinis, & maioris extenſionis, ac etiā elementa. Poſſet etiam facere omnia corpora humana magnitudinis gyganteæ: & ita diceretur de alijs partibus mundi: illud enim nullam implicat contradictionem. *Con.2.*

Secundum

Secūdū patet, q̄a potuit facere oīs aīas rationales tāto perfectioni naturalis intenſiue, ſicut eſt aīa Chriſti, de qua tenendū eſt, ꝙ perfectior eſt in naturalibus aliis animabus. Vnde articulus condemnatus eſt dicere animā Chriſti non eſſe in naturalibus perfectiorem anima Iudę. Et ita conformiter dici poſſet de aliis formis tam coniunctis, q̄ ſeparatis, ſm gradus perfectionales in eadem ſpecie.

Con.3. Tertia concluſio. Deus potuit hunc mundum ſimpliciter facere meliorē quantū ad proprietates, & accidentia partium ſm ſe conſideratarū: patet, quia potuit facere Solē lucidiorem, ac etiam Lunam, & ita de aliis. Nam dicit Eſa.30. Eſaię, ꝙ erit lux Lunæ, ſicut lux Solis: & lux Solis ſeptupliciter, ſicut ſeptem dierum. Et ita patet, quòd illud eſt poſſibile, ergo hoc potuit Deus a principio facere.

Con.4. Quarta concluſio. Non poteſt Deus hunc mundum meliorem facere quantum ad ordinem partium in toto, & quantum ad ordinem in finē: patet, quia vterq; iſtorum ordinum eſt optimus: optimo autem nihil poteſt eſſe melius, igitur. Minor declaratur primo de ordine in toto, quia ſicut dicit Auguſtinus. Vniuerſum eſt ſicut pulcherrimum carmē, quod decurrit ſecundum optimas conſonantias. Vnde ſicut in verſu vnaqueq; ſyllaba ornatiſſime eſt in ſitu ſuo, nec poteſt melius ordinari: immo ſi alibi poneretur deſtrueretur verſus. Ita in toto vniuerſo vnaqueque pars eſt ornatiſſime in ſitu ſuo. Vnde Sol melius, & ornatius ſituatur in orbe ſuo, q̄ in orbe Saturni: & homo pro nunc melius, & conuenientius eſt in terra, q̄ in cœlo. Vnde dicit Auguſtinus ſuper Ioannem. Sicut angelus optime eſt in cœlo, ita vermiculus optime eſt in terra. Secundo declaratur de ordine partium in finem quia nō poteſt melius ordinari, quàm ad gloriam Dei.

1 Ad primum arg. dicendum ꝙ Auguſt. loquitur de melioritate huius mundi quantum ad rōnē quidditatiuam partium.

2 Ad ſm dicendū, ꝙ licet angelus ſit prope Deū per immediatā receptionē a Deo & īmediatā cōuerſionem in Deū, non tñ per ſummam aſſimilationē ad Deū īmo inter ſeipsū angelū, & Deū eſt infinita diſtantia, & intelligibiles infiniti gradus eſſentiarū ex quibus poſſet Deus facere nedum vnum aliū mūdum: immo infinitos mundos: intelligendo tñ ſicut exponitur in quæſtione præcedenti, ꝙ poſſet facere finitos in infinitum. Vnde in mente diuina nō ſolū eſt vnus mūdus archetipus, qui videlicet eſt exemplar huius mundi producti, qui dicitur mundus ſenſibilis: accipiendo tñ ſenſibile, vt ſe extēdit ad intelligibile, ſed ibi ſunt infiniti mundi archetipi.

3 Ad tertium dicendum ad conſequens, ꝙ ſi ſumatur ly melius nominaliter falſum eſt. Si uero ſumatur aduerbialiter, pōt hoc intelligi dupliciter. Vel ex parte rei factæ, & ſic iterum falſum eſt conſequens, quia rei factæ, potuit Deus dare meliorē modū eſſendi. Vel ex parte facientis: & ſic verum eſt conſequens, quia non potuit Deus res facere

meliori potentia, aut ſapientia, quàm fecit.

4 Ad quartum dicendum, ꝙ ſũmum bonum ſe libere diffundit in productione creaturarum, & non naturaliter. Et ideo non dat creaturis tantam bonitatẽ, quãtam poſſet.

5 Ad quintum dicendum, ꝙ procedit de bonitate ordinis, & nõ de bonitate partium ſm ſe.

Vtrum Deus potuerit producere mũdum priuſquam ordinauerit.

D. Tho. 1. p. q. 25. art. 5.

SEXTO quęritur. Vtrũ Deus de potentia abſoluta potuerit ante produxiſſe mundum, ꝗ ab eo ordinatum fuerit.

1 Arguitur ꝙ nõ, quia ſi ſic inordinate produxiſſet, Deus aũt nihil poteſt facere inordinatæ.

2 Secundo. Ante principiũ mundi nõ fuit tẽpus, nec duratio aliqua prętér æternitatẽ, ſed Deus nõ potuit facere mũdum in ętcrnitate hoc enim repugnat rei factæ, igitur.

3 Tertio. Si Deus potuit facere mundũ antequam fecerit ponatã in eſſe. & tunc iterum quæritur. An potuit ante, & ſic in infinitum, ſed infinitum a parte ante eſt æternũ, ergo ſic mũdus eſſet æternus, quod eſt impoſſibile.

Contra, Deus non erat minus potens ante productionẽ mũdi, ꝗ in mundi productionẽ. Primo notandũ, ꝙ in oĩ agente per intellectũ & volũtatẽ potẽte agere conformiter legi rectę, & tñ nõ neceſſario ſic agente, eſt diſtinguere potentiã abſolutam a potentia ordinata, dr̃.n. potentia ordinata inquantum põt agere ſecundum ordinẽ prefixum a lege. Potentia uero abſoluta pro quanto, põt etiam agere præter, & contra illam legem. Agens autem, in cuius poteſtate nõ eſt rectitudo legis quotieſcunq; agit contra legẽ præfixã inordinate agit, ſicut cum homo agit cõtra legem diuinam, ſed non ſic eſt de agente, in cuius poteſtate eſt lex, & rectitudo eius, cuiuſmodi eſt Deus. Nã ideo aliqua lex eſt recta, quia eſt a Deo ſtatuta: & ideo ſi ſtatuerit alias leges per voluntatẽ ſuam, ille leges eſſent rectæ: & quod facere ſm ordinẽ illarũ legum hoc modo ordinatæ fieret, licet non ſm ordinem prioris legis. Secundo notandũ, quòd mundum potuiſſe fieri antiquiorem, ſiue antequam Deus ordinauerit ipſum fieri, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo anterioritate æternitatis, ita videlicet, ꝙ mundus fuerit æternus. Alio modo anterioritate temporis, & hoc dupliciter. Vel temporis actu preexiſtentis. Vel temporis poſſibilis, ſeu productibilis.

His præmiſſis, ponuntur quattuor cõcluſiones. Prima eſt. Deꝰ de potentia abſoluta potuit res aliter facere, ꝗ ordinauerit: patet, quia potẽtia Dei abſoluta eſt ſimpliciter illimitata, & ſic non arctatur ad ſpecialem ordinem. Hoc tamen eſt intelligendum in ſenſu diuiſionis, & non in ſenſu compoſitionis, cum diuina ordinatioꝰ ſit inuariabilis. *Con. 1.*

Secunda concluſio. Loquendo de anterioritate æternitatis non potuit Deus ante facere mundũ, quàm ordinauerit. patet, quia hoc implicat contradictionem. *Con. 2.*

In

In hoc autem quod dr̄ fieri intelligitur durationis principiū. Inquantum vero diceretur eternus eſſet carens principio durationis.

Con. 3. Tertia concluſio. Loquēdo de anterioritate temporis exiſtentis quod praceſſerit, non potuit Deus ante mundum facere q̃ fecerit: quia hoc etiam includit contradictionē, quia videlicet tēpus nullo modo præceſſit mundum, ſed incepit cum mundo.

Con. 4. Quarta cōcluſio. Loquēdo de anterioritate tp̄is poſſibilis, potuit Deus ante producere mundum: patet, quia nō minus erat potens ante mundi productionē quā tūc: ergo ſi tūc produxit tēpus cū mūdo ita ēt potuit ante.

1 Ad primum arg. negatur illa cōſequentia, quia potuiſſet De⁹ alium ordinem, & aliam legem præfixiſſe, ſecundum quā mundum produxiſſet.

2 Ad ſecundum dicendum ad maiorē, ꝙ licet ante principiū mundi nō fuit tempus in actu, erat tamen in potentia.

3 Ad tertium dicendum quòd infinitum in actu a parte ante eſt æternum, ſed non infinitum in potentia.

Vtrum diuina potentia ſemper poſſit idem.

D. Tho. 1. p. q. 25. ar. 5.

QVESTIO VII.

SEPTIMO quæritur. Vtrū diuina potentia, quicquid ſemel potuit, aut pōt temp̄ poſſit.

1 Arg. ꝙ ſic, quia diuina potentia eſt omnino immutabilis.

Contra. Si Deus poteſt quicquid potuit & potuit Chriſtum ſuſcitare, ergo nūc poteſt Chriſtū ſucitare, quod nihil ē dicere. Notandū ꝙ aliqui nominales ſimpliciter cōcedunt ꝙ Deus poteſt q̨cquid potuit. Dicūt. n. idē eſſe enunciabile Chriſtum ſuſcitare & Chriſtum ſuſcitaſſe: Vnde dicū: quod ſic arguēdo Deus poteſt quicquid potuit, ſed potuit ſuſcitare Chriſtum, igitur poteſt nunc ſuſcitare Chriſtum, committitur fallacia figurę dictionis et fallacia accidentis, ac etiam conſequētis, ſed debet inferri ſic, ergo poteſt Chriſtū ſuſcitare vel ſuſcitaſſe, quod idem eſt a parte rei, quia vtrunq; ſignificat ſuſcitationē Chriſti, licet ſub alio modo. Et iſte modus dicendi eſt ſatis probabilis. Sed tñ vr̄ conuenientius dicendū ꝙ Deus ſimpliciter loquendo, non ſemper pōt quicquid ſemel potuit aut pōt. Nā ſi Deus diceretur poſſe quicquid potuit, eo quod poteſt feciſſe quod potuit facere, pari ratione, cecus pōt videre quicquid potuit videre, quia pōt vidiſſe quicquid videre potuit. Dicendum igitur ꝙ ſicut ſcientia diuina immutabilis, tamen Deus deſinit ſcire aliquod enunciabile ratione cōnotati, eo quod illud deſinit eſſe ſcibile & verum. Scire enim connotat in obiecto ſcibilitatē & veritatem. Ita diuina potētia, licet ſit immutabilis, quia tamē in obiecto connotat poſſibilitatem ideo deſinit aliquid poſſe, quia illud deſinit eſſe poſſibile. Multa aūt poſſibilia ſ̄m ſe fiunt impoſſibilia per accidens, vt prę terita nō fuiſſe. Multa enim poſſibilia actu fiūt, & ſic iam fiunt

impoſſibilia fieri : facere.n.quod non eſt,non eſſe nihil eſt facere. Et ſimiliter facere quod iam factum eſt nihil eſt facere.

Con.1. His præmiſſis , ponitur talis cōcluſio de vi ſermonis.Hæc nō eſt concedenda: diuina potentia quicquid ſemel potuit, aut pōt ſemper pōt:patet ex dictis. Item ſic probatur,quia ſi Deus ſemper pōt quicquid potuit cum antequā fecerit mundum potuit facere mundum non fuiſſet, ergo ēt nunc poteſt facere mundum nō fuiſſe,quod eſt falſum.

1 Ad argu.autem dicendum, ꝙ licet Dei potentia ſit immutabilis tamen eius obiectum eſt mutabile:& quod aliquādo fuit poſſibile poteſt fieri impoſſibile : ꝑ accidens,vt patet ex dictis.

DECVRSIS vtcūque his quæ in huius tractatus principio propoſita sūt de diuina perfectione, quoniam in ſequenti tractatu dicendum eſt de rerū creatarum creatione, & conditione: ideo finem ponendo huic tractatui, & eum continuando ſequenti.

Vtrum in Deo,ſit aliqua relatio ad creaturas.

D.Tho.1.p.q.13.ar.3.

QVÆRITVR finaliter. Vtrū in Deo poſſit eſſe ex tpe aliqua relatio ad creaturas.

1 Argu.Primo ꝙ non,quia quicquid eſt in Deo eſt ęternum.

2 Secundo in re temporali nihil eſt æternum,ergo nec econtra.

3 Tertio,quia ſi ſic, aut illa relatio eſt realis,vel rationis tm̄.Nō realis, quia oīs relatio realis dependet a termino realiter exiſtēte , nihil aūt pōt eſſe in Deo depēdens a creatura . Nec vr̄ poſſe dici ꝙ ſit relatio rationis tātum cum Deus ſit realiter creator, & realiter dominus creaturarum.

Contra.Relatiua poſita ſe ponūt , ſed creaturę ex tpe relationē hn̄t ad Deū , igr̄ ēt ex tpe in Deo eſt relatio ad creaturas.Notādū ꝙ ad ſaluādū, ſiue ſuſtinendū aliqua dici de Deo ex tpe, ſine Dei mutatione ſunt tres vię quaſi cōtiguæ.Ita ꝙ aliquis procedēs ꝑ vnā earū ſi viderit eā aliquo paſſu difficilē pōt ad alterā earū declinare,& ita iſtæ viæ ſeinuicē iuuāt. Prima eſt de cōnotatione,quia videlicet iſta q̄ dn̄r deDeo ex tpe prīcipaliter ſignificāt aliquid formaliter exiſtēs in Deo ab ęterno,ſed cōnotāt aliq̄d tpale in creatura,ſicut creatio actiua ſignificat actionē diuinā q̄ eſt ipſa eterna diuina uolitio, ſed cōnotat creaturā de nouo fieri . Secūda via ē de extrinſeca denominatione, queadmodū opus aliquod dr̄ humanū non q̄a ſibi inſit aliquid humanitatis,ſed q̄a eius cā effectiua eſt, aut fuit humana, & ſic cōformiter Deus dr̄ creās a creatione paſſiua rei creare . Tertia via eſt de relatiua appellatione,q̄a videlicet Deus ſub rōne abſoluta terminat relationes creaturarū ad ipſum ꝑꝑ quā terminationē multa dn̄r de ipſo Deo ꝑ modū denominationis relatiue, quāuis in Deo non ſit talis relatio,ſicut quia Deus terminat relationem creationis paſſiue,ideo dr̄ creato,& quia terminat relationē ſubiectionis creaturarum, ideo dr̄ dominus. Oēs enim

enim relationes creaturarum ad
Deũ, ſunt de tertio modo quem
5. Met. t.c.20. ponit philoſophus 5. Metaphy-
ſice, in quo modo nõ eſt mutua
relatio. Et ſi inſtetur quia ſm
philoſophum in relatiuis de pri
mo modo quæ.ſ.fundãtur ſuper
quantitatẽ, & ẽt in relatiuis de
ſecũdo mõ, q̃.ſ.fundant ſuper a-
ctionẽ & paſſionẽ eſt mutua re
latio, ſed multę ſunt hmõi rela
tiones creaturarũ ad Deũ puta
relatio inæqualitatis & relatio
creationis paſſiuæ, ac ẽt tranſmu
tationis cuiu cunq; factę a Deo
igit̃, &c. Dicendũ, ꝙ dicta philo
ſophi ibidẽ ſunt, tantummodo
intelligẽda qñ vtrunq; extremũ
eſt finitum, tunc.n.ordinat̃ ad
aliud, & econtra: & hmõi ſunt
oẽs creaturę, q̃ inuicẽ mutuã or
dinationẽ hñt inquantum ſunt
partes vniuerſi. Qñ vero alterũ
extremũ ẽ infinitum, tunc pro
prie nõ hẽt ordinabilitatem ad
aliud extremũ finitum. Infini-
tum.n.nullo mõ dependet a fi-
nito, ſed bene econtra. Nã fini-
tum quicquid habet, habet ab
eo, quod eſt: ſimpliciter infini-
tum, ſ.a Deo. Deus vero nihil,
habet, aut expectat a creaturis.

Con. 1. His præmiſſis ponuntur quin
que concluſiones. Prima eſt. In
Deo nulla põt eſſe relatio realis
ad creaturã. Probat̃ tripliciter.
Primo ex infinitate. In eo.n.qđ
eſt ſimpliciter infinitum nihil
põt eſſe quod nõ ſit idẽ ſibi. Nã
ſi haberet aliquid nõ idẽ ſibi nõ
eſſet perfectiſſimũ ſimpliciter,
ſed nulla relatio realis ad crea-
turã põt eſſe eadẽ Deo, quod pa
tet, qa nihil idẽ Deo eſt corru-
ptibile, ſed oĩs talis relatio ad
creaturã eſt corruptibilis, quia
videlicet eius terminus ẽ corru-
ptibilis, ſ.creatura. Nõ.n.põt re-
latio remanere realiter ſuo ter-
mino deſinẽte eſſe realiter. ſe-
cundo ꝓbatur ex ſumma ſimpli
citate. In eo.n.qđ eſt sũme ſim-
plex nihil põt eſſe qđ nõ ſit idẽ
ſibi, alias.n.eſſet ibi compoſitio.
Sed ſicut patet ex p̃cedẽti rõne,
nulla relatio ad creaturã põt eſ-
ſe eadẽ Deo. Tertiũ patet ex sũ-
ma neceſſitate. In eo.n.quod eſt
ſummę neceſſe eẽ, nihil põt eſſe
niſi neceſſe eſſe, ſed relatio ad
creaturã nõ põt eẽ neceſſe eſſe.
Non.n. põt eſſe magis neceſſa-
ria quam terminus a quo depen
det.ſ.creatura quę eſt cõtingẽs.
Et ſi inſtetur, qa eſſe poſſibile
creaturę eſt neceſſariũ cũ poſſi-
bilitas creaturæ cõueniat ĩ ſecũ
do mõ dicẽdi per ſe. Dicendum
ꝙ eẽ poſſibile nõ eſt eſſe reale,
ſed ſolũ ſm quid, ideo non ſuffi-
cit ad relationem realem.

Secunda concluſio. In creatu *Con. 2.*
ra eſt noua relatio etiam realis
ad Deum, patet de creatione paſ
ſiua quæ dicit relationem crea-
turæ ad Deum.

Tertia concluſio. In Deo nõ *Con. 3.*
eſt aliqua noua relatio, neq; rei,
neq; rationis quæ ſit ratio ter-
minandi relationem creaturæ.
De relatione rei iam patet ex
prima concluſione. De relatio-
ne vero rationis ſic probatur,
quia vel illa relatio eſſet per a-
ctũ intellectus creati, vel p actũ
intellectus diuini. Nõ primum,
qa nullo exiſtẽte ĩtellectus crea
to nihilominus refertur creatu-
ra ad Deũ. Nec ſm, quia ſi p im-
poſſibile Deus eẽt natura nõ in
tellectualis, ſicut aliq poſuerunt
ſolem eſſe primum principium

adhuc creatura referet ad ipſum.
Con. 4. Quarta concluſio. In Deo pōt
eſſe aliqua noua relatio rōnis p
actum intellectus creati, ſed nul
la noua per actū intellectus di-
uini. Primū patet, quia intelle-
ctus creatus pōt de nouo cōpa-
rare Deum ad creaturas. Secun-
dum patet, quia nō pōt eſſe trā-
ſitus de cōtradictorio in cōtradi
ctoriū ſine mutatione, ſed ſi in-
tellectus diuinus nunc conſide-
raret voluntatē ſuā, ſub aliqua
relatione, aut cōparatione, ſub
qua prius nō conſiderabat eſſet
tranſitus de cōtradictorio in cō
tradictorium, ergo eſſet ibi mu-
tatio, quæ non poſſet eſſe alibi,
quàm in intellectu diuino, quia
neque obiectum comparatum,
neq; id cui comparatur in quan
tum huiuſmodi, habent eſſe niſi
in intellectu comparante, nō po
teſt aūt eſſe mutatio ī Deo, igi-
tur. Eſt ergo ſic intelligendū, ꝙ
ſicut intellectus diuinus ab ęter
no cōparauit voluntatē ſuam vt
creatiuā ad aīam Antichriſti, vt
creabilem in aliquo tpe, ita etiā
ab ęterno cōparauit voluntatē
ſuā, vt creantem ad aīam Anti-
chriſti, vt actu exiſtentē pro ali
quo determinato nunc tēporis,
in quo determinauit creare eā,
& ſic vtraq; illa relatio eſt ęter-
na, licet non pro ęterno.
Con. 5. Quinta cōcluſio. Aliqua dicū
tur de Deo ex tēpore licet, ex tē
pore nihil ſit nouum in Deo.
Primū patet, qa Deus dī creās,
& gubernans creaturas, & hoc
nō ab ęterno, cum creaturę non
ſint ab æterno, igitur ex tēpore.
Secūdū patet, quia ſi ſic in Deo
eſſet potentialitas & cōpoſitio,
quod eſt impoſſibile.

Ad primum argumentū dicē 1
dum, ꝙ licet oē quod eſt in Deo
realiter, & formaliter ſit æter-
nū, nō tamē omne quod dicitur
eſſe in Deo tanquam relatio ra-
tionis, aut eo modo quo quodcū
que logice prædicatum dicitur
eſſe in ſubiecto, ſicut etiam ſu-
pra dictum eſt, vbi quærebatur
de immutabilitate & infallibili
tate diuinæ ſcientiæ.
Ad ſecundum dicēdum ꝙ nō 2
eſt ſimile ꝙ res temporalis non
ſic poteſt terminare relationem
ęterni quemadmodum ęternū
pōt terminare relationē rei tē-
poralis quāuis aliquo mods con
cedi poſſit quòd aliquid æternū
dicitur de temporali. Lapis .n.
non ſolum in eſſe ideali, ſed etiā
in eſſe realis exiſtentiæ eſt a
Deo ſcitus ab ęterno.
Ad tertium dictum eſt quòd 3
in Deo nulla poteſt eſſe relatio
realis ad creaturas, & quod nul-
la poteſt eſſe noua relatio ratio
nis per actum intellectus diui-
ni, ſed bene poteſt eſſe noua per
actū intellectus creati. Et cum
arguitur, quòd Deus eſt realiter
creator, & realiter dūs creatu-
rarum, Dicendum, quod licet il-
la ſit appellatio, ſiue denomina
tio relatiua, nullam tamen rela
tionem rei, aut rationis conno-
tat in Deo, ſed in creatura tan-
tum. Sed dicitur de nouo domi-
nus, aut creator, pro quanto de
nouo terminat relationes crea-
turarum, quas terminat ſub ra-
tione abſoluta, videlicet p vim
ſuam creatiuā & gubernatiuā,
quæ eſt ipſa diuina poteſtas, &
infinita maieſtas. Cui ſoli ho-
nor & gloria. Amen.

Finis primi tractatus.

SEQVI-

SEQVITVR SECVNDVS.

EXPEDITO per Dei gratiam tractatu primo, in quo de his dictum eſt, quæ diuinā concernũt perfectionem. Nunc in ſecundo tractatu dicendum eſt de his quæ ſpectant ad mundi conditionem. In quo tractatu erunt tres partes principales. In prima dicetur de rerum creatarũ productione. In ſecunda de earum diſtinctione. Et in tertia de earũ gubernatione. In prima igitur parte in qua dicendum eſt de creaturarum productione.

Vtrum omnia cauſata ſint ab vno, &c.

Scot. 2.d.1.q.1.

PRimo quęritur. Vtrum omnia cauſata ſint ab vno primo principio, vt eſt in trib. perſonis vnũ: ita ꝙ ꝓductio cãtorũ neceſſario pręſupponat productionẽ diuinarũ perſonarum.

1 Primo arguit, ꝙ non oĩa ſint ab vno principio, quia omnis effectus aſſimilatur aliquo modo ſuæ cauſæ, ſed Deus qui eſt primum principiũ ſimpliciter eſt purus actus nihil potẽtialitatis habens: materia vero prima eſt pura potentia nihil habens de actu, ergo materia nõ eſt a Deo.

2 Secundo arguit. Omne quod eſt a Deo, ſiue primo principio eſt diligendũ, ſed mũdus nõ eſt.
1.Io.2. diligẽdus, vt patet Ioãnes 2. Nolite diligere mundũ, &c. igitur.

3 Tertio arguitur. Contraria non ſunt ab eodẽ principio, cõtrariorum enim contrariæ ſunt cauſæ: ſed in mũdo multa ſunt contraria: ergo non omnia ſunt ab vno principio.

Quarto arguitur. Duo ſunt 4
prima principia rerum. ſ. ſummum bonũ, & ſummũ malum, ergo non oĩa ſunt ab vno principio. Antecedens patet, quia ſm philoſophũ. Si poſſibile eſt vnũ *1. de cælo t. cap. 44. & in poſt prædicamẽtis.*
contrariorum natura reliquum eſt poſſibile: ſed ſummũ bonũ, & ſummũ malum contrariantur: ergo ſi ſit ſummum bonũ, ſequitur, ꝙ poſſibile eſt ſummũ malum. & ſi poſſibile eſt, ergo eſt in actu, quia oportet, ꝙ ſi a ſe, & nõ ab alio: alias non eſſet ſummũ. Minor iſtius proſyllogiſmi videlicet, quòd ſummum bonum, & ſummum malum cõtrariãtur patet, quia dicit regula topica. Si ſimpliciter ad ſimpliciter, & magis ad magis, & maxime ad maxime. Sed bonum ſimpliciter contrariatur malo ſimpliciter, ergo magis bonum contrariatur magis malo: & maximum bonum, maximo malo.

Quinto arguitur, quod cauſa- 5
litas rerum non ſit neceſſario a tribus perſonis: quia dicit Rich. *Lib. de Trin.*
quòd ſi eſſet tantum vna perſona in ea eſſet plenitudo ſapientiæ & potentiæ.

Sexto arguitur. Omne eſſen- 6
tiale in diuinis prius ex perſonali. Sed productio actiua creaturarum eſt eſſentialis cum ſit cõmunis tribus, ergo præcedit productionem perſonarum.

Cõtradicit Auguſtinus, quòd *De Tri. libr. 5. ca. 12.*
ſicut pater, & filius ſunt vnum principium Spiritusſancti, ita omnes tres perſonę ſunt vnum principium creaturarum. Notanda ſunt tria præambula. Primum eſt,

eſt, ꝙ diuini intellectus & voluntatis duplex eſt obiectum. Vnum eſt primariũ & principale, quod ē eſſentia diuina Aliud eſt ſecundariũ, quod videlicet ex ſe nõ eſt obiectũ: ſed producitur in eſſe obiecti per intellectum & voluntatem, & hoc eſt creatura. Secundum eſt, ꝙ iuxta illud duplex obiectum eſt aſſignare duplex ſignũ naturæ. Primum eſt in quo primariũ obiectum cõparatur ad intellectũ & voluntatē, in quo intellectus & voluntas, vt habent obiectũ illud ſibi pręſens non ſolum ſunt potentiæ operatiuę, ſed etiã productiuæ termini adæquanti, videlicet perſonæ diuinæ. Aliud eſt in quo obiecta ſecundaria cõparantur ipſi intellectui & voluntati diuinę. Tertiũ eſt, quod ſequitur ex pręcedēti, videlicet ꝙ productio diuinarũ perſonarum in eſſe perſonali completa eſt antequã creaturæ ſint præſentes per modũ obiecti diuino intellectui, aut voluntati. Vnde patet, quòd in diuinis diuinarũ perſonarum productio prior eſt natura quàm creaturarum cognitio, & multo magis quàm earum productio in eſſe reali.

Con. 1. His præmiſſis, ponuntur ſex concluſiones. Prima eſt. Omnia cauſata ſunt ab vno principio patet, quia omnis multitudo eſt reducenda ad vnitatem. Vnde dicit philoſo. quòd ſpecies rerũ ſunt ſicut numeri, qui oēs procedunt ab vnitate: ergo multitudo cauſatorum reducenda eſt ad vnum principium. Et confirmatur, quia multitudo cauſatorũ in vniuerſo eſt admodũ multitudinis partium in vno animali. Vnde tempore Pictagoræ vniuerſum dicebatur vnum maximum animal. Sed ad compoſitionē animalis neceſſarium eſt aliquod vnum principium, nullum enim compoſitum poteſt ſeipſum componere, igitur. *8. Metaph. t. c. 9.*

Con. 2. Secunda concluſio. Deus eſt primum principium rerum cauſatarum in triplici genere cauſæ: in genere cauſæ efficientis, exemplaris, & finalis. Primum patet, quia quicquid eſt perfectionis ſimpliciter eſt Deo attribuendum: ſed eſſe primum principium effectiuum omnium dicit perfectionem ſimpliciter. igitur, &c. Vnde dicit Philoſophus. 2. Metaphyſicæ, quod id, quod eſt ens ſimpliciter, & verum, ſimpliciter eſt cauſa omnis entis, & veri. Nam omne quòd eſt per participationem, cauſaliter dependet ab eo quod eſt per eſſentiam. Secundum patet, quia in Deo ſunt ideæ, ſiue formę exemplares omnium cauſabilium: vt dictum fuit in primo tractatu. Non eſt autem intelligendum, ꝙ cauſa exemplaris ſit vnũ ſpeciale genus cauſæ aliud ab efficiente, ſic enim eſſent quinq; genera cauſarum. Sed eſt quidam modus ſpecialis cauſæ efficientis pertinens, videlicet ad cauſam efficientem per intellectum, & voluntatem: pro ut diſtinguuntur contra agens a natura. Tertium patet, quia dicitur Prouerb. 16. quòd vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt dominus. Item ſic probatur. Omne per ſe agens, agit propter finem, & prius agens propter priorem, ſiue vlteriorem *2. Met. t. c. 4.* *ca. 16.*

teriorem finem: ergo primum agens, agit propter vltimum finem. Sed nihil poteſt eſſe principaliter, & vltimate finis primi agentis niſi ipſum primū agens cum non ſit ordinabile ad aliud a ſe: ergo primum agens, quod eſt ipſe Deus, eſt vltimus omniū finis, cum omnia producantur per actionem eius.

Con. 3. Tertia cōcluſio. Cauſalitas rerum cauſatarum in eſſe reali neceſſario eſt a tribus perſonis: patet, quia illud, quod eſt principiū productionis neceſſariæ, & productionis contingētis, prius eſt principium neceſſariæ, q̃ contingentis. Neceſſarium.n. non præſupponit contingens: ſed magis econtra. Sed Deus eſt principiū productionis neceſſariæ, ſcilicet ad intra, & contingentis, ſcilicet ad extra: ergo prius eſt principium productionis ad intra, q̃ ad extra. Sed in illa productione ad intra communicatur perſonis productis omnis fœcunditas, quæ ſibi non repugnat: ergo eis communicatur virtus productiua creaturarum. Et per conſequens illa virtus productiua prius intelligitur eſſe in tribus perſonis, quàm intelligatur eſſe principium proximum productionis ad extra. Et ſic non poteſt vna perſona aliqd ad extra producere, quin etiam alię producant cum in ſigno talis productionis, ac etiam in ſigno illo, in quo potentia productiua intelligitur, vt principium producendi ipſo intelligatur vna, & eadem eſſe in tribus.

Con. 4. Quarta concluſio. Productio creaturarum in eſſe intelligibili, aut volibili etiam præſupponit productionem diuinarum perſonarum. Patet, quia productio diuinarum perſonarum, ſolum eſt ex obiecto primario, & non ex ſecundario. Verbum enim, non eſt uerbum creaturarum, ſed ſolius Dei. Et ſpiritusſanctus non dicitur amor creaturarum: ſed amor Dei. Sed intellectus diuinus, & voluntas prius natura habēt actus ſuos circa obiectum primarium q̃ circa ſecundarium: vt patet ex dictis. igitur.

Quinta concluſio. Licet tres perſonæ ſimul natura cauſent creaturas, non tamen ſimul origine. Primum patet, quia cauſant per eandem uim productiuam, & per eandem productionem ſimpliciter. Secundum patet, quia, quòd filius cauſet creaturas, hoc habet a patre, & Spiritusſanctus habet a patre, & filio. igitur. Con. 5.

Sexta concluſio. Licet productio creaturarum neceſſario a parte rei præſupponat productionem diuinarum perſonarū, tamen ſi per impoſſibile tantum eſſet vna perſona diuina illa poſſet omnes creaturas producere. Prima pars: patet, quia ſi tantum eſſet vna perſona diuina illa eſſet omnipotens, & infinita: non enim pater accipit omnipotentiam a filio, & Spiritusſancto. Non eſt ergo ordo productionis intrinſecæ ad productionem extrinſecam, ſicut ordo cauſæ ad effectum, ſed ſicut ordo multorum effectuū, quorum vnus alius præſupponit, ſed tamen vnus non cauſatur ab alio. Con. 6.

1 Ad primum argumentum dicēdu.n ad minorē, ꝙ licet materia, nihil hēat ex ſua ratione de actu formali habet tamē entitatiuum cum ſit actu producta.

2 Ad ſecundū argumētū dicendū ad minorū quod Io. ibi prohibet dilectionē inordinatā, quæ videlicet impedit a Dei dilectione, ſed nō prohibet dilectionem creaturarum propter Deum. Vel dicendum, ꝙ loquitur de mundo, prout ſumitur pro vicioſa cōuerſatione mundanorum, & nō pro ipſis creaturis.

3 Ad tertiū argumētū dicēdū, ꝙ licet contraria non poſſint eſſe ab eodē principio naturaliter agente eodē modo ſe habēte, & tanquam præciſa cauſa & totali, poſſunt tamen eſſe ab eodē principio agēte per voluntatē, ſecundum diſtinctas rationes, quæ tamen rationes non ſunt oppoſitę in ipſo ſicut ratio albedinis, & nigredinis non habet contrarietatem in intellectu.

4 Ad quartū argumentū negat̃ antecedens & ad probationē negat̃ minor. Et ad probationem eius dicendū, ꝙ illa regula topica eſt intelligenda, quādo prædicatū dicitur de ſubiecto vniuerſaliter, alias non. Non enim ſequitur. Bibere eſt bonum, ergo magis bibere eſt magis bonum, & maxime bibere eſt maximum bonū: quia videlicet illa propoſitio bibere eſt bonū ſi fieret vniuerſalis eſſet falſa. Ad propoſitū ergo, non ſequitur bonum contrariatur malo, ergo maximum bonum maximo malo, quia non omne bonum habet malum cōtrarium: ſummum enim bonum nulli contrariatur.

5 Ad quintum argumentum patet ex ſexta concluſione.

6 Ad ſextum argumentum dicendum, quod maior eſt vera de eſſentiali ad ſe, & abſolute dicto, ſed non de eſſentiali ſub habitudine ad creaturas, ita quod illud abſolutum, quod eſt principium productiuum creaturarū in ſe, & abſolute ſumptum intelligitur prius quocunque notionali, ſed non ſub habitudine ad creaturas producendas inquantum enim eſt principium proximum productionis extrinſecæ præſupponit productionem diuinarum perſonarum.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Deus poſſit aliquid creare.

Hoc idem Scot. 2 ſen. d. 1. q. 2. Th. 1. p. q. 45. ar. 2. Du. 2 d. 1. q. 1.

Secūdo quæritur. Vtrum Deus poſſit aliquid creare.

1 Primo arg. quòd non: quia ſi crearet aliquid, uel hoc eſſet actione æterna, uel noua non æterna: qa ſic creatura eſſet æterna: non enim poteſt eſſe actio, & quòd nulla ſit res acta: nec actione noua, quia nihil nouum poteſt eſſe in Deo.

2 Secundo arg. quia agens dat eſſe, ideo productum accipit eſſe, & non econtra: ergo oportet aliquam nouam habitudinem præcedere in producente. Sed nulla nouitas poteſt eſſe in Deo: ergo nihil poteſt de nouo ꝓducere.

3 Tertio ar. Si Deus aliquid crearet, aut id quod creatur aliquo modo præfuit, aut non. Si dicatur, ꝙ præfuerit, ergo non producitur

ducitur de nihilo, & ſic nõ creatur, nec poteſt dici, ꝙ nullo modo præfuerit, quia quod fit de nouo, prius erat in eſſe, poſſibili ac etiam in eſſe cognito, & volito.

Gen. 1. Contra. Gene. i. In principio creauit Deus cęlum & terram.

Notandum, quod creare ęſt aliquid de nihilo producere. Circa quod notandæ ſunt quattuor diſtinctiones. Prima eſt, quod ſecundum Anſe. tripliciter poteſt intelligi aliquid fieri de nihilo. *In Menologio.* Vno modo, vt ly de dicit habitudinem cauſæ materialis. Secundo modo, vt dicit habitudinem cauſæ effectiuæ: & his duobus modis ex nihilo non poteſt aliquid fieri: quia nihil non poteſt eſſe materia alicuius, aut cauſa effectiua. Tertio modo, vt ly de dicit habitudinem ordinis. Et hoc modo de nihilo dicitur aliquid fieri, id eſt poſt nihil aliquid fieri. Secunda diſtinctio. De nihilo aliquid fieri, ut ly de dicit ordinem, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, vt dicit ordinem naturę tantum. Et hoc modo philoſophi etiam concedunt mundum eſſe creatum: licet dicant eum eſſe æternum: vt patet per Auicennam. *Methaphy. 6.* Alio modo, vt dicit etiam ordinem durationis. Et hoc modo Theologi dicunt mundum eſſe de nihilo productum, id eſt poſt nihil ſic quod non ab ęterno. Tertia diſtinctio. Prius natura dicitur dupliciter. Vno modo poſitiue, quando uidelicet ambo extrema inſunt, videlicet tam priꝰ, quàm poſterius: ſed vnum præſupponit aliud, & non econtra, ut animal prius natura eſt in homine, quàm rationale. Alio modo priuatiue, quia videlicet id quod dicitur prius natura, non ineſt de facto, ſed ineſſet, niſi impediretur a cauſa extrinſeca, ſicut priuatio dicitur natura præcedere formam in materia, quia videlicet ſemper, materiæ priuatio ineſſet, niſi in ea poneretur forma ab agente extrinſeco. Hoc ergo modo in creatura, non eſſe, præcedit eſſe, quia creatura ex ſe formaliter non habet eſſe, & ſi non ſibi daretur eſſe ab agente extrinſeco, ſemp̃ haberet non eſſe. Non tamen proprie debet dici, quod creatura ex ſe habeat non eſſe, quaſi non eſſe ſic de ratione eius: ſed ſicut dictum eſt, quod ex ſe non habet eſſe nihil affirmando. Quarta diſtinctio. Aliquid ꝑduci de nihilo, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo de nihilo omnimode, tam in eſſe ſimpliciter, quàm in eſſe ſecũdum quid. Et hoc modo non poteſt aliquid creari de nihilo, quia quod creatur, pręfuit in eſſe cognito & volito, & ſic etiam in eſſe poſſibili, & ex tunc fuit obiectum proximum omnipotentiæ. Poteſt tamen aliquid produci hoc modo de nihilo: quia videlicet creatura producitur a Deo in eſſe intelligibili, non præſuppoſito quocunque eſſe, ſed talis productio non eſt creatio, quia non eſt productio in eſſe ſimpliciter, ſed ſecundum quid tantũ. Alio modo poteſt intelligi aliquid fieri de nihilo ſimpliciter, quod tamen eſt aliquid ſecundum quid. Et hoc modo creatio eſt de nihilo.

His præmiſſis, ponuntur tres concluſiones. *Con. 1.* Prima eſt. Deus

poteſt

poteſt aliquid creare: patet,quia
Deus pōt totaliter cauſare ſub-
ſtātiā rei:cū ſit cā prima, & potē
tiſſima: ſed materia pertinet ad
ſubſtātiā rei: ergo Deus pōt etiā
producere materiā: Sed materiā
cū ſit primū fundamentum rei
nō pōt de aliquo alio produci:er
go pōt Deus aliquid de nihilo ꝓ
ducere intelligendo, vt dictum
eſt de nihilo. i. poſt nihil, &
hoc dicimus creare. Item poten
tior, & nobilior eſt cā, quæ eſt
ſufficiēs & potēs ad totalem pro
ductionem rei nihil præſuppo-
nendo: ſed Deus eſt cauſa poten
tisſima & nobilisſima.igitur.

Con. Secunda concluſio. Deus pōt
aliquid facere de nihilo, id eſt
poſt nihil nedum ordine natu-
ræ: ſed etiam ordine durationis.
Primo probatur, quòd posſit ali
quid facere poſt nihil, vt nota-
tur ordo naturæ, quia cum ſit
Deus prima cauſa, pōt aliquid
immediate efficere abſque vide
licet quacunque cauſa ſecunda.
Illud ergo quod ſic efficitur non
habet ex ſe eſſe neceſſarium, &
habet eſſe ab alio, & non de ali-
quo preſuppoſito.:igitur. Secun-
do probatur, quod posſit etiam
facere aliquid poſt nihil, vt nota
tur ordo durationis, ita videli-
cet, quòd illud factum ſit nouū:
quia ſi fiat aliquod nouum, quæ-
ritur a qua cauſa, & detur quòd
ſit.a. quæritur ergo aut.a eodem
modo ſe habens, cauſat illud no
uum. & ſic habetur propoſitum,
quia ſi aliqua cauſa eodem mo-
do ſe habens, efficiat aliquod no
uum. illa maxime videtur eſſe
cauſa prima. Si vero dicatur,
quòd.a. aliter ſe habet in cauſan
do, quæ n prius quæritur a qua
cauſa aliter ſe habet: & cum nō
ſit proceſſus in infinitum, opor
tet ſtare in aliqua cauſa, quæ in
ſe eodem modo manens, cauſat
aliquid nouum: & ſic patet, ꝙ
Deus poteſt aliquid nouum de
nihilo efficere.

Tertia concluſio. Nihil aliud Con.3.
a Deo poteſt aliquid creare. Pa-
tet primo per Auguſtinū dicen- De Trin
tem: neque boni angeli: neq; ma lib.3.
li poſſunt eſſe creatores alicu-
ius rei, & multominus hoc poſ-
ſent aliæ creaturæ. Itē ſic proba-
tur. Nullū agens poteſt aliquid
creare, niſi cuius voluntas eſt
ſua potētia: cū creatio ſit produ
ctio ſimpliciter nullo quocūque
præſuppoſito ſubiecto: & ideo
quod creat, videt fieri ſolo volū-
tatis imperio. Sed nihil aliud a
Deo eſt tale agens.igitur.

Ad primū argumentū dicen- 1
dum, ꝙ Deus creaturam ꝓducit
actione æterna, nec tamen ſequi
tur, ꝙ res facta ſit æterna, quia
licet actio illa ſcilicet, diuina vo
litio ſit ęterna, non tamen eſt ꝓ
ęterno: ſed pro certo nunc tem-
poris. Et ſi quis quęrat, quare
Deus magis vult hoc producere
in hoc inſtanti, quàm in alio. Di
cendum, quod huius non eſt quę
renda cauſa, ſiue ratio cum vo-
luntas Dei ſit prima cauſa. Et
ideo inter contingentes propoſi
tiones, iſta eſt prima & imme-
diata: Deus voluit producere
hoc in iſto inſtanti.

Ad ſm argumentū dicendū, 2
ꝙ ad abſolutū in cauſa, ſequitur
abſolutū in effectu, & tūc prima
in effectu eſt relatio ad cauſam,
& ſi posſit eſſe reſpectus in cā: re
ſpectus illæ cauſę ad cauſatū eſt
vltimus, vel nullus.

Ad

5 Ad tertium argumentum dicendum, quod id quod creatur, non præfuit in eſſe ſimplici, ſiue reali: ſed tantum in eſſe ſecundum quid, vt patet ex quarto præambulo.

Vtrum poſſibile fuerit aliquam creaturam fuiſſe ab æterno.

Scot. 2. diſt. 1. quæſt. 3. Henric. quod l. 1. quæſt. ſeptima. Thom. 1. p. q. 46. ar. 2. Dur. 2. diſt. 1. q. 2.

TErtio quæritur. Vtrum poſſibile ſit, aut fuerit mundum aut creaturam aliquam fuiſſe ab ęterno productam abſque durationis principio.

1 Primo arguitur, quòd ſic, per Auguſtinũ dicẽtẽ. Si ignis fuiſſet æternus, ſplendor etiam ab eo diffuſus fuiſſet æternus. igitur. *De Tri. libr. 6. c. 9.*

2 Secundo arguitur. Dicit ipſe Auguſtinus. Si pes ab æterno fuiſſet in puluere, ſemper in puluere fuiſſet, & veſtigium pedis, quod ab aliquo calcante factum fuiſſet nemo dubitaret, nec tamen eſſet prius illo, quamuis vnum factum eſſet ab alio. *De Ciuit. Dei libr. 11. c. 15.*

3 Tertio arguitur. Deus ab æterno eſt omnipotens, ergo ab ęterno potuit creare mundum.

4 Quarto arguitur. Dicit Ariſtoteles. 8. Phiſicorum. & 12. Metaphiſicæ: ꝙ tempus non habet principium. Et hoc ẽt ſic probatur, quia ſi tempus habet durationis principium potuit eſſe antequam eſſet. Sed ante nominat differentiam temporis: ergo fuit tempus antequam eſſet tempus. *8. Phiſ. t. c. 15. & 12. Meth. t. c. 29.*

5 Quinto arguitur. Omnis cauſa agens, quę non agit per motum, nec impediri poteſt habere ſuum effectum ſibi coęuũ, ſed Deus eſt huiuſmodi. igitur.

Sexto arguitur. Omnis entitas, quæ non repugnat limitationi, non repugnat creaturæ, ſed quantacunque duratio non repugnat limitationi, non enim perfectior eſt res quæ durauit per decem annos, quàm quę ſolum durauit per annum: ergo infinita duratio non ponit maiorem perfectionem, quàm minor: ergo non repugnat creaturæ fuiſſe ab æterno, ſiue habuiſſe durationem infinitam. 6

Contra dicit Damaſc. Creatio, quæ eſt opus in Dei voluntate, non poteſt ipſi Deo eſſe coęterna. Non enim poteſt coæuum eſſe ei quod ſemper eſt id quod ex non eſſe habet eſſe. Notandum, quòd circa hanc quæſtionem ſunt tres modi dicendi. Quidam concedunt, quòd poſſibile fuit mundum eſſe productum ab æterno, & quòd nulla ibi includitur contradictio. Alij autem dicunt, quòd neque mundus, neque quæcunque creatura potuit eſſe ab æterno. Et huius opinionis eſt beatus Bonauentura, & Henricus de Gandauo. Dicunt enim contradictionem eſſe, quòd aliquid ſit factum, & quòd non habeat durationis principium. Alij vero dicunt, quòd licet implicetur contradictio dicendo ſucceſſiua, fuiſſe ab æterno, non tamen loquendo de permanentibus. Et huius opinionis videtur eſſe Scotus, ſed tamen non ſe plene determinat ad alteram partem, ſed vtranque partem diſputat. *Damaſc. lib. 1.*

His

Con. 1. His præmiſſis, ponitur cũ beato Bonauentura concluſio talis. Impoſſibile eſt mundũ, aut quãcunque creaturã ab ęterno fuiſſe: probatur, quia impoſſibile eſt illud quod habet eſſe poſt non eſſe, habere eſſe æternum, ſed mundus neceſſario hẽt eſſe poſt non eſſe. igitur. Minor patet, q̃a omne quod eſt totaliter productum ab agente differẽte per eſſentiam, habet eſſe poſt nõ eſſe, ſiue eſſe de nihilo. Si.n. eſt totaliter productum, nihil eius præſupponitur ſuæ productioni. Sed mundus eſt totaliter a Deo producens. igitur. Item de omni ꝓducto verum eſt dicere, ꝙ aliquãdo producitur. Aut ergo ſemper producitur quandiu eſt, aut aliquando producitur & aliquando non. Si dicatur ſecundum tunc in illo inſtãti in quo producitur primo capit eſſe: quod autem primo capit eſſe habet principium. Si vero dicatur primum, ſequit, quod ſemper eſt in fieri, quod eſt inconueniens dicere. Sic enim idem eſſet aliquid creari, & conuerſari, quod eſt falſum: dicitur enim res creari cum primo habet eſſe ex nihilo: conſeruatio vero reſpicit eſſe præhabitum. Item aliqua agentia producunt effectum, & tamen non conſeruant ipſum: ergo vbi productio & conuerſatio ſunt ab eodem agente, eſt aliqua diſtinctio inter produci & conuerſari. Item ſi mundus fuerit æternus, ergo iã ꝑceſſerũt ĩfiniti anni, & ĩfinitę reuolutiones Solis. Sed ꝓ vna reuolutione ſolis ſunt ad minus vndecim reuolutiones Lunæ: ergo eſſet dabile aliquid maius infinito, quod eſt impoſſibile.

Ad primum argumentum dicendum, ꝙ illa conſequentia Auguſtini eſt neceſſaria: ſed tamen antecedens eſt impoſſibile: & ſimiliter cõſequens, tenet autem illa conſequentia propter habitudinem producentis naturaliter ad productum ſecundum intentionem Auguſt. ibidem, vbi adducit eam ad probandum coęternitatem filij cum patre. Non autem valeret illa conſequentia arguendo ſecundum habitudinem cauſę ad cauſatum, quia dato, ꝙ cauſa ſit ęterna, nõ propter hoc ſequitur, quod cauſatum ſit ęternum: æternitas enim repugnat factioni, & econtra. Vnde licet cauſæ, vt cauſæ, non repugnet habere effectum coęuum, tñ ſibi repugnat inquãtũ eſt æterna. 1

Ad ſecundum argumentum dicendum, quod Auguſt. non dicit hoc ſecũdum intellectum ſuum: ſed ſecũdum intellectum aliquorum philoſophorum. Vnde de ipſis præmiſit. Sicut inquiunt: ſi pes ab ęterno fuiſſet in puluere, &c. Vnde implicatur in illa conſequentia, contradictio. Nõ enim poteſt eſſe in puluere, & veſtigium pedis cauſari niſi per motum localem: talem autem motum ab æterno fuiſſe includit contradictionem. 2

Ad tertium argumentum dicendum ad conſequens, quod hoc verum eſt, ſi ly ab ęterno determinet, hoc verbum potuit, ſed non ſi determinet hoc uerbum creare. 3

Ad quartum argumentum dicendum, quod philoſophus in hoc errauit, ſi ſimpliciter intellexerit tempus, & mundum non habuiſſe durationis principium 4

principiũ ; Si autem intellexerit
tempus, & mundum nõ incepiſ-
ſe modo naturali, verum dicit.
Ad probationem autem dicen-
dum, ꝙ cum dicit̃, ꝙ tempus po-
tuit eſſe antequam eſſet, ly an-
te, nõ dicit tempus, niſi imagina
tum, & priuatiuum, ſicut cum di
citur, æternitas eſt ante quod ni
hil eſt, & ſimile eſt cum dr̃ : ex-
tra cœlum nihil eſt: ibi.n. nõ af-
firmat̃ ly ante, vel ly extra, vt di
cũt tempus, aut locum poſitiuũ,
ſed imaginatum tantum.
5 Ad quintum arg. dicẽdum, ꝙ
maior eſt vera, vbi cauſa, & effe
ctus habẽt naturã vnigencã. nõ
aũt vbi hñt naturas diuerſas, vbi
videlicet prioritas naturę in cau
ſa reſpectu effectus requirit etiã
prioritatem durationis.
6 Ad ſextum argu. dicendum, ꝙ
minor eſt vera de duratione fini
ta, ſed non de infinita.

Vtrũ creatio diſtinguatur a creatura.

Sco.2.d.1.q.5. Tho.1.p.q.46.art.3.

QVARTO quæritur. Vtrũ
creatio diſtinguatur reali
ter a re creata. Et generaliter v-
trum relatio creaturæ ad Deum
diſtinguatur a creatura.
1 Primo arguit̃ ꝙ ſic, quia crea-
tio rei eſt tm̃ in primo inſtanti
ſui eſſe, ſed res creata manet etiã
poſt illud primũ inſtans, igitur.
2 Secũdo arg. Si creatio non di-
ſtinguatur realiter a re creata, ſe
quitur ꝙ impoſſibile eſſe Deum
reparare angelum annihilatum.
cõſequens eſt falſum, igitur. Et
patet conſequentia, quia impoſ-
ſibile eſt creationem eandẽ nu-
mero reparari, cum ſit impoſſibi
le motum eundem numero repa
rari, vt multi dicunt.
Tertio argui. Si relatio creatu 3
ræ ad Deũ ſit eadem realiter cũ
fundamento, ſequitur ꝙ omnia
ſunt ad aliquid, quod videtur eſ-
ſe inconueniens.
Quarto arguitur ſecundũ phi 4
loſophum. Prædicamenta ſunt *5. Met.*
entia ſimpliciter diuerſa, ergo ni *t.c.8.*
hil vnius includit aliquid alte- *12. Me.*
rius, & per cõſequens relatio nõ *t.c.19.*
poteſt eſſe realiter eadem rebus
aliorum generum.
Contra. Relatio creaturæ ad
Deum eſt dependentia eſſentia-
liſſima vnaquæque.n. creatura
maxime dependet a Deo, ſed re-
latio totius ad partes ex quibus
componitur eſt eadem ſibi cum
omnino non poſſit eſſe ſine ea,
ergo multo magis relatio eius,
aut cuiuſcunq; creaturæ ad Deũ
eſt eadem fundamento. Primo
notãdum, ꝙ de relationibus eſt
pręcipue triplex modus dicendi.
Primus eſt, ꝙ nulla relatio dicit
aliqd in re, ſed tm̃ in actu intel
lectus. Sed iſte modus ẽ valde in
cõueniẽs tũ qa deſtruit vnitatẽ
vniuerſi, quæ ſm̃ philoſophum.
Conſiſtit in ordine partium ad *12. Me-*
inuicem, & ad primum ens. Vñ *taphyſic.*
de illis, qui ſic dicunt dici põt, il *t.c.37.*
lud philoſophi, ꝙ inconnexã fa- *Ibidem.*
ciunt orbis ſubſtantiam: tum qa
deſtruit omnem compoſitionẽ
realem. Compoſitio.n. requirit
vnionem partium, quæ ſi ſolum
eſſet in intellectu, nullum eſſet
cõpoſitum reale: tũ quia deſtruit
oẽm cauſationẽ cauſarum ſecun
darum, quæ non cauſant, niſi ap
propriate: & ſi approximatio ſit
tantum in intellectu non pote-

rit eſſe ratio cauſandi aliquid realiter. Secundus modus dicendi eſt, ꝙ alique relationes ſunt aliquid in re, ſed nulla realiter diſtinguitur a fundamento. Et pro iſta opinione ſic arguitur, quia ſi relatio ſit res alia a fundamēto, ꝙ quotieſcunque aliqua relatio de nouo aduenit alicui fundamē to illud mutatur, quod vr̄ eſſe cō tra philoſophum, vbi dicit, ꝙ in ad aliquid non eſt motus, neque mutatio. Sed contra hoc arguit̄, quia illud realiter diſtinguitur ab aliquo, quòd poteſt eſſe realiter ſine eo abſque contradictione. Sed multæ relationes ſunt, ſine quibus poteſt fundamentum eſſe realiter ſine contradictione. vt patet in multis, igitur. Ideo tenendus eſt tertius modus, videlicet, ꝙ multæ ſunt relationes reales, & realiter diſtinctę a fundamento, licet aliquę ſint relationes rationis, & aliquę ēt reales, quæ a fundamento nō diſtinguuntur realiter. Ille videlicet, ſine quibus nō pōt realiter fundamentum eſſe. Secundo notandum, ꝙ creatio non ſolū importat reſpectū ad Deum, vt ad cauſam, ſed ēt importat reſpectū ad non eſſe præcedens, & hic ſm ordinem durationis, vt proprie accipitur creatio. Poteſt autē hoc dupliciter intelligi. Vel ad nō eſſe præcedens immediate, & hoc modo res tantū dicitur creari in primo inſtanti ſui eſſe. Vel ad nō eſſe præcedens indiſtincte, & hoc modo res dicitur creari quā diu manet.

5. Phyſicorum.

His præmiſſis, ponuntur quinque concluſiones.

Con 1. Prima eſt. Multę ſunt relationes reales realiter diſtinctæ a fundamento: patet ex primo notabili.

Con. 2. Secunda concluſio. Relatio ad Deum communis omni creaturæ, eſt eadem realiter fundamento, ſed non eadem formaliter. Prima pars patet, quia illud quod proprie ineſt alicui, quod videlicet intelligit̄, ut natura poſterius eo, ſine quo tamen id, cui ineſt non poteſt eſſe ſine cōtradictione, eſt idem realiter ſibi. Sed relatio ad Deum communis omni creaturæ, eſt huiuſmodi, igitur. Maior patet, quia non videtur eſſe contradictio. prius eſſe ſine poſteriori, ab eo realiter diſtincto. Secunda pars patet, qa per ſe ratio reſpectus non includit formaliter rationem abſoluti, nec econtra.

Con. 3. Tertia concluſio. Eadem eſt relatio creaturę ad Deū, vt creantem, & cōſeruantem: patet, quia eiuſdem re, & ratione, ad idem re, & ratione eſt vnica tantum dependentia eſſentialis eiuſdem rationis. Sed exiſtentia creaturę permanentis eſt eadem re, & ratione in creatione, & conſeruatione, & idem eſt terminus paſſiuę creationis, & conſeruationis, ſcilicet velle diuinum, & dependentia creaturæ ad Deum, tam vt creantem, quàm vt conſeruātem eſt eſſentialis, igitur. Maior patet, quia quando aliquid depēdet ad aliud eſſentialiter, ſi illa dependentia fuerit ſufficienter terminata, non poteſt amplius dependere ad aliud eſſentiali dependentia eiuſdem rationis. Ex his ergo patet, quòd creari, & cōſeruari nō differūt penes aliquid poſitiuum abſolutum. Creari.n. proprie dicitur nunc primo eſſe ab

ab alio non de aliquo. Conſeruari uero dicitur eſſe ab alio non de aliquo non nunc primo nulla præcedente interruptione eſſendi.

Con.4. Quarta cõcluſio. Creatio prout nominat reſpectum creaturæ ad Deũ non diſtinguitur realiter a creatura, ſed tm̃ formaliter; patet ex ſecunda concluſione.

Con.5. Quinta concluſio. Reſpectus rei creatæ ad nõ eſſe præcedens non eſt idẽ realiter, cũ re creata. patet, quia nihil reale dicit: non enim poteſt eſſe reſpectus realis, niſi terminus ſit realis.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ creatio non prout connotat nũc primo eſſe tantum in primo inſtanti, ſed prout nominat relationem ad Deum ſemper manet cum re creata.

2 Ad ſecundum arg. negatur cõſequentia, & ad probationem negatur aſſumptũ, maxime loquendo de creatione, vt dicit relationem ad Deum: poteſt enim relatio eadem numero reparari. In beata enim Virgine fuit eadem maternitas poſt Chriſti reſurrectionem, quę fuerat ante. De motu autem an poſſit idem numero reparari, dicetur alias, in materia de reſurrectione generali.

3 Ad tertium argumentum conceditur, quòd omnia ſunt ad aliquid per identitatem, ſed non formaliter.

4 Ad quartum arg. dicendum, ꝙ prædicamenta ſunt ſimpliciter diuerſa ſecundum rationes formales, tamen res vnius prædicamenti poteſt per identitatem cõtinere aliquid alterius. Præterea dicendum, quòd relatio: vt eſt communis omni creaturæ, eſt tranſcendens. Illud enim eſt tranſcendens, quod cõuenit enti anteq̃ diuidatur in decem genera, cuiuſmodi eſt relatio, quę cõuenit omni enti.

Vtrum creatio ſit mutatio.

Tho.1.p.q.46.art.1.

QVINTO quæritur. Vtrũ creatio ſit mutatio.

Primo arguitur, quòd ſic, quia 1 dicit Auguſtinus, quòd omnia *De Ciuit. Dei* creata ſunt mutabilia ex eo, ꝙ *Lib. 12* de nihilo ſunt facta, ergo creabile eſt mutabile, & creabilitas eſt mutabilitas, & creatio eſt mutatio.

Secundo Arg. Non eſt tranſi- 2 tus de cõtradictorio in contradictoriũ ſine mutatione, ſed ĩ creatione eſt huiuſmodi tranſitus, quia tunc habet eſſe, quod prius non habebat eſſe, & ſic eſt tranſitus de non eſſe ad eſſe.

Contra ſecũdum philoſophũ, *6.Phyſ.* Mutari eſt aliquid aliter ſe habe *t.c.56.* re nunc quàm prius. Sed quod creatur non aliter ſe habet nunc videlicet quando creatur quàm prius, quia prius nullo modo ſe habebat, igitur. Notandum, quòd mutatio poteſt tripliciter accipi. Vno modo generaliter pro quacunque noua acquiſitione cuiuſcunque eſſe, ſiue ſubſtantialis, ſiue accidentalis, ſiue ſit ibi aliquod potentiale receptiuũ formæ, ſicut in compoſitis, ſiue non ſicut in ſimplicibus. Et hoc modo omnis productio cuiuſcũque rei creatæ diceretur mutatio acquiſitiua: & per oppoſitũ

omnis'deperditio cuiuſcũq; eſſe diceretur mutatio deperdictiua. Secundo modo accipitur ſpecialiter pro noua actuatione alicuius potentialis, ſiue illud potentiale pręceſſerit duratione, ſiue natura tm̄. Et hoc mõ in oĩ productione rei cõpoſitæ eſt mutatio. Tertio mõ ſumitur proprie, & ſtricte ꝑ noua actuatione alicuius potẽtialis, quod duratione pręceſſit talẽ actũ. Et hoc modo mutatio ſolũ reperitur ubi manet idem ſubiectum, quod variatᷓ de forma in formam, ſiue forma ſit ſubſtantialis, ſiue accidẽtalis. Et hoc mõ diffinit philoſophus mutari, cum dicit, ꝙ mutare eſt aliquid aliter ſe hr̄e nũc, q̄ prius. Poſſet tñ iſta diffinitio intelligi de mutatione primo, & ſecundo modo dicta, ſi exponatur negatiue, & nõ poſitiue, intelligendo, ꝙ aliquid nũc aliqualiter ſe hẽt, quod prius non ſic ſe habebat.

Con.1. His pręmiſſis ponũtur tres cõcluſiones. Prima eſt. In oĩ creatione ẽ mutatio primo mõ dicta: patet, qa ibi eſt noua acqſitio eſſe.

Con.2. Secũda cõcluſio. In creatione cõpoſitorum eſt mutatio ſecũdo modo dicta, ſed non in creatione ſimplicium. Primũ patet, quia in cõpoſitis eſt aliquid potentiale, quod eſt prius natura, actu, ſiue forma, & ſic cum creatur aliquod compoſitũ ſit noua actuatio illius potentialis. Secundum patet, quia in ſimplicibus nõ eſt noua actuatio alicuius potentialis, cum in ipſis non ſit diuerſitas partium, quarum una eſt ſicut actus, & alia ſicut potentia.

Con.3. Tertia concluſio. In nulla creatione concurrit neceſſario mutatio tertio modo dicta: patet, quia creatio nõ pręſupponit aliquod ſubiectum, quod varietur de forma in formam.

Ad argumenta patet reſpõſio ex dictis: procedunt .n. de mutatione generaliter dicta pro quacunque noua acquiſitione.

Utrum in creatura ſit veſtigium Trinitatis.

Tho.1.p.q.46.ar.7.

SEXTO quæritur. Vtrum omnis creatura ſit veſtigium Trinitatis.

Primo arguitur quòd nõ, quia per veſtigium poteſt naturaliter inueſtigari id cuius eſt. Sed diuina Trinitas non poteſt naturaliter cognoſci per creaturas, igitur. 1

Secundo arguitur. In creatura intellectuali eſt imago Trinitatis, ergo non veſtigium: patet, cõſequentia, quia imago, & veſtigium habent diuerſas rationes repræſentandi. 2

Tertio arguitur. Veſtigiũ eſt medium cognoſcendi rem, cuius eſt, ſed in creaturis irrationalibus nihil eſt, quod poſſit nobis eſſe medium cognoſcendi Trinitatem, ergo in ipſis non eſt veſtigium Trinitatis. Minor patet, quia nihil eſt in creaturis irrationabilibus quod mediet inter Deum, & nos. 3

Contra. Dicit Aug. Oportet vt creatorem per ea, quæ facta ſunt intellectu conſpicientes Trinitatẽ intelligamus, cuius in creaturis quomodo dignum eſt apparet veſtigium. *De Tr. Lib. 18. cap.7.* Primo notandũ, ꝙ imago, & veſtigium differũt, quia imago eſt ſimilitudo repræ-

ſentatiua

ſentatiua totius, veſtigium vero eſt ſimilitudo partis, vnde impreſſio pedis, in puluere diceretur imago pedis, ſed non eſt imago totius animalis, ſed veſtigiū tantum. Veſtigium ergo non repreſentat totum cuius eſt veſtigium, niſi ſecūdum partem, nec ex veſtigio poteſt immediate cognoſci totum, ſed arguitiue tantum pro quanto illud quod repræſentatur per veſtigium cognoſcitur aliquid eſſe totius.

Secundo notandum, quòd licet in trinitate non ſit proprie, nec totum, nec pars, tamen in intellectu noſtro conceptus trinitatis eſt quaſi totalis, & perſona eſt quaſi pars, & etiam appropriatum inquantum appropriatum eſt quaſi pars, quia ſumitur pro eo cui appropriatur, ac etiam ipſum appropriabile acceptum, vt nondū appropiatum eſt quaſi pars, quia ratio huius ſaluatur in vnica perſona. Ratio ergo eius non ponit trinitatem, ſed concomitanter ponit vnitatem perſonę ī qua ſit, licet ergo creatura communiter non repreſentet perſonam, vt perſonam, nec appropiatum, vt appropriatum, tamen repreſentat appropriabile, cuius ratio ſe habet admodū partis reſpectu trinitatis in creaturis, ergo illud dicitur veſtigiū quod eſt repreſentatiuum huiuſmodi appropriabilis. Tertio notando, notādum quòd vna eſt opinio, videlicet Henrici, qui dicit ꝙ in triplici reſpectu creaturę ad Deum conſiſtit ratio veſtigij, videlicet in reſpectu ad Deū, vt ad cauſam effectiuam, & in reſpectu, vt ad cauſam exemplarem, & in reſpectu vt ad cauſam finalem. Primus enim reſpectus repreſentat potentiam productiuam, quę appropriatur patri. Secundus repreſentat artem exemplarem, quæ appropriatur filio. Tertius repreſentat diuinam bonitatem, quæ habet rationem finientis reſpectu cuiuſcūque creaturę. Sed hoc non videtur conuenienter dictum, vt dicit Scotus, quia licet veſtigium de ratione ſua dicat reſpectum ad id cuius eſt, tamen non præciſe conſiſtit in reſpectu, ſed in aliquo abſoluto, ī quo fundatur ſicut ſimilitudo non ſolum conſiſtit in reſpectu quem formaliter dicit, ſed fundamentaliter conſiſtit in aliquo abſoluto. Quarto notandū, quòd illa, quæ habent rationem veſtigij ī creaturis reſpectu dei, ſunt in duplici differentia, quædam enim repreſentāt ſecundū rationem ſimilitudinis cuiuſmodi ſunt iſta tria vnitas veritas, & bonitas. Vnitas enim repreſentat vnitatem primi principij appropriatam patri. Veritas aūt repreſentat veritatem appropriatam filio. Bonitas autem bonitatem appropriatam ſpirituiſancto. Et ſimiliter diceretur de aſſignatione quam ponit Auguſt. dicens. Omnia quæ ab arte Dei facta ſunt vnitatem in ſe quandā oſtendunt, & ſpeciem, & ordinē, ſicut enim iam dictum eſt vnitas repreſentat vnitatem primæ cauſæ, quæ appropriatur patri. Species autem repreſentat ſummam pulchritudinem, quæ appropiatur filio. Ordo vero non quidem ad finem vltimum, ſed ad operationem repreſentat Dei bonitatem a qua eſt talis ordo, quæ appropiatur ſpiritui ſancto. De Tri.

cto. Alia vero repreſentāt ſm ra
tionem proportionabilis tm̄, ſi-
cut in illa aſſignatione quam po
nit Auguſt. in his tribus q̄ ſunt
modus ſpecies, & ordo q̄bus con
ſonāt, & videntur eſſe eadem il-
cap.11. la tria, quæ ponuntur ſapientię
vndecimo, vbi habetur ꝙ Deus
omnia fecit in numero ponde-
re & menſura. Modus quippe ſu-
mitur ꝓ limitatione rei & ꝓ eo
dē accipitur mēſura, & hæc re-
preſētat in Deo illimitationem
principii actiui non ꝑ rationē ſi
militudinis, q̄a rō modi, & men
ſuræ non inuenitur in Deo, ſed
ſm rationē ꝓportionabilitatis,
q̄a limitationi creaturæ propor-
tionabiliter correſpondet illimi
tatio primæ cāæ. Sicut .n. limita
tio, ſe hēt ab creaturā ſic illimita
tio ad primā cauſā. In vltima aūt
aſſignatione numerus ſumitur
pro ſpecie, & pondus ꝓ ordine,
& ita de ipſis eſt dicendū, ſicut
iam ſupradictum eſt in alia prio
ri aſſignatione.

His præmiſſis ponuntur tres
concluſiones.

Con.1. Prima eſt. Veſtigiū trinitatis
in creatura non dr̄ reſpū proprii
alicuius ꝑſonæ, aut reſpectu ap ꝓ
priati, inquātū eſt appropriatū,
ſed reſpectu appropriabilis tātū.
Primū patet, quia ꝑ creaturā nul
lo modo pōt inueſtigari propriū
alicuius ꝑſonę. Secūdū patet, q̄a
non pōt cognoſci appropriatum
inquantū appropriatū, niſi prius
cognoſcatur propriū cui appro-
priatur. Tertiū: patet, quia ī crea
turis reperiūtur aliqua q̄ repre-
ſentat ea, quæ ſunt appropriabi-
lia diuinis perſonis, ſed huiuſmo
di appropriabilia habent mo-
dum partis reſpectu totius trini-
tatis, ergo eorum repreſentatiua
habent rationem veſtigij. Ma-
ior patet ex quarto notabili. Mi-
nor patet ex ſecundo. Et conſe-
quentia ex primo.

Secunda concluſio. Ratio ve- Con.2.
ſtigij non conſiſtit præciſe in reſ
ſpectu ad Deum: patet, quia ve-
ſtigium repreſentat veſtigiatū,
ita quòd ipſo cognito, poteſt
cognoſci id cuius eſt, ergo veſti-
gium poteſt naturaliter præ-
cognoſci illi cuius eſt, ſed reſpe-
ctus non poteſt naturaliter pri-
us cognoſci, quàm terminus e-
ius: igitur.

Tertia concluſio. In omni Con.3.
creatura eſt veſtigiū trinitatis:
patet, quia in omni creatura re-
periūtur aliqua tria repreſentati
ua aliquorum, quæ ſunt appro-
priabilia tribus perſonis diuinis,
vt patet ex quarto notabili.

Ad primum argumentum di- 1
cendum quòd maior eſt vera in-
telligendo indiſtincte, ſed non
diſtinctæ & īmediate. Et ad mi-
norem dicendum quòd per crea
turas non poteſt inueſtigari di-
uina trinitas quantum ad pro-
pria, neq; quantum ad appropria
ta inquātū appropriata, ſed bene
quantum ad appropriabilia.

Ad ſecundum argumentum 2
negatur conſequentia. Et ad pro
bationem negatur etiam conſe-
quentia, quia in creatura in in-
tellectuali ſecundum aliud, & ali
ud dicitur eſſe veſtigium & ima
go, diciur enim veſtigium in-
quantum eſt creata eſſentia ſim
pliciter. Dicitur vero imago in-
quantum eſt vna eſſentia habēs
multas operationes inter quas
eſt ordo originis ut alias dicet.

Ad tertium arg. dicendū, ꝙ ve 3
ſtigium

ſtigium eſt inter nos, & Deum medium accidentale tantum & non eſſentiale. Ideo non ſuffic.t adducendum nos in cognitionem ipſius Dei, niſi imperfecte & confuſæ, ſicut ipſum veſtigium eſt ſimilitudo imperfecta, & confuſa.

Explicit prima pars.

SECVNDA PARS.

POSTQVAM *in prima parte huius tractatus dictum eſt de rerum creatione in communi. Nunc in ſecunda parte principali dicendum eſt de rerum creatarum diſtinctione. Vbi primo dicendum eſt de creatura mere ſpirituali. Secundo de creatura mere corporali. Tertio de creatura compoſita ex corporali & ſpirituali. De creatura autem ſpirituali videlicet de Angelis ſex ſunt determinanda. Primum eſt Angelorum naturalis conditio. Secundum eſt localis tranſmutatio. Tertium eſt durationis relatio. Quartum eſt eorum potentia & operatio intellectiua. Quintum eſt eorum potentia & operatio volitiua. Sextum eſt beatorum & malorum ſeparatio, bonorum beatificatiua, malorum damnatiua.*

Vtrum Angelus & anima differant ſpecie.

Scot. 2 ſent. d. 1. q. 6. Tho. 1. p. q. 75. ar. 6.

QVAESTIO PRIMA.

CIRCA primũ primo quęritur. Vtrũ Angelus & anima ex ſua naturali conditione differant ſpecie.

Primo arguitur, ꝙ non, quia 1
dicit Auguſtinus, quòd Angelus & anima ſunt natura pares, officio vero impares. *Lib. de libero arbitr.*

Secundo arguitur. Operatio- 2
nes Angeli, & animę, puta intellectio & volitio ſunt eiuſdẽ ſpeciei cũ ſint circa idẽ obiectum à quo ſumitur ſpecies actus ſecundum philoſophũ, ergo potentiæ Angeli & animæ nõ diſtinguuntur ſpecie, & per conſequens, neq; ſuæ eſſentiæ cum potentia non diſtinguatur ab eſſentia. *Ethico. lib. 6.*

Tertio arguitur. Si Angelus 3
& anima diſtinguuntur ſpecie & ſupponitur quod Angelus eſt nobilior anima, ſequitur quòd quodlibet indiuiduum Angeli eſt nobilius quacunque anima. Sed nobilior creatura maiorem habet capacitatem: & totam creaturę capacitatẽ neceſſe eſt impleri ad hoc vt ſit beata, ergo beatitudo Angeli cuiuſcunque, maior eſt beatitudine cuiuſcũq; animæ, quod eſt falſum.

Contra, quanto forma creata eſt nobilior, tãto multiplicatur per plures gradus ſpecificos. Vnde plures ſunt ſpecies mixtorum q̃ elementorum, & plures animatorum q̃ inanimatorum. Sed creatura intellectualis, eſt nobiliſſima, ergo plures habet ſpecies; quod non eſſet verum, ſi Angelus, & anima eſſent eiuſdem ſpeciei.

Notandum ꝙ concluſio queſtionis eſt certa, videlicet ꝙ angelus, & anima ſpecie differunt. Sed diuerſi diuerſimode aſſignat rationē hui⁹ diſtinctionis. Quidā dicunt ꝙ vnibilitas materiæ, & nō vnibilitas ſunt huius diſtinctionis ratio. Sed hoc non videtur cōuenienter dictū. Vnibilitas enim nominat aptitudinem, quæ naturaliter præſupponit eſſentiam rei. Ideo nō poteſt eſſe prima ratio ſpecificæ diſtinctionis, quāuis notificet diſtinctionem illam à poſteriori quo ad nos. Alij dicunt ꝙ diuerſus modus intelligēdi maior & minor in angelo & anima eſt ratio huius diſtinctionis, & dant exemplū, ſicut anima ſenſitiua in diuerſis ſpeciebus animaliū differt ſecundum diuerſos gradus ſentiendi. Et dicit magiſter Alexander de Alis, ꝙ iſti gradus diuerſi ſunt intelligere ſine diſcurſu in angelo, & cū diſcurſu in anima. Sed hoc non videtur verum, quia anima intelligit principia ſine diſcurſu, licet intelligat concluſiones per diſcurſum, ergo ſi diuerſitas intelligendi per diſcurſum, & ſine diſcurſu faciat intellectualitates ſpecie diſtinctas, ſequitur quod in anima erunt duæ intellectualitates ſpecie diſtinctæ. *Alex. Alis.*

Dicendum igitur ſecundum Scotum, ꝙ angelus & anima in eſſentijs ſuis ſpecie differunt, etiam prout illæ eſſentiæ priores ſunt vnibilitate, ac etiam intellectualitate, inquantum intellectualitates ſunt ſuæ, tamen differentiæ ſpecificæ ſunt nobis ignotæ & innominatæ.

Con.1. His præmiſſis ponuntur tres concluſiones. Prima eſt, Angelus & anima ſpecie differunt, patet quia formę, quæ ſunt eiuſdē rationis ſpecificæ habent eandē rationē perficiēdi materiam, & nō perficiendi. Sed anima ex natura ſua eſt perfectiua corporis, angelus vero non, igit̃ differunt ſpecie quod eſt intelligendum non tanquā diuerſę ſpecies cum anima non ſit ſpecies, ſed pars ſpeciei. Illa tamen eſt ratio diſtinctionis ſpecificæ inter angelum & hominē cuius eſt pars.

Secunda cōcluſio. Vnibilitas, vel non vnibilitas ad materiā, nō eſt ratio ſpecificæ diſtinctionis inter angelum & animam, patet ex dictis. Et iterū ſic probatur, quia materia eſt propter formam & non econtra, vt patet, ergo diſtinctio formarū nō eſt propter materiam, ſed magis econtra. Vnde membra cerui differūt à membris leonis, quia anima differt ab anima. *Con.2.* *2. Phyſ. t.c. 26. & 91.*

Tertia concluſio. Diuerſi gradus intelligendi cum diſcurſu & ſine diſcurſu, non eſt ratio diſtinctionis ſpecificæ inter animam & angelū, patet ex dictis. Et iterū ſic probatur, q̃a anima beata intelligit Deū ſine diſcurſu, & naturaliter intelligit alia obiecta cū diſcurſu, ergo in anima beata eſſet alius intellectus quo videt Deum & alius quo naturaliter intelligit alia à Deo. *Con.3.*

Ad primū argumentū dicendum, ꝙ Auguſtinus loquit̃ non de paritate naturæ ſecundū rationem ſpecificam, ſed de paritate quietationis in bono infinito. Sicut enim talis eſt natura angeli, ꝙ ſatiari non poteſt, niſi in bono infinito, ita & natura animæ 1

animæ intellectualis.

2 Ad ſm argumentũ ſunt duo modi dicendi. Primus eſt ꝙ operationes angeli, & aīæ ſpecie diſtinguunt, qa ſunt potētijs ſpecie diſtinctis. Sed tunc vr̄ difficultas; qa ſic beatitudo angeli, & beatitudo aīæ erũt diſtinctę ſpecie; ſed inter diſtinctas ſpecies eſt ordo ſic, ꝙ quodlibet indiuiduum vnius perfectius eſt, & nobilius quolibet indiuiduo alterius: ergo q̄libet beatitudo angeli erit perfectior qualibet beatitudine aīę, vel econtra, qđ eſt falſum. Ad hoc põt dici, ꝙ beatitudo cauſatur totaliter ab obiecto: & ideo non oportet, ꝙ in diſtinctis ſpecie ſit ſpecie diſtincta: ſubiecta.n.receptiua nõ multiplicant formas ſm ſpeciē. Alius eſt autē modus dicēdi, videlicet, ꝙ operationes angeli, & animæ, ac etiã intellectualitates & voluntates, inquãtũ huiuſmodi, nõ differunt formaliter ſecundum ſpeciē: licet.n.eſſentia angeli, & eſſentia animę in ſe diſtinguatur ſpecie: non tñ quantum ad illam perfectionē, quam vnitiue naturaliter continent ſecundũ quã ſunt principia ſecundorũ actuum, ſiue operationũ: licet huiuſmodi principia non diſtinguantur realiter ab ipſis eſſentijs. Non oportet ergo ſi continentia ſpecie diſtinguantur, quòd etiam contenta diſtinguantur ſpecie: ſicut licet aquila, & homo ſpecie diſtinguãtur: non tamen virtus viſiua in aquila, & homine, quemadmodum etiam lapis; & aſinus ſpecie diſtinguuntur: tamē vnitas lapidis, quæ eſt eadē realiter lapidi: & vnitas aſini nõ diſtinguuntur formaliter ſecundùm ſpeciem, ſed ſecundum numerũ tantum.

3 Ad tertium totum conceditur pro nunc argumentum vſq; ibi, neceſſe eſt totam capacitatem naturalem impleri ad hoc, vt creatura intellectualis ſit beata. Dicendum enim, quòd illud non eſt neceſſarium ſimpliciter, & abſolute: ſed ſufficit, quòd impleatur capacitas ſecũdum proportionem ad merita: & per hoc ſufficienter ſatiatur appetitus deliberatiuus.

Vtrum poſſint eſſe plures Angeli in eadem ſpecie.

Hoc idem Scot.2. d.3.q.7.Dur.2.d.3.q.3.Tho.1.p.q.5.ar.4.Petr.de Palude.4.d.45.q.3.

SEcundo quærit. Vtrũ poſſint eſſe plures angeli in eadē ſpē.

1 Primo arguitur ꝙ nõ, dicit.n. philoſophus. 7. Metha. In his q̄ ſunt ſine materia, idē eſt quod quid eſt, & id cuius eſt. Sed angeli ſunt ſine materia: ergo non poſſunt eſſe plures angeli manẽte quod quid eſt, ſiue eadem ratione ſpecifica.

2 Secundo arguitur, Omnis differentia formalis eſt ſpecifica: ſed inter omnes angelos eſt differentia formalis cum ſint formæ diſtinctæ: igitur.

3 Tertio arguitur. In entibus perfectis cuiuſmodi ſunt angeli, nihil eſt, quod non per ſe intendatur a natura. Sed multitudo numeralis non per ſe intenditur a natura. igitur. Minor patet, quia infinitas non per ſe intenditur a natura: ſed multitudo

titudo numeralis ſub vna ſpecie tendit in infinitum: igitur.

2.de anima. 8.c.2. Quarto arguit. Dicit philoſophus, ꝙ multitudo indiuiduorũ ſub vna ſpecie eſt pp ſaluationẽ ſpeciei. Sed in angelis cũ ſint incorruptibiles, ſufficiẽter ſaluãt ſpẽs in vno indiuiduo: igit. Et confirmat, quia ſm philoſophũ. 1.de celo, & mundo. 1.c.22. In corporibus cœleſtibus, quę ſunt incorruptibilia, tñ eſt vnũ indiuiduum in vna ſpecie, puta vnus Sol, & vna Luna.

Contra dicit Damaſcenus. In eadẽ ſpecie Deus plures angelos fecit. Primo notandũ, ꝙ de principio indiuiduatiõis multæ ſunt opiniones. Per principiũ intelligẽdo id quod eſt fundamentum proximũ indiuiſibilitatis in partes ſubiectiuas cui, videlicet principio repugnat talis diuiſibilitas. Prima eſt opinio, ꝙ quęlibet natura de ſe eſt hæc, eo ꝙ 7. Met. t.c.50. philoſophus dicit, ꝙ ſubſtantia vniuſcuiuſq; rei, eſt ſibi ꝓpria: & nulli alij conuenit. Sed cõtra hoc arguitur, quia cui per ſe cõuenit vnum oppoſitum ſibi per ſe repugnat aliud: ergo ſi vnitas numeralis per ſe conuenit naturę ſibi per ſe repugnat multitudo, numeralis: quod eſt falſum. Ideo dicendum, quòd ipſa quidditas non eſt de ſe hæc, ſiue vna numero, nec tamẽ eſt de ſe plures, quemadmodum dicit Auicenna, ꝙ ęquitas nec eſt vna, nec plures: quia videlicet de ſua formali ratione, nec ſibi conuenit vnitas, nec pluralitas. Vnde oportet dicere, quòd in ipſa natura, ſiue quidditate eſt aliqua vnitas realis minor vnitate numerali. Eſt enim conſiderandũ, quòd natura ſortis eſt prior naturaliter ſingularitate ſortis: & in illo priori conuenit ei vnitas ſibi proportionata non quidem in primo modo per ſe, ſed in ſecundo tãquam paſſio eius. Et huiuſmodi vnitas minor eſt vnitate numerali eo, ꝙ natura humana, quę eſt in ſorte, vt ſic prior eſt ſorteitate, & de ſe non eſt determinata ad ſorteitatem: immo nõ ſibi repugnat eſſe ſub alia ſingularitate. Et ꝙ huiuſmodi vnitas ſit realis probatur, quia ſecluſo omni intellectu, ignis generaret ignem, & eſſet vnitas generantis ad genitum propter quod vniuoca eſſet illa generatio. Et ſi inſtetur, quia quicquid eſt in vno numero: eſt etiam vnum numero: ſed natura humana in ſorte eſt in vno numero: ergo eſt vna numero, & ſic eius vnitas non eſt minor vnitate numerali. Dicendum, ꝙ maior eſt vera, intelligendo ſiue primo, ſiue per ſe, ſiue denominatiue: primo quidem, ſicut id quod eſt proximum fundamentum indiuiduationis, ſiue vnitatis numeralis eſt vnũ numero. Per ſe vero, ſicut ipſum totum indiuiduum, cuius pars eſt id quod eſt primo vnum. Denominatiue autem, ſicut ipſa natura, ſiue quidditas, quę eſt indiuiduo. Ipſa ergo licet per ſe ſecundo ſit vna vnitate ſibi ꝓportionata: tamen non eſt vna vnitate numerali, niſi denominatiue, & quaſi per accidens. Secunda opinio eſt ꝙ natura, ſiue quidditas indiuiduatur per exiſtentiam. Dicit enim philoſophus, quòd actus eſt qui diſtinguit: exiſtentia autem eſt vltimus actus naturæ. Sed contra 7. Met. t.c.49.

hoc

hoc arg.quia quod non eſt ex ſe
diſtinctum nō eſt principiū di-
ſtinguēdi. Sed exiſtentia nō eſt
ex ſe diſtincta:immo diſtingui-
tur ſecundū diſtinctionē eſſen-
tiarū:ergo non poteſt eſſe prin-
cipium diſtinctionis numeralis.
Et cū dicitur,ꝙ actus diſtinguit
verū eſt eo modo quo eſt actus.
Vnde exiſtentia aliquo modo di
ſtinguit:ſed diſtinctio quā facit
eſt extra totam coordinationē
prædicamentalem: ideo illa eſt
quaſi accidentalis non ꝑtinens,
videlicet ad ſubſtantiam rei.
Tertia opinio eſt:ꝙ natura indi
uiduatur per negationē eo quòd
vnum negationem dicit,videli-
cet in diuiſionem rei in ſe,& ne
gationē identitatis ad aliā rem.
Sed contra hoc arguitur,quia vt
7. Met. dicit philoſophus. Prima ſubſtā
t.c.53. tia per ſe generatur. & 7.Metha.
Prima ſubſtātia per ſe operatur:
& in hoc differt à ſecunda ſub-
ſtantia, cui neutrum conuenit:
ergo generari, & operari conue-
niunt primæ ſubſtantiæ per id
quod addit ſupra ſecundam: ſed
hæc non ſibi conueniunt per ne
gationē.igitur. Item negatio nō
conſtituit rem in maiori perfe-
ctione, quàm ſit perfectio, quæ
præſupponitur negationi:ſed pri
ma ſubſtantia eſt magis ſubſtan
tia,quàm ſecunda, & perfectior
ea:ergo non conſtituitur in eſſe
primæ ſubſtantiæ,ſiue in eſſe in-
diuiduali per negationem: ſed
per aliquā rationem poſitiuam.
Quarta opinio eſt, quia princi-
pium indiuiduationis eſt quan-
titas: iſtæ enim ignis differt ab
illo: quia alia eſt forma illius &
iſtius:ſed non eſt alia, & alia
forma huius & illius: niſi, quia
eſt in alia & alia parte materiæ:
& non videtur eſſe alia, & alia
pars materiæ, niſi quia eſt ſub
alia & alia parte quantitatis:igi
tur. Sed hæc opin.videtur mul-
tum inconueniens, quia ſubſtan
tia prior eſt quātitate:ergo quā-
titas nō poteſt eſſe principium
diſtinctiuū ſubſtātiæ:cum enim
quantitas præſupponat ſubſtan-
tiam partes quantitatis præſup-
ponunt partes ſubſtātię. Et ideo
eſt alia & alia quantitas, quia
eſt alia & alia ſubſtantia,& non
econtra. Quinta opin.eſt,ꝙ ma
teria eſt indiuiduationis prin-
cipium ex eo, quòd dicit philo.
Illa ſunt vnum numero, quo- 5. Met.
rum materia eſt vna.Sed contra
hanc opinionem arguitur: quia 2. Met.
dicit philo.quòd in fundamento t.c.15.
naturæ nihil eſt diſtinctum:ſed
materia eſt fundamentum na-
turæ: ergo in ea nihil eſt diſtin
ctum, quod autem eſt de ſe in-
diſtinctum, & indeterminatū,
non poteſt eſſe principium di-
ſtinctionis.igitur. Sexta opinio
eſt præ cæteris verior & tenen-
da videlicet quòd natura, ſiue
quidditas indiuiduatur, & nu-
meraliter diſtinguitur ꝑ aliquā
entitatem poſitiuam, quæ dici
poteſt hecceitas, ſiue differētia
indiuidualis. Et probatur ſic:
quia omne per ſe inferius,inclu-
dit per ſe aliquid, quod nō inclu
ditur in ſuperiori.Sed indiuiduū
eſt per ſe inferius reſpectu ſpe-
ciei:ergo aliquid per ſe includit,
quod non includitur in ſpecie.
Sed illud non eſt negatio tantū:
vt patet ex reprobatione tertiæ
opinionis,nec eſt materia, neq;
quantitas, neq; rei exiſtentia:
neq; vniuerſaliter quodcunque
accidens.

accidens, vt ſatis patet ex reprobatione ſecūdæ, quartæ, & quintæ opinionis: ergo eſt aliqua entitas poſitiua pertinens ad ſubſtātiam rei ſingularis. Item omnis differentia differentium reducitur ad aliqua primo diuerſa: ſed indiuidua eiuſdem ſpeciei differunt: in aliquo enim conueniunt, & in aliquo diſtinguuntur: ergo habent in ſe aliqua primo diuerſa, quibus diſtinguunt. Sed illa primo diuerſa non ſunt natura in iſto, & natura in illo. Conueniunt enim in ipſa natura: & non poteſt eſſe idem quo aliqua conueniunt, & quo diſtinguuntur: ergo oportet, quòd indiuidua vltra naturam ſpecificā habeant aliquas entitates, ſiue realitates poſitiuas quibus ad inuicem diſtinguuntur. Secundo notandum, quòd illi qui dicunt materiam, aut quantitatem eſſe indiuiduationis principium habent dicere conſequenter, quod in angelis nō eſt indiuiduorum pluralitas in eadem ſpecie, cum ipſi dicant in angelis, nec quantitatem eſſe, neque materiam. Et ideo dicūt, ꝙ tot ſunt ſpecies angelorum, quot ſunt angeli. Sed hæc opinio nunc eſt erronea, vt patet per tres articulos, quorum primus dicit: dicere, ꝙ quia angeli non habent materiam, ideo non poſſunt eſſe plures angeli in vna ſpecie. Error: ſecundus eſt: dicere, quòd Deus non pōt multiplicare indiuidua ſub vna ſpecie, ſine materia, Error: tertius eſt dicere ꝙ formæ non poſſunt numeraliter multiplicari, niſi per materiam error, niſi intelligatur de formis eductis de potentia materiæ.

Con. 1. His præmiſſis, ponitur talis cōcluſio. In angelis poteſt eſſe pluralitas perſonalis in eadem ſpecie probatur, quia omnis quidditas de ſe eſt communicabilis. Non enim ſibi repugnat propter ſuam perfectionem: vt patet in eſſentia diuina: neq; propter imperfectionem ſuam, vt patet in generalibus, & corruptibilibus, ergo quidditati angelicæ non repugnat numeraliter multiplicari. Item, omnis quidditas poteſt intelligi ſub ratione vniuerſali abſque contradictione. Sed ſi eſſet de ſe hęc ſibi repugnaret ſic intelligi. Item ſi Deus annihilaret angelum alicuius ſpeciei poſſet reparare eandem ſpeciē creādo angelum de nouo in illa ſpecie. Sed nō illum eundem in numero quem annihilauit ſecundū eos, contra quos diſputauimus, qui tenent ꝙ nihil idem corruptum poteſt idem numero reparari. Vnde dicunt, ꝙ non poſſet homo reſurgere idem numero, niſi anima ſemper incorrupta remaneret. Item ſunt diuerſæ animæ ſolo numero diſtinctę: & tamen animę ſunt formæ quemadmodum angeli. igitur. Poſſet aliquis reſpondere, ꝙ diuerſæ animæ habent diuerſam inclinationem ad diuerſa corpora, & ideo numeraliter diſtinguuntur, ꝙ nō poteſt ſic dici de angelis. Sed hoc nō valet, quia inclinatio nominat reſpectum, qui ſemper poſterior eſt ſuo fundamento: nihil enim inclinatur ad ſe. ergo diuerſæ inclinationes præſupponunt diſtincta fundamenta, & ſic nō faciunt illam diſtinctionem.

Ad primum argumentum dicendum, quòd philoſo. loquitur

ibi

ibi de materia ſumpta pro differentia indiuiduali, quæ idcirco dicitur materia, quia conſtituit in eſſe ſimpliciter ſubiectiuo, quod dicitur materiale comparando ipſum ad eſſe quidditatiuum, quod dicitur formale. Non autem ibi loquitur de materia accepta pro parte compoſiti. Ad minorem autem cum dicitur, ꝙ angeli ſunt ſine materia, de hoc dicitur in quæſtione ſequenti.

2 Ad ſecundum arg. dicendum ad maiorem, ꝙ illa vera eſt de differentia formali, quæ eſt differentia in forma, ſiue quidditate, ſed non de differentia formali, quæ eſt differentia plurium formarum. Et per oppoſitum dicitur ad minorem.

3 Ad tertiũ argu. negaẽ minor. Et ad probationem negatur conſequentia, quia licet multitudo numeralis poſſit eſſe in infinitum: tamen etiam poſſet eſſe finita, ſic ibi committitur fallacia conſequentis.

4 Ad quartum argu. dicendum ad maiorem, quod ſaluatio ſpeciei, non eſt præciſa ratio multitudinis indiuiduorũ in vna ſpecie, licet ſit ratio aliqualis in generalibus, & corruptibilibus. Et ad confirmationem dicendum, quòd ideo philoſophus dicit, ꝙ in corporibus incorruptibilibus, ſiue cœleſtibus, tantum eſt vnũ indiuiduum in vnã ſpecie, eo ꝙ illud conſtat ex tota ſua materia actuali, & potentiali. Sed Theologi non concordant cum eo in hac propoſitione, & ideo diſcordant ab eo etiam in concluſione, ſi intelligatur non ſolum de facto, ſed etiam de poſſibilitate.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum Angelus ſit compoſitus ex materia, & forma.

Hoc idem D.Tho.1 p.q.5.ar.1. Duran.2 d.3.q.1.

TErtio quæritur. Vtrum angelus ſit compoſitus ex materia & forma.

Primo arguitur, ꝙ non: quia dicit Boetius libro de duabus naturis, & vnica perſona in Chriſto, ꝙ omnis natura incorporeę ſubſtantiæ nullo materiæ fundamento innititur. Sed angeli ſunt incorporei, vt expreſſe dicit Richar. igitur. 1

Secundo arguitur. Nullum materiale eſt intellectuale: materiale enim impedit intellectionem, ſed angeli ſunt intellectuales: ergo non habent materiam. *Lib. de Trinit.*

Tertio arguitur. nullum incorporeũ habet materiam: ſed angeli ſunt incorporei. igitur. 3

Quarto argu. Vniuerſum eſt perfectiſſimum ſecundum ordinem naturarũ: ita ꝙ perfectius cogitari non poteſt. Vnde dicitur Gen. 1. ꝙ cuncta, quę fecerat Deus, erant valde bona. Sed cogitari poteſt aliqua ſubſtantia ſimplex ſine compoſitione: hęc autem nõ poteſt eſſe alia quàm angelus. igitur. &c. 4 *Gen. 1.*

Cõtra dicit Augu. Omne mutabile informitatem quandam inſinuat qua forma capitur: angeli autem ſunt mutabiles: ergo habent aliquam informitatem. Sed omne informe quod eſt aptum recipere formam, eſt materia. igitur. Item dicit Boetius. Nihil quod eſt mera forma, poteſt accidentibus ſubiici. Et ibidem *Confeſſionum libr. 12.* *De Trin. lib. 5.*

dem expreſſe dicit, ꝙ forma nõ recipit accidentia,& ꝙ ipſa accidentia non recipit,niſi materia ſubiecta. Sed angeli recipiunt accidentia puta, intellectiones,& volitiones: ergo in ipſis eſt materia. Primo notandum,ꝙ materia dicitur tripliciter.Vno modo dicitur materia hecceitas, ſiue differentia indiuidualis.vnde dicit philoſophus. Cum dico cœlum dico formam: cum vero dico hoc cœlum dico materiam. Secundo dicitur materia entitas receptiua formæ quantitate extenſa, ſicut cum dicimus,ꝙ homo groſſus eſt materialis. Tertio. materia dicitur principium potentiale conſtitutiuum rei,& ſic diffinitur materia a philoſopho ĩ methaphyſica,ꝙ materia eſt ex qua cum aliquo ſit aliquid cum inſit. Et hoc modo in quibuſcunque eſt aliqua compoſitio, in ipſis eſt materia: quia in compoſitione ſemper ſunt plura quorum vnum eſt potentiale reſpectu alterius: & omne tale potentiale dicitur materia. Et ſecundum aliquos ſequaces Scoti, hoc modo ſumendo materiam. Materia primo prima dicitur ens limitatum formaliter & quiditatiue:materia tamen hoc modo ſumpta diuidi poteſt in materiam proximam remotam:& primo primã.ita,ꝙ in homine humanitas diceretur materia proxima, & animalitas materia remota,& ſic cõſequenter.Ens vero limitatum formaliter dicitur materia primo prima eo quòd nihil aliud præſupponit,quod ſit intrinſecum rei. Et ſic hoc modo omne genus diceretur materia. Notanter autem dicitur ens

2. de Cælo. t. c. 32.

limitatum formaliter,quia differentię vltimæ, quę ſunt formalitates ſimpliciter ſimplices,nihil potentiale includentes,licet ſint limitatæ denominatiuæ, non tamen formaliter. Secundo notandum quòd triplex eſt compoſitio. Quædam eſt compoſitio ex partibus quantitatiuus cuiuſmodi eſt compoſitio corporis humanis ex diuerſis membris. Secunda eſt compoſitio ex partibus eſſentialibus, ſicut phyſice loquendo compoſitio ex materia, & forma,& logice ex genere,& differentia,& methaphyſicę ex potentiali, & actuali.Tertia eſt compoſitio ex ſubiecto,& accidente, ſiue ſit accidens proprie dictum, quod realiter accidit, quia videlicet realiter a ſubiecto diſtinguitur,ſicut compoſitio ex pariete,& albedine ſua,ſiue ſit accidens generaliter dictũ pro omni eo, quòd alicui cõuenit non per ſe, primo licet nõ diſtinguatur realiter ab eo,ſicut compoſitio ex ſubiecto,& paſſione,vel ex quiditate,& modo intrinſeco eius.Tertio notandum, quòd ſi conſideretur angelus per comparationem ad ſuum principiũ in eo eſt aliqua cõpoſitio inquantum depēdet id enim quod eſt omnino ſimplex, eſt abſolutum, & ideo omne dependens inquantum huiuſmodi compoſitionem habet, videlicet ex ipſa natura, & eius dependentia; ac etiam ex ipſa natura,& priuatione alicuius perfectionis nullum enim dependens eſt ſimpliciter perfectum. Si vero conſideretur angelus per comparationem ad ſuum effectum,ſic eſt in eo compoſitio ex natura & operatione.

Si

Si vero cõſideret angelus in quãtum eſt ens in genere ſic eſt in eo compoſitio ex genere, & differentia ſecundum logicum, vel ex actu, & potentia ſecundũ methaphyſicum. Si vero conſideretur angelus ſecundum, ꝙ eſt ens in ſe, & ſic eſt in eo compoſitio ex eſſentia & exiſtẽtia quãtũ ad eſſe ſubſtãtiale, & ex quiditate, & differentia indiuiduali quãtum ad eſſe perſonale. Quarto notandum, ꝙ materia eſt ſcibilis dupliciter. Vno modo per priuationem. Et alio modo per analogiam. Per priuationem autem cognoſcitur primo remouẽdo omnes formas, & deniũ omnes diſpoſitiones ad formam, & conſiderando ipſam materiã nudam in ſe. Per analogiam vero cognoſcitur materia ſecundum ſimilem habitudinem. Poteſt autem potentia materiæ comparari ad formã dupliciter. Vno modo inquantum præbet fulcimentum formæ ſub ratione entis. Alio modo inquantum præbet fulcimentum formæ ſub ratione mobilis,

Con. 1. His præmiſſis, ponuntur quatuor concluſiones. Prima eſt: In angelis non eſt compoſitio ex partibus quantitatiuis, ſed tamẽ non ſunt omnino ſimplices. Prima pars patet, quia omne compoſitũ ex partibus quantitatiuis poteſt eſſe in loco circũſcriptiue. Sed angeli non poſſunt eſſe in loco circumſcriptiue, vt alias dicetur. Et cõfirmatur, quia omne compoſitum ex partibus quãtitatiuis occupat locum, ſed angeli non occupant locum. igitur.

Luc. 8. Minor patet, quia vt habetur Luc. 8. in quodam obſeſſo erat legio dæmonum. Legio autem ſecundum Vegetium Flaccum in libro de re militari. continet ſex millia ſexcenta ſexaginta ſex: ſi ergo angeli occuparent locum, non videtur poſſibile tantam multitudinem fuiſſe in eodem corpore. Secunda pars ſatis patet ex tertio notabili. *Lib. de re milit.*

Con. 2. Secunda concluſio. In angelis eſt compoſitio ex ſubſtantia, & accidente: patet quia intellectio, & volitio angeli eſt accidẽs in eo. Si enim intellectio angeli eſſet ſua eſſentia, ſequeretur quòd illa eſſentia eſſet infinita, tam intenſiue, quàm extenſiue. Et patet illa conſequentia, quia intellectus angeli poſſet intelligere infinita cum ens ſit eius obiectum adequatum. Intelligere autem a, dicit aliquam perfectionem, & intelligere b, dicit etiam aliquam perfectionem, & ſic de aliis intelligibilibus, quæ ſunt infinita.

Con. 3. Tertia concluſio. In angelis eſt compoſitio ex materia & forma patet, per auctoritates Auguſtini, & Boetij ſuperius adductas. Item ipſe Auguſtinus contra Manicheum, exponendo illud Geneſ. In principio creauit Deus cœlum, & terram. Dicit cœlum, & terram, id eſt quandam materiam informem, ſiue quoddam chaos ex qua materia factum, eſt cœlum. facta eſt terra, & facti ſunt angeli. Ibi expreſſe dicit angelos eſſe factos ex materia. Item ſic probatur, nihil idem ſecundum idem agit, & patitur. Sed idem angelus agit, & patitur. Recipit enim illuminationes, & dat eas, & producit actũ intelligendi

intelligendi, & ipſum recipit ergo in ipſo aliud eſt ſecundum quod agit, & aliud ſecundum quod patitur. Illud autem ſecundum quod agit eſt actuale: & dicitur forma. Illud vero ſecundũ quod patitur, eſt potentiale, & dicitur materia. Huius autem opinionis eſt doctor irrefragabilis, q in ſua ſumma dicit expreſſe angelos eſſe compoſitos ex materia & forma. Huius etiam opinionis eſt doctor deuot' beatus Bonauen. vbi etiam dicit, ꝙ illi qui materiã Methaphy. accipiunt, & eam attribuunt angelis multo ſubtilius loquuntur q̃ illi qui ſolum conſiderant materiã phyſicæ, prout videlicet eſt ſubiecta corporeitati, & eam negãt ab angelis. Huius etiam opinionis videtur eſſe Scot. vbi attribuit animę materiam methaphyſicę, & eadem ratione angelis eſt attribuenda.

2. ſen. d. 3 q. 1.

In quæſtionibus de anima.

Con. 4. Quarta concluſio: ſi conſideremus materia ſecundum priuationem omnis formæ, ſic ſpiritualium, & corporalium eadem eſt materia ſecundum eſſentiã. Si vero conſideremus materiam ſecundum analogiam, ſiue ſecundum potentiam ipſius materiæ ad formam aut tranſmutationẽ ſic ſpiritualium, & corporalium eadem eſt materia ſecundũ analogiam tantum. Prima pars probatur, quia ſi ab vtraque materia tam ſpiritualium, quàm corporalium auferatur omnis forma tã ſubſtantialis, quàm accidentalis & omnis diſpoſitio ad formam nihil remanet in quo appareat aliqua diſtinctio, ſiue diuerſitas. Concluſio tamen nõ eſt intelligenda de identitate numerali, ſed de identitate in ratione communi. Secunda pars probatur, quia vtrobique eſt conſimilis habitudo, ſicut enim in corporalibus materia ſubſtat formæ ſuæ, ita & in ſpiritualibus, & ibi eſt ratio prioris, & poſterioris in ſubſtando. In corporibus enim inferioribus materia ſubſtat formæ, & quantitati, atque contrarietati. In corporibus vero cœleſtibus ſubſtat formę, & quantitati, ſed non contrarietati. In creaturis vero ſpiritualibus eſt materia ſubſtans formæ, ſed nõ quantitati, nec contrarietati. Item ſicut in corporalibus materia ſubiicitur tranſmutationi ita, & in ſpiritualibus, & ibi eſt prius, aut poſterius, & magis, & minus in ſubiiciendo. In corporibus enim inferioribus, videlicet generalibus, & corruptibilibus materia ſubiicitur tranſmutationi ſecundum formam ſubſtantialem, & ſecundum ſitum ac etiam, videlicet formas accidentales. In corporibus vero cęleſtibus materia non ſubiicitur tranſmutationi ſecũdum formam ſubſtantialẽ, ſed bene ſecundum ſitum, & aliquas formas accidentales, puta ſecundum aliquas illuminationes, & ob tenebrationes. In creaturis vero ſpiritualibus, materia nõ ſubiicitur tranſmutationem ſecũdum formam ſubſtantialẽ, neque ſecundum ſitum: ſed ſecundum aliquas formas accidentales, puta ſecundum intellectiones, & volitiones.

Ad primum argumentũ dicẽdũ, ꝙ Boeti' ibi loquit̃ de materia phyſica, q̃ ſubſtat quãtitati, & nõ de materia methaphiſica. 1

Ad ſecũdũ argumentũ negãda 2

da eſt maior, loquẽdo de materia metaphyſica. Et cũ dicitur: ꝙ materia impedit intellectionẽ. materia ibi ſumitur ꝑ differẽtia indiuiduali, quę in obiecto ſenſibili aliquo modo impedit intellectionem: ſed hoc nihil valet ad propoſitum.

3 Ad tertium arg. dicẽdum, ꝙ maior eſt vera de materia phyſica, ſed non de metaphyſica.

4 Ad quartum arg. dicendum, ꝙ cũ dicitur, ꝙ cogitari poteſt aliqua ſubſtantia ſimplex ſine aliqua cõpoſitione, ꝙ illud eſt falſum, loquendo de ſubſtantia creata. Nulla enim creatura poteſt ſine contradictione cogitari omnino ſimplex: nulla enim creatura eſt purus actus.

Vtrum Angeli habeant corpora naturaliter ſibi vnita.

Hoc idem Tho. 1. p. q. 51. art. 1.

QVARTO quæritur. Vtrũ angeli habeãt corpora ſibi naturaliter vnita.

1 Primo arguitur, ꝙ ſic per beatum Auguſtinum dicentem, angelos eſſe aĩalia corporeaeria. *Aug. ſuper Gen.*

2 Secundo arguitur per beatum Gregorium in quadã omelia dicentem angelum eſſe rationale animal.

3 Tertio arguitur per beatũ Bernardũ dicentẽ: Liquet omnem ſpiritum creatum corporeo prorſus indigere ſolatio. *Omelia 6. ſuper Cantica Canticorum.*

4 Quarto arguitur. Subſtantia vniens & viuificans perfectior eſt ea, quę eſt vniens tantum, & non viuificans. Sed anima rationalis eſt ſubſtantia vniens, & viuificans corpus, ergo a fortiori angelus, qui eſt aĩa perfectior.

Contra dicit Damaſcenus, ꝙ angelus eſt ſubſtantia incorporea ſimpliciter intellectualis. Primo notandũ ſecundum Bonauẽturam, ꝙ angeli poſſunt intelligi habere corpora tripliciter. *2. ſent. d. 8. q. 1.* Primo modo naturaliter vnita. Secũdo modo inuite inſeparabiliter alligata, quemadmodum dicunt aliqui dęmones habere corpora, in quibus torquẽtur. Tertio modo voluntarie aſſumpta. Secũdo notandum, ꝙ in angelis eſt duplex vis, ſcilicet vis contemplatiua, per quam in Deum conuertũtur, & vis adminiſtratiua, ſecundum quam nobis condeſcendũt.

Con. 1. His pręmiſſis ponuntur quatuor cõcluſiones. Prima eſt. Angeli non habent corpora ſibi naturaliter vnita, neque inſeparabiliter alligata. Primum: patet, q̃a ſubſtantia creata nõ vnita corpori naturaliter perfectior eſt illa, quę eſt naturaliter corpori vnita, cum ſit Deo ſimilior. Sed inter ſubſtantias creatas perfectior eſt natura angelica, igitur. Secundũ patet, quia in vno, & eodem corpore humano, poſſunt habitare multi ſpiritus angelici: & in magna multitudine, ſicut legiẽ de legione dęmonum, Matth. 8. *Matt. 8.* ſed non poteſt tanta multitudo corporum vnum iam modicum corpus ſubintrare, igitur.

Con. 2. Secunda concluſio. Conuenit angelis ſecundum vim ſuam adminiſtratiuã habere corpora volũtarie aſſumpta. Patet, quia hoc exigit indigentia noſtra, vt videlicet angeli in propria natura inuiſibiles appareãt hominibus in corporibus aſſumptis ad homines

nes confortandos,& inſtruēdos, & ad oſtendendā ſocietatē, quā habituri ſunt boni homines, cū angelis in alia uita.

Con.3. Tertia cōcluſio. Conuenit angelis bonis non aliter apparere in corporibus aſſumptis q̄ in corporib' effigiatis effigia humana: patet,q̄a finis imponit neceſſitatem his, quæ ſunt ad finem,ſolū autem corpus effigiatum effigie humana videtur eſſe cōueniens ad repręſentandum cōditiones, & proprietates naturæ intellectualis, igitur. Si autem quæratur ex quo formatur tale corpus aſſumptum,dicendum ſ'm communem doctorum opinionē, ꝙ ex aere condenſato cum aqua,& mixtione vaporis aquei,& terreſtris. Talis enim materia poteſt colorari,& figurari ſicut apparet in nube.

Con.4. Quarta concluſio. Angeli in corporibus aſſumptis non exercent ſemper veritatem opera uitæ.Patet,quia opera vitę nō ſūt, niſi a principio vniente. Tale autē corpus non eſt vniens,igi̅. Exercent tñ aliqua opera ſimilia operibus vitæ. Angeli.n.in corporibus aſſumptis, licet proprie non loquantur, tñ formant ſonos in aere ſimiles vocibus humanis. Et ſi quæras qūo vniē tale corpus angelo,dicendum ꝙ vnitur ſicut inſtrumentum motori,& ſignum ſignato : & habitatori habitaculum.

1 Ad primum arg.dicendum, ꝙ Augu.ibi loquitur utens opinione Platonicorum.

2 Ad ſecundum Arg.dicendum, ꝙ Gregorius uocat angelum rationale aīal pp ſimilitudinem, & apparentiā,quia videlicet homini apparet in ſpecie humana.

Ad tertium arg.dicendum, ꝙ Bernardus loquitur de indigētia pp nos,& non pp ipſos angelos, ideo nō ſequitur, ꝙ habeant corpora naturaliter vnita. 3

Ad quartum arg,dicendum,ꝙ maior eſt vera de hoc,ꝙ eſt viuificare effectiue,& non de viuificare formaliter.Natura.n.formaliter viuificans,hēt rationē partis,ideo imperfectionē includit. 4

QVESTIO I.

Vtrum Angeli ſint in loco.

Hoc idem Tho.1.p.q.52.ar.1.

CIRCA ſecundum ſuperius propoſitū de angelis, quod eſt eorū localis tranſmutatio, primo quæritur, utrum angeli ſint in loco.

Primo arguitur,ꝙ non p Boetiū dicentē,cōis animi cōceptio eſt incorporalia nō eſſe in loco. 1 Boet.lib. de ebdo.

Secundo arguitur. Sicut habetur.4.phyſicorum.Locus eſt terminus corporis continentis, ſed nullum corpus poteſt eſſe continēs reſpectu angeli,continēs.n. actualis eſt contento, igitur. t.c.41. 2

Tertio Argu. Omne locatum habet ſitū, ſed ſitus tantūmodo conuenit rei quantæ,igitur. 3

In contrarium arguitur auctoritate Damaſceni.Primo notandum, ꝙ aliqui dixerunt angelū eſſe in loco per operationem ſuā eo,quòd Damaſcen. dicit natura angelica ibi adeſt, vbi operatur. Sed contra hoc arguit Scotus, q̄a naturaliter prius eſt angelum eſſe in loco,quam operari in locū. 2.d.2. q.9. Vnde dicendum eſt, ꝙ angelus for-

formaliter eſt in loco per præſentialitatē ſui in loco. Secundo notandum, ꝙ tripliciter contingit aliquid eſſe in loco. Primo modo præſentialiter tantum. Secundo modo præſentialiter, & diffinitiue. Tertio modo preſentialiter, diffinitiue, & circunſcriptiue, ſiue dimenſionaliter, & occupatiue. Primo modo Deus eſt in loco. Secūdo modo angeli. Tertio modo res corporales.

Con. 1. His præmiſſis ſequendo Scotum ponuntur decem concluſiones. Prima eſt. Angelus non neceſſario eſt in loco: patet, quia poteſt angelus fieri nullo exiſtente corpore continente, & poteſt fieri, & eſſe extra omnē corpoream creaturam. Et hoc idem tenendum eſt de re corporali, puta de lapide.

Con. 2. Secunda concluſio. Angelus poteſt eſſe in loco: patet, quia nō ſibi repugnat, immo eſt potentialitas in eo eſſendi in aliquo corpore continente.

Con. 3. Tertia concluſio. Nō oportet, quòd angelus ſit in loco in actu: patet, quia non facit diſtare latera continentis, nec facit ſuperficiem continentem in actu.

Con. 4. Quarta concluſio Angelus nō poteſt eſſe in loco quantumcunque magno: patet, quia hoc arguit uirtutem infinitam, & ſoli Deo conuenit.

Con. 5. Quinta concluſio. Angelus nō poteſt eſſe in loco, quaſi cōtinuo quantuncunque paruo. patet, qa quòd poſſit eſſe in loco minori, quàm ſit locus adæquatus ſuæ virtuti naturali, hoc poſſe eſt alicuius virtutis. Si ergo poſſit illa uirtute vti in infinitum ad eſſendum in loco minori, & minori habebit potentiam infinitam, quod eſt falſum. Vtrum autem poſſit angelus eſſe, vel non eſſe in puncto tanquam in loco, hoc dubium eſt, quia non videtur ratio neceſſaria pro, uel contra.

Sexta concluſio. Angelus non eſt in loco circunſcriptiue, ſiue dimenſionaliter, & occupatiue: patet, quia nō habet partem, & partem in diuerſis partibus loci, immo totus eſt in toto loco, & totus in qualibet parte. Con. 6.

Septima cōcluſio. Angelus eſt in loco diffinitiue: patet, quia ſic determinate eſt in loco aliquo, quòd non eſt vbiq;. Con. 7.

Octaua concluſio. Angelus nō eſt in aliquo loco naturaliter: patet, quia ſic eſſet in aliquo loco violente. Item ſi ſic eſſet aliquod corpus naturaliter conſeruatiuū angeli, quod eſt falſum. Ex quo ſequitur, quòd illa potentia, per quā angelus eſt in loco nō eſt naturalis, neq; violēta, ſed neutra. Con. 8.

Nona concluſio. Angelus non pōt eſſe ſimul in diuerſis locis ſibi adęquatis: patet, quia ſi ſit in iſto, & in illo loco neuter illorū locorum eſt adęquatus ſuæ virtuti naturali. Vtrum autem poſſit eſſe in diuerſis locis diſcontinuis, quorū neuter eſt ſibi adæquatus, dubiū eſt, quia nō videt̄ eſſe ratio neceſſaria pro uel contra. De lege aūt cōi tenēdum eſt ꝙ de facto angelus eſt tātum in vno loco. Dicit. n. Damaſce. ꝙ angeli qñ ſunt in cœlo non ſunt in terra, & econtra. Con. 9.

Decima cōcl. Angelus per potentiā diuinā pōt ſimul eſſe in diuerſis locis, ſiue adæquatis, ſiue non: patet, qa in hoc nulla vr̄ eſſe repugnātia, ſiue cōtradictio. Con. 10.

Et ſi dicatur, ꝙ ex hoc ſequeretur angelum diſtare a ſeipſo cum locus diſtat a loco. Dicendum, ꝙ nō ſequitur, quia quantū ad hoc angelus, illo modo eſt illimitatus reſpectu illorum locorum, ſicut diceretur, ꝙ anima eſt illimitata reſpectu membrorū totius corporis: vnde cum aĩa ſit in pede, & ĩ capite quàmuis pes diſtet a capite: tñ aĩa non diſtat a ſeipſa. Vtrum aūt diuerſi angeli poſſint eſſe naturaliter in eodem loco. Hoc dubium eſt. Certum eſt tñ, ꝙ per potentiam diuinā pōt.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ Boetius loquitur ibi de eſſe in loco circunſcriptiue.

2 Ad ſecundum arg. dicendū, ꝙ minor eſt vera de eo, quod dr̄ cōtinens non ſolum ambiendo, ſiue circundando, ſed ēt influēdo huiuſmodi non pōt eſſe corpus reſpectu angeli.

3 Ad tertiū arg. dicēdū, ꝙ maior eſt vera de locato circūſcriptiue, & nō de locato diffinitiue tm̄.

Vtrum angelus poſſit ſe moueri localiter.

Scot. 2. d. 2. q. 9. Tho. 1. p. q. 53 art. 1.

SECVNDO quærit̃. Vtrū angelus poſſit moueri localiter.

1 Primo arguitur, ꝙ nō, quia dicit philoſophus, ꝙ inuiſibile nō poteſt moueri. Angelus autē eſt indiuiſibilis, igitur. *6. Phyſi. t. c. 32.*

2 Secundo dicit philoſophus, ꝙ ſi vacuum eſſet, non eſſet in eo motus localis eo, ꝙ nulla eſſet reſiſtētia medii. Sed angelo nulla creatura corporea reſiſtere poteſt, igitur. *4. Phyſ. t. c. 56.*

3 Tertio arg. indiuiſibile nō poteſt eſſe ſubiectum accidentis diuiſibilis, ſed angelus eſt indiuiſibilis, motus autem eſt diuiſibilis, igitur.

Contra. Dicit Damaſcenus, ꝙ angeli non ſimul ſunt in cœlo, & in terra, & per ſcripturam apparet, ꝙ mittuntur in terrā. Notanda ſunt tria preambula. Primum eſt, ꝙ duplex eſt motus localis, videlicet motꝰ ſucceſſiuus, qui proprie dr̄ motus. Et motus inſtantaneus, qui proprie dicitur mutatio tm̄. Secundum eſt motus inſtantaneus poteſt eſſe duplex, uel includens realitatem totam motus ſucceſſiui, uel præciſe includens realitatem termini, ad quem exemplum de primo, vt ſi mobile moueatur ſubito ab a, ad b, & ſimul habeat omnia, vbi intermedia. Exemplum de ſecundo, vt ſi mouetur ab a, ad b, & illa mutatione præciſe habeat realitatem termini ad quē. Tertium eſt. Contingit in ſpacio ſignare extrema dupliciter. Vno modo extrema immediata, inter quæ, videlicet nō eſt mediū, niſi medium, quod eſt aliquid extremorum. Alio modo extrema mediata, ſiue diſcontinua inter quæ videlicet eſt medium aliud ab extremis.

His præmiſſis ponuntur nouem concluſiones iuxta Scot. *Con. 1.* Prima eſt, Angelus pōt moueri localiter: patet, quia omne receptiuū multarum formarum eiuſdem generis, quod videlicet non eſt ex ſe determinatū ad aliquā illarum nec illimitatū ad ipſas eſt mobile de vna in aliam. Sed angelus eſt receptiuus diuerſorum vbi. Non enim eſt ex ſe determinatus ad aliquod vbi nec

etiam

etiam eſt illimitatus ad quodlibet vbi: cum non ſit immẽſus ergo poteſt moueri de vno vbi ad aliud.

Con.2. Secunda concluſio. Angelus põt ſeipſũ mouere localiter: patet, qa in quocũq; eſt potẽtia paſſiua ad aliquid habendum perfectionis eſt in ipſo, ꝙ ad hoc habeat potẽtiam actiuam. ſed in angelo eſt potentia paſſiua ad motum localem, vt patet ex præcedenti concluſione, ergo perfectionis eſt in ipſo ꝙ ad hoc habeat potẽtiam actiuam. Talis autẽ perfectio non eſt angelo neganda, cum etiam concedatur ſe ſe ſm Philoſophum in corporibus grauibus & leuibus.

Con.3. Tertia concluſio. Angelus poteſt moueri motu continuo ſiue ſuceſſiuo: patet, qa inter duo vbi ſunt infinita vbi intermedia, vt patet ex motu continuo corporis per omnia illa vbi. Poteſt autem angelus omnia iſta vbi tranſire, & non niſi continue.

Con.4. Quarta cõcluſio. Angelus nõ poteſt moueri mutatione inſtãtanea includente totam realitatem motus ſucceſſiui: patet, qa de potentia ſua naturali non poteſt ſimul habere plura vbi ſibi adęquata.

Con.5. Quinta cõcluſio Angelus poteſt inſtãtaneę moueri mutatione habẽte pręciſe realitatem termini ad quẽ: patet, quia ꝙ terminus ad quem nõ ſtatim inducatur. hoc eſt ex imperfectione mouentis: talis autem imperfectio non videtur eſſe attribuenda angelo.

Con.6. Sexta concl. Non põt angelus moueri de extremo in extremũ ĩmediatũ motu continuo, nõ trãſeundo per medium, quod videlicet eſt aliquid extremorum: patet, quia tale medium eſt ratio continuitatis in motu.

Septima concluſio. Nõ põt angelus continue moueri de extremo in extremũ mediatũ, niſi trãſeundo per mediũ: patet, quia ſi continue mouetur non eſt totaliter in termino a quo, nec totaliter in termino ad quẽ, ergo eſt partim in termino a quo, & partim in termino ad quem, vel in loco medio. Nõ enim poteſt eſſe in parte termini a quo, & in parte termini ad quẽ, & nullo modo eſſe in loco medio, quia ſic eſſet in duobus locis diſcontinuis, quod non videtur cõpetere ſuę virtuti naturali. *Con.7.*

Octaua concluſio. Poteſt angelus inſtantaneæ moueri de extremo in extremum immediatum nõ trãſeundo per medium, immo hoc eſt neceſſarium. Patet, quia ſi trãſiret per medium moueretur continue, & non inſtantaneę. *Con.8.*

Nona cõcluſio. Non põt angelus inſtantaneę moueri naturaliter de extremo in extremũ mediatum non tranſeundo per medium. Patet, quia ordo præfixus ſuperiori agente neceſſarius eſt cuicunque inferiori agenti quãdo agit circa talia ſic ordinata. *Con.9.*

Ad primum arg. dicendum, ꝙ 1
phil. loquitur de indiuiſibili de genere quantitatis, & non de genere ſubſtantię.

Ad ſecundum arg. dicendum, 2
quòd ſucceſſiuo, ſiue cõtinuitas contingit in motu non ſolum ex reſiſtentia medii. Sed aliquando ex parte termini ad quem, qui non eſt natus ſimul totaliter ac-

quiri, & aliquãdo ex parte ſubiecti, quod non eſt natum ſtatim habere terminum ad quem.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ maior ē vera de accñte diuiſibili permanēti, ſed nō de ſucceſſiuo.

Vtrum omnium Angelorum ſit vnum euum.

Scot. 2. d. 2. q. 3. Tho. 1 p. q. arti. 6. Dur. 2 d. 2. q. 5.

Circa tertium ſuperius propoſitum de Angelis, quod eſt de menſura ſuæ durationis quæritur. Vtrum omnium angelorum ſit vnum euum menſurans durationem ipſorum.

1 Arguitur, ꝙ non quia ſi ſic illud eſſet in vno ſubiecto, quo deſtructo vel mutato, mutarentur omnia euiterna, quod videtur inconueniens.

2 Item, deſtructis aliis (videretur illud mutari) cum euū nominet reſpectum ad euiterna.

4. Phyſ. Contra. Vnū eſt tēpus oīum temporalium vt patet. p philoſ. ergo etiam vnum eſt euum omnium euiternorum.

Primo notandum, ꝙ aliqui dixerunt in exiſtentia angeli, ſine duratione eſſe ſucceſſionem formaliter, qa videlicet oīs creatura in eſſe ſuo continuè dependet a cauſa prima non ſolum, quia dedit eſſe, & modo non deſtruit. Sic enim cōſeruare nihil aliud eſſet, niſi prius egiſſet modo non deſtruere, & ſic nō eſſet aliquid poſitiuum, quod eſt falſum. Sed contra hoc dicit Scotus, quòd nulla videtur neceſſitas ponendi aliquid nouū, ſiue aliquam ſucceſſionem in angelo quod ſcilicet ſit in eo formaliter quia, quicquid eſt ibi poteſt manere idē ſicut exiſtentia manet eadem, etiam quilibet reſpectus cōſequens abſolutū. Itē, licet vnū euū ſuccedat alteri euo, & exiſtentia vnius euiterni ſuccedat ſuo oppoſito, tamē ex hoc non cōcluditur aliqua ſucceſſio in aliqua exiſtentia euiterni: licet ēt in natura angeli prius fuerit innocentia, quàm culpa, tamen exiſtentia angeli in ſua natura non habet aliquā ſucceſſionē, ſed tantū eſt ſucceſſio in actibus, qa videlicet exiſtētia vnius eſt poſt exiſtētiā alterius. Ad rationē autē prius adductā concedendū eſt, ꝙ nulla creatura eſt indepēdēs a prima cauſa, immo ſemper dependens non tñ depēdētia continua, nec alia, & alia, ſed eadē. Et propter iſtam eādē poteſt quælibet creatura habere eſſe cum vna parte tēporis, & non cum alia, & pro tanto poteſt quaſi cadere ſub tēpore, hoc eſt vt coexiſtat vni parti temporis, & non alteri, & ſic dicatur fuiſſe, & non fore. Secundo notandum, quòd communiter aſſignātur tres menſuræ durationis, videlicet ęternitas: euum: & tempus. Inter quas eſt talis differentia, quia ęternitas eſt mēſura rei omnino indefectibilis. Euum vero eſt menſura rei permanentis, ſiue rei non deficientis, quandiu durat, defectibilis tamen. Tempus vero eſt menſura rei formaliter ſucceſſiuè continuè deficientis. Tertio notandum ſecundùm Scotum, ꝙ menſurare eſt quantitatem ignotam certificare per aliam magis notam. Talis autem certificatio aliquando fieri poteſt per quantitatem

tatem

2. d. 2. q. 3.

tatē exiſtentē in imaginatione
tm̄, ſicut artifex faciēdo domū.
Aliqn̄ vero per quātitatē exiſtē
tem in re. Et hoc tripliciter. Vel
excedentē: & hoc modo ponit
mēſura in qdditatibus rerū: &
hæc mēſura eſt pfectior, & natu
raliter notior mēſurato, ſicut al
bedo ponit menſura in genere
colorū: & Deus dr̄ prima men-
ſura oīum, quę ſunt. Alio modo
fit menſura per quātitatem ex-
ceſſam, qn̄ videlicet minor quā-
titas eſt notior, & per eius repli
cationē menſuratur maior. Ter-
tio modo per quātitatē æqualē,
& hoc fit per applicationē, ſiue
ſuperpoſitionē, ſiue quātitas il-
la menſurās ſit naturaliter no-
tior, ſiue quo ad nos. Dicendum
igit ad ppoſitū, ꝙ in actuali exi
ſtentia angeli, nō oportet quęre
re aliquā menſurā intrinſecam
aliam a natura rei mēſuratę, qa
nihil eſt ibi aliud realiter a na-
tura rei menſuratæ, quod ſit ea
notius. Vnde non eſt neceſſariū
ibi ponere aliquid abſolutū pro
menſura, ſed nec etiā relationē
aliquā, quia non eſt neceſſe ibi
ponere relationē aliam, ꝗ̄ illam
quę eſt ad cauſam efficientē vel
conſeruantē. Illa autem non eſt
aliud a fundamento. Quarto no
tandum, ꝙ tēpus aliquando di-
citur duratio intrinſeca rei ſuc-
ceſſiue, & ſic in quolibet motu
eſt ſuum tempus. Aliquando ve
ro duratio menſuratiua rei ſuc-
ceſſiue: & ſic eſt tm̄ vnum tem-
pus, quod eſt in primo motu. Ita
euum pōt dupliciter dici. Vno
modo exiſtentia, ſiue duratio
intrinſeca euiterni. Et alio mo-
do duratio menſuratiua euiter-
norum, quæ poteſt intelligi du-
plex. Vel duratio ſimpliciſſima,
& notior ſimpliciter in genere
euiternorum. Vel quęcunq; du-
ratio ſimplicior, & notior reſpe-
ctu inferioris, & minus notæ.

His pmiſſis, ponunt quatuor *Con. 1.*
concluſiones. Prima eſt. Si euū
dicatur duratio, ſiue exiſtentia
euiterni non eſt tm̄ vnū euum,
immo tot Eua quot ſunt euiter
na: patet, quia quodlibet euiter-
num habet ſuam propriam dura
tionem, ſiue exiſtentiam.

Secunda concluſio. Tantum *Con. 2.*
eſt vnū euum mēſuratiuum ſim
pliciſſimum: patet, quia tm̄ eſt
vnum primū euiternum in quo
eſt euum menſuratiuum oīum
euiternorum, quod autem dici-
tur tm̄ vnū debet intelligi ſm
ſpeciē. Nam & rō menſuræ de-
bet attēdi ſm rationē ſpecificā,
ſicut albedo ſm rationem ſpe-
cificam eſt menſura colorum.

Tertia concluſio. Plura ſunt *Con. 3.*
eua menſuratiua non ſimplici-
ter ſimplicia: ſed reſpectu in-
feriorum, etiam minus ſimpli-
cium: patet, quia hoc modo quę
libet exiſtentia euiterni ſuperio
ris dici poteſt euum menſura-
tiuum reſpectu inferioris.

Quarta cōcluſio. Operationes *Con. 4.*
angeli mēſurant euo, & vniuer-
ſaliter q̄cunq; exiſtētia actuabi-
lis inuariabilis. i. cui repugnat,
vt ſm ipſam, ſit variatio, ſiue
fluxus, vel acquiſitio partis, poſt
partē menſurat euo: patet, quia
quę habēt vniformē modū ma-
nendi, dum manent hn̄t menſu
rā eiuſdē rōnis in morādo, licet
vnum diutius maneat, quàm
aliud. Sed operatio angeli, puta
eius cognitio, ſiue volitio dum
manet, habet modum manendi

vniformem cum exiſtētia angeli, licet non habeat tantam durationem.

1 Ad primū argumentū dicendum, ꝙ deſtructio primo euiterno non ſequitur aliqua mutatio in alijs, niſi ſecundum quandā relationem ipſis, puta, quia tunc non erunt menſurata ab illo primo, ſicut prius fuerūt, nec illud eſt inconueniens.

2 Ad ſecundū argumentum dicendum, quòd non ſequitur illud mutari alijs deſtructis, quia prius ad illa alia nō habuit relationem realem, ſed rationis tantum, quia non ſe habuit ad illa ſicut menſura dependens ad mēſurata, ſed ſicut excedens.

Vtrum Angelus poſſit ſe ipſum cognoſcere.

Scot. 2. ſent. d. 3. q. 8. Tho. 1. p. q. 56. arti. 1.

Circa quartū ſuperius propoſitū, quod eſt de intellectu, & intellectione angelorum. Primo quæritur, vtrū angelus poſſit ſeipſum intelligere per eſſentiā ſuā, ita, ꝙ ſua eſſentia ſit rō cognoſcēdi, ſine aliquo repręſentāte p̄cedēte naturaliter actum.

1 Primo arg. ꝙ non quia anima noſtra eſt equę præſens intellectui noſtro, & etiam actu intelligibilis, ſicut & angelus ē actu intelligibilis, & præſens intellectui, & tamen anima non eſt ratio intelligendi ſeipſam. igitur.

2 Secundo arg. Singulare nō eſt per ſe intelligibile, ergo non ratio intelligendi. ſed eſſentia angeli eſt ſingularis. igitur.

3 Tertio arg. Nihil idem patitur a ſeipſo, qa idē eſſet in actu & potentia eſſentia autem angeli eſt idem ſibi. igitur.

4 Quarto arg. Si ita eēt tūc ītellectio eēt idē cū angelo, qđ eſt falſum. Hoc. n. ē ꝓpriū ſoli Deo, ꝙ ſua intellectio, ſit ſua eēntia. Probat cōſequētia, qa mediū inter extrema magis ineſt vtriq; extremo, q̄ alterū extremū alteri extremo: intelligere aūt medial īter potētiā & obiectū, ergo ſi idē ē potētia & obiectū multo magis erit idē actus cū obiecto.

Cōtra. Aliqua forma materialis eſt rō agēdi ſm ſuā eſſentiā, ſicut calor in igne eſt rō calefaciēdi, aut ſaltē aliqua forma in cōi, aliter eſſet proceſſus in infinitū in rōnibus agēdi, ergo cum īmaterialia magis ſint actiua, q̄ materialia: forma immaterialis erit p eſſentiā ſuā ratio agendi actionē ſibi cōpetentē, talis eſt ratio obiecti ad actū cognoſcendi. Notandū, ꝙ ſicut dicit Aug. A cognoſcente, & cognito paritur notitia; potētia enim intellectiua, & obiectū ſibi præſens cauſant intellectionē. Obiectum autem poteſt eſſe dupliciter prę ſens potentię, videlicet in ſe per propriā exiſtētiā, & in ſua ſpecie repręſentatiua, quæ in virtute obiecti mouet intellectum. Vnde obiectum in ſe pręſens eſt fortius motiuum, q̄ ſua ſpecies.

Hoc p̄miſſo ponit talis cōcluſio. Angelus ſeipſum cognoſcit per ſuam eſſentiam. Probatur quia vbi ſunt duo agentia vnū perfectum, & aliud diminutum reſpectu eiuſdē actus ſi diminutum poteſt in actum etiam, & perfectum. Sed eſſentia angeli eſt agēs, ſiue mouēs perfectius: ſpecies vero eius habet eſſe diminu- *Con. 1.*

minu-

minutum, ergo cũ ſpecies angeli poſſit eſſe ratio cognoſcendi angelũ, a fortiori eius eſſentia.

1 Ad primũ argum. dicendum, quòd anima eſt ſibiipſi præſens quantũ ad actũ primũ, propter quod etiam dicit Auguſtinus, ꝙ anima ſemper nouit ſeipſam, ſed nõ quantum ad actum ſecũdum, ſcilicet quantum ad intellectionẽ actualem. Eſt. n. ibi impedimentum, quod ipſa vincere nõ poteſt ex eo, videlicet, quod intellectus noſter pro ſtatu iſto non poteſt immediate moueri, niſi ab aliquo imaginabili, & ſenſibili extra prius moueatur, non ſic autem intellectus angelicus habet ordinem ad imaginabilia, & ſenſibilia.

2 Ad ſecũdum argum. negatur maior. Et ſi probatur per philoſophum dicentem, ꝙ ſenſus eſt ſingulariũ intellectus vero vniuerſalium. Dicendum, ꝙ philo. in prima parte loquitur cũ preciſione, ſed non in ſecunda. ita quòd ſenſus eſt. Senſus eſt ſingularium tantum: intellectus vero etiam vniuerſalium.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quòd ſi ſumãtur actus & potentia, prout ſunt differentię oppoſitę entis. ſic non poteſt idem eſſe in actu & potentia. Sed tamẽ poteſt idem eſſe principium actiuum, & principium paſſiuum, ſiue potentiale reſpectu alicuius actus.

4 Ad quartum argumentum dicendum ad probationem conſequẽtiæ, quòd extremum plus conuenit cum medio, quàm cũ altero extremo ſi loquamur de medio prop. ie dicto, quod. . me diat ſecundum naturã rei, cuiuſmodi eſt mediũ inter cõtraria. non aũt loquẽdo de medio improprie dicto, quod. l. licet ali quo modo habeat rationem medij, tamen realiter habet rationem extremi, cuiuſmodi eſt intellectio reſpectu obiecti, & potentiæ, a quibus cauſatur.

Vtrum Angelus naturaliter cognoſcat Deum.

Scot. 2. d. 3. q. 9. Tho. 1. p. q. 56. ar. 3.

Secundo quęritur. Vtrũ angelus habeat naturalẽ notitiam diſtinctam diuinæ eſſentiæ.

Primo arg. quòd nõ, quia vel ratio talis notitiæ eſſet eſſentia diuina, vel aliqua ſpecies ipſam repręſentans. Non primũ, qa ſic angelus eſſet naturaliter beatus, quod eſt falſum. Nec põt dici ſm quod probatur trip iciter. 1 Primo ſic, quia eſſentia diuina eſt intimior intellectui angelico, quàm quęcunq; eius ſpecies, & poteſt eſſe cauſa ſuæ notitiæ, in tali intellectu ergo ſuperflue poneretur talis ſpecies.

Secundo. Omnis ratio diſtincte cognoſcẽdi aliquod obiectũ eſt eius repræſentatiua per adęquationẽ. Sed nulla ſpecies põt eſſe repręſentatiua diuinæ eſſentię per adęquationẽ cum diuina eſſentia ſit infinita, & quæcunque ſpecies eius finita. igitur. 2

Tertio. Quæcunq; ſpecies in intellectu angelico prius conuenit cũ eſſentia creata, quàm cum eſſentia diuina, ergo magis erit ratio cognoſcendi creaturã, quàm Dei eſſentiam. 3

Cõtra. Niſi ſic, ſequeretur, ꝙ angelus nullam haberet natura-

lem

lem notitiā de Deo, & ſic non poſſet ipſum naturaliter diligere, vel ꝙ ſolū haberet notitiam confuſam, & ſic haberet diſcurrere de notitia confuſa ad diſtinctā, ſicut intellectus noſter qđ, eſt falſum. Notāda ſunt quatuor præambula. Primū eſt, ꝙ rō cognoſcēdi rem aliquā diſtincte, oportet, quòd vel ſit aliquo modo adęquata illi rei, vel quod ſit tranſcendens, & illimitata rem illam virtualiter continens, cuiuſmodi eſt eſſentia diuina reſpectu omnium creaturarum. Secundum eſt, quòd rationem eſſe adæquatam obiecto cognoſcibili, tripliciter poteſt intelligi, vt di. Sco. Primo modo per adęquationem entitatis ad entitatem in eſſendo. Secundo modo per adęquationem ſecundū proportionem repræſentantis ad repręſentatū ſimpliciter. Tertio modo per adæquationē ſecundum proportionē repræſentantis ad repręſentatum non ſimpliciter, ſed per comparationem ad talem actum. Primo modo nulla eſt ratio creata adæquata obiecto cognoſcibili, alia ab eſſentiā obiecti. Omnis enim talis ratio habet eſſe diminutum. Secundo modo perfectiſſima ſpecies albi repræſentat album adęquate & perfecte. Tertio modo quæcūq; ſpecies albi, licet imperfecta puta in oculo cecutiente, perfecte, & adequate repræſentat album per comparationē, videlicet ad actum videndi quem habere poteſt talis oculus de albo, quia videlicet tantum repræſentat album, quantū videri poteſt à tali oculo, quemadmodum dicere mus, quòd materia eſt adæquata formæ ſecundum proportionē, qa videlicet in tantū eſt perfectibilis, inquantū forma ē perfectiua. Tertiū eſt ꝙ nulla pōt eſſe ratio creata adęquate repręſentans diuinā eſſentiā, primo modo, vt ſatis patet. Nec etiā ſecundo modo, qa diuina eſſentia eſt infinitæ cognoſcibilis in ſe. Nulla aūt ratio creata pōt eam infinite repręſentare: ſed bene tertio mō per cōparationē, videlicet ad actum intellectus creati, quia. ſ. talis ratio tātum eam repræſentat, quantum eſt attingibilis ab actu intellectus. Vnde ſicut actus intellectus creati, licet ſit finitus, attīgit obiectū infinitum, & eſt eius ſimilitudo etiam expreſſior, quàm ſpecies: ita etiā ſpecies creata repręſentare poteſt obiectum infinitum, licet non cōprehenſiue. Quartum ē, quòd duplex eſt notitia, videlicet abſtractiua, & intuitiua. Abſtractiua dr̄, q̄ eſt de qdditate, vt abſtrahit ab actuali exiſtētia, & pręſentia. Intuitiua vero dr̄, q̄ eſt de qdditate, vt p̄ſens eſt ſm actualem exiſtentiā, vnde non dicitur hic intuitiua, prout ſolum diſtinguitur contra diſcurſiuā, quia ſic aliqua abſtractiua eſſet intuitiua, ſed dicitur hic intuitiua ſimpliciter, put dicimur intueri rē, prout eſt in ſe.

His præmiſſis, ponitur talis conclusio. Poteſt angelus habere naturalem notitiam abſtractiuam diuinæ eſſentię: patet, quia pōt habere ſpeciē diſtincte repræſentātem diuinā eſſentiā, licet, vt non in ſe pręſentialiter exiſtentē. Et cōueniēs vr̄ dicere ꝙ a principio creationis angelus habuit talē ſpeciē ſuo intellectui Con. 1.

lectui

lectui inditã. Nulla.n.vr̃ in hoc eſſe repugnantia. Confirmatur, q̃a Paulus poſt raptũ habuit memoriã obiecti priᵘ viſi, quod nõ vr̃ poſſibile, niſi per aliquã ſpẽm talis obiecti repræſentatiuam.

1 Ad arg. dicendũ, ꝙ talis notitia hr̃ per ſpẽm, vt dictum eſt. Et ad primã probationẽ dicendũ ꝙ eſſentia ẽ intimior, & poſſet cauſare notitiam. Sed ex hoc non ſequit̃, ꝙ ſpecies ſit ſuperflua, quia actus cauſatus ab eſſentia, non eſſet in ptãte operãtis, immo ex mera volũtate Dei. Ideo ponẽda eſſet ſpẽs ĩtellectui angelico ĩdita, qua poſſit vti ꝑ volũtate ſua.

2 Ad ſecundum patet reſponſio ex tertio præambulo.

3 Ad teritũ dicẽdũ, ꝙ aña eſt verũ de cõueniẽtia in eſſendo: ſed non de conuenientia proportionis ſecundum habitudinem repræſentantis ad repręſentatum.

Vtrum ad cognoſcendas res, oporteat Angelum habere rationes cognoſcendi.

Scot. 2. d. 3. q. x. Tho. 1. p. q. 57. ar. 1

TErtio quęritur. Vtrum ad cognoſcendas diſtinctas quiditates rerum, oporteat angelũ habere proprias & diſtinctas rationes cognoſcendi.

1 Primo arg. ꝙ nõ, quia di. phil.
1. Met. 1. c. 22. ꝙ ſpẽs rerum ſunt ſicut numeri.
Sed numerus maior ſic includit minorẽ, ꝙ põt eſſe diſtincta rõ cognoſcendi ipſum, ergo etiam eſſentia perfectior põt eſſe ratio cognoſcendi imperfectiores.

2 Secundo ar. Dicit phil. ꝙ ſenſitiuũ includitur in intellectiuo,
2. de anima t. c. 49. ſicut trigonum in tetragono. Sed tetragonũ põt eſſe rõ diſtincta cognoſcendi trigonũ, ergo etiã intellectiuum põt eſſe ratio diſtincta cognoſcendi ſenſitiuum, & per conſequens a ſimili quælibet eſſentia perfectior, ſiue nobilior poteſt eſſe ratio cognoſcẽdi eſſentiam imperfectiorem.

Tertio ar. Nihil imperfectius 3
re materiali poteſt eſſe perfectio angeli, & ſic non põt eſſe ſibi rõ cognoſcendi. Sed ſpecies rei materialis eſt imperfectior ipſa re materiali cum ſe habeat ad ipſam ſecundum habitudinem mẽſurati ad menſuram, ergo talis ſpecies non poteſt eſſe intellectui angelico ratio cognoſcendi.

Quarto arguit. Angelus cogno 4
ſcit ſuam quidditatem per eſſentiam, ergo & alias quidditates. Patet cõſequẽtia, quia ſua quidditas eſt eodem modo intelligibilis quo & aliæ quidditates.

Cõtra. Nulla rõ creata diſtincte, & proprie repræſentare põt obiecta diſtincta cum ſit finita & limitata. Primo notandum, ꝙ ratio cognoſcendi aliquando eſt ipſa eſſentia rei cognitæ, vt patet in cognitione intuitiua. Aliquñ autem eſt alia ab eſſentia rei, & tunc vere & proprie dicitur ſpecies intelligibilis, & ſi aliquãdo dicatur habitus hoc ſolum eſt, quia habet modum formæ permanentis nõ de facili delebilis, & non proprie. Habitus.n. proprie dictus generatur ex actibᵘ. Talis autem ratio intelligendi, naturaliter præcedit actum. Secundo notandum, ꝙ opinio aliquorum eſt, ꝙ licet angeli inferiores cognoſcant per diſtinctas ſpẽs diſtincta obiecta angeli, tñ ſuperiores per eandem ſpeciem cognoſcunt obiecta diſtincta. Et ſic

ſic per pauciores ſpecies intelli gūt, q̃ inferiores: & videtur hęc opinio fundari in verbis beati Dionyſii li.deangelica ierarchia dicentis, ꝙ angeli ſuperiores habent vniuerſaliorem ſcientiam, q̃ inferiores. Sed contra hoc arguitur. ſecundum Scotum: quia detur angelus perfectiſſimus, & ponatur, ꝙ omnia decem prædicamenta cognoſcat per decem ſpecies. Ponatur etiam ſicut poſſibile eſt ſecundū eos qui tenēt opinionem prædictam, ꝙ Deus poſſit in infinitum producere angelos perfectiores. Detur ergo ꝑfectio in decuplo. Ille ergo intelliget omnia per vnicam ſpeciē, & cum infinita ſint cognoſcibilia, & cognitio vniuſcuiuſque dicit perfectionem aliquam ſequitur, ꝙ illa ſpecies erit infinita, quod eſt impoſſibile cū ſit creata. Detur etiam vlterius angelus perfectior præcedenti, ille intelliget per minus, q̃ per vnam ſpeciem, quod nihil eſt dicere. Ad dictum aūt beati Dionyſii dicēdum, ꝙ ipſe non intelligit angelos ſuperiores habere ſcientiam vniuerſaliorē, eo ꝙ ſit ꝑ ſpecies vniuerſaliores in repræſentādo: ſed quia plenius & limpidius cognoſcunt q̃ inferiores. Eminentia ergo angelorum non eſt attēdenda in hoc, quod eſt per pauciores ſpecies intelligere: immo regula generalis eſt quòd intellectus creatus, ſiue angelicus, ſiue humanus, non poteſt diſtinctè intelligere obiecta diſtincta, niſi per rationes diſtinctas.

Con.1. His præmiſſis, ponuntur tres concluſiones. Prima eſt. Quidditates creatas intelligit angelus per rōnem intelligēdi, aliā ab eſſentiam rei: patet, quia per illud intelligit angelus quidditates rerum per quod intelligeret ſi non eſſent actualiter, & præſentialiter exiſtētes. Hoc.n. eſt ꝑfectionis in intellectu, vt intelligat rē ipſa non exiſtente. Sed non poſſunt quidditates rerum intelligi ipſis non exiſtentibus, niſi per ſpecies intelligibile. igitur.

Secunda concluſio. De propria quidditate habet etiam Angelus ſpeciem intelligibilem: patet, quia omnis cognitio ex genere ſuo imperfecta conueniens ſuperiori: poteſt etiam de eodem obiecto conuenire inferiori, vel etiam quod magis videtur imperfectior. Sed angelus ſuperior habet cognitionem angeli inferioris per ſpeciem intelligibilem: ergo multo magis angelus inferior. Con.2.

Tertia concluſio. Ad cognoſcendas diſtinctas quidditates, oportet angelum habere ꝓprias & diſtinctas rationes cognoſcendi: patet, quia omnis vna ratio cognoſcendi habet vnum obiectum adæquatum ſibi in quo cōtinentur omnia cognoſcibilia ꝑ ipſam, ſi plura ſint talia. Sed in angelo non poteſt eſſe ratio creata habens obiectum vnum adæquatum, in quo cōtineantur plures quiditates. igitur. Minor probatur: quia ratio intelligēdi creata alia ab eſſentia rei realiter ſe habet ad rem ipſam, ſicut menſuratum ad menſuram: ideo eius vnitas ſumitur ab vnitate ipſius rei cognitę. Con.3.

Ad primū argu. dicendū, ꝙ ſi verbum illud philoſophi intelligatur, & ſpecieb' ſpecialiſſimis: ly ſicut, non dicit omnimodam 1

ſimilitudinē. Nō.n. ſpecies perfe ctior includit imperfectionem ſecundum ſuam totam entitatē, ſicut numerus maior minorem.

2 Ad ſecundum arg. conceditur totum argumentum vſque ad vltimam conſequentiam, quę non valet eo, ꝙ non eſt ſimilis ratio in omnibus ſpeciebus vniuerſi. non enim quælibet perfectior includit imperfectiorem ſm totā entitatem eius, & intelligibilitatem, ſicut numerus, aut figura maior includit minorem.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ maior eſt vera de perfectione eſſentiali: ſed non de accidentali.

4 Ad quartum argu. dicendum, quòd vniuerſaliter angelus intelligere poteſt quamcunque quidditatem creatam, ſiue ſuam, ſiue aliam per eſſentiam, ſi cognoſcat intuitiue, & per ſpeciem intelligibilem ſi cognoſcat abſtractiue. Et hoc etiam loquendo de cognitioue naturali. Sola autem eſt eſſentia diuina quam non poteſt naturaliter cognoſcere per eſſentiam: ſed ſolum per ſpeciē.

Vtrum Angeli proficiant in ſcientia.

Scot. 2. d. 3. q. 11.

QVarto quæritur. Vtrum angeli proficiant in ſcientia accipiendo aliquam noticiam a rebus?

1 Primo arguitur ꝙ non: quia oportet receptiuum eſſe denudatum a toto genere receptibilis. vt dicit philoſophus. Sed angelus eſt plenus ſpeciebus. Dicitur enim in lib. de cauſis: quòd intelligentia eſt plena formis: ergo nullam poteſt accipere ſpeciem a rebus, neque noticiam.

2. de anima. t. c. 67.

Secundo arguitur. Agens ſemper eſt præſtantius patiente: ſed corpus non eſt præſtantius ſpiritu, ergo non poteſt agere in ſpiritum: & per conſequens angelus qui eſt ſpiritus nullam poteſt accipere noticiam a corporibus. 2

Cōtra. Quicquid cognoſcitur per aliquam ſimilitudinē cognoſcit: ſed ſingulare cognoſcitur ab angelo, & hoc nō pōt eſſe per ſimilitudinē vniuerſalis: ergo cognoſcit per propriam ſimilitudinē ſingularis: ſed angelus nō habet concreatas ſpecies ſingulariū: cū enim ſingularia poſſint eſſe infinita, oporteret angelum habere ſpecies infinitas concreatas: ergo accipit huiuſmodi ſpecies a rebus. Notanda ſunt tria præambula. Primum eſt, ꝙ in angelis eſt duplex cognitio, ſcilicet veſpertina, quæ eſt cognitio rerū in proprio genere: & matutina, quæ eſt cognitio rerum in verbo: quæ duplex cognitio ſm Auguſt. intelligitur per veſpere & mane. Dicit n. ipſe Auguſt ꝙ illi ſex dies, de quibus ibi loquit̃ ſcriptura, non intelliguntur in ſucceſſione temporis: ſed in angelica cognitione rerum naturalem ordinem habentium. Ita ꝙ angelus primo nouit creaturas in verbo: ſecundo in genere proprio, & non ibi ſiſtendo rediit ad verbum laudans ipſum ex opere ſuo. Ita ꝙ cum Deus dixit: fiat lux, nouit ſe angelus in verbo Dei. Et cum facta eſt lux. Et factum eſt veſpere: vidit ſe in genere proprio. Et cum factum eſt veſpere & mane, dies vnꝰ ex ſe exſurrexit in gloriam Dei. Et vidit

Gen. 1.

vidit ibi ſequentem creaturam. Et iſta notitia ſequētis creaturę fuit conſummatio diei pręcedentis: & ſic cōſequenter diſtinguit Aug. ſingulos dies, vſq; ad ſeptimum. Secundum eſt, ꝙ noticia matutina eſt duplex: videlicet naturalis, quam videlicet habuerūt angeli in verbo cognito per ſpeciem ſibi a principio inditā. Et noticia beatifica quā habent angeli in verbo intuitiue cognito. Iſta tamē noticia aliquando vocatur meridiana ꝓpter excellētiam claritatis, & ardoris. Tertio eſt, ꝙ in angelo eſt intellect⁹ agens, & poſſibilis de poſſibili: patet, quia ineſt potentia intellectiua receptiua: ſpeciei intelligibilis, & noticiæ actualis. De agēte vero probatur: quia omnis potentia actiua importans perfectionem, quæ conuenit naturæ inferiori, conuenit etiā ſuperiori. Sed intellectus agens, eſt potētia actiua, q̄ pfectionis eſt, & cōuenit animæ, q̄ eſt inferior angelo: ergo multo magis angelo.

Con. 1. His præmiſſis, ponuntur tres concluſiones. Prima eſt. Angel⁹ non proficit in noticia matutina accipiendo a rebus: ſed a ſolo Deo patet, quia talis noticia a ſolo Deo eſt. Vnde dicit Diony. ꝙ angeli diuinas illuminationes nō accipiūt a reb⁹, ſed a ſolo deo.

Diony. libr. de angelica hierarchia.

Con. 2. Secunda concluſio. Angeli ꝓficiūt in noticia veſpertina, quæ eſt rerum in genere proprio accipiendo a rebus. patet primo de cognitione ſingularis, vt eſt hoc quæ non pōt haberi per ſpeciem vniuerſalis. Secundo patet de cognitione actualis exiſtentiæ, & accidentium, quę conſequuntur exiſtentiam. Per quidditates eīn vniuerſales, non poteſt cognoſci concluſio contingens: actualis autem exiſtentia creaturę eſt cōtingens. Patet tertio de cognitione intuitiua, ad quam requiritur obiectum realiter præſens in actuali exiſtentia. Talis autem noticia non poteſt haberi in verbo. Angelus enim non habet naturaliter intuitiuam noticiā verbi: ſed abſtractiuam tantum.

Tertia concluſio. Si angelus non haberet ſpecies vniuerſales ſibi concreatas, poſſet eas accipere a rebus: patet, quia habet intellectum agentem & poſſibilē. Intellectus autē agentis eſt cauſare ſpecies intelligibiles. Con. 3.

1 Ad primū arg. dicendū ad minorē, ꝙ licet angelus ſit plenus ſpecieb⁹ vniuerſalibus: tū nō habet ſpecies ſingulariū innatas.

2 Ad ſm argu. dicendum, ꝙ maior eſt vera de agente totali, & principali. Et bene conceditur, ꝙ corpus non cauſat totaliter, neque principaliter ſpeciem intelligibilem in intellectu angelico, immo principalior cauſa eſt ipſe intellectus angeli.

Vtrum in Angelis ſit liberum arbitrium.

Tho. 1 p. q. 59. ar. 3.

Circa quintū ſuperius propoſitū de angelis, quod eſt eorū voluntas, & operatio volitiua.

1 Primo quæritur. Vtrum in angelis ſit liberum arbitrium? Primo arguitur, quòd non: quia libero arbitrio repugnat neceſſitas: ſed boni angeli neceſſario volūt bonū: & mali malum igitur.

2 Secundo argu. In quibuſcunq; eſt liberum arbitrium ibi poteſt eſſe

Ethico. lib. 3. eſſe electio, ſed in angelis non poteſt eſſe electio: igitur. Minor patet: quia ſm philoſophū. Electio eſt appetitus pcōſiliati: cōſiliū aūt fit per inquiſitionē: inquiſitio vero fit cū diſcurſu: diſcurſus vero non eſt in angelis.

3 Tertio arguitur. Ea quæ ſunt angelis naturalia cōueniūt eis ſecūdū magis & minus. Natura enim intellectualis perfectior eſt in angelis ſuperioribus, q̃ inferioribus. Sed libertas arbitrij nō pōt dici ſm magis & minus: ergo in angelis nō eſt libertas arbitrij. Minor patet: quia libertas arbitrij dicit negationem coactionis: ſed negationes non dicuntur ſecundum magis & minus.

Contra. Libertas arbitrij pertinet ad hominis dignitatem: angelus autem eſt dignior homine. Primo notandum ſecundum Thomam: ꝙ triplicia ſunt agentia. *1. p. q. 59. ar. 3.* Quedam agunt abſque quocunque iudicio, quaſi videlicet ab alio acta, & mota, ſicut ſagitta mota a ſagittante tendit in ſignum: & ſic agentia mere naturalia mota a primo efficiente proprios effectus operantur. Alia ſunt, quæ agunt iudicio: ſed non libero cuiuſmodi ſunt animalia bruta, ſicut agnus fugit lupū iudicās eū eſſe ſibi nociuum: ſed hoc iudicium non eſt ei liberū: ſed a natura inditum. Alia vero ſunt, quæ agunt libero iudicio, quæ videlicet agunt per intellectum & voluntatem. Per intellectum enim cognoſcunt vniuerſalem rationem boni, ſecundum quam iudicant hoc, vel id eſſe ſibi bonum. Et per voluntatem illud appetunt. Et iſta dicūtur habere arbitriū. Vnde dicit Aug. ꝙ liberum arbitrium eſt facultas rationis & voluntatis. Secundo notandum, quòd libertas arbitrij eſt triplex. Prima eſt libertas a ſeruitute coactionis. Secunda eſt libertas a ſeruitute culpę. Tertia eſt libertas a ſeruitute miſeriæ. Prima dici poteſt eſſentialis, & nec augeri, nec minui poteſt, quoniam ſimpliciter excludit omnem coactionem. Alię vero duæ ſunt accidentales, & augeri poſſunt, & minui, ac etiam auferri.

His præmiſſis ponuntur tres conclusiones. *Con. 1.* Prima eſt. In angelis eſt liberum arbitrium: patet, quia in omni agente per liberum iudicium eſt liberum arbitrium. Sed omnis angelus eſt huiuſmodi cum habeat intellectum, & voluntatem. igitur.

Secunda concluſio. *Con. 2.* Libertas eſſentialis ęqualiter eſt in oībus angelis tā bonis, q̃ malis: patet ex ſecundo notabili.

Tertia concl. *Con. 3.* Libertas accidētalis nō eſt æqualiter in omnib' angelis: patet, quia non plus eſt in angelis malis cum ſint ſubiecti culpæ & miſeriæ.

1 Ad primū argu. dicendum, ꝙ maior eſt vera de neceſſitate coactionis, & de hac neceſſitate minor eſt falſa: oppoſitū autem dicendum eſt de neceſſitate immutabilitatis. Non eſt tamen intelligendum, ꝙ omnino immutabiliter ſimpliciter loquēdo boni angeli velint bonum, & mali malū, ſed ex pręſuppoſitione tm̄ diuini decreti, quo decreuit De' non coagere ad actus oppoſitos.

2 Ad ſm arg. dicendum ad probationem minoris, ꝙ philo. ibi loquitur de electione hominis;

in

in angelis autem eſt electio abſque inquiſitione per ſubitam acceptionem veritatis.

3 Ad tertium arg.dicendum ad probationẽ minoris,ꝙ licet negationes ſecundũ ſe nõ dicantur ſecundum magis & minus bene tamen ſecundũ ſuã cauſam,aut ſecundũ aliam affirmationem adiunctã.Vnde dicendum eſt,ꝙ liberũ arbitriũ nobiliori modo eſt in angelis ſuperiorib⁹, quàm inferioribus, ſicut in eis eſt perfectius iudicium intellectus.

Vtrum Ang. naturali dilectione dilexerint Deum ſuper omnia.

Hoc idem D.Tho.1.p.q.50.ar.5.

1 SECVNDO quęritur. Vtrũ angeli naturali dilectione dilexerint Deum ſuper omnia.

Arguitur ꝙ nõ:quia nihil poteſt naturaliter eleuare ſe ſup ſe. Sed ſi quis diligit aliqd aliud à ſe ſup oĩa eleuat ſe ſuper ſe:ergo talis dilectio non eſt naturalis.

De fide ad Petrum. Contra.Dicit Aug.Tales Deus angelos condidit, vt Deum propter ſe diligerent,& ſuper omnia. Primo notandum,quòd diligere Deum ſuper omnia eſt ipſi Deo velle maius bonum, quàm cęteris omnibus,& circa ipſum magis affici dilectione, quàm circa quęcunque alia. Secundo notandum quòd duplex eſt amor: videlicet amor amicitię, quo alicui bonum volumus propter ſe:& amor concupiſcentię, quo bonum aliquod volumus nobis, vel alteri.

Con.1. His præmiſſis, ponitur talis concluſio. Angeli naturali dilectione dilexerunt Deum ſuper omnia tam, amore amicitię, quàm concupiſcentiæ, quàm naturali dilectione:patet,qa Deus fecit angelum in naturalibus rectum ſicut & hominem. Sed nõ poſſet eſſe rectus,niſi Deum diligeret ſuper omnia : ergo angelus ex natura ſua eſt habilis ad diligendum Deũ ſuper omnia. Minor patet:qa rectitudo mentis eſt amor. Non poteſt autem amor eſſe rectus ſi aliquid ſupra Deum, aut æque vt Deum diligunt. Item ſic probat Richar. in.ij.diſtinction.iij.Non eſt naturalis volitio recta,niſi conformetur recto dictamini naturalis rationis. Sed naturalis ratio dictat, Deum debere diligi ſuper omnia cum cognoſcat ipſum eſſe ſummum bonum. *2.d.3. q.1.*

Quod autem amore amicitiæ probatur ſecundum Bonauenturam, quia angelus bonus nullo commodo vel incõmodo Deum offendere volebat: & ipſi Deo ſummũ bonum volebat. Quod autem amore concupiſcentiæ ſic probatur: quia nullo commodo,vel incommodo Deum perdere volebat.

1 Ad argumentũ autem dicendum,ꝙ licet nihil poſſit ſe naturaliter eleuare ſupra ſuũ poſſet bene tamen ſupra ſuum eſſe. Creatura enim rationalis habet naturalem potentiam per quam ſe poteſt eleuare ad Deum contemplando,& amando.

Vtrum Angeli plus diligant ſuperiores, quàm inferiores.

Diuus Tho.1.p.q.60.ar.4.

TERTIO quęritur. Vtrum angeli plus diligant ſuperiores angelos,quàm inferiores?

Arguitur

1 Arguitur ꝙ ſic,quia ſuperiores plus appropinquāt ſūmo bono.

Contra , quia angeli plura beneficia exhibēt inferioribus q̃ ſuperioribus . Notandum ſecundū Bonau. ꝙ aliquid magis diligi, poteſt intelligi tripliciter. Vno modo ex parte boni optati, videlicet cū aliquis alicui maius bonū optat.Secūdo modo ex parte affectus intenſi : uidelicet cū aliquis alicui magis afficitur , & libentius cum eo conuerſatur, ſicut aliquis magis diligit compatriotas ſuos, quando ſibi conformantur in moribus. Tertio modo ex parte effectus impenſi:uidelicet cum aliquis alicui maius beneficiū, aut plura bona exhibet,& de eo ſollicitior eſt , ſicut mater eſt magis ſollicita circa filium tenellum, q̃ adultum propter maiorem indigentiam.

Bona.2. d.3.q.4.

Con.1. Hoc præmiſſo, ponuntur tres concluſiones . Prima eſt Angeli medii plus diligunt ſuperiores ratione boni optati. patet, quia optant eis maius bonum quemadmodum , & Deus dat eis maius bonum.

Con.2. Secunda concluſio . Ex parte affectus intenſi angeli plus diligunt eos,qui ſunt ſui ordinis. Patet, quia magis volūt cum eis cōuerſari quemadmodum, & Deus ordinauit.

Con.3. Tertia concluſio.Ex parte effectus impenſi angeli plus diligunt inferiores.Patet,quia plura beneficia exhibent eis eos illuminando.

1 Et ex his prædictis : patet reſponſio ad argumentum.

Vtrum Angeli boni meruerint. beatitudinem.

Sco.2.d.5.q.1.Tho.1.p.q.62.art.4. Dur.2.d.5.q.3.

CIRCA ſextū ſuperius propoſitū de angelis , quod eſt bonorū, & malorum ſeparatio , bonorū præmiatiua , & malorū reprobatiua . Primo dicendū eſt de beatitudine bonorū.Et demū de damnatione malorum. Et de primo.Primo quæritur. Vtrū angeli boni meruerint beatitudinē antequam receperint eam ?

Primo arg. ꝙ non meruerint, qa meritū eſt ī opere rōne difficultatis,ſed angelus nō hēt difficultatē ad bene operandū,igit. 1

Secūdo arguit.Naturalibus nō meret aliqs:ſed naturale ē angelis,vt in Deū cōuertantur,igit. 2

Tertio arguit, quod nō meruerunt beatitudinē antequā eā receperint. Angelus.n.aliquid meretur ꝑ obſequiū impēſum homini,ſed nō meret aliquid, ꝙ expectet,quia ſpes, quę differtur affligit aīam,ergo meretur beatitudinem,quam prius accepit. 3

Quarto arguitur.Maior beatitudo requirit maius meritū. Sed in multis angelis eſt beatitudo maior , q̃ in multis hominibus electis,ergo ipſis eſt maius meritū.Sed non poſſet eſſe maius meritū , niſi mereantur poſt beatitudinem acceptā, quia ante beatitudinem non fuit tanta mora, quanta eſt in multis electis, qui longo tempore Deo ſeruientes, multa merita accumulant. 4

Contra.Dicit Aug.Angeli,qui ſancti perſtiterūt vitę beatę mercedē accipere meruerunt, nō ante meruerunt accipere poſtquā acceperant. Primo notandum ꝙ Magiſter ſentētiarum approbat opi-

Lib. de correcti. et gratia Magiſt. ſenten. 2.d.5.

opinionem illorum,qui dixerũt angelos accepiſſe beatitudinē, poſtmodũ eam meruiſſe,& nũc mereri in obſequijs hominibus impenſis. Sed in hoc non tenetur. Magiſter, quia ſicut arguit Scotus, ex hoc ſequeretur, quòd ſi homo conditus non fuiſſet,angelus non meruiſſet, quod eſt falſum, quia angelus non depen det ab homine in merendo. Item, actus intrinſecus poteſt eſſe meritorius,ſecluſo quocunque actu extrinſeco. Præterea ex hoc ſequeretur, quod homo poſſet ſibi mereri primam gratiam, eo quòd a Deo dante ipſam præ

3.d.4. q.1. uidet bene vſurus ea. Secũdo notandum, quòd ſicut tangit Scotus, duplex eſt angelorum beatitudo. Prima naturalis, quæ conſiſtit in viſione, ſiue in notitia Dei abſtractiua habita per ſpeciē cōcreatam,& in fruitione cōſequente. Alia eſt ſupernaturalis, quæ conſiſtit in viſione intuitiua diuinæ eſſentiæ, & fruitione concomitãte. Vel aliter ſecundum Bonauenturam ibidē, duplex eſt beatitudo angelorũ. Vna, quæ eſt ſtatus perfectius plenitudine omnis boni, & hęc includit claram Dei viſionem & ſecutã tenſionē. Alia, quæ eſt ſtatus perfectus ex excluſione omnis mali tã pœnæ, quàm culpæ. Tertio notandũ, quòd ad inquirendũ, de mora inter creationē angelorũ,& bonorũ præmiationem, ac malorũ damnationem ſecundum Scot. notandæ ſunt ſeptem propoſitiones, probabiles. Prima eſt. Merentes vſque ad nunc præmiationis in illo nunc pręmiati ſunt. Probatur, quia in illo nunc non plus fuerunt in via, cum illud ſit nunc præmij: & ideo in illo nunc non potuit angelus demereri, nec mereri. Secunda eſt in angelis meritum duratione præceſſit præmium, ſiue beatitudinem probatur ſic. Omnis perfectio naturę ſuperaddita, quæ eſt finis ipſius naturæ acquiritur per propriam naturæ operationem. Sed beatitudo eſt finis,& perfectio omnis creaturæ rationalis, & ſoli Deo eſt naturalis, ergo acquiritur per operationem creaturę rationalis. Duplex autem eſt operatio ducens in finem. Vna videlicet cauſatiua finis, quando ſcilicet finis non excedit virtutem agentis propter finem, ſicut meditatio eſt factiua ſanitatis. Alia vero eſt meritoria finis, quando ſcilicet finis excedit virtutem agentis propter finem, & tunc expectatur finis ex dono alterius. Beatitudo autem excedit omnem naturam creatam, ergo nulla natura creata aſſequitur beatitudinem, niſi mereatur eam. Et quòd prius mereatur, quàm recipiat: patet, quia non poteſt voluntas ſimul mutabiliter, & immutabiliter velle: quando autem præmiatur, vult immutabiliter: quando vero meretur, elicit actum contingenter. Item ad hoc eſt talis congruentia, quia diſpoſitio præcedit illud, ad quod eſt, vt via terminum, ſed meritum eſt diſpoſitio, & via reſpectu beatitudinis aſſequendæ. Tertia propoſitio. Tota mora viæ præfixe omnibus Angelis erat ęqualis, hoc quippe eſt veriſimile, quemadmodum omnibus

omnibus hominibus æqualiter præfixũ eſt tempus merendi vſque ad inſtans mortis. Quarta eſt. In illo inſtanti, in quo boni Angeli vl.imatæ meruerunt, in eodem mali demeruerunt: patet, ſatis ex prædictis. Quinta eſt. Omnes Angeli creati ſunt vniformes. Sexta eſt. Quilibet Angelus aliquãdo fuit in gratia, ſiue in inſtanti creationis, ſiue poſt. Et hoc dicit Anſelm. *Lib. de caſu diaboli.* Septima eſt. Non prius diſcreuit Deus inter Angelos, quàm ipſi per actus ſuos ſe diſcreuerunt, vt enim dicit Auguſtinus. Non prius Deus eſt vltor, quàm aliquis ſit peccator. *Super Gen.* Ex his propoſitionibus neceſſario ſequitur, quòd in Angelis ad minus ſunt tres moræ. In prima omnes fuerunt in gratia. In ſecunda boni meruerunt, & mali demeruerunt. In tertia fuerunt omnes in termino. Si autem dicatur Angelos aliquando fuiſſe in puris naturalibus: oportet neceſſario ponere quattuor moras, ſed non videtur euidens neceſſitas huius pluralitatis.

Quarto notandum, quòd aliqui dicunt prędictas morulas eſſe diuerſa inſtantia temporis diſcreti. Sed contra hoc dicit Scotus *2.d.3. q.1.* nihil eſſe in Angelis propter quod oporteat ponere tempus diſcretum, immo videtur eſſe inconueniens. Quod ſic probari poteſt. Aut enim inſtans illius temporis diſcreti correſpondet inſtanti temporis noſtri, & ſic tempus noſtrum eſſet diſcretum, ſicut, & illud. Aut inſtans illius temporis diſcreti correſpondet alicui tempori continuo, & ſic oporteret, quòd inter vnam operationem Angeli, & aliam neceſſario mediaret tempus continuum. Dicendum ergo iuxta doctrinam Scoti, quòd prædictæ morulæ, ſunt diuerſa inſtantia, ſiue diuerſa nunc æui. Et ſi quæratur de correſpondentia ad tempus continuum, Dicendum eſt ſecundum eundem Scotum, quòd prima mora correſpondet inſtanti temporis noſtri. Secunda uero correſpondet tempori habito, ſiue conſequenti inſtans prædictum. Et quòd oporteat dicere ſecundam moram correſpondere tempori continuo, & non tantum inſtanti, ſic probari poteſt, quia mali Angeli peccauerunt pluribus peccatis diuerſarum ſpecierum, ſed non habuerunt omnes illos actus peccatorum ſimul, ſed unum poſt alium. In tota autem illa mora, illi, qui habuerunt iſtos actus fuerunt in uia. alioquin poſteriores actus non eſſent eis demeritorii, ſed quaſi pœnæ exiſtentium in termino. Item bonis Angelis attribuitur pro magno merito, quòd uicerunt prælium tentationis, de quo dicitur Apocalipſ. Factum eſt prelium magnum in cœlo, &c. *Apocal. 12.* Sed ſi fuiſſet tantum vnum inſtans, in quo boni meruerunt, & mali demeruerunt non potuiſſe eſſe neque prælium tentationis, neque uictoria. Peccatum enim malorum, non potuit bonis eſſe tentatio, niſi poſtquam factum erat.

Tertia autem mora correſpondet toti tempori conſequenti in-

ſtans præmiationis bonorum, & punitionis malorum.

Con.1. His præmiſſis, ponũtur quinque concluſiones.

Prima eſt. Angeli meruerunt ſuam beatitudinem, etiam prius quam receperint eam: patet, vtraque pars ex tertio notabili in ſecunda propoſitione.

Con.2. Secunda concluſio. Angeli a creatione ſua habuerunt beatitudinem naturalem, ſed non ſupernaturalem. Prima pars patet, quia angeli a creatione ſua habuerunt ſpeciem repræſentatiuam diuinæ eſſentiæ, vt dictũ fuit ſupra. Illa autẽ ſpecies fortius mouebat quàm omnes alię. ergo a principio per illam ſpeciem angeli habuerunt notitiã abſtractiuam Dei, & eius dilectionem conſequentem, quod maxime verum eſt de bonis angelis. Talis autem cognitio, & dilectio Dei dicitur beatitudo naturalis, igitur. Secunda pars: patet, quia licet Deus potuerit eis dare ſui notitiam intuitiuam a creatione, tamen vidit hoc non eſſe conueniens, quia videlicet glorioſius eſt habere beatitudinem ex merito, quàm ſine merito.

Con.3. Tertia concluſio. Angeli a ſua creatione habuerunt beatitudinem, quæ eſt ſtatus perfectus excluſione omnis mali. Sed non beatitudinem, quæ eſt ſtatus perfectus plenitudine omnis boni. Primum patet, quia angeli creati ſunt innocẽtes, & impaſſibiles. Et de hac beatitudine loquitur Auguſtinus quãdo dicit, quòd angelici ſpiritus beatitudinis donum a ſua creatione diuinitus acceperunt. *Lib. de fide ad Petr.* Et in libro de Eccleſiaſticis dogmatibus quando dicit, quòd Angeli, qui in illa qua creati ſunt beatitudine perſeuerãt nõ natura poſſident, ꝙ nõ mutẽtur. Secũdum patet, qa dicit Augſtinus, ꝙ angelica natura primo in formis eſt creata, & cœlũ dicta, poſtea vero formata eſt lux dicta. *Super Gen. ad literam.*

Con.4. Quarta cõcluſio. Angeli creati ſunt in gratia. probatur primo per auctoritatem Auguſtini dicẽtis. ꝙ Deus creauit angelos ſimul in eis condens naturam & largiẽs gratiã. *12. de Ciuitate Dei. cap. 12.* Itẽ ſecundũ eundem Aug. Res corporales a principio fuerunt productę cum rationibus ſeminalibus ad producendos effectus naturales, ſed gratia Dei eſt quaſi ſemen. vt patet 1. Io. 3. *1. Io. 3.* Sic enim ſe habet ad effectum meritorum, ſicut rõ ſeminalis ad effectũ naturalẽ, igr.

Con.5. Quinta concluſio. Inter creationẽ angelorum, & eorum beatitudinẽ fuit aliqua mora, & cõueniẽter ĩ angelis aſſignanẽ tres morę. patet, ex tertio notabili.

1 Ad primum arg. dicendũ ad maiorem, ꝙ difficultas non eſt principalis ratio meriti, immo conatus volũtatis; ſemper enim vbi maior eſt conatus cęteris paribus maius eſt meritum.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ licet aliquis non mereatur naturalibus, id eſt his, quæ a natura in ſunt: bene tamen naturalibus, id eſt his, ad quę habemus naturales potentias.

3 Ad tertium arg. dicendũ ad maiorẽ, ꝙ angelus per obſequiũ impenſum hominum, licet non mereatur beatitudinẽ eſsẽtialẽ, immo huiuſmodi obſequia ſunt actus reſultantes ex ſua beatitudine,

dine, tamen meretur aliquam beatitudinem accidentalem, nec tamen eius expectatio cauſat aliquam afflictionem in angelo eo, quòd iā præhabet ſuam beatitudinem eſſentialem.

4 Ad quartum argu. dicendum, quòd maior beatitudo nō requirit maius meritum, ſi intelligatʼ illa maioritas ex pluralitate maiori meritorū, licet requirat maius meritū ſm maioritatem conatus voluntatis, & intenſionis actus. vnicum aūt meritum valde intēſum aliqñ maioris eſt ualoris, q̄ centum milia remiſſa.

Vtrum Angelis data ſit gratia ſm naturæ.

Tho. 1. p. q. 62. art. 6. Dur. 2. d. 4. q. 2.

QVÆSTIO II.

SECVNDO quæritur. Vtrū angelis data ſit gratia ſm capacitatem ſuorum naturalium.

1 Arg. quòd non, quia gratia nō datur hominibus ſm capacitatē ſuorum naturaliū: ergo neq; angelis. Antecedens: patet, qa multis hoībus data eſt gratia maior, q̄ multis angelis, & tñ naturalia cuiuſcunq; angeli nobiliora, ſūt naturalibus cuiuſcūq; hominis.

Contra. Angeli ſuperioris hierarchiæ maiorē habent beatitudinē, ergo, & maiorem gratiam. Diſtinctio aūt hierarchiarū. nō ſolū eſt ſm dona gratiæ, immo etiam ſm dignitatē naturaliū, ergo angelis habentibus meliora naturalia data eſt melior gratiā. Notandum, quòd capacitas gratię poteſt attendi dupliciter. Vno modo ſm potentiam naturalem ſuſcipientis, ſic videlicet intelligendo, quòd naturalis potentia nobilior eſt capax maioris gratię. Alio modo ſecundum potentiam obedientialem reſpectu ipſius Dei infundentis. Primo modo, non eſt in angelis æqualis gratiæ capacitas, quia nō eſt æqualis potentię naturalis nobilitas. Secūdo modo vero eſt ęqualis, quia poteſt Deus cuique angelo quantamcunque gratiam voluerit infundere.

Hoc præmiſſo ponitur talis conclusio. Veriſimile eſt angelis infuſam fuiſſe gratiā ſecundum ſuā naturalem capacitatē, licet Deus aliter potuerit eis gratiam impertiri. Primū probatur, quia diuina liberalitas quātum eſt ex ſe cuicunque creaturæ ſua beneficia largitur, ſm conditionem naturalem ipſius creaturæ, niſi ipſa creatura ponat obiicē, alias videretur eſſe acceptio quædam perſonarum, ſed quando angelis eſt infuſa gratia in primo inſtanti creationis nullus erat obex ex parte ipſorum ergo. Si uero aliquis teneret angelos creatos fuiſſe in puris naturalibus, & poſt modū ſibi gratiam infuſam, ſic haberent probare concluſionē, quia videlicet omnes angeli quibus gratia eſt infuſa, ad Deum ſe conuerterunt ſecundum ſuam totam virtutem naturalē, & ſic excellentior conuerſio fuit angelorum habentium nobiliorē naturalem potentiā, ergo ipſis data eſt maior gratia. Secundū patet, quia Deus gratiam ſuam libere diſtribuit, nec aliqua videtur contradictio, quòd creaturę minus nobiles in naturali- Gen. 1.

bus nobiliorem infundat gratiã.

1 Ad arg.dicendũ, ꝙ non eſt ſimile de hominibus, & angelis. Nõ.n.oẽs homines, qui recipiũt gratiam ſm ſuam totam virtutẽ naturalem,ad Deum ſe conuertunt,ſed alii plus,alii minus. Itẽ hominibus non ſemper datur tota gratia,quam habituri ſunt ſimul,ſed per primã gratiã merentur eius augmentũ,& ſic pp longitudinem temporis merendi potuerunt multi homines obtinere gratiam maiorem,q̃ ſit gratia multorũ Angelorum. Præterea Deus ex liberalitate ſua potuit dare, & de facto dedit maiorem gratiã quibuſdam hominibus, q̃ Angelis videlicet homini Chriſto,& beatæ virgini, & forte quibuſdam aliis,vt manifeſtè oſtenderet dona gratię non eſſe a creatura,ſed a ſolo creatore.

Vtrum Angeli fuerint beati in primo inſtanti.

Scot. 2. d.5.q.2.Tho.1.p.q.62.ar.2. Dur.2.d.5.q.9.

QVÆSTIO III.

TERTIO quæritur. Vtrum Angeli potuerunt eſſe beati a primo inſtanti creationis.

1 Primo arguitur ꝙ non, quia mali Angeli non potuerunt eſſe miſeri ab inſtanti creationis,ergo,neq; boni beati. Antecedens patet, quia mali Angeli non potuerũt peccare ab inſtãti creationis,quod probatur tripliciter.

1 Primo ſic. Omnis operatio cõueniens rei a primo inſtanti ſui eſſe eſt a cauſa producente rem in eſſe,ergo ſi Angelus peccauerit a primo inſtanti ſui eſſe ſequitur, ꝙ ſuum peccatũ fuit a Deo, quod eſt falſum.

Secundo arguitur. Si Angelus 2
peccauit a primo inſtanti nõ potuit non peccare ergo neceſſario peccauit, quod eſt falſum Antecedens: patet, quia ſi potuit non peccare vel hoc potuit potentia ante actum,vel potẽtia ſtãte ſub actu.Nõ primum,quia ante primum inſtans ſui eſſe nullam habuit potẽtiam, nec ſm quia quãdo fuit ſub actu peccati nõ potuit eſſe ſub actu oppoſito.

Tertio argumentum. Angelus 3
in primo inſtanti non potuit habere deliberationem, cum non potuit habere tunc plures intellectiones diſtinctas:ergo nõ potuit peccare.

Contra.Non minus erat potẽs deus dare Angelo beatitudinem in primo inſtanti,q̃ poſtea. Primo notandum, ꝙ Angelum potuiſſe eſſe beatũ ab inſtãti creationis põt intelligi dupliciter. Vel ſm potentiam Dei abſolutam,vel ſm potentiam eius ordinatam, prout videlicet ordinauit dare beatitudinem pro meritis.Secũdo notandum, ꝙ poteſt aſſignari duplex Angelorum beatitudo videlicet beatitudo meritoria, quę videlicet conſiſtit in cognitione, & dilectione Dei ꝑ ſtatu vię. Et beatitudo præmiatiua, quæ conſiſtit in clara viſione,& fruitione Dei.Et conformiter ad hoc duplex eſt miſeria malorum videlicet miſeria pęnè, & miſeria culpæ.

His præmiſſis ponuntur tres concluſiones. Prima eſt. Angeli Con.1.
a primo inſtanti potuerunt eſſe beati ſm potentiã Dei abſolutã licet non ſecundum potẽtiã Dei ordi-

ordinatam. Primum patet,quia ab inſtanti erant capaces beatitudinis,& Deus potẽs tunc beatitudinẽ eis dare. Secundũ patet,quia conueniens eſt,& ſecũdum legem Dei ordinatã, ꝙ meritum præcedat premium.

2 Secunda concluſio. Mali Angeli potuerunt ab inſtanti creationis,eſſe miſeri miſeria pęne: patet qa Deus de potẽtia abſoluta potuit eis a primo inſtãti infligere pęnam illam, quàm poſtea eis inflixit. Nulla enim in hoc videtur contradictio.

3 Tertia concluſio. Angeli mali potuerunt eſſe miſeri miſeria culpę a primo inſtanti:patet,qa a primo inſtãti habuerunt liberum arbitriũ:ergo potuerũt elicere volitionẽ aliquã,& nõ neceſſario rectam ergo potuerunt habere volitionem peruerſam.

1 Ad primum argumentũ negatur antecedens. Et ad probationem ſimiliter negatur antecedens.Et ad ſecundã probationem dicẽdum,ꝙ licet talis operatio ſit a cauſa productiua rei, tanq̃ a cauſa priori, quantũ ad id quod eſt entitatis in ipſa operatione:nõ tñ oportet, ꝙ ſit ab ea, quantum ad defectum, vel priuationem rectitudinis.

2 Ad ſecundum argumentum negatur antecedens. Et ad probationem dicitur, quòd hoc potuit potentia ante actum anterioritate naturæ,licet non anterioritate durationis.

3 Ad tertium arg.dicendũm, ꝙ ſi ſumatur deliberatio propriè, prout pręſupponit collationem quandam inter actus diſtinctos vel obiecta diſtincta: ſic nõ potuit Angelus a primo inſtãti habere deliberationem,ſed bene ſi ſummatur deliberatio pręciſe pro volitione plena. Ad ipſam enim non requiruntur plures intellectiones: ſed ſufficit vna.

Utrum malus Angelus, peccauerit appetendo æqualitatem Dei.

Scot.2.d.6.q.1.Tho.1.p.q.63.ar.3.

DEmum dicẽdum eſt de malorum Angelorum reprobatione,vbi primo quæritur. Vtrũ malus Angelus peccauerit appetendo ęqualitatem Dei.

Primo arguitur,ꝙ non, quia 1
intellectus intelligens ſummum verum non errat. ergo voluntas appetens ſummum bonum non peccat.

Secundo arguitur. Omne pec- 2
catum eſt per conuerſionem ad bonũ cõmutabile, ſed Angelus appetens ęqualitatem Dei appetebat bonum incommutabile. igitur.in hoc non peccauit.

Tertio arguitur. Angelus nõ 3
peccauit ex paſſione: vt patet, nec ex ignorantia, qa ſic pœna præceſſiſſet culpã,ergo peccauit ex electione: ſed electio nõ eſt
impoſſibilium. vt hr̃. 3. ethico. c.38.73
Angelum autem eſſe æqualem Deo eſt impoſſibile.igitur.

Quarto arguitur. Angelum 4
eſſe æqualem Deo contradictionem includit: ergo non habet rationẽ entis.& per conſequẽs, neq; rationem volibilis.

Quinto arguitur. Nihil po- 5
teſt voluntas velle, niſi fuerit ab intellectu præoſtenſum. Aut igit Angelum, eſſe æqualẽ Deo præoſtenſum eſt ab intellectu,

errante, vel nō errante. Nō primū: qa, ſic pœna eſſet ante culpā. Nec ſm, qa intellectus non errans, non pōt oſtendere id qd contradictionem includit.

6 Sexto arguitur. Angelum eſſe æqualē Deo includit Angelum non eſſe Angelū. Non.n.pōt eſſe Angelus, niſi ſubſit Deo. Sed ſecundum Anſel. Nihil poteſt appetere ſe non eſſe. igitur.

Lib. de ſimilit.

Libr. de gradib. humilitatis.

Contra. Di. Ber. loquēs diabolo. *Hæc* iniquitas tua nō ira momētanea, ſed odio digna ē ſempiterno, vt altiſſimo Deo deſiderares æquari. Notādū ſm Scotum, φ duplex eſt volitio. ſ. ſimplex, & ſub conditione, vel ſub alijs terminis duplex ē volitio. Vna eſt volitio efficax, q̄ eſt imperatiua mediorū inducentium ad finē volitum. Et hoc mō infirmus ſperans ſanitatē vult ſanitatē. Alia eſt volitio cōplacētiæ tm̄: & hæc pōt eſſe rei impoſſibilis queadmodū etiā di. philoſophus. Et hæc ſufficit ad meritū, aut demeritū, quia licet volitum, ſit impoſſibile, tñ pōt voluntas ei cōſentire pleno cōſenſu. Hoc premiſſo ponuntur tres concluſiones.

Ethic. lib. 3.

Con. 1. Prima eſt. Angelus potuit peccare, & de facto peccauit. Quod peccauerit patet, quia dicitur Iob quarto. In Angelis ſuis reperit prauitatem. Quod potuerit peccare probatur. Omnis voluntas, quę non eſt ſua regula poteſt habere actum non rectū, & ſic peccare. Sed omnis voluntas creata eſt huiuſmodi. Maior patet, quia omnis talis voluntas, cum ſit libera, poteſt eſſe difformis regulæ ſuæ, per affectionem inordinatam.

Iob. 4.

Secunda concluſio. Angelus malus appetiit æqualitatē Dei. patet auctoritate Bernardi prius adducta. Item auctoritate Auguſtini li. de quæſtionibus veteris teſtamenti: dicentis, quòd Diabolus elatione cecatus appetiit eſſe vt Deus. Item per illud, quod ſcribitur. Iſa. in perſona Luciferi. Aſcendam in cœlum, & ero ſimilis altiſſimo. Quod autem potuerit appetere æqualitatem Dei ſic probatur, quia voluntas habet duplicem actum amoris, videlicet amorem amicitiæ, & concupiſcentię & quantum ad vtrunque actum habet totum ens pro obiecto. Sed æqualitas Dei eſt, aliquod ens concupiſcibile: ergo Angelus potuit ſibi illam æqualitatem appetere. Et hæc eſt ratio, quam adducit Scotus. Item ipſe ſic probat, quia ſecundum Aug. Voluntas poteſt frui vtendis & vti fruendis: ergo voluntas pōt frui ſeipſa, ergo poteſt ſibiipſi velle tm̄ bonum, quātum poteſt, vel ſummo bono quo ſolo fruendum eſt. Et hoc eſt appetere æqualitatem Dei. *Con. 2.*

Iſa. 14.

Lib. 83. quæſt.

Tertia concluſio. Malus Angelus non appetiit æqualitatem Dei volitione efficaci: ſed volitione complacentiæ tantum, ſiue volitione conditionata. Primū patet, qa non ſic appetiit, vt conaretur ad illam aſſequendā cum videret illud eſſe impoſſibile. Secundum vero; iam probatum eſt ſatis in ſecunda concluſione. *Con. 3.*

Ad primum argumentum dicendum, φ intellectus ſimplex intelligens ſummū verum non errat, neq; etiā intellectus componens,

ponens, & diuidens, quãdo ſummum bonũ coniungit ei cui conuenit. vel diuidit ab eo cui non conuenit. Sed errat dum componit ſummum verum cum eo cui non conuenit. Et ſic etiam voluntas collatiua peccat quando ſummum bonum appetit ei cui non conuenit.

2 Ad ſecundum argumentũ dicendum ad minorẽ, ꝙ Angelus appetens æqualitatem Dei, ſe conuertit ad Deum inordinate, quia appetebat bonũ diuinum, vt proprium ſibi. Hoc autẽ modo conuerti ad Deum ſecundum veritatem eſt auerti a Deo, & conuerti ad ſe finaliter.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ ſi ſumatur electio pro volitione plena, conſequente plenam apprehenſionẽ intellectus, peccauit Angelus ex electione. ſed nõ ſumẽdo electionẽ, prout dicitur volitio mediorũ ad finem, conſequens concluſionem ſillogiſmi practici, prout ſumitur a philoſoph. quando dicit, ꝙ electio non eſt impoſſibilium. *Ethic. libr. 3.*

4 Ad quartum argu. dicendum, quòd Angelũ eſſe ęqualẽ Deo, licet non habeat rationẽ entis, quantum ad complexionem extremorum, quæ eſt impoſſibilis bene tamen quantum ad extrema complexionis, quæ ſunt ipſe Angelus, & ipſa Dei ęqualitas, & ſic ipſa ęqualitas Dei habet rationem volibilis ſecundũ ſe, ideo potuit Angelus eam velle ſibi modo ſupradicto.

5 Ad quintũ argu. dicendum, ꝙ Angelum eſſe æqualem Deo, fuit præoſtenſum voluntati ab intellectu non errante, quia videlicet ab intellectu ſimplici cognoſcentẽ Angelũ & cognoſcente æqualitatẽ Dei, in quo intellectui ſimplici nullus poteſt eſſe error. Non autem fuit præoſtenſum ab intellectu cõponente, videlicet ab intellectu dictũ, te Angelum poſſe æquari Deo: hoc enim dictamen non habuit intellectus Angelicus.

6 Ad ſextũ argu. dicendũ, ꝙ ſicut intellectus ſciẽs añs nõ propterea ſcit conſequẽs, niſi ſciat conſequẽtiã neceſſariã, ſic volũtas volẽs antecedẽs nõ ꝓpterea vult cõſequens, niſi velit conſequentiã, quod eſt intelligendũ de formali volitione, licet concedi poſſit, ꝙ velit conſequens quadam volitione conſecutiua. Prӕterea dicẽdũ, ꝙ cũ dicit Anſelmus, ꝙ nullus poteſt velle ſeipſum non eſſe, hoc verum eſt de volitione ordinaria, non eſt autem voluntas ordinata, volendo aliquid, & nolendo id quod neceſſario ſequitur ad ipſum.

Vtrum primum peccatum Luciferi, & aliorum dæmonum fuerit ſuperbia.

Scot. 2. ſent. d. 6. q. 2.

SEcũdo quęritur. Vtrũ primũ peccatum Luciferi, & aliorũ dęmonum fuerit ſuperbia.

1 Primo arg. quòd non, quia primum peccatũ Luciferi fuit grauiſſimũ: tunc ex parte eius in quẽ peccauit, quia in Deũ: tũ ex parte eius qui peccat qa nobiliſſimis naturalibus ꝑditus: tum ex parte ipſius peccati, qđ erat irremediabile. Sed ſuperbia non eſt grauiſſimum peccatũ. Minor patet, quia humilitas, quæ eſt virtus

virtus oppoſita ſuperbię nõ eſt optima, ſiue excellentiſſima cũ charitas ſit melior.

Secundo arg. Superbia eſt appetitus immoderatus ꝓprię excellentiæ, ſed Diabolus non primo appetebat excellẽtiã ſuper alios. igitur. Minor patet, quia nullus appetit aliqd ĩ ordine ad aliud, niſi quia primo illud appetit ſibi. ergo Diabolus prius appetebat aliquid in ſe, quàm excellentiam ſuper alios.

Tertio arg. Superbia conſiſtit in iraſcibili, ſed nullus actus iraſcibilis põt eſſe primus ſimpliciter, quia vis iraſcibilis eſt ꝓpugnatrix concupiſcibilis, & ideo paſſiones iraſcibilis oriuntur ex paſſionibus concupiſcibilis.

Quarto arg. Omnis ſuperbus appetit pręeſſe, & non ſubeſſe, ſed dęmones inferiores appetebant ſubeſſe Lucifero, ergo non peccauerunt per ſuperbiam.

Contra. Dicit Auguſt. ſuper Gen. ad litterã Lucifero. Statim factus a luce veritatis ſe auertit ſuperbia tumidus, & proprie poteſtatis dilectione correptus. Et de oĩbus dęmonibus, dicit Gregorius. 2. moraliũ. Tanto magis hoĩes in cœleſtia aſcendere inuident, quãto ſe a cœleſtibus ꝑ immunditiã præſumptionis deſertos vident. Primo notandũ, ꝙ duplex eſt actus voluntatis. ſ. velle, quę acceptat obiectũ conueniens, & nolle quo refugit diſconueniens. Et vlterius duplex eſt velle. ſ. velle amicitiæ, qđ eſt reſpectu obiecti cui volumus bonũ. Et velle cõcupiſcẽtię, quod eſt reſpectu obiecti, ꝙ volumus alicui amato. Dicit itaq; doctor ſubtilis, quòd omne nolle præſupponit aliquod velle: a nullo enim refugit voluntas, niſi quia illud non poteſt ſtare cum aliquo, quod acceptatur a voluntate, vt dicit etiam Anſelmus. Et vlterius dicit, quòd omne velle concupiſcentiæ præſupponit aliquod velle amicitiæ, id enim quod eſt volitum, ſiue amatum per amicitiam, cui videlicet volumus bonum eſt quaſi finis reſpectu concupiti. Finis autem habet primam rationem obiecti voliti. Ex his ergo ſequitur ſecundum ipſum Scotum quòd actus inordinatus voluntatis ſimpliciter primus eſt velle amicitię, & non concupiſcentiæ. Si enim velle amicitiæ eſſet ordinatum velle concupiſcentiæ, conſequens etiam eſſet ordinatum. Nam ſi ordinate amo, id cui volo bonum, ordinate concupiſco ſibi bonum. Primum ergo peccatum Angeli fuit aliquod velle amicitię, non reſpectu Dei, quia non potuit Deum nimis amare amore amicitiæ. Nec etiam eſt veriſimile, quòd aliquid aliud a ſe nimis dilexerit amore amicitiæ, tum, quia inclinatio naturalis magis eſt ad ſe amandum quàm ad aliquid, aliud creatum. tum, quia non videtur, quòd aliquid creatum, aliud a ſe, ſic intellexerit ſicut ſe. Ideo primus actus inordinatus, fuit actus amicitiæ reſpectu ſuiipſius, & hoc eſt quod dicit Auguſt. Ciuitates duas fecerunt amores duo. Ciuitatem Dei, amor Dei vſque ad contemptum ſui, & ciuitatem diaboli amor ſui vſque ad contemptum Dei. Præterea dicit ipſe Scotus, quòd prima concupiſcentia

Libr. de caſu diaboli.

De Ciuit. Dei lib. 14. c. vlt.

cupiſcētia inordinata in angelo
fuit immoderata concupiſcentia
beatitudinis, quod ſic probat,
quia primo concupiſcentia inor
dinata non proceſſit ex affectio
ne iuſtitiæ. ex ea enim nullum
procedit peccatum: ergo proceſ-
ſit ex affectione commodi. Nam
ſecundum Anſel. Omnis actus
voluntatis elicitus aut elicitur ſe
cundum affectionem iuſtitiæ,
aut ſecundum affectionē cōmo-
di. Maximum igitur commodū
maxime appetitur a voluntate,
non ſequente regulam iuſticię.
maximum autem commodum
eſt beatitudo. Et hæc ratio ſumi
tur ab Anſelmo libro de caſu
diaboli. Item ſic probatur. Pri-
mum peccatum in concupiſcen
do fuit aliquod velle. Aut ergo
angelus concupiuit aliquid amo
re honeſti, vel vtilis, vel delecta
bilis. Non primum, quia tunc
non peccaſſet. Nec ſecundum,
quia amor vtilis non eſt primus
amor. Nullus enim prius concu-
piſcit vtile, quam id ad quod eſt
vtile. ergo peccauit concupiſcen
do aliquid exceſſiue tanquā de-
lectabile ſummum. Summū au-
tem delectabile eſt ipſa beatitu-
do. igitur. Et ſi inſtetur, quia ſe-
De Tri. li. 14. cundum Auguſti. Beatitudo ab
omnibus appetitur: ergo in tali
appetitu non eſt peccatum. Di-
cendum ſecundum Scotum, ꝙ
volūtas poteſt immoderate vel-
le beatitudinem, & ſic peccare.
Et hoc tripliciter, vel quantum
ad intenſionem, puta volendo
eam maiori conatu, quàm ſibi
conueniat, vel quantum ad acce
lerationem puta volendo eam
ſibi citius, quàm conueniat, vel
quantum ad cauſam puta vo-
lendo ſibi eam aliter, quàm ſibi
congruat. puta ſine meritis, vel
forte aliis modis. Probabile eſt
igitur, quòd exceſſerit voluntas
dæmonis plus appetendo beati-
tudinem inquantum eſt bonum
ſibi, q̄ amando illud bonū in ſe,
vel plus appetēdo illud bonū, vt
obiectum beatificū eſſe bonum
ſuum, q̄ illud in eſſe Deo ſuo. Et
in hoc eſt ſumma peruerſitas,
quę eſt vti fruendis, & frui uten
dis ſecundum Auguſtinum. Vel *Lib. 83. Quæſt.*
ſecundo modo potuit appetere
habere ſtatim eam, cum tamen
Deus nollet eam dare, niſi poſt
morulam viæ. Vel tertio modo
appetendo haberi eam ex natu-
ralibus, & non per gratiam, cum
tamen Deus velit eam a creatu-
ra beatificabili haberi ex meri-
tis. Secūdo notandū, ꝙ aliqui di
xerunt angelos peccaſſe multis
generibus peccatorum in eodē
inſtanti. Sed hoc non videtur cō
uenienter dictum, quia ſicut in-
tellectus non poteſt ſimul habe-
re diuerſas cognitiones plenas,
& diſtinctas, ſic nec voluntas di
uerſas affectiones. Vnde ſecun-
dum beatum Bonauen. malitia
diaboli, proceſſit ſm triplicem
ſtatum, videlicet initiū, augmē-
tum, & complementum. Habuit
enim initium in præſumptione,
quia ſtatim vt vidit pulchritudi
nē ſuā, præſumpſit. Cępit aug-
mentum in ambitione, quia præ
ſumens appetiuit, quod omnino
ſupra ſe fuit, & quod habere non
potuit. Habuit autem comple-
mentum in odij & inuidiæ affe-
ctione, quia videns ſe non poſſe
habere, quod appetebat, cæpit
inuidere Deo, & affectu odij cō-
traire. Sco. vero dicit, ꝙ malitia
dęmonis

dæmonis cæpit ab amore ſuiipſius, quod non erat maximũ peccatum, & conſumata eſt in odio Dei, quod maximum fuit peccatum. Sicut enim formaliter nullus actus eſt melior, quàm diligere Deum, ita nullus eſt peior q̃ odire Deum. Hoc autem odium ex hoc proceſſit in dæmone, q̃a vidit ſe non poſſe aſſequi, quod appetebat Deo manẽte, ideo voluit Deum non eſſe. Vnde patet, ꝙ ſicut in bonis eſt proceſſus a magis bono ad minus bonũ, puta a dilectione Dei ad dilectionẽ fraternam. ſic ex oppoſito in malis eſt proceſſus a minus malo ad magis malum. Iuxta illud Auguſtini. Amor ſui vſq; ad contemptum Dei. Et ſi arguatur, ꝙ ex præcedentibus ſequitur, ꝙ primum peccatũ diaboli fuerit remediabile cum de illo pœnitere potuerit in ſecundo inſtanti, in quo ſecundo peccauit. Dicit Sco. ꝙ ſi tunc pœnituiſſet, inueniſſet miſericordiam. Vnde peccatum primum diaboli non eſt ex ſe irremediabile, ſed ſolũ quia in illo perſeuerauit vſque ad terminũ. Omne enim peccatum viatoris, de quo non pœnitet ante terminum viæ, efficitur irremediabile. Tertio notandum, ꝙ ſecundũ Bon. attenditur triplex ordo inter peccatum luciferi, & peccatũ aliorũ dæmonũ. Primus eſt ordo in exceſſu grauitatis, quia videlicet peccatum luciferi eſt grauius. Secundus eſt ordo cauſalitatis, large ſumendo cauſalitatẽ pro occaſione: quia videlicet præbuit aliis viam, & occaſionem peccandi. Tertius vero eſt ordo durationis. Peccauerunt.n. alij aſpicientes ad id quod volebat lucifer, & exinde aſpicientes ad commodum ſuum. Veriſimile eſt itaque peccatum luciferi præceſſiſſe tam conuerſionem bonorum, quàm auerſionem malorum. Prius enim præſumpſit, & ambiuit, & voluntatẽ ſuã expreſſit omnibus, & tunc quidam ſibi conſenſerunt. Alij vero ſibi reſtiterunt, & Deo adhæſerunt. Et ſimul iſti lux, & alij tenebræ facti ſunt. Quarto notandum, ꝙ ſuperbia põt dupliciter dici. Vno modo proprie pro immoderato appetitu propriæ excellentiæ reſpectiue, videlicet cum aliquis vult ceteris ſupereſſe. Alio modo dicitur etiam ſuperbia immoderatus appetitus excellentię in ſe & abſolutæ.i. alicuius magnitudinis.

De Ciuita. Dei lib. 14. c. vlt.

His præmiſſis, ponuntur ſex concluſionss. Prima eſt. Omnes dæmones ꝑ ſuperbiã a Deo auerſi ſunt. Probatur, q̃a certũ eſt, ꝙ in ipſis omnibus fuit inordinat⁹ appetitus propriæ excellẽtię cũ oẽs appetierint propriã libertatẽ ſe ſubtrahẽtes a Dei obedientia. De lucifero autem ſpecialiter patet concluſio, quoniã ſm̃ Aug. appetiit eſſe vt Deus, & omnibus præeſſe. De aliis autẽ ſpecialiter probatur: quia omnes cõſenſerũt ſuperbię luciferi, ac etiã in ſeipſis ſuperbierũt nimis appetẽtes propriam voluntatem. *Con. 1.*

Secunda concluſio. Primũ peccatũ ſimpliciter in angelis fuit immoderatus amor ſui, ſiue immoderata ſui complacẽtia. Patet ſatis ex dictis ĩ primo notabili. *Con. 3.*

Tertia concl. Illud primũ Angelorũ peccatũ nõ erat formaliter ſuperbia proprie dicta, ſed ſuperbia ſecundo modo dicta tantum. *Con. 2.*

tum. Prima pars patet, quia ſupbia proprie dicta eſt immoderatus appetitus excellentiæ per reſpectum ad alios. Complacentia autem ſine amor ſui non reſpicit alios. Secunda pars patet, q̃a vt dicit Aug. Præſumptio eſt nimis ſibi placere, & ſuperbi dicūtur ſibi placentes.

De Ciuita. Dei libr. 14.

Con. 4. Quarta conclu. Illud primum peccatum diaboli magis proprie reducendum eſt ad luxuriam, q̃ ad quodcunque aliud viciorum capitalium non quidem accipiēdo ſtricte luxuriam, prout ſolet accipi pro appetitu immoderato voluptatum carnalium, quæ nō habent locum in angelis, ſed pro immoderato appetitu cuiuſcunque delectationis. Cōcluſionē ſic probat Sco. quia ſi quis nimis immoderate diligit aliquē alium a ſe, non propter hoc dicitur ſuperbus, aut præſumptuoſus, ſed magis eſt luxurioſus, ſeu libidinoſus. Sed eiuſdem rationis videtᷣ eſſe amor ſui, & amor proximi. igitur.

Con. 5. Quinta conclu. Primum velle concupiſcentiæ inordinatum in dæmonibus reducendum eſt ēt ad luxuriam. Patet, quia ad luxuriam generaliter dictam directe ptinet omnis immoderatus appetitus cuiuſcunque boni delectabilis, inquantum delectabile eſt.

Con. 6. Sexta concluſio. Alij dæmones moti ſunt ad peccandum ex peccato luciferi. patet per illud Apoca. Draco ſecum traxit tertiam partem ſtellarum. Hoc.n. conuenienter exponunt doctores de lucifero. Et ſi arguatur, quia ſi ſic ſequeretur, ꝙ peccatū aliorum dęmonum eſſet remiſſibile, ſicut & peccatum primorū parentū. Dicēdū primo, ꝙ peccatū primorū parentū erat remiſſibile quandiu fuerunt uiatores, ſi pœnitere voluiſſent, non autē eſt remiſſibile poſtquam ſunt in termino. Nam ſicut dicit Damaſce. ꝙ in hoībus eſt mors, hoc in angelis eſt caſus. Secundo dicendum, ꝙ nō eſt ſimile de peccato dæmonū, & de peccato primorū parentum. Diabolus enim induxit primos parentes ad peccandum ſuggerendo, & falſa promittendo. dæmones vero induxit ſolum ſuum conceptum inſinuando. Vnde nō dicitur tentaſſe eos ſicut primos parentes. Et ſi quęratur de quo ordine angelorum fuerit lucifer. Dicendum, quòd Augu. mouet hanc quæſtionem lib. ſuper Geneſ. ad litteram, ſed non ſoluit. Pauca enim de angelis voluit diffinitiue tractare. Sed Greg. expreſſe dicit, ꝙ fuit de ſuprema hierarchia, & de ſupremo ordine primus. Vnde exponens illud Iob. Ipſe eſt principium viarum Dei. Dicit, quòd Deus fecit cum cęteris omnibus eminentiorem.

Apoc. 12.

Lib. 32. Moralium.

Iob. 40.

Ad primum argu. dicendum, quòd primum peccatum luciferi non fuit grauiſſimum propter criminis magnitudinem, vt patet ex dictis in ſecundo notabili, licet dici poſſit grauiſſimum, quia fuit initium omnium peccatorum. 1

Ad ſecundum argum. patet reſponſio ex quarto notabili. 2

Ad tertium patet reſponſio per diſtinctionem ſupra poſitam in quarto notabili. 3

Ad quartum dicendum ad minorem, quòd dęmones, inferiores 4

res non appetebant principaliter ſubeſſe lucifero. Sed appetebant propriam libertatem, & quia videbant ſe non poſſe habere libertatem quam cupiebant ſecundum æſtimationem ſuam ſub Deo. ideo volebant ſubeſſe lucifero, Sic enim aliqui ſuperbi magis volunt ſub eſſe inferiori domino, quàm ſuperiori. vt videlicet minus poſſint coerceri, & ſint magis propriæ voluntatis.

Vtrum mali Angeli neceſſario male velint.

Scot. 2. d. 7. q. 1. Tho. 1. p. q. 64. art. 2.

TErtio quæritur. Vtrum mali angeli neceſſario male velint?

1 Primo arg. ꝙ non, quia dicitur Iacobi. Dæmones credunt, & contremiſcunt: iſti autem ſunt boni actus. igitur. *Iac. 2.*

2 Secundo argu. In dæmonibus eſt liberum arbitrium, & imago Dei. Nam vt dicit Diony. naturalia in dæmonibus remanſerunt integra. igitur. *De di. no. c. 4.*

3 Tertio arg. Intellectus dæmonis poteſt aliquod verum intelligere: ergo & voluntas eius poteſt aliquod bonum velle: patet conſequentia: quia dicit philoſophus. Omnis malus ignorans: ergo non põt eſſe malitia in voluntate, niſi ſit error in intellectu. *Ethic. li. 3.*

4 Quarto argu. Si angeli ſemper male volunt, continue augetur eorum malitia: ergo & eorum pœna, & ſic nunquam erunt in termino, quod eſt falſum.

5 Quinto argum. Dicit Damaſ. quod malitia eſt contra naturam, ergo non neceſſario conuenit alicui naturæ intellectuali.

Contra Super illo. Quæ conuẽtio Chriſti ad Belial. Dicit gloſa. Sicut Chriſtus ſemper bene agit. ſic diabolus ſemper male. Et pſal. dicit, Superbia eorũ qui te oderũt, aſcendit ſemper: quod eſt intelligendum nõ intenſiue, ſed extẽſiue. Primo notandũ, ꝙ beatus Thomas aſſignat rationẽ obſtinationis dęmonum ex eo, ꝙ intellectus angelicus immobiliter, & ſine diſcurſu apprehendit obiectum. Appetitus autem proportionari debet ſuę potẽtiæ apprehenſiuæ, ſicut mobile motori. ideo voluntas angeli immobiliter adhæret obiecto volito. Henricus autẽ aſſignat rõnẽ ex eo, ꝙ voluntas a corpore ſeparata, habet plenam libertatem. voluntas vero in corpore diminutam. voluntas igitur ſeparata ex toto conatu ſe immergit obiecto, ſic vt reſilire nõ poſſit: Sed, vt dicit Sco. Hæc nõ ſunt conuenienter dicta, quia ſm Augu. aſſignanda eſt communis ratio obſtinationis dæmonum, & animarum damnatarum. Certum eſt autem ꝙ anima quãdiu eſt in corpore, non apprehendit obiectum immobiliter, neq; obiecto volito ſe immergit irretractabiliter. ergo non erit in anima corpori coniuncta cauſa ſuæ obſtinationis. Et ſic quærenda eſt cauſa huius in ea ſeparata. Aut ergo eſt obſtinata ante omnẽ actum elicitũ. Aut per aliquem actum tunc elicitum. Si primum ſequitur, quòd neutra cauſarũ prædictarum eſt cauſa ſuæ obſtinationis. Nec poteſt dici ſm, quia anima ſeparata non meretur, nec demeretur: ſed tantũ recipit id quod quandiu

2. Cor. 6.

De fide ad Petrum.

diu erat in corpore meruit, vel demeruit. Item ſpecialiter arguit Sco. contra primam opinionem, quia ſi intellectus ſit ſufficiens motor voluntatis vt ſupponit illa opinio: cum intellectus angelorum ante primum peccatum fuerit rectus in apprehendẽdo non enim pœnam præceſſit culpam, ſequitur, ꝙ mouit voluntatem ad recte appetendum, nec potuit aliter mouere cum moueat per modum naturæ, ergo voluntas illa nunquam potuit peccare, quod eſt falſum. Contra ſecundã vero ſic arguitur. Agens liberum, ſicut dominatur ſuæ actioni, ſic & modo agendi ergo in poteſtate eius eſt agere intenſæ, vel remiſſæ, ergo non oportet, ꝙ voluntas perfecte libera cum ſummo conatu in obiectũ ſe immergat. Præterea, eodem principio aliquid tendit in terminum, & quieſcit in termino, ergo ſicut voluntas libertate ſua tendit in obiectum ita, & contingenter in illo quieſcit. Secundo notanda ſunt tria preambula de bonitate, & malitia actus. Primum eſt, quod vltra bonitatem naturalem volitionis, quæ ſibi competit ratione ſuæ entitatis, eſt triplex bonitas moralis. Prima eſt bonitas ex genere, quæ competit volitioni ex hoc, quòd tranſit in obiectum ſibi conueniens ſecundum dictamen rectę rationis. Et dicitur bonitas in genere, quia habet aliquid de genere moris, & eſt potentialis, & formabilis per quamcũq; aliam circunſtantiam moralem. Secunda eſt bonitas virtuoſa, ſiue ex circunſtantia, quæ cõpetit volitioni ex hoc, ꝙ elicitur cum omnibus circunſtantiis debitis ſm rectam rationem. Bonum enim eſt ex integra cauſa ſecundum Dionyſium. Tertia eſt bonitas meritoria, ſiue gratuita, quæ conuenit actui ex hoc, ꝙ præſuppoſita duplici bonitate iam dicta, elicitur ſecundum inclinationẽ charitatis, vel gratiæ. Exemplũ de prima, vt dare elemoſinam. Exemplum de ſecunda, vt dare elemoſinam pauperi indigenti de proprio, & propter amorem Dei. Exemplum de tertia, vt illud opus facere non ſolum ex pietate naturali, ſed ex charitate. Hęc autem triplex bonitas ſic ordinate ſe habet, quia prima præſupponitur ſecundæ, & non econuerſo, & ſecunda tertiæ, & non econuerſo. Secundum eſt, quòd huic triplici bonitati opponitur triplex malicia. Prima eſt malicia ex genere quando ſcilicet actus tranſit ſuper obiectum diſconueniens, puta ſi odire tranſit ſuper Deum. Secunda eſt malicia ex aliqua circunſtantia deordinante actum, licet tranſeat ſuper obiectum conueniens. Tertia eſt malicia demeritoria. Et poteſt quælibet iſtarum accipi contrarie, & priuatiue, reſpectu ſuę bonitatis. Vt autem priuatiue accipitur, priuatur tantum ipſam bonitatem. Vt autem contrarie accipitur, ponit aliquid vltra carentiam bonitatis repugnãs tali bonitati. Tertium eſt, quòd malicia ex genere contrarie accepta, & priuatiue, accepta in primo membro conuertuntur: ideo ſicut inter priuationem, & habitum non eſt medium reſpectu ſubiecti ſuſceptibilis: ita

De di. no. c. 4.

bonum

bonum ex genere, & malum ex genere ſunt contraria immediata. Ratio eſt, quia actus nòn pōt eſſe quin tranſeat ſuper obiectū, & id neceſſario eſt, aut conueniens, aut diſconueniens. In ſecundo vero mēbro malitia priuatiue accepta, & contrariē non cō uertuntur. Pōt.n.aliquis actus carere aliqua circunſtantia debita, & tñ non elici cum circunſtātia repugnante, quæ redderet actum vicioſum, puta ſi quis det eleemoſinā pauperi nō propter Deū quia non conſiderat, nec tñ intendit aliquem finem indebitū. In tertio etiam mēbro pōt actus eſſe malus priuatiue; ita quòd non eliciatur ex gratia, & tñ nō erit demeritorius, quod patet, quia actus bonus in generę moris, tantum non eſt meritorius, & tñ non omnis talis eſt demeritorius. Sic ergo in ſecundo, & tertio membro pōt eſſe actus indifferens, qui licet ſit malus priuatiuè, non tamen contrariè.

Con. 1. His præmiſſis, ponendæ ſunt quatuor cōcluſiones. Prima eſt. Pōt malus angelus habere multas volitiones bonas ex genere patet, quia pōt habere multas volitiones trāſeūtes ſuper obiectū conueniēs puta amādo ſe: odiēdo pęnam, & ſic de multis aliis.

Con. 2. Secunda concluſio. Mali angeli non neceſſario habent actum ex circunſtantia, probat Scot. q̃a voluntas ex libertate ſua poteſt non velle, & ita nullum actum habere. Vnde dicit Auguſt. Retrac. lib. 1. Nihil eſt tam in poteſtate voluntatis, quàm ipſa voluntas, id eſt, quàm ipſa volitio. Probabile eſt tamē, quòd mali angeli propter vehementem malitiam omnes ſuos actus, quando agunt deformant ex aliqua circūſtantia inordinata referendo inordinate ad amorem ſui.

Tertia concluſio. Malus angelus in ſenſu compoſito nullam pōt habere volitionem bonam bonitate meritoria. Patet, quia non poſſunt ſimul ſtare, quòd ſit malus, & quòd habeat volitionem ſic bonam. Con. 3.

Quarta concluſio. In ſenſu diuiſo, malus angelus poteſt habere volitionem bonam bonitate meritoria, loquendo de potentia remota, & diminuta, ſed non loquendo de potentia propinqua, & completa. Primum patet, quia habet voluntatem, quæ eſt receptiua volitionis ſic bonæ, immo etiam eſt principium actiuum partiale talis volitionis, licet non totale. Secūdum patet, quia ſibi deficit vna cauſa partialis, requiſita ad bonum meritoriū, ſcilicet gratia, quæ nunquam ſibi dabitur cum ſit extra ſtatum viæ, ſed Deus poſſet eam dare ſibi de potentia abſoluta, ſed non de potentia ordinata. Con. 4.

Ad primum argū. dicunt aliqui, quòd licet dæmones credāt, tamen credere in eis eſt malus actus, quia odiunt creditum. Sed contra hoc arguit Scotus, quia actus intellect⁹, vt prior eſt actu voluntatis, non habet deformitatem per actus voluntatis ſequentes. Dicendum ergo, quòd dęmones habent aliquem actū diminutæ bonum bonitate morali, quia non malum malitia cōtraria, quia videlicet non habet circunſtantiam contrariam, circunſtantiæ debitæ, licet careat aliqua circunſtantia debita. Dę- 1

moues

mones enim non credunt pro-
pter illum finem, propter quem
credendum eſt.

2 Ad ſecundum Arg.ſatis patet
ſolutio ex quarta concluſione.

3 Ad tertium Arg.dicendũ,quo
ad præſens,q̃ cum dr̃ omnis ma
lus ignorãs, poteſt capi ignorãs,
id eſt non approbans, ſicut illud
Matth. 25. Matth. Neſcio vos. Omnis.n.pec
cans non approbat bonum. Præ-
terea dicendum eſt, ꝙ non eſt ſi
mile de intellectu, & voluntate.
Intellectus .n. cogi põt ad aſſen-
tiendum pp euidentem veritatẽ
complexionis, ſed voluntas non
cogitur ex bonitate obiecti.

4 Ad quartum argu.dicendũ, ꝙ
ſemper augetur eorum culpa: &
etiam eorum pœna extenſiue,
ſed non intenſiue.

5 Ad quintum argu. dicendum,
ꝙ peccatum eſt contra naturã,
id eſt cõtra illum actum,qui na-
tus eſt elici conformiter incli-
nationi naturali, ſed ex hoc non
oportet, quòd contrarietur vo-
luntati ſecundum ſe, ſicut non
oportet illud, quod contrariatur
effectui, vel accidenti, contra-
riari cauſę,vel ſubiecto,maxime
quando talis cauſa non eſt cauſa
naturalis effectus,ſed libera.

PORTIO SECVNDA.

S*VPERIVS di
ctum eſt de creatu-
ra mere ſpirtuali,
nunc dicendum eſt
de creatura mere
corporali, circa quã
exprimit ſcriptura
in principio Gen.triplex opus, videli-
cet opus creationis, cum dicitur. In
principio creauit Deus cœlum,& ter-
ram,&c.Et opus diſtinctionis cum di
citur. Diuiſit lucẽ a tenebris,et aquas,
quæ erant ſub firmamento ab his, qui
erant ſuper firmamentum: & opus
ornatus cum dicitur. Fecit Deus
luminaria,&c. Primo ergo dicendum
eſt de opere creationis*

*Vtrum fuerit creata materia
informis.*

*Scot.2.d.12.q.1.& 2.Dur.2.d.11.
q.2.Thom.1.p.q.56.art.1.Henr.
quodlibet.1.q.10.*

CIRCA quod queritur. Vtrũ
materia informis vna om-
nium corporum fuerit creata an
te omnem diem.

Primo arg. ꝙ materia non ſit 1
facta informis a principio, quia
dicit ſcriptura. In principio crea
uit Deus cœlum,& terram,ergo
ex tunc materia habuit formam
cęleſtem,& elementarem.

Secundo arg. ꝙ illa materia nõ 2
ſit vna omnium corporũ:quia ſe
cundum philoſophum. Quorum Philo.1.
eſt una materia,illa ſunt adinui- de Gene.
cem tranſmutabilia, igitur. t.c.23.

Tertio arg. Sicut dicit Beda. Si 3
mul facta ſunt cœlum empireũ,
& materia prima, ergo ex illa
materia non eſt factum cœlum
empireum ex qua facta ſunt alia
corpora, igitur non eſt vna om-
nium corporum.

Quarto argu. quòd non ſit fa- 4
cta ante omnem diẽ, quia Gẽ. 2. Gene.2.
dicitur. Hę ſunt generationes cę
li & terræ, in die, qũ fecit Deus
cœlum & terrã. Gloſa ibi dicit,
id eſt omnium viſibilium mate-
riam, ergo materia creata eſt in
die,& non ante diem.

Contra, Gen. Poſt creationem Ge. 10.

terra,

terræ,per q̄ intelligitur materia informis, cũ poſtea dicat. Terra aũt erat inanis & vacua. Deſcribitur productio lucis. Dies autẽ non fuit ante lucem,ergo materia informis creata eſt ante diẽ. Primo notandum,quòd materia dupliciter inteligi poteſt informis. Vno modo per carentiam cuiuſcunque formæ. Alio modo per carentiam formæ completiuæ & diſtinctiuæ. Secundo notandum,ꝙ materia poteſt intelligi vna omnium corporum tripliciter. Vno modo ſecundum cõem rationem, ſm quam ſibi conuenit ſubijci formæ ſubſtantiali. Alio modo ſm ſpecialem rationem,ſm quam cõuenit ſibi ſubijcit formę ſubſtanitali, ac etiam quantitati. Tertio modo ſm rationem ſpecialiſſimã, ſm quam conuenit ſibi ſubijci formæ ſubſtantiali quantitati, & contrarietati, ac priuationi. primo modo, vna eſt materia omnium creaturarum tam ſpiritualium, quàm corporalium, vt ſupra dictum fuit. Secundo modo, vna eſt materia omnium corporum. Et tertio modo, vna eſt materia omnium generabilium, & corruptibilium. Tertio notandum, ꝙ vna eſt opinio ſolius Auguſtini dicentis, ꝙ materia præceſſit formam etiam diſtinctiuã ordine naturę tãtum. Dicit enim ſuper Gen. ad literã in pluribus locis, omnia tam ſpiritualia,quàm corporalia, cœleſtia, & elementaria,ac etiam alia generabilia, & corruptibilia in ſuis primarijs ſuppoſitis, ſimul a principio in eodẽ inſtanti fuiſſe producta: & ex tunc etiã ipſis generalibus, & corruptibilibus inditas fuiſſe rationes ſeminales ad ea producenda, quæ poſtmodum producta ſunt: ita ꝙ ſm ipſum nulla fuit ibi prioritas, aut poſteriortas durationis, ſed naturę tantum: ratione cuius ordinis naturæ Moyſes prius expreſſit productionem eorũ, quæ naturaliter aliis præſupponuntur: ſicut prius poſuit productionem terræ, quam arborũ, & huiuſmodi, & aquæ, quàm piſcium. Obſeruauit etiam Moyſes ordinem doctrinę, quia rudi populo loquens, ea quę ſimul facta ſunt, per partes diuiſit. Dicit ergo ipſe Auguſtinus, ꝙ illi ſex dies, de quibus loquitur Moyſes, ſunt tantũ vnus dies, ſexies replicatus, & per illos ſignificatur perfectio creaturarũ in mente angelica, in qua a principio concreatę ſunt ſpecies omnium rerum, ac etiam ipſarum rerum creatarum notitia: ita quòd in cognitione lucis fuit primus dies. In cogitione firmamenti ſecundus. In cognirioue diſtinctionis, maris & terræ, tertius. In cognitione Solis & Lunæ, & ſtellarum, quartus. In cognitione piſcium, & auiũ, quintus. In cognitione iumentorũ, & hominis, ſextus dies. Alia aũt eſt opinio aliorũ ſanctorum dicentium, ꝙ a principio omnia creata ſunt in materia. Sed poſtea ex illa materia ꝓducta ſunt ſm diſtinctam formã & ſpeciem in ſucceſſionem ſex dierũ. Et huius opinionis eſt Ambro. in Exameron. Ac etiam Gregorius, & Baſilius, & alij quàm plutimi. vnde dicit Chryſoſt. Quod ſimul factum eſt ſm materiã, poſtea diſtinctum apparuit ſecundum *Super Ioan.*

dum formam. Hanc autem opinionem aliquando recitat Aug. & eam veneratur, ſed tamen pri mam opinionẽ dicit eſſe ſibi veriſimiliorem, ſiue probabiliorẽ, licet ſecunda ſit ſecurior. Nam, vt ipſe dicit. Maior eſt ſacrę ſcripturæ auctoritas, q̃ quęcunque humani ingenij perſpicacitas.

Con. 1. His pręmiſſis ponũtur ſex cõcluſiones. Prima eſt. Materia nõ fuit facta infomis per carentiã cuiuſcũque formę ſubſtantialis. Patet, quia materia in illo eſſe, in quo fuit primo producta erat in loco circunſcriptiue, videlicet in concauo cœli empirei, vt dicunt cõiter Doctores. Eſſe autẽ in loco circunſcriptiue non conuenit, niſi habenti aliquã formã corpoream, igitur.

Con. 2. Secunda concl. Deus potuit ꝓducere materiam abſq; quacũq; forma: patet, quia minus dependet materia a forma, q̃ accidens a ſubiecto, ſed Deus poteſt facere accidens ſine ſubiecto, igitur.

Con. 3. Tertia cõcluſio. Vna eſt materia corporum cœleſtium, & inferiorũ, ſm rationẽ cõem, ac etiã ſpecialem ſuperius dictam, licet non ſm rationem ſpecialiſſimã. Primũ patet, quia vbi eſt forma vnius rõnis, ibi eſt materia etiã vnius rõnis, ſed forma corporeitatis eſt eiuſdem rõnis in corporibus cęleſtibus, & inferioribus, igr. Minor patet, quia eadẽ rõne prędicat̃ corpus de cœlo, & elemẽtis. Secundũ patet, quia materia corporũ cœleſtium nõ eſt ſubiecta cõtrarietati, neq; priuationi formæ ſubſtãtialis quẽadmodũ materia iſtorum inferiorum.

Con. 4. Quarta concl. Deus potuit oĩa ſimul facere, quæ dñr eſſe facta in ſex diebus: patet, quia ibi nul la implicatur contradictio.

Quinta concluſio. Non omnia ſimul facta ſunt: patet, ex textu ſacrę ſcripturæ, Gen. 1. Con. 5.

Sexta concl. Materia prima tã ordine naturæ, q̃ ordine durationis, facta eſt ante oẽm diem Primũ patet, quia illud eſt prius natura, quo poſito non ponit̃ aliud, & quo remoto remouetur. Nam dicit philoſopus in poſt prædicamentis, ꝙ prius natura dr̃, a quo non cõuertitur eſſendi cõſequentia. Sed materia prima, & huiuſmodi reſpectu eorũ, quæ dicũtur facta fuiſſe in prima die, & alijs diebus ſequentibus ſecundum communiorem modũ exponendi. Secundum patet, quia duratio materiæ informis fuit æqualis moræ, in qua dæmones fuerunt in cœlo empireo. Nam etiã ſm Auguſt. cum dictum eſt. Facta eſt lux: ceciderunt dæmones de ſedibus empireis. Mora autem prædicta correſpondebat alicui tempori noſtro, vt ſuperius dictum fuit, igitur. Ex dictis itaq; patet, quod ante productionem rerum in eſſe diſtincto & completo, quæ deſcribitur facta in ſex diebus fuit materia informis a Deo producta. Vnde dicit Beda, & multi alij, ꝙ quatuor fuerunt primo concreata, videlicet cœlum empireũ: angeli materia prima, & tempus non quidem tempus illud, quod nũc eſt in motu primi mobilis, cũ tunc modum eſſet primũ mobile, ſed tempus exiſtens in motu illius mobilis materię, quę prius dicta eſt materia prima, & materia informis. Con. 6.

Ad primũ arg. dicendũ, ꝙ ibi 2

per cœlum intelligitur tm̃ cœlũ empireum, & per terram materia prima, non quia magis eſſet, tunc ſub forma terræ, q̃ ſub forma aliorum elementorũ, cum careret omnibus formis diſtinctis. Sed quia terra plus participat cõditionem materiæ, cum ſit maxime ſubiectiua.

2 Ad ſecundum argu. patet, reſponſio ex ſecundo notabili, & tertia concluſione.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ licet ſimul duratione factum ſit cœlum empireũ, & materia prima: prius tamen natura facta eſt materia prima.

4 Ad quartum argu. dicendum, ꝙ dies ibi accipitur generaliter pro quacunque duratione, uel aliter, quia modica fuit mora a creatione cœli empirei, & materiæ primę, vſque ad productionem lucis, quæ facta eſt prima die. Ideo hoc totum computando ꝑ vna die, dicitur Deus creaſſe cœlum & terram in die.

De opere primæ diei.

Vtrum lux cauſauerit diem.

Sco. 2. d. 13. q. 1. Tho. 1. p. q. 57. ar. 4.

DÆMVM dicendum eſt de opere diſtinctionis, quod factũ eſt in primis tribus dieb. Et primo circa opus primæ diei. Quæritur. Vtrũ lux, q̃ prima die facta ẽ ſuo motu cauſauerit diẽ.

1 Primo arg. ꝙ lux non ſit facta prima die Lux. n. eſt qualitas accidentalis, quæ poſterior eſt ſuo ſubiecto, igitur.

2 Secundo arg. ꝙ non cauſauerit diem ſuo motu. Motus. n. localis ſit in ſpatio. Sed tunc nullũ erat ſpacium. Materia enim informis occupabat totum, igitur.

Tertio arg. Aut lux illa incepit moueri ab Oriẽte, vel ab alia parte. Non primum, quia ſic dies illa prima habuiſſet mane pręcedens qđ eſt falſum, vt patet Gẽ. 1. Nec ſecundum, quia ſic dies illa non fuiſſet ęqualis aliis. 3 *Gene. 1.*

Contra, Gen. expreſſe habet, ꝙ prima die facta eſt lux, & diuiſio lucis a tenebris, & ꝙ Deus appellauit lucẽ diẽ. Et Magi. ſentẽ. dicit, ꝙ facta lux illa vicem ſolis tenebat, & motu ſuo circumagitata diẽ, & noctẽ diuidebat. Notanda ſunt ſex præambula. Primum eſt, ꝙ lux dr̃ vere, & proprie in ſpiritualibus. Vñ Ioã. ãr, ꝙ Deus erat lux vera. Et. 1. Io. 1. Deus lux eſt, & tenebrę in eo nõ ſunt vllę. Ideo ẽt Augu. Gen. Per lucem intelligit angelicam naturã. Dr̃ ẽt lux proprie in corporabus. Et quia lux iſta corporalis notior eſt: ideo conuenienter ſecundum alios Doctores per lucem. Gen. 1. intelligitur principaliter lux corporalis, quamuis ſecũdario etiam intelligi debeat lux ſpiritualis, videlicet natura angelica inquantum habet ſignificari per lucem corporalem. Secundum eſt, ꝙ lux in corporalibus non eſt forma ſubſtantialis. Nulla. n. forma ſubſtantialis eſt per ſe ſenſibilis. Lux autem eſt per ſe ſenſibilis. Item ſi lux eſt forma ſubſtantialis, aut eſt forma vltima, aut non vltima. Si primũ ſequitur quòd oĩa corpora lucida tã cœleſtia, quàm elementaria, ſunt eiuſdem ſpeciei, quod eſt falſum. Si ſm, ſequitur

Ibidem. *2. d. 13.* *Ioan. 1.* *1. Io. 1.* *Gene. 1.* *Ibidem.*

quod

ꝙ in igne eſt aliqua forma ſubſtantialis perfectior luce: & ſic lux non poteſt eſſe forma ſubſtātialis alicuius corporis cęleſtis in quo nulla poteſt eſſe forma ſubſtātialis imperfectior forma elementari. Tertiū eſt, ꝙ lumen non poteſt dici eſſe ſubſtantia. Aut enim eſſe ſubſtantia ſpiritualis, aut corporalis. Non primū, quia lumen eſt extenſibile. Nec ſecundum, quia ſic duo corpora ſimul eſſent in eodem loco. Lumen enim eſt ſimul cum aere, aut alio medio illuminato. Itē illud cui aduenit lumen manet vnum, & idem ſm ſubſtantiam ipſo lumine veniente, aut etiam recedente. vt patet de aere illumitato & tenebroſo.

Quartum eſt, ꝙ lux propriē dicitur qualitas ſenſibilis corporis lucidi. Lumen vero cauſatur a luce in medio diaphano: & eſt ſpecies ſenſibilis, ſiue intentio ipſius lucis prout intentio dicitur ſm Sco. nō ſolum id in quo tendit potentia: ſed etiam id per quod potentia tendit in obiectum. Et hoc poteſt ſic probari: quia ſi lumē eſſet obiectum ſenſibile tantum, & non ſpecies ſenſibilis, ſiue intentio, aut rō ſentiendi: ſequeretur ꝙ lumen poſitum ſupra viſum non faceret viſionē. Dicit enim philoſophus, *2. de aia t.c. 136.* ꝙ ſenſibile, quod videlicet eſt ſenſibile tantum, & non rō ſentiendi poſitum ſupra ſenſum nō facit ſenſationem. Quintum eſt, quòd dies dupliciter dicitur. Vno modo dicitur lumē in aere vel in alio medio: & ſic dies nominat qualitatē, & dicitur dies artificalis. Alio modo dies dicitur tempus, ſiue ſpacium xxiiij. horarū & ſic nōminat quantitatem, & dicitur dies naturalis. Sextum eſt, quòd circa quæſitū aliter loquuntur græci, & aliter latini. Baſil. n. & Dam. & alii gręci dicunt, ꝙ lux illa facta prima die cauſabat diē & noctē ꝑ emiſſionem & retractionē luminis diuina voluntate factam. Doctores vero latini ꝓbabilius dicūt, ꝙ lux illa circulationē illā faciebat, quæ nunc fit a ſole, & illuminabat hemiſperium, in quo erat. Fiebāt autē tenebræ in hemiſperio oppoſito ex obiectione materię groſſioris, & deficientis, quę erat in medio totius materiæ informis.

His præmiſſis ponendæ ſunt quatuor cōcluſiones. *Con. 1.* Prima eſt. cōuenienter facta eſt lux prima die patet, quia id ſine quo nō poteſt eſſe dies oportuit fieri prima die, ſed ſine luce non poteſt eſſe dies. igitur.

Secunda concluſio. *Con. 2.* Lux illa cauſabat diem artificialē. Probatur, quia cauſa naturalis non impedita neceſſario ꝓducit effectū naturalem in proprio ſuſceptibili. Sed lux eſt cauſa naturalis luminis, ſiue illuminationis medii. Lux autem illa nō erat impedita, & materia prima, ſiue informis erat illuminabilis: ergo lux illa illuminabat medium, & ſic cauſabat diem artificialem.

Tertia concluſio. *Con. 3.* Lux illa motu ſuo cauſabat diem naturalem ante productionem ſolis, quæ facta eſt quarta die. Patet quia ante productionē ſolis lux illa gerebat vicem ſolis. Sed ſol ſuo motu facit diem naturalem, ſcilicet diem artificalē & noctem. igr̄.

Quarta cōcluſio. Cōuenien-

ter facta eſt lux illa cauſãs diẽ in
illo triduo antequã produceretur
ſol. Patet, quia hoc apparet con-
ueniens ordo diuinæ ſapientiæ,
in operibus ſuis in quibus eſt ꝑ-
ceſſus ab imperfecto ad perfe-
ctũ. Lux.n.illa erat imperfectior
ſole, Vñ per hoc ĩſtruimur ne ſu
bito velimus aſcẽdere ad sũma.

Ad primum arg.dicendum, ꝙ
licet lux ſit poſterior ſuo ſubie-
cto:cõueniẽter tñ præcedit alia,
quæ poſterius producta sũt. Præ
terea dicendum, quòd lux aliquã
do accipitur materialiter pro ip
ſa ſubſtantia lucida.

Ad ſecundũ arg.dicendum, ꝙ
materia prima, ſiue informis:
tunc erat in illo ſpacio in quo
lux illa mouebatur.

Ad tertium arg.dicendum, ꝙ
aliqui vt Beda, dixerunt ꝙ lux il
la incepit moueri ad meridiem.
Et tunc oportet in prima die na
turali cõnumerare ſex horas, q̃
fuerunt ab opere creationis, vſq;
ad productionẽ lucis cum mun-
dus, ſm communem opinionem
fuerit factus in equinoctio. Et ſic
dies ille naturalis fuit æqualis
cæteris, quòd aũt dies artificia-
lis fuerit breuior, nullũ apparet
inconueniens. Alii autem dicunt,
ꝙ incepit moueri ab oriente, nec
propter hoc ſequitur, ꝙ dies illa
habuerit mane, quia nulla fuit
nox pręcedẽs. Mane aũt dicitur
tẽpus inter noctem pręcedentẽ,
& diem claram ſequentem.

Vtrum firmamentum factum fuerit ſecunda die.

Tho.1.p.q.68.ar.1.

CIRCA opus ſecũdæ diei.
Quęritur. Vtrũ firmamentũ
quod vocatũ eſt cœlũ diuidens
aquas ab aquis conuenienter fue
rit factum in ſecunda die.

Primo arguitur, ꝙ nõ: quia cœ 1
lum factum eſt ante omnẽ diẽ.
Iuxta illud Geneſis. In princi- *Gen.1.*
pio creauit Deus cœlum & ter-
ram, &c.

Secundo arguitur, ꝙ firmamẽ 2
tum non diuidat aquas ab aquis
Oĩs.n. aqua eſt grauis: ergo nul-
la eſt naturaliter ſurſum, & ſic
nulla eſt ſupra firmamentum.

Tertio arguitur. Aquę inferio 3
res non attingunt ad firmamen
tum: ergo firmamentum nõ di-
uidit eas a ſuperioribus.

Contra Geneſis dr̃. Fiat firma *Gen.1*
mentum in medio aquarum, &
diuidat aquas ab aquis. Et ſequi-
tur. Et vocauit Deus firmamen-
tum cœlum: & factum eſt veſpe
ræ, & mane dies ſecundus. Notã
da ſunt tria pręambula. Primum
eſt, quòd extenſio nomine cœli
aliqñ aer vocatur cœlũ. Iuxta il-
lud pſal. Volucres cęli &c. Vnde
& Dam. dicit unũ cęlum eſſe ae-
reũ, & ideo dixerũt aliqui Gene. *Gen.1.*
quòd per firmamentum intelli-
giẽ media regio aeris in qua con
denſantur nubes, & per eã diui-
duntur aquæ per euaporationẽ
ſuperius eleuatę ab aquis inferio
ribus. Secundum eſt, quòd cœlũ
propriæ dr̃ corpus ſublime lumi
noſum actu, uel potentia, & in-
corruptibile. Eſt autem huiuſ-
modi triplex cœlum. Primum
eſt ſimpliciter lucidum, quod di
citur empireum. Aliud vero eſt
ſimpliciter diaphanum, ſiue per
ſpicuum, aut tranſparens, & dici
tur cœlum aqueum. Sicut enim
aquæ

aquæ elementaris eſt perſpicua atq; frigida formaliter, & effectiuè, ſic cœlum illud eſt perſpicuum, ac etiam frigidum effectiuè, licet non formaliter. Et quia cœlum illud non eſt fluidum, vt aqua elementaris, immo quaſi glaciali ſoliditate firmatum ad modum criſtalli, ideo etiam dicitur criſtallinum. Aliud vero eſt cœlum ſydereum continens ſperas ſeptem planetarũ, & octauam ſperam, in qua ſunt ſtellæ fixæ, & iſtud ſecundum communiorem opinionẽ dicitur firmamentum. Aliquando tñ reſtringitur nomen firmamenti præciſe ad octauã ſperã. Tertiũ eſt, quòd nomen aqua tripliciter exponit̃.Gen. Vno modo pro materia informi cum dicitur. Spiritus domini ferebatur ſup aquas. Secundo modo pro omni corpore diaphano, ſiue trãſparenti cum dicitur. Fiat firmamentum in medio aquarum. Tertio modo pro elemento aqueo cum dicitur. Congregentur aquæ, quæ ſub cęlo ſunt in locum vnum. *Gen. 1.*

Con. 1. His p̄miſſis ponitur talis concluſio. Firmamentum diuidens aquas ab aquis cõueniẽter factũ eſt ſecũda die. ꝙ firmamentũ diuidat aquas ab aqs: patet, qa hic noĩe aquarum intelliguntur oĩa corpora diaphana. Firmamentũ aũt diuidit diaphana ſuperiora ab aquis inferioribus, ꝙ autẽ huiuſmodi firmamentum conuenienter ſit factũ ſecunda die patet, quia inter ea, quæ pertinent ad opus diſtinctionis nobiliſſimum eſt firmamentũ, & cęlum aqueum, quod eſt ſupra firmamentum poſt illam lucẽ, quę facta eſt prima die. Vnde eſt aduertendum, ꝙ triplex eſt opus diſtinctionis factum in tribus primis diebus. Prima eſt diſtinctio lucidi a tenebroſo, quæ facta eſt prima die. Secunda eſt diſtinctio perſpicui a perſpicuo, quę facta eſt ſecũda die. Tertia, eſt diſtinctio perſpicui ab opaco, quæ facta eſt tertia die.

Ad primũ argumentum dicẽdum, ꝙ licet cœlum empireum, ſit factum ante oẽm diem non tamen cœlum ſydereum. 1.

Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ licet aqua elementaris, ſit grauis, non tamen aqua illa cœleſtis, quę dicitur cęlum aqueum. 2.

Ad tertium argu. dicendum, ꝙ licet aqua ſtrictę ſumpta pro elemento aqueo, nõ attingat ad firmamẽtũ, bene tñ ſumpta generalius ꝓ omni corpore tranſparẽti. Dicendũ p̄terea, ꝙ cũ dictũ eſt. Fiat firmamentũ in medio aquarũ, & diuidat aquas ab aquis; aquę ibi ſumunẽ pro materia prima, ſiue informi, quæ erat per totũ diffuſa intra concauum cœli empirei, ſecundum cõmunem ſanctorũ expoſitionem. 3.

Vtrum tertia die conuenienter facta fuerit congregatio aquarum.

Tho 1 p.q.69.ar.1.

CIRca opus tertię diei. Quæritur. Vtrum in tertia die conuenienter facta fuerit congregatio aquarum, & productio, plantarum.

Primo arguitur, quòd non, qa tota terra erat cooperta aquis, ergo non erat locus in quo congregarentur aquæ.

Secunda arguit. Id quod factū eſt in pēnā hoīs peccantis, non eſt factu anteq̄ hō peccauerit: ſed multę plantę, puta ſpinæ, & tribuli, & hmōi factæ ſunt in pęnam hoīs peccantis. igitur.

3 Tertio arguit. Plantæ viuunt queadmodū, & aīalia ſuper terram, ſed aīalia nō fuerunt ꝓducta tertia die, nec pertinent ad opus diſtinctionis, ſed ad opus ornatus: ergo videtur, ꝙ ſimiliter fieri debuit de plantis.

4 Quarto arguitur. Mineralia adhærent terræ queadmodū, & plantæ, & tamen ſcriptura nullam facit mentionē de mineralibus: ergo nec deberet facere mentionem de plantis.

Contra, Eſt authoritas ſcripturæ. Gen. Notandū, ꝙ ſecundum ſcripturā in principio Geneſis. duplex informitas conueniebat terræ in ſuo primo ſtatu. Vna, qa erat inanis, ſiue inuiſibilis eo, videlicet, ꝙ erat aqs cooperta. Alia vero, qa erat vacua, ſiue incōpoſita carens, videlicet decore quem nūc hēt ex plantis quaſi ſuperueſtientibus eam. Et vtraq; iſta īformitas ablata fuit tertia die. Prima videlicet per hoc, ꝙ aquæ congregatę ſunt in locū vnū, & apparuit arida. Secūda vero per hoc, ꝙ plātæ productę ſunt actualiter ſm ſpēs ſuas, vt cōiter dicunt doctores, vel ſaltē virtualiter inquātū terra accepit virtutē ꝓducendi herbas & arbores: vt exponit Auguſt.

Con. 1. Hoc præmiſſo ponitur talis concluſio. In tertia die conuenienter facta eſt aquarū congregatio in locum vnū, vt ſic appareret arida, ac etiam plantarum productio. Primum patet, quia poſt diſtinctionem lucidi a tenebroſo, quæ facta eſt prima die; & poſt diſtinctionē perſpicui a perſpicuo, quæ facta ſecunda die, couenienter fieri debuit die tertia diſtinctio perſpicui ab opaco. ſ. aquæ a terra, & hæc facta eſt per congregationē aquarum in locum vnum. Non quidem in locum vnū ſimpliciter, cum ſint multæ aquæ diſcontinuè: ſed in locum vnum reſpectu terræ ſiccę. Secundū probatur, quia ad tertiū diem pertinet formatio terrę, quę facta fuerat informis. In plantarū autē productione eſt quaſi, quædam formatio ipſius terrę. Plantæ enim immobiliter, ſibi adhærent. Eſt autem aduertendum, ꝙ eadem die facta eſt formatio, & diſtinctio omnium elementorum: ſed Moyſes loquitur tantummodo de manifeſtioribus ad ſenſum, ſcilicet de terra & aqua.

Ad primum argumentum dicendum ſecundum Aug. quod aquæ eleuatæ ſunt in maiorem altitudinem in illo loco, in quo ſunt congregatæ. Mare enim eſſe altius terra compertum eſt per experiētiam in mari rubro, vt dicit Baſilius. Præterea etiā dicendum, quòd aqua erat rarior quaſi nebula tegens terrā, & in ipſa ſua cōgregatione denſata eſt, & formata. 1

Ad ſecundum arg. dicendū, ꝙ maior eſt vera inquantū, id eſt, hominis punitiuum. Et ad maiorem dicendum, ꝙ tales plantæ abſolutè, & ſimpliciter non ſunt hominis punitiuè, ſed ſolū inquantū creſcunt in terra, per hominis laborem exulta.

Ad tertiū argumentū dicendum, 3

dum.ꝙ plantæ viuunt, ſed tam in vita ſua non eſt ſic manifeſta, vt vita animalium eo ꝙ carent motu locali, & ſenſu in quibus manifeſte apparet vita.

4 Ad quartum argumentū dicēdum, ꝙ mineralia non ſunt ſic manifeſta, vt plantæ eo ꝙ generantur in viſceribus terrę, nec habēt diſtinctionem a terra ſic manifeſtā, vt plantæ, ſed quaſi videntur eſſe quædā ſpecies terrę, præſerum antequam per humanum artificium purgentur.

Vtrum conuenienter deſcripta ſint opera trium dierum.

D.Tho.1.p.q.70.71.72.per totum.

DEmum dicendū eſt de opere ornatus quod factū eſt quarta, quinta, & ſexta die. Vbi quęritur an cōueniēter deſcripta ſint opera illorū trium dierum.

1 Primo ar.ꝙ non, quia luminaria cęli fixa ſunt in cœlis quēadmodū plantæ in terra, ergo ſicut productio plantarū pertinet ad formationem, ſiue diſtinctionē terræ, ſic productio luminarium ad formationē, ſiue diſtinctionē cœli, & non ad opus ornatus,

2 Secundo arg. Hier. dicitur, A
Hier. 12 ſignis cœlorum nolite metuere quę gentes timent, ergo non conuenienter dicitur, ꝙ luminaria cœli facta ſint in ſigna.

3 Tertio arguitur. Diſtinctio diei, & noctis facta eſt a prima die, ergo non conuenienter dicitur in opere quartę diei, ꝙ luminaria ſint facta in tempora, & dies & annos.

4 Quarto ar. Nihil ſit, niſi propter maius ſe: finis enim eſt nobilior his, quæ ſunt ad finem. Sed terra non eſt nobilior luminaribus cœli, ergo non conuenienter dicitur ꝙ luminaria cœli facta ſunt, vt illuminent terram.

Quinto arg. Piſces, & aues cōponuntur ex quatuor elementis, & in eis maxime dominatur terra. Corpora enim eorum naturaliter mouentur ad terram, ergo non conuenienter dicuntur producti fuiſſe ex aquis. 5

Sexto ar. Sicut piſces mouent in aqua, ſic aues in aere, ergo ſicut piſces ſunt ex aquis, ſic aues ex aere: & per cōſequēs nō cōueniēter dicuntur producti ex aqua. 6

Septimo arguitur, Multa ſunt animalia venenoſa, & nociua homini. Sed nihil homini nociuum produci debuit ante peccatum hominis, ergo non conuenienter producta ſunt huiuſmodi animalia ſexta die ante productionem hominis.

Contra eſt auctoritas ſcripturæ. Primo notandū, ꝙ differētia eſt inter opus diſtinctionis, & Gen. 1.
opus ornatus, quia opus diſtinctionis pertinet ad formationē rerum quantū ad ea, quæ ſunt ſibi intrinſeca, aut immobiliter adhærentia. Opus vero ornatus, reſpicit ea, quæ ſunt ab ipſis rebus diſtincta. Diſtinctio autem maxime manifeſtatur per motum localem per quem fit ſeparatio diſtinctorum. ideo opus ornatus reſpicit ea, q̄ localiter mouentur in partibus principalibus mūdi, videlicet ī cęlo, & ī elemētis. Eſt autē triplex opus ornatus ſecundum diſtinctionē triū dierum. primum pertinet ad productionem luminarium, quæ

mouentur in firmamento, & facta ſunt die quarta. Secundū pertinet ad productionem piſcium, & auium. quæ pertinent ad ornatum aeris, & aquę, quę ſunt elementa perſpicua. Tertium vero reſpicit productionē animalium reptilium, & greſſibilium in terra, quæ producta ſunt ſexta die. Secundo notandū, ꝙ in deſcriptione productionis luminariū cœli, triplex tangitᷣ vtilitas ex ipſis proueniens hominibus. Prima eſt quantum ad viſum, videlicet pro rebus cognoſcendus, & humanis operibus dirigendis, & quantum ad hoc dicitur, ꝙ huiuſmodi luminaria facta ſunt, vt illuminent terram. Secunda eſt quantam ad viciſſitudinem temporum, quibus tollitur faſtidium & ſeruatur valitudo, & neceſſaria victui oriuntur. Hęc enim nō eſſent ſi ſemper eſſet hyems, aut ſemper æſtas, & ſi ſemper eſſet nox, aut ſemper dies: & quantum ad hoc dicitur, quòd luminaria facta ſunt, vt ſint in tempora, & dies, & noctes. Tertia eſt quantum ad opportunitatem negociorum, inquantum ex ipſis luminaribus 'umitur ſignificatio aeris pluuioſi, vel ſereni, & huiuſmodi, quæ ſunt apta diuerſis negocijs. Et quantum ad hoc dicitur, vt ſint in ſigna. Tertio notandum circa opera quintæ, & ſextæ diei, quòd eſt difficultas videtur eſſe de productione animæ brutarum animalium a primordio mundi productorum. Dicit enim ſcriptura in operæ quintæ diei: producant aquæ reptile animæ uiuentis &c. Et in opere ſextæ diei: producat terra animam viuentemtē. Quæritur ergo. An animæ huiuſmodi animalium a primordio productorum productæ ſunt ex nihilo, an ex aliquo. Non videtur poſſe dici primum, quia ſi ſic pertinerent ad opus creationis, & non ad opus ornatus. Item ſi ſic nō videretur cōuenienter dictū, ꝙ aqua, & terra producerent ea. Nec videtur poſſe dici ſecundum, quia ſi ſic videtur, quòd huiuſmodi animæ poterant educi de potentia materię, & cum iam pręceſſiſſent corpora cœleſtia agentia, & ouentia, ſequeretur, quòd productio huiuſmodi animarum non eſſet proprium Dei, quod videtur inconueniens, quia primaria omnium rerum productio ſoli Deo pertinere videtur. Omiſſis autem diuerſorum opinionibus quī ſuper hoc variè loquuntur dicendum cum beato Auguſtino, quòd huiuſmodi animę nō ſunt productę omnino de nihilo, nec ſūt de ratione ſeminali, quæ nondum erat in elementis: ſed de ratione primordiali, & obediētiali inditis a Deo elementis mundi. Eſt quippe differentia inter rationem ſeminalem cauſalem primordialem, & obedientialem. Ratio enim ſeminalis dicitur qualitas actiua exiſtens in ſemine. Ratio vero cauſalis dicitur vir eius actiua agentis. Ratio autem primordialis dicitur potentia a primordio indita elementis mundi ad hoc, vt ex ipſis fierent corpora mixta. Ratio vero obedientialis dicitur potentia cuiuſcunque creaturę ad ſuſtinendum influxum diuinę voluntatis, & potentię.

ſuper Geneſ. ad literā ſ. 6.

Con. 1.

His pręmiſſis, ponitur talis cōcluſio. Cōuenienter deſcripta

ſunt

ſunt opera quartę, & ſextæ diei, quæ ſunt opera ornatus. Primũ probatur, quia quæcũque a Deo fiunt conueniẽtiſſime fiunt cũ ſint a ſapientia infinita, quæ errare nõ põt: huiuſmodi ſunt oĩa opera Dei. Secundum ſatis patet ex primo notabili.

2 Ad primũ arg. dicendũ, ꝙ ſecundũ Ptolomeũ luminaria nõ ſunt fixa in cœlo, ſed mouentur ſeorſum a motu ſui orbis. Si aũt teneatur ſecundum Ariſtotelẽ, ꝙ nõ mouentur, niſi ad motum orbis tanquam fixa in determinata parte orbis, dicendũ, ꝙ motus luminariũ eſt nobis manifeſtus, non autem motus ſuę ſpheræ. Moyſes aũt, q̃a rudi populo loquebaẗ, ideo loquebatur de rebus, ſecundũ ꝙ apparent ſenſui.

Ad ſecundum argumentũ dicendum, ꝙ procedit de ſigno eorum, quę fiunt a libero arbitrio. Hæc.n. non directe ſubſunt influentię cœleſti, nec efficaciter, licet aliquo modo inclinatiue ratione partis ſenſitiue, cuius inclinationẽ, & motionẽ plerũq; ſequitur appetitus rationalis. Non autẽ procedit argumentũ de tranſmutabilibus corporalibus, nec de his quæ ab ipſis dependent. Hæc enim ſubſunt influentiæ corporum cœleſtium.

3 Ad tertium arg. dicendũ, ꝙ a prima die facta eſt diſtinctio diei, & noctis quantũ ad rõnẽ cõmunem: ſed non quãtum ad rationes ſpeciales, puta quantum ad maiorem, & minorem longitudinem, & quãtum ad calidi tatem, & frigiditatem maio iorem, vel minorem.

4 Ad quartum arg. dicendum, ꝙ nihil ſit, niſi propter maius ſe, tanquã propter finẽ vltimũ: ſic.n. oĩa facta ſunt propter dominum. Sed nõ eſt inconueniẽs aliquid factũ fuiſſe propter aliquid minus ſe, tãquam propter finem non vltimum, inquantũ videlicet illud minus ordinatur ad integritatem vniuerſi. Præterea dicendum, quòd in illuminatione terrea luminaribus cœli, non attenditur principaliter vtilitas terræ: ſed magis vtilitas hoĩs, qui ſecundum animã nobilior eſt luminaribus cœli.

Ad quintum argu. dicendum, quòd piſces, & aues cum dicuntur fieri ex aquis intelliguntur fieri ex quatuor elemẽtis. Aqua enim ibi ſumitur generaliter pro natura elementari. 5

Ad ſextum arg. patet ſolutio per idem. 6

Ad ſeptimũ ar. dicẽdũ, ꝙ ſi hõ nõ peccaſſet, nõ fuiſſent ſibi nociua animalia venenoſa, immo vtilia quamuis illa vtilitas, vt in pluribus ſit nobis ignota. 7

De operum Dei conſummatione.

Vtrum conſummatio operum Domini facta fuerit ſeptimo die.

Tho. 1. p. q. 73. ar. 1. 2. 3.

DEmum quęritur. Vtrũ completio, ſiue conſummatio operum domini conuenienter aſcribatur diei ſeptimo.

Primo arguitur, quòd nõ: q̃a Deus continue operatur in mũdo. iuxta illud Ioann. v. Pater meus vſque modo operatur, & ego operor, ergo nõ dum compl- 1 Ioan. 5.

completum eſt opus eius.

2 Secundo arguitur. Quicunque cōplet opus ſuum aliquid facit. Sed non legitur Deus aliquid feciſſe in die ſeptimo: ſed magis ab omni opere quieuiſſe. igitur.

3 Tertio argu. Tempus incarnationis dicitur tempus completionis, ſiue plenitudinis: vt patet ad Galatas. igitur.

Gal.4. Gen.2. Contra. Gen.ij. dicitur. Compleuit Deus die ſeptimo opus ſuum, quod fecerat. Notandum ſecundum Thomam in prima parte, quòd triplex intelligi poteſt conſummatio operum Dei in creaturis, videlicet conſummatio naturæ, gratiæ, & gloriæ. Conſummatio autem gloriæ, ſiue completio, erit in fine mundi. Conſummatio vero gratiæ, fuit in incarnationem Chriſti. Completio autem naturę eſt duplex. Vna per integritatem partium vniuerſi. Et hęc pertinet ad ſextam diem. Alia per operationem ipſarum partium vniuerſi. Et hæc pertinet ad ſeptimam diem. Ex tunc enim incœpit Deus gubernare creaturas, mouendo eas ad proprias operationes, licet quieuerit a nouis creaturis condendis, nihil enim omnino nouum ex tunc fecit, quod non pręceſſerit aliquo modo in operibus primis, vel materialiter, vel etiam cauſaliter, vel in ſuo ſimili.

Con.1. Hoc præmiſſo, ponitur talis concluſio. Conſummatio naturalis operum Dei aſcribi poteſt diei ſexto, ac etiam ſeptimo, ſecundum diuerſas acceptiones, patet ex præcedenti notabili. Ad argumenta etiam ex eodem ſatis patet ſolutio.

PORTIO TERTIA.

POST conſiderationem creaturæ mere ſpiritualis, ac etiam mere corporalis, reſtat facienda conſideratio de homine, qui ex natura corporali, & ſpirituali componitur. Erit autem hæc conſideratio triplex. Prima de naturali humanæ conditionis qualitate. Secunda de ſua productionis modalitate. Tertia de aſſimilationis, eius ad Deum ſublimitate, ſiue dignitate. Circa primum aduertendum, quòd Theologus habet tantummodo conſiderare naturam hominis, quantum ad animam, non autem quantum ad corpus, niſi pro quanto corpus refertur ad animam. Erit igitur prima conſideratio de anima humana tam in ſe quam in ſuis potentiis, & actibus naturalibus.

Vtrum anima rationalis ſit immortalis.

Diuus Tho.1.p.q.75.ar.6.

CIrca quod primo quæritur. Vtrum anima rationalis ſit naturaliter immortalis, & incorruptibilis.

Primo arguitur quòd nō, quia dicit Apoſt. quòd ſolus Deus habet immortalitatem. 1 1.Ti.6.

Secundo arguitur. Dicit philoſo. quòd intellectus corrumpitur aliquo interius corrupto. 2 de anima. c.20.

Tertio arguitur. Omne quod eſt ex nihilo, eſt redigibile in nihilum. Sed anima rationalis eſt ex nihilo. igitur. 3

Quarto arguitur. Anima rationalis patitur & in corpore, & extra corpus. Sed ſecundum philoſo. paſſio magis facta 4

abiicit a ſubſtantia. igitur.

De di. no. li. 4. Contra. Dicit Dionyſius. ꝙ animæ humanæ habent vitam ſubſtantialem incõſumptibilẽ. Item dicit philoſo. quod intellectum ſeparatur ab aliis partibus animę, ſicut perpetuum a corruptibili. *3. de ani ma. t. c. 33.* Notanda ſunt duo pręambula. Primum eſt, ꝙ corruptio dupliciter accipi poteſt. Vno modo pro quacunque deſitione eſſendi. Alio modo pro deſitione eſſendi per trãſmutationem naturalem. Secundum eſt, quòd aliquid eſſet redigibile in nihilum poteſt intelligi dupliciter. Vno modo per potentiam phyſicam, ſiue naturalem. Alio modo per potentiam obedientialem, ſecũdum quam, omnia ſubſunt diuinę poteſtati, vel ſecundum potẽtiam metaphyſicam, quę dicitur eſſe vbicunque non eſt contradictionis implicatio.

Con. 1. His præmiſſis, ponendę ſunt duæ concluſiones. Prima eſt ſumendo corruptionem primo modo, anima humana eſt corruptibilis per potentiam obedientialẽ, ſiue methaphyſicam. Patet, quia ſicut nulla fuit cõtradictio animam, non eſſe antequam eſſet, ſic etiam nulla eſt contradictio ipſam non eſſe, poſtquam fuit.

Con. 2. Secunda concl. Anima humana naturaliter eſt incorruptibilis, probatur ſic ſm Bon. q̃a anima humana naturaliter appetit beatitudinẽ. Sed appetitus naturalis non eſt fruſtra, ergo anima humana poteſt habere beatitudinẽ, ſed vbicunq; eſt beatitudo, ibi eſt ſecuritas, & vbi eſt ſecuritas, ibi eſt immortalitas, ſiue incorruptibilitas. Item anima rõnalis habet operationem non dependentem ex corpore, ſcilicet intelligere, quod nullum ſibi determinat organum, ergo duratio ſua non dependet ex corpore. Non poteſt autem in ſe corrumpi, cum in ſe non habeat contrarietatem. Item omnis operatio ſubſtantia naturaliter corruptibilis antiquatur, & ſe neſcit in tempore. Sed operatio animę rationalis non antiquatur in tempore, immo magis iuueneſcit. Iuxta quod dicit philo. In ſenibus viget ſapientia, & in multo tempore prudentia.

Ad primum arg. dicendum, ꝙ Apoſto. accipit ibi immortalitatem pro omnimoda immutabilitate, prout videlicet negat omnem mutationem, & poſſibilitatem deſitionis eſſendi tam naturalem, quàm metaphyſicam. 1

Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ philoſophus ibi loquitur de corruptione intellectus, quantũ ad operationem ſuam. Impeditur enim intellectus ab operatione ſua propter corruptionẽ, aut læſionem organi imaginatiue, vel fantaſtice. 2

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ procedit de potentia obedientiali, aut methaphyſica, quæ tamẽ nunquam reducetur ad actum. Hoc enim eſſet, contra legem Dei ordinatam, qua decreuit nunquàm annihilareſubſtantiã ſpiritualem.

Ad quartum argu. dicendum, ꝙ anima poteſt pati non per partis ademptionem, ſed per pacis, & quietis impeditionem. Philo. autem loquitur de paſſione rerum corporalium. 4

De anima humana.

Vtrum anima ſit compoſita ex materia, & forma.

D. Tho. 1. p. q. 75. ar. 5.

SEcũdo q̃rit. Vtrũ anima ſit cõ poſita ex materia, & forma.

1 Primo argu. quod non auctoritate Magiſtri dicentis, quòd ſubſtantiã animæ, creauit Deus, non de aliqua materia. *2. d. 17.*

2 Secũdo arg. Dicit philoſoph', ꝙ intellectus eſt impermixtus, & impaſſibilis. Omne aũt habẽs materiã, eſt paſſibile: ergo aĩa intellectiua non habet materiam. *3. de anima. t. c. 4.*

3 Tertio argu. quanto forma eſt nobilior, tanto ſimplicior. Sed anima eſt nobilior aliis formis, ergo eſt ſimplicior. Aliæ autem formæ non ſunt compoſitæ ex materia, & forma cum ſint formę tantum, & non res ſubſiſtentes. igitur nec anima.

4 Quarto arg. Omne ens compoſitum eſt cõplere ſpeciei maxime compoſitum ex materia, & forma, ſed nullum ens completæ ſpeciei venit in conſtitutionẽ alicuius tertij: anima vero venit in conſtitutionem tertij, ſcilicet totius hominis, ergo nõ eſt compoſita ex materia, & forma. Contra. Dicit phil. Sicut in omni natura eſt materia & efficiẽs, ſic in anima eſt intellect', quo eſt omnia fieri, & intellectus, quo eſt omnia facere. Omnis aũt potẽtia paſſiua pertinet ad materiam. igitur. Item dicit philoſo. Sicut materia eſt ſubiectum formarum ſubſtãtialium, ſic compoſitum eſt ſubiectũ accidentium. Sed anima eſt ſubiectum multorum accidentium, ſcilicet ſcientiarum, & virtutum ergo eſt compoſita. Notanda ſunt ea, quæ ſuperius poſita ſunt cum quærebatur vtrum angelus ſit compoſitus ex materia, & forma. Eſt præterea notandum, ꝙ aliquid componi ex materia, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ex materia preiacente, ſiue præexiſtente, quemadmodum generabilia, & corruptibilia ſunt ex materia. Alio modo ex materia non præexiſtente, ſed ſic ꝙ totum ens ſimul producitur ſecundum materiam, & formam: ita quòd materia non eſt prior duratione, ſed natura tantum, ſicut cœlum empireum eſt compoſitum ex materia, & forma, cum tamen fuerit ſimul totum productum per creationem. *3. de anima. t. c. 18.* *9. Met. t. c. 11.*

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Anima eſt compoſita ex materia, & forma, non tamen ex materia præexiſtente. Prima pars patet, quia anima nõ eſt ſimplicior angelo, immo minus: ſed angeli ſunt compoſiti ex materia, & forma, ſicut ſuperius dictum fuit, ergo multo magis anima. Secundum patet, quia anima producitur per creationem, vt nunc ſupponitur. Creatio autem eſt ex nihilo, id eſt non de aliquo præexiſtente. *Con. 1.*

Ad primum argu. dicendum, quòd magiſter loquitur de materia præiacente. 1

Ad ſecundum arg. dicendum, quòd Phil. negat ab intellectu non omnimodam paſſionem, ſed paſſionem tranſmutatiuam, ſecundum eſſe ſubſtantiale. Vnde in anima non eſt materia ſub iecta priuationi, aut tranſmutationi ſubſtantiali. 2

Ad

3 Ad tertium argu. dicendum, ꝙ anima intellectualis eſt ſimplicior aliis formis per carentiã partium quantitatiuarum, non enim eſt extenſibilis nec per ſe, nec per accidens, nec ſecundum ſubſtantiam, nec ſecundũ actũ, ſed non eſt ſimplicior per carentiam partium conſtitutiuarũ eſſentialiter. Tales enim partes pertinent ad complementum, & perfectionem rei. Ad quartum arg. dicendum, quòd maior nõ eſt vniuerſaliter de omni cõpoſito ex materia & forma, ſed solũ de illo, cuius materia ſatiat totũ appetitũ formæ, & forma ſatiat totũ appetitum materiæ.

Vtrum anima vniatur corpori corruptibili.

Tho.1.p.q.76.art.3.4.5. Duran.2.d.17.q.1.

TErtio quærit. Vtrũ aĩa intellectualis conueniẽter vniatũ corpori fragili, & corruptibili.

1 Primo arg. ꝙ nõ, quia materia debet proportionari ormæ aĩa autẽ rõnalis eſt incorruptibilis.

2 Secundo arg. Operatio intellectus non indigent corpore, ergo nec oportet animã intellectiuã vniri corpori, aut ſaltẽ ſi debeat vniri vř, ꝙ potius vniẽda ſit corpori ſubtili, q̃ corpori terreſtri.

3 Tertio argu. Aliorum animaliũ corpora hẽnt ſibi naturaliter infinita tegumẽta, & arma puta pilos, vngues, & cornua. Anima autẽ rõnalis eſt nobilior, q̃ ſint animæ aliorũ animalium, ergo non cõuenienter vnitur corpori tegumentis, & armis priuato.

Contra, quod a Deo fit conuenienter, fit talis autem vnio eſt a Deo. Notanda ſunt quinque præambula. Primum eſt, quòd ratio diſpoſitionis materiæ ſumẽda eſt a forma. materia.n.eſt propter formam tanquam propter finem. Secundum eſt. Anima rationalis non ſolum habet virtutem intelligendi, ſed etiam virtutem ſentiẽdi. Ratio eſt, qa anima intellectiua eſt infima inter naturas intellectuales: ſic ꝙ non habet rerum noticias ſibi cõcreatas, & naturaliter inditas, quemadmodum habent angeli. Sed oportet, quòd huiuſmodi noticiam accipiant a rebus ſenſibilibus per miſterium ſenſuum. Tertium eſt, quòd oportet organum potentiæ ſenſitiuæ denudari ab omni qualitate ſenſibili, quantum ad eſſe intenſum. Ratio ſi enim haberet in eſſe intenſo aliquam qualitatem ab illa potentia ſenſitiua perceptibilem impediretur a receptione, & ſenſatione aliarum qualitatum. Et ex hoc ſequitur, quòd oportet organum ſenſus eſſe tẽperatum in qualitatibus, quarum ſenſus eſt perceptiuus. Oportet igitur organum tactus, quę eſt prior omnium ſenſuum eſſe temperatum in qualitatibus primis, quarum eſt perceptiuus, videlicet in calido frigido, humido, & ſicco, & ſic eſſe reductum ad æqualitatem, & temperamẽtum complexionis. Quartum eſt, quòd virtus ſenſitiua nobilior eſt in homine, q̃ in brutis. Nam, vt dicit Dionyſ. Ea quę ſunt in inferioribus exiſtunt perfectius in ſuperioribus Ex his itaque oĩbus ſequitur, ꝙ oportet corpus humanũ eſſe corpus mixtũ, inter cętera maxime

reductu

reductum ad equalitatem complexionis. Quintum præambulū eſt, ꝙ ſecundum medicos, & naturales duplex pōt attendi æqualitas, videlicet ęqualitas a pōdere, & æqualitas a iuſtitia. Non poteſt autem in corpore humano eſſe qualitatum naturalium æqualitas a pondere ſic. videlicet, ꝙ tanta ſit virtus, ſiue vigor vnius, quanta alterius. Certū eſt enim, ꝙ in corde & epate, maxime viget caliditas. In quibuſdā autem aliis membris magis viget frigiditas, in quibus videlicet magis viget flegma, aut melancolia. Itē ſi tanta eſt virtus caliditatis, quanta frigiditatis, & econtra, quantum vna ageret, tātum alia reſiſteret, & ſic nulla eſſet alteratio, aut trāſmutatio. Itē ſi eſſet omnimoda ęqualitas grauitatis, & leuitatis in virtute, corpus humanum eſſet indifferens ad motū ſurſum, & ad motū deorſum. Nō ergo eſt ibi omnimoda ęqualitas qualitatum in vigore ſuo, ſiue ęqualitas a pondere. Eſt ergo ibi tantum æqualitas a iuſtitia, quæ conſiſtit in cōtemperatione quadā qualitatum naturalium ſecundum debitam proportionem iuxta exigentiam formæ, & operationis eius.

Con. 1. His præmiſſis, ponitur talis concluſio. Conuenienter vnitur anima rationalis corpori corruptibili. Probatur, quia oportet ipſam vniri corpori mixto æqualiter cōplexionato, ſiue in qualitatibus temperato. Omne aūt tale corpus eſt corruptibile per actionem qualitatum primarum. igitur. Non eſt tamen corruptibilitas conditio per ſe intēta in corpore humano, ſed conſequens ex quadam naturali neceſſitate ad conditionē per ſe intentā, id eſt ad æqualitatē cōplexionis, quæ eſt multipliciter variabilis, & amiſſibilis. Poteſt etiā probari concluſio ſic, quia quod anima vniatur corpori corruptibili, hoc ſpectat ad bonum hominis, & hoc præcipue tripliciter. Primo ꝑpter eius humiliationē ex cōſideratione, videlicet miſerię ꝓprij corporis. Secūdo ad bonorū operū exercitatione, quorū videlicet corpus eſt inſtrumentum. Tertio ad quandam hominis dignificationē, vt videlicet in ipſo tanquam in complemento operum Dei per quandam participationem, & conuenientiam ſint omnia opera Dei, propter quod etiam homo dicitur microcoſmus, id eſt minor mundus.

Ad primum argu. dicendum, ꝙ materia debet proportionari formæ quantum ad conditiones neceſſarias ad operationem formæ, ſed non oportet, quòd ſibi proportionētur in aliis. 1

Ad ſecundum argumentum negatur conſequentia, quia anima vnitur corpori, non ad hoc vt immediate ſit organum potentiæ intellectiuæ: ſed propter operationem virtutis ſenſitiuæ, quæ habet intellectui miniſtrare obiectum. 2

Ad tertiū argu. negatur conſequētia, quia nō ſic potuit natura inſufficienter homini prouidere de tegumētis, & armis. quemadmodum aliis animalibus. Bruta enim animalia tantū habēt virtutē ad aliqua determinata: homo vero ad multa, & varia. Nec tn̄ natura deficit homini in neceſſariis, quia dedit ei rōnem, & 3

malus

manus, quę ſunt organa organorum, quibus prouidere poteſt ſibi ſufficienter de idumentis, & armis, & alijs neceſſarijs.

Vtrum intellectus intelligat abſque ſpeciali lumine.

D. Tho. 1 p. q. 74. ar. 4.

DEMVM inquirendum eſt de potentiis, & operationibus animę intellectiuæ. Vbi primo quæritur de potentia intellectiua, & actu eius. Vtrum intellectus humanus poſſit habere certam notitiam alicuius ſincerę veritatis abſque lucis increatæ ſpeciali illuſtratione.

De Tri. in lib. 9. cap. 6.

1 Primo arguitur, quòd non, per auctoritates Auguſtini dicentis. Intueamur inuiolabilem veritatem ex qua diffiniamus qualis eſſe mens hominis ſempiternis rationibus debeat. Et ibid. c. 15. Alijs ſupta nos regulis manentibus, approbare, uel improbare cōuincimur, qñ aliqd rectè, vel non rectè probamus. Et ibidem. Artem ineffabiliter pulchram ſupra mentis aciem ſimplici intelligentia capientes. Et lib. 12. cap. 2. Sublimioris eſt rationis iudicare de iſtis corporalibus per rationes ſempiternas. Et 12. lib. confeſſ. ſic dicit. Si ambo videmus veritatem, nec tu in me, nec ego in te, ſed ambo in ea quę ſupra mentem incommutabili veritate.

2 Secúndo arguitur. Nulla potentia poteſt attingere aliquid præſtantius ſe virtute propria. Sed intellectus humanus attingit aliquid præſtantius ſe, ſcilicet diuina & æterna; ergo non virtute ſui, ſed virtute lucis increatę, ſiue æternæ.

3 Tertio arguitur. Oē iudicās de alio prǽeſt illi, de quo iudicat. Sed intellectus humanus iudicat de ſupernaturalibus, ergo prǽeſt illis, non autē virtute ſui, ergo virtute lucis ſuperioris.

4 Quarto arguitur. Non poteſt potentia mutabilis habere certitudinem, & euidentia de aliquo immutabili, niſi per aliquod immutabile. Non enim poteſt aliquis certitudinaliter cognoſcere lucem immutabilem per lucem mutabilem, ergo patet, ꝙ hoc fiat virtute alterius, ſcilicet lucis increatę.

5 Quinto arguitur. Non poteſt aliquid idem numero eſſe in pluribus, niſi per aliquid commune ipſis, ſed eadem veritas numero a pluribus cognoſcitur, & iſta eſt in pluribus, ergo oportet, quòd hoc ſit per aliquid ipſis commune, videlicet per lucē increatam.

Rom. 1.

Cōtra. Ad Rom. Inuiſibilia Dei a creatura mundi per ea, quę facta ſunt intellecta conſpiciuntur. Sed rationes ęternę ſunt inuiſibilia Dei, ergo habent cognoſci per ea, quę facta sūt, & ſic nō econtra. Primo notandum, ꝙ Auguſt. Ex ſupradictis auctoritatibus non intendit aſſerrere impoſſibilitatem certæ cognitionis naturalibus. Hæc eſt enim opinio falſa Achademicorum, qui negāt ſcientiam poſſe haberi ab homine. Quòd autem illa non fuerit Auguſtini intentio: patet, quia ipſe dicit. Spectamina diſciplinarum quiſque veriſſima eſſe nulla dubitatione concedit. Et Boe. dicit. Cōis animi cōceptio

Li. ſoliloquiorū. Lib. de ebdom. 2. Met. t. c. 14.

ceptio eſt, quam quiſque probat auditam. Et philoſophus dicit. Prima principium ſunt oĩbus nota, ſicut ianua in domo. Sicut.n. ianua neminem latet, licet interiora domus lateant, ſic prima principia neminẽ latent. Sciẽtia aũt non dependet, niſi ex euidẽtia principiorum, & euidentia illationis ſillogiſticæ, quæ eſt per ſe nota in ſillogiſmo perfecto, vt patet in primo priorum. Ex quo ſequitur quòd poteſt haberi naturaliter ſciẽtia, ſine certa notitia cuiuſcunque concluſionis demõſtrabilis ex primis principiis. Auguſt. etiam concedit certitudinem eorum, quę per experientiam ſenſuum cognoſcuntur, vbi dicit. Abſit vt ea, quę didicimus per corporis ſenſus vera eſſe dubitemus per eos.n. didicimus cœlum eſſe, & terram, & mare, & ea, quæ in eis ſunt. Concedit ẽt ipſe Aug. ibidem certitudinẽ de actibus noſtris. Vnde dicit. Si quiſpiam dicat. Scio me ſcire, me viuere non poteſt falli. Et ibidẽ. Si aliquis dicat. Volo beatus eſſe, quomodo non imprudenter reſpondeam, falleris. Et iterum. Si quis dicat. Nolo errare: nonne eum errare nolle verum erit. Secundo notandum, quòd vt dicit Scot. propter auctoritates Auguſtini ſupradictas, oportet concedere, ꝙ veritates infallibiles videntur in regulis æternis. Sed tñ ad hoc non eſt neceſſaria aliqua illuſtratio ſpecialis, nec.n. dicit Auguſt. omnes veritates uideri in huiuſmodi regulis, ſed duntaxat ueritates, quæ ſunt neceſſariæ ex vi terminorum. Ad huius igitur intelligentiam conſiderãdum eſt iuxta ipſum Scotũ, quòd

De Tri. lib. 15. cap. 2.

1. d. 3. q. 1.

obiecta intelligibilia producunt in eſſe intelligibili per actum intellectus diuini, & in eis relucẽt omnes veritates de ipſis neceſſariæ ſic, ꝙ intellectus creatus intelligens huiuſmodi obiecta, & virtute ipſorum intelligens veritates neceſſarias de ipſis, uidet huiuſmodi veritates in eis. Huiuſmodi autem intelligibilia inquantum ſunt obiecta ſecundaria intellectus diuini, conueniẽter dicuntur veritates, quia videlicet ſunt conformia exemplari ſuo, ſ. intellectui diuino. Conuenienter etiam dicuntur lux, & regula, quia ſunt manifeſtatiua, & directiua: ſunt autem in illo eſſe incommutabilia, & ſic dici poſſunt neceſſaria, & ęterna ſecundum quid. Aeternitas enim eſt conditio exiſtentis, & illa nõ habent eſſe, niſi ſecundam quid. Intellectus igitur creatus vidẽs veritates infallibiles in talibus obiectis, conuenienter dici poteſt eas uidere in luce æterna, ſiue in regulis ęternis, modo iam expoſito. Et præterea, quia huiuſmodi obiecta non habent eſſe intelligibile, niſi ab intellectu diuino, nec mouere pñt ĩtellectũ creatum virtute ſui, ſed virtute intellectus diuini. Nulla.n. motio vera, & realis poteſt eſſe ab ente, ſecundum quid virtute ſui, ſed tantum virtute illius, quod dat ei tale eſſe ſecundum quid, ideo conuenienter dici poteſt quod intellectus creatus videt huiuſmodi veritates infallibiles in lumine intellectus increati, quia videlicet virtute intellectus increati producta ſunt obiecta in eſſe intelligibili: & ipſa ſic producta nõ virtute ſui,

ſed

ſed virtute intellectus diuini mouet ipſum intellectũ creatũ. Tertio notandum, ꝙ alius eſt modus dicendi ſecundum Franc. de Maro. qui uidetur multum conueniens, nec uidetur multũ præ dictis derogare, videlicet ꝙ infallibilitas propoſitionum neceſſariarum dependet ab incommutabilitate terminorum, ſecundũ eſſe quiditas terminorum abſtrahit ab exiſtentia, & non exiſtentia ab eſſe in re, & ab eſſe in anima a loco, & tempore a creatione, & annihilatione, & ab omnibus aliis huiuſmodi. Habitudines ergo, ſiue ueritates conuenientes ipſis terminis ex ſua ratione formali, ſunt incommutabiles, ſiue neceſſariæ, & huiuſmodi ueritates infallibiliter, & certitudinaliter uidetur in illis quiditatibus, ſiue rationibus formalibus huiuſmodi autem ratio formalis conuenienter dicitur lux, inquantum eſt manifeſtatiua talium veritatum. Eſt autem æterna exponẽdo negatiuè, id eſt nõ habens principium durationis, neque finem, quia ſcilicet abſtrahit ab vtroque. Non tamen exponendo affirmatiuè, & propriè, quia æternitas hoc modo eſt cõditio exiſtentiæ. Eſt etiam talis ratio formalis neceſſaria, id eſt non poſſibilis aliter ſe habere, licet non ſit neceſſaria propriè, & affirmatiuè inquantum, ſ. neceſſitas eſt conditio exiſtentiæ. Sic ergo patet, ꝙ veritates neceſſariæ videntur in ipſis terminis ſm eſſe quiditatiuũ cognitis tãquã in luce æterna, & neceſſaria.

Con. 1. His præmiſſis, ponẽda eſt talis cõcluſio. Veritates neceſſaria uidetur in regulis æternis, ſiue in luce æterna, ſed tamen ad hoc non eſt neceſſaria ſpecialis illuſtratio præter influentiam generalem. Prima pars patet ex ſecundo notabili. Secunda patet, quia poteſt intellectus ex puris naturalibus habere certam notitiam de multis veritatibus, vt patet ex primo notabili. Item ſic probatur, quia ſecundum regulam Auguſti. Deus res, quas condidit ſic adminiſtrat, vt eas proprios motus agere ſinat. Sed Deus dedit intellectui, ſicut & alijs potentijs ea, quæ ſufficiunt ad eius operationem, ergo poteſt habere ſuam operationem abſque ſpeciali illuſtratione.

Ad primũ arg. patet ex dictis quomodo debeant intelligi auctoritates Auguſt. Poſſet etiam dici, quòd Auguſt. non loquitur aſſertiuè, ſed inquiſitiuè. 1

Ad ſecundum argu. dicendũ, quòd maior eſt vera de potentia productiua non autem de potentia operatiua. 2

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ maior eſt vera quando ueritas obiecti dependet ex iudicio intellectus, quod nõ habet locum in propoſito. 3

Ad quartum argu. dicendum, quòd talis certitudo habere ex formali ratione terminorum, quæ ſicut dictum eſt habet rationem lucis, & poſſet dici increata negatiuè, ſicut & æterna. 4

Ad quintum argumentum dicendum, quòd maior eſt vera de eo, quod eſt in pluribus formaliter, non autem de eo, quod eſt in pluribus obiectiuè tantum. 5

Vtrũ intellectus agens ſit tanquã lux.

D.Tho.1.p.q.85.per totum.

SECVNDO quęritur. Vtrũ in anima intellectiua pręter intellectum poſſibilem ſit intellectus agẽs tanquã lux quędam creata, & ratio cognoſcendi.

1 Primo arguitur, quòd non ſic. Intellectus poſſibilis eſt agens: patet, conſequentia, quia intellectio eſt actio, ergo ĩtelligere eſt agere, & intelligens eſt agens.

2 Secundo arguitur. Actio ĩmanens eſt in agente. Sed intellectio eſt actio immanens, & eſt in intellectu poſſibili, igitur intellectus poſſibilis eſt agens.

3 Tertio arguitur. Intellectus poſſibilis elicit intellectionem, ſicut uoluntas volitionẽ. Sed voluntas eſt agens reſpectu volitionis, ergo etiam intellectus poſſibilis reſpectu intellectionis.

3. de aie. t.c. 63. Cõtra. Eſt philoſophus. Notãda ſunt tria præambula. Primũ eſt, quòd ratio cognoſcendi ſecũdũ Franciſcus de Maronis dicit quadrupliciter. Vel ſicut principium actiuũ, vel vt paſſiuũ: vel vt repręſentatiuum, vel vt determinatiuũ. & vtrunque iſtorũ dr̃ lux, & ratio cognoſcendi. Intellectus.n. agens dicitur lux & ratio cognoſcendi, quia actiuè principiat cognitionẽ. Intellectus vero poſſibilis, quia paſſiuæ recipit eam. Species vero intelligibilis, quia repræſentat obiectũ: Habitus vero, quia determinat potẽtiã ad certum actum. Magis aũt proprie dicitur lux de intellectu agente, quàm de quocunque aliorum. Secundum eſt, quòd intellectus agens cauſat in intellectu poſſibili quatuor effectus eſſentialiter ordinatos: prout dicit ipſe Franciſ. de Maronis. Primo.n. cauſat ſpeciem intelligibilẽ cũ fantaſmate concauſante. Non.n. poteſt ſolum fantaſma eam cauſare, quia omnis cauſa æquiuoca totalis, perfectior eſt ſuo effectu, fantaſma autem nõ eſt perfectũ: immo minus perfectum, quàm ſpecies intelligibilis. Secundo cum ſpecie intelligibili cauſæ actum intelligendi, quem cauſare non poteſt ſola ſpecies intelligibilis cum ſit imperfectior eo. Tertio cauſat diſpoſitionem ad habitum, non quidem cum actu intelligendi, qui cum ſit immanens habent rationem finis: nec eſt productiuus alicuius, ſed cũ ſpecie intelligibili, quę non põt eſſe totalis cauſa illius diſpoſitionis propter rationẽ prædictã. Quarto cum ipſa ſpecie intelligibili cauſat habitum. Hæc autem quatuor recipiuntur in intellectu poſſibili, qui eſt eorum totalis cauſa ſecundum modum ſuæ cauſalitatis, ſ. ſecundum rationẽ cauſalitatis paſſiuę, & receptiuę. Tertium eſt, ꝙ intelligere non eſt agere intellectionem, ſic.n. obiectum intelligere, nec eſt idem ꝙ recipere intellectionẽ, ſic enim non eſſet in Deo. Sed vt dicit Franciſcus de Maronis. Intelligere idem eſt, quòd habere in ſe formaliter intellectionem: & ſic eſt cõe Deo & creaturis, & abſtrahit ab actione, & paſſione.

His pręmiſſis ponitur talis cõcluſio. *Con. 1.* In anima intellectiua præter intellectum poſſibilem ponẽdus eſt intellectus agens. probat philoſophus, quia niſi ſic, fru- *3. de ani.*

ſtra

ſtra eſſet principium paſſiuum; quia in omni natura in qua repe ritur principium paſſiuum alicu ius effectus naturalis, reperitur etiam principium actiuum. Sed intellectus poſſibilis eſt principium paſſiuum intellectionis, q̄ eſt naturalis operatio animę intellectiuæ, ergo etiam ibi eſt intellectus agēs, tanquā principiū actiuū. Vnde dicit philoſophus, ꝙ intellectus agēs ſe hēt ad poſſibilē, ſicut ars ad materiam.

1 Ad Primū arg. negatur conſequentia. Et ad probationem dicendū, ꝙ intellectio nō eſt actio de genere actionis, licet bene ſit actio de genere qualitatis prout videlicet actio accipitur pro actu producto, & non pro tranſmutatione productiua.

2 Ad ſecundum arg. negatur cōſequentia, quia non dicitur actio manens eo, ꝙ fit in agente proprię loquendo de agente: ſed qa non terminatur ad aliquem terminū productum in eſſe reali.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ intellectus poſſibilis paſſiuè elicit intellectionē. Intellectus aūt agens actiuè. Elicere. n. conuenit principio tam actiuo, quàm paſſiuo, ſ; diuerſimodè videlicet vni actiuè, & alteri paſſiuè.

Vtrum ſpecies intelligibilis ab intellectionis cauſa principalis.

D. Tho. 1. p. q. 75. ar. 2.

TERTIO quæritur. Vtrum in intellectu ponenda, ſit ſpecies intelligibilis tāq̄ cauſa principalis intellectionis?

Primo arguitur, ꝙ non ſit ponenda per auctoritates Ariſtote- 1 3. *de ani.*
lis. ibi, n. dicit, quòd nos ſpeculamur, quod quid eſt in fantaſmatibus. Et, ꝙ ſicut ſe habent ſenſibilia ad ſenſum, ita fantaſmata ad intellectum. Et nihil intelligimus, niſi cum fantaſmate, & conuertendo ad fantaſmata. Sed, ſi eſſet ſpecies intelligibilis, ī intellectu in ipſa videretur quiditas rei, & ad intelligendum ſufficeret conuerſiō ad ipſam, & nō ad fantaſmata. igitur.

Secundo arguitur. Præſentia 2
obiecti pręcedit præſentiam ſpeciei: cum ſit cauſa eius: ergo prima repræſentatio obiecti nō eſt per ſpeciem: ergo fruſtra ponerentur ſpecies.

Tertio arguitur. Si poneretur. 3
ſpecies intelligibilis, hoc maxime eſſet ad repręſentandum obiectum ſub ratione vniuerſali: ſ; hoc non. igitur. Minor patet, qa ſpecies non poteſt repræſentare obiectum, niſi ſecundum rationem, ſecundum quam imprimit ab obiecto. Sed ſpecies intelligibilis imprimitur ab obiecto, ſ;m rationem ſingularitatis, cū actiones ſint ſingularium: ergo non poteſt repræſentare obiectum, ſub ratione vniuerſali.

Quarto arguitur quod ſpecies 4
intelligibilis, non ſit cauſa intellectionis, quia ſi ſic, ſequeretur quòd diuerſorum obiectorum, quæ diuerſas habent ſpecies, nō poſſet eſſe ſcientia vna, quod eſt falſum.

Quinto arguitur, quòd ſpecies 5
intelligibilis, ſit cauſa principalis intellectionis, quia illud eſt principalius agens, quod ſibi magis aſſimiliat effectum: ſ; agentis

enim eſt ſibi aſſimilare effectū: ſed actus cognoſcēdi magis aſſimilatur obiecto, aut ſpeciei eius intelligibili, quàm intellectui.

6 Sexto arg. Obiectū in ſe, vel in ſpecie eſt mouens non motū. Intellectus vero eſt mouens motum, ergo obiectum, vel eius ſpecies eſt principalis.

2. de ani. t.c.6. Cōtra quātum ad primā partē dicit philoſophus. ꝙ aīa intellectiua eſt locus ſpecierum, quod non videtur poſſe intelligi, niſi de ſpeciebus intelligibilibus. Species enim ſenſibiles, ſunt in partem ſenſitiua. Et quantum ad ſecundā, ſic arguitur: quia intellectio magis dicit̄ eſſe actus intellectus, quàm obiecti, aut ſpeciei intelligibilis. Primo notandum, quòd propter auctoritates philoſophi prius inductas aliqui omnino negauerunt ſpecies intelligibiles. Sed contra iſtos, ſic arguit Sco. quia oportet ī obiectum intelligibile eſſe præſens intellectui, ſub ratione qua eſt intelligibile prius naturaliter, quàm actu intelligatur. intellectus autem intelligit obiectum, etiam ſub ratione vniuerſali. Sed, ſub ratione vniuerſali, non poteſt eſſe præſens intellectui ꝑ fantaſma, quod eſt ſimilitudo ſingularis, vt ſingulare eſt ergo oportet, quòd ſit pręſens per ſpeciem intelligibilem, quæ eſt repręſentatiua rei ſub ratione vniuerſali. Secundo notādum, quòd ad cauſandum actū intelligendi non ſufficit obiectū præſens in ſe, vel in ſua ſpecie, nec etiā ſufficit ſola potētia intellectiua, ſed vtrūq; requiritur, ſicut declaratum fuit in primo tractatu ī illa parte vbi quærebatur de his, q̄ ſpectant ſpecialiter ad perſonā patris in illa videlicet q̄ſtione. Vtrū eſsētia patre, ſit principiū generatiuū filij, in ſecūdo notabili. Tertio notandum, quòd plures cauſas cōcurrere ad cauſandum vnū effectum pōt intelligi dupliciter. Vno modo ex equo, ſicut qñ ſunt duo trahentes nauē, vel aliud corpus. Alio modo ordine quodam eſſentiali. Et hoc dupliciter Vno modo ſic, ꝙ inferior moueatur a ſuperiori, & ab eo accipiat virtutem mouēdi: vt patet de virtute motiua ī brachio & manu & baculo & pila. Alio modo ſic, ꝙ inferior non moueatur a ſuperiori, nec ab ea accipiat virtutem mouēdi: ſed tātum ꝙ ſuperior habet perfectiorem virtutē & rōnem motiuā, ſicut diceretur de viro, & muliere in gñatione prolis ſi dicat̄ mulier ad hoc concurrere actiuè.

His præmiſſis ponendæ ſunt tres concluſiones. *Con. 1.* Prima eſt. In parte intellectiua ponēda eſt ſpecies intelligibilis pro cognitione abſtractiua in qua non eſt obiectum in ſe pręſens, patet ex primo notabili. Item nimis vilificaretur pars intellectiua ſi ab ea auferretur, id quod perfectionis eſt in potentia cognoſcitiua, ſed perfectionis eſt impotentia cognoſcitiua habere obiectū in ſe pręſens, vel in ſua ſpecie. igr̄.

Con. 2. Secunda concluſio. Ad cauſandum actum intelligendi ſimul concurrunt obiectum, vel ſpecies intelligibilis eius, & potentia intellectiua: nō tamen ex equo. Prima pars patet, quia neutrum eorum ſufficeret. vt alias dictum eſt in loco prænotato in ſecundo notabili. Secunda

da pars patet, quia ſi concurrerent ex equo, & ſecundum potẽtiã eiuſdẽ rationis poſſet virtus motiua vnius intantum intẽdi, ſiue augeri, ꝙ ſufficeret pro cauſa totali abſque alia partiali cã, quod eſt falſum, igitur. Nec oportet, ꝙ totalis cauſa alicuius effectus habeat ſimpliciter vnã rationem cauſandi: ſed ad hoc ſufficit vnitas ordinis, inter cauſas partiales concurrentes: licet quęlibet illarum habeat propriã rationem ſpecialem.

Con. 3. Tertia concluſio. Intellectus eſt principalior cauſa, q̃ obiectũ uel ſpecies intelligibilis in cauſatione actus intelligendi. Nec tñ dat obiecto, virtutem motiuam. Prima pars patet ex dictis in loco prenotato in ſecundo notabili. Et ſecunda probatur, quia obiectum ex natura ſua, & non ab alio hẽt virtutẽ motiuam ad ꝓducẽdũ actũ ĩtelligẽdi ſeipsũ.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ auctotitates philoſophi ſic ſunt accipiendæ, ꝙ inter intellectũ, & fantaſiã pro ſtatu iſto tãta eſt connexio, ꝙ quandocunq; intelligimus vniuerſale nos fantaſiamur, aliquod ſingulare eius. Nõ eſt ergo intelligendum, ꝙ intellectus videat quicquid eſt in fantaſmate tanq̃ in ratione vidẽdi, ſiue cognoſcẽdi. Sed qñ aliquis per intellectum ſpeculatur aliquam quiditatẽ aut naturã: tunc ẽt per virtutẽ fantaſticã aſpicit eius ſingulare. Et ꝓꝑ hoc dicit philoſophus intelligentem ſe cõuertere ad fantaſmata.

2 Ad ſecundũ arg. dicendum, ꝙ antecedens eſt verum de præſentia realis approximationis agentis ad paſſum: ſed non de præſentia obiecti, ſub ratione qua eſt intelligibile.

Tertium argum. dicendum ad 3
probationem minoris, quòd in agente ſiue imprimente eſt conſideranda duplex ratio. Vna eſt conditio agentis: & hęc eſt ſingularitas. Alia eſt ratio agendi: & hęc eſt ipſa natura exiſtens in ſingulari. Dicendum ergo ad maiorẽ illius probationis, ꝙ qñ ſpecies totaliter cauſatur ab obiecto: tunc repræſentat ipſum quantum ad rationẽ agendi concomitante etiam ratione agẽtis: uel ſaltem non ſub ratione oppoſita conditioni agentis. Et huiuſmodi eſt ſpecies ſenſibilis, quæ nunquàm repræſentat obiectum, ſub ratione vniuerſalis, quando uero ſpecies non totaliter, neq; etiam principaliter cauſatur ab obiecto cuiuſmodi ẽ ſpecies intelligibilis, quæ principaliter cauſatur ab intellectu agẽte repręſentare poteſt obiectum quantum ad rationem agẽdi, ſub ratione oppoſita conditioni agẽtis, & ſub ratione vniuerſalis.

Ad quartum argu. dicendum, 4
quòd illa conſequentia eſt concedenda de ſcientiis habitis virtute propria talium obiectorum: non autem de ſcientia, quæ habetur de obiectis ſpecie diſtinctis virtute alicuius primarii obiecti in quo virtualiter continentur, vel tanquàm eius paſſiones, vel tanquàm cauſæ, uel aliquo alio modo.

Ad quintũ arg. dicẽdũ, ꝙ maior eſt vera de illo, qđ magis aſſimilat effectiuè, & nõ de illo, qđ magis aſſimilat formaliter. Cauſa .n. principalis, ſemper magis agit ad aſſimilandum effectum, ſibi

ſibi, aut alteri : ſed effectus magis aſſimilatur formaliter cauſę minus principali.

6 Ad ſextũ arg. dicendũ, ꝙ intellectus, nec in ꝓductione ſpeciei intelligibilis, nec in productione intellectionis, mouetur ab altera cã partiali : licet intellectus in ſecunda motione, quæ eſt per actum intelligendi, iam ſit motus motione prima, videlicet per ſpeciem intelligibilem. Hæc tñ motio paſſiua, ſolum cõuenit intellectui poſſibili, & nõ intellectui agenti, cui nõ conuenit moueri, ſed mouere tantum.

Vtrum portio ſuperior ſit diſtincta ab inferiori.

Diu. Thom. 1. p. q. 79 artic. 8. 9. 11. Scot. 2. d. 14. q. 1. Dur. 2. d. 23. q. 4.

QVarto quæritur. Vtrum in parte intellectiua, ſit portio ſuperior, vt potentia diſtincta a portione inferiori?

Aug. 12. Primo arguit̃, ꝙ ſic ſm Aug. de Trinit. imago eſt in portione ſuperiori tm̃, & nõ in inferiori.

Secũdo ar. Obiectũ portionis ſuperioris eſt ęternũ: obiectũ vero inferioris eſt tẽporale. Sed diuerſitas obiectorũ arguit diuerſitatẽ potentiarum : igitur.

Tertio arguitur. Eadem potentia non eſt regulans & regulata. Sed portio inferior eſt regulata a ſuperiori. igitur.

De Tri. lib. 11. c. 13. Cõtra dicit Aug. Aĩam in portionẽ ſuperiorẽ, & inferiorẽ nõ niſi ſm officia geminamus. Primo notandum, quòd quẽadmodum dicit Durãdus. Ratio nominat potentiam diſcurſiuam : procedit autẽ aliquãdo ex principijs per reuelationẽ cognitis: cuiuſmodi eſt illud : Deus eſt æternus, & vnus in ſpeculabilibus. Et in practicis oẽ. i. fugiendũ, quo vita ęterna amittitur, qm̃ ergo principia per reuelationẽ cognita, ſunt ſuperiora principijs naturaliter cognitis, ideo ratio ex illis procedens dr̃ ſuperior : inquantum vero procedit ex naturaliter notis, dr̃ inferior. Secundo notandũ, ꝙ ſicut dicit Aug. de Trin. Ratio ſuperior dicitur, eo quòd intendit æternis conſpiciendis, & conſulendis. *Aug. 12* Conſpiciendis quidem, inquantum ea in ſeipſis ſpeculatur. Conſulendis vero, inquãtum ex eis accipit rationes agendorum. Ratio vero inferior dicitur, eo, ꝙ intẽdit tẽporalibus. Hęc aũt duo. ſ. ęternũ, & temporale : ſic ſe habent, quòd vnũ põt accipi, vt mediũ cognoſcendi alterum. Nã ſm viã inuentionis ex tẽporalibus deuenimus ad cognitionẽ ęternorũ. Iuxta illud ad Ro. *Rom. 1.* Inuiſibilia Dei a creatura mundi per ea, q̃ facta ſunt intellecta conſpiciunt̃, ſm viã vero iudicij per ęterna iã cognita de tẽporalibus iudicamus, & ꝑ rõnes ęternas tẽporalia diſponimus. Tertio notandũ quòd ſicut dicit doctor ſubtilis. Duplex eſt intellectus quæſtionis. *2. d. 14. q. 1.* Vnus eſt. Vtrũ portio ſuperior, ſit vna tm̃ potẽtia: & portio inferior vna tantũ alia potentia. Alia eſt. Vtrum data aliqua ſpeciali potentia, puta, potentia intellectiua, illa ſit alia formaliter in portione ſuperiori, & alia in inferiori, & ſic etiã de memoria, & voluntate. His pręmiſſis, põnẽdæ ſunt tres *Con. 1.* conclu-

concluſiones. Prima eſt. Non eſt tm̄ vna potentia in portione ſuperiori. Patet, quia ſm̄ Auguſt. imago eſt in portione ſuperiori. imago autē non conſiſtit in vnica potētia, ſed in tribus. vt alias dicetur. igitur, &c.

Con. 2. Secunda concluſio. Non eſt alia formaliter potentia intellectiua portionis ſuperiotis, & inferioris: & idem intelligendum eſt de memoria, & voluntate. Probat Scot. q̄a eiuſdē potētiæ eſt cognoſcere principiū, & conclusionē, alias nulla potētia cognoſceret principiū: quia nulla potētia cognoſcit principiū, niſi ſciat ex eo elicere concluſionē. Sed ratio inferior, habet ſcientiam de concluſione. ſ. de temporali agēdo cuius principium, & rationem ęternam cognoſcit ratio ſuperior, puta, quòd diuina præcepta ſunt ex charitate implenda: igitur. Vel poſſet formari ratio iuxta ea, quæ dicta ſunt in ſecundo notabili, quia videlicet eadem eſt potentia, quæ cognoſcit medium, & id quod per medium cognoſcitur. Item ſic probat ipſe Scot. quia quandocunque eſt idem habitus, eadem eſt potentia, licet nō econtra. Sed eadem eſt charitas, per quam diligimus Deū, quod pertinet ad rationem ſuperiorē, & per quem diligimus proximum, quod pertinet ad rationem inferiorem: igitur.

3 Tertia concluſio. Ratio ſuperior, & inferior diſtinguuntur ſecundum officia diſtincta: patet ſatis ex dictis.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ Auguſt. ibi loquitur tantum de imagine expreſſa: non enim omnino negat imaginē eſſe in portione inferiori: ſed intelligit, ꝙ in illa portione non eſt tam expreſſa imago, ſicut in ſuperiori.

Ad ſecundum argumentū dicendū, ꝙ non qualiſcunq; diſtinctio obiectorum requirit diſtinctionē potentiarū. Et hoc maxime verum eſt, qn̄ diſtincta obiecta ſic ſe habent, ꝙ vnum pōt eſſe medium cognoſcendi alterū. 2

Ad tertium argumentum dicendum, quòd eadem potentia poteſt eſſe regulans, & regulata ſecundum officia diſtincta. 3

De voluntate humana.

Vtrum voluntas ſit eminentior intellectu.

D. Tho. 1. p. q. 82. ar. 3.

CONſequenter inquirendum eſt de voluntate, & actibus eius. Vbi primo quæritur. Vtrū voluntas creaturæ intellectualis ſit nobilior potentia, quàm intellectus.

Primo arg. quòd ſint ęqualis nobilitatis ſic: tam voluntas, quàm intellectus eſt perfectio ſimpliciter. Sed vna perfectio ſimpliciter nō eſt alia nobilior: cū quęlibet ꝑfectio ſimpliciter hr̄e poſſit infinitatē ꝑfectionis, qua nihil poteſt eſſe perfectius. 1

Secundo argu. In Deo voluntas nō ē nobilior intellectu, nec ecōtra: imo ſunt ęqualis perfectionis, cum vtrunq; ſit infinitum formaliter: ſed intellectus, & voluntas vniuoce dicuntur in Deo, & in creaturis: igitur. 2

Tertio ar. Intellectus, & volūtas ſunt idē eſſentialiter vni ſubſtātię ſimplici, ergo ſunt ęquales, 3

les, immo eiuſdẽ perfectionis.

4 Quarto arguit.Idẽ eſt obiectũ oĩno intellectus, & voluntatis: & quicquid cadit ſub actu vnius cadit ſub actu alterius:ergo,&c. Deniũ arguitur. qa intellectus ſit nobilior ſimpliciter.

1 Primo ſic. Obiectũ ĩtellectus eſt ſimpliciter,igitur. Antecedẽs patet,qa obiectũ intellectus eſt verum. Obiectum vero voluntatis eſt bonum. Sed verũ eſt ſimplicius, & prius quàm bonũ cũ ſit propinquius enti:igitur.

2 Vel ſic arguit. Ens eſt obiectũ intellectus,ſicut dicit Auicẽna. Bonũ vero obiectũ voluntatis. Ens aũt ẽ ſimplicius, & abſtractius q̃ bonũ eũ bonũ ſe habeat ex additione ad ens. Secundo arguit. Sapientiæ, que eſt habitus intellectus, eſt nobiliſſimus habitus ſm Ariſtotelẽ. Illa autem potẽtia eſt ſimpliciter nobilior cuius habitus perfectiuus eſt nobilior ſimpliciter.igitur.

Etic. lib.6.& 12.et 1. Met. 1. c.1.

3 Tertio ar. Actus intellectus ẽ ſimpliciter nobilior, q̃ actus voluntatis· igitur &c. Antecedens patet,quia actus voluntatis depẽdet ex actu intellectus, & nõ econuerſo. Itẽ actus intellectus eſt regula, & menſura actus voluntatis in ſua bonitate. Non.n. eſt actus voluntatis bonus moraliter,niſi ſit conformis rõni recte. Itẽ actus intellectus reſpicit obiectũ ſub maiori ſpiritualitate, videlicet inquantũ obiectũ eſt in ipſo intellectu. Actus vero voluntatis ipſum reſpicit, vt eſt in re extra. Nam intelligere eſt motus rei ad aĩam. Velle vero eſt motus animæ ad rem. Vnde voluntas per actum circa malum obiectum inficitur, non autem intellectus. Item eligibilior eſt actus intellectus ſine actu voluntatis, quàm econuerſo. Voluntas enim ſecluſo actu intellectus,eſt ceca. Intellectus vero eſt videns.

Quarto arguitur. Voluntas eſt finaliter propter intellectũ. Finis vero eſt nobilior his quæ ſunt ad finem. igitur. Maior patet, quia ſecundum Commentatorem. Appetitus ſenſitiuus eſt propter ſenſum. 4

Quinto arguitur. Principalius differt creatura intellectualis a brutis per intellectũ, quàm per voluntatem:igitur. Antecedens patet, quia in brutis eſt appetitus. Voluntas autem eſt appetitus quidam. In ipſis autem brutis nullo modo eſt intellectus. 5

Sexto arguit. Intellectus immediatus vnitur obiecto beatifico,q̃ volũtas,q̃ ſibi nõ vnitur, niſi mediante intellectu:igitur. 6

Septimo arguitur per auctoritates. Primo auctoritate Auguſtini,dicentis,ꝙ in oĩbus actibus anima nobilior eſt contemplatio. Cõtẽplatio aũt eſt actus intellectus.igiẽ. Secundo auctoritate philoſophi.dicẽtis,ꝙ intellectus eſt optimũ eorum,que ſunt in nobis. Tertio auctoritate eiuſdẽ.i.politice, dicentis, ꝙ intellectus principatur appetitui tanquã ſciens, & rationem habens, quod vr̃ intelligi nedũ de appetitu ſenſitiuo: ſed etiam de appetitu intellectiuo, qui eſt voluntas: ipſa.n.nec eſt ſcians, nec rationem habens. 7

Contra Fauſtũ c.22.

3.Ethic.

Contra Anſel. libro de conceptu virginali. Totum dominium regni animæ attribuit voluntati. Notandum. Supponendo,

nendo, ꝙ intellectus, & volun-
tas in creatura intellectiua ſunt
potentiæ ex natura rei, & forma
liter diſtincte, ꝙ circa quęſitum
ſunt tres modi dicendi. Primus
eſt, ꝙ ambæ potentiæ ſunt ęqua
les in nobilitate. Et huius funda
mentū opinionis ſunt rationes
tactæ in pede quæſtionis. Alius
eſt modus dicēdi, ꝙ intellectus
ſimpliciter, & abſolute loquēdo,
eſt nobilior q̄ voluntas, ſicut vi
detur probari per ſex rationes:
& per auctoritates ſuperius ad-
ductas, cum argueretur ad titu-
lum quæſtionis pro parte nega-
tiua: tamen ſecundum quid volū
tas excedit intellectum reſpectu
alicuius obiecti particularis pu-
ta reſpectu Dei. Actus enim vo
luntatis nobilior eſt circa Deū,
q̄ actus intellectus. Melius eſt
enim diligere Deum, q̄ ipſum co
gnoſcere. Sed hoc videtur incon
uenienter dictum, ꝙ voluntas
dicatur duntaxat nobilior ſecun
dum quid eo, ꝙ habet nobiliorē
actum circa Deum. Nobilitas
enim ſimpliciter alicuius poten
tiæ eſt attendenda ex ratione
ſui actus circa nobiliſſimum ob
iectum.

Con. 1. His præmiſſis, ponenda eſt cō
cluſio contra duas præcedentes
opiniones ſecundum tertiū mo-
dum dicendi, videlicet, quòd vo-
luntas eſt nobilior ſimpliciter,
quàm intellectus.

1 Probatur primo auctoritate
Richardi in illo libello, qui inci
pit. Omne caput languidum. Et
Bern. in libr. de libero arbitrio.
quaſi per totum, vbi expreſſe di-
cit, ꝙ ratio eſt pediſſequa volun
tatis, & ſibi ſubiecta: hoc etiam
habetur ab Auguſtino in pluri-
bus locis, & præcipue libr. de
lib. arbi.

Secūdo probatᷣ ꝑ rōnē ſic. Illa *
potētia eſt nobilior ſimpliciter,
cuius actus eſt nobilior ſimplici
ter, quod eſt intelligendum de
actu ſecundo, qui eſt operatio ad
excludēdū potentiā materiæ, cu
ius actus cū ſit ſubſtantialis, eſt
nobilior: & tñ non eſt nobilior
potētia materiæ, q̄ volūtas. Sed
actus voluntatis eſt nobilior, q̄
actus intellectus: igitur. Minor
probatᷣ, q̄a voluntas ꝑ actū ſuū
eſt prima regula, & mēſura om-
niū actuū creaturæ intellectua-
lis, vt patet ꝑ philoſophū. vbi in Ethic. li. 6. c. 1.
quirens principia humanorum
actuū dicit, ꝙ iſta ſunt duo, vide
licet appetitus finis, & intelli-
gētia practica habens cōformita
tē ad appetitū rectū, q̄ eſt appe-
titus finis debiti. Talis. n. appeti
tus eſt principium primum ra-
tionis practicę, ſicut dicitur.

Itē volūtas ꝑ actū ſuū deter- 3
minat intellectū ad alteram par 3. de anima.
tem cōtradictionis, ſiue ad alte-
rū cōtradictoriū. Nec intellect᷒
ſeipſum determinare poteſt, cū
agat naturaliter, & qua rōne ſe
determinaret ad vnū, eadē rōne
ad oppoſitum, ſicut dicit Ariſ.
Et Cōmētator ſu᷒ dicit, ꝙ appe
titus determinans qui eſt ipſa
voluntas eſt vere dñs & liber, &
ꝑ conſequēs intellectus ꝑ ipſum
determinatus eſt vere ſeru᷒ ei᷒.
Item quia voluntas per actū ſuū
perfectius, & intimius attingit
Deum, quàm actus intellectus.
Vnde dicit Hugo, quòd dilectio Super libro de angelica hierarchia.
præeminet ſcientię: & vbi ſcien
tia foris ſtat, affectus penetrat
amantis. Non quia aliquid dili-
gatur, quod non cognoſcitur:
ſed

ſed quia perfectius diligitur, q̃ cognoſcatur. Vnde & Dionyſi⁹, virtutem vnitiuã attribuit amori, & non cognitioni. Item actus voluntatis eſt per ſe finis actionis intellectus: bene enim intelligere appetitur, propter bene velle, vel diligere, ſicut expreſſe determinat Anſel.

De di. no. c. 4.

4 Item oppoſitum act⁹ optime voluntatis eſt pius, quòd oppoſitum actus optimi intellectus, ſicut odire Deum, quàm ignorare, vel errare circa ipſum. Peius etiã eſt non diligere Deum, habitis omnibus, quæ ad dilectionem requiruntur, quàm nõ cognoſcere habitis omnibus, quæ requiruntur ad cognitionem.

1. Cor. 13.

5 Item actus amicitię ad Deum non poteſt eſſe malus, quilibet autem actus intellectus ad quẽ poteſt mouere voluntas, poteſt eſſe inordinatus ex peruerſitate actus voluntatis. Præterea probatur concluſio ſic. Habitus charitatis, quæ perficit voluntatem eſt nobiliſſimus. vt patet per Apoſt. Et per Auguſt. inſuper ſic probatur. Illud quod eſt prius generatione, eſt imperfectius. Et quod eſt poſteri⁹, hoc modo eſt perfectius, quod maxime, patet in perfectionibus eiuſdem generis. Sed actus intellect⁹ eſt prior generatione, & actus voluntatis poſterior, vt patet ergo voluntas eſt prior perfectione.

In. Monologiõ.

1 Ad primũ arg. adductũ ad probandũ æqualitatẽ nobilitatis in intellectu, & voluntate, dicendũ, ꝙ licet intellectus, & voluntas ex ſuis conceptibus quidditatiuis abſolute ſumptis in cõi, prout videlicet ſunt cõmunes Deo & creaturis dicant perfectiones ſimpliciter, quarũ vna nõ eſt nobilior, alia tamen ex ſuperadditis inquantum. ſ. talis voluntas, & talis intellectus non ſunt perfectiones ſimpliciter, prout videlicet ſunt in creaturis. Ideo poteſt vna eſſe nobilior, altera quẽadmodum homo inquantum eſt animal, non eſt nobilior aſino: ſed inquantum rationalis.

Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ intellectus, & voluntas non habent differentiam nobilitatis ex eo quod habent vniuocum in Deo, & creaturis, ſed ex eo quod eſt ſuperadditum in creatura. 2

Ad tertium dicẽdum, ꝙ licet ſint idem eſſentialiter eidem eſſentiæ ſimplici ſunt tamen alterius, & alterius rationis. 3

Ad quartum dicendum, ꝙ nobilitas maior, vel minor nõ ſemper ſumitur ex obiecto, ſed ex modo tendendi in obiectum. Deinde reſpondendum eſt ad argumenta, quæ videntur probare præeminentia intellectus. 4

Ad primum arg. dicendum ad probationem antecedẽtis, quòd verum non plus eſt obiectum intellectus, quàm bonum, nec ecõuerſo. Nec etiam verum eſt ſimplicius, quàm bonum, ſed ſe habent æqualiter. Et ſi haberent inæqualitatem dicendum, ꝙ bonum eſſet nobilius: verum enim nõ eſt eligibile, niſi quia bonũ. Ad aliam etiam probationẽ dicendum, ꝙ ens ita eſt obiectum uoluntatis, ſicut intellectus. Et ſi eſſet diſtinctio in obiectis adhuc bonum eſſet nobilius, licet minus commune. 1

Ad 2m dicẽdũ, ꝙ nobilior eſt habitus volũtatis, qui eſt charitas, quàm ſit habitus ſapientię, 2

de

de qua loquitur Ariſtoteles ſi in telligatur verbũ Ariſtotelis de ſapientia, quæ præciſe conſiſtit in intellectu. Dicendum tamen, quòd Ariſtoteles ignorauit habitum charitatis, & ideo, quæ innituntur huic argumento innituntur ignorantiæ Ariſtoteli.

Ad tertium negandũ eſt antecedens. Actus enim voluntatis in genere naturæ, eſt ſimpliciter loquẽdo nobiliores. Et ad primã probationem dicitur, quòd dato antecedens eſſe verum, non valet conſequentia. Aliquando enim nobilius dependet ex aliquo ignobiliori, ſaltem, ſicut a cauſa partiali, ſicut compoſitum a materia, vel a forma: & ſicut actus intellectus a fantaſmate. Poteſt etiam negari antecedens, quia in ratione cauſę, & cauſati nullo modo dependet actus volũtatis ab actu intellectus, licet actus intellectus ſit ibi prim⁹ ordine generationis, vel originis. Ad ſecundam probationem dicendum, ꝙ intellectus per actũ ſuũ nõ eſt prima regula humanorũ actuum: ſed magis voluntas, quæ per volitionem finis eſt prima regula rationis practicæ, & cõſequenter actuũ volũtatis circa ea, quæ ſunt ad finem, ita ꝙ totum principaliter depẽdet ex voluntate. Et cum dicitur, ꝙ in actu voluntatis non eſt bonitas formalis, niſi conformetur rationi. Dicendum, ꝙ hoc non eſt ex præeminentia rationis ad volũtatem: ſed magis hoc reducendum eſt ad appetitum finis, qui eſt principium etiam rationis practicæ, quæ ſubſeruit voluntati circa ea, quæ ſunt ad finem tã quam conſiliaria cuius oppoſitum dictaminis poteſt uoluntas eligere, & ſic actus eius eſt nobilior ſimpliciter, quamuis etiam non ſit bonus bonitate morali. Ad tertiam probationem dicendum, ꝙ obiectũ intellectus non eſt immaterialius, ꝗ obiectum voluntatis, nec econuerſo. Et cũ dicitur, ꝙ obiectum intellectus non eſt res inſeipſa, ſed aliquo modo apud intellectũ. Dicendũ, ꝙ hoc nihil valet in actu perfectiſſimo intellectus, qui eſt notitia intuitiua. Ita enim intellect⁹ intuetur rem in ſeipſa, ſicut voluntas diligit eam. Vnde parabolicum dictum, & male intellectum eſt illud, quòd intelligere eſt motus rei ad animam. Et vel le eſt motus animę ad rem. Nec videtur ratio in hoc dicto, niſi quia magis ſufficit intellectui res apud ſe ipſum per actum intelligendi, quàm voluntati, quia voluntas cum hoc proſequitur eam in effectu. Nec etiam videtur in noticia abſtractiua, quomodo plus moueatur res ad animam, quàm in actu volendi, niſi forte, quia prius ſit præſens intellectui in aliquo repræſtantiuo, quàm intelligatur. Nõ ſic autem in voluntate apud ſeipſam. ſed ſufficit præſentatio apud intellectum. Cum autem additur, quòd voluntas per actum circa malum obiectum inficitur, non autem intellectus. Dicendum, quòd hoc arguit libertatem, & ita nobilitatem voluntatis. Non enim ex imperfectione puenit quòd poſſit deficere culpabiliter in actu ſuo, ſed ex perfectione, & libertate tali quali, puta creata. Ad aliam probationem dicendum, quòd actus voluntatis

tis per ſe eligibilior. Et cū dicit: ꝙ voluntas per ſe eſt cęca. Dicē dum, ꝙ hoc non eſt verum quia non eſt nata videre. Vnde ita diceretur, quòd eſſentia animæ, vt diſtincta eſt contra potentias ceca eſt vel non videns.

4 Ad quartum dicendum, ꝙ maior eſt falſa. Et ad probationem dicendum, quòd non eſt ſimile: volūtas enim habet actum amicitiæ circa obiectum ſm quem amat obiectum in ſeipſo, non vt videatur vel huiuſmodi. Appetitus autem ſenſitiuus nullū actū n̄ habet niſi concupiſcentię. Poteſt etiā dici, ꝙ appetitus ſenſitiuus non eſt vltimate & finaliter propter ſenſum, nec appètit ſenſus actū: quicquid dicat Commētator: ſed magis appetit delectari in re ſenſata. Vnde appetit, quòd ſenſus ſentiat pp ſuū delectari.

5 Ad quintum argu. negatur antecedens. Et ad probationem dicitur, quòd licet brutis conueniet appetitus in communi non tamen appetitus liber qui dicitur voluntas, ſicut etiam licet conueniat eis potentia cognoſcitiua, non tamen talis qualis eſt intellectus.

6 Ad ſextum arg. Negatur antecedens tam enim intellectus, q̄ volūtas immediate vnitur obiecto beatifico, licet intellect⁹ pri⁹ origine, & poſterius perfectione. Et hoc arguit in voluntate maiorem perfectionem.

7 Ad ſeptimum arg. dicendum primo, quòd Auguſtinus accipit contemplationem pro vita contemplatiua, quę pertinet tam ad intellectum, quàm ad voluntatem, & ſimpliciter nobilior eſt actiua. Secundo dicendum, quòd Ariſtotel. iij. Ethycorum accipit intellectum pro tota parte intellectiua animæ, quæ ſimul comprehendit intellectum, & voluntate. Hęc enim pars ſimpliciter eſt nobilior vegetatiua, & ſenſitiua. Tertio dicendum, ꝙ primo politice ſimiliter accipit philoſophus intellectum pro tota parte intellectiua, quæ eſt ſciens ratione intellectus, & principans ſiue dominans ratione voluntatis. Vel dicendum, quòd ibi philoſophus ſolum modo loquitur de appetitu ſenſitiuo.

Vtrum Deus potuerit facere voluntatem impeccabilem.

Scot. 2. d. 23. q. 1.

SEcundo quæritur. Vtrū Deus poſſit facere voluntatē creaturæ intellectualis impeccabilem per naturam.

Primo arguitur, quòd ſic, quia 1
Deus poteſt facere corpus, quod non poſſit deordinari in motu ſuo, ergo etiam poteſt facere ſpiritum, qui non poſſit deordinari in motu voluntatis.

Secundo arguitur. Deus poteſt 2
facere voluntatē, quæ neceſſario velit ſummum bonum: ergo etiā poteſt facere, ꝙ illa voluntas neceſſario velit omnia quę ſunt ordinata in ſummum bonum. Antecedens patet, quia dicit Augu. quòd omnes volunt beatitudinem. Et patet cōſequentia, quia quā neceſſitate tendit aliquid in finem, eadem tendit in ea, quæ ſunt ad finem. *De Tri. lib r. 15. c. 10.*

Tertio argumentū Deus pōt 3
facere voluntatem creatam abſque eo quod non eſt ei eſſentiale. Sed potentia peccandi, non eſt

eſt eſſentialis creaturę rationali. Dicit enim Anſelmus, quòd poſſe peccare, non eſt libertas, neque pars libertatis, igitur. &c.

4 Quarto arguitur. Deus poteſt facere creaturā intellectualē im peccabilē per gratiā, ergo & per naturā, patet conſequentia, quia quicquid non repugnat creaturę intellectuali, poteſt ſibi concreari, & ita fieri ſibi naturale: gratia autem non repugnat creaturæ intellectuali.

Contra. Anſelmus in libro. Cur Deus homo, diſcipulo quęrenti, quare non potuit facere Deus creaturam rationalem im peccabilem. Reſpondit, quia nō poteſt ipſam facere Deū. Item Augu. in li. contra Maximum dicit. Cuicunque creaturæ præſtatur, vt peccare non poſſit, nō eſt hoc propriæ naturæ, ſed gratiæ. Item Hieronymus in tractatu de filio prodigo, dicit. Solus eſt Deus in quem peccatum cadere non poteſt. Notandum, ꝙ ſicut haberi poteſt ex prædictis auctoritatibus, creaturæ intellectuali non pōt conuenire impeccabilitas, niſi per gratiam. Gratia autem non poteſt eſſe naturalis, aut coeſſentialis creaturę intellectuali. Nam etiam ſi ſibi concrearetur gratia. Tamen gratia ſemper eſſet gratia, & nunquam creaturæ intellectuali naturalis, id eſt de natura ſua, vel neceſſario conſequens naturam, ꝙ ſic

2. d. 23. q. 1. probat Scot. quia quandocunque aliqua duo ſic ſe habent, quòd vnum eorū de rōne ſua eſt perfectibile, & aliud eſt eius perfectiuū, nūquā poteſt alterū eorū ſic creſcere in ſua entitate eſſentiali ꝙ ſit alterum eſſentialiter, vel ipſum vnitiue includat. Patet de materia, & forma, & de ſubiecto, & accidente: ſtante enim limitatione perfectibilis impoſſibile eſt ipſum eſſentialiter, & per identitatem includere ſuam perfectionem. Si autem poneretur ſubſtantia creata formaliter infinita, vt Deus includeret vnitiue, ſiue per identitatem omnes perfectiones ſuas, & eſſet eadem eſſentialiter ipſis. Sed hoc eſt impoſſibile, videlicet creaturā eſſe infinitam formaliter. Cum ergo creatura rationalis ſit finita, & gratia etiam finita, nunquam poteſt creatura rationalis ſit creſcere in ſua entitate ſubſtantiali, quòd vnitiue, & per identitatem in ſe habeat perfectionem gratiæ.

Hoc præmiſſo, ponitē talis conclu. Nō pōt Deus facere voluntatē creatā impeccabilem per naturā, qa videlicet hoc eſt omnino impoſſibile. Hāc cōcluſionē dicit Sco. magis eſſe tenēdā propter auctoritates ſanctorū, q̄ ꝓpter rōnes. Ratione tamē ſic ꝓbat eā, quia omnis volūtas quæ nō eſt ſua regula, nec neceſſario conformis ſuæ regulæ, ſi ſibi naturaliter derelinquatur, pōt deficere a rectitudine. Sed omnis voluntas creata eſt huiuſmodi. Item ſic probat, qa omnis voluntas, quæ appetēdo nō eſt quietata, nec pōt quietari, niſi in bono infinito, quod tamen non habet præſens, neq; in ipſum actualiter tendit, & ita in ipſo non immobilitatur, poteſt aliquid appetere nō in ordine ad tale bonū, uel tendere in bonum apparens, & ſic peccare. Sed omnis voluntas creata ſuæ natu- Con. 1.

ræ dimiſſa eſt huiuſmodi. igitur.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ non eſt ſimile de corpore, & ſpũ intellectuali, quia cum corpus nõ habeat libertatẽ, non poteſt deordinari deordinatione culpabili, ſicut ſpiritus. Vlterius dicẽdũ, quòd non poteſt eſſe corpus, cui repugnet ex aliquo intrinſeco difformiter moueri; licet hoc non ſit in ſua poteſtate naturali. Et ſic etiam nulla poteſt eſſe voluntas libera, cui repugnet inordinate ſeipſam mouere.

2 Ad ſecundum dicẽdum, quòd antecedens eſt falſum. Nulla.n. voluntas neceſſario vult ſummũ bonum, ſiue in vniuerſali, ſiue in particulari apprehẽſum, vt alias dicetur. Et cum dicitur, quòd omnes volunt beatitudinem. Hoc eſt intelligendum ratione naturalis inclinationis. In omnibus enim creaturis intellectualibus eſt inclinatio naturalis ad uolẽdum beatitudinem. Et verum eſt, quòd vt in pluribus uolitione etiam elicita, omnes uolunt beatitudinem ſaltem ſm rationem vniuerſalem. Præterea dicẽdũ, quòd dato, quòd voluntas neceſſario vellet finem, non tamẽ ſequitur, quòd neceſſario velit ea, quæ ſunt ad finẽ cũ in eis nõ ſit tanta rõ bonitatis, vt in fine.

3 Ad tertium dicendum ad minorem, quòd poſſe peccare, id eſt poſſe præciſe in deformitatem, ſiue carentiam rectitudinis in actu, non eſt pars libertatis. Sed poſſe peccare .i. poſſe in actum, cui eſt annexa deformitas pertinet ad libertatem, non quidem ad libertatem in cõi, vt & eſt cõmunis Deo, & creaturę, ſed ad libertatẽ creatam.

Ad quartum ſatis, patet reſpõſio ex notabili. 4

Vtrum aliquid alíud a uoluntate cauſet actum uolitionis in ipſa uoluntate.

Sco. 2. d. 25. q. 1.

TERTIO quærit. Vtrũ aliquid aliud a voluntate cauſet actũ volitionis in ipſa volũtate.

Primo arg. ꝙ ſic, quia accidẽs per accidens nõ eſt a per ſe principiis ſubiecti. Sed volitio eſt accidens per accidens. Non.n. ſemper ineſt, ergo nõ cauſatur a uoluntate, ſed ab aliquo alio. 1

Secũdo ar. Quod eſt in potentia cõtradictionis ad aliqua, non ſeipſum determinat ad vnum illorũ: ſed oportet, ꝙ ab alio determinetur, ſed voluntas eſt in potentia contradictionis ad nolendum, uel volendum, ergo ab alio determinatur ad uolendum. 2

Tertio arg. Volũtas nõ eſt potentia actiua, ergo nõ cauſat ſuã volitionẽ, immo aliquid aliud. Antecedens patet, quia ſm philoſophũ. Potẽtia actiua eſt principiũ tranſmutãdi aliud, inquantũ aliud: per volitionẽ aũt nihil aliud a voluntate tranſmutatur. 3 *5. Met.*

Contra. Dicit Auguſti. Si ſint duo æqualiter affecti animo, & corpore, & ambo tentantur eadem pulchritudine; vel alio obiecto. Vnde eſt, quòd vnus cadit, & alius non cadit? Et reſpondet hoc eſſe a ſola voluntate. *De ciui. Dei. lib. 12. c. 7.*

Item dicit Auguſtin. Si ea, quæ ſunt nobis voluntaria, nõ eſſent poſita in poteſtate noſtræ uoluntatis, voluntas non eſſet laudanda *De libe. arb. li. 2.*

da, nec vituperanda, nec mouenda. Qui autem dicit voluntatem non eſſe mouendam exterminădus eſt a numero hominum. Itē dicit Aug. Nihil eſt tam in poteſtate voluntatis, ꝙ ipſa voluntas .i. quàm ipſe actus volendi. *Retra. lib. 2.*

1 Primo notandū, ꝙ aliqui dixerunt fantaſma irradiatū lumine intellectus agentis eſſe cauſam totalē, & immediatā tā intellectionis, ꝙ volitionis loquēdo de immediatione cauſe, licet nō immediatione effectus, quia videlicet prius cau at intellectionē, ꝙ volitionē. Et ratio huius opinionis eſt, quia oportet mouēs, & motū eſſe diſtincta ſubiecto. Nihil aūt eſt in parte intellectiua, qđ ſit diſtinctū ſubiecto ab intellectū, & volūtate. Sed cōtra hoc arguit Scotus, qa oportet cauſam æquiuocā totalē eſſe nobiliorē effectu. Fātaſma aūt nō eſt nobilius immo minus nobile intellectione, & volitione. Itē ex hoc ſequeretur, ꝙ anima ſeparata non intelligeret, neque vellet quia nō habet fantaſma. Ad rationem autem opinionis dicendum, quòd nō oportet mouens, & motū eſſe diſtincta ſubiecto immo, quod plus eſt vnū, & idē poteſt eſſe mouens, & motum. Alia enim ſeparata pōt ſeipſam mouere de vno vbi ad aliud.

2 Secundo notandū, quòd aliqui alij dixerunt, obiectum cognitū ſiue intellectum eſſe cauſam totalem volitionis. Et videtur fundari hæc opinio in dictis Auerrois. dicentis, quòd balneum extra mouet vires ſenſitiuas, quas ſcilicet mouet effectiuè. Balneū vero intra animam mouet voluntatem. *8. Meta. t.c. 30.* Item appetitus ſenſitiuus, mouetur ab appetibili ſenſibili: ergo & appetitus intellectiuus ab appetibili intelligibili. Sed cōtra hoc arguit Sco. quia obiectum voluntatis eſt finis ad quem terminatur volitio. Sed ſicut dr̄ de generatione. Finis, ut finis mouet methaphoricæ tm̄, & non effectiuè. *1. de gen. t.c. 53.* Quod enim mouet effectiuè mouet propter finē. Finis aūt vt finis nō mouet propter finē. Item agens naturale non pōt eſſe cauſa cōtrariorū in eodem paſſo. Sed in poteſtate volūtatis eſt velle & nolle, quæ reſpectu eiuſdem obiecti ſunt cōtraria, ergo non poſſunt cauſari ab agēte naturali. Obiectū autē eſt agens naturale. igitur. Ad authoritatem autem Auerrois dicendum, quòd balneū intra animam non mouet aliquo modo effectiuè de per ſe: ſed tantūmodo ſe habet vt cauſa, ſine qua non, vel poteſt cōcedi, quòd ſit mouens partiale, ſed non totale. Ad aliud autem dicēdum, quòd non eſt ſimile de appetitu ſenſitiuo, quæ libertatem non habet & de appetitu intellectiuo cum libertate. Vnde dicit Dam. quòd appetitus ſenſitiuus ducitur, & non ducit: appetitus vero intellectiuus ducit, & non ducitur.

Tertio notandū, quòd titulus quæſtionis poteſt intelligi, vel de cauſatione totali, vel de partiali. Dicit autem Sco. quòd nullo modo aliquid aliud a voluntate poteſt eſſe cauſa totalis volitionis. Poteſt tn̄ concedi, quòd obiectū cognitum, ſit cauſa partialis eius, licet probabilius videatur dicere, quòd ſola voluntas eſt totalis cauſa volitionis. His præmiſſis ponenda eſt talis 3

cõcluſio. Nihil aliud a volũtate poteſt eſſe cauſa totalis a volitionis patet, quia nihil aliud a volũtate poteſt eam contingẽter determinare ad aliquẽ actũ ſic videlicet, quòd poſſet etiã eã determinare ad oppoſitum. Omnis enim cauſa naturalis eſt determinata ad vnũ effectũ, vel ſi eſt indeterminata nõ poteſt ſeipsã, nec aliam determinare.

Ad primũ ar. dicendũ, ꝙ licet accidens per accidens non cauſet a ſuo ſubiecto, vel principiis eius neceſſario, bene tamen contingenter. Ad ſecundum ar. dicẽdum, quòd maior eſt vera de gente naturali, ſed non de agente libero. Ad tertium negatur ante cedens. Et ad probationem dicẽdum, quòd aliqui dixerunt illã eſſe diffinitionem potentię factiuè tantum, & certum eſt, quod nihil facit ſeipſum. Sed hoc non ſufficit, quia philo. ibi exemplificat de medico, qui ſanat ſeipsũ qui videlicet ſanat inquantum medicus etiam ſanatur inquantum æger. Et ſimiliter dicendũ ad propoſitum, ꝙ volũtas ſm aliam rationẽ agit cauſando volitionem, & ſecundum aliam rationem eſt receptiua volitionis. dicendum ergo, ꝙ in diffinitione potentię actiue ly inquantum reduplicat aliam & aliam rationẽ, qñ idẽ eſt agens & paſſum. Quando vero agens, & paſſum ſunt diſtincta ſubiecto reduplicat rẽ aliam, & etiam aliam rationem.

Vtrum voluntas velit aliquid contra rationem.

Scot. 2. d. 43. q. 2.

QVarto quæritur Vtrum voluntas poſſit velle contra, vel præter iudicium rationis:

Primo arg. quòd non ſic. Dicit philoſophus, ꝙ omnis malus eſt ignorans, quæ oportet operari, & a quibus eſt fugiendum. Sed hoc nõ põt eſſe rõne ſtante recta voluntas poſſet eſſe obliqua. igr. 1 *Ethico. lib. 3.*

Secundo argumentum. Dicit phi. ꝙ habitis duabus pręmiſſis ſillogiſmi vna vniuerſali, & altera particulari neceſſe eſt operari etiam cõfeſtim, ergo voluntas non poteſt velle oppoſitum. 2 *Ethico. lib. 7.*

Tertio argumentum. Oppoſitum eius, quod eſt a ratione iudicatum, aut non eſt præſentatum uolũtati, uel ſi eſt præſentatum hoc eſt, ſub ratione mali. Sed voluntas non poteſt velle id quod non eſt ſibi pręſentatum neque id quod ſibi pręſentatum eſt ſub ratione mali. igitur. 3

Quarto arg. Si ratione recta voluntas poſſit eſſe mala ſequeretur, ꝙ poſſet eſſe prudentia in ratione non exiſtẽte virtute morali in voluntate, quod uidetur eſſe contra philoſophum. Contra. Dicit quidem articulus Pariſienſis, ꝙ error eſt dicere, ꝙ ratione ſtante recta voluntas, non poſſit eſſe non recta. 4 *Ethic. lib. 6.*

1 Primo notandũ, quòd appetitus ſenſitiuus, & appetitus intellectiuus dicuntur appetitus cognoſcitiui non quia cognoſcant, quia pręſupponunt in actu ſuo notitiam ſui obiecti. Et in hoc differunt ab appetitu naturali, qui nõ pręſupponit notitiã obiecti. Non eſt autẽ appetitus naturaliter aliquis actus elicitus, ſed ſolum naturalis inclinatio rei in id, quod eſt ſibi cõueniẽs. Vñ volitio naturalis

turalis nō dicit aliquem actū elicitū a uoluntate, ſed naturalē inclinationē potentiæ uolitiuè cui eſt eadē realiter. Et ſi inſtetur contra prædicta, quia volens finem, nec tñ cognoſcens aliquod medium perueniendi in finē poteſt uelle tale medium, ergo voluntas, poteſt ferri in incognitū. Dicendū, ꝙ in illo caſu volūtas, non vult mediū, ſub ratione particulari, quam ignorat intellectus, ſed ſub cōi ratione medij. Vel dicendum, quòd in tali caſu voluntas non directè fert in medium, ſed in inuētionem medij, quam conſiderat intellectus.

2 Secundo notādum, ꝙ ad actū voluntatis non ſufficit qualiſcūque cognitio obiecti, ſed oportet, quòd cognoſcatur, ſub ratione boni, aut honeſti, aut delectabilis, aut vtilis uel falſē non ſub ratione oppoſita ratione boni. Qđ enim ſimpliciter appręheditur, ſub ratione mali non habet rationem volibilis.

3 Tertio notandum, quòd ſicut dicit philoſo. & etiam determinat iu. Illud eſt ſimpliciter, & ſecundum veritatem volibile, qđ verè habet rationem boni, & tamen ſecundum quid, & reſpectu alicuius illud eſt vnicuiq; uolibile quod ſibi videtur bonum, ſiue ſit in ſe uerum bonum, ſiue apparens tantum. Et ſicut dictum eſt de bono quantum ad hoc, quod eſt eſſe volibile conformiter dicendum eſt de malo, quātum ad hoc, quod eſt eſſe nolibile. His premiſſis ponendę ſunt tres concluſiones.

Ethico. lib. 3.

Con. 1. Prima eſt. Voluntas poteſt nō uelle, quod ſibi præsētatum eſt, ſub ratione boni, & non nolle, quod ſibi præſentatum eſt ſub ratione mali: patet, qa reſpectu cuiuſcūq; obiecti pōt ſuſpendere actum ſuū, alias non eſſet libera.

Con. 2. Secūda concluſio. voluntas nō pōt velle, ꝙ ſibi preſentatum eſt ſimpliciter, ſub rōne mali, nec nolle, quod ſi hi præſentatū eſt ſimpliciter ſub ratione boni. Patet, quia primū nullo modo hēt rationem volibilis, nec ſm ratione nolibilis. Et eſt aduertendū circa prędicta, quod nō ſunt idē nolle, & non velle, qa non velle ſolū dicit negationē actus: nolle vero dicit actū poſitiuū, ſ. actum refutationis. Et prędictis autem apparet, quòd voluntas non dicitur libera, quia poſſit actus contrarios ſcilicet nolle. & velle reſpectu eiuſdem obiecti, ſed ſimpliciter eſt libera libertate contradictionis, quia reſpectu cuiuſcunque obiecti poteſt habere actum, & non habere.

Con. 3. Tertia concl. voluntas pōt velle præter, uel contra partiale iudicium rationis, licet nō contra totale. Secūda pars ſequet ex pcedenti cōcluſione. Et prima probatur, quia pręſentato adulterio per rationē voluntati ſub ratione inhoneſti, & ſub rōne delectabilis pōt voluntas velle adulteriū inquantū delectabile non obſtante ratione inhoneſti, ſm quā oſtenditur ut fugiendum.

1 Ad primū argu. dicendum, ꝙ ſicut alias dictum eſt philoſo. ibi loquatur de ignorantia, quæ opponitur ſcientię approbatiuè. Vel aliter dicendum, quòd quandocunque voluntas male vult eſt in ratione aliquis defectus conſiderationis reſpectu alicuius circunſtantiæ, vel alicuius

comparationis puta.cum voluntas vult adulterium inquantum delectabile ratio non conſiderat actu, ꝙ ſemper honeſtū eſt preferendum delectabili. Aut forte ſi conſiderat non tñ ſatis intenſe,aut attente, & ſic eſt ibi aliqualis defectus conſiderationis, qui dici poteſt ignorantia.

2 Ad ſecundum argumentū dicendū ꝙ illa auctoritas, ſic eſt intelligēda,ꝙ tūc nihil deeſt ex parte intellectus ad operandum ſed tñ ſemper remanet voluntas libera ad velle,& non velle.

3 Ad tertiū ſatis, patet rñſio ex dictis in tertio notabili,& tertia concluſione.

4 Ad quartum dicendum,ꝙ qñ voluntas eſt mala,ratio non pōt eſſe omnino recta, cum ſit in ea aliquis defectus conſiderationis neceſſariæ ad bene agendum.

Utrum ignorantia cauſet peccatum,ſi ue inuoluntarium.

D.Tho.1.p.q.176.art.3.Dur. 2.d.22.q.4.

QVINTO quęritur.Vtrū in actibus humanis violētia, & ignorātia cauſēt inuolūtariū.

1 Primo arg.ꝙ non ſic.Inuolūtarium dr̄ in ordine ad voluntatē, ſed voluntati non poteſt inferri violentia.igitur.

2 Secundo argu.Inuoluntarium dr̄,quod fit cōtra imperiū uoluntatis. Sed aliqua violenta fiunt ex imperio voluntatis.igitur. Minor:patet, quia poteſt aliquis ex imperio voluntatis flectere mēbra ſua violente contra eorū inclinationem naturalem.

3 Tertio arg.de ignorātia, quia inuoluntariū meretur veniā vt dicit Ariſto. Sed multa fiunt per ignorantiam quæ non merentur veniam cum ignorantia aliquan do ſit culpabilis.igitur. *Ethic. lib.3.*

4 Quarto arg. Inuolūtarium eſt cum triſtitia vt habetur.Sed quę dā ignoranter fiunt, quæ nō ſūt cū triſtitia puta, cū aliquis occidit hoſtē putans occidere ſeruū. igitur. Contra eſt philoſophus. Primo notanda ſunt tria pręambula de uoluntario.Primum eſt, ꝙ voluntarium dicitur dupliciter. Vno modo eſſentialiter, & qniditatiuè cuiuſmodi eſt volitio,quæ eſt actus elicitus a volūtate. Alio modo denominatiuè, & accidentaliter,ſicut actus imperatus a voluntate: puta actus ſcribendi legendi,& hm̄ōi.Secūdum eſt,ꝙ voluntarium denominatiuè dr̄ dupliciter. Vno modo formaliter cum videlicet actus volēdi fertur in illud, ſicut cum quis ſcribit nolens. Alio modo virtualiter tm̄, ſicut id quod ſequitur ad voluntarium formaliter:puta cū quis voluntariē multum bibit,& inebriatur,& alteri iniuriatur.Inebriari, & iniuriari ſunt virtualiter voluntaria, quia videlicet nata ſunt ſequi ad nimiū potum.Tertiū eſt,ꝙ voluntariū formaliter dicitur duobus modis,vno modo a volitione antecedente, aut ēt concomitante actualiter,videlicet in exn̄te anteꝙ res fiat, vel dum fit ſicut cū quis voluit ambulare, & ſtatim ambulat.Vel etiam dum actu volens ambulat.Alio modo a volitione ſubſequente,& acceptante ſicut cū quis fodiens puteum inuenit theſaurū de quo prius non *Ethic. lib.3.* *Ethic. lib.3.*

cogita-

cogitabat, talis inuentio eſt voluntaria a voluntate acceptante, ſiue complacēte, licet non a voluntate imperāte. Secundo notāda ſunt tria præambula de inuoluntario. Primū eſt, ꝙ non ſunt idem inuoluntarium, & non voluntarium, quia non voluntariū dicit tm̃ negationem volitionis. Inuoluntarium vero ſuper hoc addit repugnantiam ad volitionē, vnde non voluntarium opponitur cōtradictorię voluntario. Inuoluntarium vero, vt hoc ſumitur opponitur ſibi contrariè, ita ꝙ inuoluntariū propſito, idē eſt ꝙ uoluntarium, & ſic inuolūtariū dicitur, ꝙ eſt a voluntate nolitū. Poſſet tñ aliqñ accipi inuoluntarium priuatiuè, prout dicit carentiam volitionis cū aptitudine non addendo repugnantia ad volitionem. Secundum eſt, ꝙ aliquid poteſt dici tripliciter inuoluntarium, ſiue voluntarium, vno mō a nolitione actualiter, & formaliter inexiſtēte uoluntati, ſiue antecedēte, ſiue cōcomitante rem nolitam. Secūdo modo a nolitione virtualiter inexiſtente. Puta cum voluntas quātum eſt ex ſe nollet aliquid agere ſi ſcientia omniū circunſtantiarum adeſſet. Tertio modo a nolitione ſubſequente actu, vel aptitudine: puta cum poſt rem factam cognoſcit aliquis circūſtātias particulares, quibus cognitis ſibi diſplicet res factā. Tertiū eſt, ꝙ cum inuoluntarium opponatur voluntario, & ad voluntarium requiritur, q̃ aliquid fiat ſecundum motionem voluntatatis, & ſm̃ præcognionem obiecti, quę requiritur ad volitionem. Ideo inuoluntarium poteſt eſſe aliquid dupliciter. Vno modo, quia ſit cōtra motionem uoluntatis, & hoc eſt inuoluntariū per violentiā. Alio modo, quia deeſt ibi cognitio obiecti, aut alicuius circunſtantiæ eius, & hoc dr̃ inuoluntarium per ignorātiā. Tertio notanda ſunt tria præambula de uiolento. Primum eſt, ꝙ ſm̃ philoſophum. Violētum eſt, cuius principium eſt extra conferente vim paſſo. Ex qua diffinitione, patet, ꝙ principium effectiuum alicuius motionis violētæ eſt extrinſecum ei, quod violentiam patitur, & ſic nō eſt natura, neque voluntas, quæ ſunt principia intrinſeca, nec ad talē motionem concurrit natura, aut voluntas. Secundum eſt, ꝙ violētum dicitur dupliciter. Vno modo vt opponitur naturali, ſicut cum graue mouet ſurſū. Secūdo mō, vt opponitur voluntario, ſicut cum aliquis volēte trahitur deorſum cōtra ſuam voluntatē. Tertium eſt, ꝙ alio modo violētum dicitur dupliciter. Vno modo ex parte ſubiecti, ſicut ſi quis traheretur ſurſum de puteo. Alio modo ex parte agentis, ſicut cum quis trahit nauem ad vnam partem, & vētus impellit ad aliam. Quarto notanda ſunt tria præambula de ignorantia. Primū eſt, quòd duplex eſt ignorantia. Quædam eſt ignorantia inuincibilis, quæ non eſt in poteſtate hominis, vt euitari poſſit, & hoc omnino excuſare peccatum. Alia eſt vincibilis, quæ videlicet euitari poteſt. Secundū ignorantia vincibilis eſt duplex. quædam eſt eorum, quæ tenetur aliquis ſcire cuiuſmodi ſunt communia præcepta iuris diuini.

Eth. lib. de ... & lun...

Alia eſt eorum,quę non tenetur aliquis ſcire cuiuſmodi ſunt;con cluſiones geometriæ. Prima eſt culpabilis, ſecunda uero non. Tertium eſt, quòd ignorantia poteſt tripliciter ſe habere ad actum voluntatis. Vno modo cuncòmitanter, quando ſcilicet id, quod agitur ignoratur, & tamen ſi ſciretur; nihilominus ageretur, ſecundo modo conſequenter, quia videlicet talis ignorantia eſt voluntaria, aut propter actualem volitionem, qua quis vult ignorare,ſvt videatur excuſari, & hæc eſt ignorantia affectata, quæ aggrauat peccatum. Aut quia uoluntas negligit imperare laborem ſtudii ad ſciendum, quòd quiſque tenetur ſcire, & hæc ſi aliquo modo excuſet non tamen a toto. Tertio modo ignorantia poteſt ſe habere antecedenter ad actum voluntatis, quando ſcilicet non eſt volita, & ſine ipſa non eſſet volitio. Puta cum quis ignorat aliquam circunſtantiam actus, quam ſi cognoſceret non ageret, & hoc loquendo de circunſtantia, q̃ non tenetur ſcire,ſicut cum quis adhibita diligētia proiicit ſagittam,quę interficit tranſeuntem.

Con.1. His præmiſſis, ponenda ſunt quinque cōcluſiones. Prima eſt. Violentia oppoſita naturalitati ſubiecti non facit inuoluntariū. Patet, quia multa fiunt contra naturalem inclinationem ſubiecti, quæ tamen voluntariæ fiūt, vt patet ex tertio notabili. Vnde etiam econtra aliquis motus naturalis ex parte ſubiecti poteſt eſſe inuoluntarius, patet de illo,qui cadit deorſum.

Secunda concluſio. Violentia prout attenditur ex parte agentis ſecundum voluntatem facit inuoluntarium: patet, quia facit aliquid repugnans voluntati. Con.2.

Tertia concluſio. Ignorantia concomitanter ſe habens ad actum volendi non cauſat inuoluntarium. patet, quia nihil facit repugnans volitioni. Verum eſt tamen, quòd facit non voluntarium, quod enim eſt ignoratum, non poteſt eſſe volitum. Con.3.

Quarta concluſio. Ignorantia conſequens actū voluntatis non facit inuolūtarium ſimpliciter, ſed ſolum,ſecundum quid. Primum patet, quia talis ignorantia eſt voluntaria, vel ſimpliciter,uel ſecundum quid. Secundum patet,quia ſi adeſſet ſciētia oppoſita non eſſet volitio ſaltē tam intenſa. Con.4.

Quinta concl. Ignorantia antecedēter ſe hñs ad actū volēdi cauſat inuoluntarium.patet, qa illud eſt inuoluntarium, de quo quis triſtatur cum cognoſcit illud,ſed de eo,quod fit per ignorantiam antecedentem triſtatur agens habita ſcientia, igitur. Con.5.

Maior patet per philoſophum. 3. Ethi.

Item etiam dicit Auguſtinus, quòd triſtitia eſt de his rebus, quę nobis nolentibus accidunt. Ad primum argumentum dicendum, quòd licet volntati non poſſit inferri violentia quantū ad actum elicitum,bene tamen quantum ad actum imperatum. Ad ſecundum argumentum dicendum ad probationem minoris, quod tales flexiones membrorum, licet ſint violente uiolentia oppoſita naturalitati ſubiecti,

biecti, non tñ violentia oppoſita motoris voluntati. Ad tertiũ argumentũ dicendum, ꝙ minor eſt vera de ignorantia vincibili, ſiue de ignorãtia voluntaria, nõ autem de ignorantia inuincibili antecedente actum voluntatis. Ad quartum argumentum dicendum, quòd procedit de ignorantia concomitante.

Vtrum electio ſit actus voluntatis.

D. Tho. 1. p. q. 83. artic. 3. 12. q. 12. art. 1. Dur. 2. d. 38. q. 2. Scot. 2. d. 38. q. 1.

SExto quæritur. Vtrum electio, & intentio ſint actus ſolius voluntatis? Primo arguitur quòd non. Et primo de electione, ſic. Electio importat collationem aliquorum. Sed conferre pertinet ad intellectum, igit. Secundo argu. Eiuſdem potentiæ eſt ſyllogizare, & concludere. Sed ſyllogizare eſt actus intellectus; ergo & concludere. Electio autem pertinet ad concluſionem ſyllogiſmi operatiui, vt habetur 7. Ethicorum, igitur. *7. Ethic. cap. de Elec.* Tertio arguitur. Ignorantia pertinet ad intellectum. Sed quædam eſt ignorantia electionis, vt patet 3. Ethicorum, igitur. Quarto arguitur de intentione ſic ſecundum Philoſophum. *2. Phi.* Omne agens agit propter finem, ſi ſit per ſe agens, ergo omne agẽs intendit finẽ, & ſic intentio nõ eſt ſolius voluntatis, ſed cuiuſlibet potentiæ actiuę. Quinto arguitur. Intentio nominat relationẽ quãdã, ſed referre ẽ actus rationis, ſiue intellectus, igitur. Sexto arguitur. Lucæ 12. vbi *Luc. 12* dicitur. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totũ corpus tuum lucidũ erit. Et iterum. Vide ne lumen, quod in te eſt tenebrę ſint. Dicit gloſa. Quod per oculum, & lumẽ ſignať intẽtio, ſed oculus & lumen ꝑtinent ad intellectũ, igitur. Cõtra eſt Philoſophus. *Ethico. lib. 3.* quo ad primam partem, & quo ad ſecundam partem. Sic arguitur. Intentio eſt finis, finis autem maxime eſt obiectum voluntatis, cum habeat rationem boni. Primo notanda ſunt tria præambula de electione. Primum eſt, quòd electio ſe habet ad voluntatem acceptam pro actu volendi, ſicut inferius ad ſuperius. Eſt enim volitio quædam, contrahit autem volitionem, quia volitio poteſt eſſe, ſiue de vno, ſiue de pluribus. Electio vero non eſt, niſi ſint plura bona propoſita, quorum vnum alteri præfertur. Hoc enim videtur ſonare nomen electionis. Oportet etiam, quòd illa plura ſint aliquo modo incompoſſibilia. Si enim poſſemus ea ſimul exequi, ita commodæ, ſicut alterum illorum per ſe nulla caderet ibi electio. Et conformiter dicendum eſt de multis malis incompoſſibilibus, quo ad fugam. Prætere a volitio eſt tam poſſibilium, quàm impoſſibilium, & tam operabilium per nos, quàm non operabilium. Electio vero, quia tendit in opus actuale. ideo non eſt, niſi de his, quæ videntur nobis poſſibilia, & per nos operabilia. Secundum eſt, quòd electio prẽſupponit conſilium,

lium,quod eſt actus rationis,ſiue intellectus inquirentis quid, & qualiter ſit agẽdum:ideo electio prçſupponit actum intellectus. Tertium eſt, ꝙ electio conſequitur iudicium rationis. Iudicium autem in operabilibus eſt de concluſione ſyllogiſmi operatiui: ideo illud cadit ſub electione, quod ſe habet, vt concluſio ſyllogiſmi operatiui. In operabilibus autem finis ſe habet, vt principium media vero ordinata in finem, ſicut concluſiones: & ideo electio ſolum eſt mediorũ ordinatorum in finẽ, & non finis inquãtum eſt finis. Poteſt itaq; ex dictis concludi talis diffinitio electionis. Electio eſt volitio vnius, vel pluriũ prç aliis inter ordinabilia ad finem. Secundo notanda ſunt tria prçambula de intentione. Primum eſt, quòd intendere nihil aliud eſt, quàm in aliquid tendere. Et hoc poteſt dupliciter intelligi ſm Scotum. Vno modo generaliter, ſiue a ſe, ſiue ab alio tendat aliquid in aliud, & hoc modo intentio conuenit cuicunque potentiæ. Alio modo ſpecialiter inquantũ videlicet aliquid a ſeipſo tendit in aliud, quia videlicet dicit, & non ducitur, & ſic intẽtio eſt tantummodo potentiæ libere. Secundum eſt, ꝙ aliter diſtingui poteſt de intentione. Poteſt.n.ſumi tripliciter. Vno modo pro quacunq; tendentia rei in aliud, & ſic conuenit omni potentiæ, & vniuerſaliter cuicunq; rei in aliud tendenti, ſiue in obiectũ, ſiue in finem. Secundo modo dicitur intentio tendentia alicuius potẽtiæ cognoſcitiuæ in obiectũ determinatum, ſecundum quẽ modum de aliquo aliquid inſpicientes dicimus. Iſte intendit in hoc. Vnde hoc modo. Actuum. A ille intendebat in eos. Vnde ſm hunc modũ hoc verbum intendo conſtruitur, cũ caſuali ſignificante obiectum mediante illa præpoſitione in. Tertio modo propriç dicitur intentio tendentia potentiæ in finem, quẽ vult aſſequi, & in eo quietari: & ſic intentio eſt ſolius voluntatis. Alio modo ſm Bonauenturam diſtinguitur de intentione. Quçdam.n.eſt intentio, quæ eſt tendentia appetitus naturalis, & hæc eſt neceſſitas. Alia eſt tendẽtia appetitus ſenſitiui, & hçc eſt impetuoſitatis. Alia vero eſt intentio propriæ dicta, quæ eſt tendentia appetitus intellectiui in finem, & hæc eſt libertatis. Tertiũ eſt, ꝙ ſm eundẽ Bonauenturã. Intentio aliqñ dicitur potentia intendens. Aliqñ habitus, ſm quem aliquis intẽdit: aliquando finis intentus. Aliquando vero, & magis propriæ actus intendendi, qui connotat præſuppoſitiuç actũ intellectus inſpicientis: ſed formaliter eſt actus voluntatis in finẽ tendentis, & ratione connotati dr̃ oculus, & lumen: & quãtum ad hçc duo habet intentio rectificari per fidẽ, & charitatem, per fidẽ, videlicet clarificantem oculum intellectus, & per charitatem rectificantem pedem affectus.

Act.3. 1.d.38. q.1.

Con.1. Hia præmiſſis ponendæ ſunt duæ concluſiones. Prima eſt. Electio eſt formaliter actus voluntatis, licet præſupponat actũ intellectus, patet ſatis ex dictis in primo notabili.

Secun-

Con.2. Secunda concluſio. Intentio propriè dicta eſt formaliter actus voluntatis: prȩſupponit tũ actum intellectus. Prima pars patet, quia ſolius potentiȩ libere proprie loquendo eſt intendere finẽ, ſiue tendere in finẽ. Secunda pars patet, quia voluntas non poteſt tendere in id quod eſt ſibi incognitum.

1 Ad primum argu. dicendũ ad minorẽ, ꝙ conferre per modũ iudicii eſt actus intellectus: ſed conferre vtẽdo, vel referre ordinando vnũ amabile ad aliud eſt actus voluntatis, quæ ſicut eſt potentia reflexiua, inquantũ eſt immaterialis, ita etiã eſt potentia collectiua.

2 Ad ſecundum dicendũ, ꝙ electio dicitur pertinere ad concluſione ſyllogiſmi operatiui, nõ quia ſit ipſa concluſio, aut iudicium concluſionis: ſed, quia ipſum præſupponit.

3 Ad tertium dicendum ad minorẽ, quòd quȩdã dicitur ignorãtia electionis, nõ quia electio ſit ipſa ignorantia: ſed, quia ignorantia eſt de aliquo eligibili.

4 Ad quartũ dicẽdũ, ꝙ illa ꝓcedit de intẽtiõe gñaliter ſumpta.

5 Ad quintum dicendum eſt ſicut ad primum.

6 Ad ſextũ, patet rñſio ex ſecundo notabili in tertio ꝑambulo.

Vtrum omne opus quod fit bona intentione, ſit bonum.

Tho. 1. p. q. 12. artic. 1. Durand. 2. d. 38. q. 2.

SEptimo quȩritur. Vtrum oẽ opus, quod ſit bona intentione, ſit bonum. Primo arg. ꝙ ſic per Ambr. dicentẽ. Affectus, ſiue intentio operi tuo nomen imponit. Secundo arg. per Aug. dicentẽ. Intentio bonũ opus facit. Tertio arg. His arbor bona, quȩ operatur inquantũ bona, fructum bonũ facit. Sed voluntas eſt arbor: & quando cum bona intentione operatur: operatur inquantum bona: ergo ſemper facit opus bonũ. Quarto ar. Bonum eſt potentius quàm malũ. Sed mala intentio quandocunq; bonum opus facit malum: ergo a fortiori bona intentio malum opus facit bonum. Quinto arg. Bonitas vna eſt a cauſa vna: ſed bonitas operationis humanæ eſt vna: ergo habet cauſam vnã, quæ non videtur eſſe alia quàm bonitas finis intenti. Contra Aug. di. quòd ea, quæ de ſe ſunt mala non poſſunt per bonã intentionem bene fieri. Iuxta ꝙ etiam dicit Apoſtolus, quòd nõ ſunt facienda mala, vt inde veniant bona. Primo notandum, ꝙ ſecundum intentionem Sco. 2. d. 7
triplex eſt conſideranda bonitas in actu humano. Prima eſt q. 1.
bonitas entitatiua, quæ eſt ipſa rei entitas. Alia eſt bonitas naturalis, quæ eſt perfectio, ſecũda habens maliciã oppoſitam, quæ conſiſtit in aggregatione oĩum quȩ naturaliter conueniũt actui qñ videlicet actus habet efficiẽs & obiectũ, finem & formã, ſiue modũ, prout conueniẽs ẽ actui ex natura actus, quemadmodũ in corpore pulchritudo cõſiſtit in aggregatione conuenientium ſibi, & inter ſe: puta quantitatis, coloris, & figuræ, & hmõi, vt di. Aug. Alia vero eſt bonitas moralis, quæ reſultat ex aggregatione

ne

ne eorũ, quę ſunt conuenientia actui non abſolute naturę ex natura actus, ſed ſm dictamen rectæ rõnis. Recta aũt rõ dictat, ꝙ actus humanus debet hr̃e obiectũ conueniens, & determinatũ modũ, & ſic de alijs circũſtantijs. Ex quo ſeqtur, ꝙ talis bonitas nõ eſt a ſolo fine. Prima aũt rõ huius bonitatis eſt efficiens, a quo hẽt actus, ꝙ ſit moralis, qñ videlicet libere elicii, & hoc eſt cõe bono & malo. Nihil.n.ẽ laudabile, aut vituperabile, niſi fiat a voluntate. Secunda vero rõ bonitatis moralis eſt ex conuenientia ad obiectum, & hmõi eſt bonitas ex genere, quę habet cõtrahi per bonitatẽ ſpecialem, quæ eſt ex alijs ſpecialibus circũſtantiis, cuiuſmodi ſunt finis intẽtus, & forma, ſiue modus agẽdi vbi, & qñ, & huiuſmodi. Vlterius aũt eſt bonitas, meritoria, quæ videlicet ꝑſuppoſita cõpleta morali bonitate ſuperadditur ex relatione operis in finẽ, quæ tunc bene fit qñ ex charitate ꝓcedit. Secundo notandum, ꝙ intentio poteſt dici bona dupliciter. Vno mõ bonitate finis intẽti tm̃. Alio mõ bonitate finis, & bonitate ordinationis mediorũ in finem. Hęc.n. duo ſimul requruntur ad hoc, ꝙ oculus mentis ſit ſimplex, videlicet ꝙ voluntas intẽdat debitũ finẽ, & ꝙ ꝑ rectam viam ad ipſum incedat. Tertio notandũ, ꝙ quantitatem meriti menſurari ſecundũ quãtitatem intentionis poteſt intelligi dupliciter. Vno modo attendendo quãtitatem bonitatis in intẽtione ex parte finis, ſiue boni intenti, ſic videlicet, ꝙ tantũ mereatur aliquis, quãtum intendit mereri. alio mõ attendendo quantitatẽ bonitatis in intẽtione ex parte ipſius actus intẽdendi, ſic videlicet ꝙ tm̃ ſit bonitatis, & meriti in opere exteriori, quantũ bonitatis in intẽtione, quæ eſt ſm charitatem. Quarto notandũ, ꝙ ſm doctor. tam vis eſt in intẽtionẽ finis, vt ſine ea nihil meritoriũ eſſe poſſit propter quod di. Ber. ꝙ ſola intẽtio meritũ facit, & nõ reqrit̃ actualis intẽtio in tota cõtinuatione operis, ſed virtute intẽtionis habitæ in inchoatione operis, vel ante tota operatio fit meritoria, dum tñ non interueniat intentio cõtraria. Puta cũ quis peregrinaturus incipit viam ſuam actualiter cogitans de Deo, & ad ipſum per actualem intẽtionẽ referens peregrinationẽ ſuã tota peregrinatio ſequẽs eſt meritoria virtute illius primę intẽtionis, quãuis peregrinando non actualiter referat laborẽ ſuum ad gloriam Dei. Et hoc ſequitur quod religioſus virtute voti ſui in ſua ꝓfeſſione explicite facti meretur exequendo ea ad quæ aſtringitur per illud votũ, licet non ſemper actualiter referat in Deum, dum tamen non interueniat intentio cõtraria. Quãuis aũt intentio ſit tanti valoris, nõ tamen ſola ſufficeret abſque exteriori opere, niſi quando facultas, & opportunitas deeſſent.

In lib. de libr. arb.

His pmiſſis, ponẽdę ſunt tres conclusiones. Prima eſt. Omne opus factum intẽtione bona bonitate finis, & ordinis ſimul eſt bonum. Sed ad hoc non ſufficeret bonitas finis intenti. Prima pars patet, quia intentio illo modo bona includit omnes circunſtantias, *Con 1.*

ſtantias, quæ requiruntur ad bonitatem operis. Vnde voluntas habens intentionē ſic bonā dicit
Mat. c.7. a Saluatore. Arbor bona, quæ ſemper fructus bonos facit. Secunda pars, patet ex primo notabili. Itē ſic probatur. Intentio boni finis nō abſoluit a Dei præcepto: ergo nō pōt facere, ꝙ trāſgreſſio diuini præcepti ſit bona, puta ſi qs furetur ad nutriēdū pauperē nō excuſat a trāſgreſſione præcepti.

Con.2. Secunda concluſio. Attendendo quantitatem bonitatis in intenſione ex parte finis, ſiue boni intenti non eſt menſuranda quātitas bonitatis meritoriæ, neque ēt bonitatis moralis ſimpliciter ex quantitate ipſius intentionis: ſed bene attēdendo quātitatē ex parte actus intēdēdi. Prima pars patet, quoniā aliquādo ſuperbus intendit facere multum bonum, & multum mereri in opere ſuo, qui tamen apud Deum parum, aut nihil meretur; vbi di. Bon. Et hoc ſępius contingit, quod quanto quis plus exiſtimat opus ſuum valere ad meritum, tanto minus valet. Secus autem dicendū eſſet de mala intētione quo ad malum: tantū enim quis malum facit, & tantum demeretur, quantum malum vult, & intendit facere. Vnde etiam ſola intētio mali finis, reddit totum opus malum. Etiā ſi ſint omnes aliæ circunſtantiæ bonæ. Ideo dicit
De di. Diony. quòd bonum eſt ex integra cauſa: malum vero ex ſingularibus defectibus. Secunda pars patet, quia omne meritū in opere exteriori, reducendum eſt ad radicem intentionis interioris per charitatem habitę.

Con.3. Tertia cōcluſio. Sola intentio ſine opere exteriori nō ſufficit ad meritū, ſi facultas aſſit operādi. Patet, quia præcepta diuina non ſolū ſunt de intēdendo, vel volendo bonum, ſed de faciendo. Ad duo prima argumenta dicendum, quod per illas auctoritates intelligi debet, quòd intentio finis, eſt principalior in bonitate operis: ſed tamen non eſt ſimpliciter ſufficiens. Poteſt etiam dici, quòd loquūtur de intentione bona bonitate finis, & ordinis ſimul. Poſſet etiam intelligi ꝑciſe de bonitate meritoria: iuxta id quod dictum eſt in fine primi notabilis. Ad tertiū, patet ſolutio ex ſecundo notabili, & prima concluſione. Ad quartum dicendum, quòd licet bonum ſit potentius ad bonum, quàm malum, ad malum: tamen plura requirūtur ad bonum, ꝙ ad malum. Bonum enim conſiſtit in conſtruendo. Malum vero in deſtruendo. Facilius aūt eſt deſtruere, quàm conſtruere. Ad quintum dicendum, ꝙ bonitas humanę operationis, non eſt vna vnitate ſimpliciter dicta, ſed vnitate congregationis particularium bonitatum ſecūdum plures particulares circunſtantias.

QVÆSTIO VIII.

Vtrum bonæ voluntatis ſit tantum unus.

D. Tho. 1 p. q. 1. ar. 1. & q. 18. art. 2, 3. 4. Dur. 2. d. 38. q. 4.

OCtauo quæritur. Vtrū bonę voluntatis ſit tantum vnus finis,

finis, ergo intentus, vel poſſint eſſe plures? Primo argum. quod poſſunt eſſe plures, quia malæ voluntatis poſſunt eſſe plures fines: ergo a ſimili & bonæ. Secundo argu. Bonum additum, bono facit ipſum melius. Sed bonus finis facit bonam voluntatem: ergo ſi ſint plures boni fines intenti ex hoc erit voluntas melior. Tertio arguitur. Poteſt aliquis ex bona voluntate ire ad eccleſiam, vt audiat ſermonem & vt adoret Deum: ſed illi ſunt fines diſtincti. igitur. Contra ſuper illud Deuteronomij. Diliges dominum Deũ ex toto corde tuo. Dicit gloſa. Non vult Deus amorem ſuum partiri, vt ſimul aliqd cum eo diligamus. Pmo notandum, ꝙ finis dicitur dupliciter, videlicet finis in quo quieſcit, & finis quo quieſcit. Et hoc dupliciter. Vel ſimpliciter, vel vt nunc. Finis in quo quieſcitur, eſt ipſe Deus. Finis vero quo quieſcitur eſt charitas creata: charitas quidem conſummata eſt finis, quæ ſimpliciter quieſcitur: & charitas viæ eſt finis quo quieſcitur in Deo vt nunc. Sicut. n. locatum non quieſcit in loco, niſi mediante pondere, ſic anima in Deo qui eſt quaſi locus eius, nõ quieſcit niſi mediante dilectione. Secundo notandum, quod ſicut dicitur ſupra. Bonanent. Contingit ſtatuere plures fines tripliciter. Primo modo ita, quòd ſit finis ſub fine, & propter finem. Secundo modo, ꝙ vnus ſit principalis, & alter non principalis, ſed non actualiter relatus in principalẽ. Tertio modo ſic, quod vterque ſit principalis. Exemplũ de primo modo, vt ſi qs vadat ad eccleſiam intendens dicere laudes diuinas, & ſimul cum hoc pecuniam pro diſtributionibus accipere quam intendit expendere ad gloriam Dei. Exemplum de ſecundo, vt ſi quis vadat ad eccleſiam intendens laudare Deũ, & cum hoc accipere pecuniam de qua non cogitat actualiter quid facturus ſit: nec tamen diligit eam propter ſe. Exemplum de tertio, vt ſi quis vadat ad eccleſiam duplicata intenſione intendens, videlicet placere Deo, & ſimul cum hoc recipere pecuniam, quam ſicut auarus diligit ad ampliandum theſaurum, & in ea delectãdum. Primo modo ſtatuere plures fines eſt bonę voluntatis. Secundo modo non eſt bonæ voluntatis formaliter, nec tamen ita ſibi repugnare nõ poſſit eſſe cum ea, quia non eſt mortale peccatum, ſed veniale tantum. Et quantum ad hoc dicit Aug. Minus domine te amat qui tecum aliquid amat, quod non ꝓpter te amat. Tertio modo ſtatuere plures fines, eſt contra bonam voluntatẽ: talis enim vult duobus dominis ſeruire. Tertio notandum ſm eundem Bonau. quod non eſt ſimile de bona voluntate, & de mala voluntate. Bona enim voluntas tendit in bonum incommutabile, quod eſt tantum vnum in quo eſt ratio omnis boni. Mala vero voluntas tẽdit in bonum cõmutabile, quod eſt multiplex nec ĩ aliquo tali eſt plena ratio bonitatis.

His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Cõuenienter dicitur charitas finis cuiuslibet bonæ voluntatis, patet, qa charitas increata, quæ eſt

Deute-ro.c.6.

3.d.38. q.1.

Confeſſ. libr.1.

Conclu.

eſt ipſe De⁹, eſt finis in quo quieſcit bona voluntas: charitas vero creata eſt finis quo quieſcit, vt patet ex primo notabili. Item ſic probatur, quia j. ad Thi. j. c. dicitur. Finis pręcepti charitas: ſed ad illum finem tendit bona volũtas ad quam ordinatur Dei præceptum. igitur.

Con. 2. Secunda concluſio. Bonæ voluntatis eſt tantum vnus finis principalis: patet, quia eſt tantum vnum ſummum bonum, quod ſolum eſt quietatiuũ bonę voluntatis, vt alias dicetur.

Con. 3. Tertia concl. Malæ volũtatis poſſunt eſſe vniuerſi fines principales: patet ſatis ex iij. notabili. Ad primũ argu. patet ſolutio ex. iij. notabili. Ad ſecundum dicendum, ꝙ maior eſt vera quando ſeruat̃ ordo debitus: cũ aũt quis intendit plures fines, vt principales, licet ſint ambo boni peruertitur ordo debitus, ſecundũ quem omnia debent referri ad vnum vltimum finem. Ad tertium, patet reſponſio ex iij. nota.

Vtrum aliquis actus voluntatis ſit indifferens.

D. Tho. 1. 2. q. 18. ar. 8. & 9. Sco. 2. d. 41. q. 1. Dur. 2. d. 4. q. 1.

NOno quæritur. Vtrum aliquis actus voluntatis poſſit eſſe indifferens. Primo arg. quòd non. Bonum & malum priuatiue opponũtur: priuatiue autem oppoſita circa ſubiectum proprium ſunt contradictoria, vt habetur. 12. metha. [.c.3.] Inter contradictoria vero non eſt dare mediũ. vt habetur. iiij. metha. [t.c.27.] igitur. Secundo arguitur. Si poſſint eſſe actus indifferentes, ſequitur, ꝙ etiam poterit eſſe habitus indifferens: quod patet, quia ex talib⁹ actibus frequẽtatis generabitur habitus inclinans ad conſimile actus. Tertio arguitur. Omnis actus voluntatis, aut habet ea quæ ſibi conueniunt: & ſic eſt bonus, vel non habet: & ſic videtur eſſe malus: ergo nullus eſt indifferens. Contra. dicit Ambro. Affectus operi tuo nomen imponit. Si autẽ non poſſet eſſe actus indifferens, de ſe non videtur, ꝙ ex alio affectu poſſet eſſe bon⁹, & ex alio malus. Primo notandum, ꝙ duplex eſt actus hominis: quidam eſt ex ſola imaginatione procedens: puta mouere pedem fricare barbam, & huiuſmodi: & tales non dicuntur humani: quia non ſunt à voluntate imperati. Alij ſunt ex deliberatione procedentes: & iſti ꝓprie dicuntur humani. Præterea poſſumus loqui de actu humano ſimpliciter, vel ſecundum rationem ſuæ ſpeciei in communi, vel de actu in eſſe ſingulari, & indiuiduo. Secundo notandum, quòd quadruplex bonitas conuenire poteſt actui humano, ſcilicet entitatiua naturalis, moralis, & pluſquam moralis, ſcilicet meritoria. Bonitas entitatiua, vniuerſaliter conuenit omni actu: immo etiam loquendo de hac bonitate: omne ens eſt bonum, & ideo talis bonitas nullam habet malitiam oppoſitam. Bonitas vero naturalis, vt dictum eſt, conuenit actui ex eo, quòd habet omnia quæ conueniunt ſibi ex natura ſua. Malitia vero oppoſita erit ſi in actu ſit aliquid ſibi diſconueniẽs ex natura ſua, puta modus diſconueniens, vel finis·

finis. Loquendo itaque de hac bonitate vel malitia, probabile videtur dicere, quòd omnis act⁹ eſt bonus vel malus maximè loquendo de actu ſingulari: aut enim habet oĩa, quæ ex natura ſua ſibi conueniunt, & ſic eſt bonus, aut non habet omnia ex natura ſibi conuenientia: & ſic in eo eſt aliqua imperfectio naturę ſuæ diſconueniens: & ſic eſt malus. Tertio notãdum, ꝙ bonitas moralis poteſt dici dupliciter. Vno modo ſtricte, prout actus dicitur bonus moraliter, quia cauſatur ab habitu virtutis, & ex oppoſito dicitur malus quia cauſatur ex habitu vicioſo. Alio modo dicitur bonitas moralis ex eo ꝙ actus habet ea, quæ ſibi cõueniunt ſm dictamen recte rationis. Et hæc bonitas eſt duplex, videlicet ex genere, & ex circũſtantia vt patet ex his, quæ dicta ſunt quando quærebatur: vtrum malus angelus neceſſario velit male: & quando quærebãt vtrũ omne opus, quòd ſit bona intentione ſic bonum. Quarto
2.d.7.q.1. notandum ſecundum Sco. quòd bonitas meritoria conuenit actui bene circunſtantionato ex relatione eius ad finem debitũ per habitum charitatis. Contingit autem actum per charitatem referri tripliciter. Primo modo actualiter, puta cum quis actualiter cogitans de Deo, vult aliquid propter Deum. Secundo modo virtualiter puta cum aliquis ex cognitione, & dilectione Dei deuenit in cognitionem, & volitionẽ alicuius operis: & tamen exequendo opus illud nõ actualiter cogitat de Deo. Tertio modo habitualiter tantum, puta ſi omnis actus referibilis in finẽ vltimũ productus ab habente charitatẽ dicatur referri. Tripliciter etiam dici poteſt actus non referri. Primo modo priuatiue: quia .ſ. non refertur actualiter, nec virtualiter, licet ſit natus referri. Secundo modo negatiue per negationem, videlicet non ſolum relationis actualis, & virtualis, ſed etiam per negationem referibilitatis ſicut peccatum veniale. Tertio modo contrarie, quia videlicet corrumpit principium referendi .ſ. charitatem cuiuſmodi eſt peccatum mortale. Certũ eſt aũt, ꝙ actus qui refertur actualiter eſt meritorius: & hoc etiam eſt valde probabile de relato virtualiter. Certum eſt etiam, quod actus qui negatiue non refertur per negationem tam relationis quàm referibilitatis: licet ſit cũ charitate eſt demeritorius. Et hoc certius eſt de actu non relato contrarie. De actu autem quæ refertur habitualiter tãtum: aut etiam de actu qui non refertur nec actualiter, nec virtualiter: probabile eſt, ꝙ talis eſt indifferens: quia poſſibile eſt nullam deordinationem eſſe in eo, quæ ſufficiat ad rationem peccati, ſiue demeriti: quia nõ tenetur homo referre quæcunque actũ ſuũ in Deum, nec videtur eſſe ibi ſufficiens ratio bonitatis meritoriæ: quia non videtur ad meritũ ſufficere relatio minor, quàm virtualis. Dicit autem Bon. in eadẽ diſ. ꝙ ſufficit relatio habitualis: ſed tamen ex intentione di. idem cum Sco. ſic. n. dicit. Habitualem autẽ reſolutionem voco non ſolum, quia aliquis habeat charitatem, per quam ſit habilis ad

ad referendũ, ſed quia in princi
pio operationis illius, vel alteriꝰ
ad quã illa cõſequenter ſe habet
intentionẽ, hẽt ad Deũ directã.
Vnde ſi quis intendit dare pro
Deo centũ marchas, licet poſtea
nõ actu cogitet de Deo in ſingu
lis donationibus: nihilominꝰ tñ
oẽs illæ ſunt meritoriæ ex virtu
te primæ intẽtionis, ad quã con
ſequẽter ſe hẽnt. Secus aũt eſſet
ſi opus alterius gñis inciperet:
quia oporteret intẽtionẽ renoua
ri. Dicit pręterea Bon. Habitua-
lẽ ẽt intẽtionẽ, ſiue relationem
voco qñ nõ præcogitato in actu,
tũc fine vltimo ex ſola boni ope
ris conſideratione ipſa charitas
prõpta, vel alia virtus charitate
informata ad bonum opus incli
nat, ſicut obediẽs meret: ẽt ſi ni
hil tunc cogitet de Deo, ſed ſolũ
cõſideret, ꝙ bonum eſt obedire.

Con.1. His pręmiſſis, ponẽdæ ſunt ſe
ptem concluſiones. Prima eſt lo
quendo de bonitate entitatiua,
aut ẽt de bonitate naturali nul-
lus actus eſt indifferens ad boni
tatẽ, & malitiã: maxime loquen
do de actu ſm rõnẽ ſingularem.
Patet, quia oĩs actus eſt bonꝰ bo
nitate entitatiua: & nullus eſt q
nõ ſit bonus, aut malus bonitate
naturali: patet ex ij. notab.

Con.2. Secũda cõc. Actus ex ſola ima
ginatione ꝓcedẽs, nõ eſt bonꝰ,
neq; malus moraliter: patet, quia
non eſt voluntarie elicitus.

Con.3. Tertia cõcl. Actus ex delibera
tione ꝓcedẽs ſm ſuã rationem
ſpecificã põt eſſe indifferens ad
bonitatẽ, & maliciã moralẽ. Pa-
tet, qa cõtingit duos actus eſſe
eiuſdẽ ſpeciei, quorũ vnꝰ eſt bo-
nus moraliter, non autem alius.

Con.4. Quarta concluſ. probabile eſt
dicere ſm Sco. ꝙ actus humanus *2. Eth.*
poſſit eſſe indifferens ad bonita
tẽ, & maliciã moralẽ ſtricte ſum
ptã loquendo ẽt de actu, vt ſin-
gularis eſt. Probat Scot. quia ſm
philo. Iuſticia generatur ex ope
ribus iuſtis: ſed non iuſte factis.
Illa ergo opera nõ ſunt mala mo
raliter cũ ſint iuſta, nec tñ hẽt il
lã bonitatem, quæ eſt ex habitu
virtutis. Item vt dicit Sco. Nulla
vr̃ neceſſitas, ꝙ homo habẽs ha
bitũ virtutis, vtat̃ eo in oĩ actu:
ſed ſolũ qñ imminet paſſio tã ve
hemẽs q̃ poſſet ſubuertere rõne.

Quinta cõcl. Nullus eſt actus *Con.5.*
indifferens ad bonitatem, & ma
liciã ex genere: patet ex dictis ſu
pra in illa qõne. Vtrum mali an-
geli neceſſario male velint.

Sexta cõcluſio. Põt eſſe actus *Con.6.*
aliquis indifferens ad bonitatẽ,
& maliciam ex circunſtantia:
patet ex dictis ibidem.

Septima cõcl. Põt eſſe aliquis *Con.7.*
actus volũtatis indifferẽs ad bo
nitatẽ meritoriã, & malitiã de-
meritoriam: patet ex. iiij. notab.
Ad primũ ar. dicẽdũ, ꝙ bonũ &
malũ, nõ opponuntur priuatiuẽ
circa actũ humanũ, loquẽdo vni
uerſaliter, ſed ſolũ qñ actus dẽt
hr̃e bonitatẽ: nõ.n.ſp dicit actus
malus moraliter, aut ẽt demeri-
torie, qñ non habet bonitatem
moralem, aut ẽt meritoriã, ſed
tunc dicitur malus priuatiue, qñ
non habet bonitatem, quã debet
habere. Ad ſecundũ dicendũ, ꝙ
illud totũ eſt concedendum, nec
eſt incõueniens. Ad tertiũ dicẽ-
dũ, ꝙ actus nõ ſemper eſt malus
moraliter, aut demeritorie, quia
nõ habet omnia, quę ſibi eſſent
conuenientia, ſed ſolum quando
non habet, & deberet habere.

Vtrum

Vtrum fruitio ſit actus uoluntatis.

Dur. 1. d. 1. q. 1. Scot. 1. d. 1. q. 3. Thom. 1. 2. q. 11. art. 1. & q. 25. arg. 1.

DEcimo queritur. Vtrum fruitio cõtra vſum diſtincta ſit actus uoluntatis circa vltimum finẽ apprehẽſum per intellectũ, neceſſario elicit᷒. Primo arguit̃, ꝙ fruitio non diſtinguat̃ ab vſu. Deus enim eodẽ actu volũtatis fruitur ſeipſo, & vtit̃ creaturis: beati ẽt eodẽ actu Deo fruunt̃, & vtũtur creaturis viſis in Deo, & vniuerſaliter eodẽ actu poteſt diligi finis, & id quod eſt ad finem: dilectio autem finis eſt fruitio: dilectio uero eius, quod eſt ad finẽ dicit̃ vſus: igitur. Secũdo arg. ꝙ fruitio nõ ſit actus voluntatis. Dicit ẽt Augu. lib. de docr. chriſtiana. Sũma merces eſt, vt Deo perfruamur. Et ſm eũdem lib. de tri. Sola viſio eſt tota merçes: ergo fruitio eſt viſio: viſio autẽ eſt actus intellectus. ergo &c. Tertio arg. quòd fruitio non ſit circa vltimũ finẽ: quia in motu in infinitũ non eſt quietatio, & ſic neque fruitio. Sed circa obiectũ infinitũ, põt potẽtia in infinitũ proficere perfectius cognoſcendo, & perfectius appetendo: igitur. Quarto ar. Capacitas voluntatis creatæ eſt finita: ergo ſatiari poteſt bono finito. Quinto argu. Aliquid eſt excedens capacitatem animæ rationalis, ut Deus, & aliquid ab ipſa deficiẽs, vt ſenſibilia: ergo aliquid eſt ſibi æqualem in quo ſatiari poteſt & id eſt minus Deo. Sexto arg. Quælibet forma naturalis ſatiat potentiam materię: ergo etiam quodlibet obiectum ſatiat capacitatem potentiæ fruitiuę. Antecedens patet, quia niſi ſic ſtante tali forma, materia naturaliter inclinaretur ad aliam formam, & ſic violenter quieſceret ſub tali forma. Septimo argum. quòd voluntas fruatur neceſſario vltimo, ſiue apprehenſo per intellectum, quia ſecundum Augu. xiij. de tri. Certum eſt, quòd omnes volunr beatitudinem, quod non poſſet eſſe verum, ſi poſſent non velle beatitudinem. Octauo argum. ſecundum Auicen. viij. metha. dilectio eſt ex coniunctione conuenientis, ſed finis vltimus neceſſario conuenit voluntati: ergo ex coniunctione eius cum voluntate neceſſario cauſatur dilectio, & ſic fruitio. Nono arguitur. Non poteſt voluntas nolle id in quæ nulla eſt ratio mali, & nullus defectus boni: igitur &c. Et ſi dicatur, quòd licet voluntas, non poſſit nolle, tamen poteſt non velle. Contra, quòd voluntas non poteſt nolle, nulla ratio eſt, niſi quia habet aliquid cui repugnat neceſſario ipſum nolle. Sed id non poteſt eſſe aliud, quàm ipſum velle, ergo ſi non poteſt nolle, ſequitur, quòd etiam non poteſt non velle. Decimo arg. quando ratio obiectiua eſt talis, quòd intenſa inducit difficultatem ſi in infinitum intendatur, auferret omnino facultatem: ut patet in aggrauatione oneris reſpectu potentię executiuę, ſed experimur, quòd preſentata ratione boni intenſi, voluntas vix poteſt reſilire, ſiue refutare: aut etiam non velle: ergo non poteſt non velle bonum infinitum.

finitum. Contra quantum ad primā partē, quia ſm̄ Auguſ. fruitio eſt finis, & vſus mediorū ad finem, quantū ad ſecundum dicit *De doct. christ. et 12. de trinit. lib. 1.* Augu. ꝙ frui eſt amore inhęrere alicui propter ſeipsū. Amor aūt pertinet ad voluntatem quantū ad tertiū ſic arg. quia ſolus vltimus finis eſt ſimpliciter propter ſe diligēdus quātū ad quartum, quia volūtas libere diligit *In 1. ſenten. d. 1.* qcqnid diligit, Primo notandū, quod ſicut dicit Bon. Vſus poteſt accipi quinque modis. Primo modo communiſſimæ pro naturali operatione ad quam res ordinatur, ſecundum quem modum dicitur. Cuius vſus eſt bonus, ipſum quoque bonum eſt. Secundo modo minus communiter pro operatioue frequenti prout dicit Victorinus, ꝙ vſus eſt actus a potentia frequenter elicitus. Primo modo vſus opponitur ocioſitati: & ſecundo modo diſſuetudini. Et iſtis duobus modis vſus nominat operationem cuiuſcunque potentię etiam reſpectu cuiuſcunque obiecti. Tertio modo ſumitur vſus propriæ, & operatione potentię liberè: prout dicit Augu. quòd vti eſt aſſumere aliquid in facultatem voluntatis. Quarto modo propriæ pro actu voluntatis referentis aliquid in finem: & diſtinguitur contra fruitionem. Quinro modo propriiſſimæ pro ut diſtinguitur contra abuſum: videlicet pro actu ordinato voluntatis aliquid referentis in finem, ſecundum quem modum dicit Auguſt. ꝙ vti eſt id, quod in vſum venerit ad id quo fruendum eſt referre. Secundo notandum, ꝙ frui poteſt accipi dupliciter. Vno modo generaliter pro omni actu delectatiuo, ſecundum quē modum di. Aug. ꝙ frui eſt vti cum gaudio. Alio modo ſpecialiter, & propriæ pro actu delectatiuo, & quietatiuo, ſecundum quem modum, dicit Auguſt. ꝙ fruimur cognitis, in quibus voluntas propter, ſed delectata cōquieſcit. Et cū nō poſſit eſſe qes, niſi in fine vltimo: ſeqtur ꝙ nihil pōt eſſe obiectū fruitionis, niſi finis vltimus, ſiue uerus, ſiue apparēs ꝑ rationē videlicet erroneā: ſiue ꝑfixus, aut ꝑſtitut⁹ cui videlicet volūtas ex libertate ſua adhæret tanq̄ fini vltimo. Non eſt tamē intelligendum, ꝙ ratio finis ſit ratio obiectiua fruitionis, cum dicat ſolū reſpectū rationis: ſed in fruitione, quæ eſt reſpectu veri finis vltimi, ratio finis cōcomitatus ſm̄ veritatem obiectum fruibile. Et in fruitione finis apparentis ratio finis concomitatur apparenter ipſum obiectū. In fruitione vero finis præfixi ratio finis conſequitur ipſum actum voluntatis circa obiectum, quia videlicet volūtas per actum ſuum ex libertate ſua adhærens tali obiecto propter ſeipſum irreſcribiliter tribuit ei rationem finis. Tertio notanda, ſunt quattuor dicta de comparatione fruitionis ad vſum. Primum eſt, quòd vſus ſe habet ad fruitionem, ſicut actus imperfectus ad perfectum. Vſus enim eſt actus voluntatis quo diligimus bonum propter aliud: fruitio vero eſt actus voluntatis, quo diligimus bonum propter ſe, quod eſt intelligendum propter ſe finaliter & non formaliter tantum. vnde

quamuis virtutes, ſecundū Ambroſium, ſint diligendæ propter ſe formaliter non tñ finaliter, iō non eſt eis fruendum. Et ſi quæratur. An fruitio, & vſus ſufficienter diuidant actum voluntatis, tanquam membra immediata. Dicendum eſt, ꝙ non: eſt .n. dare actum neutrū, qui videlicet nec eſt vſus nec fruitio: puta cū quis diligit aliquod bonum non referendo ipſum actualiter in finem nec tamen in eo ſiſtendo, vt in fine, quod poteſt fieri abſque inordinatione: alias. quandocunque aliquod bonum creatum diligimus, nō cogitantes actualiter de Deo, ſemper peccaremus. Secundum eſt, ꝙ aliquis actus fruendi realiter differt ab omni actu vtē di. patet, quia poſſumus Deū concipere nihil aliud cogitando, & ita frui eo non vtendo aliquo alio. Tertium eſt. Aliquis actus vtendi realiter differt ab omni actu fruendi: patet, cum aliquis diligit aliquod bonum propter finem non vltimum. Eſt enim ibi actus vtendi per quem illud bonum refertur ad finem, & tñ non eſt ibi actus fruendi reſpectu finis, cum in illo fine non ſe quietet voluntas, nec in eo ſiſtit, vt in vltimo fine. Quartum eſt. Aliquis actus vtendi eſt idē realiter cum aliquo actu fruendi: puta cum quis vtitur creatura, propter Deum. In tali tñ actu ſunt rationes vſus, & fruitionis formaliter diſtinctæ, videlicet pœnes diuerſa obiecta. Quarto notandum, ꝙ fruitio aliquando ſumitur abuſiuè tantum pro quietatione appetitus ſenſitiui in obiecto ſuo, ſecundum quem modum dicit Auguſtinus. Frui quidem cibo, & qualibet corporali voluptate non abſurde exiſtimātur, & beſtiæ, quia videlicet adhærent obiecto delectabili non referendo illud in finem, quāuis non ſibi adhęrent irreferibiliter contrariæ appreciando, uidelicet id tanquam irreferibile, ſed non referēdo negatiuè tantum. Aliquando uero dicitur fruitio proprię prout videlicet eſt actus voluntatis irreferibiliter adhærētis obiecto, & ſe ī eo libere quietantis. Eſt autem fruitio propriæ dicta duplex. Quædam eſt formaliter infinita, quæ videlicet diuina uoluntas fruitur eſſētia diuina. Alia vero eſt finita formaliter. Et hæc eſt duplex. Quædam eſt inordinata, qua uidelicet voluntas peccatoris ſe libere quietat in bono commutabili non quidem in bono, quod ſibi cōcupiſcit, quia omnis amor cōcupiſcentiæ prēſupponit amorem amicitiæ. ſed magis in ſeipſo quem inordinatæ amat. Ideo vt communiter dicitur peccator fruitur ſeipſo. Et hoc videt dicere Auguſtinus. quando dicit, ꝙ amor ſui ædificat ciuitatem Babylonis. Alia vero eſt fruitio ordinata, qua videlicet voluntas creata fruitur bono infinito. Et hęc eſt duplex: videlicet imperfecta, quæ eſt via totum iuſtorum. Et perfecta, quę eſt beatorum. Quinto notandum, quòd titulus quæſtionis poteſt intelligi quadrupliciter. Primo modo de fine obſcurè in vniuerſali apprehenſo, ſicut dum concipimus beatitudinem ſub communi ratione. Secundo modo de fine in particulari obſcurè apprehenſo, vt dū concipimus beatitudinē in Deo trino,

Lib. 83. Quæſt.

De ciui. Dei lib. 18. c. 17

trino, & vno. Tertio modo de fine clarè uiſo in voluntate ſupernaturaliter eleuata per habitum charitatis. Quarto modo de fine clarè viſo in uoluntate non eleuata ſupernaturaliter.

Con. 1. His præmiſſis ponendę ſunt quindecim concluſiones. Prima eſt. Vſus, & fruitio ſemper formaliter diſtinguuntur, & aliquando realiter. patet ex tertio notabili.

Con. 2. Secũda concl. Fruitio eſt actus voluntatis patet, quia fruitio nominat actum quietatiuum. quietatio autem pertinet ad uoluntatem. Item dicit Auguſtinus in libro de quæſtionũ, (*Lib. 83. Quæſt.*) ꝙ omnis peruerſitas, quæ vitium dicitur, eſt vti fruendis, & frui utendis. peruerſitas autem formaliter eſt in voluntate.

Con. 3. Tertia conclu. Peior eſt actus vti fruendis, q̃ frui utendis: patet, quia peior eſt deordinatio circa Deum, quàm circa creaturas. Sed vti fruendis nominat actum inordinatum circa Deum. Frui uero vtendis circa creaturas. Ad maiorem huius intelligẽtiam notandum eſt, ſecundum magiſtrum Franciſcum de Maronis, quòd quattuor ſunt genera virtutum. Quędam enim sũt ad actum meritorum regulandũ cuiuſmodi eſt prudentia, quæ eſt directiua tantum, & nõ motiua. Aliæ ſunt ad actum remittendum, cuiuſmodi eſt temperantia eo, quòd circa delectabilia nimia eſt pronitas ad intendendum. Aliæ ſunt ad actum intendendum, cuiuſmodi eſt fortitudo eo, quòd potentia ſæpius refugit id, quod eſt arduum circa, quod eſt fortitudo. Alię ſunt partim ad intendendum, & partim ad remittendum cuiuſmodi eſt iuſtitia, quæ inquantum eſt punitiua habet remittere actũ, & inquantum remuneratiua habet intendere eo, quòd homines ex natura proni ſunt ad puniendum: & ex cupiditate parci ſunt ad remunerandum. De his ergo datur generalis regulis.

Quandocunque uirtus ordinatur ad intendendum actum, vitium quod ſe tenet ex parte defectus eſt peius, quia magis contra tendit virtuti. Quando uero uirtus ordinatur ad remittendum actum: vitium quod ſe tenet ex parte ſuper abundantiæ eſt peius propter eandem cauſam. Nunc autem ad propoſitum amicitia ordinatur ad intendendum actum amandi eo, quòd homines proni ſunt ad diſcordiam. Ideò vitium, quod importat defectum amoris cuiuſmodi eſt vti fruendis peius eſt, quàm vitium, quod nominat ſuperabũdantiam ſiue exceſſum amandi cuiuſmodi eſt frui vtendis. Et ſi inſtetur, quia optimo opponitur peſſimum. Fruitio autem circa Deum eſt optimus actus, ergo videtur, quod inordinata fruitio, quę eſt circa creaturas eſt actus peſſimus. Dicendum, ꝙ vti Deo magis, & formalius repugnat fruitioni ordinatę, quæ eſt de Deo, q̃ fruitio, quę eſt circa creaturas, quia videlicet eſt circa idem obiectum.

Con. 4. Quarta concl. Nulla creatura poteſt eſſe obiectum ordinatæ fruitionis: patet, quia oĩs uoluntas ordinata diligit bonum, ſm naturã ſuæ diligibilitatis. Nulla autem creatura eſt bona, & diligibilis

gibilis propter ſe finaliter, ſed ꝑ vltimũ finem. Item vltra bonitatẽ cuiuſcunq; creaturę, cũ ſit finita poteſt intellectus cõcipere maiorem, & volũtas eam appetere, ergo nunq̃ uerè quietari põt in creatura. Et ſi arguatur, quia quod eſt bonum per eſſentiã eſt propter ſe diligendum, virtutes ſunt huiuſmodi, igitur. Dicendũ, ꝙ virtutes ſunt bonæ per eſſentiam, vt per eſſentiã opponitur ad per accidens, ſed non ut opponitur ad per aliud. ſiue huic, q̃d eſt eſſe ab alio.

Con. 5. Quinta concl. Solum bonũ infinitum eſt obiectum ordinatæ fruitionis, patet, quia non poteſt potentia quietari, niſi vbi eſt obiectum ſuum perfectiſſime, & in ſummo. Sed obiectum potentiæ fruentis eſt ens in cõi, vt dicit Auicenna. Met. 2. ergo non põt quietari niſi in bono perfectiſſimo, & ſummo ente, quod includit omnia alia entia eminenter, quãtũ includi poſſunt ĩ aliquo vno.

Con. 6. Sexta concluſio. Et ſi ſolus vltimus finis, ſit obiectum fruitionis nõ tamen ſub ratione finis. Prima pars patet ex dictis. Item ſic probatur, quia ſicut primo vero eſt aſſentiendum tantũ propter ſe, ita etiam primo bono eſt tantum adherendum propter ſe. Secunda pars patet, quia ratio finis non includitur in per ſe obiecto beatifico cum ſit reſpectu rationis tantum. Item ſi diligeremus Deum inquantum eſt finis noſter, diligeremus eum propter nos. & ſic non frueremur Deo immo uteremur. Ratio ergo abiectiua fruibilis non eſt ipſa ratio finis, ſed eſt r tio illius boni abſoluti, ſiue fundamenti cui cõuenit ratio finis illud. n. eſt, quod habet rationem optimi.

Septima concl. Voluntas non neceſſario fruitur vltimo fine in vniuerſali obſcurę appręhenſo: patet, quia omne mobile, quod naturali neceſſitate quieſcit in aliquo termino eadem neceſſitate ſe tenet in illo. Sed voluntas non neceſſario ſe tenet in dilectione vltimi finis, cum quando cunque diuertat intellectũ ad alia conſideranda. igitur. Item omne agens ex neceſſitate neceſſario agit quantum poteſt. Sicut enim non eſt in eius poteſtate actio, ſic nec intenſio actionis. Sed voluntas non neceſſario diligit Deũ, quantum poteſt igitur. Con. 7.

Octaua concluſio. Voluntas non neceſſario fruitur vltimo fine in particulari obſcurè appræhenſo. Patet ſicut concluſio præcedens. Item ſic probatur, quia poteſt volũtas frui aliquo, quod eſt incompoſſibile tali fini, ut patet in peccante mortaliter. Con. 8.

Nona concluſio. Si actus fruitionis beatificę cauſetur totaliter a Deo non eſt in poteſtate voluntatis, non frui ultimo, fine clare uiſo. Si vero cauſetur totaliter, aut partiali à voluntate creata ipſa non neceſſario fruitur. Prima pars patet, quia nullum mobile inquantum mobile hẽt in ſua poteſtate illud moueri, quod in eo cauſatur totaliter ab agente extrinſeco fortiori. Sed in hoc caſu voluntas creata eſt huiuſmodi mobile, igitur. Item potentia obedientialis, non eſt in poteſtate creaturæ ſecundũ Auguſt. ſuper Gene. Sed in hoc caſu voluntas creata eſt in potentia obedientiali reſpectu fruitionis Con. 6.

ſicut,

ſicut,& reſpectu gratiæ. igitur. Item in hoc caſu voluntas eſt tã tum receptiua. potentia autem receptiua eſt mere naturalis, & neceſſaria.igitur. Eſt itaque aduertẽdum, ꝙ voluntas vt eſt paſſiua,& receptiua neceſſitari poteſt.non autem vt eſt actiua, & productiua. Secunda pars cõcluſionis probatur, quia ſicut omnis cauſalitas diuinę voluntatis eſt contingens.ita & omnis cauſalitas voluntatis creatæ,cũ ſint vniformis rationis.

Con.10. Decima concluſio. Voluntas non habens habitum ſupernaturalem, ſ. charitatem poteſt frui vltimo, ſine in particulari clarè viſo patet,quia ſi voluntas in puris naturalibus, non poſſet illo frui: habens autem charitatem poſſet.Sequeretur,quòd charitas eſſet potentia volitiua, vel pars eius circa vltimum finem clarè viſum, quod eſt falſum, & patet conſequentia,quia id eſt potẽtia quo aliquid eſt ſimpliciter potens agere. Si ergo aliquis clarè videret vltimum finem dato ẽt, quod voluntas non eſſet eleuata per charitatem poſſet tñ frui, & non frui. Illa tamen fruitio non eſſet ſupernaturalis: quia per naturalem virtute potentiæ eliceretur,nec eſſet beatifica,quia ad illam requiritur charitas, vt ſit operatio perfectiſſima. Et ſi arguatur,quia talis ſic fruens vltimo fine habet quicquid vult. Auguſt. autẽ dicit, quia beatus eſt, qui habet quicquid vult, & nihil mali vult. Dicẽdum, ꝙ illud Auguſtini, ſic debet intelligi. beatus eſt, qui habet quicquid ordinatæ põt velle. poteſt autem talis ordinatę uelle habere charitatẽ,vt ſua fruitio ſit accepta Deo.

De Tri. lib. 18.

Con.11. Vndecima concl. Et ſi fruitione actuali poſſit viator ordinatę frui eſſentia diuina,& non perſona, & una perſona non fruendo alia tamen fruitio habitualis ordinata neceſſario ſimul eſt triũ perſonarum in eſſentia vna. Prima pars probatur,quia poteſt eſſentia concipi non concipiendo perſonam,quę non eſt de eius intellectu:ſic autem concepta habet rationem ſummi boni, & ſic eſt obiectum fruibile. Secunda pars patet,quia cum ſint tres diſtincti articuli fidei de tribus perſonis, poteſt vna concipi non concipiendo aliam, & in illa eſt ratio ſummi boni. Et ſi dicatur quia perſonæ ſunt relatiuè: ergo vna non concipitur,ſine alia. Dicendum, quòd quamuis concipientem vnum relatiuum, oporteat concipere reliquum non tamen oportet fruentem vno relatiuorum frui reliquo. Et præterea licet pater, & filius relatiuè dicantur ad inuicem, nec poſſit vnus concipi, ſine alio tamen poſſunt concipi,ſine Spirituſancto ad quem non referuntur inquantum pater, & filius. Tertia pars patet,quia non poteſt aliqs ordinatæ frui una perſona, niſi ſit in diſpoſitione proxima fruẽdi alia ſi ab eo concipiatur diſtinctæ.ideo non poteſt eſſe fruitio unius, perſonæ cum odio alterius ideo dicebat ſaluator. Qui me odit, & patrem meum odit.

Con.12. Duodecima concluſio.Beatus de potentia Dei abſoluta poteſt frui eſſentia nõ fruendo attributis nec fruendo perſonis, & frui una perſona nõ fruẽdo alia. Probatur quia de potẽtia Dei abſo-

luta poteſt beatus videre eſſentiam non videndo attributa, neque perſonas, & videre vnā perſonam non videndo aliam. Nullus aūt frui poteſt eo, quod eſt ſibi incognitū, igitur. Prima pars maioris probatur, quia quandocunque actus aliquis habet obiectum primarium, & ſecundariū, poteſt terminari ad primarium abſque hoc, quòd terminetur ad ſecundarium. Primum enim nō dependet a ſecundo in cognoſcē do, ſed econuerſo. Sed eſſentia diuina eſt primarium obiectum viſionis, attributa autem ſunt obiectum ſecundarium, igitur. Item licet actio tranſiens non poſſit terminari ad vnum eorum, quæ ſunt realiter idem quinetiam terminetur ad aliud, bene tamē actio immanens, ſicut ſcire philoſophorum terminabatur ad diuinam vnitatem, ſed non ad cō municabilitatē tribus perſonis. ſecunda pars probatur, quia patet in primo ſigno originis, in quo eſt prior filio, eſt beatus, cū a ſe habeat omnem perfectionē ſimpliciter, ergo in illo primo ſigno habet obiectum beatificū. non autē vt in tribus perſonis quia tunc nondum eſt communicata eſſentia filio & ſpirituiſā cto. Item quælibet res prius intelligitur ſecundum ſe, quàm ſecundum proprietatem reſpectiuam, ergo beatus prius videt eſſentiam ſecundum rationem abſolutam, quàm ſecundum proprietates reſpectiuas. In illo autem priori eſt beatus: habet enim obiectum beatificum primo infinitum, nec enim beatificatur aliquis in perſona, niſi ratione eſſentiæ, & ideo remanente notitia eſſentiæ, & ſecluſa notitia perſonę quantum ad proprietatem perſonalem, nihilominus eſſet beatitudo. Tertia pars probatur, quia pater & filius inquantum tales non referuntur ad ſpiritum ſanctum, ſed ſolum per relationem ſpirationis actiuæ, quę eſt eis aduēticia, ergo poſſunt intelligi ſine ea, & per conſequēs ſine relatione oppoſita. Licet ergo pater non poſſet videri ſine filio, poſſunt tamen ab eo videri ſine ſpiritu ſancto. Iuxta prędicta dubitari poteſt, an fruitio, aut adoratio terminari poſſet directę ad attributa, & ad relationes perſonales, vt præſcindūt ab eſſentiā. Dicendum breuiter, ꝙ ſic, quia omnia illa sūt diuina nullus, tamen pōt beatificari, niſi in eſſē tia, vt informali obiecto primo.

Decimatertia conclu. Non eſt in poteſtate voluntatis createę ordinatæ frui eſſentia claræ viſa non fruendo perſona, aut vna perſona, ne fruendo alia. Patet, quia ſicut nō eſt in poteſtate voluntatis createę ordinatę manentis frui, & nō frui ſine clarę viſo, ſi enim non frueretur, nō impēdita peccaret, & mereret nō frui, ita non eſt in poteſtate eius, vt ordinate fruatur, & non fruatur quomodocunq; frui poteſt. *Con. 13.*

Decimaquarta concluſio. Non eſt etiam in poteſtate abſoluta voluntatis creatæ frui eſſentia non fruendo perſonis. Probatur, quia licet actus aliquis ſit in poteſtatis, voluntatis, vt ponatur, vel non ponatur in eſſe, tamen nō eſt in eius poteſtate, vt actus ille poſitus in eſſe habeat, vel nō habeat conditionem, quę naturaliter *Con. 14.*

liter ei competit ex ratione obiecti. Exemplum in poteſtate voluntatis eſt ponere, vel nõ ponere in eſſe actum peccati, cui eſt neceſſario annexa deformitas, ſed non eſt in eius poteſtate, vt actus ille poſitus ĩ eſſe habeat, vel non habeat deformitatem. Actus autẽ fruitionis ex natura obiecti natus eſt eſſe trium perſonarum in eſſentia. Et ſi quæratur de intellectu creato, An de potentia ſua poſſit videre eſſentiam non videndo perſonas. Dicendum eſt ꝙ nõ. Intellectus.n. eſt potẽtia naturalis, & iõ obiecto agente naturaliter agit. ſi ergo obiectũ agat quantum eſt ex ſe ad manifeſtationẽ eſſentiæ. & triũ perſonarũ. Non eſt in poteſtate intellectus videre eſſentiam, ſiue perſonis, nec vnã perſonã ſine alia. Non eſt tñ intelligendum, quòd obiectum beatificum moueat obiectiue. Aliud enim eſt mouere obiectiue, & eſſe obiectum: ſiue aliud eſt eſſe obiectũ motiuum, & aliud eſt eſſe obiectũ terminatiuum. Vnde dicit Petrus de nongento: ꝙ licèt eſſentia diuina terminet viſionẽ animę beatę, non tñ cauſat eam concurrendo obiectiuè. Concurſus.n. obiectiuus eſt mere naturalis. Deus autem nõ poteſt extra cõcurrere naturaliter. Ideo oportet dicere, quòd Deus cauſat viſionẽ in intellectu creato concurrendo mere libere eo modo quo cauſaret in aliquo notitiã intuitiuã materiæ primę, ſ tunc eſſet obiectũ terminatiuũ talis notitię, ſed nõ motiuum.

Con. 15. Decima quinta concluſio. De facto vna eſt viſio, & vna fruitio diuinæ eſſentiæ in tribus perſonis. Patet, per Augu. lib. de Tri. dicentem. Neuter oſtendi poteſt ſine alio. Quod eſt intelligendum de potentia ordinata. Et loquitur de patre, & filio. Et ibidem tractat verba Philippi petentis patrem ſibi oſtendi, & reſponſionem Chriſti ad petitionem eius. Ad primum ar. patet ex tertio notabili in dicto. Ad ſecundum dicendũ, ꝙ cum Aug. dicit, quòd ſola viſio eſt tota merces, hoc non eſt intelligendum de viſione præciſe ſumpta, ſed cum ſuis concomitantibus, quæ ſunt fruitio & tentio. Vel aliter dicendum, quòd viſio dicitur tota merces, quantum ad intellectum, ſed non quantum ad totam animam. Ad tertium dicendum, quòd potentiæ ſufficit gradus ſuę ſpecificę perfectionis. In eo enim ſatiatur tota natura ſpeciei, & ideo vltra non appetit, & ſi appeteret Deo permittente diceretur non perfecte quietari, & eadem ratione poſſet quietari increatur a Deo non concurrente ad vlteriorem appetitum. Dicendum tamen, quòd quietatio attenditur in ordine ad appetitum ſpecifice perfectionis, & nõ modi intrinſeci. Ad quartũ dicendum, ꝙ licet capacitas voluntatis creatę ſit finita ſubiectiue, nec perfici poſſit intrinſecę, niſi aliquo finito, eſt tñ infinita obiectiue, & terminatiue, quia videlicet actus eius terminari põt ad obiectũ ĩfinitũ, cuius eſt capax extrinſece. Ad quintũ dicendũ, ꝙ nihil eſt excedens capacitatẽ aĩę rõnalis in rõne obiecti, licet ſit aliqd excedẽs ex natura rei, & ex conditione ſuæ entitatis

Ad ſextum dicendū, ꝙ non quælibet forma ſatiat potentiā, ſiue appetitū materiæ. Tot.n.ſunt potentialitates, & appetitus materię ad formas, quot ſunt formæ in ea receptibiles. Et ideo vna forma ſatiat tantū vnū appetitū eius: nulla ergo ſatiat totū eius appetitum extenſiue, niſi eſſet aliqua forma aliqua modo in ſe includens omnes tales formas. Ad probōnem aūt antecedentis dicendū, ꝙ non eſt quies violenta, niſi quando quieſcens inclinatur determinate ad oppoſitum, ſicut diceretur, de graui quieſcente ſupra trabem, materia autem non inclinatur determinate ad aliquam vnam formam. Et ideo non quieſcit violente ſub aliqua. Ad ſeptimum dicendum, quòd Auguſt. ibi loquitur de volitione appetitudinali ſecundum quam videlicet voluntas eſt prompta ad volendum actualiter beatitudinem ſi ei præſentetur ab intellectu. Præterea ipſe loquitur de volitione concupiſcentię, & non amicitię. Neutra autem iſtarum volitionum poteſt eſſe fruitio, ſed ſola volitio amicitiæ. Ad octauum dicendum, quòd finis vltimus licet neceſſario conueniat voluntati aptitudinaliter, non tamen actualiter. Nihil enim actualiter conuenit voluntati, niſi quia voluntas actualiter vult illud. Sola autem conuenientia aptitudinalis non ſufficit ad fruitionem quæ nominat actum, licet ſecundum aliquos ſufficiat ad delectationem. Ad nonum dicendum, quòd licet voluntas non poſſit nolle finem vltimum, poteſt tamen non velle. Et ad id quòd adducitur: dicendum, ꝙ illud repugnat, eſt ipſa voluntas quæ non eſt receptiua, niſi velle, vel nolle poſſibilis. Nolle aūt finē includit contradictionē, id.n. nō eſt obiectū poſſibile talis actus, quēadmodū ſi diceretur, ꝙ non eſt poſſibile ſonum videri. Repugnat.n. ex ratione actus, & obiecti. Non eſt itaq; inconueniens dicere, ꝙ impoſſibile eſt finem eſſe obiectum odij, & beatitudinem fugæ, ſicut etiā impoſſibile eſt, ꝙ miſeria ſit obiectum deſiderij. Vnde dicit Aug. Miſeri nō ſolum eſſe volumus, ſed & nequaquam velle poſſumus, licet ergo voluntas non poſſit nolle finem, poteſt tamen nō velle ſuſpendendo, videlicet omnem actum circa tale obiectum, quod ſit per aliquē actum illicitum. Verbi gratia, volo non elicere actum, vel nolo elicere actū circa tale obiectum. Eſt autem illud velle vel nolle actus elicitus quaſi reflexus ſupra velle obiecti non qđ in eſt: ſed, quod in eſſe poteſt, & quod oſtenditur nō in ſe, ſed in obiecto oſtenſo, ꝙ natum eſt eſſe cauſa eius in aliquo genere principij. Ad decimū ar. dicendū, ꝙ in potentijs ſeparatis nulla eſt ꝑ ſe difficultas, ſed eſſe eis difficile, eſt eſſe eis impoſſibile. Et ideo dicendum, quòd voluntas ęque faciliter ſuſpendit actum, & elicit licet ex parte virium ſenſitiuarum ſint multę difficultates propter habitus, & paſſiones, quæ faciunt difficultatem homini, ſed non voluntati, & inde triſtatꝰ homo in appetitu ſenſitiuo: ſed non in voluntate. Et ſi dicatur, ꝙ habitus datur ad facilius operandum:

dum: ergo fruſtra ponerẽtur habitus in voluntate ſi nullam habeat difficultatẽ. Dicendum, ꝙ habitus facit perfectius operari, ſed non facilius in potentijs ſeparatis, quẽadmodum ſi motori cęli aderetur alius cõmotor, ille moueret velocius: ſed tamẽ non facilius. Vtrum eſt tamen, quòd in potentijs coniunctis habitus facit facilius operari.

QVAESTIO XI.

Vtrum conſcientia, & Sinderesis pertinent ad intellectum, an ad voluntatem.

Dur.2.d.39.q.4. Scot.2.d.39.q.1.2. Tho.1.p.q.79.ar.12.13.

VNdecimo quæritur. Vtrum ſinderesis, & conſcientia ſint in intellectu, vel in voluntate obligantes ad omne id quod dictant. Primo arguitur, quòd ſint in voluntate. Sinderesis enim dicitur remurmurare contra malum: & conſcientia remordere de malo: ſed iſti ſunt actus voluntatis. igitur. Secundo arguitur, quòd cõſcientia obliget ſemper ad omne id, ꝙ dictat, quia ſuper illo ad Ro. xiij. Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt. di. glò a. Omne, quòd non eſt ex fide. i. omne, quòd eſt contra conſcientiam. Vnde videtur ſuum dictũ illud eſſe omne quod eſt contra conſcientiam ædificat ad gehennam. Hoc autem non eſſet niſi oẽ illud quod dictat conſcientia eſſet obligatorium igitur. Tertio arguitur. Lex obligat ad omne id quod dictat. Lex. n. dicitur a ligando: ſed ſecundum Damaſc. conſcientia eſt lex intellectus noſtri. igitur. Quarto arguitur. Conſcientia eſt quaſi iudex noſter. Tenetur autem ſubditus facere, quod iudex dictat. igitur. Contra. Sinderesis dicitur ſcintilla conſciẽtiæ. Conſcientia autem nominat ſcientiam. Vnde dicitur Eccleſiaſtes. Scit enim conſcientia tua, quia crebro maledixiſti alijs. Scientia autem pertinet ad intellectum, ergo tam ſynderesis, quàm conſcientia eſt in intellectu. Et quòd conſcientia non ſemper obliget. Arguitur, quia conſcientia poteſt aliquando dictare aliquid contra legem Dei. Nullus autem obligatur aliquid agere contra legem Dei. Primo notandum, quòd ſynderesis dicitur habere actum neceſſario tendentem in bonum, & reſiſtentẽ malo. Ideo conuenienter dicis Scot. quòd ſynderesis eſt habitus principiorum operabilium, qui ſemper eſt rectus, quia ex ratione terminorum virtute luminis naturalis, intellectus ſtatim aſſentit huiuſmodi principijs, & tunc liberum arbitriũ quantũ eſt ex parte intellectus eſt ſufficienter diſpoſitum ad volẽdum concorditer huiuſmodi principijs. Et licet non velit libere, hoc eſt ratione alterius cauſæ partialis, ſcilicet voluntatis. Cõſcientia vero eſt habitus ꝓprius concluſionis practicæ, ſecundũ cuius actum nata eſt cõformari electio recta in agibilibus, & ita dr̃ ſtimulare ad bonum inquantum liberum arbitrium, tunc habet vnã cauſam partialem bene diſpoſitam, & ſequeretur ſemper recta

Eccl.

2. d. q. 1. 2.

recta volitio, niſi eſſet defectus ex parte alterius cauſę partialis, id eſt, voluntatis. Secundo notandum, ꝙ conſcientia formatur ex aliqua propoſitione particulari ſumpta ſub vniuerſali regula agẽdorum, cuius eſt ſynderęſis. Verbi gratia. Synderęſis ponit maiorem, puta nullum illicitum eſt faciendum. Ratio vero, aut ſuperior, aut inferior ſubſumit minorem, puta fornicatio eſt illicita, quia videlicet eſt à Deo prohibita ſecundum rationem ſuperiorem, & quia inhoneſta ſecundũ rationem inferiorem. Et deinde ſequitur concluſio, quæ ſpectat ad conſcientiam, videlicet, quòd fornicatio non eſt facienda. Tertio notandum, quòd in ſynderęſi non poteſt eſſe error cum ſit de principijs per ſe notis. In conſcientia vero contingit error. Minor enim propoſitio ſubſumpta, ex qua formatur conſcientia non eſt per ſe nota, ſed habet notificari per fidem, vel rationem inquirentem: ideo circa ipſam contingit error aliquando, quia ratio deficit in inquirẽdo, vel conferendo ex inconſideratione eorum, quæ conſideranda ſunt vel ex paſſione, quæ abducit iudicium rationis. Aliquãdo etiam, quia fidei non aſſentitur, non enim omnium eſt fides 2. ad Theſſalonicen. tertio. Verbigratia. Synderęſis dicit nunquam eſt faciendum illicitum, ratio vero errans dicit iuramentum ſemper eſſe illicitum eo, quod dominus dicit Matth. quinto. Ego autem dico vobis, non iurare omnino, & tunc ſequitur concluſio erronea, videlicet, ꝙ nunquam eſt iuramentum faciendum, & tunc hæc conſideratio ſpectat ad conſcientiam errantem. Quarto notandum, ꝙ ſecundum Bonauenturam conſciẽtia poteſt dictare aliquid agẽdum tripliciter. Vno modo ſecũdum legem Dei, vt cum dictat, non eſſe furandum. Secũdo modo dictat aliquid preter legem Dei, vt ſi dictet neceſſarium eſſe ad ſalutem leuare feſtucam de terra. Tertio modo dictare poteſt aliquid contra legem Dei, vt ſi dictet furandum eſſe pro dando eleemoſynam. Quinto notandum, ꝙ ſicut dicit Durandus, aliud eſt obligari, & aliud iurari. Qui enim obligatur, tenetur, & debet facere id ad quod obligatur. Nullus autem tenetur facere illicitum, aut non debitum, & ideo obligatio nõ poteſt eſſe alicuius illiciti: nec etiam propriè loquendo, eſt obligatio ſimpliciter dicta liciti non debiti. Ille autem ligatur moraliter, qui ſic eſt diſpoſitus circa aliquod agibile, quòd non poteſt licite procedere ad opus quemadmodum ille, qui eſt ligatus corporaliter, non poteſt incedere etiam in recta, & plena via. His præmiſſis, ponendæ ſunt ſeptem concluſiones. Prima eſt. Synderęſis & conſcientia non pertinent ad voluntatem, ſed ad intellectum. Probatur primo de ſynderęſi, quia habet actum neceſſario tendentem in bonum. nihil autem tale poteſt eſſe in voluntate, quæ contingenter operatur. Secundo probatur de conſcientia, quia actus eius, qui ſunt teſtificare, accuſare, & iudicare pertinent ad intellectum. Secunda concluſio. Synderęſis ſimpliciter

Margin: 2. Theſ. 3. — Mat. 5. — Con. 1. — Con. 2.

pliciter obligat ad id quod dictat. Patet ex diffinitione ſua in primo notabili. Eſt autem hoc ſic intelligendum, quod ſynderesis obligationem oſtendit. eſt enim quaſi nuncius præceptorum iuris naturalis.

Con.3. Tertia conclu. Recta conſcientia, quæ ſcilicet dictat aliquid ſecundum legem Dei ſimpliciter obligat. Patet, quia eſt vera nuncia legis diuinæ, quæ eſt ſimpliciter obligatoria.

Con.4. Quarta concl. Conſcientia erronea, quæ dictat aliquid præter legem Dei obligat ſecūdū quid, ſcilicet manente illa conſcientia, ſed non ſimpliciter. Prima pars patet, quia conſcientia ſic dictans, offert ſuum dictamen voluntati, ac ſi eſſet de præcepto legis diuinæ: ergo ſi quis faciat oppoſitum ſic culpabilis eſt, ac ſi ageret contra præceptum Dei. Illud enim quod hoc modo agitur, licet ex natura ſui placeat Deo, tamen ex modo agendi ſibi diſplicet, quoniam ex modo agendi eſt in contemptum Dei. Deus autem magis conſiderat modum actionis, & affectum agentis, quàm ſubſtantiam facti.

Con.5. Quinta concluſio. Conſcientia erronea dictans aliquid contra legem Dei, non obligat. Patet, quia nullus obligatur ad illicitum: ſed talis conſcientia dictat aliquid quod eſt illicitum. igitur.

Con.6. Sexta concluſio. Conſcientia erronea dictans aliquid contra legem Dei ligat hominem: patet, quia non poteſt licite agere, neque ſecundum conſcientiam, neque contra. Quocunque enim modo agat, tunc peccat: licet autem tunc ſtante tali conſcientia ſit perplexus, non tamen eſt ſimpliciter perplexus, quia poteſt, & debet deponere talem conſcientiam. Si autem ex ſeipſo neſcit iudicare debet conſilium peritorum requirere, & ſi deſit conſilium humanum, debet per orationem ad Deum recurrere.

Septima concluſio. Neque ſynderesis, neque conſcientia poteſt totaliter extingui. Patet, quia ſi ſic hoc maxime eſſet in damnatis. Sed hoc non, quia damnati habent vermem conſcientiæ ex ſynderesi prodeuntem. Vnde Ezech. j. gloſa. quod ſcintilla conſcientiæ in camino non extinguetur. Ad primum argumentum dicendum, quòd ſynderesis remurmurat oſtenſiuè, quia videlicet ſynderesis oſtendit bonum eſſe faciendum, & malum fugiendum, & de ipſo dolendum, & conſcientia etiam oſtendit quòd de malo perpetra to dolendum eſt. Ad ſecundum argumentum dicendum, ꝙ licet omne, quòd ſit contra conſcientiam ſit malum, non tamen ſequitur, quòd omne, quòd ſit ſecundum conſcientiam ſit bonum. Et ideo non ſequitur, quòd obliget. Ad tertium argumentum dicendum, quòd lex inferior non obligat, niſi pro quanto eſt conformis legi ſuperiori, ſcilicet natu- rali, & legi diuinæ. Et conformiter dicendū eſt ad quartum.

De modo primariæ diſpoſitionis.

DICTO de hominis qualitate maxime quo que ad animam, & potentias eius, & actus potentiarum. Nunc dicendum eſt de ſua productionis modalitate. Vbi primo dicendum eſt de modo primariæ productionis. Secundo de modo primariæ diſpoſitionis. Et tertio de modo primariæ locationis.

Vtrum anima primi hominis fuerit creata in corpore.

D.Tho.1.2.q.18.ar.3.Dur.2.d.17. q.2.Sco.2.d.17.q.1.

CIrca primum primo quæritur. Vtrum anima primi hominis fuerit creata in corpore? Primo arguitur, quod non fuerit creata, quia eadem productione qua producitur compoſitum, pducit & forma eius. Sicut enim dicit philoſophus. Materia non fit, neque forma. Sed primus homo non fuit productus per creationem, quia formauit eũ Deus de limo terræ, vt habetur Gene. ij. ergo neque anima. Secundo arguitur, ꝙ nõ fuerit creata in corpore, quia opus creationis præceſſit omnem diem. Corpus autem primi hominis factum eſt ſexta die: ergo ſi anima fuerit creata, non tamen in corpore. Tertio arg. Prius eſt animam eſſe, quàm corpori ineſſe: igitur anima primi hominis, prius fuit creata, quàm eſſet in corpore. Contra. eſt Magiſter ſententiarum, exponens illud Gen. ij. Inſpirauit in eo ſpiraculum vitæ, id eſt animam in corpore creauit. Notandum, quod Origenes

7. Met.

2. ſen. d. 17.

dicit omnes animas ſimul cum angelis a principio mundi fuiſſe creatas. Auguſ. autem de anima Adę loquitur dubitatiue, ſic dicens: Si non inueniatur ſcriptura, quæ contradicat, videtur dicendum, ꝙ anima Adę fuerit a principio cum angelis creata, & poſtmodum voluntarie ad corpus acceſſiſſe ad ipſum adminiſtrandum. Sed in lib. de eccleſiaſticis dogmatibus expreſſe dicit animã in corpore fuiſſe creatã. Vnde dicit, ꝙ aĩa creando infunditur, & infundendo creatur.

Super Gene. li. 7.

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Potuit Deus animam hominis creare, antequam eſſet corpus formatum: ſed tamẽ creata eſt de facto in corpore. Prima pars patet, quia omne habens eſſe abſolutum quo per ſe exiſtit, poteſt ab omni potente per ſe creari: ſed anima eſt huiuſ modi, vt patet quando eſt a corpore ſeparata. Secunda pars probatur, quia Dei perfecta ſunt opera, vt habetur Deuteron. Sed anima extra corpus eſt imperfectã. omnis enim pars ſeparata a toto eſt imperfecta: ergo anima non eſt creata extra corpus. Item ſi anima fuerit creata antequam eſſet in corpore, cum tunc habuerit liberum arbitriũ potuit mereri, aut demereri: ergo fuiſſet cum bonis angelis beatificata, vel cum aliis damnata. Nõ enim videtur eſſe alia ratio de angelis, & de anima, quãtum ad hoc & ſic non fuiſſet corpori vnita. Ad primum argum. dicendum, quod maior eſt vera de forma, quę non habet propriam productionem: anima vero propriam productionem habet per quam

Con. 1.

Deuteronomio. 32.

habet eſſe ſibi proprium, quo ſecundum naturam præcedit compoſitum. Ad ſecundum argumētum dicendum, ꝙ maior eſt uera quantum ad entia creata, quę ſunt completæ ſpeciei, cuiuſmodi ſunt angeli, & cœlum empireum: & etiam quantum ad ipſam materiam, quæ eſt fundamentum, ſiue receptiuum formarum. Sed non oportuit animam, quæ non eſt ens completæ ſpeciei, neque materiale principium rei completę, immo pars formalis naturæ humanæ, ſic a principio produci. Ad tertium argumentum dicendum, quòd procedit de prioritate naturæ, & non temporis.

QVÆSTIO II.

Vtrum corpus Adæ conuenienter factum fuerit de limo terræ.

D.Tho.1.p.q.91.ar.1.

SEcundo quæritur. Vtrum corpus Adæ conuenienter factū fuerit de limo terræ? Primo arg. quòd non: ſic. Corpus hominis eſt nobiliſſimum cum informetur nobiliſſima forma. Sed corpus cœleſte eſt nobilius, quàm terra: ergo potius fieri debuit corpus hominis ex corpore cœleſti, quàm ex terra. Secundo arguitur. Corpus hominis eſt cōpoſitum ex quattuor elementis: ergo non eſt magis ex limo terræ, quàm ex aere, & igne. Tertio argum. Inter elementa nobiliora ſunt ignis, & aer, quæ ſunt elementa ſuperiora, ergo ex ipſis fieri debuit corpus hominis magis, quàm ex terra. Contra. Formauit Deus hominem de limo terrę. Et Eccle. 17. Creauit Deus hominem ex terra. Notanda ſunt quinque præambula iuxta doctrinam Scot. in ij. ſententiarum diſt. 15. Primum eſt, quòd elementa non manent formaliter in mixto ſecundum ſubſtantias, ſiue formas ſubſtantiales. Patet, quia forma elementaris nata eſt conſtituere ſuppoſitum per ſe ſubſiſtens in genere ſubſtantiæ, ergo ſi in eodem mixto eſſent elementa ſecundum formas ſuas ſubſtantiales in ipſo eſſent plura ſuppoſita, ſcilicet ſuppoſitum terræ ſuppoſitum aquę, & ignis, & aeris, quod videtur abſurdum dicere. Secundum eſt, quòd corpus mixtum cuiuſmodi eſt corpus humanum dicitur eſſe compoſitum ex elementis, non tanquam ex partibus ſui: ſed vt compoſitio dicitur naturalis conuenientia mixti cum ipſis elementis, quæ quidem cōuenientia non eſt elementi ad elementum quemadmodum color medius, puta rubor, dicitur componi ex extremis, quia naturalem habet conueniētiam cum ipſis extremis, quæ conuenientia nō eſt extremi ad extremū, ſed non eſt compoſitio propriè dicta, vt tanquam ex partibus ſui, immo rubor eſt æque ſimplex qualitas, ſicut colores extremi. Tertium eſt, quòd non oportet quattuor elementa concurrere ad compoſitionem mixti, immo fieri poteſt mixtum ex vnico elemento, aut ex duobus tantum. Nam Gen. j. dicitur. Producant aquæ reptile. &c. Et Gen. ij. Formauit Deus hominem de limo terræ. Et tamen nihilominus tale corpus dicitur compoſitum

Gen. 2.

compoſitum ex quattuor elementis modo prædicto, licet dici poſſit, vt alias dictum eſt, quòd in auctoritatibus prædictis ſumitur aqua & terra generaliter pro corpore elementari, vt alias dictum fuit, ſed tamen modus dicendi præcedens videtur conuenientior. Quartum eſt. Elementa non manent in mixto ſecundum ſuas qualitates. Non enim poteſt manere accidens naturaliter ſine proprio ſubiecto: manent tamē ſecundum qualitates conſimiles; & ſecundum dominum alicuius talis qualitatis. Dicitur aliquod elemētū prędominari in mixto, ſicut in corpore humano dicitur terra dominari, quia ibi dominatur grauitas, quæ eſt qualitas motiua localiter conueniens terræ. Quintum eſt, quòd in corpore mixto dicūtur virtualiter manere, vel eſſe elementa eo ꝙ forma ſubſtantialis mixti in virtute ſua, continet formas elemētares, quemadmodum anima intellectiua virtualiter continet animam vegetatiuam, & ſenſitiuam. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Conuenienter factum eſſe corpus Adæ de limo terræ. Probat magiſter Alexander de Balis, quia hoc maxime fuit conueniens ad hominis humiliationem, & reprimendam elationem, vt fieret ex viliſſima materia, cuiuſmodi eſt limus terræ. Ad primum argumentum dicendum, ꝙ licet corpus cœleſte ſit nobilius quā terra, non eſt tamen ita conueniens propter actus animæ rationalis. Anima enim notitiam rerum accipit per ſenſus, quorū organa non poſſunt eſſe ex corpore cœleſti cum ſit naturæ impaſſibilis, & oportet organa ſenſuum pati ab obiectis. Ad ſecundum, & tertium, ſatis patet reſponſio ex dictis.

Vtrum corpus Euæ factum fuerit de coſta viri.

D.Tho.1.p.q.92.ar.3. Henr.quodl. 7.q.9.Dur.2.d.44.q.1.

Tertio quæritur. Vtrum corpus Euæ fuerit factum de coſta Adę ſecundum rationem ſeminalem? Primo arguitur, quòd non ſit factum de coſta Adę, quia nihil erit ſuperfluum in Adam. Inconueniens enim eſt dicere, quòd in primis operibus Dei fuerit aliquid ſuperfluum, ergo ſi fuerit illa coſta ſeparata de Adam, ſequitur, quòd manſit imperfectus, quod eſt inconueniēs dicere. Secundo argum. Aut factum eſt corpus Euæ de coſta Adæ per additionem alterius materiæ, vel ſine. Si dicatur primum ſequitur, quòd corpus Euę magis deberet dici factum ex illa alia materia, quàm de coſta. Nec poteſt dici ſecundum, quia illa coſta erat, multò minor quàm corpus Euæ. Tertio arguitur, quòd fuerit factum ſecundum rationum ſeminalem, quia dicit Augu. 6. ſuper Geneſ. quando omnia creata ſunt ſimul, tunc corpora Adę, & Euę facta fuerunt ſecundum potentiam tanquam ſeminaliter mundo inditam. Contra. Quòd fit per rationem ſeminalem de aliquo naturaliter fit. Sed corpus Euę non potuit naturaliter fieri de coſta Adę. igitur. Notanda ſunt

quattuor præambula. Primum eſt, ꝙ ratio ſeminalis non eſt ipſa materia, aut potentia paſſiua eius. Probat Sco. quia dicit Auguſtinus, quòd Leui fuit in Abraham, & ſimiliter Chriſtus fuit in Abraham, ſecundum Apoſtolum ad Hebreos. vij. Sed diuerſi mode, quia Leui fuit in Abrahā ſm rationē ſeminalē. Et ideo dicitur fuiſſe in lūbis paternis, ſm Apoſtolū ibidem. Chriſtus vero non fuit in Abraham ſecundum rationē ſeminalē, ſed tātū ſecundū corpulentā ſubſtātiā. Vterq; tamen fuit in Abraham ſecundum materiam, ſiue potentiam paſſiuam materiæ. Secundum eſt, quòd ſemen dicitur corpus imperfectum productum a generante non intentum a natura propter ſe, ſed tantum propter aliud: ut videlicet ſit via aſcendendi ad formas perfectiores, & tandem generetur ex ipſo aliquid ſimile agenti. Ratio uero ſeminalis dicitur forma ſubſtantialis ſeminis, vel qualitas neceſſario conſequens formam ſeminis. Tertium eſt, quòd ſemen non poteſt dici principium actiuum formæ geniti, cum forma geniti ſit perfectior forma ſeminis, & aliquando ante generationem talis formæ iam eſt corruptum ſemen. Poteſt tamen dici, quòd ſemen ſe habet in ratione principii diſpoſitiui materię, quod pertinet ad genus principii effectiui. Sed tunc dubium eſt cum enim ſemen ſit vniforme, & vnigeneum, & materia etiam ex qua fit genitum ſit vniformis a principio, quomodo cauſari poteſt diuerſitas, organorum in corpore animalis. Dicit autem Scotus, hic recurrendum eſſe ad virtutem diuinam, ſicut etiam recurrit Auerrois in ſecundo cœli, & mundi. Et ideo etiam Galienus dicit virtutes ſeminum eſſe diuinas. Virtus itaque, quæ cauſat diuerſitatem organorum in corpore animalis eſt agens diuinæ, & videtur eſſe virtus corporis cęleſtis conſone agentis diuinæ voluntati. Nec tamen dici poteſt, vt videtur, quòd cœlum poſſit eſſe cauſa productiua formæ animalis cum multæ formę animalium videantur eſſe nobiliores forma cęli propter quod, vt dictum eſt recurrendum eſt ad virtutem Dei. Quartum eſt, quòd differentia eſt inter rationem primordialem, obedientialem, naturalem & ſeminalem. Ratio enim primordialis, eſt ratio ydealis in mente primi. Ratio vero obedientialis, eſt potentia paſſiua creaturæ reſpectu Dei. Ratio vero naturalis eſt potentia actiua, vel paſſiua ſecundum quàm aliquid naturaliter fit. Ratio vero ſeminalis contrahit rationem naturalem. Omnis enim ratio ſeminalis, eſt naturalis, ſed non econtra, immo illa ſola, quæ eſt in ſemine.

Super Gene. li. 10.

His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt, conuenienter facta eſt mulier de viro. Probat Doctor ſanctus in prima parte, quæſtione nonageſima ſexta: tum quia hoc fuit conueniens ad ſeruandam dignitatem viri, vt videlicet eſſet principium totius ſuæ ſpeciei, ſicut Deus eſt principium totius vniuerſi: tum quia hoc fuit conueniens ad ſeruandam mutuam

Con. 1.

1. p. q. 96. arg. 3.

mutuam dilectionem inter virum & mulierem, tum etiã quia per hoc conuenienter ſignificatur, quòd eccleſia originatur a
Eph.5. Chriſto. Iuxta quod dicit Apoſ. Sacramentum hoc magnum eſt ſcilicet matrimonium, ergo aũt dico in Chriſto, & in eccleſia.

Con.2. Secunda concl. Conuenienter facta eſt mulier de coſta viri. Probat doctor ſanctus ibidem, quia per hoc conuenienter deſignatur amicabilis, & ſocialis cõmunicatio inter virum & mulierem. Non enim debuit mulier dominari viro: ideo non eſt facta de capite. Nec deſpici a viro tãquam ſeruiliter ſubiecta: ideo non eſt facta de pedibus.

Con.3. Tertia conclu. Corpus mulieris non eſt factum de coſta Adæ ſecũdum rationem ſeminalem.
5.Met. Patet, quia ſecundum philoſophum, ratio ſeminalis non attẽditur ſecundum quamcunq; potentiam, ſed ſolum ſecundũ potentiam proximam, quando videlicet ex aliquo proxime, & per vnum proceſſum poteſt res formari. Nihil autẽ tale erit in coſta Adæ, reſpectu corporis Euæ, neque enim per quamcunq; tranſmutationem, neq; per plures potuit illa coſta naturaliter conuerti in corpus Euæ, ſed ſola diuina virtute. Ad primum argumentum dicendum, quòd illa coſta non erat ſuperflua Adę ſecundum rationem ſpeciei, licet ſecundum rationem indiuidui. Ad ſecundum argumentum dici poteſt, quòd ex ſola coſta per diuinam virtutem fieri potuit totum corpus Euæ, quemadmodum per diuinam virtutem modica panis portio conuertitur in totum corpus Chriſti. Aliqui aũt dicunt, ꝙ hoc factum fuit per additionem materię, vel tunc, vel prius creatæ. Ad tertiũ argumentum dicendum, ꝙ Auguſtinus loqtur de potentia obedientiali, tantum quę nõ poteſt proprie dici ratio ſeminalis.

De modo primariæ diſpoſitionis.

Vtrum in ſtatu Innocentiæ fuiſſent omnes homines æquales.

D.Tho.1.p.q.96.ar.2.3.4.

Circa ſecundum, videlicet, quod eſt de modo primarię diſpoſitionis in natura humana. Primo quęritur. Vtrum in ſtatu innocentiæ fuiſſent omnes homines æquales dominantes omnibus cęteris creaturis. Primo arguitur, quòd fuiſſent æquales, quia dicit Gregorius. Vbi non delinquimus omnes pares ſumus. Secundo arguitur. Similitu- *Eccle. 13.* do, & æqualitas eſt cauſa amicitiæ. Iuxta illud Eccleſiaſ. Omne animal diligit ſibi ſimilem, ſed in ſtatu innocentiæ fuiſſet maxima amicitia, ergo & æqualitas. Tertio arguitur, quòd homo non habuiſſet dominium ſuper omnes alias creaturas, quia non potuiſſet immutare curſum corporum cœleſtium. Hoc enim ſolus Dei eſt, vt dicit Auguſt. in epiſtola ad Policarp. Non potuiſſet etiam tranſmutare materiã de forma in formam. Nam ſicut dicit Auguſti. Materia etiam *De Tri. libr.3.* non ſubiicitur angelis ad nutum, ergo nec hominum. Contra. Dicit Auguſti. Noluit Deus a principio hominem, niſi irrationabilius dominari non hominem

minē homini, ſed hominē pecori. ꝙ autem non fuiſſent omnes æquales, ſic arguitur, quia inter eos fuiſſet ordo. Nam vt dicit *ad Ro. 13.* Apo. Ad Roma. quæ a Deo ſunt, ordinata ſunt. vbi autem eſt omnimoda paritas non eſt ordo. Primo notandum, quòd in ſtatu innocentiæ potuit eſſe diſparitas, tam ex parte animæ, quàm ex parte corporis. Patet de primo, quia tunc operati fuiſſent homines ex libero arbitrio, & non ex neceſſitate. ideo plus ꝓfeciſſet vnus, quàm alius in ſcientia & iuſtitia. De ſecundo, patet, q͂a nihil prohibet dicere, quòd propter diuerſam diſpoſitionem aeris, aut diuerſum aſpectum ſiderum generati fuiſſent aliqui robuſtiores alijs, & maiores, atque pulchriores. In nullis tamē fuiſſet aliquis defectus vitioſus, aut vituperabilis, neque vitioſitate naturę, neque culpæ. Secundo notandum, quòd duplex eſt dominium. Vnum eſt dominium coerciuè poteſtatis, quo videlicet dominatur aliquis alicui, vt ſeruo quo videlicet vtitur ad vtilitatem ſui, ſcilicet dominantis. Aliud eſt dñium dilectiuè benignitatis, ſiue gubernatiuè auctoritatis, quo videlicet dñatur aliquis alicui, vt libero ipſum, videlicet gubernando ad vtilitatem ipſius liberi. Sicut. n. *1. Met. t. c. 15.* habetur. Liber dicitur, qui eſt gratia ſui, vel etiam ordinando gubernationem illam ad bonū cōmunem. Tertio notandum, ꝙ in homine eſt quattuor conſiderare, videlicet rationē in qua conuenit cum Angelus, & potētias ſenſitiuas in quibus cōuenit cum brutis, vires naturales in quibus conuenit cum plātis, & corpus in quo conuenit cum rebus inanimatis. Ratio autem habet modum dominatis, nec alicui ſubiicitur in homine: ideo in ſtatu innocentiæ, non habuiſſet homo dominium ſuper Angelos. Vnde quod dicitur. Præſit vniuerſæ creaturæ. *Gene.* Intelligendum eſt, q̄ non eſt ad imaginem Dei. Vires autem ſenſitiuè, puta vis iraſcibilis, & cōcupiſcibilis natę ſunt obedire rōni, & eis habet ratio imperare: ideo in ſtatu innocētiæ homo dominatus fuiſſet cæteris animalibus imperando. Viribus autem naturalibus ac etiam corporis non dominatur ratio imperando, ſed vtendo: ideo dñatus fuiſſet homo plantis, & rebus inanimatis non per imperium & immutationē, ſed abſque difficultate in eis vtendo in bonum ſuum.

His pręmiſſis ponēdæ, ſūt tres concluſiones. *Con. 1.* Prima eſt. In ſtatu innocētiæ, nō fuiſſent omnes ęquales. Patet, ex primo notabili.

Secunda concluſio. *Con. 2.* In illo ſtatu, non habuiſſet homo dominiū coerciuè poteſtatis ſuper hominem: ſed bene dominium gubernatiuè directionis. Primum patet quia quòd aliquis ſubiiciatur, vt ſeruus hoc pertinet ad pęnam, quę nō debuit eſſe ante culpam. Secundum patet, quia in illo ſtatu fuiſſet ſocialis cōmunicatio. Homo enim eſt naturaliter animal ſociale: ergo tunc fuiſſet aliquis pręſidens, qui haberet alios dirigere ad bonum communitatis.

Tertia concluſio *Con. 3.* in ſtatu innocentiæ habuiſſet homo dominium ſuper omnes creaturas irra-

tionales.

tionales. Patet ſatis ex tertio notabili.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ Greg. intendit ſolum excludere diſparitatem, quæ eſt ex diuerſitate iuſtitiæ, & iniuſtitię ex qua contingit, ꝙ aliqui ſint ſub aliis pœnaliter coercendi.

2 Ad ſecundum arg. dicendū, ꝙ æqualitas eſt cā, ꝙ amicitia ſit ęqualis. Sed tñ pōt eſſe amicitia maior inter inæquales q̄ inter ęquales. licet inæqualiter exhibeatur, ſicut pater plus diligit filiū naturaliter, q̄ fratrem. Filius tñ non tm̄ diligit patrem naturaliter quantum diligitur a patre.

3 Ad tertium arg. ſatis, patet reſponſio, ex tertio notabili.

Vtrum in ſtatu innocentiæ, corpora hominum fuiſſent paſſibilia.

D.Tho.1.p.q.97.ar.2.Sco.2.d.19.q.1.Dur.2.d.19.q.2.

SEcundo queritur. Vtrū in ſtatu innocētiæ fuiſſent corpora hominū īmortalia, & īpaſſibilia?

1 Primo arg. ꝙ non. ſic. Oē gñabile eſt corruptibile: ut habetur. Sed in illo ſtatu fuiſſent hoīes gñabiles, & incorruptibiles. igr̄. *1. de cæ. t.c.131.*

2 Secundo arg. Oē nutribile eſt corruptibile. Nutritio. n. ordinať ad reparationem deperditi: ſed corpus hominis tunc fuiſſet nutribile: Vnde primo homini dictum eſt. De omni ligno paradiſi comede. igitur. *Gene.2.*

3 Tertio arg. ſecundum philoſophum. Sentire eſt, quoddā pati. Sed in ſtatu innocentiæ, fuiſſet corpus hominis ſenſitiuum: ergo & paſſibile. *2. de ani. t.c.118.*

Contra. Ad Ro. dr̄, ꝙ per peccatum mors intrauit in mundū. *ad Ro.5*

Primo notandum eſt, ꝙ mortale dr̄, quod eſt aptum natū, ſiue potens mori. Immortale vero dr̄ ꝑ negationem mortalitatis. Sed illa negatio poteſt dupliciter intelligi. Vno modo negando aptitudinē, ſiue potētiam moriendi, & ſic immortale idem eſt, ꝙ nō potens mori. Alio modo negando actum moriendi tm̄: & ſic immortale idem eſt, ꝙ potens non mori. Secūdo notandū, ꝙ homo ſm̄ diuerſos ſtatus diuerſimodè ſe habet ad poſſe mori, & nō poſſe. Eſt. n. triplex ſtatus naturę humanę, vt dicit Hugo. Primus eſt ſtatus naturę inſtitutę in quo poterat homo mori, & non mori. Secundus eſt ſtatus naturę lapſæ, in quo hō pōt mori: ſed nō poteſt non mori. Tertius eſt ſtatus naturæ glorificatę, in quo homo non poteſt mori. Tertio notandum, ꝙ triplex ex paſſiuo. Quædam eſt paſſio immutatiua tm̄, quę. ſ. eſt perfectiua: ſed nō abiectiua conuenientis, neque læſiua ſubiecti cuiuſmodi ē receptio ſpeciei ſenſibilis in organo. Secūda eſt paſſio immutatiua, & abiectiua conuenientis: ſed non læſiua ſubiecti, aut afflictiua cuiuſmodi eſt aliqualis conſumptio humidi radicalis. Tertia eſt paſſio īmutatiua, & abiectiua conuenientis ac ēt lęſiua, ſiue afflictiua ſubiecti cuiuſmodi eſſet notabilis conſumptio humidi radicalis, aut exceſſiua minutio ſanguinis. *Libr. de ſacramētis.*

His præmiſſis ponendæ ſunt ſeptem concluſiones. Prima eſt. Homo in ſtatu innocentię ex natura ſua erat mortalis. Patet, qa calor naturalis poterat agēdo in humidum

humidum radicale id cōſummere ad cuius conſumptionem ſequeretur ē textinctio caloris, & mors. Patet per exēplum de igne & oleo. Item omne agens phyſicum in agendo repatitur: & ſic per continuam actionem debilitatur, & tandem conſumitur: ergo calor naturalis agendo in humidum radicale, ac etiam agēdo in nutrimentum ſuperadditum conuertendo illud in ſubſtantiā aliti tandem fuiſſet debilitatus, & conſumptus. Et ſi dicatur, ꝙ fuiſſet facta reſtauratio ꝑ æſum ligni vitæ. Contra. Arguitur, qa non poterat fieri talis reſtauratio, niſi per conuerſionem illius ligni vitę in ſubſtantiam aliti. Sed id conuerſum non poteſt eſſe fortius: immo debilius, q̄ conuertens: ergo tandem oporteret ipſum corpus alitum deficere: qa videlicet tandē alteraretur alteratione improportionata formę quemadmodum ſi aqua infundatur vino: vinum quidem conuertit aquā in prima vice poteſt ēt conuertere ſecunda & tertia: ſed tamen continuè debilitatur virtus vini, & tādem adeo erit debilis virtus vini, vt tandē nō poſſit amplius aquā conuertere in vinum: immo corrumpetur vinū.

Con. 2. Secunda concluſio. In ſtatu innocentiæ corpus hominis non erat immortale. i. non potēs mori. Patet per experientiam, quia mortuum eſt. Hæc. n. immortalitas eſt immortalitas gloriæ, quę non poteſt competere viatori.

Con. 3. Tertia concluſio. In ſtatu innocentiæ corpus hominis erat immortale, ideſt potens nō mori. Patet quia poterat non peccare, & ſi nō peccaſſet non fuiſſet mortuus. Vnde dicit dn̄s Adæ. In quacunq; die comederis, morte morieris, ideſt morti obnoxius eris. Ex quo ſequitur, quòd ſi non comediſſet non mortuus non fuiſſet. Vnde credendū eſt, vt dicit Scotus, quod anteq̄ corpus hominis fuiſſet alteratum alteratione improportionata aīæ tranſlatus fuiſſet homo in paradiſum cœleſtem: & tunc factus fuiſſet omnino īmortalis, ideſt non potens mori. Gene. 2

Quarta concluſio. Immortalitas in ſtatu innocentiæ non erat per naturam, ſed per gratiam. Patet per Auguſt. ſuper Geneſis dicētem. Creauit Deus hominem immortalem non ex conditione naturę, ſed ex beneficio conditoris. Item ſi probatur. Omnis proprietas naturalis ſemper conſequitur ſuum ſubiectum: ſed iſta immortalitas non remāſit in homine poſt peccatum: ergo non erat ei naturalis. Con. 4.

Quinta concluſio. Corpus hominis in illo ſtatu erat poſſibile paſſione immutatiua. Patet per tertiū argumentum adductū in pede quæſtionis. Con. 5.

Sexta concluſio. Corpus hoīs tunc erat paſſibile paſſione immutatiua, & abiectiua conueniētis. Patet, quia per actionē caloris naturalis fiebat in eo aliqua conſumptio humidi radicalis. Con. 6.

Septima concluſ. Corpus hominis tunc nō erat paſſibile paſſione læſiua, aut afflictiua: patet, quia poterat ipſæ homo, & debebat in illo ſtatu cauere a læſiuis, & afflictiuis: & Deus etiā preſeruaſſet eū ab omnibus nociuis. vnde non fuiſſet in eo tāta conſumptio humidi radicalis: Con. 7.

vt exinde ſequeretur fames, aut ſitis.

1 Ad primũ argu. conceditur, ꝙ corpus hominis tunc erat corruptibile: ſed illa potentia non fuiſſet reducta ad actum, quia tandẽ tranſlatus fuiſſet in paradiſum antequã ueniret ad mortẽ. Aliq aũt dicũt, ꝙ præſeruatus fuiſſet a morte ꝑ fructum ligni vitę: ſed non vr̃, ꝙ in perpetuum potuiſſet præſeruari per illum: fructũ quamuis potuiſſet diu viuere.

2 Ad ſecundum argu. dicendum eſt ſimiliter.

3 Ad tertium argu. patet, ex tertio notabili.

Vtrum in ſtatu innocentiæ filij nati fuiſſent in iuſtitia confirmati, & omnes electi.

Tho.1.p.q.100. art. 1. Scot.2.d.20. q.1. Dur.2.d.20.q.5.

TErtio quęritur. Vtrum in ſtatu innocentiæ filij nati fuiſſent in iuſtitia confirmati, & omnes electi: Arguitur, ꝙ oẽs nati fuiſſent confirmati in iuſtitia, quia dicit Anſel. Si primi parentes, ſic vixiſſent, & primo tentati nõ peccaſſent: ſic in iuſtitia cũ ſua ꝓgenie cõfirmati fuiſſent, vt iã vlterius peccare non poſſent. *li. Cur. Deus homo.*

Contra. Filii nati fuiſſent pro tempore viatores: ergo non fuiſſent confirmati. Notandũ vt di. Sco. ꝙ aliquis põt dici confirmatus in iuſtitia dupliciter. Vno modo, quia non poteſt peccare eo modo quo non poſſet peccare competit beatis de quo alias dicetur. Alio modo, quia de facto non peccat, nec peccabit.

1 Hoc breuiter præmiſſo ponẽdæ ſunt quinque concluſiones.

Prima eſt. In ſtatu innocẽtię nõ fuiſſent filii confirmati primo modo. Patet, quia ſi ſic certi fuiſſent, & ſecuri de ſua beatitudine, quod non poteſt competere uiatori. Maxima .n. pars beatitudinis eſt certitudo, ſiue ſecuritas. Et probatur cõſequẽtia, q̃a ſi ſic fuiſſent cõfirmati, ꝙ nõ poſſent peccare hoc fuiſſet ab eis ſcibile quemadmodum ex oppoſito nũc ſcimus nos poſſe peccare. *Con.1.*

Secunda cõcl. Filij nati fuiſsẽt cũ iuſtitia originali. Probatur, q̃a iuſtitia originalis non erat donũ perſonale: ſed erat donum naturę ſpecificè primo datũ ipſi Adæ pro ſe, & ſua poſteritate, niſi eã per culpam ſuam amiſiſſet. *Con.2.*

Tertia concl. Filij non habuiſſent iuſtitiam originalem per transfuſionẽ parentis, neque ex eius merito. Probatur quia, quod eſt cõe toti ſpeciei non conuenit vni indiuiduo per medium alterius. Huiuſmodi autem iuſtitia erat donũ cõe ipſius naturę humanę non quidem ſibi naturaliter conueniens, ſed ex gratuito beneficio conditoris, vnicuique ergo filiorum data fuiſſet ex mera liberalitate Dei. *Con.3.*

Quarta concluſio. Filij nati non ſtatim fuiſſent in iuſtitia cõfirmati: ſed poſtq̃ uiciſſent primam tentationẽ. Patet, quia nõ habuiſſent perfectiorẽ iuſtitiã, q̃ Adam. Adam autem non ſtatim fuit in iuſtitia confirmatus: ſed confirmatus fuiſſet ſi primæ tentationi reſtitiſſet. Confirmatus inq̃ non ſic, ꝙ nõ poſſet peccare: ſed quia nũquàm poſtea peccaſſet. Et ſic dicendum eſt de filijs. Et ſi quæratur. An filij mox nati fuiſſent perfecti in quantitate *Con.4.*

tate in vſu membrorum, & in ſcientia. Licet multi multipliciter loquantur: tñ veriſimilius ui detur, ꝙ mox nati non habuiſſent perfectam quantitatem corporis: ſed proceſſu temporis ad eam perueniſſent. Hæc eſt enim naturæ conditio, vt procedat de imperfecto ad perfectũ. Non habuiſſent ẽt vſum mẽbrorũ.quantum ad oẽs actus, ſed ſolum quã tum ad actus conuenientes, & neceſſarios infantili ętati. Nec habuiſſent etiã perfectum rationis uſum quantũ ad oĩa: ſed cognouiſſent quid eſſet cõueniẽs, vel nociuum eis pro tunc. nam & agniculus ſtatim natus, cognoſcit matrem, & fugit lupum. Nõ habuiſſent ergo ſcientiam perfectam: ſed eam proceſſu temporis, ſine difficultate acquiſiuiſſent inueniendo, & addiſcendo. Licet autẽ a primordio habuiſſent iuſtitiam quantam ad habitum, non tamen quãtum ad plenum executionis actum.

Con.5. Quinta concl. In ſtatu innocẽ tię illi ſoli nati fuiſſent, qui modo ſunt electi. Patet per Grego. *Moral. lib.4.* dicentem. Si primum parentem nulla peccati putredo corrupiſſet, nequaq̃ ex ſe filios gehennę generaſſe. Hoc autem ſic declarat Sco. quia omnis ordinatè uolens, primo vult finẽ, & deinde ea, quę ſunt ad finẽ, ſm ꝙ magis uel minus ſunt propinqua fini: ergo Deus qui eſt ordinatè volens, primo vult ſeipſum, tãq̃ vltimũ finem. Deinde vult communicationẽ beatificam ſuę bonitatis rationali creaturę, tanq̃ eius optimum bonum, & deinde gratiam per quam habet peruenire ad tale bonum. Minus aũt principaliter vult talẽ electum, naſciturum eſſe ex tali patre: licet ergo nunc multi electi naſcantur ex parentibus reprobis, tamen idẽ numero nati fuiſſent ex aliis parentibus, ſcilicet electis. Idem enim homo in numero non ſolum, ſm animam: ſed etiam ſecundum corpus, poteſt eſſe a diuerſis generantibus: corpus enim organicum ad hoc, ꝙ ſi idem numero non requirit, ꝙ ſit idem agens in numero: ſed ſufficit, quòd ſit eadem materia in numero. Præterea etiam dicit Sco. ꝙ forte tunc perſonæ humanę, quæ nunc ſunt fœminę fuiſſent viri, aut ecõtra & tamẽ eſſet eadem perſona in numero. Nam ſecundum philoſopum. Mas & fœmina differũt tantum accidentaliter, & non ſecũdum ſpeciem. Sicut ergo ſexus non facit differentiam in ſpecie: ſic neque hic ſexus facit differentiã in perſona *Me*

Ad argu. dicendum, quòd iõ Anſelm. dicit, ꝙ vlterius peccare non poſſent, quia non haberent potẽtiam proximam ad peccandum: habuiſſent enim multa impedimenta nè peccarent videlicet ſollicitam doctrinam parentum, & iuſtitiam originalem & ſpecialem quandã Dei prouidentiam. Sed tamen ſimpliciter loquendo peccare potuiſſent occurrente inductiuo. 1

De modo primariæ locationis.

Utrum primus homo conuenienter locatus fuerit in paradiſo.

D.Tho.1.p.q.102.ar.1.& 2.Dur.2. d.17.q.3.Sco.2.d.17.q.2.

CIRCA tertium, quod eſt de modo primariæ locationis. Queritur. Vtrum primus homo conuenienter locatus fuerit in paradiſo terreſtri. Arguitur quòd non, quia non fuit ibi factus. Contra Gen. 2. Tulit Dominus Deus hominem & poſuit eum in paradiſo. Primo notandum, quòd de paradiſo terreſtri multi multa dicunt, & quantum ad altitudinem: & quãtum ad latitudinem: & quantum ad ſituationem: ſed hæc omnia multum ſunt nobis incerta & dubia. Hoc autem pro certo tenendum eſt, quòd paradiſus terreſtris locus eſt ameniſſimus in terra fructiferis arboribus conſitus conueniens habitationi humanæ, tam pro ſtatu naturæ inſtitutæ, quàm pro ſtatu naturæ lapſę. De primo patet in Adam, & Eua. Gen. 2. De ſecundo patet in Enoch. Gen.4.& Eccleſiaſtici 44. & in Helya. 4. Regũ. 2. nec enim hic oportet recurrere ad miraculũ, cum nulla videatur neceſſitas, quę autem ſit ratio, vel cauſa conuenientiæ talis, vel temperamenti loci, melius videtur ſilentio pretereundum, quàm aliquid diffinitiuæ aſſerendum, cũ de hoc, aut etiam de ſitu, vel latitudine, aut altitudine paradiſi terreſtris nihil ſit in ſpirituali reuelatum, nec aliquid per experientiam cognitum, nec etiam aliquid ratione naturali diiudicandum. Secundò notandum quod ſecundum Auguſtinum ſuper Gen. id°, quod dicitur Gene. 2. Tulit Deus hominem, & poſuit eum in paradiſo, vt operaretur & cuſtodiret illum. Poteſt dupliciter intelligi. Vno modo ſic: vt ipſe Deus operaretur illum, ſcilicet hominem, operaretur inquantum hominem ſemper iuſtificando. Sicut enim ceſſãte influentia luminis ſtatim aer obtenebratur: ſic ceſſànte Dei operatione ſtatim homo amitteret iuſtitiam & gratiã, & cuſtodiret ipſum hominem a malo. Alio modo ſic, vt ipſe homo operaretur, nec tamen eſſet ipſa operatio laborioſa, ſed iocunda propter experientiam virtutis naturæ, & cuſtodiret illum, ſcilicet paradiſum non ab inſultu inimicorum, ſed ſibijpſi cuſtodiret illum, ne peccando amitteret. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Conuenienter factus eſt primus homo extra paradiſum, & conuenienter ibi locatus, & poſt peccatum conueniẽter inde eiectus. Prima pars probatur, quia per hoc magis inducitur homo ad recognoſcendum beneficium Dei gratuitum. ſi enim ĩ paradiſo factus fuiſſet poterat ei videri, quod locus ille ſibi debebatur ex naturę ſuę conditione. Nũc per hoc inducebatur ad cognoſcendum, quòd ibi nõ poſitus eſt ad perpetuo manendũ, ſed ad temporaliter peregrinandum. Secũda pars probatur, quia homini puro & innocenti debetur locus purus, & ĩnocuus, cuiuſmodi erat paradiſus ille. Tertia pars patet, quia per hoc inducitur homo ad recognoſcendũ quanta ſpiritualia bona per peccatum perdiderit. Ad argu. patet ex dictis.

De

De aſsimilatione hominis ad Deum.

Vtrum in homine ſit imago Trinitatis.

D. Tho. 1. p. q. 93. arti. 1. Scot. 2. d. 16. q. 1.

DIcto de hominis qualitate maxime ſecundum animã, & de primarię productionis mo dalitate. Reſtat in hac parte di cendum, de aſſimilationis eius ad Deum ſublimitate, ſiue di gnitate, quæ maxime in hoc cõ ſiſtit, quod homo factus eſt ad imaginem Dei. vbi. Quæritur. Vtrũ in hoĩe ſecundum animã ſit diſtincte imago Trinitatis.

1 Primo arg. ꝙ non, quia ſi ſic cum imago repræſentet diſtin cte, id cuius eſt imago, ſequereť, ꝙ ex anima naturaliter cogni ta, poſſet naturaliter cognoſci myſteriũ Trin. quod eſt falſum.

2 Secundo arg. Nihil eſt in ani ma, quod magis repræſentet to tam Trinitatem. Antecedens patet, quia pater eſt memoria, intelligentia, & voluntas, & fi lius, ſimiliter, & Spiritusſanctus.

3 Tertio arg. Tres perſonæ di uinę realiter diſtinguuntur, ſed in aĩa non ſunt aliqua tria reali ter diſtincta. igitur. Minor pro batur, q͞a dicit Aug. x. de Trin. ꝙ iſta tria, memoria, intelligẽtia, & voluntas, ſunt vna ſubſtantia. Et ſi dicatur, ꝙ in anima ſunt actus realiter diſtincti, hoc nõ vř ſufficere. Cum enim imago Trinitatis in anima ſit perpe tua, nõ poteſt conſiſtere in acti bus, qui non ſemper inſunt.

Contra, dicit dñs. Faciámus hoĩem ad imaginẽ, & ſimilitu dinẽ nřam. *Gen. 1* Primo notandũ, ꝙ ad imaginem tria requiruntur. Primum eſt, ꝙ ſit ſimilitudo re præſentatiua rei, cuius ẽ imago. Secundũ eſt, ꝙ repræſentet ꝑm totum, & in hoc differt a veſti gio, vt alias dictum eſt cum de veſtigio quęrereť. Tertiũ eſt imi tatio, ſiue eſſentialis ordo, reſpe ctu rei, cuius eſt imago. Vnde vnũ ouum quantũcunq; ſit alte ri ſimile, nõ tñ diciť eius imago. Secundo notandum, ꝙ conce ptus alicuius perſonæ, eſt quaſi partialis. Conceptus vero totius Trinitatis, quaſi totalis. Opor tet igitur, ꝙ id quod eſt imago Trinitatis, repręſentet eam ꝑm totalem conceptum. Oportet igitur, vt repræſentet diſtinctio nem perſonarum, & vnitatem eſſentiæ, ac etiam perſonarum originem, per quã ſit diſtinctio realis ipſarum. Et præter ea re quiritur imitatio quædã reſpe ctu ipſius Trinitatis. Tertio no tandum, quòd in nobis experi mur eſſe actũ intellectionis, & actum volitionis, & iſtos actus eſſe in poteſtate noſtra quando obiectum eſt præſens. Vnde ſe cũdo de anima dicitur, quòd in telligimus quando volumus. Oportet igitur in nobis eſſe po tentias, quę ſint principia acti ua iſtorũ actuum. Nec põt idẽ ſub eadem ratione eſſe princi piũ iſtorũ actuum cũ ſint diuer ſæ rationis. Quarto notandum, quòd in anima noſtra eſt aliq͞d, quod eſt actus primus, reſpe ctu actuum ſecundorum, qui ſunt intellectio, & volitio, & il lud eſt ipſa anima, ſiue potẽtia

intellectiua eius habens obiectum ſibi præſens. Eſt etiam aliquid, quod eſt receptiuum intellectionis,& habens ipſam intellectionẽ,& etiã aliq̃d habens actualẽ volitionẽ. Primũ dr̃ memoria. Secundum intelligentia. Tertium voluntas, prout aſſignat Auguſtinus, vbi debet ſumi memoria pro ipſa anima, vt habet duplicem fœcunditatem, ſcilicet intellectiuam, & volitiuam,prout, videlicet eſt in actu primo perfecto reſpectu vtriuſque actus ſecundi, & ſic habet perfecte rationem parentis. Intelligentia vero nominat intellectum ſub actu intelligendi. Et voluntas ibi ſumitur pro potentia volitiua ſub actu volendi. Ponit etiã Auguſtinus.ix.de Trin. aliam aſſignationem, videlicet in his tribus mens: notitia, & amor,quę ſunt accipienda, & exponenda ſicut prædicta tria.

e Tri. r. 10. 13.

Quinto notãdum, quòd aĩa põt cõparari ad triplex obiectũ, videlicet ad ipſum Deum ad ſeipſam: vel etiam ad angelum, & ad id,quòd eſt ea inferius.

Con.1. His præmiſſis, ponendę ſunt tres concluſiones. Prima eſt,neque in actibus primis, neque in actibus ſecundis præciſe conſiſtit in anima imago Trinitatis, patet, quia actus primi ſunt duo tantum: videlicet potentia intellectiua, & potentia volitiua. Actus etiã ſecundi ſunt duo tantum,ſcilicet intellectio,& volitio,ergo nõ eſt ibi Trinitas:ſed dualitas tãtũ. Item,licet in actibus primis ſit conſubſtantialitas:tamen non eſt realis diſtinctio,& ordo, & licet in actibus ſecundis ſit diſtinctio, & ordo, non eſt tñ conſubſtantialitas.

Secunda concluſio.In actibus primis prout ſunt ſub actibus ſecũdis cõſiſtit imago Trinitatis. Patet, q̃a eſt ibi cõſubſtãtialitas quãtum ad realitates actuũ primorũ,quæ ſunt ex parte aĩæ: & eſt realis diſtinctio, & ordo ex parte actuum ſecundorum. Con.2.

Tertia concluſio. Perfectiſſimi, & maxime expreſſiua imago Trinitatis eſt in anima reſpectu Dei,vt obiecti: minus autẽ perfecta imago eſt reſpectu ipſius animæ,vel angeli. Quando vero anima habet aliquid ſeipſa inferius pro obiecto, non eſt ibi proprie, & expreſſe imago diuinæ Trinitatis,licet ſit aliqualis imago,& imperfecta. Prima pars patet, quia quando anima habet Deum pro obiecto, tunc eſt ſimilitudo ad Deum non ſolum propter tria prædicta quantum ad rõnes eorũ in ſe:ſed etiã ea parte,quia ipſi actus aſſimilãtur obiecto,actus enim eſt vere ſimilitudo obiecti.Secunda pars patet,quia tunc ſimilitudo illa, licet non ſit a Deo tanquam ab obiecto proximo, eſt tamen ab eius imagine in qua cognoſcitur Deus.Tertia pars patet,quia nullum obiectum inferius anima eſt imago diuinæ Trinitatis reſpectu cuius principaliter,& reſpectu imaginis eius ſecundario eſt illa ſimilitudo, q̃ eſt in imagine ab obiecto. Ideo quantum ad illam ſimilitudinem,quæ eſt in actibus ab obiecto, non eſt imago Trinitatis in anima, quã do habet obiectum inferius ſeipſa. Vnde Auguſtinus non ponit imaginem aliquam eſſe. Et tamen, quia tunc reperiuntur illa Con.3.

tria

tria ſuperius dicta in quibus eſt
realis diſtinctio, & etiã conſub-
ſtãtialitas modo ſuperius dicto,
ideo eſt ibi aliqualis imago, li-
cet non quantum ad illam ſimi
litudinem, quæ eſt ex obiecto.

1 Ad primum argumentum ne
gatur conſequentia, quia omnia
illa in quibus conſiſtit imago,
poſſunt eſſe, & ſunt vna perſo-
na. Et ideo licet valeant ad per-
ſuadendum Trinitatem creden-
ti, tamen non valent ad conclu-
dendum eam non credenti.

2 Ad 2m arg. Negatur antece-
dens. Et ad probationem nega-
tur conſequentia, quia licet pa-
ter ſit memoria intelligentia, &
voluntas, & ſimiliter filius, &
Spiritusſanctus, tamen pater gi-
gnit inquantum habet rationẽ
memoriæ, non autem inquan-
tum habet rationem intelligen-
tiæ, aut voluntatis.

3 Ad tertium argumentum di-
cendum primo concedendo, ꝙ
memoria, intelligentia & volun
tas, quantum ad realitates, quæ
ſunt ex parte animæ ſunt eadẽ
ſubſtantia, ſed diſtinctio realis,
eſt in actibus ſecundis. Secundo
dicendum eſt, quòd in anima
abſolute conſiderata, ſecluſis
actibus ſecundis, non eſt com-
pletæ ratio imaginis, ſed vt in
radice tantum. Eſt ergo imago
Trinitatis in realitatibus poten
tiarũ radicaliter, & virtualiter.
Et quo ad hoc eſt perpetua, ſed
non eſt formaliter, & completę
in illis realitatibus, niſi
prout ſunt ſub
actibus ſe-
cundis.

INCIPIT TERTIA PARS.

Vtrum omnia gubernentur à Deo.

D. Tho. 1. p. q. 103. & per totum, ſpecialiter tamen art. 6.

SEQVITVR tertia pars prin
cipalis huius tractatus in qua
dicendum eſt de rerum gu-
bernatione. Vbi primo quæri-
tur. Vtrum omnia a Deo guber-
nentur, ſine cauſis medijs.

Primo ar. quòd non. Omnia 1
gubernantur a Deo, quia multa
neceſſitate naturali tendunt in
fines ſuos. igitur.

Secundo ar. Dicit Apoſtolus
primæ ad Corint. ix. quòd non *1. Cor.*
eſt Deo cura de bobus, igitur.

Tertio ar. Creatura rationa-
lis ſeipſam gubernat cum ha-
beat dominiũ ſui actus. igitur.

Quarto ar. ꝙ omnia gubernã 4
tur a Deo abſq; cauſis ſecundis,
quia melius eſt aliquid fieri per
vnum, quàm per multa ſi ſit poſ
ſibile. Sed Deus poteſt per ſeip-
ſum omnia gubernare. igitur.

Contra. Sapientię iiij. dicitur. *Sap. 4*
Tu autem pater gubernas om-
nia prouidentia. Et quantum ad
ſecundum partem, dicit Auguſt. *De T.*
Quemadmodum corpora craſ- *lib. 3.*
ſiora, & inferiora per ſubtilio-
ra, & potentiora quodam ordi-
ne reguntur. Ita omnia corpora
per ſpiritũ vitę rõnaliũ. Et ſpũs
vitæ rõnalis deſertor, atq; pec-
cator p ſpũm vitę rõnalẽ iuſtũ,
& piũ. Et ille per ipſum Deum.
Notandum, ꝙ in gubernatione
rerum, duo ſunt conſideranda.

Primum

Primũ eſt p̃ordinatio,aut p̃uiſio eorũ,q̃ ad rerũ gubernationẽ ſpectant. Secundũ eſt executio huius p̃uiſionis, ſiue p̃ordinatiõis.

Con.1. Hoc breuiter præmiſſo ponẽdæ ſunt quinque concluſiones. Prima eſt. Omnia ſubſunt diuinæ gubernationi. Probatur,quia eiuſdem eſt rem in eſſe producere,& eam in finẽ, ſiue perfectionẽ adducere. Sed Deus eſt cauſa vniuerſalis oĩum rerũ, ergo etiã eius eſt omnia creata in finem, ſiue perfectionem adducere , q̃d pertinet ad gubernationem.

Con.2. Secunda concluſio. Si loquamur de gubernatione quantum ad præuiſionem,aut præordinationem eorum, quæ ad gubernationem ſpectant.Sic Deus omnia immediate gubernat. Patet, quia immediate per eſſentiam ſuam omnia cognoſcit, & ex libertate voluntatis ſuæ omnia prout vult ordinat.

Con.3. Tertia concluſio.Si loquamur de gubernatione quantum ad executionẽ preuiſionis,aut preordinationis diuinæ. Sic Deus multa gubernat mediantibus cauſis ſecundis. Patet,quia multæ ſunt cauſæ ſecundæ,quę ſicut ſunt productiuæ rerum aliquarum,ita ſunt earum conſeruatiuæ,& motiuę in proprios fines. Et hoc eſt maxime conueniens ad maiorem manifeſtationẽ diuinæ bonitatis, q̃ magis manifeſtatur ex hoc,quod Deus non ſolum tribuit creaturis bonitatẽ. Sed etiam eis hoc tribuit,vt ſint aliis cauſa bonitatis,quàm ſi ſolum eis tribueret bonitatem.

Con.4. Quarta cõcluſio.Nihil contingere poteſt,propter ordinem diuinæ gubernationis. Patet, quia nihil impedire p̃ot ordinẽ cãæ vniuerſalis ad oĩa, & ſuper omnia ſe potentiſſime extendẽtis.

Con.5. Quinta concluſio. Deus gubernãdo mundũ, p̃ot multa facere p̃ter ſo iñũ,& naturalẽ ordinẽ rebus inditum. Probat̃ primo p̃ Aug.contra Fauſtum dicentẽ,ꝙ Deus aliquando facit preter ſolitum curſum naturæ. Et,ꝙ hoc poſſit patet, quia Deus non eſt ſubiectus ordini cãrum ſecundarum,immo talis ordo ei ſubijcit̃ quaſi ab eo p̃cedens nõ per neceſſitatẽ naturę,ſed per arbitriũ voluntatis.Poteſt.n.alium ordinem inſtituere, & ſecundum illum ordinem agere. Et ſic facere præter hunc ordinem inſtitutum. Quæ autẽ ſic fiunt, præter ſolitum ordinẽ naturæ mirabilia dicuntur. Vnde dicit Aug.cõtra Fauſtum. Cum Deus aliquid facit contra nobis cognitum,& ſolitum curſum naturę, tunc mirabilia nominantur.

Ad primũ argumen. negatur conſequentia,quia neceſſitas illa naturalis ẽ a Deo gubernãte. 1

Ad ſecundum dicẽdum,quòd Apoſtolus non excludit boues, & huiuſmodi animalia omnino a diuina gubernatione. Sed ſolum quantum ad modum ſpecialem qui competit rationali creaturæ,quam ſic ſpecialiter gubernat Deus, quòd eam inducit ad bonum , & retrahit a malo per præcepta , & prohibitiones per comminationes , & promiſſiones.Intendit ergo dicere Apoſtolus,quòd Deus non curat remunerare,aut punire opera brutorum animalium. 2

Ad tertiũ dicendum , ꝙ creatura rationalis nõ habet a ſe,ꝙ ſeipſam 3

ſeipſam gubernet. Sed hoc habet a Deo primo gubernante. Vnde creatura rationalis non eſt prima regula ſuorum actuum.

4 Ad quartum dicẽdum ad maiorem, ꝙ hoc eſt intelligendum quando aliquid eque conuenienter fieri poteſt per vnũ ſicut ſit per multa, ꝙ non habet locum in propoſito, quia ſi ſolus Deus gubernaret, ſubtraheretur perfectio cauſalis a rebus creatis.

De rei corporalis per Angelum tranſmutatione.

DEINDE omiſſis multis minus neceſſariis, quę circa materiã hanc trãctari poſſent ſpecialiter conſiderandum eſt quomodo per myſterium, ſiue medium angelorum fiat mundi gubernatio. Vbi ſunt tria conſideranda. Primum eſt de rei corporalis per angelum tranſmutatione, Secũdum eſt de angeli in angelum actione. Tertiũ eſt de hominum per angelos directione.

Vtrum creatura corporalis obediat Angelis ad nutum.

D. Thom. 1. p. q. 110 ar. 3. Dur. 2. d. 7. q. 4.

CIrca primum quęritur. Vtrũ creatura corporalis obediat

1 angelis ad nutum. Arg. ſic, quia quicquid poteſt virtus inferior, poteſt virtus ſuperior. Sed virtus angeli eſt ſuperior, quàm virtus corporalis. Virtus autem corporalis, poteſt tranſmutare corpus, ſiue materiam corporalem ad formam aliquam igitur.

Contra. Dicit Auguſtin. Non eſt putandum his tranſgreſſoribus angelis ad nutum, ſeruire hanc viſibilium rerũ materiam, ſed ſoli Deo. Notandum ꝙ quæſtio poteſt intelligi vel vniuerſaliter de quacunque ſpecie tranſmutationis, vel ſpecialiter de motu locali. *De Tri. lib. 13.*

Conc. Hoc autem breuiter præmiſſo, ponitur talis concluſio. Materia corporalis non obedit angelis ad nutum, quantum ad tranſmutationem de formæ in formam, ſed bene quantum ad motum localem. Prima pars probatur, quia omne agens agit ſibi ſimile, id autem quod agitur in rebus corporalibus, non eſt materia, neque forma, ſed ipſum compoſitum, vt dicit Ariſtoteles, id ergo quod facit res corporales, habet ſimilitudinem cum compoſito. Et hoc poteſt eſſe dupliciter. Vno modo, quia ipſum eſt compoſitum, ſicut ignis generat ignem. Alio modo, quia totum compoſitum quãtum ad materiam, & formam eſt in virtute ipſius. Et hoc eſt proprium Dei. Omnis ergo informatio materiæ, vel eſt a Deo immediate, vel ab aliquo agente corporali. Non autem immediate ab angelo. Secunda pars probatur, quia ſecundum Dionyſium. Diuina ſapientia coniungit fines primorum principiis ſecundorum. Ex quo ſequitur, quòd natura inferior in ſupremo attingitur a ſuperiori. Natura autem corporalis eſt inferior ſpirituali. inter autem omnes motus corporeos perfectior eſt motus, localis, vt probat philoſophus. *7. Met. t. c. 32.* *De Diuin. nom. c. 7.*

Mobile

8. *Phyſ. 7. 4.* Mobile enim ſecundum locum inquantum huiuſmodi non eſt in potentia ad aliquid intrinſecum, ſed ſolum ad aliud extrinſecũ. Natura igitur corporalis nata eſt moueri localiter a natura ſpirituali. Vnde & philoſophi poſuerunt ſuprema corpora localiter moueri a ſpũalibus ſubſtantiis.

1 Ad argumentum dicendum, quòd virtus ſuperior poteſt illud quod virtus inferior non quidẽ eodẽ modo, ſed excellentiori modo. Sicut intellectus excellẽtiori modo cognoſcit ſenſibilia, q̄ ſenſus. Et ſic angelus excellentiori modo tranſmutat materiam corporalem, quàm agentia corporalia, ſcilicet mouendo ipſa agentia corporalia tanquàm ſuperior ipſis.

QVÆSTIO II.

Vtrum vnus Angelus poſſit loqui alteri.

Scot. 2. d. 9. q. 2. D. Tho. 1. p. q. 107. art. 3. Dur. 2. d. 11. q. 2.

Circa ſecundum primo quæritur de angelorum locutione. Vtrum vnus angelus poſſit intellectualiter loqui alteri. Arguitur, quòd non.

1 Primo ſic. Eſſentia angeli eſt ſibi intimior, quàm ſua intellectio. Et tamen non obſtante illa intimitate vnus angelus videt eſſentiam alterius: ergo & ſuam intellectionem. Sed fruſtra fit locutio de eo quod ante locutionẽ fuit manifeſtum. igitur.

2 Secundo arguitur. Si angelus poſſit loqui ita põt loq diſtanti, ſicut præſenti, quia & hoc conuenit in quibus hominibus eſt im perfectior virtus. Sed conſequẽs eſt falſum propter duo. Primo, quia tũc oporteret, ꝙ primo immutaret medium, & poſtea angelũ, quia omni actione in extremum prior eſt actio in mediũ: ſed hoc eſt inconueniens, quia nec ab intelligente gignitur aliquid in medio corporali, nec a medio corporali poteſt aliquid gigni in angelo. Secũdo, ꝙa tunc oporteret eũ loqui omnibus angelis æque præſentibus, & prius propinquiori, q̄ diſtantiori in eadem linea recta. Quorum vtrunque videtur inconueniens.

3 Tertio argu. Angelus non intelligit, niſi per ſpecies innatas. Sed illas habet quilibet angelus de quocunque ſibi intelligibili: ergo quilibet angelus quodcunque intelligibile habet ſibi præſens: eo modo quo poteſt eſſe ſibi præſens: ergo ſuperflua eſt locutio.

Contra. Eſt Damaſ. Primo notandum, ꝙ locutio eſt actio per quam vnus intelligens alteri intelligenti libere cõmunicat conceptum ſuũ. Vnde in intelligẽtibus ad hoc eſt potiſſime locutio, vt liberaliter & libere cõmunicent ſibi inuicẽ conceptus ſuos. Si autem videret conceptus alterius in ipſo non eſſet ibi locutio, quia non eſſet libera communicatio. Vnde nec in ipſo vidente eſſet auditio. Sed tunc eſt locutio quando vnus libere conceptum ſuum exprimit alteri. Vnde patet, quòd poteſt eſſe locutio de eo quòd prius erat notum audienti. Quod etiam patet, quia angeli conceduntur loqui Deo, & tamen non poſſunt aliquid ſibi facere manifeſtius, quàm *Libr. 2. c. 17. & 18.*

quàm prius, vel aliud, aut alio modo manifeſtum quàm prius. Sed tãtũ ex liberalitate poſſunt velle hoc eſſe patens Deo. Secundo notandum, ꝙ angelus aliquis præter viſionem rei alicuius in verbo poteſt eam quadrupliciter intelligere, videlicet intuitiue in ſe, & intuitiue in intellectu alterius angeli cognoſcentis rẽ illam. Et abſtractiue per ſpeciem habitualẽ concreatam, vel acquiſitã. Et nulla iſtarum intellectionũ eſt auditio, quia nulla per ſe expreſſa ab intelligente inquantũ intelligens eſt. Tertio poteſt iſtæ cognoſcere rem aliquam, ſic ꝙ ĩtellectio fiat in eo per intellectum aliũ exprimentem, & intellectus iſtius nullam habeat cauſalitatem reſpectu huius actus, ſed tãtum ſit paſſiuus. Et iſta ſola intellectio eſt auditio, quæ videlicet eſt expreſſa ab intelligente inquantũ intelligẽs eſt. Quarto notandum, quòd voluntas loquentis facit ad ipſam locutionem, quia ſicut ipſa volũtas poſt primam intellectionem facit ad copulationẽ memoriæ, & intelligentiæ ad quæcunque actum ſm habendum in ipſo angelo loquente, ita poteſt facere ad actum illum poſteriorem habendum in angelo audiẽte. Si.n. effectus prior, ſine quo non cauſatur poſterior, eſt in poteſtate alicuius. Si prior non ſit, nec poſterior erit. Et ex hoc apparet qõ actualis intellectio in ipſo angelo loquente, non eſt ratio agẽdi ſibi inquantum loquitur, ſed aliquid pertinens ad memoriam loquentis, quia in effectibus ordinatis, quaſi eiuſdem rationis, quorum vterque natus eſt gigni a cauſa æquiuoca, non oportet priorẽ eſſe cauſam poſterioris.

His præmiſſis, ponendæ ſunt quinque cõcluſiones. Prima eſt. *Con. 1.* Angelus loquitur angelo cauſando in eo conceptum immediate illius obiecti, de quo loquitur. *2. d. 9. q. 2.* Probat Sco. quia omnis loquens intellectualiter cauſaret immediate in eo, cui loquitur conceptum de eo, de quo loquitur ſi poſſet. Angelus autem hoc põt reſpectu alterius angeli igitur. Maior patet, qa quodlibet agens naturale, ſtatim induceret ſi poſſet illud quod principaliter intendit. Loquens autem principaliter intendit exprimere conceptum ſuum illi intellectui cui loquitur. Minor probatur, quia illud quod eſt ſufficienter in actu primo reſpectu alicuius effectus poteſt illum cauſare in receptiuo proportionato, & approximato. Angelus autem habens notitiam habitualem alicuius obiecti eſt ſufficienter in actu primo ad cauſandum intellectionem actualem illius obiecti. Intellectus autem alterius angeli eſt receptiuus talis intellectionis igitur. Et ſi inſtetur, quia ratio non videtur concludere niſi de angelo, & angelo approximatis, quia ſi diſtant abinuicem diſtantia, erit impedimẽtum, propter quod non poteſt vnus agere in alium. Non enim poteſt diſtans agere in diſtans, niſi prius agat in medium. Medium autem non eſt locutionis angeli receptiuum. Confirmatur hoc per Ariſtot. vbi dicit, quòd ſi eſſet vacuum, nihil videretur, *2. de anima. t. c. 8.* quia ſpecies viſibilis non poſſet pertingere ad oculum. Item Ariſtot.

.Phyſ. c.9. ſtot. dicit, ꝙ mouens, & motum ſimul ſunt. Ad iſta excludenda dicit Scot. ꝙ actio in mediũ non præcedit naturaliter actionem in terminum, niſi duplici ex cauſa, aut quia eſt einſdem rationis medium, & terminus autem ſi eſt alterius rationis agens, habet duas formas actiuas, quarũ una eſt prior naturaliter reliqua, & ſecundũ priorem natum eſt agere in medium, & ſecundũ aliam in terminum. Exemplum primi, vt quando ſol illuminat partes medii. Exemplũ ſecundi, vt quã do obiectum viſibile cauſat ſpeciem in medio, & viſionem in organo. Excluſa autem vtraque harum, cauſarum nullo modo precedit actio in medium actionem in terminum. Sic autem eſt in propoſito. Medium enim corporale, quod eſt inter angelos diſtantes, neque natum eſt recipere actionem eiuſdẽ rationis cũ angelo diſtante audiente, nec aliam alterius rationis priorem illa. Quemadmodum etiam in primo tractatu dictum eſt, quòd ſi Deus eſſet omnipotens, & tamen non eſſet vbique poſſet ſuo omnipotentiſſimo velle aliquid agere vbi non eſſet. Dicendum ergo ad inſtantiam de ij. de anima, quòd non videretur aliquid niſi eſſet medium, non quòd de per ſe ratione coloris viſibilis ſit aliqd cauſare in medio ad hoc, ꝙ videatur. Sed quia ſpecies viſibilis, & viſio ſunt effectus ordinati eiuſdem obiecti, ita ꝙ ſpecies prius nata eſt gigni quàm viſio, ſicut actus primus, quàm ſecundus. Et prius eſt ſpecies in medio, vel organo propinquiori, ꝙ̃ diſtantiori. Ad illud aũt de ſeptimo phyſ. dicendum, ꝙ oportet agens eſſe immediatum paſſo proximo immediatione correſpondente tactui mathematico quando medium eſt receptiuum actionis eiuſdem rationis, vel alterius rationis reſpectu, cuius agens habet formam, vel immediatione correſpondente tactui virtuali, licet agens, & paſſum diſtent mathematice. Dicitur autem agẽs eſſe præſens paſſo præſentia virtuali, non quia ſua virtus, aut potentia ſit ibi: ſed quia potentia ſua poteſt ibi cauſare effectum, ac ſi ibi eſſet. Et ſi inſtetur contra, quia ſi diſtantia localis non impediat locationem angeli, ſequitur, quòd vnus angelus poterit loqui alteri quantumcunque diſtanti. Dicendum, quòd cum virtus angeli ſit finita, oportet dare terminũ vltra quem non poterit loqui, nec ab alio audiri.

Secunda cõcl. Angelus loquẽs quãdoq; in angelo audiẽte, cauſat tantum actum, & nõ ſpeciẽ. Patet, quia quandoque contingit eum loqui de his, quæ prius erant habitualiter nota angelo audienti, & tunc ſi cauſaret ſpeciem, eſſent duę ſpecies eiuſdem obiecti in eodem, quod eſt incõueniens dicere. Item locutiones, vt plurimum ſunt de complexionibus. Complexiones autem cõtingentes, non cognoſcuntur ex terminis. Et ideo, dato quòd angelus audiens, habeat ſpecies terminorum, tamen adhuc intellectus ſuus eſt capax cognitionis complexæ, quam poteſt in eo cauſare angelus loquens. *Con.2.*

Tertia concl. Angelus loquẽs, quandoque cauſat in audiente actum *Con.3.*

actum ſimul & ſpeciem. Patet, quia quandoq; cõtingit eũ loqui de aliquo ſingulari, cuius ſpeciẽ nõ præhabuit angelus audiens. Intellectus ergo audiens, tunc eſt capax tam actus, q̃ ſpeciei. Et eſt carens vtroque. Angelus autem loquens eſt in ſufficienti diſpoſitione proxima ad cauſandum tam actum, quàm ſpeciem in intellectu receptiuo.

Con.4. Quarta cõcl. Angelus loquẽs quãdoque in audiente cauſat ſpeciem tãtũ, & nõ actũ. Patet, quia cũ inferior angelus loquitur ſuperiori actu cõſideranti aliud intelligibile, non poteſt ipſum impedire ab actu ſuo. Virtus enim inferior, non poteſt impedire ſuperiorem: ergo non poteſt in eo cauſare intellectionem obiecti, de quo loquitur, quia nõ poſſunt duæ intellectiones actuales eſſe ſimul in eodem. Et tamen aliquid cauſat, quia vult exprimere conceptum ſuum alteri, quantũ poteſt, ergo tunc cauſat ſpeciem, ſi non præfuerit.

Con.5. Quinta cõcl. Angelus loquẽs quandoq; in audiente, neq; cauſat ſpeciem, neque actum. Patet, quia contingit eum loqui de eo, quod actualiter conſiderabat audiens. Et confirmatur, quia legimus angelos loqui Deo, & tamen certum eſt, quòd nihil cauſant in Deo.

1 Ad primum argumentum dicendum, quòd licet vnus angelus videre poſſit intellectionem alterius in eo: illa tamen viſio non eſt auditio: ſed illa ſola intellectio: quæ exprimitur a loquente.

2 Ad ſecundum argumentum patet, ex prima concluſione, quo modo poteſt angelus loqui angelo diſtanti abſque eo, ꝙ aliquid cauſet in medio. Quod aũt poſſit loqui vni angelo, & non alteri ęque diſtãti, aut etiam propinquiori, ratio eſt, quia libere loqtur, & ſic libere communicat ſuum conceptum cui vult.

Ad tertium argu. negatur maior. Dato enim, ꝙ intellectus angelicus non haberet ſpecies innatae, poſſet tamen ea acquirere, cum hoc poſſit intellectus humanus, qui eſt imperfectior. Itẽ quamuis habeat ſpecies omniũ quidditatum, non tamen habet ſpecies omnium ſingularium. Præterea, ſicut dictum eſt, locutiones fiunt, vt plurimum de complexis. Complexiones autem cõtingentes non cognoſcũtur per ſpecies extremorum. 3

De angelorum illuminatione.

Vtrum vnus Angelus illuminet alium.

D. Tho. 1. p. q. 106. ar. 1. Scot. 2. d. 9. q. 1. Dur. 2. d. 12. q. 3.

SEcundo quæritur de angelorum illuminatione. Vtrum vnus angelus illuminet alium.

Arguitur ꝙ non, quia omnis mutatio eſt de oppoſito in oppoſitum, ergo quod illuminatur prius erat tenebroſum: ſed in bonis angelis nulla eſt tenebroſitas, ergo nec illuminatio. 1

Contra. Eſt Damaſcenus. Notandum, quòd illuminatio in angelis eſt locutio quędam, ſcilicet de ſingulari reuelatio, vbi primo intelligitur purgatio a neſcientia. Et deinde intelligitur diſpoſitio *De Angel. lib. 2. c. 17.*

diſpoſitio angeli illuminati ad videndum illud reuelatum in angelo illuminante, & exinde ad idem videndum in Deo: & ſic perfecte illuminatur, & perficitur. Perfectiue quidem a Deo: diſpoſitiue vero ab angelo.

Con. 1. Hoc præmiſſo, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. De longe communi angelus ſuperior illuminat inferiorem. Patet, quia de communi lege releuationes primo fiunt ſuperioribus, & per ſuperiores inferioribus. Vt patet per Dionyſ. lib. de angel. ierarchia.

Con. 2. Secunda concluſio. De potentia Dei abſoluta fieri poteſt, vt angelus inferior illuminet ſuperiorē. Patet, quia Deus de potentia abſoluta poteſt aliquid ignotum angelo ſuperiori, primo reuelare angelo inferiori: & tūc ille angelus inferior pōt illud reuelare ſuperiori. Non tamen habet tantam efficaciam ſupra intellectum ſuperioris ad cauſandum in eo auditionē, ſicut econtra: vt patet ex dictis in p̄cedēti quæſtione in quarta cōcluſione.

Con. 3. Tertia concluſio. Licet bonus angelus poſſit aliquid reuelare malo, non tñ proprie dicitur ipſum illuminare. Prima pars patet, quia nulla in hoc videtur repugnantia. Secunda probat, quia malus angelus ſic eſt malicia obſcuratus, quòd non poteſt relationem recipere in illa limpiditate qua bonus recipit eam. Et ideo non proprie dici poteſt illuminatio. Et ex hoc etiam ſequitur, quòd vnus malus angelus non poteſt alium illuminare, qa ex peruerſitate ſua nunquā vult alium in Deum ordine: ſed magis a Deo ſubtrahere. Non eſt autem proprie illuminatio, niſi ſecundum ordinationem in Deū, qui eſt lux ſumma illuminans omnem intellectum.

Ad argumentū dicendū, quòd licet in bonis angelis nō ſit aliqua tenebroſitas malitiæ, aut etiam ignorantiæ prauę diſpoſitionis, tamen eſt ibi tenebroſitas neſcientiæ, ſiue ignorantiæ puræ negationis ad aliqua ſingularia ſibi ignota. 1

De angelorum ierarchijs.

Vtrum in Angelis ſit prælatio.

D. Tho. 1. p. q. 109. art. 1. Duran. 2. diſtin. 6. quæſt. 3.

Tertio queritur de ierarchijs & ordinibus angelorum. Vtrū in angelis ſm diſtinctas ierarchias, & ordines ſit p̄latio euacuanda cōpleto finali iudicio.

Primo ar. quòd in angelis non ſint plures ierarchiæ. Ierarchia enim idem eſt, ꝙ ſacer principatus, ſed tantum eſt vnus ſummus princeps omnium. igitur. 1

Secundo arg. Tantum eſt vna ierarchia humana, ergo etiā tantum eſt vna ierarchia angelica. 2

Tertio arg. Quilibet ordo angelorū eſt ſacer principatus: ergo quilibet ordo eſt ierarchia, ergo nō cōuenienter aſſignātur pauciores ierarchiæ, quàm ordines. 3

Quarto arg. ꝙ in angelis non ſit prælatio, qa oēs angeli æque immediate vidēt diuinam eſſentiam, & fruuntur ea, ergo eſt in eis ęqualitas, & nulla prelatio. 4

Quinto arg. quòd prelatio angelorū non ſit euacuanda, qa nō euacuabitur, niſi illud quod eſt ex 5

ex parte. patet per Apoſtolum. 1.Co.13 Sed in angelis bonis nihil eſt ex parte cũ ſint beati &in termino ergo nihil eſt in eis euacuãdm.

Contra. Eſt beatus Dioniſ. in libro de cœleſti ierarchia. Primo notandum, ꝙ ierarchia dicitur a iera, quod eſt ſacrum & archos, quod eſt principatus quaſi ſacer principatus ierarchia, igitur non eſt niſi in rebus ſacris. Res autẽ ſacrę propriæ loquendo nõ ſunt niſi intellectuales. Sunt autẽ triplicia genera rerũ intellectualiũ & ſacrarũ. videlicet pſonarũ diuinarũ, angelorũ, & hominum. Et ideo conuenienter diſtinguitur triplex ierarchia, videlicet ierarchia ſuper cœleſtis, quę eſt diuinarũ perſonarũ non quod in diuinis perſonis, ſit ordo præcipiendi, ſed ordo principiandi, quo videlicet pater eſt a nullo: filius a patre: & Spiritusſãctus ab vtroque. Alia eſt ierarchia cœleſtis, ſiue angelica. Tertia vero eſt ierarchia ſub cœleſtis, ſiue humana. Secundo notandum, quòd ſm Grego. ordo angelicus dicitur multitudo cęleſtium ſpirituũ, q inter ſe aliquo munere gratiæ ſimilantur ſicut, & naturaliũ donorũ participatione conueniũt. Vbi eſt conſiderãdum, quòd ordinum diſtinctio fundamentum habet ex natura, diſpoſitionẽ ex gratia, & complementũ ex gloria. Vnde in dæmonibus eſt ordo quantum ad naturam, quia vt dicit Dioniſius libro de diuinis nominibus. Naturalia in dęmonibus remãſerũt integra, ſed obſcurata p malitiã. Nõ tñ inuenitur in ſcriptura dęmonẽ dici ſeraphĩ, aut thronũ; qa hmõi noĩa ſunt pure gratuita. Homines autem aſſumuntur ad ordines angelorum, ſecundum rationem & gradum gratię & gloriæ, licet non ſecundum dignitatẽ naturæ. Tertio notandũ, ꝙ de donis quibus fit diſtinctio ordinũ, tria ſunt conſideranda. Primũ eſt, ꝙ vnũ donum eſt excellẽtius alio. Secundũ eſt, quòd omnia huiuſmodi dona ſunt omnibus angelis communia. Sũt tamen excellentiora in ſuperioribus, q̃ in inferioribus. Tertiũ eſt, quòd denominatio debet fieri a prĩcipaliori nobiliori dono. Vnde ſupremus ordo denominatur a ſuper abundãtia & feruore charitatis. Et ſi dicaĩ ꝙ etiã in ſecũdo ordine principalius donũ eſt charitas, ergo debet ab illo denominari: non valet conſequentia, quia ordo ſuperior iam ab illo dono pręcellentiori nomen accepit. Sed ſecundus ordo nomẽ ſumit a plenitudine ſciẽtię, quæ eſt donum præcellens poſt charitatem. Et ſic dicendum eſt de alijs per ordinem. Quarto notandum eſt, ꝙ ſi cõſideremus vnitatem principis cui habent obtemperare tam angeli, q̃ homines, ſic diceretur eſſe tantum una ierarchia angelorum, & hominum ſub Deo, quemadmodũ dicit Auguſtinus, ꝙ ĩ patria erit tantum vna ſocietas angelorũ & hominum. Sed ſi cõſideretur multitudo ſacra obtẽperãs principi ſummo, ſic aſſignandæ sũt plures ierarchię, ſm diuerſos ſtatus & modos recipiendi gubernationem ſummi principis. Vnde hoc modo ponuntur tres ierarchiæ angelorum. Prima eſt angelorum Deo familiariter aſ-

ſiſtentium,

ſiſtentium, & cum eo conquieſcientium. Secunda eſt quaſi perfectorum de maioribus ſe intro mittendum. Tertia eſt angelorum nobis in hoc mundo miniſtrantium. Prima igitur ierarchia comparatur ſtatui contemplatiuorũ, & in ea ſunt tres gradus ſiue ordines, ſm tres actus contemplationis. Primus eſt, tenere quo perficitur memoria. Et ſecundum hunc accipitur ordo thronorum in quibus Deus ſedere dicitur familiariter & qeſcere. Secundus eſt, videre quo perficitur intelligentia. Et ſecundum hunc accipitur ordo cherubin, quod interpretatur plenitudo ſcientiæ. Tertius eſt, amare quo perficitur voluntas. Et ſm hunc accipitur ordo ſeraphin, quod interpretatur ardor, vel incendium charitatis. Et qa amare eſt nobilliſſimus actus p quẽ fit vnio perfectiſſima creaturæ intellectualis cũ Deo. Ideo ſm ordinem dignitatis primus ordo eſt ſeraphim: ſecundus cherubin: & tertius thronorum. Secunda autem ierarchia comparatur ſtatui prelatorũ. Et in ea ſunt tres ordines ſm tres actus prælationis. Primus eſt imperare ſiue ſentẽtiare. & ſm hunc ſumitur ordo dominationum: ad quem ſpectat ordinare de omnibus, quæ ſpectant ad generale regimen vniuerſi. Secundus eſt exequi. Et ſm hũc ſumitur ordo virtutem. Exequi enim eſt habẽtis virtutem. Tertius eſt amouere impedimenta executionis. Et ſm hunc ſumitur ordo poteſtatum. Poteſtates enim habent amouere impedimenta bonorũ arcendo, videlicet malignos ſpiritus, ne tantum noceant, quantum vellẽt. Et, quia nobilior eſt actus ſententiare, ſiue imperare deinde exequi & vltimo tollere impedimenta. Ideo primus ordo huius ierarchiæ eſt ordo dominationum. Secundus virtutũ. Tertius poteſtatum. Tertia vero ierarchia comparatur ſtatui actiuorum. Angeli enim huius ierarchiæ agunt circa regimen ſpeciale aliquarum partiũ mundi vel perſonarum. In hac itaq; ierarchia ſunt tres ordines ſecundum tres actus ad huiuſmodi regimen pertinentes. Primus eſt actus præſidere principi ipſum dirigendo. Et ſecundũ hunc actum ſumitur ordo principatuum. Secundus eſt regere prouinciam vel gentem. Et ſecundum hunc ſumitur ordo archangelorum, quorum eſt procurare & nunciare bonum cõitatis. Tertius eſt gubernare ſiue cuſtodire ſingularẽ perſonam. Et ſm hũc ſumitur ordo angelorum. Vnde, quia nobilior actus eſt preſidere principi: deinde regere gentem ſiue communitatem, & ultimo regere ſingularem perſonam: Ideo in hac ierarchia primus eſt ordo principatuum. Secundus archangelorum: & infimus angelorum. Quinto notandum, ꝙ prædicta aſſignatio ordinum ſumitur a Dioniſio in libro de ierarchia angelica. Gregorius autem videtur aliquo modo ab ipſo diſcordare. Ponit .n. principatus, vbi Dioniſius ponit virtutes & econtra. Si autem queras cui ſit magis aſſentiendum. Dicendum, quòd Dioniſio: quia fuit a Paulo edoctus. Poteſt tamen dici, quòd non contradicunt

cunt in re,ſed vtūtur alia & alia nominis ratione.ita, quòd illos eoſdem angelos quos Dionyſius, vocat virtutes Gregorius vocat principatus & econtra. Virtus enim eſt vltimū de potentia. Sūma aūt potētia in regimine multitudinis eſt potentia principis. Sexto notandum, ꝙ prelatio vnius rei ad aliam poteſt eſſe tripliciter, ut dicit beatus Bonauē. Primo modo per modum excedentis, tm̄ ſicut aurum præfert argento. Secundo modo per modum excedentis,& influentis, ſicut cœlum prefertur terræ. Tertio modo per modum excedentis influentis, & imperantis, ſicut dn̄s præfertur miniſtro. Et ſecundum hæc tria eſt prælatio in angelis. Superiores.n. ſunt excellentiores inferioribus, & ipſis influunt illuminationes,& eis imperant. Vnde Zacharię habetur, quòd ſuperior angelus dicit inferiori. Egredere curre, & loquere ad puerū iſtum abſque muro habitabitur Hieruſalem &c.

Zach.2.

Con.1. His præmiſſis ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. In angelis ſunt tres ierarchiæ,& nouem ordines: patet, per beatum Dionyſium in libro de angelica ierarchia.

Con.2. Secunda concluſio. Sic ſunt homines aſſumendi ad ordines angelorum, quòd tamen erunt aliqui faciētes ordinem decimum. Prima pars patet, per uerbum ſaluatoris dicentis, quòd homines erunt æquales angelis Dei. Secunda pars probatur, quia multi ſunt,& erunt non habentes tā tam excellentiam meriti, vt pertingant ad aliquem ordinem angelorum. Et hoc maximæ videtur de pueris ab originali purgatis decedentibus abſque merito proprio, qui ſaluantur tm̄ in merito Chriſti. Oēs aūt angeli etiā infimi hn̄t ſpeciale meritū propriū,& excellentiā aliquā in merito proprio. Hāc aūt poſitionē: vt dic. beatus Bon. reddit probabilē inuentio dragmæ decimæ & denarii perfectio, & Chriſti veri ſolis iuſtitiæ per decem gradus deſcenſio, quod figuratū eſt per deſcenſionem ſolis. de qua habetur quarti regum.

Con. 4.R Tertia concluſio. Prælatio in angelis ſemper manebit quantū ad rationem excedentiæ,ſed euacuabit cōpleto iudicio,quātū ad relationē influentiæ & imperii. Prima pars patet,quia angeli ſuperiorum ordinum ſemper erūt excellentiores tā in donis naturę,q̄ in donis gratię. Secūda pars patet,quia cōpleto finali iudicio ceſſabūt actus angelici, qui ſunt purgare illuminare, & perficere. Et ſic ceſſabit influentia, atque imperiū ſuperiorū ad inferiores,

Ad primum argu. dicendum, ꝙ bene probat tm̄ eſſe vnam ierarchiā ſi attendatur vnitas ſummi principis,ſed non ſequit̄,quin ſint plures,ſm̄ diſtinctas multitudines alio, & alio modo gubernationem principis recipientes. 1

Ad ſecundum arg. negatur cōſequentia,quia omnes homines, ſunt eiuſdē ſpeciei,& ſimili modo recipiunt gubernationē sūmi prīcipis. nō ſic aūt ē de angelis. 2

Ad tertium argumentum dicendum, ꝙ cum ierarchia interpretatur ſacer principatus, non eſt interpretatio conuertibilis, īmo excedens interprætatū. Si autem ſumeretur ierarchia, ſic 3

generaliter pro quocunque ſacro principatu, ideſt pro quacunque ſacra multitudine ſub principe. hoc modo quilibet ordo eſſet ierarchia, ſed nomē ierarchiæ hic tantummodo ſumitur pro ſacra multitudine, ſub principe in qua ſunt gradus, ſiue ordines diſtincti ſm alios & alios actus.

4 Ad quartum arg. dicendum, ꝙ licet oēs angeli æque immediatæ videant diuinā eſſentiam nō tamen æque perfectæ.

5 Ad quintum arg. dicendum, ꝙ licet angeli ſint beati, & in termino quantū ad uim contēplatiuam. Et ſm hoc nihil fit in eis ex parte. Sunt tñ aliqualiter uiatores quantum ad uim miniſtratiuam, ſecundum quam etiā merentur pręmium accidentale.

De hominum per Angelos directione.

Vtrum Angeli mittantur ad homines illuminandos.

D.Tho.1.p.q.112.ar.2.Sco.2.d.10. q.1.Dur.2.d.10.q.1.

CIRCA tertium ſuperius propoſitum, quod eſt hominum per angelos directione. Primo quęritur. Vtrum angeli mittantur ad homines illuminandos, & inflammandos.

1 Primo arg. ꝙ non mittantur. Fruſtra .n. mittit nuncium, qui pręſens eſt, & per ſeipſum pōt facere. Sed Deus vnicuiq; homini præſens eſt, & poteſt per ſeipsū vnumquemq; dirigere. igitur.

2 Secundo arg. ꝙ non illuminãt homines, quia facilius eſt producere formã corporalem, q̃ facere illuminationem ſpiritualē. Sed angeli nō poſſunt producere formam corporalem, ſed ſolum modo ad eam producendam diſpoſitionem. igitur.

Tertio arg. ꝙ non inflāmant, 3 quia per inflāmationē amoris efficitur hō deiformis, ſed ſolius Dei eſt facere deiformē. igitur.

Contra quantum ad primum, qa luce primo dr. Miſſus eſt Angelus Gabriel, &c. Et q̃tum ad ſecundū & tertiū, ſic arguitur. Oēs angeli habent iſtos actus, qui ſunt purgare, illuminare, & perficere: vt patet per Dioniſium in lib. de cœleſti ierarchia. Angeli autem infimi ordinis non exercēt iſtos actus in alios Angelos cum nullos habeāt inferiores, ergo illos exercent in homines. Quicquid autem pñt inferiores Angeli, poſſunt & ſuperiores: ergo omnes Angeli pñt purgare, illuminare, & perficere homines. Primo notandum, ꝙ duplex eſt miſſio Angelorum. ſ. intra, & extra. Diuina. n. myſteria primo reuelantur ex cōi lege ſuperioribus Angelis, & ſuperiores mittūtur ad inferiores ad illuminandum eos interius. Inferiores vero mittuntur ad hmōi reuelata nunciāda interius hominibus, aut ad implenda. Secundo notandum ꝙ ſimpliciter loquendo uniuerſaliter oēs Angeli ſunt aſſiſtentes, cum oēs immediatæ ſemper videant diuinam eſſentiam: & oēs etiam ſunt miniſtrātes, ſiue mediatæ, ſiue immediatę. Tamen ſecundum cōem vſum loquendi per quandam appropriationem illi Angeli dñr aſſiſtētes, qui de cōi lege, & ex officio non mittū

tur

tur exterius. Alii vero qui ex officio mittuntur exterius dñr miniſtrantes. Tertio notandũ, ſecũ dum Doctorem ſubtilẽ, ꝙ Angelus põt hominem docere quadrupliciter. Primo modo vtendo ſignis ſenſibilibus ad placitũ inſtitutis. puta cũ apparet in corpore aſſumpto, aut cũ alio modo format hmõi ſigna, uel vtendo ſignis naturalibus, videlicet rebus ipſis faciendo eas præſentes ſenſui ſic, ꝙ eis ſenſus ordinatè immutantur, & fantaſmata ordinatè generantur, & exinde ex eis ſpẽs intelligibiles ordinatè abſtrahuntur. Secundo modo agendo circa uirtutem fantaſticam, vel cauſando nouum fantaſma, quod tamen non conceditur angelum poſſe facere, ſine cauſa naturali videlicet, ſine obiecto nato cauſare tale fantaſma, uel transferendo fantaſma de organo vnius hominis in organum alterius, vel in eodem homine transferendo fantaſma per motum localem humorum & ſpirituum. Dicit tñ Sco. ꝙ non eſt ſatis certum, ꝙ Angelus poſſit ſic transferre fantaſma, eſt tñ apparentia ad hoc eo, ꝙ fantaſmata ſunt ſubiectiuè in aliquo humore, vel ſpiritu corporeo, qui ſubeſt Angelo quantum ad motum localem. Tertio modo amouendo impedimentum: puta ſi impedimentum ordinatæ ĩmutationis ſit perturbatio humorũ, vel ſpirituum Angelus poteſt eam ſedare qua ſedata fantaſmata ordinatæ occurrent. Quarto modo agẽdo circa intellectum poſſibilem non quidem immediatæ cauſando ſpeciem intelligibilem, vt cauſa totalis, ſed coagendo intellectu agenti hominis. Duo. n. intellectus agentes, ſ. Angeli, & hominis, qui ſunt eiuſdẽ rationis perfectius poſſunt agere, q̃ ſolus intellectus agens hominis, & ſic poſſunt producere perfectiorem ſpeciem, & expreſſius repræſentatiuam. Et per conſequens perfectiorem actum intelligendi. Poteſt autem vlterius dici, quòd Angelus docet, ſiue illuminat hominem diſpoſitiuè conſeruando a vitiis per quod diſponiĩ homo ad diuinas illuminationes.

2. d. 10. q. 1.

Quarto notandum, quòd hominem inflammari ab Angelo põt intelligi dupliciter. Vno modo tanquam ab agente principali. Alio modo tanq̃ ab excitante, & adiuuante.

Con. His præmiſſis ponendæ ſunt ſex concluſiones. Prima eſt. Cõuenienter Angeli mittuntur ad homines. Ratio autem huius cõcluſionis præcipue ſumiĩ ex charitate, vt dicit beatus Bonau. Primo. n. hoc eſt conueniens charitati diuinæ, quæ intantum homines diligit, ꝙ pro ſalute ipſorum nobiliſſimos ſpiritus trãſmittit. Secũdo hoc eſt conueniẽs charitati Angelicæ, quę ſic feruẽs eſt, quòd Angeli noſtram ſalutẽ deſiderãt procurare. Tertio hoc eſt conueniens charitati humanę, q̃ paruula eſt, & debilis, & indiget per Angelos roborari, & foueri.

Con. Secunda concluſio. Omnes angeli tam ſuperiores, q̃ inferiores mittuntur, ſiuę intra, ſiue extra. Patet, quia omnino vera eſt propoſitio apoſtoli ad hebręos. 1. dicentis. Omnes ſunt adminiſtratorii Spiritus in miniſteriũ miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis. Vnde etiam ſequi- Heb.

tur, ꝙ licet non omnes angeli mittantur immediate ad nos, tamen omnes mittũtur ꝑꝑ nos.

on. 3. Tertia concluſio. Licet ſoli angeli quinque inferiorum ordinum mittantur extra ex officio, & de cõmuni lege, tamen quinque contingit ex ſpeciali diuina diſpenſatione aliquem ex ſuperioribus mitti. Prima pars patet, quia illorum quinq; ordinũ inferiorum officium eſt aliquid exequi circa creaturas, ſiue quantum ad regimẽ generale vniuerſi, ſiue quantum ad regimen ſpeciale aliquarum partium vniuerſi, vel perſonarum. Quatuor autem ordinum ſuperiorum nõ eſt tale officium, vt patet ex dictis in prçcedẽti quæſtione in quarto notabili. Secunda pars patet, quia multi angelorum neſcierunt incarnationem Chriſti ante tempus incarnationis & paſſionis. Vnde dicitꝫ Apoſtolus ad Epheſeos. Vt innoteſcat

ph.3. principatibus, & poteſtatibus per Eccleſiam, &c. Vbi gloſa Hier. dicit angelicas poteſtates, ſiue dignitates ad plenum neſciſſe incarnationem Chriſti antequam paſſio eius eſſet completa, & Apoſtolorum prçdicatio gentibus dilata. Quod tamen non vſque tũc latuit omnes angelos quemadmodum dicit gloſa Auguſtini, ibidem. Conſtat enim, ꝙ hoc nõ latuit angelum miſſum ad hoc nunciandũ beate Virgini glorioſæ Mariæ. Ideo oportet dicere, ꝙ ille fuit de ſupremis angelis. Quod etiam ſic perſuadetur, quia ſi ipſemet filius Dei miſſus eſt, vt incarnetur, quid mirũ ſi vnus de ſuperioribus angelis, & forte ſupremus miſſus eſt ad id nũciandũ.

Quarta concluſio. Nullam in- Con.4. tellectionem actualem, aut ſpeciem intelligibilem poteſt angelus miſſus cauſare in homine immediate tanquã cauſa totalis, Ratio autem huius concluſionis, vt dicit Scotus, non eſt ex defectu virtutis actiuæ in angelo. Intellectus enim eius ſufficiẽter eſt in actu primo, & poſſet in alio angelo cauſare actum ſecundum. Nec etiam ratio huius eſt ex impotentia virtutis receptiuæ in intellectu hominis abſolutæ, cum de ſe ſit receptiuus ſpeciei & intellectionis cuiuſcunque obiecti. Sed ratio eſt ex parte ſtatus præſentis vitæ. intellectus enim hominis pro ſtatu iſto eſt determinatum paſſiuum reſpectu determinati actiui, ſcilicet intellectus agentis & fantaſmatis.

Quinta concl. Poteſt angelus Con.5. hominem docere & illuminare. Patet, quia non minoris eſt virtutis angelus, quàm homo. Homo autem poteſt hominem docere, ergo & angelus. De modo autem dictum eſt in tertio notabili.

Sexta concl. Licet angelus poſ- Con.6. ſit inflammare voluntatẽ hominis diſpoſitiuè, & excitatiuè, nõ tamen tanquam cauſa principalis. Prima pars patet quia Eſaiæ Eſa.6. 6. dicit Eſa. Volauit ad me vnus de ſeraphin, &c. Dicit aũt Dion. in lib. de cçleſti Hierarchia, ꝙ angelus ille dicitur ſeraph, non qa eſſet de ordine ſeraphico, ſed quia veniebat ad incẽdendũ propheta m. Item angelus poteſt hominem docere: ſed doctrina eſt diſpoſitio ad inflammationem,

nem : igitur. Secunda pars patet, quia non fit inflammatio, niſi per charitatem : ſolius autem Dei eſt principaliter cauſare charitatem : igitur.

1 Ad primũ arg. dicendum, ꝙ licet Deus ſit nobis pręſens, tamen propter imbecillitatem intellectus noſtri cognoſcitur a nobis, vt abſens. Ideo conueniẽs eſt, vt nobis mittantur angeli, vt per eos excitemur ad cognitionem, & dilectionem Dei. Quod vtiq; non eſt neceſſarium propter inſufficientiam Dei, ad id agendum per ſeipſum, ſed propter ordinem diuinæ ſapientiæ conſeruandum, & propter creaturæ bonum, tam illius cui miniſtratur, quàm illius, qui miniſterium impendit.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ bene probat, quòd angelus nõ poteſt, illuminare hominem immediate cauſando in ipſo actum intelligendi, aut ſpeciem tanquam cauſa totalis.

3 Ad tertium arg. dicendum, quòd bene probat, quòd angelus non eſt agens principale in inflammatione voluntatis humanæ, ſed excitatiuum tantum, & diſpoſitiuum.

Vtrum Angeli cuſtodes hominum pugnent inter ſe.

D. Thom. 1. p. q. 113. art. 4. 5. 6. 9. Dur. 2. d. 11. q. 1.

SEcundo quæritur. Vtrum angeli cuſtodes hominum quãdoq; pro cuſtoditis pugnã inuicem habeant, & de eorum ſalute maius gaudium acquirant.

1 Primo arguitur, ꝙ angeli nõ ſint cuſtodes hominum. Cuſtos enim habet miniſtrare cuſtodito: ſed angeli non habent miniſtrare hoĩbus: igitur. Minor patet, quia ſicut habetur Luc. Maior eſt cui miniſtratur, ꝗ qui mi- *Luc. 22.*
niſtrat: ſed homo viator nullo modo maior eſt angelo : igitur.

2 Secũdo ar. ꝙ nunquam inuicẽ pugnam habeant, quia in eis eſt vera, & perfecta charitas: igitur.

3 Tertio arg. quòd in eis gaudium non accreſcat : quia cum ſint beati gaudium eorum eſt plenum : igitur.

Contra. quantũ ad primũ dicit pſal. Angelis ſuis Deus mandauit de te, vt cuſt. &c. Quod vt dicit Aug. nõ eſt intelligẽdũ de Chriſto capite : ſed de membris eius. Quantũ ad ſecũdũ. Dan. x. *Dan. 10.*
Dicit Gabriel Danieli. Princeps regni Perſarum reſtitit mihi viginti vno diebus. Et ſicut dicit Gregor. 17. moralium. Princeps *Mora. lib. 17.*
regni Perſarum dicitur bonus angelus cuſtodiæ illius regni deputatus : quantum ad tertium dicitur Lucæ. 15. Gaudium eſt *Luc. 15.*
angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiã agente: ergo multomagis de eius beatitudine.

Primo notandum, quòd neceſſitas angelicæ cuſtodiæ, reſpectu hominis maxime attenditur propter tria. Primo propter bonum faciendum, acquirendum, & conſeruandum. Secundo propter malum cauendum, & fugiendum. Tertio propter diabolum repellendum, & euincendum. Ad hæc enim tria homo de ſe eſt minus ſufficiens. Vnde dicit Hieronymus. Inter tot, & tantas hoſtis verſutias, nõ poſſet tuta eſſe humanã infir-

infirmitas, niſi angelico muniretur auxilio. Secundo notandũ ꝙ oẽs angeli boni ſimpliciter, & abſolutè vnũ, & idẽ volunt.ſ. executionẽ diuinę volũtatis. Licet qñq; diuerſa velint ſub conditione.ſ.ſi merita hoĩum exigant. De quibus aliqñ habent diuerſa iudicia ſuſpenſa: tñ expectando diuinã ſententiam. Contingit.n. qñq;, vt dicit Thomas in prima parte, ꝙ in diuerſis Regnis, vel hominib. conſequentia merita, vel demerita inueniunt, vt vnus alteri ſubdatur, vel pręſit. Quid aũt ſuper hoc habeat diuina ſentẽtia ſcire nõ poſſunt, niſi Deo reuelante. Ideo neceſſe habent ſuper hoc conſulere diuinam ſapientiã. Quando ergo diuinã ſapientiã conſulunt de meritis contrariis, & repugnantibus dicuntur ſibi inuicẽ reſiſtere. Non, quia ſint eorũ contrarię voluntates, quia vterque vult, quòd diuina voluntas impleatur. Sed, quia contraria ſunt de quibus conſulunt. Tertio notandum, quod duplex eſt angelorũ gaudium.ſ.ſubſtantiale. quod habet de Deo. Et accidentale, ꝙ habet de creaturis. Pręterea gaudium poteſt augeri dupliciter: videlicet extenſiue, quando quis de pluribus gaudet. Et intenſiue quando perfectius gaudet.

Con.1. His præmiſſis. ponendę ſunt quinq; concluſiones. Prima eſt. Dempto Chriſto, vnuſquiſq; hõ ſpecialẽ hẽt angelũ cuſtodem a natiuitate ſua in vtero. Prima pars patet, quia Chriſtus nõ indigebat angelo cuſtode, cum eſſet cõpręhenſor, nec decebat eũ hr̃e cuſtodem angelum. Cuſtoditus enim obligatur cuſtodi, & cuſtos præſidentiã habet ſuper cuſtoditum. Non decebat autẽ Chriſtum aliquo modo obligari angelo. Nec angelum præſidentem habere ſuper ſe. Et ſi inſtetur, quia Chriſtus habuit malũ angelum tentatorẽ, ergo, & bonum angelum cuſtodem. Item Luce 22. dicitur, quòd Chriſto apparuit angelus confortans eũ. *Luce 22* Ad primũ dicendum, quòd conſequentia non valet, quia tentatio illa ſolum fuit exterius, & propter nos, vt diabolum vinceret, & ad ipſum vincendum nos informaret. Cuſtodia autem angelica effectum habet interius in homine cuſtodito. Ad aliud dicendũ, ꝙ illa confortatio non fuit poteſtatiua: ſed miniſterialis tm̃, ſicut ſi bonus miles confortaret regẽ. Habuit itaq; Chriſtus oẽs angelos miniſtros: ſed nullum cuſtodem. Secunda pars concluſionis probatur: quia diuina bonitas non deficit in neceſſarijs ad ſalutẽ: ſed angelica cuſtodia eſt cuilibet homini neceſſaria, vt patet ex primo notabili: igitur. Vnde dicit Diony. lib. de cœleſti hierarchia, quòd lex diuinę prouidentiæ eſt, vt inferiora reducãtur in Deum per ſuperiora. Tertia pars probatur, quia ex tunc incipit neceſſitas, ſiue indigentia angelicę cuſtodiæ, ne videlicet paruulus in vtero exiſtens ſuffocetur, aut operatione diaboli complexio eius deterioretur. Et forte propter multa alia pericula vitanda. Vnde dicit Hiero. ſuper Matth. Magna dignitas animarum, vt vnaquequc ab ortu natiuitatis ſuæ ſpecialem habeat angelum ad ſui cuſtodiã delegatum. Et ſi in

inſtetur,quia dicit Dama. ꝙ Antichriſtus carebit angelico p̄ſidio dicendū, ꝙ verū eſt quantū ad procuratione ſaluis:ſed non omnino carebit quantum ad repreſſionem mali, quia angelus bonus eum impediet ne tantū mali faciat quantum vellet.

Con.2. Secunda concluſio. Angelus cuſtos nō relinquit hoīem quādiu viuit. Nec tū ex hac cuſtodia minuitur ſua contemplatio. Prima pars patet,quia quādiu viuit hō ſemper ſubiicitur multis periculis. Et ſic ſemper indiget angelica cuſtodia. Et ſi forte quādoq; angelus ille ſit in cœlo: & ſic relinquat hoīem quantū ad locū: non tū oīno relinquit, quantū ad effectū cuſtodię:quia ſemper videt quid agatur circa hoīem, & abſque notabili mora temporis poteſt ad eum venire. Et ſi inſtetur, quia id quod hr̄

Hier.51 Hier,51.Curauimus Babilonem & non eſt curata. Relinquamus eam. Dicitur eſſe vox angelorū cuſtodiētium Babilonem. Item propter peccatū mortale Deus relinquit hominem cum tamen ſit maioris miſericordiæ, quàm angelus.: igitur. Ad primum dicendum, quòd angeli relinquunt obſtinatos quo ad procurationem ſuę ſalutis, & etiam, quia iuſto Dei iudicio relinquunt eos cadere in culpas grauiores. Et preterea relinquunt ſubiici multis tribulationibus a quibus eos antea pręſeruabant, ſed tamen non oīno relinquunt eos,quin pręſeruent ne in peius labantur. Ad ſecundum negatur conſequentia: quia habitatio Dei requirit in homine habitato dignitatē, quę tollitur per peccatum mortale. Cuſtodia vero angeli non reſpicit in cuſtodito dignitatem, ſed indigētiam. Secunda pars cōcluſionis, patet per illud Matth.18. Angeli eorum ſemper vident faciem patris. Et probatur ſic ſecundum Richar. quia quādo duæ cognitiones ſic ſe habent, quòd vna regulatur per aliam, & ad eam ordinatur illę duę poſſunt ſimul eſſe in eodem abſque hoc,quòd vna minuat alteram. Et hoc maxime certum eſſe debet de intellectu beato,cuiuſmodi eſt intellectus angeli. Sed cognitio qua angelus cognoſcit etiam in proprio genere ea,quæ ſpectant ad miniſteriū ſuum, regulatur per contemplationem qua contemplatur Deum,& ad eam ordinatur: igitur. Vnde dicit Beda, ꝙ angeli nobis miniſtrantes in tali miniſterio ſemper intra Deū diſcurrunt.

Tertia concluſio. In angelis *Con.* nulla eſt pugna propter abſolutam contrarietatē voluntatum: ſed dūtaxat ꝓpter cōtrarietatē cauſarum quas habent ſuſtinere & defendere, quemadmodum diceretur eſſe pugna inter duos fideles aduocatos,& iuſtos, quorum quilibet defendit partem ſuam; ſed tamen vterq; quęrit ſolam veritatis manifeſtationē: patet, ſatis iſta concluſio pro vtraq; parte ex ſecundo notabili.Vnde ſuper illo. Princeps regni Perſarum &c.Dicit Hiero. *Dan. 10.* quòd princeps regni Perſarum, ibi dicitur angelus, qui ſe oppoſuit liberationi populi Iſraelitica,pro quo orabat Daniel Gabriele preces eius Deo offerēte.

Quarta cōcluſio.Gaudiū ſub- *Con.*
ſtantiales

ſtantiale in angelis creſcere nō põt. Gaudiũ vero accidẽtale creſcere põt extẽſiue,ac etiã intenſiue. Prima pars patet,q̃a beatitudo ſubſtãtialis angelorum eſt cõpleta, & ſm eam ſunt in termino. Secunda pars patet: quia ſecundũ,quòd plures ſaluantur. de pluribus gaudẽt. Tertia pars probatur:quia cum angelus gaudium habuerit de peccatore penitente, poſtea magis, ac perfectius gaudet de ipſo perſeuerante, & adhuc magis de ipſo ad beatitudinem perueniente.

on.5. Quinta concluſio. Licet angeli gaudeant de cuſtoditorũ ſalute:tamen non dolent de eorum perditione. Prima pars patet ex præcedẽti cõcluſione. Secunda probatur, quia omnis dolor eſt pœna. In angelis autem beatis nulla debet eſſe pœna: quia in eis nulla eſt culpa: igitur. Item beatitudo excludit oẽm miſeriã. Omnis autem dolor pertinet ad miſeriam: ergo in angelis beatis nullus eſt dolor. Sed inſtatur,quia dicit philophus in topicis. Sic propoſitum in propoſito, & oppoſitum in oppoſito: ergò ſi angeli gaudent de ſalute cuſtoditorum videtur, quòd doleant de perditione eorum. Item
a.33. Eſaye.33. dicitur. Angeli pacis amare flebunt.

1 Ad primũ dicendũ,ꝙ illa maxima topica debet intelligi quãdo alterum oppoſitorum nõ ineſt ad modum naturę, ſiue inſeparabiliter:gaudium autem inſeparabiliter ineſt beatis.

2 Ad ſecundũ dicendũ ꝙ angeli pacis ibi dicuntur nuntij ab Ezechia pro pace habẽda miſſi, qui multum ingemuerunt propter verba Rapſaſis in Deum blaſphamantis, vt patet Eſaiæ. Eſa.36.
Item dici poteſt, ꝙ per angelos pacis ibi ſignificantur apoſt. qui multum ingemuerũt de paſſione Chriſti, & de obſtinatione malorũ. Si aũt per angelos pacis velit aliquis intelligere ſpiritus angelicos. Dicendũ,ꝙ illa locutio eſt figuratiua ſm quandam figurã,quę dr̃ Antropopatos:q̃ã videlicet paſſiones humanę per quandam ſimilitudinẽ Deo,aut angelis attribuuntur ſecundum quam figuram dicitur de Deo.
Tactus dolore cordis intrinſecus. Gen.6.
Poteſt etiam dici,quòd licet in angelis non ſit dolor,aut triſtitia,prout dr̃ paſſio afflictiua. bene tamen prout dolor, aut triſtitia dicitur priuatio alicuius gaudii. Boni.n.angeli per obſtinationẽ malorũ, & perditionẽ priuantur illo ſpeciali gaudio, quod haberent de eorum pœnitentia, & ſalute. Sed tamen ex alia parte recompenſantur per gaudium, quòd habent de diuinæ iuſtitię impletione in dãnatione obſtinatorum. Iuxta illud pſal. Lętabitur iuſtus cum viderit vindictam.

Ad primũ arg. dicendũ,ꝙ an- 3
gelus miniſtrat homini.i.ad vtilitatẽ hoĩs:ſed nõ in reuerentiã ipſius hominis ipſi homini ſe ſubiiciendo. Vnde illa cuſtodia angelica nõ ponit aliquã ſubiectionẽ in angelo reſpectu hoĩs, ſed pręſidentiã,& auctoritatem. In hoc ergo non eſt angelus miniſter hoĩs, ſed Dei queẽadmodum ſi quis magnus dñs ad imperiũ Regis miniſtraret pauperibus, non diceretur miniſter pauperum,ſed miniſter regis.

Ad

2 Ad ſecundum argu. patet. ex .ij. notab. & iij. concluſ. Ad tertium argumentum, patet ex iiij. concluſione.

Vtrum Diabolus ſit cauſa peccati in homine.

Th. 1. p. q. 114. ar. 3.

TErtio quæritur. Vtrum dæmones hominum impugnatores p ſuam tentationem ſint in hominibus cã omnium peccatorũ quandoque ſenſus illudẽdo, & decipiendo quãdoque illabẽdo: quãdoque cogitationes, & affectiones malas immittendo.

1 Primo ar. quòd dæmones nõ impugnant homines, quia ſi ſic: aut ſunt ad hoc a Deo miſſi vel non. Non primũ, quia intentio Dei eſt ſaluare hominẽ. Intentio vero dæmonis eſt ipſum perdere. Nec ſecũdum: quia omnia ſubſunt diuinæ gubernationi: ergo in gubernatione creaturarũ, nihil fit niſi ex ordinatione Dei.

2 Secundo ar. ꝙ dæmon per tentationem non ſit cauſa peccati: quia non poteſt immutare volũtatem humanam in qua ſola conſiſtit peccatum. igitur:

3 Tertio arguit, ꝙ ex tentatione dæmonum procedãt omnia peccata, qa dicit Diony, ꝙ multitudo dæmonũ ſibi, & aliis eſt cauſa omnium malorum. *De di. no. li. 1.*

4 Quarto arguitur, ꝙ dæmon nõ poſſit ſenſum hominis illudere: qa dicit philo. ꝙ ſenſus particularis errare nõ põt citra propriũ ſenſibile. Illuſio autẽ non poteſt eſſe ſine errore: igitur. *1. de anima. t. 6,63.*

5 Quinto arguit, ꝙ dæmon poſſit illabi mẽti humanæ: qa ſicut aĩa eſt templũ Dei p gratiã, ita ſit templũ diaboli per culpã, ſed Deus p grãam illabit aĩæ: igitur.

Sexto arguit, ꝙ diabolus poſſit immittere cogitationes, qa dicitur Io. Cum diabolus miſiſſet in cor eius. Dicit etiã Grego. in mortalib. ꝙ maligni ſpiritus, malignis hominib. cogitationes malas immittere non deſiſtunt. 6 *Io. 15.*

Septimo ar. ꝙ diabolus poſſit immittere prauas affectiones: qa ſuper illo. Omnes adulterantes ſicut clibanus ſuccenſus a coquẽte. Dicit glo. Raba. Clibanus eſt fornicator. Coquẽs vero eſt diabolus: ergo diabolus põt ſuccẽdere, ſiue incẽdere prauas affectiones. & p cõſequẽs ĩmittere. 7 *Oſe. 8.*

Contra: quantũ ad primũ dicit Paul. Nõ eſt nobis colluctatio aduerſus carnẽ, & ſanguinẽ: ſed aduerſus principes & poteſtates aduerſus mundi rectores tenebrarũ harũ. &c. Et ꝙ nõ omnia peccata procedant ex tẽtatione diaboli. Patet per Aug. lib. de eccleſ. dogmat. di. Nõ omnes malæ cogitationes ĩ nobis a diabolo excitantur: ſed multotiens ex nr̃i arbitrii motu emergunt. Quia aũt dæmones ſenſus humanos illudãt patet, quia dicit Exo. vij. ꝙ magi per incantationes fecerũt quædã ſimiliter, vbi dicit glo. Rabani diabolicis figmentis ſenſus humanos illudebant ita vt res in eadẽ ſpecie remanentes aliæ viderẽtur. Quia autem dæmon non poſſit illabi homini. Patet per Auguſtinum libro de fide ad Petrum, dicentem. Ineſt ſingulis ſpiritibus naturalis terminus, quo a ſe inuicem diſtinguntur, & vnus non eſt in altero. Quod aut[illegible] bolus nõ immitat cogit[illegible]

aut affectionem. Pater per Bernardum dicentem, quòd diabolus non eſt immiſſor cogitationum, nec per cõſequens affectionum. Primo notandum, ꝙ in impugnatione hominũ a dæmonibus duo ſunt conſideranda. Primũ eſt. Ipſa impugnatio ſm ꝙ eſt a malitia dæmonum, qui per inuidiam nituntur impedire ꝑfectũ hominis. Et ſm hoc impugnatio illa non eſt a Deo mittẽte, ſed permittente tãtum. Aliud eſt ordinatio talis impugnationis, quæ eſt quandoque ad bonũ impugnat, videlicet ad eius exercitationem, & meritorum augmentationem. Quandoque vero eſt ad punitionẽ maxime in obſtinatis. Et quantum ad hoc talis impugnatio eſt a Deo non ſolum permittente, ſed etiam mittente. Vnde dicitur, quàm a Deo miſſus eſt ſpiritus mendax ad decipiendum Achab per falſos prophetas. Secundo notandum, quòd tentare eſt experimentum de aliquo quęrere. Ad hoc autem quęrit aliquis experimentum de aliquo, vt circa ipſum aliquid ſciat. Ideo omnis tentatio ex parte tentantis ordinatur ad ſcire. Multipliciter itaque fit tentatio. Deus enim tentat, non vt ſciat, ſed vt alios ſcire faciat. Vnde dicitur Deuteronom. xiij. Tentat vos dominus Deus, vt palam ſciat an diligatis eum. Homo vero aliquando tentat vt iuuet: puta quãdo vult ſcire qualis eſt aliquis, vt eum promoueat. Quandoque vero vt noceat, puta quando vult ſcire qualis eſt aliquis, vt decipiat: quandoque vero, vt ſimpliciter ſciat, & ſecundum hoc tentare

3. Reg. vlt.

Deum dicitur eſſe peccatum, quando videlicet aliquis præſumit experiri diuinam potẽtiam. Diabolus autem ſemper tentat, vt noceat. Et ideo tentare dicitur eſſe proprium eius officium. Vnde. Ne forte tentauerit vos is qui tentat. Glo. j. diabolus, cuius officium eſt tentare. Mundus autem & caro dicuntur tentare nõ proprie, & formaliter, ſed improprie, & materialiter, pro quanto cognoſci poteſt qualis eſt aliqs, ex eo ꝙ ſequitur concupiſcentiã mũdi, & carnis, vel ei repugnat. Tertio notandũ, ꝙ diabolũ eſſe cauſam peccati poteſt intelligi dupliciter, vel per modum principalis agentis, & neceſſitantis, vel per modum incitantis, & impellentis. Præterea omne peccatum hominis procedere ex diabolica tentatione dupliciter intelligi poteſt. Vel directe, & immediate, vel occaſionaliter, & conſecutiue. Quarto notandum, ꝙ ſicut dicit beatus Bonauent. Dęmon poteſt tripliciter illudere ſenſus humanos. Primo modo oſtendendo aliquid eſſe præſens quod non eſt. Quod quandoque facit offerendo rerum fantaſmata fortiter, & vehemẽter virtuti fantaſtice. vel fortiter detinendo virtutem fantaſticam in imaginatione alicuius rei, propter huiuſmodi enim videtur homini, quòd aſpiciat exterius illud, quod tantummodo imaginatur interius, vt patet in freneticis. Vnde etiam narrat Aug. in libr. de Trin. de quodam qui tam forti imaginatione cogitabat de quadam, quòd ipſa abſente etiam ipſe vigilãs crederet ei carnaliter commi.ceri. Dicunt etiã aliqui,

Theſ. 3.

2. d. 8. q. 1.

aliqui, quòd dęmō poteſt modo prædicto illudere condenſando aerē, & poliendo ſic, quòd fiat admodū ſpeculi, in quo imprimit ſpecies rerū abſentiū & eas aliquibus pſentat, qbus per hoc videtur, quòd res ipſas videant. Secundo modo illudit oſtendendo rem præſentē aliter eſſe quā ſit: & hæc facit aliquam variationem faciēdo circa organum, vel circa mediū, aut obiectum. De organo patet, quia ſi fuerit abūdātia humoris ſanguinei in oculis, omnia præſentia videntur rubea. Patet etiam ex parte medij, & obiecti, quia quandoque propter variā poſitionem obiecti, & diſpoſitionem medij resapparēt eſſe aliæ quàm ſint. Vnde dicunt aliqui, quòd ſi accendatur in domo cādela facta de pinguedine ſerpentis feſtucæ videbuntur eſſe ſerpentes. Hæc autē, & ſimilia nouerunt dæmones. Tertio modo impediendo, ne videatur, quod præſens eſt quandoque obſtaculum ponendo ex parte potentiæ, & quādoque impediendo ne obiectū diffundat ſpeciem ſuam. Et ſecundum hoc poteſt dæmon aliquem reddere inuiſibilem. Dicunt etiam aliqui, quòd hoc fieri poteſt virtute alicuius lapidis, & forte aliquarum herbarum. Hæc autem omnia nō ſunt dęmonibus ignota. Præterea, etiam poſſunt dæmones ſe ducere aliqua mirabiliter faciendo in rei veritate, quæ licet dici poſſint mirabilia eo quod in admirationē ducunt, & eorū cauſa eſt occulta. Non tamen ſunt proprie miracula, quia miraculum proprie dicitur tantummodo illud, quod fit per ſolam diuinam potentiam ſupra ſolitum curſum, & præter ordinē totius naturæ creatæ. Dæmones autem talia faciūt per virtutem actiuam naturalem aliquorum corporum. Quorum virtutem cognoſcentes ea ſubito tranſportant, & applicant aliquibus paſſiuis ad aliquas tranſmutationes faciendas. Et hoc modo ſecundum Augu. Magi Pharaonis per operationem dæmonum tranſmutauerunt virgas in veros ſerpentes, & ranas. Vnde dicit ipſe Auguſti. lib. octogintatriū quæſtionum. Talia faciunt Magi, qualia fiunt a ſanctis, ſed alio iure, & alio fine. Sancti enim hæc faciunt iuſſu Dei, cui omnis creatura ſubiecta eſt. Magi vero per aliqua priuata commercia cum dæmonibus. Sancti etiam hæc faciunt propter gloriam Dei. Magi vero propter gloriam ſuā. Et quia hæc non faciunt propter veritatis manifeſtationem, ſed magis ad ſeducendum alios: ideo quamuis talia fiant in rei veritate, tamen dicuntur ſigna, & prodigia mendacia, quemadmodum ſecundæ ad Theſſalonicenſes ſecundo dicitur de Antichriſto, quod erit aduentus eius in ſignis, & prodigiis mendacibus. Quinto notandum, quòd aliquid alteri illabi eſt ipſum ei intimum eſſe, & intime operari in eo, & reſpectu creaturæ intellectualis illi ſoli conuenit, qui ex nihilo eam produxit, & eam ineſſe conſeruat. Præterea notandum, quòd dæmonum cogitationes, aut effectiones immittere, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo immediate, & per modum cauſæ principaliter agentis. Alio modo diſpoſitiuè,

ſpoſitiue, & per modũ incitãtis.

Con.1. His præmiſſis, ponendæ ſunt ſex cõcluſiones. Prima eſt. Cõueniens eſt hominẽ impugnari, & tẽtari a diabolo. Patet, q̃a hoc valet ad exercitationẽ electorum.

Con.2. Secunda concl. Licet diabolus nõ poſſit eſſe cauſa principalis, & immediata peccati in homine, põt tamẽ eſſe cauſa incitatiua. Prima pars patet, q̃a ſi diabolus eſſet cauſa principalis, & immediata peccati in homine ſequeret, ꝙ non eſſet in poteſtate hominis non peccare, ꝙ eſt falſum. Secũda pars patet, q̃a poteſt diabolus inſtigare hominem ad peccãdũ, offerẽdo ſibi fãtaſmata delectabiliũ, vel ẽt ipſa delectabilia, quibus allicitur homo ad peccatũ. Et multis etiã aliis modis incitare poteſt hominem ad aliquid inordinate volendum.

Con.3. Tertio concl. Licet nõ omnia peccata in hominibus ſint directe, & immediate a tentatione diaboli, bene tñ indirecte & conſecutiue. Prima pars patet, quia poteſt homo ex libera volũtate abſq; quacunque diaboli inſtigatione multa inordinata velle, & facere. Non.n. neceſſario bene vult. Secũda pars patet, quia diabolus inſtigauit primos parẽtes ad peccãdum. Ex quorũ peccato ſubſecuta eſt omnibus aliis de cõi lege pronitas ad peccãdum:

Con.4. Quarta concl. Dæmones põt multipliciter ſenſus humanos illudere. Patet ex quarto notabili.

Con.5. Quinta conclu. Non poſſunt dęmones illabi animæ humanę. Patet, quia ſi demon illaberetur animæ, nihil eſſet ipſi animæ magis intimũ, & tũc poſſet dæmon ſupra totam animam, ergo quemadmudum Deus illabens animęipſam conſeruat, & rectificat vt vult. Sic etiam dæmon poſſet pro voluntate ſua eam deordinare, quod eſt falſum.

Sexta conclu. Licet dæmones dici poſſint immittere cogitationes, & affectiones per modũ incitantis, & diſponentis, non tamen per modum cauſæ principalis, & neceſſitãtis. Prima pars patet, quia poſſunt dęmones mouendo humores, & ſpiritus interiores in corpore humano cauſare aliquas immoderatas paſſiones, per quas inclinatur anima ad cogitationes, & affectiones inordinatas. Secunda pars probatur, quia ſi poſſet demon immediate immittere malas cogitationes, & affectiones in anima cum ſemper nobis optet malũ, ſequeretur, ꝙ nunquàm nos permitteret malis cogitationibus, & affectionibus carere: ſic enim non poſſemus ei reſiſtere, quod eſt falſum. Et ſi quærat aliquis. An diabol⁹ videat cogitationes, & affectiones in anima noſtra. Dicendum breuiter, quod de facto non videt. Vnde dicit Augu. Internas cogitationes, noſtras diabolum nõ videre certum eſt. Vnde.iij.Reg.viij. dicebat Salomon ad Deum loquens. Tu ſolus noſti corda filiorum hominum. Hoc tamen videtur principaliter prouenire ex ſpeciali quadam diſpenſatione. Cum enim angelus tam bonus, quàm malus videat ipſam animæ eſſentiam, & eius potentias non videtur, quin etiam poſſit videre actus ibi exiſtentes, niſi diuina diſpenſatio aliter ordinaſſet. Quod autem dictum eſt, videli-

Con.6.

De Eccl. Dogma. li.1.

3. Reg. 8.

cet,

cet, quòd dæmones non vident cogitationes, & affectiones noſtras, hoc eſt intelligendũ, quando omnino interius latent. Si.n. oſtendantur aliqua ſigna, vel iudicia talium cogitationum, tũc a dæmonibus cognoſcuntur.

1 Ad primum arg. patet ex primo notabili.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ licet dæmon nõ poſſit immutare uoluntatẽ, põt tñ immutare organa viriũ ſenſitiuarũ, per quam immutationem, licet non cogatur voluntas, tamen induci tur, & incitatur ad malum.

3 Ad tertium arg. patet ſolutio ex iij. notabili.

4 Ad quartum arg. dicendum, ꝙ Philo. loquitur quando eſt debita diſpoſitio ex parte organi, ac etiam debita approximatio obiecti, & conueniens poſitio ipſius obiecti, ac diſpoſitio medij.

5 Ad quintũ argu. dicendum, ꝙ non eſt ſimile. Aliter enim eſt Deus cauſa gratiæ, & aliter diabolus cauſa culpę. Deus enim eſt principalis, & immediata cauſa gratiæ effectiua, & cõſeruatiua; diabolus aũt nõ põt eſſe immediata cauſa culpæ in anima.

6 Ad ſextũ ar. patet ex. v. notab.

7 Ad ſeptimum arg. dicendum, ꝙ licet diabolus dicatur incẽdere ſiue ſuccendere cogitationes, & affectiones diſpoſitiue eo modo quo ille dicitur ſuccẽdere fornacem, qui ligna ſicca applicat igni, vel econtra. Non tamen poteſt immediate, & vt cauſa principalis incendere eo modo quo ignis incendit imprimendo calorẽm, & formam ignis in combuſtibilibus. Non ergo põt diabolus imprimere ardorem concupiſcẽtiæ in anima, licet poſſit ad huiuſmodi ardorem incitare. Vel admodum exſufflantis, vel admodum pabulum miniſtrãtis offerendo, videlicet fantaſmata concupiſcibilium, quibus allicitur voluntas ad concupiſcendũ, ſiue ad cauſandum in ſe ignem concupiſcentiæ. Ex quo conſequenter omnia oriũtur mala. Et omnia bona conſumuntur: ille enim eſt ignis vſque ad conſumptionem deuorans, hunc igitur ignem ſtatim a principio debet vnuſquiſque pro viribus extinguere, & ignem charitatis a Deo deuote poſtulare, quem in terram venit mittere, & voluit vehementer accẽdi Chriſtus filius Dei, qui eſt benedictus in ſecula.

Finis ſecundi tractatus.

SEQVITVR TERTIVS TRACTATVS.

DEterminatis aliquibus queſtionib. circa Dei perfectionẽ in primo tractatu: & circa mũdi conditionẽ in ſecundo. Nunc in tertio tractatu determinanda ſunt aliqua qõnes circa hominis prauaricationem. Poteſt aũt tractatus iſte conuenienter diſtingui in tres partes principales. In prima facienda eſt peccati conſideratio generalis. In ſecunda videnda eſt peccati originatio primordialis. In tertia ſubiungenda eſt peccati determinatio, ſiue diſtincta o ſpecialis. In prima igitur parte videndum eſt de peccato in generali. Vbi ſunt tria conſideranda. Primum eſt peccati diffinitio. Secundum eſt peccati cauſatio. Tertium vero eſt peccati correctio.

Vtrum

Vtrum peccatum ſit corruptio boni.

Scot.2. d.35.q.1.

CIrca primum primo quæritur. Vtrum peccatum formaliter, & per ſe ſit corruptio boni. Arg. quòd non.

1 Primo ſic di. Aug. Peccatum Contra Fauſt. eſt dictũ, vel factũ, vel cõcupitũ contra legem Dei. Hæc autem tria dicunt aliquid poſitiuum.

2 Secundo argu. Si peccatum eſt corruptio boni, aut eſt corruptio boni, in quo eſt: aut alterius boni. Non primũ, quia accidẽs non corrũpit ſuũ ſubiectũ, immo naturaliter præſupponit ipſum. Nec 2m, quia dicit Aug. li. de ciui. Dei. Peccatum corrumpit illud bonum cui nocet. Non autẽ nocet, niſi ei in quo eſt.

3 Tertio argu. Puræ priuationes nõ recipiunt magis, & minus, vt dicit Anſel. lib. de cõceptu virginali, ergo ſi peccatũ ſit formaliter corruptio boni videt, ꝙ vnũ peccatum non erit grauius alio.

Io. 1. Contra ſuper illo verbo, ſine ipſo factum eſt nihil. Dicit Aug. ꝙ peccatum nihil eſt, & idem dicit in li. de natura boni, ꝙ peccatum eſt priuatio modi ſpeciei, & ordinis. Primo notandum, quòd ſicut dicit Scot. in peccato duo ſunt conſideranda. Vnum quaſi materiale, videlicet conuerſio ad bonum cõmutabile. Et aliud quaſi formale, videlicet auerſio a bono incommutabili. Eſt autem aduertendum, ꝙ triplex eſt auerſio a fine, ſiue a bono incommutabili, videlicet formalis, & virtualis. Formalis autem auerſio eſt duplex. Quedam poſitiua, & contraria conuerſioni. Puta ſi quis nolit finẽ. Et hæc auerſio ſecundũ ſe ſemper eſt eiuſdẽ rationis, nec inuenitur in omni peccato, immo eſt ſpeciale peccatum, ſcilicet odium Dei, quod contrariatur dilectioni. Alia autem eſt auerſio formalis negatiua, & priuatiue oppoſita conuerſioni, & hæc etiam eſt ſpeciale peccatum omiſſionis contra illud præceptum. Diliges dominũ Deum tuum &c. Tunc enim eſt huiuſmodi auerſio, ſi quis nõ velit, aut non diligat Deum quando debet diligere. Virtualis aũt auerſio eſt, quando quis formaliter auertitur ab aliquo neceſſario ad finem conſequendum, tũc enim virtualiter auertitur a fine. Et hæc auerſio communis eſt in omni peccato; quia in omni peccato voluntas in ordinate ſe habet reſpectu alicuius neceſſarij ad finem. Vnde aũt eſt aliquid neceſſariũ ad finẽ. Dicẽdũ, ꝙ ex diuina voluntate pręcipiẽte. Secundo notandum, ꝙ cum quęritur an peccatum ſit forma liter corruptio boni. Hoc autem poteſt intelligi dupliciter. Vel de corruptione, quę eſt trãſmutatio de eſſe ad non eſſe: vel de corruptione, quæ eſt formaliter priuatio: quæ videlicet opponitur ei quod corrupit, ſicut priuatio habitui. Cuius autem boni ſit priuatio peccatum, multi multipliciter loquuntur. Dicunt enim aliqui, ꝙ eſt priuatio boni naturæ, & poteſt hoc ſuadere, quia Lucæ. x. ſuper illo. Plagis impoſitis &c. Dicit gloſa. Peccatum vulnerat hominem in naturalibus. Sed contra hoc arguit Scotus, quia ſi peccatum cor-

corrumperet bonum naturę: per corruptionem alicuius partis finitę multotiens factam: tandē cōſumeretur tota natura. Et ſic peccatorum multiplicatio totaliter naturam deſtrueret, quod eſt falſum. Nec valet, quòd aliqui reſpondent, videlicet, quòd talis conſumptio fit ſecūdū partes eiuſdem proportionis, & nō eiuſdem quantitatis: & ſic procedit in infinitum, quia ſecundū peccatum pōt eſſe æque graue vel grauius. Primo ergo auferret ęqualem partem naturæ, aut maiorē q̄ primum. Item ſic arguit Sco. contra prædictam opinionem, quia natura intellectualis eſt a ſolo Deo creabilis, ergo per nullum actum creaturæ poteſt corrumpi. Item priuatio boni naturalis, ſm ſe eſt eiuſdē rationis: ergo ſi peccatum formaliter eſt talis priuatio: ſequitur ꝙ in peccatis nulla erit diuerſitas ſpecifica. Ad arg. autem prędictum dicendum cū Sco. ꝙ qui vulneratur nihil ſui amittit: ſed tantum continuitas ſoluitur, & per hoc redditur minus habilis ad operationes ſuas. Natura igitur integra manet, vt dicit Dioniſius in libro de diuinis nominibus. vulnerari dicitur quando fit in habilis ad actum rectum, qualis facta eſt per peccatum: ꝑ quod ſoluta eſt rationis & ſenſualitatis continuitas. Tunc enim ratio tendit in vnum & ſenſualitas in aliud. Alii autem dicunt, quòd peccatum eſt corruptio boni gratiæ, quia videlicet peccatū deſtruit gratiam. Vñ & Luc. 13. ſuper Lucā dicit gloſa, quòd peccatum ſpoliat hominem gratuitis. Sed contra hoc argui poteſt

per ſecundam & tertiam rationem contra primum modum dicendi adductam. Item primum peccatum totaliter aufert gratiam: ergo ſi peccatum ſit formaliter priuatio gratiæ, ſequitur quòd ſecundum peccatum non erit peccatum. Ad rationem autem huius opinionis dicendum, quòd peccatum non corrumpit gratiam effectiuè: ſed demeritoriè. Vnde prius naturaliter voluntas ſe auertit a Deo, quàm Deus ceſſet conſeruare gratiam. Peccatum igitur non eſt formaliter priuatio gratiæ, quam non deſtruit ex incompoſſibilitate: ſed per modum demeriti. Alii vero dicunt, quòd peccatum eſt priuatio habitus acquiſiti. Sed contra hoc argui poteſt per illas duas rationes contra modos præcedentes adductas. Item habitus acquiſitus manere poteſt poſt primum peccatum, ac etiā aliquando poſt ſecundum & tertium. Dicendum cum Scot. ꝙ 2. d. 35.
peccatum eſt priuatio rectitudi q. 1.
nis debitæ in actu ſecundo. Tertio notandum, quòd huiuſmodi priuatio rectitudinis dicitur ab Auguſtino priuatio modi, ſpeciei, & ordinis. Pro cuius intelligentia conſiderandum eſt, ꝙ modus eſt in re, ſecundum ꝙ eſt a Deo efficiente: ſic enim eſt menſurata debitè, ſiue modificata. Species autem eſt in re, ſecundū quòd eſt a Deo, vt a cauſa exemplari, ſic enim eſt ſpecioſa. Ordo vero eſt in re, prout reſpicit Deum pro cauſa finali, ſic enim dicitur ordinata. Et, quia omnę bonum reſpicit Deū ſub hac triplici beatitudine: ideo quęlibet res quantum habet de-

 bonitate,

bonitate; tantum hẽt de modo, ſpecie,& ordine. Peccatũ igr, ſiue malitia priuat hæc tria ĩ actu humano, ſic ꝙ primo & directæ priuat ordinẽ, & deinde modũ, & ſpeciẽ quantũ.n.res ordinatur in finẽ vltimũ, tñ reſpicit Deũ pro cauſa efficiente; & exẽplari. Hæc itaq; tria in quibus ſunt ęqualia ſunt. Vbi vero minuũtur, & corrumpuntur æqualiter minuuntur,& corrũpuntur. Actus igitur non rectus, ſiue obliquus, & vitioſus eſt inordinatus ꝑ priuationẽ ordinis. Eſt ẽt ĩmoderatus ꝑ priuationẽ modi, ſiue menſurę. Eſt.n. ibi ſuperabundantia, vel defectus: eſt ẽt deformis per carentiam ſpecioſitatis. Vnde ſequitur, ꝙ malitia ſiue peccatum formaliter eſt priuatio rectitudinis, ſiue obliquitas quædam. eſt etiam inordinatio immoderantia & deformitas.

Con.1. His præmiſſis ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Peccatũ formaliter, & per ſe eſt priuatio boni. Probat Scotus quia quando ſunt duo agentia vnum ſuperius,& aliud inferius, & inferius poteſt, & tenetur concordare ſuperiori, ſi diſcordat peccat. Peccatum aũt non eſt ĩ actu poſitiuo formaliter,& per ſe, q̃a ſi actus ille eſſet concors agenti ſuperiori, non eſſet peccatum: ergo formaliter peccatum cõſiſtit in carentia concordiæ ad regulã ſuperiorem. Et ſic eſt formaliter priuatio boni.

Con.2. Secunda concl. Peccatum non eſt formaliter, & per ſe priuatio ſiue corruptio boni naturalis, nec boni gratiæ, nec etiam alicuius habitus acquiſiti. Patet, ex ſecundo notabilili.

Con.3. Tertia concl. Peccatum formaliter,& per ſe eſt priuatio rectitudinis in actu ſecundo. Non quidẽ rectitudinis, quæ ineſt, aut q̃ prius infuit. ſed, quæ deberet ineſſe. Prima pars probatur, quia dicit Anſel. ꝙ peccatum eſt carẽtia iuſtitię. Peccatũ igitur actuale eſt carentia iuſtitiæ actualis, quæ eſt rectitudo actus. Item dicit Augu. in libro de duabus animabus, quòd peccatum eſt volũtas aſſequendi uel retinendi, qđ iuſtitia uetat, & a quo liberum eſt abſtinere; quod poteſt dici breuius, ſic peccatum eſt velle vetitum ubi uelle eſt quaſi materiale uetitum vero dat intelligere formale videlicet diſcordiã a regula ſuperiori. Item hoc patet, per diffinitionem Ambroſij dicentis. Peccatum eſt præuaricatio legis diuinæ, & cœleſtiũ inobedientia mandatorum. Itẽ dicit Aug. lib. de ciuitate Dei. In hoc eſt uoluntas mala: nõ quia deficit ad naturas malas: ſed male. Ideo videlicet, quia contra ordinem naturalem ab eo, quod ſumme eſt, in id, quod minus eſt deficit. Quaſi diceret, ꝙ actus poſitiuus volendi creaturam, nõ eſt formaliter peccatum: ſed carẽtia debiti ordinis in actu illo, quo deberet diligere bonũ creatum propter Deum: a quo ordine deficit uoluntas quieſcens in bono creato. Ex prædictis autẽ verbis Auguſtini concludi poteſt, quòd omne peccatũ eſt contra naturam: quod etiam ex alia ratione probatur, quia videlicet omne peccatum eſt contra regulam rationis: propria autem hominis natura eſt eſſe rationale. Secunda pars concluſionis patet, quia

Libr. de duabus aiabus.

Libr. de Paradiſo.

Lirb. de ciu. Dei.

quia ſi peccatum eſſet priuatio rectitudinis, q̄ tunc ineſt ſequeretur, ꝙ duo oppoſita ſimul eſsēt. Tertia pars cōcluſionis probaẽ, quia actus non manet, vt variari pōſſit de oppoſito in oppoſitū. Quarta pars probaẽ, quia voluntas eſt debitrix ad eliciendū actum ſuum concorditer regulæ ſuperiori, & ſic tenetur, & debet dare rectitudinem actui ſuo elicito, & mediāte elicito actui imperato. Ex dictis patet, ꝙ ſpecifica diſtinctio, aut numeralis peccatorum ſumitur ex diſtinctione ſpecifica, aut numerali rectitudinū, quę deberent ineſſe actibus. Priuationes.n. ſunt ſpecie diſtinctę, quę priuant habitus ſpecie diſtinctos, & illę ſolo numero diſtinguunẽ, quæ ſunt priuationes habituū ſolo numero diſtīctorū.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ dictum factum, & concupitū ponuntur ibi tanq̄ materiale videlicet dictum, & factum, vt materiale remotum. Concupitum vero, vt materiale proximū. Illud vero, quod ſubditur contra legē Dei ponitur tanq̄ formale.

2 Ad ſecundum arg. dicendū, ꝙ peccatū eſt corruptio, ſiue priuatio non illius boni in quo eſt: & cū dr̄, ꝙ nocet illi in quo eſt. Dicendum, ꝙ non nocet ei auferendo aliqd de ſua ſubſtātia, vel natura, ſed ſolū inq̄tū priuat rectitudinē in actu ſecūdo volūtatis.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ licet priuationes inquantum priuationes non recipiāt magis, & minus quia videlicet vna nō magis priuat habitū, q̄ alia tñ ex cōparatione ad habitus vna priuatio eſt peior alia, quæ videlicet priuat meliorem habitū. Generaliter ergo loquēdo illud peccatum grauius eſt, quod eſt priuatio melioris rectitudinis. Illa aūt rectitudo eſt melior, quę eſt fini propinquior. In eodē aūt genere vel ſpecie peccati, ille grauius peccat, qui ex maiori libidine peccat quanto.n. uoluntas ex maiori conatu agit tāto actū perfectiorē producit, & teneẽ ei dare maiorem rectitudinē. Ex iſtis primo ſequiẽ, ꝙ peccatum, quod directe comittitur in Deū, grauius eſt, q̄ peccatū commiſſum in hominē puta infidelitas, aut blaſphemia, quàm homicidiū. Secundo ſequitur, ꝙ grauius eſt peccatū commiſſum in ſeipſum, q̄ in alium, puta homicidiū ſui ipſius, q̄ alterius, cū plus teneatur homo diligere ſe, propter Deum, q̄ alium. Tertio ſequitur quod grauius eſt peccatum commiſſum in perſonā proximi, q̄ in eius famā, aut rem tēporalē, puta homicidiū, quàm detractio aut furtum. Quarto ſequitur, ꝙ quanto perſona in quam peccatur eſt Deo cōiunctior, aut ratione virtutis, aut ratione officii ac etiā quanto coniunctior eſt ſibi ipſi, tanto plus peccatum eſt grauius. Quinto ſequitur, ꝙ quanto quis eſt maior, uel in uirtute, vel in ſciētia, vel in officio tāto grauius peccat cum plus teneatur dare rectitudinem actui ſuo. Sexto ſequitur, ꝙ grauius peccat. q ex induſtria peccat, quàm qui peccat ex ignorantia, vel infirmitate. Qui enim peccat ex induſtria, ſiue certa ſcientia, eſt magis diſpoſitus ad dandum rectitudinem actui, quàm ignorans, uel paſſionatus. Septimo ſequitur, quod grauius eſt

peccatũ in quo ſunt priuationes plurium rectitudinum, vt adulterium, q̃ fornicatio, immo in hoc caſu non ſolum eſt peccatum vnum formaliter, ſed plura. Hæc autem ſupradicta ſemper intelligenda ſunt cæteris paribus.

Utrum diffinitio peccati ſit recta aſſignata ab Auguſtino.

Sco.2.d.42.q.1.a.3.

QVESTIO II.

SECVNDO quęritur. Vtrũ illa diffinitio peccati, quã poſuit Aug. ſit conueniẽs in qua dr. Peccatũ eſt dictũ, uel factũ, uel concubitũ, contra legem Dei. Et iuxta hoc ẽt quæritur. Vtrũ peccatũ cõſiſtat in ſermone, in exteriori opere, & in cogitatione. *.con Fau-n.*

1 Primo arg. ſic. Peccatum non hẽt quiditatẽ, cũ ſit pura priuatio, ergo non poteſt diffiniri.

2 Secundo arg. peccatũ omiſſionis non eſt dictum, nec factum, nec cõcupitum &c. ergo illa diffinitio non conuenit oĩ peccato.

3 Tertio arg. ꝙ peccatum nõ ſit in ſermone, quia nullus peccat inſtrõ ad ſinẽ ad quẽ eſt ordinatũ. Sed ſermo ſiue vox ſignificatiua ordinatur ad loquendum, ſiue exprimendum conceptum, ergo nullus loquendo peccat.

4 Quarto ar. quod in opere exteriori nõ ſit peccatũ, quia in his, quæ pertinẽt ad opus extrinſecũ conueniemus cum brutis. Bruta autem peccare non poſſunt.

5 Quinto argu. ꝙ in cogitatione non ſit peccatũ, quia cogitatio non eſt in poteſtate voluntatis. Vnde dicit Aug. arbitrio non eſt in poteſtate noſtra quin viſis tã gamur. igitur. *L.b.de libero arb.*

Sexto ar. Si voluntas poſſit imperare aliquam cogitationẽ, aut illã ad quã auertit, aut illam ad quam conuertit: non primũ, qa ſic non auerteret ab ea. Nec ſecũdũ, quia volitio præſupponit cogitationẽ ſimul duratione, & naturaliter priorem. Sed cogitatio ad quã volũtas cõuertit, non eſt naturaliter prior, ĩmo poſterior volitione cõuertẽte, & ĩperante. 6

Contra arg. auctoritate Aug. & Hier. Primo notandum, ꝙ nihil poteſt habere rationem peccati, niſi ſit in poteſtate voluntatis. Dicit.n. Aug. lib. de uera religione. Peccatum a Deo eſt voluntarium, ꝙ ſi non eſt voluntariũ non eſt peccatum. Certũ eſt aũt nobis per experientiã, ꝙ ſermo, & operationes exteriores ſubſũt voluntati noſtrę, niſi fuerit indiſpoſitio i inſtrĩs, ſiue organis talium operationũ. Oportet etiam concedere actum intellectus, ſiue cogitationem eſſe in poteſtate voluntatis, ſic ꝙ voluntas põt auertere intellectum ab vno intelligibili, & cõuertere ad aliud, quia niſi ſic oproteret intellectũ ſemper detineri in intellectione perfectiſſimi intelligibilis habitualiter noti. Agens enim naturale perfectius circa idem ſubiectum perfectus agit, & impedit agens minus perfectum. Obiecta aũt intelligibilia, & intellectus agens ſunt cauſę naturales actiuè reſpectu intellectionis. Itẽ dicit Aug. lib. de trin. ꝙ volũtas hẽt copulare parentẽ cũ prole. Itẽ dicit philoſophus, ꝙ intelligimus cum volumus ea .ſ. quæ nobis *2.de ani.*

nobis ſunt habitualiter nota.Vñ
ẽt ipſæ dicit in lib.Ethy.ꝙ habi-
tus eſt quo quis vtitur dũ volue-
rit. Secundo notandũ,ꝙ duplex
eſt cogitatio,ſ.prima, & ſecũda,
ſiue ſubſequens. De prima,certũ
ꝙ nõ eſt in poteſtate voluntatis.
Quia videlicet pręcedit naturali
ter actum voluntatis.Eſt autem
ſemper prima cogitatio quotiẽs
de nouo occurrunt diuerſa obie-
cta, & quotiens aliquis ſurgit a
ſomno,ſiue excitatur.De ſecũda
aũt cogitatione, difficultas vr̃ eſ
ſe quõ ſubſit imperio volũtatis.
Non.n.vr̃,ꝙ poſſit eſſe volita ni
ſi ſit pręcognita, nec vr̃ pręco-
gnita niſi pręexiſtens. Ad decla-
randum igitur, quõ talis cogita-
tio imperari põt a voluntate.Po-
nit doctor ſubtilis tres propoſi-
tiones. Prima eſt,ꝙ vna intelle-
ctione in intellectu exiſtente di
ſtincta, & perfecta põt ſimul in
eſſe multæ aliæ indiſtinctæ, &
imperfectę,niſi forte illa diſtin-
cta à Deo eſſet perfecta,& fortis
vt nullam aliam ſecũ permitte-
ret.Patet per ſimile in uiſu, quia
poteſt viſus ſiue oculus videre in
aliqua piramide diſtinctæ aliqđ
punctum, & ſimul videre in ea-
dem piramide multa alia pũcta
indiſtinctæ,& imperfectæ: ergo
multofortius hoc poteſt eſſe in
intellectu. Secunda propoſitio.
Intellectione inexiſtente intel-
lectui per modum actus pręſen-
tis,licet nõ cognita per modum
obiecti conſiderati, nec directæ,
nec flexæ põt voluntas compla-
cere in illa cogitatione, & non
complacere. Patet, quia niſi ſic
voluntas non poſſet coniungere
parentem cũ prole, quod eſt con
tra Augu.Tertia propoſitio. Vo-
luntate cõplacente alicui intel-
lectioni illa intenditur.volunta-
te vero non complacente intelle
ctioni,immo eam nolẽte illa re-
mittitur,aut deſinit eſſe.Hoc pa
tet ꝑ experientiã in nobis. Et rõ
huius eſt,quia cũ anima ſm am
bas potentias agit circa idẽ obie
ctum: tunc intenſior eſt eius o-
peratio. virtus .n. vnita fortior
eſt. Dicendum igitur cum Sco- 3.d.42
tus,quod quando uoluntas acce q.2.
ptat aliquam cogitationem re-
miſſam ſumens in ea complacẽ
tiam tunc illa cogitatio intendi
tur,& perficitur. & ſecundũ hoc
dicitur a voluntate imperari pro
quanto voluntas ad eam intelle-
ctum conuertit. Cum vero non
acceptat cogitationẽ perfectam
iam prius exiſtentem,neque cõ-
placet in ea tunc illa remittitur,
& deſinit eſſe: & ſic dicitur vo-
luntas ab ea auertere.Tertio no-
tandum, ꝙ voluntas poteſt du-
pliciter imperare cogitationem
alicuius illiciti.Vno modo vt ha
beat obiectum illicitum pręſens
& in eo delectetur. Et hoc mo
do ſancti deteſtantur cogitatio-
nes illicitorum.Alio modo, vt ꝑ
talem cogitationẽ pertingat ad
aliquem bonum finem. Et hoc
modo viri ſancti,quandoque lau
dabiliter cogitant de illicitis,ui-
delicet vt ea deteſtentur,& aliis
deteſtanda prædicent.

His præmiſſis ponendæ ſunt Con.1.
quinq; concluſiones. Prima eſt.
Non poteſt eſſe peccatum for-
maliter primo, & ĩmediate,niſi
in actu volũtatis elicito: patet,
quia peccatũ eſt carentia debitæ
iuſtitię.Iuſtitia autem eſt in ſo-
la voluntate: habitus autem, &
priuatio habent eſſe in eodem
ſubiecto,

ſubiecto, igitur. Item nihil poteſt eſſe peccatum, niſi ſit in poteſtate voluntatis, ergo non poteſt eſſe peccatum primo & immediate, niſi in aliquo velle, vel nolle & eo mediāte in alijs. Itē omnis alia cauſa actiua præter volūtatē eſt naturaliter agēs & non libere, ergo ſolius voluntatis actus eſt imputabilis.

Con. 2. Secunda concl. Licet in ſermone & opere exteriori, ac etiā cogitatione non ſit peccatum primo & immediate, eſt tamen in eis peccatum participatiue & immediate. Prima pars patet ex precedenti concluſione. Secunda probatur, quia voluntas eſt vt motor principalis in toto regno animæ, & omnia ſibi obediūt, ſicut ergo volūtas tenetur in actu ſuo proprio cauſare rectitudinem debitam, ita etiam tenetur dare rectitudinem debitam actibus aliarū potentiarum in quantum eis ſubduntur. Sicut ergo voluntas recte mouendo potentias inferiores facit vt eorum actus ſint recti rectitudine participata, ita non recte mouendo cauſa eſt vt earum actus ſint non recti, ſiue carētes recti tudine ſibi debita, ergo in illis actibus eſt peccatum pro quanto ſubſunt imperio voluntatis. Ex dictis ſequitur, ꝙ nullo modo pōt eſſe peccatū, niſi in actu voluntatis elicito, vel imperato.

Con. 3. Tertia concluſio. Neque in primis motibus cogitationum, neq; in primis motibus delectationum in parte ſenſitiua preciſe exiſtentium poteſt eſſe peccatum: ſed tamen poteſt eſſe peccatū in primis motibus delectationis in voluntate exiſtentis. Prima pars probatur, quòd tales primi motus non preſupponunt aliquem actum voluntatis, & ſic nō poſſūt ſubeſſe eius imperio, igitur. Secunda pars probatur, quia illi primi motus in voluntate non ſunt ſine actu rationis & voluntatis.

Quarta concl. Non omnis cogitatio, nec etiā delectatio volūtatis in cogitatione circa obiectum illicitum eſt peccatum, patet, quia poteſt aliquis laudabiliter cogitare de illicitis, & in illa cogitatione delectari, dum tamen non delectatur in obiecto illicito, quod patet ſatis ex tertio notabili. Con. 4.

Quinta concl. Cogitatio de obiecto illicito procedēs ex cōplacentia volūtatis in illo obiecto poſt deliberationem, eſt peccatum mortale. Patet, quia voluntatis peccatū eſt mortale cō cupiſcere ſibi talē delectationē, vel etiā potentijs inferioribus, ergo etiā cogitatio, quę ad hoc imperatur a voluntate eſt peccatum mortale. Et hęc eſt ſententia Auguſt. Ex quo ſequitur, ꝙ ſola delectatio volūtatis de obiecto illicito cogitato, ſiue etiam conſenſus voluntatis in delectationem appetitus ſenſitiui circa obiectum illicitum, licet non concurrat conſenſus in actum, eſt tamen peccatum mortale in quocūq; gñe peccati mortalis. Con. 5. De ciui. Dei. lib. 12. c. 12

1 Ad primum argumentum dicendum, quòd licet peccatum formaliter ſūptū nō habeat qd rei, bene tamen quid nominis.

2 Ad ſecundū arg. dicendum. ꝙ negatio reducitur ad idem genus, cum affirmatione illa, ergo diffinitio peccati quantū ad illa tria

tria dictum factum,& concupitum debet exponi poſitiuè pro peccatum commiſſionis. Negatiuè verò pro peccato omiſſionis. Poteſt etiam dici, quod peccatum omiſſionis eſt, quid concupitum nõ formaliter & actualiter. ſed interpretatiuè, & virtualiter pro quanto omiſſio eſt in poteſtate voluntatis.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ in vſu ſermonis, non eſt peccatum formaliter, & primo, aut immediatæ, ſed ſecundario, & mediatæ ac participatiuè pro quanto imperatur a voluntate cuius actus eſt primo, & imediatæ malus, puta intẽdens malum finẽ.

4 Ad quartum arg. dicẽdum, ꝙ appetitus ſenſitiuus in quo conuenimus, cum brutis eſt in nobis aliquo mõ rõnalis, & liber. ſ. per participationẽ nõ quidẽ per actum propriũ, ſed per actũ voluntatis cuius imperio ſubditur, & idẽ cõformiter dici põt etiam de mẽbris humanis prout ſunt inſtrumenta operũ exteriorum.

5 Ad qntũ arg. patet ex 2. nota.

6 Ad ſextum arg. dicendum, ꝙ ad hoc, ꝙ voluntas complaceat in cogitatione, & eam imperet, & acceptet ſufficit, ꝙ ſm naturam volitionem præcedat in eſſe imperfecto, & remiſſo, vt patet ſatis ex tertio notabili.

Vtrum peccatum conſiſtat in aliquo actu.

Tho.1.2.q.71.ar.5.Henr.quodl.12 q.24.Dur.2.d.35.q.2.

TErtio quæritur. Vtrum omne peccatum, aliud ab originali conſiſtat in aliquo actu.

Primo argumentum, ꝙ ſic, q̃a 1
oẽ peccatũ aliud ab originali dicitur actuale peccatum: igitur.

Secundo argu. Omne pecca- 2
tum eſt voluntarium, ergo in omni peccato concurrit aliquis actus voluntatis.

Tertio arg. Amor ſui cauſa eſt 3
oĩs peccati alterius ab originali, vt patet per Aug. lib. de ciuitate.

Contra arguitur de peccato omiſſionis ꝙ eſt carentia actus debiti. Notandũ quòd peccatum conſiſtere in aliquo actu poteſt intelligi tripliciter. Vel per ſe, & formaliter, vel materialiter, vel præſuppoſitiuè, q̃a videlicet præſupponit actum aliquem, ſine quo non poſſet eſſe.

Hoc pmiſſo ponendæ ſunt q̃n *Con.1.*
que concluſiones. Prima eſt. Nullum peccatum conſiſtit formaliter, & per ſe, ſiue quiditatiuè in actu aliquo: patet, quia peccatum formaliter ſumptum nõ eſt aliquid poſitiuum, ſed tantũ carentia iuſtitiæ debitæ.

Secunda concluſio. Peccatum *Con.2.*
cõmiſſionis conſiſtit materialiter in aliquo actu. patet, quia dicitur peccatum cõmiſſionis cũ hõ aliquid facit contra diuinum præceptum. Eſt ergo ibi aliquis actus in quo tanquàm in ſubiecto, & materia in qua eſt peccatum formaliter ſumptum, ſcilicet carẽtia debite rectitudinis.

Tertia concluſio. Peccatum *Con.3.*
omiſſionis non conſiſtit materialiter in aliquo actu: patet, q̃a peccatum omiſſionis eſt carentia actus debiti, quando videlicet aliquis non facit, quod tenetur facere, vbi, & quando tenetur facere. Eſt autem peccatum omiſſionis tranſgreſſio pro

cepti affirmatiui. Peccatum vero cõmiſſionis eſt tranſgreſſio præcepti negatiui.

Con.4. Quarta cõcluſio. Pctm̃ omiſſionis, qũq;, & ſæpius hẽt aliquẽ actũ prẹuium. Patet, quia, vt in pluribus aliquis omittit facere, ꝙ tenet, qa hẽt nolitionẽ actus debiti, quia videlicet vult non facere, quod tenetur. Vel, quia hẽt volitionẽ alicuius actus cui eſt incompoſſibilis actus debitus. Primo autem modo omiſſio eſt voluntaria directe, quia videlicet imperata a voluntate. Secundo aũt modo licet non ſit directe, & formaliter voluntaria, eſt tñ virtualiter, & conſecutiue.

Con.5. Quinta concluſio. Peccatum omiſſionis non neceſſario hẽt aliquem actum præmium, immo poteſt eſſe ſine quocunque actum præuio. Patet, quia peccatum omiſſionis non eſt a cã aliquid agente, vt ſic, ſed a cauſa non agente. Itẽ cum quis omittit agere, quod tenetur non eſt neceſſarium, quòd voluntas velit non agere, quia, & ſi quandoque velit non agere: illa tamen volitio eſt contingens: & idem diceretur de volitione actus incompoſſibilis actui debito. igitur &c. Talis autem omiſſio licet non ſit voluntaria formaliter, & directe, neq; etiã virtualiter, & conſecutiue, eſt tamen voluntaria interpretatiue, & poteſtatiue, quia videlicet in poteſtate voluntatis eſt talis omiſſio: quia videlicet voluntas põt, & debet cauere illam omiſſionẽ, ideo ſibi imputatur. Ex quo ſequitur, ꝙ ſi qs omittat aliqd facere, quod nõ ſit in ptãte voluntatis: ita videlicet, quòd voluntas non poſſit cauere talẽ omiſſionẽ, illa omiſſio eſt culpabilis cum nullo modo ſit voluntaria. 1

Ad primum argumentũ dicẽdum, quod peccatum omiſſionis dicitur actuale non per poſitione actus, ſed per negationem. 2

Ad ſecundum argumentũ patet ex quarta, & quinta concluſione, quod peccatum omiſſionis eſt voluntarium. 3

Ad tertiũ arg. dicendũ, ꝙ licet in peccato cõmiſſionis concurrat amor ſui actualiter, non tamen eſt neceſſariũ in peccato omiſſionis, ꝙ concurrat talis amor actualis, licet ſit habitualis: cum.n. quis omittit quod tenetur facere, ſic eſt habitualiter diſpoſitus, quòd ſi de ſe, & de diuino pręcepto cogitaret, ſe ipſum diuino præcepto præferret.

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum potentia peccandi ſit a Deo.

D. Tho. 1.2.q.79.arti.1. Scot. 2 d. 44.q.1. Dur.2.q.71.

CIrca ſecundum, quòd ſuperius proponebatur de peccato in communi, videlicet, circa cauſam peccati. Primo queritur de potẽtia peccãdi. An, videlicet ſit a Deo. Arguitur quòd non.

1 Primo ſic. Dicit Boetius in topicis. Cuius vſus eſt malus, ipſum quoque malum eſt. Sed peccare eſt malum, ergo potentia peccandi eſt mala, & per conſequens non eſt a Deo.

2 Secundo argu. Dicit Anſel. ꝙ poſſe peccare, non eſt libertas neque pars libertatis: ſed poſſe

peccare

peccare non poteſt eſſe a Deo, quia aliquod aliud poſitiuum quàm libertas ſit a Deo. igitur.

3 Tertio argu. Voluntas poteſt deficere eo, quòd eſt ex nihilo: ergo nō habet poſſe peccare per aliquid, quòd ſit a Deo.

4 Quarto arg. Ab illo eſt actus, a quo eſt potentia: ergo ſi potentia peccandi eſt a Deo, ſequitur quòd peccatum eſt a Deo.

Contra. Potentia peccandi eſt volūtas creata. igitur eſt a Deo. Notandum, quòd potentia peccandi ſumi pōt tripliciter. Vno modo ꝓ fundamento ipſius ordinis, ſiue reſpectu ad peccatū, pro eo, videlicet, ſecundū ꝙ habens eſt potens peccare. Secūdo modo pro ordine, ſiue reſpectu ad actū ſubſtratū peccati. Tertiò mō ꝓ reſpectu ad deformitatē.

Con. 1. Hoc præmiſſo, ponēdæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Potentia peccandi, prout nominat fundamētum ordinis, ſiue reſpectus ad peccatū, ſiue materialiter: ſiue formaliter ſumptū eſt a Deo. Patet, quia omne poſitiuū eſt a Deo: ſed potentia peccādi hoc modo, eſt aliqd poſitiuum. igitur. Minor declaratur, quia ſicut in potentijs paſſiuis idē eſt ſubiectū proximū priuationis, & habitus, ita & eadem cā actiua libera defectibilis, eſt fundamentum proximum oppoſitorum agendo .ſ. & deficiendo: agēdo quidem ipſius actus, & rectitudinis eius. Deficiēdo vero carentiæ rectitudinis debitæ.

Con. 2. Secunda cōcluſio. Potētia peccandi prout nominat reſpectum ad peccatum materialiter ſumptū ꝓ actu ſubtracto eſt a Deo. patet, quia talis reſpectus eſt poſitiuus cum habeat ambo extrema poſitiua. Omne autem poſitiuum eſt a Deo.

Tertia concluſio. Potētia peccādi prout nominat reſpectū ad deformitatem, ſiue carētiam rectitudinis debitę, q̄ eſt peccatū formaliter dictū non eſt a Deo, patet. q͞a talis reſpectus non eſt aliqua eſſentia poſitiua, cū terminus ad quē ē, nihil ſit. Quod aūt nihil eſt, non eſt a Deo. Talis.n. negationes, & priuationes non ſunt a cā efficiente, ſed deficiente. Deus autē nullo modo poteſt eſſe cauſa deficiens. *Con. 3*

Ad primū arg. dicēdum, quod Boetius loquitur de vſu, qui exercetur in re ad finem ad quem ordinatur. Voluntas autem creata non ordinatur ad peccandum, ſed ad bene agendum. 1

Ad ſm arg. dicendum, ꝙ libertas abſolute, eſt perfectio ſimpliciter: in creatura eſt perfectio limitata: pōt ergo libertas conſiderari ſecūdum ſuā formalem rationē præciſe, & poteſt conſiderari, prout eſt ſub limitatione: ratione primi non ſibi conuenit poſſe peccare, neq; illo modo eſt fundamentū proximū ordinis, ſiue reſpectus ad deformitatem peccati: ſed ratione ſecundi. 2

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ eſſe defectibile, id eſt vertibile in nihil conſequit̄ oēm creaturā inquantū eſt ex nihilo. Sed eſſe ſic defectibile, ſcilicet peccando propriū eſt voluntati creatæ ea rōne qua pōt eſſe cā oppoſitorum efficiendo, & deficiendo. 3

Ad quartum argumentū dicendum, quòd peccatum quantum ad entitatem actus, bene conceditur eſſe a Deo, ſed non quan-

quantum ad deformitatem illam, ergo deformitas non eſt a potentia peccandi ratione entitatis illius, quæ etiam eſt a Deo ſed inquantum illa potentia de fectibilis.

Vtrum peccatoſit a bono, ſicut a cauſa.

D. Tho. 1. 2. q. 49. ar. 1. Scot. 2 d. 34. q. 1. Dur. 2 d. 34. q. 3.

SEcundo queritur. Vtrum peccatum ſit a bono ſicut a cauſa. arg. quòd non.

1 Primo ſic. Mat. 7. dicitur. Non pōt arbor bona, fructus malos facere. *Mat. 7.*

2 Secūdo arguitur. Agēs ſibi aſſimilat effectum, ſed peccatum non aſſimilatur bono, igitur.

3 Tertio arg. Quod eſt a bono, vt ab efficiente eſt ad bonum, vt ad finem, quia efficiens, & finis ſunt ſibi inuicem cauſæ, vt habetur. ij. phyſicorum, & v. methaphyſicę, ſed peccatum nō eſt ad bonum, vt ad finē, quia deordinat a fine igitur. *t. c. 35.*

Contra eſt Aug. ij. de nuptiis, & concupiſcentia. Notandū ſecūdū Scotum ſecundo ſententiarū diſtinc. xxiiij. ꝙ in peccato mortali duo concurrunt. Vnum poſitiuum, vt materiale, & aliud priuatiuum, ut formale. Huiuſmodi autem priuationis nulla eſt cauſam effectiua, ſed defectiua tantum. Voluntas enim, que eſt debitrix rectitudinis dandę actui ſuo, & non dat deficiendo peccat. Ipſa autem voluntas efficiēdo cauſat actum poſitiuum cui eſt annexa illa priuatio quam tamen priuationem per ſe non intendit voluntas: Vnde dicit Dionyſius iiij. capitu. de diui. nominibus. Nemo agit ad malum aſpiciens. Ideo voluntas bene dicitur cauſa per accidens illius priuationis, attendendo accidentalitatem ex parte effectus. Eſt etiam accidentalitas ex parte cauſæ non proprie ſicut album dicitur eſſe cauſa per accidens ędificationis, & vniuerſaliter omne, quod accidit cauſæ per ſe, ita quod facit vnum per accidens cum illa, ſed extendendo accidens ad quodlibet, quod eſt extra per ſe rationem alicuius, quomodo differentia dicitur accidere generi. Hoc enim modo voluntas contracta per aliquam differētiam ad voluntatem creatam, quam differentiam circumloquimur per hoc, quod dicitur eſſe limitatum, vel defectibile eſt proxima cauſa defectiua reſpectu peccati: & hoc accidentaliter ſiue per accidens ex parte cauſæ accipiendo voluntatem ſecundum ſe pro cauſa, quia per prędictam differentiam ſibi per accidens conuenit eſſe cauſam reſpectu peccati. *De nuptiis, & concupiſcentia lib. 2.* *De di. no. c. 4.*

His prēmiſſis ponendę ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Peccatum eo modo quo poteſt habere cauſam eſt a bono. patet, qa, vel a bono, vt a cauſa, uel ab aliquo malo ſimpliciter primo: ſed non eſt malum ſimpliciter primum a quo ſit peccatum, ergo eſt a bono. Minor patet, quia ſi eſſet malū ſimpliciter primū eſſet neceſſe eē, & imparticipatū, & impendens: ſed iſta non conueniunt *Con. 1.*

ueniunt niſi enti perfectiſſimo: ergo malum eſſet ens perfectiſſimum, quod eſt falſum.

Con.2. Secunda concl. Bonum eſt cauſa mali formaliter ſumpti non effectiua, ſed obiectiua. Primum patet, quia quod nihil eſt non habet cauſam effectiuam, ſed malum formaliter ſumptum nihil eſt, vt patet per Auguſtinus per tractantem illud Iohannis. j. Sine ipſo factum eſt nihil. igitur. Secundum patet ex dictis in prǫcedenti notabili.

Con.3. Tertia concl. Bonum ſcilicet voluntas creata eſt cauſa per accidens peccati formaliter ſumpti. patet ſatis ex dictis.

1 Ad primum argumentum dicendum, quòd Saluator per arborem intelligit actum interiorē, & per fructum actum exteriorem, qui nō eſt bonus, niſi actus interior bonus ſit.

2 Ad ſecundum argumentum dicendum, quòd maior eſt intelligenda de cauſa efficiente: licet in cauſa ǫquiuocationis ſit remota ſimilitudo inter cauſam, & cauſatum: non autem eſt vera de cauſa defectiua.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quod maior eſt uera de eo quod ab efficiente efficiendo, & non deficiendo. bonum autem eſt cauſa deformitatis peccati deficiendo.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum peccatum poſſit eſſe a Deo.

D. Tho. 1.2. q. 79. ar. 1. Sco. 2. diſt. 2. q. 1. Dur. 2. diſt. 37. q. 1. & diſt. 44. quæſt. prima.

TErtio quæritur. Vtrum peccatum poſſit eſſe a Deo?

Arg. ꝙ ſic: quia quicquid eſt 1 cauſa cauſæ: eſt cauſa cauſati: ſed Deus eſt cauſa voluntatis createǫ quǫ eſt cauſa peccati: igitur.

Secundo arguitur: Actus ſub- 2 ſtratus peccato eſt a Deo: ergo Deus eſt cauſa peccati: patet antecedēs, quia eſt ens poſitiuum: & patet conſequentia: quia volūtas creata non ab alio eſt cauſa peccati: niſi quia cauſat actum ſubſtratum deformitati.

Tertio arguitur. Deus poteſt 3 annihilare gratiam in anima: ergo per actionem Dei poteſt non eſſe grata Deo: ergo eodem modo poteſt eſſe cauſa peccati.

Quarto ar. Deus eſt cauſa ex- 4 cecationis, & indurationis. Dicitur enim ad Rom. Cuius vult Ro. miſeretur: & quem vult indurat. Exo.4 Et Exod. Indurabo cor Pharaonis: igitur.

Cōtra. Auguſtin' ſup illo verbo Iohannis primo. Sine ipſo factū eſt nihil. Dicit, ꝙ per verbū, nō eſt factū peccatū. Primo notādum, ꝙ aliquorū eſt opinio, ꝙ voluntas eſt totalis cauſa reſpectu ſuæ volitionis. Ita, quòd Deus reſpectu illius non habet aliquam efficientiam immediatam: ſed tantum mediatam. Tum quia aliter ipſa voluntas non eſſet libera, cum in eius poteſtate non eſſet ſuus actus. Tum, quia uoluntas nihil contingenter cauſaret eo, ꝙ haberet neceſſariam habitudinem ad primam cauſam reſpectu effectus. Tum quia voluntas peccare non

peſſet.

poſſet: quia cum Deus ſit prior cauſa in primo inſtanti naturæ cauſaret rectitudinem in actu. Tum quia dicit Auguſt. ꝙ Deus ſic res quas cõdidit adminiſtrat vt eas agere proprios motus ſinat. Tum quia eccleſiaſ. dicitur. Ab initio Deꝰ creauit hominẽ, & reliquit eum in manu conſilij ſui. Secundo notandum, ꝙ ſi prædicta opinio eſſet vera, faciliter aſſignari poſſet quomodo Deus non ſit cauſa peccati. Loquendo enim, ſiue de materiali, ſiue de formali in peccato totum eſſet cauſatũ a voluntate, ſicut a cauſa totali. Et ita nullo modo a Deo, niſi mediate, inquãtũ Deꝰ produxit volũtatẽ talẽ, quę põt ſic & ſic velle. Sed cõtra iſtã opinionẽ obiicitur: quia ex ea videt̃ ſequi, Deũ non eſſe cauſam meriti. Itẽ illa opinio deſtruit ordinẽ cauſarum, ſecundum quẽ omnis cauſa primaria plus influit ĩ effectum, q̃ ſecunda, vt patet ex prima propoſitione de cauſis. Sed ſm illã opinionẽ, cauſa prima nõ influeret in effectum. Ad primũ autẽ iſtorum dici põt, ꝙ Deus aliquo modo eſt cauſa meriti, quo modo non eſt cauſa peccati: quia immediate cauſat in anima gratiã, vel charitatẽ, quę ꝑ modũ naturæ inclinat ad merendũ, & quandocunque forma actiua per modum naturæ eſt ab aliquo agẽte, etiam actio formæ illius eſt ab eo, ꝙ ab ipſo talis forma habet inclinationẽ, & neceſſitatẽ ad talẽ effectũ. Ad ſecundũ dici põt, ꝙ ſemper manet ordo eſſentialis inter cauſas ſm ſuũ eſſe: quia prima cauſat ſecundũ. Sed cõtra iſtam opinionẽ iterũ arguit Sco. ſic: quia ex ea ſequitur, ꝙ Deus non ſit naturaliter præſcius futurorũ: & ſecundo, ꝙ nõ ſit omnipotens: patet prima cõſequẽtia, quia ſm illã opinionẽ quãtũcunque voluntas diuina ponatur determinata ad vnã partẽ eorũ, quę dependent a voluntate creata poterit voluntas creata aliteruelle, & ita non eſt ibi certitudo ex cognitione determinationis volũtatis diuinę. Patet ſecũda cõſequẽtia, q̃a quicquid vult omnipotẽs, hoc fit: ſed ſm prædictã opinionẽ voluntas ex ſe poſſet eſſe determinate ad partem oppoſitam eius, quod eſt a Deo volitum, nec poſſet voluntas diuina impedire voluntatem creatam ex ſe ſic determinatam niſi violenter: volũtatem autem violentari includit contradictionem. Propter igitur iſtas duas rationes recedit Scotus ab opinione prædicta. Tertio notandum, quod quando duæ cauſæ partiales concurrunt ad effectum communem ambarũ, poteſt eſſe defectus ex parte vnius cauſæ tantum: licet non ex parte alterius, ſicut in claudicatione, defectus eſt a tibia curua, & non a virtute motiua, a qua tamen cauſatur q̃cquid eſt motionis in claudicatione. Ita igitur ſi a velle voluntatis creatę, concurrit etiam voluntas diuina poteſt eſſe defectus in ipſo velle ex parte voluntatis creatæ, quę poſſet dare rectitudinem actui quam tenetur dare, & tamen non dat, nec tamen eſt defectus ex parte voluntatis diuinæ, quæ licet non teneatur dare rectitudinem: tamẽ quantum eſt de ſe daret, ſi volũtas creata cooperaretur. Vniuerſaliter enim quicquid Deus dat antece-

Margin notes: ... ciu. ... ci. lib. ... c. 15. ... d. 37. ... 1.

antecedenter daret illud conſequenter quãtum eſt ex ſe, niſi eſſet impedimentum: dando autẽ voluntatem liberam, dedit antecedenter opera recta, quæ ſunt in poteſtate voluntatis, & conſequenter daret rectitudinem illã, ſi ipſa voluntas ſecundum ſuam cauſalitatem eam cauſaret. Et ſi inſtetur quia accipiendo tempus in quo voluntas peccat, & diuidendo in duo inſtantia naturæ A & B. In a comparatur Deus ad voluntatem, vt cauſa prior. In b vero voluntas comparatur ad ſe, vt cauſa poſterior. Tunc quæro an in a cauſat rectitudinem. Et ſequitur, quòd voluntas etiam cauſat eam in b: alioquin ſi voluntas cauſaret in b: peccatũm oppoſitum rectitudini: ſimul erũt in voluntate peccatũ, & rectitudo oppoſita, quod eſt impoſſibile. Igitur oportet dicere, quòd Deus non cauſat rectitudinem in a. Et ſic per conſequens voluntas non cauſat in b præexigendo naturaliter Deum non cauſare in a: ergo videtur quòd non ſit defectus ex parte voluntatis creatæ, niſi præexigẽdo defectum ex parte diuinę voluntatis. Ad hoc reſpondet Scotus, quòd prioritas, quæ includit poſſe eſſe ſine ſe inuicem abſque contradictione nõ eſt in ordine cauſatum, vt cauſant effectum communem: ſed ſimul cauſant: ſicut enim loquendo de diuerſis generibus cauſarum, non prius natura materia materiat, quàm efficiens efficiat quaſi ſine contradictione poſſet eſſe materiarum, & non effectum, vel econuerſo: ſed tantum prius natura hoc eſt perfectius vna cauſa cauſat quàm alia. Ita in eodem genere: cauſæ diuerſæ, cauſæ ordinatæ, licet habeant ordinem ſecundum perfectius, & imperfectius cauſare: non tamen habent prioritatem naturę, quæ dicat poſſe eſſe ſine ſe inuicem reſpectu tertij: immo in eodem inſtanti naturæ cauſant effectum communem, ita quòd neutra tunc cauſat ſine altera: ſed quòd effectus non rectus cauſetur, hoc non eſt, tunc propter cauſam priorem, quæ quantum eſt ex ſe recte cauſaret ſi ſecunda cauſaret, vt tenetur.

His præmiſſis, ponendę ſunt tres cõcluſiones. Prima eſt. Act' peccati quantum ad ſubſtratum eſt a Deo: probatur, quia ens & bonum conuertuntur, & bonum eſt in omni genere, ſicut & ens ex primo Ethycorũ: ergo quod habet propriam entitatem, habet & propriam bonitatem: ſed actus peccati quantum ad ſubſtratum habet propriam entitatem: ergo & propriam bonitatem. Omne autẽ tale eſt a Deo: igitur. Sed inſtatur, quia tunc Deus faceret contra ſuam prohibitionem. Prohibuit enim Adæ comedere, nec aliqua delectatio in actu eſt peccatum, niſi quia prohibetur: ergo ſi feciſſet illum actum poſitiuum, immediate feciſſet contra ſuam prohibitionem. Item actus Dei eſt ordinatiſſimus: actus autem voluntatis peccantis eſt inordinatus: ergo idem actus erit ordinatus, & inordinatus. Item liberum arbitrium non errat quando in agendo concordat ſuæ regulæ. Regula autem eius in agendo eſt diuina voluntas: ergo ſi Deus vult, quòd

quòd liberum arbitrium peccãs, vult tunc illud liberum arbitriũ quando peccat non peccat. Ad primum dicendum, quòd multa vult Deus voluntate beneplaciti, quæ prohibuit voluntate ſigni, & noluit omnia fieri, quæ præcepit, ſicut noluit Iſaac immolari, quod tamen præcepit: eius aũt quod vult volũtate beneplaciti, oppoſitũ aliquod præcepit. Ad ſecundum dicendum, ꝙ illud quod eſt formaliter act⁹ volũtatis creatæ, nõ eſt actus voluntatis diuinæ: ſed effectus ei⁹: qa uoluntas diuina emp eſt ordinata: & actus eius rectus. Iſte autem actus voluntatis creatæ eſt inordinatus: quia caret rectitudine debita. Iſte vero actus a Deo cauſante eſt ordinate volitus: quẽadmodum in nobis act⁹ noſter eſt materialiter bonus: quia poteſt eſſe a charitate elicitus. Sequitur ergo, ꝙ velle diuinum eſt ſimpliciter bonũ: quia ex charitate eſt quaſi elicitũ: & ita opus exterius iſtius velle, ꝙ eſt velle voluntatis creatę, eſt ordinatum materialiter, ſiue ſecundum quid: inordinatum autem ſimpliciter, inquãtum eſt actus quo voluntas creata formaliter vult. Ad tertium dicendum, ꝙ voluntas diuina non eſt regula voluntatis creatæ quantum ad rectitudinem, quo ad ipſum volitum: vt.ſ. voluntas creata diuinę voluntati correſpondens, in volito ſit recta: ſed inquãtum vult voluntatem creatam ſic, vel ſic velle. Et hoc volendo voluntate ſigni, & antecedente: non autem ſemper voluntate beneplaciti, & conſequente.

Con. 2. Secunda concluſio. Deus in ſe peccare non poteſt. Patet, quia non poteſt a ſe auerti, nec formaliter, quia non poteſt ſe non ſummè diligere, nec virtualiter: quia nihil aliud a ſe eſt ſibi neceſſarium ad volendum ſe.

Tertia concl. Voluntas diuina non põt eſſe cauſa peccati, quantum ad deformitatem: patet, qa dicit Augu. ꝙ nullo homine ſapiente autore fit homo deterior. Deus autẽ eſt omni homine ſapiẽte præſtãtior: ergo Deo autore nõ fit homo deterior, vt vult Aug. ibidẽ. Itẽ Augu. in eodẽ li. quod eſt cauſa omni enti, vt ſit, non eſt cauſa non eſſendi: ſed Deus eſt cauſa eſſendi omni enti: ergo non eſt cauſa nõ eſſendi alicui: ergo nec cauſa peccata, ꝙ formaliter eſt nõ eſſe. Sed inſtatur, quia ſicut Deus prius naturaliter agit ad actionem rectã, q̃ voluntas creata, ita vr̃, ꝙ prius non agit, q̃ voluntas creata non agat, qũ actio eſt nõ recta. Dicẽdum, ꝙ ſi Deus nõ cauſat libere rectitudinẽ, quę deberet eſſe in actu volũtatis creatæ, & hoc pp libertatẽ volũtatis ſuæ, nõ autẽ pp defectum voluntatis creatę, nõ volũtarie cooperantis, nõ eſt tũc cã peccati in voluntate creata: quia non eſt ibi carẽtia iuſtitię debitæ: nõ.n. eſt iuſtitia debita a volũtate creata, niſi inquantum in eius poteſtate eſt recte agere. Si ergo Deus eſſet prima cauſa non agens rectitudinem in actu: actus non rectus, non eſſet peccatum. Ad primum argumentum dicendum, ꝙ maior eſt intelligenda de cauſa efficiẽte, & non de cauſa deficiente. Con. 3. August. li. 83. q.

Ad ſecundum arg. dicendum 2 ad probationem cõſequentię, ꝙ

non

non propter hoc ſolum imputatur peccatum voluntati create: quia ipſa per accidens cauſat defectum: ſed quia ipſa tenetur agere recte inquantum effectus eſt in poteſtate ſua, & non agit recte: non ſic autem tenetur voluntas diuina.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quòd ſi Deus annihilet gratiam ſine defectu voluntatis creatæ in operando iſta carentia non eſſet peccatum: quia non eſſet carentia iuſtitiæ debitæ: voluntas enim non eſt debitrix illius iuſtitiæ, niſi inquantum in eius poteſtate, eſt conſeruare eam, ne ſcilicet demeritorie eã corrumpat.

4 Ad quartum argumentum dicendum, quòd Deus dicitur eſſe cauſa excecationis, & obduratio nis, non quantum ad aduerſionem a diuino lumine: ſed ad ſubſtractionem gratiæ, ex qua ſequitur, quòd mens diuinitus non illuminatur ad recte videndum, & cor hominis non emoliatur ad recte viuendum: ſed hanc gratiam non ſubſtrahit Deus, niſi propter hominis demeritum.

Vtrum Diabolus directe inducat hominem ad peccandum.

Tho. 1. 2. q. 8. ar. 1.

QVarto quęritur. Vtrum diabolus poſſit directe eſſe homini cauſa peccandi neceſſitatem inferens ad peccandum?

1 Arguitur, quòd ſic: quia dicit Beda, quòd diabolus animam in affectum malitiæ trahit.

Secundo arguitur. Maior poteſtas poteſt neceſſitatem inferre minori. Sed de diabolo dicitur Iob. 41. Non eſt poteſtas ſuper terram, quę ei valeat comparari: igitur. *Iob. 41*

3 Tertio arguitur ſm Auguſtinũ nonnullũ peccatũ eſt cũ caro concupiſcit aduerſus ſpiritum: ſed concupiſcentiam carnis poteſt diabolus cauſare ſicut & cæteras paſſiones: igitur.

Contra. Dicit Auguſtinus libro de libero arbitrio. Nulla alia re fit mens hominis ſerua libidinis, niſi propria voluntate. Primo notandum, quòd voluntas a duobus moueri poteſt. Vno modo ab obiecto, ſicut appetibile apprehenſum mouet appetitum. Alio modo ab eo, quod interius inclinat voluntatem ad volendum. Hoc autem non poteſt eſſe niſi vel ipſa voluntas, vel Deus qui poteſt voluntatem immutare. Secundo notandum, ꝙ ex parte obiecti tripliciter poteſt intelligi, quod aliquid moueat voluntatem. Vno modo ipſum obiectum propoſitum, quod dicitur mouere, vt cauſa partialis volitionis. Alio modo ille qui proponit, vel offert huiuſmodi obiectum. Tertio modo, ille qui perſuadet obiectum propoſitum habere rationem boni. Primo igitur modo res ſenſibiles, aut etiã ſpirituales, apprehenſæ per intellectum, mouent voluntatem. Secundo autem, & tertio modo diabolus, vel etiam homo poteſt dici moueri voluntatem alterius hominis.

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Diabolus non poteſt eſſe homini directe, vel ſufficienter *Con. 1.*

cienter cauſa peccati: ſed ſolum per modum perſuadentis, vel ꝓponentis appetibile: prima pars patet, quia voluntas non ex neceſſitate mouetur ab aliquo obiecto: ergo nec neceſſario mouetur ab eo, qui proponit vel qui ꝑſuadet. Diabolus autem non pōt mouere, niſi ꝓponēdo obiectū, vel perſuadēdo ipſum habere rationem boni. Secunda pars probatur, quia natura corporalis obedit ſpirituali ad motū localē; ergo diabolus poteſt illa cauſare, quæ ex motu locali corporū prouenire poſſunt, niſi virtute diuina reprimatur. Sed quandoq; ad motū localem cōſequitur repræſentatio aliquarū formarū imaginabiliū. Dicit.n. philoſophus, quod cum animal dormierit deſcendente plurimo ſanguine ad principiū ſenſitiuū ſimul deſcēdunt motus, ſiue impreſſiones relictæ ex ſenſibiliū motionib', quæ ſpeciebus ſenſibilibus reſeruātur, & mouēt principiū apprehenſiuū, ac ſi rebus ipſis exterioribus immutaretur. Vnde talis motus localis ſpirituum, vel humorū procreari poteſt a dæmonibus, ſiue dormiant, ſiue vigilēt homines. Et ſic ſequitur, ꝙ homo aliqua imaginatur, quæ conſequēter intellectui præſentantur, & ꝑ intellectū volūtati. Certū eſt ēt, ꝙ pōt diabolus aliqua ſenſibilia exterius offerre ſenſui, quę per ſenſum offerūtur intellectui, & etiā per intellectum volūtati. Itē per motū cordis, & ſpirituū cōcitatur appetitus ſenſitiuus ad aliquas paſſiones: contingat autem ex paſſione concitata, vt id quod proponitur imaginationi iudicetur proſequendū: quia ei qui a paſſione detinetur, videtur eſſe bonū id ad quod per paſſionē inclinatur: igitur ꝑ hunc modū diabolus perſuadet aliquid habere rationem boni.

Libr. de ſomno, & vig.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ auctoritas Bedę eſt intelligenda ſic, quòd diabolus trahit in affectum malicię ſuggerendo, vel proponendo.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ illud verbum Iob. eſt intelligendum de potentia executiua, & non de potentia volitiua.

3 Ad tertium argu. dicendum, quòd concupiſcentia carnis, quādo ei volūtas actualiter reſiſtit, non eſt peccatum, ſed materia exercendæ virtutis. Non eſt autem in poteſtate diaboli, quòd voluntas non reſiſtat, & ideo non poteſt neceſſitatem inferre peccandi.

QVÆSTIO V.

Vtrum peccatum ſit cauſa peccati.

D.Tho.1.2.q.75.arg.4. Dur.2.d.36.q.1.

QVinto quæritur. Vtrum peccatum ſit cauſa peccati.

1 Arguitur quòd non, quia vel eſſet cauſa voluntaria, vel neceſſaria. Non primum, quia nihil voluntarie operatur, niſi quod cognoſcit, & appetit, quod non competit peccato. Nec ſecundum, quia qui peccat vno peccato, non eſt neceſſe, quod peccet alio.

Cōtra dicit Greg. ſup Eze. Peccatū, ꝙ per penitētiā citius non deletur

deletur peccatũ eſt & cauſa peccati. Notandæ ſunt tres diſtinctiones. Prima eſt, Aliquid poteſt eſſe cauſa alicuius dupliciter. Vno modo per ſe & directæ agendo & mouēdo. Alio modo per accidens, & indirectæ admodum remouentis prohibens. Secunda eſt: remotio prohibentis poteſt fieri dupliciter, Vno modo aliquid efficiendo, aut mouẽdo, vt cum quis frangit, vel amouet trabem prohibentem lapidẽ ne cadat. Alio modo per modũ demeriti, quemadmodũ ille, qui peccat dicitur a ſe remouere gratiam, quia demeretur eius ablationem, quę quidem gratia impediebat peccatum. Tertia eſt, aliquid poteſt dici cauſa alicuius dupliciter. Vno modo propriè cauſando videlicet in aliquo generę quattuor cauſarum. Alio modo impropriè, quia videlicet ſine illo non cauſaretur effectus, cum tñ ad hoc non concurrat ĩ aliquo genere quattuor cauſarum, & tale dici ſolet cauſa, ſine qua non,

Con. 1. His præmiſſis ponendæ ſunt tres cõcluſiones. Prima eſt. Loquendo de peccato formaliter, peccatũ non eſt per ſe cauſa peccati, patet, quia peccatũ illo modo nihil eſt, nec habet cauſam, niſi defectiuam, & per accidẽs, vt ſupra dictum eſt.

Con. 2. Secunda concl. Loquendo de peccato tam formaliter, quàm materialiter, peccatum aliquando eſt cauſa per accidens peccati ad modum remouentis prohibens. Patet, quia peccatũ eſt demeritum, quo voluntas priuatur gratia qua ablata voluntas eſt debilior ad bonum, & proclinior ad malum.

Tertia cõcluſio. Loquendo de peccato, quo ad materiale, peccatum aliquando eſt cauſa peccati impropriè, licet non propriè. Prima pars patet, quia niſi eſſet actus inordinatus in volũtate, nõ poſſet eſſe actus inordinatus, ſiue culpabilis in aliis potentiis: ergo peccatum in volũtate eſt cauſa, ſine qua nõ: reſpectu peccati exiſtentis in aliis potentiis. Non eſt tamen intelligendum, quòd actus elicitus a voluntate, & actus imperatus, ſint duo peccata in eſſe morali, & theologico. Licet ſint duo actus in eſſe naturę. Item ſic probatur prima pars concluſionis, quia poſt priora peccata relinquitur in voluntate diſpoſitio quędam aut habituatio inclinãs ad conſimiles actus, quæ quidẽ diſpoſitio non eſſet, niſi peccata præceſſiſſent. Secunda pars probatur, quia volitiones in quibus eſt principaliter & formaliter peccatum, ſunt actus immanentes. actus autem immanentes non ſunt productiui alicuius in eſſe reali. *Con. 3.*

Ad arg. dicendũ, quod peccatum nõ eſt cauſa voluntaria, nec etiam neceſſaria peccati, non enim eſt cauſa propriæ dicta, nec per ſe, vt dictum eſt. 1

Vtrum ignorantia poſſit eſſe cauſa peccati,

Thom. 1, 2, q. 76, ar. 2, Dur. 2. d. 22. q. 3. & 4.

SExto quæritur. Vtrum ignorantia poſſit eſſe cã peccati. 1
Arguitur, quod non, quia ens nullius eſt cauſa: ſed ignorantia 1

eſt non ens cũ ſit ptiuatio ſciẽtiæ.igitur.

Secũdo arg. Ignorãtia excuſat a peccato, cũ cauſet inuoluntariũ. ut patet.igr̃. Tertio arguitur. Peccatũ eſt in volũtate: volũtas aũt non fertur in id, quod eſt ignoratum. igitur. Contra. Dicit Auguſt. quod quædam per ignotantiam peccantur. Notandæ ſunt hic aliquæ diſtinctiones de ignorantia, quę in præcedenti tractatu poſitæ ſunt, vbi quærebatur. An ignorantia cauſet inuoluntarium. Præter quas notandæ ſunt etiam aliæ duæ diſtinctiones. Prima ſumitur a philoſopho. videlicet.quod duplex eſt ignorantia. Vna eſt tam inactu, q̃ in habitu, quæ videlicet eſt priuatio ſcientiæ, tam actualis, q̃ habitualis. Alia vero eſt in actu, ſed non in habitu, ſicut contingit in eo, qui uincitur a paſſione, ratione cuius non conſiderat ea, quę cõſideranda ſunt. Secunda ponitur a Richardo. videlicet, quòd triplex eſt ignorantia. Prima eſt ignorantia inuincibilis ſimpliciter. Alia eſt affectata, vt cũ quis vult ignorare pp minorẽ remorſum conſcientiæ. Tertia eſt ignorantia craſſa, quę partim eſt uoluntaria, & partim inuoluntaria, vt cum quis propter negligentiã nõ vult laborare, vt ſciat, quod tenetur ſcire, quàmuis illud ſcire vellet ſine labore. Pręterea notandum ꝙ ignorantia, ſecundum ꝙ diuerſimodè ſe habet ad voluntatem faciendo voluntatium, uel inuoluntarium iuxta ea, quæ dicta ſunt in ſecundo tractari tractatui, vbi ſupra, ſecũdum hoc dici poteſt cauſare, uel non cauſare peccatum, & excuſare uel minuere, aut aggrauare.

His præmiſſis ponendę ſunt quinque concluſiones. Prima eſt. Ignorantia antecedenter ſe habens ad actum volendi non eſt peccatum, nec cauſa peccati. Patet, quia illa ignorantia facit ſimpliciter inuoluntariũ quẽadmodũ dictũ eſt, ubi ſupra nõ ẽ aũt peccatũ, niſi ſit volũtarium. Con.1.

Secunda concluſio. Ignorantia in actu, quę eſt ptiuatio actualis conſiderationis eorũ quę conſideranda ſunt, aliquãdo eſt cauſa peccati per accidẽs. Patet, quia eſt priuatio ſciẽtiæ, quæ quidem ſcientia ſi præſens eſſet pto hibetet peccatum. Con.2.

Tertia concluſio. Ignorantia inuincibilis ſimpliciter, ſiue in actu, ſiue in habitu totaliter excuſat a peccato. Patet, quia tollit rationem voluntatii. Con.3.

Quarta concluſio. Ignorantia affectata aggrauat peccatum: & eſt cauſa peccati, modo ſupradicto in ſecunda cõcluſione. Prima pars patet ex eo, quòd talis ignorãtia eſt uoluntatia. Secũda pars probatur, vt ſecunda concluſio.

Quinta concluſio. Ignorantia craſſa aliqualiter diminuit peccatum, & tñ aliqualiter eſt cauſa peccati. Patet, quia talis ignorantia, ut dictũ eſt partim eſt voluntaria, & partim inuoluntaria. Ad primũ arg. dicẽdum, ꝙ ignorãtia nõ eſt per ſe cauſa peccati: ſed per accidens tantum admodum remouentis prohibens, ſiue potius vt ipſa remotio ꝓhibẽtis. Ad ſecundum argumentum dicendum, ꝙ ſatis patet ex dictis. Ad tertiũ arg. dicendũ, ꝙ ignorantia non ex hoc dicitur cã peccati, quia voluntas fertur ad aliquid

Ethic. Libro de natura & gratia. Ethico. lib.5.

quid ignotum,ſed quia inordinatæ fertur in aliquid in quod non ferretur, niſi ignorantia aliqua eſſet in intellectu.

Vtrum amor ſui ſit prima cauſa peccati.

Tho.1.2.q.84.art.1. Duran.2.diſt. 42. quæſt.4.

SEptimo queritur. Vtrũ inter paſſiones, quæ ſunt cã peccati prima & prĩcipalis,ſit amor ſui?

1 Primo arguitur, ꝙ paſſiones non poſſint eſſe cauſa peccati, quia paſſio excuſat a peccato cũ cauſet inuoluntarium, vt patet de concupiſcentia carnis, de qua

Gala.5. dicitur ad Galathas. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, vt non quæcunque vultis illa faciatis.

2 Secundo argu. quòd amor ſui non ſit prima cauſa peccati,quia amor ſui bonus eſt cum pręcipiatur homini, vt diligat proximum, ſicut ſeipſum.

3 Tertio argu. Dicit Apoſtolus.

Leu.19. Occaſione accepta peccatum ꝑ

Rom.7. mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam. vbi dicit gloſa. Bona eſt lex, quæ dum concupiſcentiam prohibet, omne malum prohibet, ergo videtur, quòd concupiſcentia eſt cauſa omnis peccati. concupiſcentia autem eſt alia paſſio, quàm amor ſui,igitur.

4 Quarto arguitur. Auguſtinus ſuper illud pſalmi. Incen a igni, & ſuffoſa. Dicit, quòd omne peccatum eſt ex amore male inflãmante, uel ex timore male humiliante, ergo non ſolus amor ſui eſt cauſa peccati.

Cõtra Apoſt. ad Ro. vocat paſſiones peccatorum, & non niſi, qa cauſãt peccata. Et quo ad ſin arg. per Auguſt. libro de ciuitate Dei dicentem, ꝙ amor ſui, vſque ad cõtemptum Dei facit ciuitatẽ Babilionis. Notãdæ ſunt tres diſtinctiones. Prima ponĩ a beato Bon. videlicet, quod quædam eſt paſſio illata ab extrinſeco, & circa hãc non eſt meritum, nec demeritum niſi inquantum a volũtate reſpuitur, vel acceptatur. Vnde propriè loquendo, in talibus pœna non eſt meritoria, ſed ſufferẽtia paſſionis. Alia eſt paſſio, quę oriĩ ex corruptione naturæ, vt fames & ſitis, & alię huiuſmodi paſſiones. Paſſiones etiam irę, & triſtitiæ, vt præueniunt iudicium rationis. Et in talibus ẽt non eſt meritum, nec demeritũ niſi pro quanto acceptantur, & reſpuuntur a voluntate. Aliæ vero ſunt paſſiones, quę proueniũt ex imperio voluntatis liberè. Et in talibus eſt meritũ aut demeritum. Secunda diſtinctio etiã ſumitur a beato Bonauent. vbi ſupra, quia videlicet dupliciter poteſt eſſe paſſio proueniens ex imperio voluntalis. Vno modo ex imperio voluntatis ſe conuertentis ad bonum ſimpliciter, & tũc deteſtatur id, quod aduerſatur illi bono, videlicet peccatum. Vnde paſſio inde cõſurgẽs eſt meritoria. Alio modo ex imperio voluntatis ſe conuertentis ad bonum proprium, & priuatũ, & ad bonum vt tunc, & tunc paſſio inde conſurgẽs culpabilis eſt, non tamen habet plenam rationem culpę, niſi quando in voluntate conſummatur, vtpote cum quis vult iraſci,

Rom.7.

2.diſt.q. 77.ar.1.

aut inuidere, aut contriſtari. Tertia diſtinctio ponit a beato Thoma, quia videlicet quædam eſt paſſio totaliter auferēs vſum rationis, vt patet in his, q propter amorem, uel iram inſaniunt: & tūc ſi talis paſſio a principio fuerit voluntaria, imputatur actus ad peccatum, quia eſt voluntarius in ſua cauſa. Si vero cauſa nō fuerit voluntaria, ſed naturalis, puta cum quis ex ægritudine vel aliqua huiuſmodi cauſa incidit in paſſionē, quæ totaliter vſum rationis aufert. Actus omnino redditur inuoluntarius, & a peccato totaliter excuſatur. Alia vero eſt paſſio, quę non totalem intercipit vſum rationis, & tunc ratio poteſt paſſionem excludere, diuertendo ad alias cogitationes, uel impedire ne ſuum conſequatur effectum, quia mēmbra non applicātur operi, niſi per conſenſum rationis, vnde talis paſſio non totaliter excuſat a peccato. *1.2.3.q.17.ar.1.*

Con.1. His præmiſſis ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Paſſio appetitus ſenſitiui poteſt eſſe cauſa peccati per accidens admodum remouentis prohibens. Patet, quia cōſtat, ꝙ paſſionem appetitus ſenſitiui ſequitur imaginationis, & æſtimatiuè appræhenſio. Vnde videmus, ꝙ homines in aliqua exiſtentes paſſione non facile imaginationem auertunt ab his circa, quæ afficiūtur: ergo per conſequens iudicium rationis plerunque ſequitur paſſionē appetitus ſenſitiui, & per conſequens motus volūtatis, qui natus eſt ſequi iudiciū rationis. Paſſio igitur appetitus ſenſitiui aufert, vel impedit iudicium rationis rectum, quod ſi adeſſet prohiberet peccatū. In tali ergo caſu vr̄ cōmitti peccatum ex paſſione, quod ēt aliqñ dicitur peccatum ex infirmitate. Ipſe.n. paſſiones, vt dicit Tulius lib. de tuſculanis queſtionibus. Aegritudines animæ vocantur. *Tuli. lib. de tuſcu. quaſt.*

Con.2. Secunda concl. Paſſio appetitus ſenſitiui aliquando alleuiat peccatum, & aliqñ totaliter excuſat. Patet, quia aliqñ talis paſſio minuit volūtarium, & aliqñ ēt totaliter aufert voluntarium, & ſimpliciter facit inuoluntariū, vt patere poteſt ex dictis.

Con.3. Tertia concl. Amor ſui eſt prima radix, & cā omnis peccati, & hoc intelligendo de cauſa, ſine qua non; patet, quia omnis actus peccati procedit ex aliquo inordinato appetitu alicuius tēporalis boni, vel eſt ipſæ inordinatus appetitus. Sed, quid aliquis appetat inordinatę aliquod temporale bonum: hoc ex hoc procedit, ꝙ inordinatæ amat ſeipſum, igr̄. Eſt tn̄ aduertendū, quod amor ſui pōt eſſe dupliciter. Vno modo in appetitu ſenſitiuo, & talis de ſe non eſt peccatum, nec cauſa peccati, niſi pro quanto acceptatur a voluntate. Alio modo in ipſa voluntate rationali. Et ſic poteſt ſumi dupliciter. Vno mō, quaſi habitualiter pro naturali inclinatione voluntatis ad bonum proprium commodi: & iſte amor ſui non eſt peccatum: poteſt tamen dici cauſa peccati quodam modo diſpoſitiuè, & inclinatiuè. Alio modo actualiter pro actuali dilectione ſui, ſm̄ affectionem commodi proprii ſecluſo affectu iuſtitiæ. Et talis amor eſt peccatū, & cauſa cuiuſcū-

que

que alterius peccati, loquēdo de
cauſa peccati eo modo quo di-
ctum eſt in multis quæſtioni-
bus præcedentibus.

1 Ad primum argu. dicendum,
ꝙ illud, ꝙ dicitur, vt non queçun
que vultis illa faciatis non eſt re
ferendum ad ea, que fiunt ꝑ exte
tiorem actum: ſed ad interiorē
concupiſcētiæ motum, vellet.n.
hō iuſtus nunquam cōcupiſcere
malū, & hoc modo ēt exponitur
Rom. 7. illud, quod dicitur ad Ro. vij. Qđ
odi malū illud facio. Vel poteſt
ēt illud referri ad voluntatē pre
cedentem paſſionem, vt patet
in incontinentibus, qui contra
ſuum propoſitum agunt propter
ſuam concupiſcentiam.

2 Ad ſecundum arg. dicendū, ꝙ
hic ſolū eſt ſermo de amore inor
dinato ſui, qui perducit ad contē
ptum Dei, non autem de amore
debito quo quis ſibi vult bonū,
quod ei ſm rationem congruit.

3 Ad tertium argu. dicendum, ꝙ
cōcupiſcētia, qua quis appetit ſi-
bi bonū, reducitur ad amorē ſui
ſicut ad priorem affictionem.

4 Ad quartū argu. dicendum, ꝙ
aliquis dr̄ amare aliquid duplici
ter, videlicet amore concupiſcen
tiæ bonū illud, quod ſibi optat,
vel alteri, & amore amicitiæ ſeip
ſum, vel alterum cui bonū optat.
Amor igitur cōcupiſcentiæ qui
eſt eius, quod optatur hēt conco
mitantem, uel etiam antecedent
tem timorem qui pertinet ad fu-
gā mali, vt puta qm̄ quis nimis
timet paupertatem, ideo tunc in
ordinate concupiſcit diuitias.
Sed tamen vtrunque iſtorum, ti-
mor videlicet, & amor concupi-
ſcentiæ reducuntur ad amorem
ſui. Propter hoc enim homo vel
appetit ſibi bona, uel fugit ma-
la, quia amat ſeipſum.

Vtrum peccans ex malitia grauius peccet, quàm is qui peccat ex paſſione.

D.Tho.1.2.q.78.ar.4.Sco.2.d.43. quæſt.1.

OCtauo quæritur. Vtrum pec
cans ex certa malitia gra-
uius peccet, quàm ille qui pec-
cat ex paſſione.

Primo arg. ꝙ nullus peccet ex 1
induſtria ſiue certa malicia, quia
ignorantia opponitur induſtriæ.
Sed oīs malus eſt ignorās, vt ha-
betur.iii.Ethycorum. & Prouer- Pro. 14
biorum.xiiii. dicitur. Errant qui
operantur malum.

Secūdo arg. Dicit Dion. ꝙ nul 2
lus tendens ad malum operatur. De Diuin.no.
Tertio arg. ꝙ peccans ex certa
malitia nō grauius peccet, q̄ pec c.4.
cās ex paſſione, quia peccare ex 3
certa malitia eſt peccare ex ele-
ctione mali. Sed ille qui peccat
ex paſſione etiam eligit malum
ergo non minus peccat q̄ ille q
peccat ex certa malitia.

Quarto argu. quanto quis ha- 4
bet maius impellens ad peccan-
dum, tanto minus peccat. Sed il-
le, qui peccat ex malicia impelli
tur ab habitu cuius eſt fortior
impulſio, quàm paſſionis. igitur.

Contra peccatū, quod ex indu
ſtria committitur grauiorem pe
nam meretur. ſecundum il- Iob. 3
lud Iob. xxxiiii. Quaſi impios
percuſſit eo in loco videntium

qui quaſi de induſtria receſſerũt
ab eo,& uias eius intelligere no-
luerunt. Hic notanda ſunt tria
prȩambula. Primum eſt, ꝙ ſicut
2.d.43. dicit Scot. Voluntas, quia coniun
q.1. cta eſt appetitui ſenſitiuo nata
eſt ſibi condelectari. Et ideo pec
cans occaſionaliter ex inclina-
tione appetitus ſenſitiui ad ſuũ
delectabile, peccat ex paſſione,
ꝙ dicitur peccatum ex infirmi-
tate, & eſt appropriate in patrẽ,
cui appropriatur potentia. Quia
uero ipſa voluntas agit per co-
gnitionem intellectualem. Ideo
ratione errante ipſa non rectæ
vult. Et tunc dicitur peccatum
ex ignorantia, & eſt appropriate
contra filium. Cum uero volun-
tas ex libertate ſua abſque paſ-
ſione in appetitu ſenſitiuo, aut
errore in ratione peccat. Tunc
dicitur peccatum ex malitia. Et
eſt ibi pleniſſima ratio peccati,
quia nihil aliud a uoluntate eſt
alliciens eam ad peccatum. Et
tale peccatum appropriate dicit̃
eſſe contra ſpiritum ſanctũ, cui
appropriatur bonitas. Secundũ
eſt, ꝙ malitia ex qua aliquis dici
tur peccare, dupliciter poteſt in-
telligi. Vno modo malitia habi-
tualis, prout habitus malus a
philoſopho uocatur malitia, ſi-
cut habitus bonus dicitur vir-
tus, & ſecundum hoc dicitur ex
malitia peccare, qui peccat ex in
clinatione habitus. Alio modo
malitia actualis, ſcilicet ipſa ma-
li electio. Et dicitur ex malitia
peccare qui ex libertate volunta
tis abſque paſſione, aut ignorã-
tia malum eligit. Tertium eſt,
quod non eſt idem peccare ha-
bentem habitum, & ex habitu
peccare. Vt enim habitu non
eſt neceſſarium, ſed ſubiacet uo-
luntati habentis. Sicut ergo po-
teſt contingere, quod habens ha
bitum uitioſum aliquid operetur
de genere bonorum: ita etiam
contingere poteſt, quod inter-
dum operetur non ex habitu,
ſed ex paſſione inſurgente; vel
ex ignorantia. Quandocunque
uero utitur habitu uitioſo, dicit̃
peccare ex certa malitia, quia
unicuique habenti habitum eſt
diligibile id, quod eſt conueniẽs
ſecundum talem habitum; quia
ſic ſit ei quodammodo connatu-
rale, ſm ꝙ conſuetudo, & habi-
tus inclinat admodum naturæ.
Hoc autem, quod eſt alicui con-
ueniens ſecundum habitum vi-
tioſum eſt id, quod excludit bo-
num ſpirituale. Ex quo ſequitur,
quod homo eligat malum ſpiri-
tuale, vt adipiſcatur bonum ap-
parens, quod eſt ei conueniens
ſm habitum. Et hoc dicitur ex
certa malitia peccare, quia uide-
licet talis ſcienter malum eligit,
puta detrimentum boni ſpiritua
lis, ut bono temporali potiatur
cuius amorem præfert inordina
ta voluntas ſpirituali bono.

His præmiſſis ponendæ ſunt Con.1.
tres concluſiones. Prima eſt. Po
teſt voluntas quandoque ex in-
duſtria, ſiue certa malitia pecca
re: patet ex dictis.

Secunda concluſio. Omnis, qui Con.2.
peccat ex habitu peccat ex certa
malitia, licet non econtra. Prima
pars patet ex tertio preambulo.
Secũda probatur, quia quãdoque
aliquis non habens habitu vitio
ſum poteſt eligere malum ex li-
bertate voluntatis ſine alia occa
ſione extrinſeca.

Tertia conc. Peccãs ex malitia Con.3.
grauius

grauius peccat, quàm ille, qui peccat ex paſſione: patet, quia cum peccatum ſit in voluntate, quanto motus ad peccandũ eſt magis proprius voluntati, tanto peccatũ eſt grauius cæteris paribus. Sed cum voluntas peccat ex certa malitia motus peccati, eſt ei magis proprius cum ex ſeipſa in malum moueatur, quàm quãdo ex paſſione peccat, quaſi ex quodã extrinſeco impulſa ad peccandum igitur, &c. Vnde tanto peccatum eſt grauius, quanto fuerit vehementior malitia. Ex oppoſito vero tanto peccatum ex paſſione, minuitur, quanto fuerit paſſio vehementior, ſi tamen illa vehementia paſſionis non ſit imperata a voluntate.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ omnis malus eſt ignorans ignorantia concomitante, aut ſubſequente. Sed non oportet, quòd ſit ignorantia præcedens, ex qua peccatum procedat.

2 Ad ſecũdum argumentum dicendum, ꝙ non dicitur peccatũ ex malitia, quia voluntas tendat in malum, inquantum malum, ſed quia libere eligit malum, vt dictum eſt in primo præambulo. Vel ſic dicendum, ꝙ malum non poteſt eſſe ſecundum ſe intentum ab aliquo. Poteſt tamen eſſe intentum ad vitãdum aliud malum, vel ad conſequendum aliquod bonum. Et in tali caſu, aliquis eligeret conſequi bonum per ſe intentum abſq; hoc, ꝙ incurreret malum, aut pateretur detrimentum alterius boni, ſicut luxurioſus vellet delectatione potiri abſq; offenſa Dei, ſed duobus propoſitis, magis vult peccãdo ĩcurrere offenſam Dei, quàm delectatione priuari.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ aliud eſt peccare eligentem, & aliud peccare ex electione. Vnde ille qui peccat ex paſſione, peccat quidem eligens, non tñ ex electione, quia electio nõ eſt in eo primũ peccati principium, ſed inducitur ex paſſione ad eligendum id quod extra paſſionẽ exiſtens, non eligeret.

4 Ad quartum argu. dicendum, quod impulſio, quæ eſt ex paſſione, eſt quaſi ab extrinſeco reſpectu voluntatis. Impulſio vero, quæ eſt per habitum, eſt quaſi ab intrinſeco, immo etiam eſt ab ipſa voluntate, quæ ex libertate ſua tunc vtitur habitu impellente ad malum, cum tamen poſſet non vti.

Vtrum ſint quatuor vulnera naturæ.

Diuus Thomas, 1. 2. quæſt. 77. per totum.

Circa tertium, quod a principio huius tractatus propoſitum eſt de peccato in cõmuni, videlicet circa conſecutionem, & effectum peccati. Primo quæritur. Vtrum conuenienter ponantur quatuor vulnera naturæ ex peccato conſequentia: ſcilicet infirmitas, ignorantia, malitia, & concupiſcentia.

1 Primo arguitur, ꝙ nõ, qa malicia notat peccatũ, ergo nõ debet poni inter effectus peccati.

2 Secundo arguitur. Concupiſcentia eſt naturalis cum ſit actus virtutis concupiſcibilis: ſed quod eſt naturale non debet poni vulnus naturæ.

Tertio arguitur. Idem eſt peccare ex infirmitate ex paſſione. Sed concupiſcentia eſt quædam paſſio; ergo non debet contra infirmitatem diuidi.

Beda ſuper Luc. Contra eſt auctoritas Bedæ. Luc. x. Notandũ, ꝙ per iuſtitiã originalem oẽs inferiores animæ vires erant rationi ſubditæ, & ipſa ratio Deo cum ergo per peccatum ſubſtracta eſt originalis iuſtitia oẽs vires aĩæ remanſerunt quodammodo deſtitutæ proprio ordine quo naturaliter ordinantur ad virtutẽ, & ipſa deſtitutio dicitur naturæ vulneratio. Inquãtum ergo ratio deſtituitur à ſuo ordine ad verum eſt vulnus ignorantiæ: vbi ſumitur ignorãtia non pro carentia ſciẽtiæ: ſed pro difficultate ad ſcientiam acquirendam. Inquantum vero voluntas deſtituitur ab ordine ad bonũ eſt vulnus malitię prout notat pronitatem ad malum. Inquantum vero vis iraſcibilis deſtituit̃ ſuo ordine ad arduum eſt vulnus infirmitatis, q̃ notat debilitatẽ ad bene agendum. Inquãtũ vero vis concupiſcibilis deſtituitur ſuo ordine ad delectabile moderatum eſt vulnus concupiſcentiæ, quæ notat pronitatẽ ad concupiſcẽdum immoderatẽ id, quod eſt delectabile ſenſui. Et, quia inclinato ad bonũ virtutis ĩpedit̃ in vnoquoque ꝑ peccatũ actuale: ideo iſta quatuor vulnera nõ ſolũ ex peccato originali: ſed etiã ex alijs peccatis ſunt conſequentia inquantum.ſ. per peccatum ratio hebetatur præcipue in agendis. Et voluntas induratur ad malũ, & maior difficultas bene agẽdi accreſcit, & concupiſcentia magis exarceſcit.

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Conuenienter dicuntur eſſe quatuor vulnera naturæ ex peccato, conſequentia, patet ex dictis. *Con. 1.*

Ad primum argu. dicendum, quòd malitia non ſumitur *hic* pro malitia actuali, neq; etiam pro habitu malo: ſed pro quadã pronitate voluntatis ad malum. 1

Ad ſecundũ arg. dicendum, ꝙ concupiſcentia in tantum eſt naturalis homini, inquantum ſubditur rationi. Quod autem excedat limites rationis hoc eſt contra naturã hominis inquantum homo, & ideo pronitas ad actũ immoderatum concupiſcentiæ dicitur vulnus naturæ. 2

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ infirmitas communiter dici poteſt omnis paſſio, inquãtum debilitat, ſiue impedit robur animæ. Sed Beda accipit infirmitatem ſtricte, prout notat debilitatem naturæ, ſiue difficultatem ad bene agendum. 3

QVÆSTIO SECVNDA.

Vtrum mors, & alij defectus corporales ſint effectus peccati.

D. Thõ. 1.2.q.109.art.2. vide Caieta. ibi. Duran. 2.d.30.q.1.

SEcundo quæritur. Vtrum mors, & alij corporales defectus ſint effectus peccati.

Arg. quòd non, quia remota cauſa, remouetur effectus, ſed remoto omni peccato per baptiſmũ, vel pœnitentiã nõ remouẽtur huiuſmodi defectus igitur. 1

Contra.

Rom.5. Contra. Ad Romanos v. Per vnum hominem peccatum in hunc mūdū intrauit, & per peccatum mors. Notandum, quòd aliquid poteſt eſſe cauſa alterius dupliciter. Vnó modo per ſe, quod videlicet per virtutem ſuæ naturę, vel formæ producit effectum. Alio modo per accidens ad modum remouentis prohibēs, ſicut dicitur in 8. Phyſicorum, quòd diuellens columnam per accidens mouet lapidem columnæ ſuppoſitum.

Con.1. Hoc præmiſſo, ponenda eſt talis concluſio. Peccatum non eſt per ſe cauſa mortis, & aliorum huiuſmodi defectum, ſed per accidens tantum. Prima pars patet, quia mors, & huiuſmodi defectus ſunt præter intentionem peccantis. Effectus autem per ſe eſt intentus à ſua cauſa. Secunda pars patet, quia peccatum primi parentis ſublata eſt originalis iuſtitia, quę mortem, & alios defectus huiuſmodi prohibeat.

1 Ad argumentum dicendum, quòd remoto peccato, remouentur etiam huiuſmodi defectus. Non quidem in præſenti vita, ſed congruo tempore ſecundum ordinem diuinæ ſapientię. Oportet enim, quod ad immortalitatem, & impaſſibilitatem glorię, quæ in Chriſto inchoata eſt, & per Chriſtū nobis acquiſita perueniamus; conformati prius paſſionibus eius. Vnde oportet, ꝙ ad tempus maneat in noſtris corporibus paſſibilitas, ad impaſſibilitatem gloriæ promerendam conformiter Chriſto.

Vtrum peccatum cauſet maculam in anima.

Diuus Thom. 1.2.quaſt. 86.articu. 1.& 2.

TErtio q̃ritur. Vtrū peccatum cauſet maculam in anima.

Arguitur ꝙ non, quia vel illa macula eſt aliq̄d poſitiuum, vel eſt priuatio pura. Non primum, q̄a trāſeunte actu peccati, nihil poſitiuum vr̃ manere in aīa ex peccato, niſi diſpoſitio, vel habitus. Sed huiuſmodi diſpoſitio nō pōt dici macula peccati. Remota, n. diſpoſitione hmōi, contingit adhuc maculā remanere, vt patet in eo qui peccat mortaliter prodigalitate, & poſtea trāſmutatur in habitū vicij oppoſiti, nec etiā vr̃ dici poſſe, ꝙ illa macula ſit priuatio pura, q̄a oīa peccata cōueniunt ex parte auerſionis, & priuationis gratię, & ſic ſequeretur, quòd omniū peccatorum eſſet vna macula. 1

Contra. Eccleſ. 47. dicitur Salomoni. Dediſti maculam in gloria tua, & ad Ephe. v. vt exhiberet ſibi glorioſam eccleſiam nō habentē maculā, neq; rugā, &c. Notandum, ꝙ ſecundum ſanctum Thom. prima. 2. quæſt. 96. Macula peccati notat detrimentum nitoris, ꝙ anima incurrit per contactum amoris quo inheret rebus aliquibus contra lumen rationis, & diuinæ legis, quemadmodum corpus nitidū maculari dicitur ex cōtractu luti: huiuſmodi autem detrimentum nitoris in anima, nō cauſatur a rebus ipſis quaſi agentibus in animam, ſed ipſa anima ſeipſa illud incurrit inordinate adhærendo rebus. Scot. autem, ꝙ tranſeunte *Eccl.* *Eph.* *4.d. q.1.*

tranſeunte actu peccati in peccatore ſolū remanet relatio rōnis quæ eſt obligatio ad pœnā, quæ quidē obligatio eſt a diuino intellectu,& diuina voluntate ſic obligante, & hēt tria nomina. Dicitur.n.macula, quia diſconuenit animæ:dicitur offenſa,qa Deus vult eam vindicare: & dicitur reatus formaliter, inquantum talis obligatio, ſi ab illa dicitur peccator formaliter.

Con.1. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Ex peccato conſequitur in anima macula quædam in ipſa manens poſt actum peccati, patet ex dictis.

1 Ad arg. dicēdum, ꝙ patet etiā ex dictis, quia ſm Thom. macula nō eſt aliquid poſitiuū in aīa, nec tñ dicit priuationem præciſe,& abſolute, ſed in ordinē ad peccatū quod conſequit̃. Et ideo diuerſa peccata, diuerſas maculas inducūt. Secundū Scot. vero macula non dicit aliquid reale, ſed relationem rationis.

Vtrum peccatum mortale inducat reatum pœna.

D. Tho. 1.2.q.87.arti.1. Duran.2. ſent.d.42.q.3.

QVarto quęritur. Vtrum peccatum mortale inducat reatum pœnę æternę.

1 Primo arguitur, ꝙ peccatū nō inducat reatum pœnæ, quia dicit Aug. Iuſſiſti domine:& ſic ē vt ſibiipſi pœna ſit inordinatus animus, ſed pœna non cauſat reatum alterius pœnę, quia ſic iretur in infinitum. igitur. &c. *Confeſ. lib.1.*

2 Secundo arguitur, quòd nullū peccatum inducat pęnæ ęternę. qa nullus ſapiēs facit aliquid niſi in ipſo delectet̃, ſed Deus nō delectat̃ in perditione hominū, vt habetur Sa.j. ergo Deus non punit homines pœna ſempiterna.

Tertio arg. Pœna æterna differt a temporali in infinitum, ſed nullum peccatum differt ab altero in infinitum, cum omne peccatum ſit actus humanus, qui infinitus eſſe non poteſt, ergo ſi aliquod peccatum inducat reatū pœnæ æternæ, ſequitur, quòd omne peccatum talem reatū inducit, quod eſt falſum. 3

Contra. Matthæ. Ibunt ſcilicet impij in ſupplicium æternum. Primo notandum ſecundū Thom. prima ſecundæ. q. nonageſimaſeptima, ꝙ quicunque cō tra ordinem aliquem inſurgit iuſtum eſt, vt ab ipſo principe ordinis deprimatur. Omne autē peccatum eſt actus inordinatus, & ſic quicunque peccat, contra ordinem aliquem agit: ideo iuſtum eſt, vt ab ipſo ordine deprimatur. Quæ quidem depreſſio pœna eſt. Vnde ſecundum tres ordines quibus ſubditur humana voluntas, triplici pœna poteſt homo puniri. Primo enim ſubditur ordini propriæ rationis. Secundo ordini exterioris gubernātis, vel ſpiritualiter, vel temporaliter, polytice, vel yconomice. Tertio ſubditur vniuerſali ordini diuini regiminis. Quilibet autem horum ordinum per peccatum peruertitur, ille enim qui peccat, agit contra rationem, & contra legem humanam,& contra legem diuinam. Vnde triplicem pœnam incurrit. Vnam quidem a ſeipſo, quæ eſt conſcientiæ remorſus. Aliam uero ab homine, *Matt. 25.*

mine, & aliam a Deo. Secundo notandum, ꝙ beatus Bonauent. quadruplici ratione oſtendit, ꝙ ad culpam ſequitur inſeparabiliter pœna. Prima ratio ſumitur ex perfectione diuinæ æquitatis, tantæ enim æquitatis eſt Deus, vt non patiatur ad modicum de decus peccati eſſe ſine dedecore iuſtitiæ. Omni enim debet modo iniuſtitiam ſuperare. Secunda ratio ſumitur ex pulcritudine vniuerſitatis. Vniuerſum enim ex ordine pulchritudinem habet, quæ talis eſt qualem decet ad oſtenſionem ſummæ ſapientiæ. Et ideo nullo modo fœdari poteſt: non poteſt igitur ad momentum eſſe in vniuerſo aliquid inordinatum, ergo non poteſt eſſe peccatum a pœna ſeparatū. Tertia ratio ſumitur ex corruptione culpæ, dū enim voluntas in actu ſuo ſe voluntarie deordinat, ſemetipſum incuruat, & modo ſpecie, & ordine priuat. Talis autem priuatio magna eſt damnificatio, & læſio. Quarta ratio ſumitur ex conditione peccantis naturæ, quia voluntas rationalis, quæ eſt cauſa peccati, eſt quaſi media inter ſenſualitatem, & ſinderesim. Senſualitas enim omnino inclinat ad id quod eſt delectabile ſenſui. Synderesis autem omnino declinat ad bonum rationis, vel oſtenſiue, prout dictum eſt in ſecundo tractatu, ponendo ſynderesim in intellectu, vel inclinatiue, trahendo determinate ad bonum rationis, licet non neceſſario, ſecundum quem modum ponēda eſſet ſynderesis in voluntate. voluntas enim rationalis de ſe indifferens eſt, vt tendat ad bonum ſenſus, vel ad bonum rationis. Eſt etiā media inter Deum, & creaturas alias a ſe. Cum ergo ſe conuertit ad hæc inferiora ab eo recedit, qui ſurſum eſt, & dum acquirit paruum bonum, amittit magnum bonum, quia dum acquirit bonum, vt nunc amittit bonum ſimpliciter, & quæ erat media, facit ſe infimam, & cum peccando concordat ſenſualitati, diſcordat a ſyndereſi, & diſcordando a ſyndereſi ex illa repugnantia incurrit remorſum quēdam, & afflictionem internam. Et ita peccando, perdit magnum bonum, perdit honorem proprium, perdit ſolatium, & incurrit remorſum. Et ſic patet, quòd ad culpam inſeparabiliter ſequitur pœna, tam pœna damni, quàm pœna afflictionis inuoluntariæ. Pœna autem damni ſemper ſequitur in actu, quia nunquam homo eſt in culpa, quin ſit ſemper in damno. Pœna vero afflictionis, ſiue remorſio, ſemper ſequitur in habitu, quamuis propter delectationem intenſam, vel in conſiderationem aut diſtractionem animi, non ſemper ſentiatur. Tertio notandum, quòd pœna poteſt accipi dupliciter. Vno modo generaliter pro quacunque afflictone dolorem, aut triſtitiam ingenerente, & ſic manifeſtum eſt, quòd non omnis pœna præſupponit culpam. Hoc enim modo in brutis eſt pœna, in quibus tamen nulla eſt culpa. Alio modo ſumitur pœna proprie, prout dicitur a puniendo. Et hoc modo omnis pœna aliquo modo reſpicit culpam. Et hoc multipliciter. vt dicit beatus

2. d. 36. q. 1.

2.d.36. q.1. beatus Bonauen. Quædam enim reſpicit culpam, vt præſentem in ſe, vt pęna infernalis. Quædam vt præteritam in ſe, ſed præſentem in reatu, & ſequela, ſicut pœna purgatoria. Quædam vero ſolum vt pręteritam: & hoc in eo qui punitur, cuiuſmodi eſt pœna iuſtorum, excepto Chriſto. Quædam vero reſpicit culpam non in ſe: ſed in alio, ſicut patet in Chriſto. Quarto notandum, ꝙ ſicut patet ex primo notabili. peccatum ex hoc inducit reatũ pœnæ, quia peruertit aliquem ordinẽ. manẽte autẽ cauſa, manet effectus. Vnde quãdiu manet guerſitas ordinis, manet etiam reatus pœnæ. Quandoq; aũt aliquis peruertit ordinem reparabiliter, & quãdoq; irreparabiliter; defectus.n. quo tollitur principium ordinis eſt irreparabilis. Si aũt ſaluetur principium ordinis virtute eius fieri poteſt reparatio, ſicut ſi corrumpatur principium viſiuum nõ poteſt fieri viſionis reparatio, niſi ſola virtute diuina. Si vero ſaluo principio viſiuo aliqua impedimenta adueniant viſioni reparari poſſunt per naturam vel per artẽ. Si ergo per peccatum corrumpatur principium ordinis, quo voluntas hominis ſubditur Deo, & in Deum tendit, vt in finem vltimum ordinatio quantum eſt de ſe irreparabilis eſt, licet reparari poſſit diuina virtute. Principium autem huius ordinis eſt ipſe vltimus finis, cui homo inhęret per charitatem. Et ideo quæcunque peccata auertunt a Deo charitatem auferentia quantum eſt de ſe inducunt reatum pœnæ æternæ.

Con.1. His præmiſſis, ponendæ ſunt tres cõcluſiones. Prima eſt. Reatus pęnæ neceſſario conſequitur peccatum: patet ex primo notabili.

Con.2. Secunda concluſio. Pęna tam damni quàm ſenſus inſeparabiliter concomitatur peccatum patet ex ſecundo notabili.

Con.3. Tertia concl. Peccatum mortale inducit reatum pœnę æternę, patet ex quarto notabili.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ illa pœna inordinati animi debetur peccato ex eo, quòd peruertit ordinem rationi. Fit autem reus peccator alterius pœnæ, ex eo ꝙ peruertit ordinem legis diuinæ, vel humanæ.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ Deus nõ delectat in pœnis ꝓpter ipſa, ſed delectatur in ordine ſuæ iuſtitię, quę hoc requirit.

3 Ad tertium argu. dicendum, quòd peccatum ex hoc inducit reatum pœnæ eternæ, quia auertit a principio ordinis, quod eſt vltimus finis. In quibuſdam autem peccatis eſt inordinatio. nõ tamen auertens ab vltimo fine: ſed ſolum eſt inordinatio circa ea quæ ad finem ſunt, inquãtum plus vel minus debite eis intenditur: ſaluo tamen ordine ad vltimum finem, puta cum homo nimis afficitur ad rem temporalem: Nec tamen vellet pro ea aliquid agere contra, diuinum præceptum. Vnde huiuſmodi peccatis non debetur pœna ęterna, ſed temporalis. Et licet huiuſmodi peccata non differant in infinitũ a mortalibus ex parte conuerſionis ad bonum commurabile, differunt tamen in infinitum ex parte auerſionis. Finis enim vltimus a quo auertit peccatum

peccatum mortale in infinitum
differt ab his quę ſunt ad finem,
circa quę in orddinatione impor
tat peccatum veniale.

QVAESTIO V.

Vtrum peccatum ſit pœna peccati.

D. Tho. 1. 2. q. 87. ar. 2. Dur. 2. d. 36. q. 2. Scot. 2. d. 35. q. 1.

QVinto quærit. Vtrũ peccatũ
1 ſit pœna peccati.
Arguitur ꝙ nõ, quia dicit Au
Retra. lib. 1. guſt. quòd omnis pœna eſt iuſta.
Omne autem iuſtum eſt a Deo,
ergo culpa eſt pœna peccati.
2 Secundo. Omne aũt iuſtũ eſt
a Deo, ergo culpa eſt pœna pec-
cati. Secundo. Omne peccatum
eſt voluntariũ; pœna aũt eſt in-
3 uoluntaria, ſecundum Anſel.
Lib. de concep. uirg. Tertio pœna non excedit cul
pã, quia Deus ſemper punit citra
condignũ, ſed quandoque ſequẽs
peccatũ eſt maius p̃cedente. Itẽ
cũ ſit ſtatus in peccatis deueniẽ
dũ eſt ad vnũ peccatũ, quod non
punitur ꝑ aliquod peccatũ, ergo
nõ ita punit̃, ſicut aliquod præce
dens & tñ vltimum põt eſſe ma
ius præcedente, ergo maius pec-
catum minori pœna punitur,
quod eſt inconueniens.
4 Quarto. Si culpa ſequẽs eſt pę
na p̃cedẽtis, ergo a relatiuis cul-
pa p̃cedẽs eſt meritũ ſequẽtis, &
pari rõne illa culpa ſequens eſt
meritũ alterius, & ſic deinceps.
Si ergo nullũ peccatum debet re
manere impunitũ, vr̃, ꝙ homo
debeat peccare in æternum, ꝙ in
conueniens eſt & indignum.
Super. Contra. Dicit Augu. ꝙ quædã
peccata ſunt pœnæ peccati. No-
tandum ſecundum Magiſtrum,
quòd priuatio boni poteſt intel *Ezech.*
ligi actiue, vel paſſiue. Primo mo *2. ſent.*
do eſt culpa, & ſecundo modo *d. 36.*
pœna. Et hoc ſecundum Scot.
ibidem poteſt ſic exponi, quòd
ipſa culpa eſt a voluntate, ut a
cauſa actiua, ſed tamen deficien
te, & ipſa pœna eſt in voluntate,
ſicut in ſubiecto, quod per cul-
pam priuatur bono conuenien-
te, quod quidem bonum erat de
bitum in quantum voluntas po-
tuit, i& debuit agere ad rectitudi
nem actus, & tamen non egit.
Primo itaque modo eſt culpa. Se
cundo modo formaliter eſt pœ-
na, quia videlicet corruptio, ſiue
priuatio boni ſibi maxime con-
uenientis, & vt ſic non eſt for-
maliter voluntaria, quia volun-
tas inquantum ſubiectum non
habet formam ſibi inhærentem
in ſua poteſtate.
Hoc premiſſo, ponenda eſt ta *Con. 1.*
lis concluſio. Omne peccatũ eſt
pœna: & vnum peccatum poteſt
eſſe pœna alterius. Prima pars
ſatis patet ex pręcedẽti quæſtio
ne, ſed tamen iterum ſic proba-
tur ſecundum Scotum, quia pœ-
na formaliter eſt carentia boni
conuenientis voluntati, & vo-
lenti. Sed ſi diſtinguamus in vo-
luntate affectionem boni iuſti,
& boni cõmodi: patet, quia ab-
latio boni commodi eſt pœna;
ergo etiam ablatio boni iuſti-
tiæ. Patet conſequentia, quia bo
num iuſtitiæ eſt magis conue-
niens voluntati, quàm bonum
commodi. quod patet, quia quã-
to perfectibile eſt nobilius, &
per conſequens perfectus corre-
ſpondens nobilior tanto eorum
eſt melior conuenientia, & pri-
uatio peior, ſed voluntas inquã-
tum

tum habet affectionẽ iuſtitiæ, videlicet in quantũ libera eſt loquẽdo de iuſtitia innata eſt ſimpliciter nobilior ſeipſa inquãtũ habet affectionẽ commodo, igitẽ melior eſt cõueniẽtia iuſtitiæ ad voluntatẽ, q̃ boni cõmodi, ergo ejus ablatio peior, & pœna maior, q̃ ablatio cuiu cunque cõmodi a iuſticia. Secunda pars probatur, qa Apocalipſis vltimo dicitur. Qui in ſordibus eſt ſordeſcat adhuc. Vbi dicit gloſa. Qui in ſordibus eſt hoc meretur, vt ſordeſcat adhuc. Sed in ſordibus eſſe non eſt aliud, q̃ eſſe in peccatis, & ſordeſcere nihil aliud eſt, q̃ peccare, ergo peccatũ eſt meritũ alterius peccati, ergo a relatiuis peccatũ ſequẽs eſt retributio p̃cedentis, ſed retributio peccati eſt pęna. igitẽ. Itẽ ſic probat Scot. vbi ſupra. quia ſicut ablatio gratiæ eſt pęna peccati ex eo, ꝙ Deus ex demerito peccati ſuã manutenẽtiã, ſubſtrahit ne gratia cõſeruet. Ita ẽt demerito peccati præcedẽtis põt Deus ſe ſubſtrahere a voluntate ne agat ad rectitudinẽ ſecũdi act⁹ ſicut ageret ſi nullũ demeritũ p̃ceſſiſſet: illa ergo carentia rectitudinis in ſecundo actu eſt pœna peccati præcedentis, & tñ ẽt habet rõnem peccati, quia licet non ſit in poteſtate voluntatis dare rectitudinẽ, fuit tñ in eius poteſtate prius .ſ. ante primũ peccatũ, eo ꝙ priuauit ſe illa aſſiſtentia diuina, quæ Deus paratus erat ſibi cooperari ad rectitudinem, & iõ imputatur ſibi ad peccatum, ſicut etiã imputatẽ ei, ꝙ nõ gratuite agit in ſecũdo actu poſt gratiã corruptã. In hãc enim impotẽtiã ex ſe incidit. Potuit .n. cuſtodiſſe gratiam. Iſte tñ modus, vt dicit Scotus, vr̃ difficilis: cũ enim volũtas ſemel peccauit, ſi Deus in ſecundo actu non aſſiſtat ad cauſandũ rectitudinẽ in eo, vr̃, ꝙ illud peccatũ ex tũc nõ ſit in poteſtate voluntatis, ꝙ vr̃ incõueniẽs: iõ poſſet aliter dici, ꝙ licet Deus in actu ſecundo quantum eſt ex ſe aſſiſtat voluntati, ſicut in primo, & in quolibet actu prima cauſa deficiens, ideſt non recte agens eſt voluntas creata. Tamen defectus ſecũdus eſt pœna peccati primi pro quanto eſt ibi priuatio boni animæ conuenientis voluntati, nec eſt ſimile de priuatione gratiæ, & rectitudinis in actu ſecundo puta, quòd Deus ſicut propter demeritum nõ aſſiſtit ad cauſandum gratiam in anima, ita nec ad cauſandum rectitudinem in voluntate. Ipſe enim non dedit gratiam antecedenter, ſicut dedit rectitudinem, & ideo poteſt eam non dare conſequenter. Carentia etiam gratię eſt vna iniuſticia habitualis in anima, non propter aliud, & aliud peccatũ. In actibus autem malis ſibi inuicem ſuccedentibus, ſemper eſt nouum malum: & ideo oportet illorum quemlibet eſſe in poteſtate voluntatis creatæ. Non ſic autem carentiam gratiæ poſt inſtans annihilationis oportet eſſe in poteſtate voluntatis, quia non eſt noua iniuſtitia.

1 Ad primũ arg. di. Bonauentura, ꝙ & ſi nõ ſemp illud ꝙ eſt pęna ſit a Deo, tñ inquãtũ eſt ordinatiuũ culpę ſic & a Deo, qa ipſe ordo eſt a Deo. Sed hãc reſpõſionẽ improbat Scotus, quia ſi pœna non eſt aliquod ens, quod poſſit eſſe a Deo, nec etiã culpa põt eſſe

eſſe a Deo: ergo nec relatio fundata in altero extremorũ, & ita nullus eſt ordo qui poſſit eſſe a Deo, ideo põt aliter dici, ꝙ aliqua pœna eſt ſolũmodo carẽtia boni cõuenientis naturæ intellectuali, ſicut eſt carẽtia viſionis, & fruitionis Dei. Alia eſt pena, quæ eſt aliquid poſitiuum diſcõueniens tali naturę: & omnes pęnæ hoc modo dictæ, poſſunt dici eſſe a Deo. Et de iſtis intelligendum eſt illud Aug. li. retractationum. In bonis operibus Dei bona opera ſunt iſta punitiua. licet ſint mala ipſius punitis, quia diſconueniunt eis. Sed pœnæ primo modo dictę non ſunt a Deo efficiente, quia non ſunt aliquid effectibile nec deficiẽte primo; ſed tãtũ propter demeritũ volũtatis in actu peccati non coagendo uoluntati ad rectitudinem habenda, ad quam operatus fuiſſet quantum eſt ex ſe. Talis ergo pœna eſt a Deo non infligente, uel efficiente, nec deficiente primo, ſed deſerente naturam, quæ deficit, & relinquente eam in ſuo defectu, & in omnibus defectibus conſequentibus ad illum defectum, in quos incidit ratione primi demeriti deſerta a Deo.

2 Ad ſecundum argu. patet reſponſio ex dictis.

3 Ad tertiũ arg. dicẽdũ, ꝙ ſi eſſet pęna inflicta a Deo, nõ eſſet maius malũ, ſed minus, ſed ſicut dictũ eſt ſecundũ peccatum non eſt pœna inflicta a Deo; ſed eſt tantum modo a Deo deſerente.

4 Ad quartũ arg. dicẽdũ ꝙ culpa præcedẽs reſpectu ſequentis non eſt meritum condigni, ſed congrui. Quę quidẽ cõgruitas in alia pœna de facili recõpẽſari poteſt per aliam congruitatẽ. Sicut enim congruum eſt, ꝙ Deus peccatorem deſerat, permittẽdo eũ labi in aliud peccatum ſic etiã cõgruum eſt, quia male uſus eſt vita, vt vitam ſibi auferat, & in infernum demergat. Et preterea ſicut congruum eſt, vt dimittat eum cadere in aliud peccatum. Sic etiam congruum eſt, vt ſi velit pœnitere, & abſtinere det ei auxilium, vt in aliam culpam non corruat.

Explicit prima pars.

SEQVITVR SECVNDA PARS.

DICTO in prima parte huius tractatus de peccato in generali. cõſequenter in hac ſecunda parte iuxta diuiſionem a principio poſitam, dicendum eſt de peccatorum primordiali originatione. Vbi ſunt tria conſideranda. Primum eſt primorum parentum tranſgreſſio. Secundum eſt originalis peccati tranſfuſio. Et tertium eſt ipſius originalis culpa conſecutio.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum peccatum primi hominis potuit eſſe veniale.

Thom. 1. 2. q. 89. ar. 3. Dur. 2. d. 21. q. 4. Scot. 2. d. 21. q. 1.

Circa primum primo quærit, Vtrũ peccatũ primi hominis potuit eſſe veniale.

Ar. quòd non, quia omni peccato,

cato debetur aliqua pœna; ſed pœna nõ potuit eſſe ĩ ſtatu innocẽtiæ: ergo tunc non potuit eſſe peccatũ, niſi auferens rectitudinem innocẽtiæ, & ſic mortales.

2 Secundo arguitur. Nulla obliquitas ſtat cũ rectitudine ſũma; ergo in ſtatu innocentiæ nõ potuit eſſe peccatũ, niſi corrũpens rectitudinem, & ſic mortale.

3 Tertio arguitur. Nulla poteſt eſſe obliquitas in viribus inferioribus, quandiu vires ſuperiores ſunt ordinatæ ad Deũ: ergo primum peccatum non potuit eſſe niſi in uiribus ſuperioribus; ſed omne tale eſt mortale igitur.

Contra. Magis repugnat recti tudini innocẽtiæ mortale quàm veniale: ſed nõ obſtãte illa recti tudine, potuit peccare mortaliter, ergo & venialiter. Primo notandũ, quòd aliqui dixerunt, ꝙ primum peccatũ non potuit eſſe veniale. Et huius opinionis ſit Alexander de hallis doctor ſanctus, & beatus Bonauẽt. propter rationes adductas in principio quæſtionis. Sed contra hanc opinionem ſic arguit Sco. quia nõ perfectius coniungebat vltimo fini iuſtitia originalis, quàm gratia gratum faciens. Sed cum gratia quantacunque conceſſa viatori, poteſt ſtare peccatum veniale. Vnde Iohannes in ſua canonica. Si dixerimus, quòd peccatũ non habemus noſipſos ſeducimus. igitur. Item potuit Adam dicere verbum ocioſum in ſtatu innocentiæ: tale autem non eſt mortale. igitur. Secundo notandum, quòd peccatum mortale non differt a veniali in hoc præciſe, quòd vnum eſt reſpectu finis vt mortale. & aliud reſpectu eorũ quæ ſunt ad finẽ, ſcilicet veniale: immo vtrunque poteſt eſſe & circa finem, & circa ea quæ ſunt ad finem. Sed in hoc diſtinguuntur, quia peccatum mortale auertit a fine, non autẽ veniale. Peccatũ enim mortale eſt deordinatio oppoſita ordinationi, ſine qua finis cõſequi non poteſt, & illa eſt ordinatio, q̃ cadit ſub præcepto. Peccatum vero veniale eſt deordinatio oppoſita ordinationi, quæ non eſt ſimpliciter neceſſaria ad conſequendũ finẽ; eſt tamen vtilis, & talis eſt ordinatio, quæ eſt de conſilio.

His p̃miſſis, ponẽda ẽ talis cõcluſio. Adã potuit prius peccare venialiter patet, q̃a potuit habere actũ deordinatũ contra conſiliũ abſque hoc, ꝙ haberet actum deordinatum cõtra præceptum. Item patet concluſio ex rationibus poſitis in primo notabili. *Con. 1.*

Ad primum argumentum dicendum, quòd alia pœna, quàm mors poteſt reſpondere veniali puta diſplicentia aliqua. Nec obſtat innocẽtiæ Adæ habuiſſe pœnam debitã veniali præter mortem, vel poteſt dici, ꝙ pœnæ proprie non correſpondent veniali. Sed commitens veniale eſt debitor feruẽtioris actus voluntatis, quàm prius qui feruor conſumeret peccatum veniale. 1

Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ venialis obliquitas potuit ſtare cum ſumma rectitudine habituali. tunc poſſibili viatori, nec ſibi repugnabat. Et forte etiã, vt dicit Sco. non repugnabat rectitudini actuali, ſicut etiam nunc actũ maxime meritorium poteſt ſequi aliqua vana gloria, quæ eſt peccatum veniale, nec tamen 2

tamen tollit meritũ illius actus. Et ſi obiiciatur, ꝙ eadẽ ratione poſſet ſtare veniale peccatũ cũ beatitudine dicendum, ꝙ ſi beatus dimitteretur ſibi poſſet in illum actum: ſed non eſſet ſibi venialis trãſgreſſio præcepti, quod habet de ſemper elicendo, ſiue continuando actum fruitionis. Non diuertendo non ſolum ad oppoſitum: ſed nec etiam ad actum diſparatum: viatori autem nullum præceptum tale datur ad minus quantum ad actum diſparatum.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quòd dato etiam, quòd in inferioribus viribus non potuerit fuiſſe deordinato, niſi prę fuiſſet in ſuperioribus: non tamen omnis deordinatio in virtute ſuperiori eſt peccatum mortale. Leuis enim motus per ſurreptionem circa articulum fidei eſt deordinatio in portione, vel virtute ſuperiori, & tamen non eſt mortale peccatum.

Utrum peccatum Adæ fuerit, grauiſſimum.

Tho.1.2.q.63. art.3. Scot.2.d.21. q.2. Dur.2.d.21.q.3.

QVESTIO II.

SEcundo quæritur. Vtrum peccaum Adæ fuerit grauiſſimũ.

1 Argu. quòd ſic, quia ademit maximum bonum, ſcilicet iuſtitiam originalem.

2 Secundo ar. Peccato Adæ maxima fuit pœna inflicta, ſcilicet mors.

3 Tertio argu. dicit Gloſ. ſuper illud pſal. Quæ non rapuit tũc quòd ex ſoluebat Eua, & Adam rapere voluerunt diuinitatem, & perdiderunt fęlicitatem: ſed hoc eſt maximũ malum in Angelo: ergo multo magis in homine qui magis diſtat a Deo.

Contra Aug. dicit ꝙ Adam non carnali cõcupiſcẽtia victus, ſed amicabili quadam compulſus beniuolẽtia qua plerunq; ſit, vt offendatur Deus, ne offendat amicus peccauit. Eua aũt ſm eũ multũ magis peccauit, q̃a appetiuit ęqualitatẽ diuinã. Primo notãdũ, q̃d duplex eſt actus volũtatis, ſcilicet velle & nolle. In nolle aũt non poteſt primo conſiſtere peccatum, vt dictum eſt in ſecundo tractatu vbi quærebat de primo peccato angeli. Velle aũt eſt duplex, ſcilicet amicitiæ & cõcupiſcentię, ſiue commodi. Quod autẽ amatur amore amicitiæ magis amatur, quàm quod amatur amore commodi, quia vt habetur primo Poſteriorum. propter quod eſt vnum quodq; tale & illud magis. Primum autem peccatum Adæ non fuit ex ĩmoderato amore ſui, ſicut fuit primum peccatum angeli Angelus enim ſe per eſſentiam intelligit: primus homo vero prius intelligit aliam, quàm ſe & vtitur obiecto ſenſibili in ſui cognitione. Primum itaque peccatum Adę, ſecundum quod dicit Aug. ſuper Gen. fuit immoderatus amor amicitiæ vxoris ſuę. Propterquam noluit eam contriſtare, quia credebat eam ſine ſuo ſolatio contabeſcere. vt dicit ipſe. Aug. Nõ erat autẽ amor ille libidinis, quia nondum erat talis. Ex hoc autem amore mortale peccatum grauius ſequebatur, ſcilicet voluntas explendi il-

Super genes.c.12

lud quod non licuit: puta pręceptũ de eſu pomi violare. Quodquidẽ præceptum non erat de lege naturę ſicut ſunt præcepta decalogi. Eſus.n.illius pomi in ſe nõ erat de gñe mali:ſed ſolũ fuit malũ, qa prohibitum ad experiẽdã eorũ obedientiã. Secundo notandum, ꝙ grauitas peccati attẽditur ex hoc, quod opponitur magis intenſæ bonitati, vel quia bonitas cui opponitur eſt magis neceſſaria, quia videlicet peccatũ eſt contra plura pręcepta, & magis ardua. Põt tñ aggrauari peccatũ rõne ſequelę: aut ẽt pp excellentiam perſonę, & dignitatem.

Con.1. His præmiſſis ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Peccatũ Adæ, ſm formalem rationẽ non fuit maximum: patet, qa non fuit directæ cõtra maximũ bonum diuinum: ſed ſimpliciter circa bonũ creatũ ꝗuis indirectę priuaret maximum bonũ. Nec ẽt fuit directę contra arduiſſimũ præceptũ, quod eſt. Diliges dñm &c. Nec ẽt contra præceptum de dilectione proximi: immo ſolũ contra præceptum poſitiuũ de eſu ligni boni, & mali. Peccata aũt contra decẽ præcepta decalogi ſunt contra illud, qđ ẽt eſt tenendum ex lege naturę.

Con.2. Secunda concluſio. Peccatum adfuit maximũ peccatũ ratione ſequelæ, & ſpecialẽ habuit grauitatẽ ex conditione perſonæ. Primum patet, quia ex ea conſecuta eſt iuſtitiæ originalis amiſſio tã in eo, ꝗ̃ in ſua tota poſteritate. Secundum patet, quia non habebat inclinationẽ impulſiuã ad cadẽdum: immo fortitudinẽ ad reſiſtendũ. Habebat.n.illam iuſtitiam originalẽ per quã facile poterat omne peccatum vitare, quę ſibi tradita fuit tali pacto, ꝗ̃ ſi eam perderet pro ſe, & ſua poſteritate perderet.

Tertia concl. Eua ſimpliciter, & per ſe plus peccauit ꝗ̃ Adam: licet ex circunſtantia accidentali peccatum Adæ fuerit ſm quid grauius. Primum patet quia Eua voluit vſurpare ſibi diuinitatem, vt dicit Aug. Vnde habens auiditatem diuinæ ſcientiæ fuit ſeducta. Adam uero nõ fuit eductus, vt dicit Apoſtolus. ideo non appetit ęqualitatem Dei. Item Eua fuit cauſa peccati uiri. Secunda pars probatur: quia excellentior & dignior, & ad reſiſtendum fortior erat Adam, ꝗ̃ Eua. Con. 3. 1. Ti. 2.

1 Ad primum arg. dicendum. ꝙ peccatum Adæ non ademit formaliter maximũ bonum, nec directæ, vt dictum eſt, nec ẽt ademit formaliter originalem iuſtitiam: ſed ſolum demeritoriæ.

2 Ad ſecundum arg. dicendũ, ꝙ peccato Adę non debebatur maxima pœna: immo ſi ipſe dãnatus fuiſſet pro peccato illo non fuiſſet ita grauiter punitus ſicut multi alii. Et cum dicitur, ꝙ pro illo peccato in flicta eſt mors: dicendum, ꝙ non erat immortalis homo ante culpã per aliqua naturalia: ſed per gratuita ſibi collata. Videmus autem quandoq; ꝙ ex vna culpa ſubſtrahũtur maxima beneficia: licet pro illa nõ infligatur niſi modica pœna. Vñ põt dici, ꝙ mors quę debet peccato Adæ, licet ſit pœna generalior, ꝗ̃ alia quæcunque pœna hominis pro quocũque peccato data; non eſt tamen maior pœna, aut grauior ſimpliciter.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ Adam

Adam non appetebat æqualitatem Dei directe, & formaliter: sed interpretatiuè tm̄, & ſic oīs peccans, ſm quod dicit Anſel. de caſu diaboli, vult rapere equalitatem Dei: immo vult eſſe maior Deo in eo, ꝙ voluntatem ſuam præfert uoluntati diuinæ.

Vtrum peccatum primi hominis fuerit ignorantia.

Sco. 2. d. 22. quæſt. 1.

QVÆSTIO III.

TErtio quæritur. Vtrum peccatum primi hominis fuerit ex ignorantia?

1 Arg. ꝙ ſic. Dicit Augu. de ciuitate Dei. Adam inexpertus diuinę ſeueritatis falli potuit vt crederet veniale, quod erat mortale.

2 Secū̄do arg. Peccatum primorū parentū nō fuit ex īfirmitate, qa nulla inordinata paſſio fuit ī eis añ peccatū, nec fuit ex induſtria, ſiue certa ſciētia. Nō. n. fuit peccatū in ſpiritū ſanctū: ergo videtur, ꝙ fuerit ex ignorantia.

3 Tertio arg. Dicit philoſophus. iii. Eth. Omnis malus ignorans. Sed Adam factus eſt malus ꝑ peccatū. Igitur. Contra. Ignorantia eſt pœna peccati: ergo non pręceſſit peccatū. Notandum, ꝙ ſecundū Rich. ignorantia dupliciter accipitur. Vno mō pro ſimplici neſcientia: & talis non eſt pœna ſed defectus naturalis conſequens naturam creatam cuius non eſt omnia ſcire. Alio modo pro neſcientia eorū, q̄ quis tenetur ſcire pro illo tempore quo debet ea ſcire. Aliter ſic diſtinguit Sco. quædam eſt ignorantia pręcedens peccatū, & diſponens ad ipſum. Alia eſt ignorantia concomitans peccatū. Alia vero eſt ignorantia, q̄ ſequitur ex peccato tāquā pęna eius. Vel aliter ſic. Ignorantia pōt, vel pro ſimplici neſcientia, vel pro ignorātia erronea accipi. Itē ignorātia pōt eſſe ipſius facti in ſe, uel quo ad aliquas circūſtantias, uel etiā quo ad aliquid conſequens.

His præmiſſis ponenda eſt talis concluſio. Primus homo non peccauit ex ignorantia erronea, nec ex ignorantia eorum, q̄ quis tenetur ſcire, neq; ex ignorantia facti, licet peccauerit ex ignorantia circunſtantiarum conſequentium. Primum patet, quia error non præceſſit peccatū. Approbare. n. falſa pro ueris eſt naturæ lapſę non inſtitutæ. vt dicit Aug. iii. de libero arbitr. Secunda pars probatur, quia talis ignorātia eſt culpabilis, quæ non poteſt pręcedere primā culpam. Tertia pars patet, quia ſciuit hoc eſſe contra præceptum Dei: ſcilicet comedere de ligno. Quarta probatur, qa neſciebat antę peccatum, vtrum tanta pœna ſequeretur. Ignorantia tñ aliqua erronea ſecuta eſt primum peccatum, inquantum ex immoderato appetitu complacendi vxori ſuæ credidit eſſe veniale, quod erat mortale. *Con. 1.*

Ad primum arg. dicendum, ꝙ illa credulitas erroris non præceſſit primum peccatum q̄uis ſequeretur, vt dictum eſt, vel concomitaretur. 1

Ad ſecundū argumentum patet ex dictis, quomodo ignorantia circunſtantiarum conſequentium preceſſit peccatum Adæ. 2

Ad tertium arg dicendum. ꝙ illud dictū philoſophi eſt intelligen- 3

ligendum de ignorantia conco-
mitante,aut ſubſequente.

Utrum peccatum originale tranſfundatur ad poſteros.

Th.1.2.q.81,ar.1.Hen.quodl.2.vt 11 Dur.2.d.31.q.1.Sco.2.d.30.q.1.

QVAESTIO II.

CIRCA ſecundum ſuperius propoſitum,quod eſt de peccati originalis trāſfuſione. Queritur. Vtrū quilibet,ſm legē cōmunem propagatus ab Adā contrahat peccatum originale.

1 Ar.ꝙ nō,quia dicit Augu.lib. de vera religione. Peccatū a Deo eſt voluntariū,ꝙ ſi non eſt volūtarium,non eſt peccatum.Sed in paruulis,qui non habent uſū rationis nihil eſt voluntariū : igr.

2 Secundo arg.Nullus peccat in
De libe. eo,quod vitare non poteſt.vt di-
arb.li.3. cit Aug.Sed paruulus hoc vitare non poteſt cum ſibi contingat a ſua conceptione.igitur.

3 Tertio ar. quia nō peccat iſtę, qui naſcitur nec peccat iſtæ,qui generat:ergo non videtur, quòd ibi ſit peccatum.

4 Quartoargu. vt dicitur.Cæco
Ethic. l. nato nullus improperabit : ſed magis miſerebitur:ergodefectus naturalis non eſt culpabilis:iſtæ autem eſt huiuſmodi.

5 Quinto arg.Adam fuit minus bonum, q̃ tota natura humana: ergo ꝑꝑetus peccatū tota natura non debet originaliter infici.

Epho. 2. Contra. Dicit Apoſtolus ad Epheſios. Omnes natura ſumus filii iræ.Item Aug.lib. de baptiſmo paruulorum. Adam tabeficauit in ſe omnes de ſua ſtirpe venturos. Primo notandum,quòd diuerſi diuerſimodę de peccato originali locuti ſunt.Conueniētior tñ modus loquendi vr̃ eſſe, qui ponitur ab Anſel. lib. de conceptu virginali vbi dicit. Hoc peccatū, quod originale dico aliud intelligere nequeo in ipſis infantibus,niſi factā per inobedientiā Adę iuſtitię debitę nuditatē,per quā ſunt oēs filii irę. Ex quo cōcludit Scot.ꝙ peccatum originale non eſt aliud,q̃ carentia iuſtitiæ originalis debitę, & nō qualitercunq; debitæ:ſed debitę, quia acceptę in primo parente, & in ipſo amiſſę. Et ideo Adam non habuit peccatū originale, quia illud debitum nō fuit ad ipsū traductum per aliquem parentum: ſed in ſeipſo accepit illam iuſtitiā,& actu proprio amiſit. Et ſi obiiciatur, quia multi ſancti vidētur dicere,ꝙ peccatū originale eſt concupiſcentia.Reſpondet Sco.ꝙ concupiſcentia dupliciter pōt accipi. Vno modo prout eſt actus, uel habitus, vel pronitas in appetitu ſenſitiuo : & nullum iſtorum eſt formaliter peccatū. Alio modo prout eſt pronitas in appetitu rationali,ideſt in voluntate ad concupiſcendum delectabilia immoderatę eo, quòd uoluntas nata eſt condelectari appetitui ſenſitiuo cui coniungitur. Et hoc modo concupiſcentia eſt materiale peccati originalis, quia per carentiam iuſtitię originalis, quæ erat quædam habitualis qualitas a Deo data & conſeruata, quę cohibebat ipſam ab omni immoderata delectatione, & triſtitia ipſa non poſitiuè,ſed per priuationē fit prona ad concupiſcendum immoderatæ

deratæ delectabilia ſicut exemplificat Anſel.lib. de caſu diaboli.de naui fracto gubernaculo: & de equo, q ſibi dimittitur fracto freno. Et ſi obiiciatur, ꝙ angelus caret iuſtitia originali: & tamen nō habet peccatū originale: ergo peccatū originale nō eſt. formaliter carentia iuſtitiæ originalis. Item paruulus baptizatus caret iuſtitia originali: & tamē nō habet peccatum originale: igr. Si autem dicatur, ꝙ illud per gratiam eſt dimiſſum. Contra. Baptizatus relapſus, non habet gratiam nec habet iuſtitiam originalem: ergo peccatum originale redit in eum. Ad primum dicendum quòd Angelus non eſt capax iuſtitię originalis, vel ſi ſit capax habet eam. Si enim non reſpicit per ſe, ni ſi voluntatē & non appetitum ſenſitiuum, non eſt incōueniens ponere aliquod tale donum in angelo. Ad ſecundum dicendum, quòd in baptiſmo ſoluitur debitum habēdi illud donum in ſe, & commutatur in debitum habendi donum equiualens, ſcilicet gratiam, & iſtud ſecundum debitum ſemper ex tunc manet, nec primum redit, & qui caret ſecundo dono debito grauius peccat, quàm qui caret primo Ex hac autem ratione patet, quòd in baptiſmo iuſtitia originalis non reſtituitur in ſe formaliter, & ita nō deletur peccatum originale per ſuum oppoſitum formaliter: ſed tantum reſtituitur ipſa iuſtitia originalis in ſuo æquiualenti: immo ēt præeminenti: ſimpliciter enim perfectius & conuenientius coniungit gratia fini, ſub ratione finis, quam iuſtitia originalis. Et ideo cū datur gratia in baptiſmo ſimpliciter dimittitur illud peccatum eminentius, quàm remitteretur per poſitiuum formaliter oppoſitum: & licet remaneat carentia illius poſitiui, ſcilicet originalis iuſtitiæ non tamē eſt culpa, quia illud poſitiuum non plus eſt debitum: ſoluitur enim debitum habendi illud, & commutatur in debitum habēdi aliud donum. Prętcrea dicendū ꝙ licet non repugnent abſolutę loquendo carentia iuſtitiæ originalis, & gratia pro ſtatu iſto: tamen repugnant inquantum illa carentia eſt culpa auertens a fine vltimo, & conuerſio illi oppoſita nata eſt ineſſe p gratiam. Secundo notandum, quòd durādus addit ad prædictam diffinitionem peccati originalis vnam particulam, ſcilicet indignitatē habendi, & ꝙ illa particula ſit neceſſaria ſic probari poteſt, qa poſito caſu, ꝙ primi parentes nō peccaſſent poterat Deus non dare iuſtitiam originalē alicui paruulo ex eis propagato: in illo ergo paruulo fuiſſet carentia iuſtitiæ originalis debitę: & tamen tunc non fuiſſet culpabilis. Conuenienter itaque diffinit durandus peccatum originale ſic. Peccatum originale eſt carentia iuſtitię originalis debitę ineſſe cum indignitate habendi. Hæc tamen indignitas ſatis intelligi poteſt ex eo, quòd in p̄dicta diffinitione a Scoto poſita dicitur non qualitercunq; debitę, ſed debite, quia in primo parente acceptæ, & in eo amiſſe. ideo enim indigni ſunt filii Adę habere iuſtitiam originalem, qa Adam per peccatum ſuum amiſ-

ſit eam pro ſe & ſuis poſteris.

Con. 1. His præmiſſis ponenda eſt talis concl. Nulla tamẽ pro nũc facta mẽtione de Virgine Maria, de qua dicetur in ſequenti tractatu. Quilibet ſecundum legẽ cõmunẽ propagatus ab Adã contrahit peccatum originale. Probatur per Augu. dicentem. Firmiſſime tene, nullatenus dubites omnem, qui per concubitũ hominis, & mulieris naſcitur in peccato originali naſci. Item ſic probat Scotus. Quilibet ſic propagatus habet carẽtiam iuſtitię originalis, vt patet ex effectibus illius iuſtitiæ, quibus carent & quorum oppoſitũ habent, vt experientia docet. Eſt autem quilibet ſic propagatus debitor illius iuſtitiæ, quia accepit eã in primo parẽte, & per eius actũ amiſit eã, igr. Sed contra hoc obiicitur, quia hæc natura numero, q̃ eſt in iſto nõ fuit in Adã, licet ibi fuerit natura eiuſdẽ ſpeciei. Reſpondet Scotus, quod omne donum ideo eſt debitum haberi, qa datũ ab ipſo dãte volũtate antecedente, ideſt quantum eſt ex parte ſui, licet non voluntate cõſequente: ſed Adam accipiente iuſtitiam data eſt etiam a Deo filio eius iuſtitia voluntate Dei antecedente, id eſt quantũ erat ex parte Dei, quia ſine ſpeciali dono conferretur filio, niſi adeſſet impedimẽtũ, ergo ex illa collatione facta patri, filius eſt debitor iuſtitię ſic datæ. Rationẽ ergo prædictã, ſic confirmat Scotus, quia ratio debiti tam ex parte doni, quod debetur, quàm ex parte, volũtatis quæ debet illud habere eſt ipſa datio dantis, ergo datio eiuſdẽ rationis ſufficit ad hoc, ꝙ voluntas ſit debitrix qualis ſufficit ad hoc, ꝙ donum ſit debitum. Sed ad hoc, ꝙ donum ſit debitum, ſufficit datio voluntate antecedente, ſiue uirtualiter dare, licet non in ſe formaliter, ergo ad hoc, ꝙ voluntas ſit debitrix, ſufficit ſimilis datio facta illi voluntati, ſed quando facta eſt datio voluntati Adę, facta eſt tali modo, ꝙ quaſi eadẽ datione quantum erat ex parte Dei dabatur ſimiliter omni uolũtati cuiuſcunq; filii ſui ſi non poneretur obex, ergo ex tali datione ſi uoluntas cuiuſcunque filii Adæ debitrix illius iuſtitiæ. Propter ſolutionem aũt aliquorum argumẽtorum, quę fieri poſſent notat Sco. ꝙ dupliciter poteſt eſſe iuſtitia debita. Vno mõ, quia in ſe accepta, & actione accipientis amiſſa. Alio modo, quia accepta in alio, & actione alterius amiſſa. Primo modo peccatum actuale eſt in iuſtitia, & carẽtia iuſtitiæ. Secundo modo originale. Vnde magis comparatur peccato, quaſi quieſcenti in anima poſt actum tranſeuntem, q̃ peccato actuali, quod elicitur a uoluntate peccante.

Ad primum argumentum dicendum, ꝙ ſi dicatur uoluntarium communiter pro eo, quod 1
in uoluntate ſit peccatum originale eſt uoluntarium. Eſt enim in voluntate, in qua nata eſt eſſe iuſtitia ſibi oppoſita. Si uero dicatur volũtarium, quod eſt in poteſtate voluntatis, vt eſt potentia actiua, non oportet peccatum eſſe uoluntariũ ipſi habẽti, ſed uel ipſi, uel alii, a quo contrahitur. Iſtud autem fuit voluntarium Adæ, a quo contrahitur.

Ad

2 Ad ſecundū arg.dicendum,ꝙ nullus peccat in eo, ꝙ vitare nō pōt, prout peccare dicitur elicere actum peccandi. Hoc autem modo paruuli non peccant, ſed prout peccare idem eſt quod hr̄e peccatum,aliquis dicitur peccare in eo,ꝙ in ſe vitare non pōt, quia potuit hoc vitare in alio,ſicut in propoſito, quia Adam potuit hoc peccatum vitare.

3 Ad tertium arg.dicendum,ꝙ debitum habendi iuſtitiam originalem eſt a Deo,ſtatuente legem, & a patre propagante, per cuius actionē iſte eſt naturalis filius Adæ. Carentia autē non habet cauſam poſitiuā,ſed negatiue tantum eſt a Deo non dante iuſtitiā originalem,cuius non eſt alia cauſa, niſi demeritoria, quæ eſt Adam peccans.

4 Ad quartum argu.dicendum, ꝙ defectus naturalis nihil habens de voluntario,nō eſt imputabilis, ſed iſte aliquid habet de voluntario,q̄a ex voluntate primi parentis eſt. Non eſt ergo ſimile de ceco nato.non.n.ex voluntate patris eſt ſic natus,vt dicit Magiſter.2.ſententiarum.

5 Ad quintum argu.dicendum, quòd Adam non corrupit naturam hanc in numero, ſicut nec perſonam hanc in numero, ſed corrupit ſe peccato perſonali,& per hoc demeritorie,corrupit ſe totam poſteritatem ſuam,& iuſtitiam originalem amiſit pro ſe, & ſuis poſteris.

Vtrum peccatum originale contrahatur ab anima.

Thom. 1.2.q.83.arti.5.2. Dur.2.d. 31.q.3.Scot.2.d.31.q.1.

Quæſtio ſecunda.

SEcundo quæritur. Vtrum aīa contrahat peccatum originale a carne infecta concupiſcibiliter ſeminata.

Arg.ꝙ nō, quia materia non agit in formam. 1

Secundo arg.agens eſt p̄ſtantius patiente ex primo de generatione.ſed ſm Aug.nullum corpus eſt preſtantius ſpū,ergo nullum corpus agit in ſpiritum. 2 *Aug.1 ſuper Gen.*

Tertio ar.Si a carne infecta cōtrahit, ergo cōtrahit a proximo parēte, quia ab ipſo ſeminatur talis caro. conſequēs eſt falſum, quia cū plura agētia eiuſdē rationis poſſunt infectū pfectiorem, primus parēs cū parētibus inter medijs poſſet intēdere peccatū originale, vltra id quod egit in filio primo immediate primo parente genito,quod eſt falſum. 3

Contra. Quia nō vr̄ poſſe aſſignari alia cā,vn̄ pcm̄ illud cauſetur ī aīa nō cātur.n. p actū aīæ, quia ſic eſſet pcm̄ actuale,nec a Deo, vt patet nec ab ipſo Adā, q̄a dato; ꝙ Adā cēt annihilatus, adhuc aīa hēret originale pcm̄. Itē Adā nūc eſt btūs, ergo nunc nō pōt eē cā peccati. p̄terea nos cōtraximus iſtud pcm̄ inquantū fuimus in Adā ſmrōnē ſeminalē ſm Aug.ſup Gen.hoc aūt fuit ſm corpus,& nō ſm aīam cum aīa nō ſit ex traduce. Notandū, ꝙ hoc ſunt duo modi dicendi. Vnus eſt,ꝙ ſicut leproſus generat quandā qualitatē infectū in ſemine,ita caro nr̄a infecta, generat in ſemine quādā qualitatē morbidā,& ſic in inſtāti infuſionis aīę ipſa maculatā a carne infecta,ita ꝙ licet illa īfectio carnis nō ſit formaliter culpa,cū ſit ī re

 irratio

irrationali, eſt tamen occaſio
culpæ in anima carni vnita.
Exemplum de pāno mundo da-
to,& fedatꝰ a manu recipientis,
& iſte modus dicendi hr̄ ex di-
ctis Magiſtri in 2.diſtn. 3 t. Sed
contra hunc modū arguit Scot.
quia ſemen nunquā fuit anima-
tum aīa patris:ergo nunquā cō-
traxit infectionē ab aīa.Confir-
matur per Anſel.de conceptu
virginali,vbi dicit, ꝙ ſemen nō
eſt magis infectum,quàm ſputū
vel ſanguis. Si aūt de iſtis forme
tur corpus organicū, non vr̄,ꝙ
ex eius infectione inficeretur
anima. Item ſi ſemen fuit infe-
ctum cum tn̄ tranſeat per mul-
tas formas ſubſtantiales, ante-
quam de ipſo fiat corpus organi
cum,& forma ſubſtātialis prior,
quę conſtituebat ſubiectū huius
qualitatis morbidæ non manet:
ergo nec illa qualitas morbida.
Item ſi oporteat de ſemine infe
cto generari infectum, ſequit̄,ꝙ
leo comedens cadauer hominis
mortui contraheret fomitem,ꝙ
eſt falſum. Et patet cōſequētia,
quia illud cadauer eſt infectum
fomite,quod patet, qa ſi reſuſci-
tetur mortuus aīa reunita car-
ni,inueniet carnē rebellem ſpi-
ritui: ergo vr̄,ꝙ fomes reman-
ſit in cadauere. Ad iſta poſſet
reſponderi,ꝙ virtus actiua ſemi
nis infecti generat de infecto in
fectum: & etiā de nō infecto in-
fectum.Et ideo ad primū iſtorū
dicendū, ꝙ de nutrimento non
infecto virtus actiua patris infe-
cta generat ſemen infectum, &
culpā originalem transfundit.
Ad ſm autē diceretur quòd vir-
tus illa infecta de infecto ſemi-
ne generat carnē infectam. Et
tunc non valet tertia inſtātia de
leone,qa virtus actiua leonis cō
uerſiua cadaueris in corpus ſuū
nō eſt infecta. Sed iterū contra
modū p̄dictū ſic arguit.Scot. qa
ex illo ſequeretur, quòd miracu
loſe formatus de carne digiti
mei contraheret peccatum ori-
ginale,quòd eſt contra Anſel.li.
de conceptu virginali, vbi dicit,
ꝙ duę ſunt rationes quare Chri-
ſtus nō contraxit peccatum ori-
ginale, quarum etiam vna per
ſe ſufficeret ſine alia. Prima eſt,
quia pura fuit caro eius in beata
virgine. Secunda,quia non erat
filius naturalis Adæ, & ideo nō
obligatur in Adam. Alius eſt
modus dicendi quem magis ap-
probat Scot.ſ.quòd anima con-
trahit peccatum originale, me-
diante carne, non ita quòd caro
p̄ qualitatē aliquā cauſet illud:
ſed ex hoc, quòd caro concupi-
ſcibiliter ſeminatur, & ex ipſa
formatur corpus organicum in-
funditur anima conſtituens per
ſonam, quę eſt naturalis filius
Adæ,& ideo debitrix originalis
iuſtitiæ, & tn̄ caret ea. Sed hic
eſt dubium propter auctorita-
tem Augu.li.de fide ad Petrum,
vbi dicit, quòd iſtam maculam
nō transfundit propagatio, ſed
libido.Reſpondet Scot. quòd in
ſtatu innocentiæ fuiſſet propa-
gatio ſine libidine. quia propa-
gantes habuiſſent iuſtitiā origi
nalem, nunc aūt quæcunq; pro-
pagatio cōmunis libidinoſa eſt,
& ideo maculat prolem,non qa
propagatio, ſed ex carentia ori-
ginalis iuſtitiæ in propagātibus
quam carentiam ſequitur libi-
do: ita quòd illa auctoritas Au-
guſtini debet exponi, vt libido
accipia-

accipiatur pro carentia illa, quæ eſt cauſa libidinis.

Con. 1. His præmiſſis, ponēda eſt talis concluſio, anima contrahit peccatum originale ex vnione ad carnem concupiſcibiliter ſeminatam: patet ex dictis.

1 Ad primū, & ſecundum argu-
2 menta dicendū, quòd hoc non eſt a carne in aīam agente: & per idem reſpondetur ad ſecundum: tantūmodo.n.eſt a carnę illa relatio in producto, ſecundū quā dicitur filius naturalis Adę, & hanc conſequitur debitum ex lege diuina, & carentia eſt ibi ex negatione cauſæ. Non eſt ergo neceſſarium ponere aliquam infectionem in carne ſecundum iſtam viam. Si tamen ponatur, poteſt dici, quòd ipſa eſt nō principalis, ſed quaſi inſtrumentalis cauſa culpæ, aut etiam poſito, ꝙ nulla ſit ibi infectio, adhuc poteſt eſſe, vt cauſa inſtrumentalis inquantū in ipſo ſemine eſt vis actiua producēdi filiū Adę, qui per hoc eſt debitor.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quòd quicunque accepiſſet iuſtitiam originalem in ſe formaliter fuiſſet debitor pro ſe, & pro ſua poſteritate, pro qua accepiſſet virtualiter. Et ita ſi Adam non peccaſſet, ſed Cayn: filij Cayn contraxiſſent originale, non ab Adam, ſed a Cayn. Nunc autem nullus accepit formaliter, niſi Adam: & ideo omnes aliæ habuerunt eandem rationem debiti habendi iuſtitiā, & eandem rationem carentię ipſius, quia per actum alterius. Et ideo modo a nullo parente proximo contrahitur, & ſic non poteſt per ipſum intendi.

Vtrum peccatum originale ſit vnum vel multa.

Thom. 1.2.q.82. art.2. Durand. 2 d. 33.q.2.

Tertio quæritur. Vtrum peccatum originale ſit vnum, vel plura.

Arguitur, ꝙ plura, quia dicit pſ. Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea. Sed peccatum in quo concipitur homo eſt originale, igitur. 1

Contra. Ioannis j. dicitur. Ecce agnus Dei: ecce qui tollit peccatū mūdi: quod ſingulariter dicitur, quia peccatū mūdi, quod eſt peccatum originale eſt vnum, vt gloſa ibi exponit. Notandum, quòd quęſtio pōt intelligi, vel de vnitate ſm ſpeciem, vel de vnitate ſecundum numerum.

Hoc præmiſſo, ponēda eſt talis concluſio. Peccatum originale in omnibus eſt vnum ſpecie, & in vno indiuiduo eſt vnū numero. Prima pars patet, quia iuſtitia originalis, cuius peccatum originale eſt priuatio, eſt vna ſecundum ſpeciem. Secunda pars patet, quia formæ, & priuationes formarum numerantur ad numerationem ſubiecti. Con. 1.

Ad arg. dicendum, quia pſal. Ideo loquitur pluraliter, quia in peccato originali radicaliter pręexiſtunt oīa peccata actualia. 1

QVÆSTIO QVARTA.

Vtrum peccatum originale ſit æqualiter in omnibus.

D.Tho.1.2.q.82.ar.4.

QVarto queritur. Vtrum peccatum originale ſit æqualiter in omnibus.

1 Arguitur, quòd non, quia peccatum originale eſt ægritudo, quædam animæ. Egritudo autẽ recipit magis, & minus.

Contra. Peccatũ originale eſt peccatũ naturæ. Natura aũt eſt æqualiter in oĩbus. Notandũ, ꝙ nõ eſt ſimile de pc̃o actuali, & originali. Peccatũ.n. actuale ẽt ſi ſit eiuſdẽ ſpeciei, non ſemper habet æqualem cãm in omnibus. Peccatum autem originale habet æqualem cauſam in omnibus, vt patet ex ſupradictis.

Con.1. Hoc p̃miſſo, ponitur talis cõcluſio. Pc̃m originale ẽ ęqualiter in oĩbus: patet, qa eſt in oĩb⁹ per hoc, ꝙ ſunt filij naturales Adę, & debitores originalis iuſtitię. Hoc aũt ẽ ęqualiter ĩ oĩb⁹.

1 Ad argumentum dicendum, quòd non eſt ſimile de ęgritudine corporali, quæ non habet in omnibus æqualem cauſam etiam ſi ſit eiuſdem ſpeciei.

QVÆSTIO QVINTA.

Vtrum peccata parentum redundent in filios.

Th.1.2.q.81.ar.2. Dur.2.d.33.q.1.

QVinto quæritur. Vtrum peccata actualia parentũ tranſeant in filios.

1 Arguitur, ꝙ ſic, qa puniũtur aliqui diuino iudicio pro pc̃o parentum, ſm illud Exod.xx. Ego ſum Deus zelotes viſitans iniq̃tatem patrum in filios in tertiã, & quartam generationem.

Item magis põt hõ traducere in alterũ illud, quod hẽt a ſe, q̃ illud, qd̃ hẽt ab alio, ſicut ignis magis põt calefacere, q̃ aqua calefacta, ſed homo trãſfert in prolem peccatũ originale, quod habet ab Adam, ergo multo magis peccatum, ꝙ ipſe commiſit.

Contra. bonũ eſt magis diffuſiuum ſui, quàm malum, ſed merita parentum nõ tranſeunt ad poſteros. igitur. Notandũ ꝙ quęſtio põt intelligi dupliciter. Vel quantũ ad culpã, vel quantum ad pœnã. Et iterũ dupliciter. Vel quantũ ad pœnã tpalẽ, vel quãtum ad pęnã ęternã. Et de pęna tpali poteſt intelligi dupliciter. Vel ſpirituali, vel corporali.

Hoc præmiſſo, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Peccata actualia perentũ non tranſeunt in filios, quantũ ad culpã. Probat̃, quia hmõi peccata ſunt perſonales actus, q̃ pertinent ad indiuiduum. Hõ aũt nõ generat filiũ cũdẽ ſibi ſm indiuiduum, licet eundẽ ſecundum rationem naturę. Confirmatur per Anſel. lib. de conceptu virginali dicentem, quòd iniuſti non addunt ſuis infantibus iniuſtitiam. Con.1.

Secunda concluſ. Peccata parentum aliquando tranſeunt in filios quantum ad pœnam temporalem, & corporalem. Probatur, quia filius ſecundum corpus eſt aliquid patris, & ideo cum punitur filius tẽporaliter, & corporaliter punitur quædam portio ipſius patris, quæ peccauit. Con.2.

Tertia concluſio. Peccata parentum non tranſeunt in filios, quantum ad pœnam æternam. Patet, quia talis pœna directe, & primo reſpicit Con.3.

cit animam, quæ eſt immediate a Deo non a patre carnali.

1 Ad ar. dicēdum, ꝙ ſicut Aug. nunquam puniuntur filij pœna ſpirituali, pro peccatis parentū niſi communicent in culpa, uel per originem vel per imitationem, & tunc adhuc non proprie puniuntur pro peccatis parentum, ſed pro peccatis proprijs.

2 Ad ſecūdum dicēdū, ꝙ maior eſt intelligenda ſi illud, quod habet aliqs a ſe ſit traducibile: peccata aūt actualia nō ſunt traducibilia, quia ſunt pure pſonalia.

QVAESTIO. III.

Vtrum peccato originali debeatur carentia diuinæ viſionis.

Th. 3. q. 1. ar. 3. Henr. quodl. 6. q. 21. Dur. 2. d. 33. q. 3. Sco. 2. d. 33. q. 1.

Circa tertium ſuperius propoſitum, videlicet circa punitionem originalis culpæ. Quæritur. Vtrum peccato originali debeatur ſola carentia diuinę viſionis, & fruitionis pro pœna.

1 Primo arg. quòd non, quia dicit Aug. Firmiſſime tene, & nullatenus dubites eos qui ſine baptiſmi ſacramento tranſeūt ęterni ignis ſupplicio puniendos.

2 Secundo ar. Paruuli habebunt corpora paſſibilia. ergo pati poterunt ab igne uel alio actiuo ac etiam pati poterunt pœna interiori ſcilicet famis, & ſitis.

3 Tertio argu. Fomes erit in eis non extinctus: ergo poterunt habere concupiſcētias inordinatas, & appetere delectabilia pp quorū ſubſtractionē poterunt triſtari, & ſic puniri pœna interiori.

4 Quarto argument. habebunt vſum rationis, & poterunt cognoſcere naturam, ſuam ordinatam ad vitam æternam, ergo ex carentia illius poterunt triſtari.

5 Quinto argu. Exiſtens in puris naturalibus haberet iſtud damnum, ergo exiſtens in culpa debet habere aliquam aliam pœnam, alioquin culpa eſſet impunita. Contra Dicit Auguſt. libro de baptiſmo paruulorum, quòd pœna illorū paruulorum ſine baptiſmo decedentium eſt mitiſſima. Notandum, quòd Aureolus dicit, quòd decedentes in originali, habebunt aliquem dolorem interiorem. Sed aduertendum, quòd duplex eſt dolor. Vnus a Deo inflictus ꝓpter peccatum, & hunc non habebunt. Alius voluntarie aſſumptus, & hunc habebunt, licet non ſemper, ſed aliquando puta cum recordabuntur, quòd amiſerunt tātum bonum. Alij vero omnes doctores, quibus eſt magis aſſentiendum, generaliter dicunt, quòd non puniuntur niſi pœna damni.

Hoc præmiſſo, ponenda eſt talis concluſio. Damnati pro ſolo originali, nullam habebunt pœnā ſenſus exteriorem, nec etiā interiorem. Prima pars patet, quia nullam delectationem ſenſualē habuerunt, cui delectationi correſpondet acerbitas pœnæ ſenſus exterioris. Secunda pars patet, quia ſecundum Auguſtinū, triſtitia eſt de his rebus, quæ nobis inuitis accidunt, ſed iſti non inuitæ, aut inuoluntariæ ſuſtinetur ſtatum ſuum: tūc enim murmurarent contra diſpoſitionem diuinam, & ita haberent inordinatam volūtatem, quod videtur Con. 1. Auguſt. de ciui. Dei.

tur

tur abſurdum. Nam ſententia di uina eſt diſpoſitum, ꝙ vbicunq; ceciderit lignum, ibi erit, vt ha- *Eccl.11.* betur Ecleſiaſt. Item ſi triſtarē tur pro carentia beatitudinis, cū non habeant ſpē pertingendi ad eam: ergo haberent pœnā grauiſ ſimā inter pœnas omniū dānato rū, ſcilicet triſtitiā, & deſperati o nē. Et ſi quæratur aliquis quam co gnitionē habebūt. Dicit Scotus, ꝙ cōcedi pōt ſine aſſertione tñ, ꝙ cū nō habeāt intellectū impe ditum carne corruptibili, quēad modū impeditur intellectus in corpore mortali, nec ēt impedi- tū per tormēta, ſicut forte habe būt dānati pñt habere cognitio- nē naturalē rerū, quā acquirere pñt naturaliter ētiā excellētius, q̄ aliq philoſophici habuerūt ꝓ ſtatu iſto, & ita aliqualē beatitu dinē naturalē de Deo cognitio- nē naturalē rerū q̄ acqrere pñt naturaliter ēt excellētius, q̄ ali- qui philoſophi habuerint ꝓ ſta- tu iſto, & ita aliqualē beatitudi- nē naturalē de Deo cognito in vniuerſali potuerunt attingere.

1 Ad primū arg. reſpondet Bona uen. ꝙ Augu. loquitur exceſſiue ad deſtruendū hæreſim Pelagia norū, quæ dicebant paruulos il- los nullā habere culpā, & ita nul lā pęnam, quia ſicut ſm philoſo- *2. Ethi. in mora libus.* phū. Via deueniēdi ad medium eſt aliqualiter ꝓcedere vltra me diū verſus extremum. Et ponit exēplū de virga curua dirigēda, ſic frequenter ſancti diſputando contra hæreſes exceſſiue locuti ſunt deuiātes ad aliud extremū, vt reducerent hæreticos ad me- dium, & ita multu pōderādū eſt cōtra quos hæreticos ſancti ſunt locuti, ſunt Auguſtinus loquens contra Arriū vr̄ quaſi declinare ad Sabellium, & econtra. Aliter autē poſſet dici, ꝙ æterni ignis ſupplicio in ſenſu diuiſionis, id eſt in illo ſupplicio, quod eſt in igne æterno ſunt puniendi.

2 Ad ſecundum arg. dicendū, ꝙ ſicut corpora dānatorū ab igne patientur, & non diſſoluētur, ita corpora iſtorum erunt impaſſi- bilia ex diuina diſpoſitione ſic, ꝙ nō patientur nec intus, nec ex tra, non tamen hoc habebunt ex dote impoſſibilitatis.

Ad tertiū arg. dicēdū, ꝙ ſicut fomes nullū motū inordinatū ſuſcitauit eis in vita iſta, ita nec ibi aliquem ſuſcitauit.

Ad quartum arg. dicēdū, ꝙ co gnitio beatitudinis in particula- ri non eſt homini poſſibilis, niſi ſupernaturaliter eleuetur, vel er- go nō dabitur ne ſit ad triſtitiā, quam nō meruerūt habere, ſicut meruit paganus, propter quod ſibi cedit cognitio beatitudinis in particulari ad pœnā grauiſſi- mā, vt ſcilicet triſtetur deſperās ſe poſſe ad illam beatitudinē per uenire, vel ſi iſtā cognitionē in particulari habeāt, non tamē tri ſtabuntur, quia erunt contenti de ſtatu ſuo ſcientes Deum de ſe ita diſpoſuiſſe, nec ſe ſuo actu il- lam beatitudinem demeruiſſe. 4

Ad quintum argu. dicendum, ꝙ deſiderium naturale non cau- ſat triſtitiam, niſi ſit electiuum, ſed hoc non videtur ponere per ſe iſtum magis punitum, q̄ illū: ideo dicī pōt ꝙ alter punitur, & alter non. Alter.n. eſt debitor iu ſtitiæ, & alter non, & ideo aliter priuatur viſione Dei, quia deme ruit: alter vero non: tamen de facto nunquam erit aliquis in pu 5

ris naturalibus, quia Deus naturam rationalem quam fecit ſemper perducit ad finem, ſi non fuerit ex parte illius impedimentum, vel defectus.

Finis ſecundæ partis.

INCIPIT TERTIA PARS.

Oſtquam dictum eſt de peccato in generali in prima parte huius tractatus, & in ſecunda de peccati primordiali originatione in natura humana. Reſtat, quòd in tertia parte fiat ſpecialis determinatio peccatorũ. Vbi primo ponenda eſt multiplex peccati diuiſio. Secundo peccatorum capitalium ramificatio. ſiue pullulatio. Et tertio erit facienda aliquorum ſpecialium peccatorum ſpecialior conſideratio.

Vtrum diuiſio peccati in mortale, & ueniale ſit conueniens.

D. Tho. 1. 2. q. 88. ar. 1. Dur. 2. d. 42. q. 3. Scot. 2. d. 42. q. 4.

CIrca primum primo queritur de diuiſione peccati in veniale, & mortale. Vtrum ſit conueniens.

1 Primo arguitur quòd nõ, quia dicit Aug. quòd peccatum eſt dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei, ſed omne quod eſt contra legem Dei eſt peccatum mortale, ergo omne peccatum eſt mortale. *Contra Fauſt.*

2 Secundo arg. Dicit Apoſt. Siue mãducatis, ſiue bibitis, ſiue quicquid aliud facitis, omnia in gloriã Dei facite, ſed cõtra hoc præceptum facit, quicunque peccat, non enim peccatũ fieri poteſt, propter gloriam Dei, ergo cum facere contra præceptum ſit peccatum mortale, videtur, ꝙ quicunq; peccat, mortaliter peccat. *1. Cor. 10.*

3 Tertio arg. Quicunque amore alicui inhæret: inhæret ei vel vt fruens, vel vt vtens: vt patet Augu. primo de doct. chriſtiana, ſed nullus peccatus, inhæret bono cõmutabili, quaſi vtẽs, nõ enim refert ipſum ad bonũ, quòd nos beatos facit, quod proprie eſt vti vt di. Aug. ibidẽ ergo quicunque peccat, fruitur bono cõmutabili, ſed frui vtendis, eſt magna peruerſitas, vt dicit Aug. ergo cum peruerſitas nominet peccatum mortale, videtur, quòd quicunq; peccat, mortaliter peccat. *Lib. 83. Quæſt.*

Contra dicit Auguſtin. melia. vij. ſuper Iohann. quòd crimen eſt, quod damnationem meretur. Veniale eſt, quod non meretur damnationem, ſed crimen nominat peccatum mortale. ergo veniale peccatum conuenienter diuiditur contra mortale. Primo notandum, quòd ſicut dictum eſt ſupra, vbi quærebatur de primo peccato hominis, an potuerit eſſe veniale. Veniale & mortale in hoc principaliter differunt, quia mortale auertit a fine vltimo. Eſt enim deordinatio circa aliquid, quod eſt neceſſariũ ad finem vltimũ attingendum. Veniale autem nõ ſic auertit, quamuis retardet, vel ali-

aliquo modo impediat. Secundo notādum, ꝙ peccatū pōt dici veniale tripliciter. Vno modo, qu a eſt veniā conſecutū, quēadmodū dicit Ambro. ꝙ omne peccatum ꝑ pœnitētiā fit veniale. Alio modo, quia habet aliquid, vnde conſequatur veniā, quia videlicet habet aliquid diminuēs culpā ſicut cū fit ex infirmitate, vel ex ignorantia, licet auertat a fine vltimo, & hoc modo etiā peccatum mortale quod nō fit ex certa malitia, diceretur veniale, quia videlicet non ſic eſt irremiſſibile, vt peccatū ex malitia, de quo in ſequentibus dicetur. Tertio modo dicetur proprie veniale, quod eſt venia dignū, quia videlicet nihil habet, quod repugnet veniæ conſequende, eo ꝙ nō auertit a Deo, pōt autē veniale hoc modo dici dupliciter. Quoddā enim eſt veniale ex genere: puta verbū ocioſum, & vniuerſaliter omnis actus, qui ex ratione ſui generis non auertit ab vltimo fine, nec formaliter, nec virtualiter, q̄a videlicet nō eſt cōtra aliquod præceptū diuinū. Alio modo dicitur veniale ꝑpter imperfectionem actus, quādo videlicet actus qui ex genere ſuo eſſet mortalis, nō prouenit a voluntate deliberatiua, ſed ex quadam ſurreptione: talis.n. actus non eſt plen͂ volūtarius, & ſic nō habet rationem peccati mortalis. Vnde hoc modo in quocunque genere peccati quantūcunq; ſit mortale ex genere, pñt eſſe aliqui motus imperfecti, videlicet non deliberati, qui nō attingunt ad rationem peccati mortalis, ſed venialis tātū. Tertio notādū, ꝙ pro declaratione diſtinctionis inter veniale, & mortale in eodem genere actus, ꝙ cū percipitur delectatio in illis generibus peccatorū, quorum actus ſunt prohibiti, aut ſtatim illa delectatio repellitur, aut retinetur. Si ſtatim repellit, tūc nullū eſt peccatū, aut leue. Si vero tenetur, hoc poteſt eſſe tripliciter. Aut placet delectatio, & etiam operis cō ummatio ſi facultas adeſſet, & tunc eſt ibi plenus cōſenſus, & peccatū mortale. Aut placet voluntati delectatio de actu prohibito, ſed tamen diſplicet peccati cōſummatio, & tunc etiā peccat mortaliter, quia eſt ibi verus conſenſus, licet non ita plenus. Aut vtrunque diſplicet. ſ. ipſa interior delectatio & operis cōſummatio, & tunc aut aduertit periculū delectationis, aut nō aduertit. Si vero nec aduertit, nec repellit delectationem, peccat, ſed non mortaliter, aut aduertit periculum, & delectationē illā non repellit, ſed mentem in talibus cogitationibus reuolui ſinit, & tunc dicunt multi, ꝙ peccat mortaliter, quia quamuis ibi non ſit conſenſus verus, eſt tamen ibi conſenſus interpretatiuus. Voluntas.n. cum debuiſſet compeſcere delectationem, non compeſcuit. Dicunt tamen aliqui, non eſſe mortale in illa negligentia reprimēdi quando eſt diſplicentia quantumcunque periculum quis aduertat, ſed tamen ſecurior via tenenda eſt, & ideo ſi alicui hoc contingat, ſanum eſt conſilium, ꝙ tāquam de mortali pœniteat.

His præmiſſis, ponenda eſt talis conclu. Licet veniale duobus modis primis dictum non diſtinguatur contra mortale, bene tū veniale *Con. 1.*

veniale tertio modo dictũ patet ſatis ex dictis. Et ſi quæratur aliqs an veniale poſſit fieri mortale. Dicendũ, ꝙ hoc poteſt tripliciter ītelligi. Vno modo ſic, ꝙ idē
1
actus numero primo ſit venialis & poſtea mortalis, & hoc nō eſt poſſibile: peccatum enim principaliter eſt in actu voluntatis. Et ideo ſi mutetur volūtas, nō erit idem actus in eſſe moris, quāuis etiā eſſet idem actus continuus in eſſe naturæ. Secundo pōt intelligi, vt id quod eſt veniale ex genere, ſiue ratione obiecti fiat mortale ex parte agētis, quia videlicet in eo conſtituit finem vltimum, vel ordinat ipſum ad aliquid, quod eſt mortale peccatũ ex genere, & hoc eſt poſſibile. Tertio mō pōt intelligi, ꝙ multa venialia conſtituant vnũ mortale, & hoc non eſt poſſibile, nō enim poſſunt tot eſſe venialia, vt tm̄ habeat de reatu, quantum vnũ mortale: mortale.n. reatum hēt pœnæ æternæ: veniale vero tēporalis. Itē mortale reatũ habet carentiæ diuinæ viſionis, nō aũt veniale. Verum eſt tamen, ꝙ multa venialia diſponũt ad mortale inquantum paulatim feruorem charitatis diminuunt.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ Aug. ibi diffinit tantum peccatũ ſecũdum perfectam rationē peccati, & omne tale eſt mortale.

2 Ad ſecundum ar. dicendum, ꝙ illud præceptum apoſtoli eſt affirmatiuum: ideo non obligat ad ſemper. non enim eſt neceſſariũ, ꝙ homo ſuper actualiter referat in Deũ omne quod agit. Ad tertiũ ar. dicendũ, ꝙ peccās venialiter inhæret bono tpali, vt vtēs, licet nō referat actualiter in Deũ.

Vtrum peccatum ſint carnalia, & ſpiritualia.

D. Tho. 1. 2. q. 8. ar. 1. Scot. 2. d. 41. q. 4.

SEcundo quæritur de diuiſione peccatorum in ſpiritualia & carnalia. An ſit cōueniens. Arguitur quod non, quia dicit.

Apoſtolus: Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, inmunditia, idolorum ſeruitus, veneficia, contentiones, emulationes, &c. Ex quo videtur, quod omnia peccatorum genera ſunt opera carnis. Sed peccata carnalia dicuntur opera carnis. ergo non ſunt diſtinguenda carnalia a ſpiritualibus. 1 *Gal. 5.*

Secundo argu. Omne peccatũ, quod ſm carnem committitur, a ratione deriuatur per conſenſũ, vt dicit gl. ſup illud ad Eph. iiij. Renouamini in ſpiritu mentis ueſtræ, &c. ergo eadem peccata ſunt carnalia, & ſpiritualia. 2 *Eph. 4.*

Tertio arguitur. Apoſtolus ad Epheſ. 5. Auaritiam annumerat peccatis carnalibus. Et tamen Gregor. ponit eam eſſe ſpirituale peccatum. igitur. 3 *Eph. 5.*

Contra. Greg. ibidem dicit, ꝙ ſeptem capitalium vitiorũ quinque ſunt ſpiritualia, & duo carnalia. Notandum, ꝙ peccatum non dicitur carnale, quia ſit formaliter in actu carnis: nō enim eſt peccatum formaliter, & primo niſi in actu voluntatis, ſed dicitur carnale ratione obiecti, quod tendit actus uoluntatis, videlicet ratione delectationis carnalis, quam intendit. Peccatum vero ſpirituale dicitur cum uoluntas intendit delectationem, quæ non in carne, ſed magis in ſpiritu *Grego. 31. moral.*

ſpiritu cōſiſtit.Ex quibus patet, quòd gula,& luxuria conuenienter dicūtur peccata carnalia. Alia vero ſpiritualia.

Con.1. Hoc præmiſſo, ponenda eſt talis concluſio. Cōuenienter diſtinguuntur peccata carnalia a ſpiritualibus: patet ex dictis.

1 Ad primum argumentum dicendum, ꝙ ſicut glo.di.ibidem illa vitia dicuntur opera carnis, ſumendo carnem pro homine, qui dū ſecundum ſe viuit, ſecundum carnem viuere dicitur, vt dicit etiā Auguſtinus. Et huius ratio eſt, quia omnis rationis humanæ defectus ex ſenſu carnali aliquo modo initium habet. Augu. libr. 13. de ciui. Dei.

2 Ad ſecundū argumentū dicendum, ꝙ in peccatis carnalibus etiam eſt aliquis actus ſpiritualis. ſ.actus voluntatis: ſed finis, ſiue obiectum eſt delectatio carnis.

3 Ad tertiū argumentū dicēdū, ꝙ res, in qua delectat auarus corporalis, eſt & quantū ad hoc quodāmodo connumerari pōt peccatis carnalibus. Sed ipſa delectatio nō pertinet ad carnem, ſed ad ſpiritum. ideo dicit Gregorius, ꝙ eſt ſpirituale peccatum.

QVÆSTIO III.

Vtrum peccatum in Spiritum ſanctum ſit genus peccati, &c.

D.Tho.2.2.q.14.ar.1.& 3. Duran.2.d.42.q.1.& 2. Scot.2 diſt. 43.q.1.

Tertio quæritur de diuiſione peccati in peccatum in patrem, peccatum in filium, & peccatum in ſpiritumſanctum. Vtrū, videlicet peccatū in ſpiritūſāctū ſit genus peccati ab alijs generibus peccatorū diſtinctum grauiſſimum, & irremiſſibile?

Primo ar. quòd peccatum in ſpiritumſanctum non ſit diſtinctum, quia vna eſt maieſtas patris, & filij, & ſpirituſſancti: ergo omne peccatum, quòd eſt in ſpiritum ſanctū eſt etiam in patrem, & econtra. 1

Secundo ar. Omne, quod ſit ex ignorantia poteſt fieri ex certa ſcientia ſiue ex malitia: ergo videtur, quòd peccatum in.ſſ.quod eſt ex malitia circueat omnia genera peccatorum. 2

Tertio ar.ꝙ peccatum in.ſſ.nō ſit grauiſſimū, quia ſuper illo pſ. Conuertantur ad veſperam. Di. glo. Nemo inſanabilior eſt eo qui ſibi ſanus vr̄, ergo vr̄, ꝙ peccatum ex ignorantia magis elongata ſanitate, quàm peccatum in.ſſ. quo quis ſcienter peccat. 3

Quarto ar. Aequaliter honorādus ē pater, vt ſpiriſſāctus: ergo nō grauior eſt cōtemptus ſpiriſſancti, q̄ contemptus patris. 4

Quinto arg. Peccatum eſt grauius in quo magis dominatur libido, ſed in peccato ex paſſione maior eſt libido, quàm in peccato in ſſ.puta in fornicatione, q̄ in deſperatione. 5

Sexto arg. ꝙ peccatum illud non ſit irremiſſibile, quia ſuper illud ſ. Conuertam in profundū maris. Dicit glo.ſ.in profundum pænitentiæ conuertam eos qui erant deſperati deſperatio eſt remiſſibilis, & per conſequens etiā alia peccata in ſpiritum ſanctū. 6

Septimo ar. Peccatū in ſpiritū ſāctū nō aufert vertibilitatē liberi arbitrij: ergo ille q peccauit in ſpiritum- 7

ſpiritumſanctum poteſt pœnitere, & ſic veniam obtinere. Contra dicit magiſter ſentẽtiarum. in 2.diſt 43. Eſt quodam peccati genus cęteris grauius, & abominabilius, quod dr̃ peccatũ in ſpiritumſanctum. Et, ꝙ ſit irremiſſibile probatur, quia Mat. 12. dr̃. Qui dixerit uerbum contra ſpiritumſanctum non remittetur ei, neq; in hoc ſeculo, neq; in futuro, & de hoc dicit Aug. in lib. de ſermone dñi in mõte. Tanta eſt labes huiuſmodi peccati, ꝙ humilitatem deprecandi ſubire nõ poteſt. Primo notandum, quòd ſicut ſuperius dictum fuit pecca tum formaliter conſiſtit in auerſione a Deo, iſta autem auerſio poteſt intelligi, uel habitualis, vel actualis. Si intelligatur habitualis dicendum, ꝙ non poteſt quis ſe auertere ab vna perſona quin ſe auertat ab alia, & ita non poteſt peccare in vnam perſonã non peccando in aliam. Si uero intelligatur auerſio actualis: ſic dicendum eſt, quòd poteſt eſſe auerſio ab vna perſona, & non ab alia. Eadem.n. uidetur ratio quantum ad hoc de auerſione, & conuerſione. Poteſt autem eſſe actualis conuerſio ad vnam perſonam, & non ad aliam, ſicut, patet ex dictis in ſecũdo tractatu, ubi quærebatur de fruitione. Secundo notandum, quòd de peccato in ſpiritumſanctum tripliciter loquuntur doctores. Athanaſius.n. Hylarius. Ambro. Ieron. & Chriſoſto. dicunt eſſe peccatũ in ſpiritumſanctum qñ ad literã aliquid blaſphemium dicitur cõtra ſpiritum, ſiue ſpiritusſanctus accipiatur, vt nomen eſſentiale cõmune toti trinitati, ſiue prout eſt nomen perſonale vnius perſonę. Et ſecundum hoc Mat. 12. diſtinguitur blaſphemia, idest ſpiritumſanctum cõtra blaſphemiam in filium hominis. Augu. autem in lib. de uerbis domini. Blaſphemiam, ſiue peccatum in ſpiritumſanctum dicit eſſe finalem impœnitentiam, quando.ſ. quis in peccato mortali perſeuerat, uſque ad mortem, tale.n. peccatum eſt contra ſpiritumſanctũ eo, quòd eſt contra remiſſionẽ peccatorum, quę ſit per ſpiritum ſanctum appropriatæ. Alii uero aliter accipiunt peccatũ, uel blaſphemiam in ſpiritumſanctũ dicentes illud eſſe, quando quis directæ peccat contra bonitatem appropriatã ſpirituſſancto. Quẽadmodum .n. peccatum dicit in patrem quando peccatur ex infirmitate, & peccatũ in filium qñ peccatur ex ignorãtia. Sic dicitur peccatum in ſpiritumſanctum, quando peccatur ex certa malitia.i.ex ipſa electione mali quẽadmodum ſuperius dictum fuit. Eſt tamen aduertendum, quòd dupliciter contingit peccare ex certa malitia. Vno modo ex inclinatione habitus vitioſi, qui dicitur malitia, & hoc modo peccatum ex malitia non eſt idem, ꝙ peccatum in ſpiritumſanctũ, neque nominat diſtinctum genus peccati. Alio modo ex eo, ꝙ per contemptum abiicitur, & remouetur id quod electionẽ peccati poterat impedire, ſicut ſpes abiicitur per deſperationem, & timor per præſumptionem, & ſic peccare ex malitia eſt peccare in ſpiritumſanctum, quia uidelicet illa, quæ peccati electionem impediũt ſunt effectus ſpiritusſancti

ſancti in nobis per appropriationem. Tertio notandum, ꝙ communiter enumerātur ſex ſpecies peccati in ſpiritumſanctū videlicet deſperatio: & preſumptio, impugnatio veritatis agnitę: inuidentia fraternæ gratię: finalis impœnitentia: & obſtinatio. Dicit. n. Aug. lib. de fide ad petrum. quòd illi, qui deſperant de indulgentia peccatorum, uel qui ſine meritis preſumunt de Dei miſericordia, peccant in ſpiritumſanctum. Poteſt tñ deſperatio aliquādo eſſe ex infirmitate. puta cum quis dolet de ipſa deſperatione, & remittitur contra ipſam, & illo modo non dicitur peccatū in ſpiritumſanctum, ſed quando qs deſperat diffinitiuè, & electiue, quaſi ſe abſcondens a facie diuinę miſericordię quemadmodum Cayn qui dixit. Ecce a facie tua eiicis me &c. Tunc eſt peccatum in ſpiritumſanctum, quia eſt in contumeliam diuinę miſericordiæ, quia videlicet ęſtimat Deū miſereri nolle, ſ quis etiam credat ipſum miſereri poſſe. Preſumptio autem qua quis præſumit de meritis ſuis non eſt peccatū in ſpiritumſanctum. Magis enim prouenit ex audacia, q̄ ex malitia. Sed preſumptio qua quis præſumit de impunitate totum dans diuinæ miſericordiæ, & omnino auferens, rigorem iuſtitię eſt peccatum in ſpiritumſanctū, quia claudit viam ad gratiam, & viam ampliat ad peccatum. De impœnitentia autem loquitur Aug. lib. de verbis domini. dicēs eam eſſe peccatum in ſpiritumſanctum non quidem ſumendo impœnitentiam priuatiuè, & negatiuè, hoc enim modo nominat tantummodo circunſtantiā peccati præcedentis, videlicet permanentiam in peccato vſque ad mortem. Sed contrariæ vt nominat propoſitum non pœnitendi. De obſtinatione autem loquitur Aug. in Enchiridion. Dicitur autem obſtinatio peccatum in ſpiritumſanctum, quando quis firmat propoſitum ſuum ad perſeuerandum in peccato. Si autē ſumeretur obſtinatio pro continua permanſione in culpa diceretur tantum circunſtantia peccati. De impugnatione autē ueritatis agnitæ loquitur Aug. in li. de vnico baptiſmo, qui dicit. Qui ueritatem contemnit circa Deum ingratus eſt cuius inſpiratione eccleſia inſtruitur. Dicitur autē impugnatio veritatis agnitæ peccatum in ſpiritūſanctum cum quis impugnat pertinaciter & ex malitia veritatem ad ſalutem pertinentē. Si autem quis reſiſtat non pertinaciter tunc poteſt hoc procedere ex quadā infirmitate. De inuidentia uero fraternæ gratię di. Aug. in li. de ſermone dñi in monte. ꝙ inuidiæ facibus impugnare fraternitatē eſt peccare in ſpiritumſanctum. Vbi eſt aduertendum, ꝙ poteſt quis dupliciter inuidere fraternæ gratię. Vno modo, quia ex hoc videtur minui bonum proprium cuius promotionem appetit ſingulariter, & ſic dicitur peccatum capitale. Alio modo, quia viſus animę ſic eſt deprauatus, quòd ſicut non videt bonum in ſe, ſic etiam non vult videre bonū in alio, & tunc eſt peccatū in ſpiritumſan. quod non procedit, niſi ex magna corruptione, & malitia voluntatis. Quarto notandum

tandum ꝙ prędictæ ſpecies peccati in ſpiritusſancti diſtinguuntur, ſm contemptum eorũ, per quę põt homo ab electione peccati impediri, & a peccato iã cõmiſſo retrahi per pœnitentiam. Hæc autẽ ſunt in triplici differẽtia. Quędã ſe tenent ex parte diuini iudicii, quędam autem ſunt dona Dei. Alia uero ſe tenent ex parte peccati. Ex conſideratione quippe diuini iudicii impeditur homo ab electione peccati, & à peccato retrahitur conſiderãdo duo, quæ concurrunt in Dei iudicio, ſcilicet miſericordiam, & iuſtitiam. Hoc autẽ fit per ſpecie, quę conſurgit ex conſideratione diuinæ miſericordiæ, quæ quidẽ ſpes tollitur per deſperationem. Et iterum per timorem, qui conſurgit ex conſideratione diuinæ iuſtitiæ, & tollitur per pręſumptionem. Dona autem Dei, quibus impeditur peccati electio, & retrahunt a peccato ſunt pręcipue duo. Vnum eſt cognitio veritatis contra, quod eſt impugnatio veritatis agnitæ dum ſcilicet aliquis veritatem fidei agnitam impugnat, vt licentius peccet: & ſub hac ſpecie compręhenditur blaſphemia. Aliud eſt auxilium interioris gratiæ contra, quod ponitur inuidentia fraternę gratiæ dũ ſcilicet aliquis nõ ſolum inuidet perſonę fratris, ſed etiã inuidet gratiæ Dei creſcenti in mundo. Ex parte vero peccati duo ſunt, quę peccati electionẽ impediũt, & a peccato retrahũt. Vnum eſt inordinatio, & turpitudo actus cuius conſideratio inducere debet diſplicentiam, ſiue pœnitentiã de peccato cõmiſſo, & contra hoc ponitur impœnitentia. Aliud autẽ eſt paruitas, & breuitas boni apparẽtis, quod quis quærit in peccato cuius conſideratio debet hominẽ inducere ad hoc, quòd eius volũtas nõ firmetur in peccato. & hoc tollitur per obſtinationem. De his duobus vltimis dicitur Hiere. 8. Nullus eſt, qui pœnitentiã agat ſuper peccato dicens, qd feci quãtum ad primũ oẽs conuerſi ſunt ad curſum, quaſi equus impetu vadens ad prælium. Quantũ ad ſecũdũ. Quinto notandũ, ꝙ peccatũ poteſt dici irremiſſibile dupliciter. Vno modo ſimpliciter, quia impoſſibile eſt ipſum remitti. Alio modo dicitur irremiſſibile, quia eſt ineptũ ad remiſſionẽ eo videlicet, ꝙ aufert viã ad gratiã pœnitẽtialẽ. Vel alio mõ ſm Alexãdrũ in tertia parte sũmę. Peccatũ dr̃ irremiſſibile tripliciter. Primo mõ negatiuè, ꝙ videlicet nunq̃ remittetur, nec remitti poteſt de lege Dei ordinata: & ſic eſt irremiſſibile peccatũ luciferi, & aliorũ dãnatorũ. Secundo modo priuatiuè, quod ſcilicet nõ habet aliquid dignum, vt remittatur, & ſic omne peccatũ mortale dicit̃ irremiſſibile, quia non habet aliquid, per quod ſit remiſſione dignũ cum omne peccatũ mortale auferat gratiam. Tertio modo contrariæ, qa hẽt diſpoſitionẽ contrariã veniæ conſequẽdæ: & ſic dicitur irremiſſibile peccatum in ſpiritumſanc.

His præmiſſis ponendę ſunt quatuor cõcluſiones. Prima eſt, Peccatum in ſpiritumſan. eſt genus peccati ab aliis diſtinctum ſumẽdo diſtinctionẽ peccati ex parte cauſæ, patet, qa diſtinguit̃ contra peccatum ex ignorantia, Con. 1.

& peccatũ ex infirmitate ex eo, videlicet quòd committitur ex certa malitia. vt patet ex dictis.

Con.2. Secunda concl. Conuenienter enumerant ſex ſpecies peccati in ſpirituſſanc. patet ex quarto notabili.

Con.3. Tertia concl. Peccatum in ſpiritumſan. eſt grauiſſimum, quia naturam maximæ lædit. Aufert ei non ſolum ſanitatem, ſed etiã præcludit uiam ad ſanitatẽ abiiciendo, videlicet ſpiritualem medicinam, quæ eſt gratia pœnitẽtialis ac etiam oculos Dei maximæ offendit, quia nullum habet colorem excuſationis, cũ ex malitia procedat.

Con.4. Quarta concl. Peccatum in ſpiritumſanct. non eſt irremiſſibile ſimpliciter: ſed dicitur inremiſſibile contrariæ. Primum patet, quia Deus poteſt illud remittere: ſecundũ patet ſatis ex dictis.

Ad primum arg. dicẽdum, quòd non dicitur peccatum in ſpiritũ ſanc. quia ſit contra perſonã ſpirituſſancti: ſed quia eſt contra officiũ, uel effectum appropriatũ ſpirituiſancto, videlicet cõtra impeditiuum, & retractiuum a peccato. Impedire enim ab electione peccati, & a peccato retrahere eſt effectus diuinæ bonitatis, quæ appropriatẽ ſpirituiſancto.

Ad ſecũdum arg. dicendũ, quòd licet malitia concurrere poſſit ad omne peccatum, tamen non omne peccatũ ſemper ſit ex malitia. Vnde ſi quis ſenex excitaret carnem ſuam ad fornicandũ non propter hoc diceretur peccare in ſpiritumſanctum, quàmuis peccatum illud committeret ex induſtria, & malitia quadam. Vñ propriẽ loquendo cum dicitur, quòd peccatũ ex malitia eſt peccatum in ſpiritumſan. hoc intelligitur ſolum de illis generibus peccatorũ, quæ propriæ ex rõne ſua ortum habent ex malitia.

Ad tertiũ ar. dicẽdum, quòd maior inſanibilitas põt intelligi dupliciter. Vno mõ ex conditione infirmi, & ſic eſt intelligenda illa gloſ. ille. n. qui non ſe ſentit infirmũ, non quærit medicũ. Alio modo ex cõditione morbi, & ſic non hẽt veritatem illa gloſa. peccans. n. ex ignorantia ſi erudiaẽ de facili curatur. Peccans uero in ſpirituſancto rebellis eſt eruditioni ex ipſa conditione morbi.

Ad quartum arg. dicendũ, quòd illud peccatum non dicitur eſſe grauius aliis, quia in ipſo contemnit perſona ſpirituſſancti magis, q̃ patris. In omni enim peccato contemnitur vna maieſtas triũ perſonarum, ſed ex hoc grauis dr̃, quia in ipſo magis contẽnitur Dei bonitas, quàm in aliis generibus peccatorum. Magis. n. impugnat gratiam, quæ eſt effectus totius trinitatis, ſed tamen appropriatus ſpirituiſancto.

Ad quintum argu. dicendum, ꝙ maior eſt intelligenda de maioritate libidinis, quæ attenditur ſm maiorem improbitatem voluntatis, & non ratione maioris voluptatis, ſeu delectationis. Grauius enim peccat ſenex fornicator, quàm iuuenis ſi ex improbiori voluntate moueatur, quis iuuenis amplius delectetur. In peccato autem in ſpirituſſan. maxime damnatur improbitas voluntatis.

Ad ſextum & ſeptimũ argumentum, patet reſponſio ex dictis.

Vtrum

Vtrum recte aſſignentur ſeptem uitia capitalia.

Duran.2.diſt.41. quæſt.5.Sco.2.d. 42.q.5.Tho.1.2.q.87.art.1.

QVÆSTIO IIII.

QVarto queritur. Vtrũ conuenienter aſſignentur ſeptẽ uitia capitalia.

1 Arg. quòd nõ quia ita ſe vr̃ habere caput ad animalia, ſicut radix ad plantas, vt dr̃ in ſecundo de anima. Nã radices ſunt ori ſimiles. ſed cupiditas dicitur radix omnium malorũ primæ ad Thimotheum.vj.ergo ipſa ſola eſt uitium capitale.

2 Secundo arguitur. Caput ordinem habet ad alia membra, ſed peccatum dicitur per priuationẽ ordinis, ergo peccatum non hẽt rationem capitis.

3 Tertio argu. Eccleſiaſti.x. dicitur, quòd initium omnis peccati eſt ſuperbia, in capitę autem eſt initium ſenſus, & motus animalis, ergo ſola ſuperbia eſt peccatum capitale. Contra eſt Grego. xxi.moralium vbi enumerat ſeptẽ vitia capitalia, quæ ſunt inanis gloria: inuidia, ira, accidia, auaritia, gula, & luxuria. Primo notãdum, quòd capitale dicitur a capite, caput autẽ propriæ eſt quoddam membrum animalis, quod eſt principiũ, & directiuũ totius animalis. Vnde metaphoricę omne principium vocatur caput. Dicitur ergo quandoque vitium capitale a capite propriȩ dicto illud videlicet, quod capitis pœna punitur. Quandoque dicitur capitale metaphoricę illud peccatum ex quo alia oriuntur præcipue ſecundũ rationem cauſæ finalis. Vnde capitale uitium eſt quodam modo ductiuum aliorum: propter quod Grego.xxxi.mora. Huiuſmodi vitia capitalia ducibus exercituũ comparat. Secundo notandum, quòd ſicut dicit Sco.in ii. diſtin. xliii. Voluntas noſtra pp coniunctionem ſui cum appetitu ſenſitiuo nata eſt tendere in delectabilia tali appetitui: & ſecundum iſta delectabilia aſſignantur peccata capitalia carnalia. Spiritualia aũt ſecundum illud, quod eſt delectabile uoluntati in ſe non propter appetitũ ſenſitiuũ. Peccatum autem auaritiæ non videtur eſſe, niſi circa appetibile altero dictorum modorum, ſ. ad voluptatem vel honorem. Secundũ tñ formalem rationem peccatorum diuiſio iſta ſeptimembris, quæ communiter aſſignatur nõ eſt ſufficiens, immo eſſet per ſe accipienda diſtinctio peccatorũ, uel ex carentia rectitudinis, uel ex obliquitate præceptorum, ita quòd ſicut ſunt decem præcepta ita ſunt decem peccata capitalia. Poſſet etiam ſummi peccatorũ diſtinc. ex oppoſitione ad uirtutes. Tertio notandum, quòd ſuſtinendo, & exponẽdo aſſignationem vitiorum capitalium, quæ eſt in uſu cõi, & poſita eſt a Gregorio, vbi ſupra dicit Doctor ſanctus. quòd capitalia vitia dñr ex quibus alia oriuntur, vt frequentius ſm rationem cauſæ finalis, nihil tñ prohibet aliqua peccata interdum ex aliis cauſis oriri huiuſmodi aũt origo põt attẽdi dupliciter. Vno modo ſm conditionẽ peccantis, qui ſic eſt diſpoſitus, vt maxime afficiant ad unũ finẽ ex quo, ut plurimum in alia 1.2.q. 83.

peccata labitur. Sed iſte modus non cadit ſub arte eo, quòd infinitæ ſunt particulares hominum diſpoſitiones. Alio modo ſecundum naturalem habitudinem ipſorum finium ad inuicẽ ſecundum hoc, ergo capitalia vitia dicuntur, quorum fines habent quaſdam primarias rationes mouendi appetitum. Et ſecũdum harum diſtinctionẽ rationum diſtinguuntur capitalia vitia. Mouet autem aliquid appetitum dupliciter. Vno modo directæ & per ſe, & hoc modo bonum mouet apppetitũ ad proſequendum: malum autem ad fugiendũ. Alio modo indirectę, & quaſi per aliud, ſicut aliquis aliquod malum proſequitur propter aliquod bonum adiunctũ, vel aliquod bonũ fugit propter aliquod malum adiunctum. Bonum autẽ hominis eſt triplex. Quoddam eſt bonum animale, quod ex ſola appræhenſione rationem appetibilitatis habet, ſicut excellentia laudis, vel honoris. & hoc bonum inordinatæ proſequitur inanis gloria. Aliud eſt bonum corporis, & hoc vel pertinet ad conſeruationem indiuidui, ſicut cibus, & potus. Et hoc bonum inordinatæ proſequitur gula. Aut ad conſeruationem ſpeciei, ſicut coitus: & hoc inordinatæ ſequitur luxuria. Tertium autem eſt bonum exterius, ſcilicet diuitiæ, & hoc inordinatæ proſequitur auaritia. Et iſta quatuor vitia prędicta inordinatæ fugiunt quatuor mala contraria. Quod autem aliquis fugiat bonũ propter aliquod malum coniunctũ hoc contingit dupliciter. Quia aut hoc eſt reſpectu boni proprij, & ſic eſt accidia, quę triſtatur de bono ſpirituali propter laborem corporalem adiunctũ. Aut eſt reſpectu boni alienis: & hoc ſi ſit ſine inſurrectione pertinet ad inuidiã, quæ triſtatur de bono alieno inquantũ eſt impeditiuum propriæ excellentię. Aut eſt cũ inſurrectione animi ad vindictam, & ſic eſt ira. Et ad eadem etiam vitia pertinet proſecutio mali oppoſiti propter aliquod bonum adiunctum. Quarto notandum ſecundum Tom. in ſecunda ſecundę, quæſt. 163. Quòd ſuperbia poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo ſecundum propriam rationem, vt videlicet dicitur amor inordinatus proprię excellentiæ: & hoc modo eſt peccatũ ſpeciale. Alio modo ſecundum quandam redundantiam in alia peccata, & hoc modo habet quandam generalitatẽ, & principalitatẽ inquantum ſcilicet ex ea oriri poſſunt oĩa peccata, licet quinque ex alijs cauſis oriantur. Hęc autem origo peccatorum ex ſuperbia contingit dupliciter. Vno modo per ſe inquantum ſcilicet alia peccata ordinantur ad finem ſuperbis, quæ eſt propria excellentia, ad quam ordinari poteſt omne, quod inordinatæ appetit homo. Alio modo indirectæ, & quaſi per accidens, ſcilicet remouendo prohibens inquantum, ſcilicet per ſuperbiam homo contemnit diuinam legem, per quam prohiberetur a peccando, ſecundum illud Hieremiæ. 2. Confregiſti iugum, & rupiſti vincula, dixiſti non ſeruiam. Po-

ſuerunt

ſuerunt, ergo aliqui ſicut Iſidorus, & Caſſianus ſuperbiã inter vitia capitalia: ſed Greg. vt cõuenientiua vr̃ conſiderans vniuerſalẽ eius influentiã, quã hẽt in oĩa vitia, ponit eam reginam oĩum viciorũ, & matrẽ. Vnde dicit Greg. ipſa vitiorũ regina ſuperbia: cum deuictum plene cõcepit mox illud principalibus, ſiue capitalibus vitijs, quaſi quibuſdam ſuis ducibus deuaſtandum tradit. Ex quibus vitiorum multitudines oriuntur. Et propter eandẽ cauſam prædictã dicitur ſuperbia initiũ omnis peccati. Ex dictis autem ſequuntur duo notanda de ſuperbia. Primũ eſt, ꝙ ſuperbia ex genere ſuo eſt peccatũ mortale. In hoc.n. formaliter conſiſtit ſuperbia, ꝙ homo ſic inordinate appetit excellentiã, ꝙ non vult ſubdi Deo, & regulæ eius: ſicut tñ ex illis, quę ex genere ſuo ſunt mortalia: ſunt aliqui motus veniales propter eorum imperfectionẽ: quia ſcilicet præueniunt rationis iudicium, & ſunt pręter voluntatis conſenſum: ita etiam contingit in ſuperbia. Secundum ꝙ ex parte auerſionis ſuperbia maximam habet grauitatem? licet non ex parte conuerſionis. Primum patet, quia in alijs peccatis auertitur hõ a Deo propter deſiderium alicuius boni: ſed ſuperbia auertit a Deo ex eo, quòd non vult Deo, & eius regulæ ſubijci. Vnde dicit Boetius, quòd cum omnia vitia fugiant a Deo ſola ſuperbia ſe opponit Deo. Propter quod dicitur Iacobi.4. ꝙ ſupbis Deus reſiſtit: Secundum probatur, qa celſitudo quam ſuperbus appetit inordinate ſecundũ ſuam rationẽ non habet maximã repugnantiam ad bonum virtutis.

Greg.31 moral.

His præmiſſis, ponendæ ſunt duæ concluſiones. Prima eſt. Conuenienter enumerantur ſeptem vitia capitalia: patet ex tertio notabili. *Con.1.*

Secunda concluſio. Superbia dicitur oĩum vitiorũ regina cõuenientius, quàm capitale vitium: patet ex dictis in quarto notabili. Eſt.n. oĩum vitiorum principaliſſima, cuius principalitas ad omne vitium ſe extẽdit. *Con.2.*

Ad primum argumentum dicẽdum, ꝙ cupiditas aliquando nominat inordinatum appetitũ cuiuſcunq; boni temporalis: & ſic eſt quaſi genus ad omne peccatum, in quo eſt inordinata conuerſio ad commutabile bonum: & ſic cõuenienter dicitur radix omnium peccatorum ad ſimilitudinem radicis, quæ ex terra trahit alimentũ: ſic.n. ex amore commutabilis boni oẽ peccatũ procedit. Aliqñ vero cupiditas dicitur inordinatus appetitus diuitiarũ: & ſic eſt ſpeciale peccatum, & hoc mõ etiã dr̃ ab Apoſtolo, radix oĩum malorum. Manifeſte.n. cõtra eos ibi loquitur qui volunt diuites fieri. Cupiditas.n. ſimilitudinem habet radicis arboris, quæ alimẽtum præſtat toti arbori: per diuitias.n. acquirit hõ facultatem perpetrandi quodcunq; peccatum, & adipiſcendi deſideriũ cuiuſcunq; peccati: iuxta quod dicitur Eccl. x. Pecunię obediunt omnia. Cupiditas aũt hoc modo ſumpta numeratur inter capitalia vitia: licet enim mõ prædicto habeat admodum radicis quodãmodo *1. Tim. 6.*

rationem principii reſpectu omnium vitiorum: tñ ſecundum rationem finis eſt principium originatiuum ſpecialis multitudinis peccatorũ,& nõ omnium,vt poſtea dicetur: & ideo non ſequitur,ꝙ ip'a ſola ſit capitale vitiũ. Ad ſecundum arg.dicendum', ꝙ peccatum caret ordine ex parte auerſionis: ſed ex parte conuerſionis reſpicit aliquod bonũ: & ideo ex hac parte dicitur habere ordinem. Ad tertium ar.patet reſponſio ex.iiii.nota.

QVÆSTIO II.

Vtrum inanis gloria ſit vitium capitale.

D.Th.1.2.q.102.ar.5.uide etiam totam quæſt.

Circa ſecundũ ſuperius in hac tertia parte propoſitũ, quod eſt vitiorum capitalium ramificatio,ſeu pullulatio. Primo quęritur.Vtrum inanis gloria,quæ eſt peccatum primum capitale conuenienter aſſignantur rami,ſiue filiæ,quę ſunt inobediẽtia, iactãtia,ypocriſis,cõtẽtio,pertinacia, diſcordia,nouitatũ præſumptio.

1 Primo ar.ꝙ inanis gloria non ſit vicium capitale, quia ſemper ex ſuperbia naſcitur.

2 Secundo arg. Inanis gloria nõ ſemper eſt peccatum mortale. Dicit.n.Chriſoſto.ſuper Math.ꝙ inanis gloria etiã locum habet in ſeruis Chriſti.

3 Tertio ar. Iactantia ponitur a Greg.xxii. moralium, inter ſpecies ſuperbiæ,ſuperbia autem nõ oritur ex inani gloria, ſed econtra,vt Gre.dicit xxxi.moralium: ergo iactantia non debet poni filia inanis gloriæ.

Quarto arg.Contentiones, & diſcordię vñr maxime ex ira procedere;ergo nõ ſunt filiæ inanis glorię.Cõtra.Eſt auctoritas Grego.xxxi.moralium enumerantis inanem gloriã inter vitia capitalia, & aſſignatis ei prędictas filias.Primo notandum, ꝙ gloria dici poteſt vana tripliciter. Vno modo ex parte rei, de qua qs gloriã quærit,puta,quia quærit gloriã de eo,ꝙ non eſt vel de eo,qđ nõ eſt gloria dignum. Et autem gloria, vt dicit Tullius frequens de aliquo fama cũ laude,& ad illud pertinet,quod dicit Ambroſius,ꝙ gloria eſt clara cum laude notitia. Secundo modo poteſt dici vana ex parte eius a quo quis gloriam quærit:puta, quia quærit gloriam ab homine, cuius nõ eſt iudicium certum. Tertio modo ex parte ipſius qui gloriã appetit, qui videlicet appetitũ gloriæ nõ refert indebitum finem, puta ad honorem Dei, vel proximi ſalutem.Et quolibet iſtorum modorum appetitus vanę glorię vitioſus eſt,non tñ eſt peccatum mortale ex genere ſuo.Et hoc.n. eſt peccatum mortale, quia charitati repugnat. Peccatum autem inanis gloriæ ſecundum ſe non repugnat charitati quantum ad dilectionem proximi: quantum vero ad dilectionem Dei poteſt charitati repugnare dupliciter: & ſic eſſe peccatum mortale. Vno modo ratione materiæ,de qua quis gloriatur,puta cum quis gloriatur de aliquo falſo,quod contrariatur diuinę reuerentiæ

uerentiæ illud Ezech.28.Eleuatum eſt cor tuũ, & dixiſti Deus ego ſum, & illud 1. ad Corin.4. Quid habes, quod nõ accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis, vel etiã cum quis bonũ tẽporale, de quo gloriatur præfert Deo, quod prohibetur Hiere. 9. Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua &c. aut etiam cum quis prefert teſtimonium hoĩum teſtimonium Dei, ſicut cõtra quoſdã dicitur Ioan. 12. Qui dilexerunt magis gloriam hominis, quàm Dei. Alio modo ex parte gloriantis qui intentionem ſuam refert ad gloriam propriam, tanquàm ad finem vltimum, ad quem.ſ.ordinat virtutis opera, & pro quo conſequendo non prætermittit etiam facere ea, quæ ſunt contra Deum. Secundo notandum, ꝙ hæc eſt differentia inter ſuperbia, & inanem gloriam: quia ſuperbia dicitur appetitus inordinatus proprie excellentiæ. Inanis vero gloria dicitur appetitus inordinatus manifeſtatiõis, ſeu declarationis illius excellentiæ, vnde patet ꝙ inanis gloria magnã propinquitatẽ habet ad ſuperbiam: & ideo ponitur inanis gloria primum vicium capitale, tanquàm videlicet propinquius reginæ vitiorum, quæ eſt ſuperbia. Nam ꝓpter propinquitatẽ ad excellentiã quã maxime appetunt hoĩes: ipſa etiam inanis gloria multum eſt appetibilis, & quia ex eius inordinato appetitu multa vitia oriuntur: ideo vitium capitale dicitur. Tertio notandum, quòd illa vitia, quæ de ſe nata ſunt ordinari ad finẽ alicuius vitij capitalis, dicuntur eius filiæ, vel rami, licet quandoque etiam ex alia cauſa procedant: finis autem inanis glorię eſt manifeſtatio proprię excellentię, ad quod poteſt homo tendere dupliciter. Vno modo directe, ſiue per verba, ſiue per facta. Si per verba, vel hoc fit per verba ſimpliciter prolata in laudẽ propriam, & ſic eſt iactantia: vel per verba habentia aliquam admirationem: & ſic eſt præſumptio nouitatum, quas homines ſolent magis admirari. Si autem per facta, ſic eſt ypocriſis. Alio modo quis inordinate appetit manifeſtare excellentiam ſuam indirecte oſtendendo ſe nõ eſſe, alio minorem: & hoc quadrupliciter. Primo quo ad intellectũ: & ſic eſt pertinatia per quã homo nimis innititur proprię ſententiæ, nolens cedere ſententiæ meliori. Secundo quantum ad voluntatem: & ſic eſt diſcordia dum non vult homo a propria voluntate recedere, vt alijs concordet. Tertio quantum ad locutionem: & ſic eſt cõtentio, dum aliquis clamoroſe contra alium litigat. Quarto quantum ad factum, & ſic eſt inobediẽtia, dum ſcilicet aliquis renuit exequi ſuperioris præceptum. His pręmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Inanis gloria ex genere ſuo non eſt peccatum mortale: poteſt tamen eſſe mortale ex cõditione materiæ, & etiam ex conditione gloriantis: patet ex primo notabili. Secunda concluſio. Inani gloriæ conuenienter aſſignantur ſeptẽ filiæ: patet ex tertio notabili. Non eſt tamẽ iſta aſſignatio ſic præciſe intelligenda, quòd huiuſmodi

iuſmodi vitia præciſe oriantur ex inani gloria : immo,vt dictũ eſt , quandoq; aliunde oriuntur: ac etiã quædã alia vitia a prædictis ori:i poſſunt , etiã ex inani gloria : ſed prędicta ſunt,quę,vt plurimum ex inani gloria oriuntur : & hoc eſt etiã intelligendũ ſimiliter de aſſignatione filiarũ aliorum vitiorum capitalium , de quibus infra dicetur. Ad primum ar.negatur conſequentia : quia ſuperbia non numeratũ inter capitalia vitia: ſed eſt regina omniũ ſub qua ſunt capitalia, tanquam capitanei , vel duces ſub rege. Ad ſecundum arg. negatur conſequentia : quia non requiritur ad vitium capitale,ꝙ ſemper ſit mortale : ex veniali enim poteſt quandoque mortale oriri. Ad tertium arg.dicendum , quòd iactantia ponitur ſpecies ſuperbiæ , quantũ ad interiorẽ cauſam eius,quæ eſt arrogantia : ipſa autem iactantia exterior quandoque quidem ordinatur ad lucrum , vt dicitur in 4. Ethicorum. Sed frequentius ad gloriam. Ad quartum argumentum dicendum, quòd ira non cauſat contentionem, & diſcordiam,niſi cum adiunctione inanis gloriæ per hoc ſcilicet, quòd aliquis ſibi glorioſum reputat,quòd non cedat voluntati vel verbis aliorum.

Vtrum inuidiæ aſſignentur recte ſeptem filiæ.

D.Tho. 2.2.q.36.per totum,ſed præſertim ar.4.

Quæſtio ſecunda.

SEcundo quæritur.Vtrum inuidię, quæ eſt peccatũ capitale conuenienter aſſignãtur iſtæ filiæ , quę ſunt odium : ſuſurratio:detractio:exultatio in aduerſis ꝓximi:afflictio in proſperis. *Auguſ. libr. de lib.arbit.*

1 Primo ar.ꝙ inuidia nõ ſit peccatum:quia in omni peccato,ſicut dicit Aug. regnat libido,ſed vbicunq; regnat libido eſt improba delectatio : in inuidia autem nulla vr̃ eſſe delectatio cũ ſit triſtitia quædam:igitur.

2 Secunda arg. Inuidia cum ſit triſtitia eſt paſſio appetitus ſenſitiui : ſed paſſio de ſe non habet rationem peccati.

3 Tertio arg.In infantibus non põt eſſe peccatum: tñ in eis põt eſſe inuidia.Dicit enim Auguſt. primo confeſſionum . Vidi ego, & expertus ſum zelantem puerum , qui nondum loquebatur, & intuebatur pallidus amaro aſpectu collactaneum ſuum.

4 Quarto ar.Inuidia eſt filia inanis glorię. Dicit.n.philoſophus. 2.Rethorica,quòd amatores honoris,& gloriæ magis inuident: ergo non eſt vitium capitale.

5 Quinto ar. Afflictio in ꝓſperis proximi vr̃ eſſe idem, qđ inuidia:ergo nõ dẽtꝫ poni filia inuidię. Contra eſt Greg. 31. moralium,ponens inuidiã vitiũ capitale , & ei filias p̃dictas aſſignans. Primo notandũ,ꝙ inuidia,vt dicit Damaſ. eſt triſtitia, de bonis alienis. Põt aũt hæc triſticia contingere quadrupliciter.Primo modo cum quis dolet de bonis alicuius inquantũ ex eis timet nocumẽtũ ſibi, vel alijs & talis triſtitia põt eſſe ſine peccato,vt dicit Greg.20. moralium.

lium. Secundo aliquis triſtatur de bono alterius non ex eo, ꝙ ille alter bonum habet: ſed ex eo, quòd bonum illud ei qui triſtatur deeſt, & hæc triſtitia proprie dicitur zelus, vt dicit philoſophus .ij. Reth. Et ſi ſit circa bona honeſta laudabilis eſt ſecundum, illud primæ ad Corinth. xii. Emulamini cariſmata meliora. Si vero ſit de bonis temporalibus poteſt eſſe cum peccato, & ſine peccato ſecundum diuerſitatem intentionis. Tertio modo triſtatur aliquis de bono alterius ex eo, quòd credit eum tali bono eſſe indignum, & hæc triſtitia non poteſt eſſe de bonis honeſtis quibus aliquis efficitur iuſtus: ſed, vt dicit philoſophus .ij. Reth. eſt de diuitiis, & de talibus, quę poſſunt prouenire dignis, & indignis, & hæc triſticia ſecundum philoſophum vocatur nemeſis, & dicit eam pertinere ad bonos mores: ſed hoc ideo dicit, quia conſiderabat temporalia ſecūdum ſe, prout poſſunt magna, videri non aſpicientibus ad æterna: ſed ſecundum doctrinam fidei temporalia bona, quæ indignis proueniunt ex iuſta Dei ordinatione diſponuntur, vel ad eorum correctionem, vel ad eorum dominationem: & ideo huiuſmodi triſtitia prohibetur. pſal. dicente. Noli ęmulari in malignantibus, neque zelaueris &c. Quarto aliquis triſtatur de bonis alterius inquantum alter excedit ipſum in bonis: & hoc proprie eſt inuidia: quæ, vt dicit philoſoph' dolet de eo de quo gaudendum eſt, & ideo ſemper eſt mala, & vitioſa. Secundo notandum, quòd inuidia ſecundum rationem ſui obiecti repugnat charitati, per quā eſt vita ſpiritualis animæ. Charitas enim gaudet de bono proximi: de quo inuidia triſtat̄: vnde patet, ꝙ inuidia ex genere ſuo eſt peccatum mortale: tamē ſicut ſupra dictum eſt in quolibet genere peccati mortalis, inueniuntur aliqui motus imperfecti, qui ſunt veniales, & ſic in genere inuidiæ inueniuntur aliqui primi motus, quandoque etiam in viris perfectis, vt tractat Thomas in ſecunda ſecūdæ quæſtione trigeſimaſexta. Tertiò notandum, quòd ſicut homines multa operantur propter delectationem. Tum vt ipſam conſequantur: tum ex eius impetu ad aliquid agendum moti. Ita etiam propter triſtitiam multa faciunt, vel vt ipſam euitent, vel ex eius pondere in aliqua agenda prorumpentes, vt triſtitiæ ſatisfaciant. Ideo cùm inuidia ſit triſtitia quædam, conuenienter ponitur vitium capitale. Numerus autem filiarum eius, ſicut poteſt ſumi, quia in conatu inuidiæ eſt aliquid tanquam principium: aliquid tanquam medium, & aliquid tanquam terminus. Principium eſt, vt aliquis diminuat gloriam alterius, vel in occulto, & ſic eſt ſuſurratio: vel manifeſte, & ſic eſt detractio. Medium autem eſt, quia aliquis intēdens minuere gloriam alterius, aut hoc poteſt, & ſic ſequitur exultatio in aduerſis: aut nō poteſt, & ſic eſt afflictio in proſperis. Terminus autem eſt in ipſo odio, quia ſicut bonum delectans cauſat amorem, ita triſtitia cauſat odium.

His

His præmiſſis; ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Inuidia ex genere ſuo eſt peccatū mortale, ſumēdo inuidiam, prout dicit triſtitiam de bono alieno inquantum apprehenditur vt impeditiuum propriæ excellentiæ, patet ex ſecundo notabili. Secunda concluſio. Inuidia eſt peccatum capitale: patet ex tertio notabili. Tertia concluſio. Inuidiæ conuenienter aſſignatæ ſunt quinque prædictæ filiæ: patet ibidem. Ad primum argumentum dicendum, quòd Augu. ſumit ibi libidem pro improba voluntate, & non pro delectatione immoderata. Poteſt tamen dici, quòd inuidus delectatur in boni ſui ſingularitate, ſicut & iracundus in adeptione vindictæ, immo quod plus eſt, ſicut iuſtus ex rectitudine volūtatis delectatur dolendo de malo culpæ, ſic etiam inuidus quodam modo delectatur dolendo de aliena proſperitate: illa tamen delectatio multum reſperſa eſt amaritudine. Ad ſecundum argumentum dicendum, quod triſtitia prout eſt in appetitu ſenſitiuo præciſe, non habet rationem peccati: ſed ſolum inquātum acceptatur a voluntate: & ideo inuidia omnino præueniens iudicium rationis non habet rationem peccati: & ex hoc, patet reſponſio ad tertium. Primi autem motus inuidiæ etiam in volnntate, dum tamen non ſit ibi conſenſus deliberatus, puta motus ſurreptitij rationem habent peccati venialis. Ad quartum argumentum dicendum, quòd ſicut dicit Greg. *Gregor. 31.mor.* Capitalia vitia ſic inuicem coniunguntur, vt non niſi vnum de altero profertur. Prima nanque ſuperbiæ ſoles eſt inanis gloria, quę dum mentem corrūpit mox inuidiam gignit, quia dum vani nominis potentiam appetit, ne quis hanc alius adipiſci valeat, tabeſcit non eſt, ergo contra rationem vitij capitalis, ꝙ oriatur ex alio: ſed ſufficit, ꝙ habeat aliquam principalem rationem originandi multa genera peccatorum, forte tamen propter hoc, ꝙ inuidia manifeſte ex inani gloria oritur non ponitur vitium capitale ab Iſidoro li. de ſummo bono, neque a Caſſiano lib. de inſtitutis cœnobiorum. Ad quintum argumentum dicendum, ꝙ afflictio in proſperis proximi, pro quanto aliquis triſtatur de eis ſecundum quod habent quandam gloriam eſt ipſa inuidia: ipſa vero afflictio in proſperis ſecundū quòd proſpera proximi eueniunt contra conatum inuidentis, dicitur filia inuidiæ.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum iræ, quæ eſt vitium capitale, conuenienter aſſignentur ſex filiæ.

D.Tho.1.2.q.46.art.1.

Tertio quæritur. Vtrum irę, quæ eſt vitium capitale conuenienter aſſignentur ſex filiæ, quæ ſunt rixa, humor mentis, contumelia, clamor, indignatio, & blaſphemia.

Primo arguitur, quòd ira non 1
ſit peccatum, quia paſſionibus non demeremur, ſicut nec vituperamur, vt dicitur in iij. ethycor.

cor. ſed ira eſt paſſio quædam, igitur.

2 Secundo arg. Super illud Prouerbior. Vir iracundus prouocat rixas. Dicit gl. Ianua eſt omnium vitiorum iracundia, qua clauſa, virtutibus intrinſecus, dabitur quies: & qua aperta ad omne facinus armabitur animus. Sed nullum vitium capitale eſt principium omnium peccatorũ: ſed quorundam determinate: ergo ira non eſt vitium capitale.

3 Tertio arguitur. Blaſphemia ponitur ab Iſidoro filia ſuperbiæ: ergo non eſt filia iræ.

4 Quarto arguitur. Odium orit̃ ex ira, vt dicit Aug. in regula. ergo debet numerari inter filias iræ. Cõtra eſt Gregor. ponẽs ira vitium capitale, & ſibi aſſignãs ſex prædictas filias. (*Gregor. 31. moral.*) Primo notãdũ, ꝙ circa paſſiones animæ, dupliciter contingit malũ. Vno modo ex ipſa ratione paſſionis, quę cõſideratur ex obiecto, ſicut inuidia, ſm ſuã ſpeciẽ eſt mala, eſt enim triſtitia de bono aliorum, quod ſm ſe rationi impugnat, & ideo inuidia mox nominata ſonat aliquid mali. vt dicit philoſophus. (*2. Ethi.*) Hoc autẽ non cõuenit irę, quæ eſt appetitus vindictæ. Vindicta enim poteſt & bene & male appeti. Alio modo inuenitur malum in paſſione, ſecundum ſuam quantitatem: puta ratione ſuperabundantiæ, vel defectus: & ſic malum inuenitur in ira qñ aliquis iraſcitur plus vel minus, præter rectam rationem. Cũ autem iraſcitur ſecundum rectã rationẽ, tunc iraſci eſt laudabile: puta ſi quis vindictã appetit ſm ordinẽ rationis, talis ira eſt laudabilis, & vocatur ira per zelũ. Si vero aliquis appetat vindictã fieri de eo, qui non meruit, vel vltra quàm meruit, vel etiã non ſecundum legitimum ordinem, vel non propter debitum finem qui eſt cõſeruatio iuſtitiæ, & correctio culpæ: aut etiam ſi appetendo iuſtam vindictam legitimo modo, & propter debitum finem fieri mouetur aliquis immoderate in animo, aut etiã exterius, talis ira eſt vicioſa, & vocatur ira per vitium. Secundo notandum, ꝙ motus iræ poteſt eſſe inordinatus dupliciter. Vno modo ex parte appetibilis: vtpote cum quis appetit iniuſtã vindictã, vel iniuſto ordine, vel propter indebitum finem: & ſic ira eſt peccatũ mortale, quia contrariatur iuſtitię, & charitati: põt tamen contingere, ꝙ talis appetitus vindictæ ſit peccatũ veniale propter imperfectionem actus, quæ quidẽ imperfectio attenditur, vel ex parte appetentis: puta cũ motus iræ præuenit iudiciũ rationis, vel ex parte appetibilis: puta cum quis appetit in aliquo modico ſe vindicare, quod nihil eſt reputandum, ita quòd etiam ſi actualiter inferatur, nõ eſſet peccatum mortale: puta ſi quis parum trahat aliquem puerum per aurem, vel per capillos aut aliquid huiuſmodi. Alio modo poteſt eſſe motus iræ inordinatus ex modo iraſcendi, quia ſcilicet nimis ardenter iraſcitur interius, vel nimis manifeſtat iram ſuam exterius: & ſic ira ſecundum ſe non habet rationem peccati mortalis. Poteſt tamen contingere, quòd ſit peccatum mortale: puta ſi quis ex vehementia iræ excidat a dilectione Dei,

Dei,vel proximi. Tertio notandum, quòd ira hoc habet, quòd ex ea multa vitia nata ſunt oriri duplici ratione. Primo ratione appetibilis inquantum vindicta appetitur ſub ratione iuſti,& honeſti quod ſua dignitate allicit. Alio modo ex ſuo impetu quo præcipitant mentem ad multa inordinata per agenda. Vnde patet,quòd ira eſt vitium capitale. Poteſt autem huiuſmodi ira tripliciter conſiderari. Vno modo, ſecundum quòd eſt in corde: & ſic ex ea naſcuntur duo vitia. Primum eſt indignatio,inquantum quis reputat, eum contra quem iraſcitur indignum eſſe,vt ſibi tale quid fecerit. Aliud eſt tumor mentis, inquantum quis animum ſuum implet diuerſis cogitationibus excogitando diuerſas vias vindictæ. Secundo modo conſideratur ira, ſecundũ ꝙ eſt in ore, & ſic ex ira duplex vitium procedit. Primum dicitur clamor inquantum aliquis inordinate,& confuſe loquendo, iram ſuam demonſtrat. Aliud autem vitium eſt ſecũdum,ꝙ quis prorũpit in verba iniurioſa, quæ quidem ſi ſint cõtra proximum vitium, illud dicitur cõtumelia. Si vero ſint contra Deum dicit̃ blaſphemia, quæ opponitur confeſſioni fidei, & importat derogationem alicuius pertinentis ad diuinam maieſtatem,puta cũ quis vel negat aliquid de Deo, quod ei conuenit,vel de Deo aſſerit, quod ei non conuenit, vel alteri attribuit, quod ſoli Deo conuenit, ſi autem hoc fiat ſecũdum opinionem intellectus tantum, aut etiam cum quadam affectus deteſtatione dicitur blaſphemia cordis. Si autẽ exterius procedat per locutionem omnis blaſphemia. Tertio modo conſideraẽ ira ſm ꝙ procedit vſq; in factum, & ſic ex ira oriuntur rixe, per quas intelliguntur omnia nocumenta,quæ facto proximis inferuntur ex ira.

His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Ira prout dicitur appetitus inordinatus vindictæ, quandoque eſt peccatum mortale, & quandoq; veniale,patet ex ſecundo notabili. Con.1.

Secunda concluſio. Ira eſt peccatum capitale, patet ex tertio notabili. Con.2.

Tertia conclu. Conuenienter aſſignant̃ ſex filię irę, patet ibidem. Ad primum argum. dicendum,ꝙ ibi philoſophus loquitur de paſſionibus ſm abſolutam rationem paſſionis, & non ſecundum ꝙ a ratione regulantur vel regulam tranſgrediuntur. Ad ſecundum arg. dicendum,ꝙ ira dicitur ianua omnium vitiorum ꝑ accidens,ſcilicet remouendo ꝓhibens inquantum impedit iudicium rationis per quod homo retrahitur a malis: directe autem, & quaſi per ſe eſt cauſa aliquorum ſpecialium peccatorũ, quæ dicuntur filiæ eius. Ad tertium argum. dicendum,ꝙ blaſphemia in quã quis prorumpit mente deliberata procedit ex ſuperbia hominis contra Deum ſe erigẽtis. Blaſphemia vero in quam quis prorumpit ex commotione animi procedit ex ira. Ad quartum argu. dicendum,quòd odium,& ſi aliquando naſcatur ex ira, habet tamen aliquam priorem cauſam ex qua directius oritur, ſcilicet triſtitia. Con.3.

Vtrum

Vtrum Accidia ſit peccatum mortale.

Diuus Thomas 2.2. quaeſ.35. art.1. 2.3.4.

QVAESTIO QVARTA.

QVarto quæritur. Vtrũ accidia ſit peccatũ mortale capitale, cui cõuenienter aſſignantur ſex filiæ, quæ ſunt malitia, rancor, puſillanimitas, deſperatio, torpor circa præcepta: vagatio mẽtis circa illicita.

1 Primo argu. ꝙ accidia non ſit peccatum, quia accidia eſt quædam paſſio: eſt enim ſpecies triſtitiæ: vt dicit Damaſcenus.

2 Secundo arg. Accidia inuenitur in viris perfectis. Dicit enim Caſſianus lib. de inſtitutis cœnobiorum, ꝙ accidia eſt ſolitariis magis experta, & in heremo cõmorantibus infeſtior hoſtis, ac frequens, ergo non eſt peccatum mortale.

3 Tertio arguitur. Malitia eſt genus ad omnia vitia, & ſimiliter vagatio mentis circa illicita in omnibus vitiis inuenitur. Torpor autem circa præcepta idem videtur eſſe, quòd accidia, ergo huiuſmodi nõ ſunt filiæ accidiæ. Contra eſt Greg. ponens accidiã eſſe vitiũ capitale & habere prædictas filias. Primo notandum, ꝙ accidia, vt hic ſumitur, nominat triſtitiam, ſiue faſtidium ſpiritualis boni: & ideo directe repugnat effectui charitatis, qui eſt gaudere de ſpirituali bono. Vnde patet, ꝙ accidia ſecundum ſuum genus eſt peccatum mortale. Eſt tamen conſiderandum ſicut etiam ante dictum eſt, ꝙ peccata, quæ ſecundum ſuum genus ſunt mortalia, non ſunt mortalia, niſi quando ſuam perfectionem conſequuntur. Eſt autẽ conſummatio peccati in cõſenſu rationis, vnde ſi deſit conſenſus rationis, tunc propter imperfectionem actus peccatum eſt veniale. Eſt ergo regula generalis, ꝙ in quocũque genere peccati ſenſus inordinati motus abſque conſenſu rationis expreſſo, aut interpretatiuo non poteſt habere rationem peccati mortalis, motus ergo accidiæ quando eſt propter repugnantiam carnis ad ſpiritũ, ſi ratio ſibi non cõſentit, eſt peccatum veniale, immo ſi ratio uiriliter deteſtetur, nullum pœnitus eſt peccatum: ſed materia exercendæ virtutis, quod etiam eſt intelligendum in omni genere peccati. Si vero motus accidię habeat conſenſum rationis, ita quòd voluntas deliberate fugiat, & horreat, & quaſi deteſtetur bonum diuinum, & ſpirituale carne omnino contra ſpiritũ præualeute, tũc manifeſtum eſt, quòd accidia eſt peccatum mortale. Secundo notandum, quòd ſicut prædictum eſt inuidia quæ eſt triſtitia de bono proximi eſt vitium capitale, eo quòd ex inuidia homo impellitur ad aliqua facienda, vt fugiat triſtitiam, vel vt triſtitiæ ſatisfaciat, & ſic eadem ratione accidia, quæ eſt triſtitia de bono diuino, ponitur vitium capitale, cui Gregorius aſſignat ſex prædictas filias. Quia enim, vt dicit philoſophus octauo ethycorum, nullus poteſt diu abſque delectatione manere cum triſtitia.

ideo

ideo ex triſtitia cõtingit aliquid dupliciter oriri. Vno modo, vt homo recedat a contriſtantibus. Alio modo, vt tranſeat ad delectantia, ſic enim illi qui non poſſunt gaudere ſpiritualibus delectationibus ſe transferunt ad corporales: vt dicit phil. In fuga autem triſtitiæ primo fugit homo contriſtantia, & ſecundo etiã impugnat ea, quę triſtitiã ingerũt: ſpiritualia autem bona, de quibus accidia triſtatur ſunt finis, & id quod eſt ad finem: fuga autem finis fit per deſperationem: fuga vero eorum, quæ ſunt ad finem, quantum ad ardua, quæ ſub ſunt conſiliis fit per puſillanimitatem. quantum vero ad ea, quæ pertinent ad communem iuſtitiam fit per torporem circa præcepta. Impugnatio autem bonorum ſpiritualium contriſtantiũ, quandoq; quidem eſt contra homines, qui ad bona ſpiritualia inducunt, & hęc dicitur rancor. Quandoque eſt contra ipſa ſpiritualia bona, quæ deteſtatur aliquis, & hæc proprie eſt malitia. Inquantum vero propter triſtitiam aliquis ſe transfert ad delectabilia exteriora, ponitur filia accidiæ euagatio circa illicita. patet itaque, quòd malitia hic non ſumitur ſecundum quòd eſt genus omnium vitiorum: neque etiam rancor accipitur hic communiter pro odio: ſed pro quadam indignatione contra eum, qui ad ſpiritualia bona inducit, neque etiam hic accipitur vagatio mentis circa illicita, prout generaliter reperitur in omni peccato: ſed modo, quo dictum eſt ex his, patet reſpõſio ad tertium argumentum.

1. Ethi.

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Accidia ex genere ſuo eſt peccatũ mortale capitale cui cõuenieñter aſſignãtur ſex rami, ſiue filię: patet ex dictis tam in primo, q̃ in ſecundo notabil'. *Con.1.*

Ad primum argu. dicendum, quòd conſequentia non valet, quia licet paſſio ſecundum ſe nõ habeat rationem peccati, tamen in paſſione immoderata, materialiter conſiſtit peccatum pro quanto voluntas debet moderari, ſiue regulare talem paſſionẽ, & tamen non regulat.

Ad ſecundum arg. patet reſpõſio ex primo notabili.

Ad tertium argum. ex tertio.

Vtrum Auaritia ſit peccatum mortale.

Tho.2.2.q.118.ar.1.& 8.

QVAESTIO V.

QVinto quæritur. Vtrum auaritia ſit peccatum mortale capitale, cui conuenienter aſſignantur ſeptem filiæ, ſcilicet proditio, fraus, fallacia, periurium, inquietudo, violentia, & contra miſericordiam obduratio.

1 Primo argument. quòd auaritia non ſit peccatum, quia quæ naturaliter adueniunt, non ſunt peccata, ſed auaritia naturaliter cõſequitur ſenectutem, & quemlibet defectum, vt dicit philoſophus. igitur.

2 Secundo argumentum, quòd auaritia non ſit peccatum capitale: vitia enim capitalia, vt ſupra dictum eſt habent fines principales ad quos ordinãtur fines aliorum vitiorum, ſed hoc non competit auaritię, quia diuitiæ quas auaritia appetit, non habent

bent rationē finis, vt dicitur primo ethi. igitur. Tertio ar. Auaritia opponitur liberalitati. proditio aut fraus, & fallacia opponuntur iuſtitię. ergo non pertinent ad auaritiam. Quarto ar. Iſidorus ponit nouem filias auaritiæ, quæ ſunt mendaciū, fraus, furtum, periurium, turpis lucri appetitus, falſa teſtimonia, violentia, inhumanitas, rapacitas. ergo prædicta aſſignatio non eſt conueniens. Contra eſt Grego. moralium. *Gre. 36.* Primo notandum, quòd ea, quæ ſunt ad finem neceſſe eſt commenſurari fini, ſicut medicinam ſanitati, vt patet per philoſophū primo Politicorum bona autem exteriora habent rationem vtilium ad finē, ideo non ſunt optanda, niſi ſecundum menſuram prout videlicet ſunt neceſſaria ad vitam. Dū ergo aliquis immoderatæ vult ea acquirere vel retinere peccat quod pertinet ad rationem auaritię, quæ diffinitur eſſe immoderatus appetitus habendi. Et ſi ſumatur generaliter auaritia nō ſolum eſt pecuniæ, ſed etiā ſcientiæ & altitudinis, vt dicit Greg. in quadam omelia. & ſecundum hoc non eſt ſpeciale peccatum. Si vero ſumatur ſpecialiter pro immoderato appetitu habendi vel retinendi poſſeſſiones, quæ nomine pecunię communiter deſignantur, ſic auaritia eſt ſpeciale peccatum. Secundo notandum, quòd auaritia ſpecialiter ſumpta dupliciter dicitur. Vno modo prout dicit immoderantiam immediatę circa acceptionem, & conſeruationem diuitiarum inquantum ſcilicet aliquis accipit, vel retinet vltra debitum, & ſic opponitur iuſtitiæ, & hoc modo ex genere ſuo eſt peccatum mortalem. Alio modo prout nominat immoderantiā circa interiores affectiones diuitiarum, puta cū quis nimis amat vel deſiderat diuitias, aut nimis delectatur in eis. etiam ſi nolit rapere aliena, & hoc modo auaritia opponitur liberalitati. & ſi tantum excreſcat, ꝙ preferatur charitati Dei, vel proximi eſt peccatū mortale. alias autem eſt peccatum veniale. Tertio notandum, quòd ex auaritia nata ſunt oriri multa vitia ſecundum rationem finis. Diuitiæ enim quas appetit auaritia maximę promittunt ſufficientiam, vt dicit Boetius iij. de cō ſolatione. cuius ratio eſt, quia ſicut dicit philoſophus. quinto Ethicorū. Denario vtimur quaſi fideiuſſore ad habenda omnia. Et ſapiens dicit, quòd pecuniæ obediunt omnia. ideo auaritia eſt vitium capitale ex quo oriū tur ſupradictæ ſeptem filię, quia auaritia, quę ē ſuperfluus amor habendi diuitias in duobus excedit. Primo in retinendo, & ſic ex ea oritur obduratio cordis contra miſericordiam, quia ſcilicet cor auari, miſericordia nō emollitur, vt de ſuis diuitiis ſubueniat miſeris. Secundo ſuperabundat in accipiendo, & ſecundum hoc auaritia poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo ſecūdum, quòd eſt in affectu. & ſic ex ea oritur inquietudo inquantum homini ingerit ſollicitudinem & curas ſuperfluas. Auarus enim non impletur pecunia, vt dicit Eccleſiaſtes. *Eccl. 5.* Alio modo conſiderari in effectu, &

ſic in accipiendo ultra debitum quandoque utitur vi,quod pertinet ad uiolentiam, quandoq; autem de dolo,quæ ſi fiat in verbo ſic erit fallacia quantum ad ſimplex uerbũ. periurium aũt ſi addatur confirmatio iuri.Si autem dolus committitur in opere, ſic quantum ad res erit fraus, quantum aũt ad perſonas proditio,ut patet de Iuda,qui ex auaritia prodidit Chriſtum.

Con.1. His præmiſſis ponenda eſt talis concluſio.Auaritia eſt peccatum capitale cui cõuenienter aſſignantur ſeptẽ prędictę filiæ,vt patet ex tertio notabili.

Ad primum arg.dicendum. ꝙ naturales inclinationes ſunt regulandæ, ſm rationem, & ideo quãuis ſenes pp naturæ defectũ auidius rerum temporalium requirãt ſubſidia, ſicut & oĩs indigens querit ſuæ indigentiæ ſupplementũ non rñ a peccato excuſãt ſi ĩmoderatæ diuitias amẽt.

Ad ſecundũ arg. dicendum,ꝙ licet pecunia ordinetur ad finẽ, & habeat rationem medii,& vtilis, quia iñ uirtute ipſius conquiri pñt oĩa ſenſibilia,ideo ſpecialẽ rationem appetibilitatis hẽt, & ſm hoc habet quodammodo rationem finis.

Ad tertium arg. dicendum. ꝙ non oportet filias alicuius uitii capitalis ad idẽ genus vitii pertinere,quia ad finẽ vnius vitii poſſunt ordinari ẽt peccata alterius generis.Aliud.n.eſt peccatũ habere filias,& habere ſpecies.

Ad quartum arg.dicendum,ꝙ illa nouem reducuntur ad iſta ſeptem. Nã mendaciũ falſum teſtimoniũ continentur ſub fallacia, & furtum ſub fraude. appetitus autẽ turpis lucri pertinet ad inquietudinem, rapacitas ad violẽtiam,& inhumanitas ad obdurationem contra miſericordiam.

Vtrum gula ſit peccatum mortale.

Th.2.2.q.148.ar.1.2.3.4.5.6.

QVÆSTIO VI.

SExto queritur.Vtrum gula ſit peccatum mortale capitale. Cui cõuenienter aſſignenr quinque aliæ,ſ.inepta lętitia: ſcurrilitas,immunditia,multiloquium, ebetudo mentis, circa ſpiritualium intelligentiam. Primo arg. ꝙ gula non ſit peccatum mortale,quia oẽ peccatum mortale cõtrariatur alicui præcepto decalogi,& charitati,quod de gula non videtur.Secundo argu.quod non ſit vitium capitale ,quia videtur eſſe minimum peccatorum, ſm genus ſuum, vtpote plus appropinquans ad id, quod eſt ſecundum naturam.igitur.Tertio arg. Inepta lætitia concomitatur oẽ peccatum,ergo non conuenienter ponitur filia gulæ. Cõtra eſt Gregor.31.moralium. Primo notandum ꝙ gula nominat appetitum inordinatum edendi; & bibendi.Poteſt eſſe autem illæ appetitus inordinatus dupliciter. Vno modo per carentiam ordinis debiti circa finem vltimum, quia uidelicet ab eo auertit:puta cum quis delectationi gulę inhęret tanq̃ fini, & eam præfert diuinæ dilectioni, & ſic eſt peccatum mortale. Vnde etiam illæ peccat mortaliter, qui ſcienter vult ſe inebriare, quia per ebrietatem

tatem tollitur vſus rationis, qui neceſſarius eſt ad peccata declinanda, & opeta uirtutum exercenda. Alio modo poteſt eſſe talis appetitus inordinatus, per carentiam ordinis in modo appetendi tantum. puta, cum quis nimis ardenter concupiſcit delectationem ciborum, aut etiam aliquem exceſſum ſic tamen, quòd propter hoc nihil agere vellet contra legem Dei: tunc eſt peccatum ueniale. Et ibi aduertendum eſt, quòd vitium gulæ non conſiſtit in ſubſtantia cibi, & potus, ſed in concupiſcentia inmoderata, & non regulata ratione: ideo ſi quis excedat in quantitate cibi non propter cibi concupiſcentiam, ſed æſtimans id ſibi neceſſarium eſſe hoc non pertinet ad gulam, ſed ad aliquam imperitiam. Secundo notandum, quòd ex gula multa ſolent oriri vitia ex eo, ꝙ finis eius eſt multũ appetibilis ex eo, quòd cibus eſt ordinatus ad cõſeruationem vitę. gula tamen magis eſt circa delectationes cibi, q̃ circa cibos, ut dictum eſt. ideo inter filias gulæ ponuntur illa via, quę ex immoderata delectatione cibi, & potus, vt plurimum conſequuntur, quę quidem uitia poſſunt accipi, uel ex parte animæ, uel ex parte corporis. Ex parte autem animę quadrupliciter. Primo quantum ad rationem cuius acies per gulam ebetatu.: & ſic ponitur filia gulę ebetudo ſenſus, circa intelligentiã propter fumoſitates ciborum perturbantium caput. Secũdo q̃tum ad appetitum, qui per gulã deordinatur quaſi ſopito rationis gubernaculo, & quantum ad hoc ponitur inepta lætitia, omnes .n. aliæ inordinatę paſſiones ad lætitiam & triſtitiam ordinantur. vt habetur. Tertio quã- 2. Ethi.
tum ad inordinatum verbum: & ſic ponitur multiloquiũ. Quarto quantum ad inordinatũ actũ, & ſic ponitur ſcurrilitas, ideſt modus, ſiue geſtus exterior incompoſitus. Ex parte aũt corporis ponitur immunditia, quę attenditur, ſm inordinatam emiſſionẽ quarumcũque ſuperfluitatũ.

His præmiſſis ponenda eſt ta- Con. 1.
lis cõcluſio. Gula eſt peccatũ capitale, & ſibi cõuenięter aſſignã tur p̃dictę filię. patet ex dictis.

Ad primum arg. diecẽdum, ꝙ gula eſt peccatum mortale inquã tum auertit a Deo, & ita repugnat p̃cepto diuinæ dilectionis.

Ad ſecundum arg. dicendũ, ꝙ non oportet vitium capitale habere maximam grauitatem, ſed ſufficit, ꝙ habeat finem maximę appetibilem: finis autem ut hic loquimur attenditur in peccato ex parte conuerſionis. grauitas autem principalius attenditur ex parte auerſionis.

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ lætitia de actu, vel ſine peccati concomitatur, aut conſequitur omne peccatum maximæ quando procedit ex habitu: ſed lętitia uaga incompoſita, quæ hic diciẽ inepta præcipuè oritur ex gula.

Utrum luxuria ſit peccatum capitale.

Dinus Thom. 2.2. q. 153. art. 1. 2. 3. 4.

QVÆSTIO VII.

SEptimo quæritur. Vtrum luxuria ſit peccatũ capitale cuius conuenienter aſſignant octo filię, ſ. cęcitas mentis: inconſideratio. Pręcipitatio, inconſtantia, amor ſui, odiũ Dei, affectus pręſentis ſæculi: horror vel deſperatio futuri.

1 Primo argu. ꝙ luxuria non ſit peccatũ, quia quilibet pōt licitæ vti vt libet eo, quod ſuum eſt: ſed in actu luxurię homo vtitur eo, quod ſuum eſt. igitur.

2 Secundo arguitur. Luxuria cauſatur ex deſperatione. ſecundum illud ad Eph. 4. Quj deſperantes ſeipſos tradunt impudicitiæ, ſed deſperatio non eſt vitium capitale, ergo multominus luxuria.

3 Tertio ar. Amor ſui eſt principiũ omnis peccati, ut patet per Aug. de ciuitate Dei ergo nō eſt filia luxuriæ. Cōtra eſt Greg. 21. moraliũ. Primo notãdum, quòd finis luxurię proprię dictæ, vt hic ſumitur, videlicet pro appetitu immoderato venereorum eſt delectatio ipſorũ venereorum, quę eſt maxima & maximè appetibilis, ſecundũ appetitum ſenſitiuũ. Tũ propter eius uehemẽtiã: tũ propter connaturalitatem huiuſmodi concupiſcentię. ideo manifeſtũ eſt, ꝙ luxuria eſt vitiũ capitale ex quo multa vitia oriuntur pro quanto videlicet ꝑ luxuriam deordinantur vires ſuperiores. ſ. ratio & voluntas per hõc, quòd uoluntas nimis condeſcendit appetitui ſenſitiuo uehementer intendenti obiecto delectabili. Sunt aũt quatuor actus rationis in agendis. Primus eſt intelligentia finis, quę impeditur ꝑ luxuriã ſecundũ illud Dan. Species decepit te, & concupiſcẽtia ſubuertit cor tuũ. Et ſm hoc ponitur cęcitas mentis. Secũdus eſt conſiliũ de agendis ꝑꝑ finẽ, quod ẽt impeditur per concupiſcentiã luxuriæ. Vnde Terentius dicit, de amore libidinoſo, quę res in ſe, neq; conſiliũ, neq; modum hẽt. Et quantũ ad hoc ponitur præcipitatio q̃ nominat ſubtractionẽ conſilii. Tertius actus eſt iudiciũ de agendis, quod etiã impeditur ꝑ luxuriã iuxta illud, quod dicitur Dan. de ſenibus impudicis. auertunt ſensũ, vt non recordarentur iudiciorũ iuſtorũ. & quantũ ad hoc ponitur inconſideratio. Quartus eſt pręceptũ rationis de agendo, quod ẽt impeditur per luxuriã, q̃ ex ſuo impetu retrahit hoĩem ne exequatur illud, ꝙ decreuit eſſe faciendũ, & q̃tũ ad hoc ponitur inconſtantia mentis. Ex parte aũt voluntatis conſequitur duplex actus inordinatus. vnus eſt appetitus finis, & quãtũ ad hoc ponit̃ amor ſui inquantũ, ſcilicet tendit ad propriã delectationẽ, & per oppoſitũ ponitur odiũ Dei inquantũ, ſcilicet ipſe Deus prohibe talem delectationũ. Alius aũt eſt appetitus eorũ, quę ſunt ad finẽ, & quantum ad hoc ponitur affectus præſentis ſeculi in quo vult aliquis frui uoluptate, & per oppoſitum ponitur deſperatio futuri ſeculi, quia dum quis adhęret carnalibus delectationibus non curat peruenire ad ſpirituales, ſed faſtidit eas. Secundo notandũ, quòd in decretis trigeſimoſexto, queſtione prima aſſignãtur ſex ſpecies luxuriæ, ſcilicet fornicatio ſimplex, quæ videlicet

Aug. 14 · Dan. 13 · Dan. 13

delicet eſt ſoluti cũ ſoluta: adulterium in quo uiolatur lex matrimonii: inceſtus, qui eſt concubitus conſanguineorum, uel affinium: raptus quãdo uidelicet rapitur mulier per violentiã, quę poteſt quandoque inferri tã mulieri, q̃ eius patri uel marito. quãdoque vero fit talis violentia patri tantũ uel marito ipſa muliere conſentiente. Stuprũ, quod eſt illicita defloratio virginis, ſub cura parentum exiſtẽtis, per quã deflorationẽ ponitur in uia meretricandi. Et uitium contra naturam in quo homo tranſgreditur circa vſum venereum illud, quod eſt ſecundum naturam determinatum. Vnde inter omnes ſpecies luxuriæ hoc eſt vitium grauiſſimum. Fornicatio autem ſimplex habet minorem grauitatẽ inter omnes luxuriæ ſpecies, & tamen certum eſt, ꝙ ipſa eſt peccatum mortale cum excludat a regno Dei: vt patet per apoſtolum. Vbi præmiſſa fornicatione cum quibuſdã aliis uitiis ſubdit. qui talia agunt regnum Dei non poſſidebunt. Et primo ad Corinth. Sic dicit, neque fornicarii, neque idolis ſeruientes regnũ Dei poſſidebunt: & ad Eph. Omnis fornicator aut immundus, non habet hæreditatem in regno Chriſti & Dei. Vnde etiã dicit beatus Tho. vbi etiam tractantur omnia, quæ ſupra dicta ſunt de capitalibus vitiis, & earũ filiabus, quod fornicatio ſimplex, quæ eſt contra bonum prolis naſcituræ eſt grauius peccatum, ſecundum ſuam ſpeciem, q̃ illa, quæ ſunt contra bona exteriora cuiuſmodi ſunt furtum & rapina. Et tũ minus graue, quàm illa peccata, quę ſunt directę cõtra Deum, & q̃ peccatum, quod eſt contra uitam hominis iam nati, ſ. homicidium.

1. ad Corin. 6. Eph. 5. Tho. in 2. 2.

Con. 1. His præmiſſis ponenda eſt talis concluſio. Luxuria ex vitium capitale cui cõuenienter aſſignãtur octo filię, & ſex ſpecies. patet ex dictis. Eſt autẽ aduertendum circa ſpecies luxuriæ, ꝙ ſacrilegium qñque numeratur inter ipſis, & dr̃ eſſe ſacrilegiũ luxuria, per quã uiolatur obſeruantia caſtitatis ad cultum Dei dedicatæ.

Ad primũ arg. dicẽdum, ꝙ ex eo, ꝙ quis inordinatę ſuo corpore utitur per luxuriam, iniuriam facit dño, qui eſt principalis dominus corporis noſtri.

Ad ſecundum arg. dicendũ, ꝙ aliqui abſtinent a delectationibus luxurię pręcipuè propter ſpẽ futuræ glorię, quã deſperatio ſubſtrahit, & iõ deſperatio dr̃ cauſa re luxuriã ad modũ remouentis prohibens, & non ſm rationem, aut modum cauſæ finalis, quod requiritur ad vitium capitale.

Ad tertium argumentum dicendum, ꝙ amor ſui quãtum ad quęcunque bona, quę ſibi quis appetit eſt cõe principium omniũ peccatorum, ſed quantum ad appetitum eorum, quæ ſunt intentiuã carnalis delectationis ponitur amor ſui filia luxuriæ.

Utrum infidelitas ſit maximum omnium peccatorum.

D. Thom. 2. 2. quæſt. 10. ar. 3.

CIrca tertium ſuperius in hac tertia parte propoſitum, ubi videlicet eſt facienda ſpecialior con-

cõſideratio aliquorũ peccatorũ, quorũ videlicet non habetur ſufficiẽs determinatio ex prædictis & magis neceſſaria videtur eorum amplior declaratio. Primo quæritur de infidelitate. An ſit grauiſſimum peccatorum.

1 Primo arguitur, ꝙ non ſit peccatũ: nullus enim peccat in eo, quod vitare non poteſt, ſed non eſt in poteſtate hominis vitare infidelitas. Vnde dr̃ ad Rom. 11. quomodo credent qui nõ audierunt? quomodo autẽ audient ſine prædicante? *Rom. 11*

2 Secundo arguitur. Omne peccatum eſt in voluntate ſecundũ Auguſtinũ. Sed infidelitas eſt in intellectu quemadmodum & fines, cui opponitur, & non in voluntate, igitur. *Aug. in lib. de duabus animabus.*

3 Tertio arg. ꝙ infidelitas non ſit maximũ peccatorum, quia infidelitas diminuit peccatum. Dicit enim Apoſtolus ad Tim. Fui blaſphemus & perſecutor, ſed miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans, hæc feci in incredulitate mea. *1. Ti. 1.*

4 Quarto arguitur. Maior pœna debetur fidelibus peccantibus, q̃ infidelibus, ſm illud ad Heb. 10. quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſantificatus eſt igitur. Contra. Augu. exponens illud Ioannis. Si non veniſſẽ, & locutus eis non fuiſſem peccatum non haberẽt. Magnum inquit quoddã peccatum ſub generali nomine vult intelligi, ſcilicet peccatũ infidelitatis. Primo notandum, ꝙ infidelitas poteſt dupliciter accipi, vt dicit Thom. Vno modo ſecũdũ puram negationẽ, quia ſcilicet aliquis nõ habet fidem eo, ꝙ nihil audiuit de fide. Alio modo ſecundum contrarietatem ad fidem, quia ſcilicet aliquis contemnit fidẽ, vel ei repugnat. Primo modo infidelitas non habet rationẽ peccati, ſed pœnę inquãtum talis ignorantia diuinorũ ex peccato primi parẽtis eſt conſecuta. qui autem ſic ſunt infideles damnatur non propter infidelitatis peccatum, ſed propter alia peccata, quæ ſine fide remitti non poſſunt. Infidelitas vero ſecũdo modo dicta peccatũ eſt, & orit̃ ex ſuperbia, & inani gloria inquantum, videlicet homo nõ vult intellectum ſuũ ſubijcere regulis fidei, & ſano intellectui patrũ. Secundo notandũ, ꝙ peccatũ infidelitatis, põt cõtingere dupliciter. Vno modo, quia aliquis renititur fidei iã ſuſceptę. Et hoc dupliciter. Vel in figura, & ſic eſt infidelitas Iudęorũ. Vel in ipſa manifeſtatione veritatis, & ſic eſt infidelitas hęreticorum & apoſtatando a fide. alio modo nondum ſuſceptę, vt infidelitas paganorum. Hæreſis enim pertinet ad eos, qui fidem Chriſti profitentur, ſed eius dogmata corrumpunt. Apoſtaſia autem ſimpliciter, & abſolutæ dicta eſt infidelitas, per quam aliquis diſcedit a fide. Tertio notandum, quòd omne peccatũ formaliter conſiſtit in auerſione a Deo. Vnde tanto peccatum grauius eſt, quanto per ipſum magis ſeparatur homo a Deo. Per infidelitatem autem maxime elongatur bono a Deo quia veram Dei cognitionem non habet, nec poteſt eſſe, ꝙ quan-

22. q. 10 art. 3.

quantum ad aliquid cognoſcat Deum, qui aliquam falſam opinionem de ipſo habet, quia id quod ipſe opinatur, nō eſt Deus. Vnde manifeſtū eſt, ꝙ peccatū infidelitatis grauius eſt, quàm quęcunq; peccata, quę contingūt in peruerſitate morū. Secus aūt eſt de peccatis, quæ opponūtur alijs virtutib. theologicis. ſ. de deſperatione, & odio Dei, de quibus poſtea dr. His præmiſſis ponēda eſt talis concluſio. Infidelitas, quę importat contrarietatē ad fidē eſt grauius peccatū, ꝙ̄ quęcunq; peccata oppoſita virtutibus moralibus: patet ex dictis. Ad primū ar. patet ſolutio ex primo notabili. Ad ſecundū arg. dicendum, ꝙ licet oē peccatum quantū ad formale ſit in voluntate, non tñ quãtum ad materiale remotum, cuiuſmodi eſt actus infidelitatis, qui ex hoc ē culpabilis, quia imperatur a voluntate. Ad tertium arg. dicendum, ꝙ in infidelitate duo ſunt conſideranda, videlicet reniſus ad ea, quæ ſunt fidei, & ignorantia adiuncta. Ex parte primi habet rōnem grauiſſimi peccati. Ex parte autē ſecundi habet aliquam rationē excuſationis, maxime qñ quis ex malitia nō peccat, ſicut fuit in Apoſtolo. Ad quartum arg. dicēdum, ꝙ infidelis pro peccato infidelitatis grauius punitur, ꝙ̄ quicunq; alius ꝑ alio peccato virtutibus moralibus oppoſito: ſed pro eodem peccato commiſſo a fideli, & infideli cęteris paribus grauius punitur, & grauius peccat fidelis, quàm infidelis. Tum propter notitiam veritatis, quæ reddit eum inexcuſabilem. Tum etiam propter ſacramenta fidei, quibus eſt imbutus, quibus contumeliam facit in peccando.

Vtrum deſperatio ſit grauiſſimum peccatum.

Tho. 2.2.q.20.ar.1.& 3.

QVÆSTIO II.

SEcundo quæritur de deſperatione. Vtrum ſit grauiſſimum peccatorum?

Primo ar. ꝙ nō ſit peccatum, 1
quia in omni peccato eſt cōuerſio ad bonū cōmutabile, & auerſio a bono incōmutabili, vt dicit Aug. lib. de libe. arb. ſed deſperatio non habet conuerſionem ad bonum commutabile.

Secundo arg. In dānatis eſt de 2
ſperatio continua: ergo ſi deſperatio ſit peccatū, ſeq̄tur, ꝙ cōtinue peccant, & cū creſcēte peccato, creſcere debeat pœna: ſequeretur, ꝙ eorū pœna cōtinue aggrauaretur, quod eſt falſum.

Tertio arg. ꝙ deſperatio non 3
ſit grauiſſimum pcm̄, quia maiori bono, maius malum opponitur, vt patet per philoſo. 8. ethic. ſed charitas eſt maius bonum ſpe, ergo odium Dei eſt maius peccatum, quàm deſperatio. Contra. Peccatum inſanabile videtur eſſe grauiſſimum ſm illud. Hier. 30. Inſanabilis fractura tua peſſima plaga tua, ſed peccatum deſperationis eſt inſanabile ſecundum illud, Hiere. 15. Plaga mea deſperabilis tenuit curari. igitur. Primo notandum ꝙ ſecundum philoſ. in 6. ethicorum. Illud quod eſt in intellectu affirmatio, vel negatio, eſt in

appetitu proſecutio vel fuga, & quod eſt in intellectu verū, vel falſum eſt in appetitu bonū, vel malum, & ideo motus appetitiuus conformiter ſe habens intellectui falſo eſt ſecundum ſe malus: falſa autem opinio eſt, quod peccatori pœnitenti veniā deneget Deus. Vnde patet quòd motus deſperationis eſt vitioſus.

Nō eſt tamē intelligēdū ꝑ prædicta, quòd deſperatio ſemper præſupponat infidelitatē, immo deſperans poteſt quandoque habere rectā fidem in vniuerſali, ſicut enim ille qui fornicatur eligendo fornicationem, vt bonum ſibi, vt tunc licet habeat exiſtimationē corruptam in particulari; tū retinet in vniuerſali exiſtimationem veram ſecundum fidem, ſcilicet, quod fornicatio ſit peccatum mortale, ita ſimul aliquis retinens in vniuerſali illam veram exiſtimationem fidei, quòd peccata remittuntur cuilibet vere pœnitēti poteſt pati motum deſperationis, quaſi ſibi in tali ſtatu exiſtenti non ſit ſperandum de venia corrupta exiſtimatione eius circa particulare. Secundo notandum, quòd, vt dicit Tho. in ſecunda ſecundæ. Peccata, quæ opponuntur virtutibus theologicis, ſunt ſecū dum genus ſuum alijs peccatis grauiora, eo quòd directius, & magis auertunt a Deo, in quo conſiſtit ratio prauitatis virtuti bus autem theologicis opponuntur infidelitas, deſperatio, & odium Dei. Si autem odium Dei, & infidelitas comparentur deſperationi, inueniuntur ſecundum ſe, ideſt ſecundum rationē propriæ ſpeciei grauiora. Infidelitas ei prouenit ex hoc, quòd homo Dei veritatem non credit. Odium vero Dei ex eo, ꝙ voluntas hominis diuinā bonitatē deteſtatur. Deſperatio vero ex hoc, ꝙ homo nō ſperat ſe Dei bonitatē participare. Ex quo patet, ꝙ infidelitas, & odium Dei ſunt cōtra Deū, ſecūdum, quòd in ſe eſt: deſperatio vero ſecundum, quòd eius bonum participatur a nobis. Si uero compararetur deſperatio ad alia duo ex parte noſtra, ſic deſperatio eſt periculoſior; quia per ſpem reuocamur a malo: ideo ſublata ſpe irrefrenate labuntur homines in vitia. Vnde ſuper illud Prouerbiorum. Si deſperaueris lapſus in die anguſtię, minuetur fortitudo tua. Dicit glo. Nihil eſt execrabilius deſperatione. Et Iſid. di. li. de ſum. bono. Perpetrare flagitium aliquod mors ē animę; ſed deſperare, eſt deſcēdere in infernum. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Deſperatio eſt peccatum grauiſſimum, periculoſiſſimum, & inſanabiliſſimum ex parte peccantis, patet ex dictis. Ad primum argumentum dicendum, quòd in peccatis oppoſitis virtutibus theologicis peccans primo, & principaliter ſe auertit a Deo: ex conſequenti autem ſe conuertit ad bonum commutabile. In alijs autem peccatis primo, & principaliter vult ſe conuertere ad bonum commutabile. Ex conſequenti autem recedit ab incōmutabili bono. Non enim qui fornicatur intendit a Deo recedere, ſed carnali delectationi inhærere. Ad ſecundum argu. dicendum, quòd deſparatio in

in dānatis nō imputatur ad culpam, quia impoſſibilis eſt eis reditus ad gratiam, quēadmodum ſi quis in ſtatu viæ deſperat de aliquo, quòd nōn eſt natus adipiſci non eſt peccatum deſperatio, ergo damnatorum non eſt peccatum: ſed pars damnationis ipſorum. Ad tertium arg. patet reſponſio ex ſecundo notabili.

Vtrum odium Dei ſit maximum peccatorum.

Diuus Thomas 2.2.q.24.art.2.

QVAESTIO TERTIA.

Tertio quęritur de odio Dei. Vtrum ſit ſimpliciter maximum peccatorum. Arguitur, ꝙ non, quia grauiſſimū peccatum eſt peccatū in Spiritū ſ. quod eſt irremiſſibile, vt dicitur Mat. 12. ſed odiū Dei nō cōputatur inter peccata in ſpūm ſanctū. igitur. Secūdo arg. Infidelitas plus elongat a Deo cū auferat cognitionē Dei, quàm odiū Dei, quod præſupponit eius cognitionē. Contra. Optimo opponitur peſſimū. vt patet p philoſophū, ſed odiū Dei opponitur dilectioni Dei, in qua conſiſtit optimū hominis. igitur. Notandum, ꝙ Deus cum per eſſentiā ſuā ſit ipſa bonitas, non poteſt in ſe odio haberi, vt conuenientius, & veriſimilius tenetur: ſed poteſt odio haberi ratione aliquorū effectuum ſuorum qui repugnant inordinate voluntati cuiuſmodi ſunt inflictio pœnæ, & cohibitio peccatorum. In tali autem odio Dei per ſe includitur auerſio a Deo quæ in aliis peccatis videtur eſſe ſm aliud, cū ergo grauitas peccati conſiſtat in ipſa auerſione, ſeqtur, ꝙ odiū Dei eſt oīum peccatorū grauiſſimū. Et ſi quæraē de odio proximi. An ſit peccatum grauiſſimū inter peccata, quę cōmittuntur in proximum. Dicēdum, quòd grauitas in peccato commiſſo in proximum poteſt attendi dupliciter. Vno modo ex deordinatione peccatorū. Alio modo ex nocumento illato proximo. Primo modo odium proximi eſt peccatum grauiſſimum inter peccata in proximū, quia per illud maxime deordinatur voluntas hominis. Secundo autem modo peiora ſunt peccatu exteriora: puta homicidiū, aut membri mutilatio, & huiuſmodi quàm interius odium.

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Odiū Dei ſimpliciter eſt peccatum grauiſſimum: patet ex dictis. Non eſt tamē intelligendum, quòd præciſe aliquis odiat Deum, eo ꝙ odit pœnas inflictas a Deo, aut cohibitione peccatorum, multi enim odiunt pœnas, qui tamē eas patienter ferunt ex reuerentia diuinæ maieſtatis: ſed, quia odit ipſum Deum, non ſecundum ſe abſolute, ſed in quantum eſt afflictor pœnarum, & cohibitor vitiorum. Ad primum argumentum dicēdum, ꝙ ſicut dicit Gregorius. Aliud eſt bona non facere: & aliud bonorum odiſſe datorem, ſicut aliud eſt ex pręcipitatione: & aliud ex deliberatione peccare. Ex quo datur intelligi, ꝙ odiare Deum ſit cum deliberatione peccare, quod eſt peccatum

Mat. 12. | Ethico. lib. 8. | Con. 1. | Greg. 25 moral.

catum in Spiritū ſanctū: iō autē non cōputatur inter ſpecies peccati in Spūm ſanctum, qa generaliter inuenitur in omni ſpecie talis peccati. Ad ſecundū arg. dicendum, ꝙ infidelitas non hēt rōnem culpæ, niſi inquātum eſt voluntaria. Quod aūt ſit voluntaria, ex hoc prouenit, ꝙ aliquis odio hēt veritatē, quę proponiť. Vnde patet, ꝙ ratio peccati in infidelitate ſic ex odio Dei, circa cuius veritatem eſt fides.

Vtrum negligentia ſit peccatum mortale.

D.Tho.2.2.q.54.art.3.

QVAESTIO QVARTA.

QVarto quæritur de negligētia. Vtrū ſit peccatum mortale. Arg. ꝙ non, qa ſu-
Iob. 10. per illud Iob. Verebar opera mea, &c. Dicit gl. Gregorij, ꝙ negligētiam minor amor Dei exagerat, ſed vbicunq; eſt pcm̄ mortale, totaliter tolliť amor Dei.
Pro. 29. igitur. Contra. Prou. Qui negli-
2.2.q. git vitā ſuā mortificabitur. No-
54. tandum, quod ſicut dicit Thom. Negligentia pertinet ad imprudentiā, ſicut ſollicitudo ad prudentiā. Vnde etiam ſm Iſid. lib. ethimol. Negligēs dicitur quaſi nec eligens. Electio aūt recta eorum, quæ ſunt ad finē, pertinet ad prudentiam: ideo negligentia oppoſita pertinet ad imprudentiam. Ex prudentia.n. prouenit, ꝙ ratio ſollicitatur, vt præcipiat quæ debet, vel eo modo, quo debet. Si ergo per negligentiam prætermittatur illud, qđ eſt de neceſſitate ſalutis, vel ſi voluntas intantū ſit remiſſa circa ea, quæ Dei ſunt, vt omnino a Dei charitate deficiat: ſic negligentia eſt peccatum mortale. Et hoc præcipue contingit, quando negligentia eſt contemptum. Si autem negligentia proueniat ex aliquo defectu feruoris in pręter miſſione alicuius actus, vel circumſtantiæ, quę non ſit de neceſſitate ſalutis, ſic negligentia eſt peccatum veniale tm̄. His præmiſſis, ponēda ē talis cōcluſio. Negligentia quandoq; eſt peccatum mortale, & quandoque veniale tantum, patet ex dictis. Ad arg. dicendum, quòd minor amor Dei poteſt intelligi dupliciter. Vno modo per defectū feruoris charitatis, & ſic ex eo prouenit negligentia venialis. Alio modo pro defectu ipſius charitatis, ſicut diciť minor amor Dei, quando quis diligit Deum amore naturali tantum, & ſic ex eo procedit negligentia mortalis.

Vtrum omne mendacium ſit peccatum.

Tho. 2.2.q.100.arti.3.4. Duran.3. d.38.q.1.&.2.

QVÆSTIO QVINTA.

QVinto queritur de mendacio. Vtrum omne mendacium ſit peccatum. Argu.
quòd non. dicit Abraham: ego, Gen.22.
& puer illuc vſque properantes, poſtquam adorauerimus reuertemur ad vos. ipſe autem intendebat occidere puerum: ergo mentie-

mentiebatur, dicendo puerum
reuerſurum ſecum. Nec tamen
eſt veriſimile, ꝙ tunc peccaue-
Geneſ. rit. Secundo arguitur Gene. dicit
27. Iacob ſe eſſe primogenitũ, quod
Geneſ. tamen ſciebat falſum. Tertio ar-
42. guitur. Gene. Dicit Ioſeph fratri
bus ſuis. Exploratores eſtis: & ta
men ſciebat oppoſitum eſſe ve-
rum. Quarto arguitur. Item di-
cit deſcipho inuento in ſacco Be
niamin ſe augurari cum eo, cum
tamen non eſſet augurator, quia
non licebat augurari habenti-
bus legem Dei. Quinto arguitur
Ioſ. 2. Raab mẽtiebatur de illis explo
ratoribus. Et Iudith ſimiliter, &
Rachel ſternens ſibi ſtramenta
cameli ſuper Deos patri ſuo, di-
cens ſibi accidere ſecundum con
Exo. 1. ſuetudinem mulierum. Sexto ar
guitur. Obſtetrices mentieban-
tur, dicentes, de mulieribus he-
bræis, quòd haberent artem ob-
ſtetricandi, nec videntur peccaſ
ſe in hoc, q̃a benefecit eis Deus.
Præterea non eſt maius peccatũ
ſimulatio in verbis, q̃ in factis,
ſed ſimulatio in facto, non ſem-
per eſt peccatum, ſicut patet in
illo facto Dauid, qui corã Achis
1. Reg. 21. ſimulabat ſe furere. Iehu etiam
4. Reg. ſimulabat ſe colere Baal, nec ta-
men ex hoc vituperatur. igitur.
Libr. de Contra eſt Auguſt. Item menti
mend. ri eſt abuti voce, & ad hęc enim
voces inuentæ ſunt ſecundum
Platonem in Thimeo, vt præſto
ſiant voluntatis indicia. Mentiẽ
tes autem non vtuntur vocibus
tanquam indiciis voluntatis, ſed
oppoſiti. Primo notandum,
quòd mentiri ex ratione ſua di-
cit intentionem malam, ſcilicet
intentionem decipiendi, ideo
formaliter includit malum vel-
le: & ſic non poteſt eſſe actus bo
nus. Hoc autem ſic exponit Sco *3. diſt.*
tus, quia licet poſitiuus, & mali *38.*
tia non ſint vnum per ſe, nec in
conceptu: poteſt tamen aliquod
nomen imponi ad ſignificãdum
non actum ſolum, nec deformi-
tatem ſolam, ſed totum ſimul,
ſicut hoc nomen furtum ſignifi-
cat non ſolum acceptionem rei
alienæ, ſed etiam contra volun-
tatem eius, cuius eſt, & cuiuſcun
que alterius ſuperioris domini.
Non poteſt, ergo totum illud
quod importat nomine furti be-
ne fieri, ſed tamen actum acci-
piendi rem alienam poſſibile eſt
eſſe ſine deformitate: ita in pro-
poſito prolatio quorumcunque
verborum poteſt eſſe ſine pecca
to, ſed prolatio eorum cum con-
ſcientia oppoſiti: & per conſe-
quens cũ intentione fallendi nõ
poteſt eſſe ſine peccato. Secundo
notandum, ꝙ ſicut di. Sco. vbi ſu
pra triplex eſt mendacium. ſ. per
nicioſum, officioſum, & ioco-
ſum. Pernicioſom eſt, quod vel
eſt nociuum ex ſe, vel nocet cui
mẽtior, vel de quo mentior, & ſi
nocumentum eſt circa fidem,
vel mores: tunc eſt graue pecca-
tum mortale. Si vero quantum
ad vitam corporalem, vel quan-
tum ad fidem coniugalem non
ſeruandam, vel quantum ad pro
lem, vel perſonas qualitercunq;
ſibi coniunctas auferendas, vel
quantum ad alia bona tempo-
ralia, ſecundum quam plus, &
minus nocet, quod penſatur ex
bono, cuius eſt ablatiuum, ſecun
dum hoc penſatur grauius, &
minus graue: & vniuerſaliter oẽ
tale mendacium ex deliberatio-
ne dictum eſt peccatũ mortale.
Prohibe-

Prohibetur enim ſimpliciter illo precepto. Non dices contra ꝓximum tuũ falſum teſtimoniũ. Non enim falſum teſtimonium eſt præciſe in iudicio : ſed quandocunq; aliquis ex certa deliberatione aſſerit,quod ignorat,vel cuius oppoſitũ ſcit. Officioſum autem eſt mẽdacium,quod nulli nocet, & alicui vtile eſt. Iocoſum autem mendacium non eſt narrare fabulam , de qua omnes audientes faciunt, quod non eſt verum,nec narratur tãquam verum, vbi nec loquens intẽdit decipere: nec ſermo de ſe eſt deceptiuus: quia non eſt talis,qui ſit natus credi ab audientibus . Sed mendacium iocoſum eſt quãdo aliquis iocando intendit decipere:non tamen intendens magnũ nocumentum inferre : quemadmodum dicit Auguſtin. fuiſſe de mendacio Ioſeph , qui veraciter voluit decipere, fratres ſuos in verbis ſuis dicens . exploratores eſtis, &c. tamen ipſe ſciebat veritatem: ſed iocari potuit de ipſorum deceptione , & de timore quem incurrebunt decepti. Et ſi qui alij hoc ſciuiſſent , percepiſſent tandem ipſum non ſerioſe, ſed iocoſe fuiſſe locutum . De iſtis autem duobus , ſcilicet officioſo, & iocoſo communiter cõceditur:quia neutrum eſt peccatum mortale in viris imperfectis:quia neutrum eſt ex ſe contra charitatem , nec contra aliquid de ſe requiſitum ad ſtatum talium perſonarum. Sed in viris perfectis dicitur a quibuſdam vtrumq; eſſe peccatum mortale, quia auferunt eis auctoritatem ne credatur eius : & in hoc faciunt ſtatum ſuum viliſcere, & etiam obſunt audientibus propter ſcandalum . Sed contra hoc arguit Scotus,quia nulla circunſtantia facit quod eſt veniale in vno,eſſe mortale in alio, niſi ille alius neceſſario obligetur ad id quod alter non obligatur : ſed vir perfectus non obligauit ſe ad veritatem ſeruandam in verbis aliquo voto,vel iuramento pluſquam quicunque chriſtianus: ergo circunſtantia perſonæ , quæ non eſt ſpecialiter obligata,non trãsfert veniale in mortale. Tertio notandum ſecundum Sco. ibidem , ꝙ dupliciter intelligi põt aliquam perſonam eſſe in ſtatu perfectionis. Vno modo in ſtatu perfectionis exercendæ vt prelatus . Alio modo in ſtatu perfectionis acquirẽdæ,vt religioſus. De primo concedi poteſt , quòd exercendo actus ſibi competentes ratione talis ſtatus: puta docere,iudicare, prædicare vtrunq; mẽdacium eſſet in eo peccatum mortale:quia aufert auctoritatẽ doctrinæ, quã prædicat iuxta illud Augu. Si ad ſcripturas ſacras admiſſa fuerint quantuncunq; iocoſa mendacia nihil in eis remanet ſoliditatis. Et ſimiliter ſi prelatus predicans intermiſceat aliquod mendacium iocoſum nihil ſoliditatis remanet in doctrina illa:poteſt enim quilibet dubitare de quocunque dicto ab eo , ſicut de mendacio: & ita peribit auctoritas doctorum in docẽdo, & vtilitas populi audientis. Conſimiliter etiam peribit auctoritas in iudicio ſolẽni & intelligẽdum eſt hoc, quando ſic profertur mendacium, ꝙ nõ percipitur eſſe dictum ſeorſum ab actu docendi , vel iudicandi: dum enim

Auguſti. in epiſt. ad Hieronym.

aliquis ſedet ad iudicandum contingere poteſt eũ aliquã truffam miſcere, quæ ex modo loquendi ſcitur nõ eſſe de iudicio. vr̃ tñ ꝙ vnicũ mẽdaciũ iocoſum, vel officioſum nõ impediat auctoritatẽ docentis, vel iudicantis: ſed tale mẽdaciũ frequentatum, vel conſuetudo ſic mẽtiendi: ſed tũc cũ ſecundum iura. Secundus actus conſuetudinem inducit: ſequitur quòd actus ſecundus ſit peccatũ mortale, & non primus: cum tamen ſecundus ſit omnino ſimilis primo, vt videtur ſecundum omnes circunſtantias. Quicquid autem fit de vno, vel de pluribus ſaltem vti talibus mendaciis in actibus aliis a prædicando, & iudicando non eſſet eis peccatum mortale, excluſa ratione ſcandali. Sed de illo, qui eſt in ſtatu perfectionis acquirendæ non exercendæ videtur aliud dicendum, videlicet, quòd non ſit obligatus pluſquam cæteri, niſi ad illa quę vouit: ideo ſi talis non exerceat actus perfectionis, cuiuſmodi ſunt docere, & prædicare, & huiuſmodi, non videtur plus peccare mortaliter in mendacio officioſo, vel iocoſo, quàm alius chriſtianus, niſi forte propter ſcãdalum: quia imperfecti poſſunt magis ſcandalizari de medio talis perſonæ, quàm perſonæ communis: ſed facta non debent iudicari eſſe talia qualia ſunt ex ſcandalo conſequente, vel non conſequente: vniuerſaliter enim ſecundum legem euangelicam vitanda ſunt quæcunque ſcandala puſillorum: ſecundũ illud Mat. *Matth. 18.* Veh homini illi per quem ſcanlum venit. Scandala autẽ phariſęorum non data: ſed accepta nõ ſunt vitanda. iuxta illud Matth. *Matt 15.* dicentibus diſcipulis. Scis, quia phariſei audito hoc verbo, ſcandalizati ſunt. Reſpondit Chriſtus. Sinite eos, ceci ſunt & duces cecorũ. Siue igitur in factis, quæ habent aliquã malitiã, puta venialẽ, ſiue in factis indifferentibus ex ſe cuiuſmodi eſt comedere carnes: de quo dicitur Apoſtolus. Si frater meus ſcandalizatur, non manducabo carnes in æternum. Si talia facta nata ſunt ſcandalizare occaſionaliter puſillos præſentes, vitanda ſunt ꝓpter ſcandalum: ſed per hoc non poſſumꝰ iudicare quale ſit iſtud factum ex natura facti in ſe. Quantũ eſt igitur ex natura mẽdacii officioſi, & iocoſi in factis ſecundo modo dictis non videt̃, ꝙ exiſtens in ſtatu perfectionis acquirendæ plus obliget̃ ad vitãdũ tale peccatũ, q̃ quicunq; chriſtianus. Verumtamen ſi recta ratio dictet, quòd actus eius vnicus, vel frequentatus ſit ſcandalum audientibus, quamuis conſimilis actus in alio non eſſet ſcãdalizatiuus ille tenetur ex charitate proximi vitare ſcandalum, ſicut tempore perſecutionis tenetur paſtor non fugere, quando videlicet ex tali fuga alij ſcandalizantur: & etiam quando in ſubditis propter eius abſentiam eſſet detrimentum ſalutis. Alius autem qui eſt in ſtatu perfectionis acquirendæ, & qui non eſt paſtor, nõ ſic tenetur ex neceſſitate non fugere: ſed tamen tenetur non ſcandalizare proximum fugiendo. Et quandoque eius fuga eſſet ſcandalizatiua, vbi fuga infirmi non eſſet ſcãdalizatiua. Iudicarẽt enim alij ex fuga eius,

ex quo talis qui talem vitam elegit non exponit vitam ſuam pro fide defendenda, ꝙ non eſt vita exponenda pro tali cauſa, vel ꝙ non bene ſentit de fide.

Con.1. His præmiſſis, ponendæ ſunt tres cõcluſiones. Prima eſt. Omne mẽdacium eſt peccatum: patet ex primo notabili.

Con.2. Secunda conclu. Mendacium perniocioſum eſt peccatum mortale: patet ex ſecundo notabili.

Con.3. Tertia concluſio. Mendacium officioſum, & iocoſum communiter ſunt peccata venialia: in viris tamen perfectis quandoq; poſſunt eſſe mortalia: patet ex tertio notabili. Ad primum arg. dicendum, ꝙ Abraham non dicit contra illud, quod habuit in mente. Nã ſicut refert Ioſephus lib. antiquitatum, dum iret ſolus cum filio informauit eum qualiter fuerit miraculoſe conceptus, & ꝙ ſi immolaretur Deus eum reſuſcitaret: & hoc creditur firmiter expectaſſe: quia non dubitauit de ꝓmiſſione Dei. In Iſaac vocabitur tibi ſemen: credebat igitur Iſaac ſecum reuerſurum. Ad ſecundum argumẽtum, licet aliqui conentur ſaluare Iacob, & aliquos patres veteris teſtamenti non fuiſſe mentitos: nulla tamen videtur neceſſitas aſſerendi eos, nunquam fuiſſe mentitos: poſſunt tamen dici tales ſermones figuratiuæ intellectu, q̃ verba primo exprimant. Vnde dici poteſt, ꝙ Iacob miſtice dicit ſe Eſau eſſe primo genitum Iſaac: quia videlicet primogenita illi de iure debebantur. Ad tertium argu. dicendum, ꝙ mendacium Ioſeph contra fratres non fuit, niſi iocoſum: in fine enim aperuit fratribus veritatem, & interim dum terruit eos puniuit ipſos de proditione qua vendiderant eum. Ad quartum argum. ſimiliter dicendum eſt. Ad quintum, & ſextum dicendum, quòd non oportet excuſare Raab Rachelem, & obſtetrices: non enim in ſcriptura commendatur factum earum quantum ad mendacium: licet commendetur prudentia Raab qua ſibi, & ſuis procurauit ſalutem. De obſtetricibus autem ſunt opiniones diuerſæ, & forte illa eſt probabilior, quæ dicit eas habuiſſe bonum motum pietatis, propter quæ remunerauit eas Deus temporaliter. Vel probabilius dici poteſt, quòd mendacium illud fuit officioſum: quia nulli nociuum, & vtile ad ſalutem paruulorum, & Deum remuneraſſe eas pro bono motu: nec tamen eis abnegaſſe vitam æternam pro peccato veniali. Sed tunc eſt dubium ſi quando ſit eligendum peccatum veniale cum magno motu pietatis, aut ſimul vtrunque fugiendum. dicendum, quòd nunquam eſt licitum mendacium dicere ad hoc, quòd aliquis alium a quocunque periculo liberet: licet tamen veritatem occultare prudenter ſub aliqua diſſimulatione, vt Auguſtinus dicit. Ad illud autem, quod dicitur de Iudith: dicunt aliqui, quòd illa verba exceſſiua, quæ dixit non dicebat Oloferni, ſed Deo. Non enim tenebatur loqui extraneo ſecundum intentionem audientis. Alij autem dicunt, quòd non eſt magnum inconueniens concedere eam fuiſſe mentitam officioſe grati ſuę; licet perni-

cioſe

cioſe illi cuius mortem intendebat. Iſta tamen officioſitas pręfertur illi pernicioſitati: quia bonum reipublicæ populi colentis Deum, præferendum eſt bono temporali perſonę infidelis. Sed huic obuiat, quia iu bellando cōtra quæcunq; oportet ſeruare fidem, ita ꝙ infidelitas, vel mendacium cuiuſcunq; chriſtiani in bello contra infidelem damnat: licet poſſit vti aliquibus cautelis belli, quæ non per ſe repugnant veritati. Non videtur, ergo omnino certum, ꝙ ipſa ſit omnino excuſanda a peccato: licet factum eius narretur in ſcriptura tanquam laudabile quantum ad aliqua. Ad ſeptimum argum. dicit Sco. quòd aliquis poteſt ſimulare per aliqua ſigna ſe habere aliqua bona, quę non habet, & talis ſimulatio eſt ypocriſis, & peccatum mortale, quidem quando ypocrita non curat ſanctitatem habere: ſed ſolum ſanctus apparere. Si vero intendat ſolum modo apparentiam ſanctitatis non contemnendo illam, tūc eſt peccatum veniale, niſi ordinet talem ſimulationem ad aliquem finem contrarium charitati Dei, vel proximi: puta ad ſeminandum falſam doctrinam, vel ad adipiſcendum eccleſiaſticam dignitatem indigne: tunc enim eſſet peccatum mortale. Alio modo poteſt, aliquis ſimulare mala non ineſſe ſibi: & hoc dupliciter, vel oſtendendo ſigna oppoſita illis malis, vel non oſtendendo ſigna, quæ conſueuerunt ſequi mala illa. Primum iſtorum videtur pertinere ad ypocriſim: puta ſi lubricus audiens loqui de mulieribus ſpuat in ſignum caſtitatis. Secundum vero non eſt malū, immo aliquo modo laudabile cū ex oppoſito vituperabile ſit prędicare, proprium peccatum. In indifferentibus autem poteſt aliquis facere aliqua, quæ ex natura ſua ſunt ſigna alicuius, ſicut ſudare ſignum eſt fatigationis: & aliqua quæ ex natura rei non ſunt ſigna: ſed ſcit ea cōcipi a circunſtantibus tanquā ſigna, ſicut ſpumare ex natura ſua nō eſt ſignū inſane mētis: tn̄ pōt ſcire aliquis illud iudicari a circunſtantibus tanquam furiæ ſignū. Vniuerſaliter ergo de prima, & ſecunda ſimulatione, dicēdum, ꝙ ſunt peccata, & frequenter mortalia, quia ypocriſis. Simulatio autē tertia, dummodo malum aliud nō cōmittatur, eſt laudabilis. In differentibus vero ſimulatio prima: licet quandoq; eſſet mala: non tamen grauiter: ſimulatio autem quinta, quæ eſt ſecunda in indifferentibus, nullum peccatum eſt & talis fuit ſimulatio Dauid. Simulationem vero Iehu, non oportet excuſare: quia præter illā ſimulationē adduxit mendacia dicens. Sacrificium mihi magnum eſt Baal: quod mendaciū, licet ſm̄ intentionem ſuā eſſet quodam modo officioſum, quia deſtructiuum cultus Baal. Tamen ex ratione ſua erat pernicioſum: non ſolū, quia procuratiuum mortis eorū: ſed etiam, quia procuratiuū mortis quātum erat ex ſe ad cultum Baal. Et licet commendetur inquantum deteſtabatur, & perſequebatur cultum Baal vituperatur, tamen quia non receſſit a cultu Ieroboam: nec fuit verus cultor de Iſrael.

Vtrum

Vtrum periurium ſit peccatum mortale.

Tho.1.2.q.98.ar.2.&.3. Dur.3.d. 39.q.5.

QVÆSTIO SEXTA.

SExto quæritur de periurio.
Vtrum omne periuriū ſit pec
catum mortale? Arguitur quòd
non, quia poteſt quis iurare, quod
eſt illicitum implere: ergo non
implendo, illud non eſt pecca-
tum. Et tamen ille qui iurauit,
non implendo quod iurauit, per-
iurat: igitur. Secundo arguitur.
Grauius eſt iurare per Deū, quā
per euangelium: ergo periurare
per Deum eſt grauiſſimum: ergo
communes perſonæ tota die pec
cant mortaliter: quia pro nihilo
habent iurare per Deum: etiam
aſſerendo falſum. Tertio argui
tur. Non omne iuramentum pro
miſſorium obligat neceſſario: i-
gitur, nec omne periurium eſt
peccatum mortale. Antecedens,
patet primo de iuramento coa-
cto. extra de iureiurando: ſecun-
do de iuramento doloſo, in quo
iurans, non intendit ſe obliga-
re: nullus autem obligatur, niſi
intendat ſe obligare. Contra.
Exo.31. Non periurabis: reddes autem
domino Deo iuramenta tua.
Primo notandum, quòd iuramē
tum eſt aſſertio dicti humani,
quòd ipſum ſit verum, & hoc vl
Heb.12. timata iuxta illud ad Hebræos.
Omnis controuerſiæ finis eſt iu
ramentum: homo enim ſciens
hominē eſſe mendacē. & igno-
rantem: & per conſequens poſſe
fallere, & falli non pōt certam fi
dē adhibere dictis humanis. &
ideo inuētus eſt modus aſſerēdi
dicta humana, adducendo alium
in teſtem, qui eſt verax, & ſciens
qui nec fallere, nec falli pōt qđ
fit, dum in iurando adducitur ip
ſe Deus in teſtem. Ex hoc ergo
ſequitur, quòd in periurio eſt ir-
reuerētia immediate cōtra Deū,
quia adducere Deum tanquā te-
ſtem falſi, eſt facere irreueren-
tiam Deo. Secundo notandum,
quòd communiter conceditur,
quòd vnicum periurium leue nō
eſt peccatum mortale ex eo, ꝙ
habit' generatus ex multis acti
bus inclinat ad grauiorem actū
quàm ſint præcedentes. Sed con
tra hoc ſic arguit Scot. quia habi
tus inclinans non poteſt facere
grauiorem culpam. Nam ſi quis
acquiſiuit magnum habitum in-
continentiæ, & poſtea pœnitet,
ſi poſt pœnitentiam habeat ali-
quem motum incontinentiæ, li-
cet ad illum inclinet magnus ha
bitus, non tamen eſt in eo pecca
tum mortale. Videtur ergo dicē
dum, ꝙ habitus, vel conſuetudo
nihil facit ad propoſitum: ſed
periurium ex pleno conſenſu eſt
contra præceptū primæ tabulæ,
& per conſequens immediate a-
uertens a fine vltimo, & ſic eſt
peccatum mortale. Si autem fiat
periurium indeliberate quantū-
cunq; frequenter fiat, nō eſt pec
catum mortale, cum enim actus
meritorius requirat, ꝙ ſit plene
humanus, quod eſt eſſe ex plena
deliberatione: ſequitur, ꝙ actus
demeritorius etiam hoc requi-
rat. Non enim pronior eſt Deus
ad condemnādum, quàm ad par
cendum. Aduertendum tamē,
ꝙ ſicut virtuoſus aliquando bre
uem deliberationem habet de
bono

bono opere, quia promptus eſt ad deliberandum, quaſi in tempore iperceptibili, ita poſſet aliquis ex habitu oppoſito prõpte deliberare de oppoſito. Tertio notandum, ſecundum Scotum, vbi ſupra. ꝙ ille cui iuratur ſi cõcipit ex lege poſitiua, vel ex conſuetudine iuramẽtum, tanq̃ ſimpliciter aſſertiuum iurati, tunc iurãs quodcũque dubium, quod videlicet non eſt ſimpliciter certũ peccat mortaliter, quia inducit Deum in teſtẽ aſſerendo, aliquid eſſe ſimpliciter certũ, quod nõ eſt certum. Et hoc modo debent intelligi omnia iuramẽta, quę fiunt in iudicio pro quorũ teſtimonio conſueuit ferri ſentẽtia, quæ nõ debet ferri, niſi pro certo. Vnde quicunque ſic periurat peccat mortaliter. Nec tãtũ fit ibi irreuerẽtia diuino nomini: ſed etiam eſt quid pernitioſum proximo. Et ſi dicas, ꝙ illud ẽ vtile reipublicæ alioquin mali nimis multiplicarentur dicendum, ꝙ quædam ſunt mala, quę non ſunt punienda per homines, ſed relinquenda diuinæ vltioni, puta omnia, quæ homo vt homo non poteſt ſufficienter ſcire, & de quibus non poteſt ſufficienter doceri veritas, vt oportet ad hoc, quòd iuſtè feratur ſententia. Si autẽ ille cui iurãt ſciat, quòd ex conſuetudine teſtes nõ teſtificantur ſub iuramento, niſi de credulitate tũc non debet ferre ſententiam qualis eſſet ferenda, ſi culpa eſſet ſimpliciter probata. Si autem ex lege poſitiua, vel ex cõſuetudine habeatur, quòd iurans non tenetur deponere de certitudine, ſed de credulitate tunc iurãs non peccat, dũmodo ex ſignis probabilibus cõiecturet magis partẽ iſtam, q̃ aliam ſicut habetur extra de teſtimonio, & ſcrutinio in ordine faciendo. c. vnico, vbi dicit Papa, quod in tali teſtificatione aliquem peccare non credimus in promotionibus, igitur talibus ſiue etiam ad dignitates, per electionem fiendum, ſi ſit conſuetudo, ꝙ tales teſtificationes, aut electiones fiant ſub iuramento præſtitio, vel ſub fide data, vel ſub obedientia promiſſa non debent intelligi, niſi de credulitate quantum ſinit humana fragilitas noſcere. Qui enim non nouit aliquem indignum, debet eum ęſtimare dignum, nec teſtificans hoc modo peccat, quàmuis ſi promotus non ſit dignus, nec etiam promouens talem peccat, quia conſuetudo eſt, vt talis teſtificatio de credulitate ſufficiat. Hic enim fauor ampliatur, & odiũ reſtringitur, iuxta regulam iuris. In condemnationibus, ergo oportet teſtem iurantem ſtrictę dicere veritatem certam, aliter non eſſet propter talem teſtificationem ſententia cõdemnationis ferenda. Ad ſententiam vero, quę fertur in fauorem ſufficit iuramentum de credulitate. vniuerſaliter autẽ, ſiue in fauoribus, ſiue in odiis iurans de illo cuius oppoſitum magis credit, vel de illo de quo eſt dubius ſic, quod magis non aſſentit vni parti q̃ alteri peccat mortaliter, quia adducit Deũ tanquàm teſtem alicuius, quod neutro modo eſt ſibi certum. Quarto notandum, quod in periurio eſt, quandoque duplex peccatum, ſcilicet menda-

cium,quod pertinet ad pręceptū
ſecundę tabulę,& aſſumptio no-
minis Dei in vanū, quę pertinet
ad præceptum primæ tabulæ.
Poteſt autem quandoq; eſſe per-
iurium,abſque mendacio puta ſi
ſimpliciter dubitans iurat partē
de qua dubitat, quam tamen di-
cendo non mentitur, quia non
habet oppoſitum in mente, aut
ſaltem in aliquo caſu ubi iurans
tenetur eſſe certus: periurat ſi
non eſt ita certus,& tamen ſi il-
lud aſſereret,ſine iuramēto cre-
dens, illud pluſquàm oppoſitum
non mentiretur. Quinto notan-
dum,ſecundum Scotum, vbi ſu-
pra,quòd duplex eſt iurm, ſcili-
cet aſſertorium, & promiſſoriū.
Aſſertorium autem obligat iurā
tem ad dicendum verum. Pro-
miſſoriùm vero obligat iurantē,
vt faciat illud eſſe verum, quod
iurat. Vnde ad hoc manet ſem-
per obligatus donec impleat il-
lud ſi poſſet. Iuramentū autem
promiſſoriū,poteſt eſſe quadru-
plex. ſ. doloſum, incautum, coa-
ctum, & carens iſtis tribus con-
ditionibus indebitis: doloſum
eſt quando iurans ſe aliquid eſſe
facturum in ipſo actu iurandi in
tendit oppoſitum, nec intendit
ſe obligare, & talis iurando pec-
cat mortaliter, qa adducit Deū
tanquàm teſtem ſui propoſiti de
aliquo implendo, cum tamen in
tendat oppoſitum, tamē poſt iu
ramentum non remanet obliga
tus, quia in obligationibus pri-
uatis nullus obligatur, non in-
tendens ſe obligare. nec ſequi-
tur,quòd ex dolo reportet com-
modum ſi nō eſt obligatus,quia
reportat peccatū mortale, quod
non haberet ſi non iuraſſet do-
loſæ, licet teneretur implere iu-
ramentum, quæ tñ tentio nō ſic
eſt damnoſa, vt peccatum mor-
tale. Iurm autem incautum pōt
eſſe dupliciter. Vno modo, quia
tranſit ſuper illicitum. vt cū quis
iurat ſe occiſurum aliquem,& ta
lis ſic iurans non obligatur im-
plere,quod iurat, quia nullus o-
bligari poteſt ad illicitum, vnde
ſi impleret adderet peccatū pec
cato. Si enim iurando nō habuit
intentionē implendi, iam pecca-
uit mortaliter adducendo Deū,
in teſtimoniū falſi. Si autem ha-
buerit intentionē implendi, etiā
peccauit mortaliter volendo illi
citum & prohibitum. Alio mo-
do eſt iuramentum incautum,
quod tranſit ſuper aliquid, quod
eſſet de ſe licitum: ſed non eſt li-
cita materia iuramenti, vt cum
quis iurat ſe non facere opera
perfectionis. in hoc.n.ponit obi
cem motioni ſpiritui ſſancti: tale
ergo iuramentum non eſt ſeruā
dum, licet enim abſolutè liceat
non facere opera perfectionis,
tamen non licet habere velle fi-
xum nunq̄ faciendi. Poſſet etiā
poni iuramentum incautū,quan
do quis iurat ſe facturum, quod
non poteſt facere, licet quando
iurat putet ſe poſſe illud facere,
& de hoc dicendum eſt, quòd ſi
poſſet implere in futurum tene-
tur: ſi autē non poſſit excuſatur
in fauorem. Iuramentum autem
coactū dicitur, quod fit propter
metum. & de hoc dicit Doctor
ſanctus in 2.2. q. nonageſimaſe- 2.2.q.97.
ptima. quòd actio non aufert iu-
ramento promiſſorio uim obli-
gandi reſpectu eius, quod licitæ
fieri poteſt. & ideo ſi quis non
impleat, quod coactus iurauit
nihilo-

nihilominus periurium incurrit, & mortaliter peccat. poteſt tamen per auctoritatem ſummi pontificis, ab obligatione iuramenti abſolui præſertim, ſi coactus fuerit tali metu, qui poſſet cadere in conſtantem virum. Iuramentum autem promiſſorium carens prędictis tribus cōditionibus, ſcilicet dolo in cautela: & coactione obligat iurantem ad nunquàm habendum oppoſitam voluntatem eius, quod iurauit. Si tamen differat implere illud propter circunſtantias, propter quas videtur rationabiliter differendum nō peccat, nec tunc vult Deum eſſe teſtem falſi. His præmiſſis ponenda eſt talis concluſio. Omnem periuriū cum deliberatione factū eſt peccatum mortale. patet ex primo notabili. Ad primum argu. dicendum, quod talis iurando peccat mortaliter, vt patet ex dictis. Ad ſecundum argu. dicendum, quòd cęteris paribus maximum eſt iurare per Deum. quædam tamen alia iuramenta cum maiori ſolēnitate fiunt de quibus præſumitur, ꝙ nunq̄ fiant ſine deliberatione, per Deum autem frequenter iuratur, ſine deliberatione. Et ſi quæratur quare periurans per euangelia eſt infamis non autem iurans ꝑ Deum. Dicendum. quia infamatio non ſemper ſequitur qualitatem culpę: ſed crimen publicum. Statutum eſt autem, quòd iuramentū publicum, & cum deliberatione eſt quando iuratur ſuper euangelia, ideo talis ſic periurans rationabiliter habetur infamis. Ad tertium arg. patet reſponſio, ex dictis in vltimo notabili.

Vtrum ſacrilegium ſit ſpeciale peccatum.

D.Th.2.2.q.99.art.2.

QVÆSTIO VII.

SEptimo queritur. Vtrum ſacrilegium, ſit ſpeciale peccatum. Ar. quòd non, quia continetur, ſub diuerſis generib⁹ peccatorem. puta ſub homicidio, ſi quis occidat ſacerdotē, ſub luxuria ſi quis virginem ſacratā violet, vel quamcūq; mulierem in loco ſacro: ſub furto ſi quis rem ſacram furatus fuerit: igitur. Contra. Sacrilegium opponitur ſpeciali virtuti, ad quam pertinent reuereri diuina. Primo notandum ſecundúm Tho. in ſecūda ſecundæ, ꝙ ſacrum dicitur aliquid ex eo, quod ad diuinū cultum ordinatur, & ideo rei ſacrę debetur reuerentia, quæ refertur in Deum. Omne igitur illud qđ pertinet ad irreuerentiam rei ſacræ ad iniuriam Dei pertinet, & dicitur ſacrilegium. Et, quia ibi inuenitur ſpecialis ratio deformitatis, ſcilicet priuatio reuerentiæ debitę, ideo eſt ſpeciale peccatum. Secundo notandum ſm Tho. vbi ſupra, ꝙ tanto ſacrilegium grauius eſt. quanto es ſacra in quem peccatur maiorem obtinet ſanctitatē. Attribuitur autem ſanctitas perſonis ſacris, locis ſacris: & quibuſdam aliis rebus ſacris. Sanctitas autem loci ordinatur ad ſanctitatem hominis, qui in loco ſacro cultum exhibet Deo. dicitur enim ſecūdi Macha. Non propter locum gentę, ſed propter gentem locū dominus elegit. Grauius ergo eſt

Th. in 2.q. 9[illegible] *Mac.5*

ſacrilegium contra perſonam ſacram, q̃ contra locum ſacrum. In vtraque autem iſtarum ſpecierum ſacrilegii ſunt diuerſi gradus, ſecundum differentiã perſonarum, & locorum. Similiter et alia ſpecies ſacrilegii, quæ circa alias res ſacras cõmittitur habet diuerſos gradus, ſm̃ drĩam rerũ ſacrarum inter quas primum gradum obtinent ſacramẽta quibus homo ſanctificatur quorum præcipuum eſt euchariſtia, ideo ſacrilegium contra ipſam eſt grauiſſimum. Secundum autem locum tenent uaſa conſecrata ad ſacramentorum diſpenſationẽ, & ſanctorum reliquiæ, ac etiam imagines ſacræ in quibus quodam modo ſancti uenerantur, uel dehonorantur. Et deinde ea, quæ pertinent ad ornatum eccleſiæ, & miniſtrorum, deinde ea, quæ sũt deputata ad ſuſtentationem miniſtrorum, ſiue mobilia, ſiue immobilia. Quicunq; autem contra quodcunq; prædictorum peccat crimen ſacrilegii incurrit. Tertio notandum, ſecundum, eundem Thom. vbi ſupra, quòd omne peccatum, quod ſacra perſona cõmittit, poteſt aliquo modo dici ſacrilegium, quia per hoc fit irreuerentia ſanctitati perſonæ, & violentia, ſiue derogatio. Vnde dicit Hieron. ꝙ oẽ peccatum ſacerdotis ſacrilegium eſt. tñ formaliter loquendo, & propriæ illud ſolum peccatum ſacræ perſonæ eſt ſacrilegium, quod directę cõmittitur contra ſanctitatem eius puta cum perſona, quæ caſtitatẽ ſuã Deo dedicauit fornicat.

Con. 1. His præmiſſis ponenda eſt talis concluſio. Sacrilegium eſt ſpeciale peccatum, ſub ſe habens multas ſpecies patet, ex dictis. Ad arg. dicẽdum, quòd nihil prohibet vnam ſpeciem peccati inuenire in pluribus peccatorum generibus. Plerunque enim in eodem actu inueniuntur diſtinctæ deformitates, in quibus formaliter ſunt rationes diuerſorum peccatorum. vnde hoc modo in quocunque genere actus aliquis facit contra reuerentiam debitam rebus ſacris ſacrilegium committit. Inuenitur tñ interdum ſacrilegium, ſine aliis peccatis, quia videlicet in actu nulla eſt alia deformitas. niſi q̃a res ſacra uiolatur. puta ſi iudex rapiat aliquẽ de loco ſacro, quem in aliis locis licitæ capere poſſet.

Vtrum Simonia committatur pro ſacramentis &c.

D. Tho. 2.2 q. 100. ar. 2.

QVAESTIO VIII.

Octauo quęritur. Vtrũ Simonia committatur quandoq; pro ſacramentis, aut pro actibus ſpiritualibus, aut pro his, quę sũt ſpiritualibus annexa datur, uel ſumitur pecunia. Primo argu. ꝙ non, quia ſi ſacerdos puerum morientem, ſine pretio baptizare non vellet uidetur ꝙ in illo caſu licitum ſit ei dare pecuniã ne videlicet paruulis moriatur, ſine bapti mo. Secundo arg. Pro miſſis cantandis quibus cõſecratur ſacramentum euchariſtiæ. ſacerdotes pecuniam accipiunt. & ſimiliter pro ſacramento pœnitẽtiæ. igitur. Tertio arg. Licet vnicuique redimere ſuam vexationem

nem

nē, ergo poteſt aliquis dare alicui pecuniā ne ipſum impediat ab epiſcopatu obtinendo vel alia dignitate. Quarto argu. ad impetrandū orationum ſuffragia datur pecunia ſanctis uiris prædicantibus, etiam ſpiritualia ſeminantibus temporalia debentur, vt dicit Paulus primæ ad Corin. igitur. Quinto arguitur. Scientia non eſt minus ſpiritualis, quam poteſtas, ſed pro uſu ſcientiæ, licet accipere pecuniam, igitur etiam pro uſu ſpiritualis poteſtatis. Sexto arg. Religio eſt ſtatus ſpiritualis perfectionis, ſed in aliquibus monaſteriis aliquid exigitur ab his, quæ recipiuntur ergo. Septimo argu. Licet vendere calicem, pro redemptione captiuorum, vt dicit Ambroſi. & tamen eſt aliquid ſpiritualibus annexum. igitur. Octauo argu. Spiritualibus annexa videntur eſſe ius ſepulturæ ius patronatus, & ius primogeniturę, quia primogeniti ante legem ſacerdotis officio fungebantur, & etiā ius accipiēdi decimas. Sed Abrahaam, ſicut habetur Geneſ. emit ab ephron ſpeluncam duplicem pro ſepultura. Iacob autem emit ius primogenituræ. vt habetur Gene. Ius autem patronatus, cū re vendita tranſit infeudum decimæ etiam conceſſæ ſunt aliquādo quibuſdam militibus, & redimi poſſunt prælati etiam interdum, ſibi retinent ad tempus fructus præbendarum, quas conferunt cum tñ præbendæ, ſint ſpiritualibus annexę. Cōtra. Prima dicitur. Qui per pecuniam quem quam conſecrauerit alienus, ſit a ſacerdotio. Et ibidem dicitur. Quicquid per inuiſibilis gratię

Cor. 9. *Gen. 22.* *Gen. 25.* *Qua. 1.*

collationem tribuitur nunquàm quibuſlibet uenundari debet. Et prima queſt. j. cap. Si quis obiecerit dicitur, quiſquis eorum vendidit alterum ſine quo, nec alterum prouenit neutrum in uendi tum dereli quit. Ex quo ſequitur, quòd, ſi uenditur annexum ſpirituali uenditur etiam, & ſpirituale. & ſic eſt Simonia. Primo notādum, quòd aliquis actus eſt malus ex genere eo, ꝙ cadit ſuper materiam indebitam, ſicut autem dicit Thom. in ſecunda ſecundæ. Res ſpiritualis eſt materia indebita emptionis, & vendi tionis triplici ratione. Primo, quia non poteſt temporali pretio compenſari. Secundo, quia prælatus eccleſię non eſt dominus rerum ſpiritualium, ſed diſpenſator. Tertio, quia venditio repugnat ſpiritualiū origini pro ueniunt enim ex gratuita Dei voluntate. Vnde, & dominus dicit Math. Gratis accepiſtis, gratis datę. Ex quibus ſequitur, ꝙ aliquis vendendo, uel emendo rem ſpiritualem irreuerentiam facit Deo tale autem vitium Simonia dicitur, quod nomē ſumptum eſt a Simone mago, de quo legitur Actuū octauo, quod apoſtolis obtulit pecuniam ad ſpiritualem poteſtatem emēdam. Et ſicut dicitur prima, ad hoc voluit emere ſpiritualem poteſtatem, vt deinde ex uenditione ſignorum, quæ per eum fierent multā pecuniam lucraretur, ideo tam uenditores, quàm emptores ſpiritualium Simoniaci dicuntur: venditores tamen etiam vocantur giezite a giezi, de quo legitur, quòd pecuniam accepit a leproſo mundato: nomine au-

1. q cap. *Tho. 2. 2. q. 99.* *Mat* *Act.* *Qua.* *5. Re.*

tē emptionis & venditionis in
propoſito intelligiť omnis actus
non gratuitus, vnde nec permu-
tatio prębendarum, vel etiam
aliorum beneficiorum eccleſia-
ſticorum fieri poteſt auctoritate
partium abſque peccato ſymo-
nię, ſicut nec tranſactio, vt iura
determinant. poteſt tamen præ-
latus ex officio ſuo huiuſmodi
permutationes facere pro cauſa
neceſſaria, vel vtili. Ex prędi-
ctis ergo ſequitur, quod accipe-
re pecuniam pro ſpirituali ſa-
cramentorum gratia, eſt crimē
ſymonię, quod nulla conſuetu
dine excuſari poteſt. Cōſuetudo
enim non preiudicat iuri natu-
rali, vel diuino. Per pecuniam
autem intelligitur omne illud,
cuius pretium poteſt per pecu-
niam eſtimari, vt dicit Philoſo-
Ethic. phus. Accipere tamen aliquid
ad ſuſtentationem miniſtrorū
ſecundum ordinationem eccle-
ſiæ, & conſuetudines approba
tas non eſt peccatum. Vnde ſu-
per illud ad Timotheum. Qui
bene præſunt præsbyteri, &c.
Ti. 5. Dicit gloſa Auguſtini. Accipiāt
ſuſtentationem neceſſitatis a po
pulo, mercedem autem diſpen-
ſationis a domino. Et ſimili-
ter dicendū eſt, quòd in actibus,
qui ex ſpirituali gratia proce-
dunt, & ad eam diſponunt ven
dere, quod ſpirituale eſt, aut e-
mere, ſymoniacum eſt. Sed dare,
vel accipere pro ſuſtentatione
miniſtrantium ſecundū ordina-
tiones, conſuetudines appro-
batas. licitum eſt. Ita tamen, ꝙ
in omnibus huiuſmodi deſit in
tentio venditionis, & emptio-
nis, & quòd ab inuitis non exi-
gatur aliquid per ſubſtractionē
ſpiritualium hæc enim haberent
quadam venditionis ſpeciem:
ſpiritualibus aūt ipſis iam prius
exhibitis licite poſſunt conſuete
oblationes, aut alij conuentus
exigi etiam a nolentibus aucto-
ritate ſuperioris interuenienie.
Secundo notandum, quòd ſicut
dicit Thom. vbi ſupra aliquid
poteſt eſſe ſpiritualibus annexū
dupliciter. Vno modo ſicut ex
ſpiritualibus depēdens ſicut ha-
bere eccleſiaſticum beneficiū.
Hoc enim non competit niſi ha
bēti officium clericale. vnde hu
iuſmodi nullo modo vendere li-
cet, quia eis venditis, intelligū
tur ſpiritualia ſubijci venditio-
ni. Alio modo aliquid eſt ſpi-
rituali annexum inquantū ſpi-
rituale ordinatur, ſicut ius patro
natus, quod ordinatur ad prę-
ſentandum clericos ad eccleſia-
ſtica beneficia, & vaſa ſacra, quę
ordinatur ad ſacramentorum
vſum. Vnde huiſumodi non prę-
ſupponunt ſpiritualia: ſed magis
ea pracedunt, ideo aliquo modo
vendi poſſunt: ſed non inquan-
tum ſunt ſpiritualibus annexa.

Tertio notandum ſecundum
Tom. vbi ſupra, quod cum ob-
ſequium hominis ordinetur ad
aliquam vtilitatem, quæ poteſt
precio pecunię æſtimari idē eſt,
quòd aliquis det rem ſpiritua-
lem pro temporali obſequio ex-
hibito, vel exhibēdo ac ſi daret
pro pecunia. Et ſimiliter, ꝙ
aliquis ſatisfaciat precibus ali-
cuius ad temporalem gratiam
quærendam, hoc ordinatur ad
vtilitatem, quæ poteſt per pecu
niam eſtimari & ideo ſicut com
mitttitur ſimonia accipiendo pe
cuniam, vel aliam rem exterio-
rem

rem, quod pertinent ad munus a manu, ita etiã cõmittitur per munus a lingua, & ab obſequio. Dicitꝰ aut munus a lingua laus pertinens ad fauorẽ humanum, qui ſub precio cadit, vel etiam preces, quibus fauor acquiritur, vel contrarium euitatur, & ideo ſi quis principaliter ad hoc intẽdit. puta cum porriguntur preces pro indigno, ſymonia eſt. Si vero preces porrigantur pro digno, ipſum factum nõ eſt ſymoniacum, quia ſubeſt cauſa debita, pro qua ſpirituale cõferatur: poteſt tñ ibi eſſe ſymonia in intentione, ſi nõ attendatur ad dignitatẽ perſonæ: ſed ad fauorẽ humanum: per munus autẽ ab obſequio in propoſito, intelligitur obſequium inhoneſtũ, vel ad carnalia, & terrena ordinatum: puta ſi quis ſeruit prælato ad vtilitatem cõſanguineoꝝ ſuorum, vel ſui patrimonij. Si vero quis impendat prælato obſequiũ ordinatum ad ſpiritualia, puta ad Eccleſię vtilitatem, vel ad auxilium miniſtrorum eius, ex hoc non redditur indignus Eccleſiaſtico beneficio, nec in hoc committitur ſymonia. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Quandocunq; pro ſacramentis, aut actibus ſpiritualibus, aut pro his. quę ſunt ſpiritualib. annexa inquãtum huiuſmodi datur, vel ſumitur pecunia, cõmittitur crimen ſymoniæ, patet ex dictis. Ad primum argumentum dicendum, ꝙ in caſu neceſſitatis põt quilibet baptizare: & ideo ſi ſacerdos abſq; precio baptizare nõ velit cum nullo modo peccandum ſit, & ſic in illo caſu idem eſt, ac ſi non eſſet qui baptizaret. Tunc ille qui curam pueri gerit, vel alius quicunque licite poteſt eum baptizare, poteſt tamen a ſacerdote, vel ab alio, emi aqua, quæ eſt pure elementaris, & corporalis, de qua poſtea baptizetur aliquis. Si quis autem adultus volens baptizari, nemінem habere poſſet, qui ſine precio velit eum baptizare, debet potius eligere mori ſine baptiſmo, quia in tali caſu ſufficere ei baptiſmus flaminis. Ad ſecundum arg. patet ſolutio ex primo notabili. Ad tertium arg. dicendum, quòd antequam acquiratur ius in Eccleſiaſtico beneficio ſymonia cum eſſet aduerſantium obſtacula pecunia redimere, ſic enim per pecuniã pararet aliquis ſibi viam ad rem ſpiritualem obtinendam, ſed poſtquam ius habet acquiſitum, licet pro pecunia impedimenta iniuſta remouere. Ad quartum argumentum patet reſpõſio ex primo notabili. Ad quintum argu. dicendum, quòd ille, cui committitur ſpiritualis poteſtas obligatur ex officio ad eius vſum, & pro ſua ſuſtentatione habet ſtatuta ſtipendia, ideo ſi quid acciperet, intelligeretur vendere ipſum ſpiritualis gratiæ vſum, licet tamen prælatis accipere procurationes quando ſubditos viſitant, non quaſi precium correctionis, ſed quaſi ſtipendium debitum pro ſuſtentatione ſua: ille vero, qui ſcientiam habet, non propter hoc habet officium, ex quo obligetur alijs vſum ſcientiæ impendere, & ideo licite poteſt pro vſu ſcientiæ precium accipere, non quaſi veritatem, aut ſcientiam ven-

vendens, ſed quaſi operas ſuas locans, ſi autē ad hoc ex officio teneretur· intelligeretur ipſum veritatē vēdere, & ſic peccaret. Ad ſextum arg. dicendū, ꝙ pro ingreſſu monaſterij nō licet aliqbus exigere, vel accipere quaſi pretium, ſi tamen monaſterium ſic tenue ſit, quód non ſufficiat ad tot perſonas nutriendas, licet accipere aliquid pro victu perſonæ, quę fuerit in monaſterio nutrienda. Similiter etiam licitum eſt, quód propter deuotionem, quam oſtendit aliquis ad monaſterium largas elemoſinas faciēdo, facilius in monaſterio recipiatur, ſicut econtra etiam licitum eſt aliquem prouocare ad deuotionē monaſterij per temporalia beneficia, vt ex hoc inclinetur ad monaſterij ingreſſum, licet non ſit licitum ex pacto aliquid dare, vel accipere pro ingreſſu monaſterii, quinimmo ingreſſus monaſterii ſemper gratis exhibendus eſt. vt patet prima queſt. 2. c. quàm pio. Ad ſeptimum argumentum dicendum, quòd conſecratio vaſorum vendi nō poteſt, ſed tamen pro neceſſitate Eccleſię, & pauperum materia vendi poteſt. Ad octauum argu. dicendum, quòd Abraham non emit terrā conſecratam, quāuis etiam nūc terram vbi fuit Eccleſia, licet vendere, vel emere in caſu neceſſitatis, ſicut, & de materia vaſorum ſacrorum dictum eſt. Ius autem primogenituræ debebatur Iacob ex diuina electione: ideo peccauit Eſau primogenita vendens, Iacob autem non peccauit emendo, quia intelligitur ſuam vexationem redemiſſe. Ius autem patronatus per ſe vēdi non poteſt, nec in feudum dari: ſed tranſit cum agro, qui venditur, vel conceditur. Ius autem ſpirituale accipiendi decimas, non conceditur laicis: ſed tantummodo res temporales, quæ nomine decimę dantur. Circa collationem vero beneficiorum notandum, quòd ſi Epiſcopus antequā beneficiū conferat, ob cauſam aliquā ordinauerit, aliquid ſubſtrahendum de fructibus beneficij conferendi, & in pios vſus expendendū nō eſt illicitum. Si vero ab eo cui beneficiū cōfert, reqrat ſibi aliqd exhiberi de fructibus beneficii, idem eſt, ac ſi aliud munus ab eo exigeret, nec caret vitio ſymonię.

Vtrum ſuperſtitio ſit vitium religioni contrarium.

D.Thom.2.2.q.92.arti.1.

QVAESTIO NONA.

NOno quæritur. Vtrum ſuperſtitio ſit vitium religioni contrarium. Arguitur, ꝙ non, quia religio ponitur in diffinitione ſuperſtitionis: dicitur enim ſuperſtitio eſt religio ſupra modum ſeruata, vt patet in gloſ. ad Colloſſen. 2. ſuper illud rationē habentia ſapientiæ in ſuperſtitione. Contra dicit Auguſtinus. *Auguſt. libr. de decem chordis.* Tangis primam chordā qua colitur vnus Deus, & cecidit beſtia ſuperſtitionis: ſed cultus vnius Dei pertinet ad religionē, ergo ſuperſtitio opponitur religioni.

Primo

Primo notandum, quòd religio dicitur virtus moralis, pertinẽs ad iuſtitiam, ſecundum quam homo reddit honorem Deo debitum. Omnis autem virtus moralis in medio conſiſtit, vt habetur. *2. Ethicorum.* Si ergo in cultu diuino qui eſt religionis actus ſit aliquis exceſſus, inquantum videlicet exhibetur cultus diuinus, vel cui non debetur, vel eo modo quo non debetur: illud eſt vicioſum, & dicitur ſuperſticioſum. Sicut autem dicit Thomas, diuerſificantur ſupetſtitionis ſpecies. *Thom. 2.2.q. 91.* Primo quidem ex parte obiecti: poteſt enim diuinus cultus exhiberi vno modo cui exhibendus eſt, ſcilicet Deo vero modo tamen indebito, & ſic eſt prima ſuperſtitionis ſpecies quando videlicet in cultu diuino fit aliquid, quod de ſe non pertinet ad gloriam Dei, neque ad hoc, ꝙ mẽs hominis feratur in Deum, neque ad refrenationem concupiſcentiæ carnis, aut etiam quando fit aliquid præter Dei, & eccleſiæ inſtitutionem, vel contra communẽ conſuetudinem, quæ ſecundum Augu. pro lege eſt habenda. Alio modo poteſt cultus diuinus exhiberi cui nõ eſt exhibendus, & ſecundum hoc eſt aliud ſuperſtitionis genus, quòd in multas ſpecies ſubdiuiditur ſecundum diuerſos fines diuini cultus: ordinatur enim primo diuinus cultus ad reuerentiam Deo exhibendam. Eſt ergo prima ſpecies huius generis ſuperſtitionis idolatria, quæ diuinam reuerentiam creaturæ tribuit, & quantum in ſe eſt alium Deum ponit minuens diuinum principatum: ex quo patet maxima eius grauitas. Secundo ordinatur cultus diuinus ad hoc, quòd homo inſtruatur a Deo quem colit: eſt ergo ſecunda ſpecies ſuperſtitionis prædictæ. Superſtitio diuinatiua, quæ dæmones cõſuluit per aliqua pacta cum eis inita tacita, vel expreſſa, ſi quis autem aliter prænunciet ea quæ neceſſario eueniunt, vel, vt in pluribus, & quæ ratione humana prænoſci poſſunt, aut ſi futura contingentia Deo reuelante cognoſcat talis non dicitur diuinare, ideſt quòd diuinum eſt vſurpare. Tertio ordinatur cultus diuinus ad quandam directionẽ humanorum actuum ſecundum inſtituta Dei, qui colitur. Eſt ergo tertia ſpecies ſuperſtitionis prædictæ. Superſtitio quarundam obſeruationum, quę dependent ex operationibus dæmonum, ſiue ordinentur ad ſcientię acquiſitionem, ſiue ad corporum immutationem, ſiue ad eufortuniorum, vel infortuniorum præcognitionem. His prę miſſis, ponenda eſt talis conclu. Supertio eſt vitium religioni contrarium: patet ex dictis. Ad argumentum dicendum, quòd ſicut bonum methaporice dicitur in malis, prout dicimus bonum latronem: ita etiam nomina virtutum quandoque tranſumptiuæ dicuntur in malis, ſicut prudentia, quandoque ponitur pro aſtutia, & per hunc modum ſuperſtitio dicitur eſſe religio.

Vtrum ingratitudo ſit peccatum mortale.

Diuus Thomas 2. 2. quaeſt. 107. ar. 1. 2. 3.

Quæſtio

QVÆSTIO DECIMA.

DEcimo quæritur. Vtrum ingratitudo ſit peccatū mortale. Ar. quod, ſic quia contrariatur charitati ex qua procedit debitum gratitudinis. Contra. Quandoque non eſt in poteſtate hominis ingratitudinem vitare. puta cum nō habet vnde reddat. Primo notandum, quòd debitum gratitudinis eſt quoddā debitum honeſtatis quam virtus requirit. Vnde patet, quòd ingratitudo repugnat virtuti, tamen ad reddendum gratitudinis debitum ſufficit ſola voluntas ſi potentia deſit. Obliuio autem beneficij ſi ex negligentia proueniat, pertinet ad ingratitudinem. Vnde di. Seneca. Apparet illum non ſæpe de reddendo cogitaſſe cui beneficium obtexit obliuio. Secundo notandum, quòd ingratus dicitur aliquis dupliciter. Vno modo per ſolam omiſſionem, quia videlicet non recognoſcit nec laudat, nec retribuit vices ꝑ beneficio accepto, & hoc non ſemper eſt peccatum mortale, quia debitum gratitudinis eſt, vt homo aliquid etiam ſpecialiter tribuat ad quod non tenetur. Si ergo illud prætermittit non peccat mortaliter, licet venialiter propter negligentiam. Poſſet tamen contingere, quòd etiam talis ingratitudo eſſet peccatum mortale, vel propter interiorem contemptum, vel propter conditionem eius, quod ſub ſtrahitur, quod ex neceſſitate debetur beneficio, vel ſimpliciter, vel in aliquo neceſſitatis caſu. Alio modo dicitur aliquis ingratus, quia non ſolum preter mittit implere gratitudinis debitum: ſed etiam contrarium agit, & hoc etiam ſecundum conditionem eius, quod agitur quādoque eſt peccatum mortale, & quandoque veniale. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Ingratitudo quandoque eſt peccatum mortale, & quandoque veniale: patet ex dictis. Ad ar. dicendum, quòd ingratitudo venialis non eſt contraria charitati. non enim tollit habitum charitatis: ſed eſt præter ipſam inquantum aliquem actum ipſius excludit.

Seneс. 3. de beneficys.

Vtrum vendendum rem pluſquam valeat, committatur peccatum uſuræ.

Tho. 2.2 q.77. ar. 1. & 4. & quæſt. 78. ar. 4.

QVAESTIO XI.

VNdecimo quæritur. Vtrum vendēdo rem pluſquam valeat, ſemper committatur peccatum fraudulētiæ, & accipienda aliquid pro pecunia mutuata peccatum vſuræ. Primo ar. contra primam partem, quia ſecūdum leges ciuiles licitum eſt emptori, & venditori ſe inuicem decipere, quod fit quando venditor rem vendit pluſquam valeat. Secundo arg. contra ſecundum, quia nullus peccat, qui ſequitur exemplum Chriſti: ſed dominus de ſeipſo dicit. Ego veniens cum vſuris exegiſſem illā ſcilicet pecuniam mutuatam. igitur. Tertio arg. In lege diuina conceditur aliqua vſura: vt patet Deuteron. Quarto ar. ſecūdum leges ciuiles cōceditur vſuras

Luc. 19.

Deut. 23. & 28.

ras accipere. igitur.&c. Quinto arg. Prætermittere conſilia non obligat ad peccatum,ſed Luc.vi. Inter alia conſilia ponitur, date mutuum nihil indeſperantes. Sexto arg. Pecuniam accipere ꝓ eo,quod quis facere non tenetur non videtur eſſe ſemper ſecundum ſe peccatum,ſed nõ in quolibet caſu tenetur pecuniam habens eam proximo mutuare. igitur. Septimo argu. Argentũ monetarum, & argentum in vaſa formatum non differunt ſpecie, ſed licet accipere precium pro vaſis argenteis accommodatis igitur. Octauo ar. Quilibet poteſt licite accipere rem quã ei dñs rei voluntariæ tradit, ſed ille, qui accipit mutuum,voluntariæ tradit vſuram,ergo ille,qui dat mutuum licitæ accipit eam. Cõtra quantũ ad primũ dicitur Math. Omnia quæcũque vultis, vt faciãt vobis homines, & vos facite illis: ſed nullus vult rem ſibi vendi carius,quàm valeat.igitur. Et quantũ ad ſm dicitur Exod. Si pecuniã mutuam dederis pauperi non vrgebis eum nec vſuris opprimes. Primo notandum, ꝙ de lege naturæ, vel diuina non ſunt rerũ diſtincta dominia pro ſtatu innocentiæ:vt patet in decretis. Vnde dicit Aug.ſup Ioh. quòd iure humano. hæc domus mea eſt,& hæc villa mea eſt. Ratio autem prędictorum eſt,quia in ſtatu innocentiæ communis vſus plus valebat ad pacificã cõuerſationem, & neceſſariam ſuſtentationem. Nullus enim tũc occupaſſet,quod fuiſſet alteri neceſſarium, nec oporteret illud ab ipſo per violentiam extorqueri; poſt lapſum vero naturæ humanæ communitas omnium rerum eſſet contra pacificam conuerſationem. Cupidus enim occuparet vltra,quàm eſſet ſibi neceſſarium:eſſet etiam contra neceſſariã ſuſtentationem, qa fortiores priuarẽt alios neceſſarijs. Secundo notãdum ſm Scotum, ꝙ translatio rerum poteſt fieri dupliciter. Vno modo quantum ad dominium. Alio modo quantum ad vſum ſiue ius vtendi manente dominio apud transferentem. Translatio autem dominii ſi fiat auctoritate legis iuſtæ,iuſta eſt. Probatur, quia lex iuſta potuit iuſte determinare prima dominia, & nõ minor ẽ auctoritas legis poſt diuiſionem dñiorum,q̃ ante. Ex hoc autẽ ſequitur,ꝙ præſcriptio in immobilib. & vſucapio in mobilibus eſt iuſta trãslatio,vt hr̃ extra de præſcrip.c.Vigilanti.In glo.ſuper illud.Aliena Ratio aũt huius eſt, quia illud neceſſariũ eſt ad pacificam cõuerſationẽ hoĩum.Si.n. in præſcriptione, & vſucapione, non transferretur dñium in occupantem, ſed remaneret apud primũ poſt quantũcunque tp̃s eſſent lites immortales,quas impoſſibile eẽt decidere,& ſic turbaret tota pax reip. Item ex hoc iuſte punitur ille, qui rem ſuam tãto tempore neglexit, cuius negligentia vergit in detrimentũ reip. Translatio etiã poteſt iuſte fieri per actum priuatæ perſonę immediate habentis dñium rei ſiue ſit actus mere liberalis,ſiue ſm quid liberalis. Primus eſt qñ transferẽs nullam expectat redditionem. Secundus eſt qñ pro eo,quòd transfert, expectat aliquid ſibi reddi. Probatur hoc, quantum

Margin notes: Mat.7. — Exo.22 — d.8.c.1. — 4.d.16.

quantum ad primum actum qui
eſt actus donationis, quia aliquis
eſt dominus rei ſuæ per actum
ſuæ voluntatis, ergo pro volun-
tate, poteſt ceſſare eſſe domi-
nus, ergo ſi alius vult recipere,
poteſt incipere eſſe dominus.
Ex hoc patet, ꝙ ad iuſtam dona
tionem requiritur liberalis tranſ
latio ex parte donantis, & volũ
tas recipiendi ex parte illius cui
fit donatio, & libertas ex parte
amborum huius donandi, & il-
lius recipiendi. Vnde propter de
fectum huius tertij non poteſt
monachus dare ſine licentia ab
batis, nec filiusfamilias ſine vo-
luntate parentis, nec clericus ſi-
ne voluntate, vel ſaltem contra
voluntatem Papæ: vt habetur ex
tra de cenſibus. cap. Romana.
Huic autem translationi, quę eſt
donatio correſpondet in transla
tione vſus liberalis accommoda
tio, & habet ſimiles leges ad hoc
quod ſit iuſta. Alia autem tranſ-
latio, vel accõmodatio, quę non
eſt mere liberalis, vbi videlicet
transferẽs expectat aliquid ęqui
ualens ei quod transfert, proprie
dicitur contractus, quia ſimul
trahuntur voluntates partium.
Huiuſmodi autem cõtractus in
quibus dominia transferuntur,
ſunt in multiplici differentia.
Quidam ſunt rei vtilis pro re vti
li immediate, ſicut vini pro bla-
do, & huiuſmodi: & tales dicun-
tur rerum trãſmutationes. Alius
eſt contractus rei vtilis, pro nũ-
miſmate, vel econuerſo, quia.n.
difficile erat res vſuales imme-
diate commutare. Ideo inuen-
tum eſt medium, per quod talis
commutatio faciliter fieret. Dici
tur aũt cõmutatio nummiſma-
tis pro re vtili emptio econuerſo
vero vẽditio. Alius eſt nummiſ-
matis pro nummiſmate, & dici-
tur mutui datio, & mutui acce-
ptio. In contractibus aũt, in qui-
bus transfertur vſus, vel ius vtẽ-
di retento dominio rerũ permu
tationi correſpondet mutua ac-
cõmodatio, emptioni cõductio,
& vẽditioni locatio, mutuationi
vero nõ correſpõdet proprie ali-
quid in trãslatione vſus rei. Ter-
tio notandum, ꝙ de prima trãſ-
latione, ſcilicet rerum permuta-
tione ſecundum Scotum, vbi ſu-
pra notanda eſt talis regula. Per-
mutatio iuſta eſt, quãdo fit a do
minis rerũ ſine fraude ſeruando
æqualitatem valoris in cõmuta
tis ſm rectam rationem, intelli-
gendo etiã hic conditiones prius
poſitas ad iuſtam donationem.
Per hoc autem quod dicitur ſine
fraude, excluditur fraus in ſub-
ſtantia quantitate & qualitate.
Exemplum de primo, vt ſi com-
mutetur auricalcum pro auro.
De ſecundo, vt ſi menſuretur res
iniuſta menſura, vel pondere.
De tertio, vt ſi detur vinum cor
ruptum pro vino puro. Quod au
tem dicitur de æqualitate valo-
ris, intelligendum eſt quantũ ad
vſum hominis, quia frequenter
res in ſe nobilior ſecundũ natu-
rã, minus eſt vtilis vſui hominũ,
& per hoc minus precioſa: ſicut
ſecundum Aug. Melior eſt in do
mo panis, q̃ muſca: cum tamen
omne viuum nobilius ſit ſimpli-
citer non viuo. Et propter hoc
ĩ prædicta regula additur ſecun
dum rectam rationem attenden
tem, ſcilicet naturam rei in com
paratione ad vſum humanum,
propter quem fit iſta commuta-
tio.

Auguſt. lib. q. de ci. Dei.

tio. Iſta autem æqualitas ſecundum rectam rationem, non conſiſtit in indiuiſibili puncto æqui ualētię rei, & rei quod quaſi impoſſibile eſſet attingere, ſed habet latitudinem, quæ poteſt perpendi quandoque ex lege poſitiua. Lex enim reſcindit contractum, vbi contrahens decipitur vltra medietatem iuſti pretij, tamen etiam infra illud, ſi ex alio appareret iniuſtitia, deberet reſtitutio fieri correſpondēs: quandoq; autem relinquitur ipſis cōmutantibus, vt penſata mutua neceſſitate, reputent ſibi mutuo dare æquiualens hincinde, & accipere, & probabile eſt, ꝙ quando ſunt mutuo contenti, volunt ſibi inuicem remittere, ſi ſecundum aliquid deficiunt ab omnimoda ęqualitate iuſtitiæ. Conſimilis autem regula omnino eſt de iuſta emptione, & venditione quia ibi oportet ex vna parte cōſiderare nummiſma, ſicut hic rē permutatam. Aduertendum eſt autem, quòd in iſtis contractibus, licet permutantem, vel vendentem, penſare damnum ſuum in carius vendendo, vel permutando, non autem commodum ipſius ementis, vel eius cū quo permutat. Si quis enim multum indiget re ſua, & inſtanter inducitur ab alio, vt tendat, vel permutet, poteſt carius vendere, vt ſe preſeruet indemnem. Sed ſi emens, magnū cōmodum conſequitē ex re vēdita, vel permutata, nō propter hoc pōt carius vēdi, vel pmutari. Ex hoc.n. res mea nec eſt in ſe precioſior, nec mihi melior. Quod aūt dictū eſt de permutatione emptione, & vēditione, quantū ad dominiū, idem intelligendum eſt de accōmodatione, conductione, & locatione quantum ad vſum. De vltimo autem contractu, ſcilicet de mutui datione notanda eſt talis regula ſm eundē Scotū ad iuſte contrahendū mutuum, oportet ſeruare æqualitatē ſimpliciter in numero, & pondere. Ratio eſt, quia in mutuatione trāsfertur dominiū hoc enim ſonat vocabulum mutuo, id eſt, do tibi meū. Ille ergo qui dat mutuū, nō manet dominus pecuniæ mutuatæ, & per cōſequens ſi pro illa recipit aliqd vltra ſortem pro non ſuo recipit. Item eſto, quòd pecunia maneret ſua, tamen ex natura ſua non habet aliquem fructum, ſed tantum prouenit fructus ex induſtria vtentis. Excipiuntur autem duo caſus in genere, quando que enim licet accipere vltra capitale ex pacto, quandoque enim non ex pacto. Primum tripliciter. Primo modo, vel ratione pęnæ conuentionalis, dum tamen non fiat in fraudem vſurarum, verbi gratia. Ego indigeo pecunia mea ad mercandum. Concedo tamen tibi ad certum diem, tali pacto, quòd niſi tali die ſoluas, dabis decem vltra capitale, quia multum damnificabor hæc pœna adiecta licita eſt, quia licet me ſeruare indemnē ſic præmonendo illum cum quo contraho: ſignum autem, quòd non eſt in fraude vſurarum, eſt quando mercator magis vellet pecuniam ſibi ſolui die prefixo, quàm in craſtino pęna adiecta, & per oppoſitum eſt in fraudem quando vult diem trāſiri potius quàm pecuniam ipſo die ſolui. Secūdo modo ratione intereſſe: debitor.

debitor enim ex cuius non ſolutione creditor notabiliter damnificatur, tenetur ex iuſtitia ſatisfacere creditori de intereſſe, licet creditor non poſſit habere cōtra eum actionem in foro exteriori. Tertio modo quando vtrunque, ſcilicet capitale, & illud ſuperfluum ponitur in certo quod probatur extra de vſuris nauiganti. Arguendo per locum a ſimili, quia ſicut hic incertitudo excuſat, ita ibi ſine pacto etiam quandoq; licet accipere vltra capitale. ſolus.n.animus ſine omni pacto verbali, vel alio ſigno æquiualenti oſtēdente debitori, quàm mutuans nō mutaret ſine ſpe lucri, nō facit illum recipientē vltra ſortem habere alienum. Intelligēdum etiā pręterea, ꝙ pecunia habet aliquem vſum èx propria natura, puta ad orandū, vel oſtendendū aliquē tanquam diuitē, & ad illum finem locari, & pro vſu tali retento dominio pecunia recipi, tunc enim eſt contractus locationis, vel conductionis, non autē mutuationis. Hæ regulę prædictæ oſtendunt quid iuſtum, & q̄d iniuſtum in cōmutationibus ſtatim factis, qn̄ ſcilicet vterq; cōmutans, ſtatim dat, vel recipit illud, pro quo cōmutat. Quando autem differtur huiuſmodi datio, vel receptio præter regulas prædictas addēdę ſunt iſtę duę. Prima eſt, ꝙ commutans, non commutet, vel vendat tempus, quia tempus non eſt ſuum. Secunda, quòd non ponat ſe in tuto de lucrando, & illū cum quo contrahit de damno, intelligendum eſt autem in tuto ſemper, vel vt in pluribus. Quarto notandum, quòd dictæ regulę de iuſto, & iniuſto datæ, ſunt pro commutatione iconomica, quæ eſt quādo commutans intendit rem accipere, non vt mercetur ea, ſed vt ea vtatur, de commutatione autem negociatiua, ſiue lucratiua, vbi commutans intēdit mercari, & lucrari de re quā accipit. Vltra prædictas regulas addendę ſunt duę neceſſarię conditiones ad hoc, vt iuſte fiat, ſecundum Scotum, vbi ſupra. Prima eſt, quòd talis commutatio ſit vtilis rei publicæ, vtile eſt.n. reipublicæ habere conſeruatores rerum venalium, vt prompte poſſint inueniri ab indigentibus: vtile eſt etiam afferentes res neceſſarias, quibus illa patria non abundat. Ex his ſequitur, quòd mercator qui affert rem de patria in qua abundat: ad patriam vbi deficit, vel qui illam emptā conſeruat, vt prompte inueniatur venalis a volentibus emere, habet actum vtilē reipublicæ. Secunda eſt.ꝙ commutans iuxta diligentiam ſuam & prudentiam, & pericula accipiat in commutatione precium correſpondens: oportet.n.vnumquenque in opere honeſto reipublicę ſeruientem de ſuo labore viuere. Notanter autem dicitur honeſto propter meretrices, & hyſtriones inhoneſtæ viuentes. Poteſt ergo vnuſquiſq; induſtriā ſuā, & ſolicitudinē transferendi res de patria in patriā iuſte vendere: Et præterea ex quo periculo ſuo transfert, aut etiam cuſtodit propter hoc periculum licite pōt accipere aliquid correſpondens, & maxime ſi quandoque ſine culpa ſua in tali ſerui-

tio

tio cōmunitatis dānificatus eſt. Ex iſtis duabus conditionib. patet, quàm vituperādi ſunt illi negotiatores, qui nec transferunt, nec cūſeruāt, nec eorū induſtria meliorāt res venalis: ſed modo emunt, vt ſtatim ſine pdictis cō ditionibus vendant, & eſſent tales exterminādi a republica, qa prohibent immediata cōmutationē volentium emere, vel cōmutare iconomice, & ſic faciunt res venales cariores ementi, q̃ deberent eſſe, & viliores vendenti, & ſic dānificant vtranq; partem. Quinto notandum, ꝙ ex iuſtitia determinata in regulis, & conditionibus prædictis apparet iniuſtitia, quæ accidit in talibus; rectū.n. eſt iudex ſui, & obliqui, vt dicitur primo de aīa. Hoc aūt ſic exponit Scotus, vbi ſupra. In donatione.n. eſt iniuſtitia, ſi donans nō mere, liberaliter donat, vel contra voluntatē alicuius, a quo dependet in donādo, nō aūt mere liberaliter donat deceptus vel quaſi ex neceſſitate tractus, quia ignorantia, & coactio excludunt voluntarium, vt patet, 3. Ethicorum. Ex quo ſequitur, quòd deceptus de eo, cui donat quantum ad rationem, propter quam donat, non ſimpliciter donat, puta ſi dat alicui, vt egeno qui tamen non eſt egenus. Conſimiliter ſi neceſſitate attractus, vt in vſuris dandis nō eſt mere donatio liberalis. Conſimiliter dicendū eſt de accōmodāte, licet non ſit ibi ęqualis defectus, quia tranſlatio vſus ad tēpus non requirit tantam liberalitatem, quantam tranſlatio dominij. In permutatione autem eſt iniuſtitia ex eiſdē cauſis, ſcilicet ex deceptione: & in voluntario, & prohibitione ſuperioris, cui cōmutans ſubeſt in commutando. Et ex hoc poteſt dici iniuſta commutatio, quæ fit in ludis alearum, & huiuſmodi iuxta illud, quod habetur. ff. de aleatoribus. l. fi. & extra de vi. & hon. cle. c. Clerici, ſuper illud. Officia in glo. Tamen iſta lex non ligat niſi illos, quæ viuendo politice ſubſunt legi imperiali. In emptione autem, & venditione qualiter fit iniuſtitia, ſatis patet ex tertio notabili, iuxta hoc de locatione, & conductione. In commutatione autē iniuſtitia præcipua eſt vſura, cuius vituperatio habetur extra de vſuris ſuper eo Vſuræ crimen. Vtraq; pagina deteſtatur: patet in veteri teſtamento per Ezechielem. Ad vſuram non accōmodabis, &c. *Ezech.* 18. Et in nouo teſtamēto. Date mutuum nihil inde ſperantes. Et *Luce 6.* ſi inſtetur, ꝙ vbicunque licet in contractibus ſe ſeruare indemnem: ergo licet mutuanti aliqd accipere vltra ſortem, vt ſe ſeruet indemnem. Ad hoc dicēdū, quòd ſi non vult damnificari pecuniam ſibi neceſſariā reſeruet. Si autē vult miſericordiam facere: neceſſitatur ex lege diuina, vt nō faciat eam vitiatā. Conſimiliter poteſt dici de iniuſtitiis, vbi eſt dilatio recipiendi. Eſt enim iniuſtitia vēdendo tēpus, vel ponendo in ſe certo de lucrando, vel ſimpliciter, vel vt in pluribus. Conſimiliter in cōmutatione negociatiua eſt iniuſtitia ſi officit reipublicę actus eius, vel ſi immoderate recipit vltra induſtriam, diligentiam, ſolicitudinem, & pericula.

Sexto

cium, quod pertinet ad pręceptũ ſecundę tabulę, & aſſumptio nominis Dei in vanũ, quę pertinet ad præceptum primæ tabulæ. Poteſt autem quandoq; eſſe periurium, abſque mendacio puta ſi ſimpliciter dubitans iurat partẽ de qua dubitat, quam tamen dicendo non mentitur, quia non habet oppoſitum in mente, aut ſaltem in aliquo caſu ubi iurans tenetur eſſe certus: periurat ſi non eſt ita certus, & tamen ſi illud aſſereret, ſine iuramẽto credens, illud pluſquàm oppoſitum non mentiretur. Quinto notandum, ſecundum Scotum, vbi ſupra, quòd duplex eſt iuřm, ſcilicet aſſertorium, & promiſſoriũ. Aſſertorium autem obligat iurã tem ad dicendum verum. Promiſſorium vero obligat iurantẽ, vt faciat illud eſſe verum, quod iurat. Vnde ad hoc manet ſemper obligatus donec impleat illud ſi poſſet. Iuramentũ autem promiſſoriũ, poteſt eſſe quadruplex. ſ. doloſum, incautum, coactum, & carens iſtis tribus conditionibus indebitis: doloſum eſt quando iurans ſe aliquid eſſe facturum in ipſo actu iurandi intendit oppoſitum, nec intendit ſe obligare, & talis iurando peccat mortaliter, qa adducit Deũ tanquàm teſtem ſui propoſiti de aliquo implendo, cum tamen intendat oppoſitum, tamẽ poſt iuramentum non remanet obligatus, quia in obligationibus priuatis nullus obligatur, non intendens ſe obligare. nec ſequitur, quòd ex dolo reportet commodum ſi nõ eſt obligatus, quia reportat peccatũ mortale, quod non haberet ſi non iuraſſet doloſæ, licet teneretur implere iuramentum, quæ tñ tentio nõ ſic eſt damnoſa, vt peccatum mortale. Iuřm autem incautum põt eſſe dupliciter. Vno modo, quia tranſit ſuper illicitum. vt cũ quis iurat ſe occiſurum aliquem, & talis ſic iurans non obligatùr implere, quod iurat, quia nullus obligari poteſt ad illicitum, vnde ſi impleret adderet peccatũ peccato. Si enim iurando nõ habuit intentionẽ implendi, iam peccauit mortaliter adducendo Deũ, in teſtimoniũ falſi. Si autem habuerit intentionẽ implendi, etiã peccauit mortaliter volendo illicitum & prohibitum. Alio modo eſt iuramentum incautum, quod tranſit ſuper aliquid, quod eſſet de ſe licitum: ſed non eſt licita materia iuramenti, vt cum quis iurat ſe non facere opera perfectionis. in hoc.n.ponit obicem motioni ſpiritui ſſancti: tale ergo iuramentum non eſt ſeruãdum, licet enim abſolutè liceat non facere opera perfectionis, tamen non licet habere velle fixum nunq̃ faciendi. Poſſet etiã poni iuramentum incautũ, quando quis iurat ſe facturum, quod non poteſt facere, licet quando iurat putet ſe poſſe illud facere, & de hoc dicendum eſt, quòd ſi poſſet implere in futurum tenetur: ſi autẽ non poſſit excuſatur in fauorem. Iuramentum autem coactũ dicitur, quod fit propter metum. & de hoc dicit Doctor ſanctus in 2.2. q. nonageſimaſeptima. quòd actio non aufert iuramento promiſſorio uim obligandi reſpectu eius, quod licitæ fieri poteſt. & ideo ſi quis non impleat, quod coactus iurauit nihilo- 2.2.q. 97.

nihilominus periurium incurrit, & mortaliter peccat. poteſt tamen per auctoritatem ſummi pontificis, ab obligatione iuramenti abſolui præſertim, ſi coactus fuerit tali metu, qui poſſet cadere in conſtantem virum. Iuramentum autem promiſſorium carens prędictis tribus cõditionibus, ſcilicet dolo in cautela: & coactione obligat iurantem ad nunquàm habendum oppoſitam voluntatem eius, quod iurauit. Si tamen differat implere illud propter circunſtantias, propter quas videtur rationabiliter differendum nõ peccat, nec tunc vult Deum eſſe teſtem falſi. His præmiſſis ponenda eſt talis concluſio. Omnem periuriũ cum deliberatione factũ eſt peccatum mortale. patet ex primo notabili. Ad primum argu. dicendum, quod talis iurando peccat mortaliter, vt patet ex dictis. Ad ſecundum argu. dicendum, quòd cęteris paribus maximum eſt iurare per Deum. quædam tamen alia iuramenta cum maiori ſolẽnitate fiunt de quibus præſumitur, ꝙ nunq̃ fiant ſine deliberatione, per Deum autem frequenter iuratur, ſine deliberatione. Et ſi quæratur quare periurans per euangelia eſt infamis non autem iurans ꝑ Deum. Dicendum. quia infamatio non ſemper ſequitur qualitatem culpę: ſed crimen publicum. Statutum eſt autem, quòd iuramentũ publicum, & cum deliberatione eſt quando iuratur ſuper euangelia, ideo talis ſic periurans rationabiliter habetur infamis. Ad tertium arg. patet reſponſio, ex dictis in vltimo notabili.

Vtrum ſacrilegium ſit ſpeciale peccatum.

D.Th.2.2.q.99.art.2.

QVÆSTIO VII.

SEptimo queritur. Vtrum ſacrilegium, ſit ſpeciale peccatum. Ar. quòd non, quia continetur, ſub diuerſis generibꝰ peccatorem. puta ſub homicidio, ſi quis occidat ſacerdotẽ, ſub luxuria ſi quis virginem ſacratã violet, vel quamcũq; mulierem in loco ſacro: ſub furto ſi quis rem ſacram furatus fuerit: igitur. Contra. Sacrilegium opponitur ſpeciali virtuti, ad quam pertinent reuereri diuina. Primo notandum ſecundúm Tho. in ſecũda ſecundæ, ꝙ ſacrum dicitur aliquid ex eo, quod ad diuinũ cultum ordinatur, & ideo rei ſacrę debetur reuerentia, quæ refertur in Deum. Omne igitur illud q̃d pertinet ad irreuerentiam rei ſacræ ad iniuriam Dei pertinet, & dicitur ſacrilegium. Et, quia ibi inuenitur ſpecialis ratio deformitatis, ſcilicet priuatio reuerentiæ debitę, ideo eſt ſpeciale peccatum. Secundo notandum ſm Tho. vbi ſupra, ꝙ tanto ſacrilegium grauius eſt. quanto es ſacra in quem peccatur maiorem obtinet ſanctitatẽ. Attribuitur autem ſanctitas perſonis ſacris, locis ſacris: & quibuſdam aliis rebus ſacris. Sanctitas autem loci ordinatur ad ſanctitatem hominis, qui in loco ſacro cultum exhibet Deo. dicitur enim ſecũdi Macha. Non propter locum gentẽ, ſed propter gentem locũ dominus elegit. Grauius ergo eſt

Th. in 2.2.q. 99 (margin)

Mac.5 (margin)

ſacrilegium contra perſonam ſa-
cram, q̃ contra locum ſacrum.
In vtraque autem iſtarum ſpecie
rum ſacrilegii ſunt diuerſi gra-
dus, ſecundum differentiã perſo
narum, & locorum. Similiter et
alia ſpecies ſacrilegii, quæ circa
alias res ſacras cõmittitur habet
diuerſos gradus, ſm̃ d'riam rerũ
ſacrarum inter quas primum gra
dum obtinent ſacramẽta quibus
homo ſanctificatur quorum præ
cipuum eſt euchariſtia, ideo ſacri
legium contra ipſam eſt grauiſſi
mum. Secundum autem locum
tenent uaſa conſecrata ad ſacra-
mentorum diſpenſationẽ, & ſan
ctorum reliquiæ, ac etiam imagi
nes ſacræ in quibus quodam mo
do ſancti uenerantur, uel deho-
norantur. Et deinde ea, quæ per-
tinent ad ornatum eccleſiæ, &
miniſtrorum, deinde ea, quæ sũt
deputata ad ſuſtentationem mi-
niſtrorum, ſiue mobilia, ſiue im-
mobilia. Quicunq; autem contra
quodcunq; prædictorum peccat
crimen ſacrilegii incurrit. Ter-
tio notandum, ſecundum, eun
dem Thom. vbi ſupra, quòd o-
mne peccatum, quod ſacra perſo
na cõmittit, poteſt aliquo modo
dici ſacrilegium, quia per hoc fit
irreuerentia ſanctitati perſonæ,
& violentia, ſiue derogatio. Vnde
dicit Hieron. ꝙ oẽ peccatum ſa-
cerdotis ſacrilegium eſt. tñ for-
maliter loquendo, & propriæ il-
lud ſolum peccatum ſacræ perſo
næ eſt ſacrilegium, quod directę
cõmittitur contra ſanctitatem
eius puta cum perſona, quæ caſti
tatẽ ſuã Deo dedicauit fornicat.
Con. 1. His præmiſſis ponenda eſt ta
lis concluſio. Sacrilegium eſt ſpe
ciale peccatum, ſub ſe habens
multas ſpecies patet, ex dictis.
Ad arg. dicẽdum, quòd nihil pro
hibet vnam ſpeciem peccati in-
uenire in pluribus peccatorum
generibus. Plerunque enim in eo
dem actu inueniuntur diſtinctæ
deformitates, in quibus formali-
ter ſunt rationes diuerſorum pec
catorum. vnde hoc modo in quo
cunque genere actus aliquis fa-
cit contra reuerentiam debitam
rebus ſacris ſacrilegium commit
tit. Inuenitur tñ interdum ſacri-
legium, ſine aliis peccatis, quia
videlicet in actu nulla eſt alia
deformitas. niſi q̃a res ſacra uio
latur. puta ſi iudex rapiat aliquẽ
de loco ſacro, quem in aliis locis
licitæ capere poſſet.

Vtrum Simonia committatur pro
ſacramentis &c.

D. Tho. 2. 2. q. 100. ar. 2.

QVAESTIO VIII.

OCtauo quęritur. Vtrũ Simo-
nia committatur quandoq;
pro ſacramentis, aut pro actibus
ſpiritualibus, aut pro his, quę sũt
ſpiritualibus annexa datur, uel
ſumitur pecunia. Primo argu. ꝙ
non, quia ſi ſacerdos puerum mo
rientem, ſine pretio baptizare
non vellet uidetur ꝙ in illo ca-
ſu licitum ſit ei dare pecuniã ne
videlicet paruulis moriatur, ſine
baptiſmo. Secundo arg. Pro miſ-
ſis cantandis quibus cõſecratur
ſacramentum euchariſtiæ. ſacer-
dotes pecuniam accipiunt. & ſi-
militer pro ſacramento pœnitẽ-
tiæ. igitur. Tertio arg. Licet vni-
cuique redimere ſuam vexatio-
nem

nē, ergo poteſt aliquis dare alicui pecuniā ne ipſum impediat ab epiſcopatu obtinendo vel alia dignitate. Quarto argu. ad impetrandū orationum ſuffragia datur pecunia ſanctis uiris prædicantibus, etiam ſpiritualia ſeminantibus temporalia debentur, vt dicit Paulus primæ ad Corin. igitur. Quinto arguitur. Scientia non eſt minus ſpiritualis, quàm poteſtas, ſed pro uſu ſcientiæ, licet accipere pecuniam, igitur etiam pro uſu ſpiritualis poteſtatis. Sexto arg. Religio eſt ſtatus ſpiritualis perfectionis, ſed in aliquibus monaſteriis aliquid exigitur ab his, quæ recipiuntur ergo. Septimo argu. Licet vendere calicem, pro redemptione captiuorum, vt dicit Ambroſi. & tamen eſt aliquid ſpiritualibus annexum. igitur. Octauo argu. Spiritualibus annexa videntur eſſe ius ſepulturæ ius patronatus, & ius primogenituræ, quia primogeniti ante legem ſacerdotis officio fungebantur, & etiā ius accipiēdi decimas. Sed Abrahaam, ſicut habetur Geneſ. emit ab ephron ſpeluncam duplicem pro ſepultura. Iacob autem emit ius primogenituræ. vt habetur Gene. Ius autem patronatus, cū re vendita tranſit infeúdum decimæ etiam conceſſæ ſunt aliquādo quibuſdam militibus, & redimi poſſunt prælati etiam interdum, ſibi retinent ad tempus fructus præbendarum, quas conferunt cum tñ præbendæ, ſint ſpiritualibus annexę. Cōtra. Prima dicitur. Qui per pecuniam quemquam conſecrauerit alienus, ſit a ſacerdotio. Et ibidem dicitur. Quicquid per inuiſibilis gratię collationem tribuitur nunquàm quibuſlibet uenundari debet. Et prima queſt. j. cap. Si quis obiecerit dicitur, quiſquis eorum vendidit alterum ſine quo, nec alterum prouenit neutrum in uendi tum derelinquit. Ex quo ſequitur, quòd, ſi uenditur annexum ſpirituali uenditur etiam, & ſpirituale. & ſic eſt Simonia. Primo notādum, quòd aliquis actus eſt malus ex genere eo, ꝙ cadit ſuper materiam indebitam, ſicut autem dicit Thom. in ſecunda ſecundæ. Res ſpiritualis eſt materia indebita emptionis, & vendi tionis triplici ratione. Primo, quia non poteſt temporali pretio compenſari. Secundo, quia prælatus eccleſię non eſt dominus rerum ſpiritualium, ſed diſpenſator. Tertio, quia venditio repugnat ſpiritualiū origini, pro ueniunt enim ex gratuita Dei voluntate. Vnde, & dominus dicit Math. Gratis accepiſtis, gratis datę. Ex quibus ſequitur, ꝙ aliquis vendendo, uel emendo rem ſpiritualem irreuerentiam facit Deo tale autem vitium Simonia dicitur, quod nomē ſumptum eſt a Simone mago, de quo legitur Actuū octauo, quod apoſtolis obtulit pecuniam ad ſpiritualem poteſtatem emēdam. Et ſicut dicitur prima, ad hoc voluit emere ſpiritualem poteſtatem, vt deinde ex uenditione ſignorum, quæ per eum fierent multā pecuniam lucraretur, ideo tam uenditores, quàm emptores ſpiritualium Simoniaci dicuntur: venditores tamen etiam vocantur giezite a giezi, de quo legitur, quòd pecuniam accepit a leproſo mundato: nomine autem

Margin notes: Cor. 9. — Gen. 23. — Gen. 25. — Qua. 1. — 1. q. cap — Tho. 2. 2. q. 99. — Mat. — Act. 8 — Qua. 1 — 4. Re. 5.

te emptionis & venditionis in propoſito intelligit omnis actus non gratuitus, vnde nec permutatio prębendarum, vel etiam aliorum beneficiorum eccleſiaſticorum fieri poteſt auctoritate partium abſque peccato ſymonię, ſicut nec tranſactio, vt iura determinant. poteſt tamen prælatus ex officio ſuo huiuſmodi permutationes facere pro cauſa neceſſaria, vel vtili. Ex prędictis ergo ſequitur, quod accipere pecuniam pro ſpirituali ſacramentorum gratia, eſt crimē ſymonię, quod nulla conſuetudine excuſari poteſt. Cōſuetudo enim non preiudicat iuri naturali, vel diuino. Per pecuniam autem intelligitur omne illud, cuius pretium poteſt per pecuniam eſtimari, vt dicit Philoſophus. Accipere tamen aliquid ad ſuſtentationem miniſtrorū ſecundum ordinationem eccleſiæ, & conſuetudines approbatas non eſt peccatum. Vnde ſuper illud ad Timotheum. Qui bene præſunt præsbyteri, &c. Dicit gloſa Auguſtini. Accipiāt ſuſtentationem neceſſitatis a populo, mercedem autem diſpenſationis a domino. Et ſimiliter dicendū eſt, quòd in actibus, qui ex ſpirituali gratia procedunt, & ad eam diſponunt vendere, quod ſpirituale eſt, aut emere, ſymoniacum eſt. Sed dare, vel accipere pro ſuſtentatione miniſtrantium ſecundū ordinationes, conſuetudines approbatas. licitum eſt. Ita tamen, ꝙ in omnibus huiuſmodi deſit intentio venditionis, & emptionis, & quòd ab inuitis non exigatur aliquid per ſubſtractionē

Ethic.

.Ti. 5.

ſpiritualium hæc enim haberent quadam venditionis ſpeciem: ſpiritualibus aūt ipſis iam prius exhibitis licite poſſunt conſuete oblationes, aut alij conuentus exigi etiam a nolentibus auctoritate ſuperioris interueniente. Secundo notandum, quòd ſicut dicit Thom. vbi ſupra aliquid poteſt eſſe ſpiritualibus annexū dupliciter. Vno modo ſicut ex ſpiritualibus depēdens ſicut habere eccleſiaſticum beneficiū. Hoc enim non competit niſi habēti officium clericale. vnde huiuſmodi nullo modo vendere licet, quia eis venditis, intelligūtur ſpiritualia ſubijci venditioni. Alio modo aliquid eſt ſpirituali annexum inquantū ſpirituale ordinatur, ſicut iùs patronatus, quod ordinatur ad pręſentandum clericos ad eccleſiaſtica beneficia, & vaſa ſacra, quę ordinatur ad ſacramentorum vſum. Vnde huiuſmodi non prę-ſupponunt ſpiritualia: ſed magis ea præcedunt, ideo aliquo modo vendi poſſunt: ſed non inquantum ſunt ſpiritualibus annexa.

Tertio notandum ſecundum Tom. vbi ſupra, quod cum obſequium hominis ordinetur ad aliquam vtilitatem, quæ poteſt ptecio pecunię æſtimari idē eſt, quòd aliquis det rem ſpiritualem pro temporali obſequio exhibito, vel exhibēdo ac ſi daret pro pecunia. Et ſimiliter, ꝙ aliquis ſatisfaciat precibus alicuius ad temporalem gratiam quærendam, hoc ordinatur ad vtilitatem, quæ poteſt per pecuniam eſtimari & ideo ſicut committitur ſimonia accipiendo pecuniam, vel aliam rem exterio-

rem

rem, quod pertinent ad munus a manu, ita etiã cõmittitur per munus a lingua, & ab obſequio. Dicit aut munus a lingua laus pertinens ad fauorẽ humanum, qui ſub precio cadit, vel etiam preces, quibus fauor acquiritur, vel contrarium euitatur, & ideo ſi quis principaliter ad hoc intẽdit. puta cum porriguntur preces pro indigno, ſymonia eſt. Si vero preces porrigantur pro digno, ipſum factum nõ eſt ſymoniacum, quia ſubeſt cauſa debita, pro qua ſpirituale cõferatur: poteſt tñ ibi eſſe ſymonia in intentione, ſi nõ attendatur ad dignitatẽ perſonæ: ſed ad fauorẽ humanum: per munus autẽ ab obſequio in propoſito, intelligitur obſequium inhoneſtũ, vel ad carnalia, & terrena ordinatum: puta ſi quis ſeruit prælato ad vtilitatem cõſanguineorum ſuorum, vel ſui patrimonij. Si vero quis impendat prælato obſequiũ ordinatum ad ſpiritualia, puta ad Eccleſię vtilitatem, vel ad auxilium miniſtrorum eius, ex hoc non redditur indignus Eccleſiaſtico beneficio, nec in hoc committitur ſymonia. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Quandocunq; pro ſacramentis, aut actibus ſpiritualibus, aut pro his. quę ſunt ſpiritualib. annexa in quãtum huiuſmodi datur, vel ſumitur pecunia, cõmittitur crimen ſymoniæ, patet ex dictis. Ad primum argumentum dicendum, ꝙ in caſu neceſſitatis põt quilibet baptizare: & ideo ſi ſacerdos abſq; precio baptizare nõ velit eum nullo modo peccandum ſit, & ſic in illo caſu idem eſt, ac ſi non eſſet qui baptizaret. Tunc ille qui curam pueri gerit, vel alius quicunque licite poteſt eum baptizare, poteſt tamen a ſacerdote, vel ab alio, emi aqua, quæ eſt pure elementaris, & corporalis, de qua poſtea baptizetur aliquis. Si quis autem adultus volens baptizari, neminem habere poſſet, qui ſine precio velit eum baptizare, debet potius eligere mori ſine baptiſmo, quia in tali caſu ſufficere ei baptiſmus flaminis. Ad ſecundum arg. patet ſolutio ex primo notabili. Ad tertium arg. dicendum, quòd antequam acquiratur ius in Eccleſiaſtico beneficio ſymonia cum eſſet aduerſantium obſtacula pecunia redimere, ſic enim per pecuniã pararet aliquis ſibi viam ad rem ſpiritualem obtinendam, ſed poſtquam ius habet acquiſitum, licet pro pecunia impedimenta iniuſta remouere. Ad quartum argumentum patet reſpõſio ex primo notabili. Ad quintum argu. dicendum, quòd ille, cui committitur ſpiritualis poteſtas obligatur ex officio ad eius vſum, & pro ſua ſuſtentatione habet ſtatuta ſtipendia, ideo ſi quid acciperet, intelligeretur vendere ipſum ſpiritualis gratiæ vſum, licet tamen prælatis accipere procurationes quando ſubditos viſitant, non quaſi precium correctionis, ſed quaſi ſtipendium debitum pro ſuſtentatione ſua: ille vero, qui ſcientiam habet, non propter hoc habet officium, ex quo obligetur alijs vſum ſcientiæ impendere, & ideo licite poteſt pro vſu ſcientiæ precium accipere, non quaſi veritatem, aut ſcientiam ven-

vendens, ſed quaſi operas ſuas locans, ſi autē ad hoc ex officio teneretur intelligeretur ipſum veritatē vēdere, & ſic peccaret. Ad ſextum arg. dicendū, ꝙ pro ingreſſu monaſterij nō licet aliq̄bus exigere, vel accipere quaſi pretium, ſi tamen monaſterium ſic tenue ſit, quòd non ſufficiat ad tot perſonas nutriendas, licet accipere aliquid pro victu perſonæ, quę fuerit in monaſterio nutrienda. Similiter etiam licitum eſt, quòd propter deuotionem, quam oſtendit aliquis ad monaſterium largas eleemoſinas faciē do, facilius in monaſterio recipiatur, ſicut econtra etiam licitum eſt aliquem prouocare ad deuotionē monaſterij per temporalia beneficia, vt ex hoc inclinetur ad monaſterij ingreſſum, licet non ſit licitum ex pacto aliquid dare, vel accipere pro ingreſſu monaſterii, quinimo ingreſſus monaſterii ſemper gratis exhibendus eſt. vt patet prima quęſt. 2. c. quàm pio. Ad ſeptimum argumentum dicendum, quòd conſecratio vaſorum vendi nō poteſt, ſed tamen pro neceſſitate Eccleſię, & pauperum materia vendi poteſt. Ad octauum argu. dicendum, quòd Abraham non emit terrā conſecratam, quāuis etiam nūc terram vbi fuit Eccleſia, licet vendere, vel emere in caſu neceſſitatis, ſicut, & de materia vaſorum ſacrorum dictum eſt. Ius autem primogenituræ debebatur Iacob ex diuina electione: ideo peccauit Eſau primogenita vendens, Iacob autem non peccauit emendo, quia intelligitur ſuam vexationem redemiſſe.

Ius autem patronatus per ſe vēdi non poteſt, nec in feudum dari: ſed tranſit cum agro, qui venditur, vel conceditur. Ius autem ſpirituale accipiendi decimas, non conceditur laicis: ſed tantummodo res temporales, quæ nomine decimę dantur. Circa collationem vero beneficiorum notandum, quòd ſi Epiſcopus antequā beneficiū conferat, ob cauſam aliquā ordinauerit, aliquid ſubſtrahendum de fructibus beneficij conferendi, & in pios vſus expendendū nō eſt illicitum. Si vero ab eo cui beneficiū cōfert, requirat ſibi aliqd exhiberi, de fructibus beneficii, idem eſt, ac ſi aliud munus ab eo exigeret, nec caret vitio ſymonię.

Vtrum ſuperſtitio ſit vitium religioni contrarium.

D. Thom. 2. 2. q. 92. arti. 1.

QVAESTIO NONA.

NOno quæritur. Vtrum ſuperſtitio ſit vitium religioni contrarium. Arguitur, ꝙ non, quia religio ponitur in diffinitione ſuperſtitionis: dicitur enim ſuperſtitio eſt religio ſupra modum ſeruata, vt patet in gloſ. ad Coloſſen. 2. ſuper illud rationē habentia ſapientiæ in ſuperſtitione. Contradicit Auguſtinus. Tangis primam chordā qua colitur vnus Deus, & cecidit beſtia ſuperſtitionis: ſed cultus vnius Dei pertinet ad religionē, ergo ſuperſtitio opponitur religioni. *Auguſt. libr. de decem chordis.*

Primo

Primo notandum, quòd religio dicitur virtus moralis, pertinẽs ad iuſtitiam, ſecundum quam homo reddit honorem Deo debitum. Omnis autem virtus moralis in medio conſiſtit, vt habetur. Si ergo in cultu diuino qui eſt religionis actus ſit aliquis exceſſus, inquantum videlicet exhibetur cultus diuinus, vel cui non debetur, vel eo modo quo non debetur: illud eſt vicioſum, & dicitur ſuperſticioſum. Sicut autem dicit Thomas, diuerſificantur ſuperſtitionis ſpecies.

2. Ethicorum.

Thom. 2. 2. q. 91.

Primo quidem ex parte obiecti: poteſt enim diuinus cultus exhiberi vno modo cui exhibendus eſt, ſcilicet Deo vero modo tamen indebito, & ſic eſt prima ſuperſtitionis ſpecies quando videlicet in cultu diuino fit aliquid, quod de ſe non pertinet ad gloriam Dei, neque ad hoc, ꝙ mẽs hominis feratur in Deum, neque ad refrenationem concupiſcentiæ carnis, aut etiam quãdo fit aliquid præter Dei, & eccleſiæ inſtitutionem, vel contra communẽ conſuetudinem, quæ ſecundum Augu. pro lege eſt habenda. Alio modo poteſt cultus diuinus exhiberi cui nõ eſt exhibendus, & ſecundum hoc eſt aliud ſuperſtitionis genus, quòd in multas ſpecies ſubdiuiditur ſecundum diuerſos fines diuini cultus: ordinatur enim primo diuinus cultus ad reuerentiam Deo exhibendam. Eſt ergo prima ſpecies huius generis ſuperſtitionis idolatria, quæ diuinam reuerentiam creaturæ tribuit, & quantum in ſe eſt alium Deum ponit minuens diuinum principatum: ex quo patet maxima eius grauitas. Secundo ordinatur cultus diuinus ad hoc, quòd homo inſtruatur a Deo quem colit: eſt ergo ſecunda ſpecies ſuperſtitionis prædictæ. Superſtitio diuinatiua, quæ dæmones cõſuluit per aliqua pacta cum eis inita tacita, vel expreſſa, ſi quis autem aliter prænunciet ea quæ neceſſario eueniunt, vel, vt in pluribus, & quæ ratione humana præſnoſci poſſunt, aut ſi futura contingentia Deo reuelante cognoſcat talis non dicitur diuinare, ideſt quòd diuinum eſt vſurpare. Tertio ordinatur cultus diuinus ad quandam directionẽ humanorum actuum ſecundum inſtituta Dei, qui colitur. Eſt ergo tertia ſpecies ſuperſtitionis prædictæ. Superſtitio quarundam obſeruationum, quę dependent ex operationibus dæmonum, ſiue ordinentur ad ſcientię acquiſitionem, ſiue ad corporum immutationem, ſiue ad eufortuniorum, vel infortuniorum præcognitionem. His prẽmiſſis, ponenda eſt talis conclu. Superſtio eſt vitium religioni contrarium: patet ex dictis. Ad argumentum dicendum, quòd ſicut bonum methaporice dicitur in malis, prout dicimus bonum latronem: ita etiam nomina virtutum quandoque tranſumptiuæ dicuntur in malis, ſicut prudentia, quandoque ponitur pro aſtutia, & per hunc modum ſuperſtitio dicitur eſſe religio.

Utrum ingratitudo ſit peccatum mortale.

Diuus Thomas 2. 2. quaeſt. 107. ar. 1. 2. 3.

Quæſtio

QVÆSTIO DECIMA.

DEcimo quæritur. Vtrum ingratitudo ſit peccatũ mortale. Ar. quòd, ſic quia contrariatur charitati ex qua procedit debitum gratitudinis. Contra. Quandoque non eſt in poteſtate hominis ingratitudinem vitare. puta cum nõ habet vnde reddat. Primo notandum, quòd debitum gratitudinis eſt quoddã debitum honeſtatis quam virtus requirit. Vnde patet, quòd ingratitudo repugnat virtuti, tamen ad reddendum gratitudinis debitum ſufficit ſola voluntas ſi potentia deſit. Obliuio autem beneficij ſi ex negligentia proueniat, pertinet ad ingratitudinem. Vnde di. Seneca. Apparet illum non ſæpe de reddendo cogitaſſe cui beneficium obtexit obliuio. Secundo notandum, quòd ingratus dicitur aliquis dupliciter. Vno modo per ſolam omiſſionem, quia videlicet non recognoſcit nec laudat, nec retribuit vices ꝓ beneficio accepto, & hoc non ſemper eſt peccatum mortale, quia debitum gratitudinis eſt, vt homo aliquid etiam ſpecialiter tribuat ad quod non tenetur. Si ergo illud prætermittit non peccat mortaliter, licet venialiter propter negligentiam. Poſſet tamen contingere, quòd etiam talis ingratitudo eſſet peccatum mortale, vel propter interiorem contemptum, vel propter conditionem eius, quod ſubtrahitur, quod ex neceſſitate debetur beneficio, vel ſimpliciter, vel in aliquo neceſſitatis caſu. Alio modo dicitur aliquis ingratus, quia non ſolum præter mittit implere gratitudinis debitum: ſed etiam contrarium agit, & hoc etiam ſecundum conditionem eius, quod agitur quandoque eſt peccatum mortale, & quandoque veniale. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Ingratitudo quandoque eſt peccatum mortale, & quandoque veniale: patet ex dictis. Ad ar. dicendum, quòd ingratitudo venialis non eſt contraria charitati. non enim tollit habitum charitatis: ſed eſt præter ipſam inquantum aliquem actum ipſius excludit.

Senec. 3. de beneficijs.

Vtrum vendendum rem pluſquam valeat, committatur peccatum uſuræ.

Tho. 2.2.q.77. ar.1.&.4. & quæſt. 78 ar.4.

QVAESTIO XI.

VNdecimo quæritur. Vtrum vendẽdo rem pluſquam valeat, ſemper committatur peccatum fraudulẽtiæ, & accipienda aliquid pro pecunia mutuata peccatum vſuræ. Primo ar. contra primam partem, quia ſecũdum leges ciuiles licitum eſt emptori, & venditori ſe inuicem decipere, quod fit quando venditor rem vendit pluſquam valeat. Secundo arg. contra ſecundum, quia nullus peccat, qui ſequitur exemplum Chriſti: ſed dominus de ſeipſo dicit. Ego veniens cum vſuris exegiſſem illã ſcilicet pecuniam mutuatam. igitur. Tertio arg. In lege diuina conceditur aliqua vſura: vt patet Deuteron. Quarto ar. ſecũdum leges ciuiles cõceditur vſu-

Luc.19.

Deut. 23. & 28.

ras

ras accipere. igitur.&c. Quinto arg. Prætermittere conſilia non obligat ad peccatum,ſed Luc.vi. Inter alia conſilia ponitur, date mutuum nihil indeſperantes. Sexto arg. Pecuniam accipere ꝓ eo,quod quis facere non tenetur non videtur eſſe ſemper ſecundum ſe peccatum,ſed nõ in quolibet caſu tenetur pecuniam habens eam proximo mutuare. igitur. Septimo argu. Argentũ monetarum, & argentum in vaſa formatum non differunt ſpecie, ſed licet accipere precium pro vaſis argenteis accommodatis igitur. Octauo ar. Quilibet poteſt licite accipere rem quã ei dñs rei voluntariæ tradit, ſed ille, qui accipit mutuum,voluntariæ tradit vſuram,ergo ille,qui dat mutuum licitæ accipit eam. Cõtra quantũ ad primũ dicitur Math. Omnia quæcũque vultis, vt faciãt vobis homines, & vos facite illis: ſed nullus vult rem ſibi vendi carius,quàm valeat.igitur. Et quantũ ad ſm dicitur Exod. Si pecuniã mutuam dederis pauperi non vrgebis eum nec vſuris opprimes. Primo notandum, ꝙ de lege naturæ, vel diuina non ſunt rerũ diſtincta dominia pro ſtatu innocentiæ:vt patet in decretis. Vnde dicit Aug.ſup Ioh. quòd iure humano. hæc domus mea eſt,& hæc villa mea eſt.Ratio autem prędictorum eſt,quia in ſtatu innocentiæ communis vſus plus valebat ad pacificã cõuerſationem, & neceſſariam ſubſtentationem. Nullus enim tũc occupaſſet,quod fuiſſet alteri neceſſarium, nec oporteret illud ab ipſo per violentiam extorqueri: poſt lapſum vero naturæ humanæ communitas omnium rerum eſſet contra pacificam conuerſationem. Cupidus enim occuparet vltra,quàm eſſet ſibi neceſſarium:eſſet etiam contra neceſſariã ſuſtentationem, qa fortiores priuarẽt alios neceſſarijs. Secundo notãdum ſm Scotum, ꝙ translatio rerum poteſt fieri dupliciter. Vno modo quantum ad dominium. Alio modo quantum ad vſum ſiue ius vtendi manente dominio apud transferentem. Translatio autem dominii ſi fiat auctoritate legis iuſtæ, iuſta eſt. Probatur, quia lex iuſta potuit iuſte determinare prima dominia, & nõ minor ẽ auctoritas legis poſt diuiſionem dñiorum,q̃ ante. Ex hoc autẽ ſequitur,ꝙ præſcriptio in immobilib. & vſucapio in mobilibus eſt iuſta trãslatio,vt hr̃ extra de præſcrip.c.Vigilanti.In glo.ſuper illud.Aliena. Ratio aũt huius eſt, quia illud neceſſariũ eſt ad pacificam cõuerſationẽ hoĩum.Si.n. in præſcriptione, & vſucapione, non transferretur dñium in occupantem, ſed remaneret apud primũ poſt quantũcunque tp̃s eſſent lites immortales,quas impoſſibile eẽt decidere,& ſic turbarẽt tota pax reip. Item ex hoc iuſte punitur ille, qui rem ſuam tãto tempore neglexit, cuius negligentia vergit in detrimentũ reip. Translatio etiã poteſt iuſte fieri per actum priuatæ perſonę immediate habentis dñium rei ſiue ſit actus mere liberalis,ſiue ſm quid liberalis.Primus eſt qñ transferẽs nullam expectat redditionem. Secundus eſt qñ pro eo,quòd transfert, expectat aliquid ſibi reddi. Probatur hoc, quantum

Marginal notes: *Mat.7.* *Exo.22* *d.8.c.1.* *4.d.16.*

quantum ad primum actum qui eſt actus donationis,quia aliquis eſt dominus rei ſuæ per actum ſuæ voluntatis, ergo pro voluntate ,poteſt ceſſare eſſe dominus , ergo ſi alius vult recipere, poteſt incipere eſſe dominus .

Ex hoc patet, ꝙ ad iuſtam donationem requiritur liberalis tranſlatio ex parte donantis , & volũtas recipiendi ex parte illius cui fit donatio , & libertas ex parte amborum huius donandi , & illius recipiendi. Vnde propter defectum huius tertij non poteſt monachus dare ſine licentia abbatis,nec filiusfamilias ſine voluntate parentis,nec clericus ſine voluntate , vel ſaltem contra voluntatem Papæ:vt habetur extra de cenſibus. cap. Romana .

Huic autem translationi,quę eſt donatio correſpondet in translatione vſus liberalis accommodatio,& habet ſimiles leges ad hoc quod ſit iuſta.Alia autem tranſlatio,vel accõmodatio , quę non eſt mere liberalis, vbi videlicet transferẽs expectat aliquid ęquiualens ei quod transfert,proprie dicitur contractus , quia ſimul trahuntur voluntates partium. Huiuſmodi autem cõtractus in quibus dominia transferuntur, ſunt in multiplici differentia.

Quidam ſunt rei vtilis pro re vtili immediate, ſicut vini pro blado,& huiuſmodi: & tales dicuntur rerum trãſmutationes. Alius eſt contractus rei vtilis, pro nũmiſmate , vel econuerſo, quia.n. difficile erat res vſuales immediate commutare. Ideo inuentum eſt medium , per quod talis commutatio faciliter fieret.Dicitur aũt cõmutatio nummiſmatis pro re vtili emptio econuerſo vero vẽditio. Alius eſt nũmmiſmatis pro nummiſmate, & dicitur mutui datio , & mutui acceptio.In contractibus aũt,in quibus transfertur vſus,vel ius vtẽdi retento dominio rerũ permutationi correſpondet mutua accõmodatio, emptioni cõductio, & vẽditioni locatio,mutuationi vero nõ correſpõdet proprie aliquid in trãslatione vſus rei.Tertio notandum, ꝙ de prima trãſlatione, ſcilicet rerum permutatione ſecundum Scotum,vbi ſupra notanda eſt talis regula.Permutatio iuſta eſt, quãdo fit a dominis rerũ ſine fraude ſeruando æqualitatem valoris in cõmutatis ſm rectam rationem,intelligendo etiã hic conditiones prius poſitas ad iuſtam donationem. Per hoc autem quod dicitur ſine fraude , excluditur fraus in ſubſtantia quantitate & qualitate. Exemplum de primo,vt ſi commutetur auricalcum pro auro. De ſecundo,vt ſi menſuretur res iniuſta menſura, vel pondere . De tertio, vt ſi detur vinum corruptum pro vino puro. Quod autem dicitur de æqualitate valoris,intelligendum eſt quantũ ad vſum hominis , quia frequenter res in ſe nobilior ſecundũ naturã,minus eſt vtilis vſui hominũ, & per hoc minus precioſa: ſicut ſecundum Aug. Melior eſt in domo panis, ꝙ muſca : cum tamen omne viuum nobilius ſit ſimpliciter non viuo . Et propter hoc ĩ prædicta regula additur ſecundum rectam rationem attendentem, ſcilicet naturam rei in comparatione ad vſum humanum, propter quem fit iſta commutatio.

Auguſt. lib. q. de ci. Dei.

tio. Iſta autem æqualitas ſecundum rectam rationem, non conſiſtit in indiuiſibili puncto æquiualētię rei,& rei quod quaſi impoſſibile eſſet attingere, ſed habet latitudinem,quæ poteſt perpendi quandoque ex lege poſitiua. Lex enim reſcindit contractum, vbi contrahens,decipitur vltra medietatem iuſti pretij, tamen etiam infra illud, ſi ex alio appareret iniuſtitia, deberet reſtitutio fieri correſpondēs:quandoq; autem relinquitur ipſis cōmutantibus, vt penſata mutua neceſſitate, reputent ſibi mutuo dare æquiualens hincinde, & accipere,& probabile eſt,ꝙ quando ſunt mutuo contenti, volunt ſibi inuicem remittere, ſi ſecundum aliquid deficiunt ab omnimoda ęqualitate iuſtitiæ. Conſimilis autem regula omnino eſt de iuſta emptione,& venditione quia ibi oportet ex vna parte cōſiderare numiniſma,ſicut hic rē permutatam. Aduertendum eſt autem, quòd in iſtis contractibus,licet permutantem, vel vendentem,penſare damnum ſuum in carius vendendo, vel permutando, non autem commodum ipſius ementis, vel eius cū quo permutat.Si quis enim multum indiget re ſua,& inſtanter inducitur ab alio, vt vendat,vel permutet, poteſt carius vendere,vt ſe pręſeruet indemnem. Sed ſi emens, magnū cōmodum conſequit ex re vēdita,vel permutata, nō propter hoc pōt carius vēdi, vel pmutari. Ex hoc.n.res mea nec eſt in ſe precioſior, nec mihi melior. Quod aūt dictū eſt de permutatione emptione, & vēditione, quantū ad dominiū,idem intelligendum eſt de accōmodatione, conductione,& locatione quantum ad vſum. De vltimo autem contractu, ſcilicet de mutui datione notanda eſt talis regula ſm eundē Scotū ad iuſte contrahendū mutuum,oportet ſeruare æqualitatē ſimpliciter in numero,& pondere. Ratio eſt,quia in mutuatione trāsfertur dominiū hoc enim ſonat vocabulum mutuo, id eſt,do tibi meū:Ille ergo qui dat mutuū,nō manet dominus pecuniæ mutuatæ, & per cōſequens ſi pro illa recipit aliqd vltra ſortem pro non ſuo recipit. Item eſto,quòd pecunia maneret ſua, tamen ex natura ſua non habet aliquem fructum,ſed tantum prouenit fructus ex induſtria vtentis. Excipiuntur autem duo caſus in genere,quandoque enim licet accipere vltra capitale ex pacto, quandoque enim non ex pacto. Primum tripliciter. Primo modo,vel ratione pęnæ conuentionalis, dumtamen non fiat in fraudem vſurarum,verbi gratia. Ego indigeo pecunia mea ad mercandum. Concedo tamen tibi ad certum diem,tali pacto, quòd niſi tali die ſoluas,dabis decem vltra capitale, quia multum damnificabor hæc pœna adiecta licita eſt, quia licet me ſeruare indemnē ſic præmonendo illum cum quo contraho: ſignum autem, quòd non eſt in fraude vſurarum, eſt quando mercator magis vellet pecuniam ſibi ſolui die pręfixo, quàm in craſtino pęna adiecta, & per oppoſitum eſt in fraudem quando vult diem trāſiri potius quàm pecuniam ipſo die ſolui. Secūdo modo ratione intereſſe debitor.

debitor enim ex cuius non ſolutione creditor notabiliter damnificatur, tenetur ex iuſtitia ſatisfacere creditori de intereſſe, licet creditor non posſit habere contra eum actionem in foro exteriori. Tertio modo quando vtrunque, ſcilicet capitale, & illud ſuperfluum ponitur in certo quod probatur extra de vſuris nauiganti. Arguendo per locum a ſimili, quia ſicut hic incertitudo excuſat, ita ibi ſine pacto etiam quandoq; licet accipere vltra capitale. ſolus.n. animus ſine omni pacto verbali, vel alio ſigno æquiualenti oſtēdente debitori, quàm mutuans nō mutaret ſine ſpe lucri, nō facit illum recipientē vltra ſortem habere alienum. Intelligēdum etiā pręterea, ꝙ pecunia habet aliquem vſum ex propria natura, puta ad orandū, vel oſtendendū aliquē tanquam diuitē, & ad illum finem locari, & pro vſu tali retento dominio pecunia recipi, tunc enim eſt contractus locationis, vel conductionis, non autē mutuationis. Hæ regulę prædictæ oſtendunt quid iuſtum, & qd iniuſtum in cōmutationibus ſtatim factis, qñ ſcilicet vterq; cōmutans, ſtatim dat, vel recipit illud, pro quo cōmutat. Quando autem differtur huiuſmodi datio, vel receptio præter regulas prædictas addēdę ſunt iſtę duę. Prima eſt, ꝙ commutans, non commutet, vel vendat tempus, quia tempus non eſt ſuum. Secunda, quòd non ponat ſe in tuto de lucrando, & illū cum quo contrahit de damno, intelligendum eſt autem in tuto ſemper, vel vt in pluribus. Quarto notandum, quòd dictæ regulę de iuſto, & iniuſto datæ, ſunt pro commutatione iconomica, quæ eſt quādo commutans intendit rem accipere, non vt mercetur ea, ſed vt ea vtatur, de commutatione autem negociatiua, ſiue lucratiua, vbi commutans intēdit mercari, & lucrari de re quā accipit. Vltra prædictas regulas addendę ſunt duę neceſſarię conditiones ad hoc, vt iuſte fiat, ſecundum Scotum, vbi ſupra. Prima eſt, quòd talis commutatio ſit vtilis rei publicæ, vtile eſt.n. reipublicæ habere conſeruatores rerum venalium, vt prompte poſſint inueniri ab indigentibus: vtile eſt etiam afferentes res neceſſarias, quibus illa patria non abundat. Ex his ſequitur, quòd mercator qui affert rem de patria in qua abundat: ad patriam vbi deficit, vel qui illam emptā conſeruat, vt prompte inueniatur venalis a volentibus emere, habet actum vtilē reipublicæ. Secunda eſt. ꝙ commutans iuxta diligentiam ſuam & prudentiam, & pericula accipiat in commutatione precium correſpondens: oportet.n. vnumquenque in opere honeſto reipublicę ſeruientem de ſuo labore viuere. Notanter autem dicitur honeſto propter meretrices, & hyſtriones inhoneſtæ viuentes. Poteſt ergo vnuſquiſq; induſtriā ſuā, & ſolicitudinē transferendi res de patria in patriā iuſte vendere: Et præterea ex quo periculo ſuo transfert, aut etiam cuſtodit propter hoc periculum licite pōt accipere aliquid correſpondens, & maxime ſi quando que ſine culpa ſua in tali ſerui-

tio cõmunitatis dãnificatus eſt. Ex iſtis duabus conditionib. patet, quàm vituperãdi ſunt illi negotiatores, qui nec transferunt, nec cũſeruãt, nec eorũ induſtria meliorãt res venalis: ſed modo emunt, vt ſtatim ſine p̄dictis cõditionibus vendant, & eſſent tales exterminãdi a republica, qa prohibent immediata cõmutationẽ volentium emere, vel cõmutare iconomice, & ſic faciunt res venales cariores ementi, q̃ deberent eſſe, & viliores vendenti, & ſic dãnificant vtranq; partem. Quinto notandum, ꝙ ex iuſtitia determinata in regulis, & conditionibus prædictis apparet iniuſtitia, quæ accidit in talibus; rectũ.n.eſt iudex ſui, & obliqui, vt dicitur primo de aĩa. Hoc aũt ſic exponit Scotus, vbi ſupra. In donatione.n.eſt iniuſtitia, ſi donans nõ mere, liberaliter donat, vel contra voluntatẽ alicuius, a quo dependet in donãdo, nõ aũt mere liberaliter donat deceptus vel quaſi ex neceſſitate tractus, quia ignorantia, & coactio excludunt voluntarium, vt patet, 3. Ethicorum. Ex quo ſequitur, quòd deceptus de eo, cui donat quantum ad rationem, propter quam donat, non ſimpliciter donat, puta ſi dat alicui, vt egeno qui tamen non eſt egenus. Conſimiliter ſi neceſſitate attractus, vt in vſuris dandis nõ eſt mere donatio liberalis. Conſimiliter dicendũ eſt de accõmodãte, licet non ſit ibi ęqualis defectus, quia tranſlatio vſus ad tẽpus non requirit tantam liberalitatem, quantam tranſlatio dominij. In permutatione autem eſt iniuſtitia ex eiſdẽ cauſis, ſcilicet ex deceptione: & in voluntario, & prohibitione ſuperioris, cui cõmutans ſubeſt in commutando. Et ex hoc poteſt dici iniuſta commutatio, quæ fit in ludis alearum, & huiuſmodi iuxta illud, quod habetur. ff. de aleatoribus. l. fi. & extra de vi. & hon. cle. c. Clerici, ſuper illud. Officia in glo. Tamen iſta lex non ligat niſi illos, quæ viuendo politice ſubſunt legi imperiali. In emptione autem, & venditione qualiter ſit iniuſtitia, ſatis patet ex tertio notabili, iuxta hoc de locatione, & conductione. In commutatione autẽ iniuſtitia præcipua eſt vſura, cuius vituperatio habetur extra de vſuris ſuper eo Vſuræ crimen. Vtraq; pagina deteſtatur: patet in veteri teſtamento per Ezechielem. Ad vſuram non accõmodabis, &c. *Ezech. 18.* Et in nouo teſtamẽto. Date mutuum nihil inde ſperantes. Et *Luce 6.* ſi inſtetur, ꝙ vbicunque licet in contractibus ſe ſeruare indemnem: ergo licet mutuanti aliqd accipere vltra ſortem, vt ſe ſeruet indemnem. Ad hoc dicẽdũ, quòd ſi non vult damnificari pecuniam ſibi neceſſariã reſeruet. Si autẽ vult miſericordiam facere: neceſſitatur ex lege diuina, vt nõ faciat eam vitiatã. Conſimiliter poteſt dici de iniuſtitiis, vbi eſt dilatio recipiendi. Eſt enim iniuſtitia vẽdendo tẽpus, vel ponendo in ſe certo de lucrando, vel ſimpliciter, vel vt in pluribus. Conſimiliter in cõmutatione negociatiua eſt iniuſtitia ſi officit reipublicæ actus eius, vel ſi immoderate recipit vltra induſtriam, diligentiam, ſolicitudinem, & pericula.

Sexto

2.2. q. 78. Sexto notandum ſecũdum Tho. quòd ſi quis ignoret in re vendita defectum in ſubſtantia quãtitate, vel qualitate, vendendo nõ peccat, niſi aliunde fraudem cõmittat. Et licet tunc faciat iniuſtum materialiter: non tamẽ eſt eius actio iniuſta: tenetur tamẽ cum ad eius notitiam peruenerit damnum recõpenſare emptori. Sicut aũt dictũ eſt de venditore, qui ſi ſcienter rem ſuã carius vẽdit, q̃ rei valor exigit iniuſte agit: ſic etiã intelligẽdum eſt de emptore: ſi enim cognoſcat rem quam emit eſſe magis precioſam quantũ ad ſpeciẽ, q̃ vẽditor credat: tunc iniuſte emit, puta ſi emat aurũ loco aurìcalci. Si autẽ quęrat aliquis. An vẽditor teneatur dicere vitiũ rei vẽditæ? Dicit ipſe Thomas, ꝙ ſi emptor ex vitio rei damnum, vel periculũ incurrere poſſit, tenetur manifeſtare: alias eſt illicita vẽditio, & tenetur vẽditor ad dãni recõpẽſationẽ: maxime ſi fuerit vitiũ rei occultum. Si vero vitiũ ſit manifeſtum, aut ſi vſus rei, & ſi non competit venditori: poteſt tamẽ aliis eſſe conueniens: & ipſe venditor propter huiuſmodi vitium ſubſtrahit quantum, oportet de precio, non tenetur ad manifeſtandum vitium rei, quia forte propter huius vitium, emptor vellet plus ſubſtrahi de precio, quàm eſſet ſubſtrahendum. Ideo poteſt venditor licite indemnitati ſuæ conſulere vitium rei cęlando. His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt: In commutationibus, ſiue contractibus rerum temporalium multipliciter poteſt contingere peccatum: patet ſatis ex dictis. Secunda concluſio. Poteſt aliquid vendi pluſquam valeat ſm ſe, ſed non pluſquam valeat habenti: patet ex tertio notabili. Tertia concluſio. In contractu mutuationis accipere aliquid vltra ſortem vitioſum eſt, & vſurarium certis exceptis caſibus patet ex tertio notabili.

Ad primum argumentum dicẽdum, quòd lex humana non potuit prohibere quicquid eſt contra virtutem, ſed ſufficit ei prohibere ea, quæ deſtruunt humanum conuictum: aliqua vero vitioſa permittit non approbãdo, ſed non puniendo, & hoc eſt ſi abſque fraude venditor rem ſuperuendat, aut emptor vilius emat, niſi ſit nimius exceſſus, quia tunc cogi ad reſtituendum, puta ſi quis, ſit deceptus vltra mediam iuſti precij quantitatẽ. Lex autem diuina nihil impunitum relinquit, quod ſit virtuti contrarium. Vnde ſecundum legem diuinam non licet in emptione, & venditione aliquem damnificare maxime damno notabili tollendo æqualitatem iuſtitiæ: dicitur autem notabili, quia iuſtum precium rerũ quandoque non eſt punctaliter determinatum. Ad ſecundum argumentum dicendum, quòd vſura ibi ſumitur methaphorice pro ſuper excre centia bonorum ſpiritualium quam exigit Deus volens, vt ſemper proficiamus non ad eius vtilitatem, ſed noſtram. Ad tertium argumentum dicendum, quòd iudæis prohibitum fuit accipere vſuram a fratribus ſuis. In ſtatu autem euangelij ad quem omnes vocantur omnem hominem habere debemus, vt fratrem.

fratrem. Ab extraneis autem nõ fuit eis conceſſum vſuram accipere quaſi licitum, ſed ꝑmiſſum ad maius malum euitandũ ne.ſ. a iudæis Deum colentibus vſuras acciperẽt propter auaritiam cui dediti erãt. Ad quartum dicendum, ꝙ leges humanæ, vt dictum eſt dimittunt aliqua peccata impunita. Ad quintum dicendum, ꝙ dare mutuum non ſemꝑ tenetur homo: & ideo quantum ad hoc ponitur inter cõcilia, ſed quòd homo de mutuo lucrum non quærat hoc cadit, ſub ratione præcepti. Ad ſextum dicendum, quòd illæ qui mutuare nõ tenetur, & mutuat recompenſatur, ſecundum æqualitatem iuſtitiæ, ſi tantum ei reddatur quantum dedit: ſi enim amplius exigat iniuſta eſt exactio, quod eſt intelligendum de eo, cuius precium pecunia menſurari poteſt. Si.n.pro mutuo exigat beniuolentiam, & amorem eius cui mutuauit, vel aliq́d huiuſmodi nõ videtur illicitum. Si autem accipiat aliquid cuius precium pecunia menſurari poteſt, non quidẽ quaſi exigens, nec quaſi ex aliqua obligatione tacita, vel expreſſa: ſed ſicut donum gratuitũ nõ peccat, quia etiam anteq̃ pecuniam mutuaſſet licitè poterat aliquod donum accipere, nec peioris conditionis efficitur ꝑ hoc quod mutuauit. Ad ſeptimum arg. dicendum, ꝙ vaſa argentea vſum habent pro quo licitè aliquid accipi poteſt: nõ ſic autem eſt de principali vſu pecuniæ. Ad vltimum dicendũ, ꝙ qui dat vſuram non ſimpliciter voluntariè dat. ſed cũ quadam neceſſitate propter indigentiam. Vnde & ſi transferat dñium tamen recipiens tenetur reſtituere, ſicut in mutui datione trãsfertur: & tamen debitor tenetur tandem reſtituere creditori. Et ſi quærat aliquis, an liceat pecuniam accipere mutuo ſub vſura: dicẽdum ſecũdũ Thomã, quòd nullo modo licet inducere aliquẽ ad mutuandum ſub vſuris: tamẽ licet ab eo, qui vſuras exercet mutuũ accipere, ſub vſuris propter ſubuentionem ſuæ neceſſitatis, vel alterius non quidem conſentiendo in peccatum vſurarij: ſed vtẽdo peccato illius ad bonum.

Vtrum furtum ſit peccatum grauius quam rapina.

D.Tho.22.q.66.ar.4.6.9.

QVESTIO XII.

DVodecimo quæritur. Vtrũ furtum ſit peccatũ grauius, quàm rapina?

1 Primo argumentũ quòd furtum non ſit peccatũ: Deus enim inuenitur præcepiſſe furtũ. Dicitur enim Exod. Fecerunt filii Iſrael, ſicut præceperat dominus, & expoliauerunt Ægyptios: igr. *Exo. 12.*

2 Secundo arguitur. Ille, qui inuenit rem non ſuam, & accipit eam: videtur furtum committere, quia accipit rẽ alienã, ſed hoc videtur licitum eſſe, ſecundum naturalem æquitate, vt iuriſtæ dicunt: igitur.

3 Tertio ar. Nullus peccat accipiendo, quod ſuũ eſt, ſed furtum etiam committitur ſi quis occultè accipiat rem ſuã ab alio cuſtoditam: igitur.

4 Quarto arg. quòd rapina nõ ſit peccatum, quia prædam accipe-

re ab hoſtibus videtur pertinere ad rapinam: & tamen hoc licitū eſt, igitur.

Quinto arg. Dicit Aug. in epiſtola ad Vincentium Donatiſtā. Res falſo appellatis veſtras quas nec iuſtæ poſſidetis, & ſm leges terrenorum regum amittere iuſſi eſtis: ergo licet ab infidelibus res quas habent rapere.

6 Sexto arg. Terrarum principes multa a ſubditis violenter extorquent quod vr̄ ad rapinā pertinere: graue autem videtur dicere, quod in hoc peccent: ergo rapina in hoc caſu eſt licita.

7 Septimo arg. ꝙ furtum, & rapina non ſunt peccata differentia ſpecie, quia ſicut rapitur aliquid ad poſſidendum, ita rapitur mulier ad fornicandum: ſed raptus dicitur, ſiue mulier auferatur publicè, ſiue occultè: ergo & res poſſeſſa rapi dicitur, ſiue publicè, ſiue occultè capiatur: ergo nō differunt furtum & rapina.

8 Octauo arg. ꝙ furtum ſit grauius, q̄ rapina, quia per furtū poteſt inferri nocumētum magnis & paruis: per rapinam autem ſolum in potentibus quibus, poteſt inferri violentia: igitur. Contra, ꝙ furtum ſit peccatum, quia prohibetur Exod. Non furtum facies. Et de rapina dicitur Eſa. Ego dominus odio habens rapinam. Et, ꝙ furtum differat a rapina habetur ex philoſopho in v. Ethicorum, ubi ponit furtum occultum, & rapinam violentā. Et, quòd rapina ſit grauior furto, arguitur, quia ſecundum leges grauius punitur. Primo notandum, ſecundum Tho. ſecunda ſecundæ, q. lxv. ꝙ ſicut dicit philoſophus. Poſſeſſio rerum exteriorum eſt hominis naturalis: ſemper. n. imperfectiora ſunt naturaliter propter perfectiora. Hoc autē exigit iuſtitia & pax reipublicę, quòd hō propriam habeat poſſeſſionem quantum ad poteſtatem procurandi, & diſpenſandi. Si ergo contra voluntatē eius auferatur ab eo, quod poſſidet, talis acceptio eſt iniuſta, quia iuſtitiæ oppoſita. Poteſt autē eſſe contra voluntatem poſſidentis dupliciter, ſm ꝙ inuoluntarium dicitur per ignorantiā & per violentiam, vt habetur. 3. Ethic. Et ſecundū hęc duo ponitur dr̄ia inter furtū & rapinā. Secundo notādū, ꝙ in furto occurrit duplex ratio peccati, vt di. Th. vbi ſupra, Prima pp contrarietatē ad iuſtitiā. Secunda ratione doli ſeu fraudis, quia fur occultè, & quaſi ex inſidiis rem alienam vſurpat. Et ex his ſequitur, ꝙ furtum eſt peccatum mortale: contrariatur. n. charitati proximi. Eſt tn̄ aduertendum, ꝙ cū ius humanum nō poſſit derogare iuri naturali vel diuino. ideo per appropriationē rerū, quę eſt de iure humano nō impeditur, quin ſit ſubueniendū neceſſitati hominis de hmōi rebus: & ideo res, quas aliqui ſuperabundanter habent ex naturali iure debentur pauperū inſtentationi. Vnde Ambr. dicit & habet in decretis diſtin. Eſurientiū panis eſt quē tu detines nudorum indumētū, quod tu recludis: miſerorum redemptio eſt pecunia quem tu defodis, quia tn̄ multi ſunt neceſſitatem patientes: & non pōt ex eadē re omnibus ſubueniri: ideo cōmittitur arbitrio vniuſcuiuſque diſpenſatio propriarum rerum, vt ex eis ſubueniat Diſt. 47.

niat indigentibus. Si autem ſit a Deo urgens, & euidens neceſſitas, quæ requirat in dilatã ſubuẽtionẽ, puta cum imminet uitæ periculum, & aliter ſubueniri nõ poteſt: tunc licite poteſt aliquis ex rebus alienis ſuæ neceſſitati, vel alterius ſubuenire accipiendo manifeſte, aut occulte: nec talis acceptio propriẽ habet rationem furti, vel rapinę: quia per talem neceſſitatem efficitur ſuum id quod accipit. Tertio notandũ quod rapina violentiam quandã importat, & coactionem. Nullus autẽ coactionẽ habet ſuper aliũ niſi per publicã poteſtatẽ; ideo perſona priuata non vtens publica poteſtate, ſi aliquid alteri aufert, iniuſte agit. Illi etiã quibus eſt commiſſa publica poteſtas ſi violentia, & coactione vtuntur aliquid auferendo aliter, quã ſm iuſtitiæ tenorem, iniuſtę agunt. Vnde patet, quod rapina eſt peccatum mortale; quia eſt contraria iuſtitiæ. Si autem illi quibus eſt cõmiſſa publica poteſtas per violentiam aliquid auferunt ad iuſtitiæ cuſtodiam; puta contra hoſtes pugnando, uel malefactores puniendo, illud nõ habet rationem rapinę cum non ſit contra iuſtitiam.

Con. 1. His præmiſſis ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Furtum, & rapina ſunt peccata diſtincta: patet ex primo notabili. Eſt tamen aduertendum, quòd furtum quandoq; generaliter accipitur pro quacunque iniuſta vſurpatione rei alienæ, & ſic eſt genus ad rapinam.

Secunda cõcl. Tam furtũ, quã rapina eſt peccatum mortale: patet ex ſecũdo, & tertio notabili.

Tertia concl. Rapina eſt peccatum grauius, quam furtũ, probat Tho. vbi ſupra: quia furtũ, & rapina rationẽ habent peccati propter inuoluntarium, quod eſt ex parte eius cui aliquid aufertur: ſed magis eſt inuoluntarium aliquid per violentiam cuiuſmodi eſt rapina: quã per ignorantiam cuiuſmodi eſt in furto: quia violentia directius opponitur voluntati, quam ignorantia: igitur. Itẽ per rapinam non ſolũ infertur alicui damnũ in rebus: ſed ẽt hoc uergit in quandam perſonæ ignominiã, vel iniuriam: & hoc prępondera t fraudi, uel dolo, qui pertinet ad furtum. Ad primum argu. dicendum, quòd accipere rem alienam auctoritate iudicis hoc decernẽtis, non eſt iniuſtũ. Filii ergo Iſrael auferentes bona ægyptiorum de pręcepto Domini hoc decernentis pro afflictionibus, quas ab ęgyptiis paſſi erãt non commiſerunt furtum. Ad ſecundum argu. dicendum, quod illa quæ nunquam fuerunt in dominio alicuius, puta gẽmæ inuentæ in littore maris conceduntur primo occupanti: & eadẽ ratione de theſauris antiquo tẽpore ſub terra occultatis quorũ nõ eſt aliquis poſſeſſor, niſi quod ſecundum leges ciuiles medietatem tenetur inuentor dare Dño agri ſi id alieno agro inueniunt, propter quod dicitur Matth. de inuentore theſauri abſconditi in agro quòd emit agrũ, vt quaſi habere ius poſſidendi totum theſaurũ. Res uero inuentas, quę de propinquo fuerunt in bonis alicuius ſiquis accipiat animo reſtituendi Domino qui eas pro derelictis non habebat non com-

Con. 3

Mat. 13

mittit furtum. Et ſimiliter ſi pro derelictis habeantur, & hæc credat inuentor: licet ſibi retineat non committi furtum, alias autem committitur peccatum furti. Vnde dicit Augu. in quadam
14.q.5. omelia. & habetur cauſa. Si quid inueniſti, & nō reddidiſti rapuiſti. Poſſet aliquis quærere de minimis rebus inuentis, aut etiam aliter furtiuè ſumptis, an accipiens peccet mortaliter. Dicendum, ꝙ quia illud, quod modicū eſt ratio appræhēdi quaſi nihil: ideo illę, qui accipit huiuſmodi res ſi preſumat hoc non eſſet cōtra volūtatem eius cuius res eſt: excuſari poteſt a peccato mortali, ſi tamen habeat animum furandi, & credit ſe inferre nocumentum ꝓximo faciendo contra eius voluntatem: etiam in talibus minimis poteſt eſſe peccatum mortale. Nam etiam in ſolo cogitatu per conſenſum peccare poteſt homo mortaliter. Ad tertium argumentum dicendū, ꝙ qui furtiuè accipit rem ſuam apud alium depoſitā grauat depoſitarium, qui tenetur reſtituere, vel ſe oſtendere innoxiū. Qui vero furtim accipit rem ſuam apud alium iniuſtę detentam: peccat quidem non, quia grauat eum qui detinet, & ideo non tenetur reſtituere: ſed peccat contra communem iuſtitiam vſurpando, ſibi ſuæ rei iudicium iuris ordine prætermiſſo, & ideo tenetur ſatis facere Deo, & dare operam vt ſcandalum proximorum ſi inde fuerit exortum ſedetur. Ad quartum argumentum dicendum, ꝙ deprædari hoſtes per violentiam in bello iuſto licitum eſt, nec habet rationem rapinæ. Poſſunt tamen ſi deprædantes peccare per cupiditatē, quando videlicet nō propter iuſtitiam, ſed propter prædā principaliter pugnant. Vnde di. Auguſt. lib. de verbis domini. Propter prædam militare, peccatū eſt. Deprędantes vero ſi habeāt bellum iniuſtum rapinam committunt, & reſtituere tenētur. Ad quintum arg. concedendum eſt, ꝙ ab infidelibus poſſunt res ab eis poſſeſſe per violentiā ubſtrahi non priuata auctoritate: ſed publica videlicet, ſecundum leges terrenorum principium. Ad ſextum argu. dicendum, ꝙ ſi principes a ſubditis exigant ēt cum violentia, quod ſecundum iuſtitiam debetur propter bonū commune conſeruandum nō eſt rapina. Si vero extorqueant per violentiam indebitā, rapina ęſt. Vnde dicit Auguſt. iiij. de ciui. Dei. Remota iuſtitia, quid ſunt regna niſi magna latrocinia, qa & latrocinia quid ſunt niſi parua regna. Princeps i medio eius Eze.22.
quaſi lupi rapientes prędam. Vnde ad reſtitutionem tenetur & grauius peccant, quàm latrones quantomagis contra iuſtitiam publicam agunt, cuius cuſtodes eſſe debent. Ad ſeptimū argu. dicendum, ꝙ raptus mulieris nō poteſt eſſe occultus ex parte mulieris, quæ rapitur & cui violentia fertur. ideo ſemper ibi eſt rō rapinę. Ad octauum arg. dicendum, quòd licet pluribus poſſit noceri per furtum, quàm per rapinam, tamen grauiora nocumenta inferuntur per rapinam.

Vtrum

Vtrum detractio ſit peccatum mortale.

D.Tho.22.q.73.ar.2.& q.74.ar.1 et 2.et q.75.ar.1.& q.75.ar.2.

QVAESTIO XIII.

DEcimotertio quęritur. Vtrū
detractio ſit peccatum mor
tale grauius, q̃ contumelia: ſuſur
ratio, deriſio aut maledictio.

1 Primo arg. quòd detractio nō
ſit peccatum mortale, quia reue-
lare peccatum occultum ad de-
tractionē pertinet: & tñ hoc pōt
bene fieri denunciando, uel accu
ſando ad emendationem, aut cor
rectionem fratris: igitur.

2 Secundo argu. ſuper illud pro-
Pro.32. uer. Cum detractoribus non cō-
miſcearis dicit gloſa. Hoc ſpecia-
liter peccato periclitatur pœnæ
totum genus humanum: ſed nul
lū peccatum mortale inuenitur
in toto genere humano, multi.n.
abſtinent a mortali. igitur.

3 Tertio arg. ꝙ contumelia non
ſit peccatum mortale, quia legitē
apoſtolus contumeliam dixiſſe
Gal.3. ad Gal. O inſenſati Galathæ. Et
Luc.vlt. dñs Luc. O ſtulti & tardi corde
ad credendum. igitur.

4 Quarto arg. ꝙ ſuſurratio non
ſit peccatum diſtinctum a detra
Eccl.28 ctione, quia Eccleſia, dicitur. Su-
ſurro, & bilinguis maledictus.
Bilinguis autē videtur eſſe idē,
ꝙ detractor. Detractor.n. duplici
lingua loquitē, aliter videlicet in
abſentia, & aliter in preſentia.

5 Quinto argu. ꝙ deriſio non ſit
peccatum mortale, quia non vi-
detur contrariari charitati. agi-
tur enim quandoque ludo inter
amicos. igitur.

6 Sexto argu. ꝙ maledicere non
ſit peccatum mortale, quia Aug.
in omelia de igne purgatorio nu
merat maledictionem inter pec
cata leuia.

Septimo argu. ꝙ detractio ſit 7
grauius peccatū, q̃ contumelia,
quia contumeliam poteſt homo
repellere non autem detractionē
latentem.

Octauo argu. ꝙ detractio ſit 8
grauius peccatum, q̃ ſuſurratio,
quia plus nocet proximo. quicū
que enim aufert famam alicui au
fert ei non ſolum vnum amicū:
ſed multos. Detractor autem au-
fert famam Suſurratio vero au-
fert unum ſolum amicum.

Nono arguitur, ꝙ maledictio 9
ſit grauius peccatū, q̃ detractio.
Maledictio enim videtē eſſe, quæ
dam blaſphemia. Dicitur enim
in canonica Iudæ, ꝙ cum Ange-
lus cum diabolo diſputans alter
caretur, de Moyſi corpore non
eſt auſus inferre iudicium blaſ
phemiæ, & accipitur ibi blaſphe
mia pro maledictione, ſm Gloſ.
Blaſphemia autē eſt grauius pec
catum, q̃ detractio. igitur. Con- Rom.
tra. quòd detractio ſit peccatum
mortale, quia ad Ro. dicitur. De-
tractores Deo odibiles. Et de cō Mat.
tumelia dicit. Quid dixerit fra-
tri ſuo fatue: reus erit gehennæ
ignis, Et de ſuſurratione ad Ro. Rom.
ſuper illud. Suſurrones. Dicit gl.
Suſurrones inter amicos diſcor-
diam ſeminantes. Et de deriſio-
ne dicitur prouer. Ipſe deridet il Pro.
luſores. i. ęternaliter punit. Et de 1.ad C
maledictione dicitur, Neque ma rint.6
ledici regnum Dei poſſidebunt.
Primo notandum, ꝙ peccata uer
borum, ſicut dicit Tho. Penſanda Th.2.
ſunt pręcipuè, ſm intentionem
proferentis, & ideo diſtinguūtur

ſecundum diuerſas intentiones loquentis. Vnde dicitur cõtumelia cum aliquis per verba ſua intendit derogare honori alicuius, quod proprie fit ibi improperando defectũ culpę. Si autem improperet ei defectum aliquẽ corporalem, puta dicendo eum eſſe cæcum, tunc proprie dicitur conuicium. Quando uero aliquis alicui dicit defectũ indigentiæ, qui etiam quodãmodo derogat honori, tunc proprie dicitur improperium. puta cũ aliquis iniurioſe alteri ad memoriã reducit auxilium, quod ei contulit neceſſitatem patienti. quandoq; tamen vnum iſtorum pro alio ponitur. Dicitur autẽ detractio derogatio famę alienę per verba occulta, videlicet in abſentia eius, contra quem loquitur: & in hoc differt contumelia. Suſurratio autem dicitur, cum quis per verba occulta intendit inimicitiam inter aliquos ſeminare. Deriſio autem dicitur cum quis propter verbũ aliquod in pręſentia alicuius intendens eum confundere; ſiue in eo erubeſcentiã generare. Maledictio uero dicitur pronunciatio alicuius mali cõtra aliquem impræcando, uel optando. Secundo notandũ ſecundũ Thom. quòd ſi proferens uerbum contumelioſum intendat auferre honorem alterius, hoc eſt peccatũ mortale non minus, quàm furtũ, uel rapina. Non enim homo minus amat honorem ſuum, q̃ rem poſſeſſam. Si uero uerbum conuicij, uel contumeliæ dixerit, non tamen animo dehonorandi, ſed propter correctionem, vel aliud huiuſmodi non dicit contumeliam, vel conuicium formaliter & per ſe, ſed per accidens, & materialiter. ideo poteſt hoc eſſe peccatum veniale, & quandoque ſine peccato. Neceſſaria eſt tamen diſcretio utendo talibus verbis, ne incautè proferendo auferat homo honorem alterius. Si quis autẽ quærat an debeat aliquis illatas ſibi contumelias ſuſtinere. Dicit Thom. vbi ſupra, quòd tenemur habere animum ad contumelias tolerandas ſi expediens fuerit. quandoque tamen oportet, ut contumeliam illatam repellamus. Tum propter eius bonum, qui infert, vt videlicet eius reprimatur audacia. Tum propter bonum multorum, quorũ profectus impediretur per contumelias nobis illatas. puta propter contumeliam prędicatori illatã contemneretur eius prædicatio. Terio notandum, quòd inter res temporales videtur fama eſſe precioſior, per cuius defectum impeditur homo a multis bene agendis, ideo detractio per ſe loquendo eſt peccatum mortale, & grauius, quàm ſit furtum, & rapina minus tamẽ graue, quàm homicidium; per quod tollitur uita proximi, & quàm adulterium; quod eſt contra debitum ordinem generationis humanæ, per quam eſt introitus ad vitã. Eſt etiã minus graue, quàm contumelia. Contumelia enim maiorem habet contemptũ proximi paruipendẽdo ipſum. Detractor autem videtur vereri proximum, & non paruipendere. Contingit tamẽ quandoque ꝙ dicẽs verba diminutiua famæ non intendit hoc, ſed aliquid aliud, & tunc non eſt detractio per ſe, & forma-

Tho.2.2.q.72.

formaliter,ſed ſolū materialiter.
Et ſi quidem hęc verba proferan
tur propter aliquod bonū vtile,
vel neceſſarium, obſeruatis de-
bitis circunſtantijs, nō eſt pecca
tum, nec dici debet detractio. Si
aūt proferant ex animi leuitate,
non ꝑꝑ aliquod neceſſariū pec-
catum eſt veniale, niſi forte ver
bū, quod dr̄ ſit a Deo graue, ꝙ
notabiliter famā alicuius lædat
præcipue in his,quę ſpectant ad
honeſtatem vitæ: hoc.n.ex ipſo
genere verborū pertinet ad ra-
tionem peccati mortalis, & te-
netur ad reſtitutionem famę. Si
quis autem quærat de auditori-
bus,qui tolerant detractores, di
cendum ſecundum Tho. vbi ſu-
pra, ꝙ ſi quis audiat detractio-
nes abſq; reſiſtentia videtur de-
tractori conſentire, & fit par-
ticeps ſui peccati. Et ſi inducit
eum ad detrahendum,vel ſi pla-
ceat ei detractio, non minus pec
cat,quàm detrahens, ſed quan-
doque magis. Si vero non pla-
ceat ei detractio, ſed ex timore,
vel negligentia, aut verecundia
quadam omittit repellere, pec-
cat quidem, ſed multominus q̄
detrahens: & plerunque venia-
liter. Quandoq; tñ pōt eſſe pec-
catum mortale, vel ex hoc, ꝙ
alicui ex officio incumbit detra
hentem corripere, vel propter
aliquod periculum conſequens,
vel propter radicem, quia timor
humanus qñque pōt eſſe pecca-
tum mortale, ſi excludat chari-
tatem Dei, aut proximi. Quarto
notādum, ꝙ ſicut dicit Tho. vbi
ſupra. Tanto peccatum in proxi
mū grauius eſt, quanto ꝑ ipſum
maius nocumentū infertur pro-
ximo. Nocumentum aūt maius
eſt, ꝑ quod maius bonū tollitur
inter cętera vero bona exteriora
præeminet amicus, quia ſine a-
micis nullus viuere pōt, vt dicit
phil. Vnde dr̄ Eccl. Amico fideli *8.Ethi.*
nulla eſt cōparatio,quia & bona *Eccl.6.*
fama,quę tollit̄ per detractionē,
ad hoc maxime neceſſaria eſt,
vt hō idoneus ſit amari: ideo ſu-
ſurratio grauius ē peccatū,q̄ de-
tractio,& ēt q̄ contumelia,quia
amicus eſt melior q̄ honor: &
amari, quàm honorari: vt dicit
phil. Quinto notandum, ꝙ ſicut *8. Ethi.*
di. Tho. Irriſio nō fit, niſi de ali- *2.2.q.*
quo malo, vel defectu. Malum *75.*
aūt ſi ſit magnū, nō pro ludo ac-
cipitur, ſed ſerioſe; vnde ſi in ri-
ſum vertitur, hoc eſt, quia accipi
tur vt paruum, quod pōt eſſe du
pliciter. Vno modo ſm ſe, & ſic
eſt peccatum veniale, & leue, qñ
videlicet, quod eſt malum par-
uum in ſe vertitur in ludum.
Alio modo ratione perſonę, ſi-
cut defectus puerorum, & ſtul-
torū parum ponderamus. ſic er-
go aliquem irridere eſt eum ſic
paruipendere, vt de malo eius
non ſit curandum, ſed quaſi pro
ludo habendum, & ſic deriſio
eſt peccatum mortale etiam gra
uius eſt, quàm contumelia, quia
contumelioſus videtur accipe-
re malum alterius ſerioſe: illuſor
autem in ludum. Sexto notan-
da ſunt quatuor dicta de male-
dictione, ſecundum Thomam
in ſecunda ſecundæ quæſt. 76. *2.2.q.*
Primum eſt, quòd male dice- *76.*
re, vt hic ſumitur, eſt malum
dicere imprecando, vel optan-
do, & hoc eſt omnino illici-
tum, loquendo de malo ſub ra-
tione mali. Si quis autem im-
peret, vel optet malum alterius

ſub ratione boni ſic eſt licitum, nec eſt maledictio per ſe,& formaliter loquẽdo. Intentio.n.dicẽtis ferr̃ ad bonũ, puta ad bonũ iuſtitiæ, ſicut cũ eccleſia maledicit anathematizando, vel ẽt ad bonũ vtile, ſicut ſi qs optet peccatorẽ pati ęgritudinem, vt melior efficiat̃, vel ab aliorũ nocumẽto ceſſet. Secundũ eſt, ꝙ benedictio, vel maledictio ad illã rem pertinet cui põt aliquid bene, vel male contingere, ſ.rationali creaturæ irrationalibus aũt bonũ, vel malum dr̃ contingere in ordine ad creaturã rõnalem propter quã ſunt, quod poteſt contingere multipliciter. Primo modo per modũ ſubuentionis,& hoc modo dixit dominus homini. Maledicta terra in opere tuo, vt ſcilicet per eius ſterilitatem puniretur homo. Alio modo per modum ſignationis, & ſic maledicit dominus ficulneam. Tertio modo per modum continentis, ſcilicet temporis, vel loci,& ſic maledixit Iob, diem natiuitatis ſuę, propter culpam originalem, & ſequentes pœnalitates, quas naſcendo contraxit. Hoc etiam intelligi poteſt maledixiſſe Dauid montibus Gelboe: ſcilicet propter cędem populi, quæ ibi contigerat. Maledicere autẽm rebus irrationalibus in quantum ſunt creaturæ Dei, eſt peccatum blaſphemiæ. Maledicere autem eis ſecũdum ſe conſideratis eſt ocioſum & vanum, & per conſequens illicitum. Tertium eſt, quòd velle malum alteri ſecundum ſe repugnat charitati, & ideo maledictio creaturæ rationalis ex genere ſuo eſt peccatum mortale, licet quandoque ſit veniale propter paruitatẽ mali, quod quis maledicendo imprecatur. Et quandoq; propter affectum maledicentis, dum ex leui motu, vel ex ludo, aut ſurreptione aliqua talia verba profert, quia peccata verborum, maxime ſunt ex effectu penſanda. Quartum eſt, quod cum malum culpæ ſit peius, quàm malum pœnę, ſequitur, quòd dicere malum culpæ peius eſt, quàm dicere malum pœnæ, ſi tamen ſit idem modus dicendi. Ad contumelioſum autem,& ſuſurronem,& detractorem, & irriſorem pertinet dicere malum culpæ. Ad maledicentem vero, prout hic loqmur pertinet dicere malum pœnę, non autem malum culpę, niſi forte ſub ratione pœnæ. Non eſt tamen idem modus dicendi, quia ad prædicta quatuor vitia pertinet dicere malum culpæ ſolũ enunciando: per maledictionem vero dicitur malum pœnæ, cauſando per modum imperii, vel optando: ipſa autem enunciatio culpę, peccatum eſt, inquantum ex hoc aliquod nocumentum infertur proximo: grauius autem eſt nocumentum inferre, quàm deſiderare cęteris paribus. Vnde ſequitur, quòd detractio ſecundum communem rationem grauius peccatũ eſt, quàm maledictio ſimpliciter optatiua. maledictio vero imperatiua cum habeat rationem cauſæ poteſt eſſe detractione grauior, ſi maius nocumentum inferat, quàm ſit denigratio famæ, vel leuior ſi minus, & hæc quidem accipienda ſunt ſecundum ea, quæ per ſe pertinent ad rationem horum vitiorum:

Gen.3. Mat.21 1.Reg.1

vitiorum : poſſunt.n.alia in prę dictis vitijs conſiderari, quæ vel augent culpam, vel minuunt.

Con. 1. His præmiſſis, ponendę ſunt tres cõcluſiones. Prima eſt. Tam contumelia, q̃ detractio, ſuſurratio, & maledictio ex ſuo genere eſt pcm̃ mortale, patet ex dictis.

Con. 2. Secũda cõcluſio. Deriſio qñq; eſt peccatum mortale, & qñque veniale : patet ex qnto notabili.

Con. 3. Tertia concluſio. Suſurratio grauius eſt peccatum, quàm contumelia, & contumelia, quàm detractio : & detractio, quàm maledictio ſimpliciter optatiua: deriſio autem quandoq; eſt peccatum grauius, quàm contumelia. Hæc omnia patent ex dictis. Ad primũ arg. dicendũ, ꝙ reuelare peccatum alicuius pp eius emendationẽ denunciando, vel propter bonum publicę iuſtitiæ, accuſando non eſt detrahere. Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ illa gloſa eſt intelligenda, non omnino vniuerſaliter : ſed, quia pauci ſunt, qui non quandoque animi leuitate aliquid dicant, quo fama alterius in aliquo minoretur. Ad tertium argumentum dicendum, quòd ſicut licitum eſt aliquem verberare cauſa diſciplinæ, ita & verbum conuicioſum dicere. Tamen ſicut dicit Auguſtinus in libro de ſermone domini in monte. Raro, & ex magna neceſſitate obiurgationes ſunt adhibendę, in quibus non, vt nobis, ſed, vt domino ſeruiatur inſtemus. Ad quartum argumentum dicendum, quòd bilinguis propriè dicitur, ſuſurro cum enim amicitia ſit inter duos nititur ſuſurro ex vtraq; parte amicitiam rũpere. Et ideo duabus linguis vtitur ad duos vni dicens malum de alio. Ad quintum arg. dicendũ, ꝙ ludus propter contẽptum annexũ eius cum vel de quo luditur repugnat charitati. Ad ſextum argum. patet reſponſio ex ſexto notabili. Ad ſeptimum arg. negatur conſequentia, quia in contumelia, maior eſt contẽptus proximi, quàm in detractione. Ad octauum ar. dicendũ, quòd fama eſt diſpoſitio ad amicitiã, & infamia ad inimicitiã : diſpoſitio autem deficit ab eo, ad quod diſponit. Et ideo ille, qui operatur diſponendo ad inimicitiam minus peccat, quàm ille, qui directe operatur ad inimicitiam cauſando. Ad nonum arg. dicẽdum, quòd maledictio creaturæ, inquantum creatura eſt redundat in Deum, & ſic per accidens habet rationem blaſphemiæ : non autem ſi maledicatur creatura propter culpam.

Vtrum ſcandalum ſit peccatum mortale.

D. Tho. 2.2.q.43.ar.2.3.4.

QVÆSTIO XIIII.

DEcimoquarto quæritur. Vtrum ſcandalum ſit ſpeciale peccatũ mortale, propter quod euitandum omittenda ſint interdum bona tam temporalia, quàm ſpiritualia.

Primo arguitur, ꝙ ſcandalum ſit peccatum, quia nullum peccatum neceſſario euenit cũ ſit voluntarium : ſed Matth. xviij. dicitur. Neceſſe eſt, vt veniant ſcandala. 1 Mat. 18

ſcandala igitur.

2 *Math. 16.* Secũdo arg. Dicit dñs Petro. Scandalum mihi es, nec tamen videtur peccaſſe Petrus. igitur.

3 Tertio arguitur, φ ſcandalũ non ſit ſpeciale peccatum, quia ſcandalum non videtur ſeparatum ab alijs peccatis. igitur.

4 Quarto arg. φ ſcandalũ ſemper ſit peccatũ mortale, qa contrariat charitati fraternæ. igitur.

5 Quinto argu. quòd bona temporalia ſint dimittenda propter ſcandalum, quia magis ſunt diligẽda ſpiritualia, quæ concernũt ſalutem proximi, quàm tẽporalia bona, igitur. *Ro. 14.* Sexto arg. Apoſtolus. Noli cibo tuo illum perdere pro quo Chriſtus mortuus eſt, ergo cibus eſt prætermittendus propter ſcandalum. Vnde etiam, ſicut habetur primæ ad *1. Cor. 9* Corin. 9. Apoſtolus ſeminans ſpiritualia, non accepit temporalia ſtipendia, ne offendiculum daret euangelio. Septimo arg. φ ſpiritualia ſint propter ſcandalum dimittenda, quia dicit Aug. *Auguſti. libr. de ci. Dei.* lib. de Ciu. Dei: quòd correctio fraterna interdum ex charitate dimittitur propter vitandũ aliorum ſcandalum. Item ceſſandũ eſt a doctrina ſacra, propter ſcãdalum, *Mat. 18* ſecũdum illud Matt. 18. Nolite ſanctum dare canibus. igitur. Contra, ſcandalum dicitur dictum, vel factum minus rectum, ergo ſcandalũ eſt peccatũ. Et, quia ſpeciali virtuti opponitur. ſ. charitati, ideo eſt peccatũ

1 ſpeciale, quia vero dictũ, vel factum minus rectũ nõ ſemper eſt mortale peccatum, ideo nec ſcãdalum: quòd autẽ propter ſcandalum non ſint temporalia dimittenda: patet; quia beatus Tho. Cãtuarien. repetijt tres eccleſias cum ſcandalo regis: & quo ad bona ſpiritualia, dicit Greg. ſuper Ezech. Si de veritate ſcandalum ſumitur, vtilius naſci permittitur ſcandalũ, quàm veritas relinquatur. *2.2. q. 43.* Primo notandum ſecundũ Tho. quòd ſicut Hieron. dicit ſuper Matth. quod Græcę ſcandalum dicitur nos offenſionẽ, vel ruinam, aut impactionem pedis poſſumus dicere. Vnde obex cui aliquis impingit in via corporali dicitur ſcandalum. In via, aut ſpirituali contingit aliquẽ diſponi ad ruinam ſpiritualem per dictum, vel factum alterius inductione, videlicet, aut exemplo, & hoc propriè dicitur ſcandalum. Nihil autem diſponit ad ſpiritualem ruinam, niſi quod habet aliquẽ defectus rectitudinis, & ideo cõuenienter dicitur ſcandalum eſſe dictum, vel factum minus rectum præbens alteri occaſionem ruinæ. Secundo notandum ſecundum Tho. vbi ſupra, quòd duplex eſt ſcãdalum. ſ. paſſiuum in eo, qui ſcandalizatur, & actiuum in eo qui ſcãdalizat dãs occaſionem ruinæ, quia videlicet verbo, vel facto intendit alium ad peccatum inducere, aut ſi ipſe hoc non intendit, tamen dictum, vel factum eſt tale, quod de ratione ſui inductiuum eſt ad peccandum. Si vero aliquis ſcandalizetur ex dicto, vel facto alterius præter intentionem dicentis, & facientis, aut etiam præter conditionem operis, tunc eſt ibi ſcandalum paſſiuum acceptum, & non datum. Vnde eſt ibi ſcandalum paſſiuum ſine actiuo inquãtum, videlicet

delicet ruit aliquis ſpiritualiter ſumens occaſionem ex dictis, vel factis alterius, qui tamē hoc non intendit. Tertio notandum, quòd cum omnis ſpiritualis ruina pertineat ad peccatum, oportet dicere omne ſcandalum paſſiuum eſſe peccatum, & per conſequens ſcandalum actiuum in eo qui intendit ſcandalizare: paſſiuum autem ſcandalum nō poteſt dici ſpeciale peccatum, quia ex dicto, vel facto alterius contingit aliquem ruere ſecundum omne genus peccati. Scandalum vero actiuum, quod eſt per ſe, & formaliter ſcandalum, quando videlicet aliquis ſuo inordinato dicto, vel facto intendit alium trahere ad peccatum, ſortitur rationem ſpecialis peccati ex intētione ſpecialis finis inordinati, & quandoque quidem eſt peccatum mortale, videlicet ſi intendat inducere ad peccādum mortaliter, aut ſi intendat inducere etiam ad peccandum veniallter per actum peccati mortalis: veniale autem peccatum eſt ſi intendat inducere ad peccandum venialiter per actum peccati venialis. Scādalum autē actiuum, quod eſt per accidens tantum, quando videlicet ex dicto, vel facto alicuius præter eius intentionem, aliquis ſcandalizatur, quandoque eſt peccatum veniale, puta cum quis per actum peccati venialis, vel per actum, qui non eſt ꝯm ſe peccatum: ſed tamen habet aliquam ſpeciem mali cum aliqua leui indiſcretione ſcandalizat alios: quandoque vero eſt peccatum mortale quādo videlicet ſit per actum peccati mortalis, aut quia ſit contemnit ſalutem proximi, vt pro ea conſeruanda non prætermittat facere quodcunque libuerit. Ex prædictis autem inferri poteſt, ꝙ in his qui perfecte Deo adhęrent per amorem, ſcandalum nō inuenitur, quantumcunq; enim videant alios inordinate ſe habere in dictis, vel factis ipſi a ſua rectitudine non recedunt, & ſic non ſcandalizantur paſſiuè, tales etiam in dictis ſuis, vel factis non in tantum deficiunt, vt ex hoc rationabiliter poſſit ab alio ſumi peccandi occaſio. Quarto notandum, quòd cum duplex ſit ſcandalum, ſcilicet actiuum, & paſſiuum cum quæritur. An propter ſcandalum euitandum ſint bona temporalia, aut ſpiritualia dimittenda: quæſtio non habet locum de ſcandalo actiuo, quia cum ſcandalum actiuum ſit dictum, vel factum minus rectum nihil eſt faciendum cum ſcandalo actiuo: habet autem locum quæſtio ſi intelligatur de ſcandalo paſſiuo. Pro cuius declaratione ſecundum Thomam, vbi ſupra. Notandæ ſunt tres diſtinctiones. Prima eſt de bonis temporalibus, aut enim ſunt noſtra, ita quòd ſumus eorum domini, aut ſunt nobis ad conſeruandum pro aliis commiſſa, ſicut bona eccleſiæ committuntur prelatis, & bona communia quibuſcunque reipublice rectoribus. Secunda diſtinctio eſt de bonis ſpiritualibus; quædam enim ſunt de neceſſitate ſalutis: alia vero non. Tertia diſtinctio eſt de ſcandalo: quoddam enim eſt ſcandalum phariſæorum, quod ſcilicet oritur ex malitia, quemadmodum phariſæi

de doctrina domini ſcandalizabantur volentes eam impedire. Aliud vero eſt ſcandalum puſillorum, quod ſcilicet prouenit ex infirmitate, vel ignorantia.

Con. 1. His præmiſſis, ponendæ ſunt quinq; concluſiones. Prima eſt. Scandalū actiuū eſt ſpeciale peccatū, nō aūt ſcandalū paſſiuum: patet ex ſecundo notabili.

Con. 2. Secunda conclu. Scandalum quandoque eſt peccatum mortale, & quandoque veniale: patet ex ſecundo notabili.

Con. 3. Tertia conclu. Propter ſcandalum phariſeorum non ſunt bona dimittend, nec temporalia, nec ſpiritualia. Probatur, quia dominus docuit tale ſcandalum eſſe contemnendum. (Math. 15.) Item ſic probatur, quia ſi propter tale ſcandalum dimitterentur bona ſiue ſpiritualia, ſiue temporalia hoc nulli prodeſſe poſſet, ſed obeſſe etiā his qui ſcandalizantur, quia ex hoc etiam efficerentur peiores. Si enim dimitterentur eis bona temporalia, daretur eis occaſio ſemper remanendi in peccato: alienū retinendo, ac etiā occaſio vlterius rapiendi. Si aūt omitterentur bona ſpiritualia, puta doctrina, vel exhortatio ex hoc malitioſi fierent obſtinatiores.

Con. 4. Quarta concl. Propter euitandū ſcandalū puſillorū, non ſunt dimittenda bona temporalia nobis cōmiſſa: ſed tēporalia quorū ſumus domini ſunt totaliter dimittenda, vel aliter ſcādalum ſedandū. Primum patet, quia taliū bonorū cōſeruatio imminet, his quibus ſunt commiſſa ex neceſſitate ſalutis. Secundū patet, quia ſalus animarum præferenda eſt quibuſcunque temporalibus bonis: ideo nunquam debemus aut retinere, aut repetere temporalia bona in præiudicium ſalutis animarum. igitur. &c.

Con. 5. Quinta concl. Propter ſcandalū puſillorū occultanda ſunt, vel interdum etiam differenda opera ſpiritualia, quæ non ſunt de neceſſitate ſalutis. Primum patet, quia ex charitate tenemur non dare impedimentum ſaluti proximorum: ergo vbi non imminet periculum propriæ ſalutis ſunt ſpiritualia occultanda, vel differenda ne vergant in detrimentum ſalutis proximorum, quod eſt intelligendum quouſq; reddita ratione huiuſmodi ſcandalum ceſſet. Si autem poſt redditam rationem huiuſmodi ſcādalum duret: iam videtur eſſe malitia, & ſic propter ipſum nō ſunt huiuſmodi ſpiritualia dimittenda. Secunda pars probatur, quia ſecundum ordinem charitatis plus tenetur homo diligere ſalutem ſuam, quàm alterius: ergo nullus debet mortaliter peccare, vt peccatum alterius impediat. Peccaret autem mortaliter ſi omitteret ea, quę ſunt de neceſſitate ſalutis. Ad primum argu. dicendum, ꝙ non eſt ſermo de neceſſitate abſoluta, ſed cōditionali, quia ſcilicet neceſſe eſt ſcandala euenire. (Math. 18.) neceſſitate finis, quia vtilia ſunt ad exercitiū bonorū, vel neceſſe eſt euenire ſcandala ſecundum conditionē hominum, qui ſibi a peccatis nō cauent. Ad ſecundum argumentum dicendum, quòd ſcādalum ibi large ſumitur pro quolibet impedimento. volebat enim Petrus quodam pietatis affectu paſſionem Chriſti impedire. Ad

tertium

tertium argumentum dicẽdum, quòd omnes peccatũ poteſt quaſi materialiter ſe habere ad ſcandalum actiuum,& tamen poteſt inueniri ſcandalum actiuum ſeparatum ab aliis peccatis: puta cum quis proximum ſcandalizat facto, quod de ſe non eſt peccatum, ſed habet ſpeciem mali. Ad quartum argumentum patet ſolutio ex tertio notabili. Ad quintum argumentum patet reſponſio ex quinta concluſione. Ad ſextum argumentum dicendum, quòd non eſt de inuentione apoſtoli mouere, quòd cibus totaliter dimittatur propter ſcandalum, quia ſumere cibum, eſt de neceſſitate ſalutis, ſed talis cibus puta caro eſt propter ſcandalum dimittendus: ſecundum

1. Cor. 8. illud. Non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem. Scandalum autem quod vitabat apoſtolus, nõ accipiens temporalia ſtipendia erat, ſcandalum procédens ex ignorantia gentilium, qui hoc non conſueuerant: & ideo prius erãt inſtruendi hoc eſſe debitum, & ex ſimili cauſa eccleſia abſtinet a decimis exigendis in terris, in quibus non eſt conſuetum decimas ſoluere. Ad ſeptimum argumentum dicendum, quod correctio fraterna in tãtum computanda eſt inter ſpiritualia bona, inquantum pertinet ad emendationem fratris, non autem pertinet ad emendationem, ſi inde frater ſcandalizetur. Circa doctrinam autem duo ſunt cõſideranda. Primum eſt veritas, quæ docetur,& hoc eſt de neceſſitate ſalutis, vt ſcilicet nunquam aliquis doceat contrarium veritati. Ideo propter nullum ſcandalum vitandum, debet homo falſitatem docere. Secundum eſt ipſe actus docendi, qui computatur inter ſpirituales eleemoſinas. Et ſi propter iniunctum officiũ teneatur aliquis ad actum docendi non debet omittere propter vitandum ſcandalum: ſecus autem eſt vbi non tenetur aliquis exercere actum docendi de neceſſitate ſalutis. Ex dictis itaque patet, quòd in omnibus ſic eſt agendum, quòd nullum fiat prẹiudicium ſaluti proximorũ principalius, tamen ex charitate attendẽdum eſt, & prouidendum ſaluti propriẹ, ad quod neceſſarium eſt ſuper omnia principaliſſime intẽdere ad Dei laudem & gloriam, qui eſt benedictus in ſecula. Amen.

Finis tertij tractatus.

SEQVITVR QVARTVS TRACTATVS.

SVPERIVS dictum eſt de Dei perfectione in primo tractatu. Et deinde in ſecundo de mundi conditione. Et præterea in tertio de hominis prævaricatione. Conſequenter dicendum, eſt in hoc quarto tractatu de verbi Dei reparatiua incarnatione. Et diuidendus eſt tractatus iſte in tres partes principales. Prima eſt de ipſa verbi incarnatione. Secunda eſt de incarnati peregrinatione. Tertia eſt de peregrinationis conſummatione. In prima parte primo dicendum eſt de natura humana ad verbum unione. Secundo de unionis modificatione. Tertio de natura aſſumptæ perfectione. Quarto de quarundam veritatum hanc unionem conſequentium

conſequentium declaratione. Et quinto de ipſius incarnati verbi temporali conceptione.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum poſſibile fuerit naturam humanam vniri verbo in vnitate ſuppoſiti.

Sco.3. diſtin.1.quæſt.1.

1 CIrca vltimum. Primo quæritur. Vtrum poſſibile fuerit naturam humanam vniri verbo in vnitate ſuppoſiti. Argu. quòd nõ, primo ſic. Actus purus, & infinitus non eſt alicui componibilis, cum non poſſit habere rationem partis, verbum eſt huiuſmodi. igitur.

2 Secundo arg. Inter vnibilia eſt aliqua proportio, ſed finiti ad infinitum nulla eſt proportio, verbũ autem eſt infinitum, & natura humana eſt finita. igitur.

3 Tertio arg. Contraria non poſſunt eſſe ſimul, ſed natura creata, & increata plus diſtant, quàm contraria. igitur.

4 Quarto ar. Incarnare eſt agere, ergo incarnari eſt pati, ſed verbum diuinum non patitur, ergo non incarnatur.

5 Quinto arg. Omnis dependentia eſt ad independens, & ad abſolutum, ſed perſona diuina inquantum talis non eſt abſoluta. igitur natura humana non depẽdet ad perſonã, inquãtum perſona, ergo non vnitur perſonæ. (Ioã. 1.) Cõtra. Verbũ caro factũ eſt. Vbi, ſecũdũm Auguſtinũ, caro ſumitur pro homine. Primo notandum, quòd iſta tria ſe habent per ordinem diſtinctio, vnio, & compoſitio. Vbicunque enim eſt compoſitio eſt vnio, ſed non econtra ad cõpoſitionẽ enim exigitur, ꝙ vtrunque cõponens ſit finitum cũ habeat rationẽ partis, nõ autem ad vnionem. Vnde diuinũ verbum, quod carni vnitur eſt infinitũ. Et prçterea vbicunque eſt vnio, eſt etiam diſtinctio, ſed non econtra. Secundo notandũ, ꝙ ſicut dicit Scot. Vnio perſonalis, ſiue ypoſtatica, eſt relatio diſquiparantiæ (Scot. 3.) realis quidẽ in vno extremo, cui in altero nulla realis relatio correſpondet: eo quòd verbum relatione reali non poteſt referri ad extra. Iſta eſt ergo relatio ordinis in extremo relato, ſcilicet in natura aſſumpta. Et ex hac parte tres ſunt vniones. Prima, animę: Secunda, corporis. Tertia coniuncti, ſcilicet humanitatis. Et patet, quòd diſtinguantur, quia fundamenta diſtinguuntur. Vnde proprie iſta vnio eſt relatio extrinſecus adueniens, terminata ad verbum diuinum, & fundata in aſſumpto. Nec debet dici relatio quaſi dependentis ad cauſam effectiuam, quia tunc omnis creatura eſſet verbo vnita. Et præterea, quia talis relatio eſt communis ad totam trinitatem: neque eſt relatio quaſi effectus poſterioris ad priorem, quia verbum nõ eſt effectum, ſed eſt relatio ſuſtentificati ad ſuſtentificans. Et apparet exemplum in ſubiecto reſpectu accidentis. Accidens enim poteſt comparari ad ſubiectum dupliciter. Vno modo per modũ informantis, & hoc eſt imperfectionis tam in accidente, quàm in ſubiecto. Alio modo per modum ſuſtentificati ad ſuſtentificans, ſiue per modum poſterio-

ris naturaliter ad prius a quo dependet, non vt ab aliqua cauſa ſi enim habet ſubiectum ꝑ aliqua cauſa, habet ipſum pro cauſa materiali, & hoc eſt inquantum informat ipſum. Hæc autem habitudo notat imperfectionem in ſubiecto. Relinquatur ergo primum, quod eſt imperfectionis, & capiatur ſecūdum: & tunc habetur exemplū ad propoſitum. Dicitur autem iſta vnio ypoſtatica, quia fit in vnitate ſuppoſiti, & perſonæ. Tertio notandum, quod ſecundum Scot. perſonalitas creata dicit negationem dependentię actualis ad aliud, vt ad ſuppoſitum illius naturæ, & etiam dependentiæ aptitudinalis, quæ quantum eſt de ſe ſemper eſſet in actu, ſicut anima ſeparata ſemper dependeret ad corpus, quātum eſt ex naturali aptitudine eius, non poteſt aūt poni in natura creata negatio dependentiæ potentialis ad verbum, quia nulla eſt entitas creata, cui repugnet contradictorie dependere ad verbū. Negatio tamē dependentiæ aptitudinalis ad verbum, bene eſt in natura creata: nec tamen hæc independentia aptitudinalis ponit repugnantiā ad dependentiam actualem. natura enim creata eſt in perfecta obedientia ad depēdentiam per actionem agentis ſupernaturalis: & quando datur ſibi talis dependentia, perſonatur perſonalitate illa, ad quem dependet. Quando autem non datur, perſonatur in ſe iſta negatione formaliter: & non aliquo poſitiuo addito vltra illam entitatem poſitiuam, quæ eſt hæc natura. Quarto notandum, ſecundum eundem Scotum, ꝙ non eſt ponenda aliqua entitas abſoluta, quæ ſit proprium fundamētum huius dependentiæ, & vnionis ad verbum, ita ꝙ ipſa poſita, neceſſario eam conſequatur talis relatio: illud enim abſolutum eſſet neceſſario vnitum verbo: nulla autem talis entitas abſoluta videtur eſſe in creatura. Et ſi inſtetur, quia niſi ponatur talis entitas abſoluta, ſequitur, quod mutatio eſſet primo ad relationem, & a relatione. Si enim aſſūmeret verbum naturam modo perſonatam in Petro, primus terminus huius mutationis eſſet relatio noua, & ſi dimitteret naturam aſſumptam mutatio primo eſſet a relatione. Hoc autem eſt contra philoſophum. v. phyſ. dicentem, quod in ad aliquid nō eſt motus, nec mutatio. Ad hoc reſpondet Scot. quod relatio pōt tripliciter ſe habere ad fundamētum. Vno modo ſic, quod fundamentum non poteſt poni ſine relatione illa abſque contradictione, quia videlicet neceſſario requirit terminum talis relationis ad ſui eſſe: & huiuſmodi eſt relatio creaturæ ad creatorem, & talis relatio eſt idem reali er fundamento. Alio modo ſic, quia fundamētum poteſt eſſe ſine relatione, quia poteſt eſſe ſine termino: tamen fundamento, & termino poſitis, neceſſario conſequitur talis relatio. Exemplū de ſimilitudine in albo & albo. Tertio modo relatio, poteſt non neceſſario conſequi fundamentum, quia fundamentum non neceſſario coexigit terminū, nec ēt habitudinem illā ad terminū: Vnde fundamento, & termino poſi-

poſitis, non neceſſario ſequitur relatio: ſed cõtingenter aduenit, & huiuſmodi ſunt vniones abſoluti ad abſolutum. Si enim ſubiectum per ſe eſſet, & accidens per ſe, vt panis, & albedo ſi de nouo vniantur nullum abſolutum nouum eſt in altero extremo, ſed iſta relatio contingenter ſe habet etiam extremis poſitis. Tũc ergo dicendum, ꝙ nõ eſt motus, nec mutatio per ſe ad relationẽ primo, vel ſecundo modo ſe habentem, & per conſequens, nec vniuerſaliter ad relationem de genere relationis, quia talis non aduenit niſi propter nouitatem, alicuius abſoluti in altero extremo, ſed ad relationẽ tertio modo ſe habentem, quia illa eſt extrinſecus adueniens, ideſt non neceſſario conſequens fundamẽtum, & terminum bene eſt mutatio.
4. Phiſ. Vnde etiam ſecundum philoſophũ motus eſt ad vbi. Quinto notandum quod aliqui dixerũt, ſicut Guillermus Varronis, quòd ideo perſona diuina poteſt terminare vnionem naturæ aſſumptæ, quia ipſa continet in ſe virtualiter perfectionem cuiuslibet perſonæ creatæ, & ſic poteſt ſupplere vicem eius & quia in natura aſſumpta eſt potentia obedientialis reſpectu perſonæ diuinæ, & tunc oporteret dicere, ꝙ eſſentia eſſet propria, & formalis ratio terminandi illã vnionem. Proprietas enim perſonalis non poteſt eſſe ratio continẽdi multas perfectiones virtualiter, ꝙ probat Scot. quia illud, qđ eſt ratio continendi multas perfectiones virtualiter, & ſic quantũ eſt de ſe infinitas, oportet qđ ſit perfectio ſimpliciter. Proprietas autem perſonalis nõ eſt perfectio ſimpliciter. Ideo vt dicit ipſe Sco. opinio prædicta eſt falſa, quia iſta vnio, ſiue dependentia eſt alterius rationis ab omni dependentia cauſati ad cauſam, vt dictum eſt. Continentia autem virtualis, quæ eſt in termino, & potentia obedientialis in dependente, vel contento pertinet ad dependentiam cauſati ad cauſam. Ideo non eſt dicendum verbum poſſe terminare illã dependẽtiam propter rationes prædictas, ſed propter ſubſiſtẽtiam independentem. i. verbi.

Con. 1. His præmiſſis, ponendæ ſunt quinque cõcluſiones. Prima eſt. Poſſibile fuit naturam humanã vniri verbo Dei in vnitate ſuppoſiti. Patet, quia nulla eſt in hoc repugnantia, neque ex parte naturæ aſſumptæ, neque ex parte verbi aſſumentis. Primum patet, qa natura illa eſt ĩ plena obedientia ad dependẽdum ad verbum per actionem agentis ſupernaturalis. Et ſ[illegible] ꝓbat̃ ſm Scot. qa ſi eſſet repugnãtia ex ꝑte verbi, aut hoc eſſet inquantum eſt perſona diuina, vel inquantum eſt hæc perſona. Non primum, quia terminare depẽdentiam naturæ aſſumptæ, non infert aliquid repugnans perſonæ diuinę, quia nec cõpoſitionem, nec potentiam, nec limitationem, nec etiam dependentiam in perſona diuina. Non enim oportet, niſi quòd terminans hanc dependentiam ſit in ſe aliquid independens. Nec ſecundum, quia licet reſpectus conſequens naturam, vel terminate talem reſpectum ſit commune tribus, non tamen oportet, quòd terminare iſtum

reſpectum

reſpectum dependentiæ ſit commune tribus, immo omnis entitas perſonalis independēs poteſt illam dependentiam ſufficienter terminare. Talis autem eſt entitas propria cuiuſcunq; perſonę, etiam, vt diſtinguitur ab alia.

Con.2. Secunda concluſio. Non eſt poſſibile perſonam creatam aſſumi a perſona diuina: patet, quia contradictio eſt naturā actualiter dependere ad perſonā extrinſecam, & non depēdere. naturā aūt aliquam aſſūmi eſt ipſam actualiter dependere hac dependentia ſpeciali, ergo contradictio eſt ipſam aſſumi, & ſimul habere perſonalitatem propriā, quę vt dictum eſt cōſiſtit in negatione dependentię, tam actualis, quàm aptitudinalis. Et ſi arguatur, quia omne pertinens ad dignitatē in creatura eſt aliquid poſitiuū, & ſic aſſumptibile, perſona aūt eſt huiuſmodi. igr̄. Dicēdum ſm Scot. quòd perſona in creaturis non dicit dignitatem generaliter, ſed tantū ratione naturæ intellectualis, quam connotat, non autem formaliter ratione incommunicabilitatis.

Con.3. Tertia concl. Licet eſſentia diuina ſit ratio faciēdi aſſumptionem, ſiue vnionē naturę humanę ad verbum, non eſt tamen ratio terminandi eam, ſed proprietas perſonalis. Primum patet, qa potentia effectiua, & illius potentię operatio in Deo communis eſt tribus perſonis. Indiuiſa ſunt enim opa trinitatis ad extra. Illud autem, quod eſt commune tribus perſonis eſt eſſentiale. igitur. Secunda pars probatur, quia vt dicit Sco. In quocunq; ſuppoſito eſt formalis ratio terminandi iſtam vnionem prius naturaliter, quam iſta vnio ſit facta ipſum terminat eā, ſed certum eſt, quòd eſſentia diuina habet a tribus naturaliter prius quàm iſta vnio ſit facta, ergo oporteret, quòd patet terminaret illam vnionem, ſicut & verbum. Et ſi arguatur, quia aſſumens communicat eſſe naturæ aſſumptæ, ſed eſſe in diuinis eſt eſſentiale, ergo aliquid eſſe, quòd præciſe eſt ratio eſſendi eſt etiam ratio terminandi. Dicendum ſecundum Scot. quòd aſſumens dicitur cōicare eſſe naturę aſſumptæ non per informationem, neque etiam per efficiētiam, vt ſic: ſed terminando dependentiam exiſtentiæ actualis naturę aſsūptę, quod fit per exiſtentiā incōmunicabilem aſſumentis tanquàm per rationē formalem terminādi huiuſmodi depēdētiam.

Quarta concluſio. Congruum fuit, & decens diuinam perſonam incarnari. probatur ſm Tho. & Bon. quia hoc maxime pertinet ad manifeſtationem diuinæ bonitatis, & ſapientię iuſtitię & potentię. Vnde dicit Damaſcenus in principio tertii. Per incarnationis miſteriū mōſtratur ſimul bonitas, & ſapientia, & iuſtitia, & potētia Dei vel virtus. Bonitas quidem, quoniā non deſpexit proprii plaſmatis infirmitatem. Iuſtitia vero, quoniam hoīe victo non alium fecit vincere tyrannum, neq; vi eripuit ex morte hominem. Sapientia vero, quoniam inuenit difficillimi decentiſſimam ſolutionem. Potentia vero, ſiue virtus infinita, quia nihil eſt maius quàm Deum fieri hominem, ergo Con.4.

go conueniens fuit Deum incar nari. Et ſi quæratur. An hoc fuerit neceſſarium dicendum, quod certum eſt illud nō eſſe neceſſarium neceſſitate abſoluta, cū oppoſitum non implicet contradictionem, neq; etiam fuit neceſſarium ſimpliciter propter humani generis ſalutem, quā poterat Deus aliter facere. Sed ſm Tho. in tertia parte. hoc neceſſarium fuit ad conuenientiorem conſecutionem humanæ ſalutis, quia nō erat alius cōuenientior mod⁹.

Con.5. Quinta concl. Magis congruū fuit per onam verbi incarnari, q̃ aliam perſonā diuinam probat

Bona.in 3.di.1. be. Bon. dupliciter. Primo ſic, qa verbū eſt imago patris, verbū; & filius, inquantum eſt imago congruit ei aſſumere naturā humanam, quæ facta eſt ad imaginem Dei inquantū autē eſt verbum conuenit ei vniri carni ſenſibili ad manifeſtationem patris quēadmodū verbum intelligibile copulatur voci ſenſibili ad manifeſtationem intētionis. Inquā tum autē eſt filius magis ei con gruit filium hominis fieri, quàm patri vel ſpirituiſancto. Et præter ea, quia verbum eſt media perſona in trinitate, ideo magis decebat vt mediator fieret inter Deum & hominem, q̃ alia perſona. Secundo probat ex parte humanæ reparationis, quia m. homo peccauerat appetendo ſcientiam & æqualitatem Dei. Ideo conuenienter facta eſt reparatio per filium cui appropriatur ſcientia & equalitas. Præterea, quia reparatio facta eſt per obedientiam & ſupplicationem mediatoris, & magis congruit filiū ſupplicare patri, & obedire. ideo &c. Poſtremo, quia incarnatio ad hoc ordinanda erat, vt efficeremur filii Dei congruū fuit, vt filius naturalis incarnaretur per quē efficeremur filii adoptiui. Ad primum arg. dicendū, ꝙ infinitum licet non ſit componibile, vt pars eſt tamen vnibile .i. potens terminare dependentiam alterius ad ipſum. Et ſi dicatur, ꝙ infinito nō poteſt fieri additio: dicēdum ꝙ infinitū nō habet in ſe quocūq; ens formaliter, licet virtualiter vel eminenter, & ita verbum eo modo, quo nō habet in ſe naturā humanam illa poteſt ſibi addi, hoc eſt dependere ad ipſum. Ad ſecundū arg. dicendum, ꝙ inter vnibilia requiritur proportio, idest determinata habitudo non quantitatiua qualis dicitur eſſe dupli ad dimidium: ſed proportio ordinis qualis dicitur eſſe generaliter, paſſiui ad actiuum & econtra. Ad tertium argumentum, dicendum ꝙ contraria ſunt incompoſſibilia non quia diuerſa, ſed quia repugnantia, licet in multis conueniant, qualis repugnantia non eſt in illis, quę in nullo vel paucis conueniunt. Natura igitur diuina, & humana, licet ſint magis diuerſa, q̃ cōtraria non tamen magis repugnantia. Exemplum: ſuperficies, & albedo cum ſint diuerſorum generum ſunt magis diuerſa, q̃ album & nigrum & tamen ſuperficiēs poteſt eſſe alba. album autem non poteſt eſſe nigrum formaliter. Ad quartum argumentum dicendum, ꝙ incarnationi cum ſit actio tranſiens correſpōdet aliqua paſſio. ſed illa non ſignificatur per hoc, quod eſt incarnari

carnari.ſed p hoc, quod eſt vniri, vel aſſumi. Iſta.n.actio, vt trāſit in obiectum tranſit in naturam humanam, & non in verbū. Licet igitur vocaliter & grāmatice incarnari videatur ſignificare paſſionem huius actionis: incarnare: tamen realiter ſignificatur per hoc, quod eſt vniri vel aſſumi, & verū eſt, ꝙ natura aſſumpta patitur, & eſt in potentia.

Ad quintum argu. concedendū eſt, ꝙ omnis dependentia eſt ad independens: ſed non oportet, ꝙ ſit ad abſolutum, licet.n. relatiuum inquantum tale non poſſit terminare dependentiam cauſati ad cauſam, poteſt tñ terminare dependentiā, quæ eſt naturę ad ſuppoſitum inquantū ſuppoſitū.

Vtrum tres perſonæ poßit aſſumere eandem naturam.

Thom.3.p.q.3.arti.5.Henr.quodl.6.q.7.Dur.3.d.1.q.3.

QVÆSTIO II.

SEcundo queritur. Vtrum tres perſonæ poſſint aſſumere eādem naturā numero, & vna perſona plures naturas?

1 Primo argu. ꝙ plures perſonæ poſſint aſſumere eandem naturam, quia hæc natura antequàm aſſumatur ab aliqua perſona eſt aſſumptibilis a quacunque diuiſim: ſed poſſunt omnes ſimul in eodem inſtanti agere ad aſſumptionem eius. igitur.

2 Secundo arguitur. Ante aſſumptionem huius naturæ illa fuit aſſumptibilis a patre per hoc, ꝙ fuit in potentia obedientiali ad perſonam patris: ſed illam potētiam non euacuat aſſumptio ad perſonam filii. igitur.

3 Tertio arg. Natura aſſumpta a uerbo habet inclinationē ad proprium ſuppoſitum, quia illa inclinatio eſt ſibi naturalis: ergo hēt inclinationem ad quodcūq; potens ſupplere vicē proprii ſuppoſiti. huiuſmodi autem eſt perſona patris. igitur.

4 Quarto arg. Idem accidens poteſt eſſe in duobus ſubiectis ergo, & eadē natura in duobus ſuppoſitis. Antecedēs patet, quia ſimul poſſunt eſſe corpus glorioſum, & non glorioſum, ergo habent idem vbi.

5 Quinto arg. ꝙ eadem perſona non poſſit aſſumere plures naturas, qa aut eſſet vnus hō, aut plures non vnus, quia non vna natura tantum: nec plures, quia non plura ſuppoſita. non .n. habens plures ſcientias dicitur plures ſcientes, ſed vnus propter vnitatem ſuppoſiti.

6 Sexto ar. Natura habet numerationem & vnitatem a ſuppoſito, quia natura vt abſtracta ab indiuiduis non numeratur, igitur ſi vnum ſuppoſitum & vna natura. Contra. Multiplicato ſuppoſito creato multiplicatur natura, ergo ſimiliter & increato, quod ſupplet vicem creati. Vnde dicit Anſel. de incarnatione verbi. Et ij. Cur Deus hō c.9. Plures perſonæ eundem hominem aſſumere omnino nequeunt. Et quo ad ſecundam partem arguitur, quia alia natura potuit aſſumi iſta nō aſſumpta. Illa autē potentia non eſt ad actum reducta per hoc, ꝙ iſta eſt aſſumpta igitur. Primo notandum, quòd opinio Guiermi Varronis eſt, ꝙ tres perſonæ

 poſſent

poſſent aſſumere candem naturam, quod ſic probat, quia ſicut prius poteſt eſſe ſine poſteriore abſque contradictione, ita poteſt manere idem plurificato po ſteriore. Prior eſt autē ratio ſingularitatis in natura creata, q̃ ratio perſonæ. quod patet, quia verbum aſſumpſit naturā athomam non tamen perſonatam, er go poteſt manere eadem indiuidua natura, licet plurificētur per ſonalitates extrinſecæ. Contra hoc autē ſic obiici, poteſt quia eſſentia diuina concluditur eſſe infinita ex hoc, quod ipſa eadē poteſt eſſe in tribus perſonis igi tur etiam iſta natura eſſet infinita, ſiue illimitata ſi poſſet eſſe in tribus perſonis. Item ſi poſſit aliqua natura ſimul habere plures pſonalitates increatas, igi tur poteſt habere perſonalitatem creatam & increatam, vel plures creatas, quia non magis repugnat ſimul eſſe perſonalitas creata & increata in natura vna, quàm duę perſonalitates increatę quarum vtraque perfectè ſupplet vicem perſonalitatis creatæ. Ad rationem autem opinionis dicit Scotus, quia licet indiuiduatio, poſſit eſſe ſine perſonatione non tamen ſequitur, quòd poſſit eadem eſſe cum pluribus perſonalitatibus. Vnde non quodcunque prius poteſt manere indiſtinctū cum diſtinctione cuiuſcūq; poſterioris ma ximæ quando diſtinctio poſterioris concludit in priore aliqd ſibi repugnans ſi ſit idem. Nec valet ſi arguatur, quòd diſtinctio relationis non eſt cauſa ſufficiens diſtinguendi abſolutum, ergo cum diuinæ perſonæ, ſint relatiuè non oportet ꝓpter hoc, naturam ab ipſis aſſumptam diſtingui, quia licet diſtinctio relatiua non cauſet diſtinctionē abſoluti fundantis relationem poteſt tamen cauſare diſtinctionē abſoluti ſequentis naturaliter re lationem, & dependentiam ab ea. Iſta autem natura abſoluta aſſumpta non precederet relationes, ſed ſequeretur. Secundo notandm ſecundum Scotum, ꝙ tres perſonas aſſumere poſſe eandem naturam, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo mediante natura videlicet, quòd na tura diuina ſubſiſtens communis tribus, ſit formalis ratio terminandi vnionem. Alio modo immediate videlicet, quòd proprietates perſonales ſint immediata formalis ratio terminādi. Tertio notandum, ſecundū Sco tum, quòd nulla eſt repugnantia in diſtinctis naturis, ꝙ habeant dependentiam eiuſdem rationis: actualis enim dependentia vnius naturę non repugnat dependentiæ alterius, nec etiam eſt repugnantia ex parte perſonæ aſſumentis, quia per hoc nō ponuntur in ea, niſi plures relationes rationis: licet ſint plures relationes reales ad ipſam: hoc autem non eſt impoſſibile. Tota enim trinitas terminat relationes reales creaturarū inquan tum ſunt creaturæ. Patet ergo, quod nulla eſt impoſſiblitas, uel incompoſſibilitas aſſumptionis plurium naturarum ab eadem perſona.

His præmiſſis ponendæ ſunt tres concluſiones ſm Sco. Prima eſt. Si terminus vnionis ſit perſona non poteſt eadem natu- *Con. 1.*

ra

ra ſimul aſſumi a tribus perſonis: licet hoc ſit poſſibile ſi prius terminus vnionis ſit ipſa natura in tribus perſonis ſubſiſtens. Prima pars probatur, quia vnum dependens nõ dependent præciſe dependentia eſſentiali, niſi ad vnũ, quod totaliter terminat eius dependentiam: cum enim dependentia alicuius fuerit totaliter terminata ad vnũ ipsũ non poteſt depẽtia eiuſdẽ rationis ad aliud dependere: ſed in iſta vnione eſt dependentia eſſentialis vnius naturæ & una perſona terminat totaliter eam: igitur. Secunda pars probatur, quia ſic in natura humana non poneretur, niſi vna dependentia. Quod autem eſſentia poſſit eſſe proximus terminus illius vnionis: patet, quia ipſa nullum eſſe habet a perſona: immo eſt prior naturaliter, & dat eſſe perſonæ. eſt enim eſſentia de ſe, & per ſe hæc ſubſiſtens: licet non incommunicabiliter: ad rationem autem propriam terminandi iſtam dependentiam ſufficit ſubſiſtentia ſingularis, nec neceſſario requiritur incommunicabilitas. Sed tũc quęritur ad quam vnitatem eſſet talis aſsũptio: nõ enim ad vnitatem naturæ, quia non poteſt eſſe eadẽ natura aſſumpta, cum aſſumente: nec ad vnitatem perſonę, quia perſona non eſt terminus illius vnionis. Dicendum, quòd hæc eſſet ad vnitatem non identitatis, vel compoſitionis: ſed vnionis naturæ huius ad illam, nec eſt concedendum, quod ſit ad vnitatem naturę, quia cum dicitur vnitas naturę accipitur ibi vnitas naturę ex vi cõſtructionis pro vnitate identitatis, vel compoſitionis: neutra autem eſt ibi. Cum autem dicitur vnitas perſonę ibi ex vi conſtructionis accipitur vnitas pro vnitate vnionis.

Secunda concl. Potuit verbũ incarnari, ſine aliis perſonis: patet, quia verbum habet propriã rationem formalem, quam non habet pater videlicet ſuam proprietatem perſonalem, quæ eſt entitas independens potens terminare dependentiã naturæ humanæ: igitur. *Con. 2.*

Tertia concl. Vna pſona põt aſſumere plures naturas: patet, quia ibi nulla apparet repugnantia, vt patet ex tertio notabili. Ad primũ arg. dicendum, quòd ſi tres agerẽt in aſſumptione vnius naturę non poſſent agere, niſi ad aſſumptionẽ eius ab aliqua vna, quę terminet vnionẽ, ita, quod licet tres agant: vna tamen tantum terminat, nec poſſunt ſimul agere, quęlibet perſona ad vniẽdum eam ſibi, quia hoc eſt impoſſibile. Ad ſecundum & tertium argumentum dicendum, ꝙ ſi vna potentia obedientialis eſt in natura, quæ poteſt vniri tribus: hoc eſt cuique triũ diſiunctim illa reducta eſt ad actum per hoc, ꝙ verbum eam ſuſtentat. Si autem ſint tres potentiæ dicendum, ꝙ per hoc, quod vna reducta eſt ad actum non reducitur alia, & licet poſſit reduci: non tamen cum actu alterius potentię propter inconpoſſibilitatem actuum. Ad quartum argumentum negãdum eſt antecedens. Et ad probationem dicendum, quod ſunt duo vbi & tamen ab vno loco circũſcribente: licet ſint duæ locationes formaliter *Con. 3.*

 malitér

maliter tam actiuè, q̃ paſſiuè. Ad quintum argumē. dicendũ, quod ſicut pater & filius, ſunt vnus ſpirator, & tamen dicuntur duo ſpirantes, ſic in propoſito eſſent duo homines ratione diuerſarum proprietatũ indiuidualiũ eſſent aũt unum ſuppoſitum, & vna perſona, quia ſolũ perſonarētur illæ naturæ vna & eadē perſona. Ad ſextum arg. dicendũ, ꝙ ſicut ſingularitas præcedit rationem ſuppoſiti: ita pōt pluralitas naturatu ſtare ĩ eodē ſuppoſito.

Vtrum ſuppoſitũ creatũ poſſit ſubſtantificare aliam naturam creata.

Sco.3.d.1.q.4. Dur.3.d.1.q.5. Tho. 3.q.3.ar.1.ad 2.

QVAESTIO III.

TErtio quæritur. Vtrũ ſuppoſitum creatũ poſſit ſubſtantificare aliam naturam creatam.

Arguitur ꝙ ſic, quia maior eſt proportio naturæ creatæ ad ſuppoſitũ creatũ, q̃ ad increatũ, ſed ſuppoſitũ increatũ pōt ſubſtantificare aliã naturam, igitur, &c.

2 Secundo argu. Oēm perfectionem limitatã, quæ nō repugnat creaturæ, pōt Deus ſibi dare, ſed ſuppoſitum vnius naturæ poſſe aliam naturã creatam ſubſtantificare non ponit infinitatem in eo: finitũ.n. additum finito non facit infinitum: ergo nec ponit repugnantiam.

3 Tertio arg. Superius, ſiue eminentius continet inferius, ergo perfectio ſuperioris continet perfectionē inferioris: igitur pōt ſupplere vicem ſuppoſiti inferioris: Contra. Natura creata, & ſuppoſitum creatum ſunt adæquatæ proportionabilia, ergo ſicut natura non poteſt eſſe eadē pluriũ ſuppoſitorum ſic nec econuerſo. Notandum ſecundum Scotum, quòd ſuſtentare naturam poteſt intelligi dupliciter, ſcilicet effectiuæ, & formaliter, ſiue terminatiuæ. Primo modo: tota trinitas ſubſtantificat naturam humanam in Chriſto, id eſt, facit eam ſubſtantificatam. Secundo modo ſolum verbum ſubſtantificat. Hoc pręmiſſo ponenda eſt talis concluſio ſecundum Scotũ. Suppoſitum creatum non poteſt ſubſtantificare effectiuè aliquã aliã naturam a ſua. Dubium eſt autem. An poſſit ſubſtantificare terminatiue? Prima pars patet, quia alia natura ad talem vnionem cum ſuppoſito creato non eſt in potentia, niſi tantum obedientiali, quia aliter eſſet violenter cum proprio ſuppoſito, ſicut graue ſurſum. Potentia autem obediētialis in creatura reſpicit efficientiam primi efficientis tãtum, & non aliam potentiam actiuam. Secunda pars probatur, quia ad neutram partem videtur eſſe ratio ſufficiens, uidelicet nec ad probandum poſſibilatem, nec impoſſibilitatem.

Ad primum argumentum dicendũ, quod non requiritur proportio coueniențię ad hanc vnionem, ſed proportio naturæ depēdentis, & ſuppoſiti independentis, qualis forte non eſt in natura creata ad ſuppoſitum creatum alterius naturę, ſed ſolum ad ſuppoſitum increatum, quod eſt ſimpliciter independens non natum eſſe actus, uel potentia reſpectu alterius vnibilis. Ad ſecundum argum. dicendum, quòd licet

licet vtrūq; oppoſitorū ſit limitatum, ſunt tñ incōpoſſibilia, & ita in propoſito vna natura exiſtente in ſuppoſito per ſe repugnat alij eſſe in eodem per accidēs propter incōpoſſibilitatē eorum in eodē. Ad tertiū arg. dicēdum, ꝙ licet vnum finitum ſit eminentius altero: tamen non continet totā perfectionē alterius. Ad argumentū in oppoſitū dici pōt, ꝙ nō eſt ibi ita præciſa proportio, quin ſuppoſitum creatum poſſit terminare dependentiam alterius naturæ: licet natura non poſſit ſimul depēdere ad plura ſuppoſita terminantia: qa vniuerſaliter in depēdentijs cauſæ & cauſati: licet vna cauſa poſſit terminare dependentias plurium cauſatorum: non tamē plures cauſæ in eodem genere & ordine cauſandi, poſſunt terminare dependentiam vnius cauſati: quia pluralitas priorum arguit pluralitatem poſteriorum: non autem conuerſo.

Vtrum verbum aſſumpſit totam naturam humanam.

Scot. 3. diſtin. 4. quæ. 1.

QVAESTIO IIII.

Qvarto quæritur. Vtrū verbum aſſumpſit verā, & totam naturā humanam.

1 Arg. quòd non. Primo ſic. Quia dicit Damaſce. ꝙ in domino Ieſu Chriſto non eſt communem ſpeciem accipere.

2 Secundo arg. Verbū nō aſſumpſit verā carnē humanā, igitur. Antecedens patet, qa ad Gal. 5. Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum: ſed in Chriſto non fuit aliqua talis concupiſcentia. Item vnio facit cōicationem idiomatum: ſed caro non recipit communicationē idiomatum, quantum ad proprietates diuinas; caro enim non eſt Deus: igitur.

Tertio arg. Verbū non aſſum-
pſit aīam rationalem, igitur. An 3
tecedens patet, quia Ioan. 1. dici
tur: Verbum caro factū eſt, nul-
la facta mētione de anima. Con
tra. ad Philip. 2. dicitur. In ſimi-
litudinem hoīum factus eſt. Et
in ſimbolo Niceno, & homo fa-
ctus eſt.

Primo notādum, ꝙ quidam dixerunt verbū non aſſumpſiſſe carnem verā, ſed fantaſticam, quia indecens eis videbatur Deum vniri naturæ corporeæ: ſed hoc eſt hæreticum: ex hoc. n. ſequitur ꝙ Chriſtus non fuit verus homo, neq; vere paſſus. Alij autem dixerunt verbū aſſumpſiſſe veram carnem, ſed illam de cœlo attuliſſe munientes errorem ſuum per illud. Primus homo de terra terrenus. Secundus de cœlo cœleſtis. Et per
illud. Qui de cœlo venit ſuper *Io. 3.*
omnes eſt. Sed hic error peſſimus repugnat veritati incarnationis. Dicit enim Apoſtolus ad Romanos primo, quod Chriſtus factus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem. Item ſi habuerit carnem cœleſtem, non habuit carnem paſſibilem. Eſt ergo alius modus dicendi verus, & catholicus, quòd Chriſtus veram carnem humanam habuit. Secundo notandum, ꝙ quidam dixerunt, ſicut Ennomius, quòd verbum aſſumpſit carnē, ſine anima; quia diuinitas

erat ei loco animę: ſed hoc eſt erroneum: quia diuinitas nullius eſſe poteſt forma perfectiua, ſiue conſtitutiua. Item ex hoc ſequeretur, ꝙ Chriſtus non habuiſſet paſſiones triſtitiæ. Alij autē dixerunt, ꝙ verbū aſſumpſit animam viuificantem, & ſenſificantem: ſed non rationalem: quia ad actus partis intellectiuę ſufficit virtus perſonæ increatę. Sed hoc eſt erroneum: quia ex hoc ſequeretur, quòd Chriſtus non ſit verus homo. Eſt ergo tertius modus dicendi verus, & catholicus, ꝙ Chriſtus aſſumpſit veram carnem, verum corpus, & verā animam cum omnibus ſuis potentijs vegetatiua, ſenſitiua, & intellectiua: alias non eſſet perfectus homo. Tertio notandum quòd Chriſtum habere cōem ſpeciem cum alijs hominibus, poteſt dupliciter intelli i. Vno modo ratione naturæ aſſumptæ, & ſic eſt verum. Sicut enim in aliis hominibus ex coniunctione animæ ad carnem per modum perficientis, & informãtis reſultat forma humanitatis, ſic & in Chriſto. Alio modo ratione vtriuſque naturę. ſ. diuinæ, & humanę: & ſic in Chriſto non eſt accipere cōem ſpeciem: vt dicit beatus Bonauētura poſt Dama. qa ex coniunctione humanitatis ad diuinitatē nulla in Chriſto reſultat forma cōis in qua poſſit aliis aſſimilari. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Verbum aſſumpſit veram carnem, & veram animam rationalem: & ſic veram, & totam naturam humanam. Primum patet: quia vera caro neceſſario eſt de vera conſtitutione hominis. Item non naſcitur homo ex homine, niſi ſecundum carnem, ſed Chriſtus natus eſt ex Maria virgine: ergo ex ea veram carnem traxit. Secundum probatur per Athanaſium dicentem. Perfectus Deus ex anima rationali, &c. Tertium probatur: quia genitus eſt eiuſdem ſpeciei cum generante vniuoco: ſed Chriſtus genitus fuit ex beata virgine: ergo fuit eiuſdē ſpeciei cum ea. Ad primum argumentum, patet ex primo notabili. Ad ſecundū argumentum negatur antecedens. Et ad probationem dicendum, quòd Apoſtolus loquitur de carne in qua viget fomes concupiſcentiæ qualis non fuit caro Chriſti: & pro tanto dicitur cęleſtis, & venire de ſurſum: quia ſimilis eſt altitudini naturæ humanæ, quæ fuit in Adam quantum ad priuationem omnis immundiciæ: & quia caro illa formata eſt cœleſti, & diuina operatione. Et ad aliam probationem dicendum, quod idiomata non communicantur ipſi naturę aſſumptę, vel partibus eius: ſed habenti naturam. Hæc enim eſt falſa. Filius Dei eſt caro, vel anima rationalis. Illa autem eſt vera. Filius Dei eſt homo. Ad tertium argumentum negatur antecedens. Et ad probationem dicendum, quod, vt dicit Auguſtinus ibi per ſinecdochem: caro accipitur pro toto homine. Et ſi quæras quare io. vſus eſt illo ſinodochico ſermone, & quare talis aſſumptio magis dicitur incarnatio, quàm animatio. Dicendum ſecundum Bonauenturam in breuiloquio, ꝙ hoc ideo ſit, quia corporalis ſubſtantia notior

notior eſt, quàm ſpiritualis: & per hoc etiam exprimitur maior dignatio, & humiliatio verbi Dei propter nos.

Vtrum conuenientius fuerit verbum aſſumere naturam humanam, quàm angelicam.

Diuus Thomas 3 p. q. 4. ar. 1.

QVAESTIO V.

QVinto quęritur. Vtrum cōuenientius fuerit verbum aſſumere naturam humanam, quàm angelicam, & aſſumere humanitatem de genere Adę, quàm aliunde.

1 Primo arguitur. ꝙ magis fuit congruum angelum aſſumi: qa natura angelica eſt excellētior: ergo magis idonea exaltari.

2 Secundo arguitur, ꝙ magis decuiſſet verbū aſſumere naturam humanam aliunde, quàm de genere Adæ, quia alterius qualitatis, & naturæ debet eſſe morbus, & medicina, ſed Chriſtus ratione naturę aſſumptæ fuit humani generis medicina: igitur.

3 Tertio arguitur. Improperium parentum, & debitum imputatur proli, ſiue redundat in prolem: ſed Chriſtus debuit eſſe immunis ab omnis peccati improperio, & debito: igitur. Contra, quantum ad primū ad Hebreos. 2. dicitur. Deus nuſquam angelos apprehendit. Et quantum ad ſecundum ibidem. Qui ſanctificat, & qui ſanctificatur ex vno omnes. Primo notandū, ꝙ licet angelus plus conueniat intenſiue cū Deo, quàm hō: tñ hō plus cōuenit extenſiue. Conuenit. n. in ſpiritualitate ratione animæ: corpus autem ſuper additum facit ad conformitatis maioritatem: & ſic vtroque, videlicet ſpiritu, & corpore ſit maior repræſentatio exemplaritatis diuinæ. Et præter ea cum homo ſit compoſitus ex natura ſpirituali, & corporali quodam modo communicat cum omni creatura: vt dicit Gregor. ideo cum humana natura aſſumitur quodam modo omnis natura exaltatur dum in ſuo ſimili deitatur. Et ideo ad perfectionem vniuerſi plus facit aſſumptio humanę naturæ, quàm angelicæ. Secundo notandum, ꝙ non eſt dubium aīam Chriſti eſſe nobiliſſimā: & ideo debet habere nobiliſſimam materiam, quod eſt intelligendum, vt dicit beatus Bonauentura de materia proxima, ſiue diſpoſita vltima diſpoſitione, & nō de materia remota. Maſſa autē humani generis, non fuit materia proxima reſpectu aīa Chriſti: ſed caro organizata, & perfecta complexione diſpoſita: & hæc fuit nobiliſſima: quia optime complexionata, & ab omni corruptione, & fœditate concupiſcentiæ aliena. Tertio notandum, quòd ſicut dicit beatus Bon. abſque dubio filius Dei poterat carnem aliunde aſſumere, quàm de maſſa corrupta: ſed ex mera benignitate ſua naturam ſumpſit de genere Adæ in qua ſuſtinuit improperiū Adæ, ex eius debitum ſoluit, non vt debitor: ſed, vt liberalis perſolutor vt ſic ſuſtinendo pro alio, quod ex ſe non meruit alius liberaretur

beraretur ab improperio, & debito, quod ex ſua culpa incurrit.

Con. 1. His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Magis decuit verbum aſſumere naturam humanã, quàm angelicam: patet ex.j.notabili. Item ſic probat beatus Bona. quia hõ magis indigebat, eo q; totus lapſus fuerat, & minus indignus erat, quia per alium corruerat, & plus ei proderat, quia nondũ in malo obſtinatus erat, igitur.

Con. 2. Secunda concluſio. Magis decebat verbum aſſumere naturã humanã ex genere Adæ, quàm aliunde: probat beatus Bon. qa ſi homo ſtetiſſet nulli alij generi creaturæ obnoxius eſſe:, & hõ per Chriſtum reuocatur in priſtinam libertatẽ, & dignitatẽ, ergo decuit, vt eiuſdem generis cũ a ijs hominibus eſſet Chriſtus. Alioquin ex reparatione fuiſſet alteri, quàm Deo obnoxius, videlicet illi naturæ aſſumptæ. Item valde congruum erat, vt eiuſdem eſſet ſpeciei, qui peccauit, & qui ſatisfecit, & in hoc maxime relucet iuſticia Dei: apparet etiam, & Dei miſericordia in hoc, quòd Deus illi naturæ vnitur, qui in Adam eum contempſerat. Manifeſtatur etiam diuina ſapientia, quæ ordinauerat ex vno homine totum procreandũ eſſe genus humanum.

Con. 3. Tertia concluſio. Et ſi decuerit verbũ Dei carnem aſſumere ex ſola muliere, nõ tamen decuit ipſum carnem aſſumere in ſexu muliebri, ſed virili, nec tamen decuit ipſum aſſumere ipſum Adam. Prima pars probatur, quia per hoc completur omnis diuerſitas humanæ productionis. Nam primus homo productus eſt ſine viro, & fœmina. Eua vero producta ex viro ſine fœmina. Cæteri vero ex viro, & fœmina. Reſtabat ergo quartus modus, vt videlicet produceretur ſine viro de fœmina, & hoc completum eſt in Chriſto: hoc etiã cedit in honorẽ Dei patris, vt.ſ. Chriſtus nõ haberet alium patrem. Cedit etiã hoc in honorem Mariæ matris, vt videlicet inuiolata maneret. Et ſi inſtet aliquis dicẽdo, q; vir eſt nobilius principium generationis, q̃ mulier, dicendũ, q; illud nobiliſſime ſuppletum eſt, quia virtute ſpiritusſancti. Secunda pars patet, qa ſexus virilis nobilior eſt ſexu muliebri. Decuit autem Chriſtum aſſumere naturam humanam in ſexu nobiliori, quia decuit ipſum habere auctoritatem in præſidendo, & eminentiam habere ſimpliciter ſuper omnes. Nec obuiat, quòd decuit vincere per infirmitatem: mulieris autẽ ſexus eſt infirmior, dicendum eſt.n. ad hoc, q; infirmitatem aſſumpſit ſalua congruentia. Tertia pars probatur, quia non decuit illum, qui habet omnes peccatores iudicare, eſſe peccatorem, ſed ille homo, qui eſt Chriſtus habet omnes iudicare: ergo non decuit ipſum eſſe peccatorem, ſed Adam erat peccator, igitur. Ad primum arg. dicendum ſecundum Bona. q; licet angelus ſit altior per naturã quàm homo, tamen decuit hominem magis, quàm angelum exaltari per gratiam vnionis. Cum ad confutandam ſuperbiam luciferi, qui Deo voluit æquari, tum ad commendandam

dam gratiam Dei, vt appareat, quod ſublimatio in gloria non ſit ex natura, ſed ex Dei gratia. Ad ſecundum argu. dicendum, quòd maior eſt vera de medicina, cuius operatio eſt per vim naturæ non per actum voluntatis deliberatiue. Ad te.tium argum dicendum, quòd maior eſt vera quando filius eſt imitator patrui ſceleris.

Vtrum Chriſtus oblationibus, atque primitiis in patribus deſignatus fuerit in Abraham, ſicut Leui decimatus.

QVAESTIO. VI.

SExto quæritur. Vtrum Chriſtus oblationibus atque primiciis in patribus, deſignatus fuerit in Abraham ſicut Leui decimatus.

Primo ar. quòd Chriſtus non
1 fuerit deſignatus oblationibus, aut primitiis, quia nullum infinitum poteſt per finitum deſignari. Debet enim eſſe ꝓportio ſigni ad ſignatū, ſed omnes oblationes patrum fuerūt finitæ, Chriſtus vero eſt infinitus. igit.
2 Secundo arguitur, ꝙ fuit decimatus in Abraham, quia tota caro Chriſti ſumpta eſt ex puriſſimis Mariæ ſanguinibus, vt dicit Damaſce. ſed tota caro virginis fuit in Abraham decimata, cum fuerit in eo ſecundum rationem ſeminalem, igitur.
3 Tertio ar. Omne quod deſcendit ab Adam in Seth, a Seth in alios parentes deſcendit ſecundum corporalem ſubſtātiam, & etiam ſecundū rationē ſeminalē, ſed omne quod ſic deſcendit ab Abraham, decimatum eſt in Abraham. igitur. Contra. De Chriſto dicitur Eſa.iiii. Oblatus eſt, quia ipſe voluit. Etiam Apoca.j. Ego ſum primogenitus mortuorum &c. ergo conuenienter deſignatus eſt oblationibus, & primitiis patrum. Et quantum ad aliam partem dicit Aug.x.ſuper Geneſim ad litterā. Ille non eſt decimatus, cuius caro non feruorem vulneris, ſed materiā medicaminis traxit, cuiuſmodi eſt Chriſtus. Primo notandum, ꝙ primitiæ dicebātur primi fructus tā animati, q̄ inanimati qui erant offerendi Deo. Vnde Exo. dicitur. Primitias tuas non tardabis offerre. Dicit autem Hieronymus, quòd maiorum introductione traditum eſt, vt qui multum habebant ſoluerēt quadrageſimam partem Sacerdotibus, qui vero minimum ſexageſimam, inter vtranque autem partem licebat offerre. Nunc autem de talibus primitiis ſeruanda eſt bona conſuetudo. Secundo notādum, ꝙ oblatio poteſt accipi tripliciter. Primo modo generaliſſime, & ſic quicquid Deo recte offertur, oblatio nuncupatur, iuxta illud. Si offers munus tuum ad altare. Secundo modo communiter; vt ſcilicet habetur diuidi contra primitiam, & decimam, ita ꝙ videlicet illud quod Deo offertur, nec eſt primitia, nec decima, ſed oblatio dicitur. Tertio modo accipitur proprie, prout etiam diuiditur contra id, quod Deo offertur ex animalibus, & hoc modo ſumit in pſalmo, vbi dī. Tūc acceptabis ſacrificiū iuſtitię, oblationes, & holocauſta, Vbi

Eſa. 4
Exo.2.

Vbi tria nominat Dauid.ſ. ſacrificium,oblationem, & holocauſtum,quæ differunt hoc modo. Sacrificium enim extat de animalibus non in toto, ſed in parte incenſis. Oblationes vero de reliqs, ſiue ſint arida veluti gra num, ſiue liquida vt oleum. Tertio notandum, quòd in his tribus in antiquis patribus figuratus eſt Chriſtus.ſ. primitia, ſacrificio,& decima. Primitia denotabat, quòd noſter liberator debebat eſſe primū ens,& principium omnis creaturæ.Sacrificiū autem ſignificabat, quod eū pro nobis mori decebat.Decima vero oſtendebat, quòd ille eſſet finis omnium: denarius enim eſt primus limes, & quaſi finis numerorum.Significabat etiam, ꝙ in decima dragma, id eſt in humana natura nouem computatis angelorum ordinibus liberator noſter eſſet venturus. Eſt au-
3.d.3.q. 1. tem notandum, vt dicit Bonau. quòd decimatio fuit actus moralis,ſacramentalis,& figuralis,ſecundum, quòd fuit actus moralis dicitur decimæ partis donatio ad ſuſtētationem ſeruientiū Deo: & hoc modo decimatio manet in nouo teſtamento. Inquantum vero actus ſacramentalis dicitur certæ partis donatio in remedium contra originale peccatum, niſi circuncīſio ſecuta fuiſſet. Inquantum vero actus figuralis, ſic decimatio dicitur decimę partis donatio ad præfigurationem curationis vniuerſalis, & perfectę, quę futura erat per oblationē Chriſti.Duobus primis modis accepta decimatio, reſpicit tantū præſens tēpus,quia nō dat,niſi quod habetur,& nō curatur: niſi quod iam habet morbū. Tertio aūt modo nō tantū eſt pręſentis,ſed etiam futuri. Hoc ergo modo dicuntur filij Abrahæ decimati in Abrahā,quia per illā decimationē prę figurati ſunt curandi eſſe ꝑ eum qui figurabat per Melchiſedech, id eſt per verum ſacerdotē Chriſtum, vt patet per Auguſt.

His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones.Prima eſt.Oblationes, & primitiæ fuerunt Chriſti incarnandi, deſignatiue: patet ex principio tertij notabilis. Con.1. Auguſt. x. ſuper Geneſ. ad litteram.

Secūda cōcl.Et ſi caro Chriſti nō fuerit in Abraham,& aliis patribus diſtincta ſm qualitatē a carne aliorū filiorū,tanquā videlicet portio quędam materiæ in Adā reſeruata, & præſeruata ab omni infectione,tñ aliter fuit in parentibus,q̃ caro aliorū.Prima pars ſic probatur a beato Bonau. quia ſi ſic,non eſſet Chriſtus vere de ſemine Dauid, & Abrahę, ſed ſolū Adę, quoniā illa portio materiæ ad nullum aliorum pertineret, niſi ſicut ad deferens, quemadmodum aqua comparatur ad canale. Patet etiam pars illa per Hugonem libro de ſacramentis:& per Damaſ. doctorem græcum. Ex his ergo patet, ꝙ non eſt imaginandum, quòd ſola veritas corporis humani fit ex ſubſtantia corporis Adę, ita ꝙ cibus non conuertatur in ſubſtantiam aliti, quemadmodum dicit Magiſter. Non enim ſuffeciſſet corpus Adæ ad procurandū tot homines. Vnde dicendū, ꝙ corpus Chriſti formatū eſt de ſanguinibus ex alimento in Maria procreatis, quemadmodum dicit Con.2. 3.d.3.

dicit Damaſc. Secunda pars concluſionis patet, q̃a caro Chriſti fuit in Adam, & aliis patribus ſecundum corpulentam ſubſtantiam tantum, & non ſecundum ſeminalem rationem, quia videlicet caro Chriſti non eſt naturaliter formata ſecundum communem modum propagationis humanæ. Alij vero omnes fuerunt vtrunque modo in Adam.

Con. 3. Tertia conclu. Licet in Abraham tribuente decimas Melchiſedech leui fuerit decimatus, nõ tamen Chriſtus. Prima pars probatur ſecundum Bonauenturã, quia proles in parentibus poteſt liberari, & in ſeruitutem redigi, quia a ſerua natus ſecundum leges, eſt ſeruilis conditionis: partus enim ſequitur ventrem, ergo etiam in parentibus poteſt proles decimari, id eſt per decimatione præfigurari, vt curanda & libertatẽ gratiæ habitura. Vnde aduertẽdũ eſt, ꝙ decimatio non dicitur hic a morbo curatio, nec decimæ obligatio cũ Leui, non ſoluerit decimas, ſed ei fuerint ſolutę: nec ſimpliciter dicitur præfiguratio, quia ſic Chriſtus eſſet decimatus cũ ſignificetur per decimã. Vnde dicẽdũ, ꝙ decimatio nõ eſt hic aliud, niſi præfiguratio curationis paſſiuæ poſſibilis. Ex hac aũt prima parte cõ-

Heb. 7. cluſionis infert apoſtolus, ꝙ maius ſit ſacerdotiũ Melchiſedech, q̃ Leui, quia videlicet Abrahã, qui fuit pater Leui obtulit decimas Melchiſedech, & ab eo benedictus eſt. Sed contra hoc poteſt inſtari, quia ex hoc ſequeretur, ꝙ maior eſſet dignitas vni⁹ ſacerdotis pauperis, quàm Papę, dato, ꝙ pater Papę dederit decimas ſimplici ſacerdoti. Dicendum, ꝙ Apoſtolus arguit ex ſignificatione decimationis, quia videlicet decimatio pro illo tempore, ſignificabat curationem: cum ergo Abraham obtulit decimas Melchiſedech, & ab eo ſit benedictus, ſignificauit ſe indigere curatione, & benedictione per illum ſacerdotem qui figurabatur per Melchiſedech. Ille autem qui curat, & benedicit, maior eſt. Nec eſt ſimile de ſacerdote ſimplici, & de patre Papæ, q̃a ibi nulla eſt ratio figurę. Ratio ergo apoſtoli fundatur ſuper decimatione, ſecundũ ꝙ eſt actus figuralis. Nam ſecundum, ꝙ eſt actus moralis, nihil facit ad propoſitum, quia nec Abraham, nec eius poſteri obligati fuerunt ad dandas decimas Melchiſedech, maxime illi qui fuerunt de ſtirpe Leui ad decimas dandas non fuerunt aſtricti. Et vlterius etiã ſecundũ ꝙ decimatio erat actus ſacramentalis in remedium contra originale peccatum ante inſtitutionem circunciſionis, non facit ad propoſitum, quia Leui illo modo non fuit decimatus in Abraham, id eſt ab originali purgatus. Secunda pars concluſionis probatur, quia, ſicut patet ex dictis illi ſoli, ſunt decimati in Abraham, qui curatione indigebant, cuiuſmodi fuerunt illi ſoli, qui ab eo proceſſerunt ſecundũ rationem ſeminalem, Chriſtus aũt non ſic erat in lumbis Abrahæ, vt patet ex dictis. Ad primũ argumentum dicendum, quod licet inter finitum, & infinitum non ſit proportio comprehenſionis, eſt tamẽ proportio attingentię: finitum. n. poteſt eſſe via

ad

ad cognoſcendum infinitū, licet non complete. Ad ſecundū arg. dicendum, ꝙ ibi eſt fallacia accidentis. Alio.n. modo fuit beata virgo in lumbis Abrahæ, videlicet ſm rationem ſeminalem, & alio modo Chriſtus in virgine, videlicet ſecundum ratione materialem tantum. Ad tertium argu. dicendum, quòd maior eſt vera per comparationem ad eos, qui producendi erant ſecundum propagationem naturalem. Et preterea, vt dicit beatus Bonau. Licet in aliquo ſemine ſit ratio ſeminalis, vt ex eo poſſit aliquid fieri naturaliter, tamen ſi Deus aliquid faciat ex illo ad quod nō habebat ordinationem ſecundū naturam, illud ſic factum dicitur fuiſſe in illo ſemine ſecundum corpulētam ſubſtantiam tantū, & non ſecundū rationē ſeminalem, quia ſemen reſpectu illius nō habet vim ſufficiēter actiuā.

Vtrum ſi homo non peccaſſet, Deus incarnatus fuiſſet.

D.Tho.3.p.q.1.art.3.

SEptimo querituꝛ. Vtrum ſi homo non peccaſſet Deus incarnatus fuiſſet.

1 Arguitur quòd non, quia Galat. dicitur, quòd Deus miſit filium ſuum, vt eos qui ſub lege erant redimeret: ſed ſi non fuiſſet peccatum, non fuiſſet redemptio. igitur. *Gal. 4.*

2 Secundo arg. Doctores ſancti puta Auguſtinus, & Anſelmus, dicunt Deum incarnatum eſſe pro hominis redemptione: & quòd ſi homo non peccaſſet, filius Dei non incarnatus fuiſſet: & quòd nulla fuit cauſa Chriſto domino ueniendi, niſi peccatores ſaluos facere.

Tertio argu. Si non exiſtente peccato Deus fuiſſet incarnatus, aut hoc fuiſſet propter naturæ humanæ dignitatem, aut propter neceſſitatem. Non primū, quia non aſſumpſit naturā angelicam, quæ tamen dignior eſt humana. Nec ſecundum, quia ſi nō fuiſſet peccatum, nulla fuiſſet miſeria, nec neceſſitas. 3

Quarto arg. Vbi non eſt infirmitas, non oportet ponere medicum: ſi ergo homo non peccaſſet, nō veniſſet filius Dei, qui ad hoc incarnatus eſt, vt eſſet medicus noſter. Contra Chriſtus prædeſtinatus eſt ab æterno ſecūdū Apoſtolū. Peccatū aūt eſt tēporale: ſed nullū tēporale eſt cauſa æterni. igitur. Notandum, ꝙ opinio beati Thomæ in tertia parte ſuæ ſummæ, & multorū ſequentiū cū eſt, ꝙ ſi homo non peccaſſet. Deus non fuiſſet incarnatus: & hoc probat per rationes adductas in pede quæſtionis. Alia autem opinio tenet oppoſitum, ſcilicet, ꝙ ſi homo non peccaſſet, nihilominus Deus, incarnatus fuiſſet. Eſt tamē aduertendum, ꝙ de incarnatione poſſumus loqui dupliciter. Vel quantum ad ſubſtantiam incarnationis in ſe, vel quantū ad illum finem, qui eſt redemptio humani generis. 4 *Rom. 1.*

His præmiſſis, ponitur talis concl. Si homo non peccaſſet, licet Deus nō fuiſſet incarnatus, vt rēdemptor ſumendo carnem paſſibilem: nihilominus tamen fuiſſet incarnatus, loquendo de ſubſtantia incarnationis in ſe ſumendo carnem impaſſibilē. Prima pars, patet per rationes ante oppoſi- *Con. 1.*

oppoſitum. Secunda pars probatur, quia gloſa Bernardi ſuper illud Ionæ. Si propter me tempeſtas hæc orta eſt, dicit ꝙ diabolus vidit naturam humanam debere aſſumi a Deo. Et ideo ex inuidia incitauit hominem ad peccandum, vt Deus carnem peccato infectam non aſſumeret. Et Augu. dicit, quòd cum multi eſſent modi redimendi genus humanum, tamen voluit redimere iſto modo, vt magis alliceret hominem ad amorem ſui: ſed magis alliciebatur ad amorem Dei ſi fuiſſet natura humana aſſumpta in ſtatu innocentię. Item ſic probatur. Summum bonum in natura humana non debet eſſe occaſionatum: ſed incarnatio Dei eſt ſummum bonum in natura humana: ergo non debet eſſet occaſionata, ſed incarnatiõ Dei eſſet occaſionata, ſi facta eſſet propter peccatũ: ergo. Preterea, homo eſt compoſitus ex duplici ſubſtantia, ſcilicet intelligibili, & ſenſibili: & ſecũdũ vtranque eſt beatificabilis: ſed nõ poteſt ſm partẽ ſenſitiuam beatificari in videndo diuinam eſſentiam, ſed bene videndo Chriſti humanitatem, ergo ſi Deus non fuiſſet incarnatus homo, nõ fuiſſet perfecte beatus. Et hoc eſt, ꝙ dicit Augu. de ſpiritu & anima. Deus factus eſt homo, vt totum hominem in ſe beatificaret, & paſcua inueniret intus & foris: foris in carne Saluatoris intus in diuinitate creatoris. Ad primum argumentum, patet reſpõſio ex dictis. Ad ſecundum argumentum ſimiliter patet reſponſio. Bene enim probant, ꝙ non fuiſſet Deus incarnatus, vt redẽptor. Ad tertium argumentum dicendum, quòd Deus naturam humanam aſſumpſiſſet, non propter neceſſitatem miſeriæ, quæ ex peccato oritur: ſed propter neceſſitatem perfectæ beatitudinis. Ad quartum argumentum dicendum, quòd non fuiſſet medicus curans infirmitatem: ſed preſeruans ab infirmitate, & largiens perfectam fœlicitatem.

Bern. ſuper. Iona. 3.

De Trini. li. 3.

Vtrum Deus poſſet aſſumere naturam irrationalem.

Th. 3. p. q. 4. ar. 1. Henr. quodl. 13. q. 5. Dur. 3. d. 2. q. 1.

QVÆSTIO VIII.

OCtauo quæritur: Vtrũ Deus poſſet aſſumere naturam irrationalem.

Primo arguitur, ꝙ non, quia 1
nobiliſſimum quod ponitur in natura rationali eſt, ꝙ ſit vnita Deo, ſed natura irrationalis non poteſt attingere nobilitatem naturę rationalis. igitur.

Secundo arg. Maior vnio requi 2
rit maiorem diſpoſitionem: ſed iſta aſsũptio eſt maxima vnio; ergo requirit maximam diſpoſitionem: ſed iſta diſpoſitio videtur fieri per gratiam, cuius natura, irrationalis non eſt capax. igitur.

Tertio arguitur. Aug. de ſpiri-
tu & anima dicit, ꝙ Deus aſſum 3
pſit hominem, quia eſt ad imaginem Dei: ſed natura irrationalis non eſt ad imaginem Dei, ergo non poteſt aſſumi.

Quarto arguit. Cui repugnat, 4
ꝙ minus eſt, ei repugnat, ꝙ maius eſt: ſed vnio beatifica, q̃ ẽ minor vnitate hypoſtatica repugnat naturæ

turæ irrationali.igitur.

5 Quinto arg. Propter vnionem naturæ humanæ dicimus per cõ municationem idiomatũ, quòd Deus eſt homo,& econtra: ergo ſi Deus aſſumeret lapidem, poſſet dici Deus eſt lapis,& ecõtra, quod uidetur inconueniens.

Contra. Deus potuit aſſumere naturam rationalem, quia eſt in potentia obedientiali:ſed in potentia obedientiali eſt natura irrationalis, ſicut rationalis. igit.

o.d. 1. Notandum,quòd opinio Henrici eſt,quòd Deus nõ poteſt aſſumere naturã irrationalem, quia tũc natura non perſonabilis perſonaretur, quod implicat contradictionem. Alia autem eſt opinio Guillermi Varronis, quòd Deus poteſt aſſumere naturam irrationalem per vnionem hypoſtaticam,& non perſonalem propter diſtinctionem hypoſtaſis,& perſonæ in ſuppoſito diuino. Sed cõtra hoc arguit Scotus,quia i Deo non eſt ordo aliquarum realitatum, quarum vna cõtrahat aliã, quia tunc non eſſet perfecte ſimplex,ergo non eſt in eo realitas, a qua ſit hypoſtaſis determinabilis a realitate, a qua eſt perſona, immo nulla omnino alia, & alia ẽ realitas ex parte rei, a qua ſit hypoſtaſis. Omnis autẽ vnio realis eſt ad terminum realem, & ſecũdum quòd realis,ergo nõ poteſt eſſe vnio realis ad hypoſtaſim,& non ad perſonam. Tertia eſt opinio Scoti dicentis naturam irrationalem poſſe vniri hypoſtatice verbo, nec tñ perſonari non propter aliquam diſtinctionem realem hypoſtaſis, & perſonæ in termino dependentiæ: ſed quia talis natura non eſt perſonabilis. Probat autem ſic Scot. opinionem ſuam, quia natura irrationalis nõ habet aliquam entitatem poſitiuam per quam ſibi repugnet dependere illa ſpirituali depẽdentia ad verbum non enim habet perfectiorem rationẽ ſuppoſiti, quàm natura intellectualis: ergo ipſa ex parte ſui eſt aſſumptibilis. Verbũ autem ex parte ſua poteſt terminare iſtam dependentiam cum ſit in dependens in ratione ſuppoſiti. Item ſic probari poteſt, quia corpus mortuum non eſt natura rationalis,& tñ in tri duo mortis Chriſti corpus mortuum erat vnitũ verbo, quia ſm Dam. quod ſemel aſſumpſit nunquam dimiſit. igitur.

His premiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Natura irrationalis poteſt vniri uerbo hypoſtatice de potentia Dei abſoluta, licet non poſſit perſonari, patet, vtraque pars ex dictis. Poſſet tamen dici, quòd licet repugnet naturã irrationalem perſonari intra neè in ſeipſa poſſet tamen concedi eam perſonari extraneè per vnionem ad perſonam. Ad primum argumentum dicendum, quòd nobilior natura eſt in potẽtia ad nobiliorem perfectionem loquendo de potentia naturali: ſed tamen natura ignobilior bene eſt in potentia obedientiali ad talem perfectionem. Ad ſecundum arg. dicendũ quòd unio per inherentiam requirit diſpoſitionem: ſed talis non eſt iſta vnio, ſed eſt per quendam illapſum ſpecialem. Ad tertium argum. dicendum, quòd Auguſtinus loquitur de congruo, ſed nõ negat per hoc potentiam aſſumendi Con. 1.

mendi quamcunque naturam. Ad quartum arg. dicedum, quòd maior eſt intelligēdà, ſi illa ſint eiuſdem rationis. Ad quintum arg. dicendum, ꝙ non eſt inconueniens illo caſu poſito dicere Deum eſſe lapidem non formaliter, & per ſe, ſed communicatione idiomatis. Alii autem dicunt, ꝙ non oportet hoc dicere, quia corpus mortuum in triduo mortis Christi erat vnitum Deo, nec tamen dicebatur Deus eſt corpus, & corpus eſt Deus.

Vtrum Deus poſſit aſſumere naturā rationalem abſolui hoc quòd fruatur.

Sco. 3. d. 2. q. 1.

CIRCA ſecundum ſuperius pro prima parte huius tractatus propoſitum, vbi inquirendū eſt de mō vnionis hypoſtatice.

1 Primo quæritur. Vtrum Deus poſſit aſſumere naturam rationalem abſque hoc ꝙ fruatur eo.

1 Primo argu. ꝙ non, quia vnio hypoſtatica maior eſt vnione, quæ eſt per habitum gloriæ, quia ſecundum Aug. In rebus per tempus ortis ſumma gratia eſt, quòd Deus ſit homo, ſed contradictio eſt naturam vnitam per habitū gloriæ non frui, ergo multomagis de iſta vnione.

Aug. li. 13. de Trin.

2 Secundo arg. Aug. xiii. de trinitate, ſic arguit per locum a minori. Si filius Dei naturalis factus eſt filius hominis, ergo magis credibile eſt, quòd filius hominis naturalis ſit per gratiam filius Dei, ergo in Chriſto poſito antecedente neceſſario, ponitur conſequens, & per conſequens, ꝙ neceſſario fruatur.

Ibidem.

Tertio arg. Si talis natura non neceſſario frueretur poſſe peccare, ergo Deus diceret peccare, & per conſequens poſſe damnari. 3

Quarto arg. Dicit Anſel. ſecundo, Cur Deus homo? Primus homo erat peccabilis, quia nō erat Deus, ergo ex iſta vnione ſecundus hō, ex quo erat Deus, erat impeccabilis, quia non erat impeccabilis, niſi quia beatus. igr̄. 4

Quinto arg. Vbi eſt obiectum beatitudinis perfectę præſens, & potentia diſpoſita neceſſario ſequitur fruitio, ſed in tali vnione obiectum beatitudinis eſt præſens, & potētia diſpoſita per iſtā enim vnionem lux increata fit præſens intellectui in ſe. 5

Sexto arg. Potentia animę fundatur in eſſentia, ergo beatitudo eſſentiæ redundat in potentias, ſed per illum illapſum ſpecialem eſſentia animæ beatificatur quātum beatificabilis eſt, qa fit vnū aliquid eum Deo. igitur. &c. 6

Septimo argu. Beatitudo prius eſt in eſſentia, q̃ in potentiis. Eſt enim prius in ſupremo naturæ beatificabilis, ſed in eſſentia non poteſt poni beatitudo, niſi quidā illapſus ſpecialis obiecti fruibilis. iſte autem illapſus, qui eſt in vnione, eſt ſupremus, & per hūc natura ſumme eleuatur. Contra. Deus poteſt aſſumere naturam irrationalem: vt patet ex præcedenti quæſtione. Natura autem irrationalis non poteſt frui: ergo ex vi vnionis non oportet quòd natura rationalis aſſumpta fruatur. Notandū, ꝙ opinio Henrici fuit ꝙ non poteſt natura huma- 7

na

na vniri verbo abſque fruitione, quod probat maxime per quintam rationem prius poſitam in pede quaſtionis. Arguit autem Scotus contra prædictam opinionem. Primo ſic. Prius poteſt eſſe ſine poſteriori, quando nulla eſt neceſſaria connexio ipſorum: ſed natura perſonabilis, prius naturaliter perſonatur, quàm operetur, quando videlicet perſonatur in ſe, operatio enim eſt ſuppoſiti, ergo quando perſonatur in alio, prius etiam naturaliter perſonatur in eo, quàm operetur. Probatur conſequentia, quia natura in eodem inſtanti naturæ, in quo perſonaretur in ſe, ſi ſibi dimitteretur, in eodem perſonatur in perſona aſſumente: ergo poteſt ſic perſonari, & tamen non operari fruendo. Deinde arguit Scotus, ducendo rationem opinionis ad oppoſitum, quia nulla natura neceſſario fruitur obiecto, niſi quæ neceſſario immutatur ab eo vt præſente: Deus enim nihil cauſat extra, niſi contingenter. Item voluntas ex puris naturalibus non neceſſario fruitur fine: ſed nihil hic ponitur naturę ſuperadditum formaliter in voluntate per iſtam vnionem, ſed tantum ponitur quędam dependentia ad verbum. igitur. Et ſi obiiciatur, quia Deus per ſe ſine quacunque alia cauſa media poteſt cauſare fruitionem in anima. Dicendum, quòd hoc verum eſt: ſed tunc reſpectu fruitionis: voluntas non habet rationem cauſæ actiuæ, quia non habet ex ſe quo agat. Et præterea hoc non arguit neceſſitatem fruitionis, quia ſecundum hoc voluntas ſe habens paſſiue tantum eſt in potentia contradictionis ad fruitionem: ergo ex parte eius non eſt neceſſitas, nec etiam ex parte Dei, quia nihil agit neceſſario extra ſe. Nec valet ſi dicatur, quòd præſuppoſita immutatione intellectus, neceſſario cauſat illud vt concomitans. Cum enim intellectio, & fruitio ſint duo abſoluta, non eſt contradictio prius cauſati ſine poſteriori. Prꝺterea ex vi vnionis ſolum verbum eſt pręſens animę aſſumptæ, & hoc ſecundum eſſe perſonale: ergo ſi tali vnioni ſit pręſens in ratione obiecti immutantis, non plus habetur, niſi quod ex vi vnionis ſolum verbum immutet intellectum creatum, & non tota trinitas, quod eſt falſum, quia opera trinitatis ad extra ſunt indiuiſa. His præmiſſis ponenda eſt talis concluſio. Deus de potentia abſoluta poſſet aſſumere naturam rationalem, quę non freueretur eo: patet ex dictis. Ad primum argumentum dicit Scotus, quòd iſta vnio eſt maior, quantum ad actum primum, quia per eam communicatur eſſe perſonæ aſſumentis naturæ aſſumptę, & etiam nunc de facto iſta includit aliam vnionem, quę eſt ad actum ſecundum ſiue operari: ſed de poſſibili ſi ſeparentur illa alia eſſet maior, quantum ad operationem, vel magis proprie loquendo, dicendum, quòd neutra eſt maior alia, quia ſunt alterius rationis, & neutra neceſſario includit aliam. Cum autem dicit

cit Augustinus, quòd ſumma gratia eſt in iſta unione, ſumit gratiam pro ſumma gratuita condeſcenſione diuinæ voluntatis, & non pro gratia habituali, quę non eſt neceſſaria ex vi unionis. vel dicendum, quòd Auguſtinus loquitur de facto, quia loquitur de rebus poſt tempus ortis.

Ad ſecundum argumentum dicendum, quòd ex argumento Auguſtini bene concluditur, quòd ſi illud eſt poſſibile: multomagis, & iſtud non tamen eſt neceſſe.

Ad tertium argumentum dicendum, quòd ſicut habens lumen glorię, & charitatem conſummatam non poteſt peccare, non quia iſta formaliter repugnẽt peccato, ſicut nec actus primus repugnat oppoſito actus ſecundi contingenter cauſabilis, ſed quia de potentia ordinata Deus non poteſt non coagere ad actus ſecundos perpetuæ viſionis, & fruitionis. qui actus repugnant peccato, ſic Deus naturæ ſibi perſonaliter vnitę, non poteſt de potentia ordinata non dare ſummam charitatem, & vlterius ſummam fuitionem, quæ excludit peccatum, & ſic ex iſta unione eſt impeccabilis non formaliter, ſed virtualiter, & diſpoſitiue diſpoſitione remota, licet neceſſario reſpectu Dei agentis, ſicut neceſſarium eſt aliquẽ beatum non peccare.

Ad quartum argumentum dicendum, quòd ſecundus homo, quia Deus repletur ſumma gratia de congruo, per quam eſt impeccabilis. Hæc autem congruitas non erat in primo Domino, quia non erat Deus, non igitur ex vi vnionis ponit Anſelmus impeccabilitatem, niſi de congruo.

Ad quintum argum. negatur maior, quia nec obiectum neceſſario immutat, nec voluntas neceſſario fruitur.

Ad ſextum argumentum dicendum, quòd creatura non poteſt beatificari, niſi in bono infinito, vt in obiecto, quod attingitur per operationes potentiarum, non vt tale bonum eſt perficiens eſſentiam eius quantum ad actum primum. Ideo ergo beatitudo potentię redũdat in eſſentiam, quia quando eſt in potentia, eſt in eſſentia, ſicut nata eſt eſſe ibi, videlicet mediante potẽtia. Nec formaliter eſt ibi redundantia, quaſi realiter ſit ibi alia beatitudo ab illa, quæ eſt in potẽtiis. Concedit igitur Scot. quòd eſſentia beatificari, non poteſt vt diſtinguitur a potentiis.

Ad ſeptimum argumentum neganda eſt maior. & cum dicitur, quòd beatitudo prius eſt in ſupremo naturæ beatificabilis, dicendum, quòd inter animam, & potentias non eſt ordo excedentiæ in re: Et licet eſſentia ſit ſupremum ratione actus primi, non tamen eſt nata habere actũ ſecundũ ſupremum, nec attingere bonum ſupremũ extrinſecũ, niſi mediante potentia, quia illud nullo modo attingitur, niſi per operationẽ potentię. Eſt igitur beatitudo in ſupremo naturę beatificabilis, ſicut nata eſt eſſe in ea, videlicet mediante potẽtia. Et ſi dicas, quòd verbum illabitur eſſentię, ergo & potentiis. dicendum, quòd verum eſt quantum ad actum primum, videli-

cet ad dandum eis eſſe, ſed non oportet, ꝙ illabatur ad dandam operationem ſupernaturalem.

Vtrum natura humana fueri taſſumpta per aliquod medium.

Thom.3.p.q.6.ar.6. Dur.3.d.2.q.3. Sco.3.d.2.q.2.

QVÆSTIO II.

SEcundo quæritur. Vtrum fuerit aliquod medium intrinſecum, aut extrinſecū in illa vnione naturæ humanę ad verbum. Primo argu. quòd ſic quia dicit Dam.lib.iij.& Aug.lib.de agone Chriſtiano: quòd verbum aſſumpſit carnem mediante anima. Secundo argu. Pars eſt prior toto in via generationis, ergo & in aſſumptione. Tertio argu. Prius eſt a quo non conuertitur ſubſiſtēdi conſequentia, ſed ſequitur, aſſumpſit totum, ergo partem, & non econuerſo. igitur. Quartò arg. Si aſſumpſiſſet primo totum, ergo aliquādo dimiſiſſet, quod ſemel aſſumpſit, videlicet in morte, cōſequens videtur falſum, & cōtra Damaſcenum. igitur. Quinto ar. Natura humana non poteſt vniri uerbo vnione beatifica ſine habitu gratiæ vnionis, & hoc, quia tam ipſa vnio, quàm terminus vnionis excedit facultatem naturæ create, ergo cum vnius ypoſtatica magis excedat, ſequit quòd non poteſt fieri ſine gratia. Contra. Si hæc vnio primo fieret per patrem, uel partes ſequeretur, ꝙ non eſſet unica aſſumptio. Item tunc prius fuiſſet animal, quàm homo. Item ipſa natura in qua eſt gratia perſonatur, & omne accidens eius mediante illa natura vnitur perſonę, ergo gratia, quę eſt accidens, non poteſt eſſe medium in illa vnione. Primo notandum, quòd in titulo quæſtionis per mediū intrinſecum intelligitur pars, uel partes, quę ſunt aliquid totius. Circa hoc ergo notandum ſecundū Sco. quòd totum eſt ens aliud ab omnibus partibus coniunctim, & diuiſim patet, quia alias non eſſet differētia totius, quod eſt per ſe vnū a toto, quod eſt unum aggregatione, vt cumulus, uel aceruus lapidum, quia iſtud totum ſecundum eſt ſuę partes, vt patet. vij. metaphyſice. Conſequēs autem videtur inconueniens, quia etiā vnum per accidens, puta homo albus eſt magis vnum, q̃ quod eſt aggregatione unum, & tamē eſt minus, q̃ totum vnum per ſe. Item per ſe terminus ad quē generationis eſt aliquid habens entitatem propriam, ſed totum eſt primus terminus ad quem generationis non altera pars: vnde ſi vtraque pars præexiſtat, & de nouo vniantur nihilominus eſſet generatio, ſiue productio cōpoſiti. Itē niſi nihil eſſet per ſe cauſatum a cauſis intrinſecis. ſ. materia, & forma. Iſtę enim cauſæ cauſant totum compoſitum. Et ſi quæras an totum ſit aliud ens a partibus aliqua entitate abſoluta. Dicit Sco. quòd ſic, quia reſpectus non ſufficeret ad hoc, quod totum diceretur per ſe vnum. Item quiditates omnium abſolutorum, ut includentes materiam, & formam, vt diffinibiles non ſunt tantum formaliter entia reſpectiua, quod tamen oporteret 7. Met. t.c.77.

teret

teret ſi entitas propria totius eſſet reſpectus. Et iterū quæri poteſt de illa entitate totius. An ſit aliqua forma alia a forma, q̄ eſt pars totius. Dicit ipſe Sco. ꝙ vltra formam, quę perficit materiam vltimate, & dicitur forma partis, non oportet ponere aliquam formā, quaſi perficientem tam materiam, quàm formam, & ideo formam totius non debet poni aliud conſtituens totum, ſed ipſa tota natura, quæ dicitur forma totius compoſiti non quidem informans, ſed forma qua cōpoſitum eſt ens quiditatiue, ita quòd totum eſt ens formaliter foma totius, ſicut album dicitur album albedine, nō quidem quòd forma totius ſit quaſi cauſa ipſius totius cū materia, & forma partis, ſed eſt ipſum totum præciſe conſideratum. Secundo notandum, quòd opinio Guillermi Varronis fuit quòd anima primo eſt aſſumpta a verbo, & in ſecundo inſtanti naturæ vnita eſt corpori, & per hoc in eodem ſecundo inſtanti verbum vniuit ſibi corpus perſonaliter mediante anima quam primo ſibi vniuit, & de partibus comparatis ad totum dicit, ꝙ prius ſunt aſſumptæ ordine executionis: ſed totum primo ordine intentionis. Contra primum arguit Sco. quia ex hoc videtur ſequi, quòd Chriſtus non ſit primo homo, quia aſſumptū primo non eſt natura humana: ſed pars tantū. Item corpus natum eſt in ſe ſubſiſtere, & non præciſe ex hoc quòd anima informans ipſum ſubſiſtit in ſe, ergo non ſuppletur iſtud in corpore, niſi ipſum immediate aſſumatur. Pręterea, tunc in morte fuiſſet noua aſſumptio, quia tunc corpus fuit immediate vnitum verbo, & non per animam. Contra ſecundum autem ſic poteſt argui, quia tota natura eſt primo, & ſecundum ſe perſonabilis non autem partes. Tertio notandum, quod ſicut inter agens & effectum poteſt dupliciter poni medium, vel vt quod, ſicut agens proximum inter agens remotum, & effectū: vel vt quo, ſicut forma agentis: ita inter recipiens, & receptum poteſt poni duplex medium, ſcilicet, quod & quo, ſicut enim aliquid poteſt eſſe alicui ratio agendi, ita aliquid poteſt eſſe alicui ratio recipiendi. Quarto notandum, quòd in titulo queſtionis per medium extrinſecum intelligitur aliquid, quod nō eſt de ratione totius, puta gratia, vel charitas. Et dicit beatus Bonau. ꝙ in iſta vnione gratia fuit mediū congruitatis. Sed contra hoc arguit Sco. quia prius naturaliter perſonaretur in ſe natura humana, quàm haberet habitum gratiæ: habitus enim eſt principium operandi: operari autem eſt ſuppoſiti: ergo etiam quando aſſumitur, prius naturaliter vnitur, quàm gratia detur. Item quod eſt alicuius in ſe prius eſt, quàm quod eſt eius per accidēs: ſed perſonari naturaliter conuenit humanitati ſi ſibi relinquatur. habitus aūt gratiæ ſibi conuenit per accidens. Item Ioh. j. dicitur. Vidimus gloriam eius gloriam quaſi vnigenti a patre. in quo verbo innuitur, quod ratio quare naturæ humanæ data eſt tanta gratiæ plenitudo hæc Ioh. 1.

 eſt,

eſt,quia ipſe homo Chriſtus erat vnigenitus Dei: ergo prius erat natura ſubſiſtens in uerbo,quàm illa gratia ſibi data. Vnde ad omnes auctoritates,quæ dicunt, ꝙ mediante gratia vnita eſt natura humana Deo. Dicendum eſt, quod ibi ſumitur gratia, non pro habitu creato, ſed pro gratuita condeſcenſione diuinæ voluntatis, quæ poteſt dici medium in hac vnione non quidem formale,ſed effectiuũ. His præmiſſis, ponendę ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Tota natura humana fuit ĩmediate aſſũmpta,ita quòd nullum fuit medium quod inter verbum,& ipſam naturam. Probatur, quia quod eſt in ſe primo perſonabile ſi ſibi dimitteretur, hoc etiam in alio primo perſonatur quando aſſumitur, quia perſonalitas diuina ſupplet perſonalitatem propriam:ſed tota natura primo, & ĩmediate eſt perſonabilis: neutra.n. partium nata eſt eſſe perſona.igitur. Secunda concluſio. Anima dici poteſt medium quo, reſpectu totius in iſta aſſumptione.patet,quia eſt ratio formalis huius naturę, quo hæc natura eſt vnibilis,ſicut ipſa eſt, quo formaliter homo eſt riſibilis. Hoc autem eſt intelligẽdum non de medio effectiuo, neque de medio, ad quod primo terminetur iſta vnio. Tertia cõcluſio. Gratia habitualis non poteſt vere dici mediũ in hac vnione, patet ex quarto notabili.

Ad primum argumentum dicẽdum, quòd omnes auctoritates ponentes carnem vnitã mediante anima ſunt intelligendę de medio quo, & non quod.

Ad ſecundum argu. dicendũ, quòd licet partes ſint priores toto in ſe,non tñ in comparatione ad perſonari. Ad tertium arg. dicendũ,quòd ibi eſt tantum prius ſecundũ conſequentiam, & non ſecundum cauſalitatem quemadmodum etiam bene ſequitur. Ignis ergo calidum, & non econtra.& tñ a parte rei caliditas eſt igne poſterior. Ad quartum arg. dicendum, quòd quando Chriſtus fuit mortuus aliquam entitatem non habuit, quàm habuit viuus, nec tñ depoſuit naturam, quã aſſumpſit quantũ ad partes eſſentiales naturę,& ita intelligit Dam. Dicit.n.ibidẽ,ꝙ aĩa, & corpus tunc non erãt in propria hypoſtaſi, ſed ĩ hypoſtaſi verbi. Ad quintũ arg. negat̃ conſequentia,quia vnio beatifica eſt ꝑ operationem ad quam non pôt anima niſi habeat formã. Iſta autẽ vnio eſt ad actũ primum ad quẽ non præſupponitur aliquod accidens in natura vnita.

Vtrum unionem hypoſtaticam præceſſerit corporis organizatio.

Th.3.p.q.2.art.6. Dur.3.d.9.q.4.

QVÆSTIO III.

Tertio quæritur. Vtrum vnionem hypoſtaticam pręceſſerit corporis organizatio. Primo arg. quòd ſic, quia corpus Chriſti generatum eſt ex puriſſimis ſanguinibus Beatæ Marię Virginis ſecundum Damaſcen. lib.iij. *Damaſ. lib.3.* ſed corpus generatum eſt denſius ſanguinibus ex quibus generatur ſecundum eundem Damaſc.

maſc. ergo minorē locū occupat,
& per conſequens corporis for-
mationem comitatur neceſſa-
rio motus localis, qui non eſt in
inſtanti, ergo nō fuit cum incar-
natione, quę fuit in inſtāti, nec
poſt, vt patet. igitur ante. Secūdo
arg. Corpus organizatum erat al
terius figuræ, quàm ſanguis ex
quo generabatur, ergo occupauit
aliū locū, igr̄ illa formatio requi
rebat motum localem, ergo in
tempore. Tertio arg. Natura a
ſumpta cum formata fuerit ex
ſanguinibus producta eſt per mu-
tationē, ergo pars potentialis il-
lius totius mutabatur ad formā
eiuſdem totius, ergo prius fuit
ſub priuatione oppoſita illi for-
mæ, & hoc prius tempore, quia
oppoſita priuatiuæ non poſſunt
ſimul tēpore eſſe in eodē, ergo
prius tēpore erat corpus nō ani-
matum, quàm aīatum. Quarto
ar. Dicit Paulus in Epiſtolam ad
Heb. ꝙ Chriſtus debuit per om-
nia fratribus aſſimilari, ſed cor-
pora aliorum non formantur in
Damaſ. inſtanti. Contra eſt Dam. in
Lib. 3. 3. lib. Notandum, quòd in in-
carnatione quatuor fuerunt, vi-
delicet materię puriſſimæ ad lo
cum debitum tranſlatio: filius
materiæ alteratio, ſiue transfor-
matio: animæ ad carnem vnio:
& totius naturæ a verbo aſſum-
ptio. Cum ergo quęritur. An tria
prima pręceſſerint incarnatio-
nem, quæſtio poteſt intelligi de
prioritate temporis, vel naturæ.
Hoc præmiſſo, ponendæ ſunt
tres cōcluſiones. Prima eſt, ani-
matio non præceſſit tempore in
carnationem: probat Scot. quia
tunc natura iſta fuiſſet aliquan-
do in ſe perſonata, & non in ver-
bo, & tunc beata virgo non fuiſ-
ſet vera mater Dei, quia genuiſ-
ſet puerum hominem, cuius na
tura fuiſſet poſtea vnita Deo to-
ta, ergo rō maternitatis Mariæ
fuiſſet terminata in productio-
ne illius naturæ. Secunda concl. 1
Siue organizatio dicatur indu-
ctio vltimę formę diſponētis im
mediate ad animationem, vt po
nit Henricus, ſiue dicatur indu- 2
ctio ipſius animæ, ſm Tho. ſiue
etiam dicatur tranſmutatio præ
cedens iſtam vltimam inductio-
nem formæ organicę non præce
dit tempore animationem. Pri-
ma pars probatur ſic a Sco. quia
etiam in nobis ſi talis organiza-
tio tempore præcederet anima-
tionem. Tunc pater nullo modo
generaret hominē, completa .n.
eſſet tota actio prius tempore,
quàm anima eſſet; ille autē non
generat hominem, cuius actio
tota completa eſt prius tempore
quàm ſit homo. Secūda pars pa-
tet, quia ipſa organizatio ſecun-
dum illum modum eſt ipſa ani-
matio, & dato etiam, ꝙ multę eſ
ſent formæ ſubſtantiales partia-
les, omnes tamen in eodē inſtā
ti erant, quia nulla pars eſt prior
tempore alia. Pars .n. quæ aſſu-
mebatur a verbo nunquam præ-
fuit in proprio ſuppoſito, quod
tamen contigiſſet ſi fuiſſet prior
tempore. Tertia pars ſic proba-
tur, quia talis tranſmutatio præ-
cedens vltimā inductionem for-
mæ organicæ fit per tranſlatio-
nem materiæ ad locum conue-
nientem generationi, & per al-
terationem præuiam generatio
ni totius, vel generationi partiū:
ſed huiuſmodi videtur fuiſſe in
inſtanti, quod patet, quia in vlti

mo inſtanti conſenſus virginis expreſſi fuit in vtero virginis verbũ hõ, & ante illud inſtans non vr̃ fuiſſe aliqua operatio ſpecialis ad incarnationẽ, immo in iſto vr̃ tota incarnatio fuiſſe cõpleta. Tertia concluſio. Anima-
4 tio præceſſit natura incarnationem; probat Sco. quia fundamẽtum relationis naturaliter præ-
5 cedit relationem, ſed totalis natura eſt fundamentũ illius vnionis, vt patet ex quæſtione præcedenti: ergo entitas totalis naturæ naturaliter præcedit incarnationem: illa autem entitas formaliter eſt per animationem. Et ſimiliter dicendum, quòd animationem naturaliter præcedit organizatio totius. Ad primum arg. dicendum, ꝙ occupatio minoris loci erat ſubita, & hoc per diuinam potentiã. Ad ſecundũ argu. patet reſponſio per idem. Ad tertium argumentum dicendum, ꝙ mutatio proprie dicta eſt inter priuationem, & formã, ſicut patet in 5. phyſicorum, non autem inter negationem, & formam. Quando ergo forma ſimul producitur cum ſuſceptiuo, non eſt proprie mutatio ad illam formam, quia ſuſceptiuum nõ prius fuit ſub priuatione, quàm ſub forma, ſed tantum eſt mutatio ad ſuſceptiuum, cum igitur anima intellectiua ſimul inducatur cũ eſſe corporis etiam in nobis proprie non eſt mutatio corporis ad animam: ſed tantum ad eſſe corporis organici, & illius mutationis ſubiectum eſt materia, quæ præfuit ſub forma ſanguinis. Ad quartum argumentum dicendum, quòd Chriſtus debuit per omnia fratribus aſſimilare in veritate corporis, & animæ: ſed non quantum ad modum formationis corporis.

Vtrum anima Chriſti videat in Deo omnia.

D. Tho 3. p. q. 10. arti. 2. Duran. 3. d. 14. q. 2.

CIrca tertium ſuperius propoſitum, vbi inquirendum eſt de perfectione accidentali naturæ aſſumptę. Primo quæritur. Vtrum perfectiſſime intellectus animę Chriſti videant in verbo omnia, quæ verbum videt? Primo arguitur, quòd non videat perfectius, quàm intellectus aliorum, quia quiſquis rem aliquam intelligit aliter q̃ res illa eſt fallitur. ergo non pot quicquã intelligi, niſi quomodo eſt: & per conſequens non põt intellectus animæ Chriſti videre verbum, aut creaturas in verbo perfectius, q̃ alia anima. Secundo arguitur. Anima Chriſti non videt verbũ ſub ratione infiniti, quia ſic cõprehenderę ipſum. igitur. Tertio arguitur, quia tunc videret infinita, quod eſt falſum; quia infinita non contingit pertranſire: vt habetur. 2. Metha. Quarto arguitur. Superior angelus prius illuminatur, quàm inferior: ergo etiam priuſquam anima Chriſti quæ eſt inferior angelis, ergo poteſt anima Chriſti aliquid de nouo videre in verbo, ſicut & angelus illuminans. Contra. Dicit Magiſter ſententiarũ in 3. diſtin. 14. Inquantum intellectus habet rationẽ receptiui reſpectu viſionis omnia videt anima Chriſti, quę verbum videt.

videt. Primo notandum, quòd ſicut dicit. Scotus. Inquantum intellectus habet rationem receptiui reſpectu viſionis non eſt aliqua forma neceſſario prius recipienda ante receptionem viſionis, quia per illam formam non aliter eſſet obiectum præſens, quàm poſſet eſſe ſine ea: obiecto autē eodem modo præſente poteſt intellectus eodem modo recipere viſionē obiecti. igitur. Maior probatur, quia poſita illa alia forma, etiam nō eſt obiectum præſens, niſi abſolute voluntarie ſe repræſentet. Illa etiam non poſita, poteſt obiectum voluntarie ſe repreſentare intellectui actualiter cauſando in ipſo viſionem. Si autem intellectus poſſit ſe habere actiue reſpectu viſionis verbi, ſicut & actiue ſe hēt reſpectu intellectionis naturalis, dici poteſt, quòd de potentia ordinata non poſſet intellectus ſummę videre verbū ſine habitu, vel lumine gloriæ, quia ordinatum eſt, vt cauſa prima, quę nata eſt habere aliquam cauſam ſecundam non poſſit in effectum ſummū illarum cauſarum ſine actione cauſæ ſecundę. Similiter ordinatum eſt, vt nulla potentia ſummæ perficiatur actu ſecundo, ſummo etiā vt recipiens, niſi habeat actum primū ſummum. Hoc.n. videtur magis congruum. Poſſet tñ Deus de potentia abſoluta ſupplere actionē illius cauſæ ſecundæ. Secundo notandum, quòd opinio beati Thom. in prima parte ſummæ eſt, ꝙ nullus intellectus creatus poteſt videre omnia, quæ videt verbum, & hoc idem dicit expreſſe de intellectu animæ Chriſti, in tertia parte ſummæ, quod probat, qa quāto cauſa pfectius vr̄, tanto plures effectus poſſunt videri in ea, & econtra: ſicut etiā patet de principio, & concluſione: ergo potens videre oēs effectus in cauſa prima, pōt ipſam cōprehendere: ſed nullus intellectus creatus poteſt ſecundum, ergo nec primum. Diſtinguit autem beatus Thomas de ſcientia Dei, quia quædam eſt ſimplicis notitiæ, quę eſt reſpectu poſſibilium, & actualium: & quędam eſt ſcientia viſionis, quæ eſt tantum reſpectu habentium exiſtentiam in aliqua parte temporis. Dicit ergo, quòd anima Chriſti cognoſcit in verbo omnia, quæ cognoſcit verbum ſcientia viſionis, non autem omnia cognita ſcientia ſimplicis intelligentiæ. Contra rationem huius poſitionis ſic arguit Scot. quia reſpectu Dei eſſe infantiū intēſiue, prius eſt quàm eſſe, in quo infinita poſſibilia relucent, ſed cognoſcens ipſum ſub ratione infinitatis intenſiue, non propter hoc comprehendit ipſum, ergo multomagis cognoſcens infinita poſſibilia, quæ relucent in eo nō comprehendit eum. Minor patet, quia ſolus ille intellectus comprehendit aliquid intelligibile, cuius eſt tanta perfectio in intellectualitate, quanta eſt perfectio intelligibilis in intelligibilitate, ita quòd neutrum eſt exeedens reſpectu alterius. Nullus autem intellectus creatus poteſt habere tantam intellectualitatem, neque in actu primo, neque ſecundo, quanta eſt intelligibilitas Dei, vt obiecti: immo in infinitū eſt exceſſus. Itē cogno

cognoſcens vnū effectum in verbo non comprehendit illum, nec verbū, vt eſt cauſa eius: ergo quocunq; effectus cognoſcat nullū eorū cōprehendet, nec verbū, vt eſt cauſa alicuius eorū. Ad argumentum autē opinionis dicēdum, ꝙ ibi eſt fallacia conſequētis: licet.n.perfectius cognoſcēs cauſam poſſit plures effectus cognoſcere: non tamen econuerſo: quia poteſt ſtare cognitio principij in ſe non aucta concluſionibus pluribus ex ipſo elicitis: & ita de cauſa, & effectibus pluribus cognitis. Contra vero diſtinctionem prædictam de duplici ſcientia, ſic arguit ipſe Scotus, quia poſſet anima Chriſti cognoſcere in verbo aliquod futurum poſſibile: ergo non præciſe ponitur ei terminus in cognitione eorum, quæ Deus nouit ſcientia viſionis. Tertio notandum, quòd alia eſt opinio Henrici, quòd intellectus animę Chriſti videt omnia in verbo habitualiter, non autem actualiter, probat: quia virtus infinita non poteſt in plura, quàm in infinita obiecta: ergo ſi virtus finita poſſet in infinita, ęquaretur virtuti infinitę, quod eſt falſum. Item virtus finita diſtinctius videt duo quàm tria, & tria quàm quatuor: & ſic aſcendendo: ergo in infinitum plura, in infinitum indiſtinctius videt quod eſſet non videre. Item infinitas extenſiua præſupponit infinitatem intenſiuā, ſecundum Auerroym de ſubſtantia orbis: ſed anima Chriſti nō poteſt habere infinitatem intenſiuam: igitur, &c. Contra hanc opinionem arguit Scot. Et primo contra primam partem: quia nō eſt poſſibile, ꝙ habitus vnus ſit rō intelligēdi infinita obiecta ſub ꝓprijs rōnibus: ſic.n.ſequeret̃ talē habitū eſſe intēſiue infinitū, vt probatū eſt in ſecundo tractatu: cum de intellectione angelorū tractaretur. Si aūt dicas ſuper iſtum habitum fundari tantum infinitos reſpectus ad infinita obiecta: & hoc poteſt eſſe ſine infinitate fundamenti. Contra hoc arguitur, quia tunc ſecundum hoc: ſecundum membrum opinionis contradiceret primo propter hoc enim ponitur fundare infinitos reſpectus, vt non ſequatur aliqua infinitas fundamenti in ſe: ergo a ſimili; non eſt inconueniens, quòd aliquis actus ſit infinitorum actualiter per infinitos reſpectus ad infinita: & tamen quòd actus non ſit in ſe infinitus. Præterea probat Scotus, ꝙ ſecundum membrum contradicat primo; quia omnis habitus vnū poteſt habere actū adęquatū, vel actus adęquatos: omnis enim cauſa totalis finita poteſt habere effectum adæquatum, vel effectus adæquatos: ſi autem ponatur vnus actus adæquatus, erit vnus omnium obiectorū, ſicut & habitus ponitur eſſe vnus oīum in actu primo: vel ergo iſte habitus ē infinitus, quod negat prima pars opinionis, vel actus vnus qui eſſet infinitorum, non eſſet infinitus, vel etiam plures qui eſſent reſpectu infinitorum obiectorum non eſſent infiniti: quod tamen vult dicere ſecunda pars opinionis. Nō enim ex totali cā finita pōt procedere effectus adęquatus infinitus, vel effect⁹ adęquati infiniti.

Quarto

Quarto notandum, quòd alia eſt opinio multorum; quam etiam Scot. non omnino reprobat: videlicet, ꝙ anima Chriſti actualiter videt omnia in verbo, quæ videt verbum, quod ſic probatur, quia quicunque intellectus eſt receptiuus notitię cuiuſcunq; obiecti, quia eſt totius entis: & per conſequens ad quodcunque intelligibile habet deſiderium naturale. Perfectiſſima autem notitia poſſibilis haberi eſt viſio in verbo, quilibet ergo intellectus eſt receptiu⁹ cuiuſlibet viſionis in verbo: & hoc loquendo diuiſim, ergo & coniunctim eſt receptiuus ſimul viſionum in verbo reſpectu omnium obiectorum. Probatio cōſequentię, quia cuicunq; poteſt quodlibet aliquorum ineſſe ſi ei poſſunt duo ineſſe ſimul; quia non opponuntur, etiā infinita talia ſimul poſſunt eidem ineſſe, quia ex pluralitate inexiſtentiū non ſequitur noua impoſſibilitas. Nec iſta infinitas eſt incōpoſſibilis ītellectui creato, quia ex hoc non concluditur eſſe perfectior ſi eſt in actu ſecūdū oēs ſuas potētias paſſiuas, q̃ quādo eſt in potentia ad illos actus, quod eſt intelligendū de ꝑfectione eſſentiali, ſed intellect⁹ ſimul eſt in potētia ad infinitas viſiones, ergo ſi eſſet in actu ſm omnes nō ſequeret̄ maior infinitas, q̃ modo, ꝙ autē intellectus animæ Chriſti de facto habeat huiuſmodi infinitā viſionē: patet per illud Aug. Fortaſſis non erūt ibi cogitationes volubiles: quod licet ſit dubiū de ſanctis: videtur tamen probabile de iſta beatiſſima aīa, ergo quęcunque nouit habitualiter nouit actualiter. Hoc cōfirmat per Dama. dicentē, ꝙ iſta anima a principio habuit præſciētiā futurorū. Hæc aūt non videtur ſciētia habitualis, qa futura cōtingētia nō ſunt nata cognoſci, ſiue in ſe, ſiue in verbo, niſi intuitiuæ. Pręterea actus ſecūdus eſt perfectior actu primo, & ita eſſet perfectior anima Chriſti cognoſcendo actualiter omnia, q̃ habitualiter tantū. Si ergo rationes adductę ad probandum huiuſmodi impoſſibilitatem ſunt ſolubiles, videtur ꝙ oppoſitum tāquam probabilius ſit tenendum. Ad primam ergo rationem Henrici dicendum, ꝙ antecedens eſt verum intelligēdo extenſiuæ, non autem intenſiuæ: poſſet enim virtus infinita intenſiori actu in illa obiecta. Ad ſm dicendum, ꝙ videre indiſtinctius reſpectu pluriū non eſt neceſſario ex parte intellectus, vt eſt receptiuus, ſed ſolū, vt eſt actiuæ elicitiuus: poſſet enim recipere viſiones æque diſtinctos plurium ſicut paucorum. Poteſt etiam dici, ꝙ neque hoc concludit de intellectu vt eſt actiuus, quia & ſi de facto intellectus noſter indiſtinctius intelligit plura quàm pauca, hoc tamen non cōuenit ſibi neceſſario ex ratione ſua, qua eſt prior actu elicito, ſed ex aliquo cōcomitante, quod non eſt neceſſe ponere in intellectu Chriſti. Ad tertium dicendū, ꝙ infinitas extenſiua ad aliqua, vt ad formas recipiendas non concludit infinitam entitatem receptiui, ſicut patet de materia ſi eſſet receptiua infinitarum formarum, immo magis concludit imperfectionem, ſed infinitas extenſiua ad effectus, ſimul

Auguſt. 15. de Trinita.

ſimul cauſabiles concludit infinitatem intenſiuam. Dicendum tamē ſi intellectus ponitur actiue elicitiuus infinitorum, ꝙ nec illa infinitas extenſiua concludit infinitatem intēſiuam intellectus, ſed obiecti, ꝙ eſt cauſa principalis actiua reſpectu illarũ viſionũ. Quinto notādũ, ꝙ pcedens poſitio, vt dicit Scot. poteſt poni duobus modis. Vno modo, ꝙ anima Chriſti habet vnā viſionem reſpectu verbi, & omniũ obiectorũ ſecũdariorum relucentiũ in verbo ad quæ habet reſpectus diſtinctos, nec ſeqtur infinitas actus fundātis huiuſmodi reſpectus, quia obiecta nõ habent eſſe in actu. Alio modo, ꝙ reſpectu cuiuſcunq; obiecti eſt propria viſio: ita ꝙ eſſent ſimul infinitæ viſiones. Hoc autē videtur cõtradicere multis auctoritatibus philoſophorũ, & ſanctorum dicentium, ꝙ non poſſunt eſſe aliqua infinita ſimul. Et pręterea anima Chriſti cum ſit finita non videtur eſſe capax infinitarum viſionum. Si autem primus modus ponitur, non propter hoc: ſequitur illam viſionē eſſe formaliter īfinitā ſicut nec viſio obiecti infiniti in intellectu animę eſt infinita. Licet autem poſſet intellectus creatus recipere vnam viſionem infinitorũ, vel infinitas viſiones: tamen vt dicit Scot. non videtur, ꝙ poſſit elicere actiuè viſiones infinitas, quod eſt intelligendum virtute propria; quia hoc poteſt fieri virtute, diuina principaliter agente. Sexto notandum, ſicut dicit Sco. ꝙ ſi prædicta tertia via in pręcedētibus notabilibus nõ placet, neque ſimul recipiendo viſiones infinitorum, neq; unā viſionem infinitorum poteſt dici, quod videt omnia habitualiter: non tamen actualiter exponendo hoc modo ꝙ per aliquem actum videt verbum, & per illũ actum omnia relucentia in verbo ſunt ſibi pręſentia in actu, primo, & per hoc habitualiter nota. generaliter enim loquendo illud dicitur habitualiter notum cuius eſt actus primus ſufficienter oſtēſiuus. Anima ergo Chriſti habitualiter omnia videt: nõ tamen per habitum inhærentē. vt ponebat ſecũda opinio: ſed qa p actum quo videt verbũ ipſum verbũ eſt ſibi manifeſtũ. vt ſpeculũ voluntarium repræſentans omnia, ꝙ aũt non videat omnia actualiter probatur, quia attētio circa plura obiecta eſt minus perfecta: ergo non videtur poſſibile potētiā finitā perfecta attētione videre infinita ſimul. Præterea ſi actualiter videret infinita, perfectio eius in infinitũ excederet pfectionē alterius animę beatę. Licet ergo verbum, vt volũtariè oſtēdēs omnia ſit volũtaria: pręſens illi animæ: ipſa tamen non poteſt ſimul omnia recipere: ſed quodlibet ſigillatim, & ita poteſt videre quodlibet de numero infinitorum. Et ſi dicatur, quòd ita poteſt quilibet beatus dicendum, quòd cuilibet alij beato verbum eſt ſpeculum repręſentans determinata vltra, quæ non poſſunt velle ordinatè videre alia: ſed animę Chriſti eſt ſpeculum repræſentans omnia, & ideo ipſa poteſt ordinatè velle videre omnia. His pręmiſſis ponendæ ſunt tres cõcluſiones. Prima eſt. Põt intellectus animæ

mæ Chriſti perfici viſione perfectiſſima verbi primo, & immediate abſq; alia forma prius perficiente. Tamen de facto nō ſic perficitur, niſi mediāte lumine gloriæ. Prima pars probatur. Primo per Iſidorum lib. de ſummo bono dicētem. Trinitas ſibi ſoli nota eſt, & homini aſſumpto, quod non poteſt intelligi, niſi de notitia in termino, vel ſimpliciter, vel poſſibili creaturæ. Item ſubiectum receptiuum formæ habentis gradus, cui nullus repugnat poteſt quemlibet recipere: ſed anima ſic ſe habet reſpectu viſionis verbi: igitur. Minor patet, quia ſi alicui ſuſceptiuo inquātum ſuſceptiuum repugnat aliquis gradus, viſionis Dei, repugnat etiā cuilibet eiuſdem rationis: ſed nullus gradus talis uiſionis repugnat cuilibet ſuſceptiuo: ergo nec alicui. Secunda pars. ſ. quòd primo & immediate: patet ex primo notabili. Et iterum ſic probat Scot. Tū, quia ipſa viſio eſt lumen perfectum. Tum, quia in intellectione naturali lumen præcedens viſionem requiritur propter imperfectionem obiecti, quod non eſt de ſe actu intelligibile; ſed per lumen intellectus agentis, vel ſi eſt actu intelligibile, non eſt per ſe ſufficiens ad mouendum intellectum ad actum ſecundum: ſed diuina eſſentia eſt lux de ſe ſummæ intelligibilis, & de ſe perfectiſſime motiua intellectus. igitur &c. Nec ex hoc ſequitur, ꝙ poſſit intellectus ex puris naturalibus videre verbū, videlicet ſic, ꝙ ex cauſa naturali poſſit ei ineſſe talis viſio: licet bene ſequatur, ꝙ intellectus poſſit naturaliter in viſionē. Tertia pars patet, ex fine primi notabilis. Secunda concluſio. Non pōt dici animā Chriſti videre omnia in verbo habitualiter per habitū inhærētē, & nō actualiter: patet ex tertio notabili. Tertia concluſio. Dici pōt, ꝙ anima Chriſti, actualiter videt oīa in verbo, ſiue per vnā viſionē, ſiue plures, vel ꝙ videt omnia habitualiter per aliquē actū, quo videt verbū, per quē actum omnia in verbo relucentia, ſunt ſibi præſentia in actu primo. Prima pars patet ex quarto, & quinto notabilibus, & ſecūda pars ex ſexto. Ad primū arg. dicendum, ꝙ antecedēs eſt verū, quādo aliquis intelligit rem aliter eſſe, quàm ſit: non autem ſi intelligat aliter, id eſt ſub alio modo intelligendi, quàm ſit modus obiecti. Poteſt enim infinitum verè intelligi per intellectionem finitam. Ad ſecundum argu. dicendum, quòd licet aliqui negent obiectum, ſub ratione infiniti videri ab intellectu creato: licet concedant infinitatem videri non formaliter, ſed concomitanter Scotus tamen concedit, quòd nihil niſi ſub ratione infiniti formaliter, poteſt quietare intellectum: ita, quòd ſi infinitas tantum videretur cōmitanter, nō plus quietaret potentiam obiectum infinitum quàm aliud ſic enim accideret ſibi infinitas, vt comparatur ad potentiam illam. Et cum dicitur, quòd intellectus comprehenderet illud obiectum, non ſequitur vt patet ex ſecundo notabili. Ad tertium argu. patet reſponſio ex quarto & quinto notabilibus. Ad quartum argum. dicendum quòd conſequentia non valet, quia

quia illæ illuminationes ſunt ordinatæ, ſecundum ordinem non naturarū, ſed gratiarum. Et ideo primo fit reuelatio huic animæ, & ab ea illuminantur angeli.

Vtrum anima Chriſti nouerit omnia perfectiſſimè in ſuo genere.

Tho.3.p.q.11.ar.1.2.& q.12.ar.1. Dur.3.d.14.q.3.

QVAESTIO II.

Secundo quęritur. Vtrum anima Chriſti nouerit omnia pfectiſſimè in genere proprio. Primo ar.q non, quia Lucę.ii.dicitur. Ieſus proficiebat ætate & ſapientia. Secundo ar.ad Heb.i.dicitur. Didicit ex his, quæ paſſus eſt obedientiam. Tertio ar. Chriſtus fuit viator, ergo habuit cognitionem competentem viatori: ſed illa eſt ex multis actibus vt patet per philoſophum j. Meta.& ij. Poſte. Quarto arg. Chriſtus fuit rationalis, ergo habuit actum competētem rationali, videlicet diſcurſū a notis ad ignota. Contra. Nulla imperfectio ponenda eſt in anima Chriſti: ſed ignorantia eſt imperfectio: igitur. Item angeli nouerūt omnia in proprio genere: ergo multo magis iſta anima, quæ fuit perfecta ſumma perfectione ſupernaturali, & pari ratione ſumma pfectione naturali. Primo notandum, quòd opinio beati Thomæ in tertia parte eſt, quòd cognitione infuſa nouit omnia p ſpecies, videlicet intelligibiles infuſas, & quo ad hoc non potuit perficere, ſed quantum ad notitiam acquiſitā proficere potuit. Quod probatur, quia habuit intellectū agentem, & paſſibilem quorum propria operatio eſt abſtrahere ſpecies intelligibiles, & eas recipere. Contra hanc opinionem arguit Sco. quia duæ perfectę cognitiones eiuſdē obiecti, & ſm eandem rationem, nō poſſunt ſimul eſſe in eodem: quia aut vtraque illarum cognoſcitur obiectū perfectè quantum eſt cognoſcibile: & tūc altera ſuperfluit, aut non & tunc neutra eſt perfecta. Contra rationē vero ſic arguit, quia tunc beatus, cum habeat intellectum agentem, & poſſibilē poterit acquirere ſcientiam: & potentia augmētatiua, & alię potentiæ, quę erunt in beatis eiuſdem rationis, cum noſtris poterunt habere actus ſuos: & etiam Adam in ſtatu innocētię potuit augmentari, quod eſt falſum. Ex his autem inſtantiis patet, quòd potentię perfectę non ſemp poſſunt in actus ſuos, qñ videlicet iam ſunt inducti termini talium actionum, quòd autē tunc non poſſunt agere, nō eſt propter imperfectionem ſui: ſed propter poſitionem termini ab alio agēte. Nec propter hoc ſunt negandæ tales potentię eſſe in natura, qa ſimpliciter ſunt perfectiones naturæ. Alia eſt opinio Henrici, quòd anima Chriſti omnia nouit habitualiter non actualiter. Sed contra hanc opinionem argutū eſt in quæſtione præcedenti. Secundo notandum, quòd duplex eſt cognitio. ſ. abſtractiua & intuitiua, & vtraq; cognitione cognoſci poteſt tam natura, vt præcedit ſingularitatē, quàm ſingulare vt hoc. De cognitione autē abſtractiua dici poteſt, ſm Scot. quòd anima Chriſti nouit omnia

omnia vniuerſalia, ſiue quiditates per ſpecies infuſas, cũ illa notitia, ſit pfectionis in intellectu creato, qui paſſiuus eſt reſpectu cuiuſcunq; obiecti intelligibilis. Nec etiam hmõi cognitio eſt incõpoſſibilis cognitioni ĩ verbo, quia ſm Aug. Simul ſtant cognitio in verbo, & cognitio in proprio genere, hoc aũt modo.ſ.abſtractiuè, & habitualiter, vel nõ nouit omnia ſingularia, ſub propriis rõnibus puta, ſi non habet ſpecies infuſas, niſi quiditatum, quæ non ſunt rationes cognoſcẽdi ſingularia, ſub ppriis rationibus. Vel ſi ponitur cognoſcere habitualiter, & abſtractiue ſingularia quantum ſunt cognoſcibilia ab intellectu creato concedendũ eſt cuiuſlibet ſingularis propriam eſſe ſpeciem in intellectu illo. Et ſi hoc nõ placet dici põt, ꝙ anima illa nouit habitualiter, & abſtractiuè aliqua ſingularia per pprias ſpecies infuſas, & alia põt noſcere habitualiter, ſi fiãt in exiſtẽtia reali.eo modo quo dictũ eſt in ii. tractatu. Angelũ poſſe acquirere notitiã aliquorũ obiectorũ per actionẽ illorũ in intellectu ſuo. Nec tñ oportet ponere animã illã cognoſcere actualiter quiditates, aut ſingularia, quia notitia actualis in genere proprio eſt ſm virtutem naturalem ipſius intellectus in ſe: Nõ aũt põt intellectus finitus ad quęcũq; obiecta ſimul diſtinctè percipienda conuerti virtute naturali. Loquendo vero de cognitione intuitiua quæ eſt de natura vel ſingulari, vt concernit actualẽ exiſtentiã. Diſtinguit ipſe Scot. quia vel illa eſt perfecta præſentia, qualis eſt de obiecto,

Gen.4.

vt eſt aliter exiſtens, vel ſiniperfecta qualis eſt opinio de futuro, vel memoria de pręterito: primo modo non nouit omnia in genere proprio, quia obiectũ illo modo non eſt cognoſcibile, niſi vt præſens in ſe: multa autem non fuerunt, nec eſſe poterunt præſentia illi intellectui, ſecundum exiſtentiam actualem ipſorum. Similiter quantum ad intuitiuã imperfectam, quę relinquitur ex iſta pfecta oportet dicere, quod profecit, quia de talibus perfectæ intuitiuè cognitis derelictæ ſunt plures memoriæ quibus cognoſcuntur illa obiecta, quantum ad conditiones exiſtentiæ non vt præſentia: ſed vt præterita. Hoc itaque modo Chriſtus p experientiam dicitur multa didiciſſe per cognitionem intuitiuam obiectorum quantũ ad exiſtẽtiam, & per memorias ab eis derelictas. Sed circa pdicta eſt vnũ dubiũ, quia ea, quæ repræſentantur in repræſentatiuo ſupereminenti nobiliori modo repræſentantur, ꝙ in ſeipſis: ergo anima Chriſti uidens diuinam eſſentiam omnia videbat in ea intuitiuè, & ſic videtur, quod nõ perfecit quantum ad notitiam intuitiuam: dicendum, quod habuit intuitiuam perfectã in verbo, ſed nõ extra verbum, ſiue in proprio genere obiectorũ. Tertio notandum, quod ſicut dicit Scotus. Animam Chriſti cognoſcere omnia perfectiſſimè in genere proprio, poteſt intelligi dupliciter. vel de cognitione actuali vel habituali. Loquendo de habituali perfectiſſimè nouit, quia probabile, eſt illam animã habere ſpecies intelligibiles perfe-

perfectiſſimas, & ſummam notitiam poſſibilem conferri creaturę. Si autem loquamur de actuali, tunc diſtinguendū eſt, vel abſtractiue, vel intuitiuè. Primo modo non poteſt perfectiſſimæ noſcere ex ea parte qua intellectus eſt cauſa partialis reſpectu intellectionis, quia intellectus ſuus nō eſt perfectiſſimus intellectus creatus, ſecundo modo ſcilicet intuitiuè cum ibi obiectum, vt in ſe præſens operetur. Similiter dicendum, ꝙ intellectus cuius intellectualitas eſt imperfectior, habet illum actū imperfectiorem. His præmiſſis ponenda eſt talis concluſio. Intellectus animę Chriſti omnia nouit habitualiter perfectiſſime in genere proprio, loquendo de notitia abſtractiua non autem loquendo de notitia intuitiua, patet ex dictis. Ad primum arg. dicendum, quòd Chriſtus perficiebat᷑ ætate, & ſapientia non quidem in ſe, ſed in aliis, qui de eius ſapientia proficiebant, vel dicendum, quòd profecit non acquirendo cognitionem abſtractiuam aliquorum, ſed intuitiuam tam actualem, quàm habitualē. Ad ſecundum argu. patet reſponſio ex ſolutione primi. Ad tertium argu. dicendum, quòd proceſſus ille, quem ponit philoſophus primo Metaphyſicè, non eſt neceſſarius in cognitione abſtractiua quādo habetur per ſpecies infuſas, ſicut fuit in anima Chriſti. Ad quartum argum. dicendum, quòd diſcurſus non ſemper facit acquirere cognitionem de concluſione ad quàm diſcurritur ſed vel ſic, vel cognitio ne vti prehabita.

Vtrum Chriſto fuerit collata ſumma gratia.

Tho. 3. p q. 7. ar. 9. Scot. 3. d. 13. q. 1. Duran. 3. d. 13. q. 1.

QVÆSTIO. III.

TErtio quæritur. Vtrum Chriſto fuerit collata ſumma gratia, & ſumma fruitio poſſibilis naturæ creatæ. Primo arg. quòd non, quia anima Chriſti non eſt ſummum gratificabile, cum non ſit ſumma natura intellectualis. Secundo argu. Gratia, quę eſt in aīa Chriſti eſt finita, ergo fieri poteſt maior. Tertio ar. Si non poſſit dari maior gratia, aut hoc eſt propter rationem formæ in ſe, aut propter aliquid ex parte efficientis, aut ex parte ſuſceptiui. Non primum, quia eſt participatio charitatis infinitę, ergo poteſt creſcere in infinitum. Nec ſecundum quia efficiens eſt infinitum. Nec tertium, quia forma recepta ſemper ampliat capacitatem recipientis, quia charitas dilatat. Quarto argum. ſecundum Auguſtinum libro de trinitate. Beatus eſt, qui habet quicquid vult & nihil mali vult. Quod ſic eſt intelligendum, vt ſcilicet habeat quicquid poteſt rectè velle, alias aliquis ſanctus in via poſſet eſſe beatus pro aliquo inſtanti, quo poteſt habere quicquid vult, & nihil mali velle. ſed poteſt Michael rectè velle habere tantam gratiam, quantam natura eius eſt capax, velle enim liberum ſemper eſt rectum quando conformatur voluntati naturali, quę ſemper eſt recta, voluntas autē naturalis Michaelis eſt ad

tantam gratiam, quantam natura eius eſt capax. Natura autem animæ Chriſti non eſt,ita excellens, nec per conſequens tantæ gratiæ capax, ſicut natura Michaelis,ergo anima Chriſti de facto non habet tantam gratiam, quantam habet Michael, ſi Michael eſt beatus. Quinto arguitur, Anima Chriſti non habet ſummam inclinationem ad gratiam cum non habeat ſummam naturam, igitur. Sexto arguitur. Voluntas animæ Chriſti,nō poteſt habere ſummam rationem actus in eliciendo, actum fruendi, ergo non habet ſummā fruitionem. Contra. Anima Chriſti aſſumpta eſt ad ſummā vnionem quantum ad eſſe: ergo ēt quantum ad operari: ſumma autem vnio, quantum ad operari non eſt niſi per ſummam gratiā & ſummam fruitionem.

1 Primo notandum,ꝙ ſicut dicit Sco. ſummum dicit dupliciter. Vno modo poſitiuè per excedentiam ad omnia alia. Secundo modo, negatiuè per non excedi ab aliquo alio.

2 Secundo notandū,quòd ſumma gratia exponendo negatiuè potuit creari, ſimul vnica creatione,quod probat Sco.quia data aliqua gr̄a infima,quæro aſcēdo aūt ſtatus ad aliquā ſupremam. & ſic habetur propoſitum, aut procedi poteſt in infinitum, & tunc gratia illa, quę tūc in infinitum excedit gratiā infimam, eſt in infinitū perfectior, & ita erit in ſe intēſiuè infinita: ergo cū ipſa videatur ab intellectu diuino,ſicut vnū creabile,pōt vna creatione creari, & ita per hoc impoſſibile, quod infertur ſcillicet, quod ſit gratia,ſic infinita habetur propoſitum videlicet, quod iſta gr̄a poſſit vnica creatione creari. probat etiā Scot.ꝙ talis gratia, ſumma poſſit conferri creaturæ, quia ſubiectū receptiuum accidentis conuenientis habentis gradus,quod nō determinatur ex ſe ad aliquē gradum poteſt,quātum eſt ex ſe recipere illud accidens,ſecundum quemcunque illorum graduum anima eſt tale ſubiectum reſpectu gratiæ igitur.

Tertio notandum, quod animā poſſe ſummè frui,poteſt intelligi dupliciter. Vel formaliter, habēdo videlicet fruitionē a quocūq; cauſetur, vel actiuè eliciendo ſummā fruitionē. Poſſet autem Deus dare ſummam fruitionem, ſine ſumma gratia, quia gratia reſpectu fruitionis, habet tantum rationē cauſæ efficientis ſecundę: & quicqd Deus poteſt facere per eam efficientē mediam, poteſt facere ſine ea. Poteſt etiam dici, quòd ſine gratia Deo ſupplente, actionē gratię poſſet voluntas ſecundum ſuam cauſalitatem agere ad tantam fruitionem, quanta poſſet elici a voluntate, cum gratia tñ hoc non poſſet de potentia ordinata, queadmodum dictum eſt de intellectu,& viſione, in quæſtione præcedenti. Et ſi inſtetur quòd gratia requirit,cum voluntate ad actū meriti: ergo multo magis ad actum fruitionis, qui eſt excellentior. Itē niſi ſic poſſet aliquis eſſe beatus, ſine charitate qua poſſet frui. Ad primū dicendum, quòd meritū requiritur,vt actus liberè, & actiuè eliciatur a voluntate,& ita etiā requiritur 3

quiritur gratia ad fruitionem, vt eliciendã actiuè a uoluntate. ſed ad habendum formaliter a Deo hunc actũ, qui dicitur meritũ, ſiue illũ, qui dr̃ fruitio, non neceſſario requiritur gratia, qa gratia non eſt ratio recipiẽdi talem formam, ſed ipſamet voluntas. Ad aliud dicendũ, ꝙ conſequentia non valet, quia illa fuitio non eſſet ſummæ laudabilis, ſi ĩmediate a Deo cauſaretur, & non a voluntate eo, ꝙ non eſſet in poteſtate voluntatis fruentis. & dato ꝙ eſſet effectiuè a voluntate, tñ nõ eſſet fruitio beatifica, quia ſic fruens non hẽt quicquid põt rectè velle, quia põt rectè velle habere charitatẽ perfectam, vt ſit eius operatio Deo acceptiſſima, vt dicit Fran. de Maro. Vel dicendũ, ꝙ concludit argu. de potentia Dei abſoluta, & nõ ordinata. ſed prima reſponſio vr̃ melior. Quarto notandũ, ꝙ in anima Chriſti poteſt diſtingui triplex gratia. videlicet gratia vnionis: gratia ſingularis perſonę. & gratia capitis. gratia vnionis põt intelligi tripliciter, vt. D. Bon. Primo modo ipſa gratuita Dei voluntas vniẽs ſibi naturã humanam. Secundo ipſa vnio quæ eſt relatio fundata in natura humana, quã verbũ terminat. Tertio modo habitus ſuper naturalis videlicet gratia, ſiue charitas ſumma, quæ de cõgruo ſequitur hanc vnionem. gratia aũt ſingularis perſonæ, dicit̃ ipſa gratia ſumma, pro quanto perficit ipſam animã Chriſti, ꝑ quam aĩa illa eſt deiformis, quãtum eſt poſſibile, gratia vero capitis intelligi põt, uel ipſa vnio gratuita, vel ipſa habitualis gratia ſumma pro quanto, ſm̃ talem gratiam Chriſtus homo dicitur caput Eccleſiæ, vbi cõſiderandũ eſt, ſm̃ Bona. ꝙ in ſpiritualibus dicitur caput tranſumptiuè ad ſimilitudinem materialis capitis. in capite aũt materiali reperiunt̃ hæc tria. ſ. quòd eſt membrũ cõforme, eſt membrorũ principiũ: eſt etiam influxiuum ſenſus. & motus. Chriſtus autem ratione naturæ aſſumptę eſt nobis conformis, eſt aũt principium electorum principaliter quidem ratione duinitatis, & meritoriæ ratione humanitatis: influit aũt motum & ſenſum, tam ratione diuinitatis. q̃ humanitatis.

His pręmiſſis ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Ex ponendo ſummũ poſitiuè nõ potuit Deus conferre aĩæ Chriſti ſummã gratiã poſſibilem: ſed bene exponendo negatiuè. Prima pars probat̃ a Sco. quia Deus põt creare æqualem, poteſt. n. aliam naturam ęqualem iſti aſſumere, & æqualem gratiam, & fruitionem ſibi dare. Secunda pars patet, ex ſecundo notabili.

Secunda concl. Probabile eſt, ꝙ de facto collata fuit aĩę Chriſti ſumma gratia, & ſumma fruitio creabilis, probat Sco. quia probabile eſt, ꝙ Deus ei tantam gratiam contulerit, quantam potuerit conferre. Potuit aũt, vt patet, ex dictis conferre ſummã gratiã creabilem, & per conſequens ſummam fruitionem, igitur. Et addit Scotus, quòd in cõmendando Chriſtum magis vult excedere, q̃ deficere ſi propter ignorantiã oporteat in alterũ incidere. Confirmat̃ aũt rõ per illud Aug. lib. de libero arbit. Quicqd vera rõe occurrerit, ſcias hoc Deũ magis feciſſe,

feciſſe, q̃ non feciſſe. Videtur autem ſimpliciter melius, ſecundũ rectã rationem ſummã gratiam eſſe alicui collatã, q̃ nõ eſſe collatã, quia in hoc manifeſtatur ſumma Dei miſericordia dando ſummum bonum gratiæ, & fruitionis, ſine meritis. Et ſi quæratur, quare Deus fecit ſummã gloriam, & non ſummam naturam. Dicit Scotus, quòd dubium eſt an Deus fecerit, aut non fecerit ſummam naturam. Et dicere, ꝙ non fecerit videtur eſſe contra auctoritatẽ Auguſtin. nuper allegatã: ſed ẽt dato, quòd non fecerit ſummã naturã: non tamen ſequitur quin fecerit ſummã gratiã. Et ratio eſt, quia in quocũq; opere naturę ſummè manifeſtatur diuina potentia, & ſapientia in producendo res de nihilo, & eas gubernãdo, & hæc ſunt, quæ pertinent ad ierarchiã totius vniuerſi, quantum ad eſſe naturę: ſed miſericordia & iuſtitia, quæ pertinent ad ierarchiã naturarũ intellectualiũ, quantum ad eſſe mortale non ſummè manifeſtatẽ in quocunque opere gratiæ imo vr̃, ꝙ ſumma miſericordia non manifeſtatur, niſi ſine meritis ſumma gratia, & gloria detur.

Con. 3. Tertia concl. ſm gratiam capitis Chriſtus conueniẽter dicitur caput hominũ ac etiã Angelorũ. Prima pars patet, ex quarto notabili. Vnde dicit Paulus ad *Ephe. 1.* Ephe. Ipſum dedit caput ſupra omnẽ eccleſiã. Aduertendum eſt autem queadmodum ſatis ſequitur ex dictis, & doctor ſanctus determinat in tertia parte, quòd Chriſtus non dicitur caput hominum damnatorum, nec actu, nec potentia. Dicitur aũt caput infidelium potentia ſolum, quia poſſunt effici mẽbra Chriſti: dicitur autem caput fidelium non habentiũ charitatẽ, ex parte ſenſus, ſiue cognitionis, ſed non ex parte motus charitatis, bonorũ uero, tam ex parte ſenſus, quã ex parte motus imperfecte tamẽ in via, quia poſſunt labi, ſed cõplete in patria. Ex quo intelligitur Chriſtum eſſe caput vtriuſque teſtamenti. Et licet in veteri teſtamento nõ haberent Chriſtũ, iã natum in actu, habebant tñ in fide. Secunda pars concluſionis eſt intelligenda, non ſm cõformitatem naturę, ſed propter influentiam probatur, per illud ad Eph. Propoſuit omnia reſtaurare in Chriſto, quæ in cœlis, & ẽt quę in terra ſunt. Vbi glo. in cœlis Angelorum numerum diminutũ implendo, & in terra ipſum dedit caput ſuper omnẽ eccleſiã. ſ. tã triumphantem, quàm militantem. Nec mirũ cum Lucifer dicatur caput non ſolum dæmonum, ſed ẽt hominum peruerſorum. Ad primum arg. dicendũ, ſecundũ Scot. quòd quodcunque gratificabile capax eſt in potentia obedientiali, q̃tæcunq; gratię, vt patet ſatis ex ſecundo notabili. Non oportet ergo, quòd ſm precìſam proportionem perfectionis, & perfectibilis perfectus perfectibile, ſit capax maioris perfectionis, immo totũ perfectibile in cõi reſpicit totã perfectionem in cõi, & quodlibet quamlibet. Licet hoc habeat probabilitatem de ſubiectis, & accidentibus naturalibus, quæ cauſantur ex eis. Ad ſecundum argu. dicit Scot. quod intelligit poteſt ultra iſtam gratiam poſſe *Ephe. 1.*

fieri aliquis alius gradus gratiæ: autem aliquis gradus in alia ſpecie ſuperiori perfectionis ſupernaturalis, aut abſolute. aliquis gradus ſuperior. Si primo modo dicendum, ꝙ non poteſt immo includit contradictionem, quia gratia iſta eſt in termino, ideo nullus alius gradus, gratiæ eſt ei compoſſibilis. Secundo modo tunc ponendo gratiam eſſe ſummam perfectionem, eodem modo diceretur. Si autem non ſit ſumma perfectio ſupernaturalis ſed fruitio, concedi poteſt, quòd vltra ſummum gradum charitatis. & gratię dari pōt gradus ſuperior vltra illam ſpeciem, ſ. gradus fruendi. Si tertio modo, dici pōt, quòd extra totū genus qualitatum nobiliſſimarum, pōt dari gradus ſuperior in genere ſubſtātię, totum.n.genus ſubſtantię excedit totā genus qualitatis, nec eſt inconueniens, ꝙ minima ſubſtantia in perfectione naturali excedat quodcunque accidens, licet aliquod accidens in perfectione ſupernaturali, hoc eſt in coniungendo ſubiecto ſupernaturali excedat ſubſtantiā: tale.n. accidens non dr̄ ex ſe perfectum, ſed ex hoc, quòd cōiungit īmediate cum obiecto perfecto. Ad tertiū arg. di. Scot. quòd rō eſt ex parte illorū triū charitas.n. creata eſt quædam participatio Dei, ideo neceſſe, quòd ſm aliquem gradū determinatū participet infinitā perfectionē. Efficiens aūt, licet ſit infinitum tn̄ efficit de nihilo naturā limitatā. Capacitas.n. alicuius finiti, non eſt ad formam infinitam. Et cum dicatur, quòd forma auget capacitatem, dicit Scot. quòd in natura rei eſt ſumma capacitas, vel minorante omnē formā receptam, nec illa augetur aut minuitur, quancunque formā recipiat, quia poſſe habere gratiā, ſecundum Augu. ineſt homini a natura. Ad quartū arg. dicendum, ſecundum Scot. quòd beatus habet quicquid pōt velle rectè, non de potentia abſoluta, ſed de potentia ordinata, vel hēt quicquid Deus vult eum velle. & ideo nón poteſt aliam gloriam rectè velle. Et cum probatur per voluntatem naturalem, quæ ſemper eſt recta, dicendum, quòd appetitus naturalis cuiuſlibet uolūtatis eſt ad ſummā gloriam.i. voluntas poſſet naturaliter perfici tanta glória, nec tn̄ eſt ibi tanta naturalis inclinatio ad ſummā gloriā, quod oppoſitum violenter inſit, immo poteſt quietari in minima. & rō eſt, quia non habet principium intrinſecū determinans eum ad aliquem gradum determinatum. Et cum dicitur, quod voluntas libera erit recta ſi conſonet voluntati naturali. dicendum, quòd nō ſemper: ſed tn̄ quando cum hoc conſonat voluntati diuinę. Ad quintū argu. dicit Sco. quòd licet iſta aīa non habeat ſummam inclinationem ad ſummam gratiam, quantum eſt ex parte fundamenti inclinationis, tamen habet inclinationem ad ſummam gratiam, qua poſſit ſummę coniungi obiecto. & ita, licet poſſet quietari per quamcunque gratiam, non tamen ſummæ quietatur, ſine ſumma gratia. Ad ſextum argugumentum: patet reſponſio, ex tertio notabili.

Vtrum

Vtrum Chriſtus meruerit nobis gratiam.

Sco.3 d.19.q.1.

QVarto quęritur. Vtrum Chriſtus in anima ſua gratia ſũma informatus, meruerit nobis gratiam, & gloriam etiam a primo inſtanti incarnationis.

1 Primo argui. quòd non potuit mereri, quia voluntas eius fuit perfectè coniuncta fini vltimo: ergo non potuit peccare, & per conſequens nec mereri.

2 Secũdo arg. Voluntas Chriſti ſemper fruebatur: ergo nunquàm meruit. conſequentia patet, quia aut fruitio, & meritũ eſſent duo actus, aut vnus. Non primũ, quia voluntas creata fruitur q̃tum po teſt: ſed vna potentia circa idem obiectũ non põt habere niſi vnũ actũ adęquatũ. Primũ autẽ obiectũ meriti eſt ipſe Deus, & ſimiliter obiectũ fruitionis, nec põt dici, quòd ſit vnus actus, quia de ratione actus meritorii ẽ, quod contingenter eliciatur: fruitio vero neceſſario elicitur.

3 Tertio arg. ꝙ non meruerit in primo inſtanti, quia oẽ quod eſt qñ eſt, neceſſe eſt eſſe: ergo ſi Chriſtus meruerit in primo inſtanti tũc pro illo inſtanti actus ille erat neceſſarius: ſed nullum neceſſariũ eſt meritoriũ. igitur.

4 Quarto arg. Duę mutationes quarum terminus vnius præcedit terminum alterius non ſunt ſimul duratione: ſed creatio voluntatis in eſſe primo, & motio voluntatis ad propriũ actũ ſunt duæ tales mutationes: ergo non potuit voluntas ſimul eſſe, & operari.

Quinto argu. ſi ſic, ergo Angelus potuit peccare in primo inſtanti. probatio conſequẽtiæ patet, quia ſm philoſophum eadẽ eſt menſura oppoſitorum conſequens autem eſt falſum, ſm Anſelm. li. de caſu diaboli. Angelus non potuit habere a ſe primum velle, ſic enim ante primum velle haberet velle, ergo primũ velle habet a Deo, igitur. Item in primo inſtanti fuit in Angelo motus naturalis rectiſſimus voluntatis. ergo non potuit habere velle deordinatum. 5 4. Phil. t.c.16.

6 Sexto arg. quòd non meruerit nobis gratiam, & gloriam, quia pręmiũ excedit meritum: ſed pręmiũ omnium aliorum non excedit meritum Chriſti, igitur.

7 Septimo arg. Peccatum aliorũ fuit infinitum malum, quia vide licet contra bonũ infinitum, ſed meritum Chriſti fuit finitum: ergo meritũ Chriſtį non potuit delere peccatũ aliorum. igitur.

8 Octauo arg. Poſſent eſſe infiniti homines, ſi mundus ſemper duraret, ergo tunc foret in mundo infinita culpa, ergo cum meritum Chriſti, fuerit finitum non ſufficeret pro remiſſione offenſæ, & collatione gratiæ & gloriæ omniũ. Contra. Ad actum meritorium ſufficiunt potentia, & diſpoſitio gratuita, ſcilicet gratia pręſentia obiecti, & vſus potentiæ circa illud, ſed omnia iſta fuerunt in Chriſto a primo inſtanti. igitur. Et quantum ad ſecundum argu. per illud Leonis Papæ di. Sicut a reatu nullum liberum reperit ſic liberandis omnibus uenit. Primo notandũ ſm Scotũ, quòd meritum eſt aliquid acceptatum in aliquo pro quo ab 3.d.18. q.1.

acceptante eſt aliquid retribuendum illi, in quo eſt quaſi debitum, vel alteri pro quo meruit. conſiſtit autē radix meriti, propriè loquendo.de merito,in affectione iuſtitiæ non autem in affectione cōmodi,nec ēt in affectione iuſtitiæ, vt ordinat affectionem commodi.Primū enim obiectum circa quod aliqs meretur primo eſt ipſe Deus,ſm ꝙ affectione iuſtitiæ vult Deo bonum,vt eſſe,& bene eſſe,ſcilicet juſtū,ſapiētem,&c. volūtas aūt affectione cōmodi reſpicit bonū proprium, & aliquando inordinate niſi reguletur affectione iuſtitię.Secundo notandum,quòd licet beati de cōmuni lege ſint in termino,tam ſecundum affectionem iuſtitiæ,quàm ſecundū affectionem commodi eo, quòd habent ſummum commodum, nec poſſunt aliquid velle, quod ſit eis incommodū. Chriſtus tamen ſecundum aliquid fuit viator, & paſſibilis,ideo multa potuit libere velle contra affectionem cōmodi:& ſic mereri ieiunando,vigilando,orādo,& multis alijs, vel exercendo talia exterius, vel volendo interius propter Deum, quia quantum ad illos actus fuit viator, non enim radicaliter includuntur in ſua beatitudine. Meruit itaque Chriſtus actibus partis ſenſitiuę imperantis a voluntate, poteſt etiam dici,quòd quantum ad omnes actus portionis īferioris meruerit, & ſi portio ſuperior fuerit perfectè coniuncta Deo,quia eadem voluntas erat paſſibilis ſecundum portionem inferiorē. Poteſt etiam concedi,quòd meruerit ſecundum portionem ſuperiorē,& ſecundum omnē actū eius. Omis enim actus Chriſti ſm naturā humanā bonus erat, & laudabilis & Deo acceptus ad retribuendū aliquid illi,vel alteri pro quo meruit,quia enim nō erat ſimpliciter I termino, ideo potuit Deus omnē actū eius ſic acceptare. Et ſi inſtetur, ꝙ fuit extra viam ſecundum portionē ſuperiorem. Dicendum ꝙ acceptatio diuina nō ſolum reſpicit actum,ſed etiam conditiones accidentales ſuppoſiti elicientis. ꝙ ergo Chriſtus ſecūdum aliquid non fuerit in termino ſimpliciter poteſt eſſe ratio, quia actus eius etiam beatificus eſt meritorius, & non actus alterius beati cum talia dependeant ex liberalitate acceptantis. Tertio notandum, ꝙ opinio Thomę in tertia parte eſt, ꝙ quantum ad ſufficiētiam Chriſtus omnibus meruit deletionem culpę,& collationē gratię, & gloriæ,nō autem ſecūdum efficaciā. Nam propter excellentiā vitę Chriſti,mors eius fuit ſufficiens pro redemptione omnium, ſed tamen non omnes ſe diſponunt ad recipiendum redemptionis effectum. Sed contra hoc arguit Sco. quia ſi velle Chriſti infinite fuit acceptum, vel pro infinitis, ergo illud velle cum relatione ad ſuppoſitum verbi fuit formaliter infinitum, igitur anima Chriſti potuit ita perfectè frui Deo tali velle cum tali reſpectu, ſicut verbum ſuo velle proprio,quod eſt falſum. Item principium illius velle cū omnibus reſpectibus ad verbum eſt finitum; ergo, & velle fuit formaliter finitum,& per conſequens finite acceptatum.

Nec

Nec habuit verbũ cauſalitatem aliquã ſuper illud velle,quã non habuit tota Trinitas. Contra ſecundum vero partẽ,ſic arguitur ſm Scot.quia ex hoc ſequeretur, ꝙ Chriſtus non meruerit nobis primã gratiã,quia reſpectu illius nõ eramus diſpoſiti, hoc autem eſt falſum. Meruit.n.vt non coniuncti coniungerentur ſibi,& in hoc potiſſime conſiſtebat meritum. Quarto notandum ſecundum Scot.quòd incarnatio Chriſti non fuit occaſionaliter prçuiſa:prius enim prædeſtinatus eſt Chriſtus tanquam fini propinquior cęteris. Primo itaq; Deus intellexit ſe ſub ratione ſummi boni. In ſecundo ſigno intellexit omnes creaturas. In tertio prædeſtinauit aliquos ad gloriã & gratiam, & circa alios habuit actum negatiuum non prędeſtinãdo. In quarto præuidit omnes caſuros in Adam. In quinto præuidit remedium.ſ.ꝙ redimerentur per paſſionẽ patri offerendã pro electis, ſic.n.efficaciter obtulit,& tota Trinitas efficaciter acceptauit, & pro nullis alijs licet autem tãtum potuerit acceptari paſſiue, quantũ Trinitas potuit acceptare actiue: tñ ex ſua formali ratione nõ potuit acceptari in infinitum,& pro infinitis,ſed pro finitis tantum, licet ex circunſtantia ſuppoſiti habuit quãdam extrinſecam rationem acceptabilitatis pro infinitis.

3. diſt. 19.c.1.

Con. 1. His pmiſſis,ponẽdę ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Chriſtus in primo inſtanti potuit mereri, probat Sco. quia oẽ habens actũ primũ perfectũ, & obiectũ præſens in ratione obiecti, ſi nõ impediretur,& nõ ſit actus eius ſucceſſiuus,ſed permanẽs,poteſt agere pro quocunque inſtanti, quia non plura requiruntur ad actum, ſed hæc omnia fuerunt in Chriſto in primo inſtanti.igitur. Et ſi obijciatur, quòd omnibus iſtis poſitis adhuc requiritur ad meritum deliberatio, & electio: electio autem præſuponit ſyllogiſmum practicum,& diſcurſum: diſcurſus autem moram: dicendum, quòd in nobis ad mœrendum requiritur diſcurſus, cuius ratio eſt noſtra ignorantia,oportet enim quod inquiramus quid ſit agendum antequam ſententiemus. Chriſtus autem a principio habuit omnẽ cognitionem, ideo potuit ſine ſyllogizatione eligere.

Secunda concl. Chriſtus non ſibi meruit fruitionem, nec etiã directe impaſſibilitatem,licet indirecte. Prima pars ſic probatur a Sco. quia ſi ſic,aut operatione elicitur circa ea,quę ſunt ad finẽ aut circa ipſum finẽ. Nõ primũ, quia primũ actũ habuit circa finẽ fruendo. Nec ſecundum,quia operatio illi circa finem eſt ipſa fruitio. Et ſi arguatur, quia glorioſius eſt habere premium pro merito,quàm ſine merito,dicendum,ꝙ illud verũ eſt de premio, quod habet haberi ex meritis, ſed cõiunctio illa aĩæ Chriſti cũ Deo p actũ fruitionis fuit tã excellẽs,ꝙ ad ipſum nõ potuit pcedere meritũ. Vel aliter dici põt, licet aĩa Chriſti potuiſſet mereri illã fruitionẽ,niſi fuiſſet prçuẽta actu beatifico,non tñ fuit in glorioſior,quia non meruit,quia ſic pueniri ex liberalitate dantis eſt maioris nobilitatis, & magis eſt ad decorẽ ſtatus beatorũ,vt vide

Con. 2.

licet illic inueniãtur oẽs gradus principales beatitudinis. Secunda pars concluſionis probatur a Scot. quia illud, quod infuiſſet ſi non fuiſſet per miraculum impeditum quantum eſt ex ratione ſui ante oẽm actum cauſatum illius perſonæ, non cadit ſub merito illius perſonæ, ſed impaſſibilitas corporis infuiſſet in primo inſtanti vnionis, niſi per miraculum fuiſſet prohibita. Tertia pars patet, quia bene concedi poteſt, quòd meruit amotionem impedimenti, ſcilicet deſitionẽ miraculi prohibentis redundantiam gloriæ in portionem inferiorem, & in corpus.

Con. 3. Tertia concluſio. Chriſtus meruit gratiã, & gloriam omnibus electis, patet ex dictis in quarto notabili. Et circa hoc notandum ſecũdum Scot. ꝙ primã grãm ſic nobis non cooperatur voluntas noſtra, niſi in adultis baptizatis, vbi requiritur aliqua diſpoſitio voluntatis, ſed quantum ad gratiam pœnitẽtialem poſt lapſum in mortale actuale, licet meritũ Chriſti ſit principale in merendo, & totalis cauſa, de condigno tamen requiritur aliquid ex parte recipientis, vt compunctio de peccato. De congruo: meruit etiã Chriſtus, vt totalis cauſa, vt omnibus in gratia decedentibus ianua paradiſi aperiretur, nec ad amotionẽ huius obſtaculi cooperamur ei, ſiue illud obſtaculum fuerit originale peccatũ, ſiue aliquid aliud, nullus tñ actu ingreditur cœlũ, niſi cooperet, & vtatur prima gratia, quam ſibi meruit Chriſtus. Vnde etiã patres antiqui cooperabantur paſſioni Chriſti præuiſæ ad habitualem ingreſſum, vt videlicet amoto obſtaculo ingredi poſſent. Nos autẽ cooperamur paſſioni exhibitę ad actualem ingreſſum, niſi impotentia excuſet, ſicut in paruulis quibus Deus immediate dat introitum in cœlum, & ideo habent minimam gloriam. Et ſi inſtetur, quia ſi omnibus electis meruit Chriſtus primam gratiam: ſequitur, quòd meruit eam primis parentibus, & ita premium præceſſit meritum, quod videtur falſum, quia eadem ratione dici poſſet, ꝙ angeli nunc mererentur premium, quod receperunt. Item ſi paſſio Chriſti præuiſa fuit ratio conferẽdi gratiam patribus, eadem ratione poſſet eſſe ratio prædeſtinandi, quod eſt falſum. igitur. Ad primam inſtantiam dicendum, ꝙ ſummum premium, ad quod eſt ordinatum meritum non debet conferri ante meritum exhibitum. Vnde etiam actualis ingreſſus in paradiſum non dabatur ante paſſionem Chriſti, licet pro paſſione præuiſa remitteretur offenſa, & daretur gratia credentibus paſſionem exhibendam. Non eſt, ergo ſimile de premio angelorum, quia ſummum premium ipſorum eſt gloria, quæ dari non debuit ante merita exhibita. Ad ſecundum neganda eſt conſequentia, quia patres prius natura erant prædeſtinati, quàm paſſio Chriſti præuiſa, vt patet ex quarto notabili. Ad primum argumentum neganda eſt ſecunda conſequentia, licet enim perfecta coniunctio quietans ſecundum omnem modum. ſ. ſecundum affectionem iuſtitiæ, & ſecundum

eandum affectionem commodi, ſecundum quod affectione iuſticię vult primo bonum Deo, & ſecundari ſibi: & affectione cõmodi vult ſibi ſemper bonũ quo modo alii beati coniunguntur Deo, quia ſunt totaliter in termi nõ prohibeat mereri, ſicut & peccare, tamen coniunctio perfecta ſecundum affectionem iuſticiæ tantum, & non ſecundum affectionem cõmodi, licet faciat, ut homo peccare non poſſit non tamẽ impedit quin mereri poſſit. Ad ſecundum argumentum dicendum, quòd tenendo, quòd meruit ſecundum portionem inferiorem dicendum eſt cum Sco. quod actus beatificus, & meritorius ſunt duo actus quorũ vnus reſpiciebat æternum, & alius tẽporale in ordinę ad finem vltimum, nec oportet, quod omnis actus meritorius ſit primo in executione circa Deum, ſed ſufficit, quòd ſit in intentione. Tenendo vero, quòd meruit ſecundum portionem ſuperiorem &c. dici poteſt, quòd meritum fuit circa obiecta relucentia in verbo, ſicut diligendo electos, & volendo eis bonum. Et cum arguitur, quòd portio ſuperior habet actum beatificum adæquatum, verum eſt intenſiuæ, ita, vt perfectiorem habere non poſſet: non tamẽ extenſiue, quin ſimul alium imperfectiorẽ habere poſſet. Alioquin nullus beatus poſſet cognoſcere res in proprio genere. Concedunt etiam aliqui, quòd potuerit eſſe meritum reſpectu Dei, & ſic oportet dicere, quòd fuit idem actus cũ fruitione alia tamen, & alia ratione. Nec valet, quod obijcitur de contingentia, quia actus meriti poteſt elici neceſſario eo mõ quo actus fruendi, ſed non naturaliter, nec etiam eſt ibi neceſſitas ſimpliciter dicta. Ad tertium ar. dicendũ, quod actus fuit in primo inſtanti contingens. Contingens.n. nunquam eſt formaliter contingens niſi quando eſt. Cũ autem dicitur: omne quod eſt quando eſt neceſſe eſt eſſe, illa propoſitio vera eſt ſecundũ compoſitionẽ, & non ſecundum diuiſionem. Ad quartum argu. dicendũ, quòd maior eſt vera ſi terminus præcedit terminum duratione, licet autẽ tantũ eſt ordo naturæ inter mutationes, & talis etiã eſt inter terminos. Ad quintũ arg. dicendum, quòd Angelus potuit peccare in primo inſtãti. Et cũ dicitur, quòd Angelus nõ potuit habere a ſe primum velle falſum eſt: habet.n. primũ velle elicitũ a voluntate perfecta in eſſe primo, licet non ab alio velle elicito. Dicendum etiã ad illam auctoritatem Anſel. quod ipſe videtur fingere vnum Angelum factum in affectione commodi ſine affectione iuſticiæ, talis autem Angelus ſi fieret non plus poſſet mereri, quàm bos, quia ſequeretur effrenate apprehenſionem, ſicut in nobis appetitus ſenſitiuus, & hoc affectione cõmodi. Dicendum igitur, quòd in Angelo, & homine ipſa volũtas ſecundũ affectionem iuſticiæ, & commodi eſt totale principium perfectum in eſſe primo, reſpectu actus volendi. Ad aliud autẽ cum dicitur in primo inſtanti in Angelo fuit motus naturalis rectiſſimus, dicendũ, quòd motus naturalis nõ eſt actus elicitum,

ſed

ſed ſolum dicit naturalem inclinationem voluntatis in bonum, & nihil reale dicit aliud a voluntate: & ideo etiam in dæmonibus manet ille motus ſic rectiſſimus, ſicut & natura. Si aũt ſumatur motus naturalis pro actu elicito conformi tali inclinationi, illic põt eſſe malus remanente natura integra. Ad ſextum ar. dici põt, ꝙ præmium, quod alij recipiunt pro merito Chriſti ſit formaliter melius, quã actus meritorius portionis inferioris. Tenendo autem ꝙ Chriſtus omni actu ſuo meruerit: dicendum, ꝙ non oportet ſemper premium excedere meritum: ſed ſolum quando idem meretur pro ſeipſo: tunc enim Deus communiter præmiat vltra condignum. Ad ſeptimum argu. dicendum, quòd peccatum non eſt infinitum formaliter intenſiue, licet per quandam denominationem extrinſecam propter infinitatẽ termini a quo auertit dici poſſit infinitum, & ſic etiam poteſt dici amor Dei in creatura infinitus. Si autem argueretur de pœna debita mortali, quia illa eſt infinita, verum eſt extenſiue ex ordinatione diuina: poſſet tamen Deus aliter punire, puta annihilando animam ſi vellet. Ad octauum ar. dicendum, ꝙ licet meritum Chriſti ſit finitum in ſe: tamen Deus premiat vltra condignum: ideo poteſt ratione alicuius cõditionis perſonæ patientis acceptare paſſionẽ Chriſti pro infinitis, quia tm̃, & pro tot valet, & quãtũ pro quot acceptatur a Deo, quamuis autem poſſet acceptare Deus paſſionem illam pro infinitis non tamen infinitè, qa nihil finitum poteſt ex parte diligibilis diligi infinitè: tamen de facto nõ fuit acceptata, niſi pro electis.

Vtrum anima Chriſti habuerit omnipotentiam.

Th.3.p.q.13.ar.1. Dur.3.d.14.q.5.

QVinto queritur. Vtrum anima Chriſti habuerit omnipotentiam.

1 Primo arguitur, ꝙ ſic, qa dicit Amb. ſuper Lucã, ꝙ potẽtia quã Dei filius naturaliter habet hõ, erat ex tempore accepturus.

2 Secũdo arg. Aĩa Chriſti habet oẽm ſcientiã, ergo & oĩpotẽtiã.

3 Tertio ar. Dicit Chriſtus. Data eſt mihi oĩs poteſtas in cœlo, & in terra. *Mat. vlti.* Contra. Quod proprium eſt Dei, non poteſt alicui creaturę conuenire: ſed ꝓpriũ ẽ Dei eſſe oĩpotentem: ſm illud Exod. xv. Iſte Deus meus, & glorificabo eũ. *Exo.15.* Et poſtea ſubditur. oĩps nomen eius. Notandũ, ſm Tho. in 3. parte, ꝙ aĩa Chriſti poteſt dupliciter conſiderari. *3.p.q.13.ar.1* Vno modo ſecundum propriam naturam, & virtutem, ſiue naturalem, ſiue gratuitã, & ſic potentiam habuit ad illos effectus faciendos, quæ ſunt animæ conuenientes, puta ad gubernandum corpus, vel ad diſponendũ actus humanos, & ad illuminandum per gratiæ, & ſcientiæ plenitudinem omnes creaturas rationales ab eius perfectione deficientes, eo modo quo hoc cõuenire põt creaturæ rõnali. Alio modo prout eſt inſtrumentum verbi Dei ſibi perſonaliter vniti, & ſic habuit virtutẽ inſtrumẽtalẽ ad

ad omnes mutationis miraculoſas faciendas ordinabiles ad incarnationis finē: immutationes vero creaturarum prout ſunt vertibiles in nihil, non pōt eſſe niſi a ſolo Deo, qui ſicut ſolus poteſt creare, ita ſolus pōt creaturas in nihilū redigere, & ſolus eas in eſſe cōſeruat ne in nihilū decidāt.

Con.1. His premiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Anima Chriſti nō habuit omnipotentiā ſimpliciter patet ex dictis. Et ſi quis quęrat. An habuerit potentiā ad exequendum propriam voluntatē. Dicendum ſecundum Thom. vbi ſupra: ꝙ anima Chriſti voluit aliquid dupliciter. Vno modo, vt per ſe implendum, & ſic nihil uoluit, niſi quod potuit. Alio mō, vt implendum virtute diuina, & ſic propria uirtute non potuit quicquid voluit. Conceditur tñ, ꝙ eius poteſtati ſubdebatur tota liter omnis diſpoſitio ꝓprij corporis, non vt principali agenti: ſed vt inſtrumento. Ad primum arg. dicendum, quòd Ambro. loquitur de acceptione omnipotētiæ per vnionem perſonalem, & idiomatum cōicationem, & non de acceptione formalis, ſic videlicet quòd homo habuerit in ſe formaliter omnipotentiam. Ad ſecundum argu. negatur conſequentia, quia ſcire omnia eo modo quo anima Chriſti dicitur omnia ſcire; ſed non per omnem modum non arguit virtutem in finitam: poſſe autem omnia facere virtutem arguit infinitam.

Ad tertium arg. dici poteſt, ſicut ad primum: vel reſpondendum eſt ſecundum ea, quæ ſunt in notabili dicta.

Vtrum iſtæ præpoſitiones ſint veræ; Deus eſt homo, &c.

Thom. 3. p. q. 16. ar. 5. & q. 24. ar. 1. & 2. Dur. 3. d. 7. q. 1. 2. 3. Sco. 3. d. 7. q. 1. & 2.

Circa quartū, quòd ſuperius ī prima parte huius tractatus propoſitū eſt ubi videndum eſt de quarundā veritatū vnionē ꝑſonalē ſequentiū declaratione.

Primo quæritur. Vtrū iſtæ propoſitiones ſint veræ: Deus ē hō; Deus factus eſt hō: & Chriſtus ꝑdeſtinatus eſt eſſe filius Dei. 1

Primo arg. quòd prima nō ſit vera: quia Deus, & hō cū ſe habeant, vt finitum & infinitum, ſunt maxime diuerſa: ergo non poſſunt prædicari de ſe inuicem. 1

Secūdo ar. Maior eſt vnio diuinarū perſonarū in eſſentia ꝙ naturarū in ſuppoſito Chriſti: ſed ꝑp primā vna perſona nō prædicatur de alia: ergo, ꝑp ſecundam non bene dr̄ Deus eſt homo. 2

Tertio ar. Si Deus eſt hō; aut hō prædicat relationē, aut aliqd ad ſe. Non primū, quia homo nō dicitur relatiue. Si autem prædicat aliquid ad ſe: ergo dicitur de tribus ſecundum Aug. ergo tres perſonæ erunt homo. 3 *De Tri. lib. 7.*

Quarto argu. Dicit Athanaſ. ꝙ ſicut caro, & anima vnus eſt hō, ita Deus, & hō, vnus eſt Chriſtus: ſed aīa nō prędicatur de carne: nec ecōtrario, igitur. 4

Quinto arg. ꝙ hæc non ſit uera Deus factus eſt homo, quia ſi ſic ſequeretur, ꝙ Deus eſſet factus, & mutatus: factio enim eſt mutatio. 5

Sexto ar. Si Deus eſt factus hō, ergo

ergo Deus eſt factus Deus: con-
ſequentia probatur, quia pro-
pter vnionem naturarum eſt cõ
municatio idiomatum.

7 Septimo arguitur ꝙ iſta nõ ſit
vera: Chriſtus prędeſtinatus eſt
eſſe filius Dei, quia ſi ſic etiam
iſta erit vera Deus eſt prædeſti-
natus filius Dei propter cõmuni
catione idiomatũ. Cõtra. Dicit
Aug. li. 1. de tri. Auguſt. Talis fuit illa vnio, quæ
Deũ faceret hominẽ, & hominẽ
Rom. 1. Deũ. Et ad Ro. 1. Qui prędeſti-
natus ẽ eſſe filius Dei ĩ virtute.
Primo notandum, ꝙ ſicut dicit
Scot. cauſa veritatis iſtius Deus
eſt homo, hęc eſt, quia verbum
eſt homo: veritas autem huius,
verbũ eſt homo, eſt tantum cre-
dita, aut ex aliquo credito oſten
dẽda hoc modo: ſuppoſitũ ſubſi
ſtens in aliqua natura dicitur ta
le formaliter ſm illam naturã:
creditum eſt autem, ꝙ per talẽ
vnionem verbũ ſubſiſtit in natu
ra humana, vt ſuppoſitum eius,
ergo per eam verbum formaliter
eſt homo. Secundo notandum,
ꝙ ſicut aliud eſt vniuocum prę-
dicatum, & aliud vniuoce prædi
cari ſtricte loquendo: album.n.
eſt vniuocum prædicatum de li-
gno & lapide: proprie autem il-
lud ſolum dicitur vniuoce præ-
dicari cuius ratio includitur in
ratione ſubiecti. Ita, aliud eſt
prædicatum eſſe quid: & prædi
cari in quid. In omni enim ge-
nere eſt inuenire quid ex primo
thopicorum: nec tamen quod-
libet cuiuſcunque generis prędi
catur in quid de quocunque: ſed
tantum de ſuo per ſe inferiori:
ſic ergo cum nulla ſit vnio iſti
ſimili, nullum eſt prædicatum
ſimiliter dictũ de ſubiecto, quod
enim prædicatur eſt ſpecies tan-
tũ: ſed quantum eſt ex parte mo
di ſe habendi reſpectu ſubiecti,
videtur habere habitudinẽ acci-
dentis, qa temporale eſt ex par-
te modi ſe habẽdi reſpectu ſubie
cti, & cõtingẽter aduenit ſubie-
cto. Tertio notandũ ſm eundẽ
Scotum, ꝙ iſta vnio non conce-
ditur eſſe accidentalis, quia neu
trum extremum eſt accidens,
nec tamen ſequitur, ꝙ iſta propo
ſitio ſit per ſe, Deus eſt hõ, quia
prędicatũ eſt extra per ſe intel-
lectum ſubiecti: vnio enim illa
non eſt eſſẽtialis, dici tamen po
teſt ſubſtantialis ſecundum Da-
maſce. dicentem. Subſtantialem
dicimus vnionem. ſ. veram, &
non ſecundum fantaſiam: ſequi
tur ergo, quòd hæc propoſitio
(Deus eſt homo) nõ eſt vera
per ſe, nec etiã proprie loquẽdo
per accidens, licet generaliter
loquendo de per accidens conce
di poſſit eſſe per accidens. Si au-
tem quęratur de iſta (Chriſtus
eſt homo) dicit Scot. quia hæc
non eſt omnino per accidens,
quia ſubiectum includit prædi-
catum, nec omnino per ſe, quia
ſubiectum non habet omnino
per ſe vnum conceptum in ſe.
Et ſimiliter diceretur de iſta, ho
mo albus eſt coloratus. Quar-
to notandum ſm Sco. quòd in
incarnatione fuit vna factio rea
lis actiua totius trinitatis, cui
correſpõdebat factio paſſiua rea
lis, qua ſcilicet homo factus eſt
Deus, quæ fuit vnio paſſiua natu
rę humanæ ad verbum, fuit er-
go mutatio in natura humana,
& non in verbo, nec oportet mu
tationẽ fuiſſe in quolibet, quod
dicitur factum tale, ſed tantum
in

in illo, propter cuius paſſionem aliquid dicitur factū tale. Quinto notandum, quòd licet in omnibus aliis prædeſtinatio reſpiciat perſonam, eo quòd in nullo alio pordinauit Deus bonū naturæ non perſonatæ perſonalitate creatā. Tamē in Chriſto prædeſtinatio reſpicit naturam aſſumptam, cui conuenit præordinari ad tantam gloriam & gratiam.

Con. 1. His præmiſſis, ponendę ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Hæc propoſitio eſt vera (Deus eſt homo) patet ex dictis.

Con. 2. Secūda eſt cōclu. Hęc propoſitio eſt vera cōuertibiliter (Deus factus eſt homo) probatur, quia Deus nō ſemper fuit homo, nec econtra per actionē aūt alicuius facientis Deus eſt homo, & ecōtra. igitur. Vbi eſt attendendum, ꝙ factio, quando prædicat ſecundum adiacēs, dicit factionē ſimpliciter: qñ aūt prædicat tertiū adiacēs, dicit factionē ſ'm illud, quod ſpecificatur per tertium, ſicut etiam dicitur de eſſe.

Con. 3. Tertia conclu. Licet iſta ſit vera (Chriſtus pdeſtinatus eſt eſſe filius Dei) nō tamen iſta (Deus pdeſtinatus eſt eſſe filius Dei.) Primam partē pbat Scotus, quia prędeſtinatio dicit pręordinatio alicuius ad gloriā principaliter, & ad alia in ordine ad gloriā. Nō enim tanta gloria ſibi fuiſſet cōferenda ſi nō eſſet vnita verbo, ergo quemadmodum merita cadūt ſub prædeſtinatione, ita iſtā vnio, quæ de congruo ordinatur ad tantā gloriam, cadit ſub prædeſtinatione, licet non tanquam meritum, ſed vt præuia de congruo. Sic ergo prædeſtinatū eſt verbum eſſe hominem, & tunc hominem eſſe verbum. Si quis autem quærat. An prius prçuidebatur naturę vnio, quàm ordo ad gloriam. Dicendum ſecundū Scotū, ꝙ proceſſus exceptionis cōtrarius eſt ordini intētionis, Deus aūt prius ordine executionis vniuit ſibi naturā humanā, q̄ contulerit ei ſummā gratiam, vel gloriā, ideo dici pōt, ꝙ in intendēdo, primo Deus uoluit aliquā naturā nō ſummam habere ſummā gloriā oſtendens, ꝙ non oportet conferre gloriam ſecundum ordinem naturarū: & ſecundo voluit illam naturam eſſe in perſona verbi. Secunda pars probatur, quia nulla eſt anteceſſio vnius ad aliun, quam tamen nominat prædeſtinatio. Vnde hæc non eſt cōcedēda (filius Dei eſt prædeſtinatus) & ſic nec iſta (Deus eſt prædeſtinatus filius Dei.) Ad primum argu. dicendum, ꝙ magis diuerſa dicuntur, quæ minus in eodem ſunt conuenientia: ſed non propter hoc magis repugnant. Nam album, & homo minus conueniunt, q̄ album & nigrum: & tamen magis repugnat album, & nigrum: diuerſitas aūt extremorum non eſt cauſa falſitatis, ſed repugnantia, vel incompaſſibilitas. Ad ſecundum, argumentum dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia perſona dicit entitatem incommunicabilem, natura vero communicabilem: ideo quando diuerſæ naturæ ſunt in eodem ſuppoſito poſſunt in concreto de ſe inuicem prædicari. Ad tertium argumentum dicendum, ꝙ Auguſtinus nō loquitur, niſi de dictis ad ſe, quæ prædicant aliquid intrinſecum. Aliter tamē dici poſ-

ſet,

ſet, quòd licet hoc prędicatum non prædicet relationem, tamen implicat relationem propter vnionem naturæ humanæ ad verbum. Ad quartum arg. dicendũ, quòd ibi eſt ſimilitudo quantum ad vnitatẽ ſuppoſiti, ſicut enim anima, & caro pertinent ad vnũ ſuppoſitum, ita Deus & homo. Sed diſſimilitudo eſt, quia caro, & anima concurrunt in conſtitutione vnius naturæ, tãquam partes, non ſic autem diuinitas, & humanitas in Chriſto. Item caro, & anima ſignantur in abſtracto, Deus autem & homo in concreto. Ad quintum arg. negatur conſequentia. Non enim ſequitur, eſt factus homo ergo factus: immo eſt fallacia ſecũdum quid ad ſimpliciter, nec oportet omne quod fit tale, mutari, niſi fuerit prius in potentia, ad id, quod ſit in actu per informationem. Hoc autem modo Deus non eſt factus homo: ſed per vnionem perſonalem. Ad ſextum argum. dicendum, quòd ab illa regula de communicatione idiomatum excipiuntur illa, quæ exprimunt vnionem naturę ad perſonam. Et ratio huius eſt, quia illa communicatio fit per vnionem, &c. ita eam præſupponit, ideo non tenet in his, quæ vel vnionem præcedunt, vel cum ipſa cointelliguntur. Ad ſeptimum argum. negatur conſequentia, quia prædeſtinatio conuenit Chriſto ſecundum naturam humanam tã tum. Et cum arguitur de communicatione, idiomatum, ad hoc dicendum eſt, ſicut ad præcedens.

Vtrum in Chriſto ſit aliud eſſe verum, & aliud eſſe creatum,

Tho.3.p.q.35. ar.2. Scot.3.d.6.q.1. Duran.3.d.8.q.1.2,

QVÆSTIO. III.

SEcundo quæritur. Vtrum in Chriſto ſit aliud eſſe verbi, & aliud eſſe creatum?

1 Primo argu. quòd non, quia ſi ſic, Chriſtus eſſet duo entia, aut non eſſet niſi vnũ per accidens, quod eſt inconueniens: ſecundũ Bernar. ad Eugenium. Hęc eſt, inquit, maxima vnitas poſt illã, quæ eſt in trinitate.

2 Secundo arguitur. Natura humana non vnitur verbo, ut forma materiæ ſiue vt actus potentię: ſed magis econuerſo: ergo non vnitur, vt dans eſſe, ſed vt recipiens. igitur.

3 Tertio arg. Infinitũ nõ põt recipere eſſe a creatura, ergo non habet aliqd eſſe creatũ a natura aſſumptũ. Cõtra. Dicit Auguſtinus. Sicut ab eo, quod eſt ſapere dicta eſt ſapiẽtia, ita ab eo quod eſt eſſe, dicta eſt eſſentia: ſed nõ poſſunt eſſe plures ſapiẽtię, quin ſint plura ſapere. igit. &c. Notandũ, ꝙ ſicut dicit Sco. certũ eſt de eſſe eſſentiæ, quod tantũ differt ab eſſentia in modo concipiẽdi, ꝙ in Chriſto tot ſunt talia, quot ſunt eſſentię: certum eſt etiam de eſſe ſubſiſtentię, quod eſt eſſe actualis exiſtentię in ſeipſo non depẽdẽtis in ſubſiſtẽdo ad aliud vt ad ſuppoſitũ: ꝙ nõ eſt niſi vnicum tale eſſe in Chriſto. De eſſe etiã, quod ſignat cõpoſitionẽ intellectus vniẽtis pdicatũ cũ ſubiecto, ꝙ eſt ſincathegorematicũ de *Auguſt. 7. de Trinita.*

de quo dicit philoſophus.v. methaphiſicæ,quòd eſſe ſignat verum, & non eſſe falſum: patet, quia tot poſſunt eſſe ibi talia eſſe: quot poſſunt prædicari de ſubiecto. Sed de eſſe reali actualis exiſtentiæ,prout diſtinguitur eſſe exiſtentiæ ab eſſe eſſentiæ, & ab eſſe ſubſiſtētię dubitatio eſt vtrum ſit aliquod eſſe tale in Chriſto aliud ab eſſe increato. Et dicit doctor ſanctus in tertia parte quòd non:quia ſi hęc natura eſſet in ſuppoſito proprio, idē eſſet eſſe naturæ, & pſonæ:igiē, & nunc.Itē accidēs non dat aliquod eſſe ſubiecto:quia tunc tot eſſent eſſe in Petro, quot accidētia. Natura autē humana quaſi accidentaliter aduenit verbo.

Contra hanc autem opinionem argui poteſt multipliciter.Primo ſic. Generationis terminus eſt eſſe exiſtentiæ, vel aliquid habens tale eſſe ex quinto Phyſicorum: ſed Chriſtus vere fuit tēporaliter genitus ex matre, ſecūdum Damaſce.nō autem ſecūdū eſt increatum: igitur. Item anima Chriſti fuit creata, & creatio terminatur ad exiſtentiā nō increatum: ergo creatam. Item ſecundo de anima. Viuere in viuentibus eſt eſſe: ſed in Chriſto eſt alia vita ab increata, alioqn non fuiſſet vere mortuus:igitur. Ad primam autem rationē opinionis dicendum, quòd perſona diuina ſupplet, perſonalitatem propriam terminando dependētiam naturę ad ſuppoſitum: ſed non ponendo identitatem inter eſſe naturæ,& perſonæ.Preterea dicendū,ꝙ perſona nō dicit niſi duplicē negationē vltra eſſe naturę: ergo quantūcunq; perſona tollatur, eſſe naturæ non tollet. Ad aliud etiam dicendum, ꝙ falſum accipit: accidens enim habet proprium eſſe actualis exiſtentiæ: poteſt enim per ſe exiſtere,& terminat generationem ſecundum quid. Habent ergo accidentia in ſubiecto, propriam exiſtentiam: licet nō perfectam quemadmodum etiam partes in toto propriam habent exiſtentiam: licet non ſubſiſtentiam.

Con.1. His præmiſſis, ponendę ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Licet in Chriſto ſit vnicum eſſe ſubſiſtentię: ſunt tamen plura eſſe exiſtentiæ. Prima pars patet: quia Chriſtus eſt vnicum ſuppoſitum: eſſe autem ſubſiſtentiæ eſt eſſe ſuppoſiti. Secunda pars ſatis patet ex dictis.

Con.2. Secunda concl. Perſona Chriſti non eſt compoſita per aſſumptionē naturæ humanæ: patet, quia vbicunq; eſt cōpoſitio, ibi in vtroq; extremorū eſt imperfectio: qa oportet vtrunq; extremorū eſſe in potētia ad reliquū: ſed talis imperfectio nō pōt eſſe in verbo: igitur. Et ſi arguatur ꝑ illud Dam. In domino Ieſu Chriſto duas naturas eſſe cognoſcimus: & vnā hypoſtaſim ex vtriſq; cōpoſitā. Dicendū ꝙ Dam. large accipit cōpoſitionē, vt ſe extendit ad vnionē illo modo quo loqtur Diony. vocans iſtā ſacratiſſimā vnionē mirabilē cōpoſitionē dñi Ieſu. Licet ergo perſona ibi ſubſiſtat in duabus naturis: tamen proprie dici non debet ex illis compoſita.

Con.3. Tertia concl. Chriſtus non poteſt dici duo entia: patet, qa non eſt duo maſculinè cum non ſit duæ pſonæ, nec duo neutraliter: quia

quia non eſt natura humana: habet tamen in ſe duo neutraliter, id eſt duas naturas. Et ſi inſtet, ꝙ Chriſtus ſm ꝙ homo, eſt aliquid ſm illud extra de hæreticis. Cũ Chriſtus, & ſm ꝙ Deus eſt aliquid, ſed non aliquid idem quod homo: ergo aliud & aliud. Dicendũ ſecundum Scotum, ꝙ licet inquantum Deus nõ ſit idẽ aliquid quod eſt homo: non tamẽ ſequitur, ergo aliquid aliud: quia neutrum oppoſitorũ oportet ineſſe cum inquantum: neq; enim deitas eſt ratio eſſendi idẽ homini: quia tunc in patre eſſet talis ratio eſſendi, nec eſt ratio eſſendi aliud ab homine: quia tunc repugnaret ei quod eſt eſſe hominem. Et conformiter diceretur de humanitate. Si tamen ly inquantum, non acciperetur proprie, prout notat rationem inhærentiæ prędicati: ſed tantum prout ſpecificat rationem illam ſecundum quam accipitur in ſe: poſſet concedi, quòd inquã tum homo eſt idem aliquid, ꝙ eſt Deus. Ad primum arg. dicendum, ꝙ concretum non numeratur abſq; numeratione ſuppoſiti: habens enim duas ſcientias non dicitur duo ſcientes: neganda eſt, ergo ibi conſequentia: & committitur ibi fallacia conſequentis. Et cum dicitur, ꝙ ſi eſſet vnum, non eſſet niſi vnum per accidens, dicendum, quòd non eſt ibi ens per accidens ſumendo propria per accidens. Natura enim humana nulli accidit, quia vere eſt. Et ad illud Bernardi dicendum, quod vnitas illa poſt unitatem trinitatis eſt maxima ex perfectione unicorum, non autem ex priuatione diſtinctionis. Ad ſecundum arg. dicendum, quod natura humana eſt poſſibilis, ſicut effectus eſt poſſibilis reſpectu cauſę: ſed nõ vt perfectibile ab ipſo verbo: q̃a verbum nullius poteſt eſſe forma: econuerſo etiam natura humana non eſt forma verbi: ideo non dat eſſe per informationẽ: ſed per vnionem: ſicut enim ex iſta vnione verbum hac natura eſt homo: ita hac natura eſt exiſtens exiſtentia huius naturæ. Ad tertium arg. patet per idem: quia infinitum nullam perfectionem recipit, quæ informet ipſum: tamen ſicut iſta unitur ſibi ſine receptione paſſiua alicuius perfectionis in uerbo: ita uerbũ ex tali unione eſt exiſtens exiſtentia huius naturæ.

Vtrum in Chriſto ſint duæ filiationes.

Tho.3.p.q.35.art.5.Sco.3.d.8.q.1. Duran.3.d.8.q.3.

QVAESTIO. III.

Tertio queritur. Vtrum in Chriſto ſint duę filiationes.

Primo arguitur, quòd non: quia filiatio conſtituit filium: ſed Chriſtus non eſt duo filij: igitur. 1

Secundo argu. Si Chriſtus habuit relationem realem ad Mariam diſtinctam a filiatione, quàm habet ad patrem certum eſt, ꝙ in morte deſiit, velut humanitas, quæ eſt eius fundamentum: aut ergo in reſurrectione illam habuit, aut non. Non poteſt dici primum: quia reſurrectio fuit alia acceptio eſſe q̃ generatio: & ita aliud eſ- 2

ſe

ſe acceptum. Nec ſecũdum, quia nõ eſſet modo Mariæ filius, ſicut ante mortem.

Contra. Si pater fuiſſet incarnatus, fuiſſet filius non filiatione æterna, ergo temporali: igitur &c. Notandum ꝙ aliquid dicunt, ꝙ in Christo non ſunt duę filiationes reales, qa filiatio eſt per ſe ſuppoſiti, nõ naturæ: Christus autem eſt vnicum ſuppoſitum: igitur. Hæc eſt ergo ratio
3.d.8. Bon. contra quã ſic arguit Sco. quia ſi filiatio tantũ eſt perſonę, ſic, ꝙ nõ poſſit plurificari, licet fundamẽtũ plurificetur, aut hoc ſibi conuenit inquantũ relatio abſolutè, aut inquantũ relatio talis, ſcilicet originis. Non primo modo, quia ſi Chriſtus fuiſſet albus, fuiſſet realiter ſimilis alii albo. Nec ſecũdo modo, quia nõ magis repugnat relationẽ originis plurificari in ſuppoſito, quã ipsã originationem, quę pręcedit eam, vt proxima ratio fundãdi eã: ſed origines plurificãtur in eodem ſuppoſito, ſecundum Dama. di. duas Chriſti generationes veneramur. Item Deus pater. duas habet relationes originis. Item ſecundũ Dam. Chriſtus habet duas operationes: relatio autem non magis reſpicit ſuppoſitum, quàm operatio, quia
1.Met. ſuppoſiti eſt operari. Alia autem ratio pro prima opinione ponitur a Thom. in tertia parte, quia videlicet duę diſpoſitiones eiuſdem ſpeciei, non poſſunt poni in eodem: duę autẽ filiationes sũt duę diſpoſitiones eiuſdem ſpeciei: igitur. Contra hanc rationem, ſic arguit Sco. Primo contra maiorem, quia plures fantaſticæ ſpecies ſunt in eodem organo fantaſiæ, & ſunt eiuſdẽ ſpeciei ſicut & obiecta a quibus generantur, & ſunt in eadem parte organi, quia non poſſet organũ in tot minimas partes diuidi, ꝗ poſſent per ſe informari tot ſpeciebus imaginabilibus ſeparatim exiſtentibus, quot poſſunt ſimul eſſe in toto organo. Item ſubiectum habens potentialitatem ad plures formas, eiuſdẽ ſpeciei eſt illimitatum ad illas illimitatum autem ad aliqua, non oportet illis commultiplicari. Non eſt ergo cõtradictio: plura etiam abſoluta eiuſdẽ rationis, per accidens ineſſe eidem. De relationibus autem eiuſdem ſpeciei facilius probatur. Primo ſic, quia ſicut paternitas fundatur ſuper genuiſſe: ita hæc paternitas, ſuper hoc genuiſſe: & hęc filiatio ſuper hoc genitum eſſe: ergo pater hac paternitate primo reſpicit filium hac filiatione. Item corrolatiua ſunt ſimul natura, quia deſtructo vno deſtruitur & reliquum: ergo deſtructa hac filiatione in hoc filio, deſtruitur paternitas in hoc patre: & tamen manet pater reſpectu alterius filii: ergo fuit alia paternitas. Item diſtinctio prioris naturaliter concludit diſtinctionem poſterioris: ſed non tantum ſuppoſitum relatũ præcedit relationem: ſed etiam fundamentum: ergo multiplicato fundamento multiplicatur relatio, ſed in propoſito duo ſunt fundamenta, ergo duę relationes. Præterea dicendum, quòd minor illius rationis eſt falſa, qa filiatio æterna, & filiatio temporalis non ſunt eiuſdem rationis, quod maxime verum eſt, ſm eos

qui illi rationi innitũtur. Ipſi.n. negant aliquid eiuſdem rationis poſſe dici de æterno, & tẽporali.

His præmiſſis ponendę ſunt tres concl. Prima eſt. In Chriſto alia eſt filiatio ad patrẽ, & alia ad matrẽ. probat Scot. quia filiatio eſt habitudo producti naturaliter ſimilis producenti in natura intellectuali, vel ſenſitiua. In hac autẽ deſcriptione, nihil per ſe, & primo reſpicit ſuppoſitum, niſi ratione productionis paſſiuè. omnia.n. alia reſpiciunt naturam, vel in producto, vel in producente. ſed ꝓductio paſſiua plurificatur ad pluriﬁcationẽ naturarum actualiter exiſtẽtium acceptarũ per ipſas productiones: igitur. Itẽ ad duos terminos nõ põt eſſe eadẽ relatio, tunc enim bis relatio diceretur, quod eſt contra philoſophum. ca. ad aliquid.

Con.1. Met.

Con.2. Secunda concl. Vtraque illarũ filiationum eſt realis: patet primo de æterna, quia realiter eſt filius ęternus. Et de temporali probat Sco. quia illa relatio eſt realis, quę conſequitur extrema ex natura extremorũ, ſine actu intellectus. poſita autem matre generãte, & ſuppoſito iã habẽte naturã per generationẽ ex natura extremorum, ſine actu intellectus, ſequitur hic filiatio, ſicut ibi maternitas: igitur. Itẽ ſi Maria genuiſſet purum hominem, ille fuiſſet filius relatione reali: ſed Chriſtus vt homo nõ minus realiter accepit naturam a matre, quàm purus homo accepiſſe: igitur.

Con.3. Tertia concl. Vtraque filiatione Chriſtus eſt filius naturalis: patet primo de filiatione æterna, quia memoria fœcunda eſt principiũ naturale reſpũ filii: de tẽporali aũt patet, quia accepit de Maria naturã conſimilẽ, licet modus cõcipiendi fuerit ſupernaturalis.

Ad primum arg. dicendũ, ꝙ ſola pluriﬁcatio formę nõ ſufficit ad pluriﬁcationem cõcretorum. vnde in argumẽto eſt fallacia cõſequentis. 1

Ad ſecundũ arg. dicendum, ꝙ poſt reſurrectionẽ, Chriſtus eſt filius Marię eadẽ filiatione qua erat prius, ꝗa filiatio fundatur ſuper eſsẽtiã naturæ acceptæ ꝑ generationẽ, vel ſuper ipsã naturam acceptam, ſic actualiter exiſtẽtẽ. Cũ ergo ſit idẽ terminus, & idẽ fundamentũ, ſequitur, ꝙ ſit eadẽ relatio. Et cũ dicitur, ꝙ alia productione accepit eſſe in reſurrectione, dicendũ, ꝙ illa nõ tollit filiationem, quę fundatur ſuper eſſe acceptum primo ꝑ generationẽ, & tũc sũt ibi duę relationes cõſequẽtes duas productiones paſſiuas, quę fuerũt ad idem eſſe, & vna fuit interrupta, ſicut & eſſe fundamenti: altera vero tunc primo eſt noua. 2

Vtrum Chriſtus poßit dici filius Spiritusſancti.

Tho.3.p.q.32.ar.3. Dur.3.d.4.q.1.

QVarto quæritur. Vtrũ Chriſtus poſſit dici filius ſpiritusſancti?

Ar. ꝙ ſic, quia conceptionẽ filii perfectius operatus eſt ſpiritusſanctus, ꝗ̃ Maria, ſed Maria eſt mater Chriſti, ergo ſpiritusſanctus: eſt eius pater: igitur. 1

Cõtra eſt Aug. dicens. Quis dicere audeat Chriſtũ eſſe filiũ ſpiritusſãcti? Primo notãdum, ꝙ tota

tota ratio paternitatis in patre non eſt productio filij ad eſſe:ſed oportet, ꝙ conueniant in natura, ſm quam fit productio. Cũ ergo ſpirituſſanctus non conueniat cũ Chriſto in natura humana, ſecundum quam ſpirituſſanctus ipſum produxerit: ideo patet, ꝙ non debet dici pater Chriſti, nec Chriſtus filius eius. Secundo notandum, ꝙ licet de aliis hominibus cõcedatur, quòd ſint filij ſpirituſſancti per gratiam, tñ hoc in Chriſto non habet locum, propter vnionẽ, quæ nõ tantum facit illium hominẽ eſſe filium Dei per gratiã: ſed filium Dei per naturã. Tertio notandũ, quòd licet humana natura in Chriſto ſit facta a tota trinitate, ratione cuius factionis dicit̃ Deus pater creaturarũ, iuxta illud.
Deu.32. Nũquid nõ ipſe eſt pater tuus, qui poſſedit te, & fecit & creauit te? tamen non admittitur iſta locutio, Chriſtus eſt filius trinitatis, vt dicit beatus Bon. qa appropinquat errori Arrij: q poſuit Chriſtum eſſe purã creaturam. In hoc igitur eſt differentia inter Chriſtũ, & alios hoĩes, qa trinitas fecit ſimpliciter alios homines, ſm omnẽ ſui naturã Chriſtum autẽ nõ ſimpliciter, ſm omnẽ ſui naturam fecit.
Con.1. His præmiſſis ponẽda eſt talis concl. Non eſt dicẽdus Chriſtus filius ſpirituſsãcti, aut trinitatis. Prima pars probatur, qa ſi Chriſtus diceret̃ filius. ſpirituſſ. qa ſpirituſſan. operatus eſt eius conceptionẽ ergo pari ratione Chriſtus eſſet filius ſuiipſius, quod eſt inconueniens. Secunda pars probatur p Aug. ij. de trini. dicentem. Ieſus trinitatis filius dici non poteſt.

1 Ad argu. dicendum, quòd non eſt ſimile, quia inter Chriſtum, & matrẽ eſt conformitas in natura, ſm quam conceptus eſt ex tẽpore, nõ ſic autem dici poteſt de ſpirituſancto.

Vtrum Chriſtus ſit filius Dei adoptiuus.

Tho.3.p.q.23.ar.1 & 2. Scot.3.d.10.q.1. Dur.3.d.11.q.2.

QVÆSTIO .V.

QVinto quæritur. Vtrũ Chriſtus ſit filius Dei adoptiuꝰ.
1 Primo arg. quòd ſic, quia Chriſtus eſt prædeſtinatus eſſe filius Dei, ſed prædeſtinare eſt ad hereditatẽ adoptare: igitur. Rom.1
2 Secundo ar. Dignitatis eſt in homine eſſe filium Dei adpotiuum: ergo hoc Chriſto cõuenit.
3 Tertio arg. Charitas Dei facit filios adoptiuos, vt patet p apoſtolum. ad Roma. ſed Chriſtus habuit maximam charitatem: igr̃. Item dicit Hyla. j. de trin. Poteſtatis dignitas nõ perditur dũ carnis humanitas adoptaturꝰ. Rom.8
Cõtra. ſi ſic, tũc eſſet filius trinitatis, quia tota trinitas adoptat, & ita eſſet filius ſui. Item dicit beatus Amb. ſuper illud ad Ro. Qui prædeſtinatus eſt &c. Legi, & relegi ſcripturas, & nunquàm Chriſtum filium Dei adoptiuum inueni. Itẽ gloſa, in epiſtola ad Philip. Chriſtus in q̃ homo aſſumpſit nomen Dei, nõ per gratiã adoptionis, ſed per gratiam vnionis. Notandũ, quòd ſicut di. Sco. Nomen adoptionis trãſlatũ eſt a iuriſtis, apud quos dr̃ filius adoptiuꝰ, q nõ ẽ naturaliter genitus ab aliquo, nec ex ge- Rom.1.

 neratione

neratione naturali habēs ius ſuc
1 cedendi in hereditatē: ſed ex gra
tia preordinatur, vt habeat ius
ſuccedendi, ita ꝙ tria ibi concur
runt, ſ. extraneitas ex generatio-
ne naturali: & gratia, quæ eſt gra
tuita voluntas ipſius adoptātis:
& bonū ad quod præordinatur,
ſcilicet hæreditas.

Con. 1. Hoc præmiſſo ponenda eſt ta
lis concl. Chriſtus non dicitur fi
lius adoptiuus: & tñ per ipſum
adoptamur. Prima pars probat.
Chriſtus ē naturalis Dei filius:
ſed ex oppoſito diuidūtur filius
naturalis, & adoptiuus: igit. Itē
quicunque adoptatur, de non fi-
lio, fit filius, ſed Chriſtus nunꝗ
fuit, quin eſſet filius Dei: igitur.
Et ſi dicatur, ꝙ eſſe Chriſti in-
quantum homo præintelligitur
ipſi gratiæ, dicendū, ꝙ licet præ-
intelligat eſſe exiſtentię in Chri
ſto ratione humanitatis, non tñ
ſubſiſtentiæ: immo vnicum eſt
tale eſſe in Chriſto, ſ. ratione di-
uinæ perſonæ. Secunda pars con-
cluſionis probatur, quia oē quod
eſt tale per participationem, re-
ducit ad aliquod tale per eſſen-
tiam, ex ſecundo Meta. ſed Chri
ſtus eſt naturalis Dei filius: &
ita maxime talis: nos vero ado-
ptiui, & ꝑ participationē, igr &c.
Gala. 4. Ideo ad Galath. Miſit Deus filiū
ſuum &c. vt adoptionem filiorū
reciperemus. Iſta itaque adoptio
appropriatur patri tanꝗ autori:
filio ſicut mediatori: ſpirituiſan
cto ſicut illi cui attribuitur cha
ritas per quam adoptamur.

1 Ad primum arg. dicendū, ꝙ
homo adoptat per nouum actū
voluntatis, & ita hominem ado-
ptare eſt aliquem ad hęreditatē
optare per nouum velle. Deus
aūt non adoptat per nouum vel
le, ſed producendo nouum effe-
ctum, ſ. gratiam prędeſtinare er-
go diuinum, ilicet ſit preordina-
re aliquē per actum voluntatis
ad hæreditatem, & quodā modo
adoptare ad illam, non tñ pro-
prie dicitur adoptatio: ſed tm ip-
ſa noua collatio gratię dr̄ adopta
tio. Non ergo ſequit Deus prede
ſtinat, ergo adoptat, ſed oportet
addere, ꝙ illi prędeſtinato, vt
qnq; extraneo conferat gratiam.

Ad ſecundum arg. dicendū ꝙ 2
illud eſt dignitatis ſupplentis in
dignitatem, quia extraneus non
pōt dignificari, niſi adoptetur. in
dignitatis autem eſt quandoque
eum eſſe extraneum.

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ 3
charitas facit filios adoptionis
in his, qui habent extraneitatē ī
hæreditate, cuiuſmodi non eſt
Chriſtus.

Ad quartum arg, dicendum, ꝙ 4
humanitas dicitur adoptari non
ratione illius ſingularis naturæ,
quę fuit aſſumpta a verbo: ſed ra
tione conſimiliū, quia per illam
vnionē adoptātur alii homines.

Vtrum Chriſtus poßit dici creatura.

Th. 3. p. q. 16. art. 5. 8. Dur. 3. d. 12. q. 1. 2. Sco. 3. d. 11. q. 2. & 3.

QVÆSTIO VI.

SExto quæritur. Vtrum Chri-
ſtus ſecundū, ꝙ homo ſit crea
tura, & inceperit eſſe.

Primo arg. ꝙ ſic, quia in Chri 1
ſto eſt natura humana ſicut diui
na, & per conſequens proprieta-
tes

tes vtriuſque naturæ, ſecundum Damaſ.ergo ita dicitur creatura, ſecundum vnam naturam, ſicut creator propter aliam.

2. Secundo argu. Chriſtus eſt hō prædicatione in quid, ſecundum illud, extra de hęreticis. Cū Chriſtus, quæro ergo quid prædicat hoc prædicatū hō: aut aliquid increatū, aut aliquid creatum, non aliquid increatum, quia ſic prædicaret idem, quòd Deus, & tūc idē formaliter eſſet dicere, Chriſtus eſt hō, & Chriſtus eſt Deus: ergo prædicat aliquid creatum.

3 Tertio argu. Chriſtus eſt hō, aut ergo creatus, aut increatus: non increatus, quia ſic eſſet hō ęternus, ergo creatus.

4 Quarto argu. de quo prædicatū inferius & ſuperius, ſed creatura eſt ſuperius, ad omne alud a Deo, ergo de Chriſto de quo dicitur homo, dicitur creatura.

5 Quinto arg. Chriſtus ratione corporis eſt conceptus, ergo ratione animę eſt creatus.

6 Sexto arg. quod conuenit toti, ſm partem, dr̄ de toto: ſed naturę humanæ conuenit eſſe creaturā, ergo hoc dr̄ de Chriſto, maxime ſecundum quòd homo. *5. Phyſ.*

7 Septimo arg. Quod generatur incipit eſſe ſimpliciter: ſed Chriſtus genitus eſt, ergo incipit eē.

Contra. Dicit Ambr. lib. de incarnatione, Quid perfidius, q̄ dicere, quòd Chriſtus eſt creatura? Et Auguſt. in lib. de religione Chriſtiana. Non audiamus eos, q dicunt, quòd Chriſtus eſt creatura. Et Damaſ. dicit. Homo ille fuit ſine principio. Primo notandum, omiſſis multis modis dicēdi, quòd illud denominatiuum, quod natū eſt denominare generaliter multa, puta, totū, partem, accidens & ſubiectū: nec denominat totum per partē, nec ſubiectum per accidens, ſicut vnū, quod natum eſt dici de ſubiecto, & accidente non denominat formaliter ſubiectū p accn̄s. Nō.n. dicitur Sortes vnus pp vnitatem accidentis, puta albedinis. Hoc aūt, quod eſt creari: natum eſt dici generaliter de oībus aliis a Deo: tam de ſuppoſito, q̄ de natūra, ideo non denominat ſuppoſitum ratione naturę, niſi conueniat ſuppoſito propria denominatione. Nullo autem modo conuenit huic ſuppoſito, niſi qa denominat ipſam naturam. ergo non poteſt denominare ſuppoſitum. Secundo notandum, quòd cum dicitur Chriſtus, ſecundum quòd homo eſt creatura, ſi ly, ſecundum quòd homo, propriè accipiatur, & reduplicatiuè, nō magis eſt iſta vera: Chriſtus ſm qđ homo eſt creatura, q̄ iſta, Chriſtus eſt creatura: reduplicatio .n. addita, non tollit repugnantiam extremorum, quia eſt determinatio extremi ad extremum: ſed ſi addatur illa determinatio, ſecundū quòd hō alteri extremo, puta prædicato, vt diſtrahat ipſum reſpectu ſubiecti, tolleretur illa repugnātia prædicati ad ſubiectū, quæ fuit prędicati ſimpliciter ſūpti ad ſubiectum, & ſic pōt concedi, quàmuis tamen ſit impropria & exponenda per iſtā, Chriſtus, ſecūdum humanitatem eſt creatura. Exemplum huius ſicut iſta eſt falſa: ethiops, ſecundum quod habēs dentes eſt albus, prout illa propoſitio eſt proprie reduplicatiua. iſta tamen eſt vera ethiops eſt albus, ſecundū dētes,

& etiam iſta Ethiops eſt albus ſm quòd habens dẽtes, prout ly ſm quod, diſtrahit prædicatum, ſed tñ ſic non eſt propria. Tertio notandũ, quòd circa iſtã propoſitionẽ, Chriſtus incepit eſſe, ſunt multi modi dicẽdi. Vnus ẽ Tho. dicentis, quòd illa eſt ſimpliciter falſa, qa terminus ĩ ſubiecto poſitus, ſtat pro ſuppoſito, & incipere eſſe repugnat perſonis diuinis. Sed cõtra ex iiſdem rationibus ſequeret, quòd iſta ſit falſa, Chriſtus eſt mortuus, quia terminus in ſubiecto poſitus ſtat pro ſuppoſito quòd non eſt mortuum. Præterea mors repugnat perſonis diuinis, iõ aliter dicendũ eſt ſecundũ Sco. quòd ſi incipere eſſe dicat inceptionẽ ſecundum eſſe eius, de quo dr̃, ſic iſta propoſitio eſt falſa, ſicut & illa Chriſtus eſt creatura. Si uero dicat inceptionem ſm quodcunq; eſſe ſimpliciter illius, ſ. ſm quod libet eſſe ſubſtantiæ, ſic iſta propoſitio eſt vera de virtute ſermonis, & eſt ſenſus, quòd Chriſtus hẽt aliquod eſſe ſimpliciter, qđ prius non habuit. vnde ibi Chriſtus ſupponit propoſitio, vt eſt ſuppoſitũ in natura humana, ſicut ſortes albus ſupponit ꝓ ſuppoſito ſubſtantię, vt eſt in albedine exiſtens: Sancti tñ noluerunt concedere iſtam propoſitionem propter hæreticos, qui dixerunt Chriſtum ſimpliciter incepiſſe quantum ad primũ eſſe ponentes eum eſſe puram creaturam.

Thom. 3. par.

Con. 1. His præmiſſis ponendæ ſunt tres concl. Prima eſt. Hæc eſt falſa: Chriſtus eſt creatura, patet ex primo notabili. Item ſi Chriſtus ſit creatura, quæro an ratione perſone, & hoc nõ, quia perſona non eſt creata, aut ratione naturæ humanæ, & hoc non, quia natura humana non prædicatur de Chriſto, niſi in concreto. Cũ ergo nihil creatũ, dicat̃ de Chriſto, cum nihil creatũ ſit in eo, niſi humana natura, quę non dicit̃ de ipſo, ideo Chriſtus non dicit̃ creatura. Si ergo aliquę auctoritates ſanctorum videantur dicere Chriſtum eſſe creaturam pie ſunt exponẽdæ ſic, Chriſtus eſt creatura, id eſt habens naturam humanam quæ eſt creatura.

Secũda concl. Iſta propoſitio, Chriſtus ſecundum quod hõ eſt creatura ſi ſecũdum quod hõ ſumatur propriè, & reduplicatiue, eſt falſa. ſi vero ſpecificatiue, & diſtractiue, eſt vera, patet ex ſecundo notabili. *Con. 2.*

Tertia concl. iſta propoſitio, Chriſtus incipit eſſe, in vno ſenſu eſt neganda, & in alio concedenda, patet ex tertio notabili. *Con. 3.*

1 Ad primum arg. patet reſponſio ex primo notabili, poteſt ẽt aliter dici, quòd creator non dicit aliquid repugnans huic ſuppoſito, ſicut creatura: creatoris enim eſt dare eſſe prima cauſalitate poſt nõ eſſe, hoc añt Chriſto repugnat. Creari vero eſt accipere primum eſſe a primo efficiente poſt non eſſe, hoc autem Chriſto non repugnat.

2 Ad ſm arg. concedendum eſt, quòd hõ prędicat aliqd de Chriſto, & illud eſt creatũ & creatura, ita quòd de illa natura vere dr̃ creatura, ſed non ſequitur, ergo de Chriſto, ſi. n. medium accipitur in maiori in abſtracto, & in minori dicatur de Chriſto in concreto erũt quatuor termini.

Ad

Ad tertiũ argu. põt dici, quòd eſt hõ creatus, ita ꝙ ly creatus, diſtrahatur ibi per hoc quod eſt hõ, vt dicatur, creatus homo, & tunc non ſequitur, ergo eſt creatura, ſed eſt fallacia ſm quid ad ſimpliciter, ſicut hic: ſortes eſt factus albus, ergo eſt factus. Aliter dici põt, ꝙ diuiſio eſt in ſufficiens. Et licet quodcunque vnũ in ſe diuidatur per alterum iſtorum, non tñ quod in ſe implicat duo. ſ. naturam, & ſuppoſitum, qa ratione naturæ ſibi repugnat vnum, & ratione ſuppoſiti ſibi repugnat aliud.

4 Ad quartũ argu. dicendum, ꝙ quęcunque quidditas in abſtracto, pertinens ad quodcunq; genus, habet creaturam pro ſuperiori denominatione. ſed non oẽ concretum cuiuſcunque generis habet creatum pro ſuperiori, ſed tm̃ illud cõcretum, cuius primũ eſſe eſt creatum, primum autem eſſe Chriſti non eſt creatum.

5 Ad quintũ arg. dicendum, ꝙ genitum, & conceptum, nata sũt denominare totum ratione naturæ, nõ ſic autẽ eſſe creaturam.

6 Ad ſextum arg. dicendum, ꝙ ſi oppoſita poſſunt ineſſe ſecundũ diuerſas partes, neutrum denominat totum ex vi ſermonis, patet de ſcuto, cuius vna medietas eſt alba, & alia nigra: falſum eſt enim dicere illud ſiue albũ, ſiue nigrum ſimpliciter, qũ tñ prædicatũ natũ eſt ineſſe toti ꝑ partem, cui præciſe ineſt: tũc ex hoc, quòd denominat partem, ſequitur, quòd denominat totum, quia denominat ipſum, ſicut natum eſt ipſum denominare, quẽadmodũ uiſio nata eſt ineſſe aīali præciſe ſecundum oculos. Ad propoſitũ aũt dicẽdũ, quòd creatura non eſt nata enũciari de toto ratione partis, niſi forte illius partis a qua hẽt eſſe primũ, uel ratione totalis eſſe totius.

Ad ſeptimum arg. patet ſolutio ex tertio notabili. 7

Utrum Chriſtus ſecundũ quod homo ſit perſona, & Deus.

Th. 3. p. q. 16. ar. 11. Du. 3. d. 10. q. 1.

QUAESTIO VII.

Septimo quęrit. Utrũ Chriſtus ſm ꝙ hõ ſit perſona, & Deus.

Primo ar. ꝙ ſic. qa Chriſtus nõ eſt hõ, niſi quia iſte hõ, ſed Chriſtus ſm ꝙ iſte hõ eſt perſona: illud. n. pronomẽ iſte deſignat certam perſonam. igitur. 1

Secundo ar. Dicit Boet. ꝙ perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia: ſed hmõi eſt Chriſtus ſecundum ꝙ homo. 2 *De Tri. lib. 2.*

Tertio ar. Perſonalitas eſt proprietas nobilitatis: ſed Chriſtus ſm ꝙ hõ hẽt quicquid nobilitatis eſt in natura humana. igitur. 3

Quarto arg. ꝙ Chriſtus ſm ꝙ hõ ſit Deus, quia Chriſtus ſm gratiam vnionis eſt Deus, & hõ: ſed gratia competit Chriſto ſm humanam naturam. igitur. 4

Quinto arg. Chriſtus ſm ꝙ hõ dimittebat peccata. iuxta illud. Vt aũt ſciatis, quia filius hominis hẽt in terra poteſtatẽ dimittendi peccata. &c. ſed ſolius Dei eſt dimittere peccatum. igitur. 5 *Mat. 9.*

Cõtra. Si Chriſtus ſm ꝙ hõ ſit perſona, tunc in Chriſto sũt duę perſonæ: quod eſt falſum. Et ſi ſm ꝙ hõ eſſet Deus, ſequeretur ꝙ ſi nõ eſſet hõ, non eſſet Deus.

Primo notãdum ſm Bona. ꝙ in iſtis propoſitionibus (Chriſtus, ſm quòd homo eſt perſona : & Chriſtus,ſecundum ꝙ homo eſt Deus) ly ſecundũ ꝙ ; poteſt accipi dupliciter. Vno modo proprie, & reduplicatiue,vt dicit habitudinem cauſæ , vel rationem inhærentiæ prædicati ad ſubiectum. Alio modo ſpecificatiue, aut concomitatiue , prout,videlicet,notat indiuiſionẽ,ſiue vnitatem concomitantiæ.

Con.1. Hoc p̃miſſo , ponẽda eſt talis cõclu.Iſtæ propoſitiones (Chriſtus , ſecundum quòd homo eſt perſonæ, & Chriſtus, ſecundum quòd homo eſt Deus ſunt negãdę in vno ſenſu , videlicet ſi teneatur ly, ſecundum quòd,reduplicatiuè : & in alio ſenſu concedẽdę,videlicet ſi teneatur ly,ſecundum quòd,cõcomitatiue.Prima pars patet,quia eſſe hominẽ non eſt ratio ſecundum quam, aut per quam Chriſtus eſt perſona,aut Deus,quod tamen per illas propoſitiones ſignificatur in illo ſenſu. Secunda pars patet, quia illo modo dicere , ꝙ Chriſtus ſit Deus , ſm quòd homo, aut perſona , ſm ꝙ hõ , non eſt aliud,q̃ dicere , quod eſſe perſonã , & eſſe Deũ cõpetit Chriſto habenti humanã naturã concomitantẽ diuinitatẽ in eadẽ perſona. Et ſi quęratur de iſta(Chriſtus, ſm quod homo,eſt indiuiduum)dicendum ſecundum Bonauen. ꝙ indiuiduum poteſt ſumi,vt ſolum nominat eſſe in ſe indiuiſum, & ſic illa eſt vera,quia teſte Damaſce. a verbo Dei natura humana aſſumpta eſt in anthomo , aut poteſt ſumi , vt nominat eſſe in ſe indiuiſum diuiſum a quocunque alio, & ſic non eſt vera propoſitio,quia eſſe humanitatis in Chriſto,non eſt diuiſum a verbo . Vnde quaſi medium tenet inter naturã primæ ſubſtantiæ,& accidentis:accidẽs quippe inhæret , & exiſtit ſubſtantia prima per ſe exiſtit , ſed non inhæret : humanitas autem Chriſti exiſtit quidem , vt accidens,& prima ſubſtãtia : ſed nec inhæret, vt accidens , nec per ſe exiſtit,vt prima ſubſtantia.

Ad primũ arg. dicendũ,ꝙ iſta proponſitio , Chriſtus ſecundum ꝙ eſt iſte homo,eſt concedenda, ſi ly iſtę demonſtraret perſonã, & eſt ſenſus, Chriſtus,ſm quòd eſt iſte,qui eſt homo , eſt perſona:ſed tunc non ſequitur , ergo, ſecundũ ꝙ homo , immo eſt ſophiſma ſecundũ accidens . Si vero ly iſte demonſtraret naturam humanã in anthomo, ſic propoſitio eſt falſa , niſi ly , ſecundum quòd teneatur concomitatiuæ. 1

Ad ſecundum arg. dicendũ,ꝙ in illa diffinitione Boetij , debet accipi indiuiduum pro incõcomitabili,quod videlicet non concomitatur,vt quo , nec vt quod, & ſubſtantia,pro ſubſiſtẽtia. Vnde Richar. quaſi corrigens diffinitionẽ Boetij,dicit quod perſona eſt intellectualis naturæ incommunicabilis ſubſiſtentia. 2 *In libr. de Trin.*

Ad tertiũ ar.dicendũ,ꝙ perſona dicit nobilitatẽ antecedẽter, & fundamentaliter rõne,videlicet naturę intellectualis in qua ſola reperitur perſonalitas. Hãc autem naturam perfectiſſimam aſſumpſit verbum:& multo nobilius eſt eam eſſe perſonatam perſonalitate verbi, quàm perſonalitate propria . 3

Ad

4 Ad quartum ar.dicendũ,quòd Chriſtus nõ eſt Deus per grãm vnionis,ſed per naturam, ſed ꝙ ſimul Deus, & hõ hoc eſt ꝑ gratiam vnionis, ſed ex hoc non ſequitur, quòd ſi Deus ſm quòd hõ,niſi prout ly, ſm quòd, dicit concomitantiam tantum.

5 Ad quintum arg.dicendũ,ꝙ ſi proprie loquamur de dimiſſione peccati, maior eſt falſa, niſi vt ly,ſecundum quòd, dicit concomitantiã:poſſet tñ concedi,prout peccati dimiſſio attribuitur alicui quantum ad meritum,ſed ex hoc non ſequitur, quòd ſit Deus inquantum homo, quia mereri non conuenit Deo.

Vtrum in Chriſto ſint duæ voluntates tantum.

Scot.3.diſt.17.q.1. Thom.3.p.q.18 art.1.2.3.

OCtauo quæritur. Vtrum in Chriſto ſint duæ voluntates tantum.

1 Primo ar.quòd non ſunt duæ, quia oĩs voluntas eſt domina ſui actus,ſed ſi in Chriſto eſſent duę voluntates, altera ſequeret̃ motũ alterius, & ſibi ſubderetur,& ſic non eſſet domina ſui actus.

2 Secundo ar.quòd non ſint tantum duæ,quia in Chriſto eſt voluntas libera ſequens intellectũ creatum, & præter hanc voluntas naturalis,& in ipſo etiam eſt voluntas increata.igitur.

Contra. Habuit tm̃ duos intellectus.ſ.creatũ,& increatũ, ergo & tantũ duas voluntates. Primo notandum ſm Scot.quod voluntas poteſt accipi ſub propria ratione,vel ſub rõne generali.ſ. pro appetitu:& hoc ſecundo modo ſumendo voluntatẽ, tot ſunt voluntates in nobis diſtinctæ, quot ſunt potentiæ apprehenſiuę,qa ſicut alia apprehenſio guſtus,& viſus,& tactus, ita ẽ alia inclinatio, & delectatio conſequens apprehenſionẽ. Cõiter tñ loquimur de appetitu ſenſitiuo, ſicut de vno,& il e eſt qui ſequit̃ virtutẽ imaginatiuã, & ſicut illa virtus imaginatiua imaginatur obiecta oĩum ſenſuum,tam in illorum præſentia, quàm in abſentia,ita ſuo appetitu delectatur in illis, ſi ſint conuenientia. Vel dolet de illis, ſi ſint diſconuenientia. Loquendo autem de voluntate ſub propria rõne, dubium eſt de naturali voluntate,& libera an ſint duæ potentię. Vbi dicendum,quòd voluntas naturalis dici põt tripliciter. Vno mõ ipſa potentia libera ſub relatione ad propriam perfectionem, quæ quidem relatio neceſſario ipſam concomitatur, & ſic accipit Damaſc. quando diuidit voluntatem in heliſim.i.naturalẽ; & buliſim.i.deliberatiuam, prout,videlicet libere elicit actum. Secũdo mõ dicitur voluntas naturalis,vt diuiditur contra ſupernaturalem,& ſic habet diuidi voluntas in puris naturalibus contra ſeipſam informatã donis gratuitis. Tertio mõ dr̃ voluntas naturalis, inquantum elicit actus conformes inclinationi naturali, quæ ſemper eſt ad cõmodum. Libera aũt dr̃ inquãtum ſic põt, vel oppoſito mõ, & prout poteſt elicere, & non elicere. Secundo notandum ſm Bon.ꝙ voluntas põt in Chriſto tripliciter conſiderari

3.d.17. q.1.

3.d.17.

derari. Vno mō ſm cōparationē ad naturā,& hoc mō ſunt ī Chriſto duę volūtates ſm duplicē naturā. Secūdo mō ſm potētiā,qua qs vult,& hoc mō Magr̄ ſenten. ponit in Chr̄o triplicē voluntatē.ſ.voluntatē diuinā: voluntatē rōnis, & voluntatē carnis, ſiue ſenſualitatis,ſed in hoc 3. membro ſumit voluntas large pro appetitu. Tertio mō ſm modū volendi,& hoc mō Hugo de. S.Victore ponit in Chriſto quatuor voluntates.ſ.voluntatē diuinitatis, voluntatē rōnis, voluntatē pietatis,& voluntatē carnis. Voluntas aūt diuinitatis per iuſtitiā ſnīam dictabat: volūtas rōnis per obedientiā dictamen approbabat, voluntas pietatis per cōpaſſionem in malo alieno ſuſpirabat, voluntas vero carnis per paſſionem in proprio malo murmurabat. Tertio notandum ſm Bona. quòd diſſenſio poteſt eſſe inter voluntatē rationis,& volūtatem carnis, & quantum ad volitum, & quantum ad rationem volendi,& hoc pertinet ad naturam lapſam per pęnā,& culpam. Pōt etiā eſſe conſenſus quantū ad vtrunq;, ſicut fuit in ſtatu innocentię, & erit in ſtatu gloriæ. Pōt etiam eſſe tertius ſtatus medius.ſ.conſenſus in rōne volendi & non in volito, & hoc pertinet ad naturā habentem pęnā ſine culpæ, qualis fuit in Chriſto. Vñ ſequitur, ꝙ in Chriſto voluntas rationis, voluntati carnis conſentiebat,& diſſentiebat diuerſis tū reſpectibus, & poterat in Chriſto eſſe dolor in vna,& gaudium in alia, dū de dolore in volūtate carnis, voluntas gaudebat rationis. Ex quibus etiam ſequitur, ꝙ in Chriſto caro non concupiſcebat aduerſus ſpiritum, quia quāuis aliud vellet ſpūs,& aliud caro, caro tū non volebat, niſi ꝙ ſpiritus volebat eam velle.

lib. de volunt. Chriſti.

His præmiſſis, ponendę ſunt tres concluſiones. Prima eſt. In Chr̄o ſunt duę volūtates, patet, qa in Chr̄o ſunt duę naturę intellectuales.ſ.diuina,& humana. *Con. 1.*

Secunda concluſio: proprie loquendo, non ſunt ponendæ in Chriſto plures volūtates, quàm duę, licet in eo ſint plures appetitus. Prima pars patet, quia non ſunt in eo, niſi duæ naturę intellectuales. Dicit aūt philoſ. quòd voluntas ſolū reperitur in natura intellectuali. Secunda pars probatur ex primo notabili. *Con. 2.* *3. de anima t. c. 15.*

Tertia conclu. Voluntas creata in Chriſto ſemper fuit cōformis diuinæ in ratione volendi, ſed non in volito. Primū patet, qa voluntas humana in Chriſto ſemper voluit, ꝙ voluntas diuina volebat eā velle. Secundū probatur, quia deſtructionē Hieruſalem, quam Deus volebat, voluntas pietatis in Chriſto flebat. *Con. 3.*

1 Ad primū ar. dicendū, ꝙ ideo voluntas dr̄ domina ſui actus, qa cogi non pōt, non ergo admittit dominium, ex eo, ꝙ ſubditur diuinæ voluntati: hoc enim omni creatæ voluntati conueniēs eſt, nec habet verbum cauſalitatem aliquam ſuper actum voluntatis creatæ in Chriſto, quam non habeat tota Trinitas, ideo volūtas creata in Chriſto, non plus priuatur dominio, quàm ſi non eſſet vnita verbo: determinatur tamen verbum,& non tota Trinitas ab operatione volūtatis creatæ propter vnionem, quæ facit com-

communicationem idiomatum, licet ergo in voluntate creata, in Chriſto nõ ſit prima libertas, & dominium, ſicut nec in quacunque voluntate creata, ſed in voluntate Dei, quæ non habet aliã cauſam operantem cum ea ad actum ſuum. Eſt tamen ibi tanta libertas, quanta poteſt eſſe in creatura.

2 Ad ſecundum arg. dicendũ, ꝙ volũtas naturalis vt ſic, non eſt voluntas, neq; potentia, vt dicit Scot. ſed tantum dicit inclinationem potentiæ ad recipiendum, non ad agendum, & ideo, vt ſic eſt imperfecta, niſi ſit ſub illa perfectione ad quam potentia inclinatur. Vnde naturalis volũtas non tendit, ſed eſt ipſa tẽdẽtia, a qua voluntas abſolute tendit, & hoc paſſiue ad recipiendum: ſed eſt alia tendentia in eadem potentia, vt libere, & actiue agat, & tendat eliciẽdo actũ. Tunc ad formam argumenti dicendum, quòd voluntas naturalis ſecundum ſuam formalem rationem non eſt potentialis, volũtatis, ſed inclinatio volũtatis qua tendit in perfectionem.

Vtrum Chriſtus potuerit peccare.

Scot. 3. d. 12. q. 1. Th. 3. p. q. 15. ar. 1. Dur. 3. d. 12. q. 2.

Nono quæritur. Vtrum Chriſtus potuerit peccare.

1 Primo arg. quòd ſic. Ipſe enim dicit Iohan. viij. Si dixero, quòd non noui eum, ero ſimilis uobis mendax, ſed potuit dicere, & dixit totam illam propoſitionem, ergo potuit dicere partem, potuit ergo dicere non noui patrem: & ſic mentiri. igitur.

Secundo arguitur. Dicit Aug. Melior eſt natura creata, quę peccare poteſt, quàm illa quæ peccare non poteſt, ſed Chriſtus aſſumpſit naturam noſtram optimam. igitur. *De lib. arb. li. 3.*

3 Tertio arguitur, quod quis poteſt, ſi vult, poteſt ſimpliciter, ſed Chriſtus potuit peccare, ſi voluit, quia velle peccare, eſt peccare. igitur.

Cõtra. Si potuit peccare, ergo potuit dãnari, quod eſt falſum. Item Chriſtus ſemper fuit beatus: ergo non potuit peccare. Notãdum, ꝙ implicabilitas dicitur tripliciter. Primo modo ſolũ negatiue, & hoc modo intellectu carentia dicuntur impeccabilia. Secundo modo non ſolum negatiue, ſed contrarie ſe habens imperpetuum ad peccatum, & ſi hoc ſit per naturam, ſolus Deus eſt impeccabilis: ſi autem ſit ꝑ habitum, ſic beati ſunt impeccabiles, & ſic forſan Maria in via: maxime poſt conceptionẽ Chriſti fuit impeccabilis. Tertio modo dicitur impeccabilitas, vt ſit idem quòd vix peccabilitas, & hoc modo dicitur aliquis impeccabilis, quia vix ad peccandum ſe inclinat. Vlterius notandum, quòd in natura intellectuali, iſta tria ſe habent per ordinem: impotentia peccandi, impeccabilitas, & non peccãs. Dicitur enim impotentia peccandi, ſolum in Deo per naturam, quia ſcilicet habet liberum arbitrium nõ potens deficere ex naturali conditione: non ſic autem eſt in quacunque creatura intellectuali, habet enim liberum arbitrium de ſe flexibile. Impeccabilitas autem

autem negat ordinem ad peccādum. Non peccans autem ſolum negat actum peccandi.

on.1. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Chriſtus peccare non potuit: patet, quia a primo inſtanti fuit beatus, & ſic beatitudo ſibi abſtulit omnem peccabilitatem. Sanctus autē Thomas ponit fundamentū huius veritatis. (.ſen.d. 12.q.1.) Erat enim dominus Ieſus viator, comprehenſor, & Deus. Inquantum viator erat regula aliorum viatorum, ideo non debuit ei ineſſe obliquitas. Inquantum comprehenſor, fuit immutabiliter vltimo fini coniunctus: ideo ab eo auerti non potuit. Inquantum vero erat Deus, ſic eius humanitas erat organum deitatis, & ita peccatum in eo locum habere non potuit. Beatus tamen Bonau. concedit in Chriſto potētiā peccādi, ſed valde remotā, qa videlicet habuit liberū arbitriū creatū quod de ſe eſt flexibile ad bonū, & malū. Et ſi inſtetur, qa dicit philoſophus, ꝙ Deus & ſtudioſus poteſt praua agere. (Topico. libr.4.) Dicit Tho. allegando Rabi Moyſem, ꝙ illa auctoritas ſic eſt gloſanda, poteſt ſupple ſi velit: eſt autem impoſſibile, ꝙ velit. Vel dicendum, ꝙ illam propoſitionem ponit philoſophus per modum exēpli, exemplorum autem non requiritur veritas.

1 Ad primum argumentum dicendum, quòd licet Chriſtus potuerit dicere materialiter, tantum illam orationem, non tamē ſignificatiue aſſerendo, videlicet illam partem.

2 Ad ſecundum arg. dicendum ſecundum Scotum, quòd natura quā aſſumpſit, erat de ſe poſſibilis peccare, quia non erat beata ex vi vnionis.

Ad tertium dicendum, ꝙ illa 3
maior eſt falſa de vi ſermonis, quia notat vnam cathegoricam ſequi ad vnam conditionalem, quę conditionalis eſt neceſſaria, & cathegorica, ſequens eſt contingens: velle enim reſpectu huius, quod eſt peccare, includit neceſſario poſſe, quia velle peccare, eſt iam peccare: conſequens autem, ſcilicet poſſe hoc ſimpliciter eſt contingens, quia alicui naturæ conuenit, alicui non. Si tamen illa maior debeat aliquo modo verificari, ſic eſt exponenda, quod quis poteſt ſi vult, & debet, vel ſi poteſt illud velle, poteſt ſimpliciter, quia ſine illa determinatione, non ſequitur, conſequens, puta ſi non poteſt hoc velle, niſi ex ſuppoſitione impoſſibilis, non eſt poſſibile ſimpliciter, ſicut aut ſumpta maiore, minor eſt falſa, ſcilicet Chriſtus potuit velle peccare, quia ſicut non potuit peccare, ita nec velle peccare.

Vtrum latria, vel dulia ſit Chriſti humanitas adoranda.

Sco.3.d.9.q.1. Tho.3.p.q.25. & 2.2.q.84. Dur.3.d.9.q.2.

DEcimo quæritur. Vtrum latria, vel dulia ſit Chriſti humanitas adoranda.

Primo arguitur, quòd non ſit 1
adoranda adoratione latrię, quia latria eſt cultus, debitus ſoli ſummo domino, ratione ſummi dominij, ſed Chriſtus non eſt ſummus dominus, ſecundum naturam humanam igitur.

Secūdo arguitur. Chriſtus ſe- 2
cundum

cundum naturam humanã adorauit, quia orauit, ergo ſecundũ ipſam habuit ſuperiorem. igitur.

3 Tertio argu. quantumcunque humanitas ſit vnita verbo, non excedit limites creaturæ, ergo non eſt adoranda, niſi cultu debito creaturæ.

4 Quarto arg. ſuper illud pſalm. Adorate ſcabellum pedum eius. Dicit gloſa. Non adoratione latriæ, quæ ſoli Deo debetur.

5 Quinto arg. Solum illud eſt latria adorandum, quòd eſt ſuper omnia diligendum, ſed Chriſtus tantum ſecundum naturam diuinam eſt, ſummè diligendus. igitur.

Contra. Dicit Damaſc. in ſuis ſententiis. Chriſtus eſt pfectus Deus, & perfectus homo, quem adoramus vna adoratione cũ patre, & ſpiritu ſancto, & incõtaminata carne eius. Primo notãdũ, ꝙ ſecundum Rabanum adorare eſt eũ, qui adorãdus eſt, tota mẽtis intẽtione q̃rere. Eſt autẽ duplex adoratio, ſcilicet adoratio latrię & duliæ. Dulia aũt nominat reuerentiã debitã creaturæ intellectuali. Latria vero eſt cultus ſoli Deo debitus, & habet tria nomina in græco. Primo.n. dicitur latria, & interpretatur religio. Secundo modo dicitur theoſebia.i. diuinus cultus. Tertio dicitur euſebia.i. bonus cultus. In latino ẽt tria habet nomina. Primo.n. dicit̃ religio. Vnde dicit Tullius, ꝙ religio eſt, quæ ſuperiori naturæ, quã diuinã vocant cultũ, cerimoniamq; affert. Secũdo modo dicitur ſeruitus, loquendo ſimpliciter, quia ſic loquendo, ſoli Deo debet: iuxta illud. Dominũ Deũ tuũ adorabis, & illi ſoli ſerui es. Tertio dicit̃ pietas, inquantũ.ſ. tendit in diuina, vt patet p Aug. Secũdo notandũ, ꝙ ſicut dicit Sco Hoc nomẽ latria põt accipi æquiuoce. Vno modo pro cultu, ſiue reuerentia exhibita Deo in interiori actu, vel exteriori ratione ſummi dominij, vel ſummi boni. Alio modo pro habitu inclinãte ad talẽ actũ & talis habitus, cũ ſit recte rationi conſonus virtus eſt, non quidẽ theologica, quia non habet pro obiecto immediato bonũ increatum, ſed honorẽ deferendum domino in creato. Eſt ergo virtus moralis, & potiſſimè cõtinet ſub iuſtitia, qua redditur ſuperiori, quod ſibi debetur. Quæſtio aũt iſta nõ eſt de latria virtute, ſed de actu, quia tentio, vel debitum, non propriè pertinent ad habitum, ſed ad actum, qui eſt immediate in poteſtate noſtra. De iſto autem actu eſt pręceptum affirmatiuũ, quod licet obliget ſemper, non tamen ad ſemper. pro tempore autem legis Moſaycæ videtur determinatio facta fuiſſe ad actũ huius præcepti per tertium præceptũ decalogi. Tempore uero legis Euangelicæ, determinatio facta eſt ad diem dominicam, & alias feſtiuitates ſub eccleſiaſtico præcepto cadentes. Si alio tempore tenetur aliquis ad actum adorationis latrię, dubium eſt, ſed hoc eſt certum, quòd tenetur creatura intellectualis recognoſcere, & reuereri ſummum dominũ ſuũ aliquando, & præcipue temporibus ſupradictis. Tertio notandum, quòd cum quæritur. An Chriſto debeatur latria, ſolummodo ſecundum naturam diuinam, ſicut dicit Scot. ly ſolummodo

Retor. lib. 3.

De ciui. Dei lib. 10. 3.d. 9.q.1.

modo põt accipi dupliciter, ſcilicet cathegoreumaticè, vel ſincathegoreumaticè. Primo modo dicendũ eſt, ꝙ ſic, quia ſufficiẽs ratio ſummi adorabilis, eſt in Chriſto cõſiderato ſm ſolã diuinã naturam. Si vero teneatur ſincathegoreumaticè, tunc notat excluſionẽ ab vno extremo reſpectu alterius, & hoc modo iterum diſtinguit Scot. quia poteſt excludere aliquid, vel a termino adorationis, vel a ratione adorandi. Secundo autem modo dici poteſt, quòd Chriſtus ſolummodo ſecundum naturam diuinam eſt adorandus, quia nulla eſt alia ratio debitæ adorationis ſummo domino. Primo modo vero dicendum, quòd non ſolummodo ſecundum naturam diuinam eſt Chriſtus ſic adorandus, quia a termino adorationis non debet excludi natura humana, quaſi ipſam includendo non poſſet totum adorari. Vnde dicit Dam. ꝙ adoramus verbum cum carne, vbi ly, cum accipitur aſſociatiuę, non autem copulatiuæ, ut ſit ſenſus. Adoramus verbum cum carne, id eſt habens carnem ſibi vnitam: non autem, cum carne quaſi adorantes verbum, & carnem, ita quòd ſit propoſitio copulatiua, & hoc conſiderando carnem, vt caro eſt, & nõ vt eſt vnita diuinitati. Exemplũ ad hoc eſt de toto, & partibus. Si enim reuereor hominem propter ſapientiam, & virtutes totum reuereor corpus, ſcilicet & animam, non animam excludendo corpus ab ipſo reuerito. Similiter cum totum hominem adoro, non honoro præciſe caput excludendo alias partes ab illa adoratione. Et ſi arguatur contra prædicta, quia ſummũ dominiũ non conſequitur immediate natura diuina, quia ſecundũ Augu. Non fuit dominus niſi ex tẽpore ſicut creatura fuit ſerua: ſummum ergo dominiũ eſt ratione creationis: ſed tanta ratio dominij videtur competere Deo propter beneficiũ redẽptionis, ſicut creationis: quia vt dicit Greg. Nihil naſci profuit niſi redimi profuiſſet. Et præterea per creationẽ cõfertur tantũ bonũ naturæ: per redemptionem vero bonum gratię, & glorię. Chriſtus autem fuit redemptor ſecundum humanam naturam: ergo etiam ſecundum illam, vt ſecundum rationem adorandi non abſolute: ſed vt ipſa fuit ratio redimendi debetur Chriſto adoratio, quæ & creatori. Reſpondet Scot. quòd & ſi ad maius ſummo nõ poſſit aliquis obligari, poteſt tamen ad idem multipliciter obligari. Si ergo tantam ſeruitutem in nobis exigit opus redemptionis ſicut opus creationis, tunc ei, qui principaliter effecit redemptionem, debetur ſumma adoratio ex alia ratione, quàm ex creatione: ſed non maior, & iſtud eſt verum ſi non tantum bonitas intrinſeca ſit ratio adorandi, ſed ipſa, vt communicatiua maximi boni in nobis, & hoc primarie ex ſe, & propter ſe: Chriſtus autem, & ſi fuit redemptor ſecũdum naturam humanam, non tamen ſecundum eam principaliter effecit redemptionem, ſed tota trinitas. Chriſtus autem ſecundum naturam humanã meritorie tm̃. Si aũt dicatur, ꝙ ſumma bonitas intrinſeca Deo eſt ratio

De Tri. lib. 7.

ratio adorandi cum iſta non ſit alia, & alia propter alium, & alium effectum collatum creaturæ, tunc non ſunt plures rationes adorandi quocunque beneficia nobis conferat. Sed reſtat dubitatio. Quæ adoratio debeatur Chriſto, ſm ꝙ homo, ita ꝙ natura illa in quo exercuit opera redemptionis noſtræ, vt meritoria noſtrę ſalutis, ſit alia ratio huius adorationis. Dicēdū ſm Sco. ꝙ ſicut latriæ exhibendæ ratio poteſt poni bonitas, intrinſeca rei adorandæ abſolute: vel bonitas illa, vt communicans ſe adoranti primo, & principaliter ſecundum maximum bonum adorantis: ita etiam poteſt poni ratio adorationis yperdulię, vel bonitas intrinſeca rei adoratę abſolute: vel prout per ipſam tanquā per cauſam ſecundam communicatur adorāti magnum bonum. Si prima via teneatur, non debetur Chriſto ſecundum naturam humanam: adoratio maior, vel ex alia ratione ex hoc, ꝙ eſt redemptor, q̄ ſi non eſſet redemptor ſicut, nec ſm illam viā debetur Deo adoratio maior ex hoc, ꝙ eſt creator. Si autem alia via teneatur, poteſt hic dici de yperdulia, ſicut de latria dictum eſt reſpectu Dei, ſcilicet, ꝙ Chriſto, quia redemptor eſt, debetur maior reuerentia, q̄ ſi non eſſet redemptor: & hoc ſi illa quæ debetur, & tunc non eſſet maxima, vel ſi illa eſſet maxima, deberet ſibi modo eodē ex alia ratione.

Con. 1. His præmiſſis, ponenda eſt talis conclu. Humanitati Chriſti, inquantum eſt deitati cōiuncta, debetur adoratio latriæ: ipſi vero abſolute conſideratę nō debetur latria: ſed nobilior ſpecies dulię, ſcilicet yperdulia: patet ſatis ex dictis. Eſt tamen prima pars ſic intelligenda, ꝙ naturæ humanæ in Chriſto debetur latria, non tāquam rationi adorationis, ſed tanquam termino.

Ad primū, ſm & tertiū argu. dicendū, ꝙ probant, ꝙ Chriſtus ſolum modo eſt latria adorādus ſm naturā diuinā, prout ly ſolūmodo excludit oē aliud a natura diuina, vt rationem adorandi. 1.2.3.

Ad quartū arg. dicēdum, ꝙ auctoritas illa ītelligēda eſt de carne Chriſti vt termino totali adorationis, cōſiderādo videlicet eą ſm ſe: vel ſi gloſa lōquat de carne, īnquantum eſt vnita. Reſpondendum eſt modo ſuperius dicto de ratione adorandi. 4

Ad quintū ar. dicēdū, ꝙ ponēdo bonitatē intrinſecā ſummæ ſm ſe rōnē adorationis concedēda eſt maior, & minor diſtingui pōt mō ſuperius dicto. Si aūt teneatur, quòd ratio adorationis ſit bonitas ſumma, vt ſe ſumme cōicans ipſi adorāti: tunc dicendum, quòd licet illud ſolū, quod ſumme eſt adorādū ſit ſuper oīa diligendū, non tñ econuerſo. Sed dubiū vr̄, qūo Chriſtus totus, nō excluſa videlicet natura humana, nō ſit ſumme diligēdus, ſicut totus ponitur adorādus, non excludēdo naturā a termino adorationis. Cū.n. illa vnio nō ſit ſumme diligēda, quia eſt bonū creatū, iō nec ipſum totum, quod hēt totalitatē ſuā per iſtam vnionē pōt dici, ꝙ actus diligēdi diſtincte reſpuit naturā diligibilē, ſicut obiectum, & ita totum ſumme diligitur, quod tamen ſumma adoratione adoratur, quia adoratio 5

adoratio confuſe, exhibetur toti: dilectio aũt reſpicit diſtincte naturã in termino dilectionis. Sed ſi dilectio tendere poteſt æque confuſe in obiectum, ſicut adoratio poteſt concedi, ꝙ totus Chriſtus habens naturã humanam, ſit ſumme diligẽdus, licet natura humana non ſit rõ ſumme diligibilitatis, nec etiã vnio naturæ humanæ ad verbũ. Qualitercunque autem ſi ſicut trinitatem adoramus vna adoratione, & diligimus vna dilectione, non excludẽdo proprietates perſonales ab eſſentia, quæ tamen proprietates non ſunt formaliter infinitæ, ita etiam tutum eſt in duabus naturis adorare, & diligere: & ita verbum habens naturam humanam, poteſt ſumme diligi, licet ipſa natura non ſumme diligatur, nec etiam ipſa vnio naturæ ad verbum, cum ſit creata.

Vtrum uirgo Maria fuerit exempta ab originali peccato.

Tho. 3. p. q. 27. ar. 1. Scot. 3. d. 3. q. 1. Duran. 3. d. 3. q. 2.

Circa quintum ſuperius in prima parte hui⁹ quarti tractatus propoſitum, vbi dicendum eſt de Chriſti conceptione in virgine matre. Primo inquirendum de puritate virginis concipiẽtis, videlicet. Vtrum fuerit exempta ab originali peccato.

1 Primo arg. ꝙ nõ, quia ad Ro. v. dicitur. Omnes in Adã peccauerũt, & non niſi, quia fuerũt in eo ſecundũ rationẽ ſeminalem, ita autem fuit in eo beata virgo. *Ro. 5.*

2 Secundo arg. dicit Damaſ. ſpiritusſanctus purgau t eam: purgatio autem non eſt, niſi a peccato. igitur.

Tertio arg. Dicit Berna. quòd fuit in peccato originali concepta: & hoc probat in quadam epiſtola, quia non fuit ſanctificata ante conceptum, cum tunc non eſſet nec in conceptu, quia ibi fuit libido. 3 *Libr. de concep. virg.*

Quarto arg. Si beata virgo nõ contraxiſſet peccatum originale, non indiguiſſet redemptore, nec redemptor aperuiſſet ſibi ianuam, quia non fuiſſet ſibi clauſa, ergo Chriſtus non eſſet vniuerſalis redemptor. 4

Quinto arg. Maria habuit pœnas communes humanę naturę: vt ſitim, famem, & huiuſmodi, quæ nobis inſunt propter peccatum originale. 5 *De natura, et gratia, libr. 1.*

Contra Aug. dicit. Cũ de peccatis agitur, de Maria, nullã prorſus volumus habere queſtionẽ. Et Anſel. de conceptu virginali. Decuit, vt ea puritate virgo niteret, qua maior ſub Deo nequit intelligi, põt autẽ intelligi pura innocẽtia ſub Deo. Primo notandũ, ꝙ opinio multorũ fuit, beatã virginẽ fuiſſe conceptam in peccato originali, ꝑ rõnes, & auctoritates pri⁹ adductas, & alias cõſimiles. Sed contra illas opiniones, ſic arguit Scot, Quia ꝑfecta eſt excellẽtia Chriſti, inquãtum eſt redẽptor reconciliator, & mediator. Ex hac via arguit ſic Sco. Perfectiſſimus. n. redẽptor & mediator habet ꝑfectiſſimũ actum mediãdi, reſpũ alicuius ꝑſonæ, ꝓ qua mediat, ſed Chriſtus eſt ꝑfectiſſim⁹ mediator, & nõ habuit excellẽtiorẽ gradũ mediandi, reſpũ alicuius ꝑſonæ, ꝙ reſpũ Mariæ: ergo reſpũ ei⁹ habuit ꝑfectiſſimum *3. d. 3. q. 1.*

mum gradum mediãdi: ſed hoc nõ eſſet, niſi meruiſſet eam præſeruari a peccato originalis: qd probat Sco. tripliciter. Primo per comparationem ad Deũ, cui reconciliat. Secundo per comparationem ad malum a quo liberat. Tertio per cõparationẽ ad obligationem perſonę, quam reconciliat. Ex prima via ſic arguit. Nullus perfectiſſimè placat aliquem pro offenſa alicuius cõtrahenda, niſi præuenit ne illè offendatur. Nam ſi iam offenſum placat, vt remittat non perfectiſſimè placat: ergo Chriſtus non perfectiſſimè placaſſet trinitatem reſpectu Marię, niſi pręueniſſet, vt ei trinitas non offenderetur, & ſic, vt ipſa non haberet culpam originalem. Ex ſecunda via arguit dupliciter. Primo ſic. Perfectiſſimus mediator meretur amotionẽ omnis pœnę ab eo, quam reconciliat: ſed culpa originalis eſt maior pęna, quàm ipſa carentia diuinę viſionis. peccatum enim eſt maxima pœna naturæ intellectualis. Nobilior enim eſt voluntas inquantum eſt habens affectionẽ iuſtitię, quàm cõmodi: ſed viſio Dei eſt ſecundum affectionem commodi, igitur non tanta pœna eſt carentia diuinæ viſionis, ſicut iuſtitię originalis, ergo ſi Chriſtus perfectiſſime reconciliauit Mariam, meruit culpam originalem ab ea auferri. Secundo ſic. Chriſtus immediatius videt fuiſſe reconciliator noſter, a peccato originali, quàm actuali: neceſſitas enim incarnationis, & paſſionis, communiter aſſignatur ex peccato originali: ſed ſupponitur communiter, quòd Mariam præſeruauit ab omni peccato actuali: ergo, & ab originali. Ex tertia via ſic arguit. Perſona recõciliata, nõ ſummè obligatur mediator, niſi ab eo ſummum bonum habeat, quod poteſt per mediatorem haberi, ſed innocentia illa, ſcilicet pręſeruatio a culpa contrahenda, poteſt haberi per mediatorẽ Chriſtũ, & hoc eſt excellẽtius beneficiũ, ſic pręſeruari, quàm poſt lapſum reparari: ergo nulla perſona ſummè tenebitur Chriſto, vt mediatori, ſi nullam pręſeruauit a peccato originali. Secundo notandum, quòd cõceptio alicuius, poteſt dici tripliciter. Primo modo dicitur virilis ſeminis ſuſceptio in muliere, & eius cum ſemine mulieris cõmixtio. Secũdũ modo dicit corporis formatio. Tertio modo dicitur ipſius animę infuſio. & hoc modo in propoſito loquimur de conceptione: tunc enim incipit aliquis eſſe filius Adæ & Euę, & nõ ante: tũc ergo, & non ante peccatum incurrit originale. Vnde hoc modo ſumitur conceptio, quãdo dicimus conceptionẽ virginis fuiſſe ſanctam & immaculatam. Nõ enim intendit eccleſia celebrare feſtum cõceptionis acceptæ, pro ſeminum commixtione: tunc. n. nondum erat Maria, & ideo nedum erat ſanctificata. Tertio notanda ſunt tria præambula, ſecundum Scotum. Primum eſt, quod Deus potuit facere, quòd Maria nunquàm fuiſſet in peccato originali. quod declarat Scot. quia gratia æquiualet originali iuſtitię, quantum ad acceptionẽ diuinam. Poteſt autem Deus in primo inſtanti animæ infundere ſibi

ſibi gratiam. Secundum eſt. Potuit Deus feciſſe, vt Maria tantũ eſſet in peccato in vno inſtanti. probat Sco. quia potuit eſſe tempore illo quo fuit concepta in peccato, ergo ſimiliter potuit eſſe in gratia, nec neceſſe fuit tunc ꝙ fuiſſet in gratia ĩ primo inſtanti illius temporis, cũ enim Deus voluntariè agat, & non neceſſario, poteſt agere in tempore, in cuius primo inſtanti non egit. Tertium eſt. Potuit Deus facere, vt per aliquod tẽpus Maria eſſet in peccato, & in vltimo inſtanti illius tẽporis purgaretur, & hoc eſt ſatis manifeſtum. Quod aũt horum trium, quæ oſtenſa ſunt eſſe poſſibilia factum ſit probabile videtur, ꝙ excellentius eſt attribuere Mariæ.

Con. 1. His præmiſſis ponẽda eſt talis concl. Beata virgo fuit totaliter immunis ab originali peccato. patet ſatis ex dictis.

1 Ad primum arg. & ad omnes auctoritates, quę vidẽtur ſonare Mariã habuiſſe originalem culpam dicendum, ſm Sco. ꝙ quilibet filius Adę naturaliter eſt debitor originalis iuſtitiæ: & ideo omnis talis habet, vnde cõtrahat peccatũ originale, ſed ſi alicui primo inſtãti creationis animę dẽt gratia, ille, licet careat originali iuſtitia, nunquàm eſt debitor eius, quia merito alicuius p̃uenientis peccatum, datur ſibi gratia, quę ęquiualet illi iuſtitię q̃tum ad acceptionem diuinam, immo excedit omnes: ergo tales auctoritates intelligẽdæ ſunt de lege cõmuni. Maria aũt exẽpta fuit per priuilegium, quia ei primo inſtãti collata eſt gratia.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ Dam. loquitur, nõ de purgatione a peccato, ſ. de purgatiõe a minus perfecto ad magis perfectum, ſicut in multis capitulis celeſtis ierarchiæ legitur in angelis beatis eſſe purgatio.

Ad tertium arg. dicendũ, quòd in inſtanti cõceptionis fuit sãctificata nõ a culpa, que tũc infuit, qa nulla fuit, ſed a culpa, quę tũc infuiſſet, niſi tunc gratia illi animæ infuſa fuiſſet. Et cum dr̃ ibi fuit libido: dicendum, quòd licet fuerit libido in conceptione, quę dr̃ ſeminũ cõmixtio, non tamẽ in conceptione, quæ eſt coniunctio naturarum, ſcilicet animę & corporis, & dato, quòd in cõceptione ſeminũ fuiſſet creatio animę, non fuiſſet inconueniẽs aliquod gratiam tunc fuiſſe infuſam, pопter quam anima non contraxiſſet aliquam infectionẽ a carne cum libidine ſeminata. 3

Ad quartũ arg. dicẽdnm, quòd conſequẽtia nõ valet, ex modo enim purgationis cõtraxiſſet originale, niſi fuiſſet pręuenta per gratiam. Et ſi arguatur, qa prius fuit naturaliter filia Adę, q̃ habuerit gratiam, in ille autẽ prio ri tenebatur ad iuſtitiã originalem, & nõ habuit, ergo cõtraxit originale. Dicendũ, ſecundũ Sco: quòd natura animæ præcedit naturaliter carẽtiam originalis iuſtitię, & iuſtitiam illam originalem, quia quantum eſt ex parte ſubiecti, quod eſt prius naturaliter vtroque oppoſito prius naturaliter priuatio ineſſet, nec oportet prius eſſe ſub priuatione, q̃ ſub oppoſito. Exemplum: ſi materia comparatur ad formam, & ad priuationem, prius naturaliter eſt materia non habens formam 4

mam, quàm habens, non quòd
in illo inſtanti, in quo habet for
mam realiter, non habeat eam,
quia tunç cōtradictoria eſſent ſi
mul, ſed quia tunc materia, quā
tum ex ſe dimiſſa, ſibi non habe
ret formam, ſi aliud habens nō
daret. Similiter ſubiectum eſt
prius naturaliter vtroq; oppoſi
to, q̄a prius naturaliter eſt vnū-
quodque illud, quod eſt in ſe, q̄
ſit, vel non ſit aliquod, quod eſt
ab aliquo. & ita licet materia
prius ſit priuata q̄ formata, non
tamen ſequitur, quòd ipſa aliqn̄
ſit, non ſub forma. Similiter li-
cet prius natura, ſit aliquid in ſe
quàm priuata, vel formata, non
tamen ſequitur, quòd ipſa aliqn̄
ſit in ſe, ita quòd nec ſub priua-
tione, nec ſub forma, quia hoc
modo non eſt prius, niſi ſecūdū
propriam rationē eius, quod di-
citur prius. Cōcedendum eſt igi
tur, quòd prius naturaliter Ma-
ria fuit filia Adę, quàm iuſtifica
ta. ſed non ſequitur ergo in illo
inſtanti fuit priuata, quia natu-
ra animæ, ita naturaliter pręceſ
ſit priuationem iuſtitię, ſicut ip
ſam iuſtitiam, ſed tātum hoc po
teſt inferri; ꝙ in ratione natu-
rę, quę eſt fundamētum filiatio
nis Adę, nec includitur iuſtitia,
nec eius carentia, quod eſt verū.
Et ſi dicas ipſa prius naturaliter
eſt carens iuſtitię, q̄ habens eā.
dicendum, quòd hæc prius natu
ra nunquàm ineſt ſibi, ſed tātū
ineſſet ſi cauſa extrinſeca, nō po
neret oppoſitum eius ineſſe. Li-
cet enim in ordine naturæ, qui
eſt inter poſitiua, id qđ eſt prius
natura ſit prius in eſſendo, ta-
men quando eſt inter oppoſita
priuatiuè prioritas per compa-
rationem ad tertium, non opor-
tet, quòd prius primo inſit, q̄uis
ineſſet ſi aliud non impediret.
Sed iterū argui poteſt, quia Ma-
ria nō fuit iuſta, in primo inſtā
ti naturæ, ergo tūc fuit iniuſta,
vel non iuſta, ex ſecundo periar-
menias. Dicendum, quòd talis
conſequentia non valet in prę-
dicatis cōpoſitis. Vnde nō ſequi-
tur. Nō eſt albū lignū, ergo eſt
nō albū lignum. Ita nō ſequitur,
Maria nō eſt iuſta in primo in-
ſtāti.i.ratione ſui, ergo eſt nō iu
ſta ratione ſui: quia neutrum il-
lorum eſſētialiter includit. Et ſi
dicas in primo inſtanti naturę,
verè intelligitur non iuſta. dicē
dum, quòd non, ſed verè nō in-
telligitur iuſta, quia abſtrahen-
tium non eſt mendacium. ſecun
do phyſicorum.

Ad illud aūt, quod dicitur de t.c.17.
apertione ianuæ, patet, quia ia-
nua fuit ſibi aperta per meritum
paſionis Chriſti pręuiſę, & ſpe-
cialiter acceptatę, in ordinę ad
hanc perſonam, ſic vt ei ianua
nunquàm clauderetur. Si aūt in-
feras ſi mortua fuiſſet, an̄ paſſio
nem filii vtrum fuiſſet beata. Di
cēdum, quòd ſicut patribus iam
ab originali purgatis, nō patuit
ianua quouſq; paſſio Chriſti fuit
exhibita, ita probabile eſt, ꝙ
nec beatę virgini, & ꝙ ad lim-
bum patrum deſcendiſſet.

Ad quintum arg. dicendum, 5
quod nō concludit. poteſt enim
mediator reconciliare aliquem,
vt auferantur ab eo pœnæ ſibi
inutiles, & relinquatur in pęnis
vtilibus Originales autem cul-
pa, non fuiſſet vtilis Mariæ, pœ-
nę vero temporales fuerunt vti-
les, quia in eis meruit.

Vtrũ Beatiſsima virgo Maria Chriſtum concipiens, verè fuerit mater Dei & hominis.

Scot.3.d.4.q.1.Tho.3.p.q.35.ar.3. & 4. Duran.3.d.4.q.2.

QVÆSTIO. II.

SEcundo quęritur. Vtrum Beatiſſima Virgo Maria Chriſtũ cõcipiens, verè fuerit mater Dei & hominis.

1 Primo arg. quòd non, quia cõtraria non pñt eidem ſimul ineſſe, ẽt per potentiã diuinam, quia tunc eſſent cõtradictoria ſimul vera de eodem. vt patet per philoſophũ ſed virginitas & maternitas opponunt contrariæ. igitur. *4. Met. t.c.51.*

2 Secundo arg. Mater ſe hẽt actiuè in gñatione prolis: ſi.n. paſſiue tm̃ Adã eſſet mater Eue, & limus eſſet mater Adæ, ſed Beata virgo, non ſe habuit actiuè in generatione Chriſti, quia hęc generatio fuit in inſtanti. uirtus autem creata nõ operatur in inſtãti ad id quod natũ eſt fieri in tẽpore. igitur.

3 Tertio arg. dicit Chriſtũ non deſcendiſſe a parentibus, ſm ſeminalẽ rationẽ. ſed ſi beata virgo ſe habuiſſet actiuè reſpũ formationis corporis Chriſti, videreẽ corpus illud formatũ fuiſſe, ſm rõnem ſeminalem. igitur. *Au. 10. ſuper ge.*

Contra. Concipies in vtero, & paries filium. Primo notandum, quòd opinio aliquorũ eſt, quòd ſolus pater habet rationem actiui, & mater rationem paſſiui, ita quòd ipſa tantum miniſtrat materiam prolis, & in ſolo ſemine patris, eſt vis actiua, & formatiua. Et hæc uidetur eſſe opinio philoſophi, comparantis virtutẽ ſeminis patris artificis, & materiam miniſtratam a matre, lignò de quo artifex facit ſcamnum. Sed contra hoc arguitur, quia formas eiuſdem ſpeciei conſequuntur potentiæ naturales eiuſdem ſpeciei: ſed mas, & fœmina, ſunt eiuſdem ſpeciei. ergo formas eorum conſequitur potẽtia eiuſdẽ rationis. igitur. Vnde etiam dicit Damaſ. quòd beata virgo, ſimul habuit virtutem ſuſceptiuam, & virtutem generatiuã. Ad philoſophum autẽ dicendum eſt, quòd intendit dicere, quòd agens principalius eſt pater, & minus principale mater: ipſa tamen principalius miniſtrat materiam. Vnde dicit Auicen. in primo canone Galenum fuiſſe huius opinionis. Secundo notãdum, quòd opinio bona eſt, quòd Maria miniſtrauit materiam in qua erat vis actiua, ſed illa uis non habuit actionẽ aliquã, quia eius actionẽ præuenit ſpiritusſ. ſubito formãs corpus de miniſtrata materia. Dr̃ ergo virgo mater Chriſti, p eo quod præbuit materiam illã, inquãtum.n. ex parte ſui erat vñ ageret. Sed contra. Si quis ẽt perfectiſſime actiuus haberet lignũ approximatum, & tñ præueniret ab agente fortiori calefaciente lignum, nullo modo ignis eſſet cã agens reſpectu illius caloris: ergo ſimiliter in propoſito. Eſt autẽ alia opinio Guillermi Varro. quòd Mariæ collata fuit vis ſupernaturalis, ſm quam potuit cooperari ſpiritui ſancto in inſtãti. Sed contra hoc arguit Scot. quia ex hoc ſequeretur, quòd non per ſe, & verè egit ad formationem *Luc. 15.* *De animalib.li. 15.* *11. Met. t.c.71.*

mationem corporis Christi: ſed ſolum per accñs. Itẽ non videt, ꝙ potentia vegetatiua ſit capax accidentis ſupernaturalis. Item qũo erit accidentis formalis, rõ producendi ſubſtantiam, quę ſit terminus generationis. Dicendũ ergo breuiter, ſecundum Scotũ, quòd Maria potuit cooperari ſpirituiſancto, ſecundum cauſalitatem ſuam, quod probat, quia nihil ab ea aufertur per hoc, ꝙ ſpiritusſanctus præueniendo cauſalitatem alterius cauſæ, ſ. patris. ſupplet vicem ipſius patris. Eſt tñ aduertendum, ꝙ potẽtia actiua cauſę inferioris, nunquàm eſt in potentia propinqua ad effectum, niſi cauſa ſuperiore agẽte, ſi inferior ſit cauſa naturalis. Et ideo di. Damaſ. ꝙ ſpiritusſanctus dedit Marię uim generatiuam.i. potentiam generãdi propinquã, ſecundum vim ſuam naturalem qua erat naturaliter fœcunda.i. potens naturaliter generare, cooperando patri naturali: non.n.naturaliter erat ſterilis. Tertio notandum, ꝙ Anſel. dicit hanc generationem fuiſſe miraculoſam, & hoc quidem uerum eſt, vt dic. Sco. q̃tum ad modum reducendi potentiam naturalem, actiuam Mariæ ad actum, quę naturaliter non reducitur ad actũ, niſi a cã actiua, determinata naturali.ſ.a vi actiua patris naturalis. Fuit ẽt miraculoſa, quãtum ad modum producendi in illa generatione, quia vel fuit omnino ſubito, qualis non eſt proceſſus naturalis in generatio hominis, vel ſi fuerit ſucceſſiuæ, illi motus qui preceſſerunt generationem iſtam, breui tempore fuerunt, in quantum non ſunt nati fieri naturaliter.

Lib. de cõceptu uirginali.

Ex parte vero ipſius potentię actiuæ Mariæ erat naturalis, quia iſta potentia erat ei naturalis, ſecundum quã erat naturaliter fœcunda, & potuiſſet concepiſſe a patre naturali. Et quo ad hoc poteſt dici naturalis mater Christi. Et tñ ꝑ ꝓp modum exequendi, non naturalẽ, põt dici non naturaliter.ſ.miraculoſæ genuiſſe.

His præmiſſis ponendæ ſunt tres cõcl. Prima eſt. Beata virgo, vere eſt mater Christi hominis: patet, quia fecit in generatione Christi hominis, quicquid aliæ matres faciunt in generatione filiorum ſuorum. *Con. 1.*

Secunda conclu. Beata virgo, verè dicenda eſt mater Dei, patet per Dam. dicentem Dei genitricem verè ſanctam Mariã prædicamus. Sicut.n. verus Deus, ex ipſa genitus eſt: ita ipſa verè Dei genitrix dicitur. Deũ enim dicimus ex ipſa genitum eſſe, nõ vt deitate verbi principium eſſendi accipiente ex ipſa, ſed Dei verbo ex ipſa incarnato, & genito. Non.n. hominem nudũ genuit: ſed Deum verum non nudũ, ſed incarnatum, vel uidetur dicere, quòd genuit poſtea ſicut ipſe ẽt poſtea determinat. Genuit autẽ illud ſuppoſitum, non ſm naturam diuinam ſed humanam. *Con. 2.*

Tertia concl. Beata virgo dici, põt quodam modo mater naturalis Christi, & quodam modo non patet, ex tertio notabili. *Con. 3.*

1 Ad primum ar. dicendũ, quòd virgo & mater non opponuntur aliqua oppoſitione formali. Virginitas.n. tm̃ priuat actionẽ cauſæ ſuperioris naturalis. non autẽ virtutem actiuã matris. Maternitas.n.non neceſſario ponit actio-

 nem

nem illius cauſæ ſuperioris. Ideo ſi aliquis ſuppleat actionem illã cauſæ naturalis: põt eſſe maternitas ſm rationẽ ſuã: & tñ cũ priuatione actionis cauſæ naturalis ſuperioris, & ita cũ virginitate.

2 Ad ſecundum arg. negatur minor, & ad probationem dicẽdũ, quòd ſi in toto tempore præcedente cooperata fuiſſet, bene concederetur in vltimo inſtanti potuiſſe cooperari ad formam inducibilem in illo inſtanti, ſed non fuiſſet tunc cooperata in inſtanti per illam operationem factam in tempore, quia illa tunc nõ fuiſſet, igitur tantum per virtutem actiuam, quã tunc habuiſſet eandẽ quàm prius.

3 Ad tertium arg. dicendum, quòd ſolus ille effectus producitur ſecundum rationem ſeminalẽ, ad cuius productionem vis actiua creata concurrit, ut totalis cauſa, non ſic autem erat in propoſito, quia & ſi Maria per vim naturalem egerit, non tamen totalis cauſa erat naturalis, ſed principalior erat ſpiritus ſanctus.

Vtrum conueniens fuerit filij Dei conceptionẽ Virgini Mariæ nunciari per angelũ corporaliter apparentẽ.

D. Tho. 3. p. q. 30. ar. 2.

QVÆSTIO III.

TErtio quæritur. Vtrum conueniens fuerit filii Dei conceptionem Virgini Mariæ nunciari per angelũ corporaliter apparentem.

1 Primo arg. quòd non. Annunciatio. n. ad hoc ſolum videbatur neceſſaria, ut virginis conſenſus haberetur, ſed conſenſus eius nõ vr fuiſſe neceſſarius, quia prænũciatio conceptionis Chriſti, fuit prophetia prædeſtinationis, quæ ſine noſtro completur arbitrio, vt dicit quędã gloſa Matth. 2. *Matt. 2.*

Secundo arg. Supremis Angelis fit reuelatio imediate a Deo, vt dicit Dion. ſed mater Dei ſuperior eſt omnibus angelis, ergo cõceptio Chriſti ſibi debuit nũciari immediate a Deo, & non per Angelum. *Celeſt. hierar. ca. 7*

3 Tertio arg. Viſio imaginaria videtur eſſe nobilior, quã corporalis, ſicut imaginatiua eſt altior potẽtia quã ſenſus, ſed Angelus apparuit Ioſeph in ſomnis ſm imaginariã viſionẽ, vt patet Matt. 1. & 2. ergo videtur, quòd ſic apparere debuit virgini, & non viſione corporali. *Matt. 1. & 2.*

Contra. Augu. in quodam ſermone inducit virginem ſic dicẽtem. Venit ad me Gabriel Archangelus facie rutilans, veſte choruſcãs, inceſſu mirabilis, &c. Notandum, quòd infima conuenienter habent reduci ad ſuprema per media, vt docet Dionyſ. Angeli autem medii ſunt inter nos & Deum: ideo conuenientiſſimum fuit, vt in miniſterio cõceptionis Chriſti, per quam in Deum reducimur Angeli eſſent medij. *In lib. celeſt. hier.*

Hoc præmiſſo ponenda eſt talis concl. Conueniens fuit conceptionẽ verbi nunciari beatę virgini per Angelũ corporaliter apparentẽ. Prima pars ſic probat a B. Tho. quia decebat ut mens virginis prius de Chriſto inſtrueretur, quã carnem eum conciperet. *Con. 1.*

Vnde

Vnde dicit Auguſtinus libro de virginitate, Beatior fuit Maria concipiẽdo fidẽ Chriſti, q̃ concipiẽdo carnẽ Chriſti: igr̄, &c. Secunda pars videlicet, ꝙ per angelum; probatur ibidẽ: quia hoc erat conueniens, vt eſſet correſpondentia humanæ reparationis ad p̄uaricationẽ: iuxta illud Bedę in omelia. Aptũ profecto eſt humanę reparationis principium, vt angelus a Deo mitteretur ad virginẽ partu conſecrandam diuino, quia prima perditionis humanę cauſa fuit cũ ſerpẽs a diabolo, mittebatur ad mulierem ſpiritu ſuperbiæ decipiendam. Tertia pars ſic probatur, quia veniebat angelus nunciare incarnationẽ inuiſibilis Dei, per quam fieret nobis viſibilis: ideo cõueniens fuit, vt hæc nunciatio fieret per inuiſibilem creaturam apparentem in forma viſibili.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ prophetia prędeſtinationis impletur ſine noſtro arbitrio cauſante, non tamẽ conſentiente.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ licet quantum ad diuinã præuiſionẽ Maria eſſet ſuperior angelis: tñ pro tunc erat inferior ſecundum ſtatum. Nec ab angelo docetur, ꝙ incarnatio eſſet facienda, cum illam iam ex prophetis accepiſſet: ſed quòd in ea actu compleretur. Vnde dicunt aliqui, ꝙ dum apparuit ei angelus, legebat illud Eſayę.7. Ecce virgo concipiet, & pariet, &c. Et optabat ancillam eius fieri, qui dominum portare mereretur.

3 Ad tertium arg. dicendũ, ꝙ licet imaginatiua ſit altior potentia, quàm ſenſus exterior: quia tamen principium humanæ cognitionis eſt ſenſus exterior: ideo in eo conſiſtit maxima certitudo: ſemper enim oportet, quòd principia cognitionis ſint certiora: ideo Ioſeph non tam excellentem apparitionem habuit, ſicut virgo Maria.

Vtrum beata Virgo meruerit Chriſtum concipere.

QVÆSTIO IIII.

QVarto quæritur. Vtrũ beata virgo meruerit Chriſtum concipere?

Arg. ꝙ ſic, quia Beata, quæ credidiſti, &c. Sed conſtat, quòd fides nõ fuit cauſa efficiẽs conceptionis, ergo fuit cã meritoria. 1 *Luc.*1.

Contra. Incarnatio Chriſti pertinet ad maximã gratiã, ſecũdum Auguſt. ergo non eſt ex merito. Notandum ſecundum Bon. quòd poſſumus loqui de merito ſecundum triplicem gradum. *3.d.4.*

Eſt.n. meritũ congrui, quo aliq̃d alicui eſt cõferendũ ex condecẽtia: licet nõdum ſit dignus, hoc mõ peccator dr̄ mereri ſibi gratia, cũ ad gratiã ſe diſponit. Eſt etiã meritũ digni, quo.ſ. aliquis dignus eſt, vt ei aliquid conferatur, vel alteri pro quo meretur: hoc modo iuſtus orans pro alio, meretur exaudiri. Eſt prætere a meritum condigni, quo.ſ. ille qui meretur, ius habet ad receptionem eius, quod meretur: & hoc merito aliquis ex tanta charitate meretur tantam gloriam.

Hoc p̄miſſo, ponẽda ẽ talis cõclu. Beata virgo meruit cõcipere filiũ Dei merito cõgrui, & meri to digni; ſed nõ merito cõdigni. *Con.*1.

Prima pars probatur, quoniam præ nimia ſua puritate, humilitate, & benignitate idonea erat, vt efficeretur mater Dei. Secūda pars ꝓbat̄: qa poſt annunciationē angelicā tanta copioſitas grę Spūſſancti in eam diſcēdit, vt nō ſolū congruitatē: ſed etiā dignitatem haberet ad concipiendū filium Dei. Tertia pars ꝓbatur: qa mulierē fieri matrem Dei excedit omne meritum: ideo fuit ex mera Dei benignitate, & gratia.

1 Ad arg. dicendum, quod procedit de merito ſecundum primam, & ſecundā acceptionem.

Vtrum Chriſti conceptio fuerit ex merito patrum ſanctorum.

Bon. 3. diſt. 4. quæſt. 1.

QVinto quæritur. Vtrū Chriſti conceptio fuerit ex merito ſanctorum patrum?

1 Arg. quod ſic: quia qui meretur principale meretur, & acceſſorium: ſed incarnatio filij Dei fuit ordinata ad noſtrā glorificationē, ſicut acceſſorium ad principale: glorificationem autem meruerunt ſancti. igitur.

Tit. 3. Contra. Dicit Apoſtolus. Apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris noſtri Dei, nō ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus, &c.

3. d. 4. q. 1. Notandum ſm Bona. ꝙ de beneficio incarnationis loqui poſſumus tripliciter. Vno modo, quātum ad eius ſubſtantiā. Secundo modo quantū ad eius efficaciā, q̄ eſt liberatio a ſeruitute culpæ, & a reatu carentię viſionis diuinæ. Tertio modo quantū ad tēporis circunſtantiam, vt. ſ. quòd acceleraretur, & fieret tempore nobis opportuno.

His p̄miſſis, ponēda eſt talis conclusio. *Con. 1.* Licet antiqui patres non meruerint cōceptionē, ſiue incarnationē filij Dei, quantum ad eius ſubſtantiā: tñ meruerunt eius efficaciam, & temporis accelerationem. Prima pars probatur, quia illud non cadit ſub merito, quod eſt ratio omnis meriti: ſed incarnatio ſecundum eius ſubſtantiam, videlicet ipſa vnio hypoſtatica eſt huiuſmodi. Nemo enim meruit, niſi in fide mediatoris, aut explicita, aut implicita: igitur. Vnde ſuper illud ps. Reſpice in teſtamentū ſanctum tuum. Dicit gloſa. Recordare promiſſionis, quia merita defecerunt: & loquitur de promiſſione incarnationis. Secunda pars probatur: quia ſancti patres meruerunt liberari a reatu carentiæ diuinæ viſionis, & captiuationis diaboli. Tertia pars patet, qa ſuper illud pſal. Propter miſeriā inopum, & gemitum pauperum, nūc exurgā dicit Dominus. glo. Exurgā, ideſt mittā filiū ꝑ gemitum pauperum, qui pro peccatis conteruntur, & gemunt.

Ad argumentum dicendū, ꝙ maior habet inſtantiam quando acceſſorium non ſolum præparat ad præmium, ſed etiam præparat ad meritum. Incarnatio autem præbebat ſanctis patribus viam merendi per fidem ſcilicet ipſius. Præterea illa maior non habet veritatem, quando illud acceſſorium non neceſſario adhæret principali, & huiuſmodi eſt incarnatio, quoniam aliter potuit nos Deus glorificare, poteſt etiam concedi, ꝙ quantum ad effi- 1

ad efficaciam liberationis ſancti patres meruerunt beneficiũ incarnationis: non tamen ſimpliciter, vt dictum eſt.

Finis primæ partis.

SEQVITVR SECVNDA PARS.

EXpedita prima parte huius quarti tractatus, in qua dictũ eſt de verbis incarnatione: & de his, quæ concernunt incarnationem. Nunc in hac ſecunda parte dicendum eſt de incarnati verbi peregrinatione. Vbi fienda eſt triplex conſideratio. Prima quomodo per natiuitatem hanc peregrinationem inchoauit. Secunda quomodo in hac peregrinatione ſe nobis conformauit. Tertia quõo ſic peregrinãdo nos multipliciter informauit.

Vtrum Chriſto ſit attribuenda alia natiuitas præter æternam.

CIrca primum, primo quæritur. Vtrum Chriſto ſit attribuenda, alia natiuitas præter æternam.

1 Primo arg. ꝙ non. Naſci.n.eſt quaſi quidã motus quo res prius nõ exiſtens accipit eſſe, ſed Chriſtus fuit ab ęterno: ergo non potuit temporaliter naſci.

2 Secundo arg. Illud quod eſt in ſe perfectum, natiuitate non indiget: ſed perſona filij Dei ab æterno eſt perfecta: igitur.

3 Tertio ar. Quod duabus natiuitatibus naſcitur bis naſcitur, ſed hęc vĩ eſſe falſa (Chriſtus eſt bis natus) quia natiuitas qua de patre natus eſt interruptionem non patiĩ cũ ęterna, quod tamẽ requiritur ad hoc aduerbiũ bis: ille.n. dicitur bis currere, qui cũ interruptione currit.

Contra.di.Dam. in 3. Confitemur Chri duas natiuitates: vnã, quę eſt ex parte æternã, & vnã, quę eſt in vltimis tẽporibus propter nos. Notandũ, ꝙ ſicut dicit Thom. Natiuitas poteſt attribui alicui dupliciter. Vno modo ſicut obiecto. Alio mõ ſicut termino. Primo mõ attribuitur ei, qđ naſcitur, quod eſt proprie hypoſtaſis, & nõ naturæ. Secundo modo attribuitur naturæ, quæ eſt terminus generationis, poſſibile eſt autem omni ſubiecto plures tranſmutationes in eſſe, quis tamen neceſſe eſt ſecundum terminos variari. Nõ eſt tñ per hoc intelligendum, quòd natiuitas æterna ſit mutatio, ſed quia ſignatur per modum mutationis. *3.p.q.35.ar.1.*

His pmiſſis, ponẽdę ſunt tres conclu. Prima eſt. Pręter natiuitatẽ ęternã Chriſto attribuẽda eſt natiuitas temporalis: patet, quia natura comparatur ad natiuitatem, ſicut terminus ad motum, ſed motus diuerſificatur ſecundum diuerſitatem terminorum, vt patet in. 5. phyſicorum. In Chriſto autem duplex eſt natura, videlicet æterna, & temporalis, quarum primam accepit a patre ab ęterno. Aliam vero temporaliter a matre. *Con.1.*

Secunda concl. Concedendum eſt Chriſtũ bis eſſe natum, probat bea. Bon. quia hoc aduerbiũ bis importat numerum actus ex parte menſuræ. Dicitur.n. aliquis bis comediſſe, quia in alio, & alio tẽpore comedit, ſed alia, & alia eſt menſura natiuitatis æternæ, *Con.2.*

æternæ, & tẽporalis. Item dicit *De fide ad Petr.* Aug. Vnigenitus Dei primo, & ſecundo natus eſt ſemel ex patre, ſemel ex matre: ſed primo, & ſecũdo, & ſimiliter ſemel, & ſemel faciunt bis. igitur. Et ſi obijciat, ꝙ ſemel, & bis dicunt viciſſitudinem, & ſucceſſionis ordinẽ, ſed circa Chriſti generationẽ æternã nulla eſt viciſſitudo, aut ſucceſſio. igitur. Reſpondet Bon. ꝙ ſemel, & bis de ſignificatione generali non dicunt viciſſitudinẽ, neq; ſucceſſionis ordinem: ſed ſemel tantum notat actus cõplexionem. Verum eſt tñ, ꝙ quãdo adiacent actui temporali, geminationem actus ſignificant, & ſucceſſionem quando actus illi ſunt ab eodem principio.

Con. 3. Tertia concluſio. Et ſi natura humana vere dici poſſit ex virgine nata, nõ tñ natura diuina: probat beatus Bona. q̃a humana natura in Chriſto incepit eſſe, & non per aliquod aliud genus mutationis, quàm generationis, ſiue natiuitatis: igit. Secunda pars patet, quia diuina natura nõ dicitur eſſe natura propter natiuitatem æternam: ergo multominus propter natiuitatem temporalem. Item cuicunque competit naſci, competit eſſe ab alio: ſed diuinæ naturæ non competit eſſe ab alio. igitur.

1 Ad primum ar. dicit Tho. ꝙ *Lib. contra Felicianum.* fuit obiectio Feliciani hæretici quam Aug. ſic ſoluit. Natus eſt filius Dei ſecundum hoĩem, eo pacto quo cũ corpore naſci dicitur, & aĩus. Nõ quia vtriuſq; ſit vna ſubſtantia: ſed quia ex vtroque ſit vna perſona. Non tamen ob hoc incepiſſe dicimus Dei filiũ, ne temporalem credat aliquis diuinitatẽ, nec ab æterno filij Dei nouerimus eſſe carnem.

Ad ſecũdum arg. dicit beatus Thom. ꝙ hæc fuit ratio Neſtorij quam ſoluit Cyrillus in quadam epiſtola dicens. Non dicimus, ꝙ Dei filius indiguerit propter ſe ſecunda natiuitate: ſed propter nos humanã naturã ſibi vniens proceſſit ex muliere, ex qua dr̃ natus carnaliter propter humanam carnẽ ex ea aſſumptum. 2

Ad tertium arg. patet reſponſio ex ſecunda concluſione. 3

Vtrum Chriſti natiuitas fuerit manifeſtata ordine conuenienti.

D. Tho. 3. p. q. 36. art. 1. 2. 6.

QVAESTIO. II.

SEcũdo quęritur. Vtrũ Chriſti natiuitas fuerit manifeſtata ordine conuenienti.

Primo ar. ꝙ nõ decuerit Chriſti natiuitatem manifeſtari. Nullus enim ſapiens manifeſtàt id ex quo turbatio naſcitur: ſed manifeſtata Chriſti natiuitate, ſubſecuta ẽ turbatio, vt patet Math. 2. igitur. 1 *Mat. 2.*

Secundo ar. ꝙ nõ debuerit manifeſtari Gentilibus, q̃a Math. x. dicit dominus diſcipulis. In viã gentium ne abieritis, &c. 2 *Mat. x.*

Tertio argu. ꝙ prius debuerit manifeſtari Symeoni, & Annæ, q̃ Gentilibus: quia illi erant iuſti, & Chriſto propinquiores. 3

Quarto arg. quòd prius debuerit manifeſtari Magis, quàm Paſtoribus, quia Magi fuerunt primitiæ gentium in Chriſtum crediturarum, ſed plenitudo gentium 4

tium primo intrauit ad fidem,& poſtmodum omnis Iſrael ſalſus
Ro. 10. fiet,vt dicitur ad Rom.x. igitur.

Contra. Quæ a Deo fiunt ordinatiſſimè fiunt: ſed illa manifeſtatio fuit a Deo. igitur.&c.No
3.p.q.36 ar.1.2.6 tandũ, quòd ſicut di.Tho. Ad diuinę ſapiẽtię ordinem pertinet, vt Dei dona, & ſecreta ſapientiæ eius non ęqualiter ad oẽs:ſed im mediate ad quoſdam perueniãt, & per eos ad alios deriuetur. Salus autem, quæ erat futura per Chriſtum ad omniũ hominum diuerſitatem pertinebat,ideo ipſa Chriſti natiuitas debuit manifeſtari: cuilibet ſtatui hominũ. Vnde dic.Auguſt.in ſermone de epiphania. Paſtores erant Iſraelitæ Magis gentiles,illi prope, iſti longe. Vtrique tamen ad angularem lapidem currerunt. Fuit ẽt inter illas alia diuerſitas, quia Magi fuerunt ſapientes,& potentes,paſtores uero ſimplices, & viles. Manifeſtatur etiã iuſtis.ſ. Symeoni,& Annæ,& peccatoribus.ſ.Magis,vt per hoc oſtenderet nullam conditionem hominum excludi a Chriſti ſalute.

Con.1. His præmiſſis, ponendę ſunt tres concl. Prima eſt. Natiuitas Chriſti a principio debuit aliquibus manifeſtari non tamẽ omnibus. Prima pars patet ex notabili. Item ſic probatur; quia ſi omnibus eſſet occulta nulli fuiſſet proficua. Secunda pars probatur, quia ſi fuiſſet omnibus manifeſta, per hoc impedita fuiſſet humana redemptio, quę per crucem eius peracta eſt. Vnde dici-
1.Cor.2. tur primæ ad Corin.2. Si cognouiſſent,nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. Item hoc diminuiſſet meritum fidei, & etiã per hoc ueniſſet in dubium ueritas humanitatis eius.

Con.2. Secunda concl. Non ſolum iudæis, ſed etiam Gentilibus erat manifeſtanda Chriſti natiuitas, patet ſatis ex notabili.

Con.3. Tertia concl. Conuenienti ordine manifeſtata eſt Chriſti natiuitas:primo Paſtoribus:ſecũdo Magis:tertio Iuſtis:probat Beat. Tho.quia per paſtores ſignantur Apoſtoli, & alii, qui crediderũt ex iudæis,quibus primo manifeſtata eſt fides Chriſti,inter quos non fuerunt multi potentes nec multi nobiles: vt dicitur. i. ad *1.Cor.1.* Corinth. 2. Secundo autem fides Chriſti peruenit ad plenitudinẽ gentium, quæ prefigurata eſt ꝑ Magos. Tertio peruenit ad plenitudinẽ iudęorum, quæ præfigurata eſt per iudęos.Vnde etiam in templo iudæorum eſt eis Chriſtus manifeſtatus.

1 Ad primum ar. dicendũ, ꝙ ex manifeſtatione natiuitatis Chriſti,ſubſecuta eſt turbatio nõ cauſaliter,& directe,ſed occaſionaliter tñ occaſione quidẽ nõ data,ſed accepta:in quo tñ prefigurabatur iudiciaria Chriſti poteſtas,& deletio regni diaboli.

2 Ad ſecundum arg. dicendũ ꝙ primo annunciata eſt natiuitas Chriſti per Chriſtũ,& Apoſtolos iudæis,& poſtea Gentilibus: ideo conuenienter primo perueniunt ad Chriſtum paſtores, qui erant primitiæ iudęorum.

3 Ad tertium arg. dicendum,ꝙ conuenienter Gentiles in iuſtitia Dei pręueniunt iudæos: & iõ in figuram huius Symeon, q expectabat cõſolationẽ Iſrael vltimo Chriſtum natum cognouit.

4 Ad quartum argumen. dicendum

dum, quòd licet plenitudo gentium prius intrauerit, tamen primitiæ Iudæorum præuenerunt in fide plenitudinem gentium.

Vtrum conueniens fuerit Magos ueniſſe ad Chriſtum.

D.Tho.3.p.q.36.ar.7.& 8.

TErtio quæritur. Vtrum cõueniens fuerit Magos ueniſſe ad Chriſtum adorandum.

1 Ar.ꝙ non, quia Magi non erãt de regno Iudęorũ, ſed ex viſione ſtelle cognouerunt natũ eſſe regem Iudęorum. igitur.

Iſa. 60. Cõtra. Ambul. bunt gentes in lumine tuo, & reges in ſplendore ortus tui. Notandum, vt dicit Tho. ꝙ in iſtis Magis apparuit, ſicut in quodam pręſagio, fides, & deuotio gentium uenientiũ a remotis ad Chriſtũ. Sicut ergo fides gentiũ eſt abſque errore per inſpirationem ſpiritusſancti. ita etiam credendum eſt Magos diuinitus inſpiratos ſapiẽter Chriſto reuerentiam exhibuiſſe. Nõ enim eum adoraſſent, nec numera obtuliſſent, niſi cum cæleſtẽ eſſe regem credidiſſent, cum nihil regalis excellentiæ in eo viderent extrinſecus. *. p. q. 36. ar.*

Con 1. Hoc præmiſſo, ponenda eſt talis conclu. Conuenienter uenerunt Magi ad Chriſtum adorandum, patet ex dictis.

1 Ad argu. dicendum, quòd non ſolum eum cognouerunt eſſe regem Iudæorum præciſe, ſed talẽ eſſe cognouerunt, in quo adorãdo ſalutem, quæ ſecundum Deũ eſt ſe conſecuturos minime dubitarent, vt dicit Augu. in ſermone de Epiphania.

Vtrum Chriſtus conuenienter fuerit baptizatus.

D.Tho.3.p.q.39.ar.1.& 2.

CIrca ſecundum, vbi dicendũ eſt, quomodo Chriſtus uoluit aliis ſe conformare. Primo quæritur. Vtrum Chriſtus conuenienter fuerit circunciſus, & in templo oblatus.

Primo ar. ꝙ non debuerit circuncidi, quia ueniente ueritate, ceſſat figura, ſed circunciſio fuit præcepta Abrahæ in ſignum fœderis, quod erat de Chriſto naſcituro, vt patet Gen. xvij. hoc autem fœdus in Chriſti natiuitate completum eſt. igitur. 1 *Geneſ. 17.*

Secundo arguitur. Circunciſio erat in remediũ originalis peccati, ſed Chriſtus non contraxit originale peccatum. igitur. 2

Tertio arguit. quòd nõ debuerit offerri in tẽplo. Dicit.n. Exo dì.xiij. Sãctifica mihi omne primogenitũ, quod aperuit vuluã: ſed Chriſtus exiuit de clauſo uirginis vtero: ergo. 3 *Exo. 13.*

Cõtra eſt auctoritas Eccleſię. Primo notandũ, ꝙ ſm ſanctum Thomã, ꝙ ſicut Chriſtus ꝓpria volũtate mortẽ noſtrã ſuſcepit, quæ eſt effectus peccati, ut nos a morte liberaret, & ſpiritualiter nos faceret mori peccato, ita ẽt circũſionẽ, quę eſt remediũ originalis peccati, ad hoc ſuſcepit, vt aboleret originale peccatum, & nos a legis iugo liberaret, & in nobis circunciſionem ſpiritualem efficeret, vt ſcilicet ſuſcipiendo figuram impleret veritatem. Secundo notandum ſecundum eundem Thomam, ꝙ ſicut filius Dei, non propter ſe factus eſt *Luc. 2. 3. p. q. 37. ar. 1.*

eſt homo, & circunciſus in carne, ſed vt nos per gratiam faceret filios Dei, & doceret ſpiritualiter circũcidi, ſic etiam propter nos præſentatus eſt in templo, vt diſcam⁹ noſipſos Deo præſentare, ꝙ vtique poſt circunciſionem eius factum eſt, vt oſtendat neminem, niſi circunciſum a vitiis dignum eſſe diuinis conſpectibus, voluit enim legales hoſtias per ſe offerri, qui erat vera hoſtia, vt figura coniungeretur veritati. Tertio notandum, quòd ſicut ſatis ſequitur ex prædictis, Chriſtus circuncidi, & offerri uoluit, non ex præcepti neceſſitate, ſed ex ſua humilitate, vt obedientiæ virtutem nobis ſuo commendaret exemplo.

Con. 1. His præmiſſis, ponendæ ſunt tres cõcluſiones. Prima eſt. Conueniens fuit Chriſtum circuncidi, probat beatus Thom. quia per hoc oſtendit veritatẽ carnis humanæ cõtra Manicheũ, qui dixit eum habuiſſe corpus fantaſticũ, & cõtra Apollinarẽ, q dixit corpus Chriſti diuinitati eſſe conſubſtantiale, & contra Valentinum, qui dicit Chriſtum corpus de cœlo attuliſſe. Item per hoc approbauit circunciſionem, & probauit ſe eſſe de genere Abrahæ, & a Iudæis excuſationem abſtulit, ſi eum nõ reciperent dum eſſet incircunciſus.

Con. 2. Secunda concluſ. Conuenienter fuit Chriſtus in templo oblatus cum legalibus hoſtiis, patet ex ſecundo notabili.

Con. 3. Tertia concluſio. Cum Chriſtus impleuit legem oblationis cõueniens fuit matrem eius implere legem purgationis, probat beatus Thomas, quia ſicut pleni tudo gratiæ a Chriſto deriuatur in matrem, ita decuit, vt mater humilitati filij conformaretur. Humilibus enim dat gratiam, vt dicit Iacob. iiij.

Ad primum arg. dicendum, ꝙ circunciſio ſignabat ſpoliationẽ vetuſtæ generationis, a qua liberandi eramus per paſſionẽ Chriſti: ideo ueritas huius figuræ nõ fuit pᵉnæ impleta in natiuitate Chriſti, ſed in eius paſſione antequam circunciſio habuit ſuum curſum, & virtutem: & ideo decuit Chriſtum ante ſuam paſſionem, tanquam filium Abrahæ circuncidi. 1 *Iac.*

Ad ſecundum arg. patet ſolutio ex primo notabili. 2

Ad tertium arg. patet ſolutio ex tertio notabili. 3

Vtrum Chriſtus conuenienter fuerit circunciſus.

D. Tho. 3. p. q. 37. ar. 1.

QVAESTIO II.

SEcundo querĩt. Vtrũ Chriſtus cõueniẽter fuerit baptizatus baptiſmo Ioannis in Iordane.

Primo arguitur, ꝙ non debuerit Chriſtus baptizari, quia Chriſtus circũciſionẽ ſuſcepit, vt impleret legem: ſed baptiſmus non pertinebat ad legem. igitur. 1

Secundo arguitur, Baptiſmus Ioannis fuit baptiſmus pœnitẽtiæ, ſed pœnitentia Chriſto non conuenit. igitur. 2

Tertio arguitur. Veritas debet reſpondere figuræ: ſed baptiſmi figura præceſſit in tranſitu maris rubri, ubi ſubmerſi ſunt Aegyptij, ſicut peccata delentur in baptiſmo, ergo magis docuit Chriſtũ baptizari 3

ri in mari, quàm in Iordane.

Mat. 3. Contra eſt, quod habet Math. iij. Primo notandum, ꝙ baptiſmus Ioannis dicitur hic ille baptiſmus, in quo Ioannes prefigurabat baptiſmum Chriſti baptizabat enim in nomine Chriſti
Act. 19. venturi: vt patet Actuū. xix. Dicitur autē iſte baptiſmus, ꝓprie baptiſmus Ioannis triplici ratione ſm Tho. in iiij. Prima eſt, quia Ioannes aliqualiter fuit illius baptiſmi inſtitutor, licet nō principaliter: ſed a Deo, qui familiari reuelatione miſit Ioannem ad baptizandū. Secunda eſt, quia in illo baptiſmo nihil efficiebatur, quod Ioānes nō faceret, quia ſolum erat ablutio exterior. Vnde Ioannes fuit illius baptiſmi adminiſtrator plenarius. Tertia eſt, quod ſoli Ioanni datum eſt huius baptiſmi miniſterium.

Secundo notandum, quòd ſicut dicit beatus Bonauent. Baptiſ-
4. diſt. 2. q. 1. mus Ioannis inquantum ſignificabat baptiſmum Chriſti poteſt quodam modo dici ſacramentum. Inquantum autem erat inſtitutum ad aſſuefaciendum ad baptiſmum Chriſti non erat ſacramentum: ſed ſacramentale, ſicut torneamentum, in quo milites aſſueſcunt ad bellandū, nō eſt bellum. Inquātum vero inſtitutum erat ad nunciationē Chriſti, quia ſic baptizando, denunciabat Chriſti aduentum, fuit initium nouę legis. Patet itaque quòd aliqualiter, ſcilicet figuratiuè poteſt dici ſacramentum nouę legis, non tamen, quia conferret gratiam, ſed quia erat præparatiuum ad baptiſmum Chriſti, in qno confertur gratia. Vnde baptizati baptiſmo Ioannis, erant etiam baptizandi baptiſmo Chriſti. Quod probat Scotus. *4. d. 2. q. 2.* Tum propter præceptum generale, quo omnes obligātur ad baptiſmum Chriſti. Tum, quia medicina præparatiua ſuſcepta oportet recipere medicinam curatiuam, & inducta diſpoſitione adhuc reſtat formam principalem induci. Et ſi arguatur in receptione ſacramētorū, quod datur, nō eſt iterādū: ſed ſi aliquid omittatur, caute eſt ſupplēdum. extra de clerico per ſaltum promoto. c. Pro cle. Et de ſacramentis non iterandis. cap. j. Sed in baptiſmo Ioannis, dabatur ablutio exterior, ergo ſi defuit interior illa fuit ſupplēda. Reſpōdet Scotus, ꝙ illa maior eſt intelligēda quādo aliquid ſacramēti confertur. In baptiſmo aūt Ioannis, nihil ſacramenti baptiſmi Chriſti conferebatur, illa ergo maxima ubi omiſſum eſt aliqd caute, ſupplēdū eſt: eſt exponēda de diuerſis ſacramentis ordinatis, cuiuſmodi ſunt, ordinatio in diaconatum, ſubdiaconatum, & huiuſmodi, & etiam in ſacramento vere vno, cuius vna pars poteſt eſſe ſine alia, puta in euchariſtia. Non eſt ergo tenendus Magiſter ſententiarum, vbi dicit, quòd *4. ſen. d. 2.* qui ſpem poſuerunt in baptiſmo Ioannis, & patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum credebant, nō erant rebaptizandi. Tertio notādum, ſecundum Thomam, quòd *3. p. q. 39. art. 1. 2.* hæc fuit differentia inter baptiſmum Ioannis, & baptiſmū Chriſti. Quia primus erat ſolum figuralis: ſecundus erat aliqualiter realis, inquantum inducebat homines ad abſtinendum a peccatis, Tertius autem habet efficaciam

ciam

ciam mundandi a peccatis, & cõferendi gratiam. Chriſtus autem cum eſſet, ipſa ueritas, non competebat ei, id quod in ſola figura gerebatur: & cũ eſſet ſine peccato, nõ indigebat percipere remiſſionẽ peccatorũ, ideo nõ decuit eum baptizari baptiſmate Iudęorum, nec etiam baptiſmate ſuo.

Con. 1. His pręmiſſis, ponenda eſt talis concl. Conueniẽter Chriſtus baptizatus eſt baptiſmo Ioannis in Iordane. Prima pars probatur, q̃a vt dicit Auguſtinus in ſermone de Epiphania. Voluit Chriſtus facere, quod omnibus faciẽdum imperauit. Et hoc eſt, ꝙ ipſe dicit. Sic decet nos implere omnẽ iuſtitiã, ergo decuit Chriſtũ baptizari. Secũda pars patet, ſcilicet, ꝙ baptiſmo Ioannis, q̃a dicit Beda, ꝙ baptizatus eſt baptiſmo Ioannis, ne baptiſmũ Ioãnis reprobaret. Item baptiſmus Ioannis ad hoc fiebat, vt inducerentur omnes ad baptiſmũ Chriſti. Vt ergo eſſet efficacior inductio, voluit Chriſtus baptizari baptiſmo Ioannis. Tertia pars, videlicet, quòd in Iordane, ſic probatur, quia per Iordanẽ intrauerunt filij Iſrael in terram promiſſionis. Baptiſmus autẽ Chriſti introducit in regnum Dei, quod per terram promiſſionis ſignatur. igitur. Ad hoc etiam eſt, quòd Helyas diuiſit aquas Iordanis, quando erat in curſu igneo rapiendus in cœlum: ut habetur quarti Regum. ij.

1 4. Re. 2. Ad primum argumentum dicendum, ꝙ Chriſtus non ſolum debuit implere ea quæ ſunt ueteris legis, ſed etiam inchoare ea, quæ ſunt nouæ legis.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, quòd Chriſtus ſic baptizatus eſt non propter indigentiam ſui, ſed propter exemplum.

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ tranſitus maris ſignificauit baptiſmum, quantum ad illum effectum, qui eſt delere peccata. trãſitus vero Iordanis quantum ad illum effectum, qui eſt aperire ianuam regni cœleſtis. iſte autem eſt effectus principalior, & per ſolum Chriſtum impletus, in cuius etiam myſterium Chriſto baptizato apertum eſt cœlum, ut habetur Lucæ. iij. & Mathæi. iij. ubi dicit Hieronymus. Cœli aperti ſunt Chriſto baptizato, non reſeratione elementorum, ſed ſpiritualibus oculis, ſicut etiam Ezechiel in principio ſui voluminis, cœlos apertos eſſe commemorat. 3 Luc. 3. Mat. 3.

Vtrum Chriſtus debuerit inter homines conuerſari.

D. Tho. 3. p. q. 40. ar. 1.

Tertio quęritur. Vtrum Chriſtus debuerit inter homines conuerſari, pauperem vitam ducendo, & ſecundum legem viuendo.

Primo arguitur, quòd nõ, quia Chriſtus debuit perfectiſſimam vitam ducere, cuiuſmodi eſt contemplatiua, ſed vitæ contemplatiuę maxime competit ſolitudo, iuxta illud. Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor eius: ergo Chriſtus debuit ſolitariam vitam ducere, & non inter homines conuerſari. 1

Secũdo arg. Chriſtus maxime nos inuitauit ad exẽplũ humilitatis: ſed humilitas maxime cõmendatur in diuitibus; ergo videtur, 2

detur, quòd conuenientius fuiſſet Chriſtum habuiſſe diuitias, quàm pauperem vitam ducere.

3 Tertio ar. Lex præcipiebat, vt nihil operis fieret in ſabbato; Chriſtus autem curauit hominem in ſabbato, & ei mandauit, vt tolleret lectum ſuum: ergo videtur, ꝙ non fuerit ſecundum legem conuerſatus.

Bar. 3. Contra. Baruch. iij. dicitur. Poſt hæc in terris viſus eſt, & cũ *Mat. 8.* hominibus conuerſatus eſt. Et *Mat. 5.* Math. viij. dicitur. Filius hominis non habet vbi reclinet caput ſuum. Et Math. v. Non veni ſoluere legẽ, ſed adimplere. Quod exponens Chriſoſt. dicit, legem impleuit: primo quidem nihil tranſgrediendo legalium. Secundo iuſtificando per fidem, quod lex per litteram facere non valebat. Notandum quòd Chriſtus ſit debuit cum hominibus conuerſari, vt veritatem ſuæ humanitatis manifeſtaret, quod fieri nõ poterat niſi cum hominibus conuerſando, & ſe eis conformãdo. Debuit etiam ſuam diuinitatem manifeſtare, quod & fecit prędicando, & miracula faciẽdo.

Con. 1. Hoc præmiſſo, ponendæ ſunt 1 tres concluſiones. Prima eſt. Magis decuit Chriſtum inter homines conuerſari, q̃ ſolitariam vitã ducere. Probat bea. Thom. quia conuerſatio Chriſti, conueniens eſſe debuit fini incarnationis: incarnatus eſt autem filius Dei, & ad hoc venit in mundum, vt teſtimonium perhiberet veritati, *Ioh. 19.* vt habetur Ioh. xix. ideo debuit in publicum procedere publice prædicando. Item venit, vt pec- *1. Tim. 1.* catores ſaluos faceret, vt habetur j. ad Thimot. i. ideo peccatores debuit requirere, & cum eis conuerſari. Item venit, vt acceſſum habeamus per eum ad Deum. Vt dicitur ad Rom. v. ideo familiariter debuit cum hominibus cõuerſari, vt omnibus hominibus fiduciam daret ad ſe accedenti.

Secũda cõcl. Et ſi Chriſtũ decuerit auſterã vitã ducere: tñ decuit eũ in paupertate viuere. Pri- *Con. 2.* mã partẽ ſic probat beatus Thomas. q͂a cõueniẽtiſſimũ eſt, vt ꝗ cũ aliq͂bus cõuerſatur ſe in conuerſatione eis conformet, ſed decuit Chriſtũ cõuerſari cũ hominibus, ut dictũ eſt: ergo decuit, vt in cibo & potu cõiter ſe haberet, vt alij. Secundã partẽ probat ipſe beatus Thomas, q͂a hoc erat cõgruũ prędicationis officio, pp quod venerat, ut diuitias nõ poſſideret, quia diuitiarũ poſſeſſio curis ſæcularibus implicat a quibus omnino abſoluti eſſe debẽt, qui prædicationi vacãt. Itẽ, ſicut mortẽ corporalẽ aſſumpſit, vt vitã nobis largiretur ſpiritualẽ, ita corporalẽ paupertatẽ ſuſtinuit, vt nobis diuitias ſpirituales daret, vt patet. ii. ad Cor. viij.

Tertia concluſio. Chriſtum *Con. 3.* decuit conuerſari ſecundum legem. Probat beatus Thomas. Tum vt veterem legem approbaret. Tum ut eam conſummaret, oſtendens, quòd ad ipſum erat ordinata. Tum ut a Iudęis occaſionem calumniandi auferret. Tum etiam, vt homines a ſeruitute legis liberaret: ut dicitur ad Gal. iiij.

Ad primum argu. dicit beatus 1 Tho. ꝙ licet vita contemplatiua *Gal. 4.* ſimpliciter ſit melior, quàm actiua, quæ occupatur circa corporales actus: tñ vita actiua, quæ eſt circa

circa actus ſpirituales: puta prædicationis, & doctrinæ, pfectior eſt, q̃ illa, quæ ſolūmodo contẽplatur: talis.n. uita non pręſupponit abundantiã contẽplationis.

2 Ad ſecundũ arg. dicendum, ꝙ licet in eo, q ex neceſſitate pauper eſt humilitas non multum cõmendetur, bene tñ in eo q ex neceſſitate pauper, eſt humilitas non multum cõmendatur, bene tñ in eo qui uoluntarie pauper eſt. Ipſa.n. paupertas eſt maxime humilitatis indicium.

3 Ad tertium arg. dicendũ, ꝙ in lege, non erat in die ſabbati inter dictum opus diuinum, ſed humanum: facere autẽ miraculum, eſt opus diuinum: non erant ẽt interdicta opera, quę erant de neceſſitate ſalutis corporalis: ut patet Luc.13. & 14. Non erant.n. prohibita opera, quę pertinet ad cultũ Dei, ꝙ aũt Chriſtus paralitico mundauit, vt ſabbato lectũ ſuum portare, ad cultũ Dei ptinebat, & ad laudẽ uirtutis diuinæ. *Luc.13. & 14.*

Vtrum Chriſtus debuerit ſolis Iudæis prædicare.

D.Tho.3.p.q.42.ar.1.

Circa tertium ſuperius propoſitum in hac ſecunda parte huius tractatus, videndum eſt, quo Chriſtus nobiſcum peregrinando nos informauit. Vbi primo quæritur. Vtrum Chriſtus debuerit ſolis Iudęis pręadicare, & ſine eorum ſcandalo.

Primo arguit. ꝙ non ſolum Iudæis, quia dicitur Eſai.49. Dedi te in lucem gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terrę. *Eſa. 49.*

Reſolut. Theolog.

2 Secundo argu. Chriſtus venit ad hoc, vt nobis eſſet exemplum vitæ, ſed ſine offenſione debemus eſſe ad omnes: vt habetur.j. ad Cor.ij. ergo debuit Chriſtus pdicare ſine offenſione iudęorũ. *1.Cor.*

3 Tertio arg. Dicit Apoſt. Seniorem non increpaueris, ſed obſecra ut patrẽ. Sed principes iudæorum erant illius populi ſeniores: ergo vr̃, ꝙ non fuerint duris increpationibus arguendi. *1.Ti.5.*

Contra. Dicit dñs. Non ſũ miſſus niſi ad oues, quę perierũt domus Iſrael. Et Eſa.8. Fuit prophetatum, ꝙ eſſet in lapidem offenſionis, & ad petram ſcandali domibus Iſrael. Notandũ ꝙ a principio, ſicut dicit B.Thomas. Nõ decuit Chriſtũ indifferenter prędicare gentibus, & ſuam doctrinam cõicare, ſed tantummodo Iudæis tanquã primogenito populo, cui principaliter facta fuerat promiſſio de Chriſto: nõ debuit tñ oĩno gentiles repellere, ne ſpes ſalutis eis pcluderetur. *Mat.15* *3.p.q.42*

Hoc præmiſſo, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Cõueniens fuit prędicationẽ doctrinæ Chriſti tam per ipſum, q̃ per Apoſtolos a principio fieri ſolis Iudęis. Probat B.Thom. Tum vt oſtenderet per aduentum ſuum impleri promiſſiones antiquitus factas Iudæis, non aũt gentibus, Tum qm̃ Iudęi propinquiores erant Deo per fidem, & cultum vnius Dei. Tum vt auferret Iudæis materiam calumniandi. *Con.1.* *3.p.q.4. ar.2.*

Secunda concl. Non obſtante offenſione iudæorum, Chriſtus publice veritatem prædicare debuit probat Thomas, quia ſalus multitudinis præferenda eſt paci ſingularium hominum: ſed *Con.2.*

Scribæ,& Phariſæi, & Principes Iudæorum, ſua malitia plurimum impediebant ſalutem populi repudiando,uidelicet doctrinam Chriſti, & ſuis prauis moribus vitam populi corrumpendo: igitur.

Con.3. Tertia concl. Non decuit Chriſtum doctrinam ſuam ſcripto tradere: probat Beatus Tho. quia excellentiori doctori debetur excellentior modus doctrinæ, ſed Chriſtus eſt excellẽtiſſimus doctor, ergo docuit vt doctrinã ſuã auditorũ cordibus imprimeret, & non ſcripto traderet: hoc etiã atteſtatur excellentię doctrinæ Chriſti, quæ literis comprehendi non poteſt.

1 Ad primum ar. dicendũ, quòd Chriſtus fuit in ſalutem gentiũ per diſcipulos, quos ad prædicandum gentibus miſit.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, quòd hoc ſi debet eſſe ſine offenſione omnibus, vt nulli det ſuo, facto vel dicto minus recto, occaſionẽ ruinæ. Si tamen de ueritate ſcandalum oriatur, magis eſt ſuſtinendum ſcandalũ, quàm vt veritas relinquatur, ut dicit Gregorius.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quòd illud verbũ Apoſtoli eſt intelligendum de illis ſenioribus, qui non ſolum ætate, vel auctoritate, ſed etiam honeſtate ſunt ſenes. Si autem auctoritatem ſenectutis in inſtrumentum malitiæ vertant publice peccando, ſunt acrıter arguendi, ſicut & Daniel dicit. Inueterate dierum malorum.&c. Dan.13

Vtrum Chriſtus fecerit miracula ſufficientia ad oſtendendam eius diuinitatem.

D.Tho.3.p.q.43.ar.1.& 4.

QVÆSTIO II.

Secundo quęritur. Vtrũ Chriſtus fecerit miracula ſufficientia ad oſtẽdẽdã eius diuinitatẽ.

Primo ar. ꝙ Chr̃s non debuerit facere miracula, quia factum Chriſti debuit concordare verbo ipſius, ſed ipſe dicit Matt. Generatio mala, & adultera ſignũ quærit.&c. 1 Mat.12

Secundo Arg. Chriſtus venit, vt per fidem homines ſaluaret, ſed miracula diminuunt meritũ fidei. igitur. 2

Tertio arg. ꝙ illa miracula nõ fuerunt ſufficientia ad oſtendendum diuinitatem eius. quia ex particulari non poteſt ſufficienter oſtendi vniuerſale, ſed quodlibet miraculorum Chriſti fuit quoddam particulare opus, ergo ex nullo ipſorum potuit ſufficiẽter manifeſtari diuinitas Chriſti, ad quã pertinet vniuerſalem virtutem habere de omnibus. 3

Contra. Dicit dominus. Opera quæ dedit mihi pater vt faciã, ipſa teſtimonium perhibent de me. Notandum, vt dicit bea. Thomas, quòd licet Chriſtus venerit in infirmitate carnis, quod manifeſtandum erat per paſſiones, tamen in virtute Dei uenit, quod erat manifeſtandum, per miracula. Io.5. 3.p.q.43 ar.1.et 4

Hoc præmiſſo, ponenda eſt talis concluſio. Conueniens fuit Chriſtum facere miracula, quæ ſufficiẽtia fuerunt ad manifeſtãdum diuinitatẽ ipſius. Primam Con.1.

partem probat B.Tho.in iij.parte.quæſt.xliij. quia ea,quæ ſunt fidei rationem humanam excedunt, ideo non poſſunt per rationes humanas probari, ergo oportet, quòd probentur per argumentum diuinę virtutis,faciẽdo videlicet opera, quæ ſolus Deus facere poteſt. Secunda pars probatur a beato Thoma. Tum propter ipſam ſpeciem operum, quæ tranſcendebant omnem poteſtatem create virtutis. tum propter modum faciendi miracula, quia ſcilicet non orando,ſed imperando miracula faciebat. Tum ex ipſa doctrina, qua ſe Deum eſſe dicebat, quæ niſi vera eſſet,non confirmaret miraculis virtute diuina factis.

1 Ad primum argumentum dicendum, quòd illud verbum Chriſti. Signum nō dabitur &c. intelligendum eſt, vt Chriſoſtomus dicit, quòd non acciperent tale ſignum,quale petebant,ſcilicet de cœlo: non autem, ꝙ nullum ſignum daturus eſſet eis.

2 Ad ſecundum argumentum dicendum, quòd miracula intantum diminuunt meritum fidei, inquantum per hęc oſtenditur duricia eorum, qui nolunt credere niſi per miracula: & tamen melius eſt eis, vt per miracula conuertantur ad fidem, quàm quòd omnino in infidelitate permaneant.

3 Ad tertiũ arg.dicẽdum, quòd quādo aliquod particulare opus eſt proprium alicuius agentis: tunc per illud probari poteſt tota virtus agentis: facere autem miracula virtute propria eſt ſolius Dei, ideo hoc ſufficienter oſtendit Chriſtum eſſe deum.

Vtrum in transfiguratione Chriſti fuerit conueniens teſtes adeſſe.

D.Th.3.p.q.45.art.1.3.4.

QVÆSTIO. III.

TErtio quęritur.Vtrũ in Chriſti transfiguratione conueniens fuerit teſtes veteris teſtamenti induci,& teſtimoniũ paternę vocis audiri?

Primo arguitur,quòd non fuerit conueniens Chriſtum transfigurari. Vero enim corpori non conuenit in diuerſas figuras mutari, ſed corpus Chriſti fuit verum corpus.igitur. 1

Secundo arg.Teſtes veritatis nō decet aliqua fictio, ſed veritas,ſed Moy.& Hely.ibi nō vere fuerunt, ſed imaginarie,vt dicit quædam gloſa ſuper illud Lucæ. ix.Erant autem ibi Moyſes, & Helyas,igitur. 2 *Luc.9.*

Tertio arguitur, quia dicitur Iob.xxxiij. Semel loquīt Deus, & ſecũdo ad populum non repetit: ſed in baptiſmo audita fuerat vox patris,videlicet, Hic eſt filius meus dilectus, ergo non fuit conueniens in trāsfiguratione iterũ illud teſtimoniũ audiri. 3 *Iob.33.*

Contra eſt,quod habetur Luce.ix.& Math. xvij. Notandum ſm Thom. ꝙ Hiero. dicit ſuper Math. Nemo putet Chriſtum ꝑ hoc,ꝙ trāsfiguratus dicitur priſtinam formā,& faciē pdidiſſe, & amiſiſſe corporis veritatē, & aſsūpſiſſe corpus ſpirituale, vel aereum,ſed trāsfiguratus eſt per aſſumptionem ſplendoris faciei & candoris veſtium, quia vero figura circa extremitatem corporis conſideratur, & ſimili- *Luc.9.* *Mat.17* *3.p.q.45 ar.1.3.4.*

ter color, & caritas corporis nõ tranſparentis in ſuperficie attẽditur: ideo illa claritatis aſſumptio, transfiguratio dicitur. Tũc ergo aſſumpſit dotẽ claritatis, & oſtendit. Alias aũt dotes, quę nõ percipiũtur niſi aliquo actu, vel paſſione: oſtẽdit enim Chriſtus in ſeipſo per aliqua indicia: puta agilitatem cum ſuper vndas maris ambulauit: ſubtilitatem quando de clauſo virginis vtero exiuit: impaſſibilitatem vero quando de manibus iudæorũ vel lapidare, vel precipitare eũ volentiũ illęſus euaſit. Nec tamẽ propter iſtas dotes trãſfiguratus dicitur, ſed propter ſolam claritatẽ, quæ pertinet ad aſpectum illius perſonæ. Secundo notandum, quòd ſicut dicit Thomas. Claritas illa fuit claritas gloriæ quantum ad eſſentiam, non tamen quantum ad modum eſſendi. Deriuata.n. erat ab animæ claritate, & a diuinitate, vt dicit Damaſcen. non tamen per modũ qualitatis immanentis: ſed magis per mcdũ paſſionis tranſeuntis, ſicut cum aer illuminatur a ſole. Vnde ſplẽdor ille miraculoſus fuit, quemadmodum hocipſum, ꝙ ambulauit ſuper vndas maris: licet in corpore glorificato fulgere corporaliter non ſit miraculoſum. Tertio notandum, quòd Chriſtus trãſfigurari voluit: vt dicit Thom. vt gloriam ſuam oſtenderet, & ad eam deſiderandam omnes inuitaret: per Chriſtum autem inducuntur homines ad gloriam, non ſolum qui poſt eũ fuerunt: ſed etiam qui præceſſerunt: ideo, conueniens fuit, vt de precedentibus aliqui teſtes adeſſent.ſ. Moiſes, & Helias, & etiam de ſequentibus.ſ. Petrus Iacobus, & Ioannes, vt in ore duorũ, vel trium teſtium ſtaret omne uerbũ. Quarto notandum ſm eundem Thom. ꝙ adoptio filiorum Dei eſt per quandã cõformitatẽ imaginis ad filiũ Dei naturalẽ. Hæc autem conformitas fit dupliciter. Primo per gratiam, & ſecundo per gloriam per baptiſmum autem conſequimur gratiam. In transfiguratione aũt præmõſtrata eſt claritas glorię: ideo tam in baptiſmo, q̃ in trãſfiguratione conueniens fuit naturalem Chriſti filiationem patris teſtimonio manifeſtari.

His præmiſſis, ponendę ſunt *Con.* tres concl. Prima eſt Cõueniens fuit Chriſtum transfigurari probat Beat. Tho. quia quando via eſt difficilis, & aſpera, finis vero iocundus multũ neceſſaria eſt pręcognitio finis. Chriſtus autẽ per paſſionem aſperam peruenit ad gloriã corporis, ad quàm etiam perducitur eos, qui veſtigia ſuæ paſſionis ſequuntur, iuxta illud Act. xiiij. Per multas *Act.14.* tribulauiones oportet nos intrare in regnum cœlorũ, ergo conueniens fuit, vt diſcipulis claritatem ſui corporis oſtẽderet, quod eſt ipſum tranaſfigurari.

Secunda concl. Conuenienter *Con.2.* inducti ſunt teſtes trãſfigurationis tam de veteri teſtamento, q̃ de nouo, patet ex tertio notabili. *Con.3.*

Tertia concl. In transfiguratione conuenienter auditum eſt teſtimonium paternę vocis, patet ex quarto notabili.

Ad primum arg. patet reſpon 1 ſio ex primo notabili.

Ad ſecundũ ar. dicẽdum, ꝙ illa 2 gloſa dicitur eſſe ſumpta, vt dicit

cit Tho.ex libro, qui intitulatur de mirabilibus ſacræ ſcripturæ, qui non eſt auctenticus, quę falſę aſcribitur Aug. & illi gloſę nõ eſt ſtandũ, vt ponit Hiero. ſuper Matth. Dicit.n. Hiero. ſup Matt. Conſiderãdum eſt, ꝙ Scribis, & phariſæis de cœlo ſigna poſcenti bus dare noluit. Hic uero, vt apoſtolorum augeat fidẽ dat ſignũ de cœlo Helia inde deſcendente quo conſcẽderat, & Moyſe ab inferis reſurgente, quod non ſic eſt intelligendum, ꝙ anima Moyſi ſuum corpus reſumpſerit, vt dic. Tho. ſed ꝙ anima eius apparuit per aliquod corpus aſſumptum. Helyas aũt apparuit in proprio corpore, nõ quidem de cœlo empireo allatus, ſed de aliquo eminenti loco in quo fuerat in curru igneo raptus. Apparuerunt itaque iſti duo prophetæ tanquã principaliores inter prophetas, vt dicit Chryſo. Et ſimiliter Petrus, Iacobus, & Ioannes tanquã potiores inter apoſtolos. Petrus vero pp excellentiam feruoris. Ioannes propter priuilegiũ amoris, quo a Chriſto diligebatur. Iacobus vero propter prærogatiuã martyrii, quia primus inter apoſtolos paſſus eſt.

3 Ad tertium arg dicendum, ꝙ verbum illud referendum eſt ad ęternam Dei locutionem. Loquẽdo vero de corporali locutione conuenienter, idem bis prolatũ eſt, non tamen propter nos, ſed ad oſtendendum diuerſum modum, quo homines participare poſſunt ſimilitudinem filiationis ęternę. Et quia Chriſtus venerat gratiã actualiter dare, gloriam vero verbo promittere, iõ conuenienter in uoce paterna, quæ audita eſt in transfiguratione additum eſt, illud ipſum audire, non autem in baptiſmo.

Vtrum Chriſtus in omni oratione ſua fuerit exauditus.

D.Tho.3.p.q.21.ar.4.

QVarto quęritur. Vtrum Chriſtus in omni oratione ſua fuerit exauditus.

Primo arg. ꝙ Chriſtus non debuerit orare, quia oratio eſt aſcẽſus mentis in Deum, ſed mens Chriſti ſemper erat ſurſum Deo vnita. igitur. 1

Secundo argu. ꝙ non ſemper fuerit exauditus, quia Chriſtus orauit, vt calix trãſiret ab eo, & tamen non tranſiuit. 2

Tertio arg. Chriſtus orauit ꝓ ſuis crucifixoribus, & tñ nõ oẽs ſaluati fuerunt. igitur. 3

Contra dicit Chriſtus Ioh. 11. Ego aũt ſciebam qm̃ ſemper me audis. Primo notandũ, ꝙ ſecundum Theologos, oratio dr̃ pius mentis affectus in Deum directus, vbi ſumitur pietas pro vero cultu Dei, qui ſm̃ Aug. conſiſtit in fide, ſpe, & charitate. Secundo notandum ſecundum Bonauen. quòd cum oratio ſit petitio procedens ex voluntate, ſecundum quòd volũtas humana fuit in Chriſto, ſecundum triplicem differentiam, ſic & oratio. Quædam enim fuit oratio procedens a voluntate rationis, quędam a voluntate carnis, ſiue ſenſualitatis. Tertio notandum ſecundum Bon. ibidem, ꝙ de oratione contingit loqui dupliciter. ſ. quantũ ad materiam, & quantum ad for

Ioh. 11.
3.d.17 q.1.

mani. Materia autem orationis reſpicit deſiderium petentis, & ideo oratio, qua Chriſtus petebat calicem a ſe transferri, quantum ad materiã fuit petitio ſenſualitatis tantum, cuius deſideriũ erat ad non moriendũ: quantum vero ad formam petitionis, quæ reſpicit diſcretionẽ proponentis, fuit petitio rationis. Fuit ergo illa oratio ſenſualitatis, vt monentis, ſed rationem ut proponentis. Itẽ fuit ſenſualitatis,
1 ut ꝑ quo, ſed rõnis vt à quo. Vnde recte dicitur, ꝙ ibi rõ fuit aduocata ſenſualitatis. Sed forte quęreret aliquis cum rõ ſciret ſenſualitatem petere, quod erat
2 contrariũ propoſito Dei, quare petitionẽ propoſuit. Dicit Bona. ꝙ huius fuit ratio triplex. Prima ad manifeſtationem veritatis na
3 turæ humanæ, quæ naturaliter refugit paſſionẽ. Secunda ratio ad confirmandã noſtrã imbecillitatẽ, vt nõ diffidamus, ſi paſſionis pericula exhorreamus. Tertia eſt, vt oſtenderet voluntatẽ noſtrã diuinæ voluntati eſſe per oĩa ſubiiciendã, qđ oñdit cõditione appoſita. Nõ ſicut ego volo.

Con. 1. His præmiſſis ponende ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Dicens fuit Chriſtum orare, probat Bea. Bona. vbiſupra quadruplici ratione. Prima propter meritũ, quia orando merebatur nobis. Secunda propter exemplum, vt nos inuitaret ad orationis ſtudium, quo maxime ſuperatur aduerſarius. Tertia propter veritatis argumentum, vt e oſtenderet verum hominem, & vere a Deo miſſum. Quarta propter officiũ explendum, quia Chriſtus habebat dignitatem Põtificis, ad quẽ pertinet pro peccatoribus orare, ſicut & ſacrificium offerre.

Secunda concl. Omnis oratio Con. 2. Chriſti a uolũtate rationis procedens fuit exaudita, probat Bonau. Tum quia ipſa voluntas per omnia erat conformis diuinę voluntati. Tum quia a Deo petebat tam digne, & ſanctæ, ꝙ in omnibus erat exaudiendus pro ſua reuerentia.

Tertia concluſ. Oratio Chriſti Con. 3. procedens a voluntate pietatis, aut a voluntate carnis, non fuit exaudita per oĩa, probat Bonau. quia talis uoluntas non conformabatur diuinæ voluntati in volito, ſicut ſuperius dictum fuit. Item tali oratione petebat, non ad hoc vt exaudiretur, ſed vt nos erudiremur, ſicut ex voluntate carnis petiit calicem transferri ad oſtenſionem naturę aſſumptæ. Ex uoluntate vero pietatis petiit ſuis crucifixoribus condonari ad oſtenſionem benignitatis, & miſericordiæ.

Ad primum arg. dicendum, ꝙ 1
licet in Chriſto non fuerit innouatio aſcenſionis per nouã Dei conſiderationem, fuit tamen aſcenſus nouus per nouam miſericordię implorationem a Deo.

Ad ſecundum & tertium ar- 2.3.
gumentum patet, reſpõſio ex tertia concluſione.

Vtrum Chriſtus ſit mediator Dei, & hominum.

D. Tho. 3. p. q. 26. ar. 1. & 2.

QVÆSTIO V.

QVinto quæritur. Vtrũ Chriſtꝰ ſit mediator Dei & hõminũ, ſecundum ꝙ homo? Argui-

1 Arguitur, quõd non. Chriſtus dicitur mediator ſm ꝙ nos reconciliauit Deo, quod quidẽ fecit auferendo peccatũ, quod non ſeparabat a Deo, ſed auferre peccatum conuenit Chriſto, nõ inquantum eſt homo, ſed inquantum eſt Deus. igitur.

De ciuit. Dei li. 9. Contra eſt, quod dicit Auguſ. non ob hoc eſt mediator Chriſtus, quia eſt verbum, ſed mediator ſecundum quòd homo.

3. p. q. 27 artic. 1. 2. Primo notãdum ſm Thomã, quòd mediatoris officiũ eſt coniungere eos, inter quos eſt mediator. Vnire aũt homines Deo, perfecte quidem conuenit Chriſto. iuxta illud. *1. Cor. 5.* Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi. Ideo ſolus Chriſtus eſt perfectus Dei, & hominum mediator; nihil tamen prohibet aliquos ſecundum quid dici mediatores inter Deum, & hominem, prout cooperantur ad vnionem hominum cum Deo diſpoſitiue, vel miniſterialiter. Secundo notandum, ꝙ ſicut dicit Thomas, in mediatore ſunt duo conſideranda, videlicet ratio medij, & officium coniungendi. De ratione autem medij eſt, quòd diſtet ab vtroque extremorum. Ad officium autem coniungendi pertinet, ꝙ ea, quę vnius ſunt deferat ad alterum. Chriſtus autẽ ſecundum quòd Deus, non differt a patre, & ſpiritu ſancto in natura, & poteſtate: nec pater, & ſpiritusſanctus aliquid habẽt quod non ſit filij, & ſic non poteſt illud quod eſt Patris, & Spiritusſancti, quaſi quod eſt aliorũ ad alios deferri. Vtrunq; autem ſibi conuenit, inquantum eſt homo: ſic. n. diſtat a Deo in natura, & ab hoĩbus in dignitate gratiæ, & gloriæ. Inquantum etiam homo competit ei coniungere homines Deo pro hominibus ſatiſfaciendo, & interpellando.

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Chriſtus eſt mediator Dei, & hominum, ſecundum ꝙ homo, patet ex dictis. *Con. 1.*

1 Ad argumẽtum dicendũ. ꝙ licet auctoritatiue cõueniat Chriſto peccatum auferre, ſecundum ꝙ Deus, tamen ſatisfacere pro peccato humani generis conuenit ei ſecundum quòd homo.

Finis ſecundæ partis.

SEQVITVR TERTIA PARS.

Dicto in prima parte huius tractatus de verbi incarnatione. In ſecunda de incarnati peregrinatione. Nunc restat dicendũ in hac tertia parte de peregrinationis conſumatione. Vbi facienda eſt triplex conſideratio. Prima de Chriſti paſsione. Secunda de eius reſurrectione. Et tertia de ipſius Aſcenſione.

Vtrum in anima Chriſti ſecundum ſuperiorem portionem fuerit verus dolor.

Sco. 3. d. 15. q. j. Th. 3. p. q. 46. ar. 6. 7.

Circa primum primo quæritur. Vtrum in anima Chriſti ſecundum portionem ſuperiorem fuerit verus dolor?

1 Primo argu. ꝙ non, quia contraria non poſſunt eſſe in eodẽ: ſed in anima Chriſti ſm portionem ſuperiorem erat maximum gaudium: ergo nulla triſtitia.

2 *Ethic.* Secundo ar. Dicit philoſ.ꝙ delectatio vehemẽs expellit triſtitiā,nō tanũ appoſitam, ſed etiā contingentem.igitur.

3 *De Tri. li. 3.* Tertio arg. Dicit Hylarius,ꝙ virtus corporis,ſine ſenſu pœnę vim pœnæ in ſe deſeuientis excepit: ſed verus dolor non eſt ſine ſenſu pœnę. igitur.

Item dicit Dionyſius. Abſit, vt ego ita inſaniā, vt credā ſanctos aliquid pati ſecundum corporis paſſiones,ſed ſolum iudicare ipſos ſentire credo. ergo multo magis oportet dicere, quòd Chriſtus non ſenſit paſſionem, & ſic non habuit dolorem.

Eſa.53. Contra. Eſa. 53. Vere dolores noſtros ipſe portauit. Peccauit autē Adam ſecundum portionē ſuperiorē,ergo ſm illam ſatisfecit Chriſtus.Item ſuper illud pſ. Repleta eſt malis aīa mea.Dicit Auguſt. nō vicijs,ſed pœnis.Primo notādum, ꝙ aliqui dixerūt, quòd portio ſuperior doluit, vt natura, quia fundatur in aīa dolente,non aūt,vt ratio ſuperior, videlicet ꝑ cōparationē ad obiectum, quod reſpicit. Sed contra hanc diſtinctionē arguit Sco. ꝗa eodem modo poſſet dici anima intelligere ſecūdum voluntatē, vt natura,non vt voluntas,quia ipſa natura in qua eſt voluntas intelligit. Secundo notandum, *De ciuit. Dei lib. 14.c.7.* quòd ſicut dicit Aug. dolor carnis tantūmodo offenſio eſt animæ ex carne,& quædam ab eius paſſione diſſenſio, ſicut animi dolor, qui triſtitia nuncupatur, eſt eius diſſenſio ab his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt. Poteſt autem aliquid eſſe nolitum quadrupliciter ſecundum Scot.in 3.diſtin. 15. Vno modo per nolle liberum abſolutum. Secundo modo, quia eſt diſconueniens naturaliter quemadmodum miſeria eſt diſconueniens voluntati ex eo, quòd naturaliter vult beatitudinem,ideo non poteſt gaudere de miſeria,immo triſtatur de ea. Tertio,quia illud eſt diſconueniens appetitui ſenſitiuo,& ſibi triſtæ,& per conſequens etiā voluntati ſi ſibi oſtēdatur per intellectum,& hoc eſt propter colligantiam voluntatis cum appetitu ſenſitiuo, ſic enim ponitur aliqua delectatio ſurreptitia præcedere in voluntate omnem actum liberum voluntatis: & ſic etiam poni poteſt in triſtitijs reſpectu obiectorum triſtabilium, vt ſicut intellectus cooperatur ſenſui fortiter immutato ſi nō circa alia ſit diſtractus. Ita ponet aliquis voluntatem non neceſſario coopetari ſed vniuerſaliter compati appetitui ſenſitiuo patienti, & hoc circa idem obiectum ſi non impediatur voluntas per non conſiderationē intellectus, vel per aliquod impedimentum. Quarto modo poteſt eſſe nolitum cōditionaliter, quando ſcilicet aliquis nollet aliquid quantum in ſe eſſet: tamen in aliquo caſu vult. Exemplū de periclitante, qui nollet ꝓijcere merces ſi poſſet effugere periculum. Sic ergo quadrupliciter poteſt contingere triſtitia. Vno modo de ſimpliciter nolito actualiter, & habitualiter. Secundo modo de habitualiter nolito, & actu conditionaliter, licet tamen abſolutā volito contra inclinationem habitualem. Tertio,quia diſconueniēs voluntati,vt natura. Quarto,

to, quia diſconueniens appetitui ſenſitiuo cui coniungitur voluntas non habituata ad oppoſitum vehementius, quàm ſit inclinatio eius ad appetitum ſenſitiuū. Tertio notandum ſecundū Sco. quòd portio ſuperior dupliciter accipitur. Vno modo ſtricte, vt reſpicit æterna. Alio modo large, prout iudicat per intellectum de quibuſcunque ſecundum regulas æternas, & per voluntatē refert ad æterna, & hoc ſecundo modo loquitur Aug. Primo modo nō poteſt portio ſuperior voluntatis ordinare triſtari, quia talis triſtitia ſequit̄ ad nolle Deū in ſe, vel ad nolle aliqua perfectionem intrinſecam ſibi ineſſe. Secundo modo poſſe de tribus triſtari talis portio. Primo, vide licet de carentia fruitionis, & obiecti æterni. Secundo de peccato ſuo, vel alterius. Tertio de alijs ſuo ſuppoſito conuenientibus, vel alijs perſonis dilectis.

De Tri. lib. 12.

Con. 1. His pręmiſſis, ponēdæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. In Chriſto fuit verus dolor in parte ſenſitiua probat Sco. quia obiectum approximatum tactui ſuo, & appetitui ſenſitiuo erat diſconueniens illi ſenſui, & ille ſenſus perfecte præceptiuus, quia ſecundū proportionem bonæ diſpoſitionis corporis, eſt diſpoſitio tactus vt habetur. 2. de Anima: corpus autem Chriſti fuit optime complexionatum. igitur.

Con. 2. Secūda cōcluſio. In voluntate rōnali Chriſtus triſticiam habuit: probat Sco. duplici via. Prima eſt, quia dolor excellens in parte ſenſitiue natus eſt impedire vſum rōnis, & ſi maneat rō in vſu ſuo naturali: videtur, vt voluntas compatiatur appetitui ſenſitiuo: in Chriſto aūt ratio permanſit in vſu ſuo, & volūtas nō abſorpta cum intellectus dolorem illum apprehendit, & voluntati oſtenditur voluntas ipſa condoluit, quia naturaliter inclinabatur ad oppoſitum. Secunda eſt, quia voluntas neceſſario colligatur appetitui ſenſitiuo, & illa colligatio fuit perfectiſſima in Chriſto. Intellectus autem apprehendit obiectum illud triſtabile: quia non fuit impeditus: ergo in voluntate fuit dolor ſiue paſſio triſtitiæ.

Tertia conclu. Licet portio ſuperior in Chriſto non triſtaretur de carentia fruitionis, nec de peccato ꝓprio, triſtabatur tñ de peccato alieno, & de paſſionibus ſibi, & ſuis dilectis diſconueniētibus. Prima pars patet, quia nūquam caruit fruitione Dei. Secūda patet, quia nullum peccatum habuit. Tertia patet per illud Ambro. ſuper Lucam. Doles domine nō tua vulnera, ſed mea: i. doles de peccatis meis, naturam meam vulnerātibus nō de tuis. Quarta pars patet: qa tales paſſiones erant naturaliter nolite, ac etiam nolitione conditionata ſiue habitualis & dicitur habitualis in cuius actum volūtas pœna eſt ex ſe exire, niſi aliud obſtet. *Con. 3.*

1 Ad primum ar. dicendum, quòd gaudium, & triſtitia, non habebant contrarietatem: quia nō erant reſpectu eiuſdem obiecti.

2 Ad ſecūdum ar. dicendum, quod illud intelligitur de triſticia, quæ non dat occaſionem gaudendi: Chriſtus autem hoc ipſo gaudebat in domine quo ſentiebat ſe pati, & dolere pro dño.

Ad

3 Ad tertium arg.dicũt aliqui Hylarium verba illa retractaſſe. Vñ dicit Bonauen. ꝙ audiuit Guilſermum Pariſien.epm referentẽ ſe illã retractationẽ legiſſe. Aliter dici põt, quod Hylarius excludit ſenſum doloris a Chriſto ſecundum diuinã naturã: voluit enim excludere errorem Arrij, qui dicebat Chriſtum ſecũdum ſe totum paſſum fuiſſe.

4 Ad quartũ arg.dicẽdũ, ꝙ Dionyſius nõ voluit dicere,ꝙ ſancti non experirent dolorẽ in tormẽtis:ſed vult cõmendare cõſtãtiã mẽtis,qa videlicet nõ magis cõmouebant ex experiẽtiã ſenſus, q̃ ex ſola conſideratione mẽtis.

Vtrum Chriſtus habuerit neceſſitatem moriendis. &c.

Scot.3.d.16.q.1.Tho.3.p.q.14. art. 2.& q.50.art.1.

Quæſtio ſecunda.

SEcundo quæritur.Vtrũ Chriſtus habuerit neceſſitatẽ moriendi, & alios defectus naturales noſtræ humanitatis.

1 Primo ar.ꝙ nõ aſſumpſit defectus noſtros: qa ſicut ſummæ iuſticiæ repugnat defectus culpæ,ſic ſummæ potẽtiæ repugnat defectus fragilitatis,& impotentiæ: ſed Deum ſumme iuſtũ non decuit defectũ habere culpæ: ergo nec ipſum oĩpotẽtem decuit aſſumere defectum fragilitatis.

2 Secũdo ar.ſpecialiter,quod nõ habuit neceſſitatem moriendi: quia dicitur ad Romanos.8.Cor pus mortuum eſt propter peccatum.i.habuit neceſſitatem moriendi,ſed Chriſtus nullum habuit peccatum:igitur. *Rom.8.*

Tertio ar.Aĩa Chriſti fuit pfectiſſima forma:ergo perfectiſſime perficiebat materiam, & per conſequens abſtulit omnẽ priuationem ab illa materia,cùm hoc poſſit forma imperfectior, ſcilicet forma cœli,ita quòd cœlum eſt naturaliter incorruptibile. 3

Quarto ar.Io.10. dicit Chriſtus. Poteſtatem habeo ponendi animam meam &c. ergo mori erat in libertate ſuę volũtatis. 4 *Io.10.*

Cõtra.Ad Hæb. 9. Quemadmodum ſtatutum eſt hominibus ſemel mori: ſic & Chriſtus ſemel oblatus eſt. Gloſa eadem neceſſitate, & iure naturæ. *Heb.9.*

Item ad Heb 2.Debuit p omnia fratribus aſſimilari. Primò notãdũ ſm Richar. ꝙ defectuũ naturæ humanæ quidã ſunt culpabiles,& quidã pœnales.Pœnales autem ſunt in multiplici differentia :quidam ſunt ex peccato perſonæ in qua ſunt conſequentes: quidam autem ad peccatum diſponentes: & quidam perfectioni gratiæ repugnantes, & omnes iſti non ſunt purè pœnales.Alij autem ſunt purè pœnales: & iſti iterum ſunt duplices : quidam ſunt perſonales, qui videlicet reſpiciunt aliquas perſonas ſpecialiter : Alij autem ſunt naturales, & cões totã videlicet naturã humanã reſpiciẽtes, *Heb.2.* *3.ſent. d.15.q.1*

Secundo notan.ſm Scõ.ꝙ verbũ cõparari põt ad naturã aſſumendã tripliciter.Primò mõ cõparãdo verbũ ad naturam gloriosam aſſumẽdã:qa potuit accepiſſe naturã ſimpliciter glorioſam & ſic nullo modo habuiſſet cauſam corruptionis . Secundo ad naturam innocentem aſſumendam cum iuſtitia originali: & ſic adhuc *3.d. 16. q.1.*

huc non fuiſſet hic aliqua cauſa mortis. Tertio modo ad naturam glorioſam, ſic ꝙ gloria non redundaret in corpus, & facto iſto miraculo, ſequebatur cauſa neceſſitatis, diſſolutionis illius corporis: licet autem hoc fuerit ſpeciale miraculum, quod gloria animæ non redundaret in corpus: tamen facto illo miraculo habuit illud corpus neceſſitatē moriendi, vt dicit Aug.

Con. 1. Libr. de Baptiſmo paruulorū. His præmiſſis ponendæ ſunt tres cōcluſiones. Prima eſt. Chriſtus non aſſumpſit defectus culpabiles, nec pœnales, culpam conſequentes ex peccato perſone, in qua ſunt, aut ad culpam diſponentes, aut perfectioni gratiæ repugnantes. Sed aſſumpſit defectus pœnales non quidem perſonales, ſed naturales. Primū patet, quia hoc non decuit propter ſummā rectitudinem, quæ eſt in Christo. Secundum patet, quia tales defectus aſſumere nec ipſum decebat, nec ad opus noſtræ redemptionis expediebat. Vnde non aſſumpſit difficultatem ad bonum, nec pronitatem ad malum, nec ignorantiæ defectum. Tertium probatur, quia Chriſtus venerat naturam humanam redimere ſine perſonarum diſtinctione.

Con. 2. Secunda concl. In Chriſto fuit neceſſitas moriendi: probat Scotus, quia corpus Chriſti ſibi dimiſſum per priuationē redundātiæ gloriæ fuit animale, ergo in eo fuit corruptio, & reſtauratio per ſumptionē alimenti, ſed nō potuit fieri reſtauratio: ita perfecta, vt corpus ſemper maneret, niſi adueniſſet aliud: cum enim virtus nutritiua Chriſti ſic ſibi derelicta tandem fuiſſet debilitatā, non potuiſſet amplius reparare: impuritas etiam alimenti extrinſeci cauſam dediſſet mortis naturalis.

Con. 3. Tertia cōcluſio. Nō fuit in poteſtate animæ Chriſti non mori ex uiolētia paſſionis: probat Scotus, quia ex prima inſtitutione naturæ aliqua actiua nata ſunt dominari aliqbus paſſiuis. Tunc ſic arguit. Omne corpus alterabile, & corruptibile ꝑ approximationē actiui dominātis, pōt corrūpi. Corpus Chriſti fuit tale a primo inſtanti vnionis vſque ad mortē, ergo per actiuum approximatum, potuit in corpus illud induci diſpoſitio, incōpoſſibilis animationi paſſiuę. Si aūt arguatur, quia uidetur ſequi ex hoc, ꝙ mors Chriſti non fuit voluntaria, nec per conſequens meritoria. Reſpondet Scotus, ꝙ voluntas mereri poteſt circa obiectū, quod non eſt in poteſtate ſua, in mo: quod eſt impoſſibile aliter ſe habere, puta amando Deum amore amicitiæ, volendo ſibi bonū: puta volēdo ipſum eſſe iuſtū ſapientē & huiuſmodi: & tñ velit nolit, Deus eſt iuſtus, & ſapiēs, ergo mereri potuit volūtas Chriſti de paſſione & morte, acceptando ipſam, quamuis in eius poteſtate nō fuerit ipſam impedire. Præterea dicēdū, quod licet paſſio & mors Chriſti fuerit violenta animæ Chriſti, vt naturaliter inclinatur ad perficiēdum corpus, & hoc ſumendo uiolentum, vt opponitur naturali: non tamen fuit violenta, vt violentum opponitur volūtario, vt voluntarium dicitur a voluntate acceptante.

1 Ad primũ ar.dicẽdũ, ꝙ nõ eſt oĩnõ ſimile de ĩfirmitate, & cul pa ſi cõparent ad naturã aſſumptã. Infirmitas.n. põt eſſe materia exercendæ virtutis: culpa vero omnino aduerſatur iuſtitiæ. ideo nullo modo decebat Chriſtũ culpã aſſumere: ſed infirmitatẽ naturæ humanæ aſſumpſit. Iſtę tñ infirmitates, ſiue defect' naturales, nõ fuerũt in eo ex neceſſitate cõtracti, vt dicit Bona. ſed voluntariè aſſumpti, ex diſpẽſatione ipſius aſſumẽtis, concurrente ſimul acceptatione illius animę rationalis, quæ in primo inſtãti habuit vſum cognitionis & ſibi placuit vniri tali corpori, in ſalutem generis humani.

2 Ad ſecundum arg. dicendũ, ꝙ corpus mortuum eſt propter peccatum demeritoriè, & ex hoc ſequitur, quòd in Chriſto nõ erat cauſa demeritoria mortis: ſed erat cauſa naturali.

3 Ad tertiũ arg. dicẽdũ, ſm Sco. ꝙ ſi cœlũ ſit incorruptibile diceretur, ꝙ vel eſt forma ſimplex, vel ꝙ ſi habeat materiã, illa eſt alterius rationis ab iſta materia, & de ſe eſt tantum in potentia ad formam, quam habet.

4 Ad quartũ arg. dicit Sco. quòd ly ego, in ſuppoſito, & appoſito, ſtat pro eadem perſona, ſed non ſecundum eandem naturã, quia ego ſcilicet ſuppoſitum verbi, ſecũdum naturam diuinam pono, animam meam a meipſo, ſecundum naturam humanam, quia animã ſeparauit a corpore, non a verbo: ita, quòd ponere, vel ſeparare effectiuè attribuitur verbo, ſed terminatiuè; vt a quo ſeparetur anima. ſ. a corpore, ſibi conuenit tõne humanæ naturę.

Vtrum Chriſti paſſione fuerit deletum peccatum.

D. Tho. 3. p. q. 49. ar. 1.

QVEASTIO III.

TErtio quęritur. Vtrum Chriſti paſſione deletũ fuerit decretum chirographi.

Primo arg. ꝙ nõ, nullũ finitũ põt infinitũ delere, ſed meritum Chriſti fuit finitũ: culpæ vero decreti chirographi infinitæ. Ille enim in quem commiſſæ fuerũt eſt infinit', ſcilicet Deus: igitur. 1

Secundo ar. Omne præmium excedit meritum: ſed deletio cõtentorum in decreto chrirographi non excedit meritum paſſionis Chriſti illud enim meritum quandam infinitatẽ habebat, ex infinitate ſuppoſiti merentis. 2

Tertio ar. Si merito paſſionis Chriſti deletũ eſſet decretũ chirographi, aut hoc fuit, quo ad ſufficientiam, vel quo ad efficaciã. Nõ primum, quia paſſio illa fuit actus tranſiens. Poteſt aũt mundus perpetuari in infinitum: finitum autem non videtur ſufficiẽs pro infinito. Nec ſecũdum, quia multi damnantur. 3

Contra. Ad Coloſen. Donans nobis delicta, & delens, quod aduerſum nos erat chirographũ dęcreti. Notandum, ꝙ chirographũ dicitur a chiros, quod eſt manus & graphos ſcriptura, ſecundum Tho. in expoſitione literali. Vnde chirographum propriè dicitur littera debitoris manu propria ſcripta, & data creditori. In propoſito autem dicitur ſecundum triplicem reſpectum. Comparando enim ad Deum dicitur chirographum decreti, vel decretum Col. 2. 2. d. 19.

cretum chirographi, quis iſta obligatio ex diuina ſententia facta eſt tanquàm ex decreto. Comparando autem ad peccatum dicitur chirographum delicti, ſiue culpæ, quia propter culpam hæc obligatio facta eſt. Comparando vero ad punitionem dicitur chirographum pœnarum, quia ex

Con. 1. eo ad pœnam obligamur.

Hoc præmiſſo ponēda eſt talis cōcluſio. Chriſti paſſione deletum eſt chirographū decreti. patet, quia Augu. dicit. Fuſo ſanguine, ſiue culpa omnium culparum chirographa deleta ſunt. Itē virtute illius chirographi, ante Chriſti mortem erant patres in limbo detenti: & tamen modo non ſunt: igitur. Sed forte quæris, quis habebat illud chirographum. Dicit Bonau. quòd Deus habebat, vt iudex, homo vt reus; diabolus vt accuſator. Dicitur enim chirographum memoriale: ergo peccatum manet quantum ad reatum.

1 Ad primū ar. dicendū, ꝙ licet finitum ex parte ſui non habeat, ꝙ poſſit delere infinitum: tamē poteſt pro infinitis a Deo acceptari. Et cum dicitur ꝙ culpa eſt infinita, quia eſt in Deum, dicendum, ꝙ etiam illo modo Chriſti paſſio eſt infinita, quia videlicet propter Deum tolerata.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ maior eſt vera de merito proprio, & principali: non autem de merito, quo quis pro alio meretur. Et cum dicitur in minori, ꝙ meritum Chriſti, quandā habet infinitatē falſum eſt, niſi intelligatur de extrinſeca infinitate.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ per paſſionem Chriſti deletum eſt chirographum, quo ad ſufficientiam ex parte Dei acceptantis, qui poſuit hanc paſſionem acceptare pro infinitis: licet non ex parte paſſionis, quo ad efficaciam vero deletum eſt quantum ad illos pro quibus illa paſſio efficaciter eſt oblata, ſcilicet pro electis.

Vtrum neceſſarium fuerit per paſſionem Chriſti reparari.

Scot. 3. d. 20. q. 1. Tho. 3. p. q. 1. ar. 2, Dur. 3. d. 20. q. 1.

QVÆSTIO IIII.

QVarto quęritur. Vtrum neceſſarium fuerit per Chriſti paſſionem humanū genus ſatisfactione reparari?

Ar. ꝙ non, quia actus eſt laudabilior paſſione, quia laus conſiſtit in actu, ergo etiam conueniens fuiſſet hominem reparari, per aliquem actum Chriſti, quàm per paſſionem. 1

Contra. Ad Heb. dicitur. Decebat autorem ſalutis eorum per paſſionem conſummari. Dicit gloſa. Niſi Chriſtus moreretur, homo non redimeretur. Primo notādum, quòd Anſel. quattuor videtur oſtēdere. Primum, quòd neceſſarium fuit hominem redimi, alias fruſtra factus fuiſſet: hoc ſuppoſito, ꝙ lapſus fuiſſet p peccatum. Secundum eſt, quòd non potuit redimi, ſine ſatisfactione. Iniuſtus eſt enim, qui nō reddit Deo, quod debet. Tertiū eſt, quòd facienda erat ſatisfactio a Deo homine, quia non potuit fieri ſatisfactio, niſi redderetur Deo, aliquid maius omni creatura facta, & poſſibili fieri, quia videlicet, pro omni eo, Heb. 1. Li. Cur Deus homo.

quod

quod eſt citra Deum, vel eſſe poteſt, non debuit homo peccaſſe. Quartũ eſt, ꝙ oportuit Chriſtũ ſatisfacere per mortẽ, licet non eſſet debitor mortis, q̃a oportebat ſatisfactorem aliquid habere mai⁹ omni eo, quod eſt ſub Deo, quod ſponte, & nõ ex debito offerret: ſed nihil difficilius, aut maius põteſt homo ſpõte pati, q̃ mortẽ: igit Chriſtus homo, qui maior erat omnibus, ſub Deo p mortẽ, quã nõ debuit pati, ſatiſfacere voluit. Secũdo notãdũ, ꝙ ſecundũ Sco. Omnia huiuſmodi que ſunt facta a Chriſto, circa redemptionẽ noſtrã, nõ fuerũt neceſſaria, niſi p̃ſuppoſita ordinatione diuina. Et ideo ſi volumus ſaluari dicta Anſelm. oportet dicere, ꝙ rationes ſuæ procedunt ſalua ordinatione diuina, que ſic ordinauit hominẽ redimi: ſed tñ ſimpliciter loquẽdo, totũ fuit cõtingens, & antecedens, & conſequẽs. Tertio notãdũ, ꝙ ex dictis Tho. põt elici neceſſariũ poſſe, triplicitet accipi. Primo modo dicitur neceſſariũ neceſſitate coactionis: & ſi amplietur nomen coactionis ſe extendit etiam ad violentum. Secundo modo dicitur neceſſariũ abſolutè, pro eo, quòd impoſſibile eſt aliter ſe habere. Tertio dicitur neceſſarium ex ſuppoſitione, & ſi quidem ſit ad ſequens, dicitur neceſſitas finis, & ſi ad præcedens, dicitur neceſſitas conſequentiæ.

3.d.21. q.1.

3.di.20.

Con.1. His premiſſis ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Licet hominẽ reparari neceſſariũ fuerit neceſſitate ſuppoſitionis: non tñ neceſſitate abſoluta. Prima pars patet, quia hoc erat a Deo præordinatum. Præordinatio autem Dei eſt infallibilis. Secunda pars patet, quia illud preordinari non fuit neceſſariũ: ſed contingens.

Con.2. Secũda concl. Licet pura creatura de ſe non habeat, vnde ſatiſfaciat: poteſt tñ eius ſatisfactio a Deo acceptari, prima pars patet, q̃a nullus põt ſatisfacere de peccato, niſi dono gratiæ, quam ex nobis non habemus, ſed ex Deo. Item nullus poteſt ſatisfacere, niſi de inimico fiat amicus, vel ad minus non inimicus, ſed hoc nequit homo ex ſe: igitur. Et ſi inſtetur, quia potuit vnus homo per ſe totum genus humanũ inficere, ſcilicet Adam peccando, ergo etiam, poteſt purus homo per ſeipſum hominem reparare cum bonum ſit fortius malo. Dicendum, ꝙ licet ſimpliciter loquendo fortius, ſit bonũ malo: tamen difficilius eſt facere bonum, q̃ facere malum. Præterea, ꝙ alia creatura ab homine, puta Angelus non potuiſſet de ſe pro homine ſatisfacere: probat Bon. quia ad illud genus ſpectat ſatiſfactio, ad quod ſpectat tranſgreſſio. Item ex hoc eſſet homo ſub iectus alteri generi creaturę, & ſic non eſſet reparatus ad priſtinam dignitatem. Secunda pars concluſionis probatur a doctore ſubtili, quia tantum valet omne creatum oblatum, pro quanto Deus acceptat illud, ergo potuit oblatio unius boni Angeli, uel unius hominis, ſine peccato conceptі acceptari a Deo pro toto humano genere. *3.di.20. q. 1.*

Con.3. Tertia cõclu. Licet ſatisfactio facta per Chriſti paſſionẽ fuerit Deo acceptiſſima: tamẽ erat ali⁹ modus poſſibilis. Prima pars patet,

tet, quia nihil videtur poſſe fieri acceptius Deo, q̃ innocentiſſimam nocentibus, ex obedientia ad Deum ſe morti offerre. Secunda pars patet, quia Aug. lib. de trini. dicit. Oſtẽdimus enim alium modum poſſibilem Deo fuiſſe, &c. Et per Gregorium in mortalibus dicentem. Qui nos fecit exiſtere, ex nihilo etiam nos renouare, ſine ſua morte potuit. Ad arg. dicendum, quòd antecedens verum eſt de actu uirtutis diſtinctio contra paſſionẽ, quæ non accidit ex uirtute, tamẽ paſſiones pœnales, quæ per actum uirtutis acceptantur laudabiliores ſunt, quàm actus uirtutis circa delectabile.

Vtrum propter mortem carnis, ſit mors perſonæ verbi attribuenda.

D. Thom. 3. p. q. 50. ar. 2.

QVÆSTIO V.

QVinto quæritur. Vtrum propter mortẽ carnis, ſit mors perſonæ verbi attribuenda.

1 Primo argu. ꝙ non, quia dicit Aug. & habetur in 3. ſententiarum. Si quis dixerit, atq; crediderit Deum paſſum, anathema ſit. Diſtin.

2 Secundo arg. idiomata partis nõ communicantur perſonæ verbi, quàmuis enim caro fuerit ſeparata ab anima, non tamen filius Dei dicitur ſeparatus ab illa, ſed per Chriſti paſſionem nõ eſt mortua, niſi ſola caro, quia anima ſemper vixit, ergo non uidetur, quòd filio Dei vere poſſit attribui mors.

3 Tertio arg. propter repugnantiam idiomatum, hæc non recipitur communiter filius Dei eſt creatura, ſed multomagis repugnat vitæ mors, quàm intentio creaturæ, intentioni creatoris, ergo filio Dei, qui eſt ipſa vita, nõ eſt mors attribuenda.

Contra. Dicit Ambro. expreſſe, & habetur in iij. ſententiarũ diſt. xviij. Tantũ fuit peccatum noſtrum, vt ſaluari nõ poſſemus niſi vnigenitus filius Dei moreretur ꝑ nobis debitoribus mortis. Primo notandum, quod licet in morte Chriſti fuerit anima ſeparata a corpore, non tamen fuerit ſeparata a verbo. probat Bona. Tum quia, nec Deum decebat, ſicut nec decet virũ relinquere vxorem. Tum quia, nec nobis expediebat, quia tunc anima illa non habuiſſet mediatoris officium ad reconciliandum. Tum etiam, quia filij animæ nõ congruebat, cum eſſet innocentiſſima & beatiſſima, ſemper enim fuit diuinitas unita illi animæ. 3. di. 21 q. 1. Similiter etiam, nec fuit diuinitas ſeparata a carne. Quod probat Bona. triplici ratione. Prima eſt, quia hoc exigit liberalitas a parte aſſumentis, non enim ſubſtrahit Deus donum ſuum, ſine culpa. Secunda, quia hoc requirit dignitas ex parte naturę aſſumptæ. Tertia eſt, quia hoc exigit utilitas, ex parte aſſumptionis. Talis enim ſeparatio, nihil omnino faceret ad ſalutem noſtram, diuinitas ergo ſemꝑ manſit vnita tam carni, quàm animę quę ſunt partes humanitatis, ſed tamen tunc non remanſit unita humanitati, quia tunc humanitas deſiit eſſe, quãdo deſiit vnio animę & corporis. Secundo notandum, quòd in illa ſeparatione animę a corpore, anima fa-

3.di.2 1. cta eſt impaſſibilis, ut ponit Bona. immo etiam dicit hoc probabile de qualibet anima viri ſancti, in qua non reperitur reatus alicuius peccati. probat, quia nihil patitur, niſi ſm ordinẽ naturæ, ſicut cõtrariũ a cõtrario, vel ſm ordinẽ diuinæ iuſtitiæ ad puniendũ peccatũ, vel ſm diſpenſationem diuinæ miſericordiæ, ſicut Chriſtus paſſus eſt, pro ſanãdo morbo noſtro, ſed nullo illorum modorum, poſt inſtãs mortis potuit anima Chriſti pati. non etiam habuit contrarium, nec habuit peccatum, & iam conſummatum erat noſtræ redemptionis miſterium. Tertio notandũ, quòd abſq; dubio caro Chriſti, poſt ſeparationem animæ mortua fuit: caruit enim vſu & complemento vitæ. Sicut enim dicit Bon. res corporalis, non eſt nata viuificari, niſi ab aliqua forma ſpirituali ipſam viuificante, & ſibi proportionabili. In ipſa autem ſeparatione animæ caro Chriſti caruit huiuſmodi forma ideo fuit mortua. Et quãmuis haberet diuinitatem, non tamen ab ea viuificabatur, non propter defectum a parte viuificãtis: ſed propter improportionem viuificabilis, non enim erat caro vnita diuinitati, ſicut perfectibile ſuæ perfectioni.

Con. 2. His præmiſſis ponitur talis cõclu. Propter mortẽ carnis concedendum eſt filiũ Dei verè fuiſſe mortuũ. probat Bon. quia carne naſcẽte, & cõcepta filius Dei dicitur natus, & conceptus: ergo pari ratione carne mortua verè dicitur mortuus, non ſecundum diuinam naturam: ſed ſecundũ humanam: non per eſſentiã, aut per inhærentiam, ſed per communicationem idiomatum & in nullo derogat diuinæ maieſtati, & multum cõſonat pietati. Nullum enim verbum maioris dignationis reſonare, poteſt in auribus cordis hominis, q̃ quòd vnigenitus Dei mortuus fuerit, pro nobis debitoribus mortis.

1 Ad primũ arg. dicẽdũ, ꝙ Aug. intendit remouere paſſionẽ a pſona verbi, ſecundum naturam diuinam, & non ſimpliciter.

2 Ad ſecundũ arg. dicendum, ꝙ mori non tantum conuenit carni, ſed etiam toti homini.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ idiomata non communicant, vbi eſt talis repugnantia, quę nõ tollitur mediante conuenientia. Sic autem non eſt in propoſito. mors enim dat præintelligere humanitatem, quæ ſine repugnãtia poteſt dici de perſona Chriſti. Vnde filius Dei dicitur fuiſſe mortuus, quia fuit homo, in quo fuit paſſio mortis.

Vtrum in triduo mortis, Chriſtus fuerit homo.

Sco. 3. d. 22. q. 1. Tho. 3. p. q. 50 ar. 4. Dur. 3. d. 22. q. 1.

QVAESTIO VI.

Sexto quæritur. Vtrum in illo triduo, in quo corpus Chriſti fuit in ſepulchro, Chriſtus fuerit homo?

1 Primo arguitur, quod corpus Chriſti non fuerit in ſepulchro per triduum, quia opus noſtræ redemptionis, in ipſa Chriſti morte conſummatum fuit. ergo glorificatio corporis eius, non debuit amplius differri, nec corpus eius in ſepulchro relinqui.

Secundo

2 Secundo argu. ꝙ Christus in triduo illo fuerit hō, quia Chriſtus in illo triduo, fuit Chriſtus ergo fuit homo. Antecedens patet, quia idē prędicatur de ſeipſo, & conſequentia probatur, quia ex oppoſito conſequentis ſequitur oppoſitum antecedentis. Itē quia arg. ab inferiori ad ſupius.

3 Tertio arg. Omne ſuppoſitum ſubſiſtens in natura creata, pōt ab illa natura denominari, ſed uerbum in triduo ſubſiſtebat in natura creata: habuit. n. naturam creatam, ſibi vnitam, ſcilicet corpus & animam: non poteſt autē dici anima, nec animatum, nec corpus, nec corporeum: ergo videtur, ꝙ poteſt dici homo, cum nō poſſit haberi alia denominatio a natura creata in qua ſubſiſtebat.

Mat. 12 Contra. quantum ad primum di. ſal. Sicut fuit Ionas tribus diebus, & tribus noctibus in ventre ceti: ita filius hominis erit in corde terræ, tribus diebus & tribus noctibus. Et quantum ad ſecundum ſic arg. Homo eſt compoſitus ex carne: ſed in triduo nō fuit talis compoſitio in Chriſto, ergo non fuit homo. Primo no-

3. d. 22. tandum, quòd ſicut dicit Bona. non conueniebat corpus Chriſti ſtatim poſt mortem ſuſcitari: nec tamen conueniebat ſuſcitationē eius, vſq; ad reſurrectionē generalē differri. Oportebat. n. ꝙ manifeſtaretur veritas mortis & quòd manifeſta eſſet veritas iteratę coniunctionis carnis, & animæ. Propter primum oportuit ipſum non ſtatim reſurgere. Propter ſecundum oportuit ipſum reſurrectionem ſuam, non diu differre, alias fides Apoſtolis defeciſſet: diſtulit ergo cōuenienter, uſque in diem tertium, & requieuit in ſepulchro per triduum, non quidem per tres dies completos, ſed per vltimam partem diei veneris, & per primam partem dominicæ diei: & per totam diem ſabbati, ita ꝙ illud triduum intelligendum eſt per ſynodochen, & in hoc omnes ſancti concordant, licet de hora reſurrectionis aliter, & aliter dicāt. Quidā. n. dicunt, ꝙ reſurrexerit in aurora. Alii vero nocte media, ueraciter autem potius dicitur, ꝙ reſurrectio fuit inter horam mediæ noctis, & mane diei dominicę. Secundo notandum ꝙ realiter loquendo dicit Hugo, *Hug. li. 1* ꝙ Chriſtus fuit hō in triduo, qa habuit animam ſibi vnitam. Nā ſm ipſum, homo dicit tm animā vtētē corpore, ſed ꝙ vtatur hoc, accidit ad hoc, ꝙ ſit homo. Magiſter aūt ſentētiarum aliter motus, poſuit Chriſtum eſſe hominem in triduo, quia habuit corpus & animam, licet non vnirentur mutuo, ſed ſufficit vnio eorū in ſuppoſito. Aliqui autem conueniunt in concluſione cū Hugone, tamen generalius loquuntur dicentes, quòd nihil eſt de ratione quidditatis rei, niſi forma, ex eo, quòd philoſophus dicit, *7. Met.* quòd anima eſt ſubſtantia ani- *t. c. 31.* mati, & quicquid erat eſſe. Sed contra concluſionem, in qua iſti conueniunt cum Hugone, ſic argu. Sco. quia dicit Aug. Nō totus *De Tri.* hō, ſed pars melior eſt anima. *lib. 13.* nec totus homo corpus, ſed pars inferior hominis. Et ſequitur cōtrā Magiſtrum ſententiarum, ſed tantum vtrunque coniunctū ſolum hēt hominis nomen. Ad au-

ctoritatem autem philoſophi dicentis, quòd anima ſubſtãtia eſt animalium dicit ipſe Scot. quòd philoſo. accipit ſubſtantiam, & quod quid erat eſſe pro notiori parte diffinitionis, non autem pro tota dffinitione quẽadmodũ ipſe philo. conſequẽter exponit Tertio notandum, ſm eundem. Sco. ꝙ hoc nomen Chriſtus hẽt duos conceptus, ſ. Deum & hominem, qñ autem ſubiectum duplicem habet conceptum oportet rationem illius obiecti eſſe veram in ſe, & non includere repugnantiã ad hoc, quòd propoſitio ſit uera: alioquin hæc eſſet uera (maius Deo eſt) quia eſſe eſt de intellectu ſubiecti, ſed qa hoc ſubiectum maius Deo includit ĩ ſe repugnantiã. ideo non eſt verum de aliquo, nec aliquid de ipſo. Cum igitur hoc nomen Chriſtus ſignificet ſuppoſitum exiſtens in duabus naturis, & in triduo non exiſtebat in natura humana: ideo hæc eſt falſa (Chriſtus fuit hõ in illo triduo) licet iſta, ſit concedenda (Cæſar, eſt homo nullo homine exiſtente,) quia Cæſar dicit vnũ conceptũ.

Con. 1. His premiſſis, ponẽdæ sũt tres concluſiones. Prima eſt. Corpus Chriſti per triduum fuit in ſepulchro ſynodoche loquẽdo, patet ex primo notabili.

Con. 2. Secunda conclu. Realiter hæc ꝓpoſitio eſt falſa (Chriſtus fuit hõ in triduo) ac etiã logicaliter. Prima pars probatur a Scot. quia licet tũc habuiſſet Chriſtus partes naturæ humanæ, ſibi vnitas, non tñ naturam humanam. natura. n. dicit entitatem abſolutã, vltra partes ut alias dictum eſt. Item Chriſtus in triduo fuit hõ mortuus, ergo non fuit hõ, patet conſequentia, quia mortuum diſtrahit de ratione hominis. Itẽ remoto ſuperiori, remouetur inferius, Chriſtus autẽ in triduo, non erat viuens, ſm humanitatem. Secunda pars patet, ex ſecũdo notabili. Et ſi inſtetur Chriſtus in triduo fuit ſacerdos. iuxta illud ꝑs. Tu ẽs ſacerdos in æternum, ſecundum ordinẽ Melchiſedech. Eſt autem ſacerdos, ſm quòd homo, igitur. Dicendũ, ſecundum Bona. quòd ſacerdotium dicitur ſempiternum, non quia ſemper fuit ſacerdos in actu: ſed quia illi ſacerdotio nullum aliud ſucceſſit.

Tertia conclu. Chriſtus vt hõ ſiue ſecundũ naturam humanã, non ſemper eſt, nec vbiq;. patet, quia Chriſtus aſſumpſit naturã humanã in athomo, ſed natura humana in athomo, ſiue in indiuiduo eſt hic, & nũc. igitur. Nec valet ſi dicatur, quòd humanitas vnitur verbo, quod eſt vbiq;, licet. n. ſim cum Deo, non tamẽ ſequitur, quòd ſi Deus ẽ Romæ, quòd & ego. Notat autem Beat. Bon. quòd Chriſtus dicitur eſſe alicubi tripliciter. Perſonaliter enim eſt ubique. Sacramentaliter autem eſt in multis locis. Localiter uero in cœlo empireo, ratione humanitatis aſſumptę. Con. 3.

Ad primũ ar. dicendum, quòd licet in morte Chriſti conſummatum fuerit redemptionis miſterium, ſecundum ueritatẽ nõ tamen nobis innotuerat. 1

Ad ſecũdũ arg. reſpondet Sco. primo negando cõſequentiam, ſicut nec ſequitur, homo albus, eſt homo albus, ergo homo albus eſt homo, quia ſequeretur, quòd 2

quòd aliquis homo eſſet albus, nullo homine exiſtente. Secundo dicit, quòd hęc eſt falſa, Chriſtus fuit Chriſtus in triduo, quia Chriſtus īcludit duos cōceptus, quorum alter nō fuit in triduo.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ maior eſt vera intelligendo denominationem illam eo modo, ſicut ſuppoſitum ſubſiſtit in illa natura, ſed non ſic ſubſiſtebat in natura humanitatis in triduo, vt poſſet dici hō, niſi cum determinatione diſtrahente, puta homo mortuus, poterat tamen tunc denominari, ſiue dici habens corpus, & etiam habens animam.

Vtrum Chriſtus deſcenderit ad inferos.

D.Tho.3.p.q.52.ar.1. & 5.

QVÆSTIO VII.

Septimo quęritur. Vtrū tempore mortis Chriſti, anima eius deſcēderit ad inferos, ad liberandas aīas in inferno detētas.

1 Primo arg. quòd non, quia optimo detur optimus locus, ſ. anima Chriſti erat optima, & infernus locus viliſſimus. igitur.

2 Secundo ar. Maioris eſt poteſtatis liberare ſubditos, de manu aduerſarii ſola voluntate, & virtute, q̄ præſentia corporali: ergo non oportebat Chriſtum ad infernum deſcendere ad liberandum ſuos.

3 Tertio arg. Si Chriſtus tempore mortis liberauit animas de inferno, aut ſtatim introduxit eas in cœlum, aut non. Non primū, quia reſurrectio debuit præcedere aſcenſionem. nulla autem anima debuit in cœlum aſcendere ante Chriſtum. Nec videtur poſſe dici ſecundum, quia per Chriſti mortem aperta fuit ianua, & nihil fuit retardans. Vnde etiam latroni dicit dominus. Hodie mecum eris in paradiſo. *Luc. 23.*

Contra. Dicit Dam. Deſcendit ad inferna anima deificata, vt luceret his, qui in tenebris ſedebant. Notandum, quòd ſicut dicit B. Bon. Nomine inferni aliquando intelligitur pœna, & aliquando locus pœnæ. *3.d. 22.*

Con. 1. Hoc præmiſſo, ponendę ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Licet aīa Chriſti non deſcenderit ad infernum, vt nominat pęnā, tñ ex ſua benignitate deſcendit ad locum, vbi detinebātur iuſti captiui. Prima pars patet, quia in anima Chriſti poſt mortem eius, nec fuit pęna dāni, nec pœna ſenſus. Secunda pars probaẗ, quia fuit ualde cōueniens, vt di. Bon. Tum propter conſolationē vinctorum. Tum propter confuſionem aduerſariorum.

Con. 2. Secunda conclu. Chriſtus non omnes animas liberauit de inferno: ſed dūtaxat aīas illorum, qui erant membra ipſius per fidem, & charitatem. Prima pars patet, quia pro illis tantum efficaciter paſſus eſt. Et ſi quæras de exiſtētibus in purgatorio. Diu. Thom. quòd ſi, qui tales fuerunt quales ſunt, qui nunc uirtute paſſionis Chriſti a purgatorio liberantur, illi fuerunt p Chriſti deſcēſum liberati: non autem illi, qui tales fuerunt, quales nunc ſunt, qui adhuc in purgatorio ſunt, detinendi, nō.n. tunc habuit maiorē virtutem paſſio Chriſti, q̄ nūc. *3. p. q. 52. art. 1. 5.*

Virtus enim paſſionis Chriſti eſt ſempiterna; & non tranſitoria. iuxta illud ad Hebræ.x. Vna oblatione conſummauit ſanctificatos in ſempiternum.

Con.3. Tertia concluſio. Animę per Christi deſcenſum ad inferos, inde eductæ, non ſtatim perductę ſunt in cęlum empireum, ſtatim tñ poſt mortem Christi, viderũt lumen æternum, & beatificatæ ſunt. Prima pars probatur, quia Chriſtus debuit in omnibus primatum tenere, tanquàm caput omnium electorum, & oportuit Chriſti aſcenſionem, propter ſalutem noſtram differri. Secũda pars patet, quia per mortẽ Chriſti amotum fuit obſtaculum diuinæ viſionis, & facta eſt apertio ianuæ cœleſtis paradiſi, ideo ex tunc fuerunt in paradiſo, quantum ad præmium, licet non quã tum ad locum.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ maior eſt vera de loco, qui debet alicui pro remuneratione. Chriſtus aũt non deſcendit ad infernum, vt ad locum remunerationis, ſed ad ipſum expoliandum.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, ad antecedens, quòd licet forte, hoc non ſit oſtenſiuũ tantæ virtutis, tamen eſt oſtenſiuum maioris dignationis. Chriſtus autem nobis potius intendebat oſtendere dignationis affectũ, q̃ virtutis imperium. malebat.n. melius, quòd haberemus ſpiritum dilectionis quàm timoris.

3 Ad tertium argu. patet, ex tertia concluſione.

Vtrum corpus Chriſti putrefactum eſſet, niſi eius reſurrectio, fuiſſet accelerata.

Sco.3.d.21.q.1..Tho..3.p.q.51.ar.3.Duran.3.d.21.q.2.

OCtauo quęritur. Vtrum ſi reſurrectio Chriſti, nõ fuiſſet accelerata, fuiſſet tãdem corpus Chriſti putrefactum.

1 Primo argu. quòd ſic. Natura non incipit motum, quem terminare non poteſt, ſecundum philoſophum, ſed terminus corruptionis uiuentis eſt putrefactio, ſm philoſophum in libro metheororum. In morte autem Chriſti inchoata eſt huiuſmodi mutatio, quæ dr̃ corruptio. igitur. *3. Met. t.c.19. 6. Phyſ. t.c.18.*

2 Secundo argu. Chriſtus aſſumpſit paſſiones humanę naturę viuentis: ergo etiam aſſumpſit paſſiones naturæ mortuę, quę naturaliter omnibus inſunt cuiuſmodi, ſunt putrefactio, & reſolutio.

3 Tertio argu. Minus repugnat plenitudini ſapientiæ & bonitatis poſſe incinerari, & putrefieri, q̃ timor, aut triſtitia: ſed Chriſtus timuit, & contriſtatus eſt, vt patet ex euangelio.

4 Quarto argui. Humilitas eſt cauſa exaltationis. ſed Chriſtus ſuper oẽs fuit exaltatus, ergo & infra oẽs humiliatus, ſed maior vr̃ humilitas poſſe putrefieri, & mori ſimul, q̃ ſolũ poſſe mori.

5 Quinto arg. Ad Hebr. dicitur. Decebat eum per omnia fratribus aſſimilari: ſed omnes communiter putrefiunt, igitur. *Heb.11.*

Contra. Dicit pſalmus. Nõ dabis ſanctũ tuũ videre corruptionẽ. Vbi dicit glo. Sc̃tum tuum, idest corpus a te ſanctificatum. Notãdum, ꝙ Henricus in quolibetis dicit, ꝙ corpus Chriſti fuiſſet pręſeruatum a corruptione, &

& reſolutione per miraculū,non quidem nouum,ſed antiquū quo ſcilicet illud corpus Chriſti,primo fuit verbo vnitum indiſſolubiliter; ſecundum Damaſcenum libro iij. Sed contra hoc arguit Scotus diſtinctione. xxij. quia verbum antiquo miraculo vnionis, non impediuit paſſionē ſui corporis, neque mortē,immo ſi impediuiſſet, neceſſario fuiſſet nouum miraculum, ex quo corpus illud erat paſſibile.

Diſt.22.

Con. 1. Hoc pmiſſo ponenda eſt talis concl. Corpus Chriſti ſibi dimiſſū,neceſſario fuiſſet putrefactū, nouo tamen miraculo fuiſſet a putrefactione præſeruatum. Primam partem probat Scot. quia naturali actiuo ſufficienti diſpoſito approximato,& non impedito per cauſam naturalē, actiuum naturaliter agit in paſſiuū, & paſſiuum naturaliter patitur. Sed ſi impediatur eius actio, per cauſam ſupernaturalem,hoc erit per miraculū,ſicut patet de igne trium puerorū,ſed corpus Chriſti in morte fuit naturaliter paſſibile, & reſolubile, quia nō fuit glorioſum, nec illa vnguenta, ſcilicet mirra & aloes prohibuiſſent reſolutionem, quin aliquando fuiſſet alteratio inchoata, & terminata, licet non ita cito,ſed caro Chriſti poſt mortem erat paſſiuum naturaliter diſpoſitū ad putrefactionem, & habuiſſet ſibi approximatum actiuum naturale, ſcilicet intrinſecū & extrinſecum, nō impedita per aliā cauſam. igitur. Secunda pars ſatis,patet per eandem rationem, & per rationē poſitā in notabili.

1 Ad primum argumentum dicendū,ꝙ maior eſt vera,ſi natura nō prohibeatur a fortiori agēte. Deus autem voluit inchoare illum motum,per ſeparationem animę,quia conſonabat effectui redemptionis, ſed nō voluit eū terminari, per putrefactionem, quia talis putrefactio nullo modo fuiſſet nobis proficua, nec meritoria.

Ad ſecundū arg.dicendum,ꝙ non eſt ſimile, quia paſſionibus naturæ viuentis nobis meruit, paſſionibus aūt naturæ mortuę, mereri non potuit: putrefactio ergo illa fuiſſet inutilis & indecens, immo etiam fuiſſet cauſa erroris,& incredulitatis diuinitatis eius. 2

Ad tertium arg.dicendum, ꝙ maior eſt vera de timore & triſtitia,ex naturali neceſſitate ꝓuenientibus, & rationem impedientibus, non autem quando timor & triſtitia libere capiuntur, & diſpenſatiuè, & rationi ſubduntur. 3

Ad quartum arg.dicēdum, ꝙ humilitas decenter accepta eſt cauſa exaltationis. Vnde Chriſtus aſſumpſit ſummam humilitatem quam decebat, nō autē decebat carnem eius incinerari. 4

Ad quintum arg. dicendum, quòd apoſtolus loquitur de aſſimilatione in omnibus, quę ſunt decentia, & ad redēptionē noſtrā pertinentia. 5

Ad illud autē quod adducitur in oppoſitum, dicendum, quòd verum eſt de facto. Sicut.n. volūtate æterna Deus voluit corpus illudi vniri verbo, qđ fuit nouū miraculū, ita ēt uoluit illud non putrefieri,ēt ſi reſurrectio fuiſſet ꝓlōgata,fuiſſet tū illa reſolutio, niſi fuiſſet nouum miraculum.

Vtrum conueniens fuerit Chriſtum reſurgere die tertia.

D. Tho. 3. p. q. 53. ar. 2. & 51. art. 4. Dur. 3. d. 22. q. 5.

CIrca ſecundũ ſuperius propoſitum in hac tertia parte huius tractatus, vbi dicendum eſt, de Chriſti reſurrectione. Primo quæritur. Vtrum conueniens fuerit Chriſtũ reſurgere die tertia.

1 Primo arguitur, ꝙ non reſurrexit, quia reſurgere eſt ſurſum ꝓmoueri, ſed corpus Chriſti ſemper fuit diuinitati vnitum, & ſic non potuit in aliquid altius promoueri, igitur.

2 Secundo arguitur. Ad ſalutem noſtram ſufficiebat paſſio Chriſti, ergo nõ oportuit, quod reſurgeret.

3 Tertio argui. Chriſtus reſurexit ante ortũ Solis, vt patet Ioh. 21. ſed dies incipit ab ortu Solis, ergo non reſurrexit tertia die. *Ioh. 21.*

4 Quarto arguitur. Actum 2. dicit Petrus. Impoſſibile erat Chriſtum detineri ab inferno ex morte, ſed quandiu aliquis eſt mortuus detinetur a morte, ergo non debuit reſurrectio Chr̄i differri vſque ad tertium diem.

Contra. Dr̄ in ſymbolo: A poſ. tertia die reſurrexit a mortuis.

Notandũ vt dicit Thom. ꝙ reſurrectio eſt reparatio a morte in vitam, & hoc poteſt fieri dupliciter, vel ad vitam mortalem quemadmodum reſurrexunt illi, qui per Helyã, & Helyſeum ſuſcitati ſunt, vel ad vitam immortalẽ, & hæc eſt uera, & perfecta reſurrectio, per quã fit, vt iã mors vlterius nõ dominetur, & hac reſurrectione reſurrexit Chriſtus. iuxta illud ad Rom. 6. Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur. *3. p. q. 53. ar. 2.* *Ro. 6.*

Hoc præmiſſo ponendæ ſunt tres concl. Prima eſt. Conueniẽs fuit Chriſtum reſurgere die tertia. Prima pars videlicet, ꝙ conueniens fuerit ipſum reſurgere. probatur a B. Thom. in tertia parte. Tum quia hoc valet ad comendationem diuinæ iuſtitię, cuius eſt exaltare eos, qui ſe propter Deum humiliãt. Tum ad inſtructionem noſtrę fidei, quia per reſurrectionem confirmata eſt fides diuinitatis Chr̄i. Tum ad noſtræ ſpei ſubleuationem. vt videlicet ſperemus nos reſurrecturos cum capite noſtro. Tum ad vitæ noſtrę informationem. iuxta illud ad Rom. 6. Quemadmodum Chriſtus reſurrexit a mortuis per gloriam patris: ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Tum ad noſtræ ſalutis complementum. ſicut enim mala ſuſtinuit moriendo, vt nos liberaret a malis, ita glorificatus eſt reſurgendo, vt nos promoueret ad bona, iuxta illud ad Rom. 4. Traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationẽ noſtram. Secunda pars videlicet, quòd die tertia, probatur a beato Thom. quia per hoc oſtenditur, quòd Chriſtus vna ſua morte, quæ fuit quaſi lux propter iuſtitiam, duas noſtras mortes deſtruxit, ſcilicet corporis & animę, quæ ſunt tenebroſę propter peccatum. Et ideo vna die integra, & duabus noctibus manſit in morte, vt Auguſtinus dicit. Per hoc etiam ſignatur, quòd tunc incœpit *Con. 1.* *Ibidem.* *Rom. 4.* *De Tr. lib. 4.*

inçœpit tertius ſtatus ſanctorū: primus fuit ſub figuris legis: ſecū dus ſub expreſſa veritate fidei: tertius aūt erit in ęternitate glo rię, quā Xp̄s reſurgēdo īchoauit.

Con.2. Secunda concluſio. Christus fuit ſimpliciter primus reſurgē tium ad vitam immortalem: pa- *1.Cor. 15.* tet p illud Apoſtoli. Christus re ſurrexit a mortuis primitiæ dor mientium. Vbi dicit gloſa: quòd prius tēpore, & dignitate ſurre- *Mat.22* xit. Et ſi inſtetur, quia Math.22. dicitur, quòd in paſſione Christi monumenta aperta ſunt, & mul ta corpora ſanctorum, qui dor- mierunt ſurrexerunt. Dicendū quòd de illis duplex eſt opinio, vt recitat beatus Thomas in ter tia parte. Quidam dicunt, quòd reſurrexerunt iterum morituri. Alij autem dicunt, & probabi- lius, ꝙ reſurrexerunt ad vitam immortalem: maius enim detri mentum illis fuiſſet, ſi iterū mo rerentur quàm ſi non reſurrexiſ ſent. Et tunc oportet dicere, quē admodum Hieronymus dicit ſu per Math. ꝙ non ante reſurrexe- runt, q̄ Chr̄s reſurrexiſſet, licet monumēta prius aperta fuerint.

1.Cor. vlt. Tertia concl. Christus ſecun- dum rationē ſuę diuinitatis fuit cauſa ſuæ reſurrectionis, nō au- tem ſecundum virtutem naturę creatæ. Primum patet per illud. Et ſi Christus crucifixus eſt ex infirmitate noſtra: ſed reſurrexit nunc viuens virtute Dei. Secun- dū patet, quia non potuit corpus vnire ſibi animam, nec econtra.

1 Ad primū arg. dicendum, ꝙ di uinitas erat vnita carni vnione perſonale, non autem vnione na turæ quemadmodum anima vni tur corpori, vt forma ad conſti- tuendum naturā humanam. Per hoc ergo, ꝙ corpus iterum vni- tum eſt animæ, promotum eſt in altiorem ſtatū naturę, licet non in altiorē ſtatum perſonæ.

Ad ſecundum arg. dicendum, 2 ꝙ paſſio Christi operata eſt ſa- lutem noſtram, proprie loquen- do quantum ad remotionem ma lorum: reſurrectio autem quan- tum ad inchoationem, & exem- plationem bonorum.

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ 3 dicit bea. Thomas in tertia par- te, ſicut primi dies, propter futu rum hominis lapſum a luce in noctē cōputati ſunt, ita iſti dies noui teſtamenti propter homi- nis reparationem a tenebris ad lucem cōputantur: ideo quam- uis Christus reſurrexerit ante or tum ſolis, & forte etiā auroram vere tamē dicitur ſurrexiſſe ter- tia die loquendo de naturali, & ſynodoche intelligendo.

Vtrum corpus Chriſti conuenienter ſurrexerit cum cicatricibus.

D. Tho.3.p.q.53.ar.5.& 6.Dur.3. d.22.q.6.

Secundo quæritur. Vtrum cor pus Christi conuenienter ſur rexerit cum cicatricibus.

Arguitur quòd non, quia dici 1 tur primę ad Cor.15. Mortui re- *1.Cor.* ſurgent incorrupti: ſed cicatri- *15.* ces videntur ad quandam cor- ruptionem pertinere. igitur.

Contra. Dicit dominus Tho. Ioan. 20. Infer digitum tuum *Io.20.* huc, & vide manus meas, &c. Notandum, quòd certum eſt, ꝙ in reſurrectione corpus Christi

 factum

factũ eſt glorioſum, diſpenſatiue enim factũ fuit, vt ab aĩa nõ redundaret gloria in corpus, donec myſteriũ redẽptionis impleretur, & ideo hoc peracto, ſtatim ad gloriã ſuã deriuauit in corpus in reſurrectione reſumptum.

Con.1. Hoc premiſſo, ponenda eſt talis concluſio Licet corpus Chriſti reſurrexerit glorioſum, tñ decuit ipſum reſurgere cum cicatricibus. Primum patet ex dictis. Secundũ probat Tho. quia hoc pertinet ad gloriam ipſius Chriſti, vt videlicet imperpetuum victorię circunferat triumphum, vt dicit Beda ſuper Lucam. Item hoc valuit ad confirmãda corda diſcipulorũ circa fidẽ reſurrectionis. Preterea vt electis quãtũ miſericorditer ſint ſaluati per indicia mortis oſtendat, & reprobis quantum iuſte dãnantur, qui per mortem eius ſaluari poterant. 3.p.q.55.ar.5.

1 Ad argumentũ dicendum, ꝙ in corpore Chriſti cicatrices nõ pertinent ad corruptionẽ, ſed ad maiorẽ glorię cumulum, inquantũ ſunt quędã veritatis inſignia. Et in illis locis vulnerũ eſt quidam ſpecialis decor; licet itaq; apertura vulnerũ ſic cum quadã ſolutione continuitatis, hoc tamen recompenſatur per maiorẽ decorẽ glorię, vt corpus non ſit minus integrũ, ſed magis pfectũ.

Vtrũ Chriſtus decuerit reſurrectionẽ ſuam diſcipulis manifeſtare.

D. Tho. 3.p.q.55.ar.1.

Tertio quæritur. Vtrum Chriſtus debuerit diſcipulis ſuis veritatem reſurrectionis argumentis declarare.

Primo arg. ꝙ non dicit Amb. Tolle argumenta vbi fides quęritur. Secundo arguitur. Fides nõ hẽt meritum, vbi ratio humana prębet experimẽtum: igitur. 1

Contra dicitur, ꝙ apparuit diſcipulis per dies quadraginta in multis argumentis. Notandum, quòd ſicut accipi poteſt ex doctrina Thom. circa manifeſtationem reſurrectionis Chriſti attẽdenda ſunt quinque documenta. Primum, quòd non fuit conueniens diſcipulos videre Chriſtũ reſurgere: patet, quia ſecundum Dionyſium libro de cœleſti hierarchia, ea quæ ſunt ſupra homines, ſunt hominibus per angelos reuelanda, ſed Chriſtus reſurgens, redijt ad vitam immortalem, & deiformem: ideo ipſa reſurrectio debuit hominibus per angelos manifeſtari: igitur. Secundum eſt, quod circa reſurrectionem duo erant declaranda, ſcilicet veritas reſurrectionis, & gloria reſurgentis. Propter primum oportebat, quòd Chriſtus appareret diſcipulis, & cum eis familiariter loqueretur. Propter ſecundum oportebat, quod non continue conuerſaretur cum eis ſicut prius fecerat, ne videretur ad talem vitã reſurrexiſſe, qualẽ prius habuerat. Tertium eſt, ꝙ diuina manifeſtãtur hominibus ſecundũ quòd diuerſimode ſunt affecti. Ideo Chriſtus quibuſdã diſcipulis ad credendum diſpoſitis, poſt reſurrectionẽ apparuit in ſua effigie, illis autem in alia effigie apparuit, qui iam circa fidem videbantur tepeſcere. Vnde dicebant. Nos ſperabamus, quod ipſe eſſet redempturus Iſraẽ; vt dicitur. 3.p.q.55.ar.5.

Luc.24. dicitur. Non eſt tamē intelligendū, ꝙ in Chriſto tunc fuerit realiter alia effigies, ſed ita diſcipulis videbatur. Vnde dicitur, quod Luc.24. oculi eorum tenebantur ne eum agnoſcerent. Quartum eſt, ꝙ argumentū dupliciter dicitur. Primo modo dicitur ratio rei dubię faciens fidē. Alio modo dicitur aliquod ſenſibile ſignū, quod inducit ad alicuius veritatis manifeſtationē. Quintū eſt, ꝙ Chriſtus ſuā reſurrectionē dupliciter manifeſtauit: videlicet teſtimonio angelorū, & ſacrę ſcripturæ, & argumēto, ſiue ſigno cū oſtēdit ſe habere corpus ſolidū idem numero, quod prius habuerat, & mādicādo, & bibēdo, & familiariter loquendo cum diſcipulis.

Con.1. His pręmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Non decebat reſurrectionē Chriſti manifeſtari argumento primo modo dicto, ſed bene ſecundo modo. Prima pars patet, quia talis argumentatiua probatio procedit ex aliquibus principijs, aut ergo illa principia eſſent ignota diſcipulis, & ſic per ea nihil manifeſtaretur; aut eſſent nota, & ſic non tranſcenderet rationem humanam, & ideo non eſſent efficacia ad fidem reſurrectionis aſtruendam. Secunda pars probatur a Thoma, quia cum non eſſent corda diſcipulorū diſpoſita ad credendum de facili reſurrectionē, conueniens fuit eam ipſis manifeſtari per ſigna ſenſibilia, vt etiam per huiuſmodi ſigna eis oſtenſa redderetur efficacius ipſorum teſtimonium.

1 Ad primum argumentum dicendum, ꝙ Ambroſius loquitur de argumēto primo mō dicto, & non ſecundo modo.

Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ meritū fidei eſt ex hoc, ꝙ homo ex mādato Dei credit, quod non videt. Vnde illa ſola ratio meritum excludit, quæ facit videri per ſcientiam, id quod credendum proponitur, qualis eſt ratio demonſtratiua: huiuſmodi autem rationes non induxit Chriſtus ad ſuam reſurrectionem manifeſtandam. 2

Vtrum reſurrectio Chriſti, ſit cauſa reſurrectionis corporum.

D. Thom. 3. p. 53. ar. 4.

QVarto quæritur. Vtrum reſurrectio Chriſti ſit cauſa reſurrectionis corporum, ac etiam animarum.

Primo arguitur, ꝙ non, quia ſi eſſet cauſa reſurrectionis corporum, pręcipue videretur eſſe cauſa exēplaris, ſed reſurrectionem corporū Deus operabitur, qui nō indiget reſpicere ad aliquod exēplar extra ſe, igitur. 1

Secundo argu. Corpus nō agit in ſpiritum, ſed reſurrectio Chriſti pertinet ad corpus, ergo non eſt cauſa reſurrectionis aīarum. 2

Tertio arg. Reſurrectio aīarū fit ꝑ remiſſione peccatorū, hęc autē fit per Chriſti paſſionem, ergo nō per reſurrectionem. 3

Contra ſuper illud pſalmus. Ad veſperum demorabitur fletus. Dicit gloſa, ꝙ reſurrectio Chriſti eſt cauſa reſurrectionis, & animæ in pręſenti, & corporis in futuro. Notādum, ꝙ ſicut dicit Thomas. Reſurrectio Chriſti proprie 3.p.q. 56.ar.4.

proprie loquendo, non poteſt dici cauſa meritoria noſtræ reſurrectionis, quia Chriſtus reſurgẽs iam non erat in ſtatu merendi. Poteſt autem dici cauſa efficiẽs indirecte, tamen quia videlicet ipſe Chriſtus, qui reſurrexit noſtram reſurrectionem cauſauit, & reſurgendo eam inchoauit. Poteſt autem dici noſtræ reſurrectionis exemplar, non quidẽ neceſſarium ex parte reſuſcitantis. ſed multũ cõueniens ex parte reſuſcitatorũ, quos oportet reſurrectioni Chriſti conformari: ſecundũ illud. Reformabit corpus
Phil.3. humilitatis noſtræ configuratũ corpori claritatis ſuæ. Conuenienter n. dici poteſt Chriſti reſurrectio exemplar reſurrectionis aïæ, quia videlicet eſt exemplar cõueniens nouitatis vitæ, quæ eſt per gratiã iuſtificãtem.

Con.1. His pmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Reſurrectio Chriſti eſt cauſa exemplaris reſurrectionis corporum, & animarum: patet ſatis ex dictis.

1 Ad primum argumentum patet ſolutio ex dictis.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ neque corpus Chriſti, neque reſurrectio eius agit in animas: ſed virtus diuinitatis, cui perſonaliter vnitur.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ Chriſti paſſio eſt cauſa meritoria remiſſionis culpę, ac etiam exemplaris quantum ad hoc, ꝙ cum remittitur culpa, nos morimur peccato. Reſurrectio autem eſt cauſa exemplaris, ac etiam inductiua, ſiue incitatiua reſpectu nouitatis nouę vitæ, quæ eſt per gratiam iuſtificantem.

Vtrum Chriſtus ſecundum quòd homo aſcenderit ſuper omnes cœlos.

D.Thom.3.p.q.57.art.2.

Circa tertium, quod ſuperius proponebatur in hac tertia parte huius tractatus, videlicet circa aſcenſionem Chriſti. Primo quæritur. Vtrum Chriſtus, ſecundum ꝙ homo aſcenderit ſuper omnes cœlos?

Primo arguitur, ꝙ non aſcenderit ſm ꝙ homo, immo ſecundum quòd Deus, quia dicit pſal. Aſcendit Deus in iubilatione. 1

Secundo arg. quòd non aſcenderit ſuper omnes cœlos: dicitur enim in pſalmo. Dominus in cœlo ſedes eius. 2

Tertio arg. dicitur, quòd nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum, ſed nubes non potuit eleuari ſupra cœlum. 3 Act.1.

Quarto arg. cõtra naturã corporis terreni ẽ eẽ ſupra cẽlũ: ſed corpus Chr̃i erat hmõdi. igitur. 4

Contra dicitur. Chriſtus aſcẽdit ſuper omnes cœlos, vt adimpleret omnia. Notanda ſunt quatuor documenta, quæ ſumuntur ex beato Tho. Primum eſt per reſurrectionẽ inchoauit vitam incorruptibilem, ideo non fuit conueniens, ꝙ remaneret in terra, quæ eſt locus corruptionis. Secundũ eſt, ꝙ in hac propoſitione (Chriſtus aſcendit ſm ꝙ hõ) ly ſecũdum ꝙ hõ, põt teneri dupliciter. Vno mõ reduplicatiue, & ſic eſt falſa, vt patere poteſt per eius expoſitionem. Alio mõ ſpecificatiue, & hoc dupliciter, quia poteſt ſpecificare conditionem aſcendentis, & ſic illa propoſitio eſt vera. Aſcenſio enim Ephe.4. 3.p.q. 57.ar.

eſt

eſt motus conueniens Chriſto ſecundum naturã humanã,& nõ ſecundũ diuinam. Vel põt notare cauſam aſcenſionis, & ſic dicendum eſt,ꝙ Chriſtus aſcendit ſecundum Deus: quia ex uirtute diuinitatis aſcendit, & non ex virtute naturæ humanæ. Tertiũ eſt, ꝙ in Chriſto ſecũdũ naturã humanã eſt duplex virtus. Vna naturalis, & manifeſtum eſt, ꝙ tali virtute nõ aſcendit. Alia autem eſt virtus gloriæ:& hac virtute etiã Chriſtus aſcendit,& nõ ſolum virtute diuina,quia uidelicet ex virtute animæ volentis corpus Chriſti aſcendit in cœlum : iuxta illud Auguſtini. Vbi volet ſpiritus ibi protinus erit, & corpus. Quartum eſt, ꝙ licet motus ille non eſſet naturalis ꝓprie loquendo,tamen non debet dici violentus dum ſit a uirtute animæ beatæ,& ideo neq; quies corporis illius in cœlo eſt uiolẽta: ideo nihil prohibet eam eſſe ſempiternam.

De ciu. Dei lib. 20.

Con. 1. His præmiſſis,ponenda eſt talis concluſio. Chriſtus ſecundũ ꝙ homo; prout ly ſecundum ꝙ ſpecificat conditionem aſcendẽtis,aſcendit ſuper omnes cœlos. Prima pars patet ex ſecundo præambulo. Secunda probatur a beato Thom. ſic: quia corpora nobiliora, debent eſſe ſuperiora ordine locali. Sed corpus glorioſum nobilius eſt quocunque corpore in eſſe puro naturali, cum plus participet de diuina bonitate,& inter corpora glorioſa,certũ eſt, ꝙ corpus Chriſti eſt nobilius, ergo conuenientiſſimum eſt, ꝙ ſit ſuper omnia corpora conſtitutum in alto: & ideo ſuper illud

Eph. 4. Apoſt. Aſcendam in altum. &c. Dicit gloſa loco & dignitate.

Ad primum arg. dicendum,ꝙ pſalm. loquitur de Deo incarnato inqnantum huiuſmodi. 1

Ad ſecundũ argumentum dicit Thomas,quòd ſedes Dei dicitur eſſe in cœlo,non ſicut in cõtinente,ſed magis, ſicut in contento : poſſit tamen dici, quòd corpus Chriſti,licet ſit ſuper omnes cœlos mobiles,eſt tamen in cœlo empireo. 2

Ad tertium argu. dicendum, quòd maior eſt uera de corpore non glorificato. 3

Vtrum aſcenſio Chriſti ſit cauſa noſtræ ſalutis.

D. Tho. 3. p. q. 57. ar. 6.

QVAESTIO II.

SEcũdo quęritur. Vtrũ aſcẽſio Chriſti ſit cauſa nr̃æ ſalutis,

Arg. quòd non,quia Chriſtus ꝑ aſcẽſionẽ nihil nobis meruit. 1

Contra dicit dominus Ioh. xiiij. Vado parare vobis locum. *Io. 14.*
Notãdum,quòd ſicut dicit Tho. *3. p. q. 57. ar. 6.* dupliciter intelligi poteſt aſcenſionem Chriſti eſſe cauſam noſtræ ſalutis. Vno modo ex parte noſtra inquantum per Chriſti aſcenſionem mens noſtra monetur in Chriſtum. Alio modo ex parte ipſius inquantum aſcendens in cœlum,& ſedens ad dexteram patris,diuina dona mittit hominibus.

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Aſcenſio Chriſti dici poteſt cauſam noſtrę ſalutis intelligendo in hoc ſenſu, quòd ipſe Chriſtus, ut aſcendẽs procurat, & efficit noſtram ſalutem. Non enim proprie loquendo dici poteſt, quòd ille motus *Con. 1.*

aſcen-

aſcenſionis ſit cauſa noſtræ ſalutis, patet ſatis cõcluſio ex dictis.

1 Ad argumentũ dicendum, ꝙ aſcenſio Chriſti non dicitur cauſa noſtræ ſalutis per modũ meriti, ſed magis ꝑ modũ efficientię.

Vtrum ſedere ad dexteram patris conueniat Chriſto.

D. Tho. 3. p. q. 58. ar. 1. 2. 3.

QVAESTIO. III.

TErtio quæritur. Vtrum ſedere ad dexteram patris conueniat Chriſto, ſecundum quod Deus, uel ſecũdum quòd homo.

1 Primo ar. ꝙ non ſedeat ad dexteram patris, quia ex hoc videretũr ſequi patrem eſſe ad ſiniſtrã filij, quod eſt falſum.

2 Secundo arg. ꝙ hoc non ſibi conueniat inquantum Deus, qa Chriſtus, ſecundum ꝙ Deus dicitur dextera patris: ſed nõ idem eſt eſſe dexteram patris, & ſedere ad dexteram patris. igitur.

3 Tertio arg. Chriſtus, ſecundũ quòd Deus eſt ęqualis patri, & ſpirituiſancto: ergo ſi Chriſtus, ſecundum ꝙ Deus, ſedet ad dexterã patris, pari ratione ſpiritusſanctus ad dexteram patris, & filij, & ipſe pater ad dexteram filij, quod nuſquam inuenitur.

4 Quarto arguitur, ꝙ Chriſtus, ſm ꝙ homo non ſedeat ad dexteram patris, quia Chriſtus ſecundum, ꝙ homo eſt ſubiectus patri, vt dicitur. j. ad Corinth. xv.

1. Cor. 15. Marc. ult. Contra. Marci ulti. dicitur, ꝙ Chriſtus ſedet a dextris Dei. Dicit autem Dama. Dexteram patris dicimus gloriam patris, & honorem diuinitatis in qua Dei filius exiſtit ante ſecula, ut Deꝰ. Et Auguſtinus dicit in ſermone de ſymbolo. Ipſam dexteram intelligite poteſtatem, quam accepit homo ille ſuſceptus a Deo, vt veniat iudicaturus, qui prius venerat iudicandus. Primo notandum ſecundum Thomam, ꝙ nomine ſeſſionis, poſſumus intelligere, vel quietem, vel regiã, & iudicariam poteſtatem: Chriſtum ergo ſedere ad dexteram patris, eſt ipſum æternaliter manere in beatitudine patris, quæ dicitur dextera eius, iuxta illud pſalmi. Delectationes in dextera tua vſque in finem: & ipſum patri conregnare, & ab eo iudiciariam poteſtatem habere. Vnde patet, quòd per dexteram patris, uno modo intelligitur gloria diuinitatis: & alio modo iudiciaria poteſtas. Secundo notandum, quod cum dicitur Chriſtus ſedere ad dexteram patris, hæc præpoſitio ad, vt dicit Tho. quẽdam ad dexteram aſcenſum deſignat, in quo ſignificatur conuenientia cum quadam diſtinctione, quod poteſt eſſe tripliciter. Vno modo, vt ſit conuenientia in natura, & diſtinctio in perſona: & ſic Chriſtus, ſecundum ꝙ filius Dei, ſedet ad dexteram patris, id eſt manet in æqualitate patris. Secundo modo, ſecundum gratiam vnionis, quę notat econuerſo diſtinctionem naturæ, & vnitatem perſonæ, & ſecundum hoc Chriſtus, ſecundum quòd homo eſt filius Dei, & per conſequens ſedens ad dexteram patris. Ita tamen, quòd ly, ſecundum quòd, non ſpecificet conditionem naturæ: ſed unitatem ſuppoſiti. Tertio modo poteſt prędictus aſcenſus intelligi ſecũdum gratiam habitualem, quæ 3. p. q. 58. ar. 2. 3.

maior eſt in Chriſto præ omnibus creaturis. Et ita, quod humanitatis Chriſti beatior, eſt omnibus aliis creaturis, & ſuper eas habens regiam poteſtatem: & ſic dicitur ſedere ad dexteram patris: id eſt eſſe in potioribus bonis, & maiori beatitudine præ ceteris creaturis.

Con. 1. His præmiſſis, ponendæ ſunt tres cõcluſiones. Prima eſt. Chriſtus conuenienter dicitur ſedere ad dexteram patris: patet ſatis ex primo notabili.

Con. 2. Secunda concluſio. Sedere ad dexteram patris, conuenit Chriſto non ſolum, inquantum eſt Deus: ſed etiam inquantum homo, ſecundum tamẽ diuerſas expoſitiones: patet ſatis ex dictis.

Con. 3. Tertia cõcluſio. Sedere ad dexteram patris eſt proprium Chriſti: patet, quia ſoli Chriſto conuenit eſſe in æqualitate patris, non excludendo tamen ſpiritum ſanctum, & ſoli humanitati Chriſti conuenit eſſe in potiori beatitudine creata, igitur. Et ſi arguatur, quòd Chriſtus dicit
Apo. 3. Apo. iij. Qui vicerit, dabo ei ſedere in throno meo, ſicut & ego vici, & ſedi cum patre meo in throno eius. Sed idem videtur eſſe Chriſtum ſedere in throno eius. igitur. Reſpõdet Tho. quòd per thronum ſignificatur iudiciaria poteſtas, quam Chriſtus habet a patre: & ſecundum hoc dicitur ſedere in throno patris. Alij autem ſancti habent eam a Chriſto: & ſecundum hoc dicuntur in throno Chriſti ſedere. Eſt tamen aduertendum, quòd aliquando dextera Dei ſumitur generaliter, ut ſignificat beatitudinem, ſiue creatam, ſiue increatam in quocunque gradu: & hoc modo omnes ſancti dicuntur eſſe ad dexteram Dei. Vnde Mat. *Math.*
xxv. dicit Statuet oues a dextris. *25.*

1 Ad primum argum. negatur illa conſequentia, quia ſedere non intelligitur, hic corporaliter.

Ad ſecundum arg. dicendum, quòd filius Dei dicitur dextera patris appropriate, eo modo quo dicitur virtus patris, & non per proprietatem.

3 Ad tertium argu. dicendum, quòd nullo modo poteſt dici patrem ſedere ad dexteram filij, vel ſpirituſſancti, quia ab eis nõ procedit: ſed ſpirituſſanctus bene poteſt dici ſedere ad dexteram patris, vel filij: licet ſecundum quãdam appropriationem attribuatur filio, cui appropriatur æqualitas.

4 Ad quartum argu. dicendũ, ꝙ Chriſtus, ſecundum ꝙ homo eſt ſubiectus, prout ly, ſecundum quod homo, deſignat conditionem naturæ, quia ſecundum, hoc non eſt ad dexteram patris ratione æqualitatis inquantum homo: ſed propter excellentiam beatitudinis. Cuius nos participes efficiat ipſe Chriſtus in ſæcula benedictus. Amen.

Finis huius quarti tractatus.

SEQVITVR

SEQVITVR QVINTVS.

Onſummato per Dei gratiam quarto huius operis tractatu, in quo dictum eſt de diuini uerbi incarnatione. Conſequenter in hoc quinto dicendum eſt de gratiarum, & uirtutum informatione. Et quia præcepta diuinæ legis ſunt de actibus uirtutum: ideo ſunt hic tria conſideranda. Primum legalis præceptio hominis regulatiua. Secundum eſt ſpecialis gratia perfectio hominis reformatiua, & in Deum transformatiua. Tertium eſt qualificatio in bonum inductiua, & a malo reductiua: & ſic erunt tres partes principales huius tractatus. In prima igitur parte dicendum eſt de præceptis legalibus: ubi facienda eſt triplex conſideratio. Prima eſt de communi legis ratione. Secunda eſt de ſpeciali legum diuerſarum conditione. Et tertia eſt de præceptorum diuinæ legis diſtinctione.

Vtrum lex ſit conuenienter diffinita.

D. Tho. 1.2. q. 99. ar. 1.

Circa primum primo quæritur. Vtrum lex conuenienter diffiniatur ſic? Lex eſt quædam rationis ordinatio ad bonũ commune, ab eo, qui curam cõmunitatis habet promulgata.

1 Primo arg. quòd non, quia di-
cit Paulus ad Roma. vij. Video
Rom. 7. aliam legem in membris meis.
&c. ergo lex non ſemper eſt ordinatio rationis.

Secundo arg. Ad legem perti-
2 net præcipere, & prohibere: ſed
talia reſpiciunt ſingularia bona:
ergo ex non ſemper ordinat ad
bonum commmune.

Tertio argu. Dicit Apoſtolus 3
ad Rom.ij. Cum gentes, quæ le- Rom. 2.
gem non habent naturaliter ea,
quæ legis ſunt faciunt: ipſi ſibi
ſunt lex, hoc autem communiter dicit de omnibus, ergo lex non tantum habet inſtitui ab eo qui curam cõmunitatis habet.

Quarto arg. Dicit philoſoph. 4
ii. Ethycorũ, ꝙ intẽtio legiſlatoris eſt inducere hominem ad virtutem: ſed quilibet hoc poteſt facere. igitur, vt prius.

Quinto arguitur. Lex natura- 5
lis maximè habet rationem legis, & tamen non indiget promulgatione, ergo non eſt de ratione legis, quod promulgetur.

Contra eſt auctoritas docto-
rum. Primo notandũ, quòd ſicut 1. 2. q.
dicit Tho. lex dicitur a ligando, 99. ar. 1.
quia obligat ad agendum actuũ autem humanorum regula eſt ratio. Ex quo ſequitur, quòd lex pertinet ad rationem, practicam, cuius eſt ordinare ad finẽ vltimum, qui eſt primum principium in agendis, ſecundum philoſophum. Et quia omnis pars ordinatur ad totum, & unus homo eſt pars communitatis perfectę, ideo oportet, quòd lex proprie reſpiciat ordinem ad vltimum finem, non prout habetur ſingulariter ab vno, ſed prout habet rationem boni communis vlterius, cum ordinare aliquid in bonum commune ſit, uel totius multitudinis, uel alicuius partis gerentis uicẽ multitudinis, ideo condere legem pertinet, uel ad totam multitudinem, uel ad perſonam publicam, quę totius multitudinis curam habeat. Et, quia

lex

lex aliis imponitur per modum regulę,& menſurę ideo tunc habet vim obligandi, quando applicatur omnibus regulandis, ſicut oportet regulam applicari regulabili: talis autem applicatio legis ſit per hoc, quòd in noticiam hominum deducitur ex mulgatione. Vnde patet, quòd promulgatio eſt neceſſaria ad hoc, ꝙ aliquid habeat uim legis. Vnde dicitur in decretis, quòd leges inſtituuntur cum promulgantur. Secundo notandum, quòd ut dicit Tho. ad hoc ordinatur unaquæque lex, ut obediatur & a ſubditis: ſubditorum autem virtus eſt vt bene ſubiiciantur principanti, ut di. philoſophus. vnde patet, quòd legis eſt inducere ſubditos ad propriam ipſorum virtutem, uirtus autem facit bonum habentem, ut patet per philo. unde patet, quod effectus legis eſt, ut faciat homines bonos, ut di. philoſophus in ij. Ethic. Et ſi arguatur, quia quædam leges ſunt tyrannicè, ut philoſo. dicit, ſed tyrannis non intendit ad bonitatem ſubditorum, ſed ad propriã utilitatem, dicendum quòd lex tyrannica, cum non ſit ſecundum rationem, magis eſt peruerſitas legis, quàm lex. Tertio notandum, quòd quadruplex eſt actus legis: uidelicet imperare, prohibere, permittatur, & punire, ut patet per Iſidorum, præcipit enim lex actus uirtutum, vt habetur. v. Ethicorum: prohibet autem actus vicioſos, permittit uero actus indifferentes ex genere ſuo: ac etiam actus quę parum habent bunitatis, uel parum malitiæ: & quoniam lex habet inducere ad obediendum ſibi per timorē pœnæ: ideo alius effectus legis eſt punire.

Diſt. 4. *Politi. libr. 1.* *Ethi. 2.* *Politi. lib. 1.* *Ethim. lib. 2.*

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Conuenienter diffinitur lex, ꝙ eſt quædam rationis ordinatio &c. patet declaratio ſingularium partium ex primo notabili. Vbi notandum, quod ordinatio non ſumitur ibi pro actione ordinantis, neque etiam pro paſſione oppoſita: ſed quaſi materialiter pro eo, quod eſt ordinatum. *Con. 1.*

1 Ad primũ arg. dicendũ, ꝙ lex dicitur eſſe in aliquo dupliciter. Vno modo, ut in regulante: & ſic eſt in ratione ſola. Alio modo ſicut in regulato, & ſic eſt in omnibus quæ inclinãtur in aliquid ex aliqua lege: ita ꝙ quælibet inclinatio proueniens ex aliqua lege poteſt dici lex non eſſentialiter, ſed quaſi participatiue & hoc modo ipſa inclinatio membrorum ad concupiſcendum, lex membrorum uocatur.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ præceptum importat applicationem legis ad ea, quæ ex lege regulantur. Ordo autem ad bonum commune, qui pertinet ad legem, eſt applicabilis, ad ſingulares fines: & ſecundum hoc de particularibus, quibuſdam præcepta habentur.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quòd ideo dicitur aliquis eſſe ſibi lex, inquantum participat ordinem alicuius regulantis.

4 Ad quartum argumentum dicendum, quòd perſona priuata licet poſſit inducere ad uirtutē per uiam monitionis, non tamen per uim coactiuam quam debet habere lex. vt dicit philoſophus

ſophus.iiij.ethicorum. Hanc autem vim coactiuam habet multitudo, vel perſona publica ad quam pertinet pœnas infligere.

5 Ad quintum argu.dicendum, quod promu'g tio legis naturæ eſt ex hoc ipſo, quòd Deus eam mentibus hominum inſeruit naturaliter cognoſcendam.

Vtrum præter legem æternam, naturalem, & humanam, requiratur lex diuina.

D.Thom.1.2.q.91.ar.2.

CIrca ſecundum. Primo quæritur. Vtrum præter legem æternam, & legem naturalem atque humanam, neceſſariũ fuerit eſſe aliquam legem diuinam?

1 Primo arguitur, quòd non ſit aliqua lex æterna, quia omnis lex aliquibus imponitur: ſed non fuit ab æterno aliquis cui lex poſſet imponi:igitur.

2 Secundo ar. quòd nõ ſit in nobis aliqua lex naturalis ſic: quanto enim aliquis eſt liberior: tanto minus eſt ſub lege: ſed homo eſt liberior aliis animalibus, quę non ſubduntur legi naturali.

3 Tertio arguitur, quòd non ſit aliqua lex humana: quia menſura debet eſſe certiſſima; vt dicitur.j.Methaphyſicę: ſed dictamẽ humanæ rationis de rebus gerendis eſt incertum, ſecũdum illud Sap.ix. Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ noſtrę:igitur. Sap. 9.

4 Quarto ar. quòd non fuerit neceſſarium eſſe aliquam legem a Deo datam: quia lex naturalis eſt quædam, participatio legis æternæ in nobis: ſed lex æterna eſt lex diuina: ergo non oportet pręter legem naturalem, & leges humanas ab ea deriuatas eſſe aliam legem diuinam.

Contra. Data fuit lex uetus a Deo p Moyſem: & lex noua immediate a Chriſto: vnde utraq; illarũ dicitur lex diuina. Primo notandum ſecundũ Tho. ꝙ lex nihil aliud eſt, quàm dictamen practicę rationis in Principe, qui gubernat aliquã cõmunitatẽ pfectam: ita ꝙ propoſitiones vniuerſales rationis practice, dictantis quid agẽdũ, & quid fugiẽdũ, habent rationẽ legis, ſiue actualiter cõſiderentur, ſiue habitualiter tantũ a ratione teneantur. 1. 2. q. 91. ar. 2. Certũ eſt aũt, quòd mũdus diuina prouidentia regitur: ideo dictamen gubernationis rerum in Deo, habet rationem legis: illud autem dictamen eſt æternum, ideo lex æterna dicitur. ſm Scot. oportet autem dicere, quòd lex ęterna in Deo, non eſt a ratione practica: immo magis a diuina voluntate, quæ prius natura habet ordinare de rebus agendis, q̃ intellectus intelligat: & ideo notitia quam habet in intellectus diuinus de talibus, eſt ſpeculatiua, & non practica, niſi ſumeretur practicum ſatis large. Secundo notandũ, quod creatura rationalis excellentiori quodam modo diuinæ prouidentiæ ſubiacet quàm aliæ creaturæ, inquantum ipſa eſt prouidentiæ particeps ſibi, & aliis prouidens: ideo ut dicit beatus Thom. Participatio legis ęternę in creatura rationali dicitur lex naturalis. Vnde dicit pſal. Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui domine, quia uidelicet in nobis eſt participatio diuini luminis: uidelicet lumen Pſa. 4.

rationis

rationis naturalis, quo diſcimus quid bonum, & quid malum, quod pertinet ad legem naturalem. Tertio notandum, quod ſicut dicit Thom. Neceſſe eſt, quòd tam ex pręceptis legis naturalis, quàm ex principijs cōmunibus ratio humana procedat ad aliqua magis particulariter diſponenda: & iſtæ particulares diſpoſitiones humanitus inuente dicūtur leges humanæ obſeruatis alijs conditionibus, quę pertinēt ad rationē legis, vt dictum eſt in quæſtione præcedenti. Quarto notandum, quòd cum homo ordinetur diuinitus in finem ſupernaturalē homini naturaliter ignotum, ac etiam media, quibus in illū finem peruenitur, non poſſunt eſſe naturaliter homini plane cognita: ideo oportuit homini legem aliquam a Deo dari, per quam dirigeretur in illum finē, & iſta dicitur lex diuina.

Con. 1. His pmiſſis ponēda eſt talis concl: Præter legē ęternā naturalē, & humanā, neceſſaria fuit homini lex diuina. Probat doctor ſanctus per quatuor rationes. Prima iā tacta eſt in quarto notabili. Secūda eſt, quia de contingentibus, & particularibus, cuiuſmodi ſunt actus humani diuerſorum ſolent eſſe diuerſa iudicia, ex quibus contrarię leges procedunt, in quibus poteſt eſſe multiplex error, igitur, vt homo abſque dubitatione ſcire poſſit quid agendum, & quid fugiendum oportuit ipſum dirigi per legem diuinitus datam, de qua conſtat, quòd non poteſt errare. Tertia eſt, quia lex humana non poteſt ſufficiēter ordinare motus interiores, qui latent, ergò neceſſe fuit hoc fieri per legem diuinam. Quarta eſt, quia lex humana non poteſt omnia mala punire, aut etiā efficaciter prohibere: ideo neceſſaria fuit lex diuina, per quam omnia peccata prohibentur, & iſtæ quatuor cauſę videntur tāgi in Pſalm. vbi dicitur. Lex domini immaculata, id eſt nullam peccati turpitudinem permittēs conuertens animas, quia ſcilicet non ſolum exteriores actus, ſed actus interiores dirigit: teſtimonium domini fidele, ſcilicet ppter certitudinem veritatis, & rectitudinis ſapientiam pręſtās paruulis, inquantū ſcilicet ordinat ad ſupernaturalem finem. Et ſi quęratur de lege fomitis, de qua dicit Apoſtolus ad Ro. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantę legi mentis meæ. An contineatur ſub aliqua legum prędictarum, vel ſit alia ab ipſis, & quomodo habeat vim legis, cum non ſit obligatoria. Dicit Thom. quod ipſa ſenſualitatis inclinatio, quæ fomes dicitur: in alijs quidem animalibus habet rationem legis, non quidem eſſentialiter ad modum regulantis, ſed participatiue, ad modum regulati, eo modo quo, inclinatio, quę inuenitur in his, quę ſubiecta sūt legi participatiue, dicitur lex. In hominibus autem talis inclinatio ſenſualitatis non habet directe rationē legis, ſed magis eſt deuiatio a lege ratio. Sed inquantum per diuinam iuſtitiam homo deſtituitur ab originali iuſtitia, & vigore rationis ipſe impetus ſenſualitatis, Rom. 7.

qui eum ducit habet rationem legis inquantum eſt pœnalis, & ex lege æterna conſequens hominē deſtituitū ꝓpria dignitate.

1 Ad primum ar. dicendū, ꝙ ab æterno omnia ſunt a Deo cogni ta, & prçordinata, & ideo prçordinatio eorum habet rationem legis çterne, licet autem promul gatio legis illius ex parte audien tis, aut inſpicientis non ſit æterna, bene tamen ex parte Dei pro mulgantis.

2 Ad ſecundum arg. dicendū ꝙ etiam animalia irrationalia par ticipant rationem æternam ſuo modo, ſicut & rationalis creatura, ſed quia rationalis creatura participat eam intellectualiter, & rationaliter, ideo participatio legis æternæ in creatura rationa li, proprie lex vocatur. In creatu ra autem irrationali non pōt dici lex, niſi per ſimilitudinem.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ non oportet omnem menſuram eſſe omnino infallibilem, & certam: ſed ſecundum, ꝙ eſt poſſibile in genere ſuo.

4 Ad quartum argumen. dicendum, ꝙ per naturalē legem participatur lex æterna, ſecundum naturalem conditionem hominis, ſed oportet, vt altiori modo dirigatur homo in vltimum finē ſupernaturalem.

Vtrum omnis lex deriuetur a lege æterna.

D. Tho. 1. 2. q. 93. ar. 3.

Secundo quæritur. Vtrum oīs lex deriuetur a lege æterna.

1 Arg. ꝙ non, quia nihil iniquū procedit a lege æterna, ſed quædam leges ſunt iniquæ, ſm illud Eſaiæ. x. Væ qui condunt leges iniquas: igitur. *Eſa. 10.*

Item dicit Auguſt. quòd lex, quæ populo regendo ſcribitur recte multa permittit, quæ per diuinam prouidentiam vindicantur: ſed diuina prouidētia eſt lex æterna, ergo nec etiā omnis lex recta procedit a lege æterna. *De libe. arb. li. 1.*

Contra. Prouerb. viij. dicit di uina ſapientia. Per me reges regnant, & legum conditores iuſta decernunt. Lex autem æterna pertinet ad diuinam ſapientiam. *Pro. 8.*

Primo notandum ſecundū Tho. quòd lex æterna eſt ipſa diuina ſapientia ſecundum, quod eſt directiua omnium actuum & motuum. Vnde dicit Auguſti. quòd lex çterna eſt ſumma ratio cui ſemper obtemperandum eſt. hāc igitur legem æternam nullus cognoſcit, ſecūdum ꝙ in ſeipſa eſt, niſi ſolus Deus, & beati. Omnis tamen creatura rationalis in ipſam cognoſcit, ſecundum aliquā eius irradiationem. Omnis. n. cognitio ueritatis eſt quædam irradiatio legis æternæ, quæ eſt veritas incommutabilis, vt dicit Auguſtinus in libro de vera religione. *1. 2. q. 93. ar. 2* *De libe. arb. li. 1* *Aug. in lib. de ue ra relig.*

Secundo notandum ſecūdum eundem Thomam, quòd legi æternæ ſubduntur omnia, quç ſunt in rebus a Deo creatis, ſiue ſint neceſſaria, ſiue contingentia. Vnde dicit Auguſtinus de ciuitate Dei. Nullo modo aliquid legibus ſummi creatoris ordinationique ſubtrahitur a quo pax vniuerſitatis adminiſtratur. *Aug. de Ci. Dei.*

Tertio notandum, quòd ſicut dic. Thom. lex æterna dupliciter participatur a creaturis. Vno modo per modum cognitionis. Alio modo

modo per modum actionis, & paſſionis, inquantum participat per modum principii interioris motiui, & hoc ſecundo modo legi æternæ ſubduntur creaturę irrationales. Creatura vero rationalis modo vtroque legi ęternæ ſubditur, quia & cognitione legis ęternæ aliquo modo habet, & ſibi ineſt naturalis inclinatio ad illud, quod eſt conſonum legi æternæ. Eſt tamen differētia, quo ad bonos & malos, quia boni perfectius ſubſunt legi ęternę tanquam ſemper ſm eam agentes. mali vero imperfecte quantum ad actiones, quia imperfecte cognoſcunt, & imperfecte tēdunt ad bonum, ſed quantum deficit ex parte actionis, ſuppletur ex parte paſſionis, quia intantū patiuntur ſecundum dictamē legis ęternæ, quantum deficiūt facere, quod legi æternæ conuenit.

Con. 1. His pręmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Omnis lex a lege æterna deriuatur: patet per Auguſtinum dicentem, quòd in tēporali lege nihil eſt iuſtum, ac legitimum, quod non ex æterna lege homines ſibi deriuauerunt. *De libe. arb. li.* 1. Item ſic probat Thom. quia virtus ſecundi mouenti deriuatur a virtute primi, ſed lex æterna eſt ratio gubernationis in primo gubernante, ergo omnes rationes gubernationis in ſecundis gubernantibus, a lege æterna deriuātur: huiuſmodi autem gubernationes inferiorum gubernantium ſunt quæcunque aliæ leges præter legē ęternam, igitur.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ lex iniqua non habet rationem legis, recedit enim a ratione.

2 Ad ſecundum argumentum dicendum, quòd lex humana aliqua permittit non ea approbando, ſed quia ea dirigere non proteſtandæ, hoc ipſum, quod ſe nō intromittit de his, quę dirigere non poteſt, ex ordine legis æternæ prouenit.

Vtrum lex naturæ poſſit a corde hominis aboleri.

D. Tho. 1. 2. *q.* 94. *ar.* 1.

QVEASTIO III.

TErtio quæritur. Vtrum lex naturæ poſſit a corde hominis aboleri.

Arguitur, quòd ſic, quia lex gratiæ eſt efficacior, quàm lex naturæ, ſed lex gratiæ deletur ꝑ culpam, igitur. 1

Contra. Dicit Auguſ. loquens ad Deum. Lex tua ſcripta eſt in cordibus hominū, quàm nec vlla delet iniquitas, ſed lex ſcripta in cordibus hominum eſt lex naturalis, ergo lex naturalis deleri nō poteſt. *Lib.* 2. *Confeſſ.* Primo notandum ſecundum Thom. quòd præcepta legis naturæ hoc modo ſe habent ad rationē practicam, ſicut principia prima demonſtrationū ad rationem ſpeculatiuam, vtraque enim ſunt per ſe nota. Sicut autem ens primum, quod cadit in apprehenſione ſimpliciter, ita bonum eſt primum, ꝙ cadit in apprehēſione practicæ rationis. Omne enim agens agit propter finem, qui habet rationem boni, & ideo primum principium in ratione practica eſt, quòd bo- *1. 2. q. 5. ar. 1.*

 num

num eſt proſequendum, & malum fugiendum: & ſuper hoc fundantur alia præcepta legis naturę, quia videlicet omnia illa facienda, uel vitanda pertinent ad legem naturæ, quæ ratio apprehendit naturaliter eſſe bona, aut mala. Secundo notandum, quòd vt dicit *Thom.* ſecundum ordinem inclinationum naturalium eſt ordo pręceptorum legis naturæ. Primo enim ineſt homini inclinatio ad bonum ſecundum naturam, in qua communicat cum omnibus ſubſtantiis, prout ſcilicet quælibet ſubſtantia appetit naturaliter conſeruationem ſui eſſe: & ſecundum hoc ad legem naturæ pertinent ea, per quæ vita hominis conſeruatus, & contrarium impeditur. Secũdo ineſt homini inclinatio ad aliqua magis ſpecialia ſecũdum naturam, in qua communicat cum cęteris animalibus: & ſecundum hoc dicuntur ea eſſe de lege naturæ, quæ natura omnia animalia docuit, ſicut eſt commixtio maris, & fœminæ, & educatio liberorum, & ſimilia. Tertio ineſt homini inclinatio ad bonum ſecundum naturam rationis, ſicut ad hoc, quod ueritatem cognoſcat de Deo, & quòd in ſocietate uiuat, & quòd nec Deum, nec homines offendat, & cætera huiuſmodi. Ex quo ſequitur, quòd omnes actus virtuoſi inquantum huiuſmodi ſunt de lege naturæ, licet non ſecundum proprias ſpeciales rationes. Sequitur etiam ex dictis, quòd lex naturæ quantũ ad principia eſt eadem apud omnes: licet quantum ad cõcluſiones principiorum communium nõ ſemper ſit eadem apud omnes, quamuis hoc vt in paucioribus contingat. Sequitur vlterius, quòd lex naturæ mutari non poteſt quantum ad prima principia legis naturę, licet in ſecundariis, quę ſunt quaſi quædã concluſiones propinque primis principiis, contingere poſſit mutatio, licet raro: & hoc propter aliquas ſpeciales cauſas impediẽtes obſeruantiam talium præceptorum: puta propter malam cõſuetudinem, aut malam habitudinem naturę, ſicut olim apud Germanos latrocinium non reputabatur iniquum, cum tamen ſit expreſſe contra legem naturę, ut refert Iulius Cæſar de bello Gallicano, magis tamen proprie in tali caſu dici debere lex naturæ in aliquo obfuſcari, quàm mutari.

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Lex naturæ quãtum ad præcepta communiſſima, non poteſt a cordibus hominum deleri, licet quantum ad præcepta ſecundaria aliqualiter deleri poſſit, patet ſatis ex dictis. *Con. 1.*

Ad argumentum dicendum, quod licet gratia ſit efficacior quàm natura: tamen natura eſt eſſentialior homini: & ideo magis permanens. 1

Vtrum

Vtrum lex humana debeat præcipere virtutes, & cohibere uitia.

D. Thom. 1. 2. q. 95 ar. 1.

QVÆSTIO IIII.

QVarto quæritur. Vtrum ad legem humanam pertineat omnia uitia cohibere, & actus omniũ virtutũ præcipere?

1 Primo arguitur, quod ipsam pertineat omnia vitia cohibere, quia dicit Ysid. lib. Eth. quòd leges ad hoc ſunt factæ, vt earum metu coerceatur humana audatia nõ autem ſufficienter coerceretur, niſi omnia mala cohiberentur per legem, igitur. *Yſid. lib. Ethic.*

2 Secundo ar. quod lex humana nõ præcipiat actus oĩum virtutum. Actibus enim virtutũ opponũtur actus vitioſi, ſed lex humana non cohibet omnia vitia, vt patet per Augu. igitur.

3 Tertio argui. Actus virtutis a virtute procedit, ſed virtus eſt finis legis, & ita, quod illud quod eſt ex virtute ſub præcepto legis cadere non poteſt, igitur. *De libe. arb. li. 1.*

Contra. Quãntum ad primam partem dicit Augu. quod lex humana recte permittit aliqua, quę diuina prouidentia habet vindicare: diuina autem prouidentia nõ vindicat, niſi vitia. Et quantum ad ſm dicit Philo. Quòd lex præcipit forti opera facere, & q̃ temperati, & quæ manſueti. Similiter autem ſecundum alias virtutes, & malitias hæc quidem iubens, hęc autem prohibens. *Ibidem.* *Ethic. lib. 5.*

Primo notandũ ſecundum Tho. quòd quia inueniuntur quidam proterui, & ad vitia proni, qui verbis de facili moueri non poſſunt, neceſſarium fuit, vt per vim, vel metum cohiberentur a malo, vt ſaltem ſic malefacere deſiſtẽs aliorum quietam vitam non impedirẽt, & tandem perducerentur ad virtutem, ideo oportuit leges humanas ĩſtitui, quibus in ipſis improbis refrenaretur nocendi facultas. Et ſicut Philoſophus dicit. Melius eſt omnia ordinari lege, quàm dimittere iudicium arbitrio, & hoc propter tria. Primo, quia facilius eſt inuenire paucos ſapientes, qui ſufficiant ad rectas leges condendas, quàm multos, qui requirerentur ad recte iudicandum de ſingulis. Secundo, quia illi, qui ponunt leges ex multo tempore, cõſiderant quid lege ferendum ſit Iudicia autem ſingularia fiunt de cauſis ſubito exortis: facilius autem ex multis cõſideratis poteſt homo quod videre rectum, quàm ex vno ſolo facto. Tertio, quia legiſlatores iudicant in vniuerſali, & de futuris, ſed homines iudicijs præſidentibus iudicant de præſentibus, atque afficiuntur amore, vel odio, vel aliqua cupiditate, & ſic eorum deprauatur iudicium, iõ neceſſarium fuit, ut quantum poſſibile eſt, per legẽ determinaretur quid, vel qualiter iudicandum ſit, licet oporteat quædam ſingularia, quæ non poſſunt lege comprehendi, committere iudicibus, vt philo. ibidem dicit. Secundo notandum, quòd ſicut dicit Tho. vbi ſupra. Omnis lex humanitus poſita in tantum habet de ratione legis inquantum a lege naturæ deriuatur. Si vero a lege naturali diſcordet, iam non erit lex, ſed legis corruptio. Po- *1. 2. q. 95. ar. 2.* *Rethor. lib. 1.*

teſt autem a lege naturali dupliciter aliquid deriuari. Vno modo, ſicut concluſio ex principiis. Alio modo ſicut determinatio alicuius ordinationis. Exemplũ de primo, ſicut hoc, quod eſt nõ eſſe occidendum, deriuatur ab eo, quod eſt, nulli eſt faciendum malum. Exemplum de ſecundo, ſicut ꝙ tali pœna, vel tali puniat aliquis, eſt determinatio legis naturæ, quæ dictat illum eſſe puniendum, qui peccat. Ea autem, quæ ſunt primi modi, ſic ſunt leges humanæ, ꝙ etiam aliquid vigoris habent ex lege naturali. Ea vero, quæ ſunt ſecundi modi ex ſola lege humana vigorẽ habent. Prima autem dicuntur pertinere ad ius gentium, cuiuſmodi ſunt iuſtæ emptiones, uenditiones, & alia huiuſmodi, ſine quibus homines non poſſunt cõuenire. Vnde dic. Iſidorus, ꝙ ius gentium eſt, quo fere omnes gẽtes vtũtur. Vnde tale ius aliquo modo eſt naturale homini, ſm quod eſt animal rationale. iuxta quod etiam dicit Iſidorus, ꝙ ius naturale eſt, quod eſt cõe oĩum nationum. Alia vero, quæ dãtur per modum particularis determinationis, & quæ ſolum habẽt vigorem ex lege humana dicuntur pertinere ad ius ciuile, ſecundum quod quælibet ciuitas ſibi aliquid accõmode determinat. *i. Ethi olog.*

Tertio notandum ſecundũ Tho. vbi ſupra, ꝙ leges humanæ ſi iuſtæ ſint habent vim obligandi in foro conſcientiæ a lege æterna, a qua deriuantur, dicũtur autem leges iuſtæ, & ex fine, quando. ſ. ordinantur ad bonum commune, & ex auctoritate quando ſcilicet lex lata non excedit poteſtatem ferentis, & ex forma qñ ſcilicet ſm æqualitatem proportionis imponuntur ſubditis onera in ordine ad bonum commune. Lex autem iniuſta non obligat in foro conſcientiæ, niſi forte, quandoque propter ſcãdalum euitandum, propter quod etiam homo aliquando iuri ſuo cedere debet.

Con. 1. His præmiſſis ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Ad legem humanam non pertinet omnia vitia cohibere, probat Tho. quia ut dicit Iſido. Lex dẽt eſſe poſſibilis ſm naturam, & ſecundum conſuetudinem patriæ, & pro communi vtilitate eorũ, quibus imponitur. Sed lex humana imponitur multitudini hominum, in qua maior pars eſt imperfectorum, qui non poſſunt ſtatim, & ſubito induci ad virtutẽ, & ad hoc, vt ab omnibus malis abſtineant, ergo non oportet, ꝙ lege humana prohibeantur oĩa vitia, ſed ſolum grauiora, a quibus poſſibile eſt maiorem partẽ multitudinis abſtinere, & præcipue quæ ſunt in nocumentũ aliorum. Si autem lex humana daret præcepta cohibẽtia omnia vitia hmõi pręcepta ferre nõ valẽtes, in deteriora mala prorumperẽt.

Con. 2. Secunda concl. Lex humana hẽt præcipere actus omniũ uirtutum. probat Tho. vbi ſupra, q̃a omniũ virtutum obiecta referri poſſunt ad bonũ cõe, ergo nulla eſt virtus, de cuius actibus lex præcipere non poſſit, non tñ de omnibus actibus omnium virtutum pręcipit lex humana, ſed ſolum de illis, qui ſunt ordinabiles ad bonum commune, uel immediate, uel mediate.

Tertia

Con.3. Tertia concl. Licet lex humana neceſſitate imponat in foro conſcientię, tñ quãdoq; licet eũ, qui ſubditur legi præter verba legis agere. Prima pars, patet ex 3. notabili. Secunda ſic probatur a bea. Tho. quia lex proponitur ſm ea, quę vt in pluribus accidere poſſunt, habendo intentionem ad communem vtilitatem, ergo ſi emergat caſus particularis, in quo legis obſeruantia ſit damnoſa communi vtilitati nõ eſt obſeruantia: magis.n. attendendum eſt ad intentionem legiſlatoris, quàm ad verba legis. Eſt tamen conſiderãdum, quòd ſi obſeruatio legis ſecundum verba non habeat ſubitum periculum, cui oporteat ſtatim occurri non pertinet ad quemlibet interpretari quid ſit vtile cõitati, vel inutile: ſed ad ſolos principes. Si vero ſit ſubitum periculum, nõ patiens tantam morã, vt ad ſuperiorẽ recurri poſſit: ipſa neceſſitas diſpenſationẽ hẽt annexã, quia neceſſitas nõ ſubditur legi.

1 Ad primũ argu. dicendum, ꝙ audacia videtur pertinere ad inuaſionem aliorum. Vnde præcipue pertinet ad illa peccata, quibus iniuria proximis irrogatur.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ lex humana nõ prohibet oẽs actus vitioſos: prohibet aũt aliquos actus ſingulorũ vitiorum.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ lex non præcipit actum virtuoſum, inquantum a virtute procedit, ſed præcipit actum ſimilem, qui virtutem antecedit. Vnde homines virtuoſi dicuntur nõ ſubdi legi, eo quòd lege non coguntur, ſed tamen voluntate conſonant legi, & lege reguntur.

Vtrũ lex humana ſit mutabilis, &c.

D. Tho. 1.2.q.97.ar.3.

QVAESTIO. V.

Qvinto quęritur. Vtrum lex humana ſit mutabilis, & diſpenſabilis per recto res multitudinis.

Primo arguitur, ꝙ mutari nõ debeat, quia lex humana deriuatur a lege naturali, quæ immobilis permanet. igitur. 1

Secundo arg. ꝙ non ſit diſpenſabilis, quia lex eſt ſtatuta pro cõmuni vtilitate, vt dicit Iſidorus, ſed cõmune bonũ non dẽt intermitti pro priuato bono alicuius perſonę, quia vt dicit philoſo. Bonum gentis diuinius eſt quàm bonum vnius hominis, ergo non debet diſpenſari cum aliquo, vt prętermittat legem. 2 8. Ethi.

Tertio arg. Lex humana ſi ſit recta, conſonat legi naturali, & legi diuinæ, aliter enim non congrueret religioni, & diſciplinæ, quod requiritur ad legẽ, vt dicit Iſidorus, ſed in lege naturali nullus diſpenſare poteſt, nec in lege diuina: ergo nec in humana. 3

Contra. Dicit Aug. Lex tẽporalis quãuis iuſta ſit, cõmutari tñ per tẽpora iuſte poteſt. Primo notandũ ſm Tho. ꝙ duplex põt eſſe cauſa mutationis legis humanę. Vna eſt ex parte rationis, cui naturale eſt ab imperfecto ad perfectum procedere. Vnde primi, qui ſtatuerunt aliquid vtilitati hominum, non valentes omnia conſiderare, inſtituerunt quædã imperfecta in multis deficientia, quę poſteriores mutauerunt, inſtituentes perfectiora. Secunda cauſa eſt ex parte homi- Auguſt. lib. 1. de lib. arb. 1.2.q. 97.ar.3.

num, quorum actus lege regulantur, mutatis .n. hominum conditionibus, quandoque mutandæ ſunt leges, quia ſecundum diuerſas hominum conditiones, diuerſa eis expediunt. Secundo notandum ſecundum Thomam ibidem, quod lex humana intantum recte mutatur, inquantum per eius mutationem communi vtilitati prouidetur, videlicet cum aliqua maxima, & euidentiſſima vtilitas ex nouo ſtatuto prouenit, vel cum maxima neceſſitas ad hoc impellit, eo quod lex conſuetam, aut manifeſtam iniquitatem continet, aut eius obſeruatio eſt plurimum nociua. Tertio notandum ſecundum Thomam ibidem, quod diſpenſatio proprie importat commenſurationem alicuius communis ad ſingula. Vnde etiam gubernator familiæ dicitur diſpenſator, inquantum vnicuique de familia cum menſura diſtribuit. Sic igitur in quacunque multitudine dicitur aliquis diſpenſare, cum ordinat aliquod commune præceptum, ſic a ſingulis adimplendum. Contingit autem quandoque aliquod præceptum ad comodum multitudinis inſtitutum, non eſſe conueniens huic perſonæ, vel in hoc caſu, quia ſ. per hoc impediretur aliquid melius, vel etiam induceretur ad malum. Periculoſum tamen eſſet, vt hoc committeretur iudicio cuiuſlibet, niſi forte propter euidens, & ſubitum periculum. Ideo ſolus ille, qui habet regere multitudinem, poteſtatem habet diſpenſandi in lege humana. Si autem abſque ratione prædicta, pro ſola voluntate licentiam tribuat, non erit fidelis, in diſpenſatione autem erit imprudens: infidelis quidem, ſi non habeat intentionem ad bonum commune. Imprudens vero ſi rationem diſpenſationis ignoret, propter quod dominus dicit, quis putas eſt fidelis ſeruus, & prudens, quem conſtituit ſuper familiam ſuam. *Luc.12.*

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Lex humana quandoque eſt mutanda, & in ea quandoque diſpenſandum eſt: patet ex dictis. *Con.1.*

1 Ad primum arg. dicendum, quod lex naturalis immobilitatem habet ab immobilitate legis æternæ naturam inſtituentis, ipſa vero ratio humana, quæ inſtituit legem humanam, mutabilitatem habet in hactibus ſuis.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, quod diſpenſatio nunquam debet fieri in præiudicium boni communis, ſed ea intentione, vel ad bonum commune proficiat.

3 Ad tertium argu. dicendum, quod lex naturalis quantum ad communia præcepta diſpenſationem non recipit. In alijs vero, quæ ſunt quaſi concluſiones præceptorum communium quandoque per hominem diſpenſatur, puta, quod non reddatur mutuum proditori patriæ, vel aliquid huiuſmodi. Ad legem autem diuinam ita ſe habet quilibet homo, ſicut perſona priuata ad legem publicam, cui ſubijcitur. Vnde ſicut in lege humana publica non poteſt diſpenſare, niſi ille a quo lex inchoationem habet, vel is cui ipſe commiſerit. Ita in præceptis iuris diuini, nullus poteſt diſpenſare, niſi Deus, vel is, cui ipſe ſpecialiter commiſerit.

Vtrum conſuetudo poſſit obtinere vim legis, & amouere legem. *D. Tho.*

D. Thom. 1. 2. q. 98. ar. 1.

QVÆSTIO VI.

SExto quæritur. Vtrũ conſuetudo poſſit obtinere vim legis, & amouere legem.

1 Arguitur ꝙ non, quia ex multis malis non poteſt fieri vnum bonũ, ſed ille qui primo incipit agere cõtra legẽ malefacit, ergo multiplicatis ſingulis actib⁹ nõ efficietur aliquod bonũ: lex aũt eſt quoddam bonum. igitur.

Contra. Dicit Aug. in quadã epiſtola. Mos populi Dei, & inſtituta maiorũ pro lege ſunt tenenda. Et ſicut præuaricatores legum diuinarũ, ita & contẽptores conſuetudinum eccleſiaſticarum coercendi ſunt. Primo notandũ, ꝙ lex naturalis, & lex diuina, eo ꝙ procedũt a diuina voluntate, nunquã mutari poſſunt per conſuetudinẽ procedentẽ a voluntate hoĩs, ſed ſolum per auctoritatẽ diuinã mutari poſſent, & inde eſt, ꝙ nulla conſuetudo põt obtinere vim legis cõtra legẽ diuinã, vel naturalem. *Lib. Synonim.* Vnde dicit Iſidorus. Vſus auctoritati cedat, prauum vſum lex, & ratio vincat, leges aũt humanæ, q̃m ſunt a voluntate humana, ſunt mutabiles per humanã voluntatẽ, quę manifeſtatur ꝑ conſuetudinẽ, ſicut & per verbũ manifeſtari poſſet, cum. n. aliquid multotiens fit, vr̃ ex deliberato rationis iudicio prouenire. Secũdo notãdum, ꝙ ſi multitudo ſit libera, quæ poſſit legem facere, tunc ſufficit conſenſus multitudinis ad aliquid obſeruandum. Conſuetudo autem manifeſtat illum conſenſum. Si vero multitudo non habeat liberã poteſtatem condendi legẽ ſibi, vel remouendi legẽ iam poſitam, tñ inquantũ conſuetudo in tali multitudine pręualens per eos toleratur, ad quos pertinet legẽ imponere, & ſic videntur approbare etiã obtinet vim legis. Tertio notandum, ꝙ ſicut di. Tho. non eſt intelligendum generaliter, quod ſemper conſuetudo vincat legẽ, ſed ſolum qñ lex prius poſita videtur inutilis, aut quia nõ impoſſibilis, ſiue nimis difficilis ſeruari ſ̃m conſuetudinẽ patriæ. Si autem maneat ea ratio propter quam prima lex vtilis erat. tunc non conſuetudo, ſed lex conſuetudinem vincit.

His præmiſſis, ponẽda eſt talis concluſio. Conſuetudo quandoq; vincit legem humanã, & obtinet vim legis patet ex dictis. *Con. 1.*

1. Ad argu. dicendum, quòd leges humanę in aliquibus caſibus deficiunt, ideo quandoq; poteſt quis præter legem agere, nec tamen erit actus malus, & cum tales actus multiplicãtur propter aliquam mutationẽ in hominibus, tunc manifeſtatur per conſuetudinem, quia lex præcedens vlterius non eſt vtilis, ſicut etiã manifeſtaretur ſi lex contraria verbo promulgaretur.

Vtrum lex diuina ſit vna tantum.

D. Tho. 1. 2. q. 107. art. 1.

QVAESTIO VII.

SEptimo quæritur de lege diuina. Vtrum ſit vna tantum.

1 Primo quod ſic, quia lex diuina

na

na videtur eſſe propinquior legi æternę,quę eſt vna,quàm lex naturalis,ſed lex naturalis eſt vna omnium,igitur.

2 Secundo ar. Eadē eſt fides antiquorū & modernorū, vt dr̄ in gloſa, ergo etiā eadē lex. Tertio ar. Apoſt. vr̄ diſtinguere vtranq; legē: veterē appellans legē factorū,legē vero nouā legē fidei, ſed lex vetus fuit etiā fidei ſm̄ illud. Omnes teſtimonio fidei probati,quod dr̄ de patribus veteris teſtamēti. Similiter etiam lex noua eſt lex factorū. Dr̄.n. benefacite his qui oderunt vos.

Contra dicit Apoſt. Translato ſacerdotio, neceſſe eſt,vt legis tranſlatio fiat,ſed aliud eſt ſacerdotium noui,& veteris teſtamēti,vt ibi probat Apoſt.igiť,& alia lex. Primo notandū,ꝙ ſicut dicit Tho. dupliciter diuerſificari poſſunt leges. Vno mō ſm̄ diuerſitatē finiū ad quos fiunt, & ordinantur. Alio mō ſm̄ ꝓpinquitatē,vel diſtantiam reſpectu eiuſdē finis,puta in eadē ciuitate. Dicit alia lex,quæ imponitur viris perfectis, q ſtatim poſſunt exequi ea, quæ pertinent ad bonum cōmune,& alia lex,quæ datur de diſciplina puerorum. Secundo notandum, quòd Apoſt. Comparat ſtatum veteris legis ſtatui pueri exiſtentis ſub pædagogo. Statum autem nouę legis cōparat ſtatui viri perfecti, qui iam non eſt ſub pædagogo. Sicut autem dicit Tho. Perfectio nouę legis reſpectū veteris attenditur ſm̄ tria, quæ pertinent ad legē. Primum eſt ad bonū cōe ordinatio. Lex.n.vetus directe ordinat ad bonum terrenum. Vnde Exodi.3. In principio legis inuitatur populus ad regnum Chananęorum. Lex vero noua directe ordinat ad bonum cœleſte, & ſpirituale. Vnde Chriſtus in principio ſuæ prædicationis inuitat ad regnum cœlorum, vt patet Math.4. Vnde dicit Auguſt. quòd rerum temporalium promiſſiones teſtamento veteri continentur, ſed ęternæ vitæ promiſſio ad nouum pertinet. Secundum eſt humano,tum actuum directio,in quo ſupereminet lex noua: legi veteri interiores actus animi ordinando, ſecundum illud, Math. v. Niſi abundauerit iuſtitia veſtra pluſquam ſcribarum, & phariſeorum, non intrabitis in Regnum cœlorum, &c. & ideo dicitur, quòd lex vetus cohibet manum, & lex noua animum. Tertium eſt hominum ad mandatorum obſeruantiā inductio. Lex enim vetus inducebat timore pœnali, lex autem noua inducit per amorem, ideo dicit Auguſtin. contra Adamantium Manichæi diſcipulum. Breuis differentia eſt legis, & euangelij, timor, & amor. Fuerunt tamen in veteri teſtamēto aliqui ex amore Deo ſeruientes, & pro miſſiones ſpirituales, principaliter expectantes: & ſecundum hoc pertinebant ad legem nouam, quæ eſt lex charitatis, & gratię quamuis autem lex vetus daret præcepta charitatis, tamen per eam non dabatur ſpiritusſanctus per quem diffunditur charitas in cordibus noſtris. Tertio notandum, quòd ſicut dicit Tho. Lex noua implet veterem, inquantum ſupplet illud, quod veteri legi deerat. Finis enim

Margin notes: Mat.21 / Rom.4 / Heb.11 / Math.5 / Heb.7 / 1.2.q.107.ar.1 / Gal.4 / 1.2.q.91.ar.5 / Exod.3 / Mat.4 / Contra Fauſt. lib.4 / Mat.5

enim veteris legis erat iuſtificatio hominum, quã lex efficere non poterat, ſed figurabat. Lex autem noua iuſtificat per virtutem paſſionis Christi, vt oſten-
Rom.8. dit Apoſtolus ad Rom.viij. Vnde lex noua dicitur lex veritatis. Lex autem vetus vmbræ, vel figuræ perfectis autem bis, quę figurabantur figura non vlterius obſeruanda eſt, & ideo ceremoniæ legis tolluntur cum implentur. Pręcepta vero moralia in lege noua ex hoc dicũtur impleri, quia Chriſtus verum intellectum ipſorum expreſſit: vt pa-
Mat.5. tet Math.v. Et eis ſuperaddit quædam perfectionis concilia,
Mat.19 vt patet Math.xix. Et dictis itaque patet, quòd lex noua radicaliter, & virtualiter cõtinetur in veteri. Vnde Chriſo. exponẽs
Mar.4. illud quod Marc.iiij. dr. Terra fructificat primam herbam Dei de ſpicam, deinde plenum fructum in ſpica ſic dicit. Primo fructificat herbam in lege naturę: poſtmodum ſpicas in lege Moyſi, poſtea fructum in euangelio, ſic igitur eſt lex noua in veteri, ſicut fructus in ſpica. Omnia enim, quæ credenda, & agenda traduntur in nouo teſtamen to explicite, & aperte in veteri habent implicite, & ſub figura.

Con.1. His pręmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Lex noua non eſt alia a lege veteri, attendendo diuerſitatem ex parte finis; ſed attendendo diuerſitatem ſecundum proprinquitatẽ, & diſtantiam reſpectu eiuſdem finis. Prima pars patet, quia vtriuſque eſt vnus finis, ſcilicet vt homines ſubdãtur Deo. Secunda pars patet, quia lex vetus imperfectius ducit ad illũ finem, quàm lex noua, vt patet ex dictis.

1 Ad primũ arg. dicendum, ꝙ lex naturalis dirigit hominem ad quędã pręcepta cõmunia, in quibus conueniunt tã perfecti, ꝙ imperfecti, & ideo eſt vna omnium. Sed lex diuina dirigit hominem etiam in particularibus quibuſdam, ad quę non ſimiliter ſe habent perfecti, & imperfecti: & ideo oportuit legem diuinam eſſe duplicem.

2 Ad ſecundũ ar. dicendũ, ꝙ vnitas fidei atteſtatur vnitati finis vtriuſque legis, ſed tamen fides alium habet ſtatũ in veteri, & in noua lege, nam quod illi credebant futurum, nos credimus factum.

3 Ad tertium argu. dicendum, quòd lex noua dicitur lex fidei, & gratiæ inquantum principalitas eius cõſiſtit in ipſa gratia, ꝗ interius datur credentibus, hęc autem ſecũdario aliqua facta. Illi tem qui in veteri teſtamẽto fuerunt Deo accepti per fidem, ſm hoc ad nouum teſtamẽtum pertinebant, non enim iuſtificabantur niſi per fidem Chriſti. Vnde de Moyſe dicit Apoſt. quòd maiores diuitias exiſtimabat theſauro Egyptiorum improperiũ Chriſti. *Heb.11.*

Vtrum lex noua ſit grauior veteri.

Scot 3.d.40.q.1.

QVAESTIO VIII.

Octauo quęritur. Vtrum lex noua ſit grauior veteri.

1 Primo ar. quod ſic, quia lex noua multa ſuperaddit legi veteri,

Mat. 5. teri, vt patet Matt.v. ergo habet totam grauitatem ipſius, & addit vltra aliquā grauitatē. igitur.

2 Secundo arguitur. Status ſub lege gratiæ eſt perfectior, & virtuoſior, quàm ſub lege Moyſi: ergo difficilior conſequētia patet, quia virtus eſt circa bonum, & difficile.

3 Tertio arguit. Difficilius eſt cohibere manum, & animum, quàm manum tantum, ſed euangelium cohibet manum, & animum: lex autem vetus cohibet manum tantum. igitur.

Math. 11. Cōtra Math. xj. Venite ad me omnes. &c. Et ſequitur. Iugum enim meum ſuaue eſt &c. Primo notandum ſecundum Scot. 3. d. 40. q. 1. quòd ex duobus pendet grauitas legis alicuius in comparatione ad aliam ſcilicet ex onere impoſito, & ex defectu ad portādum onus impoſitum. Onera autem impoſita in lege veteri erāt præcepta moralia, cerimonialia, & iudicialia, ad quæ omnia tenebātur. De moralibus patet, & de cerimonialibus etiam patet, qa licet tangere poſſent mortuum, & huiuſmodi incurrebant tñ ex hoc multas immūdicias. Ad quarum purgationem ſi non faciebant, quod lege mandabatur: peccabant mortaliter, ſicut explicatur ibi. Anima, quæ fecerit, vel quæ non fecerit ſic, & ſic, morte morietur, & peribit de populo ſuo, quæ eſt comminatio damnationis æternæ. Ad omnia etiam iudicialia tenebantur, vel per ſe, vel quando decernebatur per iudices eorum, & maxime per ſacerdotes leuitici generis, iuxta illud Deuter. Omnis anima, quæ contempſerit iudicium ſacerdotis, morte moriatur. In lege autē noua ſunt eadē præcepta moralia, q̄ tūc, ſed magis explicita. Cerimonialia uero ſunt multo pauciora, & leuiora, quæ impoſita ſunt per Chriſtū. Iudicialia vero nulla ſunt impoſita p Chriſtū, ſed magis eſt lex Chriſti, lex mititatis, & humanitatis, in qua non oportet habere iudicialia, iuxta illud primæ ad Corin. vi. Iam qdem delictum eſt in vobis, qa iudicia habetis inter vos, quare non magis iniuriam accipitis; quare non magis fraudem patimini? 1. Cor. 6

Con. 1. His præmiſsis, ponēdæ ſunt quatuor cōcluſiones. Prima eſt. Ex parte oneris impoſiti quantum ad præcepta moralia, lex noua quodam modo grauior eſt veteri, patet quia in noua lege p hibentur interiores motus animi, quæ expreſſe in veteri non prohibebantur ſaltem in oībus.

Con. 2. Secunda concluſio eſt: quantum ad p̄cepta cerimonialia ſimpliciter grauior fuit lex vetus, quàm noua, patet p Augu. Et habetur in decretis diſt. xii. c. Omnia vniuerſaliter; dicentem, quòd Rabi Moyſes enumerauit pluſquam ſexcenta p̄cepta in lege, ad quæ omnia tenebantur, quorum quedā erant valde difficilia, puta omnem maſculū in Hieruſalē ter in anno apparere quantūcunque diſtaret, & multa talia. Lex aūt noua ſm Auguſt. ibidē, paucis, & manifeſtis ſacramētorum ritibus eſt contenta: non. n. habet niſi ſeptem ſacramenta, quæ tamen non ſunt omnia omnibus neceſſaria, tamen, ſicut dicit Auguſt. vbi ſupra, ipſam religionē chriſtianam, quam voluit Ad inquiſitiones Ianuarij.

Dei

Dei miſericordia eſſe liberā q̄dā ſeruilibus, prę͂munt oneribꝰ adeo, vt tolerabilior ſit cōditio iudæorū, q̄ legalibus ſacramentis, nō humanis præſumptionibus ſubiiciuntur.

Con.3. Tertia concluſio, quantū ad præcepta iudicialia noua lex eſt leuiſſima, quia nulla iudicialia Chriſtus impoſuit: licitum eſt tñ iudicibus ſtatuere leges ac pacem ſeruandā, ſiue illas q̄ fuerūt in lege Moyſi, ſiue alias, dum tamen non repugnat legi diuinæ. Et quo ad hoc poſſet poni maior grauitas in lege chriſtiana, quia tunc non licuit ſacerdotibus, vel iudicibus condere quaſcunque leges, ſicut nunc licet.

Con.4. Quarta concluſio. Attendēdo grauitatē legis ex defectu remedij ad portandū onus impoſitū, multo grauior eſt lex vetus q̄ noua. Plura .n. & efficaciora adiutoria habemus in lege noua, q̄ erāt in veteri, ꝙ probat Scotus. Tum, quia ſacramenta nouæ legis, quę habent efficaciā a paſſione Chriſti iam exhibita plus conferunt de gratia, quàm ſacramenta veteris legis. Tum, quia plura ſacramenta habemus. In veteri enim lege præter matrimonium, ſi tamen fuerit illis ſacramētum, de quo alias videbitur, nullū habuerunt ſacramētū p̄ter circunciſionē. Tum, quia doctrinam veritatis magis habemus explicitam, & plura exempla ſanctorum.

1 Ad primum argum. concedit Scotus, ꝙ quantum ad moralia, lex noua eſt quodā mō grauior, tñ hoc non tm̄ grauat, ſicut ex alia parte cerimonialium, & iudicialium multitudo. Ex parte aūt nouę legis plus alleuiat multitudo, & efficacia auxiliorum.

2 Ad ſecundū arg. dicendum ſecundum Scot. ꝙ difficultas in opere virtuoſo non eſt per ſe ex parte operantis, ſed ex parte operis: difficilius.n. eſt auaro dare vnū, quàm liberali decem, & tñ non virtuoſius, nec qualiſcunq; difficultas ex parte operis arguit maiorē virtuoſitatē, ſed illa, quę per ſe includit excellentiā obiecti, ꝙ per ſe attingitur per operationē: talis autē difficultas ſtat cū maiori leuitate. Nam leuius eſt attingere amando obiectum excellentius, quàm minus excellens: & talia opera excellentia immediate Deū reſpiciētia plura ſunt explicita in lege noua.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quod maior eſt vera de genere operis, & reſpectu hominis nō habentis charitatem, ſed in lege noua his qui volunt ſeruare, datur charitas, quæ ita faci lem, immo faciliorem reddit ad refrenandum manum.

Vtrum aſsignetur aliqua differentia inter nouam, & veterem legem.

Thom.1.2.q.98.ar.1. Dur.3.d.48. quæſt.3.

NOno quæritur. Vtrum conuenienter aſſignetur differentia inter veterem, & nouam legem ex parte effectus, quia lex vetus occidit, & noua viuificat.

1 Primo arg. ꝙ non, quia dicit Apoſt. Lex quidē ſancta, & mandatum iuſtum & ſanctum, ſed nihil ſanctum occidit: igitur. *Rom.7.*

Secun-

2 Secundo arg. Dicit Beda, ꝙ iuſtitia legis ſuo tẽpore obſeruata nõ ſolum temporalia, ſed etiam æterna bona conferebatur, ergo non debet dici lex occidens.

3 Tertio ar. Lex euangelij eſt in præceptis, & conſilijs, ſed præcepta, & conſilia ſunt de operibus bonis. Iuſtitia aũt nõ cauſat in nobis ex bonis opibus, imo magis econuerſo, ergo effectus legis euangelicæ non eſt iuſtificare, ſiue viuificare.

Contra dicit Apoſt. Litera occidit, ſpiritus autẽ viuificat. *2.Cor.3.* Ex quibus verbis ſumit Magiſt. ſententiarũ hanc differentiã inter duas leges, videlicet, ꝙ lex vetus erat occidens, noua vero viuificans: vt habetur in 3.ſen.diſt.40. *...3.40.*

Primo notãdũ ſm Bon.diſt.prædicta, ꝙ iuſtificare dr̃ multipliciter. Vno modo effectiue, & ſic ſolum Deo cõuenit. Secũdo modo formaliter, & ſic gratia iuſtificat informando aĩam. Tertio mõ nõ ſolũ habitualiter, ſed etiã in effectu, & ſic fides, quæ per charitatẽ operat̃, dr̃ iuſtificare. Quarto mõ dr̃ iuſtificare aliqd per exercitationẽ & vſum iuſtitiæ, & hoc modo mãdata Dei obſeruata modo debito, iuſtificare dicuntur. Secundũ notandũ ſm eundẽ Bona.ibid. ꝙ in lege tam veteri, q̃ noua, tria ſunt conſideranda, videlicet mouẽtia, cuiuſmodi ſunt promiſſa: dirigentia, cuiuſmodi ſunt pręcepta: adiuuãtia, cuiuſmodi ſunt ſacramenta, quia ſm quod dicit Hugo, Sacramenta ſunt adiutoria, vt per præcepta veniatur ad promiſſa. In lege aũt euangelica ſm primã faciem, iſta omnia ſunt ſpiritualia. Promiſſa.n.ſunt æterna pręcepta ſpiritualia, & ſacramẽta ſanctificantia, & ideo legi euãgelicę cõpetit iuſtificare ſm triplicẽ modũ, videlicet formaliter rõne grę ſacramẽtalis: & in effectu rõne amoris ſpiritualis: & in exercitio rõne multitudinis boni operis, ad quod hõ dirigitur per pcepta, & conſilia. Tertio notandũ ꝙ lex vetus dupliciter poteſt obſeruari, & intelligi. Vno mõ ſm intellectũ ſpiritualem, & ſic quodã mõ concordat cũ lege euãgelica. Vnde qui ſpiritualiter legẽ obſeruabant, veri euangelici erant. Lex.n. pręgnãs erat euãgelio, vt di. Aug. in quodã ſermone. Alio mõ ſm intellectum litteralẽ, & ſic ab euãgelio diſtinguitur ſm tria prædicta, quia in lege erant promiſſa temporalia, præcepta exterius regulantia, & ſacramẽta figuralia, & ſic ratione promiſſorũ nõ excitabatur homo ad amorem ſpiritualem, rõne præceptorum non dirigebatur ad iuſtitiam interiorem, & rõne ſacramẽtorum, non adiuuabatur homo, vt poſſet faciliter legem implere, & ideo ſibi deerat iuſtificatio. Et quia erat ibi oſtenſio culpę, & nõ aderat adiutorium gratię, dabatur p conſequens occaſio concupiſcẽtię, vt traheret ad mortem, ideo lex vetus ſecundum ſenſum litteralem dicitur lex occidens, per occaſionẽ quidem, non per cauſam. Vnde peccatum per mandatum occaſione accepta, operatũ eſt in me oẽm concupiſcẽtiam. Et ſequitur ibid. Peccatum occaſione accepta per mandatum ſeduxit me, & per illud occidit. *Rom. 5.* Vbi dicit glo. Ex prohibitione nanque vbi charitas deficit deſi

derium mali creſcit, quo aucto dulcius fit quod prohibetur, & ideo peccatū fallit dulcedine falſa, & ita lex per mandatum occidit, quia reatus prævaricationis acceſſit gladio, ergo quem portabas inimicus te occidit, armis tuis te interemit. Vnde ſicut cū quis armatus portat cultellum, vt ſe defendat per quem ab inimico occiditur illa cultelli portatione dicitur occidi non p cauſam, ſed per occaſionem, ſic intelligendum eſt de lege.

Con. 1. His p̄miſſis, ponenda eſt talis concluſ. Conueniēter aſſignata eſt differētia p̄dicta inter veterē legem & nouam, patet ex dictis.

1 Ad primum ar. dicendū, ꝙ verbum illud Apoſt. intelligēdum eſt de lege, quātū eſt de ſe, & de principali intētione legiſlatoris.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ Beda loquitur non de obſeruantia literali, ſed de ſpirituali.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ licet ratione præceptorū lex noua non iuſtificet, quantū ad gratiæ infuſionem, bene tamen quātum ad exercitationem, & vſum iuſtitiæ: vnde non dicitur principaliter, & magis iuſtificare ratione præceptorum, ſed ratione ſacramentorum, in quibus infunditur gratia iuſtificatiua.

Vtrum lex vetus conuenienter data fuerit per Angelus.

D. Thom. 1.2.q.98.ar.5.

QVAESTIO X.

DEcimo quęritur. Vtrum lex vetus couenienter data fuerit per angelos ſoli populo Hebræorum.

Primo arguitur, ꝙ non ſit data per angelos, quia dicitur eſſe data a domino, vt dicitur Exo. xx. & multis aliis locis. igitur. 1 Exo. 20.

Secundo argu. ſicut di. Ioh. 1. Lex per Moyſem data eſt, ſed Moyſi immediate a Deo. Dicitur enim. Loquebat̄ dn̄s ad Moyſem facie ad faciem, ſicut loqui ſolet amicus ad amicum ſuum. 2 Ioh. 1. Exo. 33

Tertio arguit̄, quòd nō debuerit dari ſoli populo Hebræorū: lex enim vetus diſponebat ad ſalutem, quæ futura erat per Chriſtum, ſed ſalus illa non ſolum erat futura in filijs Iſrael, ſed in omnibus gentibus, ſicut prophetarum fuit Eſa. xlix. 3 Eſa. 49.

Contra. Ad Galat. iii. quantū ad primum, lex data eſt per angelos in manu mediatoris: & q̄tū ad ſecundum dicitur in pſal. Nō fecit taliter omni nationi, & iudicia ſua non manifeſtauit eis. Gal. 3.

Notandum, ꝙ lex vetus, licet imperfecta fuerit reſpectu nouæ, tamen bona fuit inducens ad bonum, & retrahens a malo, & diſponens ſiue ordinans ad ſalutē, quæ futura erat per Chriſtum: & ideo ab eodem ſcilicet a Deo, a quo facta eſt ſalus hominum per gratiam Chriſti, lex vetus data eſt: eiuſdem enim eſt diſponere ad finem, & ad finem perducere, eiuſdem in quàm, vel per ſe, vel per ſuos ſubditos. Quoniam autem per regulam Dionyſij. Diuina debent ad homines deferri mediantibus angelis, ideo conuenienter data eſt lex vetus per medium angelorum. Celeſtis hierar. lib. 4.

Hoc p̄miſſo, ponēda eſt talis cōcluſio. Cōueniēter data eſt lex vet᷒ p angelos ſoli populo Iſrael. Prima pars ꝓbat̄ a beat. Tho. qa lex Con. 1. 1.2.q. 98. art. 5

lex vetus imperfecta erat diſponens ad perfectā ſalutē futuram per Chriſtū. Sic aūt eſt in oībus poteſtatibus, & artibus ordinatis, ꝙ ille qui eſt ſuperior principalem, & perfectū actum operatur per ſe, diſpoſitiones vero præuias ꝑ ſuos miniſtros. Sicut nauifractor cōpagiuat nauē per ſeipſum, & preparat materiā per artifices ſubminiſtrantes: ideo cōueniens fuit, vt lex perfecta. ſ. noua daretur immediate per ipſum Deum hoīem factum. Lex aūt vetus per miniſtros Dei. Secunda pars probatur ab eodem Thom. ſic, quia decebat, vt populus ille, ex quo Chriſtus naſciturus erat, quadam ſpeciali ſanctificatione præ alijs pollere. Fuerat etiam facta promiſſio patribus Iſraelitici populi, quia ex eis Chriſtus naſceretur: igitur, &c. Hoc ergo ſic factum eſt, nō propter illius populi dignitatē, nec etiam propter meritū Abrahæ: ſed ex ſola gratuita Dei dignatione, qua patres promiſſionem acceperunt. Nec in hoc fuit perſonarū acceptio, q̄ ſolū habet locum in his, quæ ex debito dant.

1 Ad primū arg. dicendū, quòd ſicut dicit Greg. in principio moraliū. Angelus qui Moyſi apparuit modo Angelus, modo dñs dr. Angelus videlicet, quia exterius loquēdo ſeruiebat Dñs, qa interius præſidens, vt dominus præcipiebat, & etiam, quia ex perſona domini loquebatur.

2 Ad ſecundum argumentum dicendum, quòd illud videlicet, quòd Deus loquebatur Moyſi facie ad faciem: Scriptura dicitur ſecundum opinionem populi, qui putabat ore ad os loqui cum Deo, vt dicit Aug. ſuper Gene. cum tamen per ſubiectam creaturam, id eſt per Angelum, & nubem ei loqueretur, & appareret, vel per viſionem faciei intelligitur quędam eminens contēplatio, & familiaris citra diuinę eſſentię viſionem. Sic itaque licet Deus auctoritate ſua legem inſtituerit: tamē per Angelum promulgauit.

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ quamuis ſalus futura per Chriſtum eſſet omnibus gentibus præparata, oportebat tamen ex vno populo Chriſtum naſci. 3

Vtrum lex noua ſit duratura vſque ad finem mundi.

D. Tho. 1.2.q.106.ar.1.

QVAESTIO XI.

VNdecimo quæritur. Vtrum lex noua ſit duratura vſque ad finem mundi?

Primo arg. ꝙ nō, quia Ioā. 16. Dñs promiſit diſcipulis in Aduentu Spiritusſancti cognitionē omnis veritatis, ſed nōdum omnem veritatem cognoſcit: ergo expectandus eſt alius ſtatus. 1 *Io.16.*

Secundo arg. Quidam fuit ſtatus conueniens perſonę patris, ſcilicet ſtatus veteris legis, in quo homines generationi intendebant. Et etiam alius ſtatus cōueniens perſonę filij. ſ. ſtatus nouæ legis in quo clerici intendentes ſapientiæ, quæ appropriatur filio principiantur. ergo erit tertius ſtatus. ſ. Spiritusſancti, in quo ſpirituales principiabūtur. 2

Tertio ar. Dicit dñs. Prędicabit hoc 3 *Mat.14*

hoc euangelium regni in vniuerſo orbe, & tunc veniet conſummatio, ſed euangeliũ Chriſti, tandiu eſt prędicatum in vniuerſo orbe, nec tñ adhuc venit conſummatio: ergo euangelium Chriſti non eſt euãgeliũ regni, immo futurũ eſt aliud euãgeliũ, ſcilicet ſpiritusſancti.

Mat. 24. Cõtra. Dicit dominus Matth. 24. Dico vobis, quia non præteribit generatio hęc donec fiant. *1. 2. qo. 106. ar. 1* Quod Chriſoſtomus exponit de generatione fidelium Chriſti.

Primo notandum ſm Thom. ꝙ ad legem euangelii duo pertinent. Vnum quidem principaliter, ſcilicet gratia ſpiritusſancti interius data, & quãtum ad hoc dicit lex indita. i. cordibus inſcripta, & iuſtificatiua. *Li. de ſpiritu, & litera.* Vnde Augu. dicit. In veteri teſtamẽto lex extrinſecus eſt poſita qua iniuſti terrerent. In nouo vero intrinſecus data eſt lex, qua iuſtificarentur. Et ibidem dicit. Quæ ſunt leges Dei ſcriptę in cordibus, niſi gratia ſpiritusſancti. Vnde, & *Rom. 8.* Apoſt. Lex ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu liberauit me a lege peccati, & mortis. Aliud autem pertinet ad legem euangelicam ſecundario, ſcilicet documenta fidei, & præcepta ordinantia humanos actus de quibus oportuit fideles inſtrui verbis, & ſcriptis & quantum ad hoc lex noui teſtamenti eſt lex ſcripta cuius ẽt litera occideret, niſi adeſſet interius gratia ſpiritusſancti. Secundo notandum, quòd lex noua eſt lex gratiæ, ideo vt dicit Tho. non debuit dari a principio mũdi, ſed oportuit, vt in ſtatu legis naturæ primo cognoſceret homo ignorantiam ſuam, & in ſtatu veteris legis in peccatum cadendo ſuam infirmitatem, vt eam cognoſcens recognoſceret ſe gratia indigere. Tertio notandum ſecundum eundem Th. ꝙ ſtatus mundi poteſt variari dupliciter. Vno modo ſm diuerſitatem legis. Alio modo ſecundũ, ꝙ homines diuerſimode ſe habent ad eandem legem, vel perfectius, vel minus perfectę.

His premiſſis ponenda eſt talis concl. Nõ eſt expectãda lex alia perfectior, q̃ ſit lex euangelica, licet variari poſſit quantum ad modum obſeruationis ſecundũ diuerſas hominum conditiones. *Con. 1.* Prima pars probatur a Thom. ſic. Nihil poteſt eẽ propinquius fini vltimo, quàm quod immediate in illum introducit, hoc autem facit noua lex. Vnde Apoſtolus dicit. Habentes fiduciam in introitum ſanctorum in ſanguine Chriſti, &c. *Heb. 10.* Secunda pars probatur ab eodem, quia gratia ſpiritusſancti, quę eſt principale in lege euangelica, perfectius, & minus perfectè haberi põt ſecũdum diuerſitatem hominum, & temporum. Non eſt tamen expectandum quod ſit aliquis ſtatus futurus, in quo perfectius habeatur ſpiritusſancti gratia, quàm hactenus habita fuerit, & maxime ab Apoſtolis, qui primitias ſpiritus acceperunt, & tempore prius, & cæteris abundantius, vt dicit Gloſſ. ad Roman. 8. *Rom. 8.*

Ad primum arg. dicendum, quòd illa promiſſio intelligitur de omni veritate neceſſaria ſaluti, ſcilicet de credendis, & agendis, non autem vniuerſaliter de quibuſcunque.

Ad ſecundum argumentum

dicendum, quòd lex vetus non ſolum fuit patris, ſed etiam filij, quia Chriſtus ibi figurabatur, & lex noua non ſolum eſt Chriſti, ſed etiã patris, & ſpiritusſancti. Vnde ad Rom. 8. dicitur. Lex ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu. *Rom. 8.*

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ a tempore apoſtolorum prædicatum eſt Euangelium Chriſti in vniuerſo orbe, quantũ ad diuulgationem, vt Chriſoſtomus dicit. Et ex tunc facta eſt conſummatio, id eſt deſtructio Hieruſalem, de qua tunc Chriſtus ad literam loquebatur. Non tamen ex tũc facta eſt prædicatio Euãgelii in vniuerſo orbe completo effectu, ita ſcilicet, ꝙ in qualibet gente fundetur Eccleſia. Et ita ſicut dicit Auguſt. Nondum eſt prædicatũ Euangelium in vniuerſo orbe, ſed hoc facto, veniet conſummatio mundi. *Epiſt. ad Auſich.*

Vtrum lex vetus contineat præcepta cerimonialia, præter moralia.

D. Tho. 1. 2. q. 90. ar. 1.

Circa tertium. In hac prima parte huius quinti tractatus propoſitum, vbi dicẽdum eſt de præceptorum diuinę legis diſtinctione. Prima quęritur. Vtrum præter præcepta moralia, lex vetus contineat præcepta cerimonialia, & iudicialia?

1 Primo arguitur, ꝙ non contineat pręcepta moralia. Lex.n. diuina ſubuenire debuit, vbi ratio humana deficit. Sed ad præcepta moralia ſufficere videtur ratio humana, igitur.

2 Secundo arguitur, quòd lex vetus nõ debuerit habere pręcepta cerimonialia, quia cerimonialia pertinẽt ad cultũ diuinũ cultus aũt diuinus eſt actus virtutis, & religionis, igitur præcepta cerimonialia nõ ſunt diſtinguenda a moralibus.

Tertio arguitur, ꝙ in lege veteri non debuerint eẽ præcepta iudicialia diſtincta a moralibus, quia ſuper illud Pſal. 118. A iudicijs tuis non declinaui. Dicit gl. id eſt ab his, quæ conſtituiſti regulam viuendi. Sed regula viuendi pertinet ad præcepta moralia, igitur. 3

Contra. Deutoronomij 4. dicitur. Decem verba ſcripſit in tabulis lapideis mihiq́; iniunxit, vt docerẽ vos cerimonias, & iudicia, quæ facere debeatis. Primo nõtandum ſecundum beatum Thomam, quòd lex vetus vna eſt ſecundum ordinem ad vnum finem, & tamen diuerſa præcepta continet, ſecundum diſtinctionem eorum, quæ ordinant ad finem. Cum autem intentio principalis legis diuinę ſit conſtituere amicitiam hominis ad Deum, quæ non poteſt eſſe, niſi homo conformetur Deo, qui eſt optimus, ideo lex diuina intendit facere homines bonos. virtus autem eſt, quæ facit hominẽ bonum, vt patet per Philoſophum. Ideo oportuit legem diuinam dare pręcepta de actibus virtutum, & hæc ſunt moralia: Secundo notandum ſecundum Thomam ibidem, quòd homo ordinatur in Deum non ſolum per interiores actus mentis, ſed etiam per exteriora opera, quibus homo diuinam ſeruitutem profitetur, & iſta opera pertinẽt ad cultum Dei quiquidem cultus cerimonia vocatur quaſi munera, *Deu. 4.* *1. 2. q. 99. ar. 1.* *Ethi. li. 7*

nera, id eſt dona Cereris, quę dicebatur Dea frugũ, vt quidam dicunt, eo ꝙ primo ex frugibus oblationes Deo offerebantur. Siue vt Maximus Valerius refert, nomen cerimonię introductum eſt ad ſignificandum cultũ diuinũ apud Latinos, a quodam oppido iuxta Romam, quod Cere vocabatur, eo ꝙ Roma capta Gallis, illuc ſacra Romanorum allata ſunt, & reuerẽtiſſime habita: ſic igitur illa præcepta legis, quæ ſpecialiter ad cultum Dei pertinent, cerimonialia dicuntur. Tertio notandum, ꝙ lex diuina non ſolum hẽt ordinare hominẽ ad Deum, vt di. Tho. vbi ſupra, ſed etiã hẽt ordinare homines adinuicem: utrumque aũt iſtorum in cõi pertinet ad dictamen legis naturę, ad quod pertinent moralia præcepta, ſed oportet, ꝙ eorũ ſpecialis determinatio fiat per legem diuinam, uel humanã. Sicut ergo determinatio cultus diuini fit per præcepta cerimonialia, ſic determinatio cõis præcepti de iuſtitia inter homines obſeruanda, determinatur per præcepta iudicialia.

Con. 1. His præmiſſis, ponenda eſt talis concl. Conuenienter in lege veteri poſita ſunt triplicia pręcepta, ſ. moralia, cerimonialia, & iudicialia, patet ex dictis.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ licet ratio hominis ſufficiat quãtum ad moralia præcepta communiſſima, circa quæ errare non poteſt, non tñ circa alia, quæ sũt quaſi concluſiones deductæ ex cõibus principiis legis naturę. Et præterea quo ad præcepta cõmuniſſima ratio humana poteſt obſuſcari in particularibus agendis propter conſuetudinem peccandi.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, quòd licet colere Deũ pertineat ad preceptum morale, tamen determinatio huius præcepti, vt ſcilicet colatur talibus hoſtijs, & talibus muneribus pertinet ad præceptum cerimoniale.

3 Ad tertiũ arg. dicendum, ꝙ iudicium ſignificat executionem iuſtitiæ, quæ importat applicationem iuris ad aliqua præcepta particularia. Vnde præcepta iudicialia in aliquo communicãt cum moralibus, inquantum ſcilicet a ratione deriuantur, & in aliquo cum cerimonialibus, inquantum ſcilicet ſunt determinationes quædam cõmunium præceptorum: ideo quandoque ſub iudicijs comprehenduntur pręcepta iudicialia, & moralia: Sicut cum dicitur Deuteronom. quinto. Audi Iſrael cerimonias, atque iudicia, quandoque uero iudicialia, & cerimonialia. ſicut cum dicitur Leuiti. 18. Facietis iudicia mea, & præcepta mea ſeruabitis. *Deu. 5.* *Leuit. 18*

Utrum omnia præcepta Decalogi ſint indiſpenſabilia.

Scot. 3. d. 37. q. 1.

QVÆSTIO II.

SEcundo quæritur. Vtrum omnia præcepta Decalogi ſint de lege naturæ, & indiſpenſabilia?

Primo arg. ꝓ non, quia Deus diſpenſauit in aliquibus, quę vñr

eſſe contra præcepta Decalogi, vt patet de homicidio, Gene.22 in Abrahã de filio immolãdo. Et de furto. Exod. 10. & 12. in fi liis Iſrael, quibus præcepit, vt ſpoliarent Aegyptios, igitur.

2 Secundo arg. Ad Rom. 7. dicit Apoſtolus. Concupiſcentiam ne ſciebam, ſed ea, quę ſunt de lege naturæ ſciuntur eſſe vitanda, uel agẽda ẽt ſi nõ ſint ſcripta, igitur.

Tertio arg. Lex naturę obligat in omni ſtatu, ſed decalogus non obligauit in omni ſtatu, puta in ſtatu innocentiæ, & ante tẽpus Moyſi, cum tunc non eſſet data lex decalogi. Lex autem nõ obligat quouſq; promulgetur, vt habetur in decretis.

Contra. 1. Ioh. 2. Mandatũ nõ nouum do uobis, quod habuiſtis ab initio.

Item illud eſt de lege naturę, quod cõiter omnes obligat, præcepta decalogi ſunt hmõi, igit.

Primo notandum ſecundum Bonauen. ꝙ decebat uerba decalogi tradi per modum obligationis, & præcepti. Tum, quia ſic decebat diuinam æquitatem, & maieſtatem dare regulam iuſtitiæ, vt nullo modo liceret homini eam impune prætergredi. Tum quia hoc nobis expediebat, vt videlicet homo obligatus obediret, & ſic in merito ꝓficeret, & ad maiorem gloriam perueniret. Non tamen obligat ad opera ex charitate fienda, niſi ſub conditione, videlicet ſi velit homo peruenire ad præmium. Charitas.n. eſt meriti principium. Non autem obligant obligatione abſoluta, ſic, quòd huiuſmodi obligationis tranſgreſſio, ſit peccatũ mortale. Aliquis.n. filius exiſtens in peccato mortali, ſi pietate naturali motus veneratur parentes, certum eſt, quòd mandatum de honoratione parentum non implet ex charitate, nec tamen peccat mortaliter. Itẽ nemo obligat ad id, quod non põt ſcire, ſed nemo põt ſcire an opera eius ſint formata charitate, cum nemo ſciat ſe habere charitatem. Vnde bene dicit Auguſt. & habetur in gloſa ſuper illud Pſal. Declina a malo, & fac bonum. Declinare à malo ſemper vitat pœnam, q̃uis nõ ſemper promereatur palmã. Et ſi arguatur, quia omnia mandata reducuntur ad duo præcepta charitatis, quę impleri non poſſunt, niſi ex charitate. Dicendum, ꝙ duo præcepta charitatis non implentur in quocũq; mãdato ſigillatim accepto, ſed ex plenaria perfectione conſurgẽte ex omnium mandatorum aggregatione, & integra obſeruatione. Vnde hoc modo verũ eſt, quòd mandata obligãt ad opus formatum, uel in ſe ſi habet homo charitatem, uel in diſpoſitione ſi nõ habet. Tenetur.n. homo ſic mandata decalogi implere, vt per eorum impletionem pręparet locũ ipſi gratię, ſed ex hoc non ſequitur, ꝙ ad opus formatum obliget, quodlibet mandatum per ſe. Aliter autem dici poteſt, & breuius, q̃ ideo dicuntur omnia præcepta decalogi reduci ad duo pręcepta charitatis, quia ad impletionem illorum duorum præceptorum charitatis, ſequitur impletio omnium aliorum, ſed tamen non econuerſo. Secundo notandum, ꝙ inter mandata decalogi, quædã ordinantur ad Deũ: & quædam ordinantur ad proximum.

Gen. 22.
Exo. 10. & 12.
Rom. 7.
Diſ. 10. c. Leges inſtituũtur.
3. d. 37. q. 1.
3. d. 37. q. 1.

mum. Prima dicuntur pręcepta primę tabulę. Alia uero ſecūdę. Ratione aūt,& ſufficientiā ipſorum oſtendit beatus Bona. tripliciter, videlicet ex parte obiecti, ex parte ſubiecti, & ex parte actus. Omiſſis autem duobus primis, accipiamus tertium. Triplex enim eſt actus, ſm quem habet homo in Deum ordinari, videlicet actus operis, oris, & cordis. Penes primum attenditur mandatū adorationis. Penes ſm attēditur mandatū, quo prohibetur falſa inuocatio diuini nominis. Penes tertium attenditur mādatum, quo pręcipitur ſanctificatio menti. Ad proximū autem ordinari dēt homo ſm innocētiam, & ſm beneficentiā. Si ſm beneficentiam ſic eſt illud mandatū. Honora patrem,& matrem. Si ſecundum innocētiam, hoc eſt tripliciter, aut ſm actū cordis, aut oris, aut operis. Si ſm actum operis, aut actus eſt, quo ad eſſe proximi, & ſic eſt. Non occides. Aut quo ad debitā conſeruationē ſpeciei: & ſic eſt illud. Non mechaberis. Aut circa poſſeſſionem,& ſic eſt illud. Non furtum facies. Si autem ſm actum oris, ſic eſt illud. Non falſum teſtimonium dices. Si vero ſecundum actū cordis, hoc contingit dupliciter, aut contra voluptatē, aut contra cupiditatem,& ſic ſunt duo mādata de non concupiſcēdo, nec vxorem, nec bona. Aliter autem ſecundū Tho. ſumitur iſte numerus pręceptorum. Pręcepta enim legis diuinę habent ordinare hominem ad bonum commune hominum ſub Deo. Ideo in lege diuina oportet eſſe pręcepta, quibus hō bene ſe habeat ad Deum, vt ad principem communitatis. Et alia, quibus bene ordinetur ad proximum, vt ad conſocium. Principi autem communitatis, tria debet homo. Primo fidelitatem, vt videlicet honorem principatus ad alium non deſerat, & quantum ad hoc, eſt primū præceptum, videlicet non habebis Deos alienos. Secundo reuerentiam, vt nihil iniurioſum in dominū cōmittat, & ſic eſt ſecundum pręceptum, videlicet: Non aſſumes nomen Dei tui in vanū. Tertio famulatum in recōpenſationem beneficiorū. Et ad hoc pertinet pręceptum de ſanctificatione ſabbati. Ad proximos autē aliquis bene ſe habet, & ſpecialiter, & generaliter. Specialiter quidem quantum ad illos, quorū eſt debitor, vt eis debitum reddat. & ad hoc pertinet pręceptū de honoratione parentum. Generaliter autem quantū ad oēs, vt nulli nocumentū inferatur, nec opere, nec ore, nec corde. Nocumentū autē operis poteſt eſſe quantum ad conſiſtentiam perſonę, & hoc prohibetur cum dicitur. Non occides. Aut quātum ad perſonā coniunctam ad propagationem prolis, & hoc dicitur. Non mechaberis. Aut quantum ad rē poſſeſſam,& hoc prohibetur cum dicitur. Nō furtum facies. Nocumentum autē oris prohibetur, cum dicitur. Non loqueris contra proximum tuū falſum teſtimonium. Nocumentum autem cordis prohibetur, cum dicitur. Non concupiſces. Tertio notandum ſecūdum Scotum, ꝙ aliqua dici poſſunt de lege naturæ dupliciter. Vno modo ſtrictiſſime tanquam prima principia

Marginal notes: 3.d. 37. q. 1. (beside "rum oſtendit beatus Bona."); 1. 2. q. 100. ar. 1 (beside "cundū Tho."); 3. d. 37. q. 1. (beside "Tertio notandum ſecūdum Sco-").

cipiá nota ex terminis, & concluſiones neceſſario ſequentes ex eis, & in talibus non poteſt eſſe diſpenſatio. Alio modo minus ſtricte, quia videlicet ſunt malium conſona legi naturæ, licet non ſequantur neceſſario ex principijs practicis, quę ſunt nota ex terminis. Poteſt autem iſta diſtinctio declarari per exemplum. Non ſuppoſito iſto principio iuris poſitiui pacificæ viuendum eſt in communitate, vel politia. Ex hoc non ſequitur neceſſario, quòd quilibet debeat habere poſſeſſionem diſtinctam a poſſeſſione alterius. Poſſet enim ſtare pax in communi viuendo, etiam ſi omnia eſſet communia, ſed tamen poſſeſſiones eſſe diſtinctas valde cõſonat pacificæ conuerſationi.

Con.1. His pmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Conuenienter ordinantur præcepta ſub denario numero in Decalogo. Et quod conuenienter ordināturi probat Bonau. quia ordinantur ſecundum regulam fidei & iuſtitię: patet primo de regula fidei, ſecundum quòd homo ordinatur primo ad Deum, ſecundo ad proximum. In ordinatione autem ad Deum dictat fides non primò ordinari ad patrem, exhibendo ſibi debitam reuerentiam. Secundo ad filium, refugiẽdo eius iniuriam. Tertiò ad ſpiritumſanctum pręparando ſibi habitationem ſanctam. Hæc autem dicta ſunt non per proprietatem, ſed per appropriationem. Iuxta autem hunc ordinem, docet etiam fides hominem ordinari ad proximum, inquantum habet conformitatem ad Deum. Vnde ſecundum quòd conformatur patri: primo docet ſibi exhiberi reuerentiam, ſecundum quòd conformatur filio, docet vitare eius iniuriam, quæ poſſet contingere quadrupliciter, per homicidium, per adulterium, per furtum, per falſum teſtimoniũ. Poſtremo ſecũdum quòd homo habet conformari ſpirituiſancto dictat fides, fugiendum eſſe concupiſceutiam, per quam inquinatur cordis habitaculum. Secundo patet, quòd ordinantur ſecundum ordinem iuſtitię, dictat enim iuſtitia nos magis obligari Deo, quàm proximo: ideo mandata reſpectu Dei præcedunt: plus autem eſt obligari ad actum operis, quàm ad actũ oris. Et ad actũ oris, q̃ ad actũ cordis. Ideo primũ eſt pręceptũ adorationis in opere, ſm confeſſionis in ore. Et tertiũ ſanctificationis in corde. Similiter plus eſt obligari ad beneficientiam, q̃ ad innocentiam: ideo in ſecũda tabulá, primum eſt præceptum de honoratione parentũ. Et iterum, quia magis obligamur vitare maius nocumentum proximi, & maius nocumentum eſt in homicidio, quàm in adulterio, & in adulterio, quàm in furto, & in furto, quàm in falſo teſtimonio, & in his omnibus, q̃ in cõcupiſcentia carnis, & in cõcupiſcentia cordis, ideo cõueniẽter hoc ordine ordinantur mandata Decalogi. Secunda pars concluſionis, videlicet ꝙ mandata ſint conuenienter tradita in numero denario: probatur, quia teſte Augu. in ſua muſica. Iſte eſt numerus pfectus, a quo-

dum aſcēditur,ſemper præceden tis numeri fit repetitio. Vnde, & Pithagoras huius numeri motus affectu, decem cœlos poſuiſſe refertur. Et ſi obijciatur, quia lex prohibebat manum, non affectū vt ſuperius dictum eſt: ergo non debuerunt eſſe in lege veteri pręcepta prohibentia concupiſcentiam. Dicendum, quòd illud intelligitur quo ad punitionem, quia ſcilicet lex ſolum puniebat opus exterius: licet etiam prohiberet interius. Euangeliū autem vtrunq; puniendum oſtendit.

Con.2. Secunda concluſio. Præcepta primę tabulę ſunt de lege naturę ſtricte loquēdo: maxime duo prima, probat Scotus, quia ſequitur neceſſario, ſi eſt Deus eſt amandus, eſt colendus, vt Deus, & nihil aliud eſt ſic colendum. Sequitur etiam, ſi eſt Deus, nulla ſibi eſt facienda irreuerentia. In iſtis ergo nō poterit Deus diſpenſare, vt aliquis licite poſſit facere oppoſitū. Tertiū aūt pręceptum, quantū ad determinationē tpis non eſt de lege naturę ſtricte loquēdo: ſimiliter, nec quantū ad prohibitionem actus ſeruilis: ille.n. nō prohibet, niſi quia impediens a cultu Dei. Vnde quantū ad iſta figurale eſt, & cerimoniale: quantum vero ad ſanctificationem mentis aliquādo Deo exhibendam eſt de lege naturæ. Nec ſequitur. Lex naturæ non dictat, nec hoc tempore, nec illo: & ſic de alijs ſe ſanctificare Deo: ergo nullo, immo eſt fallacia figurę dictionis a pluribus determinatis ad vnum indeterminatum, niſi forte ly nullo caperetur etiam determinate.

Con.3. Tertia concluſio. Omnia pręcepta etiam ſecundæ tabulę ſunt de lege naturæ large loquendo, non tamen ſtricte, probat Scot. primam partem, quia eorum rectitudo valde conſonat primis principijs practicis neceſſario notis. Et ſi dicatur, quòd præcepta ſecundę tabulę neceſſario includuntur in illo pręcepto. Diliges proximum tuum. Sed dilectio proximi neceſſario ſequitur ex hoc principio. Deus eſt diligendus, quod eſt de lege naturæ ſtricte loquendo: igitur. Prima pars minoris ſic probatur, quia amor Dei, vt appropriatus ſibi ſoli eſt inordinatus. Amor etiā alicuius nolentis dilectum condiligi, eſt imperfectus, ergo ſi Deus eſt ordinate, & perfecte amandus: ſequitur, quòd amans Deum, debet velle proximum diligere Deum: & hoc volendo, diligit proximum: hoc enim modo ſolum diligitur proximū ex charitate. Dicendum, quòd ad id quod eſt diligere proximum, non ſequuntur præcepta ſecundę tabulę: quia poſſibile eſt me velle proximum diligere Deum: & tamen nolle, vel nō velle ſibi vitam corporalem, vel ſeruare fidem coniugij, & ſic de alijs pertinentibus ad ſecundam tabulā. Deum ergo dicit Paulus. Qui diligit proximum, legem impleuit. Dicendum, quod loquitur dilectione proximi, non precise: vt ſequitur ex primo principio practico legis naturæ, ſed vt legiſlator intendit id debere ſeruari, prout videlicet explicatur in pręceptis ſecundæ tabulæ. Secūdum partem concluſionis ſic probat ipſe Scotus, quia rationes eorū, quę pręcipiuntur, vel prohiben-

hibent in ſecūda tabula,nō ſunt principia practica ſimpliciter neceſſaria,nec concluſiones ſimpliciter neceſſarię. Non.n.in his,q̄ pręcipiuntur,ibi eſt bonitas neceſſaria conuertens ad finē vltimum,nec in his,quæ prohibentur, eſt malitia neceſſario auertēs a fine vltimo:imo etiā ſi bonum illud non eſſet p̄ceptū, nec malū illud eſſet prohibitum,poſſet vltimus finis amari,& attigi.

1 Ad primum argumentum dicēdum,quod bene probat pręcepta ſecundę tabulæ non eſſe de lege naturę ſtricte loquendo.

2 Ad ſecundum argu.dicit Scot. quòd & ſi Deum eſſe poſſet concludi ex rōne naturali ex principijs per ſe notis,tñ rudi populo, non eſt notū , niſi ex lege data, & ſimiliter ſi aliqua concupiſcētia poſſit concludi eſſe contra legem naturę:hominibus, tñ corruptis nō erat notū, ideo neceſſario fuit explicare per legē datam,vel aliter, Concupiſcentiæ prohibentur per pręcepta ſecundę tabulę : & de illis conceſſum eſt,ꝙ non ſunt per ſe nota .

3 Ad tertium argu.dicit Scotus, quod in omni ſtatu ſeruāda ſunt iſta pręcepta : in beatitudine quidem erit ſumma obſeruatio illorū. In ſtatu autem innocentię,& ante legē ſcriptā: etiā ipſi oēs tenebantur: quia erant ſcripta interius in corde , vel forte per aliquam doctrinam a Deo parentibus datam, & per parentes in filios deriuatam,nec oportuit ea ſcribi in libro, quia potuerunt ea faciliter memoriæ cōmendare ; tunc enim erant melioris diſpoſitionis in naturalibus , quam populus poſterioris temporis,quo tēpore infirmitas populi requirebat legem dari, & ſcribi. Vnde ad illud, quod tangebatur in primo argumēto de filijs Iſrael,ſpoliātibus Aegyptios dici poteſt,quod ibi non diſpenſauit cōtra pręceptum de furto. Tum quia nō acceperunt ſimpliciter alienum. Tum,quia Deus eſt ſuperior dominus , & poteſt transferre dominium rerū etiā inuitis inferioribus dominis. Tū etiam, quia filij Iſrael ſeruiendo Aegyptijs , meruerant tanta recipere : licet Aegyptij nollent eam reddere, & tunc per ſuperiorem iudicem potuerunt compelli , de cuius licentia potuerunt filij Iſrael iuſte accipere.

Vtrū cōueniēter aſſignētur alia pręcepta moralia præter Decalogū.

D,Tho.1.2.q.100.art.4.Dur.3.d.40.q.1.

Tertio quęrit.Vtrū conueniēter aſſignētur alia pręcepta moralia pręter decalogum.

Ar.quod nō. Cōmunia.n.præcepta moralia continentur in decalogo,vel ſibi pręſupponuntur, determinationes autem illorum pertinent ad iudicialia, & cerimonialia præcepta , vt patet ex aliquibus ſupradictis; igitur. 1

Contra. Leuit. 19. & pleriſq; alijs paſſibus veteris legis multa ponuntur pręcepta moralia, quę non ſunt in decalogo.Notādum ſecundum Thom.in prima ſecundæ.q.c.ꝙ præcepta iudicialia, & cærimonialia ex ſola inſtitutione vim habent; quia antequam Leui.19

quam inſtituerentur, non videba
tur differre vtrum ſic, vel aliter
fieret. Præcepta vero moralia ex
ipſo dictamine rõnis naturalis
efficaciã habent, etiam ſi nun-
quam in lege ſtatuerentur: ho-
rum autem eſt triplex gradus.
Nam quædam ſunt mãdata com
muniſſima, ſicut mandata de di
lectione Dei, & proximi, quæ
ſunt quaſi fines aliorum præce-
ptorum: nec in eis poteſt ali-
quis errare ſecundum iudicium
rationis. Quędam vero ſunt ma
gis determinata, quorum ratio-
nem poteſt quilibet popularis
ſtatim, & de facili videre, ſed ta
men in eis quandoque licet in
paucioribus poteſt humanum
iudicium peruerti, & hæc ſunt
præcepta decalogi. Quædam ve-
ro ſunt quorum ratio non ſic eſt
cuilibet manifeſta; ſed ſolum ſa-
pientibus: & hæc ſunt præce-
pta moralia ſuperaddita decalo-
go, tradita a Deo populo per
Moyſem, & Aaron, quę ſe habẽt
per modum additionis ad præ-
cepta decalogi, & ad ipſa redu-
cuntur. Verbi gratia, vt in pri-
mo pręcepto decalogi prohibe-
tur cultus alienorum Deorum,
cui ſuperadduntur alia præce-
pta prohibitiua eorum, quæ or-
dinantur in cultum idolorum, ſi
Deut. 18 cuti illud Deute. 18. Non inue-
niatur in te, qui luſtret filium
ſuum, aut filiam &c. Secundo au
tem pręcepto ſuperadditur pro-
Leu. 14. hibitio blaſphemiæ. Leuit. 14.
& prohibitio falſę doctrinæ.
Deut. 13 Deuter. 13. Tertio vero præce-
pto ſuperadduntur omnia ceri-
monialia. Quarto autem pręce-
pto ſuperadditur pręceptum de
Leu. 19. honoratione ſenum. Leuit. 19.
Coram cano capite cõſurge, &c.
Et vniuerſaliter oĩa inducentia
ad reuerentiã exhibendã maio-
ribus, vel ad beneficia exhiben-
da quibuſcunq;. Quinto autem
pręcepto additur ꝓhibitio odij,
vel cuiuſlibet violationis contra
proximũ. Leuit. 19. Non ſtabis *Leu. 19.*
contra ſanguinem proximi &c.
Et ibidem. Nec oderis fratrẽ &c.
Sexto autem pręcepto, quod eſt
de prohibitione adulterij, ſu-
peradditur pręceptum de prohi-
bitione meretricij, & fornicatio
nis. Deutero. 24. Non erit me- *Deu. 24.*
retrix, &c. Et prohibitio vitij
contra naturam. Leuit. 18. Cum *Leu. 18.*
maſculo &c. Septimo autem pręcepto adiũgitur prohibitio vſu-
ræ. Deuteron. 18. Non fœnera- *Deut. 18*
bis &c. Et prohibitio fraudis, ſe
cundum illud Deuterono. 25. *Deu. 25*
Non habebis in ſacculo diuerſa
pondera. Et vniuerſaliter om-
nia, quæ pertinent ad prohibi-
tionem calumnię, & rapinæ.
Octauo autem pręcepto additur
prohibitio falſi iudicij, & men-
dacij Exod. 23. In iudicio pluri- *Exod. 23*
morum &c. Et prohibitio de-
tractionis. Leui. 19. Non eris cri- *Leui. 19*
minator &c. Alijs aũt duobus
pręceptis, nulla alia adduntur,
quia per ea vniuerſaliter omnis
mala cõcupiſcentia prohibetur.
His præmiſſis, ponenda eſt ta *Con. 1.*
lis concluſio. Conuenienter in
lege diuina addita ſunt alia præ-
cepta moralia propter decalo-
gũ: patet, quia dicit pſalmus. Lex
domini immaculata conuertens
animas, ſed per illa ſuperaddita,
conſeruatur etiam homo abſq;
macula peccati, & ad Deum con
uertitur: igitur &c.
Ad argumentũ dicendum, ꝙ
cerimo-

cerimonialia, & iudicialia ſunt determinatiua præceptorum decalogi ex vi inſtitutionis. Non autem ex vi naturalis rationis, ſicut moralia ſuperaddita.

Vtrum cerimoniæ veteris legis conuenienter diuidantur in ſacrificijs, &c.

D. Tho. 1. 2. q. 101. art. 1.

QVÆSTIO IIII.

QVarto quæritur. Circa præcepta cerimonialia. Vtrum cerimoniæ veteris legis, cōuenienter diuidātur ī ſacrificia, ſacramēta, ſacra, & obſeruātias.

Arguit, ꝙ non, quia lex vetus ordinabat ad nouā: ſed in noua lege ipſum ſacrificium eſt ſacramentum altaris: ergo in lege veteri non debuerunt diſtingui ſacramenta contra ſacrificia.

Contra. In lege veteri ſingula prędicta vocantur cerimonię.

1 2. q. 101. artic. 1. Notandum ſm Tho. ꝙ cerimonialia ad cultum Dei pertinent, qui duplex eſt. ſ. interior ſm animam: & exterior ſm corpus. Et ſicut corpus ordinatur ad aīam, ita exterior cultus ad interiorē. Conſiſtit autem interior cultus in hoc, ꝙ aīa coniungit̄ Deo per intellectū, & affectum, & ideo, ſecundū ꝙ diuerſimode intellectus, & affectus colentis Deum, Deo recte coniungitur, ſecundū hoc diuerſimode exteriores actus hominis ordinantur ad cultum Dei. Vnde in ſtatu futuræ beatitudinis, in quo humanus intellectus diuinam veritatem intuetur in ſemetipſa, exterior cultus non conſiſtit in aliqua figura: ſed ſolum in laude Dei, ſecundum illud Iſayæ. 51. Gaudiū, & lęticia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis. Eſa. 51. In ſtatu autem præſentis vitæ non intuemur diuinam veritatem in ſeipſa: ſed ſub ſenſibilibus figuris, vt dicit Dionyſius. De cœleſti hierar. c. 1. Diuerſimode tamen ſecundum diuerſum ſtatum cognitionis humanę. In veteri enim lege nondum erat propalata via perueniendi ad cognitionem diuinæ veritatis in ſeipſa, ideo oportebat exteriorem cultum veteris legis non ſolum eſſe figuratiuum futuræ veritatis manifeſtandę in patria, ſed etiam ipſius Chriſti, qui eſt via ducens in patriā. Sed in ſtatu nouæ legis hęc via iam eſt reuelata, ideo non oportet eam præfigurari, ſicut futurā, ſed cōmemorari per modum pręteriti, vel præſentis, ſolum autem oportet pręfigurari futuram veritatem glorię.

Con. 1. His præmiſſis, ponēda eſt talis concluſio. Conuenienter diuidunt̄ cerimonæ veteris legis in ſacrificia: ſacramēta, ſacra, & obſeruātia. Probat Tho. vbi ſupra, quia in cultu Dei ad quē pertinent cerimonialia, conſiderari poſſunt ipſe cultus, inſtrumenta colendi, & colentes: ipſe aūt cultus principaliter conſiſtit in ſacrificijs, quæ in Dei reuerentiam offeruntur. Inſtrumēta autē colendi vocantur ſacra, ſicut tabernaculum, & vaſa, & alia huiuſmodi. Ex parte autem colentium duo poſſunt cōſiderari, ſcilicet rerum inſtitutio ad cultum diuinum, quod fit per quandam conſecrationem, vel populi, vel miniſtrorū, & ad hoc pertinent ſacramenta.

ſacramenta. Et iterum eorum ſingularis conuerſatio per quã diſtinguuntur ab his, qui Deum non colunt, & ad hoc pertinent obſeruantiæ,puta in cibis,& veſtimentis,& alijs huiuſmodi.

1 Ad arg.dicendum,quòd ſacrificiũ nouæ legis, ſcilicet euchariſtia continet ipſum Chriſtum ſanctificationis autorem, ideo ſacrificium illud eſt etiam ſacramentum.Sacramenta vero veteris legis non continebant Chriſtum,ſed figurabant.

Vtrum præcepta cerimonialia habuerint cauſam literalem, &c.

D.Tho.1.2.q.102.ar.1.

QVAESTIO V.

QVinto quæritur. Vtrum ꝑcepta cerimonialia habuerint cauſam literalem, vel figuralem tantum.

1 Arg.ꝙ non habuerint cauſam literalem:quia inter cerimonialia præcepta fuerunt circunciſio, & immolatio agni paſchalis: ſed vtrunque iſtorum habuit cauſam figuralẽ tantũ,quia vtrũque iſtorum datum eſt in ſignũ.

Gen.17. De primo enim dicitur Geneſ. xvij.vt ſit in ſignum federis. De ſecundo vero Exo.xiij. Erit quaſi ſignum in manu tua.

Contra. Sicut cerimonialia figurabant Chriſtum,ita hyſtoriç veteris teſtamenti,ſed in hyſtoria veteris teſtamenti præter intellectũ miſticũ, ſiue figuralem,

1.2.q. eſt etiã intellectus literalis,ergo

201.ar.1 & in cerimonialibus. Notandũ ſcm Tho. ꝙ cum præcepta cerimonialia fuerint ex diuina inſtitutione,neceſſe eſt dicere, ꝙ fuerunt ordinata ad aliquem finẽ, ex quo poſſunt aſſignari eorum rationabiles cauſæ. Finis autem cerimonialium eſt duplex.ſ.cultus Dei pro tẽpore illo:& figuratio Chriſti.Rationes itaq; ſumptę ex parte cultus,puta,ꝙ offerebantur certa animalia, & non alia, eo ꝙ alia animalia offerebant ydolatræ Dijs ſuis, vel eis in maleficijs vtebantur, ſiue pertinebant ad rememoranda aliqua Dei beneficia, ſicut agnus paſchalis in memoriã liberationis ex Ægypto, ſiue ad inſinuandum excellentiam diuinã, ſicut ꝙ olocauſtum totum incendebatur ad reuerentiam diuinæ maieſtatis,& amorem bonitatis eius, ſiue etiã ad deſignandum diſpoſitionem mentis,quæ tũc requirebatur in colentibus Deũ, ſicut circuncifio fiebat ad repreſſionẽ cõcupiſcẽtiæ carnalis. Rationes autẽ ſumptæ ex Chriſti præfiguratione ſunt figurales & miſticę, ſiue accipiãtur ex ipſo Chriſto, & eccleſia,quod ꝑtinet ad allegoriã, ſiue ad mores populi Chriſtiani, quod pertinet ad moralẽ, ſiue ad ſtatũ futuræ gloriæ, prout in eã introducimur per Chriſtũ, quod ꝑtinet ad anagogiam.

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Cerimonialia cauſam habent non tantum figuralem, ſed etiam literalem: patet eſt dictis. Con.1.

Ad argumentũ dicendũ, ꝙ ſicut intellectus methaphoricæ locutionis eſt literalis, ita etiã ſignificationes cerimoniarũ legis pro quãto ſunt cõmemoratiuæ benefi- 1

beneficiorum Dei, propter quæ inſtitutæ ſunt, vel aliorũ huiuſmodi, q̃ ad illũ ſtatũ ptinebant, non tranſcendũt ordinẽ literaliũ cauſarũ. Vnde cũ aſſignatur cauſa celebrationis phaſe, quia erat ſignũ liberationis ex Ægypto, iã eſt cauſa literalis. Et ſimiliter dicẽdũ eſt de circũciſione.

Vtrum poſt paſsionem Chriſti, legalia potuerint obſeruari ſine peccato.

D. Thom. 1. 2, q. 103, ar. 1.

SExto quæritur. Vtrum poſt Chriſti paſſionem legalia potuerint obſeruari ſine peccato.

1 Primo arguitur, quòd ſic, quia dicitur Actu. xvj. quòd Paulus circuncidit Timotheũ. Et Actu. xxj. Paulus ſecundum conſiliũ Iacobi purificatus eſt. *Act. 16. & 21.*

2 Secundo arguitur. Vitare conſortia Gentiliũ, ptinebat ad cerimonias legis, & tñ Petrus hoc obſeruauit, vt dr̃ ad Gala. ij. igĩt. *Gal. 2.*

3 Tertio arguitur. Act. xv. dicitur, quòd apoſtoli induxerũt gẽtiles conuerſos, vt abſtinerent ab immolatis ſimulachrorum & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione. *Act. 15.*

Contra ad Gal. v. Si circuncidamini, Chriſtus nihil vobis pderit. Primo notandum ſecundum Tho. quòd omnes cerimoniæ ſunt quædam proteſtationes fidei, in qua conſiſtit interior Dei cultus: ſic enim fidem interiorem poteſt homo proteſtari factis ſicut & verbis: & in vtraque proteſtatione ſi quid falſum proteſtatur, peccat mortaliter, licet autem ſit eadem fides quam habemus de Chriſto, & quam patres antiqui habuerunt, tamen diuerſis verbis ſignificatur a nobis, & ab eis. Dicebant enim, Chriſt' eſt naſciturus, paſſurus, &c. Nos aũt dicimus Chriſtus natus eſt, & paſſus. Et ſimiliter cerimoniæ figurabãt Chr̃m vt naſciturũ, & paſſurum, noſtra aũt ſacramẽta ſignificant ipſum vt natũ & paſſum: Sicut ergo peccaret mortaliter, qui nunc diceret Chriſtũ naſciturũ fidem proteſtando, ita etiã qui nunc cerimonias veteris legis obſeruaret. *Gal. 5.* *1. 2. q. 103. ar. 4.*

Secundo notandum, quod, ſicut dicit Tho. vbi ſupra. Aliter ſunt euacuata paduentũ Chriſti iudicialia, quàm cerimonialia. Cerimonialia enim adeo ſunt euacuata, vt non ſolũ ſint mortua, ſed etiam mortifera. Iudicialia vero quidẽ ſunt mortua, quia nõ plus habent vim obligãdi, non tamẽ ſunt mortifera. Vnde ſi quis princeps ordinaret in regno ſuo illa obſeruari, non peccaret, niſi forte obſeruarentur, vel obſeruari mandarentur tanquã habentia vim obligandi, ex veteris legis inſtitutione. Ratio autẽ prędictę differentiæ, talis eſt, quia cerimonialia ſunt primo, & per ſe figuralia, tanquã inſtituta principaliter ad figuranda Chriſti myſteria, vt futura, ideo eorũ obſeruatio præiudicat veritati fidei. Iudicialia vero inſtituta ſunt ad ordinandũ ſtatũ illius populi in iuſtitia, & æquitate, qui quidem populus ordinabatur ad Chriſtũ: ideo mutato ſtatu illius populi, Chriſto iã veniẽte, iudicialia pcepta non plus obligationẽ habent, quia tamen non ordinantur ad figurandum aliquid futurum, niſi forte ex cõſequẽti pro quanto totus ſtatus illius populi fi- *q. 104. ar. 1.*

ſi figuralis erat: ideo eorum obſeruatio abſolute non præiudicat veritati fidei, ſed intentio obſeruandi tanquã ex obligatione legis præiudicat veritati fidei, quia per hoc haberetur, quòd ſtatus prioris populi adhuc duraret, & ſic quod Chriſtus non ueniſſet. Tertio notandũ ſecundũ Tho. vbi ſupra. q. ciiij. quòd circa tempus ceſſationis legalium diuerſimode videntur dicere Hierony. & Auguſtin. Hieron. enim diſtinguit duo tempora. Vnum ante paſſionẽ, in quo legalia non erãt mortua: ſed adhuc habebãt vim obligatoriam, & expiatiuã pro ſuo modo. Aliud autem tempus incœpit ſtatim poſt Chriſti paſſionem, in quo cerimonalia incœperunt eſſe mortua, ac etiã mortifera, ita ſcilicet, quòd mortaliter peccabant obſeruãtes ea. Vnde dicit, quòd apoſtoli nunquam legalia obſeruarunt poſt paſſionem ſecundum veritatem, ſed ſolum quadam pia ſimulatione, ne ſcilicet ſcandalizarent iudæos, & impediret eorum cõuerſionem, quæ quidem ſimulatio ſic intelligenda eſt, non quidem ita quòd illos actus in rei ueritate nõ facerẽt, ſed quia non faciebant tanquã legis cerimonias obſeruantes, ſicut ſi quis pelliculã virilis membri abſcinderet propter ſanitatem, & non cauſa legalis circumciſionis obſeruandæ. Sed quia indecens videtur, quòd Apoſtoli propter ſcandalum occultarent ea, quę pertinent ad veritatẽ vitæ & doctrinæ, & quòd ſimulatione vterẽtur in his quæ pertinent ad ſalutẽ fideliũ. Ideo conueniẽtius Aug. diſtinxit tria tẽpora. Vnum ante paſſionem Chriſti, in quo legalia, neq; erãt mortua, nec mortifera. Aliud eſt tẽpus poſt diuulgationem Euangelii, in quo legalia ſunt mortua, & mortifera. Tertium autem eſt tempus medium ſcilicet a paſſione Chriſti, uſque ad diuulgationem Euãgelii, in quo legalia fuerunt mortua, id eſt uim non habentia, neque obligatoria, nõ tamen erant mortifera, quia conuerſi ex iudæis poterant ea licite obſeruare, dum tamen non ſic ponerent ſpem in eis, quòd reputarent ea neceſſaria ſibi ad ſalutem, & ita non poſſent fideles Chriſti ſine legalibus iuſtificari. His autem qui cõuertebantur ex Gentilitate, non erat cauſa vt ea obſeruarent. Et ideo Paulus circuncidit Thymotheũ, qui ex matre iudæa natus erat. Titũ autem, qui ex Gentilibus natus erat, circuncidere noluit: ideo aũt noluit ſpirituſſanctus, vt conuerſis de iudaiſmo, ſtatim inhiberetur obſeruatio legaliũ ſicut inhibebatur Gẽtilitatis ritus his, qui ex Gentilitate conuertebantur, vt quædam differentia inter hos ritus oſtenderetur. Nam Gentilitatis ritus ſemper fuit illicitus, non autem ritus legis.

His premiſſis, ponendæ ſunt tres concl. Prima eſt. Poſt Chriſti paſſionẽ mortua fuerunt legalia tam iudicialia, quàm cerimonialia, patet ex dictis. *Con. 1.*

Secũda concl. Poſt Chriſti paſſionem, iudicialia non fuerunt ſimpliciter mortifera, ſed ſolum ex intentione inordinata: patet ex ſecundo notabili. *Con. 2.*

Tertia concl. Poſt euãgelii promulgationẽ, cerimonialia ſunt ſimpliciter mortifera: patet ex *Con. 3.*

primo

primo & tertio notabilibus.

Ad primum argum. patet ex tertio notabili.

Ad ſecundum arg. dicendũ, ꝙ ſecundum Hieron. Petrus ſimulatoriè ſe ſubtrahebat vt vitaret ſcandalum iudæorum, quorum erat apoſtolus. Et Paulus ſimiliter ſimulatoriè eum reprehendit, vt vitaret ſcandalum Gentilium, quorum erat Apoſtolus, & ſic neuter peccauit. Sed Auguſt. hoc improbat, q̄a Paulus in ſcriptura canonica ad Gal. ij. in qua nephas eſt credere, aliquid falſũ eſſe dicit, ꝙ Petrum reprehẽdit quia reprehenſibilis erat. Vnde verum eſt, ꝙ Petrus peccauit, & Paulus verè eum nõ ſimulatoriè reprehendit, non tñ peccauit Petrus in hoc, ꝙ ad tempus legalia obſeruabat, quia hoc ſibi licebat tanquã ex iudęis conuerſo, ſed peccabat in hoc, ꝙ circa legaliũ obſeruantiam nimiã adhibebat diligentiam, ne ſcandalizaret iudęos, ita ꝙ ex hoc ſequebatur ſcãdalum gentilium. *Gal. 2.*

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ quidam dixerunt illã prohibitionem Apoſtolorum non eſſe intelligendam ad literam, ſed ſecũdum ſpiritualem intellectum, vt ſcilicet in prohibitione ſanguinis intelligatur ꝓhibitio homicidii, in prohibitione ſuffocati prohibitio violentię, & rapinæ: in prohibitione immolatorum, prohibitio idolatriæ: Fornicatio autem ibi prohibetur tanquã per ſe malum. Sed quia homicidiũ, & rapina etiam apud Gentiles reputabantur illicita, non oportuiſſet ſuper hoc ſpeciale mandatum dari his qui erant ex Gentilitate conuerſi: Vnde dicũt alij, ꝙ ad literã illa comeſtibilia fuerunt prohibita, non propter obſeruantiam legaliũ, ſed propter gulam reprimendã, ſed quia sũt quædã cibaria magis delicata, q̃ ſint iſta prędicta, ideo opinio illa nõ videtur rationabilis. Dicit ergo Tho. ꝙ ad literam iſta ſunt prohibita, non ad obſeruandum cerimonias legis, ſed vt poſſet coaleſcere vnio gentilium, & iudęorũ inſimul habitantiũ. Iudæis. n. propter antiquã conſuetudinem ſanguis, & ſuffocatum erant abominabilia, comeſtio aũt immolatorũ ſimulachris poterat in iudęis gñare circa Gentiles ſuſpitionẽ reditus ad idolatriã, & iõ iſta fuerunt prohibita pro tempore illo, in quo de nouo oportebat conuenire in vnum Gentiles, & iudæos, pręcedente autem tempore ceſſante cauſa, ceſſauit effectus. Manifeſtata euãgelij veritate; vbi dominus docet, ꝙ nihil quod per os intrat, coinquinat hominem, vt dicitur Mat. xv. Et quod nihil eſt reiiciẽdum, quod cum gratiarum actione percipitur, vt habetur 1. ad Thi. 4. Fornicatio autem ibi prohibetur ſpecialiter, quia Gentiles non reputabant eam eſſe peccatum. *Mat. 15*

Vtrum lex noua, ſufficienter ordinauerit hominem circa actus exteriores. &c.

D. Thom. 1. 2. q. 104. ar. 1.

QVÆSTIO VII.

SEPTIMO quæritur. Vtrũ lex noua ſufficienter ordinauerit hominem tã circa actus interiores

teriores, quàm circa exteriores, ſuperaddendo etiam præceptis determinata conſilia.

1 Primo ar. ꝙ non ſufficienter ordinauerit circa interiores act⁹, quia præter præcepta moralia iudicialia in lege veteri erant quædam cerimonialia, circa quæ nihil dominus ordinauit.

2 Secundo ar. ꝙ non bene ordinauerit exteriores actus. Ad legē.n.nouā præcipue ꝑtinet fides ꝑ dilectionē operās, ſed noua lex explicat quædā credēda, quæ nō erant explicata in veteri, vt patet de fide trinitatis, ergo etiam debuit ſuperaddere aliqua exteriora opera moralia, quæ non erāt in lege veteri determinata.

3 Tertio ar. ꝙ non conueniēter ſint ſuperaddita conſilia. Conſilia enim dantur de meliori bono: ſed nō ſunt determinati gradus melioris boni, ergo nō debēt aliqua determinata cōſilia dari.

Mat.6. Cōtra. Math.vj. dicit dn̄s. Omnis qui audit verba mea, & facit ea, aſſimilabit̄ viro ſapienti, qui ædificat. &c. Sed ſapiens domificator nihil omittit eorū, q̄ ſunt neceſſaria, & cōuenientia ad ædificium. Primo notandū ſm̄ Tho. ꝙ principalitas nouæ legis conſiſtit in gratia ſpiritusſancti, quæ manifeſtatur in fide ꝑ dilectionē operante, & ideo ad legē nouā pertinet ordinare de operibus humanis tā interioribus, quàm exterioribus. Interior autem hominis motus ordinat primo quidem quantum ad ſeipſum, & demum quantum ad proximū: quantum autem ad ſeipſum dupliciter ſecundum duos interiores hominis motus circa agenda, qui ſunt voluntas de agendis, & intentio de fine. Vnde primo ordinat hominis voluntatē ſecundū diuerſa legis præcepta, vt ſcilicet abſtineat homo nō ſolum ab exterioribus operibus, q̄ ſunt ſecundum ſe mala, ſed etiā ab interioribus, & ab occaſionibus malorū, puta circa homicidiū, & adulterium prohibet motus interiores, quia motus iræ tēdens in homicidium, & motus concupiſcentiæ tendens in adulterium, videtur nobis quaſi a natura ineſſe. Non ſic aūt appetitus iurandi, vel falſum teſtimoniū dicendi. Circa periurium vero, quidam credebant iuramētū per ſe eſſe appetendū, & frequētandum, quia videtur ad reuerentiā Dei pertinere, licet periuriū ſit peccatū: ideo dn̄s volens tollere occaſionem periurādi, oſtēdit iuramentum non eſſe appetendum tanquam per ſe bonum: ſed melius eſſe abſque iuramento loqui, niſi neceſſitas cogat. Demum ordinat lex noua intentionem hominis dicens, quòd in bonis, quæ agimus, neque quæramus humanam gloriam, neq; mundanas diuitias, quod eſt theſaurizare in terra. Quoniam enim lex promittebat celſitudinem honoris, & abundantiam diuitiarum, vt patet Deuterono. xxviij. Iudæi autem hæc promiſſa, ſic praue intelligebant, vt dicerent propter ipſa ſeruiendum eſſe Deo, ſicut propter finem: ideo voluit dominus eorum prauam opinionem corrigére. Conſequenter autem ordinat lex noua interiorem hominis motum quo ad proximum, vt.ſ. eum non temerarie, aut iniuſte iudicemus aut ꝓſumptuoſe.

1.2.q.108. Deu.28.

Circa

Circa præcepta vero iudicialia, quoniam iudæi in aliquibus errabant credentes, ꝙ in lege tradita tanquam permiſſiones eſſent per ſe iuſta, ſ. repudium vxoris, & uſuras accipere ab extraneis, ideo dñs prohibuit vxoris repudium. Math. xix. & vſurarum acceptionem, immo etiam accipiendi ſpem. Luc. vj. docens. Date mutuum nihil inde ſperantes. Credebant etiam phariſæi quædã in lege inſtituta propter iuſticiam faciendam eſſe exequẽda ex appetitu vindictæ, vel ex cupiditate rerum temporalium, vel ex odio inimicorum, ideo ad hoc remouendam docet dominus animũ hominis ab alio offenſi, ſic debere eſſe præparatũ, vt ſi neceſſe ſit paratus ſit plura ſuſtinere, aut etiam ampliora dare, & inimicis etiam benef. cere. Hæc enim præcepta, vt Auguſt. exponit, ſunt ſecundum præparationem animi accipienda. Secundo notandum ſm Tho. vbi ſupra, quòd ad gratiam, quæ eſt principalitas nouæ legis, dupliciter pertinere poſſunt opera exteriora. Vno modo ſicut inducẽtia aliqualiter ad gratiam, cuiuſmodi ſunt opera ſacramẽtorum nouæ legis. Alio modo ſit vt pducta ẽ inſtinctu gratiæ. Et hęc ſunt duplicia. Quædam habent neceſſariam conuenientiam, vel contrarietatem ad gratiam, cuiuſmodi ſunt opera præcepta vel prohibita in legẽ noua, ſicut pręcepta eſt confeſſio fidei, & prohibita negatio. Dicitur. n. Math. x. Qui confitebitur me corã hominibus &c. Alia vero non habent neceſſariam contrarietatem, vel conuenientiã ad gratiã vel fidem per gratiam operantem. Et iſta non ſunt in noua lege præcepta vel prohibita ex ipſa prima legis inſtitutione, ſed relicta ſunt diſponenda his, quæ curam aliorum habituri erant. Vnde etiam quantum ad hoc dicitur lex euangelii lex libertatis, quamuis etiam dicatur lex libertatis, quia quæ præcipit, facit implere ex inſtinctu interioris gratiæ, vel charitatis. Ex dictis igitur patet rõ, quare Chriſtus per ſeipſum inſtituit ſacramẽta, q. videlicet per ipſa, gratiam conſequimur. Quoniam autem rectus gratiæ vſus eſt per opera charitatis, quæ inquantum ſunt de neceſſitate virtutis, pertinent ad præcepta moralia, quæ ẽt in lege veteri tradita ſunt, ideo quantũ ad hoc lex noua ſuper veterẽ addere non debuit circa exteriora agenda. Et, quia determinationes prædictorum in ordine ad cultum Dei pertinent ad cærimonialia, & in ordine ad proximum ad iudicialia, tales autem determinationes non ſunt ſm ſe de neceſſitate interioris gratiæ, ideo nõ cadũt ſub præcepto nouæ legis ſm ſe, ſed relinquuntur arbitrio eorum, q. curã aliorũ erãt habituri, vel ſpiritualem, vel temporalem. Tamen circa præcepta iudicialia veteris legis quædam explanauit propter malum intellectum phariſæorum, vt dictum eſt in præcedenti notabili. Et ſi inſtetur contra prædicta, ꝙ in noua lege videntur aliquæ obſeruantiæ eſſe datæ miniſtris Dei: vt patet Math. x. Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecunias in zonis veſtris &c. Dicendum, ꝙ

Math. 19. Luc. 6. Math. 10. Math. 10.

iſta precepta dedit Dominus Apoſtolis non tanquã cerimoniales obſeruantias,ſed tanquã moralia inſtituta. Et poſſunt intelligi dupliciter. Vno modo ſecundũ *Augu.in lib.de cō-ſenſu euā gelistarū.* Aug. vt non ſint præcepta, ſed conceſſiones. Conceſſit.n.eis, vt poſſent ire ad prædicationis officium ſine pera, & baculo, & aliis huiuſmodi, tanquam habentes poteſtatem, neceſſaria vitæ accipiendi ab illis, quibus prædicabant. Vnde ſubdit. Dignus eſt.n. operarius cibo ſuo. Non autẽ peccat, ſed ſupererogat, qui ſua portat ex quibus viuat in prædicationis officio, non accipiens ſumptum ab his quibus euangelium prædicat, ſicut quandoque fecit Paulus. Alio modo poſſunt intelligi ſecundum aliorum ſanctorum expoſitionem, vt ſint quędam ſtatuta temporalia Apoſtolis data pro tẽpore illo, quo mittebantur ad prædicandum in Iudæam ante paſſionem Chriſti, vt paulatim exercitarentur abdicare temporaliũ ſolicitudinem. Hæc autem ſtatuta imminente *Luc.2 2.* paſſione remouit. Vnde Luc.22. dicit. Quando miſi vos ſine ſacculo, & pera, & calciamentis, nũquid aliquid defuit vobis. At illi dixerunt. Nihil. Dixit ergo eis. Sed nũc, qui habet ſacculum tollat ſimiliter, & peram. Iam.n. imminebat tempus perfectæ libertatis, vt totaliter ſuo dimitterentur arbitrio in his quæ ſm ſe non pertinent ad neceſſitatẽ virtutis. Tertio notandum, quòd ſicut dicit Tho. vbi ſupra. Hæc eſt differentia inter cõſilium, & præceptum, quia præceptum importat neceſſitatem. Conſilium autẽ in optione ponitur eius cui datur: conuenienter ergo in lege noua, quę eſt lex libertatis, ſupra præcepta addita ſunt conſilia, nõ autem in lege veteri, quæ erat lex ſeruitutis. Sunt ergo præcepta de his, qui ſunt neceſſaria ad ſalutem. Conſilia vero de his per quę melius, & expeditius poteſt homo conſequi ſalutem: puta de totali abdicatione bonorũ huius mundi, ſcilicet diuitiarũ, deliciarum carnis, & bonorum, ac etiam propriè voluntatis.

His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Cõuenienter ordinat hominem lex noua circa actus interiores. patet ex primo notabili. *Con. 1.*

Secunda concl. Lex noua conuenienter ordinat actus exteriores, patet ex ſecundo notabili. *Con.2.*

Tertia concluſio. Conuenienter lex noua ſuperaddit præceptis aliqua conſilia, patet ex tertio notabili. *Con.3.*

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ præcepta moralia omnino remanere debebãt, quia ſecũdũ ſe pertinent ad rationẽ virtutis. Iudicialia autem non remanebãt ex neceſſitate. Cerimonialia autem omnino tollebantur: ideo circa cerimonialia, nihil ordinauit. Oſtendit tñ, quòd totus corporalis cultus, qui erat determinatus in lege, erat in ſpiritualẽ commutandus, vt patet Ioan.4. *Ioan.4.*

2 Ad ſecundum argumentum dicendum, ꝙ ea, quę ſunt fidei, ſunt ſupra rationẽ humanã, ideo in ea peruenire nemo poteſt, niſi per gratiam abundantiorem, ergo gratia ſuperueniente, oportuit plura credenda explicari: Ad opera vero virtutum dirigimur etiam per rationem natu-

ralem,quæ eſt regula quędā operationis humanę, & ideo in his nō oportuit alia ſup addere præcepta vltra moralis legis p̄cepta, quę ſunt de dictamine rationis.

3 Ad tertium arg.dicendum, ꝙ meliora bona particulariter in ſingulis ſunt indeterminata, ſed illa,quæ ſunt ſimpliciter, & abſolute meliora bona, in vniuerſali ſunt determinata, ad quę etiam omnia particularia reducuntur.

Finis primæ partis.

SEQVITVR SECVNDA PARS.

SVPERIVS in prima parte principali huius tractatus dictum eſt de legali præceptione. Nunc in hac ſecunda parte dicendum eſt de ſpeciali gratia perfectione, de qua ſunt tria conſideranda. Primum eſt gratiæ quidditas. Secundum eſt eius multiplicitas. Et tertium eſt eius neceſſaria vtilitas.

Vtrū gratia ſit habitus creatus.

D.Thom.in q.diſp.de veritate.q.27. art.1.& 1.2.q.110.ar.1.

CIACA primū primo quęritur. Vtrum gratia ſit habitus creatus, inhęrens eſſentiæ animę.

1 Primo ar. quòd nō ſit habitus creatus. Videmus enim per experimentum, quòd homo homini efficitur gratus ex ſolo aſpectu, nec aliquid dat homo homini cum ſuſcipit illū in gratiā ſuā, ergo pari ratione nō oportet aliquid creatum dari homini, vt ſuſcipiatur in gratia Dei.

Secundo argui. Omnis ab ali- 2
quo dilectus eſt & gratus,ſed dilectio Dei non ponit circa dilectum aliquid nouum, quoniam dilexit nos ante mundi conſtitutionem,vt dicitur ad Ephe.1. *Ephe.* 1.

Tertio ar. Eodē modo recreat 3
Deus,quo creat, ſed ſeipſo aliq̄d creat, ergo etiam ſeipſo recreat, ſed id, quo hominem recreat eſt gratia, ergo gratia non eſt aliquid creatum.

Quarto argu. Nullum accidēs 4
eſt nobilius ſubiecto, ſed gratia eſt nobilior anima, ſicut perfectio eſt nobilior perfectibili, ergo gratia non eſt accidens, & per conſequens non eſt habitus creatus.

Quinto arguitur. Omnis for- 5
ma, quę eſt principium vitę, eſt in genere ſubſtātię,ſed gratia eſt principium vitæ nobiliſſimę,ergo eſt in genere ſubſtantię: & ſic non eſt habitus creatus.

Sexto arg.Nullus habitus crea 6
tus remanet poſtq̄ deſijt eſſe in ſubiecto, ſed gratia remanet, ergo. Minor probatur, quia gratia non corrumpitur,quòd patet, q̄a nihil, quod corrumpitur cædit omnino in non ens: ſed gratia cum deſinit eſſe, cædit omnino in non ens,cum de nullo ſit producta ergo.

Septimo arguitur,quòd gratia 7
ſit ſubiectiue in eſſentia animæ, quia eſſentia prius exiit a Deo, quàm potentia, ergo prius reducitur in Deum per gratiam:conſequentia probatur. Tum, quia ſecundum Dionyſium res reducuntur in Deum, eo modo, quo

exeunt a Deo. Tum, quia ſicut quælibet creatura habet Deum pro primo efficiente, ita & pro vltimo fine.

8 Octauo arguitur. Eſſentia eſt indeterminatior, quàm potẽtia, ergo magis indiget determinari: gratia autẽ ponitur tãquàm formaliter determinans animam.

9 Nono argui. Acceptatio eſſentiæ ſufficit ad acceptationẽ potẽtiæ, & non econtra, ergo gratia, quę eſt principium acceptandi, debet poni per ſe in eſſentia.

10 Decimo argu. Forma determinans ad agendum magis debet poni in principali agente, quàm in inſtrumento: eſſentia aũt eſt principale agens & potentia, ſicut inſtrumẽtale, vt dicit Anſel. de concordia.

11 Vndecimo arg. Correſpondentia imaginis recreatæ dẽt eſſe ad imaginẽ creatã, ſed imago creata hẽt vnitatem eſſentiæ, & trinitatem potentiarũ, ergo & in recreatione eſt vnitas gratiæ perficiẽtis eſſentiam, & trinitas virtutũ perficientium potentias.

Contra. Quantũ ad primum dicit Auguſt. ad Bonifacium, gratia meretur augeri, vt aucta mereatur perfici: arg. autem non cõſiſtit, niſi in dono creato. Et quãtũ ad ſecundũ dicit Auguſtinus, quòd gratia ſe habet ad liberum arbitriũ, ſicut ſeſſor ad equũ, ergo reſidet in anima ratione liberi arbitrij. Liberum autem arbitrium nominat potentia.

Item gratia non eſt paſſio, vel potentia, ergo eſt habitus ſm illã diuiſionẽ Philoſophi. Omnis autem habitus eſt in potentia, quia opus habentis bonum reddit. Primo notandum, quòd *Ethic. lib. 2.* ſicut colligi poteſt ex dictis ſanctorum, gratia ſolet accipi tripliciter vltra gratiam increatã. Primo modo communiſſime ꝑ quolibet dono nobis collato a Deo, & hoc modo etiam dona naturæ, ſicut ingenium, & mentis perſpicacitas dicũtur gratię, & generaliter quicqd habemus. Dicitur. n. 1 ad Cor. 4. Quid habes, quod non accepiſti? *1. Co. 4.* Secundo modo dicitur gratia cõmuniter, quodlibet donum naturæ ſuperadditum, ſicut dicit Apoſtolus. Diuiſiones gratiarum ſunt vbi nominat prophetiam, & fidem, & conſimilia. Et his duobus modis dicitur, gratia gratis data. Tertio modo dicitur gratia proprie, & tunc dicĩ gratia gratum faciens, quæ ſic ſolet diffiniri a magiſtris. Gratia eſt forma a Deo nobis gratis data ſine meritis gratum Deo faciens habentem, & eius opus bonum reddens. Secundo notandum, ꝙ ſicut dicit Thomas. Differentia eſt inter gratiam Dei, & gratiam hominis, *1. 2. q. 110. ar. 1* quia enim bonũ creaturæ prouenit ex voluntate diuina: iõ ex dilectione, de qua vult bonum creaturæ profluit aliquod bonũ in creatura. Voluntas autem hominis mouetur ex bono præexiſtente in rebus, & inde eſt, ꝙ dilectio hominis nõ cauſat totaliter rei dilectę bonitatẽ, ſed prēſupponit ipſã, vel in parte vel in toto. Patet igitur, ꝙ quamlibet Dei dilectionem ſequitur aliquod bonũ in creatura quandoq; creatũ, non tamen dilectioni æternæ coæternum. licet autem Deus Diligat omnia quæ ſunt, vt dicitur Sap. 11. tamen ſpecialiter diligit creatu- *Sap. 11.*

ram rationalem cum ipſam trahat ſupra conditionem naturæ creatæ ad participationē boni diuini, & ſecundum hanc dilectionē, dicitur diligere aliquem ſimpliciter, quia videlicet vult creaturę bonū æternum, quod eſt ipſe. Sic igitur per hoc, quod dr̄ homo gratiam Dei habere ſignificatur aliquid ſuper naturale in homine a Deo proueniens. quādoq; tñ gratia Dei dr̄ ipſa æterna Dei dilectio, ſicut cū dicitur ad Ephe. 1. Prędeſtinauit nos in adoptionem filiorū in laudē gloriæ gratiæ ſuæ. Tertio notandū, ꝙ aliqui poſuerūt, ſicut Doctor ſanctus, quòd gratia primo eſt in eſſentia, quod probatͬ per Aug. ſt. de laude charitatis, dicentem, quòd gratia eſt radix & vita omnium bonorum. Ibidem etiam dicitur, quòd charitas eſt vita morientium. Vita autem & mors pertinent ad eſſentiam. Confirmatur, quia gratia dat eſſe ſupernaturale, quod videtur pertinere ad eſſentiam. Sed cōtra hanc poſitionem arguit Scotus ſic. Quia quando aliqua forma eſt indeterminata ſecundū virtutem actiuam ad plura, id quod pręciſe reſpicit, vnā actionem determinatam, non perficit eam, inquantum indeterminatam, ſed inquantum eſt potentia determinata reſpectu illius actionis, ſed gratia tantum perficit animam in ordine ad determinatum actum, ſcilicet meritorium, qui eſt ſolius voluntatis ſecundum Anſelm. ergo perficit pręciſe animam, in quantum eſt voluntas. Cōfirmatur iſta ratio, quia ſi perficeret animum, vt eſt eſſentia, poſſet redūdare in actū

Eph. 1.

Lib. decō ceptuuir ginis.

prioris potentiæ, ſcilicet intellectus, & ſic actus intellectus, vt præcedit actū voluntatis, poſſet eſſe gratificabilis & meritorius, immo ſi ſolus intellectus eſſet ſine voluntate in eſſentia, in illo poſſet eſſe meritum.

Con. 1. His præmiſſis, ponendę ſunt tres concl. Prima eſt. Gratia eſt aliquid creatum in anima, probat B. Bonau. Quia omne prius indignum vita ęterna, poſtea dignum, aliquid de nouo habet quod prius non habuit, ſed peccator prius erat vita ęterna indignus; habita autem gratia eſt dignus, igitur. Gratia eſt aliquid creatum. Maior patet, quia non poteſt fieri mutatio in Deo acceptante, ergo oportet, quòd fiat in acceptato. Et confirmatur; quia oportet eum, qui prius erat iniuſtus, dū efficitur iuſtus, habere aliquid de nouo formaliter: & illud eſt gratia iuſtificatiua. Non eſt tamen intelligendum, quòd gratia creata ſit ſimpliciter neceſſaria ad conſequendum vitam æternam, ſed ſolum de potentia Dei ordinata. Cum enim gratia ſit aliquid abſolutum, diſtinctum realiter ab homine acceptato, non videtur requiri, vt acceptetur. Et ſi dicas, quòd videtur eſſe error Pelagij. Dicendum, quòd non: Pelagius enim ponit, quòd ex puris naturalibus poteſt homo acquirere vitam æternam, non ſic iſta poſitio, ſed totum ponit a parte Dei. Item, quia valde durum videtur imponere magiſtro, quòd fuerit Pelagianus, & tamen ſecundum communem, opinionem tantum poſuit gratiā increatam, ſiue charitatem

vt patet in primo diſt.43. Poteſt itaq; Deus de potentia abſoluta aliquē acceptare ad vitā ęternā ſine quocunque abſoluto creato, non tñ ſine quocunque reſpectiuo. Si.n. Deus hunc acceptat, in iſto eſt acceptatio paſſiua.

Con.2. Secunda concluſio. Gratia eſt habitus accidentalis ſupernaturalis, ꝙ ſit habitus probatur per Philoſophum. Quicquid eſt in aīa principiū operādi, uel eſt potentia, uel paſſio, vel habitus, ſed gratia eſt principium operādi, & non eſt potentia, nec paſſio, vt patet, ergo eſt habitus. *Ethic. lib.2.* Quod ſit accñs probat Bon. quia oē, quod adeſt, & abeſſe pōt preter ſubiecti corruptionē eſt accñs, ſed gratia eſt hmōi, ſicut patet, qa multi iuſti efficiuntur peccatores, & econtra. Et ſi inſtetur, ꝙ ſunt tria gña bonorum, ſ. bona minima, bona media, & bona maxima, ſicut vult Aug. ſed bona minima, & media ſunt in gñe ſubſtantiæ, ergo multo magis maxima, cuiuſmodi eſt gratia. *Lib. De libe. arb.* Dicendū, ꝙ illa diuiſio bonorum eſt ſecundum acceptionem boni, qua aliquid dicitur bonum, quia eſt bonū alii, & vtile, ſicut patet ex verbis Auguſ. ibidem, quia bona maxima ſunt illa, quibus non cōtingit male vti, & ideo ad gradū bonitatis ſm̄ illum modum, per quem ibi loquitur Auguſt. nihil facit ratio ſubſtantię, vel accidentis, ſed vocat bona maxima, quæ immediatius ordinãt ad Deum, quod pro ſtatu vię maximæ cōpetit gratiæ. Quod autem ſit habitus ſupernaturalis: patet, quia a ſola cauſa ſupernaturali cauſatur, & per eam ad bonum ſupernaturale eleuamur.

Con.3. Tertia concl. Subiectum īmediatum gratiæ eſt volūtas, & nō eſſentia, patet ex tertio notabili. Notanter aūt dictum eſt īmediatum, quia bene conceditur eſſentiam animæ eſſe ſubiectum mediatū gratiæ, inquantum potentiæ ſunt in eſſentia, ſicuti, qa color eſt in ſuperficie, & ſuperficies in corpore, dicimus, ꝙ color eſt in corpore.

1 Ad primum ar. dicendū, ꝙ nō eſt ſimile de Deo & homine. Tum, quia homo in acceptando afficitur. Tum, quia iudiciū eius frequenter decipitur. Tum etiā, quia quando de non acceptante fit acceptans, mutatur. Nō ſic autem de Deo. Non.n. acceptat aliquem propter nouum affectū in ſe, ideo oportet, ꝙ acceptet pp aliquem effectum in acceptato. Deus ēt in acceptando non fallitur: iō nō magis approbat vnū, q̄ alium, niſi quia in ſe aliquid habet magis dignum approbatione. In Deo etiam nulla cadit mutatio, & non videtur, ꝙ de non acceptato fiat acceptatum abſq; mutatione: ideo oportet, quod ſit mutatio ex parte acceptati. Iſta tamen non omnino neceſſario contingunt, vt patet ex dictis in prima concluſione.

2 Ad ſecundum arg. dicendū ꝙ dilectio non ſolū ſe extendit ad præſens, ſed ēt ad futurum. Diligit.n. nos Deus dilectione æterna. Gratificatio vero ſolum ad præſens ſe extendit, vt di. Bon. & ideo ponit eſſe actum in actu circa gratificatum.

3 Ad tertium argu. dicendum, quòd recreatio eſt a ſolo Deo, ſicut a principio effectiuo, & tamen, quia recreatio eſt rei iam

exiſtentis per aliquã diſpoſitionẽ reformatio, ideo habet principium reformatiuum, non ſic autem eſt de creatione, quæ ſimpliciter eſt de non ente.

4 Ad quartum arg. dicendum ſecundum Bonau. ꝙ illa ratio deficit tripliciter. Primo, quia nobilitas, ſiue bonitas ſubſtantię, & accidentis, proprie non habent comparari. Accidens enim dicitur bonum non ſibi, ſed alij, ſubſtantia autem bona eſt ſibi. Secundo, quia licet nullum accidens ſit nobilius ſubſtantia, cõſiderando accidens in ſe quantũ ad eſſentiã ſui generis, ſiue quãtum ad eſſe primum. Tamen vt conſideratur in ſubiecto, & præſupponit eſſe ſubiecti quandam nobilitatem ſuperaddit quantũ eſſe ſecũdum. Tertio, quia ꝙ grã dicatur nobilior anima, hoc non eſt ratione ſuę entitatis tantũ, ſed quia vnit bono increato. Vnde licet gratia dicatur Deo ſimilior, eo ꝙ eſt ipſum donum Deo aſſimilatiuum, ipſa tamẽ anima ſimilis eſt Deo, vt diuinæ ſimilitudinis ſuſceptiua, ideo proprie non eſt comparatio aſſimilandi, & aſſimilatiui.

5 Ad quintum arg. dicendum ꝙ maior eſt vera de principijs vitę pertinentis ad eſſe primum, gratia autem eſt principium vitæ, quæ pertinent ad eſſe ſecũdum, ſiue ad bene eſſe. Non enim fit vnũ per ſe ex gratificato, & grã.

6 Ad ſextum arg. dicendum, ꝙ quando, quòd dr̃ nihil, quod corrumpitur cædit omnino in non ens. dicendum, quòd illud habet veritatem in accidentibus, quæ dant ſubiecto aliquod eſſe naturale, & in eis, quę cauſantur ex principijs ſubiecti, cum enim talia corrumpuntur manent illorum principia, & non omnino annihilantur nõ ſic autem eſt de gratia.

Ad ſeptimũ arg. dicendum, ꝙ non eſt ſimile de exitu a Deo, & de reditu: exitus enim eſt quantum ad eſſe: reditu vero per operationem, quæ eſt immediate a potentia. 7

Ad octauum arg. dicendum, quòd gratia determinat ad operationem gratuitam, & hoc modo potentia eſt indeterminata indeterminatione proxima, & non eſſentia. 8

Ad nonum arg. dicit Scotus, ꝙ acceptatio potẽtię ſufficit ad acceptationem eſſentiæ, & nõ ecõuerſo. Si enim homo videre poſſet in altero actum diligendi, propter illũ actũ, acceptaret totum ſuppoſitum, & ita Deus primo acceptat actum libere elicitum a potentia, non quidem loquendo de acceptione generali, qua acceptat omnem creaturam, ſed acceptatione ſpeciali, qua ordinat acceptatum ad beatitudinem: potentia autem eſt primo beatificabilis, & per illã eſſentiam, ideo primo ſic acceptatur potentia. 9

Ad decimum arg. dicit Scotus, quòd maior poſſet concedẽdi de inſtrumẽto extrinſeco, non autẽ de intrinſeco, quod eſt idem operanti. 10

Ad vndecimũ arg. dicendum, quòd cũ deformatio fiat per potẽtias, ſic etiã reformatio, & iõ imago reformationis, inquãtũ huiuſmodi ſufficiẽter reformat animam, cum ineſt ei per ſuas potentias. 11

Vtrum

Vtrum gratia ſit virtus.

D.Thom.1.2.q.102.art.1.

QVAESTIO. II.

Secundo quęritur. Vtrum gratia ſit virtus.

1 Primo arguitur ꝙ nõ,quia ſic ſe hẽt lumẽ ſupernaturale reſpectu virtutũ gratuitarũ, ſicut lumen naturale, reſpectu virtutũ naturaliũ: ſed lumen naturale nõ eſt virtus naturalis: ergo nec gratia, quæ eſt lumẽ ſupernaturale eſt virtus ſupernaturalis.

2 Secũdo arguitur Charitas eſt perfectio ſimpliciter, non autẽ gratia. Bene.n.dicimus, ꝙ Deus eſt charus nobis:non autem proprie gratus, ergo gratia non eſt charitas: non autem videtur eſſe aliqua alia virtus.

3 Tertio ar.Dicit Auguſt.quòd gratia præuenit charitatem,ergo non eſt charitas.

De prædeſtin. ſancto. lib.1.

Contra. Diffinitio virtutis cõuenit gratiæ, ipſa,n.bonũ facit habentem, & eius opus bonum reddit.Primo notãdũ,ꝙ Doctor ſanctus poſuit gratiam realiter diſtingui a virtute, propter primam rõnem adductam in pede qõnis.Sed cõtra hoc arguit Scot. Quia quęcunq; excellentia attribuitur gratiæ,& charitati,& ecõuerſo. Vtraq;.n.formaliter diuidit æqualiter inter filios regni, & perditionis, 16. de Ciui. Dei. c.18.Vtraq; etiam eſt forma virtutum, & neutra poteſt eſſe informis.Vtraq; etiã coniungit vltimo fini perfecta cõiunctione, qualis haberi põt in via. Si ergo diſtinguerẽtur,altera ſuperflueret.Et ſm hoc tenen põt opinio Magiſtri diſt. 17.primi,ſic intelligẽdo,ꝙ Spirituſſanctus nõ per aliũ habitũ diſtinctũ a charitate,monet nos ad meritorie operandũ,imo illo eodẽ habitu quo Spirituſſanctus inhabitat aĩam, ſcilicet gratia inclinat voluntas in actum meritoriũ ei,ſic gratia eſt ipſa charitas.Nõ ſic aũt eodẽ habitu,quo Spirituſſanctus inhabitat,creditaĩa,& ſperat, ſed alijs habitibus imperfectis.Secundo notandũ, ꝙ ſicut dicit Scot. Charitas dr̃ qua habens eã, hẽt Deũ charũ,ita ꝙ reſpicit Deum in rõne diligibilis,gratia vero dicitur,qua Deus habet aliquẽ gratum:ita ꝙ ipſa reſpicit Deũ vt diligentẽ.Non tñ dr̃ grã, quõcũq;, propter quod Deus diligit, quia tunc diuina eſſentia in filio poſſet dici gratia quia pp eam pater diligit filium, ſed gratia dicitur illud, propter quod Deus acceptat habentem, vt dignum beatitudine dignitate,quę eſt in correſpondentia meriti ad premiũ, & ita imperfectionem includit gratia,quia videlicet ille dignus beatitudine,non eſt beatus. Sic ergo poſſumus concedere, quòd licet idem abſolutum ſit in anima per quod anima diligit Deũ & per quod acceptatura Deo ad beatitudinem,tamẽ alia, & alia ratio eſt in iſto abſoluto,inquantum reſpicit Deum vt dilectum, & inquantum reſpicit ipſum, vt diligentem,& vna ratio competit ſibi inquantum eſt perfectio ſimpliciter. Alia vero,vt eſt perfectio limitata,& ita appropriate:ſed ſecundum primam eſt charitas, & ſecundum aliam dicitur gratia: & vt ſic omnis gratia eſt

charitas,licet nõ econuerſo:Nec ex his ſequitur,ꝙ diſtinguantur ſecundum formã, licet formaliter adinuicẽ diſtinguãtur.Tertio notãdũ,ꝙ virtus ſolet accipi tripliciter.ſ.cõmuniſſime,cõiter,& proprie. Primo modo ſe extendit etiam ad virtutes naturales, & hoc modo dicit philoſophus, ꝙ virtus eſt diſpoſitio pfecti ad optimum: Secundo modo complectitur virtutem moralem,& politicam:& ſic diffinitur a philoſopho. Virtus eſt habitus electiuus immedietati conſiſtẽs determinatus à ratione, prout ſapiens determinabit. Tertio modo ſola virtus Theologica, vel Theologicis aſſociata dicitur virtus,& ſic diffinitur ab Auguſtin. Virtus eſt bona qualitas mentis, qua recte viuitur,qua nullus male vtitur, quam Deus in nobis ſine nobis operatur, quod eſt intelligendum ſine nobis efficientibus.Non autem ſine nobis cõſentientibus,& diſponentibus. Vnde clare patet, quòd loquitur de virtute infuſa. Principaliſſima autem virtus infuſa eſt charitas,vt alias plenius dicetur.

7.Phiſ. 2.Ethic.

Con. 1. His præmiſſis,ponenda eſt talis concluſio. Gratia realiter eſt virtus charitatis,licet ab ea formaliter diſtinguatur. Prima pars patet ex primo notabili,& ſecunda ex ſecundo.

1 Ad primũ arg.dicit Scot.ꝙ ſicut virtutes acquiſitę morales perficiunt in ordine ad quoddã lumẽ,ꝙ põt dici prudẽtia,ꝗ non perficit in ordine ad aliud lumẽ, niſi intellectus agẽtis,& tñ prudentia eſt virtus. Sic in propoſito,virtutes ſupernaturales perficiunt in ordine ad virtutem,quę eſt charitas,& illa vlterius in ordine ad finẽ ſupernaturalem.

Ad ſecundum arg. patet ex ſecundo notabili. Poteſt etiã dici, ꝙ diuerſitas illa ſolùm venit ex cõmuni loquẽtiũ vſu,qã ſuperiores dicũtur chari inferioribus,& inferiores grati ſuperioribus. 2

Vtrum omnibus ad gratiam ſe diſponentibus, detur gratia æqualis.

D.Tho.1.2.q.112.ar.1.

TErtiò queritur. Vtrũ omnibus ad gratiam ſe diſponentibus ex neceſſitate detur a Deo gratia æqualis.

Primo arg. ꝙ nõ requirat aliqua pręparatio ad gratiã, quia dicit Apoſt.Si quis operatur, merces non imputatur ſecundũ gratiam,ſed ſecũdum debitum, ſed pręparatio hominis,non eſt,niſi per operationem liberi arbitrij, ergo tolleretur ratio gratiæ. 1 *Rom.4.*

Secundo arguitur,ꝙ gratia detur neceſſario præparãtis ſe, vel facienti,quod in ſe eſt, qa ſuper illud ad Rom.5. Iuſtificati ex fide,&c.Dicit gl. Deus recipit eũ, qui ad ſe confugit:aliter eſſet in eo iniquitas, ſed impoſſibile eſt in Deo iniquitatẽ eſſe:igitur. 2 *Rom.5.*

Tertio argu.Dicit Aug. quòd. cauſa,quare non dat Deus diabolo gratiam iſta eſt,quia diabolus non vult accipere, nec paratus eſt: ergo ſi quis velit accipere gratiam,neceſſario ſibi datur. 3 *Libro de caſu diabolo.*

Quarto arg. ꝙ gratia ſit ęqualis in oĩbus, quia Sapien.6.dr,ꝙ æqualiter eſt Deo cura de oĩbus. 4 *Sap.6.*

Quinto arguitur. Gratia eſt vita aĩæ, ſed viuere non dicitur 5

Fin

ſm magis, & minus: igitur.

Contra. quantum ad primum
1.Reg.7 dicitur. Præparate corda veſtra domino. Et quantum ad ſecun-
Hier. 18 dum dicitur Hier. 18. Sicut lutum in manu figuli, ſic vos in manu mea. Sed lutum non accipit formam a figulo ex neceſſitate, quantumcunque ſit preparatum. Et quantum ad ſecundum
Eph.4. dicitur ad Ephe.4. Vnicuique data eſt gratia ſecundum menſuram. Notanda ſunt quatuor preambula, ſecundũ doctorem ſan-
1.2.q. ctum. Primum eſt, quòd ſolus
112.ar. Deus poteſt cauſare gratiam.
1. Gratia enim excedit omnem facultatem nature creatæ, cum ſit quedam participatio diuine nature, per quam creatura rationalis fit deiformis. Secundum eſt, ꝙ gratia quandoque dicitur ipſum donum habituale Dei, quandoque autem dicitur auxilium Dei, mouentis animam ad bonum. Tertium eſt, ꝙ præparatio ad gratiã conſiderari poteſt pro quanto eſt a libero arbitrio, & pro quanto eſt a Deo mouente liberum arbitrium. Quartum eſt, quòd habitus duplicem magnitudinem habere poteſt. Vnã ex parte finis, vel obiecti, ſecundum ꝙ dicitur vna virtus, alia nobilior, inquantum ordinat ad maius bonum. Aliam veró ex parte ſubiecti, quod magis, vel minus participat habitum inherentem, ſecundum ꝙ aliquis dicitur habere de eodem obiecto maiorem, ſiue euidentiorem notitiam, quàm alius.

Con.1. His premiſſis, ponende ſunt tres concl. Prima eſt. Licet ad grãm ſumptã pro dono habituali preexgatur aliqua preparatio, non tamẽ ad gratiam ſumptam pro auxilio gratuito diuino mouente. Prima pars probatur a Thoma, quia nulla forma recipitur, niſi in materia diſpoſita. Secunda pars probatur ab eodem, quia quæcunq; præparatio poteſt eſſe in homine, eſt ex auxilio Dei mouentis hominem ad bonum: ergo non econtra.

Secunda concl. Præparatio hominis, ſm ꝙ eſt a libero arbitrio nullã hẽt neceſſitatẽ ad gratiæ cõſecutionẽ, ſed ſm ꝙ eſt a Deo mouẽte, hẽt neceſſitatẽ infallibilitatis. Primã partẽ ꝓbat Tho. quia donum gratie excedit omnem preparationem virtutis humanæ. Secundũ probat, quia intentio Dei deficere non poteſt, ergo ſi Deus mouendo liberũ arbitriũ, intendat ipſum ordinare ad gratiã conſequendã, infallibiliter ſequitur gratiæ conſecutio. Con.2.

Tertia concluſio. Gratia gratum faciens æqualis eſt in oĩbus habentibus ipſam ſm magnitudinẽ, que attendiẽ ex parte obiecti, nõ autem ſm magnitudinẽ, quæ attẽditur ex parte ſubiecti, ſiue ex parte modi eſſendi in ſubiecto. Primam partẽ probat bea. Tho. quia quelibet gratia ſecundũ rationẽ gratiæ coniungit hominẽ ſummo bono, quo nullum poteſt eſſe maius. Secundã partem ſic probat, quia qui magis ſe ad gratiam præparat pleniorem gratiam accipit, ſed vt ipſe dicit ex hac parte, non poteſt accipi prima ratio huius diuerſitatis, quia præparatio ad gratiam, non eſt hominis, niſi quãtum liberum eius arbitrium moueẽtur a Deo. Et ideo prima cauſa eſt ex parte Dei, qui diuerſimode Con 3.

ſimode ſuę gratię dona diſpenſat ad hoc, vt ex diuerſis gradibus pulchritudo, & perfectio eccleſiæ cõſurgat, ſicut etiam diuerſos rerum gradus inſtituit, vt eſſet vniuerſum perfectum.

1 Ad primũ argu. dicendum, ꝙ eſt pręparatio perfecta ad gratiã habendã, quæ ſimul eſt cum ipſa infuſione gratiæ, & hęc eſt meritoria, nõ quidẽ gratię, quæ iam hr̃, ſed glorię: alia eſt præparatio pręcedẽs grãm: & hęc nõ ſufficit ad meritum de condigno, quod nõ põteſſe, niſi ex gratia.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, quòd illa gloſa loquitur de eo, qui ad Deum confugit per actũ liber arbiitrij, iam per gratiam informati, quam ſi non reciperet, hoc eſſet contra iuſtitiam, quam ipſe ſtatuit, vel ſi referatur ad motum liberi arbitrij ante gratiam loquitur, ſecundum quòd ipſum confugium hominis ad Deum eſt per motionẽ diuinã, quam iuſtum eſt non deficere.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quòd prima cauſa defectus gratię eſt ex nobis: ſed prima cauſa collationis gratiæ eſt a Deo ſolum ſecundũ illud. Perditio tua ex te Iſrael: ex me tantum auxilium tuum. *Oſe.13.*

4 Ad quartum arg. dicendũ, ꝙ illa ęqualitas eſt ex parte voluntatis diuinę, q̃ ſimplex eſt, & vniformis, per quã maiora, & minora diſpenſat, nõ aũt ex parte eorũ, quę creaturis diſpenſantur.

5 Ad quintum argu. dicendum, quòd viuere, quod pertinet ad ſubſtantiam hoĩs, nõ recipit magis, & minus, ſed bene viuere accidentaliter per vitam gratiæ.

Vtrum homo poſſit ſcire ſe habere gratiam.

D.Tho.1.2.q.112.ar.1.

QVAESTIO. IIII.

Qvarto queritur. Vtrum hõ poſſit ſcire ſe hr̃e grãm.

Arguitur, ꝙ ſic: qa lumẽ eſt magis cognoſcibile, quàm tenebra: ſed peccatũ, quod eſt ſpiritualis tenebra ſciri poteſt ad eſſe etiã certitudinaliter ab eo, qui peccatum habet: igitur. 1

Cõtra. Eccl.9. Nemo ſcit vtrũ odio, vel amore dignus ſit? Notandum, ꝙ ſicut dicit Thom. tripliciter aliquid cognoſci poteſt ab homine. Vno modo per reuelationem diuinam. Alio modo per viam humanam certitudinaliter ſicut ſciuntur concluſiones demõſtrabiles per principia per ſe nota. Tertio modo coniecturaliter per aliqua ſigna. *Eccl.9.* *1.2.q.112.*

His præmiſſis, ponenda eſt talis cõcluſio. Põt aliquis ſcire certitudinaliter ſe habere gratiã per reuelationẽ diuinã: non aũt per viam humanã: niſi coniecturaliter tm̃. Primam partem probat Tho. quia qñq; quibuſdã hoc reuelat Deus, ſicut Paulo dictum eſt. 1. ad Corint. 12. Sufficit tibi gratia mea. Reuelatio autem diuina eſt certiſſima. Secundam partem probat, quia principium gratię, & eius obiectum, eſt ipſe Deus, qui propter ſui excellentiam eſt nobis ignotus ſecundũ illud, Iob. 36. Ecce Deus magnus vincens ſcientiam noſtram. Ideo eius pręſentia in nobis, vel abſentia per certitudinem cognoſci *Con.1.* *1.Cor.12.* *Iob.36.*

gnoſci non poteſt. Tertiam partem ſic probat, quia poteſt quis percipere ſe delectari in Deo, & cōtemnere res mundanas,& nō eſſe ſibi conſcium alicuius peccati mortalis: iſta autem ſunt ſigna gratiæ in exiſtentis.

1 Ad argumentum dicendum, quòd peccatum habet pro principio, & pro obiectio bonū commutabile, quod nobis eſt notū. Obiectum autem, vel finis gratiæ eſt nobis ignorum propter ſui luminis immenſitatem ſecūdum illud .j. ad Thimo. vlt. Lucē habitat inacceſſibilem. 1. Thi. vlt.

Vtrum gratia recte diuidatur per gratiam gratis datam,& gratum facientem.

D. Tho. 1.2.q.114.ar.1.

Circa ſecundum, quod ſuperius propoſitum eſt in hac ſecunda parte huius quinti tractatus, videlicet circa gratiæ multiplicitatē. Primo quærit. Vtrum gratia conuenienter diuidat̄ per gratiam gratis datam, & per gratiam gratum facientem?

1 Arguitur, ꝙ non: quia omnis diuiſio debet eſſe per oppoſita: ſed gratia gratum faciens nobis datur gratis a Deo: igitur.

Contra eſt communis vſus loquendi. Notandum ſecundum Tho. ꝙ cum gratia ad hoc ordinetur, vt homo reducat̄ in Deū, oportet vt reductio illa quodam ordine fiat: ita ꝙ quidam ꝑ alios in Deum reducantur: ſecundum hoc igitur eſt duplex gratia. Vna per quam homo Deo coniungitur: & hæc eſt gratum faciens. Alia vero per quam vnus homo cooperatur alteri, vt reducatur in Deum: & hæc præciſe dicitur gratis data: quia ſupra facultatē naturæ, & merita perſonæ conceditur: ſed non eſt gratum faciēs, quia per eam homo iuſtificatur, cuiuſmodi eſt bonum prophetiæ, & operatio miraculorū. Quoniam autem gratia gratum faciens immediate ordinat hominem ad coniunctionem vltimi finis. Gratiæ autem gratis datæ ordinant ad quædam præparatoria inductiua ad hoc, vt homo coniungatur vltimo fini. Finis vero ſemper eſt nobilior his, quæ ſunt ad finem: ideo genera gratum faciens multo excellentior eſt genera gratis data.

His premiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Conuenienter diuiditur gratia per gratiam gratis datam,& per gratiam gratum facientem, patet ex dictis. Con. 1.

Ad argumentum dicendum, ꝙ in illa diuiſione debet accipi illud membrum gratia gratis data cum præciſióne. 1

Vtrum gratia gratū faciens recte diuidatur per operantē,& cooperātē.

D. Dho. 1.2.q.112.ar.1.

QVAESTIO II.

Secundo quærit̄. Vtrum gratia gratū faciens conuenienter diuidatur per gratiā operantē: & cooperātem. Et iterū per gratiā præuenientem, & ſubſequentē.

Primo ar. ꝙ non, quia diuiſio debet eſſe per oppoſita: ſed opari & cooparinō ſunt oppoſita, igit. 1

Secundo arguitur. Cooperari pertinet ad inferius agens: ſed gratia principalius operatur, quàm 2

quàm liberum arbitriũ: ergo nõ
debet dici cooperans. Tertio ar.
Gratia gratum faciens eſt vna
tantum in vno homine, cum ſit
ſufficiens:ſed idem non põt eſſe
prius, & poſterius: ergo gratia
non eſt diuidenda in præuenien
tem, & ſubſequentem.

Quarto arguitur. Gratia eſt di
4 ninæ dilectiõis effectus: ſed Dei
dilectio nũquam eſt ſubſequẽs:
ſed ſemp̃ prȩueniẽs: iuxta illud
1. Ioh. 4. primæ Ioh.iiij. Ipſe prior dilexit
nos: ergo nulla eſt gr̃a ſubſequẽs.

Contra, quo ad primum dicit
De gra- Aug. Cooperãdo Deus in nobis
tia, & li- perficit, quod operando incipit,
bero arb. quia ipſe, vt velimus operatur in
lib. 1. cipiẽs, qui volẽtibus cooperatur
perficiens: ſed operationes Dei
quibus nos mouet ad bonũ, per-
tinent ad gratiã: igitur. Et quan-
tum ad ſecundũ ſic ar. quia gra-
tia Dei ex eius miſericordia pro
uenit. Sed in pſal. dicitur. Miſeri-
cordia eius præueniet me. Et ite
rum miſericordia eius ſubſeque-
tur me. Notandum ſecundum
1. 2. q. Tho. Et ſecundum Bona. quod
112 ar. 1 diuiſio gratiæ poteſt intelligi du
3. d. 27. pliciter. Vno modo ſecundum
q. 1. diuerſitatem ſpecificam, vel etiã
numeralem in eodem ſubiectõ.
Alio modo ſecundum diuerſita-
Con. 1. tem effectiuam.

Hoc præmiſſo, ponenda eſt tã
lis concluſio. Gratia gratum fa-
ciens in vna anima eſt vna tan-
tum ſecundum rationem ſpecifi
cam, ac etiam numeralem: licet
habeat diuerſitatem effectiuam.
Primã partẽ probat beatus Bon.
vbi ſupra: quia in corporalibus ea
dẽ eſt lucis influentia, quæ fugat
tenebras, & aerem illuminat: er-
go & in ſpiritualib' eadẽ eſt gra-
tia, quæ culpam expellit, & ad
bonum diſponit: hæc aũt videret
eſſe potiſſima cauſa diſtinctio-
nis gratiæ, & gratiæ. Item vnius
acceptati eſt tantũ vna accepta-
tio: & per conſequens vna ratio
acceptandi: ſed gratia gratũ fa-
ciens eſt ipſa ratio acceptandi:
igitur. Secundam partẽ declarat
doctor ſanctus, vbi ſupra: quia
gratiæ gratũ faciẽtis eſt duplex
effectus, videlicet eſſe gratũ, &
operari meritorie. Et quantũ ad
primum effectum dicitur gratia
operans non effectiue, ſed forma
liter, ſicut albedo dicitur facere
ſuperficiem albã. Et quãtum ad
ſecundum dicitur cooperãs. Præ
terea gratia primo ſanat. Secun-
do monet ad bonum volendũ.
Tertio ad bonum volitum effi-
caciter operandum. Quarto ad
perſeuerandũ in bono. Et quin-
to ad perueniẽdum ad gloriam.
Inquantum ergo gratia cauſat
primum effectum, dicitur præue
niens reſpectu ſecundi. Et prout
cauſat ſecundum, dicitur ſubſe-
quens reſpectu primi: & ſic con-
ceditur iuxta illud, quod dicit
Aug. lib. de natura, & gratia. Prȩ-
uenit, vt ſanemur. Subſequit̃, vt
ſanati vegetemur. Præuenit, vt
vocemur. Subſequitur, vt glori-
ficemur.

Ad primum argumentũ dicen 1
dũ, ꝙ operari, & cooperari ſunt
eiuſdem gratiȩ; ſed tamen ſunt
effectus diuerſi, vt dictum eſt.

Ad ſecundum arg. dicendum, 2
ꝙ operari nõ ſolum pertinet ad
agens ſecundarium: ſed etiam at
tribuitur omni adiuuanti ad fi-
nem attingendũ: homo autem
per gratiam adiuuatur, vt bonũ
velit, & faciat.

Digitized by Google

3 Ad tertium arg.dicendum : ꝙ illa ratio probat, ꝙ in vno hoīe eſt vnica gratia ſecūdū eſſentiā.

4 Ad quartum arg.dicendum, ꝙ dilectio Dei eſt aliquid æternū, ideo nunquam dici poteſt, niſi præueniens : ſed effectus gratiæ eſt temporalis, qui poteſt præcedere, & ſubſequi reſpectu diuerſorum.

Vtrum gratia gratis data recte diuidatur ab Apoſtolo. 1.Cor. 12.

Di.Tho. 1.2.q. 111.ar.4.

TErtio quæritur. Vtrum gratia gratis data, conuenienter diſtinguatur ab Apoſtolo primæ ad Corinth.xij.vbi dicit. Alij ꝑ ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ : alij fides : alij gratia ſanitatū : alij operatio virtutū : alij prophetia : alij diſcretio ſpirituū : alij genera linguarum : alij interpretatio ſermonū. (1. Cor. 12)

1 Primo arguitur, quòd nō, quia multa ſunt alia dona nobis a Deo gratis data, quæ tamē Deo gratos nos non faciunt: igitur.

2 Secundo arguitur. Spes, & charitas, non ponūtur inter gratias gratis datas : ergo nec fides eſt ponenda.

3 Tertio ar. Operatio ſanitatū, & loq diuerſa genera linguarū, ſunt quædā miracula : ergo non debent diuidi contra operationem virtutum.

Contra eſt Apoſtolus, vbi ſupra. Notandum ſecundū Thom. ꝙ gratia gratis data ad hoc ordinatur, vt vnus homo alteri cooperet, vt reducatur in Deum. Homo aūt ad hoc operari non poteſt interius mouēdo: hoc enim ſolius Dei eſt: ſed ſolum exterius docendo, vel perſuadendo. Talis ergo gratia ſub ſe continet illa quibus homo indiget ad hoc, vt inſtruat alterum in rebus diuinis, quæ ſunt ſupra facultatē naturalis rationis. Ad hoc autem tria requiruntur. Primum eſt plenitudo cognitionis. Secundū eſt efficacia confirmationis, & probationis. Tertium eſt euidentia prolationis: Quantum ad primū tria ſunt neceſſaria. Primum eſt, ꝙ principia illius noticię ſint ei certiſſima : & quantum ad hoc ponitur fides non quidem, ſecundum ꝙ eſt virtus iuſtificans hominem in ſeipſo : ſed ſecundum quòd importat quandam supereminentem certitudinem eorū, quæ ſunt fidei. Secundum eſt, ꝙ ille recte ſe habeat circa principales cōcluſiones talis ſcientiæ: & ſic ponitur ſermo ſapientiæ, quæ eſt cognitio diuinorum, accipiendo ſapientiam, prout importat quandam abundantiam cognitionis diuinorum, per quā homo poſſit non ſolum recte ſapere in ſeipſo de diuinis, ſed etiam alios inſtruere, & contradicentes reuincere. Tertium eſt, vt etiam abundet exemplis, & cognitione effectuum, per quos interdum oportet manifeſtare cauſas, & quantum ad hoc ponitur ſermo ſcientiæ, qui eſt cognitio rerum humanarum. Confirmatio autem in his, quæ ſunt ſupra rationem, habet fieri per opera diuinæ virtuti propria: ſiue ſint ad ſanitatem corporum: & quantum ad hoc ponitur gratia ſanitatum, ſiue præciſe ordinentur ad manifeſtationem diuinę poteſtatis, ſicut ꝙ ſol ſtet, aut tenebræ, & quantum ad hoc ponitur

(1.2.q. 111.ar.4)

nitur operatio virtutum, ſiue ad manifeſtationem eorum, quæ ſolius Dei eſt ſcire, cuiuſmodi ſunt futura contingentia, & occulta cordium. Et ſic quantum ad primum ponitur prophetia & quantum ad ſecundum diſcretio ſpirituum. Facultas autem proferendi poteſt attendi, vel quātum ad idioma, in quo poſſit aliqs intelligi. Et ſm hoc ponuntur genera linguarū, vel quantū ad ſenſum, ſiue expoſitionē eorū, quæ ſunt proferenda, & quātum ad hoc ponitur interpretatio ſermonum.

Con.1. His præmiſſis, ponēda eſt talis concluſio. Cōuenienter diuidit gratia gratis data in prædicta nouem membra, patet ex dictis.

1 Ad primum argumentum dicendum, quòd non omnia beneficia diuinitus data dicuntur hic gratiæ gratis datæ, ſed ſolum illa, quæ excedunt facultatem naturæ humanæ.

2 Ad ſecundum argumentū, patet ſolutio ex dictis.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quòd gratia ſanitatum diſtinguitur a generali operatione virtutum, quoniam habet ſpecialem rationem inducendi ad fidem, ad quam aliquis magis prōptus redditur, ex eo quòd per virtutem fidei, ſanitatem aſſequitur. Similiter etiam loqui variis linguis, & interpretari ſermones habent ſpeciales quaſdam rationes inducendi ad fidem.

Vtrum ad iuſtificationem peccatoris requiratur gratia.

D. Tho. in q. diſp. de verit. q. 28. ar. 2. & 1. 2. q. 113. ar. 5.

Circa tertium ſuperius propoſitum in hac ſecunda parte huius quinti tractatus, videlicet circa neceſſitatem, & vtilitatem gratiæ. Primo quæritur. Vtrum ad peccatoris iuſtificationē, quæ eſt maximum opus Dei neceſſario requiratur gratia.

1 Primo arg. contra ſuppoſitum probando, quòd iuſtificatio peccatoris non ſit maximum opus Dei, quia glorificatio iuſti eſt aliqd maius, quàm iuſtificatio impij, cum gloria ſit maior gratia.

2 Secundo argu. Iuſtificatio impij ordinatur ad bonū pſonæ particularis: bonum autem vniuerſi eſt maius, quàm bonū vnius hominis: vt patet. j. ethico. ergo maius opus Dei eſt opus creationis mundi, quàm iuſtificatio impij.

3 Tertio arg. quod ad ipſam nō neceſſario requiratur gratia, qa dicit dominus. Ego ſum qui deleo iniquitates tuas propter me, ergo deletio culpę erit ante habitum gratiæ. *Eſa. 43.*

4 Quarto arguitur. Deus creat ſine medio, ergo etiam recreat, ſiue iuſtificat ſine aliquo medio.

5 Quinto arg. Homo lapſus fuit ab innocētia in culpam, ergo poteſt homo reſtitui in puram innocentiam, ſed hæc eſt media inter culpam, & gratiam: igitur.

Contra. quantū ad primū Auguſ. exponens illud Iohan. xiiii. Maiora horū faciet, dicit: maius opus eſt, vt ex impio fiat iuſtus, q̄ creare cœlū & terrā. Et in collecta dr̄. Deus, q omnipotētiam tuā parcēdo maxime, & miſerādo manifeſtas. Et q̄tum ad ſecūdū dr̄ ad Rom. iii. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius. &c. Primo notandum, quòd ſicut tangit doctor deuotus. Iuſtitia quandoq; ſtrictiſſime ſumitur pro rectitudine *3. d. 33. q. 1.*

dine in inflictione pœnæ iuxta exigentiam culpæ, & ſic diuiditur contra miſericordiam. Proprie autem iuſtitia dicitur rectitudo ordinans hominem ad alterum, reddendo ei quod ſuũ eſt, & ſic eſt virtus cardinalis. Aliquando vero ſumitur iuſtitia large pro qualibet animæ rectitudine, ſiue indeclinando a malo, ſiue faciendo bonum, & hoc modo quilibet homo ſanctus dicĩ iuſtus. Hoc ergo modo iuſtitia continet omnem virtutẽ & maxime charitatem, per quam anima gratificatur. Vnde dicit Ambro. ſuper Lucam, ꝙ iuſtitia communis eſt virtus. A iuſtitia ergo hoc modo ſumpta dicitur iuſtificatio, prout hic ſumitur. Et poteſt tripliciter ſumi. Vno modo pro actione iuſtificantis effectiue. Et hæc iuſtificatio eſt ipſa diuina volitio. Secundo modo pro iuſtificatione formali, quæ eſt ipſe actus formalis formæ iuſtificatiuæ, nec differt realiter, vt q̃dam dicunt a forma. Sed cõtra, quia poteſt eſſe ſeparata iuſtitia creata per potentiã Dei abſolutam a quocunque iuſto, & tunc non iuſtificabit, ergo erit ſine actu formali, & ſic non ſunt idem

Topico. lib.7. realiter. Sic enim arguit philo. de eodem & diuerſo. Tertio modo ſumitur iuſtificatio paſſiue. Et hoc modo tripliciter ſecundum

4.d.17. q.1. Bonauẽt. Quandoq; enim dicĩ iuſtificatio ad iuſtitiam præparatio: qñq; iuſtitiæ ſuſceptio, quandoq; vero in iuſtitia exercitatio. Hic autem principaliter ſumiĩ ſecundo modo. Secundo notãdũ,

1.2.q. 113.art. 3. ꝙ ſicut dicit Thom. Iuſtificatio paſſiue accepta pro receptiõe iuſtitiæ, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo per modũ ſimplicis generationis, quę eſt ex priuatione ad formam. Et hoc mõ competeret ei, qui nullũ habens peccatum, iuſtitiam acciperet, ſicut Adam dicitur accepiſſe iuſtitiã originalem. Alio modo ſm rõnẽ motus, qui eſt de contrario in cõtrarium. Et ſecundum hoc nominat tranſmutationem de ſtatu culpæ ad ſtatum iuſtitiæ. Et hoc modo hic principaliter loquimur de iuſtificatione. Tertio notandum ſm Tho. & bea. Bon. ꝙ ad iuſtificationem impij quattuor concurrunt. ſ. infuſio gratię, motus liberi arbitrij in Deum, & motus liberi arbitrij in peccatũ, qui dicitur contritio, & remiſſio culpæ, ſiue peccati expulſio. *1.2.q. 113. 4.d.17.* Sicut enim dicit Bonauen. vbi ſupra. Deus infundendo gratiam expellit culpam, ſed non infundit gratiam, niſi ei qui cõcordat gratiæ aduenienti, & peccatum expellenti, gratię aũt vt aduenienti, concordat ꝑ motum liberi arbitrij in Deum, gratiæ vero vt peccatũ expellenti, concordat ꝑ motum contritionis: ſunt autem prædicta quattuor ſimul tempore, ſed tamẽ ordine naturæ vnũ eſt altero prius. Et inter ea, naturali ordine, primũ eſt gratiæ infuſio: Secundum motus liberi arbitrii in Deum. Tertium motus liberi arbitrij in peccatum. Quartum vero eſt remiſſio, ſiue expulſio culpæ. Quod ſic declarat Thomas, quia in quolibet motu naturaliter primum eſt motio ipſius mouentis. Secundum eſt diſpoſitio, ſiue motus mobilis. Vltimum vero eſt finis, vel terminis ad quẽ terminatur motio mouẽtis.

In iuſtificatione autem impij, gratię infuſio eſt ipſa motio Dei mouentis, remotus autem, vel diſpoſitio mobilis eſt duplex motus liberi arbitrij, ſcilicet in Deum, & in peccatum. Et quia ille, qui iuſtificatur ex eo amariſſime deteſtatur peccatū, quia eſt contra Deum, ideo motus liberi arbitrij in Deū, naturaliter præcedit liberi arbitrij in peccatum cum ſit cauſa, & ratio eius. Terminus autem, vel finis in iuſtificatiōe impij eſt remiſſio culpæ. Sed cōtra arguit, quia in qualibet mutatione terminus a quo, præcedit terminū ad quē, ſed iuſtificatio incipit a malo, & terminatur ad bonum gratiæ. Item prius eſt recedere a malo, quàm accedere ad bonum, ſed infuſio gratiæ pertinet ad acceſſum ad bonū, & remiſſio culpæ ad receſsū a malo: igitur. Item, aut culpa expellitur quando eſt, aut qñ non eſt. Non ſecundum, quia tunc ipſa non exiſtente, diceretur ſemꝑ expelli. Nec primum, quia quando culpa eſt in anima, nō eſt ibi gratia: ergo ante expellitur culpa, quàm infundatur gratia. Item ſi Deus ſucceſſiue operarctē, prius tempore expelleret culpā, quàm infunderet gratiam, ergo iuſtificando in inſtanti prius natura expellit culpam, quam infundat gratiam. Ad primum dicendū, ꝙ ſicut dicit Bonauent. Terminus ad quem non eſt gratiæ infuſio, ſed magis ſubiectum eſſe gratum, & mundatum, & gratia informatum. Infuſio enim gratiæ hic dicitur actio ipſius infundentis, & non informatio recipientis. Prius autem naturaliter eſt gratia a Deo producta, quàm ſit peccati expulſio. [illegible] Deus expellit peccatum per gratiam, ſicut ſol tenebras per radios. Radij autem prius naturaliter ſunt producti, quàm tenebras expellant. Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſicut dicit Thomas, vbi ſupra, licet ex parte mobilis receſſus a termino, a quo naturaliter pręcedat terminū, ad quē prius enim eſt ſubiectum denudari ab oppoſito, quàm informari alio oppoſito: ſed ex parte agentis eſt econuerſo, ſicut ex parte ſolis prius eſt illuminare, quàm tenebras remouere, licet vtrunque ſit ſimul tempore. Infuſio autē gratiæ, & remiſſio culpæ dicuntur ex parte Dei iuſtificantis, ideo naturaliter prior eſt gratię īfuſio, quàm culpę remiſſio. Ex parte autem hominis iuſtificati ordine naturę pri' eſt liberari a culpa, quàm gratia informari. Ad tertium reſpondet Bonauen. ꝙ quia expulſio eſt mutatio ſubita, & in mutatione ſubita ſimul eſt fieri, & factū eſſe, ideo ſimul eſt expulſio culpę, & expulſum eſſe. Vnde expellitur quando primo non eſt, nec ſemper dicit expelli, ſed ſolum in primo inſtāti, in quo non eſt. Ad aliud reſpondet Bonauēt. ꝙ ſi Deus iuſtificaret, ſucceſſiue per aliud mundaret animam, quàm per gratiam, & tunc eſſet alius ordo naturę.

Quarto notandum, ꝙ ſicut dicit Thom. Aliquod opus poteſt dici magnum dupliciter. Vno modo ex parte modi agendi, & ſic maximum eſt opus creationis, quādo fit aliquid ex nihilo. Alio modo ꝓpter magnitudinē eius quod fit, & ſic maius eſt opus iuſtificationis impij, quę termina- *r. 2. q. 113. ar. 8*

tur

tur ad bonum gratię, quam creatio cœli, & terræ, quę terminat ab bonum naturæ. Sciendum tñ, ꝙ aliquid dicitur magnum dupliciter. Vno modo ſecundum quantitatem abſolutam, & ſic donũ glorię maius eſt, q̃ donũ gratiæ iuſtificantis, & ſm hoc, glorificatio iuſti eſt maius opus, q̃ iuſtificatio impij. Alio modo ſm quantitatem proportionis, ſicut dicit mons paruus & milium magnũ. Et hoc modo, donum gratię iuſtificantis impium eſt, maius q̃ donum glorię beatificantis iuſtum. Plus.n. excedit bonum gratię dignitatem impij, qui tantũmodo dignus erat pœna, q̃ donum glorię dignitatem iuſti, qui ex hoc ipſo, ꝙ eſt iuſtificatus, eſt dignus gloria, & ideo dicit Aug. ſuper Ioh. Iudicet q. poteſt. Vtrũ maius ſit iuſtos Angelos creare, q̃ impios iuſtificare, certe ſi æqualis eſt vtrunque potẽtię, hoc maioris eſt miſericordię. Nec tñ ex eo, ꝙ iuſtificatio dicitur maximum opus Dei ſequitur, ꝙ ſit opus miraculoſum, quĩ non ſit pręter ſolitum, & cõſuetum ordinem, niſi forte quando Deus tam vehementer mouet aĩam, quod ſtatim quandam perfectionem iuſtitię aſſequitur, ſicut fuit in conuerſione Pauli, adhibita etiam exterius miraculoſa proſtratione. Et ideo cõuerſio Pauli tanq̃ miraculoſa in Eccleſia celebratur.

Aug. ſuper Ioh.

Con.1. His pręmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Ad iuſtificationem ipſi neceſſario requiritur gratia. Probat Bonau. quia per peccatum homo ſeparatur a Deo, & cum iuſtificatur vnitur Deo, ſed iſta vnio non fit ſine diſpoſitione conueniente, p quam efficitur gratus Deo, igit. Itẽ non decet eſſe poſt hunc ſtatum, niſi duo loca, ſ. pœnę & gloriæ: ergo nõ decet hominẽ eſſe, niſi in ſtatu, in quo ſit dignus pœna, vel gloria, ergo neceſſe eſt hominẽ mortalẽ eſſe, vel in culpa, uel in gratia. Sed per iuſtificationem recedit a culpa, ergo neceſſe eſt ſibi gratiam conferri.

Secunda concl. Gratiæ infuſio naturaliter præcedit expulſionẽ culpæ: patet ex tertio notabili. *Con.2.*

Tertia concl. Iuſtificatio impij ſm magnitudinem proportionalem, eſt maximus opus Dei, non tñ miraculoſum dici debet, patet ex quarto notabili. *Con.3.*

Ad primum arg. patet ex quarto notabili. 1

Ad ſecundum argu. dicit Tho. ꝙ bonum vniuerſi eſt maius, q̃ bonum particulare vnius, ſi accipiatur vtrunque in eodem gñe, ſed bonũ gratiæ vnius, maius eſt q̃ bonũ naturæ totius vniuerſi. 2

Ad tertium argu. dicendum, ꝙ ſolus Deus delet effectiue, gratia autem formaliter delet. 3

Ad quartum ar. dicendum, ꝙ nõ eſt ſimile, qa creare nõ præſupponit materiam adiacentem, iuſtificare vero reſpicit materiã ſubiectam. 4

Ad quintum argumentum dicit Bon. ꝙ Deus de potentia abſoluta, poſſet delere culpam non infundendo gratiã, tñ ex largitate miſericordiæ, ſi decreuit auferre malũ, per quod homo diſplicet Deo, vt ſimul detur bonũ, per quod hõ Deo placeat, ideo de facto. nunquã expellit culpam, quin ſanctificet animam inhabitando eam per gratiam. 5 *2.d.8.*

Vtrũ liberum arbitrium ſine gratia poſſit cauere omne peccatum.

D.Tho.in q.diſpu.de veri.q.28. ar.3.Scot.3.d.27.q.1.

QVEASTIO II.

SEcundo quæritur. Vtrum liberum arbitrium hominis poſſit cauere ſine gratiã oẽ peccatũ mortale, diabolũ vincere, & oĩa mandata Dei implere, ſiue an gratia ſit neceſſaria ad iſta.

1 Primo arg. quòd gratia non ſit neceſſaria ad cauendum oẽ peccatum mortale, quia dicit Apoſ. ad Rom.2. Gentes, quæ legẽ nõ habent, &c. videtur Apoſtolus increpare Iudæos in hoc, ꝙ gentes ſine lege data ſeruabãt legẽ, ergo cauebant ab omni peccato, & tamen videtur, ꝙ non habuerunt gratiam. *Rom.2.*

2 Secundo arg. Dicit Auguſ. Nullus peccat in eo ꝙ vitare nõ põt, aut ergo põt quis vitare peccatũ, vel nõ, ſi nõ, ergo non peccat, ſi ſic, habetur propoſitum. *De libe. arb.li.3.*

3 Tertio arg. Dicit Anſe. Liberũ arbitrium eſt poteſtas ſeruandi rectitudine pp ſe, ergo mediante lib.arb. poteſt non pecare. *De libe. arb.li.1.*

4 Quarto arg. ꝙ non ſine gratia poſſit uincere diabolũ, quia dicit Bernar. ꝙ liberum arbitrium eſt potentiſſimum ſub Deo. *[Li]br. de [lib.] arb.*

5 Quinto argu: Spiritus luxuriæ vincitur per cõtinentiam, & ſpiritus iracundię per patientia, & ſic de aliis, ſed continentia, & patientia poſſunt haberi abſque gratia gratum faciente.

6 Sexto ar. quòd ſine gratia poſſint oĩa mãdata Dei impleri, qa dr̃ Deut.30. Mãdatum, quòd ego præcipio tibi, non eſt ſupra te. *Deu.30 Mat.11*

7 Septimo arg. Matt.11. dicitur. Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue.

Contra. Quia uidetur eſſe hereſis Pelagiana, quod liberum arbitriũ ad prædicta ſufficiat ſine gratia. Primo notandum ſecũdũ Scot. quòd peccatum vno modo poteſt accipi pro ipſo actu elicito deformi, loquendo de peccato commiſſionis. Alio modo pro macula, quæ manet poſt actũ elicitum, ſiue pro reatu permanente, quouſq; fuerit peccatum deletũ per pœnitentiam. Secũdo modo dicendum, quòd liberum arbitriũ non põt ex ſe cauere omne peccatũ mortale pro ſtatu iſto, quia anima ſine gratia, aliquo peccato maculatur, vel originali, uel actuali, a quo non liberatur, niſi per gratiam. Et ſi quæras vtrum hoc ſit propter immediatam oppoſitionem culpæ, & gratię. Dicendum, quòd non, qa põt aliquis eſſe in puris naturalibus tã ſine gratia, q̃ ſine culpa. *3.d.27. q.[1].*

Secundo notandum, quòd ſicut dicit B. Bonau. non eſt idem dicere reſiſtere aduerſario, & vincere aduerſarium. plus enim importat victoria, quàm reſiſtẽtia. Reſiſtentia nanque in hoc conſiſtit, quòd quis non conſentiat ſuggeſtioni diabolicæ, ſed victoria conſiſtit in aſſequendo oppoſitum eius, quòd diabolus intendebat. Intendebat autem diabolus reddere hominem inimicum Deo, & facere dignũ æterno ſupplicio. Tunc igitur vincit homo aduerſarium, quando reſiſtit, ita quòd efficitur maior Dei amicus, & meretur regnum æternum. Tertio notandum, quòd ſicut dicit Bonau. vbi ſupra, mãdata Dei cõtingit dupliciter impleri. *3.d.28. q.8.*

pleri. Primo modo quantum ad genus, ſiue ſubſtantiam operis, & ſic poſſũt impleri ſine gratia gratum faciente, ſine qua etiam poteſt homo Deũ ſuper omnia diligere, vt aliàs dictu eſt. Naturalis enim ratio dictat ſummum bonum eſſe ſumme diligẽdum, & ideo voluntas naturaliter hoc poteſt. Alio modo quantum ad intentionem mandãtis, ſcilicet Dei, qui vult ipſa præcepta ex charitate a nobis impleri, vt pro ſint nobis ad gloriã, & hoc modo non poſſunt impleri ſine charitate, & gratia. Quod nõ eſt ſic intelligendum, quod ille, qui implet præceptum ſine gratia peccet, hoc enim eſt valde inconueniens dicere, ſed ſic eſt intelligẽdum, quòd non meretur vitam æternã, niſi ex charitate ĩpleat.

Con.1. His p̃miſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Licet homo non poſſit ſine gratia vitare peccatum, accipiendo peccatum pro macula, vel reatu manente poſt actũ, bene tamen accipiendo peccatum pro actu deformi. Prima pars patet ex primo notabili. Secundam partem probat Scotus ſic, quia tempore, quo poteſt haberi deliberatio de peccato, cum deliberat homo non peccat moraliter: completa autem deliberatione, poteſt cauere peccatum cum omne peccatum ſit voluntarium: ſi autem non poteſt deliberare, hoc eſt, quia non habet vſum rationis. Et ideo tunc non peccat.

Con.2. Secunda concl. Liberũ arbitriũ abſq; omni gratia, põt reſiſtere diabolo non tamẽ ipſũ vincere. prima pars probaẽ, quia liberũ arbitrium ſemper manet liberum, ergo non poteſt cogi a dæmone. Dicit tñ doctor deuotus ꝙ nõ poteſt liberum arbitrium ſe ſolo reſiſtere cuiuſcunq; tentationi. Dat exemplum de pugile, qui cũ ſe cooperit ex vna parte cõtra ictũ, & ex altera diſcooperit, a magis experto pugnatore reditur, ſic cũ homo conatur vitare aliquam tentatiõnẽ in aliã incidit. Secunda pars ſic probatur a Bonau. quia quicquid homo faciat, & quicquid caueat quandiu eſt ſine gratia gratũ faciente, manet in culpa, ſed quandiu eſt in culpa, ſeruus eſt diaboli, igitur. Itẽ vincenti debetur corona, vt habetur Apoca. 2. & 3. ſed nulli debetur corona, niſi ei, qui habet gratiam, igitur. Apoc. 2.3.

Con.3. Tertia concl. Poteſt liberũ arbitriũ hominis abſq; gratia implere mãdata Dei quantũ ad genus, ſiue ſubſtantiam operis, ſed nõ quantum ad intentionem, & ſpecialem acceptationẽ mãdantis. Prima pars ſic probatur ſm Bonau. quia nihil difficilius eſt, quam animam ſuam ponere pro alio. iuxta illud Io. 15. Maiorem charitatem nemo habet, &c. ſed abſq; gratia gratũ faciente, põt quis mortem pro alio ſubire, ergo multo magis omnia genera aliorum mandatorum implere. Secunda pars ſatis, patet ex tertio notabili. Ioh. 15.

1 Ad primum ar. dicendũ, quòd Gentiles nõ erant obligati ad legẽ Moyſi, ideo poterant iuſte viuere ſeruãdo legẽ naturæ, & ſic ipſi facti ſũt ſibijpſis lex, id eſt per legẽ naturæ ſcriptam in cordibus ſuis direxerunt ſe, recte viuendo, ſed non tamen vixerunt ſine omni gratia. Gratia

enim potuit eſſe in eis abſq; obſeruatione legis Moſayeæ.

2 Ad ſecundum arg. dicendũ, ꝙ ille, qui caret gratia, pōt cauere ne reſiſtat gratię, ſed non poteſt ſine gratia cauere a peccato, ſi.n. non reſiſtat gratiæ iuſtificabit.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ quātũ eſt ex parte liberi arbitrii, pōt ſeruari iuſtitia, qñ habetur, ſed non quando non habetur.

4 Ad quartum arg. dicendum, ꝙ illud dictum Bernardi eſt intelligendum quantum ad priuationē coactionis, non quantum ad potentiam obtinendæ victorię.

5 Ad quintum argu. dicendum, ꝙ licet quis abſque gratia poſſit reſiſtere ſpiritui luxurię, illa tñ reſiſtentia triumphus dici nō poteſt, pro eo quòd ex hoc, nullam aſſequitur palmam.

6 Ad ſextum arg. dicendum, ꝙ ideo mandatum dicitur non eſſe ſupra hominē, quia poteſt hō ex libero arbitrio illud implere quantum ad ſubſtantiam operis. Et preterea, quia gratia Dei præſto eſt vnicuique ſe diſponenti, ꝑ quam pōt mandatũ impleri, q̄tũ ad acceptationem mandantis.

7 Ad ſeptimum argu. dicendum quòd illud intelligitur reſpectu habentis charitatē, & eſt exemplum in auibus, quę facile volāt, quando habent pēnarum abundantiam, quando vero pēnis priuantur, uolare non poſſunt.

Vtrum liberum arbitrium poſsit ſe præparare ad gratiam.

D. Tho. in q. de veritat. q. 24. ar. 15.

QVÆSTIO III.

TErtio quæritur. Vtrum liberum arbitriũ poſſit ſine gratia gratis data ſe ſufficienter diſponere ad gratiam gratum facientem.

Primo arg. quòd ſic, quia dicit̃ Zach. 1. Conuertimini ad me, & ego cōuertar ad uos, ergo poteſt liberum arbitrium ad Deum cōuerti, ſe autem conuertendo ad Deũ, ſe diſponit ad gratiam, igit̃. 1 *Zach. 1.*

Secundo arg. Facienti quod in ſe eſt Deus donat gratiam, ſed illud in nobis eſſe dicitur, quod eſt in poteſtate noſtra, igitur. 2

Tertio argu. Prouerb. 16. dicit̃, quòd hoīs eſt aīum præparare, ſed illud dicitur eſſe hominis, quod per ſeipſum poteſt, igitur. 3 *Pro. 16.*

Cōtra. Ioan. 6. Nemo poteſt venire ad me, niſi pater, qui miſit me traxerit eum. Primo notandum, quòd ſicut dicit Bona. Vix aut nunquàm deſtituitur liberũ arbitrium omni gratia gratis data. Nomine enim gratiæ gratis datæ, non ſolũ intelligimus ea, quæ Paulus enumerat. 1. ad Corinthi. 12. ſed etiam hic dicitur gratia gratis data, omne ſuperadditum naturalibus ad bonũ, ſiue illud ſit habitus, ſicut timor ſeruilis, ſiue actus, ſicut aliqua vocatio, vel locutio; vel interior inſpiratio, ſiue excitatio. Secundo notandũ, quòd ſicut dicit Beat. Bonauen. vbi ſupra ordine liberi arbitrii, & diuinæ gratiæ ſatis expreſſe inſinuat Auguſtinus ſic dicens. Initium noſtræ ſalutis Deo miſerante habemus, vt acquieſcamus ſalutari inſpirationi noſtræ poteſtatis eſt, vt adipiſcamur, quod adipiſcendum cognouimus *Ioh. 6.* *1. d. 28* *1. Co. 12* *De Eccl. dogma. lib. 1.*

uimus diuini eſt muneris, vt nõ labamur diuini eſt muneris, & noſtræ ſolicitudinis. Ex quibus verbis patet, ꝙ cum ſint in ſalutis opere iſta quatuor, videlicet inuitare, acquieſcere, adiuuare, & permanere. Primum eſt inſpirationis Dei: Secundum eſt libertatis arbitrij: Tertiũ eſt diuini muneris. Et quartum eſt noſtrę ſolicitudinis, & diuini adiutorij.

1. 1. q. 106. ar. 1 Tertio notandum, quòd ſicut dicit Tho. Duplex eſt præparatio liberi arbitrii ad bonum. Vna eſt ad bonum opus meritorium, & ad beatitudinem habendam, & talia non poteſt fieri ſine habituali gratia gratum faciente. Alia eſt ad cõſequendum ipſum gratiæ habitualis donum.

Con. 1. His præmiſſis ponenda eſt talis concl. Licet ad meritoriè operandum & beatitudinem attingendam non poſſit fieri præparatio voluntatis ſine habituali dono gratiæ gratum facientis. Præparatio tamen ad ipſam gratiam gratum facientem fieri poteſt ſine alia gratia habituali ſimilis ſpeciei, non tamen ſine aliqua gratia gratis data, nec ſine auxilio gratuito Dei intellectũ mouẽtis. Prima pars patet, quia gratia gratum faciens eſt principium merẽdi, vt aliàs dicetur. Secundam partem probat Tho. quia ſic procederetur ĩ infinitũ. Tertiam partem ſic probat Richar. Quia cognitio gratiæ gratum facientis, eſt ſupra facultatem naturę, ergo non poteſt intellectus per ſolam virtutem naturalem ad eius cognitionẽ eleuari, & per conſequens, nec voluntas poteſt eam deſiderare. Deſiderium enim præſupponit aliquã rei deſideratæ cognitionẽ. Nũquàm autem directè, & de propinquo ad gratiam gratum facientem ſe diſponit homo, niſi eam aliquo modo optet & deſideret: licet concedi poſſit aliqualẽ diſpoſitionem remotam & indirectam poſſe fieri abſque tali cognitione, & deſiderio gratię. Quartam partem ſic probat Tho. vbi ſupra, quia cũ omne agens agat propter finem neceſſe eſt, quòd omne agens conuertat ſuos effectus ad ſuũ finẽ, & cum ſecundum ordinem agentium ſit ordo finium neceſſe eſt, quod ad vltimum finem conuertatur homo per motionem primi mouentis, quod omnia in ſeipſum conuertit ſecundũ communem intentionem boni, vt dicit Dionyſius, ſed ſpecialiter homines ad ſeipſum cõuertit, ſicut ad ſpecialem finem, quem intẽdunt iuſti, & cui cupiunt adherere, ſicut vero bono. iuxta illud Pſal. Mihi autem adherere Deo bonum eſt. Quod ergo conuertatur homo ad Deum, hoc non poteſt eſſe, niſi Deo ipſum conuertente. Pręparare autem ſe ad gratiam eſt ad Deum conuerti, ergo non poteſt homo ad gratiam ſe præparare, niſi per auxilium gratuitum Dei interius mouentis. De diu. nom. li. 1

Ad primum arg. dicit Bonau. quòd liberũ arbitriũ nunquàm ad Deũ conuerteretur, niſi aliquo munere gratiæ excitaretur, quod quia pręſto eſt, ideo dicit Dominus. Conuertemini. Conuerſio ergo illa, ſiue pręparatio ſit quidem per liberum arbitrium, ſed a Deo adiutum.

Ad ſecundum arg. dicit Tho. quod

quod cum dicitur homo facere, quod in ſe eſt, illud eſt in poteſtate hominis ſecundum, quòd eſt motus a Deo.

3 Ad tertium argu. dicendum, quòd hominis eſt aĩum præparare, quia hoc facit per liberum arbitrium, ſed tamen hoc non facit ſine auxilio Dei mouentis.

Vtrum exiſtens in gratia, per ſe ipſum poßit bona operari.

D. Tho. in q. diſp. de verita. q. 24. art. 8.

QVarto quæritur. Vtrum exiſtens in gratia gratũ faciẽte per ſeipſum poſſit bonũ operari, & in bono perſeuerare abſque alio auxilio gratiæ.

1 Primo arg. quòd ſic, quia niſi ſic, videret̃, ꝙ gratia fruſtra daretur, uel quòd ſit imperfecta.

2 Secũdo arg. Dicit Apo. ad Ro. 6. plus reſtitutum eſt homini ꝑ donum Chriſti, q̃ amiſerit ꝑ peccatũ Adæ, ſed Adam accepit vñ poſſet perſeuerare, ergo multo magis hoc nobis reſtituitur per gratiam Chriſti, vt perſeuerare poſſimus, igitur, &c. *Rom. 6.*

Contra quantum ad primum dicit Augu. lib. de natura, & gratia, qđ ſicut oculus corporis pleniſſime ſane, niſi candore lucis adiutus non poteſt cernere, ſic & homo perfectiſſime ẽt iuſtificatus, niſi æterna luce iuſtitiç diuinitus adiuuetur, recte viuere non põt, ſed iuſtificatus fit ꝑ gratiã, ergo hõ habẽs gratiã indiget alio auxilio gratiæ. Et quantum ad ſecundum. idem di. li. de perſeuerantia. Cur perſeuerantia poſcitur a Deo, ſi non dat̃ a Deo, perſeuerantia autem petitur etiã ab illis, quæ ſunt per gratiam iuſtificati. igitur. *Augu. in lib. de natura, & gratia.*

Notandum, ꝙ ſicut di. Tho. perſeuerantia dicitur tripliciter. *1. 2 q. 109.* Quando. n. dicitur habitus mentis diſponens ad firmiter ſtandum ne moueatur homo ab eo, quod eſt ſm virtutem per triſtitias irruentes, vt ſic ſe habeat perſeuerantia ad triſtitias, ſicut continentia ad concupiſcẽtiã, ut philoſophus dicit, vbi etiã dicit, quod perſeuerantia eſt aliquid minus virtute, ſicut, & continentia. *Ethi. li. 6* Alio modo dicitur perſeuerantia habitus, ſecundum quem aliquis habet propoſitum perſeuerandi in bono. Alio modo dicitur perſeuerantia continuatio quædam boni, vſque ad finem vitæ. Et hoc modo perſeuerantia non eſt habitus, nec operatio proprie, ſed eſt circunſtantia quædã virtutis, & bonæ operationis.

His præmiſſis, ponendę eſt talis concluſio. *Con. 1.* Exiſtens in gratia gratum faciente, licet non indigeat alio auxilio gratię ad habendam perſeuerantiam duobus primis modis dictam, tamen ad bene operandum, & perſeuerantiã tertio modo dictã indiget alio auxilio gratię, ſumendo gratiam pro gratuito auxilio Dei, ſed non pro gratia habituali. Primam partem probat Tho. quia perſeuerantia vtroque illorum modorum dicta, ſimul infunditur cũ gratia, ſicut & cæteri habitus virtuoſi. De hoc tamen poſtea amplius dicetur. Secundum partem probat ipſe Tho. Primo quidem ratione generali, quia nulla res creata poteſt in quemcunque actum prodire, niſi virtute diuinę motionis. Se-

cundo

cũdo ratione ſpeciali propter cõditionẽ ſtatus naturæ humanæ, quæ quidẽ licet per gratiam ſanetur quantũ ad mentẽ, remanet tũ in ea corruptio quantũ ad carnem, per quã ſeruit legi peccati, vt dicitur ad Rom. 7. etiã quędã ignorantię obſcuritas in intellectu ſm quã, vt dicitur ad Rom. 8. quid oremus ſicut oportet neſcimus: propter varios.n.rerum euentus, & quia etiã noſipſos nõ perfecte cognoſcimus, nõ poſſumus ad plenũ ſcire, quid nobis expediat, ſecundum illud. Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidẽtiæ noſtræ. Et ideo neceſſe eſt nobis, vt a Deo dirigamur, & ꝓtegamur. Tertia pars concluſionis patet, qa ſi ſic eſſet proceſſus in infinitum.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ quælibet creatura indiget a Deo conſeruari in bono quod habet: & ideo ſi habẽs grat.ã indigeat auxilio Dei, non propter hoc ſequitur, ꝙ gratia ſit in vanũ data, vel ꝙ ſit imperfecta in ſpecie ſua, quia etiã in ſtatu glorię hõ diuino auxilio indigebit.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ ſicut dicit Aug. Homo in primo ſtatu accepit donũ, per quod perſeuerare poſſet, non autem accepit, vt perſeueraret. Nunc autem per gratiã Chriſti multi accipiunt donũ gratię, quo perſeuerare poſſunt, & vlterius, ꝙ perſeuerent: & ſic donũ Chriſti eſt maius quàm delictũ Adę. Facilius tñ hõ perſeuerare poterat in ſtatu innocentię, in quo nulla erat rebellio carnis ad ſpiritum, quàm nunc poſſumus, qm reparatio per gratiã Chriſti, & ſi ſit inchoata quantum ad mentem, nondum tamẽ eſt conſummata quantum ad carnem, quod erit in patria, vbi homo non ſolum per euerare poterit, ſed etiam peccare non poterit.

Vtrum per gratiam gratum facientem poſſimus mereri de condigno vitam æternam.

D.Thom.in.q.diſp.q.24.ar.2.

QVinto quæritur. Vtrũ per gratiã gratum facientẽ poſſimus apud Deũ mœreri de condigno vitam æternam.

1 Primo arg. ꝙ homo nihil poſſit mœreri apud Deum. Nullus enim mœretur in hoc, qđ reddit alteri id quod debet, neq; ex hoc ꝙ ſibi proficit, & nihil alteri, ſed per omnia bona, quę facimus Deo debitum reddimus etiã inſufficienter, & nihil Deo proficimus, ſed nobis: igitur.

2 Secundo arg. quod homo per gratiam non poſſit mœreri vitam ęternam, quia dicitur. Non ſunt condignę paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Et ſuper illo. Gratia Dei vita æterna. Dicit gloſa, quòd poterat dicere ſtipendium iuſtitiæ vita ęterna, ſed maluit dicere: gratia Dei vita ęterna, vt intelligeremus Deũ ad vitam ęternam pro ſua miſeratione nos perducere, non meritis noſtris.

3 Tertio arguitur. Nullus actus vitę pręſentis quantumcunque fiat ex gratia & charitate, poteſt æquari vitæ æternæ, ſed non videtur eſſe meritum condignum, niſi quod ęquatur mercedi: ergo.

1. *Ti.* 4. Contra.In reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ,quam reddet mihi dñs in illa die iuſtus iudex. Quod aũt redditᷣ ſm iuſtitiam,redditur meritis de condigno.igitur. Primo notãdũ,ꝙ meritum quandoq; ſumitur generaliter, vt reſpicit tam bonũ, quàm ma-
De lib. arb. lum.Vnde Augu.dicit, quòd lex diuina eſt quedam ſumma ratio cui ſemper obtempetandum eſt per quam boni vitam:mali vero pœnam mœrentur æternã:quandoque vero proprie, & ſpecialiter ſumitur pro merito bono. Meritum autem hoc modo ſumptum ſecundum doctorem ſubtilem, eſt actus liberę voluntatis mediante dono gratiæ elicitus,
1.*d.*57. *q.*1. a diuina voluntate acceptus, vt præmiabilis beatitudine: vnde in merito tria ſunt. Primum eſt ſubſtãtia actus,& iſtud eſt quoddam ens reale abſolutum de prædicamento qualitatis.Secundum eſt productio paſſiua, quia actus iſte a voluntate elicitur,& iſtud eſt quidam reſpectus realis ad voluntatem eliciẽtem. Tertium eſt acceptatio paſſiua,cui correſpondet actiua in Deo, & iſtud eſt ſolum ens rationis,& dicitur formale meriti. Secundo notandum,quòd ſecundum Doctorem
1.*ſenten. d.*41. deuotum: triplex poteſt eſſe meritum,ſcilicet meritũ de congruo,de digno,& condigno. Meritum de congruo, dicitur quando quis ex opere ſuo non eſt dignus recipere mercedem,ſed tamen congruit, vt detur ei merces,ſicut peccatori faciẽti quod in ſe eſt congruũ eſt,vt a Deo detur gratia.Meritum autem digni dicitur opus quo quis dignus efficitur aliquo bono:licet propter hoc non habeat ius ad illud: ſicut dum iuſtus orat pro peccatore,dignus eſt audiri.Meritum vero de cõdigno,eſt opus quo quis ius acquirit ad mercedẽ ſuſcipiẽdam,ſicut iuſtus orans pie,perſeueranter, & pro ſe, de condigno meretur audiri. Sicut autem dicit ipſe Bonau. hoc meritum 2.*d.*27.
condigni non ponit obligationẽ in ipſo Deo retribuente,ſed ponit ſufficientẽ ordinationẽ eius, qui remuneratur ad ipſam remunerationẽ,mediante aliqua laudabili operatione. Gratia autem hanc ſufficientem ordinationẽ facit in viatore ad obtinendam gloriam. Tum ratione ſuę dignitatis,ex qua totum hoĩem Deo gratum facit. Tum rõne arduæ operationis, in qua hõ proprio bono præponit bonũ diuinum. Tum etiã rõne diuinæ peractionis, quia videlicet ex ſua mera benignitate promiſit ſeipſum diligentibus ſe, ratione cuius poteſt dici quodam modo obligari. Non quidem nobis in ratione dati,& accepti:ſed ſibijpſi in quantum debitum eſt,vt ſua ordinatio impleatur. Sicut enim
dicit Thomas in. 1 2. meritum 1. 2. *q.*
hominis apud Deum, nõ poteſt 110. *ar-*
attendi ſimpliciter ſm idẽ ęqua *ti.*3.
litatis iuſtitię, propter maximã inæqualitatem inter Deum, & hominem. Et quia hoc bonum hominis eſt a Deo,attenditur ſecundum præſuppoſitionem diuinæ ordinationis: vt videlicet id conſequatur homo a Deo per ſuam operationem quaſi mercedem, ad quod Deus ei virtutem operandi deputauit. Tertio notandum, quod ſicut dicit Bona. 2.*ſent.*
Opus meritorium poteſt com- *d.*27.

parari

Digitized by Google

parari ad principium a quo erit & ad finem pro quo fit,& ad ſtatum in quo fit.Si comparetur ad principium a quo fit,tunc vel cōparatur ad voluntatem libere elicientem,& ſic eſt ibi meritū cōgrui, vel ad gratiam, quæ informat voluntatem, & facit hominem acceptum Deo,& ſic eſt ibi meritum condigni. Primo enim modo opus illud noſtrum eſt.Secundo autem modo eſt quid diuinum. Si autem comparetur ad finem pro quo fit:videlicet ad ipſum Deum acceptantem, poteſt eſſe dupliciter.Vel ad largitatem diſpenſantis, vel ad veritatē pollicentis.Primo modo eſt meritū congrui. Decet enim ſummam Dei liberalitatē pro modico obſequio tribuere magnū præmiū. Secundo modo vero eſt meritū condigni:ex quo enim Deus promiſit tanto operi reddere tātum præmium, iuſtū eſt vt reddatur. Si autem fiat comparatio ad ſtatum merendi,hoc poteſt eſſe dupliciter,aut quantum ad temporis opportunitatem, aut quantū ad operis arduitatem.Primo modo eſt meritum congrui; congruum eſt enim,vt qui conuenieti tempore ſeminat, tēpore meſſis fructum magnum ſuſcipiat. Secundo modo vero eſt meritū condigni.In tali enim opere homo eleuatur ſupra ſe, & cuicunque bono creato preponit bonū increatum: ideo opus illud eſt æterna remuneratione dignum.

Con. 1. His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt.De potentia Dei abſoluta, pōt quis eſſe gratus Deo, & mereri vitā æternam abſque gratia creata, ſed non de potentia Dei ordinata. Primam partem ſic breuiter probat Scotus,quia etiam poteſt Deus de potentia abſoluta dare beatitudinem ſine quocunq; merito præcedente:poteſt etiam ſic probari ſecundum intentionem Scot. quia quicquid poteſt Deus per cauſam mediam agentē, poteſt etiam per ſeipſum,ſed Deus per gratiam creatam poteſt facere hominem ſibi gratum:& opus eius ſibi acceptum:igitur,& ſine gratia creata. Maior ſic declaratur,quia cauſalitas cauſæ actiuæ, vt ſic,non dicit imperfectionē: ergo ſuppleri poteſt a Deo. Sed occurrit dubium, quare non poteſt Deus facere parietem album ſine albedine: ſicut poteſt facere animam gratam ſine gratia inhęrente? Reſponſio petenda eſt a Doctore ſubtili. Dicit enim, ꝙ *1.d.1.q. 3. ad penult.arg.* entia, quæ dicunt perfectionem ſimpliciter in ſua ratione formali, qn̄ transferuntur ad Deum,remanēt in propria ratione remota ſola limitatione, ſicut bonitas,veritas, & ſimiliter charitas ſine gratia: & in huiuſmodi poteſt Deus ſupplere effectum formalē,quem habebat forma. Illa vero, quæ dicunt imperfectionē de ſua ratione formali, quando transferuntur ad Deum,non remanent in propria ratione formali, ſed ſolum in quadam eminentia, & huiuſmodi eſt albedo, & conſimilia. Vnde in huiuſmodi non ſupplet Deus effectū formalē,nec poteſt,quia tunc eſſet pars compoſiti, qđ eſt impoſſibile. Secunda pars concluſionis patet, ſicut dicit Scotus ex ſcriptura,& ex dictis ſanctorum,vbi habemus, ꝙ peccator eſt indignus vita æterna; & iuſtus dignus & quod

ptus Deo plus eſt a gratia,quàm a voluntate. Et ſecundum hoc poteſt exponi illud Aug. Gratia ſe habet ad liberum arbitrium ſicut ſeſſor ad equũ. Et illud etiã ꝙ voluntas reſpectu gratiæ eſt pediſſequa,& non præuia:Volũtas enim eſt quaſi equus liber:& gratia quaſi ſeſſor per modũ naturæ,inclinans ad obiectum per modum determinantis,ſecundũ cuius inclinationem curſus volũtatis placet. Aliter aũt non placeret,ſicut qñ eſt peccatũ veniale,vel actus indifferens, qñ autẽ ſeſſor abiicitur,quod fit per peccatum mortale,omnino ipſa voluntas ſit diſplicens.

Con.3. Tertia concluſio. Habẽs gratiam poteſt de condigno mœreri vitam æternam, comparando opus eius ad gratiæ dignitatem: & ad policentis veritatem: & ad operis arduitatem:patet ex ſecundo notabili. Item ſic probat̃ concluſio a Doctore ſancto:quia in operante per gratiã, valor operis attenditur non ex libertate arbitrij tantum,ſed ex dignitate gratiæ, quæ facit hominem filiũ Dei,cui ex ipſo iure debetur hæreditas,iuxta illud ad Rom.viij. Si filij,& hęredes:hæreditas autem illa eſt vita æterna.

1 Ad primum arg.dicendum, ꝙ homo inquantum propria voluntate facit, quod dicit, meret̃ alioquin actus iuſtitiæ quo quis reddit debitum, nõ eſſet meritorius nec enim Deus ex bonis noſtris quærit vtilitatem,ſed gloriam.i. manifeſtationem ſuę bonitatis. Ex hoc ergo mœremur,quia propter eius gloriam operamur.

2 Ad ſecundum arg. dicendũ,ꝙ procedit: inquantum opus mere comparatur ad voluntatẽ nr̃am.

Ad tertium arg.dicendum, ꝙ licet,non ſit ibi ęqualitas omnimoda: eſt tamen commẽſuratio per conuenientem proportionalitatem, ſicut fructus recte dicit̃ commenſurari ſemini: quando tantum excedit ſemen ſicut conueniebat fęcunditati ſemini.

Vtrum per gratiam contingat mœreri gratiæ augmentum.

D. Tho 1.2.q.102.ar.1.

SExto quæritur. Vtrum ꝑ gratiam contingat mœreri gratię augmentum,

Primo arg.ꝙ non,quia gratia, 1 non põt augeri cũ ſit forma ſimplex.igitur.

Secundo arg.Nihil inuariabile ſm̃ eſſentiã augeri põt: ſed oĩs forma cõſiſtit in eſſentia inuariabili, vt patet per autorem ſex principiorum,igitur.

Tertio ar. Charitas nõ põt diminui:ergo nec augeri:patet cõſequẽtia: quia ſi augeret hoc eſſet per additionẽ alicuius realitatis: q̃ quidẽ realitas poſſet ab ea auferri. Si.n.prima charitas potuit primo eſſe ſine gradu illo: ergo & ſine illo poterit remanere añs aũt probatur, quia ſi gratia, ſiue charitas poſſit minui, aut hoc erit ꝑ peccatũ mortale, aut ꝑ peccatũ veniale.Nõ primũ, qa totaliter per peccatũ mortale auferĩ.Nec ſm̃,quia ſi veniale diminuit charitatẽ, cum gratię nõ ſit infinitæ magnitudinis:ſequitĩ ꝙ veniale aliquotiẽs iteratũ totaliter auferret charitatem.

Quarto ar.Cũ qs recipit p̄miũ 4 qđ meruit: nõ debetĩ ei alia merces:ergo ſi qs mœret augm̃ gr̃æ, ſequitur

ſequitur, quòd gratia augmētata
non poteſt vlterius aliud pręmi-
um expectare.

5 Quinto arg. Quod homo mœ
retur infallibiliter, ab eo conſe-
quitur, niſi impediatur per pecca
tum ſequēs: ergo ſi per vſum gra
tiæ mæreſ quis augmentum gra
tiæ: ſequitur, ꝙ per quemlibet a-
ctum meritorium augetur gra-
tia: quod non videtur verum.

6 Sexto ar. Quod ex merito red
De Tri- ditur, non eſt gratia: vt dicit Au-
ni. li. 4. guſti. ergo ſi gratia mœretur au-
geri: ſequitur, quòd gradus ille ſu
peradditus in augmento, nō erit
gratia.

Contra. Dicit Augu. ad Boni-
facium. Gratia mœreſ augeri, vt
aucta mereatur perfici. Et vij.
de trin. dicit. In rebus incorpore-
is idem eſt melius eſſe, quod ma
ius eſſe, aliqua autem gratia eſt
melior altera. Primo notandū, ꝙ
aliqui dixerunt ꝙ nihil gratiæ
præexiſtentis manet idē nume-
ro in gratia aucta: ſed totū quod
præfuit corrumpiſ, & aliud indi-
uiduum perfectius illo generaſ:
& ad hoc ponitur ratio, quia ter-
mini motus ſunt incompoſſibi-
les: vt patet ex vii. phyſicorum.
1. c. 23. Sed contra arguit Sco. quia actus
3. d. 17. qui meretur augmentum gratiæ
q. 1. eſt meritorius: ergo præſupponit
gratiam in inſtanti in quo elici-
tur: non autem illam partē gra-
tiæ, quę acquiritur, quia ſequitur
actum, ſicut præmium ſequitur
meritum, ergo præſupponit gra-
tiam, quæ pręexiſtebat, & per
conſequens non corrumpiſ illa
in illo inſtanti. Si autem quis ꝓ-
teruiat dicens, ꝙ nūquam Deus
auget charitatem in inſtanti, in
quo habetur actus meritorius re

ſpectu augmenti, ſed ſemper po-
ſterius tempore, pro eo ꝙ nō au-
get propter actum inquantū eli-
citur, ſed inquantum eſt in acce-
ptatione diuina. Contra, hic nō
euadit difficultatem, quia in vir-
tutibus moralibus, & intellectua
libus, virtus augeſ per actum eli
citum, & non quando actus ille
non eſt, quia quod non eſt, nihil
cauſat: ergo quando actus ille in-
eſt, tūc eſt rō augendi habitum.
Si ergo tunc generetur nouū in-
diuiduum, & corrumpatur indi-
uiduum, quod pręfuit, ſequitur
ꝙ actus augmentatiuus habitus,
non elicietur ab habitu, ſed a ſo-
la potentia, quod videſ inconue-
niens, quia tunc actus augmenta
tiuus habitus eſſet impfectior,
quàm alius non augmentatiuus
habitus elicitus ab habitu. Item
in actibus augmentatiuis habi-
tus, actus decimus poteſt eſſe im
perfectior primo: & tñ per illum
augetur habitus per aliquē gra-
dum, ad quem non potuit augeri
per prætium, quod non poſſet eſ
ſe, ſi totum præexiſtens corrum
patur. Sequitur ergo, ꝙ illud per-
fectius quod ſequitur decimum
actum, non erit ex hoc, quia to-
taliter nouum indiuiduū genere
tur virtute decimi actus, ſed quia
pręexiſtenti aliquid additur.
Item ſic arguit Sco. Calidū agēs
in frigidum, antequam corrūpat
totaliter frigidū remittit ipſum:
ſi ergo in iſta remiſſione genera
tur indiuiduum, quæro a quo ge
nerante. Non enim poteſt dici,
ꝙ calidum remittens frigidum,
poſſit generare aliqđ indiuiduū
frigidi: ergo nec nouum remiſ-
ſum, & per conſequens etiam in
augmento non generaſ totaliter
nouum

nouum indiuiduum. Confirmantur autē prædictæ rationes per philoſophum dicentem. Auctum oportet manere: ergo in augmento non eſt corruptio prę exiſtentis. Dicit ergo Scotus, ꝙ realitas illa poſitiua, quæ erat in minore charitate manet eadem realiter in maiore. Et ſi arguas, quia ex hoc videt̄ ſequi formam augeri ſubiectiue, cū ipſa eadem tranſmutetur de minori ad maius: hoc autem eſt falſum ſecundum auctorē ſex principiorū. igitur. Reſpondet Scot. quia hoc non ſequitur, quia ipſa forma nō manet, ſicut materia ſub forma: ſed ſicut natura in indiuiduo ſupra quam quodlibet indiuiduum aliquid addit. Et ratio defectus cōſequentiæ eſt, quia id quod eſt ſubiectum vnius indiuidui etiā illud eſt mutabile ab eo indiuiduo in indiuiduū: ipſa autē forma ſicut vnius indiuidui nō eſt ſubiectum: ita nec alterius, & ꝑ cōſequens nec mutabilis de vno in aliud. Secundo notandum, ꝙ ſicut dicit Scot. vbi ſupra, realitas poſitiua, q̄ præexiſtit in charitate minori, non eſt tota realitas poſitiua, quæ eſt in charitate maiori: probat, quia contraria in ſummo, ſunt incompoſſibilia in ſummo. In gradibus vero remiſſis non hoc autem non eſt, niſi, quia aliquid eſt in contrario intenſo, quod non eſt in remiſſo. Nec poteſt dici, ꝙ illa incōpoſſibilitas ſit ex aliqua habitudine ad ſubiectū. Prior enim eſt incōpoſſibilitas formarū in ſe, quàm formarum in ſubiecto recipiente. Item eadem realitas non poteſt bis produci, ergo realitas illa quæ per motū, vel mutationē acquiritur, non eſt eadē cum illa quæ præfuit. Et ſi inſtetur, quia ſecundum philoſophū, differētię formales mutāt ſpeciem, ſed differentia graduum perfectionaliū in eſſentia formæ ſi eſſet, eſſet differentia formalis: ergo non poteſt aliquis talis gradus addi eſſentiæ formæ, manente eadē ſpecie. Reſpōdet Sco. ꝙ philoſophus vocat ibi differentiam formalē, differentiam quidditatiuam, q̄ñ videlicet differentia illa additur quidditati priori, vt pars quidditatiua: talis autem non eſt differentia graduum perfectionaliū. Poteſt. n. dici, ꝙ non omnis differentia formarum eſt formalis, loquendo proprie de formali differentia, prout dicitur differentia ſecundum formas, ſicut non omnis differentia hominū eſt differentia in humanitate. Et ſi inſtetur, quia ſi realitas aliqua aduenit præexiſtenti, ergo gratia aucta non erit vna in ſpecie, quia includet aliquid accidentale naturæ ſpecificæ. Reſpōdet Scot. ꝙ aliquid accidere naturæ ſpeciei poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ſic, ꝙ ſit extra rationem quidditatiuam ſpeciei, ſecundum quem modum differētia dicitur accedere generi. Alio modo, quia non facit per ſe vnū cum eo cui accidit, ſicut albedo in corpore: primo ergo modo cōcedo, quòd albedo intenſa aliquid habet quod accidit naturæ ſpeciei, & ita etiam habet albedo remiſſa, immo omne indiuiduum aliquid habet, quod accidit naturæ ſpeciei, alias non con traheretur natura ſpeciei tamen iſte gradus facit vnum per ſe cū natura. Tertio notandum ſecundum

1. de Generat. 1. c. 38.

10. Metaph. 1. c. 25.

q. cundum Thom. id cadit ſub merito cōdigni ad quod motio gratiæ ſe extendit. motio autem alicuius mouentis non ſolum ſe extendit ad vltimum terminū motus: ſed ad totum progreſſum in motu. Terminus autem motus gratiæ, eſt vita æterna: progreſſus autē in hoc motu eſt ſecundum augmentū gratiæ: iuxta illud Prouer. iiij. Iuſtorū ſemita, Prou. quaſi lux ſplendens procedit, & creſcit vſq; ad pfectū diē, quę eſt dies gloriæ. Sic igitur augmentū gratiæ cadit ſub merito cōdigni. Licet dicat Bon. id tantummodo cadere ſub merito congrui, ſed tū primus modus dicendi eſt veriſimilior. Si enim habens gratiam, poteſt de condigno mœreri gloriā, quæ eſt gratia conſummata multo magis videt poſſe mœreri augmētationē grę i via.

His præmiſſis, ponenda eſt
1. talis concluſio. Per gratiā poteſt quis mœreri de cōdigno augmētum gratię. patet ex tertio notabili. De modo aūt ſui augmenti, patet in duob' primis notabilib'.

1 Ad primum argum. dicendū, ꝙ gratia nō eſt omnino ſimplex licet enim non habeat partes quantitatiuas quantitate molis: habet tamen partes quantitatiuas quantitate virtutis.

2 Ad ſecundum argu. dicit Bon. ꝙ forma vniuerſalis eſt inuariabilis: non aūt forma ſingularis. Vel potius dicendū, ꝙ forma ſingulari, licet ſit inuariabilis ſubiectiue, qa videlicet nō pōt eſſe ſubiectum mutationis: non eſt tñ inuariabilis terminatiue, qa pot eſſe terminus mutationis.

3 Ad tertium ar. dicendum, ꝙ licet de potentia ordinata nō poſſit charitas minui, vt argumentū probat: poſſet tamē minui de potentia Dei abſoluta, non tamen ſic decet diuinā bonitatē minuere charitatem ſicut & augere.

Ad quartum arg. dicendum, ꝙ 4 præmium eſt terminus meriti. Eſt autem duplex terminus motus. ſ. vltimus, qui ſolū habet rationem termini: & medius q habet rationē principij, & termini reſpectu diuerſorū: & talis terminus eſt augmentum gratię.

Ad quintum argu. dicendum, 5 ꝙ quolibet actu meritorio mœreri homo augmentationem gratię, ſicut & gratiæ cōſummationem, quę eſt vita æterna: ſed vita æterna non ſtatim redditur, ſed ſuo tēpore: ita nec gratia ſtatim augetur, ſed cum quis fuerit ad hoc ſufficienter diſpoſitus.

Ad ſextum arg. dicendum, ꝙ 6 Auguſt. loquitur de eo quod principaliter redditur ex merito humano, inquantū eſt a libero arbitrio, & non de eo quod principaliter datur ex libertate diuina ratione meriti, inquantū eſt a gratia, cum etiā ipſa gloria, quę eſt principalis merces meriti, retineat nomē gratiæ, dicitur enim gratia conſummata.

Vtrum aliquis poſſit mœreri ſibi, vel alteri primam gratiam.

D. Thom. 1.2. q. 114. ar. 2. 1

SEptimo quæritur. Vtrū poſſit aliquis ſibiipſi, vel alteri mœreri primam gratiam.

1 Primo argu. ꝙ poſſit homo ſibiipſi mœreri primam gratiam, quia dicit Auguſtinus, ꝙ fides mœretur,

mœretur iuſtificationem:iuſtificatur autem homo per primam gratiam:igitur.

2 Secundo arg. Deus nõ dat gratiã, niſi dignis: ſed nõ eſt aliquis dignus aliquo dono, niſi qui ipſum meruerit ex condigno. igĩ.

3 Tertio arg. ꝙ poſſit hõ mereri alteri primam gratiam, quia dici
Iac. 6. tur. Multum valet deprecatio iuſti aſſidua. Et ibidem præmittitur. Orate pro inuicem, vt ſaluemini. Salus aũt hominis non põt eſſe, niſi per gratiam:igitur.

Contra. Rõ gratiæ repugnat
Ro. 4. mercedi operum: iuxta illud. Si quis operatur, merces non imputatur ſm gratiam, ſed ſecundum
1. 2. q. vlt. debitum. Primo notandum ſecũdum Tho. ꝙ donum gratiæ conſiderari poteſt dupliciter. Vno modo ſm rationem gratuiti doni. Alio modo ſecundum naturã ipſius rei, quæ donatur. Secundo notandũ ſecundũ Tho. ibidem, ꝙ non eſt ſimile de dono gratię, quod eſt donum Dei:& de dono humano. Omne.n.bonũ hominis, procedit a Deo, non ſic autẽ a quocũq; dono humano:& ideo apud homines aliquis dicitur ꝓ mœreri donum iam acceptum, ſicut qui accepit equum a domino: mœretur ipſum bene vtendo eo in ſeruitio domini, non ſic autem apud Deũ. Tertio notãdum ſm Thom. vbi ſupra, ꝙ opus noſtrũ habet rõnem meriti ex duobus. Primo ex vi motionis diuinæ, & gratiæ ſpiritusſancti:& ſic habet rõnem meriti de cõdigno. Alio modo ſecundum ꝙ procedit ex noſtro libero arbitrio, inquantum, ſcilicet aliquid voluntarie facimus: & ex eo eſt meritum congrui, quia congruum eſt, vt dum homo bene vtitur ſua virtute, Deus ſecundum ſuam ſuperexcellentem virtutem, & liberalitatem retribuat.

His præmiſſis, ponendæ ſunt *Con. 1.* tres conclu. Prima eſt. Gratia ſecundum rationẽ gratiæ non põt cadere ſub merito: patet, quia ſi ex operibus iam non ex gratia.

Secũda cõcl. Prima gratia ſm *Con. 2.* naturã ipſius rei, q̃ donatur, non põt cadere ſub merito condigni non habentis gratiã, neq; etiam ſub merito iã habẽtis gratiã. Primã partem ꝓbat Tho. vbi ſupra. Tũ quia excedit ꝓportionẽ naturæ. Tũ quia ante gratiã homo eſt in ſtatu peccati, qd eſt impedimentum ꝓmerendi de cõdigno. Secundam partẽ ſic probat, quia merces eſt quaſi terminus opis. Prima vero gratia eſt principiũ cuiuslibet boni operis in nobis.

Tertia conclu. Solus Chriſtus *Con. 3.* potuit de condigno mœreri alteri primam gratiam, ſed tñ poteſt alius iam habens gratiam mœreri de congruo alteri primam gratiam. Primam partẽ probat Tho. vbi ſupra, quia vnusquiſque noſtrum mouetur a Deo per donũ gratiæ, vt ipſe ad vitam æternam perueniat:& ideo meritum condigni vltra hanc motionem non ſe extendit. Anima vero Chriſti mota eſt a Deo per gratiam, non ſolum vt ipſe perueniret ad gloriam, ſed etiam vt alios ad gloriã adduceret, inquantum eſt caput eccleſiæ, & auctor ſalutis humanæ. Secundam partẽ probat Tho. Homo enim in gratia conſtitutus, implet Dei voluntatem: ergo congruum eſt ſecundum amicitiæ proportionem, vt Deus impleat hominis voluntatem in ſalua-

ſaluatione alterius : licet quan-
doque poſſit haberi impedimen
tũ ex parte illius, pro quo iuſtus
rogat.Dicit autem B. Bon. quòd
nedũ merito congrui:ſed ẽt me-
rito digni, põt iuſtus alteri mœ
reri primã gratiam , vt alias di-
ctum eſt;ſed non de condigno.

1 Ad primum ar.dicendũ,ꝙ Au
gu.in lib.Retractationũ dicit,ſe
aliqñ in hoc fuiſſe deceptũ, quia
credidit initium fidei eſſe ex no
bis, ſed conſummationem dari a
Deo,& ad hoc videtur pertinere,
ꝙ fides iuſtificationẽ mereatur.
Sed ſuppoſito, ſicut fidei veritas
habeat , ꝙ initiũ fidei ſit in no-
bis a Deo , non poteſt actus fi-
dei eſſe in nobis ante primã gra
tiam : ideo non poteſt eſſe meri-
torius primæ gratiæ per fidẽ,er-
go iuſtificatur hõ, non ꝙ homo
credendo mœreatur iuſtificatio
nem , ſed quia dum iuſtificatur
credit nec aliter iuſtificaretur .

2 Ad ſecundum arg. dicit Tho.
ꝙ Deus non dat gratiam, niſi di
gnis:non tñ ita, ꝙ prius fuerint
digni:ſed quia ipſe per gratiã fa-
cit eos dignos, qui ſolus põt face
re mundum de immundo conce-
ptum ſemine.

3 Ad tertium argu. dicendum,
quòd impetratio orationis inni
titur miſericordiæ:meritum aũt
condigni innititur iuſtitiæ,& iõ
multo orãdo impetrat homo ex
Dei miſericordia,quæ tamẽ non
mæretur ſecundum iuſtitiam.

Vtrum per gratiam poſſit aliquis ſibi
ipſi mœreri reparationem
poſt lapſum.

D. Tho.1.2.q.vlt.ar.3.

OCtauo quęritur. Vtrum per
gratiam poſſit aliquis ſibiip
ſi mœreri reparationem poſt la-
pſum,& perſeuerantiam?

Primo arg.ꝙ ſic , quia hõ exi- 1
ſtens in gratia ꝑ bona opera mę
retur vitam æternam, ſed ad vi-
tam non poteſt peruenire,niſi re
paretur ſi cadat:igitur.

Secundo arg. Non poſſe pecca 2
re cadit ſub merito,quo quis mę
retur vitam ęternã:ergo multo-
magis poteſt aliquis mœreri vt
nõ peccet, quod eſt perſeuerare.

Tertio argu. Põt quis mœreri 3
augmentum gratiæ, ergo multo
magis perſeuerantiam in gratia
quam habet.

Contra.Si auerterit ſe iuſtus a *Eze. 18.*
iuſtitia ſua.&c.Et ſequitur . Oẽs
iuſtitiæ eius,quas fecerit, non re
cordabuntur: ergo nihil valebũt
ei pręcedentia merita ad hoc,vt
reſurgat.Et quantum ad ſecũdũ
ſic arguitur , quia multi habent
opera meritoria, qui non conſe-
quũtur perſeuerantiã. Nec valet
ſi dicas, ꝙ hoc eſt ꝑꝑ impedimẽ
tum peccati, quia hoc quod eſt
peccare,opponitur perſeuerãtiæ:
ita ꝙ ſi quis perſeuerantiam mę
reretur , Deus non permitteret
eũ peccare.Primo notandum, ꝙ
ſicut di.Tho.aliqui dixerunt , ꝙ *1.2.q.ul.*
nullus mœreretur abſolute uitã
æternã niſi per actũ finalis grẽ,
ſed ſolũ ſub conditione ſi perſe-
ueret.Sed hoc irrationabiliter di
citur: quia quandoque actus vlti
mæ gratiæ non eſt magis meri-
torius: ſed minus q̃ actus pręce-
dentis. Vñ dicẽdũ, ꝙ quilibet a-
ctus charitatis mœretur abſolu-
te vitã æternam:ſed per peccatũ
ſequens ponitur impedimentum
præcedenti merito , ut non ſor-
tiatur

tiatur effectum, ſicut etiam cauſæ naturale deficiunt a ſuis effectibus propter ſuperueniens impedimentum. Secundo notandū, quòd ſicut di.Tho.vbi ſupra, ꝙ homo dupliciter poteſt obtinere perſeuerantiā in bono. Vno modo per hoc, ꝙ liberū arbitriū determinatur ad bonum per gratiā conſummatam, quod erit in gloria. Alio modo ex parte diuinæ motionis, quæ inclinat hominē ad bonum.

Con.1. His præmiſſis, ponendæ ſunt duæ concluſiones. Prima eſt. Nō pōt, quis ſibi mereri reparationē poſt lapſum futurum, neque de condigno, neque de congruo. Primum probat Tho. quia ratio meriti de cōdigno dependet ex motione diuinæ gratiæ, quæ interrumpitur per peccatum ſequens, ideo motio prioris gratiæ non ſe extendit ad illa beneficia, q̄ poſt modum aliquis conſequit̄ a Deo. Secundum ſic probat, quia meritum congrui, quo quis alteri mereatur primam gratiam impedit̄ propter peccatum eius, cui meretur, ergo multo magis impedit̄ talis meriti efficacia propter peccatū, quod eſt in eo, q meretur.

Con.2. Secundo conclu. Perſeuerantia
1 glorię cadit ſub merito: non aūt
perſeuerantia vię. Probat Thom.
quia illud cadit ſub merito, qđ
comparatur ad motum liberi arbitrii moti a Deo, ſicut terminus, non autem id, quod comparatur ad prędictum motū, ſicut principium. Perſeuerantia, aut gloria eſt terminus prædicti motus: non autem perſeuerātia uiæ, quę dependet ſolum ex motione
2 diuinæ, quę eſt principiū omnis meriti, igitur, &c. Ex quo ſequitur, quòd perſeuerātię bonū gratis a Deo datur cuicunq; datur.

Ad primum arg. patet ex primo notabili. Ad alia duo ex ſecūda concluſione. 1

Vtrum ſub merito habētis gratiam cadant bona temporalia.

D.Th.1.2.q.vlt.ar.4.

NOno quęritur. Vtrum ſub merito habentis gratiam cadant bona temporalia.

Primo arg. quòd ſic, quia bona temporalia promiſſa ſunt in lege veteri, ſicut merces iuſtitiæ, vt patet Deut.28. 1 *Deu.28.*

Secundo ar. propter demeritū peccati aliqui puniuntur a Deo temporalibus pœnis, ſicut patet de Sodomitis, Gen.19. ergo etiā propter bona opera aliqua præmiantur temporaliter. 2 *Gen.19.*

Contra. Bona temporalia, & mala ſimiliter ſe habent ad bonos, & malos, ergo non cadunt ſub merito bonorum. Notandum ſm Tho. quòd bonum hominis eſt duplex. Vnū ſimpliciter, qđ eſt vltimus finis eius, & ea quæ ad hunc finem ducunt. Aliud autem eſt bonum ſm quid, cuiuſmodi ſint temporalia bona, quæ poſſunt dupliciter conſiderari. Vno modo prout ſunt vtilia ad opera virtutum, quibus perducimur in vitam æternam. Alio mō poſſunt conſiderari ſm ſe. *1.2.q. ult.*

Con.1. Hoc promiſſo ponenda eſt talis concl. Bona temporalia ſm ſe non cadunt ſimpliciter ſub merito, ſed ſm quid. Ipſa uero conſiderata, prout vtilia ad opera virtutū, ſimpliciter ēt cadunt ſub merito. Primā partē probat Tho. quia primū meriti hēt rationem boni.

boni. Bona autem temporalia ſecundum ſe non ſunt ſimpliciter bona hominis, ſed ſm quid, inquantum ſ. homines mouentur a Deo ad aliqua temporaliter agenda, in quibus ſuũ propoſitũ conſequuntur Deo fauente. Secũdã partẽ ſic probat, quia ſimpliciter ſub merito cadunt oĩa illa, quibus homo adiuuatur ad perueniẽdum in beatitudinem poſt primam gratiam. Vnde tm̃ dat Deus viris iuſtis de bonis tẽporalibus, ac ẽt de malis, quantum eis expedit ad ſalutem, & intantum ſunt ſimpliciter bona hominis. Vnde in Pſal. Timentes autẽ Dominum: non minuẽtur omni bono. Et alibi. Non vidi iuſtum derelictum. Ad primum argu. dicendũ, ꝙ ſicut dicit Aug. contra Fauſtum. In illis temporalibus promiſſis figuræ fuerunt futurorum ſpiritualium. Carnalis. n. ille populus promiſſis vitæ præſentis inherebat, & illorum non tm̃ lingua, ſed ẽt uita figuralis fuit. Ad ſecundum arg. dicendũ, ꝙ ſicut impiis aliquando infligitur punitio temporalis, nec tamen ꝑ eam liberantur ab æterna, niſi vere pœniteant ante mortem: ſic etiam iuſtis, quandoq; confertur bonum temporale, non vt præmium principale, ſed inquantum per illud adiuuantur ad opera virtutum. Ad tertium argu. dicendum, ꝙ licet æque omnia eueniant bonis & malis quãtum ad ipſam ſubſtantiam bonorum, vel malorum temporalium, non tamen quantum ad finem; quia boni per huiuſmodi viam ducuntur ad beatitudinem, non autem malis.

SEQVITVR TERTIA PARS.

IAM ſuperius dictum eſt de legali præceptione in prima parte principali huius quinti tractatus. Et de ſpeciali gratia perfectione in ſecunda. Nunc reſtat dicẽdum in tertia parte de virtutum qualificatione a malo reductiua, & in bonũ directiua, & inclinatiua. Vbi ſunt tria conſideranda. Primum eſt uirtutum generalis determinatio. Secundũ eſt virtutum a donis, beatitudinibus, & fructibus formalis diſtinctio. Tertium eſt uniuſcuiuſque virtutis, tam Theologicæ, quam Cardinalis ſpecialis tractatio, ſiue declaratio.

Vtrũ virtus humana ſit habitus actiuus reſpectu actus virtuoſi.

D. Tho. 1. 2. q. 5. ar. 1.

CIRCA primũ primo quęritur. Vtrum virtus humana ſit habitus actiuus reſpectu actus virtuoſi?

Primo arguitur, ꝙ nõ, quia re- 1
latio non eſt actiuum principiũ, nec aliquid eſſentialiter includens relationem, ſed habitus eſt ad aliquid ſm Philoſo. igitur.

Secundo arguitur. Vna actio 2
requirit principium per ſe vnũ, 7. Phyſ.
ſed aggregatum ex potentia, & t.c.25.
habitũ eſt vnũ per accñs, & non per ſe. ergo non poteſt eſſe principium operationis per ſe vnius. Tertio arguitur. Acci- 3
dens non eſt ratio agendi in ſubiectum

biectum proprium, ſed operatio, ad quam ponitur habitus frequenter recipitur in potentia, cuius eſt ille habitus, igitur. Cõtra habitus eſt, quo habẽs vtitur dum voluerit ſecundum Commentatorem, ſed vti competit agenti. Nam patiens principio paſſiuo non vtitur. Primo notãdum, ꝙ ſicut dicit Thomas. virtus nominat quandã potentiæ perfectionem determinatiuam ad actum. Sunt autem quædam potẽtiæ, quæ ſm ſeipſas determinantur ad ſuos actus, ſicut potẽtię naturales actiuæ, & ideo ſecundũ ſeipſas dicuntur virtutes. Potentiæ autem rationales, quę ſunt proprie hominis, non ſunt determinatæ ad vnum, ſed ſunt indeterminatę ad multa: determinantur autem ad certos actus per habitus, & ideo virtutes humanę ſunt habitus, quandoq; tamen ſumitur nomen virtutis in communi, ac etiã nomina ſingularium virtutũ pro actu virtuoſo quemadmodũ nomen vitij quãdoq; ſumitur pro actu vitioſo, cum tamen vitium propriè dicatur habitus vitioſus. Secundo notandum, ꝙ aliqui dicunt ſubſtãtiam actus, eſſe a potentia; intentionẽ vero talem, vel talem ab habitu. Sed contra hoc arguit Scotus, quia intenſio actus, nõ eſt accidens extrinſecum actui, ſed gradus intrinſecus: ita quòd actus intenſus eſt quoddam per ſe vnum, ergo nõ põt eſſe aliud principiũ ſubſtantiæ actus; & aliud intenſionis ſuæ. Item habitus agit per modũ naturę, & ſic quãtũ eſt de ſe, agit quantum poteſt ergo ſi intẽſio actus ſit ab habitu præciſe, quantuncunq; operetur volũtas ex modico conatu ſemper eſſet actus eius æque intenſus. Tertio notandum ſecundum Scotũ ibidem, quòd attribuendo habitui rationem principij actiui reſpectu actus poteſt dici, quòd habitus eſt cauſa partialis actiua, & potentia etiam cauſa partialis reſpectu actus perfecti procedentis a potentia, & habitu, licet ipſa potentia poſſet eſſe totalis cauſa reſpectu actus imperfecti precedentis generationem habitus. Cum autem ſic concurrunt potentia, & habitus: ipſa potentia eſt cauſa prima, & principalis, quia videlicet illimitatior eſt in agendo, & vtitur ipſo habitu tanquàm determinatiuo ad ſpecialem actum. Non tamen indiget potẽtia abſolute habitu ad operãdum, ſed minus perfecte operatur ſine habitu; quàm cum habitu ſuppoſito ęquali conatu ex parte potentię. Eſt ergo actus intenſior a potentia, & habitu q̃ a ſola potentia. Non quidẽ, quod potẽtia ſit cauſa ſubſtãtię actus, & habitus ſit cã intẽſionis quaſi duobus cauſatis correſpondeant duę cauſæ, ſed quia ambæ cauſæ cõcurrentes producunt actum perfectiorẽ, q̃ altera ſola, qui tamẽ actus ſm ſe totũ, & per ſe vnus, eſt a duabus cauſis diuerſo ordine cauſantibus. Quarto notandum ſecundum Scotum vbi ſupra, ꝙ bonitas moralis actus eſt quaſi quidam decor illius actus, includens aggregationem debitæ proportionis ad omnia, ad quę debet actus proportionari, puta ad potentiã, ad obiectũ, ad tempus, ad finem, ad locum.

3. de aia
1.2.q.5. ar.1.
1. d.17. q.1.

admodum . Et hoc ſpecialiter, vt iſta dicantur a recta ratione debere conuenire actui . Ita, ꝙ pro omnibus poſſumus dicere, ꝙ cōuenientia actus ad rationē rectā eſt, qua poſita actus eſt bonus, qua non poſita quibuſcunq; alijs conueniat, non eſt bonus. Hæc igitur bonitas nullū habet principium actiuū, ſicut nec aliquis reſpectus: relatio enim conſequens extrema, neceſſario nō habet cauſam propriam aliam ab extremis : quantum igitur ad bonitatem moralem, non oportet aliquem habitum habere rationē proprij principij actiui, niſi quantum habet ratione principij actiui reſpectu ſubſtantiæ actus: ita quòd virtus moralis non addit ſupra ſubſtantiam habitus, vt eſt forma de genere qualitatis, niſi conformitatem habitualem ad rationē rectam. Idē enim habitus in natura, qui generatur ex actibus abſtinētiæ elicitis cum ratione erronea in eliciente manens, poſtea cum ratione recta eſſet virtus abſtinentię, & prius non fuit, nec tamen aliquid mutatur circa iſtum habitum in ſe ſed tantū nunc coniungitur prudētiæ prius aūt nō. Quinto notandum ſ̄m Scotum, vbi ſupra, quòd virtus moralis nō moderat̄ actiuè paſſionē quaſi factā ab obiecto faciat eā minorē, ſed habitꝰ pōt facere obiectū minus cōueniēs potētiæ habituatæ, q̄ nō habituatæ. Virtus ergo moderatur paſſionem non iam factā, ſed fiendā, pro quanto cum prudentia coexiſtente inclinat potentiam, vt fugiat immoderata delectabilia, quę nata sūt inferre delectationes immoderatas. Moderatur ergo non quidem delectationē inexiſtentem minuendo, ſed immoderatam, quæ in eſſet præcauendo.

His præmiſſis, ponenda eſt talis concl. Virtus habet rationē principii actiui, probatur ſecundum Scotum, quia quatuor conditiones attribuimus habēti virtutem, & generaliter cuicunque habenti habitum, videlicet operari delectabiliter faciliter, expeditè, & promptè: ed iſtæ conditiones non poſſunt eſſe, niſi a principio actiuo, igr̄. De prima patet, qa delectatio in opere nō eſt, niſi a principio actiuo. De ſecūda patet, qa potētia, in qua eſt habitus, eſt ex ſe ſummæ diſpoſita ad recipiēdū actū, quia nō habet aliquid contrarium, ergo habitus, per quē facilitatur diſponit ipſam ad agendum, non ad paciendum. De tertia patet, quia cui competit impediri, ei competit, quia cui expeditio, ſed impediri competit agenti, igitur. De quarta patet, quia cuius eſt tarde operari eiús eſt promptitudo, ſed tarde operari conuenit agenti inquantum eſt actiuum, & non inquantum eſt paſſiuū, igitur. Præterea pro concluſione eſt experientia cōmunis, qua quis experitur ſe habituatum ex ęquali conatu habere perfectiorem operationem, quàm poſſet habere non habituatus, quæ perfectio actus non poſſet attribui habitui, ſi eſſet tantum principium paſſiuum inclinans ad recipiendum, quia ſaltem, vt videtur in priori inſtanti naturæ, in quo elicitur priuſquàm recipiatur in potētia eſſet ęqualis ratio principii actiui in eliciēdo.

Con.1.

Ad

1 Ad primū arg.dicendum, ſm
Sco. ꝙ aliquid cui relatio eſt ea-
dem, pōt eſſe principiū actiuū:li
cet relatio non ſit principium
actiuum:nec ēt id cui relatio eſt
eadem eſt principium actiuum
per rationem relationis, ſed per
rationem abſoluti. Pōt igitur di-
ci, ꝙ Philoſophus ponit habitum
eſſe ad aliquid quia per identita-
tem realem includit reſpectum:
& tamen non eſt tantum reſpe-
ctus:nec reſpectus eſt formaliter
idem cum forma abſoluta.

2 Ad ſecūdum arg.dicit Scot. ꝙ
vnius actionis eſt vnum princi-
pium per ſe in vno ordine princi
piādi: tñ poſſunt eſſe multa prin
cipia in diuerſo ordine princi-
piandi, quorum non ſit vnitas:
niſi unitas ordinis.licet, & quan
doq; cum vnitate ordinis cōcur-
rat vnitas accidentis, & ſubiecti
inter hęc ordinata: ſed hoc acci-
dit ſicut in propoſito in poten-
tia, & hbbitu.

3 Ad tertium argu. dicit Scot. ꝙ
accidens bñ pōt eſſe principiū
alicuius effectus receptibilis in
ſuo ſubiecto ſicut ſpecies intelli-
gibilis eſt principiū intellectio-
nis recepte in intellectu poſſibi
li, & ita forma poteſt eſſe princi-
pium quo, reſpectu tranſmutatio
nis ſui ſubiecti.

Vtrum habitus intellectuales ſint virtutes.

*D.T.3.d.23.ar.6.& 1.
2.q.57.art.1.*

SEcūdo quæritur. Vtrū habitus
intellectuales ſint virtutes.

1 Arg.quòd non quia uirtus eſt
eorum per quę fit homo felix eo
quòd felicitas eſt virtutis præ-
mium:vt dicitur, ſed habitus in *Ethi.li.*
tellectuales nō conſiderāt actus
humanos, per quos homo beati-
tudinem adipiſcitur, ſed magis
res naturales, & diuinas. igitur.

Contra. Philo. vocat habitus *Ethi.li.6*
ītellectuales virtutes. Primo no- *1.2. q.*
tandum ſecūdum Tho.quòd du- *57.ar.1.*
plici ratione aliquis habitus dici
tur, virtus. Vno modo, quia facit
facultatem bene operandi. Alio
modo, quia cum facultate facit
etiam bonū vſum: & hoc perti-
net ad habitus qui reſpiciūt par-
tem appetitiuam. eo quòd vis ap
petitiua animæ eſt, quæ facit vti
oībus potentiis, & habitibus. ha
bitus aūt intellectuales cū non
reſpiciant partē appetitiuam ſed
ſolū intellectiuā, poſſunt quidē
dici virtutes inquantum faciunt
facultatē bonæ operationis, non
tamen quaſi facientes bene vti.
Ex hoc.n.quòd aliquis habet ha
bitum ſcientiæ, nō inclinatur ad
vtendum, ſed fit potens conſide-
rare verum cuius ſcientiam ha-
bet. Quod autem vtatur ſcien-
tia habita hoc eſt mouente volū
tate. Et ideo uirtus quæ perficit
voluntatem, vt charitas vel iuſti
tia, facit bene vti huiuſmodi ha-
bitibus intellectualibus. Secūdo
notandum quòd Philoſoph. po- *Ethi.li.6*
nit tres virtutes intellectuales
circa ſpeculabilia, ſ.ſapientiam:
ſcientiam:& intellectū. Et duas
circa operabilia.ſ.artem: & pru-
dentiam. Differunt autem tres
primæ ab inuicem, quia intelle-
ctus reſpicit verum per ſe notū
quod ſtatim percipitur ab intel-
lectu cognitis terminis. ſcientia
vero reſpicit verum cognoſcibi-
le per inquiſitionem rationis. Sa
piētia vero reſpicit verum quòd

eſt cognoſcibile quidem per inquiſitionē rationis,ſed præterea eſt primū,& maxime cognoſcibile ſm naturā.Sapientia.n. conſiderat altiſſimas cauſas. vt dr̄, .i.Methaphyſicę. Vnde conueniēter iudicat, & ordinat de oībus,quia iudicium perfectum,& vniuerſale haberi non poteſt,niſi per reſolutionem ad primas cauſas. Sapientia ergo eſt ſciētia quædā: habet enim id quòd commune eſt omnibus ſcientiis, videlicet, ex principijs demōſtrare concluſiones.Sed,quia habet aliquid propriū ſupra alias ſcientias,ſcilicet de omnibus iudicare non ſolum quantum ad concluſiones,ſed etiam quātum ad prima principia. ideo habet rationem perfectioris virtutis quàm ſcientia ſimpliciter,patet itaq; ꝙ ſcientia dependet ab intellectu ſicut a principaliori, & vtrunq; dependet a ſapiētia, ſicut a principaliſſimo. Ars aūt,& prudētia differūt,quia ars eſt circa factibile.Et enim ars habitus cū vera ratione factiuus.Prudentia vero eſt circa agibilia.Eſt.n. prudētia habitus cum vera ratione actiuus. Differūt aūt facere, & agere: quia vt dicitur, ix.metaphyſicæ.Factio eſt actus trāſiēs in exteriorē materiā in qua producitur aliqua forma realis: ſicut edificare: ſecare.& huiuſmodi. Agere autem nominat actum permanentem ipſo agente,quo videlicet nihil reale producitur in materia extrinſeca ſicut videre, velle, & huiuſmodi, Quoniam autem in humanis actibus ſe habent fines,ſicut principia in peculabilibus, vt dicitur, vj.Ethicorum.ideo ad prudentiam requiritur ꝙ homo ſit bene diſpoſitus circa fines.quòd quidem eſt per appetitum rectū: ideo prudentia coexigit moralem virtutem, per quam fit appetitus rectus.Bonum autem artificialium non eſt bonum appetitus humani; ſed ipſorum operum artificialium. Ideo ars non præſupponit appetitum rectum. Ex quibus patet,ꝙ prudētia ſuper alias virtutes intellectuales hoc habet, ꝙ facit non ſolum facultatem boni operis,ſed etiam bonum vſum, non quidem ratione habitus qui dicitur, prudentia: ſed ratione virtutis moralis quam coexigit. Et ſi quęrat aliquis de opinione, & ſuſpitione. An ſint virtutes intellectuales.Dicendū ꝙ non: quia habitus virtutis determinate ſe habet ad bonū.Bonum autē intellectus eſt verum. Opinio autem, & ſuſpitio quādoque ſe habent ad verum:& quandoque ad falſum. Tertio notandum ſecundum Tho. vbi ſupra, ꝙ ad bene operandum non ſolum, requiritur quid fiat: ſed etiā quomodo fiat, videlicet nō ex impetu aut. paſſione: ſed ſecundū rectam electionem. Electio autem eſt eorum quę ſunt ad finē. & ideo ad rectam electionē requiritur debitus finis,& medium conueniens ad finem. Ad debitum autem finem diſponitur bono; per virtutem moralem quę perficit appetitum cuius obiectū eſt bonum, & finis. Ad medium autem cōuenienter diſponitur homo per habitum rationis cuius eſt conſiliari,& inquirere,de mediis conuenientibus ad finem.& ille habitus eſt prudentia. Vnde

In Prohemio.

de patet,ꝙ prudentia eſt neceſſa
ria ad bene viuendum. Ponit aūt
1.*Ethic.* Philoſophus tres virtutes adiun
ctas prudētię,videlicet Eubuliā,
quę eſt habitus,quo bene cōſilia
mur:vt ibidē dicit Philoſophus.
Et Sineſim, quæ eſt bene iudica
tiua de agēdis ſm cōem legem.
Et Gnomin,quæ hēt iudicare in
his,in quibus deficit lex commu
nis. Ratio autē huius adiunctio-
nis eſt,quia circa agibilia huma-
na tres actus rationis inueniun-
tur,ſcilicet conſiliari, iudicare,
& præcipere. Quorum principa-
lior eſt præcipere, & ad ipſum
ordinantur alij,ideo prudentiæ,
quæ eſt bene pręceptiua tanquā
principaliori annectunt illę aliæ
virtutes, tanquā ſecundariæ. Vn
de patet,ꝙ quando prudentia di
citur bene conſiliatiua, & iudi-
catiua;non ſic eſt intelligēdum,
& bene cōſiliari,& iudicare ſint
immediate actus eius: ſed quia
hos actus perficit mediantibus
virtutibus ſibi ſubiectis.
Con.1. His pręmiſſis, ponenda eſt ta
lis concluſio. Quinque habitus
intellectuales ſupradicti conue-
nienter dicuntur virtutes: patet,
quia omnis habitus determina-
te ſe habens ad bonum, dicitur
virtus: ſed illi quinque habitus
ſunt huiuſmodi: igitur.
Ad argumentum dicēdum, ꝙ
virtus eſt aliquorum dupliciter.
Vno modo ſicut obiectorum, &
ſic virtutes intellectuales aliæ a
prudentia non ſunt eorum, per
quæ fit homo beatus, niſi forte
ſecundum ꝙ ly per;dicit cauſam
efficientem,vel obiectum com-
pletæ beatitudinis,quòd eſt ſum
mū ſpeculabile, quod Deus eſt.
Alio mō virtus eſt aliquorū ſi-
cut actuum, & hoc mō virtutes
intellectuales ſunt eorū per quæ
fit homo beatus,inquantū actus
ipſarum poſſunt eſſe meritorij.

Vtrum ſufficienter diuidatur virtus per moralem,& intellectualem.

D.Thom.3.d.23.ar.8.& 1.2.q.58.art.1.

TErtio quęritur. Vtrum ſuffi-
cienter diuidatur virtus per
moralem,& intellectualem?
Primo argu.ꝙ non. Virtus.n. 1
moralis dicitur a more.i.conſue
tudine, ſed omnium virtutum
actus conſueſcere poſſimus: er-
go omnis virtus eſt moralis.
Secundo arg. Prudētia videtur 2
eſſe aliquid mediū inter virtutē
moralem,& intellectualem:cō-
numeratur enim intellectualib.
6.Ethicorum, & cōmuniter nu- *6.Ethic.*
meratur inter virtutes cardina-
les,quę ſunt morales: igitur.
Tertio arg. Continētia,& per 3
ſeuerātia, ac etiam patientia nō
computantur inter virtutes in-
tellectuales: nec etiam ſunt vir
tutes morales, quia non tenent
mediū in paſſionibus, ſed abun-
dant in eis paſſiones:igitur,&c.
Contra eſt Philoſophus: diui- *2.Ethic.*
dēs virtutē in moralem,& intel
lectualem. Primo notandū,ꝙ ſi
cut dicit Tho. Mos qñq; ſignat *1.2.q.*
conſuetudinem:ſicut dr Act.15. *97 ar.1.*
Niſi circuncidamini ſm morē *Act.15.*
Moyſi,&c. Quandoque inclina-
tionem naturalem,vel quaſi na-
turalem ad aliquid: ſicut dicitur
2.Machabę.11. Leonum more ir *2.Mac.*
ruentes,&c. Et hoc ſecūdo mo- *11*
do dicit virtus moralis a more.

 Huic

huic autẽ ſignificationi propinqua eſt alia ſignificatio, qui: cõſuetudo facit inclinationẽ ſimilem naturali. Manifeſtũ eſt aũt, ꝙ inclinatio ad actũ proprie cõuenit potentiæ appetitiuę, cuius eſt mouere oẽs potentias ad agẽdum, & ideo illa virtus, quæ eſt in appetitu dicitur moralis: illa aũt, quę eſt in intellectu, dicitur intellectualis. Cum aũt in homine non ſit, niſi duplex principium humanorũ actuum: ſ. intellectus, & appetitus, q̃ ſunt duo mouentia in homine: vt dicitur 3. de anima: ideo oportet, quod virtus humana ſit moralis: aut intellectualis. In hac autem diuiſione, non compræhenduntur virtutes theologicæ: ſunt enim ſupra virtutes humanas. Sunt.n. virtutes hominis, prout eſt factus particeps diuinæ gratiæ. Secundo notandum, quod ſicut dicit Tho. vbi ſupra, virtus moralis poteſt eſſe ſine quibuſdam intellectualibus, ſicut ſine ſapiẽtia, ſcientia, & arte: non autem ſine intellectu & prudentia. Virtus enim moralis eſt habitus electiuus, id eſt faciens electionẽ ad quam requiritur: non ſolum debita intentio finis, quæ fit per virtutem moralem: ſed etiam acceptio recta eorum, quæ ſunt ad finem, quod fit per rationem recte conſiliantem, iudicantem, & præcipientem, quod pertinet ad prudentiã, & virtutes ſibi annexas: vt ſupra dictum eſt: ideo virtus moralis non poteſt eſſe ſine prudentia, & per conſequẽs, nec ſine intellectu. Per intellectum enim cognoſcũtur principia prima tam in ſpeculabilibus, quàm etiã in operabilibus. Tertio notandum, ꝙ aliæ virtutes intellectuales poſſunt eſſe ſine virtute morali: nõ autẽ prudẽtia. Quod declarat Tho. vbi ſupra, quia prudentia eſt recta ratio agibilium non ſolum in vniuerſali, ſed etiã in particularibus, in quibus ſunt actiones: recta autẽ ratio præexigit principia ex qbus procedit: oportet aũt rõnem circa particularia procedere non ſolum ex principijs vniuerſalibus, ſed etiã ex particularibus. Circa autem principia vniuerſalia agibilium, homo recte ſe habet per intellectum principiorum, vel etiã per aliquam ſcientiã practicam. Circa vero principia particularia, quæ ſunt fines, oportet quod perficiatur per aliquos habitus ſecundum quos fiat homini quodam modo connaturale recte iudicare de fine, & hoc fit per virtutem moralem. Virtuoſus enim recte iudicat de fine virtutis, qa ſicut dr̃. Qualis vnuſquiſq; eſt, ta- lis finis videtur ei: ideo prudentia coexigit virtutem moralem. *3. Ethic.* Nõ ſic aũt eſt de arte, quia principia artificialiũ non diiudicantur bene, vel male ſecundum diſpoſitionem appetitus noſtri, quemadmodũ fines qui ſunt moralium principia, ſed ſolum per conſiderationem rationis.

Con. 1. His præmiſsis, ponendæ ſunt tres cõcluſiones. Prima eſt. Conueniẽter virtus humana per moralem, & intellectualem diuiditur: patet ex primo notabili.

Con. 2. Secunda concluſio. Non poteſt virtus moralis eſſe ſine prudentia, & intellectu: patet ex ſecundo notabili.

Con. 3. Tertia cõcluſio. Prudentia nõ poteſt eſſe ſine virtute morali: patet

patet ex tertio notabili.

1 Ad primũ argumentum patet ſolutio ex primo notabili.

2 Ad ſecundum arg. dicit Tho. quòd prudentia eſſentialiter eſt intellectualis virtus: ſed tamen ſecundum materiã conuenit cũ moralibus virtutibus, & ſecundum hoc aliquando virtutibus moralibus connumeratur.

3 Ad tertium arg. dicendum: ꝙ cõtinentia a delectationibus, & perſeuerãtia inter triſtitias non ſunt virtutes, ſed aliquid minus
7.Ethic. virtute, vt dicit philoſophus.

Utrum virtutes morales circa operationes diſtinguantur ab illis circa paſſiones.

Thom.3.d.q.33.art.4. & 1.2.q.69. art.1.

QVarto quęritur. Vtrum virtutes morales, que ſunt circa operationes, diſtinguantur ab illis, quæ ſunt circa paſſiones.

1 Arguitur ꝙ nõ, qa dicit philo
2.Ethic. ſophus, ꝙ oĩs virtus moralis eſt circa delectationes, & triſtitias optimorũ operatiua, ergo eadem virtus, quę eſt circa paſſiones, eſt etiam circa operationes.

5.Ethic. Contra. Philoſophus ponit iuſtitiam circa operationes: temperantiam aũt, & fortitudinẽ circa paſſiones quaſdã. Primo notandum, ꝙ ſicut dicit philoſophus: paſſiones, neq; virtutes ſunt, neque malitię: paſſio.n.eſt motus quidã. Virtus aũt eſt principium motus, ſiue operatiõis. Sicut aũt
De ciui. Dei li.9. dicit Aug. Stoici poſuerunt paſſiones animi non eſſe in virtuoſo. Peripatetici vero, quorum princeps fuit Ariſtoteles, qui ſectam illam inſtituit: vt di. Augu. De ciui. Dei.li.8 poſuerunt, quòd paſſiones ſimul poſſunt eſſe cum virtute morali: ſed ad medium reductę. Hęc autem diuerſitas, ſicut Auguſt. ibidem dicit, magis erat verbalis, quàm realis. Stoici enim vocabant paſſiones, affectiones rationi repugnantes, quæ ſi ex ratione oriantur, in ſapiente, ſeu in virtuoſo eſſe non poſſunt. Si aũt ſubito oriantur in virtuoſo, poſſunt contingere. Peripatetici vero quoſcunque motus appetitus ſenſitiui vocant paſſiones: & tales poſſunt eſſe in virtuoſo, ſecũdum quod ſunt a ratione ordinati. Secundo notandum, quòd ſicut dicit Tho. operatio, & paſ- 3.2.q. ſio dupliciter poſſunt compara- 96.ar.8. ri ad virtutem. Vno modo ſicut effectus, & hoc modo oĩs moralis virtus eſt circa operationes bonas, quarum eſt productiua, & circa delectationem aliquam, vel triſtitiam, quæ ſunt paſſiones. Alio modo ſicut materia circa quam: & hoc modo oportet alias eſſe virtutes morales circa operationes, & alias circa paſſiones: cuius ratio eſt, quia bonum & malum in quibuſdam operationibus attenditur ſecundũ ipſas operationes qualitercunque homo efficiatur ad eas: & in talibus oportet, quod ſit aliqua virtus directiua operationũ ſecundũ ſeipſas, & in huiuſmodi operationibus attenditur ratio debiti, vel indebiti ad alterũ: & propter hoc iuſtitia, & partes eius proprie ſunt circa operationes, ſicut circa propriam materiam. In quibuſdam vero operationibus,

bus,bonũ & malum attenditur ſolum ſecundum commenſurationem ad operantem, ſecundum videlicet, quòd homo bene, vel male afficitur, circa huiuſmodi: & propter hoc oportet, quòd virtutes in talibus ſint principaliter circa interiores affectiones, quæ dicuntur animæ paſſiones, ſicut patet de temperantia, & fortitudine, & alijs huiuſmodi. Tertio notandum ſecundum Thom. vbi ſupra, ꝙ quandoque contingit, quòd in operationibus quæ ſunt ad alterum, prætermittitur bonum virtutis, propter inordinatam animi affectionem: & tunc inquantum corrumpitur commenſuratio exterioris operationis, eſt corruptio iuſtitiæ. Inquantum vero corrumpitur commenſuratio interiorum paſſionum, eſt corruptio alicuius alterius virtutis, ſicut cum propter iram aliquis alium percutit in ipſa percuſſione indebita, corrumpitur iuſtitia. In immoderantia vero iræ corrumpitur manſuetudo, & idem patet in alijs.

Cor. 1. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Licet omnis virtus moralis ſit circa operationes, & paſſiones tanquam circa effectus, tamen alia eſt virtus moralis, quæ reſpicit operationes, vt obiectum, ſiue materiam circa quam: & alia quæ hoc modo reſpicit paſſiones: patet ex dictis.

Ad argumentum, patet ſolutio ex ſecundo notabili.

Vtrum conuenienter ponantur quatuor virtutes Cardinales.

D.Tho. 1.2.q.61.ar.1.2.3. Dur.3.d.33.q.5.

QVinto quæritur. Vtrũ conueniẽter ponanĩ quatuor virtutes Cardinales.

Arg. ꝙ nõ, qa prudẽtia eſt directiua oĩum virtutũ moraliũ, ergo ipſa ſola ẽ virtus pricipalis. 1

Cõtra, dicit Greg. In quatuor virtutibus tota boni operis ſtructura cõſurgit. Primo notandũ, ꝙ ſicut dicit Thõ. virtus humana, quę ſimpliciter hẽt rationẽ virtutis dicitur illa, quæ non ſolum facultatem bene agendi facit, ſed etiam ipſum vſum boni operis, & talis eſt virtus moralis: ideo conuenienter inter virtutes morales ponuntur ille, quę principales dicuntur, ſiue Cardinales præter prudentiam, quæ intellectualis eſt virtus, quæ tamen cum moralibus communicat ſecundũ materiam: vt ſupra dictum eſt. Eſt autem aduertendum, quòd virtus cardinalis dicitur a cardine. Sicut enim oſtiũ domus cardine vertitur: & cœlũ cardinibus Arctico, & Antarctico mouetur, ſic humana vita his virtutibus diſponiĩ, & ſunt quaſi principium aperturæ idonius Dei: non tamen finem vltimum immediate intuentur, quẽadmodum virtutes theologales. Secundo notandum ꝙ ſicut di. Tho. vbi ſupra, virtutes cardinales a diuerſis diuerſimode accipiuntur: quidam enim eas accipiunt ſecundum quaſdã generales conditiones in omni virtute inuentas

1.2.q. 61.arti. 1.2.3.

influentias, ita ſcilicet, quòd prudentia ſit rectitudo quædam diſcretionis in quibuſcunq; actibus, vel materijs, iuſtitia aũt ſit quædã rectitudo animi per quã operatur homo, quod debet in quacunq; materia. Temperantia vero ſit quędã diſpoſitio animi, quæ modum quibuſcunq; paſſionibus, vel operationibus imponit. Et fortitudo ſit quædã diſpoſitio animi, per quam firmetur in eo, quod eſt ſecundum rationem contra quoſcunq; impetus paſſionum, vel operationum labores. Hæc autem quattuor ſic diſtincta, non important diuerſitatem habituum virtuoſorum, quantum ad iuſtitiam temperantem, & fortitudinem. Solum aũt hoc, quod eſt rectitudo diſcretionis, quod attribuitur prudentiæ videtur diſtingui ab alijs tribus inquantum hoc eſt rationis per eſſentiam: alia vero tria pertinẽt ad appetitum. Alij vero, & melius, accipiunt has quattuor virtutes ſecundum quod determinantur ad materias ſpeciales. Vnaquæque quidem illarum ad materiam in qua principaliter laudatur illa generis conditio a qua nomen virtutis accipitur, & ſic ſunt ſpeciales virtutes ab inuicem, & ab alijs diuiſæ. Dicuntur tamen principales reſpectu aliarum propter principalitatem materiæ, vel actus. Puta prudentia, quæ præceptiua eſt: iuſtitia, quæ eſt circa actiones debitas, & circa æquales. Temperantia, quæ reprimit concupiſcentias, & delectationes tactus. Fortitudo, quæ firmat contra pericula mortis. Patet itaque ex dictis, quòd prædictæ quattuor virtutes conuenienter dicuntur generales cardinales, & principales propter principalitatem ratione materiæ. Aliæ enim virtutes poſſunt habere aliquas principalitates. Tertio notandum ſecundum Bonauenturam in iij. diſtinctio. xxxiij. quòd virtutes cardinales vno modo dicuntur virtutes, quia habilitant ad opera moralia. Alio modo, quia præter hoc eleuant ad opera meritoria. Primo modo dicũtur virtutes politicæ, & radicaliter ſunt a natura: completiue vero ab operum frequentia, & perſeuerantia, vel a gratiæ influentia, vel ex vtraque cauſa. Et poteſt exemplũ dari. Equus enim habet a natura aptitudinem ad ambulandum, quę quidem aptitudo ad complementum reduci poteſt per aſſuefactionem, vel per ſeſſoris induſtriam per vtrunque. Secundo autem modo ortum habent a diuino munere, ſiue a gratia, non a natura: quia enim eleuant potentiam ſupra ſe, ſunt ſupranaturalem potentiam, & ſupra actũ ipſius, qui ineſt ei ex naturali facultate. 3.d.33.

His p̄miſſis, ponẽdę ſunt tres concluſiones. Conuenienter ponuntur quattuor virtutẽs cardinales viatori neceſſarię. Con. 1. Prima pars patet: quia Gene. xj. ſcribit, quòd fluuius, qui egrediebatur de loco voluptatis, diuidebat in quatuor capita. Gen. 11 Ibi gloſa habet, quod illa quattuor capita ſunt quattuor virtutes cardinales, ſcilicet prudẽtia, iuſtitia, temperãtia, & fortitudo. Sumit autem Bona. numerum, & ſufficiẽtiam iſtarum virtutum multis modis.

Ex

Ex quibus videntur tres eſſe cōuenientiæ. Primus eſt ex parte ſubiecta. Prudentia enim eſt in intellectu. Iuſtitia eſt abſolute in voluntate. Fortitudo autem eſt in voluntate, quantū ad vim iraſcibilem: & Temperātia in eadem quantū ad vim concupiſcibilem. Secundum modus ſumit ex parte oppoſiti. Sicut.n.dicit Beda:, ex peccato Adæ quattuor ſunt vulnera nobis inflicta, ſcilicet ignorātia cōtra quam eſt prudentia: malitia contra quam eſt iuſtitia, infirmitas contra quam eſt fortitudo: concupiſcentia contra quam eſt temperantia. Tertius autē modus ſumitur ex parte actuum: ordinant enim cardinales virtutes hominem ad ſeipſum, & ad proximum: ad ſe autē aut per ratiocinari, & ſic eſt prudentia, aut p ordinate concupiſcere, & ſic tēperantia, aut p terribilia aggredi, & ſic eſt fortitudo. Si aūt ad proximū, ſic eſt iuſtitia. Secunda pars concluſionis probatur, quia nullus pōt peruenire ad regnum cœlorū, niſi per mandatorum Dei obſeruantiā: iſtæ aūt virtutes requiruntur ad mandatorum obſeruantiā, vt patere poteſt de præceptis ſecundæ tabulæ.

Con.2. Secunda concluſio. Inter prædictas virtutes nobilior eſt iuſtitia q̄ prudentia, patet ſm Scot. quia qn̄ ſunt duæ potentiæ aſpicientes finem, & ea quæ ſunt ad finem: ſi nobilior eſt habitus vnius, quàm habitus alterius reſpectu finis, ita etiā reſpectu entium ad finem. Intellectus autē, & voluntas ſunt tam finis, quàm entium ad finē. Charitas autem quæ eſt habitus voluntatis reſpectu finis, nobilior eſt fide, q̄ eſt habitus intellectus, ergo etiā reſpectu entium ad finē nobilior erit iuſtitia, quæ eſt voluntatis, q̄ prudentia, quæ eſt intellectus. Cū ergo philoſophus, p̄ponit prudentiam ceteris virtutibus: hoc intelligendū eſt, aut ratione originis: aut ratione directionis, & non, ꝙ ſit ſimpliciter nobilior. 6.Ethi.

Con.3. Tertia concluſio. Virtutes cardinales aliquādo ſunt acquiſitæ, & aliqñ infuſæ. Prima pars probatur a Bon. quia eodē mō vnaquæq; res generatur, & conſeruatur: ſed huiuſmodi virtutes conſeruantur in nobis, & ad melius promouentur per bonorum operum multiplicationem. Itē multi habuerunt huiuſmodi virtutes quæ nunquā crediderūt in Deū. Secunda pars patet in paruulis baptizatis. Credēdum eſt enim, ꝙ in baptiſmo Deus totā animā mundat, & perficit, tam in his, quæ ſunt finis, quàm in his, quæ ſunt ad finem.

Ad argumentum dicendum, ꝙ licet prudentia ſimpliciter ſit principalior omnibus quantum ad directionem, aliæ tamen ſuas principalitates habent, vnaquaque in genere ſuo.

Vtrum virtutes cardinales maneant in patria.

Thom.1.2.q.67.arti.1. & 2. Dur.3. d.33.q.4.

SExto quæritur. Vtrum virtutes cardinales maneant in patria, vel euacuentur.

Primo argui. ꝙ non maneant, quia cardinales virtutes ſunt minus

nus nobiles, quàm theologicæ: ſed virtutes theologicæ euacuantur vtpote fides,& ſpes: igitur.

3 Secundo arg. Virtutes cardinales pro obiecto habent ea, p q̄ peruenit ad finē vltimum: ergo cū peruentum fuerit ad illum finē ceſſabunt virtutes cardinales.

3 Tertio arg. Dicit Apoſt. Scientia deſtruetur, ergo & prudentia. *1.Cor.6.*

Cōtra. Virtutes cardinales pleniſſime fuerunt in Chriſto, qui tamen fuit cōprehenſor: ergo manent in ſtatu gloriæ. Notandū ſecundum Tho. ꝙ ſicut dicit Auguſt. in libro de moribus eccleſiæ: oportet, ꝙ anima ad hoc ꝙ poſſit ei virtus innaſci, ſequatur Deū, quem ſi ſequimur, bene viuimus: oportet igitur, ꝙ exēplar humanæ virtutis præexiſtat in Deo: & ſic dicunt virtutes exemplares, prout autem virtutes ſunt in homine ſecundum conditionē naturæ ſuæ dicuntur polytice, qa homo naturaliter eſt animal polyticum. Inquantum vero ſunt in homine, prout tendit in diuinam ſimilitudinem dicūtur virtutes purgatoriæ. Inquantum autem ſunt in homine iam aſſecuto diuinam ſimilitudinem, dicuntur virtutes purgati animi. *1.q.2. 1.art.1* De iſtis autem dicit Macrobius ſic: Plotinus inter philoſophiæ platonicæ profeſſores facile prīceps, quattuor ſunt inquit genera quaternarum virtutum. *1.Super ſomniū Scipio.* Ex his primæ politicæ vocantur. Secundæ purgatoriæ, tertiæ autem iam purgati animi, quartę exemplares. Et vlterius dicit. Paſſiones polyticæ virtutes molliunt, id eſt ad medium reducunt: ſecundæ ſcilicet purgatoriæ auferunt, tertiæ quæ ſunt purgati animi obliuiſcunt, quartæ ſcilicet exēplares nephas eſt ad paſſiōes nominari. Loquit autem de paſſionibus, prout ſignificant quoſcunq; inordinatos motus.

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. *Con.1.* In prima manent virtutes cardinales, vt ſunt virtutes purgati animi. Patet auctoritate Bedæ quam Magiſt. ponit, q *3.d.33.* dicit, ꝙ poteſtates cœli quattuor virtutibus ſunt præclare, fortitudine, temperantia, prudentia, & iuſtitia. Certum eſt autē, ꝙ non ſunt ibi vt polytice, aut purgatoriæ: ergo ſunt virtutes purgati animi. Et ſi quæras an poſſint reperiri in viatore virtutes purgati animi. Dicendum ſecundū Thom. ꝙ ſic in aliquibus perfectiſſimis in hac vita, ſed multo excellentius ſunt in beatis. Vbi ſecundum quòd dicit Aug. iuſtitia excludit omnem obliquitatē. Prudentia autem errorem. Fortitudo omnem moleſtiam. Temperantia omnem libidinum repugnantia.

1 Ad primum argumentū dicendum, quòd licet virtutes cardinales ſint minus nobiles q̄ theologicæ ex parte obiecti: tamē quantum ad modum mouendi, & habilitādi fides, & ſpes imperfectionē important, quæ repugnāt ſtatui gloriæ pro eo ꝙ habilitāt, reſpectu abſentis tantū, & non p̄ſentis. Nō ſic autem cardinales.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, quod illa ad quæ ordinat virtus cardinalis, non ceſſabunt in patria: immo manebunt multo melius ordinata. Ordinant enim huiuſmodi virtutes, & ad ſe, & ad proximum: talis autem ordinatio neceſſaria eſt ad hoc, quòd

homo

homo recte ordinetur in Deum: & ideo peruento in finem remanebunt huiuſmodi virtutes.

3 Ad tertium argumentum, dicendum, quòd ſcientia ceſſabit non quantum ad habitum: ſed quantum ad modum vtendi habitu,qui attenditur per collationem,& diſcurſum. Poteſt etiam dici, quòd ſcientia de qua loquitur Apoſtolus, non eſt nobilior, quàm ſit habitus virtutum cardinalium. Et ideo conſequentia non valet.

Vtrum uirtutes morales ſint in voluntate ſicut in ſubiecto.

Scot.3.d.33.q.1.

SEptimo quæritur. Vtrum virtutes morales ſint in voluntate ſicut in ſubiecto. 1.*Ethi.*

1 Primo arguitur,quòd non, qa dicit philoſophus primo Ethicorum, quòd ſunt in parte rationali animæ. Et commentator exponit, quòd ſunt in ea parte, quæ eſt media inter plantatiuam, & rationalem: ſed talis non eſt voluntas, immo appetitus ſenſitiuus. 3.*Poli.*

2 Secundo arguitur. philoſophus ponit fortitudinem in appetitu ſenſitiuo.

3 Tertio ar. Dicit philoſophus. iij.politicæ, quòd ratio dominatẽ appetitui inferiori principatu politico,id eſt ciuili: ita quod appetitus ille poteſt contra moueri: ergo ad hoc, vt delectabiliter moueatur a ratione recta,neceſſarium eſt in illo ponere tales habitus.

4 Quarto arg. Fortitudo,& tẽperantia dicunẽ eſſe in iraſcibili,& cõcupiſcibili,hæc aũt non diſtinguunẽ in voluntate: ſed tantũ in appetitu ſenſitiuo,quia conditiones quas reſpiciũt, ſcilicet bonũ arduũ,& bonum delectabile,nõ per ſe variant obiectum voluntatis, ſed tantum bonũ ſenſibile.

5 Quinto argui. Dicit philoſophus in fine primi ethicorum, virtutes eſſe in eo, quod eſt p̃ſuabile a ratione: huiuſmodi autẽ eſt appetitus ſenſitiuus. igitur.

Contra virtus habet pro per ſe obiecto bonũ honeſtum, id autem eſt per ſe obiectum voluntatis. Primo notandũ, quòd aliqui dicunt philoſophum ſenſiſſe virtutes morales eſſe in parte ſenſitiua excepta iuſtitia: huiuſmodi enim virtutes ſunt circa paſſiones. Paſſiones autem ſunt in appetitu ſenſitiuo: non aũt in volũtate. Item ſi eſſet virtus moralis in voluntate acquiſita ex actibus voluntatis: ſequitur, quòd angelus poſſet acquirere virtutes morales, quod videtur inconueniens, & contra philoſophum: vbi manifeſte negat ab eis tales virtutes. Sed contra hanc opinionem arguit Scotus in tertio: diſtinctione.xxxiij. primo per philoſophum primo politicorum. *Ethi.*1 Neceſſe eſt inquit principantem habere virtutem, vt recte principetur,& principaliorem, quàm in ſeruo, vt recte ſubijciatur, & applicat ad partem ſuperiorem & inferiorem in anima. Item philoſophus volens inquirere diffinitionem fœlicitatis circa medium primi ethicorum, dicit ſic: Separandum ergo nutritiuam,& augmentatiuam, ſequens autem ſenſitiua eſt, quæ videtur

videtur communis homini, & omni animali. Relinquitur ergo operatiua quidem rationem habentis, hoc quidem, vt bene perſuaſibile, à ratione, hoc autem vt habens, & intelligens. Cōſtat autem, quòd per intelligens intelligit intellectum, & perſuaſibile a ratione intelligit voluntatem, quia iam excluſit partem ſenſitiuam ab operatione hominis ſecundum quòd homo. Et cū ar. ꝙ paſſiones ſunt in appetitu ſenſitiuo &c. Dicendum quòd paſſiones etiam ſunt in uoluntate ſecundum Aug. Præterea moderatio paſſionum in appetitu ſenſitiuo magis poteſt competere volūtati, quæ libere agit q̄ appetitui ſenſitiuo qui patitur ab obiecto, uel ſibi coagit quantū poteſt. Ad aliud autem argumētum concedi poteſt, ꝙ ſi Angelus eſſet non habens in voluntate virtutes morales, poſſent in eo generari ex multis rectis electionibus, non quidem circa paſſiones in appetitu ſenſitiuo ſibi inexiſtentes uel poſſibiles in eſſe, ſed ſolū circa tales paſſiones in vniuerſali oſtenſas per intellectum, qua oſtenſione poſita, & dictato quid eſſet eligendum, ſi poſſibile eſſet eas haberi, voluntas eius conſonaret tali dictamini ex multis electionibus, poſſet habere habitū moralē rectum.

De Ciu. Dei lib. 13.c.5.6

Et hoc modo conſequenter poſſet dici in Deo eſſe rationem virtutū moraliū ſicut in eo conceditur charitas ſine accidentalitate eius. Et cū dicitur hoc eſſe cōtra philoſophum: dicit Sco. ꝙ ita forte negaret ab Angelis omnē habitū accidentalem, ſi ſecundū aliquos poneret eos naturaliter beatos. Aliter autem poteſt reſponderi ad ar. vt dicit Sco. negādo conſequentiam, quia virtus non eſt, niſi circa bonum difficile: bonum autem tale quod ponitur obiectum virtutis moralis, non eſt difficile niſi habenti appetitum ſenſitiuū, qui natus eſt ferri in oppoſitum illius boni. Secundo notandum quod ſicut di. Sco. vbi ſupra, licet volūtas ſine habitu, poſſet in actum rectum, & moraliter bonum: nec tātum hoc, ſed ēt intellectus poteſt in rectum iudicium ſine omni habitu intellectuali. Primus.n. actus rectus tam intellectus quā voluntatis præcedit habitum: ex eo .n. generatur quicquid primo ineſt de habitu: tamen ſicut in intellectu per primum actū, uel per plures recte elicitos generatur habitus prudentiæ, ita etiam per ipſum rectum eligere generatur in voluntate virtus inclinās ad recte eligendum, quod patet, quia prius naturaliter eligit uoluntas, quàm ipſa ratio aliquid imprimat appetitui ſenſitiuo. Ratio enim non videtur attingere appetitum ſenſitiuū, niſi mediante voluntate, quæ eſt proprie appetitus rationalis. Voluntas autem prius vult aliquid in ſe, quàm imperet potentiæ inferiori, ergo in illo priori, voluntas cum ſit indeterminata, & determinabilis, ſicut & ītellectus, poteſt generare in ſeipſa ex rectis electionibus habitum inclinantem ad recte eligendum. Et hic habitus propriiſſime erit uirtus, quia propriiſſime eſt habitus electiuus inclinās ad recte eligendum. Poteſt tamen cōcedi ꝙ voluntas imperans appetitui ſenſitiui

ſenſitiui poteſt in eo ex imperiis rectis derelinquere aliquem habitum inclinantem ad hoc, vt appetitus ſenſitiuus delectabiliter moueatur ad ſenſibilia ex imperio voluntatis, qui habitus licet non ſit proprie virtus, quia non eſt electiuus, nec inclinans ad electiones. Poteſt tamen concedi aliquo modo eſſe virtus, quia inclinat ad ea, quæ ſunt conſona rationi recte. Sed inſtari poteſt contra prædicta, quia ſi virtus moralis eſſet in voluntate, ipſa eſſet nobilior quàm prudentia, quia nobilioris perfectibilis nobilior eſt perfectio: conſequens eſt contra philoſophum. igitur. Item arg. contra aliud membrũ, quia ſi ex hoc ſolo ꝙ appetitus ſenſitiuus mouetur ab imperio volũtatis poteſt in ea generari qualitas inclinans ad ſimiles actus, & illa ſit virtus: igitur. pari ratione in parte corporis frequenter mota ex imperio poteſt generari habitus moralis, & etiam in inanimatis, quibus voluntas vtitur.

Ad primum dicit Scotus, ꝙ ſimpliciter circa idem obiectum nobilior eſt electio recta, quàm dictamen rectum: & per conſequẽs habitus generatus ex electionibus rectis, nobilior eſt ſimpliciter habitu generato ex dictaminibus rectis. Philoſ. tamen præfert prudentiam pro quanto habet rationẽ regulæ & menſuræ: & ipſa, vel actus eius generatione pcedit actũ, vel habitũ virtutis moralis, ſed non ſequitur, ꝙ ſit ſimpliciter dignior. Ad aliud concedi poteſt, quòd in parte corporis poteſt eſſe aliqua virtus, videlicet qualitas habilitans ad bonũ opus ſicut in manu ſcriptoris, & pictoris. Hoc ẽt conceditur de irrationali puta de equo aſſuefacto ad aliquos actus, ſed in rebus inanimatis hoc non inuenitur. Non enim ex cõſuetudine proiicitur facilius lapis ſurſum.

His præmiſſis, ponenda eſt talis cõcluſio. Omnes virtutes morales propriiſſime loquendo de virtute ſunt ſubiectiuè in voluntate rationali: *Con. 1.* patet, in eo eſt virtus moralis ſubiectiuè in quo eſt electio, quia ſecundum philoſophũ. Eius eſt actus cuius eſt habitus, & econtra, ſed electio ſolũ eſt voluntatis, vt elicientis, & intellectus, vt dirigentis: *In lib. de ſomno, & vig.* ergo virtutes morales ſunt in voluntate, ſicut intellectuales ſunt in intellectu. Item concluſionem ſic ꝓbat. B. Bona. quòd virtus eſt principiũ operis laudabilis: ergo eſt in illa potentia circa cuius actũ conſiſtit laus. Talis autem eſt liberum arbitrium. igitur.

Ad primum: ſecundum & tertium argumenta dicit Sco. quod *1.2.3.* omnes tales auctoritates affirmant, ꝙ in appetitu ſenſitiuo eſt quædam qualitas, quæ poteſt dici virtus, licèt minus propriè, quàm illa, quæ eſt in volũtate inclinans ad electionem.

Ad quartũ arg. dicit Scotus, *4* ꝙ iraſcibilis, & concupiſcibilis ſunt non tantum in appetitu ſenſitiuo, ſed etiam in voluntate, & ita inueniri poteſt diſtinctio ex parte obiectorum comparãdo ad uoluntatem, ſicut comparando ad appetitum ſenſitiuum.

Ad quintum argumentũ dicit *5* Scotus, ꝙ philoſophus aliquãdo vocat obedientiale rationi appetitum ſenſitiuũ, aliquando autẽ volũtatem. Et ſicut obediẽtiale

rationi

rationi dupliciter dicitur, ita & rationale accipitur dupliciter. Vno modo ſtrictè, & primo, & ſic cõuenit ſoli intellectui. Alio modo non ſtrictè,nec primo,ſed tamen ſimpliciter,& ſic cõuenit etiam voluntati. Appetitui aũt ſenſitiuo non conuenit per eſſen tiam, ſed tranſumptiuè, igitur, illud medium, quod eſt volũtas nunc vocatur rationale ad vno extremo, nunc obedientiale rationi ab alio. Stricte enim accipiendo rationẽ,voluntas eſt per ſuaſibilis a ratione, & accipiendo rationem,vt diuiditur contra ſenſum, ipſa voluntas eſt rationalis: appetitus autẽ ſenſitiuus non eſt perſuaſibilis ratione,ſed obedientialis rationi. Et hæc verba ſunt ponderanda, quia liberũ arbitrium bene eſt perſuaſibile:appetitus autẽ ſenſitiuus, quia non eſt liber, non eſt perſuaſibilis, ſed obedientialis imperio voluntatis.

Vtrum ponendæ ſunt tres virtutes Theologicæ diſtinctæ.

T.1.2.q.63.ar.3.Dur.3.d.33.q.6.

OCtauo quæritur. Vtrũ ponẽdæ ſint tres virtutes Theologicę a moralibus, & intellectualibus diſtinctæ?

1 Primo argu. quòd nullę ſint virtutes Theologicę, quia ſecũdũ Philoſophũ:virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum. Dico autẽ perfectum, quod eſt diſpoſitum ſecundum naturam, ſed id, quod eſt diuinum, eſt ſupra naturam hominis.ergo virtutes Theologicæ non ſunt virtutes hominis.

2 Secũdo argu. Virtutes Theologicæ ſũt perfectiores intellectualibus,& moralibus,ſed inter intellectuales virtutes fides non ponitur, ſed eſt aliquid minus virtute. Et ſimiliter ſpes non ponitur inter morales,ergo hec debent poni virtutes Theologicæ.

Tertio argu. Inter intellectuales virtutes ponitur ſapientia, q̃ eſt de diuinis, ergo virtus Theologica nõ diſtinguitur ab intellectuali.

Contra. 1.ad Cor.13. Nunc aũtem manent fides, ſpes,& charitas. Primo notandum ſecundũ Thomam, quòd quia beatitudo vltima excedit proportionem naturæ humanæ, ideo oportet, quòd homini dentur diuinitus aliqua principia, per quę ordinetur ad huiuſmodi beatitudinem. Et huiuſmodi principia dicuntur virtutes Theologicæ. Tum, quia habẽt Deũ pro obiecto. per eas enim recte ordinamur in Deum. Tum,quia a ſolo Deo in nobis cauſantur. Tum, quia ſola diuina reuelatione in ſacra ſcriptura huiuſmodi virtutes traduntur. Secundo notandum ſecundum Thomã vbi ſupra, quòd quia homo ordinatur ad beatitudinem ſupernaturalem per intellectum & voluntatem,ideo quantum ad intellectum oportuit homini dari aliqua principia ſupernaturalia, quę non poſſunt naturali lumine capi, de quibus eſt fides. Ad voluntatem autẽ duo pertinent, ſcilicet motus in finem,& quantum ad hoc datur homini ſpes, & vnio quędam ſpiritualis, per quam quodam modo transferatur in finem, quod fit per charitatem. Ordine autem generationis

1.Co.13
1.2.q.62

nis fides præcedit ſpem, & ſpes charitatẽ ſecundum actus ſuos, quia oportet, ꝙ intellectus prius apprehendat per fidem ea, quæ ſperat, Ex hoc autem ipſo, quod homo ſperat de aliquo procedit ad amandum ipſum. Ordine vero perfectionis charitas præcedit fidem, & ſpem, quia tã fides, q̃ ſpes per charitatem formatur, & perfectionẽ virtutis acquirit. Sic .n. charitas mater eſt omniũ
1.2.q. 36.ar.3 virtutũ. Tertio notandum ſecundũ Thomam, ꝙ virtutes Theologicæ cum reſpiciant idem obiectum proprium, ſ. Deum, non poteſt dici una maior alia propter maioritatem obiecti, ſed ex eo ꝙ vna ſe hẽt propinquius ad obiectum, q̃ alia, & hoc modo charitas eſt maior aliis. Nam alię important in ſui ratione quandam diſtantiam ab obiecto. Eſt enim fides de non viſis. Et ſpes de nõ habitis. Sed charitas eſt de eo, qđ iam habetur, eſt .n. amatum quodam modo in amante, & etiam amans per affectũ trahitur ad vnionem amati, pp quod primæ Ioã.
1.Io.4. 4. dicitur. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

Con.1. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Tres ſunt virtutes Theologicæ a moralibus, & intellectualibus diſtinctæ, ꝙ ſint Theologicæ, patet ex primo notabili, quòd ſint tres, patet ex ſecundo, quòd autem diſtinguant a moralibus, & intellectualibus probat Thomas, quia habent ꝓ obiecto finem vltimum, prout humanę rationis cognitionem excedit. Obiectum aũt aliarum eſt aliquid, quod humana ratione comprehendi poteſt.

1 Ad primu arg. dicit Thomas, ꝙ virtutes Theologicę excedũt naturam eſſentialem hominis, ſed tamen conueniunt homini ſm naturam participatam, inquantum homo quodam modo fit particeps diuinæ naturæ.

Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ habere fidem & ſpem de his, quę ſubduntur humanæ poteſtati, deficit a ratione virtutis, ſed habere fidẽ, & ſpem de his, quæ ſunt ſupra facultatem humanæ naturæ, excedit omnem virtutẽ humani proportionatam, ſm illud primæ ad Cor. 1, Quod infirmum eſt Dei fortius eſt hoĩbus. 2 1.Co.1.

Ad tertium arg. dicendum, ꝙ ſapientia, quæ a Philoſopho ponitur virtus intellectualis, conſiderat diuina, ſecundum ꝙ ſunt inueſtigabilia a ratione humana. Theologica vero uirtus eſt circa ea, ſecundum quòd rationem humanam excedunt. 3

Vtrum omnis virtus conſiſtit in medio.

D.Tho.1.2.q.64.ar.1.& 3.Dur. 3.d.33.q.3.

NOno quętitur. Vtrum omnis virtus, ſiue moralis, ſiue intellectualis, ſiue Theologica conſiſtat in medio?

Primo arg. ꝙ nulla uirtus conſiſtat in medio, quia dicit Philoſophus, ꝙ virtus eſt vltimum potentiæ, igitur. 1 1.de cælo t.c.13

Secundo arg. ꝙ non omnis virtus moralis ſit in medio, qa magnanimitas eſt circa maximos honores, & magnificentia circa maximos ſũptus, vt dicit Philoſ.

Tertio argui. ꝙ virtus intellectualis non conſiſtat in medio, quia dicitur, quòd virtus moralis 3 Eth.li.4.

cõnſiſtit

Eth. li. 2. conſiſtit in medietate determinata a ratione, prout ſapiens determinabit. Si igitur virtus intellectualis iterum conſiſtat in medio, oportet ꝙ ſibi determinetur medium per aliquam aliam virtutem, & ſic procederetur in infinitum in virtutibus.

4 Quarto arg. ꝙ virtus Theologica conſiſtat in medio, quia bonum aliarum virtutum conſiſtit in medio, ſed virtus Theologica excedit in bonitate alias virtutes, igitur.

5 Quinto arg: Spes eſt inter deſperationem, & præſumptionē, ſimiliter fides incedit media inter duas hæreſes, vt Boetius dicit, igitur. *Boet. lib. de duab. natur.*

Ibidem. Contra. De uirtute morali dicit Philoſophus, quòd eſt habitus electiuus in medietate exiſtens. Et de virtute intellectuali, ſic arguitur, quia ars eſt virtus intellectualis, & tamen artis eſt aliquod medium, vt dicit Philoſophus ibidem. De Theologica autem arguitur, quòd non ſit in medio, quia circa Deum, qui eſt obiectum virtutis Theologicæ, non contingit peccare per exceſſum. Primo notandum ſecundū Thomam, quòd bonum cuiuſlibet regulati conſiſtit in hoc, quòd conformetur regulę ſuæ. malum autem per diſcordiam a regula, uel menſura, quod contingit, vel ſuperexcedendo menſuram, vel ab ea deficiendo. Manifeſtum eſt autem, quòd inter exceſſum, & defectum medium eſt æqualitas, ſiue conformitas. Virtus autē moralis perficit appetitum, & ipſum mouet ad bonum, circa determinatam materiam. Regula autem motus appetitiui circa appetibilia eſt ipſa ratio. Vnde manifeſtè patet, quòd virtus conſiſtit in medio, id eſt in medio, quod a ratione ponitur in aliqua materia. Quandoque tamen contingit, quòd medium rationis, eſt etiam mediū rei, ſicut eſt in iuſtitia. non ſic autem eſt in aliis virtutibus moralibus. Cuius ratio eſt, quia iuſtitia eſt circa operationes, quæ fiunt in rebus exterioribus, in quibus rectū debet inſtitui ſimpliciter, & ſecundum ſe. Alię vero virtutes morales conſiſtunt circa paſſiones interiores, in quibus non poteſt rectum conſtitui eodem modo, propter hoc, ꝙ homines diuerſimode ſe habent ad paſſiones. Et ideo oportet, ꝙ rectitudo rationis in paſſionibus inſtituatur per reſpectū ad nos, qui afficimur ſecundum paſſiones. Secundo notandum ſecundum Thomam ubi ſupra, ꝙ bonum virtutis intellectualis eſt verum. Verum autem noſtri intellectus eſt, ſicut menſuratum a re. Res enim eſt mēſura noſtri intellectus, vt dicit Philoſo. *9. Met.* Bonum ergo virtutis intellectualis eſt, in quodam medio per conformitatem ad rem ipſam, ſecundum quòd dicit eſſe quod eſt, vel non eſſe, quod non eſt. Exceſſus autem eſt ſecundum affirmationem falſam, & defectus ſecundum falſam negationem. Prudentia tamen ultra mediū, quod habet per conformitatem ad rē. Habet ētidem mediū, quod eſt virtutis moralis, ita quòd iſtud medium eſt prudentiæ, ut regulantis, & menſurantis, uirtutis autem moralis, ut menſuratę, & regulatæ.

Tertio notandum ſecundũ Thomam vbi ſupra, ꝙ virtutis Theologicę, duplex pōt intelligi menſura. Vna ſecundum ipſam rationẽ virtutis, & illa eſt ipſe Deus. Fides.n.noſtra regulatur ſecundum veritatem diuinam. Spes autem ſecundum magnitudinẽ omnipotentiæ, & pietatis eius. Charitas autem ſecundum bonitatem eius. Iſta autem menſura excedit omnem humanam facultatem. Vnde nō poteſt homo tantum diligere Deum quãtum diligibilis eſt, nec tantum credere, aut ſperare in ipſum quantum debet, ideo non poteſt ibi eſſe exceſſus, & ſic bonum talis virtutis, non conſiſtit in medio, ſed tanto eſt melius. quanto magis acceditur ad ſummum bonum. Alia vero mẽſura, uel regula virtutis Theologicę eſt ex parte noſtra, quia & ſi non poſſumus ferri in Deũ quantum debemus: debemus tñ ferri in ipſum credẽdo, ſperando, & amando ſm menſuram noſtrę conditionis. Vnde p accidens in virtute Thologica poteſt conſiderari medium, & extrema ex parte noſtra.

Con. 1. His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſi. Prima eſt. Omnis virtus moralis conſiſtit in medio rationis, non autem in medio rei præter iuſtitiam, patet ex primo notabili.

Con. 2. Secunda concluſio. Omnis virtus intellectualis cõſiſtit in medio per conformitatem ad rẽ ipſam, patet ex ſecundo notabili.

Con. 3. Tertia concl. Virtutes Theologicæ ſm propriam rationem nō conſiſtunt in medio, licet bene per accidens ex parte noſtra, patet ex tertio notabili.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ ſi comparetur virtus moralis ad rationem, quæ eſt regula eius, ſic hẽt rationem vnius extremi, quod eſt conformitas. Exceſſus vero & defectus habet rationem alterius extremi, quod eſt diffor mitas. Si uero comparetur ſecundum ſuam materiam, ſic hẽt rationem medii inquantũ paſſionẽ, uel operationẽ reducit ad regulã rationis. Vnde patet, quòd primo modo hẽt rationẽ vltimi.

2 Ad ſecundum arg. dicendũ, ꝙ licet illę virtutes ſint circa maximum ſm quantitatem abſolutã eius, in quod tendunt, tñ per cõparationem ad alias circunſtantias, habent rationem medii, qa tendunt in obiectum ſm regulã rationis, id eſt, vbi oportet, & quando, & propter quod, & non plus, nec minus.

3 Ad tertium argu. dicendum, quòd non eſt neceſſe procedere in infinitum, quia regula virtutis intellectualis non eſt aliquod genus virtutis, ſed ipſa res.

4 Ad quartum argu. dicendum, quòd bonum virtutum intellectualium & moralium conſiſtit in medio per conformitatem ad menſuram, quã tranſcendere cõtingit, quod nō eſt in virtutibus Theologicis per ſe loquendo.

5 Ad quintum arg. dicendum, ꝙ ſpes eſt media inter præſumptionem, & deſperationem non ex parte obiecti, ſcilicet Dei, cuius bonitas eſt infinita, circa quam non poteſt eſſe ſuperabundantia ſpei, ſed ex parte noſtra inquantum dicitur aliquis præſumere, quia ſperat a Deo bonum, quod excedit ſuam conditionem, & deſperare dicitur, quia nō ſperat, quod

quod ſecundum ſuam conditionem ſperare poſſet. Similiter fides eſt media inter contrarias hære'es, non per comparationē ad obiectum, quod eſt Deus, cui non pōt aliquis nimis credere, ſed in quantum mediat inter opiniones humanas contrarias.

Vtrum virtutes ſint ad inuicem connexa.

Scot.3.d.36.q.1.T.1.2.q.65.ar.1. Dur.3.d.36.q.1.

DEcimo quæritur. Vtrum uirtutes ſint ad inuicem connexę, & æquales?

1 Primo arg. quòd non, quia aliquis poteſt eſſe naturaliter inclinatus ad actum vnius virtutis, & nō alterius, ergo facilius exercitari poterit circa illos actus, ad quos inclinatē, quàm circa alios, & ſic habere virtutem circa hos, & non circa illos.

2 Secundo arg. Ratione exiſtente errronea, pōt voluntas elicere actum contra iudicium eius, igitur ex talibus electionibus generari poteſt uirtus moralis, & tñ in intellectu non generatur prudentia, quia nō rectè dictat, ergo virtus moralis poteſt eſſe ſine prudentia.

Tertio arg. Intellectu rectè dictante, uoluntas poteſt non eligere dictatū, ſed oppoſitū eius, ergo ex ſic frequenter dictari generabitur prudentia in intellectu, nec tamen uirtus moralis in voluntate.

Quarto argui. Actus contemnēdi omnia propter Deum eſt arduus, & conſonus rationi, ergo ad illum poteſt eſſe virtus inclinans, talis ergo ſic contemnens, habet illam virtutem, & tñ non poteſt habere liberalitatē, quia non habet materiam eius.

Quinto argu. Innocentes non habent virtutem pœnitentiæ, cōiugati etiam non habent virginitatem, igitur. 5

Sexto arguitur. Vitia non ſunt ad inuicem connexa, ergo nec virtutes. 6

Contra eſt Philoſophus. Et Ambr. dicit ſuper Lucam. Cōnexæ ſibi ſunt concathenateq; virtutes, vt qui vnam habet, plures habere videatur. Et Aug. dicit, ꝙ virtutes, quę ſunt in animo humano nullo modo ſeparātur ab inuicem. Et Greg. dic. 13. moral. quòd vna virtus ſine aliis, aut omnino nulla eſt, aut imperfecta. *Eth.li.6* *Amb.ſuper Luc* *De Tri. lib.6.* *Greg.13 moral.*

Primo notandum, quòd aliqui dixerunt, quòd virtutes acquiſitæ, in eſſe quidem imperfecto, connexionem non habent, quia ſcilicet poteſt aliquis exercitari in actibus vnius, & non alterius, ſed in eſſe perfecto connexionē habent. Quod probatur, quia nō eſt virtus vere perfecta, quę in cōtrariū fini ſuo obliquari poteſt, ſecundum quod dicit Auguſt. in ſermone de operibus miſericordiæ. Charitas, quæ deſeri poteſt, nunq̄ vera fuit, ſed ſi vna virtus eſſet ſine aliis poſſet obliquari circa fines aliarum, igitur nō eſt vera virtus. Probatio minoris, qa vna uirtus non firmat voluntatem circa illa appetibilia, quę nō per ſe reſpicit. Exemplum habēs temperantiam, & non fortitudinem non firmatur circa terribilia ſuſtinenda. Si ergo ſibi præſentetur terribilia: puta, ꝙ ſuſtineant mortem, vel quòd fornicetur,

tur,poteſt obliquari circa terribilia,& per conſequens circa ea, quæ ſunt temperantię : talis enim potius eliget non ſuſtinere mortem, quàm non fornicari, quia non eſt firmatus circa illã paſſionem terribilem. Item virtutis eſt delectabiliter operari; ſed vna virtus ſine alia non eſt principium operandi delectabiliter : ſicut patet in exemplo prædicto : igitur. Item virtus perfecta perducit ad finem virtutis, quia perfectio in moralibus eſt perducere ad finem : ſed vna virtus ſine alia non perducit ad finem : igitur. Contra illam opinionem ſic argui poteſt ſecundum Scotum, quia ſicut a principio potuit aliquis ſe exercitare ſecũdum actus vnius virtutis, & non alterius: multomagis cum habuerit aliqualem habitum vnius virtutis, & non alterius : ergo poterit acquirere ſibi vnam virtutem perfectã, & non aliam. Confirmatur, quia poteſt non occurrere ſibi opportunitas agendi circa materiam alterius virtutis: nec inclinatur ad hoc, ſicut ad illud, cuius habet habitum. Dicunt ergo alii aliter, & melius, quòd poſſibile eſt habitum perfectum acquiri circa obiectum vnius abſque acquiſitione alterius habitus : ſed ille quantumcunque intenſus non habet rationem virtutis niſi ſit cõformis aliis virtutibus acquiſitis. Sed hoc improbat Scotus, vbi ſupra : quia ratio habitus virtuoſi vltra naturam habitus non requirit, niſi conformitatem ad rectam rationem: & ſecundo Ethicorum, quę poteſt eſſe ſine concordia aliarum virtutum. Præterea ex hoc ſequeretur, quòd quęlibet virtus, vt aliam concomitans eſſet alteri ratio eſſendi virtutem, quod eſt falſum; quia ſequeretur, quòd aliqua erit virtus antequam ſit virtus : & ita nulla prima virtus : & per conſequens nulla virtus. Si autem dicatur ad hoc, quòd vna virtus in ratione, qua eſt talis habitus præcedit aliam, ſed non in ratione, qua eſt virtus. Contra : quia tunc ſequitur, quòd vnus actus generabit omnes virtutes morales in eſſe virtutis, quod videtur inconueniens : & patet conſequentia, quia per actum generatiuum virtutis poſterius acquiſitę omnes priores rationem accipiunt virtutis. Pręterea, quia materię ſpecierum eiuſdem generis, magis videntur connexę, quàm diuerſorum generum, ſed ſpecies eiuſdem generis virtutis, non ſunt connexæ : puta virginitas, & caſtitas coniugalis : ergo nec virtutes diuerſorum generum. Dicit ergo Scotus, quòd virtutes morales : nec ſecundum ſua genera, quę communiter aſſignantur iuſtitia, fortitudo, & temperantia : nec ſecundũ illa generaliora, quæ ſunt virtutes diſponentes affectum hominis ad ſeipſum, vel ad alium, ſunt neceſſario connexę. Vna enim virtus non eſt totalis hominis perfectio, ſed partialis : quando autem ſunt plures perfectiones partiales, idem poteſt eſſe ſimpliciter perfectum ſecundũ vnã, & ſimpliciter imperfectum ſecundum aliam, ſicut poteſt vnus homo eſſe ſumme diſpoſitus, quo ad viſum,

vel

vel guſtum, nihil habendo de auditu: ergo poteſt aliquis eſſe ſimpliciter temperatus parum, aut nihil habendo de fortitudine. Non tamen erit ille ſimpliciter moralis, & perfecte, ſine alijs virtutibus moralibus: ſicut aliquis non eſt perfecte ſentiens ſimpliciter, ſine omnibus ſenſibus. Sed tamen nō audiēs poteſt eſſe ſimpliciter videns. Et per hoc patet reſponſio ad quædam tacta pro prima opinione. Ad primum.n. cum dicitur, quòd virtus poſſet obliquari, hoc falſum eſt de virtute: licet habens virtutem obliquari poſſit ex defectu alterius virtutis reſpectu materiæ illius alterius virtutis. Ad illud autem de delectabiliter operari, dicendum, quòd quantum ad illā materiam præciſe ſumptam, delectabiliter operatur: ſed non eſt ſibi delectabile ſubire terribilia: quia circa illa non eſt ordinatus. Ad aliud autem dicendum, quòd vna virtus non perducit perfecte ad finem virtutū, ſicut nec vnus ſenſus perducit hominem ad perfectum actum ſentiēdi: tamen quælibet virtus quantum in ſe eſt, ſufficit ad perfectionem talis virtutis, & ſic quantum in ſe eſt, perducit in finem: licet non ſimpliciter ſufficienter perducat ad finem. Ad illud autem quod in primo argumento adducitur de Auguſtino: quòd charitas quæ deſeri poteſt nunquam vera fuit. Oportet ſic exponere, quòd ille qui primo habuit charitatem, & poſtea peccauit mortaliter, licet in eo vere fuerit charitas dicitur tamen non vera charitas, id eſt, non vere coniungens fini, ſcilicet beatitudini. Et ſi inſtet aliquis iterum per Grego.xix.moral. dicentem. Vna virtus ſine alijs, vel non eſt virtus, vel omnino non eſt. Dicit Scotus, quòd loquitur ibi Grego. de virtutibus, prout ſunt principia mœrendi. Non enim mœremur per vnam non concomitante alia, vel ſaltem oppoſito alterius inexiſtente. Secundo notandum ſecundum Scot. vbi ſupra, quòd rectum dictamen ſimpliciter ſtare pōt in intellectu abſq; recta electione illius dictati in voluntate: & ſic generaliter prudentia ſine habitu virtutis moralis. Vnde Auguſtin. ſuper illud pſalmiſtæ. Forte viuos deglutiſſent nos: dicit. Vini ſorbentur, q ſciunt malum eſſe, & conſentiunt. Idem ſuper illud pſalm. Fiat menſa eorum corā ipſis &c. Ecce norunt muſcipulam, & pedem ponunt. Et ſi tunc quæritur, quomodo malitia excecat intellectum: cum dicat idem Auguſtinus ſuper illud pſalm. Loquetur ad eos in ira ſua. Obūbratio mentis ſequitur eos qui legem Dei tranſgrediuntur. Poteſt dici, quòd excecat dupliciter, videlicet priuatiue, quia voluntas auertit intellectum a conſideratione recta. Et poſitiue, præcipiendo intellectui cōſiderare illa, quæ neceſſaria ſunt ad conſequendum finem intentum contra dictamen rectæ rationis. Poteſt enim volūtas ſibi præſtituere malum finem, & intellectum præcipere inuenire media neceſſaria ad conſequendum illum finem. Sicut ergo ex imperio voluntatis bene eligentis, generatur in intellectu bene dictante circa media ad illum, ſinē bene electum

Mor. 19

electum perquirendum habitus qui eſt prudentia: ita voluntate male eligēte habitus acquiſitus ex dictamine circa ea q̄ ordinātur ad malū finē electum eſt error, & habitus directe oppoſitus habitui prudētię: & pōt vocari imprudētia: nō tm̄ priuatiue, ſed poſitiue, & cōtrarie. Voluntas ergo mala, excecat, nō quidē faciēdo errare circa cōplexa: ſed faciēdo intellectum hr̄e habitū conſiderādo aliqua media ordinatà ad malum finē: & totus ille habitus eſt error in agibilibus: licet nō ſit error deceptiuus quantum ad conſiderationē, ſiue ſpeculationē. Sed aliud dubium occurrit, ſi non neceſſario ſimul generet habitus rectus intellectiuus, & habitus bonus appetitiuus, qa contingit bene dictare circa aliqua non bene agendo circa illa. An habitus intellectualis ſine virtute morali ſit prudentia. Dicēdum ꝙ poſſet poni duplex habitus intellectualis circa agibilia rectus, & neuter eſſet prudentia. Vnus quidē qui præcederet rectā electionē finis in particulari. Alius autem ſequēs electionem boni finis etiam in particulari, vt ſi voluntas eligit caſte viuere, poſſēt eſſe habitus recte dictatiuus de his quę ſunt ad illū finem: ſed nō habens ſecum electionem rectam, tanquàm cōcomitantē: & ille quantum eſt ex parte obiecti eſſet prudētia: eſſet enim recta ratio circa ea q̄ ſunt ad finem. Sed deficeret ſibi alia conditio: quia non eſſet concors appetitui recto circa eadē obiecta: cum tamen dicat Philoſophus, ꝙ prudētia eſt recta ratio *Ethico. Lib. 6.* confeſſe ſe habens appetitui recto: ſm ergo viā iſtā dicendū eſſet ꝙ quicunq; habitus in intellectu: licet practicus, & rectus, ſiue circa finē, aut vniuerſalē, aut particularē, ſiue circa media neceſſaria ad conſequēdum illum finē particularem electum, ſi nō concomitetur recta electio voluntatis circa media, nō eſt prudentia ſtricte loquēdo. Et ſi arguatur cōtra: qa ex hoc ſequeretur prudētiā conſtituere virtutē moralē, & econuerſo: & ita per vnū actū vltimate generaretur vterq; habitus ꝙ eſt impoſſibile, cum non poſſit vnus actus eſſe intellectus: & voluntatis. Pōt dici, ꝙ licet nō ſit neceſſaria cōformitas vnius virtutis moralis ad aliam: qa nulla eſt regula alterius: tamen cuiuſlibet eſt neceſſaria conformitas ad prudentiā: quia de ratione virtutis moralis eſt, ꝙ ſit habitus electiuus ſm rectam rōnem, & ideo per vnum actum generari poteſt vltimate, tam virtus moralis, quàm prudētia: qui quidē actus generat prudentiā in rōne regulatiui: & virtutem moralē in rōne regulati. Cum.n. per aliquē actū generatur aliquid per ſe in eſſe naturæ, poteſt cōcomitanter illud generari in eſſe relatiuo, & vlterius concomitanter ſuum correlatiuum. Et ſecundum hoc diceret, quòd vterq; habitus præcedens electionem rectam, eſſet quidā habitus ſciētiæ moralis: habitus autem propinque directiuus in agendo, quē concomitatur electio recta eſt prudentia. Licet autem iſtud videatur probabiliter dictum: tamen, quia prudentia nō ſolum eſt circa media: ſed etiam circa finem ſaltem in particula-

ticulari: puta circa caſtitatẽ cum virtus moralis ſemper ſequatur ordine naturæ prudentiam aliquam: ex electione autem finis particularis: puta caſtitatis generatur virtus moralis, & ſic iſtam electionem pręcedit prudẽtia aliqua: ideo non eſt ſic reſtringenda prudentia vt ſit tantum habitus circa media. Quòd etiam ſic probatur, quia ſi ad dictandum de fine: nulla eſſet prudentia, ſed tantum de medijs ad finem, nullum eſſet obiectum a quo eſſet vnitas prudẽtię dictatiuę: ſed eſſent multę prudẽtię dictatiuę de multis medijs ad finem ordinatis: vbi tamẽ eſſet vna virtus moralis ex vnitate finis. Nec obſtat quod dicitur: prudẽtia eſſe habitum conſiliatiuum, & ad fines diſcurſiuum. Nam de finibus proprijs virtutum moraliũ, dictatur diſcurrendo a principio practico ad concluſionẽ, vt a fide vniuerſali ad particularem: & ille diſcurſus eſt, prima conſiliatio: licet communius dicatur eſſe conſilium de medijs, quòd autem dicitur de prudentia, dicitur eſſe concors appetitui recto non obſtat. Prius.n. naturaliter nõ vr̃ de rõne ſua hr̃e aliquid dependens a poſteriori. Prudentia aũt vr̃ naturaliter prior virtute morali: qͣ diffinit ipſam. Cum ergo dicitur, concors: debet intelligi.i. conformatiua recte praxis ſibiipſi: hoc eſt, quia debet eſſe talis quod quãtum eſt ex ſe praxis recta debet ſibi conformari. Poteſt ergo aliter dici, ꝙ habitus generatus ex dictaminibus, ſiue circa fines particulares, ſiue circa media ordinata ad illos fines, eſt propriè prudentia, licet nõ ſequatur electio recta in eodem dictante: & ita non erit omnino neceſſaria connexio alicuius virtutis moralis ad prudẽtiam dictatiuam de ſua materia. Tamen econuerſo ſic, quòd nulla electio poteſt eſſe recta moraliter, niſi ſit concors ſuæ regulæ quæ eſt dictamen rectum: dictamen autem rectum vnum tantũ natum eſt generare prudẽtiam. Tertio notandum circa connexionem omniũ virtutum moralium ad vnam prudẽtiam, quòd Philoſophus videtur ponere talem cõnexionem cum dicit prudentiæ vni exiſtenti omnes inerunt. Dicit autem Scot. vbi ſupra: quòd quantum ad hoc dici poteſt, ꝙ ſicut ars reſpicit factibilia: ita prudentia agibilia. Sicut ergo diuerſa factibilia requirunt diuerſas artes proprias: ita diuerſa agibilia, diuerſas prudentias proprias. Et ſicut aliquis poteſt eſſe moraliter bene affectus, circa aliqua agibilia, & male circa alia: ita etiam in dictando poteſt eſſe habituatus ad recte dictandum circa iſta, & nõ circa illa. Qualiter autem omnes prudentię ſint vnus habitus dicendum, quod ſicut omnes habitus geometrię pertinẽt ad habitum vnum, nõ vnitate formali, ſed virtuali: quia videlicet habitus ille, qui eſt de primo obiecto formaliter eſt virtualiter oĩum quę continẽtur in illo primo obiecto, ſed non formaliter: ita habitus qui eſt formaliter alicuius finis in agibilibus, eſt virtualiter omnium eorũ quorum cognitio practica virtualiter continetur in illo fine, ſed non eſt formaliter omnium illorum. Et ita

Ethic. lib.6.6.

ita vna prudentia eſt virtualiter omnium virtutum,& tendendo nomen prudētiæ ad habitū illū, qui eſt intellectus primi principij practici. Et ſm hoc pōt exponi dictū illud Philoſophi.6.Ethicorum: vni prudētię &c. Vel ſi loquitur de prudētia formali: tunc dēt intelligi, ꝙ illi exiſtenti vni perfecte, nō tantum ſm intēſionem: ſed etiam ſecundum extenſionem omnes inerunt. Nunquā enim perfecta eſt extēſiue, quātum poteſt eſſe, niſi ſit perfecta circa omnia illa, ad quæ poteſt ſe extendere, & illa ſunt omnia pertinentia ad quaſcunq; virtutes morales. Poteſt etiam exponi alio modo auctoritas illa Philoſophi, non de vnitate formali, ſed de vnitate generis: ſic intelligendo, quòd vni prudentiæ ſecundum genus omnes virtutes morales ſunt connexæ. Quarto notandum, quòd Auguſt. contra Iulianū vr̄ dicere, ꝙ nō ſunt veræ, & perfectę virtutes ſine charitate. Contra hoc aūt vr̄ eſſe diffinitio virtutis moralis, quę pōt perfecte ſaluari in aliquo, ſine virtute theologica. Dicit ergo Sco. quòd dici poteſt nullam virtutem inclinare ad finem vltimum, niſi mediante charitate, cuius eſt per ſe reſpicere finem vltimum: & ideo ſunt imperfectæ ſine charitate: iſta tamen imperfectio non eſt earum ſecundum propriam ſpeciem: ſed eſt perfectio earum extrinſeca, & ſecundum hoc dicit Auguſtinus, quòd non ſunt veræ virtutes ſine charitate. Si autem econuerſo virtutes theologicæ præſupponant morales, dubium eſt. Et quantum ad actum, manifeſtum eſt, quòd non. Si enim aliquis de nouo conuertatur in pœnitentia, habet omnes virtutes theologicas, & tamen, non morales ſaltem acquiſitas, quod patet, quia non operatur delectabiliter ea, ad quæ inclinat habitus virtuoſus: immo delectabile ſibi eſſet operari ſecundum habitum vicioſum prius acquiſitum. Si autem dicatur huic in pœnitentia infuſas eſſe virtutes morales, & conſimiliter paruulos in baptiſmo, eo quòd Auguſtinus dicit, quòd eas habebit in patria. Dicendum, quòd licet de virtutibus moralibus infuſis multa dicantur, ſcilicet, quòd videntur neceſſariæ propter modum: medium, & finem: quia tamen omnis finis quem poſſunt habere ex ſua ſpecie, determinatur ſufficienter ex inclinatione charitatis. Modus autem, & medium determinantur per fidē infuſam: ideo non videtur neceſſitas ponendi virtutes morales infuſas. Nec videtur neceſſitas dicendi paruulos habere virtutes morales in patria. Charitas enim bene diſponit circa omnia appetibilia. Vnde etiam dicit Auguſtinus vbi ſupra, quòd non oportet paruulos in patria habere omnem ſcientiā in genere proprio: ſed ſufficit eā habere in verbo, quæ eſt notitia perfecta. Vel poteſt dici, quòd infunditur eis in inſtanti beatitudinis. Vel etiam, quòd poſſunt eas acquirere per actus ſuos. Quinto notandum ſecundum Sco. vbi ſupra, quòd inter virtutes theologicas non eſt neceſſaria connexio. In patria enim manebit habitus, &

6.Ethic.

Cōtra Iulianum.

actus

actus charitatis, ſine habitu, & actu fidei, & ſpei. Et in via in peccatore manent etiam fides, & ſpes ſine charitate, & ideo ex ratione habituum in exiſtendo, non eſt neceſſaria connexio eorum:& per conſequens nec in fieri, ſiue in infuſione. Quæcunque enim ſeparari poſſunt in eſſe: poteſt Deus ſeparare in fieri, tamē ex liberalitate diuina ſimul infunduntur. Si autē quæris vtrū fides, & ſpes ſine charitate ſint virtutes. Dici pōt, quod in ſpecie ſua ſunt perfectæ, ſed ſine charitate non habent perfectionem vltimam, quam habent in attingendo finem, quæ perfectior præcipue dici poteſt eſſe in hoc, qđ eſt acceptari a Deo ad beatitudinem. Sexto notandum, quòd ſicut dicit Scotus de virtutibus intellectualibus planum eſt, quod non eſt neceſſaria earum connexio, niſi forte ſint habitus ſubordinati, quales ſunt habitus principiorum, & habitus concluſionū, & in talibus poteſt eſſe prior ſine poſteriori: licet non econuerſo. Septimo notandum ſecundum Bonauenturam in iii. diſtinct.xxxvj. ꝙ de virtutibus eſt loqui quadrupliciter. Primo modo quantum ad dignitatem reſpectu obiecti, & ſic vna eſt excellentior altera ſecundum propriam rationem, ſicut theologicæ, ꝙ̃ cardinales. Secundo modo quantum ad feruorem, & facilitatem reſpectu proprij actus, & ſic non eſt neceſſe, ꝙ adæquentᷣ in eodem. Liberum enim arbitriū magis ſeruet ad vnam virtutem quàm ad aliam, & maiorem inuenit repugnantiam in actu vnius virtutis, quàm alterius. Tertio, modo quantū ad radicationem, & ſtabilitatem, reſpectu ſubiecti & ſic iterū non eſt neceſſe ęqualitatem eſſe, quia talis radicatio venit ex frequētia, & aſſuefactione circa actus alicuius virtutis. Quarto modo quantū ad efficaciam reſpectu primi, & quātum ad hoc habent æqualitatem: qꝛ quantitas meriti cuiuslibet virtutis menſuratur ſecundum quātitatem gratiæ, & charitatis quæ facit opus Deo placitum. Vna autem eſt gratia gratum faciēs, omnes virtutes informās in vno homine: & per modum ponderis inclinans in finem.

(margin: 3.d.36.)

His pręmiſſis, ponenda eſt talis concluſiones. Prima eſt. Virtutes morales nec ſecundum genera, nec ſecundum ſpecies neceſſariam habent connexionem adinuicem, patet ex primo notabili. Si autem aliqua auctoritas ponat virtutū cōnexionē intelligēda eſt de virtute in ſuo optimo, vt videlicet ꝑducat, ſine formidine ad finem debitum. Con.1.

Secunda concluſio. Licet poſſit eſſe prudētia ſine virtute morali: tñ virtus moralis neceſſariā habet cōnexionē cum prudētia, circa ſuam materiam: patet ex ſecundo notabili. Con.2.

Tertia cōcluſio. Virtutes theologicæ nō habēt neceſſariā cōnexionē cū moralibus, nec etiā ecōtra, loquēdo de moralibus ſecundū ſuā ſpeciem, licet ſit cōnexio earum ad charitatē quantum ad hoc, quod eſt perducere in finē vlt. patet ex quarto notabili. Con.3.

Quarta cōcluſio. Virtutes theologicæ non habent neceſſariam connexionem inter ſe, patet ex quinto notabili. Con.4.

Quinta

Con.5. Quinta cõcluſio. Licet virtutes in eodẽ ſint æquales quãtũ ad efficaciã præmij: & hoc loquendo de virtutibus, inquãtũ ſunt principium mœrendi: habent tamen aliunde multas inæqualitates: patet ex ſeptimo notabili

1 Ad primum argum. dicendũ, ꝙ rñſio, patet ex primo notabili.

2 Ad ſecundum argumen. dicendum, quòd ſi deficit dictamen rectum electioquamuis nata ſit eſſe recta: tamen non eſt recta, quia non eſt regulata, & per conſequens ſi generet aliquam qualitatem illa non eſt habitus recte electiuus, & per conſequens nec virtus.

3 Ad tertium argumentum, patet ex ſecundo notabili.

4.5. Ad quartum, & quintũ dicendum ſm Sco. ꝙ licet concedi poſſet, quòd nullæ virtutes etiã in ſpecie ſint incõpoſſibiles: tamen rationes iſtæ concludũt, ꝙ diuerſæ ſpecies eiuſdem generis moralis, vel diuerſorum generum, nõ ſunt neceſſario connexæ, quod conceſſum eſt.

6 Ad ſextum arg. negatur conſequentia, quia plura ſunt neceſſaria ad rectificandũ quàm ad obliquandum, licet concedi poſſit, ꝙ vitia habent aliquam connexionem ex parte auerſionis, pro eo ꝙ ab vno fine omnia vitia auertunt: ſed non eſt in eis connexio ex parte conuerſionis: quia conuertunt ad diuerſa bona cõmutabilia. Sicut ergo virtutes ſecundum proprias rationes formales non habent connexionem: ſic nec vitia ſecundum formales rationes, quas habent ex parte conuerſionis ad propria obiecta.

Vtrum omnium virtutum forma ſit charitas.

Thom. 2.2. q.4. art.3. Dur.3. d.23. quæſt.8.

VNdecimo quæritur. Vtrum omnium virtutum forma ſit charitas?

Primo arg. ꝙ non, quia charitas nõ eſt in alio ſubiecto, quàm ſint aliæ virtutes aut ſaltem aliquæ: puta fides, & prudentia: igit. 1

Secundo arg. Charitas diuidit ex oppoſito cũ alijs virtutibus: igitur non eſt earum forma. 2

Tertio arg. Formæ nõ eſt forma, quia iã eſſet abire in infinitũ: ſed quælibet virtus eſt forma: igit. 3

Contra. Dicit Ambroſius, ꝙ charitas eſt forma virtutum.

Item ad Ro. j. Iuſtitia reuelaẽ ex fide in fidẽ. Dicit gloſa. Fides eſt dæmonum, & nomine tenus chriſtianorũ, & hęc eſt informis qualitas mẽtis, quia ſociã non habet charitatẽ, quæ eſt forma omniũ virtutum. Notandũ ſecundũ Bon, ꝙ habitus virtutis triplicẽ habet comparationẽ. Prima eſt comparatio ad obiectum, & ſic virtutes ſunt formæ diſtinctæ, nec ſunt formabiles, nec pfectibiles ab aliquo vno. Alia eſt cõparatio ad ſubiectum, & ſic virtutes ſunt formæ informantes ſubiectum quantũ ad bonitatem moralem: formabiles tamẽ per gratiam ad bonitatẽ gratuitam. Tertia eſt comparatio ad finem vltimum, & ſic ſunt formæ diſponentes animam ad perueniendũ in finem: ſed tamen etiam ſunt formabiles, quia perfectionẽ tendentiæ ad finem habent ex charitate. Ro. 1. 3. d. 36.

ritate. Sicut enim corpora grauia inclinantur ad centrum per pondus molis: ſic ſpiritus tendit ad ſummum bonum per pondus dilectionis, nec habent cæteræ virtutes formalem rationē principij mœrendi, niſi ex charitate.

Con. 1. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Cōuenienter dicitur charitas forma aliarum virtutum. Non quidem forma cōnſtitutiua in eſſendo, ſed forma quaſi regitiua, & motiua ordinans in finem vltimum. Quod ſit forma virtutū patet per auctoritates prius adductas. Et prætera dicitur

Gal. 5. Fructus aūt ſpiritus, charitas. Dicit glo. Quæ virtus inter fructus ſpiritus debuit tenere principatū niſi charitas, ſine qua virtutes cæteræ non reputantur virtutes. Ex quo ſequitur, quod complementū virtutis habent a charitate: igitur. Quod autem non ſit forma conſtitutiua in eſſendo, patet, quia ſpecie differt ab alijs. Quod aūt ſit regitiua, ſiue motiua, ſic probatur, qa charitas immediate attingit ſummum bonum ſecundum ſe, & mouet animā ad ſummū bonum diligendum ſuper omnia, ſine qua tali dilectione non pōt eſſe rectitudo meritoria in actibus virtutū, ergo nec habitus virtutū huiuſmodi rectitudinē habitualē habere pōt ſine charitate.

1 Ad primum argumentum dicendum, ꝙ bene probat, ꝙ charitas non eſt forma aliarum virtutum conſtitutiua in eſſendo.

2 Ad ſecundum arg. eodem modo dicendum eſt.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ cum dicit formæ non eſt forma; verū eſt per ſe loquendo, qa forma nōn formatur ſecundum ꝙ forma: ſed ſecundum ꝙ in ſe habet aliquam informitatem, ſicut anima eſt forma, quia tamen habet imperfectionē informat varijs virtutibus. Et ſimiliter, quia aliæ virtutes imperfectionem, & informitatem aliquam habent, ideo habent perfici a charitate, per cuius imperium, ſiue motionem pfectius tendunt in finem. Nec ex hoc ſequitur, ꝙ alijs virtutibus accidat eſſe virtutes. ex ſeipſis enim habent, ꝙ ſint virtutes, licet non in tāto complemēto quantum habēt ex charitate.

Vtrum dona, & habitudines ſint ijdem habitus cum habitibus virtutum.

Sco. 3. d. 34 q. 1. Tho. 1. 2. q. 68. ar. 1. Dur. 3. d. 34. q. 1.

Circa ſecundū ſuperius in hac tertia parte huius quinti tractatus propoſitū, vbi videndum eſt de diſtinctione virtutū a donis beatitudinibus, & fructibus. Primo quæritur. Vtrū dona beatitudinis, & fructus ſint iidē habitus cum habitibus virtutum?

1 Primo arg. ꝙ non: quia nō eſt idē numerus donorū beatitudinū, & virtutum: numerata etiam non concordant. Aliquid enim eſt donū, quod nō eſt virtus. igit.

2 Secundo arguitur. Omne maius, & minus in materia morali diſtinctionem arguit ſpecificam: patet de liberalitate, & magnificentia ex. iiij. Ethic. ſed dona ſe habent ad virtutes, ſicut magis perfectum ad minus, quia videlicet excellentius perficiūt hominem

hominem quàm virtutes ſimpliciter igitur.

Contra. Greg. ſuper Iob exponens illud. Nati ſunt ſeptem filij, ſic dicit. Cum ſpiritusſanctus mentem fœcundat naſcuntur in ea ſeptem virtutes ſcilicet ſapiētia, & intellectus &c. Vbi nominat ſeptem dona. ergo ſm ipſum dona ſunt virtutes.

Et præterea ad Galat. v. inter fructus primo nominatur Charitas quæ eſt virtus. Primo notādum, quòd aliqui poſuerunt realem diſtinctionem inter habitus virtutum, & donorum. Dicit enim Henricus, ꝙ virtutes perficiunt hominem modo humano. dona vero modo ſuper humano, & beatitudines mō inhumano, & quaſi diuino. Et beatus Tho. dicit ſatis conformites de virtutibus, & donis in prima ſecundę. Bonau. vero dicit, ꝙ virtutes faciunt recte agere: dona expedite. Beatitudines vero perfectè inquantum hominē cōformāt ſummæ beatitudini. Fructus autem dicitur ſpiritualis refectio in actibus virtutū. Vſus vero ſecundū quē illa refectio ſuſcipitur recte dicitur, ſenſus ſpūalis: qm̄ ſenſus, eſt cognoſcere rē vt præſentem. Sed cōtra prædicta arguit Scotus in iij. Primo cōtra opinionē henrici. quia Charitas, eſt excellentiſſimum donum Dei ſm Augu. Et ſecundum Apoſtolum primæ ad Corint. xiij. Si tradidero corpus meum ita vt ardeam quod videtur eſſe modo inhumano Charitatem autem non habeā nihil mihi prodeſt: & tamen Charitas eſt virtus. igitur. Item circa terribilia contingit virtutem humanam recte tenere medium, ergo rectius, & rectiſſime quantum poſſibile eſt naturę humanæ: ſed hoc fieri poteſt ex habitu fortitudinis eiuſdem ſpeciei intēſo ſecūdum gradus qui non variant: ſpeciem. Non eſt autem ponenda pluralitas ſpecierum ſine neceſſitate. Item impoſſibile eſt eundem ſimul habere aliquem actū humanę, ſuperhumanę, & inhumanę. ergo habito dono, euacuabitur virtus infuſa: vel ſi maneat non poterit exire in actum ſuū: vel non erit neceſſaria. quia ex perfectiori dono poterit potētia exire in actū ſuum: & eodē modo beatitudines euacuabunt virtutes, & dona vel ſaltem neceſſitatem eorum, ꝙ videtur inconueniens, potiſſime ſi fit ſermo de virtutibus Theologicis, qa charitas etiam non euacuabitur in patria: nec fides, & ſpes in via. Deinde arguit Scotus contra opinionem Bona. ſic. Eadem virtute recte agó. quia virtus eſt rectitudo potentię, & perfecte ago: quia virtus, eſt pfectio habentis ſe, & qua opus eius perfectū reddit, & expedite: quia virtus eſt habitus faciēs expedite: & faciliter operari. Conſequenter autē arguit cōtra ſanctum Thom. qui dicit, ꝙ aliter diſponitur voluntas: vt eſt mobilis a recta ratione ꝙ fit per virtutem. Et aliter vt eſt mobilis a ſpiritu ſancto, ꝙ fit per donum. Cōtra hoc dicit. ꝙ hæc opinio falſum ſupponit ſcilicet, ꝙ ratio mouet voluntatem. ita, ꝙ virtus non ſit niſi diſpoſitio mobilis in voluntate. Item per hoc non ponitur diſtinctio beatitudinum a donis, & virtutibus. Itē ex quo dedit Deus habitum voluntati ſemper aſſiſtit voluntati, &

4.q.34. *1.2.q.68.ar.1.* *3.d.34.ar.1.* *d.34.* *De trini. lib. 10. ca. 19.*

ti, & habitui ad actus ſibi conuenientes, ergo per idem, eſt aliq̃d proportionatum mouēti primo, & ſecundo. igitur ſi per habitum vnitatis proportionatur potētia ſibiipſi per eadē ſufficienter proportionat̄ ſpirituiſancto vel alij mouenti. Nō igitur propter iſtā motionē oportet neceſſario ponere alios habitu. Videtur ergo dicendum probabilius, quòd nō ſunt neceſſarij in via niſi habitus q̃ ſunt virtutes morales intellectuales, & theologicæ. Quòd ſic probat ipſe Scotus: Illi habitus tantum ſunt ponendi in viatore, quibus perficitur circa omnem obiectum quantum perfici poteſt in via, ſed huiuſmodi ſunt ſeptem virtutes in genere, non curando hic de artibus mechanicis aut ſcientijs ſpeculatiuis. ergo nullus alius habitus a prædictis, eſt ponēdus in viatore. Probatio minoris. Obiectum circa quòd perfici poteſt viator, non poteſt eſſe niſi Deus, vel creatura. ſed circa Deum ſufficienter perficitur tribus virtutibus theologicis etiam perfectiſſime quātum perfici poteſt, ſi illi habitus ſint perfectiſſimi in ſuo genere: circa creaturam vero intellectus perfectiſſime perficitur per prudentiam, ſi prudentia ſit perfectiſſima. Et appetitus perfectiſſime perficitur per tres virtutes morales ſi ſint perfectiſſimæ, q̃ tam circa alium, & appetibile alteri quàm circa ſe, & appetibile ſibi. Et hoc vel primo, & directe. vel ſecundario propter illa præ-

3. d. 14. q. 1. uia. Secundo notandum pro declaratione prædictæ rationis. ꝙ ſicut dicit. Scotus per fidem diſponitur homo in via, & ſufficiēter perficitur circa Deum vt immediate cognoſcendum, quia de Deo in via non poteſt haberi niſi cognitio fidei, circa verò ipſum vt appetibile tanquam commodum mihi ſufficiēter perficit ſpes. Et circa ipſum vt diligibile in ſe ſufficiēter perficit charitas. Non contingit aūt viatorē habere circa Deum alios actus ordinatos a prædictis. conſimiliter circa omne aliud obiectū a Deo ſufficienter perficitur viator habitibus intellectualibus, & appetitiuis. Primi perficiunt intellectum ad conſiderādum, & ad ſiliogizandum practice. Secūdi autem qui ſunt virtutes appetitiuæ ſufficienter perficiunt viatorem ad appetendū, vel ad diligendū ſiue in ordine ad ſe, ſiue in ordine ad aliud. ideo non videtur aliqua neceſſitas ponēdi aliquos habitus præter virtutes theologicas intellectuales, & morales. Tertio notandū ſecundū Scotū. vbi ſupra, ꝙ ſicut habitus in genere qualitatis, eſt quoddam inter medium. ita etiam habet ſub ſe multa intermedia antequàm veniat ad ſpecies ſpecialiſſimas. Primo enim diuiditur per intellectuale, & appetitiuū. Et vtrūq; horū per acquiſitū, & infuſum. Et alterius habitus intellectualis acquiſitus diuiditur per ſpeculatiuum & practicum. & appetitiuus acquiſitus in ordine ad ſe, & ad alterū: Acquiſitus autem ſpeculatiuus diuiditur: quia vel eſt circa ens reale, vel rationis, q̃ aūt eſt circa ens reale diuiditur in Phyſicā: Mathematicā, & Methaphiſicam. Practicus autē acquiſitus diuiditur, quia uel eſt circa agibile, uel circa factibile.

Et

Et vtrunque iterum multas habet diuiſiones. De tota autem diuiſione habitus intellectui nō accipitur in numero virtutum, niſi vna virtus infuſa, quæ eſt fides, & quodam genus intermedium ad multas noticias practicas acquiſitas, quod dicitur prudentia, & ſic connumerando ſpecies ſatis communes poſſunt haberi tres, ſcilicet fides, prudētia, & ſcientia ſpeculatiua. Scientia autem ſpeculatiua, quia non perficit hominem ad bene operandum, ideo non ponitur inter virtutes cardinales. Virtutes autem appetitiuæ pn̄t poni quattuor, duæ videlicet infuſæ. ſ. ſpes, & charitas, & duę acquiſitę, videlicet virtus diſponens ad alterum, ſcilicet iuſtitia, & diſponens appetitum ad ſe, & hæc nō hēt nomen cōmune. Hæc autem ſubdiuidit̄ q̄a quædā eſt diſponēs circa appetibilia ex ſe, quæ videlicet nata ſunt ex ſe ſtatim cōuenire & circa fugibilia primo, ſiue ex ſe, & iſta vocatur tēperātia. Alia vero diſponit circa appetibilia nō primo, & circa fugibilia non primo, ſed ſecundario propter illa primo appetibilia, & primo fugibilia. Et iſta dicitur fortitudo. Prima ptinet ad concupiſcibilem, & ſecunda ad iraſcibilem.

Quarto notādum ſecūdum Scot. vbi ſupra, quòd concupiſcibile dicitur, quod ex ſe ſola apprehenſione facta natum eſt eſſe conueniens, vel diſconueniens, & ex hoc natus eſt ſequi actus delectandi, vel triſtandi, ſiue proſequendi, ſiue fugiendi. Iraſcibilis autem non reſpicit talia, immo obiectū eius eſt offendens, quod non eſt ſtatim diſconueniēs concupiſcibili: ſed quia impedit illud, quod eſt primo conueniens, puta cibum. Habet autem iraſcibilis circa tale offendens, quoddam nolle, non quidem proprie refugientis ſicut concupiſcibilis nollens refugit, ſed magis reſpuētis ſiue repellentis: nō enim tantū concupiſcit amouere illud impediēs, ſed ēt vltra punire. Quādo ergo deſiderat vindicare, ſed non vindicat, actus eius eſt imperfectus, & cum triſtitia, quādo vero actu vindicat, tūc actus ei⁹ eſt perfectus, & cum delectatione ſecundum Ariſtotelem: Ita viri quaſi mel. *Retor. lib. 2.* Sicut ergo concupiſcibilis indiget, ordinari ne inordinate appetat ea quæ ſunt primo delectabilia: ſic etiam iraſcibilis ne immoderate velit vlciſci, & propellere offendēs. Habitus autem quo diſponitur ad ꝓpellendum nō eſt nominatus, licet poſſet dicit bellicoſitas, vel aliquid tale. Habitus autem quo diſponitur ad non repellendum, non repellenda, ſed ad ſuſtinendum, dicitur patientia. Et, quia difficilius eſt, nō repellere offendens, quàm repellere, ideo patientia eſt nobiliſſima fortitudo: juxta illud Poetæ. *Perſius* Nobile vincendi genus eſt patientia, vincit qui patitur. Iraſcibilis ergo non habet pro obiecto arduum, ſiue appetibile, quod eſt obiectum concupiſcibilis, ſed ipſum offendēs, & actus eius eſt velle vindicare, vel nolle, offendens. Et ſi dicas, quia concupiſcibilis, eſt velle vnum oppoſitum, ergo ipſius eſt nolle alterum. Dicendum, ꝙ ſemper quando iraſcibilis habet actum ſuum, ſunt ibi duo nolita, vnum concupiſcibilis, puta carēre

rere cibo. Et ex hac nolitione ex ipſo cõcupiſcibili ſequitur triſtitia. Aliud vero eſt irabiſcibilis, puta id, quod aufert cibum, quod eſt nolitum ab iraſcibili, non actu refugitiuo, ſed repulſiuo, & quando non actu repellitur eſt triſtitia propria iraſcibilis. Iſti autem dolores, ſcilicet iraſcibilis, & cõcupiſcibilis non ſunt idẽ dolor, quod patet, quia ſi id offeratur ſub ratione impoſſibilis repelli, erit maior triſtitia in concupiſcibili, & tamen non erit propriẹ ira. Nulus enim maxime timens iraſcitur ſecundum Philoſophum, & tamen timens, quando magis timet, tãto maiorem dolorem habet ipſius concupiſcibilis refugiẽtis, quod timetur. Et licet aliquando doleat iraſcibilis de non poſſe vindicare, tamen de alio dolet conpiſcibiils, ſcilicet de carentia obiecti concupiti. Eſt autem dolor concupiſcibilis cum reſtrictione, ſicut delectatio oppoſita fit cum dilatatione. Dolor autem iraſcibilis fit cũ calefactione, qui eſt accenſio ſanguinis circa cor. Et ex hoc ſequitur, quòd iraſcibilis, & concupiſcibilis in parte ſenſitiua habent diuerſa organa, quia quidem nõ poteſt moueri ſimul diuerſis motibus. In parte vero rationali poſſunt habere ſimilem diſtinctionem ex parte obiectorum, ſicut in parte ſenſitiua, ſed non ex parte organorum, quia voluntas non eſt organica. Vnde in parte rationali eadem eſt potentia, vel vis iraſcibilis, & concupiſcibilis. Quinto notandum ſecundũ Scotum vbi ſupra, quòd proprius habitus perfectiuus con-

2. Ret.

cupiſcibilis eſt temperantia, & iraſcibilis fortitudo in communi, & hoc loquendo de habitibus acquiſitis. Ambẹ vero infuſæ virtutes, ſcilicet ſpes, & charitas perficiunt cõcupiſcibilem, quia Deus, quem habent pro obiecto, eſt tantum volibilis. Ex dictis ergo habetur, quòd numerus ſeptenarius virtutum, videlicet trium Theologicarum, & quatuor Cardinalium, ſimpliciter perficit viatorem. Et ſi ſint inteſiſſimẹ quantũ poſſunt eſſe in via, per eas eſt homo ſimpliciter perfectiſſimus, tam circa Deum in ſe, quàm circa alia omnia a Deo, vt intelligibilia ratione practica, & vt appetibilia, vel ſibi, vel alteri. Et hoc in ordine ad ſe, quod poſſunt virtutes acquiſitæ ex ſe, vel in ordine ad finem vltimum, quod poſſunt virtutes acquiſitẹ cum charitate. Sexto notandum ſecundum Scotum vbi ſupra, quòd temperantia, fortitudo, & iuſtitia ſunt genera intermedia. Eſt enim quẹdam ſpecies temperantiæ, quẹ moderatur circa honores, & hæc dicitur humilitas. Alia circa voluptates, quẹ retinet nomen generis. Et quot poſſũt eſſe voluptates diſtinctẹ, tot poſſunt eſſe ſpecies illius tẽperantiẹ, quæ moderatur ipſas, puta altera circa guſtabilia, altera circa tangibilia & huiuſmodi. Nec ſolum loquimur de voluptatibus ſenſitiuis, quibus delectatur voluntas coniuncta, ſed etiam de voluptatibus proprijs ipſi voluntati, vt voluntas eſt. Quæ ſint autem ſpecies fortitudinis, iã patet ex dictis in quarto notabili. Iuſtitia ve o ſubdiuidienda

diuidenda eſt, quia quędam eſt diſponens hominem ad recte ſe habendum ad alium communicando ſe illi,& hæc dicitur amicitia,& hęc eſt perfectiſſima virtus moralis. Tota.n.iuſtitia perfectior eſt his,quę ſũt ad ſeipsũ. Hęc autem eſt perfectiſſima iuſtitia,qua quis dat ſeipſum proximo quantum poteſt. Alia eſt diſponens ad rectè cõicandum alteri aliquid aliud a ſe. Et hoc dupliciter. Vel ad communicandũ bona extrinſeca, quæ indigent homines cõmutare. Et hæc dicitur iuſtitia commutatiua,& frequenter dicitur iuſtitia ſimpliciter pro tanto, quia per eam commutatur aliquid æquiualens,uel ad cõmunicandum bona intrinſeca, pertinentia ad victum humanum. Et hoc iterum dupliciter. Aut ad communicandum regimen, & hæc ſpecies iuſtitiæ conuenit præſidenti, & poſſet dici præſidentia, uel dominatio iuſta. Aut ad cõmunicandum ſubiectionem iuſtam, & hæc denominatur a ſubiici. Septimo notandum,quòd ſicut dicit Scotus vbi ſupra, beatitudines, quas ponit
[M]at.5. Saluator Matth.5. ſunt idem habitus cum habitibus virtutum,tamen aliquando nominantur ſpecies ſpecialiores,quàm in prędicto numero ſeptenario. Primam quidem ſpeciẽ temperantiæ, ſcilicet humilitatem exprimit ibi. Beati pauperes ſpiritu. Vbi ſecundum Auguſtinum rectè intelliguntur pauperes ſpiritu, humiles, &c. Aliã autem ſpeciem temperantiæ moderantem voluptates in cõmuni exprimit ibi. Beati mundo corde, &c. Munditia enim cordis eſt immunitas ab omni inordinata delectatione. Fortitudinem autem exprimit in ſua ſpecie perfectiſſimam ibi. Beati,qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam. Iuſtitię vero exprimit tres ſpecies. Vnam quidem, quę eſt in communicando ſeipſum per amicitiam, cum dicit. Beati mites.
Quamuis enim amicitia plus includat, quàm beniuolentia ſecundum Philoſophum, quia videlicet eſt beniuolentia non lateus in contrapaſſis, & beniuolentia plus includat, quàm mititas, quia mites ſunt, qui non offendunt, nec reſiſtunt in malo. In ipſa tamen mititate exprimitur amicitia illa, qua quis ſe cõmunicat proximo. Aliam autem ſpeciem, quà diuiditur in dominationem iuſtam, & obedientiã exprimit per illud. Beati pacifici. Pax quidem ſeruatur quando pręſidens rectè regit, & ſubditus rectè obedit. Tertiam autem ſpeciem iuſtitiæ, quæ eſt quantum ad exteriora communicanda exprimit ibi. Beati miſericordes. Per miſericordiam.n. communicat aliquis bona non vt rehabeat,neque vt prius beneficiatus ab eo, cui communicat, ideo per ipſam fit perfecta communicatio proximo circa exteriora. Sic ergo habemus tres virtutes morales expreſſas in ſe, vel in ſuis ſpeciebus. Duas autẽ Theologicas exprimit, videlicet charitatem ibi. Beati, qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiã. Propriiſſime.n. charitas viæ eſt habitus, quo eſurimus iuſtitiam,& diligimus Deũ in ſe, quod eſt vera iuſtitia. Spẽ aũt exprimit per illud. Beati qui lugẽt. Luctus.n.eſt habitus *Ethi.li.1*

bitus

bitus deſiderandi finem vltimũ. Sic itaq; in octo beatitudinibus duę exprimuntur virtutes appetitiuæ Theologicæ,& tres morales. Fortitudo in ſua ſpecie perfectiſſima, tēperātia in duabus ſpeciebus,& iuſtitia in tribus. Prudentia autē & fides ſatis dantur intelligi per appetitiuas virtutes, quia non eſt voluntas optime diſpoſita ſine virtute intellectuali correſpondente. Octauo notandum ſecundum Scotũ vbi ſupra, quòd in enumeratione donorum enumerantur quatuor virtutes Cardinales, videlicet. Prudentia per donum conſilii. Fortitudo ſuo nomine. Temperantia in ſua ſpecie, ſcilicet in timore. Timor.n.idē eſt omnino, quod humilitas. Vnde cū ſciptura dicit. Initiũ ſapiētiæ timor domini. Timor domini ibi dr̄ humilitas, quę eſt principium virtutum. Pietas autē, quę ponitur inter dona, hęc eſt, quæ a Saluatore vocat̄ miſericordia, & ita eſt ſpecies iuſtitæ. Duę autē virtutes infuſę ibi exprimuntur: videlicet charitas per ſpiritũ ſapiētiæ. Vniuerſaliter enim quādo ſcriptura commendat ſapientiā, ibi eſt charitas. Eſt enim habitus, quo ſapit habenti obiectum illud, quod eſt in ſe ſapidum, quo ſcilicet placet mihi bonum eius in ſe, & id volo mihi. Fides autem exprimitur per alia duo dona, ſcilicet per intellectum, & ſcientiam. ita quòd illa duo nō dicunt duo habitus, ſed vnum tantum, ſecundum perfectum, & imperfectũ. & vnus poteſt eſſe ſine alio, & non econuerſo. Poteſt enim intellectus dici fides imperfecta, q̄ eſt notitia primorũ articulorum, & ſcientia fides perfecta, quę eſt explicita notitia de omnibus articulis, ſicut in ſcibilibus naturalibus intellectus, dicitur eſſe principiorum & ſcientia concluſionis. Spes autē explicite non enumeratur hic, ſed datur intelligi per charitatem, quæ eſt ſapientia, qua Deus in ſe ſapit homini, & quæ ſapit, vt bonum homini, & ſic Deum ſibi appetit. Nono notandum ſecundum Scotum, vbi ſupra, quòd quidam fructuum ſunt virtutes ſecūdum enumerationem prædicti ſeptenarij. Quidam autem, ſpecies virtutum, quidam vero delectationes conſequens actum virtutis. Charitas enim ibi exprimitur proprio nomine, & ſimiliter fides. Spes autem in hoc, quod dicitur longanimitas. Vnde legitur de Patriarchis. Longanimes in ſpe, quaſi in longum animoſe expectantes. Fortitudo aũt exprimitur in patiētia, iuſtitia autē in ſua ſpecie, quę eſt miſericordia in hoc, quod dicitur bonitas. Communiter enim bonus dicitur, qui ſe communicat proximo, & etiam in alia ſpecie, quę eſt amicitia, quę exprimitur nomine benignitatis. Ac in ſuper in tertia ſpecie, quæ pertinet ad ſubiectionem. Ibi enim nomine manſuetudinis exprimitur obedientia. Manſuetus enim eſt, qui exequitur iniuncta ſine murmure. Temperantia autem exprimitur in duabus ſpeciebus ſuis, ſcilicet in continentia, & caſtitate, ſi velimus dicere continentiam eſſe circa alia delectabilia quàm caſtitatē. Pru-

dentia autẽ exprimitur per modeſtiam. Modeſtus.n. eſt qui modum tenet in agendo. Prudentiæ autem eſt inuenire, & præfigere modum in agendo. Alia aũt quędam enumerantur ibi, quæ ſunt delectationes concomitantes actum, videlicet gaudiũ quod proprie, eſt delectatio in voluntate. & pax quæ eſt ſecuritas habendi obiectum ſine repugnantia.

Con.1. His præmiſſis, ponenda eſt talis concl. Dona: beatitudines: & fructus: nõ ſunt habitus realiter diſtincti ab habitibus virtutum. patet ex dictis.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ licet numerus non ſit idem: hoc non eſt propter diſtinctionem habituum ab habitibus. ſed propter numerationem ſpecierum intermediarum, uel ſpecialiſſimarum: uel, quia ſcriptura omittit aliquas illarum alicubi, & alibi explicat: numerata tamen hic, & ibi ſunt eadem.

2 Ad ſecundum arg. dicendũ, ꝙ maior eſt falſa, ſi intelligatur magis & minus ex parte habituum. Magnificentia autem, & liberalitas differũt ſm magis & minus ex parte obiecti. Præterea poteſt negari minor ſm ſupradicta, licet concedi poſſit dona nomina re virtutes in gradu eminẽtiori, ita, ꝙ aſcendenti ſcalã cœlorum, primo arripiendæ ſunt virtutes quibus homo rectus efficitur. Secundo dona in altiori gradu virtutũ quibus hõ expeditior redditur. Tertio beatitudines q̃bus iã perficitur: & tunc fructibus veluti in ſcalæ cacumine iocundatur, vt ſic dicatur de tali. Aſcẽdit de virtute in virtutem, donec videatur Deus Deorum in ſyon.

Utrum dona ſpiritusſancti maneant in beatis.

D.Th.1.2.q.68.ar.6. Dur. 3.d.34.q.3.

Secundo quæritur. Vtrum ſeptem dona ſpiritusſancti maneant in beatis?

Primo arg. ꝙ non ſint ſeptem dona: quia tantum, eſt vnum donum, ꝙ expedit contra malũ valet donum timoris: ergo videtur, ꝙ vnũ ſolũ deberet eſſe habilitãs ad bonum. & ſic tantum duo. 1

Secundo ar. Fidei correſpõdẽt duo dona, videlicet intellectus, & ſcientia. ergo etiam cuilibet alteri virtuti correſpondere debẽt etiam duo dona. 2

Tertio ar. ꝙ dona nõ maneãt in beatis, quia donũ timoris eſt ad retrahendum a malo: ſed in patria nulla poterit eſſe ad malũ obliquatio. ergo non ibi erit bonum timoris. 3

Quarto arg. Dona ordinantur ad ſanandum ſinthomata vitiorum: ſed in patria nulla erit infirmitas. igitur. 4

Contra. Dicit Ambroſ. ſicut recitat magiſter. Ciuitas cœleſtis non meatu alicuius fluminis terreſtris abluitur, ſed ex vitæ fonte procedens ſpiritusſanctus illis ſpiritibus cœleſtibus redundantius videtur influere ſeptem virtutũ ſpiritualium feruens meatum. Et poſt exponit, ꝙ intelligit de donis ſpiritusſancti. Primo notandum, ꝙ beatus Bonau. multis, & variis modis aſſignat ſufficientiam enumerationis ſeptem donorũ inter quos modos tres videntur præ cæteris notandi. Amb. 3.d.22. 3.d.34.

Primus

Primus eſt reſpectu peccatorum capitalium, vt ſit timor contra ſuperbiam, pietas contra inuidiam, ſcientia contra iram, quæ mentem perturbat. Fortitudo contra accidiam, quæ mentem deiicit. Conſilium contra auaritiam, quę contra conſilium domini vult omnia retinere. Intellectus contra gulam, quæ rationem ſuffocat. Et ſapientia contra luxuriam, quę non ſapit, niſi carnalia. Alius autem modus ſumendi eſt reſpectu ſinthomatum conſequentium peccata. Et hunc modum aſſignat Gregorius in moralibus ſuper illud. Ventus vehemens, &c. Vbi dicit. Spiritus, qui ante omnia mentem virtutibus ornat eandē contra ſeptem tentamenta, ſeptem virtutibus roborat. Et poſt ſubdit, contra ſtultitiā eſt ſapientia, contra ebetudinem intellectus, contra præcipitationem conſilium, contra puſillanimitatem fortitudo, contra ignorantiam ſcientia, contra duritiam pietas, contra ſuperbiam timor, vbi non ſumitur ſuperbia pro vitio, ſed pro pronitate. Alius autem modus eſt ſecundum diſtinctionem vitæ actiuę, & contemplatiuæ. Quantum enim ad vitam contemplatiuam, triplex eſt actus correſpondens actui ierarchico. videlicet purgare, illuminare, & perficere. Ad primum diſponit timor. Ad ſecundum intellectus. Ad tertium ſapientia. Quantum ad vitam actiuam, quidam ſunt actus ſupererogationis, reſpectu quorum eſt fortitudo, vt exequens & conſilium, vt dirigens. Alij autem ſunt actus neceſſitatis, reſpectu quorum eſt pietas, vt exequens, & ſcientia, vt dirigens. Secundo notandum, ꝙ in donis, poteſt attendi duplex ordo. Primo ordo generationis, & temporis, & hoc modo donū timoris eſt primū, non quantum ad infuſionem, qa ſimul infunduntur omnia dona, ſed quantum ad vſum. Prius. n. oportet hominem exercitari in vſu timoris. Secundo poteſt attendi ordo excellentiæ & dignitatis, ſiue perfectionis, & ſic eſt primū donū ſapientiæ, per quod anima altius eleuatur. Tertio notandum, ꝙ ſicut dicit Bonauen. conformiter ad Ambroſium, & Magiſtrum, abſque dubio dona manebunt in patria ſecundū nobiliores actus ꝙ in uia. *Multo. n.* excellētior eſt perfectio glorię, quam gratiæ. Perfectio autem gratiæ ratione ſuæ dignitatis tribuit homini omnes habitus facientes ad integritatem iuſtitiæ ſecundum comparationem variam ad actus, & obiecta, ergo multo fortius perfectio gloriæ, quæ reddit animam per omnia deiformem; manēt ergo in gloria virtutes, dona, & beatitudines, oī imperfectione excluſa.

His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. *Con. 1.* Conuenienter numerantur ſeptem dona ſpiritusſancti, patet per illud Eſai. 11. Requieſcet ſuper eum ſpiritus domini, ſpiritus ſapientiæ, & intellectus, &c. *Eſa. 11* Et ſi queras, quare donum timoris non habet donum directiuum ſibi combinatum. Dicit Bonauentura, quòd cum ſit infimum inter dona ſatis dirigitur per habitum fidei, ſiue per habitus

bitus cognitionis, per quos diriguntur, & regulantur alij habitus affectiui. Licet.n. reſpectu oppoſitorū ſit alia, & alia affectio, poteſt tñ reſpectu ipſorum eſſe idem habitus cognitiuus.

on 2. Secunda conclu. Sapientia eſt primū donū ſpiritusſancti ordine perfectionis, timor vero ordine generationis, patet ex ſecūdo notabili.

on.3. Tertia concl. Dona permanebunt in patria ſm nobiliſſimos actus ſuos, patet ex tertio notabili. Item ſic probatur, Chriſtus fuit perfectiſſimus comprehenſor, & tñ in ipſo fuerūt oīa ſeptē dona, vt patet Eſaiæ 11. igitur.

1 Ad primū argu. dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia eſt vnus modus fugiendi malū, ſed tñ multi ſunt modi proſequendi bonum.

2 Ad ſecundum arg. dicendū, ꝙ conſequentia non ualet, quia nō oportet numerationē fieri æque ſpecialiter in omnibus, vt patet ex quæſtione præcedenti.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ vſus timoris non erit ibi quantū ad mali cautelam, ſed potius quātum ad ſummi boni reuerentiā, ita quod ab illa sūma maieſtate faciat reſilire ī ꝓpriā paruitatē.

4 Ad quattum argu. dicendū, ꝙ vſus perfectæ medicinę non tm̄ eſt in reſtituendo ſanitatem, ſed etiam in ſeruando, & continuando. Vnde in ſtatu innocentię fuiſſent dona ad ſanitatem conſeruandam. In ſtatu vero naturæ lapſæ ſunt ad ſanitatem reparandam. In ſtatu uero gloriæ erunt ad ſanitatē perpetuo continuandam. Tunc ergo per ſapientiam ſapidus erit Deus in mentibus noſtris. Per intellectum vero, ſimplici aſpectu Deum videbimus in creaturis. Per conſilium vero optime circa eligenda diſponemur ad id, quod melius eſt ſtabiliter eligendum. Per fortitudinem vero ſecuri efficiemur fortiter, & inſeparabiliter Deo adherendo. Per ſcientiam diſcernemus qualiter vnuſquiſque ad alterum debeat ſe habere, non ad malos, qui non ſunt in ciuitate illa. Per pietatem uero, venerabimur in proximo imaginem Dei, affectum benignitatis, & dulcedinis habendo ad omnes alios. Per timorem autem, ſicut dictum eſt, reuerebimur ſummum bonum in noſtam paruitatem reſiliendo.

Vtrum conuenienter enumerentur beatitudines, & earum præmia.

D.T.1.2.q.79.ar.1.

TErtio quæritur. Vtrum conuenienter enumerantur beatitudines, & earū premia?

Primo arg. quòd non, quia Luce 6. ponuntur tantum quatuor beatitudines, ergo ſuperfluę enumerantur octo. Mat.5. 1 *Luc.6.* *Mat.5*

Secundo argu. In regno cœlorum omnia bona continentur, ergo poſito regno cœlorū nō oportuit alia premia ponere. 2

Tertio argu. Regnum cœlorū ponitur pro premio in prima & octaua beatitudine, ergo etiam deberet poni in aliis. 3

Contra eſt auctoritas Euangelii Matth. quinto. Primo notan- *Ibidem.*

tandum, quòd beatitudines poſſunt accipi pro habitibus vel pro actibus quemadmodum ſolent accipi nomina virtutum. Vnde
1. 2. q. 79. ar. 1 Thom. diſtinguit beatitudines a virtutibus, & donis ſicut actus diſtinguuntur ab habitibus. Secundum notandum, quod ſicut dicit Tho. vbi ſupra, inter beatitudines primo poſuit Deus quaſdam beatitudines quaſi remouentis impedimentum voluptuoſæ beatitudinis, quę conſiſtit in affluentia exteriorũ bonorũ, ſiue ſint diuitiæ, ſiue honores. Vnde prima beatitudo pertinet ad cõtemptum, diuitiarum, & honorum cum dicitur. Beati pauperes ſpiritu. Conſiſtit etiam vita voluptuoſa inſequẽdo proprias paſſiones, ſiue iraſcibilis, ſiue concupiſcibilis. Vnde ſecunda beatitudo retrahit a ſequela paſſionũ iraſcibilis, cum dicitur. Beati mites. Tertia vero retrahit a ſequela paſſionum concupiſcibilis cum dicitur, Beati qui lugent. Conſequenter vero ponit virtutes pertinentes ad vitam actiuam quæ diſponit ad futurã beatitudinem, conſiſtit enim vita actiua in his, præcipuè quæ proximis exhibemus, vel ſub ratione debiti; quantum ad hoc ponitur quarta beatitudo. Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam. Vel ſub ratione ſpontanei beneficij, & quantum ad hoc ponitur quinta beatitudo. Beati miſericordes. Deinde vero ponit beatitudines, quæ pertinent ad vitã contemplatiuã, ſiue ad actus de propinquo diſponentes ad contemplationem, ad quam primo perficitur homo in ſeipſo per mundiciam cordis. Vnde ſexta beatitudo ponitur. Beati mundo corde. In comparatione vero ad proximũ diſponitur per pacificam conuerſationem. Vnde ſeptima beatitudo ponitur. Beati pacifici. Octaua vero beatitudo eſt quædam confirmatio, & manifeſtatio omnium præcedentium. Ex hoc enim, quòd aliquis eſt confirmatus in paupertate ſpiritus, & mititate, & alijs ſequentibus prouenit, quòd ab his bonis propter aliquam perſecutionem non recedit. Tertio notandum, quòd ſicut dicit Thomas vbi ſupra, quidam dixerunt præmia beatitudinum omnia pertinere ad futuram beatitudinem: ſicut Ambroſ. ſuper Lucam: Auguſtinus vero dicit ea pertinere ad præſentem vitam. Chriſoſtom. autem in omelijs dicit, quædam eorum pertinere ad futuram: quædam ad pręſentem. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt, quòd ſpes futurę beatitudinis poteſt eſſe in nobis propter duo. Primo propter aliquam præparationem per modum meriti. Alio modo per quandam inchoationem futuræ beatitudinis, in viris ſanctis etiam in hac vita. Aliter enim habetur ſpes fructificationis arboris, cum vireſcit frondibus, & aliter cum incipiunt iam primordia fructuum apparere. Ea igitur quę ponuntur in beatitudinibus tanquam merita, ſunt diſpoſitiones ad beatitudinem, vel perfectã, vel inchoatam. Ea vero quæ ponuntur tanquam premia poſſunt eſſe, vel ipſa beatitudo perfecta, & ſic pertinent ad futuram vitam:

vel aliqua inchoatio beatitudinis,& ſic pertinent ad preſentē. Quarto notandum,ꝙ ſicut dicit Thō.vbi ſupra,præmia beatitudinū ſm additionē ſe habēt adinuicē. Plus.n.eſt poſſidere terram regni cœlorū, quàm ſimpliciter habere. Multa.n.habemus, quæ non firmiter poſſidemus. Plus eſt etiā conſolari in regno, quàm habere,& poſſidere. Multa enim cū dolore poſſidemus. Plus etiam eſt ſaturari, quàm ſimpliciter conſolari. Nam ſaturitas, abundantiam conſolationis importat. Miſericordia vero excedit ſaturitatem,vt.ſ.plus homo accipiat,quàm meruit, vel deſiderare potuerit. Adhuc aūt maius eſt videre Deum,ſicut maior eſt,qui in curia regis,nō ſolū prandet, ſed etiā faciē regis videt, ſummā aūt dignitatem in domo regia filius regis habet.

Con. 1. His præmiſſis,ponenda eſt talis concluſio. Conuenienter enumerātur virtutes,& earum præmia, patet ex dictis. Vnde oēs beatitudines, quæ in ſacra ſcriptura ponūntur: neceſſe eſt ad iſtas reduci,vel quantū ad merita,vel quantum ad premia.

1 Ad primum argumentum dicendum, quod Lucas narrat ſermonem factum eſſe ad turbas, ideo numerat beatitudines ſecundum capacitatem turbarum, quæ ſolam voluptuoſam, & temporalem beatitudinem nouerunt. Vnde per illas quatuor beatitudines, quæ a Luca narrantur dominus excludit quatuor, quæ ad prædictam beatitudinē pertinere vidētur, quorum primum eſt abundantia exteriorū bonorum, quod excludit, cum dicit. Beati pauperes. Secundum eſt voluptuoſa corporis curatio, ſiue tractatio, quod excludit, cum dicit, Beati, qui eſuritis. Tertium eſt voluptuoſa cordis iucunditas,quod excludit dicēs. Beati qui nunc fletis. Quartum eſt exterior hominū fauor,quod excludit dicēs. Beati eritis cum vos oderint homines.

Ad ſecundum arg.dicendum, ꝙ ſicut dicit Chriſoſto. oīa iſta premia ſunt vnum in re: oportuit tamen,quòd per diuerſa bona nobis nota deſcriberetur illud bonum præmium,obſeruata conuenientia ad merita, quibus præmia attribuuntur. 2

Ad tertium arg.dicendū, ꝙ ſicut octaua beatitudo eſt firmitas quedā oīum beatitudinū,ita ſibi debētur oīum beatitudinum premia, & ideo redit ad caput, vt intelligantur ſibi conſequenter omnia præmia attribui. Vel ſecundum Ambr.pauperibus ſpiritu repromittitur regnum cœlorum quātū ad gloriā animæ,ſed pacis perſecutionem in corpore, quantum ad gloriam corporis. 3

Vtrum conuenienter enumerentur ab Apoſtolo duodecim fructus.

D.Thom.1.2.q.70.art.1.

QVarto quæritur. Vtrum cōuenienter enumerentur ab Apoſtolo ad Galat.5. duodecim fructus. *Gal. 5.*

Arguitur,ꝙ nō,qa dñs.Math, 13. tantum ponit triplicem bonæ terræ fructum ex ſpirituali ſemine prouenientem.ſ.trigeſimum, 1 *Mat. 13*

mum, ſexageſimum, & centeſimum, igitur.

Contra, eſt auctoritas Apoſtoli. Primo notandum ſm Tho. ꝙ ad ſimilitudinem fructus in corporibus dicitur fructus hominis quaſi arboris, id quod ab eo producitur, quod quidem dicitur fructus rationis, inquantum procedit ab homine ſecundum facultatem rationis. Inquantum uero ꝓcedit a ſpiritu ſancto, dicitur eſſe fructus ſpiritusſancti: vel ēt fructus dr̄ id, quod homo adipiſcitur tanq̄ vltimum ex labore ſuo, & ſm hoc fructus hominis dicitur eius vltimus finis, & reſpectu iſtius fructus alius fructus ſupradictus, qui ad iſtum ordinatur habet rationem floris, iuxta illud Eccleſiaſti. xxiiij. Flores mei fructus honoris, & honeſtatis. Eſt autem hic aduertendum, quòd nomina poſſunt accipi aliquando pro habitibus, & aliquando pro actibus, ſicut ſupradictum eſt de beatitudinibus. Secundo notandum, ꝙ numerus duodecim fructuum conuenienter ſignificari poteſt per duodecim fructus, de quibus dicitur Apoc. vltimo. Ex vtraque parte fluminis, lignum vitæ afferentes fructus duodecim. Quia.n. fructus dr̄, quod ex aliquo ſicut ex ſemine, vel radice ꝓcedit, attendenda eſt diſtinctio horum fructuū ſm diuerſum proceſſum ſpiritusſancti in nobis ſic, ꝙ primo mens homines in ſeipſa ordinetur. Secundo ad ea, quæ ſunt iuxta. Tertio vero ad ea, quæ ſunt intra, tunc bene diſponitur mens in ſeipſa, quando bene ſe habet in bonis, & in malis. Prima autem diſpoſitio mentis ad bonum eſt amorem, qui eſt prima affectio, & omniū affectionum radix, & ideo inter fructus ſpiritus, primo ponitur charitas. Ad amorem autem charitatis neceſſario ſequitur gaudiū. Omnis enim amans gaudet ex præſentia amati: charitas autem ſemper habet Deum præſentem quem amat: iuxta illud primæ Iohan. iiij. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Perfectio autem gaudij eſt pax. Non enim perfecte gaudet de bono amato, qui in eius fruitione ab alijs perturbatur: ideo poſt charitatē, & gaudium tertio ſequitur pax. In malis aūt bene ſe hēt mens, qn̄ nō perturbatur per imminentiam malorū, quod pertinet ad patientiā, nec per dilationem bonorū, quod ꝑtinet ad longanimitatem. Nam carere bono habet rationem mali, vt dicitur. v. ethicor. Ad idem quod eſt iuxta hominem, ſcilicet ad proximum bene diſponitur mens. Primo quidem quantum ad voluntatem benefaciendi, & ad hoc pertinet bonitas. Secundo quantum ad beneficientiæ executionem, & ad hoc pertinet benignitas. Tertio quantum ad æquanimem tolerantiam malorum ab alijs illatorum, & ad hoc pertinet manſuetudo. Quarto quantum ad hoc, ꝙ neq; per fraudem, neq; per dolum proximis noceamus: & ad hoc pertinet fides, ſi pro fidelitate ſumatur. Si vero ſumatur pro fide qua credit̄ in Deū: ſic per hāc ordinatur homo ad id quod eſt ſupra ſe. Sed ad id quod eſt infra, bene diſponitur homo quantum ad exteriores actiones, & ſermones per

[Margin notes: 1. 2. q. 70 ar. 1. — Eccleſi. 24. — Apoc. vlt. — Io. 4 — Ethi. 5.]

per modeſtiã,& quantum ad interiores concupiſcentias per cõtinentiam,& caſtitatẽ, ſiue hęc duo diſtinguãtur per hoc quod caſtitas refrenat hominem ab illicitis. Continẽtia vero a quibuſdam licitis, ſiue per hoc ꝙ continens patitur concupiſcentias: ſed nõ deducitur. Caſtus vero neque deducitur, neq; patitur. Tertio notãdum, ꝙ ſicut dicit Aug. ſuper epiſtolam ad Galatas, Apoſtolus non ſic iſtos fructus numerauit, vt oĩno doceret quot ſunt: ſed vt oſtenderet opera carnis eſſe vitanda, & fructus ſpiritus eſſe ſectandos. Vnde potuiſſem vel plures, vel etiam paucio res fructus numerari, & tamen omnes virtutum, & donorum actus poſſunt ſecundũ quandam conuenientiã ad prędicta duodecim reduci. Ideo tamẽ, nec potius quàm alia enumerauit, quia iſta duodecim magis importãt, vel fruitionem bonorũ, vel ſedationem malorum, quod videtur ad rationẽ fructus pertinere.

Con.1. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Conuenienter enumerantur ab Apoſtolo duodecim fructus: patet ex dictis.

1 Ad argumentum dicendum, quòd fructus centeſimus, ſexageſimus, & trigeſimus, non diuerſificantur ſecundum diuerſas ſpecies virtuoſorum actuum, ſed ſecundum diuerſos perfectionis gradus, etiam vnius virtutis, ſicut continentia coniugalis dicitur ſignificari per fructum trigeſimum, vidualis per ſexageſimum, virginalis vero per centeſimum. Poteſt etiam intelligi illa diſtinctio in omni genere virtutis ſecundũ differentiam incipientium, proficietium, & perfectorum.

Vtrum de credibilibus reuelatis, neceſſe ſit ponere virtutem infuſam.

Scot.3.diſt.23.q.2. Tho.2.2.q.6.ar.1. Dur.3.d.25.q.1.

Circa tertium, quod ſuperius proponebatur in terria parte huius quinti tractatus. Vbi quęrendũ eſt ſpecialiter de vnaquaque virtute, tam theologica, quàm Cardinali. Primo quęritur de fide. Vtrum de credibilibus reuelatis neceſſe ſit ponere fidem infuſam?

1 Primo arguitur, quòd non, quia ad oẽm certitudinẽ actus credendi, quã experimur in nobis reſpectu talium credibilium ſufficit fides acquiſita: igitur.

2 Secundo arguitur. Omnis habitus quem non poteſt homo acquirere naturaliter ſimpliciter eſt perfectior omni habitu naturaliter acquiſibili. Si ergo ponitur fides infuſa, erit perfectior, quàm ſcientia concluſionum, & habitus principiorum: ergo actus credendi fidei infuſæ erit perfectior, quàm actus intelligendi prima principia quod videtur inconueniens.

3 Tertio arg. Poteſt aliquis fide acquiſita per falſigraphum aſſentire falſo impoſſibili. ſ. oppoſito concluſionis demonſtrabilis, ergo multo fortius fide acquiſita poteſt credere firmiter vera neutra cuiuſmodi ſunt credibilia.

Contra. Ad Heb. vndecimo. Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.

Deo. Primo notandum, quod ſicut dicit Scotus in iij. diſtinctio. xxiij. Certum eſt, quòd in nobis eſt fides acquiſita credibilium reuelatorum: patet, quia ſi nulla eſſet fides infuſa, adhuc crederem firmiter hiſtorijs librorũ canonis propter auctoritatẽ eccleſiæ, quæ approbat ſcriptores veraces. Præterea, ſi puer non baptizatus nutriretur inter chriſtianos, ex auditu crederet, & adhæreret omnibus, ſicut & nos. Præterea ſi baptizatus errat circa vnum, puta circa trinitatem perſonarũ, & tñ ſentit ſe hærere alijs credibilibus, ille non habet fidem infuſam, quia corrumpit per hæreſim, non quidem effectiue, ſed demeritorie, ergo ſi de acquiſita, credit alios articulos. Ex iſtis ſequitur, ꝙ propter credulitatem articulorũ reuelatorũ non eſt neceſſe ponere fidẽ infuſam. Secundo notandum, quòd ſicut dicit Sco. vbi ſupra, poteſt dici ſides infuſa ſimilis eſſe acquiſitæ in multis. Sicut enim acquiſita aſſentit dicto alicuius, quia credit veracitati aſſerentis, ſic fides infuſa aſſentit reuelato, quia credit veracitati Dei aſſerentis: & quia quod Deus aſſerit ſupernaturaliter reuelat: ideo fides ſic aſſentiens eſt habitus ſupernaturalis. Reuelat autem credibilia, qñ infundit habitum, & hoc modo dicendo fides non habet certitudinem ex obiecto, ſed ex veracitate teſtis, ſcilicet Dei. Aliter ẽt poteſt poni fides infuſa non innitens alteri, ſicut præcedẽs modus, ſed reſpiciens Deum, ſicut obiectum primum, de quo ſicut de obiecto primo continente huiuſmodi veritates, formamus huiuſmodi veritates cõplexas Deus eſt trinus, & vnus, & ſimiles. Nec credo hoc eſſe verum, quia prius credo hoc eſſe reuelatum a Deo: ſed ille habitus immediate inclinat in articulos fidei, ſicut ſi ex articulis cognitis immediate acquireretur. Sed quia nihil mouet intellectum noſtrum naturaliter ad cauſandum aſſenſum intellectus iſtis credibilib⁹: ideo Deus ſupplet vicem obiecti: oportet itaque ponere fidem infuſam propter auctoritatẽ ſcripturæ, & ſanctorũ: ſed nõ poteſt demonſtrari fidem infuſam ineſſe alicui, niſi ꝑſuppoſita fide, videlicet, quòd velit credere ſcripturæ, & ſanctis: ſed infideli nũquam oſtenderetur. Sed ſicut credo Deum eſſe trinum, & vnum, ita credo me habere fidem infuſam, qua hoc credo. Tertio notandum ſecundum Scotum, vbi ſupra, quòd habitus fidei infuſæ, non ſolum ponendus eſt propter gradum in actu: ſed etiam propter aſſenſum, quia aſſenſus non eſt totaliter a voluntate. Aliqui enim ſunt, qui vellent magis aſſentire, & tamen minus aſſentiunt, nec oportet, quòd fides excludat omnem dubitationem, ſed dubitatiõnem vincentem, & trahẽtem in oppoſitum credibilis.

3.d.23. q.1.

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Ponenda eſt fides infuſa propter auctoritatẽ eccleſiæ, licet nõ appareat neceſſitas ꝑ rõnẽ naturalẽ: patet ex dictis. Con.r.

Ad primum argumentum negãdum eſt antecedẽs: licet enim fides acquiſita ſufficiat ad aſſenſum, & certitudinem actus, prout credere opponitur opinari: tamen

men non eſt ita perfecte certus actus, nec ita intenſus, ſicut cum fide infuſa, nec etiam fides illa ita perfecte perficit animã in eſſe primo, ſicut infuſa.

2 Ad ſecundum argumentũ concedit Scot. ꝙ fides infuſa eſt perfectior quocunq; habitu acquiſito. Et cum infertur de actu credendi. Dicendum eſt, ꝙ eſt loqui de actibus iſtis in ſe: & ſic actus credendi eſt perfectior, quia a ꝑfectiori principio elicitur, & in perfectius obiectum tẽdit. Et eſt loqui de eis ſecũdum ꝙ plus vel minus attingũt obiectũ in quod tendunt, & ſic actus intelligendi principia eſt perfectior, quia eius obiectum, non tantum excedit ipſum in intelligibilitate nõ intellecta, quantum Deus excedit actum credendi in intelligibilitate, nõ intellecta per actũ fidei.

3 Ad tertium argumentum dicit Scotus, quod licet per falſigraphum poſſit quis aſſentire oppoſito concluſionis demõſtrabilis, non tamen firmiter.

Vtrum de credibilibus reuelatis, poſſit quis habere ſcientiam, & fidem.

Scot. 3.d.24.q.1.

SEcundo quæritur. Vtrum de credibilibus reuelatis poſſit aliquis ſimul habere ſcientiam, & fidem?

1 Primo arg. ꝙ ſic, quia dicit dominus Tho. Ioh. xx. Quia vidiſti, me Thoma credidiſti. Thomas ergo ſimul habuit de Chriſto notitiam intuitiuã, & fidem: igitur. *Io. 20.*

2 Secũdo arguitur. De eodem ſimul poteſt eſſe ſciẽtia, & opinio cũ poſſit aliquis cognoſcere cõcluſionem aliquã per demonſtrationem. & ſillogiſmum dialecticum: ſed ſcientia, & fides minus repugnare videntur quàm ſcientia, & opinio igitur.

Tertio arg. diſtinguit Apoſtolus ſcientiam contra fidem cum dicit. Alij datur ſcientia, alij fides, ſcientia autem ibi dicitr notitia ſcripturæ ſacræ, de qua eſt fides, quæ de credibilibus reuelatis eſt obſcura, & enigmatica: ſcientia vero euidentiam habet. *1. Cor. 12*

Notandum ſecundum Sco. ꝙ ſciẽtia multipliciter poteſt accipi. Vno modo pro notitia aliqua cũ adhæſione firma: & talis poteſt ſtare cum fide ſicut vult Auguſ. immo etiam ipſa fides eſt ſcientia hoc modo: vt patet per Aug. Alio modo ſumitur ſcientia pro notitia certa, & euidenti de obiecto neceſſario, habita ꝑ cauſam euidentem neceſſariam applicatam ad concluſionem per diſcurſum ſillogiſticum. *3.d.24. q.1.* *1. Retractat. De ci. dei li. 9. c. 19.*

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. De credibilibus reuelatis impoſſibile eſt ſimul habere fidem, & ſcientiam proprie dictam: poteſt tamen ſimul haberi cum fide aliquis habitus intellectualis. Prima pars patet, quia non poteſt aliquis de eodẽ obiecto ſimul habere notitiam euidentem, & non euidentem. Secunda pars patet, quia ſicut dicit Scotus, poteſt aliquis cũ fide habere habitũ de his, quę traduntur in ſacra ſcriptura, ſecundum ſenſum literalẽ. Et præterea habere habitũ expoſitiuũ quantũ ad ſenſum literalem exponendo vnum locum per alium: ac etiã ſecun- *Con. 1.*

ſecundum ſenſum myſticum. Et præterea credendum eſt, prophetas, & multos ſanctos habuiſſe habitum præbētem magnum aſſenſum, nec tamē habuerunt certitudinem euidentem ex euidentia rei, de his quæ ſibi ſunt reuelata: non tamen poterant dubitare de veritate reuelata: ideo erat maior certitudo in ipſis, q̃ certitudo fidei: fides enim nō excludit omnem dubitationem.

1 Ad primum argumentum dicendum ſecundum Grego. in homelia: quòd Thomas aliud vidit: aliud credidit: vidit hominē, & credidit Deum.

2 Ad ſecundum argu. dicit Scotus, quòd ſcientia, & opinio ſunt ſimpliciter incompoſſibiles in eodem de eodem. Si ergo aliquis primo habeat opinionem aliquo, & ſuperueniat demonſtratio corrumpitur opinio, & ſi ambæ cauſæ ſint in eodem, ſcilicet medium dialecticum, & demonſtratiuum: dialecticum nihil faciet impeditum a medio demonſtratiuo.

3 Ad tertium argumentum dicēdum, quòd procedit de ſciētia large dicta pro habitu expoſitiuo ſic, vel ſic diſtincto a fide.

Vtrum ante Chriſti aduentum fides fuerit neceſſaria.

Scot. 3. d. 25. q. 1. Dur. 3. d. 25. q. 1. Tho. 2. 2. q. 2. ar. 5. 6. 7. 8.

TErtio quæritur. Vtrum ante Chriſti aduentum fuerit fides neceſſaria de his, quæ modo credimus?

1 Primo arguitur, quòd nonquam aliquid credibile eſt nobis reuelatum, quod non erat reuelatum in veteri teſtamento: igitur.

Secundo arguitur. Ante Chriſti aduentum angeli non nouerunt inrarnationē Chriſti, quam modo nos credimus: vt patet per Apoſtolum: ergo &c. 2

Cōtra. Pro omni ſtatu fuit neceſſarium homini diligere omnia diligibilia ex charitate: ergo credere omnia credibilia. Notandum, ꝙ ſicut dicit Sco. habitus intellectualis vnitatem habet ex vnitate ſui primi obiecti, in quo habitus virtualiter continetur, ſicut in ſua cauſa partiali: tamen ſi explicita in ſcientia cōſiderentur ſub proprijs rationibus in ſe, & non vt cōtinentur in aliquo vno primo obiecto, videtur, ꝙ tot ſunt habitus, quot concluſiones diſtinctæ ſpecie ſunt demonſtratæ. Non poteſt tamē dici, ꝙ fides infuſa habeat vnitatem ex obiecto primo, ſcilicet Deo, quia licet Deus in ratione cauſæ efficientis moueat ad cognitionem omnium credibiliū, non tamen in ratione obiecti. Non enim in Deo, vt in obiecto, concipiuntur omnia credibilia. Ideo oportet dicere, ꝙ fides habet vnitatem, vel ab vnitate reuelantis credibilia, quia omnia recipiuntur a fide, vt reuelata a Deo: & hæc formalis ratio eſt vna in omnibus, vel quòd habeat vnitatem in ſe formaliter ex ſeipſa, quamuis effectiue illā habeat a Deo.

Eph. 1.

3. d. 25. q. 2.

Hoc præmiſſo, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Fides infuſa neceſſaria fuit homini ſaluando pro omni ſtatu: ſed etiā actus fidei pro aliquā. Primā Con. 1.

partem

partē probat Sco.vbi ſupra, quia ſicut anima nō eſt accepta Deo, niſi in voluntate perficiatᵣ ꝑ charitatē: ſic nec eſt accepta, niſi in intellectu perficiatur per aliquē habitū ſupernaturalem. Ille autē habitus ſupernaturalis quo anima determinate aſſentit vero reuelato eſt fides infuſa: igiť &c. Secunda pars patet, quia niſi ſic: fruſtra poneretur habitus fidei.

Con.2. Secunda concluſio. Neceſſariū fuit pro omni ſtatu credere implicitæ oēs articulos fidei: nō tamen explicite. Prima pars patet, quia ſemper neceſſarium fuit ſecūdum legem Dei ordinatam omnem ſaluandum habere habitum fidei: ſed quicunq; habet habitū fidei, habet implicite actū credendi, reſpectu omniū credibilium, vt dicit Scot. Secundam partē probat ipſe Scot. quia Deus nullum obligat ad impoſſibile: ergo ſi ſit aliquis rudis, qui non poſſit concipere quid ſit eſſentia & quid perſona, non eſt neceſſe, ꝙ habeat actum explicitum de articulo pertinente ad eſſentiæ vnitatem, & perſonarū trinitatē, ſicut habent clerici literati. Sic igitur omnes pro aliquando tenentur ad aliquem actum explicitum, videlicet quo ad articulos, qui communiter prædicātur in eccleſia, & quo ad alios in generali, & implicite, vt ſcilicet credant, quod eccleſia credit. Ad omnia vero credenda tenentur maiores in eccleſia, qui præficiūtur alijs, & tenentur eos in fide inſtruere verbo veritatis, & exēplo honeſtatis.

Con.3. Tertia concluſio. Licet ſit eadem fides in antiquis & nobis: tamen non eſt formaliter eadem complexio, quam crediderunt antiqui de mediatore, & quam nos modo credimus. Prima pars patet ex notabili. Secunda pars patet, quia ſicut dicit Sco. quod credebant antiqui, ſcilicet Chriſtū naſciturū nunc eſt falſam. Verū eſt autē, quod credimus, ſcilicet Chriſtū eſſe natū, & paſſum, & huiuſmodi. Poteſt tamen dici eadem complexio materialiter.

Ad primum arg. dicendum, ꝙ ſicut dicit Scot. Actus credendi dependet ex duobus: ſcilicet ex habitu inclinante, & præſentia credibilium, quæ non ſunt præſentia in habitu, & ideo ſine docente aut reuelante, non tenent aliqui explicite credere, quę ſunt credenda: nec ſufficit quicunque occurſus credibilium ad intellectum, ad hoc quòd habitus incli net in actum firmiter eliciendū: ſicut patet de baptizato nūc cui ſi ſtatim occurrant fantaſmata illorum terminorum mori, & reſurgere, & cōponat apud ſe: mortui reſurgent: non credit niſi prius ſibi conſtiterit per aliquem, quòd ſit articulus credendus. Et ideo requiritur neceſſario cum fide infuſa fides acquiſita ex auditu. 1

Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ licet prius cōmuniter illuminētur angeli, quàm homines de fiendis, poteſt tamen Deus aliter facere, ideo non valet conſequentia. Ad aliud dicendum, ꝙ tenentur omnes implicite diligere omnia diligibilla: ſed non explicite. Pręterea, ſicut dicit Scotus, non eſt ſimile, quia fides eſt in intellectu ſubiectiue. Et ſi inferať, ergo aliquis poteſt credere nolens, quia quæ ſunt in intelle- 2

ctu,

ctu, præcedunt velle. Dicendum, quòd non ſequitur, quia actu credendi dependet ex habitu, & ex credibili præſentato per modum credibilis. Quod autem ſic eſt præſentatum, non neceſſario creditur, quia proponens credibile, nòn demonſtrat, & ideo nō cogit intellectum ad aſſentiendum, ideo non credit niſi volēs: quamuis autem voluntas ſic habeat imperium ſuper actum credendi, non tamen habet imperium ſuper oppoſitum actum, ſtante fide, vt intellectus diſſentiat credibili propoſito per imperium voluntatis, ſed ſolum poteſt impedire intellectū, ne exeat in actū credendi circa credibilia propoſita. Ex hoc autē, quod dictum eſt, quòd nullus credit niſi volens, non ſequitur, quòd fides neceſſario coexigat aliquē habitū infuſum in voluntate, qa actus credendi, non eſt effectiue a voluntate, & ideo poſita fide acquiſita credibili præſente, poteſt intellectus per habitum infuſum credere, dūmodo volūtas non contramoueat. Et dato, ꝙ voluntas poſitiue moueat, tamē ad ſic volendū, ſufficit voluntas in puris naturalibus.

Vtrum fides informis habeat rationem virtutis.

D.Dho.2.2.q. 4.ar.5.6.7. Dur.3. d.23.q.46.

QVarto quæritur. Vtrum fides informis habeat rationem virtutis?

1 Primo arguitur, quòd non, qa dicitur Iaco.ij. quòd fides ſine operibus, mortua eſt.

Secundo arguitur. Fides informis, non eſt virtus theologica, cum non tendat in Deum: nec eſt cardinalis cum non ſit circa bonum creatum: ergo non habet rationem virtutis. 2

Tertio argui. Fides informis eſt in dæmonibus: dicitur enim Iaco.ij. Dæmones credunt, & cōtremiſcunt, ſed in dæmonibus non videtur eſſe virtus, cum non habeant actum bonum. 3

Contra. Habitus fidei informis directe opponitur vitio infidelitatis, ſed quod directe opponitur vitio eſt virtus, igitur. &c. Primo notandum, quòd ſicut dicit Bonauen. virtus dicitur dupliciter. Videlicet proprie, & communiter. Primo modo dicit habitus perducens in finem, tanquā principium operis meritorij. Secundo modo dicitur habitus rectificans potentiam, & vigorans eam circa opus difficile, quamuis nō perducat in finem. Secundo notandum ſecundum Bonauent. vbi ſupra, quòd fides informis dicitur dupliciter. Quædā enim innititur primæ veritati propter ſe, quamuis in ipſam nō tendant amando. Alia vero innititur veritati articulorū propter aliquam rationem creatam. Prima quidem dicitur informis, non quia careat forma fidei, ſed quia eſt ſine charitate, q̄ eſt forma extrinſeca virtutū. Alia vero caret forma fidei ſecundū quòd eſt virtus qa principaliter aſſentit ꝑꝑ rōnē creatā: nullius.n. virtutis videtur eſſe, cū quis credit annitēdo perſuaſioni, quā videt. Tertio notandum ſecundū Bonauenturam, vbi ſupra, quòd in fide 3.d. 23. q.1.

fide informi tria ſunt cōſideranda, habitus, vſus, & defectus, ſcilicet informitas quantum ad defectum, nō ſunt idem fides informis, & formata. Charitas enim illum euacuat defectum, quantum autem ad vſum nō ſunt omnino idem. Fides enim formata meritorie credit, non autem informis: quantum vero ad habitū ſunt pœnitus idem. Dum enim homo peccat mortaliter: habitus ille, qui propter charitatem dicebatur fides formata, tunc ꝓpter abſentiam charitatis dicitᷣ fides informis.

Con. 1. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Fides informis ſecundo modo dicta, non habet rationē virtutis: fides autem informis primo modo dicta, habet rationem virtutis communiter dictæ, ſed non proprie. Prima pars patet, quia talis fides eſt in dæmonibus, actus autem credendi in dæmonibus, non eſt actus virtutis, quia non eſt voluntarius. Dæmones enim quantum eſt ex parte voluntatis ſuæ, repugnant omni veritati. Secunda pars patet, quia fides illo modo informis, vigorat potentiam ad facile credendum articulos fidei, qui tamen ſunt difficiles ad credendū, igitur &c. Tertia pars patet, quia per fidē informem non poteſt quis perduci in finem.

1 Ad primum argumentum dicendum, ꝙ fides dicitur mortua, non quia careat omni vtilitate, & efficacia, ſed q̄a caret vita gratuita. Et ex hoc ſequitur, ꝙ non non ſit virtus proprie dicta.

2 Ad ſecundum argumen. dicendum, ꝙ licet fides informis nōn dirigat in Deū plene, & ꝑfecte, tamen dirigat ſemiplene.

Ad tertium argumentū, patet ex concluſione.

Vtrum fidei poßit ſubeſſe falſum.

Thom. 2. 2. q. 1. art. 3. Dur. 3. d. 24. queſt. 8.

QVinto quæritur. Vtrum fidei poſſit ſubeſſe falſum.

Primo argu. ꝙ ſic, quia omne contingens poteſt eſſe falſum: ſed fidei ſubeſt aliquid contingens; patet de incarnatione, & paſſione Chriſti: igitur. 1

Secundo argu. Omne quod ſubeſt ſpei, ſubeſt etiam fidei: ſed ſpei poteſt ſubeſſe falſum, vt patet cum aliquis præſcitus in gratia exiſtens, ſperat ſe habere vitam æternam. igitur. 2

Tertio arguitur. Actus adorationis, eſt actus fidei, ſed tali actui quandoq; ſubeſt falſum, ſicut qn̄ quis adorat hoſtiam non cōſecratam pro conſecrata. 3

Quarto arguitur. Fides antiquorū fuit, ꝙ Chriſtus eſſet naſciturus, & hæc fides durauit in multis vſq; ad prædicationē euāgelij, ſed Chriſto iā nato anteq̄ inciperet prædicare, falſum erat ipſum eſſe naſciturum. igitur. 4

Contra. Nulla virtus perficiēs intellectū ſe habet ad falſum. falſum enim eſt malum intellectus vt dicitur vj. Ethicorū, ſed fides eſt virtus ꝑficiens intellectum: igitur. Notandum ſecundū Bonauen. ꝙ ſicut diuina præſciētia certiſſime cognoſcit, non ſolum ea quæ ventura ſunt neceſſario, ſed etiam contingentia, ita quod circa ea falli non poteſt: ſic & fides quæ cognitioni diuinæ præſciētiæ innititᷣ certum credulitatem 6. Ethi. 3. d. 24.

tem habet de futuris ita, ꝙ licet
illa quantũ eſt de ſe poſſunt non
euenire. fides tñ errare non põt.
Hæc.n.duo nõ poſſunt ſimul ſta
re, quòd Deus præuiderit vnum,
& ꝙ eueniat oppoſitum. quãuis
ergo contingens creditum poſ-
ſit ſecundum ſe non euenire.
Hæc tñ duo non pñt ſimul ſtare,
ꝙ nõ eueniat, & ꝙ ſit creditum.
Con.1. Hoc præmiſſo ponenda eſt ta
lis concluſio. Fidei non poteſt
ſubeſſe falſum, patet ex dictis.
Itẽ ſic probatur. Fides aſſentit
primę veritati ꝓpter ſe, & ſu-
per omnia incredendo. ſed pri-
ma veritas non pteſt dictare niſi
uerum: ergo &c.
1 Ad primum argu. patet ſatis
ex notabili.
2 Ad ſecundum arg. dicendum,
ꝙ ſpei ſecundũ, quòd eſt uirtus
non ſubeſt falſum. nullus.n. ſpe-
rat virtuoſe ſe habiturum vitam
ęternam: niſi cum præſuppoſitio
ne finalis perſeuerantiæ in gra-
tia, quo ſuppoſito infallibiliter
conſequitur vitam æternam.
3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ
adorationi factę ſecundum dire-
ctionem fidei, nunquam ſubeſt
falſum: fides.n.nihil dicit adorã
dum eſſe abſolutè: niſi de quo ha
betur certa cognitio. Vnde fides
adorantis non fertur ad hoſtiam
abſolutè, ſed ſub conditione: ſcili
cet, ſi debite facta ſit cõſecratio,
credendo corpus Chriſti ibi eſſe
ꝙ nunquã poteſt eſſe falſum.
4 Ad quartum arg. dicendum, ꝙ
hoc ad fidem credentis pertine-
bat poſt Chriſti natiuitatem, ꝙ
crederet eum quandoque naſci:
ſed determinatio tẽporis in qua
decipiebatur nõ erat ex fide, ſed
coniectura humana.

*Vtrum ratio inductiua ad ea, quæ
ſunt fidei, minuat meri-
tum fidei.*

*Thom.2.2.q.2.ar.10. Duran.
3.d.24.q.3.*

SExto queritur. Vtrum ratio in
ductiua ad ea quæ ſunt fidei
credenda, diminuat meritum?
Arguitur, ꝙ ſic. quia di.Greg.
in quadam Omel. Fides non hẽt
meritum: cui ratio humana præ-
bet experimentum:
Contra. Primæ Petri iij. dicitͬ, 1
Parati reddere rationem de ea
quæ in vobis eſt fide, & ſpe. No-
tandũ, ꝙ dicit Tho. Actus fidei 2.2.q.2
meritorius eſt in quantum ſubia art.10.
cet voluntati: non ſolum quantũ
ad vſum: ſed etiam quantum ad
aſſenſum. Ratio autem humana
quæ inducitur ad ea quæ ſunt fi-
dei, quandoque quidem ſe habe-
re poteſt ad voluntatem creden-
tis, ſicut præcedens: puta cũ quis
non habet prompta voluntatem
credendi, niſi ratio inducatur hu
mana: & talis diminuit meritũ.
Diminuit.n. rationem fidei quæ
eſt non apparentium, & quæ ve-
ritati creditæ adheret ſimplici-
ter propter auctoritatem diuinã:
Quandoq; uero talis ratio, ſe ha
bet ad voluntatem credentis, vt
conſequens: puta cum quis hẽt
promptam voluntatem credẽdi
diligens veritatem creditam: &
excogitans rationes fidei confir
matiuas. & talis ratio non exclu
dit meritum fidei, ſed eſt ſignũ
maioris meriti.
His præmiſſis, ponenda eſt ta Con.1
lis cõcl. Rõ humana nõ ſem p mi
nuit meritũ fidei. patet ex dictis.

Ad arg. dicendum, ꝙ Greg. loquitur in caſu illo, quādo homo non habet voluntatē credendi, niſi propter rationem inductā: quando aūt habet voluntatē credēdi ex ſola auctoritate diuina, ſic ēt demōſtratiuam rationem quærit ad aliquod eorum, quę ſunt fidei: puta ad hoc, quod eſt Deum eſſe, non minuitur meritum fidei: licet enim per talem rationē fiat apparens id, quod proponitur, non autem propter illam apparētiam credit homo.

Vtrum confeſſio fidei ſit neceſſaria.

Tho.2.2 q.3.art.2.Durand.3. d.25.q.1.

SEptimo queritur. Vtrum cōfeſſio fidei ſit neceſſaria ad ſalutem?

1 Arguitur, quòd nō, quia dicit
1.Co.10 Apoſtolus. Sine offenſione eſto te Iudæis, & Gentibus, & Eccleſiæ Dei. Sed per confeſſionem fidei quādoq; infideles ad perturbationem prouocantur, igitur.

Ro. 10. Cōtra, ad Rom.10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem fit
2.2.q.3. ar.2. confeſſio ad ſalutē. Notandū, ꝙ ſicut dicit Thomas; Tripliciter confeſſio laudatur in ſcripturis. Prima eſt confeſſio eorum, quæ ſunt fidei relata, videlicet ad fidei finem. Secūda eſt confeſſio gratiarum actionis, ſiue laudis, & iſta eſt actus latrię: ordinatur enim ad honorem Dei exterius exhibēdū, quod eſt finis latrię. Tertia eſt confeſſio peccatorū, & hæc eſt actus pœnitentię. Secundo notandum, quòd confiteri fidem, non cadit niſi ſub pręcepto affirmatiuo, quod non obligat ad ſemper, ſed pro loco, & tempore: puta quando per omiſſionem huius confeſſionis ſubtraheretur honor debitus Deo, aut vtilitas proximis impēdenda: puta ſi quis interrogatus de fide taceret: & ex hoc crederēt aliqui, quòd non haberet fidem, vel quòd fides non eſſet vera, vel alij auerterentur a fide: tunc enim confeſſio fidei eſt de neceſſitate ſalutis, finis enim fidei, ſicut & aliarum virtutum habet referri ad finē charitatis, qui eſt amor Dei, & proximi. Tertio notandum ſecundum Thomam vbi ſupra, ꝙ licet in caſu neceſſitatis teneatur quilibet fidem ſuam propalare, vel ad confirmationē aliorum fidelium, vel ad reprimendam infidelium inſultationem, aliis tamen temporibus inſtruere homines de fide, non eſt neceſſarium, niſi illis, qui aliorum curam gerunt.

His præmiſſis, ponenda eſt talis concl. Confeſſio fidei pro loco & tempore neceſſaria eſt ad ſalutem, patet ex dictis. *Con. 1.*

Ad arg. dicendum, ꝙ ſi nulla videatur ſequi vtilitas fidei, vel 1
fidelium ex confeſſione fidei, & ex ea oriatur turbatio infideliū, tunc non eſt laudabile fidem publicè confiteri. Vnde dicit dominus Matth.7. Nolite ſanctum dare canibus, neque margaritas veſtras ſpargere ante porcos, ne diſrumpant vos. Sed ſi vtilitas fidei ſperetur, aut neceſſitas adſit, tunc contempta turbatione infidelium, debet homo publicè fidem confiteri. *Mat. 7.*

De ſpe.

Vtrũ ſpes ſit vna virtus Theologica, diſtincta a fide & charitate.

Th.2.2.q.17.ar.5.Sco.3.d.29.q.1. Durand.3.d.26.q.1.

QVEASTIO I.

DEinde quæritur de virtute ſpei. Vtrum ſpes ſit vna virtus Theologica diſtincta a fide, & caritate.

1 Primo arguitur, ꝙ nõ quia, nulla paſſio eſt virtus, ſed ſpes eſt paſſio, vt patet per Philoſo. igr̃.

2 Secundo arg. Ad ſpem pertinet *Ethic. lib.2.* confidere in domino, & expectare futuram gloriam, ſed tales actus ſunt formaliter differentes, ergo cum diuerſorũ actuũ ſint diuerſi habitus, videtur ꝙ ſpes non ſit vna virtus.

3 Tertio arg. Nulla virtus Theologica determinat medietatẽ duarum malitiarum, tendẽdo enim in Deũ non poteſt eſſe exceſſus, ſed ſpes determinat medium inter pręſumptionem, & deſperationẽ, ergo non eſt virtus Theologica.

4 Quarto argui. Per ſpem acquiſitam ſperamus promiſſum hominis veracis, ergo multo magis promiſſum Dei, & ſic non videtur neceſſaria ſpes infuſa.

5 Quinto argui. In anima non ſunt niſi duę potentię perfectibiles reſpectu obiecti increati, ſcilicet, intellectus & volũtas, ergo ſicut intellectus ſufficiẽter ꝑficitur reſpectu talis obiecti vno habitu, ſ. fide, ita & voluntas vno habitu, quę eſt charitas, & ſic non erit ſpes neceſſaria.

Cõtra. 1. Cor. 13. Nũc aũt manent fides, ſpes & charitas, tria hæc. *1. Cor. 13.* Et loquitur de virtutibus Theologicis. Et Richa. de ſancto Victore dicit. Fides dirigit, ſpes exigit, & charitas coniungit. Primo notandum, ꝙ dicit Bonauentura, nomen ſpei quandoq; ſumitur pro affectione animi reſpectu boni futuri, quandoque pro re expectata, iuxta illud *3.d.26.* ad Titũ 2. expectantes beatã ſpẽ *Tit. 2.* quandoq; pro habitu perfectiuo animæ vigorante, vt moueatur, & afficiatur ad id, quod ſperandũ eſt. Secundo notandum, quod *3.d.26.* ſicut dicit Scotus. Ratione natu *q. 1.* rali probari nõ poteſt, ꝙ ſit aliqua virtus infuſa, q̃a actus quos experimur in nobis, poſſunt eſſe eiuſdẽ rationis dato ꝙ nulla ſit virtus infuſa, & forte æque perfecti. Sed ꝓꝑ auctoritatẽ ſcripturæ credendo aliquas virtutes eſſe infuſas, oportet tenere ꝙ actus nõ eſt, ita perfectus ſine virtute infuſa, ſicut cum ea. Vnde licet ſpe acquiſita poſſit aliquis ſperare promiſſa a Deo, ſicut & fide acquiſita poteſt illa credere, tamen eſt aliqua virtus perficiens portionem ſuperiorẽ voluntatis in deſiderando ſibi bonum infinitum, qua habita perfectius deſideratur illud bonum, quàm ſine ea. Et ſi inſtetur, quia voluntas ſic deſiderans videtur eſſe mala, quia vtitur bono fruendo, referrendo illud ad aliud, ſclilicet ad ſe. Reſpondet Scotus, quòd non omnis comparatio obiecti per voluntatem ad aliud obiectum eſt comparatio, qui eſt vſus, ſed tantum quando comparatur: vt minus bonum ordinatum

ad aliud, tanquam ad maius bonum conſequendum per illud. Sic autem non eſt in propoſito, ſed voluntas comparat illud, vt abundans bonum ad minus bonum, cui liberaliter conceditur tanquàm perficiendum ab eo, vnde iſta comparatio non eſt in obiecto ex natura rei. Tertio notandum ſm eundem Scotum vbi ſupra, quod voluntas dupli cí affectione attingit Deum im mediate. Prima eſt affectio iuſtitiæ, qua per actum amicitiæ tendit in Deum, vt eſt bonũ in ſe. Alia eſt affectio commodi, qua per actũ concupiſcentię ten dit in Deum, vt eſt bonum huic, & vterq; actus poteſt eſſe ordinatus, & habere habitũ Theologicum inclinantẽ ad ipſum. Nõ ſic eſt ex parte intellectus, qa natus eſt habere vnicũ actũ ſm attingentẽ Deũ, ad quẽ actũ ſufficiẽter perficitur vnico habitu tendẽte in verum, cui aſſentiendũ eſt propter reuelationẽ. Et ſi dicas, ꝙ in anima duæ partes imaginis pertinent ad intellectũ, & vnica ad volũtatẽ, ergo videtur, ꝙ magis neceſſarii ſunt duo habitus in intellectu, quàm in volũtate. Dicendum, quòd licet ſint duæ partes imaginis ex parte intellectus: hoc non eſt, quia intellectus duplici actu elicito attingat obiectum. Memoria enim & ſi habeat actionem de genere actionis, nõ tamen habet actionem de genere qualitatis, qua attingat Deum, ſed ſola intelligentia habet huiuſmodi actionem, & ideo in intellectu eſt ratio parentis, cui competit actio de genere actionis, & ratio prolis, cui competit produci. In voluntate autem non eſt talis ratio originandi naturaliter, ſed liberè. Et inquantum habet rationẽ originãtis concurrit voluntas cum memoria, ſicut dictum eſt in primo tractatu. Dicendum ergo breuiter, quod tres virtutes Theologicæ non correſpondent partibus imaginis, ſed tantum ſunt duę potentię, quarum eſt attingere Deum immediate per actus elicitos. Tales aũt potẽtię ſunt intellectus, qui per vnicum actum elicitũ imme diate attingit Deũ credendo, & voluntas, vt habens affectionẽ iuſtitię, & commodi amando, & ſperando. Ex quibus patet, ꝙ in propoſito non eſt neceſſaria illa diſtinctio voluntatis in iraſcibilẽ, & concupiſcibilẽ, ꝑpter iſtas duas virtutes, quę ſunt ſpes, & charitas, vt aliqui dixerũt, ponẽtes ſpẽ in iraſcibili, & charitatẽ in cõcupiſcibili: immo ſpes magis eſt in cõcupiſcibili, accipien do concupiſcere ſtrictè. abſolutè aũt ambæ illæ virtutes appetitiuæ Theologicæ ſunt in cõcupiſcibili: vis. n. iraſcibilis nõ eſt nata habere Deũ pro obiecto immediato, vt ſatis patere põt ex ſupradictis in quæſtione de diſtinctione donorũ a beatiudinibus. Quarto notandũ ſm Scotũ, vbi ſupra, quòd tres conditiones pertinent ad virtutem Theologicam. Prima eſt, reſpicere Deum pro obiecto. Secunda, habere pro regula primam regulam humanorum actuum, nõ autem regulam acquiſitam. Tertia eſt, immediate infundi a Deo, ſicut a cauſa efficiente. Hæc autem diſtinguuntur formaliter Alia enim eſt ratio obiecti,

biecti,alia regulæ,& alia efficientis.Si ergo omnes tres requirãt ad virtutem Theologicã: patet, quòd neque fides,neq; ſpes,neq; charitas acquiſitę, ſunt virtutes Theologicæ, quia deficiunt in tertia conditione.

Con.1. His pręmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Spes eſt virtus vna Theologica diſtincta a fide, & charitate, quo ſit virtus, patet, quia eſt habitus repugnans culpę,ſcilicet pręſumptioni, & deſperationi, & rectificat animam circa difficile.Difficile.n. eſt expectare, quod eſt ſupra omnem ęſtimationẽ humanam, igitur, quòd ſit vna probat Bonauentura, quia ſicut fides aſſentit primæ veritati propter ſe, & ſuper omnia, & ex illa ratione credit omnia illa, quæ ſibi ſumma veritas dictat eſſe credenda, ſic ſpes innitendo diuinæ largitati oĩa expectat a Deo promiſſa, ergo ſicut fides eſt una propter vnicam rationem credendi, ſic ſpes propter vnicam rationem ſperandi: quòd ſit virtus Theologica probat Scotus, quia habet Deũ pro obiecto immediato, & etiã pro regula habet fidem, quæ immediate reſpicit Deum.Et præterea immediatè infunditur a Deo, quòd autem pro regula habet fidem,ſiue veritatem primã, quã reſpicit fides, probatur ſecundũ Scotum, quia perſuadetur deſperanti, vt credat, quia ſcilicet prima radix erroris ſui, ſcilicet ꝙ non abſolutè deſiderat, ſiue ſperat,nec efficaciter non eſt in uoluntate, ſed in intellectu, quia ſcilicet intellectus non oſtendit id efficaciter tanquam deſiderãdum,quòd autem ſpes diſtingua tur a fide,& charitate, patet primo de fide ſecundum Scotum, quia omnis actus fidei eſt credere, nullum autem deſiderare eſt credere, igitur. De charitate vero patet; quia charitas eſt ſuprema virtus affectiua. Amor autẽ amicitiæ ſimpliciter eſt perfectior amore concupiſcentiæ, ergo charitas inclinat ſimpliciter ad amandum amore amicitiæ, ſed deſiderare bonum infinitum eſſe bonum meum, nõ eſt amor amicitię,nec eſt amor nobiliſſimus. Nobilius.n. eſſe habet illud obiectum in ſe,q̃ in alio, vel q̃ ſit comparatio eius ad aliud a ſe,ergo id deſiderare,ꝙ eſt actus ſpei,non eſt actus charitatis.

Ad primum argu. patet ex primo notabili. 1

Ad ſecundum arg. dicendum, 2 quòd licet ille actus ſint formaliter differentes, tñ vnus habet ad alium ordinem,& connexionem: ideo.n.ſpes ſpectat promiſſa,quia confidit de largitate promittentis, ideo illi duo actus pertinent ad vnum habitum.

Ad tertium arg.dicendum, ꝙ 3 ſicut dicit Scotus, licet dicatur, quòd uirtus Theologica non eſt medium participans extrema, ſed diminuens ea, poteſt tamen concedi,quod eſt propriè media non ex parte obiecti, ſed ex parte exceſſus, qui poteſt eſſe in actu. Virtus quidem moralis hẽt exceſſum,& defectum, non tantum ratione, modi actus, ſed ẽt ratione obiecti, in quod tendit actus, non ſic Theologica,quia obiectum,in quod tendit eſt infinitum,ſed in hoc poteſt aliquis tendere actu immoderato, aut in maius,aut minus,uirtus au-

tem moderatur, vt medio modo tendat in illud, & hoc modo concedi poteſt fides eſſe media inter leuitatem, qua quis nimis cito aſſentit ei, quod non eſt credendum, & inter pertinaciam, qua quis nimis credēdis reſiſtit, ſic etiam nimis intenſæ poteſt aliquis tendere in aliquod diligibile, & nimis remiſſe, licet non in nimis bonum. Temperantia vero moralis, requirit medium vtroque modo, quia poteſt homo in obiectum excedens & deficiens, & tendere poteſt actu deficiente, & excedente: & iſte modus ſecundus communis eſt virtuti morali, & Theologicæ: primus autem non.

4 Ad quartum argumentum, patet ex ſecundo notabili.

5 Ad quintum argumentum, patet ex tertio notabili.

Vtrum ſpes in actu ſuo habeat certitudinem.

D.Th.2.2.q.18.ar.4. Dur. 3.d.26.q.3.

QVÆSTIO II.

SEcundo quæritur. Vtrum ſpes in actu ſuo habet certitudinem.

1 Primo arguitur, quod non, quia ſpes in actum procedit ex habitu, vel conſideratione gratiæ & meritorum, ſed nullus certus eſt an habeat gratiam, uel non, igitur.

2 Secundo arguitur. Multi ſperantes fruſtrantur ab eo, ꝙ ſperant, igitur.

3 Tertio arguit. Actus ſpei dependet a voluntate, quæ eſt uertibilis, igitur.

Contra. Ad Rom. 8. dicit Paulus. Certus ſum, ꝙ neque mors, neque uita, neq; creatura aliqua poterit nos ſeparare a charitate Dei. *Rom. 8. 3.d.26.* Primo notandnm, quòd ſpes ſic diffinitur a Magiſtro ſententiarum, & ſumitur illa diffinitio ab Haymone. Spes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis, ex gratia, & meritis prouenniens. Poteſt autem illa particula ultima tripliciter intelligi. Primo, quòd proueniat ex gratia & meritus, uſu, radice, & propoſito, ſicut dum quis actu meretur, & habet gratiam, quæ eſt radix meriti, & proponit mereri in poſterum. Secundo radica & propoſito, non tamen vſu, ſicut eſt de illo, cui de nouo infunditur gratia antequàm operetur. Tertio propoſito non tamen radice, nec vſu, ſicut eſt in peccatore, qui proponit ſe emendare. *Aug. De Ci. Dei.* Vnde Auguſtinus diffinit ſpem ſic. Spes eſt virtus, qua quis ſe ad illud, quod credit ſe peruenturum præſumit. Vnde dicitur ſpes quaſi ſurſum ſpes: erigit enim, & parieti aſſimilatur in edificio ſpirituali, ſicut fides fundamento, & charitas tecto. Secundo notandum iuxta Bonauenturam, quòd tres ſunt principales differentię inter certitudinē fidei, & ſpei. Prima eſt quia certitudo fidei opponitur errori & dubitationi. Certitudo uero ſpei opponitur hæſitationi, & diffidentiæ. Vnde per fidem quis eſt certus tam de aduentu, quàm de ordine. Per ſpem autem ſolum eſt certitudo de ordine.

ordine. Per ſpem enim certus eſt homo, quòd bona opera ordinant ad ſalutem, ſed non eſt certus quid ſibi eueniet. Iſta ergo certitudo conditionalis, eſt non abſoluta, quia videlicet certus eſt ſperans, quòd ſi in bono perſeuerauerit, habebit vitam æternam. Secunda differentia eſt quia certitudo fidei eſt circa complexum: vt ꝙ Deus eſt trinus, & vnus, & huiuſmodi. Certitudo vero ſpei magis circa incomplexum: ſpe enim ſperatur vita æterna. Tertia eſt, quia certitudo fidei eſt in intellectu, certitudo vero ſpei in affectu. Tertio notandum, quòd licet certitudo fidei ſit maior, quā certitudo ſpei: tamen ſimpliciter ſpes eſt nobilior virtus, quàm fides. Tū, quia eſt in nobiliori ſubiecto. Tum quia ratio obiecti eſt nobilior, ſcilicet bonitas, quàm veritas. Tum quia eſt proximior nobiliori, ſcilicet charitati. Spes enim eſt media inter fidem, & charitatē ſecundum ordinem generationis poſterior fide, & prior charitate, quod eſt intelligendum nō de ipſis habitibus ſecundum ſe conſideratis, quia ſimul infunduntur, ſed de ipſis actibus, ſecūdum ordinem autem perfectionis eſt oppoſitus ordo.

Con.1. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Spes in actu ſuo habet certitudinem ordinis, ſed nō euentus.

Ad argumenta, patet ex dictis.

Vtrum ſpes excludat timorem.

D. Thom. 2.2.q.19. per totum.

QVAESTIO III.

Tertio quæritur. Vtrum ſpes excludat timorem.

Arguitur quòd ſic, quia ſpes excludit diffidentiam. diffidentia aūt ex timore prouenit. igiī. 1

Contra. Pſalm. coniungit ſpē, & timorem, dicens. Beneplacitum eſt domino ſuper timentes eum: & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius. Primo notandum, quòd Magiſter in iii. diſtin. xxxiiii. diuidit timorem in filialem: initialem: in ſeruilem. & mundanum, quam diuiſionem ſic declarat Thom. in ſecunda ſecundæ. q. xix. obiectum enim timoris eſt malum. Si ergo homo propter malum quod timet, recedit a Deo, iſte dicitur timor humanus, vel mundanus, qui ſci licet procedit ex nimio amore ſui, vel ex amore mundano, & talis ſemper eſt malus. Quando vero homo propter mala quæ timet, ad Deum conuertitur: hoc poteſt eſſe dupliciter. Quia vel timet malum pœnæ, & ſic eſt timor ſeruilis, cuius vſus bonus eſt bonitate præparatiua ad meritum, licet non bonitate meritoria. Adueniente autem gratia, excluditur illa ſeruilitas quantū ad dominium ſeruitutis, licet remaneat timor pœnæ externæ. Si quis autem quærat an timor ſeruilis ſit a ſpirituſancto. Dicendum ſecūdum Thomam, & Bonauenturam, quòd ſic, quemadmodum dicit gloſa ſuper illud ad Romanos octauo. Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis, &c. Aliquando tamen eſt ſine ſpirituſancto, immo ſemper ſine ſpirituſancto, ſi ſeruilitas dominat,

2.2.q. 19. — Ro.8.

vt dicit Bonauentura. Si autem
timet aliquis malum culpæ: ſic
eſt timor filialis: filiorum.n.eſt
timere offenſam patris. Iſte aũt
timor manet etiã in beatis, non
quidem quantũ ad illum actum,
qui eſt timere culpã, ſed quantũ
ad actum reuerentiæ exhibende
Deo, reſiliendo in propriã parui
tatem: & ſic dicitur a quibuſdã
timor reuerentialis. Si autẽ quis
conuertitur ad Deum, tam pro-
pter timorẽ pœnę, quàm propter
timorẽ culpę, ſic eſt timor ini-
tialis, qui medius eſt inter ſerui-
lem, & filialem, tũ ſm ſubſtan-
tiam non differt a filiali, ſed tan
tummodo ſecundum diuerſita-
tem ſtatuum, quia initialis com
petit incipiẽtibus, & filialis pro-
3. ſent. d.34. ficientibus. Secundo notan-
dum ſecundum Bonauenturam,
quòd timor ſeruilis aduemente
charitate expellitur quãtum ad
dominium ſeruitutis. Remanet
tamen timor pœnę, qui tamen
non prædominatur, nec habet
annexam voluntatem malam.
Creſcente autem charitate, ſem-
per diminuitur timor ille quan-
tum ad actum timendi pœnam:
quanto enim quis inhęret Deo,
tanto magis confidit de pręmio;
& per conſequens minus timet
pœnam. Vnde etiam ex hoc pa-
tet, ꝙ creſcente ſpe, etiam di-
minuitur timor ille. De timore
autem initiali inquantum quo-
dam modo cõmunicat cum ſer-
uili in formidine pœnę. Dicen-
dum, ꝙ quantũ ad hoc decreſcit
creſcẽte charitate, & ſpe. Timor
vero filialis vnus eſt, quo homo
ſolicitatur ex cõſideratione ſuæ
fragilitatis: & iſte minuitur cre
ſcẽte charitate: alius eſt quo hu-
miliatur ex conſideratione ſuæ
paruitatis, & diuinæ magnitudi
nis: & iſte vſus creſcit charitate
creſcente quanto.n. quia magis
Deum diligit, tanto magis elon
gatur a ſpiritu ſuperbiæ, & ma-
gis ſolicitatur aĩo, vt faciat ſem-
per quæ accepta ſunt Deo. Ter-
tio notandũ, ꝙ cũ obiectũ timo
ris ſit malũ, videtur eſſe difficul
tas qualiter Deus ſit timendus.
Pro quo notandum ſm Tho. ꝙ 1. 2. q. 19.
duplex eſt obiectum timoris. Pri
mum eſt directũ, quod eſt ipſum
malum, quod bono refugit, &
hoc modo non poteſt Deus eſſe
obiectũ timoris. Aliud eſt obie-
ctum timoris, quaſi indirectum,
& mediatum, videlicet: id quod
eſt cauſa, vel obiectum mali. Et
ſic Deus timetur pro quanto eſt
cauſa mali pœnę, quod ab eo in-
fligitur, & inquantum eſt obie-
ctũ, mali culpę. Eſt.n. id quod
per culpam offenditur, ſic ergo
timendus eſt Deus, & iſte timor
domini dicitur initium ſapien-
tiæ. Timor quidem ſeruilis, vt
principium extra diſponens ex-
pellendo peccatum. Timor autẽ
caſtus, vel filialis, eſt quaſi pri-
mus ſapientiæ effectus. Cum.n.
ad ſapientiam pertineat, quòd vi
ta humana reguletur ſecundum
rationes diuinas:, hinc oportet
ſumere principiũ, vt homo Deũ
reuereatur, & ſe ei ſubijciat: ſic
enim conſequenter in omnibus
ſecundum Deum regulabitur.

His pręmiſſis, ponẽda eſt ta- Con. 1.
lis concluſio. Spes nõ concludit
timorẽ: patet, quia cum ſpe in-
formi ſtat timor ſeruilis, & cum
ſpe formata timor filialis: igitur.
Ad argumentum dicendum, ꝙ
vera ſpes excludit diffidentiam
de

de diuina bonitate,ſed non diffidentiam de propria fragilitate.

De Charitate.

Vtrũ ſit aliqua virtus Theologica inclinans ad diligendũ, &c.

Scot.3.d.27.q.1.

QVAESTIO. I.

DEinceps dicẽdum eſt de tertia virtute theologica, ſcilicet de charitate. Vbi primo quaeritur. Vtrũ ſit aliqua virtus theologica inclinans ad diligendum Deũ ſup oĩa,& ꝓximũ pp Deũ.

1 Primo arguitur,quòd non, qa ſecundum Philoſophum nõ eſt amicitia ad Deum, eo quod incomparabiliter excedit creaturam. Amicitia autem eſt inter aliquo modo aequales. *Etic.8.*

2 Secundo argu. Dicit Philoſophus. Amicabilia ad alterũ menſurantur ex his:quae ſunt ad ſeipſum. Menſuratum aũt non excedit menſurã,ergo nõ põt quis diligere Deũ pluſquã ſe. Et hoc etiã confirmatur, quia amicitia fundatur ſuper vnitatẽ.Impoſſibile autem eſt aliquid eſſe vnũ ęque amanti,ſicut ipſemet ſibi. *9.Ethic.*

3 Tertio arg. ꝙ nõ eadẽ charitate diligatur Deus, & proximus: vnius.n.habitus eſt vnũ obiectũ formale.In Deo aũt,& proximo eſt alia ratio bonitatis.

4 Quarto arg. Habitus quo diligitur Deus eſt theologicus:ergo ſolum Deum habet pro obiecto: patet conſequentia, quia ſi poſſet reſpicere aliud obiectũ,prout attribuitur ipſi Deo,ſequeretur, quòd omnium poſſet eſſe vnus habitus intellectualis: ac etiam vnus appetitiuus, quia omnia attribuuntur ad vnum.

Quinto arg. Alius eſt habitus principij, & concluſionis: ergo ſimiliter in appetitiuis,alius eſt habitus finis,& eius qđ eſt ad finẽ.Charitas aũt eſt finis:igitur. 5

Contra eſt Aug. Primo notandum ſm Sco.ꝙ per ſe notum eſt optimũ eſſe ſummę diligẽdum, ſicut rectitudo primi principij in operabilibus: aliquid.n. eſt ſumme diligẽdũ, & nõ niſi ſumme bonum. Ad illum ergo actũ põteſſe aliqua virtus inclinans. Et haec theologica, quia circa Deum immediate, & immediate innititur primae regulae humanorum actuum,& nata eſt infundi a Deo, & ſic perficere ſupremam animae portionem. Hanc ergo virtutem perficientem voluntatem in ordine ad Deum, inquantum ipſa voluntas habet affectionem iuſticiae, vocamus charitatẽ. Secundo notandũ, ꝙ ſicut dicit Scotus, vbi ſup. ratio obiectiua charitatis,poteſt intelligi tripliciter. Vel prima, quae ſecundum ſe nata eſt per ſe eſſe ratio terminandi actum. Vel ſecunda, quae eſt aliqua ratio praecedens actum, propter quam natus eſt actus elici circa obiectũ. Vel tertia,quę quaſi concomitatur, immo quaſi ſequitur actum elicitum. Prima eſt propriè, & ſtrictè ratio obiectiua, & hęc eſt ratio Dei in ſe. Eſſentia enim diuina eſt formalis ratio terminãdi omnẽ actum,& habitũ theologicum: potentia enim reſpiciens aliquod obiectum commune, *Lib. de doc.chri. 3.d.27.*

ne, ſiue in ratione motiui, ſiue in rōne terminatiui, nō pōt perfectiſſime quietari, niſi in eo ſolo, in quo eſt perfectiſſima ratio obiecti adęquati. In ſolo autem Deo ſub rōne abſoluta deitatis eſt perfectiſſima ratio entitatis. Secūda aūt ratio pōt aliquo mō dici obiectiua actus, qa nata eſt allicere aliqualiter ad amandū. Et talis eſt rō regulatiua huius eſſentię ad amantē, inquātū eſt bonū illi conueniens, & cōmunicatiuum ſui. Non.n.ſola bonitas infinita, ſiue hæc eſſentia, allicit ad amandū, ſed etiā, ꝙ hęc bonitas amauerit me, cōmunicando ſe mihi hoc ſecundario allicit. Tertia ratio, quæ eſt eſſe obiectum finiens actum, nō eſt proprie rō formalis obiectiua, qa naturaliter ſequitur actum elicitū. Et tamen pro quanto ſemper cōcomitatur actū, poſſet poni aliqua ratio obiecti. Et hoc modo diligitur Deus, inquantum eſt bonum beatificum diligentis. Vnde impropriiſſime loquunt̄ dicentes, Deum inquantum eſt obiectum beatificum, eſſe obiectum charitatis, ſi intelligant per beatificum reſpectum actualem, inquantum ſcilicet terminat reſpectum actus beatifici. Si autem intelligant reſpectū aptitudinalem, tunc illa non eſt ratio terminandi, niſi quia natura eſt ratio terminandi. Tertio notandum ſecundum Scot. vbi ſupra, quod ex puris naturalibus poteſt quæcunque voluntas ſaltem in ſtatu naturæ inſtitutę diligere Deū ſuper omnia. Dictat enim ratio naturalis ſolum ſummum bonū infinitum eſſe ſumme diligendum, ergo poteſt hoc voluntas ex puris naturalibus: nihil enim poteſt intellectus recte dictare id, quod dictatū, non poſſit voluntas naturaliter tendere, aliàs voluntas eſſet naturaliter mala, vel ſaltem, non libera ad tendendum in quodlibet ſecundum illam rationem boni, ſecundum quam oſtenditur ſibi ab intellectu. Præterea habitus non dat poſſe ſimpliciter, quia tunc eſſet potentia, ſed voluntas cum habitu pōt diligere Deum ſuper oīa: ergo etiā ſine habitu. Pręterea ex naturalibus pōt voluntas frui aliquo, & nō neceſſario inordinate: non eſt aūt ordinata fruitio circa aliud a Deo. igitur. Addit̄ ēt quędā perſuaſio theologica, quia ſi nullus pōt ex puris naturalibus diligere Deū ſuper oīa, ſeqtur, ꝙ aliquis inueniens ſe pronum ad talē actum, poſſet ſcire ſe eſſe in charitate, quia ſine charitate non eſſet talis pronitas conſequens eſt falſum: igitur. Ex dictis ſequitur, ꝙ poteſt eſſe charitas acquiſita ex actibus frequentatis, non tamē erit habitus eiuſdē ſpeciei cum charitate infuſa, licet habeat actum ſimilem, quęcunque enim natura non poteſt eſſe ab aliquo efficiente eiuſdem ſpeciei cum efficiente alterius non eſt eiuſdem ſpeciei cum illa altera, ſicut eſt in propoſito. Quarto notandum, quod Deum diligi ſuper omnia, poteſt intelligi dupliciter, vt ponit Sco. vbi ſupra. Vno modo extenſiue, plus, videlicet, diligendo Deum, quàm omnia alia, & citius volēdo omnia alia non eſſe, quàm Deum non eſſe. Alio modo intenſiue, puta ex maiori affectu, volēdo plus Deo

bene

bene eſſe, quàm alicui alieri.
Vtroque autem modo tenemur
diligere Deũ ſuper omnia,& mo
dus ille diligendi cadit ſub præ-
cepto obligante quo ad ſemper
oppoſitum fugiendũ, ne ſcilicet
inſit actus odij, ſed pro aliquãdo
ad actum elicitũ:ille enim actus
eſt circa finem,ex cuius bonitate
deſcẽdit omnis bonitas moralis
in actibus,qui ſunt ad finem. Et
forte determinauit Deus illud
præceptum præcipiendo ſancti-
ficationẽ ſabbati, vt ſcilicet ma-
neat vnuſquiſq; apud ſe recolli-
gendo ſe,& aſcendendo ad Deũ.
Et eccleſia ſpecificauit quantũ
ad miſſam audiendam die domi
nico. Non tamen impleri poteſt
in via illud præceptum, quantũ
ad omnes conditiones, quæ ex-
ponuntur per illas additiones
ex toto corde tuo,& ex tota ani-
ma &c.quia non poteſt eſſe in vi
ta iſta tanta recollectio virium,
vt amoris impedimentis poſſit
voluntas tanto conatu ferri, quã
to poſſet ſi vires eſſent vnitæ, &
non impeditæ. Et quo ad hoc de
bet intelligi dictum Auguſtini,
quòd præceptum illud non im-
pletur in via. Pulchre autem di-
cit Bon. ꝙ tenemur, & poſſum⁹
in via diligere Deum ſuper om-
nia ex toto corde,excludẽdo om
nem affectum cõtrarium, id eſt,
ꝙ nihil diligatur ſupra Deum,
vel æqualiter ipſi Deo. Non autẽ
excludendo omnem affectũ ex-
traneum, ita quòd amor plene
dominetur cordi, ſic quòd om-
nis motus cordis per amorẽ re-
feratur in Deum, quod non põt
haberi ante adeptionem gloriæ,
hoc ergo non exprimitur in præ
cepto,quia teneamur illud in via
implere, ſed vt ſciamus quo per
amorẽ tendere debeamus, quia
enim plenitudo legis eſt dile-
ctio, ideo voluit ſpiritusſanctus
circa præceptum diuinæ dilectio
nis exprimere complementum,
ad quod ſingula bona, & manda
ta ordinant̃ potius, quàm in ali-
quo aliorum præceptorum. Quin
to notandum ſm Sco. vbi ſupra,
ꝙ ille habitus charitatis quantũ
ad ſubſtantiam actus, dat aliquã
intentionem vlteriorẽ, quàm ea
dem potentia ex æquali conatu
dare poſſet actui ſuo. Et quantũ
ad illã circunſtantiam, q̃ eſt eſſe
acceptũ Deo,principaliter eſt a-
ctus ille a charitate, ſicut ſupra-
dictũ eſt, & ſunt realiter iidem
actus, ꝙ aũt habitus ille ſit infu
ſus, ꝓbari non põt rõne naturali,
ſed ſolũ fide tenet̃, & bona con-
gruitas apparet:qa quãtũ ad act⁹
circa Deũ immediate probabile
eſt,ꝙ non poſſit perfectiſſime ꝑ
fici ſuprema portio,niſi ĩmedia-
te a Deo. Sexto notãdũ ſm Sco.
vbi ſup. ꝙ amor Dei quo appro-
priat̃ Deus amãti, quo videlicet
amat̃,vt non cõdiligẽdus ab alio
eſt inordinatus, qa Deus, qui eſt
bonũ cõe nõ vult eſſe bonũ pri-
uatũ alicuius. Eſt etiã amor ille
imperfectus, qa ſicut dicit Rich.
Perfecte diligens, vult dilectum
diligi ab alio, cuius amicitia ſit
ei grata,vel nõ diſplicẽs. Ex quo
patet, qualiter ſit vnus habitus,
quo primo diligimus Deũ, & ſe-
cundario proximum: ex hoc.n.
maxime diligo proximum pro-
pter Deum, cum volo ſibi bonũ
illud, quod eſt Deum diligi ab
eo. Actus ergo priuatus amandi
Deum, qui ſcilicet excludit amo
rem proximi, nullo modo po-
teſt

teſt eſſe ex habitu charitatis. Vlterius ſequitur, quòd cum certũ ſit beatorũ dilectionẽ eſſe Deo gratam, abſolute debemus velle Deũ ab eis diligi. Et quia de quo cunque viatore ſignato hoc eſt dubium, debeo hoc ſibi velle ex conditione, ſcilicet ſi placet Deo ab eo diligi, vel quando placet.

Circa viatores autẽ in communi, quia ſemper ſupponẽdum eſt aliquos eſſe ſibi gratos, poteſt haberi abſolute actus volendi Deũ ab eis diligi. Septimo notandum ſecundum eundem Sco. vbi ſupra, quòd charitas ex hoc, ꝙ eſt principium tendendi in Deũ actu directo, eſt principium reflectendi ſuper actus illos quibus tenditur in Deũ. Et ideo eſt principium reflectendi immediate ſuper actum, quo habens charitatem diligit Deum. igitur, poſt Deum immediatiſſime vult qs charitate diligere Deum, & hoc volendo diligit ſe, quia vult ſibi bonum iuſticiæ immediate, igitur poſt Deum tenetur quis ſe diligere ex charitate. Quod etiam confirmatur, ſic, quia rationes diligibilis ſunt rationes bonitatis, & vnitatis. Poſt bonum autem infinitum, in quo eſt perfectiſſima ratio bonitatis, occurrit in ſeipſo alia ratio maxima, ſcilicet vnitatis. igitur. Quare autem non ponitur præceptum de dilectione ſui, ſicut de dilectione
3. ſent. proximi, Dicit Tho. ꝙ non opor
d. 21. tuit, quia ad hoc ſatis inclinat natura. Octauo notandum ſe-
3. d. 27. cundum Bonauen. quòd ad videndum an Deus, & proximus eodem actu amandi diligantur triplex eſt conſideratio Dei, & proximi. Prima eſt, qua cõſideratur Deus ſub ratione finis, & proximus ſub ratione entis ad finem, & ſic eodẽ amore diligitur Deus & proximus. Secunda eſt qua conſideratur Deus, vt bonũ optatum, & proximus, vt is cui id bonũ optatur, & adhuc eodẽ amore vterque diligitur. Tertia eſt conſideratio qua conſiderantur, vt obiecta ediuerſo diſtincta, & ſic non poſſunt eodem actu diligi. Alius enim eſt actus quo volo bonum Deo, & alius quo volo bonum proximo, quia alius & alius eſt dilectionis terminus. Inter quos actus prior eſt motus dilectionis in Deum, ſecundũ primam inclinationẽ habitus charitatis, cum Deus ſit charitatis obiectũ principale, & inclinatio reſpectu Dei ſit cauſa inclinationis reſpectu proximi. Charitas enim facit diligere Deum propter ſe, & proximũ propter Deũ. Sed quantum ad exercitij perfectionem, prior eſt dilectio proximi. Qui enim vult eſſe ꝑfectus amator Dei, primo ſe debet exercere in amore proximi ſic, vt qui vult eſſe bonus contemplatiuus prius debet eſſe bonus actiuus, ſicut docet Greg. Et in huius rei ſignum bis datus eſt apoſtolus ſpiritusſanctus. Primo in terra.
Io. xx. Secundo de cælo Act. ij. *Io. 20.*

His præmiſſis, ponẽdæ ſunt ſe *Act. 2.*
ptem cõcluſiones. Prima eſt. Po- *Con. 1.*
nenda eſt aliqua virtus theologica inclinans ad diligendũ Deũ ſup oĩa, patet ex primo notabili.

Secunda cõcluſio. Virtus cha- *Con. 2.*
ritatis, q̃ inclinat ad diligendũ Deũ ſuper omnia diſtinguit a fide, & ſpe, patet qa actus eius diſtinguitur ab actibus illarum.

Tertia cõcluſio. Charitas in- *Con. 3.*
fuſa

fuſa non põt eſſe informis,patet, qa formã eſſe informẽ eſt impoſſibile, ſed charitas eſt forma virtutũ: igitur. Vnde dicit Hugo de ſancto Victore. Charitatem nullus malus habere poteſt.

Con.4. Quarta concluſio. Actus elicitus charitatis, primo eſt meritorius,probatꝛ, quia ex eo oritꝛ ratio meriti, quo immediate conuertimur in Deum. Hoc autem fit p actum charitatis.

Con.5. Quinta cõcluſio. Eodẽ habitu charitatis,quo diligimus Deum, diligimus & proximum,patet ex ſexto notabili.

Con.6. Sexta concluſio. Prius ex charitate tenetur quis ſeipſum diligere, quàm proximum, patet ex ſeptimo notabili.

Con.7. Septima cõcluſio. Quandoque eodẽ actu amãdi diligimus Deũ & proximũ, & quandoq; ex diuerſo,patet ex octauo notabili.

1 Ad primũ arg.dicendum,ꝙ ſicut dicit Scotus, charitas ꝓprie dici poteſt amicitia, licet nõ omnino accipiẽdo amicitiã ſtricte, ſicut accipit philoſophus,ſed aliquantulum extendẽdo, vnde in ordine ad Deum eſt aliqd excellẽtius amicitia. Et ſi dicatur, ꝙ æqualitas eſt rõ amicitiæ verũ eſt ſuppoſita honeſtate, q̃ eſt prima rõ amabilis. Æqualitas autẽ eſt rõ amicitiæ ſtricte ſumptæ.

2 Ad ſecundum argumentũ dicit Sco.ꝙ illud philoſophi debet intelligi quantũ ad innoteſcentiam. Innoteſcit quippe amicitia ad alterum,quando appeto alteri ſimilia his,quæ mihi, ſed non quantum ad per ſe rationem. Et cum arguitur de vnitate, dicẽdũ, ꝙ duæ conditiones concurrunt in obiecto amabili, ſcilicet vnitas,& bonitas. Et licet vnitas ſuperet bonitatem, tamen bonitas ex alia parte recompenſat.

Ad tertium argumẽtum dicit Scotus,quòd ratio bonitatis proximi, non eſt ratio terminandi actum,ſed tantum ratio bonitatis diuinæ, quia ſi in bonitatem proximi tendat, hoc non eſt niſi actu reflexo, qui ſemper tendit vlterius in obiectũ actus recti. 3

Ad quartum argumentum dicit Scotus, ꝙ charitas habet pro obiecto quietatiuo tantũ, Deum tamen pro obiecto proximo in actu reflexo poteſt habere aliquid creatum. 4

Ad quintum argumentũ dicit Scotus, ꝙ per habitum principij tenditur in principium ſecundũ propriam veritatẽ, quam habet ex terminis. Et per habitum cõcluſionis tenditur in concluſionem ſecundum propriam veritatem eius quam habet ex terminis,aliam a veritate principij: nõ ſic eſt in propoſito, ſed tantum eſt vna bonitas,quæ eſt ratio tẽdendi. Nõ enim mouet me plus bonitas proximi,quàm feſtuce,ſi feſtuca poſſet Deum diligere: ſi enim ꝑfecte diligo eũ,volo eum diligi ab oĩpotẽte diligere eum ordinate,cuius dilectio ei placet. 5

Vtrum ex charitate ſint diligenda corpora noſtra.

Thom. 2.2.q.25.art.5.Dur.3.d.28. quæſt.1.

SEcundo quæritur Vtrum ex charitate diligenda ſint corpora noſtra.

Primo arg.ꝙ non,quia corpora noſtra nos impediũt a beatitudine 1

cut ad propinquum. Ad corpora autem habet vniformiter comparari. Secunda pars probatur, quia dicit Auguſtinus libro de doctrina chriſtiana. Ea ſola ſunt ex charitate diligenda, quæ nobiſcū ſocietate quadam referuntur in Deum: ſicut eſt homo, & angelus, & corpus noſtrum, ſed irrationalia nō ſunt huiuſmodi, igr. Notandum tñ, ſicut dicit Bona. ꝙ ex charitate poteſt aliquid diligi tripliciter. Vno modo ſic, ꝙ charitas ponat circa dilectū, affectionem, & finem: & ſic ſolus Deus diligẽter ex charitate. Alio modo ſic, quòd circa dilectū ponat affectionem, non tamen finem, & ſic diligit̃ proximus ex charitate, quia circa proximum affectu charitatis afficimur optādo ei ſummum bonum, non propter ipſum, ſed propter Deum. Tertio modo ſic, quòd charitas circa dilectum, nec finem, nec affectionem ponat intuitu ſui, ſed ſolū ratione illius, propter quod diligit, & hoc modo creaturæ irrationales, in quibus Deus relucet, diliguntur ex charitate, licet impropriè. Vel ſicut dicit Tho.

1.2.q. 25.ar.1. creaturæ irrationales diliguntur ex charitate amore concupiſcentiæ, ſicut bona, quæ aliis volumus, inquantum ſcilicet ex charitate volumus eas conſeruari ad gloriam Dei, & vtilitatem hominum: & ſic ēt Deus eas diligit.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ antecedens verum eſt de corporibus noſtris quantum ad vitioſitatem concupiſcentiæ, quæ eſt odienda, & non quantum ad cōditionem naturæ.

2 Ad ſecundum arg. dicendū, ꝙ licet corpus humanum non ſit ad imaginem, eſt tamen vnitum animæ, quæ eſt ad imaginem Dei in vnitate naturæ. Et ratione illius eſt beatitudinis cōparticipabile.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ licet corpus noſtrum ſit corruptibile ad tempus, eſt tñ ordinatum ad perpetuā incorruptionē.

Vtrum maioris perfectionis ſit diligere amicum, quàm inimicum.

Scot.3.d.30.q.1.D.Tho.2.2.q.25 articulo 1.

QVAESTIO. III.

Tertio quæritur. Vtrum maioris perfectionis ſit diligere amicum, q̃ inimicum?

Primo arguitur, ꝙ ſic, quia dilectionē inimicorū ponit Ambr. in vltimo gradu, igitur. 1

Secundo arg. Motus charitatis erga amicum eſt feruentior, quā erga inimicum igitur. 2

Tertio arg. ꝙ non ſit inimicus diligendus, quia Lucæ. x. phariſęo interroganti, quis eſt meus proximus? Reſpondit Chriſtus. Qui fecit miſericordiam cum illo: ergo videtur determinaſſe, ꝙ ſolus habendus eſt proximus, q talia facit, ſed inimicus non facit talia, igitur. 3 *Luc.10.*

Quarto arg. tertii Reg.7. ſuper illud. Fecit mare. Dicit gloſa. Decem præceptis in lege Deus omnia, quę facere debemus expreſ- 4 *3.Reg.7*

ſit:

ſit: ſed ibi nõ eſt aliquod præceptum de diligendo inimicum.

5 Quinto ar. Mat. v. dr̃. Audiſtis, *Math. 5* quia dictũ eſt antiquis. Odio habebis inimicũ tuum: ſed moralia pręcepta manẽt eadẽ in lege noua, quæ & in veteri: igitur.

6 Sexto arguitur. 2. Topicorum: *2. Topic.* in contrarijs tenet conſequentia in ſeipſis, ergo ſicut amicus eſt diligendus: inimicus eſt odiendus.

Mat. 5. Contra. Math. v. Si diligetis eos, qui vos diligunt: quã mercedẽ habebitis? Gloſ. nullã in cęlo.

3. d. 30. q. 2. Primo notandũ ſm Scot. quod inimicus põt dupliciter conſiderari. Vno mõ per ſe, inquantũ inimicus, & ſic nõ eſt diligendus. Alio modo per accidens, inquãtum hõ, & tunc poſſumus loqui de dilectione dupliciter. Vno modo poſitiuè per modũ actus eliciendi. Alio modo quaſi prohibitiuè per modum actus contrarij arcendi, & iſtud ſm eſt magis neceſſarium. Præcepta enim affirmatiua, magis obligant ne contraria eorũ fiant: & hoc modo accipiendo diligere, pro non odire: ſiue pro non nolle bonũ, diſtinguendum eſt de bono.

Quoddam .n. eſt bonum ſpirituale .ſ. quo attingit homo; vel quo natus eſt attingere Deũ. Aliud eſt bonũ indifferens, quod põt ordinare ad illud, & ad oppoſitum: quantũ ad prima bona, nõ poſſumus odire, ſiue nolle illa bona ſibi, quia hoc non ſtát cũ hoc, quod eſt perfecte diligere Deum, vt patet ex ſupradictis. Sed de bonis indifferentibus videtur, quòd poſſim nolle illa proximo. Tum, quia poſſum ordinate illa nolle mihi. Poſſum enim ordinate nolle mihi diuitias, ſanitatem, & vniuerſaliter omnia neceſſaria ad vitam corporalem, vel contemnendo eam, vel volendo Deum infligere mihi propter peccata mea, vel voluntate conſequente acceptando ea inflicta, vel de eis gaudendo: poſſum ergo modis iſtis, velle oppoſita talium bonorum inimicis, vt paupertatem voluntariam, ſiue diuitiarum contemptum, & aliqua mala ſibi infligi ad correptionem, ſi credamus eos per commoda augere peccata. De vita tamen corporali videtur dubium. Licet enim priuatio diuitiarum, fortitudinis, & ſanitatis, & talium poſſit eſſe occaſio pœnitentiæ: non tamen priuatio vitæ corporalis, quia poſt mortem non eſt pœnitentia. Dicendum, quòd poteſt quis ordinate velle proximo mortem corporalem ſub conditione, puta ſi credat eum finaliter futurũ malũ: tunc .n. poteſt ſibi optare mortem, vel vt det locũ iuſtis, quos impedit, vel ne addat peccata peccatis. Et iſtæ duę cauſæ colliguntur ex verbis beatę Anaſtaſię ad Griſogonum, vt patet in legenda beati Griſogoni. Patet itaque, quod non poteſt quis velle abſolute mortem corporalem Proximo; immo magis nolle: Vbi ſciendum, ꝙ quando ex poſitione conditionis ſimpliciter nolitę, aliquis vult aliqd non ſimpliciter vult, ſed magis reſpuit, ſicut patet de proijciente merces in mare propter tempeſtatem. In omnibus autem caſibus, propter quos mors proximi eſt volenda, illud propter quod eſt volẽda, ſimpliciter eſt nolendum.

nolendum. Vnde etiam tenetur iudex nolle criminalē eſſe reum & patiens perſecutionem tyrannorum tenetur eos nolle eſſe tyrannos. Tenetur etiam quilibet quantum in ſe eſt nole aliquem finaliter eſſe reprobum. Si ergo ponantur oppoſita iſtorum, poteſt quis velle alteri potius mortem, tamen cum quadam triſtitia, quod non eſt ſimpliciter velle, quia velle conditionatum ſufficit ad cauſandum triſtitiam ſi oppoſitum veniat. Secundo notandum, quòd loquendo de actu poſitiuo diligendi inimicū, non videtur quis teneri aliquādo habere actum diligēdi proximum, quia nec tenetur cogitare actu de eo, & ſi cogitet, non eſt neceſſe ipſum diligere, quia abſq; hoc poteſt habere circa finem actus ordinatos, & circa ea, quæ ſunt ad finem cōſequendum neceſſaria. Si tamen appareat alicui euidens neceſſitas proximi, puta, quòd ſine ipſo non poteſt habere neceſſaria ad attingendū finem vltimū, tunc tenetur quis velle bonum ſpirituale proximo, & exequi operatione efficaci ſi facultas adeſt, diuitias autē, & huiuſmodi, quorum oppoſita poteſt ſibi velle, non tenetur poſitiuè velle. Vitam autem corporalem tenetur quis velle proximo actu interiori, & eam ſeruare actu exteriori, ſi nō aſſit alius proximus, qui poſſit eum iuuare & iuuet. Supponēdum eſt enim, quod ſi eſt bonus, ſi ſuperuiuat erit melior: & ſi malus, ꝙ corrigetur, hoc enim eſt pie iudicare.

3.d.30. Tertio notandum ſecundum Bonaenturam, quòd de dilectione amicorum, & de dilectione inimicorum poſſumus loqui dupliciter. Vno modo prout comparantur ad diuerſos habitus & radices: & ſic abſque dubio maius eſt diligere inimicum, quàm amicum, & perfectiori habitu ad hoc indigemus. Alio modo prout ab eadem charitate procedunt, & ſic ęqualitatem habent in ratione meriti reſpectu premii ſubſtantialis. Reſpectu vero premii accidētalis mutuo ſe excedunt. Dilectio enim amici excedit in feruore, & frequētatione. Dilectio vero inimici purior, eſt & difficilior. Omnibus aūt pēſatis dicūt aliq, ꝙ dilectio amici melior eſt, q̄a intenſior, & plus hēt de ratione boni. Et hoc videtur dicere Aug. in Enchiridion. *Augu. in Enchir.*

Con. 1. His præmiſſis, ponendę ſunt tres concl. Prima eſt. Et ſi inimicus non ſit diligendus ex charitate inquantum inimicus: bene tamen inquantum homo, patet, quia inquantum inimicus eſt malus, inquantum vero homo eſt noſter proximus.

Con. 2. Secunda concluſ. Et ſi inimicos nō teneamur diligere volendo ſibi bona temporalia ſimpliciter: bene tamen volendo ſpiritualia: patet ex primo & ſecundo notabili.

Con. 3. Tertia concl. Simpliciter loquēdo dilectio inimicorū videtur eſſe melior dilectione amicorū. probat Bonauentura, quia dilectio inimicorū purior eſt, quia nihil habet ad mixtum de carnalitate. Eſt.n. liberalior, quia minus habet de obligationis neceſſitate: eſt etiam difficilior, ideo eſt maioris meriti. Ad primum argumentum dicendū, quod Ambroſius non intendit ibi ponere

gradum perfectionis in dilectio
ne, ſed gradum obligationis.
2 Ad ſecundũ argumentum di-
cendum, quòd non valet conſe-
quentia, quia licet dilectio amici
ſit feruentior : dilectio tamen
inimici eſt difficilior, qa ibi eſt
maior reſiſtentia.
3 Ad tertiũ arg. dicit Sco. quòd
proximus dicit relationẽ equi-
parantiæ, ſi ergo faciens miſeri-
cordiam eſt proximus : ſequitur
quòd ille, cui fit miſericordia ha
bendus eſt vt proximus. Quili-
bet ergo quantuncũque extrane
us, cui poſſum ſeruire in neceſſi
tate, eſt habendus vt proximus.
Et generaliter omnis potens be
ne pati a nobis, ſiue paſſione ex
teriori, ſiue dilectione paſſiua,
eſt habendus vt proximus. Vnde
beati qui poſſunt a nobis diligi,
ſunt noſtri proximi. Deus aũt li
cet bene diligatur : tamen ex di
lectione alicuius non poteſt ſi-
bi addi aliquod bonum : & ideo
non comprehenditur, vt ſub
proximo.
4 Ad quartum argu. dicit Sco.
quòd omnia pręcepta ſecundę
tabulæ explicãt illud pręceptũ.
Diliges proximum, quia ſpeci-
ficantur illa, in quibus non de
beo odire inimicum, puta non
occidere, non furari, non me-
chari, &c.
5 Ad quintum arg. dicit Scotus,
quòd ſignanter dicit Saluator: di
ctum eſt, & non ſcriptum eſt,
quia licet ſcriptum erat. Di-
liges amicum tuum, non ta-
men ſcriptum erat. Odies inimi
cũ. Sed Iudęi peruertẽtes ſcriptu
ram, hoc arguũt a cõtrario ſenſu.
6 Ad ſextum ar. dicit Scot. quòd
illa regula topica non intelligi-
tur niſi de contrariis præciſis,
quando videlicet ambo contra-
ria nõ ſubſunt ex vna parte vni
extremo alterius contrarietatis,
quod non eſt in propoſito, quia
ſub ratione diligibilis contine-
tur amicus, & inimicus, loquen-
do de inimico per accidẽs, quia
eadẽ ratio diligibilitatis eſt in
vtroque, ſcilicet poſſibilitas di-
ligendi primũ obiectum charita
tis, inquantum ſunt imago Dei.

Vtrum ſit ordo aliquis in charitate.

T.2.2.q.26.art.1.Dur.3.d.29.q.1

QVarto quęritur. Vtrum ſit
ordo aliquis diligibilium
ex charitate?
Primo arguitur, quòd non, qa 1
caritas reſpectu diuerſorũ diligi
biliũ non eſt diſtincta: ordo aũt
pręſupponit diſtinctionẽ, igitur.
Secũdo argui. Vbi eſt ordo, ibi 2
eſt proportio, ſed Dei, & proxi-
mi, qui ſunt diligibiles ex chari
tate nulla eſt proportio, igitur.
Tertio argui. Non ponitur or- 3
do in fide reſpectu credibilium,
igitur.
Quarto argui. Omnibus ex cha 4
ritate diligendis idem bonum
optamus, igitur.
Cõtra. Canticorũ 3. Ordinauit *Can.3.*
in me charitatẽ. Primo notandũ *3.d.29.*
ſecundũ Bonauenturã, quòd cũ
amor charitatis ſit maxime libe
ralis: multa colligit in vnũ. Vbi
aũt colligũtur multa, nõ põt eſſe
rectitudo, niſi maius bonũ pręponatur minori. Charitas ergo
primo & ſup omnia diligit Deũ,
quia eſt ſummũ bonum. Deinde
plus

plùs diligit ſeipſum, q̃ proximũ. Sicut enim natura magis appetit conſeruationem ſui in ſe, quàm in ſuo ſimili: ſic charitas plus appetit perfici in ſeipſa, & in aĩa, in qua eſt, quòd charitatem aliã perficit in anima aliena. Inter proximos autem plus diligendi ſunt parentes, q̃ filij ordine charitatis, ſicut dic. Ambr. quod eſt intelligẽdum cæteris paribus. Et ratio huius eſt, quia plura beneficia recipimus a parentibus, q̃ a filijs: licet affectu naturali plus aliquãdo afficiatur hõ ad filios, q̃ ad parentes. Inter parentes autem cæteris paribus, videlicet loquendo præciſe de parentibus, inquantum sũt parentes magis eſt amandus pater, q̃ mater: hẽt enim excellentiorem rationem principij, vt dic. Tho. in ſecunda ſecundæ, quia videlicet pater eſt principium per modum principalis agentis. Preterea ſimpliciter plus diligendi ſunt parentes, q̃ vxor. Eſt. n. maior obligatio, licet ad cohabitandũ, ſiue ad conuiuendum vxor ſit magis diligẽda, vt di. Tho. ubi ſupra. Vlterius ſm ordinem, qui competit charitati ſm ſeipſam, videlicet pœnes magis & minus bonum, extraneus melior plus eſt diligendus domeſtico minus bono, aut malo, ſm vero ordinem, qui compe tit charitati ratione nature ſuſtratæ domeſtici præponẽdi sũt extraneis. Rurſus ſicut dic. Tho. ſecundum rationem excellentioris boni, & obligationis maioris, plus eſt diligendus benefactor, quam beneficiatus. Econtra vero, ſecundum rationem maioris coniunctionis: quia vt dicit philoſophus. Beneficiatus eſt quaſi *Eth. li. 9* opus benefactoris. Poſtremo magis eſt diligendus proximus, q̃ corpus proprium, vt dicit Aug. *Libro de doctrin. chriſt.* Sicut. n. dicit Thomas. Conſociatio in plena participatione beatitudinis, quæ eſt ratio diligendi proximum eſt maior ratio diligẽdi, q̃ participatio beatitudinis p redundantiam, quæ eſt ratio diligendi proprium corpus. *2. 2. q. 26.* Sicut autem dicit beatus Bonauentura, *3. d. 30.* ordo charitatis ſecundum differentias preaſſignatas, non ſolũ attenditur quoad effectum exteriorem, ſed etiam quoad affectũ interiorem. Plus. n. penſat Deus ex quanto hõ facit, q̃ quantum facit, vt dicit Greg. Et hoc eſt intelligendũ de affectu elicito principaliter a charitate, quo quis ſibi, vel alteri optat ſummum bonum. Loquẽdo. n. de affectu, qui eſt quędã paſſio muliebris complacentiæ, ille potius reſpicit ſenſibilem experientiam, q̃ rationis electionem, quantum vero ad affectum, quo quis optat ſibi, vel alteri temporale bonum ſecundum diuerſas oportunitates, poteſt & debet homo eſſe magis, & minus beneficus.

Con. 1. His præmiſſis ponenda eſt talis conclu. In charitate eſt ordo reſpectu eorum, quæ ſunt ex charitate diligibilia, patet ſecundũ Auguſti. libro de doctrina Chriſtiana. Item probat Bonauentura. Charitas eſt ractificare affectum, ſed affectus nõ eſt rectus, niſi prępon at maius bonum minori bono.

1 Ad primum arg. dicendum, quòd licet in charitate non ſit diſtinctio ex parte habitus: bene tamen ex parte diligendorum, & actuum.

2 Ad ſecundum arg. dicendũ, ꝙ licet Dei & proximi non ſit proportio ſtrictè dicta, quæ eſt commenſuratio rerum eiuſdem generis, eſt tñ proportio large ſumpta, quæ attēditur ſm conueniētiā ordinis: puta prioris & poſterioris: melioris, & minus boni.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia oēs articuli fidei ad ſummā veritatē uniformiter comparantur, ſm ꝙ fide credunt, non omnia autem diligibilia habent vniformiter comparari ad ſummā Dei bonitatē.

Ad quartum, patet reſponſio ex dictis in primo notando.

Vtrum habēs perfectam charitatem, teneatur ea quæ ſunt perfectionis implere.

Tho.2.2.q.27.per totum.

QVinto quæritur. Vtrum habens perfectam charitatē, teneatur ea, quæ ſunt perfectionis implere?

1 Primo arg. quod ſic, quia Mat. 5. dicitur. Eſtote perfecti, ſicut & pater veſter cœleſtis perfectus eſt. Hoc dicitur Apoſtolis, & Apoſtolicis viris. *Mat.5.*

2 Secundo arg. Gregor. in quadā Omelia dicit. Cum augentur dona rationes etiam creſcunt donorum, ergo cui datur perfecta charitas vr̃ teneri ad opē pfectionis.

3 Tertio arg. Sicut ſe habet charitas imperfecta ad opera ſimplicis iuſtitiæ, ſic charitas perfecta ad opera perfectæ iuſtitię, ſed habēs charitatē imperfectā tenet ad opera ſimplicis iuſtitiæ, igr̃.

4 Quarto arg. Habens charitatē, tenetur nō deficere: charitas autem proficit, aut deficit, ergo tenetur proficere, ſed qui hēt perfectā charitatē non pōt ꝓficere, niſi in operibus perfectis, igitur.

Contra. Sola obſeruantia mādatorum ſufficit ad ſalutē, iuxta illud Mat. 19. Si uis ad uitā ingredi, ſerua mandata. *Mat.19* Primo notandũ, quòd aliqui dixerunt, quòd homo ex quantulacunque charitate reſiſtere, poteſt quātecũque tentationi. Alij autē dixerunt, ꝙ non. Beatus autem Bonau. vtitur quadam diſtinctione, quia ſi loquamur de gratia per comparationem ad libertatem voluntatis, & ad Deum adiuuantem: ſic vera eſt prima opinio. Si vero loquamur per comparationem ad vitium difficultatis, & pronitatis, ſic verum dicit ſecunda opinio. Quando.n. fortis eſt impetus concupiſcentię, aut alterius tentationis, non ſufficit charitas, niſi ſit adeo fortis, vt vigore ſuo refrenet a malo. Secundo notandum, ꝙ hō in quantulacunq; charitate conſtitutus, tenetur ꝓ loco, & tempore mortē pro Chriſto ſubire. *3.d.30.* Vbi conſiderandũ ſm Bonauē. quòd ſubire mortem intentione placendi Deo contingere poteſt tripliciter. Vno modo quando neceſſitas adeſt, uel defendendi iuſtitiam, vel amittendi uitam. Secundo modo quādo ſe offert oportunitas diuinā gloriam manifeſtandi, & ędificādi Eccleſiam. Tertio modo ſolum, ex hoc, quòd aliquis vitam hēt exoſam. Primum eſt iuſtitiæ, & neceſſitatis. Secundum eſt perfectionis, & ſupererogationis. Tertium autem eſt crudelitatis. Tertio notandum ſecundum Bonauenturam ubi ſupra, quòd quintuplex

tuplex

tuplex eſt perfectio. Prima eſt pefectio ſufficientię, quæ conſiſtit in adimpletione mandatorũ. Et de hac dicitur Mat. 5. Eſto te perfecti, &c. Secunda eſt perfectio religionis, quę conſiſtit in obſeruantia conſiliorum, de qua dicitur Matt. 19. Si uis perfectus eſſe, vade, & vende omnia, quæ habes, &c. Tertia eſt perfectio prælationis, quæ conſiſtit in regimine ſubditorum. Et de hac dicitur Luc. 6. Perfectus omnis erit ſi ſit ſicut magiſter eius. Quarta eſt perfectio operationis, quæ cõſiſtit in oſtenſionem exemplorum. Et de hac dicitur Ge. 6. Noe vir iuſtus, atque perfectus. Quinta eſt perfectio tranquillitatis, quæ cõſiſtit in conſummatione difficillimorum, & optimorũ. Et de hac dicitur primæ Ioã. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem. Similiter quintuplex notari poteſt obligatio. Prima eſt propter mandatum diuinũ. Secunda eſt propter votum emiſſum. Tertia propter officium ſuſceptum. Quarta propter euitandum ſcandalum. Quinta propter conſcientię iudicium. Dicendũ ergo, quòd loquendo de prima pfectione omnes generaliter ad eam obligantur. Ad alias autem perfectiones non obligatur hõ etiam exiſtens in perfecta charitate, niſi interueniat aliud vinculum, q̃ Dei mandatum: puta votum, per quod obligaſ homo ad perfectionem religionis, vel officium ſuſceptum, per quod obligatur ad perfectionem prælationis, vel ſcandalum, ratione cuius obligatur ad perfectionem operationis, uel cõſcientiæ dictamen, per quod obligatur ad perfectionem tranquillitatis.

Mat. 5. Mat. 19 Luc. 6. Gen. 6. 1. Ioã. 4.

His præmiſſis, ponenda eſt talis conclu. Status charitatis perfectę, quantum eſt de ſe, nonam obligationem non inducit. Probat Bonauen. vbi ſupra, quia ſtatus charitatis perfectę non excedit ſtatum charitatis imperfectę in infinitum. Sed peccatum mortale excedit veniale in infinitũ, ergo quod eſt ueniale viro imperfecto non erit mortale perfecto quantũ eſt ex genere ſtatus, igr̃. Item ſi ſtatus perfectę charitatis nonam poneret obligationem de ſe videretur vir perfectus deterioris eſſe conditionis. Con. 1.

1 Ad primũ argu. patet ex tertio notabili.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ dictum Gregorij intelligitur quantum ad ea, quę ſunt neceſſitatis. Eſt prætereà dicendum, ꝙ Deus non ſemper exigit de neceſſitate ab hominem totum, quod poteſt, ſed de congruo & æquo, & tunc omiſſio non eſt mortalis, ſed uenialis, de qua etiam dominus exiget rationem.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia charitas imperfecta, tenet ad opera ſimplicis iuſtitiæ propter diuinum mãdatum. Opera autem perfectionis non ſic cadũt ſub præcepto.

4 Ad quartum argu. dicit Bona. ꝙ cũ dr̃, quòd charitas, aut proficit, aut deficit, hoc verum eſt de profectu, qui conſiſtit in bonorum operum multiplicatione, & iuſtitiæ exercitatione, nõ autem de profectu, qui conſiſtit in ipſius charitatis augmento.

Vtrum charitas maneat in patria.

Scot.3.d.31.q.1.

SExto quęritur. Vtrum cha-
ritas manet in patria non au-
tem fides, & ſpes.
1 Primo ar.ꝙ non,quia dicit A-
.13. poſt. primæ ad Cor.xiij. Euacua
bitur quod ex parte eſt. Sed cha-
ritas nunc eſt ex parte, quia im-
perfecta, igitur.
2 Secundo arg. Fides euacuatur,
quia eſt circa obiectum latẽs,ſed
circa idem eſt charitas. igitur.
3 Tertio ar. Eodem habitu con-
gu.de cupiſco aliquid, & quieſco in il-
lo. Nam ſecũdum Aug.ix.de tri-
nit. Appetitus inhiãtis, fit amor
fruẽtis, ſed ſpes eſt habitus ten-
dens in terminum; ergo etiã eſt
habitus quieſcẽdi in termino. er
go ſpes nõ euacuabitur in patria.
o.13 Contra eſt Apoſtolus primæ
.31. ad Cor.13. Primo notandum ſm
Sco.ꝙ nullus habitus ponendus
eſt manere fruſtra in patria. fru-
ſtra autẽ eſſet ibi habitus cuius
inclinatio tunc eſſet impoſſibi-
lis fides autem ex ratione ſua tã
tũm inclinat in uerum latens ſe
. 11 cũdum gloſ. ſuper illud ad Heb.
xj. Fides eſt argũ non apparen-
tium. Et ſpes tm̃ inclinat in bo-
num cõmodum abſens; iuxta il-
.8. lud ad Rom.viij. Spes quæ videt
non eſt ſpes accipiendo ſpem ꝑ
ſperato. inclinationes autem iſtę
non potuerunt haberi in patria,
vbi erit verum patens, & bonum
habitum: ergo iſti habitus non
manebunt. nec tamen oportet
alios habitus ſuccedere, quia nõ
eſt neceſſarium ponere aliquem
habitum creatum in patria qui
ſit principium videndi, uel te-
nendi obiectum ſaltem aliũ niſi
charitatem. Habitus enim non
ponitur in potentia niſi ad faci-
litandum potentiam ad elicien-
dum actum, præterquam in potẽ
tia intellectiua, in qua ponitur,
vt obiectum ſit pręſens: ſed o-
biectum ibi ſemper erit pręſens,
& ſemper agens, & potentia ſum
me facilitata. Actus autem vi-
dendi, & tenendi, qui ſucce-
dent actibus credendi, & ſpe-
randi, non habent propriè im-
poſſibilitatem ad habitus fidei,
& ſpei, quòd patet, quia Pau-
lus in raptu habuit actum viſio-
nis, & tamen non erat in eo e-
uacuatus habitus fidei. Eua-
cuantur ergo fides, & ſpes, non
quia ſuccedat eis aliquid impoſ-
ſibile, ſed, quia eſſent ſuper-
fluæ. Secundo notandum ſe-
cundum Scotum vbi ſupra. quòd
circa prædicta reſtat dubium,
quia videtum, quod ſpei, & fi-
dei formale obiectum ſit Deus
vt Deus: ſicut aliàs dictum eſt
de obiecto Theologiæ ita, quòd
latentia, uel abſentia non eſt
formalis ratio obiecti, & ita po
terunt manere iſti habitus. Et
eodem modo argui poteſt de a-
ctibus. Dicit ergo Scotus, quòd
reſpectu eiuſdem obiecti, & ſub
eadem formali ratione, poſſunt
eſſe multi actus, & non ſolum
potentiarum ordinatarum, ſed
etiam eiuſdem potentiæ diffe-
rentes ſecundum perfectum, &
imperfectum nedum in eadem
ſpecie, ſed etiam vt diuerſæ ſpe-
cies in eodem genere, puta reſpe
ctu Deĩ in ſe, non ſolũ ſunt actus
lii-

intelligendi,& volendi qui ſunt ſubordinati,ſed etiam actus dili gendi ſic,& ſic,non tantum differentes ſm magis, & minus in eadem ſpecie,ſed etiã vt diuerſę ſpecies. cuiuſmodi ſunt actus tenſionis,actus deſiderij nõ propter aliam rationem in obiecto, ſed propter approximationem obiecti ad reliquam cauſam partialem,quę ſufficit ad diſtinguẽdum ſpecie illos effectus. Et ſimilis diſtinctio poteſt poni habituum inclinantium ad tales actus. Tertio notandum ſecundum Scotũ vbi ſupra, quòd credibilia ſunt in triplici differentia. Quædam ſunt, quorum viſio per ſe pertinet ad beatitudinem: cuiuſmodi eſt trinitas perſonarum. Et de iſtis per ſe intelligendum eſt,quòd fidei ſuccedet viſio. Alia ſunt quorum viſio aliquo modo ad beatitudinem pertinet, non tamen eſſentialiter,nec etiam ſunt ſcibilia, ſed ſunt facta temporalia: cuiuſmodi ſunt credibilia de incarnatione. Et de talibus concomitanter fidei ſuccedet viſio, non tamen rei in ſe, quia in patria non videbitur Chriſtus in virginis vtero,ſed in verbo. Alia ſunt, nec vnquam viſib lia, nec ſcibilia, quia facta temporalia, nec pertinentia ad beatitudinẽ principaliter, nec conconitanter: cuiuſmodi ſunt aliqua vera pertinentia ad actus humanos. De talibus autem ſiquis viator haberet fidem concedi poteſt, quòd in illo poteſt manere huiuſmodi fides. Quarto notandum ſm Scotum vbi ſupra, ꝙ habitus charitatis tẽdit in Deũ, vt in ſe bonum,nec diſtinctè inclinat ad actum perfectũ amãdi Deum,ſicut amatur quando eſt in ſe præſens:nec ad actũ imperfectum ſicut amatur quãdo eſt imperfectè pręſens,ſicut in enigmate, ſed inclinat ad hunc actũ, & ad illum indiſtinctè. Ex quo ergo manebit in patria inclinatio ad diligendum Deum in ſe, manebit, & habitus charitatis inclinans ad illum actum. Et ſi obijciatur,quòd præſentia obiecti poteſt variare actum ſecundum ſpeciem; ergò poſſunt eſſe duo habitus diſtincti ſpeciei, quorũ vnus ſit principium diligẽdi Deum in ſe,vt pręſentatus eſt per fidem, & ille euacuabitur. Alius vt eſt pręſens per viſionem: & ille ſuccedet, concedit Scotus, ꝙ duo tales habitus; poſſunt ſimul eſſe in voluntate, ſed hæc non ponitur ratio charitatis, ꝙ ſit præciſe proprium actus imperfecti circa obiectum latens, ſed quòd ſit principium indiſtinctè tendendi in Deum, vt in ſe bonum præciſe.

His pręmiſſis,ponenda eſt talis concluſio. Et ſi fides, & ſpes euacuentur in patria:non tamẽ charitas. Patet prima pars ex primo notabili. Secunda pars ex quarto. Item, ſic probat Bonau. quia actus charitatis eſt diligere Deum propter ſe, & ſuper omnia:ſed actus ille maximè competit ſtatui gloriæ:igitur. *Con. 1.*

Ad.j.arg.dicendũ,ꝙ alię virtutes ſunt ex parte, q̃a includũt eſſentialiter in actibus ſuis aliquid ꝙ neceſſario ſibi determinat imperfectionẽ quę tunc euacuabitur. Charitas aũt non neceſſario determinat actũ ſuum ad aliquid, ad q̃d ſequitur imper

perfectio, ſed actus inq̃tũ ẽ eius eſt indifferẽs ita, ꝙ accidit ſibi talis imperfectio, vel ꝑfectio poſita. Nec ſequit̃ ſi habitus charitatis ſit ęque perfectus hic, & in patria, ergo, & actus ſimiliter, qa actus diligẽdi depẽdet ſicut a cã partiali ab obiecto pręſente per actualẽ intellectionẽ, & hoc ſm determinatã perfectionẽ ſm, ꝙ determinare præſens ſi magis, magis: ſi minus, minus. In via autem de cõi lege non poteſt eſſe obiectũ præſens, ſicut in patria.

2 Ad ſecundum arg. dictum eſt, quòd actus fidei, & ſpei eſt talis per ſe ꝙ neceſſario concomitat̃ ipſum imperfectio: non ſic autẽ actus charitatis. Licet.n. nunc ſit circa id quòd latet, & ſic haber imperfectionem tamen ſibi accidit il'a imperfectio.

3 Ad tertium argu. dicit Sco. ꝙ poſſet eſſe per ſe vnus habitus reſpiciens Deum inquantũ conueniens naturæ rationali: & ſic indiſtinctè inclinaret in ipſum nõ determinate, inquantũ Deus eſt clare viſus, vel nõ, & ſic iſte habitus nõ variaretur, ſiue potẽtia tenderet in obiectũ deſiderãdo, vel tenendo: talis tñ habitus nõ ponitur ſpes, ſed ponitur præciſe inclinans ad actum imperfectum quod eſt deſiderium.

Vtrum ſpirituale gaudium quod ex charitate cauſatur poſſit in nobis impleri.

D. Thom. 2. 2. q. 28. art. 3.

SEptimo quæritur de gaudio quòd eſt effectus charitatis. Vtrum ſpirituale gaudium quod ex charitate cauſatur, poſſit in nobis impleri.

Primo arg. ꝙ gaudiũ non cau- 1
ſatur a charitate, quia cauſatur a ſpe, ſecundum illud ad Rom. 11. *Rom. 11*
Spe gaudentes: igitur, &c.

Secundo arg. Quam gaudium 2
etiã beatorum põt eſſe maius, Gaudium.n. vnius, maius eſt quàm gaudium alterius: igitur.

Tertio arg. Cõprehenſio eſt 3
cognitionis plenitudo: ſed ſicut vis cognoſcitiua creaturæ eſt finita, ſic appetitiua: ergo cum Deus non poſſit ab aliqua creatura cõprehendi: videtur, ꝙ non poſſit alicuius creaturę gaudium de Deo impleri.

Contra. Io. 16. Vt gaudiũ ve- *Io. 16.*
ſtrum plenum ſit. Notanda ſunt tria præambula ſm doctrinam Tho. Primũ eſt ꝙ gaudiũ nõ eſt *2. 2. q.* aliqua virtus, ſed eſt quidam cha *28. ar. 3.* ritatis actus, loquendo videlicet de gaudio ſpirituali, & ordinato. Gaudium quippe ex amore cauſatur: vel propter pręſentiam amati: vel etiam propter hoc, quòd ipſi amato proprium bonum ineſt. Econtrario autẽ ex amore ſequitur triſtitia, vel propter abſentiam amati, vel quia amatum ſuo bono priuatur, aut aliquo malo deprimitur. Charitas autem eſt amor Dei cuius bonum eſt immutabile: & dum amatur eſt præſens amanti: iuxta illud. j. Ioan. 4. Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo. Vnde patet, quòd ſpirituale gaudium quòd de Deo habetur ex charitate cauſatur. Secundum eſt, quòd ex charitate duplex gaudium cauſatur de Deo. Vnũ principale quo gaudemus, de bono diuino ſecundum ſe: & iſtud non habet permixtionem triſtitię, ſicut nec bonũ de quo gaude-

gaudetur, habet admixtionē ma li. Vnde Sap.8.dicitur. Non hēt amaritudinē conuerſatio illius. Aliud eſt de bono diuino ſm, ꝙ participatur a nobis. Et ex hac parte gaudium charitatis poteſt habere admixtionē triſtitię, de eo videlicet quod repugnat participationi boni diuini, vel in nobis, vel in proximis. Tertium eſt ꝙ plenitudo gaudij, dupliciter intelligi poteſt. Vno modo ex parte rei de qua gaudetur, vt ſcilicet tm̄ gaudeatur de ea quātum dignū eſt gaudere de ea, & ſic ſolum Dei gaudium plenum eſt de ſeipſo. bonū.n.diuinū eſt infinitum, cuilibet aūt creaturæ gaudium eſt finitū. Alio mō intelligitur plenitudo gaudij ex parte gaudentis, qñ ſcilicet gaudenti nihil deſiderandum reſtat.

Con.1. His præmiſſis, ponendę ſunt tres conclusiones. Prima eſt, Gaudium ſpirituali de Deo eſt effectus charitatis, patet ex primo præambulo.

Con.2. Secunda concluſio. Gaudium ſpirituale de Deo in creatura nō pōt eē plenū ex parte rei de qua gaudet: patet ex tertio notabili.

Con.3. Tertia concluſio. Gaudium ſpirituale eſt in creatura poteſt impleri ex parte gaudentis in patria, ſed non in via. Prima pars patet; quia nihil ibi deſiderādum reſtabit. Secunda pars patet, quia ſemper in via reſtat aliquid deſiderandum.

1 Ad.j.arg. dicendum quòd gaudium, quòd habemus de bono diuino in ſe principaliter procedit ex charitate, licet gaudium quo gaudemus de bono diuino, prout a nobis participatur, procedat etiā ex ſpe per quā expectamus diuini boni fruictionem.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ in patria vnuſquiſq; habet terminum ſibi præfixum a Deo, & ſic vniuſcuiuſq; deſiderium plene quietatur licet gaudiū vnius ſit maius quam alterius.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ cōprehenſio importat plenitudinem cognitionis ex parte rei cognitæ, vt ſcilicet res tantū cognoſcatur quātum cognoſcibilis eſt, habet tamen etiam cognitio plenitudinem aliquam ex parte cognoſcentis: ſicut, & de gaudio dictum eſt.

Vtrum pax ſit proprius effectus charitatis.

Thom.2.2.q 29.ar.3.

QVÆSTIO VIII.

Octauo quæritur de pace. An ſit ꝑprius effect⁹ charitatis.

1 Arg. quòd non, quia diſſentio quæ contrariatur paci poteſt eſſe cū charitate. Paulus, & Barnabas diſſenſiſſe leguntr. Act.15.

Cōtra. Dicitur in ps. Pax multa diligentibus legem tuam. Notanda ſunt tria prēambula ſecundum Thom.in.22.quæſt.19. Primum eſt ꝙ concordia eſt quaſi genus ad pacem, concordia.n. importat vnionem appetituum diuerſorum appetentium. Pax autem ſupra hanc vnionem importat etiam vnionem motuum appetitiuorum eiuſdem appetentis. Secundum eſt quòd ſicut dicit Aug. & Dyon. 9.cap.de diuinis no. Omnia appetunt pacē, ꝙ ſic declaratur, quia ex hoc, ꝙ homo aliqđ appetit conſequens *De ciui. Dei lib. 19.*

eſt

eſt quòd appetat eius conſecutionem, & per conſequens amotionem eorum quæ huiuſmodi conſecutionē impedire poſſunt. Poteſt autem aſſecutio boni deſiderati impediri p̱ contrariū appetitum, vel ſui ipſius vel alterius. Vtrunque autem tollitur per pacem, ideo neceſſe eſt, ꝙ omne appetens appetat pacem, inquantum ſcilicet appetit tranquille, & ſine impedimento peruenire ad id quod appetit. Vnde Auguſt. diffinit pacem eſſe tranquillitatē ordinis. Tertio eſt, ꝙ pax vera non poteſt eſſe niſi bonorum, & in bonis, pax autem quę malorū eſt, eſt pax apparēs, & non vera. Bonum autem verū habetur dupliciter. ſ. perfectè in patria, & imperfectè in via, & ſit duplex eſt pax vera, ſcilicet perfecta in patria, quando oēs appetitus quietantur in vno, & imperfecta in via, quia, & ſi principalis animæ motus quieſcat in Deo, ſunt tamē aliqua repugnantia intus, & extra, quæ perturbant hanc pacem.

Con. 1. His premiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Pax vera a charitate cauſatur, probat Tho. quia charitas importat vnionem propriorum appetituum inquantū facit referri omnia in Deum, facit etiam vnionem proprij appetitus cum appetitu alterius inquantum facit diligere proximum ſicut ſeipſum. Vnde dicit Tullius, quod amicorum idem eſt velle, & idem nolle: in prædicta autem duplici vnione, conſiſtit ratio pacis: igitur. *Lib. de amicitia.*

Ad argumentum dicendum, quòd ſicut dicit Philoſophus. 9. Ethicorum ad amicitiam non pertinet concordia in opinionibus: ſed concordia in bonis conferentibus ad vitam, & præcipuè in magnis, quia diſſentire in aliquibus paruis, quaſi non videtur diſſenſus. Nihil ergo prohibet aliquos charitatem habentes in opinionibus diſſentire: nec hoc repugnat paci, opiniones enim pertinent ad intellectum, pax vero ad appetitum Similiter etiam exiſtente concordia in principalibus bonis, diſſenſio in aliquibus paruis, nō eſt contra charitatem, nec repugnat paci imperfectæ qualis habetur in uia, licet repugnet paci perfectè qualis habetur in patria, vbi plenè veritas cognoſcitur, & omnis appetitus completur. Patet itaque, quòd pax directè eſt opus charitatis, charitas. n. ſecundum propriam rationem charitatis cauſat pacem inquantum amor eſt vis vnitiua. vt dicit Dionyſius. 4. de di. no. *Dyon. 4.* Indirectè tamen pax eſt opus iuſtitiæ, inquantum iuſtitia remouet impedimentum pacis, iuxta illud Eſaię 32. Erit opus iuſtitiæ pax. *Eſa. 32.*

Vtrum miſericordia ſit maxima virtutum.

Thom. 2. 2. q. 30. ar. 4.

NOno quæritur de miſericordia, quæ charitatem concomitatur, & ab ipſa cauſatur. Vtrum miſericordia ſit maxima virtutum.

Primo arguitur, quòd miſericordia non ſit virtus, quia gaudium, & pax non ſunt ſpeciales 1

ciales virtutes, & tamen ex charitate conſequuntur, ſicut & miſericordia. igitur.

2 Secundo arg. ꝙ ſit maxima virtutum, quia prefert miſericordia cultui diuino: ſecũdũ illud Ozee. vi. Miſericordiam volo, & nõ ſacrificium, ſed ad virtutem maxime pertinere videtur cultus diuinus. igitur.

3 Tertio arg. ſuper ad Thym. v. Pietas ad omnia vtilius eſt. Dicit Ambr. Omnis ſumma Chriſtianæ diſciplinæ in miſericordia, & pietate eſt, ſ. d diſciplina Chriſtiana continet omnem virtutem. igitur.

Contra, ad Coloſſ. iij. Cũ dixiſſet Apoſtolus. Induite vos viſcera miſicordię, &c. Poſtea ſubdit Super omnia charitatẽ habete. Notanda ſunt tria præambula ſecundũ Thomam ſecunda ſecunda quęſtione 30. Primum eſt, ꝙ ſicut dicit Auguſtinus libr. ix. de ciui. Dei. Miſericordia eſt alienæ miſeriæ in corde noſtro compaſſio, qua vtiq; ſi poſſemus ſubuenire compellimur. Et ſicut dicit Philoſophus ſecundo Rethorices. Miſericordia eſt maximè ſuper malis eius, qui indignus patitur. Secundum eſt, quòd cum paſſio, ſiue dolor, qui dicitur miſericordia, poteſt quandoque nominare motum appetitus ſenſitiui, & ſecundum hoc miſericordia eſt paſſio, & non virtus. Aliquando vero poteſt nominare actum, deſideratiuum voluntatis, ſecundum ꝙ alicui diſplicet malum alterius: hic autem actus, ſiue motus poteſt eſſe ratione regulatas, & ſic per hunc regulari poteſt motus inferioris appetitus. Vnde dicit Auguſtinus libro nono de ciuitate Dei: quod iſte motus animi, ſcilicet miſericordia, ſeruit rationi, quando ita præbet miſericordia, vt conſeruetur iuſtitia, ſiue cum indigenti tribuit, ſiue cum ignoſcitur pœnitenti. Virtutis autem humanæ eſt eſſe regulatiuum, ſiue moderatiuum motuum animi. Ideo oportet dicere, miſericordiam eſſe virtutẽ, ſumendo videlicet miſericordiã pro habitu inclinatiuo ad prædictum compaſſionis actum debite moderatum. Tertium eſt, ꝙ aliqua virtus poteſt eſſe maxima dupliciter. Vno modo ſecundum ſe. Alio modo per cõparationem ad habentem.

2.2. q. 30. ar. 4.

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Miſericordia ſecundum ſe, eſt maxima virtus, ſed non eſt maxima virtus in homine per comparationem ad habẽtem: ꝙ miſericordia ſit virtus, patet ex dictis: quod ſit maxima virtus, ſecundum ſe probat Thomas, quia ad miſercordiam pertinet, quòd alij effundat. & quod plus eſt, quòd defectus aliorum ſubleuet, & hoc eſt maxime ſuperioris. Vnde & miſereri ponitur proprium Deo. Et in hoc dr̃ eius omnipotentia maxime manifeſtari. Altera verò pars cõcluſionis ſic ꝓbat a beato Thoma, qa, & qui ſupra ſe aliquẽ habet, maius, & melius eſt cõiungi ſuperiori, quam ſupplere defectũ inferioris, igĩt quantũ ad hoĩem, qui habet Deum ſuperiorem, charitas, per quam vnitur Deo potior eſt, per miſericordia, per quam defectus proximorum ſuppleretur. Verum eſt tamen, ꝙ inter omnes virtutes, quæ proximũ reſpiciũt miſericordia eſt potiſſima. *Con. 1.*

Ad

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ gaudium, & pax nihil addūt ſup rōnem boni, quod eſt obiectum charitatis, & ideo non requirūt alias virtutes, quàm charitatem. Miſericordia vero reſpicit quandam ſpecialem rōnē, ſcilicet miſeriam eius, cui miſ-retur.

2 Ad ſecundū arg. dicendum, ꝙ Deum non colimus per exteriora ſacrificia, aut munera, ꝓpter ipſum, ſed propter nos, & propter proximos, non enim indiget ſacrificijs noſtris, ſed vult ea ſibi offerri propter noſtram, & proximorū vtilitatē. & ideo miſericordia qua ſubuenit defectibus aliorū, eſt ſacrificium ei magis acceptū, vtpote propinquius vtilitatem proximorum concernens.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ ſumma religionis chriſtianæ in miſericordia conſiſtit quantum ad opera exteriora, & in hoc homo maxime aſſimilatur Deo per ſimilitudinem operationis. Interior tamē affectio charitatis qua Deo coniungitur præponderat dilectioni, & miſericordiæ in ꝓximos, & per eam excellentius aſſimilatur homo Deo tāquam ei vnitus, & in eum quodā modo transformatus.

Vtrum omnibus ſit benefaciendum.

D. Tho. 2. 2. q. 31. art. 1.

DEcimo quæritur de beneficentia, quæ eſt actus quidā charitatis. Vtrum omnibus ſit benefaciendum.

Arg. quòd nō, quia dicit Aug. Omnibus prodeſſe non poſſumus, ſed virtus non inclinat ad impoſſibile. *Lib. de doctri. chriſtiana.*

Contra. Dixit Apoſtolus ad Galathas vltimo. Dum tempus habemus operemur bonū ad omnes. Notandū ſm Tho. ꝙ beneficentia nihil aliud importat, q̄ facere bonū alicui. *2. 2. q. 31. ar. 1.* Poteſt autē hoc bonum conſiderari dupliciter. Vno modo ſecundum cōmunem rationem boni. Et hoc pertinet ad cōmunem rationem beneficentiæ, & eſt opus charitatis. In actu enim dilectionis includitur beniuolētia, per quā aliquis vult bonum amico, voluntas autem eſt effectiua eorum, quæ vult ſi facultas aſſit, & ideo beneficentia ſequit̄ ex dilectione, quæ eſt actus charitatis. Alio modo poteſt bonum, quod quis facit alteri, accipi ſub aliqua ſpeciali ratione boni, & ſic beneficentia ſpecialem habet rationem, & pertinet ad aliquam ſpecialē virtutē. Secundo notandum, ꝙ ſicut dicit Tho. vbi ſupra, beneficentia conſequitur amorem ex ea parte, qua mouet ſuperiorem ad prouiſionem inferiorum. In hominibus autē non ſunt immutabiles gradus ſicut in angelis, quia homines poſſunt pati multiplices defectus, & ſic, qui eſt ſuperior ſecundum aliquid, eſt, vel poteſt eſſe inferior ſecūdū aliud. Et ideo cum dilectio charitatis, ſe extendat ad omnes, etiam beneficentia ſe debet extendere ad omnes pro loco tamen, & tempore, omnes enim actus virtutū ſunt ſecūdum debitas circunſtantias limitandi. Tertio notandum ſecundum Tho. vbi ſupra, quòd gratia, & virtus imitantur naturæ ordinem, qui eſt a ſapientia diuina inſtitutus, eſt autē talis ordo naturæ, vt vnūquodq; agens naturale

naturale p prius agat in ea, quæ ſunt ſibi magis propinqua. Exhibitio autem beneficiorum eſt q̄dam actio charitatis in alios. Et ideo oportet, quòd propinquioribus ſimus magis benefici. Propinquitas tamen vnius ad aliud poteſt attendi ſecundū diuerſa, in quibus ſibi adinuicē homines communicant, vt conſanguinei in naturali communicatione cōciues in ciuili: fideles in ſpūali, & ſic de alijs. Et ſecūdum diuerſas coniunctiones ſunt diuerſimode diuerſa beneficia diſpenſanda. Nam vnicuiq; magis eſt exhibendum beneficium pertinens ad rem illam, ſecundū quā eſt nobis magis coniunctus ſimpliciter loquendo, tamen hoc poteſt variari ſm diuerſitatem locorum & temporum & negociorū. Nam in aliquo magis eſt ſubueniendum extraneo: puta ſi ſit in extrema neceſſitate q̄ ēt patri nō tantā neceſſitatē patiēti.

Con.1. His præmiſſis ponenda eſt talis concluſio. Omnibus eſt benefaciendum, quibuſdam tamen magis quā alijs: patet ex dictis.

1 Ad argumentum dicendum, quòd ſimpliciter loquendo non poſſumus omnibus benefacere in ſpirituali. Nullus tamen eſt de quo non poſſit occurrere caſus in quo oporteat ei benefacere, & ideo charitas requirit vt homo in animi præparatione habeat vt cuicunque benefaciat ſi tempus adeſſet.

Vtrum eleemoſynæ largitio ſit actus charitatis cadens ſub præcepto.

D.Thom.2.2.q.32.ar.1.

VNdecimo quærit: Vtrū eleemoſynæ largitio ſit actus charitatis cadens ſub præcepto.

Primo arg. ꝙ non ſit actus charitatis, poteſt enim eſſe ſine charitate: ſecundum illud, Apoſt. Si diſtribuero in cibos pauperū omnes facultates meas, charitatem autem non habuero nihil mihi prodeſt. igitur. 1 1.Co.13

Secundo arg. ꝙ non ſit in p̄cepto, quia cuilibet licet vti re ſua & eam retinere, ſed retinendo rē ſuam aliquis eleemoſynam non dabit, ergo licitū eſt nō dare eleemoſynam, ergo dare eleemoſynā non eſt in præcepto. 2

Tertio argui. Omnia præcepta ad præcepta decalogi reducunē, ſed inter illa præcepta nihil continetur de datione eleemoſynarum. igitur. 3

Contra .1.Io.1. dicitur. Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? Primo notandum ſecundum Tho. quod exteriores actus ad illam virtutem referūtur, ad quam pertinet motiuum ad tales actus: Motiuum autem ad dandum eleemoſynā eſt cōpaſſio, quæ pertinet ad miſericordiam, quæ eſt effectus charitatis, vt ſupra dictū eſt. Sūt aūt duplices eleemoſynæ. Quædam ſunt corporales, ſcilicet paſcere eſurientē, potare ſitientem, veſtire nudū, recolligere hoſpitē, viſitare infirmū, redimere captiuū, & ſepelire mortuum. Aliæ vero ſunt ſpirituales, ſcilicet docere ignorantem, remittere offendenti, ſupportare oneroſos, & pro omnibus orare. Poteſt autem huiuſ- 2.2.q.32.ar.1.

huiuſmodi elemoſinarum comparatio attendi dupliciter. Vno modo ſimpliciter loquendo, & ſecundum hoc elemoſinæ ſpirituales præeminēt. ſpiritus enim eſt nobilior corpore, & domum ſpirituale melius corporali, & ſpirituales actus digniores corporalibus. Alio modo ſecundum aliquem particularem caſum in quo quędam corporalis elemoſina alicui ſpirituali præfertur, puta magis eſt paſcendū fame morientem quàm docendum: ſicut ſecundum philoſophum, Indigētis meliꝰ eſt ditari quàm philoſophari quamuis hoc ſit ſimpliciter melius. Secundo notandum ſecundum Tho. vbi ſupra, quòd cū dilectio proximi ſit in præcepto neceſſe eſt omnia illa cadere ſub pręcepto, ſine quibus dilectio proximi non conſeruatur, ad quam pertinet nō ſolum velle bonū proximo, ſed etiam operari cum neceſſitas exigit, qđ fit per elemoſinarum largitionem, ideo elemoſinarum largitio eſt in præcepto. Sed quia præcepta ſunt de actibus virtutum, neceſſe eſt, quòd datio elemoſinæ cadat ſub præcepto, ſm quod eſt de neceſſitate virtutis, ſcilicet ſm quod recta ratio requirit, ſecundum quam aliquid eſt conſideratum ex parte dantis, ſcilicet ꝙ illud, quod eſt in elemoſinas erogandum, ſit ei ſuperfluū, non ſolum reſpectu propriæ perſonæ, ſed etiam reſpectu aliorū quorum cura ſibi incumbit, quia prius oporteret, quòd aliquis ſibi prouideat, & his quorum curam habet, & poſtea de reſiduo aliorum neceſſitati ſubueniat. Eſt etiam aliquid conſiderandū ex parte recipiētis, ſcilicet ꝙ neceſſitatem habeat, ſed cum non poſſit aliquis vnus omnibus neceſſitatem habētibus ſubuenire, non omnis neceſſitas obligat ad p̄ceptum, ſed illa ſola ſine qua ille qui neceſſitatem patitur ſuſtētari non pōt. Et in hoc caſu locū habet, qđ dicit Ambro. Paſce fame morientē, ſi non paueris, occidiſti: Sic ergo dare elemoſinā de ſuperfluo, eſt in præcepto, & dare elemoſinā ei qui eſt in extrema neceſſitate alias aūt elemoſinas dare eſt in cōſilio. Tertio notandum ſm Thom. vbi ſupra, ꝙ neceſſarium dicitur dupliciter. Vno modo ſine quo aliquid non poteſt eſſe, & de tali non eſt danda elemoſina: puta ſi quis in articulo neceſſitatis conſtitutus haberet ſolum vnde poſſet ſuſtentari familia ſua. Hoc tamen eſt intelligendum, niſi forte caſus immineret vbi ſubtrahēdo ſibi, & familiæ ſuæ, daret alicui magnę perſonæ per quam eccleſia, vel res publica ſuſtentaretur. Bonum enim commune, eſt præferendū proprio. Alio modo dr̄ aliquid neceſſarium, cum nō poteſt conuenienter vita tranſigi ſecundum cōditionem, & ſtatum perſonæ propriæ, & eorum, quorum cura incumbit, & huiuſmodi neceſſarij terminus nō eſt in indiuiſibili cōſtitutus. De huiuſmodi, ergo eleemoſinam dare bonum eſt, licet nō cadat ſub præcepto, ſed ſub conſilio. Sunt tamen tria excipienda. Primum eſt, quòd quando quis ſtatum mutat: puta per religionis ingreſſum omnia ſua propter Chriſtum largiens. Secundū eſt quando eá, quæ ſibi ſubtrahit, licet

ſint

ſiūt neceſſaria ad conuenientiā vitæ, tamē de facili reſarciri poſſunt. Tertium eſt qñ occurreret extrema neceſſitas alicuius priuatæ pſonæ, vel etiam aliqua magna neceſſitas reipublicæ. In his enim caſibus laudabiliter preter mitteret aliquis id, quod pertinere videt̄ ad decentiam ſui ſtatus, vt maiori neceſſitati ſubueniret. Quarto notandū, quòd ſicut dicit Au.li.de verbis domini, de iuſtis laboribus faciēdæ ſunt eleemoſynæ, & non de illicite acquiſitis. Eſt tamen conſiderandum, vt dicit Tho. vbi ſupra, ꝙ tripliciter pōt aliquid eſſe illicite acquiſitum. Vno modo ſic, ꝙ non poteſt retineri ab eo, qui acquiſiuit, ſed alteri, a quo acquiſiuit, debet reſtitui, ſicut contingit in rapina, furto, & vſuris, & de talibus elemoſina fieri non poteſt. Alio modo eſt aliquid illicite acquiſitū, ſic ꝙ ille qui acquiſiuit, retinere nō pōt. Nec tamen debetur ei a quo acquiſiuit, quia ſcilicet contra iuſtitiam accepit, & alter contra iuſtitiā dedit, ſicut contingit in ſimonia, & de talibus eſt elemoſina facienda. Tertio modo eſt aliquid illicite acquiſitūm, non quia acquiſitio, ſiue acceptio ſit illicita, ſed quia opus quo acquirit̄, eſt illicitum, ſicut patet de eo, quod mulier acquirit per meretriciū, & hoc proprie vocatur turpe lucrum, & de tali fieri poteſt elemoſina, licet nō oblatio ad altare. Tum propter ſcandalum. Tum propter ſacrorum reuerētiam. Circa vero illa, quæ per aleas acquiruntur, videtur eſſe aliquid illicitum ex diuino iure, ſcilicet, ꝙ aliquis lucretur ab his, qui rē ſuam alienare nō pñt, ſicut ſunt iuniores, & furioſi, & huiuſmodi, & ꝙ aliquis trahat alium ex cupiditate lucrandi ad ludum, & ꝙ fraudulenter ab eo lucret̄. Et in his caſibus tenet̄ ad reſtitutionem, & ſic de eo nō poteſt elemoſinam facere. Aliquid autē videtur eſſe illicitum ex iure poſitiuo ciuili, quod prohibet vniuerſaliter tale lucrum. Sed qa ius ciuile non obligat omnes, ſed eos ſolos, qui ſunt huiuſmodi legibus ſubiecti, & iterum per diſſuetudinem abrogari pōt, ideo apud illos, qui ſunt huiuſmodi legibus aſtricti, tenentur vniuerſaliter ad reſtōnem, qui lucrantur niſi forte conſuetudo contraria præualeat, aut niſi aliquis lucratus ſit ab eo, qui traxit eū ad ludū, in quo caſu nō tenet̄ reſtituere, quia ille, q amiſit, non eſt dignus recipere, nec tñ pōt licite retinere tali iure poſitiuo durante. Vnde ī hoc caſu debet hoc in elemoſinas expendere.

His pmiſſis, ponēda eſt talis cō clu. Elemoſinā facere ē act⁹ charitatis qñq; cadēs ſub pcepto & qñq; ſub conſilio patet ex dictis. Con.1.

Ad primum arg. dicendum, ꝙ licet dare elemoſinā poſſit eſſe ſine charitate, pro quāto eſt actus charitatis materialiter tm̄ non tñ formaliter, videlicet dare elemoſinas propter Deū delectabiliter & prōpte. Vel aliter pōt dici, ꝑ cōſequētia nō valet. Act⁹. n̄ qui eſt a charitate, pōt ēt fieri ſine charitate, licet nō meritorie. 1

Ad ſm arg. dicendum, ꝙ bona tēporalia, quæ homini diuinitus conferuntur, eius quidem ſunt quantū ad proprietatem, ſed quātū ad vſum, debent ēt eſſe aliorū quantum ad id quod ſupfluit. Vñ 2

Baſilius

Baſilius dicit. Si fateris ea, ſcilicet bona tēporalia tibi diuinitus perueniſſe, cur tu abundas, ille vero mendicat, niſi vt tu bonæ cōpēſationis merita cōſequaris, ille verò patiētiæ opib⁹ decoret.

3 Ad tertium arg. dicendum, ꝙ omnis ſubuētio proximi reducit ad præceptū de honoratione parentū. Apoſtolus enim primę Ti
1.Ti. 4. mo. dicit. Pietas ad omnia, vtilis eſt, promiſſionē habēs vitæ quæ nunc eſt & futuræ. Quod ideo dicit, quia in præcepto de honoratione parētū additur promiſſio, vt ſis longeuus ſuper terrā. Sub pietate autem comprehenditur omnis eleemoſynarum largitio.

Vtrum fraterna correctio ſit actus charitatis, cadens ſub præcepto.

D.Tho.2.2.q.33.ar.1.

DVodecimo quæritur. Vtrum fraterna correctio ſit actus, charitatis cadens ſub præcepto?

1 Arg. ꝙ nō, quia contrarij actus non pertinēt ad eandem virtutē, ſed ſupportare peccātē eſt actus
Gal.6. charitatis, ſm illud Apoſt. Alter alterius onera portate & ſic adimplebitis legē Chriſti, quæ eſt lex charitatis: ergo corrigere peccantē ꝙ eſt contrariū ſupportationi non eſt actus charitatis.

2 Secundo arg. ꝙ non ſit in præcepto, quia nihil impoſſibile cadit ſub præcepto ſecundum illud Hiero. Maledictus qui dicit Deū aliquid impoſſibile præcepiſſe, ſed. Cōſidera opera Dei ꝙ nemo poſſit corrigere quem ille deſpexerit.

3 Tertio arg. Omiſſio fraternæ correptionis inuenitur etiam in ſpiritualibus viris. Dicit.n. Aug. in primo de ciui. Dei, ꝙ non ſolū interiores, verbū etiā hi qui ſuperiorē vitæ gradum tenēt, ab aliorum reprehēſione ſe abſtinēt, ꝓpter quædā cupiditatis vincula.

Contra dicit Aug. Si neglexeris corrigere peior eo factus es q peccauit. Lib. de verbis Domini.
Primo notandum ꝙ ſicut dicit Tho. duplex eſt correctio delinquentis. Vna quidem quæ adhibet remedium peccato, 2.2.q. 13.ar.1.
inquantum eſt malum peccātis, & iſta proprie dicitur fraterna quæ ordinatur ad emendationē delinquentis, & iſta eſt actus charitatis. Repellere enim malum fratris ad charitatem pertinet. Alia vero eſt, quæ adhibet remedium peccato, inquantū eſt nocumentum aliorum, & præcipue boni cōmunis: & talis eſt actus iuſtitiæ, cuius eſt conſeruare rectitudinem vnius ad alterū. Cum autem correctio ſit actus poſitiuus, non cadit ſub præcepto negatiuo, quod obligat ſemper, & ad ſemper, ſed ſub præcepto affirmatiuo, quòd non obligat ad ſemper. Sic ergo cadit ſub præcepto correctio ſecundum, quod eſt neceſſaria ad emendationem fratris, aut ad rectitudinem iuſtitiæ & non pro ſemper, videlicet quod in omni tempore vel loco oporteat corrigere dilinquentem. Prima autem correctio, quæ tendit ſpecialiter ad emendationem fratris per ſimplicem admonitionem, pertinet ad quemlibet habentem charitatem, ſiue ſit ſubditus, ſiue prælatus. Alia vero correctio, quę non ſolum ſit per admonitionem, ſed etiam interdum per punitionē,

pertinet

pertinet ad ſolos prelatos. Et in correctione fraterna, quæ etiã ad omnes pertinet, grauior eſt cura prælatorum, vt Auguſtinus dicit. Secundo notandum ſecundum Thomam vbi ſupra, ꝙ correctio, quæ eſt actus iuſtitię non conuenit ſubditis reſpectu prælatorum, ſed bene correctio fraterna, quæ eſt actus charitatis, dum tamen fiat cum manſuetudine, & reuerentia. Vnde Apoſtolus dicit ad Tim. Seniorẽ ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem. Vbi tamen immineret periculum fidei, etiã publicè eſſent prælati a ſubditis arguẽdi. Vnde Paulus, qui erat ſubditus Petro, propter imminens periculum ſcandali circa fidem, Petrũ publicè arguit, vt patet Gal.2. Tertio notandum, ꝙ correctio pertinens ad prælatos, quę ordinatur ad bonum commune, & habet vim coactiuam, non eſt dimittenda propter turbationẽ eius, qui corripitur. Oportet enim principalius prouidere bono communi, igitur. Alia vero correctio, quæ fit per ſimplicem admonitionem, quandoque eſt omittenda, puta quando probabiliter æſtimatur, ꝙ peccator ad monitionem nõ recipiat, ſed ad peiora labatur. Ea enim, quæ ſunt ad finem regulanda, ſunt ſecũdum quod exigit ratio finis. Quarto notandum ſecundum Thomam vbi ſupra, quòd circa publicam denunciationem peccatorum, quæ quandoq; ad correctionem exigitur diſtinguendum eſt. Aut enim peccata ſunt publica, aut ſunt occulta. Si ſint publica non tantum adhibendum eſt ei remediũ, qui peccauit vt melior fiat, ſed etiã aliis vt non ſcandalizentur. Et ideo talia peccata ſunt publicè arguenda, ſecundum illud primæ ad Tim. 5. Peccantem coram omnibus argue, vt cęteri timorem habeant, quod intelligitur de peccatis publicis: vt Auguſtinus dicit. Si vero peccata ſunt occulta, ſic videtur habere locũ, quod Dominus dicit Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus. Et tunc adhuc diſtinguendum videtur. Quædam enim ſunt peccata occulta, quæ ſunt in nocumẽtũ proximorũ, vel corporale, vel ſpirituale, puta ſi quis occultè tractat, quomodo ciuitas tradatur hoſtibus, vel ſi hæreticus priuatim auertat homines a fide. Et quia ille, qui ſic occultè peccat non ſolum in te peccat, ſed etiam in alios oportet ſtatim procedere ad denunciationem, vt huiuſmodi nocumentum impediatur, niſi forte aliquis firmiter æſtimaret, quòd ſtatim per ſecretam monitionẽ poſſet huiuſmodi malum impediri. Quædam vero ſunt peccata, quę ſolum ſunt in malum peccantis, & eius, in quem peccatur, & tunc ſolum ad hoc tendendum eſt, vt fratri peccanti ſubueniatur. Ideo primo emendari debet, ſi fieri poſſit, per ſecretam monitionem, vt fama eius conſeruetur. Quia tamen cõſcientia eſt pręferenda famę, ideo voluit Dominus, vt ſaltem cum diſpendio famę conſcientia fratris per publicam denunciationem a peccato liberetur, quando videlicet hoc fieri non poteſt per ſecretam monitionem. Vnde poteſt de neceſſitate pręcepti

De Ciu. Dei li.1

1.Tim.4

1.Tim.5

Lib. de verbis domini.

Mat.18

eſſe, quód ſecreta monitio publicam denunciationẽ præcedat.

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. *Con. 1.* Correctio quandoque eſt actus charitatis, & quandoque iuſtitiæ cadens ſub præcepto: patet ex dictis.

1 Ad primum argumentum dicendum, quód correctio fraterna non opponitur ſupportationi infirmorum, ſed magis ex ea conſequitur: intantum enim aliquis ſupportat peccantem, inquantũ contra eum non turbatur, ſed beneuolentiam ad eum ſeruat volẽdo eum emendare.

2 Ad ſecundum argumẽtum dicendum, quód in omnibus bonis agendis optatio hominis nõ eſt efficax, niſi diuinum adſit auxilium. Et tamen homo debet facere quód in ſe eſt. Vnde Auguſtinus dicit. *Lib. de correc. & gratia.* Neſcientes quis pertineat ad prædeſtinatorum numerum, & quis non, ſic affici debemus charitatis affectu, vt omnes ſaluos fieri velimus. Et ideo omnibus debemus fraternæ correctionis officiũ impendere ſub ſpe diuini auxilij.

3 Ad tertium argumentum dicendum, quód correctio fraterna poteſt tripliciter omitti. Vno quidem modo meritoriè, videlicet ex charitate. Dicit enim Auguſtinus. *De ciuitate Dei libro 1.* Si ꝓpterea quiſque corripiendis male agentibus parcit, quia opportunum tempus requirit, vel ipſis metuit ne deteriores fiant, non videtur eſſe cupiditatis occaſio, ſed conſilium charitatis. Alio modo prætermittitur fraterna correctio cum peccato mortali, quando ſcilicet vt ibidẽ dicit Auguſtinus, formidat iudiciũ vulgi & carnis excruciatio. Dum tamen hæc ita dominentur in animo, quod fraternę charitati non preponatur. Et hoc videtur contingere quando quis credit probabiliter, quod poſſet peccãtem a peccato retrahere, & tamen propter timorem, vel cupiditatem prætermitit. Tertio mõ, huiuſmodi omiſſio eſt peccatum veniale, quando videlicet timor, & cupiditas tardiorem faciunt hominem ad corripiẽdum. Non tamen ita, quód ſi conſtaret ei, quod fratrem poſſet a peccato retrahere, dimitteret propter timorem, vel cupiditatem, quibus in animo ſuo præponit charitatem fraternam. Et hoc modo etiã quandoque viri ſancti negligunt corrigere deliquẽtes.

De prudentia.

Vtrum præcipere ſit principalis actus prudentiæ.

S. Tho. 2.2 q. 47. art. 13.

QVAESTIO PRIMA.

DEinde q̃ritur ſpecialiter de virtutibus cardinalibus. Et primò de prudẽtia. Vtrũ ꝑcipere ſit principalis actus prudentiæ?

1 Arguitur, ꝙ non: quia præcipere pertinet ad voluntatẽ: Prudentia autem non eſt in voluntate, ſed in intellectu: igitur.

Contrà. Dicit Philoſophus, ꝙ prudẽtia ꝑceptiua eſt. *Ethic. lib. 6. 2. 2. q. 47. ar. 13.* Notãdum ꝙ ſicut dicit Thomas, naturalis ratio dictat vnicuique, vt ſecundum rõnem operetur, qđ eſt finis virtutũ moraliũ. Sed qualiter, & ꝑ quæ homo in operando attingat mediũ rõnis, hoc pertinet ad

net ad prudentiam. Ad hoc autẽ requiruntur tres actus, quorum primus eſt conſiliari: quod pertinet ad inuentionem: ſecũdus eſt iudicare de iuuentis: tertius autẽ actus eſt præcipere applicando videlicet cõſiliata & iudicata ad operandũ. Iſte autem actus eſt propinquior fini rationis practicæ, ideo eſt principalis.

Con. 1. Hoc præmiſſo, ponitur talis concl. Principalis actus prudẽtię eſt præcipere. patet ex dictis.

Ad arg. dicendũ, ꝙ præcipere per modũ mouentis, pertinet ad voluntatem. ad prudentiam vero per modum dirigentis.

Vtrum prudentia poſſit eſſe in peccatoribus.

Th. 2.2.q.49. ar. 1.2.6.

QVÆSTIO II.

Secundo quęritur. Vtrũ prudẽtia poſſit eſſe ĩ peccatoribus?

1 Arguitur, ꝙ ſic, quia fides eſt nobilior virtus, ꝗ̃ prudentia, & tñ põt eſſe in peccatoribus, igr.

Contrà. Impoſſibile eſt prudẽtem eſſe non entem bonum. Notandum, ꝙ ſicut dicit Thom. triplex eſt prudentia. Prima eſt pru-

2.2.q. 47. dentia falſa, & tm̃ per ſimilitudinem dicta, & huiuſmodi eſt pru-

Rom. 8. dẽtia, de qua Apo. dicit. ad Ro. 8. Prudentia carnis mors eſt. Alia aũt eſt prudentia vera, ſed imperfecta, qñ. ſ. quis diſponit media accõmoda ad finem vere bonũ, ſed tñ ille non eſt vltimus finis humanę vitæ, ſed alicuius ſpecialis negocij, ſicut dicitur prudens negociator, uel nauta. Aut ſi ille ſit finis vltimus humanę vitæ, ad quem quis diſponit media; tamen non efficaciter pręcipit, licèt bene conſilietur, & recte iudicet. Alia uerò eſt prudentia vera & perfecta, quæ videlicet ad bonum finẽ totius vitæ rectè cõſiliat iudicat, & pręcipit: & hęc ſola dr̃ ſimpliciter prudentia.

His præmiſſis, ponenda eſt talis concl. Prudentia falſa eſt in ſolis peccatoribus. Prudentia aũt vera imperfecta, cõis eſt bonis & malis. Prudentia vero vera & perfecta eſt in bonis tantùm; patet ſatis ex dictis. Con. 1.

Ad arg. dicendum, ꝙ licet fides ſit nobilior, ꝗ̃ prudentia propter nobilitatem obiecti: tñ prudentia ſm ſui rationem magis repugnat peccato, cùm ſit pręceptiua bonorum operũ, quòd non contingit efficaciter, niſi exiſtẽte appetitu recto. 1

Vtrum conuenienter aſſignentur tres partes prudentiæ.

Thom. 2.2.q.49. ar. 7.

QVAESTIO III.

Tertio quæritur. Vtrum conuenienter aſſignentur tres partes prudentiæ, ſ. memoria, intelligentia, & prouidentia?

Arguitur, ꝙ non, quia Macrobius ſecundum ſententiam Platonis attribuit ſex partes prudentiæ, ſcilicet rationem & intellectum, circunſpectionem, & prudentiam, docilitatem, & cautionem. 1

Contra eſt Tullius. Notandũ ſecundũ Thomam, quòd tri- Reth. lib. 2.

 bus

.2.q. bus modis poſſunt aſſignari par
9.ar.1. tes alicui virtuti. Vno modo ad
ſimilitudinem partium integra-
lium, illa videlicet, quæ neceſſe
eſt concurrere ad perfectū actū
illius virtutis, & ſic poſſunt po-
ni octo partes prudentię, ſ. ſex
quas enumerat Macrobius, & ſe-
ptima eſt memoria, quam ponit
Tullius, & octaua eſt euſtochia,
ſiue ſolertia, quàm ponit Ariſto.
Circa cognitionē.n. quæ ad pru-
dentiam pertinet, tria ſunt conſi
deranda. Primum eſt ipſa cogni-
tio, quę ſi ſit præteritorum, dicit̃
memoria, ſi autem præſentium,
ſiue contingentium, ſiue neceſ-
ſariorum, vocatur intellectus, ſi-
ue intelligentia. Secundum eſt
ipſa cognitionis acquiſitio, quæ
fit, vel per diſciplinam. & ad hoc
pertinet docilitas, vel per inuen
tionem, & ad hoc pertinet euſto
chia, quę eſt bona coniecturatio.
Huius autem pars, vt dicitur per
Eth.li.6 Philoſophum, eſt ſolertia, quæ
eſt velox coniecturatio medij,
vt dicitur in primo poſteriorū.
Tertium autem eſt vſus cogni-
tionis, ſcilicet ſecundum quòd
aliquis ex cognitis procedit ad
alia cognoſcenda, vel iudican-
da, & hoc pertinet ad rationē.
Ratio autem ad hoc, quòd rectè
præcipiat, tria debeat habere. Pri
mo quidem, vt ordinet aliquid
ad finem accommodum, & hoc
pertinet ad prouidentia. Secun-
do vt attendat circunſtantias ne
gocij, quod pertinet ad circunſpe
ctionem. Tertio vt vitet impedi
menta, quod pertinet ad cautio
nem. Secundo modo poſſunt aſ
ſignari partes alicuius virtutis
ad modum partium ſubiectiua-
rum. & hoc modo partes pruden
tię ſunt prudentia, per quam ali-
quis regit ſeipſum, & prudentia,
per quam aliquis regit multitu-
dinem. Et iterum prudentia, quæ
eſt multitudinis regitiua diuidi-
tur in diuerſas ſpecies ſecundum
diuerſas ſpecies multitudinis.
Eſt enim quędam multitudo a-
dunata ad aliquod ſpeciale nego
cium, ſicut exercitus congrega-
tur ad pugnandum, cuius regula
eſt prudentia militaris. Quædā
vero eſt multitudo adunata ad
totam vitam, ſicut multitudo
vnius domus, vel familiæ, cuius
regula eſt prudētia yconomica.
Et multitudo vnius ciuitatis, vel
regni, cuius quidem regula dire-
ctiua eſt in principe prudentia
regitiua. In ſubditis autem poli-
tica ſimpliciter dicta. Tertio mo
do poſſunt aſſignari partes alicu
ius virtutis ad modum partium
potentialium. & hoc modo par
tes prudentię dicuntur virtutes
ſibi adiunctæ, ſcilicet Eubolia,
quæ eſt circa conſilium, & Sine-
ſis, quæ eſt circa iudicium eorū,
quę ſecundum communes regu-
las fiunt, & Gnomyn, quæ im-
portat quandam perſpicacitatē
iudicij ſecūdū altiora principia,
quàm ſint regulæ cōes. Prudētia
vero eſt circa principalē actum,
qui eſt præcipere.

His præmiſſis, ponenda eſt ta Con. 1.
lis concluſio. Diuerſimode poſ-
ſunt aſſignari partes prudentiæ,
patet ex dictis. Sunt autem il-
lę tres partes, quas ponit Tul-
lius, ſcilicet memoria prçteritò-
rum, intelligentia præſentium,
& prouidētia futurorum, ad mo-
dum partium integralium.
Ad arg. patet ex dictis.

De iuſtitia.

Vtrum iuſtitia ſit virtus generalis, vel ſpecialis.

Tho.2.2.q.58.art.7.

QVEASTIO I.

DEinceps quęritur de iuſtitia. Primo. Vtrum iuſtitia ſit virtus generalis, uel ſpecialis.

1 Arguitur, ꝙ non ſit virtus generalis, quia condiuiditur aliis virtutibus.

Eth. l.5 Contra. Dicit Philoſo. ꝙ iuſtitia eſt omnis virtus. Primo notādum, ꝙ iuſtitia ſic diffinitur a iuriſperitis. Iuſtitia eſt conſtans, & perpetua voluntas ius ſuū vnicuique tribuens. Et poſſet ſic reduci in debitam formam diffinitionis, vt dicit Thomas. Iuſtitia 2.2.q.58.ar.7. eſt habitus, ſecundum quē aliqs conſtanti, & perpetua uoluntate ius ſuū vnicuiq; tribuit, & quaſi eſt eadem diffinitio cum ea, quā Eth.li.5 philoſophus ponit, dicēs, ꝙ iuſtitia eſt habitus, ſm quem aliquis eſt operatiuus iuſti ſm electionem. Secundo notādum, ꝙ ſicut dicit Thomas vbi ſupra. Iuſtitia habet ordinare hominem in cōparatione ad aliū, quod quidem poteſt eſſe dupliciter. Vno modo ad alium ſingulariter conſideratum. Alio modo ad alium in cōi, videlicet ſecundum ꝙ ille, q ſeruit cōitati, ſeruit omnibus, q ſub cōitate illa cōtinētur. Ad vtrūq; ergo ſe habet iuſtitia ſecundum propriam rationem. Manifeſtum eſt autem, quòd omnes, qui ſub communitate aliqua continentur comparatur ad communitatem, ſicut partes ad totū. Quodlibet autem bonum partis eſt ordinabile in bonum totius. Bonū ergo cuiuſlibet virtutis, ſiue ordinātis hominem ad ſeipſum, ſiue ordinantis ipſum ad alias ſingulares perſonas eſt referibile ad bonum cōe, ad quod ordinatur iuſtitia. Et quātum ad hoc, actus omnium virtutū poſſunt ad iuſtitiam pertinere, ideo ſecundū hoc iuſtitia dicitur virtus generalis. Et quia ad legem pertinet ordinare in bonum cōe, inde eſt, ꝙ iuſtitia iſta generalis dicitur iuſtitia legalis, quia per eam homo concordat legi ordinanti actus omniū virtutum in bonum cōe. Tertio notandum, ꝙ aliquid dicitur generale dupliciter. Vno modo per prædicationem, ſicut animal eſt generale ad hominē & equum. Alio modo ſecundum virtutem, vt ſol ad omnia corpora, quæ per virtutem eius immutātur. Primo modo generale eſt idem eſſentialiter cum his, ad quę eſt generale, non autem ſecundo modo. Hoc autem ſecūdo modo, iuſtitia legalis dicitur generalis virtus, inquātum ordinat actus omnium virtutum ad bonum cōe, quemadmodum charitas ordinat actus omniū virtutū ad bonum diuinum. Sicut ergo charitas eſt quædam ſpecialis virtus ſecundum ſuam eſſentiam, ita & iuſtitia legalis, quæ principaliter eſt in principe, in ſubditis vero ſecundario. Eſt tū aduertendum, quòd iuſtitia generalis ſumi poteſt dupliciter. Vno modo pro virtute ordinabili ad bonum commune, & ſic dicitur eſſentialiter de omni virtute, ſicut genus de ſpeciebus.

Alio modo pro virtute ordinatiua actuum in bonum commune & ſic propriè dicitur iuſtitia legalis. Nec eſt eſſentialiter omnis virtus: ſed oportet præter eam alias eſſe virtutes, quę immediatè ordinant hominem circa particularia bona: quæ quidē poſſunt eſſe vel ad ſeipſum, vel ad alteram ſingularem perſonā. Sicut ergo pręter iuſtitiam legalem oportet eſſe aliquas particulares virtutes ordinantes hominem in ſeipſo: puta temperantiam, & fortitudinem, ita etiā præter iuſtitiam legalem oportet eſſe particularem iuſtitiam, quæ ordinat hominem circa ea quę ſunt ad alteram ſingularem perſonam.

Con 1. His præmiſſis, ponenda eſt talis concl. Iuſtitia quandoque dicitur virtus generalis, & quandoque ſpecialis: patet ex dictis.

1 Et per hoc ſoluitur argumētū.

De iuſtitia.

QVÆSTIO II.

Vtrum conuenienter ponantur dua ſpecies iuſtitiæ particularis, &c.

Tho.2.2.q.61.ar.1.

SEcundo quæritur. Vtrum conuenienter ponantur duæ ſpecies iuſtitię particularis ſcilicet cōmutatiua, & diſtributiua?

1 Arguitur, quòd non: quia vnū, & multa nō diuerſificant ſpeciē virtutis: ſed iuſtitia cōmutatiua conſiſtit in hoc, ꝙ aliquid redditur vni. Iuſtitia vero diſtributiua in hoc, ꝙ aliquid datur multis: igitur.

Cōtra eſt philoſophus. 5. Ethi. *Ethic.5.* Notādum ſecundū Thom. quòd *2.2.q.61* iuſtitia particularis ordinat ad *ar.1.* aliquam particularem perſonā, quæ comparatur ad communitatem, ſicut pars ad totum. Poteſt autem ad aliquam partē ordo dupliciter attendi. Vno modo partis ad partem cui ſimilis eſt ordo vnius priuatę perſonę ad aliam. & hunc ordinem dirigit commutatiua iuſtitia. Alius autē eſt ordo totius ad partes, cui ſimilis eſt ordo eius quod eſt cōmune ad ſingulas perſonas: & hunc ordinem dirigit iuſtitia diſtributiua, in qua non accipitur medium ſecundum equalitatem rei ad rem, ſed ſecundum proportionem rerum ad perſonas, vt ſcilicet ſicut vna perſona excedit aliā: ita etiā res quę datur vni perſonę, excedit rem quæ datur alteri. Et dicit philoſoph⁹, ꝙ tale mediū eſt ſm geometricam proportionalitem, qua attenditur æquale non ſecundū quantitatē, ſed ſecūdum proportionē: ſicut ſi dicamus, quòd ſicut ſe habēt ſex ab quattuor: ita tria ad duo: quia vtrobique eſt ſex: quia altera proportio in qua maius habet totum minus, & mediam partem eius. Non eſt autem æqualis exceſſus ſecundum quantitatē. Iuſtitia autē cōmutatiua in qua alicui perſonæ ſingulari redditē aliquid propter rem eius quę accepta eſt, vt patet in emptione, & venditione oportet adæquare rem rei. vt quanto iſte plus habet quam ſuum: ſic de eo quòd eſt alterius, tantundem reſtituat ei cuius eſt: &

& ſic fit æqualitas ſm ariſmeticam proportionē, quę attēditur ſm parē quātitatis exceſſum, ſicut ē mediū īter ſex,& quatuor, in vnitate.n.excedit,& excedit.

Con.1. His pręmiſſis,ponenda eſt talis concluſio. Conuenienter ponuntur duę ſpecies iuſtitiæ particularis.ſ.commutatiua, & diſtributiua:patet ex dictis.

1 Ad arg.dicendum,quòd nō ſolum differunt ſecundum vnum, & multa: ſed ſecundum diuerſam rationem debiti. Alio enim modo debetur alicui, quod eſt commune,& alio modo id quod eſt proprium. Multa alia quæri poſſent de prudentia,& iuſtitia, & alijs virtutibus cardinalibus, & earum annexis, de quibus ad præſens ſuperſedemus breuitatis gratia. Sed qui de his ampliora ſcire voluerit, videat in ſecunda ſecundę Doctoris ſancti.

Finis huius quinti tractatus.

SEQVITVR SEXTVS TRACTATVS.

IN præcedēti tractatu nōnullis queſtionibus de gratia Dei, et virtutibus deciſis. Conſequenter in hoc ſexto tractatu determinanda ſunt aliquæ queſtiones de ſacramētis, quibus infunditur gratia animabus diſpoſitis. Et habet iſte tractatus tres partes principales. In prima facienda eſt de ſacramentis in communi, tam veteris quàm nouæ legis generalis determinatio. In ſecunda fiet ſacramentorum nouæ legis generalis enumeratio. In tertia verò videndū erit vniuſcuiuſque illorum ſpecialis conſideratio. In prima igitur parte dicendum eſt de ſacramentis in communi, tam veteris quàm nouæ legis. Vbi ſunt tria conſideranda. Primum eſt ſacramenti diffinitio. Secundum eſt ſacramenti inſtitutio: Tertium eſt ſacramenti efficax operatio.

Vtrum ſacramentum poſſit diffiniri.

Tho.3.p.q.60.ar.2. Dur.4.d.1.q.1. Scot.4.d.1.q.1.

CIrca primū queritur. Vtrū ſacramentū poſſit diffiniri.

Arguitur,quòd nō,quia omne diffinibile eſt per ſe vnum: ſed ſacramētum non eſt aliquid per ſe vnum, quia conſiſtit in rebus & verbis:igitur. 1

Contra:Magiſter ſenten.in.4. diſt.j.diffinit ſacramentū, quod eſt ſacræ rei ſignū. Primo notandum,quòd ſicut dicit Scot.in.4. diſt.j.cuiuſcunq;, ſiue entis,ſiue non entis, quod poteſt concipi, & ſignificari,pōt eſſe aliqua diffinitio,quid nominis, oſtendēs explicitè,& diſtinctè illud quod per nomē importatur implicitè, & confuſe. Diffinitio tñ propriè dicta non eſt,niſi oratio ſignificans verū,quod quid eſt eſſe rei, ſm Philoſophum. Et ideo nō eſt non entis, nec entis rationis, 1.Top. quod eſt tantum ens diminutū, nec alicuius ſimpliciter ſimplicis,neq; alicuius ſingularis:quia non poteſt eſſe oratio exprimens quidditatem ſingularis: quin ipſa explicet aliquid, quod non pertinet ad quod quid

erat eſſe. Secūdo notandū, ſacramentum dr̄ quaſi ſacrans mentem. Ponit autem doctor ſubti. vbi ſupra, talem ſacramenti diffinitionem. Sacramentum eſt ſignum ſenſibile gratiam Dei, vel eius effectū gratuitum ex inſtitutione diuina efficaciter ſignificans, ordinatum ad ſalutem hominis viatoris. Dicitur autem ſignificans gratiam Dei: aut effectum Dei gratuitum, propter eucharistiæ ſacramentū, quòd propriè non ſignificat gratiam: ſed effectum gratuitum, ſcilicet corpus Chriſti verū, aut miſticum. In prædicta autē ratione ſacramēti includitur aliquid qd̄ dicitur ens rationis. ſ. hoc ꝙ eſt ſignum ex inſtitutione. Iſta. n. relatio nō ſeqtur fundamētum ex natura rei: quia & ſi in re ſit aptitudo ad ſignificandū: tñ actualis ſignificatio nō ſibi cōuenit, niſi per actum imponentis. Illa ergo diffinitio non exprimit quiditatem extra aīam: ſed tantū exprimit conceptū per ſe vnū in intellectu, quemadmodum diffinitiones intentionum logicalium in quibus inuenitur genus & differentia, eo modo quo logicus loquitur de genere, & differentia. Vnde in ratione prædicta ponitur ſignū, vt genus. Et ponitur efficaciter ſignificans ex inſtitutione, vt differentia: ſenſibile vero, vt fundamentum relationis: gratia vero, vel effectus Dei gratuitus, vt correlatiuum, ſiue terminus. In hoc autem quòd dicitur efficaciter includitur, tam certitudinaliter quàm pronoſticè: & hoc accipiendo pronoſticum pro ſigno non tantum priori duratione ſignato: ſed etiā natura. Et quo ad hoc notandum eſt triplex eſſe ſignum. ſ. memoratiuum, demonſtratiuum, & pronoſticum. Primum eſt reſpectu præteriti. Secundū reſpectu præſentis. Tertium reſpectu futuri. Tertio notandum, quòd plures ponuntur diffinitiones ſacramenti. Duæ primæ ponuntur a Magiſtro, & accipiuntur ab Auguſt. de Ciuit. Dei. Prima eſt. Sacramentum eſt ſacræ rei ſignum. Secunda: ſacramentum eſt inuiſibilis gratiæ viſibilis forma. Et magiſter explanando addit, ita vt eius ſimilitudinē gerat, & cauſa exiſtat: vbi ſumitur forma pro ſenſibili ſigno, eo mō quo imago Herculis dr̄ forma Herculis. Ponit autem ibi viſibile pro ſenſibili in cōmuni, qa viſus eſt excellentior ſenſuum; & plures rerum differentias nobis oſtendit. Et ſi inſtetur, quia gratia nō eſt ſimilis ſacramēto ſicut nec ſpirituale corporali non bene dicitur vt eius ſimilitudinem gerat. Dicendum, quod licet non ſit ſimilis vniuoce: bene tamen proportionabiliter vel imitatiuè. Tertia diffinitio: ponitur ab Hugone lib. de ſacramentis: videlicet. Sacramentum eſt elementū corporale foris ſenſibiliter propoſitum ex ſimilitudine repreſentans, ex inſtitutione ſignificans, ex ſanctificatione aliquam gratiam inuiſibilem conferens. Quarta vero diffinitio eſt illa, quæ ſuperius poſita eſt, quæ ponitur a Scot. quæ multum conuenit eſt quaſi eadem cum diffinitione Hugonis.

His præmiſſis ponēda eſt talis concluſio. Sacramentum eſt Con. 1.
diffini-

diffinibile: patet ex dictis.

1 Ad arg.dicit Scotus,quia licet fundamētū huius relationis plura includat ex qbus nō ſit per ſe vnum.vt patet de ſucceſſiuo, & permanente: tamen ſacramentum quantum ad formalem rationem, ſcilicet quantum ad relationem ſigni eſt per ſe vnum: quārumcunq;.n. diuerſa poſſunt concurrere in fundamēto vnius relationis rationis: ſufficit.n.ꝙ multa ibi concipiantur ab intellectu quaſi vnum in ordine ad aliquid ſignificatum.

PORTIO SECVNDA.

Vtrum ſacramenta debuerint inſtitui a Deo,&c.

Sco.4.d.1.q.3.Thom.3.p.q.61.art.1.Dur.4.d.1.q.2.

Circa,ſecundū queritur. Vtrū pro tēpore cuiuſcunq; legis a Deo datæ debuerit inſtitui a Deo aliquid ſacramentum.

1 Arg. ꝙ non;quia tēpore legis naturę non legitur aliqd ſacramentū inſtitutū fuiſſe.Vnde dicit Greg. Et ponitur de conſe. diſ.4.Quod apud nos valet aqua baptiſmi hoc apud veteres egit, vel pro paruulis ſola fides,vel ꝓ maioribus virtus ſacrificij.

Mor. lib.4.

2 Secundo arg. quòd ſacramentū poſſit inſtitui ab alio,quàm a Deo:quia Deus mediāte aliquo miniſtro dedit aliquā legē.ſ.legem ſcriptam per Moyſem: ergo,& mediante miniſtro poteſt inſtituere ſacramenta.

Tertio.Non eſt cōueniens viā ſalutis arctari, ſed per inſtitutionem ſacramentorum arctata eſt homini via ſalutis:igitur.

Contra.Dicit Aug.cōtra Fauſtum. In nullū nomē religionis coagulari poſſunt hoīes, niſi aliquorū ſignorū, vel ſacramentorum viſibiliū conſortio colligentur. Primo notandum, ꝙ ſicut dicit Scot.in 4.diſt.j. Sacramentum debere inſtitui probari nō pōt neceſſario,neq; a priori: qa Deus extra ſe nihil agit neceſſario,neq; a poſteriori,ſiue a fine: quia abſolute poſſibile eſſe effectum inuiſibile haberi ſine tali ſigno.Sed,ꝙ congruum ſit ſacramentū aliquod inſtitui ſub omni lege poſt lapſum probari pōt: quia congruum eſt effectū Dei inuiſibilē ſignificari homini per aliquod ſignū ſenſibile, ꝙ nō ſolum eſt quaſi ſignū ſpeculatiuū per quod.ſ poſſit haberi conceptus in intellectu de illo ſignato:ſed ſignū quaſi practicum, ꝙ ſignificat ſignatum eſſe vel ſieri.Et præterea oportet ſignū illud eſſe certum,& efficax,vt homo ex tali ſigno effectū cognoſcat,& quærat: nec tamen congruit illud ſignum eſſe certum certitudine demonſtratiua:quia cum illud ſignum debeat adhiberi ab homine, ſequereť, quòd in poteſtate hoīs eſſet ſignum aliquod,ad quòd Deus vniuerſaliter cau.aret illum effectum inuiſibilem, quòd auferret a ſuſcipiente debitam præparationem. Congruit ergo tale ſignum eſſe certum certitudine, vt in pluribus.i. ſemper niſi in diſpoſitio ſuſcipientis impediat. Ex propter hoc dicitur ſignum efficax: tale autē ſignum nō poteſt eſſe ali-

qu.1.

aliquid ſenſibile ſignificans naturaliter: quia nullum tale habet efficaciam naturalem ad effectum inuiſibilem. Congruit ergo, quòd ſit ſignum inſtitutũ & hoc accipiendo inſtitutionẽ non præciſe pro impoſitionẽ ad ſignificandum practice: ſed cum hoc etiam cum determinatione ſigni ad veritatem, & certitudinem. Hoc enim modo ex inſtitutione efficaciam habet: quę quidem inſtitutio eſt determinatio quædam volũtatis ipſius inſtituentis ad cooperandum illi ſigno. Secundo notandum, quòd
4.Sĕ.d.1 ſicut dicit Bonau. in iiij. diſtin. j. Inſtitutio ſacramentorum Deũ decebat, & nobis expediebat: decebat enim ad Dei miſericordiã: quia enim homo labilis eſt a gratia: ideo decuit miſericordiam Dei inſtituere ſacramenta ad quę recurreret homo propter gratiam recuperandam. Decuit etiã Dei iuſtitiam quæ exigit in homine qui peccauit, humiliationem per quam homo ſe diſponeret ad gratiam. Huiuſmodi autẽ humiliatio eſt in ſacramenti ſuſceptione. Decuit etiam Dei ſapientiam, vt videlicet ſicut homo lapſus occaſionẽ ſumpſerat a viſibilibus: ſic diuina ſapientia in viſibilibus remedium inueniret. Nobis etiam expediebat ſacramentorum inſtitutio: erat enim homo cęcus quo ad vim rationalem: ideo data ſunt ei ſacramenta viſibilia ad eruditionem. Erat elatus quo ad iraſcibilem: ideo data ſunt ei ſacramenta corporalia ad ſui humiliationem. Erat etiam faſtiditus quo ad cõcupiſcibilem, ita vt ei non ſaperent ſpiritualia; ideo ſacramenta data ſunt ei ad exercitationem. Et aſſignantur iſtę tres rationes a Magiſtro ſententiarum vbi ſupra. Fuit ergo neceſſarium ſacramenta inſtitui neceſſitate ſimpliciter dicta, qa Deus potentiam ſuam non alligauit ſacramentis, vt Magiſter dicit vbi ſupra. Tertio notandum ſecundũ Scotum vbi ſupra, quòd ſacramẽtum vno modo diſtinguitur diuiſione vocis in ſignificationes, in ſacramentum propriè dictum, & impropriè. Alio modo diſtinguitur quaſi ſuperius in inferiora. Et hoc quidem poteſt eſſe tripliciter. Cum enim ſacramentum ſit ſenſibile ſignificans aliquid poteſt eſſe aliud, & aliud ſacramẽtum, quia aliud, & aliud ſenſibile vel quia aliam ſignificationem habens: & hoc dupliciter. uel ſimpliciter aliam reſpectu alterius, & alterius ſignificati. vel ſecundũ qd, aliam reſpectu eiuſdem variati ſecundum magis, & minus.

His premiſſis ponendæ ſunt Con.1.
tres concluſiones. Prima eſt. Loquendo de ſacramento propriè quòd eſt ſignũ, quo mediante infallibiliter confertur gratia, niſi ponat obex, ſolus Deus põt inſtituere ſacramentum. Probat Scotus, quia ſacramentũ eſt certũ ſignũ gratię habendæ. Nõ eſt aũt gratia in poteſtate alicuius creaturæ: ergo, nec ordinare põt creatura, ꝙ infallibiliter conferatur gratia recipienti ſacramentũ: licet itaque alius a Deo miniſterialiter & vt cauſa ſecũda potuerit inſtituere ſacramentum vt ſignum practicum: non tamen vt efficax, & certum: licet bene ſacramenta a Deo inſtituta diuulgaue-

gauerit, quæ diuulgatio inſtitutionem præſupponit.

Con.2. Secunda concluſio. Pro quocunque ſtatu viæ poſt lapſum cōgruum fuit ſacramenta inſtitui. Probat Scotus, quia pro quocunque ſtatu viæ poſt lapsū eſt morbus in natura humana: ergo oportuit ſacramentum inſtitui ꝑ modum medicinæ.

Con.3. Tertia concluſio. Loquendo de ſacramento impropriè dicto, in qualibet lege fuerunt ſacramēta, non tamen omnia diſtincta a ſacramētis alterius legis, ſed pluribus legibus aliqua fuerunt cōmunia. Sed loquendo de ſacramento propriè dicto, decuit eſſe aliud, & aliud ſacramentum in alia, & alia lege. Hic non curādo de alijs ſacramentis ſaltē hoc fuit congruum de ſacramento, quod inſtituebatur contra morbum peccati originalis. Aliud inquam, quantū ad ſenſibile ſignum, & quātum ad ſignificationem, non ſimpliciter, ſed ſecundum quid. Prima pars concluſionis patet de genuflexionibus, inclinationibus, proſtrationibus ad terram, & huiuſmodi, quæ poſſunt dici generaliter ſacra ſigna, & ita impropriè ſacramēta. Secunda pars patet, videlicet, quod ſacramentum inſtitutum in remedium peccati originalis debuerit eſſe aliud, & aliud. Probatur a Scoto: quia lex poſterior ſemper fuit perfectior, ergo oportuit in lege poſteriori ſignū inſtitutum euidentius ſignare ſignatum: & ſacramentum legis ꝑfectioris perfectiorem gratiam ſignificare. Ex quo etiam ſequitur, quòd debuit eſſe aliud, & aliud ſignum ſenſibile. non enim decuit primum ſignum impoſitum ad ſignificādū imperfectiorem gratiam imponi ad ſignificandum maiorem, ſed aliud euidentius, & expreſſius.

Ad primum argu. dicendum, quòd tempore legis naturæ, fuit aliquod ſacramentum correſpondens circuncisioni, licèt non inueniatur bene expreſſum quale, vel quod fuerit. Greg. autē intelligit dictum ſuum, quia tale ſacramentum erat efficax ex fide operantis, vel forte, quia illud nō ſe extendebat ad omnes paruulos ſicut nec circuncisio, ſed solū ad mares: de fœminis autem verum eſt, quòd eis ſubueniebat fides parentū ſine tali ſacramēto: In adultis autē bene oportebat ad ſalutem ipſorum vt aliqua ſacrificia offerrēt Deo, licèt illa ſacrificia non eſſent ſacramentum curatiuum originalis. 1

Ad 2m dicendum, quòd ſolus Deus fuit legislator, licèt Moyſes fuerit diuulgator, & ſic ēt ſolus Deus eſt ſacramētorū inſtitutor licèt alij fuerint diuulgatores. 2

Ad tertium dicendum ſecundū Bona. quòd, & ſi plures eſſent viæ, tamen nulla eſt tā vtilis, tā efficax, & tam cōpēdioſa. Et præterea, homo viā ignorabat, & neſciebat, & ad inquirendum piger erat, ideo expediebat vt ſibi oſtēderetur, ad eam per præceptum inuitaretur, maximè quando homo neceſſario indiget effectu ſacramenti. 3

Vtrum ſacramentum habeat cauſalitatem ex gratia.

Thom. 3. p. q. 62. art. 1. 4.
Dur. 4. d. 1. q. 4.

Circa

Circa tertium quęritur primo. Vtrum ſacramentũ habeat cauſalitatem actiuam reſpectu gratiæ conferendæ.

1 Arguitur, quòd ſic, quia dicit Auguſt. ſuper Iohannem. Quæ eſt iſta virtus aquæ, vt corpus tãgat, & cor abluat?

2 Præt. magiſter in iiij. diſt. j. dicit ſacramentũ eſſe ſignum gratiæ, ita vt eius ſimilitudinem gerat, & cauſa exiſtat. Et per hoc aſſignat dñiam inter ſacramẽta nouæ legis, & veteris, quia illa veteris erant tantum ſigna gratiæ: iſta vero efficiunt, quod figurãt.

Contra dicit Aug. lib. lxxxiij. quæſtionum, quædam ſunt quæ Deus efficit per ſeipſum, ſicut illuminare animas, & creare gratiam. Et Bern. in ſermone de cœna domini. Sicut inueſtiř Canonicus per librum: Abbas per baculum: Epiſcopus per anulum. ſic diuiſiones gratiarum diuerſæ traditæ ſunt a ſacramentis, ſed planum eſt, ꝙ illa ſunt tantum ſigna, & non cauſæ. Primo notandum, ꝙ opinio Tho. eſt, quòd

4. d. 1. q. 1.

omnes cogũtur ponere ſacramẽta nouæ legis eſſe aliquo modo cauſa gratiæ propter auctoritates Auguſt. & aliorum ſanctorũ. Nec poteſt dici, quod ſint tantũ cauſa ſine qua, non quia cauſa ſine qua non, quæ nihil poteſt facere ad effectum efficiendo, vel diſponendo nihil cauſalitatis habet ſupra rem, niſi ſicut cauſa ꝑ accidens, quia ſic eſſe cauſa non pertineret ad ſacramenti diffinitionem. Secundo dicit iſta opinio, ꝙ ſacramentum non poteſt eſſe cauſa principalis effectiua gratiæ, ſed inſtrumentalis. Non quidẽ attingens gratiã, vt ipſam creat Deus in anima, quia creatura creare non poteſt nec principaliter nec inſtrumentaliter, ſed prout eſt inſtrumentum diuinæ miſericordiæ attingit ad aliquã diſpoſitionem ſpecialẽ ipſius animæ ad gratiam, quæ quidẽ diſpoſitio eſt caracter, vel aliquis ornat' ſpiritualis. Tertio dicit iſta opinio, ꝙ oportet virtutem aliquam ab olutam ſuper naturalẽ in eſſe ſacramento, quæ eſt ipſi ſacramento ratio agendi, & eſt in ſacramento non ſecundũ eſſe fixum, ſed in fieri tanquã ens incompletum, ſiue intentionale eo modo quo intẽtio coloris ad immutãdum viſum ponitur in medio moto ab ipſo corpore colorato. Et ſicut virtus artis eſt quodammodo in inſtrumento moto ab artifice, quemadmodũ ſemen agit in virtute animæ, vt dicitur. xj. de animalibus. Contra hãc opinionem ſic arg. Sco. qa creatura non poteſt agere inſtrumentaliter ad terminum creationis, vt etiam ponit ipſe Tho. ſed diſpoſitio prima ad gratiam eſt terminus creationis. Eſt enim forma ſimpliciter ſuper naturalis ſicut & gratia, & non educibilis de potentia animæ. Arg. etiam Scot. contra illam virtutem quã ponit iſta opinio ineſſe ſacramẽto, quia aut illa eſſet ibi indiuiſibiliter, vel diuiſibiliter. Non diuiſibiliter, ſic videlicet, ꝙ pars ſit in parte, quia cum ſit ſpũalis, partem, & partem non habens, ſimplex eſt. Item ſi pars eſſet in parte, tunc corrumperetur ad correptionem partis, & ita nihil faceret ad effectum, qui fit in inſtanti terminationis verborum. Non enim poteſt dici, ꝙ migret

de parte in partem, ſiue de ſubie-
cto in ſubiectū. Sequeret̃ etiam,
ꝙ talis virtus eſſet extenſa ſaltē
per accidens, quod repugnat ſpiri
tuali virtuti, cuiuſmodi debet po
ni iſta virtus. Si.n. poneretur cor
poralis, tunc non plus poſſet at-
tingere effectū, quàm virtus na-
turalis ipſorum ſacramentorum.
Nec dici poteſt, ꝙ ſit ibi indiuiſi
biliter, ita ꝙ tota ſit in qualibet
parte, quia inter omnes formas
perficientes materiam corpora-
lē ſola anima rationalis ponitur
talis. Item oporteret, ꝙ de parte
migraret in partem, vel omnino
deficeret deficiente parte, & ſic
non eſſet talis virtus in vltima
parte, puta in vltima ſyllaba. Et
ſi dicas, ꝙ ſunt plures tales vir-
tutes ĩ diuerſis partibus. Ex hoc
ſequitur, ꝙ virtus ſacramēti vni'
non ſit vna niſi tantum aggrega
tione, quod non videtur conue-
niens. Item ſic arguit̃, aut illa vir
tus influit̃ verbis ſacramētalibus
in principio, vel medio, vel in fi-
ne. Non in principio, vel in me-
dio, quia ſacramentum nondum
habet effectum ſuum, & ita fru-
ſtra infunderet̃. Et præterea, ver
ba ſequentia ſuperfluerent. Si di
cas, ꝙ in fine verborum influit̃:
aut accipis finem verborum, pro
lationem vltimæ literæ, vel ſyl-
labæ, aut inſtans ad quod termi-
natur iſta prolatio. Si primū, cū
illa prolatio ſit ſucceſſiua, poteſt
argui, ſicut prius de prolatione
verborum. Si ſecundū, tunc ver-
ba non ſunt, formatio enim ver-
bi non eſt in inſtanti, ſicut nec
motus. Dicit ergo Scotus, quòd
non eſt aliqua virtus, quæ ſit for
ma realis in ſacramento, ſed tan
tum eſt ibi relatio conformita-
tis ad ſignificatum, quæ dici po-
teſt virtus, pro quanto virtus di-
citur vltimum de potentia: ſe-
cundo cœli & mundi. Vltimum
autem potentię ſigni practici eſt
ꝙ ſignificet efficaciter. Secundo
notandum, ꝙ alia eſt opinio Hē
rici in quolibet negātis quidem
illam virtutem abſolutam, ſed
tamen ponentis, ꝙ ſacramenta
ſunt cauſa effectiua gratiæ, quia
videlicet continent cauſam effe-
ctiuam gratiæ. Deus autem, cu-
ius eſt cauſare gratiam eſt in ip-
ſis ſacramentis ſpecialiter inſi-
ſtens. Sed contra hoc arguit Sco
tus, quia Deus non eſt aliter per
eſſentiam, præſentiam, & poten
tiam in ſacramēto, quàm in alio
corpore: ſi ergo ponitur aliter,
hoc non eſt niſi ad aliquem effe
ctum cauſandum, quod non pōt
eſſe per aliquam cauſalitatem ſa
cramenti. Secramētum enim nul
lo modo eſt cauſa determinans
Deum ad cauſandum effectum:
ergo eſt tantum ibi aliter ex de-
terminatione propriæ volūtatis,
qua diſponit ſic cooperari tali
corpori. Hæc autem diſpoſitio
manifeſtata eccleſiæ dicit̃ pro-
miſſio, vel pactio: nihil ergo vr̃
facere talis inſiſtentia ad gratiā,
ſed ſolum pactū. Et tñ ipſe Hen-
ricus improbat opinionem de pa
cto. Tertio notādum, ꝙ alia eſt
opinio etiam probabilis, ꝙ ſacra
mentū eſt cauſa gratiæ non effe
ctiua, ſed meritoria, & exigitiua
ꝑ modum meriti de cōdigno, &
operis acceptatia Deo ad ſalutē
ſuſcipientis, ſic enim eſt cā gra-
tiæ paſſio Chriſti a qua ſacramē
tum efficaciā habet. Sed contra
hoc, ſic arguit Ioannes de Baſſo- 4.ſen.
lijs, quia ſi ſuſceptio ſacramenti d.1.q.1
eſſet

eſſet meritum de condigno non eſſet meritum, niſi recipientis. Sed non poteſt dici, quòd gratia ſit ex merito recipientis: paruulus enim mœreri non põt. Et ſimiliter argui põt de merito congrui quantum ad paruulos. Item nullus de condigno mœret primam gratiam, nec poteſt dici ſacramentum meritũ miniſtrãtis, quia frequenter eſt in peccato mortali. Quarto notandum ꝙ opinio Sco. eſt quòd in ſacramentis non eſt aliqua actio propriè dicta reſpectu gratiæ, neq; reſpectu diſpoſitionis ſupernaturalis præuiæ. Dicuntur tamen ſacramenta cauſa gratiæ non tantum per accidens. Et hoc probat per talem rationem: quia omnis diſpoſitio neceſſitans ad aliquam formam, quæ quidem diſpoſitio non eſt rõ recipiendi formã põt dici quodã mõ actiua ſiue cã inſtrumentalis, reſpectu formę. Cõceditur.n. ꝙ meritũ eſt cã inſtr̃alis reſpectu p̃mij, & motus ponit̃ aliquo mõ cã reſpectu termini, ſed ſacramentũ; ſiue ſuſceptio ſacramenti, eſt diſpoſitio neceſſitans ad effectum ſignatum per ſacramentum, non quidem per aliquã formam intrinſecam, vel aliquã diſpoſitionem præuiam, ſed tantum per aſſiſtentiam Dei creantis illum effectum nõ neceſſario abſolute, ſed neceſſitate reſpiciente potentiam ordinatam. Nec obſtat, quia ſuſceptio ſacramenti eſt circa corpus ſuſcipientis, gratia autem in anima: quia ſufficit, quòd diſpoſitio, & forma ſint in eodẽ ſuppoſito, maximè quando diſpoſitio non eſt ex natura rei: ſed in ordine ad agens extrinſecum voluntariè cauſans terminum. Sed contra hanc opinionem licet ſit pulchra, & ſubtilis arguit Ioannes de Baſſo ſatis efficaciter, vt videtur, quia non ens in actu non eſt cauſa realis alicuius: ſed quando gratia ponitur in actu, ſacramentum non eſt. Verba enim non ſunt in inſtanti terminatiuo prolationis verborum, in quo inſtanti ponitur gratia. Item aliquis fictus recipiens caracterem baptiſmalem, non autem gratiam: poſtea recedente fictione, recipit gratiam baptiſmalem: ſed tunc non eſt ſacramentum: ſed præceſſit forte per multum tempus. Poſſet tamen ad iſta reſponderi, quòd bene probant ſacramentum nõ eſſe per ſe cauſam effectiuam gratiæ: ſed non probant quin ſit cauſa per modum diſpoſitionis neceſſitantis. *Et ſi inſtetur* iterum, quòd impoſſibile eſt, quòd non ens diſponat, ſiue ſit diſpoſitio per modum receptiui, ſiue non. Dicendum, quòd verum eſt de diſpoſitione, quæ ex natura rei diſponit. Quinto notandum, quòd alius eſt modus dicẽdi multum probabilis quem videtur approbare Bona. & Ioannes de Baſſo, videlicet quòd adhibito ſacramẽto niſi ſit obex in ſuſcipiente, habetur gratia. Et hoc ex volitione efficaci Dei, & ex pacto ſuo, de quo certificata eſt eccleſia per fidem, & dicta ſanctorum, ita ꝙ ſacramentum nihil efficit ad hoc, ſed tantum concomitat̃, vel præcedit. Exemplũ eſt de bulla Papæ, qua habita acquirit̃ alicui præbenda, cum tamen bulla Papæ nihil efficiat, nec in ea ſit aliqua virtus; ſed tantummodo per eam fit intima

tio voluntatis papalis. Sic in propoſito in ſacramentis non oportet ponere uirtutem per quã ſint cauſa gratię, uel diſpoſitionis ad gratiam. Modo tñ vulgari ſacramenta poſſunt dici cauſa gratię, & uirtutem aliquam habere eo modo, quo bulla Papę dicitur habere virtutem collationis vel adeptionis præbendæ, non ex natura rei, ſed ex ordinatione conferentis. Et ſit ſimiliter ordinatio efficax ſacramenti a voluntate diuina ad hoc, vt ipſo adhibito, obice non impediente, habeatur gratia in ſuſcipiente, dicitur virtus ſacramenti. Et nõ eſt niſi reſpectu rationis obiecti uoliti a Deo, uel ordinati.

Con. 1. His pręmiſſis, ponenda eſt talis concl. Sacramenta non ſunt cauſa effectiua gratiæ, nec virtutẽ aliquã habent inhęrẽtię, propriè loquendo de cauſa, & virtute: bñ impropriè, & large loquendo: patet ſatis ex dictis.

1 Ad primum arg. dicendum de illa virtute aquę, ſicut de virtute bullæ. Eſt tñ in hoc diſſimile, quia bulla manet cum collatione præbendæ. Sacramentũ vero, vt in pluribus non manet cũ collatione gratiæ.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ Magiſter accipit cauſam large modo ſupradicto, pro aliquo priori ad quod ſequit aliud, licet non ab illo. Et ad hoc quod adducitur de differentia ſacramentorũ nouæ legis, & veteris, dicendũ, ꝙ in ſacramento nouæ legis, ad opus operatum ſequitur gratia: in aliis aũt requirebatur fides, vel deuotio operantis. Præterea multo perfectior confertur gratia in ſacramentis nouæ legis q̃ veteris. neutra tñ ſunt cauſa realis gratię. licet magis dicendum ſit de ſacramentis nouæ legis, ꝙ ſint cauſa gratię, q̃ de aliis, quia in ſacramentis veteris legis conferebatur gratia ex opere operãtis, vel ſuſcipientis, ſi erat adultus, cuius requirebatur fides ſaltem informis, vel parentum, aut circumcidentis puerum, oportebat enim ꝙ haberent fidẽ Chriſti venturi. Sed in ſacramẽtis nouæ legis ex opere operato confertur gratia, nec oportet, quòd operãs credat, ſed ſufficit, quòd operetur intendentes facere quod facit eccleſia chriſtianorum, licet non credat hoc valere.

Vtrum in Circunciſione conferebatur gratia.

D.Th.3.q.70.ar.4. Durand.4.d.1. q.7. Sco.4.d.1.q.3.

QVAESTIO. II.

SEcundo quæritur. Vtrum in circunciſione, quæ fuit ſacramentum veteris legis, cõferebatur gratia.

Arguitur, quòd non ad Rom. 4. ſuper illo. Signaculum accepit circunciſionis. Dicit gloſ. ibi peccata dimittebantur, ſed gratia ad bene operandum adiutrix non conferebatur. 1

Secundo. Circunciſio non aperiebat ianuam, ſed habenti gratiam, patet ianua regni. 2

Tertio. Sacramentum non cauſat, eiſi quod ſignat: ſed circunciſio ſignat tm̃ ablationem peccati, & non aliquid poſitiuum, quia nihil ibi apponebatur: ſed ... amouebatur. 3

Quarto

4 Quarto. Circũciſio erat ſacramentum legis figuralis: ergo ſolum figurabat gratiam, & non conferebat.

5 Quinto. Si circuncіſio cõtuliſſet gratiam, tunc circũſio fuiſſet reputata Abrahæ ad iuſticiã, ſed hoc non eſt verum ſm apoſtolũ: ſed magis fides eſt ei reputata ad iuſtitiam, igitur.

6 Sexto. Si circũciſio cõtulit gratiã, & non ſufficiebat fides poſt eius inſtitutionẽ, ſequitur, quòd populus qui natus eſt in deſerto per quadraginta annos, qui non fuit circunciſus, vt legitur Ioſue 5. non habuit gratiam, & ſic illi omnes, qui mortui ſunt damnati ſunt, quod videtur incõueniẽs.

Cõtra. Beda. ſuper illud Lucę. 11. Poſtquam conſummati ſunt dies octo: dicit. Idem ſalutiferæ curationis auxiliũ circunciſio in lege agebat, quod baptiſmus tẽpore gratiæ agere conſueuit. Primo notandũ, ꝙ ſicut di. Scot. in 4. diſt. 1. Supponendum eſt tanquã certũ, quòd circunciſio peccatum originale deleat. Nullo. n. tempore reliquit Deus genus humanum ſine remedio neceſſario ad ſalutẽ, maxime illos, quibus ipſe legem dedit, aliàs fruſtra data fuiſſet lex talis. Non videtur autem aliud remedium ibi eſſe inſtitutum, quàm circunciſio, quæ data eſt Abrahæ. Vnde non fuit precíſe remedium legis moſaycæ; ſed tamen lex non euacuauit eam, ſed confirmauit. Secundo notandum ſecundum eundem Sco. vbi ſupra, quòd ex illo ſuppoſito non ſequitur neceſſario abſolute gratiam in circunciſione conferri. Poſſet enim Deus de potentia abſoluta dimittere culpam originalem non conferendo gratiam, cum gratia nõ opponatur formaliter peccato originali, nec modo dimittitur peccatum illud per collationẽ gratię, niſi quia gratia ęquiualẽter includit iuſtitiam originalẽ, quę formaliter peccato originali opponitur. De facto tamen nõ eſt poſſibile de potẽtia ordinata culpam originalẽ, nec aliã culpã mortalẽ dimitti ſine infuſione gratię, quia ſm legẽ diuinæ ſapientiæ poſt lapſum nullum eſt mediũ inter gratum, qui eſt filius regni, & peccatorẽ, qui eſt filius perditionis: ideo nullũ liberat a culpa, niſi cui dat gratiam, & principalius intendit gratiam, quàm liberationem a culpa, quia nõ intenditur illa carentia, niſi propter gratiæ perfectionem. Tertio notandum ſecundum eundem Scotum, vbi ſupra, quòd in lege veteri multa erant ſacramenta improprie dicta, ſcilicet purgationes ab immundiciis contractis ſecundum legem, & oblationes hoſtiarum, & hæc non cauſabant gratiam, tãquam ſigna efficacia reſpectu gratiæ: obſeruantes tamen ea ex charitate, mœrebãtur gratię augmentum ſi eam habebant, ſed non propter hoc ſequitur, quòd proprie eſſent ſacramenta. Sacramẽtum enim propriè dictum ex virtute operis operati confert gratiam, ita ꝙ nõ requiritur ibi bonus motus inferior, qui mœreatur gratiam: ſed ſufficit, ꝙ ſuſcipiens non ponat obicem. In prædictis autem cõferebatur gratia tantum: ex virtute boni motus interioris tanquam meriti. Sed pręter iſta in illa lege

erat

erat circuncisio, quæ fuit ꝓpriè ſacramentum. Vnde etiam Magiſter ſententiarũ ab illa vniuerſali regula Auguſtini ſuper Pſa.73. Sacramenta veteris legis tm̃ permittebant, & figurabant gratiã excipit circunciſionem. Hæc.n. per modum ſacramenti ex virtute operis operati contulit gratiã, licet non tantam, quantã confertur in baptiſmo. Dicunt tñ aliq, quòd circunciſio efficaciam habebat non ex opere operato, ſed ex opere operantis, ſicut ponit Ioannes de Baſſo, ut patet in precedenti quæſtione in ſolutione vltimi argumenti.

Aug. ſuper Pſ. 73.

Con. 1. His præmiſſis, ponenda eſt talis concl. In circunciſione conferebatur gratia, patet ſatis ex dictis. Et ſi quæratur vtrum ante inſtitutionem circunciſionis fuerit aliquod ſacramentum correſpondens circũciſioni. Dicit Scotus, ꝙ ſic, quia omni tẽpore poſt lapſum neceſſaria fuit ad ſalutẽ deletio originalis, ergo quocunque tẽpore fuit aliquod remediũ efficax ad hoc. Licet.n. potuit deleri in adultis per bonum motũ intrinſecum, non tamen in paruulis. Oportuit ergo in paruulis ipſum deleri per aliquem actum aliorum circa ipſos, uel ad ipſos relatum. Non poterat autẽ eſſe certum, ꝙ talis actus paruulo ſufficeret ad ſalutem, niſi hoc eſſet inſtitutum a Deo. Et magis probabile eſt, quod fuerit aliquod ſignum ſenſibile, q̃ aliquod ſignũ intelligibile tm̃, quia pro toto ſtatu nuturæ lapſe congruũt homini ſigna ſenſibilia reſpectu ſpiritualium, licet autem ſcriptura de hoc expreſsè non loquatur, tñ potuit Deus tale ſacramentum reuelaſſe patribus. Nam etiam legitur, quòd pro tempore illo placuerunt Deo ſacrificia, quod nõ eſſet, niſi a Deo fuiſſent inſtituta, immo reputarentur pręſumptuoſi, ſi talia faciſſent ſine diuino pręcepto, uel inſpiratione.

1 Ad primum arg. dicendum, quòd illa auctoritas eſt intelligenda ſecundũ ea, quę dicta ſunt in tertio notabili.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, quòd non fuit defectus circunciſionis, ꝙ nõ aperuit ianuam, ſed quia pro tempore illo non erat ſolutum precium.

3 Ad tertium dicẽdum, ꝙ ſacramentum magis propriè ſignat effectum illum in anima, ad quem confertur gratia in ſacramento q̃ ſignificet ipſam gratiam. Vnde gratia exiſtẽte vna in vna anima, ſacramenta tamẽ ſunt diuerſa pœnes diuerſos effectus eiuſdem gratiæ. Effectus aũt gratiæ tã in circunciſione, q̃ in baptiſmo eſt ablutio animę a peccato, licet concomitetur alius, ſ. acceptatio ad vitam ęternam.

4 Ad quartum dicendum, quòd circuncifio figurabat gratiam, & conferebat, ſed non ita perfectã, ſicut baptiſmus. tẽpore.n. legis ſcriptæ fuit gratia, ſed nõ ita perfecta, ſicut tempore legis nouę.

5 Ad quintum dicendum, ꝙ circunciſio non eſt reputata Abrahæ ad iuſtitiam principaliter, ſed potius fides, licet aliquid gratiæ ſibi contulerit.

6 Ad aliud dicendum, quòd populus in deſerto excuſabatur a circunciſione. Tum potiſſime, quia ſuper hoc erat diſpenſatio diuina. Tum, quia neſciebant quando mouenda eſſent caſtra. Tum,

Tum,quia non erãt mixti inter infideles,& ita non erat neceſſarium ſignum circuncisionis diſtinctiuũ ipſorũ ab infidelibus,ſicut in Aegypto. Probabile eſt autem dicere,quòd in deſerto nullus mortuus eſt incircũciſus,ſed illi,qui circunciſi fuerant in Aegypto. Vel ſi aliqui incircunciſi, idẽ eſt iudiciũ de ipſis, & de paruulis decedentibus ante baptiſmum,vel circunciſionem, niſi ꝑ tanto, quia a circunciſione pro tũc excuſabãtur, & poterat fides propria,uel parentũ ſubuenire.

Vtrum ſacramenta habeant efficaciã ex paſſione Chriſti.

Scò.4.d.2. q.1.Tho.3.p.q.54.ar.2. Dur.4.d.2.q.1.

TErtio quæritur. Vtrum ſacramenta habeant efficaciã ex paſſione Chriſti.

1 Arguitur ꝙ non, quia dicitur Phil.ꝙ cauſa in actu, & effectus in actu,ſimul ſunt, & non ſunt, ſed paſſio Chriſti nõ eſt in actu, igitur. *5. Met. et 2.phy.*

2 Secundo ſi habent efficaciam a paſſione, aut vt futura, aut vt exhibita. Non vt futura, quia ſacramenta veteris legis tantam, vel maiorem habuiſſent efficaciam,ſicut gratia, nec vt exhibita,quia tunc baptiſmus,& eucharistia non habuiſſent efficaciam ante paſſionem Chriſti.

3 Tertio. Aut ab illa tanq̃ a cauſa principali,aut tanq̃ meritoria. Non primũ,quia ſolus Deus põt eſſe cauſa principalis effectus ſignificati per ſacramentum. Nec ſecundo modo,quia reſpectu gratiæ nulla eſt cauſa meritoria, ſi enim ex meritis iam non eſſet gratia.ad Ro.9. *Ro.9.*

4 Quarto ſi a paſſione Chriſti ſacramenta habent efficaciam, hoc maxime videretur a ratione vulneris lateralis,a quo fluxerũt ſacramenta, ſm Auguſt. ſed hoc non, quia in illo vulnere nihil meruit Chriſtus, cum iam eſſet mortuus. *De Ciui. Dei lib. 15. De Ciu. Dei lib. 15. cap. 26.*

Contra eſt Auguſtinus.Notãdum,quòd ſicut dicit Scotus.Sacramentum habere efficaciam eſt ipſum habere regulariter effectum ſignificatum concomitantem. Ab illo ergo efficaciam habet,a quo ꝓuenit, quod effectus regulariter concomitetur. Hoc aũt poteſt eſſe ab aliquo dupliciter, vel tanq̃ a cauſa principali cauſante, huiuſmodi concomitãtia, uel tanq̃ a cauſa meritoria, quæ ſcilicet meretur, vt ſit talis concomitantia. *4.d.2. q.1.*

Con. 1. His præmiſſis,ponenda eſt talis concluſio. Sacramenta a ſolo Deo efficaciam habent tanq̃ a cauſa principali. A Chriſto autẽ patiendo, ſiue a paſſione Chriſti efficaciam habent tanq̃ a cauſa meritoria. Prima pars patet, quia ſolus Deus inſtituit ſacramenta: efficacia aũt ſacramenti nõ poteſt eſſe ab aliqua cauſa inferiore q̃ ſit cauſa conſtituens. Item Deus non poteſt determinari ab alio ad agendum,ſed effectus ſacramenti eſt a ſolo Deo; ergo ſolus ſe poteſt determinare ad effectus ſacramentorum regulariter concomitantes ſacra,igr̃.

Secunda pars patet, quia Chriſtus per ſuam paſſionem a Deo acceptatam meruit, vt talia ſacramẽta qualia fuerunt antiqua ipſam præcederẽt. Et talia qualia,

lia ſunt ſacramenta nouæ legis ipſam concomitarentur, vel etiã ſequerentur, & diuerſimode efficaciam haberent, vel virtutem.

1 Ad primum argumentum dicũdum, quòd & ſi paſſio Chriſti non ſit nunc in actu, eſt tamen in acceptatione diuina; & hoc ſufficit, vt ſit cauſa meritoria.

2 Ad ſecundum dicẽdum, quòd omnia ſacramenta nouæ legis efficaciã habẽt a paſſione Chriſti, vt iã exhibita, non quidem in actu exteriori, ſed interiori. A primo.n. inſtanti conceptionis erat illa paſſio a Chriſto uolita.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ gratia non habet cauſam meritoriã de condigno in illo, cui confert, tamen põt habere cauſam meritoriam de congruo in eodem, & meritoriam de condigno extrinſecã. Vnde concedi poſſet, ꝙ in omnibus operibus Dei non fuit aliquod opus mere gratię, niſi ſola incarnatio filij Dei, ſicut dicit Scotus. Et hoc ſi ad illam nulla preceſſerunt merita, quod vtique verum eſt in illa diuina ordinatione primaria de illa incarnatione, qa ſi tẽpore cõceptionis præceſſerint aliqua bona merita Marie, nõ tamen erant merita abſolutè reſpũ incarnationis, ſed forte reſpectu accelerationis, vt impleret illa incarnatio ꝑordinata.

4 Ad quartũ dicendũ, ꝙ ſi Chriſtus meruit aliquid ex ipſo vulnere hoc fuit ratione volitionis, & acceptationis a Chriſto, dum viueret, & ſic a paſſione Chriſti ratione illius vulneris poſſunt ſacramenta habere efficaciam, ſicut a cauſa meritoria. Præterea, dicendum, quòd ab illo vulnere ſpecialiter dicũtur fluxiſſe ſacramenta ſm quandã ſimilitudinẽ expreſſiorẽ eorũ, quę ibi fluxerunt ad ſenſibilia, quæ ſunt, in quibuſdã ſacris. Sanguis.n. ſpecialius aſſimilatur ſpeciei vini, ſub qua eſt ſanguis ĩ eucharistia, vel ẽt ipſi ſanguini Chriſti ibidẽ cõtento, & aqua ſpecialibus aſſimilatur materię baptiſmi, quæ duo ſunt principalia ſacramenta. Et iſte intellectus poteſt haberi extra de celebra.miſſa.in fine.

SEQVITVR SECVNDA PARS I.

Vtrum conuenienter enumerentur ſeptem ſacramenta nouæ legis.

Tho.3.p.q.65.art.1. Dur.4.d.2.q.2. Sco.4.d.2.q.2.

SVPERIVS in prima parte huius tract. deciſæ ſunt aliquæ quęſtiones de ſacramentis in cõmuni, tam veteris, ꝗ nouæ legis, conſequenter in hac ſecunda parte uidenda eſt enumeratio, & diſtinctio ſacramentorum nouæ legis. Vbi quæritur. Vtrum conuenienter enumerentur ſeptem ſacramenta nouæ legis.

Arguitur, ꝙ non, quia ſacrm eucharistiæ continet totam gratiam, & gratiæ autorẽ, ergo alia ſuperfluum. 1

Secundo. Lex Euangelica ſuauis eſt, ſed leuius eſt obſeruare vnũ ſacrm, quàm plura, igitur. 2

Tertio. Aduenĩete ueritate dẽt ceſſare ſignum & figura, ergo in noua lege nulla debẽt eſſe ſacramenta. Contra eſt communis 3

determinatio ſanctorum. Notandum, ꝙ ſicut dicit Scotus. Lex Euangelica, cũ ſit vltima eſt perfectiſſima lex, quàm Deus diſpoſuit dare homini pro ſtatu viæ: ideo in ſtatu iſtius legis oportuit eſſe perfectiſſima ſacramẽta tãquàm perfectiſſima adiutoria ad gratiam præparatiua. Debent aũt intelligi iſta ſacramẽta perfectiſſima, & quantũ ad intenſionem, quę conſiſtit in perfectè ſignificando, & in gratiam perfectam conferẽdo, & etiam quãtum ad extẽſionem, ſcilicet quãtum ad multitudinem ſacramentorum, quę ſic declaratur. Sicut in vita naturali primũ eſt generatio, deinde ſequitur nutritio, & corroboratio, & ſanitatis perditę recuperatio. Et hęc quattuor ad quamlibet perſonã ſingularem requiruntur. Præter hęc autem requiritur aliquid pertinens ad communitatẽ, quo videlicet aliquis cõſtituatur in gradu neceſſario ad aliquem actum neceſſarium communitati. Ita ſpiritualiter ad perfectionẽ vitæ ſpiritualis completam extenſiue, oportet eſſe aliquod adiutorium, pertinens ad generationẽ ſpiritualem: Et ſecundo aliquod pertinẽs ad nutritionem: Et tertio pertinens ad roborationem. quarto ad reparationem poſt lapſum. Præter autem hęc: quinto requiritur aliquid, quo exiẽs finaliter præparetur, quia vita iſta ſpiritualis, quædã via eſt, ordinans, vt bene viuens in ea de ipſa ſine impedimento tranſeat ad vitam glorioſam. Hæc ergo quinque requiruntur cuicunque perſonæ per ſe. Ad bonum aũt cõmunitatis conſeruantis iſtam legem requiritur multiplicatio carnalis, quia iſta pręſupponitur bono ſpirituali, ſicut natura gratiæ. Et multiplicatio ſpiritualis aliquorum in iſta lege. Sic ergo congruum fuit ſeptem adiutoria conferri obſeruatoribus legis Euangelicæ. Et hæc ſunt vt dicit Magiſter. Baptiſmus pertinẽs ad generationem ſpiritualẽ. Euchariſtia ad nutritionem. Cõfirmatio ad roborationem. Pœnitentia ad lapſi reparationem. Extrema vnctio ad finalem exeuntium præparationẽ. Matrimonium ad multiplicationem in eſſe naturæ, vel carnali. Et ordo ad multiplicationem in eſſe gratiæ, vel ſpirituali.

4.d.2. q.1. *4.d.2.*

Con. 1. His pręmiſſis, ponenda eſt talis concl. Conuenienter enumerant ſeptem ſacramenta nouę legis, patet ex dictis.

1 Ad primũ arg. dicendũ, quòd licet in euchariſtia contineatur totus Chriſtus, qui eſt auctor omnis gratię, nõ tamen ibi continetur gratiæ plenitudo. Virtute ſacramẽti ad omnẽ effectum, ſed ad effectũ cibationis tantũ.

2 Ad 2m dicendũ, ꝙ licet multiplicatio ſacramẽtorũ, quę sũt ſigna tantũ ſit oneroſa, nõ tamẽ eorũ, quæ gratiã cõferunt. Vnde dicit Bonau. ꝙ opus diuinũ debet habere facilitatẽ in ſignũ potẽtiæ, & cõgruitatẽ in ſignũ ſapientiæ, & vtilitatẽ in ſignũ bonitatis: licet aũt via eſſet facilior in uno, non tamen ita congrua.

3 Ad tertiũ dicẽdũ, quòd antecedẽs verũ eſt de ſigno qđ præfigurat tantum veritatẽ futurã, & nõ de eo, qđ exibet eã pręſentẽ.

Finis ſecundę partis.

SE-

SEQVITVR TERTIA PARS.

Vtrum diffinitio baptiſmi ſit bene data.

Scot.4.d.3.q.1.

POSTQVAM in ſecunda parte principali huius tractatus viſum eſt de enumeratione ſacramentorũ nouæ legis, reſtat ĩ hac tertia parte agere de ſingulis eorum in ſpeciali. Et primo de baptiſmo. Vbi primo queriť. Vtrũ diffinitio baptiſmi quam ponit
4.d.3. Magiſter ſit vera. Baptiſmus eſt tinctio, id eſt ablutio corporis exterior facta ĩ aqua ſub forma uerborum præſcripta.

1 Arguitur, ꝙ nõ, quia pars non prędicať de toto, ſed ablutio eſt pars ſacramẽti baptiſmi, quia ſecundũ Aug.j.q.primi diſt.1.Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum, igitur.

Contra eſt auctoritas Magiſtri. Notandum, quòd materiale ſacrĩ baptiſmi proximũ, & ĩmediatũ, ſuper quo ĩmediate fundatur reſpectu ſigni quod eſt formale in baptiſmo, non eſt aqua ipſa, ſed magis ablutio in aqua, talis.n.ablutio magis propriè, ſignificat ablutionẽ animæ. Si ergo totũ materiale ſacramenti baptiſmi ſit ablutio ipſa, ita quòd verba nõ ſint pars materialis, licet nõ ſit porfectum ſacrm̃, niſi concurrentibus verbis, ſic vera eſt illa prędicatio. Baptiſmus eſt tinctio, vel ablutio. Si aũt ipſa ablutio non ſit totum materiale baptiſmi, ſed pars tm̃, & verba ſint alia pars materialis, ſicut magis vr̃ probabile, & ſm mentem Aug. tunc non vr̃ iſta prędicatio faciliter ſuſtineri, quia.ſ.baptiſmus eſt ablutio, quia pars integralis non prędicatur de toto in recto: ſm aũt hanc viam, videlicet ponendo, ꝙ uerba ſint pars fundamenti, ſic poteſt deſcribi. Babtiſmus quantum ad ſuũ formale concernendo tm̃ materiale ſuũ. Baptiſmus, eſt ſacrm̃ ablutionis animæ a peccato, cõſiſtẽs in ablutione corporis hominis aliqualiter conſentientis, facta ab alio, in aqua cum uerbis certis ſimul ab eodem abluente cũ debita intentione prolatis.

His præmiſſis, ponenda eſt talis conclu. Ponendo, quòd ablutio circunſtantionata ſit tota materia baptiſmi, cõueniens eſt diffinitio poſita a Magiſtro. Non aũt ponendo totum fundamentum baptiſmi ſimul cõſiſtere in ablutione, & uerbis, quod bene poſſibile eſt, non obſtante vnitate baptiſmi, cum ſit relatio rationis, patet ſatis ex dictis. Con. 1.

Ad arg. etiam patet ex dictis. 1

Vtrum hæc ſit forma baptiſmi, Ego baptizo te, &c.

Sco.4.d.3.q.2. Tho.3.p.q.66.art.5. Dur.4.d.3.q.1.

SEcundo quęritur. Vtrum hæc ſit forma baptiſmi. Ego baptizo te in nomine patris, &c.

Arguitur, quòd non, primo. 1 Cuiuſcunque habentis formam, & materiã forma eius eſt in materia: ſed hæc verba non ſunt in

erat eſſe. Secũdo notandũ,ſacramentum dr̃ quaſi ſacrans mentem. Ponit autem doctor ſubti. vbi ſupra, talem ſacramenti diffinitionem. Sacramentum eſt ſignum ſenſibile gratiam Dei, vel eius effectũ gratuitum ex inſtitutione diuina efficaciter ſignificans, ordinatum ad ſalutem hominis viatoris. Dicitur autem ſignificans gratiam Dei: aut effectum Dei gratuitum, propter eucharistiæ ſacramentũ, quòd propriè non ſignificat gratiam: ſed effectum gratuitum, ſcilicet corpus Chriſti verũ, aut miſticum. In prædicta autẽ ratione ſacramẽti includitur aliquid qd̃ dicitur ens rationis. ſ. hoc ꝙ eſt ſignum ex inſtitutione. Iſta. n. relatio nõ ſeqtur fundamẽtum ex natura rei: quia & ſi in re ſit aptitudo ad ſignificandũ: tñ actualis ſignificatio nõ ſibi cõuenit, niſi per actum imponentis. Illa ergo diffinitio non exprimit quiditatem extra aĩam: ſed tantũ exprimit conceptũ per ſe vnũ in intellectu, quemadmodum diffinitiones intentionum logicalium in quibus inuenitur genus & differentia, eo modo quo logicus loquitur de genere, & differentia. Vnde in ratione prædicta ponitur ſignũ, vt genus. Et ponitur efficaciter ſignificans ex inſtitutione, vt differentia: ſenſibile vero, vt fundamentum relationis: gratia vero, vel effectus Dei gratuitus, vt correlatiuum, ſiue terminus. In hoc autem quòd dicitur efficaciter includitur, tam certitudinaliter quàm pronoſticè: & hoc accipiendo pronoſticum pro ſigno non tantum priori duratione ſignato: ſed etiã natura. Et quo ad hoc notandum eſt triplex eſſe ſignum. ſ. memoratiuum, demonſtratiuum, & pronoſticum. Primum eſt reſpectu preteriti. Secundũ reſpectu preſentis. Tertium reſpectu futuri. Tertio notandum, quòd plures ponuntur diffinitiones ſacramenti. Duæ primæ ponuntur a Magiſtro, & accipiuntur ab Auguſt. de Ciuit. Dei. Prima eſt. Sacramentum eſt ſacræ rei ſignum. Secunda: ſacramentum eſt inuiſibilis gratiæ viſibilis forma. Et magiſter explanando addit, ita vt eius ſimilitudinẽ gerat, & cauſa exiſtat: vbi ſumitur forma pro ſenſibili ſigno, eo mõ quo imago Herculis dr̃ forma Herculis. Ponit autem ibi viſibile pro ſenſibili in cõmuni, qa viſus eſt excellentior ſenſuum; & plures rerum differentias nobis oſtendit. Et ſi inſtetur, quia gratia nõ eſt ſimilis ſacramẽto ſicut nec ſpirituale corporali non bene dicitur vt eius ſimilitudinem gerat. Dicendum, quod licet non ſit ſimilis vniuocẽ: bene tamen proportionabiliter vel imitatiuè. Tertia diffinitio: ponitur ab Hugone lib. de ſacramentis: videlicet. Sacramentum eſt elementũ corporale foris ſenſibiliter propoſitum ex ſimilitudine repreſentans, ex inſtitutione ſignificans, ex ſanctificatione aliquam gratiam inuiſibilem conferens. Quarta vero diffinitio eſt illa, quæ ſuperius poſita eſt, quæ ponitur a Scot. quæ multum conuenit eſt quaſi eadem cum diffinitione Hugonis.

His præmiſſis ponẽda eſt talis concluſio. Sacramentum eſt diffini- *Con. 1.*

diffinibile: patet ex dictis.

1 Ad arg.dicit Scotus,quia licet fundamētū huius relationis plura includat ex qbus nō ſit per ſe vnum.vt patet de ſucceſſiuo, & permanente: tamen ſacramentum quantum ad formalem rationem, ſcilicet quantum ad relationem ſigni eſt per ſe vnum: quātumcunq;.n. diuerſa poſſunt concurrere in fundamēto vnius relationis rationis: ſufficit.n.ꝙ multa ibi concipiantur ab intellectu quaſi vnum in ordine ad aliquid ſignificatum.

PORTIO SECVNDA.

Vtrum ſacramenta debuerint inſtituti a Deo,&c.

Sco.4.d.1.q.3.Thom.3.p.q. 61.art. 1. Dur.4.d.1.q.2.

Circa,ſecundū queritur. Vtrū pro tēpore cuiuſcunq; legis a Deo datæ debuerit inſtitui a Deo aliquid ſacramentum.

1 Arg. ꝙ non:quia tēpore legis naturę non legitur aliqd ſacramentū inſtitutū fuiſſe. Vnde dicit Greg. Et ponitur de conſe. diſ.4. Quòd apud nos valet aqua baptiſmi hoc apud veteres egit, vel pro paruulis ſola fides, vel ꝓ maioribus virtus ſacrificij. *Mor. lib.4.*

2 Secundo arg. quòd ſacramentū poſſit inſtitui ab alio,quàm a Deo:quia Deus mediāte aliquo miniſtro dedit aliquā legē.ſ.legem ſcriptam per Moyſem: ergo,& mediante miniſtro poteſt inſtituere ſacramenta.

Tertio.Non eſt cōueniens viā ſalutis arctari, ſed per inſtitutionem ſacramentorum arctata eſt homini via ſalutis:igitur.

Contra. Dicit Aug.cōtra Fauſtum. In nullū nomē religionis coagulari poſſunt hoīes, niſi aliquorū ſignorū, vel ſacramentorum viſibiliū conſortio colligentur. Primo notandum, ꝙ ſicut dicit Scot.in 4.diſt.j. Sacramentum debere inſtitui probari nō pōt neceſſario,neq; a priori: qa Deus extra ſe nihil agit neceſſario,neq; a poſteriori,ſiue a fine: quia abſolute poſſibile eſſet effectum inuiſibile haberi ſine tali ſigno. Sed,ꝙ congruum ſit ſacramentū aliquod inſtitui ſub omni lege poſt lapſum probari pōt: quia congruum eſt effectū Dei inuiſibilē ſignificari homini per aliquod ſignū ſenſibile, ꝙ nō ſolum eſt quaſi ſignū ſpeculatiuū per quòd.ſ poſſit haberi conceptus in intellectu de illo ſignato:ſed ſignū quaſi practicum, ꝙ ſignificat ſignatum eſſe vel fieri. Et prætereà oportet ſignū illud eſſe certum,& efficax,vt homo ex tali ſigno effectū cognoſcat,& quęrat: nec tamen congruit illud ſignum eſſe certum certitudine demonſtratiua:quia cum illud ſignum debeat adhiberi ab homine, ſequeretˀ, quòd in poteſtate hoīs eſſet ſignum aliquod,ad quòd Deus vniuerſaliter cauſaret illum effectum inuiſibilem, quòd auferret a ſuſcipiente debitam præparationem. Congruit ergo tale ſignum eſſe certum certitudine, vt in pluribus.i. ſemper niſi in diſpoſitio ſuſcipientis impediat. Ex propter hoc dicitur ſignum efficax: tale autē ſignum nō poteſt eſſe ali- *qu.3.*

aliquid ſenſibile ſignificans na-
turaliter : quia nullum tale ha-
bét efficaciam naturalem ad ef-
fectum inuiſibilem. Congruit
ergo, quòd ſit ſignum inſtitutū
& hoc accipiendo inſtitutionē
non præciſe pro impoſitionē ad
ſignificandum practice: ſed cum
hoc etiam cum determinatione
ſigni ad veritatem, & certitudi-
nem. Hoc enim modo ex in-
ſtitutione efficaciam habet: quę
quidem inſtitutio eſt determina
tio quædam volūtatis ipſius in-
ſtituentis ad cooperandum illi
ſigno. Secundo notandum, quòd
Sē.d.1 ſicut dicit Bonau. in iiij. diſtin. j.
Inſtitutio ſacramentorum Deū
decebat, & nobis expediebat: de
cebat enim ad Dei miſericordiā:
quia enim homo labilis eſt a
gratia : ideo decuit miſericor-
diam Dei inſtituere ſacramenta
ad quę recurreret homo propter
gratiam recuperandam. De-
cuit etiā Dei iuſtitiam quæ exi
git in homine qui peccauit, hu-
miliationem per quam homo ſe
diſponeret ad gratiam. Hu-
iuſmodi autē humiliatio eſt in
ſactamenti ſuſceptione. Decuit
etiam Dei ſapientiam, vt videli-
cet ſicut homo lapſus occaſionē
ſumpſerat a viſibilibus: ſic diui-
na ſapientia in viſibilibus reme
dium inueniret. Nobis etiam
expediebat ſacramentorum in-
ſtitutio: erat enim homo cęcus
quo ad vim rationalem : ideo da
ta ſunt ei ſacramenta viſibilia ad
eruditionem. Erat elatus quo
ad iraſcibilem : ideo data ſunt ei
ſacramenta corporalia ad ſui hu
miliationem. Erat etiam faſti-
ditus quo ad cōcupiſcibilem, ita
vt ei non ſaperent ſpiritualia:
ideo ſacramenta data ſunt ei ad
exercitationem. Et aſſignantur
iſtę tres rationes a Magiſtro ſen
tentiarum vbi ſupra. Fuit ergo
neceſſarium ſacramenta inſtitui
neceſſitate ſimpliciter dicta, qa
Deus potentiam ſuam non alli-
gauit ſacramentis, vt Magiſter
dicit vbi ſupra. Tertio notan-
dum ſecundū Scotum vbi ſupra,
quòd ſacramētum vno modo di-
ſtinguitur diuiſione vocis in ſi-
gnificationes, in ſacramentum
propriè dictum, & impropriè.
Alio modo diſtinguitur quaſi ſu
perius in inferiora. Et hoc qui-
dem poteſt eſſe tripliciter. Cum
enim ſacramentum ſit ſenſibile
ſignificans aliquid poteſt eſſe
aliud, & aliud ſacramētum, quia
aliud, & aliud ſenſibile vel quia
aliam ſignificationem habens:
& hoc dupliciter. uel ſimpliciter
aliam reſpectu alterius, & alte-
rius ſignificati. vel ſecundū qd,
aliam reſpectu eiuſdem variati ſe
cundum magis, & minus.

His pręmiſſis ponendæ ſunt Con.1.
tres concluſiones. Prima eſt.
Loquendo de ſacramento pro-
priè quòd eſt ſignū, quo median
te infallibiliter confertur gratia,
niſi ponatᷣ obex, ſolus Deus pōt
inſtituere ſacramentum. Probat
Scotus, quia ſacramentū eſt cer-
tū ſignū gratię habendæ. Nō eſt
aūt gratia in poteſtate alicuius
creaturæ: ergo, nec ordinare pōt
creatura, ꝙ infallibiliter confera
tur gratia recipienti ſacramentū:
licet itaque alius a Deo miniſte
rialiter & vt cauſa ſecūda potue
rit inſtituere ſacramentum vt ſi
gnum practicum : non tamen vt
efficax, & certum : licet bene ſa-
cramenta a Deo inſtituta diuul-
gaue-

gauerit; quæ diuulgatio inſtitutionem præſupponit.

Con.2. Secunda concluſio. Pro quocunque ſtatu viæ poſt lapſum cõgruum fuit ſacramenta inſtitui. Probat Scotus, quia pro quocunque ſtatu viæ poſt lapſũ eſt morbus in natura humana: ergo oportuit ſacramentum inſtitui p modum medicinæ.

Con.3. Tertia concluſio. Loquendo de ſacramento impropriè dicto, in qualibet lege fuerunt ſacramẽta, non tamen omnia diſtincta a ſacramẽtis alterius legis, ſed pluribus legibus aliqua fuerunt cõmunia. Sed loquendo de ſacramento propriè dicto, decuit eſſe aliud, & aliud ſacramentum in alia, & alia lege. Hic non curãdo de alijs ſacramentis ſaltẽ hoc fuit congruum de ſacramento, quod inſtituebatur contra morbum peccati originalis. Aliud inquam, quantũ ad ſenſibile ſignum, & quãtum ad ſignificationem, non ſimpliciter, ſed ſecundum quid. Prima pars concluſionis patet de genuflexionibus, inclinationibus, proſtrationibus ad terram, & huiuſmodi, quæ poſſunt dici generaliter ſacra ſigna, & ita impropriè ſacramẽta. Secunda pars patet, videlicet, quòd ſacramentum inſtitutum in remedium peccati originalis debuerit eſſe aliud, & aliud. Probatur a Scoto: quia lex poſterior ſemper fuit perfectior, ergo oportuit in lege poſteriori ſignũ inſtitutum euidentius ſignare ſignatum: & ſacramentum legis pfectioris perfectiorem gratiam ſignificare. Ex quo etiam ſequitur, quòd debuit eſſe aliud, & aliud ſignum ſenſibile: non enim decuit primum ſignum impoſitum ad ſignificãdũ imperfectiorem gratiam imponi ad ſignificandum maiorem, ſed aliud euidentius, & expreſſius.

Ad primum argu. dicendum, quòd tempore legis naturæ, fuit aliquod ſacramentum correſpondens circuncißioni, licèt non inueniatur bene expreſſum quale, vel quod fuerit. Greg. autẽ intelligit dictum ſuum, quia tale ſacramentum erat efficax ex fide operantis, vel forte, quia illud nõ ſe extendebat ad omnes paruulos ſicut nec circuncißio, ſed ſolũ ad mares: de fœminis autem verum eſt, quòd eis ſubueniebat fides parentũ ſine tali ſacramẽto: In adultis autẽ bene oportebat ad ſalutem ipſorum vt aliqua ſacrificia offerrẽt Deo, licèt illa ſacrificia non eſſent ſacramentum curatiuum originalis. 1

Ad 2m dicendum, quòd ſolus Deus fuit legiſlator, licèt Moyſes fuerit diuulgator, & ſic ẽt ſolus Deus eſt ſacramẽtorũ inſtitutor licèt alij fuerint diuulgatores. 2

Ad tertium dicendum ſecundũ Bona. quòd, & ſi plures eſſent viæ, tamen nulla eſt tã vtilis, tã efficax, & tam cõpẽdioſa. Et præterea, homo viã ignorabat, & neſciebat, & ad inquirendum piger erat, ideo expediebat vt ſibi oſtẽderetur, ad eam per præceptum inuitaretur, maximè quando homo neceſſario indiget effectu ſacramenti. 3

Vtrum ſacramentum habeat cauſalitatem ex gratia.

Thom. 3. p. q. 62. art. 1. 4. Dur. 4. d. 1. q. 4.

Circa

CIrca tertium quęritur primo. Vtrum ſacramentũ habeat cauſalitatem actiuam reſpectu gratiæ conferendæ.

1 Arguitur, quòd ſic, quia dicit Auguſt. ſuper Iohannem. Quæ eſt iſta virtus aquæ, vt corpus tã gat, & cor abluat?

2 Præt. magiſter in iiij. diſt. j. dicit ſacramentũ eſſe ſignum gratiæ, ita vt eius ſimilitudinem gerat, & cauſa exiſtat. Et per hoc aſſignat drĩam inter ſacramẽta nouæ legis, & veteris, quia illa veteris erant tantum ſigna gratiæ: iſta vero efficiunt, quod figurãt.

Contra dicit Aug. lib. lxxxiij. quæſtionum, quædam ſunt quæ Deus efficit per ſeipſum, ſicut illuminare animas, & creare gratiam. Et Bern. in ſermone de cœna domini. Sicut inueſtit Canonicus per librum: Abbas per baculum: Epiſcopus per anulum. ſic diuiſiones gratiarum diuerſæ traditæ ſunt a ſacramentis, ſed planum eſt, ꝙ illa ſunt tantum ſigna, & non cauſæ. Primo notandum, ꝙ opinio Tho. eſt, quòd omnes cogũtur ponere ſacramẽta nouæ legis eſſe aliquo modo cauſa gratiæ propter auctoritates Auguſt. & aliorum ſanctorũ. Nec poteſt dici, quod ſint tantũ cauſa ſine qua, non quia cauſa ſine qua non, quæ nihil poteſt facere ad effectum efficiendo, vel diſponendo nihil cauſalitatis habet ſupra rem, niſi ſicut cauſa ꝑ accidens, quia ſic eſſe cauſa non pertineret ad ſacramenti diffinitionem. Secundo dicit iſta opinio, ꝙ ſacramentum non poteſt eſſe cauſa principalis effectiua gratiæ, ſed inſtrumentalis. Non quidẽ attingens gratiã, vt ipſam creat Deus in anima, quia creatura creare non poteſt nec principaliter nec inſtrumentaliter, ſed prout eſt inſtrumentum diuinæ miſericordiæ attingit ad aliquã diſpoſitionem ſpecialẽ ipſius animæ ad gratiam, quæ quidẽ diſpoſitio eſt caracter, vel aliquis ornatꝰ ſpiritualis. Tertio dicit iſta opinio, ꝙ oportet virtutem aliquam abſolutam ſuper naturalẽ in eſſe ſacramento, quæ eſt ipſi ſacramento ratio agendi, & eſt in ſacramento non ſecundũ eſſe fixum, ſed in fieri tanquã ens incompletum, ſiue intentionale eo modo quo intẽtio coloris ad immutãdum viſum ponitur in medio moto ab ipſo corpore colorato. Et ſicut virtus artis eſt quodammodo in inſtrumento moto ab artifice, quemadmodũ ſemen agit in virtute animæ, vt dicitur xj. de animalibus. Contra hãc opinionem ſic arg. Sco. qa creatura non poteſt agere inſtrumentaliter ad terminum creationis, vt etiam ponit ipſe Tho. ſed diſpoſitio prima ad gratiam eſt terminus creationis. Eſt enim forma ſimpliciter ſuper naturalis ſicut & gratia, & non educibilis de potentia animæ. Arg. etiam Scot. contra illam virtutem quã ponit iſta opinio ineſſe ſacramẽto, quia aut illa eſſet ibi indiuiſibiliter, vel diuiſibiliter. Non diuiſibiliter, ſic videlicet, ꝙ pars ſit in parte, quia cum ſit ſpũalis, partem, & partem non habens, ſimplex eſt. Item ſi pars eſſet in parte, tunc corrumperetur ad correptionem partis, & ita nihil faceret ad effectum, qui fit in inſtanti terminationis verborum. Non enim poteſt dici, ꝙ migret de

de parte in partem, ſiue de ſubiecto in ſubiectū. Sequeret etiam, ꝙ talis virtus eſſet extenſa ſaltē per accidens, quod repugnat ſpirituali virtuti, cuiuſmodi debet poni iſta virtus. Si.n. poneretur corporalis, tunc non plus poſſet attingere effectū, quàm virtus naturalis ipſorum ſacramentorum. Nec dici poteſt, ꝙ ſit ibi indiuiſibiliter, ita ꝙ tota ſit in qualibet parte, quia inter omnes formas perficientes materiam corporalē ſola anima rationalis ponitur talis. Item oporteret, ꝙ de parte migraret in partem, vel omnino deficeret deficiente parte, & ſic non eſſet talis virtus in vltima parte, puta in vltima ſyllaba. Et ſi dicas, ꝙ ſunt plures tales virtutes ī diuerſis partibus. Ex hoc ſequitur, ꝙ virtus ſacramēti vni' non ſit vna niſi tantum aggregatione, quod non videtur conueniens. Item ſic arguit, aut illa virtus influit verbis ſacramētalibus in principio, vel medio, vel in fine. Non in principio, vel in medio, quia ſacramentum nondum habet effectum ſuum, & ita fruſtra infunderet. Et præterea, verba ſequentia ſuperfluerent. Si dicas, ꝙ in fine verborum influit: aut accipis finem verborum, pro prolationem vltimæ literæ, vel ſyllabæ, aut inſtans ad quod terminatur iſta prolatio. Si primū, cū illa prolatio ſit ſucceſſiua, poteſt argui, ſicut prius de prolatione verborum. Si ſecundū, tunc verba non ſunt, formatio enim verbi non eſt in inſtanti, ſicut nec motus. Dicit ergo Scotus, quòd non eſt aliqua virtus, quæ ſit forma realis in ſacramento, ſed tantum eſt ibi relatio conformitatis ad ſignificatum, quæ dici poteſt virtus, pro quanto virtus dicitur vltimum de potentia: ſecundo cœli & mundi. Vltimum autem potentię ſigni practici eſt ꝙ ſignificet efficaciter. Secundo notandum, ꝙ alia eſt opinio Henrici in quolibet negātis quidem illam virtutem abſolutam, ſed tamen ponentis, ꝙ ſacramenta ſunt cauſa effectiua gratiæ, quia videlicet continent cauſam effectiuam gratiæ. Deus autem, cuius eſt cauſare gratiam eſt in ipſis ſacramentis ſpecialiter inſiſtens. Sed contra hoc arguit Scotus, quia Deus non eſt aliter per eſſentiam, præſentiam, & potentiam in ſacramēto, quàm in alio corpore: ſi ergo ponitur aliter, hoc non eſt niſi ad aliquem effectum cauſandum, quod non pōt eſſe per aliquam cauſalitatem ſacramenti. Secramētum enim nullo modo eſt cauſa determinans Deum ad cauſandum effectum: ergo eſt tantum ibi aliter ex determinatione propriæ volūtatis, qua diſponit ſic cooperari tali corpori. Hæc autem diſpoſitio manifeſtata eccleſiæ dicit promiſſio, vel pactio: nihil ergo vr̄ facere talis inſiſtentia ad gratiā, ſed ſolum pactū. Et tñ ipſe Henricus improbat opinionem de pacto. Tertio notādum, ꝙ alia eſt opinio etiam probabilis, ꝙ ſacramentū eſt cauſa gratiæ non effectiua, ſed meritoria, & exigitiua ꝑ modum meriti de cōdigno, & operis acceptatia Deo ad ſalutē ſuſcipientis, ſic enim eſt cā gratiæ paſſio Chriſti a qua ſacramētum efficaciā habet. Sed contra hoc, ſic arguit Ioannes de Baſſolijs, quia ſi ſuſceptio ſacramenti eſſet 4. ſen. d. 1. q.

eſſet meritum de condigno non eſſet meritum, niſi recipientis. Sed non poteſt dici, quòd gratia ſit ex merito recipientis: paruulus enim mœreri non põt. Et ſimiliter argui põt de merito congrui quantum ad paruulos. Item nullus de condigno mœret primam gratiam, nec poteſt dici ſacramentum meritũ miniſtrãtis, quia frequenter eſt in peccato mortali. Quarto notandum ꝙ opinio Sco. eſt quòd in ſacramentis non eſt aliqua actio propriè dicta reſpectu gratiæ, neq; reſpectu diſpoſitionis ſupernaturalis præuiæ. Dicuntur tamen ſacramenta cauſa gratiæ non tantum per accidens. Et hoc probat per talem rationem: quia omnis diſpoſitio neceſſitans ad aliquam formam, quæ quidem diſpoſitio non eſt rõ recipiendi formã põt dici quodã mõ actiua ſiue cã inſtrumentalis, reſpectu formę. Cõcedit.n.ꝙ meritũ eſt cã inſtr̃alis reſpectu pmij, & motus ponit ali quo mõ cã reſpectu termini, ſed ſacramentũ; ſiue ſuſceptio ſacramenti, eſt diſpoſitio neceſſitans ad effectum ſignatum per ſacramentum, non quidem per aliquã formam intrinſecam, vel aliquã diſpoſitionem præuiam, ſed tantum per aſſiſtentiam Dei creantis illum effectum nõ neceſſario abſolute, ſed neceſſitate reſpiciente potentiam ordinatam.

Nec obſtat, quia ſuſceptio ſacramenti eſt circa corpus ſuſcipientis, gratia autem in anima: quia ſufficit, quòd diſpoſitio, & forma ſint in eodẽ ſuppoſito, maximè quando diſpoſitio non eſt ex natura rei: ſed in ordine ad agens extrinſecum voluntariè cauſans terminum. Sed contra hanc opinionem licet ſit pulchra, & ſubtilis arguit Ioannes de Baſſo ſatis efficaciter, vt videtur, quia non ens in actu non eſt cauſa realis alicuius: ſed quando gratia ponitur in actu, ſacramentum non eſt. Verba enim non ſunt in inſtanti terminatiuo prolationis verborum, in quo inſtanti ponitur gratia. Item aliquis fictus recipiens caracterem baptiſmalem, non autem gratiam, poſtea recedente fictione, recipit gratiam baptiſmalem: ſed tunc non eſt ſacramentum: ſed præceſſit forte per multum tempus. Poſſet tamen ad iſta reſponderi, quòd bene probant ſacramentum nõ eſſe per ſe cauſam effectiuam gratiæ: ſed non probant quin ſit cauſa per modum diſpoſitionis neceſſitantis. Et ſi inſterur iterum, quòd impoſſibile eſt, quòd non ens diſponat, ſiue ſit diſpoſitio per modum receptiui, ſiue non. Dicendum, quòd verum eſt de diſpoſitione, quæ ex natura rei diſponit. Quinto notandum, quòd alius eſt modus dicẽdi multum probabilis quem videtur approbare Bona. & Ioannes de Baſſo, videlicet quòd adhibito ſacramẽto niſi ſit obex in ſuſcipiente, habetur gratia. Et hoc ex volitione efficaci Dei, & ex pacto ſuo, de quo certificata eſt eccleſia per fidem, & dicta ſanctorum, ita ꝙ ſacramentum nihil efficit ad hoc, ſed tantum concomitatũ, vel præcedit. Exẽplũ eſt de bulla Papæ, qua habita acquirit alicui præbenda, cum tamen bulla Papæ nihil efficiat, nec in ea ſit aliqua virtus; ſed tantummodo per eam fit intimatio

tio voluntatis papalis. Sic in propoſito in ſacramentis non oportet ponere uirtutem per quã ſint cauſa gratiç, uel diſpoſitionis ad gratiam. Modo tñ vulgari ſacramenta poſſunt dici cauſa gratię, & uirtutem aliquam habere eo modo, quo bulla Papę dicitur habere virtutem collationis vel adeptionis præbendæ, non ex natura rei, ſed ex ordinatione conferentis. Et ſit ſimiliter ordinatio efficax ſacramenti a voluntate diuina ad hoc, vt ipſo adhibito, obice non impediente, habeatur gratia in ſuſcipiente, dicitur virtus ſacramenti. Et nõ eſt niſi reſpectu rationis obiecti uoliti a Deo, uel ordinati.

Con. I. His pręmiſſis, ponenda eſt talis concl. Sacramenta non ſunt cauſa effectiua gratiæ, nec virtutẽ aliquã habent inhęrẽtię, propriè loquendo de cauſa, & virtute: bñ improprie, & large loquendo: patet ſatis ex dictis.

1 Ad primum arg. dicendum de illa virtute aquę, ſicut de virtute bullæ. Eſt tñ in hoc diſſimile, quia bulla manet cum collatione præbendæ. Sacramentũ vero, vt in pluribus non manet cũ collatione gratiæ.

2 Ad ſecundum arg. dicendum, ꝙ Magiſter accipit cauſam large modo ſupradicto, pro aliquo priori ad quod ſequit̃ aliud, licet non ab illo. Et ad hoc quod adducitur de differentia ſacramentorũ nouæ legis, & veteris, dicendũ, ꝙ in ſacramento nouæ legis ad opus operatum ſequitur gratia: in aliis aũt requirebatur fides, vel deuotio operantis. Præterea multo perfectior confertur gratia in ſacramentis nouæ legis q̃ veteris. neutra tñ ſunt cauſa realis gratię. licet magis dicendum ſit de ſacramentis nouæ legis, ꝙ ſint cauſa gratię, q̃ de aliis, quia in ſacramentis veteris legis conferebatur gratia ex opere operãtis, vel ſuſcipientis, ſi erat adultus, cuius requirebatur fides ſaltem informis, vel parentum, aut circumcidentis puerum, oportebat enim ꝙ haberent fidẽ Chriſti venturi. Sed in ſacramẽtis nouæ legis ex opere operato confertur gratia, nec oportet, quòd operãs credat, ſed ſufficit, quòd operetur intendentes facere quod facit eccleſia chriſtianorum, licet non credat hoc valere.

Vtrum in Circumciſione conferebatur gratia.

D.Th.3.q.70.ar.4. Durand.4.d.1. q.7. Sco.4.d.1.q.3.

QVAESTIO. II.

Secundo quæritur. Vtrum in circuncìſione, quæ fuit ſacramentum veteris legis, cõferebatur gratia.

Arguitur, quòd non ad Rom. 4. ſuper illo. Signaculum accepit circunciſionis. Dicit gloſ. Ibi peccata dimittebantur, ſed gratia ad bene operandum adiutrix non conferebatur. 1

Secundo. Circunciſio non aperiebat ianuam, ſed habenti gratiam, patet ianua regni. 2

Tertio. Sacramentum non cauſat, ei ſi quod ſignat: ſed circunciſio ſignat tm̃ ablationem peccati, & non aliquid poſitiuum, quia nihil ibi apponebatur: ſed [illegible] amouebatur. 3

4 Quarto.Circũciſio erat ſacramentum legis figuralis: ergo ſolum figurabat gratiam, & non conferebat.

5 Quinto.Si circunciſio cõtuliſſet gratiam,tunc circũſio fuiſſet reputata Abrahæ ad iuſticiã,ſed hoc non eſt verum ſm apoſtolũ:ſed magis fides eſt ei reputata ad iuſtitiam,igitur.

6 Sexto.Si circũciſio cõtulit gratiã, & non ſufficiebat fides poſt eius inſtitutionẽ,ſequitur, quòd populus qui natus eſt in deſerto per quadraginta annos, qui non fuit circunciſus, vt legitur Ioſue 5.non habuit gratiam, & ſic illi omnes,qui mortui ſunt damnati ſunt, quod videtur incõueniẽs.

Cõtra. Beda.ſuper illud Lucę. 11.Poſtquam conſummati ſunt dies octo:dicit.Idem ſalutiferæ curationis auxiliũ circunciſio in lege agebat, quod baptiſmus tẽpore gratiæ agere conſueuit.Primo notandũ, ꝙ ſicut di.Scot.in 4.diſt.1. Supponendum eſt tanquã certũ,quòd circunciſio peccatum originale deleat.Nullo.n. tempore reliquit Deus genus humanum ſine remedio neceſſario ad ſalutẽ, maxime illos, quibus ipſe legem dedit, aliàs fruſtra data fuiſſet lex talis. Non videtur autem aliud remedium ibi eſſe inſtitutum, quàm circunciſio, quæ data eſt Abrahæ.Vnde non fuit precìſe remedium legis moſaycæ; ſed tamen lex non euacuauit eam, ſed confirmauit. Secundo notandum ſecundum eundem Sco. vbi ſupra, quòd ex illo ſuppoſito non ſequitur neceſſario abſolute gratiam in circunciſione conferri.Poſſet enim Deus de potentia abſoluta dimittere culpam originalem non conferendo gratiam,cum gratia nõ opponatur formaliter peccato originali, nec modo dimittitur peccatum illud per collationẽ gratię, niſi quia gratia ęquiualẽter includit iuſtitiam originalẽ,quę formaliter peccato originali opponitur. De facto tamen nõ eſt poſſibile de potẽtia ordinata culpam originalẽ, nec aliã culpã mortalẽ dimitti ſine infuſione gratię,quia ſm legẽ diuinæ ſapientiæ poſt lapſum nullum eſt mediũ inter gratum,qui eſt filius regni,& peccatorẽ,qui eſt filius perditionis: ideo nullũ liberat a culpa,niſi cui dat gratiam, & principalius intendit gratiam, quàm liberationem a culpa, quia nõ intenditur illa carentia,niſi propter gratiæ perfectionem. Tertio notandum ſecundum eundem Scotum,vbi ſupra, quòd in lege veteri multa erant ſacramenta impropriè dicta, ſcilicet purgationes ab immundiciis contractis ſecundum legem,& oblationes hoſtiarum, & hæc non cauſabant gratiam, tãquam ſigna efficacia reſpectu gratiæ:obſeruantes tamen ea ex charitate,mœrebãtur gratię augmentum ſi eam habebant, ſed non propter hoc ſequitur, quòd proprie eſſent ſacramenta.Sacramẽtum enim propriè dictum ex virtute operis operati confert gratiam,ita ꝙ nõ requiritur ibi bonus motus inferior, qui mœreatur gratiam: ſed ſufficit, ꝙ ſuſcipiens non ponat obicem.In prædictis autem cõferebatur gratia tantum: ex virtute boni motus interioris tanquam meriti. Sed pręter iſta in illa lege

erat

erat circuncisio, quæ fuit ꝓpriè ſacramentum. Vnde etiam Magiſter ſententiarũ ab illa vniuerſali regula Auguſtini ſuper Pſa.73. Sacramenta veteris legis tm̃ permittebant, & figurabant gratiã excipit circuncisionem. Hæc.n. per modum ſacramenti ex virtute operis operati contulit gratiã, licet non tantam, quantã confertur in baptiſmo. Dicunt tñ aliq, quòd circuncisio efficaciam habebat non ex opere operato, ſed ex opere operantis, ſicut ponit Ioannes de Baſſo, ut patet in præcedenti quæſtione in ſolutione vltimi argumenti.

Aug. ſuper Pſ. 73.

Con. 1. His præmiſſis, ponenda eſt talis concl. In circuncisione conferebatur gratia, patet ſatis ex dictis. Et ſi quæratur vtrum ante inſtitutionem circuncisionis fuerit aliquod ſacramentum correſpondens circũciſioni. Dicit Scotus, ꝙ ſic, quia omni tẽpore poſt lapſum neceſſaria fuit ad ſalutẽ deletio originalis, ergo quocunque tẽpore fuit aliquod remediũ efficax ad hoc. Licet.n. potuit deleri in adultis per bonum motũ intrinſecum, non tamen in paruulis. Oportuit ergo in paruulis ipſum deleri per aliquem actum aliorum circa ipſos, uel ad ipſos relatum. Non poterat autẽ eſſe certum, ꝙ talis actus paruulo ſufficeret ad ſalutem, niſi hoc eſſet inſtitutum a Deo. Et magis probabile eſt, quod fuerit aliquod ſignum ſenſibile, q̃ aliquod ſignũ intelligibile tm̃, quia pro toto ſtatu naturæ lapſæ congruũt hominibus ſigna ſenſibilia reſpectu ſpiritualium, licet autem ſcriptura de hoc expresſè non loquatur, tñ potuit Deus tale ſacramentum reuelaſſe patribus. Nam etiam legitur, quod pro tempore illo placuerunt Deo ſacrificia, quod nõ eſſet, niſi a Deo fuiſſent inſtituta, immo reputarentur præſumptuoſi, ſi talia faciſſent ſine diuino præcepto, uel inſpiratione.

Ad primum arg. dicendum, quòd illa auctoritas eſt intelligenda ſecundũ ea, quę dicta ſunt in tertio notabili. 1

Ad ſecundum arg. dicendum, quòd non fuit defectus circuncisionis, ꝙ nõ aperuit ianuam, ſed quia pro tempore illo non erat ſolutum precium. 2

Ad tertium dicẽdum, ꝙ ſacramentum magis propriè ſignat effectum illum in anima, ad quem confertur gratia in ſacramento q̃ ſignificet ipſam gratiam. Vnde gratia exiſtẽte vna in vna anima, ſacramenta tamẽ ſunt diuerſa pœnes diuerſos effectus eiuſdem gratiæ. Effectus aũt gratiæ tã in circuncisione, q̃ in baptiſmo eſt ablutio animę a peccato, licet concomitetur alius, ſ. acceptatio ad vitam ęternam. 3

Ad quartum dicendum, quòd circuncisio figurabat gratiam, & conferebat, ſed non ita perfectã, ſicut baptiſmus. tẽpore.n. legis ſcriptæ fuit gratia, ſed nõ ita perfecta, ſicut tempore legis nouę. 4

Ad quintum dicendum, ꝙ circuncisio non eſt reputata Abrahæ ad iuſtitiam principaliter, ſed potius fides, licet aliquid gratiæ ſibi contulerit. 5

Ad aliud dicendum, quòd populus in deſerto excuſabatur a circuncisione. Tum potiſſime, quia ſuper hoc erat diſpenſatio diuina. Tum, quia neſciebant, quando mouenda eſſent caſtra. Tum, 6

Tum,quia non erãt mixti inter infideles,& ita non erat neceſſarium ſignum circuncisionis diſtinctiuũ ipſorũ ab infidelibus,ſicut in Aegypto. Probabile eſt autem dicere,quòd in deſerto nullus mortuus eſt incircũciſus,ſed illi,qui circunciſi fuerant in Aegypto.Vel ſi aliqui incircunciſi, idẽ eſt iudiciũ de ipſis, & de paruulis decedentibus ante baptiſmum,vel circuncisionem, niſi ꝓ tanto , quia a circunciſione pro tũc excuſabãtur, & poterat fides propria,uel parentũ ſubuenire.

Vtrum ſacramenta habeant efficaciã ex paſſione Chriſti.

Scò.4.d.2. q. 1. Tho.3.p.q.54.ar.2. Dur.4.d.2.q.1.

TErtio quæritur. Vtrum ſacramenta habeant efficaciã ex paſſione Chriſti.

1 Arguitur ꝙ non, quia dicitur Phil.ꝙ cauſa in actu, & effectus in actu,ſimul ſunt , & non ſunt, ſed paſſio Chriſti nõ eſt in actu, igitur. *[5. Met. et 2. phy.]*

2 Secundo ſi habent efficaciam a paſſione , aut vt futura , aut vt exhibita.Non vt futura, quia ſacramenta veteris legis tantam, vet maiorem habuiſſent efficaciam,ſicut gratia, nec vt exhibita,quia tunc baptiſmus,& eucharistia non habuiſſent efficaciam ante paſſionem Chriſti.

3 Tertio. Aut ab illa tanq̃ a cauſa principali,aut tanq̃ meritoria. Non primũ,quia ſolus Deus põt eſſe cauſa principalis effectus ſignificati per ſacramentum . Nec ſecundo modo,quia reſpectu gratiæ nulla eſt cauſa meritoria , ſi enim ex meritis iam non eſſet gratia.ad Ro.9. *Ro.9.*

4 Quarto ſi a paſſione Chriſti ſacramenta habent efficaciam , hoc maxime videretur a ratione vulneris lateralis,a quo fluxerũt ſacramenta, ſm Auguſt. ſed hoc non , quia in illo vulnere nihil meruit Chriſtus , cum iam eſſet mortuus. *De Ciu. Dei lib. 15. De Ciu. Dei lib. 15. cap. 26.*

Contra eſt Auguſtinus .Notãdum,quòd ſicut dicit Scotus. Sacramentum habere efficaciam eſt ipſum habere regulariter effectum ſignificatum concomitantem. Ab illo ergo efficaciam habet,a quo ꝓuenit, quod effectus regulariter concomitetur . Hoc aũt poteſt eſſe ab aliquo dupliciter , vel tanq̃ a cauſa principali cauſante, huiuſmodi concomitãtia , uel tanq̃ a cauſa meritoria, quæ ſcilicet meretur , vt ſit talis concomitantia. *4.d.2. q.1.*

His præmiſſis,ponenda eſt talis concluſio . Sacramenta a ſolo Deo efficaciam habent tanq̃ a cauſa principali. A Chriſto autẽ patiendo , ſiue a paſſione Chriſti efficaciam habent tanq̃ a cauſa meritoria . Prima pars patet, quia ſolus Deus inſtituit ſacramenta : efficacia aũt ſacramenti nõ poteſt eſſe ab aliqua cauſa inferiore q̃ ſit cauſa conſtituens . Item Deus non poteſt determinari ab alio ad agendum, ſed effectus ſacramenti eſt a ſolo Deo ; ergo ſolus ſe poteſt determinare ad effectus ſacramentorum regulariter concomitantes ſacra,igr. *Con. 1.*

Secunda pars patet, quia Chriſtus per ſuam paſſionem a Deo acceptatam meruit , vt talia ſacramẽta qualia fuerunt antiqua ipſam præcederẽt. Et talia qualia,

lia ſunt ſacramenta nouæ legis ipſam concomitarentur, vel etiã ſequerentur, & diuerſimode efficaciam haberent, vel virtutem.

1 Ad primum argumentum dicũdum, quòd & ſi paſſio Chriſti non ſit nunc in actu, eſt tamen in acceptatione diuina; & hoc ſufficit, vt ſit cauſa meritoria.

2 Ad ſecundum dicẽdum, quòd omnia ſacramenta nouæ legis efficaciã habẽt a paſſione Chriſti, vt iã exhibita, non quidem in actu exteriori, ſed interiori. A primo.n. inſtanti conceptionis erat illa paſſio a Chriſto uolita.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ gratia non habet cauſam meritoriã de condigno in illo, cui confert, tamen põt habere cauſam meritoriam de congruo in eodem, & meritoriam de condigno extrinſecã. Vnde concedi poſſet, ꝙ in omnibus operibus Dei non fuit aliquod opus mere gratię, niſi ſola incarnatio filij Dei, ſicut dicit Scotus. Et hoc ſi ad illam nulla pręceſſerunt merita, quod vtique verum eſt in illa diuina ordinatione primaria de illa incarnatione, qa ſi tẽpore cõceptionis præceſſerint aliqua bona merita Marię, nõ tamen erant merita abſolutè reſpũ incarnationis, ſed forte reſpectu accelerationis, vt impleret illa incarnatio pordinata.

4 Ad quartũ dicendũ, ꝙ ſi Chriſtus meruit aliquid ex ipſo vulnere hoc fuit ratione volitionis, & acceptationis a Chriſto, dum viueret, & ſic a paſſione Chriſti ratione illius vulneris poſſunt ſacramenta habere efficaciam, ſicut a cauſa meritoria. Præterea, dicendum, quòd ab illo vulnere ſpecialiter dicũtur fluxiſſe ſacramenta ſm quandã ſimilitudinẽ expreſſiorẽ corũ, quę ibi fluxerunt ad ſenſibilia, quæ ſunt, in quibuſdã ſacris. Sanguis.n. ſpecialius aſſimilatur ſpeciei vini, ſub qua eſt ſanguis ĩ eucharistia, vel ẽt ipſi ſanguini Chriſti ibidẽ cõtento, & aqua ſpecialibus aſſimilatur materię baptiſmi, quæ duo ſunt principalia ſacramenta. Et iſte intellectus poteſt haberi extra de celebra. miſſa. in fine.

SEQVITVR SECVNDA PARS I.

Vtrum conuenienter enumerentur ſeptem ſacramenta nouæ legis.

Tho. 3. p. q. 65. art. 1. Dur. 4. d. 2. q. 2. Sco. 4. d. 2. q. 2.

SICVT SVPERIVS in prima parte huius tract. deciſæ ſunt aliquæ quęſtiones de ſacramentis in cõmuni, tam veteris, ꝙ nouæ legis, conſequenter in hac ſecunda parte uidenda eſt enumeratio, & diſtinctio ſacramentorum nouæ legis. Vbi quæritur. Vtrum conuenienter enumerentur ſeptem ſacramenta nouæ legis.

Arguitur, ꝙ non, quia ſacr̃m 1 eucharistiæ continet totam gratiam, & gratiæ autorẽ, ergo alia ſuperfluum.

Secundo. Lex Euangelica ſua- 2 uis eſt, ſed leuius eſt obſeruare vnũ ſacr̃m, quàm plura, igitur.

Tertio. Adueniẽte ueritate dẽt 3 ceſſare ſignum & figura, ergo in noua lege nulla debẽt eſſe ſacramenta. Contra eſt communis

determinatio ſanctorum. Notan 4.d.2. q.1. dum, ꝙ ſicut dicit Scotus. Lex Euangelica, cũ ſit vltima eſt perfectiſſima lex, quàm Deus diſpoſuit dare homini pro ſtatu viæ: ideo in ſtatu iſtius legis oportuit eſſe perfectiſſima ſacramẽta tãquàm perfectiſſima adiutoria ad gratiam præparatiua. Debent aũt intelligi iſta ſacramẽta perfectiſſima, & quantũ ad intenſionem, quę conſiſtit in perfectè ſignificando, & in gratiam perfectam conferẽdo, & etiam quãtum ad extẽſionem, ſcilicet quãtum ad multitudinem ſacramentorum, quę ſic declaratur. Sicut in vita naturali primũ eſt generatio, deinde ſequitur nutritio, & corroboratio, & ſanitatis perditę recuperatio. Et hęc quattuor ad quamlibet perſonã ſingularem requiruntur. Præter hęc autem requiritur aliquid pertinens ad communitatẽ, quo videlicet aliquis cõſtituatur in gradu neceſſario ad aliquem actum neceſſarium communitati. Ita ſpiritualiter ad perfectionẽ vitæ ſpiritualis completam extenſiue, oportet eſſe aliquod adiutorium, pertinens ad generationẽ ſpiritualem: Et ſecundo aliquod pertinẽs ad nutritionem: Et tertio pertinens ad roborationem. quarto ad reparationem poſt lapſum. Præter autem hęc: quinto requiritur aliquid, quo exiẽs finaliter præparetur, quia vita iſta ſpiritualis, quædã via eſt, ordinans, vt bene viuens in ea de ipſa ſine impedimento tranſeat ad vitam glorioſam. Hæc ergo quinque requiruntur cuicunque perſonæ per ſe. Ad bonum aũt cõmunitatis conſeruandis iſtam legem requiritur multiplicatio carnalis, quia iſta pręſupponitur bono ſpirituali, ſicut natura gratiæ. Et multiplicatio ſpiritualis aliquorum in iſta lege. Sic ergo congruum fuit ſeptem adiutoria conferri obſeruatoribus legis Euangelicæ. Et hæc ſunt vt dicit Magiſter. Baptiſmus pertinẽs ad generationem ſpiritualẽ. 4.d.2. Euchariſtia ad nutritionem. Cõfirmatio ad roborationem. Pœnitentia ad lapſi reparationem. Extrema vnctio ad finalem exeuntium præparationẽ. Matrimonium ad multiplicationem in eſſe naturæ, vel carnali. Et ordo ad multiplicationem in eſſe gratiæ, vel ſpirituali.

Con. 1. His pręmiſſis, ponenda eſt talis concl. Conuenienter enumerant ſeptem ſacramenta nouę legis, patet ex dictis.

1 Ad primũ arg. dicendũ, quòd licet in euchariſtia contineatur totus Chriſtus, qui eſt auctor omnis gratię, nõ tamen ibi continetur gratiæ plenitudo Virtute ſacramẽti ad omnẽ effectum, ſed ad effectũ cibationis tantũ.

2 Ad ſm dicendũ, ꝙ licet multiplicatio ſecramẽtorũ, quę sũt ſigna tantũ ſit oneroſa, nõ tamẽ eorũ, quæ gratiã cõferunt Vnde dicit Bonau. ꝙ opus diuinũ debet habere facilitatẽ in ſignũ potẽtiæ, & cõgruitatẽ in ſignũ ſapientiæ, & vtilitatẽ in ſignũ bonitatis: licet aũt via eſſet facilior in uno, non tamen ita congrua.

3 Ad tertiũ dicẽdũ, quòd antecedẽs verũ eſt de ſigno qđ præfigurat tantum veritatẽ futurã, & nõ de eo, qđ exibet eã pręſentẽ.

Finis ſecundę partis.

SE-

SEQVITVR TERTIA PARS.

Vtrum diffinitio baptiſmi ſit bene data.

Scot.4.d.3.q.1.

POSTQVAM in ſecunda parte principali huius tractatus viſum eſt de enumeratione ſacramentorũ nouæ legis, reſtat ĩ hac tertia parte agere de ſingulis eorum in ſpeciali. Et primo de baptiſmo. Vbi primo quęrit̃. Vtrũ diffinitio baptiſmi quam ponit
4.d.3. Magiſter ſit vera. Baptiſmus eſt tinctio, id eſt ablutio corporis exterior facta ĩ aqua ſub forma uerborum præſcripta.

1 Arguitur, ꝙ nõ, quia pars non prędicat̃ de toto, ſed ablutio eſt pars ſacramẽti baptiſmi, quia ſecundũ Aug.j.q.primi diſt.1. Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum, igitur.

Contra eſt auctoritas Magiſtri. Notandum, quòd materiale ſacr̃i baptiſmi proximũ, & ĩmediatũ, ſuper quo ĩmediate fundatur reſpectu ſigni quod eſt formale in baptiſmo, non eſt aqua ipſa, ſed magis ablutio in aqua, talis.n. ablutio magis propriè, ſignificat ablutionẽ animæ. Si ergo totũ materiale ſacramenti baptiſmi ſit ablutio ipſa, ita quòd verba nõ ſint pars materialis, licet nõ ſit porfectum ſacr̃m, niſi concurrentibus verbis, ſic vera eſt illa predicatio. Baptiſmus eſt tinctio, vel ablutio. Si aũt ipſa ablutio non ſit totum materiale baptiſmi, ſed pars tm̃, & verba ſint alia pars materialis, ſicut magis vr̃ probabile, & ſm mentem Aug. tunc non vr̃ iſta predicatio faciliter ſuſtineri, quia.ſ. baptiſmus eſt ablutio, quia pars integralis non prędicatur de toto in recto: ſm aũt hanc viam, videlicet ponendo, ꝙ uerba ſint pars fundamenti, ſic poteſt deſcribi. Babtiſmus quantum ad ſuũ formale concernendo tm̃ materiale ſuũ. Baptiſmus, eſt ſacr̃m ablutionis animę a peccato, cõſiſtẽs in ablutione corporis hominis aliqualiter conſentientis, facta ab alio, in aqua cum uerbis certis ſimul ab eodem abluente cũ debita intentione prolatis.

His præmiſſis, ponenda eſt talis conclu. Ponendo, quòd ablutio circunſtantionata ſit tota materia baptiſmi, cõueniens eſt diffinitio poſita a Magiſtro. Non aũt ponendo totum fundamentum baptiſmi ſimul cõſiſtere in ablutione, & uerbis, quod bene poſſibile eſt, non obſtante vnitate baptiſmi, cum ſit relatio rationis, patet ſatis ex dictis. Con.1.

Ad arg. etiam patet ex dictis. 1

Vtrum hæc ſit forma baptiſmi, Ego baptizo te, &c.

Sco.4.d.3.q.2. Tho.3.p.q.66.art.5. Dur.4.d.3.q.1.

SEcundo quęritur. Vtrum hæc ſit forma baptiſmi. Ego baptizo te in nomine patris, &c.

Arguitur, quòd non, primo. 1
Cuiuſcunque habentis formam, & materiã forma eius eſt in materia: ſed hæc verba non ſunt in

aqua, nec in ablutione.igitur.

2 Secundo. Si iſta eſt forma aut vt vera aut vt falſa non vt falſa, quia nihil falſitatis eſt in ſacramentis veritatis. nec vt vera, quia veritas eius ſequitur ordine naturæ collationem ſacramẽti baptiſmi, veritas enim orationis ſequitur eſſe eius quod ſignificatur per ipſam.

3 Tertio. Secundum Priſcianũ verbum primæ perſonę dat intelligere nominatiuum ergo debet ſufficere (baptizo) nõ dicendo ego.

4 Quarto. Auguſt.v. de tri.c.vij. Idem eſt patrem eſſe, & genitorẽ eſſe, ergo equiualeret ſi diceretur (innoĩe genitoris, & geniti) ſicut (patris, & filii.)

Contra habet extra de baptiſmo, & eius effectus c. Si quis. Si quis puerũ ter in aqua merſerit, & in nomine patris, & filii & ſpirituſſancti, & nõ dixerit. Ego batizo te in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti amen: non eſt puer baptizatus. Primo notãdum, quòd ſecundum Scot. propriè loquẽdo de forma prout eſt altera pars compoſite, forma ſa-

1 cramenti eſt ipſa relatio ſigni qua formaliter eſt tale ſacramẽtũ & materia eſt tantũ illud fundamentum iſtius relationis. Veruntamen ſi in fundamento illo ſint plura ex quibus aliquo modo ſit ſacramentum, & alterum ſit quaſi primum, & determinabile. Alterum vero quaſi poſterius, & determinatio precedentis. Primum poteſt dici materia. & alterum forma. Materiæ enim eſt precedere ſecundũ originationem, & determinari: formæ autem ſequi, & determinare: ſimiliter quòd eſt principalius, & actualius poteſt dici forma reſpectu potentialioris. Ad propoſitum. In fundamento relationis baptiſmi concurrunt ablutio, & verba, ſiue tã quam partes fundamenti ſecundum vnam opinionem, ſiue tanquam fundamentum, & circunſtantias fundamenti ſecundum aliam. Si primo modo: pars principalior in ſignificãdo ſunt verba, quia ſecundum Augu. lib. de doctri. Chriſtiana: verba inter hoĩes obtinuerunt principatum in ſignificando. Si autem ſecundo modo verba ſunt determinatiua, reſpectu ablutionis, & ſiue ſic, ſiue ſic: patet, quòd verba sũt ſpiritualiora ablutione, aut alio ſigno viſibili, ideo ẜm iſtas metha phoras dicuntur forma. Secundo notãdum ſecundũ eundem Scot. vbi ſupra, quòd in ſacramentis eſt aliquid neceſſariũ dupliciter. Vno modo ſimpliciter ex parte ſacramenti, ſine quo videlicet non eſſet ſacramentum. Alio modo ſecũdum quid, ex parte miniſtri, ſine quo videlicet, miniſter diſpenſando ſacramentum peccaret. Hoc autem ſecundo modo forma neceſſaria in baptiſmo in tota Eccleſia Romana eſt illa, quę poſita eſt in titulo quæſtionis: illam enim impoſuit Eccléſia Romana ſeruandam miniſtris. Apud Grecos vero forma talis eſt. Baptizetur ſeruus Chriſti in nomine patris, & filij, & ſpirituſſancti. amen. Loquẽdo vero de forma neceſſaria ex parte ſacramenti, dicendum, quòd non eſt eadẽ quantum ad omnia verba cũ prædicta forma videlicet. Ego

baptizo

baptizo, in nomine patris, &c. quod patet, quia Græci ſub alia forma baptizāt, & tñ baptiſmus apud eos hēt efficaciā ſicut apud nos. Tertio notandū ſm eundē Sco. quia in prædicta forma ſunt aliqua verba principaliter ad eā pertinentia, & aliqua nõn principaliter. Illa enim forma exprimit miniſtrū, actum, & ſuſcipientem. Non eſt autem neceſſarium miniſtrum exprimi, quia non eſt in verbis Chriſti Math. vlti. Alia vero duo neceſſe eſt exprimi, licet alio modo exprimi poſſint. Poſſet enim actus exprimi verbo alterius modi, quàm indicatiui, & ſuſcipiens vocabulo alterius perſonę, quàm ſecundæ. Ratio autem huius neceſſitatis ſumitur ex illo verbo, Math. vlti. Baptizantes eos, &c. Vbi exprimitur actus, & ſuſcipiens. Quarto notandum ſecundum Scot. vbi ſupra, quòd ſicut ſecundum Philoſo. quadruplex eſt mutatio, ſcilicet ſecundum ſubſtantiam: qualitatem: quantitatem, & vbi, ſic in iſtis verbis poteſt fieri quadrúplex variatio videlicet ſecundum ſubſtantiam alia verba ponendo pro iſtis: ſecundum quantitatem apponendo, vel ſubtrahendo: ſecundum qualitatem, auferendo aliquam terminationem, requiſitam ad congruam locutionem, & ſecundum vbi tranſponendo. De quacunque autem iſtarum variationum dicendum, quod ſi varians intendit vti verbis quibus vtitur tanquam forma baptiſmi præciſa, non baptizat, quia deficit intentio vtendi verbis, quibus vtitur tanquam forma Eccleſiæ. Intendit enim vti verbis illis aliqualiter variatis, tanquam forma præciſa baptiſmi: ſupponendo vero quòd non deficiat intentio, videndum eſt ex parte verborum in ſe, quę iſtarum variationum ſtare poſſit, cum forma, & quæ non. De prima igitur variatione dicendum, quòd poteſt intelligi dupliciter, vel ꝙ aliquod verbū aliud ſecundum quid ponatur loco alicuius verborum, puta alia vox ſub eadem ratione ſignificans, vel aliud verbum ſimpliciter, ſcilicet alia vox, & aliud ſignificatum habens. Et hoc iterum dupliciter, quia vel habet ſignificatū omnino diſparatum, vel eſt ſignificatum habens in re idem ſubſtractum. Et hoc dupliciter, vel exprimit diſtinctè tres perſonas ſub alijs rationibus, vel illæ perſonę ſignificātur implicite. Et hoc dupliciter, vel in toto collectiuo, ſicut in hoc nomine trinitas, vel in quodā importante perſonas ſecundū correſpondentiam effectus ad cauſam, ſicut importantur per nomen Chriſti. Hoc enim nomen ſignificat filium ſecundum naturam humanā, qui vnctus eſt, & dat intelligere patrem a quo vnctus, & ſpiritū ſanctum, quo vnctus eſt. De primo aūt, quando videlicet eſt nomen aliud ſecundum vocem tantum: patet, quia manet eadem forma, quia in qualibet lingua poteſt fieri baptiſmus. De ſecundo autem, ſcilicet, quando eſt aliud nomen habens ſignificatū omnino diſparatum, patet, quia omnino forma non ſeruatur. De tertio autē videlicet de nominibus ſignificantibus proprietates, & nō perſonas

5. Phiſ. t. c. 7.

ſonas,vt genitor. Dicendum,ꝙ non ſeruatur in eis forma, quia Chriſtus voluit perſonas nominari nominibus perſonarũ. De quarto, ſcilicet de nomine Trinitatis dicendum etiam, ꝙ non ſeruatur forma, qa Chriſtus voluit explicitè tres perſonas exprimi. De quinto autem ſcilicet de nomine Chriſti: patet, quia aliquando fuit licitum baptizare,
Act.19. Actuum 19.& 10. Sed an modo aliquis eſſet baptizatus ſi ſic baptizaretur, dicendũ primo, ꝙ ſic baptizans peccaret mortaliter infringendo legẽ Chriſti baptizãdo in illa forma cõi. In noĩe patris, & filij, & ſpiritusſancti. In qua quidẽ lege, licet diſpenſauerit pro tẽpore primitiuę eccleſiæ, qa fuit rõ diſpenſandi, vt diuulgaretur nomẽ Chriſti, tñ illa ratione ceſſante, ceſſauit diſpenſatio. Secundo dicendum, quòd dubium eſt: an talis eſſet baptizatus. Circa quod tale remediũ habendũ eſt ſicut, & in alijs dubijs, ꝙ baptizeẽ iſtis verbis præmiſſis. Si baptizatus es nõ te baptizo: ſed ſi non es baptizatus, ego te baptizo, In noĩe patris, & filij, & ſpiritusſancti. Et vniuerſaliter in oĩbus dubijs ſunt tres maximè obſeruãdę. Prima eſt, ſi poſſibilitas adeſt, tutiſſima via eſt eligenda. Secunda ſi nõ adeſt poſſibilitas, via tutiſſimę proxima eſt tenẽda. Tertia eſt, ceſſante impoſſibilitate cautè ſupplendum eſt qđ omiſſum fuerat. De ſecũda aũt variatione principali, ſcilicet, ſm quantitatem, dicẽdum, quod ſi addatur aliquid repugnans verbis principalibus, vel diminueẽs illa nihil fit, quia non ſeruatur debita forma. Verbi gratia. Si dicatur. In nomine patris maioris, & filij minoris. Si etiã interponatur aliqua alia conditio, vt pote ſi ego ſum Epiſcopus, ego te baptizo, &c. Vel ſi oratio diſiungatur, vt ſi dicatur, In nomine patris cogniti vel opinati, &c. Vel ſi ponatur alia ratio diſiũctiua eſt contra rationem formæ, quia diſiunctiua non ponit determinate alteram partem. De interpoſitione autem ſi interrumpat vnitatem debitam formæ non manet forma, quando videlicet eſt longa interpoſitio. De ſubſtractione vero iam dictum eſt, quòd ſi ſubſtrahatur verbum aliquod de principalibus. Si autem ſubſtrahatur aliqua ſyllaba per ſincopam, non propter hoc deſtruitur forma. Non enim Deus, voluit determinare hominem ad verba in ſacramentis proferenda vltra illum modum, quo verba ſufficiunt ad exprimendũ cõceptum: ſufficiunt autem cum ſincopa. Hoc tamen multum eſt cauendum in verbis ſacramentalibus: De tertia autem variatione principali, ſcilicet ſecundum qualitatem quantum, videlicet ad terminationes dictionum. patet per illud. c. Retulerunt, de conſe. diſt.4. Vbi Papa reſpondet de Sacerdote qui baptizauit. In nomine patria, & filia, & ſpiritua ſancta, quòd ſi hoc fecerit ex imperitia linguæ latinæ, non intendens inducere errorem, vere baptizauit. Quòd intelligendum eſt, quando eſt talis incõgruitas in fine dictionis quæ non prohibet quin poſſit capi conceptus ſignificatus per dictionem. De quarta vero variatione

riatione principali,ſcilicet ſecundum vbi. Dicendum, ꝙ aliqua tranſpoſitio omnino variat ſententiam orationis, vt ſi diceretur.Ego patris baptizo te in nomine filij: Et iſta tranſpoſitio impedit. Alia autē tranſpoſitio in qua tranſpoſita tenent quaſi eādē virtūtē,vt ſi diceretur: In noīe filij,& patris, &c. Et iſta non impedit, quia licet cōgruū ſit ſeruare ordinem proferendo perſonas, & neceſſariū ſit quantum ad miniſtrum tamen nō videtur neceſſarium ex parte ſacramenti, quia perſonę quocunque ordine nominantur ſunt vnū efficiēs principale in baptiſmo, & vt ſic inuocantur.

*Con.*1. His pręmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Hæc forma baptiſmi. Ego baptizo te, in nomine patris,&c.eſt omnino obſeruanda in eccleſia Romana neceſſario ex parte miniſtri,licet nō ex parte ſacramēti. patet ex dictis.

1 Ad primum argumentum,patet ex primo notabili.

2 Ad ſecundum dicēdum,quòd verba aliqua materialiter ſumpta poſſunt eſſe forma in aliquo ſacramento. Vel dicendū,quòd oratio eſt vera non pro tempore prolationis, ſed pro vltimo inſtanti, ſicut inferius dicetur in materia de Euchariſtia.

3 Ad tertiū dicendū,quòd illud pronomen (ego)non eſt ſimpliciter de neceſſitate formæ.

4 Ad quartum dicendū,ꝙ Aug. ibi intelligit, ꝙ idē eſt genitor, & pater quantū ad hoc quòd eſt dici ad alterū, ſed nō ſunt idem quātū ad primū conceptum ſignificatū vtrobiq;, quia pr̄ ſignificat primo,& per ſe ſuppoſitum in natura diuina genitor autē ſignat primo,& per ſe ꝓprietatē.

Vtrum ſola aqua ſit conueniens forma baptiſmi.

Scot.4.d.3.q.4. Th.3.p.q.66. art.3. Dur.4.d.2.q.4.

TErtio quæritur. Vtrum ſola aqua pura naturalis,ſit conueniens materia baptiſmi.

Arg.quòd non,quia aqua artificialis hēt eadē accidētia cum aqua naturali, puta humiditatē, & perſpicuitatē, & huiuſmodi. 1

Secundo. Aqua artificialis eſt ſubtilior elementari, ergo nō eſt aliquod mixtum.ergo eſt elemētum,& nō niſi aqua:igitur. 2

Tertio. Aqua naturalis ex ſecundo Metheorum eſt ſubtilior aqua vſuali,ergo non poterit aqua vſualis eē materia baptiſmi. 3

Contra.Ioan.3.Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu ſancto, &c. Notandum ſecundum Scotum, ꝙ materiale proximū in ſacramento baptiſmi,eſt ablutio viſibilis, non quidē ablutio quaſi formalis,quæ eſt ipſe contactus corporis ab aqua, ſed ipſa ablutio effectiua facta ab aliquo abluente. Nec oportet, quòd ſit ablutio mouens ſordes a corpore, ſed ſufficit lotio in cōmuni dicta corporis ab aqua alio hoc agente. Aqua autē eſt materia remota. Et huius ratio non eſt alia niſi,quia ſic inſtitutum eſt, vt patet Ioan. 3. Quare autem ſic inſtitutum eſt,ſunt aliqua cōgruentia, quia videlicet aqua eſt frigida, fluida,lucida,& communis. Baptiſmus autem reprimit *Ioan.* *Io.3.*

mitardorem concupiſcentiæ, & ordinatur ad flectendum rigorem inobedientiæ: & ad illuminandum claritatem fidei diuinæ, & communis eſt omnibus ſaluari volentibus.

Con.1. Hoc præmiſſo ponenda eſt talis concluſio. Aqua naturalis,& pura eſt conueniens materia remota bapti mi non autē aqua artificialis,aut impura. Prima pars patet ex dictis. Secūda pars probatur, quia aqua artificialis eſt alterius ſpeciei ſimpliciter ab aqua naturali, habet enim a tota ſpecie, alias proprietates naturales. Pro tertia vero parte cōcluſionis notandum ſecundum Scot.ꝙ impuritas in aqua poteſt intelligi duobus modis.Vno modo propter mixtionē ſm iuxta poſitionem,vt aqua lutoſa dicitur impura:& hęc impuritas nō prohibet quin ſit materia baptiſmi, dum tamen non impediat quin ſit conueniens ad lauandum, quia videlicet adhuc eſt aqua fluida. Alio modo, poteſt eſſe impuritas per alterationem extra ſpeciem aquę, & ſic omnino non eſt materia baptiſmi.

1 Ad primū arg. dicendū, quòd & ſi habeat aqua ſimilia accidētia.habet tamē a tota ſpecie aliquod diſſimile,vel plura.

2 Ad ſecundum dicendū, ꝙ licet aqua artificialis videatur ſubtilior ratione virtualitatis actiuę, per quam magis penetrat, non tamē ratione ſimplicitatis.

3 Ad tertium dicendum, quòd non valet conſequentia, quia aqua vſualis non eſt alterius ſpeciei ab aqua naturali.

Vtrum paruuli baptizati recipiant affectum baptiſmi.

Scot.4.d.4.q.2.

QVAESTIO. IIII.

Quarto quæritur. Vtrum paruuli baptizati recipiant effectum baptiſmi?

Primo arg.ꝙ non, quia Marci vlt.dicitur. Qui nō crediderit cōdēnabitur, ſed paruulus nō pōt credere, nec etiam habere fidē, cū fides ſit ex auditu.vt habetur ad Rom.10. Paruuli autem non poſſunt accipere fidem:igitur. 1

Item nullus recipit gratiam a Deo niſi aliquo modo ſibi coniungatur: ſed prima coniunctio ad Deū,eſt per fidem, ergo non habenti fidē nō datur gratia in baptiſmo: ſed paruulus non hēt fidem ante baptiſmū; ergo non datur ei gratia in baptiſmo. 2

Contra. Aug. A paruulo recenter nato vſq; ad decrepitum, ſicut nullus prohibetur a baptiſmo:ita nullus eſt qui non moriatur peccato in baptiſmo:ſed nullus moritur peccato, niſi recipiat gratiā: igitur. Notandum, quòd error Pelagij fuit, ꝙ paruuli non habent originale peccatum: & ideo non ſunt baptizandi. Sed improbatio iſtius erroris ſatis,patet ex his,quę dicta ſunt in tertio tractatu de peccato originali. *Enchi. lib.1.*

Hoc pmiſſo ponēda eſt talis concl. Paruuli ſunt baptizādi,& per baptiſmū infundit eis gr̄a. Prima pars probatur per Augu. lib.de fide ad Petrum. Firmiſſime tene paruulos qui ſine ſacra- *Con.1.*

cramento baptiſmi tranſeunt ę-terno ſupplicio eſſe puniendos: quia originale peccatum carnali conceptione contraxerunt. Secunda pars patet per auctoritatē Aug.in Enchi.ſupra poſitā arguēdo in oppoſitū. Itē efficacius eſt ſacramentum baptiſmi quā circūciſio, ſed circūciſio ſic remouebat culpā, ꝙ conferebat gratiā: vt patet ex ſupradictis: igitur.

1 Ad primū argu.dicendū, ꝙ licet paruuli non habeant actum credendi: poſſunt tamen habere habitum. Præterea dicendū, ꝙ illud euangelicū, qui non crediderit, &c. debet intelligi de adultis, Et cum probat, quod paruuli non habent fidem, eo ꝙ fides eſt ex auditu. Dicendū, ꝙ illud Apoſtoli eſt intelligendū de fide acquiſita: aut ēt de fide accepta ꝓ actu credendi, & non de fide infuſa. Et ſi iterum inſtetur, ꝙ habens habitum pōt vti eo cū voluerit non impeditus: ſed paruulus baptizatus non pōt exire in actū fidei: igitur. Dicēdum, ꝙ maior eſt principaliter intelligenda de habitibus acquiſitis, qui habilitant ad opus. Habitus autē infuſi ponuntur in anima ad eā decorandū, & configurandū Deo.

2 Ad ſecundum dicit Sco. ꝙ nulli de facto dat gratia niſi per aliquā cām meritoriā quæ meretur coniūctionē eius primā cū Deo. Et hæc cā meritoria eſt Chriſt⁹: ſed præter iſtā non oportet dare aliquā cauſam intrinſecā in recipiente qua coniugatur Deo ante quam recipiat gratiam.

Vtrum paruulus in vtero poſſit baptizari.

Sco.4.d.4.q.5.

QVEASTIO V.

QVinto queritř. Vtrū paruulus ī vtero poſſit baptizari? Arg. ꝙ ſic: quia filius paruulus in vtero pōt liberari a ſeruitute tēporali ex manumiſſione matris: ergo, & a ſpirituali. 1

Contra. Dicit Iſidorus, ꝙ qui natus ſm Adā non eſt: renaſci ꝑ baptiſmū nō pōt. Notandū, ꝙ aliqui dicunt ſicut Petrus de Tarantaſia, ꝙ quia paruulus in vtero matris, coniunctus eſt cauſæ corruptionis ſuę: iō mūdari nō pōt. Sed cōtra hoc arguit Sco. ꝙ licet paruulus in vtero matris ſit ei cōiunctus localiter: tñ eſt diſtinct⁹ ab ea ꝑſonaliter. Diſtinctio aūt ꝑſonalis ſufficit ad diſtinctionem ſm peccatū & non pcm̄. Itē ex hoc ſeqret, ꝙ paruulus in vtero mřis nō poſſet habere baptiſmū ſanguinis vel flaminis, quorum vtrūq; ē falſum. Quod de baptiſmo flaminis patet Hier.j.de Hieremia. Et Lucæ.j.de Iohā. baptiſta. De baptiſmo aūt ſanguinis patet: qa ſi qs ꝑſequitř matrē grauidā eadē de cā perſequitř paruulus in eius vtero: ergo ſi mř occiditř ꝓ iuſtitiā: ſimiliter, & paruulus. Siaūt paruulus ēt extra vterū nō baptizatus ꝓ iuſtitia vel fide occideretř, haberet baptiſmū ſanguinis: ergo rōnabile ē dicere, ꝙ ēt occiſus ī matris vtero ꝓ ſimili cā, habeat baptiſmū ſanguinis.

4.d.4. q.3.

Ier.1. *Luc.1.*

His pręmiſſis ponēda eſt talis concluſio. Puer exiſtens in vtero matris ſm omnes ſui partes baptizari nō pōt. Apparens vero extra vterū ſm aliquā partē baptizari *Con.1.*

ptizari poteſt. Prima pars probatur a Scot. quia baptiſmus eſt ablutio in aqua, ſed paruulus ſic in vtero matris lauari non pōt: quia non poteſt immediate tangi ab aqua. Et ex hoc ſequitur, ꝙ paruulus corio inuolutus, ita ꝙ aqua non tangeret corpus eius non eſſet baptizatus: ſimiliter proiectus de ponte non eſſet baptizatus, quia hoc non eſt ordinatum ad vitam, vel lotionem, ſed ad mortem. Secunda pars probatur ab eodem: quia in qualibet parte corporis eſt anima tota. Eſt tamen diſtinguendū, qa aut apparet pars principalis, vt caput, & tunc eſt ſimpliciter baptizatus, nec oportet ipſum ſi naſcatur baptizare, aut apparet pars minus principalis, puta manus, vel pes: & tunc ſi naſcitur, viuus, eſt ſub conditione baptizandus, quia in illa parte non ſunt omnes ſenſus, ſicut in capite. De tali autem ſi non naſcat̄ viuus, credendum eſt, ꝙ Deus ſuppleat id quod impotentia impedit, vnde talis ſepeliendus eſt in terra benedicta.

1 Ad argum. dicit Scotus, quòd quantum ad ſeruitutem temporalem, filius dum eſt in vtero, non eſt diſtinctus a matre. Non enim habet dominus dominiū in paruulo, niſi quia in matre, ſed quantum ad ſeruitutem, vel libertatem ſpiritualem non eſt ſimile, quia reſpiciunt diſtinctionem perſonarum.

Vtrum adultus non conſentiens, poſſit recipere effectum baptiſmi.

Scot. 4. d. 4. q. 4.

QVÆSTIO VI.

SExto quęritur. Vtrum adultus non conſentiens poſſit recipere effectum baptiſmi?

Arguitur, ꝙ nō, quia in baptiſmo fit quoddam votum abrenunciādi Sathanæ, & adhærēdi Deo: ſed nullus inuitus vouet: igitur. 1

Cōtra. Dicitur extra de baptiſmo, & eius effectu. c. Maiores, ꝗ terroribus violenter attrahitur, & ne detrimentum incurrat baptiſmi, ſuſcipit ſacramentum talis, ſicut & ille qui ficte accedit caracterem ſuſcepit chriſtianitatis impreſſum. Et ipſe tanquam cōditionaliter volens, licet abſolute non velit cogendus eſt ad obſeruantiam fidei chriſtianæ.

Notandum, ꝙ Sco. ſic diſtinguit de adulto. Aut non vtitur rōne, nec vnquam fuit vſus, vt fatuus, & furioſus a natiuitate, aut non vtitur nunc ratione, tamen qn̄q; eſt vſus, aut tertio nunc actualiter vtitur ratione: & tunc poteſt intelligi non conſentiens dupliciter vel negatiue, quia non habet actualiter conſenſum. Et cōtrarie, quia habet actualē diſſenſum. Et hoc dupliciter. Quia vel ſimpliciter diſſentit, aut ſecundum quid. Et intelligendum eſt ſimpliciter, quod ille, qui vt fugiat aliquod incommodum vult licet ſecundum quid ſit nolens: hoc eſt ſub cōditione nolens, qa videlicet nolet ſi poſſet alio modo vitare incommodum. 4. d. 4. q. 4.

His præmiſſis, ponendæ ſunt quattuor concluſiones. Prima eſt. Adultus non vtens ratione, nec vnquā vſus: & ſic non cōſentiens negatiue, ſi baptizetur recipit effectum baptiſmi. Patet, quia Con. 1.

quia idem eſt iudicium de ipſo, & de paruulo: nulli enim Deus excludit remedium ad ſalutem. Dicit tamen Scot. ꝙ ſi ſperet aliquando vſurus rõne expectandũ eſt tẽpus illud, niſi immineat periculum, vt cum maiori reuerentia ſuſcipiat ſacramentum.

Con.2. Secunda cõcluſio. Adultus vtens ratione actualiter, non conſentiens, ſed contrariè diſſentiẽs tam ſimpliciter, q̃ ſm quid non recipit ſacramentum: patet, quia Deus per Sap. di. Prouer.iij. Fili Prou.3. præbe mihi cor tuum: non enim vult aliquem omnino inuitum aſcribi familiæ ſuæ. Eſt tñ aduertendum ſecundũ Scotum, ꝙ quãtum ad iudicium eccleſiæ iudicãtis tantum de manifeſtis, & eũ qui tacet conſentire præſumentis, non reclamans proteſtando, videlicet ſuum diſſenſum, cogetur ad obſeruantiam religionis chriſtianæ, nec in hoc fit ei iniuria, quia minus malum eſt ſibi, ꝙ inuitus ſeruet legẽ chriſtianã, q̃ ꝙ impune permittat agere cõtra eam reclamãs vero nõ coget.

Con.3. Tertia concluſio. Adultus ratione vtẽs ſecundum quid diſſentiens, ſed ſimpliciter cõſentiens in ablutionem eo modo qua illã intendit facere Eccleſia, ſimpliciter recipit ſacramentum, quia ſimpliciter eſt volens: licet ſecũdum quid nolens. Vnde ceſſante diſſenſu illo ſecundum quid non eſt iterum baptizandus. Et conformiter ad iſtas duas vltimas cõcluſiones dicendũ eſt de adulto nunc non vtente rõne, qui tamen aliqñ eſt vſus, quia ſicut dicit Scot. nunc ſupponit habitualiter conſentiens, vel diſſentiens ſecundum quòd habuit actualiter in ſanitate ante impedimentum vſus rationis immediate.

Quarta concluſio. Adultus ratione vtens, non conſentiẽs negatiue tantum, recipit ſacramentum. Probat Sco. quia noluit De⁹ obligare hominem ad impoſſibile, vel ad nimis difficile, nũc aũt non diſtrahi, videt nimis difficile homini ꝓ ſtatu iſto, ergo &c. Con.4.

1 Ad argum dicendũ, quod & ſi adultus baptizandus ex voto intẽdit renũciare diabolo, & põpis eius: tñ illud votum præcedẽs ſuſceptionem baptiſmi, non eſt de neceſſitate ſacramẽti, ſed tãtum pertinens ad eius ſolennitatem.

Vtrum adultus fictus recipiat effectum baptiſmi.

Sco.4.d.4 q.5. Tho.3.p.q.69.ar.10. Dur.4.d.4.q.4.

QVÆSTIO VII.

SEptimo q̃rit. Vtrũ adultus fictus recipiat effectũ baptiſmi.

1 Arg. ꝙ ſic, quia dicitur Apoſt. Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtũ induiſtis: ſed nullus induit Chriſtum, niſi accipiẽdo gratiam qua fiat conformis Chriſto igitur.

Contra. Dicit Auguſti. lib. de potentia. Omnis qui iã voluntati ſuæ arbiter conſtitutus eſt qñ accedit ad ſacramentũ fidelium, niſi pœniteat eum veteris vitæ nouã non põt inchoare. Notãdũ, quòd ſicut dicit Scotus, fictus dicit eſſe, qui aliquid oſtẽdit exterius, & habet aliud interius. Põt igitur aliquis in ſuſcipiendo baptiſmum,

ptiſmum, fictus eſſe dupliciter. Vno modo, quia oſtendit ſe velle ſuſcipere illam ablutionem eo modo quo intendit eccleſia eam conferre, & tñ habet oppoſitum in animo. Alio modo oſtendendo ſe eſſe diſpoſitum ad recipiẽdum ſacramentũ, & tamẽ eſt indiſpoſitus interius, quia videlicet non habet rectam fidem, vel habet peccatũ mortale: tũc in actu, vel præteritum, de quo nullo modo atteritur.

Con.1. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Fictus primo modo non recipit ſacramentum. Fictus vero ſecũdo modo ſacramẽtum quidem recipit, ſed non gratiam ſacramenti. Prima pars patet, quia talis ſimpliciter eſt nolens reſpectu ablutionis ſacramẽtalis, ideo recedente fictione eſt baptizandus. Cõpellendus tamẽ eſt ab eccleſia ſeruare legẽ Chriſti. Secunda pars patet, videlicet, ꝙ fictus ſecundo modo recipiat baptiſmum, quia intendit recipere, quod eccleſia intẽdit cõferre, ideo ſuſcipit ſacramentum baptiſmi exterius, & caracterem interius: vt dicit̃ extra de baptiſmo, & eius effectu. c. Maiores. Vnde talis, recedẽte fictione, nõ eſt rebaptizandus. Tertia pars, videlicet, ꝙ talis ſic fictus non recipiat gratiam ſacramenti, Patet, quia Deus nõ iuſtificat nolentẽ ſecundum illud Augu. Qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te. Talis autẽ, qui habet actualiter obicem contra grauã, diſſentit ipſi gratiæ, igitur. Vnde de tali intelligitur illud Sap. j. Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum. Recedente tamen tali fictione per veram pœnitentiam virtute baptiſmi, recipit gratiã delentẽ omnem culpã, & oẽm pœnam ſatisfactoriã dẽpta pœna illius peccati, quod fuit cã fictionis, pro quo pẽnitẽtia imponẽda, nec ex hoc importat commodũ cũ in tempore intermedio ꝓficere potuerit ad melius.

1 Ad arg. dicit Sco. ꝙ oĩs baptizatus induit Chriſtũ inquantũ ad hoc, ꝙ Chr̃i familiæ aſcribit̃, ſed nõ induit Chriſtũ per charitatem, & gratiã. Et primũ quidẽ indumentũ põt dici cõe oĩbus de familia. Secundũ vero eſt indumentum filiorum, vel põt dici, ꝙ iſte nõ eſt baptizatus in Chriſto, ſed in Chriſti nomine tantũ.

Vtrum iam iuſtificati teneantur ad ſuſceptionem baptiſmi.

Sco.4.d.4.q.6.

QVAESTIO VIII.

OCtauo quærit̃. Vtrũ iam iuſtificati teneant̃ ad ſuſceptionem baptiſmi?

1 Primo arg. ꝙ non: quia non legit̃ de apoſtolis, nec de beata virgine, ꝙ fuerint baptizati.

2 Itẽ ſi iuſtificatus baptizaretur fieret iniuria ſacramẽto, quod patet, quia iniuria eſt ſacramento, quod ipſum ſit ſignũ falſum: ſed talis ſuſcipiẽs baptiſmum, facit hoc, qa caret ſignificato, quia tũc baptiſmus non dat gratiã: igitur.

Cõtra. Ioh. iij. Niſi qs renatus fuerit ex aqua, &c. Notãdũ, ꝙ ſicut recitat Sco. glo. ſup illud Ioh. xiij. Qui locus eſt &c. Vr̃ dicere, ꝙ apoſtoli fuerunt baptizati. Et hoc videtur probabile, quia nulla

la videtur neceſſitas, quòd Chriſtus cum apoſtolis in hoc diſpenſauerit. Nec per hoc fuiſſent efficaciores doctores eccleſiæ, immo minus efficaces. Similiter ēt ſupponendum eſt de beata virgine, niſi forte cum ea Deus diſpēſauerit, quando in conceptione filij ſui habuit illā plenitudinē gratię, ad quam Deus diſpoſuit eam peruenire.

Con.1. Hoc præmiſſo, ponenda eſt talis concl. Quilibet viator qualitercunq; iuſtificatus, niſi cū eo Deus diſpēſet poſt baptiſmū promulgatum per modū præcepti, tenet ad baptiſmū. Probat Scot. Tum quia omnes ad legē Chriſti ſunt aſtricti, ideo debent recipere ſignum Chriſti: ſcilicet caracterē baptiſmalē. Tum quia quilibet debet eſſe membrū eccleſię militantis, non ſolum latēter, ſed etiam patenter, ne ſcandalizet alios.

1 Ad primum argumentum, patet ex notabili.

2 Ad ſm dicendum, ꝙ nō ſit iniuria ſacramento, nec per hoc ſit, ꝙ ſit ſignum falſum, quia vel ibi confertur aliqua gratia de nouo per quam augetur pręcedens: & tunc eſt ſignum practicum, vel nulla, ſi iam erat prius gratia perfecta: & tunc etiam eſt ſignū practicum verum non reſpectu gratiæ in fieri, ſed in eſſe. Et ſimiliter reſpectu ablutionis interioris, non quę tunc fit, ſed prius factæ.

Vtrum baptizati recipiant æqualiter effectum baptiſmi.

Scot.4.d.4.q.7.

QVÆSTIO IX.

Nono quęritur. Vtrum baptizati recipiāt ęqualiter effectum baptiſmi.

1 Arg. ꝙ ſic, quia effectus baptiſmi videtur magis depēdere a miniſtrante, quàm a ſuſcipiēte, ſed nullam ſortitur inęqualitatē ex parte miniſtrantis: igitur.

Cōtra. Actus actiuorum ſunt in patiēte diſpoſito.ii.de anima: ergo in magis diſpoſito perfectius recipitur effectus. Notandum ſm Scot. quod cum ad effectum baptiſmi concurrat cauſa principalis, ſcilicet Deus, & cauſa meritoria, vt paſſio Chriſti; & ipſe ſuſcipiens baptiſmū, ex parte cuiuslibet iſtorum attēdi pōt æqualitas, vel inæqualitas.

Con.1. Hoc pręmiſſo, ponendæ ſunt quattuor concluſiones. Prima eſt. Omnes baptizati ęqualiter recipiunt effectum baptiſmi quantum ad culpæ originalis remiſſionem, & quantum ad caracteris impreſſionem. Primū patet, quia æqualis eſt culpa in omnibus originalis. Secundum patet, quia æque perfectus eſt caracter in vno, ſicut in alio, & ęque perfectæ impreſſus, ſcilicet indelebiliter: vt poſtea dicetur.

Con.2 Secunda concl. In recipientibus baptiſmum poteſt eſſe inæqualitas gratiæ receptæ ex parte cauſę principalis. Probatur ſecundum Sco. quia licet Deus diſpoſuerit regulariter cōferre gratiam in baptiſmo ita ꝙ nulli minorem, & illam dici poſſit cōferri virtute baptiſmi, quia virtute veritatis illius ſigni, ſi non ſit obex in recipiente, & ex vi ſacramenti, non conferatur

maior

maior,tñ,quia Deus aliquos prę deſtinauit ad maiorem gloriã, & alios ad minorem, hinc eſt ꝙ aliquando in baptiſmo confertur maior gratia vni, q̃ alteri ex beneplacito diuinæ voluntatis.

Con. 3. Tertia cõcluſio. Ex parte cauſæ meritorię poteſt eſſe in baptizatis inæqualitas gratiæ ſuſceptæ. Probat Scotus, q̃a cũ Chriſtus nouerit oẽs electos, & gloriã quam Deus diſpoſuit eis dare, potuit efficacius offerre paſſionẽ ſuã ꝓ illis quibus diſpoſuit Deus conferre maiorẽ gloriam.

Con. 4. Quarta cõcluſio. Ex parte diſpoſitionis recipiẽtis poteſt eſſe inæqualitas gratiæ receptæ in baptiſmo in adultis, non autem in paruulis, ex parte ipſorum: licèt bene ex parte miniſtrantis, vel aſſiſtentium. Primum patet, q̃a poteſt eſſe vnus adultus magis diſpoſitus per motum proprium ad ſuſceptionem gratiæ, quàm alius. Secundum patet, quia paruuli nullum habent motum proprium quo diſponantur ad gratiam. Tertium patet, quia in miniſtrantibus, vel aſſiſtentibus, vel parentibus vnius, poteſt eſſe maior motus propter quem Deus vni paruulo poteſt conferre maiorem gratiam, quàm alteri, ſed hoc non virtute baptiſmi, ſed meriti. Et quo ad hoc, vt dicit Scotus magis optandum eſt puerũ baptizari a ſacerdote bono, quàm a malo.

1 Ad argu. di. Sco. ꝙ baptiſmus plus depẽdet a miniſtro ad hoc, vt ſit ſacramentum, quia in eo ſimpliciter requiritur intentio non ſic in ſuſcipiente, quia quandoque non poteſt vti ratione, ſed quo ad hoc, vt hic effectus maior, vel minor ſuſcipiatur magis dependet a baptizato.

Vtrum paruuli infidelium ſint baptizandi.

Sco. 4. d. 4. q. 9. Tho. 3. p. q. 68. ar. 10. Dur. 4. d. 4. q. 6.

QVESTIO DECIMA.

Decimo quæritur. Vtrũ paruuli infidelium ſint baptizandi etiam inuitis parentibus.

Ar. quod nõ: quia aut redderentur parentibus, & tũc baptiſmus eorum eſſet in contumeliã fidei chriſtianæ, quia poſtea nutrirentur in errore parentũ. Aut non redderentur, & tunc fieret parentibus iniuria, quia dũ ſunt paruuli, ius habent parentes in eis, & ideo contra iuſtitiam naturalem eſſet, quòd tales pueri baptizarentur, & detinerentur inuitis parentibus. 1

Cõtra. Quilibet homo magis eſt Dei, quàm patris carnalis, ergo non eſt iniuſtum ſi pueri infidelium Deo conſecrentur per baptiſmum inuitis parentibus.

Notandum, ꝙ aliqui dixerunt ſicut Tho. & Richar. ꝙ non ſunt baptizandi filij infidelium inuitis parentibus, propter rationem adductã in pede quæſtionis. Sed contra hoc dicit Sco. quòd licèt forte illa ratio concludat de perſona priuata, quod non poſſit paruulos infidelium auferre, & baptizare, non tamen videtur concludere de principe, cui in regimine Reipublicæ tales ſunt ſubditi. Nam in paruulo dominus habet maius ius dominij, quam parentes, ergo maxime debet princeps zelare, pro domi-

nio

nio ſeruando ipſius Dei, & ſic non ſolum ſibi licet: immo debet auferre paruulos a dominio parẽtum infidelium, & applicare eos cultui diuino. Cum tali tñ cautela, vt parentes non per hoc inducãtur occidere paruulos poſtquã illud cognouerint, immo quod plus eſt credendum eſt religioſe fieri, ſi ipſi parentes cogerentur minis, & terroribus ad ſuſcipiendum baptiſmum, quia eſto, ꝙ nõ eſſent vere fideles in animo, tñ minus malũ eſſet eis non poſſe impune legem ſuã illicitã ſeruare, q̃ poſſe eam libere cuſtodire.

Con. 1. His præmiſſis, ponenda eſt talis conclu. Poſſent paruuli infideliũ licite inuitis parentibus baptizari, nec vltra parentibus reddi, patet ex dictis.

1 Ad argu. patet ex dictis.

Vtrum ſolus ſacerdos poßit baptizare.

Sco.4.d.6.q.1.

QVÆSTIO XI.

VNdecimo quęritur. Vtrũ ſolus ſacerdos cum intentione actuali poſſit aliquem alium a ſe baptizare.

1 Arg. quòd ſic, quia ſolus ſacerdos poteſt cõſecrare euchariſtiã, ergo & baptizare.

2 Secundo ar. de intẽtione actuali, quia nõ minus requirit actus interior ſacerdotis, q̃ exterior: ſed actus exterior requiritur, puta prolatio verborum, & ablutio ſimul: ergo actus interioris intẽtionis actualiter requiritur.

3 Tertio arg, quòd poſſit aliquis ſeipſum baptizare, quia poteſt aliquis ſibiipſi euchariſtiam dare, vt patet in miſſa. igitur. Contra, ꝙ non ſolus ſacerdos baptizare poſſit de conſecr. diſt. 4. Romanus dicitur. Spiritus Dei miniſtrat gratiã baptiſmi ẽt ſi paganus ſit, qui baptizat. Videtur ẽt, quòd bonus angelus poſſit baptizare, quia poteſt eccleſia dedicare, quod maius eſt, ſicut patuit de ſancto Michaele, q̧ prohibuit Epiſcopo ſuã eccleſiam dedicare, quia eam dedicauerat. Primo notandum, ꝙ cum quæritur. An ſolus ſacerdos poſſit baptizare, hoc poteſt inteliigi dupliciter. Vel de facto ſecundum legem cõmunem a Deo inſtitutam, & ſic quodlibet humanum ſuppoſitũ habẽs vſum rationis potẽs ablue re, & verba ſacramentalia baptiſmi proferre, baptizare poteſt. Vñ ſequitur, ꝙ angelus baptizare nõ poteſt, niſi ſibi committeretur a Deo, ſm diſpenſationem. Alio modo de iure, & ſic ſolus ſacerdos ab eccleſia toleratus, poteſt baptizare, pręterquã in caſu neceſſitatis, in quo etiam de iure poſſunt alii baptizare. Secundo notandũ, quòd ſicut dicit Sco. intentio dicitur dupliciter. Poteſt enim miniſter intendere actum quem exercet, vel illũ finem ꝑꝑ quem eſt exercendus. Vtraque autem iſtarum intentionum põt haberi tripliciter. Primo actualiter, quando quis hẽt actum elicitũ reſpectu eius, quod intendit. Secundo modo habitualiter, qñ habet habitum, uel poteſtatem inclinantem ipſum ad talem actum, qualem poteſt habere dormiens. Tertio modo virtualiter, quando videlicet aliquis exercet

actum in uirtute intentionis actualiter prehabitæ.

Con.1. His præmiſſis, ponendæ ſunt ſex concl. Prima eſt. Solus ſacerdos de iure poteſt ſolemniter baptizare, ſed ſecundum legem cõmunem a Deo inſtitutam, põt de facto quælibet humana perſona habens vſum rationis baptizare. Prima pars patet, quia ſolis ſacerdotibus cõmiſſa eſt de iure ſolẽnis diſpenſatio ſacramẽtorũ tanq̃ miniſtris Chriſti, ad quos pertinet aliquos aſcribere ad familiam Chriſti. Secunda pars ꝓbatur, quia baptiſmus eſt ſacrm maxime neceſſitatis: ideo non fuit conueniens, vt arctareĩ poteſtas baptizãdi ad perſonas determinatas, aut ad aliquem ſpecialẽ ſtatum, immo cõueniens eſt, vt quicunq; habens vſum rationis, & potens abluere, & verba ſacralia ꝓferre baptizare poſſit.

Con.2. Secunda concl. In baptiſmo nõ ſufficit intentio habitualis, nec neceſſario requiritur intentio actualis, ſed ſufficit virtualis. Prima pars patet, quia actus baptizandi eſt actus humanus, requirens aliquando vſum, vel actum rationis in baptizante. Secunda pars patet, quia Deus non obligauit miniſtrantem ad non diſtrahi in actu baptizandi, ſicut nec in aliis ſacramentis. Hoc.n. non eſt omnino in poteſtate hominis. Tertia pars ſatis ſequitur ex duabus primis, quia certũ eſt, ꝙ requiritur intentio in miniſtro, ſic videlicet, ꝙ intendat facere id, quod facit Eccleſia, ſiue credat Eccleſiam aliquid facere, ſiue non, & non ſufficit habitualis, nec requiritur actualis, ergo ſufficit virtualis.

Con.3. Tertia concl. Oportet verba ſimul proferri cum ablutione, vel ſimultate totali, vel partiali. patet, quia ſm Aug. oportet verbũ accedere ad elemẽtum, & ſic eſt ſacramentum.

Con.4. Quarta concl. Nullus põt ſeipſum baptizare. Ratio huius eſt inſtitutio Chriſti, & hoc inſinuauit Matth. vlt. Baptizantes (inquit) eos in alia perſona. Non.n. dixit baptizantes vos. Et ratio huius eſt, quia in baptiſmo cõtrahitur cognatio ſpiritualis, quia baptizans efficitur pater ſpiritualis baptizati. Nullus autem põt eſſe pater ſuiipſius. Matth.vlt.

Con.5. Quinta concl. vnus põt plures baptizare proferendo verba, & aſpergendo illos aqua, licet nõ niſi occurrente neceſſitate, hoc fieri debeat: quod hoc poſſit fieri videtur, quia probabile eſt, ꝙ Apoſtoli plures ſimul baptizabant, quia aliquando tria milia in die, ſicut in die Penthecoſtes, neque oportet ſemper exprimi ad neceſſitatem baptiſmi perſona baptizati in ſingulari, dicendo. Ego baptizo te, ſed in caſu neceſſitatis põſſunt plures exprimi in plurali, ceſſante tamen neceſſitate, debet ſeruari forma Eccleſiæ, dicendo. Ego baptizo te, & baptizando ſingularem perſonam.

Con.6. Sexta conclu. Poſſunt eundem plures baptizare quilibet dicẽdo verba, & abluendo, hoc vr̃ probabile. Tum quia ſecundum dñm Inno. de off. miſſ. plures ſacerdotes poſſunt ſimul eãdem hoſtiã conſecrare, ſicut conſecrante Papa ſimul conſecrant omnes Epiſcopi, & præsbiteri cardinales ſibi aſtantes. Tũ, quia ſi vnus pröferret verba, & ablueret eum inten-

tentione baptizandi, ipſe baptizaret, ergo pari ratione quilibet, q̃a nõ vr̃, ꝙ vnus impediat aliũ. Et tunc poſſet dici, quòd materialiter eſſent ibi plures baptiſmi, licet vnus tm̃ formaliter, q̃a in omnibus iſtis fundatur tm̃ vnus reſpectus rationis, qui eſt ſignũ ad gratiam ſignatã. Vnde patet, ꝙ idẽ non eſt pluries baptizatus. Et ſi inſtetur, quòd eiuſdẽ effectus non poſſunt eſſe plures cauſæ totales in eodẽ ordine. Dicendũ, quòd licet hoc ſit verum de cauſis, quę sũt realiter, & propriè cauſę, non tñ de cauſis miniſtralibus. Tales.n.pñt eſſe plures eiuſdem effectus ſm̃ beneplacitum Dei inſtituentis.

1 Ad primum arg. dicendum, quòd nõ eſt ſimile, quia euchariſtia non eſt ſacramentũ tãtæ neceſſitatis, quantæ baptiſmus.

2 Ad ſecundum neganda eſt maior: actus.n.exterior requirit ex inſtitutione Chriſti, non ſic aũt interior, quia facilius diſtrahitur baptizans ab actu interiori, q̃ ab exteriori. Non ergo requiritur, ꝙ actu inſit, ſed ſufficit, quòd aliq̃n infuerit & virtualiter inſit.

3 Ad tertiũ dicendũ, quòd non eſt ſimile. Datio.n.& manducatio euchariſtiæ non eſt ſacramẽtum, ſed ſacramentalis.

Vtrum in baptiſmo imprimatur caracter.

Sco.4.d.6.q.9. Tho.3.p.q.63.art.3. Dur.4.d.4.q.1.

QVÆSTIO XII.

Dvodecimo quæritur. Vtrũ in baptiſmo imprimatur caracter.

Arguitur quod non, quia circunciſio non impreſſit caracterem, ergo nec baptiſmus. 1

Contra. Omne ſacramentum non iterabile imprimit caracterem, ſed baptiſmus eſt huiuſmodi, igitur. Primo notãdum, quòd ſicut dicit Scotus, transferendo verbum ex verbo, caracter idem ſignificat, quòd figura. Sed in propoſito nomine caracteris intelligunt Theologi communiter quoddam ſpirituale impreſſum ſuſcipienti ſacramentum non iterabile. Et habet multas proprietates. Primo enim caracter eſt forma aſſimilatiua alteri habenti. Secundo eſt forma diſtinctiua a non habente, & iſtę duę ſunt communes omni formæ, vel figurę. Tertio caracter eſt ſignum rememoratiuum ſuſceptionis ſacramenti. Quarto eſt ſignum cõformatiuum Deo. Quinto eſt ſignum obligationis ipſius recipientis ad obſeruantiam legis, cuius eſt illud ſacramentum, in quo imprimitur caracter. Sexto eſt indelibilis. Secundo notandum, quòd ſicut dicit Scotus vbi ſupra, licet caracterẽ in eſſe animę, probari non poſſit per rationem naturalem, neque etiam ex creditis manifeſtis, ſiue quæ sũt explicitæ de ſubſtantia fidei. Poteſt tamen poni, quia non repugnat animę talẽ habere formã. Neceſſitas autem ponendi caracterem eſt propter Eccleſię ſolam auctoritatem, habetur enim extra de hæreticis. cap. Ad abolendam. Sẽtiendum eſt de ſacramentis Eccleſiæ, ſicut Romana ſentit Eccleſia. Romana autẽ Eccleſia videtur ſentire caracterẽ imprimi animæ in bapiſmo,

(margin: 4.d. q.9.)

 ſicut

ſicut dicit Inno. 3. extra de baptiſmo,& eius effect. c.Maiores. Qui fictè accedit ad baptiſmum characterem ſuſcepit chriſtianitatis impreſſum. Planum eſt autem, quòd talis gratiam non ſuſcipit. Et ibidem in fine. Tunc characterem imprimit ſacramentalis operatio, cum obicem voluntatis contrariç non inuenit obſiſtentem. Tertio notandū, ꝙ aliqui dixerunt quemadmodum Thomas, quòd character eſt forma abſoluta, quòd probant, quia acquiritur per aliquam ſui mutationem, ſed mutatio non terminatur, niſi ad aliquid abſolutum, nec poteſt dici, quòd mutatio illa terminetur ad gratiam, quia baptizatur aliquis, qui non accipit gratiam, ſed tantum characterem. Item character eſt fundamentum multarum relationum realium, puta aſſimilationis diſtinctionis, & huiuſmodi, ſed relatio non eſt fundamentū relationis, tūc ei eſſet ꝓceſſus in infinitum. Item relatio non eſt principium agendi, vel patiēdi, ſed character eſt poteſtas, & principium agendi, vel recipiendi aliquid in Eccleſia, puta conuenienter miniſtrandi, vel recipiendi aliqua ſacramenta. Sed iſtæ rationes non cogunt. Poteſt enim ad eas reſponderi ſecundum Scotum. Primo ad primam, quod ad reſpectum intrinſecus aduenientem non eſt mutatio primo, ſed ſolum præſuppoſita mutatione in ſubiecto, vel extremo pœnes aliquid abſolutū, ſed ad reſpectum extrinſecus aduenientē poteſt eſſe mutatio primo. Ad ſecundam dici poteſt, quòd vna relatio realis bene eſt fundamentum alterius, ſicut ſuper vnam relationē fundatur ſimilitudo ad aliā eiuſdē ſpeciei, nec ſequitur ex hoc proceſſus in infinitum, quia aliqua eſt relatio vltima, in qua non poteſt fundari alia relatio realis. De relationibus tamen rationis bene concedēdum eſt, quòd ibi poteſt eſſe proceſſus in infinitū, quia quælibet relatio, ſiue realis, ſiue rationis, poteſt vlterius fundare aliam rationis. Ad tertiam dicendum, ꝙ character, proprie loquendo, non eſt potentia actiua, vel paſſiua, quia ſine charactere abſolutè loquēdo, poſſet habens characterem agere, vel recipere quicquid agit, vel recipit, ſed pro tanto dicitur poteſtas, quia habens ipſum ex ordinatione diuina eſt idoneus adminiſtrandum aliquid, vel ſuſcipiendum. Et de tali poteſtate non oportet, quòd ſit forma abſoluta, ſicut patet etiam in rebus humanis. Officialis enim poteſtatem habet exequendi officium ſententiando, & tamen nullam formam ex hoc recipit abſolutam, immo nec aliquam formā realem, ſed ſolummodo volūtas inſtituentis. Non obſtantibus igitur iſtis rationibus, poteſt poni, vt dicit Scotus, characterem eſſe tantummodo reſpectum extrinſecus aduenientem ipſi animç a Deo immediate in ſuſceptione ſacramēti non iterabilis: ſic enim ponendo ſaluantur omnes conditiones, quæ communiter attribuuntur characteri. Sed tamen dubium eſt quomodo poſſunt characteres diuerſorum ſacramentorum ab inuicem diſtingui. Ad quod dicit ipſe Scotus

tus, quòd ſicut ponendo caracterem formam abſolutam diceren tur diſtingui caracteres ſeipſis formaliter,ita ponendo ipſum eſſe reſpectum, licet ab aliquo extrinſeco diſtingui poſſint extrinſece,tñ formaliter ſeipſis diſtinguuntur. Et ſi queras,quare ergo ſunt tantum tres caracteres? Patet ſicut dicit ipſe Scotus, in politijs mundanis. Nullus.n.habet determinatum gradum in familia regis,quia comedit, uel bibit, nec quia poſt offenſam Domini reconciliatur ſibi,nec quia multiplicat perſonas in illa politia. Nam actus iſti cõmuniter ineſſe poſſunt omnibus in quocunq; ſtatu. Sed alium gradum habet aliquis quando recipitur in familia domini. Alium quando vlterius proficit,& conſtituitur miles ad defendendam rempublicam. Alium quando conſtituitur vt ſupremus ſub domino ad conſtituendum alios in gradibus determinatis. Sic in propoſito tria ſacramenta, ſcilicet euchariſtia ad nutritionem ſpiritualem, matrimonium ad procreationem corporalem, pœnitẽtia ad reconcillationem, in nullo certo gradu conſtituunt in Eccleſia. Sed primus gradus in Eccleſia, & quidem vniuerſaliſſimus eſt recipi in familiã Chriſti,quod fit in baptiſmo. Secundus ſpecialis gradus conſtituit militem ad defenſionem fidei chriſtiane,quod fit in confirmatione. Tertius conſtituit patrẽ, & paſtorem ad introducendum alios in Eccleſia, quod fit in ordine. Et ſicut in politia mundana non congruit illas tres dignitates iterari,ita tria prædicta ſacramenta iterari non licet, ſiue decet. Quarto notandũ ſm Sco. vbi ſupra, ꝙ ad quæſtionẽ factã dici põt,ꝙ ſicut non põt probari aliquã formã realem imprimi in ſuſceptione baptiſmi aliã a gratia,& virtutibus, neq; per rationem naturalẽ, neq; per rationẽ euidentẽ ex creditis manifeſtis. Ita probari non põt caracterem ſi ponatur forma realis eſſe formã realem abſolutam, vel reſpectiuam,quia vtrunq; ſaluari põt. Si aũt ponatur reſpectu realis, dicendum eſt,ꝙ ſit reſpectu extrinſecus aduenìens. Si autem ponatur forma abſoluta, neceſſe eſt dicere,ꝙ pertinet ad genus qualitatis,& poteſt poni in ſecunda ſpecie,vel etiam in prima. Licet enim in ſecuuda ſpecie Philoſophus non loquatur,niſi de potentia naturali, exemplificando tamen potentia ſupernaturalis, ſiue abſoluta,&accidẽtalis pertinere,bene poteſt ad illud genus intermediũ ſub qualitate cum potẽtia naturali, ſicut & habitus ſupernaturalis pertinet ad idẽ genus intermedium, ſicut habitus naturalis. Nec eſt inconueniens, quòd habitus ſupernaturalis de difficili mobilis, ſit principium agendi, uel reſiſtendi corruptiuo,& ſic habeat rationem potentiæ ſupernaturalis. Quinto notãdum, quòd ſicut dicit Scot. licet aliqui, puta Tho.poſuerint caracterem in eſſentia animę, quem admodũ & gratiã, tamen probabilius eſt dicere caracterem eſſe in voluntate, ſicut in ſubiecto proximo. Tum, quia diſponit ad gratiã,quę eſt in voluntate. Tũ, quia eſt ſignum obligationis ad obſeruationem legis. Ad volun-

tatem autem præcipuè pertinet obligatio. Sexto notandũ, ꝙ ſecũdum Scotũ colligi poteſt vna ratio baptiſmi colligens omnia, q̃ ſunt ſimpliciter neceſſaria ad rationẽ baptiſmi. Et hoc dupliciter, vt ipſe dicit. Primo ponẽdo relationem ſigni, quam importat baptiſmus fundari in ablutione, vt in fundamento totali, habente tamen habitudinẽ ad verba, & alia cõcomitantia, & ſic ratio baptiſmi põt poni talis. Baptiſmus eſt ablutio hominis viatoris actualiter, vel virtualiter conſentientis, vel nũquàm vſu liberi arbitrij diſſentientis facta in aqua elemẽtari fluida ab alio, ſimul abluẽte, & proferente, certa verba, actũ, & ſuſcipiẽtem cũ inuocatione Trinitatis deſignãtia proferente inquàm, tam in abluẽdo, quàm in proferendo intendẽte facere quod Chriſtus inſtituit faciendũ, vel quod intendit facere Eccleſia chriſtiana. Alio modo ponẽdo relationem, quàm importat baptiſmus fundari in ablutione, & verbis tãquàm in fundamento totali inſtituto ad ſignificandũ vnũ effectum, & tunc poteſt poni completa ratio baptiſmi talis. Baptiſmus eſt ſacramentum ablutionis animę a peccato, conſiſtens in ablutione hominis viatoris aliqualiter conſentientis, vel nunquàm vſi libero arbitrio, factam in aqua elementari fluida cum prolatione verborũ, actum, & ſuſcipientem cum inuocatione Trinitatis deſignãtium ab alio miniſterialiter, ſimul abluente, & verba illa proferente, & intendit facere quod facit Eccleſia chriſtiana.

His pręmiſſis, ponendę ſunt quinque concluſiones. **Prima** Con. 1. eſt: In baptiſmo imprimitur caracter, patet ex ſecundo notabili. Item talem congruentiam ponit Scotus, quia congruit receptum in familia Chriſti diſtingui a non recepto per aliquod intrinſecũ ſibi, licet enim Chriſtus poſſet diſtinguere ſine tali intrinſeco, tamen perfectior eſt indiſtinctio eius & ĩ ſe, & in cõparatione ad Eccleſiam militantem, ſcilicet & triumphãtem, ſi fiat per aliquam formam intrinſecam manentẽ, q̃ ſi nõ ſic fiat.

Secunda concluſio. Non eſt neceſſe ponere caracterem eſſe formam realem abſolutam, ſed probabiliter dici poteſt illum eſſe formam reſpectiuam, patet ex quarto notabili. Con. 2.

Tertia conclu. Congruum eſt ponere caracterem eſſe formaliter in voluntate, patet ex quinto notabili. Con. 3.

Quarta concluſio. Secundum potentiam Dei ordinatam, caracter eſt indelebilis, licet de potentia Dei abſoluta ſit delebilis. Primum patet, quia Deus ordinauit nunquàm delere ipſum ab anima quantuncunque peccatrice, & damnata, nõ enim eſt incompoſſibilis culpæ. Secundum patet, quia caracter eſt annihilabilis, cum ſit creatura. nihil enim creatum Deus de neceſſitate conſeruat, ſicut nec aliquid de neceſſitate creat. Con. 4.

Quinta concl. Sacramenta caracterẽ imprimẽtia sũt irreiterabilia, nõ qa caracterẽ imprimãt, ſed quia Chriſtus ſic inſtituit: patet, qa ſi caracter eſt forma augmentabilis, nõ videtur quin poſſit ſacrm̃ reiterari, & caracter augmen- Con. 5.

augmētari,ſicut gratia,vel ſi nō eſt forma augmentabilis, quare non poſſent ſimul eſſe in anima plures caracteres eiuſdem rationis? Sed alter ordinauit Deus,ſ. quòd baptiſmus,& confirmatio, & ordo ſint irreiterabilia, nec habeant effectum, niſi ſemel circa aliquem. Et aſſignatur congruentia,de baptiſmo, quia eſt in remedium peccati originalis perſe,quòd non habetur niſi ſemel. Item cum baptiſmus remittat culpam, & pœnam,ſi iteraretur, daretur hominibus occaſio,& incentiuum delinquendi.

1 Ad ar.dicendum, ꝙ concedi poteſt, ꝙ in circuncisione imprimebatur caracter ſicut in baptiſmo imperfectior tamen quē admodum gratia circuncisionis differt a gratia baptiſmi. Et tūc ſi ponerentur illi caracteres eiuſdem rationis, tunc in ſuſceptione baptiſmi a circunciſo nō imprimeretur nouus caracter, ſed primus perficeretur, vel ſi ſint alterius,& alterius rationis poſſent ſimul eſſe in eodē ſubiecto.

Vtrum confirmatio ſit ſacramentum noua legis neceſſariū ad ſalutem.

Scot.d.4.7.q.1.2. Thom.3.p.q.71. art.1.Dur.4.d.7.q.1.

De confirmatione.

Deinde quærendum eſt de ſacramento confirmationis. De quo primo quæritur. Vtrum confirmatio ſit ſacramentū nouæ legis neceſſarium ad ſalutē.

Primo arg.ꝙ non ſit ſacramē tum nouæ legis, quia non confert gratiā: illa enim gratia,aut eſſet eadem cum gratia baptiſmali,& tunc his eadē gratia conferretur: aut alia gratia, & tunc duo accidentia eiuſdem rationis eſſent in eodem ſubiecto. 1

Secundo arg. quòd non ſit neceſſarium ad ſalutem, quia ſine confirmatione poteſt baptizatus ſaluari. 2

Contra. quantum ad primum eſt auctoritas magiſtri in iiij. diſtin.v.vij. Et quantum ad ſecundum arg. quia confeſſio fidei ad quam ordinatur confirmatio, eſt neceſſaria ad ſalutem. Primo notandum, quòd ſecundum Scotum: in 4.diſtin.8. Ponit talem rationem confirmationis. q.1.2. Confirmatio eſt vnctio hominis viatoris aliqualiter conſentientis, vel libero arbitrio nunquam vſi, facta in fronte in figura crucis cum criſmate ſanctificato, & hoc a miniſtro idoneo ſimul cum intentione debita in vngente,& certa verba proferente, ſignificans efficaciter ex inſtitutione diuina vnctionē animæ per gratiam roborantem ad confitendum cum fiducia fidem Chriſti. Et ſi dicatur,quòd Apoſtoli confirmantes non vtebantur criſmate, nec inungebant, ſed imponebant manus,dicendum, ꝙ Apoſtoli non confirmabant ſacramentaliter, ſed æquipolenter conferentes ſpiritum ſanctum per impoſitionem manuum: vel, quòd diſpēſationem a Deo habebant illo tempore quod ſufficiebat pro ſigno ſenſibili impoſitio manuum,

quia ad eam ſequebantur aliqua ſigna ſenſibilia, vt deſcenſus ſpiritusſancti in ſigno ſenſibili, & donum linguarũ, & huiuſmodi. Sed a tẽpore Apoſtolorũ ceſſantibus talibus miraculis neceſſarium fuit, & ordinatũ a Deo, & ab Apoſtolis diuulgatum, vt in tali modo, & forma, & miniſtri confirmarent, licet non habeatur hoc expreſſe in ſcriptura. Secundo notandũ, ꝙ conueniẽter inſtitutum eſt, ꝙ criſma ſit materia remota huius ſacramenti, habet enim ſimilitudinem cum effectu huius ſacramenti. Criſma.n.conficitur ex oleo, & balſamo: oleum autẽ nitorẽ habet, & ſupereminet liquidis, & eſt materia proxima incendij, per primum ſignificat caſtitatẽ, vel mũdiciã per alia duo charitatẽ: per balſamum vero, ꝙ habet bonum odorẽ ſignificat bonam famam. Balſamo etiã corpora mortuorũ condiuntur ne putrefiant: ideo ſignificat incorruptibilitatem. Per iſtam ergo materiã de oleo, & balſamo iuxta prædicta ſecundũ Sco. ſignificatur, ꝙ confirmatus debet habere mundiciam charitatem: & bonam famam, quia ſine iſtis non eſt multum auctentica confeſſio fidei Chriſtianæ. Tertio notandum quòd ſacramẽtum confirmationis neceſſarium eſt adulto, non quidem ſimpliciter, quia baptizatus per ſolum baptiſmum ſaluatur; vt patet de conſe.diſt.v. ſed ſecundum quid, videlicet ad nõ contemnendum, & pro tempore congruo ſuſcipiendum. Iudicaretur enim contemptus ſi omnimoda oportunitate habita, non ſuſciperetur. Et hoc eſt quòd dicitur, de conſe. diſtin.v. Omnes fideles poſt baptiſmum, per manuum Epiſcoporum impoſitionem Spiritusſanctũ ſuſcipere debent, vt pleni Chriſtiani inueniantur. Vnde extra de ſac. vnc. dicit gloſa, quòd nõ eſt plenus Chriſtianus qui contẽnit.

His præmiſſis ponendæ ſunt *Con. 1.*
tres concl. Prima eſt. Conueniẽs materia confirmationis eſt criſma, patet ex ſecundo notabili.

Secunda concluſio. Loquendo *Con. 2.*
de baptiſmo, & confirmatione per ſe accipiendo quodlibet illorum præciſe: ſm illud quod pertinet ad ipſum baptiſmus eſt notabilius ſacramentũ ſimpliciter, & confirmatio ſm quid. Prima pars patet. Tum, quia baptiſmus cõfert maiorẽ grãm. Tũ qa aperit ianuã. Secũda pars patet. Tũ, quia ſibi determinat nobiliorem miniſtrum, ſcilicet Epiſcopum. Tum, quia nobiliorem habet materiam. Tum etiam, quia conſtituit in gradu altiori, ſcilicet in ſtatu militis, licet non niſi præſupponendo baptiſmum.

Tertia concluſio. Sacramen- *Con. 3.*
tum confirmationis non eſt ſimpliciter neceſſariũ ad ſalutem: patet ex tertio notabili.

Ad primum arg. dicendum, ꝙ 1
gratia cõfirmationis adueniens gratię baptiſmali cedit, cum ipſa in vnã perfectionem gratiam, & auget ipſam, & eſt eiuſdem rationis cum ipſa. Vnde patet, ꝙ nec duæ gratię eiuſdem rationis diſtinctę ſunt ſimul in anima. licet hoc non videatur repugnare: nec eadem gratia totaliter his acquiritur.

Ad ſecundum, patet ex ter- 2
tio notabili.

Vtrum

Vtrum ſacramentum confirmationis poſſit iterari.

Scot.4.d.7.q.4.

SEcundo quæritur. Vtrum ſacramentum confirmationis poſſit iterari.

1 Videtur, ꝙ ſic, quia morbus cõtra quem eſt, iterat. Põt enim aliquis poſt confirmationẽ fieri puſillanimis. igitur.

Contra. Confirmatio imprimit caracterẽ. Notandum, ꝙ cõfirmatio non põt habere effectũ ſuũ circa eundẽ uſcipientem niſi ſemel, non quia ſit hoc neceſſariũ ex eo, ꝙ imprimit caracterem: ſed quia Chriſtus ſic inſtituit, & eccleſia hoc diuulgauit de conſec.diſtin.4. Nobis viſum eſt confirmationem ſicut, & baptiſmum iterari minimè debere. Eſt autẽ ad hoc congruentia vt dicit Sco. quia per iſtud ſacramẽtum inſtituit aliquis in gradu determinato eccleſiæ, ſcilicet in gradu bellatoris. Dicit ergo Scot. ꝙ ſcienter iterãs mortaliter peccat non tñ efficitur irregularis, quia non inuenitur in iure irregularitas inflicta iterantibus ipſum ſiue miniſtrando ſiue ſuſcipiendo. Secus eſt de baptiſmo, de quo inuenitur bene expreſſum de iure, extra de Apoſtatis cap. ex literarum, ꝙ debet intelligi de iterante baptiſmum ſcienter, & aduertenter de facto: Canoniſtæ tamẽ dicunt, ꝙ ſuſcipiens iterato quãtuncunq; ignorans ꝙ alias fuerit baptizatus, incurrit irregularitatem, ſed tñ miniſtrãs non incurrit ſi habet ignorãtiam facti. Sed dicit Sco. quòd ſicut ignorãtia excuſat miniſtrantẽ ita, & ſuſcipientem.

His premiſſis, ponẽda eſt talis cõcl. Sacramẽtũ confirmationis non eſt iterabile patet ex dictis. Con. 1.

Ad arg. dicendum, ꝙ morbus vt contra ipſum eſt medicina nõ iteratur, licet aliter iterari poſſit. 1

Vtrum Euchariſtia ſit ſacramentum nouæ legis.

Sco.4.d.8.q.1. Tho.3.p.q.73.arti.1. Dur.4.d.8.q.1.

De euchariſtia.

QVÆSTIO PRIMA.

COnſequenter inquirẽdũ, eſt de ſacramẽto Euchariſtię de quo primo q̃rit. Vtrum euchariſtia ſit ſacramentũ nouæ legis.

Arg. ꝙ non, qa ſacramentum nouæ legis eſt ſignũ gratiæ collatæ in eo, ſed euchariſtia non eſt huiuſmodi ſignũ, quia manet in altari poſt conſecrationẽ, & nulli per ipſam datur gratia, ergo. 1

Secundo. Sacramẽta nouæ legis efficiunt ꝙ figurãt, nõ ſic euchariſtia, quia figurat verũ corpus Chriſti cõtineri ſub illis ſpeciebus ipſæ autem ſpecies, hoc non efficiunt. 2

Tertio. Sacramẽta nouæ legis habent certa verba ꝓ forma, nõ ſic euchariſtia, quia verba q̃ ſunt forma ſacramẽti, oportet ſimul eſſe cũ ſacramento. verba autem euchariſtiæ non ſunt ſimul cum ea. Tum, quia euchariſtia manet illis verbis non manentibus. Tum, quia dum verba ſunt in prola- 3

prolatione, euchariſtia non eſt
ſed in termino ꝓlationis. Quarto.
Dicit 4.metaphyſice. Quòd
non vnũ ſignificat, nihil ſignificat,
ſed euchariſtia nõ eſt vnum
ſacramẽtũ, nec ſignificat vnũ ſignificatũ.
Aliud enim eſt ſignũ
ſpẽs panis quæ ſignificat corpus
Chriſti, & aliud ſpẽs vini, q̃ ſignificat
eius ſanguinẽ. Contra. De
conſec.diſt.ij. In ſacramẽtorum
oblationibus, & loquit̃ de euchariſtia.
Et ibidem. Nõ oportet in
ſacramẽto dñi.&c. Primo notandum,
ꝙ ſm Scot. rõ nominis euchariſtiæ
talis eſt. Euchariſtia ẽ
ſacramẽtũ corporis, & ſanguinis
Chr̃i, veraciter cõtenti ſub ſpeciebus
panis, & vini, poſt cõſecrationẽ
factam a ſacerdote ſub certis
verbis, cũ debita intẽtione prolatis
ex inſtitutione diuina, veraciter
ſignificãs Chriſti corpus, &
ſanguinẽ, ſub illis ſpeciebus realiter
contineri. Pro cuius maiori
declaratione notat Scot. in iiij.
diſt.viij. ꝙ corpus Chriſti põt ac
q.1. cipi ſtricte, prout tantũ includit
partes animatas, cuiuſmodi non
eſt ſanguis, licet ſit in potentia
propinqua vt cõuertatur in carnẽ
animatã, & ſic corpus eſt aliquid
aliud eſſentialiter a ſanguine,
& ſic põt eſſe aliquid ſignificatum,
& per cõſequens aliquid
eſt huius ꝓpriũ ſignũ. Alio mõ
põt accipi vt includit omnia illa
quæ pertinent ad totum corpus
organicũ, ſiue ſint partes animatæ,
ſiue nõ, vt humores, & ſpũs,
& hmõi. Et hoc mõ ſanguis eſt
aliquid corporis. Primo igit̃ mõ
accipiendo corpus, licet ipſum
& ſanguis ſint diuerſa ſignificata.
Primo tñ cõſtituũt vnũ ſignificatũ
totale quod eſt corpus, ſecundo
mõ dictũ. Et ita ſignũ ꝓpriũ
corporis primo modo, & ſignũ
proprium ſanguinis poſſunt
eſſe vnũ ſignũ, vnitate integritatis
nõ indiuiſibilitatis. Nõ enim
nutrit ſufficienter cibus ſine potu,
nec econuerſo. Ex dictis, patet
quadruplex differentia, & eccellentia
huius ſacramenti ad alia,
quarũ triplex eſt in ſignificãdo.
Prima eſt, ꝙ eſt ſimpliciter veraciſſimũ
in ſignificãdo, alia enim
ſacramẽta veraciſſima ſunt quãtũ
eſt de ſe, ſed tñ qñq; non habent
ſuũ effectũ ſignificatũ propter
indiſpoſitionẽ ſuſcipientis.
Iſtud aũt nunquã caret ſuo ſignificato.
Secunda eſt, quia quod ſignificat
hoc ſacramentum illud
realiter continet: alia vero non.
Tertia eſt excellentia ſignificati.
alia enim ſacramẽta ſignificãt
gratiã accidentalem inhærentẽ
ſuſcipienti. Iſtud autem ſignificat
gratiã ſubſiſtentem, ſcilicet
verũ Chriſti corpus ibi exiſtens.
Quarta differentia eſt in modo
eſſendi, quia alia ſacramenta cõſiſtũt
in vſu, & fieri, ita quòd ibi
eſt idem ſacramentum, & perceptio
ſacramenti, ſicut baptiſmus
& ꝑceptio baptiſmi, nec permanet
aliquid quod ſit ſacramentũ
ceſſante tali vſu, ſeu perceptiõe.
Hoc aũt ſacramentũ eſt quoddam
permanens etiã ante vſum,
& hoc cõgruũ erat, qa Chriſtus
permanẽter voluit eſſe nobiſcũ.
Secundo notandum, quòd materia
conſecrationis corporis Chriſti
ẽ panis triticeus de farina, videlicet
triticea & aqua naturali
elementari confectus. Et rõ huius
ꝑciſa eſt, qa Chriſtus ſic inſtituit.
Sed an requirat̃, ꝙ panis ſit
fermentatus vel azimus. Dicũt
Græci,

Græci quòd neceſſario oportet panem eſſe fermentatū. Vnde ēt tenent quòd Latini nō cōficiūt. Dicunt enim, quòd Christus ſic inſtituit. ꝙ probant, quia, Christus ſecundum ipſos paſſus eſt luna quartadecima, vt impleret figura legis de agno paſchali qui immolabat luna quartadecima. Planum autem eſt, quòd die præcedēte paſſionem, Chriſtus hoc ſacramentū confecit. Tunc aūt, ſcilicet luna tertiadecima panis fermentatus apud Iudeos erat in vſu. Secundo hoc probant, qa Iohan.xviij.dicit, quòd iudei nō introierunt in prætorium Pilati vt non contaminarent, ſed manducarent Paſcha. Paſcha autem dicit, agnus paſchalis, qui debebat manducari luna quartadecima ad veſperam. ergo luna quartadecima traditus eſt Chriſtus Pilato, & per conſequens luna tertiadecima confecit ſacramen

Ioā. 13. tum euchariſtiæ: Tertio. Iohan. xiij. dicit, Ante diem feſtum Paſchæ &c. Et quod ſequit totum illud eſt de cœna, & inſtōne euchariſtiæ, ſed dies feſtus Paſchæ dicit dies manducationis agni pa

Mat. 26. ſchalis. Quarto Math. 26. dicit, quòd Iudęi cōcordauerūt occidere Chriſtū dicentes. Non in die fœſto. qui dies fœſtus principalis erat luna decimaquinta, vt patet numeri.xxviij. Sed hæc opinio græcorū eſt falſa. Vñ contra eos primo dicit Sco. ꝙ Chriſtus paſſus eſt luna decimaquinta: & per conſequens fecit cœnā, & inſtituit ſacramentum luna quarta decima. Quòd probat expreſſe

Mat. 26 per illud Math.xxvj. vbi dicit, quòd prima die azimorum quæſierunt diſcipuli. Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha? Et Marci.xiiij. Primo die azimorū qñ Paſcha immolabāt dixerunt. Quo vis eamus, & paremus, ſcilicet vt manduces Paſcha? Et Luce.xij. Venit dies azimorum, in *Luc. 22.* qua neceſſe erat occidi Paſcha. Ex quibus omnibus patet, quòd prima die azimorum, ſcilicet luna quartadecima comedit Chriſtus agnum paſchalem, & in craſtino fuit occiſus. Ex quibus apparet, quòd Chriſtus non confecit in fermentato, ſed in azimo. Tunc enim Iudęi azimis vtebantur. Non eſt tamen de neceſſitate ſacramenti, quòd panis conſecrabilis ſit azimus, ſed abſolutè pōt eſſe fermentatus. Azimus enim, & fermentatus non differunt ſubſtantialiter ſecundū Anſelmum in ſuo libello de fermentato, & azimo. Et ideo non negamus græcos veraciter conficere, quòd etiam patet, quia tempore Leonis Papæ fuit conſtitutum ad tempus, quòd conficeretur in fermentato. Et hoc ad extinguendum hęreſim Ebionitarum qui dicebant, quòd neceſſarium erat Chriſtianos iudaizare, & per conſequens Paſcha ſuum in azimo conficere, ſicut fecerunt Iudęi. Ceſſante vero illa hæreſi, rediit eccleſia occidētalis ad primam cōſuetudinem, quæ eſt conformis inſtitutioni Chriſti, & promulgationi factæ per eius vicarium Petrum. Non eſt igitur de neceſſitate ſacramēti conficere in azimo: ſed hoc eſt de neceſſitate miniſtri in eccleſia Latina. Et forte etiam grauiter peccant græci qui non ſe conformant eccleſię Petri, maxime cum hic habeatur funda-

damentum ſolidum , quia ſic Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum celebrandum, licet non neceſſario , quin aliter fieri poſſet. Ad probationes autem Græcorū ſoluendas, notandum ſecundum Innocentium de officio Miſſæ , parte.iij.c.iiij. quòd Paſcha multipliciter accipitur. Vno modo ꝓ ſolemnitate azimorū , quæ erat Luna.xv. primi menſis. Secundo modo pro die in cuius veſpere comedebatur agnus paſchalis Luna videlicet.xiiij. Tertio pro hora determinata immolationis agni. Quarto pro ipſo agno , qui immolabatur. Quinto pro panibus azimis , qui comedebanť per totum tempus ſolemnitatis azimorum. Ad primū ergo , ſcilicet ad figuram de agno paſchali, qui immolabatur Luna.xiiij. & figurabat Chriſtum. Dicēdum, quòd non fuit figura mortis Chriſti quantum ad tempus determinatum occiſionis agni , licet bene quantum ad occiſionem. Vel dicendum, quòd illa fuit figura immolationis Chriſti in ſacramento altaris, quod fuit inſtitutum Luna.xiiij. Ad ſecundum dicendum, quòd Ioh.xviij. accipiť Paſcha non pro agno paſchali : ſed pro pane azimo. Ad tertiū dicendum, quòd ibi ſumiť paſcha non pro die immolationis agni, ſed pro die ſolemnitatis, quæ erat Luna.xv. Ad quartum dicendum, quòd Iudæi non perfecerunt ſicut concordauerant quātum ad tempus, vel diem : ſed in die feſto Luna.xv. De materia autem conſecrationis ipſius ſanguinis dicendum , quòd eſt vinū naturale de vite, & nullū aliud. Et principalis ratio eſt , quia Chriſtus ſic inſtituit : bona autem congruentia eſt , vt dicit Sco. quia ſecunda pars principalis nutritionis, id eſt potius principaliter conſiſtit in vino , vt in potu principali , vt habetur de conſec. diſt.ij. Vinum autē debet eſſe expreſſum de vua, quia quādiu liquor eſt ī vua magis habet rōnem comeſtibilis, quàm potabilis. Huic autem vino apponere aquam non eſt neceſſarium ſimpliciter, de neceſſitate ſacramenti, quia etiā quando appoſita eſt, non conuertitur in ſanguinem, niſi prius ſit conuerſa in vinum. Et ideo modica aqua eſt ponenda. Græci autem non apponūt aquam, vt dicit in no. parte.iii. Eſt tamen aqua de neceſſitate miniſtri propter præceptū Romanæ Eccleſiæ. Vnde etiā Chriſtus vinum cui mixta aqua fuit, conſecrauit: iuxta illud Damaſc. in iiij. Chriſtus calicem ex vino & aqua tradidit diſcipulis. &c. Congruentia autem eſt propter miſteriū, vt ſignificeť populus vniri Chriſto, vt patet de conſecratione, diſtinctione ſecunda.cap. 4.d.8.
Cum omne. Tertio notandū ſecundum Scot. quòd nulla verba ſunt forma euchariſtiæ, ſed verba aliqua dicuntur forma conſecrationis euchariſtiæ. Sunt autē duæ conſecrationes partiales, & vna totalis vnitate integritatis, non indiuiſibilitatis. Sunt ergo diſtinctæ formæ partiales , quarum etiam vna eſt efficax , ſiue alia. Verba autē conſecrationis corporis ſunt quattuor, videlicet hoc eſt corpus meum. Cōiūctio enim, non eſt de eſſentia formę, ſed ponitur ad cōtinuandum, ne verba quæ ſunt de formā, ꝓferantur

tur ſine præcedentibus. Hæc enim verba ſine præcedentibus prolata, ex vi propria non ſignificarent corpus Chriſti ibi contineri, immo de vi ſermonis ſignificaret corpus loquentis ibi contineri. Verba autem ſacramentalia ex vi verborum debent ſignificare illud quod efficitur ex vi verborum ſacramenti. Licet ergo illa præcedentia verba non pertineant eſſentialiter ad neceſſitatem conſecrationis, ſunt tñ neceſſario præmittēda ex vi ſermonis, vt iſta verba (hoc eſt corpus meum) dicãtur in perſona Chriſti. De verbis autem conſecrationis ſanguinis, dubiũ eſt, quia formam qua vtimur, nullus euangeliſtarum recitat. Et Græci alia forma vtuntur dicentes. Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis, & ꝑ multis remiſſionem peccatorum eſt effuſus. Non eſt tamen dubitandum, vt dicit Sco. quin forma noſtra ſit certa. Multa enim tradita ſunt eccleſiæ ab Apoſtolis, quæ non ſunt ſcripta in euangelio. Euangeliſtæ enim intendebant narrare rem geſtam, nõ autem tradere formam conſecrandi. Dicit præter ea Sco. quòd nõ eſt nobis traditum certitudinaliter omnino quòd ad formam cõſecrationis ſanguinis pertineant alia verba præter iſta (hic eſt enim calix ſanguinis mei) ideo periculoſum eſt hoc aſſerere, de quo ſufficiens auctoritas non habetur. Non eſt autem periculoſum ignorare, quia videtur ignorantia inuincibilis. Ex hoc patet improbatio illius dicti minus diſcreti, quòd videlicet neceſſariũ eſt in quolibet ſacramento ſcire præciſe, quæ verba ſunt de forma ad hoc, vt quis conferat ſacramentum: hoc enim eſt manifeſte falſum, non ſolum in propoſito, ſed etiam in baptiſmo, & pœnitentia, & ſacramento ordinis. Certum eſt itaq;, ꝙ ſacerdos intendens facere, quod facit eccleſia, legens diſtincte verba canonis a principio vſque ad finẽ, vere conficit. Secura ergo eſt ſimplicitas proferre iſta verba ea intentione, qua Chriſtus ea inſtituit eſſe proferenda, videlicet, ꝙ ex Chriſti inſtitutione ſunt de forma, vt de forma, & quæ ad reuerentiam. Certum eſt tamen, ꝙ illa verba (hæc quotieſcunque feceritis) non ſunt de neceſſitate conſecrationis. Tum quia nõ ſunt de neceſſitate in conſecratione corporis, nec ponuntur ibi, ergo neque ſanguinis. Tum quia Chriſtus illis verbis dedit Apoſtolis poteſtatem conficiẽdi. Tũ quia ibi datur præceptum de vſo conſecrationis. Præceptum autem de vſu conſecrationis non eſt forma conſecrationis. Sed dubium eſt de illis verbis (noui & æterni &c.) vſq; illuc (hęc quotieſcunque &c.) Si ergo quæras, ſi ante omnia verba prolata contingere ſacerdotẽ mori, nunquid habendus eſt ſanguis, vt vere cõſecratus? Dicit Sco. ꝙ in hoc caſu, & ſimiliter ſi ſacerdos proferret hæc verba (hoc eſt corpus meũ) non prædicens verba præmiſſa, non eſt adorandum niſi ſub cõditione, ſi eſt vere cõſecratum. Nec imminet periculũ ſacerdotis, ſi non iteretur cõſecratio, nec abſolute, nec ſub cõditione, ſed ſacerdos poſt cõmunionẽ ſuã in miſſa ſua poteſt illã recipere materiam ſub intentione conditionata.

ditionata. Quarto notandum, quòd ſicut di. Sco. vbi ſupra. Sacerdos profert illa verba quaſi materialiter,qa recitat ea, ſicut a Chriſto dicta.Pro cuius declaratione notanda ſunt ſm ipſum Scot.multa preambula. Primum eſt, quòd conceptus,qui cãtur p orationem prolatã, nõ habetur per eam, niſi in vltimo inſtanti prolationis totius orationis, patet,qa ante illud inſtans non habetur conceptus omniũ partium orationis. Secundum eſt. Non in eodem inſtanti prolationis, vel tempore cauſari conceptum in audiente per orationem prolatam, & veritatem illius conceptus intelligi: patet, quia ſi dicã (Deus creauit mundum) conceptus huius orationis cauſatur in vltimo inſtanti, & tamen veritas eius, ſiue vnio illorum extremorum, intelligitur pro primo inſtanti temporis.Non eſt igitur idem dicere in quo inſtanti concipit oratio, & pro quo.Tertium eſt pro illo inſtanti denotantur extrema vniri, quod ſignat per verbum copulans extrema: nihil enim aliud eſt ibi, qđ ſignificet tempus. Quartum eſt verbũ cuiuſcunq; temporis põt ſignare tempus,vel inſtãs:patet, qa alioquin non poſſet exprimi conceptus de vnione præſenti præterita,& futura: quandoq; enim talis vnio non poteſt eſſe niſi in inſtanti, & quandoq; non eſt niſi in tẽpore. Poteſt ergo dici, quòd totus intellectus complexionis, ſiue propoſitionis intelligit pro vltimo inſtanti prolationis, & pro illo demonſtrat illud, quod tunc eſt ſub iſtis accidentibus, videlicet hoc ſingulare ens, vel ſingularem ſubſtantiã. Verũ eſt autẽ,quòd illud eſt corpus Chriſti, nec propter hoc erit ſenſus propoſitionis(corpus meum eſt corpus meũ)immo iſta (hoc eſt corpus meum) poteſt eſſe cõuerſiua,ſiue effectiua,quia ſignificatiue agit pro illo inſtanti, ꝓ quo conuertens realiter agit, nõ ſic autem eſt de alia. Eſt itaq; ſenſus(hoc eſt corpus meum) id eſt hæc ſubſtantia eſt corpus meũ, nec eſt oratio illa effectiua,quòd hæc ſubſtãtia ſit corpus Chriſti, ſed quia hæc ſubſtantia, quæ eſt corpus Chriſti ſit hic, vel ꝙ ſubſtantia panis conuerſa eſt in corpus Chriſti. Quinto notandum, quòd ſicut dicit ipſe Sco. vbi ſupra,qualitercunq; logicus ſaluet iſtam propoſitionẽ eſſe veram, ſecundum prædicta, tamen non eſt oratio ſacramẽtalis, vt vera: ſed vt tale ſignum ſenſibile inſtitutũ a Deo præcedens forte tempore,& ad minus naturaliter ſuã veritatem. Non eſt ergo oratio illa conuerſiua,neq; vt vera, neque vt falſa:ſed vt neutra,& prior veritate ſua. Iſta aũt prioritas ſic patet, quia omne fundamentum prius eſt naturaliter relatione accidentali, ſed propoſitio, ſeu conceptus eſt fundamentum reſpectu veritatis, quæ eſt relatio accidentalis,quia poteſt ineſſe,& non ineſſe, ſicut poteſt eſſe conformis, & difformis rei. Tenendum eſt ergo pro certo, ꝙ illa oratio,vt ſignum vocale,& vt in fieri, eſt ſignum efficax,reſpectu conſecrationis,quia eſt diſpoſitio ꝓuia, cui Deus ex pacto aſſiſtit ad cauſandum effectum efficaciter in termino: ſufficiat itaque miniſtro proferre orationẽ illam

illam eo modo,quo Chriſtus inſtituit eã proferendam.Si autem quærat aliquis,quare in cõſecratione ſanguinis ponitͦ calix. Dicit Sco.ꝙ ideo hic ſit, quia conſecratͦ ſanguis in ratione potus: liquor autem non habet rationẽ potus,niſi vt in vaſe.

Con.1. His præmiſſis,ponenda eſt talis concluſio. Euchariſtia eſt ſacramentũ nouæ legis,cuius materia eſt panis triticeus,& naturale vinũ de vite,patet ex dictis.

1 Ad primum argu. dicendum, quòd Euchariſtia eſt ſignũ gratiæ ſubſiſtentis.

2 Ad ſecundum di. quòd maior eſt intelligenda, prout efficere idem eſt, quòd efficaciter ſignare,& non proprie.

3 Ad tertium dicendum, quòd licet Euchariſtia nõ habeat verba pro forma, tamen eius conſecratio habet aliquam formã verborum, quæ poſſunt dici verba ſacramentalia,quia ad ſacramentũ pertinent tanquam forma cõſecrationis eius, quæ cõſecratio eſt inceptio ſacramentalis.

4 Ad quartum, patet ſolutio ex primo notabili.

Vtrum corpus Chriſti ſit ſub ſpecie panis,& vini.

Scot.4.d.10.q.1. Tho.3.p.q.75.ar. 1.Dur.4.d.10.q.1.

SEcundo quæritur. Vtrum corpus Chriſti ſit realiter,& veraciter præſens ſub ſpecie panis facta conſecratione? Et eodem modo poteſt quæri de ſanguine ſub ſpecie vini.

1 Arguitur,quòd non,quia maius non põt contineri a minori: ſed ſpecies eſt minor,quàm corpus igitur.

Secũdo. Impoſſibile eſt aliqd contineri ſub aliquo de nouo, niſi facta mutatione aqua in continente,vel in cõtento: ſed nulla ibi fit mutatio, q̃ valeat ad propoſitũ,nec in ſpecie, qa ſolũ per cõſecrationem ſit ſine ſubiecto: nec in corpore Chriſti, quod nõ mutat locum ſuum in cœlo. 2

Tertio. Aut corpus Chri ſub illa ſpecie eſt quantum, vel non quãtũ.Non poteſt eſſe nõ quãtũ, quia cum ſit quantum in cœlo, ſimul eſſet quantum, & non quantum. Nec poteſt eſſe quantum,quia non eſt ibi modo quãtitatiuo:modo enim quantitatiuo nõ põt eſſe maius in minori. 3

Quarto. Aut ibi pars corporis eſt extra partẽ,aut non, ſi ſic,ergo non eſſent oẽs partis ſimul ſub eadem parte hoſtiæ. Si autẽ non ſit pars extra partem, ergo non eſt ibi quantum. 4

Quinto. Si corpus Chriſti ſimul eſt ſub pluribus hoſtiis, ſequitur, quòd plures hoſtiæ ſunt ſimul,quod eſt falſum. 5

Cõtra. Mat.xxvi.& Luc.xxii. dicit Chriſtus, hoc eſt corpus meũ. Primo notandũ,ꝙ aliquid dicitur eſſe in loco proprie, videlicet quod continetur a loco. Aliquid vero non ſic proprie, quia videlicet non continetur a loco ſicut Deus,cœlum, & anima. Poteſt itaque aliquid eſſe in loco præſentialiter tantum, ſicut Deus, & aliquid præſentialiter,& diffinitiue, ꝙ videlicet, ita eſt in vno loco, quòd non in alio. Aliquid vero eſt in loco præſentialiter diffinitiue,& circũſcriptiue,qd̃ videlicet coextẽdit,& cõmẽſuratͦ loco.Ad quodlibet

libet aũt iſtorũ vbi poteſt muta tio aliqua terminari nullo abſoluto aduenienie nec in ſubiecto mutato, nec in extremo terminatiuo talis habitudinis. Et quodlibet iſtorum, vbi eſt de prædicamento, vbi, & per conſequens reſpectus extrinſecus ad ueniens. Secundo notandum, ꝙ ſicut dicit So. aliquod quantum poteſt intelligi habere duplicem poſitionem. Vnam, quæ eſt differentia quantitatis, & eſt poſitio partium in toto, partium inquam quantitatiuarum in tota quantitate, & ſecundum hãc poſitionẽ dicimus, ꝙ vna pars q̃titatis eſt extra aliam. Alia eſt poſitio, quæ eſt diſtinctũ prædicamentũ, quod dicitur Situs: & eſt poſitio partium quanti in loco, vel in partibus loci, ſecundum quam vna dicitur eſſe in alio ſitu, quàm alia: & iſta poſitio eſt reſpectus extrinſecus aduenieſ: ſecundum ergo primam poſitionem partes ordinantur in toto, & ſecundum aliam in loco. Tertio notandum, ꝙ vna eſt opinio, videlicet beati Thom. & aliorũ multorum, ꝙ Deus nõ poſſet facere corpus ſuum præſens ſacramentaliter ſub ſpecie panis, niſi conuerteretur ſubſtantia panis in ipſum. Vnde dicunt conuerſionem eſſe p̃ciſam rõnem talis p̃ſentiæ, aliàs fruſtra poneret talis conuerſio, qa fruſtra fit per plura, q̃ æquæ bene, aut melius fieri põt per pauciora. Sed econtra hoc arguitur ſecundum Sco. quia reſpectus extrinſecus aduenieus, põt poni poſito fundamẽto, & termino, & agente applicãte vnum alteri ſine quocunq; alio: ſed hic ſine conuerſione poteſt poni fundamentum, ſcilicet corpus Chriſti, & terminus, puta ſpecies, & agens applicans, ſcilicet Deus potens cauſare talem reſpectum. Item conuerſio ſubſtantiæ panis, & acquiſitio præſentię corporis Chriſti, ſunt duæ mutationes, habentes duos per ſe terminos eſſentialiter diſtinctos, quorum vnus eſt prior natura alio. Terminus. n. primæ eſt ſubſtantia corporis Chriſti, terminus autem ſecundæ, eſt p̃ſentia eius ſub ſpecie: igit. Item non eſt minus poſſibile Deo facere quantitatem panis cum corpore Chriſti, manente quantita te cum ſuo modo naturali, q̃ ſine ſuo modo naturali: immo videtur facilius primum, q̃ ſecundum: ſed Deus poteſt facere corpus Chriſti præſens quantitati panis manẽti ſine ſuo modo naturali, ſcilicet ſine inhærẽtia ad ſubiectum, ergo etiam cum ſuo modo naturali, & p conſequens ſine cõuerſione panis. Dicendũ ergo, ꝙ abſolute loquẽdo, poſſibile eſt corpus Chriſti eẽ præſens ſpeciei panis ſacramentaliter ſine conuerſione panis in ipſum, nec tñ fruſtra ponitur conuerſio panis. Ex ordinatione enim diuina ponitur, vt ſic aliquid præuium, ſicut & Deus poſſet cauſare gratiam ſine ſacramento, nec tñ fruſtra ponitur ſacramẽtum. Patet itaque, ꝙ talis præſentia corporis Chriſti poteſt eſſe ſine conuerſione panis, & ecõtra poteſt eſſe conuerſio panis abſque præſentia corporis Chriſti, quia conuerſio non terminat ad eſſe præſens corporis Chriſti ſub ſpecie, ſed tm̃ ad eſſe corporis Chriſti ſubſtantiale, nec tamẽ eſt ibi corpus

corpus Chriſti abſque mutatione, quæ dici poteſt improprie localis. Licet enim corpus Chriſti non mutet locum, loquendo de mutatione deperditiua prioris loci, vel vbi in priori loco: puta in cœlo bene tamen mutatione acquiſitiua alterius vbi: puta ſub ſpecie in altari: quę quidem ſpecies etiã mutatur aliquali mutatione ad nouam præſentiam realem, reſpectu corporis Chriſti.

Quarto notandũ, ꝙ opinio multorũ eſt, ꝙ licet idẽ corpus poſſit eſſe in pluribus locis ſacramẽtaliter, vel etiam in vno loco localiter, & in alio ſacramentaliter, & hoc ſicut dicunt per accidẽs, ſcilicet per conuerſionẽ alicuius alterius in ipſum: tamen impoſſibile eſt, & implicat contradictionẽ, quòd idem corpus ſimul ſit in pluribus locis circunſcriptiuè. Et ad hoc adducunt multas rationes. Prima eſt, quia ſi idem corpus ſimul poſſit eſſe in diuerſis locis, eadem ratione in infinitis, ſi eſſet, quod eſt falsũ. Hoc enim eſt ſolius Dei propriũ ratione ſuæ immẽſitatis. Secunda eſt. Locus circunſcriptiuus, & locatum cõmenſurantur. Tertia eſt; quia ſi eſſet in pluribus locis, eſſet extra terminos ꝓprios, & extra terminos loci ſui, qui sũt ſimul cum terminis proprijs. Quarta eſt. Quęcunque duo vbi circunſcriptiua poſſunt eſſe per ſe termini motus localis de vno in aliud: ergo ſunt incompoſſibilia formaliter. Quinta. Si idem corpus ſit in diuerſis locis circũſcriptiuę, oportet, quòd cõ n figu retur illis: ergo idem corpus figurabitur ſimul diuerſis figuris quod eſt impoſſibile. Sexta. Si ſic: ſequeretur, quòd idem corpus poſſet ſimul mutari ſurſum, & deorſum, & ſic ſibi i eſſet vbi cõtraria. Septima. Si poſſet idẽ alimentũ eſſe in pluribus locis, poſſet ſimul ſumi a boue, & a ſino, & conuerti in ſubſtantiam ipſorum: & ſic materia eius informari diuerſis formis, quod eſt impoſſibile. Octaua. Si corpus eſt in diuerſis locis: aut in omnibus, habet eandem formã, quam habet in vno, aut non: nõ poteſt dici, ꝙ non, quia ſequeretur contradictio. Et ſi dicatur, ꝙ ſic ſequuntur contradictoria multa. Primo, quia cũ in vno loco poſſit caleſieri per ignem iuxta poſitũ, & in alio frigeſieri ꝑ aquam ſibi appoſitam, ſequitur, ꝙ ſimul poterit eſſe calidum, & frigidum, & per conſequens calidum, & non calidum, quia ad cõtraria ſimul ſequuntur contradictoria. 4. Methaphyſi. Similiter *t.c.2.* in vno loco poterit ex intemperie aeris informari, & in alio ex conuenienti diſpoſitione ſanum eſſe, & conſequenter in vno loco mori, & in alio viuere. Nona. Impoſſibile eſt idem corpus eſſe diſtans, & propinquum ſibiipſi, quod videretur, ſi idem corpus eſſet in diuerſis locis. Decima. Idem temporale non poteſt eſſe in diuerſis temporibus: ergo nec idem locale in diuerſis locis. Sed contra hoc arguitur ſecundum Sco. non implicat contradictionem, plures reſpectus reales diuerſorum vbi circunſcriptiuorum, ſimul fundari in corpore ad plura corpora circunſcribentia, quibus ſit realiter pręſens circũſcriptiue. Quamcunq; enim rationem contradictionis

aſſignaueris, eadem poterit aſſignari de diuerſis reſpectibus præſentiæ realis ad plures ſpecies ſacramentales. Secundo. Non minus poſſibile eſt Deo facere vnū miraculum ſolum, quàm duo, ſed ponendo idem corpus in pluribus locis localiter eſt vnicum miraculum, videlicet idem corpus eſſe in multis locis. Ponendo vero corpus Chriſti eſſe ſacramentaliter in locis multis, ſunt duo miracula, vt patet. Tertio. Sicut Deus poteſt conuertere ſubſtantiā panis in ſubſtantiam corporis Chriſti, ita & quantitatem in quantitatem. Sed hoc facto, ſicut corpus Chriſti eſt in pluribus locis ſacramentaliter, quando ſubſtantia tantum conuertitur in ſubſtantiam, ita eſſet corpus Chriſti in pluribus locis localiter, quia quantitas corporis Chriſti eſſet ibi terminus primus conuerſionis. Dicit ergo Scotus, quod certiſſima maxima eſt, ꝙ Deo eſt poſſibile omne quod non includit euidenter cōtradictionē, & ad quod non ſequitur neceſſario contradictio, huiuſmodi aūt eſt, idem corpus eſſe in diuerſis locis localiter, vt patebit ſoluendo rationes. Hoc etiam, patet ex intellectu terminorum. Cum enim dico idē corpus localiter eſſe in diuerſis locis, nihil dico ſupra corpus, niſi quendam reſpectū extrinſecus aduenientem fundatum in quanto ad aliud quantum circunſcribens. Talem autem reſpectum plurificari ſuper idem fundamentum ad diuerſos terminos non implicat contradictionem. Verum eſt tamen, quod hoc fieri non poteſt virtute naturæ creatæ, non propter incompoſſibilitatem diuerſorum vbi circunſcriptiuorū in eodem corpore locato, ſed quia prætaxatus eſt agēti naturali talis modus agendi, vt non poſſit ponere vnum corpus in aliquo loco, niſi amoueat ipſum ab alio loco priori. Pro ſolutione autem motiuorū alterius opinionis, ponit ipſe Sco. tres propoſitiones. Prima eſt. Quęcunque ſunt priora eſſentialiter ipſo vbi, vniformiter ī ſunt corpori exiſtēti in diuerſis locis, ſiue in vno loco, ita ꝙ variato, vel multiplicato ipſo vbi, nō variantur, neq; multiplicātur. Quę vero ſunt poſteriora ipſo vbi, vel ſimul natura variātur ſecundū varietatem ipſius vbi: patet propoſito, quia prius eſſentialiter non mutatur propter variationē poſterioris, ſed bene econtra. Secunda propoſitio. Sicut paſſum exiſtens in vno vbi, recipit formam a duobus agentibus ſibi approximatis, ſic ipſum in duobus locis exiſtens patietur ab eiſdem ſibi in illis duobus vbi approximatis, quod maxime eſt intelligendū de paſſione, quæ eſt ad formam abſolutam. Licet etiam concedi poſſit in formis reſpectiuis: eadem enim ponitur potentia actiua, & paſſiua, hinc & inde ſufficienter approximata. Tertia propoſitio. Sicut corpus in vno vbi exiſtens, ſe haberet in ratione actiui ad diuerſa ſibi approximata in illo vbi, ſic ipſum vt exiſtens in duobus vbi, ſe habet ad eadem ſibi in illis vbi approximata. His præmiſſis ad primum motiuum dicendum, quòd ex hoc non ſequeretur im

men-

mẽſitas, vel infinitas corporis ſi eſſet in infinitis locis, non enim virtute propria eſſet in illis, neque neceſſario eſſet ibi poſitis illis locis, quemadmodum Deus eſt ibi, ſed contingenter. Ad ſecũdum dicendum, quòd non oportet locum, & locatum commenſurari ſecundum diſcretum, ſiue connumerari, licet oporteat ipſa commenſurari ſecundum continuum. Ad tertium dicendum, quòd non ſequitur, quòd ſit extra terminos proprios, vel extra terminum propriè quantitatis, qua intrinſecè, & formaliter terminatur, licet exiſtens in vno loco ſit extra terminos alterius loci. Ad quartum dicendum, quòd diuerſa vbi non ſunt ꝑ ſe termini oppoſiti motus, vel mutationis, nec sũt incõpoſſibilia, ſed termini per ſe motus, uel mutationis ſunt affirmatio, & negatio. Vnde bene impoſſibile eſt, ꝙ aliquod corpus habeat aliquod vbi, in vno loco, & moueatur ad illud vbi, vel non habeat ipſum, ſed non eſt impoſſibile, quòd cum hoc ſit in alio loco. Ad quintũ dicendum, quòd ſi figura dicat aliquam formam abſolutam, puta qualitatem in quantitate, argumentum non concludit, dato etiam, ꝙ vnius corporis non ſit, niſi vna figura, quia per vnam figuram poteſt configurari pluribus locis ſimilis figurę. Pręterea non apparet contradictio quare idem corpus non poſſit ſimul figurari pluribus figuris, ſiue ſimilibus, ſiue diſſimilibus. Si autem non dicat figura aliquid abſolutum vltra quantitatem, ſed dicat ordinem partium quantitatis, hoc eſt dupliciter, uel in toto, vel in loco. Si iñ toto, tunc non uariatur figura ad uariationem vbi, licet vbi varientur. Si autem dicat ordinem partiũ in loco ſic oportet figuram variari, quia ſequitur vbi. Ad ſextum dicendum, quòd ſimpliciter loquendo plures mutationes eiuſdem rationis poſſunt eidem ſimul in eſſe aliquando virtute naturæ, ſicut idem aer ſimul illuminatur pluribus illuminationibus ad plura luminaria terminatis. Poſſibile eſt igitur virtute diuina, quòd idem corpus, ſimul moueatur ad plura vbi circunſcriptiua, ſicut eſt quòd ſimul mutetur ad plura vbi ſacramentalia. Dicendum præterea, quòd moueri ſurſum, & moueri deorſum non ſunt mutationes incompoſſibiles, quia non ſunt ad terminos incompos ſibiles, ſed impoſſibile eſt ſimul mutari mutatione acquiſitiua alicuius loci, & deperditiua eiuſdem. Poſſibile eſt tamen idem mutari ſurſum, & deorſum ante & retro. Ad ſeptimum dicendum, quòd argumentum non concludit. Idem enim eſſet iudicium de alimento a diuerſis animalibus in diuerſis locis, ſicut in vno loco, tunc enim, uel vna uirtus totaliter vinceret aliam, & ſit totum uerteret in ſuum corpus, vel eſſent virtutes æquales, & ſic ęqualiter conuerterent de alimento. Ad octauum dicendum, ꝙ habet in omni loco ſuo formam omnem, quã habet in alio. Et cum dicitur in uno loco poteſt calefieri, & in alio frigefieri. Dicendum ſi caliditas, & frigiditas non poſſunt ſimul ſtare, per quam-

quamcunque potentiam, ꝙ ſicut in vno loco non poteſt ſimul caleſieri & frigeſieri, ita nec in diuerſis. diuerſa enim actiua in diuerſis locis circa idem paſſum ſimiliter agerent, ſicut in eodem loco. Dicit tñ Ioã. de Baſſo, quòd non eſt impoſſibile contraria ſimul eſſe virtute diuina, & quòd caliditas, & frigiditas poſſunt ſimul eſſe in eſſe intenſo, ſicut in eſſe remiſſo. Præterea dicendũ, dato quòd corpus poneretur in diuerſis locis, iuxta agentia contraria non oporteret ipſum aliquid pati ab ipſis, ſicut nec in vno loco, quia Deus poſſet ſuſpẽdere actiones illorum agentiũ. Ad aliud autẽ inconueniens de ſanitate, & ęgritudine dicẽdum, ſicut de prædictis. Ad aliud vero de morte, & vita dicendũ, quòd mors eſt priuatio vitæ. Et ambo non poſſunt ineſſe eidem in pluribus locis, ſicut nec in vno loco. Sic igitur oportet dicere eodem modo, ſicut ſi corruptiuũ, & conſeruatiuum eſſent præſentia alicui in eodẽ loco. Ad aliud etiam inconueniens, quod ſolet adduci, videlicet quòd in vno loco ſibi poſſet caput abſcindi, & non in alio. Dicendũ, quòd cum abſciſio capitis dicat diſcontinuationẽ partiũ, ſicut & vulneratio, quòd vbicunq; haberet caput abſciſum, vel vbique non abſciſum, ſicut in vno loco tm̃. Vnde tempore paſſionis corpus Chriſti in pixide fuiſſet vulneratum eodẽ vulnere quo in cruce, non tamen prout in pixide, ſed vt cruce, vbi conuenięter erat ad vulnerationem ſibi infligendã. Ad nonum dicendum, ꝙ idem corpus non eſſet diſcõtinuum ſi eſſet in pluribus locis, ſicut nec oportet, ꝙ duo corpora continuentur, dato ꝙ ſint in eodem loco. Eſt præterea dicendum, quod non eſt impoſſibile idem eſſe ſibi propinquum, & diſtans, ſicut nec habere plura, vbi in locis diſtãtibus, vel propinquis. Ad vltimum dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia plura tempora non poſſunt eſſe ſimul, ſic autem nõ eſt de locis. Præterea dicendum, quòd ęque cõcludit cũtra eſſe ſacramentaliter, ſicut contra eſſe localiter.

His premiſſis, ponendæ ſunt octo conclu. Prima eſt. Corpus Chriſti uerè, & realiter continetᷣ ſub ſpecie panis in ſacro. Hæc cõcluſio eſt articulus fidei. *Con. 1.*

Secunda concl. Corpus Chriſti non eſt ibi circunſcriptiuè, patet, quia non extenditur, nec cõmenſuratur ſpeciei, nec loco ſpeciei quantę. Item corpus Chriſti eſt totum in tota ſpecie, & totũ in qualibet parte eius. *Con. 2.*

Tertia concl. Corpus non eſt ſub ſpecie diffinitiue: patet, quia eſſe diffinitiue eſt ſic eſſe alicubi, ꝙ non alibi, ſed corpus Chriſti ſic eſt ſub ſpecie, quòd ẽt eſt alibi, ſ. in cœlo, igitur. *Con. 3.*

Quarta concl. Corpus Chriſti eſt ſub ſpecie pręsẽtialiter: patet, quia realiter præſens eſt ſpeciei. *Con. 4.*

Quinta conclu. Sic eſt ibi corpus Chriſti, ꝙ partes eius ſunt extra ſeinuicem: patet, quia impoſſibile eſt eſſe quantitatẽ non habentem partem extra partẽ. hęc eſt .n. ratio quantitatis continuæ, ſed corpus Chriſti eſt ibi cum ſua quantitate, igitur. Item ſi non habet partem extra partem, ſeqneretur, quòd pars eſſet in parte, & ita oculus eſſet ĩ dorſo, *Con. 5.*

ſo, & pari ratione econuerſo, & ſic eſſet confuſio maxima.

Con. 6. Sexta conclu. Partes corporis Chriſti non ſunt in partibus hoſtię ſitualiter habentes poſitionem, ſecundo modo per comparationem ad tales partes: patet, quia pars habens ſitum per comparationem ad partem loci neceſſario æquatur ſibi, ſed impoſſibile eſt, ꝙ partes corporis Chriſti æquentur partibus hoſtię, ſed neceſſario ſunt inæquales, igitur. Patet itaque, quod totum corpus eſt in tota hoſtia, & in qualibet parte quantitatis hoſtiæ: non eſt autem in linea, vel puncto, uel in ſuperficie propriè, quia iſta nō ſunt partes quantitatis hoſtiæ, quę eſt corporeitas, quia corpus non cōponitur ex ſuperficiebus, nec ſuperficies ex lineis, nec linea ex punctis.

Con. 7. 6. Phyſ. t. c. 9. Septima concl. Corpus Chriſti non eſt præſens ſpeciei panis virtute conuerſionis præciſæ, patet ex dictis.

Con. 8. Octaua conclu. Poſſet corpus Chriſti eſſe in pluribus locis nō ſolum ſacramentaliter, ſed ēt localiter, patet ex dictis.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ maior eſt vera de continentia circumſpectiua, & non de vbi præſentiali.

Ad ſecūdum dicendum quòd corpus Chriſti eſt ibi per aliquā mutationē in ipſo non deperditiuam, ſed acquiſitiuam, vt patet ex dictis.

3 Ad tertiū dicendū, ꝙ corpus Chriſti ſub ſpecie eſt quantum, & eſt ibi modo quantitatiuo, q̄a ibi habet partem extra partem.

4 Ad quartū, patet ex dictis.

5 Ad aliud negatur conſequentia, quia corpus Chriſti non eſt eadem ſimilitate, vel præſentialitate pręſens diuerſis ſpeciebus, ſed diuerſis reſpectibus.

Vtrum omnia, quæ conueniunt Chriſto, poſſint eſſe in ſacramento.

Th. 3. p. q. 76. art. 1. Dur. 4. d. 10. q. 2.

QVAESTIO III.

Tertio quęritur. Vtrum oīa, quę ſunt, vel conueniunt Chriſto in cœlo, vbi eſt circunſcriptiue, poſſint eidem conueniꝛe, uel ineſſe in ſacramento.

Arguitur ꝙ non, quia corpori Chriſti in cœlo cōuenit eſſe circunſcriptiue per rationē quantitatis, ſed in ſacramēto non eſt in loco circunſcriptiue, igitur. 1

Secundo. Si ſic, ſequeretur, ꝙ in ſacramento poſſet ſentire, & intelligere, quod eſt falſum, quia non eſt ibi modo requiſito ad ſentiendum, vel ad intelligendum aliquid ex ſenſibilibus, quia non eſt ibi dimenſiue, nec in approximatione debita ad ſenſationem. 2

Tertio. Si ſic, ſequeretur, quòd ſub ſacramēto poſſet mouere, & moueri quod non eſt verū, quia non eſt ibi modo conueniēti admouendum. 3

Contra. Niſi ſic, ſequeretur cōtradictio. Primo notandum ſecūdum Scot. quòd totus Chriſtus prius potuiſſe ſub ſacramēto, q̄ in vtero virginis per incarnationem, ita quòd actualis exiſtētia prius ſibi conueniret ſub modo ſacramentali, q̄ ſub modo na-

 turali,

turali. Patet, quia in hoc nulla includitur contradictio, vnius etiã illorum non dependet ab alio, ideo poteſt indifferenter primo poni ſub quocunque illorũ. Vñ etiam Deus poſſet facere corpus Chriſti exiſtere ſub ſacramento tantum, ita quòd alibi non eſſet modo naturali. Item ſi hoc repugnaret, hoc videretur, quia corpus Chriſti accipit eſſe ſimpliciter per generationem ex ſanguinibus virginis, ſed iſtud non impedit, quia potuit corpus Chriſti formari a Deo ante generationẽ temporalem ex virgine, immediate producendo ipſum de eadem materia; quia materia non fit de nouo in generatione, ergo non oportuit, quòd primum eſſe ſubſtantiale haberet per generationem, & per conſequens prius potuit eſſe ſacramentaliter alicubi, quòd naturaliter, & tamen poſtea potuiſſet formari de ſanguinibus virginis. Et ita ſimpliciter incepiſſet eſſe ſub modo ſacramentali. Secundo notandum, quòd actiones immanentes, ſunt omnes operationes ſenſuum, & ſimiliter intelligere, & velle, vel nolle, & ſunt omnes entia abſoluta, licet habeant reſpectum aliquem accidentalem ad obiectum, qui manet manente obiecto, & non manet non manente.

Con.1. His præmiſſis, ponendę ſunt ſedecim concluſiones. Prima eſt. Omnis proprietas habitualis, quæ ineſt Chriſto in cœlo, uel ineſſe, poteſt ineſt ſibi, vel ineſſe poteſt ſub ſacramento, ſiue ſit proprietas abſoluta, ſiue reſpectiua. Patet, quia niſi ſic, ſequeretur contradictio, ſ. affirmatio, & negatio eiuſdem de eodẽ ſimul. Item niſi ſic hoc videretur, quia in ſacramento eſt modo incompoſſibili ad aliquid, quod ſibi cõuenit in cœlo, uel econuerſo, ſed eſſe in ſacramento, non eſt incompoſſibile alicui compoſſibili cũ eſſe in cœlo, nec econuerſo, quia nec iſta ſunt ſibiinuicem incompoſſibilia, ſimul.n. Chriſtus eſt in cœlo, & in ſacramento.

Con.2. Secunda conclu. Non eſt neceſſitas ſimpliciter, quòd ſi corpus Chriſti ſub modo naturali habet partes, & proprietates, quòd eaſdem habeat ſub modo ſacramentali, nec etiam econuerſo. Primũ patet, quia poſt reſurrectionem non erit euchariſtia. Secundum patet, quia põt eſſe corpus Chriſti ſub modo ſacramentali, & nõ eſſe ſub modo naturali, vt patet ex primo notabili.

Con.3. Tertia conclu. Aliqua accidentia reſpectiua, licet inſint corpori Chriſti in ſacramento, non tamen vt in ſacramento. Patet, quia ratio eſſendi in ſacramẽto, non eſt rõ quare ſibi conueniãt talia accidentia, nec tales reſpũs ſunt habitudines ad ſacr̃m, nec ineſſent corpori Chriſti tm̃ eſſet in ſacr̃o, ſic.n. non ſibi conueniret vbi circunſcriptum, licet poſſet habere accidentia abſoluta, q̃ tñ etiam poſſet habere date, ꝙ non eſſet in ſacramẽto, nec etiã in cœlo, ſed extra cœlum.

Con.4. Quarta concluſ. Licet corpus Chriſti ſit in ſacramento cum ſua quãtitate, poſſet tamen Deus facere, quòd corpus Chriſti eſſet quantum ſub ſacramento, & ſua quantitas nõ eſſet præſens, licet ſubſtãtia corporis eſſet pręſens. Patet, quia præſentia ſubſtan-

tiæ

tiæ hic, & præſentia quantitatis eius ſunt duæ pręſentiæ contingenter ſe habẽtes inter ſe, & reſpectu tertij, ꝙ eſt corpus Chriſti eſſe quantũ. Deus. n. poteſt facere quãlibet ſine alia, & ecõuerſo, nec vna ꝑſupponit aliam, nec eſt cauſa alterius per ſe, nec ecõuerſo: & põt eſſe corpus Chriſti quantũ ſine qualibet iſtarũ. Si. n. corpus Chriſti eſſet extra cœlũ tũ adhuc eſſet quantum, & neutrum eſſet hic præſens, nec ſubſtantia, nec quantitas: ſimiliter etiã vtrunqȝ poteſt eſſe præſens hic dato, quòd corpus Chriſti non ſit quantum. Si. n. ſepararet Deus accidens a ſubiecto manẽte. Pręſentia eius ad ſpeciem patet, quòd ſubſtantia, & quantitas eſſent pręſentes, & tamẽ corpus Chriſti nõ eſſet quantum.

Con. 5. Quinta conclu. Omnes ſenſitiuæ operationes quę conueniũt Chriſto in cœlo, vel conuenire poſſunt electiuè vbi eſt, vel eſſe poteſt localiter inſunt ſibi, vel ineſſe poſſunt ſub ſacramento, poteſt iſta concluſio probari ſicut prima. Item potentiæ non debent ſub ſacramento carere ſuis perfectionibus actualibus.

Con. 6. Sexta concluſio. Operationes ſenſitiuę ſenſuum exteriorũ particularium non inſunt ſibi, nec ineſſe poſſunt primo in ſacramento, quòd ſi ſolum eſſent in ſacramento nõ ſibi conuenirẽt, ſed ſibi conueniunt primo naturaliter, vbi eſt circunſcriptiuè. Patet, quia in ſacramento non eſt modo conuenienti ad ſenſationem ſecũdum diſpoſitionem ſitus in loco: corpus enim actiuum requirit paſſiuum ſibi approximatum localiter.

Con. 7. Septima concluſio. Operationes potẽtiarum ſenſitiuarũ interiorum, & appetitus ſenſitiui poſſunt ſibi ineſſe primo in ſacramẽto. patet, quia ad tales operationes nõ reqrit cõmẽſuratio operãtis ad locũ exteriorẽ quẽadmodũ in ſenſatione exteriori.

Con. 8. Octaua conclu. Chriſtus poſſet habere naturaliter ſub ſacramento intellectionẽ, & volitionẽ aliquã primo, & naturaliter, & ſecundario haberet ipſam, vt in cœlo. Patet, qa aliquid eſt ſibi præſens, vt in ſacramẽto, ꝙ non vt in cœlo ſicut ipſe ſpecies ſacramentales. Cognitio autẽ intuitiua requirit pręſentiã primi obiecti quãdo fit naturaliter: poſſet, igitur anima Chriſti intuitiuè intelligere aliqd primo hic præſens ſibi, vt in ſacramento, & non vt in cœlo, & ſimiliter ecõuerſo aliquid primo, vt in cœlo, quòd non, vt in ſacramento.

Con. 9. Nona concluſio. Quamcunqȝ operationem terminat corpus Chriſti in cœlo exiſtens: terminat etiam in ſacramento; & ecõuerſo, ita quòd ſi poteſt videri oculo corporali in cœlo poteſt videri in ſacramento. Et hoc ſi videri dicat tantum terminare viſionem. patet, quia alioquin ſe queretur contradictio.

Con. x. Decima conclu. Nullus viſus corporalis, ſiue glorificatus, ſiue non, poteſt naturaliter percipere corpus Chriſti eſſe in ſacramẽto, ſicut nec poteſt cognoſcere ipſum abeſſe. Eiuſdem. n. potentię eſt cognoſcere obiectum abeſſe, & adeſſe. 2. de anima. Viſus percipit lucem, & tenebrã: probatur autẽ concluſio ſic, quia non eſt ibi approximatio, ſiue di

ſpoſitio viſibilis; vt patet ex di-
ctis. Non vr tñ quare intellectus
Angelicus, vel intellectus aïæ ſe-
paratę nõ poſſit naturaliter in-
telligere corpus Chriſti eſſe ſub
ſacramẽto, & intuitiuè videre ſi
eſſet ſufficienter approximatus,
ſicut etiã naturaliter poſſet co-
gnoſcere vnũ Angelũ ibidẽ exi-
ſtentem: verum eſt tamen; ꝙ
intellectus viatoris, non poteſt
naturaliter intelligere, & euidẽ-
ter corpus Chriſti eſſe ibi, ſicut
nec ſenſus percipere, dependet
enim ſua intellectio ex ſenſatis.
Con. 11. Vndecima concluſio. Quem-
cunque motum, vel mutationẽ
Chriſtus, põt habere vel elicere
in cœlo poteſt habere, vel elice-
re in ſacramento, patet, quia alio
quin eſſet contradictio.
Con. 12. Duodecima concluſio. Loquẽ
dò de mutationibus tranſeunti-
bus corpus Chriſti, licet in ſacra
mento moueatur iiſdem quibus
in cœlo. Itę tñ mutationes non
cõueniunt Chriſto primo, vt in
ſacramẽto. Patet, quod tales mu
tationes naturaliter non conue-
niunt Chriſto, niſi ſecundum, ꝙ
eſt in loco circunſcriptiuè, quia
talis approximatio, vel præſen-
tia in loco requiritur neceſſario
ad mutari, vel moueri corporis
ab agente naturali.
Con. 13. Decimatertia concl. Quæcun
que mutatio tranſiens, vel mo-
tus q eſt, vel ineſſe põt Chriſto
in cœlo primo, & ut in cœlo po
teſt ineſſe ſibi vt in ſacramento
virtute diuina, & ſic primo in
ſacramẽto ſola mutatione exce-
pta quæ terminatur ad eſſe in lo
co circunſcriptiuæ, & in alijs
quę neceſſario iſtam præſuppo-
nunt. Probatur concluſio, quia
corpus Chriſti, vt ſub ſacramẽto
dato, ꝙ tñ eſſet ibi habet oĩa ne
ceſſaria ad recipiendũ, vel termi
nandũ oẽm talẽ mutationẽ, vel
motum: non.n. reſpectu virtutis
diuinæ requiritur talis approxi-
matio circunſcriptiua in loco, &
ſitualis qualis requiritur reſpe-
ctu agentis naturalis. Ex dictis
ſequitur, ꝙ dato, ꝙ mota ſpecie
moueať corpus Chriſti, & fiat
pſens alteri loco cui, & ipſa ſpe-
cies fit præſens: tñ nõ mouetur a
mouente ſpeciẽ, nec per ſe, nec
per accidens, ſed a Deo tñ, mo-
uens.n. aliquid non propter hoc
mouet, nec per ſe, nec per acci-
dens illud ſuper quo non habet
poteſtatem mouendi, quando il
lud aliud, nec eſt actus moti per
ſe, nec pars eius, ſed eſt tantum
coaſſiſtens per ſe moto nõ inni-
tens ſibi neceſſitate, ſed mera Phy. 7.
voluntate alicuius alterius.
Decimaquarta concl. Chriſtus Con. 14.
vt in euchariſtia non poteſt vti
aliqua potentia actiua corporea,
vt patet, quia oĩs talis potẽtia re
quirit paſſum approximatum lo
caliter, vt patet. 7. Phyſicorum.
Decimaquinta conclu. Chri- Con. 15.
ſtus in euchariſtia poteſt vti qua
cunq; potentia actiua ſpirituali
patet, quia illa non requirit ad
actionem, quod habeat eſſe lo-
caliter. Poſſet ergo Chriſtus in
euchariſtia illuminare Ange-
lum pręſentem.
Decimaſexta concluſio. Chri- Con. 16.
ſtus in euchariſtia poteſt habe-
re actionẽ ſpiritualem ex parte
principij, corporalem tñ ex par-
te termini, patet, quia Angelus
habet potentiam motiuam ſm
locum non organizatam quę po
teſt eſſe principiũ mouendi cor
pus

pus ſm totũ,nõ ſm partes,quo corpus noſtrũ mouetur organice quæcũq; aũt anima intellectiua talem potentiã habet.

1 Ad.j.arg.dicendũ, ꝙ quãtitas nõ eſt formalis rõ eſſendi in loco circunſcriptiuæ, ſed eſt ratio fundamẽtalis. Et vlterius patet, ꝙ Chriſtus vtrobiq; exiſtens eſt in loco circũſcriptiuę,ſed vbi circunſcriptiuum nõ eſt habitudo ad ſacramentum,ſed ad cœlum.

2 Ad alia,patet ex dictis.

Vtrum trãſubſtãtiatio ſit poſsibilis.

Sco.4.d.11.q.1.Tho.3.p.q.75.ar.2. Dur.4.d.11.q.1.

QVarto quęritur. Vtrum ſit poſſibilis tranſubſtantiatio,qualis dr̃ eſſe tranſubſtãtiatio panis in corpus Chr̃i.

5.*Phyſ. teſt. c.7.*

1 Ar.ꝙ non,qa mutatio in ſubſtantiã,nõ eſt niſi generatio,vel corrupti ,ſecundum Philoſ.

2 Secundo, In omni mutatione manet aliqd ſubiectũ cõe,mutari.n.eſt aliquid aliter ſe habere nunc q̃ prius, ſed in tranſubſtantiatione nihil cõe manet,igitur.

3 Tertio.In omni mutatione termini ſunt incompoſſibiles, ſed termini tranſubſtãtiationis poſſunt eſſe ſimul: igitur.

Contra Ambr.de ſacramẽtis. Et habetur de conſecratione di. 2. Reuera. Non eſt minus dare nouas,quàm mutare naturas rebus. Ex quo concluditur,ꝙ ſicut Deus,poteſt dare nouas naturas rebus,quæ prius non erant, ita poteſt mutare naturas earũ quæ præerant,&c tranſubſtantiare vnam in aliam. Primo notãdum, quòd tranſubſtantiatio, vt dicit Scot.eſt tranſitio totalis ſubſtantiæ,in ſubſtantiã.Totũ aũt dicitur,dupliciter. Vno modo dicitur integrum ex partibus. Alio modo ſumitur pro qualibet parte cathegoricè, & ſincathegoricè. Primo modo dicitur,trãſitio totius in totũ qñ vni toti ex partibus ſuccedit,aliud totũ ex partibus. Et hoc modo dicit Ariſt. primo,de Generatione,ꝙ generatio eſt tranſmutatió totius in totum. Non ſic aũt eſt in alteratione, quia totum per ſe vnum, quod præceſſit alteratione manet in termino alterationis. Bene ergo dictũ eſt in diffinitione tranſubſtantiationis , quòd eſt tranſitio non totius , ſed totalis ſubſtantiæ in ſubſtantiã. totalis in quàm ſubſtãtiæ,ſicut termini deſinentis totaliter eſſe in ſubſtantiã,ſicut in terminum totaliter incipientem eſſe. Secundo notandum,quòd ſicut dicit Sco. in 4.diſtin.11.proprie loquendo tranſubſtantiatio non eſt mutatio,vt patet ſatis ex primo, & ſecundo argumentis in pede quęſtionis:poteſt tamen dici mutatio extendendo nomẽ mutationis:ſicut enim ſecundum Philoſophum triplex eſt mutatio.ſ.de non ſubiecto in ſubiectum, & a ſubiecto in non ſubiectum , & a ſubiecto in ſubiectum. Et accipitur ibi ſubiectum pro ente poſitiuo,& non ſubiectum pro priuatione eius, ſic poteſt ecõuerſo extendendo ad mutationem ſupernaturalem diſtingui, vt illa quæ eſt a non ſubiecto in ſubiectum dicatur creatio : quæ autẽ a ſubiecto in non ſubiectum annihilatio,quæ vero a ſubiecto in ſubiectũ , tranſubſtantiatio. *Phi. 5 t. c. 7.*

His

Con.1. His pmiſſis ponēdę ſunt quatuor concluſio. Prima eſt. Tranſubſtantiatio eſt poſſibilis virtuti diuinę, patet, quia in poteſtate Dei eſt totale eſſe, vel non eſſe ſubſtātię creatę, ergo in eius poteſtate eſt cōuerſio vnius ī aliā.

Con.2. Secūda concl. Tranſubſtantiatio nō eſt poſſibilis, virtuti creatæ, patet, quia nulla creatura pōt agere ad ſubſtantiā, niſi pcedente motu, vel mutatione diſpoſitiua ad terminū illius actionis habēdū, vt vr̄, ſed ad terminū tranſubſtantiationis habēdū nō requiritur talis diſpoſitio. igitur.

Con.3. Tertia conclu. Tranſubſtantiatio non eſt propriè loquendo mutatio, patet ex dictis. Et ſi ar. quia oīs tranſitus a contradictorio in contradictoriū eſt ppriè mutatio. Dicendū, ꝙ nō omnis tranſitus a cōtradictorio in cōtradictoriū eſt vere mutatio, immo requiritur, ꝙ fit actus alicuius ſubiecti, vel materiæ manentis ſub vtroq; termino. Præterea dicendum, quod eſſe, & nō eſſe panis non ſunt per ſe termini tranſubſtantiationis, ſed eſſe panis, vel alterius tranſubſtantiati, & eſſe termini in quem tranſubſtantiatur aliquid.

Con.4. Quarta conclu. Tranſubſtantiatio, ſiue cōuerſio eſt eadē eſſentialiter ipſi termino ad quē. Cōuerſum.n.eſſe poteſt dici dupliciter. Vno modo pro termino a quo conuerſionis, & ſic accipitur communiter. Alio modo pro termino ad quem: & ſic conuerſum eſſe non eſt, niſi eſſe terminans conuerſionē, ſicut dicimus generatum eſſe terminās generationem, & creatum eſſe terminans creationem. Et tunc quantum ad totum illud; ꝙ eſt poſitiua conuerſio paſſiua non eſt aliud quā terminus ad quem. Cōnotat tñ ſm impoſitionē nominis terminatio, vt deſinentē eſſe terminū a quo de nouo in aliud in ꝙ conuertitur ſicut creatio, & creatum eſſe ſunt idem: tñ creatio connotat nō eſſe creati præcedens immediatè. Et ita non dicitur, ſemper res creari. Et ſic nō dicitur, ſemper eſſe conuerſio, vel aliquid conuerti quādiu manet illud in ꝙ aliquid cōuertit, ſed in inſtanti deſitionis illius, quòd in aliud cōuertitur.

1. 2 Ad primū, & ſecundū arg. patet ex dictis.

3 Ad tertiū dicendū, ꝙ licet termini tranſubſtantiationis non ſint incompoſſibiles in eſſendo abſolutè, ſunt tñ ſimpliciter incōpoſſibiles circa idē numero.

Vtrum poſſit quodlibet ens, conuerti in quodcunque.

Scot.4. d.11. q.2. Dur.4.d.11.q.2. Tho.3.p.q.76.ar.4.

Qvinto quæritur. Vtrum poſſit quodlibet ens conuerti in quodcunq;.

1 Ar. ꝙ ſic, etiā creatura in deitatem, quia nō repugnat perſonę diuinæ terminare aliquam actionem realem, vt patet in incarnatione cuius terminus erat verbū, ergo a ſimili in propoſito.

Contra. Tunc natura diuina poſſet conuerti in aliud, quia termini iſtius mutationis poſſunt mutuo eſſe termini. Notandum ſecundum Scot. quòd aliquid aliquando eſt impoſſibile ratione

1. d. 36. q. 1. ratione vnica, & aliquid duabus rationibus aut pluribus vt quantitas nequit eſſe qualitas ex vnica ſua propria ratione. In ente eius tantum conueniunt quantitas vero cōtitua ex duabus, quæ autem ſunt impoſſibilia ex duobus dentur magis impoſſibilia quam quæ ſunt impoſſibilia ex vno. Sic igitur corpus non habet tot impoſſibilitates vt in corpus conuertatē, quot ſunt vt conuertatur in ſpiritum. Et ita vnum dicitur, impoſſibile; & reliquū poſſibile nō ſimpliciter, ſed reſpectiue, licet vtrūq; ſit poſſibile Deo. Et hoc modo intelligendum eſt, ꝙ dicit Aug. vij. ſup gen. Et Boe. lib. de duabus naturis, ꝙ nullo modo conuerti poteſt corpus in ſpiritum, nec econuerſo.

Con. 1. His præmiſſis ponenda eſt talis concluſio. Non pōt creatura conuerti in deitatem, nec econtra, ſed in creaturis conuerti pōt quodlibet in quolibet. Primū patet, qa nihil ītrinſecū Deo ſubeſt diuinæ potētiæ cū ſit neceſſe eē. Potentia autem diuina non reſpicit pro obiecto niſi poſſibile. Secundum patet, quia vtrum, ꝙ extremum in creaturis ſubeſt diuinæ potentiæ, & quātū ad totale eſſe, & quantum ad totale non eſſe. Et ſi inſtetur, quia ſi abſolutum conuertatur in reſpectiuū, tunc reſpectus erit ſine fundamento, & termino. Dicendum, ꝙ non ſequitur, quia quodcunque conuertatur in aliud ſemper poſterius habebit ſuum propriū modum exiſtendi, ſicut terminus a quo cōuerſionis habuit ante conuerſionem ſuum propriū modum.

1 Ad arg. dicendum, ꝙ verbum eſſe terminum alicuius actionis de genere actionis, ſed vnionis quæ relactionem importat naturæ humanæ ad verbum.

Vtrum panis conuerſus in Chriſti corpus in Euchariſtia annihiletur.

Sco. 4. d. 11. q. 3. 4. Tho. 3. p. q. 75. ar. 3.

QVÆSTIO VI.

SExto quæritur. Vtrum panis conuerſus iu Chriſti corpus ī euchariſtia annihiletur.

Arguitur primo, ꝙ non cōuertatur panis in Chriſti corpus, qa dicit Auguſt. iij. de trini. Chriſti corpus dicimus quod ex fructibus terræ acceptū ſumimus, ſed non eſt aliquid acceptum a fructibus terræ niſi panis vel vinū. 1

Secundo. Corpus Chriſti non accipit eſſe per iſtam actionem, quia tunc frequenter acciperet eſſe, ſed in omni mutatione poſitiua terminus ad quem accipit eſſe. Ergo corpus Chriſti, non eſt hic terminus alicuius mutationis ſeu actionis poſitiuæ. 2

Tertio arg. ꝙ panis annihilet, quia ꝙ præfuit, & nihil eius manet annihilatur: ſed panis præfuit, & nihil eius manet, qa nec materia, nec forma. igitur. 3

Quarto. Quod nihil eſt in ſe nec in alio, & ꝑfuit, aliquid annihilatur, ſed panis poſt conuerſionem eſt huiuſmodi. igitur. 4

Contra. Quantū ad primum dicit Ambr. de ſacramentis. Et habetur de cōſ. diſt. ij. Panis eſt ī altari.

ſari. Vbi autem acceſſit conſecratio de pane ſit corpus Chriſti. Et quantum ad ẜm ar. quòd panis conuertit in corpus Chriſti, ergo non annihilatur. Primo notandum, quod ſicut recitat Innocẽtius de officio Miſſæ.par.3. circa ſacramentum euchariſtiæ tres fuerũt opiniones. Vna, quòd panis manet, & cũ illo vere eſt corpus Chriſti. Alia, quòd panis non manet, & tamen non conuertitur, ſed deſinit eſſe, vel per annihilationẽ, vel per reſolutionem in materiam, vel per corruptionem in aliud. Tertia, quòd panis transſubſtantiatur in corpus, & vinum in ſanguinẽ. Quælibet autem iſtarum opinionum voluit ſaluare, ꝙ vere ibi eſt corpus Chriſti, quia iſtud negare, eſt plane contra fidem. Sed nunc tenet ſancta mater eccleſia tertiam opinionem, ſicut habetur manifeſte, extra de ſum. tri. & fi. ca. firmiter credimus. Vbi dicit, quòd corpus Chriſti, & ſanguis ſacramento altaris ſub ſpeciebus panis, & vini veraciter continetur. Et ſtatim ſequitur tranſubſtantialis pane in corpus, & vino
4.d.41. q.1. in ſanguinem virtute diuina. Secundo notãdum, quod ſicut di. Sco. ad trãſſubſtãtiationẽ vnius in aliud, nõ plus requiritur, niſi quòd vterque terminus ſit ſubſtantia, & ſit in plena obedientia agentis, quantum ad totalem eſſe, & quantum ad totale non eſſe. Primus autẽ terminus iſtius mutationis nõ eſt materia ſola, nec materia ſub quantitate, quia tunc nõ eſſet tranſubſtantiatio, ſed tranſaccidentatio, nec compoſitum ex materia, & anima intellectiua, quia in triduo fuiſſet eadem res huius ſacramenti, ſi ſacramentũ tunc mãſiſſet, & tamẽ anima erat ſeparata a corpore, ſed compoſitum ex materia, & forma corporeitatis, quę manſit eadem realiter in Chriſto viuo, & mortuo, quę eſt tanquã formale rei primo contentæ ſub euchariſtia ſemper, ex quo fuit euchariſtia inſtituta. Tertio notandum, quod ſicut dicit Ioãnes de Baſſo, ad hoc, ꝙ aliquid annihiletur, requiritur primo, quòd nihil per ſe intrinſecũ ſibi maneat in re. Secundo requiritur, ꝙ non maneat potentia paſſiua alicuius ſubiecti, de quo ipſum ſit educibile, vel forma eius. Vnde ſi aliqua forma manet in potentia ſubiecti, de qua poſſit educi per trã mutationem illa non annihilatur. Tertio requiritur, vt actio per quam aliquid debet annihilari per ſe terminetur, ſicut ad terminum ad quẽ ad negationẽ ſimpliciter extra genus. Et per hoc patet ꝙ corruptio nõ eſt annihilatio, quia terminatur ad negationẽ in genere, vel ſubiecto, videlicet ad priuationẽ formæ in materia, & non ad negationẽ ſimpliciter. Quarto notandum, ꝙ ſicut dicit Sco. iſtę propoſitiones non ſunt veræ, panis eſt corpus Chriſti, aut panis fit, vel factus eſt corpus Chriſti. Aut panis potuit, vel poteſt eſſe corpus Chriſti, aut econuerſo. Sed ſi vera debet eſſe prædicatio, oportet alterum extremum in obliquo accipere, denotando ordinem extremi ad extremum. Et hoc poteſt eſſe dupliciter. Vel cum hac præpoſitione ex, vel de, addita termino a quo, dicendo, ex pane vel de pane, fit corpus Chriſti.

Alio modo addendo termino ad quem hanc præpoſitionem in, dicendo: uere panis tranſit in corpus Chriſti. Et omnes aliç locutiones uere de virtute ſermonis ad alteram iſtarum reducuntur. Secunda autē eſt magis propria, quæ non denotat aliquod commune manere, ſicut aliquo modo denotat prima. Nulla autem propoſitio accepta cū mutatione, vel moueri etiam ponendo vnū extremum in obliquo vera eſt; vt: potie panis mutatur in corpus, quia non eſt hic mutatio, vt ſupradictum eſt. Tranſire autē ſeu verti abſtrahunt a ratione mutationis, quia ponunt habitudinē termini ad terminum, non denotando ſubiectum cōe manere.

Con.1. His præmiſſis, ponendæ ſunt ſeptem concl. Prima eſt. Omnino tenendū eſt non manere ſubſtantiam panis in hoc ſacramento, patet, quia ita tenet eccleſia, vt patet ex primo notabili. Ad hoc aūt adduci poteſt congruentia talis, quia non eſt congruū, quòd illud maneat in ſacramento, quod per ſe non pertinet ad rationem ſacramenti: ſed ſubſtātia panis dato, quòd maneret nō pertineret per ſe ad ſacramentū, quia non eſt per ſe ſenſibilis, ſed per accidens.

Con.2. Secunda concl. Panis conuertitur in corpus Chriſti: patet per Dam. li. 4. dicentem expreſſe: ipſe panis, & vinum tranſit in corpus, & ſanguinem Chriſti.

Con.3. Tertia cōcluſio. Panis poſt cōuerſionem non eſt aliquid, ſed nihil, patet, quia per conuerſionem totalem eſſe panis definit etiam totaliter.

Con.4. Quarta cōcluſio. Panis per cōuerſionem non annihilatur: patet, quia per ſe terminus ad quē conuerſionis eſt aliquid poſitiuum: terminus aūt per ſe annihilationis eſt negatio extra genus. Item, illud nō annihilatur, quòd non deducitur ad non eſſe ſimpliciter extra genus per mutationem, vel quaſi mutationem per ſe terminatā ad tale non eſſe, vt patet ex tertio notabili: ſed panis, licet ex iſta conuerſione deducatur ad tale non eſſe, non tamen per aliquam mutationē per ſe terminatā ad tale nō eſſe, ſed p cōuerſionē p ſe terminatā ad eē corporis Chriſti, ſicut ad per ſe terminū ad quē licet cōcomitanter hēatur tale nō eſſe panis. Itē, illud non annihilatur, cui ſuccedit aliquid poſitiuum reale per mutationem, vel quaſi mutationē, cum qua incipit non eſſe, ſed p mi ſuccedit aliquod ens poſitiuum, ſ. corpus Chriſti uirtute cōuerſionis, cum qua panis incipit non eſſe ſimpliciter: igitur.

Con.5. Quinta concluſio. Panē prius conuerſum in corpus Chriſti, poſſet Deus reparare eundem numero, non de corpore Chriſti, ſed de nihilo: patet, quia quicquid uere eſt nihil ſimpliciter, & præfuit, Deus poteſt ipſum reparare de nihilo, uel non de aliquo, ſicut antequam eſſe potuit id creare de nihilo, ſed panis poſt conuerſionem eſt ſimpliciter nihil, & non ens, ita vere, ſicut ſi fuiſſet annihilatus, quòd autem nō poſſit reparari de corpore Chriſti: patet, quia ſi panis reparat primo de corpore Chriſti: aut hoc eſt per creationem, aut per conuerſionem, aut per generationem. Non per generationem

tionem, quia non præexiſtit materia panis illi reparationi. Nec per creationem, quia creatio eſt non de aliquo. Si ergo panis repararetur de corpore, non eſſet creatio. Nec per conuerſionem, quia ſicut nihil non poteſt conuerti in aliquid: immo oportet, ꝙ conuerſum prius fuerit ens ēt duratione antequam conuertat̃: ita oportet, quod id in quod conuertitur ſit præexiſtens ſaltē ordine naturæ illi conuerſioni, qa aliquid non tranſſubſtantiat in nihil, ſed in ens.

Con.6. Sexta concluſio. In panem ſic prius reparatū, poſſet Deus corpus Chriſti conuertere, patet ſatis ex dictis in quarta, & quinta concluſione.

Con.7. Septima cōcluſio. Si de corpore Chriſti repararet Deus eundē panem non primo, ſed cōuertendo corpus in panē iā reparatum hoc non poſſet eſſe ſine mutatione, vel quaſi mutatiōe corporis. Patet, quia conuerſio corporis in panem, non poteſt eſſe, niſi corpus deſinat eſſe, quod non poteſt eſſe ſine mutatione, & tranſitu ab eſſe in non eſſe.

1 Ad primum argumentū dicendū, ꝙ ſicut panis dicit̃ collectas ex granis: ita ſpecies remanentes dicuntur collectæ, quia ſunt aliquid ipſius collecti, & ita exponit Auguſtinus.

2 Ad ſecundum dicendū eſt, ꝙ hic eſt tranſſubſtātiatio nō qua terminus accipit eſſe ſimpliciter, ſed qua accipit eſſe hic.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ oportet addere illi maiori, ꝙ ſimpliciter nihil ſuccedat, vt per ſe terminus.

4 Ad quartum patet per idem.

Vtrum accidens poſſit eſſe in ſacramento altaris ſine ſubiecto.

Sco.4.d.12.q.1.& 2.Thom.3.p.q.75.art.5.

QVEASTIO VII.

SEptimo quæritur. Vtrum accidens poſſit eſſe in ſacramento altaris ſine ſubiecto.

Arg. ꝙ non, quia eſſe in alio ꝑ ſe conuenit accidenti. 1

Secundo arg. Poſterius eſſentialiter nō poteſt ſine priori, ſed accidens eſt poſterius eſſentialiter ſubſtantia. ex vij. Methaph. igitur. 2

Tertio. Dicit philoſophus in prædicamentis, ꝙ album, & albedo idē ſignificant, quia album ſolam qualitatem ſignificat, ergo eodē modo quantitas, & quātum: ſed impoſſibile eſt quantū eſſe, niſi cui quantitas conuenit, ergo impoſſibile eſt quantitatē eſſe ſine ſubiecto. 3

Contra ſunt auctoritates ſanctorum. Primo notandum, ꝙ ſicut dicit Sco. hoc vocabulum accidens, poteſt accipi pro per ſe ſignificato: vel pro eo, quod denominat̃ ab iſto per ſe ſignificato, & hoc iterum dupliciter. Vel, pro abſoluto, vel pro reſpectiuo ſiue reſpectu accidentali. Habentur ergo tria membra. Primum eſt de accidente quantum ad per ſe rōnem accidentis. Secundū eſt de eo, quod denominatiue dicitur ab accidēte, & eſt abſolutū. Tertium eſt de eo, quod denominatiue dicitur accidens, & eſt reſpectiuum. *4.d.12. q.1.et 2.*

ſpectiuum. Secundo notandũ, ꝙ inhærentia accidentis nõ eſt per ſe paſſio eius, ſed eſt accidẽs per accidens. Et.n.inhærẽtia eſt reſpectus quidã extrinſecus adueniẽs, & hoc ſaltem verum eſt de inhærentia cuiuſcunq; accidentis abſoluti, quia dicit actualem vnionẽ illius abſoluti ad aliud abſolutum. Omnis autẽ talis vnio eſt reſpectus extrinſecus adueniens, non enim neceſſario cõſequitur fundamentũ etiam poſito termino. Põt enim Deus ſine contradictione ſeparare vtrũque, & ſeparatim conſeruare. Et ſi inſtet, quærendo de illa inhærentia cũ ſit accidens per accidens, qua inhærentia inhæret accidenti. Vel.n.ipſa eſt eadẽ ipſi hærentię albedinis, & pari rõne fuit ſtandũ in primo, vel illa inhærẽtia inhærentiæ eſt alia a ſuo fundamento, & ſic erit pceſſus in infinitũ. Dicendum, ꝙ illa eſt eadẽ inhærentię albedinis, & ibi eſt ſtatus. Illa enim relatio eſt eadem fundamento, ſine qua fundametum eſſe includit cõtradictionem. Contradictio autẽ eſt inhærentia albedinis ad ſuperficiẽ eſſe, quin fundamentũ ipſius inhærentiæ ſit, videlicet ipſa albedo, & etiam ipſa inſit huic fundamento, quia reſpectus non poteſt eſſe quin inſit fundamento. Propter rationem autem oppoſitam nulla inhærentia formę abſolute eſt ſibi eadem, quia non eſt ſimpliciter repugnantia illã formam ſimpliciter eſſe, & non eſſe. Tertio notandum, ꝙ aliqui dixerunt ſolam quantitatẽ in euchariſtia eſſe, & poſſe eſſe ſine ſubiecto. Si enim ſine quantitate eſſet albedo, eſſet quãtitas ſpiritualis, qa indiuiſibilis. Alia autem eſt opinio, ꝙ nullum accidens poteſt eſſe ſubiectum alicuius accidentis, & ſic in euchariſtia quodcunq; accidens eſt ſine ſubiecto. Accidens enim, vt dicit philoſophus iiij. Meth. non accidit accidenti, niſi quia ambo accidunt eidẽ ſubiecto. Sco. autẽ mediando inter opiniones pdictas diſtinguit de ſubiecto. Eſt enim ſubiectũ vltimate terminans dependentiam alicuius, & ſubiectũ terminans illam dependentium proxime, licet non vltimate. Primo modo planum eſt, quòd nihil poteſt eſſe ſubiectum accidẽtis niſi ſubſtantia. Secundo modo poſſibile eſt aliquod accidens eſſe ſubiectum accidentis, & poſſibile eſt quodcunque accidens abſolutum eſſe vtroque modo ſine ſubiecto, ſed accidens relatiuum non eſt poſſibile eſſe ſine ſubiecto ſecundo modo, quia non eſt poſſibile, quòd ſit reſpectus inter duo, quin ſit alicuius, & ad aliquid. Non poteſt autem eſſe reſpectus alicuius ad aliquid, niſi inſit ei, cuius eſt reſpectus. Qui autem dicunt quantitatem eſſe aliam eſſentiam abſolutam ab eſſentia ſubſtantiæ corporeæ, & qualitatis, ſicut dicit communis opinio, habent dicere quantitatem hic eſſe ſine ſubiecto, ſed non qualitatem, eo quòd qualitas eſt in quantitate, qualitas enim eſt extenſa, & non niſi per accidẽs tantum, ſcilicet ratione quantitatis. Qui autem dicerẽt, quantitatem ſubſtantiæ corporeæ non eſſe aliud ab eſſentia talis ſubſtantiæ, & quantitatem coloris non eſſe aliud a colore, dicerent qualitatem

tem hic non eſſe in quantitate, immo magis ponerent quantitatem qualitatis.

Con. 1. His premiſſis, ponendæ ſunt nouē cōcluſiones. Prima eſt. Loquendo de per ſe ſignificato accidentis, cōtradictio eſt ipſum intelligere non eſſe in ſubiecto, & hac intelligēdo vniformiter, ſcilicet ſi actu, actu: ſi aptitudine, aptitudine, patet, quia ꝑ ſe ſignificatū huius nominis accidēs eſt quidam reſpectus ad id cui accidit. Et forte idem reſpectus quē importat. hæc dictio inhærens, ſed impoſſibile eſt accidētia eiſſe, & inhærentiā nō eſſe ſi actu actu, & ſi aptitudine aptitudine. igit. Vnde ſequit, ꝙ id, quod per ſe ſignificat hoc nomen accidēs, eſt reſpectus extrinſecus adueniēs. Non enim pōt intelligi rō eius ad ſe, nec tñ neceſſario conſequitur poſitionē extremorum, nec eſt inconueniens, ꝙ id, quod eſt determinati generis denominet plura genera.

Con. 2. Secunda concluſio. Loquendo de eo, quod denominat a per ſe ſignificato accidentis, & eſt per ſe reſpectus cōtradictio eſt, ꝙ ſit actu ſine ſubiecto, patet, quia reſpectus eſt eſſentialiter habitudo inter duo extrema: ideo reſpectus, vt reſpectus requirit ſubiectum, & fundamentum.

Con. 3. Tertia concluſio. Illud, quod denominat a per ſe ſignificato accidentis, & eſt quid abſolutū pōt poni in eſſe, & non in eſſe actualiter, licet in ſit neceſſario aptitudinaliter, patet, quia accidēs abſolutum, vt abſolutum nō requirit terminum, ergo ſi requirit ſubiectū oportet, quod ſit propter aliam eſſentialem dependentiā ad ipſum, ſed nulla eſt dependentia ſimpliciter neceſſaria alicuius abſoluti ad aliquid, quod nō eſt de eſſentia eius, niſi enim ad cauſam extrinſecam ſimpliciter primam, ſcilicet ad Deum: ſubiectū aūt non eſt de eſſentia accidentis, quia tunc homo albus nō eſſet ens per accidens, quod eſt contra philoſophū. c. de ente: Et Met. 5. c. de vno. & c. vlt. Met. 7.

Con. 4. Quarta concluſio. Virtute diuina poſſibile eſt omnē ſubſtantiam eſſe, ſiue quocunq; ſuo accidente, ſiue abſoluto, ſiue reſpectiuo: patet, quia quod eſt prius alio tempore non implicat cōtradictionē poni, vel manere ſine illo: ſed ſubſtantia, reſpectu accidētis ſui, eſt huiuſmodi, vt habetur vij. Methaph. Met. 7: t.c. 15. licet enim de facto ſubſtantia non ſemper ſit prior duratione ſua accidente, tñ quantū eſt ex rōne ſubſtantiæ non repugnat, ꝙ ſit prior duratione: & certū eſt, ꝙ prior eſt natura, igit. Item poteſt prima cā facere omnem effectū abſolutum ſine eo, quod nullo modo habet rōnem cauſæ, reſpectu illius, ſed accidēs alicuius ſubſtantiæ nullā habet cauſalitatē ſuper ipſam. Cā enim prior eſt natura ſuo effectu, ſubſtantia vero prior eſt accidente.

Con. 5. Quinta concluſio. Omne accidens abſolutum pōt ſeparari a ſubiecto, & eſſe realiter ſine illo, patet, quia inhærentia accidētis abſoluti ad ſubiectū, eſt accidentalis, ſed poteſt eſſe ſubſtantia ſine accidente: igitur.

Con. 6. Sexta concluſio. Accidens abſolutum ſeparatū a ſubiecto, non habet nouum eſſe ſibi datum a Deo, patet, quia illud eſſe nouū eſſet ſubſtantia, vel accidens.

Non

Non poteſt dici ſubſtantia, vt patet, nec accidens, quia ſicut primũ accidens ſeipſo nõ exiſtebat, ita nec illud ſeipſo exiſteret, & ita eſſet proceſſus in infinitum.

Con. 7. Septima concl. Quando accidens ſeparatur, nõ datur ſibi virtus aliqua ſupernaturalis, immo nihil nouum ſibi confertur, patet, quia vel illa virtus eſſet ſubſtantia, vel accidens. Non ſubſtãtia, vt patet. Nec accidens, quia tunc non plus per illã ſubſiſteret, quàm per ſeipsũ, & eſſet proceſſus in infinitum. Dicendum, itaque, ꝙ accidẽs habet propriũ eſſe actualis exiſtentiæ, ſicut & propriam eſſentiam diſtinctam ab eſſentia ſubiecti. Vnde ſeparare accidẽs a ſubiecto nihil aliud eſt, quàm corrumpere, vel annihilare. i. non cõſeruare inhærentiam, quam habet ad ſubiectum: per iſtã ergo ſeparationẽ nihil acquiritur, ſed deperdit inherẽtia.

Con. 8. Octaua concl. Impoſſibile eſt ſimpliciter accidẽtia reſpectiua eſſe ſine ſubiecto, patet, quia illud cui eſſentialis inherentia ad ſubiectũ, vel fundamentum non põt ſine contradictione ſeparari ab illo, ſed inhærẽtia accidentis reſpectiui ad ſubiectum, vel fundamentũ eſt ſibi eſſentialis. igitur. Ex prædictis ſequitur, quòd intellectio, & viſio, & omnia talia poſſunt eſſe ſine ſubiecto, quia nominant actus abſolutos, ſed motus, & mutatio cum ſint reſpectus non poſſunt eſſe ſine ſubiecto.

Con. 9. Nona concl. In euchariſtia ſola quãtitas eſt ſimpliciter ſine ſubiecto, patet, quia quãtitas nõ põt habere aliud ſubiectũ, quàm ſubſtantiam panis, vel materiã eius, quę non manet, ſed conuertitur. Alia vero accidẽtia ſunt ipſa quantitate ſicut in ſubiecto.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ antecedẽs verum eſt, ſi ſumatur eſſe in alio aptitudinaliter, ſcilicet pro inherentia aptitudinali.

2 Ad ſecundum dicendũ, quòd poſterius naturaliter nõ poteſt eſſe ſine priori vniformiter accipiendo actualiter, vel aptitudinaliter, ſed ſi accipiatur, quòd poſterius ſecundum aptitudinem non poſſit eſſe ſine priori actualiter, ſic maior illa non eſt vera, quod enim eſt prius aptitudinaliter, ſi non ſit, non eſt prius actualiter. Et dato etiã, quòd ſit, & tollatur depẽdentia poſterioris ad ipſum per aliquod prius vtroque, nec ſic eſt actualiter prius, & hoc modo eſt in propoſito. Accidens enim non eſt naturaliter poſterius ad ſubſtantia panis, ſed tantum aptum natum eſt eſſe poſterius ad illud tanquam ad aptitudinaliter prius.

3 Ad tertiũ dicendũ, ꝙ albũ poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, vt importat formam talem ſub tali modo ſignificãdi, & hoc per ſe ſignificat. Vnde ſecundũ philoſophum in prędicamentis, album ſolam qualitatem ſignificat, quod verum eſt, tamen ſub alio modo ſignificandi, quàm albedo. Alio modo, vt communiter concipimus per album, & huiuſmodi concrete totum compoſitum ex ſubiecto, & forma. Si primo modo, argumentum habet maiorem euidentiam. Nam de ſecundo modo, patet, quia nõ oportet ſi albedo ſit, quòd albũ ſit. Sed & de primo modo dicendum, quòd de virtute ſermonis,

non oportet concedere, quòd ſi albedo eſt, quòd album ſit, quia & ſi forma ſit, quę apta nata eſt inhęrere ſubiecto, non oportet tñ quod ſit ſub tali modo eſſendi, ſ. ſub actuali inhærentia ad ſubiectum. Album autem ſignificat ipſam ſub tali ratione actualiter inhærentem.

Vtrum accidentia manentia in hoc ſacramento, poſſint habere omnem actionem, &c.

Sco.4.d.12.q.3.Th.3.p.q.75.ar.5.

QVAESTIO VIII.

OCtauo quæritur. Vtrum accidentia manentia in hoc ſacramēto poſſint habere oēm actionē, ſicut prius qñ erant coniuncta ſubſtantię panis?

1 Arguitur, ꝙ non, agere.n. per ſe eſt ſuppoſiti ſm Philoſophū, ſed accidentia illa nō habent rationem ſuppoſiti, nec ſunt in aliquo ſuppoſito, igitur. *1.Meta.*

2 Secūdo. Si ſic, ſequeretur, ꝙ in creatura idē eſſet quod ageret, & quo ageret, qđ eſt cōtra Boetiū. *Libro de Ebdomadib.*

Tertio. Quantitas ſeparata eſt quantitas mathematica, in mathematicis autem non eſt bonū, neq; motus. Et ita quātitas ſeparata nō eſt principiū agēdi, igit.

3 Contra. Forma manens eadē in eſſe, manet eadem in virtute: ſed accidens ſeparatum, manet idem ſecundum eſſe, vt patet ex præcedenti quęſtione, igitur. *3.Met.* Notandum, ꝙ aliqui dixerunt accidentia ſeparata in hoc ſacramento omnem actionem poſſe habere, quam poſſent habere coniuncta cum ſubſtantia panis. Dicūt enim accidēs eſſe immediatum principium cuiuſcunq; actionis: & de accidentibus ſeparatis, dicunt ꝙ retinent idē poſſe. Sed contra hoc arguitur. Primo ſic. In generatione vniuoca principium per ſe generationis eſt aliquid, in quo vniuocantur generans & genitum, & in quo aſſimilantur. Sed planum eſt, ꝙ generantur vniuocæ ab alio vniuocātur ſibi per ſe in ſubſtātia, & nō in accidente, igitur. Item accidēs eſt ſimpliciter aliquid imperfectius, & ignobilius q̄ ſubſtantia, ergo non poteſt eſſe totalis cauſa ſubſtantiæ. Et ſi dicas, ꝙ accidens eſt principium generationis ſubſtantiæ non virtute propria, ſed in virtute ſubſtātię, q̄ro quid intelligis per iſtam virtutē. Aut intelligis aliquid formaliter receptum in accidente ab ipſa ſubſtantia, aut virtutē, vel naturam ſubſtantiæ, aut ſubordinationem accidentis ad ſubſtantiā, vt poſſit talē effectum cauſare, ſicut inſtrumentum ſubſtantiæ. Si intelligis aliquid receptum in accidente, aut illud eſt ſubſtātia, vel accidens. Non ſubſtantia, q̄a non recipitur ſubſtantia in accidente, nec accidens, quia illud eſſet ſimpliciter ignobilius ſubſtātia. Et ita non plus poſſet accidens per illud in talē effectum, q̄ per ſeipſum. Et iterum quęreretur de illo accidente, & ſic in infinitum. Nec potes intelligere ꝑ iſtam virtutem ipſam naturā ſubſtantiæ, quia iam haberetur contra te, ꝙ ſubſtantia tanquam vera cauſa haberet actionē. Si autē intelligas per illam virtutē ſubordinationem accidētis ad ſubſtantiam in cauſando, vt inſtrumenti

menti

menti ad agens principale, vel cauſæ ſecūdæ ad primā. Ex hoc etiā haberetur propoſitū cōtra te. Nō enim minus eſt prima cauſa principium alicuius operationis ſibi conuenientis, quàm cauſa ſecūda ſuæ. Item contra illud, quod dn̄t de accn̄tibus ſeparatis ſic arguitur. Virtute illius, quod non eſt, nō poteſt aliquid agere: ſed ſubſtantia panis poſtquàm cōuerſus eſt, nō eſt, ergo in eius virtute non poſſunt iſta accidentia aliquid generare, aut corrumpere. Verum eſt tamen, ꝙ accidens in virtute propria poteſt alterare, & diſponere ad gn̄ationē alterando, & ſic etiā calor vocatur inſtrumētum animę a philoſopho, accipiendo inſtrumentum impropriè, ꝓ agēte diſpoſitiuo, ſed diſpoſitione facta ipſa ſubſtantia generantis elicit generationem ipſam, & actū ſubſtantiæ genitæ productiuum.

De ani. lib. 2.

Con. 1. His præmiſſis, ponendæ ſunt duæ cōcluſiones. Prima eſt. Omnem actionem, vel operationē, quàm poſſunt habere accidētia coniuncta circa aliquid, poſſunt habere quando ſunt ſeparata in ſacramento, loquendo de actione, vel operatione, cuius ipſa ſunt cauſa totalis. Patet, quia poſita cauſa totali alicuius actionis ſub modo conuenienti, & ſuſceptiuo illius actionis diſpoſito ſine impedimēto poteſt poni illa actio: ſed in accidentibus ſeparatis poſsūt omnia prædicta inueniri: igitur. Minor patet, quia nihil auferturab iſtis accidentibus ſeparatis, niſi reſpectus inhęrentiæ quantitatis ad ſubſtantiam: tales autem reſpectus non eſt ratio agendi. Item ſubiectum præcedens iſtorum accidentium in nullo eſt cauſa talium actionum, quarū iſta accidentia ſunt principia totalia, vt patet. Similiter nec quarū sūt partialia principia cum aliis a ſubiecto, vt patet: ergo ſubiecto deſtructo, pōt poni talis operatio, vel actio, cuius accidens eſt cauſa totalis, vel etiam particularis, ad quam tamen non concurrit ſubiectum talis accidentis.

Con. 2. Secūda concluſio. Illam actionē, vel operationem, quam non pn̄t habere accidentia coniuncta, illa nō poſſunt habere ſeparata: patet, quod nō ſe habet aliter ſm actū primū, quàm prius, nō pōt in actum ſm plus quàm prius: ſed accidētia ſeparata nō ſe habēt aliter ad actū primū, q̄ prius, quia non ſibi cōfertur aliqua virtus noua, igitur. Item ſi poſſent generare ſubſtantiā, vel corūpere, aut hoc eſſet virtute propria, quod nō eſt poſſibile, vt iā ſatis patet. Aut in virtute ſubſtātię, cuius fuerunt. ſed hoc nō, quia illa ſubſtantia non eſt, igr̄:

Ad primū arg. dicēdum, quòd nō oportet omnem actionē eſſe ſuppoſiti, nec hoc dicit philoſophus, ſed dicit. Actiones ſunt circa ſingularia, & ſingularium. 1

Ad ſm dicēdum, quòd nō eſt inconueniens in creatura idem eſſe agens, & quo agit, quando illud eſt principiū totale actionis: 2

Ad tertiū dicendū, quòd quātitas hęc ſeparata nō eſt mathematica, ſed phyſica, quia videlicet naturalibus qualitatibus affecta. 3

Vtrum accidentia poſſint tranſmutari.

Sco. 4. d. 12. q. 4. Tho. 3. p. q. 75. ar. 7.

QVÆSTIO IX.

NOno quæritur. Vtrũ accidẽtia in euchariſtia poſſint accidentaliter trãſmutari, ſicut poterant cõiuncta ſubſtãtię panis?

1 Arguitur ꝙ non, quia motus, vel mutatio de neceſſitate requirit ſubiectum, ſed accidentia sũt ibi ſine ſubiecto, igitur.

Contra. Non omnia accidẽtia ſunt in euchariſtia ſine ſubiecto, ſaltem aliqua poſſunt tranſmutari, & patet ad ſenſum, quia ſpecies illæ poſſunt frangi, & moueri. Notandum, quòd mutatio, vel variatio accidentalis circa accidentia, vel ſpecies intelligi põt, vt di. Ioan. de Baſſo. pro quacunque uariatione terminata ad aliquid, quod inuenitur ibi, & innouatione facta circa ipſa. Et tũc, uel talis uariatio ptinet ad vbi, ſicut ad terminũ, vel fit in qualitatẽ, ſicut eſt alteratio, vel pertinet ad quantitatẽ, ſicut eſt augmẽtatio, vel diminutio, vel ad aliquã relationẽ, ſicut aſſimilatio.

Con. 1. Hoc pręmiſſo, ponendę ſunt ſeptem concl. Prima eſt. Accidẽtia in ſacro poſſunt tranſmutari localiter ab agente naturali, ſicut quando erant coniuncta, patet, quia quantitas in ſacramẽto eſt in loco circunſcriptiue, & naturaliter, ſicut prius. Nihil. n. poſitiuum ſibi confertur per ſeparationem, igitur. Et ex eodem ſequitur, quòd poſſint frangi, & diuidi, ſicut prius.

Con. 2. Secunda concluſio. Virtute agẽtis naturalis poſſibilis eſt circa ſpecies euchariſtię alteratio, ſiue variatio qualitatis, quam non cõcomitatur aliqua mutatio circa quantitatem. Patet, quia quantitas ſeparata eſt ſubiectum alterabile naturaliter, cum ſit naturaliter ſuſceptiua qualitatis, & põt approximari alteratiuo naturali non impedito, igitur. Dubium eſt autem de alteratione, quam concomitatur aliqua variatio quantitatis, cuiuſmodi eſt rarefactio. Rarefactio. n. & condenſatio non ſunt per ſe motus ad quantitatem, ſed magis ad qualitatem. Raritas. n. & dẽſitas ſunt qualitates; ipſas tñ concomitatur duratione, vel tempore variatio quędam quantitatis. Rarefactum. n. eſt maioris quantitatis, q̃ prius, & condenſatum minoris. Dicunt ergo aliqui, ꝙ agens naturale in talem alterationem non poteſt circa accidẽtia in euchariſtia, quia eadem ratione poſſet in variationem quãtitatis concomitantem, quæ eſt ibi ſine ſubiecto, igĩ. Et ita poſſet aliquid annihilare, vel creare, quod eſt inconueniens. Aliis autem videtur, ꝙ immo agẽs naturale poſſit in talem alterationem, quia per ſe terminus formalis huius alterationis nõ eſt niſi qualitas quædam: puta raritas, q̃ eſt ibi in ſubiecto .ſ. in quantitate. Et ita de ipſa põt ipſam educere. Variationem autem quantitatis concomitantem põt Deus ſupplere. & illa variatio prior eſt ſecundum naturam, quia terminatur ad ſubiectum rarefactionis, uel condenſationis, videlicet quantitatem ipſam, quę naturalis

lis

liter pręcedit in maius,vel in minus raritatem, uel denſitatem, & rarefactionem, uel condenſationẽ,ſicut ſubiectũ pręcedit motũ,& formalẽ terminũ motus.

Con.3. Tertia concl. Quantitas ſeparata non põt variari, in maius, uel minus,nec deſinere eſſe, uel ĩcipere eſſe de nouo,ſiue quantũ ad ſe totã,ſiue quantum ad aliquã eius partẽ virtute agentis naturalis. Patet, quia impoſſibile eſt,ꝙ agens creatũ aliquid agat, vel corrũpat,niſi de ſubiecto,vel in ſubiectũ reducendo, ſicut impoſſibile eſt,quòd creet, igitur.

Con.4. Quarta conclu. De variatione terminata ad aliquem reſpectũ vniformiter, dicendum eſt ſicut de eorum fundamentis,& terminis.Et hoc per eaſdem,uel conſimiles rationes.

Con.5. Quinta concl.Virtute agentis naturalis non põt eſſe variatio quantitatis ſeparatę, qua deſinat ibi eſſe corpus Chriſti: patet ex dictis,quia videlicet agens naturale non põt deſtruere, uel producere quantitatem ſeparatam.

Con.6. Sexta concluſ. Tandiu manet corpus Chriſti, quandiu manet quantitas panis, dum tñ maneãt ẽt qualitates conformiter. Et ita diceretur de ſanguine, & ſpeciebus vini.Patet, quia agens naturale,licet poſſit augmentare, vel minuere quantitatem per appoſitionem ſubiecti quanti, non tñ põt in variationem, ad quam ſequatur deciſio corporis, uel ſanguinis Chriſti. Et hoc præciſe, quia manere põt præcedẽs quantitas cum ſuis qualitatibus, niſi forte per appoſitionem alicuius liquoris diuideretur illa quantitas ſeparata in partes ita paruas, ꝙ non eſſent ſenſibile ſi hoc poſſit fieri.

Septima concl. Agens naturale poteſt inaliquam variationẽ qualitatum,qua poſita deſinit eſſe corpus Chriſti non virtute agentis naturalis, ſed virtute, & ordinatione diuina:patet,quia ſi apponatẽ aliquid illis ſpeciebus, vel admiſceatur. quo facto corrũpantur qualitates, vel etiam corrumpantur per alterans extrinſecum, & aliç inducantur ſimpliciter alterius rõnis, uel ẽt aliæ numeraliter deſinit ibi eſſe corpus, & ſanguis, ſicut deſineret ibi eſſe deſinente quantitate,quia nõ minus ſunt ſignificatiue per qualitates ſenſibiles.& ſic non minus pertinent ad rationem ſacramẽti,quàm quantitas. Ex dictis apparet regula generalis, quòd quocunque appoſito illis ſpeciebus, ſemper manet ſanguis Chriſti ſub partibus quantitatis vini cõſecrati,manentibus qualitatibus ipſius vini conſecrati intenſis, vel remiſſis. Non manet autem ſi non maneat quantitas,vel manente quantitate ſi corrumpantur qualitates. Con.7.

Ad argumentum dicendum,ꝙ non quęcunque variatio accidẽtalis requirit ſubiectum. Poteſt enim Deus circa omnia prædicta quicquid per ſe ex terminis non implicat contradictionem. Præterea dicendum, quòd non omnia accidentia ſunt ibi ſine ſubiecto, vt dictum eſt ſupra, & circa illa poteſt fieri variatio ab agente naturali. 1

Vtrum ex ſpeciebus ſacramentalibus poſſit aliquid generari.

Scot.4.d.12.q.6.Tho.3.p. q.77.art.7.

QVESTIO DECIMA.

DEcimo quæritur. Vtrũ ex ſpeciebus ſacramentalibus quãdo corrumpuntur, euchariſtia non manẽte, poſſit aliquid generari?

1 Arguitur ꝙ nõ, quia generatio non poteſt eſſe, niſi ex materia, ſed ibi nulla eſt materia, q̃a nulla ſubſtantia, igitur.

2 Secundo. Generatio vnius eſt corruptio alterius, ſed ibi nulla eſt corruptio ſubſtantialis, quia nec ipſa quantitas poteſt ibi corrumpi etiam accidentaliter, vt videtur, ſed tantum annihilari, igitur.

3 Tertio. Si aliquid eſt poſſibile generari ibi ſubſtãtialiter. Aut illud idẽ, quod fuiſſet generatum ꝑ corruptionẽ ſubiecti, aut aliud. Non idẽ, quia non reuertitur eadem materia, quæ prius fuit conuerſa. Non enim poteſt reuerti, niſi per cõuerſionẽ materię corporis Chr̃i in ipſam, nec aliquid aliud, quia multominus videtur aliqua materia adeſſe.

Cõtra. Per ſumptionẽ iſtarũ ſpecierũ homo nutritur. Et eſpertum eſt, ꝙ per putrefactionẽ ſpecierum generantur vermes, ſicut ſi ſubſtantia panis maneret.

Lib. de of. Miſ. de Fra ctione. Notandum, quòd Innocentius dicit, quòd ſubſtantia panis redit, deficiẽte corpore Chriſti eſſe ſub ſpeciebus, quando iam ſcilicet non habent rationem conuenientis nutrimenti corporalis, nec ſubſtantia panis, etiã ſi eſſet ibi, eſſet conueniens nutrimentũ corporale. Nec eſt ibi nouum miraculum, quia eadem voluntate ordinatum eſt hoc, qua a Deo ordinatũ eſt euchariſtiã eſſe, & accñtia manere ſine ſubiecto, quandiu manet euchariſtia. Ordinauit enim accidentia nunquàm eſſe ſine ſubiecto, niſi in euchariſtia. Sed contra hanc opinionem arguit Scotus, quęrendo quando redit ſubſtantia panis. Aut hoc eſt in vltimo inſtanti, quando generatur noua ſubſtantia. Et tunc ſequitur, quòd ſimul ibi ſit panis, & non panis. Quando enim generatur aliud, panis corrumpitur. Aut ante vltimum inſtans, & tũc ſequitur, quòd nõ tandiu manet euchariſtia, quandiu manẽt ſpecies nõ corruptę, vel ſimul manebit ibi euchariſtia, & ibi erit ſubſtãtia panis cũ corpore Chr̃i; dimiſſa ergo prædicta opinione, & multis modis dicendi aliorum. Dicendum cũ Scoto, quòd trã mutationũ poſſibilium circa euchariſtiam quædam ſtant cũ euchariſtia manente, & quædam non. Omnes aũt primę non requirunt ſubſtãtiam redire, nec actione diuina, nec actione agentis naturalis, nec in illis de facto eſt materia. Secundę aũt requirunt aliquam ſubſtã tiam redire, non tamen actione agentis creati.

His præmiſſis, ponendę ſunt quatuor cõcl. Prima eſt. Manẽte euchariſtia, nõ ẽ neceſſe ſubſtãtiam redire ad hoc, vt fiat tranſmutatio circa ſpecies. Patet, quia omnes agẽs potens in trãſmuta- *Con. 1.*

mutationē aliquā poteſt in terminum eius, ſi hēt ſuſceptiuum non magis repugnās termino, q̄ motui. Sed in trāſmutationibus in qbus manet euchariſtia, agēs naturale poteſt in totū motū, & ſuſceptiuum nō magis repugnat termino, q̄ motui. Minor patet, quia non poteſt hic poni ſuſceptiuum, niſi quātitas, quantitati aūt nō magis repugnat vnus gra qualitatis ad quem fieri poteſt trāſmutatio, quàm alius gradus dus imperfectior: nec quantitas ſecundum ſui rationē determinat ſibi aliquē gradū qualitatis.

Con.2. Secunda conclu. Manente euchariſtia, nulla ſubſtantia de facto redit, patet, quia dum manet euchariſtia, non eſt ibi ſubſtantia, niſi corpus Chriſti.

Con.3. Tertia concluſio. Transmutatio corruptiua euchariſtię dū tamen maneat ibi eadem quantitas, quæ ſit ſubiectū tranſmutationis, non neceſſario requirit ſubiectum redire: probari poteſt, ſicut prima concluſio.

Con.4. Quarta concl. Siue per alterationem, ſiue per motum in quātitate corrumpatur euchariſtia, redit de facto ſubſtantia, & hæc eſt ſubſtātia cōpoſita, cui talia accidētia conuenirēt. Et hoc in inſtanti corruptionis, & immediate a Deo. Prima pars probat, qa Deus ſtatuit illas ſpecies manentes eſſe ſine ſubiecto in euchariſtia pręciſe, & non alibi: ergo ceſſante euchariſtia, nō ſunt ibi ſpecies ſine ſubiecto. Secunda pars probatur: quia nō redit ibi ſubſtantia, quę nō eſt capax illorū accidentium. Tertia pars probatur: quia nullū aliud agens a Deo habet virtutem actiuam ad hoc ſufficientem.

Ad primū arg. dicendū, ꝙ licet nō ſit ibi materia ante inſtās gnationis, iñ eſt in illo inſtāti. 1

Ad ſecundū dicendū, ꝙ reſpectu diuini agentis non oportet aliquam corruptionem concomitari generationem. 2

Ad tertiū dicendū, ꝙ reuertitur eadem materia, quę prius, & generatē id quod generaretur ex pane ſi manſiſſet: nec oportet, ꝙ reuertatur materia per conuerſionem aliquam, ſed per creationem, ſeu reparationē ex nihilo. 3

Vtrum omnis ſacerdos poßit Euchariſtiam conficere.

Sco.4.d.13.q.2. Tho.3 p.q.82.ar.6. Dur.4.d.13.q.4.

QVÆSTIO XI.

Vndecimo quæritur. Vtrum omnis ſacerdos, & ſolus ſacerdos poſſit euchariſtiam conficere?

Arg. primo, quòd non. Omnis ſacerdos, quia de malis ſacerdotibus dicitur Malach. 2. Maledicam benedictionibus veſtris. 1 *Mal.*

Secundo. j. q. c. quod quidam opponitur: ſuſpenſo, vt depoſito ſacerdote nulla ei relinquitur poteſtas. 2

Tertio: virtus miſſæ principaliter in ſacramento euchariſtiæ conſiſtit: ergo ſi malus ſacerdos poteſt conficere, ſicut bonus, æque valeret miſſa mali ſacerdotis, ſicut, & boni. 3

Quarto. Laicus poteſt ſumere euchariſtiam, ſumptio autem eſt finis conſecrationis, & per conſequens aliquid ſimpliciter melius, & nobilius: ergo 4

poteſt laicus conficere.

Quinto Beatus Laurētius ſanguin: Chriſti diſpenſauit, vt patet ex verbis eius ad beatū Sixtum, cui cōmiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem. Et hoc probatur per illud quod habetur diſtin.93. Cumq; diacones, diaconus euchariſtiā corporis Chriſti populo ſi neceſſitas cogit, iuſſus erogat.

Cōtra, ꝙ malus ſacerdos nō poſſit conficere. quia apud ipſum remanet caracter indelebilis, ſuper quo fundatur poteſtas conficiendi. Et prima q.j. Quod quidā ſacramentorū ſanctitatem in peruerſis hominibus, ſiue qui intus ſunt, ſiue qui foris ſunt, conſtat impollutam, atq; inuiolabilem permanere. Et quòd ſoli ſacerdotes poſſint celebrare, & diſpenſare euchariſtiā, probatur per illud quod habetur diſt. 93. Diacones. Non oportet diacones panem dare, id eſt, corpus Chriſti ſm glo. Notandum, ꝙ conficere euchariſtiam, poteſt alicui competere dupliciter. Vno modo ſicut cauſæ principali, & ſic ſoli Deo conuenit. Secundo mō; vt cauſæ inſtrumentali, vel magis proprie, vt miniſtro: & ſic poſſe cōficere, pōt intelligi dupliciter. Vno mō abſolutè, ita.ſ. quòd ſi intēdat facere, facit quod intendit. Alio mō ordinate. Et iſta diſtinctio gñalis eſt in oībus ſacramentis, quòd videlicet, plus requirit ordinate miniſtrari in eis quàm ſimpliciter miniſtrare.

Con.1. His pmiſſis, ponēdę ſunt quatuor cōcl. Prima concl. Quicūq; ſacerdos rite ordinatus, ſiue bonus, ſiue malus, ſiue fidelis, ſiue hæreticus, aut ab eccleſia præciſus, ſiue excōmunicatus, ſuſpenſus, interdictus, vel degradatus, potens proferre verba conſecrationis ſuper materiam debitam cum intentione debita faciendi: quod facit eccleſia, poteſt hoc ſacramentum de facto conficere. Et ſi facit, factum eſt, patet, quia apud talem ſemper remanet caracter ſacerdotalis indelebilis. Deus.n. non inſtituit miniſtros ad amouēdum talem caracterem, ſicut ad largiendū. Hoc etiam, patet per hoc, quod habetur.j.q.j. Quod quidam: vt ſupra dictum eſt. Con.2.

Secunda concl. Solus ſacerdos poteſt de facto conficere: patet per illud extra de ſumma Trin. & fide Cathol. Hoc ſacramentū nemo poteſt conficere, niſi ſacerdos, qui rite fuerit ordinatus. Con.3.

Tertia concl. Non omnis ſacerdos poteſt rite, & ordinate conficere hoc ſacramentum: patet de excōmunicatis, & degradatis, & huiuſmodi. Vnde dicendum, ꝙ ſolus ſacerdos carēs omni impedimēto, tā ex parte ſui, quàm ex parte aliorum concurrentium ad rite celebrandū, poteſt rite, & ordinate conficere. Con.4.

Quarta concl. Solis ſacerdotibus conceſſum eſt regulariter hoc ſacramētum diſpenſare, vel aliis miniſtrare. In caſu tamen neceſſitatis cōceſſum eſt hoc diaconibus in abſentia ſacerdotum, & non ſolum de ſanguine, cuius ſpecies non oportet tangi in miniſtrando, ſed etiam de corpore, patet per illud, quod habetur diſtinct. 93. Diacones. Laicis vero, vel alijs clericis, non eſt conceſſum in aliquo caſu, patet de laico, de conſec. diſt.2. peruenit.

Con-

Congruentia autem ad iſta ſunt. Tum,quia ſacerdotes ſunt principales ad policiam eccleſiæ pertinentes: tum,quia ſolis ſacerdotibus conuenit habere poteſtatem ſuper corpus Chriſti miſticum, & non minus ſuper corpus Chri
1 ſti verum.

Ad primum arg. dicendum, quòd illud eſt intelligendum de malis ſacerdotibus inquantum ſunt mali:puta inquantū adulando benedicūt malis, quibus Deus veraciter maledicit:ſed ſacerdos in Euchariſtia nō benedicit tanquam malus: ſed habens intentionem eccleſiæ.

2 Ad ſecūdum di.ꝙ illud eſt verum de poteſtate ordinate con-
3 ficiendi.

Ad tertium di. quòd antecēdes. verum eſt quantū ad dignitatē, & veritatem miſſę: ſed non quā tū ad efficaciā meriti, aut impetrationis in his, quę ibi dicūtur
4 per modum orationis.

Ad quartum di.ꝙ licet ſumere ſit in ſe nobilius, tn̄ eſt magis
5 neceſſariū: iō pluribus cōpetit.

Ad quintū, patet ex cōcluſi.

Vtrum hoc ſacramentum poßit a non ieiuno,& ab exiſtentibus in peccato mortale manducari.

Sco.4.d.8.q.3.Thō.3.p.q.80. ar.4.&8.

DVodecimo quæritur. Vtrum hoc ſacramentū poſſit a nō ieiuno, & ab exiſtentibus in peccato mortali manducari?

1 Arguitur,ꝙ ſic,quia Chriſtus poſt cœnam dedit ſuis diſcipulis euchariſtiam.

2 Secundo. 1. ad Cor. 1. Si quis
1.Co.1. eſurit domi manducet. Vbi videtur Apoſtolus innuere, ꝙ prius poſſet homo māducare in domo ne immoderate ſumeret de ſpeciebus illis.

Tertio ar. ꝙ exiſtēs in peccato mortali licite poſſit illud ſacr̄m manducare:quia vnuſquiſque ad hoc tenetur. Nullus aūt peccat faciendo id quod tenetur:igitur. 3

Item de conſe.diſt.2.relatum. 4
dr̄,ꝙ ſacerdos, qui conſecrauit, tenet cōmunicare, ſed poteſt cōtingere,quòd tunc eſt in peccato mortali:igitur.

Contra primū eſt conſuetudo, & ordinatio eccleſię. Et contra
ſm eſt Apoſt. 1. ad Corinth. 11. 1.Co.11
Qui manducat, & bibit indigne &c. Primo notandū, ꝙ ſicut dicit Scot.in 4.diſt. 8. hoc ſacramentum pōt recipi quadrupliciter. Primo modo poteſt recipi nō ſacramentaliter; ſicut cum quis recipit hoſtiam conſecratā oīno non diſcernens eam a cōi cibo, ſiue ex infidelitate, ſiue ex contemptu,ſtante etiam fide. Secundo modo recipi poteſt ſacramētaliter,ſed non ſpiritualiter,ſicut cum quis recipit ſacramentū credens ſe recipere communionem corporis Chriſti ſecundum intentionem eccleſiæ, ſed ille eſt in peccato mortali non contritus: talis enim non recipit effectum ſpiritualem ad quem ordinatur huiuſmodi ſuſceptio,uidelicet nutritionem ſpiritualē animę per gratiam a Chriſto datam.Tertio modo ſacramentaliter,& ſpiritualiter, ſicut cum fidelis peccato mortali carēs, recipit hoc ſacramentum. Quarto mō ſpiritualiter,& non ſacramētaliter:ſicut cum bonus hō deuotionem habet ad hoc ſacramentum;

tum,& tamen propter reuerentiam,vel aliquam infirmitatem abſtinet,vel forte, quia non põt habere miniſtrum:talis.n.nutritur ſpiritualiter.Secúndo notandum ſm Sco.vbiſupra,ꝙ duplex eſt ieiunium ſ.naturę, & eccleſię.Ieiuniũ eccleſiæ, nõ ſoluitur niſi per aliquam refectionem extraordinariam præter morem eccleſiæ. Vnde propter ſpecierum ſumptionẽ, vel medicinalium, vel per potum ſaltem poſt prandium,non ſoluitur ieiunium eccleſiæ. Sed ieiunium naturæ eſt carentia cibi ſuſcepti in ſtomaco,vel in via ad ſtomachum, ita quòd non intret ſtomachum in illo die. Tertio notandum, ꝙ aliquem percipere hoc ſacramẽtum in peccato mortali, poteſt cõtingere tripliciter. Primo modo in actu, quia videlicet tũc peccat actualiter, & patet de iſto,ꝙ peccat mortaliter,quia recepit indigne. Secundo modo, quia recipit ſacramentum poſt mortale peccatum, de quo non penituit,nec pœnitet. Et de iſto dicendum,quòd ſi eſt negligẽtia pœnitendi, vel ignorantia ſupina,vel craſſa,vel affectata, quod ſibi non licet ſuſcipere ſacramẽtum, quia talis ignorantia non excuſat. Tenetur enim quis ſuã conſcientiam examinare, & probare. Si autem non ſit negligentia craſſa,puta, qa pręceſſit examinatio ſufficiens, nec occurrit illud peccatum,licet ei communicare.Tertio.Si ſuſcipiens ſacramentum de peccato præterito pœnitet,& pœnituit: & tamen de illo non eſt confeſſus. Dicendum ergo de iſto,quòd ſi occurrit opportunitas, prius tenetur confiteri. Et ratio eſt,quia hoc eſt ſacramẽtũ vnitatis eccleſiæ, ideo oportet ſumentẽ prius reconciliari eccleſię. Si aũt nõ occurrat opportunitas confitendi, & põt vitare ne cõicet,abſq; ſcãdalo actiuo, adhuc nõ licet ei cõmunicare, ſed tenetur differre. Si autẽ ſine ſcandalo abſtinere non poſſit,licet ſibi communicare cũ cõtritione,& propoſito cõfitendi, vt ſcandalum euitetur, nec eſt obligatus ad confitendũ pro tũc,nec peccat, niſi forte in talẽ neceſſitatẽ ſcienter, & aduertenter ſeipſum induxiſſet.

His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. *Con. 1.* Regulariter non poteſt quis ſacramentum iſtud ſuſcipere, niſi ieiunus ieiunio naturæ. Ratio huius eſt ordinatio eccleſię, vel etiã ipſius Chriſti reuelata ipſi eccleſiæ per Apoſtolos: quæ quidem ordinatio eſt congrua propter reuerentiam ſacramenti, quæ minor eſt regulariter in pranſo, quàm ieiuno. Et de hoc habetur de conſec. diſtin. 2. Si quidem. Et ſumitur ab Augu. ad inquiſitiones Ianuarij. Placuit Spirituiſancto in honorem tanti ſacramenti, vt prius in os Chriſtiani Dominicum corpus intraret, quàm alij cibi. Et ideo vbiq; mos iſte ſeruatur.

Secunda concluſio. *Con. 2.* In caſu neceſſitatis, vel præcepti maioris, quàm ſit præceptum de percipiente ieiuno,poteſt aliquis hoc ſacramẽtũ pcipere nõ ieiunus, nec ieiunio naturę,nec eccleſię: patet in caſu neceſſitatis,qa alicui cõſtituto in graui infirmitate, qñ ꝓbabiliter timet de morte,nõ eſt negãda euchariſtia,in-

firmo

firmo etiam praſſo,cum ſit viaticum:& ideo dandum eſt ei, qui de hoc mundo egreditur, vt per ipſum ducatur ad terminum. Patet etiam in caſu maioris præcepti, in quo videtur diſpenſatum eſſe de minori: quia ſi ſacerdos percipiat in perceptione ſpecierũ ſanguinis poſitũ fuiſſe aquã, & non vinum,licet perceperit totam illam aquam,vel partem: & ita fit non ieiunus,tenetur tñ ſacramentum cõplere, & facere vinum apponere:de nouo cõſecrare, & conſecratũ ſumere. Quod probat Sco. quia quãdo ſunt duo præcepta ordinata præceptũ ſuperioris magis ligat. Eſt autem præceptum Chriſti, & ex ipſa rõne ſacramenti,quòd ſacramentũ quando conficit, percipiat integrum, ergo quocunq; alio præcepto eccleſiæ poſito, quod nõ reſpicit eſſentialem rõnem ſacramenti, ſemp tenet neceſſariò celebrans ad iſtam integritatẽ ſeruandã: ergo qui iam percipit aq̃, ſimpliciter tenetur ad complendum illud,quod prętermiſit:nec in hoc peccat nouo peccato. Patet aũt manifeſte,ꝙ ieiuniũ non eſt conditio ita neceſſaria in ſuſcipiente, quia in die paraſceues particula poſita in calice percipit cum vino non conſecrato,& veriſimiliter eſt, ꝙ vinum citius deſcendit in ſtomachũ, quàm illa particula.Nec oportet ꝓpter integritatem ſacramenti, quòd ſacerdos in die paraſceues recipiat ſanguinem, quia illud pręceptũ non eſt niſi quando percipiẽs cõſecrat.Et ſi obijciatur,quòd ſcãdalum eſſet, ſi populus percipiat illũ ſecundo conficere ſanguinẽ. Vna reſponſio eſt ſecũdum Scot. vbi ſupra, ꝙ ſi ſcandalizetur eſt ſcandalum phariſæorũ acceptũ & non datũ, quia factũ in ſe bonum eſt,& neceſſariũ. Et debet quilibet iudicare,ꝙ ſacerdos habet bonam cauſam.

Tertia concl. Quicunq; actualiter peccans, mortaliter recipit hoc ſacrm̃ mortaliter peccat alio nouo peccato. Non tñ oĩs mortale peccatũ habẽs,de quo ſpãliter non pœnituit: patet ex.iij.not. Con.3.

Præterea notãdę ſunt duodecim conditiones, ad ſciendum q̃ apti ſunt, & qui nõ, ad ſumendũ corpus Dñicũ,quas ponit doctor egregius frater Laudulph⁹,vel Radulphus,ſeu Lodulphus:idẽ.n.ſignificãt hæc tria nomina.Prima eſt. Mulier in menſtruo ſumere põt corpus Dñicum, ſicut poſt q̃ peperit,patet diſtinc.v.cap.1. Si tamen abſtinet, laudãda eſt, ſed ſi recipit,non eſt iudicanda: eadem diſt.cap.vlt. Secunda conditio. Pollutio ex crapula mortali proueniens.ſi homo ſcit, aut probabiliter dubitet de neceſſitate abſtrahit a celebratione, & ꝑceptione.Si autẽ pollutio ex crapula veniali ꝓuenit cũ turpi imaginatione,abſtrahit ab vtroq; non neceſſario,ſed cõgrue.Si vero pollutio ꝓuenit ex ſupfluitate naturæ nõ impedit ab vtroq;. Si vero ex turpi cogitatione mortali, ꝓhibet de neceſſitate ab vtroque. Si vero ex turpi cogitatiõe veniali prohibet de cõgruo, niſi neceſſitas appareat. De his patet diſt. vj. Si vero ꝓueniat pollutio tm̃ ex illuſiõe diaboli de cõgruo impedit ab vtroq;, quia videtur, quòd propter aliquam culpam diabolus huiuſmodi fœda permittatur ꝓuocare in dormiente.

Si

Si autem probabiliter appareret ꝙ fructum ſpiritualem in nobis diabolus impedire vellet non eſt abſtinendum, vt patet di.vj. non eſt peccatum. Tertia conditio. Sceleratis condemnatis ſuſpendio poteſt euchariſtia dari, ſi petant pure cõfeſſi, patet.xiij.q.ij. ca.Quæſitum eſt, & ca.vlt. Nec talibus eſt neganda ſecundũ Hoſti.ſepultura eccleſiaſtica ſi iudices permittant. Quarta conditio ab euchariſtia excõicati ſunt excepti, & ſacerdos dans eis hoſtiam deponendus eſt, vt patet. xij.q.ij.Qui, & humanis, niſi forſan ſacerdos probaret ſe ignoraſſe illum fuiſſe excommunicatũ, puta & fuit extra prouinciam. Tamen.lxxxvj.di.c.Tanta.videtur Gregorius diſpenſare, quòd in articulo mortis ſi ſatisfecerit, poteſt ei communio dari. Quinta conditio. Furioſo a natiuitate ſi aliqua lucida interualla habeat facta confeſſione debita, poteſt euchariſtia dari. Si vero a natiuitate, non eſt furioſus, & præſumitur eſſe in peccato mortali quouſque confiteatur, non eſt danda. Extra de Ba.& eius effec. Maiores. Sexta conditio. Extraneus de cuius conſcientia non cõſtat, ab euchariſtia excipitur, patet de conſecratione.di.ij. tribus gradibus. Septima conditio. Hyſtriones ſani ad euchariſtiam non ſunt admittendi: patet de cõſec. diſt.ij. Pro dilectione. Et ratio eſt, quia tales ſunt infames.iiij. q.j.c.i. Et ſecundum Ioan. In gl. ſuper illo c. Pro dilectione. nulli exiſtenti in notorio crimine, puta ſi publice & enormiter peccauit, eſt danda ſtatim euchariſtia quouſque appareat aliqua emenda poſt confeſſionem. Et ſi dicas ꝙ Chriſtus dedit hoſtiã Iudę. Dicendum ꝙ Iudas erat peccator occultus: cui non eſt publice coram aliis euchariſtia deneganda, quia infamaretur. patet de conſ. diſt.ij.Non prohibeat. Tali tamẽ peccatori occulto, ſi ſacerdos cognoſcit, nunquam eſt in occulto euchariſtia danda. patet ex hoc quod dicit̃ Matth.vii. Nolite ſanctum dare canibus. Octaua conditio. Non eſt danda hoſtia pro purgatione furti, puta quando in monaſterio ſunt calices furtim ablati: licet vnum decretum videatur dicere quod ſic.ii.q.v.c.Sępe. Dicit enim ꝙ dãda eſt euchariſtia in hæc verba Corpus Domini ſit tibi in probationem hodie. ſed iſtud hodie eſt ſimpliciter abrogatũ, patet extra de purgatione vulgari.c.dilecti. Nona conditio. Qui debet communicare debet ſaltem tribus diebus ab vxore abſtinere, patet de conſec. diſt.ii.Omnis homo. Nota tamẽ ꝙ iſtud eſt conſilium & non pręceptum nec intelligit̃ de reddendo debito, ſed de petendo. Decima conditio. Nullis in morte poſitis vere pœnitentibus & cõfeſſis deneganda eſt euchariſtia. patet diſtin.l.Pœnitentes. Vndecima conditio. Euchariſtia nõ debet recipi ab exiſtẽtibus in mortali, patet ex tertia concluſione principali ſuperius poſita. Duodecima conditio. Euchariſtia recipi poteſt ab aliquo exiſtente in peccato mortali, ſed ignoranter, patet ex eadem conditione.

Ad primum argumentũ reſpõdet Aug. quòd dominus dedit diſcipulis euchariſtiam poſt cęnã, vt vehementius commendarent

alti-

altitudinem tanti miſterij, in fine collati, quo autem ordine ſumeret deinceps apoſtolis ꝑ quos eccleſias diſpoſiturus erat reſeruauit docendum.

2 Ad ſecundum dicendum, ꝙ ꝑ verba apoſtoli non eſt intelligendum, ꝙ manducandum ſit ante ſumptionē euchariſtię, ſed poſt.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ aliquis nō peccat faciendo id ad qđ tenetur ſi faciat eo modo quo tenetur. Ad aliud, patet ex dictis.

De pœnitentia.

Vtrum pœnitentia neceſſario requiratur ad deletionem peccati, poſt baptiſmum commiſſi.

Sco.4.d.14 q.1. Thom.3.p.q.86. articu.2.

QVÆSTIO PRIMA.

DEinceps inquirendum eſt de ſacramento pœnitētiæ. Circa quod primo quæritur. Vtrum pœnitentia neceſſario requirat ad deletionem peccati poſt baptiſmum commiſſi?

1 Arg. ꝙ non. quia ceſſante actu interiori & exteriori ceſſat peccatum. igiť ſtatim ſine pœnitentia deletur. Antecedens patet, quia peccatum non eſt, niſi deordinatio in actu.

2 Secundo. Homo offenſus pōt remittere offenſam abſq; hoc ꝙ offendens pœniteat. ergo multo magis Deus qui eſt ſumme miſericors.

3 Tertio. Aug. in ome. ſuꝑ illud Luc.vj. Eſtote miſericordes. loquens de dānatis dicit. Erit tunc pœnitentia, ſed tñ infructuoſa. Quod probat ꝑ illud Sapientię v. Pęnitentiā agentes &c. Itē eſt auctoritas Hieronymi de pęnitentia.di.3. Nihil Iudæ profuit egiſſe pęnitentiā per quam ſcelus emēdare non potuit. *Luc.6* *Sap.5.*

4 Quarto. Pœnitentia eſt bonū finitum, peccatū autem mortale eſt malum infinitum: quia vt dicit Anſel. libro. Cur deus homo, Tantū malū eſt peccatum, quantus eſt ille qui offenditur. ergo ꝑ pœnitentiam non deletur.

Cōtra. Dicit ſaluator. Lu.xiii. Niſi pœnitentiā egeritis: omnes ſimul peribitis. Et Matth.iiij. Pęnitentiam agite: appropinquabit enim regnū cœlorū &c. Primo notandum ꝙ ſicut dicit Scot. in iiij. diſ.xiiij. Nihil reale abſolutū vel reſpectiuū eſt in aīa ceſſante omni actu peccati a quo dicatur aīa peccatrix, ſicut aliquis diciť peccator poſt actū tranſeuntem. Et ſi dicať aliquid derelictū ab actu manere, illud non eſt formaliter peccatū, quia pōt manere in iuſtificato ſicut habitus vitioſus vel diſpoſitio. Sed tantummodo manet quædā relatio rōnis, inquantū peccator eſt obiectū intellectus vel voluntatis Dei, qa poſtquam cōmiſit peccatū, Dei voluntas ordinauit ipſum ad pęnam correſpondentē peccato, & intellectus præuidet ēt pro omni tēpore, donec pęnitētia ſit ſoluta. Hoc probať per Augu. ſuper illud pſal. Beati quorum. dicentem. In Deo videre peccata eſt ad pœnam imputare. Hæc autem ordinatio ad pœnam, vt eſt diſcon- *Luc.13* *Mat.4.*

diſconueniens animę dicit̃ macula,ſicut per oppoſitũ dr̃ pulchritudo,vt autem eſt obligatio formaliter ad illam pœnam, dr̃ reatus.Et vt eſt actus voluntatis diuinæ,ĩ quo eſt tota i la realitas, per quem actum ordinatur ad talem pœnam dicitur offenſa. Nihil enim aliud eſt offendi,vel iraſci in Deo , quàm velle vindicare. Et licet dicatur communiter figuratiue Deus offenſus, vel iratus. Tamen accipiendo iraſci pro velle vindicare,excluſa cõcomitante paſſione, Deus formaliter eſt iratus, quia formaliter eſt volens vindicare. Secundo notandum,ꝙ ſicut dicit Sco.vbi ſupra, tripliciter poteſt intelligi pœnã eſſe volnntariam. Primo modo, quia contra eam non remurmurat voluntas , ſed patienter ſuſtinet.Secundo modo, quia voluntarie acceptat. Tertio modo, qa volũtarie cauſat. Et hoc dupliciter.Vel vt cauſa proxima partialis nõ intendẽs illum effectum. Vel vt cauſa remota principalis, & intendens illum effectum. In duobus primis modis triſtitia ẽ tantummodo obiectum volitionis. In tertio eſt effectus tãtum, & non obiectum. In quarto eſt obiectum , & effectus,niſi aliud impediat . Patet autem ordo, quia ſecundum addit ſupra primum, quantum ad rationem voluntarij, & tertium ſupra ſecundum, & quartum ſupra tertium. Patet autem de pœnis exterioribus,quomodo poſſunt eſſe volũtarię, quocunque iſtorum quattuor modorum. Patet etiam de triſtitia,quę poteſt etiam eſſe patienter tolerata , & patienter acceptata in ordine ad aliquem finem. Poteſt eſſe etiam cauſata a voluntate,tanquã a cauſa partiali. Cauſatur enim naturaliter triſtitia ex actuali nolitione alicuius exiſtẽtiæ, & ex actuali apprehenſione illius exiſtentiæ, iuxta illud Augu.de ci.lib xiiij.Triſtitia eſt diſſenſio animi ab his rebus , quæ nobis nolentibus accidunt. Quicquid ergo eſt cauſa nolitionis,eſt cauſa partialis ipſius triſtitiæ, licet non intendat per nolitionem cauſare triſtitiã, nec oportet intendere. Ex iſto autẽ tertio declaratur quartũ,quia ex quo triſtitia , vt effectus naturalis ſequit̃ actualem nolitionẽ alicuius,& conſiderationem actualem exiſtentiæ illius noliti,licet iſtæ duæ cauſæ proximæ multipliciter poſſint concurrere,tamẽ nihil vnum põt eſſe cauſa triſtitiæ,loquendo de naturali cauſatione, niſi poſſit eſſe cauſa concurſus iſtorũ duorũ. Volũtas aũt põt eſſe hmõi cauſa,vt imperans actũ cõſiderationis, & actũ nolitionis eiuſdẽ obiecti. Et hoc in ordine ad ſm finem intẽtũ.ſ. vt ſequatur triſtitia puniens. Patet itaq; qũo prima pęna.ſ.triſtitia põt eſſe ſumme voluntaria. Et ſi inſtet̃, quia omnis pœna dicitur inuoluntaria. Dicendum,ꝙ verum eſt ſm ſe,& hoc comparãdo ad voluntatem ſequentem affectionẽ commodi. Poteſt tamẽ eſſe voluntaria voluntate antecedẽte.ſ.ex voluntaria applicatione cauſarum,ab quas ſequit̃. Poteſt etiam eſſe voluntaria voluntate acceptante,& hoc voluntate ſequente affectionem iuſtitię. Tertio notandum ſecundum eũdem Sco. quòd quadruplex diffinitio aſſignari põt eius, quod eſt

pœnitere.

pęnitere. Prima eſt. Pœnitere eſt velle vindicare peccatũ a ſe cõmiſſum, ſiue punire, & patet, q̃ eſt ibi pęnam tenere, qđ eſt ethimologia illius verbi pœnitere. Secunda eſt, pœnitere eſt deteſtari, vel odire peccatum a ſe commiſſum, ſiue diſplicentiã habere de ipſo. Tertia eſt. Pœnitere eſt pœnam inflictam pro peccato commiſſo gratanter acceptare, & poteſt hoc intelligi de acceptare formaliter, vel virtualiter, ſcilicet in aliqua alia acceptatione in qua iſta virtualiter includitur ſicut volitio entis ad finẽ includit̃ in volitione finis. Quarta. Pęnitere eſt pęnã ꝓ peccatis inflictã patiẽter ſuſtinere.

Con.1. His præmiſſis ponendæ ſunt quatuor cõcluſiones. Prima eſt. Illud quod remanet in peccatore poſt actum peccati poteſt deleri, & quandoque deletur. Patet per illud ſymboli. Remiſſionem peccatorũ. Et hoc probatur ſic, quia prædeſtinatus, quandoque labitur in peccatũ mortale, ſed nullus beatificatur remanẽs obligatus ad pœnã ſoluendã. igit̃.

Con.2. Secunda concluſio. Deus non remittit peccatũ ſine pœna, vel aliquo æquiualenti in acceptatione diuina, patet: quia ꝑ quodcũque peccatum offendit̃ Deus. Offenſa autem Dei, eſt velle vindicare, ſiue velle punire: ergo regulariter tollit̃ culpa per pœnã, ſicut obligatio ad aliquid per ſolutionẽ eius licet, quãdoque tollat̃ per aliud a pœna æquiualens in acceptatione diuina: quod ſic patet, quia poſſibile eſt aliquẽ, vſque ad inſtans at exiſtentẽ in mortali ab inſtanti, a, neceſſitari toto corde, ad inſiſtendum circa actus diſtrahentes a cogitatione de peccato commiſſo, vt patet de ſtatim expoſito altiſſimo martyrio. Nullus autem excluditur a regno cœlorum, quia facit illud, quod ſimpliciter eſt neceſſarium: ergo poterit peccatum deleri abſque triſtitia, ſiue diſplicentia de peccato. Item non eſt eſſentialiter idem, Deum remittere culpam, & punire eam: ergo poteſt eſſe vnum ſine alio.

Tertia concl. Ad deletionem peccati regulariter requiritur pęna, vel punitio volũtaria: patet, quia per aliquam punitionẽ deletur peccatum, vt dictum eſt, & per aliquã non deletur: vt patet de punitione damnatorum. Non eſt aũt ita probabilis differentia inter punitionem deletiuam, & non deletiuã, ſicut de voluntario, & inuolũtario. igitur. Ex hoc ſequitur correlarium, q̃ dupliciter ordinatur culpa per pœnã. aliquando. n. deletur: aliquando vero non. Culpa enim manens non deletur per eam. Culpa autem, quæ ordinatur per pœnam voluntariam deletur per eam. *Con.3.*

Quarta concluſio. Ad deletionem peccati regulariter requirit̃ pœnitentia, patet, quia ad hoc requiritur punitio voluntaria, vt patet ex præcedenti cõcluſione. Sed punitio voluntaria ſiue voluntas puniendi non poteſt eſſe ſine pœnitentia, vt patet ex tertio notabili: igitur. Eſt autem intelligenda iſta cõcluſio de pœnitentia actuali, quæ eſt actus puniendi, & hoc indiſtincte accipiẽdo ad quodcũq; quatuor prædictorũ in tertio notabili. Itẽ ſic probat̃ cõcl. quia peccatũ auertit a fine, & cõuertit ad creaturam, ergo *Con.4.*

ergo rationabile eſt, vt non deleatur, niſi per motum oppoſitum auertentem a peccato, ſiue a creatura, vt circa illã fuit peccatum & conuertentem ad Deũ.

1 Ad primum argumentum, patet ex primo notabili.

2 Ad ſecundum dicendũ, ꝙ nõ probat niſi de potentia abſoluta Dei. Et ſi dicas, ꝙ de potẽtia ordinata poteſt homo iratus remittere ſine pœna. Dicit Scot. ꝙ remiſſio Dei, non eſt per mutationem voluntatis eius, quia voluntas eius ſemper manet vniformis. Et per conſequens, ſi in æternitate vult aliquem puniendũ eſſe pro aliquo tempore, ſemper vult illud puniendum ꝓ illo tempore, niſi aliquid in creatura mutetur: non ſic aũt eſt de volũtate hominis irati, qui mutatur quo ad actũ volendi & nolendi.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ nõ quicunque actus pœnitendi ſuffic it a deletionẽ peccati, ſed oportet ꝙ ſit actus debite circunſtantionatus maxime ex circunſtantia finis.

4 Ad quartum dicendum quòd peccatum non eſt malum infinitum niſi obiectiue. Et ſic etiam dici poteſt bonum infinitum actus pœnitendi propter Deum.

Verum actus pœnitendi requiſitus ad deletionem peccati mortalis, ſit actus alicuius virtutis.

Sco.4.diſt.14.q.2. D.Tho.3.p.q.85. ar.2. Dur.4.d.14.q.1.

QVÆSTIO II.

Secundo quæritur. Verum actus pœnitẽdi requiſitus ad deletionem peccati mortalis ſit actus alicuius virtutis.

1 Arg. ꝙ non, quia pœnitere eſt paſſio, quæ de ſe non eſt laudabilis. Dicitur enim ij. Ethic. ꝙ paſſionibus non laudamur. igitur.

2 Secundo. Virtutes fuiſſent in ſtatu innocẽtiæ, & remanebunt in patria: ſed nec in innocentia, nec in patria põt eſſe pęnitẽtia, qa non eſt ibi aliquod malũ cui debeat punitio volũtaria. igitur.

3 Tertio. Actus pœnitendi non eſt act⁹ electiuus. Electio enim non eſt reſpectu impoſſibilis: ꝑteritum autem non fuiſſe eſt impoſſibile: actus autem virtutis eſt electiuus. igitur.

4 Quarto. Quia aut eſt actus virtutis acquiſitæ aut infuſæ. Non primũ, quia acquiſita poteſt manere cum peccato mortali & etiam actus eius. Actus autem pęnitentiæ non, quia delet mortale. Nec poteſt dici ſecundum, qa virtus infuſa, ſeu theologica & actus eius, hẽt immediate Deũ pro obiecto. Non ſic autẽ actus pœnitendi, ſed peccatum. igitur.

Contra eſt auctoritas Magiſtri in iiii. diſtin. xiiii. Notandũ, quòd ſicut dicit Sco. actum aliquem humanum requiri ad deletionem peccati, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo vt diſpoſitionem præuiã. Alio modo vt concomitantẽ. Primo modo ſufficit actus informis, immo ſemper eſt informis, quia ſemper eſt ſine gratia. Secundo modo vero requiritur actus formatus. Nam in illo inſtanti in quo deleť peccatum charitas ineſt.

Hoc ꝑmiſſo ponẽdæ ſunt duo decim concluſiones. Prima eſt. Pœnitere ſcđm primã ſignificationẽ poſitam in præcedenti q̃ſtione valet, ꝓut dr̃ velle vindicare peccatum

peccatum commiſſum eſt actus virtutis:patet,quia eſt actus cōformis recte rationi.Vnde in tali actu vnuſquiſque eſt miniſter Dei,ferendo ſententiā legis in ſe ipſum pro peccatis,quę cōmiſit. Tale quippe miniſteriū commiſſum eſt vnicuique.Non eſt tamē intelligendum , quòd pęnitere hoc modo ſit ſemper actus virtutis,id eſt elicitus a virtute,ſed virtutis,id eſt natus elici virtute,vel generare virtutem.

Con 2. Secunda concl.Pœnitere hoc modo , eſt actus ſpecialis virtutis:patet,quia habet ſpeciale obiectum, & ſpeciales circunſtantias,quę conueniunt actui,vt recta ratione tendenti in tale obiectum,ſcilicet finem,modum, & huiuſmodi.

Con 3. Tertia concl.Pęnitere hoc modo , non eſt actus virtutis intellectualis,patet quia eſt imperare intellectui,vt cōſideret,& voluntati,vt deteſtetur,vt patet ex præcedenti qōne. Hoc autē imperare nō cōuenit niſi volūtati.

Con.4. Quarta concl. Pœnitere hoc modo eſt actus iuſticiæ : patet, quia nō eſt actus appetitiuæ virtutis ordinātis ad ſeipſum: cuiuſmodi ſunt temperātia,& fortitudo, ergo eſt virtutis ordinantis ad alterū,cuiuſmodi eſt iuſtitia, prout in generali dicitur iuſticia virtus ordinatiua ad alterū.Vnde per pœnitentiā ordinatur homo ad ſeipsū,non niſi vt ad alterū,ſcilicet vt miniſter iudicis in reum contra legē in quam commiſſa ē ſibi auctoritas a iudice.

Con.5. Quinta concl. Pœnitere hoc modo eſt actus iuſtitię punitiuę: patet ſatis,quia idē eſt velle vindicare,& velle punire.

Sexta concl. Pœnitere ſecundum ſecundam deſcriptionem poteſt eſſe actus virtutis,patet, quia poteſt eſſe actus electiuus cōcors rectę rationi.Ratio enim recta,ſicut dictat, complacendū eſſe in bono , & honeſto:ita dictat diſplicendum eſſe in malo, & inhoneſto.

Con.7. Septima concl. Pœnitere hoc modo,non eſt actus alicuius ſpecialis virtutis,ſed poteſt eſſe cuiuſcunq; virtutis appetitiuæ:patet,quia quæcunque virtus inclinat ad cōplacendum in bono honeſto, inclinat etiam ad deteſtādum malum oppoſitum, & diſplicendum de eo.

Con.8. Octaua concl.Pœnitere tertio modo dictum poteſt eſſe actus virtutis, non vnius tantum, ſed multarum appetitiuarum.Prima pars patet , quia poteſt eſſe concors rationi rectæ. Secunda pars patet, quia per diuerſas virtutes poteſt acceptari aliud,& aliud obiectū in ordine ad quod poſſit pœna inflicta pro peccato acceptari.Si enim ex charitate amatur Deus,ex charitate poteſt acceptari pœna,in quantum eſt reductiua ad diuinam amicitiam. Et ſi ex amicitia honeſta ad ſeipſum diligit aliquis innocentiā , ex illa pōt acceptare pœnam , quę ſoluit reatum, qui infuit.

Con.9. Nona concl.Pœnitere quarto modo dictum eſt actus ſpecialis virtutis, ſcilicet patientiæ : patet ſatis de ſe.

Con.10 Decima concl.Pœnitere,vt actus vnius determinatę virtutis, nō requirit ad deletionem peccati:patet,quia ad hoc ſufficit pœnitere ſecūdū quamcunque quattuor ſignificationum prædictarum.

rum. Actus autem primus eſt iuſtitię,& vltimus patiētiæ,& duo intermedij cuiuſcunque virtutis appetitiuę.

Con.11. Vndecima concl. Ad deletionē peccati non requiritur pęnitere, vt actus cuiuſcunque virtutis, talis,vel talis indifferenter: patet, quia ſine virtute genita poteſt haberi actus æque perfectus ſecūdū oēs circunſtantias morales,ſicut virtute iam genita, quia ſecūdum perfectum dictamē intellectus de aliquo agibili pōt eſſe pfecta electio circunſtantionata oībus circunſtantiis,quæ ſit primo gñatiua virtutis. Actus autē æquę pfectus eſt, ęquæ acceptus Deo ad deletionē peccati, ergo non oportet, ꝙ actus deletiuus peccati ſit virtutis iā exiſtētis.

Con.12. Duodecima concl. Actus requiſitus ad deletionē peccati, vt diſpoſitio præuia eſt informis,requiſitus vero vt diſpō cōcomitās eſt formatus,patet ex notabili.

1 Ad primum arg.dicendum, ꝙ licet triſtitia ſit paſſio, tamē imperare eam eſt actus.

2 Ad ſecūdum dici pōt,quod in ſtatu innocentiæ non fuiſſet neceſſitas habendi virtutes, quæ ꝓ obiecto habent malum,cuiuſmodi eſt pęnitentia.Aliter dici pōt, ꝙ pœnitentia eſt habitus inclinans ad facile vindicandum in ſe reum, Beatus aūt & innocens poſſunt habere habitum prōptū vindicandi in aliū reum,ergo & in ſe,vt in alium, ſi tamē reatus ineſſet,ad aliud dicendum,quòd non eſt virtus theologica. Non enim habet Deum pro obiecto pœnitere, ergo eſt actus virtutis moralis,vt patet ex dictis,& poteſt eſſe informis. Et ſi arguatur per Aug.dicentem. Sine charitate nō pōt eſſe vera pœnitentia. *Lib. de pœnit.* Dicendū, quòd illud eſt intelligendum quantum ad finē pœnitentiæ attingendum, ſed tamen ex naturalibus poteſt præſentia innaſci,licet nō habeat fructum ſuum, niſi in vltimo inſtanti, quando eſt cum charitate.

Vtrum pœnitentia uirtus ſit tantum vnius pœna inflictiua.

Sco. 4.d.14.q.3.

QVÆSTIO III.

TErtio quæritur. Vtrū pœnitentia virtus ſit tantū vnius pœnæ inflictiua?

Arguitur ꝙ ſic,quia infligit pœnā,vt ordinatiuā culpę vnius autem culpæ eſt vna pœna ordinatiua, ſicut vnius deordinationis eſt vna reordinatio,igitur. 1

Contra. Iohel.3.Scindite corda ueſtra,&c.Iac.vlt. Confitemini alterutrum peccata ueſtra. Et Matth. 3. Facite fructus dignus pœnitentiæ. *Ioelis.3. Iac. vl. Mat.3.* Notandū, quòd pœnitentia poteſt habere duplicem regulā,vt dicit Scotus. Vnam habet regulā non naturaliter notā, ſcilicet,quòd Peccatum eſt deteſtandum tanq̄ malum, & rectitudini contrarium. Aliam habet regulam nō naturaliter notam, ſed ex reuelatione,puta, qđ peccatum eſt deteſtandum inquantum offenſiuum Dei,uel impeditiuum gratiæ,& gloriæ, vel inductiuum pœnæ ęternæ, quæ omnia non ſunt creaturę naturaliter nota.

Con.1. Hoc præmiſſo, ponendæ ſunt duę conclu.Prima eſt.Secundum regulam naturaliter notam pœnitentia

tentia eſt tantum vnius pœnæ inflictiua pro peccato:patet,quia eſt tantum inflictiua mẽtalis triſtitię:quę nata eſt,ſequi in appetitu paſſibili ad diſplicentiam de peccato. Ex quo patet, quòd hoc intelligitur de pęnitẽtia primo, vel ſecundo modo dicta, videlicet vindicatiua, vel deteſtatiua, quia acceptatiua, & ſupportatiua non infligunt triſtitiam, vel pęnã,ſed magis eã pręſupponũt.

Con.2. Secunda concluſio. Pœnitentia vt habens regulam reuelatione notam eſt plurium pęnarum inflictiua pro vno peccato:patet, quia tot eſt inflictiua pœnarum, quot ſunt reuelatæ per ſcripturã ſufficere ad peccatum expiandũ. Et ſi arguatur,quòd pœnitentia eſt uirtus naturaliter acquiſibilis,ergo non habet regulam ſupernaturaliter notam. Dicendum,quòd non valet conſequẽtia:ſic enim eſt de paupertate,& virginitate, & obedientia euangelica, quòd enim omnia temporalia ſint abiiciẽda propter Deũ, & omnes carnales delitiæ, & quod in omnibus ſit homini obediendum propter Deum, non eſt naturaliter notum, ſed ex reuelatione tantum,& tamen iſtæ ſunt virtutes naturaliter acquiſibiles ſuppoſita notitia ſuarum regularum.

1 Ad argu.dicendum, quòd pœna ordinans peccatum ſecundũ ſe, poteſt eſſe vna vnius, ſed ordinans in ordine ad illum, quẽ offendit, culpa eſt multiplex ſecundum voluntatem illius offenſi.

Vtrum per ſacramentum pœnitentiæ deleatur culpa.

Sco.4.d.14.q.4.Thom.3.p. q.86.ar.4.

QVÆSTIO IIII.

Qvarto quęritur. Vtrum per ſacramentum pœnitentiæ deleatur culpa.

Arguitur quòd non, quia dicitur in Pſal. Dixi confitebor, &c. Vbi dicit Caſſiod. Magna pietas Dei ad ſolam promiſſionem peccatũ dimittit,votum.n.pro operatione iudicatur. 1

Secundo. Dicit Auguſti. ſuper Iohan.Nemo poteſt confiteri,niſi ſuſcitatus.Et hoc probat tripliciter.Primo, quia prius eſt ſuſcitatus Lazarus, quàm de monumento eductus. Secundo per illud Eccleſiaſtici 17. A mortuo velut qui non eſt, perit cõfeſſio. Tertio per illud Pſalm.Nunquid medici ſuſcitabunt, & confitebuntur tibi. 2 *Aug.ſu per Ioã* *Eccl.17*

Tertio. Si per ſacramentum pęnitẽtiæ dimittitur peccatum, cũ ſacerdos miniſtrat ſacramentũ,requireretꝰ ꝙ ſacerdos dimitteret peccatũ, ſed hoc eſt falſũ. Vnde di.Hier.ſuper Mat.16.Tibi dabo claues,&c. hunc locum nõ intelligentes quidã,accipiunt de ſupercilio Phariſæorum,vel damnare innoxios, vel ſoluere ſe putant noxios, cum apud Deum non ſententia ſacerdotis, ſed reorum vita quæratur. Et huius probationem innuiꝫ ſubdens in Leuitico ſe oſtendere ſacerdotibus leproſi iubentur, quos illi non faciunt leproſos,vel mundos, ſed dixerunt, qui mundi ſunt, & immundi ita & hic. 3 *Hier.ſu per Ma tha.16*

at.16 Contra. Mat. 16. Quodcunque
n.20. ſolueri, &c. Et Ioan. 20. Quorum remiſeritis peccata, &c. Primo notãdum, ꝙ Sco. ponit talem rationem pœnitentię. Pœnitentia eſt abſolutio hominis pœnitẽtis facta certis verbis cum debita intentione prolatis a ſacerdote iuriſdictionem habente ex inſtitutione diuina, efficaciter ſignificãtibus abſolutionem animæ a peccato. Notãter dicitur iuriſdictionẽ habente, quia ſententia a non ſuo iudice lata non ualet. Poteſt autem hoc ſacr̄m a ſolo ſacerdote diſpenſari. Sicut habetur extra de ſum. Trin. & fi. ca. Vnde confeſſio facta laico, nihil valet virtute operis operati, nec illa reue-
.d. 18. latio eſt ſacramentalis. Secundo
ap.6. notandum, ꝙ opinio Magiſtri vr̄ eſſe, quòd in ſoluendis culpis, & retinẽdis, ita operatur ſacerdos euangelicus, ſicut olim ſacerdos legalis in illis, qui erant contaminati lepra, quæ peccatũ ſignificat, & adducit dictum Hieron. quod premiſſum eſt. Sed iſtud vr̄ nimis derogare ſacramento pœnitentiæ. Nam ſm̄ hoc per ſacramentum pœnitentię nunq̃ deleretur peccatum, ſequeretur ẽt, ꝙ ſacramentum pœnitentiæ nũq̃ poſſet eſſe ſecunda tabula, quia non liberaret naufragium a periculo ſubmerſionis. Dicẽdum igitur, ꝙ ita Deus requirit diſpoſitionem de congruo, vt peccatori conferat gratiam, & hoc non vt alliget potentiam ſuam ſacramẽtis, vt tñ ſine illa diſpoſitione pœnitentia, quæ ſufficeret, conferat per ſacramentum gratiam. Et hoc eſt maioris miſericordiæ duplicem viã inſtituere, per quã iuſtificetur peccator, q̃ ipſum ad vnam viam arctare, ſicut etiam adultus præuiam gratiam delentem originalẽ habere poteſt duplici via, ſ. ex bono motu diſponẽte de congruo, & ex ſuſceptione baptiſmi, ita in propoſito. Non ſolum ergo attritus per aliquod tempus vſque ad certum inſtãns in vltimo inſtanti recipit gratiã tanq̃ per virtutem meriti de cõgruo, ſed ẽt non habens talem actum, qui ſufficiat ad meritum de congruo, ſed habens tantummodo voluntatem recipiendi ſacramentum Eccleſiæ ſine obice peccati mortalis actuali parum tamen attritus, licet attritione nõ ſufficiente ad meritum de congruo ſuſcipit non ex merito, ſed ex pacto diuino effectum illius ſacramenti. Tertio notandum ſicut dicit Sco. quòd illa affirmatiua eſt vera, ſicut ſacerdos legalis oſtendebat leproſos mundatos, ſic ſacerdos euangelicus peccatores iuſtificatos, ſed negatiua, ſ. ꝙ non aliter ſe habet ſacerdos euãgelicus ad leproſos ſpiritualiter, q̃ legalis ad leproſos corporaliter falſa eſt. Et ratio huius eſt, quia non dedit Deus in lege ueteri aliquam purificationẽ, cui miniſtrate a miniſtro idoneo aſſiſteret regulariter ad mundandum lepram corporalem. Dedit autem in lege noua ſacramentũ, cui ex pacto regulariter aſſiſtit ad mundandam lepram ſpiritualem, niſi ſit obex contrarię voluntatis.

His pręmiſſis, ponenda eſt ta- Con. 1.
lis concl. Per ſacramentũ pœnitentiæ regulariter deletur culpa, & cõfert gratia, patet ex dictis.

Ad primum arg. cõcedendum 2
eſt, ꝙ quandoq; ante ſuſceptionem

nem ſacramenti dimittitur pec catum, nec tñ ſequitur, ꝙ per ſacramentum dimitti non poſſit, quia & ſi illa alia dimiſſio qñq; non aſſit, iſta non deficit, quę minus requirit, vt patet.

2 Ad ſecundum dicendum, ꝙ Aug. loquitur de confeſſione laudis, & non fraudis, ſiue peccati. Dicendũ tñ, ꝙ ante perceptionẽ dignam pœnitentiæ, oportet ſuſcitari, uel ſimpliciter. Et tunc ꝑ pœnitentiæ ſacramentum nõ delétur peccatum. Sed gratia, quæ infuit augetur, vel ſuſcitari ſm quid. ſ. vt habeat aliquam diſplicentiam de peccato, & propoſitũ cauendi de cetero, & velit ſuſcipere ſacr̃m pœnitentię, in quo attritio fit contritio. Et tunc per ſacramentũ ſimpliciter ſuſcitat a peccato, & confertur gratia. Cũ aũt arguitur de Lazaro, dicendũ, ꝙ reus obligatur debito pœnæ æternæ, quo vinculo ſoluto, obligandus eſt ad pœnã temporalẽ. Prius autem ſuſcitatur, q̃ obligatio prima commutetur in ſecundã, vel quod verius eſt, prius ſuſcitatur, quàm ſoluatur a ſecunda obligatione.

3 Ad vltimum dicendum, quòd miniſtrans ſacramentũ dicit cauſare effectũ ſacramenti non principaliter, ſed miſterialiter, quia aliquid facit, ad quod ſecundum pactionem Dei regulariter ſequitur effectus ſacramenti.

Vtrum cuilibet peccato mortali correſpondeat propria ſatisfactio.

Sco. 4. d. 15. q. 1.

QVinto quæritur. Vtrum cuilibet peccato mortali correſpondeat propria ſatisfactio?

Arguitur quòd non, quia tunc poſſet ſatisfieri de vno non ſatiſfaciendo, de alio, quod eſt falſum. 1

Item contritio quandoque eſt tanta, ꝙ totam pœnam delet, ergo poteſt eſſe communis ſatiſfactio pro quocunque. 2

Contra. Satisfactio eſt ſolutio pœnæ & determinatę culpæ correſpondet propria pœna eius reordinatiua. Item Apoc. 18. dicit. Quantum glorificauit ſe, & in delitiis fuit: tantum date ei tormentum, & luctum. Primo notã dum, quòd ſicut dicit Sco. Satisfactio vno modo accipitur generaliter, & alio modo ſtrictè, & propriè. Satisfactio aũt generaliter ſũpta eſt redditio voluntaria equiualentis alias indebiti. Notãter dicitur voluntaria, quia ſi eſſet inuoluntaria, non eſſet ſatiſfactio, ſed ſatiſpaſſio. Notanter ẽt dicitur alias indebiti, quia ſi eſſet alias debitum non ſatisfaceret pro iſto, quia iam non eſſet correſpondens iſti ſecundum iuſtitia, ſed alij. Iſta autem ratio ſatiſfactionis cõis eſt ad contractus, & obligationes quaſcunq;. Hoc. n. modo recipiens beneficium poteſt benefactori ſatisfacere, & dilectus diligẽti dilectionem æqualem recompenſando. Et ita de aliis multis. Secundo notandum, quòd aliqui dixerunt non eſſe poſſibile homini ſatisfacere Deo pro peccato, quia p peccatum aufertur honor Deo debitus. Nihil autem equiualens honori Dei poteſt reddi ſibi a nobis. Sed contra hoc arguit

Scotus, quia ſatisfactio eſt redditio æquiualentis pro ęquiualenti, ſed quantum malum fuit peccatum auertens a Deo, tantum bonum eſt conuerſio ad Deum ex charitate, quãtum etiam bonũ natum fuit in eſſe actui meo, tantũ bonum, & non plus abſtulit peccatum meum, & tantum bonum ineſſe poteſt actui meo, ergo per ipſum omnino redditur ęquiualens. Si dicas, quod actus bonus non poteſt eſſe ſic ęquiualens, niſi ex gratia, ſed prima gratia non daretur peccatori, niſi ex paſſione Chriſti, propter quod etiam dicunt aliqui, quòd non poteſt peccator ſatisfacere, niſi virtute paſſionis Chriſti. Contra. Paſſio Chriſti fuit bonum finitũ & accepta ſecundum totam rationem meriti in ea alias non eſſet bonum creatum, ergo non acceptatur a Deo infinite ex parte obiecti, ergo etiam poſita paſſione Chriſti non poſſet fieri ſatisfactio ſi infinitas in peccato prohiberet ſatisfactionem poſſibilem. Poteſt ergo dici, quòd de potentia abſoluta poteſt Deus dare gratiam peccatori poſt attritionẽ, per quam attritio fieret contritio, & per actum illum redentem Deo æquiualens illi bono, quod peccatum aſtulit, fieret ſatisfactio. Poſſet enim actus iſte aliàs indebitus, quia licet quicquid poſſumus debeamus Deo, tamen ex miſericordia ſua conſiderans noſtrã fragilitatem noluit nos regulariter obligari, niſi ad Decalogum. De potentia tamen ordinata diſpoſuit Deus non dare peccatori gratiam, niſi in virtute meriti illius, qui erat ſine peccato, ſine qua gratia nõ poteſt eſſe ſatisfactio, quia nec æquiualens aliquo modo, nec ſimpliciter, nec in diuina acceptatione. Tertio notandum, ꝙ ſatisfactio hoc modo ſumpta magis conſiſtit in actibus pœnalibus, vel paſſionibus voluntarijs, quàm in alijs, licet quandoque poſſit per aliquem bonum actum non pœnalem ſatisfieri, quia poteſt Deus actum magnũ charitatis accipere, & acceptare pro punitione debita vni culpæ. Iſti autem actus pęnales, vel paſſiones voluntariè in genere reducuntur ad actum interiorem diſplicentiæ, vel paſſionem triſtitię, & ad actum exteriorem confitendi proprium peccatum, quod eſt valde pœnale, vel paſſionem concomitantem, ſcilicet verecundiam, & ad actum ſimpliciter exteriorem, vel paſſionem, ſcilicet macerando carnem, quod pertinet ad ieiuniũ, vel eleuando mẽtem ad Deum, quod fit per orationem, vel temporalia erogando, quod fit per eleemoſinam. Quarto notandum, ꝙ ſatisfactio ſtrictè ſumpta (vt dicit Scotus) eſt operatio exterior laborioſa, voluntariè ſumpta ad puniendum peccatũ commiſſum a ſe, & hoc ad placãdum diuinam offenſam. Iſtud autem eſt multũ ſtrictus, quàm ſatisfactio primo modo, quia illa poteſt conſiſtere in actu pœnali, vel paſſione voluntaria interiori, vel exteriori. Satisfactio autem propriè dicta, non conſiſtit, niſi in his tribus, ſcilicet ieiunio, oratione, & eleemoſina, vel in paſſionibus voluntarijs concomitantibus iſta

tria

tria difficilia.

Con.1. His præmiſſis ponendæ ſunt quinque cõcluſiones. Prima eſt: Loquendo de ſatisfactione generaliter dicta cuilibet peccato nõ correſpondet ſatisfactio ꝓpria, ideſt determinatã ſecundum ſpeciem, aut numerum: patet, quia cõmuniter correſpondere poteſt huic peccato, & illi, & quòd non ſecundum ſpeciem: patet, quia contritio poteſt correſpondere huic, & illi, & illa eſt eadem ſecundum ſpeciem maximè ſi peccata ſunt eadem ſecundum ſpeciem, quòd autem non ſecundũ numerum: patet, quia contritio de pluribus in generali poteſt, ſimul correſpondere vna pluribus, ſed tunc oportet ad hoc, ꝙ ſit ſatisfactio totalis, quòd aliquid eius ſufficiat pro vno peccato, & aliquid pro alio. Aliquid inquam non de partibus integralibus in actu, ſed de gradibus intentionis poſſunt etiam plures ſatisfactiones, vel totales, vel partiales correſpondere vni peccato. Patet, ergo quòd non cuicunque peccato correſpondet propria ſatisfactio, quæ ſcilicet nulli, alij correſpõdeat, nec aliqua, alia iſti: ſed cuilibet peccato correſpondet ſatisfactio pro tunc propria, vel vt in ſe diſtincta, vel vt aliquid virtualiter incluſum in tali ſatisfactione.

Con.2. Secũda cõcluſio. Nõ põt pcõr ſatisfacere Deo de vno pcõ ipſo remanente in alio patet, qa totalis ſatisfactio reconciliat ſatisfacientem ei, quẽ offendit. vel, ergo ei eſt implacabilis, quod eſſet cõtra miſericordiam, vel ſi placabilis per nihil magis placari poteſt, quàm per ſatisfactionẽ hoc modo dictã. Sed impoſſibile eſt aliquẽ reconcialiari Deo, & tamen remanere in aliquo peccato mortali. igit. Verum eſt tamen, quòd dũ actu ſatisfacit de vno, nõ oportet ſemper ipſum actu ſatisfacere pro alio, immo põt ſatisfactio huic ꝓpria ſeparari a ſatisfactione propria alteri, quantũ ad effectũ, licet non quantum ad effectum ſaltem in habitu.

Con.3. Tertia concluſio. Loquendo de ſatisfactione, ſtrictè ſumpta peccatis in genere diſtinctis correſpondent de congruo propriè ſatisfactiones in genere, ſcilicet peccato carnis, maceratio, carnis peccato ſuperbiæ, oratio, quæ humiliat ſpiritũ, & peccato cupiditatis erogatio elemoſinarũ. Ratio eſt propter maiorem correſpondentiam pœnæ ad culpã.

Con.4. Quarta concluſio. In caſibus ſpecialibus non neceſſario, vel etiam de congruo cuicũque peccato correſpondet propria ſatisfactio: patet, quia pauperi qui ſuratus eſt non competit dare eleemoſinas: ideo congruum eſt pro tũc aliquid, aliud ſibi imponere. Et ſic in alijs caſibus. Vel etiam ſi omnino nullã ſatisfactionem velit peccator recipere: & tamẽ dicit ſe habere diſplicentiam de peccato, & propoſitum non recidiuandi, abſoluendus eſt, ne cadat in deſperationem, & nunciãda eſt ſibi ſatisfactio, quæ eſſet pro peccatis agenda, & quòd eã in ſe, vel æquivalentem ſtudeat adimplere, alioquin ſoluet ad plenum in purgatorio.

Con.5. Quinta cõclu. Loquendo de ſatisfactione exteriori, poteſt quis ſatisfacere pro vno peccato ipſo remanente in alio. Probat Scot.

 quia

quia qui ſemel pœnituit, & rece
pit ſatiſfactionē condignā qñq;
recidiuat antequàm impleat illā
ſatiſfactionē. Et tunc implendo
illam ſatiſfactionē ſatiſfacit pro
peccato pro quo fuit iniunctum
cùm ſoluat, quod iniunctū eſt ei
ab eccleſia; igitur. Verū eſt tñ, ꝙ
talis nō eſt ſatiſfactio placati-
ua, ſiue reconciliatiua, ſed tamē
eſt acquietatiua, quòd patet ex
actibus humanis; quia ſi offenſę
in regē reſpondet præciſe ſm le-
gem abſciſio manus ſi iſti etiam
inuito abſcinditur manus ſatis
patitur, & tunc ſufficit regi, nec
debet pœnā vlteriorem exigere.
Et tñ non recipit eum in grãm.
Ex dictis videtur ſequi, ꝙ ſi ta-
lis propter nouum peccatum in
quo recidiuat dānaret antequā
compleuiſſet pœnā ſibi impoſi-
tam, puniretur in inferno tēpo-
raliter pœna correſpōdente illi,
quæ non fuit hic ſoluta, ſicut &
moriēs in veniali ſimul cū mor-
tali, nō puniretur ęternaliter pro
veniali, vt inferius dicetur.

1 Ad primū arg. patet ex dictis.

2 Ad ſecundum dicendū, ꝙ con
tritio includit aliquam ſatiſfa-
ctionem ſaltem in voto, & licet
contritio intenſa, quandoq; ſuf-
ficiat pro tota pœna, tamen re-
gulariter contritio non eſt, niſi
ſatiſfactio partialis.

1 Ad primū in oppoſitum con-
cedendum eſt, quòd aliqua pœ-
na correſpondeat æquiualenter
iſti culpæ, vt pœna diſtincta in
ſe, vel pœna virtualiter conten-
ta in alia pœna, & ita eſt ſatiſfa-
ctio propria iſti, vel actualis, vel
virtualis: ſic inquam propria,
quòd nulla nunc correſpondet
loquēdo de ſatiſfactione totali,
licet alia poſſit correſpondere.

Ad auctoritatē Apoſt. dicen- a
dum, ꝙ loquitur de pœna dāna-
torum, vbi valde præciſe com-
menſuratur pœna culpæ, ſed nō
ſic eſt de pœna pœnitentiali.

Utrum iniuſte retinens rem alienam poſſit vere pœnitere abſq; reſtitutione.

Scot. 4. d. 15. q. 2.

SExto quęritur. Vtrum iniu-
ſte retinens rem alienam,
poſſit vere pœnitere abſque re-
ſtitutione.

Arguitur, quòd ſic, quia reſti- 1
tutio nihil eſt pœnitentię. Non
enim contritio: nec confeſſio:
nec ſatiſfactio. Satiſfactio enim
eſt redditio alicuius alias inde-
biti. Reſtitutio autem alias de-
biti. Si enim homo non peccaſ-
ſet, & haberet rem alienam te-
neretur illam reſtituere.

Secundo. Nullus tenetur ad 2
impoſſibile, ſed quandoque im-
poſſibile eſt alienum reſtituere
illi, cuius eſt, puta quando neſci-
tur cuius ſit; igitur.

Tertio. Bonū cōe eſt preferen- 3
dum bono particulari, vt dicit. j.
Ethicorū; ſed poſſibile eſt reſti-
tutionē faciendā Petro eſſe dā-
noſam Paulo reſtituēti, & in hoc
magis dānoſa reipublicę, qa Pau
lus eſt magis neceſſarius reipu-
blicę, quàm Petrus, ergo in hoc
caſu non tenetur reſtituere.

Quarto. Quilibet tenetur ma 4
gis diligere ſe, quàm proximū, er
go quando reſtitutio eſt ſibiipſi
damnoſa, vt ſi eſt in extrema ne
ceſſita-

ceſſitate tenetur ſibi magis illud retinere, ꝙ alij reſtituere.

Quinto. Adultera cõcipiẽte ex adultero, filius putatiuus mariti defraudat verum hæredem hæreditate, & tñ non tenetur ſibi hęreditatem reſtituere, quia non poſſet ſine diffamatione ſui, ad quam nullus tenetur, & ſequeretur forte vxoricidium ſi maritus ſciret crimen: igitur.

Cõtra. Argu. ad Macedonium quãdiu res propter quã peccatũ eſt nõ redditur, ſi reddi põt, non agitur pœnitentia, ſed fingitur, cauſa. 14. q. 6. Si res. Non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Primo notandum, ꝙ hic ſupponẽda ſunt ea, quę ſuperius in tertio tractatu; vbi quærebatur de fraudulentiis, & vſuris dicta ſunt de diſtinctione dominiorum. & de tranſactionibus rerum, qualiter iuſte, aut iniuſte fiant. Et vltra illas iniuſtitias partiales in contractibus, vel cõmutationibus: de quibus ibi dictũ eſt, eſt vna iniuſtitia generalis, qñ quis vſurpat rem alienam dño ſimpliciter inuito, & hoc tam dño proximo, quàm remoto. ſ. legiſlatore, qui prohibet illam rem occupari, ſicut in furto, & rapina, & huiuſmodi: Et iſta iniuſtitia eſt manifeſtior quacunq; alia. Secundo notandũ, ꝙ ſicut dicit Scot. hæc eſt cõis maxima. Quicunq; abſtulit, vel detinet alienũ, tenetur reſtituere. Contingit autem auferre alienum, aut detinere multipliciter. Pro cuius declaratione notandi ſunt iſti duo verſus. Iuſſio, conſiliũ, conſenſus, palpo, recurſus, participans, mutus, nõ obſtans, non manifeſtans. Auferre. n. põt aliquis, vt cauſa ſuperior. ſ. præcipiendo, vel vt cã proxima immediate auferens, vel vt cauſa coadiuuans, vt ſocius in auferẽdo: vel vt inducens ſi cõſulit, vel fauet, vel adulatur tali conſilio, fauore, vel adulatione ꝑ quã fit ablatio, & ſine qua nõ fieret. Cõſimiliter de detinente, qui imediate detinet, vel cuius imperio detinetur poſitiue, vel priuatiue, ſiue interpretatiue, vt videlicet, qa nõ facit reſtitui, cũ hoc ex officio ſibi competat, vel auxiliũ ſeu fauorem præbendo, vel ſi taceat requiſitus in iudicio, vbi poſſet ſententialiter res reſtitui domino ſuo: & tñ dicendo veritatẽ nõ immineret ſibi periculum ſtatus, vel perſonæ. Vnde breuiter omnis obligatio ad reſtitutionẽ reducitur ad auferre, vel detinere, & hoc vel vt cauſa principalis, vel vt proxima, vel vt coadiuuans, vel vt inducens, vel non impediens qñ eius impedimentum eſſet ad bonum reip. & ſine periculo perſonę. Et reducuntur omnia iſta ad conſenſum efficacem verũ, vel interpretatiuum. Quilibet ergo oĩum iſtorũ tenetur ad reſtitutionem inſolidum: ſed vno reſtituente, alij liberantur a debito in cõparatione ad illum damnificatum. Tñ tenẽtur pro rata portionis, quæ eos contingit illi, qui pro omnibus ſatiſfecerit. Tertio notandum, quòd non ſolũ reſtituenda eſt res ablãta, vel vſus eius, ſed etiam tenetur auferens, vel detinens ad intereſſe, & dãnũ reddendum. Ac etiam ad fructum perceptum dare, ſi res erat fructifera, ſed non fructum eius, qui prouenit ex induſtria eius, qui vtitur illa re: vt

dicit

dicit Scot. Quarto notandũ ſm eundẽ Sco. cui facienda eſt reſtitutio, videlicet dãnificato, ſi tñ ſit poſſibile: puta ſi nouit eum, & ſi hẽt eũ pręſentẽ, vel habere põt. Et ſi ſibi mittatᷣ ſine maiori incõmodo, quàm id quod mittẽdũ eſt eſſet vtile ei cui mittitur. Et intelligẽdũ eſt de ipſo, vel de aliquibus eius ꝓpinquis, ſi mortuus eſt, vel abſens, quia præſumitur lege naturæ, ꝙ magis vellit reſtitutionẽ fieri propinquis ſuis. In duobus ergo caſibus, nec ſibi, nec ſuis eſt reſtituẽdum: vt pote ſi neſcitur cui, vel ſcito, cui tamen eo mortuo, neſciunt eius propinqui. In alio aũt caſu ſi maiores ſumptus eſſet ponendi immittendo, quàm illud valeat illi cui mittitur, nec ſperatur quandoque haberi pręſentia perſonæ. Et ſi quæras in iſtis caſibus cui eſt reſtituendũ. Dicẽdũ, ꝙ pauperibus. Cui enim non põt reddi tẽporaliter, reddatur ſpiritualiter. Redditio autem ſpiritualis fit maxime tradẽdo pauperibus pro il'o. Quinto notandũ quando facienda eſt reſtitutio. Dicendum cum Sco. ꝙ nõ licet aliquo tempore retinere alienum inuito domino, id eſt, nolente, & ſecundũ rectã rõnem nolle debente, & ſic regulariter reſtitutio ẽ, ſtatim facienda, ſicut ſtatim ceſſandum eſt ab actu cuiuſcunque peccati. Quãdoq; tñ in aliqbus caſibus licet differre reſtitutionẽ exteriorẽ, poſita tamẽ interiori voluntate reſtituendi, dum occurrant circunſtantiæ oportunæ, huiuſmodi autem caſus vniuerſaliter cõtinẽtur ſub hac maxima. Licet detinere rem alienam, quãdo ille cuius eſt dẽt velle rationabiliter eam detineri: puta quãdo eſt in pręiudiciũ cõmunitatis, vel etiã ipſius recipiẽtis. Debet.n. velle bonum ſuum, & bonum commune. Quando etiã eſſet in præiudicium, & infamiam reſtituẽtis. magis enim debet velle famam proximi quã cauere modicum incõmodum, vel forte nullum in illa dilatione reſtituendi. Et ſi inſtetur ꝙ non tenere alienũ eſt actus præcepti negatiui, ergo ad hoc tenetur quilibet ſemper, & pro ſemper. Dicendum ꝙ quando quis habet voluntatẽ reſtituendi pro tempore opportuno ex tunc nõ tenet alienũ inuito domino ſimpliciter, ſed domino volente, & ſi nõ actu elicito, tamẽ actu debito, quia debet velle, ꝙ qui ſuũ habet teneat quouſq; poſſit opportune reddere. Eſt alius caſus ſpecialis, quãdo videlicet ablatio fuit occulta: tunc.n. non tenetur ablator ſe prodere, nec per conſequens per ſeipſum reſtituere, ſed per aliam perſonam ſecretam & fidelem. Alius etiam eſt caſus quando eſt impotens reddere, tunc enim non tenetur, ſed tenetur poſtquam peruenerit ad pinguiorem fortunam.

His pmiſſis, ponẽdę ſunt tres Con.I.
concluſiones. Prima eſt. Neceſſario faciẽda eſt reſtitutio. Probat Sco. quia ſicut auferre alienũ eſt peccatum mortale, ita & tenere alienũ, ergo ſicut neceſſariũ eſt ſeruare præcepta negatiua, ita etiã neceſſarium eſt non tenere alienum inuito dõmino. Et per conſequens, vel actu oportet ſtatim reddere, vel ſtatim velle reddere cum fuerit opportunitas.

Secunda concl. Reſtitutio nõ Con.2.
eſt

eſt pars ſatisfactionis, neq; generaliter accepte neq; ſtricte. Patet primū, quia ſatisfactio generaliter accepta reddit æquiualens ei in quem peccatū eſt cōmiſſum: non ſic autem reſtō, quia abſque omni redditione pro peccato poſſet proximo reſtitui quod ſuum eſt. Secundum patet quia reſtō requirit ante oēm partem pœnitētiæ ſicut ceſſatio ab actu peccati. Sed ſatisfactio ſtricte ſumpta ſequitur alias partes pęnitentiæ, ſcilicet contritionē & confeſſionem vt iniuncta eſt a ſacerdote. Reſtō autē non iniungitur a ſacerdote ſed a lege diuina.

Con.3. Tertia concluſio. Quicunq; iniuſte abſtulit vel detinet rē alienā, vere pœnitere non pōt abſq; reſtitutione, patet ex dictis.

1 Ad primum argumentū dicendū ꝙ licet reſtitutio nō ſit pars pœnitentiæ, tñ neceſſario præcedit pœnitētiam ſicut ceſſatio ab actu peccandi.

2 Ad ſecundum, patet ex dictis. Ad hoc autem quod adducitur de neſcientia domini rei inuentæ, dicendum cum Sco. quòd res inuenta debet alicui perſonæ publicę tradi cuſtodiēda, & in locis publicis proclamari, vt ſic dominus qui amiſit eam poſſit ad eā pertingere. Si autem poſt talem proclamationē nullus appareat dominus: tunc res inuenta diſtribuenda eſt pauperibus.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ ſi perſona occupans rem alienam, ſit multum neceſſaria reipublice & ſit in neceſſitate arta & alia pſona cui res debetur. ſimiliter tūc argumentum habet aliquā euidētiam. Sed ſi illud iniuſte detentū a perſona multum neceſſaria reipublicæ, non ſit ſibi neceſſarium ſimpliciter, ſed tantū ad ſeruandum ſtatum ſuum ſolennē dicendum, ꝙ non licet alicui ſtatum ſuum ſolennem tenere de bonis alterius, nec tantum valet reipublice ſtatus ſolennis iſtius, quem tenet per non reſtitutionē quantum valet fidelitas eius, & iuſtitia communis.

Ad quartum dicendum, ꝙ ſi 4 detinens eſt in extrema neceſſitate: non autem ille cuius res eſt tunc ſicut dicit Sco. iſta res fit illius detinentis iure politico. Si aūt vterq; eſt in extrema neceſſitate, ſi prius deuenerit Dñs ad illam neceſſitatē, quàm detinens, oportet rem reddi dño duplici iure. Tum quia prius ſuum. Tum quia iam ex iſta neceſſitate factū eſt ſuum. Si vero prius deuenit detinens factū eſt ſuum: & Dño poſtea deuenienti ad iſtam neceſſitatem, non debet reddi: qa ceſſauit dñium illius in re iſta & facta eſt alterius iure politico. Si autem ambo ſimul deueniāt debet res reddi Dño: quia ille nunquam decidit a dominio. Et cū arguitur, ꝙ magis debet quis ſe diligere, quam proximum. Dicēdum ꝙ magis debet diligere vitam ſuam ordinante, vt eſt diligibilis ad vitam ęternam, quod nō poteſt fieri niſi reſtituendo vnicuiq; quod ſuum eſt. Sed forte quæris ſi poſt extremam neceſſitatē deueniat detētor ad pinguiorem fortunam, nunquid tenetur reſtituere. Dicendum cū Scot. quòd ſi ante extremam neceſſitatem rem illam occupauit per extremam quidem neceſſitatem aduenientem, obligatio reddendi eſt ſopita: ſed non extincta: immo

immo tenetur poſtea veniens ad pinguiorem fortunam reddere æquiualens. Sed ſi nõ ante extremam neceſſitatem occupauit: tunc iuſte occupauit etiam rem ſuam, nec ad aliquam tenetur reſtitutionem.

5 Ad aliud omiſſis varijs modis dicendi dicendum cum Scoto, ꝙ mulier nõ debet ſe exponere periculo diffamationis, vel mortis, vel diſcordiæ, quæ vt in pluribus eſſent euentura propter incertũ bonum hęreditatis reſtituẽdæ. Dicit igitur Sco. ꝙ mulier debet laborare quantum in ſe eſt, non exponendo ſe diffamationi, ſed ex alijs cauſis honeſtis, vt hæreditas reddatur vero hæredi: filiũ ſpurium quantum poteſt inducẽdo, vt dimittat hæreditatẽ. Vnus modus honeſtus eſt, vt intret religionem. Alius vt fiat clericus, & recipiat eccleſiaſtica beneficia, & his quaſi ſufficientibus cõtẽtus hæreditatem dimittat alij fratri. Si autem per nullam honeſtam perſuaſionẽ poteſt mater flectere cor filij ſpurij, non videtur, quòd debeat ſe prodere illi ſpurio, quia non eſt certa, ꝙ talis ſic imperſuaſibilis in alijs honeſtis, propter illud flecteretur: immo forte tenacius teneret cõcipiens infamationẽ ſui. Tunc ergo debet mulier aliunde laborare reſtitutionem fieri vero hære di quantum poteſt, ſecundũ correſpondentiam iuſtitiæ. Nec dico, ꝙ teneatur ad reſtituendum æquiualens toti hæreditati: nam multum diſtat inter habere, & prope eſſe. Iſte nunquã habuit hęreditatem: licet prope fuerit ſecũdum iuſtitiam.

Vtrum damnificans aliquem in bonis perſonæ, vel famæ, reſtituere teneatur. &c.

Scot. 4. d. 15. q. 3. & 4.

QVEASTIO VII.

Septimo quæritur. Vtrum dãnificans alium in bonis perſonæ, vel famæ reſtituere teneat̃ ad hoc, ꝙ poſſit vere pęnitere?

Arg. ꝙ non, quia nullus tenet̃ ad impoſſibile: ſed damnificans in bonis animæ, non põt reddere bonũ ſpirituale æquiualens: ſimiliter nec dãnificans in corpore auferendo membrũ, vel occidendo reddere põt æquiualens: igit̃. 1

Secundo. Retrahens aliquem a religione damnificat illum ſpiritualiter: etiam damnificat religionem, & tamen non tenetur ad reſtitutionem, quia non poteſt: igitur. 2

Tertio. Extra de calumniatoribus. c. j. & ij. Infamis eſt denunciator, vel accuſator falſi criminis: ergo negans verũ crimẽ ſibi impoſitum iniuſte infamat accuſantem: quia oſtendit eum accuſatorẽ falſi criminis, & tñ ille negans tale crimẽ ſibi impoſitum, nõ tenet̃ reſtituer̃ accuſanti: igit̃. 3

Quarto. Quilibet debet magis zelare pro fama propria, q̃ pro aliena: ſed accuſatus in publico de crimine occulto, non põt famam ſuam cuſtodire illęſam, niſi indirecte alium diffamãdo, negando ſcilicet crimen ſibi impoſitum: & ita denotando eum delatorem falſi criminis: ergo iſte ſecũdum rectam rationem tenetur illum diffamare: licet indirecte, 4

&c,

cte, & per conſequens non tenet reſtituere: quia in primo actu non egit iniuſte.

Ad Macedon. epiſt. 11. Contra dicit Aug. Non dimittit peccatum, niſi reſtituat ablatum: ſi reſtitui poteſt. Primò notandum, quod ſicut dicit Sco. nullus pōt in bonis naturalibus animæ alium dãnificare cum ſint incorruptibilia: ſed bene in bonis moris acquiſitis, vel acquirẽdis Non quidem directe damnificando, quia peccatum adeo eſt voluntarium, ꝙ ſi non eſt voluntarium, non eſt peccatum, ſecundum Augu. de vera religione: ergo ſola voluntate propria poteſt aliquis ſic dãmnificari. Sed pōt aliquis alium indirecte damnificare, inducendo eum ad actus vitioſos: & tunc tenet modo ſibi poſſibili reſtituere, inducẽdo eũ efficaciter ad pęnitentiam, & ad actus virtuoſos: & ſi ſola inductio non ſufficit, eo ꝙ facilius eſt peruertere, quàm conuertere, tenetur per ſe orando, & per orationes aliorum impetrare ſibi conuerſionem: ac etiã per alios perſuaſores efficaciores: dum tñ illis non pandat peccatum occultum illius alterius. Et hoc patet quantum ſit periculum ſollicitare ailum ad peccatum. Secundo notãdum, ꝙ damnificatio in corpore, vel eſt ad mortem, vel citra mortẽ. Et hæc duplex. Vel irremediabilis, vt mutilatio. Vel remediabilis: vt vulneratio. Dicit autẽ Sco. quòd in omnibus iſtis, ſi lex talionis ſtatueretur iuſta eſſet: quia non eſt facile, quòd ꝓ damno tali illato fiat recompenſatio æqualis per aliqua bona fortunæ, quæ non æquiualent: hæc autem lex talionis regulariter in multis cõmunitatibus ſtatuta eſt pro primo, & maximo dãno, ſcilicet pro vitę ablatione: & hoc rationabiliter, quia non ſolũ hoc conſonat legi Moyſi: ſed etiam rationi naturali. Et approbatum eſt a lege euangelica a Chriſto. Omnis qui gladio occidit, gladio peribit. *Mat.* 26 Si autem alicubi non ſit hæc lex ſtatuta, nullus debet pœnam illam ſibi inferre, quia nullus debet eſſe homicida ſui ſine præcepto ſpeciale Dei. Sed expedit ſibi, quòd exponat vitam ſuã in cauſa iſta, vtpote contra inimicos eccleſiæ pro reſtitutione facienda illi, cuius vitam abſtulit. Si autem tantam reſtitutionem nolit facere, tenetur ad reſtitutionem ſpiritualem faciendam, æquiualentem vitæ quam abſtulit, ſicut poteſt eſſe æquiualentia in talibus. Nec hoc ſolum, ſed ſi interfectus ſuſtentabat aliquos, tenetur interfector omnibus illis ad tantã reſtitutionem quantam vtilitatem illis abſtulit per interfectionem. De mutilatione autem enormi, vel non enormi communiter in eccleſia non eſt ſtatuta reſtitutio, niſi pecuniaria, quæ debet correſponderet non ſolũ damno, quod incurrit aliquis propter mutilationẽ pro tempore futuro, ſed etiã expenſis expoſitis in curatione, & vltra etiam placationis ipſius læſi, quæ etiam requireretur ſi non eſſet talis mutilatio, & cõſolationi ipſius afflicti, quia perpetua eſt ſibi deſolatio de mutilatiõe. Tertio notandum, quòd ſicut di. Sco. in genere poteſt quis alterũ tripliciter diffamare. Vno modo falſum crimen ſibi imponendo in publico. Secundo modo verũ crimen

crimen occultum,tamen ſibi imponendo in publico. Tertio modo verum crimen occultum ſibi impoſitum in publico negando, quia in hoc negans, notat imponentem de calumnia.

Con. 1. His præmiſſis, ponendæ ſunt ſex concluſiones. Prima eſt. Dãnificans alium in bonis animæ inducendo ad peccatum,vel a bono retrahendo, tenet̃ ad reſtitutionem modo ſibi poſſibili,vt dictum eſt in primo notabili : patet concluſio, quia bona animæ multo meliora ſunt bonis fortunæ:ſed damnificans in bonis fortunæ,tenet̃ ad reſtitutionem: ergo multo magis damnificans in bonis animæ.

Con. 2. Secunda concluſio. Damnificans alium in bonis corporis tenet̃ ad reſtõnem : patet per eandem rationem: de modo autẽ dictum eſt in ſecũdo notabili. Circa quod aduertendũ eſt,ꝙ illud, quod dictum eſt ibi de lege talionis,non eſt ſic intelligendum,ꝙ haberet virtutem lex talionis a lege Moſayca, quia hoc eſſet iudaizare : ſed ex auctoritate inſtituentis ſub lege noua.

Con. 3. Tertia concluſio. Quilibet iniuſte damnificans alium in fama, tenet̃ ei ad reſtitutionem ẽt cum detrimento famæ, ſi aliter fieri non põt.patet, quia bonum famæ maius eſt q̃ fortunæ : iuxta illud Sap. Curã habe de bono nomine. Melius eſt.n.nomẽ bonum q̃ diuitiæ multæ : ergo plus lædit aliquis proximum in fama q̃ in forma, ſed pro bonis fortunæ, tenetur ad reſtõnem : igitur.

Con. 4. Quarta concluſio. Diffamans alium primo modo poſito in tertio notab. tenet̃ læſo ad reſtõnẽ famæ retractando verbum ſuũ: ita ꝙ in publico,ſicut dicit in publico:patet,qa alias non ſeruaret iuſticiam reddendo alteri ,quod ſuum eſt:puta famã, quam iniuſte abſtulit.Si dicas,quod talis lęderet famã propriã. Dicendũ cũ Sco.ꝙ fama propria non eſt diligenda contra iuſtitiã,iniuſtũ eſt autem, ꝙ ſeruet ſibi famã indebitam,non reſtituendo alteri famã ſibi debitam, ſic enim accuſans alium publice mentiẽdo radicaliter, & virtualiter ſeipſum infamat.Tũc autem cũ reſtituit alteri famam non proprie ſeipſum diffamat, ſed magis amouet a ſeipſo falſam laudem,qua indignus eſt poſt talẽ accuſationẽ: ſicut etiam qui fornicat̃ corã duobus,vel tribus, ſi illi poſtea accuſant eum:non diffamant eũ, ſed lęſionem dignitatis, quã ipſe ſibimet fecit publicant: ipſe enim ſeipſum infamat, ſic in publico faciendo peccatum ſuũ.Si autem quæras de illo ; qui non imponit in publico tale crimen alij, ſed tamen murmurat, vel indiſcrete loquit̃, vel alicui corã multis narrat: non tamẽ tanquam ſibi certum, ſed dicens ſe ſic audiuiſſe : nunquid tenetur ad reſtõnem : Reſpondet Sco. Rara fides, ideo eſt,quia multi multa loquuntur. Et ideo dicens ſe tantum audiuiſſe, niſi ex modo dicendi oſtẽdat aliquam certitudinem maiorẽ, quàm ex communi relatione nõ aufert ex natura actus in opinione aliorum famã illi, quia ſi iſti firmiter concipiũt illum,de quo eſt ſermo crimĩnoſum eſſe leues ſunt.Veruntamen, quia a ſcandalo puſillorum cauendum eſt, & multi tales ſunt. Ideo periculo-

ſum

ſum eſt talia audita ex relatu eis referre. Et ſi hoc fiat in tẽtione lędendi famã eius, hoc fit cõtra charitatẽ, & ſic eſt peccatũ mortale. Si aũt ex inconſideratione, vel leuitate quadã peccatum eſt veniale, qa lingua in lubrico poſita eſt, & qui nõ offendit in verbo hic perfectus eſt vir. Iac. ii.

Con. 5. Quinta concluſio. Diffamans aliũ ſecundo modo non tenetur retractare verbum ſuum, qd pro poſuit in publico, patet, quia hoc faciendo mentiret, ſed tenetur aliquo modo licito reddere famã læſo, vtpote ſic dicẽdo. Non credatis illũ eſſe talem: male enim dixi, & fatue dixi, & hęc quidem verba vera ſunt, quia nõ ſeruato ordine iuris ꝓpoſuit in publico, quod non eſt verum publicum. Et iſta perſuaſio bona eſt, videlicet non reputetis ipſum eſſe talem, qa quilibet pręſumẽdus eſt bonus donec probet cõtrarium.

Con. 6. Sexta concluſio. Diffamans aliũ tertio modo nõ tenetur retractare negationem ſuam, quia negauit in publico verum crimen ſibi impoſitum, patet, quia non tenetur aliquis ſtanti in iudicio confiteri ſe reum nondum cõuictus. Tenetur tamẽ per verba ſobria reſtituere famam illi accuſanti, quem indirecte notauit de calumnia: dicendo. Nõ habeatis eũ pro calumniatore, quia credo, quòd habuit bonam intẽtionem proponendo, vel forte credidit ſe probare ſuum intentum & deceptus fuit. Dato autem, ꝙ lædat alium in fama aliquo modo, tamen imponens debet ſibiipſi imputare. & magis ſeipſum infamat ex indebito modo imponendi, quã iſte negãs. Si quæris. Nonne iſte negans tale crimen verũ peccat mortaliter mẽtiendo pernicioſe contra rempublicam, q̃ per eius mendacium publicũ impeditur a punitione iuſta. Et etiã contra perſonã accauſantem, quę per hoc notatur de calumnia. Dicendũ cum Sco. ꝙ reſpublica non debet omnia mala punire, ſed tantũ illa, quæ coram iudice reipublicæ poſſunt ſufficienter probari, & ideo non læditur reſpublica ſi aliqua reſeruantur diuino iudicio. Neque ẽt eſt ibi mendacium pernicioſum contra accuſantem: immo ipſemet ſibi pernicioſus eſt, proponendo aliquid eo modo quo non debet: imputetur ergo ſibi ſi infamia ſequitur, quia ipſe eſt cauſa non autem ille negans, quia defendit innocentiam ſuã in publico, vbi non eſt nocens, nec habẽdus eſt pro nocẽte, donec fuerit conuictus. Sed remanet difficultas, ſi peccat mentiendo pro ſe. Non enim apparet, quòd iſte, ſecundum rectam rationem, debeat cõfiteri coram iudice: ipſe enim plus, quàm quicũque alius accuſans auferret ſibiipſi famã, quia confitenti contra ſe in iudicio creditur. Dicendum, quòd caute eſt reſponſio iuriſtarum, videlicet nego propoſita, vt proponuntur. Et hoc quidem dici poteſt ſine mendacio, quia proponuntur in publico, vt publica & publice probanda: ſic autem ea negare poteſt, qui ſcit ea non poſſe probari in publico. Si autem iudex vrgeat eum, vt confiteatur propoſita, vel vt publice neget. Reſpondere poteſt, quòd ipſe reſpondit ſufficienter, ſicut moris eſt iuriſperitis reſpondere

nec

nec ab illa reſponſione vult declinare. Faciat ergo iudex erga accuſantem illud quod intereſt. Sed quæris ſi neget, intendens tantum negare illud, vt ibi propoſitum eſt, ſcilicet vt publicum ſicut ſacerdos facit de cõfeſſo dicens. Nihil mali ſcio iſtum feciſſe, quia loquitur vt in publico. Nunquid tenetur iſte, qui negauit de iſta negatione pœnitere? Dicendum, quòd bonarum mentium eſt culpam timere, vbi culpa non eſt. Et ideo vbi dubitatur an ſit culpa, & qualis culpa bonæ mentis eſt, & tutum eſt poſt talem negationem pœnitere in diſtincte, videlicet tanquam de mortali ſi mortale eſt: vel tanquam de veniali, ſi veniale eſt.

1 Ad primũ argumẽtum, patet ex duobus primis notabilibus.

2 Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſi abſtraxit aliquem iam obligatũ ad religionem: videlicet iam profeſſum tenet agere ad reſtitutionem, ſcilicet vt ille redeat: ſed ſi aliquem diſpoſitũ ad intrandum retraxit ne intraret, quia intereſt inter habere, & prope eſſe nõ tenetur ad tantã reſtitutionem: ſed ad aliqualẽ inductionẽ illi⁹, aut alterius aliqualiter æquiualentis ad ingreſſum illius religionis, qđ eſt intelligendum ſi illũ retraxit intentione dãnificandi religionem. Si autem intentione conſulendi vtilitati propriæ ſine fraude non tenetur illi religioni: ſed tenetur perſonæ, quã retraxit in perſuaſionibus, & alijs bonis ſpiritualibus ad æquiualentiam bonis illis, in quibus eum in retrahẽdo damnificauit.

3 Ad tertiũ, patet ex ſexta cõcl.

4 Ad quartum, patet ibidem.

Vtrum iſta tria, contritio, confeſſio & ſatisfactio ſint partes pœnitentiæ.

Sco.4.diſt.16.q.1.D.Tho.3.p.q.90.ar.3.Dur.4.d.15.q.1.

OCtauo q̃ritur. Vtrũ iſta tria contritio, confesſio, & ſatisfactio ſint partes pœnitentiæ?

Ar. quod non: quia peccatum eſt ſimplex defectus: ergo ſibi cõpetere poteſt ſimplex remediũ. 1

Contra. Dicit Magiſter. in iiij. ſen. diſt. xvj. ad perfectionẽ pœnitentię requirunt iſta tria. Notandũ ꝙ q̃ſtio põt intelligi de pœnitentia virtute vel actu virtutis & de pęnitẽtia ſacramẽto.

Hoc præmiſſo ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Iſta tria non ſunt partes pœnitentię virtutis nec pœnitẽtiæ actus patet, quia illę ſunt, qualitates ſimplices non habentes partes integrales: ſunt ẽt habitus vel actus formaliter in voluntate exiſtentes. Non ſic autem oris confeſſio & exterior ſatisfactio. Item virtus pœnitẽtiæ eſt aliquid permanens, ſed confeſſio & ſatisfactio eſt aliquid ſucceſſiuum: igit. *Con.1.*

Secunda concluſio. Iſta tria non ſunt partes pœnitentiæ ſacramenti. Probat Scot. quia pœnitentia ſacramentum eſt abſolutio ſacramentalis facta certis verbis &c. Huiuſmodi autẽ nulla pars eſt cõtritio quæ eſt quoddam ſpirituale in anima: neque cõfeſſio quia nihil eſt ipſius ſententia: ſacramẽtalis ſed eſt actus rei accuſantis: neque ſatisfactio, quia ſequitur illam abſolutionem ſacramẽtalem: & poteſt dici fructus pœnitentiæ. Hæc tamen *Con.2.*

tamen

men tria ad ſacramentum pœnitentiæ requiruntur ad hoc vt digne recipiatur. debet.n.præcedere confeſſio, quia ſacerdos nō abſoluit arbitratiue reū, niſi prius ſe accuſauerit in foro illo. Non eſt etiā vtilis abſolutio, niſi præcedat in confitente aliqua contritio, uel attritio. Satisfactio autem debet ſequi ſacramentū pœnitentiæ ad hoc vt habeat efficaciā, & hoc in re, vel in uoto niſi iudex poſſit perpendere pœnas præcedentes in contritione & cōfeſſione ſufficere ad totalis pœnę ſolutionem.

Con.3. Tertia conclu. Aliquo mō iſta tria poſſunt dici partes pœnitentiæ. patet quia ad iſtos tres actus conſequitur triplex pœna correſpondens æquiualenter ſm iuſticiam vindicatiuam ipſi peccato punibili. Nam ad deteſtationem interiorem ſequitur triſticia: ad confeſſionem erubeſcentia: & ad ſatisfactionem pœnalis, vel corporalis afflictio. Iſtæ autem tres pœnę integrant vnam pœnā totalem adęquatam peccato, & punitiuam eius, quæ pōt dici pœnitentia quaſi paſſiue ſecundū triplicem pœnam uel paſſionem. Illi aūt tres actus ad quos ſequuntur iſtæ tres pœnæ, poſſunt dici partes integrales actus totalis punitiui peccati, ſecundum correſpōdētiam adæquatam: & poteſt ille actus dici pœnitētia actiue.

Ad argu. dicendum quòd non valet conſequentia, quia iuſte poteſt legiſlator ſtatuere multas pœnas partiales correſpondere tanquam vnam vindictam integram vni peccato.

Vtrum in iuſtificatione peccatoris ſit vna mutatio, vel duæ. &c.

Scot. 4. d. 16. q. 1. & 2.

QVAESTIO IX.

NOno quæritur. Vtrum in iuſtificatione peccatoris, quæ fit per pœnitētiam remiſſio, uel expulſio culpæ, & infuſio gratię ſint vna sīplex mutatio, vel duę.

Ar. ꝙ duæ, quia in moralibus expulſio vitij, & inductio virtutis sūt duę mutationes, ergo ſimpliciter in propoſito. 1

Secundo Dicit Augu. de uera & falſa pœnitentia. Dolendū eſt peccatori non ſolum, quia peccauit, ſed etiam quia virtute ſe priuauit. Ex quo habetur, ꝙ nō eſt idem peccare, & uirtute ſe priuare. ergo ſimiliter non eſt idē peccatum remittere, & virtutem vel gratiam reſtituere 2

Tertio. Alia eſt mutatio ad diſpoſitionem, & alia ad formā, ſed expulſio culpæ eſt diſpoſitiua ad infuſionem gratiæ, quia per expulſionē culpæ ſit peccator non inimicus: & per infuſionē gratiæ eſt amicus. igitur. 3

Contra. Si ſunt duę mutationes, oportet ibi dare duos terminos poſitiuos, & duos negatiuos, quod non poteſt eſſe, quia culpa nō dicit aliquid poſitiuū: igitur. Notādum, ꝙ remiſſio culpæ, vt dicit Sco. ſecundum ſe non eſt realis mutatio, quod patet, quia nullum habet terminū poſitiuum, nec terminum a quo, quia culpa non eſt aliquid poſitiuū: nec ad quem, quia non eſſe culpę eſt ad quod terminatur iſta remiſſio nihil poſitiuum dicit. Et ſi inſtetur, quia non eſt tranſitus

ſitus de contradictorio in contradictoriũ ſine mutatione aliqua, ſed quando remittitur culpa, eſt talis tranſitus, quia antequã culpa remittatur, iſte eſt dignus pœna, & poſtea non eſt dignus pœna. Dicendum, ꝙ minor eſt falſa. Non.n.in propoſito eſt talis trãſitus, neque ex parte diuinæ voluntatis, quia non eſt ibi ſucceſſio actus ad negationem actus, vel econuerſo. Quicquid.n.eſt in Deo, eſt æternum, ſi ſit ibi ex natura rei, uel etiam per opus ſui intellectus, uel uoluntatis, nec ex parte obiecti uoliti, uel etiam illius, cui remittitur peccatum. Nam in tota æternitate obiectũ vniformiter ſe habet, ꝓ iſto nũc ad voluntatem diuinam, & pro alio ẽt vniformiter. Ad cuius euidentiam notandum eſt cũ Scot. aliquid de noſtra voluntate creata: & poſtea applicandum ad propoſitum. Voluntas enim creata poteſt velle eidem contradictoria pro ſimul, ſeu pro eodem inſtanti, diuerſis actibus ſibi inuicem ſuccedentibus. Similiter ſi poſſit habere plures actus volendi ſimul, poteſt ſimul velle contradictoria non pro eodem inſtãti, ſed pro diuerſis. Et primo modo planum eſt, quòd non eſt neceſſarium aliquam mutationem realẽ poni in obiecto, ſed eſt realis mutatio in voluntate, in qua vnus actus realiter ſuccedit alteri. In ſecundo autem modo non oportet eſſe realem mutationẽ, nec in uoluntate, quia in ea vnus actus non ſuccedit alteri, ſed ambo ſunt ſimul, ut poſitũ eſt: nec in obiecto, quia voluntas noſtra non eſt omnipotens cauſans in re, quod ipſa vult per ſuũ velle. Et ita non oportet ſic fieri, uel ſuccedere oppoſita realiter in obiecto, ſicut ipſa vult. Et dato ẽt quòd volibilia eſſent cauſabilia a voluntate, ſi tñ non ſint cauſabilia in re extra, ſed tm̃ in eſſe rationis, adhuc non oporteret in obiecto eſſe mutationem realẽ. Ad propoſitum de voluntate diuina dicendum, quòd quęcunquę obiecta ordinatæ volibilia voluntas creata poteſt velle alicui, quę ſimul ſiue non ſimul, ſiue pro ſimul, ſiue pro non ſimul, ſiue vno actu, ſiue pluribus, voluntas diuina poteſt eadem velle ſimul, & eodem actu eidẽ, ſiue pro ſimul, ſiue non pro ſimul. Et hoc eodẽ actu illimitato. Ideo immutabiliter omnino ſe extẽdit ad omnia talia cuicunque uolita, & quocunque. Et hoc quam ſine omni mutatione reali ex parte illius, cui vult contradictoria pro diuerſis inſtantibus, vel temporibus ſi volita nõ ſint cauſabilia in re, ſed ſicut entia rationis tantum, ſicut vult aliquem eſſe dominũ pro inſtantia, & non eſſe dominum pro inſtanti b. Præterea dato, ꝙ affirmatio illa volita alicui, & negatio ſua eſſent cauſabiles in re extra a diuina voluntate, adhuc non oporteret in illo, cui iſta eſſent volita ꝓ diuerſis inſtantibus eſſe realem mutationem, ſi volitio non eſſet efficax, & abſoluta, ſed conditionata, q̃a conditio poſſet non ſtare. In propoſito aũt voluntas imputando peccatum pro inſtãti peccati, & pro toto tempore habito vſque ad inſtans remiſſionis vult peccatorem eſſe puniendum, ſiue dignum puniri, & hoc voluntate abſoluta: puniendum etiam de facto,

cto,& in re non voluntate abſoluta;ſed conditionata,ſi pro tunc indicetur,vel fiat in termino. Illud autem quod eſt eſſe dignum pœna,non dicit aliquid reale cauſabile,ſed tantum reſpectum rationis. Punitio autem illa, licet ſit aliquid cauſabile in re, & oppoſitũ eius ſit volitum iſti pro inſtanti remiſſionis, & pro toto tempore habito, vſque ad inſtãs noui peccati,non eſt tamen uolitum volitione abſoluta, ſed cõditionata: puta ſi pro tunc fiat in termino. Et ideo dicendum, quòd nec volitio diuina de punibilitate, & non punibilitate circa eundem pro diuerſis temporibus,uel inſtãtibus,nec etiam volitio de puniendo,& non puniẽdo arguit in eo aliquam mutationem realẽ,nec inter iſta eſt tranſitus realis in effectu, nec per cõſequens mutatio, ſed uelle affirmationis, & velle negationis ſtant ſimul in æternitate, nec voluntas diuina aliter ſe habet ad iſtum pro diuerſis inſtãtibus, quibus vult iſtum eſſe punibilẽ, & non punibilem,quia in æternitate,iſta eſt vera: Petrus eſt punibilis pro inſtantia, & ſimiliter iſta: Petrus non eſt punibilis pro inſtantib⁹: nec illa ſunt contradictoria, ſimul, nec ſuccedentia ſimul ineſſe obiectiuo volitionis,licet inſtantia, pro quibus affirmatio, & negatio denotantur ineſſe, apprehendantur vt ſuccedentia ſibi inuicem realiter. Patet itaque,quòd ibi non eſt mutatio realis. Sed forte quæris an aliqua mutatio rationis. Dicit Scotus,quòd non. Quod declarat dicens,quia vbi actus, in quo obiectum habet eſſe rationis,poteſt eſſe terminus mutationis realis ibi poteſt obiectum mutari mutatione rationis. Sicut lapis poteſt fieri de non intellecto intellectus a me, quia intellectio mea poteſt eſſe noua reſpectu lapidis. Sed vbi actus nullo modo eſt terminus mutationis realis ibi obiectum, vt in actu non poteſt mutari mutatione rationis. Huiuſmodi autem eſt velle diuinum, ergo Petrus vt eſt obiectũ illius actus,non habet rationem nouiter obiecti, ſed vniformiter in æternitate. Et ita videtur, nullo modo eſſe concedenda mutatio,nec rei, nec rationis ĩ Petro, quando dicitur culpa ſibi eſſe remiſſa. Concomitatur tamen ibi quædam mutatio realis de potẽtia ordinata,ſecundum quã nulli remittit Deus peccatum, quin tunc gratificet illum.

His præmiſſis, ponendę ſunt tres concluſiones. Prima eſt. *Con. 1.* Infuſio gratiæ, & expulſio culpæ, ſiue eius remiſſio, non ſunt ſimpliciter vna mutatio: patet, quia idem ſimpliciter non poteſt plurificari ſimul, & non plurificari, ſed remiſſio culpę frequenter plurificatur propter pluralitatem culparum,& tamẽ infuſio gratiæ non plurificatur,ſed eſt unica, igitur. Item illa non ſunt vna mutatio,quorũ vnũ nõ eſt mutatio, ſed remiſſio culpę nõ ē mutatio: vt patet ex dictis.

Secunda concluſio. Infuſio *Con 2.* gratiæ,& remiſſio culpę,nõ ſunt duæ mutationes reales: patet, quia remiſſio culpæ non eſt mutatio,nec realis,nec rationis, vt patet ex dictis.

Tertia concl. Remiſſio culpæ *Con. 3.* eo modo, quo ponit aliquid ſal-

tem rationis prior eſt naturaliter uia generationis, q̄ infuſio gratiæ, licet ſit poſterior via perfectionis. Quod non eſt intelligendum de prioritate, uel poſteritate durationis, ſed naturæ: patet, quia ſecundum Ariſtotelem.
Met. In uia generationis, imperfectio
c. 17. ra ſunt priora naturaliter. Sed econuerſo in uia perfectionis. Si ergo remiſſio culpæ eſſet aliquid reale: ipſa eſſet prior naturaliter, q̄ infuſio gratiæ, ſed infuſio gratię prior eſſet via perfectionis, igitur. Vnde infuſio gratię prius intenditur, licet ſit poſterior naturaliter via executionis.

1 Ad primum dicendum, ꝙ conſequentia non valet, quia non eſt ſimile. In moralibus.n. ſunt quatuor termini, duo reales, & duo priuatiui: nō ſic aūt in propoſito.

2 Ad ſecundum dicendū, quòd ſi aliquid concludit, quòd peccati remiſſio & gratię infuſio, uel reſtitutio, virtutis non ſunt eadem mutatio, ſed non concludit, quòd ſint duæ mutationes. Illa.n. culpa, ad quam eſt motus peccati, non manet vſque ad infuſionem gratiæ, nec tunc poſſet eſſe terminus a quo propriè mutationis, ſed illa culpa trāſeūte, manet ſola obligatio in iſto, vt eſt obiectum ſecundarium voluntatis diuinę.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ iſta remiſſio paſſiua, quæ eſt carentia obligationis ad pœnam, non eſt aliqua diſpoſitio realis ad amicitiam, ſeu gratiam.

Vtrum neceſſarium ſit ad ſalutem confiteri omnia peccata ſua proprio ſacerdoti.

Sco.4.d.17.q.1. Th.1.2.q.7.& 18. ar.10. Dur.4.d.17.q.11.12.

QVÆSTIO DECIMA.

DEcimo quęrit. Vtrū neceſſariū ſit ad ſalutem confiteri oīa peccata ſua ꝓprio ſacerdoti.

Arguitur ꝙ non. Ambr. ſuper 1
Lucā dicit. Lachryme lauant de *Amb. ſuper Luc.* lictum, ꝙ pudor eſt uoce confiteri: lachrymas Petri lego, ſatisfactionem non lego.

Item Aug. ſuper Pſal. Dixi con 2
fitebor, &c. Nōdū pronūciat, ſed *Aug. ſuper Pſ.* promittit ſe pronunciaturum, & dominus remittit.

Tertio. Sola præcepta Decalo- 3
gi ſunt ad ſalutem neceſſaria, ſed confeſſio non continetur ſub aliquo illorum, igitur.

Quarto. Nullus obligatur ad 4
impoſſibile, ſed mutus nō poteſt confiteri, igitur.

Quinto. Non habens ſacerdo- 5
tē præſentē, non poteſt ei uerbotenus confiteri, nec tenetur per ſcripturā, quia ſuper hoc non inuenitur eſſe datum præceptum.

Sexto. Nullus tenetur mētiri, 6
ſed habens cōſcientiā, quodꝓ totam vitam ſuam vixit innocenter, & ſine peccato mortali, ſi confitetur ſe peccaſſe ſaltē mortaliter mentiretur, igitur.

Contra. Dic. Ambr. Nō poteſt *Amb. libro de paradiſo.* quisq̄ iuſtificari a peccato, niſi ante fuerit peccatū cōfeſſus. Primo notādum, ꝙ non pōt inueniri ius, uel præceptum, quo teneatur aliquis confiteri homini, niſi triplex: puta, uel pręceptū iuris naturalis, vel iuris poſitiui diuini, uel iuris poſitiui Eccleſiaſtici. Illud eſt de iure naturę, cuius veritas ſtatim nota eſt, ex ipſis termi-

terminis ītellectui bñ diſpoſito, ſiue qđ pōt deduci euidenter ex aliquo tali principio ꝑ ſe noto ex terminis. Extēdendo aūt, & minus propriè dr̄ aliquid eſſe de iure naturę, cuiuſmodi ſunt aliqua poſitiua poſita prępipue ab autore naturę, ſcilicet a Deo. De lege aūt poſitiua diuina, prout diſtinguitur contra legem naturę ſunt omnia illa, quæ pro tempore legis traditæ a Deo ponunt in ſcriptura obſeruāda, & non ſunt euidentia ex terminis, nec euidenter demōſtrabilia ex principiis, nec euidenter eis conſona, cuiuſmodi fuerunt omnia cerimonialia in lege veteri, & noſtra cerimonialia: puta in lege Euangelica, vt ꝙ Deus ſit colendus in euchariſtia, & huiuſmodi, licet non repugnent talia legi naturę. De iure aūt poſitiuo eccleſiaſtico mere ſunt illa, quę Papa, vel Eccleſia ſtatuit obſeruāda vltra ius naturę, & vltra ius poſitiuū diuinum, pꝓter conuerſationē honeſtiorem in moribus, & reuerentiam maiorē in ſuſcipiendis, & diſpenſandis ſacramentis.

Con. 1. His præmiſſis, ponendę ſunt tres concl. Prima eſt. Non tenetur quis præcepto legis naturæ ad confeſſionē peccati homini faciendā: patet, quia tunc fuiſſet hæc obligatio pro tēpore cuiuſcunque legis. Semper tamen fuit obligatio ad faciendū confeſſionem Deo requirenti, q̄a ipſe eſt iudex, corā quo quilibet reus debet recognoſcere peccatum ſuū.

Gen. 3. Vnde ſuper illud Gen. 3. Adam vbi es, dicit gloſa. Vox eſt increpātis, & confeſſionē requirentis. Et ſimiliter dicendum eſt de auctoritatibus veteris teſtamēti de confeſſione facienda, quia videlicet intelligendæ ſunt de confeſſione facienda Deo. Et hoc videtur conſonum legi naturæ.

Secunda concl. Rationabile eſt tenere, quòd confeſſio cadit ſub præcepto diuino. Probat Scotus. *Con. 2.* Nulli committitur poteſtas iudiciaria, vel arbitratoria, niſi alicui imponat̄ neceſſitas ſubmittendi ſe ſibi: aliàs nullā haberet auctoritatē iudicādi, ſed ſacerdoti committitur huiuſmodi poteſtas in cauſa peccati ſecūdum illud Ioan. 20. Accipite ſpiritū ſan- *Io. 20.* ctum, quorum remiſeritis peccata, &c. ergo alicui vt reo imponitur neceſſitas ſubmittēdi ſe arbitrio eius. Sed non poteſt ſacerdos arbitrari in cauſa ignota, ergo eſt ei manifeſtanda. Hęc autem manifeſtatio eſt confeſſio. Item quicunque primā gratiā amiſit, tenetur de neceſſitate illius præcepti. Diliges Dominum Deum tuum, &c. agere quod in ſe eſt ad gratiæ recuperationē, & etiam virtute illius pręcepti. Diliges te ipſum, ſed peccator amiſit gratiā, & poteſt eā recuperare ſuſcipiendo ſacramentum pœnitentiæ, quod non pōt eſſe ſine confeſſione peccatorum, igitur. Itē vbi in poteſtate hominis eſt facilior, & certior via ad gratiam recuperandā, tenetur quilibet ad illā viā: alia videretur eſſe contēptor propriè ſalutis. Sed iſta via ſuſcipiendi ſacramentum pœnitentiæ eſt facilior, & certior ad gratiā recuperandā, ergo ex illo verbo, quorum remiſeritis, &c. Et ex pręcepto dilectionis Dei, & ſuijpſius tenetur quis ad iſtā, nō poteſt autem dici, quòd talis obligatio habeatur ex illo ver-

bo Iac. vlt. Confitemini alterutrum peccata veſtra : non enim magis dicit confeſſionem eſſe faciẽdam ſacerdoti, quàm alii: ſubdit enim ſtatim: & orate pro inuicem vt ſaluemini, vbi nullus diceret ipſum inſtituiſſe, vel promulgaſſe præceptum diuinum.

Con. 3. Tertia concl. Confeſſio homini facienda eſt de iure eccleſiaſtico. Patet expreſſe de Celeb. Miſſ. c. Cum Matthæ. Et de pœnitentiis, & remiſſionibus. Omnis vtriuſque ſexus. Niſi forte diceretur, ꝙ magis datum eſt illud prꝗceptũ de modificatione cõfeſſionis, quàm de confeſſione. Pro declaratione autẽ illius decretalis. Omnis vtriuſque ſexus. Notãdum, quòd primo includit illud præceptũ. Quis debet confiteri, ſcilicet adultus habens vſum rationis, de quo ponit Scotus talẽ regulam. Quando videlicet aliquis inſtructus, & interrogatus ordinatè percipit diſtinctè quid iuſtum, & quid iniuſtum in lege diuina, quod poteſt facile videri ſi ad ordinatas interrogationes ordinatè reſpõdeat, ſignum eſt, quod habeat vſũ rationis. Secundo continet illud præceptũ, quid debet homo confiteri, quia peccatũ mortale, & nõ aliud. Per veniale. n. nullus periclitatur extra nauẽ Eccleſię, quia peccatum veniale ſtat cum perfecta caritate, quæ eſt nauis ſaluans. Sed quęris, quod peccatũ mortale? Dicẽdum, ꝙ omne illud, de quo habetur memoria, hoc præmiſſo inquiſitione ſecundum poſſibilitatem fragilitatis humanę, quantam inquiſitionẽ poſſet aliquis apponere circa aliquod arduũ, quod ſibi multum eſſet cordi debet autem omnia eidem confiteri, non diuidendo confeſſionẽ, nec ſolum peccata, ſed etiam circunſtãtias notabiliter aggrauante maxime, quę nouam rationẽ peccati inducũt, ſiue ſm ſpeciẽ, ſiue ſm numerũ, cuiuſmodi ſũt circunſtantia perſonæ, loci temporis, modi, & numeri. Tertio cõtinet hoc præceptum, cui, videlicet proprio ſacerdoti habẽti, videlicet iuriſdictionem ordinariam, vel cõmiſſam. Quarto continet quando. Vbi notandum, ꝙ tenetur peccator confiteri quandocunq; eſt in periculo mortis, quando videlicet imminet iudiciũ damnationis, vel miſericordiæ. Et etiam quando vult exercere actus aliquos, quibus debetur reuerẽtia ſpecialis, vt quãdo vult communicare. Determinat autem Eccleſia præceptum, videlicet, ſemel in anno circa Paſca, quo tẽpore iuxta c. illud, debet quilibet Chriſtianus communicare, niſi in caſu. Dicunt autẽ aliqui, ꝙ ante tempus illius præcepti Eccleſiæ, & etiam nũc ſtatim habita oportunitate tenetur habens peccatũ mortale confiteri. Alij autem dicunt ꝙ non, ſed poteſt peccator expectare nunc cum voto, vel voluntate cõfitẽdi ſemel in anno, vel prius ſemel ante mortẽ, ita ꝙ ſufficit habere voluntatẽ cõfitendi pro quando preceptũ obligat, voluntatẽ dico ſic ꝙ non habeat nolũtẽ. Si. n. noluntatẽ actualẽ haberet, peccaret mortaliter. Secũdis aũt magis videtur aſſentire Sco. quia præcepta pœnalia non ſunt ampliãda, ſed reſtringenda. Melius tñ, & tutius eſt ſtatim cõfiteri. Quinto continet qualiter,

quia

quia cum diſplicentia peccati cō miſſi,& cū ꝓpoſito abſtinendi a peccato,& obediēdi eccleſię ad īplendā ſatisfactionē, quā volūtarię ſuſcipit a ſacerdote iniūctā.

1 Ad primum arg.dici poteſt ꝙ tēpore negationis Petri, ſacramentum pœnitētię nondū erat inſtitutū, & ideo nō tenebatur pro tunc ad confeſſionē:nec etiā ad hoc tenebatur poſt inſtitutionem ſacramēti,quia iam ante reſurrectionē per aliud remedium fuit ſuum peccatū delatū,verba autē Ambroſij nō ſic ſunt intelligēda ꝙ ſine cōfeſſione in actu, vel habitu lauetur delictum.

2 Ad ſecundum dicendum ꝙ ex illa auctoritate nō habetur quòd peccatum deleatur ſine propoſito confitendi. Si autē poſt culpam dimiſſam mutetur propoſitum confitendi iam cadit a vera pœnitētia, & peccat mortaliter.

3 Ad tertium dicendū,ꝙ oēs cerimonię tam veteris legis ꝙ nouæ reduci poſſunt ad illud. Memento vt diem ſabbati ſanctifices. Cum.n.præcipiatur Deus honorari,ſequitur ꝙ illę cerimoniæ quibus ſe vult coli cadant ſub illo præcepto ſicut concluſio ſub præmiſſa. Nec ex hoc ſequitur quòd illę cerimonię ſint de lege naturæ ſicut pręceptum ſub quo cadunt; quia ex maiori de lege naturæ: & minore de lege poſitiua nō ſequitur concluſio, niſi de lege poſitiua.

4 Ad quartum dicendū ꝙ talis dēt confiteri ꝑaliqua ſigna,alia a verbis quę poſſunt eſſe nota ſi talia ſigna ſint cōmunia confitēti muto & ſacerdoti. De extraneo aūt nō vī, ꝙ cōfiteri debeat per interpretē maxime qn̄ timetur ipſum nō eſſe ſecretariū idoneum. Et in tali caſu iſte habet impoſſibilitatē confitēdi homini idoneo,confiteatur ergo Deo cum propoſito confitendi homini oportunitate habita.

Ad quintū dicendū,ꝙ contra rationē confeſſionis ſacramentalis eſſe vī,ꝙ fiat per ſcripturam, quia omnis ſcriptura ex natura ſui nata eſt eſſe publica. Quod ergo dicitur.30.q.v.quòd poteſt quis confiteri per ſcripturā. Hieronymus exponit qn̄ confitens eſt præſens: abſens ergo expectet cū propoſito confitendi. 5

Ad aliud dicendum quòd ſimpliciter innocēs a mortali,& veniali tenetur ſimpliciter nō confiteri. Innocens autem tantum a mortali poteſt confiteri venialia,& poteſt non confiteri. 6

Vtrum poteſtas clauium tantum ſe extendat ad pœnā tēporalem.

Sco.4.d.18. & 19.q.1.Dur.4.d.18. q.2. Thom. in additionibus ſuper 3.p.q.17.art.2.

VNdecimo queritur. Vtrum poteſtas clauium ſacerdoti collata tantūmodo ſe extendat in ſacramento pœnitentiæ ad pœnam temporalem.

Primo arg. ꝙ ſacerdoti nō ſit cōceſſa ptās clauium, qa Apo.3. dicit de Chriſto. Claudit & nemo aperit:apit & nemo claudit. 1 Apoc.3

Secūdo Aug.cōtra donatiſtas. A peccato non abſoluit, niſi colūba, vel membra columbæ,ergo nullus iniuſtus habet claues: 2

Tertio arguitur, quòd hmōi 3

poteſtas clauium non ſe extendat ad pœnā temporalem, quia ſi ſic, aut ad remittēdum illam, aut ad infligendum. Non ad remittendum, quia tunc per frequentes abſolutiones poſſet tota pœna debita remitti. Nec ad infligendum, quia tunc quilibet pœnitēs teneretur implere, quācunq; pœnam, etiam immoderatam, ſibi iniunctam a ſacerdote, quòd eſt falſum.

Contra quātum ad primum
Mat.10 Mat.10. Tibi dabo claues regni cœlorū. Et quantū ad ſm ſic ar. quia illa poteſtas ad aliquid ſe extendit, non ad remiſſionē culpæ, neq; pœnę æternę, quia hæc duo ſoli Deo conueniunt, vt dicit Magiſter in.4.di.18.igitur ſe extendit ad pœnā temporalem. Primo notandū, ꝙ clauis hic dicitur methaphorice poteſtas illa in ſententiante, quæ eſt immediatum quaſi inſtrumentū ſentētiandi, quæ ſententiatiò dicitur apertio regni cœlorū. Poteſt aūt tripliciter intelligi auctoritas ſententiandi. Vno modo auctoritas ſimpliciter principalis, quę ſoli Deo conuenit propter duo, quia ex ſe ſolus eſt iuſtus, ideo ſibi ſoli competit primū iudiciū: ſecundo, quia iudicare eſt præſidentis. Primus autem præſidens non poteſt eſſe, niſi ſolus Deus. Secundo modo dicitur auctoritas, ſiue clauis non principalis, ſed tamen præcellens, videlicet quantum ad duplicem præeminentiam, videlicet in vniuerſitate cauſarum iudicandarum, & in firmitate ſententiæ diffinitiuæ. Et vtraque præeminentia cōuenit illi, qui nouit omnia merita, & demerita. Et cum hoc habet voluntatem inſeparabiliter conformē diuinæ iuſtitię, cuiuſmodi eſt Chriſtus. Tertio dicitur auctoritas, ſiue clauis non principalis, nec clauis pręcellēs, ſed partialis, quantum ad cauſas cognoſcendas, & infirma quantum ad ſententiā ferendā, puta, quia ſit aliquādo reuocabilis. Et iſta pōt conferri alicui in eccleſia militanti, qui pōt in illa cauſa noſſe, & in illa ſm legē diuinam recte ſententiare. Et ſi quādoq; pręter illam ſententiat, ſententia eius non erit firma. Hęc ergo clauis data eſt ſacerdotibus, & dicitur clauis poteſtatis. Secūdo notandū, ꝙ auctoritas cognoſcendi cauſam peccatorum, dicitur etiam clauis, quia etiam eſt inſtrumentū aperiendi, licet nō proximum, quia ſine iſta cognitione, non recte quis ſententiat cœlum huic aperiendū, vel claudendum. Et poteſt iſta diſtingui tripliciter, ſicut, & præcedens. Et in collatione primę clauis, quę habetur Ioan.20. intelligitur etiam collatio iſtius ſecundæ tanquam præuię ad vſum illius primæ. Et dicitur iſta clauis ſcientiæ, non quia ſit aliqua ſciētia actualis, vel habitualis, vel diſcretio quæcunque, ſicut Magiſter videtur dicerē in 4.diſt.19. tamen iſta auctoritas cognoſcēdi requirit ſcientiam concomitantē ad rectum vſum eius, quēadmodū requirit clauis poteſtatis aliquam iuſticiam ad rectum vſum ſui. Tertio notandum, ꝙ iſtæ duæ claues, ſimpliciter ſunt diſtinctæ, & poſſent de potentia abſoluta ab inuicem ſeparari. De potentia autem ordinata de facto, coniunguntur in quolibet

ſacer-

ſacerdote eccleſiaſtico complete ordinato,quod ideo dicitur,quia ſi prius tẽpore ſibi datur auctoritas celebrandi,quàm abſoluendi,non eſt perfecte ordinatus ſacerdos;ſi primo facto omittitur ſecundum.Et probabile,quia ſicut ſunt duæ poteſtates, ita duo caracteres, & vterq; imprimitur in proprio ſigno ſenſibili, ſignificante illud inuiſibile, vtpote primus in datione calicis cum iſtis verbis. Accipe poteſtatem celebrandi &c. Secundus in impoſitione manuum cum iſtis verbis.Accipe ſpiritum ſanctũ,&c. Et iſti duo caracteres integrant ordinem ſacerdoti.Vel poteſt dici,ꝙ per vnum caracterem ſacerdotalem habet quis poteſtatem conficiendi corpus Chriſti, & per illum diſponitur de congruo ad habendum poteſtatem ſuper corpus Chriſti miſticũ. Et tunc caracter ſacerdotalis eſt diſpoſitio ad iſtas claues, quæ aliqualiter poſſunt dici vna clauis vnita te ordinis, quia ad vnũ actum vltimum.ſ.apertionis ordinantur, & in ordine ad illum vna ſubordinatur alteri. Quarto notandũ, ꝙ in eccleſia duplex eſt forus. Vnus ſecretiſſimus, & in quo idem eſt actor, & reus,& teſtis, & ad iſtum pertinent claues prędictæ. Alius eſt forus publicus ad corrigendum delicta publica. Et ibi requiritur duplex auctoritas, correſpondens duplici auctoritati prędictę. Et iſtę auctoritates pertinentes ad forum publicum, poſſunt dici claues,de quibus habetur Mat.18. Quęcunq; alligaueritis ſuper terram, &c. In hoc aũt foro clauditur eccleſia.i.cõmunio fidelium per excõmunicationẽ, & aperitur per abſolutionem, nec ſunt iſtę claues eædem cum prioribus, quia ſeparantur ab illis,vt patet in archidiacono, & quibuſdã alijs habentibus iuriſdictionem ſecundum ordinationem eccleſię ſine ordine ſacerdotali,& econuerſo, vt eſt in quibuſdam ſacerdotibus,quibus non eſt data hęc poteſtas excludendi ab eccleſia,vel reconciliandi. Quinto notandum, quòd ſicut ſupra dictum eſt. Magiſter in.4.diſt.18.videtur ſentire, quòd poteſtas clauium non ſe extendit ad culpam & pœnã æternam, ſed tantummodo ad pœnam temporalem. Ita quòd ſacerdos euangelicus ligat ad pœnã temporalem, quam imponit, & ſoluit cum de pœna debita aliquid dimittit, vel per eam purgatum oſtendit,& ad cõmunionem ſacramentorum admittit. Additur autẽ,quod hæc poteſtas reſpectu pœnę temporalis talis eſt, ꝙ nec ratificatur actus eius,niſi ſit conformis diuino iudicio, ſcilicet, niſi tantã pœnam imponat,quanta ſecundum diuinam iuſticiam iſtis peccatis correſpondet. Contra. Primum arguit Sco.quia tunc ſacramentum pœnitentiæ non eſſet ſacramentum nouæ legis, quia nullam cauſalitatem haberet ad gratiam. Nunquam enim digne ſuſciperetur,niſi in anima habẽte primam gratiã. Item receptio iſtius ſacramenti eſt diſpoſitio efficax ex pacto diuino ad gr̄æ ſuſceptionem,ſed diſpoſitio præuia nõ eſt ſignũ rememoratiuũ, ſiue oſtenſiuum alicuius præteriti, ſed futuri,ergo nõ oportet, ꝙ collatio ſacramenti pœnitentiæ ſit

*Mat.*18

ſit ſignū abſolutionis diuinę pręcedentis. Et ſi dicas, ergo ſacerdos delet maculā, & pœnā mortis ęternæ, verū eſt, miniſterialiter, ſiue inſtrumētaliter, nō quidem attingēdo illū effectū, nec virtute propria, nec alterius, ſed attingendo aliquod prius, quod eſt diſpoſitio neceſſitans ad illū effectū. Contra ſecundum, ſic arguit Scot. Nulli cōmittitur poteſtas arbitrandi in aliqua cauſa cuius arbitriū nunquā erit reatū propter quācunq; diligentiam, ſed tantum a caſu, & per miraculum ſpeciale. Sed per quamcunque diligentiam non poteſt pertingere ſacerdos punctaliter ad pœnam, qua Deus iudicat peccatorem eſſe dignum. Si igitur attingat, hoc erit caſu, vel per miraculum. Si ergo non ſit ratum, niſi punctaliter ad illam pęnam attingat, ſequitur, ꝙ nō habet auctoritatem aliquam arbitrandi. Item, nullus conſtituitur arbiter inter partes ſub hac conditione, ꝙ præciſe arbitretur ad voluntatem vnius partis. Et hoc maxime quando non poteſt poſſe determinare voluntatem illius partis. Sed in iudicio pœnitentię partes ſunt Dęus, & peccator inter quos eſt ſacerdos arbiter, ergo non ligatur præciſe ad arbitrandum illam pœnam, quā Deus infligeret, maxime cum non poſſit ſibi conſtare de voluntate quo ad hoc præciſe. Dicendum igitur, ꝙ ſicut in aliis commutationibus iuſtitia commutatiua habet aliquam latitudinem ſecundum rectam rationem: ita iuſtitia punitiua, quæ eſt commutatiua pœnæ pro culpa non reſpicit neceſſario gradū indiuiſibile pœnę correſpondētem culpę, ſed eſt ibi latitudo infra quā minor pœna nō ſufficit, & vltra, quā maior non eſt imponenda. Et extra totā iſtam latitudinē clauis citra, vel vltra ligans errat. Et tunc non immerito, quod ſoluitur in terris, non ſoluitur in cœlis. i. non ratificatur, ſed intra latitudinē illā non errat, hoc aūt medium in iſta latitudine poſſibile eſt eſſe homini notum per legem diuinam cum adiutorio rationis naturalis. Sexto notandū, quòd ſicut dicit Sco. clauis ſciētię aliquādo errat exequēdo non neceſſaria ad illam cām, vel illicita: puta inquirēdo de circunſtantiis fatuis, quæ nō aggrauant, nec alleuiāt, & tunc peccat confeſſor. Sed tñ ſi nihil omittat de neceſſariis ad cognitionē cauſę pōt recte iudicare. Et tunc ratificatur arbitriū ex parte ſuſcipiētis, ſed non ex parte confeſſoris quin peccet errando. Aliqñ vero errat clauis ſcientię omittendo aliquid, qđ eſt neceſſariū ad cauſæ cognitionē: puta non inquirendo de attritione confitentis, & tunc peccat confeſſor, & non pōt recte iudicare, niſi a caſu. Si autē pœnitens oſtēdat ſe dolentē, & tñ non ſit: fictus eſt, & peccat clauis tamen ſcientiæ nō errat, ſed pœnitens in periculum ſui errat, & tunc ex parte ſacerdotis ratificatur iudicium in cœlo, videlicet eo, quòd fecit, quod ſuū eſt, quia, vt hō nō potuit cor videre, niſi per ſigna exteriora.

His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Claues miniſteriales ſententiandi, & cognoſcendi de Con. I.

cauſa

cauſa in vtroque foro datæ ſunt
miniſtris eccleſiç,patet ex dictiſ
in primo,& quarto notabilibus.
Con.2. Secunda concluſio. Iſtæ duæ
claues,ſcilicet clauis ſcientiæ,&
poteſtatis ſunt ad inuicē diſtin-
ctæ,patet ex tertio notabili. Vbi
eſt aduertendum, ꝙ iſtæ claues
vltra naturales potentias iudi-
cantis non dicunt aliquid reale
poſitiuum, ſicut nec dominium
nec p̄latio,ſicut dicit Ioh.de Baſ
ſo, qui etiam dicit ambas claues
ad voluntatem pertinere,quia li
cet cognoſcere de cauſa ptineat
ad intellectum,& etiam dictare
ſententiam per modum noticię,
tñ apud voluntatē reſidet aucto
ritas cognoſcēdi, & ſentētiandi.
Con.3. Tertia concluſio. Claues fori
exterioris non ſunt eædem cum
clauibus fori interioris, patet ex
iiii.notab.
Ad primū argu. dicendum,ꝙ
1. dēt intelligi de claui p̄eminenti,
& vniuerſali,& nō miniſteriali.
Ad ſecundum dicendum,ꝙ tā
2. tum per columbam,& membra
eius dignæ ſit abſolutio, ſit ta-
men & per malos, ſed nō digne,
vel recte. Deus enim dat benedi
ctionem digne poſcenti, etiam
Lib. 90. per miniſtrum indignum. Vnde
Quæſt. dicit Augu. voluntas facientis ob
nou. ac eſſe, vel prodeſſe non poteſt ſed
ue. teſt. meritū benedictionē poſcentis.
Ad tertium dicendum quod
ſe extendit ad vtrunque. Et cum
dicitur, ꝙ tunc per frequētes ab
ſolutiones remitteretur tota pœ
na, dicendum quod hoc non vi-
detur probabile cum eiuſdem ra
tionis ſit ſecunda abſolutio cum
prima. Dicit tamen Sco. ꝙ ſecun
da abſolutio virtute clauiū nul-
lam partem pœnæ remittit,nēc
tñ eſt illicitum nec inutile cōfeſ
ſionē iterare de eodē peccato,q̄a
& ſi in ſecnnda vice nihil pęnæ
remittat̄ virtute clauiū,bene ta-
men ex merito humiliationis cō
fitentis. Et ad aliam partē diſtin
ctionis cum dicit̄, ꝙ quilibet pœ
nitens tenet̄, &c. Dicendum, ꝙ
non ſequitur de pœna immode-
rata,quia excludit latitudinē iu-
ſticiæ. Vnde ſi videat̄, ꝙ pœna ſi
bi impoſita ſit immoderata, pōt
adire alium confeſſorē pruden-
tem propter moderationē pęnę.

Vtrum confeſſor in quocunque caſu teneatur celare peccatum ſibi in confeßione reuelatum.

Sco.4.diſt.21.q.2. D. Thom. 2.d.21.q.3.

DVodecimo quæritur. Vtrum
confeſſor in quocunque ca-
ſu teneatur celare peccatum ſibi
in confeſſione detectum?
Argu. ꝙ non, quia licitum eſt 1
vnicuiq; renunciare iuri ſuo,er
go cōfitens pōt licentiare cōfeſ-
ſorem ad reuelādum peccatum.
Secundo Bern. de præcepto,& 2
diſpenſatione. Quod eſt inſtitu-
tū propter charitatē non debet
contra charitatē militare, ſed ce
latio peccati in aliquo caſu mili
tare cōtra charitatē: puta qñ pec
catū eſt contra bonū cōe. igitur.
Tertio, Ponatur caſus. Dixerunt
aliqui ſe interficere ſacerdotem
in nemore, qui ſacerdos eſt cum
eis viator vnus ante ingreſſum
nemoris confitetur eidem ſacer
doti, tunc idem ſacerdos non te-
nēt ſe exponere morti ſine cau-
ſa, ergo nec ingredi nemos, ſed
non ingrediendo ex facto ſuo

reuelat alijs confeſſionem illius confeſſi.igitur.

4 Quarto. Sit iſte caſus. Sacerdos de facto abſoluit epiſcopū ſimoniacum, quē non pōt abſoluere de iure: iſtæ ſacerdos tenetur cōfiteri etiam in ſpeciali de iſto peccato, ergo confitendo reuelat Epiſcopi peccatum.

5 Quinto. Abbas per cōfeſſionē ſcit monachū in aliquo loco peccaſſe, & habere ſocietatem ibi ſuſpectam, ergo conſulendo ſaluti ſuæ poteſt eum amouere a loco, ſed amouendo videtur reuelare confeſſionem.igitur.

6 Sexto. Habetur extra de ſententia excōicationis. Cum non ab hoīe. A cōmunione illius, quę ꝓ iniectione manuum in clericum in edictum excōmunicationis incidit, debes abſtinere, niſi forte tibi ſoli illud pateret, in quo caſu ipſum priuatim tantum vitabis: & ſequitur vt ſaltē rubore verecundiæ confuſus pro latēti exceſſu ſatisfacere cōpellatur. Ex hoc videtur ſequi, ꝙ ſi in ſecreto, vel per confeſſionem ſcio ipſum incidiſſe in ſententiam excōmunicationis, debeo eum priuatim vitare, ergo & pari ratione confeſſionem reuelare.

Contra. De pœ di.vj. Sacerdos ante omnia caueat ne peccata ſibi confeſſa reuelet. Nam ſi hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus ſuæ ignominioſus pergat.

Item de pœnitentijs, & remiſſionibus. Oīs vtriuſq; ſexus &c. Caueat oīno ne verbo, vel ſigno aut alio quouis mō prodat peccatorē. Notandum, ꝙ Richardus de media villa, de neceſſitate celandæ confeſſionis talem rōnē aſſignat, quia eadē perſona vere poteſt aliquid affirmare in perſona alterius loquentis, quod vere negat in propria pſona, ſicut angelus loquens Moyſi in perſona Dei vere dixit. Ego ſum dn̄s De' tuus. Quod vere negaſſet loquēs in propria perſona. Homo igitur repræſentās perſonam Dei in foro confeſſionis, vere pōt aliquid affirmare, quod negare poteſt loquēs in propria perſona, ergo extra forum pœnitentiæ dicens ſe illa audiuiſſe, vel ſcire, mētiī, ſed vitare mendaciū eſt de iure naturæ: igitur. Sed contra arguit Scō. quia magis, vel non minus conficit in perſona Chriſti quàm abſoluat, vel audiat cōfeſſionē, ſed conficit in perſona propria, & q̄ ſcit, ſcit vt conficiens in perſona propria: vnde non mentitur poſt miſſam dicendo. Ego ſcio me hodie conſecraſſe: igitur. Item, licet peccata in cōfeſſione detecta in vniuerſali dicere, & in particulari non relata ad perſonam confitentem, ſed ſi prædicta rō valeret, hoc non liceret, quia mentiretur. Dicit ergo Scot. ꝙ non eſt idem loqui in perſona alicuius, & loqui auctoritate illius, ſiue vt miniſter eius. Sacerdos autem in confeſſione licet audiat & loquatur auctoritate Dei, vt miniſter eius non tamen loquitur, vel audit in perſona Dei, ſed in perſona propria.

His præmiſſis ponendæ ſunt quinque cōcluſiones. Prima eſt. Celare peccatū in cōfeſſione detectum tenetē ſacerdos de iure naturali, probat Sco. quattuor rōnibus. Prima ſumitur ex ratione charitatis, quia lex naturæ de charitate fraterna exprimitur. Prout vultis, vt faciant vobis homines,

Margin notes: 4.d.21. q.1. — Exo.20. — Con.1. — Luc.6.

mines,& vos facite illis. Et debet intelligi,ꝙ vultis vobis,id eſt quæ velle debetis ſecũdum rectã rõnem. Et hoc intelligit̃ in hoc præcepto.Diliges proximum tuũ ſicut te ipſum.Sed quilibet ſecundum rectam rationẽ debet diligere famam propriam,& celationem peccati ſui confeſſi. Et per conſequens cõfeſſor debet idem velle confeſſo,ſed reuelatio tolleret confeſſo famam:igit̃. Secunda rõ ſumitur ex ratione fidelitatis, quilibet enim de lege naturę tenetur ſeruare proximo ſuo fidelitatẽquã vellet,& deberet velle ſibi ſeruari, ſed committens maximum ſecretum alteri, vellet ſibi ſeruari tanquã ſecretum: igitur.Tertia ratio ſumitur ex ratione veracitatis,quia de lege naturæ tenetur quilibet ſeruare ſecretum licitum, ſed recipiens ſecretũ maxime iſtud in confeſſione detectum,& ſi non explicite, tamen implicite promittit ſeruaturum:igitur. Quarta ratio ſumitur ex ratione vnitatis, vel mutuæ vtilitatis, de lege enim naturæ eſt, ꝙ nullus excludat inferiori recurſum ad ſuperiorem in neceſſitatibus:hęc enim eſt cõmunis vtilitas membrorum adinuicem, ſed reuelatio ſecreti excludit talem recurſum:igitur.

Secunda concluſio.Celare peccatum in cõfeſſione detectum tenetur ſacerdos de lege Dei poſitiua: patet, quia quilibet chriſtianus tenetur non dare alteri occaſionẽ qua reuocetur a lege Chriſti. Sed lex Chriſti eſt de cõfeſſione facienda, vt ſupra dictum eſt, ergo quilibet ex lege Chriſti tenetur non retrahere aliquem a confeſſione faciẽda, ſed reuelãs cõfeſſionẽ occaſione data, retrahit aliquos a confeſſione: igitur.

Tertia cõcl.De iure ẽt poſitiuo ecclesiæ eſt cęlatio cõfeſſionis, patet ex allegatis ad oppoſitũ. *Con.3.*

Quarta concluſio. Non ſolum confeſſor, ſed etiam is cui cõfeſſor reuelat (licet illicite) tenet̃ celare. Et idem intelligendum eſt de illo qui audit confeſſionẽ confitentis,alio videlicet a cõfeſſore, quæ ſi audiet caſualiter nõ peccat:tenetur tamen ad ſilẽtiũ. Si vero incidioſe audiat, peccat mortaliter, & tenet̃ ad ſilentiũ. Iſta patent per rationes ſuperius poſitas in prima,& ſecunda concluſionibus. *Con.4.*

Quinta conclu.Obligatio celãdæ confeſſionis eſt ad ſemper,& pro ſemper:patet, quia pertinet ad præceptum negatiuum. Vnde non magis licet poſt mortẽ confeſſi reuelare confeſſionẽ, quàm eo viuo.Patet etiam ꝙ nec Papæ præcipienti reuelãdum eſſet peccatum confeſſum,quia Papa nunquam poteſt ſupra ius naturæ. Ex dictis etiã ſequitur, ꝙ de lege etiam naturæ tenetur quis ad omne ſecretum ſeruandum propter rationes adductas in prima concluſionę non ſolum quando committens exprimit ſe velle illud ſeruari vt ſecretum, ſed quandocunque ex modo committendi apparet, ꝙ velit committerę illud vt ſecretum. *Con.5.*

Ad primum argumentum dicendum, quòd peccatum confeſſum debere cœlari,non tantũ eſt ius confitentis, ſed etiam ius totius communitatis, quia ex reuelatione ſequeretur perturbatio in communitatę,quia paſſim quilibet reputaret alium abhomina-

minabilem. Prętere a dato etiam
quòd tantum eſſet ius iſtius, tamen
non licet ei renunciare, ſic
vt confeſſor habeat libertatem
reuelandi, quia confeſſor tenet
multiplici iure, cuius reuocatio
non eſt in ptāte confitentis. Si er
go confitens velit peccatum ſuū
per confeſſorem prodi, debet ex-
tra confeſſionē peccatum ſuū di
cere, nō vt ſecretū maxime apud
aliquam perſonam, vel aliquas,
quibus forte, licet reuelare pro-
pter bonum finem.

2 Ad ſecundū dicēdū, ꝙ nullus
pōt eſſe caſus, in quo cōtra chari
tatem militet tale ſilentiū, im-
mo contra charitatē cōem mili-
taret oppoſitū. Et cum inſtas de
bono cōi. Dicēdum eſt illud Deu
tero.xvj. Iuſte quod iuſtū eſt exe
queris: ergo quod charitatis eſt,
charitatiue exequeris. Non cha-
ritatiue autem exequit̄ qui con-
tra legē naturę aliquod malū ma
nifeſtat. Reprobandus eſt ergò il
le verſus iuriſtarum. Eſt hęreſis
crimen quod nec cōfeſſio celát.

3 Ad tertium dicendū, quòd in
illo caſu diuertere a nemore non
ducit ex natura ſua ad reuelatio-
nē peccati auditi. Vnde generali
ter dici pōt, quòd ſignum de ſe
indifferens ad hoc, quòd eſt tale
peccatū eſſe confeſſum, vel nō,
licet ſit aliquibus ſignū magis de
terminatū ex aliquo p̄ſuppoſito,
non eſt ſignum reuelatiuum con
feſſionis, nec per conſequēs ſim
pliciter illicitum confeſſori.

4 Ad quartum dicendū ſm Sco.
quòd in illo caſu tenet̄ ſacerdos
non ſtatim confiteri de ſuo facto
indiſcreto, niſi tantūm in vniuer
ſali, qñ confeſſor poſſet ſtatim
deuenire in notitiā perſonæ, quā
indiſcrite abſoluit. Si aūt conſciē
tia vrget de cōfeſſione facienda
in ſpāli tenet̄, expectare opportu
nitatem confitendi alicui, qui ex
tali confeſſione non poſſit deue
nire in notitiā perſonæ huic con
feſſæ. Si vero nunquam poſſit ha
beri talis confeſſor, tunc iſte eſt
in caſu impotenti ad confitendū
huiuſmodi, quia plus tenetur ad
præceptū non prodendi culpam
ſibi confeſſam, quia videlicet ex
lege naturæ, & diuina, quàm ad
confitendum explicite culpam
ſuam, ad quod tenetur ad plus de
lege diuina poſitiua.

Ad quintum dicendū, quòd ſi 5
conſuetudo eſt, vt ſine nota mo-
nachus reuocet̄, vel non reuocet̄
pro libito præſidentis pōt Abbas
ad monaſterium monachū ſibi
confeſſum reuocare. Si autē eſt
conſuetudo, quòd nō trāsfertur
monachus de loco forinſeco ad
clauſtrū, niſi ratione delicti, non
videt̄ licitum Abbati, monachū
confeſſum reuocare. Sed conſul-
tat ſibi in foro pœnitentiæ, vt lo
cū periculoſum dimittat. Si aūt
ille noluerit, nō attentet Abbas
eſſe Deus, ſed defectum illū Dei
correctioni dimittat.

Ad ſextum dicendum, ꝙ capi- 6
tulum illud non loquitur expreſſe
de eo, qui nouit expreſſe per
confeſſionē aliquē eſſe excōica-
tum, nec etiā per viā ſecreti ſibi
commiſſi, ſed priuati. Si aūt ſci-
ret per confeſſionem tantū, tunc
ſi pōt eum vitare non prodendo
excōmunicationem eius, debet
vitare: ſin autem non ſolum nō
debet, immo non licet vitare,
quia talis vitatio eſt de iure ec-
cleſiaſtico. Non prodere autem
eſt de iure naturæ, & de iure di-

uino poſitiuo, & de iure eccleſiaſtico. Quando aũt precepta videtur eſſe contraria, illud qđ eſt ſuperius magis obligat, nec ſeruas illud, & ꝑtermittẽs aliud peccat, quia nullus ex lege diuina, & eccleſiaſtica eſt perplexus.

Vtrum pœnitentia in extremis valeat ad ſalutem.

Sco. 4.d.20.q.1.

DEcimotertio quærit. Vtrum pœnitentia in extremis valeat ad ſalutem?

1 Ar. ꝙ non. dicit Augu. & habetur de pę. di. vij. Periculoſum eſt, & interitui vicinum vſq; ad mortem procraſtinare pœnitẽtiæ remediũ. Peccat aũt mortaliter q ſe exponit periculo dãnationis.

2 Secundo dicit Aug. Age pœnitentiã dum ſanus es, ſi vis pœnitere qñ peccare nõ potes. Peccata te dimiſerũt, nõ tu illa. Et hoc ſic arg. nulla pœnitentia ſufficit ad ſalutẽ, niſi ſit voluntaria, ſed pœnitens in extremis, nõ dimittit peccata ſua, ſed illa eum. igĩt.

Contra de vera & falſa penitẽtia, & habet de pœ. di. vij. Pœnitentia ſi extremo vitæ hiatu aduenerit, ſanat & liberat. Quod ꝓbat ſubdens, multum fuit ſera latronis pœnitentia, ſed non fuit ſera eius indulgentia. Notandũ, ꝙ ſicut dicit Sco. ſecundum ea q̃ cõtingunt, vt in pluribus, & magis apparent rectæ rõni cõſona difficile, vel impoſſibile videt̃ illum qui pœnitentiã diſtulit vſq; ad mortis articulum pœnitere, ſed tamen iſta præſumptio non concludit de neceſſitate, qa licet vt ĩ pauciorib⁹, & difficulter, poſſibile eſt tñ oppoſitum euenire.

His ꝓmiſſis, ponẽdę ſunt duæ concluſiones ſatis certę, vt dicit Sco. Prima eſt. Pœnitentia vera, ſiue interior ſola, ſiue etiam exterior cum ſuſceptione ſacramenti pęnitẽtię ſufficit alicui ad ſalutẽ in extremis: patet, qa ſm Augu. Deus ſemꝑ eſt potens etiam in morte iuuare eos, quos iuuare ſibi placet. Con. 1.

Secunda conclu. Pœnitentia, q̃ videt̃ haberi in extremis vix eſt vera pœnitentia: patet, quia tũc impedit̃ vſus liberi arbitrij ex dolore, vel timore inhærẽtibus. Vera autẽ penitentia requirit liberũ vſum rõnis, & voluntatis. Itẽ non eſt vera pęnitentia, niſi fiat libere propter Deũ, ſed difficile eſt tũc habere talẽ pęntenitiam. Tunc. n. non vr̃ homo extorquere a ſeipſo diſplicentiã de peccato, niſi timore pœnæ imminentis. Vnde aliquid ſimpliciter inuoluntarium vr̃ eſſe cã iſtius diſplicentię videlicet ꝓpinquę mortis expectatio, quod aũt non eſt niſi ſic voluntarium nõ eſt multum acceptum Deo. igĩt. Itẽ habitus malus vſq; tunc cõtinuatus, multum retrahit ab actu pœnitentiæ. Vehementia enim habitus multũ inclinat ad ſe inordinate amandum. Itẽ, qa in articulo mortis minus eſt homo dñs ſui actus, quia nullo modo eſt dominus actus exterioris ad peccãdum, ergo requireret̃ ſecundum ſtrictam iuſtitiam intenſior motus diſplicentię ad iuſtificationẽ eius quàm ſani. Ideo dicit Augu. Magnum eſt, cui Deus tunc inſpirat (ſiquis eſt), veram pœnitentiam, quia vix, vel nunquam eſt aliquis Con. 2.

aliquis qui habeat diſpoſitionẽ de congruo, vt ſibi inſpiretur. Ex iſtis ſequunt̃ duo correlaria. Primum eſt, ꝙ ſano perſuadendum eſt, vt ſanus pœniteat incutiendo ſibi timorem, quàm periculoſum ſit expectare ſerotinam pœnitentiam. Secundũ eſt, ꝙ in firmo iam in iſtum articulũ deducto, ſuadendum eſt, vt ſecũdũ ſuam poſſibilitatẽ nitat̃ habere diſplicentiam voluntariã de peccatis propter Deum. Et ne in deſperationem mittat̃, extollenda eſt ſibi diuina miſericordia.

1 Ad primum argumentũ dicendum, ꝙ qui ſciens ſe exponit periculo ſalutis ſuæ peccat mortaliter. Et ideo iſte ſi aliquo actu elicito determinat ſe nunquam pęnitere, niſi in extremis peccat mortaliter illo actu. Sed tamen de illo peccato poſſibile eſt ipſum pœnitere in extremis.

2 Ad ſecundum dicendum, ꝙ quãdiu quis habet vſum liberi arbitrij, põt peccare peccato mortali, licet non exteriori. Et ita poteſt dimittere peccatũ ſecundũ diſplicentiam de peccato, licet neceſſe ſit eũ non peccare peccato exteriori. Et iſtud intantum põt eſſe ſibi voluntariũ, pro tũc, vt habeat tunc voluntatem, ꝙ etiam ſi poſſet tunc peccare peccato exteriori, fugeret hoc omnino, & pœnitentiam etiam exteriorem ageret pro commiſſis.

Vtrum poſt hanc vitam poſſit aliquod peccatum dimitti.

Tho. in ad di. 3. p. n. 19. ar. 1.

Decimoquarto quæritur. Vtrum poſt hanc vitã poſſet aliquod peccatum dimitti.

Arguit̃, ꝙ nõ, quia nullus moriens poteſt poſtea peccare, ergo nec moriens in peccato poteſt poſtea re urgere. 1

Secundo. Nullũ peccatũ mortale poſt hãc vitam põt dimitti: ergo nec veniale: patet cõſequẽtia, quia ſunt eiuſdem rationis cum non differant niſi ſecundũ magis, & minus. 2

Tertio. Dicit Damaſce. quod eſt angelis caſus hoc eſt hoĩbus mors, ſed angelus poſt caſum eſt oĩno inuariabilis, ergo & homo. 3

Quarto. Per minimã pęnã põt dimitti veniale, dũ tñ ſit voluntaria, ſed pœna mortis eſt maxima: q̃a vt dr̃. iij. Ethicor. vltimũ terribilium eſt mors: ergo p illã ſi ſit acceptata a morituro, põt deleri oĩs culpa venialis, ergo poſt mortẽ nulla remanet dimittẽda. 4

Contra. Qui peccauerit in ſpiritumſanctum non remittet̃ ei, nec in hoc ſeculo, neque in futuro. Dicit Magiſter in iij. diſt. xx. ꝙ ex hoc datur intelligi ſicut ſancti doctores tradunt, ꝙ quædam peccata in futuro dimittent̃. Primo notãdum, ꝙ ſicut dicit Scot. peccato veniali non debet̃, niſi pœna tẽporalis, nec p ſe, nec per accidens, quia ſecundũ ſe eſt talis offenſa, quæ ſufficienter punitur per pœnã temporalem. Nec eſt inconueniens pœnã debitam veniali contritio habere terminum in inferno, nec tamen in inferno eſt redẽptio, quia ſemper manet debitũ pœnæ correſpondẽtis peccato, pro quo aliquis eſt damnatus. Ex quo patet, ꝙ non conueniẽter dicit ſanctus Tho. ꝙ peccato veniali per accidens, quando coniungitur cum mortali, *Mat. 12*

tali, debetur pœna æterna, licet non ratione ſui. Secundo notãdum, quòd de remiſſione peccati venialis dici poteſt dupliciter. Vno modo, ꝙ nihil aliud eſt culpæ venialis remiſſio, quàm ſolutio pœnæ temporalis debitæ pro ea, quia poſt actum tranſeũtem culpa, quæ manet, nihil eſt aliud, niſi reatus ad pœnã debitam. Soluta ergo pœna temporali in purgatorio pro veniali, ex hoc ipſa culpa venialis remiſſa eſt. Non ſic autem eſt de mortali, quia pœna ſibi debita non poteſt totaliter ſolui, niſi prius cõmutetur pœna ęterna in temporalem. Et iſta commutatio vocatur remiſſio culpę mortalis: Si autem iſte modus non placet, quia videntur ſancti diſtinguere inter remisſionem culpæ cuiuſcunque & pœnæ, & maxime inter remisſionẽ culpæ, & ſolutionem pœnę ſibi debitæ, poteſt dici alio modo, quòd peccatum veniale in hac vita remitti poteſt non tantum per pęnitentiã interiorem, uel exteriorem, quę ad hoc non eſt neceſſaria, ſed per aliquem actum Deo magis acceptum quo ad hoc, quòd peccatũ veniale diſpliceat, & hoc vel relatum ab operante ad illud veniale remittẽdum, vel non relatum ab ipſo, ſed a Deo acceptante in ordine ad illud. Ad propoſitum opera morientis in charitate, licet poſt mortem non referantur ab ipſo ad veniale in quo moritur dimittendum, nec habeat ipſe aliquem actum nouum meritorium, per quem deleatur veniale: tamen opera prius facta poſſunt eſſe a Deo relata ad remisſionem eius poſt mortem. Merita enim iſtius morientis in charitate eſſent cauſa ſufficiens deletionis venialium iſtius, vel relata ab ipſo, vel a Deo acceptãte, ſed ſunt impedita dum iſte viuit, ſi ſemper actu permanet in veniali. Poſt mortem vero non ſunt impedita, quia tũc, nõ continuat actum venialis. Ex hoc ſequuntur duo correlaria. Primum eſt, ꝙ in inſtanti mortis remittunt venialia, quia tunc non manet actus peccati venialis; & ita tunc, ceſſat impedimentum. Secundũ eſt, ꝙ omne peccatum veniale morientis in charitate remittitur in hac vita, niſi ille cõtinuet actum peccati venialis vſque ad iſtans mortis.

His præmisſis, ponendę ſunt tres concl. Prima eſt, Peccato dimiſſo in hac vita ſolui põt poſt hãc vitã pęna ſibi debita: patet, quia nullus cũ debito pœnę beatificatur. Aut enim pœnę ſunt ſimul ſoluendæ cum gloria, aut poſt gloriam, ſed neutro modo, quia nec pœna poteſt ſtare cum gloria, nec ſibi ſuccedere cum gloria ſit æterna. *Con. 1*

Secũda concl. Pro peccato mortali hic non dimiſſo pœna debita, ſolui non poteſt in futuro: patet, quia pœna ſibi debita eſt pœna damnationis æternæ, quę nunquam remittetur. *Con. 2.*

Tertia concl. Pœna peccato ueniali debita, ſolui poteſt poſt hanc vitam, patet ex dictis. *Con. 3.*

1 Ad primum argu. dicendum ꝙ conſequentia non valet, intelligendo reſurgere pro liberari a peccato: hoc enim modo reſurgere, non requirit libere agere: quia vel non eſt aliud, niſi ſoluere pœnam, uel per merita prius habita

habita in via, & pro tūc accepta ta culpam tunc dimitti.

Ad fin nō valet cōſequentia. Et ratio dicta eſt in ſecundo notabili. Vel aliter dicēdum, ꝙ merita facta in via non poſſunt acceptari pro inſtanti mortis, vt ꝑ eam ea deleat̄ mortale, q̄a Deus diſpoſuit mortale non delendū, niſi per ſuſceptionem uolūtariā ſacramenti, uel per aliquā diſpoſitionem tanquā meritum de cōgruo, tunc vel uſq; tunc inhęrentem q̄n peccatū deletur, non ſic aūt eſt de veniali. Et licet mortale, & veniale ſint eiuſdem rationis in genere naturæ, uel ēt forte in malitia moris, non tamen ſunt eiuſdem generis, vel rationis in ratione offenſæ diuinæ.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ ſimilitudo eſt in hoc, ꝙ Angelus cadens eſt in termino, ſicut & hō in morte, ſed non oportet ſimilitudinem eſſe quātum ad ſtabilē permanentiam in quocunque.

4 Ad aliud concedi pōt, ꝙ mors voluntarie accepta eſt pœna ſufficiens pro quocunq; peccato ueniali, & forte ꝓ magna parte pœnę debitę ꝑ mortalibus dimiſſis.

Utrum peccata per pœnitentiam dimiſſa, in recidiuante redeant eodem numero.

Sco. 4. d. 24. q. 1. Th. 3. p. q. 88. ar. 1.

QVAESTIO. XV.

Decimoquinto quęrit̄. Vtrū peccata per pœnitentiā dimiſſa in recidiuante redeāt eadem numero?

1 Arguitur ꝙ ſic, quia contritus de peccato; ſi poſtea contemnit confiteri, aut redit idem peccatum, & ſic habetur propoſitum, aut non, & ſic dimiſſum eſt ſine ſecunda, & tertia parte pœnitentię, quod eſt inconueniens.

Secundo. Tenebra pōt redire eadem numero, cū habeat idem ſubiectum tenebra ſequens cum præcedēte, & ſic priuatio eiuſdē luminis in numero, quia idē lumen in numero maneret ſi tenebra non ineſſet, igitur. 2

Tertio. Iac. 2. Qui offendit in vno, factus eſt omnium reus. 3

Contra. Succeſſiuum non redit idem numero, ſed peccatum eſt hmōi, igitur. Maior patet, quia ſi ſucceſſiuū poſſit reparari, ſequit̄ ꝙ partes eius poſſint eſſe ſimul. Et ſequitur ſimiliter, ꝙ inſtans poſſit reparari, & per conſequēs, ꝙ contradictoria poſſint verificari pro eodē inſtāti, quia vnum contradictorium pro inſtanti poſito prima vice, & aliud contradictoriū pro inſtanti poſito ſecunda vice. Notandū, ꝙ Rich. dicit quòd de potētia abſoluta Dei nō pōt peccatū idē numero redire, quia ſecundū Aug. Deo auctore nemo ſit deterior. Sed cōtra hoc arg. Scot. q̄a peccatū actuale vno modo dr̄ ipſa inordinatio actualis. Alio modo obligatio ad pœnam ſequens actum illū. Primū dr̄ culpa in actu, ſecundum dicit̄ reatus pœnę. Illud aūt primū nō propriè manet poſt actum. Tū, quia priuatio non manet ſine ſubiecto. Tum, quia tunc oppoſita poſſent ſimul ineſſe. Si. n. inordinatio culpæ odij fraterni maneret poſt actum, & poſtea ſequeretur fruitio eiuſdem fratris ſimul eſſent culpę oppoſitæ. Prædicta ergo 4. d. 22.

ergo ratio non concludit de inordinatione actuali, quia & ſi Deo auctore nõ ſit hõ deterior malitia culpæ, tñ poteſt fieri malus malitia pœnæ, & multo magis obligatus ad pęna, cum nullus ſit iuſtè obligatus ad pœnã. niſi per actum diuinæ voluntatis.

Con. 1. His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concl. Prima eſt. De potẽtia Dei abſoluta põt redire idem numero peccatũ, ut peccatũ manet poſt actum: non.n. manet, niſi in quadã obligatione vt di. Scotus: patet concluſio, quia Deus põt obligare iſtũ pro b, ad eandẽ pęnã, ad quam per a. Non.n. impeditur potentia Dei facere rẽ aliquam eandẽ numero ex eo, ꝙ alias fuerit. Et confirmatur, quia ſi peccator non pœniteret illo tẽpore intermedio maneret eadẽ obligatio. Sed quicquid poteſt Deus circa creaturam manente aliqua continuatione, q̃ nihil eſt illius voliti põt illa circũſcripta.

Con. 2. Secunda concl. De potẽtia Dei ordinata non reddit eadem numero obligatio: patet, quia Deus diſpoſuit peccata poſt pœnitentiã eſſe recta, id eſt ſecũdũ Aug. mõ videri ad vindictam, vnde de pœnit. d. 4. Diuina clementia dicitur. Diuina clementia dimiſſa peccata in vltionem vlterius venire non patitur. Sed contra bona mortificata per peccatũ mortale adueniẽte gratia reuiuiſcũt, ergo ſimiliter peccata iam dimiſſa recedente charitate reuertuntur. Dicendum, quòd ſuperabundans Dei liberalitas eſt, vt ſemper bona facta in charitate maneant in diuina acceptatione, & amoto peccato reuertantur. Non ſic autem mala amiſſa charitate. Vnde ad hoc valet parabola iuriſtarum, quòd alicui competit ius cui non actio: quia illi qui prius fecit opus dignum gloria, & poſt in peccatum mortale cecidit, cõpetit ius in regno Dei non tamẽ actio propter impedimẽtum. Et remoto peccato mortali non habet ius nouum, ſed actionem nouam. In malo aũt & ius recedit, & actio adueniente charitate, vt plus nolit habere Deus ius ad illã iniquitatem vindicandam. Sed contra: quia tunc quilibet cadent ſi reſurgat reſurget in maiori gratia, quam ante: & iterũ habebit omnia merita ſua. Dicendum quòd bene ſequitur, quòd habebit plura merita: non tamẽ maiorẽ gratiam: quia cum minima gratia põt ſtare plura merita ad gloriam eſſentialem, quã cũ maiori gratia. Gratia quippe eſt ſolum Dei donũ. Merita autem ſunt aliqualiter merentis opera: & ideo illa ſemper ſalua ſunt in acceptatione diuina, non ſic aũt gratia: ideo quamuis reuiuiſcant omnia merita: non tamen tota gratia. Ex dictis ſequitur, quòd aliquis habens maius ius in gloria: ſed tamen ſuſpenſum damnabitur. Et aliquis habens minus ius, ſed propinquum, quia videlicet in charitate ſaluabitur.

Tertia concl. Peccatum dimiſſum redit, tanquam circunſtantia aggrauãs: patet, quia ille cui peccatum eſt dimiſſum ex lege gratitudinis tenetur ſpecialiter Deo propter donum gratię ſibi liberaliter collatum: ergo ſi poſtea peccat, grauius peccat. Item, quia ille cui peccatum eſt dimiſſum: ſtrictus eſt, ad non peccandum eadem lege qua & innocẽs. *Con. 3.*

Et præterea eſt obligatus per actum propriè voluntatis, quia ſine propoſito non peccandi non fuit dignus gratia, ergo ſi peccat tranſgreditur duplicẽ legẽ obligantem ad non tranſgrediendũ. Eſt tñ aduertendum, quòd ſimpliciter cęteris paribus grauius peccat, & maiori ingratitudine eſt ingratus, qui cadit ab innocẽtia, q̃ qui a pœnitentia, quia ſimpliciter maius eſt beneficiũ Dei conſeruari in innocentia, q̃ a peccato reſurgere.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ non redit illud peccatum, ſed nouo peccato peccat, quia contemnit confiteri.

2 Ad ſecundũ dicendum, quòd ad unitatem priuationis non ſufficit vnitas ſubiecti, aut habitus, uiſi ſit continuitas, quæ non eſt in propoſito.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ illa auctoritas, & ſimiles nõ arguũt. niſi ꝙ eſt obligatus talis ex vno nouo peccato ad damnationem, ad quã prius erat, uel potuit eſſe obligatus ex aliis peccatis. Non tñ ſic intenſiue nec etiam ſic extenſiue, quantum ad numerum peccatorum, & obligationum.

De extrema vnctione.

Vtrum extrema unctio ſit ſacramentum nouæ legis.

Sco. 4. d. 23. q. 1. Dur. 4. d. 23. q. 1.

QVÆSTIO VNICA.

Conſequenter dicendum eſt de ſacramento extremę vnctionis. Circa quod quęrit. Vtrũ extrema vnctio ſit ſacramentũ nouę legis?

1 Arguitur quòd non, quia oẽ ſacramentum nouæ legis eſt inſtitutum a Chriſto, ſed extrema vnctio non legitur inſtituta a Chriſto, ſed potius a Iacobo. Iac. 5. *Iac. 5.* Infirmatur quis ex vobis, inducat præsbyteros Eccleſiæ, &c.

Contra eſt communis enumeratio ſacramentorum. Notandũ, quòd extremę vnctionis ponit Scot. talem rationem. Extrema vnctio eſt vnctio hominis infirmi pœnitentis facta in determinatis partibus corporis cũ oleo conſecrato ab Epiſcopo, miniſtrata a ſacerdote, ſimul verba cũ intentione debita proferente, ex inſtitutione diuina efficaciter ſignificans curationẽ finalem venialium. Vbi primo conueniẽter ponitur vnctio, quia hoc ſignum ſenſibile congruit effectui, ſ. unctioni interiori curatione. Notãter autem dicitur hominis infirmi, quia non debet cõferri ſano, nec etiam cui mors imminet ex periculo extrinſeco violẽtiæ, nec etiam qualitercunque infirmo, ſed periculoſæ. Additur autẽ pœnitentis, quia nullus eſt capax iſtius ſacramenti digne, niſi exiſtens in gratia. Additur autem indeterminatis partibus, uidelicet in partibus, quæ ſunt organa potentiarum, per quorum actus frequentius peccatur venialiter, vtpote organa quinq; ſenſuum, & potentiæ motiuæ. Dicitur autem cum oleo, per quod ſignificatur nitor conſcientiæ. Conſecratio autem Epiſcopalis eſt neceſſaria ad hoc, vt ſit materia apta, quia cõmuniter in ſacramentis conſiſtentibus in vſu, ſolus baptiſmus non requirit materiam ſpecialiter conſecratã, quia Chri

ſtus

ſtus tactu mūdiſſime carnis ſuę quando uoluit a Ioan. baptizari totam aquam conſecrauit, hoc eſt in iſtum vſum dedicauit. Forma autem huius ſacramenti eſt. Per iſtam ſanctam vnctionem, & ſuā piiſſimam miſericordiam parcat tibi Deus quicquid oculorum, uel narium, linguę, tactus, uel huiuſmodi uitio deliquiſti.

Con. 1. His præmiſſis, ponenda eſt talis concl. Extrema vnctio eſt ſacramentum nouæ legis vnū vnitate ordinis; & integritatis. Primum patet, quia fuit a Chriſto *Mar.* 6. inſtitutum. Legimus.n. Marci. 6. ꝙ Apoſtoli vngebant oleo ſācto multos infirmos, & conſtat, ꝙ hoc non fecerunt, niſi ex inſtitutione Chriſti. Secunda pars patet, quia habet plures materias, & plures formas ordinatas ad integram, & plenariam remiſſionem omnium venialium.

1 Ad arg. dicendū, ꝙ Iacob non erat niſi promulgator illius ſacramēti, iam a Chriſto inſtituti.

De ſacramēto ordinis.

Vtrum in Eccleſia ſint ſeptem ordines, &c.

Sco.4.d.24.q.1. Dur.4.d.24.q.2.

QVAESTIO I.

DEinde inquirendum eſt de ſacramento ordinis. Circa quod primo quæritur. Vtrum in Eccleſia ſint ſeptem ordines eo modo, quo ordo, vel ordinatio ponitur ſacramentum?

1 Argu. ꝙ non, quia tunc in Eccleſia eſſent tredecim ſacramenta, ſ. ſeptē ordines, & ſex alia.

2 Secundo. Quilibet ordo habet caracterem ſibi proprium, ergo in illis ſeptem correſpondent ſeptem caracteres: conſequens eſt falſum, quia vel eſſent eiuſdē ſpeciei, quod non videtur verum, quia plura accidentia eiuſdem ſpeciei non poſſunt ſimul eſſe in eodē ſubiecto, vt dicit Philo. Aut alterius ſpeciei, & hoc videtur inconueniens, quia in ſpeciebus eſt eſſentialis nobilitas maior & minor, quæ non uidetur præciſe aſſignari in iſtis caracteribus. *5. Meta. t.c. 16.*

3 Tertio. Iſidorus ponit epiſcopatū eſſe ordinē, & nullus ē iſtorum ſeptem, ergo ſunt plures. *Iſidor. Ethim. lib. 7.*

4 Quarto. Prima tonſura videtur eſſe ſacramentum, quia eſt ſignū rei ſacræ, & quia habentes eam gaudēt priuilegio clericali, quod videtur proprium ordinationis.

Cōtra eſt auctoritas Magiſtri. *4.d. 24*

Primo notandum, quód ordo dr̄ uno modo ſ̄m Aug. Pariū, diſpariumq́; rerum vnicuique ſua loca tribuens congrua diſpoſitio. Et hoc modo accipitur ordo in exercitu, & in politia ordinata. Alio modo accipitur ordo ꝓ gradu eminenti in politia, uel communitate aliqua. Et vtroque iſtorū modorum eſt ordo in Eccleſia. Secundo autē modo dicuntur ordinati non quicunque de Eccleſia, ſed tm̄ habentes aliquem gradum eminentem. Sed primo modo dicuntur omnes ordinati, ſicut partes totius Eccleſiæ ordinatę. Tertio modo accipitur ordo, licet minus propriè, pro ipſa ordinatione actiuè, uel paſſiuè dicta, quę eſt cauſatiua, uel collatiua ordinis. Nunc autem nō eſt ſermo de ordine primo modo accepto, ſed ſecundo & tertio mo- *Aug. de Ciu. Dei lib. 19.*

do. Ordo autem ſecundo modo non eſt ſacramentum,ſed magis poteſtas, vel gradus exequendi, vel digne exequen i aliquē actū ſacramentalē in Eccleſia,& hoc modo ſacerdotiū,& diaconatus, & ſic de aliis dicuntur ordines. Eſt autem ordo hoc modo aliquid ſpirituale,& nō aliquid ſenſibile,& per conſequens non eſt propriè ſacramentum,ſed magis eſt res ſacramenti alicuius. Ordo autem tertio modo, eſt aliquid ſenſibile conſiſtens in verbis,& rebus,ſeu actionibus,vel paſſionibus,ſenſibilibus:ideo bene habet rationem ſacramenti. Secundo notandū,quòd ſm Scotum aſſignari poteſt deſcriptio huius ſacramenti in cōmuni, prout eſt aliquid commune ad ordinationes ſpeciales, quæ omnes vnitate ordinis,& cōpletiuæ integritatis computantur pro vno ſacramento. Eſt autem illa deſcriptio talis. Ordinatio, vel ordo eſt ſacramentum inſtitutionis alicuius in gradu pręeminēti in Eccleſia,cui cōuenit aliquod miniſteriū circa ſacramentum, & præcipue circa euchariſtiam facta a miniſtro idoneo certa verba ſimul cū intētione debita proferente miniſterium gradus illius,aliquo ſigno ſenſibili repręſentās ex inſtitutione diuina,efficaciter ſignificās gratiam præeminentem, qua ordinatus aliquod miniſteriū digne exequatur. Et ſm hanc rationē proportionabiliter accipi poſſunt rationes ſpeciales cuiuſlibet ordinis. Notanter aūt ibi dicitur præcipue circa euchariſtiā, quia actus ordinum verſantur ſolum circa euchariſtiā, vt infra dicetur, vel ſaltem actus principaliores ordinis. Dicitur autē a miniſtro idoneo,ſcilicet ab Epiſcopo quantū ad ſacros ordines,quantū vero ad alios non ſacros, aliqui nō Epiſcopi poſſunt eſſe miniſtri idonei. Aliqui enim Abbates priuilegiati,& Cardinales nō Epiſcopi, poſſunt tales ordines conferre. Dicitur autem ibi proferēte certa verba, & hoc quantū ad formā,vel formas ordinationū, quę ſunt diuerſæ in diuerſis ordinibus, ſicut inuenitur in libris Epiſcoporum. Sed de ordinatione ſacerdotis completa videtur, quòd ibi ſic duplex forma. Vna cum ſibi dicitur. Accipe poteſtatem celebrandi,&c. Tradendo ſibi calicem cum vino, & patenā cum hoſtia, quando ſibi confertur caracter, & poteſtas conficiēdi corpus Chriſti. Secunda vero quando dicitur. Accipe ſpiritum ſanctum,quorū remiſeritis, &c. quando videlicet Epiſcopus imponit ſibi manum, & tunc datur ſibi poteſtas clauium in foro pœnitentiali. Quilibet ergo forma habet materiam propriam ſibi coniunctam, ſcilicet ſignum ſenſibile repreſētatiuū alicuius miniſterij ſacerdotalis. Prima materia eſt traditio calicis. Secunda eſt impoſitio manuum Epiſcopi. Tertio notandum,quod communiter ponuntur ſeptem ordines, tres maiores, & ſacri, & quatuor minores, & non ſacri, quorum ſufficientia ſic accipitur. Quia ordo eſt poteſtas, & gradus præeminens in Eccleſia diſponēs ad actum ſacramentalem pręcipue circa euchariſtiam. Aut igitur directè de propinquo, aut a remotis

remotis, & non ſic directe, ſed magis quantum ad ſuſcipientes primo modo accipiuntur tres ordines ſacri. Et ſecũdo modo quatuor non ſacri. Primum igitur ſit tripliciter. Aut euchariſtiam cõficiendo, & ſic eſt ordo ſacerdotum: aut diſpenſando eam, & tractando eam in vaſis, & ſic eſt ordo diaconatus: Vnde patet quòd legere euangelium non eſt principalis actus diaconi, ſed ſecundarius. Aut miniſtrando materiam euchariſtiæ, & ſic eſt ordo ſubdiaconatus. Alij autẽ ordines accipiunt reſpectu actum remote ſe habẽtium ad euchariſtiam. Et hoc dupliciter. Vel diſponendo populum ad conuenientem diſpoſitionem ad euchariſtiam ſuſcipiendam, vel ad amotionẽ impedimentorum. Primo modo dupliciter, nam diſpoſitio conueniens in populo eſt duplex. Vna eſt interior deuotio, ad quã diſponit accolitus, portando cereum accenſum. Alia pertinet ad intellectum: & eſt eruditio mentis circa credibilia, & ad hãc diſponit lector, legendo prophetias. Secundo modo etiam dupliciter. Quia vel eſt ad amouendum impedimentum arcẽdo malos homines & indignos. & ſic eſt ordo hoſtiarij. Vel arcendo dæmones: & ſic eſt ordo exorciſtæ: non quòd verbis exorciſtæ conferatur aliqua vis ſupernaturalis, qua poſſit effectiue effugare dæmones: ſed virtute diuina arcentur ad actum exorciſtæ, & hoc ex pacto diuino. Quarto notandum quòd de epiſcopatu dicunt aliqui, quòd non eſt ordo ſicut doctor deuotus & doctor ſanctus. Et Rich. de media villa. Si enim eſſet ordo: eſſet nobilior ſacerdotio: quod eſt falſum, cum ſacerdotium habeat nobiliſſimum actum. Item vnus ordo in conferendo non de neceſſitate dependet ab alio vt patet de promoto per ſaltum in quo non eſt iterandus ordo ille, ſed caute ſupplẽdum eſt quod fuerat omiſſum. Epiſcopatus vero de neceſſitate facti dependet ex ſacerdotio. Si enim aliquis nõ ſacerdos conſecraretur in epiſcopum nihil fieret. Item epiſcopatus poteſt ſimpliciter tolli per depoſitionem vel degradationem: ergo in ordinatione epiſcopi non imprimitur caracter, nec epiſcopatus eſt ordo. Alij autem ſicut canoniſtæ, tenent quòd epiſcopatus eſt ordo: & per conſequens conſecratio epiſcopi eſt ſacramẽtum. Epiſcopatus enim eſt gradus præeminentiæ in eccleſia, & poteſtas quædam ad actus ſacramentales, qui nullo modo conueniunt alijs ordinibus ſicut ad actus ordinandi ſacerdotes, diaconos: ſubdyaconos & ad actum confirmandi. Iſti itaque non ſolum reſtringunt ordinẽ ad actus ſacramentales circa euchariſtiã ſicut primi, ſed ad omnem actũm ſacramentalem extendũt. Ad hoc concordat quod dicit Dionyſius. v. Eccleſiaſticæ ierarchiæ tres videlicet eſſe ordines ſcilicet epiſcopatum ſacerdotiũ: & diaconatum. Non quia non ſint alij: ſed quia pluribus in eccleſia primitiua non vtebant̃ ꝓpter paucitatem credentiũ. & ita pauci miniſtri ſufficiebant. Videtur itaque ꝙ epiſcopatus ſit ordo & ꝙ in eo imprimit̃ caracter indelebilis cuius ſignum eſt quia

 omnis

omnis ordinatio alicuius in epiſcopū eſt irreiterabilis. Vnde & perpetuo manet epiſcopus quantumcunq; deponat,vel degradetur,ſicut & ſacerdos , licet poſſit ab eo tolli iuriſdictio ſupra populū. Ad rōnes aūt aliorū reſpōderi pōt dicēdo ad primā,ꝙ epiſcopatus eſt nobilior ordo,q̄ ſacerdotium,quia ſacerdotiū includit,& aliquid vltra,licet illud ſuperadditum ꝑciſe ſumptum non ſit nobilius ſacerdotio. Ad ſecūdam dicendū,ꝙ epiſcopatus præſupponit ſacerdotium, ex eo , ꝙ includit ipſum. Vel dici poteſt, quod non plus de neceſſitate ſacti includit , vel præſupponit ſacerdotiū,quàm ſacerdotium dyaconatum. Et tunc oporteret dicere,ꝙ epiſcopatus non eſſet nobilior ordo , quàm ſacerdotium, licet poſterior , quāuis ita ſit in aliis ordinibus ſacris , quòd poſterior ſit nobilior . quamuis ēt dici poſſit:quòd epiſcopatus eſt nobilior ſacerdotio , quia nullus in ſacerdotem ordinatur,niſi ab epiſcopo . Et ſic ſacerdotium ex epiſcopatu dependet,& ita actus ſacerdotij virtualiter continetur in actu epiſcopatus . Ad aliam iam,patet ex dictis.

Con.1. His præmiſſis ponenda eſt talis concluſio. Simpliciter,& abſolute loquēdo , ſunt octo ordines: ſunt tamen ſeptem tantum cōmuniter ad euchariſtiam diſponentes,patet ex dictis.

1 Ad.j.arg. dicendū , ꝙ in diuiſione primaria ſacramenti in ſeptem ordo,ſiue ordinatio eſt tm̄ vnū mēbrum : illa enim diuiſio nō eſt in ſpecie ſpecialiſſimas.

2 Ad ſecundum concedendum eſt eſſe:plures caracteres. Et probabilius videtur, ꝙ ſint alterius ſpeciei. Et cum arguitur de excellentia ſpecifica concedi poteſt, quòd eo modo quo caracteres ſunt entia, habent talē excellentiam. Si autē ponantur eiuſdem ſpeciei dicendum , quòd improbatio non eſt vera de relationibus,vt ſatis ſupradictum fuit,caracterem autem non oportet ponere formam abſolutam.

Ad tertium,patet ex dictis. 3

Ad vltimum dicendum,quòd 4
tonſura nō eſt ſignū practicum efficax rei ſacramentalis, id eſt, gratiæ quomodo intelligendum eſt ſacramentum eſſe ſignum rei ſacræ. Quod autem additur ibi de priuilegio clericali non valet, quia laici conuerſi in religione gaudent tali priuilegio,ideo hoc non eſt proprium ordinato.

Vtrum pœna canonica impediat a ſuſceptione, & collatione ordinum.

Scot.4.d.25.q.1.

QVÆSTIO II.

SEcundo quæritur. Vtrum pœna canonica impediat a.ſuſceptione , & collatione ordinum?

Arg. quòd nō,q̄a ſacerdos ex- 1
cōicatus,vel irregularis ſi attemptet cōficere cōficit,ergo ēt epiſcopus excōicatus , vel irregularis ſi attēptet ordinare ordinat.

Secundo. Irregularis non ex- 2
cluditur a perceptione aliorum ſacramentorum,quoniam ſi intendat recipere,recipit ergo nec iſtius. Antecedens patet de ſacramento pœnitentiæ.

Tertio. Nulla pœna canonica 3
magis

magis excludit ab actu eccleſiaſtico,quam hereſis, ſed hæreſis non excludit,vt habetur.j.q.j.c. Quod quidam.

Contra.j.q.j.de cætero.Simoniacos oĩo dānamus,& poſt talem ſuſceptionem, vel collationem irritum decernimus. Præterea eccleſia poteſt dare poteſtatē conferēdi ordines, ergo poteſt eam auferre per aliquam pœnam canonicam. Item Eccleſia illegitimat perſonas ad cōtrahēdum matrimoniū,ita ꝙ ſi attemptēt,nihil faciūt,ergo multo magis pōt reddere epiſcopū illegitimū ad actū ſpiritualē,patet cōſequentia,quia magis vr̄ ſub eſſe eccleſię illa,quæ ſunt de iure poſitiuo,quàm illa, quæ ſunt de iure naturali, & diuino. Notandū, ꝙ pœna canonica dr̄: pœna inflicta per canones,vel ſecundum canones,arcens aliquem ab actu eccleſiaſtico, qui alias ſibi liceret.Dicitur aūt per canones quātum ad pœnā inflictam a iure, & ſecundum canones quantum ad pœnā inflictā a iudice, quæ ſi recte, & iuſte infligatur, debet infligi ſm canonicas ſanctiones. Sunt aūt in genere ſex pœnæ canonicę,ſ.depoſitio,vel degradatio: infamia, excōicatio,irregularitas,ſuſpēſio, & interdictum. Prima igitur dicitur depoſitio, quæ eſt totalis amotio a ſtatu clericali,& eccleſiaſtico. Degradatio autem ſi fuerit totalis eſt idem, quod depoſitio. Si autem ſit amotio ab aliquo gradu altero relicto, tunc eſt pœna partialis reſpectu depoſitionis ſimpliciter. Dicitur autē quis deponi, vel degradari,non quia ſibi auferatur ordo ſuſceptus, ſed quia ſibi aufertur licentia exequendi actum ordinis, & omne priuilegium ordinatorum, vnde traditur etiam iuſtitiæ ſæculari. Iſta autem pœna, nunquam infligitur a iure, licet in iure dicatur infligenda a iudice propter crimina enormia, & manifeſta,vt hæreſis,extra de hęreticis.c.Ad abolendam, vel propter ſciſmā, extra de ſciſ.c. Abſtinēdos,in.6. vel propter reuelationē confeſſionis,extra de pœn. & re. Omnis vtriuſq; ſexus.Secunda pœna eſt infamia, quæ eſt ſtatus lęſæ dignitatis quārum ad vitam, & mores. Vbi eſt aduertendum, ꝙ non eſt idem eſſe infamem, & eſſe infamatū. Infamatus enim eſt,qui de aliquo crimine in publico eſt accuſatus. Sed infamis eſt propter crimen publicum publice commiſſum, propter quod ius infligit pœnam infamiæ,vel a iudice infligitur talis pœna: a iudice inquam coram quo probatur tale crimen. Tertia eſt excommunicatio maior,quæ dicitur excōmunicatio ſimpliciter. Nam excōmunicatio minor nō eſt,niſi excommunicatio ſecundum quid puta,quantum ad excluſionem cōmunionis fideliū in ſacramentis tantum. Sed maior ſimpliciter excludit a communione fidelium, & participatione ipſorum. Hęc autem pœna nec a iure,nec a iudice infligi debet,niſi pro peccato mortali,nec pro quocunque mortali, ſed prò graui,cui etiam annexa eſt contumacia. Quarta eſt irregularitas,& iſta eſt inhabilitas ad ſuſceptionem, & executionē quorumcunque ordinum. Incurritur autem frequenter iſta pœna a iure,

à iure, quaſi nunquam, vel raro a iudice, licet infligi poſſet a iudice. A iure autem incurritur ex ſymonia, ex furto in ordine ſuſceptione ex miniſterio ſolenni in ordine nõ ſuſcepto, & ex contumacia in ſeruando pœnas eccleſiaſticas: puta cum quis miniſtrat in ordinibus, vel ſuſcepit ordines excõicatus maiori excõicatione, vel ſuſpenſus, vel interdictus. Incurritur etiam irregularitas ex tribus non criminibus, puta ex illegitimitate, extra de filiis presbyterorũ nõ ordi. Et ex enormi, vel turpi mutilationi, vel infirmitate, vt hr̃ extra de corpore viciatis non ordinãdis. Et ex ſeruitute, extra de ſeruis non ordi. per totũ. Contrahitur etiã quãdoq; ex aliquibus, quæ aliquãdo ſunt crimina, & aliquãdo non, ſicut ex homicidio, & bigamia, & ſub homicidio continetur mutilatio actiua enormis alterius, vel ſuiipſius. Et intelligitur de homicidio præcipue voluntario. Quinta eſt interdictũ, quod eſt arctatio a quibuſdam eccleſiaſticis actibus exercẽdis, vel ab aſſiſtendo quibuſdam talibus actibus. Et hoc vel ſimpliciter, vel in aliquo loco. Et iſta pęna, licet quãdoq; inferatur perſonę, & non loco, quandoque loco, & non perſonæ, quandoque perſonæ, & loco: tamen communius infligitur loco, & nõ perſonis, niſi ratione loci. Et cõtrahitur hæc pœna, quãdoq; a iure, patet de receptantibus vſurarios extraneos, & qñque a iudice ex cauſis innumeris: tñ cõius propter inobedientiã. Sexta eſt ſuſpenſio, quę eſt prohibitio ab aliquo, alias conueniente, & hoc ad tempus. Hęc autem eſt multiplex, quia quædam eſt a beneficio: quædam ab officio, & quædam ab ingreſſu eccleſiæ.

His præmiſſis, ponendę ſunt tres cõcluſiones. Prima eſt. Omnes pœnę prædictæ arcent, & impediunt a ſuſceptione, vel executione ordinũ quorũcunq; de iure, patet: quia cũbus talibus pœnis amouetur vſus ordinum, & habilitas ſuſcipiendi eos. *Con. 1.*

Secunda concluſio. Prædictæ pœnæ non impediunt executionem, vel ſuſceptionem ordinum de facto: patet, quia ſi quis cum aliqua pęnarũ prædictarũ exequitur ordinem quantum ad ſeptem ordines ſaltẽ circa eucharistiam, vel ſuſcipit ordinẽ cum intentione faciendi, vel ſuſcipiẽdi, ſicut intendit eccleſia factum eſt, quod facit, & receptũ, quod ſuſcipere intendit ſaltem quantum ad actus principales ordinũ. Quod ideo dico, qa non eſt verũ hoc quantũ ad actum abſoluendi in ordine ſacerdotij. *Con. 2.*

Tertia concluſio, quantum ad primã pœnã, quæ eſt degradationis, vel depoſitionis, dubium eſt, an talis pœna de facto impediat collationem ordinum, vel de iure tantum. Dubiũ eſt enim: an Epiſcopus degradatus, verè ordinet de facto, ſi attentet ordinare. Et dicunt aliqui, quòd non, quia ad hoc non ſufficit gradus epiſcopalis, ſed requirit iuriſdictio ſuper ordinandos, ſicut in foro pœnitentiæ ſuper abſoluendos. Hoc autem probant quidam aliter, quia ſecundum eos epiſcopatus non eſt ordo, nec aliquid indelebile. Contra primam viam videtur eſſe, quia ordina- *Con. 3.*

tus ab epiſcopo, qui reſignauit loco, & dignitati, & per conſequens non habente iuriſdictionem epiſcopalē vere eſt ordinatus, licet ab executione ordinis ſuſcepti ſit ſuſpenſus. Vnde patet ꝙ non eſt ſimile de abſolutione, quæ requirit iuriſdictionē abſoluentis ſuper abſolutum, & deordinationem, quæ de facto nō requirit iuriſdictionē ordinantis ſuper ordinatum. Et per hoc idē argumentum argui pōt contra aliam viam: ideo di. Ioan. de Baſſo, probabile videri ꝙ prima pœna non impedit ſimpliciter de facto collationem ordinum, immo epiſcopus quantumcunq; degradatus etiam hæreticus ſi intēdit facere quod facit eccleſia, vere ordinat. ſicut ſacerdos vere conſecrat, peccat tñ mortaliter hoc faciendo contra prohibitionem eccleſiæ.

Ad primum argumentum pa-
1 tet rñſio ex dictis in tertia cōcl.

Ad ſecundum dicēdum, quòd quia pœnitentia eſt ſacramentū generale, ideo ab ea nullus excluditur, nec de facto, nec de iure. Alia autem ſacramenta, quæ includunt aliquid excellētiæ, bene poſſunt alicui negari propter exigentiam ſui delicti.

Ad tertium dicendum, ꝙ hæreſis non excludit de facto, ſed de iure; ſi talis non ſit condēnatus. Si vero ſit condemnatus ab eccleſia, non confert ordines ponēdo, ꝙ ēpatus non ſit ordo, & ita poſſit ſimpliciter auferri.

Ad argumentum autē in oppo
1 ſitum dicendum ad primum, ꝙ ſymoniaci ordinatio eſt irrita quantum ad executionē, ſed tamen ordinem recipit, & ideo nō indiget, niſi vt eius ſuſpenſio relaxetur.

Ad ſecundum non valet cōſe- 2
quentia, qa miniſtro eccleſię datū eſt, vt ſit miniſter in cōferendo: non in auferendo.

Ad tertium dicit inferius qūo 3
eccleſia poteſt illegitimare perſonas ne ſint idoneæ ad contrahendum matrimoniū, hic autē ex quo collatus eſt caracter non eſt ſimilis poteſtas ad auferēdū, licet autem illud magis ſit ſecundum legem naturæ, vt matrimonium contractum ſit ratū, non tamen vt quæcunq; pſonæ nullo obſtāte impedimēto, poſſint matrimonium cōtrahere, immo magis eſt de lege naturæ, ꝙ illud, quod imprimit naturę, perpetuo remanet in anima.

Vtrum ſexus mulieris, vel ætas puerilis impediat ſuſceptionem ordinis.

Sco. 4. diſt. 26. q. 2. Dur. 4. d. 25. q. 2. Thom. 4. q. d. 25. q. 1.

QVEASTIO III.

Tertio quæritur. Vtrum ſexus muliebris, aut ætas puerilis impediat ſuſceptionem ordinis.

Arguitur, quòd non, quia di- 1
cit Paulus ad Gal. iij. ꝙ in Chriſto Ieſu non eſt maſculus, neque fœmina.

Secundo, diſtinctio. xxvij. q. j. 2
dicitur dyaconiſſam non debere ordinari ante quadraginta annos. Tertio. Ætas puerilis, non prohibet ſuſceptionem baptiſmi, & cōfirmationis igitur,

Cor.3 igitur:nec ordinis..Contra. Turpe eſt mulierem tondere crinem ergo,& ordinē recipere. Tonſura enim concomitat̄ ordinē. Et de ætate puerili habet̄ in cano. di.lxxvij. Notandum ꝙ nō poſſe ſuſcipere ordines, pōt intelligi tripliciter. Vno modo non poſſe debite,& honeſte. Secundo mō non poſſe licitè, quia contra præceptum. Tertio modo nullo mō poſſe etiam de facto.

Con.1. His præmiſſis ponendæ ſunt quatuor cōcluſiones. Prima eſt. Ætas puerilis non impedit de facto ſuſceptionē cuiuſcunque ordinis:patet, quia ſi puer ordinet̄: quocunque ordine non eſt reordinandus.

Con.2. Secunda concluſio. Ætas puerilis impedit ſuſceptionem ſacri ordinis de iure: patet, quia in ſuſcipiente talem ordinem annectit̄ ſecundū ius Eccleſiæ Romanæ votū perpetuæ continentiæ, quod requirit ętatē diſcretionis.

Con.3. Tertia concluſio. Ætas puerilis non impedit de iure ſuſceptionem ordinis nō ſacri: patet, quia quantū ad hoc non inuenit̄ prohibitio iuris, non eſt tñ congruum, nec honeſtum, ꝙ pueri ſic ordinent̄, quia nō poſſunt habere attentionem reuerentiam, ſeu deuotionem recipiendo huiuſmodi ordines.

Con.4. Quarta concluſio. Sexus muliebris ſimpliciter, & abſolute, tam de facto, quàm de iure, excludit̄ a ſuſceptione cuiuslibet ordinis.Et hoc eſt ex inſtōne Chriſti,quia non eſt præſumendū, ꝙ Eccleſia priuauerit totum ſexū muliebrē a tali dignitate,niſi,qa Chriſtus ſic inſtituit. Et huius ſignum eſt, quia ēt matrem ſuā nunquā voluit ordinari. Ad hoc autem eſt rō,vt diſcat mulier ſubiici iuxta ordinationem Dei. Gen.2.

Ad primum argumentū dicendum, ꝙ illud eſt intelligendum quantū ad gloriā,& gratiā habēdam,& non quantū ad gradū eccellentem in Eccleſia habendū. 1

Ad ſecundum dicendum, ꝙ forte in Græcia, vbi ſacerdotes vtunt̄ licite matrimonio prius contracto vxor presbyteri pōt dici presbyteriſſa. Apud latinos aūt presbyteriſſa pōt dici aliqua bona matrona pfecta inter mulieres alias.Vel forte in collegio, illa q̄ præeſt oībus alijs,vt Abbatiſſa inter moniales. Sed tñ illa non habet aliquem gradū alicuius ordinis. Dyaconiſſa aūt pōt dici,ꝙ illa cui cōpetit ex ordinationi Abbatiſſæ,vel collegij legere homeliam in monaſterio,pōt dici dyaconiſſā: ſed iſte non eſt actus alicuius ordinis. 2

Ad aliud,patet rñſio ex dictis. 3

De matrimonio.

Vtrum matrimonium fuerit a Deo inſtitutum.

Scot.4.d.26.q.1.

QVÆSTIO PRIMA.

Deinum inquirendum eſt de ſacramento mrimonij. Circa quod primo quæritur. Vtrū fuerit a Deo immediate inſtitutū.

Arg.ꝙ non.Gen.2.Ait Adam. Hoc nunc os ex oſſibus meis. Et ſequitur 1

ſequitur quamobrē relinquet homo patrē,& matrē, & adherebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Vbi tenēt communiter matrimonium fuiſſe ibi inſtitutum, & ꝙ Adam illud inſtituit.

2 Secūdo. Circa inſtitutū a Deo nullus inferior Deo pōt aliquid immutare; ſed Eccleſia quotidie aliquid immutat circa matrimonium: igitur.

Mat. 19 Contra. dicit Chriſtus. Nō legiſtis, quia qui fecit hoīem ab initio, maſculum, & fœminā fecit eos? Et dicit. Propter hoc relinquet homo patrē, & matrē &c. Et ſubdit. Quod Deus coniūxit, homo non ſeparet. Notandū, ꝙ

q. 1. ſicut dicit Scot. in iiij. diſt. xxvj. de matrimonio poſſent veritates oſtendi per rōnē cōtractus, & obligationis. Rō autem ſacramenti annexa multas difficultates nouas videt adducere: vtpote a quo, & vbi fuit inſtitutum, quę forma, & qualiter vna, quis miniſter, & qualiter vnus, & quis ſit effectus ſacramenti. De primo, non pōt dici, ꝙ ſacramētum matrimonii ſit inſtitutum in ſtatu innocentiæ, quia oīa ſacra efficaciam habent a paſſione Chriſti exhibita, vel præuiſa. Sed ſi ſtatus innocentiæ ſtetiſſet paſſio Chriſti non fuiſſet exhibita, nec puiſa, nec apparet, ꝙ iſtud acramentum ſit legis Moſaycæ, nec inue-

Mat. 19 nitur vbi in lege euāgelica ſit in

Gen. 2. ſtitutum. Chriſtus enim appro-

Ephe. 5. bauit illud quod inſtitutum fuit, ꝙ autem dicit Paulus. Sacramentum hoc magnū ego dico ī Chriſto, & in eccleſia intelligitur de ſacramento extenſæ accepto pro ſigno ſacræ rei, cuius tamen non eſt cauſa, nec ſignum efficax: poteſt autem dici, quòd contractū matrimonij annexuit deus ſacramentum proprie dictum, ſalienr pro lege euangelica, alioquin nō eſſet ſacramentum nouæ legis. Et tunc oportet dicere, ꝙ ſit inſtitutum a Chriſto: vbi autē, nō inuenit planius quàm Math. xix. Et licet ibi tantum approbet cōtractum inſtitutum, Gene. ij. tamen ſacramentum inſtituit. Forma autem huius ſacramenti eſt aliquod ſignum ſenſibile a Deo inſtitutum ad ſignificandum efficaciter gratiam tunc collatam. Illud enim ſignum, quod requiritur ad contractum ex inſtōne diuina in lege euangelica eſt ſacramētum: hec autē forma eſt vna, non vnitate indiuiſibilitatis, ſed vnitate integritatis. Verba enim hinc & inde exprimentia cōſenſum ſunt vnum ſignū integrum, & reſpectu contractus, & reſpectu gratiæ. Miniſter autē iſtius ſacramenti poteſt eſſe quicunq; indifferenter, qui poteſt eſſe miniſter in contractu matrimonij. Eſt autem talis miniſter vnus vnitate integritatis, ſicut dictū eſt de forma. Effectus autem huius ſacramenti ſunt duæ gratiæ in animabus contrahentium, & hoc niſi ſit obex peccati mortalis hinc & inde. Non enim ſufficit ad gratiam huius ſacramenti percipiendam, ꝙ contrahens ſit non fictus reſpectu ſacramenti, ſed oportet, quòd prius pœnituerit, quia iſtud ſacramentum non dat primam gratiam: vnus autem eſt totalis effectus, & primus, ſcilicet gratioſa coniunctio animorum.

His præmiſſis, ponendæ ſunt ſex concluſiones. Prima eſt. Ad *Co* procrean-

procreandum prolem debite educandam marem,& fœminā vinculo indiſſolubili ſibi mutuo copulari eſt honeſtum: patet ſecundum Sco. quia hominē velle procreare prolē in ſpecie humana, pōt eſſe actus rectē circunſtātionatus; non enim eſt de ſe malus. Prima autē circunſtantia requiſita ad bonitatē mortis iſtius act⁹ eſt circunſtantia finis. Secunda autē circūſtātia eſt, ꝙ actus iſte debet eſſe determinatarum perſonarum maris,& fœminæ, non ꝙ ſit circunſtātia ipſum eſſe maris,& fœminæ, immo hoc includitur neceſſario in actu, qui eſt procreare prolem, ſed determinatarum dico eſſe circunſtantiā ex parte cauſarū agētium. Nam vaga coniunctio eſt contra bonū prolis, quæ non religioſe educaretur, quia patres non haberēt determinatam notitiā ſuæ prolis: eſſet etiā contra bonū familiæ, q̄ conſiſtit in aliqua firma adhęſione perſonarum principalium familiæ. Eſſet etiā contra bonum ciuitatis, quia amicitia ciuium, vt plurimum eſt ex determinata propinquitate in gradu certo. Ibi autē nulla eſſet ꝓpinquitas certa nota. Vnde propter iſta recte reprehendit Ariſt. iij. politice policiam ſocratis. Etenim contra rectam rationem, vaga coniunctio maris cū fœmina. Patet itaque, ꝙ hæc propoſitio: honeſtū eſt perſonas eſſe ſibi inuicem determinatas ad iſtum actum, ſatis apparet ſecundum rationem naturalem. Alia autem circūſtātia, ſcilicet, ꝙ perſonas illas ſibi ad iſtum finem vinculo indiſſolubili obligari honeſtum: ſatis ꝓbatur ex præcedenti. Ex ꝓdictis patet, ꝙ talis obligatio ſatis eſt de lege naturæ nō quidē, vt principium practicum per ſe notum, aut concluſio demonſtratiua deſcendens ex tali principio: ſed vt verum euidenter cōſonū talibus principijs, & concluſionibus.

Con.2. Secunda concluſio. Marē & fœminā poteſtatē ſuorum corporum ſibi mutuo tradere pro vſu perpetuo ad procreandā prolem debite educandam eſt honeſtū. Patet ex rōne contractus mutuæ donationis: Dicit enim contractus quaſi ſimul tractus duarū voluntatum, ergo requirit neceſſario actus voluntatum concordantes in translatione mutua, nec hoc ſufficit, ſed oportet iſtos actus per aliqua ſigna certa mutua exprimi. Alioquin neutri cōſtaret de actu volūtatis alterius. Neuter autē vult transferre, niſi pro quanto concipit alium velle in ipſum transferre. Forma autē iſtius cōtractus eſt, do ſi des, vel do, vt des.

Con.3 Tertia concluſio. Iſtam donationem mutuam a Deo inſtitui, & approbari congruum eſt, & ſic eſt factū. Patet, quia nulli obligarent ſe ſaltem communiter obligatione indiſſolubili, niſi ad hoc eſſet aliquod aſtringēs, vel ſicut lex naturæ, vel ſicut lex poſitiua diuina, vel humana. Lex autē naturæ & ſi obliget, ad indiſſolubilitatē præmiſſo tali cōtractu, nō tñ eſt lex naturæ euidentiſſima, & oībus manifeſta, ergo excedit neceſſitatē illius præcepti determinari a lege diuina poſitiua. Eſt tñ intelligendū, quòd aliud eſt præcipere contractum iſtū, & aliud præcipere adhæſionem perpetuam, præmiſſo tali contractu,

tractu. Primũ bene expedit præcipi pro tempore illo, pro quo eſt neceſſitas propagationis. Secũdum vero expedit præcipi per ſemper, quia illam indiſſolubilitatem oſtenſum eſt eſſe conſonã naturali legi.

Con.4. Quarta concl. Contractui prędicto congruum eſt annecti collationem gratię: patet. quia ex eo naſcitur obligatio valde difficilis, & eſt difficultas eius cõiuncta honeſtati: ad honeſtum aũt, & difficile faciendum, cõgruum eſt gratiam conferri.

Con.5. Quinta concluſio. Congruum eſt ſacramẽtum proprie dictum coniungi contractui prędicto: patet, quia congruum eſt in aliquo ſigno ſenſibili ad hoc a Deo inſtituto regulariter gratiã conferri.

Con.6. Sexta concluſio. Aliud eſt matrimonium, & aliud eſt contractus matrimonii, & aliud ſacramẽtum matrimonij: patet, quia matrimonium eſt illa obligatio mutua, vel vinculum permanẽs in animabus coniugum. Et poteſt dici relatio realis extrinſecus adueniens, vel quod videtur relatio rationis, quia nihil eſt niſi nouum dominium & noua ſeruitus. Contractus vero eſt maris, & fœminę, mutua tranſlatio ſuorũ corporum pro ſuo vſu perpetuo ad procreandum prolem debitæ educandam, & habet eſſe in fieri. Sacramentũ autem matrimonij eſt expreſſio certorum verborum, vel exhibitio certorum maris, & fœminæ ad ſe inuicem ſignificantium traditionem mutuæ poteſtatis corporũ ad prolem debite procreandam ex inſtitutione diuina efficaciter ſignificans gratiam conferẽdam mutuo contrahentibus ad coniunctionem mutuam animorũ gratioſa. Sic igitur, patet ex dictis de inſtitutione matrimonij, & obligationis in ordine ad finẽ propagandi prolem, & etiam inſtituto ſacramenti concomitantis illum contractum. Sed inſtitutio contractus inquantum matrimonium eſt in remedium vitandæ incontinentię, non ita habetur per rationem naturalem. Non enim videtur ſecundum rectam rationem quòd debeat qs vti actu illo præciſe ad delectationem, immo magis videtur oppoſitum. Poteſt ergo dici, quòd quicunq; volens vti corpore ſuo ad delectationem peccati ne vtatur iniuſte eum non ſua poteſt cõmutare corpus ſuum pro corpore alterius quo iuſte vtatur tãquam ſuo. Et tunc iſta datio honeſta erit propter illam iuſtitiã, præſuppoſito tamen tali fine licito. Et poteſt etiam hic recurri ad inſtitutionem Dei, qui propter infirmitatem poſt lapſum, & pronitatem ad iſtum actum ſic indulſit, de quo certificati ſumus per Paulum primę ad Cor. 7. dicentem. Hoc autem ſecundũ indulgentiam dico, &c.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ Adam ſicut præco protulit illa verba, quemadmodũ manifeſte exprimit Chriſtus. Mat. 19.

2 Ad ſecundum dicendũ, quòd circa materiam habilem, & inhabilem, eccleſia aliquid immutat, ſed non circa illud, quod eſt eſſentiale contractui matrimonij.

Vtrum conſenſus cauſet matrimoniū, & quomodo.

Sco. 4.d.28.29.& 30. Dur. 4. d.26.q.1.

QVÆSTIO II.

SEcundo quęritur. Vtrum cōſenſus expreſſus per verbū de præſenti non coactus, & ſequēs apprehenſionem verā non erronee cauſet matrimonium inter perſonas legitimas.

1 Arguitur, ꝙ nō requiritur cōſenſus, quia parentes poſſunt cōtrahere pro filiis ētabsētibus, ergo nō requirit̄ cōſenſus mutuus.

2 Secūdo. Conſenſus expreſſus per verba de futuro cum copula carnali ſequenter ſufficit ad matrimonium, ergo non requiritur conſenſus per verba de pręſenti.

3 Tertio arg. ꝙ non oportebat conſensū eſſe liberum, quia vir conſtans, qui inducitur per metum ad dicendum verba, aut vere conſentit, ſicut dicit, & ſic eſt verum matrimonium: aut non conſentit, ſicut dicit, & tunc perniciose mentitur, nec eſt vir conſtans: pauet enim vbi pauendum non eſt.

4 Quarto. Pōt aliquis vere ſuſcipere baptiſmū, inductus timore pœnarū. Extra de baptiſmo & eius effectu. c. Maiores: igr̄ etiā contrahere matrimonium.

5 Quinto. ff. de deſpon. Impub. dr̄, ꝙ pater poteſt cogere filium quantumcunq; inuitum ad matrimoninū, & filius tenetur ſibi obedire ad ſeruandū promiſſum patris, ſi prius contraxit pro eo.

6 Sexto arg. ꝙ conſenſus erroneus ſufficiat, quia inter Iacob, & Lyam fuit verū matrimonium & tamē Lya fuit ei ſuppoſita eo ignorante.

Itē errans circa perſonam baptizatam vere baptizat, ergo ſimiliter errans circa perſonā vere contrahit. 7

Cōtra eſt Magiſter. Primo notādū, ꝙ nullus cogi poteſt ab agente creato ad aliquē actū proprie, qui ſit humanus: patet nō enim cogi poteſt ad actū interiorem volūtatis, cuius libertas nō ſubeſt alicui agenti, niſi illi, qui creauit eā. Nullus aūt eſt actus humanus, niſi ſit in poteſtate voluntatis elicitiue, vel imperatiue. Si ergo quis inducitur per metum pœnæ, aut alio quouis modo ad aliquid dicēdū, vel agendum, licet id non ſit ſimpliciter voluntarium, eſt tamē voluntariū ſm quid. Eſt ergo voluntariū mixtum in voluntario, ſicut proiiciendo merces in mare. Si quis itaq; ex tali metu proferret verba matrimonialia, ſi non conſentit, tūc eſt mendax, & inconſtās nec talis timor inducēs ad peccatum mortale cadit in conſtantē virū, & patet, qa tūc nullū eſt matrimonium. Si autem conſentit, & licet ſibi conſentire, inductus timore pœnę, ſeu maioris mali imminentis, q̃ ſit conſentire in matrimonium ſimpliciter contra voluntatem ſuā abſolutam, qua nollet nubere, itaꝙ malū illud probabiliter ſibi immineat, nō tantum ex coniectura leui, dato ꝙ conſentiat ſecundum quid: tamen talis conſenſus non cauſat matrimonium, quod patet, quia contractus matrimonij formaliter eſt donatio mutua, vel tranſlatio libera mutuæ poteſtatis corporum, ſed talis

4.d.27. 28.et 29

lis conſenſus non eſt ſimpliciter liber, ſed ſecundum quid tãtum: vnde non poteſt eſſe donatio, igitur. Secundo notandum, quòd tria ſunt, vt di.Sco. quorum ignorantia, vel error impedit matrimonium. Primum eſt ipſa perſona. Non.n.intendit nubens tradere corpus ſuum, niſi certę, vel determinatę perſonę iſti, uel iſti. Et ideo ſi putet contrahere cum vna, & contrahit cum alia, nihil fit. Secundum eſt. Conditio ſeruilis perſonæ, uel quæcunque cõditio impediens ne perſona poſſit transferre poteſtatem corporis ſui in alium, ſicut econuerſo. Nubens.n. non intendit tradere poteſtatem corporis ſui, niſi illi, qui econuerſo poteſt dare poteſtatem corporis ſui. Eſt.n. obligatio matrimonialis relatio æquiparantiæ. Seruus autem non habet poteſtatẽ transferendi corpus ſuum, niſi de voluntate dñi. Tertiũ eſt: Fraus, ſeu dolus alterius contrahentis, vt ſi aliter nõ contrahat affectu maritali, ſed affectu libidinis, & fornicationis explendæ: tunc.n. non valet matrimonium. Et ſi conſtaret hoc perſonæ contrahẽti in bona ſimplicitate, nullo modo deberet petere, vel reddere. Similiter ẽt ſi ad dictum alterius doloſè cõtrahentis formet ſibi conſcientiam de hoc. Durante autem ignorantia, excuſatur a fornicatione, petendo, & reddendo, nec ad dictũ alterius doloſè contrahentis debet ſibi formare conſcientiam, ſed potius debet iudicare, ꝙ primo verè conſenſit ſicut debuit, & poſtea mentitur, dicẽdo ſe nõ conſenſiſſe. Vnde dico, ꝙ põt & petere, & reddere. Doloſus verò tenetur nec petere, nec reddere, quia vtroq; modo fornicaretur, ſed tenetur ad cõſentiendũ in illã quã duxit nouo conſenſu, ut in ſuam: & tali conſenſu ſuperueniente conſenſui illius qui in bona ſimplicitate contraxit, ratificatur matrimoniũ. Ex prædictis ſequũtur aliqua. Primo, qa ignorantia, vel error circa aliquid ſe habens accidentaliter ad matrimoniũ, & nõ per ſe, nec neceſſario requiſitũ, nõ tollit matrimoniũ, vt ſi pulchra, vel turpis, diues, vel pauper. Secũdo ſequitur, ꝙ ignorãtia melioris cõditionis, nõ tollit matrimoniũ, licet ignorãtia peioris, vt ſeruus impediat.

His præmiſſis, ponendę ſunt tres cõcl. Prima eſt. Mutuus conſenſus expreſſus per aliqua ſigna certa de pręſenti, requirit ad contractum matrimonij. Patet, quia aliàs nõ transfertur poteſtas corporis in alium niſi præſentialiter conſentiat ipſe donans. Aliud.n. eſt promittere de futuro, & aliud dare, quod autem requiratur mutuus conſenſus patet: quia contrahere matrimonium, eſt contrahere obligationem, quę eſt reſpectus ęquiparantię, tñ nõ oportet ꝙ ſigna exprimentia conſenſum ſint verba. Vnde poteſt matrimonium cõtrahi per litteras, vel per alia ſigna: nec oportet huiuſmodi ſigna fieri a contrahentibus, ſed poſſunt per alios exhiberi, ipſis tamen contrahentibus cõſentientibus. Hoc patet extra de ſpon. quòd ſi parentes contrahit pro filijs tacentibus, & præſentibus ſufficit confeſſio conſenſus parentum. Con. 1.

Secunda concl. Verus conſenſus mutuus expreſſus per verba de Con 2.

de preſenti requiritur ad ſacramentũ matrimonij: patet, quia ſacramentũ matrimonii nõ eſt ſine cõtractu, ad quẽ requiritur talis cõſenſus, nec pertinet ad ſacramentũ, ꝙ per alia ſigna a verbis fiat, quia quodlibet ſacramẽtũ noue legis in ſuo fieri cõſiſtit in aliquibus verbis, vt videtur. Poſſet tamẽ dici, quòd ſufficiunt alia ſigna efficacia de præſenti, ſed tamẽ primũ videtur probabilius, ſicut & probabilius videtur ꝙ oportet illorũ verborũ de præſenti miniſtros, & prolatores eſſe ipſos contrahẽtes. Itẽ ſic probatur, quia nullus conſenſus põt cauſare matrimonium contra ordinationem, & voluntatem ſuperioris, vel legiſlatoris inſtituẽtis matrimonium, quod nullam efficaciã habet, niſi ab inſtituente, ſed Deus inſtitutor matrimonii voluit, ꝙ contrahens ſimpliciter, & liberè conſentiret, & nõ ex coactione per metum cadentẽ in conſtantem virum, quod ſignificatur quãdo dicit Dominus per os Adæ, propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ. Adhærere enim ſic, importat amorem liberalem. Hoc etiam patet auctoritate Eccleſię, extra de ſpon. c. Cum locum. Et ſi dicas, quod aliquis poteſt cogi per obedientiam ſuperioris ad matrimoniũ ſpirituale cum aliqua Eccleſia, ſuſcipiendo epiſcopatũ ex mandato Papæ. Item tenetur aliquis, vel aliqua in caſu contrahere cum determinata perſona ex præcepto Papæ, licet non vt communiter. Dicendum ad omnia iſta, quòd ſi in caſibus iſtis contrahat, ſiue ex obedientia, ſiue ex metũ peccati mortalis fugiendi, ſiue in ſe, ſiue in alio, verè contrahit, & dico, quòd liberaliter, quia ex affectione iuſtitię, vel charitatis, quarũ affectiones ſunt vere animi libertates. Non ſic aũt eſt in propoſito, & hoc maxime, quia quantũcunque iſte conſentiat nõ ſufficit ſua volitio ſine voluntate Dei, vel domini ſuperioris, ſeu contra inſtitutionem eius.

Tertia concl. Cõſenſus ſequẽs apprehenſionem erroneam, vel ignorantiã de aliquo per ſe, vel de neceſſitate requiſito ad matrimoniũ impedit matrimoniũ. patet, quia error, vel ignorãtia facit inuoluntariũ ſimpliciter ſm Philoſophum. Contractus autẽ matrimonialis debet eſſe ſimpliciter voluntarius, igitur. *Con. 3.* *Ethi. li. 3*

1 Ad primũ arg. dicendum, quòd parentes nõ poſſunt contrahere ꝓ filijs diſentiẽtibus, ſed ſi ſint pręſentes, & tacentes pręſumit Eccleſia ꝙ conſentiunt, & iudicat contractum verum, licet in rei veritate non ſit contractus; nec obligatio ĩter filios, niſi corde conſentiant.

2 Ad ſm dicendũ, quòd antecędens nõ eſt verum, niſi ſuperueniat nouus conſenſus de pręſenti, licet ꝓſumat Eccleſia, ꝙ ſit verum matrimonlũ, quia pręſumit meliorem partem de ſic copulatis, ſcilicet quòd copulentur affectu maritali, licet poſſit eſſe ex affectu fornicario, ſed quia tamen de occultis nullus iudicare debet, niſi Deus, & vnuſquiſque præſupponendus eſt bonus, donec probetur eſſe malus, rationabiliter ſupponit Eccleſia, ꝙ iſti non velint peccare mortaliter,

nec fornicari.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ ſicut dicit, ita cõſentit, ſed talis cõſenſus nõ ſufficit, vt dictum eſt.

4 Ad quartum dicendum, quòd nõ eſt ſimile de baptiſmo, & matrimonio, quia cõditio baptizati fit melior, nec ibi requiritur aliquis contractus, uel mutuus conſenſus.

5 Ad quintum dicẽdum, ꝙ iura canonica nõ approbãt illud, nec tenetur filius obedire patri, niſi de bono, & æquo, nec fit aliqua obligatio filij, niſi conſentiat.

6 Ad ſextum dicendum, ꝙ ſiue Iacob excuſetur prima nocte, ſiue non ipſa Lya fuit facta ſua, poſtea ipſo Iacob ſciente, & conſentiente de pręſenti, & conſenſum ſuum exprimente.

7 Ad aliud dicendũ, ꝙ ſi baptizans intenderet determinatè baptizare aliquã certã perſonam, & præſentaret ſibi alia, de qua non intenderet, nõ eſſet verus baptiſmus, quia deficeret intentio miniſtri, ſed ſi intenderet baptizare eum, qui ſibi præſentatur, licet forte putaret ipſum eſſe alium, q̃ ſit vere eſſet baptizatus. Et in hoc ẽ diſſimile de matrimonio, quia in baptiſmo non requiritur aliquis contractus, & baptizatus etiam fit melioris conditionis.

Vtrum inter Mariam, & Ioſeph fuerit verum matrimonium.

Sco.4.di.30.q.2. Dur.4.d.3.q.1.

QVAESTIO III.

Tertio quæritur. Vtrũm inter Mariam, & Ioſeph fuerit verum matrimonium?

Arguitur quòd non, quia Maria vouerat virginitatẽ, quod patet ex illo verbo, q̃uo fiet iſtud, qm̃ virum non cognoſco? id eſt non cognoſcere propono, ſed vouentibus virginitatem non ſolũ nubere, ſed etiam velle nubere damnabile eſt ſecundum Hiero. Et ponitur. 17.q. 1. c. Sunt quædam, igitur, &c. 1

Secundo. Beata virgo nunquã conſenſit in carnalem copulam, ergo nunquam conſenſit in mutuam donationem poteſtatis corporis, igitur. 2

Tertio. Numeri vltimo habetur, quòd mulieres ſub lege Moſayca debebant nubere viris contribulibus ſuis, ſed Maria nõ erat de tribu Ioſeph, quia Ioſeph erat de tribu Iuda, ut patet Lucæ.2. Maria autem de tribu Leui, quia erat cognata Helizabeth, vt patet Lucæ. 1. igitur. 3 Luc. Luc.

Contra Matt.1. Cum eſſet deſpõſata mater Ieſu Maria Ioſeph. Mat

Notandum, quòd beata virgo vouit licite virginitatem: virginitas .n. eſt virtus ſupererogationis. Et decuit vt voueret, quia decuit vt ea puritate niteret, qua ſub Deo maior, nequit intelligi, nec oportuit, ꝙ illud præceptũ. Creſcite, & multiplicamini impleretur per omnes, ſed ſufficit, quòd impleatur per aliquos de cõitate. Non.n. eſt pręceptum datum cuilibet perſonæ ſingulari, ſed communitati. Dicunt autem aliqui, quòd non vouit virginitatem ſimpliciter, ſed ſub conditione, ſcilicet niſi Deus aliter diſponeret, ſed hoc non valet, quia in omni voto intelligitur rationabiliter illa conditio, & ita nullus aliquid voueret abſolutè.

Alij dicunt, quòd vouit abſolutè, ſed nupſit non obligando ſe ad carnalem copulam virginitati oppoſitam, ſed tradendo corpus ſuum ipſi Ioſeph ad cuſtodiam, vt cuſtodiret, non vt pollueret. Sed contra videtur, quòd eodem modo frater & ſoror poſſent mutuo contrahere. Item non eſſet matrimonium vniuo cum Marię & Ioſeph, cum aliis, quia non eſſet ſimilis obligationis. Dicendum ergo breuiter, quòd mulier contrahendo matrimonium nō obligatur ad carnalem copulam, niſi vir petat, obligatur tamen, & tenetur reddere ſi vir petat. Quod patet, quia toto tempore vitæ ſuæ poteſt mulier nō petere. Non.n.ex matrimonio obligatur petere, ſed reddere, licet petere poſſit.

Con.1. His præmiſſis ponendę ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Non obſtante voto virginitatis, beatæ virgini licuit contrahere: patet, quia de facto contraxit, vt habetur Matth. 1. Et clarum eſt, quòd contrahendo non peccauit. *Matt.1.*

Con.2. Secunda concl. Decuit ipſam contrahere de facto: patet per illas cōgruentias, quas, aſſignat Ambroſius ſuper Lu. Latēt quidem diuina myſteria, &c. *Amb. ſuper Luc.*

Con. 3. Tertia concluſio. Non obſtāte voto abſoluto virginitatis, fuit inter Mariam, & Ioſeph verum matrimonium: patet, quia certificata fuit diuino oraculo, ꝙ Ioſeph nunquam debitum peteret. Obligauit ergo ſe ad carnalem copulam ſub conditione, de qua ſibi conſtabat, quòd nunquam poneretur. Hoc autem non repugnat voto virginitatis. Sic ergo Ioſeph habuit dominium, & poteſtatem corporis virginis, ſed nunquam habuit vſum. Hoc etiam patet tali exemplo: quia ſi quis iuraret contrahere matrimonium, & ſtatim pòſt voueret virginitatē, conſulendum eſſet ſibi, quòd cō traheret propter iuramentum ſeruandum, & ante matrimonij conſummationē religionem intraret propter votum implendum. Et licèt poſſet abſque contractu matrimonij religionem intrare: prima tamen via eſt ſecurior.

1 Ad primū arg. dicendū, ꝙ illud dictum Hieronymi intelligitur de nubentius uolentibus petere, quibus videlicet non cōſtat, quòd nūquam vſus matrimonij petetur.

2 Ad ſm dicendum, ꝙ cōſentit in carnalē copulam ſub cōditione modo prędicto: nec eſt inconueniens.

3 Ad tertium dicendū, quòd illa lex non fuit vniuerſalis, ſed tantū propter aliquas mulieres, ad quas deuolebantur hæreditates. Illæ enim debebantur nubere contribulibus ſuis, ne miſceretur hęreditates, & deuolētur ad alias tribus. Aliter ēt dici pōt quòd Maria, & Ioſeph erant ex eadem tribu, quòd patet, quia Chriſtus vere fuit ex tribu Iuda, & non niſi mediante Marię, vnde tribus ſacerdotalis, & regia commixtę fuerāt, & Maria ex vtraque tribu erat.

Vtrum

Vtrum tria ſint bona matrimonij, &c.

Sco.4.d.31.q.1.Dur.4.d.31.q.1. & 2.Tho.4.d.31.q.3.

QVÆSTIO IIII.

QVarto quæritur. Vtrum tria ſint bona matrimonij, ex quorum altero teneatur in uicem ſibi reddere debitum altero petente?

1 Arguitur quòd nō: quia ſacramentum eſt bonum de ſe: ergo nō eſt aliis bonis bonum, igitur non ſunt ponenda illa bona matrimonij.

2 Secundo. Inter adulteram, & virū ſuum eſt matrimoniū, & tñ non eſt ibi bonum fidei.

3 Tertio. Cum ſterili, vel virgine, quæ virginitatem vouit, uel cum ſene iam emortuo, pōt eſſe matrimonium, & tamen nō eſt ibi bonum prolis, nec in re, nec in ſpe: igitur.

4 Quarto. Nullus obligatur ad peccatum mortale: ſed reddere illud debitum eſt peccatū mortale, igitur. Minor patet, quia hoc priuat hominem maximo bono, ſcilicet actu rationis.

Item ſecluſo contractu matrimonii talis actus ē peccatū mortale: ſed nullus pōt ſeipſum licētiare actu ſuo proprio ad aliqd, quod prius nō licebat, igitur.

4.d.13. Contra eſt Magiſter. quantum ad primū. Et quantum ad ſm dicit Apoſt. Vir vxori debitum reddat, & vxor viro. Primo notandū, ꝙ in actu matrimoniali priuatur hō vſu rationis, & actu-Dicit.n. Ariſt. ꝙ in tali actu non ſolū impoſſibile eſt aliquid intelligere, uerū ēt poſt talem actum minus diſponitur ad vſum rationis. Per talem.n.actum hō, quaſi totus ebetat, & brutificatur. Nullus aūt ſecundum rectam rationē ſe dēt obligare ad aliquid, in quo tantā iacturam patiatur, niſi ſit aliquod bonum recōpenſans: ideo actus matrimonialis, ut dicunt aliqui, exigit aliqua bona, quibus excuſetur. Secundo notādum, quòd ſecundum Philoſophum, bonum, & perfectum idē ſunt. Triplex autem poteſt intelligi perfectio rei. Vna intrinſeca, & formalis. Alia extrinſeca, & finalis proxima. Tertia extrinſeca, & finalis remota. Triplex ergo eſt bonum matrimonii. Vnū formale, & intrinſecum, quod dicitur bonum ſacramenti, ſ. vinculum indiſſolubile, non quòd illud ſit ſacramētum nouæ legis, vel ſignum ſenſibile, ſed quia eſt ſignum intelligibile alicuius alterius ſignificati: puta coniunctionis indiſſolubilis Chriſti, & Ecleſię. Vel aliter dicitur bonum ſacramenti ſecundum tranſitiuā locutionē, id eſt bonū aliquod, cuius ſignū eſt ipſum ſacramentū. Secundum bonum eſt extrinſecum, & finale proximum, ſcilicet bonum fidei, ſiue fidelitatis ad coniugem. Ad hoc.n. ordinatur obligatio ipſa matrimonij, & in duobus cōſiſtit hæc fides. Primo, ꝙ non tradatur corpus vnius cōiugi, niſi alteri coniugi: quia hoc eſſet contra iuſtitiam, & fidelitatem. Et iſtud eſt neceſſariū ſemper in omni matrimonio ſub oī lege. Secundo in tradendo corpus ſuum cōiugi petenti pro loco, & tempore. Tertium eſt bonū extrinſecum finale remotum, ſ. bonum prolis habendæ, & religio-

Ethi.li.7

ſę educandę ad cultum diuinũ,
& eſt finis principalior . Vnde
etiam ad hunc finem ordinatur
præcedens finis . Ponitur etiam
vnus alius finis annexus matri-
monio , ſcilicet vitatio fornica-
tionis pro tempore lapſus. Non
enim ſolum eſt matimonium
in officium procreandi prolem ;
ſicut tempore innocentiæ , ſed
etiam in remedium. Non eſt au
tem neceſſarium iſta duo vltima
bona poni in re abſolutè inter
coniuges,ſed ſub conditione,vi-
delicet reddere debitum pro lo-
co & tempore,ſi alter coniux pe
tat, ſub conditione etiam poni-
tur bonum prolis, quod non po-
teſt poni ſine redditione debiti,
vt ſi euenerit non impediatur ,
nec perimatur : Et ſi euenerit
proles , & ſubuixerit religioſæ
educetur . Primum autem bo-
nũ, ſcilicet indiſſolubilitas vin-
culi eſt abſolutè neceſſariũ pro
tempore legis nouæ , vſque ad
mortem alterius coniugum . Et
hoc intelligunt aliqui nō ſolum
de morte corporali , ſed etiam
de morte ciuili,quãdo ſcilicet al-
ter ante matrimonium conſum-
matum altero,ſiue volente, ſiue
nolente profitetur religionem :
tunc enim ſoluitur vinculum .
Et dicunt hoc Chriſtum inſti-
tuiſſe propter maius bonum re-
ligionis,nec hoc Eccleſia attem
ptaſſet inſtituere,licet hoc mo-
dificet aliqualiter quantum ad
determinationem temporis,vi-
delicet, quòd infra duos menſes
poſt matrimonium ratum poſſit
coniunx intrare religionem , ꝙ
autem Chriſtus inſtituerit vin-
culum matrimoniale ſic diſſol-
ui: patet ex dicto eius Matt. 19.
Sunt eunuchi , qui ſe caſtraue-
runt propter regnum cœlorum.
qui poteſt capere capiat . Ibi
enim cōtinentiam matrimonio
tanquam maius bonum præpo-
ſuit.Poteſt etiam ex facto Chri-
ſti vocantis Ioannem Euangeli-
ſtam a nuptijs ad religionē Apo
ſtolatus . Alii autem dicunt,ꝙ
nec ſic vĩculũ matrimoniale diſ
ſoluitur , ſed manet perpetuo
vſque ad mortē corporalē alte-
rius coniugis,& ſic etiam fuit in
lege naturę quicquid ſit de repu
dio legis ſcriptę,de qua infra di.
cetur. Hoc tamen nō obſtante,
coniunx manens in ſęculo poſt
profeſſionē alterius in religione,
pōt alteri nubere,q̃a nullũ eſt in
conueniens , quod ſit vna vxor
plurium vnius ſpiritualiter:puta
illius,qui eſt in religione,& alte
rius carnaliter, nec eſt hic dicē-
da bigamia,quia eſt vna vnius tã
tum corrporaliter:alterius vero,
vel etiã aliorũ ſpiritualiter. Ex
prędictis ſequitur,ꝙ ſi qui in cō
trahendo exprimãt conditiones
oppoſitas bonis matrimonii , vt
ſi dicat cōtrahens.Accipio te in
meã donec occurrat alia magis
placēs, vel accipio te dum tamē
non tenear ſeruare tibi fidem .
Talis contractus nullus eſt,quia
eſt contra inſtitutionem Domi-
ni de matrimonio contrahen-
do.Et ſic contrahentes non ſo-
lum nihil faciũt,ſed etiam mor
taliter peccant , & nullo modo
debent inuicē petere, vel redde-
re , ſed reddendo fornicantur .
Secũdo ſequitur,quòd altero cō
iugũ mortuo,ſi reſurgeret,ſuper
uiuens coniũx non tenetur ſibi
matrimonialiter : expirauit e-
nim vinculum in morte alte-
rius,

rius, nec reſurrexit propter reſurrectionem mortui, ſed oporteret interuenire nouum conſenſum vtriuſq; ſufficienter expreſſum per verba de præſenti, vel per ſigna æquipollentia.

Con.1. His præmiſſis ponendæ ſunt duæ cōcluſiones. Prima eſt. Cōuenienter aſſignantur tria bona matrimonij, patet ex dictis.

Con.2. Secunda conclu. Coniunx nō tenetur reddere alteri debitum pro quandocunq; alius petit, ſed in aliquibus caſibus poteſt non reddere. In aliquibus etiam caſibus debet non reddere. Prima pars cōcluſiones, patet: quia reddere debitum eſt præceptum affirmatiuum de iuſtitia, & fidelitate obſeruanda ad alterum. Præcepta aūt affirmatiua, licet obligent ſemper: non tamen ad ſemper, nec pro ſemper, ſed pro loco & tempore ſecundum circūſtantias debentes cōcurrere ad actū. Secunda pars ſic declaratur. Vnus enim caſus eſt in quo non tenetur reddere quando petens amiſit ius petendi: quia videlicet adulterium, vel fornicationem commiſit. Si autem vterq; lapſus eſt paria crimina pari vindicta delentur. Secundus caſus eſt ſtatim poſt matrimonium ratum, ſi alter petat non tenetur alter reddere: ſed poteſt differre per aliquod tempus & intrare religionem. Sed quid de coniuge manente in ſæculo poſt profeſſionem alterius in religione matrimonio prius conſummato ſi timeatur, quòd coniunx manens in ſæculo nolit continere nunquid extrahendus eſt alter a religione. Poteſt dici quòd ſi alter coniunx de licentia alterius remanentis in ſęculo ſolenniter facta auctoritate dioceſani epiſcopi profiteatur in religione, non eſt extrahendus, nec reddendus alteri. Sufficienter enim alter videtur ſuo iuri renunciaſſe. Si autem de licentia aliqua alterius fuerit alter profeſſus: quę quidem licentia non videtur ſufficienter renunciaſſe licentians iuri ſuo, nec efficaciter ſecundū formam, vel modum quem intendit eccleſia in talibus obſeruandis extrahendus eſt, & reddendus; ſic tamen extractus nō debet petere: quia ſufficienter quantum fuit ex ſe renunciauit iuri petendi: ſed poteſt reddere: quia iuri alterius non potuit renunciare. Alij autē caſus ſunt in quibus tenetur nō reddere quando videlicet fortiori vinculo tenetur ad nō reddendum: puta ſi reddere vertat in detrimentum proprie ſalutis, vel incolumitatis corporalis quam magis tenetur diligere quàm iſtud debitum reddere coniugi. Similiter fortiori vinculo tenetur, non occidere fętum, vel non eſſe cauſa, abortus, q̃ reddere. Similiter magis tenetur nō agere, vnde proles leproſas naſcatur, quàm reddere. Et ideo tempore menſtrui tenetur mulier non reddere: quia vt in pluribus tempore menſtrui proles generatur leproſa. Vnde non immerito infligebatur pœna mortis accedētibus ad mulieres menſtruatas ſub lege moſayca. Nec putandum videtur, quòd ſit minus graue ſub lege euangelica, quæ eſt lex caſtitatis. Si autem dicas de leproſis, quòd tunc ſanus non debet reddere debitum

leproſo coniugi. Tum, quia eſt
in præiudiciũ propriȩ ſanitatis.
Tum, quia eſt contra bonũ pro-
lis, quæ naſceretur leproſa. Et pa
ri rõne, nec leproſus leproſo. Cu
ius oppoſitum habet: extra de
cõiugio leproſorũ. c. Mandamus,
& c. Si virũ. Dicendũ, ꝙ non eſt
veriſimile, ꝙ ex tali coniunctio-
ne, tam breui quo redditur debi-
tum ſanus incurrat lepram. Vn-
de, & indiuina cohabitatio nõ
præcipitur, quia ex illa poteſt ſa-
nus infici. Eſto autẽ, quòd time-
retur infirmitas leprȩ, dicẽdum
quod ad hoc ſe obligauit ſanus
contrahendo. Vnde, & aliqui ſa-
cerdotes exprimunt illud in o-
ſtio eccleſiæ quãdo contrahitur
matrimonium. Vel aliter dicen-
dum, & melius, quòd illud dictũ
prætactum non debet intelligi
de infirmitate perpetua, ſed ad
tempus ratione, cuius poteſt dif-
ferri reditio debiti. Sed loquẽdo
de perpetua cuiuſmodi eſt lepra,
debitum debet reddi ne perpe-
tuo fruſtretur bono matrimonia
li, & quia etiam melius eſt, quòd
proles naſcatur leproſa, quàm
omnino non naſcatur.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ
primum bonum matrimonij nõ
eſt ſacramentum matrimonij,
vel bonum ſacramenti, quod eſt
ſignũ ſenſibile collatiuum gra-
tiȩ, ſed ſicut ſupra dictum eſt.

2 Ad ſecundum dicendum, ꝙ
non eſt ibi bonum fidei in facto
ex parte adulterantis: eſt tamen
in obligatione.

3 Ad tertiũ dicendũ, ꝙ bonum
prolis non eſt de neceſſitate ab-
ſoluta matrimonij, ſic vt habea-
tur, vel proponat omnino habe-
ri in effectu: ſicut etiã, nec actus
cõiugalis ex quo ꝑles depẽdet.

Ad vltimũ dicendũ ad proba- 4
tionẽ minoris, ꝙ perpetuus vſus
rationis eſt maius bonũ, quàm
actus virtutis. Et ideo, qui per
aliquẽ actum priuat ſe actu ra-
tionis perpetuo peccaret morta
liter, nõ ſic autẽ eſt de priuatio-
ne ad tẽpus. Et ad aliã probatio-
nem dicendũ, quòd non ſeipſos
licentiat: ſed faciunt quendam
actum ad quem Deum eos licen
tiat ad actum alterum ſequen-
tem, qui alias non liceret.

*Vtrum bigamia aliquando
fuerit licita.*

*Sco. 4. d. 33. q. 1. 2. & 3.
Dur. 4. d. 33. q. 1.*

QVÆSTIO V.

QVinto quęrit. Vtrũ aliquã fue-
rit licitum habere plures
vxores ſimul vel ſucceſſi
ue, ſcilicet repudiando priorẽ?

Arguit, ꝙ nõ, quia hoc eſt con 1
tra inſtitutionem matrimonij a
Deo per os Adæ. Erunt, inquit,
duo in carne vna.

Secundo. Nunquam licuit vni 2
mulieri habere plures viros: er-
go nec econtra, patet conſequẽ-
tia, quia quãtum ad ea quæ ſunt
matrimonij, vir, & mulier ſunt
ȩqualis conditionis.

Tertio. Dicit gloſa ſuper illud 3
Gen. 4. Lamech accepit duas vxo
res: ꝙ hoc fuit cõtra legẽ naturȩ.

Quarto. Repudiare vxorẽ vr̃ 4
eſſe cõtra inſtitutionẽ matrimo
nij, videlicet. Et adhȩrebit vxo-
ri ſuȩ. Adhȩſio autẽ importat fir
mitatẽ, & indiſſolubilitatẽ vin-
culi.

culi. Et firmatur, quia cõtractus matrimonij eſt datio irreuocabilis poteſtatis ſui corporis pro vſu perpetuo. Et probatũ eſt ſupra, hoc eſſe conueniens ad bonum prolis educandæ, & ad bonum communitatis: igitur.

Contra. quantũ ad primũ legitur de Abraham, & Iacob, & David, ꝙ habuerunt ſimul plures vxores. Quantũ ad ſecundũ dr̃ Deut. 24. Si acceperit hõ vxorem, & non inuenerit grãm in oculis eius propter aliquã fęditatem, ſcribet ei libellum repudij, & dabitur in manu eius, & dimittet eam de domo ſua. Primo notandũ, ꝙ matrimoniũ fuit inſtitutum vnius ad vnã in officium tẽpore innocẽtię. Patet de Adã, & Eua. Gen. 2. Poſt lapſum vero fuit inſtitutũ in remediũ vitandę fornicationis. Ita ꝙ ſint duo fines matrimonij. Vnus principalior, ſ. ꝓles. Alius minus principalis, ſcilicet euitatio fornicationis: quantũ aũt ad finẽ principaliorẽ corpus viri prępönderat corporis mulieris, quia vnus vir põt fœcundare plures mulieres: quaſi eodẽ tẽpore, nõ ſic aũt vna mulier fœcundari põt a pluribus viris. Tamẽ quantũ ad finem minus principalem ęquali ter ſe habent. Non.n. fuiſſet neceſſariũ in aliquo caſu tẽpore innocentiæ, ꝙ vnus habuiſſet plures, quia vnum vni copulari ſuffeciſſet eo, ꝙ nec vir, nec mulier in illo ſtatu ſterilis fuiſſet. Pro toto etiã tẽpore lapſus iuſtum erat, ꝙ vnus tantum haberet vnam: licet quantum ad finem principalem matrimonij non eſſet æqualitas corporis mulieris ad corpus viri, ſicut dictum eſt.

Secundo notandum, ꝙ aliqui tenent, ꝙ repudium nunquam fuit ſimpliciter licitum: ſed permiſſum fuit Iudęis ad vitãdum, maius malum, ſcilicet vxoricidium ſicut fornicationes publice permittuntur ad vitanda adulteria. Hoc probatur auctoritatę Christi: Math. 19. Dico vobis, ꝙ quicunque dimiſerit vxorem excepta cauſa fornicationis mechatur, & qui dimiſſam duxerit, mechatur. Et ibidem. Ad duriciam cordis veſtri ꝑmiſit vobis Moyſes dimittere vxores veſtras. Vbi dicit gloſa. Permiſit Moyſes: non Deus. Alij autem dicunt, ꝙ repudium in lege Moſayca fuit ſimpliciter licitum. Quod probatur, quia quod dictatur faciendum in aliqua lege iuſta, iuſtum eſt: ſed repudium dictatur faciẽdum in lege Moſayca, quæ fuit ſancta, & iuſta: igitur. Dicunt ergo iſti, ꝙ ex inſtitutione diuina vir tranſferebat poteſtatem ſui corporis in alterum, non ſimpliciter pro toto perpetuo vſu: ſed donec mulier propter aliquam fœditatem ſibi diſpliceret, & daret ei libellum repudij. Et rationabiliter, ſic Deus diſpenſauit pro tempore legis illius, propter maius malum vitandum: ſcilicet propter vitationem vxoricidij. Et tunc dato libello repudii ſoluti erant ab inuicem, & poterat repudians alteri nubere. Viris autem ſolum fuit conceſſum repudiare: non mulieribus, quia non erat eadem cauſa vtrobique. Non enim poteſt mulier ſic præualere in virum occidendo eum, ſicut vir in mulierem. Suſtinendo autem iſtam viam, quę videtur probabilis, & rationabilis, poſſet

poſſet dici ad auctoritatē Chriſti, ꝙ loquebatur magis pro tpe legis naturę, ꝗ pro tēpore legis moſayce. Ve ſi pro tpe legis moſayce expreſſit cautū principalē tām inter illas propter quas licebat repudiare vxorem, ſ. propter fœditatem adulterii, & alias nō curauit numerare. Ad aliam autem auctoritatem poſſet dici, ꝙ Chriſtus non accipit ibi permiſſionem proprie: ſed accipit pro inſinuatione rei licite, & confeſſe iudæis, nō ſimpliciter, ſed præſuppoſita duricia eorum. Vnde negari poteſt illa gloſa adducta, quia Moyſes non loquebatur a ſeipſo, ſed vt præco Dei.

Con. 1. His præmiſſis ponendę ſunt quatuor cōcluſiones. Prima eſt. Nullus licite ſine diſpenſatione diuina poteſt, vel potuit habere duas vxores ſimul, ſed tantum vna vni debet, & debuit copulari, patet ſatis ex primo notabili.

Con. 2. Secunda concluſio. Per diſpenſationem, quę eſt relaxatio, ſeu reuocatio iuris aliquo tempore licitum fuit aliquibus patribus fidelibus habere plures vxores ſimul in caſu, videlicet paucitatis fidelium, ad procreandū prolē, vt ſic plures mulieres ab vno fœcundarent. Et hoc rōnabiliter ſecundum exigentiā principalioris finis ipſius matrimonij: neq; in hoc caſu fit mulieri iniuſtitia, quia quantū ad iſtū finē corpus viri plus valet, quàm corpus mulieris. Vnde in hoc caſu velle debet mulier, ꝙ vir vacet alteri ad procreationē prolis. Hoc patuit de Sara, quę cū nō potuiſſet habere de Abraam prolem: voluit ipſum ingredi ad Agar, vt ſic ſaltem de illa filium ſuſciperet. Patet itaque, ꝙ aliquando ex diſpenſatione Dei rationabiliter aliquibus licita fuit bigamia. imo etiam meritoria.

Tertia conclu. Nec modo, nec alias fuit bigamia licita, niſi in tali caſu, & ex diſpēſatione diuina, patet ſatis ex primo notabili. Con. 3.

Quarta concluſio. Bigamus ante baptiſmus manet poſt baptiſmum irregularis, nec debet ad ordines promoueri, patet ex eo, quod habetur diſt. 26. c. Acutius. Vbi dicit Auguſt. Acutius intelligunt, qui nec eum, qui Catheeuminus, vel paganus habuit vnam, & poſt baptiſmum alteram ordinandum ſenſerunt. Et ibidem c. Vna tantum dicit Ambroſius de officijs. Ante baptiſma iterata coniugia ordinis impedimenta generant. Ex quibus videtur, quod bigamus ſiue ante baptiſmum, ſiue poſt, irregularis eſt, cum tamen homicida ante baptiſmum, poſt baptiſmum nō fit irregularis, ſicut habetur in glo. diſtin. 15. c. Si quis viduam. Con. 4.

Cauſa autem huius non eſt, niſi inſtitutū eccleſiæ volentis hanc pœnam remitti, & non aliam. ¶ Iſta autem ordinatio eccleſiæ rationabilis eſt ex hoc, ꝙ homicida non eſt inhabilis ad ordines, niſi propter horrorē ſanguinis. Iſtæ autem horror tollitur per baptiſmum, & ita ceſſat cauſa inhabilitatis: ſed cauſa inhabilitatis ad ordines in bigamo nō ceſſat in baptiſmo, quia ſemper manet defectus ſacramēti, id eſt ſignationis, quę requiritur in perſona repreſentante perſonā Chriſti in Eccleſia. Sacerdos enim tanquam Chriſti vicarius, non debet aliquid habere, quod repugnet

pugnet Chriſto in comparatione ad eccleſiam. Chriſtus autem eſt vnicus ſponſus vnius eccleſiæ, & eccleſia eſt ſponſa vnius Chriſti. Bigamus ergo, quia habuit duas, vel vnam, quæ fuit duorũ, habet aliquid repugnans ſignificationi iſtius coniũctionis Chriſti, & eccleſiæ.

1 Ad primum argumentum dicendum, quòd habere plures ſimul non eſt contra inſtitutionem matrimonij, quando fit in caſu, & ex cauſa, & diſpenſatiue à Deo. Vel poteſt exponi. Erunt duo in carne vna, ſcilicet prolis generatæ, quia ad generationem vnius prolis non ſunt niſi vnus & vna.

2 Ad ſecundum, patet ex primo notabili.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ bigamia eſt cõtra inſtitutionem matrimonij ſub lege naturæ; & de lege communi, & nulli licuit niſi diſpenſatiue. Et quia Lamech non fecit hoc diſpenſatiue peccauit. Non eſt autem bigamia contra legem naturæ: puta contra principium, vel concluſionem iuris naturalis, quia tunc eſſet de ſe mala.

4 Ad quartum dicendum, ꝙ repudium diſpenſatiue fuit licitũ ſub lege Moyſi. Et ad confirmationem dicendum, quòd ſub lege illa fuit datio ad tempus, & tamen fuit verus contractus matrimonii ex ratificatione diuina ſicut modo. Et fuit obligatio eiuſdem rationis, ſicut modo. Nam obligari ad aliquid pro maiori tempore, vel minori, non variat ſpeciem.

Vtrum impotentia coeundi, conditio vel ætas, impediant matrimonium.

Sco.4.d.3.q.1.& d.35.& 36.q.1.et 2.Dur.4.d.34.q.2.

QVÆSTIO VI.

SExto quæritur. Vtrum impotentia coeundi, vel adulteriũ aliqua viuente viro ſuo: vel conditio ſeruilis, vel ętas puerilis impediant matrimonium?

Arguitur, ꝙ nõ. Primo de impotẽtia coeundi, quia aliquis poteſt contrahere cum propoſito ſtatim intrandi religionẽ, & non exercendi talem actum. Similiter ſenes poſſunt contrahere qui habent impotẽtiam talis actus: & ſimiliter maleficiati, non tamen maleficio perpetuo: igitur. 1

Secundo arguit de adulterio cũ vxore alicuius ipſo viuente, quia Dauid cõtraxit cũ Berſabee: nõ obſtante, ꝙ polluiſſet eam ꝑ adulteriũ marito eius viuẽte, & cũ hoc occidiſſet maritũ: igitur. 2

Tertio arguit, ꝙ conditio ſeruilis non impediat, quia non impedit ſuſceptionem aliorum ſacramentorũ: & ſimiliter in Chriſto non eſt ſeruus, neque liber. 3

Quarto argui. quòd ætas puerilis non impediat, quia nõ impedit ſuſceptionem ſacri ordinis. Et confirmatur, quia puer poteſt dare poteſtatem corporis ſui antequã habeat vſum. 4

Contra eſt Magiſter in iiii.di. xxxiiij. & xxxv. & xxxvi. Notandũ ſicut dicit Sco. in iiii. ꝙ impotẽtia coeũdi ĩ genere duplex eſt, Vna

Vna naturalis, vt frigiditas in viro,vel mutilatio partis neceſſariæ,vel arctatio in muliere. Alia eſt caſualis, vt quæ eſt per maleficium. Spiritus enim maligni habentes pactiones cum aliquibus hominibus,ſeruant promiſſa, nō quia ſint veraces, ſed vt homines ei adhæreāt. Dñs enim permittit eos exercere poteſtatem ſuam in aliquos propter peccatū eorum, vel aliam cām occultam impediēdo eos ab aliquibus actibus,in quos poſſent ſi nō eſſent impediti. Et hoc modo Magus habens pactum cum dæmone, ꝓcurat ab eo,vt impediat iſtum actum cum tali muliere, quandiu tale maleficium perſeuerat:puta acus curuata, & alia huiuſmodi. Contra autem talia maleficia valent orationes ſanctorum. Et prę terea ſi ſciretur, & deſtrueretur dæmon, non amplius fatigaret, quia ex pacto nō aſſiſtit, niſi dū durat ſignum illud. Talis autem deponens maleficium intentione curandi maleficiatum nō cōſentit malignis operibus diaboli:immo ea deſtruit.

Con.1. His præmiſſis, ponendæ ſunt octo concluſiones. Prima eſt. Oīs impotentia coeundi ſimpliciter, & perpetua,cui non poteſt adhiberi remedium, nec per naturā, nec per artem,ſi præcedat cōtractū matrimonij ſimpliciter impedit matrimonium contrahendum,& dimittit contractum reſpectu cuiuſcunq; eſt tale impedimentum:quod ideo dicitur,quia aliquis poſſet eſſe perpetuo maleficiatus reſpectu vnius, & non reſpectu alterius. Et ſimiliter aliqua poſſet eſſe arcta non ſimpliciter reſpectu cuiuſcunque viri: ſed reſpectu vnius, non reſpectu alterius. Ad hoc eſt ratio triplex. Prima eſt,quia contractus matrimonij eſt datio poteſtatis corporis ad actum carnalē,ſi petat̃: ſed iſte non habet poteſtatē ad talē actum, & ſic non poteſt eā dare:ergo nec contrahere. Secunda eſt,quia nullus poteſt ſe obligare ad impoſſibile, ſed talis actus eſt ſibi impoſſibilis. igitur. Tertia, quia perſona cum qua cō trahit credit illum habere poteſtatem,& nō habet, quia hic eſt error circa aliquid neceſſario requiſitum ad matrimonium,quāuis etiam dato,ꝙ non eſſet error nihil adhuc fieret.

Con.2. Secunda concluſio. Si talis impotentia eueniat poſt matrimonium conſummatum, aut etiam ſi ſequat̃ matrimonium ratum,licet pręcedat conſummationē nō dirimit matrimonium: patet,qa cū matrimonio rato ptās fuit irreuocabiliter tradita,licet poſtea eueniat impedimentū actus. Videt̃ tamē dicere oppoſitū. xxiii. q.j.c.Primum.Vbi dicit̃,quòd cōiugium confirmat̃ officio, & antequam confirmet̃ impoſſibilitas officij ſoluit vinculum. Sed hoc pōt exponi non de impedimento quocunq;,ſed forte ingreſſus, & profeſſionis in religione. Sic igit̃ eſt ſimile de iſtis impotētiis,naturali,& caſuali quantum hoc quod eſt impedire,ſiue dirimere matrimonium. Sed diſſimilia ſunt aliqua poſt diuortium. Vna differentia eſt:quia habenti impedimētum caſuale maleficii,licet aliquando contrahere alteri. Et ſi poſt contractum copuletur carnaliter cum illo altero, non debet reſtitui : primo,

quia

quia aliquis poteſt eſſe maleficiatus reſpectu vnius, & non reſpectu alterius. Sed habens impedimentum naturale poſt diuortium,non poteſt contrahere, ſed debet permanere ſine ſpe cōiugii. Si autem alteri nubat de facto,& cum eo exerceat actū carnalem,debet reſtitui priori,& cēſendum eſt primum diuortium eſſe nullum,niſi quantum ad arctationem mulieris, quæ poſſet eſſe arcta reſpectu primi, & ita non eſſet reddenda primo.

Con.3. Tertia concluſio. Adulterium præciſe nō dirimit matrimoniū quo adulter ducit adulterā vtroque ſoluto, ſed adulterium cum fidei datione de contrahendo cū adultera, vel contractu de facto cū ipſa viuente marito, vel cum promiſſione iuramento firmata: quæ tria reputanť pro eodem in iſta materia, vel ēt cum mutua promiſſione, quæ fidei æquipollet,impedit, & dirimit matrimonium. Patet per hoc quod habeť xxxi.q.j.cap.Illud vero.& c.Relatum.Et extra de eo, q duxit in matrimoniū quā polluit p adulterium.c.vltimo.

Con.4. Quarta concluſio. Sola machinatio mutua præcipue in mortē legitimi coniugis ad finem contrahendi cum alio impedit,& dirimit matrimonium contractū inter machinantes, quod debet intelligi de machinatione deducta ad effectum. Adulteriū ēt cū tali machinatione impedit & dirimit contractum. Probať iſta cōcluſio extra de conuerſione infidelium.c.Laudabilem. Et extra de eo, q̄ duxit in matrimonium quam polluit p adulterium. Ex dictis patet, ꝙ primum iſtorum trium, videlicet adulteriū ſolū, nec ēt machinatio ſola, nec fidei datio ſola impedit, aut dirimit, ſed ſiue primum concurrat cum ſecundo, ſiue cū tertio impedit, & dirimit, quod debet intelligi de machinatione mutua, ita ꝙ vterq; ſit conſentiens,& ad effectū deducta. Quotieſcunq; ergo duo pdictorum impedimentorū inuicē concurrunt, quæcūq; ſint illa, impediunt matrimoniū con trahendū,& dirimunt cōtractū.

Quinta concluſio. Seruus de voluntate dñi pōt matrimonium contrahere. Et ſi poſtea dñs reuocaret iſtā conceſſionem, vtpote totaliter impediēdo eū a copula carnali, vel mittēdo in partes longinquas, vel detinēdo in labo ribus, vt non poſſet aliqñ coniugē viſitare, peccaret mortaliter, & in manifeſtis eſſet per eccleſiā corrigendus. Pōt ēt ſeruus cōtrahere dño inuito, pro quanto habet aliquid iuris in corpore ꝓprio. Prima pars iſtius concluſionis ſatis de ſe patet. Secunda vero ſic probať, quia ſeruus nō priuauit ſe quacūq; libertate ad quoſcunq; actus, & pro quanto corpus eius eſt ſuum, pōt cōmutare cū alio, quia ſi alius ſiue ſeruus, ſiue liber velit eſſe cōtentus illa modica poteſtate, ſiue ad modicum vſum quē ſcit eum poſſe dare, tenet commutatio. Con.5.

Sexta concluſio. Pōt ſeruus cōtrahere cum libera ſciente ſeruitutem eius: patet per regulā iuris. Scienti,& conſentienti nō fit iniuria, neque dolus. Con.6.

Septima concluſio. Poteſt ſeruus contrahere cum ancilla vtroque neſciente conditionem alterius: patet, quia ſunt æqualis Con.7.

condi-

conditionis.

Con.8. Octaua concluſio. Pueri non poſſunt actualiter cōtrahere matrimoniũ, ſed poſſunt cōtrahere ſpō'alia: patet, quia in pueris eſt impotentia coeundi, non tñ perpetua, ſed expectatur futura. Et ſi quæratur de tempore pueritię, regulariter ponitur in maſculo tempus quattuordecim annorũ, & in femella duodecim. Sed tñ aliquando malitia ſupplet ætatem, & complexio præuenit temporis regularitatem, & tunc poſſunt dare poteſtatem quando habent illam, & quando habent ſufficientem diſcretionem ad conſenſum debitum.

Ad primum argumentũ dicendum, ꝙ qui contrahit, obligat ſe ad actum ſi petatᷣ ſaltem pro aliquo tempore. Ille autē qui nullam habet poteſtatem ad actum non poteſt ſe obligare. Et cum dictis poteſt quis nubere cum intētione intrandi religionem. Dicēdum quòd quicquid intendat, obligat ſe ad actum pro aliquo tēpore ſi petatur a coniuge, & cum ipſo permaneat. De ſenibus autē dicendum, ꝙ ſi ſint omnino impotentes ad actum nō veraciter contrahunt, licet conueniant ad habitandũ ſimul, ſicut frater & ſoror, & ita forte multi aliquādo magis deſponſant diuitias, quàm perſonas. Si autem non ſint oīno impotentes, tunc contrahere poſſunt. De maleficio autem dicēdum, quòd ſi eſt tēporale, non impedit niſi temporaliter: præſumitur autem perpetuum ſi per triennium perſeuerant.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſolum adulterium non impedit, ſed adulterium cum machinatione in mortem. Et quando dicis de Dauid, ꝙ contraxit cum Berſabee: dicendum, quòd lex huius impedimenti tunc non erat poſita: ſed forte dices, ꝙ Dauid potius debuit eam lapidaſſe vt adulteram, quàm cum ea cōtraxiſſe, ſed excuſatur, quia crimen non fuit publicum, ideo nec pœna debuerit eſſe publica. 3

Ad tertium dicendum, quòd non eſt ſimile de matrimonio, & alijs ſacramētis, quia non requiritur ibi cōformiter omnē illud, quod ad matrimonium requirit, tamen conceditur, quòd ſeruitus non impedit ſimpliciter matrimonium. 4

Ad quartum dicendum, quòd non eſt ſimile de alijs ſacramentis, quia ibi non requiritur tranſlatio poteſtatis per contractum, ſicut in matrimonio, quam poteſtatem puer non habet in pręſenti, & ideo non pōt eam dare, ſed bene promittere pro futuro. Prætere a ætas puerilis de iure impedit ſuſceptionem ordinis, licet non de facto, ſed matrimonium de iure, & facto.

Vtrum ordo votum, & cultus diſparitas, impediant matrimonium.

Sco.4.d.37.38.& 39. Dur.4.d.37.q.1. Thom.4.d.37.q.2.

QVEASTIO VII.

SEptimo quæritur. Vtrũ ſuſceptio ordinis ſacri, & votũ cōtinētiæ perpetuæ, & diſparitas cultus impediant matrimonium.

Arguitur, quòd non de primo: 1
quia .i. ad Thimot. iij. dicitur de

Epiſcopo

1. Ti. 3. Epiſcopo vnius vxoris vir. & di. xxx.c. Aliter. dicitur,quòd Græcorum ſacerdotes matrimonio copulantur.

2 Secundo ar. de voto continentię, quia nō minus obligat apud Deum votū ſimplex,q̄ ſolemne, ſed ſimplex non impedit matrimonium,vt habetur extra q. cle. vel vo.contrahere poſſunt.c. Me minimus.&.c.ij.

3 Tertio arg.de cultus diſparitate, quia Ioſeph accepit in vxorē Gen. 14. filiā Futifaris,quæ infidelis erat. Et ſimiliter habet, ꝙ Heſter nupſit Aſſuero, q nō erat Iudęus.

Heſt.tit. 4.d.37. 38.et 39 Contra eſt Magiſt. Primo notandum,ꝙ aliqui dixerunt ordinem ſacrū impedire matrimoniū,& dirimere,quia omnis ſuſcipiens ordinē ſacrum in eccleſia latina, ipſo facto vouet perpetuā continentiā,ſed multi nō approbant iſtā rationē, quia nullus vouet,niſi ſponte. Poteſt aūt cōtingere quòd aliquis ſuſcipiendo ordinem habeat propoſitum actuale non continēdi.Si aūt dicatur, quòd ſuſcipiēdo ordinē ſic teneturad continentiā ex præcepto eccleſiæ, ac ſi voueret. Ex hoc non ſequitur, quin ſit matrimonium ſi de facto contrahit, licet contrahendo peccet mortaliter faciendo contra præceptum eccleſiæ. Probat̄ extra de matrimo. contra interdictum eccl. cōtrac. c.Ex litteris. Vr̄ ergo melius dicēdū, ꝙ hoc eſt ex ſtatuto Chr̄i, licet hoc non legatur in ſcriptura:vel ex ſtatuto eccleſię illegitimantis perſonā ordinatā ordine ſacro: & hoc ſ̄m vr̄ probabilius, quia non inuenitur illud ſtatutū Chriſti, ſed potius inuenitur, ꝙ in eccleſia primitiua plurimi ordinati in ſacris fuerunt vxorati, niſi forte diceretur, ꝙ nunquam licuit ordinatum in ſacris,poſtea contrahere, licet ſibi licuerit vti matrimonio prius contracto aū ſuſceptionem ordinis ſacri, ſicut etiam modo vtuntur Græci. Secundo notandum, quod votū cōtinentiæ duplex eſt. Vnum ſimplex,& aliud ſolemne. Et quodlibet iſtorū poteſt eſſe publicū, vel priuatum. Dicitur autem votum ſolēne, non quia publicum, ſed quia in ſe habet aliquid annexum,vnde veniat, vel venire poſſit in publicum:ſolemnizatur autem per ſuſceptionem ordinis ſacri,vt patet.xxviii.di.c.Diaconi. Vel per profeſſionem religionis approbatæ: vt patet extra de regularibus & tran.ad re.c. Statuimus. Ad hunc modum reducunt duo alii modi, quibus præſumit profeſſio interpretatiue facta ꝑ ſuſceptionē habitus religionis,q̄ ſolet dari profeſſis,præcipue quādo eſt diſtinctus habitus profeſſorum a nouiciis,vt patet vbi ſupra.c. Statuimus. Alius modus eſt quando vltra annum perſeuerat quis in religione, in qua ſolet profeſſio fieri cōpletō anno probationis, & non proteſtatur de non profitendo.Omne aūt aliud votum,quōd non eſt ſolemnizatum aliquo prædictorum modorum, ſiue ſit priuatum, ſiue ſit publicū, dicitur votum ſimplex. Tertio notandum, quòd aliqui dixerunt, infideles non poſſe nubere nec fidelibus, nec infidelibus, quia ibi non eſt bonū fidei, ſiue fidelitatis ad Deum, & per cōſequens nec ad coniugem. Ibi etiam non eſt bonum ſacramenti: quia ex quo infidelis caret ſacra-

ſacramento baptiſmi, non poteſt aliud ſuſcipere. Ibi etiam nō eſt bonum prolis, quia ibi eſt periculum ſubuerſionis prolis ad infidelitatem. Sed vt dicit Scotus, iſta non mouent primū. nō: quia fides, quæ eſt fidelitas ſeruari pōt ſine fide, qua credit̄ in Deū. Secundum non: quia non oportet, ꝙ contractui matrimonii ſit annexum ſacramentum propriè dictum. Non enim fuit talis annexio ante legem euangelicam. Tertium non: quia ſufficit, quòd velit educare prolem eo modo quo poteſt per rationē naturalē noſſe eam educandā. Vnde bene verū eſt, ꝙ non eſt ibi bonū prolis ita ꝑfectū, ſicut inter fideles.

Con.1. His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Ordo ſacer impedit matrimoniū, & dirimit. Nō quidem ex ſe, ſed vel ex ſtatuto Chriſti, vel Eccleſiæ. patet diſt.xxiii. Placuit Epiſcopos, præsbyteros, dyaconos, ſubdyaconos ſecundū priora inſtituta abſtinere ab vxoribus, id eſt non contrahere, vt dicit gloſa ibidem. Et hoc rationabiliter ſtatuit eccleſia, quia in miniſtris eccleſiæ in ſacris cōſtitutis, dēt vigore puritas corporis, & acumē mentis. Vtrūq; aūt impedit frequētia actus matrimonialis.

Con.2. Secunda concluſio. Solemne votum continentiæ impedit matrimonium contrahēdum, & dirimit iam contractum. Simplex vero votum continentiæ, licet impediat contrahendum non tamen dirimit cōtractum. Prima pars probatur p.c. Inſinuam te. qui cle. vel vo. xxix. cap. per totū. Secunda pars patet extra, qui clerici, vel vouentes ma. cōtra. poſ. c. Rurſus. Et rō huius differētiæ eſt ſtatus eccleſiæ. Et congruentia huius eſſe pōt, quia ſimpliciter vouens non ſic ſe ponit in poteſtate eccleſiæ quantū ad oppoſitum faciendum, ſicut voueas ſolemniter: vouens enim ſimpliciter ſolū ponit ſe in manu Dei, & ideo reliquit eum eccleſia diuino iudicio tantùm. Vnde licet in contrahendo mortaliter peccet, tñ eccleſia non dirimit contractū. Sed quid de illo qui ſimpliciter venit continentiam, & poſtea contrahit? An teneat reddere, & poſſit petere? Dicēdum, ꝙ non debet matrimonium cōſummare, ſed debet religionem intrare, vt ſeruet votum. Vnde ēt conſummando, peccat mortaliter, ſiue reddendo, ſiue petendo. Poſt conſummationem vero petere non poteſt, quia vouendo prius priuauit ſe perpetuo iure petendi, tenetur tamen reddere, nec peccat in reddendo, quia iā alter coniunx habet ius in eo, in cuius poſſeſſionem miſſus eſt ꝑ conſummationem matrimonii, ad cuius obſeruationem obligatur iſte vinculo fortiori, quàm ad abſtinendum ex voto ſuo.

Tertia concluſio: quātum eſt Con.3. de iure diuino poteſt fidelis cum infideli, & infidelis cum fideli matrimonium cōtrahere, ſed tamē de iure poſitiuo eccleſiæ fidelis non poteſt contrahere cum infideli; ſed diſparitas cultus ſimpliciter impedit matrimoniū contrahendum, & dirimit contractū. Prima pars patet per Apoſtolū dicētē. Si nupſerint infideles, & alter cōuerſus fuerit, vel ambo, nō ſoluit matrimoniū quin poſſint ſtare ſimul virtute

prioris

prioris matrimonij: ergo fuit ve rus contractus. Secunda pars pa-
28.q.1. tet.c.ſic.n.Non niſi eiuſdem religionis,& fidei maneant copulata cõiugia. Et hoc rationabiliter ſtatutum eſt:quia tale matrimonium non eſſet honeſtũ. Item non eſſet perfectæ bonũ ex parte vtriuſque parentis.Preterea tali contractui nõ eſſet annexum ſacramentum matrimonij,quod non decet fidelem.

1 Ad primũ arg.patet ex dictis, ꝙ in eccleſia primitiua poterant vti matrimonio cõtractus prius ante ordinem.Et ſimiliter dicendum de græcis.

2 Ad 2m dicendum, ꝙ non eſt, ſimile de uoto ſimplici, & ſolenni,vt patet ex dictis.

3 Ad tertium dicẽdũ,ꝙ ſi aliqñ licuit & honeſtum fuit ex aliquibus cauſis contrahere cum infideli,licet non vt cõiter, quod tñ eſt intelligendum de illis tm̃ de quibus non erat a Deo prohibitum. Vnde Eſdrę 9. Separantur coniugati contra legem.

Vtrum affinitas,uel cognatio, impediat matrimonium.

Sco.4.d.40.41.& 42.

QVAESTIO. VIII.

Octauo queritur. Vtrum cognatio,uel affinitas carnalis & cognatio ſpiritualis, ac publicæ honeſtatis iuſtitia impediat matrimonium.

1 Arguitur,ꝙ non de cognatione carnali,quia in ſtatu innocentię,uel legis naturæ potuiſſet aliquis nupſiſſe, cum ſorore ſua ex primo pręcepto.Creſcite,& multiplicamini.Et confirmatur: quia conſanguinitas multum facit ad amicitiam: amicitia autem firmat vinculum.

Secundo argu.de affinitate:qa 2
effectus non impedit cauſam:affinitas autem eſt effectus matrimonij. Et confirmatur: quia inceſtus cum ſorore vxoris ſuę,nõ impedit carnalẽ copulã cũ vxore,& tñ per hoc affinitas cõtrahitur ad propriam vxorem, igitur non impedit matrimonium.

Tertio,arg.de cognatione ſpi- 3
rituali,quia dr̃ extra de cognatione ſpirituali. Si uir, uel mulier, ſcienter,uel ignorãter infantem proprium de ſacro fonte leuauerit, nobis videtur, quod ſiue ex malicia illud fecerit,non ſunt ab inuicem ſeparandi, nec alteri alter debet debitum ſubtrahere.

Quarto arg.de publicæ hone- 4
ſtatis iuſtitia,quia cognatio car- *4.d.40.*
nalis,aut ſpiritualis nõ ĩpediũt, *41.42.*
vt argutum eſt,ergo,nec iſta.

Contra eſt Magiſter.Primo notãdum quòd cõſanguineitas eſt vinculum,uel proximitas perſonarum ab eadem perſona carnali propagatione deſcendentium, & illas perſonas propagantes. Vnde ſi quis formetur de digito ſortis, non eſſet ei cõſanguineus in aliquo gradu.Linea autem cõſanguineorum dicitur ordinata collectio perſonarum conſanguineitate coniunctarum.Et diuiditur in aſcendentem, & deſcendẽtẽ,& tranſuerſalẽ. Linea deſcendens eſt a primo propagante ad propagatos. Sed linea aſcendens eſt econuerſo. Linea vero tranſuerſalis eſt inter perſonas ab eadem deſcendentes quarum neu-

tra ab alia deſcēdit, vt fratris ad fratrem. Gradus autem conſanguineitatis eſt determinata propinquitas perſonæ ad perſonā ſecundum conſanguineitatem, & inuenitur propriè in linea aſcendente, & deſcendente minus aūt propriè in linea tranſuerſali. Vbi ſunt ſecūdum Scotum notandę tres regulę. Prima eſt. In linea recta tot ſunt gradus quot ſunt perſonæ vna minus: patet, quia tot ſūt gradus, quot propagationes, ſunt autē perſonæ, vna plures, quàm propagationes, quia toti collectioni præſupponit aliqua ibi nō propagata. Secūda regula. In linea tranſuerſali computantur gradus ſecūdū magis remotum a ſtipite, patet extra de con ſang. & affin. Et ratio eſt, quia perſonę in linea trāſuerſali non habēt propinquitatē inter ſe, niſi quia in ſtipite, vel ad ſtipitē, & ideò non poſſunt ſibi propinquius cōiūgi, quàm remotior eorum coniūgātur ſtipiti. Vnde ſecundum computationem canonicam, licet alia ſit computatio legalis, duo fratres attinēt ſibi in primo gradu ſecundnm lineā tranſuerſalem, ſicut & ſtipiti ſecundum rectam, & filius fratris attinet alteri fratri, ſcilicet patruo ſuo in ſecundo gradu. Tertia regula eſt, quod efficacior eſt gradus in linea aſcendente, vel deſcendente, quàm in tranſuerſali. Et ratio eſt, quia plus coniungitur proles parenti, quàm proles proli: ideo magis eſt contra legem naturæ in primo gradu cōiungi in linea recta, quàm in tranſuerſali. Contra matrimonium enim ſemper fuit illa coniunctio & magis filii ad matrem, quàm patris ad filiam, quia magis eſt irreuerentia. Vnde octauo de animalibus dicit Ariſtotel. de equo, qui velatus cognouerat matrem ſuam, quod poſtea diſcoopertis oculis, hoc videns ſe præcipitauit. Secundo notandum, quod affinitas eſt propinquitas perſonarū ex carnali copula contracta cū perſona alterius conſanguinea. Ita quòd perſona alicui copulata carnaliter, ſiue matrimonialiter, ſiue non efficitur affinis illi perſonę, quę eſt conſanguinea perſonæ cui eſt carnaliter copulata, & econuerſo. Nec ſufficit ad affinitatē contrahendā cum conſanguineis mulieris, ꝙ ipſa ſit vxor, nec etiam requiritur, ſed neceſſario requiritur, & ſufficit, quòd carnaliter cognoſcatur. In affinitate autem poſſunt diſtingui lineæ aſcendens, & deſcendens, & tranſuerſalis, ſuo modo, ſicut in cōſanguinitate, & ibidē diſtingui gradus. In quoto enim gradu conſanguinitatis diſtat aliquis ab alio: puta Petrus a Martino: toto gradu affinitatis diſtat ab eodem Martino, illa, quæ eſt carnaliter cognita a Petro, & econuerſo. Tertio notandum quòd cognatio ſpiritualis eſt quoddam vinculum contractum ex diſpenſatione ſacramentorum baptiſmi, & confirmaationis. Quomodo autem & inter quas perſonas iſta cognatio ſpiritualis contrahitur: habetur extra de ſponſal. cap. Nedum in 6. lib. Vbi ſic dicitur. Inter baptizatum, & illum, qui ſuſcipit, vel leuat de baptiſmo, ac inter eundem baptizatum, & filios, & filias ſuſcipientis, & vxo-

vxorem eius ante ſuſceptionem carnaliter cognitam, immò & inter ſuſcipientem, & patrem baptizati, & matrem cognationem ſpiritualem contrahi cōſtat quæ impedit matrimonium, & dirimitiam contractum. Et eadem quę de ſuſcipiente dicta ſunt et de baptizante ſunt cenſenda. Ex confirmatione quoque ſpiritualis cognatio contrahitur eiſdem modis matrimonium impediens ex dirimens prius contractum. Alias uero perſonas quàm ſupradictas ex baptiſmo vel confirmatione non impediri ad matrimonium contrahendum aut dirimi poſt contractum decernimus.

Ex dictis haberi poteſt quòd tres ſunt cognationes ſpirituales in ſpecie vna quæ dicitur paternitas, uel maternitas ſpiritualis, & eſt patris, uel matris ſpiritualis ad filium uel filiam ſpiritualem. Secunda dicitur compaternitas uel commaternitas: & iſta eſt inter patrem ſpiritualem, uel matrem alicuius, & patrem vel matrem carnalem eiuſdem. Tertia dicitur ſpiritualis fraternitas vel ſororitas, & eſt inter filium & filiam ſpiritualem alicuius, & inter filium uel filiam carnalem eiuſdem. Quarto notandum quòd publice honeſtatis iuſtitia eſt vinculum perſonarum ex ſponſalibus uel matrimonio rato nondum conſummato cum perſonis conſanguineis earundem contractum. Et breuiter non differt ab affinitate proprie dicta quæ contrahitur cum conſanguineis viri vel mulieris niſi quia ad affinitatem requiritur inter virum, & vxorem carnalis copula. Ad iuſtitiam vero publicę honeſtatis ſufficiunt ſponſalia vel matrimonium ratum. Et poſſunt ſimiles gradus in ipſa ſicut in affinitate computari. Quinto notandum quod pręter prędicta impedimenta eſt aliud quod dicitur impedimentum legalis cognationis; quod dicitur vinculum quoddam vel propinquitas contracta inter perſonas ex adoptione alicuius in filium vel filiam. Eſt autem triplex iſta Cognatio. Vna quaſi deſcendens inter adoptantem & adoptatum, & filium eius & filium filii, & ſic deinceps. Secunda eſt inter filium adoptatum & filium naturalem vel filiam. Tertia eſt inter adoptantem, & vxorem adoptati, vel econuerſo: inter adoptatum & uxorem adoptantis. Et omnes iſtæ cognationes legales impediunt matrimoniũ contrahendum, & dirimũt iam contractum pro ſemper excepta media, quæ non impedit, nec dirimit, niſi contrahatur ſtante adoptione: puta filio manente in poteſtate patris adoptantis, ſed patre mortuo, id eſt, emancipato filio, poteſt contrahere cum filia naturali prius adoptantis, ſed in linea deſcendente nũquam poteſt contrahi matrimonium inter adoptantem & adoptatum: nec adoptans poteſt ducere filiam adoptati nec econtra, nec etiam adoptans vxorem adoptati. Filius vero illegitimus contrahere poteſt cum filia adoptiua, & ſimiliter filia adoptiua cum filio illegitimo, quia illegitimus non eſt in poteſtate patris, ſicut vult Inn. & Hoſti. extra de cogna. le. cap. vnico.

 Fi-

Filii etiam adoptiui ſecundum Bernardum poſſunt inter ſe cō- trahere. Prędicta autē vera ſunt, ſiue cognatio legalis ſit per arro gationē, ſiue per adoptionē. Arrogare autem dicimus illum, qui ſui iuris eſt, & tranſit in poteſta tem noſtrā auctoritatem princi piis. Adoptio aūt fit per quemli bet magiſtratū, nec tranſit adoptatus in poteſtatē adoptantis, ſed remanet in poteſtate ſui patris. Et tam adoptati, quàm arrogati dicuntur filii adoptiui.

Con. 1. His præmisſis, ponendę ſunt quatuor concl. Prima eſt. In omni lege aliqua propinquitas carnalis impedit matrimonium: patet, quia etiā in lege naturę propinquitas in primo gradu lineæ deſcēdētis, vel aſcendentis: puta patris ad filiā, vel filii, ad matrē impediuit ex illo verbo Adę. Relinquet homo patrem, & matrē, ſcilicet quātū ad copulā coniugalem, quod non debet intelligi de proximo, ſed etiam de patre quātumcunque remoto: forte autem poteſt patre multiplicationem generis humani ſi ſtetiſſent ī innocentia, fuiſſet prohibitio in quibuſdam gradibus vlterioribus. In lege autem Moſayca erat prohibitio quantum ad quoſdam gradus: vt patet

Leu. 18. Leuitic. 18. In lege autem Euangelica non inuenitur a Chriſto explicita alia prohibitio a prohibitione legis naturę, nec inuenitur explicitè confirmaſſe prohibitionem factam ſuper hoc in lege Moſayca. Eccleſia vero illegitimauit aliquos gradus vſq; ad ſeptimum gradum incluſiue,

d. 40. vt ponit Magiſter. Sed ſub Innocentio tertio, reſtricta eſt hęc prohibitio vſq; ad quartū gradū incluſiue: vt patet extra de conſang. & affinit. c. Non debet. Et reuocātur in hoc cap. omnes prohibitiones de matrimonio contrahendo in ſecundo & tertio genere affinitatis, & de ſobole ſuſcepta ex ſecūdis nuptiis cognationis viri prioris non copulāda.

Con. 2. Secunda concl. In quoto gradu cōſanguineitatis impeditur matirmoniū, & dirimitur: in toto gradu affinitatis, affinitas impedit, & dirimit, patet ex ſtatuto Eccleſiæ, 35. q. 3. c. De propinquis. Eſt autē: aduertendū, quòd antiquitus erant tria affinitatis genera, ſicut habetur 35. q. 3. c. Cum traducimus. Primū genus affinitatis, quod adhuc manet cauſat ex carnali cōmixtione mediante conſanguineitate. Secundum oriebatur ex carnali cōmixitione mediāte affinitate. Tertium vero mediantibus duobus primis generibus. Exemplū: ſi frater tuus contrahat cum Maria, Maria eſt tibi affinis primo genere affinitatis. Si mortuo fratre tuo, contrahat cum Petro, Petrus eſt tibi affinis ſecūdo genere. Si tertio (Maria mortua) Petrus cōtrahat cum Martina, Martina eſt tibi affinis tertio genere. Ita, quòd ſumitur affinitas ſecūdum genera, ſed gradus iuxta generationem. Vnde quidam dicit. Mutat nupta genus, ſed generata gradus. Nunc autem ſolum primum genus affinitatis impedit matrimonium, vt dicitur extra de conſang. c. Non debet, vt iam allegatum fuit.

Con. 3. Tertia cōcl. Oīs cognatio ſpūalis impedit matrimoniū cōtrahēdum, & dirimit iam contractum

quando

quando prȩcedit matrimonium. Si autem ſequatur matrimoniū non dirimit. Primum patet extra de cognatione ſpirituali.cap.Veniens. Mādamus quatenus ſi cōſtiterit mulierem prædicti viri filium de ſacro fonte leuaſſe antequam eam deſponſauerit uxorem vos inter ipſos diuortiū celebretis. Secundum patet in cap. præallegato. Ante oppoſitum. Si vir & mulier.

Con.4. Quarta concl. Sicut in affinitate, ita in iuſtitia publicè honeſtatis impeditur matrimonium cōtrahendum, & dirimitur iam cōtractum, & hoc ex inſtitutione Eccleſiæ. Dicūt.n.canones ęque abſtinendum eſſe a conſanguineis vxoris, & propriis.

1 Ad primum argu. dicendum, quòd ante multiplicationem generis humani non impediuerūt gradus cognationis carnalis fratris ad ſororem, quia non erant alię mulieres, q̄ ſorores, non ſic autem modo. Et ad confirmationem dicendum, ꝙ illa amicitia eſt alterius rationis a coniugali, & diuerſa in tantum vt perſonæ amantes, alias ratione conſanguineitatis odiunt eas ad actum coniugalem.

2 Ad ſecundum dicēdum, quòd affinitas, quæ contrahitur ex matrimonio aliquo non tollit, nec impedit illud, ſed bene aliud matrimonium, cuius non eſt effectus. Et præterea iſtud non impedit ex natura rei, ſed ex ſtatuto Eccleſiæ. Et ad confirmationem dicendum, quòd affinitas præueniens matrimonium impedit, & dirimit, ſed poſt matrimonium non dirimit, ſed in propoſito impedit actum petendi, non tñ actum reddendi, nec ēt aufert ab vxore eius petendi, quia malum vnius non debet alteri præiudicare.

Ad tertium dicendū, quòd ſpi- 3
ritualis cognatio pręueniens matrimonium impedit, ſed ſequens nō ſicut bene ſonat auctoritas.

Ad aliud patet ex dictis. Ex 4
premiſſis itaque patet, quòd plurima ſunt impedimēta matrimonii, quod eſt magnum ſacramentum ratione ſignificationis, qa videlicet ſignificat coniunctionem ipſius Chriſti, & Eccleſię triumphantis. Ad quam nos perducat ille, qui ſpirituale quoddā matrimonium celebrauit in vtero virginis humanam naturam ſibi perſonaliter vniēs, Chriſtus Ieſus benedictus in ſæcula. Amē.

Finis ſexti tractatus.

SEQVITVR SEPTIMVS TRACTATVS.

IAM per Dei gratiam conſummatis ſex primis tractatibus, nunc ſupereſt ſeptimū, & ultimum ingredi. In quo uidendum eſt de finali bonorum, & malorum retributione in vltimo iudicio fienda. Diuidendus eſt autem iſte tractatus in tres partes principales. In prima uidendum eſt de quibuſdam iudicium ultimum antecedentibus. In ſecunda de ipſo iudicio, & ipſum concomitantibus. Et in tertia de quibuſdam iudicium illud conſequentibus. In pirma igitur parte uidendum eſt de quibuſdam præcedentibus iudicium.

Primo quidem de animarum ſeparatarum locatione. Secundo de animarum purgandarum ſuffragatione. Et in tertio de ipſarum animarum ſeparatarum cognitione. Et quarto de finali reſurrectione.

Vtrum anima ſeparata habeant loca determinata.

Sco.4.d.45.q.2.

QVÆSTIO I.

CIrca primũ primo quęritur. Vtrum animæ ſeparatę habeant receptacula, vel loca determinata.

1 Arguitur ꝙ nõ, quia aĩæ a corporibus exutæ ſunt ſpũales, ergo non habent eſſe in loco.

2 Secundo. Animæ indifferẽter ſe habent ad omnia loca: non.n. plus conueniunt cum aliquibus corporibus, q̃ cum aliis, neq; aliquid recipiunt a quibuſdam corporalibus locis, igitur.

Luc. 16. Contra. Lucę. 16. dicit dñs, Mortuus eſt diues, & ſepultus eſt in inferno. Et Paulus ſecundæ ad

.Cor.5. Corin.5. Si terrena habitatio noſtra diſſoluatur domũ habemus in cœlis. Primo notandum, quod

.d.18. .2. ſicut dicit Bonau. loca animarũ ſunt in duplici differentia. Eſt.n. locus gloriæ, ſcilicet cœlum. Et quia charitas, quæ meretur gloriam eſt vnius ſpeciei, ideo non ſubdiuiditur iſte locus. Alius autem eſt locus pœnæ, qui dicitur infernus generaliter accipiendo nomen inferni. Eſt autem iſte locus pœnalis dupliciter, ſcilicet ſecundum pœnam damni, & ſecundum pœnam ſenſus. Et vtrunque membrum diuiditur. Illi enim, qui puniuntur pœna damni, aut ſimpliciter, & æternaliter puniuntur. Et ſic locus iſte dicitur lymbus puerorum. Aut ad tempus, & ſic locus iſtorum eſt ſuperior, qui dicitur ſinus Abrahæ. Similiter illi, qui puniuntur pœna ſenſus, aut puniuntur æternaliter: & ſic iſtorum eſt infernus propriè dictus inferior alijs. Aut ad tempus, & ſic eſt locus purgatorius, qui eſt alijs ſuperior ſecundum legem communem, licet ſecundum ſpecialem diſpenſationem diuerſis diuerſa loca cõcedãtur,

vt dicit ipſe Bonauentura. Vel propter eorum celeriorem liberationem vt poſſint aliis indigentiam reuelare, ſicut docet exemplũ de Paſcaſio vel propter noſtram inſtructionem, vt aliquando recogitemus magnam pœnam poſt hanc vitam infligi peccantibus. Vel propter alicuius ſancti impetrationem, ſicut legitur, quod ſanctus Patricius impetrauit cuidam, quod puniretur in quodam loco ſub terra, & ex hoc fabuloſę ortum eſt, quod ibi eſt purgatorium. 4.d.20. q.1.

Secundo notandum, quod ſicut dicit Bonauentura huiuſmodi receptacula animarum aliquibus datur ſecundum Dei conſilium, & cauſas ſuperiores aliquibus vero ſecundum ſententiam, & cauſas inferiores. Hi autem ſecundi mutatione diuinæ ſententię poſſunt ad præces ſanctorum quandoque de huiuſmodi locis reuocari, & ſicut mutant ſtatum, ita & locum. Primi uero, qui ſecundum cau- 4.d.45

ſas

ſas īmutabiles huiuſmodi locis deputati ſunt, nō exhibunt finaliter. Poſſibile eſt tñ eos exire ad tēpus, ſed exitus ad tempus, aut eſt ad recipiendū cōpletā remunerationē, & ſic boni, & mali in die iudicij exibunt. Aut ad perficiendam aliquā operationē, & ſic exeunt beati, nunquam tamē dānati. Beati enim poſſunt nos iuuare reuocando, docendo, confortādo. Sed damnati ſunt ligati ad omne opus, qđ eſt intelligendum de cōmuni lege, quia ſecundum Thomam aliquando ex ſpeciali permiſſione poſſunt etiam damnati apparere viuentibus.

Con. 1. His pręmiſſis, ponendæ eſt talis concluſio. Multa ſunt receptacula, ſiue loca animarum ſeparatarum, patet ex dictis.

1 Ad primum argū. dicendum, quod licet animæ nō ſint in loco dimentionaliter: bene tamen potentialiter, & diffinitiue

2 Ad ſecundum dicendū, ꝙ ſpiritus quamuis non ſm ſubſtantiam magis conueniat cū vno loco quā cum alio: puta per participationem eiuſdem qualitatis. bene tamē ſecundum ſitum propter operationes, videlicet vel quas exercet in loco, vel quæ exercentur circa ipſum: & iſta conuenientia eſt per quandam proportionalitatem corporaliū ad ſpiritualia. Et licet anima ſeparata nihil recipiat a loco corporali per ſe: tamen ex eo ꝙ cognoſcit ſe tali loco deputati lętatur vel triſtatur, & ſic locus ſibi cedit in pœnam vel pręmium.

Vtrum in inferno affligantur ſpiritus maligni.

Scot. 4. d. 44. q. 2. & 3. Durand. 4. diſt. 44. 1. 1.

QVÆSTIO II.

Secundo quæritur. Vtrum in inferno affligātur ſpiritus maligni, & animæ damnatorū igne corporali?

Arguitur quod nō ſecundum Auguſtinum. Agens eſt præſtantius patiente: corpus autem nō eſt præſtantius ſpiritu, ſed econuerſo, igitur. 1 *Confeſ. lib. 12.*

Item Auguſtinus ſuper Geneſini. Non ſunt corporalia, ſed corporalibus ſimilia, quibus animæ in inferno exiſtentes afficiuntur, igitur. 2 *Auguſt. ſuper Gene.*

Tertio. Primo de generatione dicitur. Corpus nō agit, niſi per contractum. Non pōt autem corpus tāgere, quia illa ſe tangunt, quorum vltima ſunt ſimul & ſpiritus non habet vltimum. 3 *t. c. 9.*

Quarto. Primo de generatione. Agens intendit ſibi aſſimilare paſſum, ſed corpus non pōt ſibi aſſimilare ſpiritū, qa tunc ſpiritus eſſet capax alicuius formę, in qua aſſimilaret corpori, igit. 4 *t. c. 9.*

Cōtra. Dicit Gregorius. Si diabolus & eius angeli, cum ſint incorporei corporeo ſunt igne cruciandi quid mirum ſi animę antequam recipiant corpora, poſſunt corporea tormenta ſentire. *Dial. lib. 4. cap. 5.*

Primo notandum, quod opinio Thomæ in 4. diſtin. 44. & Egidij Romani in quolibetis eſt, quod ignis infernalis affligit ſpiritum pro quanto ſpiritus apprehendit ipſum, vt ſibi diſconuenientem & nociuum, talem enim apprehenſionem in intellectu,

 ſe-

ſequitur triſtitia in voluntate. Et ad hoc adducitur auctoritas Gregorii in.4.dyalogorũ dicentis, ꝙ eo ſpiritus patitur, quod videt, & quia cremari ſe reſpicit cruciatur. Sed contra hoc arguit Scot. quia Gregorius vbi ſupra dicit, quod anima non tantum videndo, ſed etiam experiendo incendium patitur. Item aut illa apprehenſio qua ſpiritus apprehendit ignẽ, vt ſibi nociuum, eſt vera, aut falſa. Si vera oportet ponere modum diſconuenientiæ iſtius, qui nõ apparet poſſibilis, quia tanquàm contrarium realiter corruptiuum nullo modo poteſt eſſe diſconueniens, nec etiã in eſſe obiecti, vt obiectum, quia obiectum, vt obiectũ eſt potentię conueniens. Si falſa ſequitur primo, ꝙ nõ ab igne, ſed a ſua falſa opinione cruciatur. Secundo ſi il a falſa ęſtimatio eſt a Deo: Deus erit immediata cauſa deceptionis. Si autem a ſpiritu creato non vr̃ hoc probabile, quia ſecundum Dionyſium in lib. de diuinis nominibus naturalia ſunt in dæmonibus ſplendidiſſima. Alia eſt opinio Henrici in quolibetis, ꝙ ſpiritui datur quidam habitus ſupernaturalis propter demeritũ peccati, & propter illũ habitũ ſubiicitur corporali agentis, vt poſſit ab eo pati. Sed contra hoc arguit Scot. quia aut ille habitus eſt forma corporalis, aut ſpiritualis. Si corporalis, ita Deus põt dare iſtũ habitũ angelo, vt ſibi inhereat albedo, ſic ꝙ angelus ſit albus, quia æqualis eſt repugnantia vtrobiq; ſuſcipientis ad ſuſcepiũ, ſi ſpiritualis ergo ꝑ illum non magis paſſum eſt proportionatum corpori, vt agenti, quàm prius. Alia autem eſt opinio Scoti probabilior prædictis, quæ dicit aliqua per ordinem. Primo, quod ſecundũ Aug. 14. de Ciuit. Dolor carnis tantummodo eſt offenſio animæ ex carne, & quędam ab eius paſſione diſſenſio. Cum ergo angelici ſpiritus nõ ſint corporales non poteſt in eis eſſe dolor. Secundo dicit, quòd ſecundum Aug. triſtitia proprie eſt afflictio ſpiritualis proueniens ex his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt, & habet proprie locum in ſpiritibus. Vnde quęrenda eſt cauſa, vel modus talis triſtitiæ, & afflictionis in ſpiritibus dãnatis. Tertio dicit, ꝙ ipſa cauſatur ab igne ſm duas vias. Prima eſt. Ignis.n. cũ ſit corporalis locat ipſum angelum formaliter, qa eſt terminus habitudinis ipſius angeli ad locum habitudinis inquã, quę vocatur vbi diffinitiuum, locat igitur formaliter nõ effectualiter, ſed illud, quod ponit rem in loco effectiuæ locat ipſam effectiuæ non autem ipſe locus. Iſta autem locatio qua dicitur, locus formaliter locare angelum, & continere eſt effectiue a Deo ſecundum ſuam iuſtitiam detinente ibi angelum effectiue contra ſuam libertatem, ne poſſit inde ſe mouere, & ſic illa locatio eſt ſibi diſplicens, & odit ipſam, & per conſequens ipſum ignem, vt ſic formaliter detinentem ipſum perpetuo ex ordinatione diuinæ iuſtitiæ punientis. Et ſic ignis, vt ſic nolitus, & apprehenſus cauſat triſtitiam, ſicut obiectum diſplicens concurrente tamẽ affectione cõmodi in angelo, & ſuperbia qua

vult

vult vti propria libertate, & qua nunquam vellet Deo in hoc obedire. Vnde licet angelus bonus ibidem perpetuo detineretur a Deo ſup hoc, non triſtaret̃. Concurrunt ergo multa ad cauſandũ iſtam triſticiam. Primũ eſt detẽtio paſſiua ipſius angeli a Deo, & a loco diuerſimode tamẽ. Secundum eſt nolitio, vel odiũ talis determinationis. Tertiũ, eſt apprehenſio talis detentionis poſitæ in re vel ponendæ, quę tamen eſt nolita, & vltimo ſequitur triſticia in uoluntate cauſata. Vtitur ergo angelus ab igne, vt ab obiecto inquantum eſt detinens angelum ex ordinatione diuinæ voluntatis, & per conſequens per modum inſtrumenti aliquo modo. Alia eſt via, videlicet ꝙ ignis in ratione obiecti immutantis, & contriſtantis affligit angelum. Intellectus enim angeli determinatur a diuina voluntate ad conſiderandum intenſè ipſum ignẽ in rõne obiecti. Secundo, apprehendit iſtam determinationem ad talem conſiderationem. Tertio, ex affectione proprij commodi, & ſuperbia ſua, odit talẽ determinationem, & habet nolle intẽſum reſpectu eius. Vellet enim libere vti intellectu ſuo ad cõſiderandum quęcunque vellet. Quarto, illam determinationem cognoſcit, & apprehẽdit ſibi ineſſe, & in futurũ, quam tamẽ odit. Quinto, ex hoc ſequitur triſticia in voluntate. Hic ergo ignis habet rationem detinentis effectiue, & efficaciter in conſideratione intenſa ipſius diſtrahẽte ab intellectione aliorum, non tamen, vt principale agẽs, ſed inſtrumẽtale principale.n. agens in hoc eſt Deus. Secundo notandũ, ꝙ licet prædicta opinio videatur multum rationabilis: tamen contra eam arguit Iohannes de Baſſo. Primo contra primum ponendi modũ ſic. Vniformis videt̃ modus quo cruciantur animæ in purgatorio & ſpiritus maligni in inferno ab igne corporali. Sed planũ eſt, ꝙ non cruciat ignis animas electorum in purgatorio in ratione obiecti noliti, & odíti præſentati eis cõtra voluntatẽ ipſarum. Nec enim odiunt ignẽ detinentẽ eas formaliter, nec Deum detinentem eas effectiue igitur. Itẽ in ſua poteſtate habet malignus ſpiritus ſuum nolle, vel odire, ergo in ſua poteſtate libera eſt nõ odire, ſed talis ignis non affligit, niſi quantum nolitus, ergo in poteſtate dęmonis eſt ab igne non affligi, quod eſt falſum. Si dicas, ꝙ in ſua poteſtate nõ ſit nõ odire, quia Deus non vult ſibi influere, vt ſuſpendat talem actum nolendi. Contra. Licet ad cauſationem, vel continuationem, actus requiratur diuina influentia, & cooperatio, non tamen ad ſuſpenſionem, vel priuationem actus. Item dęmones non ſemper detinentur ab igne inferni, nec portant illum ignem materialem ſecum, licèt punitionẽ ſuam portent, quæ dicitur aliquo modo ignis. Contra ſcḋm modum arguit ſicut, & primo, & ſecundo argutum eſt contra primum, quia videlicet illa determinatio ad conſiderandum ignẽ non eſt cauſa triſtitiæ, niſi inquãtum nolita. Eſt ergo opinio ipſius Iohannis de Baſſo, & multũ rationabilis, in cuius declaratione

ne multa dicit. Primo ꝙ in ſpiritibus damnatis eſt duplex pœna, ſcilicet damni: ſcilicet carentię diuinæ viſionis, quę non dicit aliquid poſitiuum. Alia eſt pœna ſenſus, quę eſt triſtitia, & afflictio poſitiua. Et ſicut eorum culpa eſt cauſa demeritoria primæ, ita & ſecundę. Et ſicut Deus eſt cauſa effectiua, vel quaſi effectiua primę ſubſtrahendo, vel nō largiēdo eis beatam viſionē: ita etiam eſt cauſa effectiua, & poſitiua, ſecundæ pœnæ, ſ. triſtitię attingens eam immediate, vt cauſa totalis talis triſtitiæ, quæ eſt paſſio, quędam oppoſita gaudio fruitionis beatæ ſaltem, ſecū dum rationem generis, licet non forte, ſm rationem ſpeciei. Secū do dicit, ꝙ ignis inferni, nullo modo eſt cauſa effectiua talis triſtitiæ proprię loquēdo, nec ſicut inſtrumentum, nec ſicut principale agens. Et hoc rationabile vr̄, ſicut dictum eſt, ſupra in ſexto tractatu de ſacramentis reſpectu iuſtificationis, vel ſanctificationis, licet non ſit omnino ſimile de gratia, & triſtitia, quia gratia non educitur de potentia ſubiecti, ſicut triſtitia. Tertio dicit, ꝙ ignis, ſecundum modū loquendi cōiter dici poteſt cauſa inſtrumentalis talis afflictionis aliquo modo, ſicut ſacramētum eſt cauſa iuſtificationis pro tanto, quia igne adhibito ad detinē dum eos, nūc localiter, vel alias perpetuo finito ſtatu viæ ſtatim iſta triſtitia cauſatur a Deo ſicut adhibito ſacramēto gratia a Deo infunditur. Quarto dicit, ꝙ talis afflictio eo ipſo, ꝙ ignis, dici pōt eius cauſa inſtrumentalis modo prædicta dici pōt ardor, vel incendium, ſicut ſubmerſio diceretur in aqua: vel oppreſſio ſi fieret in terra adhibita aqua; vel terra, non tn̄, ꝙ ſit proprię ardor, vel incendiū igneum. Quinto dicit, quòd obiectum talis triſtitiæ eſt in ipſis carentia beatę viſionis, quam cognoſcunt eſſe perpetuam, non autem detentio ignis. Talis autem carentia non cauſat in eis illam triſtitiā, nec cauſare poteſt, quia non eſt aliquid poſitiuum, ſed diuina volūtas cauſat: ipſa tn̄ carentia eſt obiectum terminatiuū illius triſtitiæ, quæ eſt paſſio recepta in voluntate dæmonis intenſa magis, vel minus a Deo effectiue, ſecundum exigentiam culpę maioris, vel minoris. Sexto dicit, ꝙ nec de neceſſitate conſequitur aliquod velle, vel nolle in actu, licet dęmō poſſit habere actū odiriuū talis carentiæ ex ſua volūtate, nec oportet, ꝙ ſit aliquod nolle præcedens in actu, ſed ꝙ objectum ſit triſtabile diſconueniens naturę. Non enim oportet hoc niſi quando triſtitia cauſatur a voluntate contriſtati, non autē ſi cauſetur a ſuperiori agente: puta a diuina voluntate. Septimo dicit, quòd vniformiter dici poteſt de triſtitia animarū in purgatorio circa carentiam, beatæ viſionis ad tempus ex demeritis ſuis adhibito illo igne, in quæ detinentur ad tempus. Vltimò dicit, quòd non oportet illum ignem actu præſentari: vel eſſe pręſentem dæmoni, nec oportet quòd dæmones per illum ignem afflicti portent illum ſecum per mundum diſcurrentes, ſed ſufficit, quòd ſint extra ſtatum viæ ad talem ignem depu-

tati.

tati. Tertio notandum, ꝙ preter modos dicendi ſupradictos de dæmonibus ponunt aliqui vnũ talem modum de animabus dãnatis, videlicet, quod ignis inferni eandem afflictionem, quam faceret in anima corpori coniuncta cōburendo corpus pōt immediate cauſare in anima ſeparata, ſine nouo miraculo ex ordinatione diuina. Alius aũt modus ponitur, ꝙ anima ſeparata affligitur ab igne pro tanto: quia ſcit, quod ignis ille poſtea affliget corpus ſuũ, & ſeipſam conſequenter mediante corpore ſuo & ſuper hoc affligitur vehementer, ſicut anima latronis de proximo ſuſpendenda, & ſic etiam ſeipſam mediante corpore affligenda. Contra primum modum dicendi arguit Ioannes de Baſſo, quia triſtitia illa eſt multo grauior, quam poſſet ignis cauſare in anima mediante corpore. Item quia dato, ꝙ ignis ille non eſſet præſens, adhuc affligeret ipſa anima ſeparata, ſicut ab igne pſente. Nõ ſic autem loquendo de afflictione, quam cauſaret in anima mediante corpore. Itẽ ignis non poteſt dici totalis, cauſa afflictionis ſpiritualis, quam pateretur anima coniuncta ad cõbuſtionẽ corporis, ſed dolor ſenſibilis, vel aliqd aliud medium, quod non poteſt inueniri in anima ſeparata. Item vniformiter vident animæ cruciari ab igne, & dæmones: non ſic autem dæmones cruciantur. igitur. Eodem autẽ modo argui poteſt cõtra ſecundum modum dicendi. Et præterea modus ille videt appropinquare primo modo dicendi de dæmonibus ſuperius improbato, quia videlicet ex ſola apprehenſione cruciatus futuri in corpore anima p ignem crucietur. Dicit igit Iohannes de Baſſo, ꝙ omnino vniformis eſt modus quo animæ ſeparatæ per ignem cruciant, ſicut ſupradictũ eſt de dæmonibus. Et perſeuerabit illa triſtitia in anima quando iterum corpori vnietur cum dolore ſenſibili corporeo, & forte augebitur, ſicut & ſecundũ aliquos gloria beatorum corporibus reſumptis.

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Tã dæmones, quàm animæ damnatæ cruciant igne corporeo inferni: patet per Auguſtinum xxi. de ciuitate Dei Cur non dicamus, quamuis miris, veris tamẽ modis ſpiritus incorporeos poſſe pœna corporali ignis affligi. Con. I.

2 Ad primum arg. dicendum, ꝙ agens inquãtum huiuſmodi eſt nobilius patiente ſecundum ꝙ huiuſmodi, quia potentia actiua ex ratiõe ſua, & genere nobilior eſt, quàm paſſiua. Vnde eſt dare potentiam actiuam ſimpliciter nobiliorem quacunque paſſiua, ſcilicet diuinam potẽtiam. Iſtud tamen non eſt vniuerſaliter verum, quia eadem potentia poteſt eſſe actiua, & paſſiua: ſicut patet de voluntate. Idem autem nõ eſt præſtantius ſeipſo. Item ſi obiectum ſenſibile, vel eius fantaſma mouet intellectum poſſibilem, quomodo eſt inuenire in eo mobiliorem potentiam, quàm potẽtia intellectiua. Aliter poteſt dici, quod maior eſt vera de agente æquiuoco, & totali, eũ principali: aliter non.

2 Ad ſecundum dicendum, ꝙ illud põt exponi de his, quibus ſpiritus

ritus immediate afficiuntur, ſcilicet de paſſionibus aliquo modo cauſatis a corporibus: nō autem de illis, quibus ipſi ſpūs afficiunť mediate: Illa enim ſunt corporalia, vel quod idē eſt exponať de afficere formaliter, nō effectiue.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ hæc vniuerſalis eſt vera, oportet omne agens eſſe præſens patiēti ſaltem ſecūdum virtutem actiuam. Et ex hoc ſequiť, ꝙ vbi pręſentia proportionata nō pōt haberi niſi per contactum requiriť contactus. Sed multo verior pōt eſſe præſentia ſpūs ad corpus per coexiſtentiam, quàm ſit iſta per cō tactum. Aliter poteſt dici ꝙ requiritur contactus virtualis non mathematicus. Contactus autē virtualis eſt quòd aliquid in iſto poſſit eſſe terminus virtutis in illo, quod nihil aliud eſt, quàm illud habere virtutem cauſatiuam alicuius in iſto, & iſto mō Deus ſi nunc eſſet circa orbem lunæ: eſſet nihilominus præſens centro terræ: ſicut dictum eſt in primo tractatu.

4 Ad aliud dicendum, ꝙ cauſa æquiuoca, æquiuoce aſſimilat, hoc eſt ſecundum aliquid quod habet in ſe non formaliter, ſed virtualiter: & hoc modo obiectū nolibile habet in ſe triſticiam, & ſecundum illam aſſimilat. Alio modo poteſt dici, ꝙ illa propoſitio eſt vera de agente principali non inſtrumentali. Deus aūt eſt hoc agens principale, & ſibi aſſimilat paſſum, & intelligit: quia vult afflictionem iſtius, ſicut artifex dicitur aſſimilare ſibi materiam, quia intelligit, & vult formam quam ſibi imprimit.

Vtrum pœna qua puniuntur animæ in purgatorio ſit maxima omnium.

Thom. 4. d. 20. q. 1.

QVÆSTIO III.

TErtio quæriť. Vtrū pœna qua puniunť animæ ĩ purgatorio ſit maxima pęnarū tēporalium?

1 Argu. ꝙ non, quia illa eſt volūtaria. Omnis enim verepęnitens vult ſoluere emendam, ſiue agendo, ſiue patiendo.

2 Secundo. Deus retribuit vnicuiq; ſecundum meritum. & ita reſpōdet reatui: ſed cū qs moriť, reatus non intendiť: ergo nec pœna debet intendi: ergo nō debet eſſe maior in futuro, q̄ in p̄ſenti.

3 Tertio. In purgatorio eſt certitudo de gloria maior quàm in via. Ita enim ſperant exiſtētes in purgatorio, ꝙ deſperare non poſſunt, ſed certitudo auget conſolationem, & ſpem: ergo minuit dolorem, & timorem.

Contra. Dicit Augu. in quodā ſermone: ignis ille durior erit q̄ quicquid pœnarum in hoc ſæculo: aut videre, aut ſentire, aut cogitare quis poterit. Primo notandum, ꝙ propter auctoritates ſanctorum oportet nos concedere, vt dicit Bon. in iiij. diſt. xx. etiam ſi nobis non appareat ratio, ꝙ pęna purgatorij grauior eſt omni pœna temporali, quā modo ſuſtinet anima carni cōiuncta. Vnde dicit Aug. ꝙ excedit omnem pęnam quam vnquam in hac vita paſſus eſt aliquis: ſane tamē hoc eſt intelligendum, vt generaliter illa pœna ſit maior iſta ſecundū

illam regulam philoſophi. Si optimum in vno genere eſt melius optimo ī alio genere: & hoc ſimpliciter alio melius. Similiter ſic eſt intelligendum: non quia minima ī illo genere ſit maior maxima in alio genere. Dicit enim beatus Gregor. quibuſdam reuelatum fuiſſe quaſdam animas in vmbra eſſe punitas. Ratio autem acerbitatis illius pœnæ ſumitur ex diuina iuſtitia: ꝙ enim animę affligunt̄ in purgatorio: hoc eſt diuinæ iuſtitiæ attribuendum. Deus autem ex iuſtitia ſua non acceptat pęnam ſecundum ꝙ punitiuā tantum, ſed ſecundum ꝙ plus eſt in ea rō ordinis recti. In pœna igitur hic volūtarie aſſumpta: non tantum placet Deo ordo pœnæ ad culpam, ſed ordo, & rectitudo, quæ eſt in volūtate aſſumentis. In pœna vero inflicta placet ordinatio pœnæ ad culpam: pœna autem punitiua in præſenti eſt aſſumpta. Pęna vero morientium eſt inflicta in purgatorio pro eo pro iam non eſt tempus agendi, ſed recipiendi: ideo diuina iuſtitia eſt magis cōtenta de modica pœna in pręſenti, quàm de magna in purgatorio, & ideo quaſi improportionabiliter maiorem exigit, vt ei ſatisfiat. Exemplum poteſt haberi in materialibus debitis. Creditor enim plus acceptat marchā auri, quàm decem marchas argēti. Pœna autem præſens multo precioſior eſt illa pœna purgatorii in conſpectu Dei, quàm ſit aurum argento in conſpectu hominum. Secundo notandum, ꝙ ſicut dicit Bonau. vbi ſupra: pœna poteſt dici voluntaria tripliciter. Primo modo a voluntate imperante, cuiuſmodi eſt pęna pœnitentialis. Secundo modo a voluntate acceptāte, cuiuſmodi eſt pœna martyrum, q̄ a Deo eis placet, ꝙ ab ea liberari nō vellent. Tertio modo a voluntate tolerāte cuiuſmodi eſt pœna, q̄ eſt in patientia: ita ꝙ eius oppoſitū eſt in deſiderio. Hoc autem modo eſt voluntaria pœna purgatoria: voluntaria enim eā ſuſtinent electi, ſed tñ vehementer deſiderāt ab ea liberari, & ad patriā peruenire. Tertio notandum ſecūdum eundem Bonauenturam, vbi ſupra, ꝙ animæ exiſtentes in purgatorio certitudinem habēt mediam inter certitudinē viæ & patriæ. In patria enim eſt certitudo tentionis euacuans expectationem, & timorē. In via vero eſt certitudo expectationis immixta terrori, quia qlibet labi poteſt dum eſt viator. In purgatorio vero eſt medio mō, ſcilicet certitudo expectationis cum euacuatione timoris propter confirmationē liberi arbitrii qua ſcit deinceps ſe peccare non poſſe. Illa autē euacuatio timoris de lapſu non eſt ꝑ animæ maiorē ꝑfectionem, ſed per ſtatus mutationē.

His præmiſſis, ponenda eſt talis cōcluſio. Pęna purgatoria eſt omniū pęnarū tēporaliū grauiſſima: patet ex primo notabili. Con. 1.

1 Ad primum argumentum, patet ex ſecundo notabili.

2 Ad ſecundum dicēdum, quòd reatus pœnæ melius ſoluitur de modica pęna aſſumpta ꝙ de multa inflicta.

3 Ad tertiū dicendū ad minorē, ꝙ vera eſt cæteris paribus: ſed qm̄ illa certitudo eſt cū afflictione, & expectatiōis dilatiōe: ideo

non tam viget ibi conſolatio, q̄
afflictio. attamen nec in ira ſua
continet miſericordias ſuas De',
ſed cū iratus eſt miſericordię ſuę
rememorat, & vehementer affli
ctos aliqua ſpei certitudine re-
focillat.

PORTIO SECVNDA.

Vtrum ſuffragia viuorum proſint defunctis.

Tho.4.d.45.q.1. Dur.4.d.45.q.1.

QVAESTIO I.

Circa ſecundum ſupe
rius propoſitum in
hac prima parte, q̄d
eſt de ſuffragijs de-
functorum. Primo
quæritur. Vtrum ſuffragia viuo-
rum proſint defunctis?

Arguitur, ꝙ non, quia certum
1 eſt, quod non proſunt exiſtenti-
bus in paradiſo, quia nō indigēt,
nec exiſtentibus in inferno, q̄a
ibi nulla eſt redemptio. Nec vide
tur, ꝙ aliqui defuncti de nume-
ro electorum poſt mortem ſint
in aliqua pęna, quia dicitur Apo
Apo.14. ca.xiiij. Amodo iam dicit ſpūs,
vt requieſcant a laboribus ſuis:
igitur.

Secundo. Illi, qui nō eſt in ſta-
2 tu mœrendi, nec eſſe pōt nihil
prodeſt alienum ſuffragiū, patet
ſi quis ſit ſtultus irreuocabiliter,
ſed tales ſunt mortui: igit. Si autē
dicas, ꝙ prius meruerunt, vt eis
prodeſſent ſuffragia in ſtatu illo.

Contra. Quodcunq; meruerūt
neceſſe eſt eos meruiſſe, & quod-
cūq; neceſſe eſt eos meruiſſe ne-
ceſſe eſt remunerari, ergo non
ſunt eis ſuffragia neceſſaria. Cō 2. Mac. 12.
tra.ij.Mach.xij. Sācta, & ſalubris
eſt cogitatio pro defunctis exo-
rare. Notādū, ꝙ ſicut dicit Bona. 4.d.25.
duo ſunt, quę faciunt valere ſuf-
fragia, ſcilicet dignitas, & neceſſi
tas. In omni enim opere dñi cō-
currunt miſericordia, & iuſticia.
Iuſtitia aūt conſiderat dignita-
tem, & digni ſunt qui in charita
te deceſſerunt, & ab alijs mem-
bris eccleſiæ adiuuari meruerūt.
Miſericordia vero conſiderat ne
ceſſitatē, & hæc quidē magna
eſt in illis, qui ſunt in purgato-
rio, quia grauiter puniunt, & ſe
iuuare non poſſunt. Et hoc pa-
tet quare huiuſmodi ſuffragia
non valent cōprehenſoribus, q̄a
videlicet non indigent, nec valēt
reprobis, quia indigni ſunt, nec
ēt ita valent viatoribus, quia ad-
huc ſe iuuare poſſunt.

His præmiſſis, ponenda eſt ta Con.1.
lis concluſio. Suffragia viuorum
valēt pro defunctis ī purgatorio
exiſtentibus, patet auctoritate,
vſu eccleſiæ, quæ orat pro defun-
ctis. Sic enim ordinatū eſt a Deo
vt in corpore myſtico eccleſiæ
vnū mēbrum iuuetur per aliud
quemadmodū in naturali huma
no corpore: oēs aūt tam viui, q̄
mortui in charitate exiſtentes
ſunt membra eiuſdem corporis.
Vnde, ſicut orationes ſanctorū
mortuorū proſunt viuis, ita etiā
orationes viuorum proſunt mor
tuis indigentibus.

Ad primū arg. dicēdū, ꝙ illud 1
Apoc. intelligit de laboribus in
operādo non autem in patiēdo.

Ad ſecundū dicendū, ꝙ quam 2
uis nō ſint in ſtatu merēdi, ſunt
tū in ſtatu ſoluēdi: iō iuuari poſ-
ſunt

ſunt in ſolutione. Status autem ſoluēdi non ſemper eſt cum ſtatu merendi, ſed illum præſuppo nit, ſcilicet quia prius meruerit, ꝙ in tali ſtatu poſſet ſoluere, & iuuari. Et quod obiicitur, quia ſi meruit neceſſe eſt meruiſſe. Dicendum, ꝙ verum eſt de merito abſoluto: iſtud autem eſt meritum conditionale, quia videlicet meruerunt, ꝙ ſuffragia ſi bi prodeſſent ſi pro eis fierent

Vtrum ſuffragia malorum, proſint animabus exiſtentibus, in purgatorio.

D.Thom.4.d.45.q.3.

QVAESTIO II.

Secundo quæritur. Vtrum animabus exiſtentibus in purgatorio proſint ſuffragia facta per malos?

1 Arguitur, ꝙ non: dicit Grego. Cum is, qui diſplicet ad intercedendum mittitur irati animus ad deteriora prouocatur.

Contra. Sacramenta eccleſiæ æque bona ſunt quando diſpenſantur per bonos, & malos. Notandum, ꝙ aliqui dixerunt, ꝙ generaliter ſuffragia proſunt ſiue a bonis, ſiue a malis fiant. Et ratio huius eſt, quia tā boni, ꝗ mali faciunt ſecundum intentionē eccleſiæ, & pro eo, qui eſt in charitate, & vbi deficit charitas faciētis ſupplet charitas eccleſiæ dictantis, & mortui ſuſcipientis. Sed contra hoc dicit Bona. Non credo breuiter, ꝙ oratio peccatorum aliquid mereatur apud Deum niſi ſolum diſpoſitiue, quia diſponit ad meritum. Diſtinguēdum eſt ergo, quia ſuffragia facta, aut ſunt opera ſacramentalia, vt celebratio miſſæ, & tunc proſunt ſiue fiant a bonis, ſiue a malis pro quanto fiunt in perſona eccleſię. Aut ſunt alia opera, & hoc dupliciter. Aut fiunt a pure malis, ſicut ſi quis malus orat aliquem malum, vt ſuffragium faciat aliquod pro mortuo, & tunc nō credo, ꝙ valeāt defunctis. Aut fiunt a malis ad imperiū alicuius boni, puta defuncti, vel amici eius, vel quando fiunt a malis in conſortio alicuius boni, vt qn̄ duo legunt pſalterium vnus exn̄s in charitate, & alter nō, & tunc valēt ratione charitatis bonorum.

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Nō proſunt ſuffragia ſecundū ꝙ ſunt a malis tantum: ſed tamen proſunt ſi concomitatur charitas alicuius iuſti. Con. 1. Prima pars patet, quia mali inquantum huiuſmodi nullam habent connexionem cū mortuis exiſtentibus in purgatorio: cōnexio enim membrorum eccleſiæ fit per charitatem, quæ non eſt in malis. Secūda pars patet, quia ſeruus exiſtens extra charitatē dans eleemoſinam ad imperium domini non impedit valorē eleemoſinæ quantū ad intētionem domini. Malū enim vnius nō videtur impedire bonum alterius.

Ad argum. patet ex dictis. 1

Vtrum ſuffragia eccleſiæ proſint æqualiter omnibus.

D.Thom.4.d.45.q.4.

QVAESTIO TERTIA.

Tertio quæritur. Vtrum ſuffragia eccleſiæ proſint æqualiter omnibus? Videtur, quod

quòd ſic, quia oblatio Chriſti in cruce æqualiter poſuit omnibus ac ſi eſſet facta pro quolibet per ſe, ergo & oblatio ſacrificii in altari pari ratione: igitur.

Contra. Deus acceptat opus ſecundum intentionem operantis, ſed intentio facientis eſt, quòd magis proſit ei pro quo facit. Notandum, quòd opinio aliquorum fuit, quòd ſuffragia eccleſiæ ſiue generaliter ſiue ſpecialiter facta magis proſint ei, qui magis meruit. Et ponunt exemplum. Si candela accenditur coram diuite, non tantum præbet ſibi lumen, ſed etiam alijs, & eis, qui melius vident maius lumen præbet, quòd autem eccleſia ſpecialiter facit ſuffragium pro aliquo hoc non eſt, quia magis illi proſit: ſed quia libentius facit homo pro eo quem ſpecialius diligit. Sed dicit Bon. hoc non eſſe verum, quia ſuffragia ſunt ad ſoluendum pœnam ſiue reatū: ſed plus eſt ſatisfacere pro debito multorum, quàm vnius. & facilius ſatisfit pro debito vnius: ergo pluribus indigent ſuffragiis duo quàm vnus tantum, ergo ſi diuiduntur ſuffragia inter eos, vterque minus habet: nec eſt ſimile de illuminatione. Illuminatio eſt totam ſpeciem rei viſæ deferre ad oculum cuiuslibet videntis, ſed non ſic eſt in ſolutione: quamuis enim duo creditores æqualiter, & ſimul poſſint videre vnum aureum, non poteſt tamē æqualiter ſimul ſolui ambobus. Diſtinguendum eſt ergo, quia ſuffragia eccleſiæ, aut fiunt in communi, & ſic magis proſunt ei, qui magis meruit, vt ei prodeſſent alijs conditionibus paribus. Aut in ſpeciali, & ſic magis proſunt ei pro quo fiunt, quamuis etiam generaliter proſint omnibus, non quidem ad liberationem ſemper, aut abbreuiationem pœnæ: ſed ad aliquā conſolationem pro quanto, videlicet vnuſquiſque eorum ex eo, quòd ſunt in charitate gaudet de bono alterius ratione cuius gaudii fit aliqualis ſuæ pœnæ alleuiatio.

His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Suffragia eccleſiæ nō æqualiter proſunt omnibus, nec tantum proſunt vni, quando fiunt pro multis, ſicut ſi fierent pro ipſo ſolo, patet ex dictis. Con. 1.

Ad arg. dicendum, quòd licet in ſacrificio crucis, & altaris ſit idem: non tamen vtrobique vniformiter operatur, quia in cruce effuſum eſt precium in omnimoda plenitudine, ſed in altari habet determinatum effectum. Et propter hoc vt dicit Bon. prima oblatio non iteratur, ſed ſecunda. Et præterea illa eſt pro omnibus facta, hæc autem ſpecialiter fieri poteſt pro vno. Nec obſtat illud Hieronymi de conſec. diſt. v. non mediocriter. Cum pro centum defunctorum animabus pſalmus vel miſſa dicitur, nihil minus, quàm ſi pro vno quolibet diceretur accipit. Hieronymus enim, ſicut patet ex adiunctis, loquitur quātum ad meritum facientis, nō quantum ad vtilitatem eius pro quo fit. 1

PORTIO III.

Vtrum anima ſeparata poſſit aliquid intelligere.

Sco.4.d.45.q.1.& 2.Tho 1.p. q.89.ar.1.

QVAESTIO. I.

CIRCA tertium ſuperius propoſitum ĩ hac prima parte huius tractatus, videlicet circa cognitionem animæ ſeparatæ. Primo queritur. Vtrum anima ſeparata poſſit aliquid intelligere.

1 Arg.ꝙ non, quia tertio de aĩa dicitur. Sic ſe habent fantaſmata ad intellectum, ſicut ſenſibilia ad ſenſum: ſed ſenſus non poteſt aliquam ſenſationē habere, niſi moueatur a ſenſibili,ergo nec intellectus niſi moueatur a fantaſmate:igitur.

2 Secundo. Primo de anima dicitur.Intellectus paſſiuus corrumpitur quodam interius corrupto: illud autem interius non poteſt eſſe niſi organum fantaſiæ.quod corrumpitur in morte:igitur.

3 Tertio.Dicit̃ tertio de anima. Intellectus paſſiuus corrumpit̃: intellectus autem poſſibilis eſt paſſiuus:igitur.

4 Quarto. Si intellectus ſeparatus poſſit aliquid intelligere ſequitur,quod poſſit notitiam aliquã a rebus acquirere, quia a cognito gignitur notitia. 9. de Tri. ſed hoc eſt falſum, quia tunc fruſtra vniretur corpori ꝑꝑ ꝑfectionē propriã acquirendam : igitur.

Nat.li.6 Contra.Auicen. anima ſeparata clarius videbit veritatē ꝙ̃ coniuncta.Et concordat cum illo Sapiē. 9. Corpus quod corrũpitur, aggrauat animã.Notandũ primo ꝙlicet aĩa prius nata ſit informare corpus: quia per ſuam eſſentiã ĩmediate ꝙ̃ intelligere quod non ſibi conuenit niſi per potentiã, non eſt tñ talis ordo inter informare,& intelligere actualiter, ſicut inter aptitudines ad iſta : actualis.n.intellectu non præſupponit actualem informationem. *Sap.9.*
Secundo notãdũ,ꝙ opinio Tho. eſt,ꝙ anima ſeparata non poteſt acquirere aliqualē nouã noticiã a rebus corporalibus,ſed tm̃ a ſuperiori cauſa pōt accipere noticiã:puta a Deo, uel Angelo ſibi influentibus ſpeciē obiecti prius ignoti.Et hoc,ſic probatur, quia ſi poſſet immediate habere noticiam alicuius obiecti materialis prius ignoti, fruſtra vniretur corpori. Item non eſt tranſitus ab extremo in extremũ niſi ꝑ mediũ:ſed eſſe ſenſibile,uel ſenſatũ rei ſenſibilis,& eſſe intelligibile, vel intellectũ ſunt duo extrema quorum mediũ eſt eſſe imaginatũ. Cũ ergo res materialis apud animam ſeparatam nō poſſit habere eſſe medium,vr̃ ꝙ ē̃t habere non poſſit eſſe extremũ,quod eſt eſſe intellectum. Sed contra hoc arguit Sco.quia non ſunt plura ponenda ſine neceſſitate, vt patet ex primo Phyſico.ſed nullã eſt neceſſitas ponendi tales ſpēs influxas a Deo uel Angelis,quia poſitis actiuo, & paſſiuo ſufficiēter approximatis, & non impeditis,pōt ſeq̃ effectus.Et ſi ſit agēs naturale, ſequit̃ effectus naturalis, ſed aĩa ſeparata habēte la pidē,uel aliud obiectũ ꝓportionabiliter *4.d.52. q.1.*

biliter ſibi preſens concurrũt hec predicta,ſcilicet actiuum,& paſſiuũ ſufficiẽs reſpectu cognitionis abſtractiuè, ſiue ſpeciei intelligibilis talis obiecti, per quã habetur cognitio abſtractiua, igitur. Minor probatur, quia intellectus agens cum obiecto eſt ſufficiens cauſa actiua ſpeciei intelligibilis,nec minus cũ obiecto,quàm cũ fantaſmate. Nihil enim eſt in fantaſmate, propter quod ſufficit cauſare ſpeciem intelligibilem,quod nõ ſit eminẽtius in re,cuius eſt fantaſma. Intellectus aũt poſſibilis eſt ſufficienter receptiuus: per eandem rationem, patet de cognitione intuitiua,quia cauſæ illius ſufficiẽtes ſunt obiectum preſens in actuali exiſtentia,& intellectus agens,& poſſibilis. Hæc aũt omnia poſſunt concurrere. Ad primũ autẽ arg. opinionis dico, ꝙ non ſequitur eam fruſtra vniri corpori: eſto enim quòd propter perfectionem aię fiat iſta vnio, vt acquirat ſuam perfectionem, non ſequitur, ꝙ fruſtra vniatur ſi per aliam viam poſſit eam acquirere: ſicut ſi ſanitatis poſſit acquiri perfectionem & potionẽ non fruſtra ſit potio, vel aliter, & magis ad rem: Dicendum, quòd illa vnio non eſt finaliter propter perfectionem corporis, nec ſolum propter perfectionem animæ, ſed propter perfectionẽ totius,cõſiſtentis ex illis partibus: quæ quidem perfectio totius, principaliter intenditur a natura. Ad ſecundum dicendũ, quòd poteſt aliquid tranſire intellectualiter ab extremo in extremum ſine medio: patet in intelligendo Romam, & poſtea immediate intelligendo Pariſium, ſimiliter etiã de tranſitu reali. Nam etiam ſm ipſum Thomã, angelus moueri poteſt ab extremo in extremum ſine medio: & ita diceretur, ꝙ res apud intellectum poſſet ſic trãſire ab extremo ad aliud ſine tali medio. Pręterea dicendũ, quòd eſſe imaginatum,non eſt mediũ ſimpliciter neceſſarium, ſed tantũ pro ſtatu præſentis coniunctionis in vita mortali, quia in vita glorioſa erunt homines, ſicut angeli Dei in cœlo,& poterunt intelligere ſine fantaſmate. Tertiò notandum, ꝙ ſpecies intelligibiles quantũcunque hauriantur a fantaſmate, vel a ſenſibus, tamen non dependet a fantaſmate, niſi in ſuo fieri, nec ipſum neceſſario præexigunt in eſſe, & manete, ideo manent inanima poſt ſeparationẽ eius a corpore. Et ſicut non dependent a fantaſmate in eſſendo, ita nec in repreſentando: talis autem ſpecies facit ſufficientem pręſentiam obiecti ad potentiam in ratione intelligibilis abſtractiuè, nec oportet, ꝙ habita,& conſeruata tali ſpecie, conferatur ſibi vna alia reſpectu eiuſdẽ obiecti a ſuperiori intelligentia quacunque.

His premiſſis, ponendæ ſunt tres concl. Prima eſt. Anima *Con. 1.* ſeparata põt habere memoriam perfectam, quia poteſt habere obiectum ſufficienter approximatũ,vel in propria reali exiſtẽtia,vel in ſua ſpecie,quia ſpecies intelligibilis eſt aliquid permanens in ſubiecto incorruptibili non dependẽs a corpore,vel fantaſmate, niſi in ſuo fieri.

Secunda concluſio, Anima ſe- *Con. 2.*

parata

parata poteſt acquirere naturali-
ter notitiam, tam intuitiuam, q̃
abſtractiuã alicui' obiecti prius
ignoti: patet ſatis ex ſecundo no-
tabili.

Con. 3. Tertia concl. Anima ſeparata
poteſt intelligere quidditates ha-
bitualiter ſibi prius notas, loquẽ
do de intellectione abſtractiua:
& poteſt ẽt naturaliter cogno-
ſcere intuitiue hmõi quidditates
ſibi prius notas, ſi actualiter exi
ſtant in re, & ſibi ſufficienter ap
proximentur, uel præſententur
in ſuis indiuiduis, vel ſuppoſitis.
Prima pars patet ex tertio nota-
bili. Et ſecunda patet ex ſecun
do, ſicut & ſecunda pars præce-
dentis concluſionis.

Ad primum arg. dicendum, ꝙ
1 illa ſimilitudo dẽt intelligi quo
ad acquiſitionem intellectionis,
& hoc per ſe, & primo, & tantũ-
modo pro ſtatu præſentis con-
iunctionis: non autem debet in-
telligi quantum ad vſum notitię
prius acquiſitæ, neque ẽt quan-
tum ad acquiſitionem intelle-
ctionis pro alio ſtatu.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ in
2 tellectus corrumpitur, id eſt im
peditur quantum ad operationẽ
quodam interiori corrupto, quia
ſine operatione fantaſiæ nõ põt
in operationem ſuã. Nec ex hoc
ſequitur, ꝙ intellectus ſit in ſe
corruptibilis, neq; ꝙ illud aliud
neceſſario requiratur ad actum
eius, niſi tantummodo ſecũdum
ordinem potentiarum in operã-
do pro ſtatu iſto.

Ad tertium dicendũ, ꝙ intelle
ctus paſſiuus non dr̃ ibi intel-
3 ctus poſſibilis, ſed aliqua uirtus
ſenſitiua, quam aliqui uocant co
gnoſcitiuã: & verũ eſt, ꝙ omnis
potentia ſenſitiua corrumpitur.

Ad quartum patet ex ſecundo 4
notabili.

Ad quintũ dicendũ, ꝙ intelli- 5
gere non eſt operatio totius ho-
minis, vt ſubiecti per ſe primi
eo modo, quo ſentire eſt opera-
tio totius coniuncti ex potentia,
& organo: q̃a intelligere eſt ope
ratio, in qua nõ cõicat corpus in
ratione ſubiecti. Cum autem di-
citur, intelligere eſt operatio
totius hominis hoc eſt ſicut ſup
poſiti, vel totius vltimo denomi
nati per talem operationem.

---

*Utrũ anima ſeparata recordetur præ
teritorum, quæ nouit coniuncta?*

Sco. 4. d. 45. q. 3.

QVÆSTIO II.

SEcundo quæritur. Utrum aĩa
ſeparata poſſit recordari præ-
teritorum, q̃ ipſa nouit cõiũcta?

Arguitur ꝙ nõ, quia ĩ aĩa ſepa 1
rata nõ ẽ memoria: memoria .n.
ſolũ pertinet ad partẽ ſenſitiuã,
ſicut vr̃ dicere Ariſtote. in lib. de
memoria, & reminiſcentia.

Secundo. Memoria eſt præteri 2
ti, vt pręteritũ eſt: ſed potẽtia in
tellectiua, non eſt pręteriti, ut
præteritũ eſt, quia tale nõ eſt, ni
ſi ſingulare: obiectum aũt intel-
lectus eſt vniuerſale: ut habetur
iij. de anima, quod quidẽ uniuer
ſale abſtrahit ab omni tempore.

Tertio. Quia tũc beati, q aliq̃n
peccauerunt poſſent recordari 3
ſuorũ peccatorũ: aut ergo recor-
darentur complacendo, & ſic eſ-

 ſent

ſent mali:aut dolendo, & ſic eſ-
ſent miſeri,

Luc.16. Contra.Lucæ 16.Air Abrahã
ad diuitem.Recordare,quia rece
piſti bona,&c.Et Auguſtinus di
cit,quòd mortui habent memo
riam noſtri. Primo notandum,
quòd actus recordãri,vel memo
randi,habet duo obiecta. Vnum
reſpicit per ſe,& immediate, &
ille eſt aliquis actus præteritus
recordantis,& per ſe præteritus
reſpectu recordationis, quia de
actu præſente, ſecundum quòd
huiuſmodi non eſt recordatio,&
debet eſſe talis actus ipſius re-
cordantis, quia de actu alterius
nõ recordatur quis,niſi pro quã
to habuit actum aliquem circa
ipſum,cuius immediate recorda
tur.Aliud vero obiectũ eſt me-
diatum,ſuper quod videlicet ca-
dit recordatio mediãte obiecto
primo.Ex quibus patet,quod li-
cet de præterito ſit recordatio,
non tamen de quolibet præteri-
to,ſicut de obiecto immediato.
Licet enim intelligam me natũ
fuiſſe,vel mundũ creatũ fuiſſe,
non tamen recordor iſtorum,
nec ſicut de obiecto immediato,
nec ſicut de mediato.Non enim
recordor aliquem actum, quem
habuerim circa meum naſci; vel
circa creationem mundi quan-
do ponebantur in effectu. Ex
his ſequitur quòd actus recor-
dãdi in nobis eſt nouus, & poſt
tempus.Et hoc etiam dicit Phi-
loſopus in libro de memoria,
quòd poſt tempus omnis memo
ria fit. Patet etiam, quod po-
tentia,cuius eſt actus recordan-
di,percipit, & diſcernit tempus
præteritum a præſenti. Secun-
do notandum, quod obiectum
immediatum actus recordandi,
non eſt realiter præſens per ſe lo
quendo,quia præteritũ eſt,ſed ta
men oportet, quòd actus ille ſit
præſens in ſua ſpecie, & tunc ſe-
quitur,quòd potentia recordati
ua eſt conſeruatiua ſpeciei,& il-
lam ſpeciem neceſſe eſt imprimi
ab obiecto: puta ab actu quan-
do eſt in re,quia imprimi nõ po
teſt ab eo quando tranſiit, quod
enim non eſt,nõ poteſt eſſe cau
ſa.Ex dictis patet,quòd, qui nõ
poteſt recordari de actu proprio
ſupradicto,non poteſt recordari
de aliquo obiecto. Patet etiam,
quòd non poſſit ſpecies actus hu
mani præteriti imprimi, niſi in
potentia,cuius eſt obiectum ta-
lis actus, quia ad eandem poten
tiam pertinet obiectum, & ſpe-
cies eius, oportet ergo,quòd a-
ctus ille præteritus ſit obiectum
potentiæ recordatiuæ,ſicut & in
ipſa imprimitur ſpecies eiuſdẽ a-
ctus. Tertio notandum, quòd
circa prędicta moueri poteſt v-
num dubium; An videlicet po-
tentia recordatiua cognoſcat il-
lum actum, cuius videlicet ſpe-
cies ſibi imprimitur quando eſt.
Et videtur, quòd non,quia dum
eſt,non eſt præteritus.Recorda-
tiua autem potentia nõ eſt, niſi
præteriti. Contra videtur, ꝙ
immo, quia aliæ potentiæ per-
cipiunt actualiter ſua obiecta,
quando eis imprimũtur ſpecies
eorum,ergo & iſta,ſed tunc im-
primitur ſpecies actus, quando
eſt actus præſens, igitur. Item
ſi non cognoſcit ipſum dum eſt,
quomodo recordabitur ipſius
poſtquam præteriit? Poteſt di-
ci, quòd potentia recordatiua
cognoſcit ipſum actum dum eſt,
ſed

ſed non per actum recordādi, ſed per alium actum, qui poteſt eſſe reſpectu præſentis nondum præteriti. Videtur enim multum probabile, quòd cuicunque potētiæ non repugnat cognoſcere aliquod obiectum, quando non eſt ſibi, etiam nō repugnat illud cognoſcere quando eſt, licet non econuerſo. Et ſi obiiciatur contra prædicta, quia ex prædictis ſequitur, ꝙ memoria, aut actus recordandi non eſt in parte ſenſitiua. Tum, quia ſenſitiua non cognoſcit, nec diſcernit tempus, & præcipue præteritum, quia non eſt. Tum, quia ſi in parte ſenſitiua eſſet recordatio cuiuſlibet actus potentię ſenſitiuę, cuiuſlibet poſſet eſſe recordatio ſenſitiua; quod falſum eſt; quia aliquis actus ſupremę potentiæ non poteſt eſſe recordatio. Patet; quia actus ille non poteſt eſſe cognitus ab aliqua potentia ſenſitiua, quia non ab aliqua inferiori, nec a ſeipſa, quia non eſt reflexiua ſupra ſeipſam, ſicut nec aliqua ſenſitiua, vt videtur. Et tamē oportet potentiam recordatiuam eſſe cognitiuam actus; de quo recordatur. Ad primum dici poteſt; quòd Ariſtoteles in libro de memoria concedit potētiam ſenſitiuam; uel organicam apprehendere tempus quomodocunque ſit hoc. Et dicit, quòd ſenſitiuo, quo percipimus magnitudinem, percipimus tempus. Nec obſtat, quòd tempus eſt ſucceſſiuum, quia motus etiam, qui eſt ſucceſſiuus, eſt per ſe ſenſibilis. Et cum dicit, quòd tempus præteritum non eſt, ergo non ſentitur. Dicendum, quod non ſentitur in ſe, ſed in ſua ſpecie, vel in ſpecie alicuius, quod fuit ſub ipſo, vel per ipſum præſens, ſeu priuationem præſentis, ſicut aliquo modo ſentitur lumen nō eſſe in medio, & ibi tenebram eſſe, vt dicitur 2. de anima. Ad ſecundum dici poteſt, quòd vel recordatio ſenſitiua non eſt cuiuſlibet actus cuiuſcunque potentię ſenſitiuæ, quia non eſt reſpectu actus ſenſitiui ſuperioris, ſed conuenit ſenſitiuę ſuperiori reſpectu actus ſenſitiuæ inferioris, uel ſi ſit recordatio ſenſitiua actus cuiuſlibet ſenſitiuæ, tunc ſenſitiua ſuperior aliquo modo reflectitur ſuper actum ſuum, & recordatur ipſius. *De ani. lib. 2.*

His præmiſſis, ponendæ ſunt duæ concl. Prima eſt. Memoria propriè eſt in parte intellectiua, & verius, ꝙ in parte ſenſitiua: patet, quia ad partē intellectiuam pertinet aliquis actus habens omnes conditiones prædictas actus recordatiui, & in ſe, & quantum ad obiectum. Patet de actu, quo aliquis intelligit ſe aliquando demonſtraſſe, uel ſciuiſſe demōſtratiuæ, quod triāgulus hēt tres, &c. Vel quod hō peccauerit contra legē Dei, quod pertinet ad ſolum intellectum, ſed ad quā partem pertinet actus recordatiuus, vel memoratiuus ad eandē pertinet potentia, igitur. *Con. 1.*

Secunda concl. Anima ſeparata poteſt recordari, ſine memorari quorumlibet actuum præteritorum, quorum manēt ſpecies apud ipſum: patet, quia ad partē intellectiuam pertinet memoria, quæ non videtur differre ab intellectu poſſibili, ergo ſicut poteſt anima intelligere quidditates prius habitualiter notas, ita *Con. 2.*

& recordari actuum præteritorum. Item ſi animæ ſeperatæ nō haberent memoriam peccatorū commiſſorum in vita mortali; non haberent materiam gratias referendi Deo de miſericordia. Et eſt argumentum Gregorij ſe fundantis ſuper illud Pſal. Miſericordias domini in æternū cantabo. Quomodo in æternum miſericordiam cantat, qui miſeriæ non meminit?

1 Ad primum arg. concedendū eſt in homine eſſe memoriā ſenſitiuam: ſed ex hoc non ſequitur, ꝙ nulla ſit memoria intellectiua. non.n. negari debet ſuperiori cognitiuæ, quod perfectionis eſt inferiori.

2 Ad ſecundum dicendum, quòd potentia intellectiua magis pōt eſſe præteriti, vt præteritum eſt, q̃ ſenſitiua quęcunque intellectus cognoſcat ſingulare. Magis enim diſtinguit intentionē præteriti, ſiue pręteritionē a futuritione, & pręſentialitatē, q̃ ſēſus. Nec ſolum intelligit intellectus vniuerſale, ſed particulare. Vnde dici pōt, ꝙ illa auctoritas, obiectum intellectus eſt vniuerſale, loquitur de intellectu, vt habet intellectionem ſcientificā, qualis eſt ſola abſtractiua.

3 Ad tertium dicendū, ꝙ beati recordantur peccatorum ſuorū, nec tñ hoc eſt eis ad dolorē, ſed ad gaudium de liberatione ab ipſis, & a penis correſpondētibus, & ad collaudationem diuinę miſericordiæ liberantis. Et præterea dicendum, ꝙ recordando de peccatis, nolitionem habent, & diſplicentiam, ſed tamen illam diſplicentiā non ſequitur aliqua triſtitia, Deo ſic prouidēte, & illam triſtitiā ſuſpendente, uel nō influente ad ipſam, quæ tñ nata eſſet ſequi naturaliter. Et ſi dicas, ſi peccata diſplicent beatis, ergo vellent ea non fuiſſe, & per cōſequens nō ſunt beati; quia nō habent quicquid volunt. Dicēdū eſt, ꝙ beatus hēt quicquid vult de præſentibus, & futuris, & non de præteritis; & ita vult peccata ſua non eſſe, vel non fore.

Vtrum animæ ſeparatæ cognoſcant orationes noſtras.

Sco.4.d.45.q.4. Dur. 4. d. 45.q.4. Th.1.p.q.89.ar.8.

TErtio quæritur. Vtrum animæ ſeparatæ cognoſcant orationes noſtras, quas facimus pro ipſis, uel ad ipſas. Arguitur quòd 1
nō: quia dr̃ Eſa.63. Abrahā neſciuit vos, & Iſrael ignorauit uos. *Eſa. 63.*

Secundo. Solus Deus nouit ſecreta cordiū: oratio aūt mentalis, quę maxime ē accepta Deo, eſt huiuſmodi, igitur. 2

Tertio. Non oportet eos noſcere, niſi ad hoc, vt orent pro nobis, ſed conſequens eſt inconueniens. Tum primo, quia non sūt in ſtatu meriti. Tum ſecundo, quia ſanctus orans pro alio uiator, aut cognoſcit Deum velle cōferre, quod orat, aut nolle. Si uelle, fruſtra orat, quia dato, quòd non oret adhuc Deus conferret. Si nolle, fruſtra orat, quia nō fiet. 3

Contra: quia alioquin fruſtra funderet Eccleſia orationem ad ſanctos. Et in oppoſitū eſt vnus error, quem tangit Hieronymus in epiſtola ad Vigilantium.

Primo

4.d.45. q.4. Primo notandum ſecūdum Scot. anima ſeparata poteſt acquirere notitiam, tam abſtractiuam q̄ intuitiuam non ſolum ſenſibilium ſicut poteſt coniuncta, ſed etiam quorumcunque intelligibilium proportionatorum ſibi ꝓportionaliter præſentium. Proportionatum eſt autē ſibi quodcunque intelligibile creatum. Ex quo ſequit, quod poteſt cognoſcere orationem ſiue vocalem ſiue mentalem. Nec valet dicere ꝙ intellectus actum ſuum proprium habet occultum cuicunq; creaturæ: & ſimiliter actum voluntatis. hæc enim ſunt intima creaturæ intellectuali & per cōſequens nihil poteſt iſta noſcere niſi quod eſt intimum rationali creaturæ. talis autem eſt ſolus Deus qui illabitur. Hoc non concludit, quia manifeſtū eſt, ꝙ omnem actum voluntatis meæ pōt intellectus meus cognoſcere: ſed intellectus alius perfectior creatus pōt in illud obiectum, in qd̄ pōt intellectus meus, ſi non impediat determinatio, ad alia intelligibilia aut defectus proportionatæ præſentiæ. Intellectus autem ſeparatus æquè perfectus eſt vt coniunctus vel perfectior & non determinatur ex aliquo ordine ad non cognoſcendū operationem alterius ītellectus vel voluntatis. Nec præſentia requiſita neceſſario deficit: quia illa poteſt eſſe ſine illapſu: alioquin angelus nullā poſſet habere præſentiā debitam reſpectu alterius à ſe, cum nulli illabat: quia hoc repugnat creaturæ. Nec valet dicere ꝙ talis operatio eſt intima qa eſſentia ſua eſt ſibi intimior quā operatio. Et tamen alius intellectus ſeparatus poteſt iſtā eſſentiā intelligere. Secundo notandum quod ſicut dicit Sco. vbi ſupra: non eſt neceſſe ex rōne beatitudinis ꝙ beatus videat orationes noſtras neq; regulariter ſiue vniuerſaliter: neque in verbo qa non eſt aliquid quaſi neceſſaria ſequela beatitudinis neque ꝙ reueletur ſibi, quia nec talis reuelatio neceſſario ſequitur beatitudinē. Beatitudo enim intellectus in obiectis creatis non tranſcendit quiditates: tamen quia congrum eſt beatum eſſe coadiutorē Dei in procurando ſalutem electi eo mō quo pōt hoc ſibi competere. Et ad illud requirit ſibi reuelari orationes noſtras, quæ ſibi ſpecialiter offeruntur: quia ille ſpecialiter innituntur meritis eius tanquam mediatoris perducentis ad ſalutem: ideo probabile eſt ꝙ Deus ſanctis reuelat orōnes eis vel Deo in nomine eorū oblatas.

Con. 1. His præmiſſis, ponendæ ſunt quinq; concluſiones. Prima eſt. Animæ dānatæ non cognoſcunt orationes quæ fiūt pro ipſis vel ad ipſos & hoc ꝓpter improportionē diſtantiæ, niſi forte cognoſcant abſtractiue miniſterio dęmonū, vel aliorū ad ipſos deſcendentium ſiue etiam per diuinā reuelationem ad aggrauationem triſtitiæ eorum.

Con. 2. Secunda concluſio. Animā dānata naturaliter cognoſcere pōt orationes quæ fiunt pro ipſa vel ad ipſam, quādo videlicet præſumitur, ꝙ eſt in purgatorio, vel in paradiſo. patet ſatis ex primo notabili. Tertia concluſio. Animæ exiſtentes in purgatorio, licet naturaliter ex ſeipſis

 non

non cognoſcant de facto orationes, quæ fiunt pro ipſis, tamen rationabile eſt dicere, quòd de facto cognoſcunt, vel per diuinā reuelationē; vel per miniſteriū bonorū angelorū, vel etiā aliorū ad ipſas deſcendentiū. Ratio primæ partis eſt propter nimiā diſtantiā, ideo non cognoſcunt intuitiue, nec per conſequens abſtractiue, quia in aīa ſeparata intuitiua pręcedit acqſitionē principij abſtractiue, puta ſpeciei. Secunda aūt pars, ſic probatur, qa cum ſint membra Chriſti per charitatem iam cōfirmatam, veriſimile eſt, ꝙ Deus velit eas habere notitiam eorum, quę ſpectant ad ſuam liberationem.

Con.4. Quarta concluſio. Animę beatæ non cognoſcunt naturaliter orationes, quæ dirigūtur ad eas, licet poſſent naturaliter cognoſcere; patet ſicut de alijs.

Con. 5. Quinta concluſio. Animæ beatæ de facto cognoſcunt talia ſiue in verbo regulariter, ſiue per reuelationem ſpecialem, patet ex ſecundo notabili.

1 Ad primum argumentū dicēdum, ꝙ Abrahā nouit eis notitia intuitiua, qa nimis diſtabant. Et pręterea Abraham nō erat tunc beatus. Vnde tunc non habuit viſionem in qua fiant huiuſmodi reuelationes.

2 Ad ſecundū dicēdū primo, ꝙ Deus nouit vniuerſaliter cogitationes hoīum, & ex propria perfectione, qđ nō angelus etiā ſuperior. Secundo nouit, vt iudex vniuerſalis, nō ſic angelus. Hæc duo dicta ſunt Scoti. Tertiū antē additur a quibuſdam, videlicet quòd nouit antequam fiant.

3 Ad tertiū dicēdū, ꝙ oratio noſtra nūc duplicē hēt effectū. Vnū, qa meritoria nobis. Aliū, qa meritoria eſt illi pro quo fit. Primo mō beati nō faciūt orationem, ſed bene ſecūdo mō, vt dicit Scotus. Nec eſt inconueniens aliquē qui iā eſt in termino quo ad ſe per orationē ſuā mereri alteri. Et qn̄ dr̄. Aut beatus cognoſcit Deū velle &c. Poteſt dici, ꝙ cognoſcit Deū velle, nec tn̄ fruſtra orat, qa ſicut Deus vult iſtū ſaluare, vel exaudire, ita vult per determinata media; vtpote per orationē talis beati. Si aūt reuelaret Petro determinate, ꝙ Deus nollet iſtā orationē exaudire, Petrus nō eſſet ibi mediator in orādo. Si vero nō ſibi reuelat, nec ꝙ velit, nec ꝙ nolit Petrus orat expectans, vt orōnē ſuā conſequatur determinata reuelatio exauditionis, vel ſaltem determinatus effectus quātū ad petentē.

PORTIO QVARTA.

Vtrum reſurrectio generalis ſit futura.

Scot.4.d.43.q.1. & 2. Dur.4.d.43. quæſt.1.

QVÆSTIO I.

CIRCA quartum ſuperius propoſitum in prima parte huius tractatus, videlicet circa reſurrectionem generalem. Primo quęritur. Vtrum reſurrectio generalis omniū hominum ſit futura.

Arguitur, quòd non. Eccle.3. 1 Eccl.3.
Vnus eſt interitus hominum, & iumentorum, ſed iumenta non

reſur-

reſurgunt, igitur.

2 Secundo Iob. 14. Homo cum
Iob.14. dormierit nõ reſurget donec atteratur cœlum nõ euigilabit, ſed cœlum nunquam atteratur cum ſit incorruptibile, igitur.

3 Tertio. Dicit Philoſoph.2.de generatione. Quę corrumpũtur ſecundum ſubſtantiam non redeunt eadẽ numero, ſed ſpecie.

4 Quarto. Totum requirit vnionem partiũ, ergo idẽ totum eandem vnionẽ, ſed non redibit eadẽ vnio numero, qa interrupta eſt. Interruptũ aũt nõ redit idẽ, quia ſi redit iteratio eſt, ſed iteratio repugnat identitati, quia iteratio ponit numerum: identitas autem priuat. igitur.

5 Quinto. Qua rõne hõ poſſet idem numero reparari, eadẽ ratione, & quodlibet aliud, vt videtur, ſed motus, vel mutatio non põt reparari, igitur. Probatio minoris, quia qua rõne poſſet motus reparari eadem ratione poſſet conſeruari per totum tẽpus, & ſic non eſſet eſſentialiter ſucceſſiuus, ſed permanens.

Iob.19. Contra. Iob. 19. Scio, quia in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum. Et j. ad Corint. 15. Om-
j.Cor.15 nes reſurgemus. Primo notãdũ, quod P. in Dam. in 4. Reſurrectio eſt eiuſdẽ numero iterata ſurrectio. Notanter dicit eiuſdem numero, quia niſi ſic, non eſſet reſurrectio. Dicit autem iterata ta re ſurrectio, quia prima ſurrectio, vel productio paſſiua rei nõ poteſt dici reſurrectio. Hoc præmiſſo, dicunt omnes catholici, quod reſurrectio alicuius entis, p̃ta hominis, eſt poſſibilis virtutis diuinæ. Ad hoc enim ponẽdum coguntur ex fide, & ſcriptura. Sed de modo poſſibilitatis eſt opinio Tho. in 4. quod in *diſt.43.* homine tantum eſt vna forma, quæ habet idem eſſe numero, quod totum coniunctum, alias forma vniretur materiæ per accidens, quia illa, quæ habent eſſe diſtincta ſi vniuntur faciũt vnũ per accidens. In anima ergo ſeparata manet eſſe coniuncti, & per conſequens non eſt difficile videre, quo redit idem numero. Sed ſi poneretur in homine alia forma, quæ corrumperetur difficile eſſet, quia impoſſibile eſt corruptum idem numero reparari. Contra iſtam opinionem ex fundamentis doctoris ſubtilis, arguitur tripliciter. Primo, quia iſta opinio negat reſurrectionem. Eſt enim reſurrectio eius, quod cecidit ſurrectio. Illud ergo proprie reſurgit, quod perdit eſſe, quod ergo non perdit eſſe, quod redeat, non reſurget. Secundo, quia ſequeretur, quod nec idem ſanguis, nec idem capillus poſſent redire, quia conſtat, quod corrumpuntur. Tertio quia corruptio eſt deperditio alicuius ſubſtantiæ ex.v. Phyſico. *c.52.* ſed eadẽ ſubſtantia corrupta redit alias non eſſet reſurrectio, ergo idem corruptum idem numero reparari poteſt. alias non poſſet idem numero reparari corruptum brutũ, cuius anima moriendo corrũpitur, conſequens eſt falſum. Legimus enim plures ſanctos bruta eadem viuificaſſe. Non enim potes dicere tantum quem ſuſcitauit beatus Silueſter non fuiſſe eundem. Non valet autem motiuum huius opinionis, quia & ſi cõcederetur, quod in homine non eſt, niſi vnica forma,

forma,ſcilicet anima rationalis, tū non eſt verum, ꝙ eſſe formæ ſit eſſe totius,quia ad eſſe totius per ſe terminatur generatio realis,& non ad eſſe formæ. Et cū dicis ſi forma habet aliud eſſe a coniuncto non facit vnum per ſe cum materia. Dicendū ꝙ immo,eo quòd eſſe formę eſt actuale,ſiue actuans, & eſſe materiæ potentiale ſiue actuabile, & cōpoſitum,neq; eſt hoc,neq; illud, ſed cauſatum cauſalitate intrinſeca iſtorū,ex.7.& 8.Methaphyſicę,ideo iſta duo faciunt vnum per ſe.Vnde, & dicere non poſſe redire corruptum idē numero, vt videtur ſentire iſta opinio eſt infirmare omnipotentiam Dei. Alia autem eſt opinio Egidij de Roma dicētis,quod quia natura non agit niſi per motum, & mutationem,ideo non poteſt redire idem numero. Et ex oppoſito quia Deus non agit per motum, aut mutationem, ſed aſpicit materiam,vt quid, & vt omnino indiſtinctam,ideo poteſt imprimere in eam omnem formam, & ſic poteſt facere redire idem numero. Contra hunc modum arguitur tripliciter. Primo contra hoc, quòd dicit Deum non agere per motum,aut mutationem, quia in reſuſcitatione, materia fuit ſub priuatione, & poſt ſub forma,& ſic aliter ſe habet nūc, quā prius, ergo eſt ibi mutatio. Nec valet ex modo arguendi,nō eſt eadem mutatio, ergo nō eſt eadē forma. Licet.n.ex alietate formæ ſequatur alietas motus, non tamen econuerſo:immo eſt fallacia conſequētis, ſicut patet, quia ex diuerſis motibus acquiri poteſt idem vbi.Vnde,& Auguſtinus dicit idem poſſe generari equiuoce, & vniuoce. tertio de Trinitate ca. 9. Secundo contra hoc,quod dicit, ꝙ non pōt redire eadem mutatio numero propter interruptionem,quia dato, quod non ſit continuitas partis ad partē redibit tamen totum in ſe continuatum. Tertio contra hoc, quod dicit, agens naturale non attingere materiam,vt qd: tunc enim materia non informaretur immediate a forma ſi tantū attingeretur materia, vt quāta, & non,vt quid. Eſt,ergo alia, opinio doctoris ſubilis, quòd poſſibilitas reſurrectionis primo quærenda eſt ex omnipotentia Dei,& deinde ex parte obiecti, quia videlicet non implicat contradictionem. Modicum autem ad propoſitū facit, quòd fiat cū mutatione, vel ſine mutatione. Secundo. Notandum, quod ſicut dicit Scotus,in 4.diſtinctione 43. ſi aliqua ratio naturalis concludat reſurrectionem: oportet quòd accipiatur ex aliquo,quod eſt proprium hominis, ita quòd non conueniat alijs corruptibilibus.Hoc autem concludi poteſt procedendo ex tribus propoſitionibus, quæ ſi ſint omnes ratione naturali notę,concluſio etiā eſt nota.Prima propoſitio.Anima rationalis eſt forma ſpecifica hominis. Dicit autem Thomas prima parte, quod nota eſt naturaliter. Tum, *q. 76.*
quia Philoſophi loquentes natu *ar. 1.*
raliter,hoc dixerunt. Tum,quia in diffinitione hominis ponitur rationale,quo aīa intellectiua ſignificatur. Tum, quia intelligere eſt propria operatio hominis, ergo eſt a propria forma, ſed

iſta

iſta ratio non cogit, quia ſecundum ipſum Thomã: intellectus humanus in intellectione non ſe habet actiue; ſed paſſiue eadem
1.p.q.79 parte.q.lxxix. Aliter ergo ꝓbat
art.5. idem eadem parte,& q.ar.v.quia aliqua cognitio immaterialis ineſt homini. Nulla autem ſenſitiua põt eſſe immaterialis, ergo illa eſt intellectiua. Dicit autem Doctor ſubtilis in propoſito, ꝙ hoc nomen immateriale frequẽs eſt apud philoſophum; ſed videtur ambiguũ. Poteſt enim intelligi tripliciter. Primo modo, vt dicatur cognitio immaterialis; quæ non eſt per organum corporeum. Secundo modo dicit immaterialis, quia non eſt extenſa: nec eſt idem cum primo, quia dato, quòd eſſet totius hominis, primo eſſet extenſa, licet bene non organica. Tertio modo; vt dicatur immaterialis reſpectu obiecti, quia videlicet reſpicit obiectum ſub conditionibus immaterialibus, vt pote inquantum abſtrahit ab hic, & nunc. Et ſicut dicit Doctor ſubtilis hic eſt modus fortior ad probandum cognitionem intellectiuam non eſſe ſenſitiuam. Tum primo, quia ſuper ſe conuertitur. Tum ſecundo, quia cognoſcit ſub ratione vniuerſaliori, quàm quicunque ſenſus, vt ſub ratione entis, & veri. Tum tertio, quia cognoſcit relationes, & entia rationis. Secunda propoſitio eſt, quòd anima eſt immortalis, quam ꝓbat Richardus de media villa eſſe naturaliter notam in ij. ſenten
1.d.19. tiarum. diſtin.xix. Tum primo,
q.2. quia dicit Ariſtoteles.iij. de anima: intellectus ſeparatur a cæteris, ſicut perpetuum a corruptibili. Et in eodem tertio ponitur differentia inter ſenſum, & intellectum; quia excellens ſenſibile corrumpit ſenſum. Excellens vero intelligibile perficit intellectum. Tum ſecundo. xij. methaphiſice, videretur dicere philoſophus intellectum eſſe perpetuũ. c.11.
Tum tertio.xvi. de animalibus: relinquitur ſolum intellectum de foris aduenire. Et confirmatur ratione, quia naturale deſiderium non eſt fruſtra: nunc autem in anima eſt naturale deſiderium ad ſemper eſſe. Sed ex aduerſo dicit Scotus: quia licet hæc ſint probabilia: non tamen neceſſario demonſtrant. Dubium enim eſt, quid philoſophus circa hoc ſenſerit: videtur enim varie loqui in diuerſis locis. Et præterea dicendum quod non omnia dicta a philoſophis erant eis probata per rationem neceſſariam, ſed frequenter non habebant niſi quaſdam probabiles perſuaſiones. Quod autem dicitur de deſiderio naturali non cõcludit, quia, aut arguitur præciſe de deſiderio naturali propriè dicto, & illud non eſt aliquis actus elicitus: ſed ſola inclinatio naturæ ad aliquid. Et tunc planum eſt, quòd non poteſt probari deſiderium naturale ad aliquid niſi primo probetur poſſibilitas in natura ad illud. Aut arguitur de deſiderio naturali minus proprie dicto; quod ſcilicet eſt actus elicitus concors inclinationi naturali, & tunc iterum probari non poteſt, quòd ad aliquid ſit deſiderium naturale iſto modo, niſi prius probetur, quòd ad idem eſt deſiderium naturale

le primo modo. Si autem arguas illud, naturaliter deſideratur, quod apprehenſum ſtatim actu elicito deſideratur, quia iſta pronitas non videtur eſſe niſi ex inclinatione naturali. Dicendum, quod porteret oſtendere illam apprehenſionem eſſe ſecundum rationem rectam nō erroneam. Non eſt autem manifeſtum per rationem naturalem, quòd ratio oſtendens animam ſemper eſſe tanquam aliquid appetibile ſit rō non erronea, quia prius oporteret oſtendere, ꝙ iſtud poſſet ſibi cōpetere. Tertia ꝓpoſitio eſt, quod anima rationalis nō remanebit perpetuo extra totum. Hęc probatur a Tho. in ſumma cōtra Gentiles, quia pars extra totum eſt imperfecta: forma autē tam nobilis non remanebit imperfecta. Rurſus, quia nullum violentum eſt perpetuū, ſeparatio autē animæ eſt violentia. Iſta non cogunt. Pars enim accipiens perfectionem a toto, eſt imperfecta ſeparata a toto. Anima autem intellectiua non recipit, ſed communicat. Ad aliud autem dicetur, quòd violentia, quæ opponit inclinationi naturali ad actum primum nunquam eſt perpetua, quia ponit imperfectionem perpetuam, quam philoſophus habet pro inconuenienti, ſed oppoſitum inclinationis, quæ eſt ad actum ſecundum, videlicet, quæ eſt perfecti ad perfectionem cōmunicandum, non dicit proprie violentum, nec eſt ibi imperfectio, etiam ſi perpetuo ſuſpendatur talis inclinatio. De iſtis itaq; tribus propoſitionibus ſupradictis dicit Scotus, quòd prima eſt naturaliter nota: & error oppoſitus, qui ſolius eſt Auerroys peſſimus eſt, & non tantum contra veritatem theologiæ, ſed ēt contra veritatem philoſophiæ. Secūda autē eſt naturaliter nota pluribus. Tertia vero paucioribus. Vnde ex hac parteni non poteſt reſurrectio demonſtrari. Præterea, nec retributio bonorū & malorum hic demonſtratur de neceſſitate. In actu enim bono eſt gaudium retribuens, & in malo pœna puniens. Tertio notandū, quod opinio aliquorū eſt, quòd licet Deus poſſit aliqua eadem numero reparare, non tamē omnia, quia videlicet non pōt reparare eundem motum numero, nec aliquid per motum neque ēt aliquam mutationem inſtantaneam. De motu ſic probant, qa cōtinuitas motus eſt vnitas ei', ergo motus interruptus non eſt vnus. Præterea, eadem ratione poſſet idem tempus reparari: nō enim eſt dare motum ſine tempore, nec tempus ſine motu: ſed tempus vel pars temporis reparari non poteſt, quia vel repararet in tempore, & tunc duo tempora poſſent eſſe ſimul. Nec pōt dici, quòd in inſtanti, quia tempus non poteſt eſſe in inſtanti. De mutatione autem inſtātanea probant, quia non poteſt reparari in tempore: non enim pōt menſurari tempore, nec in inſtanti, quia aut hoc eſſet in eodem inſtanti, in quo fuit primo, & hoc non, quia illud non eſt reparabile, ſicut nec tempus: aut ī alio & hoc non, quia in alio inſtanti eſſe non poteſt. Quod enim poteſt coexiſtere duobus inſtantibus in tēpore, poteſt coexiſtere tempori medio: ſic autem eſſe non

non poteſt de mutatione inſtantanea. Sed his non obſtantibus dicendum,quòd tā motus, q̄ mutatio, & breuiter omne poſitiuū poteſt reparari a Deo idē numero quod prius. Non enim plus implicat contradictionem quodcūque poſitiuum eſſe poſtquā fuit & deſijt eſſe, quàm prius, & ita vniformiter eſt poſſibile, ſicut prius, ergo poteſt iterato poni in eſſe,ſicut prius, & iſta eſt ratio præciſa ſufficiens ad hoc probādum. Ad motiua autē aliorum. Ad primum dicēdum,quòd motus vnus, bene eſt continuus intra ſeipſum:& ſimiliter quęlibet pars motus: ſed non requiritur ad vnitatem eius, quòd cōtinueē ad alium motum,vel ad aliā partem motus. Vnde interruptio eſſendi non tollit vnitatem motus reparati ad ſeipſum. Ad ſecundum dicendum, quòd ponendo vnum tempus tantum, ſicut tempus non eſt in alio tempore ſic nec tempus repararetur ī alio tempore, & ita non eſſent plura tempora ſimul, nec repararetē in inſtanti temporis,ſed tempus ipſum repararetur non menſuratum alio tempore. Sed quid de parte priori eiuſdem temporis ſi repararetur cum poſteriori?dicēdum,quòd hoc eſt poſſibile: ſed tunc illa pars reparata,& alia nō eſſent actu partes vnius temporis. Impoſſibile eſt enim partes vnius temporis continuatas eſſe ſimul, cū ſint eſſentialiter entia ſucceſſiua: ſed partes tēporis diſcontinuatas, & non manentes actu partes poſſibile eſt eſſe ſimul: & tunc eſſent duo tēpora non oīno diſparata, ſed nata facere vnum tēpus ſi adinuicem continuarentur. Si vero ponant plura tempora ſimul, tunc non eſt impoſſibile totum tempus aliquod in alio tēpore reparari, quo menſuret,& partem eius in parte illius Ad aliud dicendum ꝙ nō in tempore,ſed in inſtanti. Et cum quæris,aut in eodem,aut in alio. Dico,quod ſi mutatio inſtantanea,& inſtans ſunt idem,vel inſeparabilia, oportet quòd in eodem inſtanti ſic reparabilis in quo præfuit, vel poteſt reparari in alio inſtanti communi. Nec propter hoc oportet ipſum coexiſtere tēpori intermedio, qa non poteſt coexiſtere duobus inſtātibus diuerſis,niſi interrumpatē,& deſinat eſſe in tempore medio.

His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Reſurrectio alicuius entis,puta hominis abſolute loquendo eſt ī ſe poſſibilis: patet ex tertio notab. *Con. 1.*

Secunda concluſio. Talis reſurrectio eſt poſſibilis virtuti diuinæ, quia omne quod eſt in ſe poſſibile, ē poſſibile virtuti diuinæ, quæ eſt omnipotens. *Con. 2.*

Tertia concluſio. Reſurrectio generalis de facto eſt futura,hęc concluſio, non pōt demonſtrari p rōnem naturalē, ſed manifeſta ex fide: patet in ſimbolo Niceno, & in ſimbolo Athanaſij. *Con. 3.*

1 Ad primum arg. dicendum,ꝙ Salom. ibi fuit concionator nunc allegans pro parte ſtultorū, nūc reſpondens ſecundum ſnīam ſapientum: illud autem dictum eſt concionando pro ſtultis.

2 Ad ſecundu dicēdum, ꝙ licet cœlum nunquam atteretur quantum ad ſubſtantiam, tamen atteretur quantum ad efficaciam, ſiue influentiam in iſta inferiora.

Poſt

Poſt iudicium enim ceſſabit iſta
influentia, vel poteſt dici, ꝙ loq-
tur de cœlo elementari, de quo
loquitur Petrus in ſua canonica,
ſcilicet, Cœli calore ſoluentur.

3 Ad tertium dicendum ꝙ phi-
lo. ibi diſtinguit circulationē in
corporibus cœleſtib⁹ à circulatio
ne in corporibus elementaribus,
quia ibi ſubſtantia non corrum-
pitur per motum, ideo redit ea-
dem. Circulatio aũt in iſtis in-
ferioribus eſt, ſecundũ corruptio
nem formæ ſubſtantialis.

4 Ad quartũ dici põt, quod com
poſitum idē redire põt, licet nõ
redeat eadē vnio partiũ, quia illa
vnio non eſt de eſſentia totius,
ſed quia vnio eſt ſimpliciter ne-
ceſſario requiſita ad entitatē to-
talem, ideo verius videtur, quod
etiã vnio, redibit eadem, & hoc
ſi accipiatur vnio pro illa rela-
tione partium vnitarum ad inui
cem nõ autem pro ipſa paſſione,
quæ non manet, niſi in inſtanti
reſuſcitationis: illa enim põt po-
ni alia, ſicut, & illa mutatio eſt
alia a generatione. Si ergo non
eſt idem fieri ipſius totius, ſic nõ
eſt eadem vnio:

5 Ad quintum, patet ex dictis.

---

*Vtrum poſſibile ſit idem nume-
ro reparari.*

---

*Tho. quodl. 4. q. 5. ad 3. Dura.
4. d. 43. q. 2. & 3.*

SEcundo quæritur. Vtrũ poſſi-
bile, ſit ꝑ virtutem naturę, ſeu
agentis naturalis, aliquid idem
numero reparari.

1 Arg. primo quòd non ꝑ philo-
4.c.7. ſo. ij. de generatione. Quorũ ſub-
ſtãtia deperit, nõ poſſunt eadem
numero redire. Secundo philo. v.
phyſic. dicit, quod ſanitas corru-
pta non redit eadem numero.

Contra. Natura nõ eſt minus t.c.37.
potens poſt corruptionem alicu-
ius, quàm ante, ſed ante poterat
effectum de materia producere.
igit̃, & poſt corruptionē poteſt
eundē producere. Primo notan- De ciui.
dum, quod ſicut recitat Auguſt. Dei. lib.
opinio quorundã philo. fuit per 13.
circuitum tēporum omnia redi-
re eadem, videlicet poſt magnũ
annum Empedoclis, expletis vi
delicet. xxxvj. milibus annis. Rõ
eorum eſt, quia redeunte cauſa
eadē, redibit idem effectus. Tũc
aũt omnia corpora cœleſtia redi
bunt ad eundē ſitum, quia ſuppo
nendo illud Ptholomei in Alma
geſto, quod cœlum ſtellatũ mo-
ueat in centum annis vno gradu
contra motum diurnum, cũ ſint
in eo trecenti. lx. gradus. Quod
patet per zodiacum, in quo ſunt
duodecim ſigna, quorum quodli
bet habet xxx. gradus in longitu
dine, & xii. in latitudine, ſequit̃,
quod complebitur motus ille in
xxx. ſex milibus annis. Vnde Pla
to dicit ſeipſum, tunc iterum fo-
re eundem numero, & lecturum
in eiſdem ſcholis, & eiſdem ſcho
laribus, quibus ipſe tunc egebat.
Sed hanc opinionem improbat
Aug. ibidem auctoritate ſcriptu- Ro.6.
ræ ad Roma. vj. Chriſtus reſur-
gens ex mortuis iã non morit̃. Et
per illud primæ ad Theſſalonic. 1. The.4.
iiij. ſemper cum Dño erimus. Et
per rationem de beatitudine: qã,
ſecundum hoc nulla eſſet vera
beatitudo. Anima enim beata
reditura eſſet ad priores miſe-
rias. Poteſt etiam ſic improbari
opinio

opinio pdicta, quia dato, ꝙ magnus ille annus impleat, tamen propter hoc orbes planetarum, non neceſſario ad eundem ſitū redibunt. Non enim conformiter, & regulariter mouentur orbes planetarum quātum ad hoc cum viij. ſphera. Alia opinio eſt tota contraria, quæ eſt opinio Godefredi in quolibetis: & Egidij de Roma. in theoremate primo, & beati Thom. in iiij. quod impoſſibile eſt, aliquid idem numero per naturam redire. A priuatione enim non eſt reditus in habitum per naturam, vt dicitur in prædicamentis. Item in materia non manet eadem potentia ad formam poſt corruptionem, quę erat in ea ante generationē: materia enim in corruptione diſpergitur, & non manet eadem, & per cōſequens, nec eadem potentia. Sed contra hanc opinionē ſic arg. ꝙ non minus cōtinetur in virtute agentis naturalis habitus poſt corruptionem, quā ante generationē: eadem enim virtus manet poſt, & ante. Ad primum ergo argu. ipſorum de priuatione, & habitu dicendum, quòd non apparet rō, quare naturaliter non ſit poſſibilis regreſſus a priuatione ad habitū poſt corruptionē, ſicut fuit progreſſus ante generationem. Et licet hoc dicat Ariſtot. ſcilicet, quòd hoc non ſit poſſibile, hoc tamen non demonſtrat. Vel poteſt dici, quòd illa propoſitio philoſophi intelligitur in ordine naturalis generationis, ſecundum deſcenſum: quia videlicet poſt priuationem, non redit habitus, ſiue forma immediate præcedens ſecundum ordinem generationis. Poteſt ergo breuiter dici, ꝙ illud intelligitur ex identitate, ſecundum ſpeciem, nō numerali, & tunc de immediata reditione. Ad ſecundum dicendum breuiter, ꝙ manet frequēter, vel ſaltem manere poteſt eadem potentia materiæ, ſicut, & eadem materia; vel idem ſubiectum. Secundo notandum, ꝙ alia eſt tertia opinio media, q̄ eſt Richardi de media villa. in iiij. ꝙ ſaltē aliqua poſſunt eadem numero per naturam reparari, licèt forte non omnia. Quod autem aliqua poſſunt reparari probatur: quia natura, non eſt minus potens, quam ars: ſed ars poteſt idem artificiatū numero reparare ergo & natura. Minor patet de archa, quæ reparatur eadem ex eiſdem lignis. Quod autem non omnia videntur, quia natura non poteſt eundem motum, vel mutationem, vel actionem, vel tempus idem reparare, licèt Deus hoc poſſit, vt ſupradictum eſt. Hanc tertiam opinionem videtur ſatis approbare Scot. Prima enim omnino eſt improbabilis, quia eſt contra fidem, nec pro ea eſt ratio efficax. Secunda autem opinio non probat ſufficienter impoſſibilitatem reditionis cuiuſcunque per naturam. Dicit tamen Iohan. de Baſſo. quòd non apparet ratio, quare debeat de aliquibus concedi, & de aliquibus negari: ſed quæcunque ratio concludit, ꝙ natura poſſit aliquid poſitiuum deſtructū reparare de materia, vel ſubiecto: ita concludit, de quocunque, vt patet intuenti, ſiue illud ſit abſolutum, ſiue reſpectiuum, ſiue terminus, ſiue via in terminum, ſiue

ſiue mutatio, ſiue motus, ſiue
tempus. Sicut enim natura pri-
mo poteſt in quodlibet iſtorū,
ita & ſecundo vt videtur.

Con. 1. His præmiſſis, ponenda eſt ta
lis cōcluſio. Poteſt natura idem
numero reparare, ſed nunquam
de facto aliquid idem numero
reparat, ſed hoc ſoli Deo conue-
nit. Primum patet, quia ſicut ſe
habent agens increatum ad re-
parandum aliquid de nihilo, ſic
agens naturale ad reparandum
aliquid de materia, vel ſubiecto;
ſed agens diuinum poteſt illud,
vt patuit in præcedenti quæſtio
ne: igitur & concludit iſtud argu
mentum de omni cauſabili ab
agente naturali ex materia, vel
ſubiecto. Secunda pars probatur,
quia Deus ordinauit nūquam ſe
cooperaturum ad hoc ipſi agēti
naturali, & hoc ſecundum ali-
quam legem ſuæ ſapientiæ, q̄ ip-
ſe nouit. Propter quod etiam di-
cit Dionyſius cap. vi. de di. no. de
De di. no. reſurrectione loquens. Vetuſtati
viſam contra naturam mihi au-
tem & veritati ſupra naturam.

1 Ad primum dictum eſt in præ
cedenti quæſtione.

2 Ad ſecundum dicendum, ꝙ
philoſophus nihil determinat,
ſed ad vtranque partem arguit,
ſi enim ſanitas, quæ eſt mane &
veſpere eadem eſt, quare non e-
rit eadem ſanitas reparata, &
prius corrupta? & econtra arguit,
quia tunc idem multotiens ge-
neraretur, & corrumperetur.

*Vtrum reſurrectio futura erit natu-
raliter in inſtanti.*

*Thom. 4. d. 43. q. 4. & 5. Duran. 4.
d. 43. q. 4.*

QVAESTIO TERTIA.

TErtio quæritur. Vtrū reſur-
rectio futura erit naturali-
ter in inſtanti.

Arguitur ꝙ ſic. In momento 1
in ictu oculi. Et ſequitur. Mortui 1. Cor.
reſurgent incorrupti. 15.

Secundo. Generatio naturali- 2
ter fit in inſtanti, ergo ſimiliter
reſurrectio. patet conſequentia,
quia terminus reſurrectionis eſt
ſubſtantia ſicut generationis.

Tertio. Reſurrectio fiet virtu 3
te diuina, quæ agit in inſtanti;
quia ſi tanta virtus in tanto tem
pore, maior virtus in minore tē-
pore, & infinita in inſtanti.

Contra. Pulueres non congre
gebunt in inſtanti, quia per motum
localē, & miniſterio angelorū,
ſimiliter ēt pulueres corrumpē-
tur, materia enim, quæ dēt poni
ſub forma noua, præfuit ſub alia,
q̄ erat forma corrumpendi. Tūc
ſic illud corrumpendum habe-
bit finitum eſſe. Vndique & per
conſequens ad minus habebit
duos terminos ſui eē poſitiuos;
ergo erit dare vltimū inſtans ip
ſius eſſe talis pulueris corrūpen
di, ergo ſi reſurrectio erit imme
diate poſt inſtās illius eſſe, erit
inſtans immediatū inſtanti, ꝙ
eſt contra Philoſophū. Et con- 6. Phiſ.
firmauit, quia res permanens,
non habet eſſe in tempore, niſi
quia in inſtanti, ergo ſi reſurre-
ctio fiat in inſtanti, immediate
poſt eſſe pulueris corrūpendi, ſe
quitur inſtantia cōſequenter ſe ha
bere ſicut prius, vel ꝙ in eodem
inſtanti vltimo erit eſſe pulue-
ris, & reſurrectio, quod eſt impoſſi
bile, quia tūc materia ſimul eſſet
ſub diuerſis formis in eodē in-
ſtanti.

ſtanti. Primo notandū, ꝙ naturale dr̃ tripliciter. Vno modo ꝓut opponitur libero, ſicut ignis dr̃ cā naturalis caliditatis. Alio modo prout opponitur violento, uel neutro. Primo modo ſumitur in habitudine principii actiui ad aliud actiuum. Secundo modo ex inclinatione paſſiui, uel receptiui. Ita quòd illud dicitur naturale, vel naturaliter fieri in quocunque paſſo, quod tn̄ in eo ſm eius inclinationē naturalē. Violentum vero dr̃, quod fit ab extrinſeco contra naturalem paſſi inclinationem. Illud uero dicĩt neutraliter fieri, quòd nec ſm inclinationē naturalē nec contra ipſam. Ita ꝙ paſſum de ſe neutrū eſt, uel indifferēs ad hoc, vel ad eius oppoſitum. Tertio modo dicitur naturale, vt diſtinguitur contra ſupernaturale, & iſto mō dicitur aliquid naturaliter fieri, quod fit ab agēte creato, vel naturali. Illud vero ſupernaturaliter quod immediate fit a principio ſupernaturali. ſ. a Deo extra ſe. Deus.n. intra ſe nihil producit ſupernaturaliter, ſed naturaliter, vel liberè. Secundo notandum, ꝙ in reſurrectione futura pñt attē di tria. Primum, eſt recollectio puluerum. Secundum, reformatio corporū. Tertiū eſt animatio ipſorum, vel reunitio animarum ad corpora. De recollectione aūt puluerum dicunt aliqui, ꝙ pōt eſſe in inſtanti, ēt dato, ꝙ fieret per uerum motum, quia motus diuina virtute pōt eſſe in inſtanti: motus .n. eſſentialiter diſtinguit a ſucceſſione, vt dicunt ſicut ſubiectum a propria paſſione, & eſt prior naturaliter ipſa, ergo poteſt Deus ipſum facere ſine ſua ſucceſſione, & ſic in inſtāti. Alij autem dicunt oppoſitum, videlicet ꝙ talis recollectio puluerū, & tranſlatio de loco ad locū nō poteſt etiam diuina virtute fieri in inſtanti. Dicit aūt Ioā. de Baſſo, ꝙ neutra iſtarum opinionum videtur vera. Prima.n. ſupponit falſum, ſ. quòd ſucceſſio ſit aliqd eſſentialiter diſtinctum a motu, & quòd motus poſſit eſſe in inſtanti. Secunda ēt opinio ſupponit vnum falſum, ſ. quòd non poſſit fieri recollectio puluerum, niſi per motum localem ſucceſſiuum, diſtinctum a ſimplici mutatione: poteſt enim fieri ꝑ mutationem inſtantaneam. Deus enim poteſt in aliquo corpore cauſare in inſtanti vnum vbi nouum: ne hoc implicat contradictionem, quòd in toto tempore præcedenti ſit corpus in priori loco, & in inſtanti terminatiuo illius tēporis ſit in alio loco non manens in priori loco, vel etiam manēs in ipſo, ſicut dictum fuit in præcedenti tractatu.

His pręmiſſis, ponendæ ſunt quinque concl. Prima eſt. In reſurrectione recollectio puluerū non erit naturalis primo modo, nec ſecūdo modo vniuerſaliter, ſed tertio modo erit naturalis. Primum patet, quia principium actiuum talis recollectionis non erit natura, ſed voluntas tā Dei, q̃ angelorum mouentium pulueres ex diuino imperio. Secundum patet, quia aliqui pulueres ſi ſint graues, & moueantur ſurſum, uel alter talis motio erit violenta, & ſi deorſum, erit naturalis. Tertium patet, quia nō erit immediate a Deo, ſed a miniſterio angelorum ſententiam Salua Con. 1.

Mat. 24 toris, Matth.24.

Con.2. Secunda concluſio. Reformatio corporum de pulueribus, & eductio formæ ſubſtantialis eiuſdem corporis, quæ prius fuit educta de materia pulueris non erit naturalis primo modo, ſed erit naturalis ſecundo modo, nō autem tertio modo. Primum patet, quia erit a principio libero, ſcilicet a voluntate diuina, non autem erit a miniſtro Angelorum, quia Angeli ſecundum Augu.de Trini. Auguſtinum lib. de Trinita. hoc non poſſunt. Secundum patet, quia materia pulueris eſt in potentia naturali ſecundum ſe ad formam corporeitatis. Tertium patet, quia a nullo agente creato fiet, ſed immediate a Deo præter modum, & curſum naturæ conſuetum.

Con.3. Tertia concluſio. Animatio corporis, vel vnio animæ ad corpus, non erit naturalis primo modo, ſed libera, ſed erit naturalis ſecundo modo, non autem tertio modo. Primum patet, quia erit a diuina voluntate. Secundum patet, quia anima eſt perfectio naturalis corporis diſpoſiti, & corpus reformatum, & diſpoſitum eſt in potentia ſecundum naturalem inclinationem ad animam, vt perficiatur ipſa. Tertium patet, quia non fiet ab aliquo agente creato non ab Angelo ſecundum Auguſtinum, nec ab anima ipſa, non enim ſeipſam reuniet corpori defuncto, ſicut nec prima vice vniuit ſe. Si dicas, quia omni potentiæ paſſiuæ naturali in receptiuo aliquo correſpondet potentia actiua naturalis creata alioquin eſſet fruſtra. Dicendum, quòd non oportet de potentia paſſiua naturali eo modo, quo naturale accipitur ex habitudine paſſiui ad formam receptam, & vt diſtinguitur contra violentū, ſed bene de potentia paſſiua naturali, vt naturale diſtinguitur contra ſupernaturale. Si autem queras: an iſto modo poſſet eſſe reſurrectio naturalis; licet de facto non ſit: & hoc eſt querere: an anima poſſet ſeipſam reunire corpori. Breuiter dicendum videtur cum doctoribus quòd nō. Si enim anima liberè ſe vniret ex imperio uoluntatis, pari ratione poſſet ſe non vnire quantumcunque preſens eſſet. Et eadem ratione ſeipſam ſeparare prius vnita: Et iterum reunire quando vellet, quia in poteſtate libertatis ſuæ haberet talem reſpectum vnionis, vt poneretur in re, vel non, quod non videtur probabile. Dicendum itaque, quòd naturaliter non poteſt anima vniri corpori, ſed Deus eam vnit ſiue prima uice, ſiue ſecunda uica. Non enim poteſt natura inducere aliquam diſpoſitionem ſimpliciter neceſſitatē ex natura rei. Et ſimiliter ipſa anima in reſurrectione inducere non poteſt aliquam corporis diſpoſitionem neceſſitatem ad vnionem.

Quarta concluſio. Recollectio puluerum fiet in tempore: patet, quia fiet per motum localem, & miniſterium Angelorū ſecundum auctoritatem Chriſti. Matth.24. Con.4. Mat.24

Quinta concluſio. Reformatio diſpoſitis, & corruptio pulueris fiet in inſtanti: & in eodem inſtanti fiet animatio, ſiue vnio animæ Con.5.

animę ad corpus: patet, quia huiuſmodi ſicut immediate a primo agente, qui licet poſſit agere ſucceſſiue: tamen non apparet ratio quare tunc ſucceſſiue operetur. De vnione autem animę ad corpus dicit Scotus tria. Primum quòd fiet ſubito: tũ ex parte vnientis Dei: tum ex parte vnibilis animæ, quæ eſt ſimplex non extenſa: tum ex parte corporis, cui eſt vnienda quod eſt primum animabile: non dico totum corpus comprehendẽdo manus, & pedes, &c. Sed voco primum animabile, vt cor, quod de neceſſitate æque primo animandum eſt. Reliquæ tamen partes corporis ſimul animabũtur, ſed non ita de neceſſitate. Secundum eſt, quòd in eodem inſtanti, in quo fiet corporis formatio fiet animæ vnio, quia eſt diſpoſitio neceſſitans non abſolutè, ſed agentis voluntate. Tertium eſt, quòd formatio erit mutatio, non autem vnio, quia non eſt proceſſio formationis ad vnionem, quod ad mutationẽ exi-
1.c.16. gitur ex ſexto Phyſico. Corpus itaque non preexiſtet vnioni ſecundum durationẽ, ſed ſecundũ naturam tantum. Sed dubium eſt, ſi omnes reſurgent in eodẽ inſtanti. Scotus ex uerbis Auguſt. ſentit quod non. Primo.n. in aduentu Domini mortui reſurgent. Secundo viui morien-
1.Theſ.4 tur. Et tertio reſurgent. Vnde & Paulus. 1. ad Theſſalonicen.4 Mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi. Deinde nos, qui vi.&c. Si autẽ quæris, in quo inſtanti diei naturalis iſta fient. Dicendũ, quòd neque ex ſcriptura, neque ex auctoritatibus ſanctorũ habetur certitudo de iſto, ſed ſecundum diſpoſitionem, & ſitum loci, in quo erit iudicium, & quo reſurrecturi transferentur: transferentur inquam, uel poſt reſurrectionem completã, vel ante per tranſlationem puluerum collectorum. Vtrunque enim poſſibile eſt Deo, puta quã tum ad vallẽ Ioſaphat, uel quantum ad partem, quę ſufficiet ad capiendum reprobos, quia electi non erunt in terra, ſed ibunt obuiam Chriſto in aera, poteſt dici ſecundum Scotum, quod vel in hora, in qua Chriſtus reſurrexit, vt ſit conformitas, vel in hora, qua fuit iudicatus a Pilato, vt qui malle iudicatus eſt, oſtendat ſe bene iudicare, vel in hora, in qua mortuus eſt, vt oſtẽdat mortem ſuam eſſe cauſam noſtrę reſurrectionis. Nec eſt dicendũ, ꝙ media nocte, ſicut aliqui dicunt, accipientes hoc ex illo Matthæ.25. *Mat. 25*
Media nocte clamor factus eſt. Et 1.ad Theſſa.5. Dies Domini, *1.Theſ.5*
ſicut fur, ita in nocte veniet. Sic.n. exponendum eſt media nocte, id eſt incerta hora. Nã probabile eſt, ꝙ reſurgentes erunt in loco illuminato, & tempore diei artificialis ad confuſionem reproborum, & gloriam electorũ.

1 Ad primũ arg. patet ex dictis, quo erit reſurrectio in inſtanti.

2 Ad ſecundò dicendum, ꝙ ſicut gñatio q̃tũ ad id, quod eſt forma liter eſt in inſtanti: ita dicẽdum de reſurrectione, ſed quantũ ad motũ preuium, nõ eſt generatio in inſtãti, & ſic nec reſurrectio, quantũ ad collectionẹ pulverũ.

3 Ad tertium dicendum, quòd collectio puluerum non fiet immediate a virtute diuina.

Et prętereà dicēdum, ꝙ cum dicit Ariſt. Si tanta virtus in tanto tempore mouet maior virtus in minori tempore, & infinita in inſtāti non accipit ibi motū propriè, vt diſtinguitur contra mutationem. Et verum eſt, quòd virtus infinita poteſt illud mutare in inſtanti, quod non poſſet natura, niſi in tempore. Et prætereà dicēdum, ꝙ ex regula Ariſt. non plus habetur, niſi quod ex parte virtutis infinitæ Dei, non repugnat motum fieri, uel eſſe in inſtāti: licet hoc repugnet ex natura ipſius motus, ſi propriè loquamur de motu. Ad primum autem arg. in oppoſitum, ꝙ probat reformationē corporis, & animationē non poſſe eſſe in inſtanti. Dicendum, ꝙ in eodē inſtanti puluis corrumpetur, & corpus reformabitur, & animabitur, & in toto tempore pręcedenti pulueris habebit ſuum eſſe. Et quando dicis, ꝙ eſſe pulueris eſt finitū, & determinatum, & ita hēt vltimum inſtans ſibi correſpondēs: ſicut & primū. Dicendum quòd æuum menſurans, uel quaſi menſurans eſſe rei permanentis ſimplex eſt & indiuiſibile, idē cum re ipſa: & ita coexiſtit, & inſtanti temporis & tempori, uidelicet ipſi inſtāti, in quo res illa producitur, vel in quo coexiſtit res ī ſuo produci & tēpori, in quo poſtea durat & eſt. Et ſicut res finita eſt, & ſuū eſſe: ita & æuum, & ceſſat cum re ipſa in inſtanti terminatiuo illius tēporis, cui coexiſtebat qñ erat. Licet ergo illud tempus ſit finitum, & eſſe rei permanentis finitum, non tamen ſibi correſpondet illud vltimum inſtans terminatiuū prædicti temporis, ſed magis, ſ. correſpondet ſuo primo non eſſe poſt eſſe, in quo ſimul inſtanti id quod generatur accipit eſſe. Ex quibus patet, ꝙ non oportet inſtans eſſe immediatū inſtanti, ſed tempori. Ad confirmationē dicendū, ꝙ maior eſt falſa: ita n. permanens pōt coexiſtere tēpori, ſicut inſtāti: & ita non oportet ꝙ ſuo vltimo eſſe correſpōdeat inſtās.

Vtrum in quolibet homine reſurget totum quod fuit de ueritate natura humana.

Sco.4.d.44.q.1. Duran.4.d.44.q.2 Thom.4.d.44.q.3.

QVAESTIO. IIII.

Qvarto quæritur. Vtrum in quolibet homine reſurget totum, quod fuit de ueritate naturę humanæ in eo.

1 Argu. quòd non, Gen. 2. Tulit Deus vnā de coſtis Adæ, & ædificauit eā in mulierem: ergo vel Eua non reſurget, vel Adā non reſurget cū toto eo, quod fuit in ipſo de veritate nature humanę. *Gen.2.*

2 Secundo. Idem non reſurget in diuerſis, ſed quod fuit de veritate carnis in vno pōt eſſe nutrimentum alteri: & ſic conuerti in veritatem naturę, igitur.

3 Tertio. Illud quod fuit ſemen in vno per multas tranſmutationes, pōt fieri ſemē in alio: & ſic eadē materia radicaliter poterit pertinere ad naturam plurimorum etiam æqualiter, ſed in ambobus non reſurget, igitur.

4 Quarto arguitur ſecundum Au-

Augu. in Enchiri. Auguſtinum in Encheridion. Non oportet, quòd ſingula pars materiæ ad ſingulam partem corporis reuertat, in qua profuit, ſicut ponit exemplū de ſtatua, quæ licet repararet eadē de materia priori liquefacta nihil intereſſet, quę particula materię, cui membro ſtatuæ redderetur, ſed ſi non redditur eidem membro corporis eadem materia nō reſurgit idem numero, igitur.

5 Quinto. Non reuertetur in omnibus eadē figura, vel etiam idē color, & ſimiliter de potentijs ſenſitiuis, quæ ſunt accidentia coniuncti. Nam ad corruptionē totius corrūpuntur, & interrumpuntur in eſſe. Interruptū autē in eſſe reparari nō poteſt, igitur.

Ibidem. Contra. Auguſt. ibidem. Caro reſtaurabitur de toto, quo caro noſtra extiterat. Et Lucæ 21. *Luc. 21.* Capillus de capite veſtro non peribit. Primo notandū, quod ſicut dicit Scotus. Ex quo homo componit ex corpore & anima: & anima ſemper manet eadem: oportet ſpecialiter videre de corpore organico, quomodo redit idem, quia corpus illud cōponitur ex multis partibus organicis propter multitudinē operationum, quarum anima eſt principium, oportet videre de identitate partium organicarū, quæ ſunt etherogeneæ. Et quia componuntur ex partibus omogeneis, oportet videre identitatem, in omogeneis: ideo oportet videre qualiter, videlicet pars omogenea: puta caro in nutritione continua maneat eadē, & nō eadem. Eſt autem opinio Magiſtri, quòd nihil de nutrimento tranſit in veritate humanæ naturæ: ſed tantum illud eſt de veritate humanæ naturæ, quod trahitur a parentibus. Id autem idem in ſe multiplicatur, vt fiat augmentatio. Quod autem generatur ex nutrimento quaſi fomētum adhæret calori naturali ne extinguatur. Sed cōtra hoc arguit Scotus, quia non minus perfecta eſt vegetatiua in homine quam in bruto, ſed vegetatiua in bruto cōuertit alimentum in ſubſtantiam aliti, igitur. Et confirmatur, quia homo generatur ita imperfectæ quantitatis. ſicut brutum: & ita fit in eo deperditio cōtinua partiū, ſicut in bruto: ergo ita oportet augmentationem eſſe, & reſtaurationē deperditi, ſicut & ibi. Itē ſecundū hanc viam non poſſet poni augmentatio poſſibilis in homine, niſi per miraculum, ſicut & de multiplicatione panum. Alia eſt opinio Henrici in quolibetis, quòd caro traducta a parentibus, eſt de veritate humanę naturæ, & nutrimentum: poſtea vere tranſit in illud, quod eſt de veritate hoc modo, quia conuertitur in præexiſtens, non recipiendo nouā formam, neque ſecundum totum, neque ſecundum partem: ſed tantummodo per hoc deſinente ibi forma nutrimenti, ſuccedit in illa materia forma carnis pręexiſtētis, patet per exemplum, quia ſic eſt de anima intellectiua, quę de nouo perficit materiam, quę fuit ſub forma alimenti: nec tamen ipſa in ſe eſt noua, nec ſecundum totum, nec ſecundum partem. Declaratur etiam per Ariſtotelem primo de generatione. Caro ſecundum ſpeciem augeretur non *t. c.*

caro ſecundum materiam: & caro ſm ſpeciem manet. Caro aũt ſm materiã fluit & refluit. Sed ſi induceretur noua forma carnis in nutritione, pari ratione deſineret in deperditione pars formæ carnis, q̄ p̄fuit: & ſic nõ ſolũ materia carnis flueret & reflueret: ſed etiam forma: quod videt̃ eſſe contra philoſophum. Contra hoc arguit Sco. q̃a forma carnis non reſpicit materiam indiuiſibiliter ſic.n. eſſet ſimplex vt anima intellectiua: ergo cũ poſt nutritionem ipſa perficiat materiam alio modo extenſam: quia multo maiorem oportet, quòd ipſa ſit aliter in ſe extẽſa: & tũc cum partes eius priores maneant oportet, ꝙ aliqua pars formæ ſit noua, alioquin non eſſet extenſior nunc quàm prius. Itẽ forma nõ p̃ot manere eadẽ niſi maneat informãs materiam quàm prius. Dependet enim naturaliter a perfectibili quod perficit. Ad primum ergo argu. præcedentis opinionis dicendum, ꝙ anima modo inextenſibili reſpicit materiam: ideo nullam partem nouam habet per hoc quod perfecit nouam partem materię: ſed oppoſitũ ſequitur de forma extenſibili materia. Ad aliud dicendum, quòd philoſophus non intelligit quòd pars ſecundum materiam fluat & refluat, id eſt, materia tantum & pars ſecundum formam maneat, id eſt, formam ſecundum ſe totam: ſed tam pars ſecundum materiam quàm pars ſecundum formam eſt pars integralis totius. Vnde vocat carnem ſecundum materiam, & carnem ſecundum ſpeciem compoſitum ex materiam & forma: non autem materiam carnis & ſpeciẽ carnis, neque parti ſecundum ſpeciem opponitur proprie pars ſm materiam niſi ſicut homini viuo opponitur homo mortuus. Sic ergo eadem pars dicitur ſecũdum ſpeciem quandiu manet in toto & pars ſecundũ materiam quando fluit. Poteſt etiam alio modo dici, ꝙ aliqua modica pars cui non poteſt cõpetere propria actio, licet maneat in toto eſt pars ſecundum materiam: pars autem ſufficiens ad agendum eſt pars ſecundum ſpeciem. Secundo notandum, quòd ſicut dicit Scotus, in nutritione eſt aliqua generatio: materia enim alimenti non manet ſub forma alimenti, nec ſub aliqua alia quàm ſub forma nutriti. Non eſt tamen generatio per ſe entis: ſed poteſt dici aggeneratio vel ingeneratio. In hac autem generatione tali quali forma carnis, quæ inducitur ĩ materia noua eſt. Non enim poteſt forma carnis præexiſtens de nouo perficere iſtam materiam cum ſit forma extenſa, vt dictum eſt. Pars autem adueniens per nutritionem eſt aliquo modo ſimilis parti quę influit per generationem & aliquo modo diſſimilis. Similis quidem in forma ſpecifica non tantum intellectiua: ſed etiam corporeitatis, difficilis vero in hoc: quia quanto agens mere naturale magis continuat actionem in ſuum contrarium, tanto magis debilitatur virtus eius cum repatiatur in agendo: ergo caro primo habita ex generatione quanto magis agit in nutrimentum tanquam

tanquam in contrariũ,tanto magis debilitat virtus eius, & ex hoc dr̃ impurior caro,& per conſequens caro genita ab illa carne,quãto poſterior generat̃,tanto regulariter erit impurior, q̃a ab impuriore genita. Eſt ergo intentio doctoris ſubtilis,ꝙ ad veritatẽ humanę naturæ pertinet non ſolum caro traducta a parẽtibus, ſed etiam caro per nutrimentum acquiſita, & non tantum partes eſſentiales.ſ. materia & forma, ſed etiam integrales nõ tantum etherogeneę, ſed etiam omogeneæ. Et breuiter quicquid vere animatur anima intellectiua vere eſt per ſe aliquid huiuſmodi animati.

Con.1. His præmiſſis, ponendę ſunt ſeptẽ concluſiones. Prima eſt. Non quilibet hõ reſurget idẽ totaliter quantũ ad materiã,quam prius habuit, vel quæ prius aliquando pertinuit ad veritatem humanæ naturę in ipſo: patet, quia paruuli mortui reſurgent in quantitate,quã habuiſſent in ætate iuuenili circa triceſimum annũ ſecundum Aug. ergo plus erit in eis de materia, quàm ante,& ſic nõ erit eadem totaliter. *De Ciui. Dei lib. 22.c.15.* Item materia alimenti poſtquã conuerſum eſt in ſubſtantiã aliti,pertinet ad veritatẽ humanæ naturæ.Sed planum eſt, ꝙ totalis materia non reuertetur in reſurgente. Cum.n. homo viuens, multaq́ alimenta in ſuã ſubſtantiam conuertat,quę fluunt,& refluunt ſi tota illa materia reuerteretur,reſurgẽs eſſet multo maioris quãtitatis,quàm exigat corpus humanũ,vel nimię denſitatis.Nec reqritur ad hoc,ꝙ reſurgat idem numero,ꝙ pręciſe tota materia reuertatur, quę aliquando eo viuẽte ad ipſum pertinuit, ſicut nec ad hoc, ꝙ maneat idẽ hõ numero viuens non requiritur,ꝙ maneat ad eadẽ tota materia,quæ pręfuit: ſufficit ergo, ꝙ tãtum redeat de materia illa, quãtum requiritur ad perfectionem corporis humani.

Secunda concluſio. Non reſurget homo idem totaliter quantũ ad formã corporeitatis,vel mixtionis, patet iſta concluſio ex præcedenti, talis enim forma coextenditur materiæ. *Con.2.*

Tertia concluſio. Reſurget pœnitus idem homo quantũ ad animam rationalem. patet,quia illa eſt ſimplex, & indiuiſibilis tam per ſe,quàm per accidẽs, & ſimpliciter incorruptibilis. *Con.3.*

Quarta cõcluſio. Quãtũ ad naturã corporis ex materia,& forma corporeitatis conſtitutã, nõ reſurget pœnitus idẽ homo,qui prius,neq; ẽt q̃tũ ad vnionẽ talis materiæ,& talis formæ. Primũ patet, q̃a idẽ eſt iudiciũ de tali natura,& partibus cã conſtituẽtibus. Secundũ patet,q̃a illa vnio dicit reſpectũ extrinſecum inter ptes,q̃ vnio eodẽ mõ reuertet̃ eadẽ, vel nõ eadẽ ſicut ptes.

Quinta concluſio. Quantũ ad totam humanitatẽ,ſiue ſubſtantiã compoſitã ex corpore, & anima, licet reuertatur pęnitus eadem quantũ eſt ex parte animę, nõ tñ in ſeipſa,& in rõne totius. Primũ patet ex dictis, quia videlicet anima pœnitus manet eadẽ. Secundũ patet,q̃a variabitur aliquo mõ humanitatis ſm variationẽ corporis. Et ſimiliter põt dici, ꝙ variabit̃ relatio vnionis aĩæ ad corpus ex variatione

corporis terminantis. Et dato, ꝙ illa vnio in nullo eſſet eadem cū priori, ſed ſimpliciter noua, & alia, ſicut poſſet Deus facere reuniendo animam corpori adhuc tamen non tolleretur identitas hominis, quia iſta vnio accidens eſt, nec pertinet intrinſece ad ſubſtantiam eius.

Con.6. Sexta concluſio. Partes integrales hoīs: tam organicę, quàm nō organice aliquo mō variabuntur: reuertentur tñ eadē quantū ad illud, quod ſufficiet ad perfectionē corporis humani. Patet, quia non oportet totū corpus ex iſtis conſtitutū redire idē numero penitus, quātum ad oīa, quæ aliquādo pertinuerunt ad ipſum, ita oportet dicere de iſtis partibus. In beatis autē ſi partes fuerint prius deficientes, vel ſuperabundātes, ſupplebunt, vel aptabuntur, vt ſint decentes partes corporis. Nō ſic aūt in reprobis, qui ſecundum multos reſurgent cum ſuis deformitatibus corporalibus, quas prius habuerunt, ex dictis ſatis ſequitur, quòd capilli vngues, & pili, ſiue pertineāt intrinſece ad naturam, puta ſi ſint animati, ſiue non, reparabuntur in ſuis locis conuenientibus, quantum pertinebit ad ornatum corporis., ſaltē præcipue in electis. Patet etiam de potentijs intellectiuis, ꝙ reuertentur in nullo variate, ſicut & anima. De potentijs vero ſenſitiuis, & organicis idem eſt penitus dicendum ſi ſint eædem ipſi animæ, ſicut tenendum eſt ſaltem quantum ad potentias remotas. Si vero quantum ad potētias propinquas ſint accidentia coniuncti, vel etiam ipſum totum coniunctum ex potentia, & organo, quod poteſt dici potentia proxima poſſunt reuerti, ſicut dictum eſt de toto coniuncto, & ſecundum aliquos meliorabuntur.

Septima concluſio. Accidens reuertetur idem, ſicut & ſubiectum, quodcunq; ſit illud, patet, quia idem eſt iudicium penitus de ipſo quātū ad hoc, ſicut & de natura ſubiecti. Eſt tamen aduertendum, ꝙ nullum accidens vergens ad indecentiam reſurget in beatis, ſed accidentia decentia dabuntur eis. Econtrario vero erit in damnatis. Con.7.

Ad primum argumentum dicendum, ꝙ illa coſta non fuit de veritate naturæ in Adam, ſed erat ſibi ſuperflua quo ad ſuppoſitum, licet neceſſaria quo ad intentionem naturæ. 1

Ad ſecundum dicēdum, quòd nunquā fuit, nec erit vſq; ad finē mundi aliquid ęque de veritate naturæ in duobus ſuppoſitis, & ideo reſurget in vno, in quo magis fuit de veritate, vel quia in ipſo prius, vel qa magis de intentione naturę. Si aūt omnino contendatur, ꝙ ſimpliciter, & ęqualiter fuit de veritate naturæ vtriuſq;. Dicendum, ꝙ reſurget in illo, in quo prius fuit illa pars animata, vt dicit Auguſtinus. In alio autē ſupplebitur, vel de partibus alijs quæ fuerunt ſui corporis in ſucceſſione vitę ſuę per nutritionē. Vel ſi tales partes nō ſufficiant qui de nihilo omnia fecit ſupplebit vnde voluerit. 2

Ad tertiū dicendum, ꝙ ſi talis caſus contingeret, ꝙ tamen non videtur credendum, tunc tale ſemen reſurget in primo. 3

Ad quartum dicendū, ꝙ non eſt 4

eſt ſimilis ratio de toto, & parte, quia primo intenditur reſtauratio eiuſdẽ totius, non ſic autẽ partis maxime, quę non eſt principalis ſine cuius identitate poteſt totum eſſe idem. De parte autem principali dicendum, ſicut de toto dictum eſt.

5 Ad quintum dicendum, ꝙ argumentũ concludit contra illos, qui ponunt corruptum, vel interruptum idem reparari nõ poſſe, ſed oppoſitum dictum eſt ſupra. Et ſi dicas, ꝙ potẽtia generatiua fruſtra repararetur, quia nunquã habebit ſuum actũ. Dicẽdũ, ꝙ nõ fruſtra, ſed ad perfectionẽ naturæ, vel ſuppoſiti cuius eſt.

Finis primæ partis.

SEQVITVR SECVNDA PARS.

Vtrum iudicium vniuerſale ſit futurum.

Scot.4.d.47.q.1. Dur.4.d.47.q.1. Thom.4.d.47.q.1.

QVAESTIO PRIMA.

Svperivs in prima parte huius tractat' determinatũ eſt de quibuſdã antecedẽtibus iudicium. Nunc in hac parte dicendum eſt de ipſo iudicio, & ipſum concomitantibus. Vbi quæritur. Vtrum iudicium vniuerſale ſit futurum.

Arguit, ꝙ nõ, q̃a dicit Ioã. 12. Nunc iudicium eſt mundi. Et Naum.j. Non iudicabit dominus bis in idipſum. Et Auguſtin. ad Eſicium. In quo, quẽ inuenerit vltimus dies eius, in eo inueniet eum vltimus ſeculi dies. Cum ergo iudicium vniuſcuiuſq; ſit quã do moritur, ſequitur, ꝙ nullum aliud iudicium expectatur. 1 *Io. 12.* *Nañ. 1.*

Secundo. Fruſtra ſit iudicium poſt executionem ſententiæ, ſed damnati erunt damnati ante finem ſeculi, & beati: beati, ergo tunc fruſtra iudicium fieret. 2

Tertio, ſi iudiciũ vniuerſale ſit futurũ, ſequitur, ꝙ ibi oẽs iudicabuntur: ſed hoc eſt falſum, quia multi iudicabũt, vt Apoſtoli, ſicut eis ꝓmiſit Chriſtus. Mat. 19. Et ſimiliter de quolibet vere fideli dicit Chriſtus. Et in iudiciũ non venit. Et de malis dr̃, ꝙ nõ reſurgunt impij in iudicio 3 *Mat. 19.*

Quarto. Si vniuerſale iudiciũ ſit futurum, aut erit in tempore, vel in inſtanti. Nõ primum, quia cum ſit ibi futura diſceptatio vocalis de operibus ſingulorũ oporteret nimium tẽpus apponi. Rurſus tunc ceſſabit motus cœli, & per conſequens tempus. Nec in inſtanti, quia cum ſit ibi futura prolatio vocalis multorũ verborũ nõ erit, niſi cum motu, & motus non põt eſſe in inſtanti. 4

Cõtra Iohel, 3. Adducam oẽs gentes in vallem Ioſaphat, & diſceptabo cum eis. Primo notandum ſecundum Sco. ꝙ iudicium large poteſt accipi pro quacunq; notitia certa, & hoc modo dicimus, ꝙ omnis potentia apprehenſiua, ſiue ſenſitiua, ſiue intellectiua eſt iudicatiua de ſuo obiecto. Alio modo dicitur iudicium *Iohel.*

certa

certa apprehenſio intellectualis quæcunque, & hoc modo diffinitiua cognitio de aliquo, poteſt dici iudicium de quiditate eius. Alio modo magis proprie dicitur iudicium notitia alicuius cõplexi, ſiue illud ſit principium, ſiue ſit concluſio, ſiue ſpeculatiuum, ſiue practicum. Alio modo magis ſtricte dicitur iudiciũ ſententia efficax de vero complexo agibili in particulari penes aliquem iuxta merita, vel demerita ſua, reddendo ſibi pręmium, vel pœnam. Dicitur autẽ iudicium ſententia determinata, quia non eſt iudicium propriè indifferens ad vtranq; partem. Dicitur autem ſententia efficax, in quo includitur, quòd pertinet ad habentem poteſtatem, & includit dictamen determinatum rationis practicę, & cõnotat voluntatem efficacem, & determinatam ad faciendum ſecundum tale dictamen. Secundo notandũ, quòd iudicium, ſic proprie ſumptum, diuiditur in iudicium approbatiuum, & condemnatiuum. Et vtraque adhuc ſubdiuidi poteſt. Primum in iudicium præmiatiuum pro bono merito, & in iudicium liberatiuum a malo ſi inueniatur ille, qui iudicatur innocens. Aliud ſimiliter ſubdiuiditur in iudicium condemnatiuum, quod eſt inflictiuum pœnæ pro demerito, & in iudicium remotiuum, ſiue ablatiuum, quo priuatur aliquis bono præhabito, quando inuenitur indignus. Vera autem ſunt illa, quæ dicta ſunt de iuſto, & perfecto iudicio: ſed bene poteſt eſſe peruerſum, & iniuſtum iudicium, quod non habet omnes conditiones prædictas, licet aliquas habeat. Tertio notandum, quòd iudicare dicitur aliquis multipliciter. Primo principaliter, & auctoritate ſuprema, & ſimpliciter eminente. Secundo modo auctoritate ſubdelegata, ſicut iudex ſubditus iudici principali. Tertio modo aſſiſtenter, ſicut aſſiſtentes iudici in eminentia, & honore in loco iudicij. Quarto modo approbatiue, ſicut omnes audientes ſententiam iudicis, & approbantes eam.

His præmiſſis, ponendæ ſunt nouem concluſiones. Prima eſt. *Con. 1.* Finaliter erit de facto iudicium generale omnium bonorum, & malorum. Hęc concluſio demõſtrari non põt efficaciter. Tum quia eſt quoddam futurum contingens, dependens ex libertate diuinæ voluntatis. Tum, quia ſi eſſet demonſtrabile, hoc præcipue videretur ex diuina iuſtitia, quæ nullum malum relinquit impunitum, nec aliquod bonum irremuneratum, ſed iſta ratio non cogit. Non enim oportet neceſſario diuinam iuſtitiã ſic manifeſtari, ſicut ponitur manifeſtanda in illo iudicio. Nec etiam eſt neceſſarium abſolute, quòd Deus aliquem remuneret quantumcunque bonum, vel puniat quantumcunque malum: Poteſt tamẽ concluſio probabiliter perſuaderi. Tum, quia congruum eſt omnibus manifeſtari diuinam iuſtitiam in iuſta ſegregatione malorum a bonis. Tum quia congruum eſt, ꝙ ſentẽtia tanti iudicis nõ ſit priuata, ſed publica, tanquam irreprehenſibilis, & æquiſſima, & ita non

ſufficit

ſufficit iudicium particulare, & vniuſcuiuſque. Tum quia cōgruū eſt, vt boni qui timuerunt diuinam iuſticiā corā omnibus repor tent laudem, & gloriam: mali ve ro confuſionem.

Con.2. Secunda cōcluſio. Solus Deus iudicabit primo modo, vel Chri ſtus inquātum Deus: patet, quia ſolius diuinæ iuſtitiæ ſnīa eſt ef ficax de premiatione bonorum, & punitione malorum, & ſolus pōt ponere iſta in effectu. Nō po teſt ergo dici, quòd Chriſtus ſm formam ſerui iſto modo habeat iudicare, ſicut nec ſm formā ſerui principaliter damnatur iudicā tis. Iudicabit tamen in forma ſer ui, quia non deponet humanitatem quando iudicabit.

Con.3. Tertia concluſio. Chriſtus ho mo ſecundum formam ſerui ſub autentice, & quaſi commiſſarie Io.5. iudicabit, patet per illud Ioh.v. Poteſtatem dedit ei iudicium fa cere, quia filius hominis eſt.

Con.4. Quarta concluſio. Apoſtoli iu dicabunt tertio modo, quaſi aſſi ſtentes iudici ad ſolemnitatem Mat.19 iudicij, patet per illud Mat.xix. Sedebitis ſuper ſedes duodecim iudicis. &c.

Con.5. Quinta concluſio. Iudicabunt omnes electi approbatiue, & for te etiam reprobi approbando, videlicet ſnīam iudicis, quòd ſit iu ſta, & recta. Inter reprobos autē aliqui iudicabunt alios cōparatiue, quia eos reputabunt, & oſten dent dignos grauioribus ſupplicijs, quàm ſeipſos, & hoc etiam modo iudicabunt iuſti. Vnde dicit Chriſtus, Math.xij. Regina Mat.12 auſtri ſurget in iudicio, &c. Et ſi militer de Niniuitis. Sed dubiū eſt quomodo ſinguli ſingulos iu dicabunt modo prædicto, cum ad hoc videatur neceſſarium ſin gulos diſtincte cognoſcere conſciētias ſingulorum. Dici poteſt, quòd virtute diuina poterit fieri, quòd intellectus cuiuslibet di ſtincte cognoſcat perſonas, merita, aut demerita ſingulorum, & hoc per plures actus correſpondentes illis diuerſis obiectis. Ta les enim actus plures non ſunt ad inuicem repugnantes, & poſ ſunt ſimul cauſari, & ſtare virtu te diuina in intellectu cuiuſlibet, licet non per virtutem naturæ, & tunc hoc erit miraculoſum, quòd quilibet ſecundum hunc modum omnia prædicta cognoſcat in inſtanti, licet talis notitia durare non poſſit per longum tempus. Si dicas, quòd pari ratione poſſent poni actus infiniti ſimul in quolibet intellectu. Dicit Iohannes de Baſſo, quòd in hoc non videt repugnantiam quin poſſit hoc fieri virtute diuina, non obſtante finitate intenſiua intellectus creati, quę ad tot extenſiue in recipiēdo ſe poteſt extendere, licèt non in cauſando. Aliter tamen dici, poteſt, quòd nō oportet ſi intellectus pōt multos actus finitos recipere, ꝙ propter hoc ponat infinitos, ſed hoc repugnat ex finitate capacitatis intellectus, licet non propter aliquam incompoſſibilitatem actum, quia nullam habent.

Sexta concluſio. Omnes, excepto ſolo Deo, aliquo modo iu- Con.6. dicabuntur: patet, quia omnes ordinabuntur ad premium, vel ad pœnam. Nec eſt inconueniens dicere, ꝙ Chriſtus ſecundum ꝙ homo, a ſeipſo, inquantū eſt

eſt Deus iudicetur. Si dicas, quòd paruuli non iudicabuntur, quia non habent merita, vel demerita. Dicendum, ꝙ ad pœnam ſenſus non iudicabuntur paruuli dãnati, ſed ad pœnam dãni. Ad premiũ vero vitæ beatæ, non iudicabunt ſaluati ex merito proprio, ſed ex merito Chriſti eis applicato, vel per fidem parentũ. vel per aliquod ſacramentum quod ipſi ſuſceperunt. Aduertendum eſt autem, ꝙ licet omnes aliquo modo iudicent, tamẽ a Gregorio ponũtur quatuor ordines in iudicio. Quidã enim non iudicabunt, & ſaluabunt, ſicut perfecti electi, & angeli boni & paruuli ſaluati, q̃a in eis non fuerunt mala, de quibus ſit diſceptandum. Alii non iudicabunt, & damnabuntur, ſicut illi qui non habuerunt fidẽ, nec per conſequens aliqua bona. Cum illis enim non erit diſceptatio præuia. Alij iudicabunt quantum ad diſceptationem, & ſaluabuntur, ſicut illi electi, ſicut dicit Chriſtus. Eſuriui, & dediſtis mihi &c. cum quibus diſceptabit ſuper operibus miſericordiæ, quæ fecerunt. Alij vero iudicabũtur & damnabuntur, ſicut illi cum quibus diſceptabit ſuper operibus miſericordiæ, quæ non fecerunt.

Mora. ...26.

Con.7. Septima concluſio. Chriſtus non apparebit damnatis in forma glorioſa diuinitatis, ita ꝙ ipſam videãt, licet poſſet eis apparere ſ̃m diuinam eſſentiã abſtractiue, ita ꝙ haberent immediatam notitiã abſtractiuam, de diuina eſſentia: primum patet, q̃a tũc eſſent formaliter beati. Notitia enim intuitiua, & immediata eſt formaliter beatitudo, ſicut inferius apparebit. Secundũ patet, quia quæcunq; notitia intellectiua abſtractiua nõ eſt formaliter beatifica: & poſſet hoc cedere in malum damnatorũ, vt ſcirent qualis obiecti viſionem, & fruitionem perpetuã perdiderũt. Non eſt tñ veriſimile, ꝙ de facto ſic immediate abſtractiuè oſtendatur damnatis diuinitas.

Octaua concluſio. Veriſimile eſt, ꝙ damnati intelligent diuinã eſſentiã abſtractiue mediate tñ, ſicut etiam intelligimus modo per effectus. Ad talem enim imperfectam notitiam non ſeqtur neceſſario fruitio, ſeu delectatio, immo nec ad notitiam intuitiuam non neceſſario ſequit̃ fruitio, licet ſit nata ſequi, ſed abſolute loquendo virtute diuina fieri poteſt, vt Deus videretur, & videns non frueretur eo, vt alias dictum fuit. Con.8.

Nona concluſio. Reprobis apparebit Chriſtus in forma glorioſa corporis humani: patet p Magiſtrum in iiij.d.xlviii. dicentem. Forma filij humana cũctis in iudicio apparebit non infirma, ſed glorioſa. Hoc aũt non erit ad bonũ eorum, ſed ad malũ, & turbationẽ, ſicut turbat̃ aliquis, quando videt iudicem venire ad condemnandũ eũ. Electis autẽ apparebit Chriſtus in vtraque forma glorioſa, ſicut amicis ſuis ad eorum conſolationem. Con.9.

Ad primũ arg. dicendum, ꝙ iudicium, de quo loquitur Chriſt⁹, erat ad electionem Sathanæ. Vnde ibi ſequit̃. Nunc princeps mũdi huius eiiciet foras. Tũc enim ſententiabatur diabolum expellendum per paſſionem Chriſti. Præter ea dicendum, quòd vnuſquiſque Io.12.

quiſque, vt perſona priuata recipit ſuum particulare iudiciũ in termino viæ: ſed inquantum eſt pars familiæ deputatæ pro aula, vel familię deputatę ꝓ carcere iudicabit cũ alijs in finali iudicio.

2 Ad ſecundum dicẽdum, quòd non quilibet recipit cõplete pœnam, vel premiũ in termino vię, quia vel tantum ſecundum aĩam quantum ad homines, vel etiam imperfecte quantum ad pęnam, vel gloriam quæ augebuntur in ſpiritibus electis, vel reprobis in finali iudicio.

3 Ad tertium, patet ex dictis. Et præterea dicendum, ꝙ illud verbum in iudiciũ non venit: loquit̃ de iudicio condemnationis. Et illud pſalm. Nõ reſurgunt impii in iudicio: intelligit̃ de reſurrectione ad vitam beatam.

4 Ad quartum dici põt, ꝙ iudicium quantũ ad diſceptationem vocalẽ, & prolationẽ vocalẽ ſententiæ, ſi tñ talia ſint in illo iudicio nõ erit in inſtãti: ſed erit in tpe ſatis breui. Nec diſceptabitur ſucceſſiue cum quolibet, ſed ſimul cum omnibus bonis, & ſimul cum oĩbus malis, & poſtea ſnĩa proferetur. Et cum dicis motus cœli nõ erit, ergo nec tẽpus. Dicendum, ꝙ verum eſt de tempore cõmuni, ſed de tempore ꝓprio, & intrinſeco motui prolationis vocis, poterit eſſe, & erit tempus. Si autem nõ ſit ibi diſceptatio vocalis, nec ꝓlatio ſnĩæ vocalis, ſed mentalis tantũ, tunc non oportet, quòd iſta fiant in tempore, ſed in inſtanti.

Vtrum in iudicio ceſſabit motus corporum cæleſtium.

Scot.4.diſt.45.q.2.Duran.4. d.48.q.3.

QVÆSTIO II.

SEcundo quæritur. Vtrũ in iudicio, vel circa iudiciũ ceſſabit motus corporum cœleſtium.

Arg. ꝙ nõ, quia Gen. 1. dr̃ de luminaribus. Fiant luminaria, &c. Et ſequit̃. Et ſint in ſigna & tẽpora, & dies, & annos. Et ad hũc finẽ vident̃ facta ſed illud haberi non põt ſine motu eorum. igit̃. 1 *Gen. 1.*

Secundo. Gene. viij. Cunctis dieb⁹ terræ æſtas, & hyems nox, & dies non requieſcent. 2 *Gen. 8.*

Tertio. Tunc non erit vniuerſum imperfectius, q̃ modo, ſed motus ꝑtinet ad perfectionẽ corporũ cęleſtiũ alias fruſtra mouerent̃. Et p̃terea motus magis ꝑtinet ad perfectionẽ, q̃ quies, quæ non eſt niſi q̃dã priuatio motus. 3

Quarto. Nullum perpetuũ eſt violentũ, primo de cœlo, ſed qes cęli eſt violẽta, quia motus cœli eſt naturalis ſm Cõmẽtatorem. ij. phyſicorũ: ergo non ceſſabit motus cœli ex tunc, & deinceps in perpetuum. 4

Quinto. ix. Methaphyſicæ dicit philoſophus. Non eſt metuendum ne cœlum, & ſol, & aſtra aliquando ſtent, & probat, quia nullus motus aliq̃ñ ceſſat, cuius motor non fatigatur, nec laborat in mouendo. 5

Cõtra eſt Magiſter dicẽs. Tũc nõ erit viciſſitudo diei, & noctis. Et probat per illud Zacha. xiiij. Erit dies vna, q̃ nota eſt dño, nõ dies, neque nox. Notandum, quòd opinio philoſophorũ fuit, quòd motus corporum cœleſtiũ nec *4.d.48. q.2. Zac.14.*

nec ceſſare poteſt, nec vnquam de facto ceſſabit. Ad hoc probandum adducuntur multæ rõnes, quarum vna eſt. In ſempiternis non eſt potentia cõtradictionis ſecundum philoſophum .xi. Me-
250. thaphyſice, ſed cœlum eſt ſempiternum, ergo in ipſo non eſt potẽtia contradictionis ad moueri, & non moueri, ergo nõ põt nõ moueri. Sed contra hoc arguitur. Agens liberum libertate contradictionis, ſicut mouet, ita poteſt non mouere: ſed intelligentia ſic libere mouet cœlum, quia per voluntatem liberum. igitur. Item: ille motus ceſſare poteſt in mobili, qui non eſt ei naturalis, ſed motus cęli non eſt ei naturalis: quod patet, quia cœlum non habet inclinationem determinatã ex natura ſua ad ſic moueri. Tũ, quia omnis motus, qui eſt ſecundum naturalẽ inclinationẽ mobilis, reſpicit aliquid ꝓ per ſe termino, quo adepto ceſſat motus naturaliter. Et mobile naturaliter quieſcens ſub termino violẽter recedit ab eo, ſicut patet, & ita ſequeretur, quòd cœlum frequẽter quieſceret naturaliter, & frequenter moueret̃ violẽter, q̃d eſt inconueniens. Tum, quia ſequeret̃, quòd ſimul, & ſemel moueret̃ naturaliter, & violẽter. Nã in ſuo motu circulari ſimul acceditur ad idem, & receditur ab eodem, ſed hoc eſt impoſſibile, ergo motus cęli non eſt naturalis, nec tamen eſt violentus, quia nõ eſt contra inclinationem ſuam naturalem. Cœlum ergo, quantum eſt de ſe, indifferens eſt ad moueri, & non moueri. Ad argumentum autẽ pro opinione philoſophorum dicendum, quòd in perpetuis bene eſt potentia contradictionis, & cõtingenter reducibilis ad actum, vel potens carere actu. Auctoritas aũt philoſophi põt exponi, ꝙ in eis non eſt potentia contradictionis ad formã ſubſtantialem, & priuationẽ eius, tunc enim eſſent corruptibilia: ſed ratio non concludit de formis accidentalibus. Et ſimiliter exponendum eſt illud tertij Phyſicorum. In perpetuis nõ differunt eſſe, & poſſe, hoc enim verum eſt de eſſe ſubſtantiali.

His præmiſſis, ponendæ ſunt quattuor cõcluſiones. Prima eſt *Con. 1.*
motus corporum cœleſtium poteſt ceſſare, & de facto aliquãdo ceſſabit, videlicet in iudicio finali, vel ante, & per conſequens ẽt tẽpus, quod eſt paſſio primi motus. Prima pars patet ex dictis. Secũda pars vero magis tenetur ex ſcriptura, & auctoritatibus ſanctorum, q̃ ex ratione efficaci. Adducitur tamen vna congruentia, quia aliquando complebitur numerus electorum, ad quorum generationem ordinatur a Deo motus cœli, ceſſabit autem non naturaliter, ſed cauſa libera, videlicet ex imperio Dei.

Secunda concluſio. Ceſſante *Con. 2.*
motu cœli, Sol & luna ſtabunt in eodem ſitu in quo creati ſunt, comparando eos ad inuicem, videlicet ſol in oriente, & luna in occidente. Hoc dicit expreſſe Iſidorus in gloſa ſup illud Iſaiæ .xl. Nõ occidet vltra ſol tuus. Et hoc ponit Magiſter. in iiij. di. xlviij.

Tertia concluſio. Sol & Lu- *Con. 3.*
na non ſtabunt in illo ſitu, in quo creati ſunt per comparationem ad alia cœleſtia corpora; patet, quia non omnia

corpora

corpora cœleſtia ſtabunt in eodem ſitu, in quo creata ſunt, vt dicunt aliqui, quod probatur de octaua ſphera, quæ ſecundum Ptolomeum non poteſt reuerti ad eundem ſitum, in quo creata fuit ante triginta ſex millia annorum a ſua creatione, nõ eſt autem probabile, quòd mundus ſit tãdiu duraturus cum iam ſimus in fine ſæculorum ſecundũ Apoſtolum. Et in temporibus nouiſſimis. Sed tamen, ſicut dicit Iohannes de Baſſo, dictũ illud de octaua ſphera non cogit, quia licet non poſſit per motum ſuum reuerti ad eundem ſitum, niſi in triginta ſex millibus annis, tñ virtute diuina mutatione quadã inſtantanea reduci poſſet ad eũdem ſitum in quo creata fuit. Et ſimiliter dici poteſt de alijs corporibus cœleſtibus.

Con. 4. Quarta cõcluſio. Ceſſatio motus corporũ cœleſtium non eſt cauſa ſufficiens ceſſationis omnium motuum, & mutationum in iſtis inferioribus. probatur, quia poſito actuo perfecto, & paſſiuo diſpoſito ſufficienter approximato nõ impeditis, poteſt ſequi actio, ſed ceſſante motu cœli poſſunt iſta poni reſpectu multorum motuum, vel mutationum. Motus enim cœli non eſt forma actiua, ſed paſſio quædam de genere paſſionis. Nec requiritur etiam nunc de facto ad motum vel mutationem iſtorũ inferiorum, ſicut principiũ per ſe motus, vel mutationis, ſed ad alternationem influẽtiarum corporum cœleſtium in hæc inferiora ſecundum diuerſos ſitus, & aſpectus: ſed poteſt iudicium habebitur aliqualis ſitus, & aſpectus corporum cœleſtium ad inferiora iſta, licet ceſſauerit eorum motus, ideo poterit haberi actio, vel alteratio, ſeu mutatio iſtorum inferiorum. Manebit. n. virtus actiua corporum cœleſtium, & virtutes paſſiuæ iſtorum inferiorum. Item probari poteſt cõcluſio per ſcripturam, quia Ioſue. x. habetur, ꝙ ad præces Ioſue Sol ſtetit, & Luna nõ eſt mota, & per conſequens etiã probabile eſt, ꝙ tota machina cœleſtis ſteterit, & non ſit mota. Alioquin enim tota fuiſſet deordinata in montibus ſuis poſtea, & tamen planum eſt, ꝙ Ioſue, & populus Iſrael contra inimicos dimicauit, & non ceſſauerunt actiones, vel paſſiones elementorum. Præterea dicit Auguſtinus libro decimo de ciuitate Dei, quòd ceſſante motu cœli, adhuc rota figuli ad figulo moueretur. Item articulus Pariſienſis dicit: Error eſt dicere, ꝙ ceſſante motu cœli, ignis non poſſet agere in ſtupam. Dicendum igitur, quòd poſſent eſſe motus, & mutationes in iſtis inferioribus ceſſante motu celi, niſi Deꝰ influentiam ſuam ſuſpenderet, & dicẽdum, ꝙ ipſam ſubſtrahet poſt iudicium, ne vnum elemen tum ſic agat in aliud, vel corrũpat. Et ſimiliter de corporibus damnatorum, nec poteſt aſſignari alius modus dicendi, qui non patiatur multas calumnias. Et ſi inſtetur, quia motus cœli eſt eſſentialiter primus, & menſura aliorum. Dicendum, quod motus cœli non eſt eſſentialiter primus, immo accidentaliter, & cõtingenter, quia ſine ipſo poſſent alij motus eſſe, & ſimiliter non

eſt

eſt aliorum mēſura neceſſaria in eſſendo, licet aliquo modo hēat rōnem menſuræ, eo ꝙ eſt vniformior, & velocior. Sicut etiam vlna reſpectu panni, qui tñ non dependet ab vlna in eſſendo: non enim quælibet mēſura talis eſt, vt ab ipſa eſſentialiter depēdeat menſuratum, ſed menſura prima, quæ Deus eſt bene eſt talis.

1 Ad primum argumentū dicēdum, ꝙ nō eſt finis principalis, quòd ſint luminaria in dies, & annos. &c. ſed ē finis ſub fine ꝓ tempore, ſcilicet vitæ mortalis.

2 Ad ſecundum dicendum eodem modo, vel aliter cūctis diebus terræ, id eſt cunctis diebus vitæ æternæ hominis.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ motus non eſſe niſi perfectio ſecundum quid ipſius cœli. Vnde qes perpetua eſt ſibi maior ꝑfectio, nec mouetˀ nunc cœlum ꝑꝑ aliquam perfectionem intrinſecā completiuam ſui: ſed tamen perfectio vniuerſi pro ſtatu iſto magis requirit cœlum moueri propter ſtatum corruptibilium. Præterea dicendum, licet accipiēdo quietem præciſe, vt dixit carentiam motus, ſit imperfectior, eo ꝙ poſitiuum, vt ſic eſt ꝑfectius priuatio: tamen in quiete eſt aliquod ſubſtractū, ſcilicet identitas, & vniformitas in eſſe, quod eſt ſimpliciter perfectius, quàm ſit illud poſitiuum in motu, ſcilicet aliter, & aliter ſe habere.

4 Ad quartum dicendum, ꝙ ceſſatio motus cœli non erit violēta, qa motus cœli non eſt naturalis eo modo quo naturale opponitˀ violento, ſed ex parte agētis eſt voluntarius: ex parte aūt paſſi eſt neuter. Eſt tñ in cœlo quædā habilitas ad motum circularē, eo quòd eſt ſphericæ figuræ, ſed iſta habilitas non ſufficit ad naturalitatem, ſed tantūmodo ad non violentiam. Ad quintum dicendum, ꝙ Ariſtoteles nihil ſciuit de fine mundi, & putauit intelligentiā de neceſſitate mouere cœlū, & nō contingenter & libere. Et quia vlterius intelligentia non fatigatur, nec laborat in mouendo, ideo nō timuit cœlū aliquando quieſcere.

Vtrum ignis conflagrationis præcedat iudicium, vel ſequatur.

Scot. 4. d. 47. q. 2.

QVAESTIO TERTIA.

TErtio quæritur. Vtrum ignis conflagrationis præcedat iudicium, vel ſequatur?

Arg. ꝙ non præcedet, quia dicit Aug ꝙ conflagratio erit poſt iudicium: 1

Secundo. Conſtat ſm quod dr̄ primæ ad Theſ. iiij. ꝙ dominus inueniet multos viuos, ſed non poſſent viuere in illo igne. igitˀ. 2 *De ci. Dei li.* 20.

Cōtra. dicit Pſal. Ignis ante ipſum præcedet. Primo notādum, ꝙ ſicut dicit Sco. in. iiii. d. xlvii. Conflagratio iſta, vel purgatio ꝑ conflagrationem, q̄ prędicitur in multis auctoritatibus, & præcipue in ſecunda epiſtola Petri. c. iii. Cœli ardentes ſoluenter, & elementa ignis ardore tabeſcēt, multipliciter eſt poſſibilis Deo, videlicet omnimodo, qui nō includit contradictionem. Et pōt eſſe, ꝙ ſit aliquis ignis de nouo creatus magnæ, vel ꝑuæ quātitatis, & ꝙ ſit ſimul in aliqua tota latitudine ſupra terrā, & nō vbique *2. Pet. 3.*

que,niſi per motum circa terrã. Dicit aũt Bonau.allegans Augu. ꝙ ignis iſte fiet mundanorum igniũ conflagratione, ſicut factũ eſt diluuium aquarũ inundatione. Sicut ergo in diluuio non fuerunt nouæ aquæ creatę, ſed cedẽ multiplicatę operãte adiutorio ſuperiorum corporũ per quæ facta eſt eleuatio vaporũ: ſic etiam credendum eſt, ꝙ non ſolũ ignis qui eſt in ſphera ſua: ſed omnes ignes qui in terra, & ſuper terrã ſunt concurrent ad illam conflagrationẽ ſicut videt̃ uelle Augu. Et ſi inſtetur quòd nihil purgat ſeipſum,ergo cum ignis ſit pars mundi ſequitur,ꝙ mundus non purgabitur per ignem. Dicendũ ſecũdũ Sco.ꝙ ignis ſemper manet purus in ſe puritate naturali, quia ſemper eſt ſummæ actiuus. Et pręterea iſta impuritas de infectione ex peccatis hominũ nõ aſcendit ad ſpheram ignis. Iſta autẽ purgatio, ſiue depuratio, ponitur fienda pp impuritatẽ aeris cõtractam ex peccatis hominũ.

4.d. 47. Secundo notandm, ꝙ ſicut dicit Bon. Si loquamur de ignium cõflagratione quantum ad inchoationẽ. Dicendum ꝙ eſt a virtute ſuper naturã, ꝙ .n. ignis ſit agat nouo & inſolito modo cętera cõſumendo, & ſic multiplicando hoc non eſſet niſi aliqua virtus noua aſſiſteret: quantum autem ad progreſſum:q eſt purgare vrere ſubtiliare. Dicẽdum ꝙ hoc eſt a virtute naturali. Tertio notandũ ꝙ ſicut di.glo.ſuper illud Malac.3.Purgabit filios Leui. Duos ignes leuimus futuros. Vnum q purgabit electos & præcedit iudicium. Alterum qui reprobus cruciabit ſecundum hanc gloſã dicendum, ꝙ ſine dicantur duo ignes quantum ad ſubſtantiã,ſiue duo ratione effectuum. Dicẽdũ ꝙ eſt futurus ignis ad electorum probationẽ,quia dẽt vniuſcuiuſq; opus probari, & purgari in igne,vt totaliter ſiſtantur mũdati in conſpectu Dei,& hic pcedet faciem iudicis purgando amicos & inflãmando in circuitu inimicos. Eſt etiã ignis futurus ad purgationem mundi & purgabit & deinceps reprobos cruciabit.

His præmiſſis ponẽda eſt talis Con. 1.
concl. Aliquis ignis præcedet iudiciũ:patet ex dictis. Itẽ Iſa.vlt. Dñs in igne veniet:ſed aduentus eius eſt ante iudicium.igitur.

Ad primũ ar.patet ex dictis. 1

Ad ſecundum dicendum ꝙ i- 2
gnis ille erit ad purgationem electorũ,& nõ ad cõſumptionẽ. Et ideo ſicut tres pueri in camino ignis ardentis diuina uirtute ſũt illę ſi ſic fiet in illo igne qui eos purgabit.

Finis ſecundæ partis.

SEQVITVR TERTIA PARS.

IN præcedentibus dictũ eſt primo, de quibuſdam iudicium antecedẽtibus in prima parte huius tractatus. Et deinde de iudicio & ipſum concomitantibus In ſecunda. Nunc reſtat in hac tertia parte tractare de quibuſdam iudiciũ cõſequẽtibus. Vbi ſunt tria principaliter cõſiderãda. Primum eſt mundi innouatio. Secundum eſt reproborũ punitio. Tertiũ eſt electorũ remuneratio.

Vtrum mundi innouatio ſit futura poſt iudicium.

Tho. 4. d.47. q.3.

CIrca primum quęritur. Vtrũ mundi innouatio ſit futura poſt iudicium.

1 Argu. primo quòd nõ, quia nihil eſt futurũ, niſi quòd aliquando fuit ſaltem ſm ſpeciem ſecundum illud Eccleſiaſtes primo.
Eccl. 1. Quid eſt quod eſt ipſum, quod fuit, & idipſum, quod eſt futurum. Sed mundus nunquã aliam diſpoſitionẽ habuit quàm nunc habet, ergo nunq̃ innouabitur.

2 Secundo. Diſpoſitio, quæ nũc ineſt rebus eſt naturalis, ergo ſi transmutaretur in aliam diſpoſitionem illa erit innaturalis, ſed quod eſt innaturale non põt eſſe perpetuum, vt patet in primo de cœlo, ergo illa diſpoſitio nouitatis, quãdoq; ab ipſo mundo amouebitur, & ita erit ponere circulationem quandam in mũdo, ſicut Empedocles, & Origenes poſuerunt.

3 Tertio. Matth. 24. Cœlum &
Mat.24 terra tranſibunt, ſed terra eſt ſtabiliſſimũ elemẽtũ, ergo & alia elementa tranſibunt, quod autẽ tranſit non innouatur, igitur. Si dicas, quòd terra tranſit, & alia elementa, non quantum ad ſubſtantiam, ſed quantum ad figuram, ſicut dicitur primæ ad
1. Cor.7 Cor.7. Pręterit figura mundi huius. Tunc ergo cum figura reſpiciat quantitatem & diſpoſitionẽ partiũ videtur quòd alterius figuræ, erit vniuerſum, quod eſt inconueniens.

De Eccl. Cõtra Dicit Auguſt. Elemẽta
dog.li. 1. nõ dicimus abolenda, ſed in melius cõmutanda. Et Eſa.65. Ecce *Eſa.65.*
ego creo cęlos nouos, & terrã nouam, & non erunt in memoria priora. Et Apocalip. 21. Vidi cœ *Apo.21*
lũ nouũ, & terram nouam. Primũ enim cœlum, & prima terra abijt. Notandũ, quòd ſicut dicit Thoma in 4. Omnia corporalia *Tho.4.*
propter hominẽ eſſe facta credũtur, & ſunt ei ſubiecta ſeruiũt aũt homini dupliciter. Vno modo ad ſubſtentationem corporalis vitæ. Alio modo ad perfectionẽ cognitionis diuinę, inquantũ per ea, quę facta ſunt, inuiſibilia Dei cõſpiciũtur. Primo aũt miniſterio creaturarũ homo glorificatus nullo modo indigebit, qm̃ habebit corpus omnino incorruptibile. Secundo etiam miniſterio non indigebit homo quantũ ad cognitionẽ intellectiuã, quia tali cognitione ſancti Deũ videbunt immediate per eſſentiam, ad quam viſionẽ oculus carnis attingere non poteſt: & ideo vt ſibi ſolatiũ cõgruẽs de viſione deitatis præbeatur inſpicient diuinitatẽ in ſuis effectibus corporalibus, & præcipue in carne Chriſti, & poſt hoc in corporibus beatorum, & deinde in omnibus aliis corporibus: & ideo oportebit vt etiam alia corpora influentiam maiorem ſuſcipiãt a diuina bonitate, non quidem variantem ſpeciem, ſed addẽtẽ cuiuſdam gloriæ perfectionem. Et hoc erit mundi innouatio, vnde ſimul mundus innouabitur, & homo glorificabitur. Corpora itaq; cęleſtia ſic innouabuntur, quòd meliorabuntur quantum ad claritatem, iuxta quod dicitur Eſaię. 30. Erit lux Lunę ſicut lumen Solis. Et lumen *Eſa. 30.*

men Solis ſeptupliciter, ſicut lumen ſeptem dierum. Omnia aūt elementa claritate quadam veſtientur,non tñ æqualiter,ſed ſecundum ſuum modum. Dicitur enim, ꝙ terra erit in ſuperficie peruia, ſicut vitrum, aqua ſicut criſtalus:aer vt cœlum:ignis, vt luminaria cœli. Animalia vero, & plante,& mineralia,& omnia corpora mixta corrūpētur omnino,ideo non innouabuntur. Ad illam.n.innouationem nihil ordinari poterit,niſi quod hēt.ordinem ad incorruptionem. Cum enim huiuſmodi innouatio fiat propter hominem, oportet quòd conformetur innouationi hominis. Homo aūt innouabitur trāſeundo de ſtatu corruptionis in incorruptionem, & in ſtatū perpetuæ quietis.

Con.1. His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concl. Prima eſt. Conueniēs erit mundum innouari: patet, quia conueniens eſt habitatjonē habitantibus congruere,ſed mūdus factus eſt,vt ſit habitatio hominis: ipſe autem homo innouabitur,igitur & mundus.

Con.2. Secunda concl. Corpora cœleſtia & elementaria innouabunt quantum ad qualitates, ſed non ſecundum ſubſtantiam. Prima pars patet ex dictis. Secūda pars patet,quia ſubſtantia eorum erit eadem non recipiens magis, aut minus.

Con 3. Tertia concl. Plante & animalia bruta non innouabuntur, patet ex dictis. Et ſi arguatur,quia plante & animalia pertinent ad ornatum terræ. Dicit Bon. quòd non ſunt ad ornatum terrę principaliter,ſed ab omnis obſequiū pro uita præſenti, nec ſunt ad Dei laudē, neq; ad vniuerſi perfectionē,niſi ſecūdum ſtatum corruptibilem,& uariabilem.

1 Ad primum arg.dicēdū, quòd Salomō ibi loquitur de curſu naturalium, vt patet ex hoc, quod ſubditur, nihil ſub Sole nouum. Illa vero,quę ad ſtatū glorię pertinent non ſubſunt Soli.

2 Ad ſecundum dicendū, quòd illa diſpoſitio nouitatis non erit naturalis,nec tñ contra naturā, ſed ſupra naturā, & erit ab agente perpetuo, quod eam perpetuo conſeruabit.

3 Ad tertium dicendū,ꝙ figura dicit̄ tripliciter,ut ponit Bonau. vno modo diſpoſitio excluſione linearum, & hæc non perit quantum ad terrā, quia omnino erit orbicularis, ſecundo modo dicit̄ figura exterior rei ſpecies, ſiue pulchritudo: & hæc tranſibit ſicut dicitur in gloſa. Tertio modo dicitur fictio, uel fragilitas a fingo fingis, vt vaſa figuli, & ſic etiam tranſibit non ſubſtantia, ſed ipſa fragilitas.

Vtrum damnati cruciabuntur igne infernali.

Sco.4.d.44.q.3.Dur.4.d 48.q.1.

CIrca ſecundū ſuperius propoſitū in hac tertia parte, uidelicet circa reproborum punitionē. Primo quæritur. Vtrū corpora damnatorum poſt iudicium cruciabūtur igne infernali?

1 Arguitur quòd nō, quia dicit Philoſophus. Omnis paſſio magis facta abiicit a ſubſtātia: ergo ſi cruciarentur continuę ab illo igne tandem omnino conſumerentur, Ethi.I.

Iob. 20. rentur, quod eſt contra illud Iob. 20. Licet nõ quęcũque ipſe fecit, nec tamen conſumetur.

Mat. 25 Contra. Matth. 25. dicit Iudex damnatis, ſiue damnandis. Ite maledicti in ignem æternum.

Primo notandum, quod immutatio corporis animati ab igne, poteſt intelligi dupliciter, vna realis, & alia intentionalis ſecundum Sco- .d. 44 tum: Realis immutatio dicitur, quę terminatur ad formam realem, eo modo quo forma realis diſtinguitur contra intentionalem, ſicut albedo, uel calor dicitur forma realis, non autem ſpecies, uel intentio caloris, vel albedinis in medio, vel in organo. Immutatio vero intentionalis dicitur, quę terminatur ad formam intentionalem, cuiuſmodi eſt ſpecies rei ſẽſibilis, vel actus ſentiendi. Ignis igitur circa corpus ſenſitiuum habet immutationem realem, cum ipſum realiter calefacit: & immutationem intentionalem, cum immutat ſenſum, uel organum, uel totum coniunctum ex ſenſu, & organo ad ſpeciem caloris, & ante ſenſationem, & ad talem immutationem improportionatam bonæ diſpoſitioni ſentientis ſequitur dolor in appetitu ſenſitiuo. Secundo notandum, quod iſtę duæ immutationes differũt, quia poſſunt eſſe ſine ſeinuicẽ: patet, quia ignis realiter calefacit lignum, ſed non immutat intentionaliter. Et ſecundum aliquos in beatis erunt immutationes intentionales ſecundum ſenſum, ſed non reales. Et apparet in nobis, quòd oculus frequenter immutatur intentionaliter a calore, ſed nunquàm realiter. Secundo apparet differentia iſta, quia quando ſe concomitantur una poteſt eſſe valde intenſa, & alia valde remiſſa, vel econuerſo: patet. Siquis habeat manum multum infrigidatam, & ponat eam iuxta ignem, licet immutatio realis ſit modica tamen intenſe dolet, & affligitur ſenſibiliter, & ſic immutatio intentionalis eſt intenſa. Tertio hoc patet, quia immutatio realis, frequenter eſt vniuoca. Intentionalis vero ſemper eſt æquiuoca. Quarto. Quia realis nunquàm cauſat dolorem ſine intentionali: patet in ligno calefacto, ſed intentionalis bene ſine reali, ſicut patet cum aliquis frequenter dolet ſuper aliquo triſti viſo, licet realiter non immutetur ab illo. Tertio notandum, quòd ſecundum Scotum probabilius videtur poſt iudicium ponere ſolam immutationem intentionalem, licet utraque poſſit poni, cum ſit ibi tam ſuſceptiuum, quàm cauſa actiua vtriuſque. Sed tamen intentionalis ſufficit ad cauſandũ dolorem in appetitu ſenſitiuo, ſiue reali. Nec eſt veriſimile, quod Deus uelit multiplicare miracula circa damnatos ſine neceſſitate. Eſſet autem miraculum ſi poneretur immutatio realis, quę non eſſet corporis conſumptiua. Pręterea ſecundum ſcripturam. Ab aquis niuium tranſibunt ad calorem nimium. Iob. 24. Et licet ſecundum ſuperficiem literæ ſaluaretur afflictionum varietas ex calore, & frigore, ponendo immutationem realem, tamen nõ poſſet ſaluari, quomodo paterentur ſimul, & in ſummo a contrarijs,

trariis, niſi ponendo ſolam immutationẽ intentionalem, quia contraria non ſunt ſimul compoſſibilia in ſummo in eſſe reali, ſed bene eorum ſpecies in eſſe intentionali. Dicit tamen Scotus, quòd non eſt omnino certa ratio ad negandum ibi immutationem realem. Poſſet enim Deus coagere igni ad inducendum calorem realem in corpus, qui tamen non eſſet formaliter repugnans qualitati illius complexionis, & tunc eſſet miraculum in hoc, quòd non coagit in totũ effectum, in quẽ poſſet ignis. Poſſet etiam Deus coagere igni ad illum ſummum calorem incompoſſibilem, & tũc deſtrueretur illa mixtio proportionata, nec tamen deſtrueretur vita Deo per miraculum eam conſeruante. Vtrum autem ſit poſſibile Deo calorem induci in ſummo, & tamen qualitatem mixtionis ſtare in eodem non eſt ita notum eo, quòd videretur formaliter repugnare, ſicut medium, & extremum. Poteſt autem argui non eſſe ibi ſolam mutationem intentionalem, ſed etiam realem, quia ſenſus beati ſi eſſet in illa igne intentionaliter immutaretur, & tamen non doleret appetitus eius ſenſitiuus. Item operatio cuiuſlibet potentiæ eſt ſibi delectabilis, quia perfectio eius ergo ſenſatio ſine immutatione reali non eſt doloroſa. Itẽ appetitus ſenſitiuus non eſt, niſi propter naturam, ergo nihil eſt ſibi diſconneniens, niſi quia eſt diſconueniens naturæ, ſed naturæ non eſt diſconueniens immutatio intentionalis tantum, ſed realis.

Ad primum dicendum, quòd appetitus ſenſitiuus beati eſt totaliter quietatus, & completus delectatione ſenſibili: delectatio aũt excellẽs excludit triſtitiam quancunque, vt dicitur 7. Ethicorum, ideo in appetitu beati nullus dolor cauſari poteſt. Vel dicendũ, quòd prohiberetur paſſio doloris ex ſtatu ſuę impaſſibilitatis, ſi tamen ſuis naturalibus relinqueretur, ita doleret, ſicut damnatus ſi vehementer immutaretur. *Ethi.li.7*

Ad ſecũdum dicendum, quòd operatio potentię circa obiectũ improportionatum, & diſconueniens, non eſt delectabilis appetitui, ſed ad ipſam naturaliter ſequitur triſtitia.

Ad tertium dicendũ, quòd talis immutatio intentionalis bene eſt diſconuenies naturę ſecũdum ſenſum, & appetitum ſenſitiuum, nec oportet, quòd omne diſconueniens naturæ ſit primo immediate ſibi diſconueniens, prout diſtinguitur a ſenſu, vel appetitu.

His præmiſſis, ponẽda eſt talis concluſio. Corpora damnatorum patientur ab igne paſſione afflictiua, ſed nõ neceſſario per immutationem realem. Prima pars eſt certa ex fide. Vnde Mat. 13. Exhibunt angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminũ ignis ibi erit fletus & ſtridor dẽtium. Secunda pars patet ex dictis. Ad argumẽtũ etiam patet ex dictis. *Con.* *Mat.*

Vtrum damnati appetant non eſſe.

Sco.4.d.50.q.1.et 2.Tho.in addi.ad 3.p.q.89.ar.3.Dur.4.d.50.q.2.

SEcundo quæritur. Vtrum damnati appetant non eſſe.

1 Argu. primo quòd nõ poſſunt appetere nõ eſſe, quia nõ eſſe nõ hẽt rationẽ obiecti reſpectu voluntatis, non enim habet rationem boni immo tollit totam rationem boni. igitur.

2 Secundo. Quicunque neceſſario appetit beatitudinem & eſſe in quiete, neceſſario appetit eẽ, & ſic non poteſt appetere nõ eſſe, ſed omnis creatura rationalis eſt huiuſmodi. igitur. Et confirmatur quia priuatio non appetĩt niſi ratione habitus. Si ergo damnatus appetit non eſſe hoc eſt quia appetit eſſe, & ita ſimul appetit eſſe & non eſſe, quod eſt contradictio.

3 Tertio: Sicut nolle ſe habet ad ſummum bonum, ita velle ſe habet ad ſummum malum, ſed nõ poteſt quis nolle ſummũ bonũ. ergo etiam non poteſt quis velle ſummũ malũ & miſeriã ſumma aũt miſeria eſt non eſſe, igit.

oc.o. Cõtra Apoca.ix. Deſiderabũt mori & fugiet mors ab eis. ſed mors terminatur ad non eſſe. igitur. Primo notandum, quòd pręſens quęſtio non intelligitur de apetitu naturali, quia de tali planum eſt, quòd nõ eſſe appeti nõ poteſt: ſed tantum modo bonum & perfectio appetentis: nõ eſſe aũt non eſt per ſe bonũ nec perfectio appetentis: neque etiam ſtare poteſt cum tali appetitu, immo deſtruit ipſam potentiam appetentem & totale ſuum eſſe. ſed intelligitur quæſtio de appetere quod eſt actus elicitus voluntatis. quod quidem appetere proprie dicitur velle & actus liber. Secundo notandum, quòd miſeria eſt duplex, ſcilicet culpę quæ non eſt aliud quàm ipſa culpa, & miſeria pœnæ quæ non eſt aliud quàm pœna. Dicunt ergo aliqui ſicut Richar. 4.d.50.
quòd propter fugam pœnæ non poſſunt damnati appetere non q.4.
eſſe ſecundum rectam rationem quia maius malum non debet eligi ad vitandum minus malum. Nam ſecundum rectam rationem de duobus malis minus malnm eſt eligendum ſed non eſſe eſt maius malum quàm miſeria pœnæ; quia plus adimit de bono: igitur. Item ſecundum rectam rationem non poteſt eligi carentia maiori, perfectionis ad vitandum carentiam minoris: ſed non eſſe eſt carentia maxime perfectionis in entibus. Nam ſecundum Dionyſium, eſſe precise acceptum eſt nobiliſſimum in ente: pœna autem dicit carentiam minoris perfectionis; puta perfectionis accidentalis: igitur. De miſeria autem culpæ ſunt duæ opiniones. Prima eſt eiuſdem Richar.di. quòd propter miſeriam culpæ vitandam, nullus debet appetere non eſſe: & probat eiſdem rationibus. Alia autem eſt opinio quòd quilibet tenetur citius eligere non eſſe quàm eſſe in miſeria culpę. Tum quia quilibet tenetur magis Deũ diligere quam ſe.: ergo tenetur magis fugere quod eſt contra Deum quàm quod eſt contra ſe: malum autem

tem culpæ eſt contra Deum: igitur. Tum, q̃a culpa eſt maius malum, quàm non eſſe. Eſt.n.carentia boni debiti: non eſſe aũt eſt carentia boni non debiti. Tũ, q̃a malum culpæ eſt malũ ſimpliciter, quia contrariatur bono ſimpliciter. Non eſſe vero eſt tantũ huic malum.ſ.illi q̃d non eſt: igitur. Ad hoc etiam vr̃ eſſe auctoritas Chriſti loquentis de Iuda. Bonum erat ei ſi natus nõ fuiſſet homo ille. Sed iſtæ rationes, vt di.Sco.non cogunt. Tũ quia concludunt ẽt de miſeriæ pœnæ, ſicut culpæ, & econuerſio. Vnde ad primã rñderi põt, ꝙ culpa nõ eſt eodem modo contra Deum quõ non eſſe eſt cõtra hominẽ: per culpam.n.nõ deſtruit̃ Deus. Cum autẽ dr̃, ꝙ quilibet magis tenetur præeligere illud q̃d eſt contra ſeipſum, q̃ contra Deum: hoc eſt intelligendũ ſi illud ſit vniformiter contra Deum, ſicut aliud contra ſeipſum. Ad ſecundum poteſt dici, ꝙ cum dicit̃ maius malum eſſe magis fugiendũ, hoc debet intelligi cæteris paribus. Præterea ſi quæcũque negatio boni dicatur malum nõ eſſe eſt maius malum, q̃ culpa, quia negatio maioris boni, puta eſſe totalis. Culpa vero eſt negatio alicuius boni accidentalis. Si vero non quæcunq; negatio boni dicat̃ malũ, ſed negatio in ſubiecto cũ conſtantia ſubiecti ſit nõ eſſe non eſt malum, & tñ plus adimitur de bono ꝑ non eſſe, q̃ per culpã. Et ita adhuc ratio probat, quod nõ eſſe ſit eligibilius, quàm culpa. Ad aliam dici poteſt, quòd non eſſe eſt maius malum ſimpliciter, quàm culpa accipiendo malũ pro eo, quod adimit bonum, quia adimit totum bonũ eſſe ſimpliciter. Culpa vero adimit tantum bonum accidentale, vel ſecũdum quid. Et ſi dicas, ꝙ malum culpæ eſt cõtra honorẽ Dei. Dicit Sco. ꝙ honor ille non eſt aliquid in Deo, ſed in homine, quia eſt bonũ, quod debet ineſſe homini. Honor enim eſt in honorante, & non in honorato. Propter culpam ergo peius eſt nobis, ſed non poteſt eſſe peius Deo, neque etiam vniuerſo, niſi tantũmodo in hac parte. Ad verbum autem Saluatoris dicẽdum, quòd ſi referatur ad malum culpæ, verũ eſt, ꝙ Iudas debuit habere electionem magis, vt non eſſet, q̃ ſic continuo, & perpetuo viueret in malo culpæ. Si autem intelligatur de malo pœnæ, tunc gloſatur, ꝙ Chriſtus non dixit, ꝙ melius eſſet ei ſi non eſſet, ſed ſi natus nõ fuiſſet, immo ſi in vtero mortuus fuiſſet, hoc meli⁹ ei fuiſſet. Tertio notandum, ꝙ ſicut dicit Sco. Voluntas creata comparari põt ad nõ eſſe tripliciter. Primo, vt ſit cauſa ſui nõ eſſe, ſicut eſt cã culpæ: & ſic quæſtio nulla eſt. Si quærat̃. An propter culpã vitãdam debeat aliquis velle non eſſe, quia voluntas nõ poteſt ſe annihilare. Secũdo, ꝙ ſit cauſa ſuæ annihilationis quãtum in ſe eſt hoc eſt velle non eſſe ſi poſſet ſe annihilare, & ſic etiam q̃ſtio nulla eſt, quia maximum peccatum poſt odiũ Dei eſt velle non eſſe. Tertio, ꝙ non habeat nolle ad ſuſtinere ſi Deus inferat: immo velit non contradicere magis, quàm in culpa, & offenſa Dei eſſe, & manere.

His præmiſſis, ponendæ ſunt *Con. I.* quattuor

quatuor conclu. Prima eſt. Non
eſt appetendum nō eſſe propter
miſeriā pœnæ vitandā, patet ſm
Scot. quia nullus ſm rectā ratio-
nem poteſt eligere non eſſe, niſi
propter fugam alicuius alterius,
quod eſt ſimpliciter magis nolē-
dum, quàm non eſſe: ſed pœna
non eſt ſimpliciter magis nolen
da, quàm non eſſe: igitur. Minor
probatur, quia pœna habet ra-
tionem iuſti: non eſſe vero non,
quia nihil habet de ratione en-
tis. Item nullus ſecundum re-
ctam rationem poteſt appetere
contra inclinationem appetitus
naturalis conſonam diuinæ vo-
luntati, ſed inclinatio recta appe
titus naturalis eſt ad eſſe, & eſt
conformis diuinæ voluntati. Vn
de dicit Philoſophus 2. de Ani-
ma, quòd hæc eſt intentio totius
naturæ conſeruare ipſum eſſe:
igitur. Aliter etiam probata eſt
iſta concluſio per rationes ſupe-
rius poſitas pro prima opinio-
ne, ſed tamen illę rationes non
concludunt. Poſſet enim dici ad
illas, ꝙ non eſſe non habet ratio
nem mali: malum enim cum ſit
priuatio ponit conſtantiam ſu-
biecti. Nec valet ſi dicas eſſe eſt
bonum, ergo nō eſſe eſt malum.
Non. n. ſequitur, quia vtrunque
tam bonū, quàm malum dicit,
vel ſupponit aliquid poſitiuum.
Cum etiā dicit illud, quod plus
adimit de bono eſt magis malū.
Hoc verū eſt ſuppoſita conſtan-
tia ſubiecta alioquin non hꝫ ra-
tio mali. Difficile etiā eſt videre
quō eſſe ſit nobiliſſimum in en-
te, niſi forte intelligatur de eſ-
ſe ſubſtantiali comparato ad eſ-
ſe accidentale, nō autem compa
rando ad perfectiones ſubſtan-
tiales ſuper additas.

Secunda concl. Magis deberet Con. 2.
hō appetere nō eſſe, quam velle
peccare: probat Sco. quia quilibet
ſecundum rectā rationem tene-
tur peccatum vitare in quocun-
que caſu, ergo ſiue debeat viue-
re, ſiue non, ſemper tenetur non
velle peccare, & ita debet pręeli-
gere ſecundum rectam rationē
a Deo annihilari, vel non eſſe
quàm peccare.

Tertia conclu. Dānati de fa- Con. 3.
cto nō appetunt nō eſſe propter
culpam vitandā, patet, quia non
diſplicet eis culpa inquantū cul
pa eſt Dei offenſiua, ſed ſemper
odiunt Deū, & ſibi inuident: iux
ta illud pſal. Superbia eorū, qui
te oderunt aſcendit ſemper. Di-
ſplicet tamen eis culpa inquan-
tum eſt materia vermis, & re-
morſus conſcientię, qui eſt val-
de grauis pœna.

Quarta conclu. Probabile eſt, Con. 4.
ꝙ dānati appetant nō eſſe ad vi
tandam miſeriā pœnæ: probat
Scot. quia nō eſſe nō eſt malum.
Sicut enim ab æterno non fuit
malum, ſic nec nō eſſe poſt eſſe.
Sed pœna miſeriæ eſt ſimplici-
ter mala, & ideo ſimpliciter no-
lenda, quia eſt contra appetitum
naturalem. Non eſſe aūt non eſt
per ſe obiectum commodi. Vn-
de dicit Sco. ſi mihi daretur op-
tio ego eligerem potius non eſſe
ſimpliciter, quàm in tanta miſe
ria eſſe. Et ſi obijciatur, quia ali-
quis maxime odit oppoſitum e-
ius, quod maxime diligit, ſed
quiſque maxime diligit eſſe, er-
go maxime fugit eius oppoſi-
tum, ſcilicet non eſſe loquendo
de affectione commodi. Dicen-
dum ſecundum Sco. ꝙ maior eſt
falſa

falſa loquendo de oppoſito contradictorio, quẽadmodum non eſſe opponitur eſſe, licet ſit vera loquendo de oppoſito contrariȩ. Contradictorium enim non habet rationẽ formalẽ odibilis.

1 Ad primum argumentũ dicendum concedendo ꝙ nõ eſſe non eſt bonum, nec verũ, nec apparens. Licet tñ non eſſe nõ ſit ſimpliciter, & ſecundum ſe volibile: bene tamen ſecundum quid, & in caſu inquantum excludit miſeriam culpæ, aut pœnȩ.

2 Ad ſecundum dicendum, ꝙ dãnati naturaliter appetunt beatitudinẽ neceſſario, non autem actu elicito neceſſario appetũt. Appetitus autẽ naturalis de ipſo eſſe non repugnat actui elicito de oppoſito ipſius eſſe puta de nõ eſſe, quẽ quidẽ actum elicitũ habent dãnati. Aliter dici põt, ꝙ appetunt actu elicito beatitudinem, appetitu tñ conditionato: puta ſi poſſent eam habere, quia conſtat eis, ꝙ nunquã habebunt eam: talis aũt appetitus, cõditionatus non repugnat appetitui quẽ habẽt de nõ eſſe. Et per hoc patet ad confirmationẽ, quia nõ eſt impoſſibile ſimul appetere eſſe, & non eſſe modis pdictis.

3 Ad tertium dicendum, quòd ſicut ſummum bonũ poteſt non appeti inquantum poteſt habere rationem apparentis mali, vt patet de damnatis, qui odiunt Deum. Ita etiam non eſſe poteſt appeti pro quanto poteſt apparere bonum, vel in re ſicut apparet damnatis, vel ſecundum rationem, ſicut apparet iuſtus appetentibus non eſſe ad vitandum culpam. Vel diceretur, quòd non eſſe eſt appetibile etiam dato, quòd non videatur bonum ex eo, ꝙ eſt incompoſſibile malo.

Vtrum pœna omnium damnatorum ſit æqualis.

Scot.4.d.50.q.4.

QVÆSTIO III.

Tertio quærit. Vtrũ ſit ȩqualis pœna oĩum dãnatorum. Arguitur ꝙ ſic, quia pœna eſſentialis oĩum eſt pœna damni, quȩ eſt carentia diuinæ viſionis. ſed carentia eſt priuatio, quȩ nõ recipit magis, & minus: igitur. 1

Secundo. Ignis inferni eſt idẽ reſpectu omnium, & agit in quemlibet damnatum ſecundum vltimum ſuæ potentiæ, cum agat naturaliter: igitur. 2

Tertio. Si eſſet maioritas in pœna, tunc maior pœna eſſet peior, ſed hoc videtur falſum, quia omnis pœna eſt iuſta, & omne iuſtum bonum. 3

Contra. Apocalipſis. 18. quantum glorificauit ſe, & in delicijs fuit tm̃ date illi tormentũ, & luctũ. Notandũ, ꝙ duplex eſt ȩqualitas: vt di. Sco. in 4. diſt. vlt. Vna eſt ȩqualitas quãtitatis, quæ videlicet eſt inter duas quantitates molis, vel virtutis quarum neutra excedit aliã. Alia ẽ ȩqualitas proportionis, quæ eſt inter duas quãtitates molis, vel perfectionis, quarũ licet vna excedat aliã: tñ proportionaliter, ſm habitudinem, ad alias duas. Ita, ꝙ ſit talis proportio vnius ad vnã illarum, qualis alterius ad alteram, quo dicimus, ꝙ inter quatuor,

uor, & duo, & ſex, & tria eſt qualitas proportionis. Et ſimiliter pōt declarari de quantitatibus continuis, quarū vna ſit duorum pedū, altera trium cōparatis ad alias duas, quarum vna ſit quatuor pedum, & alia ſex. Non eſt autem hic quæſtio de ęqualitate ſecundum durationem, quia de illa planum eſt, quòd oīum damnatorum pœna erit ęqualis a parte poſt, durabit .n. perpetuo in quolibet reprobo pœna ſua.

Secundo notandū, ꝙ duplex eſt damnatorum pœna in genere. Vna eſt pœna damni, videlicet carentia diuinæ viſionis, & fruitionis beatificæ. Alia eſt pœna ſenſus, qui eſt dolor poſitiuus ſiue triſtitia, quam ſuſtinent, ſiue ſit ſpiritualis, ſiue corporalis.

His pręmiſſis, ponendę ſunt quatuor concluſiones. Prima eſt. In damnatis non eſt ęqualis pœna damni ſecundum quantitatem, probat Sco. quia penſanda eſt quantitas priuationis ex quantitate habitus oppoſiti, ſed carentia diuinę viſionis, & fruitionis priuat in vno maiorem, & perfectionem gloria, quòd in alio. Nam vnus ſi fuiſſet ſaluatus habuiſſet maiorem, quàm alius: igitur, &c. Vbi etiam eſt aduertendum, quòd pœna damni non ſolum nominat carentiam diuinæ viſionis, & fruitionis, ſed eſt carentia cuiuſcunq; boni conuenientis apti in eſſe. Dicit tamen Ioan. de Baſſo, ꝙ probabilius vr̄ poſſe dici, ꝙ pœna dāni non ſolum priuat gloriā ſub illo gradu ſub quo alicui infuiſſet ſi meruiſſet, ſed ſub omni gradu poſſibili ſibi ineſſe. Quælibet. n. creatura rationalis capax eſt ſummę gloriæ, quæ poteſt inueniri in ſubiecto, ideo pœna carentiæ in quolibet damnato priuat ęqualem gloriā. Et ſic pœna carentię penſando eam ex habitu oppoſito in omnibus eſt æqualis ſecundum quantitatem: æqualitas autē proportionis non habet hic locum. 1

Secunda concluſio. Pœna ſenſus, ſiue ſit ſpiritualis, ſiue corporalis non poteſt poni ęqualis ſecundum quantitatem intenſiuam, ſed tantum ſm̄ proportionem, & correſpondentiā ad merita ipſorū. Prima pars patet, qa vbi eſt grauior culpa ibi grauior pœna: iuxta illud pars. Reddes vnicuiq; iuxta opera ſua. Certū autem eſt, quòd in damnatis nō eſt æqualitas culparum. Secunda pars patet, quia quanto culpa excedit culpam, tanto pœna pœnam: vbique tamen puniendo citra contradictum. *Con.2.* 2

Tertia conclu. Pœna vermis erit inęqualis, patet ſecundum Scot. quia pœna eſt quędā triſtitia, & continuus remorſus conſcientiæ, ſed quicunque minori peccato peccauit minus triſtatur inquantum tollit minus bonum commodi. Vnde licet iſti ſint æquales in naturalibus inæquales: tamen ſunt in conatu voluntatis ad peccandum. *Con.3.*

Quarta conclu. Pœna ignis non erit æqualis in damnatis, patet per Auguſt. lib. de ciu. Dei dicentem. Licet ignis æqualiter ardeat, non tamen æquali moleſtia cruciat. Dubium tamen eſt an pœna ignis in ſe ſit inęqualis vel an ex diſpoſitione diuina erit tantum inæqualitas afflictionis in diuerſis. *Con.4.*

Ad .j. arg. dicendū ꝙ licet priuatio 1

uatio in ſe ſit æqualis in hoc, ꝙ negat habitum in ſe, eſt tñ inæqualis rõne maliciæ,& rõne maioris boni conuenientis iſti quo priuat̃. Vel poteſt dici, ꝙ pœna damni includit aliquid poſitiuũ, ſcilicet in voluntariũ, & hoc inæqualiter.

2 Ad ſecundum dicẽdum,ꝙ inæqualitas non eſt accipienda ex parte ignis, ſed ex inęqualitate demeritorũ, & principaliter ex cã effectiua affligente: videlicet ex Deo, qui cooperat̃ igni ad maiorẽ afflictionem,ſecundũ exigẽtium maioris culpæ. Et ſi arte ignis non poſſit in tantã, & tam vehementem immutationẽ,quã tam exigit culpa,tũc ignis cooperat̃ Deo ad illũ gradũ in quẽ pôt & Deus p ſeipſum immediate ſuperaddit vlteriorem gradum.

3 Ad tertium dicendum,ꝙ quilibet daret libenter partem ſuã de iſto bono: vnde licet ſimpliciter ſit maius bonum: eſt tñ ſimpliciter malũ huic. Sic enim ſm iuſtitiã diſtributiuam maius bonum ſimpliciter huic non dat̃, quia ſicut ſm bonum honeſtum reddit̃ maius commodũ, ita ſecũdũ inhoneſtũ redditur maius incommodum, & contra affectionem commodi pœna.

Vtrum damnati velint ſe peccaſſe.

Sco.4.diſtinct.50.q.1.Bona, d.50.q.1.

QVAESTIO IIII.

QVarto quæritur. Vtrum damnati velint ſe peccaſſe?

Arg. ꝙ ſic, quia dicit Aug.i.de fide ad Petrum, ꝙ bonã voluntatem nullatenus habere poterũt: ſed nolle peccaſſe eſt bonæ voluntatis: igitur. 1

Secundo. Voluntas hoĩs poſt mortẽ eſt ĩuertibilis: ergo nõ pôt pęnitere de malis ſe commiſſis. 2

Tertio. Dicit Bernar. in canticis. Dãnatus ſemper vult iniquitatem ſuam quam fecit. 3

Contra. Sap.5. dicit̃. de damnatis intra ſe pœnitentiã agentes. *Sap. 5.*

Notandum ſecundũ Bona. in iiij. diſt.50 ꝙ mala voluntas dicitur dupliciter, ſcilicet ſm actum, & habitum, timor aũt ſeruilis in dãnatis non aufert habitum, malæ voluntatis, ſed aufert actum, quod patet, quia ſi ĩperaretur impunitas vellet dãnatus peccare, puta luxuriari. Nolunt, ergo peccaſſe, nec etiã peccare, non quia peccatum eis diſpliceat, quia iniuſtum, ſed quia eis diſplicet pœna iuſta, & ideo adhuc in eis viuit voluntas peccandi.

His p̃miſſis, ponenda eſt talis conclu. Dãnati non habẽt nolitionẽ peccati, ſiue pęnitentiam per ſe, licet bene per accidens. Primũ patet, qũia nõ triſtant̃ de peccato inquantũ eſt peccatum. Secũdũ patet, quia peccatũ odiũt ratione alicuius adiuncti videlicet ratione pœnæ quã ſuſtinẽt. *Con. 1.*

Ad primum argumentum patet reſponſio ex dictis. 1

Ad ſecundum dicendum, ſecũdum Bonauẽturam, ꝙ poſt mortem voluntas eſt inuertibilis ſecundum habitum, in quo eſt plena verſio, ſed tamen eſt vertibilis ſecundum actuum. Vel dicendum ſecundum Thomam, quòd ſine aliqua verſione voluntatis contingit, 2

contingit, quòd damnati pœniteant de peccatis, non quia hoc refugiunt in peccatis, quod prius appetierunt, ſed aliquid aliud, ſcilicet pœnam.

3 Ad tertium patet ex dictis.

Vtrum damnati malent omnes eſſe damnatos, quam aliquos beatos.

Thom.4.d.50.q.1.

QVÆSTIO V.

Quinto quęritur. Vtrum damnati malent oẽs eſſe dãnatos, q̃ aliquos beatos.

1 Arg. ꝙ nõ, quia Luc.xvj. de diuite, ꝙ rogabat pro fratribus ne veniretẽ in locum tormentorum. Luc.16.

2 Secũdo. Dãnati habẽt affectiones naturales, quod patet, quia impijſſimi hoĩum diligunt ſibi proximos, ſed in pſẽnti ſi pater miſer habet filium miſerum non lætatur, ſed magis triſtaẽ de tali ſocietate, ergo ſic eſt in inferno.

3 Tertio. Dãnati non deſiderãt augmentum ſuæ pœnæ, ſed ſi plures dãnarentur, maior eſſet eorum pœna, igitur.

Contra, ſuper illud Eſa. xiiij. Surrexerunt de ſoliis. Dicit glo. Solatium eſt malorũ multos habere ſocios pęnarum. Notandũ, ꝙ ſicut dicit Bon. in iiij. licet in damnatis remittanẽ aliquo modo affectiones libidinoſę delectatione habentes annexã propter pœnarum magnitudinem, tamẽ affectiones, in quibus eſt pęnalitas vigorantur. Vnde licet ceſſet actualiter affectus luxuriandi, & dñandi, tñ intendiẽ affectus, ſiue furor impatientiæ, & liuor inuidiæ. Vehementer ergo triſtãtur de gloria electorũ, ideo vellent nullos eſſe beatos, immo oẽs eſſe miſeros. Et qa nec ipſi ad beatitudinẽ pertingere poſſunt, nec alios pñt a ſtatu beatitudinis amouere, ideo in ſeipſis vehemẽter tabeſcunt, & confunduntur. Eſa.14.

Hoc premiſſo, ponenda eſt talis concluſio. Generaliter loquẽdo damnati malent oẽs eſſe miſeros, quam ipſis exiſtentibus miſeris aliquos eſſe beatos, patet ſatis ex dictis. Con.1.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ quamuis in generali vellent oẽs eſſe miſeros, tamen quia ſpecialius habent aliquorũ amorẽ naturalem, & priuatum nollent ipſos damnari alijs exiſtẽtibus in gloria, quia minus inuident propinquis, & maior eorũ eſſet pœna, ſi propinqui dãnarenẽ, & alij ſaluarenẽ: & inde eſt, quòd diues petijt fratres ſuos a damnatione eripi. Sciebat enim, quòd aliqui eriperentur, ſed tamen maluiſſet cũ fratribus ſuis omnes alios damnari.

2 Ad ſecundum dicẽdum, quòd nullos ita naturaliter diligunt, quin vellent eos eſſe damnatos hoc pacto, qa nulli eſſent beati.

3 Ad tertium dicendum, quòd quamuis de damnatorum multitudine pœna ſingulorum augeatur, tamen tantum ſuperexcreſcet odium, & inuidia, quod magis eligent torqueri cum multis, quàm paucis. Et præterea, vt dicit Bonauent. multa volunt impij, quæ ſi obtinerent eſſent miſeriores.

Vtrum

Vtrum in inferno damnatorum ſint tenebræ corporales, & ſpirituales.

Tho.4.d.50.q.3.

QVEASTIO VI.

SExto querit. Vtrum in inferno damnatorũ ſint tenebrę corporales, & ſpirituales.

1 Arg. ꝙ non. Primo de corporalibus, quia boni videbũt alios bonos ad gloriã ſuã. ergo ẽt ſimiliter mali debent inuicẽ confundi: ergo debent ſe inuicẽ videre, quod non põt eſſe ſine lumine.

2 Secundo arg. de tenebris ſpũalibus, quia reprobi habẽt multorũ cognitionẽ naturalẽ, ſed nec pœna nec culpa debet bona naturæ omnino deſtruere, ergo eſt in eis aliqua cognitio, & ita lux ſpiritualis, & non tenebræ.

Mat.22 Contra. quantum ad primum. Ligatis manibus, & pedibus, proiicite eum in tenebras exteriores. Super quo Gregorius. Si illi lucẽ haberent, qui repellunt in tenebras exteriores mitti, nequaquam dicerent. Et quantum ad ſecundum ſic arguitur, quia ceco vbicunq; eſt tenebra eſt, ſed dãnati ſunt omnino excecati ꝑ maliciam. Excecauit eos malitia eorum. *Sap.2.* Primo notandũ, ꝙ Iſidorus dicit, ignem gehennę habere lucẽ ad aliquid, & ad aliquid nõ habere. Lucebit enim ad deſolationem, non vt habeãt vnde gaudeant. Ad quod intelligendum notandum ſecundũ Bonauen in iiij. diſt. vlt. ꝙ ignis eſt in triplici differẽtia. Eſt enim ignis purus, vt eſt in propria materia, & eſt ignis incorporatus, vt eſt in materia aliena, vt in terra, vel aere, & eſt ignis non tantũ incorporatus, ſed ẽt permixtus vt ſulphureus & fumoſus. Prima eſt lux, & pure lucet, & abundanter. Secundus eſt ignis, carbo, & flamma: hic autẽ lucet, & tenebram expellit. Tertius eſt ignis fumoſus, & talis eſt tenebroſus, & iſtè erit in inferno Prætereà notandum, ꝙ lux illuminat oculũ ad videndũ, aut ergo ad videndum delectabilia, vel ad videndum indifferentia, vel ad videndũ triſtitia, & horribilia. Dicit ergo Bona. ꝙ primo, & ſecundo modo nõ erit in inferno illuminato, ſed tertio modo tantum. Secũdo notandum, ꝙ ſicut dicit Bona. vbi ſupra. Sicut eſt triplex actus lucis corporalis, ſcilicet manifeſtare, dirigere, & delectare, ſic etiã in luce ſpirituali: quantũ igiť ad primum actũ, dãnati non erunt omnino extra lucẽ, quia aliqua erunt eis manifeſta, ſed illa ſola, quæ faciunt ad cumulum pœnæ: quantũ vero ad ſecundũ actum, erunt omnino extra lucem, quia non poterunt dirigi: erunt enim extra viã, & tẽpus, & locũ bene agendi: quantum autẽ ad tertiũ actum, qui eſt delectare, erunt ſimiliter omnino extra lucẽ, quia nihil cognoſcent actu in quo delectentur. Erunt enim oĩno abſorpti a magnitudine pœnarũ, ita vt non liceat eis cogitare aliqua delectabilia.

His præmis, ponẽdę ſunt duæ concluſiones. *Con.* Prima eſt. In inferno ſunt tenebræ corporales: patet ſatis ex dictis. Item ſic probatur. Dulce eſt lumen delectabile,

le, ſed dānatis eſt oīs delectatio auferenda:igitur.

Con.2. Secunda concluſio quantū ad directionē,& delectationē dānati ſunt oīno extra lucē,& in tenebris,licet non quantū ad manifeſtationem:patet ex dictis.

1 Ad primum argumentum,patet ſatis ex dictis.

2 Ad ſecundū dicendum, ꝙ illa cognitio naturalis nō erit in eis niſi pro quāto faciet ad ipſorum cruciatum,quemadmodū & peccatorum ſuorum rememoratio.

Vtrum beatitudo conſiſtat in operatione.

Sco.4.d.49.q.1.& 2.

QVÆSTIO I.

CIrca tertium ſuperius in hac tertia parte propoſitum, videlicet circa bonorum premiationem, ſiue beatitudinē triplex fienda eſt determinatio. Prima eſt determinatio beatitudinis animæ manifeſtatiua. Secunda eſt beatitudinis corporis declaratiua. Tertia eſt determinatio q̄dam cōparatiua. Circa primā primo quæritur. Vtrum beatitudo creaturæ intellectualis ꝑ ſe conſiſtat in operatione?

1 Arg.ꝙ nō. Primo ſic,quia beatitudo eſt finis creaturæ, ſed operatio nō eſt finis ſubſtātiæ:ſubſtātia enim nobilior eſt quolibet accidente:finis aūt debet eſſe nobilior eo ꝙ eſt ad finē, ſicut cauſa æquiuoca eius, Et prætetea ēt ſe quereē circulus in ꝑ ſe cauſis, qa ſubſtātia eſt cā effectiua operationis,& ecōuerſo operatio eſſet finis ſubſtantiæ igitur.

Secundo. Beatitudo creaturæ conſiſtit formaliter in cōiūctione ſui vltimata ad ſummū bonū, ſed talis cōiunctio non eſt operatio,immo relatio:igitur. 2

Tertio:operans non perficitur ſua operatione alioquin ꝑ ſe agēs moueretē quod eſt falſum,tunc.n. motus nō eſſet actus imperfecti, ſed ꝑfecti,& exiſtētis ī actu:igit. 3

Quarto.Operatio eſt aliqd abſolutū,ergo ſi beatitudo eſt opatio poſſet Deus facere beatitudinem ſine reſpectu ad obiectum quod eſt falſum. 4

Quinto. Habitus potētiæ eſt melior operatione : tū quia diuturnior: tū quia cā æquiuoca operationis:ergo potius in eo conſiſtit beatitudo , q̄ in operatione. 5

Contra. Phil.determinat.j. & x.Ethicorū,ꝙ felicitas , vel beatitudo in actu, vel operatiōe cōſiſtit.Primo notandū ꝙ beatitudo nominat finē vltimū beati:finis aūt noīat bonum, & vltimū , & per conſequens aliquid appetibile,non quodcūq;, ſed propter ſe appetibile,& propter quod aliud bonū eſt appetibile , id eſt id qđ eſt ad finē: & ſi ſit vltimus finis ſimpliciter, tunc eſt bonū illud, quod ex natura ſua,quia ex defectu, vel abuſu potētiæ appetētis contingere pōt , quòd talis finis non appetat ſummè , aut ꝙ non oīa appetantur propter ipſum. Secundo notandum , ꝙ oportet talem finē ſimpliciter vltimum eſſe in rerum natura , quia ſicut dicitur.ij.Methaphyſicæ.In finibus non eſt proceſſus in infinitum , eo ipſo quòd finis vltimus eſt ſupremum bonum , oportet quòd ſit per ſe ſufficiens, & eminentiſſi-

nentiſſimum bonum in entitate & bonitate. Ex quo ſequitur, ꝙ tale bonum eſt maxime appetibile. Et ſi creatura intellectualis quæ poteſt tale bonum intelligere, & appetere beatificari nõ poteſt, niſi perfecte attingendo quã tum eſt ſibi poſſibile tale bonũ, ſecundum illas duas potentias ſupremas intellectum, ſcilicet & voluntatem, quæ ſole natæ ſunt tale bonum attingere, & in ipſo quietari: ideo oportet tale bonũ eſſe in rerum natura alias creatura intellectualis non poſſet quietari. Tertio notandum, ꝙ finis dupliciter dicitur, ſcilicet finis cuius, & finis quo: ſicut patet. 2. phyſicorum. Finis cuius, vt communiter dicĩ, eſt finis extrĩſecus, cuiuſmodi eſt obiectum potentiæ, vel aliquod extrinſecum bonum, quod propter ſe appetiĩ, vel etiam bonum intrinſecum attingibile per operationem, vel perfectionem formalẽ gratia, cuius eſt ipſa. Finis vero quo, magis communiter dicĩ finis intrĩſecus, & eſt aliquid quo attingiĩ finis, cuius inexiſtens formaliter ipſi attingenti finẽ cuius, & hoc modo finis, quo eſt propter finẽ cuius & ad ipſum ordinatur. Vnde etiam dicitur finis cuius, quia eſt gratia cuius alius ad ipſum ordinatur. Iuxta ergo prædicta duplex eſt beatitudo in genere. Vna extrinſeca, & obiectiua, quę eſt finis cuius ſimpliciter vltimus & optimus in toto gñe entis, & iſta eſt ipſe Deus, qui eſt obiectũ beatificãs. Alia eſt formalis & intrinſeca inhærẽs creaturæ, per quam creatura attingit vltimate modo ſibi poſſibili obiectum beatificũ. Ex dictis patet, quid nomine beatitudinis intelligitur, & ꝙ non eſt impoſſibilis. Quarto notandum, ꝙ opinio Henrici in quolibet is fuit, quòd beatitudo immediate perficit eſſentiam creaturæ intellectualis, & per redundantiã perficit potẽtias. Quod probat, quia eſſentia eſt prior, & principalior, quàm potentia, ergo Deus prius ſibi illabiĩ, & intimius, & principalius igitur. Item gratia primo perficit eſſentiã prius tantum eſt eſſe gratum, ꝗ operari opera grata, ergo ẽt gloria, ſiue beatitudo. Item ſi gloria primo, & immediate ꝑficeret potentiam, ſequeretur, ꝙ creatura beatificaretur per accidens. Sed contra hoc arguit Scot. quia cum Deus illabitur creaturæ intellectuali ad beatificandũ ipſam de nouo non illabitur per aliquam mutationem ſui, ſed potius creaturæ beatificæ, ergo aliquid nouum cauſat in creatura. Tunc quæro de illo cauſato, aut eſt aliquis actus primus, & ſic in eo non conſiſtit beatitudo. Per nullum enim actum primum diſtinctum a ſecũdo, poteſt creatura immediate attingere obiectũ beatificum: aut eſt actus ſecundus, & operatio, & tunc planum eſt quòd primo reſpicit potentiã & ipſa mediante perficit eſſentiam. Item: ſi Deus illabendo eſſentiæ beatificat, ipſam, tũc cum prior ſit iſte illapſus in eſſentiã, quam operatio potentiæ, & diſtinguantur eſſentialiter, poterit Deus facere primum ſine ſecundo, & ita aliquem beatum ſine operatione, & ſic dormiens poterit eſſe beatus. Ad rationes autem opinionis dicendum ad primam, quod licet eſſentia ſit

prior

rior in eſſendo, & ita Deus illa itur ſibi prius aliquo modo ad ſſendum, tamen potentia prior ſt in operaudo tanquam imme iatum principium operationis, x ita prius ſibi illabit Deus ad operandum: beatitudo autem in peratione conſiſtit, nec valet ſi licatur, quòd Deus ſecundum ationem ſuæ eſſentiæ illabitur ſſentiæ: potentiæ vero ſecundū ationem alicuius attributi, puta onitatis vel veritatis. ita enim Deus obiectiue beatificat poten ias ſecundum rationem eſſentiæ ſuæ ſicut illabitur eſſentiæ. Ratio enim eſſentiæ eſt ratio obiectiui beatitudinis, immo magis poſſet dici Illabi eſſentiæ ſecundum rationē ſuæ potentiæ cauſantis, & cōſeruantis ipſam. Ad ſecundam dicendum, ꝙ gratia perficit Immediate potentiā, & non eſſentiam, vt alias dictū fuit in quinto tractatu. Ad aliā non ualet conſequentia, quia potentia non eſt accidens, ſed eſt conſubſtantialiter eadem eſſentiæ, licet ab ea formaliter diſtinguatur. Non oportet igitur eſſentiam primo perfici nobiliſſima ꝑfectione accidentali ipſius creaturæ, quæ quidem perfectio conſiſtit in operatione, quia hoc repugnat eſſentię. ita quòd proceſſus in recreando ſecundum iſtū modum eſt contrarius proceſſui in creando.

His præmiſſis ponendæ ſunt quatuor concl. Prima eſt. Beatitudo formalis, quæ eſt finis quo creaturę intellectualis. conſiſtit in actu, vel operatione qua perfecte, & vltimate attingitur obiectū beatificū a creatura modo ſibi poſſibili: puta intelligendo, & fruendo: patet, qa beatitudo creaturę intellectualis, non poteſt dici ſubſtantia eius. Soli. n. Deo cōuenit beatitudo per eſſentiā. Et præterea tunc creatura manens nō poſſet eſſe miſera, nec poteſt beatitudo creaturæ eſſe ſua potētia. Tum quia per potentiam nō attingit actualiter vltimate obiectum beatificū, ſed tm̄ potentialiter. Tum quia tunc manēte creatura, maneret eius beatitudo. Nec beatitudo pōt dici habitus, uel ſpecies aliqua. Tum quia per iſta non attingitur ultimate, & īmediate obiectum beatificū, Tum quia in iſtis non diſtinguitur non beatus: puta dormiens a beato, ſicut ēt nec in ſubſtantia, vel in potentia. Tum quia nullū iſtorum hēt rationem optimi: actus. n. cæteris paribus, melior eſt ſpecie, vel habitu. Iſta. n. ordinantur ad actum. Nec pōt dici beatitudo prima conſiſtere in delectatione, vt poſtea dicetur. Relinquitur ergo, quòd cōſiſtit formaliter in actu, vel operatione: per actum. n. actualiter & vltimate attingitur obiectum beatificum, quod non poteſt intelligi de actu ſecundo, qui eſt actio de genere actionis. Illa. n. eſt productiua ſui termini: Beatitudo aūt non eſt productiua ſui termini, uel obiecti: ſed de actu ſecundo, qui eſt operatio de gn̄e qualitatis. Nō eſt aūt operatio alicuius potentiæ ſenſitiuę: per talem. n. non attingitur obiectum beatificum, quod eſt ſpirituale. Eſt ergo operatio partis ſuperioris, videlicet intellectiue. Ex quo patet, ꝙ bene quantum ad hoc dicit Ariſt. j. & x. Ethycorū, quòd fœlicitas eſt operatio hominis,

ſecundum

ſecundum ſupremam virtutem, in qua non communicat homo cum brutis.

Con.2. Secunda concl. In ſolo bono infinito conſiſtit beatitudo obiectiue. Patet, quia in illo ſolo pōt quietari perfecte mens creaturæ intellectualis. Illud enim ſolum perfectionaliter, & eminenter continet omnia alia bona: ideo ſemper reſtat aliquid appetēdū, quouſque illud habeatur. Vnde patet, ꝙ cōuenienter dicit Aug. *De Tri. lib. 13.* Beatus eſt qui habet quicquid vult & nihil mali vult. Quod eſt intelligendū ita quod ad neceſſitatē beatitudinis ſufficit vnū volitione fruitiua, & perfecta, quod perfectionaliter continet omnia alia. Similiter ēt intelligenda eſt deſcriptio Boetii. 3. de conſo. ꝙ beatitudo eſt ſtatus omniū bonorū aggregatione perfectus, quia in illo ſummo quod ſufficit ad beatitudinē vnitiue omnia alia bona aggregātur: & hoc accipiēdo beatitudinē eſsētialiter: multa enim ad eam concurrūt accidentaliter, de quibus omnibus verificari pōt illa deſcriptio Boetii, & forte magis proprie.

Con.3. Tertia concl. Nō eſt delectatio de eſsētia beatitudinis, probat Scotus qa beatitudo reſpicit obiectū beatificū ī ſe, ſed paſſiones cuiuſmodi eſt delectatio, nō habēt obiecta pro obiectis, ſed magis quo cauſis efficientibus. Itē delectatio nō eſt operatio ꝑfecta, ſed ſuperueniēs operationi perfectę. Dicit tamē Iohan. de Baſſo, ꝙ in ipſa delectatione, ſiue gaudio habito Deo cōſiſtit eſſētialiter, & formaliter beatitudo, eo ꝙ per ipſā immediate, & actualiter attingitur obiectum beatificum ſuo modo, ſicut per operationes, quę ſunt frui, & intelligere. Vnde & ipſa delectatio dici poteſt operatio voluntatis, ſicut & paſſio appetitus ſenſitiui dicitur ſuo modo operatio. Ita enim immediate habetur delectatio de Deo ſuo modo, ſicut & fruitio. Licet pręcedēte fruitione, ſicut ēt habetur fruitio pręcedente viſione. Non eſt tamen delectatio operatio, qua primo attingitur Deus ab ipſa vuluntate correſpondens voluntati, inquantum eſt talis potentia: puta voluntas, quemadmodum velle correſpondet ipſi voluntati. Dicit igitur, quòd talis delectatio, quę reſpicit Deū, vt obiectum immediatum, & delectabile, pertinere videtur eſsētialiter ad beatitudinem, ſicut etiam triſtitia ſibi oppoſita pertinet eſſentialiter ad miſeriam. delectatio vero ſenſibilis, quæ erit in beatis, vel etiam delectatio intellectualis, quam habebūt de ipſa viſione, vel fruitione, vt de obiectis nō pertinet ad eſſentiam beatitudinis, ſicut etiam Ariſtoteles determinat in. x. Ethicorum: ſed eſt aliquid ſuperueniens beatitudini, & aliquo modo accidentaliter perficiens, ſicut pulchritudo ſuperuenit iuuentuti: & ſequitur magis affectionem commodi, & amorem concupiſcentiæ, quàm amorem amicitiæ. Per prędicta autem de delectatione multa poſſunt ſolui hinc & inde.

Con.4. Quarta concl. Beatitudo immediate eſt in potentia perficiens, ipſam, mediate verò in eſſenia, patet ex quarto notabili.

1 Ad primum arg. patet reſponſio ex tertio notabili, procedit.n. de fine gratia cuius & beatitudine obiectiua. Beatitudo aũt formalis non eſt finis ſimpliciter creaturæ, ſed ſm quid, puta finis quo quia videlicet eſt quid optimum, & vltimũ inter perfectiones accidentales, nec debet dici cauſa ſubſtantiæ, uel potẽtiæ beatificabilis in aliquo genere cauſæ, ſed eſt accidens eius, & poſterior natura, quod repugnat cauſæ reſpectu effectus.

2 Ad ſecundum dicẽdum, quòd coniunctio uno modo poteſt accipi pro operatione unitiua, vel coniunctiua, quã attingitur obiectum beatificum, & ſic dicit aliquid abſolutum, & in ipſa conſiſtit beatitudo. Alio modo accipitur coniunctio pro ipſo reſpectu talis operationis ad obiectũ beatificum: & ſic in ipſa non conſiſtit beatitudo formaliter, & quid ditatiue, licet talis reſpectus attigentiæ ſit eſſentialiter idem cũ ipſa operatione, in qua conſiſtit beatitudo, quia ſine ipſo quacunque virtute non poteſt eſſe talis operatio.

3 Ad tertium dicendũ, ꝙ agẽs, vel operans, bene perficitur ſua operatione, & poteſt recipere tam actionem de genere actionis, quàm operationem, quæ eſt terminus eius. Nec ſequitur, ꝙ agens per ſe, mutetur inquãtum agens abſolutè, ſed inquantum tale agens, in quo ſcilicet vniuntur potẽtia actiua, & paſſiua, immo poſſunt eſſe ſimpliciter eadem potentia, ſicut patet de voluntate, & hæc dicta ſunt de agẽtibus actionum immanentium: de agentibus vero actionum trãſeuntiũ dicendum, quòd licet actio de gñe actionis ſit in agẽte creato, non tñ agens per ſe noue tur, quia non recidit paſſionẽ de gñe paſſionis, nec terminũ eius. Illud aũt dr̃ propriè mutari, quod recipit mutationem de genere paſſionis.

4 Ad quartum dicendũ, ꝙ viſio, & fruitio licet ſint formę abſolute, tñ habent reſpectus ad obiectum ſibi coeſſentiales, ſine quibus per quamcunq; potentiam eſſe non poſſunt. Ad ultimũ dicendũ, ꝙ operatio beatifica ſimpliciter nobilior eſt quocunque habitu gloriæ, nec vr̃, ꝙ quicunque habitus ponantur ibi, quòd cauſaliter quid faciant ad actus beatificos, vel ſi ſint cauſæ, non ſunt totales, ſed partiales, quas non oportet eſſe ſimpliciter nobiliores ſuis effectibus. Qñ autẽ dicit vlt[i]a, ꝙ habitus eſt diuturnior. Dico, ꝙ actus beatificus eſt ita diuturnus ſicut habitus. Et dato, ꝙ habitus eſſet diuturnior, non tñ pp hoc eſt ſimpliciter nobilior, quod.n. dicit Phil. Bonum diuturnius eſt melius, non eſt verum, niſi cæteris paribus.

Vtrum beatitudo conſiſtat in vno, uel pluribus actibus.

Sco.4.d.49.q.1.

QVAESTIO II.

SEcundo quæritur. Vtrum beatitudo conſiſtat in vnico ſimplici actu, vel in pluribus ſimul.

Arg. ꝙ in pluribus, quia dicit Auguſt. Beatus eſt, qui hẽt quicquid *Augu. de Trini. li. 13.*

quid vult,&c.Sed non tantũ rectè vult homo operationẽ vnã; ſed plures: puta viſionem,& fruitionem.

2 Secũdo. Si per vnam operationem, põt quis habere quicquid vult, aut ergo per operationem voluntatis, & tũc ſequitur, quod deſcriptio Auguſtini æquiualet iſti (beatus eſt, qui vult quicquid vult) quod nihil eſt dicere, aut ꝑ actum intellectus, & tũc beatus erit, q intelligit quicquid vult; quod eſt falſum, quia ſi ſic viator eſſet beatus.

3 Tertio. Beatitudo conſiſtit in quocunque, per quod diſtinguitur per ſe beatus a nõ beato, ſed beatus diſtinguitur a non beato, tam per actũ intellectus, quàm per actum voluntatis, igitur.

4 Quarto. Beatitudo conſiſtit in perfecta vnione naturę beatificabilis cum Deo, ſed non eſt perfecta vnio, niſi ſit ſecundum omnem potentiam, ſecundum quã illa natura eſt immediate vnibilis Deo, cuiuſmodi eſt tã intellectus, quàm voluntas igitur.

5 Quinto. Tam per intellectum, quam per voluntatem natura intellectualis mouetur in Deum, ergo per vtranque potentiã quieſcit in Deo, ſed beatitudo perfectè quietat naturam intellectualem in Deo, igitur.

6 Sexto. Ad perfectionem naturæ intellectualis in actu primo cõcurrũt ĩtellectus, & volũtas: ergo ẽt ad beatitudinem, quę eſt completiſſima eius perfectio in actu ſecũdo cõcurrunt duo actus ſecundi. Non enim poſſet perfectè quietari, niſi quodlibet pertinens per ſe ad eius perfectionem naturalem quietetur.

Contra. In quolibet ordine eſſentiali eſt ſtatus ad aliquod vnũ: ergo in ordine finiũ non tã tum erit ſtatus ad aliquem vnũ finem extrinſecum, ſed etiam inter fines intrinſecos erit aliquis vnus ſupremus, talis autem eſt beatitudo formalis.

Item in prioribus eſſentialiter in aliquo ordine non eſt minor vnitas eſsẽtialis, ꝙ in poſterioribus, ſed potius maior: nunc autem aliquis finis ſub fine: extrinſecus ſimpliciter per vnicũ intrinſecum ſibi correſpondentem attingitur: ergo multo magis finis ſimpliciter vltimus.

Primo notandum, quòd aliqui dixerunt, quòd voluntas in patria reſpectu obiecti beatifici præſentis nullum habet actũ vel operationem, prout operatio diſtinguitur a delectatione, ſed tantum habet reſpectu obiecti delectationem, qua quietatur in eo: ſic enim eſt aliis appetitus, puta naturali, & animali, quòd nullum habent actum reſpectu appetibilis iam habiti, ſed tantum quietatur, vel delectantur in ipſo, ſicut graue in centro quietatur, & animal in cibo habito, & guſtato delectatur, nec vltra appetit illum. Dicunt vlterius iſti, ꝙ in nullo actu voluntatis conſiſtit eſſentialiter beatitudo, quia non in actu deſiderii, vt patet, nec in delectatione ſecundum Philoſophum 10. Ethicorum, *Ethi. lib. 10.* quia accidentalis eſt, & ſuperuenit beatitudini, nec in aliquo alio, quia nullum alium habet. Sed iſta opinio eſt nimis irrationabilis, & nimis vilificat voluntatem. Dicen-

lum eſt ergo , quòd volun-
as habet aliquem actum cir-
a obiectum beatificum in pa-
ria , qui nec eſt actus deſiderii,
nec ipſa delectatio, ſed eſt actus
micitiæ, quę eſt frui Deo , ſiue
amare Deũ propter ſeip um fi-
naliter, iuxta pręceptum de cha
itate,quod perfectiſſime adim-
pletur in patria . Quod etiam
patet per Auguſtinum dicentē.
Beatus eſt, qui habet quicquid
vult,&c. Ex hoc enim ſequitur,
ꝙ pręsētaliter habet illud,quod
vult , & ſic reſpectu actualiter
habiti , volũtas habet actũ volē
di. Et dicit Ioannes de Baſſo , ꝙ
talis actus non eſt eiuſdem ratio
nis,cum actu amandi Deum in
via. Tum, quia vnus eſt ſimplici
ter beatificus ex ſua ratione , a-
lius vero non. Tum,quia natura
liter vnus pręſupponit viſionem
in intellectu , alius vero non.
Tum , quia vnus cauſatur a vo-
lũtate noſtra, ſcilicet actus vię ,
qui eſt meritorius , alius vero
cauſatur a ſolo Deo per creatio-
nem, ſicut charitas. Tum , quia
ſunt improportionales , & ſim-
pliciter inadequabiles . Non.n.
poteſt actus vię eſſe tantus,ſiue
tã perfectus,ſicut actus patriæ ,
licet habitus ſint eiuſdem ratio-
nis, & commenſurabiles . Nec
obſtat,quia ambo ſunt in eadem
potentia ſecundum eundem ha-
bitum,& reſpectu eiuſdem obie
cti,quia cauſæ effectiuę ſunt di-
uerſe , & effectus diuerſimode
cauſabiles . Ex dictis itaque pa-
tet,quòd voluntas in patria ha-
bet actum amandi, ſiue fruendi.
Et ad argumentum prędictę opi
nionis dicendum,quòd ſicut alii
appetitus non mouentur ad ter-
minos iam habitos. Graue enim
non mouetur ad cētrum, in quo
iam quieſcit, nec animal deſide-
rat cibum , in quo iã delectatur.
Ita nec voluntas, vt communiter
deſiderant obiectũ iam habitũ
eo modo, quo habitum eſt , ſed
in hoc excedit alios appetitus, ꝙ
non ſolum quietatur . vel dele-
ctatur de appetibili iam habito
nõ hẽns aliũ actũ poſitiuũ circa
ipſum, ſed habet actũ , & opera-
tionem poſitiuam aliã a delecta
tione,quãm ipſa delectatio cõſe
quitur, vel concomitatur. Secun-
do notandum quòd opinio Ri- *4.d. 49.*
cahr. fuit, quòd beatitudo con-
ſiſtit tã in actu intellectus , q̃
in actu voluntatis , & hoc prę-
cipue propter quartam, & quin-
tam rationes adductas in pede
quæſtionis . Alia autem eſt opi-
nio D. Thomæ, quod beatitudo
conſiſtit in vnica operatione,
quòd probat , quia ſecundum
Philoſophum. Fœlicitas eſt opti *Eth. li. 1*
ma operatio ſecũdum optimam
virtutem , & in uita perfecta.
Impoſſibile eſt autē eſſe plures
operationes eiuſdē ſimpliciter
optimas , quia nec eiuſdem ſpe-
ciei, quia vna talis perfecta ſuffi-
cit in vno, nec alterius ſpeciei ,
quia ſpecies ſe habent, ſicut nu-
meri 8. Meth. Item beatitudo *8. Met.*
conſiſtit , in coniunctione vlti-
mata , & perfectiſſima creaturę
ad optimum obiectum, ſed pla-
num eſt , quòd talis coniunctio
in vnica operatione conſiſtit ,
igitur . Tertio notandum ſe-
cundum Scotum, quòd beatitu-
do poteſt accipi dupliciter. Vno *4. d. 49.*
modo pro illo , quo immediate
attingit vltimate naturæ beati
ficabilis obiectum beatificum ,
& illud

& illud eſt operatio complecti- ue beatifica, & ſimpliciter imediate attingens obiectum excludendo tam medium eiuſdem ordinis, q̃ mediũ alterius ordinis. Alio modo ſumitur beatitudo ꝑ beatitudine totali totalitate extenſiua, prout videlicet dicit aggregationem omnium illorum, quibus immediate in aliquo ordine, & vltimate attingitur obiectum beatificum.

Con. 1. His præmiſſis, ponenda eſt talis concl. Beatitudo naturæ intellectualis primo modo ſumpta cõſiſtit tantum in vnica operatione, ſed ſecundo modo accepta cõſiſtit in operatione tam intellectus, q̃ voluntatis. Prima pars ſic probatur, quia vnica operatione tantum eſt naturę intellectuali ſimpliciter perfectè bene ita ꝙ nihil ſibi deſit: non tñ quòd hoc includat omnia pertinentia ad bene eſſe naturę, ſed dicit complementum omnium in bene eſſendo. Et probatur hoc, quia ſicut obiectum beatificum eſt vnicũ re, & ratione, in quo tanq̃ in extrinſeco perfectiuo eſt huic naturę perfecte bene, & non niſi in quantum attingitur ab iſta natura ſimpliciter immediate ꝑ operationem. Ita talis operatio ſimpliciter erit vnica. Secunda pars patet, quia immediatus terminus operationis vtriuſque potentię, videlicet tam intellectus, q̃ voluntatis, eſt ipſum obiectum, ita ꝙ neutra mediat reſpectu alterius in ratione obiecti, nec in ratione attingendi obiectum, vt attingitur per iſtum actum, ergo beatitudo totalis extenſiua poſſibilis naturæ itellectuali, in qua ſunt duæ potentiæ ſuo modo beatificabiles conſiſtit in pluribus operationibus. Et ſi poſſent eſſe in natura intellectuali quatuor potentiæ, quarum quælibet per operationem ſuã attingeret immediate Deum beatitudo totalis extenſiuę conſiſteret in quatuor operationibus. Ex dictis patet, ꝙ licet natura non beatificetur, niſi per potentias, tamen in natura eſt aliqua potentia beatificabilis, cuius beatitudo non eſt ſimpliciter beatitudo naturæ intellectualis, quia ex illa beatitudine non eſt ſimpliciter perfectè bene ipſi naturę, ſed ex aliqua nobiliore, quæ ſimpliciter immediatiſſime, ita quòd nihil immediatius quocunque modo, & vltimate ſimpliciter, & perfectiſſime attingit obiectum beatificum, quæ quidem operatio non poteſt eſſe niſi vnica, & vnius potentiæ in natura, licet illa prędicta beatitudo, quæ non eſt ſimpliciter beatitudo intellectualis naturę dici poſſit beatitudo ſimpliciter huius potentię, quia ex illa ſimpliciter bene eſt huic potentiæ.

1 Ad primum arg. dicẽdũ, quòd ibi ly quicquid non accipitur pro quolibet appetibili diuiſiue, ſed pro vno, in quo continentur omnia vnitiue, & eminenter, propter quod ſolum eſt recte uolendum quicquid aliud eſt recte uolendum.

2 Ad ſecundum dicendũ, quòd ſicut patebit ex quæſtione ſequẽti, habere ſumitur ibi pro actu volendi non quocunque, ſed perfecto, ſequente viſionem nudã, & qui tali actu habet quicquid vult, hoc eſt vnum, quod eminenter eſt omne volibile, ille eſt

beatus, ſed non ſequitur, ergo quicunq; vult quicquid vult eſt beatus, ſed eſt fallacia conſequentis ab inferiori ad ſuperius cum diſtributione.

3 Ad tertium neganda eſt maior, quia multa poſſunt eſſe diſtinguentia in aliquo ab alio, nec tamen quodlibet eorum eſt de eſſentia eius, ſed ſolum id, quod primo & eſſentialiter diſtinguit. Si autẽ hic intelligas per hoc, quod dicitur per ſe in maiore, ſcilicet eſſentialiter, & per ſe primo modo, concedẽda eſt maior, ſed tũc minor eſt falſa, quia per ſolum actum voluntatis hoc modo per ſe diſtinguitur beatus non a beato.

4 Ad quartum neganda eſt minor, niſi intelligatur de immediatione vna ſine alia, & per hoc non ſequitur, ꝙ beatitudo nõ cõſiſtat niſi in altera, tñ prout beatitudo includit vtranque immediationem: ſic beatitudo naturæ non conſiſtit niſi in alia operatione, qua natura ĩmediate ſimpliciter attingit obiectum: illa autẽ eſt vnica, licet aliqua eius potentia per aliam operationem attingat immediate immediatione poſſibili illi potentiæ.

5 Ad quintum dici poteſt, ꝙ tẽdere in finem propriè non competit, niſi appetitui, prout tendere comparatur quaſi motui. Intellectus. n. nunꝗ tendit in aliqd, quaſi in terminum motus acquirendum, ſ. per motum Aliter dici poteſt, conceſſo, quòd ꝑ vtranque potentiam tendit in obiectum, quadam ſcilicet operatione imperfecta, quæ poteſt haberi circa abſens, quòd vna eſt tendentia, qua natura principaliter tendit in ipſum: & ita illã ſequitur vnica quietatio principalis. Comparando ẽt iſtas inter ſe, iſtæ tendentiæ non ſunt in ipsũ obiectum immediate duplici immediatione, ſed altera tantum, & ita erit vnica immediata quietatio ſequens.

6 Ad ſextum dicendum, ꝙ totalis quietatio naturæ, loquendo de totalitate extenſiua requirit, quòd quicquid in natura eſt quietabile quietetur, ſed inter iſtas quietationes vna eſt quietatio ſimpliciter ipſius naturæ. Dicendum ergo, quòd ſicut ſunt aliqua multa pertinentia ad actum primum alicuius, ita poſſunt eſſe multæ quietationes illorum multorum, & vnica totius, & totalis totalitate extenſiua includens illas multas, ſed illarum omnium eſt vnica, quæ eſt vltimata quietatio in obiecto, & ſola eſt ſimpliciter totalis quietatio naturę, loquendo de totalitate intenſiua.

Ad primũ argu. in oppoſitum, dicendum, ꝙ vni ſimpliciter primo in vno ordine poſſunt eſſe duo ĩmediata, & per conſequens vtrumque eſſe æque primum, licet non ſimpliciter primum, ſed ſecundo primum. In propoſito autem ulterius dicendum, quod inter illas operationes vna ſimpliciter loquendo perfectius, & immediatius attingit obiectum, ſiue finem extrinſecum. 1

Ad ſecundũ dicendũ, ꝙ bene concludit de beatitudine ſimpliciter ipſius naturæ, videlicet de operatione attingente immediate obiectum vtroq; modo immediationis. Ad primum arg. ſecundę opinionis poteſt ſimiliter re- 2

ſponderi. Et prgterea dicendum, ꝙ beatitudo ſecundum mentem Ariſtotelis eſt operatio ſm ſupremã virtutem. ſ. ſecundum virtutem ſapientiæ quam poſuit ſupremam, & ita eſt actus intellectus: ſed per hoc non excluditur voluntas quin in actu ipſius poſſit ponit fœlicitas ſaltem minus principaliter ſi voluntas apud Ariſtotelem ſit ignobilior intellectu. Vnde in 12. metaphyſicę ponit intelligentiam beatificari in actu amoris, amando videlicet primam intelligentiam. Vnde tunc beatitudo eſt operatio ſecundum ſupremã virtutẽ, quãtum ad illud quod eſt principale in ipſa, ſed non quantum ad ſuum totale eſſe. Nos autem econuerſo dicimus, quòd voluntas eſt potentia ſuprema, ſicut, & charitas, quam ignorauit Ariſtoteles, eſt ſupremus habitus.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ beatitudo conſiſtit in duplici cõiunctione vltimata ad obiectum beatificum licet nõ quęlibet ſit vltimata ſimpliciter: ſed quantum ad potentias quæ coniunguntur, ita, quòd viſio eſt vltimata quantum ad intellectum, & fruitio, quantũ ad voluntatẽ: ſed tamẽ prima ordinatur ad ſecundã ſicut ad principaliorem. Et ſecundũ hoc non dicitur ſimpliciter vltimata: ſed ſecunda potius in genere operationis.

Vtrum beatitudo per ſe conſiſtat in actu intellectus, vel voluntatis.

Scot. in 4. diſt. 49. q. 4. & 5.
Tho. 4. d. 49. q. 3.

QVAESTIO III.

TErtio quæritur. Vtrum beatitudo per ſe conſiſtat in actu intellectus, vel voluntatis?

Arguit, ꝙ in actu intellectus, 1
qa dicit Saluator Ioã. 17. Hęc eſt vita ęterna vt cognoſcãt te, &c.

Secundo. Dicit Auguſtinus, 2
Viſio eſt tota merces.

Tertio. Primo Ethycorum di 3
citur, ꝙ beatitudo eſt bonum per *De Trin.*
ſe ſufficiens: ſed huiuſmodi eſt *lib. 1. c.*
viſio ſecundũ illud Philip. Io. 14. *penultì.*
Domine oſtende nobis patrem, *Io. 14.*
& ſufficit nobis.

Quarto. Intellectus immedia 4
tius vnit obiecto beatifico quã voluntas: nõ. n. vnitur voluntas, niſi mediante intellectu, igitur.

Contra. Dicit Auguſt. 13. de Trin. Beatus eſt qui habet quicquid vult, &c. ergo maxime conſiſtit beatitudo in actu voluntatis. Et primo de Trin. Summa merces eſt, vt ipſo perfruamur. Frui autem eſt actus volũtatis. Notãdum, ꝙ aliqui ponunt beatitudinem in actu intellectus, & iſta eſt opinio D. Tho. in 4. diſt. 49. vbi dicit, ꝙ beatitudo principaliter, & eſſentialiter conſiſtit in actu intellectus. In actu vero voluntatis ſicut in quadam perfectione extrinſeca ſuperueniente viſionis. Et ratio huius opinionis eſt, quia per actum intellectus primo attingitur obiectũ beatificum. Sed contra hanc opinionem arguit Scot. quia finis extra eſt aliquid ſimpliciter 5
optimum, & ſumme volendum, ergo inter ea quæ ſunt ad ipſum id, quod eſt ſibi immediatius eſt magis volendum, ſed

 vel-

velle eſt ſibi immediatius, quia immediate tendit in ipſum, cum finis vltimus ſit proprium obiectũ ipſius velle, ergo ipſum velle eſt magis volendum quã intelligere: & ſic in eo magis cõſiſtit beatitudo. Item voluntas poteſt velle ſuum actum. Aut ergo vult ſuum velle propter intelligere, aut econuerſo, aut neutrum propter alterum, & hoc loquẽdo de velle ordinato. Non primum, qa ſm Anſel. ordo peruerſus eſſet aliquem, velle amare, vt intelligeret. Nec tertium, quia in ordinatis per ſe ad eundem finẽ eſt etiam aliquis ordo inter ſe tanquam ad finẽ ſub fine, ergo oportet dare ſecundum, & hoc vult Anſel. vbi prius. Ad rationẽ aũt opinionis dicendum, quòd licet per actum intellectus ſit aliqualis aſſecutio obiecti prior, prioritate generationis, nõ tñ prior prioritate perfectionis. Nam ſecundum Philoſo. 9. metaphyſice poſteriora generatiõe ſunt priora perfectione, quod maxime verũ eſt de poſteriori quod eſt ſimpliciter ĩmediatius vltimo, quod vltimum eſt ſimpliciter perfectiſſimum quemadmodum eſt hic. Alia eſt opinio Varronis dicentis, quòd fœlicitas præciſe conſiſtit in actu voluntatis. Et ſecundum hanc opinionem poterit alicui communicari viſio diuinæ eſſentię, & tamẽ nõ erit beatus cũ actus intellectus ſtare poſſit ſine actu voluntatis.

Lib: Cur Deus homo. c. 1.

T. c. 19.

Alia eſt opinio Egidij de Roma dicentis: beatitudinem eſſe genus, cuius ſpecies ſunt actus intellectus, & actus voluntatis. Alia autem eſt opinio Doctoris ſubtilis videlicet, quòd beatitudo naturæ intellectualis totalis totalitate extẽſiua, cõſiſtit tam in actu intellectus, quã in actu voluntatis, ſed tamen principalius in actu voluntatis.

Con. 1. His præmiſſis, ponendæ ſunt quatuor cõcluſiones. Prima eſt. Beatitudo totalis totalitate intenſiua conſiſtit in actu voluntatis, beatitudo aũt totalis totalitate extẽſiua cõſiſtit tã in actu intellectus, q̃ volũtatis, ſed principalius in actu volũtatis, patet ſatis concluſio ex dictis tam in hac queſtione, quã in præcedẽti. Poſſet aũt iterũ ſic ꝓbari cõcluſio quantũ ad illã partẽ quæ dicit beatitudinẽ intenſiuã eſſe in actu voluntatis, ac etiã quantum ad illam partẽ quæ dicit in illo actu voluntatis principaliter cõſiſtere beatitudinem extenſiuã, quia voluntas eſt nobiliſſima potentiarũ animę, vt alias ſatis determinatum eſt in ſecundo tractatu, ergo actus eius eſt nobiliſſimus ſimpliciter, & per conſequẽs in eo maxime cõſiſtit vltima perfectio quę ẽ beatitudo.

Con. 2. Secunda concluſio. In ſolo actu voluntatis qui eſt fruitio conſiſtit ſimpliciter beatitudo naturæ intellectualis, ꝓbat Sco. quia beatitudo nõ poteſt conſiſtere in aliquo nolle. Tum, quia nolle habet per ſe obiectum malum quod non poteſt eſſe obiectum beatificum. Tum, quia actus beatificus eſt primus, & immediatus reſpectu vltimi finis. Nolle autẽ non eſt ſimpliciter primus inter actus voluntatis, quia nolle nõ hr̃, niſi virtute alicuius velle ſecundum Anſel. 3. c. de cauſa diaboli. Nec conſiſtit beatitudo in velle concupiſcen-

piſcentiæ. Tum quia velle cõcu-
piſcentiæ non poteſt eſſe primus
actus voluntatis, quia omne con
cupiſcere eſt in virtute alicuius
actus amicitiæ. Tum quia actus
amicitiæ ineſt voluntati, ſecun-
dum ꝙ habet affectionem iuſti-
tiæ. Actus autem concupiſcen-
tiæ ſibi ineſt, ſecundum ꝙ habet
affectionẽ commodi. Nobilior
eſt autem affectio iuſtitiæ affe-
ctione commodi, quia regulatrix
eius eſt, & moderatrix, ſm An-
ſelmum, & eſt propria voluntati
ſm quod eſt libera. Tum quia
actus amicitiæ tendit in obie-
ctum, vt eſt in ſe bonum. Actus
autem concupiſcentiæ tendit in
illud, vt eſt bonum mihi nobi-
lius autem eſt in ſe, quàm in ali-
qua alia habitudine. Concluden-
dum eſt ergo, ꝙ beatitudo conſi-
ſtit in actu amoris amicitiæ. Ta
lis autem actus eſt fruitio, vide-
licet amor alicuius propter ſe,
ſcilicet propter amatum finali-
ter. Et ſi inſtetur, ꝙ tentio ſuc-
cedit ſpei, ergo eſt actus volun-
tatis, voluntas autem eſt poten-
tia ſm quam beatificaẽ natura
intellectualis, ergo in actu ten-
tionis eſt beatitudo, tentio au-
tem non eſt fruitio, igitur. Ad il-
lud dicendum, ꝙ non oẽ quod
ſuccedit virtutibus theologicis
in via, vel actibus earum, eſt de
eſſentia beatitudinis, ſed tãtum
vnicus actus perfectiſſimus. Iõ
dato, ꝙ tentio ſit actus volunta-
tis ſuccedens actui ſpei, non ſe-
quitur, ꝙ in ipſa conſiſtat beati-
tudo, ſed ſufficit, ꝙ ipſa comiteẽ
beatitudinem.

Con. 3. ¶ Tertia conclu. Non in omni
fruitione conſiſtit beatitudo, pa
tet, quia non conſiſtit in fruitio-
ne viæ, quæ eſt imperfecta nec ẽt
in fruitione, qua quis vidẽs Deũ
frueretur Deo ſine charitate. ta-
lis enim non haberet aliquẽ pri-
mum actum ſupernaturalem, eſ-
ſe autem præcedit agere, ſiue ope
rari, ergo nec per conſequens ha
beret frui beatitudine.

Quarta concluſio. Fruitio bea Con. 4.
fica, & fruitio non beatifica, dif-
ferunt ſpecie ex ipſis quidem for-
maliter, ſed a cauſis ſuis, vel habi
tudine cauſarum cauſaliter. Iſta
cõcluſio ſatis patet ex aliquibus
dictis in quæſtione præcedenti. 1

Ad primum argumentũ conce
dendum eſt, ꝙ actus intellectus
eſt vita, & vita æterna ſi eſt a-
ctus æternus. Si aũt addas, ꝙ eſt
vita æterna beata, hoc non eſt in
euangelio, ſed additum eſt.

Ad ſecundum dicẽdum eſt, ꝙ 2
viſio eſt tota merces, id eſt ſum-
ma potentiæ intellectiuæ, ſed nõ
ſumma merces totius hominis,
& ſic poſſunt gloſari multæ au-
ctoritates ſimiles.

Ad tertium dicendum, quòd 3
dilectio eſt bonũ magis ſufficiẽs,
ꝙ intellectio, quia eo habito, ha-
bens minus eget. Ad probatione
aũt minoris dicendum, quod di-
ctum Philippi intelligendũ eſt
quantũ ad inſtructionẽ fidei de
trinitate. hanc enim tũc nõ ple-
ne intellexerat: non autẽ loque-
baẽ de viſione beata, quaſi illa ꝑ
ſe ſufficeret ſine dilectione, ſi-
cut apparet per reſponſionem
Chri. Tãto tpe vobiſcũ ſum. &c.
Philippe qui videt me videt &
patrem. &c. quaſi diceret. Si me
ſecundum deitatem vidiſti ꝑfe-
cta viſione fidei, & patrem meũ
ſimili viſione fidei vidiſti.

Ad quart. patet ſolutio ex not. 4

Vtrumq;

Vtrum ſecuritas tentionis ſit de eſſentia beatitudinis.

Scot.4 d.40.q.6.

QVEASTIO IIII.

QVarto quæritur. Vtrum perpetuitas, vel ſecuritas tẽtionis, pertineat ad eſſentiam beatitudinis.

1 Arguitur, ꝙ ſic, quia dicit Auguſtinus libro decimotertio de Trinitate, cap. octauo. Poſt alia pertinentia ad beatitudinem enumerata ſubdens, & quod eſt omnino beatiſſimum, ita ſemper fore certiſſimum erit.

2 Secundo de eſſentia beatitudinis eſt, quòd ſi ſit vltimata perfectio, ergo ex ratione ſui excludit a ſubiecto omnem priuationem oppoſitam, ergo ex ratione ſui conſtituit ſubiectum incorruptibile, & intranſmutabile ſecundum eam, igitur.

3 Tertio. primo Ethycorum. Fœlicitas eſt operatio optima ſecundum vitam perfectam, hoc autem ſecundum ipſum includit perpetuitatem quandam, alioquin felix fieri poſſit miſer, ꝙ habet pro inconuenienti.

4 Quarto. Ad perfectionem primam viatoris concurrunt eſſentialiter fides, ſpes, & charitas, & ad ſecundam actus iſtorum, ergo ad perfectionem comprehenſionis concurrunt eſſentialiter actus perfecti correſpondentes iſtis, nunc autem actui ſpei ſuccedit tentio, quæ non videtur aliud eſſe, quàm ſecuritas.

Contra. Primo Ethycorum. Nihil eſt perfectius ex eo, quòd diuturnius, & exemplificat ibi de albo vnius diei, & vnius anni, ſed nihil debet poni de ratione beatitudinis, quod ad maiorem ſui perfectionem non pertineat, ergo non debet poni perpetuitas, vel ſecuritas de ratione beatitudinis, quæ eſt perfectio ſimul tota. Primo notandum, quòd in hac materia certum eſt, quòd beatitudo electorum, & miſeria reproborum erit perpetua, patet per multas auctoritates ſcripturæ, & ſanctorum. Sed vnde, aut per quem modũ inſit beatitudini iſta perpetuitas multę ſunt opiniones. Prima opinio dicit, quòd beatitudo ex ſeipſa formaliter eſt perpetua, & neceſſe eſſe, effectiue tamen a Deo conſeruante. Ad hoc adducuntur aliquæ rationes. Prima eſt. Aliqua forma corporalis, non ſolum ſubſtantialis, ſed etiam accidentalis eſt incorruptibilis, & ex ſe formaliter perpetua, patet de luminoſitate ſtellarum, & de forma cœli. Sed beatitudo cum ſit vltimata perfectio creaturæ intellectualis non eſt forma minus perfecta, vel minus nobilis. Alia ratio. Finis extrinſecus vltimus tollit omnem priuationem reſpectu alterius finis extrinſeci, ita ꝙ ipſo habito non deſideratur alius finis extrinſecus, nec ipſo indiget: ergo ſimiliter finis intrinſecus, & per conſequens ex ſe eſt perpetua. Sed contra hoc ſic arguit Scotus. Beatitudo creata eſt accidens, igitur non minus dependet, quàm ſuum ſubiectũ, ſed ſubiectum dependet ex conſeruatio-

ſeruatione Dei contingenter ip-
ſum conſeruantis, & ſic non ha-
bet neceſſe eſſe formaliter, ergo
nec ipſa beatitudo creata. Si di-
cas, quòd licet beatitudo abſolu
te habeat omne contingens, tñ
ex quo ſemel ineſt naturæ, neceſ
ſario ineſt manente natura. Con
tra. Deus poteſt conſeruare prius
eſſentialiter ſine poſteriori, ſed.
illa natura eſt prior beatitudine
nedum natura, ſed & tempore,
igitur. Diceudum ergo cum Sco-
to, quòd nihil a Deo habet eſſe
formaliter neceſſarium, ſed ſim-
pliciter contingens, tñ aliquod
creatum dicitur habere eſſe in-
corruptibile pro quanto non ha-
bet contrarium, vel non poteſt
deſtrui ab aliquo creato, ſed tan-
tum poteſt annihilari a Deo non
conſeruante, & hoc modo po-
teſt concedi beatitudinem eſſe
incorruptibilem. Ad primam
autem rationem opinionis di-
cendum, quòd nec intelligen-
tia, nec cœlum, nec aliqua for-
ma creata eſt formaliter neceſſe
eſſe, ſed omnia creata ſunt ſim-
pliciter contingentia ex ſe poſſi-
bilia eſſe, & non eſſe, licet aliqua
ſint incorruptibilia, ſicut intel-
ligentia, & cœlum, quæ tamen
contingenter a Deo producun-
tur, & etiam conſeruantur, non
minus contingenter, quàm cor-
ruptibilia. beatitudo itaque non
tollit a ſubiecto poſſibilitatem
priuationis ſibi oppoſitæ. Et
cum dicis, quod eſt perfectio vl-
tima, verum eſt ſecundum per
fectionem inter perfectiones q̃
ſunt de facto, ſed non ſic ſecun-
dum durationem, quin poſt eã
poſſit ſuccedere in ſubiecto alia,
vel priuatio eiuſdem licet de fa-
cto nunquam ſuccedat. Ad aliã
rationem dicendum, quòd non
oportet ſic ſe habere per omnia
finem vltimum intrinſecum, ſi-
cut extrinſecum. Finis enim vl-
timus extrinſecus, qui eſt ipſe
Deus infinitæ bonitatis eſt, &
omnium aliorum finium boni-
tatis eminenter, ſeu perfectiona
liter continens, ideo ſufficienter
tollit indigentiam omnium alio
rum finium in ratione obiecto-
rum: ſic autem non eſt finis in-
trinſecus formaliter infinitus, cõ
tinens eminenter omnem actũ
poſſibilem in eſſe potentiæ, cui
ineſt, ideo non tollit potentiali-
tatem ad alios actus, nec priua-
tionem eorum. Secundo notan-
dum, ꝙ alia eſt opinio, quæ dici-
tur eſſe Henrici, ꝙ beatitudo eſt
perpetua ex natura potentiæ bea
tæ, quæ neceſſario fruitur obie-
cto clare viſo, nec poteſt nõ frui
ipſo, quia nulla inuenitur ratio
mali in ipſo. Sed contra hoc,
arguitur ſecundum Scotum, tum
quia ſi voluntas ſit cauſa effecti-
ua fruitionis, ꝙ libere etiam li-
bertate contradictionis fruatur,
& per conſequens, poteſt non
frui. Tum, quia ſi Deus ſit cau
ſa totalis, & immediata fruitio-
nis, poteſt ipſam non cauſare,
vel conſeruare, abſolute loquen-
da. Et dato etiam, quòd non
ſit cauſa totalis, nec immediata;
ſed cum ipſo concurrat volun-
tas, poteſt ipſe Deus non coo-
perari voluntati, & ſic volun-
tas non frueretur. Tum, quia ſi-
militer ex parte viſionis, ſi ta-
lis viſio ſit a vidente, voluntas
poteſt non copulare potentiam
cum obiecto ſi tamen habeat ibi
actum, & ita poterit non eſſe vi-
ſio.

ſo. Licet in intellectu ſit aliquo modo neceſſitas vidēdi non ſimpliciter, ſed tātummodo ſi obiectum præſens moueat, hoc autē eſt mere contingens, quia obiectum illud voluntariæ, & mere contingenter mouet quemcunq; intellectum creatum. Ad motiuum autem opinionis dicendū, quod non concludit quin voluntas poſſit non frui, licet forte cōcludat, quòd non actu poſſit obiectum illud nolle, vel odire, ſeu deteſtari, quia iſti actus poſitiui ſunt reſpectu mali, non velle autem frui non dicit aliquem actum circa malum, ſed negationem actus. Tertio notandum, ꝙ alia eſt opinio, quæ dicitur eſſe Diui Tho. quod perpetuitas beatitudinis non eſt ex natura nuda potentiæ, ſed ex neceſſitate determinationis potentiæ per habitum, ſcilicet luminis gloriæ ex parte intellectus, & charitatis ꝑfectæ ex parte voluntatis. Iſti enim habitus ex perfectione ſua ſic inclinant, & determinant potentias, vt neceſſario habeant actus ſuos circa obiectum beatificum. Sed contra hoc arguit Sco. quia non poteſt habitus eſſe cauſa prior operationis, quàm potentia, ſed ſemper ſecunda. Illud enī eſt potentia quo ſimpliciter poſſumus. Vnde habitus non vtitur potentia, ſed econtra: ſed cauſa prior non determinatur ad agēdum, nec per conſequens neceſſitatē per cauſam ſecundam, ſed ecōuerſo: ergo. Item ſi habitus charitatis perfectæ neceſſario determinat ad fruendum, cum beata virgo habuerit in via maiorem charitatem, quàm multi ſancti in patria, videtur, quod neceſſario fruebatur, & quòd non poterat non frui, quod eſt falſum: igitur. Concedendum tñ eſt, ꝙ ex habitu luminis glorię eſt neceſſitas ſecundum quid in intellectu ad videndum, quia habilus eſt naturaliter inclinatiuus, & intellectus naturaliter operatiuus, ſed ex charitate non eſt talis neceſſitas in voluntate, quia poteſt voluntas libere vti charitate, vel non vti. Ad motiuum autem opīnionis dicendum, ꝙ perfectio habitus hoc non habet, vt neceſſitet potentiam. Dato etiam, quòd habitus ſit cauſa actus, vtitē enim potentia habitu, vt cauſa ſibi ſubordinata. Quarto notandum, quòd ſecuritas videtur eſſe paſſio oppoſita timori pertinens ad appetitum, ſicut timor: timor autem eſt de malo inſligendo, vel de iam inflicto continuando, vel de amiſſione boni futura, quę habet rationem mali. Talem autē timorem præcedit apprehenſio talis mali, & hoc ſiue ī parte ſenſitiua, ſi ſit timor pertinens ad appetitum ſenſitiuum, ſiue in intellectu, ſi ſit timor pertinens ad voluntatem. Ideo etiam dicendum, ꝙ ſecuritas eſt paſſio pertinens ad appetitum, prę ſupponēs apprehenſionem alicuius boni conferendi, vel continuandi, vel mali auferendi, ſeu non inſligendi. Ex quibus patet, ꝙ non idem ſunt dubitatio, & timor: nec certitudo, quæ opponitur dubitationi eſt eadem cum ſecuritate. Nam dubitatio ad apprehenſiuā pertinet. & præcipue ad intellectum, timor vero ad appetitum: ſimiliter certitudo pertinet ad apprehenſiuam, ſed ſecuritas ad appetitum. Securitas itaque, quæ

eſt

eſt in beatis, dicit paſſionem in voluntate beati oppoſitum timori, præſuppoſita in intellectu certitudine notitiæ de bono beatitudinis continuando a Deo: certitudine dico habita non per rationem naturalem, nec in verbo: ſed per reuelationem ſpecialem factam ipſi beato a Deo. Cum enim talis certitudo ſit de futuro contingente, quod ex mera diuinæ volũtatis libertate depẽdet: ideo non poteſt haberi per rationem naturalem, nec etiam videtur repræſentari in verbo. Quinto notandum ſecundum Scot. in iiij. diſt. xlix. quòd tentio quadrupliciter accipi poteſt. Vno modo proprie, vt memoria tenet obiectum, & hoc vel per formã impreſſam ſi eſt obiectum in ſpecie, vel per habitum impreſſum, aut per illapſum, aut inexiſtentiam, ſiue inſiſtentiam. Alio modo poteſt dici tentio eo modo quo dicitũ intelligentia tenere obiectum in actuali cõſideratione, & ad hoc poteſt pertinere, ꝙ voluntas dicitur tenere aciem intelligentiæ conuerſam ad memoriam. Tertio modo tẽtio pertinet ad voluntatem, vt eſt concupiſcibilis, & dicitur ſuccedere ſpei virtuti, quia ſicut per ſpẽ voluntas deſiderat ſibi bonum habendum: ita per tẽtionem amat illud bonum adeptum, & iſta tẽtio eſt amor concupiſcentiæ boni præſentis. Quarto modo dicitũ tentio quidam actus aſſecuratiuus, vel paſſio in voluntate ſuccedens ſpei paſſioni, & iſto modo pertinet ad voluntatẽ ſecundum vim iraſcibilẽ, ſicut paſſio, quæ dicitur ſpes.

Con. 1. His præmiſſis, ponendę ſunt quinque cõcluſiones. Prima eſt. Licet beatitudo de facto ſit perpetua, hoc tamen non eſt ex aliquo intrinſeco beatitudini, nec ex aliquo ſibi formaliter in exiſtẽte, ſiue ex habitu, ſiue ex quocunq; alio. Prima pars videlicet, quòd beatitudo ſit perpetua, certa eſt ex fide. Et de hoc dicit Augu. xiij. de tri. Beata vita eſſe non poteſt, niſi ſit immortalis quod probat, quia ſi amitti poteſt, aut beatus amittit eam nolẽs, & tũc non eſt beatus, quia non habet quicquid vult, aut volens, aut neque volens, neque nolens. Et ad vtrunq; iſtorum duorum membrorum, ſequitur, ꝙ non eſt beatus, quia non amat beatitudinẽ, immo ſi volens amittit eã odit: ſi neuter non appreciat eam. Ad hoc etiam conſonat auctoritas Philoſophi. iij. de generatione, in fine. In omnibus dicimus naturam deſiderare, quod melius eſt: melius autem eſt ſemper eſſe, quàm nõ eſſe ſaltem, eo modo, quo ſemper eſſe eſt poſſibile. Eſt autem poſſibile naturæ perpetuæ, ꝙ ſit perpetuo perfecta vltimate, ergo naturaliter hoc deſiderat, & per conſequens beatitudo, quæ naturale deſiderium complet, eſt perpetua. Secunda pars concluſionis ſic probatur, quia quicquid formaliter ineſt beato, ſibi contingenter ineſt, ergo poteſt beatus in ſenſu diuiſionis non eſſe beatus, ita quòd in beato nulla eſt per ſe cauſa poſitiua huius perpetuitatis, vel confirmationis.

Con. 2. Secunda concluſio. Beatitudo perpetuatur a ſola Dei voluntate eam perpetuo conſeruante: ſic enim ordinauit, vt eam perpetuo

tuo conſeruaret, & per cõſequẽs, ꝙ beatus nũquam peccaret. Vbi eſt aduertendum ſecundum Iohan. de Baſſo. ꝙ ſit actus fruitionis beatificæ ſit effectiue a volũtate libera difficile: immo forte impoſſibile eſt ſaluare quin voluntas poſſit immediate peccare, & habeat potẽtiam immediatam, & propinquam peccandi ſaltem peccato omiſſionis, quĩa immediate poteſt ſuſpẽdere talem actum, vel ſaltem non cooperari quantum eſt ex ſe ipſi Deo ad talem actum debitũ, & hoc rõne libertatis ſuæ, per quam ſic vult, ꝙ poteſt non velle: vel ſaltem ad volitionem non coagere. Ex quo patet, ꝙ non valet illa præuẽtio, quam ponunt aliqui fieri a Deo ne voluntas poſſit peccare, quia videlicet ſemper Deus conſeruabit actum beatificum in voluntate, etiam ſi voluntas quantum eſt ex parte ſua ſuſpenderet, vel ad talem actum non coageret. Si enim non coageret cum teneatẽ coagere, peccaret ſaltem peccato omiſſionis. De peccato vero commiſſionis, bene patet, quòd non eſt peccabilis potentia proxima, quia Deus ſic ordinauit, ꝙ non ſibi influet ad aliquem actũ poſitiuum ſubſtractum peccato. Eſt tamen bene in potentia remota ad ſic peccandum. Dicendum ergo, ꝙ ſi voluntas ſit actiua, reſpectu actus fruitiõis, oportet dicere, ꝙ pro tãto eſt impeccabilis peccato omiſſionis ſuſpẽdendo talem actum, vel quia ad talem actum nõ habet libertatẽ contradictionis, ſed obiecto præſentato per clarã viſionem habet libertatem determinationis ad ipſum, ſtante viſione ad quam neceſſitatẽ intellectus in patria, vel quia ſi poſſit talem actũ ſuſpendere, vel ſalem ad ipſum nõ cooperari ipſi Deo totaliter cauſanti talem actum ſi deſiſtat voluntas a coagendo, non tamẽ poteſt peccare, quia ad talem actũ non tenetur. Si autem voluntas non ſit actiua, nec poſſit Deo coagere ad talẽ actum fruitionis beatificum, quod videtẽ probabilius facilius ſaluari põt impeccabilitas voluntatis loquendo de peccato omiſſionis. Nã nec talẽ actum poteſt ſuſpendere, nec actionem ſuam ad talẽ actum, qa nullam poteſt habere, & tunc talis beatificus actus nõ cadit ſub præcepto in ſe.

Tertia concluſio. De ratione quidditatiua beatitudinis nõ eſt perpetuitas, ſeu infinita duratio a parte poſt. Patet, qa talis perpetuitas non põt dici, niſi æuũ talis actus. Non enim talis actus menſuratẽ tempore per ſe cum ſit permanens, nec æternitate, quia nõ eſt Deus, ſed menſuratẽ æuo, ſicut quodlibet creatũ permanens, ſed de rõne æui nõ eſt, ꝙ ſemp duret a parte poſt, licet durare poſſit: ideo talis perpetuitas, prout diſtinguitẽ ab eo cui conuenit aliquo modo extra intellectum nõ dicit niſi negationem deſitionis eſſe ſiue in deficientiam in eſſendo, quæ quidem negatio ineſt a Deo conſeruante; negatio autem non eſt de conceptu quidditatiuo alicuius poſitiui: igitur &c. Verum eſt tamen, quòd ſumendo beatitudinẽ pro ſumma perfectione intenſiua, & extenſiua, ſic perpetuitas eſt de ratione beatitudinis, & ſic de ea communiter loquuntur ſancti doctores, Con.3.

ſed

ſed beatitudo hoc modo accepta non dicit aliquid per ſe vnũ, ſed ſi accipiatur beatitudo pro vltima, & optima perfectione beati intenſiue tantum, ſic non eſt perpetuitas de ratione eius. Vtrum autem merita hoc exigant, videlicet, ꝙ premium ſit perpetuum, dubium eſt: & videtur ꝙ non, licet Deus hoc ordinauerit ex liberalitate ſua, qua ſemper remunerat vltra condignum, licet demeritum malorũ exigat perpetuitatem in pœna eorum ſecundum rigorem iuſticiæ. Vnde Deus perpetuo puniendo non punit vltra condignum; ſed citra potius quantum ad intentionem pœnæ, licet nõ quantum ad extenſionem.

Con. 4. Quarta concluſio. Securitas nõ eſt de intrinſeca ratione beatitudinis, patet primo, quia non reſpicit Deum pro obiecto de ſe per ſe immediate: ſed magis reſpicit continuationem beatitudinis creatæ: apprehenſio autẽ certa talis continuationis eſt actus reflexus ſuper actum beatificum ſequens ordine naturæ totam beatitudinẽ, ergo poteſt tota beatitudo eſſentialiter eſſe, ſine certitudine, & ſecuritate. Secũdo, quia perpetuitas de qua eſt iſta certitudo ad quam ſequitur ſecuritas non eſt de eſſentia beatitudinis. Tertio, quia ſecuritas pertinet ad appetitum iraſcibilem, ſicut timor: beatitudo autem eſt in cõcupiſcibili cum ſit amor amicitiæ.

Con. 5. Quinta concluſio. Tertio, nullo prædictorum quattuor modorum ſumpta eſt de eſſentia beatitudinis: ꝓbat Sco. quia primo modo præcedit beatitudinẽ imo omne actum ſecundum. Secundo modo eſt actus ſecundus pertinens ad intellectũ, & præuius beatitudini, quæ ineſt in voluntate, vel eſt actu voluntatis reſpectu illius actus intellectus præuij. Tertio modo eſt amor commodi boni præſentis, qui non pertinet ad beatitudinem, ſed amor boni honeſti, vel boni in ſe. Quarto modo eſt in iraſcibili, & iſto modo magis appinquat ad ſecuritatẽ, q̃ ſuccedit ſpei paſſioni nõ ſpei virtuti.

1 Ad primum argumentũ dicendum, quòd Auguſt. non intelligit, ꝙ de ratione beatitudinis eſſentialiter ſit eſſe certiſſimum de ſemper ſic ſtando, ſed hoc eſt de perfectione accidentali, & ita beatificum eſt non eſſentialiter, ſed accidentaliter præſuppoſita beatitudine eſſentiali.

2 Ad ſecundum, patet ex primo notabili.

3 Ad tertiũ dicendũ, ꝙ Ariſtoteles nunquam nouit veram fœlicitatem naturę humanæ, & ita loquendo de fœlicitate, quam poſuit pro ſtatu vitæ præſentis, licet poſuerit eam in vita perfecta, oportet tamen quòd poneret eam amiſſibilem, & nõ perpetuam, & ſuſtinendo libertatẽ voluntatis, quòd felix illa felicitate poſſit fieri miſer.

4 Ad quartum dicẽdum, quòd tribus virtutibus theologicis in via, ſuccedunt tres perfectiones in beato, ſiue virtutes, ſiue act9, ſed non oportet omnia iſta ſuccedentia eſſe de eſſentia beatitudinis, ſumendo beatitudinẽ pro ſumma perfectione intẽſiua naturæ beatificabilis.

Vtrum natura humana ſit natura infima capax beatitudinis.

Sco.4.d.49.q.8.11.et 12.Dur.4.d.49.q.2.

QVAESTIO. V.

QVinto quæritur. Vtrum creatura intellectualis ſit natura capas beatitudinis, ſic ꝙ ad eam ex puris naturalibus poſſit attingere.

1 Primo arg.quòd non ſit capax beatitudinis. Sola.n.anima eſt ipſius beatitudinis capax, ſed anima non eſt natura humana, ſed pars eius,igitur.

2 Secundo arg.ꝙ ex puris naturalibus poſſit attingere beatitudinem, quia ex ſuis naturalibus eſt ad imaginē Dei:ſed ſm Aug. eo ipſo, quo eſt ad imaginē Dei capax Dei eſt.

3 Terito:oīpotentię naturali correſpōdet aliqua actiua naturalis, ſed in natura intellectuali creata eſt potentia paſſiua naturalis ad receptionē beatitudinis, igiẗ ētet ibi potētia actiua naturalis ad attingendum beatitudinem.

4 Quarto. Senſus non ordinatur in aliquam perfectionem,ad quā non poſſit attingere ex naturalibus.Et ſimile dicit Philoſophus ſecundo de cœlo, quòd ſi natura ſtellis dediſſet motū,dediſſet eis organa ad motū, ergo cū natura intellectualis nō ſit minus nobilis, q̄ ſenſus, & ipſa ſit ordinata ad beatitudinē,vr ꝙ ad ipsā poſſit naturaliter

5 Quinto. Si natura intellectualis non pōt attingere beatitudinē ex puris naturalibus, oportet ergo, quòd attingat per aliquid ſuper additū: puta per habitum aliquem ſupernaturalē, ſed hoc non, quia habitus non eſt principium operandi: tunc.n.eſſet potentia actiua,vel paſſiua.Similiter ēt tunc maneret eadem quęſtio de illo habitu.

Contra.Dicit Aug.13. de Tri. Eo ipſo quo anima imago Dei eſt:ipſius Dei capax eſt. Et quantum ad ſecundum dicitur ad Romanos.6.Gratia Dei vita ęterna. Et patet,quòd maior error eſt dicere,quòd homo ad gloriā poſſit ex naturalibus attingere,q̄ ſit error Pęlagij: qui hoc ponebat de gratia.Primo notandū,quòd aliqui dicunt intellectum,& voluntatem concurrente generali influentia Dei actiue elicere actus beatificos circa obiectum beatificum pręſentatum,ita quòd intellectus,& voluntas ex ſuis naturalibus, ſiue pure, & immediate, ſiue cum aliquibus habitibus ſupernaturalibus tales actus eliciunt. Ad hoc adducuntur aliquæ rationes.Prima eſt, quia nō minus libere diligit voluntas Deum in patria, quam in via: immò magis vt uidetur, quia ſtatus patrię, eſt ſtatus ſummę libertatis, ſed hoc non poteſt eſſe ſi ſit pure paſſiua, & nullo modo actiua in actu fruitionis, igiẗ. Item actus beatificę fruitionis eſt verbum perfectum ſecundum Auguſtinum. 15.de trinitate, ſed verbum perfectum gignitur effectiue ex cognoſcente,& cognito, ſiue a memoria, ſecundum eundem Auguſtinum nono de trinitate,igitur.Et confirmatur, quia ad gignitionem verbi creati requiritur neceſſario uoluntas copulans

pulans potentiam cum obiecto per imperium ſuum, ſicut dicit Auguſtinus libro nono de trinitate. Dicunt tamen aliqui, quòd ad hoc oportet concurrere ſpecialem influentiam, quia potentiæ creatæ non habent obiectū beatificum in ſeipſis, nec formaliter, vt patet, quia nō ſūt Deus, nec eminenter, quia nō ſunt aliquid perfectius Deo, & ideo nō ſufficiūt ad cauſalitatem effectiuam talium actuum. Videtur autem probabilius dicendum ſecundum Ioánem de Baſſo, quòd creatura intellectualis nullo modo attingit effectiue ad beatitudinem ſuam, nec ſecundum aliquid receptum in ea, nec ſecundum ſe, ſed tantum eſt in potentia paſſiua ad ipſam, quod ſic probat. Illud quod nullo modo eſt principium actiuum, nec eſſe poteſt formæ ignobilioris accidentalis perficientis ipſum, nec etiam formæ nobilioris per locum a maiori, præcipue loquendo de formis ſubordinatis, & eidem ſuppoſito conuenientibus, ſed nec intellectus, nec voluntas poteſt eſſe principium alicuius formæ habitualis infuſę, ſicut fidei, vel charitati, quæ tamē ſunt formæ ſimpliciter ignobiliores, quàm actus beatifici, igitur. Secundo. Non minus mirabiliter Deus creaturam beatificat, quàm gratificet, ſed immediate per ſeipſum gratificat, & impoſſibile eſt cum eo aliquam creaturam concurrere, ergo ſimiliter ſic beatificat. Tertio, ſi voluntas eſt actiua ad actum fruitionis, & ad ipſum obligetur pro ſtatu patriæ obiecto præſentato per viſionem intellectus, ſicut alii dicunt, cum ipſa ſit libera libertate cōtradictionis, ſequitur quòd voluntas beata ſit in potētia immediata, & proxima peccabilis, quia immediate quantū eſt ex ſe pōt ſuſpendere actionem ſuam, nec poteſt prohiberi ſiue per influentiam Dei ſpecialem, ſiue generalem, quia ad ceſſandum ab actione nulla influētia requiritur. Et præterea ſi cogeretur, & non coageret libere, ſic adhuc peccaret, nec per ſubſtractionem influentię cuiuſcunque, quia ad ceſſandum ab actione, nulla eſt neceſſaria influentia, quia nullus eſt ibi actus poſitiuus, ſed conſequens eſt falſum, & impoſſibile, ſcilicet, ꝙ volūtas beata ſit peccabilis immediate, & ſecundum potentiā proximam, quia tunc non eſſet confirmata. Dicendum igitur, quòd nec intelllectus, nec volūtas ſunt cauſę effectiuę, nec totales nec partiales ſuorum actuum beatificorum, ſed ſunt in potentia paſſiua tantum, & receptiua perfectibiles naturaliter per tales actus, & in potentia naturali reſpectu ipſorum, licet in potentia obediētiali tantum reſpectu Dei, qui poteſt de creatura, & in creatura facere quicquid nō implicat contradictionem ſecundū imperium voluntatis ſuæ. Ad rationes autem alterius opiniōnis. Ad primam dicendum, ꝙ libere velle poteſt accipi dupliciter. Vno modo, vt ponitur ei quod eſt violenter velle: & ſic planum eſt, ꝙ non minus ſpontaneè ſiue libere voluntas diligit Deū in patria, quàm in via: Non enim ibi violentatur, licet ſit pure paſſiua, quia non patitur contra

cōntra inclinationem propriam naturalem, immo ſecūdū ipſam: quia recipit ſuam perfectionem. ad quam naturaliter inclinatur. Alio modo poteſt accipi velle libere, prout principium liberum habet actū ſuum in ſua poteſtate, & opponitur ei velle, quod nō eſt in poteſtate volentis: & hoc modo voluntas in via pro ſtatu meriti diligit Deum liberè, & ſpontaneè. In patria vero non, quia in tali actu non meretur: & ideo non eſt neceſſarium ipſum eſſe in eius poteſtate: ſed ſolum in poteſtate Dei beatificantis. Ad ſecundum dicendum, quòd illud non cogit, nam poteſt dici quòd verbum gignitur ex cognoſcēte, & cognito, ſicut ex paſſiuo, & actiuo ſaltem loquendo de verbo iſto in propoſito, i. de verbo, vel actu ſupernaturali. Et ad confirmationē poteſt dici, ꝙ difficile eſt capere illam copulationem, tñ & ſi in intellectionibus naturalibus habet locum, in hac tamen non habet locū, nec oportet, quòd voluntas creata intromittat ſe de copulando obiectum beatificum ipſi potentiæ intellectiuę, quia Deus ipſe ſufficienter copulat ſeipſum, & præſentat intellectui cauſando actū viſionis in ipſo.

Con. 1. His pręmiſſis, ponendæ ſunt octo concluſiones. Prima eſt. Creatura intellectualis eſt naturaliter capax beatitudinis, probatur. Illius eſt capax naturaliter creatura intellectualis, in quod naturaliter tendit, ſicut in ſuam vltimatam perfectionē: ſed hoc modo tendit in beatitudinem, vt patet ex ſupradictis, igitur. Secundo ſic probat Scotus, quia omnis potentia habens obiectum primum, & per ſe adæquatū ſibi, poteſt in quolibet per ſe contentū ſub illo, ſed intellectus habet ens pro per ſe primo obiecto, & adæquato ſecundū Auicen. ergo poteſt in quodlibet cōtentū ſub ente: ſed Deus per ſe continetur ſub ente, ergo poteſt intellectus creatus ipſum apprehendere: & tunc vltra perfectibile, quod eſt in potētia ad omne ens, nunquā quietatur, niſi in optimo ſibi poſſibili. Conceptus autem Dei uniuerſali, & in communi non eſt optimus, nec cōceptus abſtractiuus, ſed conceptus Dei in particulari, & intuitiuus, ſiue viſiuus, ipſe eſt optimus, ergo intellectus creatus poteſt in talem conceptum, & in tali ſolo quietari poteſt. Dicit tamen Ioannes de Baſſo, quòd licet hoc ſit probabiliter perſuaſum, tamen demonſtrari non poteſt per rationē naturalem, quòd probat: quia per rationem naturalem probari nō poteſt, quòd homini conueniat aliquid intelligere, niſi in fantaſmate. Talis autem notitia non eſt viſio beatifica, igitur. Item illud non poteſt concludi ab homine per rationem naturalem certam, ad quod ſenſibilia non poſſunt manuducere: ſed omnia ſenſibilia, quæ poteſt homo naturaliter experiri non poſſunt ad notitiā talis beatitudinis deducere, quia illa negata ſaluari poſſunt omnia ſenſibilia, & deducibilia ex ipſis. Rationes igitur prius adductę non ſunt demonſtrationes, ſed facile ſolubiles. Ad primum ergo diceretur, ꝙ licet beatitudo ſit vltimata pfectio creaturę beatificabilis, nō tamē pro-

Con. 2.

probatum eſt, quòd talis beatitudo ſit conſiſtẽs in viſione, & fruitione Dei, ſed alicuius creaturæ poſſibilis qualiſcunq; ſit illa, puta qualis ponitur a Philoſophis. Vnde licet ſit verum de tali beatitudine, nõ eſt tamen probatum, ſed creditum tantum. Ad ſecũdam diceretur, quòd poſito, quòd ens ſit primum obiectũ per ſe intellectus creati, nõ tamen eſt probatũ, quòd poſſit intelligere Deum iſto modo, ſcilicet viſiuè, & nudę, ſed abſtractiuæ, & imperfectæ. Et quando dicis, quòd potẽtia non quietatur, niſi in optimo ſibi poſſibili, Verum eſt: ſed non eſt certum, quòd talis conceptus viſiuus de Deo ſit intellectui humano poſſibilis. Aliter diceret, quod non eſt demonſtratũ ens eſſe obiectum ſic adæquatum intellectui, quod poſſit immediate ferri in quodlibet ens, ſed tantũ mediante quidditate rei ſenſibilis, quę eſt primum obiectum intellectus humani, loquendo de primitate originis.

Con. 2. Secunda concl. Humana natura eſt ſufficiẽs principiũ paſſiuũ ad recipiendum in ſe beatitudinẽ, non autem aliquis habitus eſt cauſa, vel ratio receptiua ipſius beatitudinis, ſed proximũ, & immediatum receptiuũ eſt ipſa natura humana abſq; aliquo ſupperaddito: patet: quia nulla potentia addetur naturæ beatificabili in ſtatu beatitudinis. Si autem habitus addatur, ille non eſt capax actus. Item quodcunque ſuſceptiuũ alicuius perfectionis, quod ordinatur ad multas perfectiones, ordinatur maxime ad maximam perfectionem, ſed intellectus ordinatur ad viſionem, ſiue cognitionem intuitiuam, & non tantum abſtractiuam, ergo maxime ex natura ſua, quæ eſt receptiua, ordinatur ad maximam, & perfectiſſimam viſionem, ſcilicet diuinæ eſſentiæ. Item ſi non eſſet capax beatitudinis, niſi mediante habitu, ſequeretur quòd eſſet capax beatitudinis per accidens, & habitus per ſe, ſicut ſuperficies per ſe eſt ſuſceptiua albedinis: patet ergo, quod ſi aliquis habitus ponitur, quemadmodum credendũ eſt de charitate propter verbum Pauli, primæ ad Corinthios 13. tamen non eſt ipſi voluntati ratio, vel cauſa ſuſcipiendi actum. 1. Co. 13

Tertia concluſio. Beatitudo talis, qualem expectamus circa obiectum diuinum in patria, poteſt ab homine haberi ſecundum animam in hac mortali vita. probatur ſecundum Scotum, quia homo ſecundum animam ex puris etiam naturalibus eſt in potentia immediata ad recipiendum beatitudinẽ: ſed Deus poteſt eam conferre animę, non obſtante mortalitate corporis. Non enim hoc implicat contradictionem aliquam, immo hoc fuit aliquando factum, puta in Chriſto, qui fuit beatus ſecundum animam, & tamen mortalis ſecundum corpus. Similiter in Moyſe ſecundum Auguſtinum ſuper Geneſim ad literam, & de videndo Deum. Similiter etiam Paulus in raptu vidit Deum, ſicut ſancti vident in patria, ſicut dicit Auguſtinus duodecimo. ſuper Geneſim. Con. 3. Aug. ſuper Gẽ ad literam

 Quar-

on.4. Quarta concluſio. De potentia Dei ordinata, ſaltem ſecundum legem cõem non eſt poſſibile hominem eſſe beatum ſecundũ animã in vita corruptibili, licet ſit poſſibile de potentia abſoluta. Secunda pars patet ex præcedenti concluſione. Et prima ſic probatur, quia Deus ſic ordinauit, quòd non beatificetur aliquis in anima corpori vnita ſine immortalitate corporis.

on.5. Quinta concluſio. Ex parte ipſius receptiui non eſt abſolute loquendo, impoſſibile hominẽ beatificari ſecundum animãm pro ſtatu corruptibili: patet, quia nihil eſt in homine, ſecundum ꝙ, hmõdi repugnet ſimpliciter, tãq̃ incompoſſibile abſolutè ipſi beatitudini animæ, ſicut dicimus ꝙ lapidi repugnat ſimpliciter ſapiẽtia. Et ratio eſt, quia natura animæ, ſecũdum quam homo eſt receptiuus beatitudinis eſt eadem pro ſtatu mortalitatis, & immortalitatis hominis, ſicut patet. Si autem eſt aliqua impoſſibilitas, ſecundum quid illa quę renda eſt ex parte receptiui ratione alicuius formæ, quam habet, quę licet non repugnet ſimpliciter, nec opponatur formaliter beatitudini, nec econuerſo, tamen beatitudo ſibi repugnat aliquo modo, ſecundum quid, & virtualiter ratione, ſ. effectus beatitudinis, ſicut virtualiter calidum repugnat formaliter frigido. Effectus enim beatitudinis animæ in corpore eſt immortalitas corporis, quæ quaſi quidam effectus redundat ex beatitudine animę, & planum eſt, quòd immortalitas repugnat mortalitati. Ex hoc autem concludit Scotus, quòd nullus viuens in carne mortali, poteſt eſſe beatus ſecundum animam ſine miraculo, quo ſuſpenditur immortalitas corporis, & ideo dicit, quòd in Chriſto fuit miraculum continuum ab inſtãti ſuæ conceptionis, vſque ad inſtans mortis

Sexta conclu. Nulla pura creatura poteſt eſſe ſufficiens actiuũ principium reſpectu beatitudinis: patet, quia non habet in ſe Deum formaliter ſecundum propriam rationem, nec etiam habet ipſum eminenter: & ſic non habet in ſe cauſam actiuam beatitudinis. Con.6.

Septima concluſio. Valde probabile eſt dicere, ꝙ creatura intellectualis nullo modo effectiuè attingere poteſt ad beatitudinem ſuam, patet ex dictis. Con.7.

Octaua concluſio. Nulla natura inferior humana eſt beatificabilis ſimpliciter, licet aliqua ſit beatificabilis ſecundum quid. Prima pars patet, quia inferius, quod poteſt attingere obiectum diuinum, eſt anima humana, igitur. Secunda pars patet, quia omnis natura per operationem ſuã immanentem coniungitur fini ſuo optimo, ſed hoc conuenit potentijs ſenſitiuis. Quælibet.n. potentia habens obiectum, ſibi proportionatum, poteſt habere operationem qua attingit ipſum ſuo modo. igitur. Con.8.

Ad primum argu. dicendum, quòd ipſa anima eſt creatura intellectualis, & licet non ſit natura humana, nec homo, eſt tamen aliquid hominis, & aliquid naturę humanæ, cuius aũt pars eſt capax alicuius finis, totum etiam capax mediãte parte illa, 1

2 Ad ſecundum dicẽdum, quòd bene concludit, quòd creatura in tellectualis ex ſuis naturalibus eſt immediate beatificabilis paſſiuè, & paſſiuè poteſt attingere ad beatitudinem.

3 Ad tertium dicendum, quòd non omnipotentię paſſiuæ naturali, correſpondet potentia actiua naturalis creata, ſecundum quod potentia naturalis in paſſiuo ſumitur per comparationem ad agens naturale: prout autem potentia naturalis in paſſiuo accipitur in habitudine ad formam naturaliter perficientem, non oportet quòd ſibi correſpondeat ſemper potentia actiua naturalis, uel creata. Nec propter hoc eſt fruſtra, quia eſt dare potentiam actiuam Dei, per quam reducitur ad actum, ſicut patet de anima rationali in corpore, & ſic dicendum eſt de potentia naturali, & de beatitudine in mente.

4 Ad quartum dicendum, quòd ſenſus & imperfectione ſua limitatus eſt ad certam operationẽ in quam poteſt agens naturale, nec poteſt amplius eleuari, quia reſpicit certum genus entis. non ſic autem eſt de intellectu, qui verſatur circa totum ens, & ex perfectione ſua eleuari poteſt ad aliquem actum, in quem tota natura creata non poteſt. Et ad confirmationem de ſtellis dicendũ, quòd natura dediſſet eis organum ad motum ſi poſſent organicè moueri. Et ſimiliter dicendum, quod naturæ beatificabili dedit auctor naturæ potentias, ſecundum quas eſt beatificabilis paſſiuè.

5 Ad quintum dicendum breuiter, quod natura non eſt beatificabilis paſſiuè per aliquid ſuperadditum, ſed ex puris naturalibus poteſt paſſiuè attingere ad beatitudinem, non autem actiuè, nec per ſe, nec per habitum, ſed Deus tantum efficit beatitudinem.

Vtrum omnes homines appetant beatitudinem.

Sco.4.d.49.q.9.& 10. Dur.4. d.49.q 8.

QVÆSTIO V.

SExto quæritur. Vtrum omnes homines de neceſſitate, & ſumme uelint, ſeu appetunt beatitudinem?

Arguitur quòd non, quia ignotum non poteſt appeti, vt dicit Auguſt. ſed vltimus finis non eſt omnibus notus. De hoc.n. ſunt contrarię opiniones, vt patet per Philoſophum, igitur. 1 *Aug. de ciui. Dei lib. 11. Eth. li. & 10.*

Secundo. Damnati non appetunt beatitudinem; nihil enim appetitur, niſi ſub ratione poſſibilis, igitur. 2

Tertio. Nullus meretur in hoc, quod vitare non poteſt: ergo ſi non poteſt homo non appetere beatitudinem, ſequitur, quòd nõ meretur eam appetendo: hoc autem eſt falſum, quia omne, propter quod eſt tale aliquid, illud eſt magis tale, ſed uolẽdo ea quę ſunt ad finem, meremur, & hoc ratione finis, ergo magis meremur volendo finem. 3

Quarto. Sumus; actus potentiæ circa aliquod obiectum non compatitur aliquod aliud obiectum eiuſdē potentię, ſed actus voluntatis non ſolum eſt reſpectu finis, ſed etiā reſpectu eorū, quę ſunt ad finem, igitur.

De Ciui. Dei lib. 3. c. 8. bi. c. 5. d. 49. Contra. Dicit Auguſti. Beati omnes eſſe volunt. Et omnes ardentiſſime hoc appetunt. Notandum, quòd ſicut dicit Scotus. Duplex eſt appetitus in nobis, ſ. naturalis, & liber. Licet autem eadem ſit potentia voluntas naturalis & libera, tamen aliquid intelligitur addi potentię ꝑ hoc, quòd eſt libera, quia tam intellectus, quàm voluntas, ac etiā omnis natura naturalem habet appetitum ad actum ſuum, ſed pręter hoc volūtas habet velle libe rū aliud a velle naturali. Ipſum autem velle naturale non eſt aliquis actus elicitus a voluntate, ſed tantum inclinatio naturalis ad actum. Si.n. eſſet actus elicitus, ille eſſet perpetuus, & continuus, nec lateret nos, nunc autem non experimur in nobis talem actum.

Con. 1. His præmiſſis, ponendę ſunt ſex concl. Prima eſt. Loquendo de velle naturali qualibet vult de neceſſitate, & perpetuo beatitudinem, quia impoſſibile eſt naturam manere ſine illa inclinatione, & ſumme ēt vult beatitudinem, quia habet ſummam inclinationem ad ſummam perfectionem, qua natura eſt perfectibilis, ſicut maxima ſcientia maxime appetitur ſecundum Ariſtotelem. 1. Met. Item in cuius poteſtate non eſt actus, in eius poteſtate non eſt remiſſe agere, ſed in poteſtate voluntatis naturalis, non eſt elicere appetitum illum naturalem, ergo nec remiſſe: ergo ſumme vult, quicquid.n. determinatur ad aliud inclinatione naturali inclinatur in ſummo.

Secunda concluſio. Appetitus ille naturalis eſt reſpectu beatitudinis in particulari: patet, quia inclinatio volūtatis eſt ad perfectionem realem, & intrinſecam, quæ eſt beatitudo. Beatitudo autem in vniuerſali non eſt talis perfectio, ſed beatitudo in particulari. Con. 2.

Tertia concluſio. Voluntas nō magis neceſſario appetit beatitudinem in vniuerſali, quàm in particulari, immo repugnantia videtur eſſe voluntatem appetere neceſſario beatitudinem in vniuerſali, & non in particulari, loquendo tam de velle naturali, quàm de velle elicito, quemadmodum poſuit Henricus in Quolibetis. Patet, quia vniuerſale non includit aliquam bonitatem, quæ non includatur in particularibus, immo impoſſibile eſt, quòd vniuerſale includat aliquam perfectionem, quæ non includatur in aliquo particulari. Con. 3.

Quarta concluſio. Tam in vniuerſali, quàm in particulari voluntas volitione elicita contingenter vult beatitudinem: ita quòd poteſt non velle. Patet, quia neceſſitas in cauſa ſuperiori, non poteſt eſſe a cauſa inferiori, nec cauſa inferior neceſſitat aliquem effectum cauſæ ſuperioris: ergo ſi voluntas neceſſario aliquid vult, erit a cauſa ſuperiori; ſi ergo cauſa ſuperior indigeat cauſa inferiori Con. 4.

ri eadem neceſſitate determinat inferiorem, ſed actio intellectus eſt neceſſaria ad volitionem, ergo ſi voluntas neceſſario velit finem neceſſitabit intellectum ad intelligẽdum finem, quod eſt falſum. Dicendum ergo, quòd quicunque ſcit ſuam beatitudinem eſſe in Deo cauſa appetit, vt in pluribus, quia vt in pluribus volũtas ſequitur naturalem inclinationẽ, & vix, aut nunquàm vult contra eam. Nec videtur aliquis eſſe tam miſer, quin velit plus ſuam beatitudinẽ in Deo, quàm in aliquo alio. Tale autem velle elicitum dici poteſt naturale, quia eſt conforme velle naturali, ſed tamen illud velle ſimpliciter eſt liberũ, licet non propriè deliberatum, quia velle deliberatum non eſt, niſi de concluſione, quæ concluditur per ſillogiſmũ practicum. Et ſi obijciatur, quia dicit Auguſtinus, quòd de neceſſitate nolumus miſeriam, nec poſſumus eam velle, ergo pari ratione de neceſſitate volumus beatitudinem. Dicendum, quòd vtrumq; verum eſt loquendo de actu libero conformiter ſe habente ad inclinationem naturalem, nec vllo modo abſolutè poteſt haberi velle reſpectu miſeriæ, nec nolle reſpectu beatitudinis, quia velle non eſt per ſe, niſi reſpectu boni, & nolle niſi reſpectu mali, ſed non intelligit Auguſtinus quin voluntas poſſit abſolutè, loquendo ex libertate ſua nõ nolle miſeriam, & non velle beatitudinẽ ceſſando ab omni actu elicito circa iſta.

De libero arbit. lib. 3.

Con. 5. Quinta concluſio. Loquendo de appetitu naturali eo modo, quo natura creata naturaliter appetit beatitudinem, eo modo appetit omnia per ſe ordinabilia in talem finem propter ipſum finem, ſiue ſit finis quo, ſiue finis cuius. Patet, quia eo modo, quo in re ſunt appetibilia, eo modo, & ordine ab appetitu naturali appetuntur.

Con. 6. Sexta concluſio. Loquendo de velle libero non oportet, ꝙ voluntas omnia velit propter beatitudinem, licet oporteat ſic eſſe loquendo de velle libero recto. Prima pars patet, quia voluntas poteſt velle aliquid nõ ordinando ad beatitudinẽ, tam negatiuè, quàm contrariè. Quod negatiuè, patet: quia poſſibile eſt cognoſcere aliquod bonum, aliud a beatitudine non cognoſcendo beatitudinem ipſam actu elicito: ergo poteſt voluntas velle illud bonum non appetendo beatitudinem actu elicito. Si enim illud bonum apprehenditur non in ordine ad beatitudinem voluntas, poteſt illud velle non in ordine ad beatitudinem. Ordo enim in appetibilibus eſt ſecundum ordinem cognoſcibilium. Quod autem contrariè: patet, quia habens fidem, & credens, quòd fornicatio eſt contraria fini, poteſt per voluntatem velle fornicationem. Secunda pars concluſionis, patet, quia velle elicitum rectum eſt conforme naturali inclinationi, & hoc modo eſt intelligendum dictum Auguſtini 13. de Trinita. dicentis, ꝙ quicquid aliud a beatitudine appetitur, vel latenter vult aliquis non recedit ab appetitu beatitudinis. Hoc enim verum eſt lo-

De Tri. lib. 13.

quendo de appetitu naturali, vel
de appetitu libero recto, q cõfor
mis eſt appetitui naturali. Et ſi
arguaẽ, quia ſi quid appetĩt non
propter vltimum finem appetĩt
propter ſe. Quod aũt appetit pro
pter ſe, appetitur vt vltimus fi-
nis: vltimus aũt finis eſt beatitu
do. igitur. Dicendum, ꝙ ſi quid
non appetitur propter beatitudi-
nem appetĩt propter ſe negatiuè,
id eſt non propter aliud, ſcilicet
non actualiter vtendo, vel referẽ
do ad finẽ. Multi enim actus no-
ſtri ſunt indifferentes, nõ opor-
tet aũt ꝙ appetaẽ propter ſe con
trarie, quod pertinet ad frui.

1 Ad primum arg. dicendum, ꝙ
argumentum verum concludit
de actu elicito non autem de ap
petitu naturali, qui non præſup-
ponit cognitionem appetentis.

2 Ad ſecundum dicendum, ꝙ il
le appetitus beatitudinis, licet ſit
in damnatis fruſtra, vt damnati
ſunt, non tñ eſt fruſtra in ſpecie
humana, nec eſt inconueniens,
quòd hoĩes orbati non attingant
perfectionem ſuæ ſpeciei. Nullus
itaq; appetitus eſt fruſtra in ſpe-
cie, licet ſit fruſtra reſpectu ali-
quorum indiuiduorum. Et cum
dicitur, quòd volitio nõ eſt reſpe
ctu impoſſibilis. Dicendum. ꝙ li
cet hoc ſit verum de volitione
efficaci, quæ proſequitur volitũ
per media debita neceſſaria ad
habendum illud, non tamen de
volitione ſimplicis complacen-
tiæ, quę dicĩt velleitas ſecundum
aliquos. Hoc enim modo poteſt
aliquis velle, & eligere impoſſibi
le. Vnde etiam dicit Scot. ꝙ tali
volitione damnati magis appe-
tunt beatitudinẽ, q̃ forte iuſtus
viator, non tñ affectione iuſti, &
honeſti, ſed affectione cõmodi.

Ad tertium dicendum, quod 3
appetendo bonum honeſtũ, ſiue
bonum iuſti appetitu elicito eſt
meritum: appetitus aũt malorũ
eſt ſolum propter bonũ commo
di. Præterea dicendum, ꝙ appeti-
tu libero voluntas nõ neceſſario
appetit beatitudinẽ, immo tale
appetere eſt in poteſtate noſtra,
ideo poteſt eſſe meritorium.

Ad quartum dicendum, ꝙ pro 4
cedit de appetitu elicito, & nõ de
appetitu naturali.

Ad argu. autem in oppoſitum
dicendum, quòd Auguſtinus lo-
quitur de volitione naturali, &
poteſt etiam intelligi de elicita,
quæ vt in pluribus ſequitur incli
nationem naturalem.

*Vtrum aureola conuenienter attri-
buatur virginibus, martyri-
bus, & doctoribus.*

Thom. 4. d. 49. q. 5.

QVÆSTIO VII.

SEptimo quæritur de beatitu-
dine, quæ dicitur aureola.
Vtrum aureola conuenienter at-
tribuatur virginibus, martyribus
& doctoribus.

Arg. ꝙ non. Primo de virgini- 1
bus, quia maiorẽ difficultatẽ pa
tiuntur in abſtinendo a delecta-
tionibus carnis viduæ, q̃ virgi-
nes, ergo magis eis debeẽ aureola
q̃ virginibus.

Secundo ar. de martyribus, qa 2
ſecũdũ Greg. ſeruitia quãto ſunt
magis libera, tanto ſunt magis
grata,

grata,ſed martyrium minimum habet de libertate cum ſit pœna ab alio violenter inflicta, ergo martyrio nō debet aureola, quæ reſpondet merito excellenti.

3 Tertio arguitur de doctoribus,quia exaltatio in futuro, reſpondet humilitati in præſenti iuxta illud Lucæ 18. Qui ſe humiliat exaltabitur,ſed in docendo,& prædicando non eſt humiliatio,immo magis ſuperbię occaſio. Vnde gloſa dicit Math.4. quòd Diabolus multos decipit honore magiſterij inflatos, ergo videtur, ꝙ prædicationi, & doctrinæ non debeatur aureola.

Contra ſuper illud Exodi.25. Facies, & alterā coronam aureolam. Dicit gloſa. Ad hanc coronam pertinet canticum nouum, quod virgines coram agno concinunt. Et de martyribus ſic arguitur. Corona debetur certāti, ſed in martyrio eſt ſpiritualis difficultas pugnæ, ergo ſibi debetur ſpiritualis aureola. Et de doctoribus ſic arguitur,q̃a ſuper illud Cantı.4. Vinea mea corā me eſt. Dicit gloſa. Oſtendit quid ſingularis prēmij doctoribus eius diſponitur: ſingulare aūt præmiū vocamus aureolam. Primo notādum, ꝙ præmiū eſſentiale hominis,quod conſiſtit in viſione, & fruitione methaphorice dr̄ corona,vel aureola, q̃a per hoc hō efficitur particeps regię poteſtatis:iuxta illud Apocalipſis.v. Feciſti nos Deo noſtro regnum. Corona autem eſt proprium ſignū regiæ poteſtatis. Et eadem ratione,prēmium accidentale, quod ſuperadditur eſſentiali habet ratione corone: ſed quia illud minus eſt, quàm præmium eſſentiale. ideo nominatur aureola. Dupliciter autem additur præmio eſſentiali, præmium accidentale. Vno modo ex conditione naturę eius, qui præmiatur,ſicut beatitudini animæ gloria corporis adiungitur, quę interdum nominatur aureola: ſed ſic nunc non loquimur de aureola. Alio modo ex ratione operis meritorij, quod habet rationem meriti ex duobus, ſcilicet ex radice charitatis ratione cuius ſibi debetur prēmium eſſentiale, & ex ipſo genere actus quod habet laudabilitatem, quā dam ex certis circunſtantiis, & ſic debetur ei quoddam accidentale prēmium, quod dicitur aureola. Et non eſt aliud, niſi gaudium quoddam de operibus bonis a ſe factis, quę in ſe habent rationem victoriæ excellentis, quod eſt aliud a gaudio quo beatus gaudet de coniunctione ad Deum. Differt autem aureola a fructu,quia aureola cōſiſtit in gaudio, quod habetur de operū perfectione: fructus vero in gaudio, quod habetur de ipſa diſpoſitione operantis ſecundum gradum ſpiritualitatis, in quem proficit ex fœminę verbi Dei. Vnde fructus præcipue reſpondet illi virtuti,quæ prēcipue liberat hominem a ſubiectione carnis,& facit ipſum trāſire in vitam ſpiritualem,ſ.virtuti continentiæ. Quandoque tamen accipitur fructus large, prout quælibet remuneratio dicitur fructus. Secundo notandū, quòd ſicut dicit beatus Thomas in quarto, ſecundum tres priuilegiatas victorias in tribus pugnis,quæ ſcilicet cuilibet homini

ni imminent, tres aureolæ ſumuntur. In pugna enim, quæ eſt contra carnem, ille potiſſimam victoriam obtinet, qui a delectationibus venereis omnino abſtinet, & ideo virginitati debetur aureola: proprie tamen tantum debetur illis virginibus quæ propoſitum habuerunt virginitatem perpetuo conſeruandi, ſiue hoc propoſitum voto firmauerint, ſiue non, quamuis etiam hoc propoſitum aliquando fuerit interruptum in mente, integritate tamen carnis ſeruata, dummodo in fine vitę inueniatur tale propoſitū. Virginitas enim mentis reparari poteſt, quamuis non virginitas carnis. Si autem accipiatur large aureola pro quocunque gaudio, ſuperaddito gaudio eſſentiali, & ſic etiam omnibus ininterruptis carne redundabit aureola, licet non habuerint propoſitum virginitatem perpetuo ſeruandi. Abſq; dubio enim de incorruptione carnis gaudebunt ſicut & innocētes de immunitate a peccato. In pugna vero contra mundum præcipue eſt pugna in qua perſecutionem vſque ad mortem ſuſtinemus pręcipue quando pro Chriſto pugnatur, & ideo martyribus etiam debetur aureola. In pugna vero qua pugnatur contra diabolum, illa eſt præcipua victoria, cum quis hoſtem nō ſolum a ſe, ſed etiam a cordibus aliorum remouet, quod fit per doctrinam, & prædicationem, & ideo doctoribus, & prędicatoribus debetur tertia aureola. Nec eſt dicendum, ſicut quidam dicunt, quòd debetur tā tummodo prælatis quibus competit ex officio prędicare, ſed etiam quibuſcunque, qui licite hunc actum exerceat. Pręlatis autem non debetur quamuis habeant officium docēdi, niſi actu doceant, quia corona non debetur habitui, aut officio, ſed pugnæ actuali ſecundum illud 2. ad Timo. 2. Non coronabitur, niſi qui legitime certauerit. Quidam vero diſtinguunt tres aureolas ſecundum tres vires animæ. Potiſſimus enim actus rationalis eſt veritatē fidei diffundere, & huic debetur doctorum aureola. Iraſcibilis vero potiſſimus actus eſt mortem propter Chriſtum ſuperare, & huic debetur aureola martyrum. Concupiſcibilis vero actus potiſſimus eſt a venereis delectationibus penitus abſtinere, & huic debetur aureola virginum. Inter autem iſtas aureolas attendendo pręeminentiam ex parte pugnę excellentior eſt aureola martyrum & virginum. Pugnā enim martyrum eſt fortior ſecundum ſeipſam, & vehemētius affligens. Pugna vero carnis periculoſior: in quantum eſt diuturnior, & nobis magis imminet, vt vicinior. Attendendo vero pręeminentiā ex parte eorum de quibus eſt pugna, ſic aureola doctorum inter omnes eſt potior, quia verſatur circa intelligibilia. Aliæ vero pugnę circa ſenſibiles paſſiones. Illa tamen eminentia, quę attenditur ex parte pugnæ eſt eſſentialior, quia aureola ſecundum propriam rationem reſpicit victoriam, & pugnam. Difficultas autem pugnæ, quę attenditur ex parte ipſius pugnæ maior eſt, quàm illa, quæ attenditur

ditur ex parte noſtri, inquātum, videlicet eſt vicinior,& ideo ſimpliciter aureola martyrum inter oēs eſt potior licet quantum ad aliquid nihil prohibeat alias aureolas excellentiores eſſe.

Con. I. His pręmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Conuenienter aſſignant tres aureolę beatis, videlicet aureola martyrum, virginū, & doctorum, patet ex dictis.

1 Ad primum argumentum dicēdum, quòd quicquid ſit de maioritate difficultatis, & pugnæ hoc certum eſt, quòd perfectior eſt victoria virginum, quàm viduarum. Perfectiſſimum enim genus victoriæ, & pulcherrimū eſt hoſti nunquam ceſſiſſe. Corona autem non debetur pugnæ, ſed victoriæ de pugna.

2 Ad ſecundum dicēdum quòd martyrio non debetur præmiū, niſi ſecundum, quòd voluntariæ ſuſtinetur. Non enim meremur, niſi per ea, quæ ſunt in nobis, quanto autem id quod quis ſuſtinet voluntariæ eſt difficilius, & magis natum repugnare voluntati tanto voluntas, quæ propter Deum illud ſuſtinet oſtenditur firmius fixa in Chriſto, & ideo excellentius præmium ſibi debetur.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ exaltatio in hac vita, non diminuit alterius vitæ premium, niſi ei, qui in tali exaltatione propriam gloriam quærit, qui autem talē exaltationem in vtilitatem aliorum conuertit, ex ea ſibi mercedem acquirit.

Vtrum ſint dotes in beatis etiam in Christo, & in angelis.

Thom. 4. d. 49. q. 7.

QVÆSTIO VIII.

OCtauo quæritur. Vtrum ſint dotes in beatis etiā in Chriſto, & in angelis.

Arg. ꝙ non. quia dos ſecundū iuriſtas dicit illud quod dat ſponſo a ſpōſa, vel ab altero vice eius ad ſuſtinēda onera matrimonij. Donatio vero propter nuptias dicit illud, quod dat ſponſo a ſponſa, ſed dona gloriæ non dant ſpōſo a ſponſa, ſed econuerſo, ergo non debent dici dotes. 1

Secūdo. In matrimonio illo cęleſti nulla ſunt onera, ergo nulla eſt ibi dos cū dos det pp onera matrimonij facilius ſuſtinēda. 2

Tertio. Matrimonium ſpūale contrahit cum Chriſto per fidē ſm ſtatum eccleſiæ militātis, ergo ſi beatis aliquæ dotes conueniunt eadē rōne conueniunt ſanctis exequētibus in via, quod nō videtur verum. 3

Quarto. Dos cōſiſtit in nobis de exteriorib⁹ fortunæ, ſed pmia beatorū ſunt de interioribus bonis, ergo non debent dici dotes. 4

Quinto arg. ꝙ in Chriſto ſint dotes, quia in eo eſt quoddā ſpūale matrimonium naturæ humanæ cum perſona diuina. igitur. 5

Sexto arguit. ꝙ in angelis ſint dotes, quia ſuper illud Cant. vj. Vna eſt columba mea. Dicit gloſa. Vna eſt eccleſia in hominibus, & angelis, ergo angeli ſunt mēbra ſpōſę Chriſti, ſcilicet eccleſię 6

eccleſiæ, ſicut hoĩes, ergo eis cõpetunt dotes, ſicut hominibus.

7 Septimo. Super illud Luc.xij. Et vos ſimiles hominibus. &c. Dicit gloſa. Ad nuptias dominus iuit, quando poſt reſurrectionẽ nouus homo angelorũ ſibi multitudinem copulauit, ergo angelorũ multitudo eſt ſpõſa Chriſti ergo habet dotes.

Contra, quantum ad primum perfectius eſt matrimonium ſpirituale carnali, ſed in matrimonio carnali ſponſa dotatur, ergo & in ſpirituali. Et quantũ ad ſecundũ ar. Non eſt eiuſdem dare dotes, & recipere, ſed Chriſtus dat dotes, ergo non recipit. Et quantũ ad tertium. Origenes ſup Can. diſtinguit genera perſonarum, ſcilicet ſponſum, & ſpõſam adoleſcentulas, & ſodales. Et dicit, ꝙ angeli ſunt ſodales ſponſi, ergo cum dotes non debeantur, niſi ſponſæ, videt̃, ꝙ angelis non conueniant dotes. Primo notandum, quòd ſicut dicit Thomas in iiij. dos ſicut hic loquimur de dote, dicitur ꝑpetuus ornatus animæ, aut corporis vitæ ſufficiens, & in æterna beatitudine iugiter perſeuerans. Et dicit̃ ad ſimilitudinem dotis corporalis, per quam ſponſa ornatur, & prouidetur viro, vt poſſit conuenientius, & ſufficientius ſponſam, & liberos nutrire, & ſic aſſignatur ſponſo, quãtum ad vſum, ſed ſponſæ quantum ad proprietatem, vnde ſoluto matrimonio, dos remanet ſponſæ ſecundum iura. Et ſic etiam in matrimonio ſpirituali ipſi ornatus gloriæ dãtur ſponſæ ſpirituali, ſcilicet eccleſiæ in membris ſuis, vnde sũt ipſius ſponſæ, inquãtum per eas ornatur, ſed ſunt ipſius ſpõſi inquãtum ad eius gloriam cedũt. Secundo notandum, quòd dos ꝓprie appellat̃, non quodcunq; donum datum ſponſæ in ſua traductione, ſed donum præcipuũ quaſi patrimonium eius, de quo viuere debeat, & ſuſtentari. Alia vero dona dicunt̃ paraferналia, id eſt iuxta dotem. Ad huius ſimilitudinem non quæcunque dona animæ, quæ in traductione ſui ad gloriam dant̃ dotes appellantur, ſed dona præcipua, per quæ ĩ ſtatu vitæ glorioſæ ornat̃. Horũ autem quædam ſunt a parte aĩæ, q̃bus Deo tanquam principio vitæ ſuæ coniungit̃, quædam vero ex parte corporis, quibus ipſum corpus animæ tanquam principio vitæ ſuæ perfectæ ſubijcitur, ne gloria animæ per ipſum retardet̃. A parte autem animæ tria requirunt̃, ſcilicet Dei viſio, quæ ſuccedit fidei, & ꝑfecta dilectio, quæ ſuccedit charitati, & ſempiterna inhæſio, ſiue tentio, q̃ ſuccedit ſpei, & a quibuſdam appellatur comprehenſio. Primũ appropriatur intelligentiæ, ſecundum voluntati: tertium memoriæ. A quibuſdã etiam appropriatur primum rationali potentiæ, ſecundum concupiſcibili, & tertium iraſcibili, quod de vi concupiſcibili, & iraſcibili ſenſitiua nõ poteſt intelligi, quia Deus non eſt obiectum potentiæ ſenſitiuæ, ſed intellectiuæ. Poſſunt autem iſtæ tres dotes nominari operationes, & ſic ſunt realiter ipſa beatitudo, qua anima beata Deo perfecte coniungitur, vel poſſunt dici habitus, vel diſpoſitiones pertinentes ad beatitudinem ad modum ornatus decẽtis.

tis. Tertio notandum, ꝙ de dotibus eſt loqui dupliciter. Aut ſm ſubſtantiã, & ſic in Chriſto ſunt dotes. Aut ſecundum rationem dotis, & ſic proprie in Chriſto nõ ſunt dotes. Dos enim aſſignatur ſponſæ, vt patrimoniũ eius: Chriſtus autem ſponſus eſt, & non ſponſa. Cõmuniter tamẽ loquẽdo poſſunt dici eſſe in eo, ſed nõ proprie, quamuis enim in eo ſit copulatio diuinæ, & humanæ naturæ. Natura tñ humana nunq̃ habuit per ſe eſſe ſeparatum a pſona ſponſi: ideo non habet completam rationem ſponſæ, ſponſa enim a ſponſo perſonaliter diſiungitur. Quarto notandum, ꝙ aliter coniungitur Chriſto eccleſia hominum, & eccleſia angelorum, quia eccleſia angelorum ſolum participatione gratiæ, ſed eccleſia hoĩum etiam participatione naturæ. Cum ergo inter ſponſum, & ſponſam requirat̃ conformitas naturæ magis proprie dicit̃ eſſe matrimoniũ inter Chriſtum, & eccleſiam hoĩum, quàm inter Chriſtum & eccleſiam angelorum, quia tamen metaphora non omnimodam ſimilitudinẽ requirit: ideo aliquo modo, licet non ita proprie, dicitur eſſe matrimonium inter Chriſtum, & eccleſiam angelorum, ideo etiã large loquendo, non eſt inconueniens ſibi aſſignare dotes, licet non ita proprie ſecundum rationem dotis.

Con. 1. His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Beatis conuenienter aſſignantur dotes, patet ex dictis. Dos enim dicitur, quod ſponſæ a patre ſuo dat̃ quaſi loco patrimonij, ſed animæ beatæ, tanquam ſpõſæ Chriſti a patre cœleſti dantur dona gloriæ in hæreditatem ppetuã, ſicut in patrimonium, ergo merito vocantur dotes.

Secunda cõcluſiõ. Conuenienter aſſignant̃ tres dotes aĩæ: patet quia ſunt tres partes imaginis in aĩa, ſcilicet intelligentia, voluntas, & memoria, quarũ quęlibet donatur in cœleſti gloria. Con. 2.

Tertia cõcluſio. Neq; in Chriſto, neque in angelis ſunt dotes proprie loqũendo ſecundũ rationẽ dotis. patet ex tertio, & quarto notabilibus. Con. 3.

Ad primum arg. dicendum, ꝙ non requirit̃ omnimoda ſimilitudo dotis ſpiritualis ad carnalẽ, ſed ſufficit talis ſimilitudo, qualis dicta eſt in j. notab. 1

Ad ſecundũ dicendum, ꝙ dos non tantũ dat̃ ad ſupportanda onera, immo etiam ad pbenda ſolatia. Vel dicendum, ꝙ per dotes onera, quæ prius erãt tolluntur. 2

Ad tertium dicendum, ꝙ dotes conſueuerunt promitti ſponſæ, qñ deſponſatur: dari vero quãdo in domum ſponſi traducitur. Vnde & dotes ſpirituales in præſenti promittuntur, in futuro vero traduntur. 3

Ad quartũ dicendũ, ꝙ in ſpirituali matrimonio interior decor requirit̃. In matrimonio autem corporali requirit̃ decor exterior matrimonium enim ſpũale conſiſtit in interioribus. 4

Ad quintũ patet ex iij. notab. 5

Ad ſextum dicẽdũ, ꝙ illa vna eccleſia proprie nõ dicit̃ ſponſa, niſi in parte ſui, in qua habet cõformitatem non tantum gratię, ſed etiam naturæ. 6

Ad ſeptimum patet ex quarto notabili. 7

De

De beatitudine corporis.

Vtrum conuenienter aſsignentur quattuor dotes corporis glorioſis.

Dun. 4.d.44.q.6.& 7.

QVÆSTIO I.

SVpradictum eſt de his, quæ pertinēt ad beatitudinē animę. Cōſequenter dicendū eſt de his, q̄ pertinent ad beatitudinē corporis, quæ non eſt proprie, & ſimpliciter dicenda beatitudo, ſed tā tum ſecundū quid, & improprie. Vbi primo quæritur. Vtrū conuenienter aſſignenť quatuor dotes corporis glorioſi, ſcilicet claritas impaſſibilitas, ſubtilitas, & agilitas?

Arg. ꝙ non. Primo ſic. Dotes ſunt in corpore ſm quod cōparatur ad aīam: ſed tantum dupliciter comparať anima ad corpus, ſcilicet vt motor, & vt perfectio: ergo ſunt tantum duæ dotes.

Contra. Arguiť, ꝙ ſint plures, quia ſicut claritas facit ad pulchritudinem, ita & partium congruentia. Vnde Auguſt. de Ciui. Dei. Pulchritudo eſt quædam partium congruentia cum quadā cōloris ſuauitate: ergo ſicut claritas eſt dos corporis, ſic & congruentia partium. igiť. Notandum ſm Bonauenturam in iiij. ꝙ numerus iſtarum dotium pertinentiū ad corpus accipitur ex Sap. 3. vbi dicit. Fulgebunt iuſti, & tanquā ſcintillę in arundineto diſcurrēt. In fulgore claritas, ī ſcintilla impaſſibilitas, in arundineto ſubtilitas, in diſcurſu agilitas. Pōt etiā ſumi ex illo verbo Saluatoris. Fulgebūt iuſti ſicut Sol. &c. Sol enī eſt clariſſimus, impaſſibilis, ſubtiliſſimus & agiliſſimus. Rō aūt iſtius numeri ſm eundem Bonauenturam conuenienter ſumitur ex numero quattuor elementorum, ex quibus corpus humanū componit, quia enim elementa ſunt imperfecta, ideo ab eis corpus nr̄m quadruplicem habet defectibilitatē. Ab aqua enim, quæ eſt elementum humidū, & paſſibile habet paſſibilitatē. A terra vero quæ eſt elementum opacū habet obſcuritatem. Ab igne habet animalitatē, quia calor contīnue aliquid conſumit, & ideo indiget continua ciborū alimonia. Ab aere vero habet infirmitatē. Aer enim facillime inmutať, & cedit cuilibet impellenti. Cōtra corruptionem, & paſſibilitatem dať corpori glorioſo impaſſibilitas. Contra obſcuritatem claritas. Contra animalitatem ſpūalitas Contra infirmitatē virtus, ſiue agilitas. Hæc autem aſſignatio correſpondet auctoritati Apoſtoli primæ ad Corinthios. xv. dicētis: Seminať in corruptione, reſurget in incorruptione. ecce impaſſibilitas. Seminatur in ignobilitate, ſurget in gloria: ecce claritas. Seminať in infirmitate, ſurget in virtute, ecce penetrabilitas, ſiue agilitas. Seminatur animale, ſurget ſpirituale, ecce ſubtilitas. Conſonat etiam auctoritati Auguſtini de ciuitate Dei, libro duodecimo. c. xxij. Aberit

Sap. 3.

1. Cor. 15

De Ciui Dei lib 12.

Aberit a corporibus noſtris omnis deformitas, omnis tarditas, omnis infirmitas, omnis corruptio: omnis deformitas per claritatem, omnis tarditas per agilitatem, omnis infirmitas per ſpiritualitatem, omnis corruptio per impaſſibilitatem. Concordat etiam hæc poſitio rationi. Dotes enim corporis dicunt non omnes perfectiones, ſed perfectiones nobiles, & principales ſuperadditas naturæ, quæ debẽt accipi ſecundum naturales defectus quos auferunt. Hi autem defectus attenduntur ſecundum cauſas principales, q̃ ſunt quattuor elementa.

Con. 1. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Conuenienter aſſignantur quattuor dotes corporis glorioſi, patet ex dictis.

2 Ad argumentum dicendum, quòd ſecundum illas duas comparationes ad corpus requirit in corpore quattuor diſpoſitiones. Anima enim, vt perfectio corporis influit viuificando vita immortali & vt motor mouendo infatigabili: alioquin non eſſet glorioſa, niſi excluderet mortẽ, & pœnam. quia ergo viuificat: ideo neceſſe eſt in corpore eſſe diſpoſitionem ad vitam, & hæc eſt lucis abundantia, & caritas: quia verò vita immortali neceſſe eſt corpus habere diſpoſitionẽ ad immortalitatem, & hæc eſt impaſſibilitas: quia vero mouet motu infatigibili, iõ oportet, ꝙ nihil reſiſtat, ideo ſibi datur ſubtilitas. Oportet ẽt, ꝙ nihil retardet, & ideo ſibi datur agilitas.

Ad argumentnm in oppoſitum dicendum, quòd illa erit cõgruentia partium, & quantitatis, quæ nunc eſt, ideo non erit aliqua dos de nouo penes ipſam.

Vtrum corpora beatorum erunt impaſsibilia.

Scot. 4. diſtinct. 49. q. 13. Duran. 4. d. 44. q. 4.

QVAESTIO II.

SEcũdo q̃ritur. Vtrũ corpora beatorũ eſſent impaſſibilia.

Arguitur, quòd nõ: quia dicit Gregorius in homelia. Corrũpi neceſſe eſt, quod palpatur: corpus autem glorioſum erit palpabile, igitur. 1

Secũdo ſi ſic: ſequeretur, quòd beatus non poſſet ſentire: ſentire enim eſt quoddã pati, & omnis ſenſus corrumpitur ab excellenti ſenſibili. ſed cõſequens eſt falſum: igitur. 2

Tertio. Nullum violẽtum poteſt eſſe perpetuum: ſed in corpore glorioſo detinentur ibi elementa violenter ne ferantur ad loca ſua naturalia. igitur. 3

Quarto. Primo de cęlo, & mũdo arguit philoſophus cõtra Platonem, quòd cœlum non poteſt de ſe eſſe corruptibile, & tamen perpetuari. A ſimili poteſt argui de iſto corpore. Item etiam vult Commentator. xii. Meth. vbi dicit, quòd ſolus motus paſſibilis eſt non eſſe, & tamen ab alio perpetuari. 4

Quinto. Corruptibile, & incorruptibile paſſibile, & impaſſibile differunt priuſquam genere per Philoſo. ſed corpus beatum, & nõ beatũ, non differunt, nec genere, nec numero. igit. Cõtrà. j. ad Cori. xvi. Oportet mortale hoc induere immortalitatem & cor- 5

10. Methaph. t. c. 26.

1. Cor. 16.

& corruptibile incorruptionē. Primo notandum, ꝙ impaſſibile, ſicut & immortale, dr̄ duobus modis. Vno modo potēs non pati, ſicut immortale potens non mori, & ſic dicimus primum hominē in ſtatu innocentiæ fuiſſe immortalem. Alio modo dr̄ impaſſibile, id eſt non potēs pati, quod iterum poteſt intelligi dupliciter ſecundum ꝙ duplex eſt paſſio. Quædam eſt corruptiua, vel abiectiua, & hæc eſt paſſio proprie dicta. Alia eſt paſſio ſaluatiua, & perfectiua, vt dr̄.ii. de anima, & hæc minus proprie dicitur paſſio. Secundo notādum, ꝙ de cauſa, & modo impaſſibilitatis corporum beatorum multæ ſunt opiniones. Aliqui enim aſſignat cauſam negatiuam tantum, alij poſitiuam, alij vtranque. Eſt igit̄ vna opinio, ꝙ corpora beatorum erunt impaſſibilia propter ceſſationē motus cœli; quia videlicet motus cœli eſt eſſentialiter primus motus, ſed hoc fuit improbatū ſuperius in quadā quæſtione de corporibus damnatorum. Vnde licet motus cœli habeat aliquam primitatē ad alios: vtpote vniformitatis, & velocitatis, non tñ primitatem cauſalitatis, niſi per accidens, in quantum adducit generans, vt etiam dicit Ariſtoteles.ii. de generatione. Secunda opinio eſt, ꝙ hoc erit, quia amouebuntur qualitates contrariæ, vel ſaltem nō manebunt, vt contrariæ: ſed hoc non eſt verum, vt dicit Scotus, quia ſic non eſſent corpora phyſica, & per conſequens, non eſſent naturaliter informabilia ab anima. Item, quia dato per iſtam viam, ꝙ non paterētur ab intrinſeco, poſſent tamen pati aliquo modo ab extrinſeco. Si autem dicatur ad primum, quòd manebunt qualitates, ſed non contrarietates; Non enim ſunt cōtrariæ qualitates, niſi quia in eodem ſuſceptiuo ſibi inuicem ſuccedunt: illæ autem qualitates non erunt in eadem parte ſuſceptiui. Vel aliter manebunt qualitates, ſed ſic reducentur ad medium, quod non agent mutuo, nec patientur. Primum non valet, qa huiuſmodi qualitates ex naturis ſuis ſpecificis contrarietatem habent ſiue ſint in diuerſis ſubiectis, ſiue non, ideo non poſſunt manere ſine ſua contrarietate. Similiter etiam per illud non excluditur paſſibilitas corporis ab extrinſeco. Secundū dictum ēt nihil valet: non enim poſſunt qualitates ſic redigi ad medium in corpore humano, ſicut in auro, vel argento vt non plus agant, vel patiant̄ quātum eſt ex ſe mutuo, ꝙ̄ in auro, vel argento. Tunc enim totum eſſet ibi confuſum, nec eſſet tale corpus animæ conueniēter proportionatum. Et præterea hoc non excludit paſſibilitatē ab extrinſeco, vt patet. Tertia opinio dicit, ꝙ virtute diuina amouebitur a corpore beato priuatio, reſpectu cuiuſcunque alterius formæ ſenſibilis ſuſceptibilis in Chriſto. Sed hoc improbat Scotus, qa priuatio tolli non pōt ſuſceptiuo manente, niſi inducatur forma oppoſita illi priuationi. Nec poteſt dici, ꝙ tollatur priuatio illa, per formam ſuperiorem, quia ſuſceptiuum non ſolum eſt capax illius formæ ſuperioris, ſed etiam aliarum formarum in ſe: ideo

ideò non tollitur priuatio, niſi per illam formam quę eſt oppoſita priuationi ſecundū ſe. Quarta opinio dicit, quòd cauſa talis impoſſibilitatis erit perfectum dominiū animę ſupra corpus ſicut, & ipſa erit perfectè ſubiecta Deo: ideo non poterit corpus pati ab aliquo inducente formam incompoſſibilē animę: & hęc eſt opinio Thoma. in 4. Sed hāc opinionem reprobat Scot. quia anima non repugnat qualitatibus actiuis, & paſſiuis eas enim præſupponit in corpore, & eas coexigit. Et pari ratione non eſt incōpoſſibilis effectibus vniuocis iſtarum qualitatum ſaltem in aliquo gradu: ergo per animam nō tollitur actio vel paſſio talium qualitatū. Si autem dicas, quòd prohibet actionem qualitatum non propter repugnantiam: ſed per imperium, quià imperat qualitatibus ne agant in corpus hoc nihil valet. Cauſæ enim corporales non obediunt ſpiritibus ad nutum quantum ad alterationem, & actionem earum. Item, quia actus imperandi eſt immanens non factiuus vel impeditiuus alicuius extrinſeci niſi aliquid plus addatur. Preterea nulla virtute creata, nec aliquo dominio, vel imperio voluntatis creatæ aut creaturę eſt poſſibile quòd actiuo naturali ſufficienti, & paſſiuo diſpoſito debitè approximatis, & non impeditis non ſequatur actio. Hoc enim eſt ſolius diuinę poteſtatis ſicut patuit de igne fornacis babilonis reſpectu trium puerorum. Ad motiuum autem huius opinionis dicendum, quòd Deus non faciet voluntatem animæ omnipotentem. i. potentem facere quicquid vellet facere, ſed ſufficiet ſibi, quòd quicquid volet fieri fiet: & ſic corpus ſuum perfectè ſubdetur voluntati ſuæ: hoc, eſt erit ſicut ipſa volet ſicut, & ipſa ſubditur Deo: ſed iſta ſubiecto corporis ſui erit effectiuè a diuina voluntate. Quinta opinio dicit, quod anima pro ſtatu reſurrectionis complet totam capacitatem materię ſuæ: ita ꝙ materia non eſt vlterius in potentia ad aliam formam. Et videtur hoc multo conuenientius dicere quam de cęlo: de quo tamen hoc ponitur, ꝙ cōplet totum appetitū materiæ: & ratio eſt, quia cęlum eſt incorruptibile, anima enim eſt multo nobilior quàm forma cœli. Sed contra hoc arguitur, quia impoſſibile eſt ꝙ aliqua forma faciet totum appetitum materiæ quæ ſm ſe eſt in potentia ad plures formas, quia non poteſt tollere priuationem alterius formæ ab illa materia ſicut oſtenſum, eſt ſupra. Materia autem corporis humani eſt in potentia ad plures formas cum ſit vniuoca cum materia aliorum corruptibilium, igitur. Sexta opinio dicit, ꝙ ad conſtitutionem corporis humani, concurrit natura cęleſtis ad conſiliandum elementa in quadam armonia per quam ut conueniens materiæ corporis humani. Pro ſtatu autem beatitudinis in corpore humano, dominabitur natura cœleſtis, quæ eſt incorruptibilis. Sed hæc opinio eſt manifeſtè falſa, quia natura cęleſtis non con

currit materialiter ad conſtitu-
tionem alicuius mixti. Septima
eſt opinio Henrici in quolibe-
tis, quæ videtur multum confor
niis dictis ſanctorum, videlicet,
ꝙ corpus glorioſum eſt impaſſi-
bile per aliquam qualitatẽ ſuper
naturalem creabilem a Deo tan
tum, qua creata corpus ipſum
non eſt amplius in potentia na-
turali, trãſmutetur a naturali a-
gente in aliquam aliam formã,
quia, talem qualitatem ſuperna
turalem, nec attingere, nec excel
lere poteſt. Ita quòd licet ma-
neãt in corpore priuationes alia
rum formarum non tamen põt
ab agente naturali illas tranſmu
tari impediente tali forma ſuper
naturali: & ita corpus glorio-
ſum eſt ſimpliciter incorrupti-
bile ſupernaturaliter tamen ſi-
cut cœlum naturaliter ſuo mo-
do: dato quòd habeat materiã,
quæ a nullo agente naturali pa-
ti poſſit, poteſt dici talis qua-
litas pertinere ad primam ſpe-
ciem qualitatis. Eſt enim quæ-
dam qualitas mixti habitualis,
& diſpoſitiua ad incorruptio-
nem: & eſt in corpore quaſi du
ricies, vel infrangibilitas in la-
pide. Videtur autem conue-
niens ponere talem qualitatem
in corpore correſpondenter ad
dotem ſecuritatis in anima. Ta-
lis ergo qualitas eſt cauſa diſpo-
ſitiua impasſibilitatis, licet di-
uina manutenentia ſit cauſa ef-
fectiua principalis cauſando, &
conſeruando talem qualitatem,
& ſimiliter ſubſtrahendo influẽ
tiam ſuam a ſecundis agẽtibus
ne posſint agere in tali corpore.
Hæc autem videtur fuiſſe mens
Auguſtini ad Dioſcorum, vbi
dicit: Talem plene felicem fa-
cit Deus animam, vt ex plena
fœlicitate eius redundet in cor
pus: non beatitudo, ſed ſanitas
perpetua, & incorruptionis vi-
gor. Sed contra hanc opinio-
nem arguit Scotus, quia vel iſta
qualitas ſupernaturalis eſt cœle
ſtis, aut elementaris, aut mi-
xtionis. Non primum, quia
nec eſt perſpicuitas nec lux, aut
lumen. Et præterea corpus, cœ-
leſte non venit ad conſtitutio-
nem corporis humani materia-
liter. Nec poteſt dici, quòd ſit
qualitas elementaris, vel pro-
pria mixti: quia ſiue ſic, ſiue
ſic nõ impediret omnem actio-
nem, vel paſſionem, vt patet
etiam in exemplo opinantis,
quia duricies licet impediat in-
ciſionem: non tamen combu-
ſtionem, vel aliam actionem de
ſtructiuam. Et præterea elemen
tum ipſum eſt ſimpliciter corru
ptibile, ac etiam mixtum ex ip-
ſo. Oporiet autem qualitatem
magis ſequi naturam ſubiecti,
quàm econtra. Nec poſſet di-
ci qualitas ille ſpirituali, cũ ſit
perfectio corporis, & ſibi coex-
tenſa. Ad auctoritatem autem
Auguſtini dicendum, quòd Au-
guſtinus intelligitur, quòd in
corpore beato, inquantum eſt
animatum tali anima, quę ſic
meruit eſt ius quoddam ad præ-
ſeruationem pasſiuam ab omni
corruptio. Tertio notandum,
quòd ſecundum Scotum cauſa
impasſibilitatis eſt voluntas di-
uina non coagens cauſæ ſecun-
dę corruptiuæ, & per hoc eſt
illud corpus impasſibile non po

tenuia

tentia remota, ſed propinqua: non a cauſa intrinſeca, ſed extrinſeca impediente. Exemplũ huius de igne in camino Babilonis, a quo ſubſtraxit Deus ſuam influentiam, non coagendo ipſi igni. Hoc autem ordinauit Deus perpetuo facere in corporibus beatorum, nec eſt miraculum perpetuum. Sicut enim non eſt miraculum, quòd Deus influat ſecundus agentibus coagẽdo eis pro ſtatũ corruptionis: ita non eſt miraculum, quòd non influat prædictis agentibus ad corruptionem, uel paſſionem corporum beatorum pro ſtatu beatitudinis. Sicut enim nunc eſt tempus mutationis. ita tunc erit ſtatus quietis, & immutationis: & pro tunc erit conſuetum ſecundum communem curſum, quod Deus agat ad quietem, ſicut agit ad motum. Et ſi inſtetur, quia dos videtur eſſe aliquid intrinſecum ei, cuius eſt. Illud autem velle Dei prohibens cauſas ſecũdas non eſt intrinſecum corpori glorioſo, ergo impoſſibilitas non eſt dos beati, quod eſt contra auctoritatem Auguſtini ad Dyoſcorum ſuperius adductam. Item ſecundum hanc poſitionem æque erit dos impaſſibilitatis in elementis, ſicut in corpore Petri, & æque etiam in corporibus damnatorum quantum ad incorruptibilitatem.

Præterea ſecundum Auguſtinũ, & alios ſanctos, alio modo erit beatus immortalis, quàm fuerit Adam in ſtatu innocentię. Beatus enim non ſolum poterit non mori, ſed etiam non poterit mori ad quod non videtur ſufficere ſubſtractio diuina influentiæ a cauſis ſecundis corruptiuis, quia illa communis eſt vtrique ſtatui. Ad primum dicit Scotus, quod poteſt dos non ineſſe realiter ipſi dotato, ſicut ſponſæ non ineſt illud. quod eſt ſibi datum a ſponſo, quod conſueuit aliquando dici dos: ſicut habetur Geneſim trigeſimoquarto, vbi ait. Sichen, Iacob, & filiis eius augere dotem, & munera poſtulate, &c. Dos etiam ſecundum iuriſtas dicitur illud, quod datur a patre ſponſæ ſponſo quidem quantum ad uſum, ſed remanet proprietas apud ipſam, vt ſupra dictum fuit. Patet, quòd non realiter ineſt, nec ſponſo, nec ſponſæ, ſed tantum eſt aliquid aliquo modo habitum: ratione igitur nuptiarum ſpiritualium conſumandarum in reſurrectione dabitur cuilibet beato pro dote iſta aſſiſtentia diuina præſeruans ipſum ab omni corruptione: licet illa cuſtodia non inſit ei realiter. Pręterea, ſicut dotatus habet ius in illo, quod ſibi aſſignatur pro dote. ita beatus pro meritis habet ius in hac diuina cuſtodia ſibi impendenda. Dicendum ergo ad auctoritatẽ Auguſtini, quod ſanitas, & uigor deriuatur ab anima in corpus, quia videlicet eſt quædam ordinabilitas in corpore, vt ſibi conſeruetur vigor, & ſanitas a Deo ex hoc, quod eſt animatum tali anima, quæ ſibi fuit principium hoc merendi. Ita quòd hoc eſt premium corporis mediante anima, quę ſicut fuit principalior in merendo: ita principalius premiatur. Ad ſecundum dicendum, quod homo in ſtatu beatitudinis eſt im-

mortalis pro tanto, quia nunq̃ moriturus de facto.

Con.1. His præmiſſis, ponendæ ſunt tres concluſiones. Prima eſt. Corpora beatorum erũt impaſſibilia non ſolum primo modo, ſicut in ſtatu innocentiæ, ſed etiam ſecũdo modo: ita quòd non poterunt pati, loquendo de paſſione abiectiua contrarii, vel diſpoſitionis ſibi conuenientis. Patet per multas auctoritates Scripturæ. Quarum vna eſt auctoritas Apoſtoli ſuperius adducta. Item dicit Apoſtolus. Seminatur in corruptione, & reſurget in incorruptione. Et eſt auctoritas Auguſtini, qui ſicut ſuperius dictum fuerat: probat 3. de Trinit. quòd beata vita
1.Co.15 eſt immortalis. Ad hoc autẽ adducuntur aliquæ congruitates, quia pro ſtatu perfectiſſimo hominis congruit, vt corpus ſic cõ
De Tri. lib. 3. formetur animæ, quòd ſicut in anima contriſtari non poteſt: ſic nec corpus lędi poſſit. Item pro tali ſtatu congruit, vt anima habeat corpus tantæ durationis, quantæ eſt ipſa. Item congruit, vt ſicut corpus per modum organi fuit aliquo mõ particeps meriti, ita ſit aliquo modo particeps premii: puta beatæ vitę, & immortalitatis.

Con.2. Secunda concluſio. Corpora beatorum non erunt impaſſibilia, loquendo de paſſione ſecũdo modo dicta, quæ eſt ſalus & perfectio cuiuſmodi eſt ſenſatio, & viſio, & auditio. Patet, quia cũ ſtatus beatorum ſit ſtatus perfectionis, non debet corpus eſſe impaſſibile paſſione perfectiua. Item decens eſt vt corpus, ſecundum quid beatificetur in aliquibus operationibus ſenſitiuis. Item tunc, nec anima ipſa erit impaſſibilis, hoc modo volet, & intelliget. Dicit autem Philoſophus, quod intelligere eſt pati.

Tertia concluſio. Probabilius eſt tenere impaſſibilitatem beatorum habere tantum cauſam negatiuam, videlicet ſubſtractionem diuinæ influentiæ reſpectu cauſarum ſecundarum corroptiuarum, q̃ aſſignare cauſam poſitiuam: patet ex tertio notabili. Et huic conſonat nomen impaſſibilitatis, quod non videtur dicere aliquid poſitiuum, ſed priuatiuum paſſionis. Con.3. De ani. lib. 3. t.c.39.

Ad primum argumentum dicendum, quòd Gregorius loquitur non de quacunque palpatione, in qua corpus ſenſibiliter reſiſteret actui, ſed tantum de palpatione, in qua immutatur tactus ſecundum aliquam qualitatem ſenſibilem. Non enim videtur quin cœlum tangi poſſit a digito ibi exiſtente: licet non afficeretur ſecundum aliquam qualitatem ſenſibilem, nec duritie, nec mollitię, nec caliditate, nec frigiditate. Et tunc cum corpus glorioſum habeat qualitates ſenſibiles dicendum, quòd illud ſibi derelictum eſt corruptibile, videlicet ſi non præſeruaretur a Deo. 1

Ad ſecundum patet ex ſecunda concluſione. Et præterea cum dicitur, quòd excellens ſenſibile corrumpit ſenſum: verum eſt quando concurrunt ſimul immutatio intentionalis, & immutatio realis corruptiua, ſed tunc pręſeruabitur corpus beati a ſecunda. 2

Ad tertium ſatis patet reſponſio ex his, quę dicta ſunt in ſe- 3

cundo

cundo tractatu. Ibi enim dictum eſt, quòd elementa non manēt realiter in mixto. Si autem teneatur, quòd elementa maneāt in mixto ſecundum proprias naturas, & qualitates ſuas: tunc diceretur, quòd non erit violentū ſimpliciter elementum ſtare in loco totius corporis glorioſi, ſed hoc magis appetunt naturaliter, ſicut aqua; quæ inquantum eſt pars vniuerſi quandoque naturaliter mouetur ſurſum ad vitandum vacuum in vniuerſo contra ſuam propriam inclinationem, licet ſecundum quid, & minus naturaliter appetunt eſſe in proprijs locis, ſed iſtud non reſpondet ad argumentum de toto corpore, quod erit graue. Non enim corpus beatum erit leue, ſicut palea: & tamen perpetuo erit ſurſum: & ſic violentū erit perpetuum. Dicendum ergo, quòd non repugnat quin violentum virtute diuina, poſſit eſſe perpetuum, licet non virtute naturali.

4 Ad quartum dicendum, quòd illud, quod ſecundum ſe ex natura propria eſt corruptibile, nō poteſt naturaliter fieri incorruptibile, ſed poteſt ab alio perpetuari, & fieri impaſſibile non potens pati, loquendo de potentia proxima ex ordinatione ſubſtractionis alicuius neceſſarij ad potentiam proximam paſſibilitatis. Ad Philoſophum autem, & commentatorem dicendum, quòd motus non magis poteſt perpetuari. quàm aliquid permanens: immo magis in identitate naturæ poteſt conſeruari aliquid permanens perpetuo, quàm motus, qui tantum conſeruatur ſecundum ſucceſſionem partiū, nec oportet, quòd natura poſſibilis mutetur in neceſſariam, ſicut imaginatur commentator, quia ſicut natura eſt poſſibilis pro tanto, vel tanto ſic, & pro toto tempore, dato quòd perpetuo conſeruetur.

5 Ad quintum dicendum, quòd corruptibile, & incorruptibile naturaliter differunt ſpecie ſaltem, & numero ſimpliciter, & genere phyſico, ſed naturaliter corruptibile eſt in potentia remota tantum, & incorruptibile ſupernaturaliter, & non potens corrumpi, loquendo de potentia proxima, non oportet, quòd differant ſpecie, neque numero, ſed poſſunt eſſe idem numero, ſicut in propoſito.

Vtrum corpora beatorum erunt agilia.

Sco.4.d.49.q.14. Duran. 4.d.44.q.7.

QVAESTIO III.

TErtio quæritur. Vtrum corpora beatorum erunt agilia.

1 Arguitur quòd non, quia nihil erit ibi fruſtra, ſed agilitas ad motum eſſet ibi in fruſtra: quia beatis non conueniet motus localis. Tum, quia non indigebunt alio loco. Tum, quia motus eſt actus imperfecti: beati autem ſunt perfecti. Tum,

quia non diuidetur cœlum empireum:eſt.n.indiuiſibile, quod tamen oporteret fieri ad motum ipſorum.

2 Secundo arguitur. Corpora beatorum erunt indeterminata diſtantia, vel approximatione ad Chriſtum, ergo nullus volet moueri, quia per motum fieret remotior a Chriſto, aut ꝓpīquior, ſed nullus ibi volet fieri remotior a Chriſto, vt patet, nec propinquior, quia non meruit.

3 Tertio. Si corpora beatorum ſint agilia ſupernaturaliter, videtur ꝙ poterunt citius moueri, q̃ quodcunque corpus naturaliter, ſed hoc eſt falſum, quia tunc poſſet moueri in inſtanti pręcipuę, quia nō erit ibi reſiſtentia, ſicut nec in vacuo.

4 Quarto. Si corpora beatorum ſint agilia, non oportebit ea deferri ab angelis, quod videtur eſſe contra Apoſt. dicentem. Rapiemur in nubibus obuiam Chriſto in aera. Hoc.n.dicitur fiendū miniſterio angelorum.

Sap.3. Contra. Sapien. 3. dicitur de beatis. Tanq̃ ſcintillæ in arundineto diſcurrent. Et primæ ad Co .Co.15 rinth. 15. Seminatur in infirmitate, ſurget in virtute. Gloſ. id eſt mobile, & viuum, & ibidem dicitur, ꝙ ſurget ſpirituale. Tarditas autem repugnare videtur ſpiritualitati. Primo notandum, ꝙ ſicut dicit Scotus. In quolibet compoſito ſenſitiuo eſt duplex. Vnus eſt per naturam elementi prædominantis ſecundum quantitem, & ſic omne tale corpus animale mouetur ad centrum, ad quod tendit terra, quæ prædominatur in corpore animalis, ſecundum quantitatem mollis. Alius eſt motus ſecundum naturam animati anima ſenſitiua, & vocatur ille motus progreſſiuus. Differunt autem iſti motus, quia primus non competit corpori animato inquantum animatum, ſed inquantum terreſtre. Secundus autem eſt ab anima tanquàm a ſuo principio naturali. Secundo notandum ſecundum eundem Scotum ibidem, quòd in anima non ſolum eſt potentia motiua, quę poteſt mouere corpus organicæ mouendo, videlicet partem poſt partem, ſed etiam eſt potentia motiua non organica, qua videlicet mouere poteſt corpus totum ſimul, quod patet, quia poteſt anima ſeparata mouere ſeipſum, ſicut & Angelus, & pari ratione corpus ſuum, ſicut & Angelus eadem potentia, qua mouet ſe poteſt mouere aliquod corpus. Sed planum eſt, quòd potentia illa, qua anima ſeparata mouet ſe non eſt organica, quia anima de ſe non habet organa, igitur. Item anima ſeparata poteſt mouere aliquod corpus non ſuum, ergo pari ratione ſuum. Eſt enim mobile ſibi proportionatum, ſed hoc non niſi per talem potentiam motiuam non organicam. Vnde dicit Scotus, quòd in beatis erit aliquis motus, non organicus, quia mouebitur totum corpus, ſicut modo Angelus poteſt mouere totum lapidem ſimul. Et ſi arguatur, quia inconueniens eſt ponere in anima aliquam potentiam, quę pro toto tēpore præſentis vitæ fruſtreī actu ſuo, ſed ſic eſt de illa potētia.

Non

Non enim eſt expertum ab aliquo, quòd animal localiter moueatur motu animali non organicæ. Item aut illa potentia eſt eiuſdem rationis cum potentia organica, aut alterius. Si eiuſdem oportet, quòd ſit organica. Si alterius videtur, quòd ſit præfectoris rationis. Et ſic poteſt totum quicquid poteſt organica: & adhuc plus. Et ſic fruſtra poneretur organica. Et confirmatur, quia ſicut anima per talem potentiam poteſt mouere corpus totum ſimul ita, & partem poſt partem, & ita organicæ. Ad primum dicendum, quòd non eſt inconueniens, ponere in anima aliquam potentiam, quæ careat actu ſuo, pro ſtatu præſentis coniunctionis, ſicut etiam, nec fruſtra poneretur in beatis potentia generatiua quę tamen perpetuo carebit actu ſuo vel forte diceretur, quòd aliquando iſta potentia habere poteſt actum ſuum etiam in via: ſed minime. Ad ſecundum dicendum, quòd ſimpliciter loquendo illa non eſt eiuſdem rationis pœnitus cum organica, nec tamen eſt pœnitus diuerſa. Pro quo eſt aduertendum, quòd in toto coniuncto ex anima, & corpore eſt potentia motiua organica, potentia inquam proxima. Mouere enim organicæ eſt actus totius coniuncti, & ſit ille motus per hunc modum in homine, quia primo anima per intellectum apprehendit motum, & per voluntatem imperat concomitante imaginatione de motu quæ eſt actus rationis particularis, & etiam actus appetitus ſenſitiui exiſtentis in corde, & tunc pars animalis quæ non mouetur localiter, ſed alteratur tantum videlicet cor mouet aliam ſibi proximam, & illa aliam, vel mediante illa aliam. & ſic originatur motus progreſſiuus, vel organicus animalis. patet. iij. de Anima. Potentia autem remota mouendi organicæ poteſt dici ſimpliciter eadem in homine cum potentia proxima mouendi non organicæ quæ ineſt animæ ſecundum ſe etiam extra corpus, non autem potentia proxima mouendi organicæ quæ vt dictum eſt conuenit toti coniuncto. Dicit autem Ioannes de Baſſo, quod illa potentia non organica non eſt, niſi voluntas, ſed potentia proxima mouendi organicæ plus dicit, quia dicit totum compoſitum, vel aliquod accidens compoſiti cum ipſa potentia remota mouendi organicę quæ dicta eſt eadem cum potentia non organica. Licet autem vt dicit Scotus eadem potentia operatiua, puta potentia viſiua non poſſit eſſe ſimul organica, & non organica bene tamen potentia non operatiua, ſed factiua, & actiua cuiuſmodi eſt potentia motiua. Et ſecundum hoc non videtur conuenienter poſſe dici quod ipſa potentia motiua in anima ſit idem quod voluntas quæ eſt potentia operatiua. Et tunc oportet dicere, quod in anima non ſunt tantum duæ potentiæ ſeparabiles, ſcilicet intellectus, & voluntas,

3. De anima.

ſed etiam potentia motiua. Patet itaque, quòd aliquo modo poteſt dici eadem potentia motiua organica, & non organica, licet non pœnitus eadem. Et ita non ſequitur, quòd aliqua ſuperfluat, aut quòd vtraque ſit ſuperflua. Et quando dicitur, quòd ſi eſt alterius rationis nobilioris poteſt quicquid poteſt organica. Dicendum, quòd non ſequitur, ſed bene ſequitur, quòd poteſt ꝑfectius mouere, & nobilius, quàm organica. Ad confirmationem autem dicendum, ꝙ non oportet ſi poteſt totum mouere non organice, quòd poſſit mouere partē poſt partem organice, quia ad primum mouendi modum tantum eſt determinata, bene tamen poſſet mouere partem poſt partem nō organice ſi eſſent diuiſæ, ſicut angelus partes ligni, vel lapidis. Tertio notandum, ꝙ ſicut dicit Sco. Agilitas dicit̄ habilitas quædam animalis ad prompte, & facile mouendum e motu locali non eo motu, qui eſt naturalis, cuius principium eſt natura ad ſimilitudinem alicuius elementi, ſed motu animali cuius principium eſt anima. Dicunt autem quidam, ſicut Richar. in iiij. ꝙ corpora beatorum per hoc erunt agilia, quia ab eis auferetur grauitas eorum, ita quod agilitas dicitur qualitas quædam creata in corpore qua facile mouetur corpus ſecundū locum, quia videlicet facit proportionem mouentis ad mobile. Hoc autem videtur confirmari per Auguſtinum dicentē, ꝙ grauitas, quæ modo eſt conditio corporis auferetur. Et probatur per rationem, quia niſi auferetur iſta grauitas, corpora beatorum violenter eſſent in cœlo empireo ſurſum, & contra inclinationem propriæ grauitatis, & ſic non quietarentur ibi, ſed potius fatigarentur, nec eſſent ibi perpetuo. Sed contra hoc arguit Scotus. Primo, quia grauitas ineſt corpori ex complexione naturali propriæ mixtionis, ergo non auferetur a corpore glorioſo. Secundo, quia ſi auferetur grauitas, aut induceretur leuitas, aut remaneret corpus nec graue, nec leue, ſicut cęlum. Non poteſt dici primum, quia leuitas tali mixtioni repugnat, ſicut etiam repugnat labi. Nec ſecundum, quia tunc corpus gloriorum: naturaliter non inclinaretur ad aliquem locum determinatum ſurſum, vel deorſum, & ita nō haberet aliquem motum naturalem, nec habere poſſet niſi in circulo. Ad auctoritatem autem Auguſtini dicendum, quòd non intendit, quòd grauitas, quæ eſt qualitas conſequens talem mixtionem auferatur a corpore glorioſo, ſed grauitas ponderoſa, quæ reddit corpus ineptum ad motum: talis enim ponderoſitas non eſt homini naturalis. Vnde dicit Auguſtinus, quòd graue pondus auferetur a corpore. Ad rationem autem dicendum, quòd non eſt incōueniens dicere violentum perpetuari per diuinum potentiam. Nec oportet, quòd corpus hominis, licet ſit violenter ſurſum fatigetur, quia ibidem quieſcit. Præterea dicit Scot. quod naturalius erit ibi corpus, quàm eſſet in terra. Naturalius enim eſt, & perfectius, quod alicui conuenit a cau

ſa

ſa ſuperiori. Alia autem eſt opinio Scoti dicentis, quòd corpora beatorum erunt agilia per hoc, quòd vigorabitur in beatis virtus animæ motiua, quę tunc erit perfectiſsima, & intenſiſsima, & erit perfecta proportio mobilis ad virtutem motiuam. quia amouebitur omnis diſpoſitio contraria, tam in iuncturis, quàm in neruis, ac etiam in toto corpore, & fiet multiplicatio ſpiritu corporalium conuenientium ad facile mouēdum; poterunt autem beati vti tali agilitate ſi ſint in loco conuenienti. Sed dicit Ioā. de Baſſo, quod cœlum nō eſt locus conueniens in quo poſsint ſe mouere, quia videlicet cœlum non eſt diuiſibile a virtute creata, nec per conſequens ceſsibile alicui corpori, & ita ſi uirtute propria poſſet beatus ſe mouere in cœlo empireo poſſet facere corpus ſuum eſſe cum cœlo empireo, & ita duo corpora ſimul, quod non videtur poſsibile. Sed ſi Deus diuidere cœlum, & faceret ipſum cedere tunc beatus per cœli imperium poſſet ſeipſum mouere. Similiter, nec videtur, ꝙ poſſit ſeipſum inducere in cœlum, neq; quòd angelus poſſit ipſum intromittere, ſed ſolus Deus. De ſitu autem dicitur cōmuniter, quòd ſtabunt, & non ſedebunt, aut iacebunt. Stare. n. dicit ſitum magis conuenien. ē corpori inquantum eſt inſtrumentum animæ. Iacere vero dicit ſitum magis aptum ad quietem naturalem etiam pluſquam ſedere, quia partes magis ęqualiter ſe habent ad centrum.

Con. 1. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Corpora beatorū erunt agilia, patet ex dictis.

1 Ad primum argumentum dicendū, quòd beatis poterit conuenire motus localis, & licet non indigeant alio loco, tamen carebunt alio loco ad quem erunt in potentia. Et cum dicitur, quod motus eſt actus imperfectus. Dicendum, quòd verum eſt, quia actus exiſtentis in potentia ad aliquid ſecundum, ꝙ huiuſmodi, & ſic imperfecti aliquo modo, licet non ſimpliciter. Cum autem dicitur, quòd cœlum empireum non diuidetur. Dicendum, ꝙ virtute propria non poterunt moueri beati intra cœlum, ſed bene aliqui in loco eis cedente.

2 Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſupponit falſum, ſ. quod Chriſtus ſemper ſtabit in vno loco, vt ligatus cathena, ſed pōt ſe mouere regaliter, ſicut rex in cœlo empireo ſicut & alij beati poterunt moueri, vt dicit Scotus.

3 Ad tertium dicendum, ꝙ forte corpora agilia poterūt moueri velocius ab anima, q̃ quodcunque corpus naturaliter moueatur etiam cœlum, cuius tamen motus ſecundū Ariſtotelem eſt velociſsimus, & menſura aliorum: nec ſequitur ex hoc, quòd poſsit moueri in inſtanti. Et cū dicitur, quòd nulla erit ibi reſiſtentia, ſicut nec ſi motus fieret in inſtanti. 4. Phyſicorum. Dicendum, quòd Ariſtoteles verum dicit quantum eſſet ex carentia reſiſtentiæ medij: ſi videlicet motus ſolum habere ſucceſsionē ex reſiſtentia medij ad mobile, vel etiam ad motorem. Sed dicendum, quòd aliunde habet ſucceſsionem, ſicut patet in

motu

motu cœli: habet enim motus ex ratione ſua ſucceſsionem, & impoſsibile eſt, ꝙ fiat in inſtanti ſecundum, ꝙ motus a ſimplici mutatione diſtinguitur.

4 Ad quartum dicēdum, ꝙ corpora beatorum non deferentur, vel rapientur ab angelis ex indigentia quaſi beati non poſſent velociter mouere ſemetipſos, ſed magis hoc fiet ex reuerētia, & diuina beniuolentia.

Vtrum corpora beatorum erunt clara.

Sco.4.d.49.q.15. Duran.4. d.44.q.8.

QVAESTIO QVARTA.

Qvarto quæritur. Vtrum corpora beatorum erunt clara.

1 Arguitur, quòd non, quia erunt colorata, color enim decens pertinet ad pulchritudinē corporis ſecūdum Auguſtinum libro 22. de Ciuita. Dei cap. 19. ſed lux, vel charitas, & color non compatiuntur ſe inuicem in eodem ſubiecto, quia vnum eſt corporis terminati, & aliud perſpicui: igitur. *De Ciui. Dei, lib. 22. c. 19.*

Secundo. Corpus lucidū occultat naturaliter aliud corpus, qđ eſt poſt ſe, patet de flamma, ſed corpus beati, non occultabit, aliud corpus poſt ſe, quia ſecundum Grego. 18. morali, ſecundum illud Ioan. Non adequabitur ei aurum vitrum, &c. Corpora beatorum erunt preuia. Vnde di. ibidem. In cœleſti patria vniuſcuiuſque mentem ab alterius oculis membrorum corpulentia non abſcondi patebitque corporalibus oculis ipſa corporis armonia: igitur.

Tertio. Si eſſent clara neceſſario, & naturaliter immutarent viſum, ſed hoc eſt falſum: tum, quia corpus Chriſti poſt Reſurrectionem non immutauit oculos diſcipulorum ſecundum aliquem talem claritatem. Tum, quia talis claritas eſſet ſimpliciter improportionata cuilibet oculo multomagis, quām claritas ſolis in rota, quæ ponitur futura multo maior. 3

Contra. Math. 13. Fulgebunt iuſti, ſicut Sol in regno patris eorum. Et. j. ad Corinth. 15. Seminatur in ignobilitate ſurget in gloria, ideſt, in claritate. Et Phyſi. 3. Reformabit corpus humilitatis naturæ configuratum corpori claritatis ſuæ. *Mat. 13* *1. Cor. 15* *6. Phyſi.*

Primo notandum, quòd ab omnibus conceditur, quòd corpora beatorum erunt clara. Et hoc plane, patet ex auctoritatibus ſcripturæ, & ſanctorum. Et planum eſt, quòd erunt colorata ſecundum complexiones ipſorum corporum coloribus decentibus, & ad pulchritudinem eorum pertinentibus. Sed de modo claritatis eſt vna opinio, quę videtur eſſe Tho. quòd illa claritas cauſabitur ex redundantia ipſius animæ in corporibus, quod enim recipitur in aliquo non recipitur per modum influentis, ſed recipientis, & ita claritas, quæ eſt in anima ſpiritualis

tualis recipitur in corpore, vt corporalis. Et ſecundum quòd anima eſt maioris meriti, & ſpiritualiter magis clara ſecundum hoc erit corpus maioris claritatis. Sed dicit Iohannes de Baſſo, quòd iſta non ſunt dicta, niſi parabolica, non enim videtur quomodo tanta claritas in corpore poſſit cauſaliter redundare ex gloria animæ. Nec enim anima, nec aliquid, quod ſit formaliter in ea habet, vel continet virtualiter tantam claritatem.

Nec valet illud, quod adducitur, quòd receptum recipitur ſecundum modum recipientis, & non influentis. Ex hoc enim ſequeretur, quòd anima eſſet corporalis, & non ſpiritualis, quia recipitur in corpore. Secundo notandum ſecundum Scotum, quòd claritas iſta nihil aliud eſt, quàm quædam refulgentia manifeſtatiua coloris in corpore beato. Vnde color erit clarus ſecundum gradum complexionis ſubiecti ſuo modo, ſicut veritas dicitur clara, & cauſabitur talis claritas a Deo in corporibus beatis maior, vel minor ſecundum exigentiam meritorum, & ſimul erit in corpore beato color, & claritas tanquam diuerſæ qualitates, ſicut etiam ſimul inueniuntur in noctilucis, quæ de die videntur ſecundum colorem, & de nocte ſecundum lucem. Et ex hoc patet, quòd ſint diſtinctæ qualitates, ſicut etiam dicit Auicenna quinto naturalium, quòd iſta diſtinguuntur color, lux, & lumen. Color enim terminat viſum, & nunquam eſt niſi in corpore terminato ſecundum Auicennam, & Ariſtotelem. Lux autem, vel claritas eſt in corpore lucido: puta in Sole. Lumen vero proprie dicitur eſſe in medio, vt in perſpicuo, vel peruio, non terminante viſum. Addit autem Iohannes de Baſſo, declarando prædictam opinionem, quòd corpora beatorum erunt clara claritate intenſa, quæ non poteſt cauſari, niſi tantum a Deo. Nec videtur corpus humanum eſſe in potentia naturali ad tantam claritatem, ſed tantum in potentia obedientiali, reſpectu Dei agentis. Nec videtur eſſe educibilis de potentia corporis, vel ſi dicatur educibilis, non tamen ab agente naturali.

Dicit prætcrea, quòd non videtur neceſſario dicendum, quòd lux, vel claritas informet colorem, nec econuerſo: ſed ambo informant corpus ordine quodam, quia color prius, ſicut qualitas magis generalis, & conueniens naturaliter corpori ex ſua complexione.

Forte tamen non eſſet magnum inconueniens ponere, quòd lux informet colorem ſuo modo, ſicut color ſuperficiem, ſed hoc non eſt multum curandum. Dicit vlterius, quòd in corpore beato lux non occultabit, ſed magis manifeſtabit colorem, nec eſt ſimile de noctiluca, cuius color, & lux non ſimul percipiuntur. Lux enim ipſius modica eſt, & imperfecta: ideo non eſt manifeſtatiua coloris, ſed requiritur alia lux intenſior, qua etiam præſente ipſa lux noctilucæ, non eſt manifeſtatiua ſui, ideo de die nō videtur

videtur, ſed tantum color nocti luce. Vlterius dicit, quòd ad manifeſtationem coloris beatorum, non eſt neceſſaria abſolutè loquendo claritas illa, vel lux inhærens, ſed congruentius eſt, & decentius, vt corpus habeat in ſe vnde color ſuus manifeſtetur. Sed in prædictis videtur eſſe vnum dubium, quia dictum illud ſecundum Auicennam, quod color non eſt niſi in corpore terminato, & nón in corpore peruio, vel diaphano, videtur eſſe cõtra dictum Gregorij, videlicet, quòd corpora beatorum erunt peruia, & patebit corporalibus oculis armonia corporis, & complexio interior, & tamen planum eſt, quòd erunt colorata. Dicit Scotus, quòd difficilius videtur corpora beatorũ ſimul eſſe peruia, & colorata, quàm ſimul eſſe colorata, & lucida. Colorata enim non ſunt perſpicua, aut peruia, ſed terminata & viſum terminãtia. Et multo magis oportet hoc, quàm de corporibus, in quibus tantum inuenitur claritas, ſiue lux, non autem color, & tamen ſunt terminata, & non peruia, vel perſpicua, ſicut patet de Sole, & Luna, & ſtellis. Dicit ergo Scotus ad auctoritatem Gregorij, quòd corpora beatorum non erunt peruia quaſi diaphana, vt vitrum, vel aqua, vel aer, ſed erunt poroſa, ita quòd per poros ſubtiles poterunt multiplicari ſpecies harmoniæ interioris, vſque ad oculum. Vel dicendum, quòd viſione mentali, & intuitiua videbitur harmonia corporis beati, ac ſi ſenſibiliter videretur. Dicit tamen Iohannes de Baſſo, quòd prædicta ſolutio non videtur ſaluare intentionem Gregorij, immo nec verba, quòd corpora beatorum ſimul erunt peruia, & denſa, quemadmodum, & vitrum ſuo modo. Nihilominus tamen erunt colorata, & lucida. Nec eſt hoc impoſſibile virtute diuina, licet virtute naturæ, & de lege communi non ſit color, niſi in corpore terminato non peruio, vel dyaphano. Ita quòd Deus dabit corpori dyaphaneitatem non obſtãte colore, & ratione coloris terminabit viſum. Ratione tamen dyaphaneitatis, vel peruietatis, & lucis poterit eſſe medium videndi. Tertio notandum, quòd ſicut dicit Scot. Anima, quæ clarius videbit Deum habebit corpus clarius. Dicit autem Iohannes de Baſſo, quòd partes eiuſdem corporis non erunt omnes æqualiter claræ, ſed illæ magis, quæ ex ſua naturali complexione ſunt ad claritatem magis diſpoſitæ, ſicut oculus magis quàm pes, niſi forſan diceretur, ꝙ ad illam claritatem, quæ ſupernaturaliter dabitur oẽs partes æqualiter ſunt diſpoſitæ, & dabitur eis claritas ſecundum quòd magis, vel minus fuerunt organa animæ in mœrendo. Quarto notandum, quòd ſicut multi dicunt claritas illi erit ſufficienter proportionata oculo beato, nec offendet ipſum, ſed potius delectabit. Non enim concomitabitur aliqua realis immutatio diſſoluens oculum, & lædens ipſum, ſicut concomitatur quando reſpicimus Solem in rota, ſed tantum erit intentionalis immutatio. De oculo autem non glorificato videtur probabile, quòd aliquo

aliquo modo imperfectè, & raptim, vel tranſitorie ſaltem poterit percipere corporum beatorum claritatem. Vnde & in iudicio ipſam percipient reprobi ad maiorem eorum confuſionem, ſed diu, & permanenter non poſſent eam percipere, & videre, quia ſimul naturaliter in ipſis cum immutatione intentionali concomitatur realis læſiua oculi immutatio, propter quod, & oculi diſcipulorũ non glorificati, raptim, & ad horam aliquo modo perceperunt claritatẽ corporis Chriſti in transfiguratiõe, licet diu & permanenter, & perfecte eum non potuiſſent aſpexiſſe, niſi miraculoſe.

Con. I. His præmiſſis, ponenda eſt talis concluſio. Corpora beatorum erunt clara, ſiue lucida: patet ex dictis.

1 Ad primum argumentum patet reſponſio ex dictis.

2 Et ſimiliter ad ſecundum.

3 Ad tertium dicit B. Thomas, ꝙ claritas corporis glorioſi eſt in poteſtate volũtatis ipſius beati, ita quòd anima eſt domina claritatis ad hoc, vt immutet, vel non immutet oculum ſaltem nõ glorificatum: ſed iſtud non videtur verum, vt dicit Scot. quia actiuo & paſſiuo naturaliter totalibus ſufficienter diſpoſitis. & approximatis, non eſt in poteſtate voluntatis creatæ quin ſequatur actio, & paſſio. Vnde non eſt dicendum, quòd anima habeat in ſua poteſtate talem claritatem, neque quantum ad eſſe, vel non eſſe, neque quantum ad operari, vel non operari. Videtur ergo dicendum, quòd quantum eſt ex naturis rerum ſibi relictis claritas illa præſentata, quibuſcunque oculis diſpoſitis videretur, ſiue glorificatis, ſiue nõn ſaltem aliqualiter. Si aut non videtur quantumcunque præſentata ſecundum libitum volũtatis hoc non eſt cauſaliter a voluntate creata, ſed ab ordinatione diuinæ voluntatis, quæ ſic ordinauit non influere ad actum viſionis talis claritatis ab oculo non glorificato, niſi placeat, vel ſaltem ſi diſplic eat voluntati beati. Ad illud vero, quod dicitur illa claritas eſſe improportionata oculo corporali. Dicendum, ꝙ ſufficienter eſt proportionata, vt poſſit videri etiam permanenter ſine immutatione reali, ſicut ab oculis beatorum, vel tranſeunter ſaltem ab oculis non glorificatis, ſicut etiam & claritas Solis in rota ad horam videri poteſt, licet non permanenter, & diu intelligendo naturaliter propter immutationẽ realem, & corruptiuam concomitantem.

Virum

Utrum per dotem ſubtilitatis duo corpora poſſint eſſe ſimul in eodem loco.

Scot.4.diſt.49.quaſt.19.Dur. 4.d.44.q.6.

QVEASTIO. V.

QVinto quæritur. Vtrum per dotem ſubtilitatis duo corpora poſſint eſſe ſimul in eodem loco.

1 Arg. ꝙ non, quia dicit Boetius in libro de trinitate, quod eundē locum duobus corporibus fingere nullo modo poſſumus.

2 Secundo. Subtilitas quemadmodum, & charitas inuenitur in corpore propter paucitatem materiæ ſub dimēſionibus magnis: ſed in corporibus beatis non erit paucitas materiæ, nec erunt rata: ſed in eis erit tantum de materia, quantum neceſſarium erit ad bonam conſiſtentiam naturæ: igitur.

3 Tertio. Si hoc eſſet poſſibile hoc videretur maxime de corpore glorioſo, & glorioſo, ꝙ poſſent eſſe ſimul, quia magis proportionantur ad inuicem, ſed hoc non conceditur. igitur.

Contra. Subtile dicitur a vi penetrandi, & ſubintrādi aliud, ſed corpora beatorum erūt ſubtilia. Vnde j. ad Cor. xv. Seminatī animale, & ſurget ſpirituale, id eſt ſubtile. Primo notandum, quòd plures dixerunt impoſſibile eſſe ſimpliciter quacunque virtute duo corpora eſſe in eodem loco. Tum, quia dimenſio loci, & locati eſt eadem. iiij. phyſicorum. Si ergo ponantur plura corpora ſimul ſequitur, ꝙ dimenſiones eorum ſunt eædem cum dimenſione vnica loci, & per conſequens ſunt eadem dimenſio inter ſe, & ſic non ſunt corpora diſtincta. Tum quia manente dimenſione vtriuſque corporis, manet repugnantia corporum circa eundem locum. Nam dimenſiones ſunt rationes talis repugnantiæ. iiij. phyſicorum. cap. De vacuo. Vbi dicit Ariſtoteles, quòd ſi eſſet vacuum dimenſiones ſeparatæ non poſſet ibi poni cubus, id eſt corpus cubicum. Tum q̄a pūctus ſimul poſitus cum puncto, non diſtinguitur ab eo. vj. phyſicorum. ergo nec ſimiliter linea a linea, nec ſuperficies a ſuperficie, nec corpus a corpore. Tum quia impoſſibile eſt protrahi ab vno puncto ad vnum punctum, niſi vnam lineam rectam, ſed oppoſitum ſequeretur: poſſent enim tot lineæ protrahi a puncto loci ad aliud punctum, quot corpora eſſent ſimul locabilia in loco. Tum quia duo ſpiritus non poſſunt ſimul eſſe in eodem loco diffinitiue p ſe, ergo nec duo corpora dimēſiue. Si autem theologi hoc dicant, quomodo ſaluabuntur ea, quæ ponuntur circa corpora glorioſa. Hic ponitur vna fictio, quæ dicitur eſſe Durādi, quòd anima habebit quantitatem ſuam ad voluntatem, ita ꝙ poterit facere corpus ad tantam, vel talem figuram, vt poſſit penetrare corpus quodcunqꝫ per potos ſubtiliſſimos. Sed hoc nihil

hil valet. Si hoc diceretur a catholico, tunc deberet dicere corpus glorioſam eſſe ſubtile, quia penetrat facile etiã virtute propria, & cedit ei corpus. Non autem, ꝙ virtute diuina duo corpora eſſent in eodẽ loco, niſi quia vnum cedit alteri, ſicut cum aer cedit ſagittæ, & ſecundum hoc oporteret dicere, ꝙ cœlum eſſet diuiſibile quandocunque eſſet motus localis alicuius corporis a cœlo vſque ad terram, vel econuerſo. Et hoc quidem eſt poſſibile Deo, ſed non voluntati creatæ. Præterea, ſic arguit Sco. contra prædicta, ꝙ ſi corpus Chriſti intraret per poros tales ſubtiliſſimos, tunc reducendo ſe ad tam paruam quantitatem pateretur. Et præterea non haberet quantitatem debitam corpori organico, & animato. Sed omnino tenendum eſt, ꝙ per potentiam diuinam poſſibile eſt duo corpora eſſe ſimul in eodem loco. Ad quod probãdum adduci poſſunt multæ rationes. Prima eſt, quia ſi hoc repugnaret, aut hoc eſſet ex parte corporum, aut ex parte loci eiuſdem. Non primum, quia aut hoc eſſet ex parte dimenſionum, vel ex parte ſubſtantiarum, vel ex parte qualitatum, vel ex parte ipſorum vbi, vel ex parte ſituum. Non ex parte ſubſtantiarum, aut dimenſionum, quia ſubſtantia ſubſtantiæ non repugnat, nec dimenſis dimenſioni. Subſtantiæ enim, & quantitati nihil eſt contrarium, nec ex parte qualitatum, quia dato etiam, quod eſſent contrariæ tamen in propoſito non repugnarent, quia ponuntur in diuerſis ſubiectis, puta in diuerſis corporibus locatis. Nec ex parte ipſorum, vbi vel ſituũ, ſeu reſpectuum ad vnum locum, quia nihil repugnat diuerſos reſpectus in diuerſis fundamentis fundari ad eũdem terminum. Nec hoc repugnat ex parte vnius loci propter rationem iam dictam immediate. Si autem dicas, quòd licet dimenſio non repugnet formaliter dimenſioni, tamen virtualiter repugnat, & quo ad effectus. Nam vna dimenſio neceſſario aliam expellit a loco in quem ſuperuenit. Dico, quòd iſtud non valet, quia dimenſio non eſt forma actiua. quarto phyſicorum. c. de vacuo. & ita nullum habet effectum. Vnde expellere aliam dimenſionem, vel ſibi reſiſtere non eſt effectus dimenſionis, ſed magis mouentis, vel locantis effectiue ipſam dimenſionẽ. Et præterea, dato quòd aſſumptum eſſet verum adhuc diuina virtute poſſet ſuſpendi talis effectus dimenſionis, ſcilicet expellendi aliud corpus ab illo loco, in quo poneretur. Secunda ratio. Non implicat contradictionem vnam actionem, vel paſſionem eſſentialiter ab alia diſtinctam, & priorem ea naturaliter poni in re ab aliquo agente ſine illa alia, ſed poſitio alicuius corporis in aliquo loco, & expulſio alterius ab eodem, ſic ſe habent, quòd eſſentialiter diſtinguũtur eum ſint in diuerſis ſubiectis, & vna eſt prior naturaliter alia, licet ſimul tẽpore fiant. Vel dato, ꝙ nullum ordinem habeãt, adhuc vna poteſt poni ſine alia, quia vna in nullo depẽdet eſſentialiter ab alia, nec eſt re-

ſpectus

ſpectus ad ipſam, ſed ſolũ depen detãb agente,& ſubiecto diſpoſito,ergo poteſt poni vnum corpus in aliquo loco, & aliud non expelli, & ſic erunt duo corpora in eodem loco. Reſpondendũ eſt igitur ad rationes prædictæ opinionis. Ad primam reſpondetur vno modo, quòd Ariſtoteles ibi intendit probare, quòd ſpacium non eſt locus, ſicut aliqui poſuerũt. Nam cum ſpacium ſit illud, quod continetur intra latera continentis donec ſuperueniat aliud corpus, & ſic habeat rationem locati, ſequitur ſi ſpacium eſt locus, quòd ſit eadem dimenſio loci, & locati, quod eſt impoſſibile ſecundum philoſophum. Aliter reſpondetur, quòd dimenſiones loci, & locati, dicũtur eędem, non quia ſint vna dimenſio, ſed quia ſunt æquales, & ſimul, quando locatum dimẽſiue locatur in loco, & vna infra aliam continetur, nec diſtant ſitualiter, ſicut duo locata in diuerſis locis; ſed hoc poſito, nihilominus poteſt dimenſio loci eſſe vna, & dimenſiones locati eſſe plures, quando ſunt plura locata. Ad ſecundam dicendum, quòd dimenſiones non ſunt formales rationes repugnandi, quãtum ad hoc, quod eſt duo corpora eſſe in eodem loco. Nec etiam rationes virtuales, vt dicit Ioannes de Baſſo. Et dato, quòd eſſent rationes repugnandi virtualiter quo ad effectus, ſicut videtur concedere Scot. tamen poſſunt tales effectus ſuſpendi, manentibus dimẽſionibus ipſis, vt dictum eſt. Ad tertiam dicendum ſecundum Scotum, quòd mathematicus non conſiderat lineas, niſi in habitudine ad figuras: & ita ſi centum, vel mille eſſent ſimul, non facerent ad conſtitutionem figuræ, niſi vnam baſim trianguli, vel alterius figuræ, nec haberent rationem, niſi vnius lateris in conſtituendo triangulum, quamuis eſſent duæ lineæ realiter diſtinctæ. Hoc modo intelligit Commentator. in.iiii. Phyſicorum, quando dicit. Quæ habẽt vnum ſitum quantum ad conſiderationem, mathematicè ſunt vnum, ſcilicet in conſtituendo figurã; & ita dicendum de punctis, quia licet ſint inter ſe diſtincta, tamen non conſtituunt maius, & neutrum eſt extra aliud: & ſic ſunt vnum quantum ad intentionem mathematici. Et ſic poteſt dici, quòd duo corpora, vt ſunt ſimul, non faciunt maius. Aliter etiam dicit Iohannes de Baſſo, reſpondendo ad philoſoph. quod punctus additus puncto, non facit maius, quia non plus habetur continuum, quàm prius, licet remaneat punctus a puncto diſtinctus: & ſic eodem modo ſe habent iſta duo puncta ad conſtitutionem continui, ſicut & vnum. Et ſimiliter diceretur de lineis in eodem ſitu, vel loco, quia videlicet, ſicut dictum eſt, non aliter ſe habent ad conſtitutionem alicuius figuræ, quam vna tantum. Ad quartam dicendum, quòd inter duo puncta in eodem corpore, non poſſunt protrahi plures lineæ rectę in diuerſis corporibus locatis infra illum locum, ſed bene inter duo puncta loci oppoſita, poſſunt protrahi plures lineæ rectæ in

diuerſis

diuerſis corporibus locatis intra illum locum, & ille eſſent ſimul, ſicut & illa corpora, & puncta loci, non terminarent tales lineas, ſed puncta illis corporibus formaliter intrinſeca. Ad aliam dicendum, quòd duo ſpiritus poſſunt eſſe in eodẽ loco diffinitiue, & per ſe. Nec in hoc inuenitur aliqua repugnantia, licet non ſit poſſibile, quod vnus ſit in pluribus locis diffinitiue, quia eſſe hic diffinitiue eſt ſic eſſe hic, quod non alibi. Poteſt tamen eſſe in pluribus locis vere realiter, & præſentialiter. Secundo notandum, quòd alia eſt opinio in extremo, quæ dicit, quod vnum corpus ſubtile virtute ſuæ ſubtilitatis naturalis, poteſt eſſe cum alio corpore virtute formæ creatæ. Et ratio eſt, quia cuilibet doti erit aſſignare effectum proprium, alias fruſtra poneretur: ſed huius dotis effectus non videtur eſſe, niſi penetrare virtute ſubtilitatis, & eſſe cum alio corpore, igitur. Item ſi non eſſet poſſibilitas, vel virtus propria in corpore alia a virtute diuina, qua poſſet eſſe ſimul cum alio corpore: tunc poterit hoc eſſe in quolibet corpore: ergo corpus glorioſum poterit ſimul eſſe cum alio corpore glorioſo, & quodlibet cum quolibet indifferenter. Modus autem ponendi talis eſt. Dicunt enim quòd penetrare competit alicui corpori multipliciter. Vno modo ratione paruę quantitatis vel acuciei vt actus. Alio modo ratione materię, quia rara vel parua. Tertio modo propter virtutem actiuam. Primis autem duobus modis corpus glorioſum non dicitur ſubtile, ſed tertio modo ſcilicet ratione virtutis actiuæ. Et hæc eſt opinio Richardi in iiii. diſt. xlix. Alius autem eſt modus ponendi ſecundum Petrum de Tharantaſia, quod grosſicies & corpulentia ſicut eſt in puero ſunt impeditiua, quod duo corpora non poſſunt ſimul eſſe in eodem loco non autem quantitates duorum corporum. Per dotem autem ſubtilitatis quę ſecundum hanc opinionem eſt qualitas abſoluta in corpore beato auferetur grosſicies, & corpulentia quæ impedit duo corpora eſſe ſimul. Sed contra hoc ſic arguitur: fatuum eſt dicere, quòd locus in quo eſt corpus glorioſum ſit vacuus: ergo locus ille eſt plenus, & ſic corpus glorioſum eſt occupatiuum illius loci, & per conſequens expulſiuum alterius. Item ad rationem quantitatis dimenſiuæ pertinet habere partes ſitum habentes, per hoc enim diſtinguitur a quantitate ſucceſſiua, & tunc ſequitur, quod ſemper alterius quantitatis erit aliter ſitus, ergo cum hoc ſit de formali ratione quantitatis dimenſiuæ. Per nullam virtutẽ etiam diuinam poterit ab ea ſeparari: & ſecundum hoc ille qui ſic arguit videlicet Thom. in.iiii. videtur incidere in aliam opinionem priorem. Modus autem ponendi ipſius Thomæ eſt talis, quòd diſtinctio compoſitorum poteſt ſaluari abſque diſtinctione ſitus. Hoc autem non poteſt fieri niſi per virtutẽ diuinam, quia eſſe diſtinctiuũ com-

compoſiti dependet nō tantum a cauſa, ſed principalius a cauſa prima. Vnde ſine diſtinctione eſſentiali principiorum poteſt Deus conſeruare compoſitum. Et ponit exemplum in ſacramento altaris, quia accidentia dependent a ſubiecto, vt a cauſa ſecunda, & a Deo, ſicut a cauſa prima. Et ideo in virtute cauſæ primæ poſſunt a ſubiecto ſeparari, & habere eſſe diſtinctum ſine ſubiecto. Et ſic in propoſito duo corpora poſsūt eſſe diſtincta inter ſe, & quantitatiue, abſque diſtinctione ſitus, & loci. Sed dicit Scotus, quòd licet hęc opinio poſſit aliqualiter eſſe probabilis dicendo ſcilicet, quòd Deus poteſt cōſeruare prius abſque poſteriori, quod tamen poſterius naturaliter ſequitur ad prius, & ſic conſeruare quantitatem ſine ſitu, vel poſitione in loco. Tamen ratio adducta non formaliter concludit, quia ſine cauſis intrinſecis non poteſt Deus rem conſeruare, ergo non poteſt ſine cauſis ſecundis, quę ſunt intrinſecę rei. Huiuſmodi autem ſunt principia eſſentialia, videlicet materia, & forma, quæ ſunt principia eſſentialia compoſiti. Si ergo Deus conſeruat diſtinctionem compoſitorum abſq; diſtinctione ſitus, aut manent principia eſſenitalia diſtincta, aut non: ſi ſic, ergo Deus non cōſeruat hoc cauſatum ſine cauſis ſecundis: ſi non, ergo Deus conſeruat, & non conſeruat, quia inquantum principia non ſunt diſtincta, tunc eſt eadem materia, & eadem forma in vtroque compoſito. Inquantum autem conſeruat ea diſtincta, non eſt eorum eadem materia, & forma. Ex quo ſequitur, quòd ſunt duo cōpoſita conſeruata diſtincta, & non diſtincta abſque diſtinctione ſitus, & loci, quod eſt impoſſibile. Ad rationes autem adductas ad primam opinionem poſitam in hoc notabili. Dicendum ad primam, quòd non oportet cuilibet doti aſſignare aliquem effectum, ſicut patet de impaſſibilitate. Si autem dicat, quod eſt principium reſiſtendi agenti contrario. Dicendum, quòd prohibere aliquas actiones extra non eſt actio elicita, ſicut quòd cœlum prohibeat elementa agere in ſe hoc non eſt per aliquam actionem elicitam a cœlo, & ita quòd incorruptibile reſiſtat corrumpenti, hoc non eſt per aliquam actionem elicitam. Et ita in propoſito, duo corpora eſſe in eodem loco non eſt effectus alicuius qualitatis. Ad ſecundum dicendum, ꝙ verum concludit de potentia Dei abſoluta, licet nō ita ſit ordinatū a Deo, quemadmodum ordinatum eſt, vt corpus glorioſum poſſit eſſe cum alio corpore non glorioſo, etiam ad imperium voluntatis ipſius beati: non quòd ipſe beatus hoc efficiat, ſed Deus, qui ſibi in hoc ad votum aſſiſtit, & ſic quoddā modo habet hoc beatus in poteſtate ſua.

4

Con. 1. His præmiſſis, ponendæ ſunt ſeptē concluſiones. Prima eſt. Poſſibile eſt ſimpliciter, & abſolutè, loquēdo de virtute diuina duo corpora, vel plura ſimul eſſe in eodē loco realiter vel preſentialiter, ſiue ſint glorioſa, ſiue non

non glorioſa, patet ex primo notabili.

Con.2. Secunda concluſio. Plura corpora poſſunt etiam eſſe in eodem loco dimenſiue, ita quòd vtrumque occupet locum: patet, quia non eſt minus poſſibile corpus exiſtere in loco ſecundum modum naturalem, quàm alio modo, ſed modus naturalis exiſtendi corpus in loco eſt, eſſe dimenſiuè in loco, ergo ſi poſſunt duo corpora eſſe realiter in eodem loco, ſequitur quòd poſſunt eſſe ibi dimenſiue.

Con.3. Tertia concluſio. Poſſunt plura corpora eſſe in eodem loco non dimenſiuè: patet, quia ſicut poſſet Deus ſubſtantiā corporis ſeparatam a dimenſione vnam, vel plures ponere in loco nō circunſcriptiuè, vel dimenſiuè, ita & ſubſtantiam coniunctam dimenſioni, quemadmodum corpus Chriſti eſt in altari. Non enim reſpectus præſentię ipſius ſubſtantiæ corporis ad locum dependet ex ipſa dimenſione, ſed ex ſubſtantia, ſicut ex fundamento, & ex loco, ſicut ex termino, & ex agente, ſed ſubſtantia corporis ſeparata a dimenſione poſſet fieri pręſens vna, vel plures eidem loco non dimenſiuè, quia tunc dimenſio non eſſet ibi ratio eſſendi in loco, nec ipſa ex ſe habet partem extra partem, igitur.

Con.4. Quarta concluſio. Plura corpora poſſunt ſimul eſſe in eodem loco, vnum dimenſiuè, & aliud non, patet ſatis ex dictis.

Con.5. Quinta concluſio. Aliquando de facto fuit, & eſt modo, quòd duo corpora fuerunt, & ſunt ſimul in eodem loco. Patet primo de corpore Chriſti cum corpore virginis in natiuitate, quia exiuit clauſo vtero. Secundo de corpore Chriſti cum corpore lapidis in reſurrectione, quia ſurrexit clauſo ſepulchro. Tertio de corpore Chriſti cum ianuis clauſis, quando intrauit ad diſcipulos. Et ſimiliter cum corpore cęli in aſcenſione, & modo etiam ſimul eſt cum cœlo empireo, & ſimiliter cum ipſo cœlo erunt corpora beatorum poſt reſurrectionem.

Sexta concl. Per nullam virtutem creatam poſſunt eſſe duo corpora ſimul actualiter in eodem loco quocunque prędictorum modorum. Probat Iohānes de Baſſo, quia ſola virtute diuina poteſt fieri corpus præſens loco non expellendo aliud corpus. Omnis enim creatura impellendo vnū corpus neceſſario expellit aliud, ſicut mouendo vnū corpus ad aliquē locū amouet ipſum a priori loco. Item ſola virtute illa eſt poſſibile duo corpora ſimul poni in eodem loco, quę ſola eſt illimitata in agēdo nō determinata ad vnū locū, vel modū, ſed ſola virtus diuina eſt talis: virtus enim creata limitata eſt, vt ponat corpus in certo, & vnico loco, nec pōt cauſare plures reſpectus locati ad plura loca ſimul, nec pluriū locatorū ſimul ad vnū locū, igr. Et ſi arguatur, quòd in ferro ignitio ſimul eſt ignis, & ferrum. Item in vaſe pleno cineribus ſi apponatur aqua ſimul eſt aqua, & cinis. non enim magis impletur vas, quàm prius. Et ſimiliter quando in vitro cum vino ponitur panis, ſimul eſt panis, & Con.6.

vinum. Item in corpore ſimul ſunt quatuor humores diſtincti. Item quando duo corpora ſe tangunt in aere, vel in aqua eum oporteat quodlibet eorum eſſe humectum; & humiditas non ſit ſine ſubiecto ſuo: puta ſine aere, vel aqua, oportet, quòd duo corpora ſint ſimul: puta humidum, & humectnm. Item oportet alimentum, & alitum eſſe in eodẽ loco, prius naturaliter, quàm alimentum conuertatur in alitũ. Preterea poteſt ſuperficies ſimul eſſe naturaliter cum ſuperficie, vt patet de ſuperficiebus corporum ſe tangentium, ergo & profunditas cum profunditate. Ad primum argumentum dicendũ, quòd ignis, & ferrum non ſunt ſimul: vnde nec in ferro ignitó eſt forma ignis, licet in eo ſit calor quandoque intenſior, quàm in igne, vel ſaltem plus eſt ibi de calore propter denſitatem materiæ. Poteſt tamen dici, quòd in poris ſubtilibus ipſius ferri incorporatur ignis. Ad ſecundum dicendum, quòd cineres, & panis, ſunt corpora poroſa, & implẽtur illi pori aqua, vel vino, & ſic duo corpora non ſunt in eodẽ loco, nec vnquàm profundum cum profundo, licet ſuperficies poſſint eſſe ſimul. Ad tertium dicendum, quòd humores non ſunt corpora diſtincta, ſed vnum corpus tantum æquipolens illis ſecundum formam vnam, uel per complexionem mediam, vel ſi ſint ibi corpora diſtincta non ſunt ſimul, ſed ſecundum iuxta poſitionem. Ad quartum dicendum, quòd humidum, & humectum non ſunt ſimul, niſi quia ſe tangunt, & ita ſolum ſecundum ſuperficies, & non ſecundũ profunda: Vnde & immediate non tangitur vnum corpus ab alio in aere, uel in aqua, ſed mediante aere, uel aqua, licet non ſemper percipiatur, nec humor ille aqueus, uel aereus eſt formaliter, niſi in aere, uel in aqua. Ad quintum dicendum, quod alimentum, & alitum exiſtentia diſtincta nunquàm ſunt ſimul, ſed quelibet pars aliti eſt poroſa, & in poris eſt ipſum alimentum, quando eſt in proxima diſpoſitione ad conuerſionem, & conuertitur in alitum circunſtans, & fiunt noui pori, & ſic fit nutritio, & augmentum ſecundum Commentatorem primo de generatione. Et nunquàm ſunt duo corpora ſimul. Ad aliud negatur conſequentia, quia non ſic oportet, quod vna ſuperficies expellatur ſi altera inducatur, vel applicetur alicui tangendo, ſicut de corporibus. Et dicunt aliqui, quòd hoc eſt quia ſuperficies reſpectu corporis habet rationem indiuiſibilis. Corpus autem, uel profunditas reſpectu nullius dimenſionis habet rationem indiuiſibilis.

Septima concluſio. Per dotem ſubtilitatis in corporibus beatorum erit poſſibilitas eſſendi duo corpora ſimul. Probat Scotus, quia dos non eſt aliud, niſi perfectio debita, vel ordo debitus huic corpori, inquantum eſt animatum hac anima, quæ hoc meruit, ergo verè eſt dos ſubtilitatis data corpori glorioſo, vt pro libito animæ ſit ei poſſibile exiſtere cum alio corpore. Nec oportet, quòd huiuſmodi ſubtilitas ſit aliqua qualitas in corpore Con.7.

corpore, vt aliqui dixerunt, quia nulla repugnãtia inuenitur ibi ex parte quantitatum per modum actionis, ad quam ordinatur qualitas. Dicit igitur Scotus ſe habere pro certo, quòd ſicut in corpore impaſſibilitas eſt cauſa extrinſeca, vt aliquod agens non poſſit agere in illud actione contraria, ſic dos ſubtilitatis non eſt niſi ordo debitus ad exiſtendum cum alio corpore, qui eſt ordo extrinſecus non intrinſecus formaliter.

1 Ad primum arg. dicendum, quòd auctoritas Boetii eſt intelligenda de virtute naturæ creatæ, & non de virtute diuina.

2 Ad ſecundũ dicendum, quòd bene concludit, quod in corporibus beatis non eſt ſubtilitas ex paucitate materię, ſed ex hoc non ſequitur, quòd in eis non ſit dos ſubtilitatis modo ſuperius expoſito.

3 Ad tertiũ dicendũ, quòd cum dr duo corpora glorioſa non poſſe eſſe ſimul cũ tamen magis cõueniant, quàm corpus glorioſũ, & non glorioſum. Hoc eſt propter voluntatem beati. Dos enim ſubtilitatis eſt vt corpus glorioſum poſſit eſſe cum alio ad imperium voluntatis, ſed actui iſtius agilitatis repugnat, quod ſit ſimul cum alio corpore glorioſo. Aeque enim perfecta ſunt, & æque nobilia ratione huius dotis duo corpora glorioſa. Et cum dicitur, quod magis conueniunt dicendum, quod non omnis conuenientia in natura eſt ratio ſimultatis: alias cum duæ quantitates plus conueniant quàm quantitas, & qualitas magis poſſent eſſe ſimul duæ dimenſiones, quàm dimenſio cum qualitate, quod eſt falſum. Et præterea, quia corpus glorioſum habet, vt ſit cum alio ad imperium voluntatis: nõ poteſt autem anima, ita habere imperium ſuper aliud corpus glorioſum, ſicut habet ſuper non glorioſum, quia videlicet vtrumque æque perfectum eſt in dote ſubtilitatis, ideo, &c.

De æqualitate beatitudinis.

Vtrum omnium beatorum ſit æqualis beatitudo.

Sco.4.d.50.q.5.Duran. 4.d.49.q.7.

QVAESTIO I.

SVPERIVS dictum eſſe de beatitudine tam animarum, q̄ corporum ſecundū determinationē abſolutam. Nūc dicenda ſunt aliqua de ipſa beatitudine ſecundum determinationem comparatiuam. Vbi primo quęritur. Vtrum omnium beatorum ſit ęqualis beatitudo?

1 Arguitur, quod ſic, quia Mat.
Mat.10 x. dicitur, quòd ſinguli receperūt ſingulos denarios.

2 Secundo. Auguſt. ſuper Ioannem dicit omnium beatorum erit per gaudium, ergo & par beatitudo.

3 Tertio. Quilibet beatus habet capacitatem æqualis glorię cum alio, ſed in quolibet beato tota capacitas terminatur, & quietatur appetitus igitur.

4 Quarto. Impaſſibilitas eſt vna beatitudo corporis, ſed ipſa non recipit magis, & minus, quia nō eſt niſi carētia paſſionis: igitur.

Ioan.14. Contra. Ioannis. xiiii. In domo patris mei manſiones multæ ſunt. Et Paulus primæ ad Corinth. xv. Alia eſt claritas Solis, 1.Co.15
alia claritas lunæ, alia claritas ſtellarum, & ſtella differt a ſtella in claritate, ſic erit reſurrectio mortuorum. Primo notandum, quòd ſicut dicit Sco. in 4. non o- 4.d.50.
portet, ꝙ appetitus naturalis ha q.5.
beat omnem perfectionē, cuius eſt capax. Vnde ſufficit graui ꝙ quietetur in ſuperficie terrę, nec oportet, ꝙ quietetur ſūmè deorſū. Sic appetitus naturalis in homine eſt, ꝙ quietetur in ordine ad rationem, & voluntatem Dei ſicut quietatur quęlibet pars uniuerſi in comparatione ad appetitum vniuerſalis naturæ. Sic ergo dicendum, ꝙ Deus inquantū eſt principium quietationis beatorū, non oportet, ꝙ æqualiter det iſti appetitui, ſicut illi: ſed ſufficit, quòd habeat, ſm quòd cōpetit ei a principio extrinſeco ſm rectam rationem, & ſm libertatem, & iuſtitiā Dei retribuentis ſm maiora merita, uel minora: & ita poteſt eſſe inæqualis beatitudinis. Secundo notandū, quòd hic non eſt ſermo de æqualitate ſecundum durationem, quia de illa planum eſt, quòd in omnibus beatis erit æqualis beatitudo ſecundum durationem a parte poſt, ſed eſt ſermo de æqualitate ſecūdum menſuram intenſionis, & perfectionis: & hæc æqualitas eſt duplex, vt aliàs dictum eſt, cum quærebatur de ęqualitate pœnę damnatorum, videlicet æqualitas quantitatis, & æqualitatis proportionis.

His præmiſſis, ponendæ ſunt Con.1.
quinque cōcluſiones. Prima eſt. Gloria omnium beatorum, non eſt ęqualis ſecundum quantitatem perfectionis. Patet, quia ad

ordinem

ordinem vniuerſi in perfectionibus naturæ ſunt neceſſarij gradus perfectiores, & minus perfecti, ergo ſimiliter in perfectionibus gratiæ, & gloriæ. Item ſicut videmus in corpore naturali, quòd non eſt æqualis dignitas omnium membrorum, vt capiti, & aliorum. Ita ſuo modo in corpore triumphantis eccleſię maior debet eſſe gloria capitis, quàm membrorum, & diſpar etiam gloria membrorum, ſed Chriſtus eſt caput eccleſiæ, ergo ipſius eſt maior gloria, quàm aliorum. Beata autem virgo eſt membrum Chriſti propinquius, & ideo poſt Chriſtum glorioſius, & ſic de alijs ſuo modo. Si autem quæras vnde prouenit iſta inæqualitas. Dicēdum ſecundum Scotum, quòd non debet accipi ex parte obiecti beatifici, quia idem eſt obiectum beatificum, & ſecundum eandem ſimplicem rationem diuinitatis, quæ eſt actu infinita, & cuilibet ſic obiicitur, & æqualiter quantum eſt ex parte ſui. Hic enim eſt denarius diurnus, qui cuilibet bono æqualiter præſentatur, nec debet accipi ex parte potentię beatificabilis, ſiue in recipiendo, ſiue in agendo. In recipiendo non, quia quęlibet potentia beatificabilis ſecundum ſe eſt capax ęqualis glorię cum alia. Nec valet, quòd vna eſt magis diſpoſita per maiorem habitum glorię, quia non ponitur talis habitus ad diſponendum, ſed magis ad decorandum. Et preterea idem eſt iudicium de habitu, ſicut de actu. Nec etiam debet accipi ex parte potentiæ beatificabilis in agendo. Nam ſicut ſupradictum eſt, potentia beatificabilis purè paſſiuè ſe habet ad actum beatificum. Nec etiam aliquid informans potentiam ſe habet actiue ad huiuſmodi actum. Non enim poteſt habitus habere rationem principij actiui, niſi potentia etiam habeat rationem principij actiui. Dicendum ergo, quòd iſta inęqualitas eſt ex cauſa effectiua per ſe, videlicet ex parte ipſius Dei, vt eſt agens, & cauſans talem actum maiorem, vel minorem ſua voluntate libera: ſed accipitur tanquàm ex cauſa meritoria a parte beatorum ſecundum maiora merita, vel minora eo modo quo meritum poteſt dici cauſa pręmij, quod tamen non eſt proprie dictum.

Secunda concl. Gloria beatorum eſt æqualis ſm proportionem, videlicet ſm correſpondentiam ad meritá, probatur, quia ſicut præmium correſpondet merito, ita maius pręmium maiori merito, & minus minori. Cum itaque merita electorum non fuerint ęqualia ſecundum quātitatem, ſed inęqualia, proportionem tamē adinuicem habentia, ideo pręmia ipſorum non ſunt ęqualia ſecundū quantitatem, ſed bene ſecundum proportionem. Item ad iuſtum iudicem pertinet in diſtribuendo ſeruare medium iuſtitiæ diſtributiuę: ſed medium iuſtitię diſtributiuæ eſt medium ęqualitatis, non ſecundum quantitatem, ſicut in commutatiua, ſed proportionis, vt patet. v. Ethyco rum: igitur. Eſt autem circa prędicta aduertendum, quòd non eſt hic ſermo de gloria bea- Con. 2.

torum obiectiua, puta de Deo, quia planũ eſt, ꝙ illa eſt eadem omniũ ſecundum eandem ratio nem propriã, & ſimplicem, quæ eſt ratio diuinitatis, ſed eſt ſermo de gloria eorum formali cuiuſmodi eſt viſio, vel fruitio.

Con.3. Tertia concluſio. In beatis non eſt æquale bonum commodi: immo quilibet beatus plus gaudet de bono ſuo, quàm de bono cuiuſcunque alterius beati excepto ſolo Deo. Probat Scotus, quia quilibet debet plus ſe diligere, quàm alium actu elicito, ſicut per oppoſitum: patet de odio. Plus enim tenetur quilibet odire, & fugere peccatum mortale in ſe, quàm in quocunque alio: ergo quicunque plus vult ſibi Deum, & bonum commodum, quàm beatę virgini, aut cuicunque alteri: ſolus autem Deus eſt qui magis eſt diligendus. Et ſi arguatur, quia maius bonum eſt magis diligendum, ergo debet aliquis plus velle beatitudinem ſuperioris, quàm ſuiipſius. Dicendum, quòd antecedens eſt falſum, quando deficit vnitas. Dilectio quippe eſt fundata ſuper maius bonum, ſed non ſint vnitate, & ſic illud magis bonum eſt, magis volendum, ſed non ſibi. Si autẽ ſit bonum infinitum tunc vtroque modo eſt volendum, & diligendum, ſcilicet in ſe, & ſibi. Vnde vnus vult ſibi magis Deum, & bonum, quàm mariæ, tamen mariæ vult maius bonũ. Et ſi inſtetur, quia ex maiori bono volito fit maius gaudium, ergo plus gaudebit de bono mariæ, quàm de proprio. Dicendum, quòd maius gaudium non eſt de maiori bono, ſed de bono magis ſibi volito, ita quòd gaudium non ſequitur extenſionem boni, ſed intentionem volitionis boni magis voliti.

Quarta concl. In omnibus beatis erit æqualitas quãtum ad dotes impaſſibilitatis, & ſubtilitatis. De prima patet per vltimam rationẽ ante oppoſitum. De ſecunda ſic probatur, quia quodlibet corpus beatum per dotem ſubtilitatis poteſt ſimul eſſe cauſa alio corpore non glorioſo, vt ſupra dictum fuit, & ęqualis eſt iſta poſſibilitas in omnibus corporibus beatis. Con.4.

Quinta concluſio. In beatis erit inæqualitas quantum ad dotes claritatis, & agilitatis. Hæc concluſio ſatis, patet ex ſupradictis de claritate, & agilitate. Eſt tamen intelligendum de agilitate, quòd licet non habeat æqualitatem quantitatis: habet tamen æqualitatem proportionis ſic intelligendo, quod quælibet anima eſt proportionata tali corpori, & econtra in ratione motiui, & mobilis. Con.5.

Ad primũ argumentum dicẽdum, ꝙ per denariũ intelligitur idẽ obiectum beatificum, vt dictum eſt, vel æqualitas beatitudinis, quantum ad durationẽ. Vnde circularitas denarij repręſentat ęternitatem vitæ, vbi non eſt principium, neque finis. 1

Ad ſecundũ dicendũ, ꝙ non erit omniũ par gaudiũ intẽſiue, ſed bene extenſiue, vt dicit Sco. ꝙ quilibet gaudebit de quolibet, & de oĩbus, de quibus alius gaudebit, quia quilibet volet, quòd alius vult, ſed non pari affectu. 2

Ad tertium dicendum, quòd ad hoc 3

ad hoc, ꝙ aliquis ſit beatus non oportet, ꝙ habeat tantam gloriam quantæ eſt capax: ſed oporteret bene ad hoc, vt eſſet beatiſſimus. Et quando dicitur, quòd appetitus non quietatur, dicendum, quòd licet appetitus naturalis non quietatur pro tanto, quia eſt capax maioris gloriæ, tamen ex hoc beatus nullo modo triſtat̃, vel inquietatur: immo ſecundum appetere deliberatiue quietatur, quia appetitui deliberatiuo, qui ſubditur regulæ volũtatis diuinæ ſufficit tantũ de gloria, quantum placet ſibi dare ſecundum exigentiam meritorũ, nec maiorem gloriã appetit aliquo actu elicito, licet ſit capax maioris appetitu naturali, qui non eſt actus elicitus, nec per cõſequens inquietat beatum.

Ad aliud patet ex dictis, quod
4 verum concludit.

Vtrum beati videant pœnas damnatorum.

Sco. 4. diſtinct. 50. q. 3. Duran. 4. d. 50. q. 3.

QVÆSTIO II.

SEcundo quæritur. Vtrum beati videant pœnas dãnatorum.

1 Arguitur, ꝙ non, quia dãnati poſt iudicium, ſicut dicit Magiſter, non videbunt gloriã beatorum, ergo nec beati pœnas damnatorum.

Secunda cõclu. Si beati vident
2 pœnas damnatorum, aut vident eas vt quoddam volitum, aut vt quoddã nolitũ, ſi vt volitũ, tunc per conſequens vellent peccata eorum: & præterea viderent crudeles, ſi delectarent̃ in pœnis miſerorum, ſi vt nolitũ tunc haberẽt triſtitiã, qđ eſt impoſſibile.

Contra eſt Grego. in dialogo.

Notandum, ꝙ ſicut allegat Scot. in iiij. ſm Augu. ix. de trinitate, quædã eſt cognitio per ſpeciem, quando videlicet aliqua cognoſcuntur per ſimilitudinem. Alia vero eſt cognitio per priuationẽ, quæ non eſt per ſimilitudinem, ſed per contrariũ, & diſſimilitudinem. Prętera notandũ, ꝙ duplex eſt pœna in dãnatis, ſcilicet pœna damni, & pœna ſenſus. Pęna damni eſt carentia diuinę viſionis, & fruitionis. Pœna vero ſenſus eſt poſitiua, & eſt multiplex vt ponit Scot. Prima eſt triſtitia de pœna dãni. Secunda eſt triſtitia de culpa, non vt eſt offenſiua Dei: ſed vt eſt cauſa pœnæ. Tertia eſt triſtitia de igne ꝑpetuo detinente. Quarta eſt triſtitia de igne immutante, & detinẽte intellectũ dãnatorũ in ꝑpetua ſui cõſideratione. Quinta eſt triſtitia de culpa, inquãtu eſt peccatum, vt eſt vermis conſciẽtiæ.

His pręmiſſis, ponendæ ſunt Con. 1.
quinque concluſiones. Prima eſt. Omnes beati poſt iudicium videbunt pęnas damnatorum intelligendo, & cognoſcendo eas mentaliter, patet per auctoritatem ſcripturæ Eſayæ vltimo. Egredientur, & videbunt cadauera virorum, qui præuaricati ſunt in me: vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt vſque ad ſatietatem viſionis omni carni: vbi ſic ait Hieronymus. Non eſt mirandum ſi ſancti iam immortales reprobos videant mentis intelligentia, cum prophetæ adhuc mortales

mortales videre hæc omnia me ruerint. Egredientur ergo electi non loco, ſed intelligentia, vel viſione manifeſta ad videndum impiorum cruciatus. Et ſi quæras an econtra damnati ſunt viſuri gloriam beatorum. Dicendum, quòd poſt iudicium non videbunt, licet aliquo modo videant in iudicio quantum ſpectabit ad eorum confuſionem, coram facie iudicis, & electorum. Vnde dicit Gregorius ſuper Lucam. Infideles in imo poſiti, ante diem iudicij fideles ſuper ſe requieſcere attendunt, quorum gaudia poſt iudicium contemplari non poſſunt. Vnde dicit Bonauentu. in iiij.d.l. quòd tunc impij maiori pœna erunt abſorpti, vt iam non liceat eis cogitare gloriæ dignitatem: ſed tamen in mente habebunt eius amiſſionem, & carentiam, vt inde triſtentur.

Con.2. Secunda cõcluſio. Beati vidẽt intuitiue pœnas damnatorum in verbo per rationem diuinę eſſentiæ. Patet, quia eſſentia diuina ratione illuminationis ſuæ, & continentiæ virtualis ſeu perfectionalis, eſt ratio cognoſcendi omnia, ita diſtincte ac ſi eſſet ratio vnius tantum, ſicut amplius dictum eſt primo tractatu. Verum eſt tamen, quòd aliquorum eſt ratio cognoſcendi per ſpeciem, ideſt per ſeipſam, vt eminenter continentem illa, ſicut omnium poſitiuorum extra ſe, aliquorum vero per priuationem id eſt per ſeipſam, vt continet habitus oppoſitos. Vnde hoc modo eſt ratio cognoſcẽdi priuationes. Beati igitur per rationem diuinæ eſſentiæ pœnas poſitiuas damnatorum vident per ſpeciem. Vnde huiuſmodi pœnæ habent in Deo pœnam vero damni, & culpam, quę eſt cauſa pœnæ vident per priuationem. Huiuſmodi enim nõ habent ideam in Deo, nec imitantur ideam. Non enim ſunt in ſe, nec in aliquo gradu entis, vt dicit Scotus. Et ſi inſtetur cõtra prædicta, quia per eſſentiam diuinam non videntur cognoſcere complexiones contingentiũ, vt quòd Petrus currat, aut quod Iudas in inferno puniatur, licet ibi videantur omnium quiditates ſimplicium terminorum, & priuationes eorum: ac etiam complexiones neceſſariæ de ipſis formabiles. ſic enim neceſſario oporteret, quòd quilibet beatus cognoſceret omnes complexiones contingentium actualium, & poſſibilium, ſuppoſito, quòd idem ſit actus videndi verbum, & omnia quæ videntur in verbo. Similiter etiam ſequeretur, quòd omnes tales complexiones eſſent ſimpliciter neceſſariæ. Dicendum ergo, quòd argumentum procedit de eſſentia diuina, vt præcedit actum voluntatis, & prout eſt obiectum beatificum creaturæ, ſed tamen eſſentia, vt ſequens actum volendi, quo determinantur tales complexiones, & repræſentãt ipſum actum volendi, poteſt eſſe ratio cognoſcendi talia. Vnde hoc modo per rationem diuinę eſſentiæ vident beati pœnas damnatorũ intuitiue in verbo, ſed vt ſic non eſt obiectum beatificum creaturæ ſaltem primo.

Tertia concluſio. Poſſibile eſt beatos cognoſcere pœnas damnatorum Con.3.

natorum intuitiue in proprio genere, ſicut aliquis videt Sortem ſcurrere. Patet, quia poteſt Deus in mente beati cauſare huiuſmodi notitiam intuitiuam de tali obiecto complexo. Licet ipſi beati non ſint præſentes damnatis, & multiplicantur tales notitiæ ſecundum multitudinem obiectorum.

Con.4. Quarta cõcluſio. Poſſunt beati pœnas damnatorum abſtractiue cognoſcere in proprio genero. Patet, quia poſſunt in eis cauſari ſpecies terminorũ, vel obiectorum, & alia neceſſaria ad talem notitiam abſtractiuam diſtinctam. Non eſt tamen veriſimile, quòd huiuſmodi cauſentur ab obiecto cum damnati ſint ita remoti a beatis, vt non poſſint inuicem agere, aut pati, vt videtur, ſed cauſantut a Deo.

Con.5. Quinta concluſio. Poſſibile eſt beatos videre damnatos intuitiue ſenſibiles corporalibus cruciari in tormentis quantumcunque longe ab eis diſtent, patet, quia poteſt Deus immediate cauſare per ſeipſum in oculis beatotum noticiam intuitiuam de obiecto etiam abſente, aut etiam non exiſtente: licet talia obiecta non poſſent eam cauſare: quid autem erit de facto, & quomodo, vel quot modis videbunt beati reprobos cruciari pro nunc eſt nobis incertum.

1 Ad primum argumentum dicendum, quòd non eſt ſimile: plus enim poſſunt beati luci diuinæ coniuncti cognoſcere, quã damnati in tenebras exteriores miſſi, qui ſunt omnino extra lucem diuinam, & beatæ viſionis.

2 Ad ſecundum dicit Scotus, q beati volunt pœnas damnatorum, non vt primo, & per ſe volitas, ſed quia volunt quicquid vident Deum velle, & eo modo quo volunt eas, etiam de ipſis lętantur, non inquantum ſunt afflictiuæ, ſed inquantum ſunt iuſtæ. Nec tamen ſequitur, quòd ſint crudeles, quia non volunt illis ſimpliciter, & abſolute, ſed ſecundum quid tantum, vt obiectum ſecundarium, quod Deus vult eſſe, tamen ſi placeret Deo nollent, ſed hæc nolitio non eſt ſimpliciter abſoluta, ſed conditionalis, ſcilicet ſi Deus vellet. Vnde diei poſſunt compati miſeris non volendo, vel nollendo miſeriam ipſorum ſub conditione, puta ſi placeret Deo. Nec ex hoc ſequitur triſtitia in beatis, quia talis nolitio non eſt cauſa ſufficiens triſtitiæ. Et præterea ipſi beati non ſunt triſtitiæ capaces, ſed plenitudinem gaudii habent in viſione, & fruitione diuinæ maieſtatis. Cui eſt honor, & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

FINIS.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo.

Omnes ſunt Quaterniones.

Tabula per ſe patet.

VENETIIS,

Apud hæredes Melchioris Seſſæ,

M D L XXIIII.

M S

BIBLIOTECA NAZIONALE TORINO